

DIVI
LAVRENTII
IVSTINIANI
PROTOPATRIARCHAE
VENETI.

OPERA OMNIA
quæ hactenus excusa sunt.

Nunc recèns post omnes alias impressiones, & numero marginum multò quam prius locupletata, & innumeris penè locis vigilantiori cura, & diligentia recognita, atque emendata.

Quorũ lectio studiosis omnibus, præsertim concionatoribus quàm sit vtilis, & necessaria, tertia pagina indicabit.

His accessit eiusdem Authoris Tractatus de Incendio Diuini Amoris, nunquam antea in lucem editus, opus sanè aureum mira deuotione, soliloquijsque refertum, ad emolienda obdurata corda præsentissimum pharmacum, vt quisque in legendo facile in seipso experiri poterit.

CVM DVPLICI INDICE RERVM, ac locorum Sacræ Scripturæ, locupletissimo.

Auctoris vita in principio præmissa.

Cum Licentia Superiorum, & Priuilegijs.

VENETIIS, Apud Bartholomæum de Albertis. M. DCVI.

Ad Signum Spei.

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO D. D. IOANNI DELPHINO EPISCOPO VICENTINO, AC S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO,

D. Cletus Artusius Canonicorum Sancti Georgij in Alga Venetiarum, Rector Generalis S. P. D.

IAm multis amplissima celeberrimaque ea Religio eminet ornamentis, cui me ego vel à pueris, Deo. D. Georgio, & Beato Laurentio Iustiniano Ducibus, voui, vt si qua inter sacras huiusmodi Societates, nisi de Christo laudando, & colendo posset esse concertatione antiquioribus quidem locum daret, aut ijs, quæ auctoritate plurimum videntur cæteris præstare. Non paucior fateor, habuit Summo, Illustrissimoque genere natos parentes, ac filios, qui doctrina, pietate, dignitate, virtutibus omnibus floruerunt, Venetos, Mediolanenses, Cremonenses, Ticinenses, Romanos: sed præcipue Beatum Ludouicum Barbum Taurisij Episcopum, qui D. Iustinæ Congregationem Patauij instaurauit; Antonium Corrarium Ostiensem Cardinalem, Eugenium IV. & Marcum Condulmerium, alliciente Gregorio XII. & quammaxime, vt pie credendum, ad pulcherrimum illud facinus cohortante Polyxena Condulmeria fœmina. Fœminarum omnium, vna Maria Christi Matre excepta, Nobilissima, præstantissima, quæ fuit Ludouici proneptis, Gregorij neptis, Eugenij soror, Pauli II. mater, Marci agnata, Antonij consobrina, Francisci Condulmerij Cardinalis amita, & Ioannis Baptista Zeni Cardinalitia purpura, & pietate erga Patriam clarissimi, auia. Quid fidelissimis his auspicijs, atque auspicibus augustius? Splendet vbique iucunda, vbique grata lectissima hac Dei Familia numero, bonis artibus, probitate, exemplo non solum in florentioribus Italiæ Ciuitatibus: verum in tota etiam Lusitania; quamquam nobis D. Georgij in Alga, vbi primum fuit instituta: Lusitanis autem D. Ioannis Euangelistæ Congregatio dicitur. Quid hoc splendore clarius? Fulget grauissimus, religiosissimusque hic innocentissimorum hominum coetus innumerabilibus prope commodis, priuilegijs, dignitatibus cum humana, tum diuina etiam iura spectantibus, quibus est benignitate Pontificum omnium à Bonifacio IX. ad Paulum V. vsque locupletatus. Quid his muneribus illustrius? Quod si non tot, ac tantis præclarum hoc collegium excelleret ornamentis: hoc vno tamen mirabilem in modum excelleret: quod cumulatissime Beatus Laurentius Iustinianus inchoatum iam opus perfecit. Hic enim ille est Laurentius, qui Bernardo patre mortuo, non plane assentiente Quirina matre, repugnante Marco, & Leonardo fratribus; inuitis propinquis, amicisque omnibus; renuente ætate tanto se studio vndeuiginti annos natus à mirabili hac Vrbe ad ruinosam D. Georgij Aediculam. à regio cultu ad Algas, à Reipubl. honoribus ad Religionis onera, ab humanis

delitijs, & voluptatibus ad solitudinem, ad paupertatem, ad inediam, ad cilicia, ad verbera, ad lacrimas transtulit, vt perbreui temporis curriculo veram pie, religioseque viuendi rationem non modo iuniores, verum seniores quoque fratres nostros vel tacens docuerit. Quod cum Eugenius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ studiosissimus animaduertisset, Castellanensem eum Episcopum delegit. Nec multo post Nicolaus V. Eugenij exemplo adductus, primum Venetiarum Patriarcham declarauit. Inuitus quidem vtranque Laurentius subijt dignitatem: quia se à se ad alios distrahi non ignorabat. Subijt tamen; vt, & diuino operi, & duobus Pontificibus, & Patriæ, & suæ Congregationi satisfaceret; & præterea, vt quidquid esset oneris, ipse patientissime perferret; quidquid honoris; D. Georgij sectatores potirentur, quidquid commodi, pauperes consequerentur. Tanta Laurentij Sanctitate incensus Maphæus Contarenus, ea se animi contentione saluberrimis illius institutionibus, ac mandatis tradidit, vt in Canonicos nostros relatus alter plane Laurentius videretur; & Laurentio mortalitate functo in eius locum sufficeretur. Quoniam verò probitas est vberrimum probitatis Semen, quemadmodum sibi Nicolao V. Pontifice Laurentium; Maphæus: sic Pontifice Iulio II. Matthæum Ludouicus Contarenus imitandum suscepit; itaque suscepit, vt à D. Georgij Claustris ad nouum sit Venetiarum Patriarchatum euectus. Taceo hic ego, quæ Beatus Iustinianus tyro, quæ sacris initiatus, quæ Episcopus, quæ Patriarcha fecerit, dixerit, cogitarit: id tantum tacere non queo, sexcenta eum fecisse, dixisse; cogitasse; quæ Catholica Respubl. vniuersa miraculorum nomine digna confitetur: siquidem nubibus imperauit, Satanam fugauit, afflictissimos erexit, futura præsensit; facinorosos, disperatosque homines ad Deum reuocauit; ægrotos, ac prope extinctos in pristinam valetudinem restituit; mortuum Lauri ramusculum excitauit; à templo, & ab ara, vbi palam filium Patri offerebat, sacram quandam virginem ardentissime exoptantem adijt eique reuera Sanctissimum Christi Corpus impartiuit eo ipso temporis puncto Sanctissimum Christi Corpus: & ne plura, cadauer, quod Iustinianus noster naturæ & corruptioni reddiderat, perlongo septem, & sexaginta dierum spatio, quamdiu totius Italiæ rogatu iacuit insepultus, ab omni corruptione, ac fœditate est Deo iuuante, & plaudente conseruatum. Maxima profecto sunt hæc: sed illud certe, quod sequitur, maius: nam, licet primorum etiam rudimentorum ignarus ad Religionem fecerit gradum: ea tamen scripsit, quæ vno tantum dictante Deo scribi potuerunt. De ligno vitæ, quod plantauit Deus ab initio in Paradiso; hoc est de Diuina sapientia. De disciplina Monasticæ conuersationis, eiusque perfectione. De spirituali, & casto connubio Dei, & animæ. De Humilitate. De spirituali animæ interitu. De triumphali agone Mediatoris Christi. De interiori conflictu De complanctu cordis. De Corpore, & Sanguine Christi. De vita solitaria. De contemptu Mundi. De officio Pastorali. De obedientia. De Gradibus Perfectionis. Fasciculum Amoris in Cœna Domini. Sermones quadraginta. Quæ quidem omnia tam copiose, & grauiter; tam ornate, & eleganter perscripsit, vt, non Hetruscam, aut Italicam; non Romanam, aut Atticam: sed diuinam tantummodo eloquentiam redolere videantur. Qui mirum igitur, si æque boni omnes cupiunt, vt iam tandem æternum hoc Venetiarum, & Georgiani Concilij lumen in Sanctorum numerum ascribatur. Sed magnopere sane sperandum: nam, quod Sixtus IV. quod Leo X. quod Adrianus VI. & quod Clemens VII. quasi vno ore, vnoque animo probarunt: idem cæteros etiam Pontifices probaturos sperandum, & quod aliàs Nicolaus Tronus, Leonardus Lauredanus, Antonius Grimanus, & Andreas Grittus summo studio, summaque pietate curarunt: idem semper Religiosissimam hanc Rempubl.

elabora-

elaboraturam confidendum . Præsertim vero, cum Clementis VII. Clementis VIII. & Pauli etiam V. permissu, liceat Beatum Laurentium, tamquam Sanctum cum intra domesticos parietes, tum in sacris ædibus pingere; diem eius festum celebrare; diuinisque precibus, & matutinis sacrificijs nominatim laudare, colere, obseruare. Quid igitur nostræ huic deest Congregationi? Hoc vnum, vt quæ Beatus Iustinianus diuersis temporibus, diuersisque locis Christiani cultus illustrandi, augendique caussa edidit, quæque Typographorum incuria innumerabilibus erroribus inquinata exierunt: ea tum in vnum collata, tum etiam, quantum fieri potest castigata, in lucem prodeant. Hoc autem officium à quo præstandum, si non ab Italo, à Veneto, à Celestino Canonico, à Beati Laurentij amantissimo, ab eo, cui totus hic Celestinorum Conuentus, ac prope etiam ipse Beatus Laurentius est commendatus, commissus, & creditus, præstandum? Verum, vt, quod Patribus, fratribus, filijsque meis me debere profiteor, cumulatius persoluam, non solum Georgianam concionem vniuersam ijs scriptis, quæ iam sunt edita; & præterea nouo quodam tanti Patris Doctorisque nostri libello, qui Diuini Amoris Incendium inscribitur, exornabo: sed etiam scripta hac omnia tam clari Veneti Viri, Veneto illo fulciam, tuebor, illustrabo fautore, qui virtutum, ac meritorum omnium gradibus ad eam ascendit amplitudinem, qua vna dumtaxat in terris illustrior. De te loquor, Delphine Illustrissime, teque ego fautorem veris D. Georgij, & Beati Laurentij Hæredibus polliceor, quem Patria ordinum, vt aiunt Sapientem, caducarium; Profusi sumptus Moderatorem, Damasceno vectigali exigendo Societatis Præfectum, continentis oræ Quinque Virum, Maiorem Sapientem, Consiliarium, D. Marci Procuratorem, Patauinæ Academiæ Præsidem creauit; quem Veneta Respubl. ad Henricum III. ad Rodulphum II. bis ad Henricum IIII. ad Philippum II. ad Clementem VIII. Legauit, & nisi iusta, idoneaq; vsus fuisses excusatione ad Poloniæ Regem, & ad Turcarum Imperatorem abegasset; quem Henricus IIII. equestri Laurea honestauit; quemque Clemens VIII. Vicentino Episcopatu, & Cardinalitia purpura decorauit. Nec vereor amplissime, benignissimeque Vir, ne non, quod mihi ipse, tua comitate fretus, sumpsi, beneuolo, amico, libentique animo perferas; itaque Sanctissimas hasce Beati Laurentij tui lucubrationes, & Congregationem nostram totam tuendam suscipias, vt tota vna mecum abs te summis precibus contendit: ita enim est Illustrissimi tui generis suauissimorum tuorum morum, admirabilium tuarum virtutum, incredibilis tuæ religionis, ac venerandæ illius purpuræ, proprium humane, benigneque agere, vt est humanitatis proprium displicere nemini, placere omnibus. Vale; eoque studio Patriæ, Christianæ Reipubl. & Congregationis nostræ etiam causa in valetudinem tuam incumbe, quò te ego & fratres mei omnes precibus, votis, sacrificijs valentem, ac felicem à D. Opt. Max. exorabimus.

F. LIVIVS

F. LIVIVS A LEGE VENETVS AVGVSTINIANVS Doctor Theologus, Candido Lectori S.

EN (Lector humanissime) præclarissima D. Laurentij Iustiniani iamdiu expectata, atque expetita opera præ cæteris omnibus ad hanc vsque diem impressis longè diligentius emendata, atque elaborata, eoque studio, curaque expolita, atque locupletata, vt nihil amplius desiderari queat. Sed & insuper quingentas supra mille & eo amplius sacræ Scripturæ authoritates, quæ passim in operibus absque vlla nec capitis, nec libri citatione simpliciter solummodo, & quodammodo confuse in alijs editionibus tangebantur, non sine maxima difficultate, atque labore in ipsis marginibus aptè, distinctèque citari omnino curauimus, vt efficeretur absolutissimum opus, quod etiam Dei ope, atque auxilio factum est. Adiunctus est etiam eiusdem Authoris libellus, de incendio diuini Amoris, nunquàm aliàs impressus, opus sanè aureum, mira eruditione, atque deuotione refertum, quod nimirum filijs hominum, grati corde, pro valentissima medicina accommodabitur.

Te igitur (Lector optime) etiam, atque etiam hortamur, ac (si fas est) etiam monemus, vt tantum Authorem die, noctuque legas, in eo versere, in eo meditere, quando & ad animum formandum, & vitam instruendam (si quis alius) sit accommodatissimus. Quod ne gratis autumare videamur, præter incredibilem fructum, atque vtilitatem, quam in ipso perlegendo, dum eius emendationi multorum rogatu quoad fieri posset, insisteremus, maximè percepimus, quæ abundè gloriosi huius Patris eruditionem, atque doctrinam tibi contestatur, locupletissimum huiusce veritatis testem virum apprimè eruditum, concionatoremque egregium tibi adducimus, admodum R. P. F. Thomam de Trugillo almi Ordinis Prædicatorum, qui in suo Concionatorum Thesauro par. 1. cap. 3. circa finem, illustre de huius Authoris Operibus ad perpetuam rei memoriam protulit iudicium, in hæc verba.

Laurentius item Iustinianus Sanctissimus, ac doctissimus Patriarcha Venetus ad concionandum adeo nostro adrisit ingenio, vt quibus tum verbis pro dignitate, quove laudationis prosequar genere, planè non inueniam, nisi iam illud asseram, & Beatissimi Augustini facundiam, & D. Hieronymi elegantiam, & mirabilem D. Cipriani stilum in hoc vno Doctore splendere. Pius prætereà, Sanctus, eloquens, benignus, charitatis incendio inflammatus, ad concionandum accommodatus adeo est, vt nil præterea desiderandum esse videatur. Quid enim (obsecro) boni à Christiano potest scriptore exoptari, quod non in vno Laurentio Iustiniano mirè refulgeat? Vehementer igitur etiam, atque etiam hortor, & moneo, vt quodcunque pro eo pretium postuletur, illum tibi deesse non patiare: quocunque enim D. Laurentium Iustinianum emeris, paruo pro eius dignitate emeris. Quamquàm enim Methodo, ac ordine Commentariorum diuinam scripturam explicantium non procedat, tot tamen pertractat, scribitque materias, & argumenta concionatorio apta muneri, totque nobis scripturæ sacræ authoritates explanat, vt & in tuum honorem quàm maximè cesserit, & auditoribus tuis magno fuerit adiumento, si hunc sedulò euolueris, eodemque in concionando frequentissime vtare. Hæc ibi.

Age igitur (optime Lector) qui tibi & alijs prodesse cupis, D. Laur. Iustin. strenuè legito, ac lectitato, assidua enim eius lectione doctrina fiet cumulatior, mens sanctior, vita melior, & qui de virtutibus, ac vitijs Anatomen habere velis, nocturna hunc versato manu, pariterque diurna: non enim multorum modò voluminum, sed iustæ propemodum Bibliothecæ vicem tibi præstabit vnus hic Laurentius Iustinianus, vt eo tandem ad laudem Omnip. Dei, aliorumque vtilitatem vtens mercedem æternæ fœlicitatis consequi valeas, quam modo obtinet gloriosis meritis, & doctrinis D. Laurentius Iustinianus, Dilectus Deo, & hominibus, cuius memoria in benedictione est. Vale.

C O P I A.

Gli Eccellentissimi Signori Capi dell'Eccelso Consiglio di X. Infrascritti hauuta fede dalli Signori Riformatori del Studio di Padoua per relation delli doi à ciò deputati, cioè del Reuerendo Padre Inquisitor, & del Circ. Secretario del Senato Zuane Marauegia, con giuramento, che nell'Opere tutte del Beato Lorenzo Giustiniano Primo Patriarca di Venetia, Stampate in foglio in Lione; nella Vita dell'istesso Beato Lorenzo; & nel Trattato del medesimo Patriarca, scritto à mano de Incendio diuini amoris non si troua cosa contra le leggi, & sono degni di Stampa, concedono licenza, che possino esser Stampati in questa Città.

Dat. die 27. Octobris 1605.

D. Santo Balbi
D. Z. Giac. Zane } *Capi dell'Eccelso Consiglio di X.*
D. Piero Barbarigo

Excelsi Cons. Decem Secret.
Leonardus Otthobonus.

1605. à 31. Ottobre Registrato nell'Officio Contra la Biastema à car. 134. ter.
Gio. Francesco Pinardo Secretario

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI, ELOGIA.

PAMPHILVS SAXVS MVTINENSIS.

Quæ nobis laurus dat munera, roſtra, triumphos,
  Arcus, pyramides, ſceptra, theatra, duces:
Quæ quoque iuſtitiæ ius pacem, fœdera, leges,
  Ocia, diuitias, dogmata, ſacra, deos:
Laurus amica deis, ſcriptis Laurentius iſtis
  Dat tibi diuina Iuſtinianus ope.
Naſcitur hic natura ſuo cum ſemine, cælum
  Fulget, agunt ſuperi dona beata Iouis.
Firmat, alit, forma, docet, improbat, allicit, auget,
  Pontificem generat, iuraque pontificis.
Re patrum princeps, Venetorum clarus in vrbe
  Patricius, ſummi clarior vrbe Dei.
Hæc eme: donantur dederis ſi mille talenta:
  Sumit enim dono ſydera, quiſquis emit.

IO. ANDREAS RVFVS CALEPIVS.

Qui pia veridici vis noſcere dogmata Chriſti,
  Hoc lege purgato pectore ſemper opus.
Quod ſacer & ſacro ſtruxit Laurentius ore,
  Aliger in Venetis quà Leo regnat aquis.
Is patrijs florens opibus, Patriarchaque tantæ
  Vrbis, in anguſta relligione fuit.
Totaque dum ſophiæ ſua tempora commodat almæ,
  Hæc monumenta ſui non peritura dedit.
Quæ quicunque leget, terris ſciet ille relictis
  Ire per ætherei regna beata poli.

BAL-

BALTHASAR HELMERICVS FRANCVS.

Si tibi iustitiæ fontes cognoscere curæ est,
Aspectuque Dei tempus in omne frui.
Si quo syncero pietatis amore teneris,
Atque pijs studijs haud inimicus ades,
Si cupis in superam Christi traducier aulam,
Hæres æterni constituique boni.
Si sitis ac optas gelidos haurire liquores,
Languida vt oblato corpora fonte leues:
Si Phlegethontæam speras vitare Charybdim,
Cùm mors sub legem te vocatura suam.
Hoc, rogo, sume pium flagranti pectore scriptum,
Atque sacra hæc niuea dogmata fronte lege:
Quæ tibi suauiloquo Laurentius ore recenset,
Syderea adiutus Iustinianus ope.
Qui ueluti cuiuis affabilis atque benignus,
Et cui cor placidum, mens moderata fuit.
Cuique impollutus sermo, castissima vita,
Cui non liuor edax, bilis amara fuit.
Vtque inter Venetos re princeps, stemmate clarus
Insigni, patrijs diuitijsque potens:
Sic quoque distribuit nocturnas atque diurnas.
Impiger in vera religione vices.
Sic horis certis mysteria sacra peregit,
Almiferum cecinit peruigil ipse Deum.
Ergo hoc veridicum fuluo preciosius auro,
Accipe opus, rutili ditia dona poli:
Cumque aurora polo cæcam dimouerit vmbram,
Voluito sollicita terque quaterque manu.
Non etenim nugas narrat, quas Græcia solers.
Audet commentis commemorare suis.
Hectora magnanimum, non sæua incendia Troiæ,
Non Agamemnonias iactitat hocce rates.
Continet ac leges, castæque exordia vitæ,
Quid ve Deo placeat displiceatque, Vale.

FINIS.

BERNARDI IVSTINIANI, ORATORIS EXPOLITISSIMI, IN BEATI LAVRENTII IVSTINIANI, VENETIARVM PROTOPATRIARCHAE, VITAM, AD MONACHOS CARTHVSIENSES.

PRAEFATIO.

ETSI NON dubito, venerandi patres, quin Patriarcha Laurentius sicuti viuens solebat, ita etiam vita functus excipietur à vobis omni pietatis officio: iucundiorem tamen eius aduentum esse existimaui, si rationem, qua suauissimus gratissimusque hospes ad vos veniat, cognoueritis. Nam quum eum à teneris annis. 5. dilexissem, plus etiam quam parẽtem, atque illius discessu mœrens desiderarem aliquid solatii, optabam (vt amantium mos est) aliquam illius imaginem, nõ Lysippi quidem manibus, aut Apellis, sed quæ potius exprimeret & mores illius, & actiones, & verba: quæ nisi literarum viua (vt ita dixerim) pictura fideliter atq; perfectè repræsentari non possent. Illud igitur vnum cupiebã, illud optabam: singulares illius cælestesque virtutes, & cuius pontificum veterum merito non impares, præstantis alicuius ingenij literis illustrari. Quod quum ipse mecum sæpius agerem, sæpe etiã cum his venerabilibus patribus vestris, qui apud nos sunt, & præsertim cum angelici spiritus viro Francisco Taruisano, præfecto vestri cœnobij, accidit inter nos officij quædam & pietatis plena cõtentio. Quũ orarem ego illum, & ille contra me, vt aliquid de vita nostri pontificis, scriberem, dicebam esse illi authoritatem, esse doctrinam, conuixisse per multos annos cum Laurentio, multa vidisse, multa cognouisse, singulari charitate ac reuerentia ei fuisse deuinctum. Vereri me præterea dicebam, ne si ego scriberem, sanguinis propinquitas obesset fortasse Laurentij causæ, & (velut in foro solet) testimonium nepotis in causa patrui suspectius haberetur. At ille eisdem cõtra me rationibus vrgebat enixius, & facultatis, & cõsuetudinis, & amoris, atque (vt est præstanti doctrina & vsu rerum) intueri iubebat D. Ambrosium, qui Satyri fratris laudes duobus libris complexus est; aspicere. D. Bernardum, qui Gerardo fratri inter cæteras nobilissimas super Cantica homilias locũ præcipuum eius laudibus inseruit. Neque Latinos solum memorabat, sed Græcos etiam. Nam & S. Chrysostomus parentis, & Basilius sororis vitas & laudes quemadmodum, S. noster Aurelius. D. Monicæ matris, lib. 5. 6 & 9. confes. prosecuti sunt. An (præterea dicebat) si quotidie vides alienos, & externi generis homines concurrere ad illius sepulchrum, qui aut statuas, aut flores cereosve in testimonium venerationis apportẽt, quid tandem tibi necessitudine nepoti, pietate filio, tantis illius beneficiis obstricto agendũ est? Te certe audiui, quum diceres illum tibi sæpe magnis in laboribus præsenti affuisse numine, quemadmodum promisit ipse tibi dum migraret è vita. Nonne igitur, ad illius honorem & gloriam (nisi ingratissimus esse vis, & haberi) quicquid in te est, aut facultatis & ingenij, aut deniq; studij & diligentiæ, conferendum? Hæc igitur ille quum diceret non minus prudenter quam amice, certe in memoriam redigebat, idipsum vsu accidisse fere per omnes ætates. Omitto enim priscos illos gentiles, vt Catonem, vt Cæsarem, vt Thucydidem, & Xenophonta, quorum hi Græcis, illi Latinis literis res illustrauere suas, adeo nõ de amicis, aut propinquis, sed de seipsis scribere non dubitarunt. Dicam de nostris. Certe hi sancti viri, Athanasius Antonij, Martini, Seuerus, Bernardus Malachiæ, Gregorius Basilij, Gregorij Chrysostomus scripsere vitas, aut discipuli omnes, aut amicissimi. Itaque refragari iam non poteram summę autoritatis exemplis. Sed illa præcipue ratione non poteram, quam de illius erga me memorauerat beneficijs. Abijt enim optimus pater ea maxime tẽpestate, quum me familiamque meam turbulentissimi fluctus & procellæ varijs modis impeterent, vt mergi penitus necesse fuerit (tu scis bone Deus) nisi inuocatus semper a me benignissimus pater in tantis malis atque periculis opem suam impetrauisset. Vt extaret igitur aliquod grati animi officiũ, quod profecto ab nepote erga patruũ sine scelere omitto non potuit appuli animum ad scribẽdum. Quæ autem narrabimus, vere possumus dicere cũ Apostolo, quia non solum a fidissimis testibus audiuimus sed pleraque ipsi vidimus oculis nostris, & manus nostræ contrectauerũt, præsertim quum ab initio pontificatus ad vltimum vsque vitę diem ab illius (vt aiunt) latere nunquam fere discessimus. Placuit autem vobis potissimum inscribere, clarissimi athletæ Christi. Nam quum Leonardi parentis cineres atque ossa mei apud vos habeam pignus eximię erga vos familię nostræ obseruantię & pietatis, cur germanos optimos atque dulcissimos, qui se incredibili pietate dilexerunt, quãtum in me est, pari quoque contubernio non donem? Venit igitur ad vos Laurentius, pater & vita sanctus, & doctrina instructus, & miraculis coruscans, quibus quidem ornamentis quid accedere possit, non video. Sunt autem summa omnia hæc: & habitant adhuc in oculis omnium, ex quibus & voluptatem in legendo, & fructum in imitando percipere possitis.

Marginalia: Mos amãtiũ desiderare a mate imaginem. — Extat Familiare iustitiae generatio eius laudata. — 1. Io. 1.

QVO GENERE, QVIBVS PARENTIBVS SIT ORTVS: *& quo pacto adolescens ad disciplinam monasticam sit profectus.* Cap. I.

NATVS est igitur Laurentius Venetiis Bernardo Iustiniano patre, matre verò Quirina. De vtriusq; familiæ nobilitate neq; multa dicere, neque omnino silere licet sine illius iniuria. Nam sicut his fortunæ donis gloriari superbæ lenitatis est: ita fortiter contempsisse, quod Laurentius fecit, summæ grauitatis. Celebre igitur est, & in antiquis Venetorum monumentis extat, Iustinianam familiam à Iustiniani posteris defluxisse, tres fratres Constantinopoli pulsos per seditionem venisse in Italiam, atque Venetiis consedisse. Huius familiæ virtus cum multis in bellis tum in eo maxime claruit, quod a Vitali Michaele duce Veneto, aduersus Emmanuelem Imperatorem Costantinopolitanum feliciori initio quàm euentu gestum est. Classem nobilissimam centum triremium & viginti nauium dux Venetus centum diebus confecit, & in altum deduxit: quæ quum omnem oram Illyrici maris, portus deinde Epiri, atque Achaiæ, & deinde maris Aegæi insulas penè omnes recepisset, captaque deniq; ac spoliata Chio ad insulam, quæ nunc dicitur sanctæ Panagiæ, diuertisset, & descendisset aquarum (seu pestis) illa fuit corrupto cœli tractu, seu (quod magis creditum est,) infectæ ab hostibus veneno aquæ) sane incredibili labe vastata est. Iustiniani quicunque per ætatem poterant capere arma, classem eam conscenderant, quasi patrias sedes bello repetentes, sed tantum conatum infelix exitus excepit. Nam ad vnum omnes, sic volente Deo, aut ferro aut morbo extincti sunt, domi preter aliquot senes suscipiendi soboli frigidiores. Fortè euenit, vt vnus tantum superesset adolescens NICOLAVS nomine, apud monachos sancti Nicolai. Vitalis dux laceram, & tam milite quàm remige vacuam classem trahēs in patriam reuertus: & cum præter alia publica incommoda, tum etiā quasi excidij illius familiæ causa fuisset, quæ toti ciuitati fuerat charissima, incidit in populi odiū. Et vt quoquo modo posset, reconciliaret, statuit non solum restituere illam in lucem, sed copulare etiā sibi sanguine. Impetrat ab Alexandro III. Pontifice maximo, vt liceat adolescenti monacho soluere vinculum religionis ad reparandam sobolem suę gentis, eique vnicam filiam despōdet Annam nomine. Faustæ fuere nuptiæ, donauit illos dominus maribus sex, & tribus fęmellis. Lætus tam prospera sobole Nicolaus, & Deo gratias agens voti veteris religionisque non immemor, ad monasterium reuersus est, ædificato prius apud Amianum cœnobio virginū sub nomine sancti Adriani, in quo Anna vxor ipsa quoque monasticā cępit vitam. Multis miraculis ambo claruerunt, atque eorum imagines apud ædem sancti Nicolai ad litus in testimonium sanctitatis ad nostram vsque ætatem videntur. Quod ne cui fortè mirum uideatur, iisdem temporibus idem Alexander pontifex Constantiam Gulielmi Siciliæ regis filiam & monacham, & plus quàm quadragenariam Henrico Imperatori, Federici Barbarossæ filio nuptui concessit ad sobolem Gulielmi patris, qui Siculis fuerat charissimus, suscitandam. Ex hac igitur sanctitatis propagine LAVRENTIVS ortus. Bernardus pater iuuenili ætate è medio magnorum honorū cursu surripitur. Quirina mater & ipsa clarissimo genere anno ætatis quarto supra vigesimum amisso viro & quinque susceptis liberis reliquam ætatem cælibem duxit. domum suam regēs (vt Apostoli verbis vtar) & filios in timore Dei, & mandatis instituens, instans orationibus die ac nocte: & ne in deliciis viuens mortua esset, cilicium & catenam æream, quoad vixit, circa lumbos gestauit, ieiuniis & vigiliis florentem ętatem castigans, precipue autem in pauperes misericors & benefica, & quæ ad eleemosynas filios semper & verbo instrueret & exemplo. Accessit ad eximium Laurentij ornamentum germanorum fratrum per memorabile Marcus & Leonardus, quorum necessaria mentio me diu tenuit ancipitem, scriberem ne hic aliquid de illorum vita moribusque. Sed quum magni res operis videretur, malui nunc soli Laurētio dare operam. Vnum tamen illud non silebo cū bona venia legentium, tres eiusmodi fratres tanta virtute, sanctimonia, & omnium bonarum artium scientia præditos (quod quidem scriptorum monumentis extet) vix vlla vnquam secula tulisse. Nec falli me amore, neque fallere prorsus scio. Natus est Laurentius sub finem belli Genuensis illius maximi & periculosissimi, & natus quo die pro insigni apud Clodiam victoria, vniuersa ciuitas supplicationibus & omni letitiæ genere redundabat. Dicere solebat Quirina mater, dum in ea lætitia pareret, gaudio quodam animi perfusa Deo primum gratias egisse, quòd eum partum quem tantis in laboribus periculisque gestasset, in lucem ederet cum tanta ciuitatis lætitia: deinde Deum suppliciter orasse, vt hostibus aliquando formidini esset & saluti ciuibus; quòd certe vidimus euenisse bello Mediolanensi, sicuti suo loco dicemus. Statim autem primæua ętate declarauit morum elegantiam singularem. Nihil illo venustius, aut amabilius cum maioribus natu libēnter esse, cum ęqualibus facilis, minores amplecti. Cęterum excellenti videbatur animi magnitudine, & ad summas res semper intenta. Nihil illum ludicri delectabat, vt solet ceteros iuuenes, sed ad magnas res diuina sapientia rapiebat, vt aliquando Quirina mater metuens ne aliorsum erumperet ille ardor animi, & mundi horrores amplecteretur plusquam par esset, quin tu (inquit) hanc mihi, fili infamiam mittis? Infernum sapit ista superbia. Cui subridens Laurentius veluti per iocum: Noli timere mater, magnum me Dei seruum adhuc videbis. Hoc de seipso puerile pręsagiū haud multo post dominus impleuit. Annum erat natus vndeuigesimum, eius scilicet ętatis, in qua carnis illecebræ ancipitem facere solent humanę vitę viam. Dominus autem Iesus manum illi adhibere volens apparuit illi, sicut ipse in eo libello, qui Fasciculus amoris inscribitur, meminit. Ipsius verba subijciemus: Eram vestri similis quęrens æstuanti desiderio pacem in rebus extrinsecis, nec inue-

1. Tim. 5.

cap. 16.

inueniebam. Tandem quædam virgo sole splendidior mihi apparuit, cuius nomen ignorabam. Hæc propius accedens venusto vultu placidoque affatu, ò iuuenis (ait) dilecte cur effundis cor tuũ? & pacem sectando per multa variaris? quod quæris, penes me est, quod concupiscis tibi polliceor, si tamen in sponsam me habere volueris. Quum verò nomen ipsius, & genus, & dignitatem scire per optarem, se ait sapientiam Dei esse, quæ propter hominum reformationem humanam formam suscepit. Assensi igitur, & dato pacis osculo læta discessit. Hac igitur visione perculsus, rem detulit ad Marinum Quirinæ matris consobrinum, qui fuit tam vita quàm doctrina sanctissimus. Is, quanquam magnum aliquid portenderet, & ardentem iuuenem ad omnem altissimæ vitæ rationem intelligeret, perspicere tamẽ penitus illius animum, & corporis firmitatem experiri maluit. De vestitu nihil mutauit, ne cultus sordidior proderet animi propositum, sed matri nimiũ amanti secretum esse non potuit: quæ quum præter suspiciones alias ligna quædam rudia super lectum sternere, insuperque his lignis cubitare filium deprehendisset (vt est matrum natura mollior) metuens ne filius non satis difficultates religionis intelligeret, induxit in animum tentare illius propositum, & nuptias apparate, & quidem virgo offerebatur forma, nobilitate, & amplis diuitijs præstans, quam ego senem cognoui. Id quum animaduertisset filius, & fratres cum matre coniurasse perspiceret, fugam maturauit, atque ad Marinum auunculum se contulit in congregationem Canonicorum collegiatorum, qui sancti Georgij in Aiga nuncupantur. Dicebat autem, initio conuersionis constituisse animo, hinc omnia bona fortunæ, nobilitatem, magistratus, honores, vxorem, liberos, pecuniam, & omnes præterea generis voluptates, illinc inedias, vigilias, æstus, algorem, seruitutem, sedisse deinde quasi iudicem inter ista, & ab sese ita exegisse. Considera nunc etiam atque etiam Laurenti, quid agas. Putasne hæc perferre poteris, aut illa contemnere? Tum sese ad crucem Domini conuertisse: Tu es Dominus spes mea, ibi posuisti certissimum refugium tuum. Sic confirmatus animo relicta matre, fratribusque, calcatis præterea opibus, & honoribus, & florentis ætatis illecebris, ad cœlestem militiam profectus est.

De siti, fame, vigilijs, & omni corporis attritione: de dolorum tolerantia per omnem ætatem declarata.

Cap. II.

PRimum igitur sibi certamen instituit cũ corporeis illecebris, cuius viam breuissimã iudicauit, si nihil illis molle cõcederet, sed bellũ gereret quasi cũ hoste capitali. Nihil dicã de cibi parcitate, quem nunquã saturitate, sed vix vltima necessitate definiret: nihil de sitis tolerantia, qua nunquã sic torreri visus est, vt vel per ieiuniũ, vel manuũ operationẽ, vel peregrinationẽ, vel valetudinẽ adduci potuerit vt potũ deposceret, qui si inuitaretur à fratribus, dicebat: Quo igitur pacto feremus purgatorij calores, si patinã hanc sitim ferre nõ possumus? Vigilias à patribus institutas non solũ ita seruauit, vt ad matutinũ primus veniret, vltimus discederet: sed quum multorũ monachorũ mos sit, post matutinũ ad somnũ redire, donec sol illucescat, Laurentius per omnẽ vitã nunquã de ecclesia discessit, donec ad primã fratres conuenirent. Rigente hyeme accedere ad ignem nũquã visus est, quod fuit admirabilius propter corporis imbecillitatem. Accidit aũt, vt pater quidam ad ignẽ inuitaret, recusante illo palpauit pater illius manũ, quum que obrigentẽ frigore sensisset, admirans inquit: O fili magnus calor est, quo intus ardes, si frigora ista non sentis, quibus obriguisti. Quid illud, vt ne in hortũ quidem remittendi animi causa vnquam accesserit? quod vnum solet esse monachorum solatiũ. Stabat gradu nixus, dum diuina canerentur officia, non dextra, nõ læua sedilibus hærens, quem statum semper in psallendo seruauit. Videntur hæc fortasse minus admirabilia ijs, qui nunquã experiuntur, vos aũt nobiles Christi athletæ, qui quotidie facitis harũ rerum periculum, scio factu difficiliora, quàm dictu iudicatis. Huius propositi atque constantiæ perseuerauit ad vltimã senectutem, vt in ipsis ægritudinibus vix vlla corpus remissiori ratione foueret. Nã quum medicus eũ laborantem iam fermè septuagenarium ad edendas carnes inuitaret. Quadragesimæ tempore, & quo facilius suaderet, afferret exemplũ sancti cuiusdam ex iis recentioribus, qui ob ægritudinem haud maiorẽ die Dominicæ passionis pulpam phasiani comedisset, petiuit primum Laurentius, an abstinere posset sine vitæ periculo. Quum ille non negasset, vnusquisque, inquit, abundet in sensu suo Sed vt verũ fatear, valde me delectãt veterũ exempla sanctorum. Video aũt confessores p carnis maceratiõnẽ, martyres autẽ per sanguinis effusionem ad cœlestem patriam contẽdisse. Itaq; vt ad priores annos redeam, quum factus esset ætate vergente debilior cogebant eum patres ex Capituli decreto, vt cibo, & somno, & veste moderatius vteretur. Quod ille egrè ferens, quasi ad delicias compelleretur: iubete, dicebat, vt iubet, parebo iussis, scire tamẽ vos velim, ei qui pro Christo pati decreuerit, patiẽdi viam non defuturam. Quærebam ab eo patre, qui hæc narrabat, quid his verbis significare voluisset. Disciplinas credebat, idest verbera, & plagas, quibus solebat affligi vehementius. Notas quippe & sanguinis maculas sæpissime apparuisse. Non solũ aũt euicit has cõmunes naturæ necessitates, sed dolorum patientiã admirabilẽ vbiq; præstitit. Incidit initio religionis in morbũ fistularũ, quas medici appellare scrophulas solẽt, ijs omne collũ repletũ est. Desperabãt medici de iuuenis salute. Vnũ remediũ dabant, si setis equinis per transuersum collum sæpe deductis corrupti humores educerentur, adurerentur deinde ferro candenti: verum timebant ne dolorem ferre non posset. At Laurentius vultu, quo semper erat æquali, Quid dubitatis fratres? secet & vrat medicus vt lubet, an nõ poterit dñs mihi dare fortitudinẽ, qui tribus pueris dedit in fornace cãdẽti? Traiectus itaq;, & sectus, & adustus est. Vbi illud admiratione dignum, ꝙ præter vnã vocẽ Iesu semel emissam, ne minimũ quidẽ gemitũ edere deinceps auditus est.

Cæterum hoc nobis incredibile fuisset, nisi oculis nostris vidissemus. In vltima ætate quum pontifex esset, eandem animi firmitatem, & quum guttur intumuisset maiorem in modum, ac resolutio tardior appareret, eademque difficilis, angeretur autem animi piissimus pater domi atque in cubiculo inclusum vacare non posse ouibus suis, ad ictum ferri stetisse penitus immobilem, quum timēti medico diceret: Incide audacter, neque enim nouacula tua laminas martyrum superabit.

De humilitate & mansuetudine, de contemptu ignominiæ, de paupertatis amore, de dono orationis & constantia.

Cap. III.

HAec de corporis attritione, & quidē pauca de multis: sed veniamus ad animū, vbi plus negocij videtur. Incipiemus autem ab humilitate, quam ipse cæterarum virtutum reginam appellabat. Si rector erat monasterij, velut id sibi muneris contemptui potius esset quàm honori, infima quæque ministeria diligere, quæ relatu sint etiam indigna. Nihil nisi de peccatis suis loqui, sua detestari, contemni, ac despici cupere. Semper de humilitate Domini Iesu, aut beatissimæ virginis loqui. Sed omissis quotidianis istis videte patres, quomodo contumelias tulit. Quum de monasterij negociis aliquando in Capitulo ageretur, frater quidam simplicioris ingenij accusauit, nescio quid à Laurētio factū: Laurentius autem quamuis intelligeret hominis ingenium, & purgare facile posset quod obiecerat, substitit primum, quasi non audiret, tandē leni gradu in medium procedens genibus flexis, Ignoscite (inquit) fratres: peccaui in cælum, & coram vobis: ecce pœnitentiam, quam dederitis, agam. Tactus pœnitētia frater ille ad Laurentium accurrit, & veniam petens eius pedibus aduolutus est. Iterū autem quum simile quippiam falso obijceretur, compressa Laurētius mordicus lingua nihil respōdit: scilicet ne aut mendax cōfessio malum exemplum proderet, aut negatio contentionem gigneret, loquendi & tacendi tempora prudentissime discriminans. Mundi verò fastus atque superbiā quā magnifice perdomuit; Non, dico vt opes reliquerit & honores. Neque enim tantæ virtutis est honorem contemnere, quam contemptum appetere. Plus est enim vt male affici negligas, quam vt bene affici non cupias. Cæterum illud summæ perfectionis, vt male affici desideres. Itaque non silebo, quod Maphæus Patriarcha, qui illi successit, & fuerat eius discipulus, mihi narrauit. Nam quum de more exissent ad petendum panem, fortè accidit, vt frequentiora vrbis loca penetrarent. Sensit eum Laurentius motum loci celebritate, & declinare homines cupientem: Maphæe (inquit) quid moueris? vadamus constanti gradu, nil enim profecimus, si reliquimus verbo mundum, nisi etiam opere declaremus. Eamus cum saccis istis quasi crucibus, & gloriosum hodie de seculo triumphū referamus. De paupertatis autem amore quid dicam? Accidit fortè vt tectum monasterij igni conflagraret, vbi fratres omne penu in spem anni reposuerant. Aberat eo die Laurentius. Aduenienti verò mœsti fratres triste nuncium cum attulissent, hilari vultu Laurentius, Eia filij, quid mali actū est nobis? nonne paupertatem vouimus? Benedictus Deus, qui nos voti compotes facit. Ipse qui dat semen serenti, panem etiam ad manducandum præstabit, tantum ne amittamus confidentiam nostrā filij, quæ (vt inquit Apostolus) magnam habet remuneratione. Sicut igitur omnes & carnis & mundi illecebræ viluerant: ita vna illi voluptas erat, ex ecclesia aut cella non discedere. Et orationis quidē & contemplationis gratia eum nemo superauit. Qualis enim veneratio subibat animum, cum illū ad altare conspiceres? quæ corporis immobilitas? quæ vultus intentio? quæ lachrymæ? Ex fratre quodam audiui illius in primis familiari, dum celebraret missam nocte dominicæ natiuitatis, post consecrationem, Eucharistiæ solutum in mentis excessum, cumque diutius perseueraret, accedit diaconus semel atque iterū Ille persistit immobilis. Tādem casula tractus à fratre, velut à somno euigilans, ecce prosequor (inquit) frater. Sed quid de infantulo isto tam pulchro faciemus? quomodo solum & nudum in tanto frigore relinquemus? Cōstantia autem fuit admirabili. Postquam Deum secutus est, maternam aut fraternam domū ingressus non est. Memini puer adhuc cum essem, videre eum ad domus nostrę ianuam pulsantem panes petere, domum tamen aut ianuæ limen non ingredi, sed foris stantē panes operiri. Mater autem filiū ægre ferens tanto onere grauem diutius per vrbē vagari, iubebat ministris, vt saccum illi panibus implerent. Recusare semper Laurentius, & panibus duobus contentus discedebat, vt operam nauaret humilis mēdicationis, & non domestici quæstus. Matris dormitioni interesse pietatis esse putauit: ibique noctem egit, vt materni amoris pręceptum adimpleret. Dignum illud memoria, quòd matrem quam vnice dilexit, morientem videre potuit sine lachrymis, & plorantibus alijs ipse siccis oculis vltimum persoluit officium. Idem vbique erat, nunquam eum quisquam aut lætitia exhilaratum, aut ira cōmotiorem, aut solutiorem remissione animi videre potuit: non vllum denique vestigium metus, cupiditatis, doloris voluptatis.

2. Cor. 9.

Hebr. 10.

De dono & efficacia verbi, quo pacto fratrum tentationibus subueniret, de spiritu prophetia, & de vocatione illius ad pontificatum. Cap. IIII.

ERat autem illius constantia (quod raro solet accidere) mira simul & humanitate, & veneratione condita. Sermone fuit suaui, breui, & pondere pleno, & (vt scriptū est) verbum quod ex illius ore egrediebatur, vacuū non redibat. Fuit illi præcipuus in adolescentia socius, tam genere quam diuitijs clarus, is fortè aberat, & in Oriente negocia gerebat, quando Laurentius dominum Iesum secutus est. Hoc cum accepisset & rediens, & ignarus qd esset animus diuino spiritu afflatus, pergit ad monasteriū cum cantoribus, & citharœdis, & cū aliquibus armatus plane nō dubitās sociū

Esaiæ 55.

ad

ad reditum pellicere, etsi fratres forte negarent. Tum vi & armis vlturus accersit Laurentium: quē cum vidisset non tam habitu vestis mutatū, quam oris & gestus & incessus, obstupuit. Laurentius benigne salutatum incipit illius animum blādo prius sermone tractare, tum paulatim a mundi rebus ad cœlestia deducere. Quid multa? Impluit iuuenem, & qui laqueum ad amicum capiendum tetenderat, in rete improuisus incidit. Respondens autem Laurentio, inquit, Frater, verba æternæ vitæ habes: & quoniam frustrata mea spes, teque ex hoc loco ducere non possum, tu sanè ex hoc seculo me ad te deducere poteris: statutum est tecum viuere, tecumque mori. Prædicationis ad populum facultas ei defuit, quia nec spiritu, nec lateribus esset bene firmis. Sed nihil fuit suauius, quam sedentem inter fratres audire. Cuius quidem rei vos in primis, venerandi patres, optimi testes estis, a quibus vocari sæpe solebat. Vbi aliquando audiui a fratribus vestris, cum sedissent ad vmbram patulæ fagi, & dicere aliquid pareret, extemplo nimbis & tonitruis incredibili cum fragore misceri cœlum visum esse. Cum vero fratres hinc pluuiam grandinemque metuerent, hinc ægrè ferrent concupita prædicatione fraudari, subridere cœpit Laurentius, & manu monere, Quiescite, inquiens, fratres, hæc sunt Satanæ ludibria, qui mendax fuit ab initio, & in veritate non stetit, nunquid verbum Dei alligare poterit? Vix igitur sermonem instituit, & ecce cœlum visum est aperiri, diesque lætissimus pio fratrum desiderio obsequentissimum præbuit officium. Non minori præterea cura fratribus aderat mœstos consolari, curare infirmos, laborantibus subuenire, cogitationes & diabolicas insidias exquirere. Vexabatur frater (vt mihi narrauit) spiritu ad seculum redeundi, & aliquoties a Laurentio confirmatum non cessabat diabolus instigare. Ferre ille amplius tentationem non poterat, ad Laurentium autem se conferens, succumbo pater, ait, fer opem. Ecce nisi adiuueris, ad seculum redeo. Tum Laurentius, sine modo mi frater, & tantum hodie ne abeas. Cras, vt libuerit, deliberato. Nox vna in orationibus & lachrymis absumpta sic diabolum fugauit, vt nunquam deinceps eum sit ausus impugnare. Sed quod sequitur, admirabilius, quod quidem narrare dubitarem, nisi accepissem a patre venerandæ fidei & autoritatis. Quum frater quidam simili instigatione premeretur, & ad certissimam Laurentij opem recurrisset, accepit Laurentius lauri ramusculum, qui decoctus aqua relictus erat in vasculo. Ad fratrem autem conuersus, accipe (inquit) frater, & in horto planta, & si quidem reuirescet, securus esto de perseuerantia tua. Abiit ille, & plantauit, & reuiruit, & de miraculo gaudens memoriam virgæ Aaron, & palmæ Macarij reuocauit. Cæterum prophetiæ spiritu vberrima quadam mensura dominus eum donauit, & hoc ita celebre & diuulgatum fuit, vt non aliter ad eum, quam ad oraculum concurreretur. Innumerabilia dicere possum, & aliqua dicemus sparsim, vbi res postulabit. Interea vnum eligemus è multis, vel homine in quo cadit, vel multiplici varietate, vel certitudine rei præstantissimū. Fantinum Dandalum scio cognouistis genere, dignitate, vita, & doctrina clarissimum, qui fuit nuper episcopus Patauinus: hic dum secularis esset adhuc, & primarium in nostra repub. locum teneret, primo die Quadragesimæ ad suscipiendum de more cinerē accedit. Suscepto cinere & benedictione Laurētius ait: Memēto frater, quia futuro anno tu aliis horum cinerum officiū impendes. Quod vt audiuit homo secularis, & plus quam quinquagenarius, surrexit admirans, neque aliud tamen ibi percunctatus est propter loci maiestatem, sed in claustro prætereuntem expectat. Factus autem ad illum propior rogat, quid illis verbis significare voluerit. Laurentius substitit aliquantulum cogitabundo similis, deinde subiecit: Dico tibi frater, quod cinerem quidem non impones, sed certe populo destribues ramos oliuarum. Fantinus quamuis maiori adhuc admiratione teneretur, quonam modo hoc posset accidere, tamen aliud sub ij verbis latere dubitans discessit. Ecce autem haud multo post Martino defuncto, Eugenius Venetus pontifex eligitur. Ad eum Fantinus legatus ab senatu nostro destinatur. Suscepit eū Eugenius maximo cum honore, & inter sacros ordines initiat. Denique ante vertentem annum legatum apostolicū Bononiam mittit, quo cum venisset, & primo die Quadragesimæ imponere cinerem populo necesse esset, inuitatur legatus ad id muneris: ille recusat, quod ab alio quam sacerdote fieri non liceret. Instant enixius illi dicentes, id muneris a legatis semper exerceri consueuisse. Fantinus in proposito permanet, atque id officii non paruo tandem labore deprecatur, nihil adhuc de Laurentij verbis aduertens. Die verò Palmarum cum similis contentio oriretur, & Canonici peterent vt oliuæ ramos populi distribueret, ille autem ex humilitate eadem sacerdotij excusatione vteretur: tandem Canonici summis precibus postulant, vt si in cineribus legatum se se gerere noluerit, saltem non recuset oliuarum officium. Quid multa? Victus Fantinus illud officium (vt prędixerat Laurentius) proprijs manibus absoluit. Has autem sancti viri virtutes Eugenius pontifex cum audiret, animum induxit Venetis episcopum dare. Quo animo acceperit, iudicate, si potestis. Bis fugiendi cœpit impetum, & in abdita aliqua loca secedendi, bis restitit & stare demum in patrum suorum sententijs deliberauit. Erant autem ex iis qui suaderent non esse summo pontifici obluctandum, sed parendum Christi vicario. Nonnulli vero, vt nullo modo susceperet, suadebant, mundi fastus, insueta onera, & corporis imbecillitatem memorantes. Fuere etiam qui suaderent vt fugeret, & afferebant singuli exempla sanctorum, qui vel suscepissent, vel renuissent, vel incogniti profugissent. Indicto tamen ieiunio, & oratione solenni decreuerunt patres conari apud Eugenium & literis & nuncijs, ne sibi patrem, ducemque suum auferret, sine quo societas illa planè periclitaretur. Bis misere, bis rescripsit Eugenius, & extant duæ illius epistolæ, quibus dulcissimis verbis patres illos consolatur. Rationibus præterea grauissimis, & sanctorum patrum exemplis admonet, ne diuinæ voluntati aduersentur. Non parere igitur non potuit pontifici ter iubenti.

De assumptione pontificatus, familia, ueste, uictu, & pecuniæ contemptu. Cap. V.

ANno ætatis quinquagesimo primo iniit episcopatum, & quidem nulla pompa, aut comitatu, vt fratres etiam germanos adesse noluerit, & aduenisse prius nouum præsulem omnis vicina cognosceret, quam penè intelligeret aduenturum. Eam noctem duxit insomnem, Deum precatus orationibus & lachrymis, vt si id muneris ad ipsius honorē suscepisset, nolens alioquin & inuitus, ne se desereret: scire se quantum negocij susciperet, nosse populi multitudinem, ordinum varietatem, amplitudinem principatus secularis, quales & quàm crebras discordias habuissent cum superioribus episcopis: contra verò vires sibi tenues & imbecilles, quippe nusquam nisi in monasticis cellulis exercitatas. Quum hęc & pleraq; alia cum lachrymis effunderet, dicebat se tanta animi luce repletum, vt non aliter deinceps illius episcopatus, quàm alicuius monasterij munera obierit. Familiam sic instituit. Elegit duos de suo cœtu fratres, quorum altero vtebatur ad officia diuina, cum altero partiebatur curas maiores. Quinque prætere ministros habuit per tres & viginti annos, quibus fuit in eo pontificatu, quanquam per liberalem locum dicere solebat, familiam sibi grandem esse, cuius cura premeretur, pauperes Christi significans. Veste vsus est colore, quem dicunt cælestino, iusta longitudine. Tapetas & aulæa, & cætera ornamenta ædium omnino spreuit. Mensa non sordida, sed summa munditie, ad quam de more monastico legebatur. Nihil omnino argenti: vescebatur in vitreis & fictilibus, cibo vulgari semper vsus, amauit oua, quod & stomacho amica essent, & voluptatem non irritarent. Nihil appetere, aut damnare, quicquid apponeres, sumere. Accidit semel, vt pincerna deceptus colore, acetum pro vino apponeret, cum Laurentius admouisset ori, & acetum esse sensisset, nihil vltra questus prandium exigebat sine potu. Pincerna vt aduertit, veniā supplex errori deprecatur. Cui Laurentius placido vultu: Eia, inquit, curato deinceps officium tuum diligentius. Cubile habuit vix sex pedes protentum, tomento paleari, & opertorio quod veteres centonem, nostri sclauinam vocant: exclusis semper de thalamo omnibus, vt liberius vacaret lachrymis & orationi. Statim autem operam dedit, vt pontificalis ecclesia superiorum episcoporum aut incuria aut auaritia neglecta, pro dignitate sedis excoleretur. Canonicorum ordinem ad nihilum redactum restituit, addidit sacerdotes, cantores instituit. Eandem adhibuit curam circa alias ecclesias, vt plurimæ in quibus vix missa dicebatur, nunc videantur esse pontificales. Mores deinde cleri castigare adortus, deque iis edidit pulcherrimas constitutiones. Sed nihil erat quod non facile impetraret liberalitate & bonitate naturæ. Erat enim alioquin non grauis. Frui clerum suis fructibus patiebatur, vt nihil illi oneris imposuerit vnquam. Pari cura prosequebatur monasteria, præcipue sacrarum virginum ob sexus infirmitatem, quibus nihil deesse pateretur vel ad corporis necessitates, vel ad regulares etiam disciplinas: collapsa restituit, noua construxit. Pulchrum huius rei testimonium, quod cum initio XX. aut circiter obseruantia suscepisset, moriens reliquit quinque supra XXX. Non minori studio aliarum etiam ouium curam gerebat Non fuit credibile, quantus quotidie concursus fieret mœstorum & laborantium, qui consolari cuperent, qui iuuari ope, oratione, consilio, ad eum omnes confluere. Plebanos quosdam sedulo monere, reddituros aliquando proprij officij rationē. Cæterum pecuniam contempsit, vt neminem vnquam magis contempsisse crediderim. Domus erat aperta omnibus, omne penu pauperibus patebat. Si procurator rationes afferret, nihil accepti vel expensi videbat amplius, quàm quid deesset, aut superesset; indignum omnino ratus, vt qui animarum quæstui præfectus esset, sederet ad calculos. Primū illi de pecunia institutū fuit, vt nullum penitus sibi cum fratribus esset commercium, quia nihil existimauit ad amorē suę plebis conciliandum, fidèmque comparādam efficacius, quàm si tolleret prorsus omnem ex animis omnium de hac re suspicionem, à qua vt longius abesset, cum Leonardus frater aliquando pauperem eleemosynam petentē Laurentio commendasset, vade (inquit ille) & responde Leonardo meis verbis, vt ibi ipse subueniat: postquam à domino habet vt de suo dare possit. Illud in amoris fratrem signum retinuit, vt in paschate, & in natiuitate Domini, & in festo Apostolorum Petri & Pauli eos donaret duobus panibus ex farinæ flore confectis. Post mortem autem fratrum idem tributum mihi semper pendit, quin potius & à fratribus adiutus ipse est pecunia grandi in bullis apostolicis episcopatus, & a me deinceps non minori præsertim cum ad Patriarchatum euectus est. In cognoscendis autem penuriis hominum adhibere solebat viduas aliquot spectatæ virtutis & fidei. Quod & ille sexus esset ad huiusmodi misericordiæ opera feruentior, aptior etiam ad indagandas paupertates occultas, eorum præcipue qui ex opibus in inopiam decidissent quorum generi hominum maxime miserabatur. Malpebat autē aliquādo decipi, quàm nimius esse in examinando, vt si in alterutro esset offendendum: mallet cui non oporteret dare, quam non dare cui oporteret. Libentius dabat res humano vsui necessarias, quàm pecuniam, & plures libentius summas quàm maiores, vt esset communior in tanto populo beneficentia. Orauit aliquando Laurentium consanguineus eius, non ita pauper, vt pecunia cum iuuaret in filiæ dotem. Respondit Laurentius, Considera, quæso frater si parum dedero, non est quo opus habes, si multum, defraudabo multos, vt vni satisfaciam: & præterea quicquid illud est, quod est ad cibos potius pauperum, quam ad intortos crines, aut margaritas, ab ecclesia traditum est. Igitur ignosce si dare non possum. Sed nihil fuit ciuitati gratius, quam lignorum naues onustæ, quas sæuiente hyeme distribuebat pauperibus. Pecuniæ ad eum quotidie confluebant, vnde non crederes. Vidi aliquādo, quum ab eo eleemosyna peteretur, quod pecunia non posset, promissione satisfacere, sæpe quum domi nihil reliquisset, æs alienum contrahere. Et quum procurator rogaret eum qua spe faceret, domini mei, dicebat, qui pro me dissoluere facile poterit.

terit. Nec ſpes illum fallebat. Nam continuo ſubmittebat illi Dominus pecuniam inſperato multis de locis. His moribus diſciplina incredibile eſt, quantum beneuolentiæ & authoritatis apud omnes ordines comparauerit.

De gratia uerbi, conſilio, ſapientia, prudentia, iuſtitia, conſcientia, & infuſa ſcientia, tum ſcriptis eius. Cap. VI.

HAbuit autẽ hoc donum diuinitus collatum, vt omnes cum quibus eſſet, lætos ſemper placidoſque dimitteret, omnibus ſatisfaceret. Boni iuxta malique. modeſti, facinoroſi, ſine vllo pene diſcrimine illum colebant. Sic verba, & oculi, & motus, & omnia quæcunque aut diceret, aut faceret (tanta erat virtutis & gratiæ vis) rapiebant animos omnium in amorem. Initio quidem pontificatus quum de mulierum ornatu decretum edidiſset, vxorum quarundam maritis ingratum, Dux noſter illorum querelis deceptus quaſi libertati ſeculari metuens acceſſiri eum iubet. Queritur ea de re acrioribus, vt fuit natura vehementior. Tum Laurentius pater manſuete ſimul grauiterque reſpondens, ſic illius animum demolliuit, vt Dux conuerſus ad aſtantes neque lachrymas cõtinens: Angelus, inquit, non homo locutus eſt, vade pater, & fungere officio tuo. Illum deinceps velut apoſtolum veneratus eſt vt aliquando per iocum dicere ſoleret, præter Laurentium neminem eſſe mortalium, cum quo animam commutaret. Conſulebatur autem dubiis in rebus, & quanquam irent quaſi ad hominem diuino potius quam humano ſpiritu reſpondentem res tamen humanas tam publicas quam priuatas, quas nondum illi experiri contigerat (ſi quidem ante vigeſimum annum confugit ad ſolitudinẽ, primo & quinquageſimo rediit) ſic callere videbatur, perinde ac ſemper tractauiſſet: vt dicere non verear, nihilo mihi minus prudentiorem eſſe virum quam meliorem, ſi tamen prudentia bonitatis pars non ſit. Iam vero in iure dicundo ſapientiam illi dicant, qui viderũt, & præſertim curia Romana, quæ nihil vnquam ab eo iudicatum reſcindi paſſa eſt. Sententiæ illius inappellabiles habebantur, & quã quam in irrogandis pœnis clementior eſt habitus, iuſtitia tamen fuit, quæ neque precibus neque lachrymis frangi poſſet. Nulli illius cœnaculum vel cubile non patuit. Non cauſarum multitudine potuit, non proteruitate litigantium defatigari. Stabat veluti rupes immobilis ad turbines cauſarum, quibus nulla fere (vt opinor) in orbe eccleſia magis agitatur, propter amplitudinem ciuitatis & cleri. Gratiſſima in primis fuit breuitas reſpondendi, qua & paucis abſoluebat, & cæteris adeuntibus ſatisfaciebat facilius, ſed qua iuſtitia luce afflatus ad iudicãdum veniret, præſertim maioribus in cauſis erit ſatis apertum teſtimonium, quod referemus. Matrimonij lis orta Paduæ eſt inter haud vulgares familias. Ad Fantinum epiſcopum, de quo dixi, defertur. Ille cauſa cognita quum leges fauere mulieri, quę virgo aſſerebatur, pro muliere pronunciat. Iuuenis, qui ſponſionem factam pernegabat, innocentiæ conſcius aduerſus tantæ authoritatis iudicem, Laurentium pro ſecundo impetrat. Laurentius autem quum videret a ſapientiſſimo & optimo alioquin iudice ſecundum mulierem iudicatum, tamen lachrymis iuuenis permotus, opẽ implorantis cauſam non ſuſcipere non poteſt. Ad orationem autem ſe confert, quam grauioribus in cauſis habebat pro fideliſſimo conſiliario. Hac diligentius facta, iudicat ſecundum virum. Propinqui mulieris nihilo ſegnius tertium iudicem petunt, & impetrant epiſcopum Taruiſanum. Is quoque pro muliere pronunciat. In diſcrimine videbatur Laurentij ſententia duabus aduerſis, & expectabant omnes attentius tantæ contentionis exitum. Quũ iudex æquiſſimus Deus ipſe ſe pro quarto gerere voluit, & litem omnem dirimere, in lucem producit inceſtum mulieris, quæ ex conſobrino, & eodem clerico grauida quum partum amplius differre non poſſet, amiſſo pudore, & patefacto flagitio, diuinam fuiſse non humanam Laurentij ſententiam confeſsa eſt. Conſcientia autem fuit explicata, pura, integra, quæ omnia dirigeret æquitate, ſciẽtia verò potius diuinitus infuſa, quam humanitus acquiſita videri poſset. Vix enim elementa prima didicit a præceptore, & tamen nihil eſt in ſacra ſcriptura diſputatum, de quo non poſſet grauiſſime reſpondere. Dicam quod accidiſse memini. Venit ad eum theologus qui audierat de illius doctrina, & præſertim quod didiciſset ſine doctores: audire voluit, & periculum facere, mouet illi quæſtionem de diuinis relationibus. Reſpõdet Laurentius. Ille reſponſum laudans repetit adhuc, velut cum circulatore ſophiſta ſibi res eſſet. Tum Laurentius Scriptum eſt frater, contentiones & pugnas legis deuita, ſunt enim inutiles & vanæ, dixi quid ſentirem, ſi ſatiſfeci, placet, ſin minus quære, qui tibi reſpondeat ſapientius. Compunctus ille, & gratias agens petita benedictione diſceſſit. Scripſit autẽ volumina XV. & ſermones quadraginta. Crebra illius ſcripturarum vſurpatio deuota traditio, ſtylus redundans & copioſus, qui ſi gentilum literis dediſset operam, potuit inter ſcriptores elegantes annumerari. Voluminum tituli hi ſunt: Lignum vitæ, De diſciplina monaſticæ profeſſionis, De ſpirituali & caſto connubio verbi & animæ, De humilitate, De ſpirituali interitu, animæ, De triumphali agone mediatoris Chriſti, De interiori conflictu, De complanctu eccleſiæ, De corpore Chriſti & ſanguine. De vita ſolitaria De contemptu mundi, De ſermonem Domini in cœna, De officio paſtorali, De obediẽtia, De gradibus perfectionis. Sermonum autem titulos apponere operæprecium non iudicaui.

De manſuetudine & dono lacrymarum, & corporis figura. Cap. VII.

QVanto autem magis authoritate & gloria creſcebat, eo indies fiebat humilior. Audite manſuetudinẽ. Nam quum prælatus magnæ plus ob pecuniam quam vitam, authoritatis, ductus inuidia variis eũ quotidie calumniis laceraret, vt expleret animi malitiam,

litiam, indicit conuentum plurimorum præstantium & doctrina & dignitate virorum, quasi de theologica aliqua quæstione disputaturus. At conclusiones quasdam proponit decretis illis contrarias, quæ Laurentius ediderat de sumptu & ornatu mulierum. Ridere partim qui aderant, partim mirari quam ad rem essent conuocati, qui vero grauius sentiebant, indigne admodum pati, quòd illud spectaculum non honor Dei, sed maledicendi cupiditas coegisset. Tandem bonus pastor manu silentio indicto, longam pro mulieribus orationem habet, cuius epilogo quum misericordiam & lachrymas mouere vellet, pluribus simul locis excitatus risus est. Gratiæ iis qui venerant, actæ. Disputatores ad cœnã vocati, atque ita discessum. Astuit quidam patris nostri dilectus in spiritu in filius qui huiusmodi re mirificè commotus, quòd homo petulans sanctissimum virum huiusmodi contumeliis incessisset, accurrit ad Laurẽtium. Aderam tum ego fortè, quum hic & ira & via fessus. Et quid, inquit, pater; Pateris ne honorem tuum ab iis improbis lacerari? Tum Laurentius. Quid est fili? Ille rem omnem vti se habet, narrat, non verbis solum, sed & ore, & oculis, & manibus sic indignantibus, vt non eum solum, in quem essent illa iactata, sed quemuis alium immunem ab iniuria, facile commoueret Quid tum Laurentius? Putatisne aliquod irati animi signum protulisse? Testor dominum Iesum, quum intentos in eum ad id vnum coniecissem oculos, nihil mutationis in eo vultu pspicere potuisse. Nihil indoluit, aut questus est, imo noluit scire, quis fuit, quis dixit, non fronte aut vultu signum aliquando vel minimum edidit animi commotioris. Vt autem mœrentem filium solaretur, placido vultu, noli, inquit, te affligere fili, dominus Iesus, cuius negocium est, ipse aderit honori suo. Neque sanè in eo falsus est. Nam paucis post mensibus dux ipse cum satellitibus suis partim exilio, partim vinculis, morte nonnulli affecti sunt. Quanquam autem nihil videtur addi posse ad hanc mansuetudinem, nescio tamen an id quod accidit rerum in simili genere, sit admirabilius. Nam quum solenni pompa Eucharistiæ sacramẽtum sancto corporis Christi circunferretur, comitatu (vt solet) totius populi frequẽtissimo, helluo quidam, qui clerici scelera ab episcopo damnata impudenter defenderat, ante ostium propriæ domus consistens, dum inde Laurentius transit, Deum nihil veritus, qui ante eius oculos incedebat, En, inquit, qui pro sancto colitur? O insani, qui talem hominem adoratis. Audit Laurentius. Sed quid arbitramini? Gradu quo vadebat, perseuerat, non vultum, non oculos deflectit ab sacramẽto. Et quum aliquot pij homines commoti rei indignitate cum facibus ad illius domum vellent concurrere, vix à me qui tunc aderam, repressi sunt. Quod tamen facinus vindicauit paulo post senatus maiori Laurentij gloria: illa præter cæteras inflicta pœna, vt perditus ille frequentiori populo in ecclesia pontificali super pulpito publice mendacium fateretur: Certauit autem dominus cum senatu nostro in pœna supplicioque miseri. Nam paulo post pulsus vrbe est, profugusque nunc errat procul à domo, liberisque inops atque mendicus. Sed pene infinita sunt talis mansuetudinis testimonia. Erat autem verborum actionumque tanta mensura, vt si inferiora hæc cælestibus conferri fas est (cælestis enim certe animus esset) vix ego motus cœlorũ, & reuolutiones & gyros agi maiori ordine atque mensura crediderim. Ipse cuidam discipulo reuelauit, sibi à Deo datum fuisse, vt quouis loco aut tẽpore se colligere vellet, & in cœlum mentem erigere, semper posset. Quod si fortè aliquibus, vt solet, imaginibus turbaretur, non aliter abigere se diceret phantasias illas, quàm si muscas oberrantes pelleret ab oculis. Erat in illis causarum actionumque turbinibus semper quietus & immobilis. Nihil audire diceres, quasi in cœlo esset animus, corpus in terris. Rursus autem si stylo aut orationi sese dedisset, & interpellaretur (vt sæpe fit ab aliquo eum adeũti) videres sine vlla molestia, cœpto opere intermisso, quasi ociosum iucundo vultu venientem excipere, quod vellet audire. Tanta profecto animi pace, vt angelica interdum videretur potius quàm humana. Hanc tam admirabilem constantiam sola diuinæ bonitatis meditatio poterat emollire. Dixi superius, quum de matris dormitione loquerer, in illius funere lachrymam non emisisse. Videte (fratres) vbi lachrymæ profluerent. Donum enim habuit lachrymarum, vt nemo ferè alius, quum post prandium aliquando sederet, & de diuinis (vt solebat) sermonem haberet familiarem, conuersus ad eos, qui aderant, feruentiori quodam mẽtis affectu, quid (inquit) agam fratres, quid agam, quum ad iudicem deducar? Quid ego miser, in quo sperare possim? Nihil habeo, nisi quod ad illius sanctissimi ligni radicem prouoluar, & plangam. Hæc quum dixisset, totus solutus in lachrymas est, quas cum profusius emisisset, & erectus vidisset, nos qui aderamus compungi, & illas lachrymas admirari, virtus ne quid ex his laudis humanæ surriperet, videtis ne, inquit, has lachrymas? affectus cuiusdam sensualitatis fuerunt, non veræ deuotionis, a qua absum longissime: at quam pulchre diuina bonitas conuenientem illi animo fidem tradiderat. Omittite virtutes, aut sanctitatis nomen, facite vos tunc primum eum videre angelum, non hominem crederetis. Fuit proceritate corporis altiore quam iusta, gracilioribus membris, colore candido, statu erectus & celsus, omni facie admodum decora. Oculis vero vniuersum corpus ita moderantibus, vt venerationem & sanctitatem vndique spirare viderentur.

De amore fraterno, de prophetia, de eiectione dæmoniorum, de misericordia, de moniale, cui per spiritum eucharistiam communicauit. Cap. VIII.

SED quia de Marco & Leonardo fratribus nihil hactenus dixi, nolim aliquis existimet illos vnquã sese maiori charitate dilexisse. Visebatur ab his quotidie, dum cum publica omnia & priuata deferebant, sed omnes ferè illorum sermones erant de æterna vita. Cæterum quam diuino spiritu omnibus in actionibus suis ageretur, vltimis illorum horis apparuit. Laborauerat Marcus valetudine diuturna, do

mo per annum non exierat, cupiebat fratrem vide re, quo nihil in terris charius haberet. Recusabat Laurētius venire. Domo enim fraterna, sicuti materna antea diximus, semper abstinuit. At ille orare enixius & obsecrare per fraternæ iura pietatis, vt mori eum non vellet sine sua benedictione. Solabatur eum, & promittebat venire Laurentius, sed tamen differebat. Ibat ad eum Leonardus pater, ibam ego, orantes vt veniret, si quidem viuum reperire vellet. Dicebat, bono animo essemus, venturum sese, quum tempus exigeret, & certe aliquoties videbatur melius habere. Quum autem apparuit hora quam expectauit, fallere charissimū fratrem noluit. Ecce venit ad eum, quum minime expectaremus. Iam propinquus erat emissioni spiritus. Ingressus, & super lectulum fratris incumbens, salutat eum dulcissimis verbis, quasi promissum persolutum venisset. Marcus hilariori vultu cōuersus significato gaudio de illius aduentu inter eius amplexus lætus & voti compos in domino requieuit. Ne tamen aut sorte aut casu hoc accidisse aliquis existimet idem penitus nono post anno in Leonardo fecit, quintum ferè mensem domo exire, & Laurentium videre non potuit. Ibam aut mittebam, qui diceret fratrem extremum spiritū agere. At ille respondebat horam adhuc non esse. Sic per multos dies rem duximus, ego eundo aut mittendo, ille differendo. Hora ea qua promiserat, venit. Quumque summa cum lætitia eum pater excepisset, vesper eius diei inter illius brachia spiritū feliciter emisit. Addam illud etiam ad eius gloriā, & solatium meum. Orauit pro fratre illis diebus precibus ardentissimis, & quum aliquot dies ad eū venissem afflictus mœrore adhuc recenti post prima verba salutationis, Gaude, inquit, Bernarde fili, Leonardus pater tuus saluus est. Hoc ego cū ingenti gaudio excepissem, & quomodo, inquam, scis pater? Saluus, inquit, est, & aliud ne cures. O lachrymas dulces plenas lætitiæ & pietatis, quas ibi fudi ante pedes illius, quum tantæ lætitię nuncium nuncius tam fidelis attulisset. Quid autem alia innumerabilia consecter de spiritu prophetiæ? vitam sanctissimæ abbatissæ a medicis derelictam, dilatam a domino dixit, & paucis diebus liberata est. In eodem monasterio sororem miræ sanctitatis comploratam, & iam pene exanimem lugentibus aliis bono animo esse iussit, & illo triduo omnino libera euasit. Propinquum suum, qui triremem conduxerat ad conuehendas ex ponto merces, cauere iussit, ne triremem in ponto dimitteret. Ille vero non solum triremem dimisit, sed maximo etiam fortunarum naufraugio est affectus. Cæterum & filiorum orbitates, & lucra, & damna, & honores, repulsaque, ægritudines & incolumitates, aliaque tum prospera tum aduersa, quæ quotidie accidunt, innumerabilia ante dicebat. Filium meum desperatum a medicis extremū spirituum agentem ad eum detuli, vt consulerem de loco sepulturæ. Ille suspenso aliquantulum & vultu & sermone, respondet, tempus adhuc non esse talis consilij. Ego, quia ex peste familia extra ciuitatem aberat, admiratus huiusmodi responsum, quonam modo, inquam, potero pater tempestiue deliberare, quem iam expirasse existimo? Rursus ille: Redi bono animo, tempus adhuc non est. Reuersus igitur domum, reperi puerum præter omnem spem melius habere. Neque tempus illud benignitate Dei ad hunc vsque diem apparuit: & spero filium potius de mea quam me de filij sepultura cogitaturum. Sane ipse suum obitum prædixit virginibus sanctæ Crucis per dies aliquot ante quam accideret. Neque minor in eo fuit dæmoniorum pellendorum, & discernendorum gratia spiritus. Qui astuit & vidit, mihi mulierem ad eum deductam retulit, spumantem ore, & dentibus frendentem, quod ille videns, attulistisne, inquit, mihi hūc dæmonem tanquam ad Apostolum? Ite fratres, & quærite, qui sit me sanctior: sum enim homo peccator. Enimuero illi magis orabant genibus prouoluti. Age, inquit, valeat vestra fides, quæ Cananeæ profuit, & Centurioni. Imposita arreptitio capiti manu, quid, inquit, male demon venisti pauperculam hanc vexare? Vbi nunc superbia tua, quum de cælo decidisti? non te pudet depugnare cum muliercula? Age dimitte illam, dominus Iesus te præcipitem agit. Signaculo suo insignita est. Videres inter hæc verba illam contumaciam, atque oris distorti prauitatem explanari, illum tremorem, palloremque in naturalem verti faciem. Admirantibus omnibus & omnipotenti Deo gloriam reddentibus liberata est. Spiritus vero, cogitationumque discretio vbi nam maior apparuit? Decreuerat monasterium monialiū reformare, quod vt facilius assequeretur, assignare volebat illis in confessorem virum fidelem & sanctum. Is autem vt erat bonus & simplex recusabat, timens cū mulieribus implicari. Postquam negauit, tactus penitentia est, deliberat redire. Hunc autem quū Laurentius procul venientem conspexisset, priusquam verbum presbyter ille faceret, aut diceret ad quid veniret, dextra cingulum tenens, bene facis, inquit frater: noui ad quid venias. Velim autem scias, veluti cingulum istud (manu siquidem singulum suū tenebat) sic a Deo te mihi esse permissum. Admirans ille, & magis corde compunctus, accipe pro seruulo me, inquit, nunquam mandata tua relinquam. De plebano non tacebo adulterio, simonia, furto, & omnibus probris infami, qui ad vltimam inopiam redactus, vt omnino neque se, neq; filios posset alere (quos occultos alebat) impias sibi ipsi manus afferre statuerat. Hoc quum cognouisset in spiritu Laurentius, accersit illum, dicit quid cognouerit. Solatur eum verbis charitate plenis. Tū declarat, accidisse hoc permittente domino propter eius flagitia, & nisi resipiscat, maiora minitatur mi- sereri tamen illius inopiæ. Dat illi deinde aliquot aureos. Quum eximiam charitatem miser ille vidisset, quippe qui vitæ male actæ conscius pœnas potius aliquas quam eleemosynam expectaret, procidit ad pedes illius, & totus liquefactus in lachrymas non poterat diuelli, promittens, & iureiurando contestans vitam reformare, & comprobare quidem opere, quod promisit. Vixit autem postea aliquot annos timens dominum, & in mandatis illius incedens magna cum admiratione hominum, qui eum ante cognouerant. Statueram, optimi patres, delibare potius miracula, quam narrare. Maiores etenim & angelicam in terris conuersationem describendam præcipue susceperam: sed veluti incurrens in hæc, silere non potui.

potui. Poſtea vero quam ſic neceſſe fuit, non omittam hoc, quod eſt genere præclarum, & magnitudine rarum, & fama notiſſimum. Sacra quædam virgo erat magnæ ſāctitatis, hæc per multos annos abſtinentia, vigiliis orationibus ſteterat ante dominum. Accidit autem, vt ſolennitate Corporis Chriſti neque ſorores aliæ, neque ipſa cōmunicare diuinis myſteriis poſſent, & quum ægre ferrēt, & illa in primis ſanctiſſima mulier, oratum Laurentium mittunt, quia prope eſſet monaſterium, vt ſi gratiam communicandi eo die habere non poſſent, ipſe ſaltem dignaretur, dum celebraret, pro ancillis ſuis orare. Promittit Laurentius. Quum autem celebraret, ad populum poſt eleuatum ſacramentam factus extra ſe ipſum eſt, detulitque eum ſpiritus ad illam mulierem in cella clauſam & contemplationi vacantem, quæ fortè tunc miro quodam deſiderio communicandi teneretur, & ſacra illi myſteria communicauit, ſiue in corpore, ſeu extra corpus, Deus ſcit. Ab oculis quidem totius populi non diſceſſit, donec ad ſeipſum reuerſus ab illo pietatis officio reliquū miſſæ peregit. Quum autem virgo illa quod acciderat, ſacerdoti nunciaſſet, ſacerdos patriarchæ, iuſſit ille, vt gratias omnipotenti Deo agerent, non ſibi, & vt nunquam donec viueret manifeſtarent. Hæc ego, patres, & huiuſmodi alia multa a Laurētio fieri optimum Deū crediderim voluiſſe, ſiue vt ſuam bonitatem atque potentiā nec temporum edacitate conſumi, nec immutari malignitate morum, nec fidei noſtræ tepiditate imminui crederemus, ſiue vt ea etiam, quæ ſacris literarum monumentis edita ſunt, & alioquin videri ſolent impoſſibilia facilius crederentur à nobis. Quippe cum legerimus D. Ambroſium cū eſſet Mediolani. D. Martini exequiis interfuiſſe apud vltimas Gallias. D. Seuerum item Rauennatem epiſcopum ad S. Geminiani exequias Mutinam in ſpiritu conceſſiſſe. Increbreſcere tanti viri fama quotidie & latius atque latius diffundi cœpit. Habere eum ſæpius apud ſe Eugenius pontifex voluit, ſemper excuſauit, metuens nequid ei noceret curia Romana. Cum autem Eugenius vrbe pulſus Bononiam veniſſet, efflagitatus ab eo refragari nō potuit, quod amplius neque alpes neque itineris longitudinē, ſicut antea fecerat, cauſari poſſet. Exceptus eſt à ſummo pontifice frequentibus Cardinalibus his verbis: Salue decus & gloria præſulum. Ab vniuerſa autem curia maxima veneratione habitus. Voluit eum Eugenius apud ſe retinere, ſed imbecillitatem corporis excuſans, paucos ibi moratus dies rediit inde lætior, quam ierat. Reliquit ibi maximum odorē ſanctitatis. Pari amore ſeu maiorē etiam Nicolaus quintus, pontifex nobiliſſimus eum dilexit vt in illo ornando certauerit cum Eugenio. Nam ſicut ille epiſcopum, cum primum potuit fecit) ita hic patriarcham, cum primum oblata occaſio eſt, creauit. Gradenſi ſiquidem patriarcha mortuo, patriarchatum à Grado nobili quondam vrbe tranſtulit Venetias, idque nec cognita nec poſtulata ſenatus noſtri voluntate, quippe qui non minus hominem quam ciuitatem eo facto exornare cuperet. Ariatates haud ſatis ſenatui placebat, verenti, ne ſpiritualis & eccleſiaſtica dignitas aucta opibus & autoritate, veteres, quas cum ſuperioribus epiſcopis diſcordias habuerant, renouaret: beatiſſimi tamen patris manſuetudo diremit facile dubitationem. Adiit enim continuo Ducem & collegium; ſeſe dixit abhinc duodeuiginti annos inuitum epiſcopum factum, & à quiete ſua in hos turbines ſeculares iniectum: deſiderare nunc quietem, & minui magis pondus præſulatus, quam augeri, ſibi eſſe in animo hoc oneris, quibuſcunque poſſet modis deprecari, niſi ipſe Dux, ad quem ciuitatis ſuæ dignitas pertineret, forte ſentiret aliud, pro cuius honore, quoniam ita de ſe merita ciuitas eſſet, nullum laborem recuſare deberet. Excitauit omnium lachrymas ſanctiſſimi patris mixta charitati humilitas. Dux, qui rem hanc ægerrime ante tulerat, & ab Eugenio tentatam ſemper impugnauerat, ſtatim ex ſua totiuſque collegij ſententia enixe eum rogare cœpit, vt libenti animo id muneris ſuſciperet. Sic quod inuidioſum fuerat in dignitate, ex manſuetiſſimis ſancti viri moribus gratiſſimum factum eſt.

De dictis ab eo memoratu dignis, & ſumma nominis eius celebritate. Cap. IX.

SEd quia mores & actiones illius hactenus proſecuti ſumus, ſubiiciemus etiā de dictis aliqua memoratu digna, quantum meminiſſe ex domeſtica conſuetudine potuimus. Dicebat, ſerui Dei non eſſe à magnis peccatis cauere, id enim eſſe ſecularis hominis, ſed parua vitare, ne charitas refrigeſceret. Non ſimul ac corpus extenuatum fuerit, de abſtinentia remittendum, propterea enim abſtinendum. Tribus monacho opus eſſe: deſiderio, moderatione, & gratia. Nam vbi horum aliquod deſit, ibi perſeuerantiam eſſe non poſſe. Humilitatem eſſe torrenti ſimilem, qui æſtate tenuior quaſi ſerperet, hyeme vero atque vere inundaret: ſic humilitas in proſperis quidem exigua, in aduerſis magnanima eſſe debet. Minime ſibi placebant in monaſteriis ampla ædificia, & cum videret latiora cœnacula, cellasve ampliores, caput quaſſans dicebat: Non ſic patres noſtri, non ſic. Dormitorium ipſe fecit apud Leonicum ex ſepe & creta, cum tamen latericium facere facile poſſet propter monaſterii facultates. Dicebat enim, nullam rem monachum aſpicere debere in hoc ſeculo, quæ deſiderium illius teneret. Maxime penſitanda eſſe enim propoſita, qui ſe conferrent ad religionem, nedum ineptus ſuſcipitur, aptus ab eo corrumpatur. Decebat, ne cum augeretur nimium numerus, rigiditatem vitæ atque monaſticum vigorem diutius non poſſe conſiſtere. Raram ſi quidem eſſe perfectionem. Memini adoleſcentem nobilem ad monaſterium confugiſſe, quem cum intellexiſſet fratrum nimiis ſuaſionibus pellectum, & patri flagitāti reddidit, dicens: Accipe filium tuum, religionis propoſitum à ſancto ſpiritu eſt, non ab humana ſua dela, & eſt longe deterius, ab religionis vita deficere, quam eam nunquam ſuſcepiſſe. Ex quo die factus eſt ſacerdos, quotidie miſſam celebrauit, niſi valetudine impediretur. Dicebatque, qui cum poſſet domino ſuo frui, non frueretur, facile ſe declarare, domini ſui curam non habere. Pudicitiam cum carnalibus blandimētis nihil aliud eſſe, quàm ignē

extunguere

extinguere velle,& ligna superinijcere. Paupertatis donum quantum esset,neminem nosse,nisi qui secreto cubiculo & contemplatione delectaretur. Consultò Deum gratiam religionis hominibus occultasse, nam si cognosceretur illius felicitas, omnes ad eam concurrerent. Neminem bene scire,quid esset humilitas, nisi qui à Deo accepisset vt esset humilis.In nullo enim tam falli homines, quàm in vera humilitate conoscenda. Verā scientiam esse,scire hæc duo: Deum esse omnia, & se nihil. Sæpe monebat nunquam amittendam de Deo fiduciam illam esse, in qua animæ vita consisteret. Diuitem dicebat nō posse saluari, nisi per eleemosynam. Tanto facilius esse munus imperatoris aut ducis quam episcopi: quanto difficilius esset,quæ non videes regere,quàm quæ videas. Inter labores publicos bellorum,quæ eius ætate plurima fuere, dicebat Senatoribus nostris: Si vultis dominū vestri misereri,nihil vox ex vobis aut esse aut posse iudicetis. Bonum principē assimilabat capiti, quia sicut caput & lingua implorat auxilium pro reliquo corpore se non mouente: ita principis oratio potest placare dominum,quamuis populus alius intendat. Vitanda monebat, quæ multis obstaculis impedirentur,quia opera spiritus sancti facilia essent & æquabilia: diaboli vero aspera & plena sentibus. Et cum de rectoribus ciuitatum secularibus loqueretur, quasi illorum laboribus condolens,non sine clementia Dei fieri putabat, vt virtutis comes esset gloria, & quasi laborum curarumque delinimentum aliquod: tantisper autem gloriæ cupiditati ignoscendum, dum virtutem velut ancillam sequeretur,non autem quasi domina præcederet. Innumerabilia alia sapienter & dixit & sensit,quæ quidem referre infinitum est. Cæterum iam plenus erat dierum, nomenque illius & fama latius quotidie fundebatur. Nemo veniebat ad hanc vrbem,qui nō vel in primis spectaculis appeteret hunc patrem videre. Taceo vulgus & turbam sine nomine, qui quacunque incederet, ad eum viscendum veluti ad angelum de cælo demissum per vias & compita concurrebant. Cardinales omnes,duces,& principes domi eum visere, vitam inuestigare, thalamum,cubile,cęnaculum, omnia lustrare oculis,& venerari. Franciscus Sfortia Mediolani dux,& Blanca vxor Galeatium maiorem natu, & magnæ spei filium adhuc impubē Venetias cum misissent,illud in primis mandauere,vt puerum ad sanctum virum deducerēt,vt imponeret illi manum,& eius orationibus commendarent. Bartholomæus Collionus clarissimus hac ætate dux magnam ad eum vim auri detulit, quā in pauperes dispertiret. Quod fuit & in militari viro propter deuotionem, & in patre nostro propter opinionem rarum & singulare. Iam aduenæ & peregrini omnis ordinis & generis, Pannones, Germani,Galli, Hispani,vel qui Romā ad limina Apostolorum, vel qui in Orientem ad Dominicum sepulchrū pergerent, tum felices auras sperabant, si benedictione huius patris accepta discederent. In maximis vero patriæ periculis Dux noster atq; Senatus non aliter ad illius orationem confugere, quàm ad oraculum quoddam. Quantum autem illius oratio proficeret, vnum aliquid prius, quam partem hāc claudam, in testimonium referemus.

Est prope Corcyram locus asper & incultus, vbi vir habitauerat Eremita triginta & amplius annos, vitæ abstinentia & orationibus, & quod primum ferebatur,prophetiæ spiritu insignis. Gerebat forte Corcyræ negocium vir quidam de nostris tam genere quam moribus prestans,qui cum arderet bellum quod cum Philippo Mediolani duce gerebamus,& afflictiores viderentur esse res nostræ,adiit virum Dei, rogat eum, nunquid Veneta respublica,vt ferebatur,deplorata esset. Ad quem Eremita: Commotus est,inquit,furor domini contra vos, quia verbum Domini proiecistis, & nisi pontificis vestri lachrymæ interpellarent pro vobis,iam dudum quasi Sodoma perijssetis. Tale de Laurentio testimonium retulit Eremita in mediis Corcyræ rupibus & speluncis. Cui non solum Laurentius, sed omnes ferè mortales incogniti erant & inauditi. Porrò charitas illa,qua suas oues prosequebatur, vix animo concipi posset, nedum verbis explicari. Totus illi pontificatus inter grauissimorum temporum maximorumque bellorum turbines consumptus est. Non erat contentus propria oratione,animabat hortando,monendo, obsecrando, iubendo, vt profecto tanto charitatis & ardoris vel minima pars vim cœlo inferre potuerit. Et hoc(si mihi liceat)proculdubio dixerim fuisse Quirinæ matris præsagium quod filio nascenti precata est, iis præcipue temporibus, quibus ter,quaterve in præcipitium fuit Venetum imperium.

De vltima ipsius valetudine, & quæ in ipsa dixit,aut fecit. Cap. X.

AGebat annum quartum supra septuagesimum, corpore quidem imbecillo & tenui, sensibus autem integris & sine vllo vitio valetudinis, nisi quod ingrauiscens ætas additis inediæ, vigiliæ, algorisque ab ipsa adolescentia susceptis incommodis, totū corpus pariter attriuerat. Nos autem de eius vita plus quam de nostra soliciti hortabamur, vt audiendi onera deponeret,quibus ille; Vultis ne locum, qui mihi commissus est,deferam? Nam quod ad ieiunia, vigilia, & castigationem carnis attineret senescere corpus,spiritus iuuenescere videbatur, & aut D. Paulum referebat, qui nonagenarius vescebatur palmulis, aut D. Hilarionem, qui centenarius farinula, aut alium de patribus antiquis. Vt autem nihil ad cumulatam gloriam deesset, perseuerauit scribere vsque ad eam diem. Forte tunc librum De gradibus perfectionis absoluit. Dum autem post cibum mecum de more ambularet, quam libenter abirem, inquit, si domino placeret. Neque enim melior sum, quàm patres mei: sed tu bone Iesu obsequi non debes voluntati meæ,sed vtilitati populi tui. Voluit autē dominus preces eius audire. Febri post paucos dies acerrima corripitur. Lectum paramus,ille commotior & indignanti similis,mihine plumā paratis? Qui mollibus sternuntur, in domibus regum sunt,nō in pluma dominus meus, sed indurissimo ligno cubucauit. An non meministis, quid beatus Martinus in re simili responderit? non decere Christianum hominem mori nisi in cinere & cilicio?

Nihil

Nihil igitur tunc profecimus, victique ad eius matrem detulimus inter brachia. Cum autem neque medicis neque pecuniæ parceretur, & miniſtrantium circa ſe ſtudium videret, compūgebatur animo. En quanta, dicebat, ob huius ſacci vilis ſanitatem parantur, quanta perduntur, cum interea pauperes Chriſti non panem, non ſtratum, non ignem habeant vbi caleſiant. Intellexit autem vir ſanctus migrationis diē aduenisse. Hactenus filij per iocū res acta eſt, ſeriò nunc agitur. Prope eſt ſponſus, eūdum illi obuiam, & ſublatis oculis in cœlum, venio (inquit) ad te bone Ieſu. Obſeruatum eſt autē ab iis qui miniſtrabant ei, quod aliquando plenus animi ardore quodam ſpiritus in cœlum ferri geſtiebat: interdum vero in profundum ſeſe humilitatis abiiciens, pertimeſcere videbatur diuinum iudicium. Nam dum ego ad eum non ſine lachrymis dicerem, quàm læto animo migrare debes ò pater, cui palma cœlorum parata eſt. Decerni, inquit, fili fortibus ſolet hæc palma, non ignauis, meique ſimilibus. Hæc humilitatis, illa vero quàm plenæ fiduciæ! Nam cum nos lachrymari videret, abite, ait hinc cū veſtris lachrymis, tempus lætitiæ eſt, non lachrymarum: ſic in fiducia Macarium, in timore Arſenium referens, inter vtrumque medius incedens, vt cum fiducia metueret, nec ſine timore conſideret. In campum igitur cum morte decertaturus armari ſacramentis eccleſiæ, & ad ſacellum inter manus deferri poſtulauit. Et cum è ſtrato ſubleuatus innixus humero meo labentia membra regere non poſſet, paulum reſedit. Effundebat totus in lacrymas. Quod ille animaduertens, quid ploras inquit, Bernarde fili? da mihi dexteram, quā quum ambabus ſuis tenuiſſet, confide, inquit, & bono animo eſto, nunquam enim te deſeram. O vocem dulcem pariter & acerbam. Neſcio quomodo nō elāguit cor meum, niſi quod temperata fuit tam certa promiſſione mœſtitia. Certe illius diei, illius loci, patres clariſſimi, debeo nimis crebro meminiſſe. Legatum quod à dulciſſimo patre mihi relictum eſt, omni fide & ſpe veluti brachiis amplexabor, quaſi obſignatum ab angelis, ſubſcriptum à beatis ſpiritibus, quorum glorioſam & innumerabilem multitudinem ad ſuſcipiendam fidelis conſerui animam cubiculum illud cōpleuiſſe non dubito. Quam vero ſupellectilem creditis fuiſſe, compertam in his ædibus? Putatiſne aurū aliquod aut argenteum? Illud admirabilius, quod nullum omnino librum poſſederit: cum quotidie legeret aut ſcriberet, librum tamen vllum poſſidere noluit. Teſtamentum omne quod fecit, efferri ſeſe iuſſit nulla pompa ad monaſterium ſuum, quod abeſt duo millia paſſuum extra ciuitatem, ibique in ſepulchris fratrum reponi. Neque ſemel præcepiſſe contentus, quaſi diuinaret, quid contentionis de illius ſepultura eſſet futurum, vocari nos iterum iubet. Scitis, inquit, quæ de ſepultura mandaui? facite quod iubeo, nolite pompam parare. Neque enim is ſum quem forte exiſtimatis. D. D. Antonium imitatus & Hilarionem, qui in locis obſcuris ſepeliri voluerunt, ne colerentur a vicinis.

De oratione, quam habuit, antequam migraret è vita: & de duobus miraculis.

Cap. XI.

SVſcepta vero paulo ante diem ſacri olei vnctione, ſermonem habuit de mortis vtilitate ac de cœleſti vita miro quodā ſenſu ac grauitate verborum. Nam vt erat ſupinus, aliquandiu tenuit in cęlum oculos. Tum denuo ſemiclauſis in hanc ſententiam fari cœpit (verba etiam quantum potuimus tenere, ſubiicientur) Videtis o filij horam meam aduenisse, benedictus Deus, qui eam tandem aduenire voluit, cum nulla ſit alia via, quæ ducat in cęlum. Ille enim venit nobis via, veritas, & vita, vt eiectis de paradiſo miſeris exulibus viam ſignaret in patriam redeundi. Si enim in hac vita tantum ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Sed abſit à nobis tam ſtulta cogitatio. Quid enim vita hæc, niſi lanugo quædam (vt ille inquit) & veluti memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis? Chriſtus pro nobis mortuus eſt primitiæ dormientium. Pudeat nos mortem timere, cum dominus noſter propter nos mori voluerit. Hunc diem ſemper ante oculos habui. Tu ſcis domine, quanquam dum vitam meam conſidero, confuſio ſit mihi potius appellanda, quam vita. Sed in ſpiritu humilitatis ſuſcipe me bone Ieſu, vita & ſalus animæ meæ. Neque enim in iuſtificationibus meis proſterno preces meas ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis. [Dan. 9] Illa ego ouis amiſſa ad te paſtorem redeo. Vocem tuam noui, non alienorum: peto domine vt ad ouile me reducas. Poteſne ſpernere vocem clamantis & confugientis ad te? Nonne tu es ille qui dixiſti: Clamabit ad me, & ego exaudiā eum, cum ipſo ſum in tribulatione? [Pſ. 90.] Ecce clamo plus corde, quam ore domine, ecce tribulatio proxima eſt, & non eſt qui eripiat, niſi tu bone Ieſu: ſed neque fęlicium ſpirituum ſedes affectare auſim, qui ſpeciem intuentur ſanctiſſimæ trinitatis. [Pſ. 21.] Portio tamen aliqua creaturæ tuæ poſtulat micas ſuauiſſimæ mēſę tuæ. Nimium mihi fuerit, & nequaquam nimium, ſi ſubtus calceos intimi electi tui loculum aliquem huic puſillo tuo ſeruulo nō negaueris. Conuerſus deinde paululum ad aſtantes: Vos interea fratres ſeruate domini præcepta. Omnis enim caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. [Eſa. 40] Contemplamini me. Ecce aruit fœnum, & flos eius cecidit. Horum hanc quis poterit euadere? Sed mihi credite filii, nihil eſt præſtantius, quam ſeruire domino. Hæc cum dixiſſet, ſublato paulliſper brachio, quod denudatum tenebat, caligantibus oculis vt Iſaac illum antiquum videre te diceres, aſtantibus crucis ſigno, benedicat, inquit, vobis dominus Ieſus fratres, & viſcera mea, & benedicat filiis meis qui abſunt, quos in domino parturij: det vobis cor, vt colatis eum, aperiat animum in lege ſua, neque vos deſerat in tempore malo: benedicat principi noſtro, & vniuerſo ſenatui, vt ſortem commiſſi ſibi principatus ad honorem Dei & commune omnium ordinum bonum ſibi traditam recordentur. [2. Ma. 5] Benedicat denique populo meo, cuius amorem, pacem, concordiam

diam dominus in dies magis atque magis conseruare & augere dignetur. Dilucescere cœperat, & iam antea percrebuerat viuere diutius eum non posse. Mota igitur vniuersa ciuitas est. Canonici quidem primo diluculo sunt ingressi, quos dulcissime recognoscens, ab his veniam petebat, si muneri suo non satisfecisset. Diuinum honorem commendabat & ecclesiæ cultum, tum vt mutuam inter se charitatem seruarent. Postremo rogabat, vt in diuinis officiis sui meminissent. Quid ibi rursus lachrymarum, bone Deus? Quid clamorum edebatur? illum patrem, illum dominum, præceptorē, ducem. Paulo pòst Procuratores sancti Marci ingressi sunt, & alij principes ciuitatis, sacerdotes & religiosi viri. Nullus denique ciuitatis ordo arceri foribus potuit. Loquebatur vnicuique aliquid ad salutem. Procuratoribus & principibus pauperes & iustitiam, sacerdotibus honorem Dei, negociatoribus charitatem, aduocatis pauperum causas, singulis denique officiorum suorum munera commendabat, vt admirabile fuerit artus illos penè exanimes intento semper spiritu laborem loquendi benedicendique per totum biduum (tantum enim superuixit) perferre potuisse. Nusquam magis enituit illa puritas & altitudo animi. Neminē respuit omnes pari fronte suscepit, vt neque pauperis, neque diuitis, neque secularis vlla apud eum videretur esse distinctio. Plura interea tum prædixit, tum fecit digna memoratu, quorum duo tantum subijciemus, vt appareat omnem huius sanctissimæ vitæ partem signis atque portentis sicut cæteris claruisse virtutibus. Erat ei charissimus in Christo filius Marcellus nomine, clarus genere, sed vita clariòr, vir bonus & iustus. Laurentium autem sic diligebat, vt palàm diceret, siquid de eo accideret, se nullo modo superuicturum. Cum audisset igitur de illius valetudine, continuo accurrit, introducitur ad eum, cui ad eius osculum inclinato Laurentius submissa voce, Marcelle, inquit, quid de discessu meo cruciaris? ego quidem præcedo, sed tu me propediem sequeris. Sic domino placitum est, vt hoc pascate nos iterum mutuo amplexemur. Lætior ille huiusmodi verbo quàm tristior, initio Quadragesimæ acri valetudine corripitur, & in paschate (vt prædixerat) ad sepulturam elatus est. Dilectissimo autem filio Hieronymo, grauiter laborāti salutem & prædixit & reddidit. Nam cum destitutus à medicis pro mortuo haberetur, mater autem & sorores nihil iam spei nisi in patris huius orationibus haberent, misit ad eas sanctus hic pater, qui diceret, bono animo essent, neque enim illa ægritudine moriturum. Quod sicut dixit, ita factum est. Paulo enim post reliquit eū febris, & pristinę valetudini restituitur.

Deuota spiritus emissio, & inhumati corporis diuturna permansio. Cap. XII.

Sed iam dissoluebantur sanctissima illa vincula carnis & spiritus, & quæ indissolubili pace per tot annos atque concordia vixerant, iubente Deo illa terræ, spiritus cælo reddendus erat. Claudere paulatim cœpit oculos, facie quadam hilariori, & membra omnia explicare, quasi de labore ad requiem transiturus. Quasi bi cateruas angelorum aduenisse vidissemus, si corporeis oculis potuisset videri illa societas? Tali igitur comitatu inter eorum cælestes voces, & cantus felicissimus ille spiritus velut igniculus in cœlum emicuit. Hic finis sanctissimi patris vere felix, vere beatus. O si mihi nunc liceat laxare habenas lachrymis, & liberius lamentari. Vim facio mihi patres: Erumpunt lachrymæ, nec cohibere me possum: sed non est huius loci, secretum cubiculum aptius est, ibi promissa tua, optime pater, quū necesse fuerit, repetam: ibi dexteram tuā testabor, pręsertim quum sępe aliàs in maximis periculis inuocatus me miris modis adiuueris. Orta altera luce effusa incredibili concursu tota ciuitas est, vt pene fores effractæ, vt in ecclesiam subito deferri necesse fuerit ad oculos populi depascendos. Tanta autē continuo circumstetit feretrum multitudo, vt a gradibus chori vbi positus fuerat, raptus deinde sit non hominum manibus, sed sola sese comprimentiū atque impellentium turba vsq; ad valuas ecclesiæ. Discessæ vestes sublati calcei, omnia ad venerationem direpta. Cæterum vt primitiæ aliquæ sanctificationis & publicum iam apparere testimoniū inciperet, scholæ illæ quatuor celeberrimæ (sic enim eas appellamus) non quasi ad mortuum, sed ad viuentem & sanctum, & viris frequentissimæ & ornatu ac pompa, non quidem lugubri aut funebri, vt solent in mortuorum elationibus, sed vt in processionibus ac supplicationibus, quum gratię publicæ Deo redduntur: sic nullo publice aut priuatim iubente suadenteve, sed ipse per sese, sic instructæ auratis cereis & omni honoris ac lætitiæ significatione accurrere. Quale illud etiam testimonium, quod bini ex vestris fratribus quum ad illud officium, vt cæteri, adijssent, audire sibi visi sunt suauissimos quosdam cantus & inauditas modulationes. Redeuntibus autem ad monasterium, & illius non cessantibus, tum alter ad alterum, Audisne frater has melodias? Quid ni audiam? inquit alter, angelicus, plane mihi videtur iste concentus, nō humanus. Idem affirmare alius cœpit. Vtriusque igitur admirantibus nunquam illi cantus, quoadusque ad monasterium peruenerunt, conticuere. Expletis officijs quum offerendi tempus aduenisset; ecce quo pacto præcipuo quodam Dei iudicio, tunc quidem occulto, sed paulo post aperiendo omnibus, lis oriri cœpta inter patriarchales canonicos & fratres sancti Georgij. Hi quum ex præcepto patris nostri repeterent, quod mandauerat de loco sepulturæ, illi sacros canones afferrent, vt prælati in proprijs ecclesijs sepelirentur, neque semper defunctorum ordinationibus parendum ex Marcellini pontificis exemplo, qui quamquam corpus suum inhumatum sub anathemate permanere iussisset, visum esset tamen sanctis patribus non tam hominis, quam pontificis habere rationē. Interim autem sacrum illud corpus in ecclesiæ sacrario reponitur, quasi litis euentum expectaturū. Accidit autem res omnibus retro secularis admirabilis, ac semper memoranda per æuum. Nam ibi corpus illud dū reponitur, altero ac tertio die nec corruptionis aliquid nec fœtoris apparet: itemque & quinto & sexto, nihilominus integrum perseuerat. Tantæ rei miraculo excitata accurit vniuersa ciuitas, vident & exquirunt diligentius, nunquid si

delibutum vnguentis, omnia membra contrectāt, nihil pigmenti aut artis, nihil rigoris in membris, fœtoris longe minus, quin potius odorem suauissimum membra illa spirare videbantur. Additur miraculum miraculo. Nam post biduum rubescere genæ, & viuus per membra sanguis conspici cœpit. Et iam capere non poterat sacrarium illud concurrentem turbam & sese inuicem comprimē tem, vt octauo tandem die necesse fuerit in ecclesiam publice deferri ad oculos populi exatiandos. Tum verò & admiratio, & stupor, & clamores. Igitur qui litigant, & hi instantius postulant, & hi custodiunt diligētius. Reponitur iterū in sacrariū, vbi per dies quadraginta perseuerauit incorruptus & integer. Omnibus illis diebus nunquam non visitatus est, nunquam sacrarium illud non apertum omnibus fuit videre & venerari volentibus, donec septimo supra sexagesimum die, quum alioquin satis commode seruari posse non videretur, sepulturæ traditus est officiis & honoribus, non quibus cæteri solent, de quorum virtute & meritis ambigatur, sed quasi sancti cuiusdam reliquiæ, sic cum omni honore collocatæ decimo sexto, videlicet, calendas Aprilis, quum sexto idus Ianuarias migrasset ad Dominum. Multi non solum ex Italia, sed Illyrico etiam atque Epiro ad id ostentum domo profecti. Medici omnes, & præsertim Gerardus Veronensis, medicus ætate nostra omnium nobilissimus qui eum in hac ægritudine visitauit, naturæ nulla vi fieri posse testati sunt, præsertim cum putrida febri laborasset. Diffusus enim per venas putridus & corruptus humor cum corruperit, necesse erat reliquum corpus corrumpi vt impossibile penitus, extiterit, absente calore naturali vel parum aliquid temporis integrum incorruptumque manere. Quantum igitur quàmque admirabile spectaculum fuerit, aliorum sit iudicium. Nam si beatissimo Bernardo honori datum est (vt dādum erat quod corpus eius triduo in humatum subsisterit, quid Laurentio nostro tribuendum, qui tot pene menses integer & incorruptus euasit? Mota ciuitas tantæ rei miraculo dare operam voluit, ne eiusmodi ornamento vel primi, scilicet, vel sanctissimi patriarchæ reliquiis, patriarchalis ecclesia spoliaretur. Hoc facto relatum in memoriam illud beatissimi Martini Turonensis episcopi, qui quum apud Cōdatēsem Pictauorum vrbem diem obiisset, & Pictaui, apud quos obiiset, retinere vellent, Turonenses autem repeterent proprium antistitē, tamdiu in contentione res illa versata est, donec à Turonensibus furto sublatus propriç ecclesiæ restitueretur. Quæ autem miracula deinceps acciderint, quæque accidant quotidie ad sepulchrum illud diuinam opem poscentibus, ea non aggredi satius existimaui: quippe quæ innumerabilia sunt. Inquirentur fortassis aliquando diligentius ab iis, quorum sicut autoritas maior est, & officium solennius, ita uix crediderim fieri posse, ut tanti luminis splendorē Deus iacere diutius in tenebris patiatur.

Beati Laurentij Iustiniani, vita, finis.

EPISTOLARVM LIBER.

EVGENIVS PAPA QVARTVS LAVRENTIO IVSTINIANO.

Dilecte fili salutem, & Apostolicam benedictionem. Quum primum audiuimus vacationem ecclesiæ Vicentinæ, ex obitu bonæ memoriæ P. episcopi Vicentini, perspeximus aduenisse tempus, quo desiderio cordis nostri satisfieri poterit. Hodie siquidē venerabilem fratrem nostrum. F. episcopum Castellanensem a vinculo, quo ecclesiæ Castellanensi tenebatur, absoluimus, & ad prçfatam ecclesiam Vicentinam transtulimus. Te vero in episcopum & pastorem præfatæ ecclesiæ Castellanensis de cōsilio fratrum nostrorum præfecimus. Hortamur itaq; veluti a Deo vocatus tanquā Aaron huic ordinationi, consentire velis, ac pro honore Dei, ac animarum salute, & aīæ tuæ merito hoc onus assumere. Nō.n. ignoramus, quantū verbo autoritate, & exemplo illi ciuitati valiturus sis: & præsertim sanctç congregationi tuæ, prout de hac re alias tibi particularius scribemus. Nos vero, q onera nostra tecum libenter partiri sumus, oī opera & industria curabimus tibi fauori & auxilio esse. Propterea veluti obedientiç filius, quod tibi Dei volūtate iniunctum est, parato aīo suscipe. Nam (vt inquit B. Gregorius) sicut non licet talia appetere, ita nec vocatū ad ipsa pertinaciter recusare. Ex his.n. consequeris benedictionem a domino, & gratiā a Deo salutari tuo. Dat. Romæ apud S. Petrum sub anulo capitum principium Apostolorum, die xj. Maij, pontificatus nostri anno tertio.

Heb, 5

Ps. 23

Laurentius Iustinianus ad Eugenium Papam quartum.

Sanctissime ac beatissime pater, ouium Christi Iesu Domini nostri vniuersalis pastor. Quanto mœrore sit oppressum cor meum, quot singultus, quotve obortæ sint lachrymæ, ex hoc quod vilitatem meam ecclesiæ Castellanensi præficere intendunt sanctitas vestra, nouit ille testis & iudex, cui notissima absque ambiguitate sunt omnia. Ad quod quidē onus portandum, quum prorsus me sciam impotentem & indignum, coram sanctitatis vestræ prostratus pedibus tanq̄ filius (licet immeritus) a clementissimo patre postulo, quatenus parumper cæteris a corde sepositis curis dignetur sanctitas vestra patienter audire, reuoluere animo, synceraque examinatione rationibus mei, quas sub compendio dicturus sum, accommodare cōsensum: siqua erga vilissimum filium inest paternalis affectio, siqua ad vlcerosum compassio, siqua erga oneribus conscientiæ grauatum pia miserandi intentio. Horrent namque omnia interiora animæ meæ, cum materiam hanc discutio, nec vllo modo patitur tanto se ingerere periculo, quum notissimum sit me secundum interiorem hominem priuatum esse scientia, à virtutibus prælatis congruentibus

bus alienum, atque à tali experientia extraneum. Secundum verò exteriorem cõtinuis pene languoribus laborantem, in seniumque vergentem. Quę vniuersa pastoribus ecclesiæ nullatenus congruüt, imo supra modum aduersantur. Quanti autem põderis sit regimen huius dioecesis, in qua plurimű deordinatus est clerus, vitia innumerabilia adulta, crebertima lucta, & quotidiana contradictio nobilium ac potentum, optime considerare valet sanctitas vestra. Hinc animus diffidit, aliquam vtilitatem posse perficere. Consideratis etiã persecutionibus, laboribus continuis, & modicis profectibus sanctorum præsulum, qui in domino quieuerunt: quorũ vtinam dignus essem deosculari vestigia. Præterea quis non merito scandalizetur, cum viderit, seu audierit Laurentium post annos triginta in monasterio sub obedientia conuersatum cum parcitate victus ac vestitus sedula semper intentione, hominum consortia declinasse, nunc expositum esse turbis, audire causas secularium, cõuersationem habere cum ipsis, quibus mea conuersatio omnino nõ conuenit, & coloquia facere, quæ seruis Christi nõ competunt? His aliisque rationibus vereor maius detrimentum debere insurgere in subditos per promotionem hanc, quàm commodum. Postremo cum attendo diligẽter fratrum nostrorum in me amorem, coniunctionem, & synceram charitatẽ, ipsosque cordis tentationes superasse, me præstantiores eos esse conspicio. Ideoque sanctitas vestra dignetur hoc opus iniungere alteri, qui magis quã vilitas mea dominico gregi prodesse valeat. Sunt enim in consortio nostro quam plurimi, quibus cum propter vitæ meritum, ac scientiæ ornamentum, tum propter abundantiam cœlestis gratiæ istam conferre poterit dignitatem sanctitas vestra, quàm dominus ad sui gloriam incolumen in vtroque homine custodire dignetur, Amen. Datum Venetijs ex cęnobio sancti Gregorij in Alga.

Heb. 5

Ps. 13

Eugenius papa quartus ad consortium Canonicorum sancti Georgij in Alga.

Dilecti filij salutem & apostolicam benedictionem. Tum ex literis vestris receptis, tũ ex ijs, quæ dilectus filius Georgius eremita nobis retulit, ĩtelleximus vos satis contristari, quòd dilectum filium Laurentium Iustinianum in pastorem & patrem dederimus ecclesiæ Castellanensi, quum tamen expectaremus, vt quemadmodum exhortati fuimus, congauderetis nobiscum. Si consideremus consortij necessitudinem, communem perseuerantiam in opus Dei, mœrori vestro satis ignoscimus. Si amorem proximi, rempublicam, & commune bonũ, ab his omnibus mœror excluditur. Neque magnifacimus eius corporis conditionem ad paratos labores, quoniam non robusto corpore, sed forti & feruenti animo opus est. Aderunt multi præterea, qui communicatos labores libenter excipient, ipsique in omne officium & in omne tempus auxilio erunt, ita vt nonnunquam in contemplationis bonum se recipiat. Sæpe verò ad Mosi exemplum descendat ad castra, vt proximorum necessitati consulat. Sic apostolos, sic pastores ecclesiæ, sic dominum nostrum Iesum Christum fecisse legimus. Quis ex hac assumpta dignitate calumniam faciet, præsertim quum viderit Pontificem sine auro, sine diuitijs, sine pompis, nihilque quod suum sit quærere, sed quod Iesu Christi? Hoc iure non euacuabitur gloria in Christo sed amplior reddetur. Huius rei plura ante oculos habetis exempla. Ex his non ambigimus, quin vberrimus fructus secuturus sit. Multa siquidem commoda in conditione personæ ipsius, inter quæ fauor sedis apostolicæ, impræsentiarum se offerunt, quæ non habuerunt ante prædecessores eius. Itaque siccate iam lacrymas, considerate quantum bonum sit apud episcopum pro multis offerre se Deo, & date illi gloriam & honorem. Datum, &c.

Eugenius Papa quartus ad Laurentium Iustinianum.

Dilecte fili salutem & apostolicam benedictionem. Receptis literis charitatis tuę & intellectis iis, quæ per dilectum filiũ Georgium eremitam nobis dici mandasti, nihil noui de proposito tuo suscepimus. Arbitramur enim id præcipuum esse menti tuæ, vt soli ocio vacares. Sed quoniam te in meliorem sortem dari posse conspeximus, ex multorum consilio ecclesiæ Castellanensi te in patrem dedimus. Consuluimus saluti patriæ, ex qua originem duximus: consuluimus & tibi in maius meritum animæ tuæ. Quum igitur ad hoc amplius bonum à Deo vocatus sis, non satis conspicimus quomodo cum Deo dissentire gestias. Neque ad hoc satisfaciunt quæ pro te inducis. Primum te nouimus, quantum secundum vtrunque hominem per annos triginta profeceris, & ideirco in hanc rempublicam pastorem te induximus. Neque æstimauimus, quòd in senium tendas, quoniam non corpore, sed animo laborandum est. Sed & multos habebis, præsertim conseruos tuos, qui in omni officio, fauori, & auxilio tibi erunt. Habebis & nos ipsos, & apostolicam sedem, quorum nihil aut parum habuerunt prædecessores tui. Simulque considera quod non regnum suscipis, sed ministerium Christi, non honorem, sed onus: non diuitias, sed dispensationem multiformis gratiæ Dei. Neque id existimes, quod nonnulli (vt scribis) hoc fortasse refugerint, quoniam varia sunt dona discipulorum Christi. Multos enim virgines dedit, multos in solitudinem contulit, te verò quum vtriusque vitæ participem fecerit, iure ad hoc subeundum onus te astrictum esse intelligis. Ita enim pene omnium Castellanensis ecclesiæ summa expectatio est, vt te in patrem ac pastorem habeant. Qua de re vocationem tuam amodo cognosce, nec velis ex humilitate bonum humilitatis, & obedientiæ perdere: quoniam sicut non licet te hanc rem appetere, ita non licet pertinaciter recusare. Et sic te hortamur iterum, atque iniungimus Leua in circuitu oculos tuos, & vide. Omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. Super te enim orietur dominus, & gloria eius in te videbitur, quoniam (vti indubie speramus) propitio Deo in hos veluti in terram bonam semina sparges, & afferes fructum centuplum in patientia. Datum, &c.

D. Gregor. 11. 60

Luc. 8.

Laurentius Iustinianus egregio legum doctori Madio de Madijs Veronensi.
S. P. D.

EGregie & in Christo honorande maior. Meminisse debet dilectio vestra fere elapso biennio instanter vos flagitasse, vt paruitas mea, quicquam super psalmos qui pœnitentiales dicuntur, vellet scribere ad animæ vestræ profectum. Cui tunc postulationi quid responderim, enarrare superfluum arbitror. Fateor autem, quòd abinde citra semper reuerentiæ vestræ debitorem me tenui, mecum sæpe conferens, quid agere debeam, vt charitati vestræ satisfacerem. Nā ad ea, quæ poposceratis, manum apponere minime audebam pluribus retractus rationibus. Tandem conclusi, vt opusculum, quod diuina opitulante gratia nuper edidi, De contemptu mundi, vestræ deberem dirigere humanitati. Hoc per præsentem latorem mitto, supplicoque reuerentiæ vestræ, quatenus opportunum dignetur captare tempus, & illud corrigere atque emendare, quicquid reperierit emendatione dignum. Non enim magnum est, si corrigenda in illud exarata sint, considerata vilitatis meæ imperitia. Nam correctioni vestræ humiliter subiacebo. Non renuat ergo prudentia vestra ob charitatis vinculum hoc onus assumere, sepositis interdum aliquantisper temporalium curis. Verum siquid competenter in ipso inuenietis dictum, humanitas vestra munus nostri agnoscat esse autoris, quiæque per imperitos sicut per doctos vera fatur.

Reuerentiæ vestræ seruus per Christum Laurentius se totum, qualis est.

Madius de Madijs claro viro, & in primis reuerendo in Christo patri domino Laurentio Iustiniano.
S. P. D.

TIbi magnas & ingentes habeo gratias pro incredibili dono, quo proximis diebus me donare dignatus es. Ille verò cumulatissimas reddere dignetur: absque cuius nutu nec folium arboris defluit, nec vnus passer ad terram cadit, & qui retribuit secundum opera. Mihi credas Laurenti vir reuerende: Non ego modo, qui & mea & mei ipsum tibi debeo pro tuis immortalibus in me beneficiis, verum totus terrarum orbis, & imprimis orthodoxa fides tuæ humanitati, charitati, industriæ, liberalitati indissolubili deuinctus est vinculo. Eius excellentiam muneris si explicare voluero, potius me tempus quàm copia deseret. Illud attingam, quod prætermittere nefas censeo. Si enim tota philosophorum vita meditatio mortis est, vt doctissimi viri censuerūt, veram sapientiæ summā in his tuis codicillis merito dixerim cōtineri. Qui illud Socraticum mortales docent, nosce teipsum, qui à corpore, id est pestiferis carnis titillationibus, & nefandis voluptatis illecebris nos animum secernere monent, qui denique humanas animulas ad veram, infallibilemque ex his vinculis & hoc carcere liberationem instruunt. Et ita instruunt, vt dum in mundo diuersamur, nō in mundo, sed mundi illi cœlesti vitæ similem viuamus vitā. Et cū ad illam beatam, æternāq; feremur, minus nostrorum animorū cursus tardetur. Quid huic dignitati per Deum immortalem comparandum dixerim? Alij sibi nō dico habeāt, sed habeantur à statuis, tabulis ictis, pateris, cælato auro & argēto, quo donati sunt, quo premantur, cuius cupiditate ardeant, & perdēdi metu crucientur: quo denique non sibi, id est rationi cōsulant, non proximo succurrant, sed vel locum expleant, vel vēsū forte inseruiant, vt sic illud vulgatissimum audire mereantur: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Nos verò ad salutem vera pergamus semita. Semita illa, in quā, quā tum sacræ docent literæ, tū tui confirmant codicilli. Proinde magna te manet merces, & illa inestimabilis quidem. Eos propterea à nobis abdicemus, repudiemus, redargutionibus insectemur, abominemur, qui gloriā inanem nominis sui quæsierūt, qui Hectorē pugnantē, aut Socratē philosophantē scribēdo omnem cōsumpserunt ætatem. Amen amē dico illis, mercedem suā receperunt. Quippe humanā vitā ex præsenti tantū iudicātes spes suas fabulis, animas sepulchris dederunt. Tu asit in Christo Iesu nobis amandus, colēdus, & toto (vt aiunt) pectore amplectendus es, qui hisce cōmentarijs, hisce laboribus summis Christianā quadā charitate nos pie, sancte, religioseq; viuere docuisti. Perge igitur, vt cœpisti, vir doctissime, & tuam, id est, cœlestem in terris vitam viue. Pro his enim omnibus (vt superiore loco dixi) parata est merces amplissima, quam totis semper quæsisti viribus, id est, Christus Iesus.

Hieronymus Caballus Brixianus D. Philippo Stanchario. S. P. D.

BEatus Laurentius Patriarcha noster, qui in omni morum sanctitate, quandiu vixit, versatus est, multa (vt scis volumina non minus eleganter, quàm sapienter conscripta moriens nobis reliquit: quæ cum omni ex parte res sanctissimas, memoratuque dignas contineant, existimauimus cum pro nostra in eum deuotione, tum mirabili eius sanctitate ac singulari doctrina nos operæprecium esse facturos, si curemus, vt ea, quæ hactenus in bibliothecis nostris recondita pene latuerant, nunc tandem in lucem prodirent ac publicarentur, vt quæ perpauci antea nossent, plerique nunc se tenere gauderent. Impressoribus igitur tradita sunt, & propemodum omnia absoluta. Sed cum in his nonnullæ existant authoritates primo aspectu quandam inter se repugnantiam prætendentes circa materiam conceptionis beatæ Virginis, te rogo obtestorque, atque etiam (si tua, mi Philippe lepidissime, patitur, charitas) iubeo, & astringo, vt commemorata volumina eo, quo soles omnia, studio inspicias atque consideres: & quid super iis, quæ ab eo de conceptione tractata sunt, sentias, nos per literas tuas edoceas, ne tanti autoritates viri aliorsum fortasse, accipiantur, quam ab eo dictæ sunt. Verum quod onus tibi imponimus, id nobis profectò, gratoque animo vendicassemus, nisi variæ, multiuagæque occupationes, quibus nostræ congregationis (vt nosti) vniuersalis

salis seruitutis iugum ferentes impedimur(quod conscientiæ seruata rectitudine postponere nequimus,) ita nos circumuallassent, vt ad huiusmodi speculationis contemplationem nullus sit nobis omnino locus relictus. Quare, Philippe mi suauissime, cum amore Domini nostri Iesu Christi, tum causa nostra, qui te semper magni fecimus, non grauaberis, quod à te petimus, summa diligentia, summoque studio efficere. Neque enim quicquam nobis gratius facere poteris. Vale & me (vt facis) ama plurimum, teque à me vehementer amari tibi persuade. Vale iterum. Datum Brixiæ ex diui Petri Oliueti claustro pridie nonas Octobres anno à natali Christiano, M.D.V.

Philippi Stancharij de monticellis Brixiani ad reuerendum in Christo patrem Dnum Hieronymum Caballum congregationis sancti Gregorij in Alga, Rectorem generalem responsiua epistola.

QVoniam, reuerende pater, illa tua solerti cura, qua in cunctis negociis tuis vti soles, beati Laurentij Iustiniani patriarchæ nostri codices ad Christi Iesu gloriam & spiritualem ecclesiæ suæ sanctæ consolationem imprimi iussisti, tuis me literis oras, hortaris, iubes, cogis, vt quid ipse prænominatus patriarcha de conceptione illa benedicta matris Dei senserit, arundineo tibi significare stylo non differam. Licet enim, optime pater, eam in me scientiam non esse clarissime nouerim, qua sententiarum vel apparentem dissonantiam ad concordiam sine omni calumnia reducere valeam, tamen quia tu mihi & congregationis nostræ vniuersitati præsides, tuis consiliis, hortationibus simul & præceptis non obtemperare quasi peccatum hariolandi putaretur, ad id, quod à me tantopere flagitas, responsurus accedo. Veruntamen siquid emendandum forsitan recitabo, tu studiosa castigatione ad rectitudinis normam pro ingenij tui dexteritate dirigere poteris. Qui enim beatam virginem Dei genitricem cum originalis peccati macula putant fuisse conceptam, quasdam ipsius beati patriarchæ sententias ad ipsorum corroborandam opinionem forsitan assumere gestient. Primo namque in libro, qui Fasciculus amoris inscribitur capite duodecimo, ita exaratum est. Nullus plane ab ipso mundi initio fuit, quamuis sanctus, quamuis sanctificatus in vtero, qui sine colluuione peccati, & absque virili semine conciperetur, & de intemerata virgine nasceretur. Item in libro De obedientia circa medium vigesimi quarti capitis. Ab istiusmodi necessitatis imperio, & ab hac pœna peccati solus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus cognoscitur fuisse liberrimus. Item in libro De humilitate haud lōge a septimi capitis initio. Ipse vtique sicut ab omni peccato fuit immunis, ita in omni opere sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & cælis excelsior, atque mūdior factus: cæteri vero coinquinati, transgressores, infirmi, & gemebundi. Sed his non obstantibus adhuc teneo, & dico beatum Laurentium absque dubitatione sensisse, ac eius mentem fuisse, quòd beata virgo Maria mater Dei & redemptoris nostri Iesu Christi fuerit concepta sine originali peccato, quod quidem clarissimis ipsius beati patriarchæ autoritatibus ostenditur. Et primo in sermone De annunciatione ipsius immaculatæ virginis ita dicit: Ab ipsa namque sui conceptione in benedictionibus est præuenta dulcedinis, atque à damnationis aliena chirographo. Et post pauca subiungit: Erat plane sicut à carnis colluuione immunis: ita & ab omni peccati labe extranea. Præterea in libro De casto conubio verbi & animæ circa medium septimi capitis beatus patriarcha scribit: Hæc est originalis pœna delicti, à qua nemo, quamuis eximia polleat sanctitate, liber existit. Quotquot enim ex ipsa nati sunt propagine (exceptis duntaxat mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu & ipsius matre) sub hac peccati lege sunt conditi, vnde Propheta voce omnium gemens ait: Ecce in iniquitatibus conceptus sum. Item in libro, qui Fasciculus amoris dicitur, non longe a fine septimi capitis: Nemo ab ipso mundi initio vsque ad temporis plenitudinem (duntaxat mediatore eiusque genitrice exceptis) iugum damnationis eius euasit. Vlterius in libro De gradibus perfectionis capite primo inquit: Ab hoc quippe originali peccato nullus excipitur, præter illam, quæ genuit mundi saluatorem. Ecce quomodo beatus patriarcha aperto sermone loquitur, & ita clare mentem suam exprimit, vt ipsius verba neque glossari, neque in oppositum sensum retorqueri valeant. Tres vero autoritates primæ huic sensui minime contradicunt, quoniam loquuntur de lege communi, & de eo, quod secundum naturalem conceptionem hominis naturaliter solet euenire. Et per consequens non præiudicant virginis gloriosæ speciali priuilegio, quo filius Dei in matre sua prælecta hanc maculam dispensatiue præuenit quam tota natura humana in cæteris puris hominibus incurrit. Dicunt etiam quidam sub signis distributiuis positis in primis autoritatibus sufficere, quod fiat distributio pro omnibus viris naturaliter conceptis, & non oportere distributionem fieri pro mulieribus. Posset etiam dici ad primam accipiēdo eam, sicut iacet, quod nō sit contra vltimo deductas autoritates, quoniam est vna hypothetica copulatiua, à qua non excipimus beatam virginem, quum ipsa non sit de intemerata virgine nata, sed de parentum semine concepta. Siquis autem de opposita opinione prædictis respōsionibus non acquiesceret, posset alia responsio dari, quæ est hæc. Dato quod beatus Laurentius in tribus primis autoritatibus aliquando tenuerit partem affirmatiuam, id est quod fuerit in originali peccato concepta, licet in nulla ipsarum nominatim exprimatur beata virgo, tamen in cæteris suis operibus oppositum tenuit, & scripsit, maxime in illo De gradibus perfectionis, qui fuit vltimus liber ab ipso beato patriarcha compositus circa finem tēporis, quo in hoc mundo vixit. In quo quidem libro nominatim excipit beatam virginē ab ipso originali peccato. Nec mirum quidē. Nam & beatus Augustinus doctor egregius post multorū librorum editionem, librum retractationū composuit, & ideo magis vltimis determinationibus standum est, quam primis, si aliquam inter se disconuenientiam habere videantur. Sed neq; propter hoc

beata virgo quantum ad immunitatem peccati fuit æqualis gradus humanitati Christi: quia Christus per suam propriam potestatem, quum fuerit Deus & homo, peccatum originale non contraxit neque contrahere potuit, sicut nec damnari. Virgo autem gloriosa quamuis Dei misericordia præuenta originale peccatum non contraxerit, quantum tamen de se fuit, ex propagatione suæ originis contrahere potuit. Cæteri verò huiusmodi peccatum contrahere potuerunt, & de facto contraxerũt. Et sic beata virgo infra dignitatem solius filij constituta, omnes homines magnifice præcellebat. Quæ si de spiritu sancto concepta fuisset, nulla fortasse insurgeret quæstio. Nunc autem quia per concupitum viri, & mulieris concepta est; sicut cæteri homines quòd ab originalis peccati macula dicatur immunis, apud quosdam inconueniens reputatur. Sed hoc non videtur obstare, si consideretur, quòd talis præseruatio fuit à supernaturali causa, habente potentiam infinitam. Posita namq; causa naturali, etiam sufficienti poterit Deus virtutes omnipotentiæ suæ suspendere effectum, ne eueniat, sicut pueri non sunt combusti in fornace Babylonis, nec occisus Daniel à leonibus. Et tota ratio huius est, quia prima causa, cuius virtute & influxu agunt secundæ causæ, suspenderat hanc virtutem & influxum. Ita in proposito dicimus, quod licet ex viri & mulieris semine concipi videatur esse sufficiens causa, quòd quis cum originali peccato concipiatur: poterit tamen Deus sua infinita potẽtia illam præuenire maculam, ne eueniat ita, quod fœtus sit purus & immaculatus. Neque hoc negarent, qui oppositã partem sequuntur, tamẽ dicerent, quod nõ fuisset conueniens. Sed hoc etiam non obstat, quoniam concessa possibilitate, concedi videtur & cõueniẽtia, quia minimum inconueniens (vt Anselmus dicit) in Deo est impossibile. Et hæc dicta sint absque temeraria assertione, & cum omnimoda reuerentia doctorum, qui oppositum tenere videntur. Optime in longum valeat reuerenda paternitas tua, quam Deus omnipotens per suam infinitam caritatem in vtroque homine: id est anima & corpore incolumen custodire dignetur. Bononiæ anno, M. D. V. quarto nonas Decembris.

D. LAVRENTII IVSTINIANI OPERVM FINIS.

VENE-

VENERABILI FRATRI ANTONIO PATRIARCHAE VENETIARVM.

CLEMENS PAPA VII.

VEnerabilis Frater Salutē, & Apostolicā benedictionem: Illius, qui semper in Sanctis suis mirabilis est uices licet immeriti gerentes in terris pijs fidelium præsertim Ducum, & Nobilium Votis, quæ ad Dei laudem & gloriam, ac Sanctorum venerationem cedere dignoscuntur libenter annuimus, eaq; fauoribus prosequimur opportunis. Exposuit nobis nuper dilectus Filius Marcus Foscarus Dominij Venetorū rator ad nos destinatus, pro parte dilecti Filij Nob. Viri Andreæ Gritti Ducis & Dominij Venetorū huiusmodi quod licet ex processu super Canonizationi Beati LAVRENTII Iustiniani de mandato fel. rec. Sixti Papæ IIII. prædecessoris nostris ad tunc Ducis & Dominii Venetorum instantissimas preces habito, & ad Romanam Curiam transmisso verisimiliter credi posset, omnia quæ ad ipsius B Laurentii canonizationem necessaria erant, tunc plene, ac sufficienter probata fuisse: tamen cum processus ipse casu quodā igne crematus fuisset, pie mem. Leo Papæ X. etiam prædecessor noster ad tunc Ducis, & Dominii Venetorū huiusmodi supplicationem eius tunc Nuncio, & bo. me. Episcopo Cremonen. tunc in humanis agenti in Ciuitate Venetiarum commorantibus de Venerab. Fratrū suorum, de quorum numero tunc eramus consilio, per suas in forma Breuis literas commisit, vt ad inquisitionem negotij canonizationis huiusmodi procederent, qui cum ad inquisitionem negotij canonizationis huiusmodi procederent, qui cum ad inquisitionem huiusmodi procedere cępissent, ac prædictus Leo prædecessor, sicut Domino placuit fuisset vita functus, recolendæ memoria Adrianus VI. Similiter prædecessor noster ad supplicationem oratorū prædicti Dominij Venetorum qui ad sedem Apostolicam pro præstanda tibi obedentia destinati fuerant, tibi (Frater Patriarcha) & Venerabilibus Fratribus Thomæ Feltrensi Nuntio Apostolico, & Paulo Nemosien. Episcopus per suas in forma Breuis literas mandauit, vt processum Canonizationis aliàs inchoatum prosequi deberetis, ac si dicti Leonis PP literæ sup. directæ fuissent: Cum autem præfatus Adrianus prędecessor noster dicto processo minime absoluto fuerit vita functus, & processus huiusmodi, non ita de facili valeat expediri, ac idem Marcus Orator pro parte Ducis, & Dominij prædictorum nobis humiliter supplicauerit, vt pro æterni Regis laude, & gloria, ac ipsius B. LAVRENTII Episcopi Confessoris reuerentia, nec non Ecclesiæ decore, ac Catolicæ fidei splendore, & populorum dicti Dominij deuotione liceat singulis annis in die, qua dictus B. LAVRENTIVS migrauit ad Dominum, Festum, & Officium de vno Patriarcha Confessore cum oratione vnius Episcopi Confessoris sub nomine eiusdem B. LAVRENTII Patriarchæ in tua, & alijs Ecclesijs dicti Dominij Venetorum ab omnibus celebrari. Nos qui fideles quoscunque ad Sanctorum Dei Venerationem, ac iugem erga eos deuotionē (prout possumus) libenter excitamur, cum ad præsens alijs grauibus prædiamur impedimenti negotijs, canonizationis quo huiusmodi negotio intendere non valeamus, ipsorum Ducis, & Dominii deuotis supplicationibus inclinati, vt tam in tua Patriarchali, cuius ipse B. Laurentius Patriarcha fuit, quam in quibusuis alijs cathedralibus etiam Metropolitanis, ac collegiatis, ac Parochialibus quorumcunque locorum, etiam Religiosorum Ecclesijs totius Dominii Venetorum officium in memoriam eiusdem Beati Laurentij Patriarchæ de vno Episcopo confessore sub nomine eiusdem B. Laurentij annis singulis die, qua migrauit ad Dominum, celebrari, ac in eorum Missis, & Matutinis, ac Vesperis commemoratio sub nomine Beati Laurētij Patriarchæ recitari possit ab omnibus, qui illud celebrare, & recitare voluerint, & eius imago in Ecclesijs, siue Christi fidelium personarum domibus depingi (sine tamen diademate, & non tanquam canonizati, sed tanquam Beati) libere, & licite valeat; authoritate Apostolica tenore præsentium licentiam, & facultatem concedimus, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisq; contrarijs quibuscunq. Volumus autem, quod præter præmissa dictus B. Laurentius cathalogo Sanctorum ascriptus minime censeatur. Datum Romæ, apud Sanctum Petrū, sub anulo Piscatoris. Die XVIII. M.D.XXIIII. Pontif. Nostri, Anno Primo.

Ioannes Franciscus Puteolanus Reuerendiss. D. Patriarchæ Venetiarum Cancellarius in fidem suprascripti exempli se subscripsit manu propria.

CLEMENS PAPA VIII.

AD perpetuam rei memoriam. Nostræ auctoritatis partes in his rebus libenter interponimus, quæ ad Religiosorum pietatem, & deuotionem, quam erga suę Religionis fundatores Viros beatos gerunt, magis declarandam pertinent, prout in Domino salubriter conspicimus expedire. Sanè pro parte dilectorum filiorum Rectorum Generalium, & Vniuersitatum Congregationum Sancti Georgij in Alga, & Sancti Ioannis Euangelistæ, Regni Portugallici, quæ sub eisdem habitu, & Regula sub suaui Religionis iugo Altissimo famulantur, nobis

nuper

nuper expositum fuit, quod cum pro eo, quem erga B. LAVRENTIVM Iustinianum Primus Patriarcham Venetiarum, earundē Congregationum Fundatorem gerunt deuotionis effectus officium de eodem B. Laurentio, quod ex Apostolicę Sedis indulto de communi Pontificis Confessoris in eisdem Congregationibus recitatur, cum lectionibus propriis, & Missam vt infra deinceps recitare, & celebrare posse desiderent, lectiones huiusmodi cum antiphonis ac rationibus ad præscriptum Romani Breuiarij Festo ipsius Beati Laurentij accommodatis compilari curarunt ac ad Nos, & Apostolicam Sedem examinandas, & approbādas humiliter remiserunt, nobisque humiliter supplicari fecerunt, vt eorum pio desiderio in præmissis de Benignitate Apostolica annuere dignaremur. Nos igitur Rectorum, & Congregationum prædictarum pijs votis, quantum cum Domino possumus satisfacere cupientes, Lectiones, Antiphonas, & preces, ac Missam prædictas dilecto filio nostro Cæsari Tit. SS. Nerei, & Archieli Presbytero Cardinali Baronio nuncupato examinandas, & reformandas commisimus, qui Cęsar Cardinalis retulit, diligenter se illas examinasse, vidisse cognouisse, atque probasse. Quare prædictos Rectores, & Congregationes eorumque Canonicos specialibus fauoribus & gratijs prosequi volentes, & eorum singulos à quibusuis excommunicationis, &c. censentes supplicationibus eorum nomine nobis super hoc (vt præfertur) humiliter porrectis inclinati, Lectiones, Antiphonas, Preces, & Missam huiusmodi (vt præfertur) à dicto Cesare Cardinale visas, cognitas, examinatas, atq; probatas, ac inferius ac insertas Apostolica autoritate pręsentiū tenore perpetuo confirmamus & approbamus, ac eisdem Rectoribus & Canonicis vniuersis, vt tam publicè in choro quam priuatim illas in Officio, quod in Festo, & Octaua B. Laurentij ab eis recitatur, pariter respectiue recitare, & illas recitando obligationi recitationis diuini Officij satisfacere possint, auctoritate & tenore prædictis concedimus, & indulgemus. Ordo autem, & tenor illarū est, qui sequitur. Omnia vt in impressiono. Non obstante, quod Festus Dies Beati Laurentij prædicti non sit in Calendario Romano adscriptus, ac noua Breuiarij editione, nec non constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrarijs quibuscunque. Datum Ferrariæ die XXII. Septembris 1598. Pontif. nostri anno VII.

PAVLVS PAPA V.

AD perpetuam rei memoriam. Quum, sicut accepimus, fel. rec. Clemens Papa VIII. Prædecessor noster, alias, Dilectis filiis Canonicis, Congregationis Sancti Georgij in Alga Venet. indulserit, vt in eorum Ecclesijs festum Beati Laurentij Iustiniani, dictæ Congregationis Fundatoris solemniter celebrare ac Officium & Missam, cum Lectionibus proprijs de eodem Beato Laurentio recitare licite possent, prout in eisdem Prædecessoris literis in forma Breuis desuper expeditis plenius continetur. Cumq; postea ijdem Canonici in Capitulo Generali eiusdem Congreg. ordinauerint, vt ab eiusdem Cōgreg. Canonicis, & Religiosis prædictum de B. Laurentio, feria v. cuiuscunque hebdomadæ alio festo non impedita recitaretur. Nunc vt Officium ipsum dicta feria v. maiori cum veneratione recitetur cupiunt huiusmodi ordinationem per nos comprobari, ac aliquam illis, & alijs interessentibus, indulgentiā benigne concedi. Quare nobis supplicatū fuit, vt in præmissis opportune prouidere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur eorū pijs votis quantum cum Domino possumus annuere cupientes, ac ipsos Canonicos specialibus fauoribus, & gratijs prosequi volentes, & eorum quemlibet à quibusuis excommunicationis suspēsionis, & interdicti aliisq; Ecclesiasticis sententijs, censuris, & pœnis, à iure vel ab homine, quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innordari existunt ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie, absoluentes & absolutos fore censentes, nec non literarum Clemētis Prædecessoris prædictarum tenorem pręsentibus pro expressis habentes; huiusmodi supplicationibus inclinati ordinationem prædictam de recitando Officium de B. Laurentio feria v. cuiuscunque hebdomadæ alio festo non impedita confirmantes & approbantes omnibus, & singulis eiusdem Congregationis Canonicis, qui Officium huiusmodi siue in Choro, siue extra Chorum, deuote recitauerint, vt pręfertur, nec non alijs vtriusque sexus Christi fidelibus Officio huiusmodi, seu Missę de B. Laurentio deuotè interessentibus; tres annos de iniunctis eis, seu alias quomodolibet debitis pęnitentijs in forma Ecclesię consueta qualibet vice id egerint relaxamus. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisq; contrarijs quibuscunque. Volumus autem & pręsentium transumptis, etiam impressis manu alicuius Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personę dignitate Ecclesiastica constitutę munitis, eadem prorsus fides habeatur vbique, quæ ipsis pręsentibus haberetur. Datum Romæ, apud Sanctum Marcū, sub anulo Piscatoris. Die XXIX. Iulij. 1605. Pont. nostri Anno primo.

Illustr. Admodum ac Reu. Rectori S. Saluatoris de Lauro Michael Spiritus sancti totius congregationis D. Io. Euang. in hoc Lusitaniæ Regno, Rector Generalis. S. P. D.

SI adhuc religiosissime Pater ac Rector eminentissime nostrum erga te, ac reliquos Fratres nostros charissimos, amorem, ac pene incredibilem beneuolentiam testatam sępe numero non ostendimus nihil aliud fuisse causam, nisi maximam locorum distantiam, quæ nos omnes à nobis tantopere diuidit, vere affirmare possum. Et quamuis Monasteria vestra à nostra iurisdictione, & nostra a vestra etiā sint exempta; nihilominus eorundem patrum nostræq; religionis conditorum nos omnes non esse filios minime negare possumus: qui quidem fuerunt sanctissimi illi viri nempe Eugenius Quartus Pontifex Maximus, & Sapientissimus Cardinalis Antonius Corarius, excellentissimusque ille Venetiarum Patriarcha Diuus Laurentius Iustinianus, & alij

& alii quamplurimi viri Sanctissimi, qui nobis, & vobis tam Sanctum institutum, ac diuinam rectè viuendi normam reliquerunt Et cum hanc cognitionem in cordibus nostris impressam habeamus, totis viribus toto animo tam præclarissimorū beneficiorum ab illis in nos collatorum in perpetuum memores esse contendimus. Et cum etiam ex operibus sanctissimis, quę nobis omnibus Pater noster Laurentius Iustinianus reliquit eum sanctissimum iudicemus nostris in Generalibus Capitulis constituimus, ac decreuimus de te sapientissime Pater diligenter inquirere Vtrum Venetijs (vbi iure optimo creatus fuit Patriarcha) à Sancta Sede Apostolica in sanctorum numero esset relatus: & si de illo diuinum aliquod officium celebraretur: & denique si illius imago in Altaribus depingeretur; vt nos etiam eum, eiusque admirabilem vitam ab omnibus cognitam eadem veneratione coleremus. Quamobrem ego & omnes fratres nostri charissimi te (amantissime Pater) summis precibus exoramus, vt nos certiores facias de omnibus istis, quæ de hoc sanctissimo viro nostræ Religionis conditore tantopere postulamus. Et tandem de professione, quam aliqui vestrum religiosi, motu proprio Pii Quinti fęlicis recordationis Pontificis Maximi fecerunt qui quidem notum nullum adhuc in hoc regno sortitus est effectum. Gaudeat amantissimus Pater hoc fratribus istis suis charissimis per Epistolam suam concedere, & promittimus nos omnibus in rebus, in quibus à te iussi fuerimus idem libentissime facturos.

Dat. Olysippinę in Monasterio Diui Eligii, Idibus Iulii Anni millesimi quingentesimi nonagesimi tertii.

Inutilis seruus, & pro te perpetuus orator Michael Spiritus sancti Rector Generalis.

REVER.^MO PATRI D.D. MICHAELI Spiritus sancti Rectori Generali Congregationis. S. Ioan. Euangelistæ in Regno Lusitaniæ.

Daniel Rosa Venetus Rector Generalis totius Congregationis S. Georgij in Alga Venetiarum tanquam Fratri. S. P. D.

Literæ tuæ ad me, Olyssiponę sub die xv. Iulij, datæ Idibus Augusti fuerūt quibus charitatē tuā, tuæq; Congregationis erga nos fratres omnes ostendere contendis; Dignum & Illustrum deuotissimorum (Lusytanorum Genere) & Religiosorum cōfratrum memoria quam quidem, neque locorum distantia, neque erumnarum temporum calamitas, & longitudo auferre potest. Nos enim omnes sanctissimi illius Eugenij Pont. Max. ac Beatissimi Patris Laurentii Iustiniani Venetiarum Proto Patriarchæ Genus sumus à quibus, & ortum, & Institutionem sanctissimam trahimus, & habemus. Ea ergo, vti filii non degeneres, non ingrati vnanimiter conseruare debemus. Quarè patres nostri, & secularium Nobilium plures, Deuotissima Veneratione (vt par est) Altaria plurima in Ecclesiis ad honorem Dei, & prædicti Beatissimi Patris Nostri Laurentii multis in Ciuitatibus & locis, magnificè erexerunt; atque a Sanctissima Sede, vt eiusdem dies Festus, sexto Idus Ianuarii, quotannis in Ecclesijs sub Ditione, DD. Venetorum positis, celebretur, cum Officio Confessoris Pontificis pro Indulto habuerunt. Quod & deuotissime & perficitur Adest Altare ei dicatum in Ecclesia Patriarchali: adsunt & in omnibus Ecclesijs nostris, & in alijs plurimis altaria cum eius effigie sancta marmoribus, picturisve elegantissime sculpta, pictaq;. Imprimitur Romæ, & alibi, sicut alligato folio est videre, quod charitati tuæ mittimus, vt ad illius deuotionem in hoc Christianissimo Regno quemlibet magis excitare valeas. Professionem iuxta ordinem Sanctissimi D. D. Nostri Pij V. sanctæ memoriæ sub Regula S. Augustini ab Anno 1569 emittimus. Constitutiones pro temporum, hominumque opportunitate, & Congregatione conseruanda collegimus, quas, Deo dante, Venetiis ad te mittam. Nunc enim, ad Visitationes agendas in dies, adsum Romæ. Has vt expleuero, Venetias pergam, vbi in Monasterio S. Georgij in Alga Residentiæ nostrę de te, tuisque Confratribus, & locis, intelligere bene esse (quod rogo) expectabo: quod vt libētius facias, te de nostris commonefacere dignum duxi. Tresdecim Monasteria collegiata habemus, quorum Tria in statu fęlicissimo Sanctissimi D.D. Nostri Papę Romæ dignius extat sub nomine S. Saluatoris de Lauro, cuius Ecclesia Anno 1591. igne penitus est consumpta, causa omnino ignota. A fundamentis autem modo in ampliori, & pulchriori forma cōstruitur. Arimini aliud Sancti Iuliani, Tertium Sancti Gregorij Bononiæ. Reliqua decem in ditione DD. Venetorum. Primum S. Gregorij in Alga extra Venetias, a quo, & principium, & titulum sumimus, Alterum in ea Vrbe Sanctę Mariæ ab Horto dictū. Patauij, S. Mariæ in loco dicto Vantio. S. Iacobi in Monte Silice eiusdem Diœcesis, S. Rochi, Vincentię. Alterum extra, S. Augustini. Sanctorum Firmi, & Rustici in Leonico Vincentinæ Diœcesis. Veronę duo, S. Georgii in loco dicto Braida, alterum; quod est pulcherrimum; Alterū S. Angeli in Monte. Brixię vnum. S. Petri. Hiis plurima sunt connexa beneficia pro Mensis, quibus, Cōgregatio potitur, & gaudet, atq; Introitus non impares, ad trecētos, & decem confratres (in circa) coalendos ex eis sumuntur. Modū, tandē, & ordinem tum sacrafaciēdi, in electionibus procedēdi; tum etiam in Fratrū necessitatibus prouidendi, ex Cōstitutionibus colligere poteris. Hæc sunt, quæ tibi humiliter poscenti, Illustri admodū deuotissimo Viro, & Fratri colendissimo, communia semper nobiscum damus. Benigno igitur animo ea conserues, quæ tibi, tuisque omnibus libentissime sunt oblata, Illustribus, ac Religiosissimis Confratribus D.D. Frācisco, & Ignatio, meo nomine salutem dicere quæso: meique ac nostrorum omnium, vt sint in orationibus memores, rogo, veluti, ac nos tui, tuorumq; in sacris memoriam facimus, vt iugiter Deo famulemur. Qui nostri tandem miseratus, oēm pellat languorem, tribuat salutem, donetque nobis pietate Patris Regna polorum. Vale. In Monasterio S. Saluatoris de Lauro, Romæ xv. Kal. Septēb.

REVERENDISS. PATRI D.D. DANIELI Rosæ Veneto Rectori Generali Congregationis Sancti Georgij in Alga Venetiarum.

Michael a Spiritu sancto Rector Generalis Congregationis S. Ioan. Euang. in Lusitania Regno salutem, & aeternam felicitatem. D.

SAnctissimi Patris nostri Laurentij Iustiniani Protopatriarchę Venetiarū effigiem cum tuis literis accepi Imago, corporis ipsius formā representat, literæ vero tuæ ipsius præclarissimi Patris sanctitatē ad viuum exprimunt, taliter quod non sit opus quærere cuius ipsę literæ sint per se nanq; fecisti omnia, quæ tanti patris iam dignū filiū, ipsiusq; Congregationis dignissimū præsulē decebant. Postulat nnaturalis conditio, vt verus filius parentis mores habeat, atq; immitetur. Ea propter nō miror charitatē, humanitatemq; ergà me tuam, & cetera, quæ in admirationē possunt adducere oēs, qui ignor auerint, cuius capitis sis membrū: immo literas ipsas non agnoscerē, si minus tuos amore plenos concepus significarent. Quāuis igitur Romanorū & Venetorum Illustrisū celebre nomen, ob eximias virtutes, ob generis splendorem, sapientiam, & prudentiam non esset ab omnibus non solum cognitum, sed vsque ad cœlum penes summis laudibus elatu, hæc vna causa sufficeret, vt oīa regna, Venetiarum Dominationem, inclitam, illustrissimam, ac felicē prædicarent, quòd videlicet habeat, præclarissimi LAVRENTII non solū corpus, sed ēt ipsomet quasi viuo in te tanquam in capite, in reliquis vero fratribus nostris charissimis, & illustrissimis sicut in membris perfruatur. Fecisti item colendissime Pater sicut tuæ dignissimæ personę, & tuo muneri erat cōueniens in eo quod præter eā q̄ de beatissimo patre nostro Laurentio humiliter postulauimus, & de professione emittenda à te efflagitauimus, de vestris (imo etiam nostris) collegiatis Monasterijs nos commonefacere duxisti dignum. Flāma vero quæ Ecclesiam nostrā S. Saluatoris de Lauro dictam penitus consumpsit, lachrymas in nobis excitauit, sed qui consolator suos Deus, consolatus est nos in verbo, quod dixisti ipsam nostram Ecclesiam à fundamētis in ampliori ac venustiori forma esse construendam: imo credo iam esse constructam, ita vt possimus dicere cum Aggæo, Magna erit gloria domus istius nouissime plusquam primæ. De nostra congregatione vt aliquid dicam iam tempus & ratio postulat. Elapsis temporibus non paucæ calamitates Monachis, ac Fratribus aliarum Religionum acciderunt, quia (vt ferebatur) non bene de legitima successione huius Lusitaniæ Regni sentiebant. At nostri non de hoc litigantes, à Deo precibus, ieiunijs, & lachrymis petebant, vt quod ei bene placitum esset omnibus ostenderet, diceretq; Angelo percutienti, cesset iam manus tua, ne dessoletur Regnū quod stigmatibus meis decoraui. Misericordia Domini factum est, ex illo temporis puncto, quod non solum inuictissimus Rex noster Philippus, & Do. Albertus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis dignissimus nos non mediocriter ament, sed omnes Regni proceres laudent, & venerētur. Auget erga nostram Congregationem populi amorem, & deuotionem, continua, & maxima concionatorum frequentia, vigilantia, atque diligentia; audientium confessiones, assidua cura, & scientia, nec non & approbata vita, modus etiam accuratissimus in horis Canonicis recitandis iuxta Ecclesiæ Romanæ ritum, & consuetudinem, populi imo & clericorum erga nos parit amorem. Conimbricæ habemus collegiū in quo duodecim ad minus sacræ Theologiæ dant operam, sub doctrina sapientum Doctorum qui in inclita Conimbricensi Academia publice docēt. Ibidem etiam gubernant nostri de mādato Inuictissimorum Lusitaniæ Regum hospitale quoddā, in quo ex varijs morbis infirmi pauperes curantur, & Prouisor Regius est Rector nostri Collegij, quem non Rex, sed congregatio eligit sine aliqua Regia confirmatione. Caput totius Cōgregationis est hoc Monasterium S. Ioan. Euang. vnde ipsa sumpsit nomen, sic.n. nuncupatur nostra Congregatio S. Ioan. Euang. ad instar Congregationis S. Georgij in Alga Venetiarum. Rector Generalis (quod munus credibus iam ab hinc retro annis humeris meis satis imparibus fuit impositum) huic Monasterio præ est sicut particularis Rector. Est situm extra muros Vlyssiponensis ciuitatis Metropolis iuxta Tagi ripam. Deuotionis causa quā auget loci amenitas quotidie veniunt sacris interesse non pauci heroes, & plębei. Aedificatum fuit hoc Monasterium iussu, & expensis Reginæ Elisabet vxoris Alfonsi V. huius nominis gloriosæ memoriæ Lusitaniæ Regis. Ex nostris redditibus quadraginta Canonici alluntur, insuper & magna ex parte Cęnobium reædificatur in præsentiarum. Se cundū locū obtinet aliud quod appellatur S. Saluator de Villar de Sfrades, in diœcesi Bracharensi, in ditione vero Ducis Bargantię, estque celeberrimum omnium Monaster,orum, quæ in illa Regni parte nuncupata inter Durium, & Minium; (hi sunt duo fluuij satis celebres) sunt cōstructa. Habet quinquaginta Canonicos ibi residentes. Petentibus sacellum Diui Iacobi quotidie charitatis gratia necessaria ad victum, & aliquando ad iter conficien dum ipsi largiuntur. Publice linguam latinā nostri edocent quamuis propter ciuitatis, & oppidorum confinium distantiam non multi grāmaticæ dent operam. Quod etiam in causa fuit, vt à lectionibus Theologiæ moralis (qua Lusitane casus cōscientiæ appellatur) supersedendum esse indicaremus: vnde iam nō in aula publica, sed in priuata nostros nostri doceāt: quod in omnibus Congregationis Monasterijs obseruatur. Tertium Cęnobiū est Vlysipponæ S. Eligij quod in testamēto quasi prophetico nostris donauit Do. Dominicus Iardus Episcopus Eborensis, & postea Vlysipponēsis (nodū enim tunc tēporis Archiepiscopatus titulo insignita erat Vlysippo.) Hęc enim fere sūt ipsius antistitis verba: Cū autē venerint, & apparuerint aliqui viri boni quorū exemplū, & institutum sit laudabile, & Reip. gratū, & vtile viuantque in cōmuni, hi totam hanc hæreditatē possideant. Mortuo aūt illo venerabili Episcopo, placuit altissimo lucernam sancti Patris nostri Laurentij sub modio non abscondi, imo potius ipsi⁹, & Eugenij Quarti felicis recordationis lumen

c. 2.

2. Reg. 2.

lumen huic Lusitano Regno fecit lucere. Et venien-ti D. Ioāni, qui postea Ecclesię Lamacēsi, & vltimo Visiensi (vbi sepultus est, & in maxima veneratione habetur eius corpus) afferentiq; ritum, & modū viuēdi vestrum, à nostro sanctissimo Patre Laurētio electū, vt Deo vnanimiter seruiretis tota hæreditas fuit oblata tanquam vero illius patrimonij hæredi. Vnde nostri semper consueuerūt fateri, immo gratulabundo animo prædicare, nos à sanctissimo nostro Iustiniano, & normam viuendi, & Monasterij celebris hæreditatē accepisse. Prouentus substentāt quadragintaquinque Canonicos, estq; sitū in arce Regiā, in eminentiori ciuitatis parte. Quartū habemus intra muros Portuensis ciuitatis nobilissimæ, & antiquissimæ, à qua hoc Regnū Portugaliæ nomen accepit, vbi trigintaduo (parū, minusve) Fratres nostri vitam degunt. Quod Monasteriū appellatur sancta Maria de Consolatione. Quintū situ est Eboræ, quæ quidē ciuitas (vt fertur) à Sertorio Romano Duce fuit expugnata, & capta, estq; Cenobiū dicatū dilecto Discipulo sanctiss. Ioanni Patri nostro. Habet triginta Canonicos residētes. Aliud quod nominatur sancta Maria de Assumptione est in Villa de Arraiolos, Diœcesis Eborensis, ditionis vero Ducis Bargātiæ. Redditus substentare valent quindecim vsque ad viginti. Alterū nominatur S. Georgius de Raciano extra muros ciuitatis Lamacēsis: alūtur ex redditibus Monasterij viginti quorū maxima pars Logicæ, & Philosophię studet. Publice.n. in dicto Monasterio Philosophia legitur à nostris. Alterum modo construitur nostris expēsis in villa quæ vocatur da Feira. Ditionis Comitis illustrissimi eiusdē tituli, Episcopatus vero Portuēsis ciuitatis. In villa Balneorum Reginæ est famosum hospitale satis abūdans diuitijs quod cōstruxit prę clarissima Lianor vxor Secūdi huius nominis Ioānis Portugaliæ Regis inuictissimi, ac Regialissimi, qui adhuc appellatur Pater Lusitanæ patriæ. Quod hospitale nostrę subiacet administrationi. Prouisor habet magnā iurisdictionē, & ab omnibus maximo habetur honore. & quamuis non sit Rector interest Generali capitulo, eiusq; electio a diffinitores tantū pertinet. Quingenti ægroti vltra mille quotānis ibi successiue recipiuntur, quorū infirmitatibus medentur periti Medici, & Chirurgi, sed & mortuis datur sepultura conueniēs, pro eis sacrificia & oblationes offeruntur, ac defunctorū Officiū recitatur Pauperibus etiā & Religiosis in domos redeūtibus necessaria ad iter conficiendū suppeditant ministri Reginæ, nunquā satis laudatæ, prout prouisori Fratri nostro, & Confratri tuo visum est necesse esse. Habet ipsa Ecclesia presbyteros, qui subdūtur etiā Prouisori nostro, & eius Comiti, recitātq; quotidie horas Canonicas in Choro, & pro ipsa Regina, suisq; omnibus sacra faciunt quotidie. Vicarius eorundem clericorum qui semper à nostris Theologus eligitur secularis, tenetur in Aduētu, & Quadragesima ad populū habere conciones. Aedificia sunt magnifica, & ordo qui à nostris in oībus obseruatur talis est: vt omnes ex diuersis mūdi partibus illuc conuenietes cognoscāt B. LAVRENTIVM Iustinianū, Deūq; laudent in suis humilibus filiis cō fratribusq; vestris & si indignis. Hoc vnū præter alia esse tibi poterit causa ingentis lætitiæ videre scilicet multorū capita in Congregatione albescere, & si redeundi ad sęculum sit oībus facultas libera Hoc anno & duobus elapsis sepulti sunt cum fratribus suis vltra duodecim confratres vestri, qui in sancta conuersatione a nostro sanctiss. Laurentio instituta septuaginta annis oīpotenti Deo laudabiliter seruierunt. Quamuis aūt aliqui ex nobis prodierint qui non erant ex nostris, tamen quā plurimi in sancto proposito perseuerant, senescunt, atq; moriuntur in domino. Et inde cognoscūt oēs, vt plurimū libertatem nobis cōcessam eo tendere, vt verificetur in nobis, quod dicitur: summa libertas est, in qua seruitus Christi cōprobatur Hæc sunt, quæ cō pendio, & quasi in summa tibi (Pater colendiss.) scribere possumus, nec timeo, quod hæc prolixa narratio tædio afficiat beneuolas aures tuas, non.n. me præterit Dionysium Atheniensem dixisse, diuinum amorē societatis legum esse nesciū. Quod nobis promisisti, speramus, petimus pręterea, vt tu, tuiq; oēs tanquā filios eiusdē eximij Patris nō degeneres nos habeant, Insuper, & quotiescunq; per tempus licuerit, rogamus, vt nostri memoriam habeatis sicut decet meminisse fratrū: nos aūt semp pro vobis orātes existimus, imo & semper fuimus tanquā pro fratrib. dignissimis, a quibus seu a quorū patre ducimus originē. Scintilla salutationis tuæ magnū amoris incendiū in cordibus meorū Fratrum, seruorumq; tuorū humdiū incitauit. Ipsi nominatim te humiliter salutant, oēsq; coram Deo canimus, Quæsita rū primum fides radicet altis sensibus: sęcunda spes congaudeat, quo maior extat charitas. Os ad os tuo nomine salutabo Do. Franciscum Episcopum Fesiensem, qui Bracharæ incolat. Gratia Dei sit tecum (Pater amantissime) & benedictio S. Protopatriarchæ Laurentij veniat super te filium suum dignissimum, & in nos filios tuos humiles, & seruos indignos. Dat. in hoc Monasterio sancti Ioannis de Enxobregas Decimo Kalen. Ian. Ann. salutis humanæ 1593.

1. Io. 2 Apoc. 14.

Forma sigilli eiusdē Congregationis issdē literis impressi.

Venetijs in Templo D. Petri Castelli, aræ marmoreæ imposita est imago B. Laurentij Iustiniani ad viuum expressa, cum tali subscriptione.

B. LAVRENTIVS IVSTINIANVS,
PRIMVS VENETIARVM PATRIARCHA DIE VIII. IAN.
M. CCCCLV.

OPERVM D. LAVRENTII IVSTINIANI, PROTOPATRIARCHAE VENETI, CATALOGVS,

CVM SVPPVTATIONE ANNORVM AC LOCORVM, quibus edita & emissa sunt, & qua serie impressa.

SERMONES.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI PROTOPATRIARCHAE VENETI LIGNVM VITAE.

PRAEFATIO.

Gen. 2. PLantauerat dominus Deus paradisum voluptatis à principio, in quo posuit hominem, quem formauerat. Ipse verò decretum Domini paruipendens: mulierisq; consentiens, factus est mandatorum Dei præuaricator: ex quo multarum effectus est particeps ærumnarum. Insuper de eodem deliciarum loco: in quo honorificè fuerat collocatus, cum dedecore maximo eiectus est, vitaque priuatus est inuitus, quam pro voluntate possidebat; lumen quoque mentis, quod perspicuè perceperat (per quod Dei, suiipsius, naturæque notitiam habebat) pro magna parte amisit, & pręeminentiam obedientiæ, qua cuncta ei animantia subiecta erant, perdidit. Sicque miser varijs circundatus calamitatibus, vnde obtemperando potuit angelicis spiritibus associari: indè transgrediendo corruit in brutorũ opera; & qui vt Deus fieri voluit, iumento peius prostratus est. Sic nimirùm, sic debuit mulctari humana præsumptio. Sic iustum fuit, vt puniretur vana elatio, quæ dũ metas naturæ suæ transcendere voluit, amisit concessa; & dum diuinis noluit subdi legibus, astricta est carnis passionibus. O cæca elatio, ò vana præsumptio, nunquid conditori æquabitur creatura, aut proprio arbitrio deificabitur homo? An non præuidit ratio, cognouit intellectus, hoc non esse æquum? Quare posteritatis damna non considerasti? cur beneficiorum munera perdere non es veritus? Tuo crimine progenies tua vulnerata est, ò Adã, tuo scelere humana est deteriorata conditio, & hominum genus diri per te tyranni seruitio mancipatum est. Indè infirmitates, hinc lacrymæ, gemitus, dolores, labores, seruitus, rixæ, contentiones, auaritiæ, luxuriæ, & quicquid Deo aduersatur, effluxum est. Breuis fuit consensus, sed calamitas diuturna. Et quis potest fari multifarias pressuras, quæ mortalibus irrogatæ sunt, per te, ò protoparens noster? Multum tibi debemus, quòd occasione tui conditi sumus, sed (prohdolor) plus est, quod per te perditi sumus. Nihil nasci profuisset, nisi ab æterno liberaremur exitio. Gratias agamus igitur Deo & domino Iesu, qui per carnem, quam de tuo assumpsit semine, in pristinam nos reparauit gloriam, imò longe sublimiorem. Nam in ipso nobilitata est natura nostra, & supra angelicam euecta est ad dignitatem. Nunquàm ad thronum peruenisset dignitatis, nisi per verbi incarnationem. Per se nequaquàm restauraretur, nec ad cœli perueniret gloriam. Ipse verò vnigenitus Dei filius nostra accipiens, munificè largitus est sua. Ipse humilitate sua immanissimi à nobis iugum excussit exactoris. Idem Dominus spiritualem plantauit Paradisum, sanctam videlicet Ecclesiam, vt illic perditum hominem collocaret: quam vt plantaret, mundaret, sanctificaret, & perficeret, descendit à regalibus sedibus tradens semetipsum & effundens pro dilectione ipsius proprium cruorem. Sap. 11. Struem lapidum composuit ad eius custodiam, choros scilicet Angelorum. Inseruit in ea arbores & ligna, idest cœlestia sacramenta, quorum alimento nutriantur, qui illic collocãdi sunt. Lignum etiam scientiæ boni & mali ibi posuit, videlicet sacra eloquia. Egreditur quoque de loco voluptatis fluuius, scilicet gratia Spiritussancti ad irrigandam hanc paradisum, in cuius fluminis medio positum est lignum vitæ. Gen. 2. Hoc est sanctum donum timoris Dei permanentis in sęculum sęculi, & afferentis fructus duodecim; Psal. 18. de quo legitur sic Apocalypsis vlt. Et ostendit mihi fluuium aquę viuæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede Dei viui & agni; & ex vtraq;

tatri chaos patens deuorabit, quos salutaris timor ab inani elatione, & a deformitate culpæ non custodit. Timor quoque virtutes excitat, ne rubigine ocij consumantur, quia nihil in sancto proposito ocio deterius, quod non solummodo non acquirit noua, sed etiam acquisita consumit. Sanctæ enim vitæ ratio processu gaudet, & crescit, ocio autem & cessatione torpescit, & deficit. Quotidianis arescentibus virtutum incrementis, instauranda est mens timore saluberrimo, & viuendi hoc iter non de transacto, sed de futuro metiendum est. A malo præsentis pœnæ reddit timor hominem securum. Qui enim timet Deum, nihil trepidat, quia timor domini fiducia est fortitudinis, & qui illum possidet, non corruet. Abundantiam virtutum ac bonorum spiritualium introducit ipse timor. Nam principium nostræ salutis, radixque sapientiæ, iuxta scripturarum testimonia, timor domini est. De timore autem domini compunctio nascitur salutaris, de compunctione cordis nuditas & contemptus omnium facultatum, de nuditate humilitas procreatur, de humilitate mortificatio voluntatum generatur, de mortificatione voluntatum extirpantur, atque marcescunt vitia, de expulsione vitiorum virtutes succrescunt, de virtutum pullulatione puritas acquiritur, per cordis puritatem Apostolicæ charitatis perfectio possidetur. Introducit quoque ipse timor charitatem, & est principium sapientiæ. Nam priusquam animæ Deus sapiat, eam afficit ad timendum, & eam instruit ad sciendum. Timet Dei iustitiam, timet Dei potentiam, & tunc sapit ei Deus iustus & potens, quia timor sapor est. Porrò sapor facit sapientem, sicut scientia scientem. Radix enim sapientiæ est Deum timere. Obedientem reddit timor. Hoc testatur scriptura dicens. Qui Deum timent, præparabunt corda sua, & in conspectu eius sanctificabunt animas suas. Custodiunt enim mandata eius, et patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius. Igitur ò homo, quum audis quòd Deus tuus dulcis est, attende quid timeas, vt amore & timore Dei excitatus legem eius custodias. Hominem timor fortem facit. Nam in via Dei a timore incipitur, vt ad fortitudinem veniatur. Sicut nanque in via sæculi audacia fortitudinem, ita in via Dei audacia debilitatem parit, & timor fortitudinem gignit, vincula cupiditatis dirumpit, similiter timor Dei vitium corrigit. Nam timor hominum peccandi differt facultatem, & operationem, non autem aufert: sed retinet voluntatem, donec habeat opportunitatem vel occasionem, vnde & quos suspendit a crimine, audiores reddit ad crimen, & æstuat animo, quousque perficiat, quod malum cogitat. Solus enim Dei timor est qui nocentes corrigit, fugat crimina, & perpetem confert bene agēdi voluntatem. Est etiam fons vitæ, & virtutum causa, dum per iustitiam defert maiori: per prudentiam non credit se sibi, per temperantiam refugit discernere: per fortitudinem se obedientiæ subdit, non ad discernēdum, sed ad implendum. Nubes etiam carnaliū cogitationum & affectionum fugat. Nam si ad momentum à domo mentis discedat timor, quasi absente domina: cogitationum se clamor, velut ancillarum garrula turba multiplicat, & affectionum carnalium ignis accenditur. Vt verò ad mentem timor redierit, mox confusio tumultuosa compescitur, & more ancillarum se ad iniunctum opus mens ipsa tacite reprimit: & tunc cogitationes affectionesque protinus se causis proprijs ad vtilitatem subdunt. Mentem quoque ipse timor conseruat. Breuis igitur & plena commonitio, qua Domino cum amabili timore quis famulatur. Nam sicut remissa securitas culpas admittit, ita timor desiderabilis delicta semper excludit, & mentem conseruat. Ipse timor riuos concupiscentiarum restringit, reptilia vitiorum de terra corporis humani exterminat, mare mundi huius consolidat, vt super illud ambulare quis possit. Quid plura? Timor domini, gloria, & gloriatio, & lætitia, et corona exaltationis est. Delectabit nanque cor, et dabit lætitiam, et exultationem in longitudinem dierum.

Prou. 14. — Eccl. 1. — Eccl. 2. — Eccl. 1.

De diuisionibus timoris seruilis. Cap. III.

NVnc considerandum est diligenter, quàm multipliciter timor seruilis & afficiens animum distinguatur. Diuiditur enim ipse timor in segnitiem, erubescentiam, verecundiam, admirationem, stuporem, et agoniam. Est autem segnities timor futuræ operationis. Infirmus etenim animus antequam operibus exerceatur, timet illa, et ante tempus cadit. Quid autem dementius, quàm angi futuris? Stultum est timere, quod vitari non potest. Tutissima res est nil timere, præter Deum. Timidum fortem non facit animum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia. Erubescentia autem est timor in expectatione conuitij. Sed plena victoria, lausque vera est non formidare conuitia, ad clamantem tacere, et non respondere prouocanti. Habet enim qui huiusmodi est, mercedem de sua patientia, et de fratris medula, si obliuioni detur iniuria. Sicut nihil est deformius, quàm respondere furiosis, ita nil est vtilius, quàm tacere dum prouocamur, quia nullus est finis inimicitijs, nisi ad tempus obtemperetur iratis. Verecundia timor est in turpi facto, in adolescente, ac iuuenculo laus magna, et quid amabilius verecundo adolescente? Quam pulchra, quàm splendida gemma est verecun-

recundias, quàm vera et minimè dubia, quæ bonę nuntia spei, bonæ indolis index, omnis turpitudinis fuga est, soror est hæc continentiæ. Nullum est ita manifestum signum columbinę simplicitatis, et interioris testis innocentiæ. Est et lampas pudicitiæ ita iugiter lucens in mente, vt nihil in ea turpe, vel indecorum residere permittat. Nam ipsa spiritualis et commendabilis verecundia, est gloria conscientię, famæ custos, vitæ decus, virtutis sedes, virtutum primitiæ, naturæ laus, et causa totius honesti. Admiratio timor est ex magna imaginatione. Sed quid prodest ex admiratione timere, et mala accrescere? Præsens tempus metu futuri perdere stultum est. Quicquid vereris ó formidolosè, nè veniat, id euenisse vtique tibi propone; et quicquid illud est, tecum ipse metire, ac timorem tuum taxa. Intelliges autem non magnum, aut longum esse, quod metuis. Stupor timor est ex insueta imaginatione. Quem vt caueat homo, debet semper cogitare aspera, quæ euenire possent, quia minùs feriunt iacula, quæ præuidentur; ac etiam cuncta futura aduersa mitius præmunt; tolerabiliusque feruntur, si sedula præuisaque meditatione ipsorum impetus non formidetur. Agonia timor est per casum scilicet fortuitum eueniens, sed ex continua Dei confidentia roboranda mens est, alioquin in his nimis læditur. Quemadmodum perniciosior est hostis fugientibus, sic omne fortuitum incommodum magis instat timenti. In vero autem timore domini est fiducia fortitudinis, et habentibus eum erit pax, quia nihil timentibus Deum, deest. Psal. 33.

Ex quibus considerationibus humano cordi incutiatur timor, de plurimisque diei extremi iudicij.

Cap. IIII.

PAtet clarè intelligentibus, quòd ex frequenti scripturarum lectione plurimùm acuitur humanus intellectus, & ex assidua consideratione periculorum & pœnalium habituatur anima, & in timore solidatur. Propterea; quoniam teste sacro eloquio. Beatus homo, qui semper est pauidus, vt in hoc saluberrimo timore legentis animus erudiatur, iustum fore existimaui in hoc capitulo succinctè narrare, quæ sint illa, quæ humano cordi possint incutere timorem. Primò nanque consideratio vehementissimæ passionis Christi. Ex qualitate remedij facilè cognoscitur vehementia languoris. Conspui namque Christus voluit, vt nos lauaret; velari voluit, vt velamen culpæ & ignorantiæ à cordibus nostris auferret: in capite percuti, vt caput nostrum, scilicet Adam sanitati restitueret; colaphis cædi & verbis derideri, vt nos labijs & operibus ipsum laudaremus: demum occidi iubetur, vt vulneribus nostris pretioso sanguinis illius balsamo medeatur. Fusus est cruor medici, & factus est medicamentum phrenetici. Agnoscamus igitur, quam grauia sint nostra vulnera, pro quibus necesse fuit Dominum Iesum vulnerari. Secundò, consideratio nostræ culpabilitatis. Si enim tantùm timet aliquis criminosus, qui scit se reum esse vnius criminis, quum est in conspectu terreni principis; quantùm timere debet, qui multorum reum se esse cognoscit delictorum, de examine regis æterni. Et si tanta cura pertimescitur iudicium pulueris, qua intentione cogitandum, & qua diligentia formidandum est iudicium tantæ maiestatis. Sic nanque ipse dominus noster vias nostras considerat, & gressus dinumerat, vt nec minimæ cogitationes, nec verba minutissima, quæ apud nos viluerunt, eius iudicio indiscussa permaneant. Ita ergo præsentis temporis est agenda lætitia, vt nunquam amaritudo & timor sequentis iudicij recedat à memoria. Tertiò, consideratio nostræ infirmitatis & impatientiæ. Impatientes nanque dùm perturbationi suę minimè obsistunt; etiam siqua à se tranquilla mente fuerant benè gesta, confundunt, & improuiso impulsu destituunt, quicquid forsitan laborasse longo tempore prouidè videbantur. Considerantes quidem ex hoc, quòd nos leuissima causa turbamur, nostrum debemus formidare casum. Plerunque etenim musca, aut aliquid aliud leuissimum ad intolerantiam nos trahit; propter quod nos amittimus sinceram benignitatem, & mansuetudinem bonorum omnium ornamentum, quæ nunquam sola est quia de virtutibus cognoscitur esse generata. Beatus itaque, qui timorem & mansuetudinem tenet, vt in altero disciplina seruetur, in altera innocentia non opprimatur. Quartò, consideratio misericordiæ Dei, quam nobis exhibet in præsenti, quæ est indicium magnitudinis iustitiæ, quam exhibebit in futuro. Lento enim gradu ad vindictam sui diuina procedit ira, tarditatemque supplicij grauitate compensat. Altissimus etenim patiens est redditor. Patiens redditor dicitur, quia quos diù, vt conuertantur, tolerat, non conuersos durius damnat: & quantò diutius expectat vt emendentur, tantò grauius iudicabit, si neglexerint. Quinto, consideratio operum iustitiæ, quæ à

Prou. 28. Iob 31. Eccl. 5

Deo facta leguntur. Si enim angelis peccantibus Deus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reseruari, & qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis sub caligine reseruauit, quanto magis qui habitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea, si Dei mandata præterierint? Et si originali mundo non pepercit, sed octauum Noe iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum & Gomorreorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi sunt ponens; non terrebitur homo plurimis circunseptus criminibus hoc considerans? Sextò, consideratio facilitatis pereundi spiritualiter & corporaliter; quod quotidie in multis cernitur. Vnde nimium præceps est, qui transire contendit, vbi conspexerit alium cecidisse; & vehementer effrenis est, cui non incutitur timor de alieno casu. Amator autem salutis suæ est, qui alienæ mortis incursu, & cladibus cæterorum, prouidus vitæ suæ factus est gubernator. Septimò, consideratio omnipotentiæ Dei, cui resistere nemo potest, & quem nullus potest effugere, de quo per Mosen dicitur: Videte, quod ego sim solus, & non sit alius præter me. Ego occidam & viuere faciam, percutiam & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit eruere. Leuabo ad cœlum manum meam, & dicam. Viuo ego in æternum. Et alibi legitur; Vltionem capiam, & non resistet mihi homo. Octauò, consideratio sapientiæ Dei lucidè videntis omnia, & cui nihil potest abscondi; vnde Apostolus: Viuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus; compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia nanque nuda & aperta sunt oculis eius. Magna proindè dementia est si dissimulare volumus, & non timere. Indicta nanque nobis est probitatis necessitas, quum agamus coram oculis iudicis cuncta cernentis. Nonò, consideratio zeli diuinæ iustitiæ, qui ex hoc apparet; quòd Deus pater potius voluit, vt vnigenitus suus pœnam, quam debebat humanum genus, solueret, quàm ipse eam dimitteret. Quàm si non pepercerit proprio filio, nunquid parcet figmento? nunquid parcet seruo nequam? Decimò, consideratio extremi iudicij, circa quod multa attendenda sunt. Nam de ipso dies sic habetur Sophoniæ primo: Vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. De hoc die Paulus ait: Terribilis est expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Attendenda sunt tamen aliqua, quæ antecedunt iudicium, illud cunctis creaturis horribile aliqua quæ in iudicio erunt. Antecedentia iudicium sunt tria. Primò signa terribilia, sicut legitur in Euangelio. Erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes cœlorum mouebuntur. Secundò Antichristi fallacia. Præualebit enim per callidam suasionem, per fallacem sanctarum scripturarum expositionem, per miraculorum operationem, per donorum largitionem, & per tormentorum illationem. Tertiò ignis vehementia. Erit nanque ignis vehementia propter mundi innouationem, propter hominum purgationem, propter maiorem damnatorum cruciationem, & propter maiorem sanctorum illuminationem. Concomitantia verò iudicium plura erunt, & primo disceptatio iudicis. In maiestate nanque visuri sunt omnes Deum, quem humiliatum videre & considerare noluerunt, vt tantò districtius virtutem sentiant, quantò ceruicem cordis ad pœnitentiam minus inclinarint. Secundò differentia ordinis. Nam alij non iudicabuntur, & saluabuntur, sicut viri perfecti, de quibus dicitur. Vos autem sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Alij iudicabuntur, & saluabuntur, de quibus dominus ait: Esuriui, & dedistis mihi manducare. Alij non iudicabuntur, & damnabuntur, de his dicitur in Euangelio: Qui non credit, iam iudicatus est. Alij iudicabuntur, & damnabuntur, quibus dicetur in iudicio: Esuriui, & non dedistis mihi manducare. Tertiò signa passionis, prout dicitur Matthæi 24. Tunc parebit signum filij hominis. Considera enim ò peccator, quanta sit virtus crucis. In die nanque iudicij Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, vt ducas, quantum Crux Luna lucidior, & Sole splendidior sit. Apparebit autem Crux, vt ostendatur Domini Nostri Iesu plena & gloriosa victoria, & vt quam misericorditer etiam electi saluati sunt, clareat. Proinde vide ò homo, quid de Deo tuo sentias, vide quan-

Marginalia: 2.Pet. 2. · Iob 4. · 2.Pet. 2. · Deut. 32. · Esa. 47. · Heb. 4. · Rom. 8. · Luc. 21. · Bona. lig. Tho. ver. cap. 8. · Mat. 19. · Ibid. 25. · Ioan. 3. · Mat. 25. · Ibid. 24.

quantum de eo præsumas, vide quibus brachiis amoris amplectendus sit, qui tanti te æstimauit, vt pro te in cruce penderet, & pro te moreretur. Mors etenim ipsius à morte te liberat, sapientia ab errore, & gratia à peccato. Mors nanque per iustitiam suam peregit victoriam, quia iustus, quæ non rapuit, tunc exoluit. Per sapientiam documentorum disciplinæ adimpleuit. Gratia verò ex illa potestate peccata dimisit: quæ omnia, quæcunque voluit, fecit. Apparebit etiam crux in ostensione suæ iustitiæ, vt appareat quod iustissime reprobi sint damnati, ad quos Dominus Iesus in spiritu sic loquitur. Ego propter vos homo factus sum, propter vos alligatus, consputus, delusus, flagellatus, & crucifixus. Vbi est tantarum mearum fructus iniuriarum? Ecce precium sanguinis mei, quem dedi pro redemptione animarum vestrarum. Vbi est seruitus vestra, quam pro precio sanguinis mei mihi dedistis? Ecce super gloriam meam vos habui, quum essem Deus apparens homo, & viliorem me omnibus rebus vestris habuistis. Nam omnem rem vilissimam terræ amplius direxistis, quàm iustitiam meam & fidem. Et alibi in exprobationem reproborum loquitur Sapientia dicens. Vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo vos, quum vobis, quod timebatis, aduenerit, quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint, nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint vniuersæ correptioni meæ. Quartò seueritas iudicantis. Non enim flectetur timore, quia potentissimus est, de quo legitur. Non est, qui tuæ possit resistere voluntati. Tu enim fecisti cœlum, & omnia, quæ ambitu cęli continentur, quoniam dominus vniuersorum tu es. Nec flectetur munere, quia ditissimus est. Veniet nanque, veniet dies iudicij, in qua plus valebunt pura corda quàm astuta verba, & conscientia bona quàm marsupia plena. Nec flectetur amore, quia iustissimus est. Expectatur dies iudicij ait quis, & aderit ille æquissimus iudex, qui nullius potentis personam accipit. Nec errore falletur, quia sapientissimus est. Ista nempe est scientia summi iudicis, iste tremendus aspectus, cui peruium est omne solidum, & apertum omne secretum, cui obscura clarent, muta respondent, silentium confitetur, & sine voce mens loquitur. Et ideo quum eius sapientia sit tanta & talis, non præualebit contra eam præclarissimum eloquium, & astutia versutorum oratorum. Quintò accusator horribilis. Tres accusatores tunc contra peccatorem stabunt, primus erit diabolus. Præstò enim tunc erit diabolus recitans verba professionis nostræ, & infusionis gratiam. Obiiciet nanque nobis quæcunque fecerimus, & in quo loco, & in qua hora peccauimus, & quid boni tunc facere debuimus. Dicturus est enim ille aduersarius. Aequissime iudex iudica istum meum esse ob culpam, qui tuus esse noluit per gratiam. Tuus est per naturam, meus est per miseriam. A te accepit immortalitatis stolam, à me accepit hanc maculatam & pannosam, qua indutus est, tunicam. Tuam dimisit vestem, & cum mea hùc venit. Heu heu poterit ne talis aperire os, qui talis inuenietur; vt iuste cum Diabolo deputetur: Alius accusator erit proprium scelus. Tunc loquentia simul opera nostra dicent. Tu nos egisti, opera tua sumus, non te deseremus, tecum erimus, & tecum ad iudicium pergemus. De hoc sic legitur. Venient in cogitationes peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorum. Accusator erit quoque mundus. Merito nanque totus mundus accusator erit, quia offenso creatore offenditur totus mundus. Scriptum est etiam. Pugnauit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Sexto testis infallibilis. Tres enim testes habebimus, vnum supra nos, scilicet Deum, de quo ait Hieremias. Ego sum iudex & testis dicit dominus. Alium intra nos, scilicet conscientiam propriam. Quisquis es ò homo, qui futurum iudicium times, præsertim conscientiam corrige. Sermo nanque causæ tuæ testimonium conscientiæ tuæ. Alium iuxta nos, scilicet angelum custodem nostrum, de quo ait Iob. Reuelabunt cœli, id est angeli, iniquitatem eius. Septimo arctatio peccatoris. O quàm angustæ viæ tunc erunt reprobis. Superiùs erit iudex iratus, inferiùs horrendum chaos: A dextris peccata accusantia, à sinistris infinita dæmonum multitudo trahens ad supplicia intùs conscientia vrens, foris mundus ardens. Miser peccator sic deprehensus quo fugiet? Latere erit impossibile, apparere intolerabile. Octauo sententia irreuocabilis, quam sequetur misertima calamitas damnatorum. Ponentur enim in inferno, vbi erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fœtor importabilis, tenebræ

Marginalia: Psal. — Psal. — Prou. 1. — Ibid. — Hest. 13. — Sap. 4. — Ibid. 5. — Hie. 29. — Ibid. 20. — line numbers 10, 20, 30, 40, 50

bræ palpabiles, flagella cædentium, horrenda visio dæmonum, confusio peccatorum, & desperatio omnium bonorum. Erit nanque miseris mors sine morte, defectus sine defectu, quia mors ibi semper incipit, & deficere nescit. Quisquis itaque ad toleranda inferni mala descenderit, nequaquam vlterius ad lucem redibit, quia minimè vltra misericordia parcentis liberat, quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicantis damnat.

De speciebus timoris, atque ipsius perfectione. Cap. V.

NVnc in hoc vltimo capitulo de timore, (Deo fauente) de speciebus timoris, & de ipsius perfectione dicendum est, vt clareat intuentibus, quo agitantur timore quum trepidant, & quando defectuosè, quandove laudabiliter pauent. Horum enim scientia perutilis est. Sciendum igitur, quòd septem sunt timoris species, quarum prima est naturalis. Hoc timore quilibet timet naturaliter nociuum naturæ. Hic timor non est meritorius, neque demeritorius, quia non subiacet libero arbitrio. Et dicitur naturalis, non à natura instituta, sed destituta, quia iste timor est pœna pro peccato primorum parentum inflicta. Timor iste de futura morte necessario mentem concutit, & quasi supra vires in terrorem adducit. Isto enim timore Christus naturaliter mori timuit. Secundus est timor humanus, quo quis timet pelli suæ. Iste timor nascitur ex nimio amore præsentis vitæ, & est quandoque mortalis actus, scilicet quando quis prius peccaret mortaliter, quàm amitteret vitam suam, quandoque est venialis, vt quum quis faceret prius peccatum veniale, quàm permitteret se occidi. Propter hunc timorem non debet homo delinquere. Nam inter eum, qui decem vixerit annos, & eum, qui mille, postquam idem finis aduenerit, & irreuocabilis mortis necessitas, transactum omne tempus idem est, nisi quòd magis senex magis onustus fasce peccatorum proficiscitur. Non est ergo pro hac mortis ineuitabili necessitate & timore à iustitia declinandum. Tertius est timor mundanus, quando aliquis nimis timet temporalia perdere. Talis timor fuit in Iudæis, qui occiderunt Christum, ne temporale amitterent regnum. Iste timor multos habet cruciatus. Diuitiæ enim plus cruciant adeptæ amissionis timore, quàm delectet cupiditas adeptionis amore. Non enim formidanda est diuitiarum amissio, quarum sequela est luxuria, ira intemperans, furor

Heb. 2.

Ioan. 11.

iniustus, arrogantia, superbia, & omnis irrationabilis motus. Facilis enim res est humanum cor opibus ac libertate dissolui, ærumnis verò ac paupertate ad semetipsum colligi. Quartus est timor seruilis, quo quis timet peccare propter pœnam principaliter, sed inaniter putat se esse victorem peccati, qui timore pœnæ non peccat, quia si non impletur negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen 10 mala cupiditas intus est hostis. Nam si adhuc à praua actione formidanda pœna prohibet, profectò formidantis animum nulla spiritus libertas tenet. Nam si pœnam non metueret, culpam proculdubio perpetraret. Ignorat itaque gratiam libertatis, quem ligat timoris seruitus. Quintus est timor initialis, quo timet quis Dei offensam & pœnam. Vnde quasi habet duos oculos, vnum ad pœnam, & alterum ad Dei offensam, & hic est prædictus principalior. Igitur ò tu qui adhuc ini- 20 tiali & non filiali timore teneris, si te amor Dei à peccato non cohibet, saltem te prohibeat, terreatque timor iudicij, metus gehennæ, laquei mortis, dolores inferni, ignis vrens, vermis corrodens, & flamma tartarea. Ex talium consideratione Deum time, & hæc non formidabis. Noueris proinde te, disce, quæ peccantibus Deus comminetur vt eum timeas. Sed & ipsum noueris, vt ip- 30 sum diligas, in vno initians sapientiam, in altero consummans; quia initium salutis timor Domini, & plenitudo legis Charitas. Quemadmodum ex notitia tui venit in te timor Dei, atque ex Dei notitia nascitur amor; sic econtrariò de ignorantia tui, superbia, ac de Dei ignorantia venit desperatio. Sextus est timor filialis, quo quis timet offensam Dei, quia non vult separari à Deo. Perfectus hic timor in dilectione fir- 40 matus foras mittit timorem seruilem, & perfectam operatur iustitiam. Sed facilè deuiat à iustitia, qui in causis non Deum, sed homines pertimescit. Hic timor peccandi facultatem auferre potest, voluntatem auferre non potest. Solus est timor Dei & filialis, qui mentes corrigit, fugat crimina, innocentiam seruat, & perpetuam tribuit felicitatem. Septimus est timor reuerentiæ, qui solus erit in patria, de quo in Psalmo canitur. 50 Timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi. Reuerentia namq; est resilitio à considerata magnitudine Dei in propriam paruitatem. Quũ. n. supernorum spiritus essentiam Dei simplicissimã, omnipotentem, æternam, nullius egentem, omnia replentẽ, scientem, continentem, & transcendentem conspiciunt, præ admiratione ac veneratione tremunt; & adorant, quem tamen sine fine lau-

dabilem

dabilem et adorandum esse intelligunt. Hic est finis sine fine, et terminus quo gradatim ascendit timor Domini immaculatus, et sanctus, procedens à virtute fidei tanquàm truncus à radice. Nemo enim sanè intelligentium ambigere debet, quin ex cognitione periculi generetur timor, & quòd nihil timet qui nihil possidet, aut sperat. Et quum constet, quòd fides est de re inuisibili, clarè lucet, quòd ex lumine fidei oritur timor. Quomodo non pauebit homo ex illustratione fidei edoctus, infra se esse puteum damnationis æternę, & supra se claritatem vitæ perpetuæ, seque in medio constitutũ, præcipuè quum facilis sit descensus, ascensus autem plurimùm difficilis. Meritò nãq; qui addit scientiam fidei, addit timorem nè amittat bonum promissum, aut incurrat in pœnam propositam. Beatus igitur cui est donatum timere Deum, & in mandatis ipsius velle nimis, quia re vera potens in terra viuentium erit semen eius. Gloria quippe resurrectionis, immortalitatis & speciei decorabitur tabernaculum corporis eius, & diuitiæ pacis, exultationis, & æternæ felicitatis in domo conscientiæ ipsius erunt; sed & iustitia operum illius manebit in sęculum sęculi. Hunc Domini timorem fratres tenete, hunc si ad culmen virtutum anhelatis pertingere, sectamini. Quia in veritate comperi, nihil tam esse efficax ad æquirendam virtutem, ad promerendam gratiam, retinendam, recuperandamque, & ad adipiscendam gloriam, quam si inueniamur coram Deo semper ambulare simpliciter, & non altum sapere, sed ipsum timere, qui regnat in cœlis.

Psal. 18. Psal. 111. Rom. 11.

DE VIRTVTE FIDEI, QVAE VISIbilium vanitatem, ac inuisibilium bonitatis efficaciter ostendit veritatem, atque de ipsius virtutis descriptionibus, qua virtus hoc opusculo Ligni vitæ eiusdem ligni radicis effectum gerere comprobatur.

Cap. I.

Psal. 12.

ILlumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte, ne quandò dicat inimicus, præualui aduersus eum. Hanc orationem protulit Propheta in persona omnium peregrinantium à Domino, & in hac regione vmbræ mortis laborantium, poscentium illuminari, nè cadant in peccata, & ab inimicis subsannentur. Nihil planè melius, nil breuius, quàm lumen flagitare potuit, præsertim se in tenebris intelligens. Donec enim in corpore constituti sumus, plurimis tenebrarum vinculis irretimur, quibus verum æternumque lumen nè videamus, impedimur. Quid nanque peccatum dixerim, nisi tenebras, per quod intellectus noster obtunditur & obumbratur; nè veritatis lumen aspiciat. Quid carnem & corpus, nisi caliginem opacissimam nuncupauerim; in quo donec rationalis spiritus detinetur, retrahitur ab aspectu diuinæ claritatis & gaudij, quantumcunq; polleat sanctitate. Quidve hic mundus, & omnia quæ in mundo sunt, appellari possunt rectius, quàm tenebræ; quanquàm enim aliter iudicentur ab ipsorum amatoribus, veræ tamen tenebræ sunt, & palpabiles. Ostendunt enim se esse, quod non sunt, & falsis suis pollicitationibus insipientium deludunt animos. Trahunt illos post se funiculis vanæ spei, & irrationabilis securitatis. Promittunt fœlicitatem, prolixam vitam, & in extremis misericordiam, quùm hæc nequaquàm conferre queant. O filij hominum graues corde, vt quid tanta auiditate ambitis hæc, tantaque sedulitate hæc quæritis? O præuaricatores, reuertimini ad cor, intelligite non intelligentes, quia omnes mundi promissiones seductoriæ sunt, omnes blanditiæ venena, cuncta delectationes pocula mortalia, viæque illius sempiterna mors. Cui nanque suo dilectori dedit, quod promisit, quem diu regnare permisit. Nonne vno eodemque tempore sublimauit, & deiecit? Vbi (rogo) potentum gloria, vbi varia supelex, deaurata vestis, clientum numerositas, diuitiarum multitudo, & odoramentorum diuersa genera? Nunquid profuerunt hæc amatoribus sæculi, aut ab exitio eripere valuerunt? Transierunt cuncta, & alienis reliquerunt, quæ cum magno labore congregauerunt. Dormierunt vtique somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Quare hæc non aduertitis? cur aliorum exemplo non erudimini? vt quid pereuntium casus non incutit vobis terrorem? An legem nouam seruabit in vobis, & verax esse poterit, qui semper comprobatus est fallax. Resipiscite ò insipientes, redite ad vos, recogitate de vobis, ne fortè rapiamini, & non sit qui eripiat. Veniet, veniet extrema dies, quum non putatis. Veniet & horrenda mortis hora, in qua rugient circa vos aduersarij vestri maligni spiritus, qui nunc seducunt blandis promissis; vt miseram animam vestram auferant, & secum inextinguibili igne cruciandam demergant. Circunspicietis, nec erit qui adiuuet, clamabitis, & nullus exaudiet. Fiet super vos cęlum æneum, et super vos aperietur teterrimum chaos abyssi. Peribit tunc omnis spes, et quoniam exosam habuistis disciplinam, non poteritis liberari. Propterea nunc dum tempus est veniæ ò sæculi amatores, apprehendite disciplinam, erudimini, qui habitatis orbem, respuite hæc vana mundi huius, quæ aut concupiscentia carnis aut oculorum, aut vitæ ambitio est. Contemnite visibilia, quia laquei sunt pedibus peccatorũ. Relinquite quę in mundo sunt, antequàm ab ipsis deseramini. Toto desiderio ad inuisibilia animũ subleuate. Vociferamini, et clamate. Orate spiritu, orate et mente, et cum Propheta dicite, Illumina ò domine Iesu oculos

Psal. 4. Esa. 46. Psal. 75. Psal. Prou. P. 1. Ioan. 2. 1. Cor. 14. Psal. 12.

oculos nostros lumine fidei, ne vnquã in morte peccati obdormiamus, dicatque irridendo, & cruciando inimicus noster Diabolus, præualui ad peccatum pertrahendo aduersus eos. Vere enim, nisi homo carnalis illustretur lumine fidei, non poterit se continere a peccato, nec iustificari, quia iustus ex fide viuit. Nam sicut in radice arboris nulla prorsus apparet pulchritudinis species, & tamen quicquid est in arbore pulchritudinis & decoris, ex illa procedit, sic ex fidei humilitate, quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima susceptura est, ex cæterarum virtutum exercitatione procedit. Ideoque in hoc opusculo Ligni vitæ non immerito radicis huius ligni sortitur nomen, tanquam necessarium ipsarum fundamentum virtutum, de qua necessitate dicitur: Sine fide impossibile est placere Deo. Ipsa nanque est, quæ inuisibilium tribuit notitiam, & visibilium efficit hominem cõtemptorem. Sic enim diffinit illam Apostolus, Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Est etiam fides voluntaria quædam, & certa prælibatio necdum propalatæ veritatis. Est quoque fides perceptio veritatis rerum cum assertione sine causarum cognitione. Ex quibus patet, quod ex lumine fidei datur inuisibilium intellectus, Quæ quùm agnoscuntur, facilè & liberè omnia, quæ possidentur, contemnuntur, & cuncta, quæ in mundo sunt, ordinatè diliguntur. Vnde quicunque Deo placere cupit, quisquis ad virtutum cæterarum perfectionem affectat ascendere, quisquis de peccatorum tenebris liberari desiderat, non aurum, non honores, non pulchritudinem à Domino petat, sed fidem; de qua in sequentibus latiùs Domino donante dicetur.

Gal. 5. Hebr. 11. Hebr. 11.

De duplici cognitione, & distinctione informis fidei, & formata. Atque de commendatione ipsius fidei formata. Cap. II.

QVoniam in capitulo præcedenti veraciter dictum est, quod Propheta postulauerat à Domino fidem, ipsam vocando lumen, per quod posset veritatis & inuisibilium notitiam habere, ne omnis cognitio fides appelletur, prius distinguendæ sunt cognitiones, per quas haberi potest notitia Dei & inuisibilium, & postea de ipsa fide tractandum est. Igitur notandum est, quod duplex est de Deo cognitio, scilicet naturalis, & accidentalis. Naturalis duplex est, scilicet ante peccatum, qua homo cognoscebat Deum aperte. Cognouit enim à quo creatus fuerat, non eo modo cognoscendi, quo ex auditu solo percipitur, quomodo à credentibus absens quæritur, sed quadam interiori aspiratione, qua Dei præsentiam contemplatur, non tamen ita excellenter, sicut post hanc vitã sancti visuri sunt, neque in ænigmate, qualiter in hac vita videmus. Alia post peccatum, & hæc est per speculum in ænigmate. Cuncta enim hæc quæ videntur, sunt quoddam speculum, per quod cognoscitur Deus. Accidentalis verò cognitio triplex est. Prima acquisita est per rationes naturales, quam habuerunt Philosophi, qui ex perpetuitate creaturarum intellexerunt creatorem æternum; ex magnitudine, omnipotentem; ex ordine & dispositione, sapientem, & ex gubernatione, bonum. Secunda est, quæ habetur ex testimoniis scripturarũ, quibus colla subdenda sunt, vt ad intellectum quisque per fidẽ veniat, & ex miraculis. Nam miracula in signum sunt non fidelibus sed infidelibus, quia signum fidelibus non est necessarium, qui iam crediderunt, sed infidelibus vt conuertantur. Et hæc cognitio fidei informis dicitur. Tertia est, quæ habetur per infusionem gratiæ gratum facientis, & hæc dicitur fides formata, & per talem cognitionem assentit anima primæ veritati. Vnde ea adueniente pereunt omnes aliæ cognitiones accidentales, saltem quo ad actum. Fides igitur hæc formata per dilectionem & charitatem virtus est, qua non visa creduntur. Magna vtique virtus est fides hæc. Primo quia est actus voluntatis. Vnde ille, qui ardenter amat Deum, voluntarius est ad credenda omnia, quæ de eo rectè prolata sunt, & ei beneplacita. Similiter quia est modus difficultatis, quia consentit Deo in iis, quæ contra rationẽ videntur esse. Transcendit enim vsum naturæ, & rationis humanæ, & experientiæ terminos. Si enim diuina operatio tota comprehenderetur, non esset admirabilis, nec fides haberet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Præterea quia est excessus dignitatis. Nam fides est radius viuus procedẽs à fonte vitæ, & à Sole intelligentiæ. Vnde non solum lucet & calefacit, sed etiam est vita mouens ad faciendum bonum, & declinandum malum. Nisi enim fides teneatur, nullatenus ad spiritualem amorem attingitur. Sed neq; mentis humanæ acies inualida in contemplatione æternæ lucis figitur, si non per iustitiam fidei emẽdetur. Postremo quia est opus strenuitatis. Perfectorum etenim fides facit carnem vincere, propriis voluntatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, & aduersitatis metum in corde superare.

Quæ sit differentia inter credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. Cap. III.

SIcut in Metallis argẽtum plumbo est preciosius, & aurũ argẽto, sic & in actu fidei, atq; diuersitate magna est differẽtia. Sciẽdum igitur quod aliud est credere Deo, aliud credere Deum, aliud credere in Deum. Credere Deo, est credere vera esse, quæ loquitur, quod

& mali faciunt: vndè credimus Paulo, sed non in Paulum; credimus homini, sed non in hominem. Credere autem Deum, nihil aliud est, quàm eum cum assertione cogitare. Per hanc credimus Deum esse, quod & homines mali faciunt; Nam & dæmones credunt, & contremiscunt. Et hæc fides est necessaria, quia sine ipsa non possumus adamare Deum, nec in ipso sperare. Nam etsi non visa adamare possumus, incognita tamen non possumus. Hæc nempe fides, qua credunt dæmones & homines mali Deum esse, qualitas est mentis, sed informis, quia sine charitate est, quam homines malos posse habere Apostolus declarat dicens. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Credere verò in Deum, est credendo amare, credendo in eum ire, credendo ei adhærere, & eius membris incorporari. Per hanc fidem iustificatur impius, vt demum incipiat ipsa fides per dilectionem operari. Ea enim sola opera benedicenda sunt, quę fiunt per dilectionem Dei. Ipsa nanque dilectio opus fidei dicitur. Ad hanc fidem mouere nos debent diuina opera, quæ nobis ostendunt diuinam excellentiam. Debemus autem attendere diuinorum operum vtilitatem, simul & pulchritudinem, vt eum cognoscamus omni scientem. Debemus quoque considerare illius operum finem, vt sciamus eum summè beneuolentem. In opere etiam reparationis humanæ eius debemus mirari charitatem, & in eo quod redemit seruum, diuinam medi tam bonitatem. Quis ergo (nisi stultus) non iudicet esse indignum non credere in eum? Qui potest omnia sine resistentia, qui scit omnia sine fallacia, & cui omnia bona placent absq; maleuolentia.

Iacob.2. Aug. de Trin. lib. 9. to. 3. 1. Cor. 13. Gal. 5.

De multiplici commendatione virtutis fidei. Cap. IIII.

Quoniam, dicente scriptura, impossibile est sine fide Deo placere, nunc commendationi fidei insistendum est, quatenus ex ipsius pulchritudinis inspectione accendatur animus ad ipsam impetrandam & possidendam. Plurimum nanque Deo placet hæc virtus fidei, quoniam intellectum Deo subiicit. Percipit nanque veritatem rerum sine causarum cognitione, beneficia & mirabilia à Deo impetrat. Vade (inquit Iesus Centurioni) fiat tibi sicut credidisti. Credidit q; Abraham Deo, & reputatū est illi ad iustitiam, & multarū gentium pater effectus est. Hæc virtus est, per quā Deus ad hominem ingreditur; quia est ex sui dignitate porta aurea, per quam intrauit in mentem virginis dominus omnium, rex sęculorum, lux & decus vniuersæ fabricæ mundi. Beatior siquidem fuit gloriosa virgo Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi. Nihil .n. materna propinquitas Mariæ profuisset, nisi fęliciùs Iesum corde quàm carne gestasset. Est etiam fides porta ferrea; quia portæ inferi non pręualent aduersus eam, sicut Petro à Domino dictum est. Profectò qui intim o cordis amore fidem Christi percipit, quicqu d ingruit extra, facilè vincit, ita vt nec ferro, nec igne superari possit: oīa tormenta propter Christum contemnit, nihil præter peccatum metuit, Diaboli artibus intantum resistit, quòd etiam quos ipse iam in peccatum adduxit, de manibus eius retrahit. Est etiā porta signata, superliminare cuius dicitur tinctum esse sanguine Christi; vt intuitu passionis eius mens superbiam caueat. Est quoque porta sacrata tabernaculi .s. ecclesiæ militantis, vbi hostia offerenda est. Si .n. considerantur, quę Domino in ecclesia munera offeruntur, nil gratum esse conspicitur, quod sine fide offertur. Nam fide Abel plurimam hostiam obtulit Deo per quam consecutus est esse iustum, testimonium perhibente eius muneribus Deo, & per illam adhuc loquitur. Et similiter hæc porta thesauraria; quia ostendit thesaurum regni cœlorum, quem daturus est seruientibus sibi Deus. Hęc denique beata fides conterit Philosophiæ stimulum, & humanę prudentię indoctā doctrinā. Nam auferuntur argumenta, vbi fides quæritur. Piscatoribus nanq; plùs creditur, quā dialecticis. Elegit .n. Dominus Iesus Deus & Saluator noster simplices & pauperes, sed in fide diuites, per quos subiugaretur mundus. Relictis planè sapientibus, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pannosos homines elegit, & prædicatores infirmos abiectosque; qui potentes quosque & fideles populos colligerent, habere dignatus est. Ad prædicandam nanq; fidem tales venire debuerant, qui de laude propria nil haberent, vt tantò solidiùs diuinum cognosceretur esse, quod agerent, quantò & apertius cerneretur ad hoc illos non esse idoneos per quos tanta fierent. O beatos piscatores istos, quos Dominus Iesus inter tot doctores legis & scribas, inter tot sæculi sapientes, ad diuinæ prædicationis officium, & ad gratiā Apostolatus elegit primos. Et digna sane Domino nostro, atque conueniens prædicationi eius fuit talis electio; vt in prædicatione nominis sui tantò maioris laudis admiratio nasceretur quantò eam hominum miserrimi & humili secundum sæculum prædicassent, qui non per sapientiam verbi mundum caperent, sed per simplicem fidei prædicationem de horrore mortis humanum genus liberarent. Non ergo nobiles mundi elegit, nè suspecta fieret prædicatio; non sapiētes sęculi, qui per sapientiā mūdi persuasisse humano generi crederentur, sed elegit pisca-

Heb. 11. Matth. 8. Rom. 4. Aug. lib. de virg. to. 6. Matt. 16. Exod. 12. Leuit. 4. Heb. 11. 1. Cor. 1. Aug. de verb. do. to. 10.

REVERENDISS. PATRI D.D. DANIELI Rosæ Veneto Rectori Generali Congregationis Sancti Georgij in Alga Venetiarum.

Michael a Spiritu sancto Rector Generalis Congregationis S. Ioan. Euang. in Lusitania Regno salutem, & aeternam felicitatem. D.

SAnctissimi Patris nostri Laurentij Iustiniani Protopatriarchę. Venetiarũ effigiem cum tuis literis accepi. Imago, corporis ipsius formã representat, literæ vero tuæ ipsius præclarissimi Patris sanctitatẽ ad viuum exprimunt, taliter quod non sit opus quærere cuius ipsę literæ sint per se nanq; ferũt omnia, quæ tanti patris tam dignũ filiũ, ipsiusq; Congregationis dignissimũ præsulẽ decebant. Postulat nnaturalis conditio, vt verus filius parentis mores habeat, atq; immitetur. Ea propter nõ miror charitatẽ, humanitatemq; erga me tuam, & cetera, quæ in admirationẽ possunt adducere oẽs, qui ignorauerint. cuius capitis sis membrũ: immo literas ipsas non agnoscerẽ, si minus tuos amore plenos concepus significarent. Quãuis igitur Romanorũ & Venetorum Illustriũ celebre nomen, ob eximias virtutes, ob generis splendorem, sapientiam, & prudentiam non esset ab omnibus non solum cognitum, sed vsque ad coelum penes summis laudibus elatum, hæc vna causa sufficeret, vt oĩa regna. Venetiarum Dominationem, inclitam, illustrissimam, ac felicẽ prædicarent, quòd videlicet habeat, pręclarissimi LAVRENTII non solũ corpus, sed ẽt ipsomet quasi viuo in te tanquam in capite, in reliquis vero fratribus nostris charissimis, & illustrissimis sicut in membris perfruatur. Fecisti item colendissime Pater sicut tuæ dignissimæ personę, & tuo muneri erat cõueniens in eo quod præter eã q̃ de beatissimo patre nostro Laurentio humiliter postulauimus, & de professione emittenda à te afflagitauimus, de vestris (imo etiam nostris) collegiatis Monasterijs nos commonefacere duxisti dignum. Flãma vero quæ Ecclesiam nostrã S. Saluatoris de Lauro dictam penitus consumpsit, lachrymas in nobis excitauit, sed qui consolator suos Deus, consolatus est nos in verbo quod dixisti ipsam nostram Ecclesiam à fundamẽtis in ampliori ac venustiori forma esse construendam: imo credo iam esse constructam, ita vt possimus dicere cum Aggæo, Magna erit gloria domus istius nouissime plusquam primæ. De nostra congregatione vt aliquid dicam iam tempus & ratio postulat. Elapsis temporibus non paucæ calamitates Monachis, ac Fratribus aliarum Religionum acciderunt, quia (vt ferebatur) non bene de legitima successione huius Lusitaniæ Regni sentiebant. At nostri non de hoc litigantes, à Deo precibus, ieiunijs, & lachrymis petebant, vt quod ei bene placitum esset omnibus ostenderet, diceretq; Angelo percutienti, cesset iam manus tua, ne desoletur Regnũ quod stigmatibus meis decoraui. Misericordia Domini factum est, ex illo temporis puncto, quod non solum inuictissimus Rex noster Philippus, & Do. Albertus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis dignissimus nos non mediocriter ament, sed omnes Regni proceres laudent, & venerẽtur. Auget erga nostram Congregationem populi amorem, & deuotionem, continua, & maxima concionatorum frequentia, vigilantia, atque diligentia; audientium confessiones, assidua cura, & scientia, nec non & approbata vita, modus etiam accuratissimus in horis Canonicis recitandis iuxta Ecclesiæ Romanæ ritum, & consuetudinem, populi imo & clericorum erga nos parit amorem. Conimbricæ habemus collegiũ in quo duodecim ad minus sacræ Theologiæ dant operam, sub doctrina sapientum Doctorum qui in inclita Conimbricensi Academia publice docẽt. Ibidem etiam gubernant nostri de mãdato Inuictissimorum Lusitaniæ Regum hospitale quoddã, in quo ex varijs morbis infirmi pauperes curantur, & Prouisor Regius est Rector nostri Collegij, quem non Rex, sed congregatio eligit sine aliqua Regia confirmatione. Caput totius Cõgregationis est hoc Monasterium S. Ioan. Euang. vnde ipsa sumpsit nomen, sic. n. nuncupatur nostra Congregatio S. Ioan. Euang. ad instar Congregationis S. Georgij in Alga Venetiarum. Rector Generalis (quod munus oneribus iam ab hinc retro annis humeris meis satis imparibus fuit impositum) huic Monasterio præ est sicut particularis Rector. Est situm extra muros Vlysiponensis ciuitatis Metropolis iuxta Tagi ripam. Deuotionis causa quã auget loci amenitas quotidie veniunt sacris interesse non pauci heroes, & plębei. Aedificatum fuit hoc Monasterium iussu, & expensis Reginæ Elisabet vxoris. Alfonsi V. huius nominis gloriosæ memoriæ Lusitaniæ Regis. Ex nostris redditibus quadraginta Canonici aluntur, insuper & magna ex parte Cęnobium reædificatur in præsentiarum. Secundũ locũ obtinet aliud quod appellatur. S. Saluator de Villar de Frades, in dioecesi Bracharensi, inditione vero Ducis Bargantię, estque celeberrimum omnium Monasteriorum, quæ in illa Regni parte nuncupata inter Durium, & Minium; (hi sunt duo fluuij satis celebres) sunt cõstructa. Habet quinquaginta Canonicos ibi residentes. Petentibus sacellum Diui Iacobi quotidie charitatis gratia necessaria ad victum, & aliquando ad iter conficiendum ipsi largiuntur. Publice linguam latinã nostri edocent quamuis propter ciuitatis, & opidorum confinium distantiam non multi grãmaticæ dent operam. Quod etiam in causa fuit, vt à lectionibus Theologiæ moralis (quã Lusitane casus cõscientiæ appellatur) supersedendum esse indicaremus: vnde iam nõ in aula publica, sed in priuata nostros nostri doceãt: quod in omnibus Congregationis Monasterijs obseruatur. Tertium Cęnobiũ est Vlysipponæ S. Eligii quod in testamẽto quasi prophetico nostris donauit Do. Dominicus Iardus Episcopus Eborensis, & postea Vlysipponẽsis (nondũ enim tunc tẽporis Archiepiscopatus titulo insignita erat Vlysippo.) Hęc enim fere sũt ipsius antistitis verba: Cũ autẽ venerint, & apparuerint aliqui viri boni quorũ exemplũ, & institutum sit laudabile, & Reip. gratũ, & vtile viuantque in cõmuni, hi totam hanc hæreditatẽ possideant. Mortuo autẽ illo venerabili Episcopo, placuit altissimo lucernam sancti Patris nostri Laurentij sub modio non abscondi, imo potius ipsi', & Eugenij Quarti felicis recordationis

Ag. 2.

2. Reg. 24.

lumen

lumen huic Lusitano Regno fecit lucere. Et venit ei D. Ioanni, qui postea Ecclesiæ Lamacẽsi, & vltimò Visiensi (vbi sepultus est, & in maxima veneratione habetur eius corpus) afferentiq; ritum, & modũ viuẽdi vestrum, à nostro sanctissimo Patre Laurẽtio electũ, vt Deo vnanimiter seruiretis tota hæreditas fuit oblata tanquam vero illius patrimonij hæredi. Vnde nostri semper consueuerũt fateri, immo gratulabundo animo prædicare, nos à sanctissimo nostro Iustiniano, & normam viuendi, & Monasterij celebris hæreditatẽ accepisse. Prouentus substentãt quadragintaquinque Canonicos, estq; situ in arce Regia, in eminentiori ciuitatis parte. Quartũ habemus intra muros Portuensis ciuitatis nobilissimæ, & antiquissimæ, à qua hoc Regnũ Portugaliæ nomen accepit, vbi trigintaduo (parũ, minus ve) Fratres nostri vitam degunt. Quod Monasteriũ appellatur sancta Maria de Consolatione. Quintũ situ est Eboræ, quæ quidẽ ciuitas (vt fertur) à Sertorio Romano Duce fuit expugnata, & capta, estq; Cenobiũ dicatũ dilecto Discipulo sanctiss. Ioanni Patri nostro. Habet triginta Canonicos residẽtes. Aliud quod nominatur sancta Maria de Assumptione est in Villa de Arraiolos, Diœcesis Eborensis, ditionis vero Ducis Bargãtiæ. Redditus substentare valent quindecim vsque ad viginti. Alterũ nominatur S. Georgius de Raciano extra muros ciuitatis Lamacẽsis: alũtur ex redditibus Monasterij viginti quorũ maxima pars Logicæ, & Philosophię studet. Publice. n. in dicto Monasterio Philosophia legitur à nostris. Alterum modo construitur nostris expẽsis in villa quæ vocatur da Feira. Ditionis Comitis illustrissimi eiusdẽ tituli, Episcopatus vero Portuẽsis ciuitatis. In villa Balneorum Reginæ est famosum hospitale satis abũdans diuitijs quod cõstruxit pręclarissima Lianor vxor Secũdi huius nominis Ioãnis Portugaliæ Regis inuictissimi, ac Regalissimi, qui adhuc appellatur Pater Lusitanæ patriæ. Quod hospitale nostrę subiacet administrationi. Prouisor habet magnã iurisdictionẽ, & ab omnibus maximo habetur honore. & quamuis non sit Rector interest Generali capitulo, eiusq; electio a diffinitores tantũ pertinet. Quingenti ægroti vltra mille quotãnis ibi successiue recipiuntur, quorũ infirmitatibus medentur periti Medici, & Chirurgi, sed & mortuis datur sepultura conueniẽs, pro eis sacrificia & oblationes offeruntur, ac defunctorũ Officiũ recitatur Pauperibus etiã & Religiosis in domos redeũtibus necessaria ad iter conficiendũ suppeditant ministri Reginæ, nunquã satis laudatæ, prout prouisori Fratri nostro, & Confratri tuo visum est necesse esse. Habet ipsa Ecclesia presbyteros, qui subdũtur etiã Prouisori nostro, & eius Comiti, recitãtq; quotidie horas Canonicas in Choro, & pro ipsa Regina, suisq; omnibus sacra faciunt quotidie. Vicarius eorundem clericorum qui semper à nostris Theologus eligitur secularis, tenetur in Aduẽtu, & Quadragesima ad populũ habere conciones. Aedificia sunt magnifica, & ordo qui à nostris in oĩbus obseruatur talis est: vt omnes ex diuersis mũdi partibus illuc conueniẽtes cognoscãt B. LAVRENTIVM Iustinianũ, Deũq; laudent in suis humilibus filiis cõfratribusq; vestris & si indignis. Hoc vnũ præter alia esse tibi poterit causa ingentis lætitiæ videre scilicet multorũ capita in Congregatione albescere, & si redeundi ad sęculum sit oĩbus facultas libera. Hoc anno & duobus elapsis sepulti sũt cum fratribus suis vltra duodecim confratres vestri, qui in sancta conuersatione a nostro sanctiss. Laurentio instituta septuaginta annis oĩpotenti Deo laudabiliter seruierunt. Quamuis aũt aliqui ex duobus prodierint qui non erant ex nostris, tamen quã plurimi in sancto proposito perseuerant, senescũt, atq; moriuntur in domino. Et inde cognoscũt oẽs, vt plurimũ libertatem nobis cõcessam eo tendere, vt verificetur in nobis, quod dicitur: summa libertas est, in qua seruitus Christi cõprobatur. Hæc sunt, quæ cõpendio, & quasi in summa tibi (Pater colendiss.) scribere possumus, nec timeo, quod hæc prolixa narratio tædio afficiat beneuolas aures tuas, non. n. me præterit Dionysium Atheniensem dixisse, diuinum amorẽ societatis legum esse nesciũ. Quod nobis promisisti, speramus, petimus prętęrea, vt tu, tuiq; oẽs tanquã filios eiusdẽ eximij Patris nõ degeneres nos habeant, Insuper, & quotiescunq; per tempus licuerit, rogamus, vt nostri memoriam habeatis sicut decet meminisse fratrũ: nos aũt semp pro vobis orãtes existimus, imo & semper fuimus tanquã pro fratrib. dignissimis, a quibus seu a quorũ patre ducimus originẽ. Scintilla salutationis tuæ magnũ amoris incendiũ in cordibus meorũ Fratrum, seruorumq; tuorũ humiliũ incitauit. Ipsi nominatim te humiliter salutant, oẽsq; coram Deo canimus, Quæsita iã primum fides radicet altis sensibus: fęcunda spes congaudeat, quo maior extat charitas. Os ad os tuo nomine salutabo Do. Franciscum Episcopum Fesiensem, qui Bracharæ incolat. Gratia Dei sit tecum (Pater amantissime) & benedictio S. Protopatriarchæ Laurentij veniat super te filium suum dignissimum, & in nos filios suos humiles, & seruos indignos. Dat. in hoc Monasterio sancti Ioannis de Enxobregas Decimo Kalen. Ian. Ann. salutis humanæ 1593.

1. Io. 2. Apoc. 14.

Forma sigilli eiusdẽ Congregationis iisdẽ literis impressi.

Venetijs in Templo D. Petri Castelli, aræ marmoreæ imposita est imago B. Laurentij Iustiniani ad viuum expressa, cum tali subscriptione.

B. LAVRENTIVS IVSTINIANVS, PRIMVS VENETIARVM PATRIARCHA DIE VIII. IAN. M. CCCCLV.

OPERVM D. LAVRENTII IVSTINIANI, PROTOPATRIARCHAE VENETI, CATALOGVS,

CVM SVPPVTATIONE ANNORVM AC LOCORVM, quibus edita & emissa sunt, & qua serie impressa.

SERMONES.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI PROTOPATRIARCHAE VENETI

LIGNVM VITAE.

PRAEFATIO.

Gen. 1.

PLantauerat dominus Deus paradisum voluptatis à principio, in quo posuit hominem, quem formauerat. Ipse verò decretum Domini paruipendens: mulieriq; consentiens, factus est mandatorum Dei præuaricator: ex quo multarum effectus est particeps ærumnarum. Insuper de eodem deliciarum loco: in quo honorificè fuerat collocatus, cum dedecore maximo eiectus est, vitaque priuatus est inuitus, quam pro voluntate possidebat; lumen quoque mentis, quod perspicuè perceperat (per quod Dei, suiipsius, naturæque notitiam habebat) pro magna parte amisit, & præeminentiam obedientiæ, qua cuncta ei animantia subiecta erant, perdidit. Sicque miser varijs circundatus calamitatibus, vnde obtemperando potuit angelicis spiritibus associari: indè transgrediendo corruit in brutorũ opera; & qui vt Deus fieri voluit, iumento peius prostratus est. Sic nimirùm, sic debuit mulctari humana præsumptio. Sic iustum fuit, vt puniretur vana elatio, quæ dũ metas naturæ suæ transcendere voluit, amisit concessa; & dum diuinis noluit subdi legibus, astricta est carnis passionibus. O cæca elatio, ò vana præsumptio, nunquid conditori æquabitur creatura, aut proprio arbitrio deificabitur homo? An non præuidit ratio, cognouit intellectus, hoc non esse æquum? Quare posteritatis damna non considerasti? cur beneficiorum munera perdere non es veritus? Tuo crimine progenies tua vulnerata est, ò Adá, tuo scelere humana est deteriorata conditio, & hominum genus diri per te tyranni seruitio mancipatum est. Indè infirmitates, hinc lacrimæ, gemitus, dolores, labores, seruitus, rixæ, contentiones, auaritiæ, luxuriæ, & quicquid Deo aduersatur, effluxum est. Breuis fuit consensus, sed calamitas diuturna. Et quis potest fari multifarias pressuras, quæ mortalibus irrogatæ sunt, per te, ò protoparens noster? Multum tibi debemus, quòd occasione tui conditi sumus, sed (prohdolor) plus est, quod per te perditi sumus. Nihil nasci profuisset, nisi ab æterno liberaremur exitio. Gratias agamus igitur Deo & domino Iesu, qui per carnem, quam de tuo assumpsit semine, in pristinam nos reparauit gloriam, imò longe sublimiorem. Nam in ipso nobilitata est natura nostra, & supra angelicam euecta est ad dignitatem. Nunquàm ad thronum peruenisset dignitatis, nisi per verbi incarnationem. Per se nequaquàm restauraretur, nec ad cœli perueniret gloriam. Ipse verò vnigenitus Dei filius nostra accipiens, munificè largitus est sua. Ipse humilitate sua immanissimi à nobis iugum excussit exactoris. Idem Dominus spiritualem plantauit Paradisum, sanctam videlicet Ecclesiam, vt illic perditum hominem collocaret: quam vt plantaret, mundaret, sanctificaret, & perficeret, descendit à regalibus sedibus tradens semetipsum & effundens pro dilectione ipsius proprium cruorem. Struem lapidum composuit ad eius custodiam, choros scilicet Angelorum. Inseruit in ea arbores & ligna, idest cœlestia sacramenta, quorum alimento nutriantur, qui illic collocãdi sunt. Lignum etiam scientiæ boni & mali ibi posuit, videlicet sacra eloquia. Egreditur quoque de loco voluptatis fluuius, scilicet gratia Spiritussancti ad irrigandam hanc paradisum, in cuius fluminis medio positum est lignum vitæ. Hoc est sanctum donum timoris Dei permanentis in sęculum sęculi, & afferentis fructus duodecim; de quo legitur sic Apocalypsis vlt. Et ostendit mihi fluuium aquę viuæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede Dei viui & agni; & ex vtraq;

Sap. 15. Gen. 2. Psal. 18.

parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim per singulos menses, reddens fructum suum & folia ligni ad sanitatem gentium. O preciosum lignum, ô lignum salutiferum, quod de medio fluminis oriri dicitur, illius vtique de quo canit Propheta: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Nemo enim sanè intelligentium ambigit, donum timoris speciale esse donum Spiritussancti, sicut Esaias testatur: Et repleuit illum (inquit) scilicet dominum Iesum spiritus timoris domini. Vnde rectè tanquam à spiritu viuificante procedente timore sortitur nomen ligni vitæ idem timor, cuius radix sancta est; quia in fide vnius & veri Dei fundatum est. Cuius fructus memorantur esse duodecim; quia licet omnes virtutes in ipso permaneant, & sine ipso esse non possint; duodecim tamen specialiter sunt virtutes, quę in ipso viuificantur & crescunt, scilicet continentia, prudentia, iustitia, charitas, patientia, obedientia, spes, perseuerantia, paupertas, sobrietas, humilitas, & oratio, siue contemplatio. Quæ virtutes tribus ordinibus distinctæ sunt, quia triplici statui conueniunt, & per ipsas quilibet illorum ad perfectionem perducitur. Tria nanque militantium genera, vique regna coelorum diripientium in hac militanti Ecclesia (& in hac spirituali paradiso esse perspicuum est) præsidentium scilicet, certantium in stadio subiectionis, & quiescentium: quorum sicut distincti sunt status, ita & eorum statuum virtutes, quibus ad perfectionem gloriosè perueniunt. Vnicuique nempè ipsorum quatuor virtutum exercitijs pollere necessarium est, vt perfecti sint, & ex ipsis velut quibusdam fructibus saginari & crescere; vt ad virilem spiritus valeant transcendere plenitudinem. Quũ enim in hac vita nil laboriosiùs sit præsidentium officio, & apud Deum nihil beatiùs (si eo modo militent, quo noster iubet Imperator Christus) studeant qui in illo gradu positi sunt, prius sui animi, nec non & corporis non rectos appetitus sub iugo continentię restringere; vt subiectorum vitia valeant sine rubore perstringere, & corrigere, & per experientiam sanare. Deindè vt prudentia & discretione decorentur, indigent, quatenùs sciant, quid, quando, & quomodò cuncta debeant disponere. Tertiò studeant possidere iustitiam, per quam absque personarum acceptione vnicuique tribuant quod suum est. Postremò vt charitate Dei & proximi ardeant, necessarium est; vt nec pro dulcedine contemplationis proximo ministrare negligant, nec pro vtilitate proximi Deo per contemplationem vacare postponant. His fructibus, hisque virtutum laboribus referti præsidentes pertingunt ad perfectionem. Alijs verò quatuor virtutibus ornari debent certantes in subiectionis stadio, si ad culmen perfectionis satagunt peruenire. Nam ante omnia discant per patientię virtutem immissas tentationes, illata conuitia, & proximorum errata æquanimiter tolerare. Deindè voluntatem propriam & sensum potestatiuè per obedientiam retundere. Subsequenter contendant mentem & affectum virtute spei ad cœlestia erigere. Vltimò hoc non ignorent, absque dubietate illos adepturos esse hic perfectionem, & in cœlis æternam gloriam, si strenuè per virtutem perseuerantiæ omnes labores & cunctos contrarios euentus gaudenter tulerint. Hæc est subiectorum regula sub compendio. Quiescentes autem, quorum studia semper debent vnioni diuinæ bonitatis per internam exercitationem intendere (si & ipsi cōcupiscunt ad perfectionem sui status attingere) vt nutriantur necesse est reliquis quatuor virtutum fructibus. Primò nanque vt abrenuncient per paupertatem voluntariam omnibus temporalibus vsu & affectu. Subsequenter gulæ appetitum per virtutem sobrietatis restinguant. Postea vtroque composito homine in profunda Dei & sui cognitione per humilitatem se collocent; vt opificis æterni munera absque sui pręiudicio recipere queant. De quo gradu fiducialiter, & iucunda mente ad virtutum matrem, sanctam videlicet orationem, alacri festinatione transcendunt, in qua tantò vehementius proficiunt, quantò in peragendis & conseruandis quæ Dei sunt, solicitiores existunt. Perueniunt hi ad contemplationem & Dei vnionem, quę omnium donorum in quiescentibus gerit prærogatiuam. Isti sunt fructus ligni vitæ. Hi nempè sunt sub breuitate distincti gradus virtutum, quos in cordibus suis disponunt, qui Deo placere student & desiderant. De istis enim virtutibus latiùs infra dicetur. Et primò de ipso ligno, scilicet de dono timoris, deindè de fide, quam radicem huius esse posuimus. In fine de ipsis virtutibus sigillatim fiet tractatus, quæ sub appellatione fructuum ipsius ligni supra memoratę sunt. Immitte ergo ô cœlestis amor, ô indeficiens fons voluptatis æternæ, radios almæ sapientiæ tuæ in cor serui tui, quem vtcunque perfudisti intima charitate. Illustra (oro) domine intellectũ meũ vt valeam duce gratia tua reserare supradictarũ præconia virtutũ, effectus, & perfectiones, quatenus detur legentibus forma profectus spiritualis, & laudis tuæ additamentum. Ad hoc n. condidisti nos Deus noster, gaudium, & fortitudo nostra; vt agrum cordis nostri excolamus diligenti cura de ipso eradicando vitia, & virtutes inserẽdo, vt possit tibi factori nostro fructũ afferre iustitię. Pręterea vt crescamus in lumine tuæ veritatis, & accendamur ardore tuæ charitatis

Psal. 45. Esa. 11. Matt. 11.

tis, ac per hoc iuge, modulatumq; sacrificiũ tibi offeramus regi sæculorum; sicq; actu & affectu imitemur beatorũ spiritus, qui sine cessatione tuæ promũt maiestati dignas laudes, de quibus dicitur: Beati qui habitãt in domo tua domine, in sæculum sæculi laudabunt te. Sed quoniam clementissime domine exprobrasti & improbasti per sanctum Prophetam tuum peccatorẽ assumentem & proferentem iustitias tuas per os suum, oro dulcedinem bonitatis tuę; vt digneris mundare cor & labia mea, quatenus pura conscientia & absq; pudore annunciare valeam verba sancta tua, tàm pro tuæ magnificẽtia gloriæ, quàm pro legentium vtilitate. Quia non nobis Domine, sed tibi & tuis propter te viuere debemus, qui es omnium donorum elargitor munificus, & per sæcula benedictus.

Psal. 83.

EXHORTATIO AD AVDIENDA quæ dicenda sunt de timore domini, & de ipsius timoris descriptionibus. Cap. I.

OMnes sitientes venite ad aquas diuinę sapientiæ, & qui proficiendi in virtutibus zelum habetis, aurem præbete, properate absque cunctatione, intelligite quæ dicuntur, & opere complere satagite. Videte opera domini, & quanta pro mortalibus fecerit, animaduertite. Spiritualem plantauit paradisum sanguine suo, lignum vitæ plantauit in ea, viam virtutum strauit ad patriam exemplo suo, ianuam cœli certantibus patefecit. Omnibus patet ingredi volentibus. Nulla ætas, neuter excluditur sexus. Dominus omnium omnibus omnia communia fecit. Neminem perire patitur accedentem ad se. Quis igitur se poterit excusare, quis dissimulare audebit, aut sine tremore contradicere valebit? Donis nanque suis cõiungit nos, promissis suis ligat nos, ac minis suis terret nos. Stat ipsa incarnata sapientia, dat in plateis latissimæ charitatis voces suas, & ait. Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi noxia sunt cupient, & imprudẽtes odibunt sapientiam. Conuertimini ad correptionẽ meam. En proferam vobis spiritum meum, & ostendam verba mea. Qui enim me audierit, absque terrore erit, & abundantia perfruetur, malorum timore sublato. Venite (inquit) filij, venite, & audite me, quia timorem domini docebo vos. Non cursus siderum, non rerum naturas, neque cœlorum secreta, sed domini timorem docebo vos. Horum sciẽtia sine timore inflat, timor autem domini absque scientia illorũ saluat. Beatus nanque vir, non qui multa nouit, sed qui dominum timet, & in mandatis eius volet nimis. Quoniam potens erit in terra nomen eius, gloria quoque & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in sæculum sęculi. Vtilis planè est timor domini, & cum solicitudine inquirendus. Qui enim sine ipso fuerit, non poterit iustificari. Non aliunde debuit ipsa sapientia suæ doctrinæ exordium sumere, quàm a timore domini. Nam & ipsius sapientiæ initium est timor domini. Testatur quoque quodam loco scriptura dicens. Si enim sapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor tuum prudentiæ: si quæsieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros foderis illam, tunc intelliges timorem domini, & scientiam Dei inuenies. Quicunque ergo iustificari cupit, quicunque desiderat sapientia repleri, & qui salutari spiritu munitus anhelat ad culmen pertingere virtutum, non aliunde incipiat, quàm a timore domini. Nam ipse timor est robur animæ, lumen intelligentiæ, & salutis spes. Hoc testatur Esaias dicens: A timore tuo domine concepimus, & peperimus spiritum salutis. Alibi etiam dicit scriptura: Corona sapientiæ timor domini, replens pace & salutis dono. Magna enim salutis spes, & maxima in profectu virtutum causa est timor domini, quia se possidentem solicitum reddit ad peragenda, quæ Dei sunt, ne incurrat malum pœnæ, quod peccantibus minatur, aut amittat bonum virtutis, gratiæ, & gloriæ, quod desiderat. Sic enim diffinitur ipse timor. Timor est amor fugiens quod & aduersatur, scilicet pœnam. Item, timor est specialis fuga mali, ne perdat quod amat, scilicet gloriam. Beati itaque timentes Deum, quoniam oculi domini super eos, vt eruantur à morte, confirmentur in gratia, liberentur a malo, & defendantur in morte.

Esa. 55. Prou. 1. Psal. 33. Psal. 111. Sap. 1. Prou. 2. Esa. 26. Eccl. 1.

De multiplici vtilitate timoris. Cap. II.

QVemadmodum ex visu pecuniæ auari cupiditas accenditur, ita ex narratione vtilitatis virtutum prouocatur homo ad illas possidendas. Propterea vt ad donum timoris promoueatur animus legentis, in prima fronte narrationis ipsius, describendæ sunt illius multiplices vtilitates. Primo nanque malum culpæ expellit retrahens hominem ab illicito vsu membrorum, sensuumq; exteriorum, ac affectionum vitiosarum, ne anima à Deo separetur, vel ab illius familiaritate aliquantulum elongetur, quoniam timere Deum nil aliud est, quàm nulla, quæ facienda sunt, bona pręterire. Sicut enim securitas est ad lapsum facilis, ita timor à lapsu protegit, quia odit vitia, virtutes custodit, cor sedula vigilantia obseruat ab ingressu eius noxias cogitationes repellens claua terribili, videlicet memoria æternæ pœnæ. Ingerit nanq; , sicut veraciter, ita frequenter, quod post hanc peregrinationem tunc edax flamma cõburet, quos nunc delectatio carnis polluit; illosque infinitum ba-

tatri chaos patens deuorabit, quos salutaris timor ab inani elatione, & a deformitate culpæ non custodit. Timor quoque virtutes excitat, ne rubigine ocij consumantur, quia nihil in sancto proposito ocio deterius, quod non solummodo non acquirit noua, sed etiam acquisita consumit. Sanctæ enim vitæ ratio processu gaudet, & crescit, ocio autem & cessatione torpescit, & deficit. Quotidianis arescentibus virtutum incrementis, instauranda est mens timore saluberrimo, & viuendi hoc iter non de transacto, sed de futuro metiendum est. A malo præsentis pœnæ reddit timor hominem securum. Qui enim timet Deum, nihil trepidat, quia timor domini fiducia est fortitudinis, & qui illum possidet, non corruet. Abundantiam virtutum ac bonorum spiritualium introducit ipse timor. Nam principium nostræ salutis, radixque sapientiæ, iuxta scripturarum testimonia, timor domini est. De timore autem domini compunctio nascitur salutaris, de compunctione cordis nuditas & contemptus omnium facultatum, de nuditate humilitas procreatur, de humilitate mortificatio voluntatum generatur, de mortificatione voluntatum extirpantur, atque marcescunt vitia, de expulsione vitiorum virtutes succrescunt, de virtutum pullulatione puritas acquiritur, per cordis puritatem Apostolicæ charitatis perfectio possidetur. Introducit quoque ipse timor charitatem, & est principium sapientiæ. Nam priusquam animæ Deus sapiat, eam afficit ad timendum, & eam instruit ad sciendum. Timet Dei iustitiam, timet Dei potentiam, & tunc sapit ei Deus iustus & potens, quia timor sapor est. Porrò sapor facit sapientem, sicut scientia scientem. Radix enim sapientiæ est Deum timere. Obedientem reddit timor. Hoc testatur scriptura dicens. Qui Deum timent, præparabunt corda sua, & in conspectu eius sanctificabunt animas suas. Custodiunt enim mandata eius, et patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius. Igitur ô homo, quum audis quòd Deus tuus dulcis est, attende quid timeas, vt amore & timore Dei excitatus legem eius custodias. Hominem timor fortem facit. Nam in via Dei a timore incipitur, vt ad fortitudinem veniatur. Sicut nanque in via sæculi audacia fortitudinem, ita in via Dei audacia debilitatem parit, & timor fortitudinem gignit, vincula cupiditatis dirumpit, similiter timor Dei vitium corrigit. Nam timor hominum peccandi differt facultatem, & operationem, non autem aufert: sed retinet voluntatem, donec habeat opportunitatem vel occasionem, vnde & quos suspendit a crimine, auidiores reddit ad crimen, & æstuat animo, quousque perficiat, quod malum cogitat. Solus enim Dei timor est qui nocentes corrigit, fugat crimina, & perpetem confert bene agēdi voluntatem. Est etiam fons vitæ, & virtutum causa, dum per iustitiam defert maiori: per prudentiam non credit se sibi, per temperantiam refugit discernere: per fortitudinem se obedientiæ subdit, non ad discernendum, sed ad implendum. Nubes etiam carnaliū cogitationum & affectionum fugat. Nam si ad momentum à domo mentis discedat timor, quasi absente domina: cogitationum se clamor, velut ancillarum garrula turba multiplicat, & affectionum carnalium ignis accenditur. Vt verò ad mentem timor redierit, mox confusio tumultuosa compescitur, & more ancillarum se ad iniunctum opus mens ipsa tacite reprimit: & tunc cogitationes affectionesque protinus se causis proprijs ad vtilitatem subdunt. Mentem quoque ipse timor conseruat. Breuis igitur & plena commonitio, qua Domino cum amabili timore quis famulatur. Nam sicut remissa securitas culpas admittit, ita timor desiderabilis delicta semper excludit, & mentem conseruat. Ipse timor riuos concupiscentiarum restringit, reptilia vitiorum de terra corporis humani exterminat, mare mundi huius consolidat, vt super illud ambulare quis possit. Quid plura? Timor domini, gloria, & gloriatio, & lætitia, et corona exaltationis est. Delectabit nanque cor, et dabit lætitiam, et exultationem in longitudinem dierum.

Prou. 14. — Eccl. 1. — Eccl. 2. — Eccl. 1.

De diuisionibus timoris seruilis. Cap. III.

NVnc considerandum est diligenter, quàm multipliciter timor seruilis & afficiens animum distinguatur. Diuiditur enim ipse timor in segnitiem, erubescentiam, verecundiam, admirationem, stuporem, et agoniam. Est autem segnities timor futuræ operationis. Infirmus etenim animus antequam operibus exerceatur, timet illa, et ante tempus cadit. Quid autem dementius, quàm angi futuris? Stultum est timere, quod vitari non potest. Tutissima res est nil timere, præter Deum. Timidum fortem non facit animum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia. Erubescentia autem est timor in expectatione conuitij. Sed plena victoria, lausque vera est non formidare conuitia, ad clamantem tacere, et non respondere prouocanti. Habet enim qui huiusmodi est, mercedem de sua patientia, et de fratris medula, si obliuioni detur iniuria. Sicut nihil est deformius, quàm respondere furiosis, ita nil est vtilius, quàm tacere dum prouocamur, quia nullus est finis inimicitijs, nisi ad tempus obtemperetur iratis. Verecundia timor est in turpi facto, in adolescente, ac iuuenculo laus magna, et quid amabilius verecundo adolescente? Quam pulchra, quàm splendida gemma est verecun-

verecundias, quàm vera et minimè dubia, quæ bonę nuntia spei, bonæ indolis index, omnis turpitudinis fuga est, soror est hæc continentiæ. Nullum est ita manifestum signum columbinę simplicitatis, et interioris testis innocentiæ. Est et lampas pudicitiæ ita iugiter lucens in mente, vt nihil in ea turpe, vel indecorum residere permittat. Nam ipsa spiritualis et commendabilis verecundia, est gloria conscientię, famæ custos, vitæ decus, virtutis sedes, virtutum primitiæ, naturæ laus, et causa totius honesti. Admiratio timor est ex magna imaginatione. Sed quid prodest ex admiratione timere, et mala accrescere? Præsens tempus metu futuri perdere stultum est. Quicquid vereris ò formidolose, nè veniat, id euenisse vtique tibi propone; et quicquid illud est, tecum ipse metire, ac timorem tuum taxa. Intelliges autem non magnum, aut longum esse, quod metuis. Stupor timor est ex insueta imaginatione. Quem vt caueat homo, debet semper cogitare aspera, quæ euenire possent; quia minùs feriunt iacula, quæ præuidentur; ac etiam cuncta futura aduersa mitius præmunt; tolerabiliusque feruntur, si sedula præuisaque meditatione ipsorum impetus non formidetur. Agonia timor est per casum scilicet fortuitum eueniens, sed ex continua Dei confidentia roboranda mens est, alioquin in his nimis læditur. Quemadmodum perniciosior est hostis fugientibus, sic omne fortuitum incommodum magis instat timenti. In vero autem timore domini est fiducia fortitudinis, et habentibus eum erit pax, quia nihil timentibus Deum, deest. *Psal. 33.*

Ex quibus considerationibus humano cordi incutiatur timor, de plurimisque diei extremi iudicij.

Cap. IIII.

PAtet clarè intelligentibus, quòd ex frequenti scripturarum lectione plurimùm acuitur humanus intellectus, & ex assidua consideratione periculorum & pœnalium habituatur anima, & in timore solidatur. Propterea; quoniam teste sacro eloquio. Beatus homo, qui semper est pauidus, vt in hoc saluberrimo timore legentis animus erudiatur, iustum fore existimaui in hoc capitulo succinctè narrare, quæ sint illa, quæ humano cordi possint incutere timorē. Primò nanque consideratio vehementissimæ passionis Christi. Ex qualitate remedij facilè cognoscitur vehementia languoris. Conspui namque Christus voluit, vt nos lauaret; velari voluit, vt velamen culpæ & ignorantiæ à cordibus nostris auferret; in capite percuti, vt caput nostrum, scilicet Adam sanitati restitueret; colaphis cædi & verbis derideri, vt nos labijs & operibus ipsum laudaremus: demum occidi iubetur, vt vulneribus nostris precioso sanguinis illius balsamo medeatur. Fusus est cruor medici, & factus est medicamentum phrenetici. Agnoscamus igitur, quam grauia sint nostra vulnera, pro quibus necesse fuit Dominum Iesum vulnerari. Secundò, consideratio nostræ culpabilitatis. Si enim tantùm timet aliquis criminosus, qui scit se reum esse vnius criminis, quùm est in conspectu terreni principis; quantùm timere debet, qui multorum reum se esse cognoscit delictorum, de examine regis æterni. Et si tanta cura pertimescitur iudicium pulueris, qua intentione cogitandum, & qua diligentia formidandum est iudicium tantæ maiestatis. Sic nanque ipse dominus noster vias nostras considerat, & gressus dinumerat, vt nec minimæ cogitationes, nec verba minutissima, quæ apud nos viluerunt, eius iudicio indiscussa permaneant. Ita ergo præsentis temporis est agenda lætitia, vt nunquam amaritudo & timor sequentis iudicij recedat à memoria. Tertiò, consideratio nostræ infirmitatis & impatientiæ. Impatientes nanque dùm perturbationi suę minimè obsistunt; etiam siqua à se tranquilla mente fuerant benè gesta, confundunt, & improuiso impulsu destituunt, quicquid forsitan laborasse longo tempore prouidè videbantur. Considerantes quidem ex hoc, quòd nos leuissima causa turbamur, nostrum debemus formidare casum. Plerunque etenim musca, aut aliquid aliud leuissimum ad intolerantiam nos trahit; propter quod nos amittimus sinceram benignitatem, & mansuetudinem bonorum omnium ornamentum, quæ nunquam sola est quia de virtutibus cognoscitur esse generata. Beatus itaque, qui timorem & mansuetudinem tenet, vt in altero disciplina seruetur, in altera innocentia non opprimatur. Quartò, consideratio misericordiæ Dei, quam nobis exhibet in præsenti, quæ est indicium magnitudinis iustitiæ, quam exhibebit in futuro. Lento enim gradu ad vindictam sui diuina procedit ira, tarditatemque supplicij grauitate compensat. Altissimus etenim patiens est redditor. Patiens redditor dicitur, quia quos diù, vt conuertantur, tolerat, non conuersos durius damnat: & quantò diutius expectat vt emendentur, tantò grauius iudicabit, si neglexerint. Quinto, consideratio operum iustitiæ, quæ à

Marginal notes: *Eccl. 5.* (left, near "Agonia"); *Prou. 28.* (left, near "pœnalium"); *Iob 31.* (right, near "pertimescitur"); *Eccl. 5.* (right, near "gradu ad vindictam"). Line numbers 10, 20, 30, 40, 50 in the margin.

Deo facta leguntur. Si enim angelis peccantibus Deus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reseruari, & qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis sub caligine reseruauit, quanto magis qui habitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea, si Dei mandata præterierint? Et si originali mundo non pepercit, sed octauum Noe iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum & Gomorreorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi sunt ponens; non terrebitur homo plurimis circunseptus criminibus hoc considerans? Sextò, consideratio facilitatis pereundi spiritualiter & corporaliter; quod quotidie in multis cernitur. Vnde nimium præceps est, qui transire contendit, vbi conspexerit alium cecidisse; & vehementer effrenis est, cui non incutitur timor de alieno casu. Amator autem salutis suæ est, qui alienæ mortis incursu, & cladibus cæterorum, prouidus vitæ suæ factus est gubernator. Septimò, consideratio omnipotentiæ Dei, cui resistere nemo potest, & quem nullus potest effugere, de quo per Mosen dicitur: Videte, quod ego sim solus, & non sit alius præter me. Ego occidam & viuere faciam, percutiam & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit eruere. Leuabo ad cœlum manum meam, & dicam. Viuo ego in æternum. Et alibi legitur; Vltionem capiam, & non resistet mihi homo. Octauò, consideratio sapientiæ Dei lucidè videntis omnia, & cui nihil potest abscondi; vnde Apostolus: Viuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus; compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia nanque nuda & aperta sunt oculis eius. Magna proindè dementia est si dissimulare volumus, & non timere. Indicta nanque nobis est probitatis necessitas, quum agamus coram oculis iudicis cuncta cernentis. Nonò, consideratio zeli diuinæ iustitiæ, qui ex hoc apparet; quòd Deus pater potius voluit, vt vnigenitus suus pœnam, quam debebat humanum genus, solueret, quàm ipse eam dimitteret. Quàm si non pepercerit proprio filio, nunquid parcet figmento? nunquid parcet seruo nequam? Decimò, consideratio extremi iudicij, circa quod multa attendenda sunt. Nam de ipso die sic habetur Sophoniæ primo: Vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. De hoc die Paulus ait: Terribilis est expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Attendenda sunt ea non aliqua, quæ antecedunt iudicium, illud cunctis creaturis horribile aliqua quæ in iudicio erunt. Antecedentia iudicium sunt tria. Primò signa terribilia, sicut legitur in Euangelio. Erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes cœlorum mouebuntur. Secundò Antichristi fallacia. Præualebit enim per callidam suasionem, per fallacem sanctarum scripturarum expositionem, per miraculorum operationem, per donorum largitionem, & per tormentorum illationem. Tertiò ignis vehementia. Erit nanque ignis vehementia propter mundi innouationem, propter hominum purgationem, propter maiorem damnatorum cruciationem, & propter maiorem sanctorum illuminationem. Concomitantia verò iudicium plura erunt, & primo disceptatio iudicis. In maiestate nanque visuri sunt omnes Deum, quem humiliatum videre & considerare noluerunt, vt tantò districtius virtutem sentiant, quantò ceruicem cordis ad pœnitentiam minus inclinarint. Secundò differentia ordinis. Nam alij non iudicabuntur, & saluabuntur, sicut viri perfecti, de quibus dicitur. Vos autem sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Alij iudicabuntur, & saluabuntur, de quibus dominus ait: Esuriui, & dedistis mihi manducare. Alij non iudicabuntur, & damnabuntur, de his dicitur in Euangelio: Qui non credit, iam iudicatus est. Alij iudicabuntur, & damnabuntur, quibus dicetur in iudicio: Esuriui, & non dedistis mihi manducare. Tertiò signa passionis, prout dicitur Matthæi 24. Tunc parebit signum filij hominis. Considera enim ò peccator, quanta sit virtus crucis. In die nanque iudicij Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, vt ducas, quantum Crux Luna lucidior, & Sole splendidior sit. Apparebit autem Crux, vt ostendatur Domini Nostri Iesu plena & gloriosa victoria, & vt quam misericorditer etiam electi saluati sunt, clareat. Proinde vide ò homo, quid de Deo tuo sentias, vide quan-

Marginalia: 2.Pet. 2. — Iob 4. — 2.Pet. 2. — Deut. 32. — Esa. 47. — Heb. 4. — Rom. 8. — Luc. 21. — Bona. lig. Tho. ver. cap. 8. — Mat. 19. — Ibid. 25. — Ioan. 3. — Mat. 25. — Ibid. 24.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

quantum de eo præsumas, vide quibus brachiis amoris amplectendus sit, qui tanti te æstimauit, vt pro te in cruce penderet, & pro te moreretur. Mors etenim ipsius à morte te liberat, sapientia ab errore, & gratia à peccato. Mors nanque per iustitiam suam peregit victoriam, quia iustus, quæ non rapuit, tunc exoluit. Per sapientiam documentorum disciplinæ adimpleuit. Gratia verò ex illa potestate peccata dimisit: quæ omnia, quæcunque voluit, fecit. Apparebit etiam crux in ostensione suæ iustitiæ, vt appareat quod iustissime reprobi sint damnati, ad quos Dominus Iesus in spiritu sic loquitur. Ego propter vos homo factus sum, propter vos alligatus, consputus, delusus, flagellatus, & crucifixus. Vbi est tantarum mearum fructus iniuriarum? Ecce precium sanguinis mei, quem dedi pro redemptione animarum vestrarum. Vbi est seruitus vestra, quam pro precio sanguinis mei mihi dedistis? Ecce super gloriam meam vos habui, quum essem Deus apparens homo, & viliorem me omnibus rebus vestris habuistis. Nam omnem rem vilissimam terræ amplius direxistis, quàm iustitiam meam & fidem. Et alibi in exprobationem reproborum loquitur Sapientia dicens. Vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo vos, quum vobis, quod timebatis, aduenerit, quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint, nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint vniuersæ correptioni meæ. Quartò seueritas iudicantis. Non enim flectetur timore, quia potentissimus est, de quo legitur. Non est, qui tuæ possit resistere voluntati. Tu enim fecisti cœlum, & omnia, quæ ambitu cęli continentur, quoniam dominus vniuersorum tu es. Nec flectetur munere, quia ditissimus est. Veniet nanque, veniet dies iudicij, in qua plus valebunt pura corda quàm astuta verba, & conscientia bona quàm marsupia plena. Nec flectetur amore, quia iustissimus est. Expectatur dies iudicij ait quis, & aderit ille æquissimus iudex, qui nullius potentis personam accipit. Nec errore falletur, quia sapientissimus est. Ista nempe est scientia summi iudicis, iste tremendus aspectus, cui peruium est omne solidum, & apertum omne secretum, cui obscura clarent, muta respondent, silentium confitetur, & sine voce mens loquitur. Et ideo quum eius sapientia sit tanta & talis, non præualebit contra eam præclarissimum eloquium, & astutia versutorum oratorum. Quintò accusator horribilis. Tres accusatores tunc contra peccatorem stabunt, primus erit diabolus. Præstò enim tunc erit diabolus recitans verba professionis nostræ, & infusionis gratiam. Obiiciet nanque nobis quæcunque fecerimus, & in quo loco, & in qua hora peccauimus, & quid boni tunc facere debuimus. Dicturus est enim ille aduersarius. Aequissime iudex iudica istum meum esse ob culpam, qui tuus esse noluit per gratiam. Tuus est per naturam, meus est per miseriam. A te accepit immortalitatis stolam, à me accepit hanc maculatam & pannosam, qua indutus est, tunicam. Tuam dimisit vestem, & cum mea huc venit. Heu heu poterit ne talis aperire os, qui talis inuenietur; vt iuste cum Diabolo deputetur: Alius accusator erit proprium scelus. Tunc loquentia simul opera nostra dicent. Tu nos egisti, opera tua sumus, non te deseremus, tecum erimus, & tecum ad iudicium pergemus. De hoc sic legitur. Venient in cogitationes peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorum. Accusator erit quoque mundus. Merito nanque totus mundus accusator erit, quia offenso creatore offenditur totus mundus. Scriptum est etiam. Pugnauit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Sexto testis infallibilis. Tres enim testes habebimus, vnum supra nos, scilicet Deum, de quo ait Hieremias. Ego sum iudex & testis dicit dominus. Alium intra nos, scilicet conscientiam propriam. Quisquis es ô homo, qui futurum iudicium times, præsertim conscientiam corrige. Sermo nanque causæ tuæ testimonium conscientiæ tuæ. Alium iuxta nos, scilicet angelum custodem nostrum, de quo ait Iob. Reuelabunt cœli, id est angeli, iniquitatem eius. Septimo arctatio peccatoris. O quàm angustæ viæ tunc erunt reprobis. Superiùs erit iudex iratus, inferiùs horrendum chaos: A dextris peccata accusantia, à sinistris infinita dæmonum multitudo trahens ad supplicia intus conscientia vrens, foris mundus ardens. Miser peccator sic deprehensus quo fugiet? Latere erit impossibile, apparere intolerabile. Octauo sententia irreuocabilis, quam sequetur misertima calamitas damnatorum. Ponentur enim in inferno, vbi erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fætor importabilis, tenebræ

Marginalia: Psal. — Psal. — Prou. 1. — Ibid. — Hest. 13. — Sap. 4. — Ibid. 5. — Hie. 29. — Ibid. 20. — line numbers 10, 20, 30, 40, 50.

bræ palpabiles, flagella cædentium, horrenda visio dæmonum, confusio peccatorum, & desperatio omnium bonorum. Erit namque miseris mors sine morte, defectus sine defectu, quia mors ibi semper incipit, & deficere nescit. Quisquis itaque ad toleranda inferni mala descenderit, nequaquam vlterius ad lucem redibit, quia minimè vltra misericordia parcentis liberat, quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicantis damnat.

De speciebus timoris, atque ipsius perfectione. Cap. V.

NVnc in hoc vltimo capitulo de timore, (Deo fauente) de speciebus timoris, & de ipsius perfectione dicendum est, vt clareat intuentibus, quo agitantur timore quum trepidant, & quando defectuosè, quandove laudabiliter pauent. Horum enim scientia perutilis est. Sciendum igitur, quòd septem sunt timoris species, quarum prima est naturalis. Hoc timore quilibet timet naturaliter nociuum naturæ. Hic timor non est meritorius, neque demeritorius, quia non subiacet libero arbitrio. Et dicitur naturalis, non à natura instituta, sed destituta, quia iste timor est pœna pro peccato primorum parentum inflicta. Timor iste de futura morte necessario mentem concutit, & quasi supra vires in terrorem adducit. Isto enim timore Christus naturaliter mori timuit. Secundus est timor humanus, quo quis timet pelli suæ. Iste timor nascitur ex nimio amore præsentis vitæ, & est quandoque mortalis actus, scilicet quando quis prius peccaret mortaliter, quàm amitteret vitam suam, quandoque est venialis, vt quum quis faceret prius peccatum veniale, quàm permitteret se occidi. Propter hunc timorem non debet homo delinquere. Nam inter eum, qui decem vixerit annos, & eum, qui mille, postquam idem finis aduenerit, & irreuocabilis mortis necessitas, transactum omne tempus idem est, nisi quòd magis senex magis onustus fasce peccatorum proficiscitur. Non est ergo pro hac mortis ineuitabili necessitate & timore à iustitia declinandum. Tertius est timor mundanus, quando aliquis nimis timet temporalia perdere. Talis timor fuit in Iudæis, qui occiderunt Christum, ne temporale amitterent regnum. Iste timor multos habet cruciatus. Diuitiæ enim plus cruciant adeptæ amissionis timore, quàm delectet cupiditas adeptionis amore. Non enim formidanda est diuitiarum amissio, quarum sequela est luxuria, ira intemperans, furor

Heb. 11.

Ioan. 11.

iniustus, arrogantia, superbia, & omnis irrationabilis motus. Facilis enim res est humanum cor opibus ac libertate dissolui, ærumnis verò ac paupertate ad semetipsum colligi. Quartus est timor seruilis, quo quis timet peccare propter pœnam principaliter, sed inaniter putat se esse victorem peccati, qui timore pœnæ non peccat, quia si non impletur negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intus est hostis. Nam si adhuc à praua actione formidanda pœna prohibet, profectò formidantis animum nulla spiritus libertas tenet. Nam si pœnam non metueret, culpam proculdubio perpetraret. Ignorat itaque gratiam libertatis, quem ligat timoris seruitus. Quintus est timor initialis, quo timet quis Dei offensam & pœnam. Vnde quasi habet duos oculos, vnum ad pœnam, & alterum ad Dei offensam, & hic est prædictis principalior. Igitur ò tu qui adhuc initiali & non filiali timore teneris, si te amor Dei à peccato non cohibet, saltem te prohibeat, terreatque timor iudicij, metus gehennæ, laquei mortis, dolores inferni, ignis vrens, vermis corrodens, & flamma tartarea. Ex talium consideratione Deum time, & hæc non formidabis. Noueris proinde te, disce, quæ peccantibus Deus comminetur vt eum timeas. Sed & ipsum noueris, vt ipsum diligas, in vno initians sapientiam, in altero consummans; quia initium salutis timor Domini, & plenitudo legis Charitas. Quemadmodum ex notitia tui venit in te timor Dei, atque ex Dei notitia nascitur amor; sic econtrariò de ignorantia tui, superbia, ac de Dei ignorantia venit desperatio. Sextus est timor filialis, quo quis timet offensam Dei, quia non vult separari à Deo. Perfectus hic timor in dilectione firmatus foras mittit timorem seruilem, & perfectam operatur iustitiam. Sed facilè deuiat à iustitia, qui in causis non Deum, sed homines pertimescit. Hic timor peccandi facultatem auferre potest, voluntatem auferre non potest. Solus est timor Dei & filialis, qui mentes corrigit, fugat crimina, innocentiam seruat, & perpetuam tribuit felicitatem. Septimus est timor reuerentiæ, qui solus erit in patria, de quo in Psalmo canitur. Timor Domini sanctus permanet in sæculum sęculi. Reuerentia namq; est resilitio à considerata magnitudine Dei in propriam paruitatem. Quũ. n. supernorum spiritus essentiam Dei simplicissimã, omnipotentem, æternam, nullius egentem, omnia replenté, scientem, continentem, & transcendentem conspiciunt, præ admiratione ac veneratione tremunt; & adorant, quem tamen sine fine laudabilem

dabilem et adorandum esse intelligunt. Hic est finis sine fine, et terminus quo gradatim ascendit timor Domini immaculatus, et sanctus, procedens à virtute fidei tanquàm truncus à radice. Nemo enim sanè intelligentium ambigere debet, quin ex cognitione periculi generetur timor, & quòd nihil timet qui nihil possidet, aut sperat. Et quum constet, quòd fides est de re inuisibili, clarè lucet, quòd ex lumine fidei oritur timor. Quomodo non pauebit homo ex illustratione fidei edoctus, infra se esse puteum damnationis æternę, & supra se claritatem vitæ perpetuæ, seque in medio constitutũ, præcipuè quum facilis sit descensus, ascensus autem plurimùm difficilis. Meritò nãq; qui addit scientiam fidei, addit timorem nè amittat bonum promissum, aut incurrat in pœnam propositam. Beatus igitur cui est donatum timere Deum, & in mandatis ipsius velle nimis, quia re vera potens in terra viuentium erit semen eius. Gloria quippe resurrectionis, immortalitatis & speciei decorabitur tabernaculum corporis eius, & diuitiæ pacis, exultationis, & æternæ felicitatis in domo conscientiæ ipsius erunt; sed & iustitia operum illius manebit in sęculum sę culi. Hunc Domini timorem fratres tenete, hunc si ad culmen virtutum anhelatis pertingere, sectamini. Quia in veritate comperi, nihil tam esse efficax ad æquirendam virtutem, ad promerendam gratiam, retinendam, recuperandamque, & ad adipiscendam gloriam, quam si inueniamur coram Deo semper ambulare simpliciter, & non altum sapere, sed ipsum timere, qui regnat in cœlis.

Psal. 18. Psal. 111. Rom. 11.

DE VIRTVTE FIDEI, QVAE VISIbilium vanitatem, ac inuisibilium bonitatis efficaciter ostendit veritatem, atque de ipsius virtutis descriptionibus, qua virtus hoc opusculo Ligni vitæ eiusdem ligni radicis effectum gerere comprobatur.

Cap. I.

Psal. 12.

ILlumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte, ne quandò dicat inimicus, præualui aduersus eum. Hanc orationem protulit Propheta in persona omnium peregrinantium à Domino, & in hac regione vmbræ mortis laborantium, poscentium illuminari, nè cadant in peccata, & ab inimicis subsannentur. Nihil planè melius, nil breuius, quàm lumen flagitare potuit, præsertim se in tenebris intelligens. Donec enim in corpore constituti sumus, plurimis tenebrarum vinculis irretimur, quibus verum æternumque lumen nè videamus, impedimur. Quid nanque peccatum dixerim, nisi tenebras, per quod intellectus noster obtunditur & obumbratur; nè veritatis lumen aspiciat. Quid carnem & corpus, nisi caliginem opacissimam nuncupauerim; in quo donec rationalis spiritus detinetur, retrahitur ab aspectu diuinæ claritatis & gaudij, quantumcunq; polleat sanctitate. Quidve hic mundus, & omnia quæ in mundo sunt, appellari possunt rectius, quàm tenebræ; quanquàm enim aliter iudicentur ab ipsorum amatoribus, veræ tamen tenebræ sunt, & palpabiles. Ostendunt enim se esse, quod non sunt, & falsis suis pollicitationibus insipientium deludunt animos. Trahunt illos post se funiculis vanæ spei, & irrationabilis securitatis. Promittunt fœlicitatem, prolixam vitam, & in extremis misericordiam, quùm hæc nequaquàm conferre queant. O filij hominum graues corde, vt quid tanta auiditate ambitis hæc, tantaque sedulitate hæc quæritis? O præuaricatores, reuertimini ad cor, intelligite non intelligentes, quia omnes mundi promissiones seductoriæ sunt, omnes blanditiæ venena, cuncta delectationes pocula mortalia, viæque illius sempiterna mors. Cui nanque suo dilectori dedit, quod promisit, quem diu regnare permisit. Nonne vno eodemque tempore sublimauit, & deiecit? Vbi (rogo) potentum gloria, vbi varia supelex, deaurata vestis, clientum numerositas, diuitiarum multitudo, & odoramentorum diuersa genera? Nunquid profuerunt hæc amatoribus sæculi, aut ab exitio eripere valuerunt? Transierunt cuncta, & alienis reliquerunt, quæ cum magno labore congregauerunt. Dormięrunt vtique somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Quare hæc non aduertitis? cur aliorum exemplo non erudimini? vt quid pereuntium casus non incutit vobis terrorem? An legem nouam seruabit in vobis, & verax esse poterit, qui semper comprobatus est fallax. Resipiscite ò insipientes, redite ad vos, recogitate de vobis, ne fortè rapiamini, & non sit qui eripiat. Veniet, veniet extrema dies, quum non putatis. Veniet & horrenda mortis hora, in qua rugient circa vos aduersarij vestri maligni spiritus, qui nunc seducunt blandis promissis; vt miseram animam vestram auferant, & secum inextinguibili igne cruciandam demergant. Circunspicietis, nec erit qui adiuuet, clamabitis, & nullus exaudiet. Fiet super vos cęlum æneum, et super vos aperietur teterrimum chaos abyssi. Peribit tunc omnis spes, et quoniam exosam habuistis disciplinam, non poteritis liberari. Propterea nunc dum tempus est veniæ ò sæculi amatores, apprehendite disciplinam, erudimini, qui habitatis orbem, respuite hæc vana mundi huius, quæ aut concupiscentia carnis aut oculorum, aut vitæ ambitio est. Contemnite visibilia, quia laquei sunt pedibus peccatorũ. Relinquite quę in mundo sunt, antequàm ab ipsis deseramini. Toto desiderio ad inuisibilia animũ sublevate. Vociferamini, et clamate. Orate spiritu, orate et mente, et cum Propheta dicite, Illumina ò domine Iesu oculos

Psal. 4. Esa. 46. Psal. Psal. Prou. 1. Ioan. 1. Cor. Psal.

oculos nostros lumine fidei, ne vnquã in morte peccati obdormiamus, dicatque irridendo, & cruciando inimicus noster Diabolus, præualui ad peccatum pertrahendo aduersus eos. Vere enim, nisi homo carnalis illustretur lumine fidei, non poterit se continere a peccato, nec iustificari, quia iustus ex fide viuit. Nam sicut in radice arboris nulla prorsus apparet pulchritudinis species, & tamen quicquid est in arbore pulchritudinis & decoris, ex illa procedit, sic ex fidei humilitate, quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima susceptura est, ex cęterarum virtutum exercitatione procedit. Ideoque in hoc opusculo Ligni vitæ non immeritò radicis huius ligni sortitur nomen, tanquam necessarium ipsarum fundamentum virtutum, de qua necessitate dicitur: Sine fide impossibile est placere Deo. Ipsa nanque est, quæ inuisibilium tribuit notitiam, & visibilium efficit hominem cõtemptorem. Sic enim diffinit illam Apostolus, Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Est etiam fides voluntaria quædam, & certa prælibatio necdum propalatæ veritatis. Est quoque fides perceptio veritatis rerum cum assertione sine causarum cognitione. Ex quibus patet, quod ex lumine fidei datur inuisibilium intellectus, Quæ quùm agnoscuntur, facilè & liberè omnia, quæ possidentur, contemnuntur, & cuncta, quæ in mundo sunt, ordinatè diliguntur. Vnde quicunque Deo placere cupit, quisquis ad virtutum cæterarum perfectionem affectat ascendere, quisquis de peccatorum tenebris liberari desiderat, non aurum, non honores, non pulchritudinem à Domino petat, sed fidem; de qua in sequentibus latiùs Domino donante dicetur.

Gal. 3.

Hebr. 11.

Hebr. 11.

De duplici cognitione, & distinctione informis fidei, & formata. Atque de commendatione ipsius fidei formata. Cap. II.

QVoniam in capitulo præcedenti veraciter dictum est, quod Propheta postulauerat à Domino fidem, ipsam vocando lumen, per quod posset veritatis & inuisibilium notitiam habere, ne omnis cognitio fides appelletur, prius distinguendę sunt cognitiones, per quas haberi potest notitia Dei & inuisibilium, & postea de ipsa fide tractandum est. Igitur notandum est, quod duplex est de Deo cognitio, scilicet naturalis, & accidentalis. Naturalis duplex est, scilicet ante peccatum, qua homo cognoscebat Deum aperte. Cognouit enim à quo creatus fuerat, non eo modo cognoscendi, quo ex auditu solo percipitur, quomodo à credentibus absens quæritur, sed quadam interiori aspiratione, qua Dei præsentiam contemplatur, non tamen ita excellenter, sicut post hanc vitã sancti visuri sunt, neque in ænigmate, qualiter in hac vita videmus. Alia post peccatum, & hęc est per speculum in ænigmate. Cuncta enim hęc quæ videntur, sunt quoddam speculum, per quod cognoscitur Deus. Accidentalis verò cognitio triplex est. Prima acquisita est per rationes naturales, quam habuerunt Philosophi, qui ex perpetuitate creaturarum intellexerunt creatorem æternum; ex magnitudine, omnipotentem; ex ordine & dispositione, sapientem, & ex gubernatione, bonum. Secunda est, quæ habetur ex testimoniis scripturarũ, quibus colla subdenda sunt, vt ad intellectum quisque per fidẽ veniat, & ex miraculis. Nam miracula in signum sunt non fidelibus sed infidelibus, quia signum fidelibus non est necessarium, qui iam crediderunt, sed infidelibus vt conuertantur. Et hæc cognitio fidei informis dicitur. Tertia est, quæ habetur per infusionem gratiæ gratum facientis, & hæc dicitur fides formata, & per talem cognitionem assentit anima primæ veritati. Vnde ea adueniente pereunt omnes aliæ cognitiones accidentales, saltem quo ad actum. Fides igitur hæc formata per dilectionem & charitatem virtus est, qua non visa creduntur. Magna vtique virtus est fides hæc. Primo quia est actus voluntatis. Vnde ille, qui intente amat Deum, voluntarius est ad credenda omnia, quæ de eo rectę prolata sunt, & ei beneplacita. Similiter quia est modus difficultatis, quia consentit Deo in iis, quæ contra rationẽ videntur esse. Transcendit enim vsum naturæ, & rationis humanæ, & experientiæ terminos. Si enim diuina operatio tota comprehenderetur, non esset admirabilis, nec fides habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Præterea quia est excessus dignitatis. Nam fides est radius viuus procedẽs à fonte vitæ, & a Sole intelligentiæ. Vnde non solum lucet & calefacit, sed etiam est vita mouens ad faciendum bonum, & declinandum malum. Nisi enim fides teneatur, nullatenus ad spiritualem amorem attingitur. Sed neq; mentis humanæ acies inualida in contemplatione æternæ lucis figitur, si non per iustitiam fidei emẽdetur. Postremo quia est opus strenuitatis. Perfectorum etenim fides facit carnem vincere, propriis voluntatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, & aduersitatis metum in corde superare.

Quæ sit differentia inter credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. Cap. III.

SIcut in Metallis argẽtum plumbo est preciosius, & aurũ argẽto, sic & in actu fidei, atq; diuersitate magna est differẽtia. Sciẽdum igitur quod aliud est credere Deo, aliud credere Deum, aliud credere in Deum. Credere Deo, est credere vera esse, quę loquitur, quod

& mali

& mali faciunt: vndè credimus Paulo, sed non in Paulum; credimus homini, sed non in hominem. Credere autem Deum, nihil aliud est, quàm eum cum assertione cogitare. Per hanc credimus Deum esse, quod & homines mali faciunt; Nam & dęmones credunt, & cōtremiscunt. Et hæc fides est necessaria, quia sine ipsa non possumus adamare Deum, nec in ipso sperare. Nam etsi non visa adamare possumus, incognita tamen non possumus. Hæc nempe fides, qua credunt dæmones & homines mali Deum esse, qualitas est mentis, sed informis, quia sine charitate est, quam homines malos posse habere Apostolus declarat dicens. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Credere verò in Deum, est credendo amare, credendo in eum ire, credendo ei adhærere, & eius membris incorporari. Per hanc fidem iustificatur impius, vt demum incipiat ipsa fides per dilectionem operari. Ea enim sola opera benedicenda sunt, quę fiunt per dilectionem Dei. Ipsa nanque dilectio opus fidei dicitur. Ad hanc fidem mouere nos debent diuina opera, quæ nobis ostendunt diuinam excellentiam. Debemus autem attendere diuinorum operum vtilitatem, simul & pulchritudinem, vt eum cognoscamus omni scientem. Debemus quoque considerare illius operum finem, vt sciamus eum summè beneuolentem. In opere etiam reparationis humanæ eius debemus mirari charitatem, & in eo quod redemit seruum, diuinam meditari bonitatem. Quis ergo (nisi stultus) non iudicet esse indignum non credere in eum? Qui potest omnia sine resistentia, qui scit omnia sine fallacia, & cui omnia bona placent absq; maleuolentia.

[Iacob. 2.] [Aug. de Trin. lib. 9. ca. 9.] [1. Cor. 13.] [Gal. 5.]

De multiplici commendatione virtutis fidei.
Cap. IIII.

QVoniam, dicente scriptura, impossibile est sine fide Deo placere, nunc commendationi fidei insistendum est, quatenus ex ipsius pulchritudinis inspectione accendatur animus ad ipsam impetrandam & possidendam. Plurimum nanque Deo placet hæc virtus fidei, quoniam intellectum Deo subiicit. Percipit nanque veritatem rerum sine causarum cognitione, beneficia & mirabilia à Deo impetrat. Vade (inquit Iesus Centurioni) fiat tibi sicut credidisti. Credidítq; Abraham Deo, & reputatū est illi ad iustitiam, & multarū gentium pater effectus est. Hæc virtus est, per quā Deus ad hominem ingreditur; quia est ex sui dignitate porta aurea, per quam intrauit in mentem virginis dominus omnium, rex sęculorum, lux & decus vniuersæ fabricæ mundi. Beatior siquidem fuit gloriosa virgo Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi. Nihil .n. materna propinquitas Mariæ profuisset, nisi fęliciùs Iesum corde quàm carne gestasset. Est etiam fides porta ferrea; quia portæ inferi non pręualent aduersus eam, sicut Petro à Domino dictum est. Profectò qui intimo cordis amore fidem Christi percipit, quicquid ingruit extra, facilè vincit, ita vt nec ferro, nec igne superari possit: oīa tormenta propter Christum contemnit, nihil præter peccatum metuit, Diaboli artibus intantum resistit, quòd etiam quos ipse iam in peccatum adduxit, de manibus eius retrahit. Est etiā porta signata, superliminare cuius dicitur tinctum esse sanguine Christi; vt intuitu passionis eius mens superbiam caueat. Est quoque porta sacrata tabernaculi .s. ecclesiæ militantis, vbi hostia offerenda est. Si .n. considerantur, quę Domino in ecclesia munera offeruntur, nil gratum esse conspicitur, quod sine fide offertur. Nam fide Abel plurimam hostiam obtulit Deo per quam consecutus est esse iustum, testimonium perhibente eius muneribus Deo, & per illam adhuc loquitur. Et similiter hæc porta thesauraria; quia ostendit thesaurum regni cœlorum, quem daturus est seruientibus sibi Deus. Hęc denique beata fides conterit Philosophiæ stimulum, & humanę prudentię indoctā doctrinā. Nam auferuntur argumenta, vbi fides quæritur. Piscatoribus nanq; plùs creditur, quā dialecticis. Elegit .n. Dominus Iesus Deus & Saluator noster simplices & pauperes, sed in fide diuites, per quos subiugaretur mundus. Relictis planè sapientibus, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pannosos homines elegit, & prædicatores infirmos abiectosque; qui potentes quosque & fideles populos colligerent, habere dignatus est. Ad prædicandam nanq; fidem tales venire debuerant, qui de laude propria nil haberent, vt tantò solidiùs diuinum cognosceretur esse, quod agerent, quantò & apertius cerneretur ad hoc illos non esse idoneos per quos tanta fierent. O beatos piscatores istos, quos Dominus Iesus inter tot doctores legis & scribas, inter tot sæculi sapientes, ad diuinæ prædicationis officium, & ad gratiā Apostolatus elegit primos. Et digna sane Domino nostro, atque conueniens prædicationi eius fuit talis electio; vt in prædicatione nominis sui tantò maioris laudis admiratio nasceretur quantò eam hominum miserrimi & humili secundum sæculum prædicassent, qui non per sapientiam verbi mundum caperent, sed per simplicem fidei prædicationem de horrore mortis humanum genus liberarent. Non ergo nobiles mundi elegit, nè suspecta fieret prædicatio; non sapiētes sęculi, qui per sapientiā mūdi persuasisse humano generi crederentur, sed elegit pisca-

[Heb. 11.] [Matth. 8.] [Rom. 4.] [Aug. lib. de virg. to. 6.] [Mat. 16.] [Exod. 12.] [Leuit. 1.] [Heb. 11.] [1. Cor. 1.] [Aug. de verb. do. to. 10.]

piscatores, illiteratos, imperitos, indoctos; vt aperta esset gratia Saluatoris. Humiles quidem in sæculo etiam ipso artis officio, sed præcelsos fide, ac deuotæ mentis obsequio, ignobiles sæculo, sed nobiles Christo: non scriptos in albo terreni senatus, sed in gloria triumphantis Ecclesiæ: despectos terræ, sed acceptissimos cœlo. Scit enim Dominus, quos elegit, qui cordis hominum occulta nouit, non qui sapientiam sęculi quærerent, sed Dei gloriam desiderarēt, nec diuitias mundi acciperent, sed thesauros cœlestes optarēt. Hæc beata fides transcendere facit humanum sensum. Nam ille fidelis dicitur, qui nec sibi credit, nec in se sperat, factus tāquā vas perditum, sed sic perdens animam suam, vt in vitam æternam custodiat eam. Adauget quoque fides homini meritum. Nam apud Deum ille plus habet meriti, qui plus attulit, non argenti, sed fidei. Considera igitur ò homo, quid à te requirat diuina bonitas, quid velit immensa Dei pietas, vtique quod facilè implere possit nuda paupertas, despecta mediocritas, rudis simplicitas. Non permultas detraheris ambages, nec duris difficultatibus occupandis inuolueris. Quod à te, & pro te reposcitur, intra te est, idest oris famulatus, & cordis affectus, secundum illud: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. In anima ergo tua posuit omnia præsidia animæ tuæ dominus Deus tuus; vt vnde peccatum egreditur, indè & peccati medicina petatur. Ipsa est primogenita virtutum. Beatificantur, qui non viderunt, & crediderunt. Nam tales, qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham. Hæc cœlestis & sancta fides reprimit fluctus tribulationum insurgentium in hoc mari, & conterit caput serpentis antiqui, ipsum inimicum expellit ab homine, & ipsius ignea tela extinguit. Oculum aperit, vt videatur hostis, qui quum non videtur, per abrupta vitiorum ducit ad mortem, cuius figura præcisis in Sansone. Fides similiter Diabolo contumeliam infert, ostendens ipsum non esse Deum, sed totius mali auctorem, & iam iudicatū existere. Nam ipse Diabolus est mali auctor, nequitiæ origo, bonorum hostis, corruptio sęculi, homini semper inimicus. Ille laqueos tendit, lapsus parat, foueas fodit, aptat ruinas, stimulat corpora, pungit animas, cogitationes suggerit, nutrit iras, dat virtutes odio, vitia addit, errores serit, discordias nutrit, pacem turbat, affectus dissipat, humana violat, & diuina contemnit. Nā quantò propinquius finem mundi videt, tantò crudelius tentationes exercet, vt qui se continuò damnandum conspicit, socios sibi multiplicet, cum quibus gehennæ ignibus addicatur. Postremò ipsa fides, ingenti laude, esse digna comprobatur pluribus rationibus, videlicet quia excedit omnem rationem, sicut patet de fide Abrahæ, qui Deo quòd in senectute decrepita filium haberet, pollicenti credidit, & Sarræ quæ fidei virtute in conceptione seminis accepit, & præter tempus ætatis, quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat. Quia excedit omnem comprehensionem, testante scriptura, quæ ait, Vere tu es Deus absconditus. Et alibi, Deum nemo vidit vnquam. Nam & Deo credit, qui Sanctis suis credit, in quibus loquitur Deus. Propterea qui de credulitate inuisibilium solidus non est, debet proculdubio maiorum dictis fidem præbere, eisque per spiritum inuisibilium experimentum habentibus credere. Nam stultus est puer, si matrem de luce ideò putat mentiri; quia ipse nihil aliud quam tenebras carceris nouit. Quia excedit omnem aliam cognitionem, dum attingit fides quod non capit intellectus. Et quid est, quod non inueniat fides? Attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, ipsamque æternitatem suo vastissimo sinu complectitur. Quia docet rudem conditionem, idest humanam. O thesauris omnibus opulentior fides, ò virtutibus corporis omnibus fortior, omnibus medicamentis salubrior, beati, qui possident te. Notandum autem quod duo sunt necessaria ad hoc, vt firmiter credatur. Primum est illustratio veritatis animam eleuans; secundum est rectificatio auctoritatis instruentis animum, quorum vnū est per fidem, alterum per scripturam autenticam, & per Spiritumsanctum editam. Auctoritas ergo præbet fulcimentū fidei, & fides assentit auctoritati. Vtrunque verò per Christum est, propter quod & splendor, & verbum dicitur; quia mentem per fidem illuminat, & veritatem per doctrinam ostendit.

Quanta bona homini augeantur, & quantum proficiat homo ex fidei virtute. Cap. V.

SIcut ex cibi sumptione nutritur, crescit, & roboratur corpus, sic ex fidei abundantia & claritate coalescit, atque ad perfectionem ascendit spiritus. Ex qua consideratione vt interior homo concupiscat hanc, & ea studeat repleri, nūc de ipsius multis vtilitatibus fidei loquendum est, quia tanto auidius esca sumitur, quanto valetudini corporis vtilior esse dignoscitur. Et quis dignè multiplices huius virtutis fari poterit vtilitates? Nam plurimæ sunt, nec tamen silentio tegendæ. Fides est lux splendens in corde illam possidente, & est lux præcedens intellectum, quia intellectus est merces fidei. Est planè mentium illuminatiua, viarum Dei ostensiua, & dubiorum omnium manifestatiua. Est etiam viua, fida, & salutaris columna deducens per desertum mundi huius ostendēs ipsum esse plenum malitia, vbi sunt omnia vitiosa, omnia lubrica, cuncta operta tenebris, & obsessa laqueis; vbi periclitantur animæ, &

mæ,& affliguntur corpora, vbi omnia vanitas & afflictio spiritus; vbi finis dubius, & exitus est horribilis. Ipsa quoque fides sicut Sol in Meridie, ita fulget in mente, tribuens ei quadruplicem proficuam cognitionem. Confert nanque homini cognitionem, à quo est, ne sit ingratus de tanto beneficio. Hæc ignorantia perniciosa est, adducens secum ingratitudinis morbum; quæ ingratitudo est inimica animæ, exinanitio meritorum, virtutum dispersio, beneficiorum perditio, ventus vrens, siccans fontem pietatis, rorem misericordiæ, et fluenta gratiæ. Quanto enim maiora beneficia homini conferuntur, tanto grauiora ingrato supplicia tribuentur, quia nihil miserabilius eo, cui collata dona sine gratiarum actione à memoria excidunt. Tribuit quoque fides homini cognitionem sub quo est, idest Dei, ne sit inutilis, et sciat Deum glorificare, quia ipse summè potens est, et summè iustus. Magnus (inquit Dauid) Dominus, et magna virtus eius, et magnitudinis eius non est finis: quam notitiā per fidem meretur homo. Donat etiam fides cognitionem, ad quid sit homo, vt sciat actus dirigere. Qui enim ignorat se peregrinari à Domino, fide caret, et qui hanc peregrinationem pro patria diligit, profectò inter dolores dolere nescit. Sed & fides inexercitata citò languescit, & crebris tentatur incommodis. Remissas excubias callidus insidiator irrumpit. Assuetum autem bello virum hesterna virtus instruit, & gloriosè prouehit ad palmam victoriæ. Fidesque hominis vitam militiam esse super terram certa diffinitione docet. Ingerit præterea fides notitiam suprà quid est homo, vt sciat inferiora ordinatè amare. Qui enim fide caret, omnia terrena vt propria possidet. Sed profectò terrenæ diuitiæ nostræ non sunt, ideo non in ipsis ponamus cor, quoniam (teste scriptura) quum interierit homo, non sumet omnia, neque descēdet cum eo gloria domus eius. Tunc autem veraciter locuples diuitias suas secum ferret, si ad petentis vocem quum viueret, erogaret. Nam terrena omnia quæ seruando amittit, largiēdo custodit. Fides etiam est lucerna hominis, stella matutina, & corona radiosa, de qua quinque radij luminis viui fluunt super intellectum, scilicet timoris, consilij, prudentiæ, intellectus, & scientiæ. Ipsa est causa amoris, quia opus fidei amor est, quem fides concipit, spes parturit, Spiritus sanctus format & viuificat, lactat lectio, meditatio pascit, & oratio confortat, & illuminat. Hæc sancta fides à triplici morte liberat scilicet culpæ, de qua dicitur: Per misericordiam & fidem purgantur peccata: temporali, quia tantam gratiam Deus præstitit fidei; vt mors, quæ constat vitæ esse contraria, instrumentum fieret, per quod

Eccl. 1.
Psal. 144.
Psal. 38.
Psal. 48.
Prou. 15.
Heb. 11.

transiretur ad vitam: & æterna, de quā dicitur: Omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum. Fundamentum est omnium bonorum fides, quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est. Propterea videtur ruinam quærere, qui sine fide vult ædificare, nec stare poterit ædificium, quod absque fide fuerit fundatum. Hominem quoque fides facit Dei Filium. Nemo enim sine fide ad filiorum Dei potest peruenire numerum. Cuncta bona ante fidem inania sunt, sed & bonum opus intentio facit, intētionem fides dirigit. Tale quippe est, vt sine fide vera quis velit Deo placere, quale si quis tendens ad patriam, ad quam scit se optate venturum, relinquat itineris rectitudinem, & improuidus sectetur errorem, quo non ad beatam vitam perueniat, sed in præcipitium cadat, vt non gaudium peruenienti detur, sed cadenti interitus. Vincit fides mundum, & omnia quę in mundo sunt, scilicet delitias, dum ostendit corpus nostrum morti esse condemnatum. Licèt. n. demus corpus nostrum centum annos delicijs, & alios decies centū addamus; quæ erit ex his recompensatio ad æternitatem: Nonne oē tēpus vitæ huius, quo delicijs frui videmur, & indulgere libidini, quasi noctis vnius somnus est ad ęternitatis cōparationem? Vincit diuitias, du æternas eis meliores ostendit. Diuitiæ nanq; sæculares si desunt, nō per mala opera quærantur in mundo; si aūt adsunt, per bona opera seruētur in cœlo. Animū virilem & fidei virtute decoratū nec debent, si accedant, extollere; nec debēt frangere, si recedunt. Nam omnia bona mundi triplex interitus tollit. Aut. n. ex ipsismet veterascunt, aut luxu dominorū suorum consumūtur, aut ab extraneis dolo, vel violentia, seu calumnia diripiuntur. Illas verò solas veras esse diuitias fides comprobat, quas quum habuerimus, perdere non valebimus. Vincit similiter honores, dum exemplo Christi docet, illos esse tanquam lethale venenū contemnendos. Propterea quicunque desiderat honorem cęlestē, sequatur humilitatem terrestrem, quia non qui maior fuerit in honore, ille maior, sed qui iustior, ille maior. Abstrahunt profectò nos diuitiæ & honores, quæ in opinione nostra chara sunt, precio verò suo vilia, nihil habent magnificum, quo mentes nostras in se trahant, præter hoc, quod mirari illa consueuimus. Non enim quia concupiscenda sunt, laudantur; sed concupiscuntur, quia laudantur. Fides etiam ostendit ijs, qui in spirituali pugna sunt si vicerint, eis regnum paratum esse æternum. Et hæc fuit causa efficax, propter quam Martyres gloriosissimi talia, & tanta passi sunt, & tam varia tormentorum genera. Aspiciebat nanque verissimo lumine fidei, quod non erant condignæ passiones, quæ à carnificibus & tyrannis

Ioan. 11.
Rom. 14.
Ioan. 1.
1. Ioan. 5.

eis inferebantur, præ magnitudine gloriæ, quæ eis promittebatur a Domino. Sed quid est, quòd tanta nos tenet ignauia? Quid est, quòd nos teneat, etiam si per medios enses incedere oporteat, vt tantam valeamus fugere miseriam, & ad tam præclaram accelerare gloriã, nisi quòd mortua est fides nostra? Non dormiẽtibus prouenit regnum cœlorum, nec ocio & desidia torpentibus beatitudo æternitatis repromittitur; sed certantibus viriliter & fideliter contra vitia & tentationes pro honore Domini. Ostendit insuper fides pugnantibus Christum tripliciter. Primò, vt strenuum ducem strenuè agendi exemplum præbentem. Tota nanque vita eius, quam in terris cum hominibus gessit, disciplina morum fuit. Omnia enim bona mundi contempsit, quæ contemnenda docuit, & omnia mala sustinuit, quæ sustinenda præcepit. Validiora enim sunt exempla quã verba, & pleniùs docetur opere quàm sermone. Ideò Dominus Iesus, quòd alios docuit verbo, ipse suo priùs firmauit exemplo, ne superbus homo doctrinam contemneret, quam non cerneret virtutibus roboratã. Secundò, vt fortissimum adiutorem. Nam beato Stephano se Dominus Iesus, quum lapidaretur, ostendit, stantem tanquam paratum ad adiuuandũ. Plurimùm enim sibi vnitis præstat Dominus in tribulationibus præsidium. Vnde quisquis in cęlum ascendere festinat, vbi Christum regnare ostendit fides, & vnde validum nobis præbetur adiutorium; ipsi Domino, qui descendit de cœlo, & est in cęlo, se vera fidei & dilectionis vnitate coniungat, apertè firmissimeque intelligens, quòd nullo modo poterit adiuuari ab ipso, nisi crediderit in ipsum, neque alio ordine, nisi per eum, qui de cęlo descendit, in cęlum ascendere poterit. Tertiò, vt liberalissimum remuneratorem. Vtrunque mihi es (ait quidam) ô Domine Iesu, & speculum patiendi, & meritum patienti. Vado (inquit Dominus) parare vobis locum, & si abiero, & parauero vobis locum, veniam & accipiam vos ad meipsum. O benigna promissio, o liberalis elargitio: præcessit vt pararet, promisit vt homo non desperaret. Venturus quoque est; vt de suis laboribus hominem remuneret. Fides determinat nobis locum pugnæ. Nam in hoc mũdo quasi in stadio certaminis positi sumus, vbi Christus mortuus est. Quisquis ergo liuorem vel plagam pro honore cęlestis regis hic non susceperit, in futuro iudicio miles gloriosus non apparebit. Ipsa etiam fides virtus insuperabilis est. Nam sanctissimum humani pectoris bonum est, nulla necessitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio. Vre (inquit fidelis) cæde, occide, non perdam fidem, sed custodiam; secreta dolor quæret, sed fides me altiùs collocabit; malo mihi deesse successum, quàm fidem. Et vt sub compendio dicamus, hæc virtus fidei est sordium spiritualium purgatiua, bonorum generatiua, errantium ad semitam reductiua, sursum ductiua, in periculis assecuratiua, sui subiecti fortificatiua, in bello victoriæ collatiua, omnis malæ cupiditatis mitigatiua, hostium pugnantium fugatiua, omnis tristitiæ noxiæ expulsiua, diuinæ flammæ susceptiua, & intellectus perfectiua. Hæc denique regit & ordinat totam vitam præsentem, deducens vsque ad æternam gloriam, quæ nunc per speculum & fidem videtur, tunc autem facialiter contemplabitur, & æternaliter perfruetur.

Rom. 8. — Act. 7. — Ioan. 14. — i. Cor. 13.

De commendatione vnitatis fidei: Et quod plurimis ostendatur rationibus, solam fidem Christianam veram esse. Cap. VI.

Licet nanque diuersis modis dicatur fides, fatendum tamen est vnam esse fidem; vnde ait Apostol. Vnus Deus, vna Fides. Siue enim accipiatur pro eo, quod creditur, siue pro eo, quo creditur, vna fides dicitur. Vnitas autem veræ fidei probatur ex vnitate obiecti, de quo legitur: Audi Israel, Deus tuus vnus est. Ex hac intelligentia fides catholica vniuersalis dicitur, quia idem iubentur fideles credere, & vnum idemq; est, quod à cunctis creditur. Probatur etiam vnitas fidei ex vnitate principij, quia est lumen infusum desuper, & non est a probabilitate rerum, quæ creduntur, nec diuersificatur secundum diuersitatem rerum creditarum. Ex vnitate motiui, quia vna est ratio credendi in omnibus articulis, scilicet prima veritas, cui fides vna semper principaliter innititur. Ex vnitate subiecti, quia natura hominum vna est apud omnes. Vnde si intellectus debet Deo de iure naturali obsequium fidei, debet quoque vna, eademque fides esse apud omnes. Nam fides catholica (quam qui habent, fideles vocantur, & qui non habent, fideles esse non possunt) communis est omnibus fidelibus sicut pluribus hominibus facies communis esse dicitur, quum tamen singuli suas habeant. Non enim fides numero est vna, sed genere, quæ quum sit in vno, est etiam in alijs, non ipsa, sed similis; & propter similitudinem magis dicimus vnam esse, quàm multas, sicut idem volentium dicitur vna voluntas, quùm cuique sit sua voluntas. Quibus consideratis, & ijs quæ sequuntur, patet clarè fidem Christi solam esse veram; cuius veritatem plura comprobant, & confirmant. Ipsam nanque solam, veramque esse testificantur, & ostendunt miraculorum operationes. Plãtata. n. est fides miraculis, sicut ostẽdit Deus in Noe, Abraã, Mose, & Helia, qui quũ in fide veri Dei essẽt, miracula plura fecerunt,

Ephes. 4. — Deut. 6. — Gen. 7. 15. & Exo. 7.

talia miracula fecerunt, quam quùm deseruerunt, trāslata est fides & auctoritas in Christianos, sicut patet in primitiua ecclesia. Dedit enim dominus Iesus potestatem apostolis super naturam, vt eam curarent: super dæmones, vt eos euerterent: super elementa, vt ipsa immutarent: super mortem, vt illam contemnerent super Angelos, vt corpus Domini consecrarent. Hæc etiam potestas data est eorum successoribus iuxta illud Apocalypsis. Hi habent potestatem claudendi cœlum, & conuertendi aquam in sanguinē. Exaltata est quoque Christiana fides miraculis, quùm data est Apostolis omnium linguarū notitia, & audacia in loquendo, & totum mundum per paucos simplices subiugādo. Licet enim magna, mirabilia, & diuina fuerint, quæ dominus Iesus gessit in terris, tamen hoc super omnia emicuit, quòd in paucis simplicibus totum mūdum, & eius altitudinem subiugauit sibi. Comprobata est etiam fides miraculis, quia omnes creaturæ illam comprobarunt, & Domini Iesu diuinitati obediendo testimonium reddiderunt. Nam mare illud Deum esse cognouit, & comprobauit, quando sub plātis eius calcabile se reddidit, atque voci illius quùm intumesceret, obtemperauit. Terra comprobauit, quia ad vocē virtutis eius, quum clamaret, Lazare veni foras, mortuum reddidit. Declarauit Infernus, cuius ipse portas æreas & vectes ferreos confregit, Satanamq; ligauit. Et qui mortuos suscitauit, cæcos illuminauit, dominus omnium fuisse probatur, quum eadē manu, qua fecerat, quod defecerat, reficiebat. Cœlum quoque Christi diuinitatem & fidem comprobauit, quùm ipsum post resurrectionē suscepit ascendentem. Nam dominus Iesus dū naturam humanam sideribus importauit, credentibus & fidei veritatem, & cęlum posse patere monstrauit, & dum vincentem in cęlestibus eleuauit, victorem mortis, quò sequantur fideles, ostendit. Ipsi nanque soli Domino Iesu datum est singulariter sedere à dextris patris in gloria coæquali, in essentia consubstantiali, pro generatione consimili, maiestate non dispari, æternitate non posteriori. Ostenditur etiam veritas Christianæ fidei ex testium dignitate. Testimonium enim Christo dedit pater dicens. Hic est filius meus dilectus scilicet, præ cæteris, non adoptiuus sicut cęteri, sed naturalis, in quo mihi bene complacui. Filius dedit testimoniū de se, in transfiguratione, ostendendo corporis sui claritatem, in miraculorum perpetratione, & in vita. Spiritus Sanctus testificatus est de eo super illum descendendo in specie columbę, & corda discipulorum in ipsius nomine implendo. Angeli confirmarunt fidei veritatem in Christi natiuitate. Quùm autem angelus Christi natiuitatem pastoribus nunciasset, & illi de visis & auditis mirarentur, nè vnius testis auctoritas parua videretur, pro roboratione testimonij subitò facta est cum angelo, qui nunciauerat, multitudo militiæ cœlestis exercitus scilicet angelorum æterno regi militantium, laudātium Deum consona voce, atq; dicentium, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Ioannes Baptista quoq; Christo perhibuit testimonium dicens: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mūdi. Multaq; alia præclara perhibuit testimonia, vt in Euangelio patet. Sanctæ etiam fidei catholicæ, & Christo Domino magnum præbet testimonium triumphalis martyrum chorus, qui ferro perempti, flammis exusti, flagris verberati, vectibus perforati, cruciati patibulo, pelagi periculo demersi, viui decoriati, vinculis mancipati, linguis priuati, lapidibus obruti, frigore afflicti, & fame cruciati, clarum Domino Iesu exhibuerunt testimonium. Veneremur igitur & nos inter tantos Christi martyres fidem nostram catholicam, in qua isti illustres athletæ subscripserunt sanguine, morte iurauerunt. Mater nanq; martyrij fides Christi est. Veneremur planè in sanctorū martyrum gloria fidem nostram. Quomodo fidem nostram? Ab illis enim dùm mortis tolerantia indubitanter excipitur, spes immortalitatis euidenter asseritur. Nunquam enim hanc vitam sic constanter expenderent, nisi esse alteram incomparabiliter beatiorem certa definitione sentirent. In sanctis itaq; præconibus catholicæ fidei, & passionis magnanimitas, & resurrectionis declaratur auctoritas. Prompti enim pereunt in melius reparandi, quibus per angustias tribulationum aperitur exitus ad plenitudinem gaudiorum. Nouerimus itaq; quod non sine magno discrimine de religionis Christianæ veritate disputamus, quam tantorū sanguine confirmatam videmus. Magni periculi, o homo, res est, si post prophetarū oracula, post Apostolorum testimonia, post martyrum vulneram veterem Christi fidem quasi nouellam discutere præsumas, & post tam manifestos duces in errore permaneas, & post morientiū sudores ociosa disputatione contendas. Patet quoq; veritas Christianæ fidei ex reuelationibus & prophetijs, quæ de ipsa facta fuerunt ante legem. Et hoc claret in dormitione Adam, de cuius costa formata est Eua: in muneribus, & morte Abel, in arcę fabricatione Noë diluuij tempore, cui etiam trāsacto diluuio dictum est: Ponam arcum meum in nubibus, & erit, &c. in promissione seminis Abrahæ, & immolatione filij, pro quo arietem inter vepres cornibus hęrentem immolauit, in Isaac benedictione, in Iacob perseuerantia, lucta & prophetia filiorū, in Ioseph venditione, castitate, & prudētia super alimonijs. Sub lege (et hoc in Mose) plenissimè elucet, quando Rubum vidit, in transitu maris rubri, et submersione Pharaonis, in man-

manna, in suspensione serpentis ænei, in aquarum inundatione de petra, quod ipse patenter prophetauit dicens, Propheta suscitabit Dominus de fratribus vestris, & cætera. Et quis potest explicare sermone reuelationes & prophetias, quæ de Deo & Domino nostro Iesu Christo continentur in scriptura Psalmorum, in libris Esaiæ, Hieremiæ, Exechielis, Danielis, cæterorumque prophetarum. Redolent nanque humiliter intelligẽtibus, & de se effundunt ineffabilem suauitatem huius sacrosanctę fidei. Et post legem scilicet in Euangelio emicat soliditas catholicæ veritatis. Non solum ab angelis & prophetis, sed etiam à iustis generatio & fides Christi accepit testimoniũ. Omnis ætas, vterque sexus venturorum miraculorum tempore natiuitatis Christi fidem astruxerunt. Nã virgo generauit, sterilis peperit, mutus locutus fuit, Helisabeth prophetauit, adorauit magus, in vtero clausus Ioannes exultauit, vidua confessa est, & Simeon iustus expectans vidit, cognouit, adorauit, prophetauit, & consummata promissione in pace quieuit. Hæc sunt testimonia tua domine Iesu, quæ præmisisti, inspirastique; vt mentes fidelium tuorum roborares in fide. Fulget prætereà, & ostẽditur veritas Christianæ fidei ex dignissimis conceptionibus, quas sentit de Deo. De ipsius dignissima essentia sic sentit, & loquitur dicens. Deus vera & summa essentia, in quo, & à quo, & per quem beata sũt omnia. Deus, à quo auerti, cadere est ad quem conuerti, resurgere; in quo manere, consistere. Deus, à quo exire, mori; in quem redire, reuiuiscere, & in quo habitare, viuere est. Deus, quem nemo amittit, nisi deceptus, quem nemo quærit, nisi admonitus, quem nemo inuenit, nisi purgatus. Nã in se est principium & finis, In mundo sicut autor & rector, in angelis sicut sapor & decor, in Ecclesia sicut paterfamilias in domo, in anima sicut sponsus in thalamo, in iustis sicut adiutor & protector, in reprobis sicut pauor & horror. Est enim virtus inexplicabilis, pietas incomprehensibilis, sapientia ineffabilis. De Christi autem admiranda incarnatione confitetur, quòd Deus pater vnicum filium suum in vtero virginis humanæ naturæ coniunges Deum ante sæcula sibi coæternum, fieri voluit hominem in fine sæculorum. Et quẽ sine tempore genuit, saluandis hominibus sub tempore ostẽdit. Vnde salua proprietate vtriusque substantiæ, & in vnam coeunte personam: suscipitur à maiestate humilitas, à virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas. Et ad reparandum conditionis nostræ debitum, natura inuiolabilis naturæ est vnita passibili. Deusque verus, & verus homo in vnitate personæ temperatur, sicut nostris remedijs cõgruebat; vt vnus idemque Dei & hominum mediator & posset mori ex vno, & resurgere posset ex altero. Euidenter insuper percipitur veritas Christianę fidei propter immensas perfectiones, quas sentit de homine, & de Deo. De homine asseuerat, quòd sit ad Dei imaginẽ factus iuxta illud; Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Est enim anima, quę est potior pars hominis, substãtia inuisibilis, incorporea, immortalis, Deo simillima, habens imaginem creatoris sui, quæ cæteris omnibus occupari potest, repleri omnino non potest. Capacẽ enim Dei, quicquid Deo minus est, non implebit. Ipsius nanque excellentia, donec incorruptibili detinetur corpore, ad plenum non agnoscitur, sed quando ab ipso liberata fuerit, tunc reuelabitur eius gloria, sicut scriptum est. Carissimi filij Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus; quod quum apparuerit, similes ei erimus, quoniã videbimus eũ, sicuti est. De Deo autem fides Christiana confitetur & prædicat Dei æquitatem, iudicium futurum prædicando. Vnde Paulus ait. Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniet dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium. Tunc enim in extremo illo examine cùm apertis cælis, ministrantibus angelis, cùm sedentibus Apostolis in sede maiestatis, ac potestatis iudiciariæ, Christus apparuerit, omnes hunc electi pariter et reprobi videbunt; vt et iusti de munere retributionis fine fine gaudeant, et iniusti de visione supplicij in perpetuum gemant. Prædicat Dei liberalitatẽ, quia filio suo proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Nam ipse Dominus Iesus pro nobis traditur ad supplicium, vt nos ab æterno liberaret exitio. Ducitur et expalmatur, qui verè est palma victorię; spinis coronatur qui peccatorum spinas venit contringere; ligatur, qui soluit compeditos; ligno suspenditur, qui erigit elisos; aceto potatur fons vitæ, disciplina cæditur, salus vulneratur, vita moritur, et iustitiæ sol obscuratur, occiditque ad tempus vitam mors; vt in perpetuum occideretur à vita mors. Prædicat Dei charitatem in confessione beneficiorum. Minuisti (inquit Dauid) cum paulominus ab Angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Insuper & Angelos ipsos o Domine, in ministerium tradidisti homini. Quæ cuncta singularem erga illum tuam esse indicant charitatem. Confitetur Dei pietatem in receptione pœnitentium peccatorum. Quotiescunque (ait scriptura) ingemuerit peccator, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Considera ergo o homo peccator, qui expectaris ad agendam pœnitentiam, donum diuinæ pietatis. Vide ne sis ingratus. Hodiernam enim habes diem, in qua corrigaris. Heri malus fuisti, hodie bonus esto. Cogita diligenter, quam multi modò mo-

Luc. 1.
Rom. 11.
Gen. 1.
1. Io. 3.
1. Cor. 4.
Mat. 25.
Rom. 8.
Psal. 8.
Ezec. 18.

do moriuntur, quibus si vna hora ad agendam pœnitentiam, quæ tibi concessa est, tribueretur, quàm festinanter ad Ecclesiam currerent; et ibi flexis genibus vel toto prostrato corpore tandiu suspirarent, plorarent, et orarent, donec peccatorum suorum veniam consequi mererentur. Tu verò comedendo, bibendo, iocãdo, ridendo, et ociosè viuendo tempus perdis, quod tibi Deus indulsit ad acquirendam gratiam, & gloriam promerendam. Si Dei pietas et patientia non te mulcere potest, terreant te saltem laquei mortis, timor iudicij, metus gehennæ, et quod animæ in inferno crucientur sine spe misericordiæ. Contueri quoque potest veritas Christianæ fidei ex hoc, quod debellat infideles. Et hoc habet ex Dei promissione, ex forti vigoratione, ex antiqua assuefactione, & ex prolata condemnatione. Et vt concludatur breuiter, nullæ maiores diuitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla mundi huius maior est substantia, quàm fides Christiana & catholica, quæ peccatores homines saluat, cæcos illuminat, infirmos curat, cathecuminos baptizat, fideles iustificat, pœnitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat, virgines, viduas & coniugales casto pudore conseruat, clericos ordinat, Sacerdotes consecrat, & in hæreditatem æternã cum Sanctis feliciter collocat.

Quæ sunt necessaria ad hoc, vt fides sit perfecta, quæ sunt septem, & de felicitate beatæ vitæ sub compendio. Cap. VII.

Quemadmodum ex pretiosorum varietate lapidum regia decoratur, & perficitur corona, sic ex diuersitate actuum atq; virtutum fidei perfectio venustatur & cognoscitur. Sciendum est, quòd septem sunt, quæ pertinent ad perfectionem fidei. Primum quòd sit primæ veritati innixa, sicut fides Mosis, qui se negauit filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias existimãs thesauro Aegyptiorum improperiũ Christi. Aspiciebat enim in remunerationem. Secundum quòd sit charitate formata, sicut fides Magdalenæ, quæ saluam eam fecit, & cui dimissa sunt peccata multa, quoniã dilexit multum. Fides enim huius saluam eam fecit, quia hoc, quod petijt, posse accipere non dubitauit, eique in pace ire præcipitur, vt in veritatis itinere perseueret, & ab eo in viam scandali amplius non declinet. O verbum delectabile & suaue quàm libenter id Magdalena audiuit, & quàm iucundè recessit, & perfectè ad dominum conuersa deinceps honestè & sanctè vixit, ac Domino Iesu, & matri eius perseueranter adhæsit, quod totum ex merito formatæ fidei recipere promeruit. Tertium quòd sit deuotione feruida, sicut fides illius mulieris, cui dixit dominus. O mulier magna est fides tua. Quod patet ex verbo, & facto ipsius, quia non fuit retardata a feruore petendi propter Christi taciturnitatem, nec postea propter negatiuam responsionem, nec propter illatum conuicium. Eidem Dominus in spiritu conuenienter ait. Iam non voco te canem, sed mulierem fidelem, quia tanta est fides tua, vt me superauit, & vicit. Non vidisti mortuum suscitatum, non leprosum mundatum, nec Prophetas audijsti, nec legem meditata es, neque mare scindi in diuisiones vidisti. Nihil eorum contemplata es. Insuper & despecta & cõtempta es à me, & non recessisti, sed perseuerasti petendo. Et quia magna est fides tua, copiosa est gratia effusa. Et sanata est (inquit) filia eius ex illa hora. Quartum quòd sit operibus probata, sicut fides Cornelij, qui quùm esset gentilis, tamen propter fidem religiosus dictus est, & timens Deum cum omni familia sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans dominum. Propter quam angelica visione præmonitus Petrum accersiri fecit, & ab eo sacrum baptisma suscipere promeruit, sicut patet Actuum decimo. Quintum quod sit fortitudine roborata, sicut fides Stephani, Laurentij, & aliorũ martyrum, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, & adepti sunt repromissionet. Sextum quòd sit humilitate subiecta, sicut fides Beatæ Virginis, quæ ait. Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Verè enim fides humilitate subiecta erat in virgine, quia illud credidit in se fieri debere ad verbum Angeli, quod nunquam a sæculis fuerat auditum, nunquam repertum, nunquam visum, aut ab aliquo cogitatum. O fides Deo accepta, o humilitas grata, o obedientia omni sacrificio Deo iucundius oblata, o sublimis Mater Domini, o mater humilis ancilla Domini. Quid sublimius esse posset? Quid sentire humilius posset? Ancillam se dicit domini, quæ mater eligitur, et repentina exaltata promissione nullam sibi prærogatiuam tantæ gratiæ vendicauit, quin faceret, quod iubetur. Septimum, quòd sit obedientia decorata, sicut fides Abrahæ, qui obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem, et exijt nesciens, quò iret. Demoratus est .n. in terra repromissionis, tanquam in aliena, in casulis habitans cum Isaac et Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habẽtem ciuitatem, cuius artifex et conditor Deus, scilicet supernam Hierusalem, de qua dicitur. Accessistis ad ciuitatẽ Dei viuentis Hierusalem cœlestem, et multorũ milium Angelorum frequentiam, in qua Dei amatores, et veræ fidei sectatores mira pascuntur

Exod. 2. Heb. 11. Luc. 7. Mat. 15. Ibid. Heb. Luc. 1. Heb. 11.

tur suauitate, replentur gaudio, pace fruuntur, et incomprehensibili gloria propter fidei meritum sublimantur. Recipiunt nanque ab ipso fidei auctore et consummatore Iesu, immortalitatis stolam, et de ipsius manibus coronantur corona gloriæ. In ipsa enim corona tanquam pretiosi lapides, fulgent duodecim genera gaudiorum, quibus decorantur, qui illuc introducuntur, videlicet sanitas absque infirmitate, iuuentus sine senectute, satietas sine fastidio, libertas sine impedimento, pulchritudo sine deformitate, impassibilitas sine morte, abundantia sine indigentia, securitas sine timore, cognitio sine ignorantia, gloria sine ignominia, pax sine perturbatione, et gaudium sine tristitia, quod procedit a beata Trinitate, à iucunda societate, à loci amænitate, à corporis glorificatione, à mundi vanitate, et ab interni supplicio. Beatus, qui fidem rectam, et operibus decoratam vsque ad vitæ consummationem seruauerit, quia introducetur in cęlestis gloriam Hierusalem, cuius portę ex saphiro et smaragdo ædificabuntur, et ipsius plateæ ex lapide candido et mundo sternentur, et per vicos eius. Alleluya cantabitur. Cuius muri circuitus est de lapide pretioso, super quo constituti sunt custodes, qui die ac nocte, videlicet sine intermissione non cessant laudare nomen domini, qui est benedictus in sęcula.

DE VIRTVTE CONTINENTIAE, *atque de ipsius diffinitionibus; quæ virtus quàm optimum præbet adiutorium homini, vt in pristinum reformetur statum; vnde per peccatum ceciderat, & locum in ordine fructuum ligni vitæ possidet primum.* *Cap. I.*

Ps. 65. IVbilate Deo omnis terra, Psalmum dicite nomini eius, date gloriam laudi eius. Exhortatio hæc, opera diuina contemplantis est vox, quæ tantò maiori promitur affectu, quantò clariori lumine irradiatur. Non lacrymas, non gemitus, nec suspiria, sed iubilationes, et laudes omnes prouocat cantare. Vtique tanquàm quæ intuetur Deum in se magnificum, omnia potentem, scientem, regentem, et conseruantem; in creaturis verò laudabilem, et incomprehensibilem. Planè omni dignus est laude Deus noster, qui quæcunque voluit, fecit in cęlo et in terra. Terram enim repleuit arboribus, floribus, fructibus, et iumentis; aquam varijs piscibus, aërem volucribus diuersis, firmamentum sideribus, cælum verò angelicis spiritibus. Condidit nanque Deus angelorum spiritus, vt essent potentes. Condidit spiritus, gloriosos, beatos, distinctos in personis, dispositos in dignitate, ab initio stantes in ordine suo, perfectos in genere suo, immortalitate perpetuos, mente puros, affectu benignos, religione pios, vnitate indiuiduos, felicitate securos, futurorum præscios, et diuinis laudibus atque obsequiis deditos. Creauit quoque hominem de limo terræ, et inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, scilicet animam, quam insigniuit imagine et similitudine sua secundùm memoriã, intellectum, & voluntatem; cui copulauit corpus, vt esset obtemperans sine rebellione, esset propagabile sine libidine, esset vegetabile sine mortalitate, esset & proportionabile quãtum ad proportionem æqualem. Fuit enim illud corpus ita conditum; vt in eo nulla esset pugna rebellionis, nulla pronitas libidinis, nulla immunutio vigoris, nulla corruptio mortis. Quæ immortalitas fuit ab anima, sicut ab influente, à corporis æquali proportione, sicut à disponente, à ligno vitæ, sicut à vegetante, à regimine verò diuinæ potentiæ, sicut ab interiùs conseruante, & exteriùs protegente. Factus est sine culpa & miseria, nec ad culpam habuit fomitis incitamentum; quinimò datum est illi quadruplex adiutorium, primum ad rectè viuendum, quod est conscientia; secundum ad murmurandum contra malum, & stimulandum ad bonum, quod est Syndaresis; tertium scientia intellectum illuminans ad cognoscendum Deum suum, seipsum, & mundum illum, qui factus fuerat propter ipsum; quartum charitas accendens affectum ad diligendum Deum super omnia, & proximum sicut seipsum. Fecit itaque Deus hominem ratione sapientem, vita innocentem, & dominio potentem; quia prepositus est cunctis creaturis, cuius felicitati inuidens diabolus tentauit experiendo in interrogatione, impellendo in assertione, & alliciendo in promissione. Aggressit enim mulierem in rationali per scientiam, in irascibili per excellentiam, in concupiscibili per suauitatem ligni. Et sic inuidit, mentitus est, decepit: ex quo suis peccatis exigentib. sibijpsi factus est, & homini grauis. Multis enim oppressus ærumnis, vaßatusque miserijs, cum nimio labore nunc indigeat homo quærere, quæ prius abundè possidebat. Hinc denique est, quòd ei in exercitatione virtutum desudare necesse est, nè ex incuria vitiorum spinæ, & concupiscentiarum tribuli germinantes in agro cordis & corruptione carnis reddant illum inutilem, & sine fructu ante Deum. Solerti itaque cura & non modica vigilandum est circa virtutem continentiæ, quæ aliarum virtutum peropportuna auxiliatrix est, et comes indiuidua; cuius laudabilis operatio est, rationis in libidinem atque in alios non rectos animi appetitus firma et moderata dominatio. Continentia nanque quamuis omnibus, præcipuè tamen præsidentibus necessaria sit, vt sine sui detrimento aliorum possint insistere profectibus. Nam qui ad hùc impugnantium certamina

mina vitiorum per consensum delectationis tolerant, aliorum curam suscipere non præsumant. Quùm verò tentationum bella per continentiæ virtutem subegerint, tunc animarum absque sui præiudicio poterunt sortiri custodiam. Non enim potest, qui præest, subiectorum vitia liberè redarguere, nisi ipse ab ipsorū fuerit operatione alienus. Mundet se prius per continentiam, qui aliorum immunditiam mundare festinat. Hæc enim virtus continentiæ est, quæ hominem Deo subditum reddit, et hominibus rectè præsidentem. Sic nanque diffinitur. Continentia est amor Deo sese integrum, incorruptumque seruans, vel est nihil appetere pœnitendum, in nullo moderationis legem excedere, & sub iugo rationis cupiditatem domare. Est ét per edomitas vitiorum furias munda & honesta corporis habitudo, de qua virtute seriatim infrà dicetur.

Quàm luculenter ex iis, quæ inferuntur, clareat continentiæ virtus. Cap. II.

VEluti ex corporali intuitu percipiuntur visibilia, atque ex eodem concupiscentia generatur, æquè ex spirituali virtutum consideratione apparet dignitas illarum, necnon & affectio ipsarum in corde concipitur. Temporalium amor breuis, amarus, & perniciosus est, sed virtutum dilectio diuturna, delectabilis, & perutilis. Ille suū extra se trahit possessorem, hæc autem & colligit diligentem in se, & eleuat supra se. Temporalium amor animæ mors est, virtutis verò dilectio immortalitatis radix est. Primus, vt exitiale venenum, fugiendus est. Virtus etenim totis est præcordijs amplectenda. Non poterit esse a peccato immunis, qui visibilium voluerit pasci delicijs, & absque iucunditate spirituali non erit, qui virtutum sedulus fuerit imitator. Quoniam autem non potest diligi, quod nequit intueri, vt diligenter legentis animus valeat in amorem & actum virtutis continentiæ, de qua sermo exortus est, accendi, cōuenienter nunc in commendatione & vtilitate ipsius insistendum est, quatenus alacrior eò reddatur ad illam obtinendam, quò fructus eius opulentior, & dignitas noscitur esse sublimior. Virtus nanque continentiæ adeo similis est, quod hominem quodammodo similem reddit naturæ angelicæ. Supergreditur nanq; continentia humanæ naturę conditionem, per quam homines vtcunq; Angelis assimilantur. Maior tamen in aliquo est victoria continentium quàm Angelorum. Angeli enim sine carne viuunt, continentes autem in carne triumphant. Differuntque in hoc homo pudicus & Angelus, quòd Angeli virginitas fælicior, hominis verò continentia fortior esse cognoscitur. Est continens Iesu Christi domus amabilis, & pulcherrima. Pulchritudinem enim quis maiorem potest æstimare decore pudici, qui amatur a rege, probatur a iudice, dedicatur domino, consecratur Deo. Hæc virtus homini honorem suum custodit. Honor hominis est libertas voluntatis, quę apprehensa potest velle & non velle. Nam in brutis, & incontinentibus est seruitus appetitus huic libertati opposita. Apprehenso enim delectabili accenditur concupiscentia eorum, nec habent potestatē eam extinguendi. Meritò igitur qui post carnem ambulant, in ventrem & libidinem proni, quasi irrationabilia iumenta reputantur, de quibus legitur. Homo quum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. (Psal. 48.) Deo etiam familiarem reddit continentia, de qua legitur. Incorruptio facit proximum Deo. (Sap. 6.) Vnde pudica, & continens anima de sua, aliorumque concupiscentia ingemiscens ait domino. Domine per continentiam colligimur in vnum, a qua dilapsi in multa defluximus. Verè enim minùs te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. Ipsa virtus ad contemplationem Dei præparat. Nam continentia est amor ab amore inferioris pulchritudinis nos remouens, & eleuans ad superiorem. Nil enim nobis volentibus ad contemplationem ascendere penitus plus est fugiēdum, quàm ista sensibilia, quæ incontinentiæ maximum sunt fomentum. Cauendumque magnopere est, dū hoc tegimur corpusculo, ne quo earum visco pennæ nostræ impediantur. Quibus integris, atque impollutis opus est, vt ad illam lucē inuisibilem, quæ nobis promissa est, ab his tenebris euolemus, quam Deus nec ostēdere quidem dignatur in concupiscentiarum cauea inclusis, nisi tales fuerint, vt ista vel effracta, vel dissoluta possint in auras suas euolare. Diabolum multum offendit continentia. Scriptum est enim. Post concupiscentias tuas ne eas, & à voluntate tua auertere. Si autem præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciant te in gaudiū inimicis tuis. Ipsi enim inimici continentiam nituntur auferre, concupiscentiarum laqueos tendunt, primordia bona pulsant, captant rudimenta virtutum, sancta desideria in ipso ortu festinant extinguere, scientes quòd ea subuertere fundata non possent. Vitia quoque carnalia continentia extinguit, quòd vt facilius assequatur, frequenter reuoluit apud se pudicitiæ amator: quale futurū sit cadauer hominis in sepulcro. Nihil quippe ad edomandum desideriorum carnalium appetitum tàm valet, quàm vt quisque amore continentiæ sedulo hoc, quod viuum diligit, mortuum penset. Gloriosè triūphat continentia de suo certamine. Nam inter omnia Christianorū certamina durissima sunt prælia castitatis. Maius proindè miraculum est de

de propria carne fomitem eradicare luxuriæ, quàm expellere immundos spiritus de corporibus alienis. Vas cordis syncerum custodit hęc virtus, de qua dicitur. Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, vt sciat vnusquisq; vas suũ possidere in honore. Tale nanque nos decet seruare Deo vas cordis, vt nulla sorde vel cõtagione carnis polluatur, sed vt castitatis continentia resplendeat. A deceptione quoque familiaris hostis custodit ipsa continentia. Nulla enim pestis efficacior ad nocendum, quàm familiaris hostis. Præcipuè igitur hac nos continentię virtute ornatos omnes esse oportet. Gestamus nanque laqueum nostrum nobiscum, circunferimus inimicum, hostem domesticum, scilicet carnem nostram de peccato natam, in peccato nutritam, corruptam nimis ipsa origine, sed amplius ipsa consuetudine vitiatã. Hinc est quòd tam acriter contra spiritum concupiscit, quòd assiduè murmurat, quòd est impatiens disciplinę, quòd illicita suggerit, quòd nec rationi obtemperat, nec vllo timore inhibetur. De qua tunc gloriosè triumphamus, quũ agnita illius fallacia amore continentiæ eam sub disciplina abstinentiæ coarctamus. Seruat etiã munditiam hæc virtus. Si enim continentiam diligimus, turpia fugiemus, antequam veniãt, nec alium quenquam verebitur plusquam nos. Omnia enim tolerabilia sunt præter turpitudinem. Ipsa virtus decorem prouidet moribus nostris, de qua sic per quendam dicitur. Si continens es, animi tui & corporis motus obserua, ne indecori sint, nec omninò illos contemnas, quia latent. Nam nihil differt, si nemo videat, quum tuipse illos videas. Est denique continentia ornamentum nobilium, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo viliũ, solamen mœrentium, augmentum omnis pulchritudinis, decus omnis regionis, minoratio criminum, multiplicatio meritorum, creatoris omnium Dei amica, soror Angelorum, victoria libidinum, schola virtutum, & possessio omnium bonorum, quam qui possidebit, habebit pacem in conscientia, lumen in mente, hilaritatem in facie, gaudium in anima, securitatem in morte, & partem in æternitate.

1.Thes.4.

De considerationibus, quę mentem iuuant ad refrenandum amorem voluptatis. Cap. III.

QVoniam in præcedenti capitulo satis compendiosè dictum est de multiplici excellentia & vtilitate continentiæ, nunc in præsenti tractandum est de ijs considerationibus, quæ iuuant mentem ad refrenandum amorem voluptatis. Superfluum quippe est laudare virtutẽ, & virtutis viam non propalare. Potius se quàm virtutem laudare conuincitur, qui ipsum finem, nec quà ad eum perueniatur, ostendere nititur. Ad contundendam igitur elatam curiositatem; quæ plus alta quàm vtilia profert, & quę erubescit plana & humilia, ne hæc sola scire videatur; dicantur perspicuè & simpliciter, quæ sunt illa, quæ compescunt amorem voluptatis: & hoc ad vtilitatem, eruditionemque legentiũ. Primò nanque consideratio loci, in quo sumus plurimũ iuuat. In valle enim miseriarum positi sumus, vbi eò magis flendum est, quò minùs flemus. Vndique sunt pericula, circũquaque discurrunt hostes, rapiũt, expoliant, vulnerãt, interimunt. Quoniam verò ignoramus, vtrum euademus, solerter studeamus omnem de cordibus nostris eradicare voluptatem. In hoc enim exilio nequaquam eiecit Deus hominẽ de paradiso, vt hic aliam faceret paradisum, sed vt operaretur in sudore, donec reuerteretur in terram, de qua assumptus fuerat. Excitat præterea ad contemptũ voluntatis tempus, in quo sumus. Vniuersum nanque tempus præsens quædam est vigilia solennitatis æternæ. Vigilia vtique non est tempus deliciarum, sed dies festus. Ideo fallax suauitas in temporalibus bonis, infructuosus labor, vana spes, perpetuus timor, & periculosa inest iucunditas; cui initium sine prudentia, progressus absque rubore, & finis cum pœna. Promouent similiter ad hanc compescẽdam voluptatem exempla Christi & Sanctorum. Tota enim vita Christi, quam in terris cum hominibus gessit, disciplina morum fuit. Omnia nempe bona mundi contempsit, quę contemnenda docuit, & omnia mala sustinuit, quæ sustinenda præcepit. Et quum non possit falli, quum sit sapientia, elegitque quod carni molestius est, id melius, id vtilius, id przeligendum est. Quisquis vero aliud docet vel suadet, ab eo tanquam a seductore cauendum est. Ab omni prorsus pollutione voluptatis mundum necesse est esse, qui cupit regnare cũ Christo. Christi exemplo viuendum est tibi o pudicitiæ amator, si Sanctorum cupis habere consortium. Ab immunditiæ & turpitudinis cogitatu pectus emunda, quoniam nullus nisi sanctos & iustos, simplices & innocentes, ac puros cœlestis aula suscipiet. Macula quoque, quæ per concupiscentiam contrahitur, nos ad ipsam comprimẽdam adiuuat. Polluitur enim anima huius pestis colluuione fœdata. O detestanda concupiscentiæ turpitudo, quę non solum mentem effœminat, sed corpus eneruat; non solùm maculat cor, sed tędat personam. Semper nanque illam præcedunt ardor & petulantia, semper comitantur fętor & immunditia, semper sequuntur dolor & pęnitentia, voluptatis insuper breuitas illam coercet. Voluptas enim breuis est, quæ quo auidius hausta est, eo citius in contrarium vertitur. Semper famem patitur, quum non habetur, quum autem habita fuerit, prorumpit dolor, angit mœror, hebe-

hebetatur mens, ingemiscit ratio, exhorretur vita, concupiscitur mors, & tardè cognoscitur diu stare non potuisse, quod male perpetratum est. Voluptatis quoque indignitas ipsius ardorem temperat. Ad illos nanque diuertenda est consideratio, qui voluptatibus se tradunt, quarum appetentia plena est anxietate, satietas vero fastidio, quarum motus quid iucunditatis habeat, ignoratur. Tristes autem voluptatum exitus esse, quisquis libidinum suarum reminiscitur, intelliget, quas si explicare veraciter vellet, nihil aliud quàm iumentum se extitisse fateretur, sed non decet Christianam professionem amor voluptatis, non conuenit Christiano delitias voluptatum quærere, quum sciat Christum in tot membris necessaria non habere. Propterea Christianum nomen ille frustra sortitur, qui concupitis voluptatibus Christũ minime imitatur. Parũ enim prodest solo nominis decorari vocabulo. Si autem Christianũ quempiam esse delectat, quæ Christianitatis sunt, gerat; & meritò sibi Christianum nomen assumet. Voluptatum etiam impunitas earum plurimùm suadet contemptum. Dulcedo nanque fœlicitatis humanæ nõ solũ multis amaritudinibus respersa est; sed & diuersis pęnarum generibus mulctanda: quod clarè exemplo eorum, qui illis potiti sunt, & transierunt, cognoscitur. Vbi sunt (quæso) amatores mundi, concupiscentiarum suarum executores, qui ante pauca tempora nobiscum erant. Nihil aliud ex eis remansit, quàm cineres, & vermes. Attende quid sunt, & diligenter considera quid fuerunt: homines fuerunt sicut & nos, comederunt, biberunt, lætati sunt, & in suis concupiscentijs exarserunt, duxerunt in bonis dies suos, & in pũcto ad inferna descenderunt. [Iob 21.] Hic caro eorum vermibus, illic anima eorum ignibus deputatur, donec rursus infęlici consortio colligati sempiternis inuoluantur incendijs; vt sicut socij extiterunt in vitijs, ita efficiantur in pęnis; atque vna sententia implicet, quos vnus infacinoribus amor copulauit. Voluptatum quoque varietas quàm plurimum illas conterit, & refrænat. Anima enim delectationis auida, ex quo ab vnitate diuinæ, & fraternę dilectionis recessit, quùm nequeat rerum qualitate satiari, iterum varietate impleri desiderat. Nunc ista, nunc illa quærit, nec tamen repetit, in quo requiescat. Cogitationes alternat, mutat consilia, diuersarum format in se species voluptatum, vt suo possit stabiliter frui desiderio. Nunquam verò tali indagatione ad sui poterit pertingere finem desiderij, quia sicut impossibile est lucem splendescere cum tenebris, & cum amaritudine perstare dulcedinẽ, æquè cõtrariũ est & præter naturã, in his tẽporalibus voluptatibus pacem perfectè in animo possidere. Quã sententiam profert Ecclesiast. [Eccl.] dicens. Vadam, & affluam diuitijs, & fruar bonis, & vidi quod hoc quoque esse vanitas.

Quanta mala homini voluptatum amatori, & sectatori proueniant ex ipsis voluptatibus.
Cap. IIII.

QVoniam contraria contrarijs elucescunt, consequenter quibus exaggeretur incommodis mens voluptatum amatrix, enarrandum est; vt eorum perceptione fiat quisque promptior ad continentiam capescendam. Multa nanque ex voluptatibus proueniunt mala. Et primò hominem in teterrimam seruitutem redigunt, & carnem contra spiritum rebellare faciunt: vnde si concupiscentiæ cœperint habere irritamẽta, eisque parum per consentiatur ad votum, fiunt duo contra vnum, & periclitatur conciẽtia; quia sicut continentia carnem spiritui reddit subditam; sic qui amore voluptatum delicatè nutrit corpus suum, postea inueniet ipsum contumax. [Prou. 29.] Nam & spiritus deficit, vbi corpus in voluptatibus requiescit. Vt enim caro mollibus, sic duris anima nutritur. Illam blanda fouent, & cõtumacẽ faciunt, hanc aũt aspera exercent, & cælibem efficiunt. Similiter voluptates multa corporibus mala inferunt, & pessimas consuetudines gignunt. Semper etenim caro malas suggerit voluptates, breues, & pęnitentia dignas, & nisi magna moderatione tẽperentur, in contrarium habituras. Quis verò hostis in quenquam tã perniciosus fuit, quàm in quemque voluptates suæ sunt. Quidã enim voluptatibus se mergunt, quibus in consuetudinem adductis illas euadere, etiam ipsarũ calamitatibus attriti, & varijs incommodis marcerati nequeunt, & (quod miserrimum est) eò peruenerunt, vt quæ illis superuacua extiterũt, facta sint necessaria. Seruiunt itaque voluptatibus, non fruuntur, flagellantur ab ijs, nõ oblectantur, & mala sua (quod malorum est vltimum) amant. Hæ quoque voluptates vitiorũ labe mentem polluunt. Licet enim sępe in medio carnalium Deus protegat vitam electorũ, tamen satis rarum est, vt quisquam inter voluptates sęculi positus a vitijs maneat illibatus, in quibus etsi non citò implicetur, aliquando tamen attrahitur, & fędatur. Ideò non diu potest esse securus, qui periculis est proximus. Certa speranda est palma, quando vitiorum voluptatumque distat materia. Ipsæ quoque voluptates animæ impediunt salutem, obliuionẽ Dei inducunt, a sapientia mentem retrahunt, sterilitatem bonorum operum inferunt, auferunt animi virilitatem, hominem impatientẽ faciũt, & spiritualibus delicijs cor priuant. Delicata enim est diuina consolatio, & non datur admittentibus alienam. Quis nanque audeat carnis illecebris deditus Paraclitum expectare? Sicut

enim

enim impoſsibile eſt, vt ignis inflammetur in aqua, ita (& præter naturam exiſtit) in cõpunctione cordis, & ſpirituali delectatione vigere delitias temporales. Hæc ſiquidem inuicẽ ſunt peremptoria. Illæ enim generant pudicitiam, hæ concupiſcentiam; illæ cor conſtringunt, et eleuant, hæ diſſoluunt.

Quibus modis valeat homo incorruptam cuſtodire caſtitatem & continentiam. Cap. V.

QVemadmodum continentiæ theſaurus laborioſè acquiritur, ita facilitèr amittitur, ſi eius puritas negligatur. Quapropter nunc ſermo formandus eſt, per quem erudiātur zelatores pudicitiæ, quomodo, quibusve exercitijs ipsã incontaminatam ſeruare queant. Vnde ſciendũ eſt, quòd ſex præcipuè ſunt, quæ valent incorruptam caſtimoniam cuſtodire: ſobrius videlicet cibus. Nunquam enim poterit ad decorem attingere pudicitiæ quicunque voracitati gulæ fræna laxauerit; neque ardentes poterit cõcupiſcentiæ ſtimulos inhibere, quiſquis deſideria gulæ arctare nequiuerit. Interioris hominis caſtitas virtutis huius conſummatione diſcernitur. Nequaquam verò cum robuſtioribus æmulis colluctare poſſe fidendum eſt cũ, qui in leuiori conflictu conſpicitur ab inferioribus, paruisq; ſuperari. Labor moderatus. Veluti enim ex temperato labore carnis incendia cohibentur, ſic ex ocio fouentur, et creſcunt. Nam per prophetam Ezechielem dicitur. Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas, panis abundantia, et ocium. Nempè ocioſitas mater eſt concupiſcentiarum, nouerca virtutum. Ipſa eſt, quæ virum pudicũm fortiſsimè præcipitat in omnem reatum laſciuiæ, facit ſuffocare virtutem, nutrire libidinem, et conſtruere ad gehennam: Habitus aſper, et vilis. Sicut enim continens et pudicus vilibus induitur veſtimentis, vt ſe oculis diuinæ maieſtatis exhibeat mundum; ſicut in Ioanne Baptiſta claret, qui Camelorum amictus pilis erat: ita econtrario impudicus et incontinens, vt videatur magnificus, ſatagit veſtiri duplicibus, indui mollibus, pretioſis ornari, vt ex Saluatoris patet ſententia dicentis. Qui mollibus veſtiuntur, in domibus regũ ſunt. Sed quid eſt homo pretioſis ornatus veſtibus, niſi ſepulcrũ foris dealbatum, intùs autem ſpurcitia plenum? Vtique hyacinthus, purpura, crocus, et byſſus in luno putreſcent: aurum, argentũ, et gemmæ in luto ſordeſcent. Nam quid ſit dignitas et honor apparet in puluere: poteſtas et gloria cognoſcitur in cinere: laſciuia autem incontinẽtium, et petulantia demergentur in baratri carcere: Cuſtodia ſenſuum. Ipſa nanque pudicitiã ſeruat. Fons etenim elationis, incentiuum libidinis, violatio caſtitatis eſt ſenſuum curioſitas;

Ezec. 16.

Mat. 11.

quoniam diſcedente mente à fonte vitæ, à lumine veritatis, à delectatione ſpirituali, quam in ſe inuenire poterat, fornicatur in pulchritudine, & amore creaturarum, & moritur; atque ſuſcipitur à prætereunte ſęculo, & cõformatur eidem. Quod fidelibus diſſuadetur ab Apoſtolo, quùm dicat. Nolite conformari huic ſæculo. Quicquid enim in ipſo eſt, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ, quæ omnia continentiæ inimica ſunt: Charitas ſermonis cum honeſtate. Alliga o homo, qui continentiam cuſtodire moliris, ſermonem tuum, ne laſciuiat, nec luxurietur, & in turpiloquio peccata ſibi colligat. Sit reſtrictior, & ripis coerceatur. Citò lutum colligit animus ſuperfluitate verborum. Iugum ſit in verbis tuis, & ſtatera, atque menſura. Age vt ſit grauitas in ſenſu, cõtinentia in mente, in ſermone pondus, atque in verbis modus. Ingreditur enim mors impudicitiæ per oſtium tuũ, ſi turpiter loqueris, ſi procaciter, ſi vbi non oportet. Vanus nanq; ſermo facilè polluit mentem. Et properè agitur, quod libenter auditur. Poſtremò euitatio opportunitatis peccãdi, ſcilicet perſonæ, loci, & temporis. Ante ignẽ nanque conſiſtens (etiam ſi frigidus ſit) aliquando diſſoluitur. Proximus periculo diu tutus non erit. Per aſsiduitatem citò peccat homo. Sæpe familiaritas implicauit, ſæpe occaſionem peccandi dedit, & quos voluptas non potuit in primordio, aſsiduitas poſtea ſuperauit. Melius denique eſt habere malorum diuortium, quã cõſortium, quia ſicut bona multa habet laudabilis vita, & frequens conuerſatio Sanctorum, ſic plurima mala ſocietas adfert malorum, quam quicunque tenuerit, continentiam nunquam tenere valebit.

Com. Io. 2.

De gradibus continentiæ, & de eius perfectione. Cap. VI.

IN fine commendationis continentię & caſtitatis deſcribenda eſt ipſius conſummatio atque perfectio, vt ad quem gradũ attigerit, ſciat vnuſquiſque legentium. Primus etenim pudicitiæ gradus eſt, ne euigilantis mens impugnatione carnali moueatur, & eliciatur. Secundus eſt, ne mens voluptarijs, & turpibus cogitationibus immoretur. Tertius eſt, ne fœmineo, vel tenuiter, ad concupiſcentiam moueatur aſpectu. Quartus eſt, ne vigilans vel ſimplicem carnis perferat motum. Quintus eſt, ne quum memoriam generationis humanæ, vel tractatus lectio, vel neceſsitas lectionis ingeſſerit, ſubtiliſsimè mentem voluptate actionis perſtringat, ſed velut opus quoddam ſimplex, ac miniſteriũ humano generi neceſſario contributum, tranquillo, ac puro cordis contẽpletur intuitu. Nihilque amplius de eius recordatione concipiat, quàm ſi operationem laterũ,

vel

vel cuiuslibet alterius officinæ mẽte pertractet. Sextus castimoniæ gradus est, ne illecebrosis phantasmatibus fœminarum, vel dormiens, illudatur. Licet enim hanc ludificationem peccato esse obnoxiam non sit credendum, concupiscentiæ tamen adhuc latitantis medullitus indicium est. Quam tamen ludificationem diuersis modis constat accidere. Nam secundùm illum vsum, quem vigilans vel exercere vel cogitare consueuerat, etiam dormiens vnusquisque tentatur. Hic est continentiæ finis, hæc pudicitiæ consummatio, hic est immarcescibilis fructus ligni vitæ, & ascensus primus victoriæ brauium in carne existens, quem qui possidet, futuræ incorruptibilitatis beatitudinem vtcunque prælibauit, percipietque a domino pro suorũ mercede laborum sexagesimum fructum in regione viuentium domino & cum domino, qui est incorruptionis fons, & largitor Christus, qui est in sæcula benedictus.

Mat. 13.

DE VIRTVTE PRVDENTIAE Atque de ipsius diffinitionibus, quæ virtus in fructibus ligni vitæ secundum tenet locum. Cap. I.

Psal. 118.

LVcerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Hæc est vera confessio omnium timentium Deum, qui luminis gratiã à Dei verbo se percepisse pronunciant, & eò verius diuinæ sapientiæ arcana intuentur, quò ab ipsa increata sapientia, non à seipsis, se protestãtur imbutos. Est enim increata sapiẽtia verbum in excelsis, in quo sunt omnia visibilia, & inuisibilia. Est nanque in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, multiplex, vnicus, subtilis, modestus, disertus, nobilis, incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum, humanus, benignus, stabilis, securus, habens omnem virtutem, omnia prospiciens, & qui capit omnes spiritus intelligibiles. Vapor est virtutis Dei, & emanatio est quædam claritatis omnipotentis Dei syncera, & ideo nihil inquinatum in illam incurrit. Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Est enim speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum luci comparata inuenitur prior. Attingit ergo à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Omnia illi patent, cuncta famulantur, & ab ipsa omnes spiritus intelligibiles illustrantur notitia veritatis. Hanc enim sapientiam, hoc verbum quærit sagax anima & rationabilis, cui consentiat ad correptionem, quo illuminetur ad cognitionem, cui innitatur ad virtutem, quo reformetur ad sapientiam, cui conformetur ad decorem, quo fruatur ad iucũditatẽ, & per ipsum recto tramite incedens non erret per abrupta vitiorum. Clamet ergo totis medullis cordis, quisquis à verbo se sentit alienum & semotum, dicatque ipsi verbo. Illumina oculos meos prudentia & discretione, ne vnquam obdormiam in morte ignorantiæ, dicatque inimicus meus diabolus, præualui aduersus eum, decipiendo ipsum. Illis enim præualet diabolus, qui absque discretione sua agunt. Falluntur nanque diuersimode, nunc nimio zelo, nunc callida suggestione, nunc palliata sanctitate, aliquando inordinata affectione, quandoque blandis, nonnunquam asperis. Talibus verò exprobrat sanctus Propheta Moses inquiens. Gens absque consilio est, & sine prudentia, vtinam saperent præterita, & intelligerent præsentia, ac nouissima, futura sci licet prouiderent. Euaderent prorsus cuncti protecti diuino aux lio & virtute discretionis. Quæ virtus discretionis, quum omnibus perutilis atque necessaria sit, præcipuè tamen præsidentibus, & aliorum curam gerentibus, quibus congruit sic pollere prudentia & discretione, vt non solũ seipsos, sed etiam omnes sibi commissos imbuant vitare noxia, appetere salubria, diligere honesta, vitare prohibita, operari recta, spernere terrena, & inuestigare cœlestia. At si propter imperitiam & imprudentiam hæc minimè agent, eueniet illis, quod scriptum est. Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt, & apud Deum duorum sunt noxij, sui videlicet & aliorum, quibus debuerant præbere monita salubria. Sed hanc foueam, hoc exitiale iudicium generosè euadent, qui prudentia discretioneque fulgent. Duplici nanque immortalitatis corona decorabuntur, tã pro propria, quàm pro aliorum laudabili vita, quorũ potissima extitere causa. Beata igitur anima, quæ hac virtute insignita est, quæ nouit perniciosa fugere, & proficua amare. Nã nihil aliud est prudentia, quàm scientia rerum bonarum, & malarum, cum illarum dilectione, & harum detestatione. Est etiam prudentia amor eorum, quibus adiuuatur, ab ijs, quibus impeditur, sagaciter discernens. Seu prudentia est præsens notio, futurorum pertractans euentum. De hac enim virtute veluti de speciali atque saluberrimo fructu ligni vitæ in consequentibus Domino auxiliante tractandum est.

Sap. 7. — Sap. 8. — Psal. 12. — Deut. 32. — Mat. 15.

De diuisione prudentiæ, & quæ memoriæ commendanda sint. Cap. II.

DIuiditur nanque prudentia in intelligentiam, prouidẽtiam, atque memoriam. Intelligentia autem est, per quã animus prospicit ea, quæ sunt. Prouidentia verò est, per quam videtur aliquid futurum antequam sit. Sed memoria est, per quam quis repetit ea, quæ fuerunt. Est enim memoria thesaurus cognoscibilium, et repositorium quoddã, in quo veritas vtilis, quam ratio inuestigando cepit, fideliter seruatur. In ipsa nanq; plura locanda

canda sunt, & tenaciter commendāda, beneficia (videlicet) innumera, quæ dedit Deus homini. Considera ô homo (clamat mundus), quantùm dilexit te qui pro te fecit me; seruio tibi, quia factus sum propter te, vt tu ita seruias illi, qui fecit & me propter te, & te propter se. Si sentis beneficium, si recolis donum, redde debitū, si accipis benignitatem, redde charitatem. Memora sit mandatorū Dei. Tu enim qui verā requiem, quæ post hanc vitam Christianis promittitur, quæris hic inter amarissimas vitæ molestias, suauem iucundamque delectationem gustabis, si eius, qui eam promisit, præcepta dilexeris, eaq; semper in memoria comportabis. Memora iustitiæ, quam Deus exercuit in transgressores mādatorum suorum, sicut patet de filijs Israel, quos Deus occidit in deserto propter ipsorum varia ingētiaque delicta. Memora diuinæ misericordiæ contra desperationem. Memoratus sum (inquit Sapiens) misericordiæ tuæ Domine. Misericors enim es Domine, cum creas, quia nullis beneficijs prouocatus vt præstes, miserator es, quum res cadētes tua pietate restauras. Nam misericordia tua Domine virtutum, & rex totius clementiæ, nō solum subsequitur ad custodiā, sed etiam præcedit ad gratiam conferendam. Si enim solum sequeretur, nemo donata perciperet, si tantum præcederet, nullus posset collata seruare. Memora laudabilis vitæ sanctorū. Qui autem sanctorum merita religiosè in arcano memoriæ pertractat, & qui iustorum gloriam frequenti narratione extollit, eorum mores sanctos, atque iustitiam imitetur, quoniam quē delectat alicuius sancti meritum, delectare debet par circa cultum Dei obsequium. Quia enim te imitari non debet, si laudat, aut laudari non debet, si imitari pertractat, vt qui sanctorum merita admiratur, admirabilis vitæ sanctitate reddatur. Memora aduersitatis in prosperitate, & cōtrario, sicut legitur. In die malorum ne immemor sis bonorum, & in die bonorum ne immemor sis malorum. Et alibi. Memento paupertatis in tempore abundantiæ. Memora peccatorum propriorum. Recogitabo (ait Esaias) omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. O memoria salutaris, amaritudo dulcis, fœlices lacrymæ, compunctio fructuosa, quæ dè peccatorum rememoratione generatur. Nam lugentes consolatur, pœnitentes emundat, virtutes erigit, componit mores, fugat vitia, crimina delet, diabolum fugat, cœlū aperit, Christo conciliat, Deum placat, & cælestium spirituum legiones iucundo ad se trahit affectu.

Matt. 25.
Num. 16.
Eccl. 51.
Eccl. 11.
Eccl. 18.

Quibus affectibus decor dignitas prudentiæ pateat. Cap. III.

MAgna est prudentiæ virtus plurimumque commēdabilis. Propterea (sicut scriptura testatur) Beatus est vir, qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia; quia melior est acquisitio eius negociatione argenti & auri primi purissimi. Lignum nanque vitæ est iis, qui apprehenderint eam, & qui illam tenuerint, beati. Melior est cunctis opibus, et omne delectabile huic nō valet comparari. Omne aurum in cōparatione illius arena exigua est. Vani enim sunt homines, in quibus nō est prudentia, nec absque formidine debent 10 viuere, quia sicut imprudentia timidum, sic prudentia reddit securum. Prudentia nanque liberat hominem à periculo. Vbicunq; enim fuerit prudentia, frustrantur vniuersa contraria, vbi verò prudentia negligitur, omnia contraria dominantur. Hæc virtus propriam cōtundit confidentiam, et alijs præbet in deliberatione assensum. Magna etenim est et infinita prudentia, quam nemo sic assequitur, vt eam non necessario per alios quærere videatur. Senes 20 ipsi consilio sapientiam discunt, et à maturis in commune quæritur, quod per omnium vtilitatem tractatur. Solatium curarum frequenter sibi adhibent maturi reges, et hinc meliores prudentioresque existimantur, si se soli omnia non præsumant. Hominem in bono conseruat hæc virtus. Non enim potest quis à malo fugere, et se in bono confirmare, nisi in cunctis, quæ agit, præsit prudentia, per quam discernendo cunctas singulasque moderari valeat voluntates, ne opinio versipellis fallat, ne decipiat ser- 30 mo versutus, ne quod malum est, bonum; ne quod bonum est malum esse credatur. Astutias diaboli superat. Intuetur nanque antiquus hostis, & humani generis inimicus vniuscuiusque mores, & cui vitio propinqui sint, examinat. Illaque opponit ante faciem eius, ad quæ cognoscit facilius inclinari mentem. Nam blandis ac lætis moribus sæpe luxuriam, nonnunquam vanam gloriam, asperis verò mentibus iram, superbiam, vel crudelitatem proponit. Ibi ergo 40 decipulam ponit, vbi esse decipulam mentis conspicit. Quæ cuncta intelligens prudens vir ad nihilum rediget, iuxta id quod legitur. Prudentia illius percussit superbum. Hæc virtus magisterium habet cæterarum virtutum. Nam discretio & prudentia omni virtuti ordinem ponit, modum tribuit, decorem & perpetuitatem confert. Non solum virtus est, sed virtutū moderatrix, ordinatrix affectuum, & doctrix 50 morum, quæ fixo gradu possessorem suum perducit ad Dominum. Nulla enim virtus perfici potest sine discretione. Tolle hanc & virtus vitium erit. Ipsaque affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumque naturæ. Sine hac virtute quasi de lumine ad tenebras currimus. Sicut qui importunè radios solis aspicit, tenebrescit, & inde nihil videre compellitur, vnde amplius cernere conatur, sic dum nosmetipsos plus iusto discutimus, de ipso

Prou. 3.
Iob 26.

ipso discretionis studio indiscretiùs erramus, quia plerunque virtus, quum indiscretè tenetur, amittitur, & quò plus se nolle contendit, eo sine prudentiæ moderamine deteriùs in præceps ruit. Bona domini nobis multiplicat commissa. Thesaurus quippe desiderabilis in tabernaculo prudentis, sed imprudens homo dissipabit. Nam quemadmodum prudens virtutibus modum imponit, ne fiant vitia, ita econtrario imprudenti si adsit timor, transit in desperationem; si dolor, in amaritudinem; si amor, in adulationẽ; si spes in præsumptionem; si lætitia, in dissolutionem; si zelus, in furorem. Hęc virtus lucerna est in viam paradisi dirigens. Nam qui non habet prudentiam, licet sit magnæ sanctitatis, similis est homini in altum respicienti, & vbi ponat pedem suum non videnti, qui de facili potest ruere. Quapropter meliùs est prudenter scire infirmitatem suam, quàm ea neglecta siderum cursus rimari, & terrarum fundamenta scrutari. Vera enim scientia prudenter afficit, non extollit, nec superbos, quos repleuerit, sed lamentantes facit, qua quisque quum repletus fuerit, primo loco se scire appetit, & iam sui conscius tantò per illam robustiùs sapit, quantò se infirmum in illa veriùs recognoscit. Hæc constantem efficit mentem. Nam virtute prudentiæ medij incedere debemus inter nimium timidos & nimium temerarios, vt simus quidem verecundiores iis, qui vt videantur ad indebitos actus fœda ambitione nituntur, & paulò fidentiores ij, qui iudicij futuri metu, etiam bonorum actuum cuncta refugiunt. Sine ista, sobrietatis virtutem minime obtinebimus. Nam cum magno conatu debemus, quicunque volumus sobrietatem acquirere, discretionem tenere, quæ nos à nimietate illæsos seruare potest. Nã ad vnum finem nimietas ieiunij & voracitas perueniunt, eodemque imprudẽtem dispendio vigiliarum immoderata continuatio, somnique torpor inuoluit. Vt enim mens cibi auiditate laxa perdit orationum vigorem, dum carnis nimia lassitudine prægrauata compellitur dormitare, ita rursum nimietate voracitatis oppressa emittere ad Deum preces, laudesque, non poterit. Nam per indiscretionis excessum debilitatum quemlibet ad illum statum reuocari necesse est, in quem negligens per incuriam deuenit. Vtrunque verò declinabit prudens, nec per voracitatem, nec per inediam prætergrediens discretionis limitem.

De laudabilibus virtutis prudentiæ effectibus, qui ipsam inter cæteras virtutes reddunt commendabilem. Cap. IIII.

SIcut ex fructibus cognoscitur arbor, & ex claritate & candore aeris ortus Solis, ita ex multiplicibus affectibus agnoscitur excellentia prudentiæ. Hæc habet enim dirigere actus aliarum virtutum. Sic enim diffinitur. Discretio siue prudentia, est in diiudicandis rerum causis actibusque virtutum prouida humanarum mentium ratio & moderatrix. Ipsius est ostendere quid, quando, & quomodo sit agendum. Vnde qui prudenter accedit ad rem agendam, necesse est, vt caueat, ne id solummodo consideret, vt illa res honesta sit, sed etiam vt habeat efficiẽdi facultatem. In quo ipso considerandum est, ne aut temerè despiciat periculum propter ignauiã, aut nimis cõfidat de se propter cupiditatem. Intuendum est quoque ne plus debito capiatur, & proiiciendum sit onus, ne sub ipso in via contingat deficere. In omnibus ergo negociis priusquã agrediatur ad opus, adhibenda est discretio. Cunctam enim disciplinam regularis ordinis moderatur æqualitas discretionis & prudentiæ, ne nimia remissio nutritiua sit criminum, vel impia discretio parricida sit virtutũ. Ipsius quoque prudentiæ est prouidere, vt opera nostra grata sint Deo, nobis vtilia, & proximo fructuosa, quod tũc fit, quũ non excedit terminos. Propterea (o prudentiæ amator) stude, ne tua prudentia terminos suos excedat, vt nõ callidus inuestigator latentiũ, & scrutator qualiũcunq; noxarũ ostẽdaris, alioquin mõstraberis digito, fastu plenus versipellis, & simplicitatis inimicus, cõmendatorq; culparũ, & postremo vno nomine à cunctis, malus homo vocaberis. In has ergo maculas prudentia immensurata perducet, pro quibus omnibus nec Deo, nec hominibus placere valebis. Prudentię quoq; est moderari feruorem præcipitantẽ. Nã virtus discretionis absq; feruore charitatis iacet, & feruor vehemẽs sine prudẽtiæ tẽperamento præcipitat. Ideo laudabilis est, cui neutrũ deest, quatenus feruor discretionẽ erigat, & prudentia feruorem regat. Quemadmodũ.n. arcus ex studio distẽditur, vt in suo tẽpore cũ vtilitate tendatur, qui si ociũ relaxationis non accipit, feriendi virtutẽ ipso vsu tẽtionis perdit, sic nimirũ fit in exercitatione spirituali, quũ aliquando feruor, & virtus per discretionẽ tẽperatur, seruatur, vt tantùm post vitia valenter feriat, ignauiamque excutiat, quantum ab exercitatione interim prudenter cessat. Hæc virtus res secundùm veritatem non secundùm multorum opinionem existimare facit, vndè quisquis prudentiam sequi desiderat, tunc per rationem rectè videt, si omnia priùs existimet, & penset, atque dignitatem rebus non ex opinione multorum, sed ex earum natura constituat. Ipsa virtus facit, ne relinquatur aliquid inchoatum, antequã ad perfectionem ducatur. Ad finem nanque debet perducere ea, quæ prudens intentio visa est suscepisse, quia sicut perfectam laudem pariunt, quæ perficiuntur, ita & vituperationem generãt, quæ in mediis conatibus imperfecta deseruntur. Defectus enim eorum aut consilium titubare, aut vires arguit defuisse. Scito igitur (o prudentiæ sectator) te in quibusuã debere perseuerare, quę cępisti,

pisti, quędam verò nec incipere, in quibus perseuerare sit noxium, quia commendabilius est, vt proposita non inchoes, quàm vt inchoata postponas. Prudentia insuper mutabilitatem cauere facit, si autem prudentiam amplecteris (o homo) vbique idem eris. Et prout rerum aut temporis varietas exigit, ita te accommodabis tempori, vt non te in aliquibus mutes, sed aptes. Vir etenim sanctus in sapientia stabilis manet sicut Sol, stultus verò vt Luna mutabitur. Ipsa virtus turpia in occulto sicut in publico vitare facit. Prudēti namque viro nihil turpe est faciendum etiam si omnes lateat, etiā si omnes homines celare posset. Quapropter nihil à nobis auarè, nihil iniustè, nil libidinosè, nihilque incontinēter est faciendū, quia sapientis proprium est quicquā, cuius ipsum pœnitere possit, non perpetrare, sed splendidè, constanter, grauiter, honesteque cuncta disponere. Hæc quoque potius in prosperis quàm in aduersis docet consultè agere. Tunc enim sancti viri, qui virtute prudentię pollent, quum sibi cernunt suppetere prospera mundi huius, pauida suspicione turbantur. In omnibus quæ agunt, cautè se gerunt, quia timent, ne hic laborum suorū fructus recipiant, formidantque ne diuina iustitia latens in eis vulnus aspiciat, & exterioribus eos muneribus cumulans ab internis & ęternis repellat. Sine hac virtute non potest homo actus rationis (scilicet cogitationes) ordinare. Nam prudētem virum quicquid pudet facere, pudet cogitare. Propterea tūc poterimus virtutem obtinere prudentiæ, quum inutiles laboriosasque cogitationes nostras represserimus, & tunc incipiemus bonas cogitationes dirigere, quum ab illis, quæ malæ sunt, libra discretionis studuerimus spiritum cohibere. Ipsius etiam prudentiæ propriū est non solum cogitationes, sed etiam intentionem ad finem dirigere, quod pernecessarium est. Quia si cor imprudentis semel noxia intētione corrumpitur, sequentis actionis medietas & terminus ab hoste callido superatur, quia omnes fructus arbor amittit, quæ veneni dēte in radice vitiata est. Summa igitur cura & prudenti discretione vigilandum est, ne vel bonis operibus seruiens mens reproba intentione polluatur. Scire itaque nobis prius necesse est, quæ sint viciniora fini, & quo ordine debeant fieri, scilicet vt prius fiat quod est vtilius ad salutem. Quo studio scilicet, vt ardentius, quò vehementiùs ad amorem accendatur. Quo fine, scilicet, vt ad ædificationem nostri & proximi. Nam sunt nonnulli imprudentes, qui scire volunt eo fine tantùm, vt sciant, & hæc turpis curiositas est, alij vt sciantur, & hæc detestanda vanitas est, alij vt scientiam suam vendant pro pecunijs, & honoribus, & hic obscœnus quæstus est, alij vt ædificent, & hæc laudabilis prudentia est. Hæc virtus prudentiæ etiam linguam moderatur, de qua sic legitur. Labia imprudentium stulta narrabunt, verba autem prudentium statera ponderabuntur. Sed & qui moderatur labia sua prudentissimus est. Diu igitur considerandum est, quid loquendum sit, & adhuc tacitè prouidendum, ne quid dixisse pœniteat. Sapiens antequam loquatur, multa priùs considerat; quid, cui, quo loco, quo tempore dicat. Nam solus ille scit rectè loqui, qui ordinatè nouit tacere. Hæc quoque cœlestis prudentia in spirituali bello triumphat. Vir nanque sapiens fortis est, & vir doctus, validus & robustus, quia innititur bello cum dispositione. Propterea erit salus, vbi multa consilia. Ecōtrario valde fortitudo destruitur, nisi per consilium fulciatur. Quoniam quò plus mens interiùs sine prudentia custoditur, eò deteriùs in præceps ruit. Mens etenim, quæ intus consilij, discretionisque sedem perdidit, foris se per desideria innumera spargit, & eò faciliùs ab inimicis vulneratur, quò extra se posita, quibus exagitetur tentationibus, non intuetur.

Quàm multa sint, & quæ sint illa, quæ non mediocriter prudentia aduersantur. Cap. V.

CVpientibus ad optatum cuiusque rei finem pertingere duo necessaria sunt scire, videlicet quà ad eam tenditur, nec ignorare contraria, quibus impediatur. Quia de requum vsque nunc luculēter patefactum sit iter, decusque prudentiæ, aperiendum est in consequentibus, quæ ipsi prudentiæ aduersantur, quatenus sicut in commendatione virtutis ex præcedentibus ad illam obtinendam lector factus est alacer, ita ex ijs, quæ inseruntur, efficiatur prouidus. Tantò nanque securius iter peragitur, quantò lucidius quæ sit recta, & quæ sit via obliqua, non ignoratur. Notandum est tamen, quod ignorantia prudentiæ plurimum aduersatur. Est autem ignorantia multiplex; quædam vitiosa, quę excusationem non habet, & prudentiæ contrariatur, videlicet si adsit affectio nesciendæ, quæ agenda sunt, vel vitanda, vel negligenda scientia. Multa nanque nesciuntur aut sciendi incuria, aut discendi desidia, aut verecundia inquirendi. Est etiam vitiosa prudentia laudabili valde opposita; quæ triplex est. Est enim prima prudētia carnis, de qua Apostolus ait. Prudentia carnis inimica est Deo. Hæc studiosiùs quæ carnis sunt implet, quàm quæ spiritus. Vnde necesse est, vt ex ipsius inordinato amore generetur pugna animæ laboriosa, & prudentiæ aduersa. Secunda est prudētia terrena, quæ pertinet ad diuitias, & honores, de qua sic legitur. Filij quoq; Agar, qui exquisierunt prudētiā, quæ de terra est, negociatores terræ & Themā, & fabulatores, & exquisitores prudētię & intelligētiæ, viā aūt sapiētię nescierūt, neq; cōmemorati sunt semitas eius. Tertia est prudentia diabolica, quę pertinet ad malitiam, de qua dicitur. Sapiētes sunt, vt faciāt mala, benè autē facere ne-

re nescierunt: Huiusmodi namque prudentiæ est, cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere, & quę vera sũt, falsa demonstrare. Opposita quoque multum est prudentiæ animi præsumptio. Valde enim est difficile, vt is, qui se sapientem existimat, mentẽ suã prudenter regat. Nam vera hominis sapientia efficitur humilitas suæ existimationis. Propterea laudanda prudentia est, quæ existimationem sui certo pondere examinat. Inordinata etiam cupiditas contrariatur prudentiæ. Sicut enim ij, qui per insanam mentem translati sunt, non iam res ipsas, sed passionis suæ phantasias vidẽt, ita quoque imprudentis mens semel vinculis cupiditatis astricta, semper aurum, semper argentum credit intueri. Aurum enim gratius quàm solem cõspicit, ipsaque eius ad Deum supplicatio aurum quærit, & assidue meditatur: quod magnæ imprudentiæ notissimum est indicium. Postremò insipientium societas nõ mediocriter prudentiæ aduersatur. Hoc sacro attestante eloquio, atque dicente. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, amicus verò stultorum similis illis efficitur. Diuersitas nanque naturarum nunquam potest habere concordiam. Vnde & plurimùm contingit, vt quoties bonus malo coniungitur, non ex bono malus fiat melior, sed ex malo bonus contaminetur. Ideo liquet, quòd multos præcipitare facit à via prudentię imprudentium nefanda societas.

Hier. 4. D. Greg. li. x. Mor. c. 16. in c. 14. Iob.

Prou. 13.

De qua duplici ordinatione, homini ad perfectionem prudentiæ cupienti venire necessaria, in qua ipsius virtutis culmen consistit. Cap. VI.

QVoniam difficillimum, & penè impossibile est ad alicuius rei perfectionem attingere absque ordine, & potissimùm in certamine virtutum, atque consummatione ipsarum, in hoc capitulo procurret sermo in narrationem earum rerũ, in quibus ordinare debet se mens, vt ad culmẽ perducatur prudentiæ. Tantò etenim homo ad perfectionẽ huius virtutis erit propinquior, quãtò in iis, quæ sequuntur, extiterit prouectior. Quadruplex autem debet esse prudentis viri ordinatio. Prima est considerationis. Nam consideratio est, quę cõfusa discernit, sparsa colligit, occulta rimatur, verum inuestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc siquidem est, quæ agenda pręordinat, acta recogitat, & in aduersis prospera præsentit. Redi igitur per considerationem ad cor tuum, quisquis es, qui sapientiam & prudentiam cupis adipisci. Discute assidue teipsum, cõsidera vnde venis, quò vadis, quò modo viuis, quãtum quotidie proficis, quantum deficis, quibus cogitationibus magis incursaris, qualibus affectibus frequentius tangeris, vel quibus tentationũ machinis à maligno spiritu acrius impugnaris. Quia eò certius, & citius ad culmen prudentiæ proficies, quò statum interioris hominis considerando plenius cognosces. Secunda ordinatio est affectionis. Sapientia est Deus, & vult non solum dulciter amari, sed & prudenter, alioqui zelo suo spiritus illudet erroris negligentem scientiã charitatis. Non enim habet callidus hostis machinamentum efficacius ad tollendam dilectionem, quàm si efficere valeat, vt incautè, & non cum iudicio discretionis ambuletur. Tertia est ordinatio negociorum secundùm diuersitates temporum. Prout enim veræ prudentiæ competit regula, distribuenda sunt tam spiritualia, quàm corporalia exercitia. Cui spiritualia, spiritualia, cui temporalia, temporalia. In quibus sic exoluat omne debitum spiritus Deo, corpus spiritui, vt si quid fuerit intermissum, si quid neglectum, si quid imperfectum, suo loco, suo tempore, suo modo non transeat impunitum, vel irrecompensatum. Hoc tamen sciendum, & tenaciter annitendum est, quod extra quotidianum sacrificium, vel lectionis studium, aut corporale exercitium conscientiæ, discussioni, emendationi, compositioni pars sua diei negãda non est. Quarta ordinatio est ad spiritualem pugnam. Circa quam animaduertendum est, quòd virtus atque discretio animæ præparantis se ad pugnam debet esse ad certamina sibi competentia, quia quodlibet certamen faciliter exuperat, qui mentem certamini ante certamen parat. Quapropter qui pacem, quæ de prælij triumpho prouenit, desiderat, ante bellum se præparet. Qui victoriam cupit, pericula consideret diligenter, & qui prosperos optat euentus, dimicet arte non casu, prudentia animi non robore corporis, quoniam fit sæpicule, vt qui imprudenter se exponunt in aciem, non de victoria, sed de fuga excogitent. Nemo etenim prouocare, nullus audet offendere, quem intelligit prudentiorem, superioremque se, si pugnet. Nam anima virtutibus fulta, & prudẽtia decorata inimicis suis terribilis est, vt castrorum acies ordinata, quæ etsi aliquando concuti potest, nunquam tamen vinci potest. Hæc sunt, in quibus ordinata mens ad culmen prouehitur prudentiæ. Ista nempe sunt studia ipsius, vt videlicet caueat quicquam per ostentationem fingere, sed sensum verbis simpliciter aperire, vera, vt sunt, diligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare, quàm facere, nullam iniuriæ vltionem quærere, putare lucrum contumeliam pro veritate. Sed hæc prudentium simplicitas irridetur, & à mundi sapientibus fatuitas reputatur. Aiunt enim, quid stultius in hoc mundo, quam amissa non quęrere, possessa rapientibus relaxare, nullam pro acceptis iniurijs vltionem reddere, imò adiunctis alijs, patientiam præbere. Sed hæc sunt veræ sapientiæ exercitia. Hæc prudentiæ generosa certamina sunt, quæ virtus se possidentium est ornamentum insigne, atq; in fructibus ligni vitæ memorati secundum obtinet locum, quam qui habuerit, periclitari non poterit, iuxta Salomonis sententiam dicentis.

Cant. 6.

D. Greg. li. x. Mor. c. 16. in c. 14. Iob.

Prou. 2. centis. Si inclinaueris cor tuum prudentiæ, si quęsieris illam sicut pecuniam, & quasi thesauros effoderis illam, tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei inuenies, quia Dominus dat sapientiam, & ex ore eius scientia & prudentia. Custodiet hæc rectorum salutē, & proteget gradientes simpliciter, seruās semitas iustitię, & vias Sanctorum custodiens in sæcula sæculorum.

DE VIRTVTE IVSTITIAE, ATQVE ipsius diffinitione, quę inter cęteras virtutes pręexcelsa pollet dignitate, & in fructibus ligni vitę gradum promeretur tertium. Cap. I.

LVX orta est iusto, & rectis corde lætitia. Hanc sententiam Dauid plenus Spiritusancto eructauit, insinuans ex quo fonte pullulet iustitia, & quo fine ad amorem iustitiæ prouocet legentem. Lucem nanque præmisit ortam esse iusto, lucem vtique gratiæ, ne inaniter iustus de sua se iactaret iustitia. Non aūt pōt vera esse iustitia, sine prius iustificāte gratia. Gratia etenim se homini infundens ipsum iustificat. Hoc Apostolus manifestat inquiens. Iustificati gratia ipsius, & cætera. Alibi etiam dicit scriptura. Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, vtique sine gratia. Gratia etenim est quædam lux diuina diuinitus infusa, gratis data, quæ interioris hominis illuminat oculos, & excitat affectum; vt videat, quæ agēda sunt, & quæcunque viderit, opere perficiat. Absque ijs nunquam iustificabitur homo. Econtrario quanto magis in homine abundat gratia, tanto magis cumulantur in ipso iustitiæ opera, in quibus abscondita sunt gaudia & lætitiæ, veritates, atque spirituales infusiones, quæ solummodo à rectis corde percipiūtur, & noscuntur; quia manna absconditum sunt. Has qui gustant, merentur ex ipsarum participatione cumulatius esurire iustitiam. Tales nempè beati sunt, qui fœlicem esuriem comprobantur sustinere iustitiæ, quoniam ipsi saturabuntur. Ex qua saturitate alacres existunt ad tolerantiam aduersorum, impigri ad obedientiam præceptorum, & spiritu feruentes ad cōtemptum terrenorum, atque affectuoso charitatis zelo accensi ad commoda proximorum. Nā vera iustitia magis alijs quā sibi prodest, & vtilitates suas negligit, communia emolumenta præponens. Hoc enim totum præsidentibus necessarium est, qui amore iustitię, & ardore dilectionis proximi debent opus non dignitatem quærere, laborem nō delicias, non crescere fastigio, sed humilitate decrescere; vt fiant serui & ministri hominum, propter Christū, quatenus intermissa Rachele decora facie, intrent ad Lyam oculis lippam, & de monte cum Mose descendant de ocio contemplationis ad campum & laborem actionis, alioquin strenuè subditis ministrare nequibūt, quoniam qui proximorum lucra quærunt, non suam sed aliorum debent zelare vtilitatem. Tantò ergo quisque fit iustior, quanto pro iustitiæ & charitatis zelo omnibus fit communior. Nam iustitia sic describitur. Iustitia est habitus in communi vtilitate seruatus suam cuique tribuens dignitatem, vel iustitia est conseruatrix societatis humanæ, item est amor soli amato seruiens, & propterea recte dominans. De hac itaq; vti de singulari virtute, ac speciali ligni vitæ fructu specialiter tractandum est.

psal. 90. — Rom. 3. — psal. 142. — Mat. 5.

De diuisionibus virtutis iustitiæ. Cap. II.

QVoniam iustitia communis est virtus, vt faciliùs cognoscatur eius elegantia, diuisiones ipsius prius inferendæ sunt, quatenus cōpertis illis in fronte narrationis eiusdem ad ea, quæ sequentur, præconia eius vigilantior efficiatur lector. Sciendū igitur, quòd iustitia diuiditur in religionem, pietatem, gratiam, vindicationem, obseruantiam, & veritatem. Religio nanque est, quæ cuique superiori curam, cæremoniamque affert. Pietas est, per quam coniunctis sanguine & beneuolentiæ affectus & diligens tribuitur cultus. Gratia est, qua amicitiarum & officiorum alterius memoria & remunerandi voluntas continetur. Vindicatio est, per quam ius, & iniuria, & omne, quod obscurum est, defendendo atque vlciscendo propulsamus. Obseruantia est, per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam, & honore dignamur. Veritas est, per quam immutata ea, quæ sunt, aut fuerunt, vel futura sunt, dicuntur. Potest & breuiter in duo diuidi velle, videlicet omnibus prodesse, & nulli nocere. Amabis, (ait quis) Deum, si illum imitaberis, vt velis omnibus prodesse, & nulli nocere, & tunc virum iustum appellabunt te omnes.

Quòd dupliciter, à natura, scilicet, & à scriptura admonemur seruare iustitiam. Cap. III.

DVpliciter admonemur seruare & amare iustitiam, scilicet à natura & à scriptura. Natura enim nos excitat tripliciter. Dedit nanque rectitudinem humano corpori, dedit staturam homini rectam, vt ista corporea rectitudo exterioris viliorisque figmenti hominem illum interiorem, qui ad imaginem Dei factus est, spiritualis suæ seruandæ rectitudinis admoneret, et decor limi deformitatē argueret animi, tacitè ex hoc illi insinuās nihil indecētius fore, quam curuum recto corpore gerere animū. Excitat etiam natura ad iustitiā, quum ea, quę iustitiæ sunt, pro magna parte naturaliter in corde hominis scripta sint. Quod Paulus euidēter exprimit dicēs. Quum enim gētes, quæ legē nō habent naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, huiusmodi legem nō habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostēdunt opus legis scriptū in cordibus suis, testimoniū illis reddente conscientia ipsorum. Augustinus etiam ait. Furtum certè punit lex tua (Domine) et lex scripta in cordibus hominum, quæ nequaquam

Rom. 2.

quam æquo animo ipsum furem furari patitur. Excitat quoque ad iustitiam natura, quum bruta animalia multa docent, quę pertinent ad iustitiã, vt innocentiam, cõcordiam, pietatem ad animalia sui generis. Nam cuncta animantia in suo genere probè degunt, & congregari videmus, stareque contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat, serpentum morsus non petit serpẽtes, nec marinæ beluæ ac pisces nisi in aduersa genera sæuiunt. At homini ex homine plura sunt mala. Non solum (sicut patet supra) natura nos excitat ad iustitiam, sed etiam scriptura, quæ per Prophetam nos admonet dicens. Indicabo tibi o homo, quid sit bonum, & quid Dominus quærat à te, vtique facere iudicium & iustitiam, & diligere misericordia, & solicitè ambulare cũ Deo tuo. Et alibi eius magnificentiam extollens ait. Iustitia est perpetua & immortalis, iniustitia verò mortis est acquisitio. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam (ait magister bonus, doctor veritatis, & virtus Dei) quoniam ipsi saturabuntur. Plura alia sunt huius gloriosæ virtutis præconia, quæ enarrare longum est. Sectemur itaque iustitiam, per quam ad ęterna gaudia pertingitur, iuxta Psalmographi sententiam dicentis. Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitia.

Mic. 6. Sap. 1. Mat. 5. Psal. 67.

Quibus effectibus luculenter appareat virtutis iustitiæ excellentia. Cap. IIII.

EX multiplicibus effectibus dignoscitur huius virtutis excellentia. Hæc nanque beatificat, sicut dicitur. Si quid patimini propter iustitiam, beati. Et alibi. Qui timet Deũ, faciet bona, & qui continens est iustitiæ, apprehendet illam, & obuiabit illi quasi mater honorificata. Et infrà. Stolam gloriæ induit illum, iucũditatem & exultationem thesaurizabit super illũ, & nomine æterno hæreditabit illũ. Ipsa in præsenti vita à malo pœnæ custodit, sicut per Danielem dicitur. Conclusit ora leonum, & non me contaminauerunt, quia coram eo iustitia inuenta est in me. Econtrario pœna præsens, quæ animum iniusti à prauis desideriis non mutat, ab æternis supplicijs non liberat. Sed quem iustitia corrigit, ad sequentia mala non inducitur. Hæc appetitũ boni transitorij restringit. Iustus enim est ille, qui ad terrena non incuruatur, qui ad cęlestia totus erigitur, qui diuinæ voluntati humiliter subditur, cuius medium non exiens ab extremis paupertate & patientia regulatur. Ipsa quoque homini pacẽ tribuit. Duæ sunt amicę charitatis vinculo cõglutinatæ, scilicet iustitia, & pax, vnam vis, & alteram non tenes. Nemo est, qui non velit pacem sed non omnes volunt operari iustitiam. Interroga omnes homines, vultis pacem? Respondebunt tibi, volumus, optamus, cupimus, amamus. Si pacem vis, ama iustitiam; quia indiuisæ amicæ sunt iustitia & pax. Ipsæ se inuicem osculantur. Si iustitiam amicam pacis non amaueris, non te amabit ipsa pax. Ipsa etiam mortem, quæ omnibus terribilis est, facit non timere propter mercedem, quę iustis debetur. Bona enim est mors iusti propter requiem, melior propter nouitatem, optima propter securitatem. Pretiosa vtiq; iustorum mors tã quàm finis laborum, victoriæ consummatio, vitæ ianua, & perfectæ securitatis ingressus. Ecõtrariò mors iniustorũ pessima. Nam mala est in mundi amissione, peior in carnis separatione, pessima in vermis, ignisque cõtritione. Hæc quoque tribuit vnicuique, quod suum est. Si enim cupis tenere iustitiã, redde omnibus, quę sua sunt: Superiori reuerẽtiã, & obediẽtiã, quarũ altera cordis, altera corporis est. Aequali tribue cõsiliũ, quo ignorantia erudiatur, & auxilium, quo infirmitas adiuuetur: Inferiori autem & subiecto custodiam, vt possit cauere peccatum, & disciplinã, vt quod minùs vitauit, minimè maneat impunitum. Ipsa etiã principem, & populorum rectorem plurimùm cõmendabilem reddit. Nam regis iustitia est pax populorum, tutamen patriæ, immunitas plebis, munimentum gentis, cura languorum, gaudium hominum, ęcunditas terræ, solatium pauperum, hæreditas filiorum, et sibimet ipsi spes futuræ hæreditatis. Ipsa est, quæ facit parentes, et omnia temporalia contemnere. Iustitia nãque virtutis splendor est maximus, quæ non nouit matrem, personam non accipit, veritatem nouit, Deum imitatur, et temporalia cuncta vilipendit. Quod enim peccatores voluptatem existimant, hoc iusti proculdubio pęnam putant. Iustus verò mirãda agit, opprobria recipit; vt qui extra foras per laudes potuit, repulsus contumelijs ad semet ipsũ redeat, et eo robustiùs se intus in Deo solidet, quo foris minus inuenit, vbi requiescat. Hæc fructus videtur esse aliarum cardinalium virtutum. Nam propinquior esse cognoscitur mercedi iuxta illud. Retribuet mihi Dominus secundũ iustitiã meã: Saluti, sicut scriptum est. Salus animę in sanctitate iustitia: Laudi, sicut dicitur de ea. Iustitia perpetua est, et immortalis: Coronæ, prout per Paulum dicitur. Reposita est mihi corona iustitiæ.

1. Pet. 3. Eccl. 15. Ibid. Dan. 6. Rom. [14]. Psal. 84. Psal. 115. Psal. 33. Psal. 17. 2 Reg. 22. Eccl. 30. 2. Tim. 4.

Quot virtus iustitiæ comprehendit in se virtutes, quę ordinant ad proximum, ad seipsum & ad Deum. Cap. V.

NOn solùm ex ijs quæ dicta sunt, comprehenditur iustitiæ excellentia, sed etiã ex eius dilatatione. Nã generalis iustitia comprehendit virtutes ordinantes ad proximum, ad seipsum, & ad Deum: propter quod iustitia dicitur circuire omnes virtutes, & quòd non tantum est virtus specialis, sed etiam generalis, comprehendens totius animæ rectitudinẽ, quum ipsa dicatur rectitudo volũtatis. Per iustitiam comprehenduntur virtutes ad proximũ ordinãtes, videlicet ęquitas, quæ cuilibet dat, quod suum est, quę negligit propriam vtilitatem, vt seruet communem æquitatem. Et liberalitas, quæ

est quidam animi motus faciens & approbans liberas largitiones sine spe retributionis. In ipsa autem liberalitate modus adhibendus est rerum & personarum: Rerum, vt non omnia vni, sed singulis quædam præstentur, vt pluribus prodesse possint, iuxta illud Prophetæ. Dispersit, dedit pauperibus: Personarum, vt primùm iustis, deindè peccatoribus, quibus tantum prohibemur dare, non quia homines sunt, sed quia peccatores. Comprehendit etiam virtutes, quæ ordinant ad seipsum, sicut est innocentia, quæ est in anima, quæ est integra sine peccato. Sicut enim paruulus non perseuerat in iracundia, læsus non meminit, videns pulchram mulierem nõ delectatur, nec aliud cogitat, & aliud loquitur; sic & nos nisi talẽ habuerimus innocẽtiam, & puritatem, non poterimus habere veram iustitiam, quę in regnum conducit cœlorum. Ordinat quoque ad seipsum pœnitentia, quæ est renouatio baptismatis, emptrix humilitatis, indefinens abdicatio corporalis consolationis, filia spei, negatio desperationis, conscientię emendatio, voluntaria omnium tribulantium patientia, & Domini reconciliatio. Ad quam peragendam non sufficit mores in meliùs commutare, & à malefactis recedere, nisi & de iis quæ facta sunt, satisfiat Domino per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis. Nec solùm quæ ad proximum, & quæ ad seipsum, sed et quæ ad Deum virtutes ordinant, comprehendit iustitia, scilicet latriam, pietatem, & obediẽtiam. Latria enim est cultus Deo debitus & exhibitus, vel est voluntas impedendi Deo cultum debitũ. Triplex verò est cultus Deo debitus, scilicet cordis, oris, & operis. Cultus autẽ cordis in duobus consistit, in cognitione Dei, & in affectione cum debita subiectione. Cognitio autem ad cultũ Dei pertinens est credulitas, qua credit anima Deo sicut credẽdum est, scilicet per se, & à se, & super eam, sicut primæ veritati credendum est. Est etiã credulitas, qua credimus de Deo digna Deo, vt summam potentiam, summam sapientiam, summam bonitatem, & quod ipse est omnium bonorum creator & conseruator, mundi gubernator, hominis redemptor, seruientium sibi liberalissimus remunerator, & eorum, qui pertinaciter rebelles sunt, zelantissimus retributor. Affectionũ autem ad cultum Dei pertinẽtiũ vnà est timor, non qualiscunque timor, sed quali timendus ille est, cuius potentię nullus potest resistere. Alia est spes, non qualiscunque spes, sed qualis ponenda est in eo, cuius potentiæ fulcimentum est liberare ab omni miseria, cuius summæ sapientię notissima est miseria nostra. Abyssus enim miseriæ nostræ inuocat abyssum misericordię illius. Alia est amor, & non qualiscunque, sed quali amãdus est, qui optimus est in se, & ideò omni amore dignissimus, qui est etiam fons omniũ bonorum, à quo suscepimus omnia bona, quę habemus, & quę habuimus, & à quo nos suscepturos speramus, quicquid boni suscepturi sumus. Quisquis ergo est, qui se, qui iustitiam & Dei cultum desiderat, Deũ timeat & amet, vt ab eo ametur. Tunc autem eũ amabit, si in hoc ipsum imitetur, vt velit omnibus prodesse, & nulli nocere. Cultus autem oris est vocalis professio maiestatis diuinæ, quam fideles faciunt frequenter Deum orando, laudando, benedicendo, & gratias agendo. Cultus verò operis est, quum aliquis recognoscit opere singulare Dominium Dei, genuflectendo, & curuando se, sicut dicitur. Mihi curuabitur omne genu. Et alibi. Curuabo genu Deo excelso. Pietas autẽ quæ ad Deum ordinat hominem in obsequio piæ religionis, necessitudini generis antefertur. Nulla enim Deo merces melior, quàm ea, quæ habet pietatis munera. Pietas nanque grata Deo Deũ recõciliat, necessitudines fouet. Ipsa est Dei cultus, merces parentum, filiorum stipendium, iustorum tribunal, egenorum portus, miserorũ suffragium, & indulgentia peccatorum. Obedientia vero, quę ad Deum ordinat hominem, est voluntas faciendi præceptum superioris, scilicet Dei. Si cor nostrum per inobedientiam non reprehẽdit nos fiduciam habemus apud Deũ, quicquid petierimus à Deo, accipiemus. Hanc nobis insinuare voluit Dominus Iesus, per obedientiam, quam exhibuit patri, de qua Apostolus ait. Christus factus est obediens patri vsque ad mortẽ crucis. Vnde frequenter cogitandus esset amor ille, ex quo altissimus voluit pro nobis obedire vsq; ad mortem crucis, vt confunderemur non obedire obedienter, quæ ab ipso nobis iniunguntur.

Psal. 111. Esa. 45. Mich. 6. Phil. 2. Psal. 41.

Quibus studijs exerceatur anima, vt ad perfectionem veræ iustitiæ attingat, & quæ sit ipsius perfectio. Cap. VI.

QVemadmodum omnis professio, omnisque ars certum habet modum & exercitiũ, quo ad sui finẽ facilius ducatur, ita & virtus iustitiæ, de qua loquitur præsens sermo, habet studia sua, per quæ homo ad perfectionem ducitur veræ iustitiæ, tantoque efficitur Deo propinquior, quantò in his exequendis extiterit promptior, quia reuera nulla maior est iustitia, quàm seipsũ Deo offerre sacrificium immaculatum. Cætera nanque sacrificia cęlesti regi grata non sunt, si ille, qui offert, semet prius cũ alijs sacrificijs nõ obtulerit. Primũ .n. sacrificiũ, propter quod hõ ad perfectã proficit iustitiam, est sacrificium contriti cordis pro perpetratione scelerum suorum. Nam contritio sola est, quæ facit animam obhorrere purpuram, desiderare cilicium, amare lacrymas, fugere risũ, & verã sectari iustitiam. Si voluisses (ait Dauid,) sacrificium dedissem vtique holocaustis non delectaberis. Et subdit. Sacrificium Deo spiritus cõtribulatus, cor contritum & humiliatũ Deus nõ despicies. Aliud sacrificium est corporis propter Deum

Psal. 50.

Deum mortificari, de quo Apostolus. Obsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem. Per hoc enim multa acquiruntur bona gratię propter hoc opus iustitiæ. Amaritudinem nanque radicis dulcedo pomi compensat, pericula maris speluci delectant, dolorem medicinę spes salutis mitigat. Qui enim desiderat nucleum, frangat nucem, & poenitentiam agat, corpus mortificet, qui vult æterno adhærere bono, & perfectam obtinere iustitiam. Hæc autem Christi præconia narrare possunt, qui ad palmam indulgentiæ peruenire meruerunt. Tertium vero sacrificium, propter quod impletur iustitia, & Deus promeretur, est, quum miseriis proximorum compatimur ex corde. De hoc Apostolus. Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci. Talibus enim hostijs promeretur Deus. Misericordia autem est affectio, quæ nec voluntate coercetur, nec ratione subiicitur, sed ipsas pias iustorum mētes ad compassionem dolentium necessario cogit affectu. Nam misereri dolētium plurimum Deo placet. Ipsaque cōpassio est timor pius, humilis, fructuo sus, qui cuilibet (quantumlibet) peccatoris facile misericordiam promeretur. Talis timor generat, nutrit, & seruat humilitatem, mansuetudinem, patiētiam, & longanimitatem, & ad perfectam prouehit iustitiam. Est & aliud sacrificium, quod pro amore iustitiæ homo Deo offert, idest cordis igne diuini amoris inflammati. Si igitur vis a vitijs perfectè purgari, & iustitiam perfectam obtinere inquantum praeuales, accende in te ignem diuini amoris. Nam si dulcedinem diuini amoris gustaueris, de temporali delectatione non curabis, tantoque ardentius iustitiæ opera implebis, quātò amplius cœlesti dilectione abūdaueris, & tunc Deo suauissimum incensum adolebis, quum cor tuū eius pio sanctoque amore flagrauerit. Quintum autem sacrificium, per quod iustitia cōsummatur, si Deo iugiter offeratur, est sacrificiū laudis, de quo dicitur. Immola Deo sacrificium laudis. Illa verò summa & digna laus est, quę non de creatura, sed de creatore concipitur, quæ nō mortali, sed æterno regi libatur, quam quum acceperis, nemo tollet à te. Cui aliunde comparata omnis iucūditas mœror est, omnis suauitas dolor est, oē dulce amaru ē, oē decorū fœdū est, oē postremo, quod delectare potest, molestū ē. Hæc ē quæ ciues cęlestes lætificat, & beatos facit, sicut in psalmo dicitur. Beati qui habitant in domo tua domine, in sęcula sæculorū laudabunt te. Aliud quoque est sacrificium iustitiæ, quo nihil in hac peregrinatione perfectius, gratiusque Deo offerri potest, de quo sic legitur. Tanquam aurum in fornace probauit eos, & quasi holocausti hostiam accepit illos. Vtique tales sunt, qui pro veritate & iustitia animas suas tradiderunt tormētis, conuitijs & morti. Consummatio autem huius est introitus ad gloriam. Adeo enim placet hoc sacrificiū Deo, quod per ipsum omnia mūdātur peccata. Huic patent regna cęlorum. Nulli nāque tam securè datur exire de corpore, sicut cui donatū est per iustitiam seipsum Deo offerre. Hic est cursus & hæc est perfectio veræ iustitiæ, pro qua quicunque occubuerit, perpetuā recipiet à domino coronam gloriæ, sicut ipse ait. Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Gradus tertius, & fructus tertius in ordine ligni vitæ est iustitia, quam qui tenet, teneat, nec ipsam deserat, quia hæc est securitas mentis, tranquillitas animi vitiorū inimica, dæmonum terror, bonorum causa, virtutū operatrix, hominum auxiliatrix, populorum custodia, securitas mortis, Dei amica, angelorū cōsors, & omnium gratiarum interuentrix efficax, quam qui tenuerit, non peribit in æternum.

Rom. 12. Heb. 13. Psal. 49. Psal. 83. Sap. 3. Mat. 5.

VNDE ORIATVR CHARITAS, ET quàm sit necessaria virtus, & de ipsius virtutis diffinitionibus, quæ charitas in fructibus Ligni vitæ quartum sortitur locum. Cap. I.

Viam mandatorum tuorum cucurri, quū dilatasti cor meum. O vera cōfessio, & prædicanda cognitio, quæ ignorat vsurpare alienam gloriam, & se extollere supra mensuram. Nemo aliunde præsumat, quàm ab æterno charitatis fonte, nullus sibi arroget, quòd potest. Hæc vna omnium diligentium Deum sententia. Omnes dicant domino, viam mandatorū tuorum cucurri, quùm dilatasti cor meum. Quis potest enim mandatum sine charitate perficere, & quis potest legem absque cordis dilatatione cōplere? Nemo absque te (domine) potest hoc, sed neque bonum cogitare. Tuum est (domine) gratificare, tuum est iustificare & glorificare. Quem enim prædestinasti in te, vocasti per te, & ei tribuisti charitatem, donum vtique gratiæ tuæ datū diuinitus ad merendum, sine quo nullus potest mereri, nec in bonum proficere, nec ad gloriam peruenire. Propterea cui plus donatū est, amplius proficit in exercitio virtutum, perfectius operatur, & ardētius diligit, quò dilectior, & eò amplius currit alacriter viam mādatorum, quo liberalius dilatatū est charitate cor ipsius. Impossibile nanque est attingere virtutum summitatem absque hac virtutum genitrice charitate, quæ cū omnibus saluandis prorsus sit necessaria, præcipue tamen præsidentibus, quibus dominicarum ouium cura commissa est, vt subiectorum profectum, nō sua quærant commoda. Quicunque enim in eo, quod præpositus est gaudet, honorem suum quęrit, & commoda sua solum quærit, se pascit, nō oues. Quapropter discant, qui præsunt, subditorū patres se esse, non dominos, studere magis amari quam timeri, & si seueritate interdum opus sit, paterna sit, non tyrannica. Matres sint fouendo, patres corripiēdo, suspēdant verbera, & producant verba, pectora lacte pinguescant, nō typo superbiæ

Psal. 118. D. Aug. in reg.

1. Cor. 13. biæ turgeant. Charitas enim non inflatur, nō est ambitiosa, non quærit, quæ sua sunt, & quum prȩest subiectorum bonū suo præponit, capiens formam ab ipso charitatis magistro, qui ait. Nō veni ministrari, sed ministrare, et animam dare in redemptionem pro multis. Hunc qui præest, imitetur tradens seipsum pro grege, sed et qui subest, ipsum sequatur, qui venit non vt suam, sed vt patris faceret voluntatem. Quod totum perficit charitas implens legem, quæ et præsidētibus et subditis mandatum tribuit, per quod ad perfectionē transeant. Sic enim eam diffinit Apostolus. Charitas est finis præcepti de corde puro et conscientia bona, et fide non ficta. Et sumitur finis pro cōsummatione, quia charitas est consummatio siue perfectio omnis præcepti. Dicitur etiam de corde puro, idest de intellectu puro, quia quātò quis magis intelligit, magis diligit, nisi alioqui impediatur. De conscientia bona, id est, spe, quia qui puram habet conscientiam, secure sperat. De fide non ficta, idest non simulata nec fragili, sed inter aduersa forti. Est quoque charitas dilectio, qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum & in Deo. Vel Charitas est vita copulans amatum cum amato. Item. Charitas est virtus, qua videre Deum & perfrui desideramus, siue. Charitas est virtus, quæ animi nostri rectissima affectio est. Hæ quatuor diffinitiones sunt quātum ad actum charitatis, de qua pro eius excellentia non est perfunctoriè tractandū, sed distinctè, vt elucescat magnificentia eius. De ea dicit Ioan. Deus charitas est. Et Paulus. Charitas nunquàm excidit.

Mat. 20.

1. Tim. 1.

1. Io. 4.
1. Cor. 13.

Quod ad salutem sit charitas necessaria propter ipsius effectus. Cap. II.

SIcut qui videre vult, necessarium ei est, vt illustretur lumine, ita qui saluari desiderat, eū oportet habere charitatē. Nam charitas est bonorum principium, quia est à Deo, & quia mouet ad illud. Charitas enim operatur magna, si est, si autem non operatur, charitas nō est. Charitas est bonorum medium, quia secundū Deū, & quia opera informat. Est nanque actio rectitudinis oculos semper habens ad Deum, glutinum animarū, societas fideliū ocio non frigida, actione non ficta, non fugax, non audax, non prȩceps. Charitas est etiam bonorum finis, quia propter Deum, & quia opera dirigit, & ad debitum finē perducit. Quomodo autem charitas dicatur finis sciendū est, quod triplex est finis, scilicet consumptionis, consummationis & terminationis. Primo modo charitas est finis peccatorum, quia ea cōsumit: secūdo modo est finis præceptorum: quia ea perficit: tertio modo tā vita æterna, quàm ipse Deus est finis nostri laboris, sed vita ȩterna est finis, quo quiescitur, sed Deus est terminus, in quo quiescitur.

Quanto cæteris virtutibus commendabilior sit charitas. Cap. III.

CÆteris virtutibus commendabilior est charitas, quæ ob suam dignitatem oleo comparatur inter liquida. Oleum enim superenatat alijs liquorib. sic & charitas cæteris virtutibus. Si nāque absque charitate martyrium tulerimus, & substantiam nostram vsque ad mēdicitatem dederimus, huic operi nō tam præmiū quàm poena debetur, & perfidiæ magis tormēta, quàm corona victoriæ. Comparatur etiam auro inter metalla. Nam opera de genere bonorū plūbea nulliusque valoris sunt sine charitate. Non enim numerositas operum: non diuturnitas temporum: sed aurea charitas auget meritum. Omne, quod patet, & quod latet in diuinis codicibus, tenet, qui charitatem seruat in moribus: de qua dicitur in Apocalypsi: Suadeo tibi emere à me aurum ignitū probatum, vt locuples fias. Propter ipsius quoque excellētiam comparatur charitas igni: de quo dominus: Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat: Meritoque igni comparatur, quia sicut ignis imperiose ferrū quasi ignem efficit, ita charitas ignitā reddit animam quā possidet. Mens enim, quàm semel affecerit charitas, sui iuris esse non pōt. Metuit quod nescit: dolet quod non oportet: solicitatur plusquam voluerit, compatitur nolens, miseretur, inuita. Ignis quoque nunquam est ociosus: sic nec charitas. Amor enim Dei nunquam ociosus est: operatur magna, si est, si autem operari renuit amor non est. Splendorem adducit ignis, quod facit charitas. Non enim clarescet anima in fulgore æternȩ pulchritudinis; si non arserit in officina charitatis. Ignis in puluerem redigit: illud idem agit charitas. Loquar (ait Abraham) ad Dominū meum: quum sim puluis & cinis: Ignis tendit sursum: similiter & charitas. Cupio dissolui, & esse cum Christo, dicit Paulus, qui plenus erat charitate. Hoc enim habet sancta, & impatiens charitas, vt quem desiderat, semper videre, & inuenire se credat. Ignorat siquidem aliunde, quàm de dilecto cogitare: ideo in cœlum fertur, vbi suum cognoscit esse amorē. Ignis consumit, sic & charitas. Tantò nanque igne peccati rubigo cōsumitur, quantò peccatoris cor charitatis igne concrematur. Ipsa matri cōparatur, cuius affectio inter officia & affectus est efficacior. Sic charitas omnium virtutum mater est. O bona mater charitas, quæ siue foueat infirmos, siue exerceat prouectos siue arguat inquietos, diuersa exhibēs sicut filios diligit vniuersos. Quum te arguit, mitis est, quū blanditur, simplex est, pie solet sæuire: sine dolo mulcere: patiēter nouit irasci: humiliter indignari. Ipsa inter fructus spiritus pro sui excellentia prima numeratur dicente Apostolo: fructus spiritus charitas. Quæ autem alia fructus spiritus debuit tenere primatum, nisi charitas: sine qua cȩteræ virtutes non reputantur esse virtutes: Ante enim

Luc. 12.

Gen. 18.

Phil. 1.

enim quã ipsa adsit: nullus fructus gratus est; vbi verò charitas: ibi multus fructus: vt autẽ multi arboris rami ex vna radice prodeũt: sic multę virtutes ex vna radice charitatis. Nec hẽt aliquid viriditatis ramus boni operis, si nõ manet i radice charitatis. Ipsius etiam excellentia commendatur, quia gratis operatur. Iustitia enim reddit debitũ: timor redimit incommodum: quod imminet. Spes emittit commodum) quod obtinere intendit: purus verò amor de spe vires non sumit. Purus amor mercenarius non est: nec tamen diffidentiæ damna sentit.

Quod ex sui dignitate precellat ipsa charitas sancta omnes alias virtutes. Cap. IIII.

Quemadmodum in rebus temporalibus ille creditur locupletior, qui plura possidet, sic & in spiritualibus, qui plus charitatis habet: ille ditior comprobatur. Charitas nanque est dulce & salubre vinculum mentium sine qua diues, pauper: et in quã pauper, diues est. Primò ratione sui, quia thesaurus est. Ipsa nanque charitas thesaurus est absconditus in agro cordis: pro quo emẽdo vniuersa essent vendenda, quanquam quicunque illum cognoscit: etiam si dederit omnem substantiam domus suæ pro ipso, quasi nihil despiciet eã. Necesse quippe est (ò homo) vt quo præcesserit dilectionis thesaurus tuus: illuc sequatur etiam cogitationis affectus. Ideo veritas ait. Vbi est thesaurus tuus, ibi & cor tuum erit. Vt ergo in cœlis thesaurizemus, cœlestia diligamus. Vis nosse, vbi thesaurizas: attende quid amas: vis nosse quid amas, attende quid cogitas. Ita fit vt thesaurũ tuũ ex tuo amore cognoscas: & amorem tuum ex indicio cogitationis intelligas. Est quoque charitas virtus ditissima ratione habiti, qui est Deus. Qui enim charitatem habet, Deum habet: sicut ipse charitatis magister dicit: Siquis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eũ & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Nullæ nãque maiores sunt diuitię, quàm Deum possidere, & charitatẽ habere. Nihil deficiet Deum possidenti. Nam apud ipsum sunt omnes thesauri, & ipse est omnium diuitiarum & bonorum fons indeficiens, largitor liberalissimus: nec improperat, cui tribuit: se libẽtius quã sua tradẽs dilectorib. suis. Charitas ẽt plus cæteris virtutib. locuples est rõne lucri. Aliena .n. bona sua facit, sicut in Psal. legitur. Particeps ego sũ omniũ timẽtium te. Plenissima peccatorum nempe obtinetur ablutio: & meritorum ęque fit participatio: quando totius Ecclesię vna est oratio vna est cõfessio, & cõcors extat charitatis affectio. Si enim duorum vel trium sanctorum pio consensui omnia, quæ poposcerint, dominus prętanda promittit: quid negabitur multorum milium plebi vnam obseruantiam pariter exequenti, & per vnum spiritum concorditer supplicanti, atque in vno charitatis vinculo se pariter copulanti? Commendatur similiter charitatis excellentia ratione modi, qui est facillimus. Qui enim amat, non laborat. Omnis nanque labor non amantibus grauis est. Amor solus est, qui difficultatis nomẽ erubescit. Nil durum, nil amarum, nil graue, nil lethale cõputat amor verus. Quæ vulnera, quod ferrũ, quę pęna, quæ mors amorem prævalet superare perfectum: Charitas enim impenetrabilis est lorica, respuit gladium, iacula excutit, periculum insultat, mortem irridet, postremo vincit omnia.

Quantę sit vtilitatis charitas: & quod sola sit, quę filios Dei à peccatoribus discernit. Cap. V.

Qvid inter Dei dona, dignitatesque virtutum vtilius possidetur, quàm charitas: Ipsa nanque regni cœlestis signaculum est: sine quo nullus ingreditur. Charitas enim est specialis virtus piorum atque sanctorum: quum cæteræ virtutes bonis & malis possint esse communes. Sola enim est dilectio, quæ discernit inter filios Dei, & filios diaboli. Signẽt se omnes signo crucis, intrent in Ecclesias, impleant parietes basilicarum: cãtent omnes, alleluya: non discernuntur filij Dei, nisi charitate. Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo. Magnũ iudicium, magna discretio. Quicquid vis habe: hoc solum non habeas, nihil tibi prodest. Alia si non habeas, hoc habe, implesti legem, possidebisque regna cœlorum. Est etiam hæc virtus beata boni retinaculum, & animi ærarium. Est enim arborea qua non excidit nec flos desiderij, nec folium boni verbi, nec fructus boni operis. Quum enim ipsius proprium sit nutrire concordiam, seruare composita, coniungere dissociata, dirigere praua, & cæteras virtutes perfectionis suæ munimine solidare: siquis in eius radicem se inserit, nec à veritate defluit, nec à fructu inanescit. Dei etiam gratissimum sacrificium est charitas. Nam sicut mors corpus interimit, sic ab amore rerum temporalium æternæ vitæ charitas occidit, & animam Deo in sacrificium offert. Nam quem perfecte ipsa absorbuerit, ad terrena fons desideria velut insensibilem reddit: nec sanctus quilibet mori pro domino potuisset in corpore, nisi prius à terrenis desiderijs mortuus virtute charitatis fuisset in mẽte. Ipsa quoque est diaboli iaculum. Antiquus nanque hostis castitatem in nobis, si sine charitate fuerit, nõ timet: quia ipse carne nõ premitur, vt luxuriæ dissoluatur: nec abstinentiã timet, quia cibo non vtitur: sed valde in nobis charitatem veram, & amorem humilem, quem nobis vicissim propter Deũ impendimus, timet: ipsoque iaculo ex liuore inuidiæ vehementer cõfoditur; quia ipse conspicit nos tenere in terra, quod ipse tenere nolens amisit in cœlo. Similiter etiam charitas est iusti gubernaculum, per quod iustus in hoc pelago nõ deuiat, sed ad perfectionis portum adducitur. Nã Dei charitas est gubernaculum salubre: semper possidentem se, dirigens ad perfectionem. Est quædam vernalis plu-

pluuia virtutum: sub qua & bona voluntas germinat: et operatio sancta fructificans ad maturitatẽ perducitur. Hæc patiens in aduersis: temperata in prosperis: in humilitate potens: in afflictione lætissima: inimicis beneuola et bonis suis superans malos. Hæc sancta et diuina charitas gignit in anima mititatem et benignitatem: faciens vt nosipsos bene habeamus in iis, quę nostra sunt, mala propria patienter sustinendo: ac etiã bona nostra liberaliter largiendo. Gignit quoque veritatem et pietatem: vt in iis, quæ proximorum sunt, virtuose nosmet geramus: bonis congaudendo, & mala supportando. Parit etiam in nobis fidem: quia nos ad Deum dirigit, eo quòd sit summa veritas. Charitas enim robur est fidei, fides fortitudo est charitatis, & tunc verum nomen est, & verus fructus ambarum: quum insolubilis manet cõnexio vtriusque. Vbi enim simul non fuerint, simul desinunt: quia sibi inuicem iuuamen sunt: donec desiderium credulitatis impleat remuneratio visionis, & incommutabiliter videatur, & ametur summum bonum: quod sine fide non diligitur, & sine dilectione non creditur. Parit etiam spem deducens nos ad Deũ: qui est summa charitas. Ille etenim vere Deũ diligit: qui sine tristitia, sine timore: volũtatis potius studio & spei adiutorio, quàm necessitatis præcepta custodit. Parit quoque longanimitatem dirigens nos ad Deum: qui est omnipotens: & magnitudine præmij recõpensare potest, quòd tardius soluit. Cõseruat etiam possidentem se hæc merito laudanda charitas à fraterna emulatione: quia non æmulatur: à praua actione, quia non agit perperam: à tumida inflatione, quia nõ inflatur: ab elata ambitione, quia non est ambitiosa: à priuata affectione, quia non quęrit quæ sua sunt: à maligna cogitatione, quia non cogitat malum: & à corrupta delectatione, quia non gaudet iniquitate. Ipsa est mors criminum: Virtus pugnantium: palma victorum: concordia mentium: societas electorũ: quam fides concipit: ad quam currit spes: & cui profectus omnium bonorum seruit.

Ex virtuosis progressibus quam luculenter eluceat virtus charitatis. Cap. VI.

Mat. 7.

TEstante Domino Iesu sicut à fructibus operum cognoscuntur homines, ita & ab effectibus virtutum & gratiarum eminẽtia comprehenditur charitatis ab ipsa emanãtiũ. Obligat nãque hominem Deo obtẽperare, quod laudabile est, quia charitas præceptũ est, de quo dominus. Hoc est præceptum meum: vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. In obseruatione nãque mandatorum Dei: non in prophetia, fide, & alijs dignoscuntur discipuli Christi: Nihil enim arduum diligentibus Deum & proximum, & vere humilibus est. Facileque omnia præcepta veniũt in effectum: quãdo gratia prætendit auxilium, & charitas tenet affectum: atque obedientia mollit animum. Nec dura in necessitate seruitus: vbi diligitur, quod iubetur. Charitas ligat Deũ & hominem, quia vinculum est. O charitas quam magnum est vinculũ tuum: quo Deus ligari potuit? Si ergo contra Deum fuisti fortis: multomagis contra homines præualebis. Nullum vinculum filium Dei ad columnam tenere potuisset: si charitatis vinculum defuisset. Nullum ferrum eũ in cruce tenuisset: nisi charitas affuisset. Nescio si quid maius in laude charitatis dici potest, quã vt suis vinculis Deum ad terram traheret de cœlo, hominem de terra ad cœlos subleuaret. Magna virtus tua ò charitas: vt per te vsque adhoc humiliaretur Deus, & vsque ad cœlos exaltaretur homo. Charitas etiam ditat, & gratificat se habẽtẽ, quia filiorum donum est, de quo Apostolus. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterũ in timore: sed accepistis spiritum adoptionis in quo clamamus, Abba pater. Sicut enim pater erga filios semper est solicitus, vt proficiant, & bonis abundent, ac mala deuitent: ne & beata charitas semper ad bona prouocat, quos replet: & ad Deum trahit. Et quis ipsius potest fari solicitudinẽ. Quãdo ignorabam (ait quidam) me instruxit: quando errabã, me reduxit: quãdo peccabã, me correxit quãdo steti, me tenuit: quãdo cecidi, me erexit quando iui, me duxit: quando veni ad ipsam, me suscepit. Neque pro his omnibus quid rependam habeo, nisi tantum vt diligam. Non enim melius nec decentius quam per dilectionem rependi potest, quòd per dilectionem datum est. Hęc suauissima charitas illuminat, quia lumen est, de quo dicitur. Vnctio eius docet vos de omnibus. Et alibi. Præceptum domini lucidum illuminans oculos. Quisquis eam possidet: vtique quæ diligẽda sunt: diligit confitens in omnibus donum Dei, & dicens: Ordinauit dominus in me charitatem. Sed qui eam non habent: ordinẽ dilectionis peruertunt: nec modum diligendi custodiunt: quũ mundum, qui contemnendus est, diligunt. Aut corpus, & sua temporalia minus diligenda plus diligunt, vel proximos suos sicut seipsos non diligunt, siue Deum plus quàm seipsos fortè non diligũt. Ipsa charitas sanat, quia medicina est. Huic sanationi testimonium reddit bona dispositio gustus interioris. Habenti enim charitatẽ omnia sapiunt: vt sapere debent. O charitas dignissima & melliflua Domine Iesu: quanta arte medendi in vino & oleo animæ meæ sanitatem restauras? Fortiter suauis: & suauiter fortis: fortis pro me, & suauis mihi. Charitas adornat: quia nuptiale vestimentũ est. Est enim conueniens vestimentum sponsę regis Christi, operiens multitudinem peccatorum: calefaciens mentem à frigore negligentiæ, & demulcens mentem: discernensque filios Dei à cæteris. Charitas prætereà requiem pręstat quia iugum suaue est: de quo dominus. Tollite iugum meum super vos, et inuenietis requiẽ animabus vestris: iugum enim meum suaue est, &c. Primo ratione sui, charitatis iugũ suaue est. Omnia

Ioan. 15.

Rom. 8.

Ioan. 2.

Psal. 18.

Cant. 2.

Mat. 11.

nia nanque sæua & immania prorsus facilia, & prope nulla facit amor. O iugum sancti amoris: quã dulciter capis: gloriose laqueas, suauiter premis delectabiliter oneras: fortiter stringis, & prudenter erudis? Ratione exempli, scilicet Christi et sanctorum. Dominus enim Iesus omnibus omnia factus est, vt ipsius exẽplo erudiret suos. Nã pauper pauperibus: diues diuitibus, flens flentibus: esuriens esurientibus: sitiens sitiẽtibus se ostẽdit: vt necessitatibus suis ad contraria tolerãda suos charitatis accẽderet desiderio. Ratione auxilij. Pondus enim meũ (ait quidam) est vnius diei, & si amplius est, non sentio præ amore. Ratione cõmodi. Nam charitatis iugum à iugo carnis et mundi liberat: ex quo oritur strenuitas morum: puritas affectionum, subtilitas intellectuũ, desideriorum sanctitas, operum claritas, virtutũ fœcunditas, meritorum dignitas, et præmiorum sublimitas. Ratione quoque imperij charitatis iugum suaue est: quia qui habet charitatẽ, volũtatem suam diuinæ conformat voluntati: & sicut diuina voluntas impletur, sic & eius. Iugo enim Christi qui subiectus est: subiecta habet cætera & non laborat: quia nõ resistit, quod subiectum est. (Tren. 3.) Et vir bonus æquo animo sustinebit: quicquid ei acciderit. *Sciet enim hoc accidisse lege diuinaà qua vniuersa procedunt. Beatus ergo qui iugum hoc domini ab adolescentia sua portauerit.* Non *solum* ex præcedentibus, sed etiam ex iis, quę sequuntur: eminentia charitatis elucet. Habet nãque charitas vim vnitiuam. Est enim amor quædam mutua & cõtinuatiua virtus superiora mouens ad inferiorum prouidentiam: æqualia ad insatiabilem vicissitudinem: nouissima verò ad meliorum suppositorum conuersionem trahens. Habet etiam vim assimulatiua. Solus est enim amor ex omnibus animi motibus: in quo potest creatura, & si non ex æquo, suo respondere autori, vel de simili mutuam rependere vicem: & si minus diligit creatura, quia minor est, tamen si ex toto diligit, nihil deest, vbi totũ est. Renuncians enim cunctis aliis affectionibus tota soli incũbit amori: effundens se totam in amorẽ illius: cui respondere debet in reddendo amorem. Habet quoque vim diffusiuam. Alios enim parit: cum alijs informatur: alios curat ædificare, alios cõtremiscit offendere, ad alios inclinat se, cum alijs se erigit, alius blanda, alijs seuera, nulli inimica, omnibus mater. Extendit se charitas per totum mundum, quia membra Christi in ipsa iacent, ad quem dilatatur. Habet postremo vim generatiuam virtutum. Charitas nanque ad cuncta virtutum facta dilatatur, quę à duobus præceptis incipit: sed se ad omnia extendit. Nihil aliud est bene viuere, quam toto corde, tota anima, tota mente Deum diligere, à quo exištit: vt incorruptus in eo amor, atque integer custodiatur, quod est propriũ temperantiæ: vt nullis frangatur incommodis, quod est fortitudinis: nulli alij seruiat, quod est iustitię: vt vigilet in discernẽdis rebus, ne fallacia doloue paulatim peruertatur: quod est prudentiæ.

Quæ sunt, quæ vehementer accendunt hominem ad Deum diligendum. Cap. VII.

POst multiplicem charitatis commẽdationẽ, consequenter enumeranda sunt, quę vehemẽter prouocant charitatem in nobis erga Deum. Superfluum etenim ferè videretur, si ostenso thesauro cœlesti, & quid operetur in anima: non daretur forma, per quam posset apprehendi. Sciendum ergo est: quod quatuor sunt specialiter, quæ hominem plurimũ ad Deum diligẽdum excitant. Et primo natura. Merito Deũ cogit amare natura, quia creata ab ipso. Quare inexcusabilis est etiam omnis infidelis: si non diligit dominum Deum suum ex toto corde suo, & ex omni mente sua. Clamat nempe intus ei innata & ignota rationi iustitia, quod ex toto illum diligere debeat, cui se totum debere non ignorat. Si enim naturaliter amat patrem filius: quanto magis Deum homo vehementius debet diligere? Quia insignita natura ab ipso. Parum ne tibi videtur (ait quis) quod te fecit Deus: sed cogita qualem te fecit. Nempe secundum corpus egregiam creaturam: secundum animã, creatoris insignem imaginem rationis participem: beatitudinis æternæ capacem. Porro ambo cohærere fecit sibi artificio incomprehensibili, & sapientia inuestigabili, nec ante promeruit, qui ante non fuit, nec spes retributionis fuit, quoniam bonorũ nostrorũ non eget. Quia conseruata natura ab ipso. Si enim quis meruisset mortem, & separationem animæ à corpore, foretque aliquis, qui talem liberaret ab exitio debito quantum ipsum deberet amare ille: qui esset liberatus? Ex quo potest colligi: quantum Deum debet homo diligere: qui corpus & animam tam mirabiliter coniũxit. Hanc seruauit coniunctionem: quum peccando, mortem multoties meruisset. Quia erecta est natura ab ipso. Belluas nanque in facies prostratas fecit Deus, pastum quærẽtes de terra: te verò ò homo in duos pedes erexit: tuam faciem attendere sursum voluit. Non ergo discordet cor tuum à facie tua: non habeas faciem sursum, & cor deorsum. Habeto magis cor sursum, ne mentiaris tibi: defraudesque intentionem artificis, qui te in faciẽ erexit, vt tu ad ipsum erigeres cor. Non solum natura: sed etiam omnis creatura nos ad Deum amandum incitat. Cœlum, terra, & omnia, quæ in eis sunt: ecce vndique clamant, vt Deũ amemus: nec cessant dicere omnibus, vt sint inexcusabiles. Dupliciter enim dicunt creaturæ, vt Deum amemus. Vno modo ostendendo eum dignissimum amore nostro. Bonitas enim vniuersitatis creaturarum ostẽdit creatorem esse optimum, & ideo amore dignissimum. O quàm diues in misericordia, quàm in bonitate diligendus, quam in iustitia magnificus, quàm in gratia munificus es Domine

mine Deus noster? Non est, qui similis sit tibi, qui effundis mellifluã bonitatem super omnes creaturas tuas remunerator copiosissime: liberatorque pijssime, vt prælibatione bonitatis, quam in cunctas creaturas effudisti: discamus insatiabiliter concupiscere, & diligere æternum fontẽ omnium bonorum & desiderabilium: videlicet te summum optimumque creatorem. Alio modo dicunt nobis creaturę, vt Deum amemus, quia sunt dona Dei & beneficia eius: de quibus sic legitur. Faciamus hominem, qui præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis terræ: vniuersæque creaturæ. Gratis nanque à Deo prælatus est homo cæteris creaturis, vt ex hoc cognita ipsius erga eum dilectione accẽdatur in amore illius. Tot sunt creaturarum voces: quot sunt ipsæ creaturæ. Discat ergo homo dilectus diligere: ne sine dilectione mereatur exterminari. Vehementer etiã nos inuitat ad Deum amandum gratia nobis exhibita in opere redemptionis. Et primo humiliatio: de qua Apostolus. Scitis fratres gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est: quum esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis. Semetipsum etiam exinaniuit formam serui accipiens. Prouocat etiam fideiussio: quã pro nobis dominus Iesus patri exhibuit: de qua dicitur: Gratiam fideiussoris ne obliuiscaris: dedit enim pro te animam suam. Vnde ratio iustitiaque naturalis in fidelem vrget totũ se tradere illi: a quo se totum habet: illum que totum diligere debere. Mihi profecto fides tanto plus indicat amandum: quanto plus eum meipso existimandum intelligo: quippe illum non solũ mei: sed & sui quoque ipsius teneo largitorem. Inflammat etiam ad Deum amandum fatigatio, & passio, quam ipse Dominus Iesus pro nobis sustinuit. Super omnia reddit te amabilem mihi ò bone Iesu calix; quem bibisti, opus redemptionis nostræ. Hoc omnino nostrum facile totum sibi vendicat amorem: hoc inquam est, quod nostram deuotionem & blandiùs allicit, & iustiùs exigit, & arctius stringit, & afficit vehementius. Multũ quippe pro nobis laborauit Saluator, nec in totius mundi fabrica tãtum fatigationis autor assumpsit. In dictis nanque suis sustinuit contradictores: in factis obseruatores: in tormentis illusores: & in morte exprobatores, vt accendamur amore ipsius inspicientes vulnera Christi in cruce pendentis, sanguinem morientis, precium redimentis, & liuorem domini patri spiritum commendantis. Caput habet ad osculandũ: cor apertum ad diligendum: brachia extensa ad amplexãdum: totum corpus expositum ad redimendum. Hęc quanta sunt cogitemus: hæc in statera cordis nostri appendamus: vt totus nobis figatur in corde, qui totus pro nobis fixus fuit in cruce. Multos enim filios Dei fecit vnicus Filius Dei: emit sibi fratres sanguine proprio: probauit reprobatus: redemit venditus, honorauit iniuriatus: reuiuificauit occisus. Quare sibi totum nostrum amorẽ nõ vendicat: qui totum se pro nobis tradidit passioni. Est & quartũ: propter quod inardescit anima in Deum si diligenter consideretur (videlicet) pręmium: quod nobis polliceri dignatus est: felicitatis æternæ, & primo ratione suæ delectationis. Illuc festinemus properare, vbi semper delectemur in domino: semper viuamus domino. Si enim sic amamus istã vitam miseram atque fluidam: vbi cum tanto labore viuimus, & vbi vix currendo, satagendo, sudando, suspirando necessitatibus corporis satisfacimus: quantomagis debemus amare illam vitam, quæ omnibus delectationibus plena est: vbi nullum laborem sustinebimus, vbi est semper summa securitas, secura fęlicitas, fęlix libertas, & libera beatitudo: de quibus dicitur in Psalmo. Delectationes in dextera tua vsque in finẽ: Excitat etiam illud præmium ad Deum diligendum propter exaltationis gloriam, quam recipiũt qui illic sunt, de quibus dicitur. Erunt omnes sicut angeli Dei. O felix & gloriosa societas, ò sanctum conuiuium, ò desiderabilis gloria, ò benedicta ciuitas, quæ es angelorum, sanctorumque omnium congregatione beata: quam mirificè meritis fulgentibus micas? In te æterna salus exuberat: nullus ciuis tuus inde eiicitur, nullus malus illuc admittitur, ò quam gloriosa dicta sunt de te. In te pudici angelorum chori exultant: in te est societas omnium Deum videntium: in te fit solennitas iugis & dulcis à peregrinationis huius labore redeuntium. In te denique festiuitas sine fine, æternitas sine labe, & serenitas sine nube. Prouocat quoque illud præmium ob satietatis perfectionem ad Deum diligendum, de quo sic legitur. Satiabor, quum apparuerit gloria tua. Tanta enim vis in illa cœlesti pace nos satiat, vt quod in se quisque non accipit, hoc se accepisse in altero exultet. Vna cunctis erit beatitudo lætitia: quãuis non vna sit omnibus sublimitas vitæ. Festinemus ergo ad locum tutiorem, & abundantia superiorem, vt habitemus sine metu, abundemus sine defectu, epulemur sine fastidio, & satiemur delectationis desiderio. Ex sui etiam æternitate incitat ad Deum amandum illud pręmiũ, de quo dicitur. Iusti in perpetuum viuent. In illa nanque cœlesti patria, quicquid amabitur, aderit: nec desiderabitur, quod non aderit. Omne, quod ibi erit bonum est; ac etiam beatissimum & æternũ. Itaque amabimus & vacabimus: videbimus & laudabimus, & hoc erit sine fine. Nã quid aliud noster est finis, quàm peruenire ad regnum, cuius finis nullus est: de quo in Psalmo dicitur: Regnũ tuum, regnum omnium sæculorum.

Gen. 1. — 2. Cor. 8. — Phil. 2. — Eccl. 29. — Psal. 15. — Mat. 22. — Psal. 86. — Psal. 16. — Sap. 5. — Psal. 144.

Quibus causis Deus ab homine diligendus sit. Cap. VIII.

Sicut in præcedenti capitulo dictũ est, quæ hominem accendunt ad amandum Deũ, ita in consequenti dicetur, quibus causis Deus

Deus diligendus sit, quæ plures sunt. Et primò causa suæ affinitatis, de qua dicitur. Vnus est enim pater vester, qui in cœlis est. (Mat. 23.) Et dominus in Euangelio. (Ibid. 28.) Ite, dicite fratribus meis, &c. Ipse enim Deus humanam naturam diuinæ voluit associari in vnam personam nunquam ab ea separandam: vt sic saltem amaremus: à quo cognosceremus nos amari. (1. Tim. 2.) Factusque est hominum & Dei mediator ipse Dominus Iesus: vt quia per ima nostra longe distabamus à summis, in seipso imo, iungere ima summis: atque ex nobis via redeundi fieret, qua summis suis ima nostra copularet: essemusque sicut ipse est vnum cum patre: nos quoque consummati cum ipso efficacia charitatis. Diligendus etiam est causa suæ delectationis. Nam si esuris, panis tibi est: si sitis, potus tibi est, de quo inebriabuntur electi præ vbertate & suauitate ipsius: si in tenebris est, lumen tibi est: si nudus, immortalitatis tibi vestis est. O vera & summa suauitas omni suauitate dulcior: & omni dulcedine delectabilior, sed non carni & sanguini: omni luce clarior: omni secreto interior: omni honore sublimior, sed non sublimibus in se. Multæ sunt tuæ delectationes (domine) quibus qui vident te, pascuntur: easque suscipiunt de te. Amãdus quoque est causa suæ largitatis: quia dat omnibus affluenter, & nõ improperat. (Iac. 1.) Dedit enim nobis nedum sua, sed & seipsum. Quid enim melius seipso potuit dare? Dignus planè est, vt redametur, præsertim si aduertatur quis, quos, quantum, & quare amauerit. Omnia nanque abundãter nobis tribuit: quare diligendus vehementer est. Amandus est enim causa suæ inexhaustabilitatis, de qua dicitur: Apud te est fons vitæ. (Psal. 35.) Omnes enim electi haurient de illo fonte indicibiles delectationes: nec tamen minuentur. Implebitur intellectus sapientia contemplando sapientiam: voluntas voluptatibus æternis, & memoria iucunditate fœlici. Et sic miro modo ex sola Dei contemplatione exuberabit anima innumeris bonis: nec hoc mirum est: quum oculus carnis solẽ inspiciens illustretur luce solis absque ipsius diminutione. Qui habet intellectum, intelligat. Diligendus est etiam propter amoris ipsius vtilitatẽ. Nihil enim Deo fructuosius potest diligi. Nam ipse diligẽtibus se peccata dimittit: sicut legitur. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. (Luc. 7.) Ipse se diligentes illuminat sicut scriptũ est. Diligite Deum, & illuminabuntur corda vestra. (Eccl. 2.) Interdum nanque compunctionis ardore tantæ sublimitatis est vis amoris: vt hac nec ipse animus possit comprehendere: qui eam illuminatus meruit habere. Ipse ad contemplationis gaudium se diligentem adducit. Nam si quis ad contemplationis studium properat: semetipsum prius subtiliter interroget, quantũ amat. Machina quippe mentis est vis amoris, quæ eam dum à mũdo abstrahit, in alta sustollit. Et vt cõpendiose, quantum vtilitatis conferat diuinus amor, dicatur, cõsiderandũ est, quã multiplici motu humanæ conditionis status varietur. Nihil enim in tẽporalib. inuenitur, præter vnum, quod vitæ cœlestis imaginem repræsentet. Sola Dei dilectio est, quam nõ alterat casualis euentus, quam separatio corporalis non diuidit, quã tẽporalis longitudo nõ abolet, quæ defectui non succũbit. Sola charitas est, per quam absentes videmus, alloquimur, amplexamur, quæ sic quadam angelica agilitate trãsuolat, & recurrit, vt nihil de corporeæ molis aut distantiæ localis iniuria conqueratur. Nec solũ propter ipsius amoris vtilitatẽ, sed &ẽt propter fidelitatem, quam dilectoribus suis seruat, ipse Deus est diligendus. De eo dicit scriptura. Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio argenti & auri. (Eccl. 6.) Quadrupliciter nanque offenditur amicitia (scilicet) quando diligens non diligitur, sed hoc in Deo non est. De ipso enim scriptum est. Ego diligentes me diligo. (Prou. 8.) Et alibi. Qui diligit me, diligetur à Patre meo (ait Dominus Iesus amantium amator) & ego diligã eũ. (Ioan. 14.) Quũ. n. posset Deus & Dominus noster etiã non moriendo generi humano succurrere, voluit tamen moriendo subuenire, quia alioqui non minus amasse crederetur, nec vim suæ dilectionis ostenderet nisi hoc, quod à nobis toleratur, ad tẽpus ipse sustineret. Alio modo amicitia offenditur, quando qui in tẽpore prosperitatis diligebatur, minus aut non diligitur in tẽpore tribulationis, de qua dicitur Eccl. 6. Est amicus secundũ tempus suum, sed non permanebit in tempore tribulationis. Sed non sic in Deo est. De ipso enim dicit Dauid in eius persona. Cum ipso (id est iusto) sum in tribulatione. (Psal. 90.) Nam qui verè amicus est, omni tempore diligit. Non illum tormentum separat, labor non lassat, thesaurus non separat, alienus amor nõ occupat. Non enim propterea debes (ò homo) amare Deum, vt aliquid tibi præstet, vt pecuniam, vel aliquid commodi temporalis. Non enim sic illum amas, sed id, quod tibi præstari vis. Amicus amandus est gratis propter se, nõ propter aliud. Si autẽ te coarctat regula amicitię, vt amicũ gratis diligas quàm gratis amãdus est Deus, qui te gratis amat & abũdantius te diligens in tribulationibus tuis, indiuiduus se diligẽti dux efficitur? Tertio modo læditur amicitia, quando ij, qui viuorũ amici fuere, inimici ipsorũ efficiuntur post mortẽ, quũ suis bonis liberos expoliãt, de quibus dicitur Eccles. VI. Est amicus, qui cõuertitur ad inimicitias, sed non sic in Deo est. De ipsius enim amicitia scriptũ est. Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. (Psal. 115.) Tunc vere quam maximè Deus hominem diligere ostenditur, quum per corporalẽ mortẽ hinc decedit anima. Nisi enim dissolueretur à corpore, nõ glorificaretur cum corpore. Resurgent nanque sanctorum corpora sine vllo vitio, sine vlla deformitate, sine vlla corruptione,

depositoque omni onere, in quibus tanta facilitas, quanta felicitas erit. Ex quo clarè patet Dei ad hominem amicitiam minimè perfectè posse agnosci, nisi post mortem. Quarto modo lęditur, amicitia, quando ij, qui patris fuerunt amici, filio eum efficiuntur inimici, sed non sic Deus. Nam de ipsius amicitia sic scriptum est Exod. 20. Ego sum Dominus Deus tuus, fortis & zelotes, visitans iniquitates patrum in filios in tertiã & quartam generationem eorum qui oderunt me, & faciens misericordiam in milia ijs qui diligunt me, & custodiunt mandata mea. Et (vt breuiter dicatur) Beatus, qui amat te (Domine) & amicum in te, & inimicum propter te, & cætera ordinatè. Omnis nanque creatura quum bona sit, bene potest amari & male; bene, si ordine constituto, id est, ad cognoscendum & diligendum Deum; male, si ordine perturbato, id est, si amaueris condita, & deseruens conditorem. Quum enim omnia non amentur, nisi quia bona sunt, pudeat hominem eis inhærendo non amare bonum ipsum, vnde bona sunt.

Quomodo Deus ab homine sit diligendus.
Cap. IX.

Modus diligendi Deum est diligere sine modo. In dilectione etenim Dei non est alia ratio, aliaque discretio, nisi vt sicut ille nos dilexit in finem (scilicet) in immensum, sic (si fieri potest) nos illum diligamus in infinitum. Notandum tamen, quòd quũ nullum finem debeat habere deuotio amantis, tamen terminos suos & fines, & regulas habere debet actio operantis. Modus verò diligendi Deum ostenditur Deuteronomio 6. his verbis. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Ille etenim Deum ex toto corde diligit, qui eum sapienter diligit, tota anima diligit, qui illum dulciter diligit, tota virtute diligit, qui ipsum fortiter diligit. Qui enim Deum diligit sapienter nulla superstitione vel leuitate, vel spiritus feruentioris vehementia, metam discretionis deserit. Neque ille dicendus est Deum ex toto corde diligere, qui intellectum suum in obsequium Christi non captiuat, & ad visionem Dei toto desiderio non anhelat. Quadrupliciter autem captiuatur intellectus, vt ad Deum sapienter diligendum facilius peruenire queat. Primò, vt in iis, quæ sunt fidei, Deo obediat & meritò. Nam soli Deo de se credendum est, qui se solus nouit. Alio modo, vt malè de se homo sentiat, & benè de proximo suo, quia considerata infirmitas propria mala excusat aliena. Ideo magis proximorum virtutes cogita (o homo) quam vitia, si vis intellectum captiuare tuum, et Deum toto corde diligere. Meditare quid tibi desit potius, quàm quid adsit. Quod habes, caue ne perdas, quod non habes, supplica vt habeas. In quantis sis minor, est considerandum, non in quantis sis maior. Si enim cogitas, quantum præcessisti alterum, time tumorem; si vero cogitas, quid tibi deest, ingemisce et quum ingemiscis, curaris. Humilis si eris, tutior ambulabis, non præcipitaberis, non inflaberis. Nam quantò maioris gratiæ lumen percipis, tantò magis reprehensibilem te esse cognoscis. Tertio modo, vt sensum superioris sui, sensui proprio præponat homo. Vnde lignum in paradiso scientiæ boni et mali censura discretionis est, quod in conuersione religionis penes patrem spiritualem, qui diiudicat omnia, et ipse a nemine iudicatur, æque statuendum est. Ipsius enim est discernere, et aliorum obedire. Quarto modo, vt semetipsum intendat homo, et ab aliis oculos auertat. Nam qui verus est Dei amator, semper debet mentem discutere, vt ad sui notitiam, ex qua compunctio oritur, valeat peruenire. Quatuor etenim sunt qualitates, quibus diligentis Deum anima compungitur, et à proximorum operibus oculos auertit. Quum aut malorum suorum reminiscitur, considerans vbi fuit, aut iudiciorum Dei sententiam metuens, secum quærens considerat vbi erit, aut cum mala vitæ præsentis attendens solerter mœrens considerat vbi est. Aut quum bona supernæ patriæ contemplatur, quæ quia nondum adipiscitur, lugens conspicit vbi non est. His modis captiuato intellectu, homo Deũ ex toto corde sapienter diligit, quia ab exercitatione interiori, qua Deus diligitur ex toto corde, nullis potest seduci fallaciis. Tota anima Deum diligit, qui dulciter Christo passo cõpatitur, cõpungitur, et mouetur. Vnde per quendam Deum dulciter, totaque anima diligentem dicitur. Super omnia reddit te mihi amabilem (bone Iesu) calix, quem bibisti opus nostræ redemptionis. Hoc enim omnino amorem nostrũ vendicat sibi. Hoc (inquam) amorem nostræ deuotionis blandiùs allicit, iustiùs exigit, arctiùs stringit, et vehementiùs afficit, ne vllis valeat abduci blanditiis. Tota virtute Deũ diligit, qui propter amorem ipsius nulla vi laborum, aut tormentorum, vel etiam metu mortis iustitiam deserit. Constans nanque et perfectus debet esse amor noster, vt si necesse fuerit, amore illius moriamur, qui amore nostri placidè, et benignè mori dignatus est. Discat proinde à Christo anima Christiana Deum diligere, quia et ipse nos dilexit sapienter culpam cauens, dulciter carnem induẽs, fortiter mortem sustinens. Et nos debemus Deũ diligere sapienter, ne decepti, dulciter ne illecti, fortiter ne oppressi, deficiamus.

1 Cor. 2.

De quatuor speciebus amoris.
Cap. X.

Diligentium Deum quatuor sunt species. Prima est naturalis, quo amore amant omnes Deum

Deum, et boni, et mali. De hoc amore ait Augustinus: Deus, quem amat omne quod amare potest siue sciens, siue nesciens. Secunda est, quo aliquis amat Deum, eò quòd cognoscit eum sibi necessariũ, de quo Dauid in Psalmo. Diligã te Domine fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meũ, & liberator meus. Tertia est, qua aliquis amat Deum propter delicias, quę in eo sunt. Quũ enim Deum diligimus, omnia delectabilia & suauia in eo reperimus. Vnus est, qui quæritur, in quo omnia continentur. O amor suauis, o lucrum mirabile, o compendiũ singulare, quàm vehemẽter accendis mentẽ delicias bonitatis tuæ sentientẽ? De hoc amore dicitur Sapientiæ 7. Amator factus sum formæ illius. Quarta est, qua aliquis amat Deum, eò quòd sit dignissimus amore, qui amor purus est. Amat nanque caste, qui ipsum, quem amat, quærit, nec aliud quærit quàm ipsum. Per se iste amor sufficit, per se placet. Ipse est meritum, ipse est & præmium sibi. Ad hunc gradum diuina miseratione ducitur anima successiuè per incrementa amoris. A Domino vtique fit hoc. Ipse etenim Deus taliter naturam condidit humanam, vt necessariũ habeat iugiter protectorem, quem habuit conditorem, & sicut per seipsam non valuit esse, ita sine Deo non valeat subsistere. Quod sane ne de se creatura ignoret, & sibi (quod absit) atroget beneficia creatoris, vult idem conditor hominẽ tribulationibus exerceri, vt quum defecerit homo, & subuenerit Deus (vt dignum est) ab homine honoretur. Hoc enim prophetica voce ait. Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Fit itaque mira conditoris dispensatione, vt homo, qui præter se neminem diligere nouerat, Deum propter se diligere incipiat, quoniã frequẽter expertus est omnia posse cum Dei adiutorio, & sine ipso nihil. His enim progressibus ad secundum amoris gradum proficit anima, quũ Deum propter se, non propter ipsum diligit. At si frequens ingruerit necessitas, ob quam & frequens fiat conuersio ad Deum, & à Deo sedula, frequensq; liberatio conferatur, nonne & si fuerit ferreum pectus, vel cor lapideum ex collatione gratiæ, ex triumpho victoriæ, ex hostiũ depulsione, necesse est emolliri ad amorem, domumq; liberantis, quatenus ascendens ad tertium gradũ amoris, homo Deum diligat, non propter se tantùm, sed etiam propter ipsum? Ex occasione quippe frequentium necessitatum crebris necesse est interpellationibus Deum ab homine frequentari, frequentando gustari, gustando probari quã suauis est Dominus. Et ita fit, vt ijs exercitationibus anima euolet ad quartum amoris gradum, in quo ad purè diligendum Deum plus alliciat gustata suauitas, quam vrgeat humana necessitas. Hæc nanque est perfectio perfectè te diligentiũ Domine, hoc est gaudium, quod non tribuis impijs, sed eis, qui te toto affectu diligunt, & colunt, quorum gaudium tuipse es, & hæc est inchoatio beatæ vitæ gaudere de te in te.

Psal. 17. — Psal. 49.

De signis, quibus cognoscitur, vtrum homo Deum diligat. Cap. X I.

PLura sunt, per quæ cognoscitur, vtrùm homo Deum diligat (videlicet) quũ aliquis cogitat de Deo libenter; vnde Sapientiæ vi. Cogitare de Deo sensus est consummatus. Vis amoris hoc solet in animo agere, vt quem semper ille cogitat, nullum alium ignorare credat. Vis quoque amoris intentionẽ multiplicat cogitationis, quũ quis vadit in domum Dei libenter. De hoc præbuit nobis Dominus Iesus exemplum. Nam ingressus in vrbem (sicut dicitur Matthæi xxi.) intrauit in templũ, dans formam religionis, vt quocunque imus, primũ domum orationis, si ibi est, adeamus. Igitur tu (ò homo) imitator Christi factus, quum in aliquam ingressus fueris ciuitatem, primò ante omnem actum ad Ecclesiam curras. Est & aliud signum, quo Dei amator dignoscitur (scilicet) quum de Deo libenter loquitur. Nam hic amantium mos est, vt amorem suum silentio tegere nequeant, sed necessarijs curis suis afferũt & produnt, & flammas suas intra pectus suum cohibere non possunt. Enarrant frequentius, vt ipsa assiduitate narrandi solatium amoris sui capiãt, & refrigeria immensi ardoris assumant. Est quoque aliud signum, id est, quum quis de Deo libẽter audit, de hoc Dominus. Qui ex Deo est, verba Dei audit. Maria quoque quia multum diligebat, secus pedes Domini sedens audiebat Verbũ illius. Verus nanque Dei amator libenter verba illius audit, non doctrinam, non scripturam, non personã spernit. Ab omnibus indifferenter, quod sibi deesse videt, quærit, non quantùm sciat, sed quantùm ignoret, considerat. Aliud etiam est signum dilectionis, quum quis libenter pro Deo dat eleemosynam, de hoc Ioannes in epistola ait. Qui habuerit substantiam huius mundi, et viderit fratrem suum necesse habere, et clauserit viscera charitatis ab eo, quomodo manet in eo charitas Dei? Dei enim amator, mercator est optimus, fœnerator egregius, dat quod non potest retinere, vt recipiat, quod non potest amittere, dat modicum, vt recipiat hæreditatem æternam. Item quũ quis pro Deo libenter patitur. Pœna etenim interrogat, si quietus quis veraciter amat. Nullo nãque modo onerosi sunt labores amantiũ, sed ipsos delectant, sicut venantium, piscantium, aucupantium. In eo .n. quod amatur, aut non laboratur, aut labor amatur. Similiter quum aliquis mãdatis Dei libenter obedit. Si quis diligit me (ait Dominus) sermonẽ meũ seruabit. Et alibi. Si diligitis me, mandata mea seruate. Nihil .n. arduũ diligentibus. Facile .n. omnia præcepta veniunt in effectũ, quãdo et gratia prætendit auxiliũ, et obedientia mollit imperiũ. Nec dura in necessitate sentitus, vbi diligitur, quod iubetur. Postremò et hoc est verũ signũ amoris tẽporaliũ cõtemptus.

Ioan. 8. — Luc. 10. — 1. Ioan. 3. — Ioan. 14. — Ibid.

Tantò denique magis quis frigescit à curis seculi, quantò surgit ardentiùs in amorem Dei. In insuperabili loco stat animus, qui terrena despicit, inexpugnabilis est, quem multis machinis lacessitum fortuna non concutit. Nullus est maior, quàm qui aliena disposuit, suaque distribuit, & fecit sibi pacem nil timendo, nil concupiscendo.

Quæ sint illa, quæ conferant operanti ea, vt à Deo ametur. Cap. XII.

SVnt nanque multa, quæ efficiunt, vt possidens ea à Deo ametur (scilicet) sapientia, de qua dicitur, Sapientia infinitus est thesaurus hominibus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Idem facit munditia, sicut scriptum est. Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum suorum, habebit amicum regem. Amabilem etiam reddit Deo mansuetudo. Moses, qui Deo charissimus fuit, mansuetissimus erat super omnes homines, qui morabantur in terra. Illud idem operatur liberalitas. Hilarem datorem Deus diligit, quia ipsius imitator est, qui ex liberalitate fecit, quicquid fecit. Charum quoque Deo reddit humilitas. Propter hāc dicit vir secundū cor Dei, Domine non est exaltatum cor meum. Tantò enim quisque fit amabilior Deo, quantò propter eum fit vilior sibi; & tanto vilior Deo, quantò preciosior sibi efficitur. Hoc etiam exercet contemptus temporalium. Nemo plane dignus Deo, qui opes non contempserit. Temporalia amata inquinant, inquinata autem anima Dei amore digna non est. Similiter & dilectio hoc operatur. Nemo enim se amari diffidat, qui iam amat libenter. Dei amor nostrum, quē prævenit, subsequitur. Nā quomodo redamare pigebit, quos amauit nōdū amātes.

Sap. 7.
Prou. 22.
2. Cor. 9.
Psal. 130.

Quæ sit differentia inter amorem, dilectionem, & charitatem, & de ipsarum distinctionibus. Cap. XIII.

DIfferentia est, talis inter amorem, dilectionem, & charitatem, licet largè loquendo, æquiuocum sortiantur nomē. Amor nāque propriè est naturæ, & dicitur amor quasi animorum vnio, quia acquietat appetitum in re amata. Dilectio autem est amor proximi, & dicitur dilectio quasi duo ligans. Sociat enim amatum cum amante in amore, vt mutuò se diligant. Charitas est amor in Deum. Hæc amicum determinat, & indicat omnibus chariorem. Vnde dicitur charitas, quasi chara vnitas, vel charū Deo agens. Amor triplex est (scilicet) gratuitus, naturalis, & vitiosus. Amor gratuitus est laudabilis, quia habet principalem finem, bonum incommutabile, & virtus est. Hic diuiditur in amicitiā & concupiscentiam. Secundum amicitiā quis diligit Deum purissime non respiciens vtilitatem suam, sed bonitatē amati, hoc modo plus diligit homo Deū quàm seipsum. Secundum verò concupiscentiam diligit quis Deum, quia remunerationem in eo expectat. Amor naturalis nec laudabilis est, nec vituperabilis, & habet finē indigentiam vel vtilitatem propriam. Iste similiter diuiditur in amicitiam & concupiscentiam. Secundū amicitiā diligimus hoc amore nos, & nostri perfectionem, & nostri conseruationē. Atque ea magis, quæ magis sunt necessaria, vt caput, pro quo totum corpus exponimus. Hic communis est nobis & brutis. Secundùm concupiscentiam verò diligimus Deum, quia necessitati nostræ vel subuenit vel subuenitur, quia hoc amore non diligitur res propter se, sed propter vsū eius, vnde hoc amore plus se diligit homo naturaliter, quàm Deū. Amor vitiosus vituperabilis est, quia peccatum est, & habet finem voluptatem, siue delectationem in creatura. Hic diuiditur in amicitiam, & concupiscentiam. Secundùm amicitiam, diligimus hoc amore delectationem creaturæ propter se quamuis in nobis habeatur. Secundùm concupiscentiam verò diligimus hoc amore voluptatē creaturæ propter nos. Item amor multipliciter diuiditur. Est etenim naturalis erga se, pius erga parentes, iucundus erga socios, iustus erga amicos, violentus erga inimicos, sanctus erga Deū. Circa dilectionem notandum, quòd alia est dilectio affectus, & alia affectus. Dilectio affectus duplex est, quia alia est innocentiæ, alia beneficentiæ. Dilectione innocentiæ tenemur diligere inimicos; quia non debemus eis optare malum, inquantū malum, sed inquantum eis expediens vel reipublicæ. Affectus dilectionis beneficētiæ est duplex (scilicet) principalis, et secūdarius. Affectus principalis est velle et optare inimicis bona spiritualia, sicut est gratia, et gloria, hoc modo tenemur diligere inimicos nostros. Affectus autem dilectionis secundarius est optare inimicis bona temporalia, hoc modo non tenemur semper diligere inimicos, quia nō semper expedit eis habere bona temporalia. Eodem modo distinguendum est de dilectione effectus, qui est similiter innocētiæ, et beneficentiæ. Primo tenemur diligere omnes inimicos, quia non tenemur eis inferre mala, nisi ratione personæ, vel reipublicæ. Secundo modo distinguenda est dilectio beneficentiæ, quia si est beneficium spirituale ad salutem necessariū; tunc tenemur illud inimicis impendere, sicut orare pro eis, non quidem in speciali, sed in generali. Ita (scilicet) vt non excludamus eos ab orationibus communibus. Si verò est beneficiū temporale, ad hoc non tenemur, nisi in casu necessitatis. Notandū tamen esse inimicum dupliciter scilicet personæ et ecclesiæ. Igitur personæ inimico benefacere perfectionis est, nisi inquantū illi vel alteri beneficium nociuum esset, quia in tali casu beneficium subtrahere vtile est. Inimico ecclesiæ beneficium subtrahere perfectius est, et melius nisi inquantum per beneficium speratur reconciliandus ecclesiæ. De ipsa autē charitate

ritate hoc sentiendum est, quòd sit recta voluntas ab omnibus terrenis ac præsentibus prorsus auersa, iuncta Deo inseparabiliter & vnita, igne quodam Sancti Spiritus, à quo est, & ad quem refertur, incensa, inquinamenti omnis extranea, corruptionis nescia, nullo vitio mutabilitatis obnoxia, super omnia, quæ carnaliter diliguntur, excelsa, affectionum omnium potissima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus semper inuicta. Summa actionum bonarum, salus morum, finis cœlestium præceptorum, mors criminum, virtus pugnantium, palma victorum, sanctarum mentium arma, causa meritorum bonorum, præmiũ perfectorum, sine qua nullus Deo placuit, cum qua nullus vnquam peccare potuit, fructuosa in pœnitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in perseuerantibus, victoriosa in martyribus, operosa omnino in omnibus fidelibus, ex qua, quicquid est boni operis, viuit.

Quibus exercitationibus proficiat charitas, & quæ sint perfectę charitatis signa & operationes.

Cap. XIIII.

Ex ijs, quæ sequuntur, ostenditur, quomodo proficiat charitas, & quum perfecta fuerit, dicendum est qualis sit, ne homo horum ignarus decipiatur credens se perfectum esse. Desiderium nanque magnum proficiendi plurimum adiuuat hominem, vt ad charitatis perfectionem attingat. Magna enim pars profectus est velle proficere, nolleque progredi est regredi. Nemo perfectus est, qui perfectior esse nõ appetit, & in eo perfectiorẽ se quisque probat, quo ad maiorem tendit perfectionem. Si nolumus redire, currendum est. Excitat quoque hoc, vt homo à creaturis inferioribus ad creatorem amorẽ suum recolligat. Quod his verbis declarat sãctus Augustinus dicens. Ab vno tunc auersus in multis euanui. Exarsi enim aliquando satiari inferiùs in adolescentia, & syluescere me sensi varijs & vmbrosis amoribus. Intendere doctrinæ multũ proficere facit, sicut enim paruulus absque sumptione sibi crescendo non proficit, sic anima sine doctrina deficere potius quam proficere solet. Vndè dicitur Ecclesi. 27. Filia fatua in minoratione fiet. Et in Psalm. Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit. Idem facit meditatio beneficiorum Dei, proximi, & creaturarum. In meditatione mea (ait Psalm.) exardescet ignis. Est & aliud, quod vehementer excitat ad profectum charitatis (scilicet) tentatio. Electorum nanque desideria deprimuntur aduersitate, vt proficiant, sicut ignis flatu premitur, vt crescat, & vnde quasi extingui creditur, inde roboratur, sic nimirum quum per tentatione humilitas in anima proficit, prospera est ipsa aduersitas, quæ mentem & charitate accendit, & ab elatione custodit. His etenim incrementis quum ad perfectionem peruenerit anima, multitudinem pacis, claritatem luminis, & inexplebilem gustum, sensumque percipit charitatis, quæ charitas ex quatuor insinuat suiipsius perfectionem, videlicet, ex sua rectitudine. Perfectus nanque Dei amor est rectus, efficiens & afficiẽs animam Deum propter seipsum diligere, & non propter temporalia. Perfecti .n. ad hoc vtuntur mundo, vt perfruantur Deo, imperfecti verò econtrario, vt perfruantur hoc mũdo vti volunt Deo. Ex sua strenuitate. Non enim solum rectus est perfectus amor, sed etiam strenuus. Nihil certe est, quod effrænato captus amore paueat. Plurimi est terroris hostibus perfectus amor, mentisque strenuitas, & nihil damnabilius est in homine perfecto & Christi milite, quàm formido, per quam perfectio virtutum destituitur, nutritur pusillanimitas, obrepit inertia, & ad immunditiæ actus animus occupatur. Ibant Apostoli milites strenuissimi, gaudentes à conspectu concilij, loquentes cum fiducia Verbum Dei, & nulla infidelium formidantes tormenta. Ex sui multitudine desiderij. Est enim perfectus amor desiderijs plenus. Anima nanque amans perfecte fertur votis, desiderijs traditur, ignorat siquidem iudicium, multoties ratione caret, nescit modum, nec aliud, quàm quem diligit, cogitare potest, non accipit de impossibilitate solatium, nec ex difficultate remedium, nec consideratione tẽperatur, nec pudore frænatur, nec rationi subijcitur. Magna plane est violentia charitatis ipsum Dei affectum attingens, & velut sagitta iecur perfectè se possidentis penetrãs & transfigens, quod senserat, qui aiebat. Vulnerasti cor meum, &c. Et ex sui communicatione. Quantò enim quis magis attingerit ad perfectionem charitatis, tantò magis per compassionem proximi pro salute se deserit. Nam qui amare proximum negligit, profectò diligere Deũ nescit, & tunc pleniùs in Dei dilectione proficimus, non in eius dilectionis gremio, proximi prius charitate lætamur. Amor Dei amorẽ proximi generat, & amorẽ proximi calefacit amor Dei. Tunc .n. ad summã perfectionem charitas mirabiliter surgit, quũ ad ima proximorum se misericorditer attrahit; & quò benignius descendit ad ima, eò perfectius recurrit ad summa. Quod paucis verbis notificat Dominus dicens. Maiorẽ hanc dilectionẽ nemo habet, vt animã suã ponat quis pro amicis suis. Alio quoque in loco quum quidam à Domino peteret, quod esset magnum mandatum in lege, respondit. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & cætera. Secundum autem simile est huic. Diliges proximum tuum sicut teipsum, confirmansque sententiã ait. In his duobus mãdatis tota lex pẽdet, & prophetæ. Quibus verbis perfectio colligitur charitatis, quæ comprehendit in se omnem legis & prophetarũ perfectionẽ. Quoniã verò in præcedentibus capitulis de Dei dilectione cõpẽdiosè tractatũ est, nunc succincte pauca de proximi dilectione ponẽtur, vt luculẽter eluceat huius

Psal. 106. Psal. 38. Act. 4. Ioan. 15. Deut. 6. Mat. 22.

perfectio virtutis, deturque omnibus forma ascē dendi ad perfectionem, & tunc demum ponetur huic tractatui de charitate finis, quæ est finis, & præsidentium perfectio.

Quibus exemplis atque documentis incitetur homo ad proximum diligendum. Cap. XV.

MVltis rationibus & exemplis proximū amare incitamur, videlicet propter vtilitatem huius præcepti & leuitatē, de quo Dominus. *Ioan. 15.* Hoc est præceptū meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. O nimiam Dei clementiam, o ineffabilem Dei benignitatem, præmium nobis pollicetur, si nos mutuo diligamus, & ea nobis præstemus inuicem, quibus inuicem indigemus. Et nos superbo & ingrato animo ei renitimur, cuius imperium beneficium est, & ab omnibus potest impleri, à paupere & a diuite, ab infirmo & à sano. Nō est necesse oues aut boues emere, aut vltra mare nauigare, vt hoc impleatur præceptum, de quo in Deuteronomio dicitur. *Deut. 30.* Mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, nō supra te est, neque procul positum est, sed iuxta te est in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illud. Incitat quoque ad amandum proximum fraternitas naturalis, quę est inter omnes homines. Si putamus non esse proximos, nisi qui de eisdem parentibus nascuntur, Adam & Euam attendamus, & omnes fratres sumus. Propterea Deus voluit vnicum hominem primo formare, ex quo omnes procederent, vt tanquam fratres omnes se amarent. Nō sic legitur factum esse in angelis vel in bestiis, vndè dilectio est debitum naturale, quo vnus homo obligatus est alteri, à quo debito nullus absoluitur. Sola hęc dilectio est, quæ etiā reddita semper retinet debitorem. Accendit etiā ad amandum proximum spiritualis fraternitas. Omnes quidem fratres secundum quòd homines sumus, quantò magis secundum quòd Christiani sumus. Ad id, quod Christiani sumus, vnus pater est Deus, vna mater Ecclesia. Hæc fraternitas tantò est melior fraternitate naturali, quantò meliorē patrem habet Deum, de quo Dominus. *Mat. 23.* Et patrē nolite vobis vocare super terram, vnus est enim pater vester, qui in cœlis est. Nam hæc est vera, indirupta & spiritualis fraternitas, quæ gemina amicorum perfectione ac virtute conualescit, cuius fœdus nec desideriorum varietas, nec contētiosa diuidere potest contrarietas voluntatum. Si autem amandi sunt naturaliter fratres, qui diuidendo hæreditatem portionem vniuscuiusque minorem faciunt, quantum amandi sunt, qui portionem augent? Quanto enim plures erunt electi, tantò amplius gaudebunt. Plus etenim gaudebit vnus electorum de gloria animę alterius, quā de gloria proprij corporis. Amor quoque, quem Dominus Iesus habet ad homines, ad amandum proximum nos hortatur, de quo dicitur. *Apoc. 1.* Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Noli (o homo) tantùm vilipendere amorem, tuumque contemnere fratrē. Propterea Dominus Iesus dominationi mortis se tradidit, vt ipsum à iugo diabolicæ dominationis erueret, suscepit mortis seruitutem, vt illi tribueret vitæ æternæ libertatem. Nō ergo despiciendus est, quē tam charum Dominus habuit. Solicitudo quoq; angelicæ custodiæ nos prouocat ad amandum proximum. De ipsa Dominus dixit. *Mat. 18.* Videte, ne contemnatis vnum de pusillis istis, dico autē vobis, quia angeli eorum in cę. s. v. f. patris mei, &c. Adest enim vnicuique nostrum etiam minimo angelus bonus. Angelus Domini, qui regat, qui moneat, qui gubernet, qui pro actib. nostris corrigendis, & miserationibus exposcendis quotidie videat faciem Patris, qui in cœlis est. *Mat. 18.* Non ergo est ab homine despiciendus homo, qui adeò angelo charus est. Dulcedo quoque fraternæ dilectionis, quæ pacem in cor maximum diligentis diffundit, fortiter prouehit ad proximum diligēdum. In tribus (ait Eccles. 25.) beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus, concordia fratrum, amor proximorū, & vir & mulier bene sibi consentientes. Tale nanque est bonū pacis, quod ex fraterna oritur charitate, vt in rebus creatis nihil gratiosius soleat audiri, nihil delectabilius concupisci, & nihil vtilius possideri. Spiritus enim humanus nunquam viuificat membra, nisi fuerint vnita, sic Spiritussanctus nunquam viuificat ecclesiæ membra, nisi fuerint in pace fraternæ dilectionis vnita. Hoc etiā prouocat ad proximum diligendum, quia omnes sumus membra vnius corporis. De hoc Apostolus. *1. Cor. 10.* Multi vnum corpus sumus in Christo. Singuli autem alter alterius mēbra. Emolumenta præterea, quæ ex mutua dilectione proueniunt, plurimum accendunt cor ad amandum proximum, quæ sunt quinque. Primum est victoria, quæ ex ipsa oritur. De hac dicit Eccles. 4. Melius est duo esse simul quàm vnum, habent enim emolumentum societatis suæ. Si quis præualuerit cōtra vnū, duo resistunt illi. Omnis nanque pugna vnanimiter aggressa parit victoriam. Secūdum est bonorum abundantia. Quod enim deest homini in se, habet in amico. Fraterna autem dilectio & amicitia adiutrix a natura data est, nō vitiorū comes, vt quoniam solitaria non potest virtus ad bonorum abundantiam peruenire, coniuncta alteri perueniat. Plurimam in se continet hæc bonorū abundantiam, nullo enim loco excluditur, nunquam intempestiua, nunquam molesta est. Nam & secundas res splendidiores facit, & aduersas patiens, communicansque leuiores. Tertium est impetratio eius, quod in oratione petitur, vnde Dominus, *Mat. 18.* Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cęlis est. Quartum est mutua exhortatio. De hoc Ecclesiast. 4. Vnus enim quomodo calefiet? Non equidē potest quisquā

bene

bene degere, qui se tantum diligit, qui se tantum intuetur. Alteri viuas oportet, si vis tibi viuere. Hæc societas diligenter & sanctè obseruata, quæ nos homines hominibus miscet, mutuã parit exhortationem, & indicat aliquid esse, cõmune ius generis humani. Quintum est consolatio, quæ ex ipsa trahitur. Sicut enim vnguento & varijs odoribus delectatur caro, ita bonis amici consilijs, & fraterna dilectione anima dulcoratur. Quoniam verò res humanæ fragiles sunt, & caducæ, semper acquirendi sunt quos diligamus, & à quibus diligamur. Charitate enim, beneuolentiaque sublata omnis est è vita sublata iucunditas.

Quæ sint illa, quæ reddunt hominem amabilem proximo suo. Cap. XVI.

QVamuis appetendum sit ab vnoquoque & amare & amari, magis tamẽ desiderandum est amare, quàm amari. Beatius vtique est dare, quàm accipere. Qui enim amari non amare desiderant, ij ignem esse voluit in domo proximi sui, & in domo propriæ conscientiæ frigore perire cupiunt. Quoniã verò laudabiliter amari debet concupiscere quilibet, nunc dicetur, quæ sunt, quæ reddant hominem proximo suo amabilem. Et primò modestia in sermone. Vir etenim sapiens in verbis amabilem se facit, gratię autem fatuorum effundentur. Principium amicitiæ est benè loqui, & grande exordium inimicitiarum est maledicere, & contumeliosè iniuriari. Obiurget amicus amicum non iactantiæ studio, sed affectu charitatis, nec admonitio aspera sit, sed dulcis, nõ sit contumeliosa, sed pietate plena. Amabilem quoque reddit virtus. Est enim insitum bonis, vt vnusquisque virtutes suas in alijs amet. Econtrario. Oderunt hilarem tristes, tristemque iocosi. Nihil quippe est virtute amabilius, nihil quod magis alliciat ad diligẽdũ. Tanta est vis probitatis, vt eam vel in eis quos nũquã vidimus, vel quod maius est, in hoste diligamus. Dissimilitudo verò morum, distãtia vitę, & ingenio cõtraria dissoluunt amicitiã. Plurimùm etiam amabilem facit mansuetudo. De hac Ecclesiast. 3. dicitur. Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super gloriam hominum diligeris. Qui enim mãsuetus est in omnibus motibus suis, nihil facit, quod cuiusquam offendat affectũ, sed quod suam deceat sanctitatem. Mãsuetudo enim est suauitas malo cedens, subesse sciens, superiori non resistens, & bonis consentiens. Pia quærit, honorat sancta, non reprehendit, nõ resistit, propter quod suum dilectum exhibet possessorẽ. Adiden valent obsequia & beneficia, vnde Apostolus. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis cõgeres super caput eius, idest, cor eius accẽdes ad te amandum. Quem etenim delectat amari, ab amore rerum mutabilium liber esse appetat, eaque libenter erogetq; Ex largitione nanque hominũ

eorum acquirit affectum, & ardentium criminum globos beneuolentiæ suæ fonte refrigerat, ac etiã in riuo largitatis obruit inediam proximorũ. Postremò valde amabilem reddit amor. Nulla enim maior est ad amorem inuitatio, quàm præuenire amãdo. Nimisque durus est animus, qui dilectionem si nolebat impendere, nolit repẽdere. Si verò quæris, quomodo amicos plurimos facturus tibi sis, ego demonstrabo amatorium, sine medicamẽto, sine herba, sine veneficij carmine: Si vis amari, ama, & vt ameris, amabilis esto.

Quomodo & quibus exemplis proximum amare debeamus. Cap. XVII.

QVomodo proximum amare debeamus, tripliciter docemur a scriptura. Dominus nanque Iesus exemplo suo recto præbet nobis exemplum, quomodo proximum amemus, dicens. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Amor enim ipsius, quo nos dilexit, gratuitus fuit. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Si autem Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere gratis. Ideo Dominus. Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne hoc & Ethnici faciũt? Fuit etiã Christi amor rectus, videlicet, non propter eius, sed propter nostram vtilitatem. Sic & nos debemus diligere. Amicus enim, qui vtilitatis causa assumptus est, tandiu placebit, quãdiu vtilis fuerit. Sed non sunt fideles & recti in amicitia, quos munus, aut priuata vtilitas copulat. Dilectio enim, quæ munere glutinatur, eo suspẽso dissoluitur. Et qui prosperitatibus alicuius inducti eius amicitiã secuti sunt, ij fortunam secuti perseuerant in prosperis, si verò delapsa fuerit, subtrahũtur omnes. Cum enim recesserit ea res, quæ fuit amicitię causa, nihil superest, quare possint in amicitia teneri. Quos enim fęlicitas facit amicos, infortunium inimicos faciet. Amauit etiam nos Christus amore discreto. Amor discretus talis esse debet, quòd personas amet, & vitia persequatur. Christus .n. propter nos in carne de virgine natus, & conuersatus, contagio culpæ inquinatus non est, & tamẽ vltione culpæ depressus est. Commissa propria non habuit, & tamen pœnam carnalium ex charitate sine culpa suscepit. Atque & nos ita proximos diligamus, vt ipsorum facinora solicitè odiamus. Nulla est, o homo, peccati excusatio, si amici causa peccaueris. Nam cùm conciliatrix amicitiæ virtutis opinio fuerit, difficile est amicitiam manere, si virtute defeceris. Hæc enim lex in fraterna charitate sanciatur, vt nec rogemus res turpes, nec rogati faciamus. Fuit similiter amor Christi vehemens. In hoc ipsius charitatem cognouimus vehementem, quoniam ipse pro nobis animam suam posuit. Cuius imitatione & nos pro fratribus debemus animã ponere. Vehemẽs nãque

Margin: Act. 20. — Eccl. 20. — Rom. 12. — Ioan. 15. — 1. Ioan. 4. — Ibid. 4. — Mat. 5. — 1. Ioan. 3. — 10 — 20 — 30 — 40 — 50

quę dilectio fratris remedia fert aduersis, eius cópatitur incommodis, hæc amici onera, quasi iniúcta humero portat, nec patientius propriam iniuriam sustinet, quàm amici. Amor quoque Christi fuit fructuosus, vt apparet in donis nobis ab ipso & per ipsum collatis. Sed & nos amemus fratres. De hoc dicitur 1. Ioannis 3. Filioli diligamus non verbo, nec lingua, sed opere & veritate. Sunt etiam verba vtilia charitati. Propterea dilectio nostra erga fratrem semper exhibenda est veneratione sermonis, & ministerio largitati. Hæc dilectio fraterna & fructuosa est, quę fratrem veneratur deuotum, corripit dissolutum, quæ præsenti obsequitur, absentem non rodit, sano applaudit, infirmum non deserit, pacatū non prouocat, iratum vt maiorem metuit. Fuit etiam Domini Iesu amor perseuerans, de quo dicitur. Quū dilexisset suos, qui erant in mūdo, in finem dilexit eos. Sic & nos perseuerāter proximum amare debemus; ij autem nō diligunt perseueranter, qui diligunt fęlicitatem non hominem. Nam cùm quis in prosperitate positus diligitur, incertum valde est, vtrum prosperitas in persona ametur. Amissio fęlicitatis vim interrogat amoris. Et qui ex aduersitate proximum despicit, apertè cōuincitur, quòd hunc non amauit. Non agnoscitur in bonis amicus. Aspera enim fortuna certos sed alium vultus ambiguosque discernit. Verus enim amator vsque ad mortem perseuerabit, nec tædio affectus, nec labore fatigatus. Imitabitur Dominum suū, qui pro suis certauit in stadio charitatis, pro quibus etiam mori dignatus est gaudenter. Secundo modo docemur in scriptura proximum tāquā nos ipsos diligere, iuxta illud Domini mandatū; Diliges proximū tuum sicut teipsum. Quod dupliciter potest intelligi. Primò vt illum diligas ad gratiam, & gloriam in futuro, vel in quē teipsum diligis, id est in Deum, illū diligas. Quisquis enim rectè diligit proximum, hoc cū illo debet agere; vt etiam ipse toto corde & tota anima diligat Deum. Alio modo intelligitur, vt hoc facias proximo: quod tibi vis fieri: quod autem tibi non vis fieri, ei non facias. Duo nanque sunt erga proximi dilectionem seruanda, vt beneficij impensione foueatur, & nulla malitia lædatur. Notandum autem est, quòd nequaquam proximum rectè potest diligere, qui prius Deum veraciter non diligit. Amore enim Dei firmata debet esse dilectio proximi. Nemo quippe potest fideliter amicus hominis esse, nisi prius ipse sit veritatis. Ideo inter quos non est diuinarū rerum consensio, nec humanarum plena esse poterit. Necesse enim est, vt aliter quàm oportet, humana existimet, qui diuina contemnit. Nec hominem rectè diligere nouit quisquis eum rectè non diligit, qui hominem fecit. Illud etiam sciendum est, quod qui se non nouit diligere, vtique nec proximum. Valdeque timendum est, ne ipsum decipiat, sicut & se. Si te interrogem (ait quis) vtrum diligas te, respondes quod diligis. Quis enim se odit? Audi Psal. Qui diligit iniquitatem, odit animā suam. Quomodo volebas tibi committi proximum, vt diligeres eū tanquā te, ò homo, qui perdis te? Si enim tu ipse te diligis, vt perdas te sic profectò perditurus es eum, quem diligis sicut te. Nolo autem, vt hoc modo quemquam diligas, vel solus peri, aut corrige dilectionem, aut respue tuam charitatem. Solerter & hoc quoque in hac dominica præceptione considerandum est, quod non dixit. Diligas proximum tuum plus quàm teipsum, sed sicut teipsum. Videtur enim plus quā seipsum proximū velle diligere, qui curationi proprię nō sufficiens, curam aliorum cupit assumere. Quare tu homo, quisquis talis es, cui firma satis propria salus nondum est, cui charitas adhuc aut nulla est, aut adeò tenera, atque arundinea, quod omni statui cedat, omni credat spiritui, omni circunferatur doctrinæ vento, cui tanta est charitas, vt vltra mandatū quidem diligas proximum plus quàm teipsum: & rursum tantilla, vt contra mandatum fauore liquescat, pauore deficiat, perturbetur tristitia, auaritia trahatur, pertrahatur ambitione, suspicionibus inquietetur, conuitijs exagitetur, curis euiscetur, honoribus tumeat, liuore tabescat. Tu inquam in proprijs teipsum sentiens minus idoneū ad correctionem, qua nunc dementia, (quæso) aliena curare, aut ambis, aut acquiescis? Audi quid de hac tanta & tam vigili charitate dicat scriptura. Noli, (inquit) esse nimium iustus. Et Dominus: Quid prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suę detrimentum patiatur? Sufficit qui eiusmodi est, si proximum sicut seipsum diligat, ne tumore se conterat, ne proximum iuuando se deseras, ne alios erigens cadat. Tertio modo docemur in scriptura proximum sicut nos ipsos diligere exemplo amoris membrorum corporis humani. Primò in hoc, quod vnū membrū non inuidet alij membro: licet non habeat idem officium. Non omnia nanque eundem actum habent membra: nec tamē sibi inuicē inuident: sic neç debet aliquis inuidere proximo suo habenti gratiam, quam ipse non habet. Inuidia diabolicū vitium est: & habet matrem suam, scilicet superbia. Suffoca matrē, & non erit filia. In hoc etiam docemur, quod vnum membrum non sibi appropriat aliquod officium, sed omnibus illud communicat gratis: sic & nos. Nam multi vnum corpus sumus in Christo: singuli autem alter alterius membra. Similiter cum vnū membrū ab alio læditur, non se vindicat, sic debet esse inter fideles, sicut scriptum est, Nulli malum pro malo reddentes. Item sicut mēbra infirmiora abundātius honorantur, sic & nos non debemus despicere eos qui infirmi videntur: prout dicitur, honore inuicē pręuenientes. Non enim est fraternus amor, nisi se mutuis præueniat obsequijs. Instruimur quoque in hoc, quòd si quid patitur vnū mēbrū, compatiuntur omnia mēbra, siue si glorietur vnū mem-

Ioan. 13. Deut. 6. Mat. 7. Psal. 10. Deut. 6. Eccl. 7. Mat. 16. Rom. 12. Rom. 12. Ibid. 1. Cor. 6. Rom. 12. 1. Cor. 6.

membrum, congaudent cætera membra. Sic fideles debent gaudere cum gaudentibus, & flere cũ flentibus. Datur insuper exemplum istud, quia vnum membrum reputat sibi fieri, quod fit alteri, siue bonũ, siue malũ: sic nos quod alijs irrogatur, nobis agi existimare debemus. Vnde ipse dominus Iesus Ecclesię caput dicit: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecisti. Alio quoque modo docemur, quia sicut vnum membrum læsioni se exponit pro alio: sic & nos agere debemus imitãtes dominũ Iesum, qui passioni se exposuit; ictũ, quem genus humanum meruerat, super se suscipiens. Eodem modo prouocamur, quum videmus, quòd cibum, quem os recipit, alijs membris communicat: ita & fideles facere debent: vnde Apostolus ait, Siue exhortamur pro vestra exhortatione & salute, siue consolamur pro vestra consolatione & salute. Isto similiter exemplo accendimus: quia videmus vnum membrum timere ab alijs separari: sic nihil debet tam formidare Christianus, quàm separari à Christi corpore: ex quibus patet modus dilectionis, quam erga proximũ habere debemus. Magna etenim virtus proficiẽdi in Deum est hæc charitas mutua, quæ data est diuitibus pro gloria, pauperibus pro censu, exulibus pro patria, imbecillibus pro virtute, infirmis pro medicina, pro vita mortuis. Est enim eius suauissimus fomes, affectuosa synceritas, & mutua obsequia, rerum honestarum crebra collatio, paritas voluntatum, iugis & inuiolabilis fides. Vera nanque dilectio tantum inter bonos oriri solet; inter meliores proficere, inter optimos verò ad perfectionem duci. Cuius perfectionem aperuit dominus, dicens: Maiorem charitatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Hæc est victoria, hic terminus charitatis sanctæ, quæ in fructibus ligni vitæ quartum sortitur gradum: & est brauiũ consummatæ iustitiæ, & perfectionis præsidentium, qui non debent formidare pro grege animam ponere. Ad quam perfectionem vere inconcusseque tunc perueniunt, quum prius per continentiæ virtutem omnibus se abdicauero voluptatibus: nè honoribus vel libertate irretiti, non quæ domini sunt, sed quæ sua quærant, & efficiantur in sui contumelia etiam subditis inferiores: qui debent eos, sicut dignitate, ita & virtutibus pręcellere: & quoniam hæc sola virtus eis non sufficit ad perfectionem: adhibenda est huic prudentiæ virtus, quæ ordinate subditorum omnium disponens studia ad Dei gloriam, eorumque profectum, & ipse præsidens Deo gratissimus efficiatur: iuxta illud: Si separaueris preciosum à vili, vt os meum eris, hominibusque cõmendabilis, sicut scriptum est. Gloria patris est filius sapiens. Cui tamen prudentiæ iungenda est iustitia, quæ constanter tribuat vnicuiq; quod suũ est: ne inordinata dissoluatur affectione, aut vltra metas iustitię, ne abstrahatur furore: quod dimicandi genus preciosissimum est. Fiat autem totũ hoc non elatione humanæ æstimationis, vel delectatione virtutis, sed charitate, sed amore Dei, sed desiderio ipsi placendi. Et siue intus per dilectionem Dei ardeat, siue in proximorum se commodis occupet foris: omnem suæ intentionis affectionisque conatum dirigat ad gloriam Dei, & proximi salutẽ. In quibus duobus consummatur, tantoque perfectior erit, quantò pro gloria creatoris fuerit inflãmatus amplius: & de proximorũ salute extiterit sitibundus. Beati & perfecti, qui hanc charitatis iustitiã esuriunt in hac vita: quoniam saturabuntur, quum deducti fuerint in cœlestem Hierusalem post hanc peregrinationem: vbi laudabunt Deum in sęcula sęculorum.

Mat. 25. | Cor. 1. | Eccl. 7. | Mat. 16. | Ioan. 15. | Prou. 17.

DE VIRTVTE PATIENTIAE, ET primo quare hæc virtus sit homini necessaria, & de ipsius diffinitionibus: quæ virtus in ordine ligni vitæ fructuum, quintum habet locum. Cap. I.

Psal. 65.

TRansiuimus per ignem & aquam: & eduxisti nos in refrigerium. Hanc sententiã omnibus proferre conuenit, qui post sudores, certaminaque tentationum, meruerunt suorum præmia, id est quietem, internę pacis possidere laborum. Nõ enim dantur præmia absque exercitio: neque bonum spiritualis delectationis sine fatigatione impugnationum. Vndè necesse est, vt se præparet ad certamen, quisquis pacis suauitatem degustare desiderat. Magnum etenim pacis est bonum. Est nanque pax securitas mentis, trãquillitas animi, simplicitas cordis, vinculũ amoris consortiũ charitatis. Hæc simulationes tollit, bella compescit, iras comprimit, superbos calcat, humiles amat, discordes sedat, inimicos cõcordat, cunctis est placida: nescit extolli, nescit inflari: hanc qui accipit, teneat: qui perdidit, exquirat: quoniam qui in ea non erit, à Deo alienus efficitur. Nec ad hæreditatem domini poterit peruenire, qui bonum pacis nõ studuerit possidere. Ad pacem nanque per patientiam peruenitur: tãtoque magis pace fruetur homo, quãto erit patientior. Finis patientiæ pax est. Prius enim, collocandum est fundamentum patientię, vt securius postea fabricetur altitudo pacis. In hoc nanque fundamento ędificando fortitudine opus est, non corporis, sed animi. Peregrinãti etenim homini in hac valle miseriæ, multa occurrũt aduersa: aliqua ex innata infirmitate, aliqua ex insolita consuetudine, quædam ex iustitia diuina, nonnulla verò ex malorum hominũ malignitate. Sunt & alia grauiora certamina, quibus fatigatur homo continuè ex diabolica suggestione & operatione: quæ tantò plus affligunt, quãto occultius spiritus premunt. Ex quibus quædam sunt aspera, quia proueniunt ex insueto labore in principio virtuosæ conuersationis. Per hos enim labores, argumenta componit tentationum callidus inimicus, aliqua sunt vana, quæ de spiritualibus prosperitatibus oriuntur ipso nihilominus hoste insti-

instigante, quædã fiunt dubia, quando homo ambigit, quid certum de aliqua re tenere debeat, ex quo segnior ad bonũ efficitur, & pronior ad malum: quia vtriusque ignorat veritatem. Hęc enim decipula irretiuit primum hominem, illusitque ipsius posteritatem. Sunt nonnulla fraudulenta, videlicet quando ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis sub specie virtutum inducens ad vitium. Suadet enim honestatem, vt inducat superbiam: hortatur ad iustitiam, vt trahat ad crudelitatem, & huiusmodi. Contra quas machinationes quis poterit sine patientia dimicare? Aequalis periculi est accedere sine armis ad bellum, & absque patientia ad spiritualem subiectionis, obedientiæque properare cõflictum. Ille corpus, ille tempus, animamque amittit. Et quoniã omnibus necessaria est patientia, peramplius tamen iis, qui in stadio obediẽtię militare decreuerunt: ipsis námque & crebrior pugna inest, & violentior. Habet enim intus impetũ voluntatis proprię, ignemque concupiscentiarum & phantasmatum: foris verò improperia præsidentis, diuersos mores, aspera verba, exercitiaque non pauca, fratrum etiã contradictiones more inundantium aquarum impingentes sui habituationem: contra quæ procedere debet miles Christi munitus virtute patiẽtię, ne verecundè succumbat. Est enim patientia virtus cõtumeliarũ & omnis aduersitatis impetus æquanimiter portãs: vel est aliena mala æquanimiter perpeti, & contra eum, qui irrogat, nullo animi dolore moueri. Aut & patiẽtia est honestatis aut vtilitatis causa, rerum arduarum & terribiliũ voluntaria & diuturna perpessio. Ex quibus patet, quòd patientiæ actus est recipere passionem: ita quòd animus nec succumbat, neque vindictam appetat inferentis. Quod totum debet non ignorare progrediens ad certamen subiectionis. Quæ enim feriunt præmeditata aduersa, minus lædunt si tamen illis patientia opponatur, quæ quãtò perfectior est tantò Dei homo redditur securior, & ad perfectionem capessendam habilior & iucundior, de qua in ipso pugnę primordio se muniat, si in breui ad triumphum peruenire desiderat, iuxta sententiam Pauli dicentis: Per patientiam spẽ habeamus, & curramus ad propositũ nobis certamẽ.

2.Cor. 11.

Rom. 15.

De excellentia & effectibus patientiæ. Cap. II.

SIcut aquam denegare sitienti, crudele est, ita & huius virtutis patientiæ præconia silentio tegere malum est: quia in illo subtrahitur alimentum corpori & in hoc via clauditur, qua spiritus ad cœlum deducitur. Ideo omnibus dicendũ est, quod cunctis profuturũ est. Per patientiã nanque homo vincit persecutores, ipsos diligendo. Nã patientiæ virtus est corã hominib. persecutores tolerare, sed corã Deo est ipsos diligere, quia hoc solũ Deus patientiæ sacrificiũ accipit, quod ante oculos eius in altari lõ ai operis per dilectionẽ persecutorũ homo incendit. Tunc enim est quisque verè patiens, quando ipsum amat, quẽ persecutorẽ patitur. Nam tolerasse & odisse non est virtus patientiæ, sed velamen furoris. Vincit etiã dæmones. Vnde beatus Iob, quot voces patientiæ in laudẽ Dei percussus reddidit, quasi tot in aduersarij pectus iacula intorsit, & acriora valde, quã sustinuit, inflixit. Vincit quoque seipsũ, quod genus vincendi rarissimũ & nobilissimum est. Melior est (inquit scriptura) vir patiẽs viro forti, & qui dominatur animæ suæ, expugnatore vrbium. Innumerabiles sunt, qui populos, qui vrbes in potestate habuerunt, paucissimi qui se. In primo congressu patientia triũphat, in hoc quòd familiaris ei efficitur inimicus. In secundo similiter: quia contemnendo insidias diaboli, ex ipsis fit promptior. In tertio verò non minus triũphat. Qui enim perfectè se vincit, ad omnia fortis erit. Per hanc quoque gloriosi efficiuntur patiẽtes. Ipsorum enim strenuitas cõprobatur. Vir etenim Dei non debet molestè ferre, quoties in certamine passionum fortitudo mentis illius exercetur, sicut virum fortem non decet indignari, quoties bellicus increpuerit tumultus. Illud enim est magnificum & strenuum, si subiectus quis contumelijs iudicia Dei laudet, si vexatus ęgritudine iudicia Dei deprecetur, si inopia depressus nihilominus iustitiam Dei laudet. Assimilatur etiã Christo patiens, quod est gloriosissimum. Sicut enim gloriosum est militi deferre arma regis, sic est & Christiano portare stigmata Christi. Quanta est gloria sponsæ, assimilari sponso? Nihil gloriosius reputat, quàm Christi portare opprobrium. Ipsa ædificat coronam ęternã. Patienti enim seruiunt æstas et hyems, et omnia aduersa mundi, sterilitas agrorum implet eius horrea: fures et latrones et omnia hominibus contraria mundi seruiunt ei. Ignis domos aliorum exurens ædificat patienti domum in cœlis. Tantò etenim spes in Deum validior surgit, quantò quis pro illo grauiora pertulerit, quia nequaquã hic retributionis gaudiũ de æternitate colligitur, quod non prius pia tribulatione seminatur. Patientia hominẽ ditat. Patiens sapiẽter agit, vt debita sua soluat. Nihil.n. de suo in soluendo expendit, sed facit vt hostes sui pro se soluant. Illatas nanque ab eis iniurias sustinens ditatur abunde. Et tunc bene irrogata conuitia tolerat, cũ in secreto mentis, quanta sit ipsorũ remuneratio, intuetur. Leue quippe videtur, quòd iniuria percutitur, cũ in arcano pectoris conspicit, quod peius est quod meruit. Sicq; fit, vt cõtumelijs magis gratia, quã ira debeatur, cũ eaũ interuentu Deo iudice & pœna grauior declinari posse cõfidatur: & ingentes thesauri in consciẽtia per patientiam recondantur. Est enim patientia velut aurũ, quod in igne tribulationis depuratur. Sicut.n. sub vno igne aurũ rutilat, palea fumat: ita vna eademq; tribulatio irruens bonos probat, purificat, & elucidat: malos autẽ dãnat, vastat & exterminat. Et vnde in eadẽ afflictione mali Deũ dete-

Prou. 16.

detestantur & blasphemant: inde boni purgātur, & Deum laudant. Nihil etiam sic iram Dei & proximi mitigat, sicut hæc. Intelligat homo medicū esse Deum, & tribulationē medicamentum esse ad salutem, non ad pœnam. Sub medicamento positum vrens, secans, & alligans clamantem nō audit medicus ad voluntatem, sed audit ad salutem. Proinde vapulem sanè, vt malè operans, si mihi flagella in meritum computantur. Miserebitur Deus flagellato: qui in me non inuenit, quod remuneret. Ista hominem martyrem facit. Sine ferro & flamma martyres esse possumus, si patiētiam veraciter in mente seruamus. Nam signis & miraculis maiorem esse patientiam non dubitemus. Non mediocris animi est patientia, quę insuperabilem facit hominem: virtutum omnium ornamenta defendit, iustitiam custodit, & inexpugnabili prælio aduersus omnia vitia decertat. Inuicta ad labores, fortis ad pericula: ita vt nec ipsā timeat mortem. Omnia vincit aduersa: non colluctando, sed sufferendo: non murmurando, sed gratias agendo. Ipsa est, quę fecem totius voluptatis abstergit: ipsa est quæ limpidissimas animas Deo reddit. Est etiam efficax ad promerendū cœlorum regnum. *Donis nanque suis Deus flagella permiscet, vt omne quod nos in hoc seculo delectabat, amarescat, & illud incendium surgat in animo: quod nos semper ad cęleste desiderium inquietet, & excitet: atque (vt ita dicam) delectabiliter mordeat, suauiter cruciet, & humiliter contristet.* Exhibeamus ergo nos sicut Dei ministros in multa patientia diffundentes odorem ipsius circunquaq; aduersa tolerando. Sicut enim aromata odorem suum, quum incenduntur, expandunt: ita & in nobis omne, quod virtutibus redolet: in tribulatione per patientiam innotescat.

2. Cor. 6.

Quantæ sint vtilitatis tribulationes: quę sunt via ad adipiscendum patientiam. Cap. III.

Quemadmodum in corporibus reparat sanitatem medicina, ita in animabus patientiam tribulatio generat. Quare nunc consequenter, quantæ sint vtilitatis ipsæ tribulationes, differendum est. Nā primò tribulatio illuminat. Vndè dicitur Tren. III. Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius. Oculos enim, quos culpa claudit, pęna aperit: quod in Tobiæ illuminatione figuratum est. Posito nanque super oculos eius fel le vidit lumen. Ipsa emollit cor. Nam sicut cera igni apposita emollitur: & veterem imaginem deponens, nouam recipit, ita corda ad ignem tribulationis apposita emolliuntur, deponunt pristina vitia, & se reformant in nouum hominē: Et quoniam difficile est cor malitia induratum ad formam disciplinæ, & speciem honestatis incuruare: sic ei necessariū est, vt tribulationib. reformetur, sicut expedit, vt dura materia, cum facilè ad formam non flectitur, ei acrioris flammæ incendium, & mallei grauioris tunsio adhibeatur. Hæc hominem roborat. Sanctorū enim mentes æternitatis præmia præstolantes, vires in aduersitatibus sumunt: quia crescente pugna gloriosiorem sibi non ambigunt imminere victoriam. Nam dū eorum desideria premuntur aduersitate, proficiunt. Sicut ignis flatu premitur, vt crescat: & vnde quasi extingui creditur, inde roboratur. Ipsa vincula amoris dirumpit: quibus aliquis ligatus est mundo. Dirupisti (ait Dauid) vincula mea. Electis enim suis ad se pergentibus dominus huius mundi iter asperum facit: ne dum quisque vitæ præsentis requie, quasi viæ amœnitate pascitur: magis eū diu pergere, quā citius peruenire delectet, & dum oblectatur in via, obliuiscatur eorū, quæ sunt in patria. Ipse etenim mundus dum tot amaritudinibus cruciat, dum calamitates ingeminat: quid aliud nisi vt non ametur, clamat? Similiter etiam tribulatio hominē probat: vnde scriptura dicit, Vasa figuli fornax probat, & homines iustos tētatio tribulationis. Ideo nemo vires suas in pace cognoscit. Si bella desint, virtutum experimenta non proderunt. Improuidus nempe est, qui se fortem in pace gloriatur. Nullus enim quātum profecit, nisi inter aduersa cognoscit. Ideirco aduersitas, quæ bonis viris adijcitur, probatio virtutis est, non indicium reprobationis. Quis enim nesciat quàm prosperum fuit, quòd beatus Paulus Prædicaturus ad Italiam pergebat: & tamen veniens naufragium pertulit: sed nauis cordis in maris fluctibus integra stetit. Hæc hominē purgat. Ideo dominus omnem palmitem, qui fert fructum, purgabit, vt fructum plus afferat. Omnipotens enim Deus electorum suorum aduersarios temporaliter permittit excrescere, vt per malorum sæuitiam expurgetur vita bonorum. Nunquam quippe dominus aduersus bonos permitteret malos sæuire, nisi etiam quantum proficerent, videret. Nam dum iniusti iniurias inferunt, iusti purgantur: & vtilitati innocentium militat vita prauorum, dum hos & premendo humiliat, & humiliando semper ad melius format. Quod flagellum grano, quod lima ferro, quod fornax auro: hoc agit tribulatio homini iusto. Quibusdā tamen in malitia sua inter flagella perdurantibus potest dici illud. Hieremiæ VI. Frustra constituit conflator. Malitiæ eorum non sunt consumptæ; argentum reprobum vocare eos: quia dominus proiecit illos. Item tribulatio conseruat. Electum .n. suū tūc magis diuina gratia erudiēdo custodit, cùm quasi percutiendo deserit: & quò durius ex dispensatione flagellat: eò amplius ex pietate cōseruat (si tamen ea sponte suscipiat.) Altissimus enim ipsam contulit pro medicina: & vir sapiens nō abhorret eā, quia cessare facit peccata multa. Et quis nesciat, quod melius est affligi dolore tribulationum, quàm ardore vitiorum. Et tamē cùm corripimur à domino, donum ipsius considerare negligimus, & de tribulatione murmuramus. Hęc est signum diuini amoris. Quem Deus diligit,

Psal. 115.

Eccl. 27.

2. Cor. 11.
Ioan. 15.

Heb. 12.

git, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Ideo si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filij estis. Nam electi timentes vltionem, quæ seruatur in finem, feriri paterna correptione desiderát & dolorem vulneris præcipuè charitatis signum putant. Nisi enim Deus electis suis hæreditatem dare disponeret, erudire eos per tribulationes nõ curaret. Non ergo conquerendum est de verbere, dum scitur quæ remaneant præmia in æternitate. Successus enim continuus temporalium certum est futuræ calamitatis indicium. Iniustusque ad æternam mortem currens effrænatis voluptatibus vtitur: quia & vituli, qui mactandi sunt, in liberis pascuis relinquuntur. Econtrario iustus à delectatione trãsitoriæ iucunditatis restringitur: quia nimirũ, qui ad laboris vsum deputatus est, sub iugo detinetur. Cui enim licentia delinquendi eripitur, multum à Deo diligitur. Nihil enim infelicius est fælicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impietas & mala voluntas, hostisque interior roboratur. Hanc sententiam confirmat Augustinus, dicens, Tu semper aderas misericorditer sæuiens amarissimis successibus, aspergens omnes illicitas iucunditates meas, vt in te quærerem sine offensione iucundari. Patiebar enim cupiditatibus meis amarissimas difficultates: te tantò magis propitio: quantò minus sinebas mihi dulcescere, quod non eras. Ipsa quoque tribulatio à morte æterna liberat. Ideo enim omnipotens Deus quos diligit, temporaliter punit: vt æternæ mortis ardores pœna redimat tẽporalis. In ædificatione enim templi omnes lapides prius tundebantur, ne in illorum aptatione sonus mallei audiretur: nec in horreo domini ponitur granum, donec flagellis, aut triturantiũ pedibus sit excussum: sic & veri lapides, qui in illa ponendi sunt Hierusalem: quæ vt ciuitas ædificatur, varijs infortuniorum concussionibus poliuntur, priusquã in ædificio cœlestis habitaculi collocentur. Quid verò in ipsarum tribulationum laudibus dicendum est, cùm ipsæ glorificent creatorem, compellant ad Deum accedere nolẽtem, erudiant ignorantem, custodiant virtutes, protegant infirmantem, excitent torpentem, humilient superbientẽ, purgent pœnitentem, cum Deo socient laborantem, debilitent impugnantem, & coronent innocentem? Nam sancti viri quot tribulationes patiũtur, tot victoriæ palmas merentur in cœlis. Sed si tribulationes ipsorum crudeli miseratione minuuntur, paulatim gemmis corona ipsorum priuatur: quia quantò in hoc seculo persecutionibus paupertate, inimicorum potentia, vel morbi crudelitate fuerint afflicti: tantò post resurrectionem in futuro maioribus honoribus extollentur.

3.Reg.6.

Distinctio pulcra tribulationum, videlicet quòd aliæ sint, quæ à Deo, aliæ quæ ab antiquo aduersario, et aliæ, quæ à proximo inferuntur: & quòd cuncta toleranda patienter sunt. Cap. IIII.

IN præcedenti capitulo luculenter dictum est in genere, quàm proficuæ sint tribulationes: nunc verò distinguendæ sunt species, vt visa vniuscuiusque vtilitate ad ipsarum tolerantiã per virtutem patientiæ prouocemur. Tribus igitur modis virtus patientiæ exerceri solet: alia nãque sunt, quæ à Deo; alia quæ ab antiquo aduersario, alia quæ à proximo sustinemus. A proximo etenim persecutiones, damna & contumelias sustinemus: ab antiquo aduersario tẽtamẽta: à Deo autem flagella toleramus. Sed in his omnibus modis vigilanti animo semetipsam debet mens circumspicere, ne contra mala proximi pertrahatur ad retributionem mali: ne contra tẽtamenta aduersarij seducatur ad delectationem, vel consensum delicti: ne cõtra flagella opificis proruat ad excessum murmurationis. Cuncta enim aduersa hæc, si rectè cognoscantur, gratia non erunt. Dei nanque correptio, quæ corporis ægritudo est, gaudenter suscipienda est. Nam spiritus deficit, vbi caro requiescit. Vt enim caro mollib. sic anima duris nutritur. Illam blanda fouent; hanc aspera exercent. Per infirmitatem corporis experitur homo virtutem animi sui. Non solum in mari, aut in bello, sed etiam in lecto apparet virtus: vnde ipsa domini correptio patiẽter ferenda est. Quẽ enim filium accipit, quem non corripit pater? ideo corripimur, vt emendemur. Sæpe nanque scelera dũ non resecantur, virescunt. In augmenta facinoris caro prosilit, si infirmitatis flagello macerata nõ fuerit. Sciendũ tamen est, quòd quinque de causis permittit dominus corpus infirmari. Primò vt merita iustitiæ augeãtur, sicut apparet in Iob. Quicũque enim proprium corpus subegerit: nec eius passionibus, aut infirmitatibus permiserit animã suam congrua viuacitate turbari, hic bene regia quadã potestate se cohibens, merita iustitiæ suæ feliciter cumulat: dum nec per inpatientiam captiuus trahitur in culpam: nec præceps trahitur in vitium. Secundò vt virtutes custodiantur: & homo non cadat in culpam, vt patet in Paulo. Quosdam enim Deus præsciens multa posse peccata committere, flagellat eos infirmitate corporis, ne delinquant, vt eis vtilius sit frangi langoribus ad salutem, quàm remanere incolumes ad damnationem. Tertiò vt peccata corrigantur: sicut patet in Maria sorore Mosis, & in paralytico curato, cui Dominus dixit, Vade, amplius noli peccare, ne tibi aliquid deterius contingat. Molestus est medicus furenti phrenetico, & Deus indisciplinato viro, & peccanti. Ille ligando, iste per infirmitatem corpus cædendo, sed ambo diligendi. Si autem isti negligant, & perire permittant, potius odisse quàm diligere dicendi sunt. Quartò vt glorificetur Deus, vt dicit dominus de morte Lazari. Infirmi-

Iob 2.
2.Cor.12.
Num. 12.
Ioan.5.
Ioan 11.

firmitas hæc nō est ad mortē, sed pro gloria Dei. Volens enim Deus sanare, & sanādo manifestare suam potentiam immittit infirmitates, vt ex repentino miraculo qui vident, Deum glorificent: sicut de cæco nato sacra Euangelij testatur historia. Quintò vt fiat non emendatis initium futuræ pœnæ. Nam pęna præsens, quæ iniusti animum à prauis desiderijs non mutat, ab æternis supplicijs non liberat, & quem præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Ex quib. patet quā gaudenter debeamus hanc domini correptionē suscipere: vnde scriptura ait: Disciplinā domini ne abijcias, neq; fatigeris, cùm ab eo corriperis. Si ferrum es, per infirmitatis ardorem rubiginē amittis: si argentum, per ignem solidaris, si verò aurum, exercitatū per ignem à magnis ad maiora proueheris. Soli illi in hac Dei correptione deficiunt, qui sine patientia sunt. Tantoq; magis per ipsam proficit quisq;, quantò in virtute patientiæ perfectior fuerit. Persecutiones autem proximorum, quas constanter ferre debemus, tripliciter patimur: s. verborum contumelijs, vel corporum molestijs, vel amissione rerum. Sed qui verborū contumelijs pressus virtutem patientiæ seruare non sufficit, sanctum Dauid ad memoriam reuocet: qui cùm Semei conuitijs vrgeretur, & armati proceres vlcisci contenderent, ait: Quid mihi & vobis filij Saruię? &c. Quibus verbis indicat, quòd insurgentem peccato Bersabeæ contra se filium fugiens reduxit ad animum malum, quod fecit: & contumeliosa verba non tam conuitia, quàm adiutoria credidit: quibus se purgari, sibiq; misereri posse iudicauit. Plena itaq; victoria est ad cōtumeliam acclamanti non respondere, & tacere eo prouocante. Habes enim mercedē de tua patientia, & de fratris medela, si obliuioni detur iniuria. Nam sicut nihil est deformius, quàm respondere furiosis: ita nihil est vtilius, quam tacere nobis prouocatis. Nullus est finis inimicitijs, nisi ad tempus obtemperemus iratis. Quantam verò patientiam habere debeamus, in molestiis corporum, insinuat dominus, dicens: Si quis te percusserit in vnam maxillam, præbe ei & alteram. Cū enim difficile inueniatur, qui zelo virtutis carnē suam castiget, amicus existimandus est, qui ipsius carnis concupiscentias corpus affligendo resecat. Nam etsi ad tempus videatur onerosum, tolerando tamen fortiter, pacem reperit in corde, qui prius bella patiebatur in carne. Pro amissione verò temporalium gaudendū est. Nihil tamen perdit, qui se habet. Dicit tamen quærimoniosè qui dilexit & amisit temporalia, pecuniam perdidi. Fortasse si non perdidisses, illa te perdidisset. Fęlicem te dixerim, si cum illa auaritiam perdidisti, antequam tu haberes, alius illam perdidit. Intellige tamen quàm multis cupiditatibus via præcisa est. Diues enim in superfluitatibus resoluitur: à iactantia effrænatur, currit ad libitum, & corruit ad illicitum, & fiunt instrumenta pœnarum, quæ fuerunt oblectamenta culparum. Labor in acquirendo, dolor in amittendo, timor in possidendo, mentem eius semper fatigat, solicitat & affligit. Solæ aūt illæ veræ diuitiæ sunt, quæ nos virtutib. ditant: quas tūc verius possidemus, cùm nihil in hoc mundo amamus. Qui enim nihil amat, perdit nihil. Sine dolore.n. amittitur, quod sine amore possidetur. Quæ verò ardenter diligimus habita, ardenter comploramus ablata. Tentationes autē diaboli, quamuis laboriosæ sint, magno cum animo sustinendæ sunt. In primis grauis & dirus est impetus diaboli: q si quis forti animo sustinuerit eum, semper inueniet infirmiorem. Quantò enim plus percussus fuerit, tantò magis refrigescit, & deficit. Ad tentationū igitur pugnas animas præparemus, & intelligamus: quia quantò studiosiores pro nostra salute fuerimus, tantò vehemētius ab aduersarijs impediemur. Sed fortior est, qui in nobis est, quàm qui aduersum nos est, & per ipsum validi sumus: in cuius virtute confidimus. Ob hoc se Dominus Iesus tentari à tētatore permisit: vt cuius munimur auxilio, ex eiusdem muniremur exemplo. Pugnauit ille, vt & nos postea pugnaremus: vicit ille, vt & nos similiter vinceremus. Nulla sunt enim sine tentationū experimentis opera virtutis, nulla sine probatione fides, nullum sine hoste certamen, nulla sine aggressione victoria. Vita hæc nostra in medio insidiarum, in medio præliorum est. Si nolumus vinci, vigilandum est. Si volumus superare, pugnādum est. Et ideo sapientissimus Salomon. Fili (inquit) accedens ad seruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationē. Vir.n. Dei sapientia plenus, sciens studium religionis laborem habere certaminis, cum præuideret pugnæ periculū, antè admonuit pugnaturum, ne forsitan si ad ignorantem tentator accederet, imparatum citius vulneraret. Nos igitur, qui diuinis institutionib. eruditi ad agonē certaminis accessimus, audiamus dicētē Apostolum. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarū harū, contra spiritualia nequitiæ in cęlestib. Non ignoremus, q hi hostes nostri contra se omnia geri sentiunt, quæcūq; nos pro nostra salute agere tractamus: & hoc ipso q aliquid boni appetimus, aduersarios prouocamus: Hæc enim inter nos atq; illos per diabolicæ inuidiæ fomitem inueterata dissensio est: vt quia illi a bonis exciderunt, ad quæ nos Deo auxiliante prouehimur, nostris iustificationibus torqueantur. Si ergo nos erigimur, illi corruunt: si nos conualescimus, illi infirmantur. Remedia nostra plagę ipsorum sunt: quia curatione vulnerum nostrorum vulnerantur. Ipsorum nanque est mala suggerere, sed nostrum est nō consentire. Quoties eis resistimus, toties superamus, angelos glorificamus, Deū honoramus, qui mandat vt pugnemus, adiuuat vt vincamus, consolidat ne deficiamus. Nullus in tentatione diffidat:

Ioan. 9. Prou. 3. 2. Re. 16. Matt. 5. Matt. 4. Eccle. 2. Ephe. 6.

quia euidens diuinæ dilectionis signum est, ipsa probatio tentationis. Sicut ab vno fonte plurimi emanant riuuli, ita & à tentationibus multifariæ vtilitates proueniunt. Et primò tentatio erudit: vnde dicit sermo diuinus. Hæ sunt gentes, quas reliquit dominus, vt in illis erudiret Israel. Aegrescit profectò ingenium, nisi iugi lectione reparetur. Citò expediuntur horrea, quæ non fuerint assidua adiectione fulcita. Thesaurus ipse, sicut facile exhauritur, si nullis interim pecunijs reficiatur, & citò potest attenuari: sic & patientiæ virtus deficit, nisi tentatione erudiatur. Humiliat et tentatio. Dum enim vitia tentāt, proficientes virtutes humiliant. Multos enim sua peius felicitas strauit, pluresq; diuturna pax elatione prostrauit, eoq; illos hostis grauiùs perculit, quò longiore quietis vsu negligentes inuenit. Vndè sancti viri cum multa se proficere virtutum prosperitate cōsiderant, quodam supernæ dispensationis moderamine exerceri se in tentationibus exultāt: quia tantò robustius acceptam virtutū gloriam custodiunt, quantò tentationis impulsu concussi infirmitatem suam humiliùs agnoscunt. Hæc negligētiam repellit. Sicut enim caro, si sale non aspergitur, quamuis sit magna & præcipua, corrumpitur: ita & anima nisi tentationibus assiduis saliatur, continuò resoluitur & relaxatur. Per ipsa nempe tentamenta, anima negligentiæ putredinem excutit: & in spiritus viuacitate conseruatur. Ipsa virtutes perficit. Vita etenim nostra non potest esse sine peccato, nec sine tentatione: quia profectus noster per tentationem nostrā fit. Non enim potest absque tentatione homo ad perfectionē venire, nec sibi innotescit, nisi tentatus, nec potest coronari, nisi vicerit: nec potest vincere, nisi certauerit, non potest certare, nisi inimicum & tentationem habuerit. Conseruat etiam tentatio. Tūc enim interiùs benè custodimur, cùm per dispensationem Dei tolerabiliter tentamur exteriùs, aliquando vitijs, aliquando pressuris. Nec tentatio exterior culpā perficit: quia interior intentio sursum trahit. Nec rursum interior intētio in superbiam eleuat, quia tentatio exterior humiliat. Hęc virtutem hominis notā fecit: de quo dicitur Deuter. 14. Tentat vos deus, vt palam fiat, vtrum diligatis eum an non. Proximum ædificat. Vnde Tobiæ 11. Hanc tentationem ideo permisit illi venire deus, vt posteris daretur exemplum patiētiæ eius. Postremò in futuro coronat. Hoc habeat pro certo (domine) omnis qui colit te; quia si vita eius in tentatione fuerit, coronabitur. Quod euidenter testatur beatus Iacob, dicens: Beatus homo, qui suffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit deus diligentibus se.

Iud 3. — Iac. 1.

Quòd ex quinque considerationibus rationabiliter, vehementerq; præparatur homo ad patientiam. Cap V.

QVinque sunt considerationes, quæ hominē ad patientiam præparant. Et primò exēpla, quæ quærimus. s. malorum, qui tot & tanta sustinent, vt peccata sua perficiāt, qui quotidianis cruciatibus cruciatum merentur æternum. De quibus scriptura dicit: Via enim peccantium complantata lapidibus, & in fine illius infernus & tenebræ. Similiter exempla illorum, qui pro minimis & transitorijs bonis tot, & tanta sustinent. Ecce agricola expectat fructus terræ patienter, donec recipiat eos. Amant denique peruersi homines pro mundi gloria & rebus transitorijs tribulationes: cunctisque pro eis sudoribus libenter seruiunt: & grauium laborum iugo deuotissimè colla submittunt: quod bene sub Effraym specie per Oseæ Prophetam mysticè describitur, qui ait, Effraym vitula docta diligere triturā. Vitula enim trituræ laboribus assueta, relaxata plerunque ad eūdem laboris vsum etiam non compulsa reuertitur. Ita & prauorum mentes huius mundi seruitio deditæ, & rerum temporalium fatigationibus affectæ & assuetæ, etiam si eis liberè vacare liceat, subesse tamen terrenis sudoribus festinant. Quarum exemplo iusti mens edocta, contrarios euētus, & cuncta, quæ premunt, debet æquanimiter tolerare. Exempla quoq; sanctorum nos promouent ad patientiam. Vnde Iacobus ait, Exemplū accipite fratres exitus mali, longanimitatis, & laboris, & patientiæ prophetas, qui locuti sunt in nomine domini. Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam Iob audistis, & finem domini vidistis: quoniam misericors est dominus & miserator. Facta enim sanctorum si cōsideremus, grauia non erunt, quæ toleramus. Secundo circa ea, quæ fecimus. Vnde per Micheam dicitur, Irā domini portabo, quoniam peccaui ei. Tunc enim patienter illata flagella toleramus, cùm in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus: quia per hoc, quòd culpæ pondus agnoscitur, afflictionis pęna leuigatur. Patienter quippe vnusquisq; aduersa portat, cùm piè meminit, quòd in se habet fortasse, in quo ipse debeat tolerari. Et quasi aqua ignis extinguitur, cum surgente furore animi, cuiq; ad mentem culpa reuocatur: quia erubescit peccatis alienis nō parcere, qui domino vel proximo sæpe se recolit parcēda perpetrasse. Tertiò circa ea, quæ meruimus. Leue quidē videtur, quòd iniuria percutimur, dū in actione nostra cōspicimus, quòd peius est, quod meremur. Quū enim ab aliquo aliquid iniustè passi sumus, reminiscamur quæ pro peccatis nostris merito sustinere debemus: & tunc si patienter ferimus, aut remissionē oīum accipiemus delictorū: aut si tanta in nobis peccata nō fuerint, clariorib. coronabimur meritorū triūphis. Quartò circa ea, quæ patiūtur persecutores. Quātò n. amplius sæuiūt, tātò magis insaniūt, & perditionē suā operātur. Phrenetici sunt, & suo se mucrone interimūt. Cuius nāq; pectus tā ferreū, cuiusve cor tā lapideū, vt gemitus non exprimat, lacrymas nō effūdat, cū proximi & persecutoris morbū vel interitum intuetur, vt patiēti non

Eccl. 21. — Iac. 5. — Oseæ 10. — Iac. 5. — Mich. 7.

ti non compatiatur, & pereunti non condoleat? Ipse enim Dominus Iesus cũ crucifigeretur, non est impatientia commotus: cùm malediceretur, non maledicebat, nec comminabatur, cùm pateretur. Quin potius ipsis cõpatiens crucifixoribus pro ipsorum perditione orationem ad patrem fudit, dicens: Ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Sic & à fidelibus semper persecutores amādi sunt. Nam tantò se unusquisq; ad patientiam profecisse verius demonstrat, quantò persecutorum mala per compassionem robustius tolerat. Nam minus in se conualuit, quē iniquitas aliena strauit: qui in eo quod ferre contrarietatē non valet, impatientiæ suæ gladio confossus iacet. Quin tò circa hoc. s. tribulationes à Deo sunt: & in ipso Domino Iesu fuerunt. Vndè dicit scriptura, Bona & mala vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt. Sed etiam omnia bona terrena contēsit homo Christus, vt contemnenda monstraret. Et omnia terrena mala sustinuit, quæ sustinenda præcipiebat, vt nec in illis quæreretur fęlicitas, nec in istis timeretur infęlicitas. Ideo vtrumq; es mihi, o Domine Iesu, & speculum patiēdi, & meritum patiendi, vtrunq; fortiter prouocat & vehementer accendit. Propterea semper habebo te Domine non retrò in humeris, sed antè præ oculis, ne portans te, ò dilecte mi, myrrhæ fasciculū, & non odorans onus premat, & odor non erigat. Videns enim tuas angustias, Domine, meas leuius portabo.

I. Pet. 2.
Luc. 23.
Eccle. 11.

De gradibus patientiæ, atque de ipsius virtutis perfectione. Cap. VI.

SIcut in cæteris virtutibus, ita & in hac differentes sunt status. Nam alio modo flagella sustinent & tentationes, qui in incipientium ordine sunt, aliter qui in proficientium numero peruenerunt, atque aliter qui ad perfectionis brauium transuolarunt. Nam sicut proprium est eorum, qui nouiter consuetudinem peccandi reliquerunt, & in Christi militia ascripti sunt, peccata sua deflere, tanquam qui frequēter ex ipsorum recordatione pulsantur, sic dictorum patientiæ status est patiēter ferre aduersa. Quum enim reos se cognoscant pro transactis delictis, quicquid ipsis accidit, patienter (licet pœnaliter) portant, ad hoc illos trahente innata iustitia, & rectitudine cõscientiæ. Nam qui nescit dolere de peccatis, ignorat patienter aduersa sustinere. Vis etenim compunctionis, porros cordis aperit, & veræ patientiæ fundamenta disponit. Quumque se studiosè mens de transacta vetustate atque præteritis peccatis redarguit, ad omnia cõtraria toleranda se ordinat, & eò in se valētius impatientiæ motus comprimit, quò se nequius scelera perpetrasse cognoscit. Quum verò mens iusti in hoc gradu per virtutē patientiæ, quæ non murmurat, fuerit purgata, tunc ad secundum proficit gradū patientiæ, quæ libenter sustinet. Illuminata. n. mens delectationibus meritorū, cuncta libēter patitur. Nihilq; condignū arbitratur, quod patitur consideratione donorū. Læta efficitur, & exponit se ad omnia, vt quod intuetur, possideat. Nutriūt. n. pręmiorū exēpla patientiam, nec quisquam est, qui possit ad culmen perfectionis ascendere, quādo irremuneratum cernitur, quod conscientia teste laudatur. Proinde vt suos Dominus ad tolerādas accēderet passiones ante ipsorum oculos voluit trāsfigurare se, vt ex recordatione gloriæ libēter portaretur pœna. Et sicut in passione sua dignatus est ab omnibus intueri, ita & in ipsius corporis glorificatione & ascensione passus est ab hominibus palpari & videri, vt alacres ad patientiā fierent, cùm non dubitarent de promissione. Tantò nanque lætior fit miles in periculo certaminis quātò certiùs intuetur, quid pro mercede promittatur. Omne enim opus leue fieri solet, quū eius precium cogitatur, & spes præmij solatiū fit laboris, atque tātum proficit animus in virtute patientiæ, quantùm certior efficitur de corona victorię. Perfectorum nanque patientia est omnia aduersa pati gaudenter. Perfectus nanque in patientia, plenus charitate inter aduersa perseuerat cū gaudio, eoque magis in pęnis gaudet, quo perfectior est. Quicunq; nanque ad huius perfectionē virtutis peruenit, non metu frangitur, non potestate mutatur, non attollitur prosperis, nec tristibus mergitur, idem est animo, non minuitur, non augetur rerum mutationibus, nec vt paruulus fluctuat, aut circunfertur omni vento doctrinæ, sed manet perfectus in Christo, fundatus in charitate, radicatus in fide. Verè enim perfectus est, qui nec ablatum quicquam sentit sibi, nec adiectum, sed in eodem habitu est, qualitercunque res cedunt, cui siue augeantur vulgaria bona, supra res suas eminet, siue aliquid existis, vel omnia casus excusserit, minor non fit, & in cunctis aduersis manet immobilis. Hucusque est cursus, & hæc vera victoria perfectę patientię est, quæ suum in aduersis non permittit deficere possessorem, sed fęliciter & in pace potius facit animā possidere, quàm qui tenuerit, nunquam peribit. Hæc virtus Deo plurimum commendabilis est, & tenet inter fructus ligni vitæ quintum locum, apud verò Deum magni meriti est, qui est benedictus in secula.

DE VIRTVTE OBEDIENTIAE, ET quod necessaria sit ad salutem, & de ipsius virtutis diffinitionibus. Quæ virtus obedientię in fructibus ligni vitę, ex sua excellentia sextum obtinet locum. Cap. I.

PRodijt quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Hanc sententiam protulit Propheta intelligēs, quam periculosum sit perficere quodlibet. Semper enim sola mala voluntate miser quisque efficitur, sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur. Propterea quicunque Deo studet placere, & sine animæ suæ scandalo viuere delectatur, contra propriam reluctetur

Psal. 72.

voluntatem, nec ei vitæ suę vnquam tribuat habenas. Præceps nanque ad malum est, nec iudicio subiacet rationis, vult quodlibet, nec considerat vtrum liceat. Grande prorsus malum propria voluntas, qua fit, vt bona nostra bona non sint. Quē enim modum sibi imponit humana cupiditas? Nonne qui per vsuram acquirit pecuniam modicam; similiter mūdum lucrari conaretur vniuersum, si non deesset possibilitas, si suppeteret voluntati facultas? Hęc enim tanto grauius corruit, quantò magis sibiipsi relinquitur. Et sicut phrenetico imponenda est custodia, statuēda est lex, ita & voluntati nostræ. Ipsa est peccatorum origo, criminum fomes, & omnium malorum incentiuum. Propter hanc protoparens noster amisit immortalitatis gloriam, & stolam innocētiæ speciosam. Nemo sine hac corruit, nullus cum ipsa stetit. Ob hoc, vt tantum euitetur malum, sancitæ sunt leges, decreta firmata, & mandata sunt tradita. Imposuit Deus legem Adæ, indixit præcepta Mosi & ecclesiæ suæ per sanctos suos, statuta composuit, ne iterum ac deterius præcipitaretur. Nullo enim modo salubrius homo reparatur, quàm per præceptum. Sicut prostratus est proprio arbitrio, ita restaurandus est alieno, & sicut per inobedientiam incurrerat culpam, sic per obedientiam admittendus est ad gratiam, quæ quantò purius impletur, tanto magis dignum reddit hominem Deo, vt qui proprio sensu Deo similis esse voluit, humiliatus in pœna, erigatur ad Deum iudicio alieno, & discat semper mens non se extollere supra se, quum opus habeat per obedientiam negare se. Est enim obedientia voluntas faciendi mandatum superioris, vel est boni operatio secundum regulam sacræ scripturæ maioribus quibuscunque debitæ. Est etiam obedientia spontaneum & rationabile propriæ voluntatis sacrificium. Siue obedientia est pio studio propriæ voluntatis abnegatio. De qua virtute in consequentibus latius dicetur.

Quòd ad virtutem obedientiæ plurimùm prouocatur homo exemplis insensibilium creaturarum, angelorum & Christi. Cap. II.

HAec virtus nanq; ex sui dignitate cùm sit cōis, hominem ad se trahit aliarum exemplis creaturarum, & ex sui maxima excellentia, quæ in effectibus comprehēduntur. Ad obedientiam quippe nos inuitant creaturæ insensibiles & irrationales, quæ Deo vniuersaliter famulantur, de quibus dicitur, Præceptū posuit, & non præteribit. (Psal. 48.) Vnde non mediocris est pudor generi humano, imperio Dei insensibilia, irrationabiliaq; parere, & homines non obedire, (Ibi. 48.) quibus sensus ab ipso tributus est autore. Homo enim quum in honore esset, non intellexit. In ipso honore constitutus habitabat in paradiso, & in loco voluntatis conuersatio eius. Nihil molestię, nihil indigentiæ sentiebat, odoriferis stipatus malis, fulcitus floribus, gloria & honore coronatus, & constitutus super opera manuum plasmatoris (Psal. 8.) fuerat. Magis aūt ob insigne diuinæ similitudinis præcellebat, & erat illi sors & societas cum genere angelorum, & cum omni militia ciuium supernorum, sed propter inobedientiam suam comparatus est iumentis insipientibus, & illis similis (Psal. 48.) factus est. Seruauerunt cuncta animantia legem, & ordinem sibi impositum, & ideo perstiterunt in natura, qua creata sunt. Inobediens autem homo idcirco corruit quia non obtemperauit. Et qui per gratiam futurus erat angelorum collega, ex neglecto imperio effectus est ministrator iumentorum. Eruditur vtiq; ad obediētiam per obedientiam creaturarum, quæ modo suo dicūt homini. Si vis esse quod fuisti, disce famulari creatori, vti facere conspicis nos. Pudeat igitur hominē posse conuinci in diuino examine de inobedientia à creaturis, quæ quia se non extulerunt, steterunt. Ad hanc etiam virtutem inuitant illa cęlorū Deo famulantia agmina, quæ ex officio obedientiæ (Psal. 103.) meruere angeli nūcupari, de quibus dicitur. Qui facis angelos tuos spiritus. Sēper enim sancti illi cęlestis patriæ spiritus sunt spiritus, sed semper angeli vocari nequaquam possunt. Tunc solum sunt angeli, quum per eos aliqua nunciantur, & ab ipsis procedit verbū, quod hic fit, & per ipsos exercetur salus nostra. Administratorij enim spiritus (Hebr. 1.) sunt missi in ministeriū propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Intuentur nanq; legem fixā, legem iubentem sine voce, legem æternam imperantem sine scriptura, sine syllabis & strepitu, semper stantem & continuo loquentem, & ex illa faciunt quicquid hic fit, in nullo prætergredientes iubentis imperium. Sed nihil mirum, si angeli sua obedientia nos prouocant, quum ipse Dominus Iesus Deus noster Dei filius, lux, dux, & legifer noster hāc suo nos docuerit exemplo, de quo scri(Hebr. 5.)ptum est. Et quidem quum esset Dei filius, didicit ex ijs, quæ passus est, obedientiam, vt fieret omnibus obtemperantibus sibi causa salutis. Si ergo Dei filius obedientiam didicit per experientiam tantorum laborum, non debet homini onerosum esse hanc addiscere sui creatoris exēplo, & præcipuè seruis suis, qui singularis priuilegio amoris in ipsum obedientiæ stadiū vocati sunt, quanquam omnes ex debito tenentur. Voluit enim Deus rationalē creaturam volūtarij boni munere & liberi arbitrij potestate dotare, vt boni & mali capax vtrunq; naturaliter posset, licet quippe illi eligere, & respuere, probare & reprobare. Nec est quò magis rationalis creatura cęteris præferatur, nisi quòd quum alia omnia conditionis, & necessitatis tantum habeant bonum, hæc sola etiam volūtatis. Ideo dignum est, vt munus à Deo collatum, ipsius largitoris famuletur obsequio. Meliora nāque merentur suscipere, qui cōcessa bona de corde non probantur amittere, sed in conditoris laudem per obedientiam continuò student offerre.

De

De multiplicibus effectibus obedientiæ, ex quibus clarescit ipsius virtutis dignitas. Cap. III.

SIcut ex gustu dignoscitur dulcedo mellis, ita ex effectibus comprehẽditur virtutum dignitas. Vnde vt perspicacius eluceat obedientiæ virtus, aperiendi sunt ipsius effectus. Quãtò nanq; clarius patebunt præconia eius, tantò amplius accendetur mens ad ipsam possidendã, quia thesaurus quum manifestus efficitur, hominis in se excitat concupiscentiam. Tantæ enim excellentiæ est obedientiæ virtus, quòd hominem fratrem Christi facit. Dum autem Dominus esset occupatus in officio prædicandi, suggessit ei quidã de matre & fratribus, insidias tendens, vt spirituali operi carnem & sanguinẽ anteponeret. Cui Dominus. Ecce mater mea, & fratres mei, quicunque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cęlis est, ipse meus frater, soror, & mater est. Quare sic respondit Dominus Iesus? Vtiq; propter nos, vt cõuersos ad Dominum, iam non solicitet cura parentum carnaliũ & necessitudines illorum non impediant exercitium spirituale. Quandiu enim in mundo sumus, debitores nos constat esse parentum. Postquã verò per obedientiã nosmetipsos reliquerimus, nos ab eorum necessitatibus cognoscamus esse solutos. Hæc hominem gratum Deo reddit, & ei acceptissimum præstat obsequiũ. Legitur enim Ecclesiast. IIII. Multo melior est obediẽtia, quàm stultorum victimæ. Quia autem Deus cor quærit, cor inspicit, intus testis est, & velut iudex approbat voluntates, sufficit o homo, vt ei offeras per obedientiam tuæ sacrificium voluntatis. Quũ enim potes, ore confitere ad salutem, opere te exerce ad pietatem, quum autem non potes corde laudare, propriam reprime voluntatem. In ara conscientiæ victimas voluntatis impone, & infundetur tibi pax in terra cum hominibus bonæ voluntatis. Ipsa ẽt Deum glorificat, hominemq; excellentem facit, vnde dicitur Esaiæ 58. Si glorificaueris Deũ tuũ, dum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua vt non loquaris sermonem, tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudinẽ terræ (ait Dominus.) Et Deuter. 26. Si audieris vocẽ Domini Dei tui, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus. Quod vult à Deo, impetrat hæc virtus beata. Si cor nostrum non reprehendit nos (ait Ioannes) fiduciam habemus apud Deum, quòd quicquid petimus, accipiemus, quia mandata eius custodimus. Non enim obedientis potest repelli oratio, quæ de puritate cordis exhibetur. Sicut enim seipsum Deo tradidit voluntatem propriam immolando, sic à Deo omne, quod poposcerit, consequetur. Nam & Dominus Iesus quum per obedientiam se in crucis ara immolaret, & effunderet cum clamore valido & lacrymis preces pro crucifixoribus, non vtique repulsa est eius oratio, quin potius exauditus est pro sua reuerentia. Ipsa hominem reddit exoneratum. Tu itaque, qui relinquere omnia disponis, teq; sub obedientia exonerare satagis, te quoque inter ea, quæ sunt relinquenda, numerare memento, imò verò maximè & principaliter abnega temetipsum, si desideras sequi eum, qui per obedientiã exinaniuit se propter te. Nihil enim grauius premit, quàm voluntas propria, quæ auersa ab incommutabili bono, & conuersa ad propriũ arbitrium, & bonum priuatum aut exterius, aut interius peccat. Ad proprium nanque arbitrium conuertitur, quum suæ potestatis vult esse, ad exterius quum aliorum propria, vel quæcunque ad se non pertinent, cognoscere studet, ad interius verò quum voluptatem corporis diligit. Cunctis autem oneribus istis liberum efficit obedientia, à periculo maris huius mundi liberat etiam obedientia. Qui enim suauitatem obedientiæ, cœlestisq; vitæ dulcedinem (quantum possibilitas admiserit) constanter & verè gustauerit, ea, quæ in terris amauerat etiam seipsum libenter relinquit, & relinquendo ab omni periculo fit securus. Ecõtrariò nullo vitio tam præcipitem diabolus trahit hominem sub obedientiæ statu militantẽ, ac perducit ad mortem, quàm quum neglectis consilijs seniorum suo iudicio persuaserit, definitioniq; confidere. Sicut enim sine duce non confiditur de victoria, & sine gubernatore non peruenitur ad portum, ita & absque obedientia impossibile est in huius vitæ pelago non periclitari. Ista facit hominem triumphare. Dum enim obediens alienæ voci humiliter subditur, seipsum in corde superat, & de seipso triumphat. Nulla nanque maior victoria est quàm sui. Nullus laudabilior triũphus, quàm consuetudine deprauatam voluntatem ordinare. Omnis autem violenta propriæ voluntatis reluctatio habet in exordio dolorem, donec in meliorem partem cõsuetudo flectatur, sed quum peruenerit ad bonum onus & ad obedientiam, paratus erit affectus, quem vt adipiscatur, cum dolore consuetudini malę reluctandum est. Sine hac pugna, non acquiritur obedientiæ triũphus. Sub hac quoque homo custoditur à peccato. Nam multi quieti sub præceptore viuũt, quos si ab iugo obediẽtię soluas, videas non posse quiescere, nec se vllo modo seruare innoxios, qui quum protegerentur oratione pastoris, excitarenturq; exemplo fratrum ne in foueam laberentur, amiserunt gratiam propria volũtate seducti. Hæc denique virtus hominem ditat, lætificat ecclesiam, pacem tribuit, mentem ornat, animam castificat, cœlum aperiet, vitam fœlicem homini tribuit, & omnes virtutes custodit. Sola nãq; obedientia verissimè virtus est rõnalis creaturæ, quę cæteras virtutes mẽti inserit, insertasq; custodit.

Marg.: Marc. 3. — Eccl. 4. — Esa. 58. — Deut. 26. — 1. Ioan. 3. — Hebr. 5.

De ijs, quæ virtuti repugnant obedientiæ atq; aduersantur, & quanta mala ex propria oriantur voluntate. Cap. IIII.

EX ijs, quæ dicta sunt, quum possit homo sufficienter excitari, & ad virtutem obedientiæ

capessendam accendi, dignum nunc est, vt quæ præfatæ aduersantur virtuti, aperiatur, quatenus tantò alacrior efficiatur homo ad se iugo ipsius subijciendum, quantò limpidius ei elucescunt & merita eius, & quæ illi aduersantur, vt aut virtutis decore trahatur, aut vitiorum deformitate retrahatur. Sciendum est igitur, quòd præcipuè sunt duo, quæ obedientiam vehementer impugnant, & eam a suo statu subuertere nituntur (videlicet) sui confidentia, & propriæ voluntatis affectio. Et quid nequius quàm de se confidere, & præsumere? Præsumptuosus enim in congregatione primus præsidere desiderat, in consilijs primus respondet, non vocatus accedit, non iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta, quicquid ipse nō fecit, aut nō ordinauit, nec rectè factū, nec pulchrè existimat ordinatum, iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturos, qui si cùm tempus aduenerit, non promoueatur, aut inuidiæ face accenditur, aut iracundiæ mucrone iugulatur. Non enim potest maiorum & prælatorum subesse iudicio, qui sui ipsius præsumptione languescit. Tantòque quisq; in obedientia fit perfectior, quantò apud se fuerit vilior. Velle nanque esse super omnes, vituperabile est, sustinere autem alium super se nimis gloriosum est. Quātum verò obedientiæ aduersetur propria volūtas, & quā ingentia committat mala, quis sufficienter explicare potest? Dico enim fiducialiter, & veraciter dico, quòd nemini, qui in propria volūtate fundatus sit, posset totus mundus sufficere. Vtinam propria voluntas rebus istis temporalibus esset contenta, & in sui perniciem calamitatibus hominum, suum repleret affectum. Quinimo etiam in ipsum (quod dictu nefandissimum est) deseuit autorem, & contra eum ceruicem cordis non veretur erigere. Vellent enim Deum, qui huiusmodi malę voluntatis sunt, homines aut peccata sua iudicare non posse, aut nolle, aut nescire ea. Volunt nanque, quantum in ipsis est ipsum non esse Deum, cùm concupiscunt illum aut impotentem, seu iniustū, seu insipientem esse. Crudelis equidem detestādaq; malitia hæc est, quæ vt liberè vti valeat peruersa voluntate, Dei potentiam, iustitiam, sapientiamque perire desiderat, quoniam quum vult Deum esse impotentem, iniustum, ignorantemque, quantum ad ipsam pertinet, Deum occidit, & de sua gloria deijcere affectat. Proinde ab ipsa tanquam à corrupta radice procedunt plurima mala. Aufert enim homini Deum. Non enim dabit inobedienti copiam sui Deus & Dominus Iesus, qui tantus obedientiæ amator fuit, vt mori magis, quàm nō obedire maluerit. Beneficia Dei subtrahit. Dignum quippe est, vt ab eis beneficijs sit quilibet extraneus, qui eius qui confert, iussionibus non vult esse subiectus. Danti enim rependi quicquam gratius ab accipiente non potest, quā si ipsius obediat mandatis, gratumq; habeat, quod accipit. Nam spiritui gratiæ contumeliam facit, qui beneficium dantis grata mente non suscipit. Meritum etiam euacuat. Nam insanis, infantibus, in itinereq; dormientibus nihil quod faciant, vel bonum, vel malum imputatur, quia nimirum suæ nō sunt compotes rationis, nec vsum retinent voluntatis, ac per hoc nec iudiciū libertatis, aut condemnationis assequuntur. Quum verò suæ voluntatis extiterint, participesque rationis, pœnam siue præmium merentur, vnde per Esai. Quum dicant tales Domino, ieiunauimus, & non aspexisti, &c. Respondit illi Dominus causam, quare non exauditi fuerint, dicens, Ecce in die ieiunij inuenitur voluntas vestra, &c. Igitur cùm voluntati nec leges imperent, nec principes dominentur, cùm non habeat liberum arbitrium nisi se, meritò non iudicatur nisi ex se, quæ, quum mala est, omne prorsus animæ euacuat meritum. Ipsa elatum efficit hominem, & conditorem suū negare facit. Sola etenim obedientia est, quæ fidei meritum possidet, sine qua infidelis quisque conuincitur. Nec aliud est contra conditorem superbire, quam præcepta eius peccando transcendere, & à se iugum dominationis eius excutere, cui per obedientiam subesse debuerat. Hominē inobedientiæ superbia, sua dignitate priuat, vt patet de Saule, cui dicitur. Quia proiecisti sermonē Domini, proiecit te Dominus, ne sis rex super Israel. Hæc quoque turrim Babylonis euertit, linguam confudit, prostrauit Goliam, suspēdit Absalonem, interfecit Nicanorem, peremit Antiochum, Pharaonem summersit, & Senacherib interemit, Ionam insuper belluæ marinæ deuorandum exposuit. Hunc etenim Dei fugitiuum tempestas inuenit, sors ligat, mare suscipit, & bellua marina absorbet, & quia autoris voci obedire renititur, ad locum quo missus fuerat, suum reus in carcerem reportatur. Hæc etiam hominem morte temporali & æterna dignum efficit. Quid enim odit Deus, aut quid punit, præter propriam voluntatem? Cesset voluntas propria, & infernus non erit. In quid nanque desæuit, nisi in proprias voluntates? Nam propria voluntas Deum impugnat, & aduersus eum extollitur. Propterea ipsa est, quæ paradisum expoliat, infernum ditat, sanguinem Christi euacuat, & ditioni diaboli mundum subiugat.

Esai. 58. Ibid. 1. Reg. 15. Gen. 11. 2. Reg. 18. 2. Reg. 18. 2. Mac. 15. 2. Mach. 9. Exod. 14. 4. Reg. 19. Ionæ 1.

De duplici obedientię specie, scilicet, reprehensibili & commendabili, & de ipsarum distinctionibus. Cap. V.

Sciendum præterea est, quod alia est obedientia reprehensibilis, & alia est obedientia commendabilis. Obedientia reprehensibilis triplex est. Primò quū aliquis obedit creaturæ inferiori homine, scilicet, pecunię, sicut dicitur Eccles. x. Pecuniæ obediunt omnia. O pestis maligna, o detestanda auaritiæ obediētia, & semper bonis animis exhorrenda, quid illæsum, quid inconcussum dimittis? Tu genus humanū confudisti, tu discipulū Christi comitem ab apostolatu præ-

præcipitasti, tu milites custodientes Domini sepulcrum captiuasti. Amori enim pecuniæ vilis est omnis affectus, & anima lucri cupida, etiam pro exiguo perire non metuit. Nullumque est iustitiæ in illo corde vestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum. Secundò cùm ex remissione superioris inferior præcipit. Quisquis enim ex negligentia pastoris apertè vel occultè satagit, nedum ipse præcipere, sed quod habet in voluntate, vt ei præcipiatur à prælato, ipse se seducit, & sibi quasi de obedientia blanditur. Nec ipse in ea re prælato, sed magis ei prælatus obedit, ac per hoc ad casum & ruinam perducitur, quia nullo vitio tã præcipitem diabolus trahit monachum, aut perducit ad mortem, quàm cùm neglectis consiliis seniorum suo iudicio suaserit, definitionique confidere. Tertiò cùm aliquis suo superiori in malo obedit. Nam sic modus obedientiæ tenendus est, vt bonis in malo nõ consentiatur, nec malis in bono contradicatur. Abijcienda planè est obedientia, quæ contra diuina mandata præcipit, & in nullo ei parendum est, qui propriã magis, quàm Dei præcipit fieri voluntatem. Propter Deum nanque obediendũ est, non contra ipsum. Ideo cùm peccatum præcipitur, vt impleatur, prorsus obtẽperandum nequaquam est, *quia Deo potius quàm hominibus obediendum est.* Obedientia autẽ cõmendabilis duplex est, quædam enim est necessaria, quædam abundans, atque perfecta. Obedientia necessaria est in ijs ad quæ tenetur. Nec ideo putandum est quædam contemnenda esse mãdata, quæ ad salutẽ necessaria sunt, quia leuiora sunt. Contemptus enim cuiuscunque præcepti præcipiẽtis iniuria est. In quouis gradu, in quouis proposito æquale peccatum est, vel prohibita admittere, vel iussa non facere. Nam iussa sine culpa nõ negliguntur, & sine crimine non contemnuntur. Perfecta autem obedientia legẽ nescit, locis non arctatur, nec contenta est angustiis professionis, sed largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis, & ad omne, quod iniungitur, spontaneo vigore liberalis, alacrisque animi modũ non cõsiderans in infinitam libertatem extenditur. Vnde perfectus in obedientia ille censendus est, qui in nullo prorsus resistat maioribus, aut inuideat paribus, vel contra minores per superbiam se extollat, sed prælatis sit obediens, sociis cõgruens, subditis vtiliter condescendens, Deo deuotus, magistro subditus, senioribus obtemperans, & minoribus placens, verbo vtilis, corde humilis, & omnibus mansuetus; atque eo animo opus iniunctum recipiat, quo præcipitur.

De gradibus obedientiæ, atque ipsius virtutis perfectione. Cap. VI.

POstremo in hoc vltimo capitulo dicendũ est, quibus gradibus obedientia ducitur ad perfectionem. Per ascensum nanq; vehitur anima ad consummationem, culmenque virtutum. Primus enim obedientiæ gradus est obedire libenter. In ipsa etenim obedientiæ via tibi, o homo, fortasse aliqua dura & aspera occurrere possunt, ita vt accipias interdum præcepta nõnulla, quæ licet salubria sint, minùs tamen suauia videntur, hoc si molestè cœperis sustinere, si diiudicare prælatum, si murmurare in corde, etiam si impleas exteriùs, quod iubetur, non est virtus obedientiæ, sed velamen malitiæ. Verus ergo minister est Domini Iesu, qui deuotione cordis libenter audit, quod imperatur, vt perficiat. Nec dubium quin ampliorem gratiam mereatur huiusmodi, qui paratum se exhibet ante mandatũ, quã qui obedire satagit post mandatum. Secũdus est obedire simpliciter. Sunt nanque multi, qui post præcipientis imperium plurimas faciunt quæstiones, & sæpius ingeminãt. Vnde hoc venerit? quis hoc dederit consilium? Propter quod oritur murmuratio, excusatio, simulatio impossibilitatis, & aduocatio amicorum, contra quos per Prophetã loquitur Dominus, In auditu auris obediuit mihi, vt ostenderet vno eodemque momento obedientem simplicem, & audisse præsidentis imperium, & obsequium perfecisse. Quod etiam in lege præcepit Dominus dicens, Quod præcipio tibi, hoc tantum facias, nec addas vel minuas quicquam. Propterea nõ debet simpliciter obtemperantem magistri imperitia, seu indiscreta potestas mouere, sed meminerit scriptum, quia non est potestas, nisi à Deo, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Ideo quodcunq; fecerit obediẽs, operetur simpliciter, & ex animo sicut Deo, & nõ hominibus. Tertius est obedire hilariter. Hilarẽ enim datorem diligit Deus. Nam in obediendi ratione hæc generalis regula teneatur, vt in difficilioribus agendis obeditio quidem gratior, quàm præuaricatio grauior iudicetur, & in facilioribus, minusque onerosis, contemptus damnabilior, quàm actus laudabilior existimetur. Quapropter serenitas in vultu, dulcedo in sermonibus, alacritas in opere, hilariter obsequentis decorat obedientiam, quia non seruili metu, sed charitatis affectu, non timore pœnæ, sed amore iustitiæ seruanda est. Quartus est obedire velociter. Vidisti (ait Sapientia) hominem velocem in opere suo, corã regibus stabit, nec erit ante ignobiles. Vnde cùm vocaretur Zachæus, festinans descendit, vt exciperet Dominũ, à quo meruit audire, hodie salus domui huic à Domino facta est. Promptus itaque, velociterque obtemperare desiderãs mandatum non procrastinat, sed statim parat aures auditui, linguã voci, pedes itineri, manus operi, & se totum intus colligit, vt mãdatum peragat imperantis. Quintus est obedire viriliter. Si enim manum (ait quis) misisti, ô homo, ad fortia, agẽdũ est instanter, & constanter obediendum, nec inter asperitatem verborum tam regalis est semita relinquenda. Tunc enim Deo vera obedientiæ obsequia reddimus, cùm nullis occurrẽtibus aduersis

Psal. 17.
Num. 22.
Rom. 13.
2. Cor. 9.
Prou. 22.
Luc. 19.

uersis ab incepto opere deficimus. Illeque meritò prædicandus est, qui percussus non cædit, irritatus non dolet, grauatus non deficit, sed Christi communitus exemplo pugnam, quam semel in obedientiæ stadio arripuit, nullo fractus labore derelinquit. Sextus est obedire humiliter. Nam vnum atque idem inobedientiæ præsumptionisque genus est, vel propter actionis instantiã, seu propter ocij & orationis desiderium senioris præterire mandatum. Tamq; dispendiosum est pro somno, quàm pro vigilantia, imperantis statuta contemnere. Tantùm denique est præsidentis transire præceptum, vt legas, quantũ si despicias, vt dormias. Humilitas nanque sola est, quæ proprium abdicat sensum, & propriæ inimicatur voluntati, atque ab ipsa tanquam à pestifero veneno ceruicem suam excutere contendit. Vnde necesse est, vt qui ad obedientiæ culmen satagit ascendere, mentem studeat ab elatione mundare, quia tanto proficiet citius, quãto fuerit humilior. Septimus & vltimus est obedire perseueranter. Sic currite (ait Apostolus) vt comprehendatis. Non enim poterit quis ad consummationem virtutis attingere, nisi voluerit in ipsius exercitatione perseuerare. Non sufficit planè terram fodere, arbusta plantare, atque nascentes fructus inspicere, si non æquo animo permittantur etiam maturescere. Sic nimirum omnis labor, quælibetq; virtus laudem non meretur, nisi in eadem viriliter perseueretur. Et quemadmodum gradiens cõtra fluminis impetum (si remigrare desierit) defluit, ita & certanti in obedientiæ campo euenerit. Quum enim propriæ voluntati habenas laxauerit, statim ipsam sentiet contumacem. Quare edomanda est perseueranti, infatigabilique vigore, quatenus ex diuturno flagello discat mansuescere, vt duce gratia miles Christi ad obedientiæ perfectionem valeat peruenire. Nam quum per obedientiam ipsam subegerit, plena tranquillitate ac ingenti pace fruetur, quia pacato interiori hoste, non erit deinceps, qui frangat animum. Si enim voluntas subijcitur rationi, quicquid homo à Deo voluerit, impetrabit, iuxta illud, Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quãcunque petierint, fiet illis à Patre meo, & meritò. Nam qui per obedientiæ virtutem adhæret Deo, vnus spiritus fit cum eo, à quo pro mercede suorum agonum duplicem meretur habere coronã, scilicet, certam spem eius vitæ, quæ nunc est futuræ, pro qua potens efficitur ad superanda omnia certamina occurrentia. Et quoniam in obedientiæ perfectione laudabilis spei virtus, & cœlestis præmij certitudo donatur, conuenienter in consequentibus de ipsa virtute & sperandis rebus loquendum est, quatenus eò mens in agone subiectionis fiat promptior, quò de mercede certaminis extiterit certior, quod clarè aperit Psalmista, dicens, Inclinaui cor meum Deus ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributiones. Fructuum ligni vitæ sextum tenet locum hæc Deo grata obedientia, quam qui verè perfectèque possederit, ad Deum & Dominum Iesum tutum habebit accessum, qui factus est obediens vsque ad mortem crucis, propter quod Deus illũ exaltauit donans ei nomen, in quo curuatur omne genu, nedum terrestrium, infernorumq;, sed etiam cęlestium, qui est benedictus in secula.

1. Cor. 9. — Matt. 18. — Psal. 118. — Philip. 2.

DE VIRTVTE SPEI, ATQVE DE illius diffinitionibus. Quæ virtus Deo militantibus per necessaria est, & ex sua dignitate in fructibus ligni vitæ septimum consequitur gradum. Cap. I.

Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Hæc vox Prophetæ affectuosa desiderium pandit cęlestiũ spirituum. Quum enim administratorij spiritus sint in ministerium missi eorum, qui hæreditatẽ capiunt salutis, videantque genus humanum plurimis infirmitatibus circundatum, varijs etiam miserijs obrutum, nec sua virtute exigentibus delictis suis, posse erigi in salutem, pijs desiderijs clamant ad Deum, vt tantis ærumnis ponat finem, mittatque de supernis sedibus Spiritum Sanctũ, qui luce sua caligantem illuminet intellectum humanum, & igne sancto suo accendat affectum, quatenus dono suo interioris hominis facies irradiata toto desiderio eleuetur in Deum, & renouetur per gratiã, quæ prius deformata fuerat per culpam. Hic nanq; diuinus & almus spiritus monet memoriam ad recolenda quæ Dei sunt, docet rationem ad cogitandum de Deo, mouet voluntatem ad Dei mandata seruanda. Dat pignus salutis, robur vitæ, scientiæ lumen. Dono sapientiæ negligentiam in pigro repellit, dono intellectus diligenda rationabiliter quærit, dono consilij diuinam prudentiam inuenit, dono fortitudinis tentationes fortiter retundit, dono scientiæ obliuionem lubricam diu esse non sinit, dono pietatis, humanæ fragilitati clementer indulget, & dono timoris improuidam ignorantiam ardẽter decoquit. Hic nempe infirma roborat, aspera planat, corda purificat, & quicquid videtur in hoc seculo nequam, difficile, & angustum, leue facit, & latum, opprobrium gaudium iudicat, despectionem exaltationem esse persuadet. Tales vtique sunt fructus, talia sunt opera te possidentium, o beatissime spiritus, veni igitur ad nos, illabere cordibus nostris, emitte cœlitus radium tuæ lucis, & illumina sedentes in hac opaca peccatorũ caligine. Veni, inquam, propera, festina, o Pater pauperum, o lumen mentium, o largitor munerum, laua quod est sordidum, riga quod est aridum, rege quod est deuium, foue quod est frigidum, & sana quod est saucium. Tu enim es, o diuinæ amor, requies in labore, gementium consolator, errantium via, periclitantium salus, certantiũ virtus, quiescentium gaudium, peregrinantium comes,

Psal. 103. — Hebr. 1.

comes, peccatium propiciator, iustorum, robur, mœrentium interuentor, salus mundi, animarum vita, Dei reconciliator, cordium scrutator, & genitoris summi genitique sanctum osculum & amplexus. Excutiat (oramus te Domine) de cordib. nostris omnem torporem præsentia tua. Rumpātur peccatorum vincula, & fluant irrigua lacrymarum fluenta. Roboretur præterea mēs nostra ad respuenda cuncta temporalia, & solis cœlestibus pascatur delicijs, fugiat vitia, & virtutum sectetur pulchritudinem, relinquat se, vt possideat te, & possideatur à te, ac per laudabilia opera & compositos mores regeneretur in spem viuā, per quam potens efficiatur inoffenso pede pertingere brauium fęlicitatis æternæ. Hæc enim spei virtus, o domine, donec in hoc corpusculo viuimus necessaria nobis est. Ipsam nobis tribue, vt certi reddamur per illam possidere regnum. In æternitatem etenim animum figit hæc, idcirco nulla mala exteriùs, quæ tolerat, sentit. Quæ virtus cū omnibus necessaria sit, peramplius tamen ijs, qui sub obedientiæ agone deputarūt se. Quum enim forte atque arduum arripuerint contra se, contra proximos, cæteraq; tentamęnta inire certamen, nisi per hāc assiduè virtutem roborati fuerint, vt deficiant necesse est. Ideo crebrescentibus laboribus à Domino illis subministratur efficaciùs æterni spes præm.j, & cœlestis certitudo triumphi. Nec cuiquam conuenientiùs quàm certāti & vincenti donatur fiducia regni, & spes gloriæ. Nam spes sic diffinitur. Spes est certa expectatio futuræ beatitudinis veniens ex Dei gratia, & ex præcedentibus meritis. Vel spes est virtus, qua quis ad id quod credit se peruenturum præsumit. Siue spes est appetitus boni cœlestis cum fiducia obtinendi. Est quoque spes virtus, qua speramus præmium vitæ æternæ iustorum meritis reddēdum. Ex quibus patet, quàm necessaria virtus sit iis, qui abnegat seipsos, & quàm decenter donetur eisdē tanquam prima stola, de qua virtute in consequētibus differetur Domino concedente, quatenus per inspectionē pulchritudinis ipsius, pugiles regis nostri Iesu Christi ad consummationem accendantur certaminis, agnoscentes laborem suū non inanem esse in Domino.

De varijs spei effectibus, per quos ditantur qui illam possident. Cap. II.

VEnite omnes, qui laboratis (ait Dominus) & onerati estis ad me, & ego vos reficiam. Tollite iugum meum super vos suaue, & requiem pręstabo, per infusionē spei animabus vestris. Hoc nanque iugum spei propter sui excellentiam, & multiplices effectus, plurimis donis ditabit vos. Vera etenim spes primò securitatem parit. Meritò nanque sperans in Domino securus est, quia protector est omnium sperantium in se, eisque est idem Dominus promuro vndique, & turris fortitudinis ipsorū, de qua scriptum est. Turris fortitudinis nomen Domini. Ad ipsum confugiet iustus sperans in eo, cui occurret Dominus quasi ciuitas munita ad eū suscipiendum, iuxta illud Esaiæ, Vrbs fortitudinis nostræ Sion, saluator ponetur in ea murus virtute diuinitatis, & ante murale ex merito humanitatis, cui merito cantabitur. Altissimum posuisti refugium tuum. Ipsa meretur intelligētiam, & Dei auxilium, sicut legitur. Qui cōfidunt in illum, intelligent veritatem. Quocunque se verterint prudenter intelligentes, & de Deo suo confidentes, agnoscent etiam aduersa diligentibus Deū cooperari in bonum, vt patet in Susanna, de qua dicitur. Erat enim cor eius fiduciam habens in Domino, propter quod magnificè meruit liberari. Hęc patienter portare facit onus præsentis miseriæ. Ille etenim benè nouit in exterioribus miseriis sustinere, qui scit de spe interna semper gaudere. Futurorum spes laborantibus, & sub pressuris præsentis vitæ desudantibus, requiem parit, sicut in agone positis dolorem mitigat spes coronæ. Spes est quasi columna, quæ totum spirituale ædificium sustentat, qua deficiente ædificiū corruit, & in baratrū desperationis concidit. Est etiā anchora animę eam seruans, ne procellis tētationum irrumpatur, de qua Apostolus. Firmissimū solatium habeamus, qui confugimus ad tenendā propositam spem, quàm sicut anchorā habemus animæ tutam ac firmam, & incedētem vsque ad interiora velaminis, quo pro nobis præcursor introiuit Iesus secundum ordinem Melchisedech Pontifex factus in æternum. Igitur si te videris fluctuare in mari isto, noli diuelli ab hac anchora, antequam intres hunc portū. Fluctuat nauis in anchoris, conquassatur veterum suorum recordatione delictorum mens, sed non diffidat, nec pręmia diuina posse obtinere desperet. Nouit Dominus mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum. Hæc quoque virtus hominem facit fortē. Qui enim in Domino confidunt, mutabunt fortitudinem, propriam siquidem fortitudinem mutant in diuinam. Felix sanè illa mutatio. Dū enim de suis viribus diffidunt, diuinum eis adiutorium præparatum est. Nihil enim tam omnipotētiam Dei clariorem reddit, quam quod omnipotens reddit iis, qui in se sperant. Ipsa est baculus necessarius peregrinantibus in via præsentis vitæ. Non enim fatigantur, vel debilitātur sperantes in Domino, quin potius assument pennas vt aquilę, current, & non laborabunt, ambulabunt, & nō deficient. Quot enim labores misericordiæ Deo offerentes exercent, tot iam remunerationis suæ pignora intra spei suæ cubiculum clausa tenent, & eo minùs deficiunt, quo maiora patiuntur. Spes etiam in possessionem regni cęlestis animā quodammodo introducit, & existentibus in hac vita mortali immortalem attingere facit: sicut legitur de beatis martyribus scriptum. Si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate

Mat. 10. Psal. 17. Prou. 18. Esa. 27. Psal. 90. Sap. 3. Rom. 8. Dan. 13. Heb. 7. Sap. 5. Dan. 13. Esa. 40.

litate plena eſt. Ab illis enim dum mortis tolerantia indubitáter excipitur, ſpes immortalitatis euidenter aſſeritur, & ſuauiter deguſtatur. Nunquã enim hanc vitam ſic conſtanter expenderent, niſi eſſe alteram incomparabiliter beatiorem perfecta diffinitione ſentirent. In præſenti enim tempore ſpes eſt quædam vigilia ſolennitatis æternę. Non ieiunat, ſed quaſi iuge conuiuium celebrat, cùm mẽtem, quam replet cęleſtibus dapibus, vterumque impinguat. Ipſa facit inter dolores gaudere. Si mihi (ait quis) præmia promittantur, per te obtinenda ſperabo. Si inſurgant aduerſum me prælia, ſi fremat inuidus, ſi ſæuiat malignus, ſi ipſa caro aduerſus ſpiritum concupiſcat, in te ego ſperabo Domine. Quicquid igitur mali ferre imponitur, firmo gaudentique animo tolerandum eſt. Remedium enim malorum, bonorũ ſpes eſt. Nec innocentem debilitat mentem illata contumelia, quoniam in aduerſis ſolatium eſt non meruiſſe, quæ patitur: Innocentem fortuna deſerit ſæpe: at bona ſpes nunquam. Spes nanque eſt arca ęterni præmij, & ponderatio futuræ ſuauitatis: cui datur intrare in hortum ſpiritualis voluptatis, & inde afferre odores ad condiendas amaritudines præſentis aduerſitatis. In deſerto mundi delicijs hæc affluit, & temporalium damna nõ ſentit. Hæc eſt, quæ domino confidenter dicit. Quid enim mihi eſt in cęlo, & à te quid volui ſuper terram? Ipſa eſt in labore requies, in æſtu temperies, in fletu ſolatium. Ideo quieſcere debet vox noſtra à gemitu, & oculi noſtri à ploratu, quia merces noſtra magna eſt nimis. Hæc quoque Deo adhærere facit, & confidenter dicere. Tu es domine ſpes mea. Hęc omnium promiſsionum, ait ſperans, mihi vna eſt: & in hoc verbo tota ratio meæ expectationis ſolidatur. Alter meritum pondus diei & æſtus ſuſtinere ſe iactet: ieiunare bis in ſabbato dicat: poſtremò non eſſe, ſicut cæteri hominum glorietur. Mihi autem adhærere Deo bonum eſt: ponere in domino ſpem meam. Gẽma ſpecioſiſsima, & gratiſsima ſpes eſt: quæ ad modum gẽmæ perlucida eſt: & peruia in ſuo interiori: ita vt per eam videãtur bona æterna. Ipſa denique eliſos erigit, & vires reparat. Latro agnouit ſperando: Petrus verò timendo negauit. In Petro monſtratur quẽquam de ſe nõ debere præſumere: in latrone nullum impium cõuerſum debere diffidere. Timeat ergo bonus, ne pereat per ſuperbiam: & malus, ne deſperet per malitiã. Nullus deſperare debet veniam, etiam ſi circa finem vitæ ad pęnitentiam conuertatur. Vnumquenque enim Deus de ſuo fine, non de vita præterita iudicat.

Pſal. 15. — Pſal. 72. — Pſal. 90. — Mat. 20. — Luc. 18. — Pſal. 72. — Pſal. 145. — Luc. 23. — Mat. 26. — Mar. 14. — Luc. 22. — Ioan. 18.

De quinque ſpeciebus virtutis ſpei, quæ ad cognoſcendum proficuę ſunt. Cap. III.

QVoniam in præcedentibus luculenter deſcripti ſunt effectus, & dignitates ſpei: nunc domino donante, in ſpeciebus & diuerſitatibus ipſius immorandum eſt, quatenus à vitio diſcernatur virtus. Facilè nanque in elationem mens corruit, quum diſtinctiones vitiorum & virtutum ignorat. Sciendum igitur eſt, quod quædam ſpes eſt maledicta: de qua dicitur. Eſt infidelis fiducia ſolius maledictionis capax, quum ſpe peccamus. De hac Apoſtolus. An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignorans quod benignitas Dei ad pęnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & cor impoenitens theſaurizas tibi iram in die iræ. Nullũ enim ſcelus coram Deo tam abominabile fit, quàm ſpe miſericordiæ Dei peccata perpetrare. Tunc miſerabili quadam ſpe erigitur anima: cùm turpia & obſcœna delectant. Et deſinit eſſe remedij locus, vbi tanquam mores vitia dominantur. Eſt ſpes præſumptuoſa, quum aliquis ſperat ſe facturum quod voluerit: cùm vires eius excedat. Aduerſaria enim præſumptuoſaque confidentia eſt, quæ periculis pro certo vitam ſuam commẽdat. Et lubrica ſpes eſt, quæ inter fomenta peccati ſaluari ſe ſperat. In certa victoria eſt inter hoſtilia arma pugnare: impoſsibilis liberatio eſt flãmis circundari, & non ardere. Expedit igitur magis bene timere, quàm malè confidere: & vtilius eſt, vt infirmum ſe homo cognoſcat, & ſtet, quàm vt de ſe præſumens cadat. Eſt ſpes vana, quum fiducia, quæ ponenda eſt in creatore, ponitur in creatura. De hac Hiere. dicit, Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, et recedit à domino cor eius. Hic ſuper arundineum baculum confidens (id eſt in creatura) quę pro ſe nihil poteſt, collidetur valide, ſi fractum fuerit. Spes vtique huiuſcemodi quaſi lanugo, quæ à vento tollitur, & tanquam ſpuma gracilis, quæ à procella diſpergitur. Eſt ſpes falſa, quum quis ſperat, quod futurum non eſt: ſicut ille, cui dictum eſt: Stulte hac nocte repetent animã tuã a te, et bona quæ præparaſti, cuius erunt? De his dicitur. Poſuimus mẽdacio ſpem noſtram. Quiſquis es, ò homo, qui hanc falſam ſpem de corde tuo eradicare vtiliter proponis, mortis horrorẽ, iudicis terrorem, ardentis gehennæ metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miſeriam: recogita annos tuos in amaritudine animæ tuæ: meditare vitæ humanę pericula, conſidera fragilitatem, & in huiuſmodi cogitationibus ſi perſeueraueris, nihil reputabis cuncta, quæ foris videntur, in quibus falsè confidunt homines, dum toto corde circa interiorem moleſtiam occuparis. Eſt ſpes vera, ſi in ſolo Deo ponatur, de qua dicitur: Quis ſperauit in domino, & confuſus eſt? Tunc nanq; veram eſſe hominis ſpem poteſt comprobari, ſi adſit meritum. Integra enim conſolatio eſt, cùm nõ ſolum, quid ſibi ſit ſperandum, ſed vnde ſit præſumendum, nouerit quiſque. Parum habet laudis virtutum corona, et ſpei magnitudo, quæ ex labore non deſcendit. Poteſt quidem habere palmã, ſed

Rom. 2. — Hier. 17. — Luc. 12. — Iſaiæ 28. — Iſa. 38. — Eccl. 2.

sed non habet gloriam. Hæc est magnarum ratio virtutum, vt quanto plus homo laborat, tãto plus mercedis acquirat & spei. Item si in tribulatione non deficit: vnde Iob. Si etiam occiderit me, in ipso sperabo. Tanto etenim spes solidior in Deo surgit, quanto pro illo quisque grauiora pertulerit: quia nequaquam gaudium spei de æternitate colligitur, quod hic non prius pia tribulatione seminatur.

Quòd multa sint, quæ virtuti spei plurimum aduersantur. Cap. IIII.

Sciendum præterea, quod multa sunt, quæ spei aduersantur, videlicet diffidentia de Deo: de qua dicitur. Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo: ideo non proteguntur ab eo. Aduersatur quoque plurimum spei confidentia, quæ in creaturis ponitur: quæ triplex est, scilicet, præsumptio sui: de qua legitur. Qui confidit in corde suo, stultus est: quoniam qui de nihilo factus est, in nihilũ redigeretur: nisi ab autore suo sustentaretur. Ab hostibus insuper suis citò deijceretur, nisi à Deo actualiter sustentaretur. Rursus si boni spiritus se à nobis elongauerint, impetum malignorum sustinere quis poterit? Fatuitas etiam est de se confidere, quum per se non sufficiat homo bonũ cogitare. Non enim sumus sufficientes (ait Apostolus) cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed nec in bono perseuerare. Nã citò bonum amittitur, nisi à Deo largiente custodiatur. Sed paucis verbis qualis ex se homo sit, notificat Deus per Oseam, dicens: Perditio tua Israel, tantummodo in me auxilium tuum. Ideo clamet homo medullis cordis: dicat quoque voce. Domine scio me nũquam posse peruenire ad te, nisi gradiendo post te. Sed nec hoc quidẽ, nisi fuero adiutus abs te. Precor ergo te, vt trahas me post te: quia reuera beatus homo, cuius est auxilium abs te. Secunda est confidentia, quæ ponitur in homine. De hac legitur Esaiæ XXXI. Væ qui descendunt in Aegyptum ad auxilium in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis, & non sunt confisi super sanctum Israel, & Deum non exquisierunt: & Hierem. XVII. Maledictus homo, qui confidit in homine, & dignè. Procliuis enim & mutabilis est humana cõditio, & quocunque intendit, eò vergit, & illud præponderat. Nihil ad virtutum studia, vel ad illecebras vitiorũ fugiendas. Vana vtique est spes hęc: quia vani filij hominum, mendacesque filij hominum in stateris, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsũ. Tertia est in creaturis spem ponere, quæ est summa fatuitas: scilicet in diuitijs & huiusmodi. De hoc Paulus ait. Diuitibus huius seculi pręcipe nõ sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo. O amatores, amatores mundi, cui tam solicitè militatis: maior non poterit esse spes vestra in mũdo, quam vt amici mundi sitis. Vbi quid nisi fragile, plenum periculis: per quæ pericula peruenitur ad maius periculum? Pereant hæc omnia, & dimittamus hæc vana & inania. Conferamus nos ad illa sola, quæ finem non habent: ponamus spem in rebus æternis. Vita enim hæc mors est miserabilis & caduca, subitò surripitur: & post hæc negligentiæ supplicia luenda sunt. Sunt etiam aliqua alia, quæ eidem virtuti spei aduersantur: scilicet peccati magnitudo, & multitudo: de qua dicit Caym. Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear quod indecens est. Vbi enim abundauit delictũ, plerunque superabundat & gratia. Et quid tã graue committitur, quod nõ Christi morte soluatur? Meritò igitur in Christo spes mihi valida est, qui sanat omnes languores meos, qui redimit de interitu vitam meam, qui coronat me in misericordia & miserationibus. Tam liberaliter nanque dominus omnem donat iniuriam, vt iam nec damnet vlciscendo, nec confundat improperando, nec minus diligat imputando. Pulcerrimum insuper affectandæ veniæ, & conuersionis exemplum prę rogatum est, quod tam citò latroni peccata relaxantur, & vberior gratia quàm precatio: Semper enim plus tribuit Deus, quàm quis precatur. Nemo igitur desperet. Iudam proditorem non tam scelus, quod commisit, quàm indulgentiæ desperatio fecit penitus interire. Aduersatur quoque spei tentationum multitudo: sed contrario multiplicatio tentationum signum est liberationis, sicut dicitur. Qui diligit filiũ suum, instanter erudit: & de Israel quoque hæ sunt gentes, quas reliquit dominus, vt erudiret Israel. Vita enim nostra in hac peregrinatione non potest esse fine peccato: ideo nec absque tentatione. Profectus noster per tentationes fit. Nec sibi innotescit quisque qualis sit, nisi tentatus: nec potest coronari, nisi vicerit: nec potest vincere, nisi certauerit: nec potest certare, nisi inimicum & tẽtationes habuerit. Ad magnam igitur vtilitatem nostram exercitatio tentationum nobis impensa est: vt non superbiat sanctitas, dum tentatur infirmitas, non tepescat virtus: nõ desit profectus, nõ diminuatur meritum, non amittatur gloriæ corona. Spei insuper contrarius est frequens casus, & peccati recidiuatio. Sed considerandum est, quod frequens casus humilitatem generat, humilitas triumphum. Quis sine peccato extitit? quis in seculo enormius Paulo peccauit? quis in religione grauius Petro? illi tamen per pœnitẽtiam & bonam spem meruerũt assequi non solum ministerium, sed & magisterium sanctitatis. Quid meruit publicanus, qui repentè de templo absolutus exiuit? Meritò quippe etiam post peccatum valde sperandũ est. Fit enim plerunque gratior Deo amore ardens vita post culpam, quàm securitate torpens innocẽtia: quia qui gaudet in bonis gratiæ & venię, quam inuenit: & recordatur mala, quæ euasit, difficile redit ad malum. Memoratę quoque virtuti potissimum aduersatur nimia tristitia: de qua dicitur. Mœrore animi deijcitur spiritus. Nunquam ergo tristetur, qui

qui de ſpe gaudere deſiderat. Felix enim qui non habuit animi triſtitiā: nec excidit à ſpe ſua. Oportet nos ſemper de Dei miſeratione confidere: & de noſtra infirmitate formidare, non tamen funditus obruat ſpem metus. Eo nanque fit damnabilior, quo à ſoliditate ſpei animus fit longior. Sē per nanque oportet miſericordiam & iudicium domino cātare, ſi volumus ſecurè de virtute ſpei gaudere.

Quomodo tripliciter, ſcilicet in Deo, in beneficijs Dei, & in ſanctorum ſuffragijs debet ſe exercere mens, quę virtutem ſpei nutrire deſiderat: atque de perfectione eiuſdem. Cap. V.

Sicut cunctis patet, non datur in aliquo qualicunque negotio pertingere ad finem ſine medio, ita nec ad cōſummationem virtutis. Quapropter vt omnibus detur forma proficiendi, in hoc capitulo, quod præ manibus eſt, aperiēda ſunt, quæ iuuant virtutem ſpei, & quibus cōſiderationibus ipſa virtus nutriatur & perficiatur. Sunt nanque multa, quæ ſi conſiderentur, vehemēter exultatione ſpei replent animam. Quarum cōſiderationum prima & potiſsima eſt, cùm rationalis creatura intuitum ſuum dirigit in Deū multipliciter, ſcilicet in quantum ipſe creator hominis eſt. Hanc enim prærogatiuā homini crean do dedit: quia ad imaginem ſuā ipſum fecit. Ad imaginem quippe Dei facta anima rationalis, cæteris omnibus occupari poteſt, repleri nō poteſt. Capacem enim Dei, quicquid Deo minus eſt, nō implebit. Et ſicut Deus omnem creaturam, ſic anima omnem naturam corporalem naturæ dignitate præcellit. Nō enim poteſt Deus odiſſe quod fecit: de quo ſcriptum eſt. Diligis nanque omnia quæ ſunt, & nihil odiſti horum quæ feciſti. Vbi autem maiora charitatis indicia, ibi eſt maioris ſpei materia. Similiter inquantum dominus eſt. Nūquid voluntatis meæ eſt (dicit dominus) mors impij, & non magis vt conuertatur à vijs ſuis, & viuat? Deus nanque triſtatur, nō de ſua iniuria, ſed de hominis perditione. Sicut rex audiens criminoſas perſonas, quum ſit benignus, lege quidem compellente ipſe mortis ſententiam dictat aduerſus eas: tamen miſericordia inſtigante lacrymas fundit ſuper ipſas, & vult eas adiuuare, & non poteſt contradicente iuſtitia: quoniam ſicut iuſtitia ſine miſericordia non eſt iuſtitia, ſed crudelitas: ita miſericordia ſine iuſtitia nō eſt miſericordia, ſed fatuitas. Eodem modo Deus maluit parcere, quàm iraſci: latiuſque miſericordiam quàm iuſtitiam contra hominem operatur. Prouehitur etiā anima ad ſpei virtutem, quum Dei contemplatur miſericordiam: imò verius cum ipſum ipſam eſſe miſericordiam non ambigit: hoc Pſalmo atteſtāte, qui ait, Deus meus miſericordia mea, quid dulcius, quid mitius, quid hoc benignius audiri potuit? Nunquid, ait ſcriptura, poteſt mater obliuiſci filij vteri ſui? Tametſi illa oblita fuerit, ego non obliuiſcar tui (dicit dominus.) Miſericors plane, & miſerator dominus. Miſericors eſt cū creat: quia nullis beneficijs prouocatur, vt præſtet, miſerator autem cum res cadentes ſua pietate reſtaurat. Miſericordia enim eſt alienæ miſeriæ compaſſio, qua quis ſi poteſt ſubuenire compellitur. Propterea domini miſerationum recordabor, ne ingratus inueniar. Multas enim miſerationes contulit animæ meę, quas coram omnibus reſerabo, vt vna ſit omnium vox, & affectus laudis eius. Multi nanq; in ſeipſis has inuenire poſſunt, quas 10 dicturus ſum. Prima eſt quòd à pluribus peccatis adhuc in ſeculo poſitum cuſtodiuit: prima quidem non inter omnes, quas cōtulit mihi: ſed inter has quas narraturus ſum. Quis nanque dubitet, quin vt in multa cecidi: ita & in plura poterā cecidiſſe facinora, niſi omnipotentis pietas conſeruaſſet me? Fateor enim & toto corde clamabo niſi quia omnipotēs Deus, & miſericors adiuuiſſet me: vtiq; in omnem reatum cecidiſſet anima mea. Aliam quoque miſerationem in me exercuit 20 Dominus, quæ quàm benigna, quàm libera, quàm gratuita ſit, ſermone nequit explicari. Heu domine peccabam ego, & tu diſsimulabas, non continebam à ſceleribus: & tu abſtinebas a verberibus, & prolongabam ego multo tempore iniquitatem: & tu clemens pietatem tuam, quod eſt magnum miſerationis opus: quia nō dolere de peccato, quod perpetratur: magis indignari, atq; iraſci facit Deum, quàm multa, quæ iam præterita ſunt. Addidit etiam hac miſericordiarum pater, 30 vt ex vilificatione ſua fierent mihi amara, quę prius dulcia videbantur. Nam hoc eſt quod nos iæiuncat in omnibus laboribus, in omnibus periculis huius vitę, hoc nempe amareſcere facit, quod peccādo prius placebat: amor, ſcilicet noſter [illegible] Deū, & pium ſtudium, certa ſpes, & feruor ſpiritus. Indulſit etiam benignus dominus animæ meæ donum illud, vt ſuſciperet miſericorditer pœnitentiam meam: atque in eorum numerum me aſcripſit, quos beatos Pſalmus vocat, dicēs, Beati quo 40 rum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum, &c. O pœnitentia quid in laudibus tuis efferam, quid de te dicam? Deum tu placas, hominem ad ſtatū ſuum reparas, omnia ligata tu ſoluis, omnia clauſa tu aperis, omnia aduerſa tu mitigas, omnia confuſa tu lucidas, omnia deſperata tu animas, & opprobria, quæ peccantibus debentur, tu tegis. Parum autem hoc viſum fuit diuinæ clementiæ: niſi etiam tribueret illud mihi, videlicet virtutem cōtinendi deinceps: per quam mutarem in melius 50 incompoſitos mores, nec paterer recidiuum, herentque nouiſsima mea peiora prioribus. Ex quo dono reuoluebam frequenter in animo: & intelligebam grauiorem eſſe culpam poſt veniam: renouatum vulnus peius dolere poſt curam: moleſtius hominem ſordidari poſt gratiam. Nam vere indulgentiæ ingratus eſt: qui poſt veniam peccat: ſanitatis indignus eſt, qui ſemetipſum poſtquam ſanatus eſt, vulnerat: nec mūdari meretur:

Sap. 11. Ezec. 6. Pſal. 58. Eſa. 49. Pſal. 31.

qui

qui seipsum post gratiam coinquinat. Ex his enim quæ dicta sunt, à malo me liberauit Dominus meus: sed quia non sufficit abstinere à malo, nisi fiat quod bonum est: sicut legitur. Declina à malo: et fac bonum. Exhibuit animæ meæ ipsa diuina bonitas dupliciter suam misericordiam: vt eo plenitudine gratiarum totus transeam in laudes dilectionis eius: et replear spe beatitudinis illius. Quarum prima est gratia promerendi. Sola enim gratia est, quæ discernit redemptos à perditis: quæ quum homini infunditur cuncta mentis illius abscondita manifestat. Tunc diligere incipit, quod prius nesciebat: tunc spe roboratur, omnia propter Deum operatur: et eo magis augetur meritum: quo per dilectionem amplius exercetur: quia sicut æquum est desidiosis laborantium præmia denegare, ita conuenit diligentibus, et operantibus optata remunerationis merita cumulare. Alia est spes obtinendi. Qui enim gaudet in spe, tenebit: qui autem spem non habet, ad rem non poterit peruenire. Manet enim desuper speculator cunctorū præscius deus, bonis præmia, malis supplicia dispensans. Nec in Deo frustra positæ sunt spes precesque, quæ rectæ quum sunt, inefficaces esse non possunt. Auersamini igitur o mortales vitia: virtutes colite: per spem ad recta animum subleuate: humiles preces in excelsum porrigite, magna vobis est (si dissimulare non vultis) collata operandi facultas: quoniam bonis operibus vestris repromissa est æterna felicitas. Hæ sunt Domine miserationes, quas fecisti ancillæ tuæ. Hi sunt riui profundantes suauitatem ab æterno fonte bonitatis tuæ, irrigantesque mirifice cor meum. In his considerationibus spe nutritur, delectatione pascitur, & virtutibus roboratur, nec in via poterit à bono opere deficere, si quæ dicta sunt, non neglexerit cogitare. Est etiam alia consideratio, quæ singularem habet effectum ad erigendam mentē in virtutem spei: scilicet beneficiorum Dei, quæ possunt quadrupliciter distingui. Quædam enim generalia sunt: vt est redēptio mundi, institutio sacramentorum, & alia quæ ad salutem pertinent generis humani. Hæc quis enarrabit? Quæ lingua dicere, quæ ratio capere sufficit redemptionis beneficia: quomodo factus est homo hominis factor, vt sugeret vbera regens sidera, vt esuriret panis, sitiret fons, dormiret lux, ab itinere via fatigaretur, falsis testibus veritas occultaretur, iudex viuorum & mortuorum, à iudice mortali iudicaretur: ab iniustis iustitia damnaretur, flagellis disciplina cæderetur, spinis botrus coronaretur, in ligno fundamentum suspenderetur, virtus infirmaretur, salus vulneraretur, & vitæ pro mortuis moreretur: Quanti verò beneficij sit institutio sacramentorum saluti hominum necessaria, non est qui digne loquatur. Ab ipsa nanque Dei sapientia homine assumpto, à quo in libertatem vocati sumus, pauca sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ societatem Christiani populi sub vno Deo libere continerent. Constituta nanque sunt ab ipsa incarnata sapientia pro salute hominum septem sacramenta, pro diuersitate saluandorum. Primum est intrantium, vt est baptismus. Secundum est pugnantium, vt est confirmatio. Tertium est vires resumentium, vt est Eucharistia. Quartum est resurgentium, vt est pœnitentia. Quintum exeuntium, vt est extrema vnctio. Sextum ministrantium, vt est ordo. Septimum nouos milites introducentium, vt est matrimonium. Horum etenim sacramentorum magna est vtilitas. Baptismus ordinatus est contra originale peccatum: pœnitentia contra mortale: extrema vnctio contra veniale: ordo contra ignorantiam: Eucharistia contra malitiam: confirmatio contra impotentiam: matrimonium contra concupiscentiam, quam temperat, & excusat. Disponunt quoque hæc sacramenta ad septem virtutes habendas. Baptismus est sacramentum fidei: confirmatio spei: Eucharistia charitatis: pœnitentiæ iustitiæ: extrema vnctio perseuerantiæ, quæ est fortitudinis complementum: ordo prudentiæ: matrimonium temperantiæ. Sunt & aliæ complures horum sacramentorum dignitates, & causæ, quæ omittendæ sunt. Patet enim euidenter ex his generalibus beneficijs, quo vigore in virtute spei mens valeat proficere illa considerando. Aliqua sunt beneficia specialia, quæ etiam promouent ad spem, quæ quibusdam collata fuerunt ad legentium profectum à Domino Iesu pietatis fonte & virtutum magistro. Vnde (o Domine Iesu) omnino propter mansuetudinem, dulcedinem, & charitatem, quæ de te prædicatur & legitur, intrepidæ spei virtute currimus post te, scientes quod non pauperes spernas, peccatores non horreas, infirmos non abijcias, & ignobiles non contemnas. Nempe (pie Saluator, dulcissime Domine) non horruisti confitentem latronem, non lacrymantem peccatricem, non Cananeam supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in Theloneo, non orantem Publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, nec ipsos crucifixores. Horum exemplo beneficiorum accensus & prouocatus nequaquam diffidere de me, & sperare de te cessabo. Consideratio quoq; corporalium beneficiorum non mediocriter eleuat & erigit contemplantem: vt est creatio mundi, gubernatio, & ipsius sustētatio: quę quoniā experientia nouimus & intelligimus,

Psal. 30.

gimus, silentio tegenda sunt. Tam multa enim sunt, quod nec facundia exprimuntur, nec intellectu percipiuntur: ideo magna veneratione digna sunt. [Psal. 148.] Ex his etenim cognoscitur ipsorum factor. Tria quidem maxime de creatura scienda sunt breuiter: scilicet, quis eã fecerit: per quid fecerit: & quare fecerit. Si quæritur quis fecerit? Deus: si per quid? dixit & facta sunt: si quare fecit? quia bonus est. Neq; quisquam autor excellentior est Deo: nec ars efficacior dicitur verbo, nec causa melior, quàm vt bonum crearetur à bono Deo. Intelligat ergo rationalis creatura, quod hoc bonum à summo bono ei ad bonum traditum sit: vt cognoscat creatorem & largitorem, videlicet ex perpetuitate, quia creator est æternus: ex magnitudine, quia omnipotens: ex ordine & dispositione, quia sapiens: ex conseruatione, quia bonus: & ex largitione, quia charitas. [Psal. 113.] Cælum cæli domino (ait Propheta) terrã autem dedit filijs hominum. Merito nanq; debet confidere, cui tanta donata sunt. Quis autẽ diffidere poterit, si conuerterit cor suum ad intuenda beneficia spiritualia, quæ fidelibus a Deo tribuuntur: Infundit enim deus filijs suis spiritum suum multipliciter ad salutem, ad miraculum, ad auxilium, ad solatium, ad feruorem. Ad salutem, quum in toto corde reuertimur ad Deum. Ad miraculum, quũ signis & prodigijs coruscare facit fideles. Ad auxilium, quum in tentationibus & pressuris adiuuat infirmitatem nostrã. [Rom. 8.] Ad solatium, quum per internam suauitatem testimonium reddit spiritui nostro, quod filij Dei sumus. Ad feruorem, quum in cordib. perfectorum vehementius accendit ignem charitatis: [Gen. 2.] vt non solum in spe filiorũ, sed ẽt in tribulationib. glorientur, contumeliam gloriam reputantes: quod est perfectæ spei certissimum signum. Hæ etenim quatuor beneficiorum Dei considerationes, quasi quatuor flumina sunt egredientia de paradiso voluptatis, id est ab ineffabili clemẽtia maiestatis diuinæ: & irrigantia totam terrã, corda fidelium: vt per virtutem spei, quæ horũ meditatione nutritur & perficitur, proferre valeant opulentissimos virtutum fructus, nec deficere præ siccitate exuberantium passionũ: quatenus circunquaq; muniti, intrepidi possint ascendere ad ciuitatem sanctam Hierusalem, quæ est oium electorum mater: in qua Deum sicuti est, videbunt fœliciter. Sunt etenim nõ mediocris exhortationis ad profectũ spei suffragia ac merita sanctorum: quæ, vt clarius eluceant, quadrupliciter distinguenda sunt; quarum potissima & summè amabilia sunt Christi Iesu Domini nostri suffragia ac merita. Nam ipse Dei & hoium mediator, vt culpam nostræ trãsgressionis extingueret, & ad cœlestia speranda cor eleuare, voluit fragilitatis nostræ naturam assumere: in qua opprobria & varia contumeliarum genera perpessus est, vt efficaciter notificaret, quo nos amore diligeret, qua nos fiducia erigeret, quib. meritis nos ditaret. Voluit quippe ipse dominus per omnia in natura in passione, in morte assimilari nobis: vt fidelis põtifex fieret ad patrem, & repropitiaret delicta nostra. [Heb. 7.] Talis. n. congruebat nobis, vt fieret pontifex sanctus, innocẽs, impollutus, segregatus à peccatoribus, excelsior cœlis factus, & cõstitutus ad dexteram Dei in cœlestib. super omnẽ principatum, & potestatem, & virtutẽ, & dominationem, & omne nomen, quod noiatur, nõ solum in hoc seculo, sed ẽt in futuro, ad interpellandum pro nobis: de quo per Io. dicitur. [1 Io. 2.] Aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Hæc vtique est tota spes nostra, omnisque fiducia, vbi enim natura & caro nostra regnat, ibi & nos regnare gloriemur. In ipso enim Domino Iesu dulcissimo iam resurreximus: iam ascendimus: iam in cœlestibus consedimus. Sumus mẽbra eius, et ipse est caput nostrum: ex quo totũ corpus compactum est. Ideo abigenda est omnis dubitatio, et diffidentia. [1. Par. 11.] Os de ossibus nostris, et caro de carne nostra est. Ideo iam non poterit spernere nos, quia caro, et frater noster est. Quam vtique carnem patri ostendit cicatricibus plenam, verberibus fuisse collisam, et pro electorum salute in altari crucis extitisse immolatam. Et ex hoc non potest contemni, quod tanto precio redemptum est, tali intercessore postulatur, tam vehementi amore diligitur, et tã mirabili vinculo copulatur. Gaudeamus igitur omnes in domino Iesu, quia non solum in paradisi possessione per ipsum firmati sumus, sed etiã vsque ad diuinitatis thronum in ipso conscendimus, ampliora recepturi per eius ineffabilem gloriam, quam per diaboli perdideramus inuidiam, quia quos diabolus de primi habitaculi fœlicitate eiecit, hos Dei filius sibi conformatos ad dexteram patris collocauit. Concipienda est præterea magna fiducia in Dei et Domini nostri genitrice post ipsum redemptorem nostrũ Dominum Iesum. [Eccl. 24.] Hæc est dulcedo et spes nostra, quia est mater pulcræ dilectionis, timoris, magnitudinis, et sanctæ spei. In ipsa omnis gratia vitæ, et veritatis, et omnis spes vitæ et virtutis est. Quid Dei matre nobilius? quid Maria splendidius? quam splendor gloriæ elegit, vt ex ipsa naturam nostram assumeret. Hæc meritis copiosa, quia virtutibus plena. Ipsa fuit corde humilis, verbis grauis, animo prudens, loquẽdi magistra, intenta operi, verecunda sermone. Hæc nanque nouit Deum quærere, nullum lædere, omnib. bene velle, iactantiam fugere, rationem sequi, virtutem amare. Quando ista fastidiuit humilem? quando irrisit debilem? quando vitauit inopem? Nihil in oculis toruum, in verbis procax, in actu incompositum. Non gestus fra-

ctior,

ctior, non incessus solutior, non vox petulantior. Talis nanque fuit, vt ipsa corporis species simulacrum mentis fieret, & probitatis exemplum. Ipsa denique est thronus gratiæ, de cuius plenitudine accipiunt vniuersi, captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, angeli lætitiam, filij persona humanæ carnis substantiam, denique tota trinitas gloriam, ita vt non sit, qui se abscondat à calore eius. Hæc est stella maris in peccatorum conductione, quia per mare huius seculi eos dirigit ad portum pœnitentiæ: & ad filium perducendo. Vnde oculi omnium peccatorum sunt ad ipsam, sicut oculi omnium nautarum ad maris stellam. Si igitur insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum, ne auertas oculos à fulgore huius sideris, si non vis obrui procellis. O quisquis te intelligis in huius seculi profluuio magis inter procellas & tẽpestates fluere, quàm super terram ambulare, respice stellã, inuoca Mariam. Si criminum immanitate turbaris vel conscientiæ fœditate cõfunderis, aut barathro desperationis absorberis, respice stellã, voca Mariam. In periculis, in angustijs, in rebus dubijs cogita Mariã, non recedat ab ore, non recedat à corde, & vt impetres eius suffragium, ne deseras exẽplum. *Ipsam sequens non deuias, ipsam rogans non desperas, ipsam cogitans non erras, ipsam tenens non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce nõ fatigaris, ipsa propitia peruenis.* Hęc est, quæ dedit cęlis gloriam, terris Deum, pacẽq; refudit, fidem gentibus, finem vitijs, vitæ ordinẽ, & morib. disciplinam. Ad hunc fontẽ diuinæ gratiæ, quæ emanat in Maria fiubunda properet anima nostra. Ad hunc misericordiæ cumulũ expanso & dilatato animo erigatur spes nostra, cui humili corde & deuota supplicatione fiducialiter dicamus. O benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, domina angelorũ, rogamus te vt per te accessum habeamus ad Filium tuum Dominũ Iesum. Per te suscipiat nos, qui per te datus est nobis, excuset apud ipsum integritas tua, culpam nostræ corruptionis, & humilitas tua Deo grata, nostræ veniam impetret vanitati, copiosa charitas tua nostrorum cooperiat multitudinem peccatorũ, & fœcunditas tua, fœcunditatem nobis cõferat meritorum. Quis enim diffidere debet, sanæ mentis existens, quum videat super se ex miseratione diuina tam sedulam angelorum custodiam. Angeli nanque boni ad ministerium humanæ naturæ deputati sunt, offeruntq; vota, precesq; hominũ, si sine deceptione puras leuari in cœlum manus perspexerint, & eos protegunt ab incursibus inimicorum. De his per Psalmistã dicitur. Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Quãtam nobis debet hoc verbum afferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam. Reuerentiã pro præsentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciã pro custodia. Quid igitur sub tantis custodibus timeamus? Superari non possunt, quia potentes sunt, seduci non possunt, quia prudentes sunt, minus autem seducere possunt, quia fideles sunt. Tantum sequamur eos, quoniam sub eorum protectione deficere non poterimus. Nam quotiescunque grauissima cernitur vrgere tentatio, & vehemens tribulatio propulsauerit, clamemus ad illos, inuitemus custodes nostros, directores nostros, adiutores nostros in opportunitatibus in periculis. Non enim dormitant, neque dormiunt, etsi ad tempus obaudire dissimulent. Quum enim perseuerauerimus in prece, ipsorum planę sentiemus præsentiam pariter & pręsidium. Agunt vtique ij cœlestes spiritus & venerandi custodes nostri, diem festum lætantes super ijs, qui fugientes omne, quod Deo odibile est, per exercitia virtutum, ipsorum festinant se sociare consortiis. Sed væ nobis, si quando prouocan sancti angeli peccatis, & negligentiis nostris indignos nos iudicauęrint pręsẽtia & visitatione sua, qua protegere nos, & abijcere poterant inimicũ: Quoniam igitur necessariã habemus familiaritatẽ dignationis angelicæ, caueamus oẽm offensã, qua possint contra nos quoquo modo alterari. Tunc grata nobis erit eorũ præsentia, tunc præcipua super nos custodia vigilabunt, tunc erga nos eorũ erit iucundus aspectus, quũ viderint nos castitatẽ, sobrietatem, & humilitatem diligere, quũ nouerint nos orationem frequentare, crebos singultus & gemitus amoris ad cęlum emittere, quũ mentis puritatem, charitatis vnitatem, spiritus feruorem, & virtutum perfectionẽ perspexerint nos velle apprehendere. Satagamus igitur talib. studiis eos lætificare in terris, quorum suffragijs confidimus eorũ posse æqualitatem consequi in cœlis. Excitat postremo non mediocriter pusillanimitatem nostram, & spei virtutem efficaciter inserit, & perficit in cordibus nostris, suffragium & exemplum sanctorum. Summopere enim desideranda nobis sunt sanctorum suffragia, vt ipsorum intercessione nobis donetur, quod nostra non obtinet possibilitas. Ad eorum igitur suffragium confugiendum est, potentes in terra sunt, sed in cęlo potentiores ante conspectum Domini Dei nostri. Si enim hic dum adhuc viuerent, miserti sunt peccatorum, & orauerunt pro eis, nunc tanto amplius, quanto verius agnoscunt miserias, orant patrem in cœlis, quia beata illa patria non immutauit charitatem eorum, sed augmentauit, & nunc potius induunt sibi viscera misericordiæ, quum ante fontem misericordiæ assistunt, vnde si sanctorum suffragiis cupimus adiuuari, eorum vitam nobis iugiter præponamus, & sequamur opere, quos orationib. pulsamus. A malitiæ, odii & superbię cogitatu mundemus cor, quoniam nõ nisi iustos, innocentes, simplices, & puros, cœlestis aula suscipiet. Venite pusillanimes, accedite in spiritu ad hoc spirituale

Eccl. 24. Psal. 90.

conuiuium omnes vos, quos conscientiæ formido & præteritorum deterret memoria peccatorũ, considerate diuinæ fontẽ misericordiæ super salute mortalium, intuemini quanta hominib. spiritualia, & corporalia dona collata sunt, cõtemplamini auido corde, quàm iucundè omnia illa cęlorum agmina Deum laudantia suis orationib. iuge vobis præstent patrocinium. Sed nec prætereat vos dulcis filij Dei, & genitricis ipsius recordatio, quomodo assistunt Deo, orent pro vobis, & compatiantur. Sumite fiduciam, & in Dei bonitate sperate. Hæc considerate quæ dicta sunt, quia vitæ æternæ verba sunt. Tanto nanque solidius & perfectius in domino sperabit cor vestrũ, quanto prius hæc mente tractabitis. Et eo minus in hac peregrinatione deficietis, quo venus in fontem diuinæ misericordiæ per virtutem spei mentis oculos leuaueritis. Hæc est enim virtus, quæ claritate sua Deum nobis manifestat, hæc est, quæ inter hostium cateruas intrepide ante faciem domini nos perducit. Tolle hanc à corde hominis, & illico corruet in foueam desperationis & perditionis. Summum vtique gradum obtinet hæc inter cæteras virtutes, apud Deum verò magnum possidet meritum, sed inter fructus ligni vitæ septimum sortitur locum. Quam qui tenuerit, perire non poterit, sicut domino canit Propheta dicens. In te domine speraui, non confundar in æternum, & in secula seculorum.

Psal. 30.

DE VIRTVTE PERSEVERANTIAE, & de ipsius diffinitionibus. Quæ virtus pro sua dignitate inter fructus ligni vitæ octauum possidet locum. Cap. I.

Psal. 25.

DOmine dilexi decorem domus tuę & locum habitationis gloriæ tuæ. Amantiũ mos est, vt semper præsentem habere studeant, quem amant. Tantoq; frequentius, quãto ardentius. Nec se vllo valent satiare modo, quin potius ex gustu esuriem, & ex haustu sitim adipiscuntur, sed nec ipsa plenitudine gradus sui requiem inueniunt, donec dilecti fruantur potitis amplexibus. Fit eis interim onerosa mora, & omnis dilatio pęna. Clamant & ardent, & in ipso clamore deficiunt præ amore, præ dulcedine, pręabundantia iucunditatis & gaudij. Sicut enim nõ satiatur oculus visu, sic nec isti charitate. Qui quũ nequeant implere ardorem desideriorum suorũ, cogitationibus se exercent. Reuoluũt animo decorem domus Dei, & locum habitationis gloriæ ipsius, quæ ex preciositate sui, ex claritate, ex æternitate, & immensitate trahit post se concupiscentias hominum, angelorumque. Attolunt contemplationis oculos in gloriam conditoris, rimantur ipsius incomprehẽsibilem pulchritudinem, regni magnificentiam, & domini Iesu inenarrabilem celsitudinem. Discurrunt per admirabilem plenitudinem gaudij cęlestium spirituum, non se valẽtes capere præ suauitate, vnde fit eis onerosus corporis carcer, & prælongatio præsentis exilij pro desiderio æternitatis. Appetunt votis, instāter orationibus, & operibus protestantur ardorem cordis, & corporis dissolutionem. Dicuntque, o quàm fęlix dies erit, quando dominus meus veniet in splendore suo, & ex nomine nostro vocās nos dicet, Venite benedicti patris mei, &c. Et quàm iucundum erit, quando genitrix ipsius occurret choris circundata virgineis egredientib. de carnis custodia pro fiducia exhibẽda. Et post rubrum mare præsentis exilij submerso spirituali Pharaone cum suo exercitu, tympanum tenens diuinæ modulationis pro perseuerantia & victoria militis egredientis præcinet responsuris. Cantemus domino, gloriose enim honorificatus est, equum & assensorem deiecit in mare. Horũ etenim cogitatio & gustus illorum est, qui sub agone obedientiæ dedicarunt vitam suam, quia nec in tentationibus mollescere, nec in difficillimis nouerunt deficere, qui quotidie pro Christo morientes in Christo viuere didicerunt. Nam vitæ ianua mors est. Istorum nanq; mentes à propria, firma & inconcussa nequeunt stabilitate moueri, quia sciunt, cui seruiunt, quid acquirant. Propter quod obliuiscentes, quæ retrò sunt, & ad anteriora intellectum, affectumq; extendentes, omnem cogitationem, cunctumq; studium in exercitationem virtutum, in extinctionem vitiorum, & propriæ voluntatis oppugnationẽ conuertũt, quoniam Deo reuelante & experientia teste didicerunt talibus exercitijs Deum promereri posse, nec ad illa posse pertingere, nisi vsque ad mortem perseuerauerint. Vnde viriliter arripiunt pugnā, & fortiter in ipsa perseuerant, scientes quod non pertingitur ante finem operis ad mercedẽ laboris. Hanc enim perseuerantiam diligunt, ipsam cęteris virtutibus anteponunt. Nam etsi omnes virtutes ad cęlum possessorem suum trahant, solam tamen hanc esse cognoscunt, quæ accipit brauiũ. Quam vt facilius assequantur, sibiipsis præponũt instabilitatis damna, & perseuerantiæ merita & coronas, quatenus & alliciantur dulcedine meritorum, & consideratione cohibeantur pœnarũ. Nam perseuerantia est in ratione bene considerata stabilis & perpetua permansio. De qua virtute, quoniam in tractatu patientiæ plura dicta fuerunt, quæ huic concurrunt, pauca succinctè scribentur, & sic finis erit.

Mat. 25.

Exo. 15.

De commendatione perseuerantiæ & multiplici vtilitate, quæ ex ipsa procedit. Cap. II.

SIcut. n. oculis corporalib. necessaria est lux vt suo perfruatur fine, ita & oib. prædestinatis & vocatis ad regnũ cęlorũ hæc virtus perseuerantię. Et sicut absq; luce frustra aperitur oculus, eodem modo inaniter currit, qui vsq; ad finem vitæ non perseuerat. Quapropter vt omnib. Deo famulantibus, & in mandatorũ Dei via pergentib. detur audacia perseuerandi, hic aliqua in ipsius virtutis commendationẽ subscribẽda sunt.

Nam

Nam omnis labor leuis efficitur consideratione mercedis. Plurimum nanque ad perseuerātiam accedit promissio, quæ perseuerantib. fit, de qua per Ioannem in Apocalypsi dicitur. Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Nā semper solet diabolus perseuerantiæ insidiari, quam solam inter virtutes nouit coronari. Vtilitates etiam plurimæ quæ ex hac proueniunt virtute perseuerantiæ, dant robur. Nam impetrat, quod vult. Vnde Dominus ait de amico, qui media nocte vadit ad amicum, vt panē petat. Si perseuerauerit pulsans, & si non dabit, eo quod amicus eius sit, propter improbitatem eius surget, & dabit quotquot habet necessarios. Si enim homo perseueranter petenti dat ex tædio, multo magis Deus; qui sine tædio largissime donat, quod petitur, perseueranter petenti donat ex amicitia. Et quomodo non dabit perseuerātibus in prece, qui vt gratis tribuat nobis, hortatur vt petamus, cui displicet, si non petamus. Quomodo aūt quicquam negabit perseueranter petentibus, qui spōte obtulit se non petentib. Et qui proprio filio nō pepercit, sed pro omnib. nobis tradidit illum ad occidendū, quomodo nobis cuncta, quæ perseueranter petimus, non donabit. Hæc virtus perseuerantiæ difficilia facit leuia. Subito nanq; procedēti de vmbra ad solem, de ocio ad laborem graue est ei, quod incipit, sed postquā in his assuescere & perseuerare cœperit, vsus tollit difficultatē, & facile esse incipit, quod impossibile ante putauit. Ipsa nihil imperfectum relinquit. Nam nil est, ꝙ non impugnet pertinax, & intenta operatio, ac diligens & perseuerans cura. Videmus mulieres senilis ętatis perseuerādo longas peregrinationes perficere, & aquam, quæ adeo mollis est, lapidē tam durum perseueranti percussione cauare. Ipsa meretur apprehendere præmium. Nā perseuerantia est singularis filia summi regis, finis virtutum, earumq; consummatio, sine qua neq; qui pugnat, victoriam, nec palmam victor consequitur. Nutrix est ad meritum, mediatrix est ad præmiū, soror patientiæ, constantiæ filia, charitatis vinculum, sanctitatis propugnaculum. Tolle hanc, nec obsequium mercedem habet, nec beneficiū gratiam, nec laudem fortitudo. Sola est, cui æternitas redditur, vel potius quæ æternitati hominem reddit, dicente Domino. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Apoc. 2. Luc. 11. Rom. 8.

Quàm multa sunt, & quæ sint illa, quæ hominem, ne perseuerantiam teneat, præpediunt. Cap. III.

Cvpienti proficere, & ad palmam virtutis peruenire anhelanti non sufficit, quæ agēda sint scire, nisi ēt cognoscat, quæ debeat declinare. Quare nunc subsequenter, quæ perseuerantiæ aduersantur, dicenda sunt, quatenus vtrarumq; scientia edoctus & præmunitus, valeat facilius ad finem properare. Vnde sciendum est, quod plura sunt, quæ perseuerantiæ aduersantur, videlicet primo fatuitas sicut scriptū est. Stultus vt luna mutabitur. Nam sapientia hēt idem velle, idem nolle, diuersitas verò vitium est & signum vacillantis animi, ac nondum habētis vigorem suum. Proponit sibi quod vult, nec in eo, quod sibi proposuit, perseuerat, sed transilit, nec tantum mutat, sed redit in ea, quæ prius deseruit, ac damnauit. Variatur quotidie in talibus iudicium, & in contrarium vertitur, ac agitur eorum vita per vsum. Aduersatur etiam non mediocriter perseuerantiæ peccatum. Nam cor impij quasi mare feruēs, quod quiescere non pōt. Iuxta quod scriptum est. Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Vsitata nanq; culpa obligat mentem, vt nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur, & labitur, quia vbi sponte diu perstitit, ibi etiam quum noluerit, cadit. Lex.n. peccati est violentia consuetudinis, qua trahitur iniustus animus eo merito, quo in eā volens lapsus est, ad quam quodā progressū peruenit anima. Primo fit titillatio delectationis in corde, deinde consensio, tertio operis perpetratio, postremo consuetudo, in quam deueniens anima, suorum extra se trahitur vinculis peccatorum. Multum quoq; reddit instabilem animū impatientiæ vitium, & ad perseuerantiam ineptum. Quis siquidem tam felix est, vt quum dederit impatientiæ manum, illico statum suum mutare nō optet? Coerceri omnino nequit animus impatiētię vitio commotus, quia zelus sapere nescit, & impatientia consiliū non habet, ratione caret, & sui iuris esse non potest, aut secum commorari, quisquis morbo impatientiæ irretitus est. Carentia timoris similiter virtute perseuerantiæ priuat hominem. Timor.n. stabilem animum reddit, sicut anchora nauem stare facit. Anchora nanq; mētis est pondus timoris. Fugit ouis tremebūda ad caulas veniente lupo. Abscondit se columba pauitās Accipitre viso. De cauerna mus exire non audet esuriens ambiente Cato. Sic nec qui timet, aut amittere gratiam & gloriam, vel incidere in peccatum, & damnationem a soliditate perseuerantiæ poterit se amouere. Defectus quoq; dilectionis longe facit hoiem à perseuerantia. Amor quoq; boni animū stabilē facit, sicut radix profunda arborem. Qui.n. implantatus est, abundabit nequitia. Nam & amicitia tanto certior, quanto profundior est, quia facile mutari non pōt, quod per longa tempora custoditur. Qui verè est amicus, perseueranter & omni tēpore diligit. Nā tormentum non separat, labor non laxat, thesaurus non superat, alienus amor non occupat. Aduersatur ēt vehementer perseuerantiæ cordis duplicitas, & simulatio, de qua dicitur. Vir duplex aio incōstans est in oib. vijs suis. At contra nihil stabilius, nil felicius simplici corde, quia qui innocentia erga alios exhibet, nihil est, quod ab alijs formidet. Hęc .n. arce ai simplicitatē tuā, nec suspectus est pati, quod se fecisse nō meminit, nec ab incepto tine-

Eccl. 27. Isaiæ 57. Tren. 1. Iaco. 1.

re deuiat, quum semper roboretur dulcedine internæ puritatis & simplicitatis. Mens autem praua & duplicitate plena semper in laboribus est, semper in fluctuatione, quia aut molitur mala, quę inferat, aut metuit, ne sibi illa ab alijs inferãtur. Tot enim passibus, tot gradibus decidit à perseuerãtiæ bono, quot malis machinationibus polluitur, & fędatur.

Quibus indiciis possit rationabiliter præsumi de hominis perseuerantia, quæ quanto magis in vnoquoque concurrunt, tanto fortiorem ipsum exhibent ad perseuerandum.

Cap. IIII.

QVemadmodum ex aeris temperie comprehēditur qualis futura sit messis, ita ex ijs, qui sequuntur, effectibus potest comprehendi, qualis futura sit hominis perseuerantia, quibus quicunque caruerit, ad cõsummationem cursus peruenire non poterit. Sunt enim vera indicia soliditatis mentis, qua soliditate quisquis ornatus fuerit, à perseuerantiæ virtute deficere nequaquam valebit. Horum enim certum indicium esse arbitror intellectus stabilitatem, de qua per Paulum dicitur. Nō sumus paruuli fluctuantes omni vento doctrinę. Vnde quicunque hanc soliditatem apprehendere festinat, non aliunde quàm à fonte; à veritate, ab altitudine diuinorum eloquiorũ ipsam speret percipere. Est enim sacra scriptura nobis a Domino exhibita, vt in ipsa intellectus nostri curiositas solidetur, & velut in quodam speculo interna nostra facies videatur. Ibi quid verum, quid falsum sit, conspicitur. Ibi fęda, ibi pulcra cognoscũtur, ibi quantum intellectus proficiat, quantũ capiat, sine offuscatione aperitur. Quid plura? Nihil in hac vita magis solidat intellectum, solidatumque ostendit, quàm studium sacræ scripturæ. Nihil in hac peregrinatione dulcius sentitur, nil dulcius sumitur, nil verius capitur, nil ita ab amore mundi mentem separat, nihil sic animum contra tentationes, & intellectum contra errores roborat, nihil ita hominem excitat, & adiuuat ad omne opus, & omnem laborem, sicut verborum Dei assidua meditatio. Ignitũ (ait Propheta) eloquiũ tuum vehementer, in quo rationalis intellectus tanquam in spirituali igne appositus solidatur, atque perficitur. Est & aliud indicium veritate plenum (videlicet) ęquanimitas in vtraque fortuna. Animus enim intuens vera, peritus fugiendorũ, ac appetendorum, non ex opinione sed ex natura precia rebus imponens, in asperis, blandisque pariter inuentus, neutri se fortunæ submittens, super omnia, quæ contingunt imperturbatus, intrepidus, quem nulla vis fatiget, quem nec attollant fortuita, nec deprimant, perseuerantiæ ac stabilitatis suæ certum reddit testimonium. Stat nanque rectus sub quolibet pondere, nulla illum res minorem facit, nil illi eorum, quæ ferenda sunt, displicet, quicquid cadere in hominē potest, in se accidisse nō queritur, vires suas nouit, vincit virtute fortunam. Loci quoque stabilitas hominem reddit decorum, & perseuerantiæ filium manifestat. Nam impossibile est in vno hominem figere animũ suum, qui non alicui loco prius affixerit perseueranter corpus suum. Qui enim ægritudinem animi sui migrando de loco ad locũ effugere nititur, sic est sicut qui fugit vmbram corporis sui, seipsum enim fugiens, seipsum circunfert, locum mutat non animum. Eũdem se vbique inuenit, nisi quod deteriorem facit ipsa mobilitas. Quid terrarũ iuuare nouitas potest; quid mutabilitas locorum. Irrita quidem est illa iactatio, onus animi deponendum est, & tunc omnis placebit locus. Frequens enim migratio instabilis est animi. Vt autem (ò homo) animum possis continere primum corporis fugam siste, deinde plurimum remedia cõtinuata proficient, sine dediscere oculos tuos, sine aures assuescere sanioribus verbis. Quotiescunque enim processeris, aliqua quæ renouent cupiditatem, occurrent. Dina Iacob filia egressa videre mulieres regionis Sichemorũ corrupta fuit, sic & anima discurrens per corporis sēsus amittit interiorem integritatem, & instabilis efficitur, quia interna despicit, præterita non respicit, præsentia non conspicit, futura non prospicit. Firmitas etiam contra ventum tentationum probabilem exhibet hominem virtute perseuerantiæ. Hanc enim constantiæ & perseuerantiæ prærogatiuã dedit dominus Ioanni Baptistæ, quũ de ipso ad turbas loqueretur dicens. Quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam? quasi diceret, non fuit Ioannes mobilis sicut arũdo, vt leuitate mentis & fidei de Domino ambigeret, quem ante prædicauerat. Non fuit arundo Ioannes sed columna immobilis. Non mouebatur vento tentationũ, nec prosperis erigi, nec aduersis inclinari nouerat. Non quatiebatur timore, nec flectebatur adulatione, nec cum blandum gratia, nec ira cuiuslibet asperum faciebat. Sic inimicos vt amicos diligebat, sic potentes vt impotentes arguebat. Discamus & nos arundines vento agitatæ non esse, solidemus animum inter auras tentationum positum, stet inflexilis status mentis nostræ, nulla nos detractio ad iram prouocet, atque ad remissionem inutilis gratiæ, nullus nos fauor inclinet. Non nos prospera eleuent, non aduersa perturbent, vt qui in soliditate fidei & amore virtutis figimur, nequaquã tentatoribus aut rerum transeuntium mobilitate moueamur. Perseuerãtia atq; stabilitas in operatione patēter ostendit operantem in electorum numero computandum, ac virtute perseuerantiæ esse redimitum. Incassum enim bonũ agitur, si ante vitę terminũ relinquatur, quia frustra velociter currit, qui priusquã ad metas veniat, deficit. Non potest recipere agricola frumẽti grana, nisi in agro laborē messis, in area ardorē solis pro separatione palearũ à grano perseueranter pertulerit, sic neque nos

Marginal notes: Ephes. 4. — Psal. 118. — Gen. 34. — Mat. 11. — Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

nos ad mercedis retributionẽ pertigimus, nisi in perseuerãtia operis fortiter perstiterimus. Quum enim desideria bona concipimus, semen in terram mittimus, quum verò opera recta incipimus, herba sumus, quum autem ad perfectum boni operis crescimus, ad spicam peruenimus. Sed quũ in eiusdem boni operis perfectione solidamur, atque vsque ad mortem perseueramus, iam plenum frumentum proferimus, non igni comburẽdum vt zizania, sed per manus sanctorum angelorum in horrea cęlorum deducendum, vbi tanto anima erit fęlicior, quanto quum hic esset in corpore, in ardore charitatis, in perfectione virtutum, in perseuerantia laborum fuerit promptior, atque in extinctione propriæ voluntatis extiterit feruentior, quia non est vir strenuus, qui laborẽ fugit, nec diuinis honoribus cumulandus est homo, nisi crescat in dilectione perseuerantiæ animus illius rerum difficultate. Beatus vir, qui non deficit contrario euentu, sed qui proficit de virtute in virtutem, quoniam huius mansio cum angelis in cœlestibus collocabitur. Hic finis perseuerantium, & hæc est palma illorũ, qui animas suas & corpora pro Domino tradiderunt. Quũ enim nil terrenum possidere voluerunt, se diuinis honoribus dignos reddiderũt. Currite currite o vos omnes milites Christi, properate festine & festiue, quicunque in obedientiæ & subiectionis stadio certatis, seu certare dispositis ad audiendũ, quam magna vobis perseuerãtibus à rege vestro & nostro promissa sunt. Vobis nanque specialis facta est regni promissio, vobis patefactæ sunt cęli ianuæ, vobis parata sunt regia insignia, & consortium angelorum. State in pugna, ne (quæso) deficiatis, ne desistatis ab incœpto opere. Solum non perseuerasse, est amisisse coronam. Attollite oculos ad cœlum, intuemini ipsum certasse, & vicisse, & certantes fortiter adiuuare exhortationibus, exemplo, verbis, promissis, & donis. Nulla debet esse trepidationis ignauia in tantis fauoribus. Currite ad montem Dei, ad gloriam ipsius contemplandam, ad perfectionem virtutum, ad cacumen perseuerantiæ. Ibi præparata sunt dona multa, & preciosa monilia. Ibi de manu regis cęlestis recepturi estis diadema speciei, & duplicia centuplicata. Ita tamen ascendite, scilicet fortiter, simpliciter, confidenter, & perseuerãter. Fortiter nanque ascendendum est, & constanter iter vestrum arripiendum, quoniam multa in stadio vestro aduersa sunt. Nam contra diabolum, contra hominum mores, voluntates, & naturas, contra sensualitatem vestram, & habitus vitiorum vestrorum, se vestra extendit colluctatio, quæ pro immanitate, pro diuersitate, pro numerositate, pro assiduitate fortissimum exigũt pugnatorem. Nisi enim forti animo certauerit, quisquis hoc aggreditur bellum, necesse est, vt succumbat, & deficiat. Ideo in primo progressu, & ascensione huius intellectualis montis, perfectionis (videlicet) & brauij, subiectionis figendum est tentoriũ ad radices ipsius virtutis patientiæ, quatenus per ipsam valeat strenuus pugil Christi omnia aduersa gaudenter tolerare. In secundo autem simpliciter ambulandum. Ei nanque, qui subest, necessarium est omnem propriam volũtatem edomare sub præsidentis & præcipientis imperio. Quod nisi fiat simpliciter, inaniter curritur. Exigit enim vera obedientia, vt qui ea potiri nititur, euacuet de corde suo omnem intellectus, & voluntatis propriæ existimationem, seque ex omni simplicitate committat ei, cui propter Deum obedire decreuit, & sub quo militare statuit. Tanto nanque perfectius hanc obedientiæ virtutem apprehendet quis, quanto simplicius se neglecto alijs obtemperauerit. Quum autem huius secundi ascensus appropinquauerit perfectioni, tunc ex munere diuino fugatis tenebris desperationis, & dubitationis, quantis bonis sit replendus, intelliget, intelligendo gustabit, & gustando sperabit illa percipere. Tunc virtutis spei tertium ascẽdit gradum, lætanter, velociter, infatigabiliter, & corde lætabundo eructat affectu plerunque & voce illud Prophetæ. Lætatus sum in ijs, quæ dicta sunt mihi, in domũ Domini ibimus, Et iterum. Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Operatur qui huiusmodi est, quæ ei iniũguntur feruenter & humiliter exterius, interius verò ardet charitate, fertur votis, gemitus emittit, seq; totum illi committit, quem ex toto corde diligit, ac præ magnitudine amoris & spei frequenter ingeminat dicens. Quando veniam, & apparebo ante faciẽ Dei: Talibus enim exercitijs virtus spei perficitur. His stimulis agitata mẽs de tertio ad quartum prouehitur gradum. De virtute spei, & per virtutem spei trahitur & currit ad consummationem perseuerantiæ. Quæ virtus est cęli ianua, paradisi porta, & regni introitus. Quo quum peruenerit abiecto carnis onere, & diruptis peccatorũ vinculis, nec non & debellatis hostibus, indicibili exultatione, incomprehensibili gaudio, & flagranti charitate promit dicens. Ecce quod concupiui iam video, quod speraui iam teneo, ipsiq; sum iuncta in cęlis, quem in terris posita tota dilectione dilexi, ac toto corde quæsiui, & simplici intentione seruiui. Talis cursus, terminus talis, & triumphalis gloria perseuerantium in statu subiectionis, & obedientiæ, quam eis largitur Dominus Iesus ipsorum rex, laus, & dilectio, qui regnat in secula. Amen.

Gen. / Mat. 11. / Psal. 121. / Psal. 83. / Psal. 41.

DE VIRTVTE PAVPERTATIS ET dono, atque de ipsius diffinitionibus, Quæ in fructibus ligni vitæ nonum habet locum ex sui non exigua excellentia.

Cap. I.

PAratum cor meum Deus, paratum cor meũ, cantabo, & Psalmum dicam. Vox hæc vox illorum est, qui diruptis terrenarum cupiditatum vinculis,

Psal. 56.

vinculis, puro corde feruntur in Deum, tātoque iucundius & expeditius, quanto exterius minus habet, quod amittere possint. Grauis etenim sarcina est, & laboriosa temporaliū solicitudo, quæ nunc demulcendo, nunc violentando trahunt hominem extra se, & in quoddam cogitationum & affectionum demergunt pelagus. In quod velut in quoddam turbulentum & procellosum salū rationalis mens ascendit & descendit, percutitur & repercutitur, ac plerunque inundatione aquarum dissoluitur, crebris nihilominus & validis cōtra eam flantibus auris. Ibi dolor, ibi labor, ibi pauor. Dolor pro amissione eorum, quæ inordinate diliguntur. Labor pro solicita exercitatione congregandi, & possidendi. Pauor, ne ex vehementia ventorū aquarūmque impellatur nauis in scopulos, & eodem vno ve momento rebus homo priuetur, & vita. Quis enim non timeat, quū videat super se cœlum turbatum & mare, & omnia secū ferre, quæ possidet: Insipientium nanque est in tanto non pauere periculo, & talibus non attereri laboribus. Magna dementiæ est signum cuidēs imminente temporali, æternam non timere mortem, quæ eo facilius rapit, & deuorat, quo minus præuidetur, & fugitur. O lugenda mortalium cæcitas, ò detestanda tēporalium cupido, Cur quæris cum tanto labore (ò homo) quod possidere non poteris, cur vano labore consumeris? quare non præuides, quæ futura sunt, vt quid non erudiris exemplis; vbi (obsecro) sunt, qui sibi thesaurizauere super terram, repleuere horrea, & magna construxere palatia? vbi illorum varia supellex, vbi auri & argenti plurima cumulatio, vbi gēmæ, vbi varia vestimentorum ornamenta, & cliētium numerosa caterua, nonne hæc omnia velut vmbra transierunt; Dormierunt vtique somnum suum, & nihil inuenerunt hi viri diuitiarū in manibus suis. Descenderunt in profundum abyssi, & ipsorum nomina de terra, & de cœlo deleta sunt. Receperunt duplicia de manu Domini, biberunt calicem iræ ipsius, & salutis illorū ablata est omnis spes. Torquebuntur diris cruciatibus & cęlesti in æternū priuabuntur lumine. Et quoniam noluerunt audire, quum adhuc viuerent, vocātē Dei sapientiam, perierunt in sua insipientia, nec ipsis erit amplius locus veniæ, quia spreuerunt tēpus gratiæ. Talis est finis, & hæc remuneratio illorum est, qui contemnentes diuina monita magis elegerunt temporalibus quam spiritualibus abūdare diuitijs. At qui Deo fideliter seruire desiderant, qui Deum cunctis opibus anteponunt, hi diuitias dispergunt, & paupertatem voluntariam sectantur. Quum autem ab omnibus Deo famulantibus debeat amplecti hæc virtus, ab illis tamē præcipue toto corde diligenda est, qui studio quietis, & orationis amore ab omnibus visibilibus se abdicantes solo pascuntur desiderio, & cōtemplatione æternorum. Non enim possunt Deo quiete vacare, qui temporalia diligunt. Nam hęc, fugiendarum diuitiarum præcipua causa est, quia vix, aut nunquam sine amore valent possideri. Præoccupatum quippe animum temporaliū desiderijs, declinat delectatio sancta. Nec misceri poterunt vana veris, æterna caducis, spiritualia corporalibus. Propterea necessarium est cupientibus ad perfectionem quietis pertingere, vt hanc paupertatis virtutem teneant, & ipsam pro fundamēto collocent, Facile nanque proficere poterunt, si hanc temporalium possessionem non habuerint. Nam paupertas spiritus est cum spirituali intentione voluntaria abdicatio temporalium, est etiam quædam manuductrix in via, quæ ducit ad cælum, vnctio athletica, & exercitatio magna & mirabilis. Est quoque portus tranquillitatis, nutrix confidentiæ, quietis fundamentum, orationis adiutoriū, peregrinationis exhortatio, & perfectionis porta, sine qua nemo coram Deo in spiritu diu perdurare potest. De hac virtute pauca sub compendio dicenda sunt, vt velocius sermo de perfectione quietis percurrat.

Quàm multa, & quę sint bona, quibus ditantur paupertatis amatores & sectatores. Cap. II.

CViuscunque rei bonitas ab effectu ipsius dignoscitur, et virtutum excellentia ab earum multiplici vtilitate. Quare sicut et in cæteris, ita et in hac paupertatis virtute plura consistunt, et emanant bonorum genera, quæ eius dilucidant dignitatem. Hæc digne nanque laudanda tutum efficit suum possessorem. Semper enim tuta est Christiana paupertas, nec pauet in isto mundo indigentia laborare, cui donatum est in omnium rerum Domino omnia possidere. Operantibus enim, quæ bona sunt, non omnino metuendū est, vt eis desit facultas bene operandi, quum et in duobus minutis Euangelicæ illius viduę sit laudata deuotio, et pro calice aquę frigidæ, præmium habeat gratuita largitio. Ex affectibus enim benignitatis mensura taxatur. Et nunquam cum mensurandi officacia deserit, in quo misericordia ipsa nō deficit. Ipsa hominem reddit expeditū. In hac enim vita peregrinamur, et quotidie ad patriam tendimus. Sicut nanque ridiculum est peregre proficiscentem se onerare lapidibus, ita quoque properantem ad mortem cumulare diuitias. Quare ò quisquis es, qui expeditè cupis pertingere ad perfectionem in hac vita, et ad cælestem post hanc, abijce à te diuitiarū onera, et amplectere voluntariam paupertatem, remoue a te vincula cupiditatum, abijce anxietates et tædia, quæ temporalibus animos inquietāt. Si habes, vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, si non habes, grandi onere liberatus es. Qui enim disperdit tēporalia, ad currendam cælestem patriam expeditus est. In obsessa enim via pauperi pax est, nihilque habere secularis concupiscentiæ magna securitas, quia qui nihil habet in mundo, quod diligat, nihil est, quod eum ab æter-

Psal. 75. Mat. 12. & Luc. 21. Mat. 10. Mat. 19.

æternorum desiderio impediat. Teste nanque sacro eloquio, frustra iacitur rete ante oculos pauperum pennatorum, quoniam ipsorum est regnũ cęlorum. Ipsa iudicem efficit eum, qui se sectatur, sicut ipse Dominus Iesus viuorum & mortuorũ iudex pollicetur dicens. Vos, qui secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Hanc enim prærogatiuam Dominus pauperibus dare dignatus est, vt sicut præ cæteris hominibus cuncta, quæ mundi sunt, propter Christũ reliquerunt, ita & illi omnibus gloriosiores in iudicio videanrur. Hæc virtus hominem reuocat ad Deum, & ad seipsum. Reuocat ad Deum, quum ipsum puro corde laudare facit. Adeo enim hæc laudabilis paupertas, & fęlix inopia ad Deum trahit, vt & ipsum tacite laudet, & de patientiæ suæ virtute concelebret. Mutus est si psallat diues, pauper autem & inops laudant Deum, etiam quum videntur habere silentium. Donec abundauit filius prodigus, silentium tenuit, quum verò egere cępit, patris misericordiam agnouit, & tacentia ora in vocem humilis confessionis laxauit. Reuocat vtique paupertas ad se, & merito. Familiaris res est humanum cor opibus, ac libertate dissolui, ærumnis autem ac paupertate ad semet ipsum recolligi. Plurimũ etiam reddit hæc prædicanda paupertatis virtus animum quietum. Magna nanque tranquillitas cordis est nihil habere concupiscentiæ secularis. Nam si ad terrena concupiscenda, & ad diuitias cumulandas cor inhiat, tranquillus & quietus esse homo nullatenus potest, quia aut non adepta concupiscit, vt habeat, aut acquisita metuit ne amittat. Et dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa, huc illucque quasi quibusdam fluctibus voluitur, ac per modos varios aduersantium rerum volubilitate versatur. Si nõ semel in virtute paupertatis & appetitione supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, nimis rerum temporalium perturbatione versatur. Expellit hæc ipsa virtus adulantes à se. Nam adulantiũ mos est semper in prosperitate mulcere, & donec temporalia suppetũt applaudere. Adulator est amicus in obsequio, hostis in animo, compunctus in verbo, turpis in facto, lætus ad prospera, fragilis ad aduersa, anxius ad opprobria, immoderatus ad gaudia, facilis ad humana, difficilis ad honesta, mensas diuitum frequentans, pauperum domos declinans, graditur cum diuitibus, & pauperum consortia paruipendit. Proinde beata paupertas, & fęlix inopia, quæ non adulatur aliquando, neque adulanti credit, quæ nec decipit alterũ nec ipsa decipitur, nec facit malum aliquãdo, nec patitur, quippe quæ nõ habet adulationem comitem sibi parcentem, fortunã hominis, & non personam amantem. Ista quoque virtus verum demonstrat amicum. Quod enim diuitijs nõ potes scire, paupertate scies ò homo. Illa veros, certosque retinebit amicos. Discedunt vtique qui non te, sed tua sequebantur. Non enim sunt fideles in amicitia, quos munus aut gratia copulat. Nam cito deserunt, nisi sæpe acceperint. Dilectio nãque quæ pecuniis et munere glutinatur, eo suspenso dissoluitur. Vera amicitia eodem oculo respicit diuitem amicum et mendicum, fortem et debilẽ, sanum et ægrum, humilem et sublimem. Hęc etiã virtus cupiditates edomat, et vincit. Nõ enim potest nisi volũtaria paupertate restringi cupiditas. Qui seruus Christi semel effectus est, non erit mãmonæ famulus, cuius certe ex voluntaria renunciatione fit Dominus. Illa enim vt fugientem sequi, ita fugere consueuit sequentem. Mens verò pecuniæ auida cupiditatis est serua, quæ nec abstinere nouit à vetitis, nec gaudere cõcessis, nec pietati adhibere consensum. Angustatur ex abundantia, tristatur et constringitur ex opulentia. O ignis inextinguibilis, cupiditas insatiabilis; quis vnquam primo voto fuit contentus, quum adipiscitur, quod optauerat. Desiderat ampliora, in habendis semper, et nunquam in habitis finem cõstituit. Semper amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Ipsa paupertas etiam spiritualibus donis se amplectẽtem diuitem facit. Qui nãque carnalia et terrena propter saluatorem nostrum dimiserit, recipiet spiritualia, quæ comparatione et merito sui ita erunt, quasi pro vno centenarius numerus comparetur. Non enim sanctus vir ideo terrena deserit, vt hic in hoc mũdo possidere multiplicius possit, sed per centenarium numerũ, qui a Domino pauperibus omnia relinquẽtibus pollicetur, perfectio designatur, quia siquis propter Dei nomen temporalia contemnit, hic perfectionem mentis recipit, vt ea non appetat, quæ contẽpsit. Centies verò recipit, quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiens terrenis non indiget, etsi hæc non habet. Non habet hæc promissio aliquid temporale, aut terrenum in se, sed promittit saluator quasdam spirituales consolationes, et primitias spiritus, quæ super mel dulces sunt, et omnibus transitoriis gaudijs iucũdiores, atque quodcunque desideratur in seculo hoc nequam, iis nõ valet comparari. Hæc virtus imitatorem Christi efficit eum, qui ipsam præelegit. Ipse nanque Dominus ita pauper fuit, vt veniens in mundum nõ in sua, sed aliena domo nasceretur, viuens non haberet vbi habitaret, nec moriens vnde nuditatẽ suã tegeret, nec mortuus vnde inuolueretur, nec sepulcrum vbi mortuum corpus locaretur. Et licet in his omnibus præcipuum paupertatis nobis exemplum præbuerit, in natiuitate tamen hoc abundãtius exhibere voluit ipse Dominus noster, de qua per quendam sic dicitur. O amanda, ò admiranda dignatio, Deus immensæ gloriæ, vermis contemptibilis fieri non despexisti, Dominus omnium, conseruus videri voluisti, parum tibi visũ est te nobis patrem esse, etiam frater noster esse dignatus es. Et tu Domine vniuersorum, qui nullam habes indigentiam, inter ipsa tuę necessitatis

initia

Prou. 1. — Matt. 19. — Psal. 73. — Mat. 12. 8 Luc. 21. Mat. 10

initia non horruisti abiectissimæ paupertatis degustare incommoda. Vt enim ait scriptura, tibi quū nascereris, non erat locus in diuersorio, nec cunabula, quæ teneritudinem tuam acciperent, habuisti, sed in vili præsepio sordentis stabuli tu, qui terram palmo concludis, inuolutus pāniculis reclinatus es, & hoc ipsum à brutis animalibus mater tua mutuo accepit. Consolamini igitur cō solamini, qui in sordibus paupertatis enutrimini, quia vobiscum est Deus in paupertate. Non cubat in delicijs splendidi cubilis, nec inuenitur in terra suauiter viuentium. Quid ergo gloriaris ò diues res lutea in volutabro lecti picti & delicati, quum rex regum suo recubitu stramenta pauperum honesta re maluerit? Quid dura strata detestaris, quū tener infantulus, in cuius manu sunt omnia regna, tuis sericis & plumeis lectis duras iumentorum stipulas prælegerit. Damnauit nēpe in stabulo pauperrimo huius mundi honores, pompas, & vanitates. Insuper delicias, mollities, & carnis delectationes, similiter diuitias, abundātiam temporalium, & superfluitates. Et quum esset diues in omnibus, factus est in hoc mūdo omnium pauperrimus, vt quam magnum esset bonū paupertatis virtus, prius ostenderet exēplo, quàm verbo, quam etiam postea commendaturus erat. Acquirit postremo hæc beata & spiritualis paupertas cœlorum regnum. Beati (inquit Dominus Iesus) pauperes, quoniam vestrum est regnū cœlorum. Vnde tibi ò tu, qui egenus propter Christum factus es, non displiceat paupertas tua, nec te frangat egestas, vel temporalium penuria. Vis cognoscere, quàm locuples sit. Cęlum emit. Quibus thesauris conferri potest, quod paupertati videmus indultum. Vt ad regnum cœlorum veniret diues, possessione sua obtinere non potuit, nunc pauper obtinet, vt perueniat. Bonū est igitur cū dispensatione facultates pauperibus erogare, sed melius est pro intentione sequendi Dominū insimul donare, & absolutum solicitudine egere hic cū Christo, & post hanc vitam regnare cum ipso.

Luc. 2.

Matt. 5.

De vtilitatibus paupertatis, & ad quantam perfectionem animam deducat ipsa virtus.

Cap. III.

QVum de paupertatis effectibus in præcedenti capitulo dictum sit, nunc, duce Dei sapientia, de ipsius vtilitatibus, & ad quantam prouehat perfectionem animam referendum est. Valet nanque ad quatuor specialiter, quæ tripliciter distincta prę figurantur pro magno sui valore, miraque pulcritudine per illas duodecim prætulgidas gemmas in portis nouæ Hierusalem descendentis de cælo positas. Designantur etiam per duodecim lapides preciosos in typico rationali quadruplici ordinatione distinctos, in quibus nomina tribuum duodecim Israel Moses legitur descripsisse. Valet enim hæc, de qua loquimur præfulgida margarita & singulari paupertatis virtute, ad exterminiū iniquitatis, ad exercitium perfectæ virtutis, ad publicationem Euangelicæ prædicationis, ad possessionem perfectæ iucunditatis & contemplationis. De quibus omnibus in sequentibus distincte dicetur. Efficax primo est ad exterminium iniquitatis tripliciter. Primo propter expiationem culparum perpetratarum. Est enim caminus purgās & eliminans sordes vitiorū, iuxta illud Esa. Collige te in camino paupertatis. Hoc nanque patet in Lazaro mendico, & diuite epulone. Purgauit enim ignis inopiæ pauperem vlcerosum, & diuitis bona remunerauit felicitas transeuntis vitæ. Illum paupertas afflixit & tersit, & istum abundantia remunerauit & repulit. Quum igitur quosdam pauperes aliqua reprehensibilia perpetrare cōspicimus, illos minime despiciamus, quia fortasse, quos superfluitas tenuissimæ paupertatis inquinat, caminus paupertatis curat & abstergit. Secūdo exterminat paupertas iniquitates per subtractionem occasionum peccandi, quia sicut diuitiarum affluentia crescunt, sic voluntaria paupertate minuuntur. Nam Christianus in paupertate cōstitutus, qui sua distribuit propter Deum, & abiecit à se superbiæ typum, non erit arrogans, sed patiens, temperans, pudicus, & mitis. Qui verò in diuitijs constitutus est, multa illum adhuc mala impediunt. Inspiciamus denique, quæ sunt, quæ diuites operantur. Rapiunt aliena, æstuant cupiditatibus, nefandos non desinunt perpetrare cōcubitus, maleficia cuncta committunt. Nonne vniuersa hæc conspicimus ex diuitiis generari. Inflammant quoque animos, superbiam pariunt, inuidiam parant, & eo vsque mentem alienant, vt illos fama pecuniæ etiam nocitura delectet. Nam cum omnibus malis suis etiam hoc malum habent diuitiæ, quod malignitate peccantes ab vltione tuētur, & qui diuitias possident, semper peccantes nulla pęna reuocantur, sed sine vllis remedijs vulnera suscepturi sunt. Quo enim impunitius liberius peccant, eo vehementius damnatione plectentur æterna. Valet tertio paupertas ad iniquitatū exterminium propter abscissionem vitiorum radicum. Abiiciamus enim quæcunque corpus florere faciunt. Vitiant autem animam, vt puta diuitiæ, deliciæ, & gloria. Hæ sunt nanque peccatorum radices præcipuæ. Quanta verò germinent mala, & quantis sceleribus implicitæ sint, breuiter tibi ò homo monstrabo, vt læto animo ipsas despicias. Si enim pecuniam congregare conaberis, eripies habenti, aut cupiditatibus laceraberis. Si dignitatibus fulgere velis, danti supplicabis, & qui præire cæteros cupis, poscendi humilitate erubesces. Si potentiam desideras, subiectorum insidijs obnoxius periculisque subiacebis. Si gloriam appetis, per aspera quæque distractus, securus, & quietus esse desistis. Si voluptuosam vitam eligis, quis non aspernat, atque abiiciat vilissimæ fragilissimæque rei, corporis, scilicet, seruus esse: cōgregetur deniq; in te, quicquid multi locu-

Exod. 28.

Ios. 4.

Esa. 48.

Luc. 16.

locupletes possederant, vltra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat, auro tegat, purpura vestiat, & ad hunc te deliciarum & opum perducat statum, vt non tātum tibi habere liceat, sed calcare diuitias, maiora cupere ab ijs disces. Si autem ad naturam viues, nūquam eris pauper, si ad opinionem, nunquam eris diues. Exiguum natura desiderat, opinio immensum. Secundo valet & vtilis est hæc paupertatis virtus ad exercitium virtutis perfectæ tripliciter. Primo quia virtus acquisita comprobatur. Non enim potest quis præmiū accipere, nisi legitime certauerit, nec gloriosa victoria esse, nisi fuerint laboriosa certamina. Ideo que Dominus in Euangelio. Beati pauperes spiritu, non dicit diuites, sed pauperes. Ibi enim incipit beatitudo diuino iudicio, vbi ærumna existimatur humano. Omnis deniq; virtutis magistra est inopia & index. Nō ita laudamus Ioseph, quū frumentum distribuebat, sicut quum carcerē habitabat, & affligebatur inopia. Similiter valet hęc quia per illam virtus probata custoditur. Nā Crates ille Thebanus homo quōdam ditissimus, quū ad philosophandum Athenas pergeret, magnū auri pondus abiecit, nec putauit se virtutes posse simul & diuitias possidere. Denique & tu (o miles Christi) audita sententia Saluatoris, *si vis perfectus esse, &c.* Verba virtutis operibus comproba, & nudam crucem nudus sequere, purisq; manibus & candido pectore, & spiritu, & opere gloriare, expeditior & leuior conscendens scalā Iacob. Valet præterea in hoc, quod virtus custodita expeditius in finem perducitur per hanc. Quapropter non habentes diuitias non propter hoc doleamus, sed magis gratias vniuersorum Deo & Domino referamus, quia nos paruo labore eādem mercedem poterimus, quam diuites, promereri, & si voluerimus etiam ampliorem. Nam ex paruis magna lucramur. Ante enim Dei oculos nunquam est vacua manus à munere, quum arca cordis repleta fuerit bona volūtate. Et quoniam voluntas vbi deest possibilitas, pro facto reputatur, æque diuitibus & pauperibus constat velle facere eleemosynam. Concluditur quod nō minus erogat, qui compatitur egenti, qui orat pro afflicto, qui hortatur, consulit, & huiusmodi operatur spiritualiter non habens quod tribuat corporaliter, quàm qui solum corporalia peragit. Quoniā quanto anima corpore melior, tanto spiritualis exercitatio superexcedit corporalem, per quam & perfectius virtutes perficiuntur. Ex quo colligitur, quod per paupertatem voluntariam virtus acquisita probatur, probata custoditur, & custodita expeditius in finem perducitur. Tertio efficacissima est hæc virtus ad publicationem Euangelicę prædicationis tripliciter. Primo, quia facit illam magis credibilem. Tale enim est lumen virtutis, & paupertatis efficacia, vt non solum luceat in se, sed etiam ad lucem perducat, & irradiet, qui illam cōsiderant. Quum enim viderint homines

Matth. 5.

Mat. 19

Gen. 28.

Euangelizantem Dei Verbum, omnia præsentia contemnere, & ad futura præparatum ante omnem sermonē operibus illius credent. Quis enim ita est amens, vt videns eum, qui heri lasciuiebat, & ditabatur, omnibus exutum, & ad famē & inopiam, & duram vitam, & pericula, & sanguinem, & occisionem, & ad omnia, quæ videntur periculosa præparatum, nō manifestam ex hoc accipiat futurorum demonstrationem. Si autem prædicator præsentibus se immiscuerit, & temporalia possederit, qualiter credi poterit, quod ad aliam possessionem, & cælestem hæreditatem festinet. Prę sentium nanque contemptus certum est indiciū spei æternorum. Item reddit hæc virtus prædicationem efficacem. Euangelium enim diuinæ cognitionis prædicatum est, nō bellicis, sed carneis exercitationibus aduersarios deuincēs. Pauci nanque, nudi, pauperes, illiterati, vxrberati, & mortificati crucifixum corpore mortuum prædicantes, sapientibus & insipientibus præualuerunt. Igne etenim Spiritus Sācti quasi nouę lucis fonte Christus Apostolos perfudit, & vt nihil in hoc mūdo possiderent, præcepit, vt ipsi post modum vniuersum mundum quasi duodecim solis radij, totidē lampades veritatis lumine, & paupertatis exemplo illuminarent, & ad Deum converterent. Ac etiam inebriari nouo vino, & futurorum spe erecti, & vita, scientiaque irrigarent, et accenderent corda omnium populorū. Insuper ipsa paupertas exhibet prædicationē magis acceptabilē. Cuius euidens signum est, quod per Apostolos pauperes reb. et spiritu, quanquàm numero paucos, diffusa est Euangelica veritas in orbem terrarum, vt de ipsis vere dictum sit. In omnem terram exiuit sonus eorum. Qui quum prophetias haberent, miracula facerent, non hæc eos mirabiles fecerunt. Multi nanque prophetę extiterunt, multi infirmitates curarunt, et dæmones de corporibus obsessis eiecerunt, qui quoniam iniquitatem operati sunt, nō sunt facti mirabiles, sed diaboli ludibria, et inferni stipulę. Sed quid est, quod illos, de quibus loquimur, euangelicos pauperes effecit gloriosos. Pecuniarum contemptus, gloriæ temporalis despectus, et ab omnibus vitæ huius negociis ereptio. Qui si hæc non habuissent, etiam si Christum mortuum suscitassent, non solum non profecissent, sed et seductores existimati fuissent. Inductiua est quarto hæc virtus laudanda paupertatis ad perfruitionem iucunditatis internæ, et eleuationem contemplationis excellæ tripliciter. Primo quidem ratione extrinsecæ securitatis, quę securitas disponit plurimum ad contemplationem. Diuitem enim necesse est plurimis indigere, et turpiter seruire, formidare, et suspicari, et timere eorum, qui suspicantur, oculos, et calumniatorū ora, et auarorum concupiscentias. Sed non paupertas aliquid tale patitur, quinimo vniuersorum regina est, pluribus non subiecta, sed munita portubus tranquillis, palæstra et gymnasio philosophię,

Psal. 18.

phiæ, propter quod mirabiliter confert ad sublimationem contemplationis excelsæ, quia in nullo solicitatur animus. Nã & Dominus Iesus à discipulis suis pauperibus, quos super montem cõtemplationis extulit, omnem solicitudinem amouit dicens. Nolite soliciti esse animæ vestræ, quid manducetis, &c. Omnis enim solicitudo pauperibus veris & ad contemplationem anhelantibus interdicitur, quatenus algorem pusillanimitatis, & solicitudinem pro necessarijs fugiant, & calorẽ confidentis charitatis cum promptitudine ad perferenda paupertatis incommoda constanter assumant, vt in iubilo iucunditatis internę, sit eis iucunda & secura mens, quasi iuge conuiuium, & sit eis volatus securus & liber ad contemplandũ Deum. Ipsi nanque pauperes sunt spiritualia volatilia, qui vacantes contemplationi singulari cura pascuntur ab ipso domino, & considerantes magnalia suæ potentiæ, atque dolores suæ assumptæ naturæ abundanter nutriuntur. Sic Helias in solitudine ministrantibus coruis pascitur, sic Daniel in lacu ad leonum prædam iussu regis inclu so, prãdium diuinitus portatur. Quibus exemplis euidenter ostenditur nihil posse ad necessitatem deficere pauperibus contemplationi vacantibus. Non solum valet hæc virtus ad iucunditatem & contemplationem internam propter securitatẽ, quam de Deo concipit mens, sed etiam valet ratione expectatæ mercedis. Quisquis enim diuini amoris stimulo agitatus hic terrena despexerit, ille proculdubio iudiciariæ potestatis mercedem obtinebit, vt simul tunc iudex cum iudice veniat, qui nunc consideratione iudicij, & desiderio cõtemplationis internæ sese spontanea paupertate castigat. Fęlix ergo paupertas voluntaria omnia relinquentium propter te (domine Iesu) fęlix (inquam) quæ tam gloriosos reddit in illo singulari fulgore elementorum, in illo tremendo examine meritorum, & in illo tanto discrimine iudiciorũ. Et licet in hac vita hi pauperes in sua humilitate recipiant à reprobis pudorẽ, & de paupertate aliquem laborem, in alia tamen vita, consequentur duplicia (videlicet) pro pudore honorem iudiciariæ potestatis, & pro labore refrigerium placidissimæ sessionis. Nam ipsa paupertas est, quæ castigat, purgat, probat, humiliat, & exaltat. Valet tertio & vltimo hæc paupertas ad contẽplationis erectionem ratione perfusæ consolationis, quæ in ipsa est. Qui enim paupertatem cum gratiarũ actione suscipiunt, pueris illis tribus similes sunt, qui in ignis fornacem regis imperio missi fuerunt. Sicut pueros illos non incẽdit ignis, sed dissoluit eorum vincula, sic eorum qui in paupertate gratias agunt, soluuntur vincula peccatorum, & non incenduntur auaritiæ igne. Nã & illis in igne ros illapsus est, & pauperibus diuinæ consolationis ros immittitur. Etenim maximus est ros non detineri concupiscentia diuitiarum. Illi quoque contemnẽtes regem, facti sunt rege clariores. Ita qui despiciunt mundana negocia, mundo efficiũtur honorabiles, vt ergo ò homo & contemplatione excelsa & cœlo dignus efficiaris, deride præsentia. Ita enim & hic eris clarior iucunditate interna & futuris potieris bonis in cœlesti patria, sicut testatur Psalmus. Edent (inquit) pauperes, Deũ hic contemplando, & saturabuntur, quum gloria domini ipsorum apparuerit, & laudabunt dominum tunc, qui eum requirunt nunc, viuentque corda eorum in seculum seculi & vltra.

Matt. 6. 3. Reg. 17. Dan. 3. Psal. 21.

De gradibus paupertatis, atque de ipsius virtutis perfectione. Cap. IIII.

IN fine tractatus huius ordinandi sunt gradus quibus anima ducitur ad perfectionem paupertatis. Sciẽdum igitur est, quod triplex est gradus paupertatis, & hoc triplici ascensu prouehitur anima ad perfectionem huius, de qua loquimur, virtutis. Primus gradus est abdicatio affectionis temporalium rerum retento vsu, earũque dominio. In quo gradu extitit, de quo dicitur, Erat Abraam diues valde in possessione argenti et auri: qui quum locuples esset, nequaquã inordinatè diuitias dilexit, quin potius illas pauperibus erogans hospitalitati plurimum intendebat. Vnum quenque enim Deus non secundũ affluẽtiam rerum, sed secundum inordinatum affectum iudicauit. Nec diuiti obsunt opes, si bene vtatur, nec pauperem egestas commendabilem facit, si inter sordes et inopiam ambire non desierit. Habeat homo multas facultates, si in eis non extollitur, pauper est. Non habeat aliquid, sed cupiat, et infletur, inter diuites et reprobos iudicabitur: quia diuites et pauperes in corde iterrogat Deus, non in arca et in pecuniis. Diuitem nanque illũ, quem dominus reprobatum fuisse commemorat, non damnauerunt pecuniæ. Non enim reprehenditur, quod terram coluerit, vel fructus in horrea cõgregauerit, sed quod fiduciam in eis posuerit, nec pauperibus erogauerit, vt ab eis reciperetur in æterna tabernacula. Nam et magnæ dignitatis fuit apud seculum, sed maioris meriti apud Deum, qui non erat diuitiarum amore diues, sed tantummodo possessione: propterea non excluduntur hi tales à discipulatu saluatoris, nec à paupertatis virtute. De his dicitur per Psalmum. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Non dixit, nolite habere, sed cor apponere. Non damnat diuitias, vnde cęlum homo meretur, sed vt cor non apponatur, scilicet illas recondendo, et non erogando. De hoc statu etiam Apostolus ad Timotheum scribit, dicens, Diuitibus huius seculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum: bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant vitam æternam. Secundus vero gradus est, quo quis omnium rerũ tempo-

Gen. 13. Luc. 12. Psal. 61. 1. Tim. 6.

temporalium abdicato priuatoque dominio sustentatur de non suo, scilicet non sibi proprio, sed communi cum alijs à collegio possesso. Huius nanque paupertatis forma præcessit in turba fidelium, de qua in actib. dicitur Apostolorum. Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna: nec quisquam eorum, quæ possidebat, sua esse dicebat, sed erãt illis omnia communia. Quem scripturæ locum tractans Hieronymus ad Demetriadem ait. In actibus Apostolorũ, quando domini nostri Iesu Christi calebat cruor, & feruebat recens fides credentibus, vendebãt omnes possessiones suas, & precia ad Apostolorum ponebant pedes: vt ostẽderent pecunias esse calcandas: & dabatur singulis, prout opus erat. Hãc etenim vitam qui imitantur, cœnobitę vocantur: quæ vita tanto felicior est, quanto magis statum futuri seculi imitatur: vbi sunt omnia communia. De hoc statu dicit Augustinus de communi vita & regula clericorum, in hæc verba: Non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia: & distribuatur vnicuique vestrum à præposito vestro victus & tegumentum: non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes: sed potius, sicut cuique opus fuerit: sicut legitur in actibus Apostolorum: Quia erant eis omnia communia, & *distribuebatur vniuersis, sicut opus fuerat. Qui aliquid habebant in seculo: quando ingressi sunt in monasterium, libenter velint illud* esse commune: qui autem non habebant, non ea quærant in monasterio, quæ nequaquam foris habere potuerunt: sed tamen eorũ infirmitati quod opus est, distribuatur: etiam si paupertas eorum, quando foris erant, nec ipsa necessaria poterant inuenire. Tamen non putent ideo se fęlices esse, quia inuenerunt victum & tegumentum, quale foris inuenire non potuerunt: nec erigant ceruicem, quia associantur eis, ad quos foris accedere non audebant: sed sursum cor habeant, & terrena vana non quærant, ne incipiant monasteria vtilia esse diuitibus non pauperibus: si diuites illic humiliantur, & pauperes illic inflantur. Et rursus, ille, qui videbatur aliquid esse in seculo, non habeat fastidio fratres suos: qui ad illam sanctam societatem ex paupertate venerunt. Magis autem studeant non de parentum diuitum dignitate, sed de pauperum fratrum societate gloriari. Nec extollantur, si conuentui de suis facultatibus cõtulerint aliquid: nec de suis diuitiis magis superbiant, quia eas in monasterio impertiuntur, quàm si eis in seculo fruerentur. Et quid prodest dispergendo dare pauperibus, & pauperem fieri: cùm anima misera superbior efficiatur diuitias contemnendo, quàm fuerat possidendo? Tertius autem gradus paupertatis, in quo ipsius virtutis perfectio consistit, est quo quis abdicato omnium rerum temporalium dominio tam proprio quàm communi, sustentatur de non suo, id est, non sibi proprio, nec suo collegio in communi, sed alieno, piè tamen ab alio sibi pro sustentatione collato. Hanc specialis paupertatis formã tanquam perfectam Christus in semetipso seruauit, & Apostolis seruandam instituit: ac etiam ijs, qui ad perfectionem venire desiderant, consulendo suasit. Ostendit hanc dominus nascendo, viuendo, & moriendo. In stabulo nanque dominus Iesus nascitur, & à Maria vili fascia cingitur, & in præsepio inclinatur. Non erat ibi cedrina domus, nec lectus eburneus, in quo pareret omniũ creatorem, & hominum poneret redemptorem, sed velut exul & peregrina in aliena domo mundi peperit dominum, & tanquam fœmina pauper non sericis, sed pannis vilibus inuoluit, & in præsepio collocauit, quem vt peperit, statim vt Deum adorauit. O stabulum fœlix, o præsepe beatum, in quo nascitur Christus, & reclinatur omnium Deus. Ibi fuerunt obstetrices angelicæ potestates, & solatium angelorum, ibi erant millia millium exultantium: ibi vagiebat Christus in stabulo, & fiebat lætitia magna in cœlo: plorabat in pręsepio Christus: & tamen de illo exultauit multitudo cœlestis exercitus resonans, gloria Deo in altissimis, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: quia bonitas cęli nata est in terris. Descenderat pax vera de cęlo, et inde angeli exultantes decantant gloria in altissimis Deo. Non solum nascendo, sed et viuendo, et moriendo ipsam commendauit paupertatem. De qua Bernardus. Vt te domine Iesu per omnia nostræ paupertati conformares, et omnes vitæ nostræ calamitates susciperes, quasi vnus de turba pauperum stipẽdia, et eleemosynam seriatim per ostia mendicabas. Quis dabit bucellarum illarum manducatarum participem fieri, et illius diuini eludij adipe saginari? Nam et tantæ paupertatis fuit, vt in vrbe maxima in die palmarum nullum hospitium, nullã mansionem inuenire, sed in agro paruulo apud Lazarum et sorores habitaret. Noluit dominus habere, quod perderet: ne haberet diabolus, quod auferret. Volensque in summæ paupertatis nuditate vitam concludere, nudus elegit in cruce pendere, et nudus mori, atque in alieno sepelliri sepulchro. Hanc quoque paupertatis perfectionem Apostolis ipse dominus mandauit, dicens: Nolite possidere aurum neque argentum. Et alibi. Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque panem, neque peram, neque pecuniam. Vnde Apostolus Petrus primus executor dominicæ sententiæ ostendens se non in vanum Saluatoris audisse mandata, cũ posceretur à paupere, vt ei aliquid pecuniæ largiretur, ait: Argentũ et aurũ non est mihi. Tamen nõ tã in hoc gloriatur Petrus, quod aurũ et argentũ nõ habet, quàm quod seruat domini mandatum dicentis: Nolite possidere aurũ. Ipsam ẽt omnib. se sequi volentib. suasit, et præcipuè quiescentibus, et solitariis Deo vacantibus: quod patet in sanctis patrib. in Aegypto olim commoratis: de quibus sic dicit Chrysostomus.

Acto. 4. — Acto. 4. — Lucæ 2. — Luc. 2. — Luc. 2. — Ioan. 2. — Mat. 10. — Acto. 3.

Nunc veniens in eremum Aegypti hanc reperi paradiso meliorem effectam. Etenim est videre vbique in regione illa Christi exercitum, & spiritualis regni ipsius dignitatem, ac supernorum ciuium vrbanitatem. Extrinsecis rebus exuti, & mũdo omnino crucifixi sunt sumentes ad indigentiam cibum. Neque enim quando ieiunant, vacare per diem dignum existimant: sed apostolicũ sumentes zelum manuum operibus insistunt: nocte autem hymnis, sacris vigilijs, & orationib. occupantur. Veneremur igitur omnes illos pauperes, qui nihil præter manus & corpus habentes impensas de labore manuum suarum student acquirere, ac Dei laudib. & cõtemplationi assiduè vacare: quod nequaquam possent, si temporalia possiderent. Ex quib. omnib. perfectio & altitudo huius declaratur virtutis. Hæc nanque virtus cuidam puellæ pulcherrimæ cõparatur. Etenim oculus eius est purus, & præclarus, nihil habens turbulentum, sed mansuetus, tranquillus, delectabilis, ad omnes respiciens, nullum odio habens, mitis & humilis. Os illi & lingua sana est, plena gratiarum actione, & vtilibus amabilibusq; verbis abundans. Longanimis est, & longè quam abundantia excellior. Si esurit paupertas, & Paulus esuriebat: si non habet requiem, nec filius hominis habebat, vbi caput suum reclinaret: si autẽ fugiunt eã multi, ne mireris, siquidem & alias virtutes fugiunt insipientes. Anima quidem inopis voluntarij fulget velut nitens margarita: florescit autem vt rosa, & redolet vt lilium: non est illi tinea, non furis timor, non ærugo consumens, non solicitudo huius vitæ negociorum, sed sicut angelus, ita conuersatur. Vis animæ huius videre pulchritudinem? Vis inopiæ diuitias addiscere? Non subiacet dæmonibus, non assistit regibus: quia militat Deo, & cum angelis ipsi cęlorum regi famulatur. Non habet horrea, vbi grana reponat: sed talem abundantiam, vt habere mundum vniuersum nihil existimet. Non habet, quod thesaurizet in terra: quoniam cuncta, quæ possidet, recondit cęlo. Non indiget seruis, magis autem seruos, possessiones, & cogitationes, quæ regũ corda dilaniant, regnum, aurum, & omnia talia, quẽadmodum puerorum ludibria deridet: & sicut prę teriens vmbra cuncta, quæ omnibus cara videntur, existimat fore contemptibilia. Quid paupertate melius? quid securius? quid iucundius? Tristentur omnes, cuncti gemant, formident vniuersi: hæc semper hilaris, semper eodem vultu, eodẽ animo perseuerat. Bonũ cęleste præstolatur possidere in cęlo: ideo nihil habet, quod possit amittere in terra. Frequenter euolat ad supernam patriam, vbi remuneratorem suum esse cognoscit. Talis est pulchritudo, tales thesauri: et hęc est perfectio, & perfectionis celsitudo huius beatæ paupertatis: qua velut quodam monili se ornant, qui cunque per internam dulcedinem, & cęlestem contemplationem Deo adhærere desiderant: & hanc vti fundamentum spiritualis exercitii, & adiutorium suæ exercitationis præcipuum assumunt. Nam Deo mundo corde vacare penitus non potest, quisquis temporalium rerum implicatur amore, & distrahitur occupatione. Spiritus est Deus, & eos, qui eum adorant, oportet in spiritu & veritate adorare, vt vnum cum Deo efficiantur, quod est proprium quiescentium, quorum vota sursum tendunt, & quorum exercitatio spiritualis est. Vnde ab omni affectione & cura per paupertatem voluntariam omnium temporalium liberi esse debent quatenus Deo liberius vacare queant. Vbi nanq; spiritus dñi, ibi libertas, vbi libertas, ibi pura cęlestium contemplatio: quã contemplationem quicunque apprehendere festinat, paupertatem amplectatur: quę virtus inter cæteras non mediocriter commendabilis est. Ipsa sui diuitem facit possessorem: ipsa etiam inter fructus huius ligni vitæ nonum sortitur locum: apud autem Deum magnum meritum, qui est benedictus in secula. Amen.

Mat. 5. Luc. 6. — Ioan. 4. — 2. Cor. 3.

DE VIRTVTE SOBRIETATIS, ET ipsius virtutis descriptionibus, quæ inter fructus ligni vitæ decimum sortitur locum.

Cap. I.

BEatus qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Hanc sententiam vir spiritu Dei plenus protulit, considerans quanta propter esum ligni vetiti, nec non & propter gulæ inordinationem euenerint mala hominibus. Ipsa nanque extitit causa ruinæ, & multorum malorum fomentum. Ea propter resecanda est voluptas, & concupiscentiarum sunt amouenda fomenta. In omne malum ruiturus est quisquis impetum voluptatis, & voracitatis non cohibuerit. Hæc nanque Loth in horrendum filiarum pertraxit concubitum: hæc Noe verenda detexit: per hanc primogenituræ honore se priuauit Esau: ipsaque multorum filiorum Israel stragem exercuit. Quid nanque mali ex gulæ inordinatione, atque ventris repletione non oritur? Est enim fomes libidinis, flagitiorum omnium mater, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, stomachi lassitudo, subuersio sensus, tempestas linguæ, procella corporis, naufragium castitatis, insania voluntaria, ignominiosus languor, turpitudo morum, dedecus vitæ, honestatis infamia, animæque corruptela. Confundit naturam, amittit gratiam, perdit gloriam, & incurrit in damnationem æternam. Sanè igitur beatus ille est prædicandus, qui iuxta Prophetæ sententiam hanc tenuerit, & paruulos concupiscentiarũ cogitatus validè brachio sobrietatis et temperantiæ allisserit ad petram. Ille.n. victor existet, qui carnis desideria statim, vt procaciter prorumpunt, extinguit. Laboriosa quidem restat ardorem vẽtris edomare, et gulæ tẽperare impetũ.

Psal. 136. — Gen. 19. Ibid. 9. — Ibid.

Magnus discretionis labor est exactori (id est ventri) aliquid impendere, et aliquid denegare, & dando naturam nutrire, et non dando gulam restringere. Vnde necesse est, vt contra carnis desideria abstinentiæ arma arripiat, quisquis virtutē sobrietatis contendit acquirere: tantoque illam perfectius possidebit, quanto plus hæc sub rationis dominio coarctauerit. Est nanque sobrietas virtus, qua nimium ciborum appetitum rationis imperio resecamus. Est etiam sobrietas mentis & sensus, membrorumq; omnium corporis protectio, tutela castitatis, pudicitiæ proxima, & orationis singulare presidium. Quæ virtus quum omnibus Deo placere volentibus sit perutilis, præcipuè tamen quiescentibus, & in contemplatione se exercentibus omnibus omnino est necessaria. Solitudo nanque & quies sicut nouit emendatis moribus, & sopitis concupiscentiarum stimulis per sobrietatis virtutem contemplationem purissimam reserare, & intuitu syncerissimo spiritualium sacramentorum scientiam reuelare, ita eorum, qui minus emēdati sunt, vitia, & eorum, qui se curis carnis & ventris occupant, non solū non corrigit vitia, verumetiam exaggerare cōsueuit, ac in opacas insensibilitatis & ignorantiæ tenebras cor adducit. Nequaquam enim mens nostra ad contemplanda interna & cęlestia prouehitur, nisi gulæ appetitum sobrietate coarctauerit, atq; ab ijs, quæ exterius implicant, studiosè se subtraxerit. Quod dominus paucis verbis discipulos edocet, dicens: Videte, ne corda vestra grauentur crapula, & ebrietate, & curis huius seculi: quia nūquam affectus vester ad desideria æternorū perfectè accendetur: neque intellectus ad cœlestium contemplationem limpidè acuetur: nisi temporalium rerum occupationes reliqueritis, ac etiam curam carnis & curæ libidinem frequenter, fortiterq; se per sobrietatem repuleritis. De qua virtute in consequentibus dicetur: vt quàm sit vtilis, quamue Deo grata existat, elucescat, quatenus omnes, & maxime orationi vacantes inflammentur ad ipsam capescendam, vt cœlo facilius se conferant non habentes carnis concupiscentias, quæ inordinatæ deorsum deprimant.

Luc. 21.

Quòd multis suasionibus hortamur ad acquirendam virtutem sobrietatis. Cap. II.

FAcile ad acquirendum plurimum efficitur, quod suasionibus roboratur: vnde ad sobrietatis virtutem plura nos hortari nequaquam negligendum est. Suadet nanque natura, vt sobrietati operam demus. Innatum quippe est ab illo mundi conditore, qui nobis viuendi iura descripsit, vt sobriè de ijs, quæ naturaliter procreantur, nutriamur, & salui simus: nō vt delicatis delicijs vacemus: quæ miserrimè & sollicitè comparantur. Vtamur ergo hoc naturæ beneficio inter magna numerando, cogitemusq; nullo modo illam melius potuisse disponere de nobis, quàm quia quicquid ex necessitate desideratur, sobriè & sine fastidio sumatur. Suadent quoque ad sobrietatem mala, quæ ex voluptatibus proueniunt. Nam quis hostis in quemquam ita contumeliosus fuit, sicuti in quosdam voluptates suæ? Quidam enim se voracitatibus, ac voluptatibus mergunt, à quibus in consuetudinem adductis nequaquam declinari queunt. Ob hoc miserum est, quod eo peruenerunt, vt quæ illis superuacua fuerint, facta sint necessaria. Seruiunt itaque voluptatibus, non fruuntur: & mala sua (quod malorum est vltimum) amant. Hinc præterea oritur mentis hebetudo, rationis amissio, & mortis formidolosa expectatio. Ab his variæ infirmitates, podagræ, febres, ventris torsiones, stomachi lassitudines, & similia generantur, quæ naturam hominis maculant, & corrumpunt. Econtrariò abstinentia & ieiunium sanitas est corporis, valetudo membrorum, mors culpæ, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, & fundamētum castitatis, ac vitæ diuturnitas. Suadent etiam ad abstinentiam & sobrietatem exempla. Moses quippe quadraginta diebus abstinuit se à cibo, vt legem accipere mereretur. Ipsum ieiunantem & abstinentem non voces magnæ, non fulgura, nō nubes vmbrosa & fumigans Syna perterruit. Neque enim intrasset in nubem, nec vocem Dei loquentis de medio ignis sine periculo salutis audisset, nisi munitus sobrietatis & ieiunij armis. Iudith quoque omne tempus viduitatis suæ his sobrietatis armis, & abstinentiæ munita peregit: et omnium Assyriorum circumuenit exercitum: sobrij vigore consilij abstulit Holoferni caput: seruauit pudicitiam, & victoria reportauit. Hester etiam pulchrior sobrietate effecta, omne genus suum a persecutione liberauit, ita vt regem sibi faceret esse subiectum: non libidinis ardore flāmatum, sed cęlesti miseratione conuersum. Sed & dominus Iesus hanc præcipuè virtutem suo nobis commendauit exemplo, ne huic formaremur seculo: sed crucifigamus sobria abstinentia veterem hominem, & carnis curam non faciamus in concupiscentijs. Congruit nanque statui nostro, vt donec peregrinamur in hac miseriarum & periculorum valle, reprimendarum carnalium voluptatum crucem nobis ipsis faciamus: sicut Apostolus dicit, Qui autem sunt Christi, carnē suam crucifixerunt cum passionibus, & concupiscentijs. In hac sobrietatis cruce per totam istā vitam, quæ in medijs tentationibus posita est, perpetuò debet pendere Christianus. Non enim est in hac vita tempus euellendi clauos, de quib. Psalmus: Confige clauis à timore tuo carnes meas. Carnes enim sunt carnales concupiscentiæ: claui verò vigor sobrietatis & abstinentiæ. His illas timor Dei configit: qui nos illi acceptabilem hostiam crucifigit. Quare si terreno limo gressus nolumus immergere nostros, de hac cruce minimè descendamus.

Exo. 34. Iudith 8. Hest. 4. Rom. 12. Galat. 5. Psal. 118.

Quòd homo sobrietatem exercere debet propter multa, quæ eidem per ipsam proueniunt commoda. Cap. III.

INter cætera diuinæ largitatis beneficia, hoc ab initio homini præstitum est, vt semper bona concupiscat, & suorum mercedem desideret laborum: quatenus naturaliter appetat summum bonū: virtutes apprehendere festinet, quæ multorum sunt causæ præmiorum in futuro, & donorum in præsenti. Vnde non mediocriter vti & reliquæ, virtus sobrietatis, & abstinentiæ allicere debet cor hominis ad se possidendam, quū de ipsa quàm plurima procedant commoda. Valet nanque hæc virtus ad corporis incolumitatē. Nihil enim sic corpori iucundum est, atque proficuū, vt cibus sobriè sumptus & bene digestus: nec sic sensuum acumen operatur, nihilq; sic ægritudinem fugat, vt moderata refectio. Sobrietas quippe nutrimentum præstat corpori & sospitatem: exundantia verò morbum facit, & molestias ingerit, atque ægritudines generat. Quod enim facit fames, hoc facit plenitudo ciborū: aut potius peiora. Fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat ex hac vita pęnali: excessus autem ciborum consumit & computrescere facit corpus humanum, & macerat lāguorib. diuturnis: insuper perimit morte crudeli. Hæc quoque virtus ad iucunditatem præparat spiritualē. Nā si à carne hoc, quod ei libet, abscidimus, mox in spiritu hoc, quod delectat, inuenimus. E contrariò ij, qui in deliciis, & comessationibus vitam ducunt, resoluta quidem corpora, & omni cera molliora circunferunt. Quibus ad cumulum malorum, tremor & immatura senectus accedit: sensus verò tardi, graues & obtusi, & quodammodo iam sepulti. Ipsa etiam Deum glorificat. Si enim, ò homo, quod manducas & bibis, sumis ad refectionem corporis, reparationemq; membrorum, gratias tribuens ei, qui necessitatem tribuit mortali & fragili, ista supplementorum solatia, id est, cibus tuus, & potus, laudant Deum. Sobrietas similiter seruat homini rationis libertatem. Nā de sobrietate prodeunt castæ cogitationes, rationabiles voluntates, salubria consilia, atq; per voluntarias afflictiones caro concupiscentiis moritur, & virtutibus spiritus innouatur. Vbi autē est crapula, ratio cespitat, intellectus obtunditur, consilia deuiant, iudicia subuertuntur. Hæc quoq; virtus membrum nobile, scilicet, os regit, & tēperat. Vir etenim sobrius sermones suos præcogitat, & examinat prius in pectore, quàm proferat in ore: qui autem comessationibus deditus est, nullo rerum pondere innixus, loquitur quæcunque animo suggeruntur. Alliga igitur, o homo, virtute sobrietatis linguam tuam, ne incōsideratè loquatur, nec lasciuiat: sed decēter proferat sermones suos. Sub magna enim libraminis moderatione frænanda est, non insolubiliter obliganda, ne aut laxata in vitium defluat, aut restricta à proximi vtilitate torpescat. Labilis enim est, & nisi censuræ virtutis cohibeatur, penetrat vt sagitta, tollit amicos, multiplicat inimicos, mouet rixas, seminat discordias, vno ictu multos percutit, interficitque. Blanda est, & subdola, lata, et parata ad exhaurienda bona, et miscenda mala. Qui enim sobrietate et temperantia custodit linguam suam, custodit animam suam: quoniam mors et vita in potestate linguæ est. Ipsa quoque virtus contra spirituales hostes nos viriliter promouet. Incassum nanque ad conflictum spiritualis agonis assurgitur, si non prius inter nosmetipsos hostis impositus, gulæ (videlicet) appetitus per sobrietatē edomatur: quia si non ea, quæ in nobis sunt vicinora, prosternimus, inaniter ad ea, quæ longius sunt impugnanda, transimus. Superuacuè quippè contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, si intra vrbis mœnia, ciuis insidians habetur. Nam et Daniel trium hebdomadarum abstinentia leones mitescere fecit: missusque in lacū in adamantinam soliditatem sobrietatis, abstinētiæque rigore duratus, non potuit vulnerari. Sic enim dispofuerant membra ieiunia, vt in eius corpore ferarū morsibus locus esse non posset. Claufa tenebant leones ora, quæ abstinentia prophetiæ sanctitatis comprimebantur, vt ea feræ aperire non possent, veluti quibusdam vinculis alligata. Sobrietas quoque ab igne luxuriæ protegit: Venter nanque cibo meroque æstuans, citò spumat in libidinem. Venter enim et genitalia vicina sunt: et alter alteris subministrat. Ex vicinitate quippe membrorum sequitur confœderatio vitiorum. Ciborum autem saturitas carnis luxuriam suscitat: edacitatis vitio, crescit carnis tētatio, et ciborum repletioni semper libido adiuncta est. At contrà libido abstinentia restringitur, et luxuria sobrietate superatur. O ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintillæ praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis inopia, cuius finis gehenna. Cohibe gulam: et hæc omnia cessabunt. Nunquam enim poterit ardentes concupiscentiæ stimulos inhibere: quisquis desideria gulæ refrænare nequiuerit. Interioris hominis castitas, virtutis sobrietatis consummatione discernitur. Nequaquam autem robustiorib. æmulis colluctari posse confidas eum, quem in leuiori, paruoque conflictu conspexeris ab inferioribus superari. Superfluitates et temporaliū appetitum resecat virtus hæc. Si.n. quod satis naturæ est, repellere indigentiam velis, nihil est, quod fortunæ affluentiā petas. Paucis.n. minimisq; natura contenta est: cuius satietatem si superflius vrgere velis, aut iniucundum, quod infundes, fiet, aut noxiū: proptereà simplicior victus, et mensa mediocris, plurimum iucūditatis habet et pacis. Diuitum autem mēsæ execrabiles quodāmodo et horridæ: ac mēbrorum contaminationibus plenę. Ipsa quoq; virtus

Dan. 6.

tus præterita delet, & facienda præcauet delicta. Bona equidem & salutaris sobrietas & abstinentia, qua redimuntur æterna supplicia, dum remittit peccata. Non solum est abolitio peccatorum, sed etiam extirpatio vitiorum: nec tantum obtinet veniam, sed meretur & gratiam: non solum delet peccata, quæ commisimus, sed & repellit futura, quæ committere poteramus. Hæc eadē virtus mentem regit, ne a sui soliditate deficiat. Felix planè sobrietas & satietas salutaris, quæ quanto copiosius sumitur, tanto abundantius sobrietatem mentibus donare dignatur. Quum nanque moderata & sancta sic, ita corpus attenuat, vt mētem eleuet & regat: ne res humilitatis gignat superbiam, & vitia de virtute nascantur. Nam incassum per abstinentiam corpus atteritur, si inordinatis motibus dimissa mens vitijs dissipatur. Proinde per abstinentiam, & sobrietatem vitia carnis extinguenda sunt, non caro. Sic prorsus necesse est, vt artem sobrietatis quisq; teneat, quatenus non carnem, sed vitia occidat. Sæpe enim dū in illa hostem insequimur, etiam ciuem, quem diligimus, trucidamus: & plerunq; dum quasi conciui compatimur, ad prælium hostem nutrimus. Propterea modicus & sobrius cibus & carni, & animæ; vtilis est. Sunt & aliæ plures vtilitates de virtute sobrietatis procedentes, quæ sub compendio dicendæ sunt. Nam præparat ad munditiam, cauet Dei offensam, vigilantiam seruat, ministerio Dei idoneū efficit, aufert diabolo ingressum in hominem, concupiscenti carni contra spiritū victualia aufert: hominem custodit, & honorabilem reddit: atque a laqueis tentationum protegit. Nam sicut pisces capiuntur hamo, & aues cōprehenduntur laqueo: sic illaqueantur non habentes sobrietatem refectionis tempore. Creaturæ enim Dei in laqueo sunt, & in tentatione, & in muscipula pedes insipientium.

Quomodo possit acquiri sobrietas, & quibus medijs. Cap. IIII.

QVum esurienti cibi dulcedo, & nutrimenti vtilitas commendatur, & sitienti fontium abundantia propalatur, non remedium, sed maior patienti generatur cruciatus, nisi modus tribuatur, quo suum ipse patiens satiet appetitum. Sic de commendatione virtutum definiendum est. Nam præconijs efferre virtutem, & quo ordine ad ipsam possit perueniri, non ostendere, nihil aliud est, quàm sitienti frigidam demonstrare aquam, & ei bibendi copiam denegare. Quare ad hoc euitandum post sobrietatis & abstinentiæ commendationem rectè subnectitur, quomodo valeat adipisci, & quæ sint illa, quæ ipsam faciant possidere. Plurimum nanque disponit ad sobrietatē acquirendam moderata occupatio. Semper enim aliquid agendum est, ne mens distracta per desideriorum campos suis capiatur concupiscentijs. Nā testante scriptura, desideria occidunt pigrum: nō luerunt enim quicquam operari manus eius: tota die concupiscit & desiderat. Esau quippe amisit primatus benedictionem, quia maluit cibum accipere, quàm quærere. Ociosi enim mens nihil aliud cogitare nouit, quàm de escis, aut de vētre: & qui ociosa quiete perfruitur, nisi spiritualiter vixerit, more pecudum vitam ducit. At contrà dū plus iusto caro per inordinatos labores affligitur etiam ab exercitatione boni operis eneruatur: vt ad orationem vel lectionem non sufficiat, dū incendia vitiorum quisque in se funditus per labores suffocare festinat. Sed quemadmodum chorda in cithara si minus tenditur, non sonat, si amplius raucum sonat: sic qui vel ocio tabescit, aut nimio labore lassescit, digne Deo laudes per sobrietatem resonare non valet. Ideo quisquis sobrietatē Deo offerre festinat, magno sibimet debet moderamine præesse: vt nec ad culpam caro per ocium transeat, nec ab effectu rectitudinis ex inordinata operatione languescat. Habilitat etiā ad sobrietatem obtinendam fuga illarum rerum, quæ dant occasionem cadendi, sicut est delectabilitas, varietas & nimietas. Fuge (inquit scriptura) quasi a facie colubri peccata. Si enim accesseris ad ea, suscipient te. Qui autem sensuum curiositati deseruit, facilè corruit. Sensualis appetitus his visibilibus pascitur, his nutritur, in his delectatur, ignorans quàm perniciosa sit ipsorum adhæsio, quum reuera incautis sit animæ mors. Vidit (sicut scriptum est) mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile: & tulit de fructu eius, & comedit, deditque viro suo, qui comedit: & aperti sunt oculi amborum. Si autem auertisset Eua oculos ab aspectu vetiti, minimè concupiscentiam ipsius sensisset, sed aspexit, concupiuit, comedit, & maledictionis sententiam incurrit: si radicem extirpasset, stetisset planè, nec sibi, nec nobis varias calamitates acquisisset. Ideo non licet intueri, quod non licet concupisci. Promouet quoq; ad sobrietatē obtinendā frequens cogitatio, qualis sit caro futura post mortē. Nihil tam valet ad domanda carnis desideria, quàm frequens mortis consideratio, quæ carnē macerat, & exterminat. Quis.n. nō erit sobrius, quum meditatur corpus suū post paululū, cadauer putridum futurum? Tunc nanq; omnis eius tumor cessabit, omnis gloria conquiescet, omnis amor deficiet. Voluetur in panno, ponetur in feretro, reuoluetur in tumulo, & exiguo facto interuallo mēbrorū robur marcescet, ossiū cōpago dissoluetur, & è carne fœdissima, vermes pullulabunt ex ore, ex naribus, ex oculis, qui eam morsib. deuorabunt acerrimis. Longè tunc erunt amici, qui eos abigant: nec ipsa sibimet prodesse poterit. Resoluetur quod relictum a vermib. fuerit in puluerem. Et vox domini cōplebitur, dicentis: Terra es, & in terrā reuerteris. Versemus hæc sedulò in animo, & circūcidamus carnis concupi-

Prou. 21.
Heb. 12.
Eccl. 21.
Gen. 3.
Ibid.

scentias. Nemo scit nostrum, quàm propè instet terminus. Sic itaque formemus animum, tanquã sit ad extrema ventum. Venientem nemo hilaris mortem recipit, nisi qui se ad illam diu composuerit. Nihil æquè proficit ad temperantiam omnium voluptatum, quàm assidua cogitatio breuis æui, & miserandæ consumptionis humanæ carnis. Memorare (ait sapiens) nouissima tua, & in æternum non peccabis. Qui enim quotidie recordatur se esse moriturum, contemnit præsentia, & ad æterna festinat. Ad hanc præterea sobrietatis virtutem accendit mentem consideratio futuræ cœnæ, de qua dicitur. Beati, qui vocati fuerint ad cœnam agni. Quis etenim non commutauit læto animo has carnales epulas pro æternis? Hæc nanque tanta auiditate appetuntur: quia ignorantur quæ promittuntur. Harum nulla est proportio. Temporales epulæ pascunt corpus, & grauant: ingerunt carni delectationem, dum sumuntur: & tamen post ipsam delectationem, quæ breui temporis interuallo finitur, subsequitur hebetudo, vel crapula, aut ventris inordinata protensio, siue grauedo. Quæ cuncta si desint, ineuitabilis succedit reassumendi cibi necessitas, eo laboriosior, quo frequentior. Cœlestes autem epulæ, nec animam grauant, nec pœnam ingerunt: quin potius omnium suauitatum delectatione perfundũt comedentem: ita vt nec amplius aut aliud concupiscere possit. O verè fęlix, & gloriosa satietas, o sanctum conuiuium, o desiderabiles epulæ: vbi nimirum anxietas nulla, nullum poterit esse fastidium: quando satietas summa & summum inerit desiderium. Inuitat quoque ad sobrietatem frequens meditatio malorum quæ sequuntur post ciborum superfluitatem, videlicet, mors culpæ, interdum etiam corporalis mors, & postea mors æterna animæ & corporis. De quibus quoniam in præcedentibus vtcunque tractatum est, hic nequaquàm de ipsis dicetur. Optimum est sobrietate edomare carnales cõcupiscentias, & gratia stabilire cor. Hæc transeunt, gratia verò domini manet in æternum.

Eccl. 7.

Apoc. 19.

Quæ euitanda sint ab ijs, qui sobrietatis virtutem obtinere concupiscunt, atque de eius perfectione. Cap. V.

QVicquid sine modo geritur, necesse est, vt aut imperfectè fiat, aut imperfectũ relinquatur. Quare vt ad sobrietatis perfectionem pertingere valeat, quisquis eam adipisci desiderat, dignum esse duxi in hoc vltimo capitulo describere, quibus modis sobrietatis perfectio teneatur, & quanta sint bona, quibus ditantur, qui ea potiri digni sunt effecti. Primò summopere cauendum est, ne statutum tempus comedendi nimium præueniatur, aut differatur. Recens nanque cibi perceptio tam in vespertinis, quàm in nocturnis orationibus tenuem, leuemque sensum non sinit inueniri. Ideo satis commodè & vtiliter hora nona refectionis tempus indultum est. In quo reficiens se quicunque contemplationi vacare desiderat, nõ solum in nocturnis vigilijs leuis & vacuus, verumetiam in ipsis vespertinis solennitatib. digesto iam cibo orationi aptissimus inuenietur. Secundò deuitãda sunt cibaria lautiora & nimia studiositate cõdita. De hoc admonet Apostolus Petrus, dicens: Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere vos a carnalib. desiderijs, quæ militãt aduersus animam. Ideo agendum est, vt palatum fames excitet, non sapores. Sunt autem quidam, qui superstitiosum nimis in præparandis cibis studium adhibent, infinita decoctionum, & condimentorum genera excogitant, modò mollia, modò dura, modò assa, modò sale condita secũdum consuetudinem prægnantium mulierũ varia desiderantes, ita quod ibi desudant coquorum artes & cum tanta sollicitudine præparantur, vt deuoratis pluribus ferculis prima non impediant nouissima, & quum iam stomachus crebris ructibus repletum se indicat, nondum tamen curiositas satiatur. Horum nanq; mores longe sunt à pulchritudine sobrietatis, quę paruo redimere studet sua desideria. Tertiò, cohibendus est nimius cibi appetitus. Nam longè melius est moderatè carnib. ad tempus vesci, quam ventuoso legumine vsque ad ventris repletionem exaturari. Præcipuè quũ Esau non de carnibus, sed de lente sit reprehẽsus & de ligno Adam, non de carnib. sit damnatus, atque Ionatas ex gustu mellis, non carnium mortis iudicatus fuerit. Econtrariò verò Helias innocue carnem comedit, Abraham angelos carnibus gratissimè pauit, & de ipsis sua fieri sacrificia præcepit Deus. Quartò, ne mensura in refectione excedatur inuigilandum. Nam abstinentiæ sic est adhibenda temperies, vt corpus nec saturitas excitet, nec inedia immoderata debilitet. Sic abstinẽdum est, vt nõ palpet corpus, & respirare vix possit, sed vt fracto eius appetitu, nec in lectionibus, nec in Psalmis, vel vigilijs solito quid minus fiat. Quicunque igitur his prædictis temperata discretione vitam suam decorauerit, fatendũ est, quod ad celsitudinem pertigerit sobrietatis. Quæ sobrietas est recti iudicij tenax memoriæ, recordationisque inseparabilis vigor, sapientiæ secretorum custos, lectionum & doctrinæ capax, studiorum ac artium bonarum discipula pariter, & magistra, ingeniorum & capiendarum rerum pedissequa, bonæ famæ semper autrix, in cogitationibus salubria atque vtilia creans, virtutis singulare auxilium cuncta cum ratione disponens. In congregatione honestorum seipsam semper ingerens temeritatem fugit, pericula cuncta declinat, mutuis officijs obtemperat, superbiam detestatur, domum familiamque cum moderatione gubernat, & fidem sibi committentibus seruat. Hæc denique virtus in animo se possidentis concupiscentias frænat, affectus temperat, desideria

1. Pet. 2.

Gen. 25.
Ibid. 2.
1. Reg. 14.
Gen. 27.

deria sancta multiplicat, vitiosa castigat, confusa ordinat, cogitationes prauas remouet, sanctas ingerit, ignem libidinosæ voluntatis extinguit, mentem placida tranquillitate componit, atque totam ab omni tempestate vitiorum defendit. Hæ sunt diuitiæ, quibus sobrij ditātur, hæ vtique sunt gemmę huius, de qua dictum est, sobrietatis, quibus redimiti sunt, qui ipsam perfectè obtinent. Quæ virtus inter reliquas non mediocrē sortitur locum, sed in fructibus huius ligni vitę ex sui dignitate decimi gradus sublimatur honore, apud verò cœlestem regem summum meretur fastigium, quia sicut ex gulæ transgressione illata est homini confusio & pęna, ita dignum est, vt pro virtute sobrietatis ei conferatur honor & gloria in secula. [1. Pet.]

DE VIRTVTE HVMILITATIS SANctissima, quæ in Domino Iesu plenissimè claruit, atque de ipsius diffinitionibus, quæ virtus in ordine fructuum ligni vitæ vndecimum sortitur locum. Cap. I.

[Phil. 2.] ALluxerunt coruscationes tuæ orbi terræ, vidit & commota est terra. Confessio hæc vox est intelligētis opera Dei, & mira ipsius dona rememorantis. Quid mirabilius, quidve iucundius dici potest, quàm quod Deus & Dominus noster nostri similis fieri sit dignatus? Præcellentissima est hæc ipsius dignatio, inaudita est à seculis talis descensio. Excedit hæc gratia cæterorum donorum eius innumerabilem multitudinem, nec ex sui incomprehensibilitate ab hominibus explicari valet. Et quid mirum, cū neque ipsa cælorum Deo famulantia agmina ad plenum id queant indagare? Stupent, mirantur, & venerantur humanam in Deum assumptam esse naturam. Contemplari mira & iucunda suauitate nō desinunt, quomodo homo Deus, & Deus homo effici dignatus est. Quod cùm plane non capiunt, laudant, magnificant, & quibus valent, votis extollunt diuinam bonitatem, quæ tam munifice se præbuit mortalibus, non tantum in assumptione naturæ, sed etiam in humili conuersatione. Mirantur nanque illum nunc latentem in vtero, nunc iacentem in præsepio, nunc lactātem in gremio, rugientem, plorantem, in Aegyptum fugientem, & genitrici obedientē. Nec non tentatum, fatigatum, persecutionem passum, venditum, captum, illusum, consputum, expoliatum, flagellatum, spinis coronatum, felle potatum, clauis cruci affixum, extinctum, & lancea vulneratum, insuper in sepulchro iacentem, tertia die resurgētem, cum discipulis & inter discipulos apparentem, comedentem, benedicentem, & ad cęlos ascendentem, atque spiritum emittentem. Præterea ipsum cernunt per discipulos, & in discipulis prædicantem, populos conuertentem, & per eosdem miracula facientem. In qua admiratione nil aliud quàm Deo laudes offerre possunt, qui tam eximijs operibus mortalium corda ad se trahere dignatus sit. Eandem quoque inspiciendo per spiritum vir Deo plenus, Deo gratias reddens, & futura tanquam præterita narrans aiebat. Alluxerunt coruscationes tuæ, o Domine, idest manifestatę sunt in carne passibili virtutes tuæ, doctrina tua, miracula tua orbi terræ. Vidit hęc homo Dei fide, spiritu, & oculis, & mota est terra. Mota sūt planè corda terræ hærentia, terrā diligētia, & terram possidentia. Aliter enim ad Deum nequaquam valebant conuerti homines. [1. Cor. 1.] Non enim cognouerunt per sapientiam Deum, ideo placuit ei per stultitiam prædicationis, per infirmitatē carnis sanos eos facere, & contundere ipsorum durā ceruicem, atque per humilitatis virtutem ad suā gratiam & gloriam sublimare, vt sicut superbia extiterat causa ruinæ, ita & humilitas fieret materia reconciliationis. Quæ humilitas perfectissime elucet in vita et virtutibus saluatoris, quibus se cōparando homo quid de se æstimare debeat, perspicuè edocetur. Perfectio nanque ipsius humilitatis in nobis collocat fundamentum, dū humana mens in illo miratur omnium carismatum plenitudinem, omniumque virtutum consummationem, atque in se omnium vitiorum fomitē et transgressionem. In lumine virtutum ipsius illuminatur de se corruptibilis homo, et per cognitionem eius veram de se profert sententiam humilitatis. [Colo. 2.] Confitetur in ipso omnem diuinitatis plenitudinem habitare, et in se nullum habitare bonum. Magnificat dignitatem illius, et suiipsius prędicat vilitatem. Ob quam confessionem humilē suorum veniam obtinet delictorum, et multarū percipit plenitudinem gratiarū. [1. Pet. 5.] Sicut enim Deus superbis resistit, ita et humilibus dat gratiam. Humiles nanque sunt, qui propriæ infirmitatis conscij sunt. Nam sic describitur humilitas. Humilitas est virtus, qua homo verissima sui cognitione sibimetipsi vilescit. Item humilitas est ex intuitu propriæ conditionis volūtaria mentis inclinatio. Est quoque humilitas contritæ animæ sensus, et voluntatis propriæ abnegatio. De qua virtute in consequentibus dicetur, quatenus et per hoc prouocemur ad ipsam obtinendam, et cum ipsa gratiam et gloriam acquirere valeamus. Quæ virtus omnibus necessaria est, et præcipuè quiescētibus et Deo per orationis exercitium vacare volentibus, quia nunquam poterit quis Deo veraciter inhærere, si non fuerit hac virtute munitus. Ex visitationibus nanque Dei superbus intumescit, aliis se præponit, et deterior efficitur. Vnde necesse est, vt humilitate polleat, quisquis ad Dei cōtemplationem propinquare festinat. Meritò igitur ante orationis tractatum de humilitate dicendum est, vt strenuus Christi pugil humilitatis armis munitus, liberè et absque sui detrimento possit in campum, et latitudinē contemplationis se trāsferre, vt tanto in suscipiendis spiritualibus donis fiat dignior et capacior, quanto per humilitatis virtutem extiterit in se profundior et abiectior.

Quod propheta referans Domini Saluatoris aduentum, paucis manifestat verbis. Inquit enim, Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. De quibus in consequentibus dicetur Domino auxiliante.

Quòd verbis & exemplis Saluatoris nostri, aliorumque sanctorum nota afficitur laus & excellentia humilitatis. Cap. II.

Regum gloria ex numerositate, & nobilitate dignoscitur subditorum, scientia ex facundia & sufficientia clarescit discipulorum, & virtutum prærogatiua nota efficitur ex autoritate atque dignitate commendātiū. Vnde quum nunc describenda sit humilitatis celsitudo, causa, gradus, & perfectio, dignum est, vt prius magistri humilitatis verba & exempla ponantur, quatenus quantæ excellentiæ sit hac virtus, pateat, quæ à Dei filio Domino Iesu prædicata extitit, & operibus comprobata. Quum enim turbas alloqueretur fidelium, nunquid ait, discite à me cœlum fabricare, mortuos suscitare, varia infirmitatum genera sanare, sublimia loqui, & futura prædicere? Non. Sed quid docuit? quid loquutus est? Discite à me, ait sapientia Dei, ait verbum, per quod facta sunt omnia vniuersa ordinata. Discite (inquit) non verbis, non disputationibus, sed operibus à me, qui feci vos, qui quæsiui, qui inueni, qui in humeris meis ad patris præsentiam, ad ouile meum misericorditer reportaui, quia mitis sum, & humilis corde. O verbum dulce, & doctrina saluberrima, breue eloquium, profundus sensus, & veneranda sententia, quid dulcius, quid facilius, quid efficacius fari potuit, quo cōuerterentur corda hominū à vanitate ad virtutē, ab errore ad veritatē, ab exteriorib. ad seipsos, à creaturis ad Deū suū? Prorsus detestanda & miserabilis præsumptio est audire, & oculis fidei cōspicere Deū suū mitem & humilem, & velle sectari honores, appetere dignitates, & alijs præesse desiderare. Discat homo putredo & vermis, puluis et cinis se humiliare. Imitetur regē gloriæ, qui quū esset Dominus omnium, factus est opprobrium hominum & abiectio plebis, vt suo omnes prouocaret exemplo. Quis vnquam in vita sua, in actibus suis sic se deiecit, ne se exinaniuit, sicut Dominus Deus noster, Saluator & Redemptor noster? Omnis eius conuersatio, quàm in hac peregrinatione habuit cum hominibus, humilitatis exemplar extitit & perfectio. Quæ vt clarius elucescat, discutienda est breuiter, vt videat homo, quo affectu, quave sedulitate debeat ipse sectari humilitatem, quam sic Dominus Iesus in vita sua ostendere dignatus est. Primo nāque de matre pauperrima nascens & humili, virtutem nobis humilitatis commendauit. Fulget planè dignitas & humilitas Christi, non quia magnos progenitores habeat & potentes, sed quia exiguos & viles. Sicut enim mirabilis iudicatur, non quia mortuus tantum est, verum quia etiam crucifixus, sic etiā in generatione illius dici potest, quod non solum quia suscepit carnem & homo factus sit, admiratione existat dignus, sed quia etiam progenitores tales habere dignatus est, nihil de nostris vilitatibus erubescens. Per ista proculdubio docens, quod nos quoque de vilitate nunquam erubescamus parentum, sed semper quæramus nobilitari propriarum honore virtutum. Non est omnino, non est de nobilitate, aut vilitate parentum laudandus aliquis, vel vituperandus, sed de suarum decore virtutum, siue deformitate culparū. Nullus igitur in superbiam de gloria eleuetur parentum, sed considerans progenitores dominio, omnem euacuet et comprimat mentis tumorem, et solis virtutibus glorietur. In natiuitate similiter hanc humilitatis virtutem prædicauit exemplo. Quum enim pastoribus annunciatus, quæsitus et repertus fuisset, nunquid inuenerunt palatium marmoribus splendidum? nunquid aulam regiā diuersis populis personantem? nūquid clypeatas militum cateruas? nunquid equos regalibus phaleris insignes? nunquid currus auro, argentoque fulgentes? nunquid matrem eius diademate coronatam, aut in lecto eburneo recumbentem? nunquid puerum et bysso et purpura inuolutum? Vtique non. Sed potius angustum et humile tuguriū vile, qualidumque præsepium, et imagis animalibus, quàm hominibus aptum, puerum vilibus pānis inuolutum, matrem vix tunicam habentem vnam, non ad ornatum corporis, sed ad tegumentum nuditatis. Circuncidi quoque voluit, quod est præcipuum humilitatis exemplum. Nam vestigium nullum habens Dominus Iesus, alligaturā vulneris non refugit. Non sic impij, non sic agit peruersitas elationis humanæ. Erubescit vtique peccator vulnerum alligaturam, et plerúque vulneribus gloriatur, et qui sine initio est, ac omniū seculorum dominus, non est dedignatus peccator reputari. Confundatur igitur humana temeritas, et humilietur exemplo humilitatis Christi, qui voluit pro vilitate peccatorum peccator existimari. Quid plura? Voluit præsentari in templo, et redimi peccator. Fugit in Aegyptum vt impotens, subdidit se parentibus, et omnem exercuit humilitatis formam in victu, in peregrinatione, in discipulorum electione, in necessitatibus in angustiis, in persecutionibus, in opprobriis, in passione et morte. Quæ quum nota sint, et humanum transcendant intellectū, magis silentio prætereunda sunt, quàm paucis et incompositis explicanda verbis. Omnis nanque, quam Deus in homine exercuit, conuersatio cum hominibus, summa et inexplicabilis est perfectio humilitatis, quæ eo est venerabilior, quo incomprehensibilior. Imitanda tamen est, quia ad hoc ostensa. Non solum in vita Christi Iesu relucet excelsæ virtus humilitatis, sed etiam in sanctis omnibus, qui ipsius Domini imitatores extiterunt, et præcipuè in Saluatoris

Luc.1. uatoris mundi genitrice, sicut eadem testatur, dicens, Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicēt omnes generationes. Ecce quàm humilis quàm vilia de se sensit, & totum diuinæ gratiæ tribuit. Iudicio suo monstrauit se humilem, sed respectu supernæ gratiæ sublimem, vt quod natura in primis parentibus per superbiam perdiderat, per ipsius humilitatem acciperet. Ideoque verbum patris per humilitatis suæ meritum carnis substantiam, quam sibi vniret, assumpsit, & tunc ad eam, quam prius abiecerant naturam sublimandam per misericordiam respexit. Et quoniam, quod erat, humiliter recognouit dicendo se ancillam, sublimiter quod non erat, mater esse promeruit. Nam ipsa beata virgo non à filio suo Domino nostro cœlos didicit fabricare, non angelos creare, non mirabilia, & diuinitatis insignia perpetrare, sed se humiliare, cæteraque documenta virtutum intra humilitatis custodiam aggregare, vnde & in se solam humilitatem respexisse fatetur Dominum, quæ custos est cæterarum virtutum. Collocauerat enim in tuto stationis portu sublimia meritorum suorum exercitia, & ideo est diuinitus sic illustrata. Propter hanc quoque virtutem Moses, qui erat mitissimus super omnes homines, qui illo tempore morabantur in terra, qui se *Domino excusabat, dicens,* Quid sum ego, vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Aegypto, meruit audire. Constitui te Dominum Pharaonis. Per ipsum etiam fecit Dominus signa, & prodigia ingentia, & eduxit populum Dei de domo seruitutis, & cum illo facie ad faciem loquebatur, sicut amicus cum amico. Quid de Gedeone dicēdum, qui dux & iudex populi sui constitutus est propter humilitatem? Hanc ostendit. Quum enim Dominus diceret ipsum Israel liberaturum de manu Madian, respondit, Obsecro mi Domine, in quo liberabo Israël ecce familia mea infima est in Manasse, & ego minimus in domo Patris mei. Pro hac etiam virtute sublimatus est Saul in regno, audiuitque à Domini Propheta, Nonne quum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? Vnxitque te Dominus in regem super Israel, misitque te, & ait, Vade & interfice peccatores, & cætera. Et quoniam in ipsa virtute se minimè custodiuit, audiuit ab eodem Propheta, Pro eo ergo quòd abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus ne sis rex. Dauid similiter hac virtute decoratus ad regni fastigium, quia humilis erat, prouectus est. Hæc Hieremiam, Esaiam, Danielem, cæterosque Prophetas insignes fecit. Ipsa Petrum, Paulum, Ioannem, & omnes sanctos sublimes reddidit. Et vt paucis excellentiam humilitatis concludam sermonibus, nemo absque illa Deo placuit, & nemo cum illa displicuit.

Num.12. Exod.3. Iud.6. 1 Re.15.

De multiplicibus effectibus virtutis humilitatis. Cap. III.

NOn tantum ex autoritate ac dignitate commendantium, sed etiam ab ipsius virtutis effectibus fulget magnitudo humilitatis. Hæc nanque est, quæ Dei gratiā meretur. Nam qui de suis cōfidit meritis, & propriis innititur operibus, in cor illius non intrat gratia. Nimirum plenus est, nec in eo inuenit gratia locum suum. Sicut autem nō patitur natura vacuū, quin illud repleat, sic nec gratia humilem, quin illi se infundant. Humiliare igitur, ò homo, Deo, euacua cor tumore elationis, quia tanto perfunderis abundantiori gratiæ suauitate, quanto mundior fueris fece præsumptionis. Ipsa virtus humilitatis eos, qui se possident, glorificat, sicut scriptum est, Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, et quicunque inclinauerit oculos, ipse saluabitur. Nam gloriam præcedit humilitas. Quicūque igitur desiderat primatum cœlestem, sequatur humilitatem terrestrem. Non enim qui maior fuerit in honore, ille maior, sed qui fuerit humilior, ille maior. Hæc sapientiam in hominem introducit. Sicut enim qui thesauros effodit, terram reijcit, foueam in altum facit, & sedulus insistit, donec inueniat, quod quærit, sic qui thesauros sapiētiæ reperire desiderat, omne pondus terrenū à se abijciat, in se foueam humilitatis agat, nec quiescat, donec ad id pertingat, quod cupit. Ipsa nāq; stultitia angeli, fuit elatio cordis. Vera autem sapientia efficitur homini humilitas suæ æstimationis. Hæc charitatem reparat. O homo, qui per elationem amisisti charitatem, fode in te fundamentum humilitatis, & attinges ad fastigium amissæ charitatis, quia sola est virtus humilitatis, amissæ reparatio charitatis. Hæc virtus de hoste triumphat, de suo vulnere roboratur, de infirmitate fortior efficitur. Ipsa nanque pacatissima est, in paupere grata est, in diuite gloriosa, inter inimicos blanda, inter amicos officiosissima, in contumelijs pacifica, non extollitur prosperis, non immutatur aduersis, non extorquet seruum, non quærit voces laudantium, quia se laudatione nouit indignam. Nam superbia accipit corticem, humilitas nucleum, illa florem, ista fructum, illa pulchrū, ista bonum, illa opinionē, ista veritatem, illa ascēdit, & prosternitur, ista descendit, et exaltatur. Sola est humilitas, quæ non solet gloriari, non nouit præsumere, contendere non consueuit, nō exclamat in iudicio, non prætendit iustitiam. Ipsa est radix virtutum. Non enim possumus venire ad libertatem, non possumus habere charitatem, non valemus seruare vnitatem sine hac. Vnde veraciter illa in nobis virtus pullulat, quæ in radice propria, scilicet, humilitate perdurat. A qua nimirum si abscinditur, arescit, quia viuificantem se inferius humorem humilitatis perdidit. Hæc virtus hominem gratum, Deo & hominibus reddit.

Nempe

Nēpe nihil adeò efficax est ad exhibendum, ò homo, te cunctis beneuolum, quàm si vitæ merito & humilitatis cæteris decorus. Sequere humilitatem, non quæ ostenditur, atque simulatur gestu corporis, aut ficta voce verborum, sed quæ puro cordis affectu exprimitur. Nam aliud est virtutē habere, aliud virtutis similitudinem ostētare. Sed illa deformior est superbia, quæ sub quibusdam signis humilitatis latet, quia tunc turpiora sunt vitia, quando sub virtutis velamine teguntur. Ipsa humilitas est turris fortissima seruorū Dei. Quū enim in sublimi sunt humiles positi, vnde se in omnibus despiciunt, inde contra omnia securiores, & super cūcta altiores fiunt. Abstrahunt profectò absque humilitate à recto fine diuitiæ, honores & pompæ, quæ opinione nostra chara sunt, precio suo vilia. Nihil habent magnificum, quo mentes nostras ad se trahant, præter hoc, quod admirari illa consueuimus. Non enim quia concupiscenda sunt, laudantur, sed concupiscuntur, quia laudata sunt. Securo igitur gressu inter ipsas pergit humilis, qui in sui cognitione se collocans tanto cunctis est fortior, quanto se cæteris sentit abiectiorem. Ipsa virtus est omni lapide precioso præstantior, omni flore elegantior, omni odoramento fragrantior. Nam aliter redolet flos vuæ, quia magna est opinio prædicatorū, qui inebriāt mentes audientium. Aliter flos oliuæ, quia suaue est opus misericordiæ, quod refouet & lucet. Aliter flos rosæ, quia mira est fragrantia, quæ rutilat & redolet ex cruore martyrum. Aliter flos lilij, quia candidatur vita carnis de incorruptione virginitatis. Super hos autem omnes spargitur flos violæ, quia virtus humilium, vltima loca per humilitatem tenet, eo de se vberiorem odorē emittit, quo se intra se, ne agnoscatur, includit, & quū in hominum aspectibus nullius decoris agnosci concupiscit, ante faciem Dei extat gloriosa, & odore suo suauissimo regem cœli miro ad se trahit affectu. Propter hanc humilium humillima Maria mater Dei meruit nuncupari & esse. Hoc ipsa psaltria egregia protestatur, quum dicit, Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Hanc sectemur, hanc totis præcordijs amplectamur, hanc cunctis delicijs præponamus. Tunc enim sublimes erimus coram Domino, quum præ omnibus nos videbimus abiectiores. Tunc redolebimus, tunc audiemus Dominum clara voce dicentem, Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus, qui regnat in secula.

Luc. 1.

Gen. 27.

Quibus considerationibus peruenire potest homo ad humilitatem, & quod multa commoda conferantur ex iugi mortis memoria. Cap. III.

IN humanis peragendis rebus duo potissimū necessaria sunt, vt ad perfectum attingatur opus, æquè in adipiscendis virtutibus perspicuum est, & præcipuè ad acquirendam humilitatem, de qua præsens tractatus inscribitur; videlicet, consideratio eorum, quæ ad propositum habilitant opus, & actus operi conformis. Quare ad insinuandum, qualiter homo Dei valeat humilitatem possidere, hæc duo inferenda sunt. Plurimum nanque ad humilitatis virtutem nostra nos trahit consideratio, tum ex parte corporis, tū ex parte animæ. Quis etenim se extollet, si carnis suę originem, vitæ calamitatem, & finem diligenter inspexerit? Recogita, ò homo, vt humilieris, originem tuam. Intellige vnde venis, & erubesce, aduerte ex quo conciperis, & humiliare. Nam in putredine conciperis, in sordibus generaris, in latebris confoueris, & in doloribus parturiris. Formatus es nempe, ò homo, de puluere, de luto, de cinere (quodque vilius est) de spurcissimo atque fœtidissimo sanguine, in pruritu carnis, in feruore libidinis, in fœtore luxuriæ, & (quod deterius est) in labe peccati, in obligatione delicti. Primā vocem plorando emittis, vtpote vallem plorationis ingressus. Sed & hoc considerare non negligas, quod singula quæque nascentia propria quędam habent munimenta, quibus naturam suā ab incommodis defendunt. Cortex ambit arborem, penna tegit volucrem, piscem squamma operit, lana ouem induit, pellis iumenta & feras vestit, concha testudinem excipit, solus homo inermis nascitur & nudus, vt eo ad humilitatem fiat promor, quo se cæteris rebus in ipso suæ natiuitatis primordio intuetur abiectior. Qualis verò sit hominis progressus, dum viuit, facile (si consideretur) agnoscitur: Tantis nanque malis vita ipsius repleta est, vt comparatione eius mors remediū putetur esse, non pœna. Hanc enim humores tumidant, dolores extenuant, ardores desiccant, insaniæ morbidant, escæ inflant, ieiunia macerant, ioci dissoluunt, tristitia consumit, solicitudo coarctat, securitas hebetat, diuitiæ iactant, paupertas deijcit, iuuentus extollit, senectus incuruat, infirmitas frangit, & post hæc omnia mors interimit, vniuersis gaudijs finem imponit, ita vt cùm esse desierint, nec fuisse putentur. Quo autē fine claudatur hominis caro, insinuant ipsa sepulchra ossibus plena, fœtoribus intolerabilia, vermibus referta. Nam post hominem vermis de ea generatur, post vermem fætor & horror exhalat. Sicque in non hominem vertitur omnis homo. Igitur ò seculi amatores, ò carnis concupiscentiarum fautores, Quum fex, cùm limus, cùm res vilissima simus, vnde superbimus? Quare corporis nostri miseriā non consideramus. O mira fatuitas, ò stupenda cęcitas, ò dedignanda vanitas cordis nostri, cuius ceruicosos motus omnino domare nō potest humilitatis tanta materia, quin adhuc superbiat puluis & cinis. Ex parte autem animæ plurimum humiliamur, si culpæ grauitatē diligēter intuemur. Diabolo nanque vtcunque peiores sumus, cùm peccamus, quoniam diabolus nulla præcedentis peccati vindicta superbiens peccauit, nos autem

Sap. 7.

visa eius pœna contemnentes ad peccatum properauimus. Ille in innocentia constitutus, nos restituti, ille perstitit in malitia Deo reprobāte, nos Deo reuocante, ille induratur ad puniētem, nos ad blandientem, & si contra Deum omnes, ille cōtra non requirentem se, nos contra morientem pro nobis. Sed quid mirum, si humiliamur in statu culpæ talia considerantes, cùm etiam non mediocriter humiliemur in statu gratiæ infirmitatē animæ intelligentes? Nonne se per humilitatem deiiciet homo, si solerter conspiciet in se negligētiam proficiendi, difficultatem standi, facilitatem cadendi, laborem resurgendi, & debilitatem vitia vincendi? Hæc sunt nempe, ô homo, in quibus gloriari potes, si tamen hæc gloriam merentur. Age ergo pœnitentiam in cinere & fauilla, & pro tua elatione gemitus compūctionis emitte. Dic ad Dominum humili voce, & vera confessione. Humiliatus sum vsquequaque Domine, viuifica me secundum verbum tuum. Consideratio etiā propriorum defectuum causat humilitatem. Propterea sancti viri, vt humilitatis in se pariant & nutriant virtutem, quum quæ iā mirabiliter faciūt, ante mentis oculos student reuocare, quod nondum agere queunt, vt dum ex vna parte considerāt infirmitatem suam, ex ea parte, qua perfectus est eorum animus, nō se extollant. Vnde qui plenissimè per sui cognitionem ad humilitatem tendere nititur, talis nimirum debet conspicere, qualis non est, quatenus ex bonorum forma metiatur, quantum ipse deserto bono deformis sit. Lucem enim debet intueri, qui vult de tenebris iudicare. Lumen nanque propriȩ intelligentiæ virtutem generat humilitatis. Ideo quanto quis maioris gratiam intelligentiæ percipit, tanto amplius reprehensibilē se esse cognoscit. Respectus quoque meliorum acquisitio est humilitatis. Si enim incentiuum elationis est intuitio deterioris, nemo dubitet, quin in cautela humilitatis est consideratio melioris. Nam ad humilitatis gloriam ille citò festinat, qui aliorum bona subtiliter pensat, quia dum ea, quæ sunt fæliciter facta foris ab aliis aduertit, eum qui de singularitate victus erumpere nititur, superbiæ tumorem premit. Cogitatio insuper mortis & corporis resolutionis virtutem in nobis gignit humilitatis. Necessario nanque timor & consideratio futuræ mortis mentem cōcutit, & quasi eleuans omnes carnis motus & superbiȩ, ligno crucis affigit. Considera ergo frequenter, ô homo, te iam mortuum, quem scis te de necessitate moriturum. Dispice qualiter oculi vertentur in capite, venæ rumpentur in corpore, & cor scindetur dolore. Talis exercitatio cogitationis fomitem magnum parit humilitatis. O bona mortis consideratio, quis quanta per te acquirantur emolumenta, valet intelligere? quis potest capere? quis propalare? Plura profectò de te eueniūt commoda. Nam vtilis est tui memoratio ad fugādum vitiorum exercitum, & fugiendos peccatorum laqueos. Qui enim vigilanter animaduerterit, qualis erit in morte, erit semper pauidus in opinione, ac inde in oculis suis quasi non viuit, vnde veraciter in oculis sui conditoris viuit. Nil quod transeat, appetit, cunctis vitæ præsentis desideriis contradicit, & penè mortuum se considerat, qui moriturum se minimè ignorat. Perfecta nanque vita est mortis recordatio, quam dum iusti sedula mente pertractant, culparum laqueos valenter euadunt. Facilè relinquere mundum facit mortis memoria. Nihil enim tam proficit ad contemptū omnium rerum, quàm frequens cogitatio mortis. Quotidie nanque morimur, quotidie diminuitur aliqua pars vitæ, & tunc quoque decrescimus, quum vita crescit. Infantiam amittimus, deinde pueritiam, postea adolescentiam vsque ad extremum. Quicquid transit temporis perit, & ipsum, quem agimus, diem cum morte diuidimus. Non ergo laboriosum est relinquere, quod teneri nō potest, imò quod singulis amittimus horis. Consideretur vitæ terminus, & non erit in hoc mūdo, quod ametur. Solicitum quoque exhibet hominem ipsa mortis cogitatio. Congruè vnusquisque diem nouissimum formidare debet, & suum vltimum diem assiduè meditari (quia nullus scit, qua hora veniat) ne quum venerit, fortè imparatum reperiat. Nam ad hoc cōditor noster latere nos voluit finem nostrum, diemque nostrȩ mortis esse incognitum, vt dum semper ignoratur, semper proximus esse credatur, & tanto quisque sit feruentior in operatione, quāto incertior est vocatione. Propterea omnis dies velut vltimus ordinandus est, quia qualem inuenerit vnūquenque suus nouissimus dies, cùm de hoc seculo egredietur, talis in die nouissimo iudicatur. A mortis pauore efficaciter liberat mortis recordatio. Nullus nanque nostrum scit, quàm prope nos vitæ versetur terminus. Sic itaque mentem ordinemus, tanquam si mori oporteat. Venientem nemo hilaris mortem suscipit, nisi qui se ad illā diu composuerit. Sed hoc mirum, quod nemo tā imperitus est, vt nesciat sibi quandoque moriendū, tamen cùm propè accesserit, tergiuersatur, tremit & plorat. Quid autem fles miser? quare trepidas? cur exire dubitas? Omnes hac necessitate ducuntur, eo ibis, quo omnia eunt, ad hanc legem natus es, hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc maioribus, hoc & omnibus ante te, sed nec ambiguus sis quia etiam hoc cunctis post te. Quantus te populus moriturum sequetur? quantus comitabitur? Fortior (vt opinor) esses, si multi tecum morerētur. Sed multa milia hominum hoc ipso momento, quo tu mori dubitas, animam variis generibus emittunt. Nil (fateor) melius æterna lex fecit quàm quod vnum introitum dedit ad vitam, exitus multos. Sed neque ipsa natura quicquam breuitate vitæ contulit præstantius, tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata mors est, vt nullum frequentius sit votum. Faten-

Psal. 118.

rendum igitur est mortem munus necessarium esse naturæ iam corruptæ, quæ non est fugienda, sed potius amplectẽda, vt fiat voluntarium, quod futurum est necessarium. Offerendum itaque est pro munere, quod Deo tenemur reddere. Quẽadmodum ex ijs, quæ memoratæ sunt, considerationibus acquiritur humilitatis virtus, ita etiam exercitatione horum, qui sequuntur, actuum nutritur, & crescit. Aptissimè nanque hanc virtutẽ accendit contumeliarum sustinentia. Multi homines culpam suam confitentur, & humiles non sunt. Nam plerique existunt, qui se arguente nullo peccatores esse confitentur, quum verò de culpa sua fuerint fortasse correpti, patrocinium defensionis quærunt, ne peccatores esse videantur. Indicia autem verę humilitatis sunt, vt sicut vnusquisque peccatorem se dicit, ita id de se dicenti alteri non contradicat. Et indicium superbię certum est, vt quod fateri quisque de se sua spõte dignatur, hoc sibi dici ab alijs dedignatur. Humiliũ quoque familiaritas humilitatẽ parit. Qui enim communicauerit humili (sicut scriptura testatur) induet humilitatem. Nulla nanque res magis animos inducit honestos, & proteruiæ inclinatos reuocat ad humilitatem, quàm humilium virorũ cõuersatio, quia necesse est, vt talis efficiatur homo quales sunt, cum quibus conuersatur. Exercitium etiam humile creat humilitatem. Humiliatio via est ad humilitatem, sicut patiẽtia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si ergo virtutem appetimus humilitatis, viam non refugiamus humiliationis. Sicut sine gradibus non scanditur ad summitatem, ita absque humili exercitio nõ peruenitur ad humilitatem. Habitus quoque vilis humilitatem parturit. Ornatus quippe vestium priuationis virtutis humilitatis indicium est. Nemo enim preciosa vestimenta quærit, nisi ad inanem gloriam. Propterea humilitatis amator, vestis tibi pura & vilis circundetur, nõ ad pulchritudinem, sed propter necessarium tegumentum, ne dum à te foris exquisitus concupitur ornatus, intus humilitatis amittatur amictus.

Eccle. 3.

Quibus indiciis potest cognosci, vtrum quis possideat humilitatem. Cap. V.

Omnium rerum (si bene obseruentur) indicia certa sunt, & argumentum morũ ex minimis potest cognosci. Sicut impudicum & lasciuum incessus ostendunt, & flexus oculorum improbum & insanũ, sic ex ijs, quę sequuntur, humilitatis cultor deprehẽditur. Primũ humilitatis indicium est fuga altitudinis & dignitatis. Considerat autem humilis, quod quãto quisque in superiori constitutus est loco, tãto in maiori versatur periculo, & quanto splendoris honore celsior quisque est, tanto (si delinquat) peccator maior est. Fuerunt nanque non pauci, qui in humili constituti gradu seipsos optimè nouerunt gubernare, in laboribus, in vigilijs, in abstinentijs, qui quandiu licuit ipsis esse priuatis, & nihil aliud curare, quàm propria humiles erant, & Deo placebant, atque inde non modica philosophiæ incremẽta rapiebant, at vbi fastigium dignitatis assecuti fuere, & in publico prodierunt, ac multorum imperitias emendare necesse fuit, aliqui inter exordia tantum sufferre pondus nõ potuerunt officij, & se subtraxerunt; qui verò tolerare coacti sunt perdentes conscientiam & humilitatem priorem, sibi intulerunt magna dispẽdia, & nihil alijs profuerunt. Hæc intelligentes humiles omnem dignitatis altitudinem abhorrent, ne disperdãt in pelago, quod magno cum labore in portu adepti sunt. Amor quoque propriæ vilitatis humilitatis insigne est testimonium. Verus enim humilis vilis vult prædicari, non humilis reputari, gaudet contemptu sui, laudesque contẽnit, tantoque in conspectu Domini fit preciosior, quanto pro amore ipsius est in oculis suis despectior. Sed valde humilium est sic ostenso opere autoris gloriam quærere, vt de illa laude nesciant priuata exultatione gaudere. Aliorum acquiescere consilio præcipuum est humilitatis signũ. Vera nanque discretio, non nisi vera humilitate acquiritur. Cuius humilitatis habetur probatio prima, si non solum vniuersa, quæ agenda sunt, sed etiam quæ cogitantur, reseruantur seniorũ examini, vt nihil quis suo iudicio credens illorũ per omnia diffinitionibus acquiescat, & quid bonum vel malum debeat iudicare, illorum traditione cognoscat. Re enim vera consilium seniorum ex apertis obscura æstimat, ex paruis magna, ex proximis remota, ex partibus totum. Scit enim quid, quando aggredi debeat, & citò singula & distinctè videt. Reddit quoque hominem humilem, & fatetur, iniuriarum patientia. Qui enim gloriã nõ quærit, iniurias non sentit, nec veretur confundi in præsentia hominum, qui solum gloriam quęrit apud Deum. Sed nescio quis nostrum hoc humilitatis genus possit implere, vt laceretur opprobris fama nostra, & exultemus in Domino. Eleganter itaque legitur in quodã volumine, Si nõ quæras gloriam, non dolebis, si inglorius fueris, quod si gloriam cupis, gloriam respue, & ex humilitate eris omnium gloriosissimus. Secretum etiam diligere est humilitatis indicium. Non enim parcit sibi arrogans, non superbus, non cupidus inanis gloriæ, mentiturque de se. Verè autem humilis parcit animæ suæ, qui ne putetur, quod non est, quãtum in se est, vult nesciri, quod est. Postremò libenter obedire certum est humilitatis signum, quod exemplo Christi magis quàm autoritatibus probari potest, de quo Apostolus, Semetipsũ exinaniuit formã serui accipiens, factus obediens vsque ad mortem. Sed etiam matri subdi per obedientiam non est dedignatus ad nostri instructionem, & nostræ superbiæ confusionẽ, qui frequenter renuimus subijci illis, & superioribus. Disce ergo, ò homo, disce terra tuedi, disce populis obtem-

Philip. 2.

obtemperare, erubescere superbe cinis. Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominib. subiicit, & tu dominari gestiens hominibus tuo te pręponis autori? O exemplum singulare, o medicinam omnibus consulentem, omnia tumentia comprimentem, omnia tabescentia reficientem, omnia superflua resecantem, omnia deprauata corrigentem. Hanc omnes imitemur, quicunque humilitatem adipisci desideramus.

De quadruplici specie virtutis humilitatis. Cap. VI.

QVemadmodum ex contrarijs elucescũt contraria, ita ex diuersimoda virtutum specie facilè deprehenditur ipsarũ decor, atq; simulatio. Quare vt perspicaciter hæc in humilitatis virtute capiantur, subnectendę sunt distinctè ipsius virtutis species, quatenus veram à ficta valeat lector discernere humilitatem. Est.n. humilitas ficta, de qua sic legitur, Est qui nequiter se humiliat, & ipsius interiora plena sunt dolo. Quidam.n. honores fugiũt, vt honoribus fruantur, fingunt subesse, vt possint præesse. Hi tales statim, vt promoti sunt ad dignitatem, in superbiam extolluntur, & in iactantiam effrænantur. Non curant prodesse, sed gloriantur præesse, priores dedignantur, amicos & notos cõtemnũt, sibi pares despiciunt, antiquos deridẽt, vultum auertunt, ceruicem erigunt, fastum ostẽdunt, grandia loquuntur, sublimia meditantur, subesse non patiuntur, & omnibus volunt antepon i, quibus dignitate præeunt. Est & alia humilitas infirma, quæ ex tentationis impulsu, aut dispẽsatione lapsus generatur. Sæpe nanque pia conditoris dispensatione agitur, vt de se confidens anima dispensatoria tentatione pulsetur, vnde infirmata, quid sit inueniat, & præsumptionis fastum propriæ deponat. Fatẽdum igitur est superbis vtile esse cadere in aliquod apertũ & manifestũ peccatum, vnde per humiliantem infirmitatẽ sibi displiceant, qui antea sibi placebant, dum starent. Salubrius.n. Petrus se infirmum conspiciens, humiliauit se, quando fleuit, quã sibi applausit, quãdo præsumpsit. Hoc protestatur Psalmus, dicens: Imple facies eorum ignominia, & quærent te domine. Oportet nanq; humiliter sentire desse nitẽtem ad superiora & altiora, ne dum supra se attollitur, cadat ad se, nisi in se firmiter per verã humilitatem fuerit solidatus. Et quia nisi humilitatis merito maxima minimè obtinentur, propterea qui prouehendus est, correptione humiliatus, humilitatem meretur. Tu igitur, o homo, cùm te per tentationes humiliari videris, habeto id bonum signum omnino gratiæ approp.nquantis. Nam sicut ante ruinam exaltatur cor, ita ante exaltationem humiliatur. Hoc testantur eloquia diuina, cùm dicunt. Deus superbis resistit: humilibus autem dat gratiam. Est quoque humilitas vera, & hæc est duplex. Nam alia est humilitas, quam parit veritas nobis, & non habet calorem; alia est humilitas, quam charitas inflammat, & informat. Hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit. In eo, qui grauiter peccauit, & si amanda non est, admiranda tamen est. Si quis autem innocentiam retineat, & nihilominus humilitatem iungat, hic nempe geminum cenlendus est possidere decorem. Est etiam humilitas sufficiens & abundans, quæ tres habet gradus. Primus est subdere se maiori, & non se æquali pręponere. Secundus est subsedere se æquali, & non se præferre minori. Tertius est, subdere se minori: & hæc est perfectio omnis humilitatis & iustitiæ. Est enim quædam humilitas, quæ primo gradui ascribitur, arcta & angusta valde, ita vt quam citò ab ipsa pedem verteris, in peccatum cadis. Hæc non patitur quenquam alicui se præponere, nec æquare præposito, sed eidem in omnibus ex corde obtemperare. Est alia humilitas secundi gradus latior & amplior, videlicet, non se pari æquare, nec minori præponere. Hæc nanque vetat superbum esse apud socios, vetat auarum esse, verbis, rebus, affectibus, communem se, ręlicemque omnibus præstat. Nullum malum alienum putat: bonum autem suum ideo maximè, quod alicuius bonum futurum est, amat. Qui talis est, nulli onerosus, officiosus cunctis est: neminem lædit, superiorem reueretur, æquali famulatur, ac minori se toto amabilem prębet affectu. Quisquis itaq; huius secundi gradus cupit tenere fastigia, humilitatis ima sectetur. Si vult fratrem æqualem præuenire regnando, prius illum præueniat obsequendo. Vincat eum officijs, vt possit vincere sanctitate. Postremò sicut summa & intolerabilis superbia est superiori se præponere, sic inferiori se subdere plena, perfectaque humilitas est, quæ dignitatem gradus tertij sortitur. Hęc nẽpe humilitas vnicuique ius suum reddit, non surripit honorẽ Deo, nec sibi attribuit alienum, sed dat Deo laudem, proximo famulatum, & retinet sibi vtilitatem: nullum diiudicat, nemini se præfert vel comparat, sed minorem omnibus se arbitratur, & locum nouissimum sibi eligit & optat. Huius summi gradus exemplum præbuit nobis saluator, cũ coram peccatoribus, et inter peccatores baptizari voluit, et peccator apparere hominibus. Hanc perfectionem insinuauit Dauid, quum aliquando est illi maledictum à seruo: at ille nequaquã sensit iniuriam, quia præsensit gratiam. Quid mihi, ait, et vobis filij Saruiæ? O vere hominem secundum cor Dei, qui potius vlciscentem dominum humiliter timuit, quàm exprobranti seruo mali quicquam inferendum putauit. Sæuiebat lingua maledica, et ille intendebat, quid ageret Deus. Vox maledicentis in auribus, et animus inclinabat se ad benedictionem. Et quoniam se deiecit, erectus est: subijciebat se omnibus, et omnibus excellior est effectus. Si huius Prophetæ appetimus dignitatem, toto annixu, animo prompto, lætoque affectu illius sequamur humilitatem.

Psal. 82. Iac. 4. 2. Reg. 16.

De gradibus humilitatis, atque ipsius virtutis perfectione. Cap. VII.

AMœnitate florum decorantur arua, fulget vniuersitas diuersitate creaturarũ, commendabilis est firmamenti celsitudo rutilatione stellarum, præconio dignus efficitur animus exercitatione virtutum, sed & virtutis laus ex graduum distinctione percipitur. Vnde vt facilius fastigium & perfectio humilitatis, de qua præsens loquitur tractatus, à legentibus comprobetur, congruè in hoc vltimo capitulo disserendi sunt ipsius gradus: quatenus tantò laude dignior appareat, quantò eius ascēsus videbitur sublimior: & eo lector efficiatur ad ipsam capessendam alacrior, quò clarius perspexerit, quòd ex ademptione eius æternæ retributioni fiat præ cunctis propinquior. Sciendum igitur, quòd sex sunt gradus, per quos anima ascendens, attingit ad humilitatis perfectionem. Primus enim gradus est, se peccatorem, vel contemptibilem esse agnoscere. Cùm nanque mens ex infusione gratiæ cœlestis irradiari cœperit & iustificari, tunc reuelantur, quæ prius fœda latebant: tunc animi deformitas, peccandi pronitas, casus frequentia, omniumque vitiorum fomites deteguntur. Et ex hoc lumine conuincitur mens cognoscere infirmitatem suam, & horrere per gratiam, quod ante ignorabat in culpa. Nec potest se non intelligere peccatricem esse, quando in se, & contra se tot videt deformia apparere delicta. Hoc totum fit ex illustratione superuenientis & illustrātis gratiæ: quia (teste Paulo) omne, quod arguitur, à lumine manifestatur. Postquam autem anima ex memorato cœperit repleri lumine, tunc sagacius perlustrans cordis sui latebras ad secundum humilitatis ascendit gradum, in quo anima affectualiter sentit de se vilia, & se peccatricem comprobat, quod totum prius superficietenus ex dono gratiæ intellexerat. Intuetur quantus sit, qui offensus est, quoties, qualiter, & quis sit, qui deliquit. Quæ omnia cùm grauent peccatum, & innumerabilium se mole oppressum videat delictorum, formidare incipit, facinorosum se corā Deo clamat, pectus tundit, lacrymas fundit, nec diuinam desinit implorare clementiam, tātò affectuo sius, quantò verius vulnerum suorum detegit fęditatem. At vbi anima per compunctionis gemitus, & lacrymarum inundationem terserit priorũ sordes vitiorum, nihil aliud restat, quàm vt ipsamet vel per confessionis sacramentum, seu per peccati odium alijs referet, quod sibi soli est notum, quatenus ex hoc capiat plenam de præteritis facinoribus indulgentiam, pronuncians cum Propheta: Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu (domine) remisisti impietatem peccati mei, propter quam propalationem meretur transcendere ad tertium humilitatis gradum: ad quē quicunq; peruenit, alijs narrat contra se, quid sibi de se reuelatū est. Beatus plane, qui saluberrima cōpunctione perfusus alijs nō veretur dicere, quod intus latet in corde. Talis nanq; cōfessio meretur veniā, delet culpā, acquirit gratiā, & nutrit humilitatē. Quum aūt sint nōnulli, qui se peccatores esse cognoscūt, & alijs voce propria confitentur, non tamen ita volunt credi de se, certum est, q̄ tales necdum attigerunt ad quartū humilitatis gradum. Nam ijs, qui ad illum peruenerunt, hoc est proprium (scilicet) malum, quod de se ipsis sentiunt hoc ēt velle, vt ab omnibus credatur. Nec hoc mirū est. Qui. n. volunt, vt aliud homines de se sentiant, quàm quod est veritas, vtiq; se veritatis aduersarios ostendunt. Sed non sic verus humilis, non amat latebras, non se excusat, non cupit viuere in cordib. hominū, nec mortalium fauores exquirit. Quin potius contra se odium concipiens, & suū detestās scelus, & voce propria ipsum manifestat, & hoc ab alijs credi toto affectu desiderat. Nō vult extra se in laudib. transitorijs gaudere, cùm conspiciat se in squalorib. vitiorum turpiter iacere. Qui autem huiuscemodi est tactus compunctione sancta, et accēsus amore humilitatis, non hoc gradu contentus est. Nam quemadmodum qui corporis languorem perpessus est, non planè de febriū, aut dolorum cessatione quietatur, nisi ēt pristinam recipiat valetudinem, et amissam naturæ resumat virtutem: sic neq; qui vitiorum tabe pollutus exutit, gaudere potest sola abstinentia priorum peccatorum, si non eidem à domino cōcedatur quoq; palma virtutum. Quapropter humilitatis amator, quum in quarto ipsius virtutis gradu se iam esse deprehenderit: ignitus sancti face amoris ad quintum euolare molitur. Erigit nanque se contra se: proprium affectuosè agnoscit facinus, alijs conteri non erubescit: affectatq; vt ab omnib. credatur esse miserrimus: & vt in ore hominū extinctus sit, desiderat, vt à cunctis dicantur errata sua. Nā hic est terminus quinti gradus humilitatis: vnde qui illū possidet de se (vt patet) vult ab vniuersis dici, quicquid in se deprehenderit vitiosum. Talis mūdū spernit, fauores calcat, carnē macerat, carnalia desideria extinguit, & in hoc mundo solo corpore retinetur. Restat igitur, vt toto conamine, & magnitudine desiderij exultet in opprobrijs et contumeliis, quisquis anhelat ad perfectionē huius virtutis, quæ sexti gradus obtinet principatū. Ipsius est. n. propriū gaudere in derisionibus, in infamiis, et ab omnib. contēptibilis reputari. Proponit sibi Saluatoris exēplum, sanctorum vitam meditatur, et virtutū altitudinē rimari non desinit. His etenim vrgetur stimulis, talib. inflammatur lāpadibus, se pro posse deijcit, et cūcta, pro quibus cōmendabilis videri possit, abhorret. Quū irridetur, gaudet: quum despicitur, exultat: quādo persecutionē patitur, securus est. Si maledicitur, ecōtrariò benedicit. Quicquid applaudit, fugit: oē quod abiectū est, gratāter suscipit, et vene[illegible]: et quū nihil sit foris, quod appetat, aut timeat, pleno

Ephe. 5.

Psal. 31.

no intus humilitatis lumine & ardore charitatis cœlestem gloriam præstolatur. Illud sæpe animo reuoluit, quod pius Saluator protulit, dicens: Beati eritis, quum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me, gaudete, & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Hucusque cursus, & hæc est humilium meta, atque perfectionis indicium infatigabiliter sitire opprobria, scrutari iniuriarum causas sine causa, nec non esurire per omnia Christi cõuitia ita vt veraciter valeat dicere: Absit mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Ascensus in descensione, sublimis in humilitatis decore. Quæ virtus in fructibus ligni huius vitæ sortitur vndecimum gradum, in conspectu verò cęlestis regis altum meritum, & honorabile fastigium sortitur. Hanc quicunque dilexerit, quæsierit, inuenerit, & infatigabiliter tenuerit, in æternum perire nequibit: quin potius cũ humillimo cęlorum rege domino Iesu regnabit per secula, cumq; angelorum choris in cęlestib. mansionibus, vbi pro opprobrijs gloriam, pro contumelijs dignitatem, pro persecutionib. supernam ciuitatem, & pro sui abiectione consequetur beatitudinis perpetuam fruitionem, atq; pro sui condemnatione gaudijs replebitur infinitis. Et hoc ab ipso Deo, qui est benedictus in secula.

Mat. 5. Galat. 6.

DE VIRTVTE ORATIONIS, ATQVE de ipsius diffinitionibus, Quæ virtus plurima veneratione ex sui prærogatiua digna habenda est. Tenet autem hęc in fructibus ligni vitę duodecimum gradum. Cap. I.

Psal. 54.

QVis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Aestuantis animę, & ad contemplationem, decoremque orationis ascendere affectantis verba sunt hæc. Nec ab re tanto id exposcit desiderio: quippè cùm se aspiciat carne circũdatam, carnis voluptatibus oppugnatam, ac multis modis præsentis peregrinationis anfractibus collisam. In his nanque se versans, nec internæ dulcedine pacis, nec superni fulgore luminis repleri atque irradiari se intelligens, toto nixu, & omni, qua valet, virtute contendit iugum à se excutere temporalium actionum, quatenus expeditis gressibus, ac celeri volatu ad cęlestium contẽplationem secretorum valeat properare. Retundi autem sentit se, quoties relicto quietis portu ad lata huius procellosi seculi negocia egreditur: proptereà tanto studio ad se redire compellitur: nec breui temporis interuallo sui dulcedinem ocij interrumpi (quantum est in se) patitur: tanto tenacius, quanto vberius in virentibus contẽplationis pascuis inebriatur. Hoc nimirum, hoc persenserat sponsa fidelis in canticorum canticis, cùm tam sedulò, tamque suaui allocutione nunc sororis, interdum columbæ, aliquando speciosæ nomine vocitaretur à sponso: vt ei aperiret, secũque exiret: aut pro subleuanda inopia pauperum seu pro spirituali profectu delinquentium vocanti excusationis verba proferret, & diceret: Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Sagaciter nanque se prouocanti pandit suæ quietis profectum, nec non & actionis defectum: vt hæc audiens sponsus volentibus infestare deuotionem contemplantis imperet, dicens: Adiuro vos filiæ Hierusalem, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Tunc sedet securius, tunc dulcius iocundatur: funditus extinguit in se exteriorum solicitudines, affectionibusque temporalium se exuit, atque sanctæ compunctionis ardore omnem humanæ conuersationis maculam à corde abstergit: ita vt sic libera, sic dealbata & munda possit fęliciter introire in thalamũ sponsi, in amplexus dilecti: nec inde discedere, donec tota caritate perfusa, delectatione repleta, lumine irradiata possit veraciter confiteri. Viuo ego: iam non ego, viuit autem in me Christus. Tales enim si aut diuina dispensatione, siue pigra exercitatione, vel forsan proximi dilectione elongentur à solita & interna delectatione solẽt rememorare præteritorum: recogitare quàm suauiter, & dulciter inhærebant sponso, & vacabant Deo, atque per assiduam meditationem quã delectabiliter cęlestib. pascebantur. Quib. considerationib. conuertunt se ad dominum: & omni, quo queunt, desiderio flagitant auxilium. Interdũ verò non sustinentes cordis sui teporem ex recordatione donorum præteritorum, & absentia spõsi, quem totis præcordijs diligunt, se conuertunt ad suffragia sanctorum, angelorumq; ipsos interpellando, & orando, quatenus suis precibus impetrent ad pristinum eos restitui charitatis affectũ: sicq; gemebundo cordis affectu, voto pij amoris ingeminant, & dicunt. O quis dabit nobis pennas sicut columbæ? Vtiq; si hoc merebimur, volabimus per orationum frequentiã, & requiescemus in plenitudine summi boni per contemplationis studia. His nanq; exercitijs erigemur de imis ad summa, vnde cecidimus euolando. Huiusmodi exhortationib. cuncti, qui vel deliquerunt, siue tẽporaliũ curis se immerserunt, aut quietis cupiunt tenere portum, se prouocare non desinant: sed præ omnib. adimplere desudent, qui vitam solitariam elegerunt, ac soli Deo vacare decreuerunt: Cùm. n. omnia & seculi & carnis oblectamenta repudiauerint, si non per internam delectationẽ mentem saginauerint: necesse est, vt langueãt ab arrepto proposito, & solo corpore militent. Saluatori: cum reuera ipsorum statui congruat in spiritu ambulare, spiritualia intelligere, et spirituali quadã anhelatione Deũ et futura gaudia sitire. Quis verò attinget hæc absq; orationis exercitio, et contẽplationis dono? Munera nẽpe ista sunt

Cant. 5. Cant. 2. Galat. 2.

verè quiescētium, & ad Deum ignito amoris desiderio per orationis studia currentium. Nam sic à diffinientibus describitur oratio: Oratio est mētis conuersio in Deum per pium & humilem affectum: vel, Oratio est ascensus intellectus in Deum, siue Oratio est ostensio voluntatis nostrę ei, à quo impetrare speramus id, quod desideramus; aut Oratio est piæ mentis ad Deum conuersio fide, spe, charitate subnixa. De qua virtute in consequentibus latius dicetur: deinde pauca de contemplationis dono subinferentur: quatenus cognita eius eximia dignitate, accendatur lector sagax ad illius studia non segniter vel superficialiter, sed ardenter, humiliterque. Tales enim ipsa sancta cupit habere cultores.

Qualibus effectibus eluceat virtus sanctæ orationis. Cap. II.

VEluti ex sonora vocum dulcedine psalterij, vel organi docta agnoscitur artificis manus: & ex verborum ordinata prolatione doctoris patet facundia: sic ex effectibus varijs orationis, illius percipitur excellentia. Magna enim cùm sit virtus, sublimes merito debet proferre effectus. Infirmitatem nanque hæc orationis virtus sanat: de qua sic legitur: Fili in infirmitate tua ne despicias teipsum, sed ora Deū & ipse curabit te. Quum autem ægrotaret Ezechias ad mortem, nullum adhibens medellæ remedium: conuertit se ad parietem, fleuit, orauit, & sanitati illico restitutus est. Voluit Deus ipsius exemplo cunctis vim orationis innotescere, vt dum homo morbo percutitur, discat à Deo flagitare auxilium. Omnes medici pecunijs, Deus autem noster pura oratione ad conferendam sanitatem placatur. Hæc spirituales sanat morbos. Nam hæc est potissimum remedium eius, qui vitiorum tentamentis æstuat, vt quotiescunq; quolibet tangitur vitio, toties se ad orationē vertat: quia frequens oratio vitiorum expugnationem extinguit. Et sicut aqua ignis extinguitur: ita cōcupiscentiarum vitiosarum impetus oratione superatur. Ipsa orationis virtus in corporali bello triumphat: quod euidentissimè in Mose patet. Nam quum Amalech expugnaturus esset, ascēdit in montem non armis, sed precibus pugnaturus. Extensis ad cœlum stabat manibus, deuoto orās affectu: non de terra, sed de cœlo auxilium postulans, vt quem loci diuersitas ab inimicis seiunxerat, orationis affectus bellatorem præsentem hostibus exhiberet. Fit Mose orante pugna occulta, sed manifesta victoria. Solus orabat, vt multi seruarentur: sed desinit Israel vincere Mose desinente in prece: perseuerante autem illo perseuerans victoria roboratur. Denique tandiu ista diuersitas valuit, quandiu iugis oratio defuit: vt dū diuersa populis exhiberentur, orationis nobis potentia demonstraretur. Quis.n. iustorū non orando pugnauit? Quis non hostē deprecādo deuicit? Orationib. Danielis sopiuntur flāmæ, feræ hebescunt, cadunt hostes, inimici vincuntur. De spiritualib. etiam hostib. victoriam reportat oratio. Huius rei exemplum nobis præbuit dominus Iesus: qui quū proximus passioni & in agonia positus prolixius oraret, Angelicā voluit in oratione habere præsentiam: post quam vltrò se hostibus exhibuit: quatenus debellatis qui nō apparebāt: ēt visibiles superaret aduersarios. Nam ab oratione tanquam à flagello fugiunt aduersæ potestates. Instandum tamen est in ea, dū pugnant cōtra nos. Non ipsorum hostium turba, non debellantium forma, nō quasi fulgens vitrea terreat armatura. Donabit certantib. victoriam, qui orādi dedit audaciam: quod testatur Dauid, dicens: Benedictus Deus, qui non amouit orationē meam, & misericordiam suam à me. Deniq; orationis virtus hominem illuminat. Nam & oratione melius soluuntur dubia, quàm inquisitione alia: citiusq; panduntur secreta precibus, quàm studio. Orāti .n. Danieli aperiuntur mysteria, fiunt reuelationes: & quod seculi sapiētib. erat clausum, illi per orationem efficitur manifestum. Ipsa quoque ad tranquillitatem adducit: vnde Iob: Si diluculo surrexeris ad Deum, & omnipotētē fueris deprecatus, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet tabernaculum tuum. Sed ēt quoties impugnationibus, aut laborib. agitaris, ô homo, propera ad orationis suffragium, iusta precibus, ora gemitibus, & lacrymis deprecare: quia si magno in oratione te exhibueris studio, amissam recuperabis gratiā, atq; exuberanti tranquillitate ex illa repletus abibis: nec alibi quàm in oratione quæras eam, quin potius quando ira animum tuum turbat, mentē enormat, tranquillitatem fugat: ascende in præsidium, ad altitudinem orationis confuge, ibiq; ab infestationib. securus lata tranquillitate frueris. Hæc Deum mitigat, & velut quoddam scutum ab ira Dei protegit. Nam oratio posita est, per quam ira Dei suspenditur, vindicta differtur, venia procuratur, pęna refugitur, & præmiorum largitas impetratur, cum Deo loquitur, cum iudice fabulatur: præsentem sibi facit, quem ante præ cōfusione mentis videre non poterat: atque ad penetralia iudicis adducit, & nullus in ea respuitur, nisi qui in ipsa tepidus inuenitur. Quid multis immorandum est? Nam oratio est animę sanctæ subsidium, angelo bono solatium, diabolo suppliciū, Deo gratum obsequium, vitiorum extinctio, virtutum mater, huius peregrinationis solatium, animæ speculum, cōscientiæ robur, cognitionis via, confidentiæ nutrix, charitatis incentiuum, laborum solatium, compunctionis causa, cœli porta, cogitationum malarum interemptrix, coadunatio dispersionis mentis, ignitarum affectionum receptaculum, angelorum imitatrix, & omnium spiritualium bonorum interuentrix optima: quā qui perseueranter tenuerit, perire nequibit.

Eccl. 38. Esai. 38. Exo. 17. Dan. 13. & 7. Psal. 65. Iob 8.

Qales

Quales esse debent, qui in oratione Deo vacare volunt: & de duplici præparatione ad orationem. Cap. III.

Accedere volētes coram terreno rege, prius debēt se ita disponere, vt nil aut habitu, aut verbo incōpositū sit, quod principis animo displiceat: multo magis id perficere debent cupientes astare ante hominum, & angelorum regem. Quare vt orationi vacare volentes non ignorent, quales esse debeant, nunc quomodo se ante illam præparent, congruenter differendum est. Sciendum igitur est, quod duplex est ad orationem præparatio, scilicet remota & propinqua. Præparatio nanque remota, est orantis vita laudabilis. Multum enim iuuat orationis puritatem, si in omni loco, actu & tempore, nos ab operibus temperemus illicitis, & diuinis obediamus præceptis: si semper ab ociosis sermocinationibus auditum pariter castigemus, & linguam. Quæcunque enim sæpius agere, loqui, vel audire consueuimus, necesse est frequenter ad animum quasi solitam, propriamque recurrāt ad sedem: quia sicut volutabra sues palustria, columbæ limpida solent visere fluenta, ita cogitationes impuræ mentem perturbant: & vita laudabilis animam purgat, & sanctificat: atque orantis precem efficit acceptabilem. Sed non est mirum si nos peccatores postulātes tardè à domino exaudimur: qui præcipientem dominum vix, aut in nullo audimus. Non enim possumus habere precum certā fiduciam, qui adhuc in præceptis Dei pigritamus. Quia quos peccandi recordatio delectat, quod in oratione interpellant, adipisci non merentur. Nam hoc exigit iustitiæ regula, vt non valeat impetrare homo peccator ab illo bonum, quod flagitat: cuius legi non obedit. Viuat igitur secundum Dei mandata, quisquis ambit recipere, quod concupiscit obtinere. Ad propinquam verò præparationem pertinet, vt animus ab exterioribus ad interiora reuocetur. De hoc admonet dominus, dicens: Tu autem, quum oraueris, intra in cubiculum tuum: & clauso ostio, ora patrem tuum. Ante nanque orationem purgandus est animus: atque temporalium rerum cogitationibus restringendus: vt pu[r]a acie verè, & simpliciter ad spiritualia dirigatur: quia longè adhuc est à Deo, qui in oratione cogitationibus seculi fuerit occupatus. Propterea electorum mentes, si quas in se præsentis vitæ cogitationes inueniūt pœnitentiæ ardore consumunt, nec cogitationes suas extra se dilatari permittunt: sed eo se districtius in seipsos colligunt, quo feruentius assistere ante Deum per orationis studium disponunt, quia reuera absque confusione Deo vacare non potest, qui extra se mente inaniter extiterit dilatatus. Ad propinquam quoque præparationē expectat consideratio sui. Vnde iugiter debemus nosmetipsos coram Deo constituere, quasi facie ad faciē, & in lumine eius prospicere, gemere, & flere debemus, quæ turpiter cōmisimus. Nec cessare fas est cōsiderare, quales facti sumus per naturam, quales per culpam, quales per gratiam: si ad orationem sine detrimento properare satagimus. Frustra nanque cordis oculum erigimus ad Deum, si nondum idonei existimus ad videndos nosipsos. Prius.n. est, vt cognoscamus inuisibilia spiritus nostri, quàm possimus habiles esse ad cognoscenda inuisibilia Dei. Quod si non valemus agnoscere nos, non præsumamus apprehendere, quæ sunt supra nos. Proprium aūt speculū, et principale ad intuendum Deum, est animus rōnalis intuens seipsum. Ad propinquam etiam præparationem congruit, vt attēdatur ad illum, cui sacrificium orationis offertur. Vacate (inquit Propheta) & videte, quia ego sum Deus. Deus vtiq; splēdor nunquam deficiens, vita non moriens, fons semper scaturiens, seminale vitæ seminarium, sapientiæ principium, initiale bonitatis initiū. Tantæ nanque excellentiæ est, tantæq; præcelsæ immensitatis, quòd implet omnia, tenet omnia, cōplectitur omnia, superexcedit omnia, sustinet omnia. Nequaquàm ex vna parte sustinet, atque ex alia superexcedit: neq; ex alia parte implet, & ex alia circumplectitur: sed circūplectendo implet, implendo circumplectitur, sustinendo superexcedit, superexcedendo sustinet, sine inquietudine superius regens: absque lassitudine interius sustinens, interius sine extenuatione penetrans, exterius sine extensione circundans. Est itaque inferior & superior sine loco: est amplus sine latitudine, est subtilis sine extenuatione: & qui per molē corporis nusquam est, per incircumscriptam substantiam suam nusquam deest. Meritò igitur vigilanter, & humiliter ei per orationem assistendū est, qui ex sui dignitate omnē supereminet creaturam. Nam tanto eidem orationis sacrificiū deuotius exhibetur, quanto sagacius qualis & quantus sit, mente conspicitur.

Matt. 6.

Psal. 45.

De impedimentis orationis, quæ faciunt illam non exaudiri a domino. Cap. IIII.

Quemadmodum qui terram colit, solerter sentes debet eradicare, vt vberiores valeat colligere fructus: ita qui concupiscit dulcedinem deuotionis in oratione gustare, summoperè studeat ipsius impedimenta declinare: quia incassum currit ad portum orationis, quisquis illi aduersantia non tota intentione refugit. Multa.n. sunt orationis impedimenta. Primò enim plurimum aduersatur eidem peccatum, de quo Esaias: Quū multiplicaueritis preces vestras, nō exaudiā: manus .n. vestræ plenæ sunt sanguine. Alibi etiā per Hieremiam dicitur: Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus te: idcirco inexorabilis es. Nam omnipotēs Deus orationem illius sæpe in tribulatione nō audit, qui illius præcepta in operatione adimplere contempsit dignū quippe est,

Esa. 1.

vt ab eius beneficijs quisque sit extraneus: cuius iussionibus non vult esse subiectus. Ideo quicunque cupit orationem suam exaudiri à Domino, prius studeat illius obedire imperijs: quia tûc cor fiduciam in oratione accipit, & non in prece repellitur, quum sibi vitæ prauitas in illa non contradicit. Præpedit etiam orationem orantis dubietas: quia reuera indignus cœlesti benedictione esse conuincitur, qui dubio quærit affectu. Indignum nanque est, vt mens dubitatione in oratione frangatur, cùm magnam exauditionis precum suarum habeat materiam. Adest in cęlo Dominus Iesus, hominum mediator, & redemptor, & frater: cui vota funduntur, & qui orat pro nobis voce, affectu & sanguine: & quam pro nobis assumpsit humanitatem, offert patri interpellatricem orationis. Nec repellere quibit fideliter orãtem, quum & ipse sit orans. Impedit quoque orationem, quia petitur, quod non petendum est. Nam fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitæ, aut pro quacunque alia causa misericorditer non exauditur. Prouidet enim Deus meliora, quàm petuntur. Sicut contingere assolet paruulis, qui Deum exorant, ne in scholis vapulent, sed non datur talis postulationis effectus, quia impedit exauditio ad profectum. Indignitas quoque eius, pro quo oratur, inexorabilem reddit orationem: sicut Hieremias dicit: Noli orare pro populo isto neq; assumas pro eis laudem: quia non exaudiam. Sancti nanque viri pro seipsis exaudiuntur: iuxta domini pollicitationem dicentis: Quicquid orantes petitis, fiet vobis: sed nõ semper pro alijs exaudiuntur: quia quum peccare non desinunt, Deo offerunt, quod pro se factã orationem repellit. Abundantia etiam malarum cogitationum plurimum, ne exaudiatur oratio, obstat. Meritò non exaudiri meretur, qui obscœnis irretitus cogitationibus non intelligit, quid oret. Propterea magno studio prauę & superfluę amputãdæ sunt cogitationes, ne fructum nostræ orationis exterminent. Nam & si funditus diuelli nequeunt à corde, quia fomitem suum habent in corde, semper tamen conterendę sunt, ne procedant ad actum. Certum enim est, quod ad peccatum, quod opere perpetratur, non perueniet quisquis incentiua vitiorum statim, vt nata fuerint, in mente iugulabit: & paruulos Babylonis allidet ad petram. Istis nanque fomitibus quasi quibusdam gradibus omne peccatum coalescit. Cogitatio enim praua delectationem parit, delectatio consensum, consensus actionem, actio cõsuetudinem, consuetudo necessitatem, necessitas mortem. Ex quo patet, quod resecta cogitationis radice cũcta peccati arbor exiccatur. Qua prostrata pura euolat ad cęlum deprecantis oratio, & à domino postulata reportat. Efficaciter ẽt oppugnat rancor irrogatæ iniuriæ, ne exaudiatur deprecantis oratio. Relinque (ait scriptura) proximo tuo nocenti tibi: & tunc deprecanti tibi

Hier. 29. Marc. 11. Eccl. 28. Mar. 11.

peccata soluentur. Et dominus in Euãgelio: Quũ statis ad orandum, dimittite siquid habetis aduersus aliquem, vt pater vester dimittat vobis peccata vestra: quod si non dimiseritis, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Itaque à nobis tota hæc res sumit exordium: vtrum oratio nostra exaudiatur, atq; quale futurum de nobis debeat esse iudicium. Ne enim vel irrationalis quisquã, aut in magno aliquo, aut exiguo delicto conqueri posset ipsum reum dominum illius sanctæ esse sentẽtiæ, quemadmodum tu ipse iudicaueris: ita & te exaudiam, teq; iudicabo. Si n. dimiseris conseruo tuo, a me quoq; eandem gratiam cõsequeris. Et certè nequaquã istud æquale est. Tu n. remittis, quum ipse remissione indigeas: Deus verò cum nullius indigeat vnquam, ignoscit. Tu cõseruo remittis, Deus seruo suo. Tu quidem mille peccatorum reus, Deus autem ab omni peccato extraneus. Et tamen sic abundantiam suæ miserationis ostendit. Quo igitur digni supplicio sumus quum tali nobis à Deo potestate donata, ipsi orationi nostræ & saluti efficimur proditores? Nihil n. tam exorabilem nostram reddit orationẽ, quã vt malignis & nos lædentib. simus placabiles. Additio similiter peccati potissima est causa, ne oratio exaudiatur. Vnus n. orãs (ait sermo diuinus) et vnus maledicens, cuius vocem exaudiet dominus: quasi dicat neutrius. Nam duob. modis impeditur oratio, ne impetrare valeat postulata, videlicet si adhuc quisq; mala cõmittit, aut si delinquẽti sibi debita peccata non dimittit. Sicut aũt nullum medicamẽtũ proficit, donec ferrum latet in vulnere: ita nihil prodest illius oratio, cuius volũtas vel satur in scelere, vel odium proximi manet in mẽte. Nõ parum resistit paruitas desiderij, quatenus orationis effectum obtineat, qui petit. Dominus nanq; noster sciens clementiæ suæ pondera atq; mensuras interdum nõ exaudit orantẽ, vt eum probet: & magis ac magis eum prouocet ad orandum: & quasi igne examinatum iustiorem & ardentiorem faciat ad orandum, et petendum. Profectò liquet, quod exaudibilem apud Deum non efficiunt orationem verba nostra, sed desideria. Aeternam enim vitam sio re petimus, nõ corde desideramus: clamantes tacemus: si verò corde concupiscimus, etiam nihil loquendo clamitamus. Agit tamen nõnunquam diuina prouidentia nobiscum, vt differat vtiliter: quia liberaliter donare disponit, vt discamus magna magnè desiderare: quia quo diutius abest, quod ardenter diligitur, eo robustius expectantis desideria cumulantur: tantòque dulcius sapit, & cautius conseruatur, quod percipitur, quantò diutius in prece suspensus extitit petentis affectus. Postremò defectus perseuerantię in orando valde aduersatur affectui orationis. Virtutis nanque pondus nec impetrandi gratiam possidet oratio, quam nequaquam perseuerantia continui amoris tenet. Vnde igitur, ò homo, ne per incõstãtiam deficias

Eccl. 34.

in

I oratione, Deus quõd cōcessurus tibi est, etsi differt, non aufert. Non leuitate vtitur, qui promisit: nec facile Dei sententia mutatur: quod promisit, fixum est, fallere non potest: habet vnde tribuat. Viriliter itaque perseuera in prece, si effectũ cōcupiscis reportare de oratione.

De ijs, quæ disponunt animum ad orationem & quæ eam exorabilem reddunt. Cap. V.

QVemadmodum inire satagentibus cōflictum cum hostibus visibilibus pernecessarium est non solum scire, quomodo euadant insidias inimicorum, & & detegant eorum machinamenta, sed etiã qualibus eis resistant viribus atque prudentia illorũ conterant contumaciam. Aequè in spirituali reor nō ignorandum esse certamine. Horum enim quę obstant virtutibus, habere notitiam laudabile est: non tamen valde proficuum est, nisi addatur eidem cognitio materierum: quibus virtute adipiscuntur. Vitiorum nanque fuga, & virtutum exercitatio sunt duo, quæ efficiunt Christi militẽ strenuum, ac coram cœli ciuibus honorabilem. Qua in re, quum in præcedenti capitulo plura dicta sint, quæ impediunt, ne oratio exaudibilis sit, nunc pandenda sunt ad Dei gloriam, legentiumque profectum, quę adminiculum præbeant orãtibus: vt ipsorum deprecatio cœlesti regi fiat grata, illisque fructifera. Ista etenim latere non debẽt Deo famulantes, & præcipuè ad Deum festinare cupientes per quietis statum, ac orationis studiũ. Aliter ambigendum minimè est, quin inaniter laborarent. Igitur sciendum est, atque memoriæ tenaciter tradendum, quod puritas plurimũ valet, vt deprecantis oratio fiat accepta: & ipsius orantis animus ad orationem idoneus efficiatur. Beati (inquit dominus) mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. *Mat. 5.* Deus ineffabilis est. Qui eũ vult videre, cor mundet: quia nullam habet similitudinem, vt appareat dormienti, nullam corpoream speciem, vt appareat vigilanti: nec vlla rationis indagine capitur. A mundo corde humiliter amanti videri potest, & apprehendi. *Exo. 40.* Nam Aaron nisi prius ter lotus fuisset, non ingrediebatur in sancta sanctorum. Disponit quoque plenissimè solitudo, de qua per Oseam dicitur: *Oseæ 2.* Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Quandiu nãque animus permixtus est turbis, & in multitudine fluctuantium volutatur, nec vacat soli Deo, nec segregatus est à vulgo. Propterea, ò anima, quæ per orationem & contemplationem Deo vacare decreuisti, esto sola, hominum consortia fuge, tumultuosas mortalium cõuersationes deuita, vt illi soli te solam serues, quem ex omnibus elegisti. Sponsum enim tuus amator est verecundus: & non vult sponsæ suæ secreta sua reuelare in publico. Habilitat etiam non parum animum ad orationis & contemplationis donum & gustum exercitatio in operibus actiuæ vitæ. Vnde conuenienter qui prius in actiua vita proficit, benè ad contemplatiuam ascendit: & iuste ad istam extollitur, qui in illa vtilis inuenitur. Quapropter quicunque ad arcem orationis, & contemplationis pulchritudinem attingere desiderant, prius semetipsos in cãpo per exercitium operis probent, quàm ad quietem transeant, quatenus sciant, an illata conuitia à proximis æquanimiter portant: an oblatis temporalibus bonis mens lætitia soluitur: an sublatis vehementi dolore sauciantur: an quum ad se introrsus redeunt, in eo, quod spiritualia rimantur, secum vmbras transeuntium rerũ ferunt: vel fortasse tractas à mente manu discretionis abigunt. Quisquis hæc patitur, adhuc in actiuæ vitæ operibus non est purgatus, nec ad sanctæ orationis ocium idoneus. Afflictio similiter ac tribulatio patienter accepta, non mediocriter mentem ad orationem disponit. De hoc legitur in Deuterono. *Deut. 8.* Afflixi te penuria, & dedi tibi cibum manna. Nã prius exurit cordis rubiginem tristitia & tribulatio: & caligo vitiorum detergitur: deinde raptim & abundè incircunscripto lumine mens illustratur: atque in gaudio cuiusdam securitatis absorbetur: & quasi post defectum præsentis vitæ vltra se rapta in quãdam nouitatem recreatur. Ibi mẽs ex immenso visionis supernæ rore aspergitur: ibi non se sufficere ad id, ad quod rapta est, contemplatur, & veritatem sentiendo videt: quia quanta est ipsa veritas, non videt, cui se tantum lõgè esse existimat, quantum appropinquat. Nam nisi illam vtcunque prospiceret, non eam aspicere se non posse sentiret. Promouet etiam ad hoc sanctæ orationis bonum, silentium: Sedebit (inquit Hieremias) solitarius, & tacebit, & leuabit se supra se. *Tren. 3.* Et alibi: Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei. *Ibidem.* Libenter enim se infundit verbum expectanti & tacenti. Vnde fit, vt dum illo pascitur, terrenum pabulum non requirat. Nec enim potest panem seculi cupere, qui suaui gustu reficitur Saluatoris. Negligit planè curam corporis, qui pabulo orationis intendit: nec hominum colloquia habere volet, qui diuinis in oratione saginatur consolationibus. Hæc nanque oratio est, quę replet mentem exultatione, animam illustrat supernis splendoribus, & complet viscera suauitate melliflua. Ieiunium præterea & abstinentia ad orationis eleuat summitatem. Nihil enim sublimius, nihil potentius homine orante. Qui autem orat cum ieiunio, duplices habet alas, quibus ad rimãda cœlestia sustollitur: nam nec oberrat, nec torpet, nec perire permittitur. Quamuis verò ieiuniũ morbos auferat vitiorum, carnis amputet passiones, criminum causas propellat: tamen sine deuotionis vnguento, absque orationis exercitatione, sanitatem mentibus non reponit, nec à terrenis animum quiescere sinit. Quies insuper cùm sit orationis fomentum, se possidentẽ efficit oratorem, & contemplationi propinquũ. Nũquam enim commotioni contemplatio iũgitur, nec pręualet

ualet perturbata mens intueri spiritualia, quæ vix tranquilla valet: quia quemadmodũ Solis radius nequaquam cernitur, quum commotæ nubes cęli faciem obducunt: nec turbatus fons respicientis imaginem reddit, quam tranquillus propriam ostendit: sic nec inquietus animus Dei charitatẽ in orationis speculo potest conspicere. Imitetur itaque mẽtis quietem, pacisque amplectatur bonum quisquis exuberantibus, quæ in oratione donantur, cupit inebriari voluptatibus: quia nullo modo animus ad vim intimæ contemplationis rapitur: nisi prius à terrenorum desideriorum tumultu per adeptionem quietis sopiatur.

Vbi & in quo loco orandum sit, & quo tempore. Cap. VI.

NVnc autem vbi orandum sit, breuiter intimãdum est: ac deinde quo tempore. Vbi enim orandum sit, insinuat Apostolus, quum dicit: Volo vos orare in omni loco leuantes puras manus ad Deum. Non enim tantum locus quærendus est, quantũ sensus. Hieremias orans confortatur in carcere, Daniel inter leones exultat, tres pueri in fornace exultantes & Deum benedicẽtes tripudiant. Iob nudus in sterquilinio triumphat, paradisum de cruce latro promeruit. Et quoniam non est locus, vbi non sit Deus, vbique effundenda est ad illum deprecatio. Vbi sunt pericula, illic petendum est suffragium. Nec quærẽdus est locus, quum à Deo & ad Deũ noster prouocatur affectus. Tria tamen specialiter loca ad orandum congrua esse cognoscuntur, & primo locus secretus, de hoc dicit Dominus. Tu autem quum oraueris, intra in cubiculum tuũ, & clauso ostio ora patrem tuum. Minus enim vanis cogitationibus stimulatur, qui orat, vbi nõ est hominum frequentia, sicut minus auaritia tentatur, qui concupiscibilia non cernit. Et quia iucundum est habitare secum, & cum Deo familiariter loqui, fuge ò orationis amator multitudinem, fuge paucitatem, fuge vel vnum, quatenus sine tui dispendio absque humano respectu tua ad cœlũ valeas dirigere vota. Quòd si coram hominibus tibi orare contingerit, non voce clamosa orabis ad Dominum, sed consci entia recta stude placare illum, quia non est vocis sed cordis auditor. Caue ne tunc orans aliquid noui facias, quod audiant astantes, non manus extollas, nec oculos leuabis, sed affectu intimo cęlum clamoribus replebis. Tẽplum quoque materiale ideo dicatum idoneum ad orandum esse non dubitatur, de quo loco sic legitur. Oculi mei erunt aperti, & aures erectæ ad orationem eius, qui intrabit in locum istum. Nã elegi & sanctificaui istum, vt sit ibi nomen meum in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor ibi cunctis diebus. Nã & Dominus Iesus frequẽtabat templum, vt ibi doceret, & oraret. Hoc nanque decebat, vt tanquam bonus filius patris adiret domum. Nos igitur Christi imitatores effecti, quum in ciuitates, quum in castra, & monasteria introimus; ante omnes actus in ipso introitus primordio accedamus ad ecclesiam, introeamus in templum, & ibi orationum vota, & gratiarũ actionum offeramus sacrificia, egredientesque de illo armet oratio, sicque ad peragenda negocia accingamur. Tertius denique locos ad orandum aptissimus est spirituale templum, scilicet cor mundũ & purum, de quo Apostolus ait. Templũ Dei sanctum est, quod estis vos, in hoc enim templo oramur spiritu, oramus & mente. Nam talis oratio cordis est, non labiorum, nec enim precantis verba intendit Deus, sed orantis cor aspicit. Quid oratio prodest strepitu labiorum, vbi est cor mutum. Sicut enim vox sine modulatione auribus hominum onerosa existit, sic oratio absque deuotione auribus Dei inexaudibilis est. Sed ille in spiritu etiam veraciter orat, qui amorem in compunctione habet, & gemitus ardenti charitate emittit, nec infructuosa esse poterit, quãdo de cordis amore & puritate procedit. Quo verò tẽpore sit orandum, liquet, quia omni tempore orãdum est, iuxta Saluatoris sententiam dicentis. Oportet semper orare, & non deficere. Nequaquam enim debet Christi miles orationis arma abijcere, donec perseuerat pugna. Quoniam verò quousque viuimus, in acie militiæ desudamus, oremus continuè, nihil autem tam validum reperitur ad hostium nostrorum conterendã rabiem, quàm orationis perseuerans opus. Sed quia alia negocia hoc minime permittunt, non prætermittenda, sed intermiscenda est nostris oratio actionibus, quauis magna voce ille clamet ad Dominum, qui etsi lingua taceat, bonis tamen operibus perseuerat. Innitendum autem est, vt in primordio saltẽ cuiusque operis dirigatur oratio, & diuini suffragii imploratio, quia sicut militẽ procedere ad cõflictum non congruit sine armorum protectione, ita nec homini Christiano absque orationis munimine aliquid agere licet. Egredientem igitur de hospitio armet oratio, regredientem de platea comitetur, cum ambulante ambulet, cum operante collaboret, nec prius corpusculum requiescat in stratu, quàm anima precibus reficiatur.

De duabus speciebus orationis, infructuosis scilicet et fructuosis, & de ipsarum diuisionibus. Cap. VII.

TEstante Apostolo didicimus varia esse spiritus dona, quæ Christi fidelibus elargita sunt, quum tamẽ vnus sit spiritus cuique diuidens, prout vult. Pari quoque modo fatendũ est esse diuersa orationum genera, quę sub vno orationis actu ab omnibus immolantur, quæ licet distincta vocabula sortiantur, vnum tamen virtutis orationis corpus efficiunt, quod in sequentibus clarius elucescet. Hoc igitur vigilanter sciendum est duas esse orationis species, & ipsarum effectus varios. Alia nanque est oratio infructuosa, & alia

1. Tim. 2. Matt. 6. 3. Reg. 8. 2. Para. 6 1. Cor. 3. Luc. 18. 1. Cor. 12

& alia fructuosa. Harum prima, quinque habet species. Prima est labiorum absque mentis exercitatione, de hac dicit Esaias. (Esai. 29.) Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. Nihil verò proficuum est sola ad Dominum voce clamare, sed ipsa est suauissima orationis harmonia, quando vox cognoscitur animo consonare, nec aliud corde quam lingua profertur. Nam si hæ duæ res discrepabili sibi varietate dissentiant, nequaquam possunt gratam Deo orationis facere cãtilenam, neque ad aures Domini venit, quod se mutua varietate confundit. Secunda est propera, & sine præuia consideratione, sicut patet in Helia, (3. Reg. 19) qui petijt animæ suæ vt moreretur. Debet autem qui ad Deum preces fundere disponit, examinare, quid petat. Si enim inconsiderata petitio terreno regi porrecta repellitur, & contemnitur, quanto magis quæ Deo dirigitur? Componat se mens antequam postulet, ne imprudenter petens abijciatur à Domino. Nõ enim impetratur quod flagitatur, nisi statera fuerit discretionis appensum. Tertia est saluti cõtraria, prout claret in Paulo, (2. Cor. 12.) qui orauit, vt carnis stimulus ab eo amoueretur. Filijs etiam Zebedæi dictum est à Domino. (Matt. 20) Nescitis, quid petatis. Collocandi etenim erant ad Christi dexteram miseratione diuina, sed ipsi perniciosa petitione se cum damnandis constitui flagitabant ad sinistram. Talium oratio misericorditer non exauditur, iustè repellitur, & meritò reprobatur. Quarta est præsumptuosa, quod patet in Pharisæo de suis operibus tumescente. (Luc. 18.) Horum nempe oratio abominabilis est Deo, nec exaudiri meretur. Nam quemadmodum oratio feruens & humilis cœlum absque dubio penetrat, & inde vacua redire non sinitur, ita & præsumptuosa nequaquam auditur, quin potius mensuram propriam excedens prorsus repellitur, quia iusto diuini iudicij moderamine agitur, vt plerũque amittat, quod impetrare poterat, qui audacter aut animo elato ea, quæ attingere nõ valet, arripere festinat. Quinta est ridiculosa, quum homo petit, quod Deo præstare omnino non conuenit. Fur nanque quũ ad deprædandum properat, orat, vt prosperetur in furto, fornicator crucis sibi signum imprimit, vt non cõprehendatur. Sed nunquid exaudiri sunt digni? Minime, imò facilius capiuntur, & deprehẽduntur in scelere, quia nescit Deus patrocinium dare criminibus. Fructuosa autem diuiditur in postulationem, obsecrationem, meditationem, orationem, gratiarum actionem, & contemplationem. Postulatio est circa tẽporalia bona & huius vitæ necessaria obtinenda, vti tranquillitas pacis, incolumitas corporis, aeris tẽperies, & huiusmodi. In istis, postulantis Deus approbat bonam voluntatem, facit tamen, quod melius esse iudicat, quoniam quid infirmo sit vtilius, magis nouit medicus, quam ægrotus. In postulationibus piè ac fideliter orandum est, non tamen in illis pertinaciter insistendum, quia nonnunquam homo malè dispensaturus id quod vult accipere, Deo miserãte non consequitur. Nam si hoc ab illo petitur, vnde homo lædatur, melius non exauditur. Nempe hoc valde metuendũ est, ne quod posset Deus non dare propitius, det iratus. Obsecratio est anxia in exercitijs spiritualibus ad Deum instantia. In ipsa insistendum est cum omni humilitate & patientia, quia non afferunt fructum nisi in patiẽtia. Accidit enim plerunque, vt quum gratia non subuenit celeriter, fiat obsecranti cœlum æneum & quum relicti sibi humani cordis duritia ad votum exaudiri non meretur, anxietas obsecrantis negari sibi existimat, quicquid differtur. Hoc tamen mira conditoris dispensatione agitur, quatenus desideria dilatione extendãtur, vt proficiãt. Proficiant, vt ad hoc quod perceptura sunt, incalescant. Vtique obsecrans excitatur in certamine, vt maioribus cumuletur præmijs in retributione, & labor protrahitur pugnæ, vt crescat corona victoriæ, eo tamen dulcius ac suauius fruitur, quo diutius dilatum est obsecrationis desiderium, vt quod petitur, impetretur. Meditatio est studiosæ mentis intentio circa aliquid inuestigandum diligenter insistens, & distincta promotione semper se ad altiora extendens. Est etiam prouidę animę obtutus in veritatis inquisitione libenter occupatus. Meditationum verò tria sunt genera. Vnum in creaturis, vnum in scripturis, & vnum in moribus. Primum surgit ex admiratione, secundum ex lectione, tertium ex circunspectione. Oratio est hominis Deo adhærentis affectio, & quædam familiaris, & pia allocutio. Talis nanque purus orationis affectus, & hæc bona affectionis suauitas non inuenitur, sed quasi interuenit, quum repente gratia præuenit. Quod aliquando incipientibus prouenit, quũ rudis adhuc eorũ animus in eum orandi assumitur affectum, qui pro merito sanctitatis reddi solet meritis perfectorum. Quum verò hoc fit, agitur, vt vel in iudicium suum non negligenti liceat nescire, quid negligat, vel vt prouocatio charitatis amorem in eis vltra se proferens accendat. Ex quo tamen fit, vt multi fallantur, qui quum pascantur pane filiorũ se filios arbitrantes, inde deficiant, vnde proficere debuerant. Et ex visitante gratia euanescant à conscientia sua se arbitrantes aliquid esse, quũ nihil sint. Gratiarum actio est in intellectu & cognitæ gratiæ Dei bonæ voluntatis indeficiens & irreflexa intentio. Nullum enim officium referenda gratia magis necessarium, quia maiora meretur suscipere, qui collata bona de corde non probatur delere. Disce ergo ò homo in gratias referendo non esse tardus, disce ad singula gratias agere, diligenter considera, quæ tibi præstantur à Domino, vt nulla ipsius dona debita gratiarum actione frustrentur. Nam iugiter sibi subuenire facit, cui impensum beneficium ante oculos semper assistit. Sed etiam inuitatur ad magna, qui de paruis gratias agere assuescit, & spem de futuris reci-

mabatur. Videmus enim multos in ecclesia super bire, lasciuire terrenis rebus, irasci, rixari, & proximum lædere, sed quia illos ecclesia tolerat, quasi in latitudine arcæ bestiæ fuisse referuntur. Videmus alios aliena non rapere, illatā iniuriam æquanimiter tolerare, rebus proprijs contentos esse, humiliter viuere, & diuinis solicite famulari præceptis, sed quoniam iam pauci sunt, angustatur arca. Cernimus verò nonnullos possessa relinquere, nullum terrenis rebus studium dare, inimicos diligere, carnem domare, omnes motus ratione premere, atque per cœleste desiderium contemplationis pæna subleuari, quoniam autem sunt pa rati, arca iuxta cubitum consummari perhibetur, vbi homines & volatilia continebantur. Postremo in hoc præcellit actiuam cōtemplatiua, quia vitæ cęlesti est similior. Actiuę vitæ exercitia sunt panem esurienti tribuere, verba sapientiæ nesciētem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbiātem proximum reuocare, infirmātium curam gerere, & quæ singulis quibusque expediant, dispensare. Quum autē nil horū exerceatur in patria, & in his non se occupet contemplatiua, nisi in sola cognitione, & laude conditoris, conspicuum est contemplatiuā exhibere imaginem æternæ patriæ, vbi videbimus & amabimus, amabimus & laudabimus, quod est beatitudinis gaudium iuxta Prophetæ sententiam dicentis. *Beati, qui habitant in domo tua Domine, in seculum seculi laudabunt te.* Psal. 83.

Quæ debent concurrere, vt perfecta sit deprecantis oratio. *Cap. IX.*

IN rebus humanis ille sagacior, ille prudētior esse cognoscitur, qui in agēdis negocijs proprius vel alienis seruato modo, loco, & tempore opus arreptum ad finem ducit. Aeque in spiritualibus fatendum est, & præsertim in orationis actu, quia quanto excellentior est operatio, tanto prudentius debet fieri. Quoniam verò Deo astare, & illi laudis sacrificium offerre angelorum imitatio est, perutile existit non ignorare, qualiter nostras ei debeamus dirigere orationes, vt & in seipsis perfectæ sint, & cui offeruntur acceptæ. Multa nanque sunt, quæ debent concurrere, vt perfecta sit deprecantis oratio. Primo enim orandum est attente. Nam in orationibus vigilandum est, ne animus cogitet aliud, præter id solū, quod precatur. Indignum quippe est in corpore astare Deo, & mente per campos inutilium cogitationū euagari. Qui enim in sensu cordis orat, & præsentem Dominum in sua oratione cognoscit, nil horum patitur, sed totum se colligens in se ante faciem Dei se statuit, vt ei æstus amoris, dilationem patriæ, peregrinationis ærumnas, tentationum impulsus, frequentes casus, necessitates non paucas, & hostium inuisibilium importunos insultus pandat, & ab illo suscipiat iuxta vota auxilium spirituale. Quemadmodum autem preçes, quæ attēte & puro animo fun duntur, à Domino reportāt, quod petunt, ita despiciuntur leues, dissidentes, inutiles, in seculi curis anxiæ, rebus temporalibus implicitæ, & bonorum operum fructibus infecūdæ. Item orandum est cum magnitudine desiderij. Sic nanque scriptum est Deut. 4. Quum quæsieris Dominum Deum tuum, inuenies eum, si tamen toto corde quæsieris. Magnitudo quippe desiderij clamor est, quem Deus exaudit. Hoc tamen nequaquā silentio prætereundum est, quod sæpe mens statim nō potitur eo, quod ardēti desiderio à Domino postulat, & importune pulsare per orationes cogitur, quod magis ad profectum efficitur orantis, quàm ad contemptum, quia quū superficietenus petitio negligitur, vota exorantis altius in cogitationum radice solidantur, sicut & semina messium gelu pressa solidantur, & quo ad superficiem tardius exeunt, eo ad frugem cumulatiora consurgunt. Sācta enim desideria dilatione crescunt, & vnde ad tempus detrimentum tolerare videntur, inde maiora lucra in retributione reportant. Orandum quoque est cum lacrymis & gemitu. Quum esset (inquit scriptura) Anna amaro animo, orauit Dominum flens largiter, & abūde obtinuit, quod petiuit. Nemo ad Deum aliquādo flens accessit, qui non, quod postulauit, accepterit. Nullus ab eo beneficia dolēter optauit, qui non impetrauit. Ipse est enim, qui consolatur flentes, dolentes curat, pœnitentes informat. O lacryma humilis tua est potentia, tuum regnum, tribunal iudicis non vereris, amicorum tuorum accusatoribus silentium imponis, nō est, qui te ad Deū accedere vetet. Si sola intres, vacua non redibis. Quid plura? Vincis inuincibilem, ligas omnipotētem, inclinas filium virginis, aperis cælum, fugas diabolum, tu, cibus animarum, roboratio sensuū, abolitio delictorum, vitiorum exterminium, virtutum præuia, gratiæ socia, refectio mentium, & lauacrum culparum, tu odor vitæ, sapor spiritus, gustus indulgentiæ, sanitas redeuntis innocentię reconciliationis iucunditas, serenatæ consciētiæ suauitas, & electionis æternæ spes valida. Qui te orationis suę comitē habebit, gaudeat, quia post orationem securus abibit. Orandum denique est humiliter. Respexit (inquit Propheta) in orationē humilium, & non spreuit preces eorum. Ille nanque perfectam Deo exhibet orationem, qui semetipsum, quàm pusillus sit, humiliter videt, qui nihil sibi virtutis tribuit, qui bona, quæ agit, esse de misericordia conditoris agnoscit. Ecōtrario perfectam Deo exhibere orationem, atque contemplari Dei sapientiam non valent, qui sibi vidētur sapientes, quia tanto ab eius luce longius sunt, quanto apud semetipsos minus sunt humiles. Nā in eorum mentibus dum tumor elationis crescit, & orationis puritatem, & contemplationis aciem claudit, sicquę vnde se lucere præ cæteris existimant, inde se lumine priuant. Orandum præterea est perseueranter, quoniam exaudiri in prece à Domi-

1. Reg. 1.

Psal. 101.

Domino nequaquam meretur, qui cõfidenti animo ac perseueranti studio non poposcerit. Sicut enim certaminis brauium non assequitur, qui antequã ad metas attingat, deficit, sic orationis fructu priuatur, quisquis in illa non extiterit importunus, quod Dominus Iesus euidenter ostendit exẽplũ proponens iudicis iniqui Deũ non timentis, & homines non reuerentis, qui improbitate victus viduæ, vindictam illi fecit de aduersario eius. Nemo igitur nostrum deficiat ab oratione, nullus paruipẽdat orationem suam, quoniam ipse, ad quem oramus, non paruipendit eam. Postquã autem egressa est ab ore nostro, illam ipse scribit in libro suo, propter quod vnum è duobus sperare indubitanter possumus, quoniam aut dabit, quod petimus, aut quod nouit vtilius. Hæc est forma, & ista sunt, quæ nostram, quum effunditur, perfectam efficiunt orationem.

Luc. 18.

De gradibus contemplationis, quæ orationis est finis. Cap. X.

Viatorum hęc est consuetudo, & commẽdabile propositum ab incepto non deficere itinere, donec ad terminum, quo pergunt, attingãt. Hoc agunt strenui bellatores, quod nõ prius discedunt de loco certaminis, nisi post consummationem victoriæ. In omni re, in quolibet negocio videndus est finis. Nihil laude dignum est, quod imperfectum relinquitur. Cœpisse, nec perfecisse opus, non caret reprehensione. Hoc contingit in agricultura, hoc in ædificijs construendis, hoc in studio literarum, hoc in moribus componendis, peramplius verò in adipiscendis virtutibus. Non profecisse nanque in virtute in vanum cucurrisse est. Studeant ergo, qui in statu sunt quiescentium, qui que Deo adhærere, & vnum cum illo effici spiritum per orationis virtutem & exercitationem elegerunt, nullã spiritui suo dare requiem, nunquam à concepto languescere desiderio, donec votorum fiant compotes suorum. Ne verò ignorantia fallantur putãtes se ante terminum culmen attigisse orationis, dignum duxi, & fore proficuum arbitratus sum in hoc vltimo capitulo tractatus orationis distinctos enarrare gradus, quibus verè quiescentes perueniunt ad fastigium contemplationis, quæ orationis finis est, prout superius patefactum est. Sex nãque sunt gradus contemplationis, per quos proficiens anima ad portum veræ quietis ducitur. Primus enim gradus consistit in sola imaginatione. Tunc etenim contemplatio nostra in imaginatione versatur, quum obstupescentes attẽdimus corporalia ista, quæ sensu corporeo haurimus, quàm sint multa, quam magna, quàm diuersa, quam pulcra & iucunda. Et in his omnibus creaturis illius summæ diuinæ essentiæ potentiam, sapientiã, munificentiamque mirandam veneramur: Veneratione nanque omni dignus est, qui talis est, vt potentia sua cœlum ornaret syderibus, aerem volucribus, aquas piscibus, terram animantibus diuersarum specierum. Nam & ipsam fęcundauit varijs fructibus, diuersis arboribus, multarum herbarũ speciebus, floribus innumeris, quæ omnia ex sui dignitate Deum magnum magnifice confitẽtur; quod intuens Propheta Spiritu Sancto refertus aiebat. Domine Dominus noster quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. A solis ortu vsque ad occasum laudabile est nomen tuum ò Domine. Secundus gradus exercetur in imaginatione, & secundum rationem. Rimatur enim vniuscuiusque rei ordinem, dispositionem, causam, modum, & vtilitatem. In qua consideratione interlucet contemplanti quædam spiritualis lux diuinæ bonitatis, quæ miro modo se communicauit etiam insensibilibus, tribuens illis virtutẽ curandi, effectum procreandi, donum roborandi, & alia quamplurima. Vni dedit suauitatem odoris, alteri dulcedinem saporis, atque alteri preciositatem valoris, & sic diuersis diuersa contulit pro beneplacito voluntatis suæ. Hoc speculatione contemplationis intuens animus præ admiratione clamat cum Propheta, & dicit. Quàm magnificata sunt opera tua Domine, omnia in sapientia fecisti. Tertius gradus est, quando per rerum visibiliũ speculationem subleuamur, & quadam manu ductione ad inuisibilia suspendimur. De hoc Apostolus ait. Inuisibilia enim Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas. Hæc enim visibilia confitentur creatorem suum, & modo suo dicunt. Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Illustratur mens contemplantis quadam dulcedine admiratione, & iucunda suauitate respersa in laudem prorumpit Dei. Efficitur ergo intellectus cogitantis contemplatio amantis, formans illum in quasdam spirituales consolationes, quę cor & dilectione replent, & desiderio accendunt cęlestiũ gaudiorum. Quartus gradus est, quando segregato omnis imaginationis officio solus animus intendit, quæ imaginatio non nouit, sed quæ mens ex ratiocinatione colligit, vel per rationem comprehendit, vt quando inuisibilia nostra, quæ per experientiam nouimus, & intelligentiam, in considerationem adducimus, & ex eorum considerationem in cęlestium animarum & spirituum beatorum intelligibilem contemplationem assurgimus. Tunc quàm magna sit multitudo dulcedinis Dei, timentibus absconditæ, percipiunt. Contẽplatur enim qui huiusmodi sunt, regni cælestis gloriam, deliciarum abundãtiam, regis magnificentiam, ciuium supernorum naturam, numerositatem, & beatitudinis supereminentiam. [illegible] nanque referti considerationibus, & ardenti plurimum repleti charitate, atque desiderio affecti societatis ipsorum, qua valent, virtute igitur affectibus in spiritu dicunt. Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscunt, & deficiunt animæ nostræ introire in atria tua. Beati nempe serui

Psal. 8. Psal. 8. Psal. 103. Rom. 1. Psal. 99. Psal. 83.

serui tui Domine, qui stant coram te semper, & contemplantur gloriam tuam semper, teq; laudare non desinunt. Quintus gradus est, quando ea, quæ ex diuina reuelatione cognoscimus, nulla nostra ratiocinatione integre inuestigare sufficimus. Talia sunt, quæ de diuinitatis natura & quæ de simplici essentia credimus, & scripturarũ diuinarum autoritate approbamus. Super rationem, & non tamen præter rõnem, censenda sunt quoniam id, quod intelligentiæ acie cernitur, humana non potest ratio inuenire, tamen facile acquiescit, & sua attestatione alludit. In hac.n.carne viuentibus, & in hoc statu inæstimabili virtute crescentibus, contemplationis acumine potest æterna Dei claritas videri, & sensu illuminati amoris attingi. Intelligendus enim est Deus, cogitandusq; quædã vita æterna viuens & viuificans, immutabilis, omnia mutabilia immutabiliter faciens, veritas fixa, stans indeclinabilis, ex qua vera sunt omnia, quæ vera sunt, in qua sunt æternaliter rationes rerum omnium euenientium temporaliter, cui vita ipsa essentia est, quæ vita viuẽs ipsa sibi est, quæ est ipsa Deitas, æternitas, magnitudo, bonitas, virtus in semetipsa existens, & subsistens, excedens omnem locum virtute naturæ illocabilis, æternitate verò omne tempus, quod vel ratione, vel opinione comprehendi potest. Quæ certius sensu humilis & illuminati amoris, quã quolibet cogitatu rationis attingitur, & semper melius est, quàm cogitatur, melius cogitatur, quàm dicitur. Ipsa est summa substantia, non subiecta prædicamentis vocum, sed rerum omniũ subsistens causale principium, in quo esse nostrũ non moritur, intellectus non errat, amor non offenditur, qui semper quæritur, vt dulcius inueniatur, dulcissime inuenitur, vt diligenter quęratur. Sextus contemplationis gradus est, quando animus illa ex diuini luminis irradiatione cognoscit, quibus omnis humana ratio declinat, & intelligibilium intelligentia rationẽ amittit, & omnem humanam ratiocinationem & intentionem transcendit. Hinc emanans fluminis impetus lætificat animum contemplantis memoria abundãtiæ suauitatis Dei, in quo gustu quum ad Deum totis præcordiis amandum facile abducat hominem potẽtia eius, & virtus, & gloria, maiestas, bonitas, beatitudo, ad contemplanda eius amabilia per seipsa in affectum cordis cõtẽplantis elucentia, hoc potissimum amantem rapit in amabilem, quia ipse in seipso est, quicquid in eo amabile est qui est totum quod est, cui bono amore ipsius bonis sic se intendit pius affectus, vt non se inde reuocet, donec vnus cum eo spiritus effectus sit, quod quum in eo fuerit perfectum, iam solo mortalitatis huius velo differt, ac diuiditur à sanctis sanctorum, à summa illa beatitudine supercœlestiũ, qua tamen in fide & spe eius, quem amat, in conscientia fruitur. Iã quod superest, tolerabili præstolatur patientia. Hic est destinatus solitarij certaminis cursus, hic finis, hoc pręmiũ, hæc requies laborum, consolatio dolorum, & ipsa perfectio, & vera hominis sapientia Deum quærentis, & Deo vacantis, & adhærentis per orationis studium, per cõtemplationis ocium. Quæ orationis virtus quantæ apud Deum sit dignitatis, comprehenditur in prætactis, & quantæ existimationis apud homines percipitur ex hoc quod & duodecimum sortitur gradum, & vltimũ possidet locum fructuum ligni vitæ, quos Domino opitulante ordinaui, descripsi, & ad finem deducendo peregi.

Psal. 41. Psal. 144.

PERORATIO.

Quis autem ascendet in hunc montẽ Domini, aut in locum sanctum eius. Vtiq; vere quiescentes, si tamen strenue abdicauerint à se omnẽ mundi substantiam, omnem facultatem, & cuncta, quæ mẽtem ab interiori exercitatione diffundere valẽt, & voluntariam elegerint paupertatem prorsus se diuinæ committentes prouidentiæ, quæ neminẽ despicit, vel in se confidentem derelinquit. Sed nequaquam hoc solo contenti sint, quin potius concupiscentias gulæ, & ventris illecebras iugulent mucrone sobrietatis & temperantiæ, quatenus redacto in rationis seruitutem crudeli tyrãno mens igne diuini amoris succensa, læta, & expedita valeat se colligere in se, & per internas cordis exercitationes, & virtutem orationis ascendere supra se. Hoc tamen non lateat quiescentem, quod vt facilius ascendat, quiescat, dulcius, securiusq; possideat dona, quæ ei donanda sunt, prorsus associanda est duab. prioribus humilitatis virtus, quæ cęlestis regis singularis filia esse comprobatur, adeo vt illi nec paupertatis virtus, nec sobrietatis bonum, nec ieiunij labor, nec eleemosynarum elargitio, aut orationis sacrificiũ sine ista placere queat. Custos.n. virtutũ est, & ante Deũ astare volentibus pernecessaria. Nulla nanq; potest esse in oratione repulsa, quando hæc deprecantis fuerit socia, & orationis præuia. Eo nanq; mens in oratione erit alacrior, & in cõtemplatione sublimior, quo in se extiterit abiectior, atq; humilior. Propterea seruus Christi, virtutum amator, orationis sectator humilitatem habeat, humilitatem exhibeat in negocijs, in morib. & per amplius in orationib. Quæ virtus quum animã complecuerit, deiecerit, liquefecerit, tunc incipiet cor dilatari dilectione, irradiari veritate, repleri lumine, perfundi exultatione iucundari suauitate, saginari deuotione, eleuari spiritu, inebriari iubilo contemplatione nitescere, potiri amplexibus, circundari splendorib. odorib. aspergi, atq; ineffabilib. gaudijs ditari. Hinc secretorum oritur reuelatio, scripturarum declaratio, futurorum cognitio sensuum corporaliũ alienatio, cęlestium bonorũ medullaris participatio, diuinæ bonitatis adhæsio, & vnitatis spiritus beata fruitio. Quod totum hauritur ex orationis exercitio, & cõtẽplationis ocio, & opitulatione diuinę miserõnis afficientis

Psal. 23.

vniuscuiusque cor, & prout vult dona diuidẽtis. Non enim literatoria sunt hæc studia, non voluptaria, nõ robore corporis acquisita, sed spiritualia, pacifica, humilia, humilibus cõsentientia, deuotis exhibita, mundis corde tradita, diuina non negligentibus mandata concessa. Quæ non foris exercentur, sed intus potius aguntur in spiritu mentis, in feruore spiritus, in emundatione cordis, vbi renouatur homo induens nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in sanctitate, & iustitia veritatis. Ibi enim fit animus, ibi fit intellectus bonus omnibus facientibus eum. Prius enim quàm hæc diuina pandantur, quàm hæc cęlestia infundantur, exercendus est animus in operibus misericordiæ, in obsequijs pietatis, in patientia multa, in tribulationibus multis, in tentationibus varijs, in infirmitatibus crebris, in vigilijs assiduis, in necessitatibus plurimis, in iniurijs non paucis, in persecutionibus iniustis, in conuicijs duris, nonnunquam & in mortis periculis. Quum autem purgatus his & similibus fuerit animus; tunc nouo lumine clarificatur, insolito affectu depascitur, & contemplationis munere fęcũdatur, quia nec corona tribuitur sine certaminis labore, nec virtutis bonum absque vitiorum impugnatione, & victoria, neque contemplationis fastigium sine aliquali perfectione virtutũ. Quapropter virtutum non horreat inire conflictum, qui deuotionis concupiscit gustum, sed læto animo, lato desiderio, voluntate pertinaci, charitate non ficta, magnanimitate ingẽti, corde strenuo, prudenti discretione, sagaci ingenio, humili mẽte, oratione assidua, solicitudine nõ pigra, & perseueranti studio se disponat, sibi vim faciat in acquisitione virtutum. Non enim gustu Dei priuabitur, neque cœlesti remuneratione, expers erit, quisquis vitiorum acerrimus impugnator, & virtutum pro charitate Christi Iesu extiterit non ociosus amator. Beatus (inquit Propheta Domino) cuius est auxiliũ gratiæ operantis abs te, qui ascensiones in corde suo posuit, in valle lacrymarum euellendo, dissipando, disperdendo, destruendo consuetudines, concupiscentiasque vitiorum, vt ad virtutum perfectionem ascendat, quoniam ei tribuet benedictionem, & exultationis abundantiam, spiritualium prælibationem bonorum legislator, per quæ post hanc peregrinationem, post deuictum triumphatumque mundum, deposito carnis onere facialiter, & visione limpida, atque iucũda videre merebitur Deum Deorum in Siõ, qui est omnium se diligentium salus, vita, beatitudo, & pax in secula seculorum. Amen.

Eph. 4. Psal. 110. Psal. 83.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI in disciplinam, & perfectionem monastica conuersationis.

PROLOGVS.

Diuina bonitas suorum volens animas electorum cęlestib. remunerare diuitijs, donec in hac mortali degunt carne, spiritualib. non cessat eos ditare charismatibus, vt per ipsas exercentes se, & proximorum profectibus se accommodantes, diuinæ legis factores, & fraternæ salutis cooperatores efficiãtur. Spiritualia quippe dona, vt participentur, elargita sunt. Nam Paulus hoc testatur, dicens: Vnicuiq; autẽ datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eũdem spiritum, alij fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus, atq; idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Diuidit certe ipse spiritus dona sua, non vt lateant, non vt sine fructu sint, sed vt erogata proximis lucrifaciant possidentes. Proinde graui periculo se ingerunt, qui Dei munera suscipientes, nullũ ex eis fructũ ad Dei gloriã elicere studuerint. Rationẽ etenim positurus Dominus cũ seruis suis, fidelib. & solicitis tribuet perẽnes honores, infidelib. verò & tepidis, immensa supplicia. Ad hoc nanq; cõicat sua beneficia, vt multiplicẽtur ad profectum illorum quib. donantur, & nõ ipsius. Bonorum.n. mortalium non eget Dominus, cui cuncta ad votũ suppetũt, & voluisse perfecisse est. Delectatur tamen, vt mutui profectus exerceatur amor, & qui abundat, tribuat indigẽti, non tẽporalem substantiam tantum, sed & spiritualem gratiam, & dona spiritus quæ prorsus gloriæ ipsius ministeria sunt. Nil.n. sic Deo laudes, & ipsum exhibet laudabilẽ, sicut donorũ spiritualiũ fraterna, & humilis cõicatio. Ex his charitas nutritur, quę omnino solitaria esse non põt. Nam semper est ad erogandũ hilaris, semper læta ad tribuendum, nedum sua, sed ẽt se, ad proximorum commoda. Hanc mandauit Dominus, vt verbo & opere erga fratres exerceatur, propterea ne præcepti transgressores existant, ne proximorũ salutem paruipendere comprobentur, quicunq; cęlestis gratiæ participes sunt, magnopere studeant fratrib. sibi collata diuinitus munera impertiri, maxime quæ profectib. eorũ deseruire valent. Impium.n. est erogantis dona euertere intentionem, vt quę ille contulit, vt publicentur, silentio tegantur. Ideo priorum temporum venerabiles patres memoria digni, tam sedulo, tamque liberaliter propalare proximis conabantur per exhortationis verbum, per epistolarum directiones, per librorum volumina, quæ illis

1. Cor. 12.

10 20 30 40 50

Dominus

Dominus in arcano pectoris reuelare dignabatur, ne absconditi talenti rei tenerentur. Quærebant nempe nō suam, sed Domini gloriã, et proximorum lucra, hoc solum contenti stipendio, quod Dominus laudabilis appareret, quæstũ.n. suum diuinam gloriam esse censebant, & fratrũ profectum proprium arbitrantes, vti de suo, sic de alieno lætabantur. O vera charitas, quæ sua nō facit sua, quos nanq; replet, non quæ sua, sed quæ aliorum sunt, concupiscere facit. Hoc qui accensi sunt sancto zelo, sæpe altissimo vota fundẽtes impetrare conantur, quatenus per ipsorum instrumentum laudabilis idem Dominus apparere dignetur, quorum pia desideria omnipotens ex alto prospectans, optato dignos efficit voto. Nihil vtilius, nihil rectius, quàm Dei gloria, & proximorum salus concupisci potest. Hoc irradiatus lumine, hoc sancto perfusus odore, nō meis freus viribus, sed fraterna præuia gratia roboratus, operam dare statui apud me seruorum Christi vltimum, talentuli mei spiritualia cumulare lucra ad laudem Dei mei, atq; simplicib. fratrib. in cœnobijs & congregationib. Deo dicatis conuiuentibus, quæ ipsorum statui congruant, reserare. Magnum nempe pietatis opus est, atq; Deo satis acceptabile sacrificium, dęmonum fallacias detegere, vitiorum actus & causas aperire, virtutum altitudinem pandere, certamina spiritualia docere, & monasticæ conuersationis disciplinam, & perfectionem manifestare. Hoc quamuis arduũ, quãuis imperito laboriosum sit, cognitum tamẽ Dei sapientia operante in singulis, difficile non est. Nempe ipsa est, quæ mutorum soluit ora, & infantium linguas disertas facit. Ipsa olim puerum Dauid prophetam fecit, piscatorem Petrum implens doctorem egit eximium, & vt plurimum, ex ore infantium & lactentium perfecit laudem suam. Mirum quippe, & nunc non erit si ad laudem nominis sui, & suorum profectum seruorum simplicium, per homunculum indoctum, & hebetẽ opusculum hoc perficere dignabitur. Eò nanq; gloriosior cognoscetur, quò per instrumentum fractum & inutile veritatem suam pronunciare dignabitur. Adesto igitur nunc o increata sapiẽtia, & de altitudine sedium tuarum illabere micanti lumine gratiæ tuæ in cor indigni serui tui. Fuga o splendor diuinæ maiestatis, o candor paternæ gloriæ, o meridiana lux, o dator munerum, ipsius erroris tenebras claritate tuæ almæ veritatis, & illi reuelare digneris incerta & occulta sapientiæ tuæ, quatenus te solo intus docente & non alio, promat militibus, & seruis tuis in monasterijs, & congregationibus tibi famulantibus, quib. se præmunire debeãt spiritualibus armis, antequam in hunc durum & diuturnum conflictum conuersationis monasticæ ingrediãtur, quæ agere, quæve declinare, & qualiter in eodem cum hostib. eos oporteat decertare, nec non quibus exercitijs ad perfectionem valeant peruenire. Hoc autem (vt nosti) proprijs virib. attentare non audet exiguus seruus tuus, quia impares sunt. Zelus verò tuus, & de bonitate tua concepta fiducia, atque fraterna dilectio præbent illi ausum fandi de talibus. Da ergo o fons æternæ prudentiæ te sitienti seruulo irriguum inferius, & irriguum superius, vt rectè, humiliter, & absque errore arcana proferat huius sancti conflictus ad laudem gloriæ tuæ, & tuorũ profectum fidelium, qui puro corde tibi famulari desiderant viuenti in secula.

Sap. 10. Psal. 8. Psal. 50.

QVALITER DEI PIETAS LABENTI homini ab innocentiæ statu triplici & lege peccatorum remedia contulit, atque in temporis plenitudine misit vnigenitum suum, vt verbo, & exemplo fideles ad contemptum mundi, & virtutum palmam accenderet. Cap. I.

Postquam paradisi gaudijs per priorum parentum præuaricationem expulsum est humanum genus in hanc lacrymabilem peregrinationem ærumnis plenam, sicut multarum particeps calamitatum effectum esse cognouimus, ita ingentib. delictis obnoxiũ non ambigimus. Vnde suis exigentib. meritis semper ad ima dilapsum est, amittendo præstita, & perpetrando prohibita. Qua in re medullari pietate permota ac paterna attracta miseratione diuina clementia, ne ad nihilum deueniret quod condidit, viscera suæ benignitatis super exulem ægrotũ aperuit, atq; succedentibus temporibus opportuna eius adhibuit medicamenta vulnerib. Dedit.n. in primæuo naturæ legem mortalium cordib. insitam, qua duce contemptores mandatorum cōditoris, reparẽtur ad vitam. Adiunxit nihilominus huic sacrificia pro expiatione facinorũ, quatenus qui in multis per singula quæq; momẽta offendebatur, talib. muneribus placaretur Deus, operãte hoc offerentiũ fide. Crescente aũt hominũ malitia ita inoleuit peccatum, vt pene originalis iustitia deleretur. Proinde addidit omnipotẽs per sanctum puerum suum prophetam decalogi legem, in qua iudicialia, cæremonialia, et moralia edidit pręcepta, vt transgressoribus naturalis decreti tolleretur per paginas Dei digito conscriptas omnis excusationis materia, patenter indicans qualiter Deum placare, illiq; placere deberent. Hãc secundo præuaricatus est homo Dei legem. Discessit nanque à seipso, rationis amisso lumine. Recessit à patre obedientiæ spreto bono, et in regionem longinquam peregre profectus est, in qua distracto patrimonio naturalium, gratuitorumque donorum omni se tradidit voluptati. Sicque iusto Deo iudicante factum est, vt qui in propria domo virtutum fuerat dominus, in aliena venundatus cunctorũ vitiorum efficeretur seruus. Iacebat deniq; elatus, qui noluit stare subiectus, et qui lõge plus cæteris animãtibus præcellebat dignitate, ad ipsorũ æqualitatẽ redactus est sua iniquitate, hoc attestante Propheta, qui ait. Homo

Psal. 48. quum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipiētibus, & similis factus est illis. Vnde omni humano atque proprio destitutus auxilio, solo cœlesti iuuandus erat adiutorio. Complacuit itaque æternæ bonitati etiam tertio noua homini remedia præstare salutis, vt quæ innatam olim aboleuerat legem, & aliam per ministeria Sap. 18. angelorum sibi datam contempserat, noua iterũ lege erigeretur. Dum igitur medium silentium tenerent omnia, & mortale genus hominum in maximo peccatorum fœtore iaceret prostratum, atq; sub diro sæuissimi tyranni dominio teneretur captiuum, venit in temporis plenitudine vnigenitus Dei patris per carnem ad homines homo factus. Apparuit in homine visibili inuisibilis deus, cum hoste pugnaturus æquitatis lance, qui post humillimam reclinationē in præsepio, post penalem sanguinis effusionem in circumcisione, post peregrinationem in Aegyptum pro intentata nece, post gloriosos tentationum triumphos in eremo, post illuminationem cæcorum, sanitates infirmorum, resurrectiones mortuorum veluti rex pacificus magnificusque dominus, & triumphator in omnibus gloriosus valedicturus suis in natura passibili tribuit & ipse legem cæteris sanctiorem. Tradidit mandatum dilectionis, vt hoc vno reliqua complerentur, & quod alijs deerat, isto suppleretur. Lex hæc charitas est, lex amoris, lex dulcedinis & totius suauitatis, lex perfectionis & sanctitatis, lex nempe, quæ leue facit omne onus. Hæc vtique lex non vt olim in tabulis lapideis conscripta est, sed in cordibus mūdis & humilibus per Spiritumsanctum diffunditur. Quos enim replet hęc charitas, erigit spe, roborat in fide, dirigit in naufragio huius vitę, deducit in sui cognitionem, perducit ad pacem, in humilitate deijcit, iniquitati congaudere non sinit, & in dilectionem ac desiderium cœlestis præmij deuenire facit. Hac legifer noster accendit ad spirituale certamen fidelium corda, abstulit timorem, & infundit amorem, vt delectabile fieret quicquid imperabatur. Amanti nanque nihil difficile, nihil laboriosum est. Ignem, carceres, tormenta, & ipsam vitimum terribilium non veretur mortem. Præsentia deserit spe futurorum, temporalium damna lucrum existimat æternorum amore. O mirabilis artifex e cœlo missus. O incarnata sapientia magister amoris, qua arte reparas lapsos, quibus vinculis trahis post te filios Adam, quave virtute totum legibus tuis subdis orbem. Grauia suades, contraria corpori consulis, & tamen innumeros tibi quotidie vendicas amatores, difficiliora iubes quam olim in lege, & nihilominus innumerosiores tibi aggregas sectatores, non metu mortis, non terrore iudicij, non horrore gehennæ, sternis sub iugo tuo colla mortalium, sed solo id amore. Iugum etenim amoris tui suauiter premētis, o quā fortiter trahit, quā dulciter capit. Vis nanque tua amor est tui. Non armis carnalib. sed facibus amoris inflammas tuorum mētes fideliū ad currendā viam mandatorū tuorū, atque ad capessendā perfectionem consiliorum tuorū. Quis verò auderet terrena relinquere, tēporalia oblectamenta spernere, carnē assidua maceratione edomare, & crucem suam (sicut mandasti) quotidie baiulare post te, si tui non traheretur amore. Luc. 9. Intuetur quippe fidelis & deuotus homo, his grauiora te sustinuisse pro se, & hac contemplatione edoctus, hoc amoris fulgore irradiatus, se totum exponit pro te, indignū arbitrans fore, vt floreat in seculo seruus, domino crucifixo. Sic sic mellifiue amor, & super omnia diligende, exaltatus à terra omnium corda puro intuitu aspicientiū te trahis ad te, ducis post te, charitatisq; igne vulneras de te, vt totis medullis desideriorum suorum transformentur in te. Non verbo tantum. O vere hominum amator, sectatores tuos ad virtutū palmam, & contemptum terrenorum exhortari voluisti, quin ēt cōfirmasti exemplo. Proinde naturam vniuersæ mortalitatis, quam induere tibi cō placuit, exposuisti flagellis, opprobrijs, sputis, mortiq;, ne abhorrerent secutura mēbra quod in te sancto capite agnoscerent præcessisse. Paupertatē deniq; elegisti, humilitatē ostēdisti, cæterasque virtutes dicto, factoq; commendasti, quatenus cunctos tibi famulantes ad perfectionis iter animares. Præcipue tamen subiectionis bonū, & obedientiæ virtutē tuis mandasti, vt per hæc assuescerent propriam extinguere voluntatē, quæ omnium potissima est causa malorum. Congruum quippe fuit, vt sicut homo propria ruerat voluntate, ita erigeretur aliena. Propterea o excelsa, & deifica sapientia, te inspirante erecta sunt monasteria, & cœnobia constructa, vt in illis spreto letali luxu carnalium voluptatū, atq; abdicato vsu tēporalium cupiditatum, mentes tibi placere cupientium, aptius contra se, & feruentius contra vitia dimicarent. Quoniā verò arduum institutioni propositum est hoc, & superexcedit hæc lucta, huiusmodiq; conflictus humanā virtutē, sine gustu charitatis tuæ, & absq; præmonitione pugnæ, illud aggredi nemini fas est. Quisquis igitur per internam inspirationē afflatus, & ex prælibatione quadam spiritualiū gaudiorū accensus est, ad currendū post te in odorē tuorū vnguentorū, dissoluat iugū exactoris, quo premitur, et concito gradu capessat monasticā conuersationē, moriturus in ea. Non tamen absq; consilio eorū, qui in eodē certant stadio, id attentare præsumat, nec cuiusq; se cōmittat arbitrio. Habeat virū prudentē, pugnæ assuetū, virtutib. ornatum, qui magis experientia, quā sola sit edoctus scientia. Quum talē inueniet, realiter se cōmittat illi. Difficile nanq; reperitur, qui spiritualis certaminis valeat enodare secreta, nisi abs te (dñe) singulari munere prius fuerit edoctus. Planè aūt beatus, quē tu erudieris dñe, et de hoc virili certamine monasticæ Psal. 93. cōuersationis docueris eū, vt alios instruere idoneus

neus inueniatur. Ignorantia nanque horum plurimum perniciosa est, sicut econtrario scientia perutilis est, & potissima causa victoriæ.

Quòd ex admonitionibus domini Iesu, ex consideratione vilitatis, & instabilitatis rerum temporalium, ex comparatione spiritualium gaudiorum, exhortentur seculi amatoris ad contemptum mundi. Cap. II.

Matt. ii.

VVlneratus charitate dominus Iesus, & salutem sitiens animarum, fideles omnes vocibus hortatur pij amoris, & affectu intimæ charitatis ad se imitandum, dicens. Venite ad me omnes, qui laboratis in aggregatione temporalium diuitiarum, & onerati estis falce propriarum voluntatum, & ego vos reficiā. Tollite iugum mandatorum meorum super vos, quoniam suaue est, & onus dilectionis meę leue, & requiem inuenietis animabus vestris. O salubre cōsilium, o suasio fidelis, o admonitio salutaris, quid hac exhortatione consultius, quid breuius, quid melius dici potuit? Docuit his paucis humana ita veritas terrena despicere, spiritualia appetere, vana fugere, visibilia non amare, pacem quærere, & cœlestia possidere. Quis hæc audiens se continere poterit, quin obtemperet tam prudenti consilio? Quis autem compos sui dissimulare audebit, & non magis toto animo, totoque affectu tanto se præparabit obedire præceptori, præcipue quum pacem suis spondeat sectatoribus, quā naturaliter concupiscit rationalis creatura. Quicunque igitur pacem diligit, quicunque liberis gressibus peregrinationem huius vitæ peragere cupit, atque à ceruice cordis graue onus temporalium actionum excutere satagit, imitetur dominum Iesum non corpore, sed spiritu, non passibus carnis sed affectibus charitatis. Tollat super se iugum suaue amoris ipsius, vt secum habeat coadiutorē laboris sui. Iugum enim hoc non premit, sed roborat, non perimit sed reficit, non onerat sed singulariter refugium præstat. Nam portat portantem se, & in laborib. fortitudinem subministrat. Tunc nanq; huius sancti iugi Christi suauitas degustatur, quum realiter ipsius dominio se subtrauerit homo. Tunc delectationibus insuetis exuberat, tunc intima fruitur tranquillitate mentis, tūc delectatur in multitudine pacis, quam Dominus Iesus quum ascensurus esset in cęlum, suis in solatium, in præsidium, in dilectionis signum discipulis dereliquit. Expergiscantur itaque omnes labentis seculi amore detenti, euigilentque vniuersi à graui somno carnalium voluptatum miserabiliter oppressi, antequam præcidantur, contemnant, quæ ad tempus possident, vt diuitiis ditentur æternis. Erogent superflua pauperibus, vt reponant ea in cęlum, videāt mentis oculo quàm mutabilis sit mundus iste, qui semper tendit ad non esse, & per momenta singula fluit in nihilū. Intelligant non intelligentes, quàm plenus sit laboribus, doloribus, anxietatibus, periculis, & innumeris flagitiis, qui suis spondet amatoribus, quod non habet, atq; his blanditijs ad interitum eos trahit æternum. Cui nanque promissa seruauit? cui ad vota successit, cui sine retractione sua bona donauit? Cunctos in se cōfidentes decepit, vniuersosq; sibi inhærentes lethaliter præcipitauit. Nemini etenim fidelis est, nemini parcit, nullumq; veretur. Non ætati, nō sexui, non dignitati, non prudentiæ, non cōditioni miseretur. Vno promissionis calice cunctos sui inebriat dilectores, eodemq; omnes infidelitatis mucrone interimit. Hoc vniuersis ipsi fidelior, quod nulli fidem seruasse probatur. Hunc extollit honoribus, cæteros facit antecedere dignitate, primatu eū ornat, ac permittit in populis præ omnibus principari, hinc vallatur multitudine famulorū, inde copiositati nobilium præfertur, efficitur. n. honorabilis in oculis omnium. Sed quum ad horam floruerit, illico forte mutata contemptibilis existimatur. Nam priuatur honoribus, denigratur opinione, subsannatur in turbis atque declinatur ab ijs, qui paulo ante eum vt Deum venerabantur, & qui vsq; ad cęlos fauoribus hominum extollebatur, vsq; ad abyssum ignominia præcipitatus cognoscitur. Alium diuitiis replet, possessionib. dilatat, pecunijs cumulat, gemmis ornat, familia nobilitat, variaque supellectile præcelsum ostētat, mox emergente causa amissa substantia temporalium facultatum, ablatis possessionibus, & decedente familia, ad tantam deuenit inopiam, vt penè fame periclitetur. Esto autem, quod quibusdā prosperitas arrideat, dum viuunt, in ipso autem separationis momento fallax hic mundus adimit quod concessit, vixque vilissima sindone eosdem tegi permittit, quos tantis prius ditauerat facultatibus atque in breuissimo sepulchro cadauer collocat vermiū escam futurum, quod sericis vestimentis antea decorauerat. Quid multa? Ille nempe mundus quotidie deijcit & eleuat, ditat & spoliat, blanditur & iniuriatur, milleque modis mortalium genus ludificando percutit, & occidit. Et (proh dolor) quum tot alternantib. successib. sine interuallo deludat & illudat, vix reperitur, qui hæc intelligat, atq; ipsius laqueos euadere studeat. Cæcata etenim mens, & peccati labe polluta, ac carnalib. irretita passionib. etsi aliquando raptim quodam naturali illustrata rationis lumine capere præualet, quàm fallax sit mundi gloria, diuturna tamen male viuēdi prægrauata consuetudine nō potest in eo perseuerare quod videt, sicq; duplici cōfusione se ream facit, conscientiæ. s. & rationis, dum aliter agit quàm id, quod agēdum esse diiudicat. O filij hominum incircuncisis auribus, & graues corde, vt quid cum tanto animi ardore ambitis fugitiuos honores, fallacem gloriam, temporalem substantiam, breuissimas voluptates & peritură vitam? Aduertite diligenter cui militatis, cuius iugo colla submittitis, quoue tenditis. O præuaricatores redite ad cor, respicite à vijs vestris,

ne post paululum in æternum pereatis. Cohibete corda vestra, ne post suas abeant concupiscentias, ne quando vos mors rapiat, nec sit qui eripiat. Vendite quæ possidetis, & hoc felici commercio cœlestem gloriam adipiscamini. Donate Christo quod seculo relicturi estis, præmittite ante vos facultates vestras, quatenus necessitatis tēpore multiplicatæ restituantur vobis. Voluntariè abrenunciate mundo, ne cum mœrore de codē exire cogamini. De necessitate virtutem facite, & post hanc vitam regnum accipietis æternum. Finem illorum diligenti examinatione cognoscite, qui præcesserunt vos, atq; viuere voluerunt tā quam vos. Nempe in seculo floruerunt, diuitijs abundauerunt, & omni se voluptati dederunt. In canticis, in choris, in conuiuijs, in comessationibusq; lætati sunt, duxerunt in bonis dies suos: & in puncto ad inferna descenderunt. Exiguo exultarunt tempore, & æterno damnati sunt exitio. Non sic autem cōtingit ijs, qui deo militant, qui pro Christo animas suas tradiderunt, & sub præceptoris imperio absq; vlla requie proprias cruci fixerunt voluntates. Diuites (inquit Propheta) eguerunt & esurierunt, inquirentes autem dominum non deficient omni bono. Qui.n. domino famulantur (naturaliter viuentes) paucis indigēt non exquisita volunt cibaria, non lautiora appetunt fercula, sed ijs, quæ apponuntur contenti, minimè quæ non habent, inquirunt. Omnes carnis suæ appetitus sub imperio cohibent præsidentis. Semper enim quod volunt, habent: quia nihil aliud quàm quod habent, velle nesciuntur. Pacata nanq; mens, & intimo decorata caritatis affectu, potentissimè sensualitatis passiones sub rationis frænat dominio: suique libertatem neque opulētia, neque egestate vendit alienis. Propterea quia nil possidet, nihil amittere formidat. Quo.n. cernit minus sibi terrena suppetere, eo ardentius assuescit cœlestia sperare. Tenet.n. pollicitationem domini dicentis: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. O beata paupertas volūtaria nihil in hoc seculo possidens, nihil formidans, quoniam omnem thesaurum suum recōdit in cœlo. Non irruentes piratas, non insidiantes latrones, non terræ sterilitatem, non aeris tēpestates pauescit. Quicquid infortunij, quicquid noui eueniat, secuta est, semper hilaris, semper abundans est, & quum nihil habeat, omnia sibi cōmunia facit, omne incommodum suo facit profectui deseruire. In facie læta, iucundiorq; in corde Deum vbique reperit prouisorem: hominum facultates renuens: in solo diuino innititur suffragio. Tāquam viator vacuus, & peregrinus in hoc seculo sēper gaudet, qui hac fuerit ornatus. Margaritam quippe absconditam in agro inuenit: pro hac distraxit omnia sua: insuper abnegauit se ipsū quatenus ipsa dignus efficiatur. Nemo certè nisi expertus percipere sufficit quàm amabilia, quàm dulcia, quamue preciosa sint, quæ largitur Deus ijs, qui pro ipsius amore suis, sibique renunciant. Supereminent nanque omnibus quæ oculis placent, aures mulcēt, odoratum reficiunt, gustu sapiunt, & mollescunt tactu, & quum in solo conditore lætentur, nihil præter ipsum est, quod eos valeat satiare. Magna prorsus sunt stipendia, quæ pro sua participant subleuatione laborum: longè autem præstantiora existunt, quæ illis pollicētur futura si tamen vsque ad vitæ terminum dimicauerint. Hęc etenim vtcūque conspiciuntur fide, ac tenentur spe, sed amplectuntur caritate. His roborati encænijs Christi milites, nec labore deficiunt, nec timore fugiunt, nec tentatione succūbunt, quin potius quotidie talibus saginati spiritualibus dapibus, per hęc quæ sibi cognoscunt esse præstita, discunt ardenter amare promissa. Pietatis igitur eruditi testimonijs abijciamus, ô fratres, ô Christi fideles opera tenebrarum: excutiamus à nobis iugum Aegyptiacæ seruitutis, atque quæ vt homines possidemus in terra, pauperibus erogemus, sicque nudi, & ab omni solicitudine liberi per obedientiæ regulas curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in autorem fidei, & consummatorem Iesum, qui pro nobis obediens factus proposito sibi gaudio sustinuit crucē cōfusione contēpta. Exeamus igitur extra patriā, extra cognationem, extra nosipsos, ipsius improperium portantes. Non enim habemus hic manētem ciuitatem: ideo futuram quæramus: vt sicut cum ipso patimur, ita & cum ipso regnemus.

Iob 21. Psal. 33. Matt. 5. Heb. 13.

Quòd noui & veteris testamenti docentur admonitionibus, qui seculo renunciare volunt, vt prudenter præmeditentur status, loci, personarumque conditiones, cum quibus Deo militent: ne à dæmonibus decipiantur, qui multimodè Christi seruos tentant. Quæ virtute qui priuati fuerint, grauiter ceciderunt. Cap. III.

Vtriusque testamenti paginis & quotidianis erudimur exemplis, vt quotiescūque aliquid arduum aggressuri sumus, prius diligenti examinatione perscrutemur quid in ipso opere sit opportunum ad id perficiendum. Legimus enim dominum per Mosen Hebræis mandasse, quum illos de Pharaonis seruitute, qua premebantur, eripere decreuisset: vt non solum ipsi cum mulieribus, & liberis discederent, sed etiam secum deferrent oues, bouesque, & quicquid diuino cultui, ac proprio vsui necessarium esset, ne Deo fierēt odibiles, si vnde placari posset, libamina defecissent, aut fatigati alimoniæ defectione, in Aegyptum, quam reliquerāt, reuerti cogerentur. Dominus quoq; Iesus in Euangelio mādat, vt si quis turrim ædificare disposuerit, prius recogitet apud se, si sumptus, qui in eodē expediunt ædificio, habeat, vt ad sui perfectionē ducatur, ne forte deficientibus, pecunijs imperfectum opus cōpellatur relinquere, & fiat cunctis prætereuntibus ridiculum, quia cœpit ædificare, nec valuit cōsūmare. Solent quoque qui maria transfretare dispo-

Exod. 12. Luc. 14.

sponunt, qui ad nundinas pergere festinant, antequam iter aggrediantur, præparare victualia, domum, familiam, suaque ordinare negotia, quatenus quietius ea, quæ agere intēdunt, valeant pertractare, atque debito fine concludere. Sic nimirum, sic matura consideratione cuncta præsentia, & futura præuidere debent, quicunque renunciare seculo, & Deo militare desiderant. Studeant nanque diligenti examinatione, priusquam in spirituale intrent stadium: animi sui cōstantiam, spei fiduciam, corporis valetudinem, status congruentiam, personarum qualitatem, internam vocationem, & operis discutere finem, ne si hæc considerare neglexerint, eos contingat cum rubore à cœpto proposito resilire. Rarò nanque contingit quempiam esse victorem, qui sine armis congruētibus, & absque prudenti circunspectione, sed sola mentis temeritate decertare præsumit. Non enim minus prudentia, quàm robur necessaria est bellatori, presertim in hoc spirituali certamine. Non autem in hoc conflictu bellum arripitur cū hominibus tantum, qui interdum prece placantur, vel precio abigūtur, aut fuga declinantur: sed etiam aduersus principatus & potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus, qui sunt malitia pleni, nocendi auiditate accensi, pugnandi assiduitate, & tentandi calliditate conspicui. Inimicantur etenim homini, vt laborum eius diripiant mercedē: suadent mala, vt consentientibus bonum auferāt gratiæ. Insidiantur denique operibus nostris, vt si quid in ipsis reprehensibile cognouerint, illud Deo in damnationem proponant nostri: sitiunt interitū nostri, & de casibus nostris gaudere non cessant. Nobis stantibus ipsi tristes fiunt: nobis verò à Dei itinere deuiantibus consolatione replentur. Non diebus, non noctibus persequi desinentes, inuisos laqueos parant incessanter animabus nostris. Dolent quippe vehementer ipsi subdoli, & inuidiæ facibus accensi, nos illuc posse cōscendere? vnde ipsa irremediabiliter cecidere. Hac potissimum ratione nos tentant: hac de causa nobis seculi oblectamenta suadent & promittunt, quatenus pro temporali lætitia diripiant cōsentientibus æternam. Protoparentes nostros (proh dolor) tali deceperunt fraude. Dum enim eis æqualitatem Dei, & boni ac mali scientiā spoponderunt, si de vetito ederent, eos immortalitatis dote, atque innocentiæ stola spoliauerunt. Nemo igitur tam sanctus, nullus tanta perfectione præditus est, vt eorum tentamenta ad plenum valeat superare. Quum autem spiritus sint, & nullo repelli possint materiali obstaculo, temerariè solitudines irrumpunt, monasteria ingrediuntur, domos inuadunt: ita vt non sit, qui se abscondat ab infestationibus eorum. Nec mirùm. Si enim ausi fuere suasionibus suis dominum Iesum appetere in eremo, in ciuitate sancta, in vertice montis, in cruce, quis ab illorū insidijs audebit esse securus? aut quis (nisi qui sensu caret, & omni priuatus est iudicio rationis) præsumet cum ipsis habere conflictum, quin diligenter præuideat, qualiter eos valeat superare? Fuere nempe nonnulli, qui hoc attentare moliti sunt, & in sua imprudentia defecerunt. Nam quidam eorum in ipso exordio pugnę victi fuerunt, & tanquam canes ad vomitum redeuntes, fecerunt nouissima sua peiora prioribus. Alij verò minus cautè incedentes, atque de bonis domini se inaniter extollentes ambulauerunt in vanitate cordis sui: nil laude dignum de sua conuersatione reportantes. Vnde ad ipsorum correptionem tradidit illos Deus in ignominiæ passiones, & in varios lapsos enormium delictorum: atque supra virtutem misericorditer tentati permissi sunt, quatenus ex his casibus patenter eruditi, resipiscentes à sui ignorantia, discerent in domino gloriari, & non in se. Plerique etiam extiterunt, qui propter instabilitatem terga verterūt, & à sancto proposito (quod semel bona fide, ac simplici corde cęperunt) commoti sunt æligētes in alio statu, quàm in eo ad quem vocati fuere, domino militare. Ingenti nempe crimine tales reos se fecere. Hi etenim tacitè Deum calumniauerūt insipienter egisse: se statum arripere non cōgruētem sibi. Talis eorum opinio omni vacua est ratione, imò iniquitate, & cæcitate plena. Qui enim hominem sua sapientia plasmauit ex nihilo, & ex sua mera charitate, potuit ne ignorare quid illi opus sit, aut illum prodere, si in congregationem eum vocat, in qua animæ salutem adipisci non valet? Ridiculum, & ab omni æquitatis iure semotū est arbitrari Deum sapientia sua mundi & omniū quæ in mundo sunt, probatissimum esse rectorē, & in hac sola vocatione defecisse. Horum autem finis & Dei gloriam, & ipsorum patefacit errorē. Nam si in prima vocatione remissè, & negligenter conuersati sunt, in secunda longè deterius se habent. Efficiuntur tales vtplurimum instabiles, sicut experientia docet, & tanquam folium, quod à vento mouetur, huc, illucque discurrunt. Tot mutant loca, quot (vt ita dicam) cogitationes in mente resurgunt. Gyrouagi & dyscoli cum sint, non sibiipsis profectum acquirunt: populis verò, & cæteris Christo famulantibus vertuntur in opprobrium. Tales nanque cùm neque in primordio suæ conuersionis, neque in progressu prudētiam habuerint, in omnia hæc ruerunt mala. Et quoniā inimicorum insidias præuidere neglexerūt, in suis defecerunt iniquitatibus. Ipsorum igitur exemplo, qui cum diabolo & proprijs concupiscentijs pugnaturi sunt, erudiantur priusquam ad pugnā procedant: diligentissime inquo loco, in quo statu, cum quibus personis, & sub quo debeant præceptore militare, per seipsos, per notos sagaciter inuestigent, quibus se desiderijs munire debeant, antequam in campum intrent, quæ pati, quæ agere, quæ vitare, & ad quem finem vocationis suæ cursum dirigere teneantur. Horum omnium quicunque

cunque fuerit magis expertus, Iesu Christo domino duce facilius, celeriusque ad perfectionis gloriosioris attinget triumphum. Perspicuum valde intelligentibus est: quod in initio vocationis, in progressu, in fineque prouidentiæ & discretionis virtus pernecessaria est propter inimicorum insidias, ac varias deceptiones, & tentationes innumeras, quas patiuntur qui domino eligunt famulari. In his autem omnibus non debent terreri, nec effici pusillanimes. Deo nanque inhærētes simpliciter, eidemque se humiliter in oratione prosternentes, ac deuotè se cōmittentes, instrui merentur à domino, neque deseri possunt, quin eripiantur à superuenientibus tentationibus. Insuper & quæque fidelis anima Christi sponsa effecta, per quotidianā exercitationem spiritualiū studiorum, quæ per seipsam, & per alios experitur, instruitur abundè tam de fraudibus inimicorum, quàm etiam de virtutum profectibus, atque ex verbis sacri eloquij, & patrum consilio eruditissima efficitur: tanto celerius ad perfectionis culmen attingens, quanto ardentius Deo in omnibus placere concupiscit.

Quòd triplicem diuitiarum scilicet propinquorum, & carnis propriæ debent euacuare de corde perniciosum affectum, qui seculo renunciare volunt, & ad perfectionem attingere: Et quod ex consideratione vnionis carnis & spiritus euidenter eliciatur: quantum Christus Ecclesiā diligat, qualiter vnusquisque proximum diligere debeat, & quòd humana salutis humiliatio sit necessaria. Cap. IIII.

Quicunque supernæ gratiæ illustratione irradiatus est: quicunque charitatis zelo accensus, & supercęlestis Hierusalem decore affectus est, quicūque domini Iesu suaui amore, & perfectionis desiderio vulneratus crucem suam post ipsum baiulare disponit studeat summoperè priusquā in obediētiæ agonem se transferat, mentem suam ab omni temporalium amore emundare, & voluntatis propriæ indumēto se exuere, quatenus liberè, & absque sui prępiudicio Christo valeat militare. Maxima nēpe abusio est affectibus carnalibus prægrauatum, cacumen perfectionis velle conscendere quum etiam sine vllo duce iter difficile sit. Quisquis hoc attētare præsumit, se à veritatis lumine, ac prudentiæ virtute fatetur alienum. Nam olim dominus Mosi sancto præcepit, vt pedes suos nudaret, cum in loco sancto staret: ipse verò Propheta diuino non est ausus appropiare fulgori, nisi postquam de pedibus abstulit calceamenta sua iuxta domini mādatum: quo peracto securus stetit, liberè dominum adiit, vocem ipsius audiuit: populi ducatum promeruit: virtutemque miraculorum faciendorum tunc adeptus est, cum mundi huius materiam abiecit. Sic Helias Prophetarū eximius cùm esset cum Helisæo, & incedentes sermocinarentur, velletque eum dominus per turbinem eleuare in cœlum, antequam igneum ascenderet currum, pallium suum domino permittere reiecit. Voluit tunc sub figuris spiritus sanctus posteros admonere, ne ad perfectionis statum auderent accedere, antequā carnales affectus de cordis habitaculo expellerent. Purus nanque est Deus: & diligendus simpliciter ab ijs, qui illum apprehendere concupiscunt. Indignum nempe se facit eo, quisquis cum eo aliquid vitiose amare voluerit. Incongruum etenim est carnis & spiritus simul miscere affectus: cùm adinuicem cōtrarij sint. Carnis quippe affectus deprimit ad ima: spiritus verò sursum rapit. Visibilibus nutritur caro, inuisibilibus verò spiritus. Corruptioni semper propinquat caro, & in ea delectatur: incorruptibilis verò cùm sit spiritus, incorruptibiliū delectatur amore. Hæc præsentia incessanter appetit, ille nisi æternorum repleri non potest. Nemo carnalium affectionum præpeditus onere cęlum petere pręsumat, cùm Apostolus dicat: Carnem & sanguinem regnum Dei possidere nō posse. Nā redemptor noster in carne apparens, erigere volens hominis affectum in imis iacentem, vt facilius summa appeteret, triplicem illi interdixit affectum. Sciebat nanque ipse dominus hominem, quem plasmauerat, absque dilectione non posse persistere. Re etenim vera aut delectatur in summis, aut in imis: quo verò ardentiori studio iucundatur in summis, eo vehemētius torpescit ab infimis: & quanto amplius affectu inhæret imis, tāto plenius fastidit summa: vtrunque enim pariter amari non valet. Propterea cœlestis bonitas, priusquam infundat in animam suæ charitatis diuinum liquorē, lutuosos antè voluit euacuare affectus. Morem quippe seruauit medicorum, qui morituris medentur corporibus: nunquam enim ægrotātibus restaurātem præbent medicinam, nisi prius purgationibus abstulerint humores noxios, & corruptos. Sic doctus agricola primum vomere radicitus euellit sentes, & postmodum in terræ sulcos spargit semina. Prudenter nanque intelligit, quod ad maturitatē non valet spica coalescere, quæ fuerit sentibus præfocata. Hac vsus arte cęlestis medicus, & doctissimus agricola noster dominus Iesus mandauit fidelibus suis, ad perfectionis culmen attingere anhelantibus: priusquam se diuinis imbuendos traderent disciplinis, vt abdicarent à se temporalium rerum, & propinquorū suorum, ac carnis propriæ inordinatos affectus: quatenus habiliores fierent ad sui dilectionis plenitudinem capessendam. Hi nempe suprà memorati affectus ingentium, innumerorumque delictorum gignunt effectus: nec non & multorum afferunt impedimenta bonorum. Quis etenim enumerare sufficit quanta exuberent peccata ex inordinato amore temporalium facultatum? Ex ipso nanque odia nedum inter extraneos, sed etiā inter propinquos generantur & affines. Nā quos vno amoris vinculo natura copulauit, hos cupiditas

Exod. 3.
4. Reg. 2.
1. Cor. 15.

ditas, & habendi amor abinuicem segregauit, & fecit alienos. Hinc lites, iurgia, rixæ, furta, homicidia, rapinæ prodeunt. Hic affectus prauis animũ machinationibus replet, & qualiter proximum fraudare valeat, consilia adinuenit. Hic humanitatis officium, & pietatis extinguit, & proximo misereri nullatenus permittit. Ignorat hic perniciosus affectus fratrem diligere: nescit aliena dãna; quia proprio & singulari gratulatur bono. Hic præsentia amat, téporalia cumulat, spiritualia negligit: quia nec credit promissa, neque sperat futura: & cùm totus se spargat in imis, nil potest amare de summis. Heu quantos hic quotidie perire facit? quantos ab itinere cœlestis patriæ deuiare cõpellit? Internos hic claudit oculos, nec futurum finit præuidere iudicium. Diuturnam pollicetur vitam, prosperos promittit successus, & cum animi ab vniuersali corporis resolutione amouerit cogitatum: mox cupidi animam in baratrum demergit æternum. Hoc expertus est in se diues ille qui multa congregare cogitans bona, horrea ampliare disponens sua, atque per plurimos annos ipsis terrenis frui opibus sperans, dicebat intra se: Ecce anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, & epulare. Sed diuina repente vltione percussus, subsequenti nocte cum graui mœrore defunctus est: iustoque Dei iudicio factum est, vt qui temporali substantia solummodo gaudere curabat, vno momẽto & temporalem pariter, & æternã amitteret gloriam. Dignum quippe fuit, vt tali feriretur sententia, quia in creatura potius, quàm in creatura lætari volebat. Non enim dati commodum, sed dantis diligi debet affectus. Meritoque iudicandus est, qui vana seductus spe temporalibus rebus inhæret amore. Qui igitur perfectionis apicem conatur apprehendere, necesse est, vt labentium facultatum abiiciat onus. Nam iuxta domini sentẽtiam, qui non renunciat omnibus quæ possidet, Christi legitimus nõ meretur esse discipulus. Cõpescuit quoque ipsa incarnata sapientia imitatores suos ab inordinato amore parentum, cùm ait: Qui non odit patrem suum, & matrem, & vxorẽ, & filios, & fratres, & sorores, non potest meus esse discipulus. Sciebat nanque ipse dominus hunc amorem valde perniciosum esse cupientibus esse perfecti. Non tamen inhibuit naturali, & moderato affectu parentes diligi, cùm ipse in lege iubeat honorare parẽtes. Vult enim dominus Deũ præponi parentibus: nec quicquam de diuinis prætermitti præceptis sub prętextu carnalis pietatis. Nam sunt quam plurimi, qui adeò carnali genitoribus & propinquis inhærent affectu, vt supernæ aspirationi obtemperare negligant propter eos. Vocantur à Deo, vt sęculo renuncient, & cõtemnunt, cùm viderint parentes de sua absentia contristari. Talem debet calcare affectũ, quisquis militię Christi ascribi desiderat: magisque tenentur diuinis acquiescere consilijs, quàm blanditijs propinquorum. Deo nanque indignum se facit, qui spirituali & æterno carnalem præponit patrẽ. A Deo nanque accepimus animæ decorem, à parentibus autem carnis originem. Sed inspiciamus qualem. Exiguam prorsus corpori nostro ministrauere materiam fętidissimam, & horrore plenam, & nil amplius contulerunt. Non ab eis accepimus mẽbrorum formas, non sexum, non vitã, non animam, quin potius conceperunt nos in feruore libidinis, in ignominia passionis, in pollutione peccati: ante nos fecerunt damnatos quàm natos, procreaueruntque nos sęculo ad laborem, & (heu) secum nos trahere volunt ad sempiternum interitum, tanquam illis damnatio propria non sufficiat. Cùm enim audierint liberos velle de seculo fugere: velut de vndoso naufragio, vt securius Deo vacare queant; illico gemunt, lacrymas emittunt, tundunt pectora, crines dilaniãt, vestes scindunt, seque morituros mœrore denũciant, & quasi super cadauera extincta diros ad cęlum proferunt eiulatus. Ostendunt denique vbera, ruunt in amplexus filiorum, vt lætifera imprimant oscula: quatenus emollire valeant secundum animi conceptum rigorem. Proh dolor, ò quot exorbitare fecere à via Dei parentum insidiæ? quot demerserunt in profundum malorum cognatorum affectus? ò quot cęlestem amiserunt gratiam iniqua decepti persuasione propinquorũ. Dũ enim lenire filij moliuntur deceptorum, & carnalem propinquorum affectum, & dolorem: ipsi paulatim tepescunt, ac à sancto defluunt proposito specie seducti pietatis, atque ex assidua eorum blanda cõuersatione obliti quales fuerint, in omnem postmodum se transferunt voluptatem. In hanc nempe peccatorum decidunt foueam, qui Dei dilectioni parentum præponentes amorem, indignos se faciunt conuersatione angelica, & Christi amicitia, domino dicente: Qui amat patrẽ aut matrem plus quàm me, non est me dignus. Qui autem dulcedine charitatis respersi sunt, qui Christo inseparabili amoris vinculo copulantur, qui supernæ lucis irradiantur splendore: nullũ in hoc sęculo præterquam regnantem in cęlis agnoscũt patrem: cui quotidie à verbo in carne apparente edocti medullatum offerunt deuotionis sacrificium, dicentes. Pater noster qui es in cęlis. Hi etenim animi magnanimitate, & rectitudine cordis decenter ornati, ac charitatis iaculo vulnerati voluceri cursu, spretoque omni affectu carnaliũ propinquorum confugiunt ad Christum, eligentes potius abiecti esse in domo Dei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Et quoniam ardenti desiderio parua cõtemnunt, sublimibus donis ditantur à Christo. Quid autem de proprio & pernicioso carnis amore dicendum est: cum ipsa ex sui natura spiritui inimica sit? Semper enim contraria suæ saluti concupiscit. Si nutritur, impinguata & incrassata recalcitrat; si inedia & laboribus atteritur, murmurat, si preciosis induitur vestibus, extolli-

Luc. 12. Luc. 14. Ibid. Exo. 20. Deut. 5. Mat. 10. Matt. 6. Psal. 83.

tollitur. Blanditijs feræ mansuescunt syluestres, hæc autem proteruior efficitur. Ipsa denique domestica est hostis, quæ spiritui aduersari non desinit. Nam infirmitatibus referta, animam suis grauat officiis. Nunc dolorem patitur capitis, nunc viscerum torquetur torsionibus, nunc stomachi debilitate lassescit, Oculorum, dentium, pedum, cæterorumque membrorum lãguoribus absque vlla dilaniatur quiete, frigore, fame, siti, caloreque consumitur: A planta pedis vsque ad verticẽ capitis nulla in ea sanitas reperitur. Esto tamen, quòd ab his libera sit ærumnis, aduerte (obsecro) homo, cum ipsa incolumis est, quid emittat per nares, quid per oculos, quid per os, ac cęteros corporis meatus, quod enarrare pudet, tam fędũ est. Velut enim abominabile quoddam sterquiliniũ sine interuallo scaturire non cessat horrendum fętorem: Talis nanque ex sui natura est, quòd nisi miro modo conditoris sapientia singulari amoris glutino animam eidem naturaliter copulasset, illi omnino intolerabilis esset, quod incredibile nequaquam est, consideratis vtrarumque naturarum variis affectibus. Spiritus enim sobrietatem, carò verò diligit saturitatem. Spiritus vigiliis se exercere conatur, vt Deo magis vacare possit, caro autem tanquam sus lota in luti volutabro sopori funditus immergitur, sibi soli vacare studẽs. Spiritus vt futurum queat vitare iudicium se mærore afficit, ac diligenti inquisitione, atque pũcto compunctionis ardore spiritualia vitia resecare non desinit, hæc autem tota exterioribus occupata illecebris, ita illis pasci cõcupiscit, & refici, ac si nunquam debeat iudicari. Postremò spiritus cęlestis patriæ captus amore, & supernæ Hierusalẽ afflatus desiderio piis gemitibus syncerę charitatis lætus & exultans dicit, Quando veniam & apparebo ante faciem Domini? Putrida verò caro suis in vnum affectibus congregatis (prout valet) ait, Venite, fruamur bonis, quæ sunt, coronemur rosis antequam marcescant, sicut plenius in libro Sapientiæ continetur. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt opera eius, & inuestigabiles viæ eius! Quę causa, quæ ratio, quæ dispensatio huius tantæ cõfœderationis carnis & spiritus? Cõtrarij cùm sint, quomodo in vnum conuenire possunt? Videmus nanque contraria elementa nullo modo sibi posse vniri. Si ignis apponatur niuibus, illico aut extinguitur, aut niues resoluens in bullientem aquã conuertit. Quomodo ergo fit, vt caro tam onerosa, tam infirma, tamque contraria, & despicabilis diligatur à spiritu, & ab eo tam sedulo foueatur obsequio, dicente Apostolo, Nemo vnquam carnem suam odio habet, sed magis eã fouet, & nutrit. Nemo ab eius retrahitur dilectione, quamuis corruptibilis, quamuis de vili materia procreata sit, quin potius eam secum vult commorari, secũ viuere, tantoque cum illa amore coniunctus est, vt neque post mortem sine ipsa propria plenus sit spiritus glorificatione. Mysterijs quippe cœlestibus referta est, & magnam spiritus redolet suauitatem sanè intelligentibus. Hęc tamen mira connexio carnis & spiritus diuersa in naturis, & concors in affectione & dilectione. Magnum hoc sacramentum est, Christi videlicet & ecclesiæ. Nã quantumcunque infirma sint membra, quãtumcunque iaceant & fęteant, non repellũtur à Christo, non deseruntur ab ipso, sed fouentur, pascuntur, curantur & viuificantur. Quoties volui congregare filios tuos (ait ad Hierusalẽ) quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alijs, & noluisti? Nonne Samaritanum semiuiuum iacẽtem, vulneratum, & à prætereuntibus derelictum suscepit in humeris, reduxit ad stabulum, fouit, vulnus alligauit, & stabulario commendauit? Nunquid abiecit publicanum spiritu ægrotantem? nõne suscepit eum, humiliter orantem exaudiuit, & iustificatum de templo abire permisit? Quid de Maria dicendum est, quæ tantorum immanitate scelerum oppressa iacebat? quã dulciter eam traxit, quam suauiter emolliuit cor eius? imbribus lacrymarum sibi lauari permisit pedes, extergi crinibus, & oculis deliniri, nec inde eam discedere passus est, donec cunctorum veniam reciperet delictorum. Cur hæc? Nempe quia membrũ suũ diligebat, etsi nondum sanum, tamen sanandum. Non aspiciebat Dominus quid tunc ipsa erat, sed quid futura erat, tanquam si artifex, & faber lignorum de sylua excidat rudem arboris truncum, de quo velit ingenio suo formare imaginem ad decorem regiæ domus. Iam enim imaginẽ operatus est in corde suo antequam dolare lignum inchoet. Iam in suo gaudet artificio, tantique rude lignum æstimat, quanti quod ex ipso elicire meditatus est. Sic (nimirum) hic agit optimus artifex omnium Dominus Iesus. Diligit nanque quos prædestinauit electos suos, illos tolerat, illos intimo fouet charitatis affectu, non vt ipsorum commendet facinora, non vt placeant ipsorum spirituales sordes ei, cui nihil immundum placet, sed quoniam prædestinati sunt ad vitã, præstolatur Dei sapientia, vt suo tempore eos mundet per gratiam, iustificet à peccatis, ditet virtutibus, donisque spiritualibus ornet, ita vt digni efficiantur qui sint preciosi lapides in structura cęlestis Hierusalem. Ipsos itaque electos suos, nõ quales sunt in fętoribus criminum, sed quales in arte summæ sapientiæ suæ illos facere disponit, amplectitur & amat Deus. Nam licet in hac vita absque sceleris contagione esse nequeant, quandoque tamen in superna patria futuri sunt sine ruga & macula, atque laudaturi Deum in secula seculorum. Qualiter etiam proximũ vnusquisque diligere debeat, notificare curauit Dominus ex hac, quam inseruit mira carnis & spiritus dilectione. Sicut enim Dominus mandauit, vt proximum tanquam nosmet diligeremus, ita penes nos, & in nobis hanc formam imprimere voluit charitatis, quatenus omni-

Margin: Isai. 1. — Psal. 41. — Sapi. 2. — Rom. 11. — Ephes. 5. — Ibid. — Mat. 23. — Luc. 10. — Luc. 18. — Luc. 7. — Matt. 22.

omnino inexcusabilis esset, quicunque hanc violaret, hanc ignorare se diceret. Ex te igitur, ô homo, ô Christiane fratrem tuum non carnis, non sanguinis, sed naturæ, sed communionis, sed gratiæ, disce diligere. Quanto studio amas te: Infirmatur verbi gratia oculus, nonne manus sana lãguenti oculo solicita est remedia adhibere? Se totam exponit in ipsius obsequium, palpat, linit, medetur, & si quid aliud impartiri valet solatij, semper præsto est. Quantũcunque occupetur, quamuis ex labore fessa sit, nunquam tamen se retrahit à ministerio. Nam oculi malum suum putat propter confœderationem naturæ. Hoc agit os, hoc pes, hoc cuncta alia membra. Omnia enim membra vno consensu, pari voluntate, libenti animo, & absque vlla requie se exercent, vt oculus recuperet sanitatem. Non labor, non vigiliæ, non inedia ipsa tepescere faciunt, vt non famulentur ægroto, ita vt vno languente cætera infirmari nõ dubitent, & tamen alia in formæ specie, in operis ministerio est oculi natura, alia manus, alia pedis. Vnumquodque membrum iniunctum sibi à natura exhibet famulatum, singula suis inhærent officijs. Non oculus auditui se immiscet, nec manus ambulandi vnquam sibi vendicat actum, sed vnũ membrum naturæ obtemperat iuxta donum & actum suum. *Inter ipsa nullum auditur schisma*, nullum odium, neque aliquando aut inuidiæ liuor, aut contentiosa nugacitas oborta est. Et (vt paucis dicam) tanta in eisdem humani corporis membris inest copula, tantus amor, tantaque inseparabilis, atque insuperabilis dilectionis vnitas, vt vnum sine alio non valeat gaudere. Lætitia illis communis est, pęna æqualis, etsi non in actu, tamen in affectu, ita vt quod vni tribuitur, cætera recepisse se gratulentur. Redi igitur ad te, ô quicunque hæc audis. Ex te qualiter proximũ diligere debeas aduerte. Non cęlum, non angeli, non alia contra te producentur testimonia. Tu tui accusator eris, tu testis, si hoc mandatum fueris prætergressus. Disce secundum præceptum Domini proximum sicut teipsum diligere, si conspicis ipsum egere, si fame periclitari, si frigore atteri, tribue illi non totum quod possides, non partem, sed necessitatem solam, vt alteri etiam erogare queas. Recipe peregrinantes hospitio, infirmantes aliquo refoue obsequio, cõsolare męstos, consule ignaris, & errantes reuocare ne cesses, omnibus de tuis facultatibus præsta (si potes) humanitatis beneficium, si non vales, semper omnibus compassionem saltem, & pietatem ostende. Hoc denique est sacrificiũ, hoc est munus, quod diuitibus & pauperibus commune est. Possunt quippe deesse temporalia stipendia, corporisque valetudo, & cętera naturæ dona, per quæ proximi inopiam subleuari oportet, nunquam tamen ac nulli deficere debet cordis pietas, & internę affectio charitatis. Hæc nanque charitas si videt proximum tentationibus fatigatum, compatitur & orat, si intuetur fratrem à Deo flagellis percussum, miseretur, si conspicit aliquem in Dei itinere remissè, ac nequiter incedentem, hortatur verbo, & prouocat exemplo, si attendit quempiam in quodquam decidentem delictum, gemit corde, eiusque turpitudinem celare festinat. Non illud publicat, non de peccatore murmurat, non detrahit, sed ipsum admonendo, aut increpando, aut orando erigere studet. Qui autem murmurat, & detrahit, omnino se à charitate fatetur alienum. Triplici enim crimine reum se facit, qui murmurat. Nam fratris æstimationem in corde perimit audientis, audientis quoque animum in odium concitat delinquentis, & propriam animam mucrone percutit detractionis. Non est hæc charitatis lex. Nam charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, & cętera quæ Paulus describit. Non vt detegantur, vt publicentur peccantes mandauit Dominus. Sed quid? Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe inter te, & illum solum. Nõ præcepit, vt in plateis diuulgetur, non vt vindictę zelo prædicetur in fratribus, sed tanquam frater corripiatur blandè ac dulciter. Nam mollibus potius quàm duris sermonibus compungitur animus delinquentis. Sunt tamen nonnulli, qui magis asperis inuectionibus, quàm dulcibus verbis emendantur. Talibus dura & fortis increpatio ex ore proferatur, semper autem erga illos compassio seruetur in corde. Hoc enim modo siue intus per compassionem, siue foris per admonitionem lex implebitur charitatis. Tanquam igitur ægro corporis membro, ita peccanti fratri nunc exhortationis vnctio, nunc increpationis adustio exhibeatur, prout ars iudicat medicãtis. Neque enim minus diligitur cum corripitur, quàm quum lenitur, quia vtrunque de fonte oritur charitatis. Reducet quoque non mediocriter in animo contẽplantis, ex hac carnis & spiritus vnione & dilectione quædam diuinæ bonitatis mira & iucunda dispensatio saluti humanæ prorsus necessaria. Creauit nanque Deus rationalem spiritum, & ipsum plurimis decorauit virtutibus, ac ex sua naturali dignitate fecit illustrem. Sociauit vero eundem carni & luto passibili, quatenus ex hac infirmitate eruditus disceret non eleuari supra se. Nã semper spiritus ex sui natura ad alta tendit, spiritualia quærit, cęlestia appetit, & terrenis non indigẽs indesinenter ad degustandum diuina euolare festinat. Et sicut cæteras creaturas præcellit nobilitate naturæ, ita cum eisdem naturaliter cohabitare dedignatur. Duplici itaq; ratione Dei sapientia rationalem spiritum fragili atque passibili copulauit naturæ, vt qui luteo amictus erat indumẽto, atque in hoc exilio cum cæteris positus animantibus æquanimior esset, ac humiliter præstolaretur tempus, quo de hac traheretur peregrinatione. Præterea vt ex assidua consideratione corporeæ fragilitatis occasionem caperet cõseruandi eximia dona suæ ipsius spiritualis naturæ,

1. Cor. 13.

Matt. 18.

ræ, quia propalatæ diuitiæ facilè deprædantur, quæ verò latent, custodiũtur sine labore, propter quod Dei sapientia sub carnis velamine munera spiritus celare disposuit. Nam post lapsum & prę uaricationem vetiti Adam cum omni sua posteritate tunica pellicea, & carne corruptibili, & mortali contexit, atque in hac miseriarum valle collocauit peregrinaturum, vt ex qualitate exterioris hominis discat non elatè præferre se cæteris. Sed ex continuis punctionibus, quas indesinenter propter infirmitates & necessitates carnis patitur spiritus materiam sumat se in humilitate custodiendi, & omni circunquaque se muniens diligentia cum summa alacritate cordis, & animi desiderio ad Patrem, qui in cælis est, repatriare festinet. Miro enim modo (Dei operante clementia) quod illi illatum est ad peccati supplicium, conuertitur in salutis adiutorium, & ipsa caro, quæ malè suadendo ærumnis & passionibus prægrauatur, omniũ misericorditer efficitur custos donorũ. Quis igitur audeat asserere carnis substantiam etiã esse perimendam, per quam, & de qua tot eliciuntur bona? Quis definire præsumat Dominũ mandasse, quam ipse condidit, vt odio habeatur natura? Nam ipsa caro, quæ de luto terræ per manus Dei formata est (sicut sacra testãtur eloquia) debet diligi tanquam Dei creatura, & bene cõdita, atque hominum vtilitati plurimum proficua. Ipsa verò opera, quæ de ipsa prodeunt, postquam labe peccati fędata est, contemnenda, & odio habẽda sũt. Hoc nanque Apostolus cõmemorat, dicens, Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, auaritia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, cõtentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. Sic verò concludit, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Luculenter igitur ex pręmissis patet, quod carnis natura, qualis ab autore formata est, valde bona est, & plurimum diligenda. Ipsa autem desideria, quæ de peccati fomite generantur, omnino resecanda sunt, ab ijs præcipuè, qui mundum cõtemnere, & Deo vacare volunt. Hæc etenim mãdauit Dominus, vt odio habeantur, tanquam spiritui inimica. Non ergo negligant hos concupiscentiarum affectus de suo eradicare corde, quicũque sub iugo Christi strenuè cupiunt militare. Poterit nãque Dei amor in ipsorum mentibus fructum generare iustitiæ, si fuerint mundi a sordibus carnalis concupiscẽtiæ.

Gen. 1. · Gala. 5.

Quòd ex iustificatione impiorũ laudabilis appareat Deus, & quod ex comparatione mundialis seruitutis Christi seruitus comprobetur, propter quam assequendam, quicunque seculo renunciare disponit, in sua primordio cõuersionis omnem à se debet repellere metum triplici excitatus adiutorio. Cap. V.

OMnia quæ sunt, siue vegetabilia, siue sensibilia, seu rationabilia, pro Dei gloria creata sunt. Cæli volucres, terræ reptilia, & hominum genus, atque quicquid fulget desuper, si quid in aquis mouetur, cuncta propter seipsum condidit vniuersorum Dominus. Peruersitas hominum, & ipsa nequitia spirituum immundorum Deo militare coguntur. O prouida cõditoris nostri venerandaque sapientia, quæ plurima bona de peccatis hominum producit in lucem gloriæ suę. Eò nãque gloriosior Dei laus comprobatur, quò hominum culpa deformior esse cognoscitur. Quid verò deformius in vniuersitate naturæ esse deprehẽditur, quàm hominis mali inordinata voluntas, quæ nec iudicium timet, nec Dei iustitia reueretur. Hæc Dei mandata negligit, & innumera redemptoris beneficia parui pendit. Non temporalem, non æternam meditatur euadere pęnã. Horret quicquid pium, quicquid honestum est. Hæc omni belua sæuior, omnique serpẽte venenosior inuenitur. Quum deterius labitur, quum horribilius delinquit, securior stat. Non diuinam præsentiam, non potentiam, non bonitatem veretur. Superbia denique eius ascẽdit semper, & donec sibiipsi relicta fuerit, omnino incorrigibilis est. Si autem diuina clementia stillicidia gratiæ suæ irrorare voluerit, si superno splendore claritatis suæ peruersæ voluntatis domicilium irradiare decreuerit, illico fugatis tenebris peccatorum opaca nox sicut dies illuminatur, & quæ prius præ sterilitate horrida iacebant corda, mox florere, mox germinare misericordiæ opera conspiciũtur. Nõne vt inculta eremus mens erat Pauli dum sæuiret in Christum, dum omnes in Christum credẽtes vinculis materialibus, ac legalibus captiuare satageret, & ducere in Hierusalem? At vbi de cęlo clamauit Dominus, vbi diuina bonitas persecutorem cælesti circunfulsit luce, vbi tonantissimam audiuit vocem dicentem, Saule, Saule quid me persequeris? sine mora in virum mutatus est alterum. Factus est denique de blasphemo cõfessor, de persecutore doctor, de ministro iniquorũ Iudæorum, dux fidelissimus cunctorum Christianorum. Cuius sunt hæc mira, stupendaque opera? Nonne eius, qui olim mare conuertit in aridã, & sicco vestigio filios Israel transire permisit? Nõne eius qui de tenebris facit lucem splendescere? & vocat ad nutum ea, quæ non sunt tanquam ea, quæ sunt, ita vt non sit, qui illius resistere valeat voluntati? O quantos quotidie cernimus mole peccatorum obrutos, à Dei cognitione alienos, sine compunctione, absque misericordia, & ab omni laudabili proposito extraneos, repentè vocari cęlitus & operante in eis diuina gratia vitam corrigere, mores in melius mutare, lacrymas vbertim fundere, compunctionis gemitus ad cęlũ emittere, & desiderijs sancti amoris intus ardere, atque prius tacentia in diuinis laudibus postmodum ora laxare. Tales nonnunquam conuersatione communi minus contenti, arctiorem propositi rigorem assequuntur. Suos enim relinquũt pro pin-

Psal. 73. · Act. 9. · Exo. 14. · 2. Cor. 4. · Rom. 4.

pinquos, sua erogant pauperibus, seipsos etiam in monasterio perpetuo damnãt carceri sub imperio præsidentis. Et qui paulò antè nullis legibus subesse volebant, omni postea deposita feritate, tanquam agni mitissimi cunctis efficiuntur humiliores. Vnde fit, vt cõtra eos acerrima permittente Deo moueantur certamina. Nam inuidiæ liuore exagitatus diabolus, dura contra illos ordinat bella, de quibus omnibus victoriæ palmam consequentibus diuina mirabiliter laus exoritur, quæ spiritum mole corporea vestitum, facit spiritum sine carne superare. Hoc ante fidelium oculos superna clementia quotidie proponit spectaculum, vt tali exemplo animati, si qui intra vocari se senserint ad obedientiæ statum, non resistant gratiæ, quin potius toto conamine de Dei bonitate confisi, crucem suam post Deum baiulare non trepident. Debent nanque hoc diuinę vocationis magni pendere munus, et tam singulare Dei donum minimè à se repellere. Quid (oro) excellentius in hac assequi potest peregrinatione, quàm vt diuino quis mãcipetur obsequio? quàm vt Christo persoluat quod accepit à Christo? & Dominum sibi faciat debitorem, cui antea multa debebat? Qui legit, intelligat. Conspicimus etenim persæpe homines sagaciter laborare, proprias exponere facultates, mortis periculo vltro se dare, vt cuiuspiam præpotentis principis fungantur amicitia, quos tamen interdum cernimus post assecutos honores post ademptam familiaritatem, post diuitiarum aggregationem, ex sola maledicorum inuidia, & animi concitatione furentis, nunc decapitari, nunc suspendi patibulo, nunc exilio relegari. Heu præualere ne poterit plus in cordibus hominum dilectio tyranni morituri, quàm amor æterni Dei viuentis? An pluris æstimabitur temporalis substantia, quàm cœlestes facultates: terrena dignitas, quàm angelorum æqualitas? Pudeat hoc dicere, pudeat vel cogitare. Hęc nempe est sola altitudo appetenda, hæc est sola præfulgens dignitas quærenda, hæc est sola secura, proficua, stabilis, honesta, & iucunda præeminẽtia diligenda, quæ Christo nos facit esse subiectos. Christi enim seruitus vera ingenuitas esse probatur. Nam cęlorum, terræ, maris, diuitiarum, vitiorum, hominum, dæmonumque Dominum apertissimè esse cognoscitur, quicunque Christi legitimus extiterit seruus. O perfecta & ignota libertas Christi famulatio, facultatibus & morte redimenda. Reliquæ prætereunt dignitates, hæc inconcussa persistit. Cæteræ curis & timoribus plenæ sunt, hæc autem pace & gaudio referta suum lætificat possessorem. Sermo non explicat, verba non suppetunt, animus non capit, mens non apprehendit huius præcellentissimæ seruitutis sancta præconia. Omnis laus hac inferior est, propterea melius silentio, quàm voce prædicatur. Qui igitur veram appetit libertatem, Christi seruus esse festinet, fugiat mente & corpore seculum, & ipsius laboriosa commercia atque toto animo, omnique alacritate spiritus conuolet ad monasteria. Meminerit tamen se ab immũdis spiritib. plurimas passurũ infestationes ideo spiritualib. se muniat armis, antequã in stadiũ ingrediatur. Prius abdicet à se humanum & seruilẽ timorẽ, si Christo cupit viriliter famulari. Est aũt hic timor perniciosissimus decertare volentibus, & Deo valde odibilis. Legitur. n. in libro Iudicũ, quod quũ decreuisset Dominus per manus Gedeonis populũ Israel de manu Madianitarum eruere, essetque virorum ingens multitudo congregata, vt cum hostibus dimicarent, Dominum ipsi Gedeoni mandasse, vt præconizaretur in populo, quòd omnis timidus & formidolosus remearet ad propria. Ex hoc nanque innuit, quòd pauidi cordis non sunt illi grata seruitia. Quare omnis metus de animo Deo seruientiũ abijciendus est. Ille solus paueat, qui à Dei protectione se alienum putat. Sed huiusmodi secedat de prælio, & tanquam meticulosus iuxta Domini mandatum redeat ad domum suam, nec omnino certamen præsumat arripere, quia aut cum dedecore è bello fugiet, aut miserabiliter gladijs inimicorum occumbet. At cuius mens de Deo rectè sentit, sicut de se prorsus diffidit, ita in Deo habet omnem fiduciam. Illuminatæ etenim mentis certum hoc indicium est nihil de se confidere, sed cum Apostolo dicere, Omnia possum in eo, qui me confortat. Qui hoc confitetur, diuinæ sapientiæ particeps efficitur, atque ipsius arcano irradiata splẽdore veraciter degustat stillicidia spiritualium gratiarum defluentia incessanter, & abũdè ab ipsius bonitatis æterno fonte. Nemo itaq; desipiat, nullus quippiam boni de se quasi à se arrogare præsumat, siue in temporalibus, siue in spiritualibus. Si quid commodi acciderit, ab ipso est. Omne datum optimum, & oẽ donũ perfectum (teste Apost. Iacobo) desursum est, descendens a patre luminũ. Quamuis. n. quis scientia polleat, quãuis sensu vigeat, quãuis futura præuideat, vel pręsentia prudenter disponat, totũ hoc diuino habet ex munere. Nam qui habuerit de inimicis visibilib. victoriam, ipso pugnante victor existit. Si aduersus spirituales nequitias quis præualuerit, ipso protegente insuperabilis perstitit. Nisi Dominus custodierit ciuitatẽ (sicut Propheta clamat) frustra vigilat qui custodit eã. Se deniq; petentib. suffragium præbet, se inuocantib. adest, de ipso præsumentib. gratiã virtutemque subministrat. Tanto etenim quisque in omnibus robustior inuenitur, quanto de Dei amplius confisus fuerit bonitate, & eo debilior, quo de suis viribus securior. Qua igitur ratione debent Christo famulari cupientes, cum hostibus dubitare inire certamen, quum in

Marginalia: Luc. 14. — Iud. 7. — Philip. 4. — Iacob. 1. — Psal. 126. — line numbers 10, 20, 30, 40, 50.

se, & pro se Dominum habeant propugnatorē? custodit nēpe ipse dominus suorum castra seruorum, præcedit bellaturos, hortatur pugnātes, neq; ad momentum se ab eisdem patitur absentare. O mira Dei dignatio, o laudibus extollenda largitio, quæ profectibus nostris tam sedulò ministrare cognoscitur. Operatur enim salutem nostram per seipsum, operatur etiam per angelos suos, dicente Apostolo: Nonne omnes administratorij spiritus sunt in ministeriū missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? Magnam prorsus & inuiolabilem præbere debet fiduciam cunctis Deo militantibus sanctorum angelorum indefessa custodia. Nam si orant, eorū preces offerunt Deo, nec vacui reuertuntur ad illos, si pugnant, æquè ipsi cum eisdem pugnāt, si quiescunt, nempe excubias agunt, ne quid mali ab aduersariis patiantur, si ignorant, docent eos, si cadunt, erigunt; si pusillanimes efficiūtur, sanctis exhortationibus ipsos roborant, & accēdunt, & qua parte humana curuatur infirmitas, ea parte se opponunt casuris. Sicque custodiunt electos in omnibus viis suis, ne fortè offendant ad lapidem pedes. Cur igitur trepidas, o formidolose? quare dubitas pro Deo sub tantis ducibus militare? Regem nanque cœlorum inhonoras, angelos offendis, sanctis gaudium subtrahis, proximum non ædificas, teipsum perimis, si te à certamine subducis. Suscipe fidei oculo patens cęlum, intuere Iesum stantem, contemplare sanctorum cętus cum ipso regnantes, & deposito metu aggredi pugnam, ne verearis. Noli formidare aduersarios tuos. Maiora minantur quā possint. Moliuntur tibi metum incutere, vt tuū valeant debilitare principium. Toruos ostendunt oculos, diramq; faciem, vt terrorem ingerant. Suggerunt animo difficultatem victoriæ, asperitatem viæ, longitudinem vitæ, fragilitatem naturæ, infirmitatem carnis, laborem pugnæ, vt tuum queant reuocare propositū. O quot (aiunt) ausi sunt pugnare contra nos, qui non præualentes cum dedecore ad seculum rediere? O quantos egimus suggestionibus nostris seipsos suspēdere laqueo, ignibus cremare, aquis suffocare, gladio se ferire, atque duplici interire morte. Nunquid tu omnibus nobis eris fortior? Nunquid stare poteris aduersus nos? Tantis te opprimemus tentationibus, tam sæuis lacessemus iniuriis, tamque innumerosis circumueniemus fraudibus, vt labore, aut tædio, aut importunitate, superatus cogaris deficere, & Christum negare, Saniore propterea vtere consilio, & nostris suasionib. acquiesce. Fruere gaudiis huius mūdi quæ Deus ad humanum condidit vsum. Memēto quia scriptum est, Lætare iuuenis in adolescētia tua. Poteris transacto in deliciis seculi iuuentutis flore ad Dei confugere gremium. Misericors enim quum sit, cum gaudio semper suscipit pœnitentes, sicque ab eodem benignè susceptus temporalem pariter & æternam consequere lætitiam. Hæc & his similia interius in corde loquuntur, nemine audiente, non vt verum suadeant, sed vt tuam intentionem Deo seruiendi inuertant. Et quoniam virtute nequeunt te vincere, deceptione seu metū conātur te superare. Nolunt si eis conceditur, tecum habere conflictum, quia tuis inuident triumphis. Norunt ipsi subdoli protectorem tuum & custodē tuū, ideo pugnare recusant. Tu verò, ò Christi miles ex tuorum metu inimicorum esto securior. Timor nanque ipsorum infirmitatis & impotentiæ notissimum est signum. Nam etsi ex sua natura viribus fortes sint, & intellectus acumine transcēdant nos, tamen virtutem suam ad libitum nequeunt exercere, quia debilitata est. Dei quippe sapientia descendens ad nos, nostramque fragilem naturam assumens obiecit se diabolo, atq; cum eodem pugnauit. Quem cùm gloriosè superasset, alligauit, eiusque vasa diripuit. Ab eo tempore, & citra vires suas amisit, potestatem perdidit, & nihil cōtra nos valet agere, nisi permissus. Si illi resistimus, fugit à nobis, si autem ei præbemus assensum, Dominium sibi vendicat in nobis. Debilitate nostra fit fortis, sed virtute infirmus. Nostrum est aut vincere, aut succumbere, Nostro mucrone aut percutitur, aut perimit nos. Igitur, ò tu, qui vocaris à Domino, omnem abiice metum Domino tecum pugnante, & ne trepides cum spiritualib. potestatib. habere conflictum. Incipe præliari viriliter, & intelliges experientia te docente, quòd maligni spiritus nihil possunt contra te sine te. Ex crebris triumphis, ex assiduo profectu quotidie magis strenuè dimicabis. Tunc clarè percipies quod ex Dei munere, & non virtute propria vales pertingere ad coronam. Factus itaque in spiritu alacer in mente deuotus Domino iugiter in corde cantabis, dicens: Diligā te Domine fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus, Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum, protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus, laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero semper.

Vt prius spiritualibus habilitet se exercitijs quàm seculo in toto renunciet quisquis in via Dei proficere desiderat, & prudentia ac proposito perseuerantia se muniat, præcipuè tamen desiderio mala patiendi pro Christo viriliter armetur, per quod multa consequetur spiritualia commoda. Cap. VI.

Solent qui ad visibilem pugnam pergere volūt, antequam belli statutus instet dies se diligentissimè præparare. Armis nanque se induunt, equos conscendunt, hastam vibrant, & ac si adessent inimici, tota se qua valent, exercent industria. Nunc fugere aduer-

aduersarios, nunc insequi conspiciuntur. Aliquando ictus intorquent, quandoque declināt, sicq; certamini se habilitant, quatenus cùm præliari eos contigerit, minimè superentur. Facilè etenim prosternitur, qui nec onerti assuescit armorum, nec vsu acuitur luctandi, nec opportunis armis se munit. At si cuncta, quæ memorata sunt, suppetant, mox pugnaturus hilarescit, mox de victoriæ palma sperare inchoat, & vt præfixum dimicandi tempus adueniat, ardenter concupiscit. Nec immeritò. Nam victoriæ spes plurimas vires adiicit bellatori, atque facilè ille victor efficitur, qui à se humano abiecto timore viriliter præliari proponit. Sic quippe Christi miles, sic qui ad obedientiæ statum festinat accedere, se solerter exercere studeat in spiritualib. negocijs, ne forte si inexpertus in stadio ingredi ausus fuerit, ab aduersarijs opprimatur. Conetur nanque corpus coaptare ieiunijs, assuefacere vigilijs, edomare exteriorib. actionibus, hominum declinare consortia, orationi vacare humilitati sedare, propriam abnegare voluntatem, cor à fluxu secularium cogitationum restringere, seque spirituali deuotione totum occupare. Hæc quippe sunt, in quibus se probare debet quisquis in congregationibus Deo seruire eligit. Absque horum experientia facilè humana prosternitur fragilitas. Cuius verò mens aliquandiu in talibus se exercuit, in monasterij cāpo pugnaturus non trepidet. Properet audacter de Domini bonitate confidens. Non vllis propinquorum suasionibus, non domesticorū blanditijs conuertat se retrorsum, ne vt olim vxor Loth in statuam mutetur salis. Regno nanque Dei indignus esse conuincitur, qui gratiam negligit redemptoris. Qui autem simpliciter obtemperat, non confundetur in æternum. Non se excuset, qui ad Domini cęnam per internam inspirationem inuitatur, ne postea ob contemptum beneficium à cęlesti exclusus cōuiuio permaneat semper ieiunus. Facilè enim se diuina clementia negat ingratis, & qui obedire dissimulat, torquebitur inedia. Nam si quis ad mortalis obsequium regis vocatus omnino contradicere non præsumit, qua pęna dignum iudices, quisquis omnipotenti Deo resistere audet? Dissimulat summa maiestas delinquentium peccata, vt illos ad emendationē prouocet. Non conuersos autem durius ferit. Contemptores quippe sui, Dei sapientia ad tempus tolerat, in fine verò æterno eos damnabit supplicio. Nam derisoribus sui, ait per quendam. Vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, quū quod timebatis, aduenerit, quum irruerit repentina calamitas, & interitus, quasi tempestas ingruerit: Quādo venerit super vos tribulatio & angustia, tunc vocabunt, & non exaudiam, manè consurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini nō susceperint, & non acquieuerint consilio meo. Itaque quicunque vocantur à Deo, imperantis iussa perficere non tardent. Præparent se, vt securi in acie perseuerent. Abiiciant enim à se carnalem affectum, amoueant de suis cordibus humanum timorem, & tanquam duabus gemmis ornent se virtute discretionis, & desiderio patiendi. Discretio nanque contra deceptiones & aduersariorum fraudes pernecessaria est, non tamen minus patiendi amor aduersus tentationes, & carnis colluctationes. Vbi enim pugna agitur, ibi aptitudo certandi, & fortitudo tolerandi bellorum discrimina, adhibenda sunt. In hac quippe lacrymarum valle, & potissimum in Dei itinere multimoda insurgunt incommoda, quæ animi magnanimitate perferenda sunt. Hæc autem vita nil aliud quàm spiritualis quædam militia, seu tentatio appellanda est. Propterea Deo seruire cupientem, diuinus sermo hortatur, dicens: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationes. In hunc verò spiritualem conflictum desideriorum armis, & zelo patiendi pro Christo procedendum est. Qui enim absque huiusmodi zelo in hunc spiritualem agonē intrare præsumpserit, facilè vincetur, qui autem ad cuncta toleranda aduersa præmunitus fuerit, gaudeat, quia supra durissimā petram fundatus a sua soliditate euerti non poterit. Hoc nanque desiderium tanquam firmissimus adamas in spiritualis structura ædificij profundamento locandum est. Tale etenim habentes desiderium homines seculi negocijs dedit os pro adipiscendis dignitatibus, pro acquirendis diuitijs, pro sectādis voluptatib. videmus die noctuq; sub fascib. laborum desudare, pericula contemnere, corporis quietem nihili pendere, pacem mentis amittere, ipsamq; mortem vltimum terribilium non formidare. Si tantū potest hic amor in cordib. peccatorum, quantum valebit in cordib. iustorū, qui pro cęlorum gloria, pro paradisi gaudiis, pro perēni fęlicitate decertare noscuntur? Nam etiam si causa suppetat, debent Christi serui spontanea volūtate se morti tradere. Semper autem pro sui regis honore seipsos contra vitia crucifigere. Hoc ante nos desiderio accensi fuere multi pueri, puellæ, viri, senes, decrepiti, & cuiuscunque ætatis, vel discretionis, quorum quidam vastitatem eremi, cauernas petrarum, concaua montiū, inuia solitudinum, & deserta solis syluestribus habitabilia terris, penetrare ausi sūt, vt iucundius Deo vacarent, & in diuinis laudib. sine strepitu se indesinenter occuparent. Aliqui autem corpus attenuantes ieiunijs, vigilijs edo-

Gen. 19. Eccle. 2.

mantes, lacrymarum imbribus madefaciētes, vt carnem spiritui subigerent, pœnitentiæ crucem pro rege suo Christo baiulare toto vitę suæ tempore non trepidarunt. Nōnulli etiam hoc ebrij amore atroces pœnas flammarum, lampadum, carcerum, scorpionum, equuleorum, peregrinationum, & opprobriorum perpeti non formidauere, vt immortali Deo gratissimum fierēt holocaustum. Tātorum enim ducum exempla in cordibus Deo seruientibus, globum ignis, & incendium sancti amoris excitare debent. Mortales nanque erant sicut ij, fragilitate carnis amicti, & tamē spe cœlestis præmij animati, charitate Dei adusti, & patiendi desiderio inflammati nullis cessere periculis, vt regni participes, & regis amicitia digni haberentur. Quis enim huius sancti desiderij valet profectus explicare? Animo quippe vires subministrat, & pœnam exhibet leuiorem, perseuerantiam præbet, sanctitatem adducit, coæquat martyribus, & cœlesti patria dignum suum efficit possessorem. Opera nanque eò fiunt superno iudici gratiora, quò ardentiori fuerint facta charitate. Non qui plus operatur, sed qui plus diligit, magis commendatur à Christo. Amor enim desiderijs nutritur, desideria autem ab amore tanquam calor ab igne prodeūt. Quare absque magna remunerationis mercede esse non poterit, quisquis ardore patiendi accensus extiterit. Parum quippe operatur, quamuis multa agat, qui non amplius agit affectu, quam actu. Non meruit secreta scire cęlestia Propheta Daniel, quia ieiunauit, sed quia concupiuit, dicente angelo, Ego autem veni, vt indicarem tibi, quia vir desideriorum es. Et quis potest verbis propalare sanctorum desideria? Soli experti norunt amantium affectus, quàm sæpe desiderio patiuntur, dilaniantur, vruntur, occumbunt. Quod si liceret, nō segnius sustinerent actu, quā desiderijs concupiscant. Immensa est amoris vis & nullo abbreuiata fine, quę sicut nutritur de se, ita dilatatur in se, non alieno indiget adminiculo, sibiipsi sufficit, quum virtutem suam exercere valet. Omnia enim trahit ad se, cùm est in meridie. Exultet humiliter gratias agendo, qui huc vsque peruenit. Introductus nanque in cellam vinariam arcana audiet, quæ non licet homini loqui. Vult nempe sponsus dona sua silentio tegi. Ideo fas non est propalare verbis, quæ sponsus mandat esse secreta. Hoc patiendi desideriū ijs prorsus congruit, qui virtutum zelo accensi sunt. Nam ascensus ad virtutes difficilis est, & multis inaccessibilis. Vnde nisi Christi miles toto se conamine exercuerit, ad virtutū perfectionem attingere non merebitur. Quædam enim ipsarum naturæ, quædam consuetudini oppugnare noscuntur. Vtrarumque laboriosa est pugna. Nemo nisi qui magnanimitate prędītus fuerit, ac amore ignitus aduersa tolerandi, contra naturam suam, & insolitos mores audebit habere cōgressum. Qui verò talis est, ardua aggredi non timet, aspera sustinere non veretur, non minis, nō plagis, non opprobrijs, non tentationibus cedit. Amore quippe vulneratus nequit à cępto proposito declinare, quæ retro sunt obliuiscens, in anteriora se infatigabiliter extēdit. Trahitur enim ratione, trahitur dono, trahitur visione, trahitur charitate. Et quoniam proficiendi desiderio nunquam desinit spiritualia superaddere fomenta, facilè peruenit quò cupit, quāto amplius progreditur, magis habilitatur itineri, & viam reperit planiorem. Vires restaurat, quū decertat, & eò fit robustior, quò plus exercetur. Quid multa? Quicunque huiusmodi desiderij igne fuerit perfectè comprehensus, & suauitate illectus, insuperabilis est, & coronæ propinquus. Talis veraciter cum Apostolo dicit, Quis me separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an nuditas, an fames, an persecutio? Certus enim sū, quia neque mors, neque vita, separabit me à charitate Christi. Securè igitur pergat ad pugnam, qui huius sancti desiderii primitias habere iam meruit. Non tamen hoc solo contentus sit, sed huic addat propositum perseuerandi in eadem, qua positus est vocatione. Facilè enim ruit, qui hoc perseuerantiæ desiderio non fuerit præmunitus. Non loca mutet, non institutiones variet, qui vult Deo placere. Vbique nanque potest esse perfectus, quicunque in acquirendis virtutibus, & multiplicandis charismatibus extiterit studiosus. Nō extra se, sed in se vigilet, & in corde disponat ascensus in valle lacrymarum, quisquis satagit esse perfectus. Non sibi credat, nec se proprio committat arbitrio, sed sub præceptoris se coerceat disciplina, ne inimicorum insidiis capiatur. Innumeri quippe fuere, qui ab aduersariis prostrati gratiā Domini perdiderunt, pręsumpserunt proprio iudicio, & non seniorum consilio consensum præbere. Ardua nanque quum sit via Dei, & insidiatoribus plena, necesse est, vt in illa deficiat, quicunque inexpertus & absque duce ipsam peragrare voluerit.

Dan. 9. Cant. 2. 2 Cor. 12. Rom. 8. Psal. 83.

Quod in congregationibus Deo dicatis, & vniformiter viuentibus, perspicuè eluceat status cœlestis patrię, et qualiter sub obedientia se exercere debeat, quisquis in ipsis congregationibus laudabiliter Christo militare voluerit. Cap. VII.

IN humanis rebus, & in hac peregrinatione nihil tā efficaciter gerit in se imaginē cęlestis patriæ, quā monastica cōuersatio & cōgregatio diuino cultui dedicata. Supernis nanque ciuibus vna est māsio, vna gloria, cōmunis lætitia, cōcors voluntas, mutua dilectio, & sempiterna securitas. Aequè in cōgregationib. vniformiter degētib. reperit. Vna quippe est oīum habitatio indistīcta, & cūctis ad vsū æqualiter cōcessa.

cessa. Communis nanq; ipsorum est gratia. Sibi.n. inuicem spiritualia communicant dona. Nam humilitas vnius, omnium proponitur in exemplum. Charitas quoq; alterius se singulis præbet in adiutorium & solatiũ: sicq; reliquæ virtutes specialiter præstitæ cunctis militãt ad profectum. Non in his regnat inuidia, non boni alterius perniciosa æmulatio, sed quod est vni proprium, vniuersis fit commune: hoc mirabiliter operante charitate, quæ nescit æmulari. Non hic est dissensio voluntatum, non disceptatio opinionum, nõ odia, non detractiones, sed prorsus animorum pax, morum conformitas, lætitia conuiuentium, & quædam imitatio spirituum supernorum. In istis nanq;, qui in Ecclesia militant, tanquam in illis, qui in cęlis regnant, Christus habitare dignatur: quãquam aliter ipso domino dicente: Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Ab illis verò Deo laudes, & sine intermissione gratiarũ persoluuntur actiones. Ab istis statutis horis, quãuis non desint in carne viuẽtes, qui votis agunt, quod illi actu perficiunt. In hoc potissimum distant, quòd illi cũ Christo regnant, isti autem pro Christo pugnant. Illa triumphantium, hæc congregatio dicitur militantium. Maxima illorum multitudo primo huic militiæ ascripta fuit, postea verò perfecto certamine angelicis sociata spiritibus. Nam quod illi tenent in re, isti habent in spe. Illius cęlestis ciuitatis iste est itroitus. Iste nempe est locus, de quo ait sanctus Iacob: Verè non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cęli. Qui hic viriliter & perseueranter certauerit, coronabitur illic gloriose. Ambo castra Dei, ambo sedes sapientiæ, ambo sanctorũ ciuitates. Qui in hac laudabiliter cõuersatus fuerit, ab illa excludi non poterit. Profectus istius illius est gaudiũ: & huius multiplicatio aggregatio est alterius. Illa choris angelicis velut margaritis ornatur: ista verò beatis circunuallatur spiritib. propter inimicorum incursus. Ipsi etenim angeli sicut cupiunt hoĩum consortiũ, ita præbent illis iuge ministerium. Hic viui lapides deteguntur, quadrãtur, insculpuntur, vt cęlorum cętib. habilius inferantur. Illa pro ista solicita est, preces fundit, salutẽ concupiscit, & præsentiam diligit: quia illa sine ista nequaquã perfecta esse potest. Vnus est & illorum, & istorum dominus, vna hæreditas, vnaq; societas. Securè speret post hanc peregrinationem ad illam supernam intrare Hierusalem, quicunq; in iustorum congregationẽ fuerit vocatus. Magnũ quippe electionis indicium est huius fraternitatis habere consortium. Facileq; ab illa excluditur, qui ab hac fuerit segregatus. Ideo cum omni circunspectione, & animi maturitate se studeat, quisquis in hæc sancta collegia

1. Cor. 1. — Matt. 18. — Gen. 28.

Deo dicata vocatus est: ne diaboli fallacia, aut sui negligentia, seu ignorantia amoueatur ab illis. Potissimum verò stabilitatis remediũ, saluberrimumq; cõsilium est obedientiæ super se iugum assumere, & propriam voluntatem omnino abnegare. Grauissimum nanq; à se onus reiecit, qui suam repulit volũtatem. Propria voluntas Deo semper inimicatur. Dominari toto posse conatur, rationis iudicium extorquet, suo faciens arbitrio militare. Non maioribus acquiescit, non reueretur, non obtemperat, nulli subesse potest: nec cõmoditate flectitur, nec minis humiliatur, semper procax est, effrænata in locutione, incomposita in moribus, inordinata in affectionib. ignara sui, & à proximi dilectione aliena. O malum detestabile, o antiquata nequitia quãtum præuales? quantum dominaris? Per te angelorũ ruina facta est, & cœlorum agmina minorata, per te deliciarum paradisus homine orbatus est, & humanum genus innumeris cladib. sauciatũ: Te suadente corruit Adam: & innocentiæ stola nudatus est: A te dominandi ambitio, & à Deo apostatandi sumpsere principium: Tu cognatorũ amorem scindis, & coniugum diuortia facis: Tu amicitiarum iura violas, & domesticorum vota dissoluis: Tu cunctum perturbas orbẽ, & plurimis reples flagitijs: Tu bellorum discordias generas: Tu pacem fugas, & odiorũ venena disseminas: Tu infernum ditas, & gehennalib. flammis fomentorum subministras. In cęlo præualuisti, & in hoc seculo principaris: Vnico solo remedio debilitaris, & vinceris: quo quicunq; caruerit, saluari nõ poterit. Obedientiæ nanq; virtus, & subiectionis amor te percutit, & occidit. Magnum quippe bonum, & saluti necessarium est obedientia, quæ gratiã confert, Deum honorat, cęlum reserat, animã ornat, & propriæ voluntatis virus euacuat. Hanc in specialem eligat sponsam, quisquis Deo famulari desiderat, in solitudine, in domibus, in ciuitatib. obedientia tenenda est. Præcipuè tamen in cęnobijs & congregationib. Deo dicatis hæc tenaciter custodienda est. Propterea quicunq; collegialiter viuere decreuit, in suo principio propriam abdicet voluntatem, seq; alicui prudenti, & probato de eadẽ quam elegerit congregatione cõmittat realiter, & absq; eius consilio, & voluntate nil agat: Omne suũ iudicium, & deliberationem in ipsius, cui se tradiderit, relinquat arbitrio, vt quod hic approbauerit, & ipse laudet, & quod condẽnauerit, ipse similiter condemnet. Deum verò in illo loquentem non dubitet, illiq; tanquã Christo subesse non abhorreat, quia de se confidentem, & propter se submittentem nunquam deserit dominus. Qui enim olim per subiugale animal & irrationale Prophetam docuit, ipse

Num. 22.

per rationalem creaturam & sibi famulantem, instruere non dedignabitur pusillum credentem in se, dummodo simplici se prosternat corde. Vbi nanque dubia, aut simulata agitur obedientia, abest profectus subiectionis, & diuinę prouidentiæ gustus. Quare sub alterius imperio realiter abneget se, qui virtutis gustu, & cęlestis patriæ deliciis frui concupiscit. Non differat subesse, quum pro se idoneum apud altissimum reperit fideiussorem. Imprudentiæ etenim notissimum est testimonium, velle quē de se Deo reddere rationē, quum quempiam inueniat pro se posse satisfacere. Et quis mente sanus, & rationis compos incedere audebit auro, & gemmis onustus per deuia, & syluestria loca, atq; latronib. repleta, quum valeat alicui præpotenti, & fideli viro totum hunc, etiā tutò commēdare thesaurum? Nemo sine gubernatore pelagus nauigare præsumit, et hoc spirituale mare magnis scopulis plenum, procellis, & tempestatib. agitatum: in quo draco ingens & sæuus ad illudendum positus est, confidet Dei seruus vadare securus? Naufragio & morti propinquus est, qui hoc agere cogitat. Qui militant terrenam militiam, non sunt sine duce, & solus Christi miles erit sine directore? Incongruum est hoc. Vbi nāq; validior, & sagacior est hostis, ibi diligentior custodia adhibenda est: & vbi preciosiores thesauri reconditi sunt ibi solicitiori vigilantia incumbendum est, vt seruentur. In visibili bello visibilis est hostis, & temporalis amissio facultatis. In spirituali verò inuisibilis, & dirus est inimicus, & preciosissima margarita. Qui.n. hac se permiserit priuari margarita, amittet Deum: cęlestium gaudiorum non fiet particeps, à consortio angelorum excludetur, vitiorum & dæmonum erit captiuus, & à collegio sanctorum alienus. Ideoq; sine duce & defensore in Dei itinere non maneat, qui cœlestis gratiæ, & præfulgidæ margaritæ possessor effectus est. Oīs prouincia, quælibet ciuitas, singulæ domus præceptorem habent. Quisq; quamuis potens, quamuis nobilis & diues, superiorem recognoscit: & Christi famulus erit absq; præsidente? Magna nēpe abusio hæc est. Esto aūt, quòd prouinciæ, ciuitates vel domus ex incuria inordinatæ consistant: Christi tamen sponsa nullatenus debet inordinata relinqui: nec sine pastoris custodia: præcipuè propter importunos incursus, & inopinatos insultus spirituum immundorum. Nā die noctuq; fieri debent excubiæ à præsidentib. ne à rugientib. leonib. rationabiliū Christi ouium vel vna rapiatur. Non.n. cessant suæ malignitatis venena diffundere, vt perimāt innocentes. Proinde sicut animarum ducibus incessanter congruit super sibi commissos vigilare, ita vt vnaquæque ouis sub proprij vmbra pastoris confugiat, & ibi quiescat, vt ab irructib. latronib. secura permaneat. Quæ verò soliuaga, & absq; duce vagatur, cibus efficitur intellectualium bestiarum. Habitet illa, quæ propriam diligit salutem cum cæteris. Pastoris sui agnoscat vocem, vestigia imitetur, mandatis obtēperet, & suam sub illo abneget volūtatē. Proprio pastori tanquam Christo obediat, & semper in præsidente Deum audiat loquentē: Christiq; reformet imaginē. Qui.n. spiritualis patris mandatum contempserit, Dei quoq; sui cōtemptor reputabitur, ipso dicente: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Ideo non minus superioris, quàm Dei paruipendenda vox est: præcipuè eius, qui specialiter animam suam pro sibi commisso non recusat exponere. Rarò quippe inuenitur, qui animam suā pro amico exponere dignetur. Quando talis inuenitur, venerandus est, & fideliter diligendus: atque vt ipsemet, & plus quàm cætera charior æstimandus. Adiuuandus est, quatenus super impositum illi onus libētius ferat. Tunc autem adiuuatur: tunc ipsius patris patur labor: tunc lætus effectus pondus non sentit: quum prompto obeditur affectu. Coacta nanque seruitia, fastidioso suscipiūtur animo. Quæ verò alacri mente, placido vultu, & volenti exhibentur corde, lætificant præcipientem. Totus se exhibeat, qui obedientiæ regulā violare timet: & voluntate propria tanquam confusionis indumento se expoliet, qui Christum imitari desiderat. Totum tribuat, qui totū possidere vult. Nam qualem se quisque pro domino esse studuerit, talem dominum sentiet erga se. Purè nanque obsequentibus omnino seipsum negare non valet. Elaboret igitur, qui aggregatim prælegit domino famulari: obediētiam diligere, obedientiam peragere, obediētiamque custodire: ne inaniter, & solis hominum aspectibus militet. Nam qui suaue Deo cupit offerre sacrificium, & in subiectionis campo quærit obtinere triumphum, conetur obedire libenter, vt sibi per obsequium voluntarium in cęlis aggreget æternam mercedem. Nil etenim sic cumulat merita, sicut libēter famulari. Simplici quoq; corde obtemperare studeat, ne præceptore prudentior esse videatur: atque iterum cogatur resumere supra se, quod alteri tradiderat, pondus. Famuletur lætanter, vt Deo amabilis reddatur: sanctosq; imitetur angelos, qui indicibili dulcedine, & iucundissima conditori suo obediūnt charitate. Obsequatur velociter, nec imperantis votū procrastinet, sed repentè iussa perficiat, vt euidēter eluceat totū ipsum pēdere in patris arbitrio, detq; illi semper ex sua festinatione ausū īperādi. Obtēperet viriliter, ne minus ī arduis, quā in leuib. cognoscatur pārere mādatis, magisque

Mat. 10.

gisque superioris, quàm propriam in omnibus æqualiter se habens diligat voluntatem. Obediat humiliter, vt non tantum præeminentiora, sed etiam viliora peragat cum hilaritate obsequia: nec solis senioribus, sed etiam se inferioribus subiectus sit. Postremò famuletur perseueranter, ne præteritorum laborum amittat mercedem. Parum nanque prodest aliquantulum fortiter cucurrisse, & antequam perueniatur ad metas, deficere. Non enim placet homini immaturus fructus, nec Deo imperfectum opus. Tunc autem obtutibus redemptoris gratæ fiunt humana obsequia, quum ingenti agũtur ardore charitatis, & laudabili concluduntur fine. Hanc obedientiæ formulam sibi in cor de proponat, quisquis in monasterium Deo militaturus accessit. In ipsa tanquam in quodã spirituali se componat speculo: & iugiter contempletur, vt interioris qualitatem hominis intueri valeat. Poterit nanque deformitatẽ suã reformare, animæ maculas tergere, mentẽque erigere, nisi fortè solo corpore sanctitatis statum assumpserit.

Quòd spiritualium gustus delectationum nouiter conuersis necessarius est, propter quod debent introduci ad vitam & passionem Christi meditandam: & de triplici meditantium statu: animali scilicet rationali & spirituali. Atque qualiter meditantes diabolus conetur decipere. Cap. VIII.

Exo. 6. SAcræ tradunt historiæ, quòd dominus Iesus postquam Hebræorum populum in signis & portẽtis mirabilibus de Aegyptiaca liberasset seruitute, atque submerso ĩ mari rubro Pharaone cum omni suo exercitu duxisset in desertum: quũ terrena consumpsissent cibaria, illis cęlestia præstitit alimenta. Nã manna illis de cęlo pluit ad manducandum, vt cęlico satiati pane, escas, quas in Aegypto reliquerant, rursus non appeterent. Cuncta ipsi populo carnali, ac rudi in figura cõtingebant. Re autem vera ad eruditionem nostri scripta sũt. Indicauit tunc in illis diuinus sermo posteris, quod sicut qui de Aegypto educti fuere, cęlesti necesse fuit vt pascerentur cibo, ne iterum corpore & desiderio reuerterentur ad illam, de qua redempti fuerant seruitutem, si nimia fatigarentur inedia. Ita & qui de voluptuosa ac fętida seculi huius conuersatione exeunt, & in spiritualem solitudinem monasticæ asperitatis introducuntur, omnino ne defluant ad illa, quæ deseruerunt, & ad vomitum redeant, oportet vt super cælesti pascantur refectione, & spirituali reficiantur alimonia. Humana etenim mens temporalibus assueta delicijs, nequaquã illis priuari patitur, nisi spiritualia vtcunque degustet. Quæ verò istis caret, & illa non habet, talis ad pristinam cupit remeare seculi conuer-

1. Cor. 10.

sationem, & murmurans contra dominum dicit: Vt quid induxisti me in hanc sterilem solitudinem, vt fame & siti periclitarer? Igitur his præmoniti animarum patres, & Christi ouium rationabilium pastores solicites vigilent, quum primum susceperint nouum militem recenter ablatum de Aegypto, & positum in monasterio ipsum spirituali reficere exhortationis pabulo, & salutari recreare deuotionis poculo, antequam mentis patiatur ariditatem, & immundorum spirituum experiatur insultus. Qui autẽ hoc agere neglexerit, sibi ipse iudicium, & subdito graue inducit dispendium. O quot ex incuria pastorum ignorantes quæ Dei sunt, & quæ sancto congruunt statui, à sancto retrocedunt proposito? Heu quanti ariditate spiritus confecti, & deuotionis gustu alieni; quia sicut oportuit in primordio conuersionis spiritualibus non fuerunt imbuti, vocationis gratiã, quã habere meruerant, perdiderunt. Sunt etiã quã plurimi, & vtinam nõ maior pars illorum, qui super se iugum domini tulerunt, & domino Iesu famulatum exhibere videntur: qui prorsus ignari exercitationis spiritus, & à dulci deuotionis suauitate extranei solo corpore Christo seruiunt, mente autẽ obscœnis, & inutilibus, & terrenis cogitationibus implicantur. Hi nanque ieiuni ab interna refectione famẽ vt canes patiuntur: & si non saturentur, murmurant. Tales de nomine sanctitatis sibi plaudentes, atque de sola professione confictẽtes, omne sibi ad promerẽdam gratiam, ad acquirendas virtutes indultum tẽpus in vanilo quis in iocis, huc, illuc discurrendo consumunt. Nõ intelligunt huiusmodi quod dominus cordiũ, & renum scrutator est, & ab vno quoque exiget iuxta sui status qualitatem. Non hominum eget testimonio, qui in faciem vident: non exteriori delectatur habitu, neque numero personarum: sicut dicit per Prophetam: Multiplicasti gentem, sed nõ magnificasti lætitiã. Quin potius mentem diligit humilem, virtutibus decoratam, sapientia & discretione fulgentem, sanctitate insignem, puritate nitidam, mundano affectu vacuam, desideriorum sanctorum calore succẽsam, & sua charitate refertam. Talium est cęlorum regnum: & hæc est generatio quęrentium faciem Dei Iacob. Quemadmodũ enim exterius se componit, quæ mortali placere vult sponso, & cunctas de corpore abstergit sordes, ita qui cęlestem amat sponsum, spirituales sui spiritus diluet fœditates. Nempe qui carnaliter viuit, terrena concupiscit ornamenta, vt humanis splendeat oculis: generosus verò Christi miles virtutes acquirit: vt diuinis redemptus conspiciatur obtutibus. Vbi thesaurus, ibi cor. Propterea in dirigendis animabus qui deputati sunt, toto posse elaborent, vt sul ditorum

Psal. 58

Psal. 9.

Mat. 19. Psal. 23.

Mat. 5.

rum imbuant corda spiritualibus disciplinis. Studeant præcipuè eorum præcordiis imprimere Iesu dulcem affectum. Nil hoc gustu sapit dulcius, nil vtilius diligitur, nil congruentius cogitatur. Quid nanque in hac vita sapit dulcius, quàm cœlestis spōsi mellifluus amor? Quid vtilius amatur, quàm creatoris sui immēsa bonitas, & incarnata maiestas? Quidve congruentius reuolui potest, quàm redemptionis humanæ ineffabile sacramentū: per quod peccati chirographum deletur, impius iustificatur fidelis saluatur, gratia donatur, culpa soluitur, & cœlorum aditus reseratur. Quoniam verò rudis nouitius quasi cæcus de tenebris mundialis conuersationis procedens ad lumen fulgentis veritatis reuerberatur fulgore spiritualis vitæ: manuducendus est prudenter, donec assuetus mentali exercitationi valeat percipere per seipsum, quod absque præceptore nō poterat. Diligentissimè igitur redire ad se doceatur, & per iugem meditationem commorari secum: quod nequaquam agere quibit, nisi seris diuini timoris, & censuræ spiritualis obstruxerit curiositatem exteriorum sensuum: per quos noxia antè ingredi consueuerant. Per hos nanque sensus quasi per quasdam ianuas, carnales concupiscentię introeūtes ad cor, perniciosis desideriis, & imaginationibus illud fędare nō cessant: sicut per Prophetam dicitur: Mors intrat per fenestras nostras. Proinde omnino resecandus est eorum inordinatus affectus, quatenus amoto hoc obstaculo mens adhuc infirma facilius & quietius valeat spiritualia meditari. Sed quia rationalis spiritus ab exterioribus semotus illecebris diu in se persistere non est idoneus, necesse est, vt instruatur qualiter absque animi mœrore id agat. Proponatur itaque illi ad sedulò meditandū domini Iesu humana conuersatio. Nihil autem ita fructuose ad meditandum inexperto offertur nouitio: sicut Christi vita, & potissimum ipsius passio gloriosa. Sunt enim Saluatoris gesta spirituale lac, introducendis nouitijs proficuum, & prorsus necessarium, quoadusque sensim, & per diutinam exercitationem sensualibus animus assuetus voluptatibus, & transitorijs cogitationibus, abstrahatur ab his, & discat salubriter, & sine sui detrimento carnalem spiritualiter diligere delectationem in carne redemptoris, atque corporalia spiritualiter cogitare, quæ Dei filius gessit in corpore. Nam animalis homo percipere non valens quæ Dei sunt: spirituali nullatenus est in principio exercendus studio: ne vnde proficere debuerat, cogatur relabi. Nēpe lacte pascendus est, & illis exercitijs nutriēdus, quib. ab amore seculi, & à pristinis abstrahatur consuetudinibus. Sunt nanque complures, qui prorsus discretionis virtute carentes, in ipso itineris Dei ingressu; corporalib. se implicant, ac temporalibus negotijs, aut spiritualium se tradunt exercitationibus. Vtrorumq; etenim labor periculosus est, & penè absq; profectu. Nam primi sola intētione mutata, ad primas, seculi cui renunciarunt, redeunt actiones, ignorantes quid de ipsorum occupationib. dicat electionis vas. Timotheo nanq; scribens ait: Exerce teipsum ad pietatem. Nam exercitatio corporalis ad modicum vtilis est: pietas autem ad omnia vtilis est: promissionē habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Secundi verò, & ipsi curiositatis, vel elationis directi spiritu, antè fieri cupiunt magistri, quàm discipuli. Audiant tales hominem secundum cor Dei domino fiducialiter decantando, dicentem: Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei: neq; ambulaui in magnis, neq; in mirabilibus super me. Ideo per experientiā eruditus, alibi quid singuli agere debeant, notificat, quum dicit. Vanum est vobis ante lucē surgere: surgite postquam sederitis. Sedeant igitur omnino in suo exordio vocationis nouitij, si velint Deo vtiliter militare: non vt tabescant ignauia, nō vt otio consumentur: sed vt quietius instruantur de ijs, quæ illis congruūt. Sedeant quippe secus pedes Iesu: non tamen ante Iesum. Sedeant humiliter, & deuotè, ac purè: quatenus ex ipso exteriori habitu internam exhibeant humilitatem. Nullus. n. alius locus debetur nouitio, quàm vbi sunt pedes Iesu. Sed primo retrosecus pedes ipsius domini Iesu sedeat, vt postmodum mereatur sedere ante Iesum, & ad pedes Iesu: atque ab ipso Saluatore cū Maria verbi saginetur dulcedine. In his nanq; si fideliter se exercuerit, dignus efficietur surgere ad Iesum. Cuncta verò hæc suo, & proprio fiunt tempore. Proinde absurdum est, vt qui adhuc terrena, & carnali fędatus est cogitatione & actione, erigatur ad Iesum. Detergendus prius est, probandus, & sanandus, antequam spiritualibus imbuatur disciplinis. Itaq; qua valet, mentis humilitate, prosternat se nouitius secus pedes Iesu, ibiq; cum ingenti singultu, & profluuio lacrymarum recogitet annos suos in amaritudine animæ suæ. Consideretq; diligenter quanta contra Deum commisit delicta, turpia, perniciosa, ociosa, cogitando quanta omisit bona, quæ agere debuerat: quanta erga proximum perpetrauit, nunc detrahendo, nunc iudicando, nunc irridendo, & quòd multimodè proximi dilectionem, quem vt se amare debuerat, prætergressus est. Hæc & innumera errata alia reminiscendo, adeò mœrore compleatur, vt vix se capiat præ compunctione. Talis enim cùm salubri hac perfunditur compunctione, lamentabiles ad cęlū emittit voces, suspiria trahit ex intimo pectore, ingeminat-

Hier. 9. · 1. Cor. 2. · 1. Tim. 4. · Psal. 130. · Psal. 126.

geminatque ad Deum lamenta contra se: nec prius ab hoc cessat compunctionis opere, donec abstergat suorum debita delictorum: & fiat propè per contritionis donum, qui lōgè fuerat per deformitatem culpæ. Tunc audet accedere ad Iesum, tunc ad sancta attingit vestigia Saluatoris: oscula imprimit venerandis pedibus, lacrymis lauat, capillis tergit eo familiarius, quo mundius, ac fidelius accedit: nec inde (quantum in ipso est) recedit: nec secedit lōgius, sed toto studio, & omni, qua valet, virtute in illa sancta se occupat actione: non spirituali, non rationali, sed animali. Nam ablutis animæ maculis, & mūdato interiori oculo, meditādo intueri meretur humanitatem Christi, & ipsius gesta cogitare. Tunc omnia illius acta tanquam myrrhæ fasciculum intra sui pectoris arcana recondit, & cū ingenti cordis lætitia meditari non desinit, qualiter mundi Saluator statim, vt natus est, reclinatur in præsepio in medio duorū positus animalium: qualiter agnitus est à pastoribus, circuncisus in carne, adoratus à Magis, oblatus in tēplo, fugatus in Aegyptum, reductus ad propria, perditus in turba, inuentus à matre, & subditus parentibus. Denique se præsentem exhibet, quum baptizatur a Ioanne, quum tentatur à diabolo, quum prędicat in populo, quum discurrendo miracula facit. Sicq; domini sui sedulò pertractans cuncta, quæ vt homo gessit, ad passionis eius ruminando deuenit mysteria. Tunc totus se colligens in se pietatis affectu præsentem, & compunctum, passionem domini quantum valet meditari conatur. Cęnantemque nanque dominum Iesum cum discipulis aspicit, & discipulorū pedes lauantem miratur. Quum in horto orat, præsens est, quum sanguinis emittit sudorem, nimio dolore vulneratur, quum traditur à discipulo, vallatur à turba, sistitur coram pōtifice, accusatur iniustè, alapis cæditur, facie conspuitur, irridetur, flagellatur, condemnatur, & cruce angariatur, oculo fidei aspicit, & compatitur. Quum in patibulo pendet, lacrymari non cessat: atque cætera passionis eius acta vsq; dum examine corpus in sepulcro reconditur, mirari nō desinit, & redeūtem dominam in ipsa sua meditatione consolatur. His nanque cogitationibus refectus, ac lacte spirituali nutritus, nimio iucūdatur gaudio: obliuiscitur quæ reliquit in seculo: & omnibus se priuat exterioribus delectationibus. Discit quippe Christum ex his meditationib. humanitatis carnaliter diligere: & veluti carnalis non quæ Christi, sed quæ sua sunt, quærere. Quod tamen illi nequaquam à domino imputatur: quia paruulus est: quia inexpertus est: quia inhabilis ad solidiorem capiendum cibum. Ideo lacte hoc humanitatis Christi alendus tandiu est, donec ad maturiorem crescat ætatem: in virum perfectum, in plenitudinem ætatis Christi: ita vt cum Apostolo dicere possit: Etsi nouimus Christum secundum carnem: sed iam nunc non nouimus. Hæc nempe sunt rudimenta; quibus imbuendus est nouus Christi miles, vt possit spiritualia degustare mysteria. Hæc fundamenta in principio conuersationis cuiuscunque nouitij iacienda sunt: quatenus sequuturas tentationes valeat superare. Tandiu nanque se exerceat in meditationib. infantiæ vitæ, & passionis Christi purè, piè, humiliter, & assiduè: quoadusque intus luceat cordi meditantis altitudo, longitudo, sublimitas, & profundum tanti sacramenti. Hoc etenim lumine irradiata mens aduētus Christi agnoscit causam: pro se carnem sumpsisse, pro se esurisse, & mortem pertulisse non ambigit. Tunc sugit mel de petra, & oleum de saxo durissimo. Tunc dominum Iesum ardenter diligere inchoat: aspersus fragrantissimo odore virtutum illius. Tunc gratiarum innumeras actiones ei offerre nō desinit: ne ingrata inueniatur de munere. Sic sic erudita mens meditationibus humanitatis Christi, percipere meretur lumen veritatis, & ardorē caritatis Christi: & quæ prius tanquam animalis retrò secus pedes steterat Saluatoris solummodo carnis opera simpliciter cogitando de cætero rationalis effecta sistitur ante Iesum, vt virtutum illius efficaciam: & perfectionis altitudinē indagare queat. Re etenī, vera de qualibet Christi operatione studiosa mens, & meditationibus intenta, excutit & concipit cognitionem, & dilectionem, ex quibus prudens & amans efficitur. Altero autem ipsorum deficiente languet homo in spirituali profectu: quia nec virtutes valet acquirere absque prudentia, neque tentationes superare sine dilectione. Vbi verò melius prudentia, quàm ab ipsa percipitur sapientia? Et qualiter congruentius amor accenditur, quàm quum de ipso amoris fonte cogitatur? Vtrunq; Christus est. Est nanque patris verbum & sapiētia: est & ipsa charitas. Idcircò quicunque esse Dei fidelis seruus & prudens desiderat, Saluatoris gesta, & præcipuè ipsius passionem ruminare non negligat. Quisquis autem amator Christi cupit fieri, eius verba & facta reuoluere intra se non tepescet. Nec vereatur qui huiusmodi est, priuari delicijs, & cōtubernio Iesu, si vitam eius meditari frequenter segnis non extiterit. Dona nanque Dei non tepidis, non elatis, non verbosis tribuuntur. Diligit enim Deus solicitos, humiles, & diuina in suo corde charismata recondentes. Proinde qui erigi ad Iesum anhelat, qui intima illius amicitia frui desiderat: per inania mentem euagari non sinat, sed ad suum reuocet redemptorem: atque virtutes, quas meditando agnouit in Christo, imitari non negligat, suumque redemptorem magis ac magis amare propter. Expectet autem domini præsentiam, agat, quæ agēda sunt, viriliter: & per orationis studiū pulsare

1. Cor. 5. — Deut. 32.

pulsare non desistat, donec verbum Dei cœlos aperiat: & de regalibus sedibus, de angelicis choris, illabatur ad animam cœlesti sponso copulandam. Quis queat enarrare, imò propalare audeat delicias, quę tunc hinc inde affluunt? Quis (nisi expertus) ignitos affectus amplexus castos, sanctaque colloquia mutua detegere valet? Tūc cunctus seruilis abscedit timor, & omnis præmeditata locutio longè fit, prout suggerit amor, spōso fatur sponsa. Et si qua adulterina se immiscuerit dicta vel gesta, quadam perspicua, & illuminata discretionis manu abiguntur à sponsa, ne tanti solatio spōsi, elatione priuetur. O quoties, quæ minus in amoris arte erudita est, decipitur, deprædatur, prosternitur? O quoties euolat sponsus, atque ab aspectibus euanescit dilectæ? Repētè quippe, vt supra se inaniter erigitur anima, fugit Christus. Humilis enim humilem diligit: elatam verò tanquam indignam repudiat, & repellit. Hæc namque aspernatio, & hic sponsi discessus miro, incredibilique modo cruciat diligentem: prudentem tamen efficit ad discernendorū spirituum discretionem. Ad hanc nempe cognitionem per assiduam orationem, per casus mœrorem, & per spirituale, & occultum sponsi magisterium facilè peruenitur. Sed antequam sapiētia imbuatur anima, priusquam Dei verbo amoris vinculo confœderetur, sæpe labitur, errorem pro veritate suscipiens. Plerunq; tamen permittente sponso, vt sibi ardentius dilectam copulet, aut ad altiora prouehat, aut prudentiorem efficiat, Satanas in lucis angelum transformatur, atque illo tanquā sancto contubernio admiscetur: quem quum anima adhuc cęlestium ignara visitationum erroris admiserit spiritum, & veluti domino se illi substrauerit, sine mora secedit spōsus, & illico succedunt tenebræ, ac quædam opaca mentis hebetudo. Continuo obdurescit animus, & propria confusione contunditur: atque ex his, quæ patitur, perspicuè intelligit spiritum, quem suscepit inimicum. Mox fluūt lacrymarū imbres, & gemitus emittuntur mœroris indicia; ingeminantur preces, mentis proponitur custodia, & cordis omnimoda vigilantia de cætero statuitur. Talibus itaque prouocatus singultibus, talibusque promotus spiritualibus studijs, aduenit sponsus, & placido se ostentat aspectu. Nam diu sibi dilectam affligi non patitur. In isto verò secūdo aduētu quis sermo, quæ facundia, quò due humanum ingenium capere valet, quāta exuberent dilectionis solatia? Ibi intellectus excluditur, sopitur cogitatio, & solus amor mutuarū deliciarum testis efficitur. Amor loquitur, amor discurrit, amor castissimo contubernio in vno ambos copulat vinculo charitatis, & arcana dilectionis proferuntur verba, quæ non licet homini loqui: eo dulciora, quo affectus est vehementior, & amor purior. Tota in hac spirituali & singulari

2.Cor.11

2.Cor.12.

vnione resoluitur anima dilectione: tota inebriatur & deficit in se transiens in dilectum. Nil est in quo exterius delectetur, quam intus immēsis pascatur bonis. Hoc solo afficitur desiderio, vt magis magisque accendatur amore. Et quamuis tota ardeat charitate, tamen omne, quod sentit, parum putat præ concupiscentia dilectionis. Nēpe sic inflammata quendam diuinum, infinitum & æternum induit laudis & charitatis affectum: & licet corpore teneatur in terris, desiderio tamē commoratur in cęlis. Semper cupit (si liceat) sic esse: quia quem quæsiuit, inuenit: quē diligit, dulciter amplectitur: illique copulata est corde, quē totis visceribus concupiuit. Diu verò ei non datur taliter permanere: vnde sibi derelicta, & ad se rediens, aut de mandato sponsi, seu ex incumbente proximorum cura, compellitur ad exteriores egredi actiones, & vacare proximis, & animarum exercere lucra: quæ omnia intolerabilia forent amanti, nisi hoc sponso placere cognosceret. Occupationibus namque subiecta est non volens, sed propter eum, qui eam subiecit, in spe: interiori tamen impletur exultatione reminiscens quia & ipsa quandoque liberabitur ab omni seruitute actionis, & corruptionis, quū transierit in libertatem angelorum Dei, & electorum sanctorum. Tunc plenè transformabitur in ipsum, quem diligit, & diuinis intenta laudibus æterno saginabitur conuiuio. Exhilarata enim ex speciosissimo dilecti aspectu, & beatorū consortio tota lęta, tota dulcedine inebriata, per latissimas Hierusalem plateas discurrens, & tripudians alleluya cantabit. Interim verò spe nutritur, promissionibus sustentatur, & subarratur quadam prælibatione futurorum bonorum, quatenus ei sit tolerabilis huius ærumnosi exilij incolatus, & corporeæ molis grauis sarcina tāquā spirituali & ardenter amanti, spiritualibus roboratur & reficitur alimonijs. Nemo igitur audeat apprehendere hunc summum amoris gradum, nisi prius vt animalis humanam diu meditatus fuerit Christi cōuersationem: & vt rationalis animi Christi agnouerit ex parte perfectionem. Qui enim in paruis negligens est, sublimium donorum omnino indignum se facit: at qui in paruis fidelis existit, spiritualium ditabitur multitudine gratiarum. Propterea, ò nouus Christi tyro, ò tu qui sęculo renunciasti, & Deo vacare prudenter elegisti, in tuæ primordio conuersionis in meditationibus te exerce. Relinque parum per exteriora negocia, teque totum redde tibi, quatenus valeas gustare in te, quàm suauis est dominus. Contra antiquas tuas malas consuetudines decerta, & animi tui fluctuositatem contēde recondere in te, imò in Christo, sedulò meditando quæ innocens, & mitissimus dominus pertulit pro te. Hæc verò non ab ore, non recedant à corde, quia in ipsis reperies ingentes thesauros,

Rom. 8.

ros, & suauissimum deuotionis liquorem, per quem lapsi eriguntur, refouentur debiles, restaurantur casuri, lætificantur tristes, animantur pugnantes, quiescentes pascuntur: & omnium fidelium mentes immutantur in melius. Caue autē summoperè, ne ab hac simplici meditatione frāgaris. Duobus quippe modis solet humani generis inimicus tibi inuidens: sanctis tuis studiis aduersari: vt tuæ præripiat meritum sanctitatis. Primo nanque conatur mentis tuæ domicilium variis exagitare tentationibus, aut hebetudine obnubilare: quatenus ex his impulsionibus tuo perturbatus animo nequeas cogitare quod prius quietus meditando dulciter gustare consueueras: ac per hoc affectus tædio vsum, actumque deseras meditandi. Hac machinatione aduersarii, qua plurimi prostrati fuere: arbitrantes se magis placere Deo, si lectionibus, vel operibus manuū occupentur, quàm si reluctantes contra seipsos, mentis suæ sterilitatem meditando, & orando abigere contendant. Horum deceptoria deliberatio prorsus ab orationis placida tranquillitate eos abstrahens, in turbulento mari diuersarum inutilium cogitationū naufragare coegit. Quod si hac nil se viderit arte proficere versutus hostis, simplicitatem studet irridere meditantis: & hoc meditationis sanctum opusculum, nouitiorū asserit esse principia: verecundumque fore suggerit, vt post diuturnam in via Dei conuersationē nouitiorum debeas exercitia sectari. Ista suadet inuentor malorum diabolus, vt hac palliata decipula seductus subtiliora & magis profunda quæras, quàm tibi conueniant: in quibus nihil proficias: imò tua merito elatione prostratus amittas quod dulciter, vtiliterque tenebas. His itaque edoctus paginis, ò noue Christi miles, qui cupis Deo feliciter inhærere, vide ne vllo modo à consueto meditandi frangaris modo. Non hebetudo mentis, non tentationum infestatio, nō inimici qualiscunque suggestio à consuetudine diuellat meditandi. Si enim memoratas constāter superaueris tentationes, tanquam triumphator egregius in latissimæ orationis campum misericorditer proueheris.

Quòd magni periculi sit officium præsidentium: & quod solerter considerare debent qualiter circa vnumquenque se habere oporteat: & qua via sibi commissos ad perfectionem dirigant nec non quòd multa sint merita illorum, qui vtiliter præsint. Cap. IX.

Habent hoc proprium, qui medicinę arti inseruiunt, & corporum morituorum moliūtur parare remedia, vt quū cœperint visitare ægrotū, mox ipsius morbi causam, originem, naturamque indagare non desinant: quatenus hac ita horum, quæ prętacta sunt agnitione, valeant opportuna languenti irrogare subsidia. Nam difficulter quod ignoratur, curatur malum. Hac nimirum prudentia, hoc medicandi ingenio pollere debent, qui animarum profectibus deputati sunt: & qui nouitiorum introducēdorum in viam Dei funguntur officio. Primo, & præ omnibus studeant naturas, mores ac singulorum sibi commissorum desideria diligenter agnoscere, vt postea vnicuique possint congrua inferre antidota. Nō enim omnia vnó medicaminis genere sanantur corpora, neque cunctæ animæ pari institutione purgantur. Propterea inæquali modo sicut expedire censetur dirigendæ sunt, vt in virtutibus crescant. Ideó grauiter errauerunt, qui in dirigendis animabus ducatum habentes, in hac discretionis regula esse neglexerunt. Persæpe ex admonitione inexperti ducis, in baratrū deductus est subditus desperationis. Nonnunquam etiam ex imprudentia pastoris ii qui ad summam virtutum arcem, & perfectionis fastigium facilè conscendissent, euanuerunt nil de fuga proficientes, conuersatione: & quod deterius est, à sancto proposito resiliunt. Terra etenim, quæ sagaci excolitur agricultoris manu, vberem producit ex se fructū. Si autem hæc eadem negligenti tradatur ac nescienti operario, repentè vrticis repletur & vepribus. Qui legit, intelligat. Proinde onus graue & valde formidabile esse comprobatur animarū regimen. Sed heu hodie à multis desideratur, quæritur, emitur, & absque timore obtinetur: quia quale sit, ignoratur. Attendunt huiusmodi præsentia, nec futura prospiciunt. Magni existimant, si præponantur cæteris, si aliis imperent, si honoribus extollantur. Gaudent iuxta domini sententiam vocari ab hominibus rabbi, & à subditis vt patres venerari. Attendunt quid æstimētur, non quid sint: nec considerant ipsi elatione tumidi, mente cæcati, intētione corrupti, & moribus perditi, quàm sit breue ipsorum gaudium, quàm formidabilis status, quàm fugitiui honores. Nam tanquam somnium surgentium de stratu est vita hæc, & omnis illius delectatio ad instar puncti. Labitur enim quū tenetur, amittitur quum possidetur. Nihil in ea stabile, nil mundū, nil securum, nihilque æstimatione dignum. Quo autem dulcius tenetur, eo durius ac laboriosius relinquitur: & quanto quis in ea sublimior fuerit, tanto maiora ab eodem exigentur. Teste nāque scriptura. Iudicium durissimum fiet iis, qui præsunt. Venient quippe, venient dies, quando dominus Iesus viuorum iudex & mortuorum à singulis suorum inquiret minutissimam rationē donorum. Vnusquisque nanque pro se redditurus est rationem: prælati verò pro seipsis, & pro commissis respondere cogentur. Si autem pro se vix reperitur, qui satisfacere valeat: quomodo qui præsunt, pro se & pro multis: Stabunt omnes

Matt. 23.
Sap. 6.

nes: præcipuè tamen animarũ duces ante Christi tribunal: & ibi de operibus, de omissionibus, de verbis, de cogitationibus, de intentionibus, de affectibusque fiet interrogatio vniuersalis. A pastoribus autem exigetur si doctrina, exẽplis, & solicitudine lucra quęsierunt animarũ. Nam à Deo ideo præpositi sunt, vt subiectorum insistant profectibus: & emẽdatiores reddant Christo, quos acceperunt ab ipso. Propterea meritò pœnas luent pro negligentijs, & pro subditorũ delictis, si dissimulasse, si tacuisse, si non clamasse, aut non orasse fuerint deprehẽsi. Si qua verò ouicula ex ipsorum errauerit perieritque incuria tunc ipsius sanguis de eorũ extorquebitur manu. Proinde debent sine interuallo admonere verbis, redarguere increpationibus, ac terrere minis: quatenus omnes sub loris diuini timoris coerceant, & quantum in ipsis est cũctos saluificent. Vniuersis quoque, vt sint speculum sanctitatis, virtutis exemplum, & morũ forma, necesse est. Nec tamen desistere debent, quin domino assistant in oratione, & lacrymis humilibus, ac deuotis supplicationibus Dei exorent clemẽtiam, vt ipsis sapientiam tribuat, & prudentiam ad bene gubernandum commissos. Subditis autem gratiam obediendi, & tolerantiam perseuerandi. Hoc totum agant, quatenus quod deest ipsorum ministerio, diuino conferatur auxilio, nec exaudiri dubitent. Nã exaudibiles prorsus sunt præsidentium preces, illorum maximè, qui Dei gloriam, & sibi commissorum vtilitates quęrunt. Vnde prece, prudentiaque animarum rectores vigilent super gregem suum, atque assidue cogitent qualem patri familias de sua villicatione exhibeant rationem. Quod tunc aptius fit, quum solerter ipsi attendunt mores, & sibi commissorũ inclinationes ad bonũ, atque pro quali exercitio illis Deus gratiam largiorem conferre dignatur. Diuina.n. sapientia, summaq; bonitas nõ vniformiter operatur in oĩbus, sed in alio quidẽ sic, in alio aũt sic. Opus quippe suum ipse præno scẽs, vtpote optimus artifex cuique impertit suorum qualitatem donorum, & vnumquenque dirigit, veluti expedire diiudicat. Ideoque diuersos in ecclesiæ corpore ordinauit status, quatenus congruentem sibi quisque reperire valeat vitam. Distinxit etiam exercitia laudabilia, in quibus humana fragilitas huius seculi naufragosum possit incolumis peruadere pelagus. Pater nanque cùm sit omnium Deus, cunctorum salutem misericorditer prouidens gratiam & naturam disponit singulis saluti proficuam. Propterea illuminatæ oculo prudentiæ, non quòd sibi libeat, sed quòd Deo placere, ipsumque operari cognouerit, prouidè debet indagare prælatus in subdito. Vnde si quem viderit orationis gustu visitari à Christo, atque in ea exultatione humili, seu vera compunctione perfundi, hunc & ipse hortetur vacare Deo & orare modum temporisque illi tribuere nõ negligat. Si verò alium perspexerit in cellula sibiipsi vtiliter vacare, hunc nequaquam compellat cõuersari in publico, nisi fortè necessitatis causa, aut maxima vtilitate secutura, ne gratiam quam inuenit in cella, amittat in foro. Si autem quempiam intuebitur: nec per orationis studium, neque per quietis silentiũ proficere, & in Deum eleuari, sed pacem in anima, refrigerium in tentationibus, bonum in corpore, tranquillitatem in conscientia, per manuũ operationem abundanter gustare, hunc cum humanitate dulci, & prudentia ordinata exerceat, illique iniungat quod iudicabit opus competere. Sicque in singulis se habeat prælatus tanquã nutrix in puerum, quæ solicitè vigilat super infantem, nunc ab eodem amouendo noxia, nunc suadendo vtilia, nunc necessaria cõferendo. Beatus seruus, quem constituit Dominus super familiam suam, & nil prætermittit eorum, quę subditis proficua sunt, quoniam veluti præfulgens gemma in Dei templo collocabitur, iuxta quod scriptum est, Qui ad iustitiam erudiunt multos, sicut stellę in perpetuas fulgebũt æternitates. Nihil enim tam charum, atque tam gratum Deo offertur munus, quàm anima à sordibus libera vitiorum, & virtutum profectibus decorata. Pro animabus saluandis, fœcundandis, atque glorificandis ipse mundi conditor carnem assumpsit, carnis conuicia, passionesque sustinuit. Propterea Dei sui eximius imitator est, qui pastoris veri fungens officio, animas quas vitiorum labefędatas amisit de seculo, spiritualium studiorum dealbatas lauacro laborat largiri Deo. Hic corona redimitus immortalitatis inter choros angelorum magnificè sublimabitur. Negligens verò pastor, & sola temporalia concupiscens, sua quęrens, & subditorum commoda paruipendens, vti fętidum cadauer in profundũ demergetur abyssi. Ibi cum tenebrarum principe vltricibus traditus flammis, æternis damnabitur cruciatibus. Diuina enim iustitia sicut nouit strenuos remunerare operatores, ita non prætermittit, quin grauiter puniat gratiæ contemptores. Studeant autem magnoperè Christi ouium præpositi sibi cõmissos spiritualibus (si capaces existunt) coaptare disciplinis, quatenus ex his purgatiores efficiãtur, & Deo per orationis studium, & amoris desiderium propinquiores. Quod si talibus nequaquam habilitantur deuotionum affectibus, tunc eis foris per corporale opus suadeant occupari. Meminerint tamen nunquam quenquã ita permittere spirituali intendere ocio, vt penitus certis horis nil operetur manibus, aut in cella, aut extra cellam. Neque sic aliquem patiantur se exercere exterius, vt non interdũ orationi vacet. Plus autem actioni, quàm ocio frequentent operarium, & amplius orationi quàm operi manuũ solici-

Matt. 24.

Dan 12.

solicitent deuotum. Sciat quippe pastoris prudentia singulis impertiri, quod cuique magis proficuum est, alioquin non sine suo præterit dãno. Curet quoque solerter qui præsidet, æqua discretionis lance, & non propria affectione, vel passione singulorum diiudicare itinera. Accidit nanque persæpe, vt minus purgata rectoris mẽs dirigere conetur subditos, prout sibi ipsi libuerit, vel sicut ex propria cognouerit experientia mẽti suæ esse conformes, atque parui fore meriti arbitretur, quisquis ab eo, quod ipse aut viuendo, aut loquendo commendauerit, dissentit. Sola, quæ iuxta proprium sunt appetitum laudat, cętera verò nunc dissuadendo, nunc detrahendo deprimere molitur. Hoc omnino non expedit, sed singula in singulis Dei extollenda sunt dona, quæ quamuis contraria esse videantur, vno tamen laudabilis intentionis consensu, & in Deum tendunt, & Deum pariter magnificare noscuntur. Propterea debet qui præest, ne in has errorum decidat foueas, sibique commissos trahat, mentem habere à passionibus liberam, & supernæ splendore sapientiæ decoratam, atque fraternæ compassionis affectu perfusam. Cuncta, quæ agit, prudentiæ lumine semper conspiciat, prius se videat, se discutiat, quàm aliorum proferat sententiam, & sua potius quàm aliorum studeat emendare delicta. Animi constantiam seruet, ne reprehensibiliter exeat extra se. Corripiẽdos vt pater arguat, in inobedientes verborum inuehatur asperitate, intus nihilominus seruata pietate. Mitibus & humilibus se tractabilẽ, & benignum reddat, atque tanquam æqualem se illis faciat, seruato tamen modo & tempore. Discretionis & sapientiæ polleat cognitione, ne ipsius nescientia subditis perniciosa sit. Sic viuat, vt ipso tacente sua loquantur opera. Nihil indisciplinatum, nihil (si possibile est) in eo appareat vitiosum. Tunc suam, tunc suorum operatur salutem, quum cuncta, quæ agit, subditis proponit in vtilitatis exemplum. Vt autem vtiliter præsit, reformet se in subdito sana & salubri consideratione, ne segnius subditi, quam proprium concupiscat profectum. Re nanque vera omne bonum sibi cõmissi vti proprium arbitrari debet. Gloria enim patris est filius sapiens, & discipuli disciplina declarat magistri sufficientiam. Nam qualis arbor, tales ipsius fructus sunt, & qualis sit homo in se opera manifestant. Quis Deo gratior sit an præsidens, an obediens, ignoratur. Neque gradus meliorem, neque abiectio efficit viliorem. Nec merita efferunt, nec demerita quenquam deijciunt. Horum nanque certa in die Domini habebitur scientia. Nunc verò cuncta in latibulo sunt, ne quis se extollat, ne proximis calumniam inferat. Nulli quanti sit meriti notum est. Soli Deo claret cuiuscunque cor, qui lucem habitat inaccessibilem, cui omnia nuda, & aperta consistunt. In die etenim magno aperientur libri, opera manifestabuntur, detegẽtur intentiones, cogitationes cognoscentur, & qualis quisque fuerit in se, patebit ex meritis. Nõ erit latebræ locus, non tergiuersandi tempus, non testis excusans, non precium redimens, non adiutor protegens. Iudex proprius conscientia propria erit. Euacuabitur principatus, & omnis auferetur potestas. Singulorum opera deducentur in medium, bonorum, malorumque: vnusquisque vices recipiet. Beatus, qui sic viuit, vt securè dormiat. Felix, qui Domino incorruptum tribuit, quod accepit à Domino. Dignus verò sempiterna sit gloria, qui non solum se, sed etiam plurimos secum Christo proprijs laboribus gratia in se operante, lucratus est. Tantorum prorsus erit particeps meritorum, quantorum salutis extiterit causa. Hoc est propter quod honorabilis redditur præsidentium dignitas, hoc est, propter quod (si licet) appetenda est. Vt enim prosit, nõ vt præsit, desiderare debet vir Dei. Exiguum nanque est hominis meritum, nisi profectibus cumuletur aliorum. Ideo verus pastor ouium Christi, totis desudet viribus, tum pro Dei gloria, tum pro subditorum vtilitate, tum etiam pro suo cõmodo, quatenus quos regit, ditescant meritis, virtutibus crescant, & quotidie mentis spiritu renouentur. Hæc quippe agens sedulò animam suam liberat à periculo, & illã cęlo habilitat, atque pro suorum salute filiorum ipsam cœlesti militiæ cõmendabilem reddit. Propter hoc conuersis aiebat Apostolus, Nonne vos estis gloria mea ante Dominum? Agit enim Dei clementia in electis suis hoc, vt tot fulgeãt gaudiorum meritis, quot pro ipsorum doctrinis reperti fuerint saluari. Non igitur renuant prælati infatigabiliter pro saluandis laborare, scientes, quia duplici fulgebunt stola, quicunque pro commisso sibi grege humiliter, ac perseueranter pati non recusauerint.

Prou. 17. Matt. 7. 1. Tim. 6. 1. Cor. 9.

Quòd cunctis Deo famulantibus prudentia virtus præcipuè sit necessaria, per quam singulis bonis proprias debent diuidere actiones. Et quid cuilibet operi competit, vt perfectum sit, atque circa quæ Christi seruũ mentis suæ principaliter dirigere debeant intentionem. Cap. X.

Omnes prouinciarum duces, ciuitatumque rectores quo prudentiores sunt, eo populum sibi commissum ordinatius regunt. Nam ad hoc præcipuè intendunt, vt singulis illas iniungant actiones, & officia diuidant, quæ sufficientiæ ipsorum norint congruere. Condunt nihilominus leges, statuta ordinant, iura proponunt, ne quid aut incuria, aut præsidentium ignorantia incompositum contingat, remaneat. Nam vbi ordo non est, ibi tumultus, rixaque mox sequitur. E contrario certũ est, quòd moderati prouida dispositione regimi-

nis cuncta succedunt prospere, & debito clauduntur fine. Hoc in naturæ operibus luculenter apparet, quæ nequaquam vllo casu, vlloq; euentu conditoris legem sibi iniunctam, vel in minimo prætergressæ sunt. Præceptum illis summus imposuit artifex, quod à suæ constitutionis primordio irrefragabiliter custodiuit. Vnaquæque etiam vrbs & quantulacunque domus ne confundatur, & deficiat, necesse est, vt moderamine componatur. Quod si in humanis & corporalibus rebus ordo omnino expedit, vt seruentur, ne confusione deficiant, quãto magis in spiritualibus habendus est? Vbi enim maior incumbit iactura, ibi solicitiorem congruit diligentiam adhibere. Quid verò preciosius, qui charius æstimari valet, quàm regnum coeleste, & gloria paradisi? Quid autem ardentius concupisci potest, & prudentius inquiri, quàm angelorum cõsortium, & supernorum ciuium iocunda societas? Hæc omnia simul amittit, quicunque gratia Dei suis demeritis se facit indignum. Possidentes igitur Christi serui immensum thesaurum in fictilibus vasis reconditum, præcipua tamen diligentia in se vigilare non desinant, ne illo priuentur. *2. Cor. 4.* Omnea à se amoueant virtutis obstaculum, omneque peccati blandimentum, vt illud securius custodire queant. Semel nanque si perditur, aut vix, aut nunquam recuperatur. Non prece, non precio, non cuiuscunque fauore humano redimi valet. Solo diuino ex munere cœlestis redonatur gratia, quæ hominis malitia propulsatur & amittitur. Ne itaque hoc singulari supernæ gratiæ deprædentur dono, sub obedientiæ iugo, & præsidentis imperio infatigabiliter substernant se, quotquot Christo militare in stadio monasticæ conuersationis elegerunt, seque circunquaque muniant prudentiæ virtute, ne quid in ipsis inordinatũ prætereat. Quod enim inconsultè agitur, vix vacat à culpa, qui verò inconsultè viuit, lapsui propinquus fit. Conspicimus quippe ducibus bellatorum, exercitibusque eorum maximam esse fugæ vel exitij causam, quum inire certamen cœperint, si non prius parent arma, acies disponant, insidias meditentur, cunctumq; ita exercitum ordinent, vt nulli ignotum sit, quando & ex qua debeat parte certare. Confusa nanque & inordinata turba facilè prosternitur & dissipatur. Nec minus in collegijs Deo dicatis, & in vnaquaque mente casus, & ruina formidanda est, si prouidentia desit. Proinde debent animarum rectores prudentiæ oculo super sibi commissum vigilare gregem, ne à recto exorbitent itinere. Debent quoque subditi non minus super se ipsos attendere. Nam plerunque ex obliuione, aut negligentia, vel alia qualicunque causa quædam omittuntur ordinanda à præsidente & rectore, quæ vt disponantur à subdito, omnino expedit. Cuncta quippe à pastoribus nequeunt imperari, sicq; congruit, vt quod prætermittitur à præposito, reformetur à subdito. Singuli itaque Deo famulantes studeant proprias interioris & exterioris hominis loco & tempore dirigere actiones, ne anteponenda postponant, & agenda prætereant, quia frequenter seductoria persuasione decipiuntur, qui absque sedula discussione in via Dei pergere assuescũt. Maximi proculdubio periculi res est, prout suggerit animus velle degere. Propterea cunctis consulendum est, vt taliter vnumquodque disponant opus, quatenus qualibet hora propriã habeat actionem. Sciant quando orationi, quando lectioni, quando operi manuum incumbendum sit, ne acidiæ spiritu in mentis dubietatem, vel hebetudinem euecti, tempus suum inaniter consumant. Sẽper studeant potiora opera quietiori, & congruẽtiori tempore coaptare. O quoties immundorum spirituum ridiculum efficiuntur imprudentes? O quantis spiritualibus deprædantur profectibus ij, qui spreto mentis consilio suis inseruiunt voluptatibus? Quàm sæpè lectioni vacant quum orare deberent, orationi insistũt quũ liceret operari, ac per hoc corpore depressi, tandemque decepti cuiuscunque operis debito priuantur fructu, insipientia ipsorũ hoc perpetrante. Non sic vero qui pollent prudentia, & qui cœlestem magnipendentes gratiam, cœlorũ regna sagaciter diripere moliuntur. Suo etenim tempore orant, suo tempore legunt, suo tempore manibus operantur. Singula singulis peragũt horis, nec penes ipsos quicquam inordinatum prætermittitur. Et quoniam cuncta statutis perficiunt temporibus, ideo proficiunt, vitamque suam sine tædio deducunt, atque quum semper anhelo sitiant operandi desiderio, ad anteriora procedere, solicite perficere satagunt, quæ tenent præ manibus. Ipsa nanque vera charitas, quæ illorum compleuit corda, eos nequaquam quiescere sinit. Dei quippe amor, qui acidiæ inimicatur, operatorius semper est. Ideo nec laboribus fatigatur, nec tædio frangitur, nec exercitijs minoratur. Vbique hilaris, vbique iucundus est, & quantum vigeat in corde, patefacit ex opere. Zelatores itaq; charitatis, & virtutum æmulatores sic sua disponunt negocia, sic diei spatiũ metiuntur, vt cuncta alacri faciant animo, nõ ex consuetudine, neq; ex necessitate, aut ex tristitia. Quæq; etenim res, quæq; operatio, vt Deo placeat, & virtuose fiat, habere debet in se tempus, & modum, & intentionem. Si autem aliquo horum caret, imperfecta est, nec ad plenum diuinis splendet obtutibus. Beatus, qui hæc diiudicat. Sine speciali nanque sapientiæ dono nequit hoc fieri, sed neque absque his ad perfectionem attingi potest. Libra enim perfectionis est prudẽtia ordinans omnia. Fons aũt prudentiæ est cordis mundicia. Mundiciam cordis gignit oratio,

oratio-

orationem verò sancta ornat & nutrit charitas, Charitas quoque quum sit abyssus indeficiens, riuus defluens, paradisus affluens, lumen irradians, cibus replens, satietas fouens, exultatio eleuans, vinculum vniens, amor liquefaciens, gustus inebrians, sicut ordinatur à Deo, ita cunctas ad eum dirigit actiones, intentiones, & affectiones, quæ quanto purius exercentur, tanto vehementius ipsam, de qua prodeunt, augent charitatem. Vicissim nanq; sibi famulantur, & perfectio operis, & effectio charitatis. Ideo amici Dei, & Christo in congregationibus seruientes charitatis affectum concipere, & nutrire debēt, vt expeditius ad perfectionis metas attingere valeant. Cuius celsitudinis dignitatem eo celerius apprehendent, quo prudentius sua spiritualia, & temporalia negocia congruis temporibus, modis, & intentionibus disponent. Omnes igitur Christi serui, cuncti Deo placere cupientes, primordia diei & actionum conentur consecrare altissimo, quatenus cætera secutura opera à suo non declinēt principio. Vnde mox vt à somno euigilant, semper cor sursum erigere contendant. Prima vox, prima cogitatio, primus affectus diuinam resonet laudem, ignitam ad Deum dirigat supplicationem, & illi se syncero corde committat, qui valet potenter de imminentibus periculis liberare. Mundissimo nanque Domino mundissimum debet offerri sacrificium, non terrenis fœdatum cogitationibus, nec obscęnis imaginationibus coinquinatum. De stratu quoque, quo iacent, tanquam de vinculis diri carceris ardenter, properé q; se excutiat, vt veluti strenui milites ad bella processuri, crucis signaculo frontem, os, pectusq; suum muniant. Circa duo potissimum adimplenda se præparent Deo amabilia, & saluti omnino humanæ necessaria, videlicet ad persoluendas diuinas laudes, & ad exercenda spiritualia Domini prælia. Hæc nempe seruorum Dei propria sunt exercitia, hæc illorum, qui Christo famulantur, sunt studia, in quibus toto se debent occupare desiderio. Nam in his cōprobatur charitas, virtus dignoscitur, gratitudo commendatur, augetur meritum, cumulatur gratia, victoria acquiritur, & gloria corona fidelibus condonatur. Vere etenim nil congruentius, quàm Dei concupiscitur laus. Propterea qui in sensu cordis Domino militant, nullam in cunctis, quæ agūt, priuatam quærunt laudem, nullosq; de suis actibus humanæ æstimationis volunt fructus. Solam sui conditoris appetūt laudem, solam Dei gloriam de suis laborib. expectant mercedem. Magnum putant consequi pietatis lucrum, si in se, & per se Deum suum efficiunt laudabilem. Non tamen hoc contenti voto, vt opere perficiant quod gerūt in corde, suæ mentis intentionem vigilanter extendūt, tam ad vitiorum extinctionem, quàm ad virtutum perfectionem obtinendam. Ex qua re sæuam aduersum se concitant inimicorum rabiem, qui nullam legitime certantibus præbentes requiē, suis eos cogunt importunitatibus à mentis custodia, & ab animi rigore nō relaxare spiritum. Nam strenuo militi, & feruenter dimicanti, nūquam immundorum spirituum desunt certamina. Impugnatur & repugnat, insidias patitur & orat, tentationum iaculis impetitur, nec succumbit, atque in his positus colluctationibus diuino sentiens se roboratum suffragio, ad resistendum hostibus semper insurgit ardentius. Certa nanque intelligit definitione, quòd triumphus ex spirituali proueniens conflictu, Deo gloriam, & victori perpetuam confert palmam. Vnde diuinæ laudis accensus desiderio, & cœlestis patriæ prouocatus gaudijs, quantum profectibus quotidianis attollitur, tantum dęmonum infestationibus acrius vrgetur.

Quòd semper diabolus humano generi aduersatus est, & potissimum post aduentum Christi fidelium populum triplici tentationum insecutus est specie, & confusus per gratiam Christi, Atque de multiplici tentationum vtilitate, & de multimoda exhortatione ad tolerantiam tentationum. Cap. XI.

IN vniuerso terrarum orbe diaboli suadente malitia hoc sp.rituale inoleuit vitium, vt quāto quis amplius temporalibus floret honoribus, pecunijs ditescit, prosperitatum successibus pollet, hominumque opinione extollitur, tanto plures fęlicitatis suæ æmulos patiatur. In quo nāque corde abest charitas, inuidiæ liuor facile reperitur. Hęc etenim est antiqua pestis, hic est detestabilis morbus, qui ab ipso diabolo traxit originem, per quem etiam in hoc exilium ærumnis plenum mors introiuit. Mox quippe vt ipse antiquus hostis ruit, inuidere cępit homini stāti, nec passus est eundem ascendere, vnde ipse peccando expulsus fuit, neque sustinuit, vt gratia, quam ipse amiserat, in humanū diffunderetur genus. Hac de causa primo inuidens homini, & suarum successorem sedium videre non patiens, callida machinatus est arte, vt ipsum tanto priuaret bono. Nec à suo letali, quod meditatus est, fraudatus est desiderio. Nā fraudulenter, & versute suadens falsum pro verò, hamùmq; sub esca tegens, captiuum sibi fecit hominem, quem suæ gloriæ futurum non ignorabat possessorem. Hac autem obtenta victoria in malitia aduersarius roboratus, hoc triūpho in superbiā euectus, omni Adæ posteritati, cunctisq; mortalibus factus est inimicus. Singulas enim generationes insecutus est, nec fuit aliquando, qui illius tyrannidem posset euadere, nullùmque suarum tentationum permisit esse exortem. In omnibus pariter propriæ intor sit malitiæ iacula, quantum desuper permissus est. Ipsum quoque Dei Filium Domi-

Matt. 4.

num Iesum suis suasionibus aggredi veritus nō est, quem quum insuperabilem persensisset, ad extinguendum nominis eius cultores tota se armauit constantia. Quum enim disponeret omnes in Christum credentes abolere, principum orbis aduersus fideles concitauit animos, ipso nihilominus intrinsecus persequente. Hinc martyrum persecutiones, carceres, vincula, flagella, tormentorum horrenda genera, & mortis violenta crudelitas effluxerunt. Ab eo diuersarum hæresum perniciosa & cæca intelligentia, errorū venena innumera, opinionumq; contentiosa loquacitas, ac schismatum elata cupiditas hauserunt vires. Ab ipso spiritualia certamina, infestationes, tentationes, & deceptiones multæ productæ sunt. Sed meditata de fideliū perditione diaboli malignitas confusa est à Dei Verbo humana carne vestito. Dei nanque sapientia mira arte egit, vt debellaret superbū. Prius quippe per seipsam eundem prostrauit antiquum hostem in deserto, in ciuitate sancta, in monte excelso, in varijs persecutionum & tentationum generibus in passione, in morte. In cunctis enim insultibus semper gloriosissime triumphauit. Parum verò fuisset, si sapientia malitiam, si creator superasset creaturam. Voluit insuper per fideles suos tunica mortalitatis circumamictos, immundi spiritus conterere audaciam, suamq; magnificare ecclesiam, atque vnumquenque credentem, & certantem iuxta pugnæ qualitatem facere gloriosum. Quis etenim explicare valet verbis celsitudinem martyrum, inclytosque illorum triumphos, qui pro immaculatę fidei confessione, & amore vnici & veri Dei se flammis dederunt, cruciatibus, & morti? Sanguine nanque ipsorum roborata est ecclesia, conuersus mundus, fideles accensi, fides aucta, & decoratum cęlū. Impellebat enim diabolus ministros suos, terrarum principes, vt tormētorum atrocitate tam strenuos prosterneret athletas & faceret illos negare Christum, pro cuius confessione conspiciebat eosdem cęlos cōscendere. Sed nequaquam præualuit eius truculenta seueritas. Quo enim amplius sæuiebant persecutores, eo magis credentium populus augebatur, fidei veritas propalabatur, & inimicorū malitia confundebatur. Triumphabat in his omnib. Christus, & martyres coronabantur à Christo. De falsis verò dogmatibus, & hæreticorum versutia quàm clarum veritatis emicuerit lumē, facile dignoscitur. Sancti etenim patres supernę sapientiæ scientiam habentes, tanquam honoris Dei, & salutis animarum zelatores veri, intuētes ex dolosa hæreticorum argumentatione simplicium mentes populorum in errorem trahi, disputationibus & scriptis se illis opposuerunt, euidentissimis rationibus eorum confutantes opiniones, detestandaque falsiloquia. Nec hoc solo contenti fuere. Nam pro futurorum munimento libros condiderunt innumeros, per quos irradiata fundatur ecclesia miro sapientiæ fulgore, & ornata suauissimo eloquentiæ nectare, ita vt nullum erroris argumentum remansisse noscatur, quod non facillime conuincatur. Summa verò & inscrutabili Dei prouidentia actum est, vt quemadmodum malitiæ inuentor diabolus catholicam fidem sua voluit obtenebrare fallacia, ita Christus, qui est Dei sapientia, per sanctos suos illam dilucidauerit doctores, eosque pro ipsorum remuneratione laborum, veluti fulgentissimas stellas, in cœlestibus collocauit sedibus regnaturos per æuum. Nil autē profecisse se sciens, ad alia se conuertit nocendi ingenia. Nihil enim suasor malorum in martyres per gentium reges, nihil per falsos cernens præualuisse doctores, magnam se arbitratus est obtinere victoriam, si per seipsum aduersus homines iniret conflictū. Ignorabat tamen ipse homicida malitia excæcatus, quod non contra homines, sed contra Deū haberet certamen. Merito itaque sicut in prætactis insultibus confusus fuit, ita & in tertio. Non enim est fortitudo, neque consilium contra Dominum. Quem ipse saluare decreuerit, nemo poterit superare, quem ipse elegerit in se, nulla tribulatio, nulla hominum persecutio, seu dæmonū fraus prosternere poterit in finem. Sed quoniam quos prædestinauerit Deus, ignorat diabolus, cunctos suis non cessat sagittis appetere, vt per mentis consensum ad illecebras trahat peccati. Propterea post varia errorum dogmata fidelium animos diuersis suggestionum modis, plurimisque tentationum generibus concussit, afflixit, & penè prostrauit. Nā pacis tempore facilè vincitur hostis. Concupiscentias quippe carnis, & oculorum, nec non & huius vitæ gloriæ concupiscentiam adeo vehementer concitauit in hominibus, vt ferè omne genus hominum in hac periclitaretur pugna. Vnde aduersus huiuscemodi dæmonum machinamenta debilitatas viri Dei suas sentientes vires, inspirati cęlitus de medio laqueorum innumerabilium, & cęnosi seculi fugere decreuerunt. Prudenter nanque cognouerunt, quia letale est, & dementiæ signū cohabitare cum latronibus, & homicidis. Hac de causa deserta, quæ solummodo feris syluestribus habitabilia erant, hominibus repleta fuere, & squalentia loca, inuiaque tanquam Dei ciuitas, & castra Domini facta extiterunt. In quibus seruorum numerosæ congregationes Dominū Iesum die noctuque laudantium commoratæ sunt. Hoc denique exemplo instituta sunt cænobia, & collegia Christo famulantia, quæ veluti fideliū tutissima & munitissima castra orationibus, exhortationibus, & exemplis eos prouocant, protegunt, & defendunt ab incursibus immundorum spirituum. In immensum autem Christi operante virtute, suumque nomen

Prou. 21.

magnificante, creuit talium militũ cœlestis conuersatio, ita vt per vniuersum terrarum orbem diuina personet laus, & nullus sit locus, prouincia, vel ciuitas, qui seruorum Christi refertus nõ sit. Inter quos non mediocris est turba mulierũ continentium, virginumque. Cuius nanq; hæc magnifica sunt opera, nisi tua o Domine Iesu? qui splendore diuinitatis tuæ fugas tenebras, gratiam præstas, prosternis superbos, & exaltas humiles præsumentes de te. Vnde hodie tanta pax diffusa est in ecclesia tua, & in cordib. fidelium te diligentium, nisi abs te Domine? Tu n. secularium principum tumentes animos sub iugo tuæ sanctæ fidei misericorditer subijcis. Tu nempe dominaris potestati maris, & motum fluctuum eius tu mitigas. Tu o pie Domine Iesu humiliasti sicut vulneratũ superbũ diabolum, & in brachio virtutis tuæ dispersisti omnes inimicos nostros. In multitudine verò gloriæ tuæ, & in delectatione dulcedinis tuæ, congregasti dispersos tuos electos in vnum, vt narrent mirabilia tua, & laudent, atque glorificent te, qui es refugium nostrum, & virtus, necnõ adiutor in tribulationibus. Nam quamuis sæuire callidos aduersarios, & spirituales nequitias permittas ad tempus aduersus nos, nequaquam illos finis præualere in finem. Ad eruditionem quippe & profectum nostrum hoc facis o Domine Sabaoth. Proinde ignorantia pleni grauiter errant, & in animas suas peccant, qui audent murmurare cõtra te totius bonitatis æternum fontem, quia illos permittis diuersimode ab angelis Satanæ impugnari. Alieni nanque quum sint à gustu æternæ sapientiæ tuæ, & non percipere valentes inscrutabilem altitudinem iudiciorum tuorũ, opera tua secundum carnis sensum iudicare nõ cessant. Sed tu, ò secretorum cognitor, & cunctorum creator, qui omnia in sapientia fecisti, abscondisti horum scientiam à sapientibus, & prudentibus huius seculi, & reuelasti illam paruulis mundis corde, & de te in bonitate sentientibus. Non enim potest humanum cor peccatorum tenebris inuolutum, arcana tuæ penetrare dispensationis, atque iudiciorum tuorum rimari secreta. Cui vis aperis ò Domine, & cui non aperis, proculdubio ille in sua cæcitate perseuerat. Nõ igitur operum tuorum latentes rationes iudicare præsumat hominum ignara temeritas, sed prona quod non intelligit, veneretur mente, pulset humiliter, vt sibi aperiatur. Agnoscat se nihil posse absque te. Ideo prosternat sui paruitatem intellectus sub te, qui es fons sapientiæ in excelsis, de quo hauriunt non solum omnes, qui sanè sapiunt, & peregrinantur à te, sed etiam omniũ cęlestium spirituum beata agmina. Hi etenim, Domine, à verbo veritatis, & splendore tuæ sapientiæ irradiantur perspicue, atque delectabiliter inebriantur ab vbertate domus, & à torrente voluptatis tuæ sempiternæ. Nam quicquid sapiunt, percipiunt à te in te. Confitẽdum est itaque (ò summa bonitas) quod omnia, quæcunq; facis nobis, in vero agis iudicio siue deprimendo, siue exaltando. Non enim vt hominum, ita sunt opera tua, neque sicut illi vident, ita & tu. Quin potius iuxta propheticam sententiam, Sicut exaltantur cęli à terra, sic exaltatæ sunt viæ tuæ à viis nostris, & cogitationes tuæ à cogitationibus nostris. Cuncta quippe tua sapientia metiris. Ante enim quàm fiant, quæ futura sunt, in te ordinata, & à te præcognita sunt. Si Domine nec folium arboris absque tuo cadit nutu, quanto minus credendum est, quòd tentationes tuis eueniant fidelibus præter te, quibus cęlestẽ promisisti hæreditatem? Quod si (o pie plasmator) iniquis & scelestis prouidentiæ tuæ gubernacula non subtrahis, quis audeat asserere amicorum tuorum te curam negligere, qui sua: & se ipsos dederunt propter te? Electos etenim tuos quum varijs tentationibus agitari permittis, tenerrime diligis, & tanquam verus pater in ipsis optime complaces, & illorum salutem dulciter operaris. Tu (Domine) per Apostolum tuum dixisti, Ego quos amo, arguo, & castigo. Multiplices nanque vtilitates ex tuis proueniunt flagellis, atque diuersimode proficiunt, qui flagellantur à te, si tamen humiliter, si æquanimiter sustineant. Fateor audacter ò Rex cœlorum, quòd omnino tuis non congruit electis sine disciplina correctionis in hac viuere peregrinatione. Ideo redeant ad se, qui te agente, aut permittẽte affliguntur, & præterita non prætermittãt cogitare tempora. Iustitiæ enim tuæ operibus bonis mercedem, iniquis verò condignam conuenit reddere retributionem, quod aut in præsenti aut in futuro expedit vt fiat seculo. Quis autem diligenter considerans quanta aduersum te cõmisit delicta, & quàm grauia pro his passurus est tormenta, non gaudebit, quum intelliget in temporalem te æternam commutasse sententiã, atq; pro purgatorij igne tentationum incendia tolerare? Certum nanque est, quòd omnis tentatio in præsenti quidem non videtur esse gaudij, sed mœroris. Postea verò exercitatis per eam pacatissimum fructum reddet iustitiæ. At quis mẽtis suæ compos tuorum recogitans multitudinẽ beneficiorum tam liberaliter, tam sedule, tamq; affectuose collatorum, recusabit suscipere à te patienter quascunq; infligis tentationes, quum cõstet te eas non nisi amando tribuere? Pudeat humanam fragilitatem quid sinistrum de tua ineffabili charitate suspicari. Aeque enim in electis tuis vt dona, ita militant & flagella. Proinde impudicæ mentis, & ingratæ indicium notissimũ est lætari in prosperis, & murmurare de aduersis. Qui autem magis tua, quàm te quærunt Domine, facilè turbantur, quum illis cun-

Psal. 88. Matt. 11. Psal. 31. Dan. 3. Isa. 55. Hebr. 12.

cta ad vota non suppetunt. Tu solus o beatorũ exultatio, propter te ipsum diligendus & considerandus es. Ideoque fideles serui tui vt erga te verum dilectionis affectum se habere perhibeant, nullo modo pro illatis debent tentationibus perturbari. Resistant fortiter, & in tua dilectione permaneant, quia tentari, nec ab amore tepescere, perfectæ charitatis est signum, & tuæ maiestati sacrificium suauissimum. Peccator autem, & à tua charitate alienus tunc gratias aget, tunc confitebitur tibi, quum benefeceris ei. Quum enim radices non habeat, nec de tuæ dilectionis nutriatur humore, credit ad tempus, & à te in tempore tentationis recedit. Tui verò dilectores tanquam electi palmites in te vera vite manentes purgantur assidue, vt fructum coram te iustitiæ proferant. Nec etenim, vera neque virtus sine tentatione perficitur, neque gratia absque probatione cumulatur. Hac de causa omnes sancti qui tibi ab initio placuerunt, in camino tribulationum & tentationum examinati sunt. Nullum exortem passionum esse voluisti, vt magis, magisque spiritualibus ditarentur donis, & perfectionibus virtutibus ex quotidianis impugnationibus efficerentur ornati. Complacuit quoque tibi (ò diuina prouidentia,) vt hac occasione electi tui cognoscerent, atque faterentur se positos esse in exilio, & ex inundantia tentationum cogerentur redire ad te, apud quē est secura quies quieta lætitia, læta fœlicitas, fœlix libertas, libera immortalitas, & sempiterna beatitudo. Noluisti vt donec in luto erant inuoluti, perfectè iucundarentur in seculo, quatenus per experientiam cognoscerent, quantum inter peregrinationem distet, & patriam. Vt autem seruis tuis tolerabilia fierent flagella, quę pro expiatione culparum aut augmento virtutum passuri erant, tu (ò Domine Iesu) misericordiarum Deus, & multæ miserationis, calicem passionis bibere voluisti, fecistique dulcescere in te, & per te, quod sine te erat importabile. Postquam verò passus es ò Rex gloriæ, angelorum gaudium, & totius charitatis abyssus indeficiens, traxisti post te hominum innumerabilem multitudinem cruces suas alacriter baiulantium propter te. Perspicue nanque verbis, exemplisque cunctis insinuasti, quod non potest pertingi ad triumphum supernæ gloriæ, nisi præuiis tribulationibus. Non enim in hoc seculo diuitiis, voluptatibus, honoribus, & prosperitatibus florere voluisti, sed neque in amplis nasci palatijs vel stratu deauratis ornamentis cooperto, quin potius mox vt in hoc mundo apparuisti, iacere super fœnum, reclinari in præsepio in medio animalium, & in vilissimo diuersorio elegisti. Insuper post persecutionem Herodis, post parentum obedientiam, post famem, sitim, nuditatem, peregrinationes, in oratione pernoctationes, diaboli tentationes, post pharisæorũ detractiones, obseruationes, oppressiones, post sudorem sanguinis, venditionem discipuli, post falsa testimonia, sputa, alapas, flagella, opprobria blasphemias, coronam spineam, fellis potum, tādem inter iniquos tanquam reus, & homicida super crucis patibulum in Caluario monte mori dignatus es, vt viam, qua tenderetur in cęlum, tuis demonstrares fidelibus, & non abhorrerent serui sustinere pro Domino, quod Dominus pro seruis pati voluit. Huius nempe consideratio tam præcipuæ, tamque vehementissimæ charitatis, cūctas suauificat passiones & omne leuificat tentationum pondus. Leuemus ergo (fratres) desideria nostra ad Christum, erigamus omnes nos, qui Domino Iesu elegimus militare, mentis oculos in crucem Domini, quum tentamur, & leue existimabitur, quod toleramus comparatione illius. Gloriemur (inquam) in cruce Domini nostri Iesu Christi, & in tribulationibus, in tentationibus, in infirmitatibus, in necessitatib. pro Christo. Non est legitimus miles, qui regem suū imitari recusat, Neque dignus cęlesti gloria, qui Christo Domino non vult conformari in pęna. Consideremus etiam quàm breue est, quod patimur cōparatione retributionis æternæ. Quod enim momētaneum est, & leue tribulationis nostræ, in sublime pondus gloriæ operatur in nobis. Pudeat nos palmam obtinere velle absq; certamine, & cum strenuis militibus sine belli periculo æqualiter triumphare. Sicut illi certauere, pugnemus & nos, & vsque ad mortem non secedamus de prælio. Aequalis illis, & nobis sit sors, quibus communis est gloria, quia si compatimur, & conregnabimus. Omne quoq; gaudium existimemus, quum in varias inciderimus tentationes. Nam tunc magna salutis nostræ concipiēda spes est, quum agrum suum Dominus dignatur excolere, vt vberiorem cęlestem afferat fructum. Tunc cęlestis medicus iacenti ægroto largitur remedia sanitatis. Desperaret vtiq; de nobis, si non aliquod præberet tentationis remedium. At postquam nostri memor est, & crebris tribulationibus erudit nos, notum facit quoniā diligit nos, nec longe à nobis abesse patitur. Igitur tanquam fideles dilectores, & bellatores strenui, atque filii charissimi patris disciplinam nō abijciamus, sed qualecunq; immiserit nobis tentationis genus, alacri animo & viriliter toleremus. Nequaquam vereamur ad tempus pati pro Christo, & flagellari. Breuis est pugna, & sine vllo dilabens interuallo, remuneratio vere perpetua, & multa nimis: Exempla nos roborent sanctorum ad patientiam, & innocens vita crucifixi Iesu. Non congruit vt membrum illarium permaneat sub capite vulnerato. Propterea tanquā vera capitis nostri membra cōmunicemus Christi passionibus, vt in reuelatione eius gloriæ exultantes gaudeamus.

Galat. 6.

2. Cor. 4.

Rom. 8.

Iacob. 1.

De multimodis tentationum generibus, quæ seruis Christi à diabolo inferuntur, Et de ipsarum remediis. Cap. XII.

QVemadmodum si quis stellas cœli, aut pluuiæ guttas, seu arenam maris dinumerare voluerit, casso consumitur labore, ita & quicunque varias dæmonum fraudes ad plenũ referare conatus fuerit, superuacue desudabit. Nẽpe ipsorum venenata malitia inscrutabilis est, & prorsus ignota mortalibus. Deo solo reuelante eorum possunt detegi insidiæ. Tortuosi nanque quum sint colubri, & anfractibus assueti plurimis, mox quum teneri putantur, è manibus defluunt. Mille enim modis, inuestigabili que nocendi arte, ac infatigabili circumuentione simplicium animas decipere moliuntur. Nunc blandis persuasionibus ignorantiũ mentes decipere student, atque quibusdam rationibus fictis ad peccatum eos alliciunt. Nunc callidis machinationibus & astutiis eosdem præcipitare contendunt. Tales nanque nisi maiorum per omnia acquiescant consiliis, irremediabiliter ruunt. Aliquando verò vt manifestus totis viribus per aperta certamina corda impetunt, & euertere nituntur laudabile mẽtis propositum bellorum Christi. Si autem sagittis eorum ignitis scutum opponatur patientiæ, cuncta, quę intorquentur, resiliunt iacula. Nam impenetrabile est patientiæ scutum, & ferè in omnibus tentationibus necessarium, quo quicunque caruerit, facile superabitur. Quandoque etiam horribiliter humanæ menti se ostentant per terras imagines, & insolitus aspectus, atque per terribiles comminationes, insuetosque terrores tremorem conantur ingerere vehementem, quatenus relicta confidentiæ anchora in pusillanimitatis pelagus ipsam demergant. Horum autem insultus non sunt formidandi. Grãdia minantur quum nihil possint. Quid verò mirum, si erga Christi seruos infirmi sunt, quũ neque in brutis animalibus præualere queãt, prout Euangelij textus proloquitur: Aliquando assiduis tentationibus Deo misericorditer permittente impetunt animam superbiæ vitio: & propriæ sufficientiæ veneno infectam: atque in obscœnis eam delictis prosternunt. Postea verò desperationis laqueos cõtra eandem tendũt. Mox autẽ, vt cecidisse se cognoscit anima, quæ prius stare videbatur, ad humilitatis remedia illico cõfugiat, & diuinam erga præsumentes dispensationem cogitare studeat, qualiter Petrus Apostolorum princeps Christum negauerit; qualiter Dauid Prophetarum eximius in adulterium & homicidium deciderit: ad memoriam reducat, & post perpetratum delictum abundatiorẽ super se gratiam collatam esse mirari nõ cesset. Talibus nanque roborata cogitationum sustra-

gijs Dei ipse laudabit clementiam, quæ ex percussione tantam illi emẽdationis intulit gratiã. Hoc expertus est Propheta, qui dixit. Misit Deus ignem in ossibus meis: & erudiuit me. Interdum ipsi deceptores Dei misericordiam, & ipsius largissimam bonitatem falsis rationibus obtenebrare decertant obiiciendo interiori homini suorum sarcinam peccatorum, quæ irremissibilia esse prę multitudine: præ magnitudine, 10 prę obscœnitate demonstrant: quatenus põdus conscientiæ, & suæ deformitatis turpitudinem non ferens homo in baratrum desperationis amissa spe veniæ se mergat. Huic nãque tam pestiferæ suggestioni opponenda est domini nostri Iesu Christi sanctissima mors, & quanta pro humani generis restauratione pati voluerit, attẽte animo reuoluenda sunt. Nullũ enim adeo est graue peccatum, quod Christi sanguine non deleatur. Si autem crucifigentium scelus aboleuit 20 sacrosancta domini passio: quis dubitet, quin aliorum valeat auferre delicta: Propter hoc Dei filius carnem de humana sumpsit propagine, vt hominum peccata deleret. Toties ergo confugiat peccator sub crucis Christi vmbraculum, quoties desperationis iaculo se cognoscit trãsfixum. Hac verò fraude si repugnantem nequeũt animam superare, illico Deum tam misericordem erga peccantes seductoria assertione prædicant 30 acsi nec iudicare peccata, nec peccatores damnare vllo modo patiatur. Dęmonum verò callida intentio est animam in dissolutionem & audaciam delinquendi allicere, vt amisso timoris gubernaculo in omne eam nefas inuoluant, Tunc si assensum prębuerit, quodam temeritatis mucrone occulte se necans, criminibus frœna relaxat, nullamque de virtutibus exhortationẽ patitur audire: iuxta quod scriptum est. Impius, quum in profundum malorũ venerit, cõtemnit. 40 Meminisse tamen debet, qui hac peste percussus est, quàm seuere contra delinquentes Deus suam iustitiam exercuit. Nam peccantibus angelis nequaquam pepercit Deus, sed mox vt extulerunt se, æternis damnati fuerunt incendijs, & irremissibili vltione percussi condignam suæ præsumptionis suscepere mercedem. Peccanti quoque primo homini, quamuis Dei manibus plasmatus fuisset, quamuis in paradiso deliciarũ collocatus, & supra dignitatem cunctorum ani- 50 mantium euectus, nequaquã indultum fuit. Repente nanque vt legẽ obedientiæ transgrediens de vetito comedit, cum dedecore eiectus sentẽtiam, quam ei dominus comminatus fuerat, in se recepit. Didicit nanque ex pœna quid meruerat per culpam. Non vniuerso orbi diluuij tempore non populo Dei in idolis fornicanti, non Mosi mitissimo hominum, qui tunc morabantur in terra, non Dauid viro secundum cor Dei, non cuncto Israeli legis mandata præuaricanti inulte

Prou 18.

te pertransire permissum est. Sic enim Deus peccatis & iniquis aduersatur operibus, vt potius permitteret ignominiosæ morti suum tradi filium, quàm vt impunitum remaneret peccatū. Plerunque etiam Deo dispensante, ipsi spiritus nequam ita pusillorum conscientiam cōtundūt dubietate, ac multitudine stimulorum, vt neque (vt sic dicam) pedem valeant mouere præ timore conscientiæ qui sic tentantur. Aguntque suis persuasionibus & importunitatibus: vt quid minimum aut nullum peccatum est, mortale credatur. In immane se ferunt præcipitium, qui huiusmodi tentationi assensum præbent. Atque aliquando propter conscientiæ onus grauiter delinquunt in iis, quę sine peccato agere potuerāt: quoniam qui facit contra consciētiam, ædificat ad gehennam. Talis consciētiæ impulsu omnino audacter refellendus est: & tanquam antiqui hostis figmentum debellandus. Tunc etenim plene debellatur, tunc huius tentationis qui impugnatur, victor efficitur: quum ex aduerso suggestioni se opponens, vel in minimo nullo modo eidem obtemperat. Hoc nanque manifeste comprobat istud diabolicum esse opus, quia & cōscientiæ resistitur, & nihilominus cōscientiæ pax reperitur. Nōnunquā quoq; ipsi callidi insidiatores fugam se arripuisse simulant: & de cætero nullam bellatori Christi molestiam se illaturos fatentur. Discedunt quippe ad tempus, quatenus animus à sui custodia remissior factus, grauius sua securitate sternatur. Prudens vero Christi seruus intelligens se in medio positū laqueorum eo suspectior erit, quo quietiores contra se sentiet inimicos. Vbi nanque latenter pugnatur ibi omnis vigilantia adhibenda est. Nam manifestus aduersarius facile vincitur, occultus autē insidiator vix à quoquam superari potest. Proinde omni tempore cunctisque momentis diaboli insidiæ præcauendæ sunt. Donec hac pelle tegimur: cor, lingua, cæterique sensus corporis diuino sunt muniendi timore. Nulla cum inimicis spiritualibus pax firmanda est. Semper mentiuntur: & absque rubore laqueos tendunt. Sui etiā confusiones paruipendūt, dummodo ad peccati consensum animas trahere valeant. Solent quandoque maligni spiritus, qui recessisse videbantur, repente irruere, ac tanta vehementia furoris rabiem in corde hominis accendunt, vt nisi diuina opitularetur clementia: & in Deū blasphemia dirigeretur, & proximis vita auferretur. In ipso furoris impetu quicunque deducitur, non Dei dilectionem, non cœlestis patriæ desiderium, non gehennæ metum, non mortis formidinem, non maiorum reuerentiam, non proximorum charitatem, non sui ipsius amorem habere se sentit, & nisi diuina miseratione tentatio ipsa cohiberetur, nullus illorum, qui tali insania vexantur, sanus heret. Solus omnipotens tam ignitam irrationabilem, & perturbantem impulsionē extinguere potest. Deo gratias agat inexpertus, expertus autem ori suo custodiā ponat, hominum pro tunc consortia vitet, & Deo si (potest) substernat se humiliter ipsius implorando auxilium. Assueti sunt etiam hostes humani generis seruos Christi aggredi variis, importunis, obscęnisq; cogitationibus, & impudicis phātasmatibus, adeo vt cuncta, quæ præterita cōmiserunt delicta: reuocēt ad memoriam, loca, personas, tempora, modosque suggerendo: quatenus inexperti milites fatigati ex crebris impulsionibus & vehementibus ictibus ignitarum cogitationum efficiantur formidolosi, & resiliant à proposito cępti certaminis: vel sentientes se flexibiles ad consensum cogitationum, quibus impugnantur, opprimantur tristitia, quæ tentatis valde perniciosa est. Sed nouerint tales pro his tentationibus potius gaudere debere, quàm tristari. Ex diaboli liuore ipsorum procedit infestatio; cōspicit enim ipsos strenuos futuros Christi milites, & ad magnam peruenturos perfectionem. Vnde hæc non ferens inimicus, qui omni inimicatur bono, conatur totis viribus illos euertere. Deus autem dolum eius conuerti in caput ipsius. Nā ipse suos in certamine confortans milites quotidie eos efficit fortiores: Intuentes verò Dei serui ex solo mentis consensu hominem posse cadere, & nō ex impugnatione sola aduersarij, interioris hominis muniunt sensus, & diaboli resistunt tentationibus, quæ tāto minus formidandæ sunt, quanto amplius displicēt. Interdum consueuerunt ipsi magni spiritus in cordibus simplicium procaciter loqui contra Deū verba blasphemiæ. Audent nanque in auribus eorū præcipuè quum orationi insistunt, & sacrosancta tractantur mysteria, diuinā maledicere maiestatem, & obscęna quædam aduersus Dei genitricem immittere phātasmata: atque sanctorum omnium chororū cū Christo regnantiū subsannare gloriam. Ista nempe impudici aduersarij sunt verba. Olim nanque temerariè locutus est. Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis altissimo. Consueuit enim tanquam alienus à Deo, & omni spe veniæ priuatus tam nefanda pronunciare. Hæ autem ipsorum immissiones velut fulgura & iacula fortiter intorta pauore repentè cor penetrant. Sed tanquam nix solis radijs resoluta euanescūt huiusmodi cogitationes, & nusquam comparent: si tamen sine tristitia impugnati animus perseueret. Contunduntur prorsus & collìduntur in seipsis talium autores maledictionum: atque ipsorum blasphemię super eos deuoluuntur. Caueant vero qui huiusmodi nefandis blasphemiæ tentationibus impugnātur: ne expauescant aut ex ipsis turbentur, vel fiant pusillanimes. Ad arcem semper recurrant rationis, hanc muniant, hanc custodiant, hanc clauis

Esai. 14.

uis

tus diuini configant timoris: hanc interdum vinculis diuinæ charitatis religatam teneant. Firmissimè nanque in hac veritatis sententia roborentur, & confidant: quod nunquam potest animæ inferre mortem infestatio tentationis, nisi in vno secum cōsensu conueniat deliberatio voluntatis. Pacem quidem mentis perturbare tentationes possunt, gratiam verò Dei auferre non possunt. Impugnando labores ingerunt, & coronas immortalitatis parant. In paucis, qui à diabolo infestantur, vexantur, postea autem in multis bene disponentur. Nam Deus illos tentare permittit, faciet verò eos dignos se. Tanquam aurum in fornace probat illos, & quasi holocausta hostiæ accipit illos. Transacta autē post hāc peregrinationem tentatione fulgebunt iusti sicut sol, & tanquā scintillæ in arundineto discurrent. Iudicabunt quoque nationes, & dominabuntur populis, regnabuntque cū Deo in æternum. Nonnullos etiam ipsi callidi seductores de prædestinatione tentare cōsueuere, quibus persuadere nituntur iudicium iam factum esse, & contra eos diuinam promulgatam sententiam: cunctamque propriæ salutis spem, ex ipsorū cordibus conantur extinguere. Huic autem irrationabili suggestioni facilè respondetur. Sicut enim ratione caret ita leuiter superatur. Cunctis nanque sanæ mentis patet, quod Deus nullum iudicat, antequā de corpore exeat. Donec enim in carne viuit homo, aut damnari aut saluari potest. Solum post resolutionē corporis aduersus singulos vel condemnationis, vel absolutionis, profertur sententia. Qualis vniuscuiusque vita fuerit, talis erit & sententia. Causa nanque hominis tota ab eo pendet, nec aliter iudicat Deus quàm secundum quod quisque vixerit. Ignotus quippe omnibus mortalibus est singulorū finis. Sed neque ipsi angeli boni, qui Dei contemplātur gloriam (nisi fortè ex diuina reuelatione) scire valent: virum quis damnetur, an saluetur. Quanto autem minus angeli Satanæ, qui ab initio mendaces fuere, hoc noscere possunt? Paruipendenda est ipsorum falsa cōminatio. Studeat quilibet laudabiliter viuere, Dei mandata custodire, se Deo humiliter sternere, proximum vt se diligere, patienter quæque aduersa tolerare, & vsque ad finem in virtuosis actibus perseuerare. Taliter itaque viuendo quisque de diuina bonitate plurimum confidat: quia de numero non segregabitur electorum. Si verò non tepuerit in operando: sed magis opera bona augmentare studuerit: ab hac, qua pulsatur tentatione prædestinationis, liber erit. Aliquando falsis suasionibus ipsi homicidæ mentis simplicitatem peruertere moliuntur, atque globum maximum tenebrarum: & infidelitatis venenum errari faciūt in secreto cordis, per quod omnis tranquillitas animi confunditur. Asserere quippe ac rationibus affirmare conantur, Deum non esse, nec beatā vitam, nec futura supplicia: sed solummodo præsentia, & temporalia esse oblectamenta. Potissimum autem aduersus immaculatam & verā catholicam fidem, & Christi diuinitatem detractionis argumenta fingunt. Moliūtur enim persuadere alias infidelium sectas, & inanes opiniones, veritatem continere in se, atque Christi miracula, & quæ de illo in sacris continentur libris nequaquam fuisse vera. Mox etenim si huic tentationi accommodaretur consensus, illico deficeret omne bonum incœptum opus, & cunctis voluptatibus fręna laxarentur: præsentis vitæ amor consurgeret: & si quid boni aut mali post cursum huius peregrinationis sequeretur, recogitare negligeretur. Ideo totis viribus huic pessimę suggestioni renitēdum est. Animi quoque virtute potius quàm ratione reluctandum est: quia supra omnem rationem, & vltra humani captum ingenij sunt opera fidei. Perseuerantia, & propagatio Christianæ fidei, multitudo fidelium toto terrarum orbe diffusa: vita virorū, iuuenum, virginum cuiuscunque conditionis seculo renunciantium, Prophetarum oracula, autoritates scripturarum, martyrum pro Christo effusus sanguis, & Ecclesiarum thesauri, impertubabile fundamentum, inuincibilis ratio, credibilia nimis sint testimonia catholicæ veritatis. Si enim iuxta legem veterem, & sententiam Saluatoris, in ore duorum vel trium testiū omne verbum consistit: & si in quocunque seculari vel ecclesiastico iudicio totidem testibus indubitanter ac firmissimè creditur, qua temeritate, quaue animi pertinacia tam innumerabilibus, quis audebit contradicere testimonijs? Prudenter itaque & fortiter conculcanda est, & sopienda omnis curiositas humanæ intelligentiæ sub iugo fidei: ne plus sapere velit quàm oporteat: sed ad sobrietatem. Sufficere cunctis potest pro ratione fidei, quòd patres veteres, & doctores sancti, qui tanquam luminaria in Ecclesiæ firmamento fulgebant, de fidei veritate crediderunt, & intellexerunt, atque operibus cōfirmauerunt. Summę etenim imperitiæ argumentum est velle discutere vel reprobare, quod illi tantis rationibus definierunt. Humiliter igitur & fideliter singuli credere debent, quod vniuersalis Christi confitetur Ecclesia. Solent etiam angeli Satanæ ex diuina dispensatione seruorum Dei mentes in tantam obdurationem, & cordis insensibilitatē deducere, vt cęlum illis esse æneum, & omnipotentis Dei aures ad exaudiendum obturatę videātur. Adeo nanque tanto tædio interdum afficiūtur, vt monasterium angustissimus & intolerabilis eis carcer appareat: psalmodiæ suauitas laboriosa valde sentiatur, orationis tranquillitatem tanquam flagellum maximum arbitrentur: atque omne spirituale exercitium, veluti ingentem ob hor-

Sap. 3. Rom. 12.

horreant cruciatum. Non legere, non meditari, non viuere sub disciplina monasterij, non operi manuum vacare libet, sed cuncta, quæ spiritui prodesse possunt, odibilia tunc iudicantur. Sicque agitati, & acidiæ tabe perfusi sunt, vt de sua perseuerantia trepident, & de propria salute diffidant. Hæc autem si diu perseueraret tentatio, vix de millibus vnus sufferre valeret. Proinde diuina pietas pro subleuanda hominis fragilitate manum suam dignatur apponere. Nam mox vt suum viderit seruum deficientem, & tentationi consentientem illustratione sua & quadã spirituali dulcedine omnem dissoluit cordis duritiem, & torporem, quo vndique vallata fuerat ipsius mens, in rorem piæ deuotionis conuertit. Tunc resoluta interioris hominis glacie suauiter fluunt imbres lacrymarum: tunc pacato mentis domicilio, atque fugatis spiritualibus tenebris in omni opere, in omni loco Dei in corde resonant laudes, & gratiarum actiones. Eo etenim beato tempore, remigio alarum amoris cor sursum fertur in Deum, illique copulatur iucundissimo charitatis vinculo. Ipso autem perdurãte cordis iubilo nec præterita memorantur mala, nec futura formidantur. Contra verò hanc cordis insensibilitatem optimum, & salubre remedium est, consueta deuotionum & virtutum exercitia infatigabiliter custodire: neque ab illis actu deficere & desiderio, imo ea potius augere. Studeat qui tentatur de Dei bonitate resumere spem, sibique ipsi dicat: Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me. Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi. (Psal. 41.) Nam si bona de manu domini suscepimus, mala autem quare non sustineamus? (Iob. 2.) Patientia nanque, & animi fortitudine victor efficietur, quisquis in hoc positus fuerit conflictu. Cõsueuerunt quoque maligni spiritus hanc aduersus Dei strenuos bellatores, tentandi exercere artem. Quum enim cõspexerint eorum mentes ex omni parte prudentiæ, & disciplinæ vigore munitas, illico in omnem se cõuertunt immanitatem, & nullo intentando seruato ordine cunctorum vitiorum ignitas immittunt cordi sagittas: vt fatigatus animus ex crebra suggestionum reluctatione vi quadam ipsarum, trahatur ad delectationis consensum. Nã laboriosum est in tam sæuo certamine inflexibilem seruare mentem. In nullo autem terreantur, qui harum diuersarum cogitationum tentationibus impugnantur, quin potius resumentes vires cum medullari cordis lætitia & mentis constantia reluctentur, & vincant: clamant: & ingeminent voce & affectu Iesus mellifluum & sanctum nomen. Est enim aereis potestatibus terror maximus, & intolerabile flagellum: ad cuius inuocationem tanquam ab igne resiliunt. Leuẽt nihilominus ad cœlum cor, diuinum flagitantes auxilium: & mox spiritualibus fugatis inimicis cœleste in se sentient adiutoriũ. Tunc in quoddam mentis deducti tripudium pro adepta victoria Deo laudes decantabunt: & dicent. Cantemus domino: gloriose enim honorificatus est: equum & ascensorem deiecit in mare, &c. (Exo. 15.) Hac nanque experientia eruditi, hoc spirituali roborati præsidio, in omni dęmonum infestatione & pressura ad dominum clament quum tribulentur, & liberabuntur. Ad hoc seruum suum tentatum per Prophetam dominus hortatur, quum dicit. Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. (Psal. 49.) Re etenim, vera magnam de propria salute debent cõcipere spem, qui huiusmodi diuersis tentationibus agitãtur. Nisi enim ipsorum conuersatio Deo acceptabilis, & inimicis esset onerosa, nequaquã tanta illorũ cor aggrederẽtur importunitate, atque conarentur euertere mentis domicilium à stabilitate sancti propositi, quod arripuerunt. Dei autem clementia cunctã immundorum spirituum fraudem in suorum militare facit profectum seruorum. Ex his quippe tentationibus qui amoris Christi & perfectionis feruent desiderio, maximam sumũt occasionum tantarum fieri possessores virtutũ, quantorum impugnantur suggestionibus vitiorum. Vnde quum superbiæ cogitationibus tentantur, ne in ipsum corruant vitium, humiliãtur. Quum de iracundia pulsantur, ne succumbant, patientiæ virtutem fortiter seruant. Quũ de gula alliciuntur, ne voluptatibus habenas laxent, temperantiæ iugo substernunt se. Quum de insiliis vruntur, ne fratrem suum odio habeant, charitatis viscera induere conantur. Quum de habendi cupiditate infestantur, ne vltra necessitatem temporalium cura aggrauet, quandoque etiam necessaria subtrahunt. Quum carnis delectationibus accenduntur, ne serui efficiantur luxuriæ, corpus non cessant edomare ieiunijs, vigilijs, & laboribus, vt pudici fiant. Quum verò acidiæ vitio premuntur, ne tempus ociose consumant, ad orationem, vel opus manuum se conuertunt. Miro itaque diuinę dispensationis ordine fit, vt quot suscipiunt in se tentamenta vitiorum, tot inueniant instrumenta virtutum. Et quod illis præparatur ad casum, hoc vertatur ad triumphum. Habent etiam ipsi nequam spiritus hoc proprium, quòd non vniformiter omnes tẽtant. Obseruant autem loca congrua, tempora aptiora, & singulorum naturas, vt ad suum quos tentant, trahant cõsensum. Callida etenim arte vnicuique (permittẽte Deo) secundum propriũ gradum tendunt ad decipiendum laqueos. Incipientes nanque, & nouiter introductos impugnant de difficultate spiritualis belli, de austeritate vitæ, de asperitate pœnitentiæ, de memoria præteritarum delectationum, de affectione parentum, de sodalium & amicorum lasciua cõuersatione, de instabilitate status, de tentatione & labo-

laboriosa impugnatione, de multorum casu, qui cœperunt nec perseuerauerūt, & de impossibilitate perseuerantiæ vsque ad vitæ terminum. Cōtra verò proficientes nimio furore bacchantur. Nam aduersus eos omnium tentationum genera (si permissi sunt) irruere faciūt. Pronos ipsos ad iracundiam, ad elationem, ad gulam, & ad singula quæque vitia reddunt: præcipuè tamen ad fornicationem. Non diebus, nō noctibus ab illis secedūt. Nimia enim inuidiæ face succensi, de ipsorum profectibus grauiter cruciātur. Propterea tanquam rugientes, fæuique leones sine vlla requie infesti sunt militibus Christi generose certantibus: si quo modo eos impingant in cōsensus delictorum. Ipsi autem diuino fulti præsidio quotidie robustiores fiunt: & ex vsu ad dimicandum aptiores, atque cælesti igne accensi tanto acrius aduersarios prosternunt, quanto vehementius ab illis impelluntur. O mirandū Deo & angelis tale spectaculum, videre scilicet spiritum fragili & infirma carne vestitum debellare & vincere spiritum nullo carnis pondere prægrauatum: spirituali assuetum certamini natura- li acumine perspicuum, nec vllo locorū spacio inclusum. Ipse nempe est, qui præsumpsit animi ceruicem erigere contra suum conditorem, & dicere. Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, & fiam altissimo similis. Nunc autem in suæ opprobrium elationis à fragili superatur homunculo. Viros autem perfectos ad spiritualia assuetos certamina, callidè semper obseruat. Illis nanque in lucis angelum transfigurat se: & vitia sub virtutum specie suadere continuè nititur. Nam sub colore zeli furorem inserit: sub iustitiæ imagine crudelitatem: sub velamine charitatis carnalem affectionem: sub prætextu honoris Dei, priuatam laudem: & sub desiderio salutis animarum, prelationis officium suadet, vt quæratur. Hortatur etiam ad prædicationes, ad secularium conuersationem, & ad virorum, mulierumque indistinctam collocutionem: illud Apostoli commemorās. Omnibus omnia factus sum vt omnes lucrifaciam. In his omnibus latēt fraudes, & inimicorum laquei formidabiles, quibus capiuntur qui carent prudentia, & elatum habēt cor. O quot, qui iam inter astra nidos suos collocasse credebantur, occasione fraternæ charitatis in lutum carnalis concupiscentiæ turpiter corruerunt. Quot tēporibus nostris fuerunt, & sunt, qui tanquam ardentes lampades & mundi luminaria lucebant coram hominibus, paulatim ex frequenti secularium conuersatione & confabulatione tepefacti ad pristina opera secularis vitæ miserabiliter redierunt? Quàm multos quotidie intueri possumus, qui donec in humili statu & sub obedientiæ disciplina perstiterunt, in mentis puritate, cordis celsitudine, & virtutum perfectione se custodierunt: sed post adeptam dignitatem, post assumptum pastorale officium, propter insuetos honores & nimias occupationes obliti quales fuerant, ad ima miserabiliter descenderunt? Apostolorum, sanctorumque opus est in prælationis dignitate humilitatem, in secularium conuersatione mentis puritatem: in condescensione proximorum cordis seruare rectitudinem, & corporis castitatem. Ideo qui stat videat ne cadat: & qui ascendit, diligenter aspiciat quo ascendit. Verecundum nanque coram hominibus, & Deo odibile est, post ascensum descendere. Qui legit intelligat. In omnibus igitur insultibus spirituum immundorum, in cūctis tentationibus, quibus Christi serui impugnātur, abiicere conentur propriam confidentiam, & diuinum non cessent flagitare auxilium. Si enim sub Dei timore se strauerint, frequentauerint orationem, sui cordis cogitationes obseruauerint, impetus animi sub rationis imperio subegerint, virtutes acquirere studuerint, & pacem mentis possidere quæsierint: gaudeant quoniā cadere vix valebunt, tamen si ceciderint, non collidentur: quoniam Dominus supponet velociter manum, vt erigat eos.

Isa. 14. — 1. Cor. 9. — 1. Cor. 10. — Psal. 36.

Quòd diabolus multoties vt instrumento vtitur hominibus ad tentandum eos, qui in congregationibus degūt, & simpliciter atque virtuose conuersantur: vt illos impellat ad casum. Cap. XIII.

CONsueuerunt vt plurimū homines quādocūque aliquod difficile aggressi sūt opus, quum ad id peragendum impares se viribus senserint, mox ab amicis & domesticis subsidia queritāre: quatenus quæ propria nequeunt virtute perficere, alieno valeant adiutorio. Hac malitiæ arte, hoc sagaci ingenio, vti solet humani generis antiquus hostis & seruorum Christi implacabilis inimicus. Qui enim ad debellandos & exercendos fidelium animos est superna dispēsatione cōstitutos sic in hoc aereo & caliginoso loco, quibus valet modis & industria, eos tentare non desinit, vt decipiat, & prosternat. Apponit nanque incessanter calliditatis suæ venena, quantum ei à Domino conceditur: sed non ad vota. Nam si ad decipiendos mortales plenam à Deo susciperet potestatem, profectus non fieret salua omnis caro, nec quisquam reperiretur, qui laqueos illius posset effugere. Diuina autem dispensatione & pia agitur miseratione cum electis, vt nequaquam supra vires tententur. Quoties nanque præualet aduersarius, & casui appropinquant, adest Dei clementia, atque fugatis hostibus, suis præsidia militibus subministrat. Ipsis etenim tanquam membris infirmitantibus, ac debilibus in fide, spiritualia adhibet deuotionis nutrimenta, per quæ in charitate crescant, roborentur in spe: & fiant aptiores ad dimicandum. O mira omnipotentis bonitas, ò

Matt. 24.

tas, ô Dei nostri inenarrabilis sapientia, qua charitate, quave paterna teneritudine foues seruos tuos, qui simplici tibi corde famulantur? Indefesso enim pietatis intuitu super ipsorum vigilas custodia, & imminente ruinæ periculo sub latissima alarum tuarum vmbra protegis & defendis. Hoc in spiritu Propheta præsenserat; quum dicebat. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ, à conturbatione hominũ: proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum, & spirituum immundorum. Quamuis autem cœleste super Dei seruos diabolus sentiat ad ictoriũ, quãquam neminem saluandorum de manibus Domini Iesu eripere valeat, non cessat tamen ipse malignus, quin totis conatibus illis infestus sit, nunc per seipsum, nunc sæpè per alios. Ideo ad tentandum humano vtitur instrumento, potissimum aduersus eos, qui in monasterio & congregatione Deo militant. Hæc nanque est fraus maxima, & ad cognoscendum difficilis. Hoc enim argumento primum hominem de loco deliciarũ deiecit, expoliauit tunica immortalitatis, priuauit gratia: & obligauit ad mortem. Hac arte, Apostolorum principem ad Christum negandum induxit. Hoc medio martyrum mentes emollire ac flectere curauit. Hoc instrumento cõplures superauit: quos dinumerare longum est. Prouide itaque in via Dei incedendum est, & prudenter inspiciẽdum, ne iniiciamus pedes in tendiculas inimicorum. Nec minus solerter elaborandum est, ne nos ipsi efficiamur laquei proximorum, atque vices geramus dæmoniorum: quod in congregationibus Deo dicatis frequẽter euenire consueuit. Quandocunque enim quis in collegio degens, detractionibus vitam absentium dilaniat, proculdubio diaboli minister est, & fraternæ cædis reus. Gladio nanque detractionis suæ tantum proximum, cui detrahit, occidit in corde audientium. Audiẽtes quoque vulnerat detractionis sagitta, eosque plurimum prouocat ad illius odiũ, de quo murmuratio fit. Propriam verò perimit animam, & à Dei gratia alienum se facit. O quam ferales laquei ad capiẽdas animas sunt labia detrahentium? A charitate excisum se fatetur, qui detractionibus assuetus est. Hæc etenim pestis, per quam charitatis vinculum dissoluitur, à collegiis seruorum Dei omnino amouenda est. Deo quippe & fratribus odibilis est omnis detractor. Qui diuinum cupit effugere iudicium, murmurationis verba nõ proferat. Custodite vos (inquit Sapiens) à murmuratione, quia nihil prodest, & à detractione parcite linguæ: quoniam obscurus sermo in vacuum non ibit. Impium enim est detractioni accommodare os, quod diuinis laudibus deputatũ est. Benedicite (ait Apostolus) nolite maledicere. Maledicus nanque & detractor regnũ Dei possidere non valebunt. Fugiendæ itaque sunt detractiones, ne ad odium proximi prouocentur. Rari quippe reperiuntur, qui aduersus suum detractorem silentium sibiipsi velit imponere. Rarior autem, qui nullo odij rancore moueatur. Qui verò fratrem vt se diligit, erga alium detractionis verba non loquitur, neque loquentem libenter auscultat. Alio quoque modo charitatem fraternam, & pacem simul conuiuentium, cunctorum inuentor malorum diabolus dirumpere conatur. Nam contentiones generare inter Christi seruos non desinit. Est enim contentio ignita diaboli sagitta ad perdendas animas. O quanta iurgia, quanta odia ex contentiosis oriuntur sermonibus: O quoties veritas occultatur, & falsũ pro vero defenditur timore confusionis. Pessimum nanque malum est contentioni vacare, per quã amicitiarum compago dissoluitur, & animorũ dulce vinculum dissipatur. Qui contentiosus existit, antiqui hostis in se immissiones admittit diaboli ministerium operatur, dirumpit pacem, rixas concitat, parit odium, furorem nutrit, denegat honestatem, sapientiam perdit, rationem confundit, oculum mentis obnubilat, gratiæ lumen repellit, fraternam dilectionem frangit, & ipsam cœlestem in se occidit charitatem. Qui à contentionibus linguam cohibet, humilitatis amator est. Contentiosus verò & pertinax, elatione & superbia se plenum esse confitetur. Vt victor appareat contentiosus, fratrem in publico confundere non veretur, & de fratris opprobrio magnum se putat reportare triumphũ. Vę qui de tali lætatur commercio, & qui garrulis clamoribus veritatem conatur euertere. Hanc contentionis rixam fugere hortatur Apostolus, quũ dicit, Contentiones & pugnas verborum deuita, generant enim lites. Seruum Dei non oportet litigare, sed mãsuetum esse, & cum modestia docentem eos, qui resistunt. Consueuit etiam nonnunquam ipse nequam spiritus minus graues & timore Dei vacuos ad irrisionem commouere simplicium verbo aut gestis, quatenus perturbet animarum puritatem simpliciter conuersantium, faciatque illos simplicitate amissa omittere inchoatum bonũ, aut perpetrare, quod oderunt, malum. Diabolicum est figmentũ hoc, & prorsus charitati contrarium. Non enim alteri irrogare debet quis, quod sibiipsi videtur intolerabile. Hoc naturæ lex mandat, hoc charitatis Christi iura volunt, vt illud proximo præbeatur, quod erga se quisque fieri gauderet. Regale quippe mandatum est dilectio mutua, quæ omnem legis institutionem perficit, O bona charitas, o proximorum laudanda æmulatio, quis tua potest referare præconia? quis effectus atque profectus tuos ad plenum magnificare valet? Tu Deum hominibus propitium exhibuisti, tu sempiternum Dei verbum induisti carne, suspendistique in ligno: tu proximorum onera, & amicorum

Psal. 30.

Sap. 1.

Rom. 2.

2. Tim. 2.

corum delicta æquanimiter toleras, tu locum, tẽpusque obseruas, vt peccata corrigas. Exclamas exterius contra delinquentes iustitiæ zelo, & gemis interius, atque ardes dulcedine pietatis. Tu irridere nescis, & subsannare quempiam vehementer formidas. In proximo Christum semper videre meditaris, & fratrem tanquam te amare consueuisti. Omnes astrictos tenes indissolubili charitatis compagine. Quos potes hortaris; quibus vales, auxilium impendis, debiles foues, inscios instruis, errantes reuocas, cadentes erigis, & pereuntes defles. Nulli onerosa es, cunctis verò beneuola, amabilis, & iucunda. Nullum irritas, nullum confundis, nullum supplantas. Temporalem indigentibus præbes substantiam, si illam possides. Si ea cares, compateris pietatis affectu. Neminem à te vacuũ abire permittis. Deo charum, angelis amabilem, hominibusque venerabilem reddis possessorẽ tui. Qui te habet, semper hilaris est, in prosperis humilis, in aduersis fortis, in periculis securus custoditur. Qui verò proximo suo contumelias & irrisiones irrogare non metuit, diaboli instrumentũ & tuo indignũ se facit contubernio. Seruum etenim tuum nulli congruit irridere, sed potius vt sit mansuetus, benignus, & pius. Est & alia tentatio cęteris periculosior, quam in cordibus seruorum Christi in cõgregatione viuentium, & minus caute conuersantium, humani generis aduersarius ad exterminandam charitatẽ, concordiam, & mentis trãquillitatem disseminare non desinit. Frequenter nanque face æmulationis, & inuidiæ liuore quorundam accendit animos contra aliquos collegij, simpliciter, humiliter, & solicite conuersantes. Agitque suis persuasionibus, vt negligentibus intolerabilis sit vita bonorum. Nam repleti huiusmodi diabolica malignitate, & inuidiæ sagitta transfixi profectum fratrum suorum proprium iudicant detrimentum. Propterea instigante liuore detractionibus linguæ habenas laxant, & vitam proximorum murmurationib. dilaniare non cessant, obseruant gressus, verba discutiunt, & mores illorum quibus inuident, semper diiudicant. Eorum derogant deuotionibus, eorum virtutibus lacessuntur, eorumque bonis operibus affligũtur. Facile & pro minimo aduersus eos quos æmulantur, turbantur, nec spiritu liuoris agitati suum valent cohibere vel dissimulare furorem. Nõ possunt pacifice loqui, sed mox vt verba protulerint, seruere intrinsecus inchoant, forisq; contumeliosa verba iaculantur. Bonum illorum malum dicunt, sed vel vtinam malum bonum. Insanabilis prorsus est istorum languor. Non enim placantur blanditiis, non mulcentur obsequiis, non rationibus acquiescunt. Quin potius quemadmodum ignis accenditur additione lignorum, ita & horum passio augetur multiplicatione virtutum. Hominibus insanabilis est hæc spiritualis infirmitas. Deo autem nihil est impossibile. De eodem hoc vitio sauciati fuere filii Iacob aduersus Ioseph, de quib. scriptum est. Oderant enim eum, nec quicquam ei pacifice loqui poterant. Nam quum ad illos properaret quadam die mansuetè, & humaniter gratia directus à patre, ecce (inquiunt) somniator venit, occidamus eum, & videbimus, quid ei prosint somnia sua. Fecissentque inuidia instigante tam immane scelus, nisi dissuasisset Ruben. Veruntamen ipsi liuore bacchantes puerum Ismaelitis vendiderunt, atq; venditionis germani facti sunt noxii. De hoc quoque letali veneno ex omni parte abundauerunt Iudæorum Sacerdotes & Pharisæi contra Dominum Iesum, de quibus in libro sapientiæ sic scriptum est. Circumueniamus iustum, quoniã inutilis est nobis, & contrarius est operib. nostris, factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum, grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est alijs vita illius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à vijs nostris, tanquam ab immunditiis. Contumelis & tormento interrogemus illum, & probemus patientiã eius, morte turpissima condemnemus eum. Hæc cogitauerunt, & errauerunt, excæcauit enim illos malitia eorum, & nescierunt sacramenta Dei. De hoc inuidiæ morbo quum plenus est animus, suasione diaboli non indiget. Ipse nanque sibiipsi laqueus, & insidiator est. Qui autem ab hac pestifera tentatione liberari desiderat, proximum suũ tanquam fratrem, tanquam cælestis regni cohæredem diligat, & complectatur intimis visceribus charitatis. Charitas nanque vera, & fraterna dilectio huius tentationis & cæterarũ, quæ de proximo, aut erga proximum, generantur, est interẽptrix mirifica, & decta triumphatrix. Hanc quicunque in veritate possederit, nõ capietur a diabolo, non proximi detractor, non contentiosus, non irrisor, non inuidus esse valebit.

Gen. 37.

Sap. 2.

Quod perniciosum sit seruis Christi collegialiter viuentibus ocium, quod magnopere deuitare debent plurimis suasionibus & exhortationibus, nec non qualiter illud declinare debent. Cap. XLIIII.

Diuinum atque naturale ius, nec non & humanæ leges clamant, vt cui plus dilectionis, humanitatis, & muneris elargitum est, tãto amplius exigatur ab eo, & tãto magis ingratitudinis vitio quisq; sit reus, quãto cõtra honore, voluntatẽ, & præcepta sui largitoris segnior, atq; proteruior extiterit. Propter hoc rationalis creatura, quæ prę cęteris nobilitate naturæ, & gratuitis donis sublimata est, plus cũctis suo debet famulari cõditori. Debet quippe ipse hõ īfatigabiliter exercere se, quatenus ad cognitionem beneficiorum Dei valeat deuenire. Nũquam

quam (si fas est) desinat excitare mentem, purga-
re affectum, præmonere fragilitatem, vt ad hoc
attingat lumen. Contulit nanque Dei pietas hac
de causa munera sua hominibus, vt ex ipsis spi-
ritualem consequantur profectum. Per seipsum
nihil Deo gratũ potest homo agere, neque suis
viribus, aut propria sufficientia valet quis satisfa-
cere creatori. Nisi enim deus gratis homini tri-
bueret vnde debita solueret, nunquam ad indul-
gentiam perueniret. Dedit autem ipsa diuina bo-
nitas rationali creaturæ plura beneficia, per quæ
facile ad Dei valeat ascendere cognitionem &
dilectionem. Maxime etenim mortalium multi-
tudini præbuit intellectus acumen, naturalium
scientiam, fidei communionem, sacramentorũ
participationem, & alia huiusmodi veluti primi-
tias quasdam, vt per hæc præstantiora mercãtur
munera, si de his ingrati non sint. Sublimiora ve-
ro, & potiora quædam charismata aliquibus præ-
stat, in quibus ei complacet propalare latiss imã
suæ mirificæ charitatis gratiam ad eruditionem
& excitationem illorum, qui nondum talia per-
cipere digni habiti sunt. Sed nullus est, qui de
Dei excellentissima diffidere debeat largitate.
Nunquam enim ipsius minuuntur thesauri, tepe-
scit amor, dormitat prouidentia, sapientia errat,
& misericordia ociatur. Absque personarum ac-
ceptione semper se diffundit pro captu & meri-
tis singulorum, ita vt nemo reperiatur, qui mul-
tarum sit expers cælestium gratiarum. Excellen-
tius tamen & dulcius seruis suis, qui iugo ipsius
substrauere colla, se communicat. His etenim
sicut cæteris sublimiora accipiunt dona, ita maio-
ra debita cumulantur. Ideo tum pro debito obe-
dientiæ, tum pro recompensatione singularium
gratiarum, tum etiam pro mera dilectione illius,
à quo se diligi ex testimonio donorũ non igno-
rant, debent huiusmodi insatiabiliter pro hono-
re Dei pro salute animarum pro augmento vir-
tutũ laborare, neque tædio, aut fatigatione lasse-
scere ab expletione cælestiũ mandatorum. Vitio
nãque ingratitudinis obnoxius habẽdus est, quis-
quis magna percipiens minima negligit adim-
plere. Quũ enim quotidie ac cõtinue diuina cle-
mentia se suorum mentibus seruorum propala-
re & diffundere non desinat, vt illos euigilet, eru-
diat, repleat, & attollat, quomodo ipsi absque
maximo propriæ salutis periculo tabescere præ
ignauia, & à Dei lege vel modicum declinare
valebunt. Cordis quippe hebetudo, paruitas desi-
derij, quærimonia laborum, corporis quies, mẽ-
tis dissipatio, & præsẽtis vitæ amor, ingratæ ani-
mæ indicia manifesta sunt. Super omnia verò tẽ-
poris amissio absque vlla interioris & exterioris
hominis exercitatione. Hoc etenim modo ocia-
ri, Deo & hominibus odibilem reddit. A tali nã-
que torpore & ocio cuncti cauere debent, & po-
tissimum serui Dei. Nam mens quæ sic ociatur,
de se emittere non cessat inutiles cogitationes
terrenas, & perniciosas. Si ipsius desideria qualia
sint discutiantur, prorsus carnalia & sine sensu es-
se noscẽtur. Nil mundum, nil Deo gratum versa-
tur in illa, sed (proh dolor) consumit in se rorẽ
cœlestis gratiæ, supernæque benedictionis desic-
cat fontem. Tempus enim quod illi misericordi-
ter ad detergendum delicta, ad promerendam
gratiam, adipiscendã veniam, ad beatam vitam
possidendam concessum est, totũ dissipat, amit-
tit, & paruipendit. Donum nanque tam precio-
sum pro nihilo ducit, & tanquam irrationale ani-
mal sine sensu pro luto commutat aurum, gau-
dium pro dolore, temporale pro æterno. Nõ præ-
sentia cogitat lucra, non damna metuit imminẽ-
tia, non futura præuidet bona. O si mentis oculo
diligenter prospicerent extremum diem, & ho-
ram vltimam. O si temporis preciositatem con-
siderare non negligerent. Nulla quippe hora,
nullumque temporis momentum pertransit, in
quo non valeat quisquis æternas sibi congrega-
re diuitias, & immensos lucrari honores. Nam
donec spiritus mortali corpori copulatus est,
donec suprema dies aduenit, & mors præsentis
vitæ terminum intercidit, merẽdi facultas à Deo
homini donata est. At vbi finis viuendi adest, pa-
riter & promerendi gratia aufertur. Quantum-
cunq; enim sanctitate homo dum adhuc in car-
ne degit, ornatus extiterit, quamuis multiplici-
ter sua merita cumulauerit, nil suorum post hãc
vitam, augere potest gratiæ meritorum. Pro-
pterea donec dies est, quoadusque acceptabile
tempus instat ad promerendum, operibus bonis
& misericordiæ actibus vacandum est, ne super-
ueniente noctis caligine repente anima traha-
tur de corporis carcere absque vllà spe veniæ;
vnde scriptum est. Quodcunque potest manus
tua, instanter operare, dum viuis, quia neque ra- Eccle. 9.
tio, neque scientia est apud inferos, quo tu pro-
peras. Non prætermittendum est vel breuissimũ
præsentis temporis spatium sine spirituali fructu.
Nam tempus seminandi nunc est, colligendi ve-
rò post hanc peregrinationẽ. Prout vnusquisq;
seminauerit, metet. Si in carne seminauerit, cor-
ruptionem metet, si in spiritu, vitam æternam.
Carnalis autem homo hæc considerare negli-
git, dummodo in hoc sæculo floreat, quid futurũ
sit cogitare non curat. Existimat se stare stabili-
ter, & temporali cæcatus fælicitate non intelli-
git, quod semper ad non esse festinat. Indefi-
nenter etenim fluunt tempora, & succedenti-
bus sibi spatiis tanquam torrens inundans resol-
uuntur in nihilum, dilabuntur sine vlla mora;
ita vt quum esse cœperint, raptim transeant vt
non sint. Adeo nanque præteritis futura succe-
dunt, vt præsentium non appareat locus. Suo nẽ-
pe cursu, suaque velocitate mouet omnia tem-
pus. Eo autem discurrente vniuersam secum

trahit

trahit in hoc exilio positam creaturā, defectus ipsius cæteris rebus finem immittit, ita vt hanc ipsius legem nemo sit, qui possit euadere. Hoc clamant præteritæ generationes, hoc desolata regna, hoc vrbes euersa, hoc collapsa mœnia, hoc ipsa quotidiana experientia protestatur. Animaduerte igitur ò serue Dei ociose, ò quisquis es, qui ad Dei seruitium positus negligenter dies tuos peragis, quia decurrente tempore pariter tu quoque letho appropinquas. Quum verò extremus aderit dies, quum suprema mortis hora te de corpore exire compellet, tunc (& vtinā non serò) cognosces quanti æstimare debueras præteritum quod absque vllo spirituali profectu inaniter consumpsisti tempus. Recogitabis ipsa hora transactos annos tuos in amaritudine animæ tuæ. (Isa. 38.) Talique consideratione cruciabuntur interiora tua, atque indicibili pęna damni dilaniabitur cor tuum, quoniam vno fine, & æquali conditione defecerunt tibi peccati delectatio, peccandi facultas, & tempus pęnitentiam agendi. Non erit qui de te tam laborioso valeat liberare conflictu, neque qui vel vnius horæ spatium tibi possit indulgere ad tuorum satisfactionē delictorum. Non scientia diu studiose acquisita, nō facultates per multa tempora congregatæ, non amicorum, propinquorumq; solatia, & lacrymæ te ab examine iusti iudicis eripere valebunt. Frustra tunc de professione regulari, de habitu sanctitatis, & de mortalium opinione tibi applaudes. Hęc etenim potissimū contra te clamabunt, hæc aduersum te testificabuntur. Quis nanque ignorat, quod status sublimior, habitus religiosior, gratia singularis sanctiorem exigunt vitam & conuersationem excellentiorem? Quid reprehensione dignius, quàm ornamēta sumpsisse regalia, & in lutosis operibus tota die versari? Bellica quippe arripuisse arma, & ad prælium recusare accedere propter metum, valde ridiculosum est. Non tamen minus vituperabile est mundo solo corpore & hominum aspectibus renunciasse, atque in monasterio ociosam ducere vitam. Cōsidera o serue nequam, piger, & ociose, quod in stadio certaminis positus es. Oportet enim te pugnare, alioquin miserabiliter occideris. Omnis tibi fuga interdicta est, & pugnandi indicta necessitas. Non autem putes te esse securū, quia ad monasterium confugisti. Quid (oro te) prodest æquoris euasisse procellas, marisq; pertransisse pericula, & in portu præ negligentia periclitari? Multi nanque pereunt securitate. Pericula quippe hominem (vt plurimum) circunspectū, vigilantem, solicitum, & robustum faciunt, securitas verò dormitantem, lentum imprudentem, & remissum. Sed donec viget fames, donec viuit caro, donec diabolus insidiatur, noli esse securus. Vbique laquei, vbique bella, vndique pericula, vndique tentationes. In solitudinibus, in foris, in domibus, in congregationibus, in monasterijs non desunt pugnatores, & pugnæ. Quocunque pergis ò piger, reperies inimicos. Mundus hic insidiis plenus est. Nullum locum, nullum tempus inuenies, in quo valeas esse securus. Siue enim dormias, siue vigiles, vel comedas, vel ieiunes, te vt impugnet, obseruat aduersarius. Quum legis, quum oras, quum proximo ministras, quum manibus operaris, expedit, vt lucteris, ne cadas. Si fugis in secretum cellulæ tuæ, si cum proximis conuersaris, si aliquantulum fragilitati carnis indulges, adest diabolus. Quomodo igitur potes in medio tot periculorū, tā crudelium inimicorum, & tantarum insidiarū constitutus securus esse? Ociosum nanque te intuens aduersarius irruit repente super te, & nullo illi renitente vinculis suæ malignitatis te tenens astrictum ducit te, quò vult. Esto aūt quod diabolus desinat impugnare, nonne consideras, quod tu tibi acerrimus es persecutor? Attende (oro te) concupiscentias procreatas in carne, innatas necessitates, & inueteratas consuetudines, contra quas euaginatum semper oportet vt teneas gladium spiritus, & tunc quàm solicitus esse debeas, facile considerabis. Si ad animæ languores, ad passiones vitiorum, ad hebetudinem mentis, ad desideriorum seculi lenocinia, & ad inutilium noxiarumque cogitationum innumerabilem exercitum accommodabis intellectum pene desperabis etiam fortiter luctando posse euadere. Quanto magis autem ociose viuendo. Quod si nec temporis decursus infatigabilis, nec pericula præsentis vitæ, & insidiantium dira rabies, nec propriæ infirmitatis grauis sarcina, & implacabilis inimicus operarium te efficiunt, vel saltem pudeat te cæteris laborantib. creaturis, ociari. Omnia nanque, quæ omnipotens creauit siue in cælo siue in terra, iniunctum sibi a Deo exhibent ministerium. Et tu ò tepide, qui angelicam vitam ducere crederis, qui sanctitatis habitum induis, qui cęlestia gaudia contemplari debes, qui laboribus pauperum & eleemosynis egenorum sustentaris, vis esse ociosus. Suspice cælum, & Solis, ac Lunæ, stellarumque infatigabilem cursum contemplare. Terræ arbusta, herbarum germina, cælorum volatilia, terrarum reptilia, acquarum pisces, & omnium genera iumentorum quadrupedum, & serpentium diligenter attende. Et si qua videris ab ingenita lege naturæ, vel ab imposito conditoris ordine aliquantulum declinare, atque ab incepto actu in vllo desistere, edicito. Hæc omnia coram vniuersitatis Domino aduersum te testimonium dicent. Nihil enim de operibus naturæ ociosum reperies, & tu solus vis ab opere vacare, qui plus cæteris ex debito iustitiæ astringeris Dei mandata seruare? Considera quoq; o piger, quod in ipsa cælorū militia, & an-

& angelorum innumerabilis exercitus a suo pro pter quod conditi sunt, non cessant opere. Nam millia millium ministrant æterno Deo, & immortali seculorum regi, suoque famulantur imperio, & tuo inseruiunt protectui. Decies verò centena millia eidem assistunt sine vllo proculdubio temporis interuallo laudis sacrificium offerétes. Putas ne quod Dominus Deus te de duris seculi eduxerit laboribus & de oneroso commercio mundi in maligno positi liberauit, vt in claustro ocio tabescas? O tu grate piger, an ignoras, quod agrorum cultores, artifices mechanici, terræ negociatores, populorum iudices, prouinciarum duces, gentium reges, omnèque genus humanum vtriusque sexus & cuiuscunq; cōditionis si prudenter attendit, ad tuum sunt quoquomodo deputati obsequium. Quare hæc considerare negligis. Cur illis laborantibus & tibi ministrantibus tu dies tuos inutiliter transis. Vt quid manum sub axilla tenens maximam tuæ vitæ partem ociose consumis. Proh pudor, quotidie sedes per monasterij claustra, per angulos domus vaniloquia tractando, scurrilia sectando, & inutilia, atque perniciosa cogitando. Discurris huc illuc, nunc clamitando, nunc ridendo, nunc curiosa, nunc ociosa, peragendo. Non aduertis ò miser, quod inertia tua, & infructuosa conuersatio scandalum generat fratribus tuis pro te laborantibus. Memento Dominum dixisse. Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Remissius tibi fuisset quisquis talis es, si in operibus hominum, si in mundi huius negociis omni tempore vitæ tuæ desudasses pro vescendo pane, quàm in claustro positum, & militię Christi ascriptū ociose, & absque virtutis exercitio dies tuos finire. Seruus nanque piger qui nullum de talento accepto reportauit lucrum, & à Domino expoliatus ac reprobatus est, huic præfatæ sententiæ testimonium perhibet. Isto etenim exemplo omnium hominum, & præcipue sibi famulantium voluit Dominus dānare ocium. Proinde diuinæ vocis oraculo eruditus ò ociose tuam expelle pigritiam, mentem excute, & singula corporis membra ab hac lethali peste redimere stude. Noli dehonestare statum tuum, quoniam angelicus est. Supra naturam, supra humanas vires, præter communem hominum vsum est vocatio tua. Talis igitur sit conuersatio tua, qualis congruit ordini & professioni, cui militare elegisti. Sentiant quoque sentiant orationum tuarum fructum, qui purgantur in igne, & qui in camino tribulationis constituti sunt, ac etiam quotquot ipsarum suffragia seu supplicando, seu eleemosynas erogando flagitarunt à te. Aedificentur insuper & cuncti te aspicientes de tua modestia & solicita exercitatione. Trahantur vniuersi, qui assistunt lumine supernæ gratiæ ab odore sanctitatis tuæ, quatenus imitatione tui, & ipsi spreto seculi luxu, & terrena substantia Christi fideles efficiantur discipuli. Gaudeant omnes ciues cœlestis Hierusalem super te, & de tua laudabili conuersatione, & infatigabili promptitudine dignas gratiarum actiones, & excelsa præconia persoluant omnipotēti Deo, qui quum vult, de puluere eleuat egenum, & de stercore pauperem, vt sedere eum faciat cum principibus, atque tenere solium gloriæ. Lætetur quoque anima tua pro acceptis muneribus & pro augmento spiritualium donorum, quæ perceptura est. Nam iuxta Domini sententiam omni habenti desiderium proficiendi dabitur facultas, & abundabit diuitiis cœlestibus: ei autem, qui non habet, etiam id modicum religiositatis quod videtur habere, auferetur ab eo. Noli (precor) te tantis fraudare bonis spiritualibus per ocium & inertiam. Neque velis omnes priuare electos gratia charitatis, qui laudabilium actuū tuorum ex cōtubernio dilectionis efficiuntur participes. Exultent angeli, & congratulentur regnantes cum Christo, vtpote in suum quandoque te recepturi consortium. Hoc nanque facile assequeris, si viriliter, & perseueranter omnem à te propulsaueris torporem, atque si semper aut interius, aut exterius in aliquo virtutis exercitio fueris occupatus. Habeto tamen tecum duos coadiutores veraces, vnum à dextris, & alterum à sinistris, quorum stimulis indesinenter agitatus, ocium fugias, & ad perfectionis arcem ascendere non tepescas. A sinistris habebis timorem pęnæ, à dextris verò Dei amorem, & beatitudinis desiderium. Vt autem timere valeas, iugiter memorare ineuitabilem mortis necessitatē, ipsius incertum euentum, horrendum chaos, ignis inextinguibilis ardorem, & inferni æternum væh. Sed vt amoris delectabilem gustum in te excitare possis, ne cesses cogitare Domini Iesu indicibilem charitatem erga te, actualem Dei prouidentiam, supernæ felicitatis concupiscibilem gloriam, sanctorum omnium communem lætitiam, & beatorum spirituum omnium delectabilium abundantiam. His cogitationibus alternatis suo loco & tempore fugatur ocium, tepor expellitur, negligentia abigitur, amor accenditur, calor excitatur, mens erigitur, animi alacritas resumitur, & bene operandi superabilis vigor roboratur. Hæc nanque omnia Dei seruo ad perfectionem tendenti necessaria sunt. Nam tanto vnusquisque in Dei seruitio fit promptior, quāto timore & amore fuerit locupletior.

Marginal notes: Dan. 7. — Matt. 18. — 1. Reg. 2. — Matt. 25.

Quòd

Quòd serui Christi cum magno affectu diligere debent silentij virtutem, & lingua lapsum toto posse vitare, per quem maxima animæ oriuntur detrimenta, & in quibus occupare se debeant sermonibus, qui Domino placere appetunt. Cap. XV.

DVm terreni reges & gentium principes vrbium suarum possessores pacifici fieri appetunt, hac prudentia, & huiusmodi ingenij calliditate vtuntur, vt videlicet de ciuitatibus amoueant, & condemnent quotquot sui principatus suspectos habēt, ac suę dominationi aduersarios effici posse formidant quatenus ablatis seditionis fautoribus, tutè, & absque metu, valeant dominari. Consueuit quoque doctus agricola vomere radicitus sentes ex agro diuellere, ne forte si reuiuiscerēt, & denuo germinarent, seminatæ segetis immaturum præfocarent fructum. Sic quilibet Christi seruus, sic quisquis animi sui inordinatis motibus pacifice principari desiderat, & spiritualem fructum Deo amabilem ex agro interioris, exteriorisq; hominis proferre cupit, agere non desistat. Studeat nanque solerter abdicare à se omnem cordis sui fictam & coinquinatam intentionem & affectionem, atque supprimere perniciosum, & inordinatum vsum membrorum corporalium, vt segregata & sopita per virtutis habitū, & continentiæ magisterium vtriusque hominis carnali & vitiosa consuetudine, Deo pacifice, & suauiter vacare queat dominatrix anima, atq; per laudabilia spiritualis exercitationis opera fructum ex se valeat vberem producere iustitiæ. Habent quippe cuncta corporis membra actuum suorū reprehensibiles motus, habent spiritui aduersantes, inolitasque concupiscentias, de quibus innumerabilia generantur delicta, quæ nisi disciplinæ rigore diligenter conculcentur, graue animæ pondus inferunt, miserabilemque ruinam. Quis etenim oculorum sine prohibitione vane & curiose circunspicientium, valet humano sermone narrare concupiscentias, quas hauriunt ab exterioribus & lethaliter trāsmittunt ad cor. Quis tanta pollet prouidentia, & tantæ custodię sui munitus est clypeo, vt à telis cōcupiscentiarum oculorum liber existat. Ab ipsis enim dominandi amor, indumentorum fastus, morum elatio, diuitiarum cupiditas, domorum, agrorumq; & habendi inordinatus procreatur affectus. Adulteria, fornicationes, furta, homicidia, vitæ huius illecebrosus amor, & quamplurima alia vitiorum genera ab his fomētum accipiunt. Quis aurium, narium, manuum, pedumve, aliorumq; membrorum corporis, humana potest referare facundia quanta sint peccata, quàm enormia, & quàm Deo detestabilia. Hæc nanque quia inexplicabilia sunt, melius silentio quàm calamo traduntur. Præ omnibus autem alijs linguæ membrum diuturna, & mala deprauatum consuetudine perniciosus operatur. Est quippe modicū membrum (vt ait Iacobus Apostolus) & magna exaltans. Ignis quoque est vniuersitas iniquitatis. Nam lingua constituitur in membris nostris quæ maculat totum corpus, & inflammat totam natiuitatis inflāmata à gehenna. Omnis etenim natura bestiarum, & quadrupedum, & serpentium, & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana, linguam autem nullus domare 10 potest. Inquietum nanq; est malum plena mortifero veneno. De ipsa verò tāquam de suo fonte indesinenter emanant hi iniquitatum riuuli, scilicet iuramentum, periurium, blasphemiæ, cōtra Deum murmuratio, proximi detractio, adulatio, mendacium, maledictio, infamatio, contētio, impugnatio veritatis agnitæ, discordiæ seminatio, proditio, falsum testimonium, derisio, contradictio obedientiæ, vaniloquium, multiloquium, stultiloquium, turpiloquium, verborum 20 curiositas, iactantia, peccatorum defensio, rixa, risus, lenocinium, & alij multi. Hæc autem omnia sola taciturnitatis censura declinantur. Qui verò silentium negligit, sciat se peccatorum memoratos laqueos prorsus vitare non posse. Nihil enim ita incongruum homini Deo famulanti, & ad perfectionem tendenti reperitur, sicut effrænata lingua nullo considerationis moderamine religata, quę omnem mentis vnitatem dissipat & occidit. Ideo qui Deo vacare, & inhære- 30 re elegit, hanc regat, hanc refrænet, hanc sub rationis Dominium subigere conetur. Est nanq; ianua per quā sæpe diabolus ingreditur ad cor, & per quam patet omnis interioris hominis status. Vbi enim incomposita est lingua, ibi nil potest esse occultum. Hæc si moderetur, reddit hōminem moribus ornatum, mente tranquillum, conscientia sincerum, & cunctis amabilem. Nemo sapiens, qui verborum suorum pondus non discernit, existimandus est. Priusquam proferan- 40 tur, diligenter examinanda sunt verba, quum.n. indiscussa emittantur, sine reprehensione esse vix possunt. Prout suggerit animus, imprudens loquitur. Qui verò Deo placere cupit, taciturnus erit. Non est æternæ sapientiæ verus amator, qui procaciter loquitur. Pacifica autem mens cultrix Dei, & virtutum amatrix, atque in oratione pure, ardenterque Domino astare desiderans prouida gubernatione intra claustra silentij cohibet linguam. Nil enim sic dissoluit 50 mentem, compunctionem dissipat, confusionem adducit, denigrat honestatem, & interioris gustus dulcedinem tepefacit, sicut inanis, & præsumptuosa loquacitas. Ob mutui (ait Propheta) & humiliatus sum, & silui à bonis, & dolor meus renouatus est. Propter hoc concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Nam quemadmodum ignis quanto magis in vnū colligitur, tanto amplius nutritur,

Iacob 3.

& flammas euaporans sursum impetuosius erūpit, ita & mens, quum diutius intra se commorata fuerit, & ardentius per amoris incendium vrit in se, & per desiderium eleuatur in Deum. Sed si tunc verba quædam protulerit, tota ignita, sapientiæ nectare condita, veritatis splendore irradiata, & diuinarum laudum suauitate plena erunt. Sic matrem Domini gloriosam egisse legitur. Nam post spiritualem & angelicam salutationem, post verbi ineffabilem ex se incarnationem, post desideriorum humilium ardorem, & innumerabilium gratiarum exhibitam Deo actionem, post Helisabeth tacitam salutationē, tanquam plenissimum vas odoramentorum cœlestium in se nimia ardens charitate; quum os sanctissimum aperire cœpit, eructauit canticorum illud eximium, canticum æternis iubilationibus plenum, & sacramentis multis refertum; & ait. Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutari meo, &c. (Luc. 1.) Nec mirum. Nam tacentes & orantes Dominus vt plurimum visitare dignatur. Non autem tantum deuotione visitat, sed etiam sapientia imbuit, & discretione erudit, vt sciant quid eos oporteat loqui. Hoc nanque in Christi discipulis præcessisse nouimus. Ante enim Christi resurrectionem eosdem rudes ingenio, literis inexpertos, mente timidos, carnales sensu, & diuinæ legis ignaros fuisse cognoscimus. At vbi Dominus cœlos ascendit, postquam in silentio orationi vacare cœperunt, Spiritussanctus super illos descendit abundè, omniumque linguarum sciētiam, omnium dogmatum disciplinam ipsis tribuere dignatus est. Tanto quoque verbi Dei imbre, tanta fortitudine & spirituali intellectu eorum corda repleuit, vt breui temporis spacio in omnem terram exiret sonus prædicationis eorum, & in fines orbis terræ verba eorum audirētur. (Psal. 18.) Hoc etenim exemplo posteros spiritus Iesu docere voluit, vt nemo publice loqui audeat, nisi prius in secreto cordis silentio per orationis studium instruatur ab ipso. Ezechiel quoq; propheta antequam prædicationis officium sumeret, reuelationum mysteria vidit, & Dominum audiuit ad se loquentem verba hæc. (Ezech. 3.) Fili hominis omnes sermones meos, quos loquar ad te, assume in corde tuo, & auribus tuis audi, & vade, ingredere ad transmigrationem, ad filios Israel, & loqueris ad eos, & dices eis. Hæc dicit Dominus Deus, & cætera. Propterea quicunq; sapientiæ verba vtiliter fari desiderat, in silentio prius discat intus, quod postmodum viua voce foris loquatur. Ne, quippe, vera nullus scit fructuose loqui, qui ignorat prudenter tacere. Taciturnitas nanque bene loquendi principiū est. Nec quenquam mouere debet sane intelligentem, quod per Hieremiam Prophetam dicitur. (Hiere. 6.) Vhæ, mihi quia tacui. In persona enim hoc loquitur prælatorum animas regentium, quib. omnino silentiū interdicitur, ad quos Dominus per Esaiam dicit. (Esa. 58.) Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuā, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Graui itaq; crimine reos se esse cognoscant, atque ingenti supplicio plectendos esse nō dubitent, qui pastorale officiū habentes subiectorū delicta corrigere dissimulant, & zelo fraternæ charitatis frigidi nullo exhortationis verbo eos ab erroris tenebris reuocare conantur. Tales propheticus sermo redarguit, quum ait. Canes muti non valentes latrare. (Esa. 56.) Nam quemadmodum latratibus canum lupi à gregibus arcentur ouium, ita clamoribus prædicatorum maligni spiritus, & vitia fugantur à conuentu populorum. Nemo igitur præsumat pastorale onus assumere, qui idoneus non sit ad alios docendos verbis, vel moribus, & vitæ ædificandos, qui autem aliter audebit, caueat ne pereat. Vnde sicut rectoribus animarū omnino congruit alios admonere, ne per ignorantiam deuient, & per negligentiam ab incœpto proposito tepescant, ita sub obedientia p[ræ]sidentium, & monasterij disciplina positis prorsus conuenit silentium, ne aut præsumant, aut proximis scandalū ingerant. Pone (inquit Propheta in persona talium) ô Domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis, vt non declines os meum in verba malitiæ. (Psal. 140.) Nec abre, hæc Propheta sanctus orando poscebat à Domino. Sciebat enim quod effrænata lingua nullo tēperantiæ fræno religata, facile in detractionis & contentionis sermonem dilabitur, atque ex hoc toti congregationi scandalum efficitur, & pacificis mentibus tanquam ignis deuorans. Ab hac ergo peste inconsideratæ locutionis, & à damnabili consuetudine garrulæ loquacitatis summopere immunes sint, quotquot sub obedientia in monasterio Deo militare statuerunt. Discant quando & quomodo debeant proferre sermonem. Silentij etenim virtus hæc est non semper tacere, sed illa sola, quæ loqui non licet. Hanc nanque discretionis regulam multi ignorantes grauiter delinquunt. Quidam enim ipsorum extremo se restringunt silentio, & solā taciturnitatem virtutem esse putant. Tacent vtilia proferre iis, quibus prodesse valerent, & interdum necessaria proximis interrogantibus respondere negligunt. Huiusmodi quippe discretione carentes proximis scandali occasionem præbent, & sibiipsis insidiatores efficiuntur, dū proximorum mentem & fraternam charitatem, quæ silentio maior est, offendunt, & grauē in se excitant luctam iudicando, & condemnando loquentes. Alij quoque reperiūtur, qui ideo tacēt, quia loqui non audent, aut nesciunt. Tales tamē cogitationū tumultus patiuntur in corde, & intus absque cessatione loquuntur, atque nullo respon-

reſpondẽte rixas agunt, clamores ingeminant, iudicia verſant, interrogant, opprobria inferunt, & amplius quam vociferantes in foro ſilentij cenſuram dilaniant. De his ſcriptum eſt. Labia doloſa in corde & corde locuti ſunt. Nemo iſtorum ſibi ſilentij virtutẽ arroget, nullus talium de ſua ſibi applaudat taciturnitate. Cuncti nanque prudentiæ lumen non habentes, in ſuis decipiuntur cogitationibus. Regium etenim ſilentij iter patefacit Sanctus Propheta, quum dicit in Pſalmo. Dixi cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Non vt taceam (inquit) ſed vt non delinquam. Fugiant igitur omnes, Domino Ieſu placere cupientes, extremum ſilẽtiũ. Fugiant quoque ocioſa, contentioſa, detractoria, inhoneſta, adulatoria, & pompatica verba, & ſecundum Apoſtoli ſententiam ipſorum ſermo, ſemper in gratia ſit ſale conditus, ita vt valeat ædificare audientes. In omni loco & tempore adhibeant ori cuſtodiam, & præcipue quum humanitatis gratia ſimul congregãtur. Tunc nil indiſcuſſum proferant, ſed quod ædificet, loquãtur. Sic enim ſanctos patres virtutum ſectatores, zelatoresque animarum olim egiſſe legitur. Statutis quippe diebus è proprijs egredientes cellulis vtilitatis cauſa conueniebant in vnum. Eo itaque tempore nihil reprehenſibile audiebatur in eos. Non extollentiæ, non murmurationis, non irritationis verba ſonabant, ſed totum, quod dicebatur, animæ cibus erat, vnde ſpirituales nutriebantur ſenſus. Ibi modeſta locutio, vilis habitus, humilis conuerſatio, lacrymarum effuſio, compunctionis & dilectionis gemitus relucebat. Nec quiſquam ſine ſpirituali profectu inde diſcedebat, quia omnes propter communem & priuatam vtilitatem cõueniebant. Iuxta ipſorũ laudabile propoſitum Dei clementia mirabiliter operabatur in ſingulis. Sed heu hodie nõ ſic. Nam rarus inuenitur, qui ædificationis verbum poſsit pronunciare. Rarior autem, qui ex operãdi deſiderio ad audiendum ſit auidus. Frigeſcente nanque ſpiritu, & ab interna exercitatione ceſſante deficiunt, qui conuenire in vnum cupiant, & vtilia, quæ proferantur, verba. Quod abſque ſeruorum Chriſti ignominia non fit. Videmus nempe agricultores quum in vnum coadunantur, repente & ſine tædio de ijs, quæ agriculturæ ſunt, ſermocinari. Artifices mœchanici de artificijs ſuis, mercatores de mercimoniis, oratores de ſuis facultatibus confabulari. Et (proh dolor) ſoli Dei ſerui quæ proprio congruunt ſtatui, audire vel loqui non curant, aut ignorant. Si tamẽ conueniant ſimul, vt plurimum tacent propria & vtilia, & de alienis proloquũtur negocijs. Quũ vana audiunt, & ſcurrilia loquuntur, intẽti ſunt, quum verò ſpiritualia, cito fatigantur, & perſępe miſerabiliter mergũtur ſomno. Sicut enim olim filij Iſrael de Aegypto egreſsi cœli cum mannæ cibum faſtidientes concupierunt ollas carnium, pepones & allia, ita & hi Dei verbum, animarũ pabulum dulciſsimum ſubſannantes, quæ mũdi ſunt, interdum votis cupiunt, ſermocinationibus verò ſępiſsime pertractant. De talibus autem nequaquam tam frequenter fabularentur, niſi in ipſorum amore detinerentur. Commorantur etenim in paſcuis virentibus & reſident iuxta fluenta pleniſsima, & tamen fame tabeſcunt, ac ſiti periclitantur. Expellunt à ſuo conſortio ſanctos angelos, ipſumque Dominũ angelorum ſuis ad iram prouocant inanibus verbis. Non enim ipſorum cętibus delectatur totius ſanctitatis Dominus. Vbi verò humiles congregantur ſimul, vbi vtilia pro animabus, vbi ſpiritualia, & cæleſtia tractantur, ibi adeſt Dominus. Vbi nanque fuerint duo vel tres in nomine meo congregati (ait Dominus Ieſus) in medio eorum ego ſum. Quantũ autem Domino placeant, qui diuina proferunt eloquia, & quam gratanter cum eiſdem conuerſetur, poſt reſurrectionem patenter declarare dignatus eſt. Cum duobus quippe diſcipulis pergẽtibus in Emaum, & colloquentibus de iis, quę acciderant de eo, & ipſe tertius comes effectus eſt cum illis confabulans, & incedens. In medio ſimplicium habitat Dominus, & cum ipſis ſermocinatur. Vbi verò detractiones & nugæ fiunt abeſt. Neque enim particeps peccatorum eſſe poteſt Saluator noſter. Quomodo autem approbare valebit, quod idem minatus eſt iudicare. De omni (inquit) verbo ocioſo, quodcunque locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. Nam ſi exigetur ratio de ocioſis ſermonibus, quid Dei irriſoris, mẽdacibus, murmuratoris, & huiuſmodi, qui omnino ſeruis Chriſti non congruunt? Sunt tamen multa verba, quæ in ſe ridiculoſa & vana eſſe videntur, quę interdum prudenter & opportuno dicũtur tempore, vel pro propria ſublevanda fragilitate, vel proximorum amouenda triſtitia. Hęc nõ pe talia ab infirmis mentibus nequaquam redarguenda ſunt, quia ocioſa non ſunt. Plerunque huiuſmodi magis fructificant, quàm ſpiritualia & diuina. Non autem in conſuetudinem deducenda ſunt ſub intentione ſubductoria, ſed rarò ſuo loco & tempore pronuncianda. Laude nanque digniſsimus eſt, qui intentione non decipitur ſimulata. Qui verò non offendit in verbo, ille perfectus eſt vir. Studeat ergo Chriſti ſerui, quũ in vnum congregantur, & inuicem reperiuntur, ſemper de rebus neceſſariis, vel de animæ profectibus habere ſermonem. Maximam nanque & indeficientem loquendi materiam inuenient ſi de miſeria præſentis vitę, de periculis huius peregrinationis, de variis tentationum generibus de diaboli fraudibus, & de vitiorum multiplicitate, de virtutum ornamentis & meritis, de mortis ineuitabili neceſsitate, de pœnis inferni, de regno

Marginal notes: Pſal. 11. — Pſal. 38. — Colo. 4. — Exod. 16. — Matt. 18. — Matt. 12. — Iacob 3.

gno Dei,& præmio paradiſi, frequentius verò de Dei ineffabili charitate humano generi per Chriſtum & in Chriſto exhibita. De huiuſmodi autem tam pro Dei amore & dilectione, quàm pro audientiũ ædificatione & ſuimet profectu Dei ſerui tractare non deſinant ſpiritualibus ſpiritualia propinantes. Dent verò vnicuique proprium verbi pabulum iuxta perſonarum qualitatem,& temporum. Nemo autem de ignorantia excuſare ſe valet, quum Dominus per Prophetã dicat. [Luc. 21.] Aperi os tuum,& implebo illud. Quod patenter in ſe Dauid completum fuiſſe teſtatur, quum dicit. [Philip. 4.] Os meum aperui,& attraxi ſpiritum. Non enim tam compoſita verba,& humanę ſciẽtiæ eloquentia ornata, quàm ignita,& puro prolata corde approbat Dominus. [Psal. 80.] Sicut duo viduæ paupérculæ minuta grata effecit ſaluator, ita virtutem tribuet euangelizanti ſimpliciter. Abſque ſpirituali nanque fructu eſſe non poteſt, quicquid de fonte producitur charitatis, quia non ſcientem,ſed amantem diligit omnipotens.

Quòd Chriſti ſeruus conari debet à ſe abijcere ſuperabũdantem triſtitiam, quæ multorum malorum, & præcipuè deſperationis cauſa exiſtit. Et ſecundum Deum quum delinquit, dolere ſtudeat. Semper autem in Domino iuxta Apoſtoli ſententiam gaudere diſponat. Cap. XVI.

[Psal. 120.] CVnctis ad montium altitudinem, & ad ſublimium celſitudinem collium aſcendere deſiderantibus duo potiſsimũ neceſſaria eſſe noſcuntur. Vt videlicet deponant omne temporalium onus, quo grauantur, & excutiant à ſe animi puſillanimitatem,& patiendi metum, qui vtique oritur ex aſſumpto laborioſi, & difficilis aſcenſus propoſito. Altero nanque horum deficiente quum intolerabilis ſentiatur itineris labor, aut vix, aut nunquam attingetur quo tenditur. Sic ſic prorſus expedire fatẽdum eſt iis, qui arduũ perfectionis iter aggreſsi ſunt, & ſub obedientiæ agone in monaſteriis decertare pro Domino elegerunt. In ipſorum etenim conuerſationis exordio non negligant à ſe abiicere omnem terrenarum rerum perituram facultatem,& propriæ voluntatis deprimens & importabile põdus, atq; puſillanimitatis patiẽdi pro Chriſto,& triſtitiæ grauem ſarcinam, ne forte huiuſmodi fatigati preſsuris compellantur ex tædio diuturni itineris ab arrepto languere propoſito. Hæc nanque ſi adſint, plurimum degenerare faciunt Chriſti militem pergentem ad pugnam. Nec de talibus victoria ſperanda eſt, quũ in ipſo ingreſſu certaminis ſuccumbant, & ſibiipſis impugnatores exiſtant. Propterea quicũque volucri curſu,& indubitanti animo ad faſtigium anhelat perfectionis aſcendere, ſpretis temporalibus diuitiis, & propria abdicata voluntate nudus nudum crucifixum imitari non deſinat. Sua eroget, ſeipſum pro Chriſto vẽdat, vt læta frõte, & mente libera corã Domino ſemper valeat apparere, nec hoc ſolo contentus ſit commercio ſed aliud æque neceſſarium poſſidere feſtinet. Summo enim cum ſtudio de proprio corde propulſare non differat animi puſillanimitatem, internam conſumentem fortitudinem, & ignauiã ſpiritus, mentis vigorem extinguentem, atque cordiũ triſtitiam, quæ animam ſibi fęderatam iugiter deſperationis mucrone confodit. Peſsima quippe peſtis eſt, irrationalis & ſuperabundans triſtitia, quæ omnem prorſus adimit proficiẽdi fiduciam. Ipſa vero proſtrata magnũ poſt ſe trahit ſpei ſolatium. Deſiccato autem fonte internę ſpei illico tota mens deuotione areſcit, tabeſcit ignauia, dormitat præ tædio, triſtitia opprimitur tentationibus agitatur, deſperatione confunditur, cogitationum confuſione colliditur, affectionis dulcedine priuatur, pauore repletur, animi vigore ſpoliatur, tenebris inuoluitur, lumine ſpirituali ſpoliatur, formatæ fidei iucunditate caret charitatis pabulo ieiuna iacet, præſẽtia mala omnino pati recuſat, & æterna præmia obtinere non ſperat. Sicque ad omne ſpirituale ſtudium inutilis effecta ſibiipſi immenſam lapſuũ foueã ſubminiſtrat. Quoniam autem nil tam indignũ Dei ſeruo cognoſcitur, quàm à guſtu ſpei diuinę deficere, & triſtitiæ tabe ſeipſum confundere, caueant quotquot Deo placere deſiderant, ne proſternantur ab illa. Ipſam manu ſancti deſiderij,& dulcedine ſpiritualis gaudii abigant à domicilio mentis, atque toto conamine charitatis viſcera obtinere ſatagant. Quod ſi aliquãdo permittente Domino, aut ex fragilitate propria, aut impulſu tentationum delinquunt, triſtentur quidem, ſed menſurate, ſed humaniter, ſed ſcienter ſed confidenter. Quantumcunque enim cadãt, quamuis ſpiritu tepeſcant, nunquam tamẽ amittere debent orandi fiduciam, nunquam carere debent ſpe reſurgendi. Deſperatio nanque in minimis etiam deteſtanda eſt. Hac qui percuſſus eſt, à venia alienus eſt. Ideo aſtute antiquus hoſtis vigilat, vt ipſum immittat in animam, & per eam delinquenti obſtruat aditum accedẽdi ad Deum & exorandi. Ipſo autem clauſo facile committitur omne ſcelus. O quoties ſub ſpecie boni, & ſub imagine ſanctæ cõpunctionis inexpertos, & ad ſpirituale certamen indoctos ludificat diabolus,& occidit. Latenter nanque inuenit occaſionem intrandi ad ipſorum cor, & tanquam angelus lucis ſuadere conatur huiuſmodi redire ad ſe,& humilitatis cauſa ſuorum diligenter conſiderare ſarcinam peccatorum. Hoc ipſis minus caute peragentibus idẽ aduerſarius paulatim aggregat dolorem, aggrauat delictum, accẽdit triſtitiam,& aufert ſpem. Nec prius hi inſidiatoris calliditatem agnoſcunt, quam in foueam ruãt deſperationis. Hæc etenim vera puſillanimis, iracun-

iracundis,& spiritu tristitiæ assuetis valde perniciosa est propria cōsideratio,&frequens lapsus. Ex his nanque abundans tristitia & desperatio generantur,quæ omne animæ robur extinguūt. Erudita verò mens & internæ gnara pugnæ nequaquam sic prosternitur. Mox etenim vt ex immoderata se sentit agitari tristitia, erigit se cōtra se, pondus pensat delicti proprij, misericordiā sui cogitat conditoris,& redemptoris mortem, quam pro delinquentibus pertulit,rememorare non cessat.Suam quoque fragilitatem humiliter proponit ante Dominum,emittit suspiria,lacrymas vbertim fundit,præces ingeminat, & se satisfacturam esse fiducialiter protestatur. Nec ante ab oratione surgit,quàm Deum erga se intelligat esse placatum,atque in corde suscipiat obtétæ veniæ notissimum signum.Ex hoc quippe fit, vt quanto sæpius spiritualis homo hac irrationabili pulsatur tristitia, tanto vehementius animetur ad virtutes,roboretur ī spe,alacritate repleatur,illustretur cognitione, & Dei charitate dilatetur. Nec immerito. Consueuit enim superna clementia animam de se sperantem, & de sua humilitet largitate præsumentem protegere,& suis spiritualibus donis visitare, quatenus experiméto manifestet, quàm verum sit,quod Dei spiritu exuberans canit Propheta dicens. Accedite ad eum,& illuminamini, & facies vestræ non confundentur. Nā semper præstò est cœlestis maiestas latissimo suæ charitatis mellifluæ gremio fouere ad se accedentem,credentem, præsumentem,amantem. Propterea diuinam quisquis propitiam cupit habere munificentiam, ad ipsam accedat credendo, & de ipsa præsumat amādo. Nam plenius amore quàm timore capitur,& potius deuotione quā mœrore mulcetur. Nō enim mœstitia, sed dilectione peccata soluūtur, Petro attestante qui ait. Charitas operit multitudiné peccatorum. Vulneribus autem peccatorū præbuit Deus antidotum charitatis.Semper nāque omnipotenti Deo magis complacuit amari, quā timeri. In veteri quippe lege primum ac singulare mandatum posuit dilectionis dicens. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & cætera.In nouo autem testamento,in quo incarnata sapientia dedit in capite platearum vocem suam, quid sæpius mandatur, quid dulcius suadetur quàm dilectio?Omnis ipsius sermo dilectione miscetur, omnis actio, omnis promissio redolet charitatem. Computrescere quippe fecit ipse Saluator iugum à facie olei. Dedit legé, modum docuit,& præbuit formā charitatis. Misit denique hunc sanctum ignem in terram, vt arderet,vt corda sursum attolleret,vt cęlum reserraret,vt rubiginem peccatorum consumeret, vt reformaret mores,vt pessimas consuetudines aboleret,vt fugaret vitia, vt virtutes insereret, vt congregaret errantes, vt pacificaret discordes, vt reconciliaret auersos,vt roboraret debiles,vt reciperet pęnitentes,vt Deum homini,& hominem Deo indissolubili amoris vinculo copularet. Nunquid tanta amoris vis non valebit cor hominis infirmitatibus prægrauatum expergefacere, atque à pusillanimitate spiritus liberare? Nunquid poterit vel minimum mœroris vestigiū in mente remanere post tantarum consideratio nem insignium gratiarum? Velut enim quidam rapidissimus turbo,& tanquam velocissimus torrens inundantium aquarum exterminat de humano corde tristitiam diuinæ gustus charitatis. Non habet locum mœror,vbi sancta charitas posuit habitaculum.Augmentum charitatis, tristitiæ diminutio est.Certū nanque est,quòd Deus deprimentem non approbat tristitiam, quum tantis præconiis extollit charitatem. Sane autē intelligendum est, quia non omnem Deus reprobat tristitiam,sed solum illam, quæ charitati aduersatur.Nam secundum Deum tristitia pænitentiam in salutem stabilem operatur. Hæc nequaquam charitati cōtraria est, imò plenissima charitate.Dolet quippe amās & mærens,quia amor offensus est. Nō tristatur propter se,sed propter eū,cuius cōtēpsit imperiū,cuius prætergressus est mandatū.Tristatur inquā quū delinquit, vt satisfaciat dilecto, vt reuocet illū ad se, quem propter culpā à se declinasse cognoscit. Doloré enim in corde sumit tāquā legitimi amoris indiciū.Ideo tandiu gemit,quandiu reuocat dilectū. Mox autem vt persentit ipsius fragrātiam,statim vt illum ad cordis sui habitaculum appropriare per internam intelligit aspirationem, cunctum, quem prius conceperat,abijcit mœrorem. Se reddit hilarem,se humilem,se iucundum facit, vt læta facie occurrat venienti. De talibus dicit dominus. Beati qui lugēt propter offensam,aut spōsi absentiam, quoniam ipsius potentia consolabuntur.Hoc nanque paucorum est.Illorum solū est, qui solido amoris vtuntur cibo, & exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Consultius igitur,securiusque lactis dulcedo deuotionis, & spiritualis lætitia in via Dei potius quàm tristitia pro communi vsu capiēda est, præcipue quum humanæ fragilitati, & teneritudini spiritus singulare adminiculum sit ipsa interna deuotio, arduum nanque quum sit homini crucem suam tollere, & Christum sequi, carnem edomare vigilijs,ieiuniis macerare, atterere laboribus,in carcere monasterii recludere,cibi delicias denegare, aquæ potu sitim restringere, atq; carnalium sensuū curiositatem supprimere, qua nil iucundius secundum carnem in hac vita gustari potest. Nam omne hominum genus,vt plurimum delectationē capit à sensuum lenocinio, quos refrænare debent ii, qui Deo strenue cupiunt militare, iuxta quod scriptum est.Qui autē sunt Christi, carnem suam crucifixerūt cum vitiis &

Psal. 33. 1.Pet.4. Exod. 20. 2. Cor. 7. Mat. 5. Gal. 5.

lis & concupiscentiis. Dignum est, vt tantus labor spirituali aliquo tēperetur leuamine. In alio quoque spirituali conflictu constitutus Christi miles ne succumbat, necesse est, vt spirituali lætitia ad tolerantiam animetur. Ad exercitationē nanque spiritus permittuntur à Deo tentationes variæ, acerrimę, & assiduæ mentis hebetudines, insensibilitates cordis, dubietates fidei, spiritus blasphemiæ, pusillanimitates, & quamplurima similia, quæ experti norunt. In hoc spirituali martyrio quum reluctatur Christi seruus, ne succumbat, vterque homo, caro scilicet & spiritus crucifigitur, & nisi diuina virtute, humana in tali conflictu infirmitas roboraretur, proculdubio deficeret. Præbet autem præsidium Domini misericordia homini sic oppresso, nunc hostem repellendo, nunc virtutem fortiter resistēdi præstando, nunc dolores & flagella mitigando, nunc gustum internæ pacis infundendo, nunc celsitudinem, immensitatemq; æterni præmii victoribus repromissi lumine quodam ineffabili patefaciendo. Sicq; spiritus sapientiæ de regalibus sedibus spirans in corde afflicti quando vult, & quomodo vult, eundem ab instanti pressura respirare facit. Nam quamuis Dei pietas homini iusto flagellato opem misericorditer ferat, licet neminem electorum diuina clementia supra id, quod potest, tentari permittat, faciens cum tentatione prouentum, debent tamen ipsi cōcesso vti adiutorio propriæ rationis, & naturali prudentia, quatenus facilius possint laboriosū huius peregrinationis peragere iter. Nil enim in natura arbitrandum est Deum fecisse ociosum. Ratione quippe dominus insigniuit hominem præ cæteris creaturis, quæ morantur in terra, vt ea vteretur pro instrumento virtutis, & pro solatio laborum, quos in hac peregrinatione passurus erat. Proinde prudentissimum censendum est, & Deo gratum, si Dei seruus pondere miserrimæ carnis prægrauatus, concupiscentiarum aculeis creberrime vulneratus, ignorantiæ, & imbecillitatis propriæ languore depressus, & à dæmonibus tentatus, ab hominibus lacessitus, curis temporalium occupatus, & à visibilium voluptatibus illectus, interdum humanæ capiat auxilium lætitiæ, atque Deo suo semper in spiritus exultatione seruire contendat, maxime quum ad hoc diuina exhortatione permoueatur, dicente Propheta. Iubilate Deo omnis terra, seruite domino in lætitia, introite in conspectu eius in exultatione. Nemini autem in hac vita constituto sic cōgruit gaudere, sicut Christi famulis regi cœlesti militantibus qui adoptionis spiritum recipientes, tanquam electionis vasa diuino cultui mancipati sunt. Cui enim angelorum consortium, cœlorum possessio, Dei visio, & cœlestis repromittitur gloria, debetur indubitanter cordis lætitia. Peccatori vero, cui gehenna, inferni cruciatus, horribilis dęmonum aspectus, & æterna mors præparata est, incessabilis esse debet profluuius lacrymarum, inenarrabilis gemitus, & cordis inconsolabilis męror. Gemant igitur peccatores, & tristentur, atque sine interuallo lugeant quod passuri sunt. Currunt nanque extento collo, & infatigabiliter ad sempiternum pergunt exitium. Lætentur autem & exultent omnes Christo famulantes non inaniter, non carnaliter, sed in spiritu, non in seculo, sed in domino, qui sua eos propria virtute vocauit & gratia. Tu itaque ò serue Christi, tu (inquā) qui ex miserantis Dei dono ad monasticam vocatus es conuersationem, depone cunctum animi tui mœrorem, & omnem tristitiam te deprimentem, & in domino gaude semper, qui te de cęnoso seculi naufragio, & mundi oneroso discrimine assumere, & in loco voluptatis, securitatis, & pacis collocare disposuit. Te etenim de tenebris delictorum in admirabile lumen gratię suę vocare, te à sordibus vitiorum abluere, te annulo formatæ fidei subarrare, te collegio sanctorum suum aggregare, te assidue per spirituales cōsolationes visitare, te in ministrum suæ laudis eligere, tibi incerta & occulta sapientiæ suæ reuelare, tibi sacramentorum cęlestium sacrosancta mysteria committere, tibi iudiciariam dignitatem & vitam æternam promittere, sua ineffabili bonitate dignatus est. Tibi iterum dico, qui talis es, gaude in domino, vt illi alacrius & ardentius valeas famulari, vt per dilatationem iucundissimæ charitatis expeditius mandatorum eius viam currere queas, vt sacrificium laudis & fragrantiam votorum tuorum purius illi offerre valeas, vt per iugem gratiarum actionem, & ignitum cordis amorē amabiliorem te illi exhibeas. Pro his causis secure & indubitanter gaude. Sic tamen age, vt modestia tua nota sit omnibus hominibus, atque percipiant ex verbis, ex facie, ex moribus te semper in domino gaudere. Sint verba sancta & sapientiæ sale condita, sit facies hilaris sine sensuum curiositate, sint mores graues, compositi, & modestia pleni. Si sic eris, facile cūctis suadebis, quod vere in domino gaudeas. Nō sic autem, non sic apud eos, qui gaudent, sed nō in domino. Esto igitur talis, vt merito cum Propheta iucunda cordis iubilatione cantare valeas & dicere. Ego autē in domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo.

1.Cor.10. — Psal. 65. — Philip.4. — Abac.3.

Quales esse debeant, qui diuinis intersunt laudibus, & Deo psallunt, & quod plurimum congaudeant sancti angeli in alacritate psallentium. Nec non & de angelorum dignitate, atque de gloria cœlestis Hierusalem. Cap. XVII.

MOrtalium regum ministri, & terrenis Imperatoribus famulantes quotiescunque suorum se præbent aspectibus dominorū, cunctas,

ctas, quas vel in vestibus, vel in facie gerunt sordes, diluere studiose conantur, ne quid in ipsis incompositum, aut indecorum appereat, quod oculis principis despiciabile videatur. Dignum quippe est, vt quicquid sordescit, quicquid deforme est, amoueant à se, quatenus aspectus illorum alliciant, quibus placere concupiscunt. Capitur etenim animus plerũque ex ornatu & speciositate creaturarum. Hanc regulam, hunc quoque morem solerter custodire debent omnes æterno regi militantes. Illis nanque congruit ita exteriorem habitum, corporis gressus, morum actus, animæ cogitatus, animorũmque affectus componere, vt nil in eis reprehensibile cognoscatur, pro quo rationabiliter repellantur à præsentia redemptoris. Delectatur prorsus dominus Iesus in grauitate vitæ, in cordium puritate, & in perfectione virtutum seruorum suorum. Si enim cum tanto studio, & tanta sedulitate temporales homines ministros cupiunt habere formosos, morigeratos, prudentes, & nobiles, quanto magis seculorum regi immortali, & inuisibili, (Tom. 1.) cui soli honor & gloria exhibenda est, conuenit sibi astantes habere ornatos virtutibus, & omnium morum elegantia? Propterea angelicam conuersationem tenere conentur, quotquot cœlesti domino gratissimum desiderant exhibere famulatum. Magni nempe periculi res est sordescentes, impudicos, creminososque audere diuinis astare aspectibus, & spirituales Deo promere iubilationes. (Eccles. 15.) Non enim speciosa laus est in ore peccatoris. (Psal. 32.) Sanctos rectosque decet collaudatio. Proinde Christi serui, qui die, noctũque in Ecclesia Dei excubias celebrant, qui septies in die laudes proferunt creatori, (Psal. 118.) studeant labia habere impolluta, corpora casta, & immaculata corda, vt iucunda, grata, decoràque sit ipsorum laudatio. Vnde priusquam in templum domini intrent, antequam domino assistant, & diuinas erumpant in laudes, toto conamine, & quadam animi virtute de suis cordibus, atq; de memoriæ domicilio abiiciant omnem terrenam occupationem, & labentium affectionem, ita, vt (si dicere fas sit, & possibile agere) solo spiritu ingrediantur. Reuocare quippe non negligant cunctam animi sui intentionem, & omnem cordis sui dispersionem in vnum, vt sibiipsis dicãt. Venite exultemus domino, iubilemus Deo salutari nostro, præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei. (Psal. 94.) Magnum nanque adiutorium & efficax incitamentum ad pure diuinam laudem promendam est, quum cor redit ad se, & diligẽter intelligit quid acturum sit. Nam quicunque absque præmeditata intentione cantica profert cœlestia, facile vagatur mente, & elongatur à se, atque admittit immũda phãtasmata. Itaq; qui cupiunt strenue spirituales persoluere laudes, & psalmodiæ sacrificium Deo pure offerre, se repræsentent coram Dei tribunali, & ipsum in spiritu præsentẽ habeant, vti est, nihilque inter se & eum habere velint, sed tanquam amicus cum amico colloquantur domino. Est enim psalmodia quædam Dei ad hominem, atque hominis ad Deum dulcis, læta, & familiaris allocutio, quæ immensas in se continet delectationes. Ideo indignum est, vt quandiu anima cum Deo sermocinatur, aliò se diuertat. Intendere debet omnino illi, qui intendit sibi: & omnia verba sacri carminis suspensa debet audire mente, tanquam si ipsi soli essent prolata. Quod autem voce clamat, concordet sensu, seseque coaptet intellectui scripturarum. Nihil verò de iis, quæ foris sunt, illo beato tempore cogitet, nihil appetat, sed sola ei sufficiat præsentia redemptoris. Quicquid enim tunc importunè ex impulsiones dæmonum, aut ex propria fragilitate in corde obortum fuerit, mox manu sancti desiderij arceatur procul, ne sacrosanctum contaminetur Dei sacrificium. Sic nanque olim sanctissimus Patriarcha Abraham quum victimas Deo offerret, egisse legitur. Nam quum in hora holocausti aues cœli teterrimæ irrumperent, vt carnes diriperent, magno charitatis zelo, & peruigili cura eas ab altari abigebat: vt quod mundum mundo obtulerat corde, totum sine macula adoleret holocaustũ. O quàm longè distant studia nostra ab huius senis vigilantia? O quot nostris laudum sacrificijs interfunt rapaces volucres aeris huius caliginosi, vt ea fœdent illusionibus plurimis? Ipsas autem nequaquam abigimus, sed tanquam & insensati, & sine corde cunctis earum suggestionibus aurem præbemus. Multimodè nanque magni spiritus obseruant, vt rapiant psallentium corda ab intentione diuinæ laudis. Nunc enim obscœnorum, voluptuosorùmque phantasmatũ fœtorem immittunt, vt psalmodiæ suaue polluãt sacrificium. Nunc verba diripiunt, & intercidunt carmina, quum oscitare importunè, aut insensibiliter dormitare faciunt. Nunc omnium membrorum ingerunt lassitudinem, ita, vt nulla corporis pars illæsa esse videatur. Omnis quippe mora tunc intolerabilis sentitur, hoc totum spiritu acidiæ operante in homine negligente. Nunc mentes psallentium terrena negocia, & secularia gesta ingerendo distrahunt, atque per abrupta & deuia noxiarum & inutilium cogitationum impellentes animum, totam dissipant laudis oblationem. Et (proh dolor) quum ita callidè seducant, vix reperitur, qui hoc intelligat, & vincat. O quàm sæpe qui diuinis occupantur in laudibus, solo assistunt corpore, & tanquam garrulæ aues sine interiore sensu emittunt verba. De talibus per Prophetã dominus dicit: (Mat. 15.) Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. O quoties tædio præuagata mẽs

ab

mi, quum in Ecclesia Dei psallimus, quum in diuinis occupamur laudibus, cęli ciues, & sanctos angelos. Veneremur, inquam, senatores supernæ Hierusalem, & cum ipsis purè, alacriter & solēniter semper in corde, ac iugiter ore domino decantemus. Indecorum valde est præsentibus angelorum cętibus, psallere negligenter, atque verba sacri carminis arido corde promere. Proinde in diuinis officiis ardeat affectus clamet vox, vigilent oculi, & vita concordet, vt meritò dicere valeamus: In conspectu angelorum psallam tibi Deus meus, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo domine. Quid autem sublimius in hac peregrinatione celebrari potest, quàm pari consortio angelorum in Dei laudibus occupari? Quid dulcius, quidve suauius cogitari potest, quam in terra agere, quod sanctorum conciues, & beata cęlorum agmina in excelsis perficiunt? Illis beatis spiritibus sine interuallo, nobis autem certis temporibus huic tam strenuo operi vacare licet: quia illi reuelata facie: nos autem sub specie per fidem, & in ænigmate Dei gloriam contemplamur. Illi nempe tanquam triumphātis Ecclesiæ duces honoratissimi & Deo præsentes, puras, ignitas, immensasque summæ maiestati offerunt laudes: nos autem pusilli, & debiles, atque corporis sarcina prægrauati, & peregrinantes à domino, mixtis, interpollatisq; laudibus efferimus conditorem. Si tamen & illis, & nobis vna laudandi intentio, par votum, æqua voluntas, quamuis dispar sit laus & gloria. Erimus autem quandoque etiam nos iuxta Domini pollicitationem sanctis angelis similes: quando Dominus Iesus tradiderit regnū Deo, & patri, atque euacuauerit omnem principatū, & virtutem. Tunc enim videbimus eum sicuti est: tunc laudabimus perfectè, amabimus ardenter, vacabimus actualiter, inhærebimus indissolubiliter, iucundabimur lætanter, satiabimur sufficienter, & transformabimur totaliter. Erit nanque tunc Deus omnia in omnibus. Nam nihil in nobis à laude cessabit. Erit enim rationi Dei sapientia, plenitudo lucis: erit affectioni Dei bonitas & clementia, multitudo pacis, & superabundantia dilectionis: erit memoriæ Dei mira assentia & maiestas, continuatio fruitionis. Erit quippe tunc in cœlesti gloria læta societas, concors voluntas, communis felicitas, sempiterna libertas, secura tranquillitas, indicibilis honestas, plena pax, vera dilectio, mutuus amor, vna gloria, eadem mansio, & imperturbabile regnum. O quàm dilecta sunt tabernacula tua domine virtutum. En super flumina Babylonis sedens seruos tuus clamat anxiè, pulsat assiduè, cōcupiscit affectuosè, dolet, dulciter, suspirat iugiter: dum fidei oculo intuetur regem in decore, assistentium laudes, lætantiū choros, epulas cōuiuātiū ministrātium vota. Ardet nanq; affectus, & humiliter dicit nō sine admirationis gaudio: Beati, qui habitant in domo tua domine, ī secula seculorū laudabūt te. Sed heu me, quoniam incolatus meus prolongatus est: quoniam in loco horroris, in corpore mortali, in ignorantiæ tenebris obuolutus sum: factusque sum alienus ab ijs, qui ineffabiliter diuinam laudant magnificentiam. Proptereà absque vlla cessatione (si dominus dederit) in toto corde meo, & cum omnibus præcordijs desideriorum meorum clamare non desinam, & dicere O quando veniam, & apparebo ante faciem tuam? Ecce seruus tuus cupit videre de te, nec valet, conatur, nec apprehendit. Spe nanque nutritur, fide roboratur, dilectione tenetur, attenteque præstolatur, donec fiat vox de firmamento, & de throno Dei, & dicat: Veni electa mea, egredere de ergastulo carnis, de medio laqueorum: intra in gaudium domini tui. Concupiui speciem tuam, mihique complacuit tibi dare regnum electis paratum ab origine mundi, vt mecum regnes in secula, & fęliciter viuas in æternum.

Psal. 137. 1. Cor. 13. Ibid. 15. 1. Co. 15. Psal. 83. Psal. 136. Psal. 83. Psal. 119. Psal. 41. Cant. 4. Mat. 25.

Quod in creaturis laudabilis appareat, Deus præcipue in humana creatura iustificata. Et de bono orationis. Et qualiter orantes se habere debeant ante orationem. De multijugo ascensu in Deum per orationis exercitium. De varijs insultibus, quo patiuntur orantes, & de ipsorum remedijs. Atque de modo orandi, & tempore. Nec non de ipsius orationis effectibus & laudibus. CAP. XVIII.

IN institutione vniuersi innumeras creaturarum species Deum procreasse, atq; earū singulis iuxta proprias naturas varia dedisse loca ad habitandum: prout sua sapientia quibusque congruere iudicauit, perspicuum est. Iumentis enim tanquam tardioribus, ac minus puris terram habitabilem concessit. Auibus autem veluti puritate, & corporis agilitate, atque alarum remigio amplius decoratis, purius ac nobilius aeris elementum tribuit. Stellas verò longè cæteris insensatis, & irrationabilib. creaturis excellentiores, sicut perpetua operandi virtute, luminis fulgore ornauit, ita in eminentiori cęlorum regione, s. in firmamento collocauit. Angelis autem in natura dignioribus, in specie pulchrioribus, in intellectus acumine perspicacioribus, in virtute potentioribus, in gratia locupletioribus, in meritis sublimioribus cunctis alijs creaturis, empyreū tradidit cęlum ad habitandum: non vt in illo circunscribantur, sed vt illud ornent. Singulis itaq; creaturis diuina bonitas sua dona impertita est secundum qualitatem naturarum, potiora potioribus cōmunicando; & ita vnicuique diuisit gratiam donationis suę, vt conditoris opera nemo sit, qui dignè,

vel in minimo posit arguere. In his enim tanquam in speculo mundissimo elucet diuinæ sapientiæ altitudo. Vnde Apostolus ait: Inuisibilia enim Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas. Per hæc considerantis animus mirabili iucunditate repletur. Ideo Propheta canit: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Ab his effertur magnificè artificis industria, & omnipotentia. Propterea Citharœda in Psalmis dicit: Cœli enarrant gloriam Dei: & opera manuum eius annunciat firmamentum. Vocibus nanque suis & modis, quibus valent, omnes creaturæ Deum laudant, & confitentur. Ad hoc nempe creatæ sunt: sicut in trium puerorum exprimitur canto Deum laudantium, & dicentium: Benedicite omnia opera domini domino, laudate, & superexaltate eum in secula, &c. Dignatus tamen est ipse dominus humanam procreare naturam: per quam non minus laudabilem in ipsa sola, quam in cæteris alijs simul, manifestare se voluit. Longè nanque sublimiore consilio visus est, quum hanc formaret, quàm reliquas, pluraque contulit dona. Quum enim vniuersum conderet terrarum orbem, & omnia, quæ in illo sunt, à principio: dixit, & facta sunt: mandauit, & creata sunt. Non aliter angelorum naturam, quàm cuiuscunque vermiculi creauit, non amplius laborauit. Aequaliter cuncta proprio creauit arbitrio. At vero quum hominis naturam plasmare vellet, vt ostenderet qualis esset, quem facere volebat, quantumque illum diligeret, ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Non autem vilis putandus est, quem ad Dei imaginem formatum non ambigitur. Quod si ex creatione propter corporalem, passibilemque naturam non apparet quanti sit homo: ex restauratione tamen & redemptione luculenter agnoscitur. Quanta enim pro humana natura Deus fecerit, quanta pro eadem pertulerit, quantaque illi donauerit, non lingua hominum, non angelorum, ad plenum sufficit reserare. Ineffabilia nanque sacramenta, & omni veneratione dignissima in jis, quæ ad humanam pertinent restaurationem, latent. Merito igitur laudabilis est Deus, sicut Propheta canit in Ecclesia sanctorum. Perspicuè quoque ipsius fulget misericordia in consilio iustorum & congregatione: pro quibus dura, dira, & laboriosa, dignatus est sustinere. Sicut enim in reprobis & peccatoribus iustus, & rectus dominus comprobatur: ita in electis & iustificatis miserator & misericors, patiens, dulcis, & longaminis cognoscitur. Vnde prophetico plenus spiritu homo secundum cor Dei canit in Psalmo: Quàm bonus Israel Deus ijs, qui recto sunt corde? Et alibi: Confitebor tibi in Ecclesia magna, & populo graui laudabo te. Et iterum: Confitebor tibi domine in toto corde meo in consilio iustorum, & congregatione. In cõgregatione enim iustorum, & in collegijs Deo famulantium euidentissimè cęlestis miseratio, & diuinę charitatis mira dignatio prorogata ostenditur. In illis autem tanquã in vasis mũdissimis, & in tẽplis sanctificatis diffusa est abundãtia spiritualium charismatum, atque singulis diuersimodè spiritualiter donatum est, quod cęteris omnibus creaturis naturaliter & corporaliter concessum est. Participant enim aliqualiter cum cunctis alijs creaturis. Quibusdam nanque ipsorum tanquam rationabilibus iumentis temporalium administratio cõcessa est: per quam non suam, sed Dei gloriam, & proximorum commoda quærere cõprobatur. Aliqui autem tãquam spirituales aues, repudij libellum vitijs & voluptatibus carnis dantes, quæ semper ad ima trahunt, per virtutum exercitia, & desideriorum pennas se ad spiritualia appetentia sustollunt. Talibus nil nocent figmenta diaboli, & omnis ipsius meditata malitia euanescit. De his dicit Propheta: Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Nonnullis verò scientiæ claritas, & notitia spiritualium sacramentorum abundè tributa est: per quam tanquam radiantes stellæ in Ecclesiæ rutilant firmamento, cunctis præbentes lumen supernæ sapientiæ. De ipsis ait Propheta: Qui ad iustitiam erudiunt multos: fulgebunt sicut stellæ in perpetuas ęternitates. Sunt quoque quidam purgati à vitijs, & ab omni cęnosi & carnalis amoris onere exuti, qui quasi angeli effecti, & ad summa euecti per ardorem diuinæ charitatis, & studium orationis in cęlestibus conuersantur. Hi nempe cum Apostolo dicunt: Conuersatio nostra in cęlis est. Tales enim radiantes interius per conscientiæ puritatem, & dilectionis vehementiam tantum cæteros præcellunt sanctitate, quantum contemplatiua actiuæ vitæ meritis & dignitate supereminet. Nam nulli sanè intelligenti ambiguum esse debet, quod in multis contemplatio, & oratio dignior sit, quàm operatio. Contemplatio nanque quoniã principaliter intendit Deo, est rectior, est clarior, est mundior, est securior, est quietior, est iucundior, est permanentior, est rarior: & est beatæ vitæ similior: si tamen iuxta suæ excellentiæ puritatem exerceatur. Est nanque intuitus purus, & actus spiritualis, atque prorsus in spiritu operandus. Vnde pro sua nobilitate ac perfectione solis illis congruit, qui spretis temporalibus facultatibus, & calcata omni affectione labentium rerum, vniuersali Domino se totaliter dedicarunt. Certum quippe est, quòd mens, quæ ad arcana sacramento-

mentorum cęlestiũ contẽplãda, atq; in suauitate spiritus ad eadem degustanda accensa est, vt eleuetur ad summa, opus habet se intimis spoliare. Alioquin labrioso onere tẽporalium prægrauata curarum frustrà ad alta nititur. Irretita etenim & obligata compedibus polluti amoris, se omnino erigere non valet. Toties nanque reuerberatur & obtunditur caligine affectionũ terrenarum, quoties se supra se conatur eleuare. Propterea multa eget prudentia & magna spiritus libertate, qui Deo per orationis studium vacare desiderat. Debet nanque se diligenter custodire in verbis, in moribus, in cogitationib. in affectionibus, ac immaculatum seruare: quatenus tam beato orationis tempore purè, & absque sorde noxiarum imaginationum Deo astare queat. Est quippe humana mens multorum receptibilis phantasmatum. Hæc quum sibijpsi sine diligenti vigilantia relinquitur, reuoluere intra se ac ruminare non desinit. Talia enim animus imprudens & absque diuini timoris custodia, cogitat, quia ei cogitanda offeruntur, atque velut iumentum indomitum discurrit effrænis per deuia vitiorum. Proinde solerti industria, quadàmque virili intentione ab animo omnia ante orationem amouẽda sũt: quæ orationis tempore ipsam possint coinquinare. Qui autem hoc agere negligit, nunquam mundo orabit corde, nisi fortè repente à superueniente visitetur gratia. Interdum enim consueuit diuina bonitas suos inopinatè, & sine vlla prorsus præparatione, aut dispositione interno illustrare splendore: siue vt iacentis animi torpentem excitet ignauiam: siue vt elationis, & propriæ æstimationis auferat materiam: siue vt pusillanimitatem ac fragilitatẽ foueat & erigat humanam. Caueat tamen Christi seruus, ne ob hanc domini degustatam dulcedinem, quasi propter donum securior effectus, erga sui custodiam remissior sit: atque ad se disponendum tepidior. Turpiter nempe ridiculum fieret spirituum immundorum, si hoc agere non formidaret. Debet ita quisquis, tanto esse solicitior ad bene viuendum, atque ad promerẽdam gratiam supernæ visitationis promptior: quanto cęlestis infusionis amplius se participare cognouerit. Nam si Dei venerãda maiestas frigidam amoris eius & segniter conuersantem visitare dignatur mentem: quanto magis feruentem spiritu & se solicitè quærentem peramplius afflabit gustu cęlestium deliciarum? Sed grata mẽs, & verè charitatis iaculo vulnerata nihil, quod ad se pertineat, perficere negligit. Eadem virtutum exercitia, idem orationis studium peragit, quum spirituali lætitiæ penuriam patitur, sicut quum diuino calore repletur, licet id non eodem agat gustu. Scit nanque sapientiæ erudita magisterio, quo maiorum donorum dignior efficitur, post labores & certamina. Hoc significare voluit Propheta, quum diceret: Secundũ multitudinem dolorem meorum in corde meo consolationes tuę lætificauerunt animam meã. Psal. 93. Paucorum verò est quod supra commemoratum est. Nam perfectæ charitatis argumentum notissimum est in aduersis fiduciam non admittere, & virtutes vniformiter semper operari, atque sub Dei disciplina eodem animo, eodemque vultu perseuerare. Negligentibus hoc impossibile videtur: amantibus verò nihil. Agat itaq; Christi seruus, qui Deo vniri concupiscit, tam in præparatione orationis, quàm in cæteris, quæ agere debet, quod suum est, vt Deo charus fiat. Reliquum autem totum diuinæ realiter cõmittat voluntati, quæ nullum bonum, quamuis minimum, irrenumeratũ relinquit: Diligit enim Deus suos, nec quicquam à se diligentibus retrahit opportunum. Qui hoc fideliter nouit, in cunctis & vbiq; pacificus erit: In orationis verò hora, quum miles Christi ad orationem procedit, in sensu cordis cogitet, propter quid accedit, vt quoties mens per inania defluxerit, aut à concepto calore tepuerit, reuocata ad se sibi dicat; Ad quid venisti? Confusio nanque amissæ gratię, & agnitio extincti desiderij ad pristinum facilè reuocat deuotionis exercitium. Ante orationem quoque se componat orationis amator, & qualem esse cupit, quum orat talem se ante orationem exhibeat. Memoretur, iugiter, quod Deo astare dedit, & cuncta solicitè fugiat, quę coram Dei conspectu animæ ruborem possint afferre. Indignum valde est erubescentiam pati orationis tempore, in quo nihil aliud, quàm Dei laus & gratiarum actio in spiritu resonare debet. Præsentiam autem domini ante mentis oculos (si valet) actualiter teneat Dei famulus: quoniam efficaciter mentem ad orationem hæc cogitatio ordinat & disponit. Prouidebam (inquit Citharœda sanctus) dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne commouear. Psal. 15. Propter quod orationis tempore lætatum est cor meum: & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescit in spe. Cuncta etiam fugiat, quæ orationi aduersantur, quisquis delectationib. quę in oratione percipiuntur, repleri desiderat. Laboriosum quippe satis est mentem aptificare orationi. At si efficaciter ab illa comprehensa fuerit, vbique orare valebit. Veris etenim oratoribus, & diu in spiritu exercitatis, omnis locus & omne tempus congruet orationi. Pusillis autem & lacte nutriendis locus, & tempus, habile accommodandum est. Solus Dei est orationis præstare gustum, & deuotionis affectum: sed hominis est orandi adinuenire modum. In diuinis verò voluminibus facilè agnoscitur, qualiter se homo in oratione habere debeat,

vt in ipsa proficiat, crescat, vniatur, liquescat. Non enim ab omnib. eadem orandi forma seruanda est, idemque, ascensus in Deum. Aliqui nanque psalmos, dominicam orationem, & quædam alia deuotionis verba vocaliter & attentè proferendo, Deo se sentiunt esse propinquos. Quidam infantiam, vitam, actus, miracula, passionem, ad inferos descensum, resurrectionem Saluatoris ascensionemq; seriatim in oratione meditantes inardescūt spiritu, & per deuotionis gustum Deo propinqui fiunt. Nonnulli se humiliter prosternentes corpore, & spiritu atque per compunctionis gemitum, & suorum rememorationem delictorum se plus omnibus vilipendentes, & condemnantes, quo se lógius à Deo esse arbitrantur, eo per humilitatem viciniores fiunt. Alij per scripturarum latitudinem, & allegoriarum suauitatem internos meditando elicientes sensus, veritatis gustu recreantur, & à Deo visitari merentur. Plerique Dei beneficia, tam corporalia, quàm naturalia, & spiritualia in sua oratione iugiter, & distinctè reuoluentes per medullatum holocaustum actionis gratiarum Deo acceptissimum, omnipotentē Deū aduocantes ad se, præsentia eius efficiuntur digni. Nonnulli coram Deo corpore, & spiritu se statuentes, ipsius bonitatem, excellentiam, & diuinitatem laudibus & votis, quibus valent, extollentes & magnificantes, efficaciter in Deum per amoris vehementiam & delectationē mentis trahi se sentiunt. Quidam nouo veritatis irradiati splendore ex superuenienti gratia ita exuberanti gaudio repentè perfunduntur, & intima pace fruuntur, vt Deum in corda sua aduenisse non dubitent. Aliqui ex cōsideratione beatæ vitæ, & futuræ fęlicitatis contemplantes angelorum, sanctorum, & animarum iustorum inenarrabilem gloriam: eleuantur supra se, atque ex ardenti desiderio societatis illorū se illis copulantes Deo, ex parte assistere merentur. Alij ex diuina reuelatione vtcunque Dei essentiam & immensitatē oculo illuminatæ fidei aspicientes, in admirationem, & raptum supra & extra se euecti Deo dulciter vniri merentur. Sūt quoque nonnulli, qui diuini luminis irradiatione, & cęlestis charitatis æterno & plenissimo fonte repleti, atque potati Deum supra omnem humanam intelligentiam, & virtutem gustare digni efficiuntur. Hi nempe inebriantur ab vbertate domus Dei, & potantur à torrente inexhaustibilis voluptatis ipsius. Hic planè gustus ad Deum amandum ex totis præcordiis absorbet hominis affectum, & amantem rapit in amabilem: adeò vt solo huius mortalitatis indumento diuisus sit à summa illa cęlestium spirituum gloria. Omnium verò ascensuum artifex & doctrix est Dei æterna sapientia, quæ iuxta arcanum suę dispensationis consilium vnicuiq; seruorū suorum tribuit prout vult. Nullus tamen est etiam illorum, qui apud eum minimū sortiti sunt gradum, qui vltra condignum meritum de manu domini non susceperit. Ideo ab vnoquoque seruorum Dei tristitiæ pondus, & inuidiæ liuor, qui de proximi prosperitate affligitur, propellendus est. Tenaciter autem & tota animi intentione in corde ab omnibus zelus proficientium tenendus est, atque desiderium imitandi eos, qui Deo per virtutum merita viciniores sunt, vt ipsorum donis participes efficiantur. Nutriendum est igitur quicunq; muneribus cęlestibus locupletari anhelat, orationis studium, quod quandiu vixerit, non derelinquat. Est nanque oratio via breuis, ascensus facilis, iter secretum: per quod ad Dei notitiam dulciter & veraciter peruenitur. In ipsa autem oratione qui profectum illius concupiscit obtinere, mentis curiositatem deuitet: quæ incerta & occulta diuinæ sapientiæ penetrare consueuit, memineritque scriptum: Altiora te ne quæsieris, & subliniora te ne scrutatus fueris: quoniam scrutator maiestatis opprimetur a gloria. Religet etiam altitudinem intellectus sub humilitatis iugo: & sola quæ sibi cogitanda proposuit, gustare studeat. Non enim quæ eleuent, sed quæ pascant & accendant, in oratione perquirenda sunt. In qualicunque cogitatione affectus rapitur, immorādum est, nec ab eadem resiliendum est, donec idem perseuerat gustus. Debet autem humana mens spirituali se substernere munitioni, & semper illi solicitè coaptare se. Vbi vel qualiter impetus spiritus orantis animū dirigere voluerit, consentiēdum est. Nam quisquis secundum suæ voluntatis beneplacitum supernam aspirationem, & Dei visitationem torquere conatus fuerit, præsumptionis vitio seductus, atq; ignorantiæ tenebris circunseptus non profectum, sed prorsus iudicium de sua reportabit oratione. Homo quippe Deo, & non Deus homini subesse debet. Propterea Christi seruus prudentia decoratus, quum in oratione positus est, cuncta dona, quæ eidem diuinitus largiuntur, humiliter suscipiat: gratias Deo agat, & horum indignissimum veraciter se arbitretur. Qui autem conditoris gratiam repellit, & qui Dei dona impudenter diudicare non veretur: nunquam spiritualibus ditabitur donis. Dignatur nanque Dominus simplicem visitare mentem, & secum amica confabulatione habitare. Nec immerito. Quum enim repugnare nesciat, & contradicere non præsumat, realiter se diuinæ subijcit voluntati. Magni quippe æstimat quicquid illi à Deo donatur. Non extollitur de beneficijs, nō eleuatur supra se inaniter, largitoris gratiā non disperdit, non iudicat aliquē, nō murmurat de aliquo, arcana Dei nō pādit, tota ductilis est, semper docilis, ad petendū facilis, hilaris ad

Psal 35.

Eccl. 3.

10 20 30 40 50

ad tribuendum, atque ex his diuinæ laudis optimum efficitur instrumentum. Nam cordis simplicitas hominem exhibet esse deuotum. Humani verò generis aduersator diabolus eò amplius erga orantes æmulationis face accenditur, quò magis viderit illos in deuotione proficere. Vnde consueuit deprecantis animum memoria perpetratæ culpæ repercutere, quatenus ex hoc amittat fiduciam, & ex impedimento cōceptæ pusillanimitatis non valeat deuotionis exercitia secundum consuetudinem peragere. Huic autem fallaci suasioni nequaquam fides accommodanda est. Proinde Christi miles egregius caueat ne confundatur, sed cum se peccasse cognouerit, humiliter ī spiritu ante pedes Domini se prosternat, confiteatur delictum suum Domino, blandisque verbis offensum mulceat dilectum, & statim gratiæ intelliget adesse præsentiam, per quam resumptis animæ viribus, & concepta fiducia de cætero, Domino quieto animo vacare valebit. Non tamen facilè hæc admittenda sunt, sed prudēti ratione discutiēda, quia maligni spiritus persæpe sub compunctionis specie ardorem desiderij, deuotionis gratiam de orantis corde dissipant & extinguunt. Solet tamen interdum diuina bonitas ab orantis affectu se subducere, cumque totum aridum, totumque reddere indeuotum. Tunc quicquid meditanti offertur, desipit, quicquid cogitare disponit, indiscussum præ ariditate spiritus derelinquit. Nihil sapit, nihil delectat, nil reperitur quod pascat affectum, quin potius vbique tenebræ densissimæ palpantur, vbique sterilitas sentitur, quasi prius nihil dulce gustatum sit. Fiunt quoque intus fragores, tonitrua, coruscationes, & immissiones per angelos malos, vt euertant à sua stabilitate animum, faciantque illum ab oratione cessare. Eo autem tempore, quo hæc aguntur, orationis actus prætermittendus non est, sed perseueranter custodiendus. Si enim, qui ista patitur, petierit dulciter, accipiet; si quæsierit prudenter, inueniet; si pulsauerit fideliter, aperietur ei lumen superni fulgoris, videbitque solem, qui prius erat in nubilo, fulgentem in meridie. Qui legit, intelligat. Retunditur etiam quandoque ex Dei dispensatione orantis animus innumerabilium varietate cogitationum, quæ præ sui multitudine & importunitate ipsum inutilem reddunt, ac ipse more carinæ fluctuantis in medio pelagi huc illucque agitatus per tentationum scopulos collisus atteritur, atque amisso delectabilis quietis tranquillo portu incessanter ad Dominum clamare cogitur, & dicere, Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi. Tunc iactādæ sunt anchoræ bonæ spei in mare diuinæ miserationis. Tunc toties ad cœlum vociferandum est huic; & ardenti cordis desiderio, quoties impingitur orantis animus ab impetu perniciosarum cogitationum. Prius autem Dominus, non permittit diu laborare clamantem ad se, sed imperat ventis & mari, & fit repentè tranquillitas magna. Post hæc verò diuina laus, & gratiarum actio Domino decantatur pro obtenta pace, & inimicorum fuga. Iusto nanque iudicio, Dominus tepidos spiritu, & ad orandū pigros tentari permittit, quatenus necessitate compulsi orare cogantur. Magnus quippe dominus omnia in sapientia disponens hominum salutē mirabiliter operatur. Nunc humiliat, nūc exaltat, nunc mortificat, nunc viuificat, cuncta autem semper irreprehensibili disponens iudicio æquitatis ad illum, quem ipse ordinat, singula deducit finem. Nemo est, qui illi resistere valeat; nullus, qui debeat, tanto vnumquenque dirigit consilio charitatis. Propterea ipsius maximè sunt iudicia veneranda, quæ quamuis incomprehēsibilia sint, tamē semper vera & iusta sunt. Caueat igitur diligenter, ne in ipsa impingat, quisquis inoffenso mentis pede ad Deum per orationis studiū accedere festinat. Ob hoc quippe vigilanter, iugiterque orationi vacādum est, & in sensu cordis semper Domino assistendum quatenus ex frequenti consideratione veritatis, fumus humanæ sapientiæ, & caligo carnalis intelligentiæ, ab interioribus animæ aspectibus irradiante gratia amoueri possit. Alioquin mens quasi quadam consuetudine ad orationis actum deducta, aut tanquam cæca ingeret se superno fulgori, & inde reuerberata prosternetur, aut per lubrica & inania insensibiliter raptabitur & deuiabit, quod sine magno spirituali dispendio fieri nequit. Qui enim huiusmodi illusiones in oratione patitur, nullum de sua oratione percipiet fructum. Hoc exprimere voluit Propheta, dicens, Populus meus seductus est non habens cor, videlicet ad intelligendum & diligendum. Hi vt resipiscant, & ad se redeant, optabat Moses, cùm dicebat, Vtinam saperent quàm grauia fuere, quæ commiserunt, delicta, quanta amiserunt spiritualia lucra, qualia meruerunt supplicia. Vtinam intelligerent fugaces seculi blanditias, & importabilia onera, Dei super se internā aspirationem, multiplicem Deum diligentibus pacem præstitam, & Saluatoris erga homines inestabilem charitatem. Vtinam nouissima prouiderent, ineuitabilem scilicet mortis necessitatem, horæ mortis incertitudinem, pœnarum inferni importabile supplicium, & cœlestis gloriæ triumphale præmium. Horū nanque cōsideratio vigilātē efficit orātis animū. Eorū quoque, quæ dicēda sunt, ignari nequaquā esse debēt Deo per orationis exercitium vacare cupientes. Nam iners uorum Christi mens, quæ minus caute antè orationis tēpus se composuit, plerunque solet tædio adhuc ipsa orationis incumbente hora, atque ab oratio-

Psal. 77. Mat. 24. Psal. 68. Mat. 8. Mar. 4. Luc. 8. Deut. 32. Deut. 32.

oratione vehementer subterfugere, tanquam ignara quid in ea agere, quidve cogitare debeat, vtpote minus in spiritualibus exercitata, & disciplina orationis minus imbuta, atque delicijs, quæ in oratione percipiuntur, insueta. Ad hanc itaque coercendam ignauiam, ad hanc pusillanimitatem mentis compescendam, optimum, saluberrimumque medicamentum est meditationis quendam generalem modum in corde suo statuere & firmare, quatenus ornatis animus semper præparatam habeat materiam vtilia cogitandi. Gesta igitur Saluatoris, videlicet ortus, vitæ progressus, passio, & resurrectionis, necnon & ascensionis exultatio, si diligenter meditantur, maximum spiritualis dulcedinis animo cogitantis ingerunt nutrimentum. Nulli autem famulãtium Christo fas est has postponere meditationes redemptoris, vt ex ipsarum consideratione intelligant humano generi charitatem exhibitam, pati concupiscant, compati discant, redamare studeant, & Deo gratias agere nunquam desinant. In his vtique meditationibus assiduè, ardenterque incumbendum est, & singula diligenter pertractanda sunt, nisi fortè ex superueniente nouo gratiæ lumine, aut ex abundantiori charitatis affectu cor ad alia meditanda rapere-tur. Nam huiusmodi infusionibus nunquam resistendum est. Quicquid enim tunc cogitatur, vel cogitandum præponitur boni, intermittendum est, & ad tempus se ponendum, ac sic tota spiritus alacritate cęlesti immissioni subdendum est cor, atque prout gratia communicauerit, obedire non renuat. Repugnare autẽ & vocanti Deo nolle humiliter acquiescere nil aliud est, quàm fluenta gratiæ desiccare, & ad sui præiudicium aditum internarum deuotionum obstruere, ac Dei iram contra se fortiter aduocare. Propterea Propheta dicebat, Terribilis est ei, qui aufert spiritum. Et Paulus, Spiritum nolite extinguere. Alibi quoque dicitur, Quum spiritus potestatem habens irruerit super te, da ei locum. Hoc quippe beato tẽpore consueuit anima perfundi splẽdore nimio, aut solito ardentiori spiritus calore ignescere. Nec immeritò. Tunc etenim per seipsum Dominus animam visitare dignatur. Tunc rex gloriæ cultu deposito regio, & tremendæ maiestatis reiecto sceptro velut placidus sponsus animæ thalamum ingreditur, potissimum si ipsam humilitatis virtute decoratam agnouerit. Hunc autem sponsi aduentum in Canticorũ cãticis sponsa insinuare voluit, quum dicebat, En ipse stat post parietem nostrũ respiciens per fenestras, prospiciens per cãcellos. Et deinde, En dilectus meus loquitur mihi. Aperi mihi soror mea, columba mea, & cætera. Non enim absque maxima animi impudentia, & spiritus præsumptione resisti potest amabili, & æterno sponso tam dulciter, tam humiliter, tam sagaciter venienti. Hic nanque sponsi aduentus, qui in oratione fit, facilè cognoscitur, si diligenter obseruetur. Quum orantis mens humili repentè repletur exultatione, quum admirationis illustratione clarescit, quum cordiali & melliflua dilectione liquescit, tũc sine ambiguitate Dominus est. Non sunt eo tempore verba componenda, sed sicut suggerit spiritus, agendum est. Spiritus autem tunc postulat gemitibus pro nobis inenarrabilibus. Tam diu in hoc amoris tripudio immorandum est, quàm diu perseuerat affectus, quo deficiente, aut tepescente ad interposita meditationis studia redeundum est, ne post percepta charismata spiritus perefluat animus, atque ex pollutione noxiarum cogitationum fœdetur tẽplum Domini, quod paulò antè per Dei præsentiam mundatum & sanctificatum fuerat. Obseruandi proinde sunt prudentissimè, atque vigilanti corde examinandi omnes interioris hominis motus orationis tempore, quo spiritu, quave intentione dirigantur. Nam immundi spiritus omni, qua valent, calliditate fędare, ac perturbare orantis animum nituntur, vt in diuersa illum rapiant, aut in præcipitio tentationum collidant. Intermiscere vtique falsa veris, & inspirationib. tentationes moliuntur. O quoties spirituali gaudio mentis leuitatem, & securitatem inordinatam, quæ à sui custodia remissum reddunt animum, ingerunt, quatenus foras reiecta grauitate faciant gaudere. O quàm sæpe incautam mentẽ tempore deuotionis impellunt, vt postposita reuerentia plus quàm congruat, Domino faciant adhærere, atq; humilitatis oblita secum loquatur, quod non licet creaturæ & seruo. Nã quod aliquando ex visitante gratia, & præ abundantia charitatis deuota anima experta est, hoc idẽ interdum præsumit etiam non visitata à Deo, aut vocata. Istud nempe periculosum audaciæ genus est, & omnino a conspectu Domini amouendum. Si ego (inquit Dominus) vbi honor meus? Propterea qui ad spirituale orationis conuiuium à Domino inuitantur, in nouissimo per humilitatem cordis debent recumbere loco, vt ab inuitante eis dicatur, vt ascendant superius. Caueant tamen hoc deceptionis offendiculum, ne scilicet nimio humilitatis zelo in tristitiæ, seu diffidentiæ, aut hebetudinis mentis decidant foueam, quæ orantis animum dissipare consueuit, quoniam inaniter laborarent. Quia verò indicibile est, & prorsus impossibile explicare quibus modis, quibusve fraudibus furtum mentis in oratione proueniat, solicitè in hoc vigilandum est. Causas autem norunt, quamuis non ad plenum, qui custodiam super cor suum constituerunt, atque ex superna reuelatione astutias Satanæ non ignorant. Hi etenim congruè mentis latebras, immundorum spirituum argumenta, vitiorumque affectus propalare valeant. Proinde

Marginalia: Psal. 75. 1. Tess. 5. Eccl. 10. Cant. 5. Ibidem. Rom. 8. Malac. 1.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50.

inde vt ad hanc spiritus perspicuitatem, & orationis perfectionem pertingere possint, quicunque vacare Deo cupiunt, studeant quum orationi insistunt, mentali exercitationi incumbere,& à vocali oratione cessare. Nam iuxta incarnatæ veritatis sententiam, adoratores veri, Deum in spiritu & veritate adorãt. Quum Deus sit spiritus, tales quærit, qui in spiritu illum adorent. Non tamen semper vocalis oratio ab adoratoribus veris repudianda est orationis tempore, aut condemnanda. Frigescente nanque spiritu,& ab exterioribus ad interiora redeunte, opportunum adminiculum ad deuotionem excitandam est vocalis oratio. Accenso verò deuotionis igne, ori silentium imponendum est,& à vocali oratione cessandum, ne pro exiguo maximum præpediatur bonum. Seducitur enim quisque, quum superuenientis gratiæ perfunditur dulcedine, si oranti linguæ non interdicit loquelam, excepto dumtaxat illo tempore, quo diuinorum officiorum persoluit debitum, ad quod tenetur. Tunc etenim (si valet) oret spiritu, oret & mente. Omnibus nempe modis nitendum est, atque subsidia adinuenienda sunt siue per vocalem orationem, seu per prostrationes, aut manuum extensiones, vel quomodo libet, vt mens absque impedimento eleuatur in Deum, quum orationi insistit. Nam orationis finis hic est, vt anima Deo vniatur per pium charitatis affectum præuio lumine diuinæ agnitionis. Quicũque autem aliter se exercet, vel aliud orando quærit, in tenebris ambulans nescit, quò vadit. Vt autem facilius mens assequi possit, quod orando habere desiderat, diligenter considerandum, atque illud tempus prudenter eligendum est, in quo animus magis se sobrium senserit, & ab onere corporis ac alimentorum eius minus aggrauari cognouerit, ne à curis terrenarum actionum, atque ab earum phantasmatibus repercussa mens inepta efficiatur ad id capessendum, quo quærit, & adipisci desiderat. Nõ autem mediocriter aduersatur corporis inordinatio, & exteriorum tumultus ad pacem mentis, & animi obtinendam tranquillitatem, quæ oranti omnino necessaria sunt. Illud etiam solerter obseruet, quisquis in pacifico orationis portu à fluctibus huius naufragosi seculi abstractam nauem mentis religare desiderat, ne statutum orandi tempus vllo modo prætereat, ne pro opere manuum, aut quouis alio exercitio illud postponat, tenaciter & irrefragabiliter custodiat. Consueuerunt quippe maligni spiritus orationis horas obseruare,& fortiter tentare, vt eam impediant. Solummodo autem propter corporis necessitatem, & obedientiæ virtutem, atque proximi manifestam charitatem, indictũ orandi tempus intermittendum est. Cæteris verò omnibus veniente statuto tempore orationi vacandum est. Habeat itaque Dei seruus præfixum orandi tempus, quod iuxta virtutem propriam, & gratiam sibi collatam in hoc tam sancto ocio dispensare valeat sine mentis ignauia. Illud autem temporis spatium, quod sibi quisq; elegerit, nec propter cordis duritiem multum diminuendum, nec propter mentis deuotionẽ inordinatè prætergrediendum est. Vtrobique latent insidiæ. Nam in diminutione negligentia sæpe triumphat, in prolongatione autem indiscretio dominatur. Sic vero æqua discretionis libra vtrunque prouide disponendum est, & orationi tẽpus accõmodandum, vt eadẽ fiat absque fastidio,& in ea perseuerare nõ pigeat. Hoc nempe tũc veraciter fit, quũ animus orãdi famẽ patitur,& ipsa oratione pascitur & nutritur. Nã quum plus debito oratio insuetè protenditur, ipsius gustus facile amittitur. Vnde per quendã sapientem scriptum est, Mel inuenisti, comede quod sufficit, ne in fastidium versus euomere incipias. In cunctis igitur prudentia adhibenda, & præcipuè in orationis actu, in qua innumera laqueorum genera tenduntur ab aduersarijs, qui nisi præuideantur & euitentur, omnem orationis disperdunt fructum. Non autem nisi quibus donatum est, spirituum discretio, & diuinæ dulcedinis gustus, atque ipsius mentalis orationis opus, intelligere valent verbum hoc. Peracta igitur orationis hora ante discessum fidelis & Christi deuotus seruus virtute, qua valet, totus redeat ad se, secumque habitans affectuosè Deo gratias agat de sibi collatis gratijs. Videat verò ne vacuus ab oratione recedat, etiam si ad sui probationem valde insipidus stetit, sed animi cõstantia super Domini dispensione præmunitus, aut affectione pia compunctus, aut cogitatione aliqua sancta deuotus, sinum sui cordis replere non desinat, quatenus omne tempus in conditoris laudibus occupet, iuxta quod scriptum est, Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. Quisquis itaque Deo placere affectat, quicunq; huius seculi laboriosam peregrinationem peragrare desiderat, si spretis transitoriæ vitæ lenocinijs æterni conuiuij spirituales ac supercœlestes delicias apprehendere ac degustare concupiscit, studio orationis se tradat, ad illam alacriter & paratus accedat, in ea ardenter, & in sẽsu cordis coram Domino assistat, necnon & in ipsa quotidie perseueret. Et quippe beatissima virtutum nutrix, vitiorum interemptrix, culpæ venia, peccatorum abolitio, interuentrix mundi, salus hominum, charitatis mater, castitatis robur, iustitiæ regula, prudentiæ speculum, sanctitatis decus, scientię lumen, sapientiæ cellarium, domestica Dei, fiducia animæ, medicamentum pusillanimitatis, gaudium cordis, fida huius peregrinationis comes, mœstorum consolatio, impugna-

Ioan. 4. | 1. Cor. 14. | Ioan. 12. | Psal. 75.

pugnatorum impenetrabile scutum, secretorũ Dei cognitrix, humilitatis norma, fidei clauis, honestatis prævia, obedientiæ plenitudo, securitatis fons, angelorum imitatrix, iustorum exultatio, temperantiæ magistra, pacis pelagus, dæmonum fugatrix, quiescentium refugium, consciẽtiæ ornamentum, additamentum gratiæ, amoris incentiuum, porta cæli, petitionum nuncia, auxiliatrix strenua, mediatrix præcipua, & cælestium sacramentorum reseratrix optima. In ea nil sordidum, nil curuum, nil reperitur coinquinatum, & quum tota sit pulchra, & omnium donorum fœcunda, semper hilarem, semper iucundũ sui exhibet dilectorem. Clamat hoc sacrosancta virtutum regina, & gratiarum nutrix, dicens, Venite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Fructus etenim meus super mel dulcis, & hæreditas mea sempiterna est. Ego vtiq; mater pulchræ dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctæ spei. In me nempè omnis spes vitæ, in me omnis plenitudo gratiæ. Propterea qui me inuenerit, inueniet vitam & hauriet salutem à Domino.

Quòd Dominus Iesus in stadio militantis ecclesia duo potissimum saluberrima instituit sacramenta, confessionis, scilicet & eucharistia tanquam præsidia spiritualia pugnantibus necessaria, per quæ tribuitur vulneribus peccatorum salus, & robur pro reparatione virium deperditarum. Et qualis debet esse confessio. Atque de effectibus eucharistia, & præparatione ad ipsam. Necnon de multiplici consolatione, qua potiuntur qui ad illam dignè accedunt. Cap. XIX.

CONsueuerunt laborantes in agris & in vineis post sudores operis, meridiani æstus ardorem declinare, vmbras petere, atque virentia prata eligere, quatenus in ipsorum planitie & amænitate residẽtes, fesso corpori iucundius cibaria subministrent. Habent etiam nautæ hoc proprium, vt post sedatas tempestates, post sulcata per tempus prolixũ æquora quærant portum, solicitè perlustrent littora, in quibus descendant, nauem religent, vela resarciant, atque quicquid vetustate corruptum, aut procellis dissipatum est, restaurẽt, quatenus iterum flante prospero vento marinis se fluctibus tradant. Campi ductores quoque & exercituum principes cum aduersus hostes visibiles dimicare disponunt, tentoria & quædam specialia deputant loca, in quibus pro resumendis viribus, pro supplendis necessitatibus, seu medendi causa accedere valeãt bellatores. Sic quippe dux noster, sic spiritualium militũ inuictissimus rex Christus, certantibus in hoc spirituali & inuisibili stadio militantis ecclesiæ, spiritualia quædam ordinauit munita præsidia, ad quæ pugnantes confugiant, vt in illis resumptis vt viribus, vel soris vulneribus iterum in campũ redeant acrius bellaturi. Hæc nempe tutissima & inexpugnabilia loca a Domino Iesu eius parata milibus ad refocillanda corda, & ad detergẽda animæ vulnera, spiritualia sunt sacramenta. Per hæc nanq; datur lapsis requies, debilibus robur, formidolosis audacia, & semel prostratis fiducia dimicandi. Quis etenim valeret aduersus immundos spiritus pergere, in acie perseuerare, & de talibus aduersarijs obtinere victoriam, nisi diuinis interdum esset recreatus alimentis, & exhortationibus animatus? Quis in tam diuturno certamine contra tam acerrimos luctatores persistere vnquam posset, nisi super cœlesti adiutorio, & verbi Dei pabulo pasceretur? Nullus sibi arroget causam victoriæ; nemo de proprijs viribus præsumat, agat Deo gratias in cunctis operibus bonis, atque Domino exercituum, suum de inimicis ascribat triumphum. Ipse nanq; est, qui electos suos eripit de manibus persequentium, ipse est, qui oues suas in montes excelsos, & in pascua pinguia deducit, eisq; misericorditer protegit ab incursibus bestiarum; ipse est, qui milites elegit suos, eos faciens contra aereas potestates resistere, & perseuerãter pugnare. Ipse nẽpe est, qui ad se de spirituali prælio redeuntes fouet, & nutrit sacramentalibus alimentis. O quã salubria sunt cibaria hæc? ò quàm munita sunt diuina præsidia? Siquis enim veneno diaboli perfusus est, si quis peccati morbo percussus incunctanter ad refugium confessionis accedat, & ibi suarum recipiet medelam plagarum. Si quis verò media tabescit, vel fatigatus in prælio reparare vires concupiscit, sacrosancta corporis Christi fideliter sumat mysteria, & statim conualescet, in melius pristina restaurata virtute. Est nanq; sacramentum hoc tanquam cellarium quoddam omnium aromatum in se continens preciositatem & virtutem. In ipsum qui ingrediũtur, refocillantur ab omni fatigatione, nec deficiunt, donec præsentis vitæ terminus finiatur. Est etiam mysterium hoc quasi ignens arbor virentibus referta folijs, sub qua quicunque fugiunt laborantes & peregrinantes, protegũtur in ipsius vmbraculo ab diei æstu, à turbine quoq;, & pluuia. Confessionis verò sacramẽtum velut signus pacatissimus est, in quo hominum conscientiæ religantur, ne à procellis absorbeantur delictorum. Deiecta eriguntur, amissa reparantur, & quicquid immunditiæ inundantibus tentationum tempestatibus, aut operante malitia in nauim conscientiæ perfusum est, reijcitur, & purgatur. Hæc denique sacramenta in remedium infirmitatis humanæ diuina contulit miseratio omnino saluti necessaria. Nemo enim quantũcũq; sanctus, quantũuis innocens, & perfectus, secernitur. Nullus prorsus est, qui hoc cœlesti nõ indigeat auxilio. Omnes quidem peccauerunt, & egent gloria Dei.

Esaia. 4.

Rom. 3.

Sed

Sed neque qui non peccet reperitur. Quis enim (sicut scriptura loquitur) castum gloriabitur se habere cor? aut mundum esse à peccato? Quicunque igitur deliquisse se meminit, siquis reatum suum agnoscit, ad confessionis remedia quanto citius potest, recurrat. Nam delicti confessio veniam impetrat, gratiam promeretur, humilitatem nutrit, cælum aperit, iram Dei coercet, pacem reddit, & offensam maiestatem citò propiciat, dummodo debito modo fiat. Debet 10 nanque confessio simplex esse, & nullo duplicitatis errore fuscata. Non autem vt hominibus satisfiat, non vt laus capiatur humana, non ex solo mortis vel gehennæ metu confitendum est, sed solum vt placetur Deus, & vt omnipotés remittat errata. Vnde sanctus Propheta dicit, Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meã domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sunt autem complures, qui duplici corde incedentes ideo confitentur delicta, ideo peccatores se dicunt, vt iusti existimētur, & humiles prędicentur. Horum quippe confessio inanis est, & diuino reprobāda iudicio. Excelsus etenim quũ sit Dominus, tamen humilia respicit. Proinde humilem diligit confessionem, quæ animo & lingua non discrepat, quæ pudore perfusa est, quæ ex compunctione emittitur, quæ lacrymabili voce profertur. Qui enim verè humilis est, qui verè pęnitentiæ lamenta suscepit in se, humiliter, purè, & fideliter confitetur; suorum non dubitās ex hoc se percepturum esse veniam delictorum. Ideo cælesti illustratus gratia, Sacerdoti tãquam Christo assistit, humi prostratus, vultu demissus, animo pauidus, dolore confossus, & compunctione perfusus. Præmeditetur autē prius quam ad confessionem accedat, quæ dicturus est, vt cõpungatur, vt nihil horum, quæ deliquit, iuxta possibilitatē omittat, vt non aliter, quàm prout sunt, peccata manifestet. Sic nanque, quæ vt plurimũ confessio absque diligenti consideratione facta caret contritione, & multa prætermittit accusanda delicta. Non consuetudine, sed in sensu cordis, in spiritu mæroris, in feruore charitatis confitetur. Nam peccata ab eo, qui veniam habere desiderat, distinctè & nude propalanda sunt, nõ sub excusationis velamine tegenda, non generaliter, sed particulariter, prout perpetrata sunt confitenda. Prudenter tamen, ne proximi accusentur, ne scelerum consortes agnoscantur. Propria autem, & non aliena sunt manifestanda delicta. Non coactè, non ex seruili timore, sed libenti animo, & sua sponte verè pænitens confitetur. Caueat nanque quod à multis reprehensibiliter agitur. Sunt nempe multi, qui propterea ad confessionem accedunt, quia confitendi instat tempus, vel quia ecclesiastica statuta compellunt, aut quia patrũ decreta sic ordinant. O quã libentius hi tales sine confessione præterirent, ò quam iucundius, quia ipsorum cor non est rectum cum Domino, sua peccata cælarent? Sed ne calumnientur in publico, ne in congregatione detegantur, ne redarguantur à prælato, id faciunt. Sciant verò huiusmodi, quoniam ipsorum talis confessio Deo parum grata, & sibiipsis modicum est proficua. Sicut autem volũtarium fuit delictum, ita spontanea debet esse confessio. Nã tepidi, indeuoti, & ingrati cordis, est indicium, nolle confiteri. Qui verò veraciter se agnoscit, & Deum ardenter diligit, frequenter confitetur. In minimis vtique se arguit, in omnibus se deliquisse accusat, atque plus cæteris peccatorem se profitetur. Quod enim sibi displicet de se, alteri aperire non veretur, non dimidiat confessionē, sed integraliter suipsius condemnator existit, quum ei licet. Sacerdoti iugiter confitetur, quũ autem Sacerdotis copia deest, soli Deo quotidie confitetur. Hoc quum agere vult, se reuocat ad 20 se, & in spiritu mæroris, & zelo compunctionis statuit se ante Dei tribunal, & humiliter de omnibus quæ cogitatione, omissione, verbo, vel opere commisit, accusat se, atque vt sibi ignoscatur, exorat. Nec diu perseuerat in prece, quin sētiat veniam se percepisse à Domino, dummodo purè ac fideliter confiteatur. Hæc nanque regula, hic confitendi modus à cunctis, qui Deo militant, & ad perfectionem attingere desiderant, seruandus est. Eo etenim mens Deo fit propin- 30 quior, quo mundior custoditur, atque tãto quisque dignior efficitur ad sumendum dominici corporis sacramentum, quanto à sordibus peccatorum fuerit purgatior. Duo nanque sacramenta hæc in vnum conueniunt, amboque simul à Christi fidelibus frequentari oportet. Neque confessi absque eucharistiæ sacramento, neque sine confessionis sacramento eucharistiæ perceptio proficit ad salutem. Sicut enim qui quotidie delinquit, ita quotidie (saltem Domino) confitea- 40 tur, & qui quotidie peccãdo deficiunt, quotidie spiritualiter communicando restaurentur, sacramentaliter autem interdum. Non enim ab omnibus vniformiter communicandum est, sed à quibusdam sæpius, à quibusdam rarius, prout vniuscuiusque affectus trahitur, & virtus meretur, potissimum tamen ab iis, qui Deo dicati sunt, sumi debet sacramentum hoc. Ex ipso quippe dignè sumentes maximum consequuntur spiri- 50 tualem profectum. Nam viuificantur interius, corpori Christi incorporantur, spiritualiter reficiuntur, deuotione augmentatur, dulcedine nutriuntur, charitatis scilicet ad Deum, & dilectionis ad proximum, & suauitatis in seipsos. Fit quoque ex ipsa sumptione in illis fomitis mitigatio, gratiæ collatio, virtutum roboratio, peccatorum remissio, contra diabolum armatio, spei eleuatio amoris excitatio, fidei commendatio, angelica conuiuatio, regni cælestis largitio, intellectus illumi-

Psal. 31.

Psal. 137.

illuminatio, & omnium bonorum participatio. Quis autem huius excellentissimi sacramenti dignitatem sufficienter fari potest? Humanam & angelicam transcendit gloriam. Quicquid in illo est, diuinum est. Sub ipsius nanque accidentibus totus Christus est, Deus verus, & homo verus, integer permanens in diuisione sacramenti, totus sub vnaquaque particula. A singulis sumitur totus, à quibusdam dignè, à quibusdam indignè. Non laceratur manibus, non atteritur dentibus, sed semper in seipso incoinquinatus, & impassibilis perseuerat. Quoniam verò iudicium sibi manducat, quisquis ad illum peccatorum sordibus pollutus præsumit accedere, ideo iuxta Apostoli consilium probet se homo, & sic de pane hoc edat. Videat verò quilibet, ne consuetudine, aut cordis elatione ad perceptionem ducatur tanti mysterij, sed deuotione, sed præuia meditatione. Nam alia sacerdotum, alia cæterorum debet esse consideratio, & mentis dispositio. Excellentior quippe gradus perfectiorem exigit præparationem. A cunctis tamen requiritur puritas castitatis, affectus deuotionis, memoria Dominicæ passionis, amaritudo contritionis, & promptitudo atque desiderium bonæ operationis. Iuxta mensuram charitatis effectus percipitur huius sacramenti quandoque sensibiliter, quandoque insensibiliter. Vir nanque bonus nunquam caret profectu spirituali. Nam etsi deuotio plurimũ huic congruat sacramento, tamen prius vita commẽdabilis habenda est, deinde deuotio. Nam vita sine deuotione multum confert, absq; vita deuotio nihil. Hoc autem definiendum est, quod nec laudabilis vita sine deuotione esse valet, neque vera deuotio sine recta vita subsistit. Vtrãque verò Christi milites habere semper studeãt. Nam ita cautè viuant, vt deuotionis gratiam mereantur adipisci, & sic in deuotionibus occupẽt se, vt in nullo (si possibile sit) virtutem prætermittant. Deuotionis nanque sanctæ testimonium est commendabilis vita, & laudabilis conuersationis adiutorium est interna & spiritualis deuotio, quæ potissimum percipitur in hoc sacramẽto. Nemo autem seruorum Dei ab hoc prorsus se subtrahat sacramento, quamuis actualis desit deuotio, nec quisquam eo priuetur. Diuersimodè etenim operatur Dei sapiẽtia in sibi famulantibus effectus gratiarum suarum, nulliq; fas est iudiciorum Dei arcana rimari. Incomprehensibilia nãque sunt, & intellectui inaccessibilia humano. Propterea non debet à sancto Domini conuiuio repelli indeuotus iustè viuens, virtuosè conuersans, humiliter se agnoscens, purè cõfitens, & reuerenter accedens. Talis quippe insensibiliter ac spiritualiter hoc sacramento nutritur, & viuit. Nam manna absconditum est in se continens omnium spiritualium abundãtiam deliciarum. Maxima nempe deuotionis materia in ipso est. Et quis non excitetur ad mentis deuotionem, quum diligenter consideret tam ineffabilem diuinæ dignationis charitatem sic inclinari ad se, vt nequaquam horreat hominis vilissimam substantiam, deformatam naturam, & damnabilem culpam? Aut quis non compungatur, quum Dominum gloriæ recogitat venturum ad se corporaliter? vel quis non corde prostrato totis medullis veneretur tantæ præsentiã maiestatis? Cuius vel ferreum pectus, aut adamãtina mens non liquescat præ deuotione, cũ Deũ sibi, & se Deo senserit corporaliter vnitũ? Non capit cor, lingua deficit, humanusq; sopitur sensus ad inuestigandum tanti arcana mysterij. O quantæ ibi delitiæ, quantus odor, qualia verba, quàm vehemens amor, quàm casti amplexus gustantur? quis propalare valeat? Nil tunc ibi nisi dulcisona interioris hominis cantica, clamores desideriorum, gratiarum actiones, laudum præconia, affectionum gemitus resonant in laude dilecti. Pia etenim mens tanti sponsi lætificata presentia venerando hoc mediante sacramento repletur gaudio, exultatione perfunditur, humilitate deiicitur, lumine irradiatus, pace satiatur, roboratur fide, deuotione saginatur, atque indissolubili amoris vinculo redemptori interius copulatur. Ex quo feruẽtior in dilectione, fortior in labore, promptior in opere, in tentatione prudentior, solicitior in virtute, in administratione alacrior, necnon & in ipsius frequentatione efficitur ardentior. Talia nempe sunt munera tua, ò Domine Iesu, taliaque amoris encænia, quæ amicis tuis deuotis, & dilectis per hoc sacrosanctum mysterium conferre dignaris, vt omnem transeuntis vitæ superent delectationem. Per illud nanque venerabile mysteriũ tradis teipsum fidelibus tuis, quatenus discant ex ipsius suauitate amare te, tenere te, cognoscere te, laudare te. Aperi igitur, ò melliflue amor, aperi, inquam, ò diuina bonitas, interiores fidelium oculos, vt fortnarẽ fidei irradiati lumine mereantur videre te. Dilata etiam Domine affectum ad suscipiendum te, vt eruditi a te quærant te per te, & requiescãt in te omnium desiderabilium æterno fonte. Tu enim, ò Domine Iesu, es mœrentium cõsolator, peregrinantium comes, errãtium via, protector simplicium, fortitudo rectorum, peccatorũ spes merces iustorum, salus mũdi, triumphator inferni, dux ad patriam, beatorum gloria, sanctorum laus, angelorum Dominus, ciuitatis Hierusalem inextinguibile lumẽ, principium, sine principio, candor lucis æternæ, speculũ sine macula, splendor diuinæ maiestatis, imago paternæ bonitatis, sapientiæ thesaurus, æternitatis abyssus, charitatis incendium, verbum continens omnia, latitudo amplectens omnia, vita viuificans, pietas sustentans, & omnium bonorum totum continens.

Quali-

Qualiter ante refectionem seruorum Christi præmunienda mens sit. Et in ipso discubitu quales esse oporteat, qui Deo placere desiderant. Et quòd magna post cibum adhibenda est sui custodia, ne superfluat mens. Cap. XX.

VSus docet, quòd quãto quis vberiores vult colligere fructus, tanto diligentiori & solicitiori cura terram excolit vomere, sentesque de ea eradicare conatur, ne nascentes aristas præfocare possint. Nam si inculta permaneat, vepribus, vrticisque repletur, & hominum vsibus omnino inutilis efficitur. Neque verò minori diligentia humani corporis terrena substantia disciplinæ spiritualis vomere colenda est, si ex se gratos Deo valeat producere fructus. Certum quippe est si ad momentum inexercitata permaneat, quod repentè concupiscentiarum aculeos, desideriorumq́; carnaliũ stimulos innumeros generat ex se, & nutrit in se. Labe etenim peccati polluta, & fomite delictorum primorum parentum vulnerata nihil sãctum, nihil laude dignum educere valet. Quicquid autem de immundo conceptum est semine, immundas necesse est vt procreet fœditates quæ mox vt natæ apparere cœperint, resecandæ sunt gladio spiritus, & zelo disciplinæ, ne cœlestis gratiæ germina sua opprimant, & sterilem agrum cordis efficiant, de quo fructus debuerat exuberare iustitiæ. Plura nanque sunt carnis desideria spiritui inimica, quibus nisi resistatur, corpori animæque mortem inferunt. Inter hæc autẽ sæuit acerrimè gulæ appetitus, & ciborum immoderata ingluuies, secum trahens vitiorum exercitum numerosum, quæ mentis habitaculum sua malignitate euertunt. Propterea bellatores Dei & Christi fideles serui, qui tam pro honore Dei, quàm etiam pro ipsorum salute propria cũ carne, & carnis desiderijs pugnam aggressi sunt, aduersus hanc dimicare non desinant, atque tẽperantiæ loris ipsam religatam tenentes, eandẽ spiritui omnino seruire coarctent. Laboriosus planè hic conflictus est & diuturnus, sed laude dignissimus. Ideo virtute indiget non modica, quisquis de eo triumphare desiderat. Quia verò cęlorum regnum vim patitur, & illud violenti diripiunt, ideo formidolosus, aut pusillanimis, atque debilis in stadiũ spiritualis pugnæ, & in collegia Deo dicata ingredi non præsumant, nisi viriliter pugnare velint, ne fortè ipsorum timor, & negligentia cæteris fortiter certantibus inferat impedimentum, vel scãdalum. Exemplis nãque & vita plurimum roborantur, aut debilitantur intuentium corda. Vnde duplici scelere rei sunt, qui opus Dei faciunt negligenter, quia & proximis obijciunt cadendi offendiculum, & sibi ipsis maximum acquirunt supplicium. Itaque quum Christi seruis indicta sit bene viuendi necessitas, ac virtutes operandi, ne maledictionis incurrant sententiam, id potius agere studeant zelo charitatis, quàm impulsu necessitatis, quoniam leuius perficitur & verius. Contra vitia virtutum desiderio pugnare conentur. Aduersus superbiam, humilitate, aduersus iram, patientia, aduersus inuidiam charitate, aduersus propriam voluntatem, obedientiæ virtute decertent. Contra luxuriam chastitate, cõtra auaritiam, liberalitate, contra acidiam animi magnanimitate, & contra gulam, temperantiæ & sobrietatis rigore resistant. Ad hanc igitur gulæ edomandam ingluuiem refectionis horã anticipare abhorreãt Christo militantes, atque cibum capere segregatim deuitẽt, nisi compellat necessitas. Simul omnes habitent, simul reficiantur. Vnus sit cunctorum discumbendi locus, vna hora, vnus cibus, vnaque voluntas, quatenus vnitatem cœlestis patriæ terrena congregatio imitetur. Ducantur autem ad refectionem magis pro sustentatione naturę, quàm pro explenda voluptate. Euntes verò ad hoc carnale conuiuium vocari se ad æternũ arbitrentur, & in illud tota suspendantur mẽte. Considerent nanque conuiuantium numerositatem, residentium vnitatem, delitiarum affluentiam, ciborum vniformitatem, cœnaculi immensitatem, & bonorum omnium opulentissimam satietatem. In his etenim euecta mens, & spiritualibus dapibus saginata vix corpori necessaria indulgere valebit. Longè quippe à carnalibus spiritualia distant alimenta, & auidiori sumuntur desiderio. Ex repletione carnalium enim hebetatur mens: sensus obtunditur, animus dissipatur, venter distenditur, calor naturalis accenditur, & corporis organum humoribus prępeditur. Ex spirituali verò refectione irradiatur intellectus, exhilaratur cor, iucundatur animus, & cęlesti charitate inebriatur affectus. Carnales quoque epulæ fastidium, spirituales autem acuunt desiderium. Illæ onus corpori, istæ delectabile ingerunt gaudium menti. Post illas corporalis omnino secutura mors est, post istas etiam vita æterna donanda est. Ideo illæ ad solam sustentationem capiendæ sunt sobriè, istæ semper inhiãti corde, & dilatato affectu cõcupiscendæ, & percipiendæ sunt. In corporalibus alimentis non quod palatum mulceat, vel excitet appetitum, appetendum est. Hæc nanque secundum carnis desideria, & proprias viuentes voluntates quærunt. Comedendum est simpliciter, quod apponitur cum gratiarum actione, summo autem studio caueant Christi serui, ne murmurent fastidiẽtes, quæ illis præparata fuerint. Hoc etenim in congregationibus & refectionibus iustorum detestabile vitium est, quibus omne quod offertur, diuino prouisum est munere. O si tales Dei dona, & sua opera diligenter examinarent, etiam aqua frigida se arbitrarentur indigni. Si ex qua radice ipsorum procedat murmur, sagaciter intueren-

Mat. 11.

tuerentur, prorsus verecundarentur. Deberent hi ingratitudine, & gulæ vitio vulnerati reuoluere intra se quanti sint, quibus desunt ea, quæ illis copiosè supersunt. O quàm multi sunt, qui ex diuina permissione de suis expulsi sunt domib. expoliati possessionibus, deprædati diuitijs, & omni facultate nudati præ egestate coguntur ostiatim eleemosynas quærere, per alienas ædes quotidie huc illucque discurrere, & cibum prece, & cũ rubore sumere? quibus, cùm in propriis essent habitationibus, temporalium inerat abundantia facultatum, & numerositas seruulorum, quorũque cellaria panibus referta erant, atque promptuaria eructabant ex hoc in illud? O quanti, qui vitam innocenter ducunt, & simpliciter conuersantur, solo panis alimento indigere noscuntur? O quàm multæ mulierculæ in viduitate degentes, pupillos suos oleribus, & aqua vix alere possunt? quæ magna apud Deum pollent sanctitate, cęlum crebris pulsant singultibus: & intus erga proximos induunt viscera pietatis. Quanti infirmi in platearum iacentes porticibus carent vilissimo tegumẽto: & arido pane. Sunt quoque fęminæ in puerperio decubantes, quæ tam pro seipsis, quàm pro vagientibus infantulis extrema afficiuntur inedia. Qua igitur fronte, quave ratione Christi serui, qui crucem post dominum baiulare videntur: qui carnalibus desideriis resistere creduntur: qui perfectionis viam aggressi sunt: murmurare audent, si omnia, quæ illis apponuntur, gustu non sapiunt. Ignominiosa quippe res est hæc. Nunquid dominus Iesus hæc docuit verbo aut opere? Nunquid sanctorum gesta, & illorum monita suadent talia? Ipsi certe tanquã milites strenui, & zelatores Dei ieiuniis corpora macerabant, & carnem prolixa inedia subiugabant, ita vt quasi vita deficerent præ lassitudine. Leguminibus nanque, oleribus, pane, & aqua parcè vtebantur. Et iis contenti, quibus natura sustentabatur, spiritualibus potius, quàm corporalibus nutriebãtur alimoniis. Sed (heu) temporibus nostris refrigescente charitate, & deficiente calore spiritus, non est qui saltem delectabilibus priuari velit. Nam preciosa exquiruntur vina, exquisita appetuntur fercula, saporesque varij desiderantur, vt prouocent appetitum. Quibus deficientibus adest obtrectatio, coquorum inscitia redarguitur, & persæpè aduersus monasterii dispensatorem fit proclamatior, veluti ad personam, quæ charitate proximi caret. Non cõsiderant huiusmodi, quòd pro amore gulæ frater na scinditur charitas. Non prece, non precio, neque pro humano fauore illis ministratur, sed solo Christi amore. Sed nec ipsimet laborant pro suo victu corporaliter, vel mentaliter, quin potius paratas suo tempore sedent ad mensas aliorum sudoribus ordinatas, & (proh dolor) neque sic contentantur. Serui nanque ventris quum sint, saturari se non arbitrantur, si quid ad votum gulæ defuerit. Quàm nequam seruus est gulę deditus, ò quàm crudeli se strauit tyranno. Inuerecundus est & impudicus, infirmitatem simulat, charitatẽ ostentat, prudentiam habet, futura præuidet ille ctus delectatione præsentium. Redeant igitur ad se, quicunque gulæ tentationibus agitantur: diuina non cessent beneficia meditari: egenorũ inopiam oculo mentis conspiciant: fratrum sibi ministrantium laborem, & humilem charitatem recogitent: ingratitudinem propriam, detractionem, & ventris immoderantiam condemnare nequaquam prætermittant, & sic forsitan ipsorum curabitur morbus. Si verò extremam horã, mortis horrores, sepulcri claustra, inferníque tormenta iugiter considerabunt, suam poterunt resecare ingluuiem. Serui autem Christi non fastidiunt apposita, non concupiscunt quibus carent, sed de iis, quæ habent, qualiacunque sint, naturæ debitum, quæ paucis contentatur, persoluunt, & tanquam de manu altissimi deuota mẽte suscipiunt. Priusquam carnale capiant alimẽtum, Deo gratias, & laudes immensas voce ac spiritu pro iis, quæ apposita sunt, reddunt, prout diuina clementia ministrauerit: post quas cibum sumunt parcè, voracitate religata. Non circunspiciunt quid aliis appositum sit, non qualiter, vel quãtum cæteri comedant: sed honeste sedẽt ante se posita intuentur: mente nihilominus ad altiora suspensa. Indignum prorsus est, & à via spiritus alienum, vt mens, quę nullo corporali eget alimento, corpore se reficiente ieiuna permaneat. Propter quod semper refectionis tempore aliquid de diuinis scripturis legendum est: quatenus interior homo habeat vnde nutriatur. Diuina nanque eloquia, & lectio scripturarum sic animæ, sicut panis corpori tribuit nutrimentum, iuxta domini sententiam dicentis: Non in solo pane viuit homo: sed ex omni verbo, quod procedit de ore Dei. Ea propter sancti patres cęlesti afflati spiritu, & sapientiæ lumine radiantes sanxerunt, vt in congregationibus & refectionibus Christo militantium, quum mensis discumbitur, martyrum certamina, aut sanctorum gesta, seu ipsorum dicta ab vno alta voce cantentur, vt ex iis, quæ pronunciantur exterius, eleuata mens ab infimis in sensus carnalium non transeat delectationum. Igitur lingua omnino sub silentij rigore persistente tota mens in consideratione eorum, quæ leguntur, delectabiliter occupetur, & de iis saginetur, nec aliò vagetur, nisi forte ex superuenienti gratia ad altiora traheretur. Deficiente autem eo, qui legat, circa ea, quæ paulò superius narrata sunt, exerceatur animus. Prorsus quippe lingua refectionis tempore religanda est à seruis Dei, quibus omnis congruit disciplina sanctitatis. Quis autem explicet verbo quanta inania, dissoluta, & detractoria in conui

Deut. 8. Luc. 4.

uiis

uis proferantur verba? quantum distrahatur animus? repleatur venter? & offendatur Deus? Si verò hęc in secularium comessationibus detestanda sunt, quāto magis in refectionibus seruorum Christi, quibus omnino interdicitur huius conuersatio seculi? Ipsius enim incumbit necessitas, vt non quęque placent, sed quæ ædificent, agere debeant. Sic (inquit dominus) luceat lux vestra coram hominibus, vt videāt opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cęlis est. Nō enim sufficit sibiipsi satisfacere ei, qui ad pefectionis sublimitatem vocatus est. Debet quippe cautè viuere, ne quod infirmis mentibus det offendiculū. Nam in verbis, & in omni morum grauitate illos decet redimitos esse: præcipuè tamen refectionis tempore: in quo cadendi materia plurimum viget. Ideoque absque lectione, aut mentali exercitatione minimè fas est in refectione discumbere, ne in carnaliū voluptate epularum absorbeatur in homine prę sidens ratio, & compellatur sola carnalia cogitare. Sicut autem rationalis spiritus cum Deo coniunctus vnus cum illo efficitur spiritus, ita & carni confœderatus (vt sic dicam) vna efficitur caro. Propterea quemadmodum mulier, quæ viro alligata est, quæ mundi sunt, cogitat, quomodo placeat viro, sic & spiritus carni irrationabiliter copulatus tanto vehementius, quanto naturali amoris vinculo conglutinatus est strictius. Thori nanq; amor perquam frequenter concupiscētiarū impulsu polluitur, animi cōcitatione diuiditur, sed omnino morte interueniente extinguitur. Animæ verò & carnis affectio nullo euentu, nullaque lege, nec in præsenti, nec in futuro dirimitur, quin potius purius, ardentius, perfectiusque in animæ & corporis glorificatione perseuerat. Proinde quia rationalis spiritus inclinatione quadam naturali, & non parum, quæ corpori vtilia, & delectabilia sunt, cogitare cogitur, aliquo spirituali pabulo in ipso discubitu erigendus est, in quo quanto amplius fuerit occupatus & illectus, tanto minus carnalia cogitabit. Reprehēsibile nempe est, vt rationalis spiritus, qui est imago Dei, sapiētię sedes, & beatitudinis capax, sic à naturali sua degeneret dignitate, vt se transferat in actus iumentorum. Ad hoc igitur euitandum cōgruum valde est, vt ita animus sua spirituali exerceatur cōsideratione, sicut caro pascitur propria & carnali refectione: alioquin omnis rationis censura dissoluitur, & omne iudicium confunditur discretionis. Completa verò refectione corporis, studeant domino famulantes corde & lingua gratias altissimo exhibere, ne ingratitudinis vitio obnoxij indignos ac debitores se faciant sūpto conuiuio. Magni nanque periculi res est domini dona suscipere, & ipsi domino gratias nō persoluere. Consummato aūt officio gratiarum, actionū, qui minus soliciti sunt, colloquijs se immiscent inutilibus & iocosis absque fræno custodiæ. Consueuit quippe semper post ventris saturitatem, & repletionem stomachi lingua fieri effrænatior & corporis sensus minus compositi: atque facile ex hoc animus ad illicita perpetrā da dilabitur. Hos Propheta redarguit, dicens: Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit. Incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo salutari suo. Nō sic autem agunt, qui dilectio Dei feruent, qui erga suum cor vigilant custodia diligenti: qui ad virtutum perfectionem auido anhelant desiderio. Hi nempe post refectionem arctius se stringunt, scientes, quòd vbi procliuius tenditur ad ruinam, ibi solicitior virtutum cēsura seruanda est. Propterea eadem hora hominum frequenter declinant consortia, aut si cum proximis conuersantur, adhibent linguæ custodiam, vel in aliquo (si opus sit) corporali occupantur exercitio: quatenus transacta vtiliter hora æstuātis stomachi, in qua noxiorum mens est perceptibilis phantasmatum, de cætero sine corporis læsione animus ad quęcunque voluerit, valeat reliquum disponere tempus. Duobus nanq; contrarijs simul militari non potest, nec carnis & spiritus pariter teneri delectatio potest. Ideo expedit omnino, vt qui in via Dei proficere cupit, sensuum inordinationem & carnis illecebras, quæ ex se debita germinare non desinūt, refrenare contendat. Si vtrique quis voluerit famulari, casso desudabit labore. Carnis nanque voluptatibus dedito, spiritui seruire non licet. Sed & spiritus desideria qui curat perficere, prorsus carnis desideriis renunciare compellitur. Alteri quippe ipsorum, scilicet, carni, aut spiritui expedit principaliter vacare. Vnicuique eligendi quodcunq; placuerit datur optio. Talem verò quisque viā eligat, qualem eligere voluisset, si in mortis articulo constitutus esset. Consideret si libet, quòd mors venire non tardat. Singulis enim horarū spatijs semper fit propior. Nulli scit parcere, nulli promittit dilationem: omnes suspectos sua reddit incertitudine. Nec honor, nec diuitiæ, nec ipsa inuictus de ipsius manibus eruere pōt. O quam sæpe veluti irruentes inuadit latrones inopinata mors? nec vnius hebdomadis ad pœnitendum concedit tempus: quandoque nec diei spatium, quandoque nec horæ. Semper igitur præcauenda est, semper laudabilis vita eius ictibus obijcienda est, ne indispositos reperiat, quos exire de corpore, velint, nolint, sua compelit tyrannide. Quum enim mortis necessitas naturæ intolerabilis sit hoc solo lenitur remedio, si conscientia seruetur innoxia, & futurorum bonorum iugis habeatur memoria.

Mat. 5. — 1. Cor. 7. — Deu. 32.

Quòd serui Christi in actionibus temporalium, & exterioribus exercitijs non se totaliter occupare debent: sed partim actioni, partim deuotioni se tradant. Et qualiter in operibus exterioribus, & necessitatibus proximorum, ipsos habere oporteat, vt virtuose agāt. Cap. XXI.

QVisquis intra vrbis mœnia constitutus ad remotas disponit peragrare regiones, prius necesse est, vt proprias metiatur vires: nec nō & quæ illi pro quotidiano vsu sunt necessariæ, præparet alimonias ne viribus destitutus, aut sumptibus deficientibus cogatur præ inedia deficere, seu ad locum, vnde discessit, remeare. Similiter qui in congregationibus sanctis in tutissimo loco sunt positi, atque circa deuotiones & spiritualia studia suæ primordia conuersationis consecrarunt: priusquam terrenarum actionum iter arripiant, & seculi huius voluptuosi ad negocia pertractanda se transferant, proprias virtutes discutere non desinant, ac quātum in virtutibus, quantum in moribus profecerint, qualesque in tentationibus, qualesve in oblatis honoribus inueniātur, diligenter considerent: ne spiritibus deficiente vigore in his temporalium curis succumbere, aut mente & corpore destituti ad secularia coacti sint redire oblectamenta. Hoc per scripturas patrum nouimus, hoc per quotidianam experiētiam multis accidisse perspicuum est. Propterea quicunque Dei militiam aggressus est, quicunque propriam salutem diligit, atque gratiā sibi coelitus datam custodire desiderat, caueat ne repētè se transferat ad exteriora exercitia: atque ne in eo quod agit corporaliter totus extra se rapiatur: quatenus amissa ex hoc morum honestate, & mentis grauitate, ad se vt expedit, redire non curet. Sunt autem multi, qui spiritus leuitate permoti, & inordinato feruore sub prætextu charitatis seducti, adeò in exterioribus actionibus implicantur, vt de se nihil curare videantur. Diē quippe totum in his occupant, mētem dilaniant, corpus atterunt, & spiritualia studia negligunt, sola temporalia cogitantes. Istorum autem quale fuerit opus, exitus cōprobabit. In diuinis nanque legitur scripturis, quòd Moses, quum ex Aegypto egressus esset, & absque interuallo causas populi occupatus audiret: a Ietro suo cognato admonitus est, quòd stulto labore, & vltra vires proprias desudaret: cum minora maioribus anteponeret, & plus debito in exterioribus se dilataret. Et quis Mose sanctior? quisue feruentior? qui à Deo dux populi Israel electus est? qui super omnes homines, qui tunc morabantur in terra mitissimus? qui causas populi ardentissimo charitatis zelo iudicabat? vt audeat sine læsione persistere in eo, in quo sanctus Prophera perseuerare non valuit. Audito nanque gentilis viris consilio prudenter restrinxit negocia proximorū, vt in ijs, quæ Dei erant, suo quietius vacaret tēpore. Non. n. tantus Propheta saniori dedignatus est acquiescere cōsilio propter quod etiam plurimum profecisse dignoscitur. Huius admonitione exempli erudimur vtilibus sēper parere cōsilijs: atq; operibus exterioribus spiritualia deuotionum intermiscere exercitia: quatenus gustu eorum resumptis viribus, & roborata mēte, vtilius, iucundiusq; exteriora agamus. Videmus quippe iumēta post longos labores, post diei æstus duci ad præsepia, & cibarijs illis cōgruētibus refocillari: vt ex hoc reparata pristina fortitudine iterū laborare cogātur. Naues quoque post diutinam nauigationē ad portū ducuntur, super litus trahūtur, resarciūtur, renouātur, vt denuo petāt æquora. Humana etiā corpora post diei fatigationem cibātur: in stratis vt nocte quiescant, somnū capiant, virtutem recuperent, componuntur. Et solus rationalis spiritus temporalibus curis attritis, innumeris cogitationibus dilaceratus, onere carnis pressus, spirituali pabulo remanebit ieiunus? Egent ne ista exteriora ocio & restauratione, & non magis humanus spiritus? Nunquid iumētis & corporibus morituris tam sedulò ministratur, & animæ salus atque profectus negligetur? Nonne pluris est anima, quàm corpus? Nam etsi pro corporibus arbusta, pisces, volucres, cæteraque animantia, terra marique condita sunt, tamen ipsa corpora coelum, & quicquid in coelo fulget, aut in terris mouetur, principaliter pro animabus creata sunt: vt in ipsis tanquā in visibili speculo gloriam intelligant conditoris. Quicūque igitur suæ mentis compos est, & futura bona præsentiū mercede mercari cupit, modū habeat in iis, quæ foris sunt, ne horum impedimento interioribus priuetur bonis. Præponat spiritualia temporalibus lucris, & inuisibilia visibilibus. Meminerit etiam à domino veraciter dictum: Quid prodest homini, si lucretur vniuersum mundum, animæ verò suæ detrimētum patiatur? Parum quippe proderit in hora exitus & in die iudicij monasteria ampliasse, magna ædificia erexisse, redditus & prouentus cumulasse & spiritualis animæ neglexisse profectus. De operibus pietatis, de mūditia cordis, de perfectione virtutum, non de operibus manuum principalis fiet interrogatio. Non terrenas opes, non humana opera, sed hominū animas requirit omnipotens. Non. n. pro mundi rebus, sed pro animabus Christus passus est. Esto autem quòd hæc temporalia corporibus Deo seruentiū necessaria sint. Esto quòd qui soli Deo vacare student, corporalibus egeāt alimonijs: nunquid propter hæc diuina laus prætermittenda est? Nūquid ita corporalibus vacādū est, vt omnino cōtemnatur, quòd spiritus adhęreat Deo, à quo tēporalia pariter, & spiritualia possidētur. Sicut corporalia, sic sunt spiritualia lucra quærenda. Nam iuxta domini sententiam, ista oportet facere, & illa

non

Exo. 18. Mat. 6. Mat. 16. Mat. 23.

non omittere. Vtriusq; prudenter propria tempora coaptanda sunt. Neque enim ita spiritualia exercitia extollenda sunt, vt corporalia damnentur, aut exteriora opera sic laudanda, vt spiritualibus detrahatur. Scimus nanque quod in eadem domo, vbi dominus Iesus residebat, interfuisse sorores, Martham scilicet ministrantẽ domino, & Mariam dominum audientem. Ambas sanctas, ambas Deo gratas, ambas commẽdatas à domino, & dominũ in eodem suscepisse hospitio. Non enim ad Mariam neglecta Martha accessit: nec opus Marthæ sine ocio Mariæ requisiuit. Vtrunque voluit dominus, vtrunque laudauit, vtriusq; actus sibi placere perhibuit. Significauit tunc spiritus Iesu, & posteros monuit, vt intelligerent, quod opus Marthæ absq; ocio Mariæ ex nimia occupatione, & turbatione præcipitet, & rursus ocium Mariæ sine adiutorio Marthæ stare non valet. Nam ipse dominus Iesus verbo, & opere insinuauit fidelibus suis (dum adhuc esset in corpore passibili) hoc esse faciendum. Per diem nanque prædicationi vacabat: pernoctabat autem in oratione Dei. Hoc ipsum agant Christo militantes, illum sequantur: quia in erroris tenebras præcipitari nõ poterunt. Partem temporis Deo, partem exterioribus tribuant actionibus. In ipsis verò prudenti se circunspectione custodiant. Nam solet interdum in eisdem animus effrænari & lingua: ita vt omissa omni grauitate spiritu leuitatis totus feratur in præceps: neque quid agat, vel quomodo considerare velit. Facile tunc verba proferuntur nullo sapientiæ sale condita, quæ audientium corda impatientiæ iaculo feriunt, & totam dissipant dulcedinem charitatis. Vix etenim temperantiæ fræno religata lingua peccatum euadere valet: quanto minus autem absq; disciplinæ rigore permissa? Semper enim tanquam indomitum animal gubernaculo indiget: semper coercenda est sub imperio rationis, & potissimum in exterioribus actionibus: in quibus (vt plurimum) silentij claustra irrumpere conatur, quæ si licentiam habuerit, interioris hominis extinguit incendium. Ideo in sanctis cogitationibus occupanda mens est, quum corporale fit opus: vt pariter cordis & corporis gratum altissimo offeratur holocaustum. Quod si hoc fieri nequit, verbum pronuncietur ædificationis, vel vocalis saltem non deseratur oratio, vt Dominus dupliciter laudetur. Debent quippe, qui Deo placere cupiunt, nihil horum prætermittere, quæ valeant cor accendere, aut proximũ ædificare. Licet interdum, quamuis rarò, quum communia fiunt exercitia, quædam humana, & iocosa proferri verba pro propria, aut pro fratris subleuanda fragilitate, & deprimenda tristitia. Paucorum nempe est rigorem vbiq; seruare silentij. Vnde ne inordinati cogitationũ tumultus sentiantur in corde, verba quandoq; honesta audiantur in ore: non disceptationis, non elationis, non murmurationis, sed charitatis, & pacis, quæ possint ædificare audientes. Quum autem quippiam operis a superiore iniũgitur, cuncta cordis alacritate suscipiẽdum est, ac diligenti solicitudine perficiendum. Nihil huic fas est anteponere: non orationem, non lectionẽ, non corporis quietem. Cuncta negocia, & proprias voluntates præsidentis præcedat imperiũ. Nulla prorsus ratione frangatur, nullisq; persuasionibus omittatur, nisi fortè diuinis contradicat præceptis. Tunc enim si præceptoris imperia conditoris aduersentur mandatis, repudienda omnino sunt: quia Deo potius quàm hominibus obtemperandum est, in manifestis tantum: in dubijs verò superioris iudicio magis quàm proprio credendum est. Illi nanque tanquam Christo obedire oportet, & quæ ab illius ore sunt prolata, dominum Iesum dixisse fatendũ est, iuxta illud Apostoli dicentis: An experimẽtum quæritis eius, qui in me loquitur, Christus? Propter quod animarũ rectores in omnibus prouidi sint, nihil agant reprehensibile, nihil proferant indiscussum, ne ponant simplicibus cadendi offendiculum. Nam qui præsunt, diligenter videant, quid imperẽt: subditi autem animaduertant, qualiter contradicant. In omni obedientia non hominibus, sed Deo obtemperare existiment. In cunctis actionibus, præcipuè in ijs, quæ circa corporalia, vel spiritualia proximorum commoda sunt, omnis adhibenda est diligentia, & spiritus promptitudo. Tanquam Deo illis famulandum est in singulis Saluatoris persona cõfigurãda est. Ipse nãque dixit: Quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecisti. Maximum quippe gaudiũ, copiosã mercedẽ, & dulce laborũ leuamẽ percipiunt à domino, quicũq; proximo seruientes Christo ministrare se cogitant, sicut & faciunt. Cum hominibus nanque conuersatur ipse Christus in pauperibus ipse pascitur, potatur, induitur, sepelitur, exhortatur in proximis, supportatur in illis, persecutionem patitur in illis, prout Paulo seruos suos persequẽti ait: Quid me persequeris? Dignatus est autẽ ipse dominus se cum suis venire fidelibus mira ac indissolubili cõpagine charitatis. Vnde ipse Ecclesiæ suæ caput, & fidelium congregatio eius corpus effectum est. Propter quod quicquid impenditur corpori, siue boni, siue mali, capiti exhiberi dubium non est. In cęlos verò ascendens caput, ibidemque & vbique regnans, corpus suum in terra dereliquit: quatenus dilectio & dilectionis operatio, quæ glorificato iam capiti impendi non potest, in suo corpore demonstretur, experiaturque euidentissimè quantum ipse ab omnibus diligatur. Vt etiam seruorum suorum fideliũ charitas exerceatur, crescat & perficia-

2 Cor. 13.

Matt. 25.

ciatur, permittit ipse dominus quosdam electorum suorum egere temporalibus necessariis, pati penuriam, infirmitatibus flagellari, pressuris optimi, tẽtationibusque agitari. Valet nempe ipse dominus per seipsum, quum vult, omnibus subuenire, atque cunctis corporis & spiritus solatia irrogare: sed ne tepescat charitas, ne dilectio mutua amittatur, ne fraternitatis vnitas dirimatur, obiicit ante singulorum oculos calamitates miserorum, vt compassione permoti qui diligunt, & zelo dilectionis accensi, qui Deo placere cupiunt, misericordię operibus se exponentes misericordiam & ipsi consequãtur: sicut idem dominus polliceri dignatus est, quum diceret: Beati misericordes, quoniam ipsorũ miserebitur Deus. Ob capitis itaque reuerentiam debemus membris infirmantibus subuenire grataner. Si temporalia abũdant, impertiri studeamus cum illis: si spiritualia adsint, nec minus cõmunicare cum ipsis. Nihil sit proprium, sed omnia conditoris dona communia sint. Qui habet, non habenti tribuat, qui potest, ministret impotenti; & qui scit, erudiat ignorantẽ: vt adimpleatur lex Christi. Aequalis quippe natura cunctis hominibus donata est: eadem fides ab omnibus cõfitetur: eademque felicitas singulis repromittitur electis. Improbum etenim est, vt impietas, infidelitas, & inhumanitas secernat, & diuidat, quos natura, gratia, & gloria fecit aequales. Charitatem igitur, & charitatis vnitatem, quam habituri sumus in cęlo, inicięmus & teneamus in terris, quam facilè assequemur, si futuram communem gloriam assiduè cogitabimus, si Christi humanitatem in membris singulis intuebimur. Nam qui corporalem redemptoris substantiã in proximo deuotè perspexerit, corporales & spirituales proximorum infirmitates laeto animo, & dulci charitate aequanimiter tolerabit.

Mat.5.

Quòd in collegijs Deo dicatis moderatè, modesteque cum proximis conuersandum sit propter multa, quae in eisdem conuersationibus eueniunt pericula. Et qualis esse debeat habitantium in monasterio mutua & fraterna conuersatio. Cap. XII.

VOlentes domos, aut palatia construere primò student in imo supra petram, vel supra stabile solum fundamenta locare, & postmodum reliquas ędificiorum partes suis locis & temporibus ordinare: quatenus firmato fundamento caetera aedificanda seruentur. Quale etenim fuerit cuiusque rei fundamẽtum, talis erit eiusdem perseuerãtia & laus. Hoc in materialibus, hoc in secularibus, humanisque negociis cõtingit: nec minus in spiritualibus iudicandum est. Proinde quicunque in congregationibus militantium Christo cupiunt absque sui detrimẽto, & proximorum scãdalo fratrũ & domesticorum habere cõsortia, prius verae charitatis conentur in seipsis fundamenta iactare, atque demum poterunt seruatis congruis modis & temporibus, vtiliter conuersari. Nõ enim paruipendenda sunt haec. Maxima nãq; pericula & formidãda, innumerique casus latitãt in conuersationibus proximorum. Nam & sub redolente rosa pungentes teguntur spinae, quae imprudentium perforant manus aculeis suis. Proximorum quippe conuersatio, & socialis vita

10 delectabile bonum est, & multorum laborum singulare leuamen esse agnoscitur, si prudenter agatur. Hanc enim virtuose adipisci non valet, qui proximum, sicut mandauit dominus, diligere nescit. Sic praeceptum est: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Prius diligat se, deinde proximum sicut se, quicũque proximi vtile & Deo gratum vult habere consortium. Qui enim non se diligit, quomodo fratrem suum diligere poterit sicut se? Qui verò fratrem suum nõ diligit,

Deut.6.

20 prout, amare debet, neque ipsius conuersationẽ virtuosè obtinere valebit. Propterea seruus Dei in congregatione positus studeat, sicut charitatis lex iubet, diligere se, ne nequiter proximum diligat, quem debet diligere sicut se. O quam rari sunt, qui diligant se. O quam difficilè reperiuntur, qui ordinato amore velint diligere se. Nemo certè diligit se, qui Dei mãdata negligit, qui ipsius voluntatem adimplere non satagit. Quantumcunque carnem suam foueat homo:

30 quamuis contraria corpori deuitet, honores ambiat, & obtineat, innumeras congreget diuitias, possessiones acquirat, deaurata aedificet palatia, vestibus preciosis induatur: comitatus incedat multitudine seruulorum, nequaquam ex his diligere se censendus est, si nequiter viuit, si vitia sectatur, si cõcupiscentijs carnis habenas laxat, si in temporalium prosperitatibus spem figit suam, si delectationibus & voluntatibus Dei suas anteponit. Huiusmodi nempe tanto am-

40 plius se odit, quanto magis delinquit. Hoc sanctus Propheta testatur, quum dicit: Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Hoc in Euangelio dominus aperuit, vbi ait: Qui amat animã suam, perdet eam. Sicut autem non se diligere, sed odisse dicendus est, quisquis pro breuissimo delectationis spatio corporalem sibi irrogat mortẽ, ita neq; se amare iudicandus est, quicunq; pro momẽtaneis praesẽtis vitę voluptati-

Psal.10.
Ioan.12.

50 bus supplicia mercatur ęterna. Maximè prorsus demẽtiae argumẽtũ est cęli diuitias & gaudia paradisi pro tẽporali cõmutare cõmercio. Ille solus prudentia pollere, ille solus seipsum diligere ęstimãdus est, qui corporalibus sẽsibus denegat lenocinia: qui carnalibus voluptatibus lora restringit: qui contra vitia & delicta repugnat acriter: qui virtutes appetens de iis, quę Deo gratas sũt, nihil negligit, qui cęlestia diligẽs Deo adhęrere per amoris vinculum toto corde concupiscit.

scit. Qui talis est, supernæ gratiæ splendore illustratus, seipsum diligere nouit, & illi sicut se proximum diligere mandatur. Huic verò amare diligenti se, & sic proximorum sicut sua propria quærenti spiritualia lucra, nequaquam interdicenda est proximorum conuersatio: sed suadenda & iniungenda. Absque sui detrimento multorum profectibus hic autor esse potest. Liberè nanque in omni tempore cum omnibus conuersari, valebit. Qui verò minus proximum diligit, quàm se, qui adhuc paruulus est, & sensuum delectatur illecebris: qui nec dum perfectam adeptus est charitatem, caueat, & diligenter obseruet qualiter cum proximo conuersetur: ne sub imagine charitatis dono gratiæ priuetur. Nam & diabolus cõsueuit sub velamine sanctitatis multimodè insidias tendere imprudentibus, easque tegere, ne agnoscantur. Propterea cupiẽtes placere Deo, & ad perfectionis fastigium ascendere, prudenti examinatione cuncta, quæ agunt, considerare non cessent, ne in diaboli laqueos iniiciant pedes. Præcipuè tamen videant cum quibus conuersentur. Omnes quippe diligendi sunt, boni in Christo, mali propter Christũ. Cũ multis amicitia custodienda est, moderata autem conuersatio cum solis Deum timentibus, & virtuose viuentibus habenda est. Qui enim cum discolis conuersari voluerit, proculdubiò fiet illorum similis. Multorum nanque & specialiter obtrectãtium & impudicorum aspernanda sunt consortia, quia inficiunt sibi adhærentium animos. Secũ etenim gerunt lætale venenũ & simplicium animas valido perditionis mucrone cõfodiunt. Semper huiusmodi discurrunt, semper similium sibi consortia quæritant: in angulis, in latibulis, silentij tempore vt plurimum confabulari appetunt: & absentium vitam lacerare non desinunt: & tanquam ipsis non sufficiat propria perditio, alios secum damnare conantur. Nil autem perniciosius detractore in collegiis iustorum. Dissipat nanque charitatem, dissoluit vnitatem, humilitatem fugat, pacem turbat, rixas parit, nutrit discordias, lites mouet, odia generat, & omnem dirimit sanctitatem. Est quippe detractor mortifera sagitta emissa de pharetra Satanæ ad perdendas animas: à quo quicunque declinauerit, Deo & hominibus amabilis erit. Cõsiderent quoque prudenter qui detrimenta, quæ in familiari conuersatione eueniunt, fugere appetunt, qua intentione conuersantur. Nam si ex puro supernæ charitatis amore, aut pro propria vtilitate agatur, sancta quidem, & commendabilis est: sin autem, segreganda. O quot sub specie charitatis seducuntur, & seducunt? O quanti simulata pereunt dilectione? Heu quam multi in principio purè, & sine deceptione conuersantes ex nimia familiaritate paulatim infecti immane præcipitium dilapsi sunt: eo miserabilius, quo tędius? Sub veræ charitatis nãq; prætextu in tales subintrat amor sensualitatis, aliter. n. nequaquã decipi possent. Hic amor cùm in corde imprudẽtis exortus radices mittere, ac pullulare cęperit, corporalem quęrit dilecti præsentiam, cum eodem cohabitare, cum eodem loqui desiderat. Sicut autem ex ipsius gaudet aspectu, ita absẽtia cõtristatur. Solus vult cũ eo, quẽ sensualiter diligit loqui: solus cum eo conuersari, quia in illius mẽ-
10 te habitare iam cœpit. Liuore quippe inuidiæ accenditur: si quempiam ab eodem diligi, & cum eodem cõuersari perspexerit. Absentiam etiam ipsius magnam sibi delectationis iacturam existimat. Sicut enim amat singulariter, ita & amari vult: atque cæco seductus errore, ignorat se vesano amore percussum. Passione nanque victus ducitur inuitus: & tyrannicè superatus ad opera carnis, quadam (vt sic dicam) necessitate abstractus, & illectus: ac intentione quadam latenter
20 palliata & polita seductus, vt suum valeat assequi appetitum: patrum ordinationes frangit: monasterij institutiones non obseruat: silentia paruipendit: orationem postponit: cellulę secretam quietem negligit: & intus nihilominus stimulante & vrente conscientia velut amẽs post suã totus trahitur concupiscentiam. De verbis, de actibus mutuis, de cogitationibus obscęnis tacendũ est quæ sub colore charitatis omnia ex iordinata paulatim familiaritate generãtur. De talibus di-
30 cit Apostolus: Videte ne quum spiritu cęperitis, carne consumamini. Proinde interdicẽda est assidua & priuata conuersatio in collegiis seruorũ Christi: quæ quanquam in nullo alio reprehensibilis sit: sine proximorum tamen scandalo fieri nequit. Moderatè verò, modesteque, ac cõgruo tempore cum ijs, qui virtuose degunt, conuersandum est: vt ab eis bene viuendi forma capiatur, instruantur mores, excitetur spiritus, accendatur amor, propulsetur tepor, abigatur tristitia, &
40 humana complexio pariter recreetur. Socialis etenim naturæ quum sit homo, & socialiter viuere gratulatur: ita prudenter regenda est: vt & natura subsidium, & spiritus non patiatur detrimentum. Nam solẽt in cõuersationibus familiaribus, nimiumq; assiduis (nisi agantur cautè) intermisceri vaniloquia, scurrilitates, detractiones, & effrænati risus: per quæ mens distrahitur, compunctio dissoluitur, gratia subtrahitur, proximus malè ædificatur, oratio confunditur, cõfidentia amit-
50 titur, conscientia obtenebratur; atque preciosissimum tempus inutiliter consumitur. Ista norũt, qui iugiter exitus horam, diemque iudicij cogitant: & qui Deo ardenter adhærere cupiunt. Frigescẽtes autem in amore Christi, & omne opus bonum tepidi derident hæc. Derisor autem (sicut scriptura dicit) deridebitur. Tales namque sibiipsis parcentes, quia ignorant, quæ Dei sunt: carnem spiritui subigere non curant. Propterea

Galat. 5.

Eccl. 15.

quoniam interiora solatia, & spiritualia patrocinia non habent, carere exterioribus non patiuntur. Ideo amant sibi similium contubernia, iocis delectantur, spatiari desiderant, noua semper audire & videre appetunt: & aliorum negocia percunctari sedula curiositate non cessant. Nec aduertunt huiusmodi, quod tanto vehementius interius infirmantur in spiritu, quanto magis exterioribus pascuntur: & quodam hydropis morbo laborantes, quo auidius labilem huius vitæ delectationem hauriunt, eo acrius ipsam sitire cogũtur. Hanc etenim sitim illecebrarum carnalium facillimè valerent extinguere: si Dei consolationem humilibus præstitam suauiter degustarent. Quia verò in præsenti pro sua negligunt laborare salute, sentient in vltima hora sua pauperiẽ suam: quando irremediabiliter eorum extinguetur lampas oleo deficiente. Dolore tunc cruciabuntur, sed infructuoso, seroq; pęnitentiam agent. Clamabunt & ingeminabunt voces, nec illis aperietur: quia exosam habuerunt disciplinam: & quoniam Dei præcepta, dum viuerent, contempserunt, meritò exitio puniẽtur æterno. Ideo dum adhuc dies est, dum acceptabile tempus accommodatum est, præcauenda est mors, atque cuncta præcidenda, quæ tunc opem miseris ferre non valeant. Intermittenda est etiam proximorum conuersatio, vt Deo vacare liceat, libeatque. Interdum quoq; habenda, ne ex prolixitate exercitationis corpus plus iusto grauetur: & spiritus à suo rigore languescere compellatur. Vt adiuuetur spiritus, non vt deprimatur cum proximis conuersandum est. Eo tamen pacto, vt pro ędificatione fratris, aut sui fiat: vt tempore congruo, & honesto modo teneatur. Sit in ipsa mens pura, conscientia munda, intentio recta, lingua moderata, & exterioris hominis sensus temperantiæ fræno restrictus. Exhibeatur cum superioribus humilitas: cum paribus charitas, & cum inferioribus sobria, & pudica humanitas. Cum his verò, qui foris sunt, ne scandalizentur, prudens maturitas, quæ in facie sit læta, in moribus cauta, & in sermonibus circunspecta. Quando nanq; conuersatio talis est, Deo efficitur grata, angelis iucunda, hominibus amabilis, & pariter conuersantibus plurimum fructuosa.

Quòd ex multis rationibus euidenter appareat, quàm sit congruum mortificatis carnalibus concupiscentijs, corpus proprium prudenter, discreteque regere. Et quòd in plurimas decidant contrarietates, qui hoc agere negligunt. Atque de ipsius corporis beatitudine post resurrectionem. Cap. XXIII.

INter cætera creaturarum corpora, quæ ad sui gloriam diuina condidit bonitas, humanum corpus reliqua dignitate præcellere, rectè intelligentib. perspicuum est. Hoc nanque varijs ornauit membris, quæ in vno amoris confęderata vinculo, miram opificis efferunt omnipotentiam. Diuersa etenim quum sint, & forma, & effectu, in parem tamen omnia conueniũt intentionem. Pedes quippe pro sustentatione corporis: manus pro administratione: aures pro auditione disposuit: oculos autem tanquam nobiliores & necessariores, in publico ad decorem aliorum, & regimen collocauit. Oculorum nanque ministerium cæteris membris adminiculum præstat. Pes quippe claudicat: manus tardius operatur sine illo: & penè singula membra imperfecta permanent isto deficiente. Instar quoque materialis instrumenti æquè nobilitate præexcellsum rationalem Deus condidit spiritum, quem vt viuificaret corpus, infundit. Ornauit nẽpe illum virtutibus: veluti spiritualibus membris: patientia ad aduersa æquanimiter toleranda: pietate ad erogandum egenis necessaria: obedientia ad diuina implendum præcepta. Prudentia verò, & discretione ad discernendum, & diiudicandum præsentia, ad præuidendum futura, ad memoriæ commendandum præterita. Hæc nanque prudentiæ virtus, quæ vbique intueri solet, in rationali spiritu tanquam spirituales sũt oculi, sine quibus cætera virtutum spiritualia membra imperfecta censenda sunt. Neque enim patientia, aut pietas, vel obediẽtia, si discretione carent, virtutes perfectæ esse valent. Nam hæc prudentiæ virtus interiori & exteriori homini ad decorẽ & regimen necessariò data est. Hac qui priuatus fuerit secundum spiritum, per anfractus ducitur vitiorum: & multimodè labitur in foueas delictorum spiritualiter. Corporaliter verò per immania præcipitia in ægritudines diuersas, & tandem in mortem deuenit. Vt autem informentur mores, virtutes perficiãtur, animæ potentiæ erudiantur & crescant, spirituale hoc à Deo discretionis lumen donatum est. Vt verò homo à cæteris discernatur animantib. vt illis præsit, vt corporis membra debito fungãtur officio: præstitum est nihilominus lumẽ hoc. Nullum etenim opus quamuis delectabile, quãtus pulchrum, per instrumenta agitur corporalium sensuum, quod non perfectione careat, si ratio desit diudicans inter bonum & malum, verum & falsum. Principatur nanq; virtus prudentiæ, nedum in spirituali hominis natura, verũ etiam in corporali. Rationalis quippe spiritus quum discretionis est compos, & sensibus vtitur corporeis, per eosdem aut prouehitur ad fastigium angelorum, aut prosternitur, & deducitur ad opera iumentorum. Toties verò angelorum sibi dignitatem vendicat, quoties ex aspectu speciei creaturarum, ex numerositate, ex diuersitate, ex forma, ad inuisibilia rapitur contemplanda. Quandocunque autem ex auditu sonoræ & dulcisonæ vocis, ex harmonia symphoniæ, sambucæ, horumque similium musicorum amore

more spirituali accenditur, & in laudibus conditoris effertur, proculdubio angelis coæquatur. Sicque fit ex rationabili & ordinato vsu cæterorum corporalium sensuum. At verò si per visum, auditum, aliosque corporis sensus seductus animus in cōcupiscentias carnis, & amorē præsentis seculi deciderit, proculdubio propria amissa dignitate, insensatis brutis similis efficitur. Ideo non est paruipendenda huius corpusculi cura, per quod rationali spiritui siue vitæ, siue mortis ianua aperitur. Tanquam irrationali creaturæ accommodatus est corpori intellectualis spiritus: quatenus discretionis oculo ratione semper præuia abstrahatur à noxiis, & in vtilibus exerceatur. Vnde sicut caro prudentia caret, ita à delicto immunis est: nec ipsi irrogatur culpa flagitij, vel attribuitur palma virtutis: sed spiritui rationali inhabitanti & regenti. Quoniam verò iustitiæ regula mandat, vt per hęc puniatur homo, per quæ deliquit, nequaquam à pœna humanum corpus esse liberum, nec in pręsenti vita, nec in futura, potissimum in damnatis, fatendum est. Sicut enim quum in vno bene operandi conueniunt proposito & actu, caro & spiritus præmium merentur æternum; ita ambo pariter puniendi sunt, si delinquunt. Debent itaque vniuersi, & præcipuè domino famulantes summo cum studio discretionis censuram seruare in corporis regimine. Non illi superflua aut illicita concedenda sunt ex inordinato amore: neque necessaria deneganda ex immoderato feruore. Quamuis autem villissimum sit cadauer, corruptibile, & spiritui contrarium, non tamen eius cura postponenda est. Humanum quippe corpus custodiri debet, & quadam via regia nutriri, tanquam ad promouendum necessarium instrumentum, dummodo virtus non prætermittatur. Impium etenim valde est zelo indiscreto substantiam corporis velle necare, cui rationalis spiritus quadam vi innata naturæ copulatus est. Quotidiano nanque experimento erudimur naturam in nulla creaturarum specie, quamuis minima, ab esse suo velle deficere. Nam terra quodam naturali instinctu procreandi ac germinandi virtutem restringit in se hyemis tempore, ne acerbitate frigoris pereant nascentia, & desinant, quum cœperint pullulare. At veris tempore in suis (vt sic dicam) dilatata visceribus, omnes quos prius reclauserat, emittit humores, propter quod campi florēt, prata virescunt, arbusta pullulāt, & cūcta terræ germina, quæ paulò antè mortua videbantur, frigore inimico depulso, suo modo reuiuiscere & gaudere conspiciuntur. Reptilia quoque, & cuncta terræ animantia, volucresque cęli suos agnoscimus fuere fętus, donec ad perfectum deueniant robur. Tunc quippe quasi per se validos, & ad capiendum cibum necessarium idoneos, à se abijciunt & repellunt. Sic & infantes tandiu lacte sub nutricis vberibus coaluntur, donec habiles sint per seipsos sumere alimentum, nam fame periclitari cogerentur, si ante legitimam ætatem parentum mammis priuarentur. Si igitur natura irrationalis & humana proprios norunt alere filios, ne vita deficiant, qua ratione sola carnis substantia negligenda est & extinguenda? quæ omni carens discretione tanquam ægrota, insanabilis, & morti propinqua in suis iacet concupiscentiarum fętoribus prouoluta. Nullum sibipsi per seipsam valens caro adiutorium conferre, alieno prorsus, ne moriatur indiget auxilio. Vnde ab viuificante spiritu alenda est, nō solum propter sui impotentiam & imbecillitatē, sed etiam ob naturæ debitum. Tanta nempe naturę confœderatione caro & spiritus colligati sunt, vt nec caro sine spiritu subsistere queat, nec spiritus absque carne quicquam mereri valeat. Caro enim siue spiritu moritur & putrescit, spiritus autem absque carne ad plenum gaudere & beatus esse non potest. Ambo vero in vnam coeuntes personam, hominem perfectum efficiunt in natura, & æternæ felicitatis sine ruga vel macula capacem. Hac itaque ratione tanquam collegæ suo, & portioni ipsius, ne in via deficiat, ne & ipse de suo ante tempus coarctetur egredi tabernaculo, sedulum rationalis spiritus humano corpori studeat exhibere ministerium. Horrendum omnino est, & secundum naturam prolongandum tale diuortium. Pauet quippe humanus spiritus: quum hoc deserit seculum, & per ignotas alterius vitæ regiones cogitur introire, nullo præter opera ipsius illum comitante, præcipuè quum dæmones formidabiles aspectu occurrunt, & immanissima pœnarū genera ipsum pati oportet. Delicta nanque, quæ in hac peregrinatione per pœnitentiæ lamenta deleta non sunt, in alia vita ignis atrocitate purgantur. Proinde rationali spiritui quoadusque in hoc positus est exilio, quandiu hac mortalitatis tunica, & fragili carne vestitus est, misericorditer à Deo cōceditur posse pęnitere, atq; de proprijs reatib. satisfacere cōditori. Trāsacta verò hac vita, quantumcunq; spiritus cruciatibus atteratur, quamuis multum deliquisse pęniteat, nil illi computatur ad meritum. Præsens enim seculum, locus est veniæ, locus est promerendi, locus est, in quo operari licet, locus vbi tempus acceptabile, & salutis dies saluandis tribuuntur. (1. Cor. 6.) Nam tunc misericordiæ prærogatur tempus, quo euoluto iustitiæ tempus subsequitur. Vnde Propheta canit, Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. (Psal. 100.) Propterea donec miserendi adest tempus: non cessent Domino seruientes exhibere corpora sua hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem.

rit. Hic nempe vires corporis, animi constantiã, cordis desideria, spirituales immissiones, interioris, exteriorisque hominis gesta propria consideratione examinat. Vtilia enim sequens, & noxia quæque deuitans, sui corporis substantiam ad virtutis instrumentum sumere nouit. Carnis quippe desideria insequens, & naturam diligens, non de extinctione corporis, sed de mortificatione vitiorum gloriosum studet obtinere triumphum, Non quid sit caro, sed cuius sit factura considerat, nec tantum qualis in sepulchro esse debeat, sed etiam qualis post resurrectionem in cœli palatio regnatura sit, sedula meditatione recogitat, nam etsi contemptibilis appareat, licet ex peccati pœna calamitatib. plena sit, quamuis ex debito originalis culpæ temporali letho subiaceat, & exanimis effecta in puluerem redigenda sit, tamen quin propriam quandoque resumptura formam, & in cœlestẽ prouehenda sit gloriam, dubium non est. Decorem quippe immortalitatis induet omni deposita corruptibilitate. Nullum sui patietur detrimẽtum, nullàmve membrorum diminutionem. Nõ dolorẽ, nec de suscepta gloria post resurrectionem sentiet amissionis timorem. Semper hilaris, semper iucunda erit, quia erit de æternitate secura. Nimia quoque claritate fulgebit, ita vt Solis septies transcendat splendorem. Non autem lumine suo intuentiũ se reuerberabit aspectum, sed ineffabili quodammodo confortabit, clarificabitque. Erit tota eius substantia corporeis oculis visibilis, adeo vt viscerum, cæterorũque membrorum harmonia conditoris declaret magisterium admirandum. Tanta insuper agilitate erit prædita, vt in momento in omnibus obtemperet imperio spiritus præsidentis, absque retardatione, & sine vlla grauedine eò se diuertet, quò impetus spiritus diriget se. Denique quum in hac vita degit, & peregrinatur à Domino, animalis naturæ est, post verò resurrectionis gloriam tota spiritualis efficietur, ita vt omne solidum ei sit peruium. Non claustris teneri poterit inclusa, non vinculis religata, non restricta custodibus, sed liberam ingrediendi, & egrediendi vbique recipiet facultatem. Nunc quoque quum sit passibilis, & variis ægritudinibus, diuersisque casibus subiecta videatur, intãtum vt non prætereat temporis momentum, in quo propria non flagelletur necessitate, vel fragilitate. Tunc omni fatigatione semota incorruptibilitate vestietur. Tunc quodam ineffabili repleta gaudio cãtabit. Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? Gloria quippe & honore, & immortalitate, & æternitate circumamicta suo inhærebit autori, sine deformitate, sine læsione, & absque macula in mensurã ætatis plenitudinis Christi reformata, per omnes suos sẽsus multimodis exuberabit deliciis. Delectabitur oculus in amabili redemptoris aspectu, quũ videbit regem in decore suo gloria ornatum, ac diademate redimitum, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis cordis illius, quũ cœlum Solis, Lunæ, stellarumque splendore rutilans intuebitur. Harmonia cœlorum, melodica cantica ciuium supernorum non mediocriter mulcebunt auditum. Super muros nanque Hierusalem custodes constituti sunt, qui die noctuque nomen Domini laudare non cessant. Sed & per vicos & plateas illius à cunctis infatigabiliter alleluia cantatur. Fragrans quoque suauitas cœlestium odoramentorum mira liquefactione resperget odoratum. Hos prælibauerat (tenuiter tamen) qui dicebat. Odor tuus ò Domine excitauit in me concupiscentias æternas. Indicibilis etiam dulcedo omnium delectabiliũ, melliflua quadam & iucunda satietate oris saginabit palatum. Nec mirum, Nã exultationes Dei in gutture eorum erunt, & misericordias Domini in æternum cantabunt. Ipse demũ tactus sibi congruis abundabit deliciis, quas experti norunt. Fas etenim non est, vt in illa cœlorũ gloria quicquam vacet à Dei laude, quin potius iustum, vt cuncta corporis membra suum modo proprio efferant conditorem, quatenus sicut ab ipso sumpsere principium, ita & in illo deducãt suæ beatitudinis finem, vt sit Deus omnia in omnibus.

1. Cor. 15. — Ephes. 4. — 1. Cor. 15.

Quibus spiritualibus studiis exercere se debeant militantes Christo, vt ad perfectionis fastigium attingere queant. Et de statu perfectorum in via. Nec non de animarum felicitate in cœlesti patria cum Christo regnantium. Cap. XXIIII.

ARtifex omniũ increata & æterna Dei sapientia, quemadmodum cuncta potenter creauit ex nihilo, ita singula prudentissimo disponens consilio, certũ ordinauit ad finem. Quæque nanque res, quælibet creaturarum species, proprium ad quem conditæ sunt, appetunt finem. Nulla quippe vi humana, nullaque ratione ab insita & innata diuelli possunt lege conditoris. Semper quippe procliues sunt, semper mobiles, donec attingant, ad quod naturaliter præordinatę sunt. Lapides quidem, quoniam vt terræ soliditate sustententur, facti fuerunt, quantacunque virtute iaciantur sursum, sua ponderositate semper ad ima tẽdũt. Marinæ verò beluæ, & aquarum pisces, quãdiu in aquis sunt, mouentur, viuunt; mox autem vt ex fluctibus auferuntur, & aridam tangunt, palpitant, & mortem vicinã euidentibus signis esse denunciant. Sic omne, quod per spatiosum volitat aerem, quadam agitatur anxietate, quoadusque in caueis recludatur. Vt vero naturali potitum fuerit libertate, alas protendit, cantus promit, & inter densissima nemorum folia latitare

tare festinat. Quid multa? Cuncta, quæ omnipotens in hoc seculo condidit naturali instinctu, esse suum perpetuare conantur, & ob hoc illa sola concupiscere, illa quærere noscuntur, per quę viuere valeant. Habet quoque ipsa humana natura insitum in se, & propriũ appetitũ, ad quod infatigabiliter properat. Quilibet nãque homo naturaliter appetit viuere, sed diu, sed feliciter, sed beate. Hoc solo ex culpæ debito errore deluditur quisque, quia quid sit beata vita, ad quam possidendã laborat, ignorare conuincitur. Nulli quippe sit dubium, quin beatam vitam inhiãti desiderio omnes veraciter perquirerent, si in ea, qua conditi sunt, naturali puritate cõsisterent. Sed ex amissione naturalis decoris exigẽtibus delictis, beatæ vitæ ignorantia inoleuit. Hinc est, quòd de huiusmodi veritate tam varię opiniones in vniuerso mundo diffusæ sunt. Quidam nanque beatam vitam in corporis voluptatibus esse definierunt. Hos redarguit Apostolus dicens, Quorum Deus venter est, & gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt. Et alibi. Esca ventri, & venter escis, hunc & has destruet Deus. Aliqui in diuturna sui memoria & laudibus hominum. Quid laudatis defunctis conferre possunt laudantium voces? Tanquam folium, quod à vento rapitur, & velut nix, quæ solis ardoribus resoluitur, sic laudantium, & laudatorum exterminatur imago. Qualis esse debeat finis eorum, qui in fauoribus hominum esse beatam vitam iudicauerunt, indicauit Propheta dicens, Dominus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. Alii in prosperitatibus seculi, & aggregatione diuitiarum spem suam constituentes, hanc esse vitam beatam arbitrati sunt. Talium insipientiam redarguit & erudit Apostolus scribens Timotheo sic. Diuitibus huius seculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum, bene agere, diuites fieri, in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant vitam æternam. Nonnulli in inflante scientia, & naturalium cognitione beatam vitam esse cẽsuerunt. Huiusmodi (vt plurimum) se præ cæteris extollunt, sapientiam, quæ de terris est, quærunt, & vt scire sciantur, concupiscunt, non tamen considerant, quòd siderum cursus, virtutũ herbarum, omnium cælestium terrestriumque habere notitiam parum prodest, si ipsius, vel eius, qui supra se est, scientia desit. Iuxta Pauli sententiam, Scientia inflat, sed charitas ædificat. Hi omnes in suis euanuerunt cogitationibus, & beatam vitam in huius mundi voragine apprehendere cupientes, casso labore desudãtes, dies suos inaniter consumpserunt. Sola illa beata vita dicenda est, quæ caret morte, non subijcitur miserijs, non perturbatur aduersis casibus, non variatur, non alienis indiget adminiculis, sed per seipsam sibiipsi sufficit, sibi placet, sẽper lęta, semper secura, repleta pace, abundans exultatione, sua absque sui diminutione communicãs nulla tenebrarum caligine aut ignorantię cæcitate depressa, omnia sciens, cuncta potens, singula diiudicans, vbique præsens, vbique discurrens, mouens vniuersa, & immobilis manens, disponens omnia mirabili æquitate, perlustrans quæque proprio lumine, dans cunctis & à nullo recipiens, non subiecta lineamentis, non temporum mensurata spatiis, non perceptibilis corruptione, non visibilis corporeis oculis, nõ manibus palpabilis, aut vlli carnali sensui captabilis, sed solis mundis corde, & purgatis affectu cognoscibilis, nõ tamen ad plenum, sed ex parte, sed per fidem, sed in ænigmate, donec reuelãte se sicuti est; ab ijs quos prædestinauit in se, vocauit, iustificauit, glorificauit, per se in se videatur. Non igitur in hac peregrinatione quicquã ad plenum beatæ viuere concessum est, in futura verò vita, id donatur electis, in qua Deus facie reuelata conspicitur, in qua diuina maiestas in sua simplicissima & excellentissima cernitur puritate. Hæc nanque ex sui participatione, ex inhæsione, ex comprehensione beatum efficit contemplantem, prout Dei sapientia in carne velata testatur dicens, Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deũ, & quem misisti Iesum Christum. Nil autem est beata vita, nihil aliud æterna vita dici potest quàm Deus, qui est bonitas, sapientia, omnipotentia, virtus, æternitas, iustitia, & quicquid melius, rectiusq; fari vel cogitari potest. Per hunc quippe quisque tanto fit beatior, quanto fuerit illi propinquior, non loco, sed fide, non corpore, sed spiritu, sed imitatione, sed intentione, sed affectu, sed visione. In hoc verò seculo fidelis anima disponitur, & illi beatæ visioni coaptatur per virtutum exercitia, & sanctæ charitatis incrementa, vt eo aptior efficiatur, quo purgatior à vitiis, moribus ornatior, & Dei imagini extiterit similior. Hæc nanque præsens vita, quæ temporũ spatiis voluitur, variisque casibus variatur, illius beatæ vitæ atrium est. In hac electorum quilibet se componere debet diuersis odoramentorum mentis, virtutum margaritis, bonorum operum monilibus, & præfulgida nuptiali veste venustissimæ charitatis, quatenus quum corã vniuersali Domino, & cœlorum apparuerint rege, nihil in eis deforme conspici valeat, quod oculis diuinæ displiceat maiestatis. Quocunque enim operũ indumento, & meritorũ gratia in hac quisque fuerit insignitus vita, eisdem in illa beata decorabitur viuorum regione. Qui hic parce seminat, illic parce & metet, & qui in benedictionibus seminat,

Philip. 3. — 1. Cor. 6. — Psal. 52. — 1. Tim. 6. — 1. Cor. 8. — Ioan. 17. — 2. Cor. 9.

minat, de benedictionibus metet vitam æternã. In arbitrio quippe seminantium in terra, messis gloriæ cælorum constituta est. Proinde quicunque illius sempiternæ vitæ deliciis, diuitiis, honoribusq; abundare desiderat, donec in carne viuit, quandiu operari licet, virtutum semina spargere non desistat, vt meritorum manipulos in horreis cęlestibus valeat aggregare. Semper proficere studeat, qualiter in via Dei crescere posit, assidue meditetur. Et nunquam eradicari de se permittat perfectionis desiderium, quin potius quantumcunq; profecerit, quamuis plurimis virtutibus locupletatus extiterit, continue cum Apostolo dicat. Ego enim me nõ arbitror comprehendisse. Vnum autem, quæ quidem retro sunt, obliuiscens, ad anteriora meipsum extendens ad destinatum prosequor brauium supernæ vocationis in Christo Iesu. Atque ex his æstuantis amoris prouocatus stimulis semper maiora appetat dona, & meliora spiritus, charismata concupiscat. Indesinenter etiam, interioris hominis habitus cõponat, latebras detegat, tergat sordes, & velut amænissima paradisus, in quam sponso libeat declinare, areolis aromatum mentem plantare non cesset. Ascensiones quoque in corde suo, quoadusque in hac valle lacrymarum constitutus est, disponat, per quas tanquam per spirituales gradus ad perfectionis fastigium ascendere queat. Hoc si cupit assequi, totus reddat se sibi, secum commorari libeat. Nil sit foris, quod polluto quærat affectu, quum sciat intra se habitare, quem amat. In se agenda ordinet, loquenda discutiat, eligat diligenda, & quasi spiritualis rex in rationis solio præsideat animus diiudicans internos motus, compescendo noxios, & exequendo pios. Qui verò adhuc suiipsius ignarus exquisitor est, qui nondum secum habitare consueuit, paruulus quum sit, à perfectionis arce plurimum distat, & virtutes perfecte operari non potest. Est nanque hominis ratio, quum splendore illustratur sapientiæ, & diuino appropinquat lumini, quædam spiritualis regula, & magistra virtutum, per quam quid rectum, quidve obliquum versetur in corde, quid agendum, & quid omittendum sit, sufficienter intelligit. Ideo Christi legitimus seruus, & perfectionis amator nunquam cesset rationis iudicio virtutum actus examinare, ne incuria discretionis vitium sub virtutis velamine ad opus exeat. In huiusmodi quippe frequẽter ruit decipula, qui sua discernere negligit, vel ignorat. Currit & nescit quò pergit, nec percipit quà. Super arenam mentis domum ædificat, & arbitratur se super solidam petram fundamenta locasse, secundum corporis fatigationem animæ putat esse mercedem. Non autem considerat, quòd parum prodest non adhibita intentionis rectæ custodia, multa operari. Sicut enim auri exigua massa magnum superexcedit cumulũ vilis cuiuscunque metalli, ita pauca opera peracta cum incendio puræ charitatis in conspectu conditoris magis fulgent, atque gratiora fiunt, quàm multorum exercitia laborum prodeuntia ex radice negligentiæ, & de fonte intentionis incultæ. Spiritualis itaque homo omnia diiudicet in corde, nec quicquam immundum in conscientiæ domicilio morari permittat. Discat recto examine ipsam impollutam, liberamq; seruare, ne delicta grauioris culpæ quam sint æstimet, aut deploranda contemnat. Casso nempe dolore compungitur, & inutili pœna afficitur, quisquis omnes insurgentes animi motus cohibere volens, & non valens, stimulis vritur conscientiæ. Discretionis verò virtute carens qui talis est, nudato homini similis est, qui extẽsis brachiis flantes cupit carpere auras. Cõsultius huic est, ex quadam animi concepta libertate regionem relaxare virtutis, quàm conscientiæ nauiculam in errorum collidere scopulos. Melius quoque illi est cum vno oculo ad mentis tranquillitatem pertingere, quàm duos habentem demergi in desperationis abyssum. Cauendum nihilominus est ne ex hac libertate concepta mens ad illicita defluat, atque insensibilis effecta nullo conscientiæ aculeo mordeatur. Vtroque etenim modo conscientiæ serenitas maculatur, & perfectionis meta transcenditur. Propterea quicunque ad perfectionis culmen concupiscit attingere, præuio discretionis lumine per quandam viam regiam conetur incedere, vt ad libertatem perueniat conscientiæ, quatenus adepta interiori pace, & pacato cõscientiæ stimulo, ad altiora sine impedimento conscendere, atque intentionem cordis ardentius ad perfectiores virtutum actus dirigere queat. Est nanque intentio animi amantis quædam virtutum auriga, qui actus informat virtutum, potiora eligens, altioraque incessanter concupiscẽs. Vnde in peragendis negociis interioribus, vel exterioribus adest celeri discretionis iudicio, preciosum separans à vili. Nunquam dormitat, nunquam à proprio languescit studio. Perfectione siquidem illectus Christi miles, & virtutum ignitus amore, quo purior intentione efficitur, eo ardentior ad spiritualia exercitia inuenitur. Suorum quidem percipiens quasdam primitias spiritus laborum, exultatione perfunditur, accenditur desideriis, profectibus animatur, suaui pace repletur, & bonis operib. fœcundatur. Propter hæc verò ad orationem alacer, ad contumelias patiens, ad aduersa intrepidus, ad fratrum obsequia indefessus, ad silentiũ prõptus, ad solitariam quietem expeditus, & Deo suo per mẽtis eleuationem inuenitur deuotus. Ipsum sibi præsentem conspicit, suorumque actuum inspectorem cognoscit, intẽtionum, cogitatio-

Philip. 3.

Matt. 18.

gitationumque arbitrum esse certissime fatetur. Ideo autem nil in conscientia fedum, nihil in intentione admittit obliquum. Omnes quippe actus suos obtutibus obiicit conditoris, tanto libentius ac crebrius, quanto de intentionis fonte purius emanant. De habitibus nanque virtutum actus suos eliciens, medullatum Deo in ara cordis exhibet sacrificium. Et quantum humana pariter fragilitas in arca memoriæ intentionem animi statuens, in nullo alio præterquam in sui directione, vel cõditoris oblectatione occupari permittit. De hoc autem minime contẽtus amator Christi, magis magisque ad perfectiora sui interioris hominis potentias extendẽre affectat. Propterea cunctas sui cordis cogitationes sub disciplinæ iugo restringit, perniciosas abhorrens, inutiles deuitans, & quæ sine sensu sunt, omnino abiiciens, indesinenter mentis lubricitatem resecare conatur. Indignum etenim arbitratur, vt sapientiæ sedes alienis tradatur, & intellectus perspicacitas in alio, quàm in veritatis lumine exerceatur. Nam per ipsum sapientia intrat ad cor, ipsi loquitur arcana, reuelat mysteria, & abdita pãdit, ipsum illustrat splẽdore, & sapore veritatis impinguat. Nunc ad opera naturæ, nunc ad creaturam speciem contemplandam deducit. Aliquando vilitatem per propriam carnis originem, per incrementa, per actus, per finem cognoscendam obiicit. Quandoque verò spiritualis essentiæ nobilitatem, speciositatem formæ, immensitatẽ capacitatis, immortalitatemque naturę cogitare compellit. Interdum quoq; ad innumera beneficiorũ dona inuestiganda transmittit, in quibus præ immensitate, diuersitateq; deficit. Iugiter autem ad verbi incarnationem, natiuitatem, conuersationẽ, & passionem meditandam trahit, in qua sugit mel de petra, oleumq; de saxo durissimo. In his & huiusmodi cogitationibus, quæ circa mores sunt, erga naturæ opera, & creaturarum mirabilia, atque Christi veneranda mysteria eruditus intellectus sub sapiẽtiæ disciplina, & magisterio verbi, habilitatur paulatim ad sublimiora rimanda. Capaxque effectus spiritualium mysteriorũ contemplationis radio, sub cęlorũ excelsa prouehitur, eo clarius, dulcius, & sæpius, quo in se purgatus, & ab exteriorib. segregatus, in sapiẽtiæ splendore amplius delectatur. Mira etenim quandoque claritate circunfusus, ac suauitate refertus, cęlorum militiam, & beatorũ spirituũ gloriam cogitare meretur. Angelorum quippe ordines mentis oculo discurrit, singulorum officia meditatur, naturam veneratur, dignitatẽ miratur, & species, decoremq; illorum ad plenum indagari non valens ingenti iucunditatis stupore inebriatur. Sicque, modo, quo potest, supernorum ciuium beatitudinem considerare non cessat. Nõ tamen sine exultatione cordis, & dulcedine charitatis. Talibus saginatus spiritualib. delicijs, ad immensitatem Dei, & diuinæ maiestatis essentiam considerandam trahitur, quam non sicut est, neque prout ipse vult, sed iuxta sibi cęlitus donatam mensuram intelligit, & comprehendit. In hac quippe contemplatione ęternæ veritatis, videt non videns, capit non tenens, & repulsus admiratur. Nimio nanque fulgore diuinitatis obtusus intellectus, & humanus reuerberatus sensus, ad se redire compellitur, non tamen vacuus, sed clamoribus desideriorum, & suaui admiratione repletus. Post hũc etenim gustũ ex parte sanctificatus animus, ad id, quod semel perceperit, pro posse humiliter redire conatur. Totus de cętero in arcano sui pectoris se colligit, secum habitat, & solo dilecti contentus contubernio, hominum consortia quantum licet, deuitat. Hinc familiarior efficitur, ex assiduaq; sponsi allocutione amor crescit, affectus accẽditur, & feruere inchoat charitas, quę prius humiliter in corde residebat. O quàm sæpè in ipsius sponsi præsentia dilatatur cor, rapitur animus, & quodam amoris igne omnia interiora ardere videntur. Tunc vox silet, labia non mouẽtur, & nullus exterius clamor auditur, intus verò nunc gemitus desideriorum, nunc amoris suspiria, nunc verba incomposita sonat, hominũ quidem auribus ignota, sed maiestati diuinæ sapientiæ manifesta. Nec mirum, quum ipsa materia sit loquentis amoris artifex. Affectus quippe cordis in amati præsentia leges nõ seruat, timorem abijcit, tacere nescit, sed prout amoris vis impellit, deducitur. Crebro nanque si visitatur à sponso quendam amoris induit habitum, per quem tepescere non sinitur, nec in diuersa vagari, quin potius sæpissime ignitis desiderijs & precibus pijssimis, ad diuinæ pulsans ostium bonitatis introire meretur, in cuius aspectu astãs spõsa, miro amoris & amandi flagrat desiderio. Se etenim totaliter charitatis vinculis vinciens secũ dilecto, inhæret illi amore pio, amplexu casto, delectatione suaui, & humilitate iucũda. Amat quidem ardenter, ardentiusq; amare peroptat. Hoc orationibus flagitat, hoc toto desiderio cõcupiscit. Amari nanque se sentiens, amandi voto cruciatur anhelo, quia non potest actu perficere quod cupit affectu. Tunc erudita à verbo, & dilatata per gratiam, quodam diuinæ laudis perfunditur gustu, tanto delectabilius, quanto vehementius. Tunc laudes eructat cęlestes, tũc dulcisona pronunciat amoris carmina in honorem dilecti, præconijs illum extollit, laudib. honorat, gratiarumq; actionib. veneratur. Efferre ipsum quib. valet verbis, qua virtute, quoue desiderio, nec tamen plene satiatur, nimio amore allecta. Supra se quidem euecta, & in hoc mortali corpore constituta, atque carnis onere prægrauata, sponsum non valet laudare quantũ illũ intel-

intelligit laudabilem. Ex hoc ei grauis efficitur carcer corruptibilis naturę, & maximo diuinę laudis accensa desiderio, clamat totis medullis cordis in cęlum, & omni qua valet virtute, vt cœlestibus admisceatur choris, vt perfecte laudantibus societur, tantoque amore in Deum rapitur, vt beatorum omnium laudes ipsa persoluat, laudis desiderio. Tali verò indicibili & incomprehensibili (nec cognito nisi ab expertis) inebriata desiderio laudandi, vtiq; corpore deficeret, si diu perseueraret. Modificante autem sponso desiderii ardorem, paulatim dilectam totam relinquit sibi ne viribus deficiat, perficiatque quicquid peragendum ex charitate iniunctum est. Ex illo deinceps subarrata charitate, validum amoris vulnus latenter gestat in pectore, in testimoniū diuinæ miserationis, & indissolubilis charitatis. Ex huiusmodi nēpe vulnerata amoris sagitta, hilaris effecta, suspensa incedens mente, & seipsam quantum valet immaculatam custodiens, spiritualia & amatoria cantica in laudem non cessat promere dilecti. In cordis enim sui penetralibus illum tenet absconditum. Si quid agit ardenter operatur, psallit ex corde, orat ex corde, operatur ex corde; & quadam inuisibili sui custodia, sponsi semper præsentiam meditatur, quæ mentem non sinit effluere & affectum charitatis tepescere. Alternatis etenim successibus & spiritualib. clarificatis sensibus, iucundo cursu & delectatione non modica de virtute proficit in virtutem, de claritate trahitur ad claritatem, & de affectu accenditur in affectum. Superna siquidem illam præcedente & comitante gratia, nec laboribus frangitur, nec honoribus extollitur, nec aduersis retrograditur, sed ad perfectionis altitudinē quotidie festinat ascendere. Præterita nanque obliuiscens, & se ad anteriora protendens, ex acquisitis charismatibus nequaquam efficitur segnior, maiorum animata donorum desiderio. Quanto autem potiora à sponso percipit, tanto ardentiore accenditur perfectionis face, atque in carne degens cœlestem conuersationem imitari conatur. Corporis quoq; resolutionē à cunctis formidandam, tanquam singulare bonum toto desiderio concupiscit. Hæc sunt spiritualia studia, per quæ quisq; seruorum Christi metiri potest quantum profecerit. Hęc sunt nempe interioris hominis exercitia & perfectionis indicia, quæ in cœlestibus sedibus tanto Deo propinquiorem efficiunt animam, quantum in ipsis dum peregrinatur, prouectiorem iudex omnium fuisse cognouerit. Proinde omnes æterno regi militantes semper esuriem & sitim patiantur iustitiæ, quęrant semper proficere, ne in agone spiritualis militiæ cogantur deficere. Charitatem verò cunctarum matrem virtutum in prę cordiis suis gestare soliciti sint. Nam iuxta eiusdem charitatis mensuram, æternæ retributionis gloria condonatur. Non gradus, non nobilitas, non prudentia remuneratur in cœlis, sed charitas, laboribus, tentatione, patiētia, orationibus, vigiliis, ieiuniis, puritate, fraterna dilectione, rectitudine conscientiæ, & virtutibus comprobata. In his & huiusmodi Dei seruitus laudem meretur à Deo, perpetuamque victoriam, si tamen secum habuerit charitatem, quæ sit de corde puro, conscientia bona, & fide nō ficta. Hęc vtique dilectionis opera, perfectionisque desideriū omnes habere debent, & potissimū Deo famulantes, in quorum præcordiis zelus diuini honoris congruit, vt semper vigeat, vtpotè amici Dei à conuersatione seculi segregati, participes sacramentorum, & secretorum cœlestium speculatores effecti. Grande etenim pondus ii, qui Deo seruiunt, ferunt supra se, si realiter, ardenter, perseueranterque non se exerceant in stadio Christianæ militiæ, ad quod vocati sunt, habentes sanctos angelos, & ipsum angelorum Dominum sui certaminis inspectorem. Parum quidem Deū se fatentur diligere, qui negligenter viuunt, & hoc immensum bonum paruipendere se operibus protestantur. Quotidie seculi amatores morti se tradunt pro fugitiuis honoribus, pro carnis illecebris, pro cumulatione pecuniarum, & pro suorum dilectione benefactorum. Quid igitur acturi sunt dilectores Dei pro sublimi regni cœlestis gloria, pro remuneratione perpetua, & pro honore ęterni regis viuentis in secula? Debent nempe indubitanter, & alacri desiderio omnibus periculis, & cunctis tormentorum generibus se dare, quum omnia ipsis illata, ne exiguæ quidem guttæ æternæ fœlicitatis valeant comparari. O si scirent mortales qualia & quanta sint gaudia electis reposita in cœlorum conuiuio. O si Christo famulantes gustarent, quæ præparauit Deus diligentibus se, excuterent prorsus à se omnem torporem, omnemque mentis hebetudinem abiicerent sine mora. Quæ autem mens non ferueat desiderio, non clangueat charitate, non repleatur exultatione, si recogitet diligenter delicias paradisi? si humani spiritus futuram gloriam assiduè meditetur? Magna quippe est & immensa, atque angelorum beatitudini per omnia coæquanda. Diuinis nanque splendoribus & perpetua claritate fulgebit rationalis potentia. Incomprehensibili nanq; lumine, veritate perspicua, serenitate lucidissima, & iucunda visione illustrabitur. Nā fęcunda Dei verbo, & clara ei inhærens visione, inscrutabilia secretorū Dei iudicia, & ineffabilia sapientię ipsius arcana, vero percipiet cognitionis intuitu. Videbit quidē Deū in seipso, videbit se in Deū, & Deū in se. Videbit Deū in creaturis, & creaturas in Deum, sicq; vespertina, matutina, & meridiana luce decorabitur.

1. Tim. 1.

1. Cor. 2.

Lumine nempe quodam gloriæ circunfusa, æternum ab æterno æternaliter genitum contuebitur, atque meridiano splendore illustrata, sine differente medio, vel obnubilante, seu disponẽte, Dei essentiam cõtemplabitur, non quòd est, sed sicuti est, tanto perspicacius, quanto ardentius Deum in præsenti vita dilexit. Hæc nanque visio & visionis admiratio, vita æterna est, quam Dei sapientia passibili vnita naturæ, per crucis patibulum, aspersionemque sanguinis prædestinatis acquisiuit fidelibus, non ex ipsorum præcedẽtib. meritis, sed propria, mera, & libera sua ipsius gratuita dignatione. Concupiscibilis quoque potentia, & ipsa plenissima atque perfecta abundabit charitate. Tota etenim in Deũ tendens, tota Deo plena, Deum ex toto corde, ex tota anima & ex omnibus viribus diliget, supra quam dici potest exuberabit gaudio præ multitudine amoris. Per charitatis quippe excessum, & sobriam ebrietatem, extra se rapietur, supra se & in Deum posita atque Deo vnita, non aliunde quàm de Dei gloria, de ipsius bonitate, immensitate, æternitate, virtute, & sapientia beata erit. Mutui siquidem amoris suave vinculum, & participatio diuinæ charitatis, quicquid propriũ est, commune faciet. Nam perfectus amor, & amoris vera vnitas, nil habet priuatum, nil possidet singulare. Exponit sua, tribuit se liberalissima charitate. Non inuidet, non abscondit, non negat quod habet, sed totum communicat diligẽti dilecto. Ex hoc nempe sanctarum animarum cum Christo & in Christo regnantium fęlicitatis & amoris casti latitudo vtcunq; cognoscitur, quæ quum Deo perfectissimo charitatis contubernio coniunctæ sint, bonorum omniũ, & totius beatitudinis ipsius participes esse merentur, quamuis aliter ipse de seipso, quàm illę de ipso gaudeant. Satis illis erit, quòd plenæ erunt exultatione, cognitione perspicuæ, refertę lętitia, iubilatione festiuæ, charitate superferuidæ, amore exuberantes, & vltra quàm humanus capiat sensus, de Deo in Deum ineffabili iucunditate, & iucũda dilectione perfusæ. Nihil aliud appetent, nil quærent Dei lætissimæ visionis capaces. De puro nanque fonte æternæ vitę haurientes aquam sapientiæ, & diuinę charitatis suauissimum liquorem, inebriabuntur ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis glorię ipsius sufficienter potatę, atque deificæ effectę de cętero sitire non poterunt. Saturabuntur charitate, laudabunt infatigabiliter, delectabũturque mirificè in multitudine pacis, & gratulabũtur de numerositate societatis. Ex ipsa siquidem locupletiores effectę pro participatione fraternę beatitudinis inexplebili replebuntur exultatione, & prę nimio charitatis ardore communẽ omnium proprium singularem existimabunt honorem. Occupabuntur in Dei laudibus, & ipsę toto laudantes affectu. Lętabuntur insuper de angelorum consortio, de speciositate, de plenitudine, & de fœlicitate ipsorum, tanquã de conciuibus suis. Nam ibi angelorum, hominumque concors erit voluntas, grata societas, ęqualis gloria, eadem beatitudo, consona, dulcis, ęterna, indefessa, melliflua, perfectaque Dei laudatio. In Dei quippe clara visione absorpti, prę admiratione, prę satietate, prę gaudio, prę delectatione, prę amoris ardore, diuina pręconia, laudesque ipsius omnino tacere nequibunt, iuxta illud citharœdę Dauid. Beati, qui habitãt in domo tua Domine, in secula seculorum laudabũt te. Inhęrendo etenim Deo, & cum ipso vnum effecti nil aliud quàm Deum laudare valebunt. Ab immensitate decoris, à perennitate glorię, à suauitate spiritus, à liberalitate infusionis, à continuitate gaudii, ab inhęsione dilecti totaliter comprehensi, omnes circunfusi quodã irreuerberabili intuitu, & imperturbabili quadam pace Dei beatissima fruentur essentia. Sicque totus rationalis spiritus Dei insignitus imagine, in suum se transformabit autorem: nulla pollutus labe, nulloque timore turbandus. Tunc laborum suorum percipiet fructũ, & quanta, qualisque eius futura sit gloria, manifestè patebit. Tunc electi omnes pari voce exultationis, lętoque animo decantabunt: Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate domini virtutum: in ciuitate Dei nostri Deus fundauit eam in ęternum. Seque erigentes in Deum, nec se prę multitudine suauitatis & amoris continere valentes, cum ingenti iubilatione pronunciabunt, quod sequitur. Secundum nomen tuum ò Deus, sic & laus tua in secula seculorum, Amen.

Deut. 6. Psal. 35. Psal. 83. Psal. 47.

10 20 30 40

BEATI LAVRENTII IVSTINIANI VEN. PROTOPAT.

In librum, cui titulus, De spirituali & casto verbi animæque connubio.

PROOEMIVM.

Cum omnium Deus sit vita mortaliū cunctorumq; & ipse largitor sit munerum, æquissimum profectò est, vt sic quisque suos studeat mores componere, suaque disponere dona, quatenus honori Dei, & proximorum commodis valeat militare: alioquin negligentiæ atque ingratitudinis iudicabitur reus. Sua nanque Deus erogat munera, non vt in sudario occultētur: sed vt indigentibus impertiantur gratis: vnde in Euangelio. Veritas ait. Gratis accepistis, gratis date. In nullo igitur tam gratanter, tamq; salubriter cuiusque potest occupari vita, quàm quum sibi dona præstita vniuersis profectu e spiritualis causa, ardēter, pureq; communicare studuerit. Est quidem sacra pagina viua quædam & perpetua vox coelitus infusa ad communem omniū profectum mortalium. Nam multis in locis, plurimisq; personis vno, eodemque se valet accommodare momento absq; cuiusdam detrimēto. Hoc attendentes venerabiles patres nostri, atq; vtriusque legis doctores, quorum excelsa memoria in cęlestibus indeficienter, in terra verò iugiter celebratur, sedulo curauere mādare posteris, quod ipsi diuinitus acceperunt. Proprijs quippe non contenti stipendijs, multorum sibi aggregare conati sunt diuitias meritorum. Eorum vtiq; sancto studio & zelo laudabili librorū tanta sunt exarata volumina, tam perspicuis rationib. Christiana religio dilucidata est, tantorumq; corda viuentium salubrib. ipsorum documentis mutata in melius. Hoc præteritorum tēporum: hoc quotidiana assuerat experientia, quòd in aliquo studio tantum acceptabili Deo & Ecclesiæ proficuo occupari nemo potest, quātum in sanctarum explanatione scripturarum: earum potissimum quæ Dei notitiam, amorem diuinitatis, & morum honestatem valent cōferre legentibus. Magni siquidem meriti apud altissimum huiusmodi autores arbitrādi sunt, quod Prophetæ Danielis testimonio comprobatur. De talib. enim ait sic. Qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas fulgebunt æternitates. Ipsa quoq; sapientia sapientis voce sic loquitur. Qui me elucidant, vitam æternam habebunt. Talibus ergo eruditus testimonijs, huiuscemodi prouocatus exemplis, summopere curaui præteritorū patrum imitari vestigia, non tamen pari gressu, neque æquali sufficientia aut meritis: sed diuina opitulante gratia: eodem zelo honoris Dei, laudisque conditoris, atque simili æmulatione fraternæ charitatis. Acceptum quippe talentum occultare nolens, nequaquam passus sum habere solus, quod multis prodesse poterit. Nō autem de meo quicquam nec à me, sed de indeficientibus æternæ sapiētiæ thesauris exponere in publicum, atque legentibus erogare concupisco. De ipsa quidem amabili sapiētia, de sempiterno Dei verbo: diu animo me tacitè reuoluente quid scriberem, tādem statui propalare iucunda, quæ in deuota mente celebrantur, sacramenta. Erit nanque in opere hoc plena ipsi gloria, quum de se per me quid loquetur laudabile. Quo etenim cithara, in qua citharizatur, est vilior, eo pulsantis manus suauiter commendabilior audientium iudicio existimatur. Quid verò paruitate mea vilius? quid cōtemptibilius? Nullum (fateor) meo abiectius reperire Dei sapientia valuit instrumentū, per quod se suis notificare potuisset. Hac fretus fiducia diuinæ volui aspirationi præbere assensum. Nam potest, quod vult: per quem, & sicut vult manifestare. Homo quippe ipsius non autē ipse humano eget auxilio. Iustè quoque mihi, siquid reprehensibile, honorabiliter verò illi, siquid commendabile exaratum fit, ascribi poterit. Tu itaque o sapientia in sublimi residens cęlorum throno: ò verbum, per quod facta sunt, quæ sunt, siue corporalia, siue spiritualia, seu cęlestia, adesto mihi, largaque benedictione tuæ fluenta gratiæ infunde in me, vt & ego effundā propter te arcana tui amoris sancti, & veneranda mysteria, atq; spiritualis ac castissimi connubij tui delectabilia gaudia. Ex hoc quidē accensi qui legerint, feruentioribusq; prouocati studijs semper ad altiora (te duce) conscendent. Nihil prorsus arbitror posse dulcius, suauiusque ad gustandum apponi peregrinantib. amatoribus quàm tui connubij exercitia, colloquia, oscula, & amplexus. Nemo igitur hoc perficere valet, nisi afflante spiritu tuo intus trahatur à te, ducatur ad te, collocetur in te. Talis nanq; gustus gratuitus est, non humanus, ideo non virtute sola gratia præuenta, sed prece assidua, & humilitate intima hoc obtinendum est. Nam velle (ait Apostolus) mihi adiacet, perficere autē nō inuenio, vtique, nisi ex gratia. Quamobrem sicut gustus talis in hominis nō est potestate: ita nec in huiuscemodi affatus. Loqui nanque de affectibus charitatis absq; experimento, temeritatis nota est. Quemadmodum autem nullus, quæ in homine sint, scire valet, nisi hominis spiritus; ita nemo, quæ sunt Dei, nisi ipso Dei spiritu reuelante. Proinde ò mellifluc amor, ò Dei ineffabilis sapientia, oro te, per te vt prius erudiar experientia, quàm proferam lingua: prius cordis palato degustem, quàm voce pronunciem: ne æs efficiar sonans aut cymbalum tinniens. Incongruum quippe est, vt in tenebris positus alijs veritatis aperiam lumen, atq; æternæ vitæ demonstrato verbi fonte, ipse ariditate deficiam.

Margin notes: Mat. 10. — Dan. 12. — Eccl. 24. — Rom. 7. — 1. Cor. 2. — 1. Cor. 13.

QVOD DEVS SIT CAVSA, FINISQVE VNIVERSORVM,

& de huius vitæ peregrinatione:

Atque de multifarijs inimicis, à quibus impugnantur peregrinantes. Cap. I.

QVoniã vniuersitatis artifex Deus sua creaturarum omnium numerositatem ita disposuit sapientia, vt singulæ naturali suo cursu tendant indefessæ ad ipsum, ad quẽ conditæ sunt, finem: indubiè definiendum est, nullam scientiarum oĩum vtiliorem esse: quàm illam, propter quam agnoscitur vniuscuiusque rei causa & finis. Hac quicunque carent cognitionis regula, multiplicium inuoluuntur errorum caligine. Vtilia quidem sæpissimè noxijs, vera falsis, spiritualia corporalibus virtutes vitijs, cęlestiaque obscurato mentis iudicio postponunt terrenis, vtuntur fruendis, & fruuntur vtendis, quod est nefas pessimum, & Deo inimicissimum. Hac ignorantia subuertitur ratio, diuina aboletur lex, naturæ iura mutantur, euacuantur promissa, honestas confunditur, perit fides, iustitia negligitur, languet spes, & ipsa cęteris virtutibus charitas eminentior tepescit. Neque enim charitas nec virtutes cæteræ esse valent, vbi Dei ignorantia locum habet. Qui Deum nescit, ignorat quoque aliarum rerũ causam & finem. Vniuersorum quippe causa & finis Deus est; causa, per quam; finis verò ad quẽ. Omnia quidem fecit propter se, ideo efficiens & finalis causa omnium ipse est, qui ait. Ego sum alpha & omegha, principium & finis: Rebus tamen singulis esse generaliter tribuit, propriumque effectum, vt ex altero sapientia & ex altero eius bonitas comprobetur. Vniuersis nãque, quæ sunt, esse illis Deus dedit, vt sint: aliquibus earum esse simpliciter concessum est: vltra quod nequeunt: quibusdam, vt viuant, donauit Dei clementia (in melius tamen proficere non sperant) alijs præstitum est, vt bene viuant (tali nihilominus lege, vt pro suo arbitrio valeãt & possint proficere in melius, aut in deterius labi) hi nanque homines sunt. Sunt verò alij angelici, (videlicet) spiritus, quibus gratis tributum est, vt beatè viuant. Sicut enim propter confirmationis gratiam nequeunt à beatitudinis arce, in qua confirmati sunt, defluere, ita nec ad excellentiorem substantialis gloriæ gradum ascendere. Soli igitur humano generi licet mereri & demereri: proficere & deficere: quod irrationabiliter viuentibus non datur, neque angelis. Omnis prorsus causa viuendi bene, mortalibus vniuersis hæc esse debet, vt ad finẽ attingant laudabilem. Non autem omnis finis commendatione dignus est. Est quidem priuationis finis, ad quem quiq; tendunt viuentes, dicente Sapiente. Vnus est intentus hominum & iumentorum. Est quoq; finis perfectionis, & hic charitas est, de qua Apostolus ait. Finis aũt præcepti, charitas. Hunc intuitus Propheta sanctus lętabundo aiebat corde: Omnis cõsummationis vidi finem, latum mãdatum tuum nimis. Est etiam localis terminationis vniuersis cõis, quamuis dissimilis. Nam infidelibus, & peccatorib. atque à Deo alienis pro vltimo peruẽtionis fine supplicia æterna deputata sunt, inferni claustra, & dæmonum horridæ visiones: iustis verò, & Dei cultoribus, ac viris probatis in omni sanctitate, sicut cęlorum regna, angelorum contubernium, immortalitatis stola pollicentur, ita vitæ consummato agone, fęlicitatis perpetuæ stipendia prærogantur, quibusdam cumulatoria, aliquib. verò parciora, prout cuiusq; suppetunt merita. Eo nanq; quisq; in illa cęlorum regione erit beatior, quo fuerit in charitate perfectior. Charitas quippe ęquitatis statera est, in qua appenduntur merita singulorum: per quam homo fit proximus Deo, cuiusq; exercitatione & profectu consummatur verbi connubiũ, & anima sponsa efficitur sapientiæ. Quandiu autẽ ad terminationis tẽditur finem, in hoc proficere perfectionis licet. Per carnis nanq; consumptionem quemadmodum ad æternam peruenitur gloriã ita ẽt merendi adimitur copia. Quamobrem dũ nec viuitur, donec peregrinationis terminatur cursus in huius mũdi stadio pro hac sancta charitate pugnare suppetit, & in illa crescere, atque ad Verbi connubium attingere posse donatur. Nihil pro commissis culpis assumptus dolor, nihil post hanc vitã prodesse valent concepta desideria. Ad lucrum exequendum non pecuniæ, non honoris, non voluptatis, sed virtutum, sed meritorum, sed charitatis præsens tempus accõmodatum est. Hoc autẽ scire negligunt, qui terrenis impliciti sunt curis, qui visibilib. delectantur, qui carnis incolumitati inseruiunt. Horum siquidẽ corda huius seculi princeps excæcauit, ne eis fulgeat æternæ vitæ splendor: ne fidei lux irradiet illos, & sanentur. Quum.n. mundi istius ciues se esse fateantur, futuræ, quam ignorant, vitæ, ciues fieri dedignantur: tument in seipsis, contra insontes sæuiunt, & aduersus Deũ cordis ceruicem erigere non verentur: atq; ipsum contemnentes tanquã si humana non iudicaturus esset opera, peccata peccatis aggregare non cessant. De talib. sub vnius persona Propheta testatus, Propter hoc (ait) irritauit impius Deum, dixit.n. in corde, non requiret. Merito quidem impius, quoniam licentius voluptatib. vt vacaret, hac vnica sententia diuinam destruere legem, iustitiæ Dei detrahere, extremum negare iudicium, & futuram vitam abolere, conatus est. At verò iustorum mentes, quæ piè de Deo sentiunt in bonitate, legis diuinæ approbant autoritatem, & cum Propheta dicunt. Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatum,

Apoc. 1. Eccle. 3. 1. Timo. 1. Psal. 118. Psal. 9. Psal. 11.

10 20 30 40 50

tum,probatum terræ,purgatum septuplum. Et iterum. Lex domini immaculata conuertens animas. [*Psal. 18.*] Iustitiam quoque Dei,iudiciumq; confitentur cum eodem dicente Propheta, Iustitia iudiciũ præparatio sedis tuæ. [*Psal. 88.*] Propterea aiunt. Iustus es domine,& rectum iudicium tuũ. [*Psal. 118.*] De suis autem operibus retributionem præstolãtes æternã,illud memorati prophetæ sępè reuoluunt animo. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. [*Psal. 118.*] Se nanque peregrinos agnoscentes, suorum non in hac,sed in futura expectant mercedem laborum. Vnde illam Saluatoris memoriter tenent sententiam, quam quũ de vltimo loqueretur iudicio,protulit dicens. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti verò in vitam æternam. [*Mat. 25.*] His itaque veritatis eruditi sermonibus & innumerabilibus sanctarum scripturarum testimonijs omnem abigentes infidelitatis errorem tanquam aduenæ, & peregrini seculi istius viuunt: vniuersam siquidem virtutum, atque perfectionis regulam sectantes operibus insistunt pietatis, propria largiuntur egenis,corpus abstinentia macerant, disciplinæ spiritualis vigore, voluptates abscindunt, affectum ab inferiorib. retrahunt,mente visibilia transcendunt,aduersa fortiter tolerant,& omni præsentis vitæ abrenunciant delectationi. De talium consortio se fatebatur Apostolus,quum dicebat. Non enim habemus hic manentem ciuitatem: sed futuram inquirimus. [*Heb. 13.*] Ideo alibi aiebat. Qui gaudent, tanquam non gaudentes sint: qui emunt,tanquam non possidentes: qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi. [*1. Cor. 7.*] Meritò quippe præterit,quia nõ patria, sed peregrinationis est via. Hic nanque seminatur,& alibi metitur: hic operandi licentia datur, sed alibi operum fructus percipiendi. Qualiter quisque in corpore hoc mortali constitutus vixerit, taliter in alio seculo merita consequetur. [*Rom. 14.*] Vita etenim hæc iter est, per quod graditur ad patriam: via vtiq; laboriosa, anfractibus plena, referta doloribus,sollicitudinibus anxia, inuoluta periculis,latronibus circumsepta, perturbationibus agitata,inquieta casibus, fraudib. perfusa,malis mista,& liuore simulata: nunquam. n. læta est,nunquam secura, sed ex emergentibus infortunijs semper formidolosa, semper suspecta,nulli sanæ rectè sapiẽti permittitur in ea frui fęlicitate, nulli diu iucundari, quia delectationibus caret, delectabilibusq; ignara est bonis. Locus quippe certaminis est,& stadium pugnæ præsens vita,sed futura remunerationis. Hęc peregrinatio est,illa autem hæreditas sempiterna. Ad illam nemo accedet, nullus fęliciter in ea regnaturus est, illorum (videlicet) qui sanæ sunt mentis, si hic non fortiter dimicauerit. Quamobrem ab vniuersis mortalibus, & præcipuè mente ac corpore verè peregrinantibus,quorũ intentio ad cœlestem est tendere patriam, & supernæ Hierusalem ciues fieri, atque beatorum angelorum agminibus aggregari solerter animaduertendum est, vbi sint, quo pergant, qualiter viuant, quibus se componant moribus, qua intentione dirigantur, cũ quibus pugnaturi sint hostibus, qualibus muniantur armis, quibus obstaculis retardari queant, quid habeant quærere, quid concupiscere, quid lucrari: quæ sit promissa corona vincenti, qualis sit merces in præsenti, & qualis in futuro. Nil horũ ignorare debet, quisquis Christi militiæ ascribi desiderat, & ad sacros Verbi aspirat amplexus. Legitimi amoris hęc est lex, huiusmodi exercitatio & excelsa perfectio. Torpentibus quidem negatur sponsi connubium & contubernium sapientiæ: magnanimis autem promittitur & donatur. Proinde pugnandum est strenuè, prudenter considerandum, diuque perseuerandum. Sicut non deest, qui impugnet, ita deficere non debet, qui repugnet. Ascensus difficilis, acerrimus hostis, & victoria multiplex est. Gloriosissimus in hoc congressu efficitur victor: victus verò peccati seruus confusionis mancipium, electorum eruditio, humilitatis magisterium, & æternæ mortis filius. Necessitatis indicta lex legitimum exhibet bellatorem. Non enim longè sunt, qui certamina moueant. Apud quemque, & in vnoquoq; plura, & varia sunt inimicorum genera eo ad vincendum difficiliora, quò in vna malignitatis cathena confęderatiora noscuntur. Non est Satanas contra Satanam diuisus, sed caro aduersus spiritum mirabiliter. Nam carnis natura peccati colluuione fœdata & in priorum parentũ cõcepta delicto, rationali spiritui aduersari nõ desinit. Calamitatibus quippe prægrauata, attrita miserijs, necnon innumeris fatigata doloribus, crudelissimum animæ excitat bellum, ita vt neque ad momentum quiescere illam patiatur. De hoc quidem certamine per Paulum dicitur. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. [*Galat. 5.*] Hæc etenim lucta miro æquitatis iudicio vigere permittitur. Debuit nanque homo sibiipsi molestus fieri, qui bene conditus diuinæ legi noluit esse subiectus. Nam in constitutione humanæ naturæ, hanc Dei sapientia indixit legem, pactumq; firmauit, vt caro spiritui, & spiritus famularetur Deo, quamuis propter inobedientiæ delictum, contrarium videatur. Non vt dominaretur, sed vt obtemperaret, caro ex terræ limo plasmata est. Huiusmodi verò dominatus, quem aspicimus quotidie sibi vendicare, aculeisque eius, quos aduersus spiritum indesinenter profert, non ex naturali prima conditione, sed ex fomitis peccati rediuiua pullulatione, ex diuinæ permissione iustitiæ, atque ex inolita corruptione proueniunt.

Propterea necesse est, vt quicunque ingenitam dignitatem & naturalem rationalis spiritus dominandi principatum reformare peroptat, contra carnem pugnam minimè vereatur assumere. Neque enim de triumpho desperet, quoniam quod naturaliter insitum est, quamuis incautè amissum, ex diuina opitulatione & vigilanti studio, atque perseueranti certamine redimitur, & obtinetur. Non quidem inermis, & absque prouida consideratione in spiritualem campum pugnaturus accedat. Dupliciter se, qui triumphare desiderat, muniat, spiritualiter (videlicet) & corporaliter. Resolutionem carnis & qualis inter sepulcri angusta eadem caro futura sit, esca, scilicet, vermium, cadauer fœdissimum, visu horridum, naribusque intolerabile, rationalis spiritus ruminare non negligat. Non tantum quid sit, verumetiam quid futura sit, diligenter examinet. Tali siquidem consideratione sui impetum cohibebit amoris, & tanquam grauissimo euigilans somno ex quadam animi magnanimitate dedignabitur tam vili subesse mancipio, vnde suæ ponet modum voluntati, suæque voluptati temperantię habenis fortiter reluctabitur. Nam huic spirituali colluctationi vt de carnis putredine reportet victoriam, adiiciat disciplinæ vigorem, atque corporalis regulā abstinentiæ, quatenus caro attrita verberibus, laboribus flagellata, necnon sobrietatis exarata vomere, concupiscentiarum spinas & tentationum aculeos, germinare desuescat. Sic nempe prudenter edomita, paulatimque in melius proficiens, & ardorem temperabit suum, & ad ministerium spiritus se facillimè accōmodabit. Non tamen hoc repentè fiet: non ex humana virtute solum, aut ex industria propria, sed etiam cœlesti Dei suffragio. Deus quippe ipse est, qui carnis naturam immutat, eiusque mortificat voluptates. Ipse nanque per Prophetam ait sic. Videte, quòd ego sim solus & non sit alius præter me. Ego occidam & viuere faciam: percutiam, & ego sanabo: & non est qui de manu mea possit eruere. His testimonijs victoriæ compotes eruditi, non sibiipsis, sed Deo palmam sui ascribentes certaminis, cum Propheta cantabunt. Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriā. Non tamen securi efficiantur huiusmodi, quasi inuictissimi: propè enim se insidiantem attendant auersarium superandum. Hic nanque cum carne inijt fœdus ad subuersionem spiritus. Inimicus iste blandus quidem in facie, sed in effectu perniciosus & dirus est præsentis vitæ dulcis illecebra, quam naturaliter in carne viuens appetit omnis homo, eo ardentius, quo minus futuræ vitæ degustat gloriā. Hæc sanctis & spiritualibus viris inimicatur, hæc peregrinanti in corpore insidiatur animæ, & delectationum reticulo ipsam sibi fraudulenter captiuare molitur, vnde contra illam conspirare non cessat. Hinc est, quòd tam crebræ in interiori domo coniurationes fiunt, simulata consilia, seductoriæ allocutiones, innumeræque suggestiones. O quàm sæpè malum ab ipsa sub tegumento palliatur boni, & quod culpæ est, ascribitur naturæ? Difficillimè. & vix post lapsum huiusmodi machinamenta noscūtur, & rarus inuenitur, qui euadat illæsus. Tam versuta, tamq; naturæ cohærent oblectamenta hæc, vt ab exercitatis mente laboriose penè fugiantur. Omni siquidem laude cēsendus est dignus, qui ita gratia suffultus est, ita pollet prudētia, vt quod satis est, naturæ tribuat & quod superfluum, deneget voluptati. Talia intus in animo geruntur: foris verò quot perstrepent aduersitates, quanta immittantur tentationum iacula, quàm sæpè pulsent, irruantq; oblectamenta peccati, quis intelligit? quis enarrare sufficit? Patet quippe semper accessus ad animam per sensus carnis: qui si non diligenter diuini timoris obstruantur seris, rationalē supplantant spiritū, & interioris hominis sibi vendicant principatum. Verùm quàm indecorum sit, quāque detestabile, vt animo spreto incommutabili bono, atque deserto veritatis & æquitatis iudicio, se totus præceps effundat per sensus, curiositati vacet, carni laxet habenas, & solum quę carnis sunt, sapere studeat: illi veraciter norunt, qui cœlestis vitæ gaudia contemplari merentur. Nam sicut caro visibilibus, ita inuisibilibus enutritur animus. Quamobrem valde ab ingenita degenerat dignitate, quum aliunde quàm in Deo, vel de Deo, aut propter Deum delectationes inquirit. Rationalis etenim quum sit, inhærendo terrenis, sitiendoque voluptates, similis efficitur iumentorum: ideo voce Prophetica de ipso perhibetur, vbi dicitur. Homo quum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumētis insipientibus, & similis factus est illis. Debet itaq; homo, qui Dei imagine insignitus est, suæ conformari imagini, debet se erigere supra se, & à visibilib. trāscēdere ad inuisibilia. Dedignetur igitur delectari in imis, qui vt summa possideat, procreatus est. Validissimum ergo contra præsentis vitæ illecebras medicamentum, est futuræ vitæ habere notitiam. Absque æternæ vitæ scientia & gustu, istius non habemus contēptū. Nā futura gaudia præsentis vitæ ærumnas produnt, & tāto minus in peregrinatione tēporalia diligimus, quanto ardentius ad cęlestem patriā suspiramus. Aeternorum.n. memoria, præsentiū ærumnas gemere cogit. Hoc Propheta sanctus sentiebat, quum diceret. Super flumina Babylonis, illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Quamobrem iugiter meditemur, quæ nobis in cœlis repromissa sunt, ne earum seducamur blanditiis, quæ ad vsum nobis conceduntur in terris. Vile existimemus omne, quod

Psal. 45. Psal. 113. Psal. 48. Psal. 136.

quod auditum mulcet, sapit palato, aut pulcrescit visu comparatione æternorum. Vocem sumamus pariter & affectum Psalmistæ dicentis. Renuit cōsolari anima mea, memor fui Dei, delectatus sum, & exercitatus, & defecit spiritus meus. Fugiamus etenim, cœlestia meditando, præsentis vitæ illecebras, fugiamus humanos fauores & adulantium linguas. Plurimum quippe obsunt peregrinantibus, & ad æternam patriam tendentibus. Infirmis nanque mentibus multum nocent detrahentium labia, proficientibus autem & spiritualiter viuentibus, si incauti fuerint, non minus plaudentium verba. Hic nanque contagiosus languor hebetat animum, & ab interioris eneruat proposito rectitudinis, Dei suadet deprædari gloriam, & priuatam captare facit, atque suorum denudat animam multitudine meritorum, excæcat quidem mentis oculos fumo extollentiæ, & propriæ infirmitatis lumen aufert, dum magis adulantis linguæ quàm cōscientiæ approbat testimoniū. Reprimendus nempe est hic callidus insidiator humilitatis, virtute, necnon scripturarum autoritatibus conuincentibus. Intorqueatur in illū Propheticum illud memorabile. Populus meus, qui beatum te dicunt, in errorem te mittunt. Et illud Dauidicum. Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Et iterum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnū. Pauli quoque Apost. flagelletur sententia, qua ait. Quid enim habes, quod non accepisti? si aūt recepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Deprædator etenim diuinæ est gloriæ, quicunque sibi quippiam arrogat boni, quum constet, quia nō possumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed omnis nostra sufficientia à Deo sit. Quid nanque sunt nostræ iustitiæ, nisi pānus menstruatæ? Proinde si veram appetimus gloriam, si dignitatum ambimus altitudinem, illam non in præsenti sed in futuro, non in peregrinatione sed in patria, non elatione sed humilitate quæramus. Meminerimus Dei sapientiam dixisse. Qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Pernecessaria quippe est humilitatis virtus peregrinantibus, & in hoc seculi stadio pugnaturis. Hanc enim malignorum spirituum innumerabilis exercitus tanquam flagellum perhorrescit, & fugit. Hi nanque spiritus aerei acriter nos lacessunt, & omni, qua valent, virtute iter nostrum impedire contendunt eo vehementius, quo ardentius viderint nos ad perfectionis culmen volare. Sed re vera asperrime torquentur, quum profectus aspiciunt nostros, quum augentur merita, quum incalescit spiritus, quum quotidie succrescit in cordibus nostris amor æternorum. Inuidentię nēpe vtuntur face agnoscētes ad cœlorū nos alta posse cōscendere, vnde ipsi irremediabiliter corruerunt. Ex hoc quidē discordiæ seminariū ortum est, ex hoc bellorū existit causa singularis. Tanto etenim contra nos odij liuore tabescunt, vt nulla valeant arte mulceri. Implacabilis sanè illorum est venenata nequitia. Hæc eorum est omnis intentio, vt suæ nos miserabili captiuent tyrannidi, suæque damnationis faciant esse consortes. Quamobrem iuxta Petri sententiam, sobrie vigilemus, & in fide mediatoris illis viriliter resistamus, magnā in domino habeamus fiduciam, quoniam ipse pro nobis dignatur inire certamen, non tamen sine nobis. Præbet nanque nobis virtutem reluctandi, tribuitque liberaliter spem vincendi, dummodo non a nobis, sed ab ipso teneamus fiduciam triumphandi. Zelus itaque Dei nos comedat, & diuini nominis reuerentia aduersus nequam spiritus penetralia cordis exurat. In conflictu hoc honor Dei agitur, imago ipsius requiritur, & vt illius templum polluatur; ausu temerario attentare præsumitur. Nefas igitur est dormitare, atque à repugnādi virtute languescere, quoniam nemo nisi consummata victoria pertinget ad coronam. Veruntamen quisquis trophæum certaminis de malignis dæmonibus reportare concupiscit, necesse est, vt duplici armorum genere munitus sit. A sinistris quidem humilitate, à dextris verò oratione si protegat. Humilitas nanque omnem animi tumorem, cunctamque suimet fiduciam de cordis repellit habitaculo. Proinde miles omnis Christi sibi dissuescat credere, propriumque iudicium dubie tenens, iudicio se totaliter committat alieno, non autem cuique se subdat, sed illi tantum, cui consulendi diuinitus concessum est donum. Talis verò esse debet, qui alteri consilium tribuet, vt seipsum formam aliis præbeat ad exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate, vt sit sermo eius salubris atque irreprehensibilis, consilium vtile, vita honesta, & sententia decora. Nam qui sibiipsi consulere ignorat, quomodo alteri vtilis erit? Quis enim prudentem eum causæ alienæ iudicabit, quem inutilem cernit vitæ suæ? Quis autem in cęno fontem requiret? Quis de turbida aqua potum petet? Itaque vbi intemperantia, vbi dominandi libido, vbi morum inordinatio, vbi confusio vitiorum, quis sibi inde aliquid salubre hauriendum, existimabit. Nam qui sibi nequam est, cui bonus erit. Supra nos itaque esse debet, cuius nos consilio committere debemus. An verò idoneum putabimus vacare nobis, qui non vacat sibi cuius animum voluptas occupat, libido deuincit, cupiditas perturbat, deuastat ira, & negligentiæ torpor hebetat? Impudica quidem vita famam commaculat, & vitiorum deformitas consulentis autoritatem

Psal. 3. — Psal. 5. — Psal. 140. — Psal. 13. — 1. Cor. 4. — 2. Cor. 3. — Esa. 64. — Luc. 14. — 1. Pet. 5. — Ioan. 2.

tem intermittit. Aduertimus igitur, quod in acquirendo consilij dono plurimum adiuuet vitæ probitas, virtutum prærogatiua, beneuolentiæ vsus, & sapientiæ gratia. Fraterno denique vallatus consilio, & humilitatis clypeo a sinistris munitus, quicunq; immundorum spirituũ insultus patitur, si victoriæ compos & peregrinationis huius laboriosum iter intrepide peragrare desiderat, orationis iacula indesinenter in dextera tenere non negligat. In nullo siquidem armorum genere sic conteritur inimicorum rabies, in nullo spirituali studio sic ipsorum deteguntur insidiæ, quemadmodum in orationis exercitio. Tot nanque repercutiuntur & vulnerantur spiritualium ictibus sagittarum, quot orationis affectibus diuinum contra illos imploratur auxilium. Hæc nempe sunt arma, quibus Christi milites vestiuntur, hæc sunt salutis argumenta, quæ sancti patres & Christianæ militiæ inuictissimi duces, in spirituali certamine frequentare consueuere. Hoc Moises, Dauid, Helias, Helisæus, Daniel, cæterique Prophetæ, & amici Dei fideles egerunt, vt certissimum est. Ipse quoque vniuersorum dominus & saluator noster his vsus est armis. Passionis nanque suæ tempore noluit nisi præmissa oratione subire certamen. Non autem pro debilitate animi, nō pro infirmitate propria, non pro succumbendi formidine, sed pro nostra prorsus eruditione ipsum orasse certissimum est. Exemplum enim saluberrimum posteris fidelibus suis dereliquit, quatenus quoties impugnantur spiritu, flagellantur in carne, persecutiones patiuntur ab inuidis, & diuersimode tribulationum grauantur pressuris, orationis arma discant arripere. In arduis, in dubiis, in laboriosis, in aduersis, in prosperisque nunquam oratio prætermittenda est. Ipsa peregrinationis nostræ indiuidua sit comes. Si accubare, si ambulare, si operari, siquid aliud agere disponimus, semper præmittatur oratio, & vbique præstò sit. Reprimit nanque hostium audaciam, nostræ peregrinationis fatigationem temperat, animi virtutem roborat, & intelligentiæ oculum sapientiæ luce perfundit.

De excellentia spiritualis lucis, & qualiter ad ipsius perueniatur notitiam.
Cap. II.

INter cætera, quæ omnipotens Deus ad sui gloriam creare dignatus est, elucet plenissime in hominis natura ipsius emanatio bonitatis. Sic nanque hominem condidit, vt factorem suum agnosceret, agnoscendo diligeret, diligendo quandoque frueretur, & inde beatus esset. Quoniam verò diuinum contempsit seruare imperium, à Dei sui facie longe proiectus, in huius plorationis exilium relegatus est, vbi quanta patiatur mala, & quàm multa amiserit bona, ipsa miseriarum vorago & flagellorum interminata perpessio, eidem clarissimum tribuunt magisterium. Nullo, vt de hoc instruatur, indiget doctore. Redeat quidem ad se, & abs que erroris vmbraculo intueatur se & facile intelliget, qualis sit. Adeo quippe ipsius putruerunt cicatrices, tantaque in illo exuberat sanies delictorum, vt nulla interioris, exteriorisque hominis pars à corruptione sit libera, vnde propheticũ illud verissime i eo cōpletũ est. Oē caput languidũ, & oē cor mœrens, à plāta pedis vsque ad verticem capitis non est in eo sanitas, vulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Nā amisso æternę bonitatis suauissimo fonte, ignorantiæ, dubietatis, & fatigationis pęna mulctatus est propter quod vt cæcus cadere, vt dubius errare, vt seruus laborare compellitur. Hæc sine vlla patitur cessatione, nec ab his, quantacunque polleat scientia, decoretur moribus, humana fulciatur potentia, se valet redimere, quin potius tanquam à durissimis exactoribus Pharaonis, in temporaliũ curis & afflictionibus seculi quasi in luto & lateribus cogitur desudare. Prefigurauit nanque in Aegypto Hebræorum corporalis captiuitas spiritualem nostram, in qua sub peccato venundati sumus, liberatioque ipsorum imaginem nostræ prætulit libertatis. Omnia quidem illi populo rudi, carnali, & electo contingebant in figura, quæ in nobis spiritualiter completa sunt. Præmonstrauit etenim tunc Dei sapientia futura, & in oculis populi illius eximia suæ virtutis opera patefecit, tam vt excitaret præsentes, quàm vt erudiret futuros. Ex comparatione quippe ipsorum nostra tempora declarantur, illis corporalia, nobis spiritualia, illis temporalia, nobis æterna sunt præstita. Per Mosen illis, nobis in filio deus locutus est, illis terrena possessio & reprobarum confinia gentium, nobis verò cœlestis hæreditas, & immundorum spirituum sedes deuenere in præmium. Vniuersa hæc mira conditoris dispensatione gesta sunt, quatenus discat Christianus populus se Deo subdere, præcepta seruare agnoscere dona, venerari iudicia potiora intelligere, semper gratias agere, & diuinæ charitatis incessanter vices rependere. Graue equidem super se æquitatis iudicium tolerabit, si hæc rememorare neglexerit. Quamobrē in suæ mentis altitudinem conscendāt, qui de tenebris vitiorum, & de seculi opaca voragine in admirabile lumen diuinæ cognitionis vocati sunt, & quanta secum miseratione actum sit, recogitare non desinant. Ipsi nanque genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis vocari & esse meruerunt. Nam olim captiui, nunc liberi, olim longè, nunc propè, olim inutiles serui, nunc filij carissimi sunt, si ta-

Esaia 1. Hebr. 1. 1. Pet. 2.

si tamen in ea, in qua vocati sunt, perseuerauerint gratia, alioquin melius esset illis iusticiæ viam non agnoscere, quàm post agnitionem retrorsum conuerti, ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato. Non igitur insolescant, non securitate torpeant, non huius peregrinationis itineri hæreant, quia liberi, quia amici, quia facti sunt filij. Donec peregrinantur à domino, quandiu hac corporis mole grauantur, nauigant in incerto. Nam stare possunt & cadere, proficere & deficere. Itaque non præsumant de eo, quod habent, sed potius adipisci studeant, quod necdum habent. Verus quippe amor gradu vno contentus non est, ad altiora semper nititur, & ad perfectiora indesinenter concupiscit attingere. Quas habet, non magnipendit virtutes proficiendi accensus desiderio. Hinc est, quod Apostolus syncero charitatis flagrãs amore aiebat. Non quod iam acceperim, aut perfectus sim, sequor autem, siquo modo comprehẽdam, in quo comprehensus sum à Christo Iesu. Fratres ego non arbitror me comprehendisse. Vnum autem, quæ quidẽ retrò sunt obliuiscens, ad anteriora extendens me, prosequor ad ipsum destinatum brauium supernæ vocationis Christi Iesu. Quicunque igitur perfecti sumus, hoc sentiamus. Ex seipso beatus Apostolus omnes instruit, vt volentes ad virtutum fastigia cõscendere, semper studeant perfectiora rimari. Semper enim quod esse debent, & cupiunt, ardenter mente conspiciant, ne ex eo, quod se esse agnoscunt, inaniter intumescant. Nullus quidẽ tam sanctus, tam humilis, tam patiens reperitur, qui non longe valeat in bonitate esse præstantior. Si autem palmes in vite manens, & fructũ afferens magis magisque purgandus est, vt vberiores afferat fructus, quanto qui incultus est so licitius excolendus est. Si nauis in portu sita gubernatore indiget, non indigebit, quę in medijs adhuc agitatur fluctibus. Si demum perfecti viri ne deficiant, vel vt amplius proficiant, diuino egent præsidio & gratiæ opitulatione, putabimus minus perfectos non egere? Singuli nanque cum Propheta dicere possunt. Nisi quia dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Quamobrem sit hæc vox peregrinantium vna, & assidua omnium. Deus in adiutorium meum intende, domine ad adiuuandum me festina. Vbi enim ignorantia est, ibi sapientiæ, quæ deus est, implorandũ est adiutorium. Vbi error est & dubietas, ibi præceptoris ac præcessoris adiutorium verbi flagitandum est. Vbi quoque labor & fatigatio, ibi remunerationis & mercedis æternæ, quæ deus est, petendum est adiutorium. Hæc nanque vita ignorantię, erroris, & laboris anxietate referta est. Proinde qui in illa peregrinantur, vt ad veram perueniant Hierusalem, quæ est in cœlis mater vtique electorum omnium, adiutorio indigent lucis, ducis, & mercedis. Lucis, ne per ignorantiam cadant. Ducis, ne per vitiorum deuia errent. Mercedis, ne laboribus lassati deficiant. Absque his nempe opus neque inchoatur, neque perficitur laudabiliter. Vniuersi huiusmodi egent adiutorio. Quis autem temerario ausu asseuerare præsumat se ignorantiæ carere caligine, quũ Propheta sanctus hoc affirmare nõ audeat. Ait enim. Deus meus illumina tenebras meas. Alibi quoque sic. Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. Quo verò lumine se illuminari deposcat, insinuat dicens. Emitte lucem tuam & veritatem tuam. Lux quippe patris filius est, lux Dei verbũ est, vnde idem Propheta memoratus. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Hæc nanque lux non corpore, sed mente percipitur, non carnis oculo patet, sed iudicio rationis. Sapientia quippe est, veritas est, verbũ est, lux spiritualis est, de qua per Prophetam dicitur, Gentium populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. De eadem luce Ioannes in Euangelio ait. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem veniẽtem in hunc mundum. Ipsam quoque veram lucem de se testimonium perhibentem audiamus. Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Nemo quidem habet vitam sine luce hac, nullusque recte videt sine ipsa. Quam verò illustrauerit mentem, videre facit laudabiliter, prudenter, discrete, & in ipsius lumine æterna intueri. Absque luce ista nemo sapiens; vbi autem ista, nullus indoctus, impudicus nullus, nemo vitijs deditus esse valet. Sobrietatem enim docet, & sapientiam, & iustitiam, & virtutem. Hæc quippe educit, adducit, conducit; educit de vitijs, adducit ad gratiam, conducit in requiem. Vel sic. Educit de seculo ignorantiæ tenebris possesso, adducit ad gremium vnitatis & oscula charitatis, conducit ad splendorem deitatis & gloriam immortalitatis. Porrò hæc diuina lux præfigurata fuit in exitu Israel de Aegypto. Præcedebat enim (vt legitur) Dei populum peregrinantem in eremo, & ad repromissionis terram pergentem rutilans columna ignis, quæ ex suo radiante fulgore depellebat tenebras, insidias detegebat & intuentium animos in fide roborabat. Quis sapiens, & intelliget hæc? Sacramentum hoc magnum est. Christi dico & Ecclesiæ, verbi & animæ. Nemo illud capit (nisi sapientia illustretur) nisi in lumine verbi. Altitudinem autem verbi quis nisi in splendore percipiet sapientiæ? Tenuiter tamen, quia ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Excellentiam quoque huius almæ lucis quis inuestigabit? Inaccessibilis nempe est propter suam claritatem, suæ

Marginalia: 2. Pet. 2. — Phil. 3. — Psal. 93. — Psal. 37. — Psal. 17. — Psal. 12. — Psal. 42. — Psal. 118. — Esai. 9. — Ioan. 1. — Ioan. 8. — Exod. 13. — Ephe. 5. — Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50.

propter simplicitatem, propter munditiam. In suæ etenim diuinitatis essentia tantæ est sublimitatis lux hæc, quod mens de illa cogitans deficit, quum sit incomprehensibilis. Sensus eam non capit, quum sit inuisibilis, lingua ipsam non explicat, quam sit ineffabilis, tempus illam non metitur, quum sit interminabilis, locus eam non capit, quum sit incircunscriptibilis, scriptura ipsam non declarat, quum sit inæstimabilis, virtus illam non attingit, quum sit inaccessibilis, desideria & vota transgreditur, quum sit incomparabilis, verumtamen vt intelligibile fieret verbum, vt diuina lux hæc conspicua efficeretur hominibus humanam assumere naturam Dei sapientia voluit, eàque tanquam nube obumbrari dignata est. Nam per humanitatis formam, ad diuinitatis gloriam ascensus componitur, ideo Propheta sanctus ait. Qui ponis nubem ascensum tuum. Quisquis igitur verbi ineffabilem claritatem concupiscit iuxta humanæ fragilitatis modulum vtcunq; conspicere, non alibi, quàm in assumpta humanitate tanquam in speculo illam contempletur. In hoc quidem speculo lux ipsa delectabilis apparet, atque iucunditatem quãdam spiritualem veluti quosdam radios ad se intuentium oculos affluenter emittit, dũmodo nullo mundanæ sapientiæ humore caligentur. Nam sicut ægris oculis odiosa lux est, ita sanis delectabilis comprobatur. Mundanda itaq; est acies cordis, detergendæ sunt interioris hominis maculę, assuefacienda est mens contemplationi huius sancti luminis, ne tanquam inexperta & immunda diuinis reuerberata fulgoribus opprimatur à gloria. Quicunque verò æterni luminis arcana ausu temerario indagare voluerit, cæcitate percussus exteriores proijcietur in tenebras. Huiusmodi autem indignitati, infirmitatiq; summa ebuiauit sapientia. Quemadmodum enim olim Moses diuina locutione effectus dignus sibi super faciem velamen imposuit, quia adhuc carnalis & rudis populi turba Hebræorum, splendorem vultus ipsius sustinere non poterat, ita & verbum Dei ad homines veniens maiestatis suæ gloriam humanitatis obtexit velamine, quatenus captabile fieret. Obijciendo nanque humanis aspectibus formam serui, quam induerat, quesdam per illam ordinauit spirituales gradus, quibus rationalis mens proueheretur ad diuinæ notitiam claritatis. Lumen quippe diuinitatis suæ nequaquam totum exhibere voluit, sed paulatim & per incrementa, prout intuentium virtus capere valebat, vnde sicut ætate proficiebat, ita & sapientię opera & diuinitatis magnalia demonstrabat. In primordio quidem natiuitatis suæ, quum intra angusta præsepij infantulus decubaret super fœnum, crepusculum suum spirituale lux hæc pastoribus vigilias noctis custodientibus patefacere voluit. Candore autem huiusmodi exhilarati, de omnibus, quæ audierant & viderant, Deum laudare cœperunt. Succedente deinde tempore & lucis huius appropinquante die rutilans aurora emicuit. Nam quum à parentibus puer Iesus duceretur in templum, repente Simeonis oculi, qui præ nimia senectute caligare inchoauerant, hac luce perfusi fuere. Mox quidem vt infantem vir longæuus & sanctus suscepit in vlnas, agnouit, adorauit, benedixit, & ait. Nunc Domine dimittis seruum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel. Eadẽ quoque hora Anna vidua sanctissima hoc irradiata lumine confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabãt redemptionem Israel. Quo facto lux ista suos cõtinuit radios, atque sub nubis tegumento se occultans vsque ad tempus lucere desinit. Transacta denique puerili ac iuuenili ætate quum ad viriles deuenisset annos, essetque in vertice montis tribus cum discipulis subito lux ipsa in clarum erupit diem, & Apostolorum reuerberans oculos, suo nimio splendore eosdem prostrauit ad terram, & (sicut sacratissima Euãgelij narrat historia) resplenduit facies Iesu tanquam sol, atque ipsius vestimenta vt nix alba effecta sunt. Deinde prædicato Euangelio, patratis miraculis, consummatòque passionis agone quum lux hæc prorsus extincta crederetur magis magisque rutilare cœpit. Fulgentissimum nanque candorem suum hæc eadem lux multis aperuit, quum resurrectionis gloriã, mortisque triumphum, ac regiam notam fecit potestatem. Præcipue tamen quum coram positis discipulis & sanctorum turba nõ modica cœlorum alta petere decreuisset. Dum enim eleuaretur in cœlũ, & vnde venerat, regrederetur, stuperèntque, qui astabant, præ tanta admiratione luminis, illico duo angeli apparuere dicentes. Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Hi omnes verum lumen viderunt, & illi adhærẽtes tanquam radiantes stellæ in ecclesię sunt positi firmamento, perhibẽntque lumini testimoniũ, à quo lucem acceperunt, vnde per Prophetam dicitur. Stellę dederunt lumen in custodijs suis, & lętatę sunt, vocatę sunt, & dixerunt, ad sumus, & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas. Luxerunt vtique ei, qui fecit illas non sibi. Nam si sibi, & nõ conditori luminis obsequium præbuissent, repente amisso splendore ad tenebras corruissent. Non ęterno lumini, sed sibi lucere voluit ille, qui priuatam gloriam quęrendo, dicere pręsumpsit. In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in latere Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo. Propte-

Marginalia: Psal. 103. — Luc. 2. — Ibidem. — Vbi sup. — Luc. 2. — Ibidem. — Matt. 17. — Act. 1. — Bar. 3. — Esaiæ 14.

præterea à cœlorum sublimi sede & ab arce ingenitæ dignitatis præcipitatus, in tenebrosum tartarum intrusus est cruciandus, & quia in veritate non stetit, veritas in illo non est. Non autem sic amicus sponsi, vox verbi, præco iudicis, præcursor veritatis. Lucerna quippe erat ardens & lucens, fulgens stella, & accensa lampas, & tamen nihil proprium sibi arrogare præsumpsit. Nam verbo incarnato testimonium perhibuit dicens. Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi, gaudio gaudet propter vocem sponsi, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Discipulus quoque, quem diligebat Iesus, ipsi clarissimum perhibuit testimonium dicens. In principio erat verbum, & verbũ erat apud Deũ, & Deus erat verbum. Et infrà. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Quotquot autem sancti, tam veteris, quàm Noui Testamenti veritatis lumine & sapientiæ splendore fulserunt, in ipsius lumine verbi lumen videre meruerunt. Communicat enim absq; sui diminutione lumen suum, cõmunicat & dona. Nemo vitiorum tenebras, pericula peregrinationis huius, & inimicorum insidias valet euadere sine hac præeunte luce. Hęc quidem lucet in corde, sentitur in corde, & cordis nobilitat habitaculum. Mundet igitur cor, quisquis almæ lucis huius particeps fieri concupiscit. Non qui fulgent in seculo, non qui diuitijs abundant, non qui extolluntur honoribus, sed qui pauperes sunt spiritu, & qui mundum habent cor, beati prædicantur. Hi lumen hoc admittentes, in se Deum videre merẽtur, iuxta Saluatoris sententiam dicentis. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Ipsa verò spirituali luce quicunque priuati sunt, humano indigẽt ducatu, ne in huius vitæ pereãt naufragio.

Ioan. 8.
Ioan. 3.
Ioan. 1.
Ioan. 1.
Ibidem
Matth. 5.

De triplici peregrinantium statu, necnon de cuiusque proprio spirituali duce. Cap. III.

Quemadmodum diuina narrat historia quum diuina miseratio suum de Aegyptiorum seruitute populum liberare decreuisset, ducem illis & præceptorem dare dignata est, qui sui vicem in populo gereret, cui etiam turba vniuersa tanquam Deo obtemperaret, fierètque mediator Dei ad plebẽ & plebis ad Deum. Per hunc quippe ad populum præcepta legis, mandata vitæ, ritus sacrificiorum, cæremoniarum instituta, & iudiciorum decreta dabantur. Per eundem quoque populi vota, alimentorum inopiæ, atque mentium secreta ostendebantur altissimo. Hic iram Dei mitigabat, occulta pandebat mysteria, hostium superabat audaciam, inimicorum orando debellabat sæuitiam, hortabatur plebem, resistentium sibi reprimebat increpando duritiam, atque seditiosorum Dathan & Abiron prædixit sententiam. Istius ducis ministerio, horrenda portenta & diuina miracula fuere celebrata. Induxit quidem in Aegypti regionem palpabiles tenebras, aquas conuertit in sanguinem, ranas produxit & cyniphes vineas extinxit & ficulneas, atque omnium primogenita Aegyptiorum diuina vltione percussit. Insuper ipsius virga aperitur mare, exiccantur profunda æquoris, submergitur Pharao, liberantur Hebræi, & ab eisdem laus diuina depromitur. Quid multa? Petra percutitur, de ea aquarum fluenta ebulliunt, satiatur populus, nec non & singulis repromissionis terra diuiditur. Vnde tanta ducis huius autoritas? cur tanta vni homini virtus collata, cur hæc gesta, cur literis sunt memoriæ commendata? Certè figuræ erãt, monita erant, mysteria erant, & futurorum exẽpla. Instruebat nanque tunc spiritus sapientię fideles suos, seruos suos, & per charitatis donum ad se vocandos, vt nemo pœnitentiæ deserti in via penetrare, & cum malignis spiritibus inire certamen auderet, atque promissam sanctis patribus cœlestem hæreditatem possidere speraret si non sub duce sibi ab ipso præstito strenue militaret. Quis etenim in hac præsentis vitæ positus peregrinatione, & in huius spiritualis eremi constitutus vastitate, vbi errores innumeri, inimicorum sæua genera, & prædonum discurrens insidiatur exercitus, incedere securus absque directore audeat, quũ vix euadere valeat, qui pręceptorẽ habet, & qui spiritualis, expertique ducis munitur prudentia? Nemo quippe indoctus conuincere per seipsum credat errores, nullus inermis ad pugnam pergere, nec quisquam solus præsumat belli obtinere victoriam. Vęh soli (ait sermo diuinus) quoniam si ceciderit, non habet subleuantem. Quamobrem spiritualem habeat præceptorem, ducisq; vnius mandata custodiat, quicunque virtutum culmen, spiritualisque pugnæ habere triumphum, atque ad dulcissimum verbi cupit peruenire connubium. Non autem ad hoc elatus mente, non scientiæ inflatus spiritu, non animo remissus & tepidus, non temporalium admittitur curis implicitus, sed humilis, sed mansuetus, sed solicitus, sed interiori exercitationi prudenter intentus, sed cœlestium secretorum amator ignitus. Huiusmodi quippe donum non ex arbitrio pendet volentium aut currentium, sed ex libera largitate miserentis & inclinantis se verbi, non pro tempore conceditur, sed pro meritis, non ætas, non sexus, non cõditio discernitur, sed gratia. Omnes nanque in Domino vnum sunt. Nam seruus in Domino liber est. Pauper & facultate nudatus, in Christo diues efficitur, ignobilis prosapia, diuina generatione sublimatur, quatenus non se extollat caro, nec quisquam donis naturalibus glorietur. Vera quidem ingenuitas & gratissima Deo progenies ex spiritus nobilitate & virtutum perfectio-

Eccle. 4.

ctione agnoscitur; vt ille sublimior, qui humilior; ille fortior, qui infirmior; ille sapientior, qui mente purior; ille superior, qui inferior; ille Domino Iesu iudicetur acceptior, qui in oculis proprijs ex infuso lumine se omnium abiectiorem esse aspiciet. Non enim sicut videt homo, ita Deus. Nam quod altum est in oculis hominum, diuinis fœtet aspectibus. De lumine sapientiæ vniuscuiusque prodeat iudicium, vt videat æquitatem, ducem quisque habere studeat proprium, ne in huius peregrinationis inuio errare contingat. Vniuersis obedientiæ regula indicta est, cuncti indigent præceptore, quamuis non æquali. Quemadmodum verò alia sunt infantium ioca, alia iuuenum exercitia, alia senum instituta, ita etiam spiritualiter. Non enim incipientium, proficientium, & perfectorum similia sunt, licet finis dissimilis non sit. Primi circa exteriora, secundi circa interiora, circa diuina tertij exercentur. Primis homo, medijs ratio, vltimis paracletus ducatum præbet. Incipiẽtes nanque tanquam nouellæ plantationes ex Aegypti diuulsæ nemore, quoniam proni sunt redire ad illa, quæ reliquerunt in seculo veluti delicati, debiles, & minus capaces per hominẽ dirigendi sunt. Instruendi quidem sunt, quàm vile fuit, quod deseruerunt, quantis præsens vita sit plena periculis, quàm fugitiua, quã finis eius incertus. Annunciandum quoque illis est, quanta supplicia reprobis, & à via Dei retrogredientibus parata sint, ignis (videlicet) inextinguibilis, dentium stridor, horridus dæmonũ aspectus, palpabiles tenebræ, lachrymarum imbres, fœtor sulphuris, conscientiæ vermis, diuinæ visionis carentia, & omnis salutis certa desperatio. Ne autem nimio absorbeantur timore proponatur interdum illis, quàm magna electis & in sancto proposito perseuerantibus sint præmia condonanda, grata scilicet & iucunda sanctorum societas Apostolorum, patriarcharum, prophetarũ martyrum, confessorum, virginum, beatorumque omnium, angelorum quoque, archangelorum, virtutum, potestatum, principatuum, dominationum, thronorum, cherubim, seraphimque, aspectus delectabilis incarnati verbi, & diuinæ visionis incomprehensibilis maiestas. De his meditentur non semper neque vniformiter, sed pro loco & tempore, atque mentium dispositione, quatenus prudenter edocti non frangantur labore, aut inchoatæ pœnitentię non fatigentur pusillanimitate. Discant itaque corpus valenter macerare ieiunijs, vigilijs atterere, attenuare fatigationibus, voluptatibus priuare læti feris, & maxime sensuum curiositatem temperantiæ lege atque disciplinę cohibere vigore. Erudiendi nõ minus sunt, vt linguæ moderamina & ori suo (iuxta Prophetę vocem) custodiam imponant, ne forte in verba prorumpant blasphemiæ, detractionis, discordiæ, mendacij, periurij, elationis, impudicitiæ, adulationis, iactantiæ, scurrilitatis, & vaniloquij, meminerintque notabile illud propheticum. Quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos. Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Propterea ne in talibus idem Propheta caderet, de se aiebat. Dixi custodiam vias meas, vt non delinquã in lingua mea. Doceantur insuper incipientes, quàm irrefragabiliter debeant obedientiæ disciplinam custodire, subesse omnibus, senioribus obtemperare, nulli in bono resistere, nemini in malo acquiescere, sibi ipsis non credere, ducis sui ac præceptoris nequaquam monita præterire, illi quomodo adhærere ipsos oporteat, consilia non negligere, & in cunctis tanquam Christo eidem famulari. De ipso sentiant magna, iudicent recta, sanctáque cogitent, ne callida diaboli suggestione opinione deuotionis & fides conceptæ dilectionis ad patrem, intereant. Nam decipitur facillime, atque spirituali ruinæ efficitur proximus, quisquis ducis sui laudabili ęstimatione priuatur. Hoc quippe casus & apostatandi initium est. Quamobrem spiritualis dux & animarum rector talis esse studeat, vt nulli subditorum, nullique ipsum imitari volentium tribuat offendiculum, vel occasionem delicti. Doceat magis vita quàm verbis, ipsius mores subiectorum documenta sint. Induat viscera pietatis, nõ ex affectu, sed ex ratione causas iudicet. Præsit semper in illo mentis deliberatio, ne passione victus in temerarium proruat iudicium. Proximorum in se reformet personam, motus [illegible] animi, & in cunctis prodesse contendat, [illegible] sius solicitus examinator sit, ne elatione [illegible] ratus damnationis sententia perimatur, [illegible] personam accipiat, patrem se ostendat [illegible] minum, & amari potius velit, quàm timeri, [illegible] obliuiscatur, quod homo est, & à Deo præfectus alijs, vt non solum de se, sed & de vniuersis sibi commissis rationem strictissimam redditurus. Pro subditis quoque intercessor sit, hortetur pigros, corrigat inquietos, elatos premat, foueat simplices, mœstos consoletur, erudiat [illegible] scios, omnesque pio amplectatur charitatis [illegible] ctu. Foris ad subiectorum profectum iustitiæ censuram teneat, intus vero humilitatis custodiam non relinquat. In sermone grauis [illegible] sit, & modestus, nilque ex suo ore proferat, quod audientes non ædificet. Nam testimonium cordis verbũ est, & qualis quisque maneat apud se lingua declarat, ideo in verbo & in omni [illegible] opere animarum dux prudentia munitus sit [illegible] sapientia decoratus. Est quippe, qui præest, quasi speculum quoddam, in quo incipientes viuendi formam accipiunt. Igitur irreprehensibilis esse conetur, ne infirmis anteponat infidelitatis materiam. Non solum vero ab illicitis, verumetiam

Psal. 33.

Psal. 38.

Psal. 38.

etiam à licitis interdum abstineat, sciens vitam suam ad subiectorum debere militare profectũ. Instituuntur nanque (disponente sempiterno Dei verbo) duces animarum, non vt honoribus præferantur, non vt in clero dominentur, inflécturque potestate, sed vt ordines distinguãtur, ordinetur vniuersitas, & charitas demonstretur. In commissis quidem tunc præsidentis fulget Dei amor, quum eosdem conatur ad perfectionis prouehere fastigium, & ad spiritualis pugnę triumphum. Proinde vt vigilet semper, necesse est, ne quem eorum aberrare contingat. Nam insidiatur callide prosperis incipientium successibus cõmentor malorum diabolus, nunc suadendo blande, nunc aspere comminando, ideo ducatu indigent alieno, ne resiliant territi, aut cadant seducti. Absque experimento autem quis immũdorũ spirituum euadet laqueos. Quis verò sine præceptoris magisterio valet esse expertus? Prima nanque incipientium rudimẽta sub spiritualis patris disciplina ordinãda sunt vt locato in humili obedientia prius fundamẽto ad proficientium, perfectorũque possint structuram conscendere. Incipientes disponũt sua ad imperium præsidẽtis, proficientes autem ad iudicium rationis, ideo secum habitare conantur, & interiora sua diiudicare non cessant. Nã in virtutum stadio proficientium corona fabricatur. Triplici enim mentis habitu quasi margaritis tribus proficiens ornatus sit, desiderio (videlicet) fortitudine, & cognitione. Desideriũ quippe virtutum in acquisitione virtutis necessarium est. In omni peragẽdo negocio siue corporali, seu spirituali hoc congruit. Quis inuitus ad pugnam pergẽs victor existit? Quis (nisi amator sit sapientiæ) efficitur sapiens? Magna victoriæ pars est vincendi desiderium. Facile nãque animus sui victor efficitur, quum contra se pugnare non veretur. Desiderium quippe vires auget, attollit cor, debilitat aduersarium, laborem temperat, exhilarat mentem, disponit ad gratiã, & Deo reddit amabilem. Quis verò proficiendi non ardet desiderio, quum regem glorię sui intelligat inspectorem, adiutorem, iudicem, remuneratoremque? Virtus enim nunquam irremunerata relinquitur. Nemo, nisi virtutis amator, à Deo diligitur, verus autem amor ex virtute cognoscitur, virtus verò magnanimitate possidetur. Vis animi amor est, amor autẽ legitimus fortis semper est, nescit cedere, aspera non veretur, pati non recusat, aggreditur ardua, aduersa sustinet, dolorẽ non sentit, semperque ad altiora conscendit proficiendi accensus desiderio. Si pugna excitetur, si ebulliant vitia, si totus concitetur mundus, diligens fortiter prosterni non valebit. Aquæ multæ (sicut legitur) non potuerunt extinguere charitatem, quoniam in fortitudine sapientiæ, & in soliditate virtutis

Cant. 8.

fundata est. Qui autem non diligit, atque qui pati formidat, virtutis palmam non apprehendet. In arduis virtus locata est, violenter pro illa certandum est. Est nanque incontaminata in se amica regis, cœli scala, bonorum mater, præuia meritorum, gratiæ auctrix, spei nutrimentum, charitatis præco, vitiorum mors, conscientiæ pax, peregrinationis leuamen, angelorum imitatrix, naturæ habitus, vitæ ratio, morum pietas, cultus deitatis, honor hominis, intellectus decor, & totius speculum sanctitatis. Ex ipsius cognitione, feruore possessionis illius accenditur animus, necnon & roboratur ad tolerantiam arduorum, quæ in eius acquisitione tolerantur. Hic nempe funiculus triplex difficile rumpitur. Isto quidem vinculo quum proficientis animus ligari cœperit, erigitur fortiter contra se, concupiscentiarum motus, voluptatem affectus, animi fluctuationes, cordis hebetudines, innatas passiones, inolitas consuetudines, & cunctas interioris hominis inordinatas affectiones sub rationis contendit deprimere imperio. Nunc prostrata eleuat, nunc elata humiliat, miroque certandi modo huc illuc se diuertens omnem animi petulantem familiam ad spiritus vnitatem disciplinæ vigore coercet. O grande spectaculum, triumphus gloriosus, mirabile prodigium videre gratiam, oppugnare naturam, & animum inniti aduersum se. Rara virtus hæc, spirituale certamen, & merces eximia. Huius quidem venerandi conflictus iudex & inspector est Deus, testes angeli theatrum mens, remuneratio virtus, dux ratio. Hæc autem minime per se sufficit. Hæc ex sola ingenita & naturali probitate non valet inimicorum sæuitiam, & vitiorum numerositatem debellare, nisi verbis sapiẽtiæq; illustretur splẽdore, atq; ipsius doceatur elogio. Est enim in ipsa sapiẽtia spiritus intelligẽtiæ sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, disertus, immobilis, incoinquinatus, certus, suauis, amãs bonũ, qui nihil vetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens virtutẽ, omnia prospiciẽs. Nulli quidem dubiũ, quin cui illa se accõmodauerit, & qui illa dignus fuerit, spiritualis pugnæ victor existat, laureatusq; de proficientium statu ad perfectorum ascribatur numerum. Prudentiã quippe in sui tenens cordis penetralibus tanquam in spirituali libro eruditus ab ipsa intelliget, quid agendum, quidve sciendum sit. Scire verò vtile est, dummodo sciatur, quo studio, quo ordine, quo fine sciri debeat. Quo studio, vt illud ardentius agnoscatur, per quod vehementius accendatur animus ad amorem, quo ordine, vt illud prius, per quod maturius ad salutẽ, quo fine, vt non propter obliquum. Sunt quidam, qui curiose scire volunt, vt sciant, quidã vt

Eccle. 4.

inaniter sciantur, aliqui vt turpis lucri causa scientiam vendant, nonnulli (& hi rari) vt ex charitate ædificent,& ædificentur. Tales porro incontaminatæ sunt amatores sapientiæ. Ipsorum ratio per verbum instituta, errores latebrasque vitiorũ detegẽs semper ad altiora prouehitur, iaculo autem quodam spirituali intimi amoris vulnerata & sapientiæ lumine perfusa, perfectorum studia vtcunque degustare meretur, non tamen absque paracleti ducatu auderet vel posset. Quanto enim ascensus altior, tanto maturius incedendum est, quia & ruina miserabilior, si fieri contingat. Ideo diuina cum maxima semper sunt veneratione suscipienda, prudẽter agnoscenda, nunquam verò curiose, inaniterq; rimanda. Hoc donum, hanc spiritualẽ sciẽtiam nullus accipere, nisi ex magisterio Spiritus Sancti, meretur. Nemo paracleti disciplina dignus efficitur, nisi prius carnem spiritui, & animum subegerit virtuti. De cætero huiusmodi licebit contemplari diuina. Quadam etenim bonitatis, suauitatisq; ac aspersus fragrantia, veluti quadam nebulæ vmbra protectus, admittitur ad secretius sponsi cubiculum, ibique eidem incerta & occulta diuinæ sapientiæ iudicia & arcana reuelantur tanquam præcipuo amico, non autem repercutitur eius acies, confunditur facies, redarguitur fiducia, desideriorumque clamor, sed pro humilitate, pro puritate, pro flagrantissima charitate, nunc eleuatur ad summa, nunc ad exteriora profunditur, nũquam carens duce, vix autem & ipse dormitans a custodia sua. Quum enim attollitur supra se, aut intelligentiæ oculo Dei sapientiam omnia disponentem, aut ipsius beneuolentiam singulis sua liberalissime communicantem, siue eius excellentiam cuncta transcendentem, & delectabilia omnia in se continentem, iucundissime contemplatur. Interdum verò insueto amoris igne accenso non nisi in cœlestibus affectu commorari permittitur, eo, videlicet, tempore, quo lumine, caloreque intimo repletus, humanos agnoscitur transcendere limites. Si verò ad ima dilabitur, compunctione liquescit, os comprimit, & siquid illi pro proximi vtilitate iniungitur id pernici motu corporis perficere festinat, nunquam inutiliter tempus consumit, sed quandoque pro alijs, semper pro se spiritus vigore compellitur, hoc nimirum operante, qui præcordia compleuit, spiritu veritatis. De virtute in virtutem, de lumine in lumen, de affectu in affectum sensibiliter proficiscitur tanquam à Domini spiritu. Ex his nempe profectibus & verbo fit familiarior & crebrius visitur ab ipso, in ipsa tamen visitatione reciproci amoris piæ charitatis prorumpit in voces, & dicit. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, quando veniã, & apparebo corã te? Quis mihi det te fratrẽ meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniã te foris, & deosculer, apprehendam te, & ducam in domum matris meę, & in cubiculũ genitricis meę. Ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino cõdito, & mustũ malorum granatorũ meorum. Qui legit, intelligat, quoniã verbum mysticum est. Nemo igitur ad huius gradus tertij fastigiũ attigisse cõfidat, nisi primi, secundique ascẽsum fecerit. Possunt quippe ex diuina dispensatione quædã primitiæ secũdi & tertij in primo gustari gradu, sed longe inter se meritis distãt, id quod ex Dei largitate repente sentitur & transit, & id quod ex mentis habitu possidetur. Nullus tamen quanti apud Deum sit meriti, diiudicare valet, sicut nec vtrum odio an amore dignus habeatur. Omnia verò incerta futuro iudicio reseruãtur, vt cunctum sui animi tumorem comprimat homo sub humilitatis censura, quæ cæterarum est tutissima custodia virtutum.

Psal. 119. Cant. 8. Eccles. 9.

Quòd per peccatum naturalis affectus veri & boni debilitatus sit, & qualiter restauretur, atque de spirituali iustorum peregrinantium mercede. Cap. IIII.

DVplicem inesse naturaliter homini affectum cuilibet recte sapiẽti notissimum est, videlicet, appetitum boni & veri. Hi nanque ab ineunte ætate pariter nutriuntur, pariter crescunt, eo vehementius, quo altius homo rationis est capax. Hoc autem non sine venerabili bonitatis dispositione conditoris ac miro ipsius sapientiæ ordine gestum est. Qui enim fecerat hominem propter se, iustissimum fuit, vt taliter conderet, qualiter iuxta naturalem instinctum si viueret, non alio tenderet aliudque diligeret, quàm id ad quod & propter quod plasmatus erat. Quod si aliter de ipso homine dispositum fuisset, defecisset vtique hominis natura. Cuncta quidem suo naturali cursu indesinenter pergunt ad illum, propter quem ordinata sunt, finem. Finis autem hominis quũ sit Deus, debet & ipse, quoniam bene conditus est, suo naturalem cursum dirigere fini. Totum ergo hominis delictum & omnis illius præuaricatio tanto grauior censetur, quanto à suo fine longius euagatur. Diuinæ tunc legi derogat, suæ bonum naturæ abolet prædestinata beatitudine se priuat, ipseque contra se acerrimus efficitur impugnator. Hoc quidem sanctarum testimonio scripturarũ luculenter probatur. Tradit nanq; diuina historia, quod quum ex callida serpentis persuasione parentes primi de ligno vetito comedentes diuini præcepti transgressores fuissent, vterque propter inobedientiam Dei sententia percussi fuere. Mulieri inflicta est pariendi pœna, multiplicatio ærumnarum, & subiectio seruitutis viri. Adæ verò cui grauior

uior inerat culpa, dictum est. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ, in sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua assumptus es, quia puluis es, & in puluerē reuerteris. Post huius autem promulgationem maledictionis pariter de voluptatis paradiso à facie Domini eiecti, in hac, in qua nunc peregrinamur, terra exilio damnati sunt. Hinc naturæ deordinatio, lucta carnis & spiritus, creaturarum inobedientia, cœlestis patriæ amissio, veri ignorantia, & boni insensibilitas effluxerunt, sed non præualuit viri iniquitas opus Dei funditus destruere. Vulnerauit quidem, non tamen totaliter extinxit naturæ bonum. Nam veri & boni inest illi appetitus licet lōge debilior, quàm prius. In hoc quippe maxime propter peccatum læsa est hominis natura. Ex appetitu nanque veri scientiæ & cognitionis desiderio fatigamur, ob hoc quoque cogitationes in animo versamus multiplices, cōsilia adinuenimus, leges statuimus, occulta rimamur, ignota quærimus, & secreta etiam Dei mysteria atq; profunda iudicia penetrare cōtendimus. Quoniam verò deserto verò Deo veri acumen naturale inuestigandi debilitatum est, & pro maiori amissum parte, tot opiniones, errores, sectæ, argumēta, sophismata, schismata oborta sunt, quorū mūdus hic plenus est. Hinc idolorum cultura, dæmonum veneratio, ariolādi ars, vaticinia falsa, superstitionum adinuentio emanauere. Ex ignorantia etiam summi & veri Dei diuinitatis honor ligno, lapidi, metallo, hominique exhibitus est, & commutauerunt homines gloriam incorruptibilis Dei in imaginem corruptibilis hominis, volucrum, quadrupedum, & serpentium, propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in semetipsis, quia commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & seruierunt creaturæ potius, quàm creatori, qui est Deus benedictus in secula. Veruntamen humano diuina clementia condolens errori, opportuna huic languori adhibuit remedia. Hancque statuit legem, vt quicunque eis vteretur ad bonum, veritatis lumen agnosceret, qui verò ad malum, seu contemptor existeret, æternæ damnationis pœna feriretur. Duobus quippe modis hominem Dei sapientia docuit, erigere intellectum ad cognitionem veri, per intelligentiam, videlicet, diuinorum eloquiorum, & per obedientiam fidei. Est nanque sacra pagina scalæ, quam in somnis vidit sanctus Iacob, comparata, cuius summitas cœlos tetigisse describitur. Per ipsam etenim quasi per quosdam gradus prouehitur intellectus ad agnitionem veri & summi Dei. Est & tanquam mensa multarū dapum numerositate referta. Super hāc quot libri, quot sententiæ, tot ferculorū diuersitates appositæ sunt. Nemini licet exire ieiuno, cunctis proprius infertur cibus, siue indoctus siue doctus inuenit quisq;, quod edat. Conuiuium quippe sapientiæ est cibus grandium & paruulorum lac, vnde & voce sponsi, verbi scilicet inuitantis animam, dicitur, Veni soror mea sponsa, miscui vinum cum aromatibus meis, comedi fauum meū cum lacte meo, comedite amici mei & bibite, & inebriamini charissimi. Nullus autem ad hoc pingue verbi conuiuium, nisi credat, accedere præsumat, alioquin velut immundus & sordidus foras eijcietur. Nemo altus corde, nemo infidelis intrare permittitur. Humilis est ianua, humanus est spiritus sapientiæ, ideo humilē requirit, cui suā aperiat claritatem. Sinite, inquit, paruulos venire ad me. Non nobiles secundum seculi & carnis prosapiā, non potētes, vel locupletes temporaliū facultatū, non sapientes secundum elementa huius mundi inuitat ad se, sed pauperes, humiles, simpliciterque credentes. Tales porrò docibiles sunt, nesciunt contradicere, repugnare nolunt, de diuinis non extolluntur muneribus, autoritatibus sanctorū fideliter acquiescunt, & tanquam Dei Filij cœlestibus oraculis dissentire non audent. Huiusmodi nanque elegit semper Dominus, vt per ipsos sua ostenderet magnalia mundo. Quid Abrahā, Isaac, Iacob, Moses, Dauid fuere, nisi ouium pastores? Quid Petrus, Andreas, Iacobus, Ioānes extiterunt, nonne piscatores, & in seculo contemptibiles? Stultam fecit Deus mundi sapientiam, & quoniam in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis & per simplicitatē fidei saluos facere credentes, vt non glorietur omnis caro corā eo, sed qui gloriatur, in Domino glorietur. Apertū est fidei ostiū simplici idiotæ, & ingenioso patet aditus cognoscēdæ veritatis. Quicūque aliunde quā per ostiū ingredi præsumet: velut fur & latro dānabitur. Humiliet se humanus intellectus, fidei iugo colla substernat, cedat diuinæ autoritati, patrū sentētijs nō deroget, & quicquid nō capit rōne, fide teneat. Tūc veritatis radius splēdoribus replebit cor, tūc meridiana lux verbi, fugatis tenebris insolito fulgore clarificabit intellectum, vt quæ prius dubia, fiant certa, & quæ occulta, manifesta sint. Tunc in voce exultationis & cōfessionis laudes Deo persoluet, lætusque cantabit. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis Domine. Hucusque de appetitu veri. Ex appetitu verò boni quot labores, quanta studia, quam multa subeant pericula, quis enarrare potest? Qui dominandi potestatem bonum summum esse iudicant, bella commouent, neces hominum paruipendunt, pauperum oppressionibus non mouentur, vt sui voti compotes fiant. Ex hoc quoque accensi quidam desiderio boni, maria transierūt, flucti-

Marginalia: Genes. 3. — Rom. 1. — Gen. 28. — Cant. 5. — Matt. 19. — 1. Cor. 1. — 1. Cor. 1. — 1. Cor. 10. — Ioan. 10. — Psal. 92.

fluctibus se vndosis dantes peragrarūt regiones exteras, ignotasque, perambulauerunt vastas solitudines, alta montiū & colliū excelsa transilierunt, nemorosas valles, speluncas, cauernas terræ lustrauerunt, vt auri, gemmarumq; venas ac loca perquirerēt. Hinc etiam venereæ voluptates, incestus, stupra, adulteria, alieni violatio thori, obscœnæ contrectationes, & huiusmodi, quod dicere nefas est. Hinc ioca, verba scurrilia, theatrici luxus, comessationes, ebrietates, læta cōuiuia, varia epularū fercula, & omne, quod ad explendā spectat corporis voluptatem, exortum est. Hinc humanæ affectus laudis, crebra vigiliarū fatigatio, inuidiæ faces, inimicitiarū, odiorum, dissensionū seminaria, detractionū venena, adulantium fraudulēta verba, ficta seruitia, simulati mores, prostrationes, salutationes, blāditiæ, hypocrisis, sanctitatis imago, prælationis ambitio, & dominandi amor sumpsere principiū. Talia autē sectantes, gehēnalibus cruciabūtur flammis. Nā incōmutabili & summo spreto bono cōmutabili & infimo adhęserunt. Summū quidē bonum nō corporis sensibus capitur, spirituale enim est & æternū, intellectu conspicitur, affectu degustatur, fide cōprehenditur, spe cōcupiscitur, charitate tenetur, amoris brachijs amplexatur. Nil temporale, nil falsum, nil sordidum, immundum, & peccati fece pollutū reperitur in illo. Omne pulchrum, omne delectabile omne iucundum ipsum esse scito. Si immēsitatem illius quæris, intellige illud excelsius cœlo, inferno profundius, lōgius terra, & mari latius. In se continet omnia, per se regit omnia, viuificat omnia, conseruat omnia. Sine labore sustinet, sine errore discernit, sine sui mutabilitate mutat, sine passione punit, sine sui detrimento tribuit, sine personarum acceptione miseretur. Non circunscribitur loco, nō variatur casibus, non præterit cum tempore, nō indiget auxilio. Per se sufficit, per se placet, per se potest, cœlū replet, terram metitur, vniuersitatē regit. Cuncta illi patent, omnia famulantur, nihil ipsius valet præterire imperiū. Largitur enim dona, delicta punit, indulgentiā pollicetur, retribuit merita, & relaxat facinora. Eo quisquis dignus fuerit, carēs omni malo, summo fruetur bono. Nō in vita hac, quæ malis & bonis, iumentis & hominibus plena est, videri potest, sed in cœlis, vbi angelorū, archangelorūq; gloriosus manet exercitus. Ibi nanque pugnantiū, pœnitētiū, peregrinantiumq; se cōstituit præmiū. Nemo illuc nisi purgatus intrabit, nullus id summū & æternū bonū apprehēdere posse cōfidat, nisi præuio fructu bonorū operū, & diuinitatis scientia. Ob hoc Dei sapiētia obediētiæ mandata instituit vt inobediētiæ aboleret culpam, legē dedit, vt bonorū operū fructus cumulatior fiat, pręcepta indixit, vt merita crescant. In cunctis Deus noster beneuolus est, patiens, misericorsq;. Nulli gratiam subtrahit, omnibus offert, neminem excludit venientem ad se. Sicut delictum elōgat, ita opus bonum proximum facit Deo. Elatio facit contumacem, humilitas autem reconciliat amicum, inobedientia paradisum clausit, reserat autem obedientia cœlum. Ex inordinato affectu diuinæ similitudinis languet appetitus summi boni, & ex desiderio expletionis volūtatis Dei idem reuiuiscit & restauratur. Inobedientia naturam corrupit, adduxit iram, gratiam ademit, & priuauit gloriam. Hoc est grande malū, priorum parētum opprobrium, damnatioque posteritatis. Medicamentum autem languoris huius, optimum, est obedientia præceptorū, per quam reformatur natura, augetur gratia, mitescit iustitia, & gloria prærogatur. Vt autem homo obtēperaret alacrius, perfectiusque, venit Verbum per carnē ad hominē, cōfirmauit mandatorū legem, & consiliorū suasit altitudinē, maximam vtrisq; pollicens remunerationis mercedē. Sciebat enim pius magister, quod difficile quisque arduū aggreditur opus sine vlla spe retributionis. Hoc quoque naturæ innatū est, vt qui laborat, in spe operatur percipiendæ mercedis: ideo Propheta ait. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem. *Psal. 118.* Nullum omnino absque remuneratione esse permittit operantē bonū. Peccatoribus quidē & huius seculi incolis, temporaliū reddit pro labore mercedē, quā appetunt, quā quærūt, & qua contentantur tanquā alieni à Deo, & à sanctorū hæreditate extranei, iustis autē atque vere peregrinantibus aliter merita cōpēsantur. Ipsis nempe temporalis surripitur successus, terrenis spoliantur opibus, interdum etiā diuturnis, asperisque atteruntur flagellis, vt tanto maiora percipiant in cœlis, quanto grauiora in terris receperint. Quibus enim æterna donantur, merito transitoria negantur. Nam facile amittunt cœlestia, qui terrenis abundāt. Quamobrē iusti consolari renuunt, prosperari formidant, temporalem negligunt mercedem, vt consequantur æternam, pati non verentur, in aduersis non deficiunt, flagellari expetunt, vt gratiā conditoris inueniant, vnde Propheta. *Abac. 3.* Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum: Agit tamen cum illis misericorditer Dei clementia, atque duplici eos remuneratione lætificat, spirituali (videlicet) & æterna. Spiritualem quidem tribuit, vt in tribulationibus robustiores, in certamine alacriores, in bonis operibus promptiores sint. Deficerent quippe in via, nisi quotidie spirituali pabulo nutrirentur. Interim verò subarrantur à Verbo, & quasdam futuræ gloriæ suscipiunt primitias, vt ex his discāt

potiora

potiora sperare. Pace etenim conscientiæ in reconciliationis indicium fruuntur, mentis lætitiam assequuntur, quæ amicitiarũ testis est vera, futuræ fęlicitatis spe pascuntur, vnde iucundantur, & dicunt. Lætatus sum in ijs, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Sacræ lectionis saginãtur pabulo, per quod à noxijs fluctuationibus abstrahitur eorum animus, dum in intimis suauiter delectantur, sacramentorum quoque frequentatione ecclesiasticorum plurimum roborantur, vt iter præsentis peregrinationis constantius perficiant. Si enim subcineritius panis & aquæ potus Prophetæ tantas adhibuit vires, vt in ipsius cibi virtute, gradiens diebus quadraginta & noctibus totidem permaneret ieiunus, quid caro Christi, qui est panis vitæ recte sumentibus spiritualiter fortitudinis conferre valebit? Non sufficit humanus sermo explicare, sed nec animus capere, quàm crebro, quàm dulciter iusti mens suorum degustet inter cedem in Domino studiorum, nunc per compunctionem, nunc per lacrymarum effusionem, nunc per spiritus exultationem, nunc per cœlestium contemplationem. Hæc quidem sentiri possunt corde, ore autem minime proferri, vnde vnusquisque magis per experiẽtiam, quã ex aliorum verbis donorum Dei studeat habere notitiam. Quanta autem sit iustorum æterna merces, in consequentibus (verbo reuelante) aperietur. Interim nutriamur in fide, spe iucundemur, & amore repleamur. Caritas nanque est, quæ secretorum cœlestium attingit arcana. Amantem enim perfecte nil latet.

Psal. 121.

3. Reg. 19.

Qualiter animus ducitur ad cœlestia contemplanda, & de sponsi elegantia, atque supernæ ciuitatis gloria. Cap. V.

QVũ diuina mens humana nititur pãdere misteria, fatigatur vehementer: tum ex sui paruitate, tum ex profunditate materiæ. In hoc plorationis loco cõstitutus, ac multimodis prægrauatus curis; vix ad momẽtum homo erigitur supra se. Pondere quidem carnis fatigatus, cœlestia cogitare non valet, iuxta Sapientis sententiam. Nam corpus (ait) quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Visibilium quoque vsui assuetus, inuisibilia quomodo penetrare valebit? qualiter reserare? quibus verbis? quomodo? quo ordine? Veluti si quispiam Hebræorum ignorãs regionem, ignarus idiomatis eiusdem, nullique notus Hebręo, vellet eorum elementa proferre dicere consuetudines, & gesta narrare, nonne videretur magis barbaricè frendere, quàm Hebraicè loqui? audiẽtesque prius prouocaret ad risum, quàm ad intelligentiã excitaret? melius etiã silentio, quàm verbis erudiret? Hoc vsus docet, & mens apprehendit humana. Hinc deijcitur animus, clauduntur ora, lingua cõprimitur, & omnis carnalis sapientia obmutescit. Nã animalis homo nõ percipit ea, quæ Dei sunt sed neque spiritualis, nisi diuinitus instruatur, aut per imagines & per exempla manuducatur pedetentim: Spiritualia sunt, cœlestia sunt, & diuina. Illa nec oculus vidit, nec audiuit auris, nec in cor ascendit hominis. Ideo qui ad ipsarũ indaginem peruenire desiderat, verbi indiget magisterio. Non humana sapiẽtia, non naturali ingenio, sed per verbum instruẽdus est. Dei quidem sapientia, vt doceret hominẽ, venit vt lux, & iuxta hominis capacitatem ad ima descendẽs; inuisibilia & ęterna per materialium similitudines delectationum, per corporearum formas rerũ apponere curauit: quatenus ex carnalibus ad spiritualia, & ex visibilibus ad inuisibilia ascẽdere valeret: quod mirabili sapientiæ arte & præcipuo charitatis feruore actum est. Quum enim incomprehensibilis sit Deus secũdum sui naturã, hominem misericorditer assumens comprehensibilem vtcunque se fecit: per ipsumque, quem assumpsit, hominẽ, ad capiendum inuisibilia & cœlestia viam strauit, modũ dedit, regulamque instituit, cui cõtradicere verbis vel moribus fas non est. Nemo credat se impunè transire, si vocanti, inuitanti, exhortanti, cõminanti resistere præsumet. Vox quidem sapientiæ ad contemptores hęc est: Vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo: quum quod timebatis, aduenęrit: quum irruerit repentina calamitas, & tempestas quasi ventus ingruerit: quando venerit super vos tribulatio & angustia: tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & non inuenient me, eo quòd exosam habuerint disciplinam, & timorem domini non susceperint, nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint vniuersæ correctioni meæ. Terrentis non confundentis, amantis non indignantis ista verba sunt. Cõminatur vt corrigat, hortatur vt erigat, inuitat vt liberet: clamat vt excitet: futura prędicit, vt non feriat. Omnis ipsius vox amoris est. Non potest non diligere, quos condidit, quos elegit, quos proprio redemit sanguine. Nũquid potest obliuisci mulier infantis vteri sui? Nũquid valet non amare charitas? Nempe ipsa sapientia mater est, sicut per sapientem ait: Ego mater pulchræ dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctæ spei. Ipsa pater, quia verbo veritatis suæ nos genuit, est etiam frater & sponsus. Sic habes, & sic in Canticis loquitur: Vulnerasti cor meum soror mea sponsa: vulnerasti cor meum: non lancea, non gladio, non sagitta: sed amore, sed compassione, sed beneuolentia, sed charitate.

Sap. 9.

1. Cor. 2.

1. Cor. 2.

Prou. 1.

Esai 49.

Eccl. 24.

Cant. 4.

titate. O quàm vehementer verba Verbi penetralia cordis perforare, quàm fortiter accendere, quàm delectabiliter inebriare valent: iacula sunt, & amoris faculæ. Nil aliud quàm charitatem sonant: nil aliud redolent, nec immeritò. Nam verbum amor est, sapiẽtia est, charitas est, sponsus est. Si intres ad cor illius, liquescens agnosces, hominum salutem sitiens, patris honorem zelans, restaurationem Hierusalem concupiscens, sponsæ amorem flagitans, in ipsius amplexus ruere spiritualiter flagrans intelliges. Si ad opera manuum illius tuam dirigas considerationem: cœlum & quicquid cœli ambitu continetur, seu solem, seu lunam, seu stellarum multitudinem, opus illius esse iudicabis: vnde Propheta: Quoniam videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum: lunam, & stellas, quę tu fundasti. Quicquid in cœlo fulget, quicquid vegetatur & viuit in terra: omneque quod in aquis natat, vel per aera volitat, si quid placet visu, mulcet auditum, & sensu capitur, facturam illius recognosces. Præterea siue angeli, siue throni, siue dominationes, virtutes, potestates; cæteræque beatorum spirituũ innumeræ legiones scias quòd ipsum venerantur vt Deum, famulantur vt filio Dei, vt patri coæterno, consubstantiali & simili. Est enim verbum, per quod facta sunt omnia, in quo viuunt omnia, sine quo nihil: de Deo Deus, de lumine lux, splẽdor paternę gloriæ, iustitiæ sol, diuinitatis radius, candor æternę lucis, speculum sine macula, imago bonitatis Dei, genitus de patre in cœlis sine matre, in terris sine patre de matre: Deus ante secula, homo in fine seculorum factus nobis sapientia & iustitia, sanctificatio & redemptio. Si verò ad elegantiam humanæ speciei te vertas, audias Prophetam dicentem: Speciosus forma præ filijs hominum. Quis vnquam illo pulchrior? quis modestior? quis sapientior? Ornatus in moribus maturus in gressibus, in sermonibus facundus, in conuersatione circunspectus, in redargutione seuerus, in exhortatione blandus, in collocutione suauissimus, & in omni suo opere venerandus: aspectus illius venustate plenus, humilitate verecundus, suauitate refertus, & tota elegantia decoratus: labia illius lilia distillãtia, verba vitę æternæ emanantia, mel & lac eructantia. Illud quidem resonabat in ore, quod latebat in corde: ideo solabatur mœstos, vrebat frigidos, resuscitabat mortuos, infideles illustrabat: cunctosque ad se accedentes reddebat beneuolos: sermonibus quoque suis audientium ad corda ad mundi animabat contemptum: ad virtutum profectum instruebat: maximè quum de regno Dei loquebatur, & de gaudijs paradisi. Quis autem non languesceret? quis iucundo non inebriaretur amore, si videret ambulans Verbum, sapientiam loquentem, vnigenitum Dei cum peccatoribus conuersantem, lacrymantem, orantem, spiritu frementem, in carne patientem, carnisque languores sustinentem. Prorũpant nunc in medium probra, contumeliæ, blasphemiæ, illusiones, sputa, alapę, flagella, corona spinea, sceptrum arundineum, purpurea vestis, effusio sanguinis, poculum fellis, apertio lateris, dolor matris, & cruciatus ignominiosæ ac dirę mortis. Omnia hęc habent voces suas amoris: cuncta ista sapientię verbi pręconia clamant. Quanto nanque se magis deiecit, tanto subliniorem ostendit se: & quo ampliora pertulit opprobria eo maiores meretur laudes. Nam quum patitur suam exhibet patientiam, nostrã informat, quũ substernit se, suam patefacit humilitatem, & nostram terit elationem, cùm loquitur, suam declarat sapientiam, nostram verò erudit insipientiã: sicque si ingreditur mens ad contemplandum interiora cordis sponsi, si ad subliniora Verbi, si ad exteriora opera conditoris, si ad ima humanitatis, nil aliud perspicit, quàm amoris immensitatem, sapientię fontem, bonitatis affluentiam, & virtutum omnium singulare magisteriũ. Nil vacat in cunctis operibus & sermonibus verbi ab eruditione amoris. Qui legit, diligat: & intelliget propositionem. Amor agnoscitur amore: amore sentitur, nec ad ipsum nisi amando intratur. Initiatur autem amor ex exteriorum consideratione, nutritur ex virtutum perfectione, perficitur ex diuinitatis cognitione. Habes in spõso carnem, animam, & Verbum, antiquum, nouum & ęternum. Ascẽsiones fecit de se, in se, ad se, vt te traheret ad se. Alios noli gradus quęrere, multo minus tibi componere, ne condemneris vt fur. Si inexpertus es, si nec dum cœpisti, si expedit vt lacte nutriaris meditare infantiam Saluatoris, quomodo vagiebat in angusto positus pręsepio, quomodo genitricis sugebat vbera, maternis fouebatur in vlnis, pauperrimisque tegebatur pãniculis. Si in Spiritu adultus es, spõsi reuolue fatigationes, vigilias crebras, humilitatem summam, orationem assiduam, mirabilẽ patiẽtiã, charitatem ignitam, rectitudinis zelũ, cęterasque virtutes, quas verbis commendabat & opere. Si ad perfectum charitatis robur trãsilisti, & corporis resolutionẽ præ amoris magnitudine concupiscis, verbum fidei & dilectionis oculo contemplare in patris gremio quiescens, ad patris dexteram sedẽs, immortalitatis gloria præfulgens. Vbique tibi occurrit festiuum, suauitate plenum, amore feruidum, ad erogandum liberalissimum, ad excipiendum paratissimum, & ad te amplexandum dispositum. Paruulis paruulum se fecit, vt doceret tenere innocentiam, seruare obedientiam & diligere castimoniam. Proficientibus animi constantiam, cordis sapientiam, diuini honoris fragrantiam exhibuit, vt maturus & longæuus vir.

Psal. 8.

Psal. 45.

Perfectis

Perfectis autem æternæ felicitatis & futuræ gloriç se largitorem, regem, & dupliciter possessorem ostendit. Omnibus se præbet diligentib. se: cunctos mellifluis vocibus charitatis inuitat venire ad se, neminem suæ beatitudinis vult esse expertem. Ipsius illa vox est, quæ ait: Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini: spiritus.n. meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum, memoria mea in generatione seculorũ: qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient: qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, non peccabunt: qui elucidant me, vitam æternam habebunt. Hac exhortatione quid dulcius? quid vtilius? quid amabilius? Suisquidem dilectoribus pollicetur præsentis vitæ mercedem, & præmium futurę: hic beatè viuere tribuit, illic ęternaliter. Vt autem tantis suasionibus prębeamus assensum, & ne inuitantis sponsi monita negligamus, erigenda est mentis acies ad inuestigandum, quanta & qualia sint, quæ nobis proponuntur in præmiũ: quatenus tum ex consideratione remunerationis, tum ex amplissima charitate largientis omnis interioris hominis affectus ad ea capessenda se dirigat. Magnitudo nanque mercedis aufert tædium laboris, & amori præstat additamentũ. Cui autem peregrinanti, laboranti, patienti leuamen non irrogabit, cùm audit, non sunt condignæ passiones huius tẽporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis? Cuius amantis non elangueat præ iucunditate cor, cùm Prophetam audit dicentem: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos: quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen? Et illud: Beati, qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te? Cũcta ibi magna, omnia delectabilia, omnia perfecta, quamuis beata, magna ciuitas, delectabilis conuiuentium vnitas, perfecta corporis, animæque immortalitas, & beata diuinæ visionis satietas. Ciuitas quidẽ hęc ciuitas magna, aspectu grata, ab hostibus secura, à dolorib. aliena, à perturbatione extranea, à morte liberrima: nil immundum in ea est, nil sordidum, nil corruptioni obnoxium, totum in illa placet, totum lucet, totũ arridet: plateæ eius auro mundo sternuntur: portæ ex sapphiro, & smaragdo ędificantur, ex lapide precioso omnis circuitus muri eius: super turres, super muros custodes constituti sunt, qui die noctuq; nomen domini laudare non cessant: sed & per plateas, vicosque mirabili exultatione ab vniuersis, alleluya cantatur. Non indiget solis aut lunæ lumine, vt illustretur: quoniam claritas Dei illuminat eam, & lucerna eius agnus est. Fulget enim claritate, amœnitate floret, æternitate viget, & mirabili dilatatur immensitate, sine consummatione magna est, sine comparatione pulchra, sine defectu conspicua, sine oppositione pręclara. Ibi virgines, quæ nescierunt thorum in delicto, omnes auro textis ornatæ cycladibus choreas ducentes, sponsiq; vestigia imitantes, hymnos amoris persona re noscuntur. Nulli autẽ datur, qualia ipsis, promere cantica: quoniam vestimenta non inquinauerunt sua: sed à concupiscentiæ colluuione seruauerunt illæsa. Harum quidem voces sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis. Ibi martyrum innumerabilis exercitus Deo laudes exhibere non cessat. Omnes hi laureati, claritate circumamicti, sanguine purpurati, cicatricibus corusci, amore feruidi coram suo immortali rege excubias celebrant, triumphi sui coronas deponunt, honoribus Deum efferũt: & mirabili modulatione verbi magnalia confitentur. Ibi Apostolorum sacratus chorus sponsi præconia propalare contendunt. Iudiciaria nanque dignitate præditi, singulari cum rege gloriæ amicitia fœderati, cunctis honore præpositi se Deo laudis sacrificium offerre lætantur. Ibi prophetarum eximius cuneus seruitutis obsequium verbo actitare festinant. In illa denique inuictissimi regis ciuitate nullus tristis, nullus inuidus, nullus ignobilis inuenitur. Omnibus omnia communia, cuncta nota, quæque manifesta sunt. Vniuersi de vno potantur voluptatis fonte: de vno irradiantur veritatis lumine, & in vno copulantur vinculo charitatis. Ideo nil proprium habent, nil priuatum quærunt, quin potius non minus alieno, quàm suo congaudent bono. Vicissim dona communicant, participant bonis, quia vna visione fruuntur. Dispar quidem gloria, at concors illis est desiderium voluntatis. Omnis ipsorum affectus, omnis actio in Dei cognitione & dilectione subsistit. Singuli quoque in illa terra viuentium duplicibus vestientur. Corporib. quippe inerit iucundus splendor & immortalitatis decor. Nunc quidem seminatur corpus in corruptione: resurget tunc in incorruptione: seminatur in ignobilitate, resurget in gloria: seminatur in infirmitate, resurget in virtute: seminatur animale, resurget spirituale. Omnia nanque huius corpusculi membra quendam diuinæ bonitatis personabunt concentum: ita vt nihil à Dei laude videatur alienum. Nulla deformitas, nulla membrorum erit inæqualitas. Videbũt enim oculi regẽ in decore suo, & in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis suæ, & in die lætitiæ cordis illius. Sicque singula singulis decorabuntur ornamentis. In plenitudine ætatis Christi: in perfectione gloriæ fiet tunc vera resurrectio mortuorum. De cætero nullus luctus, nullus clamor in illa perstrepet ciuitate: sed lætitiæ vox, exultationis laus, gratiarum exhibitio, benedicentium vota, atq; dicentium:

Rom. 8. Psal. 35. Psal. 83. Apoc. 14. 1. Cor. 15. Isa. 33. Apoc. 7.

rum: Benedictio & claritas, & sapientia, gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Absorpta quidem erit mors in victoria: propterea fœlici securitate & iucunda pace gaudebunt. Non erunt mali, qui exerceant; non inimici qui tentent; non æmuli, qui lacessant; non mors, quæ cruciet: sed sempiterna requies, inenarrabilis tranquillitas, satietas sine fine. Tunc immortalis Dei potētia, verbi sapientia, paracletique clementia cognoscetur. Tunc sponsi gloria, encænia sponsæ, regni magnificentia, regnantium gaudia, & beatorū omnium perpetua beatitudo patebit. Angelorum, animarumq; æqualis erit gloria, eadem visio, vna societas, vnanimis affectio, similis actio, quamuis angelorum natura sit longè sublimior. Quod autem minus deerit, supplebit gratia conditoris. Videbitur Deus in se, & cuncta in ipso: quia erit omnia in omnibus. Hoc erit hæreditas filiorum Dei: hoc pauperum, mitium, esurientiū, lugentium, miserantium, mundorum, pacificorum, persecutiones patientium, præmium. Cuncti sacerdotes, omnes reges, vniuersi diuites, singuli potentes, quique sapientes existent. Non minorabitur ex connumerantium numerositate cumulus fœlicitatis: non ex graduum diuersitate defectus charitatis. Aequè paruus vt magnus beatus erit. Singuli in suo ordine & de propria mensura lætabuntur. Non sexus, non conditio, non officia, non dignitates, sed merita discernētur. Iuxta mensuram charitatis cuique dabitur corona mercedis. Quem delectat igitur celsitudo remunerationis, non terreat asperitas laboris. Sine pugna nemo coronandus est. Post triturā in horreis grana reponuntur & post peregrinationem peruenitur ad requiem. Nullus nisi prius examinatus ad regis aulam, ac sponsi cubiculum intrare merebitur. Necesse est, vt tentationibus erudiatur, quisquis ad verbi spirituale connubium concupiscit assumi.

1. Cor. 15.

Qualiter fidelis anima accendatur ad pugnam: & erudiatur de inimicis habere triumphum.

Cap. VI.

Sicut in præcedentibus veraciter definitū est, nullus nisi probatus ad summa prouehitur. Hanc humana prudentia consuetudinē tenet, hoc naturalis diiudicat ratio, hoc etiam iura volunt: quicunq; verò aliter præsumpserit, suo repelletur iudicio. Quis vnquam manipulos colliget, nisi antea seminauerit? Præcedit in cunctis labor mercedem. Proinde pati nō formidet, qui spiritualibus ditari vult. Degeneris quidem animi est fugere ante pugnę finem. Prius vitia resecanda sunt, & voluptates cohibēdæ, quàm de stadio secedendum. In bello pugnantis virtus agnoscitur. Omnes pacis tempore victores sunt, cùm nō sit qui repugnet: quum autem tubæ insonuerit vox, quum dimicandi superuenerit hora, & armorum fragor ingruerit, qualis quisque maneat apud se, notum fiet. Nō verborum pompa, non vulgi fauor, nō propria æstimatio, sed animi vigor, magnanimitas cordis, diffidentia sui, Christi militem commendabilem reddit. Cōmendata est Abrahæ obedientia post tentationem: Ioseph castitas post adulteræ insolentiam: Iob tolerantiam post sobolis restitutionem. Virtus nempe certaminis merces est: pugna autem testimoniū virtutis, amor verò vtrique famulatur. Qui non diligit, nec in certamine fortis, nec possessor potest esse virtutis. Amor pugnandi & dilectio virtutis fortitudinem confert, ministrat animo vires, consummat victoriam. Sine charitate qui certare vult, omnibus ridiculus erit: aut enim hostium captiuus fiet, aut ante exitum pugnæ de stadio discedet inglorius. Melius est non inire conflictum, quam non perseuerare in ipso. Difficilimè quidem vincitur, qui ardenter diligit, & ad tentationum tolerantiam prudenter se munit. Ob hoc tam solerter Sapiēs pugnaturum hortatur, dicens: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Cognouit autem vir sapiētia eruditus naturæ imbecillitatem humanæ, inimicorum liuorem, oppugnantium sæuitiam, diuturnum conflictum, & militantium Christo maximam esse repositam gratiam. Ideo non dissuasit pugnam, sed commendabilem ostendere voluit pugnæ prouidentiam. Minima quæque si improuisa veniant, grauiter feriunt. Ante omnem euentum quæ futura sint aduersa, cogitanda proponantur, & futura tanquā præterita examinanda sunt, vt nil noui contingere videatur. Tunc mens à soliditate non decidit, quum præmunita fortitudine pati ardua non refugit. Nemo tamen de se confidat, nullus de proprijs viribus in hoc spirituali conflictu præsumat; totū ascribat Deo, totum se illi committat. Non in virtute (ait Propheta) mea, sed in Deo meo trāsgrediar murum. Sicut enim in corporali pugna audacia vires, ita & in spirituali sui diffidentia victoriam subministrat. Angelorū etenim magisterio edocti ac protecti custodia, in cunctis tētationibus triumphum sperare debemus. Nam quum ad capiendum Heliseum multa armatorum manus à Samarite rege mitteretur, domūque vallasset, ab Giezi clamatum est, insidię, insidię. Quod quum Propheta audisset, puerum ne paueret, hortatus est, orauitque, vt ipsius aperirentur oculi: qui mox vidit omnem montis superficiem, domumque armatis vallatam militibus & ait: Plures pro nobis sunt, quàm contra nos. Huius exemplo non formidolose, sed confidenter tentationum bella aggredi debemus cœle-

Eccle. 2.

Psal. 17.

4. Reg. 6.

cœlestium militum muniti legionibus. Memoratum quidem Prophetam, ne in minimo quidem, vt illum raperent missi, lędere valuerunt: quin potius orante Propheta ipsi cęcitate percussi sunt. Veneremur igitur protectores nostros sanctos angelos: veneremur diuinam pręsentiam. Vtroq; pręsidio septos pudeat nos inimicis terga vertere. Non nos certandi labor, non certaminis incertus finis, nō infirmitas carnis, non tepor spiritus concutiat. Ad virtutem difficilis ascensus est, breuissimus labor maxima recompensatur mercede. In acie positi sumus, qui vicerit sponsi amplexibus dignus fiet. Potuit olim Dauid, vt regis gener esset, incircūcisorum centum auferre pręputia cum sui periculo, & non poterit Christi seruus, vt sapientię dignus habeatur, connubio castissimo, tentationum supprimere insultus? Valebit ne mulieris amor plus quàm verbi? Alliciet ne amantis cor plus carnalis copula, quàm sapientiæ perpetuū contubernium? Innumeri sunt, qui vt terreni fastigia teneant imperij, omni se labori etiam cum corporis, animæque detrimento exponūt: & qui Christi nuncupantur serui, vt æterni regni participes sint, tabescent ocio, & præ ignauia dormitabunt? Vtique prudentiores, robustioresq; tenebrarum filij sunt filijs lucis in negocijs suis, & in temporalium cumulatione. Stupeat cœlum, clamet terra & omnis creatura miretur, quum hominem plus alliciat labor, quam requies: mors quàm vita: creatura quàm omniū conditor. Non absque cordis cæcitate fieri potest hoc. Ignorantur quippe, quanta sint cœlestia gaudia, ignoratur quoque quid sit virtutis bonum. Attendunt homines, quod sine fatigatione maxima virtus non valet acquiri, & pati refugiunt, quia parum diligunt. Considerant tentationum & tribulationum certamina, nec percipiunt quid inde sequatur. Vtinam saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderēt, forte resipiscerent. Sine mirabili Dei consilio nemo dubitet Christi seruos flagellari aduersis. Non vt alieni, sed vt filij habentur, quum disciplina erudiuntur. Quem filium non corrigit pater? Est quidem in iustis tribulatio, amoris indicium, futuræ beatitudinis præsagium, & prædestinationis testimoniū. Hoc scriptura sacra, hoc sanctorum vita testatur. Non absque spinis redolens nascitur rosa, neque sine tentationibus perficitur virtus. Ambo connexa sunt. Factum est (inquit scriptura) vespere & mane dies primus. Virtus enim languet, nisi exerceatur: lacessita autem crescit. Ignis quo plus agitatur, plus serpit. Videmus syluestres feras, quum irritantur, indomitas fieri: quum verò quiescunt, mansuescere. Quis sufficienter narrabit, ad quantū perfectionis culmen sanctum Iob euexerit tentatio? Prius soli Deo notus erat, prius virtus mē-

Deut. 32.
Gen. 1.

ti inerat tanquàm nouella plantatio: post probationem vero velut ingens arbor proficiens, & per humilitatem ad ima terræ radices spargit, & in alto foras erecta cacumine omnem sua viriditate lætificauit Ecclesiam. Transierunt multa iam annorum curricula, nec tamen arbor hæc fructificare destitit. Electorum siquidem virtus tentationum examinata incendio, & rubiginē vitij amittit, & perfectione sua rutilās elucescit: vnde Sapiens: Aurum probat fornax, & viros iustos examinatio tentationis. Ad virtutis perfectionem proculdubio tentatio via est, quæ non solum hominem perficit, verumetiam diuinæ prouidentiæ thesauros patefacit. Opera nanq; Dei ex sui profunditate incomprehēsibilia sunt in se. Quis autem nisi tentationibus probatus, quantum supra se diuina sapientia prouidè euigilet, indagare valeat? Quis verbi magisterum in tentationibus non miretur, si intelligit? Flagrat interdum mens libidine dominandi, dignitates ambit, honorib. extolli peroptat: sed mox diuina disponente sapientia in aliquod apertū permittitur collabi scelus: per quod omnis interioris hominis euacuatur tumor. Confusionē nanque sui elatus non ferens sponte humiliationi colla substernit. Sæpe caro concupiscentijs inflammatur, illicitam in operationem præceps impellitur, & tanquam indomitum animal in venereas voluptates se præcipitare conatur. Repentè autem dispensante sapientia, fortis illam languor inuadit, qui robur omne debilitat, medullarum calorem refrigerat, audaciam cōprimit, & flagello castigatam spiritui reluctari non sinit. Ideo propheta aiebat: Misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me. O altitudo diuitiarum sapientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Tentationis enim aqua incendium extinguit libidinis percussione carnis vulnus sanat mentis, perpetratione sceleris virtutem nutrit humilitatis: de infirmitate valetudinem, de egestate abundantiam, de tribulatione scientiam, de mœrore gaudium, & de tentatione erumpere diuinæ lumen facit prouidentiæ. Cuius hæc sunt opera? Cuius tam mira mutatio, nisi dexteræ excelsi, & doctricis sapientiæ? Cuncta suo disponit moderamine, vniuersaque suo compellit militare imperio. Pro sua omnia ordinat beneplacito, collapsa erigit, abiecta colligit, fortia deserit, confusa componit, & alta deijcit: & tamen nemo est, qui ista Dei magnalia, cur fiant, penetrare possit. Intellectus obtunditur, ratio conquiescit, caligat mens, hebetat animus, & in horum consideratione omnis humana vincitur sapientia. Per verbum quippe & in verbo suo Deus diiudicat singula, & quis inuestigabit? Quis sempiternum verbi lumē in hoc mortali intueri potest corpore? Quis inaccessibilē diuinæ sapientiæ cla-

Sap. 3.
Tren. 1.
Rom. 11.

tiæ cla-

tiæ charitatem valet agnoscere? Quum enim visibilia inuisibiliter operatur, non sine maximo æquitatis moderamine id agere fatendum est: ideo venerāda potius, quàm inuestiganda sunt diuina iudicia. Miseretur, cui vult: & quē vult, indurat: hunc humiliat, & illum exaltat: nunquā tamen iniustè. Petro, vt se sequeretur, dixit: Ioānem autem, vt sic maneret; sibi placere perhibuit. Reprehendit nihilominus Petri curiositatem, qui nō ad sobrietatem, sed plus, quàm opor tebat, sapere cupiebat: illique ait: Quid ad te? tu me sequere. Instruimur ex hoc, ne plus iusto diuinam scrutari velimus voluntatem. Sufficit, vt tentati omnes discutiant propriam infirmitatē, vt sanentur, non diiudicent Dei voluntatem, ne damnentur. Optimum quidem humanę infirmitatis medicamentum est tentatio. Ex impulsu tentationis humilitatis lux emicat: dum sibiipsi animus notus fit, qualis sit. Ex cognitione sui nutritur humilitas. Quo melius modo Apostolorum princeps ad sui deuenire potuisset notitiam, quàm ex tentatione? Stabat in se confidēs de se, & nesciens se, sed tentatus per ancillam mori timens negauit veritatem: post autem inspectus à domino recepit à luce lumen, vidit, agnouit, erubuit, amarè fleuit. Fleuit inquam delictum suum, ignorantiam suam, infirmitatem suam, & longè salubrius profecit ex tentationis flagello, quàm ex eruditione magistri, licet tentatio magistri fuerit admonitio. Bona tentatio, sed melior tentationis instructio: quia gratiæ dona à muneribus naturæ discernere facit, oculos aperit, vt sapientiæ lumen excipiant, ne in sui ignorantia caligent. Perniciosa nanque sui nescientia est, & ad omne facinus procliua: quæ dum se stare putat, iacet miserabiliter. In tenebris obuoluta est videre se arbitrans, sed fellis collyrio inungenda est, vt rectè videat, manuq; tentationis erigenda est, ne pereat. Vtrunq; verò per verbum. Est enim Dei virtus, & Dei sapiētia. Virtus quidem, quia quos amat, arguit, & castigat: sapientia autem, quia exemplo suo docet tentationum flagella æquanimiter tolerare. Non enim (inquit Apostolus) habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatib. nostris, per omnia tētatum pro similitudine absq; peccato. Ipsius quippe tentatio nostrarum singulare leuamen est. Dulcescunt nostræ, quum considerantur illius. Afflictiones nostræ propè nihil sunt comparatione pœnarum eius: proptere a qui tentantur, qui aliquo dolore cruciātur, proponant sibi exemplum sponsi, & in speculo passionis eius, quanta indignè ab indignis dignatus est pati, considerare non desinant. Percipient planè consolationem non minimam. Nec immeritò. Fecit autem antidotum spiritualē sputo, aceto, felle, sanguine, flagellis, irrisione, opprobriisq; compositum, quo vulnera, dolores, tentationes, cruciatusque linirentur nostri & fierent tolerabiles Saluatoris exemplo. O stupor, ò charitas, ò verbi ineffabilis sapientia, qua arte mederis? quo vinculo trahis? quo vulnę ras amore? O quàm dulciter allicis, quàm suauiter blandiris, quàm rectè capis, quàm fortiter tenes? Quis vt ouis tua non sequetur vestigia, ò pastor bone? Quis te cœlestem ducem in passionum, tentationum, & laborū certamine imitari verebitur? Quis tuis, ò excelsa Dei sapientia saluberrimis monitis obtemperare negliget? Transfige, ò dulcissime Iesu corda nostra sagittis ignitis amoris tui: irrumpe, ò domine, penetralia mentium: illaque misericorditer tuo illustra diuino splendore, vt vulneratis de te, & illuminatis à te, in te sit habitatio nostra, pax nostra, delectatio nostra, requies nostra, delicię nostræ, satietas nostra, spes nostra, amor noster, exultatio nostra, vita nostra, refectio nostra, lux nostra, tranquillitas nostra, fiducia nostra, & omne bonum nostrum. Tuo enim amore quid dulcius? tua charitate quid salubrius? tua dulci memoria quid iucundius? Te, ò sapientia, nihil melius quæritur, nil arctius stringitur, nil ardentius amplectitur, nil suauius possidetur. Norunt hæc, qui diligunt te. Amor quidem tuus immortalitatis origo est, sapientiæ fons, fluuius voluptatis, vita credentium, abyssus charitatis, paradisus deliciarum, peregrinantium solatium, beatorum merces, nutrimentum dilectionis, virtutum radix, meritorum statera, certātium robur, conuiuentium vinculum, & totius sanctitatis stabile fundamentum. Qui sitis, veniat ad te, & aqua sapientiæ salutaris potabitur: Qui fatigatur, veniat ad te, & accipiendo onus tuum leue super se, requiescet. Qui aduersariorum & tentationum exercetur insultibus, veniat & ipse ad te, & audiendo atque imitando te victor existet. Permisisti etenim te tētari, vt in tuis nostras instrueres superare tentationes. Commendasti quoque nobis in ipsis loci solitudinem, ciborum parcitatem, temporalium contemptum, diuinæ legis meditationem, & orationis frequentiam. His munitus, armis, tu omnium ò fortissime cū hoste dimicaturus intrasti in stadium, & reportasti triumphum. Neque enim licet, vt milites tui alijs vtantur armis. Quisquis igitur exemplo domini de inimicis spiritualibus victoriæ trophæum obtinere desiderat, hominum consortia declinet, tumultus deuitet, & in secretiorem se conferat locum: quatenus super sui custodia diligētius valeat vigilare. Diffusa quidem per exteriora mens, ad interiora consideranda minus sufficit. Vtrique vacare nequit, proinde ne fœdetur, ne tentationum ignara vincatur, frequentiam fugiat, & ad remotiora secedat diuinū flagitando suffragiū. Est nempe solitudo amica mœroris, mater quietis, locus contemplationis, & recepta-

Ioan. 21.

Heb. 12.

Heb. 8.

receptaculū supernæ visitationis. Hac edoctus experientia Propheta cùm tentaretur, aiebat: Elongaui fugiens, & mansi in solitudine: Expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Amicus quoq; sponsi eruditus à verbo quum adhuc in tenella esset ætate, deserti antra, fugiendo hominum consortia, petiuit, ne ad horam cederet aduersarijs, ne aut innocentiæ nitorem tenuissima delicti contagione fœdaret. Non est tuta in vrbibus conuersatio: vbi omnium exuberant materiæ peccatorum, vbi elatio regnat, excruciat liuor, rixæ conturbant, libido dominatur, diuitiæ dilaniāt, voluptas blanditur, & socialis carnalium colligatio animum effœminat. Vix qui sibi vacat præsentis vitæ naufragium potest euadere. Habitēt in seculo, qui se diligunt, qui pugnandi vel vincendi pro virtute nullo charitatis accensi sunt zelo: at quicunque ad perfectionem anhelat ascendere, quicunque præ animi magnitudine cum vitiis & spiritualibus nequitiis non pauet habere congressum, iuxta verbi consilium primum cunctis, quæ possidet, renunciet: deinde solitudinem sibi in seipso ædificet, in qua Deo intendere & spirituali pugnæ non desinat loco & tempore etiam domesticorum consortia fugitando. Habeat redemptoris exemplum, qui quum à diabolo tentaretur, solus in deserto esse voluit: post consummatam autem victoriam homines secum habitare permisit. Solitudo semper amanda est, tenenda verò nō semper. Quisquis illa prudenter vsus fuerit, gloriosum de hostibus victoriæ triumphum in tentationibus reportabit: si tamen eidem adiiciat abstinentiam. Nam solitudinem tenere, & gulæ fræna laxare, brutorum est vita. Animalia nanque syluestria syluas incolunt & solitudines, sed quia nullo tēperantiæ moderamine carnales cohibent impetus, omnino feræ sunt. Parum quidem prodest solitudinem quærere, & carnis voluptates non frænare. Temperantia semper solitudini indiuidua comes sit. Solitudo corpus: abstinentia autem corporis edomet passiones. Vtrunque suo dominus commendauit exemplo. Nusquam nisi in solitudine legitur Saluatorem ieiunasse. Sobrietas quidem ciborum, tentationum tempore plurimum laudabilis est. Timet antiquus aduersarius cum abstinentibus habere conflictum. Si parentes primi abstinuissent à vetito cibo, nūquam à suæ celsitudinis arce corruissent. Discant qui tentantur, sobrietatem custodire, discant suasionibus non acquiescere: studeant diligentissimè temporalia non amare. Pernicio sius enim est hic amor pugnantibus. Abiiciat à se terrenas facultates, qui spirituali militiæ ascribi desiderat. Nunquam tentationibus carebit, qui terrena dilexerit. Sunt quippe opes arma diaboli, tentationum fomentum, rubigo mētis, exterminium quietis, passionum auctrices, & perfectioni inimicæ. Graue onus est temporalium affectus. Contemptor sit mundi, sit & contemptor sui, qui Deo placere cupit. Læto semper animo ad cœlestia tendit, qui ex corde secu lo renunciauit. Securus accedat ad pugnā, qui vitiose nil diligit. Acerrimus contra tentationes præliator esse potest, quicunque temporalium contemptor est. Ipse Saluator saluberrimum de contemptu mundi, cùm à diabolo tentaretur, nobis præbuit documētum. Nihil quippe temporale diligere debet, qui cum aduersario pugnare cępit. Solum cęlestia diligat, & in diuina lege iugiter meditetur. Est quidem sacra pagina pharetra quædam spiritualis, in qua sagittæ acutæ & ignitæ latitant. Hāc nemo Deo militans derelinquat. Et assiduo cogitatu virtutem intelligat scripturarum: vt iuxta qualitatē suggestionis, responsionis intorqueat iaculum. Hac accinctus dominus Iesus perrexit ad pugnam. Ex eadem tres eduxit sententias quasi sagittas, & prostrauit aduersarios: vnde Propheta: Emitte sagittas tuas, & dissipabis eos. Eruditur quoque animus scripturarum meditatione ad agnoscendas diaboli astutias. Sic enim legitur in Psalmo: Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo. Per se non sufficit. Non au tem aliunde congruentius, non plenius, nō suauius edocetur, quàm in eloquio sapientię: dummodo non sit elatus, nec infidus. Tales nempe refugit Dei sapientia. Lux est sapientia, & in humilium cordib. se diffundit: ideo Propheta ait: Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Fiat humilitate paruus, qui sapientia magnus fieri concupiscit: sanctarū meditationibus scripturarum se muniat, quicunque cum maligno spiritu vult habere conflictū. Tanto de victoria magis fiet securus, quanto & in diuinis eloquiis exercitatus, & in oratione Dei amplius fuerit assiduus. Vterque simul optimè conueniunt, & in quadam spiritus confœderatione concurrunt. Vix absque orationis suffragio diuinæ legis haberi potest notitia. Sed oratio sæpe decipitur, si sapientiæ veritate illustrata non fuerit. Consueuit angelis transfuga in lucis angelum se figurare, vt decipiat simplicē, & minus scientem falsa opinione seducat. Postulanda ob hoc est à Deo sapientia. Nam sapientia errorum detegit latebras, & oratio tentantium prosternit insultus. Maxima victoriæ spes oratio est, & præcipua ad sapientiam via. Sustollit animum à visibilibus, & suo humili ac suaui volatu facit proximum cęlo. Replet illum claritate Dei, & cognitione sui, quibus nihil vtilius est in vita hominis.

Psal. 54. D. Ioan. Bapt. — Psal. 143. — Psal. 118. — Ibid.

De

De triplici Deo famulantium ordine, atque de singulorum tentationibus, earundemque remedijs. Cap. VII.

QVicunque Dei mirabilia opera diligẽti consideratione indagare voluerit, alia corporalia, alia verò esse spiritualia verissimè iudicabit. Corporalia quidem, quæ sensuum visibus, vel lineamẽtis subiecta sunt, aut esse possunt: spiritualia autem, quæ rationali vi animæ percipiuntur, vel tanguntur affectu. Corporalium scientia innumeri reperiuntur peritissimi: spiritualium verò pauci. In occupatione corporalium penè totus mundus est deditus, in spiritualium contemplatione rarus, qui se exerceat, inuenitur. Corporalis exercitatio ex industria procedit humana, spiritualis ex gratia diuina. Nemo sibi arroget, si quid de diuinitate, vel de spirituali natura cognoscit. Magnarum quippe mentium hoc opus est, & earum potissimum, quæ Dei verbo connexæ sunt vinculo charitatis. Ex familiari nanq; verbi alloquutione instruuntur, & inde hauriũt mentis exultationem non modicam. Quomodo non possunt non gaudere in contemplatione veritatis, quæ animarum proprius est cibus? Lætantur quippe in lumine sapientiæ, sed non ad plenum. Tunc quidem ad plenum & perfectè, quum reuelabitur gloria domini: quũ filiorũ Dei dignitas apparebit. Videbimus etenim tunc Deum non per speculum aut in ænigmate, sed prorsus sicuti est: Hæc est vita æterna, hoc est sanctorum præmium. Nunc autem donec peregrinamur à domino, donec hac mortalitatis veste tegimur, per fidem ambulamus. Hinc est, quod de spiritualibus naturis, diuina (videlicet) angelica, & rationali tam laboriose inuestigamus, tam tenuiter capimus, tamq; modicum, quod attingimus, possidemus: quum te neri creditur, repentè labitur, & quum inter spirituales suauiter degustatur amplexus, absque vlla euolat præmonitione. Experimento discit, amantis animus ex his altercationibus amoris, perfectam non esse in præsenti vita fruitionem dilecti. Efficitur sagacior ex hoc, ardentior robustiorque ad agnitionem veritatis, & gustum charitatis. In his nanq; nutritur, & per hæc quotidie renouatur spiritu, transformaturq; de claritate in claritatem. Vltra modum nempe amanti fortiter & dulciter, onerosus fieret huius peregrinationis incolatus, nisi frequenter sponsi munusculis foueretur. Nec immeritò. Conspicit.n. se vanitati esse subiectum. Atteritur assiduis fatigationibus. Contendit semper per internam ei, quem diligit, placere exercitationem, amoris vritur desiderijs; & crebris examinatur tẽtationibus. Hæc cuncta quamuis ex spiritus feruore sint leuia, ex carnis tamen pondere plurimum laboriosa esse noscuntur. Quamobrem ne mens deficiat, ne in labore succumbat, & charitate pascitur & veritate. Charitate quidem, vt à seculi amore se voluntariè subtrahat, veritate autem, ne ignara tentationibus cedat. Quod autẽ non agnoscitur, eius periculum tum declinatur. Quũ verò hominis vita super terram tentatio sit, nec quisquam sine tentatione viuere possit, definiẽdum est, quòd nullum tam vtile ab eo, qui Deo seruit, suscipitur munus, quàm spirituum discretionis & internorum motuum claræ experientiæ. Non multum interest, si diuinæ naturæ, angelicarumque substantiarum mens careat sciẽtia, sed non mediocris est damni, si spiritualiũ tentationum & affectionum non habet notitiã. Multi in sua simplicitate per fidem saluati sunt, quis autem sine sui agnitione saluus fiet? Proficua valde tentationum scientia. Nemo ad virtutum perfectionẽ absque hac potest ascendere. Hæc est via sine errore, hæc est perfectionis scala. Quisquis itaq; virtutum amator est, sui diligens inquisitor sit. Quo impulsu, quove affectu ipsius moueatur mens, considerare non negligat. Multitarij sunt interiores animi motus, & ad cognoscendũ difficiles. Aliter qui incipiunt aliter verò proficientes mouẽtur. Sicut inæquales ipsorum motus, ita & remedia. Ex cognitione morbi congrua ægroto præbetur medicina. Vbi originis infirmitatis est nescientia, ibi animæ, corporisque propinqua mors est. Discant, qui ad perfectionem volunt conscendere, horũ differentias & causas. Qui infirmi sunt, & spiritualis pugnæ prorsus ignari, suos habent internos motus, quibus in tẽtationes (vt plurimum) impelluntur. Mouentur enim voluptuosè. Quũ autem quæ carnis sunt, sapiunt, & recenter carnalia reliquerint opera, facilè ad eadem relabũtur. Ignorant sæpe huiusmodi se quippiam vitiosè diligere, nõ intelligunt, quid carnaliter quidve sit naturaliter amare, ideo seducti seducuntur, à suis captiui ducuntur passionibus, sua quærunt commoda, & omne quod libet, sibi licere arbitrantur. Proprias his conantur perficere voluntates, atq; complere voluptates, & post carnis concupiscentias currere non cessant, nec prius ista percipiunt, quam in grauem ruant foueam delictorum, aut tentationum laqueos. Tunc intelligũt, quo fuerint agitati spiritu, tũc serò apertis mentis oculis suum agnoscunt errorem. In fatuarum numero virginum computandi sunt, quoniam delectationi carnis, curiositati sensuum, & amori visibilium, postposito spirituali gaudio, ac interiori bono, prostituerunt se. Insipidi quidem quum sint diuinæ consolationis & inexperti, in creaturarum pulchritudine & delectabilitate suum conantur perficere desiderium. Quod nequaquam assequi valẽt. Ideo relicto æternæ vitæ fonte in sua permanẽt siccitate. Hinc tentationibus grauantur, anxietate

1. Cor. 13.

tate laborant, & absque vlla requie perseuerāt. Nunc ista, nunc quærunt illa, & tanquam profugi super terram & instabiles noua semper meditantur adinuenire oblectamenta. Fiunt sibi ipsis (dispensante Deo) onerosi, & sua amplius delectatione vtuntur. Ex alio impelluntur in aliud, & quo plus satiari cupiunt, eo ardentiori voluptate fatigantur. De hac aqua (iuxta Saluatoris sententiam,) Qui biberit, sitiet adhuc. Sed si quis de aqua, quam ipse dare pollicetur, biberit, non sitiet vnquam, quin potius fiet in illo fons aquæ salientis in vitam æternam. Hoc autem optimum est ac salubre remedium ad cōprimēdum voluptuosos animi motus, vt si quis hac se senserit peste vulneratum, omni, qua valet, virtute, studeat diuina frequentare sacramenta. De dilectione Dei ad homines, & humanitate Christi iugiter in se cogitando reuoluat, & potissimum de futura electorum fœlicitate. Poterit quidem cœlesti illum opitulante gratia, si perseueranter se in his occupauerit, voluptuosum animi affectum, conditoris amore, & cœlestis patriæ suauitate retundere, atque carnis delectationem in spiritus iucunditatem commutare, quod superglosiosum est. Est & alius perniciosus animi motus ineruditum Christi militem inuadere assuetus. Hic ex consideratione perfectionis, virtutum altitudinis, & patrum sanctitatis præcedentium mentem efficit pusillanimem, hebetem & frigidam. Suggerit quoque illi, quánta sit inimicorum importunitas, sagacitas, & fortitudo, quanta vitiorum numerositas debellandorum, quam grauis carnis spiritusque conflictus, quàm diuturnus & consolationis expers, quàmve ignotus sibi animæ profectus. Et ex his quandam cogitationum, tentationumque format congeriem, sub qua effœminatam obruit desperatione mentem, non se necandi, sed proficiendi. Quo peracto quum captiua se mēs tali subegerit desperationi pusillanimitatis, quis enumeret quantis dilanietur tentationibus, & cogitationibus dilatetur? De cætero velut mortua effecta singularia negocia cogitat, quid in mundo agatur perquirit, quæ ipsa egerit, quid facere potuisset, sedula consideratione meditatur, recluditur in cella corpore, mente verò (vt sic dicam) omnem seculi perlustrat ambitum. In diuinis insensibilis est laudibus, qui talibus agitatur motibus, quum per orationis studium Deo vacare vult, vanis potius intendit cogitationibus, interdum etiam obscœnis. Tempus omne consumit, nunc scurrilia loquendo, nunc pertractando inania, ocio tabescit, vigilias abhorret, ieiunia refugit, silentium non custodit, disciplinæ morum subesse non patitur. Fit miro Dei iudicio, vt dum nullis se vult pro acquirendis virtutibus dare laboribus, amplius ociando & dormitando laboret. Dum tentationes se euadere arbitratur, in grauiores se præcipitet tentationes. Omnium nanque tentationum hæc periculosissima est, aut non tentari, aut nescire se tentari, quod Propheta intelligens aiebat Domino, Proba me Domine, & tenta me. Ignauiæ (vt plurimum) vel insensibilitati nō tentari ascribendum est. Probi enim & generosi milites vix ad momentum quiescunt, sed vir virtutis in suo etiam labore pacificus est, qui autem virtute caret, quiescendo laborat. Ergo quicunque iucūdè & fortiter præsentis peregrinationis iter peragrare desiderat, iugum super se suaue, & leue sapientiæ onus tollat, atque magnanimiter pro adipiscenda virtute pugnare non negligat. Sentiet post certamen, quantus sit virtutis triūphus quale meritum, & quam suaue gaudium. Qui autem Domini talentum nullo de ipso facto lucro in terra absconderit, timeat, ne tāquam indignus à sponsi conuiuio amoueatur. Est quidē disciplina cœlestis velut mare. In eo nihil, nisi viuat, perseuerare potest, omne enim morticinū & immūdum ad littora proiicit. Hinc est quod in Apocalypsi dicitur, Vtinam frigidus aut calidus esses, sed quia tepidus es, & nec frigidus, neque calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Væ qui euomitur, quoniam regno Dei ineptus iudicatur. Deo autem cuncta possibilia sunt. Quisquis igitur hos perniciosos animi motus, & quæ ex ipsis tentationes generantur, euadere concupiscit, mortis acerbitatem, illius incertam horam, horrendum Dei iudicium, & pœnarum inferni æternitatem, acerbitatemque iugiter meditando reuoluat. Poterit enim resipiscere, & rediuiua resurrectione Deum laudare, vitam corrigere, & veræ resurrectionis particeps esse. Proficientium verò interni motus, & pugnantium pro Christo & virtutib. (vt plurimū) proueniunt insultus & tentationes ex infirmitate, ex ignorantia, ex consuetudine, ex natura, ex diuina dispēsatione. Ex infirmitate quidem, cùm diuino mens afflata desiderio, & virtutum animata profectu, in cunctis quæ agit & loquitur, rectitudinem seruare contendit, nec valet. Reuerberata nempe propria infirmitate relabi compellitur. Nam peccati fomite depressa patitur nolens, & bene agere volendo non finitur. Hæc est originalis pœna delicti, à qua nemo quamuis eximia polleat sanctitate, liber existit. Quotquot enim ex ipsa nati sunt propagine (exceptis duntaxat mediatore Dei, & hominum homine Christo Iesu, & ipsius matre) sub hac peccati lege sunt conditi, vnde Propheta voce omnium gemens, ait, Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Hinc Apostolus deplorans, dicit, Non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago; si aūt quod nolo,

Ioan. 4. — Psal. 25. — Apoc. 3. — Psal. 50. — Rom. 7.

lo, illud facio, non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Mox verò sanctorum cum Christo regnantium libertatem considerans, & eandem concupiscens, suamq; infirmitatem, nisi corruptibilis carnis deposito onere non posse declinare sciens se, optansque ipsorum beatorum consortio sociari exclamando subinfert, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Hanc itaq; infirmitatem pro pœna peccati, Dei sapientia ordinatissimè dominari in suis permittit electis, vt semper vnde se humilient, seque exerceant, materia non desit. Conantes enim, quod nequeunt agere, humiles, & ex ipsa eadem impotentia efficiuntur fortes, conualescunt de infirmitate, & de bello fortiores fiunt. Hoc diuinæ sapientiæ magisterium est, quæ virtutis defectū ad sanctorum suorum facit militare profectum, Hoc de fonte æternæ charitatis noscitur emanare. Nunquam vult, vt deficiat, qui impugnet, vt ex certamine nunquam desit, vnde coronet. Sic cùm populum suum ad terram duceret promissionis, voluit vt causa semper adesset, per quam ipsum tentando probaret, permisit vt insequeretur Pharao, vt in deserto aqua deficeret, vt populi, ad quorum terram possidendam vocabantur, resisterent, vt etiam eadem possessa reliquæ gentium tributariæ, in medio eorum remanerent. Cuncta illa in figura ipsis contingebāt. Non desperet, sed pugnet, qui se intuetur bonū non posse facere, quod vult. Permittit infirmitatem hanc in carne regnare, permittit etiam ignorantiam in anima perseuerare, quæ multarum tentationum fomitem subministrat. Quis tētatione carebit, quū se ignorare videat, quod expediat? quis securus dubitando incedet? Nescientia dubietatem, dubietas timorem, timor gignit pœnam. Hinc est, quòd propheta sanctus tam sedulò precatur, dicēs, Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Qui enim diligit, & quod Deo magis placet, non ignorat, alacriter operatur, quamuis laboriosum sit, qui verò ignorat & dubitat, remissè agit. Vbi nesciētia, ibi mentis inconstantia, animi pusillanimitas, cogitationum confusio, alternatio consiliorum, perturbatio pacis & spiritualis gaudij. Delectabile bonum est scire quid optimum. Beatus proinde, qui inuenit sapiētiam, & qui affluit prudentia, quoniam melior est acquisitio eius negociatione argēti, & auri primi & purissimi. Lignum quidem vitę est ijs, qui apprehēderint illam, & qui tenuerit eā, beatus. Ipsa planè ignorantiæ fugat tenebras, tentationum tumultus

Ibid.

Psal. 142.

Prou. 3.

propulsat, securitatem adducit, lætitiam nutrit, & proximum Deo facit. Pro hac adipiscenda laborare non negligat, qui Deo dicatus est. Non in fatigatione corporis, sed in oratione se reuelat. Amat in cordis habitare secreto. Mundet se, qui ignorantiæ tenebris carere gliscit. Huius etenim diminutio tentationum minoratio est. Ex consuetudine præterea peccandi quot tentationum bella moueantur aduersus proficientes, & pro Christo luctantes, solum norunt qui ipsam demoliri conantur. Semper enim ad id quod reliquit, consuetudo reflectitur. More quidem fluminis defluentis in alueum hæc repetit, & quandam necessitatis legem redeūdi ad pristina suo imponit possessori. Gratia indigent nō mediocri, qui inueteratos cupiunt, & volunt abolere mores. Huic rei, difficilis seniorum impudicæ vitæ conuersio, perhibet testimonium. Rarus quis eorum inuenitur, qui realiter conuertatur ad Dominum. Obrupti pessima consuetudine tanquam quodam arenæ aggere, nisi grandi ac terribili voce excitentur, è monumento resurgere nequeunt. Nemo itaque tardet in suo senio conuerti ad Christum. Dum arbusta noua sunt & tenella, pro agricolæ beneplacito flectūtur sine difficultate, si autem durato cortice fructificare cęperint, in propria de cætero inflexibilitate perseuerant. Beatus planè, qui Domini iugum super se ab adolescentia portare consueuit. Ex longo vsu etiam difficillima, leuia fiunt, potissimum vbi gratia cooperatur, vbi verò natura rebellis cōsuetudini copulata est praua, ibi absque dubio insuperabilis est pugna, & tentationum rixa indefessa. Mens quippe, quæ horum duorum insultus patitur inimicorum, indiget indui virtute ex alto. Semper vt victoriā obtineat, euaginatum spiritus teneat gladium ad vltionem aduersariorum, atque mox vt ipsorum paruulos exortos esse conspexerit, ad petram eos allidere non sit segnis. Quod si a sui custodia neglecta virtute dormitare inchoauerit, crudelem in se vitiorum sustinebit tyrannidem. Nam vitia continuò in deterius (nisi virtutum disciplina coerceantur) proficiscuntur. Superbia, ne contra Deum & proximum se erigat, humilitate comprimēda est; voluptuosa carnis delectatio, ne mentem ad peccati cōsensum subijciat, pudicitiæ vigore refrænetur; cupiditas, ne in amorē temporalium accendat animum, desiderio cęlestis patriæ repercutiatur; irę impetus, ne irascentem ad odium fratris commoueat, patiētię freno coarctetur; inuidia, ne ad dolorem de bono proximi mentem impellat, dulcedine charitatis durissimè flagelletur, gulæ petulantia, ne aduersus spiritum carnem excitet, sobrietatis iugo subijciatur; accidiæ ignauia, ne à cepto proposito animū faciat tepescere, amore virtutū & rememoratione æternorū sine vlla requie stimu-

Tren. 3.

Psal. 136.

stimuletur. Vitijs, virtutum oppositione resistendum est. Nunquam vt ad actū, nunquam vt pertrahant ad consensum, permittenda sunt. Sicut intus fremunt, vt prosiliant ad opus, ita quoque intus mucrone resistentię iugulentur, iuxta prophetæ admonitionem dicentis, Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Huiuscemodi arte dimicandi, propitiante gratia, debilitatur etiam consuetudo inueterata, & natura rebellis reformatur in melius. Plus valet gratia, quàm natura, quia superior est. Neminem spernit, nulli se subtrahit, quin potius anticipat quærētes se, & præoccupat dignos se. Nemo itaque de infirmitate, de ignorantia, de consuetudine, de natura excusationem accipiat, quod non proficit, nullus quia tentatur, conqueratur, nulli nisi ignauo & tepido, ac resistere nolenti tentatio nocet. Feruens & pugnans militat ad salutem. Quosdam supra communem modum & vltra humanas vires Dei sapientia tentari permittit, vt illos continua & acerrima pugna præ cæteris gloriosiores faciat. Neque ad momentum permittuntur quiescere, vt deuicto, triumphatoq; hoste iucundius in perpetuas gaudeant æternitates. Non sunt igitur Dei iudicia curiosè rimanda, non de permissione diuina ratio inuestiganda. Quisque sub verbi gubernatione se ponat, cuncta sibi occurrentia etiam aduersa & inscrutabilia reuerenter excipiat. Non potest Dei sapientia errare, fallere nunquam consueuit. Omnes diligit, omnium salutem paterno peroptat affectu. Sui etiam contemptores nō relinquit ex corde, benigna est & exaudibilis, nemo expers est beneficiorū eius, infirmos flagellando custodit, exercitatos tētando erudit, prouectos spiritu deserendo accendit, debiles quidem in spiritu, vt se cognoscant, vt humilitatis fundamenta iaciant, internis exagitari tentationum impulsibus misericorditer annuit, robustos & spiritu calescentes, vt ex tentationibus profectum virtutū reportent brauium, in iis, quæ sunt pęna peccati, grauiter impugnari permittit, qui verò de vitiis obtenta perfecta victoria in Christo suauiter quiescunt, tentantur & ipsi, non tamen sic, vt cadant, sed vt cadere posse se agnoscant, nisi ex occulta forte & æquissima dispensatione. Diuinæ sapientiæ lex imponenda non est. Qui cadat, iustè, & qui stat, cum illo agitur misericorditer. Incomprehensibilia sunt opera spiritus & veneranda. Interdum qui in imis iacēt, repentè sustolluntur, & qui cęlos ascendisse credebantur, deiiciuntur. (Singulorum tamen status & merita ex perseuerantia iudicanda sunt.) Nam & perfecti quamuis tentationibus humilientur, cæteros nihilominus præcellunt sanctitate. Ex habitibus virtutum ad exteriora impelluntur, & quò commotos esse arbitrantur ab infirmis, eò imitantes incarnatum verbum fortius

Psal. 4.

stant. Interdum habent & ipsi motus suos, sed aliis dissimiles. Accenduntur quidem zelo rectitudinis, & erga delinquentes inuectionis iacula intorquent. Dedignantur, sed non dedignāter persecutiones excitant, sed amantes, non hominis naturam, sed hominum vitia insequuntur, vt corrigēt, non vt perdāt. Saluatoris in hoc cōfirmantur exemplo, qui facto de resticulis flagello de templo boues & columbas vendentes eiecit, subuertitque numulariorum æs. Hoc Moses accensus zelo viginti tria milia virorum, qui vitulum aureum adorare præsumpserant, vno in die iugulauit. Hoc Phinees repletus maximam fornicatorum exercuit stragem, vnde illi ad iustitiam in sempiternum reputatum est. Quotquot ad perfectionis ascenderunt fastigium, hoc rectitudinis zelo ardeant. Sua prius insequantur vitia, deinde subditorum, sua sine misericordia, subiectorum autem non absq; pietatis zelo, potissimum illorum, qui corrigibiles sunt. Bonus rectitudinis zelus, sed pietatis non minus necessarius. Vtrunque teneat, qui perfectus est, vt misericordiam & iudicium Domino valeat decantare. Vtroque vsus est suis causis & temporibus redemptor noster. Fleuit super Hierusalem, fleuit super defunctum Lazarum, sed increpauit Petrum, & respexit Petrum, mundauit templum vænalibus, dicens, Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negociationis. Docebat quoque in templo, & clamabat. Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Præcipuū suis in hoc fidelibus Dei sapientia præbuit documentum, vt quos delinquentes viderint, corrigant, & quos compunctos aspexerint, pietatis visceribus fouendo erudiāt. Quisquis itaq; alios ex rectitudinis zelo monere vult, semetipsum, ne tentetur, consideret, quia homo est; si autem pietatis zelo compatitur delinquenti, caueat ne potius pusillanimitate, quàm compassione reticeat. Vtrobiq; disciplina censura seruetur. Corripiatur peccatum seuerè, & ametur frater delinquens. Veruntamen quoniam in cunctis difficillimum est, ita rectitudinis pietatisque zelum custodire, vt neque ad dexteram, neque ad sinistram vir spiritualis incedat, tertium contra se zeli feruorem non negligat assumere. Recurrat velociter ad pęnitentiæ lamentū, & se deliquisse grauiter confiteri minimè erubescat, atque satisfacere non dissimulet, quum se in fratrē peccasse cognouerit. Sciens quidem Dei sapientia sine contagione delicti etiam probatissimos viros non posse vitæ suæ cursum consummare, dedit generale pro omnium facinorum satisfactione remedium, pœnitentiæ (videlicet) portum, ad quem quisque fideliter confugerit, quamuis ingenti delictorum fasce oneratus sit, damnari non poterit. Est nanque pœnitentia vna munitissimarum ciuitatum, quas

Mat. 21. Mat. 14. Ioan. 2. Exo. 32.

Psal. 100.

Ioan. 2.

Ioan. 7.

Dominus Mosi mandauit segregari in salutem fugitiuorum, quatenus si quis incautè proximi effunderet sanguinem, securè & absque sui detrimento in qualibet ipsarum habitare valeret. Est pœnitentia commune bonũ pro salute omnium, accommodatum. Nullum tam immane scelus est, quod non cordis compunctione deleatur. Infirmus es, & tẽtationum procellis obrutus, clama ad Dominum de profundis, & liberabit te. Iuxta est ijs, qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit. Miles Christi es, & contra vitia pro adipiscendis virtutibus certare cœpisti. Quum ex infirmitate & ignorantia tentationum pateris incursum, & tu cum propheta clamare ne obliuiscaris, & dicito, Iudica Domine nocentes me, expugna impugnantes me, apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi, Effunde frameam, & cõclude aduersus eos, qui tribulant me, dic animæ meæ, salus tua ego sum. Spiritualis effectus es, & in omnib. probatus, si ex immoderato zelo vt homo in aliquod incidisti delictum, dic & tu cum eodem Propheta, Ne proijcias me à facie tua, & Spiritũ Sanctum tuum ne auferas à me. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali cõfirma me. Est quippe vincendi singularis fiducia, quũ quis in tribulationum vel tentationum certamine positus nouit ad quem tutum possit habere confugium.

Psal. 33. Psal. 34. Psal. 50.

Quibus considerationibus humanus in spirituali certamine spiritus roboretur. Cap. VIII.

QVemadmodum diuinæ, longè ab humanis distant cogitationibus, ita & affectiones. Hoc qui rectè sapit, capit. De cogitationibus quidem ait Propheta, Non sicut viæ meæ viæ vestræ, & cogitationes meæ cogitationes vestræ, sed sicut exaltãtur cęli à terra, ita exaltatæ sunt viæ meę à vijs vestris, & cogitationes meæ, à cogitationib. vestris. Nã humanæ cogitationes quum futura prospiciũt, ex opinione iudicãt, præterita pauca & imperfectè memorãdo pertractãt, pręsẽtia verò tenuiter & cum magno adinueniunt labore, nec tamen illa sine dubietatis caligine contuentur. Hoc perspicuè cognouit propheta, quum diceret, Vniuersa vanitas omnis homo viuens. Veruntamen in imagine pertransit homo, sed & frustra conturbatur. Non autem de Dei sciẽtia sic. Cognoscit quippe temporalia æternaliter, commutabilia immutabiliter, contingentia infallibiliter, futura præsentialiter, dependentia independenter, creata increatè. Nec hoc per alia, sed à se, in se, & per se. De affectionibus autem ratio suadet, & quotidiana experientia docet. Qui humanè diligit, quid aliud, quàm felicitatem temporalem, & delectationem propriam in amore quęrat dilecti? Cupit qui sic diligit, dilectum florere in seculo, extolli honoribus, dignitatibus sublimari, diuitijs abundare, & diuturna viuere vita. Hanc humanam Apostolus Petrus affectionem erga Dominum se habere ostendit. Quum enim Dominus multa se prædiceret passurum esse in Hierusalem, & in ea moriturum, Petrus fiducialiter ait, Propitius esto tibi, non fiat hoc. Quia ardenter (sed humanè) diligebat, quærebat, si fortè ex sua suasione à passionis & mortis posset eum, quẽ carnaliter amabat, acerbitate liberare. Dei verò incarnata sapientia hanc carnalem discipuli affectionẽ inuectione durissima repressit, dicens, Vade post me Sathana, scandalo mihi es, non enim sapis, quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominis. Nam hominis affectio ad ea, quæ sunt carnis, se extendit; diuina autem ad illa, quæ spiritus sunt. Homo sola in diligendo præsentia prospicit, Deus futura intuetur. Homo vt fruatur dilecto diligit, Deus verò vt dilectus diligẽtem possideat. Homo delectabilia, Deus autem diligendo vtilia suadet. Qui legit, intelligat. Hinc est, quod verbum caro factum nõ delectabilia carni, sed spiritui proficua commendauit, non pacem, vt visibi ia quærerentur, sed bellum, vt inuisibilia lucrarentur, ponere in hominibus voluit, vnde ait, Non veni pacem mittere in terram, sed gladium. Concitauit bellum, vt separentur ab inuicem, qui se inordinate diligunt, vt contra vitia pro amore virtutum dimicent, qui ipsum habere peroptant, vt temporalia pro æternis relinquant, qui fœlicitatis supernæ cupiunt esse participes. In stadio nos constituit, pugnandi necessitatem indixit, certaminis nostri se iudicem fecit, vincenti coronam proposuit, pugnanti plurima adminicula præstitit. Nihil reliquum est, nisi vt in conflictu hoc, strenuè præliemur. Munitissima nanque pręparauit nobis pręsidia, ad quę quoties in bello fatigamur, ad ipsa accedamus, quatenus resumptis viribus robustiores, ardentioresque in certamina redeamus. Tutus etenim locus & inexpugnabilis est verbi veneranda humanitas, in qua protectus quisque ab inimicorum incursibus liber efficitur. Ad hunc inuitabat ipse Saluator, vt accederemus locum, quum dicebat. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Magnam quippe deperditarum virium sentit restaurationem, qui in præsidio hoc habitare nouit. Omnes pene concupiscentiarum sopiuntur motus, omnis inimicorum sæua rabies supprimitur, quum in præsidio hoc spiritus requiescit. Non audent aduersarij irrumpere, & secretum turbare verbi perterriti maiestate, sed & inimici, sponsæ pauent aspectum. Vident quidem ex allocutione sponsi faciem illius solito fulgentiorem, desideria ardentiora, vires quoq; fortiores, & locupletiorem gratiam.

Esa. 55. Psal. 38. Matt. 16. Ibidem. Matt. 10. Matt. 11.

tiam. Quis enim aduersus robustum militem ex omni parte armis obtectum habere congressum non veretur? Nemo pugnantium ignoret locum hunc. Pacis tempore respersus est suauitate mirabili, belli autem tempore inuictis munitus custodiis. Semper accedere volentibus patet, nullus est, qui prohibeat. O pugnatores ostia hæc intuemini diligentissime, lateris, manuum, pedumque fixuras videte redemptoris, apertæ sunt, introire ne timeatis, intus est latitudo immensa deliciæ inæstimabiles, odoraméta, per quæ omnes interiores animæ sensus reparantur, & pacatissima quies. Experimini, videte, gustate quàm suaue est, quàm iucundum, quàmve tutũ commorari in latere Saluatoris. Quum infesti sunt aduersarii, quum illis impares vestras senseritis vires, quum titubare, formidare, & ipsorum suggestionibus inclinare cœperitis, sine mora ad præsidia currite verbi, ad petræ foramina, ad vulnera redemptoris. Consueuit quidem fortiter pieque protegere accedentes ad se. Non autẽ corporis gressibus, sed animæ affectibus, sed sedula meditatione, sed intẽtione recta, sed corde pio in eadem ingrediendum est. Si attenta mente ò milites æterni regis & humili deuotione cogitaueritis, quanta in carne, dum viueret Saluator sustinuit, fatigationes, peregrinationes persecutiones, flagella, cõuitia, sputa, opprobria, contumelia, & millia huiusmodi, in pedum foramina intrastis. si autem donatas sanitates, mortuorum resurrectiones, documenta cœlestia, & spiritus charismata, si quomodo condidit vos, quæsiuit vos, elegit vos, quotidianis beneficiis fouet vos, & innumeris donis sine temporis interuallo reficit vos, vigilãti meditatione pertractaueritis, in manuum vulnera proculdubio ingressi estis, sed si charitatem ipsius ignitam, latitudinem dilectionis, sapientiam præclarissimã, thesauros diuinitatis, affluentiam donorum sponsi, vnionem vtriusque naturæ, tunc exultate, & lætamini, quia lateris arcana penetrastis. Munitissima sunt præsidia hæc, & inimicis inaccessibilia. Ibi reparantur vires, recalescit animus, reuiuiscit spiritus, renouatur mens, reintegratur, quod dissipatũ fuerat, quod amissum, quod debilitatum, quod fuerat periturum. Hæc de humanitatis præsidiis. Habet & diuinitas præsidia sua. Ad illa accessus est, sed non inhabitatio. Habitant in eis, qui è carcere liberati ipsius clara visione fruuntur, in eis quoque ipsa spirituum supernorum cœlestia agmina suas fecere mansiones tanquàm incolæ, & tanquàm carissimi perpetuæ vinculis charitatis, & indissolubilis funibus amoris ei dulciter copulati. Illis vacare, videre, inhabitare, frui licet, nobis autem accessus & recessus accommodatus est. Quoties supra nos attollimur, & diuinæ miserationis profluuium erga delinquentes considerando rimamur, quã (videlicet) longanimis sit dissimulando eorum peccata, vt ad pœnitentiam redeant, quàm sedulus corrigendo per corporis flagella, per temporalium damna, per charorum amissionẽ, & multarum inflictionem pęnarũ quàm paratissimus pęnitere volentib. ad gratiam suscipiendum, toties prostrata omni desperatione & diffidentia veniæ ad præsidium munitum euolauimus. Sed etsi reuoluamus animo liberalissimam diuinæ bonitatis largitatem circa cũcta, quæ fecit, quomodo cuique creaturarum iuxta speciem suam particularia dona concessit, minoribus minora, & potiora præstantioribus, quibusdam solũ esse, aliquib. esse & viuere, nonnullis esse, viuere, & sentire, aliis verò esse, viuere, sentire, & intelligere, tũc de quodã nubilo mẽtis eruti in quandã exultationem luminis, & admirationis assumpti tanquam in præsidio sublimi nos stare videbimus. Præterea si opera diuinæ sapientiæ non negligenter, sed matura meditatione cogitabimus, qualiter omnia (quamuis in specieb. diuersa & dissimilia, quãuis in naturis contraria) quandam diuinæ laudis ex suo ordine efficiant harmoniam, sentiemus vtique in iucũdo diuinitatis præsidio nos positos. Multa his similia sunt præsidia, in quibus pugnantis animus collocare se meditando valet. Pigris hæc quidẽ ignota sunt, amantibus autem dulcia & nota. In his Dauid figuraliter, quum à facie Saul fugeret, cum suis habitabat, ideoque in cunctis agens prospere ad regni ascendit fastigium. O Dei clementia, quæ omnibus mirabili prouidentia præstò est. Nam sicut spiritualibus spiritualia præbet præsidia, ita & infirmis humana proponit exempla. Quid est aliud sanctorum vita, quàm infirmorum exhortatio, & pugnantium vigor? In theatro quippe Christianæ militiæ omnes constituti sunt. Singuli sua quæque proponunt fortia gesta, in ipso pueri, puellæ, iuuenes, virgines, viri, senes, & decrepiti. Omnes fidei oculo inspiciendi sunt, & quanta virtute certauerint cõsiderandi, præ cæteris tamen agones martyrum multum fideles quosque ædificant ad certandum. Vnde ipsa Dei sapientia vt eorundem gloriosissimum exercitũ proferret in exemplum pusillis voluit in Ecclesia passiones illorum tam iugiter recitari, inter quos extitere nonnulli vtriusque sexus, qui vltra hominis naturam pugnauerunt acerrime. Quis etenim non confundetur tepore dormitans? aut quem non accendet pugnantem pro Christo & tribulationibus laborantem ad tolerantiam, si audierit, qualiter beata Agatha lętissime & glorianter ibat ad carcerem, & quasi ad epulas inuitata suum agonem precibus Domino commendabat, ipsaque quàm fortis in mamillarum tortura, in mortis perpessione extiterit? Cæciliam quoque quum carnem cilicio domuisse, quum organis cantantibus ipsa in corde

corde Domino, vt corpus ipsius fieret immaculatum decantasse, quum plurima tormentorum genera superasse cognitum fuerit, nõne & ipsa suo multum prouocabit exemplo? Cuncta beatissimorum martyrum vulnera, vincula, carceres, aculeorum cruciatus, lampadũ adustiones, membrorum sectiones, excoriationes, persecutiones, verbera, opprobria, exquisita & auditu horrenda tormenta suis vocibus clamant, vt fortiter dimicetur. Præ omnibus verò incarnati verbi passio in exemplum proponenda est. Hęc quidem roborat debiles, fouet pusillanimes, excitat pigros, nutrit paruulos, certantes prouocat, accendit perfectos. Huius consideratio tanquam myrrhæ fasciculus inter vbera mentis cõmoretur, vt quoties aduersa premunt, tentamẽta grauant, vires animi in crucifixi speculo reparentur. Cuius etenim saxeum pectus non emolliant vulnera saluatoris? Quis pati renuet patiẽte Domino? Crucifixus quidem reliquit exemplum, vt sequamur ipsius vestigia. Proinde nullus a doloribus Christi debet fieri alienus, nemo extraneus sit à communione sponsi, si gaudij illius cupit esse gustator. Præcessit gigas magnificus, & passionis subiit certamen, vt cæteri ei militantes similia sustinere non paueant. Verecundum quippe est, vt irrumpente duce tribulationum cunctos reliqui imitari dedignentur. Non est abiectum in seruo, quod præcessit in Domino. Dolorem serui dolor lenit Domini. Passio passione vincitur, & cruciatus cruciatib. superatur. Aspicientes igitur in autorẽ fidei, & cõsummatorem Iesum per patientiã curramus ad propositum nobis certamen, nam & ipse proposito sibi gaudio crucem sustinuit, confusione contẽpta. Habemus autem in illo exemplum, habemus & adiutorium ab eodem. Parum quidem sine adminiculo proficeret exemplum. Vtrunq; egit. In ipso instruimur, & ab ipso prouehimur. Talis fieri voluit, vt videretur, audiretur, palparetur, pateretur, & moreretur. Tales quoq; nos facere voluit, vt à natura doceremur, duceremur, & perficeremur. Ipsa quippe natura in salutis adiutorium accommodata est. Quid enim rationalis ipsius vis naturaliter appetit, nisi sapiẽtiam? Ab illa enim eruditur in omni regula veritatis, ex ipsius magisterio, de morum probitate, de iudicio æquitatis, de gubernatione rei familiaris, de cognitione sui, de sciẽtia naturalium, de spiritualium discretione, de contemplatione cœlestium, de illuminatione diuinitatis habet notitiam. Ipsa quidem verbi instrumentum est, templum est, sedes, & exemplar. Ipsa est hominis ornamentum, gubernaculum actionum, iudex rerum, & pedissequa sapientiæ. Tolle hãc, & sua hominem priuabis dignitate. Si hæc absit, non erit, cui in homine loquatur sapientia. Ista deficiente deuiabit amor, languescet charitas, diripientur spiritualia lucra, sordescet conscientia, æquitas peribit, præcipitabit opus, offendetur Deus, deficiet meritum, caro dominabitur, & omnes interioris hominis species denigrabitur. Ipsa edomat concupiscẽtiam, detegit errores, cogitationes parit, discernit intentiones, affectiones erigit, virtutes attollit, & vitia reprobat. Concupiscibilis nempe vis animę tanquam indomitum difflueret animal, si non rationis gubernaretur habenis. In mentis etenim arce constituta, & velut in tribunali residens clamat inata, ac naturalis ratio, vt toto corde Deus & ex omnibus viribus diligatur. Quomodo nõ diliget anima eum, à quo nouit se esse, per quem viuere se intelligit, & de cuius visione credit futuram se beatam? Naturaliter si bruta & irrationabilia ex instinctu suo diligere vidẽtur ea, per quæ vel ex quorum ministerio viuunt, cur non magis homo rationis compos Deum diliget, de cuius munere confitetur se esse, quod est? Cœli auiculæ, catelli, & cætera domestica animalia, quæ socialiter apud homines habitant, quis non miretur, quãta alacritate, quo tripudio, quibusve amoris nutibus erga beneficos suos gratitudinis signa exhibeant? Non tamen minus homo, si in propria naturali permaneat puritate. Vbi ratio non peruertitur, & voluntas non repugnat ibi naturalis decor elucet, & Deus pura diligitur charitate. Si duo hi consenserint in spiritus vnitate, quicquid petierint, fiet illis à patre. Altero ipsorum à suo naturali tramite deuiante non potest esse in homine pax. Vbi hæc conueniunt, ibi nil difficile. Nequaquam beati martyres illata valuissent superare tormenta, nisi amborum excellentia fuissent armati. Rationalis quippe vis verbi illustrata splendore, absque vlla ambiguitate, sine aliquo errore Deum esse cognoscit vnum principium, à quo omnia, per quẽ omnia, & in quo omnia, ipsumque bonorum & malorum retributorem, ipsum etiam summum & perfectum bonũ, cuius fruitio beatitudo est, & vita perennis. Hunc solum diligendum, quærendum, possidendum esse ratiocinando cõcludit, & concupiscibiliter proponit. Concupiscentia autem in amore mox summi accẽsa boni, omni, qua valet, virtute nititur eo frui. Hinc exæstuans vis nascitur amoris. Quo nãque plus diligit, eo diligendi ardor magis accenditur. Sicq; de seipso nutritur amor, dum amor amorem acuit, amore pascitur, amando crescit & perficitur. Vt verò totus eidem inhæreat, nec (si fieri possit) vel ad momentũ separetur, neu quid interponat se, quod amorem tepescere faciat, cũ vitijs luctam aggreditur. Quamobrem irascibilẽ vim animæ in suum excitat adiutorium, tanquã sibi naturæ vinculo copulatam. Hæc de sua ingenita dignitate nescit vitiis cedere, nullius patitur habere Dominium soli Deo se subiicit, soli

1. Pet. 2. — Heb. 12. — Matt. 18.

cit, soli obtemperare cunctorum regi præbet assensum, carnis insolentiam, & sensualitatis petulantiam sub rationis redigit imperium, virtutes naturaliter appetit, præeminentiam cupit, æterna concupiscit tanto liberius, ardentiusque, quanto magis ratione suadetur, & beatitudinis vrgetur concupiscentia. Iste nempe funiculus triplex est, qui difficilè rumpitur, si in sua naturali maneat dignitate. Non aduersis frangitur, non tormentis flectitur, non minis vincitur, non blanditijs seducitur, non corrumpitur promissis, non ipsa omnium terribilissima morte superatur. Ex hoc funiculo athletæ Dei & Christianæ professionis victoriosissimi martyres fuere cōstricti, ideoque nullis cessere supplicijs, nullis huius seculi voluptatibus inclinari potuerunt. Gratia nanque ipsorum naturæ vtente instrumento eosdem insuperabiles reddidit. A bono quidem Deo bona cuncta faciente, hominis natura bene condita maximum salutis est adiutorium. Nam etsi nunc inordinata videatur, non conditoris, aut ipsius conditæ naturæ defectui ascribendum est, sed delinquēti homini, cuius vitio huiusmodi deordinatio suborta est. Sic nempe peccati lex & peccandi consuetudo inoleuit, vt naturæ bono homine abutente, cunctum decorem ipsa videatur amisisse natura. Dei autem super hominis restauratione ac salute plurimum commendabilis est prouidentia, quæ deordinationi huic voluit adhibere remedia. Ad humanę nanque custodiam naturæ, ministeria instituit angelorum. Singulis hominibus proprium deputauit angelū, quatenus ipsorum adiutorio valeant præsentis vitæ transire discrimina. Ipsi etenim sancti angeli aereas coercent potestates, ne ad libitum nos tentent, eorum detegunt fraudes, eorum argumentis obuiant, si cadimus, nos erigunt, si ignoramus, instruunt, si frigescimus, accendūt, vbique tanquam fidi comites nos tuentur dormiētes, stantes, deambulantes, quiescentes, operantes, illuminant quoque intellectum nostrū excitando, disponendo, & lumen in nos diuinum transformando, purgant nos phantasmata amouendo, quum eleemosynas damus, quū oramus nostras perferunt ad cœlum orationes & oblationes & Deo offerunt, nobisque deferunt gratiam ac spiritualia dona, nostris gratulātur profectibus, nostris virtutibus delectantur. O quāto exultant tripudio, quū aspiciunt crebris nos cœlum pulsare gemitibus, & assiduis orationibus diuinum flagitare suffragium? O quàm suauiter lætantur, si viderint nos sapienter psallere, deuotè canere, legere frequēter, iugiter meditari, sine intermissione orare, vigilias celebrare, diuinis interesse laudibus, diuina frequentare mysteria, lacrymas fundere, & sedulum Deo exhibere obsequium. Maximum spei de salute nostra capiunt solatium, si super cordis nostri non dormitemus custodia, si mentis dispersionē aggregemus in vnum, si cogitationes subtiliter discernamus, si intentiones dirigamus, si prius, quàm proferantur verba, pensemus singula, si ingestis, in moribus, & in omni opere matura circunspectione viuamus. Nos diligunt, nostramque zelant salutem, tanquam ciuium suorum & æterni regni cohæredum. Ipsorum inspirationibus sanctis annuere, eorumque saluberrimis monitis obedire debemus. Non autem sub sanctorum positos custodia angelorum, formidare fas est. Vt pugnemus viriliter, vt in spirituali, qua constituti sumus, Christiana militia perseueraremus, supernorum spirituum diuina nos voluit sapientia muniri adiutorio, eidéque cōplacuit cœlestis patriæ gloriam polliceri vincentibus. Verumtamen ne vlla strenuè dimicandi maneret excusatio fidelibus suis, hanc ipsam pro se certantibus gloriam patefecit militibus. Protomartyr siquidem sanctus Stephanus, quum saxorum crepitantium turbine quateretur, nonne inter æthereos cœlestis aulæ sinus vidit Iesum stantem ad patris dexteram? Vidit fidei oculo, & certissima veritate agnouit cœlos apertos esse pugnantibus pro Christo & perseuerantibus in Christo: vnde ipse dominus: A diebus (inquit) Ioannis regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Non tamen abre Dei verbum dominus reseratum cœlum, seque suo militi in articulo mortis constituto ostēdere dignatus est. Magna quidem sapientiæ arte vsus est. Nam tacitè imitatoribus suis & amicis fidelibus significauit, quod qui seculo renunciat, & cui negatur terra, tribuatur cœlum. In talium persona Propheta sanctus ait: Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi. Olim Abraam Patriarcha ad dominicam iussionem de terra sua, de cognatione sua, & de domo patris sui egressus est, vt repromissionis terrā sortiretur & non cunctis, quæ possidet, renunciabit Christianus, vt cœlorum possideat terram, de qua memoratus Propheta ait: Portio mea in terra viuentium? Nam quemadmodum Christiani hæreditas est vberior, ita etiam sit ab renūciatio liberalior. Seipsum nanque Dei verbum quo nil excellentius, nil melius, in suorū se prębuit hæreditatem seruorum. Sublimis & locuples est hæreditas hæc, ac nullis terrarum thesauris, aut preciosissimis comparanda gemmis. Pro hac adipiscenda seculi reges, & principes, atq; omnium prouinciarum populi sub fidei catholicæ iugo colla strauerunt, martyrum sanguis effusus est, repleta monachorum deserta, patrimonia distracta, monasteria cōstructa, & Christianæ religionis propagata confessio. Ob amorē nempe diuinitatis, & pro cōsequendis cœlestis Hierusa-

Marginal notes: Eccle. 4. — Act. 7. — Matt. 11. — Psal. 15. — Psal. 141.

Hierusalem delitijs, omnis labor & ipsa mors optanda est. Nulla huius peregrinationis mala fęlicitati æternæ æquanda sunt: ideo Apostolus ait: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in nobis. Quamobrem, ò milites Christi, ò vos, qui diuinis mancipati estis obsequijs, ad quos mea dirigitur oratio, excutite de corporis compedibus pedes vestros: abijcite opera tenebrarum, & induite arma lucis. Non hominibus, sed omnipotenti Deo, cui cœlorum militiæ famulãtur, obtemperare cœpistis. Mementote scriptum esse: Maledictus, qui opus Dei facit negligenter. Si humana absque diligentia, & charitate acta non placent, seruitia, quãto magis diuina? Præponentem argentum auro, plumbum argẽto quis non arguet? Nonne amplius, si quis plu ris æstimauerit temporalia, quàm æterna, visibilia quàm inuisibilia? Redite ad cor, considerate cui militatis, vestramque militiam. Non est vobis collucta̧tio aduersus carnem & sanguinem tantum, sed etiam aduersus vitia, contra seculi voluptates, & innatas, atque inolitas concupiscentias. Aduersus quoque rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Laboriosa planè pugna vestra est, & dubius successus: ideoque magna sit prudentia vestra, ignitus affectus, timor sanctus, non dormitans oculus, & constantia perseuerans. Hæc sunt militiæ vestræ arma: facilè sine his quisque superatur. Nemo vestrum ad hoc spirituale cer tamen audeat inermis accedere: nullus cũ inimicis absque prudentia habeat cõgressum. Nã qui inconsultè viuit, fallitur leuiter: qui autem prudens est, tanquam ciuitas munita efficitur. Vestrum est, ò athletæ Dei, certare: vestrum & vincere. Sine pugna non obtinebitis victoriam. Propulsate humanum à cordibus vestris timorem. Formido enim & infidelitas Christianæ professioni aduersæ sunt. Pudeat quemque vestrum diffidere de Dei immensa bonitate. Præparauit equidem pugnãtibus tutissima prælidia, ad quæ confugiant: proposuit exempla, quæ erudiant, accendantque: prębuit adiutoria, quę prouehant & custodiant: patefecit cœlestia regna, vt in quæ introeant. Currite igitur, currite prius quàm ianuæ claudantur: ne cum fatuis virginibus exclusi à regno ingemiscatis, dicentes: Domine, domine aperi nobis. Donec dies est, dum operari licet, cõcito gradu ad alta virtutum pergite. Iuxta Prophetæ vocem. Quærite dominum, dum inueniri potest: inuocate eum dum prope est. Nam qui olim longè erat, prope factus est. Fecit quidem grande conuiuium, nuptias celebrauit. Nemo itaque ipsius verbi castissimo dignus fiet connubio, nisi in spirituali conflictu probatus fuerit & coronatus.

Rom. 8. Rom. 13. Hier. 48. Eph. 6. Mat. 25. Esai. 55.

De vnione in Christo celebrata diuinæ & humanæ naturæ in vnitate personali. Cap. IX.

INter cætera, quæ diuina maiestas ad sui dignata est condere gloriam, hominis natura excellentior comprobatur. Duplici nanque fulget dignitate, ornatu (videlicet) corporalium, ac spiritualium sensuum. Per corporis quidem sensus visibilium & corporalium notitiam habet. De coloribus, speciebus, vocibus, sonis, odoribus, fœtoribus, & huiusmodi multa optimè dijudicat (nisi fortè aliquo sensus carnis impediantur obstaculo.) Spirituales quoq; habet sensus, vt spiritualia discernat. Non enim veritas, bonitas, charitas corporis oculo inspici potest, sed mentis. Spiritualia dona, internæ aspirationes, substantiæ cœlestes, & amoris sancti præludia interioribus animæ sensibus patent non corporalibus. Carnales carnalibus, & spirituales vtuntur spiritualibus. Primi diffluunt extra se quæritantes, qualiter pascantur visibilibus: secundi autem longè præstantiores, secum habitant, suas secum ferunt delitias, vnde nutriantur: nunc visu, nunc interno reficiuntur gustu. Nam quamuis exterior ipsorum homo corrumpatur, tamen is, qui intus est, renouatur in dies, vt ad suam reformetur imaginem. Oculos aperiunt ad Dei intuendum magnalia, aures, vt audiant, quid in illis loquatur Deus: olfactum, vt futura pręsentiant: gustum, vt quàm suauis sit dominus, percipiant: tactum, vt de verbo vitę, quod apud patrem erat, & apparuit hominibus, certi sint. Nam etsi Deus spiritus simplicissimus est & inuisibilis substantia, vt spiritualibus animę sensibus fieret capabilis, maximo suę pietatis mysterio visum, auditũ, cęteraque sensuũ officia, ac humani corporis membra sibi inesse in sacro voluit attestari eloquio. De visu nanque auditu propheta ait: Oculi domini super iustos, & aures eius ad preces eorum: vultus autẽ domini super facientes mala. De olfactu autem, quum peracto diluuio sanctus Noè de cũctis pecoribus & volucribus mundis obtulisset holocaustum, diuinus sermo sic ait: Odoratusque est dominus odorem suauitatis. De ore Esaias ait: Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os domini nominauit. De manibus propheta inquit: Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. De pedibus alter ait propheta: Cœlum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum. Ex huiusmodi quidem tropicis locutionibus nõ dedignatur serenissima & inclyta Dei maiestas humanam se ostendere habere formam, vt informet homines. Inclinando enim se erigit nos infirmando sanat & erudit. Nemo tamen sic desipiat, vt humanam arbitretur Deum habere formam, aut humanis subiacere sensibus. Nullo horum diuina indiget natura, quamuis in homine à verbo assumpto cuncta membra fuerint humana,

2. Cor. 4. Psal. 33. Gen. 8. Esai. 62. Iob. 10. Esai. 66.

mana, tanquam in homine perfecto. Omnes istæ locutiones de Deo, & de anima humano prolatæ vsu spiritualiter intelligendæ sunt. Nã talium sacræ paginæ plenę sunt. Propterea in sanctarum expositione atque lectione scripturarum, & potissimum in materia sacri verbi animæque connubij, quæ in hoc volumine ipso fauente verbo tractanda est, omnis carnalis intelligentia, omnisque indoctæ humanæ scientiæ sensus amouendus est. Qui enim spiritualia & diuina carnaliter intelligit, cæcatur à luce: ex dulcedine amarescit, & proprio mucrone se perimit. Ad suæ notitiam veritatis diuinus sermo humilem, rectè credentem, simpliciter ambulãtem, & ardenter amantem admittit: cæteros verò tanquam indignos se, foris stare permittit. Quis nanque (nisi sanum habeat cordis palatum, & oculos mentis diuina luce perfusos) capere valebit cœlestis mysteria sacramenti: quũ Iesum Dei verbum in Euãgelio audiet loquentem & dicentem: Simile est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo? Quæret, qui carnem sapit, vbi sponsus, vbi sponsa, vbi nuptiarum locus? Quum autem nusquam carnales viderit epulas, symphonias & musicorum non audierit sonitus, nec choreas ducentium senserit tumultus; esse deliramenta putabit, quod Prophetarũ vocibus spiritus sanctus proloquitur. Præter id, quod sensibus subiacet, nil esse arbitratur. At quisquis spiritu viuit, & spiritu ambulat, qui iudicans omnia à nemine iudicatur, qui Prophetarum oraculis credit, & sanctorum autoritatibus cedit, fideliter hæc omnia confitetur, veneratur & colit. Vtriusque nanque testamenti doctus eloquijs quod didicit, fatur: & quod expertus est, nõ veretur asserere. Prophetam audit dicentem: Quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis. Et eundem iterum: Et gaudebit sponsus super sponsam, & gaudebit super te Deus tuus. Alium quoque prophetam, & plus quàm prophetam, quo nullus inter natos mulierum surrexit maior, audit loquentem sic: Qui habet sponsam, sponsus est. Amicus autẽ sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Sub hoc quidem sponsi ac sponsæ vocabulo sanctus spiritus, diuinam ad hominũ genus voluit commendare charitatem, & verbi ad animam spiritus vnitatem. Si enim relinquẽs homo patrem & matrem, & vxori adhærens fit vnum cum ea: & sic efficiũtur duo in carne vna quanto magis humana diuinæ adhærendo naturæ in vnitate personali vnũ fient? Sed & si quis adhærens meretrici vnum efficitur corpus, nõne amplius, si Ecclesia adhæret Christo, vnum corpus sunt? Sacramenta magna hæc sunt, profunda mysteria, spirituales nuptiæ, & spiritualiter perscrutandæ. Sponsus nanque Verbum est sponsa humana natura: sponsa sancta Ecclesia: sponsa fidelis anima: non qualiscunque, sed talis, quę meritis & dilectione sponsę vocabulo digna sit. Vt autem verbum, Deique sapientia suas cum filijs hominum delitias esse notificaret, humanam homo factus, assumpsit naturam, sibique copulauit Ecclesiam: atque in fide & charitate desponsauit & quotidie desponsat deuotam sibi animam semper castè, semper misericorditer. Nunquam sua quęrens commoda, sed sponsę. Nulla capit mens sacramentorum altitudinem, donorum numerositatem, vnitatis vinculum, & immensitatem charitatis: quę inter diuinam naturam & humanam, inter Christum & Ecclesiam, inter verbum, & animã concurrunt mirabiliter. Omnis caligat intellectus, ratio excluditur, miratur cœlum, venerantur cœlorum militię, tantorum arcana mysteriorum fari nequeunt, & tacenda non sunt. Gaudeat homo in hac superari materia. Cuncta nãque diuina sunt, quę in ipsa sunt: cuique proprius propter sui excellẽtiam debetur tractatus. Prout poterit (non tamen vt dignum est) sermo explicabit pauperculus: indocta lingua, ingenium rude, & tepens animus. Quis autem percunctari valet? quis sufficit reserare Dei dignationem, & hominis gloriam in ipso Dei, hominumque mediatore? Humana etenim natura, quę prius iacebat deformis, & contemptibilis vt adultera, nunc ad diuinitatis thronum euecta residet, vt charissima sponsa: & quę ante diaboli tyrannide pręmebatur vt serua, nunc supra omnem beatorum spirituum eleuatur gloriã: & venerabiliter honoratur vt regina. Totum hoc fit: quia Deo copulata est: quia verbi sponsa est: vna persona, & vnus Emanuel. Hanc autem hũmanę naturę gloriam longè antè, quàm manifestaretur, pro hominum exhortatione & solatio prioribus patribus, sanctisq; prophetis Dei bonitas voluit pręmonstrare. Hinc est, quod superno irradiati splendore, & mira pręsentię illius respersi fragrantia: atque venustatis maiestatisque ipsius allecti decore, tanto cum desiderio eiusdem mediatoris flagitabant aduentum. Vnde prophetarum eximius dicebat: Obsecro te domine: mitte quem missurus es. Alius quoque aiebat: Ostende nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Alter etiã sic: Rorate cœli desuper, & nubes pluãt iustum: aperiatur terra, & germinet saluatorem. Iterumque: Vtinam dirumperes cœlos, & descẽderes. Amoris nanque illius ardẽtes desiderio, voces sui tam sedulò ingeminabant affectus. Sciebant quidem delectabilem ipsius esse pręsentiam, locupletem gratiam, sublimem gloriam, vberẽq; mercedem. Propterea propheta loquebatur, dicens: In illa die stillabunt montes dulcedinẽ, & colles fluent lac & mel: tunc lętabuntur deserta

Marginalia: Mat. 22. — Esai. 61. — Ibidem. — Ioan. 3. — Mat. 19. — 1. Cor. 6. — Exod. 4. — Psal. 84. — Esai. 45. — Amos 9.

terra & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium: germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans. Ipsi videbunt gloriam domini, & decorem Dei nostri. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebūt: tūc saliet sicut ceruus, claudus & aperta erit lingua mutorum. Quare sanctorum omnium tanta iubilatio? Quæ ipsorum causa lætitiæ, nisi quia Deus in homine visus est, & cum hominibus cōuersatus est? De hoc testimonium Euangelista perhibet, dicēs: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriā quasi vnigeniti a patre, plenum gratiæ & veritatis. Verbum sponsus, caro sponsa. Virginalis vterus thalamus, in quo factum est, & de quo egressum est, vt habitaret in nobis. Hoc exprimere Citharœda sanctus voluit, quum in Psalmo caneret, dicens: In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedēs de thalamo suo. Meritò talis eligitur thalamus, in quo diuina celebrentur mysteria. Erat quidem beata virgo thalamus puritate nitidus, moribus ornatus, & omni præditus sanctitate, floribus aspersus, virtutibus decoratus, fragrās castitatis odore, charitate feruens, virginitate redolens, pollens humilitate. Ipsa est gloriosa domina, & beata fœmina, innupta & fœcunda, mater & virgo, ancilla & genitrix, quæ culpam abstulit, & dedit gratiam, quæ contulit mundo pacem, hominibus Deum, finem vitijs, vitæ ordinem, moribus disciplinam. Ipsa est, quæ suscepit verbū, concepit filium, & peperit Christum. Ipsa effecta est porta cœli, paradisi ianua, stella maris, solatium mundi, peccanti refugium, naufraganti portus, auxilium periclitanti, erranti via, desperanti salus, mundi interuentrix, interēptrix peccati, diaboli terror, & spiritualibus nequitiis pauor. Ipsa est tabernaculum testamenti, arca fœderis, templi propitiatorium, thronus Dei, virga florida, nubecula leuis, hortus conclusus, signatus fons, porta clausa, columba immaculata, rosa redolens, lilium candens, flos nitens, virgula fumans, oliua virens, vitis fructificans, cupressus se attollens, palma frondēs, terebinthus se expandens, campus germinans, terra pullulans. Est etiam ipsa gloriosa aurora surgens, lucifer rutilans, luna pulcrior, sole splendidior, auro purior, gemmis preciosior, balsamo suauior, margaritis charior, nectare dulcior, omni harmonia delectabilior. Hæc est virgo pudicissima, quæ chirographum aboleuit decreti & protoparentum abstulit opprobrium, quærenti sæculo stillicidia gratiæ irrorauit, & ipsum fœcunda ditauit fruge: quæ pereunti mundo & aquarum diluuio inundanti, portum salutis aperuit. Hæc nempe est virgo sanctissima, quæ virtutum omnium ornata decore, & gratiarum plenitudine, atque donorum cœlestium irradiata fulgore, cœlorum regem suo ad se traxit odore. Nimio nanque innocentiæ ac virginitatis respersa candore, tanquam præ cæteris sanctior Dei mater efficitur. Hæc quidem propter humilitatis meritum & feruentissimum charitatis affectum ab altissimo adamatur: eligitur à verbo, fœcundatur spiritu, diuina prole ditatur, in scripturis præfiguratur, à Prophetis prænunciatur, præponitur archangelis, cœlesti, omnique præfertur militiæ. Quem enim cœli capere nequeunt, & omnis natura miratur, Maria mente concepit: concepit in ventre, gestauit in vtero, nutriuit lacte, fouit gremio, brachijs amplexata est. Dignū quippe fuit, vt talis esset mater vnigeniti Dei plasmatoris omnium conditoris seculorū. Quicquid honoris, quicquid dignitatis, quicquid meriti, quicquid gratiæ, quicquid est gloriæ, totum fuit in Maria. Magna quum nascitur, maior quū concipit. Vbique sancta, vbique plena, vbique immaculata. Sancta quidem mente & corpore, plena gratia & virtute: immaculata verbo & sponso. Veruntamen si tanta donorum prærogatiua beatæ virgini collata est, vt genitrix fieret domini, quantam putandum est prærogatam esse homini Deo? Si innumerabilium ornamentis meritorum nouimus præditum thalamum nuptialem, qualia æstimanda sunt sponsæ monilia? Quantum à solis splendore lunæ distat claritas aut stellarum: tantum munera Christi à matris muneribus. Nulla hominis facundia, nullus humanus explicat sermo excellentiam vnionis diuinę, humanęque naturę. Itaq; quum ad intelligendum huiusmodi sacramentum mens accedit humana, abigat omnino à se terrenarum caliginem rationum; & ab illuminatę fidei oculis mundanę sapientię fumus abscedat, pręcedat intelligentiam fides, & ratio cedat Dei sapientię, semper sibi deesse arbitretur. Nemo enim ad cognitionē veritatis magis appropinquat, quàm qui intelligit in rebus diuinis etiam si multum proficiat, sibi nunquam deesse, quod quęrat. Quis verò ad plenum capere sufficit, quod credere compellitur: qualiter (videlicet) verbum Dei manens cum patre, nostra suscipiens, & propria non amittens, in homine hominem renouans, in se incommutabilis perseuerat? Verbum quippe Deus dum conciperetur, veritatē carnis accepit ex virgine: & quū nasceretur, integritatem virginitatis seruauit in matre. Neque enim sic serui formam accepit, vt amitteret formam Dei, in qua patri ęqualis est. In forma nanque serui, quàm assumpsit, minor est patre: sed in forma Dei antequā formam serui acciperet, ęqualis est patri. In forma Dei verbum, Deus de Deo, de ęterno coęternus, de luce lux. In forma serui natus ex muliere, factus sub lege. In forma Dei fecit hominē, in forma serui factus homo, in forma Dei dominus an-

Baruc. 3. — Ioan. 1. — Psal. 18.

nus angelorum, in forma serui ab angelis paulo minus minoratus. Suscipiendo enim humanitatem non amisit diuinitatem: factus humilis mansit sublimis. Ex Deo Dei filius secundum veritatem diuinæ naturæ, & ex homine hominis filius. Non autem duo filij, sed vnus filius confitendus est. Non verbum in carnem conuersum aut mutatum: sed carne vt carnalibus congruenter appareret indutum. Ita sanè factum, vt non tantum ibi sit Dei verbum & hominis caro, sed etiam rationale animal. Atque hoc totum Deus dicatur propter Deum, & homo propter hominem. Tanta verò est vnio vtriusque naturę, vt totus dicatur Deus, totus homo, & vicissim Deus homo, homo Deus. Hanc naturarum vnitatem in vna persona diuina cõprobauit autoritas. Quum enim Moses Deo loqueretur, posceretque instanter, vt ipsius ostenderet gloriam, responsum accepit. Dixit nanque illi Deus. Non poteris videre faciem meã, non enim videbit me homo, & viuet. Et iterũ. Ecce (inquit) locus est apud me: stabis supra petram: quumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea donec transeam: tollamque manum tuam, & videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non potens. In Euãgelio quoque ipsa vox patris euidentissimè testificatur, quum trãsfigurato domino Apostolis ait: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Eadem ipsa veritas Christus de seipso dicit sic: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descẽdit de cœlo, filius hominis, qui est in cęlo. Adeò quippe ineffabilis & incomprehẽsibilis est vnio verbi hominisque, tantæque perfectionis, vt verissimè Deus dicatur ab hominibus visus, cum hominibus conuersatus, pro hominibus illusus, flagellatus, crucifixus, mortuus. Econtrariò homo fecit cœlum & terram: condidit angelos, gubernat vniuersum, in sede residet maiestatis, in throno Trinitatis, ad dexteram Dei, ad æqualitatem patris. Nam Deus & homo vna est persona, vnus Christus, vnus mediator Dei & hominum: & si quid melius dici potest. Nullum tamen diuinitas suæ omnipotentiæ detrimentum subijt: nec serui forma Dei formam violauit: quia summa & sempiterna Dei essentia, quæ se ad humani generis inclinauit salutẽ, nos in suã gloriam transtulit: & quod erat esse non desijt: vnde quum vnigenitus Dei minorem se patre confitetur, vel quum se dicit æqualem, veritatẽ in se formæ vtriusque demonstrat, vt & humanam probet imparilitas, & diuinam declaret æqualitas. Maiestati igitur filij Dei corporea natura nihil abstulit, nihil contulit: quoniam incommutabilis substantia nec augeri potest, nec minui. Quod enim verbum caro factum est, non hoc significat, quod in carnem sit Dei natura mutata, sed quod à verbo in vnitatem personæ sit caro suscepta. Ideoque Apostolus, vt in domino Iesu Christo & verbi diuinam prędicaret essentiam, & assumptus homo ad quantam prouectus sit, notificaret gloriam, ad Hebræos scribens, ait sic: Multifariam, multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouissimè autem loquutus est nobis in filio, quẽ constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & secula, qui quũ sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgarionem peccatorum faciens sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Tanto melior angelis effectus, quãto differentius præ illis nomen hæreditauit. Ad tantam itaque hominis natura à verbo assumpta est gloriæ sublimitatẽ, vt supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, prælata sit. Neque dedignantur eundem deferre honorem assumpto homini, quem Deo, quum Deum & hominem vnum agnoscant Christum. Ipsius mirantur gloriam, venerantur pręsentiam, obtemperant maiestati, subiiciuntur imperio, laudant magnalia, delectãtur specie, fruuntur sapientia. Non autem valẽt non magnificare & colere, cuius pedibus vidẽt cuncta subiecta, omnia famulari: quem vident sibi propositum, præsidentem cœlo, regentẽ terram, implentem vniuersa. Eo quidem venerabilius, ardentiusque eundem honorare ac laudare desiderant, quo perspicacius diuinam in homine contemplantur essentiam. Nam ipsius cognitio beatitudo est. Vnde idem dominus ait: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum & quem misisti Iesum Christum. Ipsum itaque honorificant tanquam Dei filium, tanquam patris imaginem, gignenti coęqualem, seculorum regem, electorum caput, conditorem suum, suæque restaurationis autorem. Maximam quippe naturę ipsorum exercuit ruinam ille apostata angelus, qui corde elatus, & summum bonum atq; priuatum commodum propria quærẽs virtute aiebat: In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti, in latere Aquilonis: ascẽdam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Quot quot autem illius nefariæ cogitationi præbuerunt assensum, cum eo simul in damnationis baratrum perierunt: ob quorum exitialem irremissibilemque casum magnã ciuium suorum iacturam cœlestis Hierusalẽ pertulisse cognoscitur. Non enim dignitate, non fęlicitate, sed numero imminuta est: quæ nisi per hominem, hominumque naturam restaurari non debuit. Nam ad hoc ipsum, hominum genus conditum fuit: propterea Propheta sanctus angelorum, hominũque naturam ardenter cõcupiscens post vtriusque

Exo. 33. Matt. 3. Ioan. 3. Heb. 1. Ioan. 17. Esai. 14.

que lapsum restaurari instanter dominum precabatur, dicens: Benigne fac in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Hierusalem. Quamobrem Dei sapientia induens se miseratione ex alto semetipsam exinaniuit, serui formam suscepit, centesimam quæ perierat, ouem quæsiuit, errantem per deuia inuenit, inuentámque suis humeris (soluto prius ouis debito) ad superna pascua reportauit. Abinde citra, maceria angelorum & Hierusalem sancta reædificari cœpit: atque quotidie reintegratur de viuis lapidibus quadratis & sectis tribulationum ferro & exercitio virtutum. Factus est ex hoc paries vnus, vna societas, par gloria, concors fraternitas hominum angelorumque; faciente ipso verbo carne Dei & hominis filio hoc in se. Est nãque angularis lapis: qui parietes duos copulauit in vnum hominem: pacem faciens ijs, qui longè, & iis qui prope. Hinc est, quod apparente in carne verbo angelus se non permittit ab homine adorari. Agnoscit quidem in homine puro, imaginem hominis Dei regnantis super se viuentis in secula. Quam enim intuetur hominis naturam ad Dei æqualitatem eleuatam in vnitate personæ, nequit despicere, nec valet non diligere. Veneratur in homine Deũ, adorat Deum hominem, in quo omnis diuinitatis plenitudo, habitat corporaliter, hominumque consortio lætatur vehementer. Ob hoc maxima hominibus lætitiæ oboritur causa & magna nobilitatis suæ ingenitæ notitia: atque diuinæ charitatis ad ipsos præcipua experientia, dũ naturam suam conspiciunt ad tantũ gloriæ culmen esse prouectam. Si sic angelus hominem honorificat Deum, quid ipsi agere debent homines? Si angelus alienam sic colit naturam, cur non magis homines propriam? Veneremur itaque Deum hominem omni, quo valemus, affectu. Honoremus in Deo homine naturã nostram, diligamus nos in ipso, seruemus nos ipsi, ambulemus ad ipsum, permaneamus in ipso, delectemur in ipso, vt postea fruamur ipso. Pluris quidem in ipso, quàm in nobis æstimãdi sumus. Nos etenim sine ipso inutiles sumus: filij computamur gehennæ: vasa efficimur mortis, & stipulæ æternis deputandæ incendiis. In ipso autẽ filii existimus Dei: socij gloriæ angelorum, mẽbra corporis Christi. De huiusmodi corporis vnitate, de compagine capitis & membrorum: de nuptiis Christi & Ecclesiæ sequens tractatus exponet. Diuinum igitur exhibeamus honorem Dei filio & hominis: verbi sponsam naturam nostram magnificè laudemus: quoniam in ipsius ineffabili & sacrosancto cõnubio magnũ est sacramentum pietatis & vnitatis, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu: apparuit angelis, prædicatum est gentibus: creditũ est in hoc mũdo & assumptũ est in gloria.

Psal. 50.

Ephe. 2.

De plenitudine gratiæ & sapientia Christi: atque de spirituali copula Christi & Ecclesia. Cap. X.

Homo quemadmodum alijs omnibus charior est Deo creaturis, ita ab eodem potiora suscepit munera. Naturam quippe ipsius varijs donorum tam naturalium quàm spiritualium decorauit gemmis, vt in ea suæ largitatis aperiret thesauros, disceretque homo in seipso, quantum Deo deberet honorem, quantumque illi teneretur impendere dilectionis affectum. Nam beneficium amoris indicium est. Contulit nanque illi inter præcipua naturæ ornamenta, vt esset sociale animal nec solus posset viuere. Hoc sanctorum autoritas, hoc naturalis ratio, hoc vniuersalis testatur vsus, & experientia singulorum. Hinc est, quod in omni terrarum orbe tot hominum millia vtriusque sexus, diuersi generis, imparis conditionis, complexionisque variæ, in turibus, in castris, in ciuitatibus sparsim cohabitare, & simul viuere noscuntur: vnde ciuitas à ciuiũ vnitate nomen sortita est. Vbi autem vnitatis compago deest, etiam ipsa affinitatis, fraternitatis, familiaritatisque naturalis affectio dissoluitur, & periclitatur. Quotidie nanque bella, seditiones, contentiones, liuores, odia, perturbationes, & his similia cernimus oriri inter parentes & notos, & eosdem tanquam ferales beluas, & iumẽta irrationabilia se vicissim opprimere, dilaniare, percutere, & interimere. Quare hoc? nisi quia quisque illorum relicto communi & vniuersali bono proprium requirit ac priuatum? Eo nanque vnitatis & charitatis citius dissipatur vinculum, quo ardentius sua non aliorum quilibet lucra sectatur. Non autem sic naturalis societas, non sic amor fraternitatis, & vnitas charitatis. Hæc etenim nihil habent singulare, nil propriũ non minus alieno, quàm suo gaudent bono, sua libenter impertiuntur, gratis tribuunt, hilariter communicant, se exponunt, vt aliena quærant, suo se priuant commodo, vt prosint cæteris. Sed vnde minui ab insensatis arbitrantur charitatis & vnitatis diuitiæ, inde augentur & crescunt. Quum erogantur, multiplicantur: cum ad profectum militant proximorum, cumulantur. Hoc in diuinis figuratur historijs. Nam cum fames Israelitarum terram inuaderet, & cœlum per dies plurimos non daret pluuiam, ad mulierculamque quandam diceret Helias vt subcinericium paruulum ei de modico farinulæ & olei cõficeret panem, illa Prophete verbo obtẽperans, hoc promeruit, vt ex illa die vsque post triẽniũ farinæ hydria non deficeret, & olei lecythus nõ minueretur. Tanto quidem largius abundauit, quanto confidentius Prophetæ vitam de propria studuit sustentare inopia. Non enim sapientiæ & charitatis possunt minorari thesauri: sed neque occultari debent. Nam sicut erogari

ex cha-

ex charitatis æmulatione fraternæ augentur, ita quoque negligenter occultati depereunt. Quãto igitur quisque profusior est ad communicanda sibi dona concessa pro conseruando vnitatis vinculo, & augendo charitatis bono, tanto efficitur Deo gratior, populis amabilior, & meritis ditior. Producantur ad hoc comprobandum in medium Ioseph, Mosisque exẽpla post ad mediatoris nostri gratiam, vnionem, charitatemque commendandam sermo decurrat. Ipse nanque operis huius autor est & causa. Erat Ioseph sanctus super vniuersam præpositus Aegyptum, qui ob sibi diuinitus sapientiæ concessam gratiam quum in horrea regis innumerabilem frumenti congregasset copiam, vidissetque populum cunctum periclitari fame, sui immemor commodi plebis inopiã studuit subleuare. Vnde mox apertis horreis singulis recepto communi precio tribuit victui grana necessaria. Nec ab hoc vnitatis & charitatis desijt opere, donec fertilitas terris reddita est. De omni labore suo nil aliud, quàm regiæ dignitatis ac facultatis ampliationem, atque egenorum vitam & gratiam reportare curauit. Moses quoque vir mitissimus super omnes, qui morabantur in terra, quũ dux esset populi Hebræorum, fecissetque idem populus, vitulum aureum, eumque adorasset, dicens: Hi sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti, Dei iustitiam acriter irritauerunt contra se. Quum autem omnem multitudinẽ de superficie terræ se velle delere dominus comminaretur, dicens Mosi: Cerno quòd populus iste duræ ceruicis sit: dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos & deleam eos, faciamque te in gentem magnam, propheta sanctus, qui Dei gloriam & populi salutem cupiebat, fiducialiter aiebat domino. Peccauit populus iste peccatum maximum: fecerunt sibi Deos aureos, aut dimitte eis hãc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti. O virum ad mirabilem multis præconijs efferendum, qui nimio vnitatis & charitatis amore feruescens non laboribus attritus, non iniurijs lacessitus, non mortis periculo atterritus, non damnationis suæ metu victus est. Vt autem Dei mitigaret vindictam, seipsum opposuit innocentiæ scuto munitus, vt populum ab exitio imminenti eriperet, se de vitæ libro deleri poposcit. Prçualuit charitas, & placabilis ad supplicãtis preces effecta est diuina maiestas. De mediatoris verò nostri zelo pro charitatis ac vnitatis amore quid, quo exordio, quã facundia, quib. verbis, quove sensu explicari potest? Erat quippe verbum apud Deum Deus in sinu patris quiescens, & in gremio residẽs immortalitatis. Hoc vtique de regalibus veniens sedibus mortalitatis nostræ humanitatem assumere dedignatus

Exo. 32.

Ibid.

non est. Venit (inquam) ad nos non recedens à patre, nostra suscepit, sua nõ deserens, factusque homo Deus esse non desijt. Homo quidẽ perfectus, passibilis, mortalis, nostri similis in natura, quamuis longè dissimilis in gratia, in scientia, in meritis. Hic itaq; Ioseph sanctior, Moseq; præstantior, & omni quauis creatura cunctarum plenior extitit multitudine gratiarum. A sui nanque conceptione plenissimè ac perfectissimè habuit gratiam excellentiç personæ singularis (videlicet) habitum charitatis propter verbi vnionem. Et ex ipsius affluentia exuberat sensus & motus in sibi adhærẽtia mẽbra. In vtero .n. positus repletus est spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, necnon & spiritu timoris domini. Poterat ex sibi collata gratia iustificare impium, remittere peccatum, sanctificare iustum. Quum sanaret ægrotum, cæcum illuminaret, erigeretq; mortuum, hoc propter gratiæ plenitudinem sibi præstitæ absq; vlla poterat agere prçuia oratione. Orauit Helias, orauit Heliseus, vt adolescentulos suscitarent: orauerunt Apostoli, vt credentes per suarum impositionem manuum spiritum sanctum reciperent, & obtinerẽt orationis suffragio à domino, quod non valebant per se: non sic aũt homo Christus. Cçcis vt viderent, iacentib. vt surgerent, mortuis vt reuiuiscerent, mandauit, & sine mora factũ est. Calcauit maria, imperauit ventis, tempestates compescuit, multiplicauit panes, mutauit ad libitum elementa. Cçteri sancti siqua perpetrarunt miracula, hoc per ipsum, ipse aũt per se. Ipsi quidem datus est principatus & honor regni: ei seruient trib. populi & linguæ nunc & in æternum. Resurrectionis quoq; autoritas eidẽ tanquam primitiç moriẽtium & mortuorũ primogenito p. çrogata fuit. Sanctis nanq;, qui ante illum præcesserũt, data fuit sinus Abrahæ requies: liberi extiterũt à pçna, & immunes à gehẽna: non tamen assumpti in gloria, nisi resurgeret dominus virtutum, & rex gloriæ: ipse aũt resurgente multorum corpora sanctorum, qui dormierant, resurrexerũt cum eo, & introierunt in sanctam ciuitatẽ: illoq; ascendente in cçlũ in iubilatione & in voce tubæ cunctus iustorum prçcedentium cçtus cum eodem pariter ascendit: captiuam secũ duxit captiuitatem, deditq; dona hominib. Hinc est vox illa Prophetç dicentis in Psalmo: Currus Dei decem millib. multiplex millia lætantium: dominus in eis in Sinai in sancto. Alius quoq; admirans in persona supernorum ciuiũ, ait: Quis est iste, qui venit de Edom tinctis vestib. de Bosra, formosus in stola sua, gradiẽs in multitudine fortitudinis suç? Resurgens quidẽ mediator portas çreas cõtriuit & confregit vectes ferreos: sicq; cçlorũ aditus, qui per tot an-

Esa. 11.

Matt. 27.

Psal. 67.

Esa. 63.

rum curricula obstructus fuerat, ex tunc & deinceps patefactus est (domino prius resurgente atque ascendente, vbi erat ante.) A patre autē data est illi omnis potestas in cœlo & in terra: ac etiam autoritas iudicium facere, quia filius hominis est. Non enim Dei forma, sed serui apparebit, vt videant, in quem transfixerunt. Cicatrices vulnerum, signa clauorum, & ipsa crux domino iudicante, manifesta erunt. Vndique ipsius exuberant gratiæ beneficia: multimodè cognoscitur illius gratiæ plenitudo. In eo nanque fuit gratia sufficientiæ, quæ in iusto quolibet reperitur: fuit gratia copiæ, quæ Apostolis donata est, spiritu sancto super ipsos descendente: sicut scriptum est: Repleti sunt omnes spiritu sancto. Fuit gratia vniuersitatis, quæ est in Ecclesia, cui nullum deest donum: fuit gratia excellentiæ, quæ beatæ virgini concessa est: fuit gratia superfluentiæ, de qua dicitur: Plenū gratiæ & veritatis: fuit quoque in ipso mediatore à sui conceptione gratia capitis. Non solum autem inquantum Deus, caput est Ecclesiæ, sed etiam inquantum homo & influit motum spiritus & gratiæ in cunctos, qui illi copulantur per fidem rectam, vel fidei sacramentum. Fuit etiā gratia vnionis, de qua supra dictum est. Hæc de plenitudine gratiæ Christi. Veruntamen sicut in ipso fuit omnis plenitudo gratiæ, ita & omnis plenitudo sapientiæ non solum quātum ad cognitionem, verumetiam quantum ad modos ac differentias cognoscendi. Est autem quædam cognitio sensualis, per quam multa per sensuū experientiam spiritus rationalis percipit. Non enim ad cognitionis perfectionem attingi potest absque hac. Potest quis habere scientiam de dulcedine mellis, de corporis languoribus, de laboribus exercitiorum, de importunitate, & tentationum molestia. Quum autem ad horum experientiam deuenerit quod non intelligere valebat, ex tolerantia plurimum agnoscit: fitque doctus, cautus, & in multis probatus, eruditus experientia. Sic mediator noster plenam de dolorum natura, de qualitate tentationum, & huiusmodi habebat notitiam. At vbi eadem expertus est, quædā vt homo didicit, quæ prius tanquam inexpertus nesciebat. Longè etenim amplius didicit humanæ condolere miseriæ, postquam dolores pertulit, quàm antè: ardentiusque fleuit ex corde: vnde Apostolus inquit. Quum esset filius Dei, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam & cōsummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Itaque ex sensu & scientia perfectam vt purus homo eorum, quæ ad humanitatē attinent, possedit notitiam. De naturalibus quoque præ cunctis philosophis ac physicis sapientior fuit: necnon & ipso protoplasto: qui tanta pollebat naturalium & creaturarum omnium scientia, vt ex naturali acumine ingenij cuncta animantia, & vniuersa volatilia cœli, & omnes bestias terræ appellaret nominibus suis, non inopinate, sed scienter iuxta vniuscuiusque naturam & proprietates. Nihil quidem in vniuersi constitutione extitit, de quo homo Christus perfectissimam non haberet notitiam: nihilque ipsum latuit de ijs, quę ad humanam pertinent redemptionem. Cæteris prophetis diuersis diuersa sunt reuelata mysteria: quibusdam minus, quibusdam amplius de incarnatione verbi, & generis humani reparatione: ipsi autem Christo lōgè excellentius quàm omnibus angelis, Patriarchis, aut Prophetis. Non enim solum habuit scientiam per habitum innatum, vt, Adā & angeli: sed etiam per habitum infusum, velut sancti per gratiā illuminati. Verbo quidem vnitus ignorare nil potuit. Nam ab instanti suæ conceptionis Dei fruens faciali visione vt homo omnia cognouit, finita quidē cognitione actuali, infinita verò non nisi cognitione habituali vel excessiua. Sicque Christi anima per comprehensionis gloriam capiebat, quantumcunque natura finita vnita infinito capere potuit. Quoniam autem Christus Deus & homo est, ex parte deitatis cognouit omnia simul finita, & infinita. Nam Deus videt se per se, & in se videt vniuersa, quæ fecit, & quæ agere posset, quamuis infinita sint. Itaque Christus dominus omni plenissimus fuit sapientia, adeò vt nil quantumuis occultū fuerit, vel sit, valeat ignorare. De hoc Apostolus ait. Viuus enim est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsq; ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum, ac intentionum cordis, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt ante oculos eius. Quum igitur homo Christus in carne adhuc teneretur passibili, essetque sanctitate incomparabilis, meritis ditissimus, gratia plenissimus, & sapientia præ cunctis præclarus mortalibus, solus suas noluit possidere diuitias: quin potius velut vnitatis & charitatis zelator, Dei filios, qui erant dispersi, in vnum voluit congregare, & tanquam verus pastor per infidelitatis deuia, & vitiorum abrupta errantes colligere oues, atq; sicut legitimus animarum sponsus electos quosque ad vnitatis gremiū summo cum studio coadunare curauit. Post etenim sacrę rudimenta infantiæ, post paternæ vocis super Iordanis ripam auditionem oraculi, post verbi Dei & cęlestis prędicationis propagatum semen, post laboriosam castrorū, vrbiumq; circuitionē, post duros aduersantium hoīum conflictus, post pęnales famis, sitis, lassitudinisq; agones, post acerrimos innocentissimæ passionis illius cruciatus, tandē super crucis

Mat. 28. Ioan. 5. Acto. 2. Ioan. 1. Hebr. 5. Heb. 4. Ioan. 11.

lectulum veraciter obdormiuit, in qua soporatione sanctam sibi castissimo, mysticoque connubio copulauit ecclesiam. Quiescente nempe illo dum miles crudelis lancea latus eius aperiret, continuo sacramenta regenerationis, ac redemptionis humanæ profluxerunt veneranda. Aqua quidem pro abolitione originalis delicti, sanguis verò pro satisfactione actualis peccati. Hæc nanq; sunt sacramenta cœlestia, hæc sunt diuina mysteria, per quæ in toto orbe sancta mater aggregatur ecclesia, immaculata sponsa, corpus Christi. Mater quippe propter spiritualem prolis fidelium fœcunditatem, immaculata spōsa propter fidei integritatem, & castimoniæ puritatem, corpus Christi propter spiritus vnitatem, & membrorum connexionem. Nemo absque horum participatione sacramentorum ad corpus potest pertinere Christi. Nullus nisi sanguinis Christi emendetur lauacro, ad supernorum ciuium societatem perueniet. Sed neque, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, intrabit in regnum cœlorum. Nam quemadmodum tres sunt, qui testimonium dāt in cœlo, pater, verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres vnum sunt, ita & tres sunt, qui testimoniū dant in terra, spiritus, sanguis, & aqua, & hi tres vnum sunt. Quisquis igitur cupit fieri membrū Christi, per sacramenta ecclesiastica corpori vniatur ecclesiæ, congregationi se iungat fideliū. Sicut enim corpus Christi verum ex purissimis constat membris, ita corpus ipsius mysticum (videlicet) ecclesia ex puris constat fidelibus. Veruntamen prout corporis membra humani nō viuificantur à suo spiritu, nisi in membrorum viua vnitate persistant, sic nec quis à spiritu viuificatur Christi, nisi in vera perseueret vnitate ecclesiæ, quæ est columna & firmamentum veritatis. Hanc vtique ecclesiam Dei filius homo Christus adamauit, suscepit, & copulauit. Pro hac patrem reliquit & matrem, vt fierent duo in spiritu vno. Sacramentum hoc in Eua & Adam à mundi exordio figuratum est. Non enim gratis illam dilexit. Reliquit patrem pro ea, quum semetipsum exinaniuit: reliquit matrem, quum omnem priscæ legis ritum synagogamque destruxit, vt huic suæ castissimæ adhæreret vxori. Tanti etenim suum æstimauit amorem, vt ne periret ipsa, se morti tradere non dubitauerit. De huiusmodi tam sancto & ignito amore Apostolus ait. Viri diligite vxores vestras sicut & Christus ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi ecclesiā gloriosam non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid eiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Huic quidem spirituali sponsæ, quam de errore ad veritatem, de inimicitia ad pacem, de dispersione ad vnitatem, de tenebris reuocauit ad lucem, vt ad sui arctius deuinciret amorem, plurima & preciosa erogauit donaria. Dedit quidem illi in animabus ligandis, soluendisq; maximam potestatem, ita vt ratum velit esse in cœlo, quod ipsa egerit in terra. Vnde Petro confitenti Christum Dei filium ex totius persona ecclesiæ dictum est, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, tibiq; dabo claues regni cœlorum, & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Magna quippe autoritas hæc, magnumque charitatis indicium, si tamen non abusa fuerit. Ideoque ne erret, ne male eo, quod optime cōcessum est, vtatur, & ipsi ruinæ occasio fiat, quod ad decorem, profectumque tributumque est, contulit sponsę suæ ecclesiæ etiam scientiæ clauem, quatenus scientia erudita autoritatem dirigeret ad lucrū animarum. Nouerat enim Dei sapientia, quod cogitationes hominum vanæ sunt, nisi superno illustrentur lumine. Nouerat, quòd facile quisq; in sublimi positus, & dignitate præditus, sua pręceps ducitur voluntate, nisi scientię veritate imbutus cohibeatur. Prona nanque ad lapsum hominis natura celeriter suo paret affectui, & quidlibet, leuiter sibi licere diiudicat. Propterea optimè simul conueniunt autoritas & scientia. Nam autoritas sine scientia errat, & scientia absq; autoritate iacet. Habeat scientia à sinistris conscientiam vt timeat, à dextris autem sapientiam, ne foris inaniter se diffundat. Autoritas quoque à sinistris humilitatem, ne extollatur, à dextris verò rectitudinem, ne flectatur. Hæc quidem vtriusque propria sunt ornamenta, sine quib. stare non possunt. Magna denique præsidenti æquitatis censura tenenda est, ne reum absoluendo se liget, aut insontem iudicando se damnet. Vtroque enim modo se priuat autoritate sua, suoque mucrone se percutit. Non est iniustus Deus, vt flagitiosum liberet, neq; iniquus, vt innocētem damnet. Vt ergo suam erudiret ecclesiam, autoritatem pariter & scientiam eidē conferre dignatus est, quatenus per autoritatem tumentes deprimat, & per scientiam innoxios absoluat. Claue autoritatis cœlorum ianuas claudit, reseratque, potentū elationem ligat, per longa terrarum spatia se dilatat, compede peccatorum obligatas liberat animas, energumenos ab immundis eripit inimicis. Claue aūt scientiæ arcana mysteriorum pandit, scripturarum obscura penetrat, errorum conuincit argumenta, hæreticorum fallacias detegit gētilium superstitiones rationabili castigatione eliminat, mores istruit, vitia detestatur, attollit virtutes, omnemque instruit regulam sanctitatis. Ex autoritate sacramenta eucharistiæ, ordinis, cæterorumque conficit & ministrat, sed ex scientia futuræ

Marginalia: Pulcherrima consideratio. — Ioan. 3. — Colo. 5. — Matt. 16.

fęlicitatis, extremi iudicii, tormentorum inferni, angelorum naturæ, operumq́ue mira perspicuitate sacramenta discernit. Habet quoq; pro singulari priuilegio charitatis sancta ecclesia, vt sit tanti capitis corpus mysticum. Nam & Apostolus ait. Sicut corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis quũ sint multa, vnum sunt corpus, ita & nos in Christo. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi, & omnes vno spiritu potati sumus. Hoc itaque ecclesiæ corpus Dominus diuersis ornauit virtutibus tanquam membris & cuique proprium contulit donũ. Quamuis autem varia sint ecclesiæ spiritualia ornamenta gratiarum, in vno tamen côueniunt charitatis ac vnitatis vinculo ad vtilitatem cuiusque membri. Quosdam enim posuit Deus in Ecclesia Apostolos, quosdam prophetas, Doctoresq́; quibusdam verò dedit gratias curationum, virtutum, opitulationum, gubernationum, generis linguarum, interpretationis sermonum, singulis autem, prout vult. Neque quis inflari debet, quanquam potiora videatur recepisse munera. Propria enim non sunt. Sed ẽt, vt illa alijs membris ministret, suscepit. Non potest dicere oculus manui, opere tuo non indigeo, neque caput pedibus, nõ estis mihi necessarij. Sed multo magis quæ videntur corporis membra infirmiora esse, magis necessaria sunt, & quę putamus ignobiliora membra esse corporis, ea honore abundantiori circundamus, ita & quos contemptibiliores in ecclesia, humana esse arbitrantur iudicia, Dei obtutibus sæpè honorabiliores sunt. Incerta sunt Dei iudicia, & dona spiritus ignota. Sunt qui fulgent coram hominibus, & fœtent Deo, & sunt qui hominum ęstimatione apparẽt damnabiles, & tamen omnipotenti Deo charissimi sunt. Cuncta Deus reliquit incerta hominum merita, vt vnus non intumescat præ alio. Qui humilis est, qui vnitatis amator est, nescit extollere se, confert alijs, quod accepit, absque deceptione congaudet animaduertisse in altero, quod non videt in se, omnia aliorũ sua putat esse dona, sicut & sua aliorum. Hæc est ecclesiæ vnitas, hoc est charitatis vinculũ, per quod corporis Christi membra composita sunt, quæ quamuis diuersa sint ministerio, ordinatissimè tamen in vno sunt instituta ecclesiæ corpore, quam quidem institutionem Apostolus notificare curauit, quum diceret. Et ipse quosdã quidem dedit Apostolos, quosdam prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificatione corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ętatis plenitudinis Christi. Tunc quippe

1.Cor.12.

Eph.4.

quum fient hæc, nullo suorum ecclesia indigebit ministerio membrorum, non erit in suo corpore infirmum quid, nullam patietur necessitatem. Suo namque capiti coniuncta velut plena Luna in sponsi sui regno gloriosa fulgebit. Nõ timebit domui suæ à frigoribus niuis, omnes.n. amici eius vestiti erunt duplicibus, lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationem obtinebunt. Qui oderunt illam, confundentur, & qui persecuti sunt, tabescent eius contemplantes decorem, atque capita mouentes dicent. Hæccine est ciuitas sancta, & militantium congregatio? Nonne hæc est, quæ in terris posita tantarum fluctuabat inundatione procellarum, dilaniabatur à carnificibus, includebatur in carceribus, seditionibus quatiebatur, torquebatur angustijs, & plagis sauciabatur? Insuper seipsam atterebat ieiunijs, inedia macerabat, sua distrahebat, aliena humiliter quæritabat, squallebat sordibus, stridebat dentibus, ab omnibus spernebatur. Vix qui eam aspiceret, reperiebatur. Nunc verbis, nunc minis, nunc contumelijs afficiebatur, & in his cunctis veluti insensibilis reddebatur. Quum malediceretur, non maledicebat; quum pateretur, non comminabatur, nulli malum pro malo retribuebat, alebat egentes, visitabat ægrotos, cõcordabat litigiosos, oppressos eruebat, potentum consortia fugiebat, abhorrebat superborum mores, humilium humilis sectabatur vestigia. Nunc autem quantis exuberat meritorum gaudijs? Quantis lætatur filiorum triumphis? Nunc quoq; delicijs affluens tota super suum innititur dilectum, de labore ad requiem, de peregrinatione transmigrauit ad patriam, & quoniam vniuersa patienter tolerauit mala, æterno digna effecta est conuiuio, & angelorum contubernio, sponsæ nomen, dignitatemq́ue meruit, quia fidem illibatam custodiuit. Hæc de vniuersali ecclesia, hæc de vnaquaque fideli anima reproborum vox est. Quælibet seu ecclesia siue deuota anima prius studeat spiritu copulari verbo, dum peregrinatur, vt postea diuinis & æternis digna efficiatur amplexibus. Hic inchoantur, in futura perficiuntur vita, hic dantur primitiæ, ibi perfecta copia prærogatur. Quanto quis hic fuerit ardentior charitate, tanto erit ibi sublimior dignitate. Nullus sponsæ merita lucrari negligat, qui eiusdem gratiam possidere desiderat. Quo autem ordine, quibus studijs, quave solicitudine merita sponsæ & gratia obtineantur, sequẽtia declarabunt. Ad hoc quidẽ omnis operis intentio destinatur.

Prou. 31.

1. Pet. 2.

Cant. 5.

10 20 30 40 50

Qualis

Qualis esse debeat anima, quæ meritò, verbi sponsa debeat nuncupari. Cap. XI.

DIuina opera atq; sapientiæ ipsius profunda mysteria quò diligentius consi derantur, cò amplius contemplantis animum admiratione replent & gaudio. Admiratione quippe propter altitudinem sapientiæ, gaudio propter claritatem veritatis agnitę. Quis verò non miretur & gaudeat, si ad naturæ innumerabilia opera mentis oculum figere voluerit atq; cogitando penetrare? In quocunq; elemẽto infinita sunt veneratione digna. Quum.n. prata rident, & flores vernantis, variiq; coloris circunquaq; sparguntur, quis nõ exultet spiritu in opificis laudibus ad odorem, decoremq; florũ, & terræ fęcunditates? De eodem solo exiguo in loco vnde tantæ species, tam diuersæ formæ, tã multi colores? Nemo de hoc terræ elemento, quãta germinent, sufficit enarrare. Auri fulgor, argenti nitor, sonoritas æri, cæterorumque metallorum varia genera, Carbunculus, smaragdus, sapphirus, chrysolithus, topazius, adamas, & aliæ quamplurimæ gemmarũ qualitates, Balsamum, cinnamomum, fistula, nardus, crocus, piper, cyminum, multaq; alia odoramentorũ genera, Cupressus, cedrus, palma, oliua, abies, pinus, arbores quoque aliæ, & fruteta quasi innumerabilia de ipso terræ elemento procreari noscuntur. Quinetiam ipsum hominem his omnib. præstantiorem de eadem principium habuisse perspicuum est. Sic nanq; diuina testantur eloquia. Formauit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Cũcta hęc quę memorata sunt, sensibus patent carnis, longè autem meliora sunt quæ latent in ijs, quæ gignuntur de vẽtre terræ, & nota sunt, vel esse possunt rationi mentis, videlicet de virtutibus herbarum, de proprietatibus rerum. Multi quidem horum tractatores fuerunt, qui non omnia, sed de plurimis aliqua inuestigando dixerunt. Quod autem de iis, quæ ex terra producuntur, hoc de reliquis elementis dici posset. Cuncta ista breuitatis causa reticenda sunt. Miranda equidem sunt, quæ naturaliter diuina operatur maiestas. Sed multo mirabiliora existunt opera gratiæ. Talium nãq; ratio inuenitur licet difficillimè, qui autem curiosus fuerit explorator gratiæ Dei, tanquam cæcus in parietem impinget. Quare hunc eligat, & hunc reprobet, humanus non capit intellectus. Cur istum donis ditet spiritualib. illum in sua relinquat paupertate, non quærat, qui errare non vult. Legimus in diuinis historiis Saul à Deo in regem electum, à Propheta vnctum, & à populo confirmatũ, tandem fuisse reprobatum, Dauid autem à patre reprobatum, à fratribus expulsum, & tamen ad regni fastigium honorabiliter sublimatum. Quis non miretur Saulum tanto cum furore ecclesiã dilaniantem, per synagogas sanctos trahentem, ligantem, percutientem, carceribus mancipantem, rabido latrantem ore, repentè mutatum in Paulum ecclesiarum omnium solicitudinem gerentem, à Iudæis persequutionem patientẽ, vincula sustinentem, verberum virgas tolerantem, carceres, seditionesque, alacriter perferentem, Dominum Christum coram regibus, & seculi principibus atque vniuerso orbe magnificè prędicantem? publicanus Matthæus, qui telonei lucra publicè, turpiterque quærebat, eligitur, & Iudas in apostolatus apice, sedens relinquitur, se funesto suspendens laqueo. Quotidie videmus nefandos homines nequiter viuentes, diripientes aliena, peccantes publicè, & impudicè mutari in melius, cœlibem ducere vitam, & meritis transcendere multos, qui longo tempore diuinis fuerant mancipati obsequiis. E diuerso quosdam, qui sanctorum videbantur per omnia sectari vestigia, & nubium celsitudinem contẽplatione peruolare, conspicimus miserabiliter corruisse, & in obscœnis operibus voluptari. Hæc veneranda sunt, non inquirenda. Per hæc enim occulta & iusta iudicia eruditur peccator, ne desperet, iustus, ne præsumat. Nam pęnitenti parata est venia, peccanti verò iustitia. Peccator quidem vigilet, quomodo ad libertatis gratiam ascendat, & veniam consequatur, iustus autem qualiter de virtute in virtutem proficiat, & dona potiora sortiatur. Peccator denique vt iustus fit, iustus verò perfectus. Peccator nullam sibi tribuat requiem, donec amicus verus efficiatur Dei, iustus autem, donec fiat legitima spõsa verbi. Ad hunc quidem obtinendum gradum maxima in spirituali exercitio diligentia adhibẽda est. Sublimis gradus excelsa virtutum exigit studia. Rarus reperitur, qui iure sponsæ nomine nuncupetur, non nisi prætuis multis tribulationibus, & laboribus ad id attingitur. Ne autem seducantur, aut se legentes seducant, arbitrantes se esse quod non sunt, in præsenti capitulo qualis esse debeat anima, quæ sponsæ vocabulo (& merito) digna sit, describendum est. Nec ab re. Nam sæpe speculi claritas ignotam notificat deformitatem, & aperit oculos, quos priuatus amor obstruxerat. Decet itaque verbi sponsam decoram esse facie, vt suo placeat sponso. Nam si deformis sit, sponsæ nomine, quia re caret, digna non est. Quemadmodum igitur corporis facies quatuor decoratur sensibus, ita & eidẽ animæ aspectus ac vultus ornari debet. Primo omnium expedit, vt ignara non sit cœlestium inspirationum. Super hoc plurimum vigilare eam oportet, alioquin seductorios multimode admittet spiritus, & sæpe sponsi resistet aduentui. Amant quidem nequam spiritus mentis irrũpere domiciliũ, pacem euertere animi, omnemq; cordis intẽtionẽ maculare. Quod quum aperte nequeant,

Gen. 1.

queant, fraudulenter id agere conantur. Alienam speciem sumunt, claritatem cœlestium angelorum se habere fingunt, vt facilius suadeant quod volunt. Ad ipsorum verò detegendas insidias expedit, vt qualemcunque internarũ verbi sponsa habeat notitiam inspirationum, quatenus ex infusa sapientia seu ex inducta experiẽtia sciat suscipere angelum, & propulsare inimicum. Ambo quidẽ decertant vt trahant animam ad se, dissimiliter tamen. Inimicus agit, vt furetur, mactet, & perdat, angelus vt conseruet, illuminet, & sponso habitaculum paret. Vterq; suadent, vterque audiri volũt, vt aperiatur illis. Habet nanque angelus immissiones suas bonas quum incitet semper ad bonum, aut docendo, aut corrigendo, aut accendẽdo; habet etiã suas apostata angelus. Sicut de Domini proditore

Ioan. 13.

dicitur, misit diabolus in cor, vt traderet eũ Iudas. Non autem dubiũ est, quin suas habeat spõsus immissiones. Sto (inquit) ad ostium, & pul-

Apoc. 3.

so. Quoties prouocat ad dilectionem, ad virtutes, toties pulsat, vt aperiatur. Inspirationes sanctæ vtique sunt verba interna spiritualia & spõsi voces, quas ignorare non expedit, neq; negligere. Quam sit hæc detestabilis ignorantia, qui amat, nouit. Debet semper sponsa, vt has internas intelligere valeat voces, super sui vigilare custodia, omni spiritui facile non accommodare fidem humili cogitatione, vnde, quo qualiave sint, quæ sentit in se, sicut Mariam egisse legitur, quum ab angelo officiosissime salutaretur. Prius nanque intelligendæ sunt, quàm perficiẽdæ spirituales immissiones. Sicut autem reprehensione digni sunt, qui desideria sancta intelligentes implere negligunt, ita qui non intelligendo eadem opere conantur perficere. Primi ignauiæ morbo languent, secundi imprudentia obuoluuntur. Non autem sic, quæ spõsa est. Habet quidem pro ornamento interni ac spiritualis auditus intelligentiam, & obedientiam. Hęc quippe sunt animæ aures, quæ mentis faciẽ venustant. Intelligentia tunc vera est, quum operatur quod intelligit. Testimonijs scripturarum vtrunque probatur. Quod verò ad auditum spectet intelligentia, Propheta insinuat, quum deprecatur in Psalmo Dominum, dicens, Intelli-

Psal. 5.

ge clamorem meũ, intende voci orationis meę. Præmiserat enim. Verba mea auribus percipe Domine. Sed quod obedientia & ipsa ad auditũ

3. Re. 22.

pertineat, idem memoratus ait propheta. Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. O quam cõmendabilis animæ est, quæ nec fallaciis seducitur, nec torpore deprimitur, quę intelligendo & operando diuinam sine intermissione exequitur voluntatem, quæ aurium spiritualium ornata decore, corde veraciter ait Domino. Loquere Domine, quia

1. Reg. 3.

audit seruus tuus. Hæc de auribus sponsæ. De oculis verò quid? Nunquid audit, nec videt? Potest ne carere oculis, & placere sponso? Absit, vt vel in modico maculata sit sponsa, potissimum in ea parte, quæ præstantior est. Habet aures, habet oculos, per quos ob ipsorum speciem ad se sponsum attrahit. De ipsius sponsi voce in Canticis dicitur. Auerte oculos tuos,

Cant. 6.

ipsi me auolare fecerunt. Ecce quàm fulgidi, quàm perspicui, quàm decori sunt, qui sic sponsum alliciunt, vt non accedere, sed ipsum faciant auolare. Vno quippe oculo scientiæ luce perfunditur, vt cognoscat præsentia. Alio sapientiæ splendore clarescit, vt futura cõtempletur. Per scientiam mala qualiter vitare debeat, intelligit, quid sit, à quo sit, & ad quid sit, nouit. Proximorum necessitatibus subuenit, temporalia prouide ministrat, pericula cauet, timet ne cadat, aduersa æquanimiter tolerat, sic præsentibus vtitur, vt non priuetur æternis. Sapientiæ verò oculo quanta sint electis reposita bona? Ruminat, Dei præsentiam cunctis intuetur horis, iuxta prophetæ vocem dicentis. Prouidebam Dominum in conspectu

Psal. 15.

meo semper. De dilectione Dei alta percipit, interdum beatorum perlustrat agmina, & supra se attollens diuinam miratur omnipotentis maiestatem, De hoc intimæ lucis splendore

Esai. 33.

aiebat propheta. Videbunt oculi tui regem in decore suo. Hi nempe sunt spirituales sponsæ oculi, per quos peregrinationis huius graditur semitas, nec aduersis frangitur, nec prosperis eleuatur. Ipsorum ne obtenebretur lux, vniuersa fugit lumini contraria, nec quidem ad momentum patitur se hac luce priuari. Magno nanque cum studio carnales cohibet motus, carnis reprimit passiones, Valde etenim mentis oculis carnis inimicantur desideria, & nisi viriliter cõterantur, internæ se aciei opponũt, & tanquã depressissimus paries oculos grauant ne supernam valeant contemplari claritatem. Nunc suggerunt necessaria, nunc suadẽt blanda, nunc aduersa minantur, suisque suasionibus adeo infesti sunt, vt nullo sinant pacto animum quiescere, nullaque tranquillitate potiri. Amouet itaque solicitè à se obicem carnalium voluptatum, detergit non minus vigilanter ab oculis puluerem terrenarum actionum. Vehementer quidem temporalium implicatio mentem obnubilat, ne lucis internę dulcedine pascatur. Rapiunt extra se animum, terrena negocia huc illucque captiuam ducunt animam, nunc ista cogitare compellunt, nunc illa rixas commouent, iurgia fabricant, deiecta ędificant, collapsa erigunt, qualiter amissa & distracta colligi, custodiri habita, & non habita congregari debeant, prudenter erudiunt. Quumque in his omnib. captiuatur animus, per maximos curarum dilaniatur anfractus. Insensibilis nanque

effectus

effectus & lumine priuatus tota die molere, & per circuitus deambulare compellitur. Nunquã qualis maneat apud se, percipit, nisi quum ab exterioribus vacans ad se redire voluerit. Tunc tenebras interiores, tunc cæcitatem suam intelligens, quas passus sit, insidias recogitando cognoscit. Innumerabilem phantasmatum in domicilio suo sentit exercitum, videt se repelli à se, & quàm longè fuerit à se, lacrymabiliter intuetur. Meritoque hæc se pati considerat, quia magis alienis à se quàm sibi intendere studuit. Hanc sui erroris mercedem iustè se percepisse diiudicat, quum inordinatè exterioribus vacando & negligendo interiora sua ad hoc deuenerit, vt ad se reuerti, secumque habitare non liceat. Damno igitur sponsa erudita alieno, quotidianis edocta exemplis, suaque facta prudens experiẽtia, mauult esse speciosa & sterilis, quàm lippa & fœcunda. Si ocij condemnatur, æquo fert animo, meminitque verbum dixisse, Martha Martha turbaris erga plurima, Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. (Luc. 10.) Hinc est, quòd sponsi roborata sententia, quantũ fas illi est, terrenis refugit ingeri actionibus, ne fœdatur, animi quoque resistit passionibus, ne turbetur. Non quidẽ mediocriter furor mentis oculum offuscare consueuit, ideoq; Propheta hoc in se patiens dicebat. Turbatus est à furore oculus meus. (Psal. 6.) Nil prorsus sic mentis statum euertit, velut conturbans furor. Est quidem animi passio subuersio naturæ, dehonestatio hominis, opprobrium seruorum Christi, repulsio gratiæ, fraternitatis dissipator, dæmoniaca imitatio, fugator paracleti, omnisque sanctitatis inimicus. Nullum sanum consilium, nulla matura potest esse deliberatio, vbi iræ passio dominatur. Periclitatur ratio, inebriatur cor, incomposita verba prosiliunt, immutatur facies, lumen oculorum præsente furore caligat. Propterea sponsa ne in illo tyranni huius pessimi detrimẽtum patiatur, in patiẽtiæ & mititatis arce se collocat, timoris ac silentij seris os obstruens, desuperque prospectans cunctas animi commotiones mox, vt leniter flauerint, tranquillitatis ac pacis gladio trucidat, perseuerat quieta in se spirituali quadam claritate perfusa, oculos mentis apertos tenet in diuini contemplatione luminis, & quamuis pro veritatis agnitione sit læta, nunquam tamẽ valet esse secura. Oportet enim ipsam omnino non dormitare. Quanquam autẽ carnalium parietem cupiditatum valenter repulerit, quamuis terrenarum puluerem actionum prudenter exterserit, licet insani motus furoris sub rationis Dominio fortiter subegerit, restat adhuc, vt elationem cordis, humilitatis vinculis ligatum teneat. Præ cæteris mentis tumor scientiæ ac sapientiæ lumen obnubilat, & à veritatis tramite seducit. Simul præsumptio & sapientia nequeunt habitare. Sic nanque in sapientiæ legitur libro. In maleuolam animam non introibit sapientia. Humilitas sapiẽtiam, & superbia ignorantiam generat. Qui in sapientiæ speculo præsentia disponere, & futura cupit veraciter intueri, elationis maculam de mentis oculis amouere non negligat. (Sap. 1.) Sicut enim albugo in oculo nascitur, & oculi lucem perdit, sic elatio plerunq; de lumine oritur intelligentiæ, & veritatis lumen caligat. Qui enim plura nouit, & se sub tegmine alarum humilitatis nequaquam custodit, quò amplius sapit, eò tumore cæcatus miserabilius desipiendo ruit. Hoc Propheta sanctus expressit, quum gloriam, casumq; Luciferi descripsit dicens. Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore, in delicijs paradisi fuisti, omnis lapis preciosus operimentum tuũ, (Ezec. 28.) sardius, topazius, & iaspis, chrysolithus, onyx & beryllus, sapphirus, carbunculus & smaragdus, tu cherub extentus & protegens, & posui te in monte Sancto Dei. In medio lapidum ignitorum, ambulasti perfectus in vijs tuis à die conditionis tuæ, donec inuẽta est iniquitas in te. Hęc quippe sponsa verbi erudita magisterio non ignorans tota satagit in humilitatis latere latibulo. Non minus in humilitate studet proficere, quàm in cognitione sapientię. Iugiter memorabile illud reuoluit animo, quod in Canticorum canticis sponsi voce ad sponsam dicitur. Si ignoras te ô pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum. (Cant. 1.) Ob hoc tam sedulò virtutum exercitio vniuersa, quæ interiori aduersantur lumini, de cordis habitaculo eliminare non desinit. Sicque fit, vt quanto magis timet, & timendo resistit vitiis, tanto amplius videat, & videndo scientia ac oculos sapientiæ lucidiori puritate custodiat. Veruntamen sicut obedientiæ addidit sapientiam, ita & sapientiæ associat fidem. Nouit scriptum esse. Sine fide impossibile est placere Deo. (Heb. 11.) Est quidem fides spiritualis animæ sensus illi diuinitus accommodatus ad inuisibilia & æterna percipienda. Sic ipsam describit Apostolus. Fides (inquit) est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. (Hebr. 11.) Quod intelligibiliter percipit obedientiæ auris, quod scientiæ & sapientiæ contemplatur oculus, hoc Dei olfactus discernit, occulta penetrat, remota rimatur, sempiterna degustat, agit magna, aggreditur ardua, impossibilia credit, futura nouit, ventura prædicit, æterna quærit, non pauet tormenta, mortem non veretur, & cęlestia sperat. Istiusmodi fragrantissimo odore sancti Noui ac Veteris Testamenti Patres respersi veram & viuentium supernam repromissionis terram à longe odorantes, aspicientes, salutantes, confitentesque se hospites esse atque peregrinos in hoc seculo fatebantur, vnde ipsa quoque verbi legitima & dilecta spõ-

sa ne præsentis vitę corrumpatur lenociniis, ne irretiatur voluptatibus, ne honoribus extollatur, formatæ fidei refouetur odore, per quem facile visibilia spernit, temporalia deserit amore ęternorum. Vt igitur animę ipsius facies suo placeat, cui viuit, sponso, exteriorem auditum, & corporis aures obturat detractionibus, vaniloquijs, & scurrilibus verbis, quatenus spirituales valeat intelligere immissiones, vnde veniũt, vel quò vadunt. Carnis oculos diligenter custodit, ne videant vanitates & insanias falsas, vt liberius puriusque intueatur in certa & occulta diuinę sapientię, atque scientię verbi. Odorem suum ab his auertit visibilibus & labentibus cũctis, vt per lumen & formatę fidei delectationẽ vsq; ad Dei inuisibilia se queat erigere. Os quoque & linguam carnis refrænat à perniciosis, murmurijs, & ociosis sermonibus, quatenus magis quiete ac prudenter sciat quid loqui Deo, quando, aut qualiter debeat loqui proximo. Nemo quidẽ quomodo Deo, quid proximo dicat, scire sufficiẽter meretur, nisi prius didicerit ori suo ponere silentium. Oportet vt assuescat lingua taciturnitati, deinde sermocinationi. Sit (inquit Iacobus) omnis homo velox ad audiẽdum, tardus autem ad loquendum. Os nanque quod silere nouit, facile fari prudenter discet, quòd verò incõtinens est, multa proferet (præter voluntatem) & redargutione digna. Salubre quidem consilium est non à noxijs tantum, verumetiam ab vtilibus interdum linguam cohiberi sermonibus. Obmutui vtique à noxijs, & silui à bonis (ait Citharœda sanctus) & dolor meus renouatus est, concaluit cor meum intra me. Pronus est semper ad malum, ac ruinæ propinquus, qui linguosus est, qui autem eruditam possidet linguam, tanquam curris Dauid, qui ædificata est cum propugnaculis. Mille quippe clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. In cunctis itaque sponsa sufficienter instructa tempus nouit esse silẽtij & tempus eloquij, propterea quum opportunum esse arbitratur, hominum declinans consortium, & linguam inter claustra reprimens, atque corde clamans sponsum ad se aduocare non cessat. Si enim abest, lacrymis, gemitibus, desideriorumq; vocibus ipsum insequitur, ac humiliter vt reuertatur, exorat. Si autem præsens est, nunc blandis illum affatur sermonibus, nũc amatoria profert, nunc ignitis prorumpit in laudibus. Talibus nãque sagittis sponsi cor vulnerat, ita vt & ipse amore languens dicat. Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua, hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. His nempe spiritualibus ac mutuis verbi sponsæque allocutionibus, feruescente charitate nihil dulcius degustatur. Ex sui quidem excellentia sicut in cor inexperti nõ ascendunt, ita nec ab expertis manifestari licet, quoniam arcana sunt. Quisquis qualia sint noscere cupit, crescat, vt capiat, proficiat vt sponsa. Propalatio nanque pulchritudinis illius cunctis sit forma proficiendi. Non enim gratis accepit vt fieret sponsa, sed gratia secum cooperante hoc meruit. Quemadmodum ergo decet sponsam speciosam esse facie, ita & amore pudicam. Nullum præter dilectum diligit, nullum scire desiderat, ne polluto amore fędetur. Totam se illi tradit, quem totum complectitur visceribus charitatis. Ipsum præcipuè, & omnia in ipso diligit. Sicut nihil reliquit de se, quod non daret sponso, sic nil habet extra se, quod sine ipso diligat. Vt alteri nihil sui impertiatur amoris, diligit iuxta humanæ modulum fragilitatis ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus. Si quid in corde versatur, aut de illo, vel propter illum est; si quid agere intendit, ipsum sibi prius proponit, quatenus intentionem dirigat futurum opus, & intentio actionem perficiat. Sic nanque omne, quod fit, si nõ fiat in charitate & ex charitate, sitque reflexibile charitati, sponso placere non posse, ideo sicut caste, ita sancte diligit. Quum enim esset paruula, de spõso carnaliter sapiebat vt paruula, cogitabat vt paruula, diligebat vt paruula. Quum autem sponsa effecta est, vtique euacuauit, quæ erant paruulæ, vnde spiritualiter diligens cum Apostolo fiducialiter dicit. Etsi nouimus Christum secundum carnem, sed iam non nouimus. Antequàm de verbi altitudine haberet notitiam, carnẽ verbi solam diligebat, at vbi de diuinitate verbi hausit dulcedinem, vbi verbum propter nos carnẽ factum esse credidit, cognouit, gustauit, tota in amore ipsius charitate resoluta est, præcipuè quum se non vt amicam, nõ vt filiam, sed vt spõsam sentit, diligit. Hinc nedum sanctè, sed etiã ardenter diligit, quatenus ad operandum sit valida, sedula ad inquirendum, & ad possidendũ tenax. Non debilitatur aduersis, sed roboratur; non tentationibus superatur, sed crescit. Quò vehementius ipsius flamma ventilatur amoris, eò amplius inardescit. Si caret sponsi præsentia, ne tepescat, & tanquam indigna repudietur, laborat exterius, intus vociferatur, suamque vi, quod amisisse videbatur, multiplicatum recipit, ideo propheta ait. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo cõsolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Si verò præsentia potitur, tunc ardentius diligit. Nam ferrum ferro acuitur, ignis igne nutritur, & amor amore augetur. Voto suo (sed non ad votum) vtitur. Quem quæsiuit intuetur; quem diligit, tenet, nõ tamen qualem vel quantum concupiscit. Differtur, vt perficiatur, non quidem in hac peregrinatione, sed in patria. Quousque in hac mortali

Iacob. 1. Psal. 38. Cant. 4. Cant. 4. 1. Cor. 13. Ephes. 4. 2. Cor. 5. Psal. 93.

sponsa includitur carne, satiari nequit, eoque minus, quò amplius ac perfectius diligit. Quum igni superponuntur ligna, lignorum magis fit capax. Nec aliter de vera charitate intelligendum est. Quanto ignis est vehementior, tanto suum latius diffundit splendorem, pariter & calorem. Sic quæ verbi legitima est sponsa, profusius aliis suæ sanctitatis spargit calorem, & morum splendorem. Ex ipsius quidem virtutũ perfectione secernitur à cæteris, ac præ cæteris cõmendabilior iudicatur. Est nanque in moribus circunspecta, in verbis grauis, in agendis prouida, in facie hilaris, in exhortando humilis, in corripiendo recta, in perferendis malis læta, in prosperis suspiciosa, in orationibus crebra, in vigilijs assidua, in diuinis laudibus iucunda, in compassione procliuis, in dilectione singularis, in animo serena, in cõsiliis matura, in humanis placida, in diuinis suspensa, in corpore veluti in carcere detinetur, in cœlo mente ac desiderio conuersatur. Talis est verbi sponsa, & huiusmodi virtutum splendoribus rutilat amica sponsi ò filiæ Hierusalem. Non frustra sponsæ nomẽ sortita est, neque sine causa talem vnigenitus Dei adamauit animam. Est quidem facie speciosa, dilectione feruens, & morum probitate venusta. Hæc de sponsæ elegantia sub compendio dicta sunt. Nunc qualiter prouehatur rudis anima, sequens percurret tractatus.

Quibus gradibus sponsa prouehatur ad fruitionem verbi. Cap. XII.

SOlent quicunque ab humanæ dignitatis sunt collapsi fastigio, toties mœrore sauciari, atque alta ab imo pectoris eructare suspiria, quoties reuoluũt animo quid fuerint, & quid sint. Augmentum quippe præsentis infortunij memoria est præteritæ fęlicitatis. Et eo grauiori confodiuntur doloris vulnere, quo sublimior fuit transacta prosperitas. Veruntamen si sic temporalium ac fugitiuorum pompæ bonorum, quę singulis horarum momentis decurrunt, mentem afficiunt, quanto magis amissio ęternorum: Si homo de eo, quod (velit nolit) perdit, sic cruciatur, quanto amplius de immortalitatis gloria, quam primus homo in innocentię statu positus, si voluisset, tenere poterat, & amisit, omne hominum genus intolerabili debet mœrore transfigi? Qui enim cœlestis Hierusalẽ se ciuem profitetur, incolatus pręsentis exilij ęrumnas ęgrè ferre debet, quoties delicias recolit amisisse, quas habuit, vnde in persona peregrinantium psaltes egregius flebili voce ait. Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Quis nanque rationis compos non gemat sua, & totius Adę posteritatis damna, quum recogitat quid perdidit, & quid patitur? Conditus etenim homo fuit, vt Deum agnosceret, diligeret, ei inhęreret, eo frueretur. Cęteris pręlatus fuit creaturis, imagine Dei ac similitudine insignitus, vt non mori posset, si vellet, vt paradisi delicias terreni haberet, tandemque consummato (iuxta Dei ineffabilem prouidentiam) vitę suę cursu in superna cœlorum patria cum angelis, archãgelis, virtutibus, dominationibus, reliquisq; beatorũ spirituum agminibus diuina frueretur visione, nunquam illa cariturus, in omnibus suis partibus, corpore (videlicet) & anima glorificandus. Peccatis verò suis exigẽtibus deserto ęternę bonitatis fonte ad hoc deuenit, vt huius miserrimi factus sit ciuis exilij. Decurrentibus quippe annorum curriculis, & in hoc plorationis loco firmata statione iam penè ex hominum memoria deletum est illud antiquæ nobilitatis diuinum genus, ita vt nemo reperiatur (nisi qui inuisibilis gratiæ splendore illustretur) qui qualis fuerit, cuiusq; conditoris in protoparente possit aut velit agnoscere. At quibus adhuc naturalis inest (gratia mediante) vigor acuminis & innatæ sensus probitatis, ij sunt, quibus præsentis vitæ onerosus est cursus. Hos quidem in seipso Propheta expressit, dicens. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus cedar, multum incola fuit anima mea. Tędebat eum tunc huius vitæ carceris pœnalitate grauatus præsentium & dilatione æternorum. Pati se videbat, quod nolebat, nec habere, quod desiderabat, angebatur hinc inde, gemebat sub fasce vtique terrenæ habitationis, quotidie fame, siti, lassitudine, frigore, calore, nuditate, egestate cernebat hominum genus affligi, insuper doloribus cruciari, laboribus premi, infirmitatibus attenuari, diuersis calamitatibus fatigari, & ineuitabili morte consumi, ideoque cõpassione ac desiderio anxius aiebat. Vsquequo Domine obliuisceris me in finẽ, vsquequo auertis faciem tuam à me? Memor esto opprobrij seruorum tuorum. Sciebat quidem vir sanctus neminem sine diuino posse saluari adiutorio, atque ab instantibus erui flagellis, propterea tam obnixè Domini exorabat clementiam. Potest vtique quisque per seipsum delinquere, se interimere, cęlesti gratiæ repugnare, multaque enormia perpetrare facinora, non autem absque speciali Dei auxilio, a vijs prauis resipiscere, cõditori se reconciliare, deperditam in se reparare gratiam. Malum nanque potest per se, nõ autem sine Dei adiutorio potest bonum, proinde mediatoris indiget gratia. Misit enim Deus filium suum in similitudine carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne sua, ipse quoque veniens mediator, vt pro hominis satisfaceret reatibus, quod nõ valebat delinquẽs, ipse perfecit. Hinc est, quòd tanquam ouis ad occisionem se, duci pertulit, & quasi agnus coram

Marginalia: Psal. 137. — 10 — 20 — Psal. 119. — 30 — Psal. 12. — Psal. 88. — 40 — 50 — Rom. 8. — Isai. 53.

rām tondēte se non aperuit os suum. Se despexit, non pepercit sibi, vt ignosceretur peccatori homini, omni se exposuit iniuriæ propter nimiam suam ad hominem charitatem, vtebatur intus dilectione, & piæ liquefiebat desiderio cōpassionis, ex forma flagellati corporis, ex pallore angelici aspectus igniti incendium amoris aperuit. Nō peccauit, & peccantium super se flagella sustinuit. Acerbitatem, causamque ipsius mediatoris passionis paucis Propheta eximius insinuauit, quum dixit. Vidimus eum, & non erat aspectus; & desiderauimus eum despectum: nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus eius & despectus: vnde nec reputauimus eū. Vere languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit: & nos reputauimus eū quasi leprosum & percussum à Deo atque humiliatum: ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, & attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis super eum, & liuore eius sanati sumus. Omnes nos quasi oues errauimus vnusquisq; in viam suam. Venit igitur pius pastor & Samaritanus benignus rationalem quærere ouem, & languenti homini vulneribus adhibere remedia. Nisi ardenter diligeret, non tā sedulo quæreret: vnde solicita percunctatio magni amoris est exhibitio. Quæsiuit vtiq; nos propter nos: quæramus & nos ipsum propter ipsum nec sine ipso. Nemo illum inuenire præsumat, si non diligenter, perseueranterque quæsierit. Non enim repente inuenitur, quum etiam solicite quæritur. Quibusdam nanque gradibus peruenit ad ipsum. Nullus ad vltimum attinget, nisi gradatim ascendat. Quærat itaque, qui prudenter ad verbi cupit amplexus deduci, qualiter cōsentiat legi. Impudicum quidem satis est tantæ maiestatis præsentiam polluto corde immundis labiis, gressibus obliquis, atq; squallidis vestibus quęrere: atque familiari contubernio velle eidem adhærere. Quæque etenim anima prius, quàm verbi notitiam habeat, tota fœtet: tota deformis est nigredine peccatorum. Corde nanque inculta est: animo inordinata, affectu curua intentione obliqua, sermone effrænata, moribus incomposita. Nil, nisi carnem alliciat, sapit: nil, nisi sensibus arrideat, delectat: nil, nisi adulatione aures mulceat, gratanter suscipit. Solum vacat quomodo carnis perficiat desideria, impleat voluptates. Prorsus ab omni spirituali gustu aliena est: suarum quoque concupiscentiarū mancipium facta nullum de spiritus libertate iudicium habet. Intus quidem, forisque inordinata tanquam quædā confusionis est domus: ideoque quum primum Dei verbum concupiscit agnoscere, legem verbi quærat, vt illi consentiat ad correptionem: vnde verbum audiat in Euāgelio loquens sic. Esto consentiens aduersario tuo, dū es in via. Aduersarius quippe delinquentium lex est, quæ dum prohibet, aduersatur. Potissime autem lex, quam verbum in corde fixit mortalium: quæ omnino vetat concupiscentias. Hāc ignorat, quisquis lumine caret gratiæ: ideo tanquam indomitum animal per abrupta trahitur vitiorum. Nulli vult rationis subijci iudicio, nulla disciplinæ lege frenari. Iustus autem quāuis sciat se non esse legi subiectum, non vult tamen absque verbi lege viuere. Hoc Apostolus indicans de se ait. Iis, qui sine lege erant, tāquā sine lege essem: quum non essem sine lege Christi. Lex quidem verbi spiritualis est non attramento & stylo exarata, sed Dei digito in corde depicta: sicut Propheta testatur. Os (inquit) iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium: lex Dei eius in corde ipsius, & nō supplantabuntur gressus eius. Lex etenim hæc illabente gratia in hominem imprimitur cordi, & aduersatur carni. Rixam aduersus vitia excitat, vt tota familia animæ ad verbi se exponat obsequium. Rationalis quippe spiritus agnito (etsi tenuiter) præuenientis gratiæ lumine obtemperare eidem nititur tanquā superiori suo. Intelligit nullo modo carnis & spiritus simul posse intendi operibus. Hinc zelo rectitudinis armatus interiori aduersario conatur obedire. Irrupit quidem cordis hospitium, vt omni aduersaretur carnis voluptati. Venit, vt pararet viam verbo, disponeret habitaculum mētis, excitaretque animum ad quærendum verbū. Præcipua itaque regula animæ affectantis verbi cōnubium est, vt proprijs viriliter repugnet cōcupiscentijs malis: quas aut ex carnis colluuione contrahit, aut expectandi consuetudine nutriuit. Prægrauata etenim his nunquam ad verbi se inquisitionem eriget: consentiat legi spiritus, quàm Dei sapientia præmittit ante se: contra sibi aduersantes pugnam arripiat: quos si ignorauerit, minime superare valebit. Quærat igitur verbum, vt illustretur ad agnitionem. Sicut sine lumine ipsum intueri nō potest lumen, ita absq; verbi lumine ad ipsum nō peruenitur verbum. Ardenter quidem anima concupiscens in verbi amore proficere & per ipsum ad perfectionē transcendere legem spiritus, hostium qualitatē, verbique personam non ignoret. His si sufficiēter fuerit erudita, facile ad summa euolabit: finaliter inuacuum elaborat. Lex spiritus lumen est, virtus est, habitus est: amor est in animam infusus per donum gratiæ gratum faciētis. Hæc quidem semper bona suadet, præteritos veteris hominis detestatur mores, æterna aperit, consciētiæ secreta detegit: seculi pompam, quàm vilis, quàm labilis, quàm puerilis, quàmque damnabilis sit, edocet. Omne temporale quàm sit breue, quid sit æternum, cordi ingerit. Huic nemo consentiens perire potest. Quos prædestinauit

Deus

Isa. 52. Matth. 5. Rom. 7. Psal. 36.

Deus ad gloriam,hos vocat ad gratiam:illis cõfert gratiam. Qui legis huius nouit effectum, nunquam insolescet,nunquam præsumet,nunquam diuinum sibi vsurpabit honorem. Siquid boni,siquid virtutis,siue in se,seu extra se operari detur,totum huic ascribet. Veluti prudẽs paterfamilias proferet de thesauro sui cordis noua & vetera. Vetera vtique cogitãdo delicta intelliget,quod fuerit ex se:noua verò virtutum acta nouæ attribuet gratiæ,nouæque legi. Fuistis (inquit Apostolus) aliquando tenebræ,nũc autem lux in domino. De se autem sic ait. Gratia Dei sum id,quod sum. Alio quoque in loco clarius exprimens dicit. Lex autem spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis. Quotquot enim legis huius vel gratiæ participes effecti sunt, debitores existunt non carni & sanguini,vt secundum carnem viuãt,sed spiritui. Qui secundum carnem vixerint, morientur:qui verò spiritu facta carnis mortificauerint viuent. Lex quidem hæc tanquam verbi lumen seipsam sane intelligi ostendit:ne qui illius particeps est, de se præsumat. Ostendit inimicorum qualitatem, vt sciat cui resistat. Inimicę enim carnis docet desideriis esse resistendum:spiritus autem fructibus assentiendum. De vtrisque Apostolus loquens ait sic. Opera carnis sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, auaritia, quæ est idolorum seruitus:inimicitiæ,cõtentiones,æmulationes,iræ,rixæ,dissensiones,inuidiæ,homicidia,comessationes, & his similia: fructus verò spiritus est, charitas,gaudium,pax,patiẽtia, longanimitas,bonitas,benignitas, mansuetudo, fides,modestia,continentia,& castitas. Aduersus huiusmodi non est lex. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Qui vtique sunt Christi, legi spiritus consentiunt ad correctionem: atque cum concupiscentiis carnis luctum habentes ipsa cruci affigunt, vt expeditus verbum quærant in lumine verbi per assumptum hominem. Humanitas quidem Christi lumen verbi est (videlicet) illuminatum à verbo. Verbum verò lumen est illuminans omnem hominem venientem in hũc mundum. Tunc verò & ipsa humanitas lumen verbi effecta est, quum venit temporis plenitudo,in quo Dei sapientia, vt drachmam perditã inueniret,lucernam accendit, domumque euerrit:vnde verbo vnita humanitas & ipsa lumẽ est non tantum illuminatum, sed etiam illuminans propter personalem vnionem,perfectam, incõprehensibilem,& diuinam. Quum igitur capabile effectuum sit verbum, vt illuminentur verbi cognitione omnes,qui ad fruitionem & amoris ipsius vnionem cupiũt ascendere, ipsum verbũ in assumpto quærãt homine. Omnis,qui sic quęrit,inuenit. Nam sic quæsisse ex parte inuen[illegible] est. Quærat etenim ardens anima verbum,vt de cognitione ad virtutem transeat, de virtute ad sapiẽtiam, de sapientia ad decorem, de decore ad fœcunditatem,de fœcunditate ad fruitionẽ. Nemo quidem facilius, cõuenientiusque de cognitione verbi,quę ex parte monstrata est, peruenit ad virtutem, quàm per exemplum verbi. Est enim virtus animi vigor omnia dirigens ad rationem. Quid autẽ rationabilius,quàm vt seruus dominum,creatura Deum, anima verbum, ratio sapientiã,infirmus virtutem imitetur? Omnium quidem virtutũ in homine hominibus formam exhibuit verbum. Charitatis,sicut ipse ait. Animam meam pono pro ouibus meis. Humilitatis,de qua dicit. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Obedientiæ, quia parentibus subditus fuit. Patientiæ incomparabiliter, præcipue passionis tempore:sicque cæterarum virtutum. Præbet quidem formam,& vigorem ingerit. Vtrũque nanque necessarium est. Cuius etenim animi vigor non incalescat & roboretur, quum verbum pro se factum,pro se humile, laborans,patiens,& moriens prospexerit? Quum exaltatus (inquit) fuero à terra,omnia traham ad meipsum. Itaque vt virtutum formam, virtutis vigorem,virtutem animi induat quis, vniatur verbo, ne aduersis prosternatur, eleuetur prosperis: vlloque euentu vel pusillanimitate à mentis constantia & actu laudabili moueatur. Hoc autem tunc poterit pugnantis animus,si in sapientiæ lumen se reformare studuerit. Arduũ quippe virtutis est iter & sublime perfectionis ipsius fastigium. Facile in eo languet animus & resilit ab eo,nisi virtutis irrigetur dulcedine,deuotione nutriatur,trahatur amore, & sapientiæ gustu reficiatur. Nam sapientia diuinus est gustus accommodatus animæ ad perficiendam fidem:roborandam spem:infundendum vigorẽ: appropinquandum Deo,laudandum Deum:& si expediat,intrepide moriendum pro Deo. Cũ enim sapientia intrat ad cor,fugantur tenebræ, abscedit tristitia, castificatur amor, sanctificatur timor,exultat spiritus, viget animus, cor accẽditur,replentur viscera,illuminatur ratio,erigitur mens,& totius interioris hominis reformatur aspectus. In sapientiæ nanque lumine,in verbi splendorem animę species reformatur & cõformatur eidem, per virtutem purgatur: atque vt lumen sapientiæ videat,mundatur. In sapiẽtiæ lumine reformatur,lumini verò sapientię reformata conformatur, vt ad ingenitũ perueniat decorem. Habet quippe Dei in se imaginẽ,per quam est honorabilis in se,angelis commendabilis,amabilis verbo,& charissima sponso. Hæc nanque imago & imaginis pulchritudo non in corporis elegantia,non in carnis progenie, nõ in decore vultus,aut in valetudine, seu fortitudine membrorum, sed intus in anima consistit. Hanc secundum naturam pauper & diues, nobilis

Marginalia: Ephe. 5. Rom. 8. Galat. 5. Galat. 5. Ioan. 1. Ioan. 10. Mat. 11. Ioan. 12.

lis & ignobilis, infirmus & ſanus poſsidet. Hāc deformat culpa tāto deterius, quāto grauior eſt. Sapientia autem reformat in lumine ſuo eo vehementius, quo abundantius ſe communicat. Tanto verò perfectius ſe communicat, quanto amplius ipſam ad ſe ſuſcipiendum diſpoſitā reperit animam. Diſponit quidem illam peccatorum dolor: cordis gemitus, lacrymarum effuſio, aſsidua lectio, diuinarum ſcripturarum iugis meditatio, pura confeſsio, linguæ circūciſio: & humanitatis verbi attenta cogitatio: ipſius autem decor relucet in conſcientiæ claritate, in innocentia cordis, in intētionis rectitudine, & in vehementia charitatis. Tunc verò conformatur verbo, tunc ſpecimen eius ſponſi aſsimilatur decori, tunc ſapientię grata ſedes efficitur: cum veritas in mente fulget, & mens in veritate ſe videt, cum amoris deſiderio habitat in ſummis, & contemplationis penna eleuatur in cœleſtia: cū maturitatem animi cuſtodiens ſecum commoratur, ſemper pudica, vbique circunſpecta: nil vtique agens, quod conſcientiæ euacuet gloriā obliquet oculum, quo erubeſcat præſentiam veritatis, quo confundatur in ſe, & cogatur faciem cordis auertere tanquam confuſam, & repercuſſam à ſplendore verbi, à lumine ſponſi. Quanto autem nitidior in ſe, quāto charitate profuſior eſt ad verbum, quo intus clareſcit amplius, eo decorem ſuum maturius per membra & ſenſus diffundit exterius, ita vt omnis illius eluceat actio, ſermo, aſpectus, inceſſus, & riſus grauitate mistus. Huiuſcemodi anima decore venuſta ſicut zelat ſpōſum, ita ab eodem zelatur. Mutuus quidem amor & vehemens pari inceſſit greſsu: æquali nutritur intentione. Nam quemadmodum quæſita eſt à verbo, ita requærit verbum: ſicut lucrata eſt à verbo, ſic verbo fructificare conatur, quoties ſe offert cauſa quandocunq; de impellitur ſeu vocatur à verbo, non minus ardenter quam prudenter poſtponit ſe, ſua interponit, vt vacet proximo, vt proximi fęcūdetur profectibus. Nullo quidem exercitio congruentius occupatur ſponſa, quàm cum animarum intendit lucris. Hoc etenim ſacrificio nil maius, nil ſuauius verbo redolet. Vnde Petro cum diceret amas, me ille q; reſponderet, domine tu noſti omnia, tu ſcis, quia amo te, ipſe mox intulit: paſce oues meas. Nihil amanti ardenter charius potuit committere, quàm illud, propter quod exinaniri voluit & mori. Hoc exemplo, quantum illi fraternus amor placeat, & potiſsime cū circa animæ ſalutem occupatur, voluit commēdare. Hoc verbis: hoc in ſeipſo operibus approbauit. Ideoque ſponſa verbo contradicere non audens, eidemq; nedum intus in imagine, verumetiam exterius in actione ſe conformari ſatagens animarum profectibus intendere non recuſat. Hortatur quos poteſt, docet quos poteſt, proximorumque mentes nunc terrendo, nunc mulcendo ad agnitionem prouehit veritatis. Cunctos pio fouet affectu, nullum deſpicit, nulli ſe petēti denegat, aliena damna ſua iudicat, vt veræ charitatis repleta zelo ſciat gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, non ſuum, ſed in omnibus verbi concupiſcit honorem. In hoc efficitur anxia, hoc agere nititur vt ſui non amittat cuſtodiam, dum proximorum vtilitatibus inſeruit, ne pro aliorum commodis mentis innocentiam perdat. Vno quidem oculo vigilat, qualiter fraternę proficiat charitati, altero autem quomodo ſponſo ſe immaculatā exhibeat. Nouit tanquam in multis experta quam plurimos immoderato charitatis zelo accenſos cordis amiſiſſe munditiam, & deuotionis nectare ſpoliatos eſſe, dum inconſulte vacantes proximis ſeipſas negligere non timerent. Laudabilis quippe proximorum inuigilare ſaluti, non tamen minus vacare ſibipſi neceſſaria actio. Nō valet prodeſſe alijs, qui ſibi nequam eſt. Maxima indiget prudentia, cum animarum lucra quęrit, quiſquis interiori verbi ſaginatur dulcedine, ne ſurrepentibus concupiſcentijs, aut curarum multiplicium grauatus pondere ab interna mētis exercitatione langueſcat. Peramplius illum vigilare oportet, cui nulla ſpiritus fomenta tributa ſunt. Si vix naufragium ſuſtinet, qui ad ſinum portus præuio lumine reducit ſe, vt diſperſa recolligat, reſarciat ſciſſa, collapſa reſtauret, quid de illo iudicandum eſt, qui ignorat portus trāquillitatem, caret lumine, & vagatur à ſe. Nemo (niſi valde ſanctus) abſque ſui detrimento proximorum curis occupatur. Nam etſi animarum lucris intendere ſit Deo amabile, nō tamē cunctis prodeſt. Vnuſquiſque proprium habet donum à Deo. Quiſque prius debet ſuam, deinde aliorum ſalutem quærere. Quid (inquit Veritas) prodeſt homini, ſi mundum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimētum patiatur? Nullus animarum ſibi vendicet principatum. Magnarum mentium hoc opus eſt. Vocandus eſt dignus, indignus autem repellēdus. Semper etiam dignus timeat ne præſumendo ruat. Si nō timet ruinam, timeat culpā; timeat amittere gratiam. Nam gratię amiſsio occaſio fit culpę, perpetratio verę culpæ principium ruinæ eſt. Hinc eſt, quod ſponſa in canticorum canticis dilecto pulſanti atque blādis mellifluiſque ſermonibus eandem ad animarum ſubeundum miniſteriū inuitanti de ſe ſuſpectaque de mentis coinquinatione pauida aiebat. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illam, laui pedes meos, quomodo coinquinabo illos? Semper enim humilis caſum veretur, temerarius autem quoniam luce veritatis caret, pene poſt ruinam ad ſui peruenit notitiam. Diues ſæpe meditatur, ne in latronum incidat incurſus, qui vero nil poſsidet, facile ſe ex-

Rom. 12.

Mat. 16.

Ioan. 21.

Cant. 5.

10

20

30

40

50

se exponit periculis. Sic ipsa, de qua loquimur, anima cum cognitione, virtute, sapientia, & interiori fulgeat decore, ne his omnibus, si minus iusto cauta sit, priuetur, quando ad proximorum lucra procedit, suipsius diligens custos efficitur. Magni æstimat, si pro Dei honore prosit proximo: non autem minoris, si se illibatam custodiat verbo. Propterea laudabili discretionis moderamine sic secum agit, vt nec pro commodis proximorum contemplationem deserat, neque pro amore contemplationis aliorũ curam funditus derelinquat. In vtroque se cõstituit medio. Nam cum licet, vacat sibi; cũ charitas vrget, se exponit proximo, sic tamen, vt cõtinue anhelet ad cubile sponsi secreti reditum, de quo fraternæ charitatis accensa zelo egressa est. Semper cum foris manet, cordis postes prudenter obseruat, ne cum ad se tota reuertitur, iniquitatis maculam contrahat, per quam sponsi aspectibus valeat displicere. Ideoque ex fœcunditate spiritualis prolis verbi fruitione dignior efficitur. Quemadmodum autem realiter se exposuit, caute se custodiuit, fiducialiter egit opus iniunctum, perfecit ardenter, sollicitéque ad se rediit, sic in verbi amplexus iucundissime ruit, dulci gustu repletur, perfunditur gaudio, exultat affectu, lumine coruscat, & dilectione languescit, cunctorum, quæ foris sunt, obliuiscitur, horum, quæ pertulit malorum non meminit, desiderata verbi fruens præsentia. Inde si liceat, nunquam cupit exire amoris referta dulcedine, ardet & gemit, clamat & tacet, tenet & deficit, amplectitur & suspirat, magnoq; amoris desiderio anxia quo plus pascitur, eo vehementiori charitatis vulnere sauciatur. Tanto autem magis sui obliuiscitur, quanto amplius verbi inhæret vestigijs. Tunc propheticum illud dulci valet promere modulatione. Defecit caro mea & cor meum Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Et illud. Defecit in salutari tuo anima mea, & in verbum tuum supersperaui. Hæc quidem (ex parte tamen) sunt casti amoris exercitia, hæc verbi, animæque pręludia, quæ nequaquam pro voto aut suscipientis merito ascribenda sunt, sed beneplacito tribuẽtis. Ipse quippe est dominus, qui omnia, quæcunque voluit, fecit in cælo & in terra. Quisque quod suum est, agat, & iuxta suam possibilitatẽ, vt dignus ad verbum in se suscipiendum efficiatur, humiliter ac diligenter se præparet, reliquũ verò totum verbi committat prouidentiæ, quoniam paterno omnes amans affectu nihil subtrahit animæ profuturum, quamuis mens hæc humana non capiat. Qualis autem sit huiusmodi præparatio, quæ infertur, declarabunt.

Psal. 72. Psal. 118. Psal. 113.

Qualiter sponsa ad sui habitaculum cordis suscipiendum verbum præparare se debeat, atque spirituales excubias celebrare. Cap. XIII.

QVicunque mortaliũ occupationes subtili voluerit inuestigare iudicio, laboriosas quidem & ignorantiæ cæcitate inuolutas esse rectissime acclamabit. Quid laboriosius, quã sine laboris fine desudare? Quid tenebrosius, quàm tenebras opacas lucem, & meridianam lucem nuncupare noctem? Væh (inquit Propheta) qui ponunt tenebras lucem & lucem tenebras, & qui dicũt malum bonum, & bonum malum. Hi nempe sunt, qui incommutabili spreto bono, toto mentis affectu commutabili adhærere conantur. Laborant, desudant, quærunt, nec inueniunt, quotidie maria peragrant, consilia mutant, & veluti irrationabilia iumenta sensualitatis motu trahuntur. Priuati quidem rationis iudicio in huius peregrinationis vastitate errantes prius vita carnis deficiunt, quàm assequantur, quod cupiunt. Hos propheta sanctus exprimere voluit, cum in Psalmo ait. Errauerunt in solitudine, in inaquoso, viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Esurientes & sitientes, anima eorum in ipsis defecit. Longe etenim à se scrutati sunt, quod in seipsis quærere debuerunt, ideo defecerunt scrutantes scrutinio. Bonum quippe Deus condidit infra nos, & bonum posuit supra nos, nosque in horum medio collocauit. Bonum nanque, quod constituit infra nos, dedit ad solatiũ, ad vsum, ad adiutorium, & ad remedium. Ad solatium nempe contulit peregrinationis, ad vsum necessitatis, ad adiutorium virtutis, & ad remedium infirmitatis. Bonum autẽ, quod præparauit supra nos, voluit declarare, vt diligatur, quæratur, inueniatur, & eo fruamur. Ipsum debemus toto affectu diligere, tota intẽtione quærere, intra nos inuenire, post peregrinationem frui. Nobis vero in medio constitutis liberum præbuit arbitrium, vt quod volumus, eligamus, dedit & rationis iudicium, vt quid præstãtius sit, intelligere valeamus. Decidente igitur ab ingenuitæ nobilitatis arce homine, ita hominum clãguit genus, vt sub peccato venundatus pristinã libertatem debilitauerit, & rationis oculo plurimum caligauerit. Ideo nec, quod vult, agit, neque quod rectum est, iudicat, atque cum iniquitatũ sit fasce oneratus, nec se ad id, quod, supra se bonum est, possit erigere, & ad illud, quod infra se est, curuus inflectitur. Vt autem hãc Deus sanaret infirmitatem, misit verbum suum in terras carne indutum passibili, quatenus & qui bonum, quod infra positum est, concupiscunt, inuenirent in homine visibile, palpabile, humanũque bonum. Et qui frui appetunt bono, quod supra omnia est, inuenirentur in verbo inuisibile, summum, & inenarrabile bonum. Vtrunque

Esai. 5. Psal. 106. Psal.

Christus est, Deus (scilicet) & homo. In ipso omnes qui bonum quærunt, reperire possunt, vnde saginentur. Nō expedit, vt cœli latitudo, terrarum spatia, & abyssi profundum rimetur, vt ad ipsius indaginem, attingatur, quāquam in cœlo & in terra, & in abysso sit, sicut Propheta ait. Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. De terra autem sic legitur. Spiritus domini repleuit orbem terrarū. Per fectius tamen in rationali hominis mēte percipitur, in qua velut in propria sede residet sapiētia. Incommutabile itaque bonum, verbum sempiternum, sapientiam transcendentem omnia quisquis apprehendere satagit, quamuis incomparabiliter humanam atque angelicam supereminear dignitatem, quærat (si potest) in se. Talis tamen prius sit, vt verbi inhabitatione sit dignus. Præparate (inquit dominus per Prophetam) mihi templū, & habitabo in medio vestri. Templum vtique non lapidum structura compositum, non auro tectum, non gemmis ornatū, sed virtutibus, sed morum probitate, sed spirituali exercitatione fabrefactum, de quo Apostolus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Est quidem cor hominis verbi receptaculum, ad quod gratāter se, vt inhabitet, declinat. Qualis autem inhabitator, tale sit & receptaculum. Prius locus præparandus est, postea aduocandum verbum, deinde suscipiendum, postremo quærendum. Cætera alia præcedit in susceptione verbi cordis dispositio, qua deficiente frustra reliqua quæruntur. Magnus (inquit Propheta) dominus, & magna virtus eius, & sapiētiæ eius non est numerus. Sicut magnus est, ita & ipsius sit habitationis locus. Non autem locorum spatio, non altitudine, seu longitudine dilatatur cor, sed desideriis. Si parū diligit, si desiderioꝝ magnitudine nō accenditur, angustū est, & ad suscipiendū verbū minus dignū. Quomodo dignum est verbo, cum non toto affectu diligat? Debet quidem charitas dilatari, eoque vehementius, quo amplius Deum nouit esse diligēdum. Ipsa creaturarum numerositas, quantum Deus sit diligendus, clamat. Clamat cœlū voce sua, clamant cœlorum ornamēta, clamat terra, & cuncta, quæ in ea sunt, vt diligatur Deus. Videmus imaginis picturam mira arte compositā nil habentem deformitatis in coloribus, in vultu, & in cæteris membris. Subito laudamus artificis magisterium, verbis extollimus, ipsumque opificem alios artis suæ præcedentem mētis affectu amplectimur, & tanquam veneratione dignum prædicamus. Ex hoc hebetudinis humanæ tepor conuincitur. Nemo inuenitur, qui verbi magisterium considerare dignetur. Nonne omnia, quæ facta sunt, opus sunt verbi? Nonne ipsius sapientiæ excellentiam prædicant? Verbo domini (ait Propheta) cœli firmati sūt. Sed & in principio (videlicet) in verbo creauit Deus cœlum & terram. Quanta sunt, quæ per ipsum facta sunt? quàm pulchra, quàm bona, quā delectabilia, quā iucunda? Cui omnia hæc ascribenda sunt, Opifici an operi? O cæca mortaliū mens, ò insania hominum detestanda. Bibis de riuulo, & viuum prætermittis fontem. Lucernę lumen magnificas, & Solis claritatem non attēdis? Micas mensæ comedis, & ipsum conuiuium pingue non degustas? Si recte saperes, si sanū in te esset cordis palatum, vtique per ea quæ facta sunt, illorum intelligeres autorem, intelligēdoque diligeres. Quoniā verò interno lumine priuatus, non intuendo sed palpando diiudicas. Diligis quidem sed obliquo amore, sed inordinato, sed impudico, ideoq; subuersum est cor tuū in te, & priuatus amor summo ac diuino te fraudauit amore. Redi igitur ad te, & disce, quem diligere debeas, in quo est beatitudo æterna, & indefessa laudatio. Dilige illū, qui tanta tibi diligēda propesuit ammirare ipsius industriā, venerare sapientiā, & corde dilatato verbū, per quod vniuersa creauit, amplectere, per hæc ascēde, diligendo accede, perspicueque cognosces, quoniā inuisibilia Dei à creatura mūdi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; eius virtus & sapiētia. Ex decore igitur, ex ordine creaturarum Dei claret sapientia, ex vsu autē & cōmodo bonitatis indeficiētia. Quo etenim amore, quo ardere debet desiderio contēplantis cor, cum vniuersitatis dominus nedū ad intelligentiā sapientiæ, sed etiam ad famulatus ministeriū, omnem sibi deputauerit creaturam? Sol lucet, tenebras fugat, cunctis generandi virtutē præstat, calorem infundit, lętificat naturam, & de se magnum perseuerantis obediētię tribuit documentum. Imber de cœlo descēdit, terrā ne solis adustione sterilis maneat, madefacit, & inebriat, vt semen det serenti, & panem prębeat ad manducandum. Tēpora alternatis vicibus vt hominis eleuēt fastidiū, sibi iniūctum exhibēt ministeriū. Nulla vacat ab opere, nulla creatura ab hominis subterfugit obsequio aut ministrādo, aut obsequēdo, aut exercendo. Clamat grandi voce ad humanū cor omne vniuersum, vt Deū tā dilatato diligat affectu, quā multa intelligit per creaturarum ministerium sibi collata esse beneficia. Ne ingratum sit, diligat vehementer, repleatur laude, dilatetur in immensum, & tanquam mundans fluuius per adiacentia sibi fundatur corda. Suo bono solus non gaudet, quisquis in amore veraciter conditoris accenditur. Nescit inuidere, priuatum nil habet, quod accepit, communicat, dantis non suam quęrit gloriam, profectumque aliorum suū putat, non tantum propinquos, domesticos, & notos, sed latissimo charitatis sinu omnes cōplectitur, tenet dilectione, fouet oratione, hortatur

Marginal notes: Psal. 138. — Sap. 1. — 1. Cor. 6. — Psal. 146. — Psal. 32. — Rom. 1. Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50.

tatur verbo. Hanc cordis dilatationem Apostolus se habere ostendit, cum ait. Os nostrum patet ad vos ò Corinthij, cor nostrum dilatatũ est. Cuius dilatationis affectum alio in loco aperuit dicens. Nam cum essem liber ex omnibus, omnium me seruũ feci, vt plures lucrifacerẽ, factus sum Iudæis tanquã Iudæus, vt Iudæos lucrifacerẽ. Et post pauca. Omnibus omnia factus sum, vt omnes saluos facerem. Meritoque in suo dilatato corde verbum susceperat, & aiebat. Viuo ego, iam non ego, viuit autem in me Christus. Ad ipsius imitationem Apostoli, quæque anima, quæ verbum in se suscipere concupiscit, amoris desiderijs quantum valet, se dilatare nõ negligat, in speculo vniuersi Dei verbum, per quod cuncta sunt condita, mirari, laudare, & magnificare non desinat, diligat in opere opificis sapientiam, in operandi modo veneretur potentiam, in operum ministerio amplectatur clementiam, in proximo autem verbi imaginem intueatur, & diligat, ipsius salutem cupiat aliquando verbis, aliquando obsequijs, semper verò desideriorum affectibus, & orationum suffragijs. Sit quidem effecta magna & desiderijs dilatata, magnum capax erit ad suscipiendum verbum, dummodo non sit immunda & peccatorum fecibus deturpata. Incontaminatus sponsus impollutum vult fieri, ad quod reclinet, cordis habitaculum: vnde per Prophetam sic admonens ait. Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Quot enim noxiæ cogitationes, tot cordis sunt maculæ. Has quippe nemo est qui ad plenum deuitet, atq; qui eisdem carere valeat, cũ scriptum sit. Quis glorabitur castum se habere cor, aut mundum esse à peccato? Nullus tamen hãc, de qua loquimur, desperet posse obtinere mũditiam. Beati (inquit dominus) mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Prophetam audiamus quàm breuiter, quamque sapiẽter notificauit, quomodo, quo ordine ad ipsam perueniamus. Quę dicitis (inquit) in cordibus vestris & in cubilibus vestris compungimini. Est quidẽ cordis contritio optimum ad percipiendam mũditiam medicamentum. Mox vt germinare inchoauerint fœdæ cogitationes, compunctionis gladio interimat ipsas, qui cordis sui verbũ cupit habere possessorem, virilẽ super se adhibeat custodiam, quæ nec seducatur, nec alliciatur, ab intus mugitus emittat tanquam canum latratus & à mẽtis penetralibus omnem abigat inimicũ, euellat odia, destruat cogitationes noxias, disperdat cordis elationes, dissipet carnis concupiscentias, vt in mẽtis pomerio ædificare valeat contemplationis receptacula, atque plãtare virtutum pascua, & sanctarum cogitationum affectionumque arbuscula. Nisi verò solerti vigilauerit cura, nunquam ad cordis attinget munditiam. Nam cor est receptaculum quoddam & radix omnium iniquitatum, quando absque disciplinæ vigore relinquitur. Vniuersa etenim facinora prius quàm compleantur opere, & ad publicum veniant, consummantur in corde, intus radicantur, ac deinde actionis ramos foras germinant. De corde (ait Verbum) exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, & blasphemiæ. Hæc sunt, quæ coinquinãt hominem. Peruersum vti que est cor hominis, facile corrumpitur, laboriose corrigitur, leuiter seducitur, stabilitur nunquam. Quid humano corde fugacius? quid mobilius? quid ad edomandum difficilius? Cum tenetur, labitur, cum restringitur, aufugit. In breuissimo quidem temporis momento terrarum multa perlustrat spatia, discurrit per prouincias, bella mouet, homicidia perpetrat, cumulat pecunias, palatia construit, erecta euertit, honoribus attollitur, superbia inflatur, sicque tãquam rapidus flatus, & torrens diffluens continua sui mobilitate rotatur. Proinde omni frænandũ est industria, timoris vinculis restringendum, habenis amoris regendum, tergendum lacrymis, atque vera compunctione mundandum, necnon & confessionis sacramento in sua munditia custodiendum. Nil autem sic cordis amissam reparat gratiam, sicut iugis oris confessio. Si delictorum maculis fœdatur, si hebetudine grauatur, si desperatione tãgitur, si agitatur tentatione, currat ad confessionem, & liberabitur. O beata cõfessio, quæ Deum placat, reconciliat pœnitentẽ cœlum aperit, mundat cor, onus aufert, mẽtem lætificat, & remittit peccatum, vnde Propheta sanctus. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sit itaque frequens, sit humilis, sit deuota, sit integra, sit lacrymosa, perseuerãtq;. Quanto grauius est delictum, & crebrior reciduatio, tanto amplius assidua sit confessio. Eo quidem corporis facies fit mundior, quo magis abluitur. Hoc de interiori facie sentiendum est. Sordes quippe corporis aqua, cordis autem contritio diluit & confessio. Suscepturus igitur quisque verbum in cordis habitaculo illud amoris dilatet desiderijs, mundet à maculis delictorum, ornetque decore virtutum, alioquin sponsum verbum fugabit à se. Si enim mortalis suscepturus mortalem tanto cum studio interiora domus mundat à sordibus, atque diuersis componit ornamentis, quanto magis verbum susceptura anima sic se extergere, sicque disponere debet, vt nil in se indecorum, nil inordinatum remaneat, quod aduentantis aspectui valeat displicere. Est nanque spirituale & præcipuum cordis ornamentum prudentia, quæ sua interiorem domum decorat venustate. Luce etenim sua mentis illustrat

oculum, vt videat, quid, qualiter, quo ordine, quove tempore agendum sit. Quid, ne agat noxia, & vtilia negligat. Qualiter, ne vitia virtutes se simulent, ne relicto rationis gubernaculo præceps in passionibus feratur animus. Quo ordine, ne id prius, quod posterius, ne temporalia spiritualibus, ne humana præponantur diuinis. Quo tempore, ne importunitas noceat, ne affectio decipiat, ne immoderatio fastidiat. Futura quoque prouida consideratione prospectat, ne vllo fortuito euentu sternatur animus. Præsentia autem intelligendo disponit, vt cum proximo absque scandali offendiculo conuersetur, agenda recte ordinet spiritualia vota, immissiones, tentationes, inspirationesque matura consideratione examinat. Præterita vero memoriæ recondit, vt experientia præteritorum præsentia vel futura diiudicet, atque sub discretionis libra cuncta ponens sciat bona melioribus postponere, & semper potiora elicere. Omne quidem rationalis animæ ornamentum prudentia est, per quam sibi inuicem præsunt homines, & angelorum vendicant dignitatem. Non autem per se valet, nec sola ad animi sufficit ornamentum. Nam sicut oportet, vt sit prudentia decoratus, ita vt sit temperantia insignitus. Virtus quippe hæc docet nihil appetere pœnitendum, in nullo legem moderationis excedere, & sub rationis iugo cupiditatem domare. Hæc nanque cæteris virtutibus, ne limites suos prætergrediantur, legem imponit, carne subigit spiritui, voluptates frangit, refrænat libidines, inordinatos tēperat motus, petulantiam mitigat, sensualitatis appetitus mortificat, ventris ingluuiem lasciuire non sinit. Mens etenim, quæ temperantiæ virtute decoratur, omnem corporis motum regit, & informat, oculos à delectabilium, & concupiscibilium & voluptuosorum speciebus auertit, aures à detractionibus, verbis impudicis, seculi vanitatibus, obscœnis fabulis, & iocis puerilibus claudit, manus à contrectationibus voluptuariis, odoratum, gustum, & cætera corporis membra ita modificat, & regit, vt quendam diuinæ laudis agant concentum. Non enim latere potest, vt per carnis organum non emittat radios maturitatis & continentiæ. Et sicut Deo intrinsecus gloriam, ita extrinsecus hominibus odorem reddit sanctitatis. Omnes autem tunc temperantiæ actiones mens operatur, cum virtutem fortitudinis quasi oculi pupillam custodit. Non enim absque animi robore carnis tam validæ passiones suppeditaret. Fortitudinis quidem virtus est supra periculi metum agere, nihil nisi turpia timere, tolerareque fortiter aduersa. Est quidem ille animo fortis, qui se in dolore positus consolatur, qui seipsum vincit iram continet, nullis illecebris emollitur & flectitur, non aduersis perturbatur, non secundis extollitur, & quamuis vento quodam variarum rerum circunferatur mutatione, stabili tamen perseueret animi constantia, qui contra conditoris interiora, exterioraque flagella nouit non murmurare, non ipsius redarguere iudicia, sed æquo animo, forti proposito, viriliter tolerare, atque vt olim beatus Iob gratias agere, Deum corde, voceque laudare. Hanc autem animi fortitudinem se habuisse monstrauit Apostolus, cum ait. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur, aporiamur, sed non destituimur, persecutionem patimur, sed non derelinquimur, deiicimur, sed nō perimus. Propter quod in sublime fortitudinis sui turrem cordis ædificasse innotuit. Quid autem sublimius, magnificentiusque, quàm exercere mentem, afficere carnem, & in spiritus seruitutem redigere, vt obediat rationis imperio, consiliis obtemperet, & in exercendis laboribus impigre exequatur propositū, atque animi voluntatem? Est itaque fortitudo excelsior cęteris, sed nunquam incomitata virtus. Nō enim seipsam committit sibi alioquin fortitudo sine iustitia iniquitatis materia est, & quò validior, eo ad nequius agendum promptior. Regula autem iustitiæ hæc est, tribuere cuiq; , quod suum est. Quid verò iustius, quàm Deo in omnibus obedire? Mens quippe iusti nil prætermittit mandatorum Dei, voluntati se conformat diuinæ, non suum, sed Dei honorem zelat, cruciatur, cum alios delinquere conspicit, seipsam tanquam Dei templum impollutum custodit, illud Apostoli memorans, siquis templum Dei violauerit, destruet illum Deus, virtutes conatur adipisci, nunquam à bono quiescit opere, veritatem, quam tenet in corde, profert ore, nulli nocere, nullum vult lædere. Non enim decet virum iustum declinare à vero, & damno iniusto quenquam afficere, nec doli quicquam annectere, fraudesque componere, sed syncero diligere affectu, potentis personam in iudicio nō accipere, damna non timere, nō adulatione, nō prece, non naturæ vinculo à iustitia reflectere, pro iustitia vsq; ad mortem certare, innocentē de manu violēti liberare, maioribus obtemperare, omnibus prodesse, & beneuolētiæ beneficia impendere vniuersis. Ipsa denique iustitia propter sui excellentiā complectitur in se virtutes ordinantes ad proximū, vt est æquitas & liberalitas, ordinantes ad seipsum, sicut est pœnitentia & innocentia, ordinātes ad Deum, prout est pietas & obedientia. Istæ etenim memoratæ virtutes in vno sunt connexæ vinculo, adeò vt nemo possit esse prudēs, nisi temperatus, fortis, & iustus sit. Vicissim sibi vnaquæque propriū commodat ministeriū. Vita quoque interioris, exteriorisq; hominis, super has quasi super cardinē vertitur,

1. Cor. 4.

uertitur. Optime itaque ornatus est animus, cum prudentiam, quæ in veri inuestigatione versatur, & scientiæ plenioris infundit cupiditatē. Temperantiam, quę modum, ordinemq́; seruat omnium, quæ vel agenda vel dicenda arbitramur. Fortitudinem, quæ in rebus arduis magnanimitatem & virtutem præbet animo, & corpori vires. Iustitiam, quæ suum cuique tribuit, alienum non vendicat, vtilitatem propriam negligit, vt communem custodiat æquitatem, intra se possidet. Hæc quippe sunt interioris habitaculi cordis ornamenta, quæ præparare debet, quisquis verbum in se suscipere concupiscit. Cū autem desideriis charitatis dilatatum est cor, delictorum sordibus mundatum, ornatumque virtutibus, nil superest, nisi vt obseruetur sponsus, & fiant excubiæ, ne veniendo pertranseat. Indignum nempe & regiæ maiestati verbi incongruum est, vt pulset, nec sit, qui ei aperiat. Quo enim pacto valet dormitare, qui diligit cū sciat sponsum omnino venturum? Timeat dormiēs, ne ob neglectā gratiam discedat verbū denuo non reuersurum, quanquam ineptum se exhibeat verbo, sua tepiditate, qui dormit. Consueuit nonnunquam diuina bonitas minus se diligenter obseruātem deserere, diu fatigare quęrentem, tandemque se inueniri quæsitum. Hoc sponsa in canticis exprimere voluit, cum ait. In lectulo meo per noctem quæsiui, quem diligit anima mea, quęsiui illum, & non inueni. Surgā, & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram, quem diligit anima mea, quæsiui illū, & nō inueni. Paululum cū pertransissem, inueni, quē diligit anima mea. Verus tamen & perfectus amor semper studet præuenire dilectum, nō par cit sibi, non corpori requiem, non somnum oculis, non præstat palpebris dormitationē, si quando contingat se absentare verbum. In sui latitudine corporis corporales quæritat latebras, fugit publicum, hominum consortia deuitat, notorum facies declinat, vt licentius suspiriis, gemitibus inenarrabilibus, singultibus, quibusdamque amoris nutibus suum, quem diligit, valeat aduocare dilectum. Ab huiusmodi nunquā vacat amoris actibus donec verbum adesse intelligat, sentiat, gustet, & amplexetur. Quò nanque vehementior est amor, eò de dilecti verbi præsentia dilationem patiens est impatientior, inquisitionibus solicitior, affectibus ardentior, castior præsentia, humilior donis, precibus crebrior, mundicia nitidior, virtutibus ornatior, lumine clarior, profusior charitate, sanctitate excelsior, commendatione dignior, ditior meritis, & in sponsi obseruatione sagacior. Scit etenim vberem ipsius esse præsentiam, nimium delectabilem, & ęternę vitę pręsagium, salutisque indicium. Hoc in sapientię libro ipsa, de qua loquimur ęterna sapiētia testatur, cum ad sui expectationem aduentus omnes exhortans suaui affectu ait sic. Nunc ergo filij audite me, beati qui custodiunt vias meas, audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abiicere eam dicentem. Beatus vir, qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino. Congruit itaque amāti dulciter, vt tantę autoritatis pulsanti sponso confestim aperiat, & in secretius cordis cubiculū festanter, humiliterque suscipiat toto venerationis affectu. Quod vt expeditius agat, secum commoretur, & super sui necesse est, vt vigilet custodia, potissime quum eiusdem aduentus non obstrepet auribus, appareat carnis aspectibus, sed spiritualis sit, sensibilisque rationali spiritui. De hoc Propheta ait. Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus. Illabitur quidem ad cor non paulatim & per incrementa, sed repente, sicut de Sancti Spiritus aduentu significatur cum dicitur. Factus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant sedentes. Sentitur quidem, sed nescitur vnde veniat, aut quo vadat; gustatur, minimè autem videtur; ex affectibus verò ipsius absentia, pręsentiaque manifestatur.

Cant. 3. — Prou. 8. — Act. 2.

De cognitione sponsi, & alternatione ipsius accessus & discessus. Cap. XIIII.

CVm ad diuinę sapientiæ inuestiganda inscrutabilia humanus attollitur intellectus, vt succumbat, necesse est. Si n. de naturalibus cogitans parum proficit, & ad latentes rerū causas perquirēdo non venit, quid de diuinis censendum sit, iudicet, qui recte sapit. Humana quippe scientia si diligenter examinetur, quid nesciat, non scientia, sed verissime potiusque ignorantia vocabitur. Innumera nanque sunt, quæ prorsus ignorat. Quid de iis, quorum an sint, nescit cū de ipsis, quæ quotidie videt & palpat, nullam conuincitur habere notitiam & rationis scientiam? Si sciscitetur, vt rationem reddat, cur oliuarum, laurique folia potius, quàm vitis ac fici in hyeme virescant, penitus ignorabit; si quæratur, cur formica sine alarum remigio creata, cur talia & talia facta sint, omnino suam conuincetur confiteri ignorantiam. O elata præsumptio, ò tumens humana existimatio, indocta scientia, & nescia doctrina, quid inflaris? quid extolleris? cur terminos excedis tuos? cur erecta ceruice, extento collo, ductis superciliis graderis? & quasi de singulari inflaris scientia? visque à cunctis uocari Rabbi? quare cæteros despicis? quare simplices inhonoras de sola te iactitans humana scientia? Reddere de minimis rationem nescis, & de magnis intu-

intumescis, Stultam fecit Deus sapientiam [illegible] tibi obijciēdo multa inscrutabilia & exi[illegible] quarum nullam habes scientiam, qua[illegible] ex ijs discas nō inflari, sed humiliter [illegible]noscere, quia quam habere te iactas sci[illegible]tiam, non est tua, neque abs te. Non e[illegible] vnus omnia, sed multi multa scire potu[illegible]unt, non vno tempore, sed per multor[illegible] curricula annorum. Hinc est, quod [illegible] in diuersis facultatibus diuersisque tēporibus tanta composuerunt librorum volumina. Discis vtique tu, quod alij didicerūt & scripserunt, ideo dixi, quod non tua est scientia, sed neque abs te. Vis autem scire, à quo acceperis, siquid forte scis, quod ignorent cæteri? Audi quid sapiens in sui exordio libri dicat, & intelliges, vnde tuam habeas scientiam. Omnis (inquit) sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum. Scito igitur, quia nihil habes, quod non acceperis ab eo, cuius omnis est scientia & sapientia. Et disce illi, de quo accepisti, gratias agere, vt recte scias. Nam si gratias non agendo intumescis, etiam sciendo multa desipis. Scientia quidem sine gratiarum debita actione inflat & perdit. Præstantiusque est humiliter nescire, quàm sciendo præsumere. Non scientia, sed ad salutem humilitas est necessaria. Multi simplices & humiles cœlos penetrant, nullus verò arrogans, quamuis omnium liberalium polleat scientia, ad cœleste admittetur conuiuium, tantoque grauioribus cruciabitur pœnis, quanto nequius donum Dei tractauerit. Nam inter dona Spiritus Sancti scientia computatur. Res quidem sancta est scientia, si diligendo operatur, quod nouit, per se enim non sufficit. Non solam scientiam à Domino poposcit Propheta, sed bonitatem (inquit) & disciplinam, & scientiam doce me. Tunc nempe vtilis est scientia, cum perducit ad sapientiam, cum diuinitatis radios ostendit, cum verbi præbet notitiam, cum recte viuendi mores instruit, cum ad cœlestia contemplanda animum attollit, cum ad Deum diligendum erudit, cum ad illum quærendum & possidendum omnia cordis interiora inflammat. Hæ quippe sunt causę, propter quas quisque scire debet, sine quibus nemo recte sapit. Ille autem sapit recte, qui se nescire sciens, gradus scrutatur, per quos ad verbi ascēdat sapientiam, & in lumine maneat sapientiæ. Beatus (sicut scriptum est) vir, qui in sapientia morabitur, & in sensu cogitabit circunspectionem Dei, qui cuncta, quæ agit, in lumine operatur, & à lumine dirigitur verbi. Felix quidem anima illa dicenda est, quæ ex sui sanctitate frequenter visitatur à verbo, tanquam charissima, fęlicior autem illa, quam inhabitat verbum, quę non lingua tantum, sed sermone veridico dicere audet. Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Quam magna Dei dignatio, quam

Eccle. 1. — 1. Cor. 4. — Psal. 118. — Eccl. 14. — Eccl. 24.

verbi veneranda descensio, quando peregrinantem & in teterrimo corporis carcere constitutam animam visere dignatur. Longe verò laudabilior, amabiliorque, quando (vt sic dicam) in ipso carcere cum sibi prædilecta cohabitare non exhorret. Non propter corporis vtilitatem, carnis immunditiam, loci indecentiam, naturæque corruptibilitatem compescitur, neque propter animæ infirmitatem, ingratitudinis ma-
10 lum, ignorantiæ tenebras, & delictorum maculas retrahitur verbum, quin vadat & veniat, veniat nec recedat nimio amoris telo percussum. Lancea materiali in carne, spiculo verò flagrantissimæ charitatis fuit transfixum in corde. Semel & ab vno in corpore, multipliciter & ab innumeris sautiatur in corde. Ipsius illa vox est, quæ in Canticorum Canticis ait. Vulnerasti cor meū soror mea sponsa, vulnerasti cor meū. Mirum igitur nō est, si ipsam, pro cuius dilectio-
20 ne vulneratum se clamat, tanta cum anxietate requirit. Amor sane ignitus, quale sit habitaculum, non considerat, dummodo fruatur conuersatione dilecti. Caret pudore, dignitatem non attendit, paupertatem non æstimat, legem non habet, non modum, non ordinem, non respicit personam, non tempus, non locum, cum præceps rapitur in amplexus concupiti. O amor vehemens, ò verbi charitas, ò sponsi dilectio, ò sapientiæ connubium, quæ vis est tua?
30 quæ tua potestas, cum ad illam, quam tui amore replesti, raptim illaberis, animam? Taceat hic lingua, exultet cor, mensque iubilo pertundatur. Sola nouit experientia, quid præsens innuat sermo. Ex magisterio quidem verbi ars discitur amoris. Ij norunt optime, quid sit amor, ad quos Dei sapiētia declinare cōsueuit, aliosque instruere valent amoris vicissitudine. Omnes diligentes se diligit, neminem se dignum pertransit, quin sua illustret præsentia. Non
40 tamen vniformiter, non semper eodem modo, non pari affectu. Ex affectibus quippe varijs animus amoris gnarus, quando venit verbum ad cor & transit, & quando vt mansionem faciat, accedit, prudenter intelligit. O quoties mens diuersis exagitata tentationum procellis nimia cęcitate caligans ignorat, quid agat? Nūc tædio affecta, tristitia oppressa, insensibilitate fatigata supra modum & supra virtutem grauari se sentiat. Nunc innumeris cogitationibus, om-
50 niumque tentationum generibus dilaniata, tanquam ciuitas sine custode & absque murorum circuitu ab hostibus deprædata, spiritualium nequitiarum patiatur insultus, ita vt penè in desperationis barathrum impulsa, aut seipsam relicto temperantiæ fræno, & diuini timoris iugo præcipitet in voluptatum voraginem, aut superabūdantiori perfusa mœstitia, & cordis dolore saucia ab eo, quod cœpit, sancto proposito resilire

Cant. 4.

meditetur. Destitutam quidem nunc omni humano auxilio atque proprijs labefactatam mentem viribus omnino absorberet inimicus insidians, nisi diuina miseratio subueniret. Vnde repente verbi splendor irradians penetralia cordis, glaciem resoluens insensibilitatis, cunctã immundorum spirituum cateruam, qui irrumpere, iamq́ue mentis arcem posidere cœperant, sua fugat præsentia. Nemo dubitet tunc adesse verbum. Solius Dei est in momento temporis sic immutare animum, reparare vires, aereasq́ue compescere potestates. Quod vt verissimè comprobetur, prius humana ac propria permittuntur deperire suffragia, quàm diuinũ impendatur adiutorium. Hoc totum indicauit Propheta dicens. Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ, catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi. Ortus est Sol & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Exibit homo ad opus suum. Consueuit quoque nonnunquam (Deo iuste, amabiliterq́ue permittente) mens quodam teporis spiritualis frigore, & quadam diuini gustus priuatione perfundi, adeo vt nil reperiat, per quod valeat erigi. Quum lectioni vacare vult, somno grauatur, & omni caret scripturæ sensu. Cum silentio se astringit, tumultuationem inutilium, innumerabiliumq́ue patitur cogitationum. Cum ineuitabilis corporis resolutionis, & horæ exitus, seu fragoris extremi iudicij, atque æterni cruciatus incendij recordari conatur, vt se compungat, non potest. Quum orationis studio & meditationi ardenter intendere nititur, coramq́; Domino prostrata crebris pectoris tunsionibus & amaris gemitibus cœleste implorat suffragiũ, prorsus omni arescit dulcedine charitatis. Quumq́ue desudãdo in prece perseuerans pulsat vt aperiatur, subito iucunditate repleta ac lumine corusca vbertim emanare inchoat profluuium lachrymarum, & quę prius tanquam lapis corde indurauerat, nunc superno liquefacta respectu, præ dulcedine & exultatione præsentiæ verbi se à lachrymis continere non valet. Cui talis recessus & accessus ascribendus est, nisi verbo? Nam de ipso sic in Psalmo euidentissime legitur. Ante faciem frigoris eius quis sustinebit? emittet verbum suum, & liquefaciet eam, flabit spiritus eius, & fluent aquæ. Sũt quidem lachrymæ, quæ ex mentis deuotione sparguntur, amoris indices & aduentus concupiti veri testes. Quotidie videmus homines ex adeptione cuiuscunque desideratę rei subito obortis exultare lachrymis. Quid mirum, si hoc idem verbi operetur amor & amabilis æterni sponsi præsentia? O quàm sæpe mens dum verbis diuinis, dum prædicationi suspensa intendit, vt inde quid salutarę hauriat, quo ædificari valeat ad virtutes & morum probitates, seu vt accendatur amplius in amore conditoris, repente sermonis iaculo vulneratur? Verbum enim Dei ignitum ex charitate prolatũ vehementer prouocat ad amorẽ, & penetrat cor, vnde Propheta ait. Etenim sagittæ tuæ transeunt. Iterumque. Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadẽt. Eloquia quidẽ Dei non immerito accendunt, quia verba sunt verbi. Quod autem recte, vereque pronunciatur, verbi est. Nam verbum veritas est, sicut de se ait. Ego sum via, veritas & vita. Ideoque quicunque veritatem annunciat, non ipse, neque de suo. Apostolus hoc testatur, quum dicit. An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Quomodo verò de suo, quũ scriptum sit, Omnis homo mendax? Veritas vtique de fonte trahitur veritatis, vnde efficaciter mens amore repletur, quum non hominem loquentem, sed verbum in homine & per hominem loquens attendit, sicq́ue loquens, vt per auditum sermonis intret ad cor. Nã fides ex auditu, auditus autem per verbũ Christi, ideo verbum est, quod auditur, ipsumq́ue est, quod ingreditur, & accendit, & amore charitatis audiẽtem inebriat. Non solum quum prædicatur, per corporis aures intrans transfigit animum, verũ etiam quum meditando aut legendo ipsum verbum auditur. Sacra nãque pagina spiritualis est locus, in quo Deum loquentem mẽs audit. Per Prophetas quidem, sanctosq́ue doctores Deus ad homines locutus est. Misit per ipsos verbum ad posteros, vt de veritatis notitia, de diuinæ voluntatis agnitione nemo per ignorantiam se valeat excusare. Sub literæ igitur velamine latent perspicua diuinitatis scientia, intelligentia verbi futuræ fęlicitatis iucundissima & desiderabilis excellentia, promissiones Dei, sacramẽta fidei virtutum perfectiones, innumerabilesq́ue veritates, in quibus rationalis mens tanquam proprio cibo alitur & nutritur. Interdum etiam accenditur affectus ex lumine agnitæ ueritatis, sicut per Prophetã dicitur. In meditatione mea exardescet ignis. Nullus uerò hanc verbi esse operationẽ dubitet. Lux enim est, & amor verbum. Lux vt rationem informet, amor vt affectum excitet. Lux vt notitiam præbeat veritatis, amor vt charitatis infundat gustum. Itaque & quum ex sacri auditione eloquij & sacrarum intelligentia scripturarum humana mens tãgitur, & charitate repletur, euidentissime patet, quia tunc accessit verbum, suamque ex hoc voluit significare præsentiam. Semel corporaliter agere uoluit, quod spiritualiter iugiter operatur. Nonne legimus, quod post ipsius resurrectionẽ cum duobus euntibus discipulis ipse Dominus tertius esset comes, eisque pergẽtibus Mosis ac Prophetarum interpretaretur scripturas, magnam ex ipsius alloquio notitiam illos recepisse veri-

Psal. 103. Psal. 147. Psal. 76. Psal. 44. Ioan. 14. 2. Cor. 13. Psal. 115. Psal. 38.

se veritatis, vehementiqúe exarsisse incendio charitatis? Vnde quum post paulum euanuisset verbum ab ipsorum oculis, dicebant ad inuicem. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dũ loqueretur in via,& aperiret nobis scripturas? Vtrunque per seipsum agi indicauit, & quum auditur per hominem, & quum loquitur per scripturas. Vtroque etenim modo intrat ad cor. Quandoque etiam ex oborta admiratione propter visam creaturarum pulchritudinem, auditum; sonum, & huiusmodi: quandoque ex repentina cordis lætitia, mentis exultatione, conscientiæ pace, spiritus alacritate, verbi intelligitur præsentia. In omnibus pręmisis ex ipsorum effectibus sic venit verbum ad cor, vt transeat. Nam etsi perseuerat gratia, tamen subtrahitur gustus, quibusdam tardius, quibusdam verò citius, prout verbi sapientia latenter, prudenterque disponit, prout quisq; magis est dignus & in doni conseruatione disposi tus. Talia autem occulta iudicia ipsius accessus & recessus humanus non capit sensus. Inscrutabilia & veneranda sunt. Sunt & alij sublimiores excellentioresque spirituales effectus, quos verbum dum venit vt maneat, in anima operatur. Certum quippe est ipsum verbum interdum ita ad cor venire, vt etiam recedat. Sic nanque ait. Vado, & venio ad vos. Quandoque ita venit, vt tamen non discedat. De hoc quoque dicit. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. O quàm beata mens, ò quàm commendabilis anima, ad quam venit verbum vt non recedat, sed vt in ipsa faciat mansionem. Multa prorsus digna est laude, quæ propter sui innocentiam in conspectu inuictissimi, æternique regis astare non veretur, & ad quam veluti in propriũ thalamum cœlestis festiuè declinat sponsus. Nisi diligeret, non mereretur hoc. Non tamen diligeret, nisi prius diligeretur. Non quia diligit diligitur; sed quia diligitur, diligit. Dilectio nãque, qua Deus ante mundi constitutionem dilexit nos, efficit causam nostræ dilectionis. Diligit Deus nos, vt ipsum postea diligamus. Hoc & Apostolus Ioannes testatur dicens. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Præcessit charitas Dei, subsecuta est nostra. Nunquam diligeremus, si non diligeremur. Diligendo igitur nos dilectores suos non facit, talesque, vt ex sua ineffabili bonitate digni simus vt veniat ad nos, & in nobis habitet. Venire nanque & abire illius multis concessum est, venire autem & mansionem facere paucis. Lac quidem infirmorum & paruulorum nutrimentum est, perfectorum verò, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali, veritas cibus est. Ad istos verbũ accedit, nec recedit, sed si interdum ad horam dispensatiue non tamen diu. Nam vehemens amor cito reuocat, quod leuis fugauit culpa. Non valet per multa abesse spatia, vbi stabilem in corde verbum posuit mansionem. Reciprocus etenim amor hoc non patitur, nec discordia neque absentia perseuerare queunt, vbi veri scintilla superfuit amoris; qui autem ardentius diligit, citius reconciliatur. Hinc est, quod à corde perfecti diu abesse non valet sponsus. Ex subsequentibus manifestè ipsius declaratur stabilis præsentia. Quum vides animam post longam diuersarum tentationum exercitationem, post diutinam malignorum spirituum experientiã spirituum discretione pollere, & in omni spirituali conflictu obtinere triumphum, intellige eandem æterni verbi possidere præsentiam. Non enim nisi per inhabitantis sponsi gratiam tam gloriosè, tam prudenter, tam robustè, tamque perseueranter posset aduersus acerrimos, eruditos, atque crudeles luctatores præualere. Talis nanque victoria inhabitanti, inuisibili, æterno verbo ascribenda est non instrumento visibili, mortali, hominique. Sunt etenim qui tentantur, & in ipsa tentatione succumbunt, & deficiunt sine Domini suffragio. Sunt & alij qui tentantur & desudant, vulnerantur & vulnerant, nunc sternuntur, nunc superant, quandoque fugiunt, quandoque aduersarios insequuntur, tandemque post prolixum conflictum pręualent, & de campo victores abscedunt. Hos adiuuat Dominus. Inueniuntur quoque nonnulli, quibus tanta inest gratiæ copia, tãtus charitatis feruor, tam vigilans spiritualis oculus, & exercitata virtus ad pugnam, vt quum primum inimici sit facta suggestio, repente obuiãt, persequuntur, vincunt, exterminant, atque de cordis habitaculo omnem amouent immunditiã. Istos Propheta sanctus expressit, quum ait. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. Nulli dubium est, quin vbi suppeditata tenetur tentatio, & mens ex spirituali vigore inarce præsidet fortitudinis, ibi Dominus sit, & suam posuerit mansionem. Si quempiam Christo militantium agnosces, post laudabilem conuersationem, post multimodam tentationum, uirtutumque probationem, veterem cum actibus suis crucifixisse hominem, & per interiorem exercitationem pacem possidere mentis, atque cunctos sensualitatis motus dominio subijcere rationis, scito ibi habitare verbum. Huiusmodi per tranquillitatem & animi imperturbabilem pacẽ, quam duce gratia adeptus est, Dei filius nuncupandus est, dicẽte domino. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabũtur. In seipso nanque tanquam in excelsa residens

Luc. 24. Ioan. 14. 1. Io. 4. Psal. 100. Matt. 5.

dens

dens rationali sede omnem cordis familiã prouida gubernatione castigat. Huic dicit, vade, & vadit; alij veni, & venit, atque seruo corporis fac hoc, & facit. Nullum plus debito iuxta sui possibilitatem insolescere patitur cordis motũ, sed mox, vt apparet, resecat, & occidit. Tenet gladium spiritus euaginatum, vt Dei zelo accinctus mundet cor ab omni inquinamento peccati. Hoc figuraliter sponsæ voce in Canticorũ Canticis in sponsi laudibus exprimitur, vbi dicitur. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi, vniuscuiusq; ensis super femur suum propter timores nocturnos. Quemadmodum autem mentis inconcussa pax & animi surgens munditia præsentiæ verbi argumentum notissimum est, ita & cordis intima dulcedo perseuerans non à natura seu ex leuitate proueniens, sed ex fiducia obtinendæ æternæ fœlicitatis. Vbi virtutes exercentur, ibi spei gaudia abundant. Nam spes est certa expectatio futuræ beatitudinis procedens ex Dei gratia, & ex procedentibus meritis. Illa verò certa spes est, quæ bonis operib. comitatur, quæ autem sola existit, præsumptio nominanda est. Quomodo autem diffidentia confundi potest, in cuius corde charitas Dei diffusa est per spiritum sanctum? Quomodo trepidare valet de vita, in quo habitat verbum vitæ? Talis nanque pignus spiritus accipiens robustus ad labores efficitur, ad mortem intrepidus, & securus de gloria. Illi minime dubitare fas est, qui accepta venia affluentem in se sentit gratiam. Quotidiana siquidẽ diuinæ bonitatis experientia nutrit fiduciam, infirmitatem erigit, contemnit præsentia, futura prospectat, lætitiam parit, iucunditatem adducit, metum repellit, spirituale lumen infundit, & Dei cognitionem subrogat. Ipsa quippe diuinitatis vera scientia est, quæ non solum verbis exprimitur, intellectus acumine penetratur, confitetur fide, verumetiam comprobatur operibus, veneratione colitur, & amplectitur charitate. Dilectio nanque cordis virtutibus associata scientiæ atque præsentiæ verbi perhibent testimonium. Hoc sapientia in Euangelio loquitur. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionẽ apud eum faciemus. Ille etenim sapientiæ, veritatisque possessor est, qui legem Dei custodit: qui autẽ operari negligit, vtraque caret, quamuis diuinitatis scientiam habere se iactet, vnde Ioannes ait. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non seruat, mendax est, & in illo veritas non est. Vbi igitur vera est Dei notitia, ibi operandi solicitudo, cordis lætitia, & præsentia maiestatis. Vbi vehemens [illegible] amor, & amoris vulnus gestatur ĩ præcord[illegible], ibi proculdubio perseueranter habitat verbum. Nil hoc certius signo. Qui capit, sapit. Istud nempe munus est sponsæ, & animæ singulariter prædilectæ. Non confunditur, non relinquitur, non tepescit, nõ obtenebratur, quicunque meruit hoc. Propria efficitur certus salute, lumine gaudet veritatis, præsentia exultat sponsi, gustu pinguescit charitatis, experientia nutritur amoris, non semper actualiter, sed habitualiter. Nemo etenim tam sanctus, tam in amore præcipuus, tamq; dilectione ignitus ac dilectus, qui amoris vicissitudini non subiaceat. Donec quis carnis corruptibilis indumento vestitur, quandiu peccandi necessitati subest, hanc legem patitur. Tolle peccatum, & hæc vicissitudo cessabit, da animam nulla delicti contagione pollutam, vt fuit mater Domini, & actualem in ipsa reperies gustum sapientiæ. Itaque quoniam nullus est, qui non saltem in multis venialibus offendat, equidem nemo inuenitur, cui sæpe diuinus non subtrahatur gustus. Habitibus veri amatores pascũtur. Actus eò solicitius concupiscunt, & quærunt, quò ardentius diligunt. Hæc pugna, hoc opus, hic labor est ante eos, donec intrent in sanctuarium Dei. Tunc erit verbi læta, perfecta, manifesta, æternaque fruitio. Nunc diligentissime, humiliterq; obseruare decet, quare ac qualiter se subtrahat, vt facilius hoc cognito strenuus amator eundem quærendo inuenire valeat.

Mat. 8. | Cant. 3. | Rom. 5. | Ioan. 14. | 1. Io. 2. | Psal. 72.

De spiritualibus profectibus, quos absentante se sponso consequitur sponsa ardenter. *Cap. XV.*

VIsibilis radios solis quisquis irreuerberata acie intueri voluerit, vnde lumẽ videre appetit, inde proprium amittit. Tanta quidem ipsius vis penetrabilis est, tantæque virtutis, vt prospicientium oculos excæcando consumat, & lumine priuet. Quamobrẽ tunc delectabiliter eius fruimur luce, & absque detrimento aliquo, quum non ipsum solem, sed quæ illius splendore reuerberata coruscant, aspicimus. Quod autem in eo quærimus, & ob ipsius nimium fulgorem ac inaccessibilem claritatem attingere non valemus, hoc in ipsis oppositis sufficienter inuenimus. Quicquid vero de hoc materiali atque humanis obtutibus uisibili dicitur sole, illud idem de luce inuisibili, æterna (uidelicet) Dei sapientia, definiendum est. Quicunq; igitur in illa superbè curioseque intueri conabitur, nullam inde ueritatis notitiã reportabit, quin potius quod exiguum habet, amittet lumen. Adeo quippe incomprehensibilis est eius diuinitas, tamque inaccessibilis sublimitas maiestatis, ut prorsus quid est, agnosci nequeat. Caligat nanque omne ingenium, intellectus obtunditur in diuinæ sapientiæ pura contemplatione, & tanquam imbecillis & inualida

ualida humana repercutitur mens, quum ad illud arcanum & ineffabile appropiat lumen. Circunfusa etenim Dei magnifica claritate ad se redire compellitur, admirationeque plena laudare non desinit, quem ad plenum non cognouit. Soli ipsi notus est, quid est; cæteris autem ex parte, prout cuique ipsa sapientia communicare dignatur. In seipsa nempe inuestigabilis est, vnde quidam sapiens ait. Arenam maris, pluuiæ guttas, & dies seculi quis dinumerauit? Altitudinem cœli, latitudinem terræ, & profundum abyssi quis mensus est? Sapientiam Dei præcedētem omnia quis inuestigabit? Fons quidem sapientiæ verbū Dei in excelsis, quod nemo viuens apprehendere valet. Nullus itaque attentare audeat, quod non vlli cōceditur viatori. Hæc plena visio, & visionis summa delectatio reseruatur in patria, quum nouo gloriæ lumine aspectus animæ roboratus & solidatus sine reuerberatione aliqua ineffabili diuinæ essentiæ claritate iucundissima contemplatione fruetur. Hoc temporis interuallo donec ambulantes per fidem peregrinamur à Domino, pro nostri solatio itineris, pro nostrorum recōpensatione laborum, & pro nostri exercitatione amoris, etsi de ipso æternę vitæ fonte sapiētię clarū nō possumus haurire lumen, ipsum in illi oppositis contemplemur. In nulla autem re tantū de mirabili sapientiæ arte erudiri possumus, quātum in rationali anima. Ipsa etenim ad imaginem Dei condita est, ipsa verbi sponsa, ipsa sedes est sapientiæ. Ratiocinando vtique perscrutemur humiliter causas, propter quas sponsus tam frequenter etiam à perfectis & in charitate ardentib. se absentare consueuit. Hoc nāque humano iudicio plurimū aduersatur amantibus. Fas quoque non est verbum in aliquo errare, neque enim potest, quia veritas, quia sapientia est. Ad reprimēdam igitur hominis audaciam sapientissime interdum se subtrahit sapientia non odiendo, non contemnendo, sed amando. Quis autem nisi quandoque relictus sibi, propriam agnosceret fragilitatem? Continuus successus occasionem parat elationis. Vix quippe flagellis eruditus animus, & tentationibus attritus suam valet intelligere infirmitatē. Nemo Apostolo sanctior, & tamen de seipso ait sic. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Satanæ, qui me colaphizet. Quis vnquam arbitraretur hominem vsque ad tertium raptum cœlum, imò in paradisum, ibique arcana diuinitatis audisse verba, quæ homini loqui non licet, cuius conuersatio propter amoris vehementiam, mentisque munditiam in cęlis erat, qui non ab homine, quod prædicabat, accepit Euāgelium, sed per Iesu Christi reuelationem, qui fiducialiter diceret, Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neq; futura, neque fortitudo, neque altitudo, neq; profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu, ne eleuaretur inaniter supra se, necessario doceri habuit per se de se. Non autem dubitandum est de tanto credere viro, quod ipse de se testatur. Nemo tanti se æstimet, vt quamuis carismatib. multis ornatus sit, absque disciplinæ documento possit euadere. Prona quidem ad malum est hominis natura ab adolescentia sua. Secum sibi aduersantē portat. Priuatus etenim amor ignotum illū reddit sibi. Facile & recte iudicat aliena, quum aperiuntur ei, sua verò non potest. Medicamine igitur eget alieno, quum suo nequeat liberari. Quamobrem sapientia quandoque se subtrahit, vt quem diligit, humiliādo custodiat. Nam maximum humiliationis genus est vehementer, pureque amantem dilecti sui priuare præsentia. Opponit præsumptioni obstacula, antequam veniat, suiq; dilectoris, quāuis dolentis, quamuis nolentis, & renitentis salutis operatur remedia. Nullum isto probabilius suæ præcipue charitatis potest sentiri argumētum. Sic enim in Apocalypsi loquitur. Ego quos amo, arguo, & castigo. Patienter itaque & humiliter hanc sustineat amoris vicissitudinē etiam sponsa. Gaudeat erudiri, ne præsumat, discat se agnoscere, ne cadat, sciat scriptum esse. Ante ruinam exaltatur cor. Præstantius verò est innocenter humiliari, quàm iuste. Nam innocentia meritum cumulat, iustitia autem persoluit debitum. Iuste quippe Propheta sanctus humiliatum se agnouit, qui post violatum proximi thorum, post contra Dei voluntatem, populi numerationem, post perpetratum homicidiū aiebat. Prius quam humiliarer, ego deliqui. Iuste quoque Propheta alius se & populū Dei humiliatos confitebatur, quum lacrymosa prece diceret Domino. Peccauimus, iniquitatem fecimus, impie gessimus, & recessimus, & declinauimus à mandatis tuis, atque iudicijs, neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces nostras ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Propter peccata quidem nostra & iniquitates patrum nostrorum Hierusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. Innocenter verò humiliatus fuerat Iob, vir vtique simplex & rectus, ac timens Deum, & recedēs à malo, qui post amissam substantiam, post natorum interitum, post vulnerum cicatrices, & vermium rosionem in sua perseuerans innocentia dicebat confidenter, Non peccaui, & in amaritudine moratur oculus meus. Præ omnibus deniq; innocenter, & sine causa humiliatus est dominus Iesus, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus

Eccles. 1. | 2 Cor. 12 | Rom. 8. | Gen. 8. | Apoc. 3. | Prou. 16. | Psal. 118. | Dan. 3. | Iob 17.

tus est in ore eius, & tamen sicut ouis ad occisionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente se non aperuit os suũ. Non tristetur quęuis anima, etiamsi sponsæ gratiam promeruit, quum se ad tempus verbum subtrahit, & humiliando custodit. Nam si iustè, sustineat æquanimiter, si verò innocenter, cum exultatione. In nullo Dei valet errare sapientia. Non quidem mediocris est commodi huius dispẽsatio vicissitudinis. Toties recalescit spiritus, renouatur animus, & amor augetur, quoties post latebras sui præbet copiam sponsus. Commota sunt (sicut sacra narrat historia) viscera Ioseph super Beniamin fratre suo, quum post longa temporis spatia illum videre promeruit. Sed & spiritus Iacob reuixit, quasi de somno graui euigilans, quum Ioseph viuere atque vniuersæ terrę Aegypti dominari audisset. Deinde videns illũ, irruit super collum eius, & inter amplexus fleuit, dixitque ad Ioseph, Iam lætus moriar, quia vidi faciem tuam. Si sic exarsit spiritus per præsentiam carnis, quid aget amantis spiritus, cum reuisit verbum? Nemo explicet verbis huius gaudia reditus. Quis valet dicere, quanta hinc inde resonent dilectionis eloquia pro præsentia, exultationes, gemitus pro dilatione, compunctiones pro culpa, pro venia emendationes amplexus pro fiducia, ardores pro amplexibus, pro ardoribus humiles liquefactiones, pacisq; suauissimam abundantiam post animæ liquefactionem? Hæc nempe spirituales vicissitudinũ deliciæ sunt sponsi & sponsæ. Ista sunt sancti tripudia amoris. Nullus experiretur talia, nisi qui ardenter diligit. Ignitus verò amor ex priuatione agnoscitur. Qui parum amat, nec dilecti recessus causas inquirit, nec exurgit, vt quærat, non gemit pro dilecto, neq; dolet pro delicto. Non ita autem, qui diligit multum. Nunquam enim sine dolore amittitur, quod cum maximo amore possidetur. Amoris vehementia ex inquisitione colligitur. Legitimus nanque amator mox, vt abest sponsus, redit ad se, cordis sui latebras perlustrat diligenter, intentiones, cogitationes, affectionesq; examinat, si quid in verbis, si in factis deliquerit, subtiliter diiudicat, vtrum erga fratrẽ peccauerit, aut proximo suo aliquid scandali posuerit offendiculum, rememorat. Quod si se errasse deprehenderit, tandiu dolore affligitur, donec pacatã in se videat conscientiam. Tunc inquisitioni vacat, nõ sine gaudio mœrori admisto. Gaudet quippe, quia pacem satisfaciendo reperit, tristatur verò, tum propter delictum, tum etiam, quoniã pauet, ne quid inultum remanserit. Nam perfectus amor semper suspiciosus est, semper anxius, & interdum dolet ob culpam, quam aut deleuit pœnitentia, aut vtrum commiserit ignorat. Gaudium nanque inquisitionis laborem temperat, mœror autem diligentiam adiicit inquisitioni. Hoc testatur Euangelium. Nam quum Domini parentes semel ad diem festum ascendissent, eadem peracta solennitate cum ipsis descendentibus remãsisset puer Iesus in Hierusalem, atque existimantibus eum esse in comitatu venerũt iter diei vnius. Quęrentes verò anxiè, & post triduũ in templo in medio doctorum reperientes, ait mater. Fili, quid fecisti nobis sic? ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Quæsierunt vtique cum dolore, quem ardenter dilexerunt. Dolor itaque amoris indicium est, & inquisitionis stimulus. Nullus autem inuenire valet quem quærit, nisi dolori iungat prudẽtiam. Est quidem prudentia in cunctis necessaria, multo amplius verò in verbi adinuentione. Hæc duo, sapientia (videlicet) & prudentia vicissim sibi inuicem famulantur. Nullus sine sapientia potest possidere prudentiam, sed neque sapientiã quis habere valet absque prudentia. O quàm multi vano illuduntur errore, ò quanti pergũt per vias non bonas, & semitas scrutantur difficiles, vt sapientiam inuenire queant. Sunt qui astutijs & humanis inseruiunt fallacijs, vigilãt, qualiter fraude circumueniant iustũ, innocentisque pedibus decipulas parent. Noua quotidie argumenta componunt, deceptiones fingunt, mendacia loqui nõ erubescunt, pleni vtique omni dolo, blasphemi, contumeliosi, detractores, Deo odibiles, sine misericordia, & absq; omni recto iudicio æquitatis. Hi etenim gloriantur, quum malefecerint, & exultant in reb. pessimis. Tales vulgò sapientes appellantur & cordati. Sed teste sacro eloquio, in maleuolam animam non introibit sapientia. Huiusmodi dicentes se sapientes, stulti facti sunt. Sed tantum præcedit sapientia horum stultitiam, quantum differt lux à tenebris. Est quoque aliud hominũ genus, qui curæ carnis & seculi voluptatibus se accommodant, dies consumunt suos, & noctes ducunt insomnes, totumque ipsorum studium in aggregatione diuitiarum, in adipiscendis dignitatibus, in tẽporali fœlicitate, in delicijs corporalibus, in illecebrosis conuersationibus, & in voluptuosis versatur choreis. Neque hi viam disciplinæ inuenerunt, vnde beati Iob voce dicitur, Sapientia verò vbi inuenitur? & quis est locus intelligẽtiæ? Nescit homo precium eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentium. Itaque quantumuis splendeat homo honoribus, affluat delectationibus, plenitudinem non capiet sapientiæ. Viri quidem iusti se præbet in solatium sapiẽtia, peccatoris autem & cupidi declinat consortium. Hoc pronuncians Sapiens, ait sic, homini bono in cõspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam, peccatori autem dedit afflictionem & curam superfluam vt congreget, & addat, sed & hæc vanitas & cassa

Esa. 53. Gen. 43. Gen. 46. Ibid. Luc. 2. Prou. 2. Sap. 1. Rom. 1. Iob 28. Eccl. 2.

rectitudinis deuiat regula. Vtque hoc summe amabile bonum adipiscatur, nullo accenditur zelo, nullòque mœrore compungitur: sed tanquam propriæ saluti contrarius non alicuius attollitur amore virtutis: Quumque hac fuerit peste repletus, stimulis non vrgetur conscientiæ: mortis non trepidat metu: horrendi chaos inferni non agitatur sententia neque futuræ vitæ attrahitur dulcedine. Quicunq; sapientiæ amator est, quisquis verbi delicijs frui concupiscit, torporem à se cordis abijciat. Nam charitatem suffocat, deuotionem extinguit, virtutes debilitat, oculos cæcat, aggrauat corpus, eneruat mentem, fraterno priuat consortio, ingratam reddit animam, & cõcupiscentiæ carnalis ignẽ accendit. Præcurrit etenim ocium, & tepor animi: atque voluptuosæ cupiditati habitaculum parat: qua ingrediente repentè abscedit sponsus, frigescit amor, omnisque mentis tranquillitas dissipatur. Dignissimus quippe est verbi amor, & tantæ excellentiæ, vt nullum eum vitijs patiatur consortium. Intrante hoc vitia latitant, & in illius nequeunt astare præsentia. Si verò torpuerit animus, & congruis fomentis sanctum charitatis ignem nutrire neglexerit, atque habenas vitijs laxare cœperit, mox domum cordis diuino sentiet calore priuatam. Nam quemadmodum duobus nemo potest dominus seruire: ita amor carnis verbique dulcedo in vno non valet mentis commorari hospitio. Nec immeritò. Sicut enim absque maximo nuptiarum dedecore fieri non potest, vt in vno eodemque thalamo sponsa quiescat & adultera: sic sine euidentissimo non valet esse dispendio, vt quis in suo velit cordis secreto sapientiam tenere & voluptatem. Alteri earũ necesse est prębere famulatum. Longè tamen nobilior est sapientia, quàm voluptas: imò sapientia sole speciosior est & super omnem dispositionem stellarum, lucique comparata prior inuenitur: voluptas autem deformis est & squallida, puritatis inimica, pudicitiæ exterminium, esca diaboli, peccatorum incentiuum, rubigo mentis, conscientiæ abolitio, aduersatrix Dei, animarũ interemptrix, & totius cõsumptrix honestatis. Hanc quisquis rectè sapit, quisquis vult vitam, cupitque dies videre bonos, fugiat, eiusq; amicitiam velut aspidum ac viperarum aspectum abhorreat: det verò animum ad inuestigandam sapientiam, & ipsius habere notitiam. Illam omni auro æstimet cariorem, cunctisque anteponat delicijs. Clara est, & quæ nunquam marcescet sapientia & facile videtur ab iis, qui diligũt illam: & inuenitur ab iis, qui quærunt eam. Pręoccupat qui se concupiscunt, vt illis se prior ostendat. Qui de luce vigilauerit, ad illam non laborabit: assidentem illam in foribus suis inueniet. Cogitare de illa sensus est consummatus. Initium enim illius verissima est disciplinę cõcupiscentia: concupiscentia verò sapientiæ deducet ad regnum perpetuum. Si ergo, ò Christi milites perpetuis lætamini sedibus, diligite sapientiam, lumenque diligite sapientiæ, vt in perpetuum regnetis. In æterna quidem cœlorum gloria stabilis erit possessio ipsius, quamuis in præsenti peregrinatione illius sit necessaria vicissitudo. Amantibus quippe laboriosa, sed exercitatis perutilis. Huiusmodi nanque vicissitudo parit humilitatem, custodit innocentiam, offensam mundat: accendit spiritum, dolorem inducit, prudentiam perficit: commendat perseuerantiam, custodiæ adhibet diligentiam, torporem excutit, concupiscentiarum flammas extinguit, ad inquisitionem prouocat: qualiterque reperiri valeat, sufficienter edocet.

Mat. 6.

Qualiter verbum per contemplationis ocium valeat inueniri. Cap. XVI.

Qvum ad diuinam verbi contemplandam celsitudinem humanus se disponit intellectus, & mens rationalis anhelat: prius necesse est, vt compedibus, quibus irretita tenetur, absoluatur: ne fortè quum ad alta se eleuare conatur, propriis repercussa vinculis ima petere compellatur. Nunquam auiculę rete, vel compede astrictę, libero, celerique volatu alta petunt: seu frondosas perlustrant nemorum arbores, nisi diruptis vinculis. Ligatur auis fune visibili: humana verò mens inuisibili. Habet quidem sua mens vincula, quę eleuantem deprimunt. Magnum prorsus vinculum terrenę sunt facultates, & temporalium negocia: quę (velit nolit) mentem prępediunt. Nam quum animus per multa diffunditur, vtiq; minus in se validus est. Non enim interioribus exterioribusq; vacare perfectè pōt: sed nec cuiquam intendere valet operi, nisi applicet affectum. Vbi affectus apponitur, ibi ligatus tenetur: quum aũt spe, affectione, & superflua animus occupatur cura, proculdubio diaboli laqueis captiuus tenetur. Hos Apostolus Timotheo scribens euadere docebat, dicens: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationẽ & in laqueũ diaboli: in desideria multa, inutilia & nociua, quę mergunt hoĩes in perditionem. Et paulò post: Diuitib. aũt huius seculi pręcipe non sublime sapere, neq; sperare in incertũ diuitiarum: sed in Deo viuo, qui pręstat nobis oĩa abundè ad fruendum bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Magnum vinculum est carnis prudẽtia. Hoc quippe Dei magnalia metitur humano modo, & facta spiritus secũdũ carnem iudicat. Quod capit

1.Tim.6.

Ibid.

ratione, credit: impugnat autem quod intelligere nequit. Ignorat enim diuina longè ab humanis distare: nec iugo purę fidei valet colla submittere. Aduersatur simplicitati, quæ mater est internę dulcedinis. Aliis credere non potest propter suę tumorem superbię. Legi nanque Dei non est subiecta, neque enim potest. Si in aliquo intelligentiam percipit, inflatur: si in sua permanet cęcitate, obstinatione obdurescit: quum ad spiritualia meditanda, seu cōtemplanda cœlestia operam dat: mox carnalium cogitationum repercussa caligine relinquitur sibi. Nam animalis homo non percipit ea, quę Dei sunt. Si mysterijs sub literę velamine latentibus intendere studet, tanquam indigna foris manet: nec sanctum canibus, neque margaritę apponuntur porcis. Huiusmodi quidem fatigata conatibus velut famelica panem quęrens, vel saltem micis saturari non meretur: quærit, & non inuenit: pulsat, nec illi aperitur: quoniam ipsa sibiipsi aduersatur. Nullo alio impugnante grauem contra ipsa se mouet rixam. Ipsa infestatur & infestat: fugit & insequitur: mentem excitat, vt ad summa se erigat: sed dū erigitur, reprimit, prosternitque. Quid hoc iugo grauius? quid isto tenacius vinculo? Nemo isto ligatus compede cœlestia gustare meretur. Ligatur quippe anima carnalis prudentiæ vinculis: ligatur etiam funibus peccatorum. Quot delicta, tot funes. Nullus nisi per gratiam soluitur: non tamen omne delictum alligatam tenet mentem: peccatorem autem soluit gratia: soluit dolor: soluit minister. Gratia quidem per se: dolor verò per confessionem: sed minister per apostolicam autoritatem. Hæc etenim testimonijs confirmantur scripturarū. Nam quum in carcere apostolorum princeps inclusus teneretur (sicut in actibus legitur Apostolorum) eßetque catenis vinctus duabus, astitit angelus domini, & lumen refulsit in habitaculo carceris: statimque percusso Petri latere ac excitato, catenæ, quibus ligatus erat, ceciderunt de manibus eius. Non ipse catenas abstulit, nec aliquis alius, sed angelica hoc factum esse virtute certissimum est. Petrus enim peccatorem, catenæ peccata, angelus autem gratiam figurabat. Adolescentior quoque filius, qui luxuriosè viuendo substantiam omnem consumpserat, quum in regionem peregrinaretur longinquam, essetque ligatus obsequio vnius ciuium regionis illius, ad se rediēs, atque dolore compunctus, suæ erubescens seruitutis officia intra se ait: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autē hic tamē pereo: surgam, & ibo ad patrem meū, & dicam illi: Pater peccaui in cœlum, & corā te: iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum de mercenariis tuis. Surrexit, accessit, confessionem fecit: remissionem nedum accepit, sed etiam stolam primam, annulū in manu, & in pedibus calceamenta habere promeruit. Insuper pro ipsius reditus gaudio saginatus occisus est vitulus. Hoc quidē exemplo Dei immensa gratia & humilis confessionis vtilitas commendatur. Iacebat prętereà Lazarus (prout lectio narrat Euangelica) in monumento mortuus: iamq; quatriduanus fœtebat. Adiit ad tumulum verbum: imperauitque defuncto, vt egrederetur. Repentè prodit viuus, qui fuerat ligatus institis: mox verò apostolis vt vinctū soluerent, mandauit: qui à mortis compede liberatus abscessit: & postea dominico efficitur dignus conuiuio. Isto vnico miraculo verbi inefabilis gratia, peccatoris à mortis vinculis absolutio, & Apostolicę autoritas dignitatis demonstratur. Beati planè (iuxta prophetę sentētiam) quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: cui dominus non imputauit peccatum. Istiusmodi quippe tanquam à vinculis alieni liberè supra se valent cōtemplationis penna euolare & sponsi præsentiam, atq; locum habitationis gloriæ verbi diligenter perquirere. Nil etenim in omni spirituali exercitio sic mentis appetit libertatem, quemadmodum contemplationis actus. Vbi verò deest libertas, procul est contemplationis dulcedo, in qua vbi sponsus cubet, agnoscitur: ideoq; quisquis ardenter inuestigare desiderat verbi locū, antè à se temporalium affectum, ipsorum administrationem, carnisque prudentiam, atque delictorum pondus amoueat: quatenus ab his spiritualib. absolutus vinculis diuinę laudi, ac internę cōtemplationi congruè valeat vacare. Horum vinculis liberatū se nouerat propheta sanctus, quum conditoris laudis flagrās desiderio aiebat: Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis. Non vtique labiorum tantum, sed & cordis. Corde quidem iuge Deo exoluitur sacrificium, corde verbum quæritur, corde tenetur. Parum nanq; proficit, qui verbotenus Deum laudat: vnde dominus taliter laudantes per prophetam exprobrat, dicens: Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè est à me. Vt igitur verbi iucunda, decoraq; fit laudatio, exhibenda est corde. Vt autem ignito valeat offerri corde, præsens necesse est, cui exoluitur, vt sit. Nihil verò verbo præsentius. Vbiq; totum, vbique præsens, non loco circunscriptum, non casibus variatum, non subiectum accidentibus: est intra omnia non inclusum, extra omnia non exclusum, supra omnia non elatum, infra omnia non oppressum: cernit cuncta absque errore: regit vniuersa sine labore: tuetur omnia sine timore: sentitur ab iniustis: videtur autem à mundis corde. Mūdet itaq; cor, qui verbi cupit cōtemplari præsentiam. Quamuis enim

Marginalia: 1. Cor. 2. | Mat. 7. | Acto. 12. | Luc. 15. | Luc. 15. | Ioan. 9. [11] | Psal. 31. | Psal. 115. | Esa. 29. | Mat. 15. | line numbers 10, 20, 30, 40, 50

tis enim vbique sit totum, non tamen in omnibus vniformiter. In reb. nanq; est multipliciter. Per naturam est vbique, potentialiter, præsentialiter, essentialiter: effectiuè autem diuersimodè. In inferno quidem adest vt iudex, in iustitiæ solio residens cuique iuxta culpas tribuit: non diuitis, non potẽtis personam respicit: sed delicta punit, stillicidia gratiæ non infundit. Rorem misericordiarum non pluit ibi. Nam locus ille (teste beato Iob) tenebrarum terra est & vmbræ mortis, ibi nullus ordo, sed sempiternus inhabitat horror. Merita ibi non remunerantur, quia non sunt: soluuntur verò debita, etiam vsque ad minimum quadrantem. Pro diuersitate facinorum varia sunt pœnarum genera. Ignis est ibi corporeus, inextinguibilis, carens necessitate fomenti materialis: diuina tamen virtute corpora concremans: spiritus autem non calefaciens, sed crucians. Lucet quidem ad pœnam: minimè autem ad consolationem. Ibi frigus incomparabile est, & dentium stridor: ibi quoque est fumus teterrimus, tenebræ palpabiles, lacrymæ interioris, horrida dæmonum visio, improperij clamor, ariditas sitis, fœtor sulphuris, vermis conscientiæ, spiritualia vincula, carcer squallidus, timor crucians, palpitans tremor, anhelus dolor, pudor confundens, inuidia vrens, disserpens rancor, tristitia affligens, carentia diuinæ visionis, omnisque spei abolitio & salutis. Cuncta hæc de diuinæ prodeunt thesauris iustitiæ, quæ vnicuique reddit secundum opera sua. Quis ad tantæ non paueat præsentiam maiestatis? Quis non iudicis huius formidet aspectũ? Ipse quidem sine passione iudicat, sine commotione terret: absque compassione damnat. Væ (iuxta prophetæ vocem) genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis, qui dereliquerunt dominum, blasphemauerunt sanctum Israel, alienatique sunt retrorsus: quoniam iudicis huius (nisi pœnitentiam egerint) sententiam non effugient. Obtenebrescet lux in tabernaculo ipsorum, arctabuntur gressus virtutis illorum & omne eorum consilium præcipitabitur. Vndique terrebunt eos formidines, deuorabitque brachia illorum primogenita mors, calcabitque eos quasi rex interitus. Rapit vtique iudex hic, quum vult, nec est, qui eripiat, aut eius valeat resistere potestati: vnde propheta: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? Præsidet itaq; verbum in inferno vt iudex: in mundo autem vt rex: ideo ipsa sapientia in Sapientiæ libro ait sic: Quando præparabat cœlos, aderam: quando certa lege & gyro vallabat abyssos: quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, quando circundabat mari terminum suũ & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: cum eo eram cuncta componens. Omnia quippe per verbi sapientiam facta sunt, vniuersa legibus gubernantur sapientiæ. Inanimitatis etenim & insensibilibus præceptum posuit, quod præterire non possunt. Cęlis motum dedit, imponit ordines, virtutes infundit, mutat tempora, ætates variat, condit leges, naturam vertit: & quicquid ei libet, potest. Omne, quod per aera volitat, natat in aquis, graditur seu repit super terram, ipsius absque vlla contradictione famulatur imperio. In vniuersis quidem, quæ videntur, claret illius præsentia: sapientia lucet, delectat bonitas, potentia laudatur, apparet pręscientia, largitas manifestatur, seruatur ordo & diuinitas commendatur. Longè tamen excellentius cuncta hęc in hominis contemplantur regimine. Quis nanque in homine de verbi dubitet pręsentia: quando peccantem terret, solatur mœstum, debilem roborat, cadẽtem erigit, inscium docet, famelicum satiat, bonisque replet esurientem: Cùm autem contemplationis pœna mens eleuata diligenti consideratione miratur hoc humani organum corporis, quanta sapientię arte formatum est, sensuum membrorumque perscrutando varietates: quomodo vegetetur, nutriatur, sensificetur & per incrementa crescat, qualiter rationalis in ipso incarceratus teneatur spiritus, regat hanc corporis molem, circunducat, viuificet, cunctaque illius membra sigillatim propriis coaptet officiis, in vno eos astringat vinculo dilectionis: ipsius verò rationalis spiritus quanta sit ingenita ac naturalis nobilitas: quàm multa, quã magna, quàm diuersa in latitudine sinus memorię contineat: in illaque repositum seruet non localiter, sed spiritualiter & imaginariè gyrum cœli, stellarum multitudinem, solis, lunæque decorem: multa quoque maris, terrarumque spatia, innumeras corporum species, & multifarias conclusiones: atque ad multo plura capabilis sit. Intelligendo autem sine loci mutatione terræ viscera, naturæ secreta, cordium arcana, cœlestium occulta mysteriorum, diuinitatisque essentiam per cooperatricem agit sapiẽtiam, quę ore Sapientis ita loquitur: Ego sapiẽtia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus. In spirituali quoque contemplationis delectatione, in exultatione spiritus, in gratiarum actione, in interiorum atq; exteriorum receptione donorum, in copiosissima beneficiorũ exhibitione verbi sentitur bonitas. Quod de exigua, vilique materia tam mirabile humani corpusculi vas, quod ex nihilo rationalis sit conditus spiritus: quod spirituum immundorum insidias euadere valeat: quod contra seipsum pugnam arripiat homo: tandemque victor efficiatur, hoc totum verbi potentię ascribendum est. Quum autem noscit, quę futura sunt, insidias detegit spirituum malignorũ, prę-

Iob 10.

Esa. 1.

Psal. 75.

Prou. 8.

uidet pericula, præmeditatur casus, prædicit ventura, & ad beatam adipiscendam vitam viaticum parat, operaque præmittit, nonne præscientia verbi opus est? Sic enim scriptum est: Nouit præterita, & de futuris existimat, scit versutias sermonum, & dispositiones argumentorum, signa & monstra scit antè quàm fiant, & euentus temporum & seculorum. Quis verò dubitet, quum tot & tam varia sint homini præstita beneficia, & vniuersæ de domini mandato illi famulentur creaturę, ita vt (iuxta prophetę sententiam) omnia sub eius sint subiecta pedibus: oues (videlicet) & boues vniuersę, insuper & pecora campi: volucres cœli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris: quędā pro corporis alimento: aliqua pro exercitatione spiritus: cuncta de verbi prouenire largitatis affluētia: Videmus prętcrea in humano composita corpore tantam membrorum varietatem in vnitate ordinis permanere, atque vnumquodq; iniunctum sibi exercere ministerium, ita vt oculus videat, auris audiat, nares odorem, os gustum, manus sentiant tactum. Similiter in anima. Ratio diiudicet, memoria conseruet, voluntas opera perficiat. Sed vnde tātum in vtroque putamus homine prodire ordinem, nisi ab eo, de quo propheta ait: Ordinatione tua perseuerat dies, quoniam omnia seruiunt tibi. Quantum autem in hominis regimine magis, quàm in cęteris creaturis verbi emineat diuinitas, superiora declarant. Ipse quidem homo ab huius mundi sapientibus minor appellatur mundus, tanquam in ipso vniuersa visibilis mundi complectantur mirabilia. Est nanque diuinę speculum sapientię, sicut propheta dicit: Mirabilis facta est scientia tua ex me. Meritò igitur quemadmodum in hoc visibili mundo pręsidet vt rex, verbum, ita & in homine tanquam præcipuus doctor in propria sede residet sapiētia: quæ est emanatio quædam claritatis omnipotentis Dei syncera: veruntamen non in qualicunque homine, sed in homine per gratiam iustificato. Vnde de illa sic scriptum est: Quum enim sapientia sit, vna omnia potest, & manens in se: omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei, & prophetas constituit. Neminem enim diligit Deus, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat. In homine itaque iustificato residet vt doctor sapientia, & in Ecclesia principatur tanquam paterfamilias in domo. De hac ipsius domo ita legitur: Sapiētia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, subdidit sibi gentes. In ipsa quippe domo Ecclesia (videlicet) fidelium dona diuidit, instruit mores, & merita pollicetur. Sicut enim singulorum nouit virtutem, ita distribuit munera. Nemo ad libitū fit sapiens, nemo continens, nemo iustus, quin potius (iuxta Apostoli sentētiam) alii per spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ, alii fides, alii gratia sanitatum, alii operatio virtutū, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum: hæc autem omnia operatur vnus atq; idem spiritus diuidens singulis, prout vult. Optima quidē gubernatione sapientiæ spiritus ordinat vniuersa. Quosdam pręesse, aliquos coesse, nonnullos subesse facit, non tamen sine mirabili iudicio æquitatis. Non solum autem impertitur dona virtutum, verūetiam vniuersis præbet monita salutis vberrima. Doctrix est enim disciplinæ Dei, & electrix est operum illius. Si sensus optatur, quis horū, quæ sunt, magis quàm illa, est artifex? & si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habent virtutes: si fortitudinem quis adipisci desiderat, exemplo actionis & illius disciplinæ instruetur eloquiis. Sobrietatem quippe, & sapientiam docet, & iustitiam, & virtutem: quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Nullus aliunde, quàm de Sapientiæ fonte hauriet sapientiam. Si volūtatem Dei, si scientiam scripturarum, si virtutū sublimia, si arcana supernę Hierusalem sacramenta noscere quis cupit, accedat ad verbum, ascendat ad cor, pulsando non recedat, & illi aperietur. Qui mane (inquit ipsa) vigilauerit ad me, inueniet me. Nihil quippe inuidum in illa, nihil altum, sed totum suaue, totum redolet, totum sapit, delicias possidet æternas, immensa monilia, iucūdam lucem, satietatem perpetuā, triumphales coronas, & ineffabilem immortalitatis gloriam. Hinc est, quod pro se certantibus strenuè, atque vincentibus polliceri dignatur, dicens: Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius, & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis nouæ Hierusalem, quæ descendit de cœlo à Deo meo & nomen nouum. De labore quidem huiusmodi ad requiem, de tenebris ad lucem, de exilio ad patriam, de carcere ad libertatem, de consortio militantium ad Ecclesiam transilient triumphantium. Vtrobique etenim pręsens est verbum, filius vtrobiq; amabilis, delectabilisque. Hic docet, protegit, roborat: ibi pascit, satiat, replet. Hic deducit, conducit, adducit; ibi inebriat, rapit, vnitque. Ibi siquidem in beatorum habitat animabus tanquam sponsus in thalamo, & sponsa in ipso. Perpetuę nanque indissolubilibus colligati vinculis charitatis fieri nequaquam potest, vt vnū non sint. Aperit quippe illis verbum clara, inenarrabili & iucundissima visione diuinæ indeficientissimos bonitatis, sapientię, potestatisq; thesauros, veluti dilectissimis ac sponsis singularibus: ex qua visione cognitionis atque amoris inebriatæ dulcedine totaliter rapiuntur in ipsum. Perfusæ etenim diuinitatis radijs, & sapientiæ splen-

Psal. 8. Psal. 118. Psal. 138. Prou. 8. 1. Cor. 12. Prou. 8. Apoc. 10.

10 20 30 40 50

splendoribus præ admirationis suauitate totius transcendunt humanitatis limites in verbo ple narie quiescentes. Tunc perfectæ experientiæ magisterio eruditæ noscunt, quod Ioannis voce dicitur: Deus charitas est & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. O beata vnio charitatis, & charitas vnitatis, quàm affluẽter delectatione aspergis permanentes in te? De te quidem per prophetam dictum est: Et faciet dominus exercituum omnibus populis in monte suo conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemię defæcatæ. De torrente nanque voluptatis verbi abundè potati in æternum esurire, vel sitire non poterunt. Quo autem pacto sitire valent, quum apud se, & in se vitæ fontem habeant? Omnibus etenim sanctę regionis illius incolis, ac supernæ ciuibus Hierusalem se Dei communicat sapientia, omnesque inhabitat. Nam hominum & angelorum Deus est. In angelis quippe præsidet vt spirans. Hos enim spiritus pro singulari beneuolentia charitatis ad humanam deputauit custodiam, ipso verbo in Euangelio testante, qui ait: Angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. Ipsis inspirat cuncta, quæ ad hominum salutem necessaria sunt. In speculo sapientiæ contemplantes discunt, qualiter suum debeant perficere ministerium. Orationes singulorum offerunt, eleemosynas exhibent, vota pandunt, & quæq; laude digna diuinis repræsentant obtutibus. Inde verò reportant gratiam, & si quid deuotionis, si quid virtutis, si quid cognitionis, si quid meriti. Vniuersa siquidem, quæ ad salutem pertinent, per ipsorum efficit ministerium angelorum. In archangelis autem reuelat vt lux. Per istos vtique notificat omnia, quæ ad promotionem spectant fidei, prophetias reuelat, mysteria pandit & quicquid ad incarnationis Christi reflectitur sacramẽtum. Hinc est, quod ad beatam virginem Gabriel mittitur archangelus. In verbo quidem aspicientes multa cognoscunt, nõ oĩa, sed quę diuinæ sunt placita voluntati: à superioribus tamen suscipiunt, quas reuelant, illuminationes: dæmones ab hominibus arcent, & à dęmonibus homines de domini liberant mandato. De hoc sacer proloquitur sermo, quum Tobiæ & Sarræ historiam narrans, ait: quòd angelus Raphael apprehendit dæmonem, qui septẽ occiderat viros, & religauit eum in deserto superioris Aegypti. Sed & quod per angelorũ ministeria reuelationes fiant, & mysteria aperiantur, testatur propheta, qui loquentem sibi audiuit angelum, & dicentem: Vir desideriorũ noli timere, pax tibi: veni enim, vt docerẽ te, quæ ventura sunt populo tuo in nouissimis diebus. In virtutibus vero operatur vt virtus. Insatiabiles quidem hi spiritus sunt ad executionẽ faciendorum, & per eos miracula fiunt. Nec mirum, quum per angelos factum fuerit, vt ignis de cœlo plueret, & sulphur super Sodomam & Gomorram, & super omnem regionem, atque consumeret omnes habitatores, & cuncta terræ virentia. Angelus quoque aquam mouebat piscinæ, & sanabatur, qui primus ingrediebatur, sicut in Euangelio legitur. In verbi siquidẽ contemplatione aspiciunt, quid agere debeãt, celerique veneratione obtemperant. Insuper etiam perfectis hanc possunt conferre virtutẽ miracula operandi. Vt cum aliquid miraculũ nũ sit, expedit, vt sit à Deo, quod sit præ existentia naturæ, & supra eius ordinem fiat: quod sit euidens, & quod sit ad fidei roborationem, alioquin mirum non miraculum dici potest. Nam quamuis magica arte fiant multa signa, vel per medium naturæ, quod possunt angeli, sed etiã dæmones, sola tamẽ illa miracula dicenda sunt: quæ operatur verbum per ministerium angelorum, quibus hoc in priuilegium præstare dignatur, aut per sanctos, in quibus idem agit. In potestatibus quoq; nos tuetur, vt sit salus. Istis etenim spiritibus aereæ sunt subditæ potestates, & per ipsos arcentur, ne quantum volunt, hominibus noceant. Hoc nanq; in exitu Israel de Aegypto, quum Aegyptiorum primogenita ab exterminatore angelo occisa sũt, claret: sed etiam in plaga pestilentiæ, quam exercuit dominus in populo suo pro numeratione eiusdẽ, quam fieri iusserat Dauid. Quis autem multiplicibus immũdorum spirituum agminibus, & ipsorum fraudulentis posset repugnare suggestionibus, atque sustinere impetus: si non ipsorum de verbi mandato per angelicas potestates reprimerentur impulsus, virtusq; debilitaretur? Concitant nanque ipsi dæmones in mari tempestates, inter regna & gentes bella, in ciuibus seditiones, & inter amicos & affines odia, vt homicidia perpetrentur, & quantum in ipsis est, omne student humanum abolere genus. Diuina verò sapiẽtia sic eorum per ministros suos angelos modificat nequissimam voluntatem, vt ipsi maligni sæuiant, quantum sat est ad iustitiam, non aũt ad votum: vnde disponente verbo quod illi agunt, vt interimant, ad electorum militat profectum. Ipsarum quoque potestatũ proprium est eos, qui in spirituali desudant prælio, exhortari, ne amisso spirituali regno Babyloniorum efficiantur captiui. In principatibus etenim regit, vt princeps. Ad hos quidem spectat vniuersale ordinare regnum, reges, duces, principesque seculi instruere de regiminis forma. Quum igitur quisque vix pro se sibi sufficiat, quomodo pro innumerabilium multitudine sufficiet populorum? Hinc est, quod Moses per angelum in nubis columna, & ignis de ijs, quę ad populi ducatum pertinebant, tam sedulò

dulò docebatur. Nam & ipsam legem per angelicos meruit recipere principatus. Hoc testatur Apostolus, dicens: Lex propter trāsgressiones posita est, donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Istiusmodi quoque prælationes regnorum prouinciarum prophetæ innotuerunt, quum ei per Angelum, qui dominicas aperiebat reuelationes, dicitur: Princeps regni Persarum restitit mihi viginti & vno diebus: & ecce Michael vnus de principib. primis venit ad adiutorium meū, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum. Et iterum. In tempore autem illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui. Horum nempe sublimis est dignitas principatuum. Regunt prouincias, regna, & ciuitates, ipsosque pastores Ecclesiæ de animarū instruunt regimine, atq; subditos, vt prælatis obtemperent, hortantur, & accendunt. Cuncta siquidem supradictorum spirituū agmina ad vniuersi totius delegantur dispositionem & ordinem. In arte sapientiæ verbi erudiuntur, non per voces, non per signa, sed in ipsa verbi contemplatione. Est enim fons, exemplar, splēdor, & diuinitatis imago. De ipsius spiritualibus radijs sapientia complentur, de futuris illuminātur, informantur, de agendis tam angelici, quā humani spiritus atque in ipso immensitatis diuinæ pelago, ebriantur delectatione ineffabili. Vnde propheta verbi emanationem in omnes exprimens aiebat: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Sic quidem illæ angelorum legiones ad ministerium exeunt vniuersi: vt tamen nunquam desistant à contemplatione visionis verbi. Neque à ministerio propter visionem, neque a visione propter ministerium retardantur. O altitudo diuitiarum sapiētiæ verbi, quam incognita sunt opera tua, quàm indefectibiles tuorum sunt thesauri mysteriorū? Hos propter carnis onus non capit homo, nec scit, quid lateat in te, ideo non diligit te, nō laborat pro te, non delectatur in te. Paruumper excelsa sapientia, ò meridiana lux tuæ claritatis diffunde radios super filios hominū, vt expergefacti à corporis somno fugatis cordium tenebris te in te, ministrosque tuos in te contemplationis oculo intueri valeant. Deflenda quippe plurimū est huius peregrinationis ærumna, quæ tantorum nos priuat cognitione ministrorum. Continuè discurrunt circa nos pro nobis: nec quales sint, aut quid agant nobiscum, scimus. Nostris sine nobis instant profectibus, nobis non sine nobis æternum acquirunt regnum: nos docent, nobis famulantur, nos tuentur, non propter nos primò: sed propter verbum, quod fecit nos, redemit nos, & diligit nos in se. In dominationibus dominatur, vt maiestas. Isti nanque cæterorum disponunt ministeria inferiorū angelorum tanquam excellētiores. Non enim ministrando exeunt, sed assistendo se inferioribus ordinant. Nam summa & laudabilis Dei sapientia quibusdam ex his angelicis spiritib. veluti in bonis gratiæ & gloriæ perfectioribus cæteris (licet in eo, quod immortales, inuisibiles, indissolubiles, simplices, discreti in personis, incommunicabilesq; alteri naturæ sint omnes æquales) dedit ex munere, vt inseparabiliter Deo assistant. Sic enim ipsa angelorum numerositas distinctis est condita ordinibus, officijsque variata ac meritis impar, vt imperturbabilē in se custodiant nihilominus charitatem, minores famulentur maioribus, maiores se elatè nō præferant minoribus, sed omnes in vno conueniant, infatigabiliterq; occupentur diuinæ laudationis affectu. Cuncti quidem inebriantur de vno eodemque fluuio voluptatis sapientiæ verbi, & singuli sibi iniuncto intendunt ministerio: vt (scilicet) superiores assistant & disponant: inferiores verò exeant, & ministrent. Hanc etenim astantium ac ministrantium diuersitatem propheta expressit, quum diceret: Millia millium ministrabant ei: & decies millies centena millia assistebant ei. In thronis vero sedet, vt æquitas. In istis nanque tanquam in spirituali throno sedens, sua discernit iudicia. Non enim eorum eget æterna sapientia consilio, quæ sibiipsi sufficit, sed præcipua illos decorando gratia ad suorum eos per contēplationis sublimitatem admittit intelligentiam iudiciorum. De hoc per prophetam dicitur: Benedictus es in throno regni tui, qui intueris abyssos. Quas abyssos alius memorans propheta ait: Iudicia tua abyssus multa. Tanta quippe naturæ subtilitate, tantaque gratiæ exuberant plenitudine, vt quæ alijs inferioribus occulta sunt, eis fiant per verbum nota iudicia, ipsorūque cæteris reuelent mysteria, atque eò flagrātius in laude cōditoris assurgant, quò perspicaciori contemplationis lumine in maximo illa vidēt esse disposita iudicio æquitatis. In hunc etenim sensum propheta supra se erectus venerat quum dicebat: Thronus tuus Deus in seculū seculi, uirga æquitatis uirga regni tui. Nā quæcunque in hac miseriarum ualle nequiter fiunt: quæcunq; obliqua aguntur intentione, quāuis confusa & inordinata appareāt, in ipso tamen æterno iudiciorū cōsilio inordinata nō sunt. Sapientiæ quidē arte ad ueritatis productæ lucē in uerbi æternitate ordinata fuisse noscuntur: propterea idē ait propheta: Principium uerborū tuorū ueritas, in æternū omnia iudicia iustitiæ tuæ. In Cherubim noscit ut ueritas. Hi nanq; spiritus tanta scientiæ repleti sunt luce quatenus Cherubim, quod scientiæ plenitudo interpretatur, meritò uocitentur. Ex sui etenim ad uerbū propinquitate clariorem præ cæteris diuinitatis ha-

Galat. 3. Dan. 10. Dan. 12. Psal. 45. Rom. 11. Dan. 7. Dan. 3. Psal. 35. Psal. 44. Psal. 118.

tis habent intelligentiam, adeò vt plenitudinẽ scientiæ, quam suscipiunt, alijs inferioribus communicando transfundant. In verbum quippe contemplationis penna attollentes se: in sapiẽtiæque thesauros introeuntes: nō motu aliquo: sed intelligentia vltra quàm dici potest, splendoribus clarescunt diuinis. Veritatis siquidem amore, quam apertè intuentur, sic ignescunt, vt mereantur omnium habere scientiam. Quo verò pacto non sciunt omnia, cum scientem omnia sciant? In Seraphim denique amat vt charitas. Hi etenim Deo ita immediatè iunguntur, vt inter ipsos & verbum nulli alij intersint spiritus. Ineffabili quidem charitatis vruntur flamma & zelantissimo sapiẽtiæ vulnerati amore extra se amatum non diuertunt: rapido suauitatis amore feruntur in Deum, omnisque ipsorum actus amor est. Cæteris longè eminẽt in amore, gratia, & perfectione: meritoque Seraphim appellantur (videlicet) incendiũ, quia tanta inardescunt charitatis flamma, vt non amantes modò, sed ipse (si fas est) dici possint amor. Non autem aliunde: quam à verbo, in verbo, & per verbum huius concipiunt amoris flammã. Nō solum autẽ ipsi, sed etiam illius supernæ patriæ ciues omnes de ipsius satiantur contemplatione, ac ebriantur voluptate, sicut scriptum est: quod fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, vniuersam (scilicet) supernorum ciuium multitudinẽ, qui & in quatuor diuiditur partes, vt (videlicet) omnem Ecclesiam suarum fœcundet imbre gratiarum: ita vt nemo sit, qui saluus esse valeat absque verbi sancta & gratuita irrigatione. Qui salutem diligit, qui cœlestium cupit esse gustator, qui ad sanctum verbi anhelat cōnubium, verbum diligat, verbo adhærere studeat, verbum teneat, quum habet: sedula percunctatione quærat, si non habet: non solo amoris ipsius contentetur habitu. Actũ semper (si est possibile) amoris exerceat, vt virtutum operibus abũdet, vt meritorum fructibus crescat, vt deuotionibus nutriatur, & vt spiritualibus locupletetur muneribus. Nō enim incassum diligitur sponsus, neque vacua illius valet esse amoris amicitia. Iuxta cuiusque ei famulantium statum talia sunt encænia. Ex donorum qualitate gradus agnoscitur militantium, nec non ex conditione præmij amicitiarum puritas commendatur.

Gen. 2.

De triplici interiori consideratione, per quam ad propria infirmitatis clarè deuenitur notitiam.
Cap. XVII.

MVlta sunt, in quibus consueuit humanum se occupare genus, vt huius possit exilij sine fatigationis tędio tolerare ærumnas, & ex his qualemcunque captare delectationis gustum. Nam taliter homo à suo conditus est autore, vt nequaquam absq; aliquo queat viuere amoris solatio. In nullo tamen sui voti ita efficitur particeps, sicut grata amicitiarum confœderatione, quæ quoniã sublimis est, rara inuenitur. Præ cæteris verò illa familiarior, illa dulcior, illa amabilior iudicatur, quæ pari affectu, & mutua charitate sacramenti vinculo copulatur. Ista quidem omnibus fortior, cunctisq; indissolubilior est. Huius etenim sermonis sen-10 tentiam sanctarum confirmat autoritas scripturarum. Nam quum huiusmodi diuinitus institutum fuisset sacramentum, ad eius commendandum perfectionis vinculum dictum est: Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori, & erunt duo, in carne vna. In isto siquidem sacramentalis vinculo charitatis nihil est proprium, nihil occultum, nihilque fraudulentum: sed mutuo sibi inuicem communicant sua: bonum & malum, diuitias & paupertatem, 20 mœrorem & gaudium: ita vt sola valeant separari morte ab hoc charitatis fœdere. Gerit quippe sacramentale connubium hoc imaginem spiritualis (videlicet) verbi & animæ: quãuis omnia in spirituali longè emineant, quàm ea, quæ in sacramentali sunt. Nil quidem est in hoc casto connubio proprium, sicut verbi voce ad seniorem filium dicitur: Fili tu semper mecũ es: & omnia mea tua sunt, & tua mea sunt. Nil occultum, prout veritas testatur: Iam non dicã (in-30 quit) vos seruos, sed amicos: quia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Nil fraudulentum, Dei sapientia hoc dicente: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Quemadmodum autem obtenebrescere non potest lux, ita nec veritas fallere. Excellit quoque in hoc spirituale, quia quum sacramentale dirimatur morte, spirituale post carnis defectionem perfectius consummatur. In hac quidem vita subarratur 40 sponsa, quędamque munuscula recipit à verbo, vt per illa proficere in virtutibus & in augmentum valeat charitatis, facile nempe languescit amor, nisi fomentis nutriatur amoris. Solus esse non patitur, appetit & omnino mutuas exigit amoris vices. Sicut autem ignis naturaliter iuxta sui naturam quærens in proprio conseruari esse, omne refugit frigidum, calefactibile verò, aut calidum appetit, sic & amor semper amanti, vel amabili reflectitur secum non sustinẽs odiũ, 50 aut teporem. Eget itaque in spirituali connubio amoris adiutorio, ne deficiat. Hinc est, quòd tã sedulò à sponso internis ac spiritualibus reuisitur sponsa muneribus, sed nec minus à sponsa sponsus secundum humanæ modulum infirmitatis nunc se, nunc sua puro offerente charitatis affectu. Non tamen pari currunt voto. Plurimũ enim ab humano diuinus distat affectus. Exæstuans vero sponsa, quod nequit per se, ex auxilio verbi

Mat. 19.

Ioan. 15.

Ioan. 18.

lio verbi implere cupiens post præcedentis tergum clamitans, dicit, Trahe me post te, in odorem curremus vnguentorum tuorum. Veruntamen carnis pressa pondere quamuis trahatur, quamuis currat velociter, sponsi nō valet sequi vestigia. Pro amoris igitur solatio, pro spe roboranda, ne à præuolante verbo contempta & repudiata videatur, atque ex hoc currere desinat, quasdam futuræ vitæ suscipit primitias, per quas verbum, verbique percipiat in se clementiam. Nam alia sunt iustorum dona, alia amicorum, alia sponsæ. Iusti etenim ex infuso lumine culpæ detestantur, & abhorrent deformitatem, virtutis bono lętantur, tēporalia ordinatè diligūt, aliena non concupiscunt, sua communicant, honoribus non inflantur, extolli non appetunt, neminī calumniantur, potentis personam non accipiunt, egenorum causas defendūt, diuinis obtemperant præceptis, & magis futuram quàm præsentem conantur obtinere gloriam. Cuncta verò hæc possident bona ex dono gratificantis gratiæ. Amici autem tanquam perfectiores sicut vberiori replentur gratia, ita potioribus ornati sunt donis. Ipsi etenim communi non contenti conuersatione, neque mandatorum obseruatione quieti ad perfectionem anhelantes cōsiliorum iter arripiunt. Sua quidem deserunt, & cuncta egenis erogant, vt verbo conformari valeant, de quo Apostolus ait, Christus, quum diues esset, pro nobis egenus factus est, vt eius inopia nos diuites esse possemus. Obedientiæ iugo colla summittunt, vt Domino famulentur, eúmque sequantur dicentem, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suā, & sequatur me. Secularium quoque declināt tumultus & conuersationem, ne illorum coinquinentur exemplis, silentij secreta petunt, vt Deo liberius queant vacare, & vt per omnia saluberrimis verbi sermonibus, sublimibúsque consilijs obtemperent, atque veri sapientię efficiantur discipuli, quæ ait, Qui nō odit patrem & matrem propter nomē meum, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Parentes, propinquos, & cuncta, quæ homines possident, ac etiam seipsos relinquunt, vt legitimi fiant amatores Domini. De talibus nanque Domino per Moysen dicitur, Qui dixit patri suo & matri suæ, nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum, & seruauerūt iudicia tua. At vero sponsa, quæ in omnibus perfecta est, vniuersa iustorum amicorumque suscepit dona, atque his alia longe præstantiora. Non enim multis potest carere ornamentis, quæ æterni regis filio desponsata est; sicut per Prophetā illi pollicetur, dicens, Et sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iudicio & iustitia, & in misericordia & miserationibus, & sponsabo te mihi in fide. Proinde plurima ex vtraque sponsi ac sponsæ parte deferuntur munera, quæ qualia sint, norunt experti. Tres tamen specialiter recipit sponsa de verbi thesauris preciosas ac radiantes gemmas, quibus ornata etiā angelicis spiritibus, prout regiam condecet maiestatem, delectabilis est. Nam etsi extrinsecus despicabilis apparet, intus tamen nimia venusta te coruscat. Huius siquidem pulchritudinis elegantiam exprimere propheta voluit, vbi ait; Omnis gloria eius filiæ regis ab intus in fimbriis aureis circūamicta varietatibus. Quomodo autē speciosa non est, quę sapientiæ splēdore circūfusa de se spiritualis luminis emittit radios, per quos intuentium lætificantur aspectus? Sicut autem intus fœcunda est gratia, ita quod spargit foris, in verbo, in opere gratiæ iucunditate non caret. Hinc est, quod ex interna affluentia mœstos consolatur, iacentes erigit, compeditos soluit, debilitata quæque roborat, tentationibus fatigatos liberat venientes ad se. Non sibi hæc arrogat, sed inhabitantis gratiæ sponsi, ne inflata elatione crepet. Pro tantorum igitur conseruatione donorum, sui, data est illi perfecta cognitio. Non enim tam multiplicium fieri posset capax gratiarum absq; nitente hac gemma. Prouehendis nanque ad alta spiritualium mysteriorum sacramenta, sui necessaria est scientia, qua quæcunque caret, ad laboriosa secularium impellitur actionum, & velut cæca inimicorum fallaciis semper vergitur per circuitum. Hoc diuinus figuraliter indicauit sermo, cum de Sansone loquens diceret, quod Philistiim apprehenso Sansone statim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt. In sui etenim cognitione persistere inuigilat sponsa, & in hoc sæpe se intuetur lumine, non tam ne ad secularia captiua ducatur negocia pauida, quàm ne indigna & elata repudietur à verbo. Iugiter quidem memorans, quod in Canticorum Canticis sponsi voce ad spōsam dicitur, Si ignoras te, ò pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum, tuorum & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum. Humilis nanque non humiliata manens apud se, quo se videt abiectiorem, eo amplius adamatur à verbo. Humiles quippe nunquam Dei contemnit sapientia, ideo respexit humilitatem ancillæ suæ. Veruntamen sicut humilia respicit, ita alta a longe cognoscit. Potest enim quis humiliari inuitus, nunquam autē sine propria cognitione humilis esse. Est verò cognitio sui margarita quædam preciosissima, atque thesaurus desiderabilis in cordis agro absconditus, ad quem non nisi cum maximo peruenitur labore. Prius quidem tres spirituales reserandi sunt sapientiæ claue fontes, vt deinde ad hunc attingatur thesaurum. In vacuum autē desudat,

desudat, quisquis aliter ad sui concupiscit venire notitiam. Non enim aliunde hoc sponsa, sicut & cętera, sortita est donum, quàm ex intimo sapientiæ contubernio. De primo quippe aperiendo fonte multiplex ebullit ignorantia. Quis verò sui diligens inquisitor de intelligentiæ valebit vnquam euacuare fonte inundationem ignorantiæ, quam habet in se boni & mali, veri & falsi, commodi & incommodi? Nullus ad hāc attigisse plenitudinem sapiētiæ gloriari potest. Multi quidem ex parte, sed nemo ad perfectū. Ex parte (ait Apostolus) cognoscimus, & ex parte prophetamus. Abyssus hic nescientiæ abyssum summæ exigit sapientiæ ad bonum discernendum & malum. Nam quædā sunt bona simpliciter, quædam mala, quædam ad vtrūque iuxta vniuscuiusque dispositionem flectuntur. Virtutes nanque semper in se bonæ sunt. Est autē virtus naturæ habitus animæ datus, vitæ ratio, pietas morum, cultus deitatis, honor hominis, & æternæ meritum beatitudinis. Hæc etenim tūc perfecta, est quum medium seruat in agendis, nec supra, infra, & contra modum prætergreditur, In habendis (videlicet) inter superfluum & indigentiam, sicut per quendam dicitur, Diuitias & paupertates ne dederis mihi, sed tantū victui meo tribue necessaria. In sustinēdis (scilicet) nō eleuari in prosperis, nec aduersis deiici, sicut per Paulū dicitur, Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. Quis autem tantæ perfectionis est, vt in cunctis virtutū actibus sciat, quid dextrum, quidve sinistrū? Dicat de hoc Propheta, & veram sententiā proferat, Omnes (inquit) declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est, qui faciat bonum, nō est vsque ad vnum. Virtutis nanque defectio ignorantiæ errorem detegit, vel malitiæ abundantiā, vtræque verò damnabiles, vtræque Deo odibiles. Hæc de virtutis bono, de malo autem quid? Malum quidem semper in se peccatum est. Nam peccatum est diuinæ legis præuaricatio, & cœlestium inobedientia præceptorum. Nullus autem inuenitur, qui hac careat ignorantia. Hinc est, quod Propheta ait, Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me Domine. O quā sæpe virtus putatur vitiū, & vitiū virtus. Nā ira, zelus: præsumptio, autoritas, libidinosa voluptas, fraternus amor; gula, discretio; remissio, humilitas; accidia, compunctio; rancor iustitia; auaritia, prudentia; insensibilitas, fortitudo; rectitudo, crudelitas; malitia, sapientia, mansuetudo, timiditas; audacia, libertas; prodigalitas, liberalitas; inepta lætitia, iucunditas; vanitas, charitas; pusillanimitas, mititas nuncupatur. Sunt millia huiusmodi, quorum humanum genus plenum est ignorantia. Non autem hoc magnum esset, si in solis talis ignorantia dominaretur peccatoribus. Nam peccatis obuoluti, & iniquitatibus referti nequaquā valent internæ gratiæ splēdorem aspicere. Tenebrosi quidem effecti, imò tenebræ verbi lucem recipere non merentur, hoc testante Ioanne, qui ait, Vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebrę eā non comprehenderunt. Verumetiam ipsi iusti, qui per adoptionis gratiam filij Dei nuncupantur, & sunt hac multifariam inuoluti sunt ignorantia nō damnabili & perniciosa, sed tolerabili ac laboriosa. Quanti quotidie incidunt in peccata, nunc operis, nunc oris, semper autē cordis, qui non in virtutum actus tantum, sed in ea, quæ vtroque modo vti valent, per ignorantiam dilabuntur. Multoties quippe paupertatis caminum persecutionum procellas, tentationum æstus, infirmitatum flagella, damna amicorum, notorū atque propinquorum funera impatienter sustinent, quoniam ignorant, de qua prodeant radice iustitiæ. Econtrariò diuitiarum opulentiam, affluentiam temporalium, corporis incolumitatem, naturale ingenij acumen, mentis lætitiam, spirituales consolationes, & innumera Dei beneficia nescientes, qua vti debeant sobrietate, humili obtenebrantur de lumine, de medicina sauciantur, attenuantur cibo, & plerunque vita moriuntur. Cuncta verò hæc sustinent aduersa, quia ignorantiæ boni & mali seducuntur tenebris. Veruntamen vtinam hanc solam nescientiam paterentur. Aliam quoq; habent non minus noxiam veri (videlicet) & falsi ignorātiā, ij etiam, qui dicuntur iusti. Quis autem sermone enodare valet, quantum deficiant in hoc? O quoties velut cæci spiritum sequuntur erroris, fallacijs irretiuntur diaboli, ipsum lucis angelū arbitrantes, tentationibus consentientes, & suas perficientes voluntates præcipitātur in foueas, nesciunt discernere, nec quicquam rectè diiudicare, desiderijs virtutum sine vlla se accommodant disciplinæ regula, omnique quasi spiritui credunt, & tāquam absque gubernaculo naues colliduntur in scopulis, si quas habuerint internas inspirationes, non intelligentes donum, nil de ipsis vtilitatis assequuntur. Eis sæpe accidit, vt admittant hostem, & sponsum pulsantem, & introire cupientem, repellant, qui est error pessimus. Consueuit etiam hæc veri, falsique ignorantia diuinam vsurpare sibi gloriam, se aliquid existimando, quum nihil sit. Bonitati derogat, sapientiæ consilijs terga vertit, & sese omnia ab altissimo accepisse non intelligit, nonnunquam velut indigna expellitur foras, & condensa tegitur nube, ne cœli latitudinē videre queat, deuotionibus priuatur, orationem minimè gustat, scripturarum arcana non penetrat, futuram vitam esse non sentiendo, quid sit nescire fatetur, facilè se temporalibus coaptat tanquam Babylonię ciuis, & nisi verbi radijs veritate erudiatur, ad cuncta præceps trahitur facinora. De ijs verò,

Marginalia: 1.Cor. 13. — Prou. 3. — 2.Cor. 6. — Psal. 13. — Psal. 18. — Ioan. 1. — Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50.

ijs verò, quos hæc crassa veri & falsi obsorbuit ignorantia Propheta loquitur, dicens, Væh qui dicunt malum bonum, & bonum malum, ponẽtes tenebras lucem, & lucem tenebras. [Esa. 5.] Summopere quidem talis fugienda est insipientia, quom amori sapientiæ prorsus inimicatur. Trare etenim solet post se commodi & incommodi ignorantiam. Nemo valet hac carere, nisi .initus fuerit edoctus. Solius est verbi scire, id cuique opus sit. Illud per quod facta sunt, æ non erant, noscit, quod expediat singulis. nnis humanus caligat sensus, ignorat sciẽtia, udentia deficit, ratio non attingit, vt rectè anoscat, quid melius. Et plerũque euenit (Deo juisimè dispensante) vt hoc sit saluti oppoum, quod videbatur necessarium, atque illud probetur a Domino, quod mortalium iudio existimabatur iustum. Quis enim non commendabile iudicaret desiderium cum Christo sidẽdi in regno ad dexteram & sinistram? Et amen scimus hoc petentes audisse à verbo fratres. Nescitis quid petatis. [Luc. 20.] Nam & de Petro tria in monte fieri tabernacula cupiente, vt inseparabiliter adhæreret verbo, dictũ est, quòd ignoraret, quid diceret. Paulus ter Dominum rogauit, vt stimulus ei carnis auferretur, nec exauditus est, quoniam nesciebat, quid melius. [2. Cor. 12.] Cognita igitur scientiæ commodi & incommodi cæcitate, nil sanius, nilque consultius esse potest, quam vt quisq; totum diuinæ se committat voluntati, suum velle, suumq; nolle ab eo dependere faciat, qui nouit omnia, & nihil eorum, quę fecit, odit. Homo quidem inuolutus tenebris ignorat quid sibi salubrius sit, quidve à domino debeat postulare. [Rom. 8.] Suo hoc Apostolus confirmat testimonio, dicens, Spiritus adiuuat infirmitatẽ nostram. Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. [Rom. 8.] Tunc quippe nostrum sine errore intelligere incipimus commodum, quũ nil de bonis iudicamus, vel flagitamus pro nobis, sed si quid petimus, non sine præuia spiritus infusione petimus. Talis quidem non suo oratio priuatur effectu. Nam qui scrutatur corda, scit, quid tunc desideret spiritus, quia secundum Deum postulat pro sanctis, quum verò spiritus deest infusio, omnium nostrarum hæc sit conclusio petitionum. Fiat voluntas tua. Huiusmodi oratio paucis comprehenditur syllabis, & multis est decorata sententijs. Honoratur enim Dei bonitas, iustificatur eius voluntas, charitas prædicatur, aduocatur sapientia, & potestas extollitur, nostrum quoque subijcitur velle, illuminatur ignorantia, roboratur fides, spes non confunditur, oratio non repellitur, & postulatio exauditur. Prudenter nanque iudicio se committit alieno, qui sibi per se non sufficere minimè ignorat. Quicunque itaque fugata ignorantiæ nebula, quæ de intelligentiæ erumpit fonte boni & mali, veri & falsi, cõmodi & incommodi, aliqualem desiderat habere notitiam, adhæreat verbo, atque æternæ se connubio disponat Sapientię. Ipsa nempe clauem habet scientiæ. Cui illa aperit, nemo claudit, claudit, & nemo aperire potest, quum vult, omnium pandere sacramẽtorum veritatẽ, & nedum de intelligentiæ fonte cunctam sua luce propulsare cæcitatem, verumetiam cogitationum maculas, quæ de memoriæ scaturientes fonte syncceritatem polluũt mentis, valet extergere. [Apoc. 3.] Quis autem potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi ille qui solus mundus est? [Iob. 14.] Venit quippe vnigenitus Dei homo factus mundus in mundũ, vt mundaret immundos. Absq; immunditiæ colluuione tanquam immaculatus sponsus de impolluto virginali processit thalamo, totus innocens, totus sanctus, totus speciosus, candidus, & rubicundus, electusque ex millibus, qui ex rubore sanguineo sordes ablueret delictorũ, nec non ex candore niueo maculas aboleret mentium. Huiusmodi indigebant mortales lauacro, per quod iuxta criminum immanitatem, ipsorũ possent deleri contagia. Indesinenter quidem de illorum memoriæ fonte profluit voluptuosarum tabes cogitationum, quæ cuncta obscœna ac turpia iam diu perpetrata facinora euigilare faciunt, suoq; impetu, suoque fœtore aciem mentis obnubilant, ne intimæ lucis radium aspicere valeant, & nisi potenti animi virtute eminus propulsentur, captiuam animam in miserabilem redigunt seruitutẽ. Ipsis verò fugatis, seu obscœnis secedentibus cogitationibus non deest importuna agendorum solicitudo negociorũ, quæ sua impudenti audacia orationis tempore mentis habitaculum perturbare molitur. Hæ quippe cogitationes, ò quàm sępe animum à diuinis retrahunt laudibus, quoties psalmodiæ maculant sacrificium, sanctarumq; intelligẽtiam auferũt scripturarum. Eo autem vehementius cæcitate cor feriunt, quò callidius sub charitatis imagine absq; vllo examinationis obstaculo ingredi permittuntur. Nequaquam tamen considerant, qui huiusmodi seductorijs occupantur fallacijs, quod Deo non placet holocaustum, quod cordis intentione minimè immolatur. Hoc expressit Propheta, vbi ait, Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. [Psal. 49.] Diuina quippe laus in sensu cordis, alacritate spiritus, intentione sedula, meditatione suspensa, voce cõsona proferri debet, iuxta illud, & Psallam spiritu, psallam & mente. [1. Cor. 14.] Et alibi, Laudate Dominũ quoniam bonus est Psalmus, Deo nostro sit iucunda, decoraq; laudatio. [Psal. 134.] Nemo verò tam ignito corde, Dei exercetur in laudibus, vt quamuis voluptuosas propter sui munditiam non toleret cogitationes, atq; laboriosas propter assiduam

duam contemplationem terrenarum actionum non sentiat, non valet tamen deuitare ociosas. Quotquot hoc mortalitatis teguntur indumento, ijs subiecti sunt. Qui lotus est (ait Veritas) non indiget, nisi vt pedes lauet. De peccato quidem aliquando, quandoque verò de peccati pœna generantur. Iustus sit homo, sanctus sit homo, vana semper cogitatione polluitur. Tanto autem quisque ab ipsis magis est mundus, quanto est exercitatior mente. Nam & terra, quæ sulcatur vomere, spinarum germina pullulare vix potest. Disciplinæ igitur sarculo mentis terram excolat, & desiderij manu de fonte memoriæ exteriorum cogitationes exhauriat, qui verbi dignus vult esse connubio. Frustra tamen laborabit, nisi concupiscentias suas extirpare conabitur. Habent quippe & ipsæ suũ, vnde emanãt, fontem. Est quidem in anima voluntas, quæ concupiscibili associatur, & concupiscentias nutrit innumeras, potissimum si summi careat gustu boni. Tunc etenim tanquam efrenum animal per concupiscibilium rapitur delectationes præsentia sola concupiscens, foras spargitur, velut famelica porcorum siliquis saturari desiderat, vndiq; sibi obijciuntur laquei & concupiscẽtiarũ tendicula. Nã quicquid in mundo est, aut concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ est. Et quis ad has fugiendas idoneus? Tot enim quilibet funibus ligatur, quot concupiscentijs irretitur. Iniquitates suæ (inquit Sapiens) capiũt impiũ, & funibus peccatorum suorum vnusquisq; constringitur. Potest quis (gratia secum cooperante) fugere, ne concupiscentiarum efficiatur seruus, non tamen valet agere, vt ab ipsis omnino sit alienus. Caro nanq; hominis voluptatum origo est. Sed & ipsa anima corpori infusa humano effecta est concupiscentiæ fons, sibique ipsi aduersatur, & agit, vt homo semper in se videat vnde humiliationis materiã sumat. Propter hoc aiebat propheta, Humiliatio tua in medio tui. In homine igitur posita est regula humiliationis & speculum, vnde agnoscat se. Non acquisita eget scientia, sed infusa sapientia. Sicut autem cæcus, quantumcunque doctus sit, non videt se, ita & peccator ad veram nunquam potest sui attingere cognitionem. Quomodo se peccatorẽ valet agnoscere, & in peccatis perseuerare? Peccato autem nil deformius. Quisq; verò appetit naturaliter pulcher esse. Quum in homine non habitet bonum, & summo bono aduersetur hominis malum, ille recte malum suum (videlicet) se agnoscit, qui vt summum possidere possit bonum proprium detestatur malum, detestando corrigit, corrigẽdo autem bonus efficitur. Quũ autem bonus esse cœperit, iam ipse non est. Est quippe per essentiam, non est ipse per culpam. De talibus propheta ait, Verte impios, & non erunt. Cognitio igitur vera sui in propriæ impotentiæ, ignorantiæ, & concupiscentiæ scientia consistit. Est quoq; propria tunc vera cognitio, quando quis dona gratiæ à suis absque vllo discernit errore. Nemo ad verbi valet ascendere notitiam sine sui cognitione. Quemadmodũ de sui scientia humilitas, ita de Dei scientia generatur charitas. Dupliciter autem de Deo habetur notitia, dilectionis (scilicet) & excellentię. Facile quippe ad Dei ascendit intelligentiam, quisquis erga se de verbi dilectione habuerit notitiam.

Ioan. 13. — 1.Ioan. 2. — Prou. 5. — Mich. 6. — Prou. 2.

De euidentibus indicijs, quibus verbi legitimus amor in sponsæ præcordijs adesse cognoscitur.
Cap. XVIII.

Habent hoc proprium, qui secularium principum deputati sunt famulatui, vt in cunctis quæ agunt, illis placere studeant, quibus obsequuntur, magni quoque æstiment, si suorum captent beneuolentiam dominorum. Omnis eorum circa hoc versatur intentio. Cætera quippe assequi non dubitant, si hanc beneuolentiæ gratiã obtinere meruerint. Nec ab re. Vbi enim verus est amor, nihil negari potest. Ab hac amoris carnalis regula non immerito spiritualis trahitur forma. Omnium etenim Deo militantium ista præcipua ipsorum esse debet intentio, vt sic disponant sua, quatenus diuinis sint grata aspectib. Hãc suorũ putent dignam mercedem laborum, si diligãtur à verbo, si fidelium in numero ascribantur seruorũ. Donec mereantur hoc, semper pauidi, semperquę suspecti maneant. Facile quidem, qui non diligitur, repellitur. Quid verò miserabilius, quam à verbo repelli, & alienum esse? Quid abiectius, quam non agnosci à patre, atque exhæreditari? Vel quid damnabilius, quàm ab æterni fonte luminis excludi, & manibus ac pedibus ligatis in tenebras proijci exteriores? Cuncta hæc euasit spõsa. Nil horum sentit aculei verbi certificata amore, ideo læta, & festiua, secura, gaudẽs cum propheta canit, Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo. Non confunditur, non erubescit amoris insignita signaculo. De gazophylacio quidem verbi hanc secundam reportauit rutilantem gemmam, spiritualemque thesaurum, per quẽ in nullo prosternitur. Renouatur quotidie spiritu mẽtis, exultat animo, quoties tam specialiter amari à sponso se meminit. Interdum tanta ex hoc iucunditate perfunditur, vt vix à clamoribus continere se possit. Vritur desideriis, anhelat amore, corde vociferatur, dicens, Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei. Hæc & his similia ingeminans charitatis lacrymas vbertim emittit, quia non valet esse, vbi quem diligit, esse nouit.

Psal. 41.

Præ-

Præmittit ad illum gemitus ac suspiria amoris testes, totaque in expectatione erigitur, sæpe in animo repetens. Scio cui credidi, & certa sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem iustus iudex. Hæc nempe sunt spiritualia sponsæ exercitia, quum dilectionis verbi erga se memoria tangitur. Non autem sic, quæ adhuc dubia est anima, atque minus in amore perfecta. Siquidem omni pœnæ tentationis agitatur vento, omni subito mouetur impulsu, iugiter replicat illud Niniuitarum humile suspirium. Quis scit, si conuertatur, & ignoscat Deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? Non enim potest non timere, quæ & delictorum fasce oneratam se sentit, & nullum adhuc intimæ charitatis in se agnoscit indicium. Nam etsi transactarum confidit se indulgētiam recepisse culparum, non tamen lætari audet tanquam sponsa singulari priuilegio charitatis. In commune ingressa est atrium regis, sed non in arcanum sponsi cubiculum. Recepit munera, nequaquam autem oscula, vidit introeuntem sponsam, & pudore perfusam se foras derelictā. Magnum prorsus hoc doloris est iaculum introgredi cupienti, consolatur tamen se prophetico sermone, qui ait, Adducentur regi virgines post eam, proximè eius offerentur tibi. Nam & plerunque quod non præualuit amor, potuit humilis longanimitas, & quod non impetrauit meritum, obtinuit importuna petitio. Nemo de verbi bonitate diffidat, nemo de se desperet. Plerunque quod dari differtur ad tempus, suo deinde tempore traditur centuplicatū, similiter & qui post ad nuptias accessit, primus recubuit. Currebant olim Petrus & Ioannes ad monumentum, sed ille prior introiuit, qui ad uenerat posterior. Erunt (inquit Sapiētia) nouissimi primi, & primi nouissimi. Quisquis igitur præsumat de verbo, diligēterq; se exerceat, vt magis, magisq; in amore coalescat, vt & ipse (si fieri possit) ad mensuram pertingat sponsę. Nam verbo hoc difficile non est. Ipsa etenim aliquando Christum secundum carnem cognouit, quamuis nunc non agnoscat. Per incremēta ad maturam peruenit ætatem spiritus non ex proprio labore, sed ex merito præuenientis ac subsequentis gratiæ. Gratia namque & charitas prouehunt ad perfectionem, & semper pariter operantur. Gratia quidem iustificat, charitas ornat, vtræque verò exaltari merentur. Iuxta gratiæ mensuram donatur & charitas. Vbi gratia gratum faciens, ibi charitas. Sicut per gradus gratia, ita charitas erogatur. Non nisi ex effectibus charitatis perfectio innotescit. Qualis autem & quanta macula in corde, solus ille nouit, qui scrutatur renes & corda. Quædam etenim habet indicia ipsa charitas, quæ ex certa scientia & euidentissimis signis sponsæ prærogata est, ob quam inenarrabili & glorificata exultatione lætatur. De huiusmodi nāque præsens sermo proloquitur. Est autem charitas donum Dei de diuinæ bonitatis emanans fonte gratuitum, accommodatum animæ ad promerendum immortalitatis gloriam, ad cumulanda merita, ad virtutes perficiendas, ad custodiendam gratiā, ad Dei filios à gehennæ filijs segregandos. Clauis enim est regni, perfectionis mater, virtutum virtus, thesaurus incomparabilis, cunctorūq; meritorum principium & finis. Notissimum nanq; diuinæ miserationis argumentum est. Vbi verò est charitas, ibi patientiæ cōstantia. Charitas (ait Apostolus) patiens est, nescit turbari, nescit inflari, suique cōditoris flagella æquo fert animo. Cōsueuit quippe Dei sapientia sua probare dona, & quos charitatis nobilitat munere, flagelli virga erudire. Ego (inquit ipsa Sapientia) quos amo, arguo. Nunquam sine patientiæ exercitio esse charitas solet, spiritualibus animæ lacertis dimicat, & qualis sit ostentat patientia. Impudicæ quidem mentis ac frigidæ experimentū est nolle pati, reprobę verò murmurari de verbere. Quid verò deformius, quam aduersus corrigentem & amātem irasci patrē? Hoc etenim exhortando Sapiens prohibet, dicēs, Disciplinam Domini fili mi, ne abijcias. Quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Apostolus quoq; ait, In disciplina perseuerate. Tanquā filijs offert se, Deus. Quis enim filius, quem nō corripit pater, quòd si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & nō filij estis. Filiorū itaq; est cū exultatione, amicorū cū patiētia, alienorū verò inuitè, & cum murmurio Domini percussionē tolerare. Hoc naturalis testatur ratio, hoc sanctorum, & maxime verbi exempla confirmant, vt eo quisque durius in præsenti flagelletur, quo arctius amatur. Diligit quidem Dominus patiētem, diligit & proximum amantem, non minus, qui fratrem diligit, quàm qui virgā verbi æquanimiter sustinet; diligitur, ambo tamen chari; ambo diuinæ complectuntur visceribus charitatis. Si diligamus inuicem (ait Ioannes) Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. Extraneus enim à grege dominico censendus est, qui fraterna nudatus est charitate. Non potest pertinere ad corpus Christi, quicūque non diligit membra Christi. Vbi vnitas, vbi proximorū compassio, ibi prorsus compago mēbrorum, ibi Dei diffusa est charitas. Viuificatur corpus spiritu rationali, viuificatur fidelium vnitas spiritu verbi. Fraternæ præbent exemplum dilectionis humani corporis membra. Quanta inter ipsos vnitas? quanta confœderationis indissolubilitas? Quis non miretur? quis non gaudio repleatur in contemplatione tanti mysterij? quis in organo corporis, opificis non efferat

2.Tim.1. Iohel.2. Psal.44. Lucæ 14. Mat. 20. 1.Cor.13. Apoc.3. Prou. 3. Heb.12. 1.Ioan. 4.

10 20 30 40 50

efferat sapientiam? Tanta siquidem vnitatis compage ipsa corporis membra copulata sunt, vt vnum non patiatur membrum, quin compatiantur & cætera. Hæc est spiritalis eruditio sapientiæ, hæc est fraternæ commendatio charitatis. Per humanum mysticum instruxit, & per carnalem spiritualem edocuit. Audi vnum de spiritualibus, membrum corpori mystico adhærens, vnitatem seruans, omnia vt seipsum diligens. Quis infirmatur (inquit) & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Verum nempe hoc membrum erat sua non quærens, sed Christi, sed capitis, sed membrorum. Non quæro (ait alio loco) quod mihi vtile sit, sed quod multis. Agnouerat enim dilectionem capitis, meminerat sapientiam dixisse, quia non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis. Sciebat verbum, quum crucifigeretur, orasse, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Vnde tanquam verus strenuusque discipulus Apostolus unitabatur opere, quod didicerat in magistro, ideo discipulis aiebat, debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere, vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad ædificationem. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est. Improperia improperantium tibi ceciderunt super me. Plurimum nanque Deo commendabilis exhibetur fraternus amor, qui verbi autoritate probatur. Est quidem abbreuiatum verbum omnem legis & prophetarum in se scientiam continens, est vtique spirituale stadium, in quo, quanta Dei sit in homine charitas, demonstratur, necnon & quanta sit hominis ad Deum dilectio. Vicissim sibi hæc duo famulantur præcepta, ita vt nemo proximum diligat, qui Deum non diligit, & nullus Deum, qui proximum non amat, dicente Ioanne, Qui non diligit proximum, quem videt, Deum, quẽ non videt quomodo potest diligere? Vbi amor est proximi, ibi prius suum Dei charitas pedem fixit; vbi spiritualium est scientia, ibi sapientiæ dilectio est. Non est sapientia, vbi deest charitas. Suum quippe verbum diffundit lumen, vbi suum præstat amorem. Quam sapientia replet mentem, replet & cognitione. Cognoscere illam facit, quæ nescienda sint, deinde quæ scienda, postremo quibus medijs ad scientiam perueniatur. Sunt nanq; quædam, quæ nescienda sunt, quia humana nequeunt perscrutari ratione. Credi debent, non autem curiose inquiri. Quis autem (nisi aut elatione tumidus, aut ignorãtia cæcus) præsumat intelligere posse, quid sit Deus? Quod autem Deus sit, omnis creatura testatur. Ipsæ quidem lingua sua fatentur opus se summi & æterni Dei esse, & dicunt, Ipse fecit nos, & non ipsæ nos. Est enim Deus naturæ vox, qua omnia pulchra testantur ipsum pulcherrimum, dulcia dulcissimum, sublimia altissimum, pura purissimum. Vnde quemadmodum in patria Deus est speculum, in quo relucent creaturæ, ita in via creaturæ sunt speculũ, in quo creator videtur, ideo Apostolus ait, Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, à creatura mundi intellecta conspiciuntur. Ratio quoque naturalis, quæ per effectum in cognitionem omnem peruenit ratiocinando Deum esse concludit. Omne nanque creatum indiget aliquo, vt sit, verbum autem Deus, per quod omnia sunt, quæ sunt, siue angeli, siue archangeli, siue throni, siue seraphim, seu quicquid mouetur in cœlo, vel in terra, est apud Deum. Ipsum dicimus principium & sapientiam, in quo & per quã facta sunt vniuersa, de quo principio per Mosem dicitur, In principio creauit Deus cœlum & terram, & cætera, quæ particulariter narrando distinguit. Sed & de sapiẽtia sic scriptum est. Dominus possedit me in initio viarum suarum antequam quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret, quando præparabat cœlos, aderam cum eo cuncta cõponens. Fides etiam catholica nõ solum credit Deum atque credit Deo, verũ etiã credit in Deum, amando credit, & credendo in membra ipsius incorporatur. Hinc est quòd per orbem terrarum vniuersa canit ecclesia. Credo in vnum Deum Patrem Omnipotentem factorem cœli & terræ, visibilium omnium, & inuisibilium. Pro fide hac martyres flammis se dederunt, cunctisque cruciatibus inuisibilia pro visibilibus commutantes. Eorum insuper quidam obturauerunt ora leonum, fugauerunt aciẽ gladij, & exterorum castra verterunt. Certi nanq; per fidem facti, quod Deus erat, pro huiusmodi vsq; ad mortem certauerũt veritate. Cognoscere verò Deum, sicuti est, non est instantis temporis, sed futuri. Donec in hac peregrinatur homo carne, quousq; corruptioni est subditus, ad hãc cognitionis non attingit celsitudinẽ. Deuicto autẽ triũphatoq; mũdo si in sortẽ veniet electorũ, hanc visionis gloriã consequi merebitur, de qua Ioannes ait, Charissimi nũc filij Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus; scimus, quod quũ apparuerit, similes ei erimus, quoniã videbimus eũ, sicuti est. Prima nanq; Dei cognitio peregrinantiũ ac viatorũ est, secũda triumphantiũ & angelorũ, tertia autẽ nec hominũ neque angelorũ. Omnẽ quippe creatũ superemimet intellectum. Ipse etenim cognoscit se per se in se. Non aliqua eget luce. Verbum lux est, per quod cognoscit se finite infinitum, non in tempore, sed æternaliter, nõ confuse, sed perspicuè, lympidissimeque, quoniam in eo tenebræ non sunt vllæ. Hæc est vita æterna, quæ credi debet, non inuestigari. Lucem quippe habitat inac-

Marginalia: i. Cor. ii. — Mar. 10. Lucæ 23. — Rom. 15. — Rom. 15. — 1. Ioan. 4. — Psal. 99. — Roma 1. — Gene. 1. — Prou. 8. — Hebr. 11 — 1. Ioan. 3.

1.Tim.6. cessibilẽ, Vnde scrutator ipsius maiestatis opprimitur à gloria. Quemadmodum igitur diuinæ altitudo essentiæ ratione comprehendi nequit, simplici verò fide credi debet, ita quoque ecclesiastica sacramenta. Quæ capit ratio, quæ humana percipit intelligentia, vt fieri possit, quòd baptismi aqua corpus tangat, & animam mundet; vt elementum accedente verbo fiat sacramentum? Similiter vt per manuum impositionem ligandi, soluendique potestas conferatur hominibus? Atque quod his omnibus maius est, qualiter sub modici panis, vinique specie totus Christus Deus & homo realiter sit? Cuncta hæc humanæ metas transeunt intelligentię. Maximam quippe sub sacramentis Dei verbum horum institutor aperuit suæ bonitatis beneuolentiam, dum in re visibili inuisibilem confert gratiam. Nam sacramentum illud est, in quo sub tegumẽto visibilium rerum diuina virtus secretius operatur. Operatur quidem multa, quũ per hæc à peccato mundat, in bono confirmat, corpori Christi mystico incorporat, impium iustificat, ad futuram præparat vitam, erudiendo illuminat, & à malo præseruat. Non autem sine causa æterna hoc agere voluit sapientia. Hominis nempe altum humiliat sapere, dum fidei colla subijcit, & in se interioribus salutem quærit propriam, meritumque suum credendo multiplicat. O Dei sapientia quanto consilio tuorum salutem operaris fidelium. Non violenter, non imperiose illos tibi vendicas, sed illorũ mederis languoribus, ipsorumque indulges erratibus. Sponte quidem se tibi sternentes, tuisque institutionibus parentes humiliter, tumorem suum euacuant credendo, quod nõ vident, tuam venerantur maiestatem non resistendo, non percunctando, non discutiendo, sed fideliter famulando, suoque satisfaciunt errori, dum se altiora quæsisse, dum legi tuæ detraxisse, dum multimode tuam erga se prouocasse iustitiam puro corde, fide simplici, & salubri confessione pronunciant. Cuius hæc opera, nisi tua ò alma sapientia, ò intenebrabilis lux, peccatorum venia, mœstorum gaudium, bonorum spes, & vniuersitatis regimen? Consuesti nanque tuæ veritatis radios, tuæque virtutis riuulos in nos semper diffundere. Tu itaque, ò dominatrix sapientia, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Subest enim tibi quum volueris, posse, misereris tamen omniũ, quoniam omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam. Diligis quippe omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti, nec enim odiens aliquid cõstituisti. Quo modo autem posset permanere aliquid, nisi tu voluisses? Aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur? Parcis itaque omnibus, quoniã tua sunt o sapientia dominãs, quæ animas amas. (Sap.10.)

Non autem licet quærere, quod latere voluisti, quamobrem tuorum altitudinem sacramentorum, tuorumque profunditatem iudiciorum inuestigare præsumere vltimæ dementiæ est. Si enim difficile existimantur, quæ in terra sunt, & quę in prospectu sunt, inueniuntur cum labore, quæ in cœlis sunt, quis inuestigabit? aut quis hominum poterit scire cõsilium tuum? vel quis valebit cogitare, quod tu velis? Nemo itaq; sensum tuum attingere sufficit, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis. Quum enim magna sint iudicia tua Domine, & inscrutabilia opera tua, propterea indisciplinatæ animæ hæc perscrutari molientes grauiter errauerunt. Alta igitur Dei consilia nullus inquirat, quin potius quisque studeat sic nescire quod non expedit, vt non negligat scire, quæ ignorare non oportet. In altero quidem temeritas, in altero autem negligentia redarguitur. Quid verò iustius, quidve potest rationabilius ruminari & recoli, quàm diuinæ miserationis sublime opus, & verbi Dei sacramentum pietatis? Quod enim pro hominibus gestum est, debet etiam ab hominibus rememorari, ne ingratitudinis surrepente vitio amittatur immensæ bonitatis spiritualis fructus, Prę cunctis quippe hoc mortales Deo exhibet debitores, quòd Deus fieri dignatus est homo passibilis. Passibilis quidem in nostra, in sua verò permanens natura immortalis Deus. Accipiendo quod non erat, non destitit esse, quod erat. Nihil diuinitati intulit indignum, nihil maiestati suscepit contrarium. Quod enim visibili inflictum est formę, hoc inuisibili substantię militauit ad gloriam. Quid gloriosius diuinę valet ascribi naturę, quàm vt pro offensa gratiam, pro ignominia honorem, pro contumelijs beneuolentiam, & pro temporali morte vitam prestaret ęternam? Optimum nanque vindictę genus est culpam ignoscere, & humanitatis beneficia non negare, mala pati, & stillicidia gratię cõmunicare. Hoc supernę deitatis opus est, quę quotidie innumerabiliter iniurijs lacessitur, & sustinet, blasphematur, & non irascitur. Hoc euangelicę quoque perfectionis est, quę vna percussa maxilla debet prębere alterã, quę auferẽti tunicam tribuere debet etiã pallium. Ideo Apostolus aiebat, Noli vinci à malo, sed vince in bono malũ. Ipsa etiam sapiẽtia perfectionis regulam insinuãdo, dicit, Diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderũt vos, & orate pro persequẽtibus & calũniantibus vos. Sed parũ fuisset docuisse verbis, nisi confirmasset excẽplis. Vnde ipsa veritas in suis sẽper patiẽs persecutionibus, in pœnis fortis, morte insuperabilis, nunquam à suę charitatis mota est stabilitate, dilexit persecutores suos, sermone hortata est, sicq; vt etiã corripiendo non minus amaret, in se suis pręEbuit

(Luc.6.) (Rom.12.) (Luc.6.)

buit viuendi formam, charitatis regulam, pietatis modum, refugii locum, fiduciæ portum, ęternitatis gustum, & gloriæ meritum. Huius itaque mysterij pietatem, & charitatis latitudinem nunquam de cordibus decet aboleri mortalium, nō aliquo postponi euentu, vt etsi non semper, tamen interdum de ipsa cogitetur. Affectum nanque accendit, mentem eleuat, lumen huiusmodi affert cogitatio. Discit quidem, qui suam in vita verbi occupat mentem, quomodo inæstimabili vices debeat rependere charitati: quomodo suos componat mores, suaque disponat negocia. Non autem ignorandum est, quæ Deo placeat, quæve displiceat: quæ ex gratia, & quæ à natura proueniant, Minime quippe valet opere perfici, quod ignoratur. Virtuosa actio commendat hominem Deo, non scientia, non opinio, non popularis aura, nō generosa prosapia, non propria æstimatio sui. Omnia ista sole apparente iustitiæ liquefiunt, & tāquam glacies ęstiuis reuerberata caloribus nusquam sui vestigia relinquunt. Non enim in ore hominum, sed in conscientiis spirituales sunt condendi thesauri. Qualis quisque fuerit apud se, talis à domino iudicabitur. In ipso quidem Dei examine cūcta discutientur, & vniuersa æquitatis ponderabuntur lance. Intētiones, cogitationes, affectiones, & opera ducentur ad medium. Non magna & nota tātum, verumetiam parua, ac minutissima, & quæ ignorantur, delicta discutiētur à verbo. Non potentis, non diuitis, non sapientis personam accipiet. Potestate ęqua cuncti ferientur. Virtutes itaque amandę sunt, & probabilium sunt imitanda gesta virorum: eorum (videlicet) qui diuinis obtēperantes legibus laudabili cursu pręsentis peregrinationis terminum finiere. Hos etenim elegit Deus, hos cunctis posuit in exemplum: non autem quos humana falsitas iudicat gloriosos. Tales nempe quum vitiis pleni sint, quę Deus odit, & flagellis insequitur, summæ sapientiæ placere nequeūt: virtus verò quū ex se sit ornatissima, suum decorando possessorem diuinis illum reddit gratum aspectibus. Aspernenda prorsus sunt vitia, virtutesque sectādæ, quæ mortales ad sidereas prouehunt cœlorum sedes, eò altius sublimando, quò peraguntur perfectius. Parum quidem prodest ad tempus florere diuitijs, honoribus, incolumitateq́; & post paululū æterno demergi in baratro. Post specialem conditoris amorem nil ad bene viuēdum sic fideles excitat, quemadmodum iugiter cogitare, quæ transacto huius vitæ cursu iustis reposita sint in cœlis præmia, peccatoribusve supplicia. Nulli quippe hæc ignorare licet. Sunt quidem summæ fundamenta imputribilia, veræque philosophiæ immortalitatis principia, virtutum organa, verbi doctrinæ, sapientiæ thesauri, ornamenta intelligentiæ, futuræque vitæ patēs ostium. Quicunque ista ignorauerit, non agnoscetur à verbo, & tanquam reprobus cum infidelibus deputabitur: quanquam æquali plectendi sunt exitio, qui sciunt, nec faciunt. Non autores, non doctores legis, sed factores iustificantur apud Deum. Optimum verò ad hæc perficienda suffragium est humilitas non labiorum sed cordis, quæ magnam cum verbo habet autoritatem. Hanc ipse docuit sermone & vita. Super quem (inquit per Prophetam dominus) requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos? Est & mentis mundicia sufficiens ad hæc suscipienda rudimenta cœlestia. Docibilis quidem est, capabilisque donorum, Deo amabilis, tabernaculum sapientię, rationi subiecta, lumine corusca, exuberans gaudio, pace referta, secura in se, libera ad Deum, nulli onerosa, sibiipsi in suis sufficiens delicijs: intenta verbo, alliciens verbum, verbique fidelissima sponsa. Est vtique contemplationis oculus, mysteriorum domus, speculum gloriæ, imitatrix Dei, sociaque beatorū. Huic se ostendit Deus, dicente Sapientia: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbūt. Exhibet nempe testimoniū certum diuinę charitatis ipsa cordis integritas: necnō ad verbum pura dilectio. Nemo potest diligere Deum, nisi diligatur à Deo: non communi sed filiali dilectione. Iuxta ipsius mēsuram in nobis noster ad Deum dirigitur affectus. Reciproci nanque sunt: nec abinuicem valēt separari. Qui Deum syncero diligit corde, securus gaudeat, quoniā à verbo irrefragabiliter adamatur. Hinc exultatio sponsæ, hinc amicitiarum indissolubilis nexus: ideo lætanter nec præsumptuose, ait: Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Proinde fidenti charitate sublimiora diuinæ contemplationis appetens vsq; ad interiora velaminis (videlicet) sponsi gloriam satagit introire. Quum enim amoris sit auida, dilectione saucia, donis prouocata, clara lumine, virtutibus splendida, pietate circunfusa, cognitione plena, ac fortitudine roborata, non repellitur, sed tanquam charissima admittitur spōsa, vt de thesauris sapientię fulgentiorem cęteris suscipiat margaritam, possitque reliquos de ijs, quæ vidit, & audiuit, instruere, non ad sui, sed sponsi gloriam, a quo habet, quod est. Non enim ociose audiuit Sapientiam dicentem: Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego manifestabo ei me ipsum. Attentis hoc audiuit auribus, vigilanti corde, & auida intentione, vnde suo non est fraudata desiderio, quoniam dilecta dilexit. Gustauit & vidit, quia suauis est sapientia, & diuinæ intelligentiæ lumen vniuersis spiritualibus donis præeminet, cæteraque transcendit.

Rom. 2. Esai. 66. Matt 5. Cant. 2. Ioan. 14.

De diuersis contemplationum gradibus, quibus animus ducitur ad summa notitiam Trinitatis.
Cap. XIX.

VSus docet neminem ad cuiuscunque artis peritiam posse pertingere, nisi gradatim,& per exercitationem assiduam. Hoc lanifices,hoc cœmentarij, cæterique opifices fatentur. Si diligenter humana exercitia, mundanæ scientię ac spirituales disciplinæ perlustrentur,hoc ipsum clamabunt. Pręcæteris verò diuina contemplatio, quæ ad Dei prouehit notitiam, gradibus quibusdam indiget spiritualibus, vt ad sui perducat perfectionem. Sic enim exigentibus priorum parentum culpis hebetata est humana mens: sic ab ingenita,gratuitaque dignitate diuulsa, vt corporalia, & quæ iuxta se sunt, attingere non valeat, nisi exigua,& maximo cum labore. Spiritualia autem potius palpitando, quàm discernendo diffinit, nisi irradiauerit intus sapientiæ diuinus splendor. Tunc prout gradus est luminis, est & cognitionis. Diuina verò perquirere quis potest? Dei supereminentem scientiam quis enarrabit? Omnis quidem caligat intelligentia, singulorum acies reuerberata cęcatur, si ineffabile se immerserit lumen, si Dei se ingesserit sapientia. Ad ipsam non festinanter, non immundè, non elatè accedendum est. Humilitas nūquam abijcitur, quia procul sedet in se, nisi excitata & illecta non appropiat: quoniam non ambulat in magnis ac mirabilibus supra se. Munditia & ipsa admittitur. Non enim absque præuio lumine pedem monere audet: hoc eidem pedissequa suadente humilitate. Timorosa quoque maturitas veluti moribus ornata, decorata sapientia, veneratione tremens, experientia erudita tanquā digna contemplationi coaptatur diuinæ. Quēadmodum nanque contemplatio se importunè carnaliter quærentem fugit, ita reuerentem, & spiritualiter, simpliciterque se non quærentem insequitur. Hęc diuina narrat historia. Erat Moses omnium hominum, qui in terra morabantur, mitissimus: pascebat oues in deserto simpliciter, vidit rubum, quia arderet, nec combureretur: audiuit vocem clamantem se, quamuis se humiliter excusaret, pręlatus est populo vniuerso Hebræorum postquam prodigia ac signa ingentia in caliginem introiuit, domini vocem audiuit, cum ipso tāquam amicus loquebatur cum amico, innumeras habuit reuelationes, Deique digito legem scriptam suscipere promeruit. Nō eligitur doctus, non diues, non eloquens, sed ouium pastor, deserti incola, lingua impeditus, sermone incompositus, humilis, mansuetus, simplex,& timens Deum. Non humana Deus eget sapientia, non virtute, non sanctitate. Cuncta perfectè non in ipso sunt: imò etiam vniuersorum bona, dona ipsius esse probantur. Non hominum quærit suffragiū, solatio non adiuuatur alieno, qui dat homini scientiam, præstat vitam, donatque gratiā. Erga illum itaq; maxima exhibenda veneratio est, & humilitatis obedientia. Nō nisi vocata ad ipsū appropiare mens debet, ne repulsa cū pudore sternatur: vnde de quibusdā procacibus per Prophetā dominus cōqueritur dicens: Si ego dominus, vbi honor meus: & si pater, vbi amor meus? Nec verus honor sine dilectione: neque paternus amor absque reuerentia esse potest. Debet quidem humilis,& deuotioni contemplationis vacans semper diuini se subiicere radio luminis, quatenus trahēti & uocanti spiritui continuè se accommodet. Nam spirat quādo vult,& de quo vult. Hinc est quòd Propheta sanctus quū animalium sanctorum prophetias narraret, ait: Quū fieret vox supra firmamentum, quod erat super caput eorū, stabant,& summittebant alas suas. Expedit etenim, vt crebro foris remaneat: quę humiliter, patienter, prudenterque internam mens non intelligit vocem. Quis est homo, vt cum Deo loqui temerariè debeat? Nam & senex maturus & amicus Dei, gentiūq; multarum pater quum loqueretur cum domino, se indignū arbitrans, aiebat: Loquar ad dominum meum, quum sim puluis & cinis? Nec mirum, si sic dicebat, qui sapientiæ lumen ex diuina in se receperat allocutione. Semper enim superna gratia humilitati sociatur. Quæ nanque comparatio luci ad tenebras, vitæ ad mortem, illi qui est, & ei qui nihil est? Repudiatur in contemplatione elatio, repudiatur, quæ in adhuc animali statu posita est, dicente domino ad Mosen: Bestia, quæ tetigerit montem, lapidabitur. Prius sensualis habitus pristinæ conuersationis exuendus, quàm ad montem contemplationis accedendum. Deus nempè spiritus est, qui non ambulat in spiritu, spiritualia non discernit: neque de spirituali proficit alimento. Crescat lacte nutritus, sensibus roboratus, gratia præuentus, amore accensus, spiritu exercitatus, mente suspensus, vt post ista ad contemplationis arcem ascendat. Gratia primum, deinde virtutes, postremo instātia humilis vigilansque per cōtemplationis actū ad Dei notitiā cor eleuant. His deficientibus ad sciētiā diuinitatis nemo peruenit. Gratia præuenit, virtutes habilitāt, vsus autē vtrasq; perficit. Superuacue in cūctis laborat homo sine gratiæ adminiculo, quod exēplis scripturarū, testimonijs, & rationibus facillimè comprobatur. Mēs quoq; virtutibus vacua ad diuinum non accedat aspectum. Abhorret quidem puritas æterna vitiorū labes & scelerum deformitates. Vbi Dei vera adest cognitio, ibi delictorum abest volūtaria perpetratio. Hinc est quòd à domino propheta nominatissimus audiuit. Nō videbit me homo, & viuet. Ideo ante resecanda sunt vitia gladio spiritus

Margin notes: Num. 12. — Malac. 1. — Ezech. 1. — Gen. 18. — Exo. 19. — Ioan. 4. — Exo. 33.

spiritus & virtutum mucrone, quàm ad côtemplationis ocium supersedeat mens. Præstita igitur superna gratia subactis disciplinæ virtutū vitijs, euolet quisque ad contemplationis exercitium. Sunt quippe tanquam spirituales pennæ: per quas vsque ad deitatis mens prouehitur thronum. Has optabat pennas propheta, quum diceret: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Non tamen vniformiter contemplationis somno quiescente volitāt. Varij quidem sunt contemplantium gradus iuxta qualitates gratiarum & meritorum mensuram. Quandoque etenim mens trahitur ad Dei notitiam creaturarum consideratione, circumquaque perlustrat, & in cunctis tremendā Dei potentiam, admirabilem sapientiam, amplectendamque conspicit clementiam. Tot laudantium audit voces, quot creaturarum intuetur species: quandam quoque spiritualem sentit in corde harmoniam, quæ interiora omnia complet iubilatione. Non enim à conditoris se valet continere laude, quum vniuersa in diuinis præconijs occupata intelligit opera. Si cœlestia aspicit corpora, hoc agnoscit, si elementatas considerat species, hoc gustat. Omnia vocibus suis iucundissimum agunt concentum: vnde fragrantissima respersus suauitate animus tacitè vociferare compellitur, & dicere. Domine quis similis tui? In vniuersis quippe creaturis Deum intuetur, & per singulas delectabiliter pascitur. Hunc habere sensum expresit propheta, quum ait: Delectasti me domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo. Liber quidem pulcherrimus intus & foris depictus est creaturarū vniuersitas: in quo Dei perspicua habetur notitia. Propterea in sapientiæ volumine continetur sic. A magnitudine enim speciei creaturæ cognoscibiliter poterit horum creator videri. Est & alius contemplationis gradus superiore maior, quum mens in sanctarum dilatatur meditatione scripturarum. Est nanque sacra pagina sapientiæ verbi speculum, & diuinitatis armarium. Nullus in ea purè, prudenter, humiliterque accedens, recedit vacuus. Omnium quidem morum scientiā continet. Quis non Dei miretur sapientiam, quum tot mysteriorum sacramenta, tot veritates sub literæ cortice esse videt contenta? In ipsa prædicatur omnipotentia diuina, quū de mundi creatione modum insinuat, multaque narrat Dei magnalia: nunc per angelorum ministeria: nūc per hominum instrumenta. Sanctæ paginæ potissimè bonitatem conditoris cômendant. Nostram voluit per has Deus erudire ignorantiā, informare fidem, spem solidare, ablactare à visibilibus & inuisibilibus pascere. Prorsus cūctus cæcatus esset mundus absque adminiculo scripturarum, quæ cōfundunt errores, iniquis supplicia minantur æterna, iustisque præmia pollicentur perpetua. Sicut enim scientia sacra superbos caligat, ne Dei gloriam videant, ita humilibus se familiariter notificat: ideo propheta aiebat: Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Quantum verò per sanctarum scripturarum in Dei cognitione proficiat mens, qui sapiunt, intelligunt. Quicquid enim dicitur, quod catholicarū autoritate scripturarum non probatur, à sancta non approbatur Ecclesia. Est quidem fundamentum solidum, super quod omnis fidei veritas, omnisq; veritatis solidatur autoritas. Suauis nēpe percipitur per illā sapientiæ gustus, si meditata & mansa teneatur. Thesaurus desiderabilis (ait Sapiēs) requiescit in ore sapientis. Non enim cōmunis est cibus sacer sermo, nec contemplationis infimus gradus. Illis solis datus, qui docibiles sunt & capaces, & qui omne fermentū malitiæ ac nequitiæ euacuant. Aliud tamen in scriptura est sciētia, aliud scientiæ gustus. Scientiā habere potest malus: scientiæ autem gustū nō nisi bonus. Cui enim gustus accōmodatus est, in virum mutatur alterum. Nā & Moses accepta diuinæ legis sciētia vltra in Aegyptum reuersus nō est. Maximū quippe peregrinationis huius solatium est scripturarum contēplatio, quæ splendoribus veritatis illustrat cor, & diuinitatis claram præstat sciētiam. In hac verò scripturarum contemplatione alia admodum iucunda reposita est consideratio diuinæ cognitionis: tanquam rota in medio rotæ. Ipsa est probatissimorum virorum & sanctorum commendabilis vita: in qua singulariter Dei laudanda est maiestas. Quosdā etenim sapientia æterna de hominum vniuersitate elegit viros, vt ipsos veluti radiantes stellas in Ecclesiæ suæ collocaret firmamento. Istis nemo sanè intelligentiū dubitat tantā infulam esse gratiam, tantam prærogatam virtutem, vt in eis perspicuè emicat summę scientia veritatis. Nā si in talibus magnanimitas attēdatur & animi zelans cōstantia, proculdubio virtus eisdē insuperabilis habitare noscetur. Quis immundorū spirituū innumerabilē exercitum infatigabiliter mentis robur oppugnantem: quis tāquam maris arenā inundantes tentationes vincere sine Dei virtute valeret? Præualuere vtique strenuè aduersus leonum insidias rugientium: fugauere eos impetu spiritus tanquam puluerem, quē ventus projcit a facie terrę. Non cessarunt eorum importunitatibus: nec fatigati sunt, quum tentarentur, quin potius illos sub pedibus strauerunt suis. Nam fortes vinxerunt catenis indissolubilibus, & cuncta ipsorum bellica asportauerunt arma. Arma quidem diaboli mundi sunt reges, & iniqui homines, quorum ipse princeps est: sicut incarnata affirmat Veritas dicens. Venit enim princeps mundi huius, & in me nō habet

Marginalia: Psal. 54. (at "diceret: Quis dabit"); Psal. 91. (at "pheta, quum ait"); Sap. 3. (at "tiæ volumine"); Psal. 118. (at "Declaratio"); Prou. 21. (at "Thesaurus"); Psal. 1. (at "cit a facie"); Ioan 14. (at "Venit enim"). Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50.

bet quicquam, Tot ab immundis spiritibus ablata sunt arma, quot sanctorum exemplo, eruditione, & meritis verbo lucratæ sunt animæ. Adeo quippe in hoc certaminis conflictu extitere robusti, vt omnem iugo fidei subigerent orbē, non armis vel ferro, non multitudine pugnatorum, non precio, non minis, sed animi constantia, virtute fidei, proprioque cruore. Se enim tormentis, exilio, igne, iaculis, carceribus permiserunt interfici, potius quàm vinci: occisi quidem tunc extitere victores. In suo laureati sunt sanguine, in sua triumphauerunt morte. Vincebat nempe omnipotens in ipsis, cui tota ascribenda est victoria. Vicit quippe in martyribus mundum: superauit in cōfessoribus vitium. Quemadmodum Dei virtus & potestas commēdatur in illis, sic & in istis. Ardua est vitiorum pugna, gloriosissimusque est naturæ triumphus. Nemo naturaliter carnem odit suam: sed magis eā fouet, & nutrit: & tamen carnales edomantur concupiscentiæ, & sub spiritus rediguntur dominium. Abnegando quidem se homo desinit esse, quod erat. Nouum induit hominem, noua incipit esse creatura, dum in spiritus ambulat nouitate, dum virtutem induit ex alto. Fortis contra vitia: sapiens aduersus insidias: sed non minus honorabilis per sapientiam, quam per virtutē. In vno & pari sunt gradu fortitudo & sapientia, nec vna maior altera. Fortis pater, sapiens verbū. De hac vnitate ait Iob: Sapiens corde est, & fortis robore. Et idem: Apud ipsum est fortitudo & sapientia. In fortitudine p tris virtus: in sanctorū verò prudentia verbi sapiētia veneratur. Est autem sapiens pater, & forte verbum. Sapientiam intelligere vis patris? audi Prophetam: Omnia in sapientia fecisti. Fecit in sua sapientia vniuersa, quæ sunt. Filij virtutem audi: Vsque modo pater meus operatur, & ego operor. Alia est sententia, quę omnem aufert ambiguitatem vnitatis & æqualitatis. Ego (ait Verbum) & pater vnum sumus. Et iterum: Ego in patre, & pater in me est. Igitur in sanctorum vita vtriusque commendatur virtus, amborumque sapientia. Quāuis enim actus diuersi sint: de vno tamen diuinitatis emanant fonte. Sanctis quippe se pater communicat in filio, & filius in patre: ideo virtutem prębet & sapientiam. Ad huius confirmationis testimonium legitur, quod quum beatus Stephanus in concilio esset positus Iudæorum, pro Iesu nomine ipso loquente veritatis verba, videbant vniuersi, qui aderant, vultum eius tanquam vultum angeli stantis inter illos: nec resistere poterāt sapientiæ & spiritui, qui loquebatur. Apostolus quoque sapientiæ fortitudine, & fortitudinis sapientia plenus dicebat: Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed potētia Dei ad destructionem munitionum, cōsilia destruētes, & omnem altitudinē extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Quamuis enim hoc loco virtutem se accepisse fateretur & sapientiam, alio tamen in loco ait: Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapiētiam verò non huius seculi, quæ destruitur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio quæ abscondita est: quam prædestinauit Deus ante secula in gloriam nostram, quam nemo principum huius seculi cognouit: itaque sicut patris potestas in virtutibus fulget sanctorum, sic verbi sapientia in eorundem sermonibus. Hinc est, quòd tam multiplex, locuplesque scientia sanctis est præstita. Illos nanque potauit verbum, atque de seipso hauserunt fonte, qui in diebus carnis suæ quum esset in templo, clamabat: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Non vtique materialem aquam, sed sapientiæ aquā, de qua multis in locis diuinus sermo loquitur: Quicunque veritatem loquitur, de veritatis sapientiæ illam trahit fonte, & qui supra virtutem operatur virtutes, de patris manu recipit fortitudinem. Sed de spiritu sancto quid? Nonne pater & filius vnus Deus est? nōne & spiritus sanctus? Tres sūt (ait Ioannes) qui testimonium dant in cœlo, pater, filius, & spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt. Vnus quidem Deus, vna virtus, vna essentia, vna diuinitas. Nam quāuis in personis sit distincta trinitas: est tamē in substantia vnitas, qualitas, æternitas, potestas. Operatur pater, operatur filius, operatur spiritus sanctus. Sanctę nanq; trinitatis opera indiuisa sunt, quāquam singulis personis diuersi approprientur actus: vtpote patri potestas, filio sapientia, spiritui sancto bonitas. Veruntamen sicut in sanctorum commendabili & excellentissima vita, patris virtus, verbi sapientia relucet, ita etiam spiritus sancti bonitas. Est quidem voluptatis fluuius, & gratiarum torrens inundans spiritualibus donis animas fœcundans. Nam prophetiam, linguarum genera, virtutes curationum, sermonum interpretationes, spirituumque discretionem, ipse spiritus sanctus tribuit. Insuper si quis timoris sancti & casti tactus est dono, si pietatis gerit viscera erga proximorum necessitates, & de erratis delinquētium, atque peccantiū perditione vritur zelo: si prouida gubernatione, humana nouit pertractare negocia, & de naturalibus sciētia imbutus est, si animi fortitudine valet aduersa æquo tolerare animo, & in nullo euentu cōtrario à rectitudine flectitur, si in discernendis iudicādisque casibus, & maximè in discernēdorū spirituū cōsilio pollet, ac tentationū spiritualium lumen recepit: si intelligentiæ acumine, & sacramentorū notitia splendet, atque diuinorum mysteriorū cognitionem sortitus est: si diuinitatis gloriam, bonitatem, sapientiam, & charitatem degustat: nec nō futurorum, cœlestiumque bonorum eū

Marginal notes: Ephe. 5. — Iob. 9. — Psal. 103. — Ioan. 5. — Ioan. 10. — Ioan. 14. — Acto. 6. — 2. Cor. 10. — 1. Cor. 2. — Ioan. 7. — 1. Ioan. 5.

Line numbers: 10 — 20 — 30 — 40 — 50

memoria tangitur spiritus exultatione repletur, spe pascitur, & amore liquescit: non aliunde, quàm de gratuita spiritus bonitate talia percipit. Est etenim indeficiens Dei emanatio cœlestium gratiarum, ita vt quos inflammat & fœcundat: nedum humanam laudabiliter, verumetiam angelicam facit ducere vitam. Coæquat nanque illos, atque angelis similes efficit per obsequiorum exhibitionem, archangelis per instructionem, virtutibus per miraculorũ operationem: potestatibus, tentationibus diabolicis resistendo: principatibus suis maioribus reuerentiam exhibendo: dominationib. carnem spiritui subiugando: thronis per æquitatẽ, cherubim per cognitionem, seraphim per charitatem. Tota igitur summæ trinitatis maiestas, atque maiestatis vnitas in omnium sufficientissimè rutilat vita sanctorum, quum in virtutibus pater, in sapientia verbum, in donis paracletus agnoscitur. Ab hoc verò dulcissimo contemplationis genere aliud isto excellentius excitatur in amantis animo. De auroræ sinu refulget solis claritas, & de fidei cognitione ad speciei visionem transitur, atque de sanctorum vita peregrinantium, triumphãtium gloria vtiliter cõparatur. Dispar plurimum singulorum est status, dissimilis gloria, inæqualis beatitudo, intelligentiaque valde differens. Quamuis cunctorum vnus sit finis, vnaq; cognitio; aliter tamen illi, & aliter isti iuxta cuiusque capacitatem. Quamobrem sicut distans est scientia diuinitatis pugnantium sanctorum, à clara visione regnantium, ita etiam sublimius Deus agnoscitur, & perspicacius intuetur in sanctorum fœlicitate, quàm in iustorum conuersatione. Hic nãque per fidem, ibi in veritate: hic ex parte, ibi perfectè: hic sub velamine, ibi verò lympidissima aspicitur claritate. Hic etenim sancti verbi illustrati splendore laudabilem in seipsis ostendunt sapientiam: in cœlesti autem patria ipsam verbi contemplantes sapientiam, sapientię cãdoris quodam induuntur lumine, per quod efficiuntur lumen. In verbo aspiciunt intelligentiæ oculo, & recipiunt ab ipso vniuersarum notitiam creaturarum, per idæas, quæ in ipso sunt. Nam idææ sunt formæ principales rerum, quæ in diuina intelligentia continentur: quæ ante mundi constitutionem in mente erant conditoris: vnde non aliud inspexit exemplar, quam se, quando vniuersum condidit. Hunc intuentes librum omnium in momento sciunt creaturarum virtutes, causas, & effectus. Animæ rationalis excellentiam, naturæ perspicaciam, intelligentiæ profunditatem, & lumen in verbo agnoscunt gloriæ. Naturæ quoque angelicæ cõtemplantur in ipso dignitatem, essentiæ subtilitatem, intelligentiæ lympiditatem, liberi arbitrij facultatem, & discretionis personalitatem, virtutes & officia singulorum, & (quod his omnibus est mirabilius) eiusdẽ naturæ diuinæ verbi & humanæ euidentissimè intelligunt sacramentum: ad quantam prouecta sit gloriam ipsa humanitas, maxima cũ iucunditate mentis acie cernunt: se in ipso vident, & ipsum in seipso, & omnia in ipso. De hoc verbi conuiuio nimia exuberantium pascuntur lætitia voluptatum. Experiuntur completum esse quod veritas in carne passibili patri dixerat: Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionẽ mũdi: ego in eis, & tu in me, vt sint consummati in vnum. (Ioan. 17.) Hæc in verbi visione, & sapientiæ contemplatione. De bonitatis autem & diuinæ charitatis torrente quis valet edicere, quis capere, quid hauriant sancti, qualemque hinc concipiant dilectionis affectum? Proximorum quidem anhelant salutis desiderio, videntes illos in ploratonis loco inter innumeros mortis laqueos grauiter laborare. Clamant, ne deficiant: orant, vt vincant & percipiant, quod ipsi possident: quatenus diuina laus ex laudantium aggregatione augeatur, & diuina imago in eis non pereat, atque ipsorum accidentalis cumuletur gloria. Eò quidem horum amplius accenduntur desiderijs, quò in charitate perfectiores sunt. Pro seipsis quanto exultant tripudio, quo vtuntur affectu: qua perfunduntur lætitia, nemo intelligit, quum se fluctuantis seculi procellas, & teterrimum inferni chaos, atque intolerabilia pœnarum genera euasisse cognoscunt, quum se in tãto fęlicitatis culmine positos: in regia dignitate confirmatos æternaliter sciunt. Resoluuntur dulcedine, gaudio liquefiũt, charitate languẽt, & in gratiarum se ineffabiliter dilatãt actione. Omnis laudatio, cuncta ipsorum exhibitio gratiarum votis eorum impar est: seque vltra se affectu extendẽtes quantum valent, actu laudãt: plus verò affectu, quàm laude perficiunt. Omnium, quæ laudabiliter gesserunt, cunctarumque suarum illi gratias referunt victoriarũ. Hoc expressit Ioannes, quum diceret: Et adorabãt viuentem in secula seculorum, & mittebant coronas suas ante thronum dicentes: Dignus es domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem. (Apoc. 4.) Maxima pars ipsorum affectus est in sui laude conditoris, bonitatis illius illecti dulcedine, quam in se suauissimè degustant: propterea vehementi inflammantur resurrectionis desiderio, vt nihil in eis à diuina vacet laude, sed sit Deus omnia in omnibus, atq; cum propheta dicere queant. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Appetunt quoque per omnia assimilari verbo, vt ingrediendo & egrediendo in ipso contemplationis pascua inueniant: vnde illa ipsorum vox (Psal. 83.)

est

est, de qua in Apocalypsi legitur: quòd sanctorum animæ interfectorum, quæ sub altari Dei erant, clamabant. Vsquequo domine sanctus & verus non vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terra? Spiritu quidem fruuntur Deo, corpore autem fruuntur verbi humanitate, quod est gaudium iucunditate plenissimũ. De ipso quoque diuinę bonitatis torrente inenarrabilem suauitatem hauriunt, quum tam singulariter, tantoque se vident amore diligi, atque delectabilis vinculo charitatis amplecti. Quum se supernæ Hierusalem ciues esse conspiciunt: quum gloriosissimorum triumphis militum participes fiunt, quum angelorum sanctorum ęquales esse merentur, quum humanati verbi similes, quum diuinę consortes naturę esse se intuentur dignos: ponunt ante mentis oculos (sine timore tamen) vniuersa, quę ex diuinę bonitatis miseratione euaserunt pericula: cuncta absque rubore, quę commiserunt scelera: omnia sine dolore, quę passi sunt supplicia, ut iucundius valeant domini misericordias in ęternum cantare. Ardent ex his dulcis amoris flamma: charitatis nimię calore flammescunt, atque (ut sic dicam) quasdam rutilant ex se dilectionis scintillas: unde aliquam in seipsis reportant imaginem charitatis. Sed quum suę contemplationis aciem in luminum patrem dirigunt: apud quem nulla est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio: ipsumque originale principium sine principio esse intelligunt: mirabili detinentur stupore. Ab illo autem tanquam à fontali omnium bonorum plenitudine emanare cernentes cuncta cunctarum dona creaturarum: nec non ad ipsum vniuersorum affectus medullatas laudes, actionesque gratiarum refluere veluti ad mare flumina, nec tamen redũdare, quandam admirationis soliditatẽ, & fruitionis irreflexibilitatem concipiunt, à qua vehementi apprehensionis dulcedine in æternum non diuelluntur. Ex hac contemplationis specie sanctorum animæ, quæ in æterna iucundantur fœlicitate, quoddam in se deiforme exemplar repræsentat, & simillimam imaginem trinitatis, in qua quippe contemplationis eleuantur excessum, aspiciunt, maximam de diuinitatis essentia percipiunt notitiam: magnũmque hinc concipiunt beatitudinis desiderium intelligentes, quàm beati sint, qui habitant in domo domini: quoniam cum in secula seculorum laudabunt: vnde nouo exultationis perfusi gaudio & cordis deuotione inhianter, ardenter, dulciterque melodicantur sic: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Alijs atque alijs amatoriis iubilationibus suorum lætitiam cordium, quam de sanctorum gloria contemplantes habere meruerunt, diuinis offerunt aspectibus. In ipso verò oblationis & laudis sacrificio interdum raptimque mens in illud arcanum diuinæ visionis rapitur lumen, raptimque relinquitur sibi: in quo omnipotentia, sapientia, bonitas, æternitas in suo puro fonte degustatur raptu, prout creaturæ in carne adhuc passibili videre licet. Hæc est perfecta gloria sanctorum per verbum & cum verbo regnantium: de qua fari non decet, quum polluta labia & carnalia corda gestemus. Illi vtiq; animæ, quæ veræ spõsæ dignitatem sortita est, talis ad loquendum congruit materia, quoniam huiusmodi meruit visionis gratiam: impudicissimum autem & verecundum est de talibus inexpertum velle loqui. Ideo digitum superpono ori meo horum me inexpertum profitens vniuersis Non enim sponsæ mihi vendico dignitatem. Vtinam vel in adolescentularum inueniar minimus. Hæc trifaria cognitionum & contemplationum genera sui videlicet diuinæ charitatis in se, & conditoris in ipso pro singulari à verbo spõsa suscipiens munere, maximum ex his spiritualem consequitur profectum: quamquam alia nonnulla admittit spiritualia à sponso munuscula, de quibus fari opus non est. Satagit tamen & ipsa tanto largitori, suoque sponso non minus amoris, quàm muneris vices rependere: vnde pro singulo cognitionis dono speciale exhibet verbo deuotionis, & virtutis holocaustum tanquam de talento lucrum, de arbore fructum, & spiritualem de labore profectum.

De ficta veraque humilitate, atque de ipsius exercitatione, & perfectione. Cap. XX.

Bonitatis naturaliter proprium est se cõmunicare eo amplius, quo perfectior est: vnde summa bonitas Deus excellẽtissimè, perfectissimèq; se communicat filio; ita vt naturaliter nil habeat, quod illi non communicet. Fons nanque bonitatis Deus pater filium sibi æqualem generat, cui suæ per omnia communicat plenitudinem maiestatis. Est nanque Dei filius sensus, quo cuncta cognoscuntur: sapientia, qua cognita disponuntur: virtus, qua disposita perficiuntur: verbum, quo perfecta nunciantur: lumen, quo perfecta clarescũt. Non autem accidentaliter quicquã in filio est, vel aliud est, quàm pater. Non dedit illi pater, vt esset sapiens: sed esset sapientia: neque vt esset potens, sed ipsa potentia: neq; bonus esset, sed bonitas: unde uerissimum est, quod idem filius ait: Ego & pater unum sumus: & quamuis Deus & homo esset, non tamen rapinam arbitratus est se Deum fateri, quum dicit: Qui uidet me, uidet & patrẽ. Nam una persona, vnus mediator, vnus Christus Iesus Deus & homo est. Propter hanc enim perfectissimam unitatem naturarum & Deo tribuitur, quod homini, & homini,

homini, quod Deo: unaquæque tamen natura in sua manente proprietate. Nulli verò nisi filio dedit, quod est maius omnibus. Nam illi dedit esse, quod est: cæteris ex parte: ipsi autem totaliter: quoniam in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & per ipsum habemus redemptionem & remissionem peccatorum, qui est imago Dei inuisibilis primogenitus omnis creaturæ: quia in ipso condita sunt vniuersa in cœlis & in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates: omnia in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, nō adoptione, sed naturaliter, sed generatione filius, sicut Propheta testatur, dicens: Filius meus es tu: ego hodie genui te. Nemini itaque diuinitatis nomen nisi filio arrogari potest. Cætera quidem cæteris communicauit: nulli autem diuinum unquam voluit uendicare honorem. Quotquot enim illum sibi vsurpare moliti sunt, perierunt. Quis quandoque hoc attentare ausus est, & impunè præterijt? Quis gloriam Dei sibi temere appropriauit, & non statim consumptus est? Hanc semper omnipotēs adamauit: suum sibi semper reseruauit honorem. Clamat per Prophetam, & dicit: Viuo ego, quia mihi curuabitur omne genu. Et alius: Honorem meum alteri non dabo. Hunc sibi rapere Lucifer ausus est, & repentè à sua corruit celsitudine: ideo ei Prophetæ voce per increpationem dicitur: Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris. Angelos quoque cæteros, qui suum humiliter non seruauerunt principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis sub caligine seruauit. Sed & ipse Adam, qui manu cōditoris plasmatus est, honore sublimatus, cæteris prælatus creaturis, & in loco voluptatis atq; paradiso deliciarum positus, quoniam noluit humiliter stare in se ab ea, in qua eminebat, mētis arce præcipitatus est. Nimis etenim Deo odibile est, vt homo insolescat, & contra propriū factorem calcaneum elationis leuet. Vt obliuiscatur, quid est, & æquari velit ei, qui supra omnes est? Quid superbis, ò homo? quid cinis inflaris & puluis? Nonne in valle lacrymarum, in hoc miserabilis mundi exilio relegatus es, effectus socius & minister iumentorum, & ferarum cohabitator? Vbi bella sæuiunt, terrores & tempestates conturbant: pestilentiæ famēsque crebrescunt: clades flagella cruciāt: morbi, febres, innumeraque mala affligunt? Vbi nil stabile, nil purum, nil incōtaminatum inuenitur? Vbi nox diei succedit, gaudio tribulatio, sanitati infirmitas, prosperitati infęlicitas, & vitæ mors? Vbi cuncta incerta sunt, vniuersa dubia, & anxietatibus plena? Sed si hæc tibi videntur exigua, attende (oro) quid es. Vtique cadauer putridum, & esca vermium. De vilissima quidem ortus materia, conceptus in vulua, in fœtore luxuriæ, in concupiscentia carnis, in damnatione mortis, in sordibus iniquitatis, productus in lucem, moriturus post paululum, atque rediturus in fauillam. Quid te vilius? quid contemptibilius, quē fames, sitis, lassitudo, frigus, labor, calor, quies, peregrinatio, torpor atterunt? Quem diuitię extollunt, honores inflant, paupertas deiicit, successus dementat, odia vrunt, liuores accendūt, libido inflammat, gula subigit, ira discerpit, & omnium vitiorum rabies supplantat? Quē ignorantia cæcat, dolor affligit, tristitia deprimit, inepta lætitia surripit, spes vana occidit, timorq; seruilis interficit? Redi ad te, & vide, qualis sis, qualis ortus, qualis status, qualis vita, qualis conditio, qualis tuus futurus sit finis. Non enim hæc mediocriter ad humilitatem disponunt. Præcedit nox diem, hyems æstatem, flos fructū & humiliatio humilitatem veram. Est quippe quædam humilitas ficta, quæ veræ omnino aduersatur. Hac quicunque vtuntur, aliud in ore ostentant, & aliud gestant in corde. Hi etenim sunt viri subdoli, malitia pleni, dolo astuti, ministri diaboli, iniquitatis magistri, semper praua meditantes: mendacia componentes: cauterizatam habentes cōscientiam, hypocrisim sub tegmine sanctitatis tegentes: quorum perditio festinat, & confusio propè est. Innocentum quidem animas subuertere nituntur: quæstum pietatem putant: hominibus placere anhelant: honores, dignitates, & ecclesiastica omni cum studio quæritant beneficia. Et quoniam fures sunt & latrones, non per ianuam, sed per maceriam in ouile ingrediuntur. Nō vt prosint, sed vt præsint, & cunctis præferantur, & in clero dominētur, prælationes assequuntur. Huiusmodi sua sola quærentes, marsupia implere conantes commodis propriis vacantes nil curant, si iaceat in vico peregrinus, si pauperes esuriant, si refrigescant, si necessitate periclitētur ignorantes, aut scire nolentes, quòd sunt patres, non domini: dispensatores, non raptores, atq; omnium pauperum est illa, quam sibi appropriant, facultas. Proh dolor non erubescunt tales rapinas agere, reseruare frumenta, & erga Christi pauperes misericordiæ viscera claudere. Meritò quippe nec illorum miserebitur dominus. Auerterunt faciem suam à paupere, & Deus auertet se ab illis. Qua mensura mensi fuerunt, ipsis similiter remetietur, & tanto peius, quanto perfectiores esse debuerunt. Iugulant subiectorum animas exemplis pessimis: non aduertunt populorum perditionem: nec luporum sæuientiū in grege arcent rabiem: quin potius ipsi rapaces lupi sunt, & cunctis beluis cruentiores. In portentum sunt, in signum subditorū, & in prouerbium in populo. Amant cathedras primas, salutationes in foro, & vocari ab omnibus domini:

Marginalia: Col. 2. — Col. 1. — Heb. 5. — Esai. 45. — Esai. 42. — Esai. 14. — 1. Tim. 4. — Ioan. 10. — Matt. 4. — Matt. 23.

mini: memoriæ non habentes, quòd vnus est dominus, qui in cœlis est, vnúsq; magister Christus. Sed etsi intelligere vellent, quòd caro sút: spiritus vadens & non rediens, vtique non se extollerent: imò plus cæteris se deiicerent sciẽtes, quòd cui plus donatum est, amplius exigetur ab illo. Ab aliis sui ipsorum exposcetur ratio: à pastoribus verò omnium subditorum fiet interrogatio. De manibus quidem illorum dissipatarum ouium requiretur sanguis: & nisi à viis suis resipuerint pessimis, duplici morte punientur. Talis nanque eorum finis est, qui simulato incedentes corde fictam operientes humilitatem, veram se habere in oculis hominũ mentiuntur, donec honoris cathedram consequantur. Non enim diu latere possunt. Quum autem sublimati sunt, quales lupi sint intus, ostendunt foris. Nihil (teste domino) opertum est, quod non reueletur: aut occultum, quod non sciatur. In humilitate verò sãcta nil fictionis est: nil fraudis: tota simplex, tota recta, tota ordinata & innocens, atque à peccatis aliena. Nam sunt, qui nequiter humiliant se, peccatores se fatentur, & sunt: accusant scelera sua, nec defendunt, virtutes laudant, bonorum vitam extollunt: quos tamen imitari nequaquam volunt: detestantur vitia, & sequuntur: prauos improbant mores, nec ab ipsis resipiscunt: malorum oblectaměta vituperant, & quærunt, continentes sine labore, humiles sine irrisione, virtutib. ornatos absque exercitatione se esse concupiscunt. Horum enim humilitas perstrepentium sonitus foliorum similis est, nullo solidata fundamento, nullisque virtutibus roborata. Ideo tales donec cõpunguntur, donec deformitati intendunt propriæ, illis displicet, quod vident in se. Vellent quoque non perpetrasse illa, de quibus erubescunt, grauiterque ingemiscunt esse, quod sunt. Mox verò compunctionis transacta hora obliuiscuntur cuncta, quæ agere proposuerant, & se offerente delicti materia tanquam nil boni vnquam cogitassent, obruuntur in facinus. Tales sunt, de quibus ait Veritas, Qui ad tempus credunt, & in tentationes recedunt. Neque hi nisi conuertantur, manus effugient Domini. Remissius autem agetur cum illis, quàm cum primis, sed etiam facilius conuertuntur. Est tamen tertium humilitatis genus prioribus dissimile. Quidam nanque sunt, qui nec fictè se humilitant, nec nequiter, sed inuitè humiliantur, secum Domino disponente iustè, quamuis occultè. Istiusmodi quippe sancti sunt, innocenter viuunt, nulli onerosi, nulli molesti fiunt, quibus possunt, prosunt, cunctisque pro viribus solatia impendunt, amant ex corde, confitentur ex corde, sicque vitam suam pudicè ducunt, ac si quotidie morituri, nihilominus ita opprimuntur aduersis, tentationibus vruntur, interdum

Psal. 77. *Luc. 12.* *Luc. 8.*

etiam infirmitatibus flagellantur, tanquã si omnium essent rei flagitiorum. Quouis fugiant: manum Domini super se extentã sentiunt, & quasi de ipsorum pœnis vident Dominum lætari. Percutiuntur & tenentur, virgam patiuntur impiorum, & iusti sunt, vt seductores à multis arbitrantur, & sunt veraces, veluti inimici iudicantur, & sunt carissimi. In ipsis quamuis nulla appareant dilectionis vestigia, splendent tamen in oculis diuinæ sapientiæ. Horum patientia in conspectu summæ redolet maiestatis. In eorum cordibus elationis non agnoscitur indicium. Crebra enim flagella cunctum de eisdem euacuauerunt tumorem. Istorum vocibus aiebat Propheta, Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis. Humiliantur tales, ne extollantur in bonis, ne temporali affluentes prosperitate cœlestem amittant gratiam. Rarò quidem contingit, vt quis sublimetur exterius, & intus humilis perseueret, vt manifestis decoretur donis, & apud se vilis maneat. Propterea misericorditer (vt plurimum) irrogantur aduersa diuinitus, vt ad sui quisque veniat agnitionem, quanquam sunt nonnulli magni in virtutibus eruditi, atque in humilitatis bono amplius prouecti, in quibus huiusmodi humiliationis non seruatur modus. Hi etenim exercitatione interiori custodiuntur ab elationis vitio immunes. Cũctas, si quæ in se oriri senserint, superbiæ cogitationes, prudenter repercutiunt præ oculis semper habere studentes maiorum gesta fortia, & sanctorum patrũ sublimes perfectiones. Ipsorum vitam tanquã speculum mundissimum tenent in memoria, suaque opera metiuntur ad eorum regulam, atque aliquos spirituales componunt in seipsis gradus, per quos cum ascendunt, ad Dei conspicuam attingunt notitiam, descendendo verò propriam, qualis sit, agnoscunt miseriam. Vt enim æterna sapientia vniuersos sibi famulantes sub humilitatis disciplina custodiret, atque à propriæ æstimationis veneno compesceret, omnem tam militantium, quam triumphantiũ per ordines distinxit multitudinem, quatenus singuli aspicientes superiores se non intumescerent de ijs, quos esse vident sub se, quanquã cuncti quemque Deo gratiorem se deberent arbitrari. Quoniam verò humana elatio cum labore vix de se valet iudicare, quod est, ascensiones in corde disponendæ sunt, vt ad scalę humilitatis pertingatur celsitudinem. Facilè quisque extollitur, qui seculo, & secularibus abrenunciauit negocijs, quum in sui comparatione eorum, qui in turbinum medio conuersantur, attendit vitam. Attollat autem parumper mentis oculos ad confessorum cõuersationem sanctorum, diligenterque illorum grauitatem, probitatem morum, profluuia lacrymarum, orationum

Psal. 43.

num prolixitatem, vigiliarum longitudinem, vitæ austeritatem, parcitatem victus, vestiũ nuditatem, vastitatem solitudinum, carnisque crucifixionem, & tunc suam nec saltem memoria dignam intelliget conuersationem. Super hos verò patrum venerabilium, & sacer doctorum ordo positus est. Hi etenim mente suspensi, sapientia illustrati, scientia præditi, prædicatione insignes, sanctitate præcipui, contemplatione ebrij, animarum zelatores mundum purgauerunt erroribus, sententiis firmauerunt, suaque doctrina ecclesiam ornauerunt, atque salutaribus monitis vniuersos imbuentes, qualiter viuere, qualiter mores componere, nec non qualiter Deum, proximumque debeant diligere, docuerunt. Quos tamen præcellere, quamuis sanctissimos, quamuis Deo charissimos, gloriosos martyres dubium non est, dicẽte Domino: Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animã suam ponat quis pro amicis suis. Isti quidem athletæ illustrissimi tanta ferbuerunt charitate Dei, vt pro ipsius amore, atque fidei zelo carceres, exilia, vincula, verbera, flagra, ferrum, ignem, omniumque tormentorum genera non pauerent, quin potius in eisdem alacres, festiui constantesque extiterunt, tanquam si opulentissimis recrearentur dapibus. Insuper ipsam cunctis formidandam mortem omni cum iucũditate perpessi sunt. Veruntamen isti triumphatores & bellatores egregij nequaquam sanctis Apostolis æquiparandi sunt. Nam cunctos excedit dignitate & gloria Apostolorum gradus. Ipsi amici Dei appellati sunt, ipsi in carne verbum, in humanitate sapientiam videre meruerunt, secum loqui, secum conuersari, manducare, bibere, peregrinari, in suis tentationib. permanere, miracula, mores, virtutesque aspicere. Ipsi ecclesiæ fundamenta iacere, sanguine fidẽ approbare, mundum verbo subigere, dæmonia fugare, illuminare cæcos, leprosos mũdare, infirmos variis detentos languoribus sanare, salutis verba prædicare, errantes corrigere, docere inscios, & infidelitatis morbo laborantes ad fidei gremium (gratia secum operante) ducere potuerunt. Hi nempe cæteris fulgentiores sunt in regno cęlorum & in ecclesia Christi. Nulli fas est sua æquare merita Apostolis, quorum vita, prædicatio & mors tanquam lucidissimæ stellæ in ecclesiæ firmamento nitẽt atq; corruscant, quoniam æterno iustitiæ Soli aliis propinquiores, & dilectione chariores in seipsis ab illo micantis lucis suscipiunt radios. Quamuis verò tales sint, & vniuersos transcendant sanctitate, possunt ne ipsi gloriari tanquam omnibus sanctiores? Nunquid hi sine humilitatis sunt speculo, & absque gradu prioritatis? Habent & ibi, si verbi sermonis meminerint, si mẽtis oculos supra se erexerint, vnde humilientur.

Ioan. 15.

De Ioanne ait Veritas, Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista, sed qui minor est in regno cœlorum, maior est illo. Non est omnino puritas & amoris synceritas cuiuscunque viatoris, quamuis sanctitate insignis, comparanda minimo angelorum cum Christo regnantium, vel cuius inferiori sanctorum. In hac nemo dissentit sententia. Quis autem valet angelorum innumerabilem cõputare exercitum? Quis beatorum edicere potest multitudinem, quorum singuli peregrinantium excedunt perfectionem? Et tamen in ipsis distinctiones sunt. Angelus quidem vnus alio excellentior. Nam etsi in natura, & in confirmatione, in immortalitate, in indissolubilitate, in simplicitate, in inuisibilitate sint similes, in bonis tamen gratiæ & gloriæ dissimiles sunt, vnde nõ loco, sed dignitate inuicem superiores existũt. In ordinibus quoque maioritas, minoritasque disposita est, quatenus gratia discernatur, & gloria. Nam archangelorum sublimior est gloria, quàm angelorum, virtutum quàm archangelorum, potestatum quàm virtutum, principatuum quàm potestatum, dominationum quàm principatuum, thronorum quàm dominationum, cherubim quàm thronorum, seraphim quàm cherubim, sicque ab infimo angelorum ordine vsque ad supremum seraphim quanta sit nobilitatis distantia, nemo capere sufficit. Habet nihilominus, qui summus est seraphim, se dignitate superiorem. Nulli hæc prærogatiua tribuitur, nisi beatæ Virgini, de qua confidẽter vniuersa canit ecclesia. Exaltata est sancta Dei genitrix super choros angelorum ad cœlestia regna. Ipsa quoque habet, quem miretur supra se, illum vtique, qui ob diuinitatis gloriam in Patris dextera residet gloriosus. Ipsius enim in Canticis Canticorum vox est beatæ Virginis propter huiusmodi graduum discretionem. Nolite (inquit) me considerare, quòd fusca sim, quia decolorauit me Sol. In quantum autẽ homo Christus Deum habet supra se, dicente Apostolo, Caput Christi Deus. Deus verò est, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus, ipse à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, qui est Deus benedictus in secula. Huiusmodi enim sunt gradus & ascensiones, quas disponunt humiles in cordibus suis in hac lacrymarum valle. Ista nempe est scala, quam Iacob sanctus in somnis vidit, cuius summitas cęlos tangebat, angelosque in ea ascendentes & descendentes, super quam filius hominis innixus manet. Super hos frequenter sponsa contemplando ascendit gradus, tum vt in humilitate solidetur, tum vt verbi delectabiliter aspiciat munificentissimam bonitatem. Ipsius super omnes incomparabilem gloriam, atque in ordinatione singulorum eiusdem ineffabilem sapientiam,

Mat. 11. Cant. 1. 1. Cor. 11. Gen. 28.

tiam, in qua non mediocres spirituales captat delicias. Habet tamen aliquos ipsa sponsa descensionis gradus penes se recõditos, per quos cò amplius ascendit, quò purius descendit. Rediens quippe ad se, secumq; humiliter sedens vniuersa, quæ ab ineunte conceptionis ætate dona naturæ (scilicet) fortunæ & gratiæ tacita consideratione pertractat, atque vnde tam multa, tam diuersa, tamque continua susceperit gratuita munera, mirari non desinit. Non autem aliunde ipsa, quam ab ineffabili æternę bonitatis fonte recepisse vera definitione fatetur. Nõ enim dubium est, quin omne datum optimum, omne donum perfectum desursum est à patre descendens luminum. Quare quicquid habet boni, si quid egit commendatione dignum, diuinæ totum ascribit clementiæ. E contrario delicta iuuentutis, & cuncta, quæ perpetrauit peccata corde, ore, opere, omissione, consensuq;, quæ quidem penitus innumerabilia sunt, humili meditatur cogitatione, lacrymosoque suspirio. Quid meruerit, quòd nõ satisfecerit, quidve de manu admiserit Domini intelligens, incomprehensibilium se videt obrutam multitudine beneficiorum, veniaq; delictorum, dum pro pœna gratiam, pro damnatione veniam se percepisse cognoscit. In hac quidem meditatione, omnium bonorum decore prorsus se intuetur exutam, & pro innumeris criminibus confitetur se satisfactioni obligatam. Non habet vnde eleuetur in bonis non suis, inuenit tamen vnde humilietur de peccatis suis. Humiliatur pro se, & gloriatur in Domino. Descendit pręterea cogitatione non corpore ad inuestigandum, cuiusmodi sit. Carnis quidem originem corporis elegantiam, membrorum formam, artuumque proportiones considerat. Vilissimã, exiguam, horrendamq; materiam se suscepisse à patre, locum, carceremque conceptionis, in qua nouem mensium nutriretur spatio, agnoscit recepisse non sine Dei dispensatione à matre, sexum verò, formam, vitam, augmentum, & vniuersa, quę ad corporis spectant naturam, non nisi à Deo recognoscit, dicente Apostolo, Nescitis, quia corpora vestra templum sunt Spiritussancti? Alibi quoque ait, Non enim estis vestri. Vnde sicut bona, quæ egit, & dona quæ habet esse à Deo, ita etiã corpus opus Dei esse absque ambiguitate definit. Conuertit etiã suæ considerationis intentionem ad rationalẽ in se existentem spiritũ, in quo opere non progenitores, non angelos, non vllam deniq; creaturam, sed solum Deum agnoscit autorẽ. Qui eundem spiritum non de elementis, aut de quauis format materia elementata, sed potius de nihilo, non ante corpus, sed creando infundit, & infundendo creat, ita vt vno fiat in tempore & momento creatio & in...sio. Ex hoc euidẽtissimè colligit ipsum opus esse Dei, néc non ad ipsius factum imaginem, sicut sacra de creatione hominis testatur historia, quum dicit, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Addit quoque beneficio huic & aliud quod (videlicet) Christi Iesu preciosissimo redemptus est sanguine. Addit & tertium, quia liberatus est à miserabili dæmonum seruitute, vnde se intelligit non pertinere ad se, neque suam esse, sed eius, cuius virtute est condita, redempta sanguine & munere liberata. Glorianter, & maximo cum gaudio intuetur se non esse suã sed illius, quem diligit, concupiscit quoque inhianter, sicut sua non est, sic nec habitare in se, sed in ipso, cuius est. Nemo valet intellectu solo capere, in hac suæ consideratione nihilitatis quanto sponsa exultat tripudio, quanta de salute propria repletur spe, imò certitudine fœcundatur, charitate accenditur, amore erigitur, laudibus inebriatur. Videt se nil pertinere ad se secundum vtrunque hominem. Hinc munditiæ nutritur amor, animi magnanimitas, virtutum desideria, pugnandi vigor, victorię fiducia, pacis abundantia, & ad sponsum suauissimus amplexus. O beata vnio sponsi & sponsæ, verbi & animæ? quantæ in te sunt deliciæ? quanta dilectionis indicia? amoris prærogatiuæ, & sanctæ immortalitatis præsagia? Ascendit etenim sponsa vsque ad verbi solium à se, & amore tangitur admiratione rapitur, & diuinæ cognitionis illustratur lumine. Descendit à se in nihilum, & reperit se in eo, quem pio veneratur corde, & ardentissimo amplexatur affectu. In hoc itaq; lumine sapientiæ & nihilitatis propriæ, perfectæ habitus perficitur humilitatis, quæ est certa diuinæ essentiæ, suæque non existentię notitia. Eo nanq; mens humilior est, quo in hoc sapientię radio exercitatior est. Hunc, quę sponsa est, habitum induens, ex intuitu, ex amore, ex zelo verbi non potest extolli. Quotquot elationis excitantur in corde motus, tot proprię ęstimationis cogitatus, repercutiuntur à lumine inhabitante. Nam hunc aperuit sensum Apostolus, quum diceret, Omne quod arguitur, à lumine manifestatur. Per hunc quidem habitum cognitionis & amoris humilitas in sponsę anima nutritur. Omnem altitudinem abhorret, dignitates fugit, latere appetit, apparere refugit, denici concupiscit, neminem odit, vilipendit se foris, intus nihil pendit, pro voto subiicitur cũctis, quauis non in actu perficiat, facilè compungitur, difficulter passionibus euertitur, contumeliis non irritatur, nec à vitiis subiugatur, veluti charissima visitatur à sponso, interno clarescit lumine, exultatione perfunditur, securitate dulcoratur, cõtemptibilis apparere satagit, & exaltatur, latere vult, & ponitur ad publicũ, quia nõ accenditur lucerna, vt sub modio ponatur, sed super

Iac. 1. — 1. Cor. 6. — Ibid. — Gen. 1. — Eph. 5. — Mat. 5.

ſuper candelabrum, vt multis luceat, fauores horret, & cunctis commendabilis videtur, renititur in ſe, & obedit verbo, ſeruatque ſemper in affectu humilitatem, quamuis foras non iudicetur ſic. Huiuſmodi etenim ſunt ſanctæ, perfectæque humilitatis exercitia. Hæc ſunt ſponſæ ſpiritualia ſtudia, per quæ acceptiſsimum Deo offert indeſinenter humilitatis holocauſtum. Pro munere quidem propriæ cognitionis ſuſcepto humilitatis & ipſa exhibet ſacrificium, tanto verbo ſuauius redolens, quanto charitatis ignis ardentius illam concremauerit.

De perfectione charitatis Dei & proximi, nec non de reformatione imaginis Dei in homine.

Cap. XXI.

INter cætera, quæ militantib. Deo conſueuerunt aduerſari, ignorantia eſt, quæ multiplex eſſe cognoſcitur. Eſt autem ignorãtia damnabilis & confuſione digna. Quum homo voluptatibus deditus, & peccatorum illecebris inuolutus à propria non vult reſipiſcere delinquendi conſuetudine, omnem abhorret correptionem, monita ſalutis non audit, bonorum declinat conſortia, ſi quem ſuis peruerſis moribus viderit contrarium, deridet & ſpernit, vnde de ipſo veraciter diuinus ſermo teſtatur, dicens, Impius quum venerit in profundũ malorum, cõtemnit. Habet quidem rationẽ intus clamantem cõtra ſe, habet ſynderesim murmurantem, habet conſcientiam, quamuis præoccupatam & obcęcatã, habet gratiam cordis pulsãtem oſtium, habet eloquia ſancta, quæ illi ad bonum ſuadent. Sed vniuerſa hæc obſeratis ſenſibus audire diſsimulat, nec iuxta Prophetę vocẽ intelligere vult, vt bene agat. Hoc etenim ignorantiæ genus peſsimum eſt, & diuinæ contrariatur bonitati. Malitia namq; huiuſmodi cor poſsidet, & omne rectũ extinguit æquitatis iudiciũ, nec prius illud deſerit, quã à vita deficiat. Alia quoq; ignorãtia eſt, & ipſa damnabilis, ſed magis corrigibilis, quum quis ex carẽtia diuini timoris, ex defectione deſiderij ſalutis proprię negligit ſcire, quę Deus pręcipit. Hęc quippe craſſa ignorãtia ex cordis oritur inſenſibilitate, ex peſsima nutritur cõſuetudine, & ex delectatione cõſummatur peccati. Tali poſſeſſus ignorãtia excuſabilem eſſe ſe putat, & diuinũ arbitratur poſſe euadere iudiciũ, quia perficere deſiit, quod neſciuit. Sed nõ ſicut hõ, ita videt Deus. Longè quidẽ ab humanis optimis diſtat ſenſus. Nemo prorſus cõdemnationem fugiet, qui negligenter omiſit ſcire, quod omnino ſciendum eſt, dicente Apoſtolo, Ignorãs ignorabitur. Eſt & alia ignorantia inutilis, ſed excuſabilis. Quis nõ excuſet ſimplicem, bonũ, pudicũ, & idiotã? Legis enim ignorat talis ſanctiones, mãdatorũ Dei perſpicuam non habet notitiam, neq; ſtatuta eccleſię noſcit, pro poſſe cuſtodit, quod intelligit, nil prætermittit eorũ, quę ſcit. Habet quippe in affectu virtutes, licet propter ignorantiã ipſas actu non perficiat. Scire appetit, addiſcere laborat, pati non recuſat, & tamen nũquam ad profectũ attingit, quia naturalis caret acumine ingenij, nec aliud valet erogare, quàm quod accepit, talẽtũ. Iſta etenim ignorãtia hominũ opinione reprobatur, ſed plerũq; diuinis fulget aſpectibus. Non habet in ſe tumorẽ ſuperbię, nõ iudicia proximorum, non verborum phaleras, non adulationis venenum, non proprię faſtum excellentię. Manet humilis apud ſe proprio cõtenta ſtatu, nõ concupiſcit ambulare in magnis neq; in mirabilibus ſuper ſe. Tantum ab immanitate ſcelerum exiſtit libera, quantũ ab humana fallacia perſeuerat immunis. Nõ habẽs aſtutiã deceptionis diuina protegitur bonitate, perſequutionem malorum patiens verbi gubernatione defenditur, dicente propheta. Conſiderat peccator iuſtum, & quærit mortificare eũ, Dominus autem derelinquet eum in manibus ſuis, nec damnabit eum, cum iudicabitur illi. Bona ſimplicitas ignara, quæ Deum ſuum habet protectorem, quæ ſuæ innocentiæ ſeruat cuſtodiam, quę non ęmulatur malignantes, neque zelatur facientes iniquitatem. Multo quippe amplius Deo placet humilium ſimplicitas, quàm peritorum tumor, ideo æternæ ſapiẽtiæ non diſplicet inutilis ſimplicitas, dum non ex vitio, ſed ex natura prouenit. Inuenitur & alia ignorantia diſpenſatiua & valde proficua, quæ in electis & charis interdum dominatur fidelibus. Ab hac nemo immunis, quãuis ſanctus & purgatus. Hanc ſe habere propheta perhibuit, cum Dominum deprecabatur, dicẽs, Doce me facere voluntatem tuam. Et iterum, Intellectũ da mihi, & viuam. In Sapientiæ quoq; libro ſic ſcriptum eſt, Et ſi quis erit conſummatus inter filios hominum, ſi abfuerit ab illo ſapientia tua, in nihilum computabitur. Proinde aiebat Sapiens, Mitte ſapientiam de cœlis ſanctis tuis, & à ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit, & mecũ laboret, vt ſciam quid acceptum ſit coram te omni tempore. Scit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operib. meis ſobriè, & cuſtodiet me in ſua potẽtia, & accepta erunt opera mea. Huiuſmodi etenim diſpenſatiua neſciẽtia humanum humiliat intellectum, laudabilia protegit acta, inſoleſcere non permittit, quum eorum corda, qui proficiendi in virtutibus accenſi ſunt zelo, replet dubietate. Dubietas quidem ignorantiæ filia eſt, & humiliationis pediſſequa. Dubitare permiſit Dominus quandoque diſcipulos, vt eoſdem erudiret. Et quis eſt, qui ſæpe non dubitet, quid velit Deus, quid proſit ſibi, quibusve ſpiritualibus honoret muneribus conditorem? Iſta nempe dubia neſcientia amantes affligere conſueuit, præcipue quum diuerſa patrum venerabilium laudabilia

Marginal notes: Prou. 18. — Pſal. 35. — 1. Cor. 14. — Pſal. 130. — Pſal. 36. — Pſal. 36. — Pſal. 142. — Pſal. 118. — Sap. 9. — Ibidem.

exercitia se illorum mentibus offerunt, quibus Deo placuerunt, atque quale eorum acceptabilissime summę redoleat maiestati, ignorāt. Quò enim amor ardentior est, eò solicitior existit, quomodo Deū amplius valeat honorare. Sunt quidem pleraque exercitia, quæ diuinæ bonitati suauem spargunt sanctitatis odorem, sed offerentium animos perplexitate complent, dū illorum cogitationibus nunc ista, nunc illa importunè certatimque se ingerunt, quasi singula exposcerent debere præ cæteris eligi. Inter hęc opponit se proximorum compassio, tanquam ea nil melius. Quantum munus hoc Deo acceptum sit, quod ipsius opere peregrinorum, egenorum, infirmorum, pupillorum, viduarumque subleuentur inopiæ, quod de hoc solum in iudicio fiet disceptatio, & quàm innumeri extiterint, qui placuerunt Deo propter istud, ac etiam angelos hospitio susceperunt, persuadere conatur. Commendabilis quidem est proximorum charitas, & grata verbo, de qua testimonium perhibet, dicens, Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Est autem occupatio exteriorum opus laude dignum, si prudenter, si modestè, si pacificè, si suo tempore perficiatur. Per ipsam nanque plurimi prætentus vitæ pericula declinantes, exilij huius tædiū transeuntes patienter, mentem quoque ab obscœnis cogitationibus, & corpus à noxiis vagationibus cōpescentes Domino tempus suum & opera laudabiliter obtulerunt. Fuerunt etiā nonnulli, qui arctioris vitæ propositum arripientes corpus suum afflixerunt multis ieiuniis, vigiliis prolixioribus, fame, siti, frigore, nuditate, in nullo penè sibi parcentes, vt à vitiis domitam possiderent carnē. Nil autem dubiū est, quin tales Deo gratum exhibuerunt sacrificium, dum non sua, sed seipsos fecerunt holocaustum. Non enim ociosè exhortantem Apostolum audierunt, & dicentem, Exhibete corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem. Multi præterea extiterunt, qui proprio renunciantes arbitrio pro amore verbi aliorum se subdiderunt imperio, hoc suum arbitrantes esse quæstum & suam libertatem aliis donantes, vt liberis gressibus imitarentur Dei filium, qui vsque ad mortem crucis obediens factus est. Quidam insuper fuerunt, qui neglecto hominū consortio & spretis seculi huius cūctis illecebris vastas elegerunt habitare solitudines, nunc operi manuū, nunc lectioni, nunc orationi vacantes, quatenus immaculato corde & innocenter præsentis vitæ iter peragrare valerent. Huiusmodi etenim sunt seruorū Christi studia, per quæ vniuersorū regi iuge offerūt sacrificiū, & ęternę sapientię cōtinuū exoluunt famulatū. In his autē sponsa se occupat cōgruis locis, negociis, & tēporibus. Non enim semper intendit proximo, aut exterioribus actionibus, nō semper corpus atterit, vel proprię renūciat voluntati, siue hominum societatem fugit, sed cuncta hæc matura disponit ordinatione, quāuis ipsa veluti perfecta, & in singulis erudita à verbo penès se repositum spirituale teneat talentum, quod suo immortali offert sponso. Nō autem talentum hoc corporalibus compositū est institutis, sed sicut spirituale est, ita spiritualib. constat exercitiis. Talentum ipsius rationalem dixerim eius mentem, quæ dignissimū munus est verbo, si tamen sit aureum, debitū habeat pondus, & verbi gestet imaginem. Meritò quidem non plumbeum, non æreum, non argēteum, sed aureum oportet esse talentum. Sunt nanq; quædam metalla, quæ speciem quādam ostendunt auri, & aurum nō sunt. Est etiam aurum, quod auri naturam habet, perfectionē nō habet, ideoq; verbo condignum munus nō est. Charitas verò, quid aliud, quam aurū optimū est? Excedit metalla omnia aurum, & charitas virtutes vniuersas. Ad cordis ægritudines valet aurum, & contra peccata plurimum proficit charitas, dicente Petro, Charitas operit multitudinem peccatorum. Aurum commune est & materia, per quam temporalia omnia acquiruntur, nec minus charitas ad virtutum sufficit lucra, imò vniuersas in se cōnectit virtutes, vnde Apostolus ait, Charitas patiēs est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt. Ductile est aurū, & charitas omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Aurū non putrescit, sed conseruatur per curricula annorum multa, sed charitate quid durabilius? Siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur, charitas nunquam excidit. Aurū deniq; expedit, vt sit fulgidum, & examinatū, sicut in Apocalypsi dicitur, Suadeo tibi emere à me aurum ignitū probatū, vt locuples fias, charitas quoque nisi ignita sit & probata, sua caret perfectione. Habeat vtiq; necesse est, & intus ignem diuini amoris, & ardorem fraternæ dilectionis, nec sufficit, vt diligat Deum sine proximo, aut amet proximum sine Deo. Vtiq; sibi cohærent, neq; abinuicem disiungendi sunt. Magnum mandatum & primum esse veritas dixit, Diliges Dominum Deum ex toto corde, ex tota mente, & ex omnibus viribus, & addidit, Secundum verò simile huic, diliges proximum tuum sicut teipsum, in his duobus tota lex pendet, & prophetæ. Dei nanq; dilectio exhiberi debet de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta, alioquin non fulgebit, sed in conspectu diuinæ sordescet sapientiæ. Non.n. placet Deo duplicitas & simulatio, nō malitia & peruersitas, non dolus & hypocrisis. Sanctus est, purus est, sicque mentis debet diligi puritate, & sanctitate syncera. Non segniter, non elatè, non obliquè amandus est Deus, sed alacriter, sed

Marginal notes: Mat. 25. — Rom. 12. — Phil. 2. — 1. Pet. 4. — 1. Cor. 13. — Apoc. 3. — Deut. 6. — Luc. 10.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

sed spontè, sed rectè, non ex timore, non ex vtilitate, non ex consuetudine, imò potius ex mera, & simplicissima charitate, non ex præmio, sed propter seipsum, quia dignissimus est. Renouatio quoque spiritus & transformatio dilectionis procul abijciat amandi consuetudinem, proximi verò dilectio oportet, vt nō sit naturalis, non sit propria, nō sit remissa, nec sit polluta. Naturalis etenim dilectio propinquos, parentes, amicos plus cęteris diligit, secernit propinquitatem, & carnali reflectitur cō passione. Propria autem non ad dilecti commoda, non ad æquitatis iudiciū respicit, sed ad vtilitatem propriam, & ad priuatam mercedem. Remissa verò tardat implere promissa, & potius importunitate, vel pudore, aut conscientiæ stimulis, quàm charitate mouetur. Polluta nempe voluptuoso diligit affectu, concupiscentia cæcatur, libidine vrgetur, & temporali amore agitatur, præsentia sola aspicit nil de futuris prospectans. Sed non sic verbi adimpletur præceptū. Nam talis est amor proximi, quùm pro amore impenditur sapientiæ. Diligit nanque propinquos & extraneos, amicos inimicosque latissimo fouet sinu charitatis, eoque plùs quosque diligit, quò virtuosiores esse cognoscit, non affinitatem discernit, sed dona & merita, quod amato prosit, diligenter considerat, quod placeat in bonum, aliorumq; lucra, nō sua, quęrit, nec operari procrastinat, quod vtile iudicat, nec differt præstare cōmoda, aut implere promissa, sed tota expedita, tota beneuola, tota grata, liberalis & humana. Tribuit cum simplicitate, dolet ex compassione, consulit sine fraude, hilariter obsequitur, propria facit communia, lucrari se putat, quū quod habet, eroget, quia non homini, sed Deo, non carni, sed verbo præstare existimat. Ideo non in terra thesaurizat, sed in cęlo, non temporalem, sed æternam cōsequi exoptat mercedem. Amat castè, amat in verbo, & propter verbum, propterea omnem saniem carnis, cunctumq; fętorem à se abdicat voluptatis. Pro obscœna atq; illecebra breuissima indignum arbitratur, æternam, perpetuoq; manentem commutare iucunditatem. Magis inuisibilia, quàm visibilia appetit, mortem pro animarum salute pati non veretur, & vsq; ad vitæ terminum Deo placens non frigescit in proximo. Talis itaq; est perfectę charitatis ignis ad Deū, & feruor ad proximum. Veruntamen tunc plenam meretur laudem, quum probata non deficit. Probatur aurum in ignis fornace, probatur & charitas in incendio tribulationis. Non est perfecta charitas, quæ non examinatur, aut probata deficit. Passionis quidem tempore discipuli Domini defecere. Nec in prosperis agnoscitur amicus, nec in aduersis latet inimicus. Vera autem charitas in vtrisq; stabilis perseuerat, Quamuis enim verbo Dei cūcta sint nota, probare tamen non cessat, quos suo dignos facit amore. Non vt ipse sciat, sed vt aliis innotescat, agit ista; atq; vt quod est virtutis, & vtilitatis latens, ad ædificationem manifestetur. Per interiora recta & sancta magnificatur Deus, per exteriora verò laudabilia, quanquam honoratur Deus, ad bonum tamen excitatur proximus. Ideo charitas, quum ignita est, in cōspectu fulget sapientiæ, & quum probata est, in facie splēdet ecclesiæ. Ardebāt intus martyres sancti charitate, sed probati foris per tormenta redolebāt miram virtutum suauitatem. Ignorabatur, vtrū Deum diligerent propter Deū, an propter seipsos, in pęnis autem examinati rectam ad Deum propter Deum perhibuerūt se habere dilectionem. Non vt serui, non tanquam mercenarij, sed vt filij, vt legitimi amici Dominum amauerunt. Nam probatus amor aperit amoris synceritatem, & amantis intentionem. Seruus in flagellis eruditus deficit, mercenarius ī pęnis probatus non subsistit. Charitas autem perfecta vndiq; munita est, vbiq; secura, & in omnib. perseuerans. In Canticorum quidem canticis ignitę, probatæq; charitatis excellentia commēdatur, cum dicitur, Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio, lampades eius lāpades ignis atq; flammarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem. Ardet itaq; charitate Dei mens sponsæ, feruet proximi dilectione, probata nō deficit tribulatione, non autem minus pōderosa ac matura est in interiori exercitatione. Cogitationes quidem suas ne erroris seducatur tenebris, ne ignorantiæ caligine inuoluatur, rationis maturitate diiudicat, maximè ne offendat in lapide pedem suum, atq; irretiatur ab incursu & dæmonio meridiano. Frequenter nanq; ipse diabolus transfigurat se in angelum lucis, vt decipiat sine prudentia gradientes. Affectiones quoque non minus examinat. Consueuerunt quippe latenter, paulatimq; pollui, nisi purgato mentis oculo intelligantur ipsæ animæ affectiones. Eò etenim diligentius perscrutandæ sunt, quò clarius videntur imaginem gerere charitatis. Nam inimicus manifestus facilè declinatur, qui autem insidias meditatur, quis euadet hostem? Seductoria nanque affectio in iis, qui Deo militant, & æterni regis gestant insignia, semper charitatis vestitur tegmine. Non. n. qualis sit, in primordio amicitiarum se pandit, sensim aūt & per incrementa cordis arcem rapit, vtilia suadet, spiritualia simulat, interdū ociosa & blanda immiscet coloquia, sicq; alternat nūc spūalia, nunc carnalia, vt vix a paucissimis agnoscatur. Tādem affectio ignota sic crescit, vt exterminata de corde columba illic coruus nidificare incipiat. Quę autē inde sequātur, silentio prætereundum est. Non igitur im-

Cant. 8. Psal. 90. 2. Cor. 11.

prudenter, vel sine causa sponsa mentis suę curiose perquirit latebras, vt quid in cogitatione, quid in affectione versetur, intelligat, ne pro veritate falsitatem admittat, aut sub prætextu charitatis affectũ teneat sensualitatis. Optimo quippe hoc agit sapientiæ consilio & matura consideratione. Fundamẽtum enim totius exterioris hominis mentis est qualitas. Nõ aliter foris cõuersatur homo, quàm intus maneat. Nam si circunspecta sit mens apud se, cuncta exteriora ordinatè disponit, si verò lubrica & absque rationis iudicio sola præceps ducatur voluntate, latere nõ valet. Negocia nanq; exteriora, & sermo incõpositus improuidæ animæ testimonia sunt. Proinde sponsa verbo placere concupiscẽs omnem suæ mentis statũ sapientiæ regulis cõponit & ordinat. Hinc est, quòd ipsius verba prudentiam sapiũt, & ratione fundata sunt. Nil ex eius ore murmurationis, nil fraudis, nil elationis egreditur. Pauca, proficua, saleque condita sunt illius eloquia, ita vt penè irreprehensibilia sint, opera quoque eius lance æquitatis & considerationis virtutis sunt facta. Singularitatis notam fugit, præcipitationem deuitat, mores incompositos non sequitur, & sic cõuersari satagit, vt nemini noceat, nulli onerosa, nullique odiosa sit, vnde fit, vt vniuersis amabilis reddatur, omnibus chara, & cũctis beneuola, atq; ipsius vita singulis proponatur ad imitationis exemplum. Ista nanq; spiritualia operatur exercitia, non vt propriam adipiscatur gloriã, aut humanos captet fauores, sed pro honore Dei, pro amore sponsi, & pro ædificatione proximi. Non enim potest esse ingrata eius, quam sibi impendi nouit, dilectionis. Proinde tam ardenter, prudẽterq; Dei in se sedula est custodire imaginem. Agnoscit quidẽ rationalẽ se esse, & per hoc verbi gerere similitudinem, sedẽ esse sapientię, & veritatis illustrari lumine. Intelligit quoq; se immortalem conditã, vt est Deus, & corpus suũ viuificare, vt facit Deus, quãuis Deus sit vita viuẽs in se, per se viuificans omnia, beata de se, beatificans sibi inhærẽtia charitatis vinculo. Anima verò viuẽs (non tamen per se) viuificans membra corporis, tota in toto, non plus in vno, quàm in membris singulis, beatitudinis capax, immortalitate digna, Dei nobilem in se portans imaginẽ. Quò nanq; in amore sponsi feruentior est, eò se minus diligit propter se. Tota se diligit in sponso, mundã se seruat sponso, dilecti honorẽ zelat, & quicquid verbi potest deformare imaginẽ, vehementer abhorret. Deformatur quidem Dei similitudo in mente, quoties sectatur vana, per errores ducitur, & ignorantiæ caligine tenebratur animus. Non enim naturalẽ intelligẽtiæ amittit dignitatem, nec sapientię capabilitatem, sed spirituali velamine præpeditis oculis rationis nequit veritatis penetrare splendorẽ, & videndo non videt, intuendo minimè discernit, atq; lumine priuatus se perspicuè aspicere profitetur, quod est pessimum cæcitatis genus. Tẽporalia insuper diligẽdo, visibilibusq; fruendo propriã deturpat dignitatem. Quanto nanq; tenacius labentibus innititur rebus, tãto deterius ab ingenita labitur nobilitate, & immortalitatis spoliatur decore, dũ præponit tẽporale æterno. Nã sicut qui adhæret Deo, vnus spiritus fit, ita qui fugacem amplectitur mundum, vnum efficitur cum eo. Proinde Dei sapientia illi, quẽ suo discipulatu dignũ facere cupiebat, ait? Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Non enim vitã in se tenere posse iudicauit mortuis in peccato copulatum. Dubiũ quippe non est quemque eo amplius deformari ab immortalitatis gloria, quò ardentius caducis se immerserit curis, potius eligendo possidere, quæ videt, quàm patiẽter sperando præstolari, quæ non videt, sicq; nõ solũ immortalitatẽ perdit, verumetiam vita priuatur, atque propriam perdit pulchritudinem. Non enim sine delicti pollutione fieri potest, vt quis deserto vitę fonte, caducis inhęreat & mortalibus. Vtrique inseruire nemo valet. Ideo expedit, vt quicunq; speciem animę custodire desiderat, peccatum omne, materiamq; peccandi summo cũ studio derelinquat. Quid verò sic fœdat mentem, deiq; deformat imaginẽ, quemadmodum scelera? Quot delicta, tot maculæ gestãtur in anima. Iuxta culpæ qualitatem denigratur interior pulchritudo. Omnino autem aduersatur Deo peccatum, aduersatur & homini. Nil odit Deus, nil punit in homine, nisi delictũ. Quũ primum deliquit homo, Dei perdidit amicitiã, perdidit sapientiam, & verbi in se deformauit imaginem. Nunquam verò ad pristinum amicitiarum reducitur statum, nisi viribus totis conetur reparare, à quo cecidit, atque reformare, quod peccando deformauit. Quomodo autem Deo potest esse coniunctus, qui ipsius Dei obtuscauit imaginem, corrupit similitudinem, contẽpsit præceptũ, amisit gratiã? Vt satisfaciat desiderijs, necesse est, satisfaciat & operibus, potissimũ oportet sapiẽtiæ reformare imaginem antequã ad connubij spiritualis pertingat dignitatẽ. Indignum prorsus & à ratione alienũ est, vt anima volũtariè delinquẽs, & propriam non agnoscens deformitatem copuletur verbo Dei & cęlesti sponso. Proinde quæ legitima est sponsa, & quæ non didicit, sed gustauit in vero sensu, & in suorum præcordijs desideriorum, quàm suauis est Dominus, quàm dulcis amor, quàm castus amplexus, & quàm mellifluum est verbi connubium, incessanter elaborat, qualiter trinitatis imaginem in se valeat reformare, incontaminatam tenere, & absque macula custodire. Hinc est, quod tam sedulò, tamq; ardenter spiritualibus intendit exercitiis. Vacat quidem lectioni,

1. Cor. 6.

Matt. 8.

ctioni,& sanctarum meditationibus scripturarum, vt siqua erroris macula rationi adhæserit, per sanctorum patrum sententias detergat. Est nanque sacra pagina intelligentiæ spirituale lauacrum, per quod opiniones erroneæ conuincuntur,& ignorantiæ caligo propulsatur. Orationi & contemplationi instat, vt de viuo, æternoque verbi fonte stillicidia hauriat sapientiæ, atque per internam aspirationem diuinis illius mens illustretur splendoribus. Sanctorum quoque gloriam, futuræ vitæ gaudia,& cęlestis Hierusalem spirituales non cessat excogitare delicias, quatenus omnem delectationem temporalis vitæ, cunctasque illecebras cœnosæ sensualitatis repercutere queat. Nam difficilè transitoria relinquuntur bona, si non præbibantur æterna, atque laboriosè quis eleuatur ad summa, nisi affectu sit liber ab imis. Præsens quippe prosperitas futuræ opponitur, vixque inuenitur, qui & seculi gloriam & mētis possideat innocentiam. Propterea sponsa æterna meditatur vt transeuntia fugiat, cordis studet munditiæ, innocentiæ candorem sectatur, conscientiæ paci inuigilat, puritatem seruat, feruorem nutrit, eleuationi mentis innititur, omniq́ue peccato reluctari contendit, vt purā in se Dei custodiat imaginem, & incontaminatam se tribuat illi, cuius est. Talibus etenim exercitiis mentis reformatur claritas, verbi fulget imago, & interioris apparet hominis gloria. Ibi libenter declinat verbum, vbi suam intuetur similitudinem, vbi charitatis mansio præparatur, vbi diligi nouit. Munus quoque illud gratanter suscipit, quod non de cellario, non de marsupio, sed de cordis synceritate exoluitur. Vnde sponsa sciens se singulariter à verbo diligi, multipliciter in se sponsi amorem persentiens, ne ingrata sit, amori vices rependere satagit, sponsumq́ue suum spiritualibus conatur honorare muneribus, se melius nihil inuenit, quod offerat, nihilq́ue iucunditus donet, quanquam nihil verbo gratius, nil charius exhibetur. Toto itaque affectu, simpliciq́ue intentione tanquam spirituale talentum mentem suam offert Deo ardētissima ignitam charitate, amore languidam, maturam in moribus, in cogitationibus circunspectam, sobriam in affectione, in rectitudine nō curuam, in qua verbi rutilat imago, & indiuiduæ similitudo cernitur trinitatis. Hanc pro recompensatione amoris, & in signū exhibet perpetuæ charitatis. Hanc non semel bisq; sed persoluit millies, prout amoris impetus rapit. Amore quidem saucia, amandi auida, amati sitibunda, quid aliud, quam amoris offeret munus? Non tamen solum, sed laude mistum, sed præconiis plenum, sed gratiarum actione refertum, sed exultatione iucundum, sed mentali oratione saginatum, sed præcipua deuotione redolens.

De exercitatione & profectu mentalis orationis, ac perfectione diuinæ laudis. Cap. XXII.

VIsibilium & inuisibiliū conditor Deus in sua vniuersa disponēs sapientia singula queq; ordinauit sic, vt nihil eorū, quæ fecit, absque certa prouidentiæ lege reperiatur confusum. Omnia (prout diuina pādit scriptura) in numero constituit, pondere & mēsura: cuncta quoq; proprium & sibi congruum direxit ad finem. Decuit quidem verbum Dei, per quod cęlestia, terrenaque subsistunt, taliter creare oīa, vt in toto vniuerso nulla esset creatura, quamuis parua, quamuis aspectu contemptibilis, quamuis ignota, quę nō more suo propriū laudaret opificem: quæ non ordine suo æternā prædicaret sapientiā. Indixit etenim legem cuique rei: gradus, actusque singulorum ita distinxit, vt seruato conditoris instituto nil reprehēsibile videatur. Nam quanquam nonnulla confusa & inordinata cernuntur in se, in arte tamē summæ sapientię, & in verbo Dei mirabili pollent ordine, atque ineffabili iudicio æquitatis. Quod autem confusum apparet, nō ex defectu regentis, sed ex pęna agitur hominis delinquentis. Hoc quippe perspicuè claret in ipso homine, si illius attēdatur causa originis & finis. Causa quidē, vt incola esset paradisi, & operaretur, & custodiret illum: finis verò, vt Deū agnosceret, agnoscendo diligeret, diligendo frueretur, fruendoq́ue beatus esset, non temporali, sed fęlicitate æterna & interminabili. Quod autem innumeris implicitus sit curis, diuersisque occupationibus intentus, quod variis calamitatibus, multis infirmitatibus attritus sit, quod delictorū fasce, & peccandi sit, quasi necessitate constrictus, quòd caro repugnet spiritui, & resoluatur morte, ac redigatur in puluerem, quòd spiritus ignorantia, infirmitate, impotentia, peruersitateque inuolutus existat, ex reatu primi hominis, & obedientię transgressione emanauit. Nil cōditori ascribi debet, qui fecit omnia valde bona, & ipsum hominem plasmauit rectū: quamuis ipsemet in multis se immerserit tribulationib., quæstionibus, & flagitiis: digneq; sibiipsi pęna, & causa pęnæ effectus est, nō solū transitoria, verumetiam perpetua, & sine fine. Nam incommutabili spreto bono, suasione deceptus, voluptate illectus, ratione caligatus, spe falsa irretitus adhęsit commutabili, & dum potius blandienti fęminæ, quàm imperanti Deo obedire maluit, sicut de loco voluptatis, ita de cordis innocētię expulsus domo hāc terram bestiis communem habitare cœpit. Quamobrem totum humanum genus in protoparentis infectum, delicto, tanto amore visibilia appetit, temporalibus delectatur, corporalia cogitat, & extra se tam insensibiliter commoratur. Videtur nanq; ipsum nil scire, nisi quę corporeis patēt sensib., & carnis mul-

Sap. 11.

mulcent illecebram. Spiritualia fastidire cernitur opera, & illa nimio cum labore sectatur: corporalia verò delectabiliter peragit, quanquam onerosa sunt & infructuosa. Non verecũdatur iumentorum intẽdere actibus, & illis sępissimè ministrare. Ignorat nanque qualis sit, & quàm preciosum in se gestet thesaurum. Incurrit quidem in opacam noctem, & nescientię deprehẽsus tenebris, huc illùcque disperditur. Amisso etenim superno æterni luminis ducatu, & ratio 10 nis intimę gubernaculo iudicare nõ valet, quid est, quove tendat. Præceps fertur nescius, & ad scopulos vitiorum colliditur velut amens. Sub tyrannide pessima insensibiliter sternitur inimicorum, cõcatenatur, iugulatur, perimitur. In voluptate carnis & in exercitio exteriorum se totaliter occupat, sed non naturaliter tendit extra se. Intus exerceri debet, intus quęrere necessaria saluti. Parum quippe corporalis valet exer- 1. Tim. 4. citatio, pietas verò ad multa promissionem ha- 20 bens eius vitę, quę nũc est, & futurę Non enim corporeis deus patet sensibus, sed spiritualibus, ideo rationale animal fecit hominem, ut haberet, vnde se illi præberet visibilem. Et hæc est præcipua mortalium dignitas, hæc est humanæ elegantia naturæ. In hoc assimilatur verbo, per hoc intelligit uerbum, dilectusq́, a uerbo, quęsitus, assumptus, & glorificatus. Sed (heu) istud miserrimus ignorat homo, & quum magni sit, nullius se æstimat. Thesaurum immensum pro 30 exili, uilissimoq; dat precio, & qui a suis debuerat mercedẽ accipere corruptoribus (proh dolor) ipse sua omnia, seque impudico amore prosternit. Victus nanque uoluptate, immemor cuius sit, quo redemptus sanguine, quibus plasmatus manibus, qua ratione cõditus, quo fine creatus, a naturali plurimum nobilitate degenerat. In hunc prorsus errorem omne penè humanum genus dilapsum est, adeo ut ille innocens, ille arbitretur sanctus, qui cõmunem non 40 agit uitam, & uniuersitatis nõ sectatur uestigia. Re nanque uera difficillimum est in tot seculi voraginibus, in tot peruersitatis exemplis syncero, immaculatoque pedis affectu præsentis peregrinationis peragrare iter. Nullusq; esset à spiritualibus liber laqueis, nisi cœlestis in corde stillaret gratia, irradiaret lumen, protegeret manus, & diuina suauitas roboraret. Non autẽ proprijs debet homo inniti viribus, nec totaliter destitui. Agat quicquid valet ex se, totis ani 50 mæ lacertis manum porrigat ad se erigentem Deum, non ore, non animo, non desiderijs desinat suum inuocare adiutorem, & tanquam nauis inter vndas seculi velitans frequenter in orationis ingrediatur portum, quatenus siquid ex humana deperditum est conuersatione, si quid ex tentationum concussum impulsu, aut ve nalita vita dissipatum, restaurare queat. Nil etenim in omni spirituali exercitatione vel Christiana militia sic mentis habitum, virtutis zelũ, cordis oculum, perfectionis desiderium redintegrat & custodit, quemadmodum orationis studium. Est nanque oratio actus mentis sapiẽtiæ lumine directus, & spiritus sancti calore succensus, quæ quum purè perficitur, humano nõ indiget consilio, nec ornatu verborum. Nam in ipsa paracletus docet, quid & quomodo agere debeat orans. Non tantum huiusmodi orandi modus vocis sonitu aut strepitu labiorum perficitur, sed cogitatione tacita, mente suspensa, corde non dormitante, intentione non diffusa, prudenti animo, proposito stabili, affectu vnito, & gratia in his omnibus cooperante. Multi voce, rari autem corde deprecantur. Non est veræ orationis operatio in hominis potestate. Solius Dei est huius, sicut & cæterarum, dona conferre virtutum. Potest quisque parare vas ad liquoris susceptionem, non autem implere. Petendi inest nobis facultas, sed petitionũ effectus desuper expectandi sunt. Facile etenim quispiam exauditur, si à se accedendi timorem, dubietatem impetrandi, & diffidẽtiam amouerit possidendi. Nemo verò accedere ad Deum suaque illi offerre vota timore compescatur. Non seris aut ferreis vectibus, non ianuis vel custodibus aditus interdicitur. Nullus est, qui inhibeat Deo appropiare volentem. Sola cuiusque conscientia ausum præbet, si munda est, repellit autem, si delictorum colluuione polluta est. Libètius nempè dominus suscipit, quàm eijciat, paratior quoque ad tribuendum, quam homo sit ad flagitandum. Ob hoc plerunq; præuenit vota, atque merita donorum erogatione transcendit. Inuitat trepidos, expectat pigros, sustinet delinquentes, induratos stimulat, renitentes hortatur, & quosque ad se pergentes benigna refouet charitate. Quid igitur pertimescis ò homo? cur ad Deum appropinquare formidas? Depone iniquitatis fasciculos deprimẽtes te, abijce à te cupiditatis onus, absterge maculas interioris aspectus, & læta animæ facie atque veste induta nuptiali securus accede ad ipsum, tuasque illi petitiones edicito, in autorem tuum conspice, & scito quia frater tuus est, os ex ossibus tuis, & caro de carne tua, attende diligenter illius vulnera, lateris apertionem, & pedum, manuumque cicatrices, & intelliges quantum in illo præsumere debeas. Qui dedit se tibi, denegabit ne sua? Qui locauit te in se, poterit contemnere te? Si prudenter inuestigabis, vtique nobilius reperies te in illo, quam in te. Contemplare (si vales) verbum, & te in ipso inuenies. Nam quod factum est, in ipso vita erat. O vita viuens, in qua viuunt omnia, viuifica me non vita carnis, sed spiritus, non aliunde, quã de te in te, vt per te viuã tibi.

Nemo

Nemo enim viuit, qui nõ tibi, sed sibi viuit. Quomodo sine vita viuere quis dicendus est? Dixisti vtique ò mellifiue amor (& verũ dixisti.) Ego sum via, veritas, & vita, via credentium, veritas contemplãtium, & vita regnantium. Quos enim eligis, vt in æterna regnent vita viuificante, nũc reples gratia. Manifestas te illis, illos rapis in te supra se, & iam non sunt in se, sed in te, vident se non in se, sed in te, exultant in se de te, suauiterque commorantur extra se, quia sunt in te, iucũdiusque manent in te, quàm in se. Nec mirum. In te nanque torrens est voluptatis æternæ, deliciarum abundantia indefectibilis, amœnitatis spirituale plantarium, sapientiæ æterni thesauri, cũctorũq; laudabilis fruitio bonorũ. Prius tamẽ quilibet tui strenuus amator debet te quærere in se, vt postea se inueniat in te. In homine origo amoris est, in te autem finis & perfectio. Nullus quippe Dei cultor, quod diligere debeat, scrutetur aliunde, quã in seipso. Fons amoris hominis est ipsius cor, fons autem charitatis Deus. Hanc tanquam riuulos diffundit in prædestinatos, & per hanc gratificantur, qui Dei filij nuncupantur, & sunt. Non ab re igitur inquirit iustus Deũ in se, quia Deus est charitas, & in cordibus iustorum diffusa est ipsa per spiritum sanctum. In cordis siquidem puritate facilè reperitur Deus, quia & ad ipsum libenter declinat, & in ipso conquiescit. Vbi autem exteriorum tumultus & corporalis occupatio, quamuis ibi sit Deus, difficulter tamen inuenitur. Pax enim est, & in pacis manet habitaculo, ideo propheta aiebat. Et factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion. Pacẽ itaq; habeat in se, qui verbũ pacis gustare desiderat. Ab exterioribus ad interiora redeat, vt ab interioribus ad superiora cõscẽdat. Nũquã superiora suauiter perseuerãterq; gustabit, quicunq; sua negliget interiora. Ad superiora mẽs via est, in superioribus verò perpetua pax, imperturbabilis requies, & diuturna trãquillitas. Assuescat habitare in se, qui vult ascendere supra se. Prudenti quidem ingenio & cura peruigili erudiẽda mẽs est, vt possit, illique libeat habitare secum. Hoc etenim spiritualis ædificii solidum est fundamẽtum, hæc est accedendi ad Deum via regia, innocentiæ speculum, magisterium virtutum, & certa immortalitatis spes. In officina quippe quietis & per orationis infatigabile exercitium secum habitare, mẽtisque arcem erigere valet; homo qui verò hæc in contemptum habet, nunquam possessor fiet sui, sed neque Dei. Poterit quidem habere Deum, possidere autem minime. Longe inter se distant habere & possidere. Deum in se habent iusti omnes, soli autem perfecti possidẽt. Ex mera gratia habetur, possidetur verò ex gratia & diutina interiori exercitatione. Potest quis saluari, si non possidet Deum, nõ autem si eo caret. Paucorum nanque est possidere verbum. Verumtamen sicut aurora solem, ita suiipsius possessio Dei præcedit possessionem. Ambo donum Dei, ambo interioris hominis exercitia sunt, quę nemo segnis, & desideriis spiritualibus priuatus, atque perfectionis non auidus capere valet. Maximo prorsus studio interiori expedit, vt se accõmodet, quicunque se possidere, secumque habitare concupiscit, ac mentem lubricam ab assuetis satagit compescere vagationibus, sed nihil aptius ipsam refrænat, quam attenta meditatio, quæ in oratione proponitur. Hęc quidem ab exterioribus cor amouet, & ad se redire compellit. Hęc est disciplina mentis spiritualis pędagogus, orationis funiculus, incipientium eruditio, & intentionis mentis prouida gubernatrix. Pręcurrit orationem spiritus, disponit ad contemplationẽ, animę munditiam operatur, ministrat deuotionem, in corde spiritualem lętitiam ebullire facit, atque sapientię parat domicilium. Ex ipsius assiduitate stabilitur mens, cogitationes purgantur, solitudo sapit, delectat Deus, ingenium acuitur, castificantur sensus, illustratur ratio, loquela restringitur, & animus ad alta suspenditur. Ipsa est spiritualis ianua orationis, per quam verbum ab ingredientibus agnoscitur, & puris muneribus honoratur. Quandiu mentis oratio veraciter possideatur, tanquam oculi pupilla meditatio custodienda est, verum tunc non est funditus postponenda. Veluti quoddam spirituale depositũ seruanda est. Nam quum mentis oratio præsto est, superflua ac noxia meditatio esse dignoscitur, quum verò abest, perutilis & necessaria esse censetur. Meditatio quidem orationem excitat, oratio autem Deo præsentat, & verbum possidere facit, præsente verò Deo & verbum possidente anima gratissimum laudis exhibet sacrificium. Iuge quippe laudis holocaustum & perfecta actio gratiarum ex certissima verbi agitur præsentia, vnde Propheta voce domini ait. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendã illi salutare Dei. Præcedit itaque veram laudem cordis medullaris oratio. Ex gustata verbi iucũda præsentia habitus formatur orationis mundę. Ex munda oratione depuratur animus, exhilaratur affectus, pascitur charitas, appetitus dilectionis augetur, certificatur fides, conualescit spes, exultat spiritus, viscera quatiuntur, pacificatur cor, ignis accenditur, veritas aperitur, fugatur tẽtatio, abscedit tristitia, renouatur sensus, virtus debilitata reparatur, excitatur feruor, fugatur tepor, vitiorum rubigo consumitur, cœlestium desideriorum scintillæ emicant, & diuini amoris flamma succrescit. Magnis nanque meritorum prærogatiuis fulta est, multis donorum spiritualium splendoribus, atque præcipuis virtutibus pura mẽtis oratio decoratur. Illi quippe patet cœlum, arcana panduntur, & Dei aures intendunt. Non repellitur, neque contemnitur, sed placido aspectu

Ioan. 14. — 1. Ioan. 4. — Psal. 75. — Psal. 49.

ctui creatoris vniuersorum præsentatur. Vacua inde non recedit, nec fine affectu. Exauditur quidem, dummodo humiliter deprecetur. Humilis etenim deprecatio cœlos penetrat, cœlorumque opificis mulcet aures. Non potest humilem Dei sapientia spernere supplicantem. Mosem quippe omnium mitissimum non abiecit exorantem. Publicani quoque verecundiam & preces grata benignitate suscepit. Quis audiuit vnquam humilem esse in prece confusum, potissime quum ex ignito precatur affectu? Humilitas nanque & charitas spirituales orationis sunt alæ, quarum remigio vsque ad interiora ingreditur velaminis, vbi verbum in sinu residens paterno æterna virtute generatur. Pulsat regni cęlestis ianuas humilitas deprecātis, charitas verò ipsam introducit orationem, eamque exaudibilem facit. De his virtutibus figuraliter loquitur veritas dicens. Si duo ex vobis consenserint super terram de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à patre meo. Humiliet igitur se, succensoque oret affectu, quisquis cupit suam non repudiari orationem. Cui tamen addat vitæ honestatem, conuersationem sanctam, morum probitatem, linguæ temperantiam, & cœlestium flagitationem gratiarum. Non terrena substātia, aut temporalium commoda, sed spiritualia dona & Angelorū cōsortia importunè postulanda sunt. Nam etiam ipse dominus eadem gratantius impertitur. Qui autem petit, in fide postulet nihil hæsitans, vt exaudiatur. In huius verò actus purę, spiritualisque orationis Deus ante mētis aciem constituendus est. Facile quippè orantis intentio deuiat, & in ociosis ac noxijs labitur cogitationibus, si Deus in ipsa oratione non quæratur. Hoc præcauere propheta satagens aiebat. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Optimè quidem congruit, vt altissimo assistat, qui vota sua exaudiri desiderat. Nam innocentiæ indicium notissimum est, iudicis non formidare aspectum, perfectę autem charitatis infatigabiliter ac sine interuallo verbi sitire præsentiam. Hoc ex pura & ignita mentis perficitur oratione, præcipuè quum longa exercitatione interioris orationis amoris facibus succensus animus diuinæ sapiētiæ verus amator extiterit. Anxia nempè amoris vis est, quæ amantium corda diu ab inuicem abesse non patitur. Quamobrem verbi sponsa fidelis charitatis iaculo transfixa & de dulcedine dilecti saginata intimi ctum vigoris animum ab oratione non relaxare conatur. Dilecti corporalem præsentiam assidue meditatur, ne cordis sui intentio ad alia diuertatur. Sicque tandiu in hoc meditandi studio elaborat, donec per orationis frequentationem & amoris incendium copulata verbo, sapientiæ ebriata suauitate ab eius amplexibus diuelli non valeat. Tunc illi lex imponenda non est, neque de modo orandi instruenda. Ipse amor cogitandi materiam ministrat, orandi formam tribuit, orationisque perfectionem sufficiēter infundit. Fit igitur sponsa per orationem munda, de verbi præsentia hilaris, in sapientia erudita, votis præceps, exultatione tacita, amore libera, festiua spe, munere solicita, charitate solida, prouida in actione, mente erecta, & proficiendi amore succensa. Omnis ipsius affectus in dilectione trahitur sapientiæ, ad illamque tanquam ad locum proprium currere non desistit. In hunc amandi venerat affectum Propheta, quando dicebat. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Multipliciter etenim tunc se sponsa dilatat in se, & eo ardentius se exercet, quo dulcius trahitur, atque clarius intuetur. Nam quum de bonitatis Dei fonte plenissimo potatur, & quàm in se diffusa sit, sentit quodam suaui delectationis respergitur gustu, & quadam animi pace repletur, dulciter requiescit in eo, quòd capit, atque sua pasci tur spiritus voluptate, domini præsentia sui immemor gaudet, dicit sępius repetens propheticū illud: In pace in idipsum dormiam & requiescā, tenet in se, quem diligit, & amoris brachijs sapientiam amplexatur, se exaltari cōspicit, quum Dei se videt dignam præsentia, metitur merita sua, virtutes considerat, & in nullo per se iudicat talia promereri, gratis sibi hoc esse donatum intelligit, & totum per beneuolentiam fieri nō dubitat conditoris. Proinde magno cordis exultat tripudio, & immensas promit gratiarum debitas actiones. Hoc pręnunciauit propheta, quum ait. In voce exultationis & confessionis sonus epulantis. Quomodo non exultet anima, quæ se sentit dignam effectam verbi præsentia? Si præcursor in vtero positus exultauit ad aduentum verbi, quare non magis sponsa in amplexibus spōsi? Non ad insipientiam sibi exultat sponsa in cordis thalamo sponsum adesse cognoscens. Nam & spiritus Mariæ exultauit in Deo salutari suo, quanquam longe excellentius, quàm ista. Anna quoque Prophetæ Samuelis mater quum prolē, pro qua orauerat, suscepisset, exultans clamauit, Exultauit cor meum in domino, & dilatatum est cornu meum in Deo meo. Sic & hęc coram verbo exultat, dicens. Exaltabo te Deus meus rex, & benedicam nomini tuo in seculum, & in seculum seculi. Verbis sufficienter non valet exprimi, quanto gaudio, quantaq; exultatione repleatur anima in sui pręsentia sponsi & casto amoris contubernio. Exoluit gratias, dona perstringit, ostēdit vota, & oscula imprimit. Huius fęlicis cōsortij in spiritu odorans propheta delicias & spōsam ad exultationem inuitans aiebat. Exulta & lauda habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israel. Exultat quidem ex ijs ardēter permota, quæ agi sentit in se, laudat verò admiratione

Mat. 19. Psal. 26. Psal. 41. Psal. 4. Psal. 41. Luc. 1. Luc. 2. Psal. 144. Esai. 12.

tione

tione perfusa ex ijs, quæ contemplatur in Deo. In diuina nequaquā valet esse laude muta, quū hymnidici angelorum chori, sanctorumque innumerabilis exercitus quàm diligentissime & incessanter in Dei laudibus occupentur, tacita mente recogitat. Feruor ex hac consideratione diuinæ laudationis, & amor cœlestium cantionum adeo contemplantis cor rapit, & in sublimia eleuat, vt interiora omnia in diuinā videantur prorumpere laudem, seque mens quamuis in mortali corpore inclusa teneatur, supernorū ciuium cœtibus sociare conetur. Psallit spiritu, & interdum ex abundantia infusæ dulcedinis prorumpit in vocem iucūditatis dicens. Quam dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Circumquaque etenim cœlorum sancta agmina cogitatione perlustrās vniuersos festiuos stolis candidissimis ornatos, coronis aureis accoruscantibus gemmis redimitos, gloria & decore præfulgidos, fœlici immortalitate vestitos, & in æterni regis laudibus intentos mirari non desinit, & quum carne sola tunc grauetur in terris, desiderio tamen & intentione commoratur in cœlis. Amat quod videt, astringit quod gustat, possidere exoptat in perpetuum, quod contemplando rimatur, seque beatam fore non ambigit, si illis sociari meruit, ideo inter ipsas animi delicias, & laudum vota illud Tobiæ sancti replicare non cessat. Beatus ero, si fuerint reliquiç seminis mei ad videndam claritatem Hierusalē. Quum autem reuoluit secum, vnde illis tanta sit lætitiæ causa, de thesauris diuinitatis id prouenire considerat. Quamobrem amore feruescēs, & charitate confidens suæ oculos intelligentię attollit in diuinæ maiestatis essentiam, & quàm incircunscripta sit, quàm potens, quantisq; affluat voluptatibus, potius credēdo quàm agnoscendo miratur. Hinc ineffabilis atque insatiabilis laudis appetitus exoritur, hinc flamma desideriorum vehemens ebullit, & omnem ad se trahens animi virtutem dilectam alienat à sensibus, atque insensibilem foris effectam immensis intus facit eam verbi exuberare delicijs. Cœlesti se conspicit circundari lumine, accendi ardentissimo amore, & infinito inflammari laudis desiderio. Laudat quantum potest, & nimio cruciatur laudis desiderio, quum se videt non posse perficere, quod amabiliter concupiscit. Ad se verò rediens os laude repletum, oculos lacrymus, cor humilitate, animamque deuoto mœrore persentit, quum non esse, vbi se tam delectabiliter fuisse recogitat. De cellario tamen sponsi egrediens, indeque mentem saluberrimo amoris vulnere sauciam reportans ab oratione & Dei laude vix ad momentum vacare valet. Laudandi quippe facce sucensa & laudis dulcedine ebria laudat semper rediuiua charitate cōcalescit. Non enim debet à laude cessare, quæ vsque ad Dei solium euecta est. Memoriā abūdantiæ suauitatis sponsi eructans corde flammigero ait cum propheta. Regnum tuum regnū omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generatione. Talis laus, talis affectus, soli sponsæ verbi congruit, quæ de donis conditoris sui ingrata non est. Pro cognitione nanque propria, quam pro munere accepit, humilitas exoluit holocaustum, pro gustu diuinæ charitatis erga se talentum & ipsa exhibet intimæ dilectionis, pro notitia autem excellentissimæ maiestatis medullare atque perfectū offert verbo sacrificium laudis. Propterea illi tāquam sponsæ præcipuè præbēda est corporalis, sacramentalis, & spiritualis copia spōsi, quatenus donec peregrinatur à verbo, habeat, vnde verbi pascatur delicijs. Nam iuxta ipsius sententiā omni habenti dabitur, & abundabit. Nulli quidem magis digne, quàm fortiter amanti spiritualia prærogantur dona. Non enim illa in sudario reponit ociose, non dispergit inutiliter, sed tanquam dominicæ pecunię fidelissimus dispensator spiritualia lucra reportat veluti quotidie de omnibus, quæ suscepit, redditurus sit integerrimam rationem.

Psal. 83. Tob. 13. Psal. 144. Mat. 25. 19 & 25.

Quòd sponsa per meditationem decursus vitæ incarnati verbi plurimum in amore proficiat.

Cap. XXIII.

Sapientia Dei irreprehensibili gubernatione vniuersa disponens quemadmodū nihil eorum, quæ fecit odit, sic neminem illorum, quos salutis lauacro ab originali mundat delicto, quantum ad se pertinet, perire lætatur, quin potius ineffabili suæ miserationis pietate gratiæ stillicidia super hominum filios irrorare non desinit, miro varietatis modo singulis diuidens, prout vult. Nam tanquam peritissimus animarum medicus diuersis medetur antidotis iuxta cuiusque vulneris indigentiam. Propterea contemplantis animus non sine gaudio miratur, quàm prouide vnumquemque electorum ad salutem ducat multipliciter operando. Quædam nanque terribilia, quædam mirabilia, nonnulla delectabilia operatur, singulos tamen erudit, & trahit ad se singulari consideratione. Ex solis affectibus profectibusque conuersionū diuinæ gratiæ mirabilia declarantur, ideo propheta domino de se aiebat, dicens. Ecce domine tu cognouisti omnia nouissima & antiqua, tu formasti me, & posuisti super me manum tuā mirabilis facta est scientia tua ex me. Terret nāque flagellis innumeris, pestilentiam immittit, bella, seditiones, oppressionesque permittit, terræ sterilitatem, aeris intemperiem, aquarum inūdationes, ædificiorum conflagrationem quæ sæpe audiuntur, terribilibus plagis omne seculum plenum

Sap. 11. Psal. 138.

plenum est, ita vt nemo inhabitantium illud expers disciplinæ inueniatur. Ipse quoque carnis interitus adeo communis effectus est, vt ab eo nullus liber existat. Quis autem est homo qui viuet, & non videbit mortem, quum ille solus, qui nil in se dignum morte habuit, vt suos ab æterno liberaret exitio, ipsius mortis sponte voluit subire sententiam? Cuncta quippe hæc, quæ in hoc seculo homines patiuntur aduersa, diuinæ iustitiæ sunt opera, per quæ quàm terribilis & quàm formidandus sit, se notificat Deus, vnde per prophetã clamat. Videte, videte, quòd ego sim solus, & non sit alius, præter me, ego occidam, & viuere faciam, percutiã, & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit eruere. Non vt confundat, sed vt corrigat, tã terribiliter clamat. Quos autem saluat flagellat temporaliter, quos verò damnat, duplici flagellat poena: Præsens nanque flagellum pœnitentiæ incentiuum & pœnitentibus causa est veniæ, impœnitentibus autem damnationis exordium. Per disciplinam quippe iustitia Deus timeri vult, per ostensionem verò potentię agnosci. In constitutione etenim vniuersi, incõparabilis eius virtus ostenditur. Quis nanque ex nihilo cuncta crearet, cęlum ornaret sideribus, aerem repleret volucribus, aquam piscibus, terramque fœcundaret arboribus, nisi omnipotens Deus? de illo per Prophetã dicitur. Ipse dixit, & facta sunt. Dixit quidem, non voce, non per angelum sed voluntate. Voluntas eius vox ipsius est. Quum autẽ voluit, per verbum suum fecit. Verbum non transiens, non sonans, sed permanens in seculũ seculi. Per hoc verbum facti sunt angeli, archãgeli, virtutes, cherubim, seraphim, & omne quod viuit, quod mouetur, quod discernit, siue corpus, siue spiritus, per ipsum factum est. Omnia (inquit Ioannes) per ipsum facta sunt. Vniuersa igitur quę sunt, autorem suum fatentur Deũ. Per illa se voluit innotescere, illa voluit communicare hominibus, vt per ea erudirentur in sciẽtia Dei, accenderẽtur in dilectione, proficerent que in sapientia. Rari tamen inueniuntur, qui illis non abutantur. Bona nempe sunt, & ad salutem proficua, si vtantur bene, si autem quod bonum est, vtuntur nõ bene, bonum operatur malum in malo propter malũ. Abutenti non creanti ascribenda est culpa. Non vt abuterentur, sed vt vterentur quæ sunt, facta sunt. Dedit etiam, per quod vterentur, vt in omnibus Deus mirabilis appareret. Appareret nedum mirabilis, verumetiam esset dulcis & amabilis. Mirabilis rationi, amabilis affectui, vt totum ad se traheret hominem. Quantum & in quantis se amabilem exhibeat Deus, quis sapit? quis capit? Quæ obtẽperant, quæ dulcescunt, quæ placent, quæ mulcent, nonne sibi? Nũquid propriũ aliquid Deo vendicant? Gloriam vtique quærunt eius, cuius sunt, & à quo sunt. Instrumenta sunt, vestigia sunt, media sunt. Principium autem horum verbum sine principio, finis verò non alius, quàm ille, in quo sunt. Vtrunque expressit verbũ, quũ in Apocalypsi, ait. Ego sum alfa & omega, principium & finis. Quum itaq; in multis mirabilis amabilisq, appareat Deus, in nullo tamẽ sic mirabilem amabilemque suam hominibus patefecit esse charitatem, sicut quum Deus homo factus est. In cæteris donis quamuis eximijs, quãuis multis sua tantum contulit, in hoc autem dedit se. Facile quippe quisq; amico suo, quæ possidet, tribuit, præcipuè quũ aliena sunt à se. Non autem reperitur, qui tanto amicitiarum fœdere sit coniunctus, vt pro amico cum sui iniuria & detrimento tradat se, verbum verò Dei Deus sic humanũ dilexit genus, vt sua illi daret, & se. Libentiusque se cõmunicauit, quàm sua. Se quidem præbendo intimæ dilectionis viscera demonstrauit, propterea Zacharias sanctus in suę prolis ortu prophetans, inquit. Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto. Reliqua omnia sua munera nobis Deus præstari posse spem dedit, quando filium suum vnigenitum cæteris rebus illi chariorem tam liberaliter præstitit. Non tantum vt descenderet ad nos, quod singulare ac præcipuum esset munus, voluit Deus pater, sed etiam vt fieret nostri similis, in natura non in culpa. Naturam etenim assumpsit verbũ humanum de massa Adæ, & illas quas voluit passiones, non tamen habuit traducem de Adam, nec transgressiones imitatus est filiorũ Adæ. Quod elegit ipse Christus dominus, hoc habuit. Nil in illo coactè aut præter eius fuit voluntatem. Esuriuit, quia voluit, lacrymatus est, quia voluit, occisus est, quia voluit. In hoc nanq; gratuita nos charitate dilexit, quoniam nullo astrictus debito, sed propria passus est voluntate. Liber quippe quum esset à debito, humanam libere perfecit redemptionẽ, vnde propheta ait. Deus vltionum dominus, Deus vltionum libere egit. Quod non egisset, nisi fuisset homo. Quamobrem anima, quæ merito & nomine vocatur spõsa, ne tanti beneficij ingrata sit, sedula meditatione reuoluit in se sacrosanctum diuinæ, humanæque naturæ mysteriũ, per quod lapsi hominis reparatio facta est. Mirari quidem non desinit, quomodo Deus quum in natura sua æternus esset & inuisibilis, in nostra apparere voluerit temporalis & visibilis, & qui in cęlo angelis notus erat, in terra quoque manifestaretur hominibus. Hac etenim Dei visione homo non ex natura carebat, sed ex culpa. Acceperat quidem in suę primordio creationis duplicem oculum, carnis (videlicet) & rationis. Carnis nanque vt corporalia aspiceret sensibus carnis communia, atq; per ipsa se exerceret, & ad agnitionem pertingeret cõditoris.

Sunt

[Margin notes: Deut. 32. — Psal. 32. — Ioan. 1. — Apoc. 1. & 22. — Luc. 1. — Psal. 93.]

Sunt quippe visibilia cuncta quasi quoddam vehiculum rationis, & speculum trinitatis, in quo humanus proficiens animus maximam de natura diuinitatis eruditionem acquirit. Non enim frustra anteposita esse homini corporalia hæc arbitrandum est. Quidam intelligentię & amoris spiritualis pædagogus sunt peregrinantibus mortalibus. Completa verò peregrinationis via nullo horum indigebunt saluati adminiculo. In verbo contuentes, omnium, quæ sunt, plenam habebunt notitiam, ipsis quoque Dei visio manifesta erit, propterea medio aliquo non egebunt. Tanquam igitur paruulis nunc proponũtur visibilia, quæ corporeo cernuntur aspectu, ideo carnis oculis necessarius esse cognoscitur. Acceperat quoque ipse homo oculum rationis vt per ipsum se intelligere valeret & Deũ. Difficile omnino est, vt quis absque sui agnitione ad scientiam pertingat Dei. Est nanque rationalis & creatus spiritus sibiipsi scala ascensus ad ęternam Dei sapientiam. Nec iustum est, vt in sua animus permanens ignorantia ad summam diuinæ essentiæ perueniat notitiam. Ratiocinãdo quippe humanus spiritus, & se à vitijs abstrahendo poterat ex parte ad sui & Dei transcendere veritatem. Verum hoc præcipuum & maximum donum tũc peccator homo amisit, quũ obedientiæ legę transgressa, ligni vetiti escam gustare præsumpsit. Mox etenim præuaricationis sententiam excipiens ignorantiæ nube protectus est. Super se nanque quum aspiceret, quãdam veluti caliginem densissimam spiritualem sensit, per quam illi cœlestia & diuina obumbrata erant, non autem in se, de qua obnubilatione per Prophetam dicitur. Posuit tenebras latibulum suum. Quum verò ad se rediret, cæcitate se percussum non dubitauit. Proinde foras à se expulsus propriam erubuit nuditatem. De hac nẽpe interiori cæcitate liberari cupiens Zacharias propheta voce omnium redemptoris pręsentiã exoptãs depręcatur, dicens: Illuminare ijs, qui in tenebris & vmbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Lucem itaque supernam tectam sibi vidẽs, nec locum in se pro pter interiores tenebras inueniens totus præceps extra se fluere cœpit. Hinc humani generis apostatatio initium habuit, hinc carnis voluptati habenæ laxatæ sunt, hinc exilium pro patria diligi inchoauit, & ex illo deinceps semper in deterius dilapsum est. Ab hoc autẽ errore nunquam redimi potuit, nisi quum temporis plenitudo aduenit. Dei nanque sapiẽtia humano cõdolens generi sic prostrato modo mirabili illud erigere curauit. Ignorantiæ quippe tenebras, vnde illi omne acciderat malum, repulit primo vt cæteris postea facile valeret mederi languoribus. Speciem vtique visibilem speciosissimam assumpsit humanam, quæ ad se delectabiliter aspicientium traheret animos, illamque virginalem in thalamum verbum vniens fecit, vt esset Deus & homo vnus Christus, & tandiu voluit hoc latere consilium, donec virgini tempus pariẽdi adesset. Vocibus tamen omnium suorum prophetarum prænunciari fecit ipsum futurum, vt tanto auidius susciperetur, quanto solicitius prædiceretur. Tempore igitur congruo quum virginalis partus instaret, eiusque puellæ mens plus solito charitatis igne succensa, deuotione pinguior, & desiderio saluatorem videndi prõptior, repente coram se positum aspexit Christum. Absque detrimento nanque virginitatis sine dolore partus suam, pudicissima mater, genuit prolem. Quem vt vidit, mente & corpore humillimè adorauit, ipsumq; reclinauit in præsepio, quia (teste Euangelio) non erat ei locus in diuersorio. Tunc quidẽ verus Adam de terræ limo plasmatus est, tunc terra herbam germinauit virentem, de qua fons irrigauit superficiẽ terræ, tunc (iuxta prophetæ vaticinium) veritas de terra orta est. Misericordia enim & veritas prius obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt, ideo in ipsius infantis ostensione angelorum innumerabilium exercitus psallentium, dicentiumque auditus est. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Gloria quippe Deo, qui gratis ingratis se prębuit visibilem, pax autẽ hominibus, pro quibus reconciliandis homo & mediator fieri voluit. Quis hanc ineffabilem, inauditamque Dei dignationem potest verbis exprimere, ratione penetrare, menteque percipere? Latebat quidẽ in carne verbum, in infantia sapientia, sub tegmento humanitatis dominus maiestatis, iacebat in pręsepio, & fulgebat in cœlo, dominus angelorum factus erat socius iumentorum. O stupor, ô prodigium intueri verbum pannis vilibus inuolutum, fascia ligatum, vagiens in stabulo infantilibus membris. Non illud exterruit fimi horror, stabuli fœtor, iumentorum pręsentia, fœni asperitas, pręsepij angustia, frigoris vehementia, nuditatis opprobrium, noctis obscuritas, lassitudo itineris, paupertas matris, & proprię distantia regionis. Tanquã verò athleta fortissimus, gigasq; magnificus se visibilẽ & palpabilem dominus de ventris erumpens ergastulo cum hoste pugnaturus, hominesq; docturus apparuit. Qualis tunc sanctę genitricis esset animus, qualis affectus, qualeq; incendium charitatis, nullus sufficit cogitare. Se mirabatur esse matrẽ & virginem, intactam & fœcundam, Dei filiam & genitricem, nutritam & nutricem, stupebat de mysterio, pauebat de miraculo, exultabat de filio, se humiliabat de obsequio, vndiq; inflammabatur amore, in omnibus sapientię splendore illustrabatur, fouebat puerulum in gremio, & a Verbo amplexabatur, lactis poculum

Marginalia: Psal. 17. — Luc. 1. — Luc. 2. — Psal. 84. — Luc. 2.

lum præbebat filio, & deuotionis nectare pasce batur, oscula imprimebat infantulo, & dilectionis iaculis vulnerabatur, perambulabat vtique latissimos contemplationis campos, indeque redolentes carpebat amoris flores, nõ aduertebar, vbi erat nimia ebria charitate. Iam in filio esse cœperat, quem genuerat, dulciusque habitabat in filio, quam in se. Quomodo eum aleret, quomodo illi ministraret, apud se sedulo pertractabat, sui obliuiscebatur de prole cogitans, à visibili specie ad inuisibilem rapiebatur substantiam, nec considerare cessabat, quomodo Dei verbum simplicissimum sic humanæ se voluerit associare naturæ. Merito quidem mirabatur mater, nosque mirari debemus cũ gaudio, quando cum pauperrimo ditissimus, cum infimo potentissimus, cum despecto excellentissimus, cũ mortali se associauit æternus. Visibilem quippe naturam, quam Verbũ assumpsit inuisibile, humanis obiecit obtutibus ornatam prorsus omni speciositate naturali, moralibus insignitam virtutibus, & spiritualibus redimitã donis, atque scientiarum omniũ faciendorumque miraculorum gratiam possidentem. Per ipsam vtique corpoream formam incorpoream, diuinamque patefecit substantiam hominibus corporalib. intendentibus formis, visibiliaque amãtibus. Fecit quoque mirabiliter, vt per visibilem naturã de inuisibili illuminaretur homo, qui ab inuisibilium cognitione turpiter descendendo in solo visibiliũ amore quiescebat. Hoc Ioannes Apostolus perhibet, quũ dicit, Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de Verbo vitæ, & vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud patrem & apparuit nobis. Maximum itaque diuinæ agnitionis profectum per incarnatum Verbum hominibus collatum est, dum in homine manifestans se deus hominibus qua ascenderetur ad Deum, indicauit. Illic (inquit Propheta) iter, quo ostendam illi salutare Dei. Singulare etiam intimæ charitatis indicium idem Deus & homo Christus (videlicet) Iesus demõstrauit hominibus qui quum solus esset inter mortuos liber, in serui forma seruum se esse ostendere dedignatus non est, quod absque præcipuo fieri non potuit charitatis affectu, intuentiumque profectu. Ipsa nanque Dei sapiẽtia, quæ vniuersa creauerat, parentibus, pauperibus, humilibus & mortalibus subesse non erubuit. Horũ siquidem obedientiam vsque ad virilem seruauit ætatem suo docens exemplo, quanta diligentia quisque diuinis debeat obtemperare mãdatis. Idem insuper legislator legalibus humiliter subdi voluit sanctionibus atque sine delicto pro peccatoribus iudicari peccator, propterea octaua post natiuitatem suam die circuncidi se permisit, sanguinemque suum in ipsis cunabulis effundere non expauit, vt spiritualiter nos circũcidendos esse erudiret, dicente Propheta. Circuncidimini corda vestra, & non præputia vestra viri Iuda. Completis demum purificationis matris diebus parentum manibus ad templum ferri se fecit, atque in vlnas longæui & sanctissimi prophetæ Simeonis baiulari, nec non turturum seu columbarum oblatione redimi. Vnde in Verbo incarnato & in vnigenito Dei, qui minime legi suberat, nec quicquam expiandũ habuit, tanta legis custodia, nisi quia legem sanctam esse, legisque finem aduenisse tacite præmonstrauit? Lex quidem sancta, ait Apostolus? Alibi quoque. Finis autem legis Christus ad iustitiam omni credenti. Nõ enim spiritualis debuerat institui lex, nisi cæremonialis complerotur. Dederat nanque Deus per Mosem seruum suum fidelem, legem, quæ in se dura & grauia continebat, quæ concupiscentiam excitabat, nec extinguebat, quæ peccatum ostendebat, nec contra illud adiutorium præstabat, quæ præmia non tribuebat, sed solum à pęna liberabat, de qua Petrus ait. Quid tentatis imponere iugum super ceruicem discipulorũ, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? Hanc vtique Dei sapientia non venit soluere, sed adimplere, suosque fideles ab ea liberare. Dedit autem legem amoris, quæ non grauat, sed cætera mandata leuificat, quæ carnalẽ mortificat concupiscentiam, quæ peccatũ tollit & consumit, quæ pauci continetur, quæ æternam vitã ipsam perficientibus confert. Hac lege nil dulcius auditur, nil rationabilius præcipitur, nil perficitur fructuosius. Habet quidem lex hęc in se vnitiuam vim, quia amantem copulat cum amato, habet & transformatiuam. Nam quum amantis repleuerit animum, illum rapit extra se, & transformat in dilectum tanto amplius, quanto dilexerit ardentius. Quemadmodum enim famulo præstantior est filius, ita seruili lex amoris est potior. Decebat nanque filium, vt amoueret laboriosa, & mandaret leuia, vtilia, & spiritualia, vnde Apostolus, non enim (inquit) accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Pauca quidem noster mediator Christus docuit sermonibus, exẽplis verò innumerabilia. Potius operibus, quàm verbis morum perfectionem, virtutum sublimitatem, & ipsam quã ad nos gerebat, voluit ostẽdere charitatem, quanquam etiam in illius sermonibus maxima eniteat sententiarum sapientia, maximaque documenta sanctitatis. Recogitet itaque deuota mente quisque fidelium, quę verbum Dei pro hominibus egit in carne, vt quanti ab illo æstimatus sit, sciat, vt quantum

debeat

Marginalia: 1. Ioan. 1. — Psal. 61. — Hier. 4. — Rom. 7. — Act. 15. — Rom. 8.

debeat diligere, non ignoret, vt in ipsius speculo qualiter propriam per disciplinam virtutum possit componere conuersationem, intelligat. Reuoluat igitur exercitatione peruigili & tacita cogitatione quomodo sempiternū Verbum Christus in homine ab eo assumpto completo silentij dispositi tempore quum manifesta re vellet, quid esset, & quare venisset ad Iordanis ripam, baptizandus accessit, non vt maculas, quas non habebat, abstergeret, sed vt omni impleta iustitia sanctificaret aquas ad abolitionem originalis culpæ, & regenerationem salutis æternæ. Quo peracto mysterio repente super ipsum Dei vnigenitum cœli aperti sunt, Spiritus Sanctus in columbæ specie mansit, paternaque vox audita est, quæ a.t. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Dignum nanque fuit, vt incarnatū verbum talia haberet testimonia, & diuina famularentur obsequia, quatenus perspicuè clareret fidelibus, quàm stabile, quam viuum esset fundamentum, supra quod eorum fides ædificāda esset. Vt autem ipse Dominus sibiipsi perhiberet operibus testimonium, mox vt baptisma suscepit, impulsus est in desertum à spiritu, vt à diabolo tentaretur. Quumque quadragenario dierum, noctiumque perfecto numero acriter esurire cœpisset, ibi Satan affuit, & ipsum de gula, auaritia, & inani gloria importunè stimulauit, sed nihil valuit aduersus sapientiam antiqui hostis meditata malitia. Veluti impudens canis reiectus est, & statim astiterunt Verbo sancti Angeli & tanquam strenuissimo duci ministrauerunt illi. Ex tunc regnum cœlorum, pœnitentia, & perfectio euangelica prædicari inchoauit. Nam ipse mediator de deserto egrediens, & quos voluit eligens discipulos, per ciuitates, per castella ambulans, salutis monita euāgelizabat vniuersis. Leprosos quidem mundabat, iacentes erigebat paralyticos, dæmoniacos verbo curabat, illuminabat cæcos, surdis præbebat auditum, claudis ambulandi virtutem reddebat, salutem infirmantibus, & mortuos restituebat ad vitam. Quibus operibus Sacerdotum Principes & Iudæorum seniores inuidiæ aduersus eum liuore succensi, illum perdere cogitauerunt. Consilio autem inito ordinauerunt, vt si quis ipsum publice audiret prędicantem, vinctū illum duceret ad Pōtifices. Iam enim Dominus Iesus propter eorum conspirationem nō timore prostratus, sed vt locum daret nequitiæ, non ibat palam apud Iudæos. Ante verò diem festū Paschatis sciens Iesus, quia venerat eius hora, vt de hoc mundo transiret ad Patrem, parato in cœnaculo Pascate cum suis recubuit, atque vltimum vale facturus eis corporis & sanguinis sui cunctis tribuit sacrosancta mysteria. Deinde aqua in pelui missa se præcingens linteo cœpit suorum lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo præcinctus erat, dans ecclesiæ documentum, vt inuicem sibi lauare debeant pedes fideles. Iterum autem recumbens proditorem suum discipulo recumbenti in sinu eius patefecit, atque ad tolerandas mundi persecutiones & de vinculo seruandæ charitatis mel liflua exhortatus est eos allocutione. Qua completa surgens & trans torrentem Cedron egressus, quum in horto orasset tèr, sanguinisque sudorem irriguè sparsisset, tanquam athleta fortissimus contra persecutores processit suos. Quibus in terra verbo prostratis se teneri permisit, ligari, & duci ad Annam primum, vbi alapa percussus est, deinde ad Caypham, ad Pilatum, ad Herodem iudices, semper illum accusantibus Iudæis ductus est. Tandem à Pilato data sententia tanquam mortis reus iniquorum traditur manibus, prius tamen durissime flagellatus. Mox accepto spinarum diademate acutarum, & cruce super humeris posita extra portam per ciuitatis plateas iter faciens, vt crucifigeretur, ductus est. Quid multa? Expoliatur, extenditur, affigitur, leuatur veluti hominum opprobrium & abiectio plebis, in medio duorum latronum rex gloriæ constitutus conuiciabatur à pharisæis & scribis ad alterutrum dicentibus. Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Pluraque alia proferebant blasphemiæ verba. Ille autem, qui pro hominum salute tanta patiebatur, nulla fractus iniuria, & nullo dolore permotus, malum pro malo, aut maledictum pro maledicto reddere noluit, quin potius suis pro crucifixoribus exorauit latroni paradisum donans, & discipulo matrem commendans. Sicque in agone validissimo constitutus quum Patri, cur illum reliquisset, dixisset humiliter, fel acetumque sitiendo gustasset, consummatis omnibus quæ à prophetis prædicta fuerant, cum clamore valido Patri commendans animam capite demisso expirauit, atque tam beato fine redemptionem compleuit humanam. Cui verò tam ferreum pectus & adamantina mens est, quod huiusmodi narratione non repleantur compunctione viscera, cor amaritudine, oculi lacrymis, ora singultibus, linguaque clamoribus? Quis non doleat morte Domini, in cuius trāsitu Sol obscuratus est, velum templi scissum, montes dirupti, & aperta monumenta? Poterit ne humana mens saxis esse durior, & inanimatis insensibilior? Plangat quæ non dolet anima super ijs, quæ dicuntur, quoniam merito plangenda est. Aliena quidem esse videtur à corpore, quum non tristatur capitis passione. Timeat verò præcidi tanquam putridum & inutile membrum. At sponsa, cui compungibile & lacrymosum est cor, nō sic. Quoties in ipsius in..o- nuerit

[Margin notes: Matt. 17. — Matt. 4. — Ioan. 13. — Ioan. 18. — Matt. 27. — Lucæ 23.]

nuerit auribus dilecti sui cruciatus passionis & opprobria crucis, toties mucronis vulnere trãsfigitur doloris. Ipsa quoque vt verbo inseparabiliter vniri valeat, quendam sibi spiritualem componit fasciculum totius vitæ illius, quæ ruminando nutrit cunctos suos internos sensus, & veluti mũdum animal in intelligentię reuoluens palato in ipsius iucũda dulcedine requiescit. Parua cum paruulo efficitur, cum fugiente fugit, cum ambulante pariter ambulat, & cum dormiente quiescit. In omnibus, quæ meditatur, mentis sensum coaptare conatur, itque amoris ignem de sua excutere cogitatione non cessat, vnde cum Propheta ait. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Nimium interdum in his intenta verbi incarnati meditationibus accenditur desiderio ipsum videndi, ita vt penè deficiat. Eò quidem in hoc vehementius inflammatur, quò attentius meditatur & mundius. Quum autem vt cupit, suum nequeat perficere desiderium, sacramentali saltem illius pręsentia delectatur, oculo fidei conspicit, quod carneis oculis intueri non valet, suoque statuto tempore hoc modo illud in interno recipit cordis hospitio.

Psal. 38.

De perfecta proximi charitate à verbo in Eucharistia sacramento exhibito. Cap. XXIIII.

SIquis odii seu æmulationis exardescit facibus, semper toruo inimicum intuetur oculo & obliquo aspectu, si quid de illius prosperitate audierit, si ipsius successibus fęlicibus florere cõspexerit, grauiter angustatur. Fama eius laudabili tanquã re sibi contraria dolet, bonum ipsius malum suum ęstimat, & malum bonum. Super omnia verò onerosa illi est pręsentia corporalis, à qua veluti lux resilit à tenebris, ita & hic elõgatur & latitat. Huiusmodi Satanæ se membrum esse fatetur, quia vestigia imitatur. Nam & ipse homicida lumẽ veritatis non habet in se, quia non stetit in veritate. A splendore quidem repercussus sapientiæ de sublimibus cœlorum in hũc caliginosum retrusus aerem suo tempore in tenebroso inferni carcere æternis vinculis cruciandus reseruatur. Inuidia etenim & odio succensus quotquot valet huius veneni tabe commaculans suæ perditionis socios aggregare, non desinit. Hoc illi studium est & cura solicita rapere quos potest Christo, & facere gehennæ filios. Econtrario consummata charitas, quem repleuerit, cunctis facit esse beneuolum, singulorumque gaudere profectibus. Inflammat, vt quibus valet, prosit, quos potest, facultatibus, obsequio, auxiliis, & consilijs sustentet. Aliena non cõcupiscat, alijs non noceat, suaque gratanter impertiatur, magis vt in erogatione, quàm in cumulatione lætetur. Neminem odit charitas, nemini derogat, nulli calumniatur, sicut vniuersos diligit, ita nullius abhorrendo conuersationem aspernatur, nullius veretur faciem, vitia si redarguat, naturam amat, vnitatem non frangit, pacis nõ repellit bonum. Hanc quippe veræ charitatis regulã de fonte æternæ hausimus sapientiæ. Ab ipsa enim virtutem perfectæ charitatis quemadmodum cæteras didicimus virtutes. In diebus quidem carnis suæ quum in homine conuersaretur cum hominibus, omnem exhibuit patientiam, omnem dilectionem, mansuetudinem, & longanimitatem. Non irritauit, non irrisit, non iniuriauit, non cuiquã irrogauit malum, aut inflixit maledictum. Nunc quoque omnes dilectionis vinculo amplexatur, & singulorum profectu congaudet, dicẽte propheta. Gaudium etenim Domini est fortitudo vestra. Gaudet quidem, quũ nos viderit sanctitate conspicuos, puritate nitidos, humilitate infimos, contemplatione sublimes, & amore ignitos. Nequaquam autem desinit, quin nostrum quotidie erga se succendat amorem. Sua quippe nos ditauit præsentia, qua amantis animus vehemẽti vritur charitate. Pro dono nanque hoc nobis præstitit singulari. Nã profecturus ad Patrem, & ab his carneis oculis amplius non videndus, quum in vltima cœna cum discipulis recumberet suis, tanquam singulare visit ilis præsentiæ corporalis solatium, quã subtrahebat de mundo, & inferebat cœlo, corporis & sanguinis sui sacramenta reliquit, sub quibus non corporeis sensibus, sed spiritualibus cognoscibilem se fecit, quoniam tota ibi est præsentia corporalis. Poterant quippe tunc nimium tristari illius tam cita absentia, qui cum ipso fuerant conuersati, si non hoc roborarentur mysterio, poterant quoque posteri (nec ab re) diffidere, si & ipsi eius dulci essent fraudati præsentia. Cunctos in vna, eademque pacis stabilitate firmauit. Vniuersis dedit seipsum præsentibus & futuris. Præsentibus se palpabilem visibilemque exhibuit, futuris autem sub accidẽtium velamine se minime denegauit, nõ tamen minus istis, quàm illis contulit. Vnus enim idemque Christus, qui in corpore passibili cum Apostolis conuersatus est, & qui sub panis & vini accidentibus vniuersæ se præbuit frequentandum ecclesiæ catholicæ. Dispar modus & vnus Emanuel, inæqualis visio, sed æqualis fides. Ambo per fidem ambulauerunt. Non verò minus beati sunt, qui non viderunt & crediderunt, quàm qui viderunt, & crediderunt. Non autem beati, qui viderunt & crediderunt de eo quod viderunt, sed de eo quod crediderunt. Aliud viderunt, & aliud crediderunt. Quot viderunt in carne verbum, & tamen non credentes perierunt? Non enim vitam dabat, quod apparebat, sed quod latebat. Ideo discipuli beati, quia in eo quod latebat, credebant. Super hoc sententiam veritatis audia-

Neem. 8.

Ioan. 20.

Matt. 16.

audiamus? Quum autem semel interrogasset Dominus à discipulis. Vos quem me esse dicitis & Petrus voce omniũ respondisset. Tu es Christus filius Dei viui, illico audiuit. Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis nõ reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cœlis. In fide vtique beati efficiuntur, quotquot gratificantur in Christo. Nec cuiquam profuit, quia in humana Christum vidit carne, si nõ credidit in verbi abscondita diuinitate. Omnis enim iustus (in quãtum iustus) ex fide fit. Iustus autem (sicut Apostolus ait) ex fide viuit. Quoniam verò sic apparuit in visibili specie Dei sapientia, vt completo dispẽsationis suæ ministerio regrederetur ad Patrem vnde venerat, & à quo non discesserat, cõgruum fuit, vt taliter se exhiberet, quatenus nec quos elegerat, præsentes delinqueret, nec venturis se negaret, sed cunctos pari se ostenderet dilexisse charitate. Quod quidem optime perfecit, quum se sub modica panis vinique specie realiter communicauit. Merito etenim tale opus diuinæ cõuenit sapientiæ, nullique nisi verbo sempiterno huiusmodi debebatur elargitio charitatis. Quemadmodum autem cuncta ex nihilo per ipsum facta sunt, ita etiã per ipsum restauranda. Neque tamen minus laudabile agnoscitur, dum restaurat, quàm dum creat. Vt verò clarius disseratur, longe excellentius honorandum est verbum in renouatione humani generis, quàm in prima constitutione. Nihil quippe egit inglorium & diuinitati indignum, quũ cõdidit hominem. Verbo concepit Deus, vt faceret & verbo perfecit. De terræ limo plasmauit illum, & absque fatigatione & sine vllo adminiculo spirauit in eo vitæ spiraculum, factusq; est homo in animam viuẽtem. In restauratione autem ipsius quis sufficienter enumerabit? quis enodabit, quãta cœlestia sint celebrata mysteria? Taceo de mysterio angelorum, de oraculis prophetarum, de patriarcharum promissionibus, quæ concurrerunt in illa. Taceo, quod verbum coæternum, & Deo Patri consubstantiale serui lem pro salute hominis induerit formam, taceo quanta in ipsa humanitate faciendo mira, dura sustinuerit, docendo salubria, acceperit ignominiosa, suadendo vtilia, susceperit indigna. Pertranseo enim, quod à discipulo venditus, à cunctis, derelictus sit, sputa, alapas, flagella, clauos, lancea, & mortis acerbam sententiam, & quæ quotidie a peccantibus irrogantur opprobria, solum memorans illum, quam erga homines in hoc sacramento expressit viscerum eximiã charitatem. Hanc nemo, nisi qui incredulus & inexpertus est, se propalare confidet. Quis non stupeat? quis non miretur cum gaudio, & exultet præ admiratione, quum regẽ maiestatis & Deũ gloriæ sic tegi voluisse, sic cogitauerit ipsi placuisse abscondi? Non tantum abscondi, verumetiam humano in corpore reclinari? Nõ à solis bonis & iustis, sed etiam ab iniustis sceleratisque peccatoribus, quorum vita in luxuriæ fœtore ducitur, in seculi voluptatibus nutritur, in ludis, comessationibus, ebrietatibus, fraudulẽtiis, rixis, contentionibus, æmulationibus, obscœnisq; consumitur, actibus, se permittat tractari manibus, laniari dẽtibus, & ore contingi. Nam si hoc sanctis concederet, magnum vtiq; foret. Quid autem si hoc etiã tribuit, à quibus blasphematur indesinenter? Semel pretio traditus est in carne, sed millies in sacramento, dic vna suæ pertulit ludibria passionis, quotidie verò ab infidelibus ministris super mensam altaris, semel in cruce pendens expiauit, quotidie autẽ quoties per mysteriũ immolatur. Hæc (inquit verbum) quotiescunque feceritis, in mei memoriã facietis. O memoriale salutificũ, ô sacrificiũ singulare ô hostia acceptabilis Deo Patri, panis vitæ, pabulum suaue, refectio iucunda, saginate vitule, immaculate agnus, mellifluum manna, quis digne potest te sumere, sufficienter laudare, ad plenũ intelligere, synceroaffectu venerari, & totis desideriorum suorũ præcordijs tenere? Deficit cor meum cogitando de te, nõ valet lingua mea loqui de te, nec quantum cupio, sufficio magnificare te. Da mihi Domine eruditum sensum, linguã magniloquam ad tui sacramenti promẽda magnalia. Non enim quanta sunt, humanus valet explicare sensus, neq; angelicus intellectus. Solus ille nouit ista, qui solus voluit & potuit facere tanta ac talia. Non tamẽ ab eius debet laude cessare etiam peccator, quamuis impar etiã iustissimi sit omnis illius laudatio. Ab ipso siquidem mundi exordio sicut incarnãdi verbi sunt reuelata mysteria, ita frequenter etiam quibusdam corporis & sanguinis instituenda sacramẽta. Hæc nanque Melchisedech Sacerdoti summo reuelata fuere. Nam quum benediceret Abrahæ à cede regum reuertẽti, pro sacrificio panẽ, vinumq; obtulit in figura spiritualis huius refectionis. Præfigurabantur etiã hæc in agno paschali, in quo præsignabatur humani generis liberatio à diabolica seruitute. Hæc in mãna prænotata sunt propter multiplicẽ effectum gratiæ, hæc in legalibus sacrificijs quo ad reconciliationem, in oblationibus quo ad satisfactionem, in holocaustis quo ad conseruationem præfigurata fuerunt. Decuit nanque vt tam salubre sacramentum, tam adoranda, immaculataque hostia ex sui excellentia multorum testimonio fulciretur, atque eius vera præconia prædicata legerentur. Continet quidẽ in se continentẽ omnia, & plurimis sunt decorata mirabilibus. In hoc quippe sacrosancto altaris sacramento totum est corpus Christi, illius formæ terminos non excedens, perfectum in membris, in quantitate completum, decore pulcherrimum, can-

Rom. 1. · Mat. 26. · Gene. 2. · Gen. 14.

dem habens speciem sub sacramento, quã nũc habet, quum regnat in cœlo. Sunt quoque ibi accidentia sine subiecto. Et sic panis in corpus conuertitur, vt tamen non fiat materia corporis Christi, nec etiam annihiletur. Miro etiam modo quum videatur oculis, tractetur manib. prematur dentibus, & digitis diuidatur, non tamẽ Christi corpus tangitur, nec in vllo patitur læsionem. Cuncta enim hæc circa visibiles, palpabilesque species peraguntur. Habet & hoc mirabile in se, quod quum ibi non sit panis & vinum, possint tamen accidentia illa pascere, satiare, & inebriare. Quum consecratur panis vel vinum, non augetur corpus ex multarum consecratione hostiarum, nec ex sumptione minuitur. Est quoque corpus idem numero in locis plurimis. Nam angelicæ naturæ datum est, vt vno sit tantum in loco, ibique operetur, vbi est; diuinæ verò naturæ, vt sit vbique incircunscriptè, nullis conclusa locis, nullisque indigẽs corporalibus lineamentis. Corpori verò Christi harum tenenti medium naturarum propter verbi vnionem datur, vt sit pluribus in locis. Tanti insuper transmutatio sacramenti prorsus incomprehensibilis est. Non enim artificialiter mutatur, sicut multa fiunt quotidie ex solerti hominum ingenio, non est accidentalis, vt subiectum maneat in diuersis accidẽtibus sibi inuicem succedentibus, non est substantialis, vt materia sub diuersis maneat formis, sicut in transmutatione patet ad inuicem elementorũ, est autem hæc transmutatio siue transubstãtiatio supernaturalis & diuina. Non enim ibi remanet materia, nec subiectum, sed tantum accidentia sine subiecto sunt. Hoc quidem opus diuinum est non humanum. Minister quidem sacramenti huius homo est, institutor vero & autor verbum. Sacerdos etenim, cui commissum est officium ministrandi, foris operatur. Nihil tamen valeret quod exterius agitur, nisi verbũ interius operaretur. Illud quidem verbum de exigua panis & vini materia corporis & sanguinis sui efficit sacramentum, quod de nihilo condidit vniuersum. Non indiget Deus aliquo instrumento, quum quicquam facere disponit. Quod agit, sola perficit voluntate, nec minus difficile est ille de materia formare aliquid, quàm de nihilo. Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Quamobrem quoniam voluit, potuit, & fecit, vt per hominis ministerium (suorũ tamẽ virtute verborum) panis substantia in corporis mutetur sacramentum. Sic quidem nouæ legis ministris contulit, vt hoc mirabile conficiant sacramentum, sic vt Prophetis veteribus præstitit, vt supra naturã operarentur multa. Præter naturam quippe fuit, vt ad sonum percutientis virgæ propheta maris profunda detegeret, vnde in murorum altitudinem solidatæ se protenderent, & tandiu perseuerarent immobiles, quandiu populus patrum sicco transiret vestigio. Idem quoque Propheta quum omnis Hebræorum multitudo siti periclitaretur, eadem virga bis silicem percussit, & repentè petra, quas prius non habebat, affluentissimas profudit aquas, ita vt sufficerent omnibus, & abundarent. Dies nanque deficeret, si quæ fecerunt Iosue, Helias, Heliseus, plurimique Prophetæ, narrare voluero. Ipse Deus per suos ministros tanta peregit, qui etiam per seipsum hoc instituit sacramentum. Vbique omnipotẽs vbique apparet gloriosus. Præcipuè tamen in hoc sancto mysterio illius charitas, illius commendatur maiestas. Charitas, quia præbet se; maiestas, quia non iumentorum caro, sed corpus est Christi. Quid autem se maius dare potuit? Se fecerat fratrem, se ad humanæ inclinauerat naturæ consortium. Parum se iudicauit egisse, nisi etiam se daret in cibum. O inexcogitata clementia, & incomprehẽsibilis bonitas. Vt iustis prodesset, non se peccatoribus denegauit, vt per quotidianum experimentum ipsius agnoscatur dilectio, vsque ad mundi terminũ voluit, vt hoc perseueret mysterium. Facilè quidem memoriæ reconditur, quod assiduè cernitur. Nostræ prouidit ignauiæ, quum nobis sic voluit esse propinquus. Quæ autem est tam grandis natio, quæ deos suos ita propinquos habeat sicut Deus noster adest nobis? Non ad cœlorũ alta conscendendum est, non perlustrandum sidera, non montium cacumina petendum, nõ Hierosolymam ad orandum pergendum est. Accede in quoduis ecclesiæ catholicæ templũ, esto ibi, dum diuina celebrantur sacramenta (à catholico tamen & vero, credentique sacerdote, & iuxta ecclesiæ ritum ministrante) nec dubites ibi de sublimi cælorum sede cum innumerabili angelorum multitudine verbum in veram perfectamque descendere humanitatem. Inclinat quidem se certissimè, quum sacramẽtalia proferuntur verba, nec in manus dedignatur se tradere ministrantis, atque tanto spatio tẽporis corporalis illius adest præsentia, quãto perseuerant & formæ. Nõ aliud sumit bonus quàm malus, sed aliter. Merita quidẽ discernũtur, nõ esca. Nã sacramẽtũ vnum, idem corpus, Christus vnus ab omnibus sumitur, dispariliter tamẽ. Quemadmodũ autẽ nõ omnes qui resurgunt, immutãtur, ita neque omnes qui hoc sacramẽtũ sumunt, mãducant. Sunt enim qui nõ manducãtes mãducant, & sunt quidã, qui manducãtes nõ manducant, aliqui quoque sunt, qui mãducãtes mãducant. Nõ manducantes autem manducant fideles omnes, qui in charitate viuẽtes, deuotionibus vacãtes, laudabilibus actibus insistentes corpori ecclesiæ mystico vniuntur, &

Psal. 134.

Deut. 4.

tur, & per vnitatem charitatis spiritualiter manducant. Nam in sacramento altaris quiddam est sacramentum tantum, vt est species panis & vini, quiddam est ibi res tãtum, vt corpus Christi mysticum, quiddam est ibi res & sacramentum, vt corpus Christi verũ, quod traxit de virgine. Illud nanque est res primi, & sacramentum secundi, vnde euidenter colligitur, quod ille non manducando manducat, qui mandata dominica opere perficiendo, & misericordiæ exercitijs inseruiendo corporis Christi membris copulatur. De hoc enim dicitur, Crede, & manducasti. Dum electorum nanque meritis consortes sunt, sic de spiritu Christi viuunt, sicut de suo humanum corpus. Nam Christus & ecclesia vnum mysticum corpus efficiunt. Quotquot autem in huius corporis vnitate consistũt, quamuis sacramentaliter corpus non manducent Christi, spiritualiter tamen manducare noscuntur. Sed quemadmodum laude sunt digni, qui non manducantes manducant, ita etiã plurimum exprobrandi, qui manducantes non manducant. Quid verò damnabilius, quàm rem sanctam, imò ipsum Dominum sanctitatis scelerato corde suscipere? Væ quicunque pollutis manibus & maculato corpore sacramenta sancta tractare præsumit. Non enim irreuerẽter ad altare domini accedendum est, neq; cum mortalis delicti macula. Si enim impunè non trãsiit, qui arcam Domini inclinatam præsumpsit erigere, quomodo diuinam poterit euadere vltionem, quisquis in mortali constitutus temerario ausu mysteria cęlestia manducare voluerit? Qui enim (teste Apostolo) manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. Malus nanque bonum manducando malè facit, non quia malũ sit manducare bonum, sed quia malum est bonum non manducare bene. Res quidem sancta sicut iustis in adiutorium, ita iniustis & peccatoribus vertitur in iudicium. Solis lumen sanis oculis delectabile est, ægris verò odiosum, corpusque dominicum innocentibus salutis medicamẽtum est, scelestibus autem animæ mors. Mundet igitur se compunctionis & lacrymarum lauacro, carnis lumbos castitatis funiculo accingat, sibi deuotionis affectu se componat, virtutũ se ornet gemmis, sicq; dominicæ memor passionis quisque ad sanctum accedat altare diuina suscepturus mysteria. Tali nanque præparatione mundatur immundus, vt mũdissimum dignè valeat sumere sacramentum. Detergenda siquidem est conscientia, animæ facies lauanda, atque omnis culpę macula abolenda prius, quã ad altare pergatur. Probet (se inquit Apostolus) homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, ne sacramentaliter, non spiritualiter edendo, mãducando non manducet. Parum nanque prodest

1. Cor. 11.

1. Cor. 11.

visibilem foris speciem quenquam sumere, & mentis pabulo intus remanere ieiunũ. Ille quippe solus instituentis sacramenti volũtatem exequitur, qui manducando manducat, qui sacramentum & rem sacramenti humili suscipit deuotione. Ad hoc quidem ordinatum est mysterium tam sanctum, vt frequentetur. Non enim ex sola indignitatis ęstimatione à communione se quis subducere debet. Nã peccato amoto eo quisq; fit dignior quo indigniorẽ se putat. Nemo ad hoc suscipiendum per se dignus est, quãuis multa sit præditus sanctitate. Obediẽtia quẽque dignum facit, nõ vita. Quis nisi suaderet Dominus, diuina ausus esset sumere sacramẽta? Moses sanctus quum oues pasceret in deserto, vocem Dei vocantis illum de rubo audire nõ potuit, nisi calceamenta, quæ in pedibus habebat, extraheret. Populus quoque Hebræorum monti, in quo Deus loquebatur, propter fulgura & tonitrua, quæ sentiebat, appropriare ausus non est. Sed & Helias propheta quum Deũ in sibilo auræ tenuis audisset, exterritus pallio suo vultũ operuit. Vnde ergo nũc tãta est in ecclesia Dei fiducia, vt diuina maiestas essentialiter præsens sit, & intrepido ad illam accedat animo non solum iustus, verũetiam peccator & iniustus? Nec solummodo accedat, sed & manu tangat, sumat ore, vniat corpori? Nã etsi sub visibili lateat specie verbum, & impassibilis sit illius caro, certissimum tamen est, quod declinat in manus hominũ, & ab hominibus mãducatur. Nam verbi sunt verba illa dicẽtis, Qui manducat meam carnẽ, & bibit meũ sanguinẽ, in me manet, & ego in eo. Hæc itaq; fiducia nõ de meritis prouenit manducantium, sed ex ineffabili bonitate verbi sic volentis. Taliter nanq; in sacramẽto hoc se voluit exhibere hominibus, vt forma opertus visibili non videretur, vt à fidelibus præsens esse non dubitaretur, vt seposito seruili timore ardẽtius sumeretur. Si enim qualis est, humanis intueri voluisset aspectibus, nullus esset, qui dominicũ auderet manducare corpus. Prudẽtissimo igitur Dei verbũ vsum fuisse cõsilio perspicuè claret, vt se corporaliter daret hominibus (& tamẽ accidẽtibus velatũ) quatenus ex præsentia nosceretur charitas, & per operimẽtum visibilis formæ humana ad ipsum accedere valeret infirmitas. Dignum quippe fuit, vt institutio hæc sacramẽtalis potius ad charitatis promotionem, quã timoris ordinaretur fideliũ. Apparẽte siquidem in carne verbo, omnis legis duritia ablata est. Nã à facie olei cõputruit iugum. Venerat autem Deus ad homines, nõ vt onus adderet oneri, & mãdatũ augeret mãdato, sed vt auferret onus, & leuificaret mandatũ. Parũ quippe profecisset homo, si placatus non venisset Deus. Venit nanque, vt iniuriã remitteret, non vt imputaret culpam. Pacẽ secum Dei attulit sapiẽtia & in

Ioan. 6.

carne occultauit celsitudinem maiestatis. Per ipsam quidem humanam carnem pacis se Dei & hominum fecit autorem, vnde Apostolus, Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraque vnũ, & medium parietem maceriæ, soluens inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in semetipso, in vnum nouum hominem faciens pacem, vt recõciliet ambos in vno corpore. Deo, per crucem interficiens inimicitias in semetipso, & veniẽs euangelizauit pacem, & nobis, qui longe fuimus, & pacem iis, qui prope, quoniã per ipsum habemus accessũ ambo in vno spiritu ad Deũ. Huius etenim pacis se obsidem fecit, quum se in hoc præbuit sacramento propterea ait, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Hinc est, quod tam exuberans confertur gratia hoc sacramentum dignè sumentibus. Ex illo nanque quædam viuificantis spiritus, & mellifluæ suauitatis degustatur emanatio, per quam omnis vigor interioris hominis roboratur. Reparatur quidem in homine per istiusmodi sumptionem, quicquid vitiorum impulsu collapsum est aduersusq; inimicorum rabiem truculentam mens armatur humana. Quis contra spirituales præualeret nequitias, si absque adiutorio hoc cum ipsis haberet congressum? Hoc Propheta fatetur, quum ait, Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me. Omnino humana deficeret virtus, & huius peregrinationis medio fatigata iaceret, si non spirituali hoc pabulo nutriretur, vnde veritas de turbis triduo sustinẽtibus nec quid manducarent habentibus, ait, Si dimisero eos ieiunos, deficient in via. Tanquam enim spirituale viaticum præsentis exilij corpus suũ Dominus ordinauit, vt subueniret per ipsum laborantibus, infirmantibus optimum recuperandæ salutis pręstaret antidotum, afflictis tolerantiæ solatium, prostratis erectionis auxilium, dubiisque diuinæ miserationis notissimũ demonstraret indicium, ideo Propheta inquit, Memoriam fecit mirabilium suorũ misericors & miserator Dominus, escam dedit timentibus se. Vniuersis quippe prodest fidelibus timẽtibus Deum iuxta singulorum animæ dispositionem. Nouiter nanquè conuersis, & adhuc in spirituali infantia constitutis cibus iste sapit, & ex illo veluti lacte aluntur, & crescunt. Ad ipsum propter seipsos accedunt, & tandiu illum frequentant, quandiu delectatio perseuerat interna. Ipsa verò deficiente pusillanimes fiunt, quia vberibus assueti cibi asperitatem sustinere nequeunt. Nil nisi quod iudicant, arbitrantur bonum. Metiri volunt spiritualia secũdum sensum proprium, atq; illud perniciosum putant, quod non interiori delectatione perfunditur. Lacte indigent, lac quærunt, lactisque nutriti

Ephes. 2.
Mat. 28.
Psal. 22.
Marc. 8.
Psal. 110.

poculo probationis ferculum pertimescunt. Nõ autem proficientes sic. Quũ enim in pelagi medio se constitutos videant, & huc illucque contrariis flatibus agitari frequenter se sentiant, euadere per seipsos posse desperant, si non diuino suffragentur auxilio. Ideo sæpe in oratione positi, etsi cœlestem non degustent dulcedinẽ, desideriorum tamẽ cœlum replent clamoribus de sublimi throno poscẽtes auxilium. Maximũ autem in venerandi huius sacramenti sumptione percipiunt robur, totiesq; deperditas recuperant vires, quoties tanti mysterij communione sunt digni. Non tam quærunt gustum, quam fructum, neq; delectari in cibo, sed nutriri desiderant. Primi tanquam inualidi saporem concupiscunt sacramenti, secundi verò per gratiam volunt viuere sacramenti, perfecti autem his eminentiores sponsi præsentiam amplectuntur in sacramento, non quærunt sua, vt primi, nõ custodire se volunt, vt secundi, ascendere gaudẽt supra se tanquam perfecti. Istorum principatũ tenet, quæ sponsa est. Ipsi soli notum est, quantis spiritualibus reficiatur donis, quantis pascatur amoris solatijs. Facilè credi potest, quòd maximo ebrietur amore, quũ & in cordis cubiculo, & in corporis tabernaculo pręsentialiter verbũ adesse nõ dubitet, præsuauitate spiritus cũ Propheta canit, Dominus regit me, & nihil mihi deerit in loco pascuæ ibi me collocauit. Singularẽ suæ peregrinationis iucunditatem capit in huiusmodi refectione, & tolerabiliter verbi absentiam sustinet, cuius amore languet sacramentali saginata visitatione. Ambulando per fidem nutritur in fide. Nutritur quidem sacramẽtaliter, sed spiritualiter perficitur. Ex sacramentali ad spiritualem transcendit verbi præsentiã, in qua perfecti amoris & futuræ beatitudinis notissima experientia degustatur.

Psal. 22.

Qualiter in peregrinatione hac, sponsa spirituali verbi fruatur præsentia. Cap. XXV.

CVncta hominis ratione vtentis intentio, & omne studium peregrinantium à Christo in æterna fęlicitate adipiscẽda esse debet. Ad illum quæq; res dirigẽda est, propter quem creata est. Nam quieta in se esse non valet, si aliò se conuerterit. Hinc est, quòd homine nihil miserabilius, qui finẽ ignorat suũ. Quoquo se vertat, aduersa patitur, extra se tumultus patitur continuos, in se autem incessabile bellum. Iustum quippe est, vt perturbetur foris, qui in se à se discordat. Quã grauis, quãve lugenda sit rixa exterior, nullus scit, nisi qui pacẽ mẽtis qualẽcunq; gustauit. Qui ignorat quid sint tenebrę, lucis bonum iudicare nescit, & qui mali inexpertus est, prosperitatis dulcedinem quomodo discernere valet? Sic quicunq; internã nunquã gustauit tranquillitatem, quãta sint, quæ foris perstrepãt, omnino ęstimare nõ sufficit.

cit. Re nāq; vera onerosum valde est, quod tolerat homo, & quo atteritur, flagellum. Ab ijs, quæ sunt supra se, vt est grando, pluuia, hyems, calor nimius, & similia, assiduè affligitur. Quā enim sint multa iuxta se, quibus eruditur, nullus explicat. Nunc famis inedia, nunc cladis sæuitia, nunc bellorum fragoribus cruciatur. Ferarum fugit morsus syluestrium, repentium venena pertimescit, maris inūdationes, ne mergatur, deuitat, ignis lambentem flammam diligenter custodit, sicque omni ex parte verberibus depressus status sui miseriam damnare cōpellitur. Vniuersa hæc quamuis pro peccati pęna iustè inflicta sint homini, valet tamē de omnibus proficere, si caueat à recto tramite deuiare, vnde Apostolus ait, Omnia cooperantur in bonum ijs, qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam interior dispositio causas, effectusque exteriorum sibi militare facit, siue in bonum, siue in malum. Quemadmodum autem visibile opus inuisibilis animi dispositionis est signum, ita amor testis est intimę dispositionis. Qui enim amorem suum absque errore iudicii metiri potest, proculdubio operum suorū non ignorabit precium. Qualis amor, talis merces. Secundum amoris propositum compensantur actus. Ideoque nil æquè in homine componendum sic est, sicut cordis affectio. Facilè nanque seducitur, qui hoc caret iudicio. Inordinatus amor nihil timet, non Dei sententiam, non hominum facies, non propriam conscientiam, quicquid est decoris, quicquid honesti, quicquid rationis exhorret, sua lege contentus est, nec diuinis, nec humanis arctatur. Nam etsi in quibusdam pœnæ timore repercussus ab actib. nefariis coerceatur, intus tamen suæ malignitatis nunquam deserit appetitum. Agit nequiter, quod valet impunè. Voluptatis seruus libertatem spiritus apprehendere nequit. Sibiipsi flagellum est, dum obliquis graditur itineribus. Floret ad tempus, vt damnetur in perpetuum. Ediuerso autem ordinata dilectio diuino semper se timori subijcit. Quæ facit laudabilia, delectabiliter, & non violenter operatur, virtutis amore trahitur, honestatis tenetur vinculo, testimonio gaudet cōscientiæ, interna pace perfruitur, magis futurorum, quàm pręsentium remunerationem quærit, sanctorum imitatur vestigia deuitans iniquorum consortia. Amor rectus veritatis amator est. Sibi vicissim inseruiūt veritas & charitas, neque sine charitate veritas, neq; absque veritate charitas valet subsistere. Veritatis semitas non declinet, quicunque ad charitatis arcem festinat ascendere. Semitę nāque veritatis virtutes sunt. Nemo ad veritatis perspicuam agnitionem potest attingere, si virtutibus ornatus non fuerit. Nec minus contemplationi veritatis virtus congruit, quàm luci visibili plura oculi pupilla. Nam virtus est qualitas mentis bene dispositæ, qua bene viuitur, sine qua nullus laudabiliter conuersatur. Regit nanque virtus omnem animi inordinationem, & rationi solium erigit, de quo nil, quod à virtutis discordet regula, trāsire permittit inultum. Venustat quidem habitudinem animæ, morū probitatem decorat, ab imis erigit animum, & ad magnanimitatem adducit, vitia abhorrere facit, gratiam à natura discernit, robustos segregat ab infirmis, & firmam cum Deo contrahit amicitiam. Virtute si quis insignitus non fuerit, veritatis lumini quum primum apparebit, rubore suffusus discedet inglorius. Clara quippe est veritas, aspectu delectabilis, amabilis supra modum, nil in se coinquinatum admittēs. Ideo pręmittenda est virtus, quæ caret confusione. Nam præbet fiduciam, serenat conscientiam, mentis faciem tergit, mensuram ponit operib. motus inter nos regit, & subiicit rationi. Ex vsu virtutum & vitiorum fuga constantiæ habitus & discretionis lumen exoritur. Absque his nāque veritatis speculum non apparet. Ex dono quippe Dei, & virtutis habitu veritas in corde tanquam in propria sede gloriæ suæ diffundit radios, per quos perfecta contemplatio possidetur. Inaccessibilem etenim inhabitat lucem ipsa veritas, atque præ nimio diuinitatis suę fulgore, sicut est, videri non potest. Quum igitur ad purum illius aspectum humana sit inualida acies, per media quædam cognoscibilem se fecit. Radios quidem emittens suos in sua apud se permanet claritate. Temperauit se, ne mentem hominis sublimi suo reuerberaret fulgore. Vniuersa.n. mūdialis machina quid aliud, quā æternæ veritatis est speculum? In ipso diligenti consideratione prospectans animus quibusdā lætificatur radijs veritatis. Singula videt mira ordinatione disposita, varietate decorata, & proprietate distincta. Non summa confundunt infima, nec ima inuident summis. Vnaquæque in suo perseuerat ordine: in proprio procedit tempore, suaque contenta est habitatione. Legibus suis singulæ parent, & proprio famulātur instinctui. Non alia, non altiora, non pulchriora appetunt veritatis lætificante iudicio. Sic nanq; vniuersa disposuit, vt nec dici, nec cogitari possit melius. Quemadmodū natura, ita distinxit dona. Angelicis quidem spiritibus tanquam in natura sublimioribus dedit pro habitatione cęlū: pro contēplatione se: non per speculū aliquod, sed sicuti est. Tales sunt conditi, vt gratiæ consentiendo, gratificatique per verbum diuina visione sint digni: à qua quamuis mutentur loco, contemplatione minimè diuelluntur. Quum enim ad Dei perficienda exeunt ministeria, præsentem vident, præsentia beatificantur deificæ veritatis. Quod autem semel acceperunt ex mu-

Rom. 8.

ex munere, amittere nequeunt ex administratione. Quò se vertunt, ipsam supra se per diuinitatis essentiam, ante se per contemplationis præsentiam: in se per amoris copulam mirantur, pro incomprehensibili excellẽtia suspensi, pro sapientiæ claritate prouidi: & pro fruitionis dulcedine ebrij: sobria tamen spiritus & claritatis ebrietate. Tales decuit, vt ministri essẽt veritatis, cœlorum incolæ, vniuersitatisque rectores: i quibus nulla deformitatis macula, nullaque imperfectionis oppositio appareret. Qualis conditor, tales (ex parte tamen) sunt, qui assistunt. Deiformes sunt, & vltra quam dici possit elegantia insignes. Horum aspectus diuinæ laudationis parit affectum. Non patent oculis: quia intueri nõ possunt. Rationi vtcunque sunt noti. Post hoc nanque rationales ipsa veritas cõdidit spiritus quos propter carnis infirmitatem paulominus ab istis minorauit. Intelligentiæ acumẽ, intellectusque dignitatem habent, vt angeli: non autem tam perfectè propter corporis carcerem, sensuum vsum, peccati fomitẽ peccãdi quasi necessitatẽ, loci peregrinationẽ, & naturæ minorationem. Quamuis post carnis resolutionem illis cõferatur per gratiam, quod deest in natura & auferatur per gloriam, quod additum est ex culpa his nihilominus spiritibus supposita sunt vniuersa: mundus intelligibilis factus, & per ipsum, qui condidit omnia. Plurimum per hæc, quæ videntur, in scientia proficiunt diuinitatis. Nam radios suos per illa, quę sunt siue visibilia, siue inuisibilia, veritas emicat & cognoscibilem intellectui se præbet humano, ita vt sapientiam veritatis, & veritatem sapientiæ negare non valeat. Ne quid verò minus deesse de gloria veritatis, & ad hominis eruditionem de cognitione sapientiæ, sanctarũ nobis contulit scientiam scripturarum. Ipsam quidem Hæbreorum generi per Prophetas & doctores sanctos manifestam fecit veritatis claritatem sub cortice tegendo literæ atque signorum. Ad quam propter eorum cordis hebetudinem penetrare non valentes solo literæ contenti intellectu à pabulo veritatis ieiuni remãserunt. Non enim spiritualis intelligentiæ mysteria carnalis mens & infidelitatis tenebris inuoluta capere sufficit. Hinc est, quòd post aduentum veritatis in carne tanta scripturarum intelligentia propalata est. In se, & per se docuit earum interpretationes: dedit quoq; scientiæ, intellectus, & sapientiæ spiritum fidelibus suis: per quem duritiam penetrauere literæ, & ad claritatem ipsius peruenerunt veritatis. Hoc expressit propheta, vbi ait: Pluuiam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata est: tu verò perfecisti eam. Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi Deus. Quod enim consequi non potuerũt, quibus donata fuit ad eruditionem proptèr patres carnis, perceperunt qui per spiritum adoptantur. Istud velata facies Mosi ob nimium fulgorem significauit, quæ per ipsam detegitur veritatem. Quamobrem Apostolus loquitur, dicens: Nos autem reuelata facie gloriam domini contemplãtes transformamur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. In diuinis nanq; eloquiis aliud litera, aliud intelligentia, aliud est veritas. Litera quidem per sensum: intelligentia per spiritum: veritas verò per infusionem apprehenditur. Literæ signa intelligentiæ sunt: intelligentia autem veritatis radius, lucens ratio, notitia non caligans, & testimoniũ sapientię: veritas verò secundum se incomprehensibilis est: bonum summum, fons sapientię, lux lucis, sempiternum verbum, & interminabilis virtus. Effectiue verò delectabile lumen verbi, & diuinę sapientię quędam emanatio: quæ quum in humanũ illabitur cor, fugat tenebras, depellit tristitiam, duritiam liquefacit, renouat desideria, amorem accendit, clarificat conscientiam, infundit spem, virtutes solidat, exultationem commouet, & cunctam mentis habitudinem reformat in melius. Ex huiusmodi luminis & gustus infusione quasi duabus fultum pennis, amantis cor ab imis eleuatur ad summa: de intelligentia transcendit ad veritatem: eo altius, quo intuetur clarius, suauiusque degustat. Magna tunc mens potitur pace & gaudio iucundissimo. Nam quod sitibundo quærebat affectu inuenit: ideoque requiescit. Rationalis quippe mentis cibus proprius veritas est, sentẽtiarum intelligentia, rationis distinctio, gestorum agẽdorumque matura deliberatio. Hinc est, quòd in sapientiæ lumine cogitationum suarum cursum figit tanquam ad suum cuncta principium. Altitudinem diuinitatis, verbi æternam generationem, paracleti processionem, cęlestis patriæ indefectibilem gloriam, summorum spirituum, angelorum, archangelorumque gradus præmia mirando veneratur. Sapientiæ nanque splendoribus circunfusa, intelligentiæ aciem ab eo quod videt, diuertere nequaquam potest delectatione illecta, gratiæ riuulis madefacta, & contemplatione suspensa. Tota se intentione firmat in se, & anxia animi auiditate cõmoratur secum: nec inde nisi pulsata foras, aut relicta sibi exire valet. Quum verò egreditur, tanquam imbres emittit eloquia sapientię, quæ audientium corda penetrant & transfigunt. De pharetra quidem charitatis emissa illum, de quo plena sunt, infundunt calorem. Aliena etenim ab incendio charitatis esse non potest mens, quæ in cellarium sapientiæ meruit introduci. Proficit de omnibus, & qua se verterit, scintillas dilectionis admittit. In sublimi quodam considerationis solio residens nimia exultatione lætatur,

Psal. 67.

2. Cor. 3.

ratur, quum se verbi sponsa esse non dubitat. Perfectus enim amor dubietate caret. Intuetur tacitè vniuersa posita sub se, suoque famulari obsequio. Si quid sonorum audierit: si quid dulci modulatione in ipsius concrepuerit auribus, ad profectũ sui conuertit amoris. Species quoque corporum, qualitates rerum, siderum rutilationes, elementorum productiones, atque omne, quod redolet, quod sapit, quod nutrit, quod mollefacit, sibi concessum esse nõ dubitat. Ipsi de mandato verbi cuncta fauent: plaudunt omnia tanquam charissimæ sponsæ: miroque modo suadente amore ex iniuncto obsequio singula clamant intus, & dilectionis voces ingeminant. Quendã nãque in corde sponsæ gignunt spiritualem concentum amore plenum: amoris testem, nuncium despõsationis, & sponsi pedissequum, per quem omnia interioris, exterioris que hominis præcordia ebulliunt charitate, & in sui laudem mouentur conditoris. Exemplis nanque pariter excitata, ac votis resoluitur intus præ amoris dulcedine, præ suauitate spiritus, præ ardore desiderij, præ liquefactione charitatis: præcipuè quum tantis se prælatam videt famulari à tantis, electamque de tantis. Merita rimatur, nec inuenit: dona considerat, & agnoscit maculis referta: promissa cogitat: & supra modum excelsa illa esse miratur: sicque amore & admiratione constricta alta emittit suspiria: gemitus de profundo cordis trahit ignitos: atque virtute, qua potest, castissimo se copulat sponso. Illum in latissimo mentis collocat sinu: illi amoris æstus, desideriorum vota, arcana pectoris aperit: illũ effert præconiis, laudibus magnificat, amplectitur affectu, stringit votis, cum illo sibi bene esse sentiens, ab illo nunquam de esse concupiscit. Quod quum sibi non licere cognoscit, quendam in se reformat habitum gestatæ sapientiæ, & intimæ charitatis: in quo requiescens actualem ardẽtissimè verbi semper præstolatur aduentum. Non enim actualiter cuiquam se præsens exhibet Verbum. Accedit quippe, & recedit pro suo beneplacito nulli alternationis huius causas referãs. Nõ autem parum profecit, qui memoratum lapidæ charitatis, & ignitæ veritatis in se reformauit habitum. Thalamus quidem nuptialis est: in quo casta verbi & animæ connubia consummantur, & tãquam in sede propria suauiter residet sapiẽtia. In eum non audent irrumpere aduersarii propter angelorum custodiam vigilem. A sponsi inhabitãtis veluti à facie gladii fugiunt aspectu. Ibi iuge celebratur conuiuium, & vitulus sepissimè comeditur saginatus. Pax in illo gustatur interna secura tranquillitas, tranquilla fœlicitas iucunditas magna, fides serena, amabilis societas, oscula vnitatis, contemplationis delectatio, suauitas in spiritusancto. Ibi cœli ianua est, & paradisi porta. Sponsa frequenter de thalamo ascendit in cœlum: & de cœlo iugiter sponsus descendit in thalamum. Non pauida, non de salute incerta ingreditur sponsa in supernorũ mãsiones, sed tanquam in dilecti domũ, & in propriam possessionem. Vt enim illam emeret, vendidit sua: & tradidit egenis, vt illam lucraretur pugnauit in tentationibus: pugnauit cum spiritibus nequam, quotidieque pugnat contra se. 10 Non temerariè, sed confidenter in atria intrat sponsi. Nam etsi alias aduena illius sanctæ fuerit ciuitatis: nunc verò ciuis effecta est sanctorũ & spõsa Verbi: cui ex amoris priuilegio omnia, quæ sunt sponsi, debentur. Amor quippe verus nil priuatum habet, nil proprium, sua seque gratanter impertitur: ea quoque lege, eademque charitate, qua largitur propria, vtitur alienis. Ex amoris igitur mutui exuberantia tanta est inter verbum & animam familiaritas, loquutionis fi- 20 ducia, gloriæ certitudo, & conditionis inconsideratio. Nũquam præsumeret anima, quamuis munda, quamuis sancta, accedere ad verbum, loqui illi, importunisque petitionibus inuincibile vincere, si non interueniret amor. Sed neque maiestati verbi congruit talẽ habere sponsam, quæ corruptione grauetur carnis, pollutione maculetur peccati, delinquendi legi subiectã sit. Vehemens tamen amor sicut indignitati nõ repugnat, sic neque derogat maiestati. Aequat 30 nanque in spiritus vnitate, quos disæquat imparilitas naturæ. Nã in amoris fœdere, nec maiestatem attendit infirmitas, neque infirmitatem exhorret maiestas. Infirmitas etenim per amorem erigitur, dum gratis eligitur, verbo copulatur, fœcũdatur spiritu, & charitate vulneratur. De ingrata efficitur amica, de extranea domestica, de adultera charissima & de prostituta fidelis sponsa. Cuius hæc mutatio est, nisi de exteræ excelsæ nisi dignationis verbi? Nihil se reputa- 40 uit, indignum iustificãdo scelestam & peccatricem. Proinde mirentur cœli, & exultet terra in huiusmodi venerando connubio. Non sit qui desperet de venia, quum sponsæ considerat gratiam, & sapientiæ honorabilem beneuolentiam quum ad cordis habitaculum conspicit declinare Dei verbum. Poterat quisque dubitare de gloria, si non in sponsa tanta præcessisset gratia: postquam verò Deus homo factus est, postquã fidelis anima connubii vinculo verbo sociata 50 est, omnis timoris causa sublata est. Innouata sunt signa, prodigia immutata, & antiqua restaurata miracula, dum sapiẽtia ex altissimi ore prodiens, in montibus saliens, collesque transiliens humanæ illabitur menti nõ recessura, sed ibidem perpetuò moratura. Meritò igitur pro tanti laude connubij obseruanda est dies & hora, quando verbum ingreditur in mentis thalamum, vt vna cum sponsa grata capteт secreta silentij.

silentij. Clanculò quidem diffundendi sunt vernantes flores, conuallium lilia, & rosarum odoramenta, vt thalamus omnis suauiter redoleat. Tunc prophetarum cuneus sancto feruentium spiritu aduocandus est vna cum patribus cunctis testamenti veteris: vniuersi quoque nouæ legis sancti, & præcipuè virginum sacratus numerus inuitandus est, vt consona modulatione epithalamij huius efferant præconia. Ipsa etiam angelorum, & archangelorum, cæterorumq; beatorum spirituum agmina, nec non & cãtatores omnes, atque cantatrices cœlestis Hierusalem & curiæ paradisi exhortandi sunt: ita vt ipsorũ nullus remaneat, qui venerandi connubij non seruet excubias: resonet ibi organa & vox sambucæ ac psalterij bene sonantis. Sonus exultationis, iubilationis, & laudis per vniuersum audiatur orbem. Ascendat nubium altitudinem, transcendat alta cœlorum, & ad aures vsq; perueniat domini exercituum: illicque immensas referat gratiarum actiones pro tanti dignationе mysterij, tamque exuberantissima sui vnigeniti charitate. Omnis quippe laus, omnis honor, & gloria exigua est tanti respectu connubij. Quamuis autem humana non valeat explicare facundia, quod sentit, neque quantum debet magnificare sufficiat: indignum tamen est, vt à diuina muta sit laude. Nihil enim in huius peregrinationis tempore sic angelorum imitatur vestigia, sicut pura laudatio. Cuncta illorũ intentio & omne desiderium in conditoris laude firmatur. Optimè vtique occupatur mens, quum diuinis exercetur in laudibus. Est nanq; diuina laus sacrificium salutare, oblatio munda, thymiama suauissimũ, munus acceptabile, grata libatio, fragantissimus odor, & hostia immaculata: præcipuè quum de corde puro, de synceritate animi, de ardore desiderij, de humilitatis arcano, de feruore spiritus, de lumine fidei, de veritatis cognitione, de intentione charitatis, de abundantia deuotionis, de conscientiæ nitore, de cõtemplatione cœlestis patriæ, de affectu futuræ vitæ, & de cõtubernio æternę procedit sapientię. Hęc quidem iustificat impium, torpentem excitat, soluit ingratum, & damnat incredulum: placet Deo, placat iudicem, cœlũ aperit, honorat verbum, impetrat veniam, & confert gratiam, gloriamque meretur. Nullus diuinæ laudis valet æstimare precium, profectum intelligere, & pensare gaudium. Hoc attendẽs propheta maximo cum feruore vniuersos hortatur, dicens: Laudate dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi. De se verò ait sic: Laudabo nomen Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude: potissimum in huius consideratione connubij, vbi ima summis, humana iunguntur diuinis, vbi anima sempiterno fœcũdatur verbo, & rationalis spiritus æternæ copulatur sapientiæ. Quisque quantum potest, laudet: nec peccator sileat, nec quiescat iustus. Reconciliabitur peccator, si verbi laudes tacere noluerit, & dignus fiet, vt laudet: iustus quoque magis magisque laudando iustificabitur: singuli tamen laudis voces proferant, offerant vota, magnificentque pręconia. Si quid verò deerit à laude, supplebit, quæ intus est, sponsa. Talis nanque est, vt repudiari laudando non debeat. Quomodo repudiari potest, quę adamatur à verbo, in sponsam eligitur, tenetur vt charissima? Non mediocris gratiæ hoc est. Rara quidem inuenitur anima, quæ ex vitæ merito, ex muneris priuilegio, ex immensitate amoris sponsa verbi vocitetur: de qua sponsus in eius laudem dicat: Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matris suæ, electa genitricis suæ. Quum talem inuenit, singulari eam diligit charitate. Frequenter visitat, alloquitur familiariter, dulciter amplexatur, & vix se ab illa patitur absentare. Discedit interdum ab illa, non vt iratus, sed vt amore succensus. Quo enim tardius redit, ipsa dilatione vehementius inflammatur, pulsat crebrius, prouocat ardẽtius, & dicit: Surge amica mea, speciosa mea, & veni colũba mea in foramina petræ, in cauernam maceriæ, ostende mihi faciem tuam: sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Præceps nanque amor dilationem nõ patitur: moras nescit desiderio fruendi, quod diligis. Amoris artem amandi nescius non capit: solus nouit expertus: indoctus autem in sole positus non videt, & igni appositus frigescit. Sponsa verò ex cõtubernio erudita verbi, plurima intelligit amoris argumenta: nõ tamen omnia. Nã ignitus amor semper meditatur noua, & insueta componit. Impatiens nanque quum sit, cogitare non desinit quomodo ardentius diligat, diligatur dulcius, fortius teneat, familiarius conuersetur. Nil secum amari vult: solus cordis cõcupiscit possidere principatũ. Hinc zelotypia, hinc quærimoniæ, hinc amoris murmur, ingeminatio verborum, & absentiæ intolerãtia. Nec à clamore vox, nec gemitus à corde, nec ab inquisitione solicitudo, nec ab intimis conquiescit desiderij ardor, nisi per præsentiam dilecti: qui nanq; feruentius diligit, fatigatur vehemẽtius, quamuis ipsum amoris immensitas nõ permittat considerare laborẽ. Ex lege igitur amoris, sancti connubii quanta sint gaudia, quantaq; flagratio charitatis, comprobari potest. Ex eadem quoque sponsæ excellentia, atque illius donorum sublimitas, deliciarum opulentia, latitudo cordis, mentis magnanimitas, suauitas spiritus, amoris confidentia, deuotionis delectatio, veritatis scientia, conscientiæ puritas, virtutum perfectio, charitatis vinculum, exultationis tripudium, iubilationis gaudium, desideriorum æstus,

Psal. 116.
Psal. 114.
Cant. 6.
Cant. 2.

æstus, pacis abundantia, contẽplationis gustus, rectitudinis constantia, morum probitas, sapiẽtiæ facunditas, luminis delectatio, humilitatis exercitatio, compassio fraternæ dilectionis, innocentiæ candidatio, munditiæ decor, iucunditas sanctitatis, diuinæ magnitudinis laudatio, & verbo sufficienter agnoscitur ipsius inhæsio salutaris. Quod habet, teneat sponsa: non præsumat, ne perdat: non tepescat, ne repudietur: nõ satis habere se credat, ne fastidiat: non peruenisse se putet, ne retrogrediatur: gubernaculũ prudentiæ non deserat, ne præcipitet: spiritus consueta studia non deserat, ne claudatur foris: ad anteriora se extendat, ne congregata amittat: futura semper concupiscat æstimatione præsentium: sic viuat quasi quotidie in domino moritura: de virtute proficiat in virtutem: in lumine vultus sponsi ambulet, & in ipsius nomine tota die exultet: æstuanti amore vociferetur assiduè. Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Totisque præcordiorum affectibus, quem in mentis fouet gremio, desideret videre regnantem in diuinitatis solio sponsum suum Iesum Christum dominũ nostrum, qui cũ patre & spiritusancto immortalis Deus viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Cant. 1.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI IN LIBELLVM QVI FASCICVLVS AMORIS In cœna Domini inscribitur.

PROOEMIVM.

Eccl. 1. OMnis sapiẽtia à domino Deo est: & cum illo fuit semper, & est ante æuum. Hoc lex diuina pronũciat, vt humilitatis regula instruat vniuersos. Nouit quàm facilè ad sapiẽtiam per humilitatis itinera gradiatur. Est planè vera humilitas de cordis puritate procedens sapientiæ præuia: sine qua esse sapiens nemo potest. Quemadmodum autem ascendendo descenditur, ita ascenditur descendendo. Hoc suo monet exemplo ille, qui humilitatis semitas superbiendo deseruit, dicens: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo. Vnde quoniam in humilitate stare neglexit, meritò audiuit. Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris? E contrario Dei & hominũ mediator, qui mitis erat, & humilis corde, sortitus est nomen super omne nomen: ita vt in ipsius nomine omne genu flectatur, cœlestium scilicet, terrestrium & infernorum. Quamobrem decet ad veræ doctrinam sapientiæ ascendere cupientem, vt non aliunde, quàm per humilitatis incedat exercitia. Agnoscat se per se, quàm videlicet sit in natura infirmus, deformis in moribus, vitiis procliuus & gratiæ splendore præuentus. Hæc si ignorauerit, æterni regis gloriã vsurpabit, se aliquid scire arbitrans, cùm sciat nihil. Vtique nihil scire conuincitur, qui sui ignarus de diuinitatis scientia multa scire videtur. Porrò Deum scire non valet, qui ignorat se. Ordinatissima veræ scientiæ regula hæc est, vt homo prius se deinde Deũ agnoscere studeat. Hoc testimonio suo propheta confirmans ait: Mirabilis facta est sciẽtia tua ex me. Redeat igitur ad se, & in cordis sui domicilio conquiescat, qui sapientia imbui concupiscit. Se compunctione & lacrymis, atque virtutum colluuione detergat, quatenus humilitatis magisterio perfectam suimet valeat habere notitiam. Hanc dum adeptus fuerit, fugatis ignorantiæ tenebris lumen percipiet, non solis visibilis, sed æternæ sapiẽtiæ, quæ radiis suis electorum omnium mẽtes illustrat. Discet profectò vbi sit sapientia, vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi lumen oculorum & pax. Discet (inquam) verbũ in principio apud Deũ, per quod facta sunt omnia: in quo viuunt, à quo sapiunt, qui intelligentiæ percipiunt lumen. Sic enim habes: Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis. Altissimus Deus creauit illam spiritusancto, & effudit illam super omnia opera sua: & super omnem carnem. Secundum datum suum præbet eam diligentib. se. Est planè dominus Iesus verbum Dei: & sapientiæ fons, atq; fons vitæ veiq; in excelsis: de quo per prophetã dicitur: Apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen. De ipso siquidem fontis puro meatu, qui supernæ Hierusalẽ effecti sunt ciues, inebriãtur ab ubertate illius, & torrẽte uoluptatis eius potantur ad satietatẽ, pacem, sempiternamq; lætitiã. Vnde charitate feruidi, ac iubilatione perfusi inexhaustibiles Deo persoluunt laudes, & gratiarum interminabiles actiones. Non aũt sic qui peregrinantur. Nequaquã de ipso hauriũt fonte, sed de fontis riuulis collium æternorum ministerio defluentibus in hac plorationis valle pro inhabitãtium solatio: & ærumnarum suarum pio leuamine. Ne igitur in via deficiant, aqua

Esa. 14. Phil. 2. Psal. 138. Baruch 3. Psal. 35.

aqua sapientiæ salutaris potantur, & si nō sapiētia. Sapientia verò quando? Vtique quum mortale hoc immortalitatem induerit. Tunc & ipsi fruitione sapientiæ lætificati, fęlicitate locupletabuntur æterna. Interim sapientię reficiuntur aqua, eloquiis scilicet scripturarum: earū potissimum, quæ ab ipsius sapientię ore prolatę noscuntur. In his quotidiana exercitatione tāquā columbæ super aquarum riuulos, quæ resident super fluenta plenissima, depurantur, & sapiētes fiunt: ex munere quippe sapientiæ communicante se illis, vt aliis se cōmunicent ipsi. Hinc occultare nequeunt, quod gratis acceperunt, præcipuè cum propalatione veritatis largitoris quærant gloriam, & erogationis merita sortiātur. Horum igitur eruditus magisterio ad te misericordiarum patrem nunc cordis mei genua flecto: quatenus mihi seruorum tuorum minimo veram præstare digneris humilitatem, ne tuorum elatus largitione donorum mentis ceruicem erigā, meritoque repellar à te, pro quo sum, cui milito, ad quem suspiro, in quo requiesco, quem totis visceribus diligere, laudare, atque magnificare concupisco. Da mihi etiam, ò domine sedium tuarum assistricem sapiētiam: vt nedum sciam quid acceptum sit corā te omni tempore, verumetiam eiusdem valeam propalare mysteria, atque riuulorum exhaurire sacramenta, quæ in vltimo cœnæ suæ sermone sunt condita. Ipsius nanque dulcedinem sub literæ velamine latentem ad tui gloriam, tuorūque profectum reserare curabo. Fac igitur incipienti benedictionis tuæ imbrem tribuere, vt opus perficiatur per te: quod te suadente inchoatur: Fiet profectò te loquente per me, vt agnoscaris per te, honorificeris in te, & diligaris propter te, à quo omnis sapientiæ ac scientiæ commendabilis procedit facundia.

QVOD AD SE CONTEMPLANdum diuina Maiestas rationalem angelorum hominumque naturam condiderit.

Cap. I.

HVmana quidem experientia, atque naturali eruditi, ingenio perspicuè intelligimus neminē solis lucem posse aspicere, qui clausos tenet, seu ægros habet oculos. Est enim lux vis quædam, quæ naturali suo impulsu in disposito se diffundit oculo, vt illum confortet, solidet, ornetque. Secundum sui naturam habere appetit, cui se communicet. O mirabile æterni solis exemplar, & diuinæ sapientiæ altisona vox. Pro documento imbecillitatis humani ingenij vniuersa visibilia omnipotens condidit, vt de corporalibus spiritualia, atque de visibilibus inuisibilia eliceremus. Hoc Apostolus testatur, dicens: Inuisibilia Dei a creatura mūdi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & sapientia. Est autem lux vera, æterna spiritualis, diuina, incommutabilis in se, irreprehensibiliter mutans omnia: intelligibilis per se, mentis oculis conspicua, vniuersa penetrans, omnia complectens, supereminens cunctis, sine macula, absque deformitate, sine obumbratione nescientiæ: delectabilis in se, delectabilia continens omnia, delectationemque infundens, Dei videlicet sapiētia, quæ claritatis suæ radios in bene dispositis, & se dignis communicare concupiscit. Nulla quippe creaturarum ratione carentium, siue earum, quæ corporis fulgent oculis, mulcent auditum, olfactum delectant, & dulcescunt gustui, huius almæ lucis valet esse particeps. Solus rationalis spiritus splendoris illius perceptibilis est. Quamobrem ad declarādam, conferendamque diuinitatis suæ gloriam duplicem Dei clementia intellectualem condidit naturam; alteram scilicet in sublimibus cœlorum sedibus residentem: alterā verò in huius vitæ exilio peregrinantem. Illi etenim, quæ super cœlos habitat, non in ęnigmate, neque per imagines aliquas, sed sicuti est, se præbuit contemplādam, vtpote ex naturæ generositate, ex gratiæ dono, atque ex liberi arbitrij merito effectæ dignissimæ. Non quidem ex natura hoc meruit, sed ex operante, atque cooperāte in se gratia. Spiritualis quippe luminis irradiata splēdore, mox vt est condita, per liberum probata arbitrium & in gratiæ bono corroborata Dei inenarrabilem gloriam contēplari promeruit. Inuenta tamen est, non numero integra, sed prædestinatione. Ipsorum nanque pars maxima spirituum, dum suo contempsit inhęrere autori, ab ea, in qua, & ad quam facta est, celsitudinis corruit dignitate. Tanto siquidem elatione sua effecta est abiectior, atque deformior quanto in sui institutione extiterat in natura sublimior. Dum enim noluit diuinæ fieri bonitatis exemplar, ordinata est, vt sit iustitiæ speculū magisterium humilitatis, vltrix delinquētium, & peregrinantium infatigabilis impugnatrix. Porrò multitudo, quæ cecidit, in eo quod patitur dignè Dei iustitiam: quæ verò stetit, per id quo fruitur, gratuitam in se commendat misericordiam. Hoc admirans Propheta, inquit: Misericordia & iudicium cātabo tibi domine. Nēpe absque misericordiæ dono illa, quæ regnat, stare minimè potuisset. Eleuanti se arbitrij porrexit manum, pulsanti volūtatis aperuit ianuā, & vocanti per gratia obtemperādo respondit. Tanti etenim fuit istiusmodi consensio libertatis, vt supernam sibi æternaliter clementiā vendicaret. Repentè quidem, vt assensum gratię tribuit, arcana Dei mysteria, & sapientiæ illius ineffabiles thesauros intuita est. Hinc beatitudinis,

Rom. 1.

Psal. 100.

quã habet, exordium sumpsit. Naturæ suæ bono perfectio gratiæ, felicitatis præmium, Dei adhæsio sempiterna, atq; diuinitatis clara cognitio, in qua omnis sanctorum beatitudo consistit, aggregata illi fuisse dignoscitur. Ex visione autem hac refusa lumine, charitateque perfusa laudis purum, nec non & gratissimum ipsa natura angelica inchoauit exoluere sacrificium. Suorum igitur recepto cumulo meritorum, atque essentialis vltra suscepturа nil præmij totis se desideriorum votis conditoris occupatur in laudem. Suum iam ad finem peruenita quid est, quod concupiscere supersit. Conditoris gloriæ gratiarum actionis exhibendæ, hominumq; salutis flagrãtissimo tamẽ ebriatur amore. Hinc est, quod minimè in electorum ministerio fatigatur, neq; conticescit in laude. Quod potest, agit per se: quod verò non valet, perficere exardescit in altero. Hinc est, quod homines, & præcipuè Dei amicos intimo veneratur affectu: atque erga eorum quenq; tam sedulum peragit dilectionis obsequium. Delinquentes hortatur vt pœnitentiæ arrepto certamine asceleribus resipiscant. Stantes, ne cadant, protegit, docet inscios, consolatur mœstos, errantes reuocat, exulesque blandè monet, ne cœlestis patriæ itinera derelinquant. Omnibus planè fidelib. tanquam conciuibus suis, in quibus sui conditoris elucet imago, se præstat beneuolã, amabilẽ, officiosamque. Hominem quidẽ nõ qualis sit, aspicit, dum carnis corruptione vestitur: sed qualem illũ futurũ esse non dubitat, quãdo visibile hoc atque mortale ab æterna incorruptibilitate absorbebitur. Quãdiu peregrinatur à domino obtectum est, quod illi pollicetur, cum ad præordinatum finẽ peruenerit. Re etenim, vera mortalium genus sic ab artifice summo plasmatum est, taliq; lege mundi huius homo colonus effectus, vt obedientiæ custodiẽdo statuta, post præsentis vitæ decursum immortalis fieret, & beatus: nõ tamẽ hominibus cunctis immortalitatis stola donanda est, sed prædestinatis tantũ, vocatis, iustificatisque. Hi soli per adoptionis gratiam Dei filij nũcupantur. In istis tanquam in sede propria Dei residet sapientia: suasq; apud eosdem arbitratur esse delicias. Nam à peccatorib. & tenebrarum filijs omnino semota est: nec inuenitur in terra suauiter viuentium. Omnis ipsius æternæ sapientiæ clarificatio apud primitiuorũ Ecclesiam esse: atq; electorum congregationẽ dubium non est: siue eorum, qui adhuc carnis inuoluti sunt fece: seu illorum, qui de corruptibilis corporis ergastulo liberati, in perpetuas æternitates fæliciter transiere. Triumphantibus nanque super cœlorum sidereas mansiones reuelata se facie manifestat. Peregrinantib. verò se in fidei lumine, & testiũ veridicorũ assertione declarat. Vtisq; tamẽ tãquã proprij corporis cohærет membris, & in qualibet ipsorũ congregatione suæ præsentiam cõmunicat maiestatis: vnde ait: Vbi fuerint duo, vel tres cõgregati in nomine meo, in medio eorũ sum. In eorũ etiã singulis, veluti in mẽbris proprijs spiritualis gratiæ impertitur dona. De hoc inquit Apostolus: Vnicuiq; nostrũ data est gratia secundũ mensuram donationis Christi: propter quod dicit: Ascendẽs in altum captiuam duxit captiuitatẽ: dedit dona hominib. Et ipse quosdã dedit esse Apostolos, quosdã autẽ Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autẽ pastores, & doctores ad consummationẽ sanctorũ, in opus ministerij, in ædificationẽ corporis Christi. Quẽadmodũ igitur ab infidelibus, & peccatoribus abest sapientia, ita in omni iustorum adest collegio mystici sui corporis insinuãs veritatẽ. Propтereà cum in vltimo suæ cœnæ conuiuio iã diabolus in proditorẽ introiisset, illeque accepta intincti panis buccella, vt facinus perpetraret, de cœnaculo exiisset, idẽ mediator in spiritu exultãs inquit: Nũc clarificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo. Vniuersos, qui tunc aderãt, ex quo perditionis secesserat filius, suos esse cognoscẽs in ipsis tanquam in verissimis mẽbris se esse clarificandum asseruit. In verbo siquidem intuendo, facienda veluti iã facta affirmat. Quòd enim se clarificatum dicit, futurũ erat, & tamen ait: Nunc clarificatus est filius hominis, quatenus tam præterita, quàm futura in verbo esse præsentia insinuaret. Nec ab re se per discipulos clarificãdum dicit. Magna siquidẽ & prorsus stupẽda claritas homini Christo aucta est: cum per eos, quos de mundo ipse elegit, veritatem fidei & diuinitatis amorem in corda fudit credentiũ. Nempe non in seculo nobiles, non facundos sermone, non moribus ornatos, neque facultatibus elegit locupletes, per quos Dei sapientia orbem sibi subigeret vniuersum. Sed discipulos voluit habere ignobiles, imperitos, rudes, & pauperes, vt non glorietur omnis caro: sed vt qui gloriatur, in domino glorietur. Illis dedit sapientiæ spiritum & intellectus, ne in doctis humanæ sapientiæ verbis prædicaretur Christus: sed in doctrina spiritus, & in sermonibus sapientiæ: ita vt in omnem terram exiret sonus eorum, & in fines orbis terræ verba prædicationis eorum audirentur. Tribuit etiam eisdem faciendorum potestatem miraculorum, adeò vt verbo curarent languores, eijcerent dæmonia: mortuósque suscitarent. Non autem illi per seipsos operabantur talia, sed ipse per illos, qui ait: Sine me nihil potestis facere. Nam quòd creuit Ecclesia circumquaq;, quòd Christi diuulgatum est nomen, quòd populorum innumerabilis multitudo credidit Deo, nõ Apostolis prædicãtibus, sed sempiternæ sapientiæ, quæ eorum ora compleuit, ascribendũ est. Præcones

Mat. 18. Ephe. 4. Ibid. Ioan. 13. Ibid. 1. Cor. 1. Psal. 18. Ioan. 15.

vtique habere voluit, qui aduentum in carne suum, remissionem peccatorum, & nouę perfectionem annunciarent vitæ: congregarentque ad se Dei filios, qui erant per mundi huius climata quęque dispersi. Hoc quippe clarificationis Christi, de qua nunc agitur, exordium fuit: & hęc nascentis Ecclesię initia, in qua verbi humanitas agnoscitur, colitur, adoratur. Tanquam candelabrum aureum ardēs & lucens, in ipsius medio posita est, vt qui ingrediuntur, lumen videant: non tamen qualecunque lumen, sed verum, æternumque. In hoc etenim lumine habitantis in carne paternæ gloriæ agnoscimus lumen, & per illud diuinę efficimur consortes naturæ. Dei nuncupamur filij, & in angelorum cōsortium transmutamur. Commendatur insuper Dei charitas, quę nobis in filio locuta est, & per illum agnosci, atq; in eo clarificari complacuit. Clarificauit plane sapientia patrem, clarificauit pater filium, nō vtiq; per angelos, aut humano quouis modo, sed in semetipso. Reciproca nanque patris ac filij clarificatio est. Nec filius sine patre, neque absque filio valet clarificari pater: quoniam essentia vna, eadem deitas, par gloria, æqualisq, maiestas filij & patris est. Hanc æqualitatis gloriā sine initio pater dederat filio: quia gignendo illi dedit, vt esset ęqualis. Nihilq; habet pater proprium, quod non communicet filio ipso vnigenito attestāte, qui ait: Omnia mea tua sunt: & tua mea sunt. Quamobrem sicut in domino Iesu clarificatus est Deus, ita Deus illū clarificauit in semetipso: sibi illum ostendendo æqualem. Huius etenim generationis sublimitatem credere magni est meriti. Illam autem cognoscere vita æterna est: gaudium inenarrabile, & beatitudo perfecta. Hoc tamē instantis nō est temporis, sed futuri: quando videlicet reuelata facie gloriam Dei speculantes transformabimur de claritate in claritatem, contemplantes verbum in patris gremio fęliciter quiescēs. Tūc filij claritas glorificatis nota erit, tūc quod dedit pater filio, maius omnibus mira cum exultatione intuebitur: tunc pater in filio, & filius agnoscetur in patre. Et hæc supernaturalis visio omnem angelicam, humanamque intelligentiam supereminet. Huiusmodi cum Christo, & in Christo regnantibus visionis fruitio pro remuneratione tribuitur meritorum: peregrinantibus verò repromittitur. Interim ipsi trahuntur deuotione in fide ambulātes: & quibusdam reficiuntur infusionibus sapiētię. Percipiūt quasdam primitias spiritus: per quas delectabiliter recreati præsentis seculi toleranter ferunt ęrūnas. Promissionibus nonnunquam æternis subleuati, & per contemplationem supra se interdum euecti diuinas erumpunt in laudes, atque amoris modulationes promunt ex memoria abundantiæ suauitatis, ac iucundissimo sapientię cōtubernio, quam in se aduentasse pręsentiunt. Non enim desinit ipsa sapientia visitare, quos diligit, ac ne deficiant in laboribus, refouere. Quis etenim absque pręeunte luce, & exhortante gratia tutus potest istius exilij peragrare vias? Quisve sine cœlestium pollicitatione, & spe futuræ hæreditatis incōcussum in dilectione Dei tenere valet animum? Quū enim humana mens nequeat satiari temporalibus, oportet vt nutriatur ęternis. Pro futurorum itaque certitudine spirituales infundente Deo degustat dulcedines, quę donantur humilibus in peregrinationis pręsidium, & dilectionis indicium, augmentumque. In ipsis tamen neque diu, neque ad libitum perseuerare valent. Largiuntur quidē: & pro dantis beneplacito auferuntur. Nam in arbitrio volentis non sunt, neque quærentis, sed largientis Dei. Hoc insinuās Saluator ait: Filioli adhuc modicum vobiscum sum. Quęretis me, & (sicut dixi Iudeis) quo ego vado, vos non potestis venire. Omni corpori Ecclesię loquebatur sapientia. Pręsentibus quidem suam prædicebat futuram corporalem absentiam, spiritualē verò futuris. Quęsierunt vtique Apostoli delectabilem domini Iesu faciē corporaliter. Quærunt & deuoti spiritualiter indesinenter. Neutri verò istorum ad votū verbi fruuntur pręsentia. Resurgente quippe domino, & cœlos ascendente discipulos reliquit in seculo, illisque humanitatis abstulit spem cōcupitę. Eodem etiam visitante verbo deuotorū mentes, & discendente illud pro libito tenere, aut reuocare non valent. Calescente quippe in anima charitatis igne, & de sponsi amore teneṫe mira suauitate respergitur. Cunctorum obliuiscitur dilecti capta dulcedine. Quantocunque temporis spatio talibus pascatur delicijs, parum esse arbitratur ęstuantis nimietate desiderij. Fitque sępe, vt repentè quem inseparabiliter amplecti gloriabatur anima, aufugiat, & se tanquam alienus occultet. Vnde vehemēti spōsa dolore saucia, cum se solam conspicit, cūm se sibi derelictam intelligit, surgat properè, diligenter quęrat, petat importunè, clamet fortiter, gematq; inconsolabiliter, donec quem diligit, reperiat. In hac siquidem sponsi reuersione quęrimonias, preces, suspira, & sponsę blanditias suaues quis excogitet: Amor etenim cū sit suspectas res, suspectiosam de dilecti absceisu reddit sponsam. Ex hoc effecta pauida infirmitatis proprię deplorat ęrumnas, cū perfectè illi inhærere non valet, quem inseparabiliter possidere concupiscit. Nequaquam in carne posita, & mundi cupiditatibus irretita ad illius potest attingere celsitudinem, qui nulla corporis oneratur molestia. Hanc itaque libertatem Domino de proximo per resurrectionis gloriam habiturus omnibus membris suis aiebat,

Ioan. 17.

2. Cor. 3.

Ioan. 13.

Ioan. 15.

bat, Quo ego vado, vos non potestis venire. Nouerat illos quamdiu corruptibilis corporis includerentur ergastulo, nec ad ipsius diuinæ essentiæ gloriam, neq; ad puræ contemplationis inseparabilem pertingere posse quieté. Illis tamé tanquam animarum vigilantissimus pastor, atque de filiorum gloria cupidus Pater iter ostendit, per quod gradientes post peregrinationis suæ cursum adipiscendæ gloriæ capaces, suorumq; fierent compotes desideriorum. Seruandæ igitur charitatis mandatum instituit atq; fraternæ dilectionis cunctis membris suis legem imposuit, per quam, quoniā bono, quod supra eos est, frui nequeunt, saltē in illud, quod iuxta se habent, exerceantur. Propterea cū dixisset, Quo ego vado, vos non potestis venire, subdidit, Et vobis dico modò, quòd in præsenti.i. tenaciter custodiatis. Mandatum nouū do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Vt & vos diligatis inuicem. Audite hæc omnes gētes, aurib. percipite, qui habitatis orbem. Simul in vnum conueniant diues & pauper, seruus & liber, nobilis & ignobilis. Os quippe Domini loquitur sapientiam, & apertio labiorum ipsius scientiam atq; prudentiam. Accedant in spiritu, deuoto assistant corde, vt sermonum Domini elegantiam, profunditatem sententiæ, charitatisq; dulcedinem in eisdem latitantem auido mentis hauriant desiderio. Inde pascantur, ex ipsis erudiantur, inflammentur amore, nec nō veritatis illustrentur splendore. Eloquia hæc teste propheta, eloquia sunt casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum. In vniuersa prorsus veteris legis pagina his similia minimè reperiuntur. Equidem decebat, vt per verbum dilectionis initiaretur mandatum. Trāsierant vmbræ, figuræ præcesserant, ipsaq; abolita erat lex. Ideoq; reuelante se per carnem veritate, nouaq; de cęlo apparēte luce, congruum erat, vt noua omnia fierent. Nouæ gratiæ conuersationi nouæ nouum associatur mandatum. Senescente hominum propagine, & prope interitum veniente æquitatis censura poscebat, vt restauraretur, atq; rediuiua resurrectione reformaretur. Quamobrem dū medium silentium tenerēt omnia, & nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotēs Dei sermo de regalib. sedib. veniens humanam deformitatem suæ magisterio sapientiæ reformare curauit. Quod ante acta ignorauere secula, & antiquorum non attigit peritia, verbo propalante notissimum factum est. Quæ (oro) præcedentium generationes (prout oportet) sociale duxere vitam? Quis proximum suum sicut se, dilexit? Priuata nanq; commoda, iura dilectionis ignorāt. Naturæ bonum proprius extinguit amor. Inolente delicto, charitatis dulcedo præfocatur. Paucissimisq; datum est per recta sis traterni amoris incedere semitas. Porrò ante redēptionis tempora diabolus in cordib. mortaliū cupiditatis, ac voluptatis desideria sparserat, atque interiores eorum caligauerat obtutus, ne quod amiserant naturę bonū agnoscerent, diligerēt, recuperarent. In ortu verò luciferi, & in ęterni coruscatione luminis huiuscemodi dissipatę sunt tenebrę. Aperuit in cęnaculo posita, atq; in suorū Dei sapientia conuentu discipulorū cōstituta os suū, indeq; dilectionis pręcepta, tāquā diuinitatis luminaria & amoris emisit iacula, quatenus vniuersam illustraret ecclesiam, eamq; saluberrimo transfigeret vulnere charitatis. Præceptum (inquit Propheta) lucidū est illuminans oculos. Lucidū etenim quū sit in se, se custodiētibus præbet sapientię lumē. Docet quem timere, & à quo debeamus retributionis sperare mercedem. Nam vt deuitetur suppliciū vel vt remuneratio conferatur, mādati sanctio statuta est. Altero horum deficiēte paucissimi, qui obtemperent, reperiuntur. In quolibet operis labore præmij expetitur recompensatio. Ex intentione speratæ mercedis roboratur in labore animus, facileq; mandato colla submittit. Inclinaui (ait Citharœda sanctus) cor meū ad faciendas iustificationes tuas in æternū propter retributionē. Qui arat, spe ducitur, suæque mercedis finem in terræ fertilitate constituit. Mercenariorum est hoc proprium sua quærentium. Mercenario, vt laboret, spondetur lucrum. Seruo autem minatur ex ociositate flagellum. Verum ex diuino præcepto vtrūque consequitur. Ex obseruatione quippe illius declinatur suppliciū, prēmiumq; meretur. Attamen qui filiorū nobilitantur, affectu, vtrorumq; transcendendo virtutem solo charitatis obsequūtur amore, nō flagelli, aut gehennæ metu, neque remunerationis auiditate trahūtur. Quomodo placeant ei, quem diligunt, meditātur. Sufficientē operū suorum mercedem arbitrantur, si tantū dilecti fruantur gratia. Pluris existimant beneuolētiā quouis dono. Recompensántque pro dilectionis merito delectationem virtutis, quanquam huic præponant charitatis affectū. Hæc est charitatis regula, hæc est iustorum & diligentium Deum ordinata intētio. Hunc qui ignorat dilectionis ordinem, mandatū Christi adhuc perficere negligit. Nō in timore, neque in mercede sed in sola fraterna dilectione suum sapientia præceptū instituit, quando ait, Mandatū nouū do vobis, vt diligatis inuicem. Noluit mādare, vt diligeremus Deū. Hoc innata ratio, hoc natura, hoc ipsa creaturarū vniuersitas clamat. Planè gehennę pauor, suppliciorū comminatio, & remunerationis immensitas suadent, vt cunctorum conditor diligatur Deus. Præceptum itaque sapiētię, & lex Christi lex charitatis est, lex amoris, & elegantiæ, non coacta, neque in ter-

Marginalia: Ibidem. Ibidem. Psal. 17. Sap 18. Psal. 18. Psal. 118. Ioan. 13. — line numbers 10, 20, 30, 40, 50.

rore posita, sed in gratuita & spontanea cordis dilectione solidata. Nullam voluit, vt ab ipso, quem diligimus præter ipsum solum, expectaremus mercedem. Se causam, se præmium dilectionis fecit. Seipso melius nil dare potuit. Sapientissimè tamen sapientia legalium præceptorum summam, & omnis disciplinæ cōpendium in suo conclusit mandato. Tale illud esse voluit, vt virtutem reformandi, quod in homine deperierat, possideret. Nouerat ab exordio propagationis humanæ, quantam priuatus amor iacturam fecerat. Proinde voluit suo peste hanc, quæ totius mali causa fuerat, abolere mādato. Quod enim priuatum erat, voluit esse cōmune, cum inquit, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Mandauit quatenus diffunderetur amor, vt cresceret. Nescit erogata charitas detrimentum pati, neque amitti potest, quod diuinitatis agitur dilectione. Propter se exigit Deus, vt diligatur proximus, sibiq; factum esse fatetur, quicquid propter ipsum in alterum geritur. O bona charitas, ô mandatum sanctum, nulla redargutione dignum, nulloq; prætermittendum precio. Omnium per se perficit obseruantiam præceptorum, dicente Apostolo, Qui diligit proximum, legem impleuit. Nam non occides, non adulterabis, non falsum proferes testimonium, & siquid est aliud mandatum in lege, in hoc restauratur, diliges proximum, sicut teipsum. Vnitatem compagemq; membrorum custodire docet. Hac seruata vnitate desinunt lites, contentiones, murmura, rapinæ, odia, & quicquid pacis aduersatur bono. Pax nostra Christus est, qui fecit vtraq; vnum. Duos nanq; parietes cōtrarios cōpulauit in se, faciens pacē ijs, qui longē, & pacē ijs, qui prope. Hos etenim miro in se amoris vinculo colligauit relaxādo delicta, & gratiam conferendo. Vno omnes ad se venientes non congregauit in loco, sed in vno posuit corpore, vnoq; conglutinauit fraternitatis amore. Quamobrem illius mandati præuaricator à Christo alienus efficitur, & veluti corruptum membrum ab vnitate ecclesiæ, atq; sanctorum collegio segregatur. Neminem Christus nouit ad regnum, suo non obtemperantē mandato. Stateram quandam spiritualem diuini amoris proximi voluit esse dilectionem. Est autem proximi amor affectio quædā animi de Dei charitate prouenicns, hilaris, læta, abundè tribuens, compassibilis, sine indignatione, liuore carens, multaq; exuberans pace, dilatatur voluntarè, & in se vniuersitatem cōplectitur hominum, omnium salutem diligit, omnib. se præbet beneuolam, mansuetam, affabilem, personam non accipit diuitis, pauperem non spernit, afflicti & inopis miseretur, cunctorumq; necessitates arbitratur suas. In singulis intuetur Christum, infirmatur cum infirmis, flet cum flentib. & cum gaudentib. gaudet. Se materno in cunctis diffundit affectu. Quos valet, eripit de interitu, erigit de peccato, ducit ad Christum. Non lassatur labore impinguata profectib. proximorum. Mente excedit Deo, hominum saluti inseruit. Nil se amisisse putat, cum postponendo se aliorum vtilitati incumbit. Maximi prorsus inæstimabilisq; meriti apud Deū est huiusmodi fraternæ charitatis affectio, qua quicunq; ornatus est, totam implet legem Christi, amicus efficitur Deo, hominibusq; charus habetur.

Ibid. — Rom. 13. — Ephe. 2.

Quàm suauiter iustorum corda verbi Dei reficiantur eloquio. Cap. II.

QVicunq; populorum post se festinant allicere multitudinem, illam exemplis consueuerūt hortari, & verbis. Vtrūque necessarium esse dignoscitur. Verborum quippe exhortatio, sine exempli adiutorio perstrepentium sonitus est foliorum. Aures complet clamoribus, & ieiunam relinquit mentem. Vita verò commendabilis absque sermonis exhortatione, etsi prouocet, non tamen erudit. Verbum itaq; Patris, in hominis forma ad homines veniens, vt in captiuitate positos, & per seculi inuia circunquaq; diffusos facilius congregaret ad se, dulcisona vocis exhortatione, & eximia morum probitate allicere studuit vniuersos. Quis enarrare sufficiat, quanta dulcedinis suauitate audientium tangebantur corda, cum de regno Dei, de futura electorum fœlicitate, de seruandæ charitatis vinculo, de humilitatis fragrantia, de cæterarumque perfectione virtutum circunstantem alloqueretur plebem? Nempe sapientię ipsius verbi delectabilitate nimia affectus Apostolorum princeps, ab eodēque vel modicum diuelli non patiens constanter aiebat, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Suspensos in sermonum amœnitate, profunditateq; sententiarū, & exhortatione virtutū audientiū tenebat animos. Erant .n. eloquia sapientiæ illius, tanquā sagittæ flammigeræ charitatis emissæ arcu, quę fideliū mentes amore saginarent, & deuotionis replerent nectare. Vrebant quidē, nec consumebant, corrigebant, nec confundebant, reficiebant, & dilectionis zelo corda reformabant. Hoc experti sunt, qui aiebāt, Nonne cor nostrū ardens erat, quū loqueretur nobis in via, & aperiret scripturas? Ardebant, nec immerito. Nā rationalis spiritus verbo Dei accenditur, eruditur, alitur, roboraturque, nequaquā famis inedia, aut quauis alia poterant periclitari necessitate, cū quib. gradiebatur sapientia, & quorū eloquia verbi corda penetrabāt. Manna suauissimū erant sub vocis ac elementorū cortice coopertū, quod eò dulcius reficiebat, quò sumebatur auidius. Nēpe elatis pigris, nefariisq; fastidio habebantur. Humi-

Ioan. 6. — Luc. 24.

Humilibus autem, iustitiam esurientibus, & corde purgatis præ cunctis dapibus incomparabiliter sapiebant. Horum saginatus Propheta interiori gustu inquit, Quàm dulcia faucib. meis eloquia tua super mel ori meo. Hoc idem sancta mulier illa, quæ ad verbi pedes residens intenta cordis aure sermocinantem audiebat sapientiam: O quàm suauib. pascebatur dapibus, ò quàm frequenter repetebat intra se. Fauus distillans labia tua, ò diuina sapientia, mel & lac sub lingua tua, & odor vestimentorum tuorum super omnia aromata. Hinc est quòd nimia delectatione detenta sorori laboranti nequaquã valebat præstare suffragium. Ebria prorsus charitate atque à carnis sensibus aliena in interiori fœliciter eiusdem sapientiæ thalamo recumbebat. Nempe trahit Christus ad se audientes simpliciter se, & vnit sibi. Illisque incerta & occulta sapientiæ suæ reuelat mysteria. Nam sine præcedente atque illustrante verbo difficilè & ferè cum errore contemplationi quis vacat ac quietis mentis graditur semitas. Consueuerunt innumeræ diuersæque immundorum spirituũ legiones per huius spiritualis contemplationis eremi vastam discurrere solitudinem, imprudẽtes, incautosq; decipere, expoliare, perimere. Vestiuntur hi nequam spiritus lucis indumento, cœlestis regis insignia capiunt, seque bonos angelos esse mentiendo simulant, vitiũ sub virtute, & malum sub boni specie pallliantes. Hoc fraudis veneno, hacque nocendi arte quot & quantos quis enumeret, demerserint in profundum? Non igitur minus in virtutis ac pietatis, quàm in mali specie cauendum est. Sanctitatis amor, & proficiendi inordinatus affectus plurimos periclitari fecit. Solerter ob hoc discretionis libra in sapientiæ lumine, nostræ ponderandæ sunt cogitationes, nostraque sunt probãda desideria, absque tamen fraude, & cunctatione curiositatis, ne fortè sub deuotionis germine, deceptionis latent coluber. Qui enim sensui tenaciter inhæret proprio, ruinæ fit proximus, & qui curiosè Dei munera discutit, spiritualibus nunquam locupletabitur donis. Qui verò viribus suis virtutum alta conatur ascendere, repercussus inuisibiliter deiicietur in profundũ. Solus ille securus incedit, qui sub ducatu graditur verbi, atque in splendore veritatis interioris, exteriorisque hominis sui non cessat iudicare negocia. Quicunque talis est, ex familiaris contubernio inhabitantis sapientiæ fœcundatur gratia, atq; eruditur prudẽtia, ne in offensionis lapidem impingat pedem, & corruat. Quod si ceciderit, non tamen collidetur, quia Dominus supponit manum, atq; in delicti fouea diu illum iacere non patitur. Grandis porrò via est interiori se cõmittere lumini, & paucis nota. Solis (vt arbitror) perfectis viris, & exercitatis in spũ manifestat, qui solido vtẽtes cibo inter nos sensus ad boni, maliq; discretionẽ adultos habent. Nemo facile hoc acquisisse pręsumat. Huiusmodi nanque status veridici testes sunt ignitus & nunquam dormitans affectus, mentis imperturbabilis quies, conscientiæ beata pax, diuinæ præsentiæ certa scientia, in tribulatione fortitudo solida, spirituale lumen, exultatione cor replens, gaudium in Spiritusancto, & vnitas charitatis. Vbi horum experientia deest, abest etiam magisterium sapientiæ. Descendat in propriæ cognitionis angulum, qui in recubitũ huiusmodi necdum vocatus est. Communi vescatur filiorum cibo, ad communem recumbat mensam, vt præstantiori dignus sit alimento. Nempe qui filij sunt, sacratum pascuntur atque erudiuntur eloquijs scripturarum. Quæ verò sponsa est, interna verbi, & à verbo reficitur alimonia. Illi hominum, hæc autem iugiter alimẽtis vescitur angelorum. Vterq; verbi pabulum est, quamuis alter longe distet ab altero. Sacra pagina peritum & cautum, sed verbi doctrina ignitum exhibet & sapientem. Literas literati docent, sapientiam verò quis nisi à verbo didicit. Homo aures replet, verbum in corde mysteria loquitur. Ab homine & à verbo erudiri vtrunq; Dei donum est, & verbi ministerium, quamuis meritis dispar, & delectatione dissimile. Porro verba verbi siue in corde formata, seu humana prolata voce optime congruunt ad imbuendum sapientiam, ad imaginem reformandam, ad notificãdum Deum, ad purgandũ cor, ad accendendam charitatem, ad inuisibilia reuelanda, ad subleuandum in cœlestibus animũ, ad propalandam sanctorum gloriã, & ad vniẽdũ verbo. Sublimia nempe istiusmodi sunt hornamenta Verbi, atque spiritualibus delectabilia. At verò quibus ab eodem verbo simplices trahuntur & insipientes non minus proficua esse noscuntur. Primi vtique mentis illuminatione, vltimi autem exhibitione virtutum. Nobile profecto docendi genus est, & ad se alliciendum animos incentiuum, laudabilibus instruere gestis, atque discipulum præire exemplis. Luceat (inquit verbum) lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona. Parum sine operib. prosunt verba, virtus aũt absq; sermone plurimum. Ex infusione cęlesti, & eloquiorũ Dei intelligentia instruitur anima, atq; accenditur, ex vita verò exemplari formatur virtus, & mores optime componuntur. Ex influentia sapientiæ diuina bonitas in homine commendatur, ex morum autem probitate virtus hominis decoratur. Ambo tamẽ hæc laudabilia sunt, ambo prouocatiua, ambo imitãda. Verus proinde censendus est doctor, meritoq; colendus, qui opere perficit, quod hortatur eloquio. Hãc doctrinę regulã nemo vnquã perfectius protulit,

Psal. 118. Psal. 36. Matt. 5.

nullus insinuauit clarius, quàm mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Ipse nãque elegantissime & cæteris perspicacius diuinam prædicauit essentiam, fidei disciplinam, virtutũ regulam, futuram gloriam, & quicquid ad spiritualium, naturalium, moralium, seu diuinorum scientiam pertinet. Ipse (inquam) seculi cõtemptum, morum normam, formam religiositatis, humilitatis perfectionem, constantiam patientiæ, compassionis affectum, obedientiæ censuram, dilectionis altitudinem, & siquid aliud probitatis est, siquid sanctimoniç, siquid honestatis sufficientissime in sui incolatus tẽpore, & quoadusque cum hominibus conuersatus est, præmonstrauit. Speculum etenim præclarissimum omni carens imperfectionis macula, omnique deformitate virtutis Christi vita fuisse dignoscitur. Nullus nisi liuore accensus, seu infidelitate cæcatus, aut diabolica circumuentus fraude poterat in illo, quid digne redargueret, intueri. In verbis quidem sapientiam, in moribus honestatem, maturitatem in incessu, parcitatẽ in cibo, in vestitu paupertatem, sanctitatemque portendebat in facie. Erat prorsus in correctione seuerus, in collocutione dulcissimus, tranquillus in iniuriis, in opprobriis paratus, in accusationibus tacitus, in collatis contumeliis securus, lætus in verberibus, atque in cunctis aduersis tolerandis paratissimus. Quædã etenim deiformis species fulgebat in illo, quæ aspicientium ad se affectus traheret, repleretque admiratione, & gaudio. Quis ineffabili non debuit perfundi lætitia, ac exhilarari dulcedine, dum agnoscebat ambulare verbũ, sapientiam loqui, Dei filium virginis mammas sugere, vetulique foueri in gremio? Postremo discurrere, discũbere, dormire, comedere, cæteraque humanitatis officia tanquam homo verissimus exercere? Inauditum, omniumque nouitatum singulare prodigium fuit, vt Deus fieret homo, & hominum cõmunicare passionibus vellet, non necessitate compulsus, nec proprio permotus cõmodo, aut quouis obligatus debito. Quòd enim carnẽ assumpsit, quòd carnis infirmitates subiit, ex ipsius charitatis immensitate profluxit. Prius enim quàm spiritualis conderetur natura, antequã vlla sensibilium vel vegetabilium species produceretur in esse, in æterno atque incommutabili deificç trinitatis consilio initialiter definitum est, vt verbum caro fieret, habitaret cum hominibus, & pro hominibus moreretur. Non igitur se humana extollat fragilitas, vt pro suorum locupletatione meritorum, seu pro virtutũ magnitudine tale sibi ascribere audeat beneficium. Quid de hoc Apostolus sẽtiat, audi, Propter nimiam (inquit) charitatem suã, quã dilexit nos Deus, filiũ suum misit in terras. Ipsa etiã sapientia ait, Sic Deus dilexit mundũ, vt filium suum vnigenitum daret. Non tua, ò homo, promeruit charitas, vt suum tibi Deus filium daret, sed sua sic voluit, qua ante mundi constitutionem dilexit te. Totum charitati illius arroga, quod habes, & quia es. Quid habes quod non acceperis? Quod autem es, vnde habes, nisi ab eo, qui est absque origine, & sine fine? Ille prorsus solus est, qui gratis dilexit te, & sine te fecit te. Qui in seculorum vltima generatione, dum prçcepta vitæ suis dare decreuisset discipulis, inquit, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Commendaturus nempe mandatum charitatis mandati ipsius voluit prius iura seruare. Nouerat facilè contemptui haberi, quod prçcipitur, si nõ operis attestatione muniatur. Mandatum dilectionis instituit, & ipsius dilectionis iussa perfecit. Fecit & docuit, ideo maximus vocatur in vtroque regno cœlorum. Nemo quicquam illi obiicere in huiusmodi valet lege mandati, quando quod prçcepit, prç cçteris perfectius adimpleuit. Impleuit vtique in se, & de se formam exhibuit, docuit verbo, insinuauit exemplo, qualiter proximum diligere debeamus. Non in lege, neque ab hominibus discere studeamus quo ordine, quo modo, quantumque proximum diligamus. Mediatoris eruditione id sufficienter percipere valemus. Dilectionis ordo, quẽ docente Domino custodire debemus, est vt proximi amorem auro, gemmis, possessionibus, & quouis delectabili pluris existimemus. Salutem proximi, animarumq; lucrum, plus quàm corporis sospitatem, Dei sapientia amare nos docuit, vnde ait, Maiorem charitatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Hic nempe fraternæ dilectionis est ordo, quem à Christo didicimus. Hçc est regia via, per quam incedendo ad perfectionis sublimitatem prouehimur. In eadem è cœlo dimittitur scala, cui sapientia Dei innixa est, vt manũ porrigat, sursumque erigat conscendere festinantes. Prior tamen ipsa ascendit, cucurrit, seque sequentib. semitam prçmonstrauit, & nũc sermone placido inuitat ad palmam. Modum insuper diligendi expressit in se, cum nullis lacessitus conuiciis, nullis fessus laboribus ab hominum salute elanguit. Non maledicebat, quũ malediceretur, nec comminabatur, quum pateretur, quin potius nimio charitatis ardore succensus æquanimiter vniuersa, quç sibi irrogabãtur, perferebat opprobria sine indignatione, sine murmure, & absque vllo cõtradictionis verbo. Attendebat quidem non quod patiebatur ipse, sed quod erãt ipsi nempe infirmi, ignorantia cçcati, à fide alieni, compassione nudi, & charitate vacui. Letali etenim morbo laborantes, atque eũ, à quo sanari poterant, nesciẽtes, vt phrenetici sustinebãtur a medico. Curare ve-

Marginal notes: Ephes. 2. — Ioan. 3. — Ibidem. — Mat. 5. — Ioan. 15. — 1. Petr. 2.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

re venerat putrescentes humani generis cicatrices, multifariosque languores, quos potius patiendo, ac compatiendo, quàm vlciscendo sanauit. Insigne prorsus atque imitandum posteris fidelibus seruandæ charitatis exemplum exhibuit. Mensuram, modum, ordinemque custodiendæ vnitatis sicut sermone docuit, ita operibus confirmauit. Audiant nunc æmulatores legis, discant Domini Iesu sectatores non indignari aduersus delinquentes, sed eorum condolere erratis. Assuescant cõtra proximos nullo tabescere odio, nullo liuore morderi, linguã omnino à detractionibus compescere, obtrectantium voces tanquam letale virus abhorrere, atque cauterizata eorum verba obturata aure transire. Nequaquam Dei sapientia docuit ore hominum lacerare carnes, proximos lingua perimere, quod homicidij genus esse Deo odibile comprobatur. Planè vnitatem cõmendando seruauit compagem, cordiumque dilectionem puram inuiolabiliter fouendã esse præcepit. Hanc mandato suo nouo virtutibus prætulit vniuersis. Non in faciendis prodigijs, non in angelorum, cœlestiumque virtutum diserta facundia, non in cruciatibus corporis, ac flammarum tolerantia, seu aliquo illato martyrio, non demum in montium (ex fidei magnimitate) in fluctus translatione, nõ in totius propriæ erogatione substantiæ, sed in sola mutua dilectione suos voluit agnosci discipulos. Illa nanque sine hac prosunt nihil, hæc verò absque illis plurimum per omnem modum. Sine martyrio, scientia, facundia, facultatibusque possunt homines cœlorum adipisci regna, sine proximi verò dilectione nunquam. Disciplina incarnati verbi, tota in proximi dilectione, tanquam in fundatissimis aureis basibus constructa est. Culmen etiam apostolatus, atque regale euangelicæ perfectionis solium ex fraterno vendicatur amore, agnoscitur, & probatur. Huiusmodi sententiæ definitionem æterna Dei sapientia suo mellifluo promulgauit ore, inquiens, In hoc cognoscent omnes, quòd discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Tollitur huius pronunciatione sermonis omnis virtutum disceptatio, omniumque spiritualiũ studiorum contentiosa fabulatio. Nulla prorsus virtus huic præponi debet, quam Dei filius singulariter commendauit. Nullum opus, nullaq; commendabilis exercitij disciplina saluti proximorum anteponenda est. Cęteræ virtutes ad regulam metiuntur charitatis. Sed & ipsa charitas dilectione dignoscitur. Examinat se per se absque vllo erroris iudicio. Hic etenim dilectionis affectus, quãuis in omnib. existat Christi membris, varios tamen in singulis sortitur affectus. Quemadmodum in humano corpore diuersa subsistunt membra, vno nihilominus

Ioan. 15.

omnia diriguntur spiritu, sine confusione atque discordia, ita & in mystico ecclesiæ corpore, nec non & in quolibet sanctorum collegio vnus charitatis spiritus subiecta in vnitate sibi copulat membra, discernit in munere, diuiditq; in ministerio, adeò vt de fidelibus vix reperiantur duo, qui in affectu & actione cognoscãtur æquales. Multiformis gratiæ quum sit spiritus, sibi inhærentia decorat electorũ membra, mirabilique ornat varietate virtutum. Ab hac radice charitatis, deuotionis trahitur pinguedo, quæ virtutum fœcundat ramos, facitque diuinorum eloquiorum vernantia germinare folia, & desideriorum cœlestium redolere flores, atque consummatæ iustitiæ maturescere fructus. Hæc alimenta sunt, quibus pascantur, qui in spiritu ambulant. Hæc sunt charitatis sanctæ, dilectionisque mutuæ incrementa. Ex his cohæret corpus capiti, & membrum membro præstat famulatus officium. Confœderantur simul, sibiq; inuicem communicant donorum spiritualium margaritas, thesaurosque cęlestium vicissim participant meritorum. Locupletantur omnes ex abundantia singulorum, & vniuersis filijs suis, sancta mater charitas hęreditatem diuidit sempiternam. Quum enim in cœlorum regno beata hæc ineffabili sublimetur honore, diuitijsque ditetur, qua ratione putandum est, vt quum suos alumnos amplectatur dulciter, eos egere aliquo patiatur, aut esse inglorios? Non cumulare sibi, sed largiter erogare, charitatis est proprium. Proinde omnibus sufficienter tribuit extraneis & amicis. Extraneis quidem tẽporalia & terrena, amicis verò spiritualia & æterna. Neminem suorum pro sibi ingenita liberalitate expertem sinit esse donorum. Quotquot parit verbo, quosve suæ fouet humanitatis gremio, post huius peregrinationis consummatum agonem ad sydereas secum prouehit mansiones, & tanquam verissima genitrix de suorum gaudet gloria filiorum. Hoc spiritu reuelante, persenserat propheta, quando exultatione repletus, aiebat, Qui habitare facit sterilem in domo matrem filiorum lętantem. Vtroque enim nomine, sterilis videlicet & matris, pro suę merito dignitatis diuina charitas vocitatur. Porrò dum vacat Deo, quando diuinis splendoribus mentem irradiat, quando desideriorum igne contemplantis cor replet, quando ipsius respersus dulcedine, atque supra se erectus animus iucundam Deo laudum exhibet modulationem, & sanctissimum spiritualium, cęlestiumq; cantionum persoluit holocaustũ, tunc quoniam non egreditur foras, nec quippiam operis sensibus captabilis carnalib. exercet, sterilis nominatur, quanquam hæc sit omnium actionum pręcellens actio, atque occupationum pręcipuè opus, dignum Deo, gratum bus,

angelis, vniuersęque cęlesti curię placidissimum. At verò quum ministerio incumbit infirmorum, quum languētium medetur languoribus, extergit cicatrices, dolores lenit, pascit famelicum, vestit nudum, visitat carceri mancipatum, sepelit mortuum, concordat litigiosum, docet inscium, reuocat errantem, dubitanti cōsulit, verbum salutis annunciat, & animarum lucris inhianter inuigilat, quum singula hæc agit, non inanis laudis seducta affectu, non quæstus gratia, aut cuiuscunque temporalis commodi appetitu, sed intentione pura, sed fraterna ęmulatione, sed virtutis zelo, sed diuini honoris desiderio, tunc procul dubio mater nuncupari meretur. Est itaque sterilis & mater, fœcūda & virgo, iuxta suæ exercitationis laudabilem charitatem. Ad vos nunc, ò milites Christi, qui vestræ cōuersationis studia Deo obtulistis, quique virtutum sublimem arcem scādere nitimini, meus sermo dirigitur. Sectamini charitatem, fraternā æmulamini dilectionem. Sunt siquidem in illa immensæ opes, merita cumulatissima, copiosa pax, gratia abundans, dulcedo latēs, suauitas spiritualis, cœlestis delectatio, securitas mentis, serenitas conscientiæ, fidei certitudo, inuisibiliū gustus, castissimus amor, solicitudo non pigra, proficiendi desiderium, alieni boni congratulatio, mali odium, detestatio delictorum, virtutū sitis, concupiscentia æternorum, conuiuium iuge, cordis iubilatio, lætitiæ causa, cognitio Dei, contemplationis auiditas, puritas orationis, dissolutionis corporis expectatio, & futuræ resurrectionis indubitata spes. Soliciti (inquā) estote, seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, in amore fraternitatis, in amicitiarum fœdere, in copula animorum, vt hanc virtutum reginam possidere valeatis. Mementote, quæso, cuius filij sitis, quid vouistis, quid accepistis, quid agere debeatis. Excelsa profectò professio Christianitatis est, & maxima perfectione decorata. Si illam apprehendere nitimini, charitatem concupiscite, charitatem tenete, cui virtutes reliquæ, veluti spirituales pedissequæ famulantur. Exiguo laborabitis tempore, si in solam dilectionē vestra studia direxeritis. Dei amicos vos faciet, summis locupletabit opibus, vosque in perenni gloria honorabiles reddet, atque in regali cęlorum palatio alma hæc charitas mirificè collocabit. Accelerate (oro) gressus mentis, ocius currite, prius quàm vobis Sol occidat, expiret dies, & inclinentur vmbræ. Festinate ingredi portas eius in exultatione cordis, in hymnis & canticis spiritualibus, cantantes Deo lętitiæ carmina, atque iuxta prophetę exhortationem laudantes Dominum in sono tubæ, in psalterio & cithara, in tympano & choro, in chordis & organo, in cymbalis benesonantibus, atq; in cymbalis iubilationis. Vobiscum etiam aduocate, quotquot ratione sunt præditi, siue qui peregrinantur in terris, siue qui in cœlis regnant, quatenus voce consona, & pari modulatione omnis spiritus laudet Dominum.

Ephes. 4.

Psal. 150.

De triplici, carnali videlicet, sensuali, & spirituali amore. Cap. III.

Sapientiam Dei paulò superius salutis monita, atq; vtilissima dilectionis præcepta dantem discipulis præsentibus, & vniuersæ secuturæ ecclesiæ iucundè audiuimus, mente cognouimus, diligenterque oculis perspeximus cordis. Aiebat enim; Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Nouum instituebat mandatum, quia infirmabatur vetus, & consumptioni proximum erat. Ne igitur sine lege viuerent homines, & tanquam indomita animalia voluptatibus fræna laxarēt, traditum est illis mandatum sanctum, cœleste, naturaleque, omni plenum dulcedine, delectatione refertum, mercede exuberantissimum, non temporali, sed æterna. Debuit quidem sapientia adamantina hominum corda, quæ sub duplici transierant lege, nec cęlestem aduenientem super se admiserant imbrem, vt molirentur in fide, & Deo grati fierent per fidem, amoris statuere legem. Noluit tamen præcepto solo sibi famulantes ad obedientiam exhortari. Promissiones addidit, dicente propheta, In custodiendis illis retributio multa. Et quoniam multa est retributio legem Dei seruantibus, ipsius amore succensus, inquit alibi, Inclinaui cor meū ad faciendas iustificationes tuas in æternū propter retributionem. Præbuit insuper exēplum, quatenus omni ex parte circumuentus præuaricator homo nullum terga vertendi à Domino aditum reperiret. Seipsum in exemplum exhibuit, quod sequamur, se formam dedit, cui imprimamur. Quamobrem in sui pronunciatione mandati, inquit, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Non enim ait simpliciter, mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sed signanter intulit, sicut dilexi vos. Sciebat in hac virtute charitatis, quemadmodum & in cęteris, solere fraudulentum aduersarium zizania miscere cum tritico, & sub lucis imagine, tenebras palliare. Ne igitur deciperemur, separauit à zizania triticum, & ne tenebris inuolueremur, charitatis præmonstrauit lucem. Tacitè quidem suis nos sermonibus erudiuit, vt prudenter ab amore amorem, tanquam à zizania triticum diuideremus, & lucem à tenebris. Vt autē elucescat clarius, quod adhuc sub literæ velamine latet, triplicem sciendum est esse amorem, carnalem videlicet, sensualē & spiritualem. Carnalis nanque amor voluptuosus est, & deseruit libidini. Aduersarius quum sit Dei, carnis opera perficere concupiscit, quæ sunt

Ioan. 13.

Psal. 18.

Psal. 118.

Ioan. 13.

Gal. 5.

sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuriæ, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. Suæ actionis finem constituit voluptatem, neque aliam sui operis quærit habere mercedem. Comedendo esurit, & nunquam famis eius saturatur inedia. Perambulando per loca inuia, & inaquosa arbitratur se requiem inuenire posse, nec tamē valet, quoniam nihil reperit suo dignum amore, aut cui affectionis vinculo inseparabiliter hæreat. Quod enim deforme, seu imperfectum est, nec amoris auferre famem, neque humani cordis sibi valet arripere principatum. Quod satis sibi esse non potest, alijs quomodo sufficiet? Creaturarum inopiam insinuat hoc, atque vniuersa, non ad fruitionem, sed ad vsum fuisse condita manifestat. Porrò lex ista, lex est sapientiæ, qua naturale eruditur ingenium, vt non aliunde suæ velit capere peregrinationis solatium, quàm à suo atque omnium conditore. Sic itaq; carnalis amor, peccatum, & pœna peccati esse cognoscitur, dum se auertēdo ab eo, qui est, & delicti reus efficitur, & in concupiscentia creaturarum semper est vagus & profugus. Diligēdo in procelloso seculo pelago pacem quærens non reperit, vbi suæ dilectionis figat pedē. Quamobrem ad Deum, in quo pacis imperturbabile bonum, & dilectionis inest beata tranquillitas, remeare compellitur. Hoc nimirum diuinus sermo, quum pereuntis per diluuium mundi narraret historiam, intimare curauit. Nā quum Noë scire cupiens, vtrum diluuij diminutę fuissent aquæ, emisisset de arca columbam, illaque circunquaque peragrando minimè reperisset, vbi pedum suorum vestigia figeret, ad eum, à quo directa fuerat, redire coacta est. Mysteriū hoc præcipuum est, & carnalis amoris documētum quàm maximum. Qui legit, intelligat. Sensualis autem amor carnali minus perniciosus, indiget & ipse diligenti examinatione, peruigilique custodia, ne labatur in deterius. Bonū quidem respicit; bonum diligit, & allicitur bono. In sui exordio totus sanctus, totus mundus, totus fructuosus esse censetur, quum re vera sub eodem multifariæ insidiæ lateant, quæ non melius, quàm ex dilecti deteguntur absentia. Nam amatæ rei de absentia conceptus mœror amori sensuali perhibet testimonium. Sensualis ideo dicitur, quia corporeis sensibus nutritur & pascitur. Se pariter cum dilecto diligit, delectationē propriam diligendo diligit, & nisi cum difficultate, cuius diligit carentiam, patitur. Veniam facilè meretur, tametsi commoditatem, seu delectationem propriam quæriter, quoniam intentionis suæ radicem in charitatis virtute solidatur. Vt prosit, siue iuuetur, mutuam dilecti exigit conuersationem propter quod non valet perspicaci æquitatis iudicio affectionis suæ agnoscere maculas. In carnalis & spiritualis amoris constitutus est medio, proeliumq; fœdatur carne, quàm in spiritum transeat. Proinde maximo timoris ac prudentiæ dirigendus est moderamine, ne sordibus voluptuosi polluatur amoris. Nunquam ad libitum illi conuersationis habena laxanda est, ne fortè prostratus, vel seductus tendat, quò ei minimè licet. Vix & cum difficultate euadere quis potest latentes in hac sensuali affectione insidias, quum inter carnalem, naturalem, spiritualemque amorem habitationis suæ collocauerit sedem. Quis inter tot affectionum scopulos mentis nauem inconcussam deducere valet? Perfectorum hoc propriū est, qui ex diuturna consuetudine, atque inhabitante sapientia eruditi exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Vnde euaginatum semper aduersus inordinatos animi motus gladium spiritus tenentes repentè, vt in se pullulare deprehenderint, viriliter necant. Hoc agens Propheta, suo nos volens exhortari exēplo, inquit, In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderē de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatē. Hinc rationabili examinatione vtriusque affectionis, sensualis videlicet, & spiritualis colligitur proprietas. Sensualis quidem mixtus est, carnali proximus, & priuata impulsus delectatione, atq; bono regimine indigens, ne in deterius labatur. Spiritualis verò purus est, solidus, & exercitatus. Dedignatur pro sui innocentia, ac generositate terreno fœdari puluere, & à diuino detorqueri amore. Virtute quippe ducitur, mouetur ratione, trahitur charitate, resilitque viriliter, si fortè qualicunque pulsetur illecebra. Se totum Deo dedicat, se ad Deum dirigit, & quantum illi fas est, in Deo requiescit. Sic se exercet exterius, sic corporalium sensuum vtitur instrumento, vt Deum, quem toto diligit charitatis affectu, totis viribus præ oculis habere conetur. In istiusmodi munitissimo diuini amoris constitutus præsidio minimè cæterarum affectionum iaculis vulneratur. Impenetrabile siquidem charitatis est scutū, si discretionis dextera sustentetur, si obiiciatur ictibus, si vigili cor deseruetur. Eneruatur autem ex negligentia, atque ex sui fiducia amittit robur suum. Dormitante anima, & à sui custodia præ tædio languēte totius boni aduersarius cupiditatis aquā, charitatis superinfundit incendio. Illud pedetentim tepescere facit, atque à naturali diuertere motu. Quandoque etiam (nisi solerti cura spiritualium studio amoueantur contraria) prorsus extinguitur, & vertitur in fauillam. At verò fiducia propria, quum ex mentis deliberatione elationis sit filia, spiritualiū facultatum disper-

gu

Gen. 8.

Psal. 100.

10 20 30 40 50

git copiam, atque ad opus bonum infirmū reddit animum, adeò vt illa perdurante in corde, nunquam firma proficiendi spes vigeat. Quamobrem dubium non est solum perfectos atq; Apostolicos viros huiusmodi spiritualis affectionis decoratos esse virtute. Alij no nequaquam indigentes solatio, neque sensuum delectatione propter paracleti præsentiam, & supereminentiam charitatis, qua induti sunt, cuncta, quę diligunt, recta amant intentione, nedum propter Deum, verumetiam in Deo, cuius sociali familiaritate exhilarantur, & viuunt. Hoc præcipuo, defæcatoque amore Spiritussanctus cęlitus emissus Christi discipulos insigniuit. Igne nanque eorum corda inflammata, diuino, omnem repentè carnalis, sensualisque amoris, amisere rubiginem. Tāto præterea imbre inexhaustibili & æterno cœlestis Hierusalem fonte spiritus emanante aquæ, vt totam inordinati amoris abolerent scoriam. Longè antè ore prophetico tam nouum facturus prodigium enunciauit Dominus. Effundam (inquit) super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamētis vestris. Psaltes quoque egregius huiuscemodi donum se percepturum non dubitans aiebat Domino, Asperges me hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. Non autem tale munus in virtute propria vtriusque testamenti venerandi meruere patres: sed ex superueniēte in eis: atque per eos diuina cooperante gratia. Prius etenim quam illa replerentur, sensuali ipsos amore retentos fuisse dubium non est. Hoc perspicuè in Apostolorum claret principe. Ille quippe, quamuis fide cæteris esset ornatior: quamuis plus alijs diligeret dominum: tametsi regni cœlorum claues ad ligandum, atque soluendum suscepert: licet Apostolicæ dignitatis cathedra sublimatus fuisset: non tamen ad spiritualis fastigium amoris, nisi post aduentum spiritus attingere meruit. Tenerrimè quidem ante domini resurrectionem eundem diligebat dominum, & ardenti illum amplectebatur amore: non tamen carnali: quia illo per gratiam fuerat euacuatus: neque spirituali, quoniam paracleti gratiā nondum perceperat, sed sensuali, priuatoque. Hinc est, quòd eo plenus ab ipso domino Iesu nusquam abesse patiebatur. Vbique illum nimia illius captus dulcedine comitari cupiebat. Nam semel quum vniuersi præter duodecim, à domino discipuli discessissent, ad eos qui remanserant, ipse conuersus ait: Vultis & vos abire? Illico Petrus sapientiæ sermonibus assuetus responsum dare non distulit, dicens: Domine ad quē ibimus? Verba vitæ æternę habes. Pabulo verbi saginatus creberrimè, illoque priuari formidās sine cunctatione sui soliditatem patefecit amoris. Alio etiam tempore, quum in montis verticè transfigurati domini aspiceret claritatem, quadam mentis profusus dulcedine hanc prorupit in vocem: Domine bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula: tibi vnū, Mosi vnum, & Heliæ vnum. Quemadmodum infans, qui matris adhærens vberibus, ac lactis dulcedine pascitur, nequaquam se ablactari permittit, sic Petrus delectabili præsentiæ Christi captus illecebra nolebat relinquere quod tenebat. Proinde construendorum tabernaculorum consilium dabat. Ignorabat tamen, quid diceret: non aduertens, quòd contemptis cæteris priuato se ducebatur amore. Denuò cum idem mediator passionis suæ futura narraret ludibria, atque de proximo in Hierusalem se prędiceret moriturum, ipse Apostolus magistri non ferens absentiam taliter exorsus est. Absit à te domine. Non fiet hoc. Cui humanè sapienti, sensualiterque diligenti cum indignatione respondit dominus: Vade post me Satana: scandalo mihi es. Non enim sapis, quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominis. Merito siquidem discipuli puerilem obiurgauit sensum, qui salutem corporis, suique amabilem præsentiam conditoris expectantium commodo: ac redemptioni præferebat humanę. Minimè redargueretur si non sensualiter moueretur. Ita quoque nunc eodē, quo prius, sensuali ductus affectu loquenti domino, inquit: Domine quò vadis? Peruigili etenim corde, ac ore tacito dominum audierat, dicentem: Filioli adhuc modicum vobiscū sum: quæretis me: & (sicut dixi Iudæis) quò ego vado, vos non potestis venire. Audierat etiam illū dilectionis mutuæ legem statuentem. Cætera postposuit, & de solo corporali turbatus discessu, quem metuebat maxime, & nolebat vt fieret, inquit: Domine quò vadis? Toties (o domine) repetitum passionis sermonem te referente intellexi: te ad hoc paratissimum semper agnoui: vnde in præsenti conuiuio dixisti: Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Multa etiam insueta te agere conspicio: paschæ solēnitatem adesse intueor: tuum præterea vereor abscessum, mortisq; expauesco supplicium. Non autem ad id amplius dissuadere audeo: pro quo te vehementer increpasse me recolo. Quod si vt remaneas, impetrare non valeo: vnum tamen flagito, ne deneges mihi, edicito saltem quò vadis. Si te nequeo retinere mecum, enarra (obsecro) quò vadis, vt ego veniam tecum: quatenus sicut particeps consolationum sui, ita passionis consors inueniar. Memento (quæso) quòd tuæ speciem glorię, tuæque diuinitatis altitudinem patre tuo mihi reuelante cognoui. Splendorem etiā faciei tuæ sole fulgētioris intueri merui, & in cunctis præcipuum erga me exhibuisti affectum. Cur nunc igitur non vis exaudire me; neq; quò iturus

Ezec. 36. Psal. 50. Ioan. 6. Ioan. 6. Mat. 17. Mat. 16. Ioan. 13. Ibid. Luc. 22.

rus

rus sis reserare? Absentiam tuam æquo non valeo sustinere animo: ideo precor te, ne me deseras, neque solum sine te derelinquas. Quocunque perrexeris, pergam. Siue ad dexteram ieris, siue ad sinistram, tecum pariter proficiscar. Vna amborum sit mansio, mutuique amoris iucunda vtriusque sit conuersatio tam valida, tamque perseuerans, vt corporis sola morte diuidatur. Ad hæc dominus: Quamobrem, inquit, ô Petre, querimoniam agis contra me? cur tanto nunc mœrore consumeris? quare suffusis lacrymis vbertim ploras, atque flebili, importunaq; voce dicis: Domine quò vadis? Putasne quia non diligo te? Cum enim semper amauerim te, teque mihi familiari fecerim adhærere contubernio, qua vales modo ambigere ratione, vt sicut heri, & nudiustertius non te diligam, quoniam te mecum ducere nolo? Talis, ô Petre, cogitatio non surrepat in cor tuum, taliaque fari desine. Te diligo, & tanquam mihi amplector charissimum. Volo quidem, vt vbi ego sum, tu similiter sis. Carnem propterea sumpsi, in hanc miseriarum vallem peregrinaturus adueni humanis communicans passionibus, vt te per me traherem ad me: quum hoc non posses per te sine me. Securus igitur esto, neque de mea contristeris absentia. Non te negligo, non te abijcio, non te odio habeo: dum te post me superstitem derelinquo. Ad profectum tuum hoc ago: atque pro tuorum cumulo meritorum. Verum ne suspensa te diutius mente dimittam: ne nutanti cogitationi, tuisque sermonibus querulis respõdere plus differam: scito quia quo ego vado, non potes me modo sequi. Tener es, & inualidus animæ viribus, atque spirituali adhuc lacte nutriendus. Quod petis, perfectorum est. Timore quidem seruili suppositus es: nec me spiritualiter, sed sensualiter diligis. Cresce in virtute, roborare in fide: in charitate te perfice: præcinge te patientię cingulo vestimẽtis te indue nouis, deposito prius vetere homine cũ actibus suis. Non enim hæres esse valet cum filio liberæ, ancillæ filius. Nam etsi non potes me modò sequi, quia debilis es, sequeris vtique postea. Oportet vt ego præcedam te: atque exilij huius, quibus ad beatam graditur vitã, semitas sternam: quatenus tu facilius post me incedere valeas. Mors quippe corporis, quã ego sponte sustineo, diraque mei agonis crudelitas, qua examinatus interceam: tuas omnino transgreditur virtutes. Proinde tibi dico, quò ego vado, non potes me modo sequi. Postquam autem resurrexero, postquam cœlorum alta conscendero, ad te paracletum dirigam, qui mẽtem tuam tanta soliditate firmabit, vt nullo modo valeas superari. Igne siquidem amoris sui cõcremabit te, & dulcedine sua adeò reficiet te, vt inimicorum minimè tormenta paueicas. Dono sapientiæ, intellectusque cõpleberis, cuius adiutorio fultus omnem humanam poteris confutare prudentiam. Constantem etiam te faciet fortitudinis dono atque magnanimum, ita vt pro illatis flagellis te faciet gaudere vehementer. Parumper etenim desideriorum tuorum gradum tempera, ne immaturius velis assequi, quod exposcis. Quis temeritati non ascriberet & insipientiæ, inermem videre cum aduersarijs sęuis, ac ferocibus, velle habere congressum? Quis imperito consuleret, vt cum disciplinatis & doctoribus disputationis haberet conflictũ? Quamobrem proprias metire vires, vt nõ supra virtutem perfectorum audeas appetere pugnam. Scio, & optimè scio, quis sis, quantumque valeas. Nullus mihi de tua sufficientia inest error, nullusque de profectu tuo liuor, quatenus suspectos meos te oporteat habere sermones. Nam si ego certantibus coronam polliceor, illamque victoribus fideliter tribuo, qua deberẽ ex causa dissuadere pugnam, atque terroribus debilitare animos bellatorũ? Nonne ego sum, qui in terram veni mittere gladiũ? Veni enim separare filium aduersus patrem suum: & filiam aduersus matrem, & nurum aduersus socrum suam. *Luc. 12.* Nempe dominus exercituum ego sum. Ad hoc apud vos diuinitate descendi, vt mundi prosternam principem, meæq; potestatis alligem vinculis, atq; illius spolia diuidam. Si dux ego sum militiæ angelorum, cur non etiam hominum? Certè hominum & angelorum ducatum teneo, & per eosdem mea gero certamina. Ex ipsis ordino bellatores, constituo duces, agminaque dispono. Te itaque in terris militantium ducẽ feci, te elegi de milibus, & meis prætuli fidelibus vniuersis: regiisq; armis insigniui te: & vt te pugnare nolim, arbitraris? Prorsus volo, vt decertes cum hostibus meis visibilibus & inuisibilibus, mihique totum subiicias orbẽ, ac meas sparsim per infidelitatis deuia errantes colligas oues, Ecclesiam meam instituas, & tunc demum cum triumpho martyrij laureatus venies ad me, teque de prælio reuertentem angelorum mihi famulantium cœtus in suum admittet cõsortium perenniter regnaturum. His Petrus auditis sui cordis ardorem non sustinẽs, & vltra quàm dici potest, exhilaratus de sibi facta futuræ gloriæ spõsione inquit (nimio quippe sui redemptoris vrebatur amore) Duri mihi sunt, ô domine, quos audio, sermones meis votis dissimiles. Nam (vt agnosco) omnino recessurus es. De præsentia tua melliflua, ô domine, quamuis suauiter lætatus sim: quamuis nõ modicum de eadem profecerim, vt ad patrem, vnde exiisti, redeas: quoniam expedit, fiat voluntas tua. Subiicio me idipsum volens, quod tu. Liberaliter abnego me. Diuino honori, quem de tua nõ ambigo emanaturum passione, propriam

priam postpono voluntatem. Humanam redẽptionem, quam in patibulo suspensus celebraturus es, quamque æstuanti sitis charitate, & ad quam iucundissimo accedis amore, ego tecum, quanquam affectione impar, pergere concupisco. Incongruum est, vt solus eas. Tu quidem tanquam sacerdos magnus sancta sanctorum in sanguine testamenti solenne celebraturus sacrificium fiducialiter introibis. Ego verò veluti minister tuus, non tamen sine sanguinis effusione, neque pro communi redemptione, sed pro tua moriar dilectione. Summus es pontifex, & altissimi sacerdos. Proinde minimè decet, vt absque ministro offeras sacrificiũ. Mosi, quando Sinam ascendit, vt legem tuo sancto scriptam digito mereretur accipere, associatus est Iosue. Heli Samuel ministrauit. Helisæus Heliæ. Tu autem æterni sacerdotij pontificatũ gerens, & prætules omnes dignitate præcellẽs, sine ministro aliquo tuum vis libare holocaustum? Oro te domine non fiat hoc, vt non tuæ deroges maiestati. Cum tibi millia millium angelorum ministrent in cœlis, vnico vel nũc cõtentus esto ministro. Nec dubites, ò amantissime magister de carnis meæ fragilitate, aut suppliciorum immanitate. Animam meam gratanter pro te ponam, tecumque & in carcerem & in mortem ire paratus sum. Non enim vereor impiorum minas, non tortorum sæuitiam, non irridentium subsannationem, non ipsam denique mortem. Charitate tui cũ vulneratus sim, quum tãto temporis spatio sanctis tuis sim exhortationibus roboratus, refectus consolationibus, exemplis solidatus, atque promissionibus animatus, putasne deseram te solatium singulare animæ meæ, & desideriorum meorum concupita satietas? Experire (obsecro) vtrum idoneum ministrum elegeris, cui ouium tuarũ curam commisisti. Nunc igitur amore præcinctus tui, sequar te, & vsque ad crucis patibulũ, etiam te inuito, non dimittam te. Erras (inquit dominus) ò Petre, & nimiũ falleris. Vehemens amor, quo me plus cæteris diligis, iudicio verò carere dignoscitur. Præceps est, & incõsultus: propterea infrænandus. Præcipitaret prorsus, si proprio duceretur motu. Prudentiæ statera pensandus est, ordinandus est, ne dextera læua ve declinet. Audio etenim te maxima polliceri. Placent planè mihi desideria tua, in tuique spiritus feruore delector, ac magnanimitate pugnandi. Vnum tamen sapientiæ meæ dissonum esse videtur, quod ad tui profectum celatũ iri non patior. Cur videlicet inexpertus quum sis, talia, tamque ardua spondere non verearis? Taceo quòd homo sis, taceo quòd tanquam imbecillis, & neophytus non spiritualiter, sed sensualiter me diligis. Edicito (te oro) mihi, quot inisti certamina, quot hostes superasti: quæ sint victoriarum tuarum insulæ triumphales? Scirem etiam libentissimè abs te quales qui te impugnant, sint aduersarij, quæve tibi sit consuetudo certandi? Nemo prudentia pollens si dissuetus, aut ignarus sit pugnæ, belli palmam se reportare præsumit. Nam dimicandi ars perficitur vsu: vsus exhibet audacem, mentis audacia victoriæ concipitur spes. Spes autem vires ministrat, & ad triumphum vsque perducit. Nihil horum adhuc in te esse conspicio. Nonne me dixisse recolis, quòd nuptiarum filij lugere ac ieiunare non possunt, quandiu cum illis est spõsus? quum verò auferetur ab eis sponsus, tum in illis ieiunabunt diebus? Nã etsi mecum in meis permansistis tẽtationibus, vtique protexi vos, ipsasque lenificaui, ne plus debito grauarent vos. Nunc autem recessurus à vobis corporaliter tantum expetiuit Satanas, vt cribraret vos sicut triticũ, arbitrãs sine præsentiæ meæ adiutorio vos facillimè suo vẽdicare dominio. Ego autẽ quãuis pro omnibus, præcipuè tamẽ rogaui pro te, ò Petre, vt non deficiat fides tua. Magnum contra te cerno parari conflictum, grauemque super te imminere ruinam: propterea rogaui pro te, ne deficias, atque succumbendo in tuorum inimicorum deuenias prædam. Si ista crederes, sique futura, vt ego, agnosceres, fatereris quia nequaquam diceres, quare nõ possum te modo sequi? Animam meam pro te pono. Vt igitur latius, apertiusque tibi, quæ acturus es, referem, scito prænoscens, quia antequã gallus cantet, ter me negabis. Ad hoc expauit cor Petri, & incredibili mœrore sauciatus est. Sciebat nanque veracem esse magistrum, semper vera nũciare. Quamobrem digitum superposuit ori suo, conticuit, nec vltra aduersus dominum fari ausus est.

Marc. 2.

Luc. 22.

Mat. 26.

Qualem Dei filius profecturus ad patrem discipulis exhibuerit exhortationem. Cap. IIII.

PEregrè profecturus quisque paterfamilias suis in vnum vernaculis cõgregatis, prius quam iter arripiat, vniuersa prouida gubernatione disponit. Singulorum officia diuidit, agendorum modum, ordinemque insinuat: futura prædicit pericula: se tamen reuersurum prænũciat: atque ipsorum animos, nimia ne illius abscessu mœstitiæ prostratos detineat, blandis conatur mulcere sermonibus. Multum etenim proficiscentibus confert, si mẽte pacatam, cõpositam moribus, ac agibilibus instructam familiã dereliquerint. Sic Isaac sanctus & longæuus vniuersæ carnis debitum soluturus, ac descensurus ad inferos, quum oculis præ senio caligaret, antequam moreretur, suã (vt moris erat) primogenito Esau dare voluit benedictionem: quanquam diuina aliter ordinauerit prouidentia. Ipse quoque Iacob, qui a

Gen. 27.

Gen. 48.

Deo dilectus, & à matre præmonitus fratri prę ripuit benedictionem, quũ decubaret, & morte vicinus esset, omnibus conuocatis filijs magna cum autoritate singulis spiritu reuelante enarrare inchoauit, quæ super eos, & posteras filiorum suorum futura erant generationes. Nil siue boni, siue mali conticuit, quin panderet illis. Moses similiter omnium, qui morabantur in terra, mitissimus, prius quàm vocante illum Deo montis verticem conscendisset, & promissionis terram lõgè positus circunquaq; lustrasset, coadunatis pariter filijs Israel vniuersis egregium canticum illud exposuit, in quo præuaricationem, ac venturę damnationis ipsorum sententiam luce clarius patefecit: non indignatione, seu liuore permotus: sed caritatis zelo cõpulsus, si fortè diuinis comminationibus auditis resipiscerent, obduratique mollescerent, atque vltionem formidabilem reuocarent. Sic in vltima seculorum generatione Dei sapiẽtia in carne passibili constituta, quum in extremo vitæ suę termino in medio suorum consederet discipulorũ, perfectis ritè paschalibus sacramentis tanquam delegato testamento excellentissimum de mutua seruanda dilectione edidit sermonem, monita saluberrima continentem, suęque charitatis incentiuum permaximum. Nemo planè huiusmodi valet dignitatem explicare eloquij quippe cũ ab ipso purissimo emanarit sapientiæ fonte. Discipulis quidem suis adhuc paruulis, ac charitatis dulcedine nutriẽdis, tanquam spirituale lac talia propinauit. Oppresserat illos mœror pro chari discessu magistri, & pro ipsorum exili fide atque fiducia fluctuante. Ignorantes etenim quid de seipsis fuerat euenturum, varijs cogitationum agitabantur procellis. Diuinam nondum super se intellexerant prouidentiam continuo verbi fulti præsidio. Hoc intuens dominus, qui propinqua & remota, futura & præterita vniuersa prospectat, consolatoria verba exorsus est, dicens: Nõ turbetur cor vestrum. Pius pater magno curarũ æstuantes turbine blandè filios adhortatur. Nẽpe veluti peritissimus medicinæ regulis imbutus, opportunam illis exhibuit medicinã. Nõ autem illis de diuinitatis essentia, aut beatorum gloria sermonẽ edidit, sed de pacis suasione. Sublimia illa inquieti quũ essent, capere minime potuissent. Nam inquieta mens non valet erigi supra se, neq; erudiri sermonibus sapiẽtiæ. Ex sui quippe dissensione indocilis efficitur, atq; ex perturbatione aditum in se obstruit veritati. Proinde mirando quodam humanæ prudentię ingenio Dei sapientia commotis discipulis pacis ac quietis suadet bonũ, quatenus iactato in eorum corda stabilitatis fundamento securum doctrinæ suæ domiciliũ superædificare valeret. Non turbetur (inquit) cor vestrũ, tanquã semper vos deseram, fluctuationem animorũ propellite, aduocate pacẽ, tranquillitatem tenete, vt vobiscum conferre valeatis, quæ vidistis de me, vel audistis à me. Nunquid magnalia operum meorum atque stupenda obliuioni mãdastis? Nunquid præclara diuinitatis meæ testimonia, quæ multifarie didicistis, aduertere nequitis? Redite ad vos, vt in me pacem habere possitis. Interim tamẽ creaturas oẽs ĩterrogate de me, in quibus deitatis magnalia operatus sum, & ædificabunt vos, terra, mare, cæteraque elementa, & ipsa cœlorum astra se manuũ mearum opus esse fatebuntur, & dicent. Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Recolite quid in sapientiæ libro de me per me scriptum sit. Quando præparabat cęlos, aderam; quando certa lege & gyro vallabat abyssos; quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, cum eo eram cuncta componens. Ego sum Dei filius, de quo scripta sunt hæc, pro humana à patre restauratione directus. Propterea non turbetur cor vestrum, quia visibilem naturam amoueo, cũ diuinitate semper vobiscum sum. Creditis in Deũ, creditis Dei vbique esse præsentiam, creditis illius super vos prouidentiam, & in me eadem similiter credite. Nõ fidem vestram carnis tollat materia, charitatisque dulcedinem, & perseuerantiæ firmitatem euertat. Visibilis & inuisibilis natura vnum Dei efficiunt filium. Nec humanitas adimit diuinitati, neque diuinitas proprium tollit humanitati. Vna enim persona perfecta, indiuisibilis, & inconfusa Deus & homo est. Humanã tamen substantiã, quæ ex tempore cępit habere originem, sideribus importabo, & super omnem ceteram creaturã. Nullam igitur fidem vestram arbitremini habere iacturã, quia dixi, Creditis in Deum, & in me credite. Nullũ quoque detrimentum vos passuros esse formidetis, dum corporalẽ meã ab oculis vestris præsentiam subtraho. Totum hoc ad profectũ fiet vestrę fidei, exaltationisq; augmentũ. Quemadmodũ enim propter vestra morior delicta, vestramq; resurgo iustificationẽ, ita ad glorificationem vestram vobis videntibus cœlos ascendã. Pręcedam itaq; vos, non vt vestrã præripiã gloriam, vel vt solus tanquã naturalis & verus filius totam cęlestẽ possideã hęreditatẽ, sed vt illam mecum pariter habeatis. Nec vos terreat, quia alio dixi in loco, seruus non manet in domo in ęternũ, filius manet in domo in æternũ. Quod ibi locutus sum, mementote. Si filius liberauit vos, verè liberi eritis. Vt liberẽ vos, crucis suppliciũ subire non dubito. Quamobrẽ vobis non inuideo, vt cęlestis regni consortes mei sitis, pro quo gratis patiendo vos libertati restituo, neque gloria mea derogabit vestræ, nec vestra meę, quippe quum in domo patris mei mãsiones multæ sint, non locis, aut limitibus distinctæ,

Deut. 32.
Ioan. 14.
Psal. 99.
Prouer. 8.
Ioan. 8.
Ibid.
Ioan. 14.

ctæ, sed meritis. Domus vtique hæc patris, de qua loquitur Sapientia, cœlorum habitatio est, quæ est præclara domus, & sublimis, æterno coruscans lumine, luminosa in se, ciuium numerositate referta, diuitijs plena, dignitatibus insignis, fulgens honoribus, pace secura latitudine incomprehensibilis, gaudio abundans, omniumque locuples bonorum. Ordinibus quidē distincta est, decorata gradibus, & māsionibus segregata. Habent in eadem domo Angeli, Archangeli, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Throni, Cherubim, ac Seraphim, proprias mansiones diuisas, in quibus honorabiliter exaltati perpetuas Deo exhibēt laudes. Non solum autem hi angelici spiritus, qui ab initio domus huius habitatores fuere, proprijs in cœlesti aula nobilitantur mansionibus, verumetiam quotquot homines prędestinati sunt ad salutem. Ambigendum etenim non est patriarchas sanctos, sublimes vates, Apostolorū honorabile collegium, martyrum laureatum chorum, concordem confessorum numerum, virginum candidatum exercitum, sacratumque sacerdotum ordinem speciales in ipsa domo possidere mansiones. In vno siquidem vniuersæ sunt loco, vna tamen quæque earum pro meritis inhabitantium fulget, delicijsque exuberat spiritualibus. Quis verò domus huius gloriam, incolarum fęlicitatem, concordiā animorum, māsionumque speciositatem enarrare sufficiat? Generositatem, atque ipsius excellentiā à lōge, & ex parte cognoscēs propheta, amator effectus illius, eaque participare desiderans in exultatione spiritus aiebat. Quā dilecta tabernacula tua domine virtutum? cōcupiscit & deficit anima mea in atria domini. Alibi quoq; inquit sic. Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Merito quippe concupiscentiæ illius deficiebat amore, nam superexcedit bonū omne, quod vidit oculus, auris audiuit, & in cor hominis ascendit. Domus illius decorem nullus agnoscit & negligit, nullus possidet & amittit. Sempiterna vtiq; est diuino irradiata splendore, innumerabilium habitatorum capax, cunctorumq; delectabiliū contētrix. In ipsa facie ad faciem videtur Deus, intelligitur verbum, amborū spiritus adoratur. Non annua, sed continua ibi celebratur solennitas, & sponsa spōso castissimo atq; puro amoris cō nubio copulatur, fęcundatur spiritu, amore fętatur. Nil est, quod displiceat; nil, quod amantium perturbare valeat animos, reperitur. Tota pacifica, tota lęta, semper fidelis, nusquā coinquinata, nunquā dilectione languescēs. Ex gustu fruitionis charitatis indeficienter desideriū innouatur, ex charitate autem dilectionis modificatur ebrietas. Semper in illa sobrietas cum ebrietate viget, satietas cum desiderio perseuerat. Mutui amoris tanta est in ea suauitas, tantaque pro communicata fęlicitate fraternitas, vt fiat cooperante charitate conuiuium vnum, populus vnus, & cor vnum in sacrosanctæ osculo charitatis. O domus Dei, ò præfulgidæ mansiones, ò ciuitas regis summi, quāta in te sunt gaudia, & quā gloriosa sunt de te dicta? Dilexi quidem speciem tuā, & concupiui iucūditatem exultationis, quæ est in te. Ad te (fateor) suspirat cor meum, quoniam in te sunt lætitiæ meæ, laborumque meorum concupitus finis. In te temporalem, quamuis minimam & caducam, quam contempsi, fęlicitatem restaurādam esse non ambigo. Sapientiæ contubernium, cui afficior, me in te adipisci confido, diuinam etiam, quam desidero perficere laudem, in te persoluere non diffido. Merito proinde diligo te, quæro te, clamo ad te, quiesco in te, vulneror propter te, sitio te, & cupio affectu anxio videre te, plateasque tuas auro stratas, muros tuos sapphiro, & smaragdo, omnique precioso constructos lapide, ciues tuos immortalitatis candore fulgentes, regem tuum diuino diademate renitentem quidem in se, vniuersis verò beneuolum, atque in astantium omnium oculis honorabilem. Vtinam tuarum saltem vnam minimam habere merear mansionum, quas Deo coæterna sapientia præparauit in te electis suis regnaturis in te. Præparauit (inquam) æternaliter in se, perfecitque temporaliter per se. Has positas in te mansiones eadem sapientia sibi adhærentibus liberaliter discipulis repromisit dicens. Non turbetur cor vestrum, creditis in Deum, & in me credite. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Turbabantur enim non mediocriter eorū mētes de humanitatis domini futura absentia, verbi delectationum inexpertes, propterea promissione cęlestium mansionum consolabatur eos inquiens. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Vnam tantum esse non dixit, sed multas, ne solum propriam nominasse videretur. Habet nanque sapientia etiam ipsa mansionem suam, sicut cæteri suas, alijs nihilominus longe dissimilem. Sinus nanque patris, coæternitas, consubstantialitas, parilitas, æqualitas, maiestas, diuinitasq; genitoris vnigeniti verbi ineffabilis spiritualis est mansio, ad quam nemo angelorum siue archāgelorū attingit, & in quā nullus prædestinatus ingreditur. Cognitio verò diuinitatis, patris limpida & facialis visio, immortalitatis stola, stabilis & quieta cęlorum inhabitatio, incorruptio resurrectionis, gloriæ cœlestis perfecta adeptio, angelorum æqualitas, societas ciuium supernorum, electorum perpetuæ esse noscuntur mansiones. Ad has sperandas, capessendasq; debiliū animos hortabatur dominus, vtpotè sciens quod diceret. Nolebat

Marginalia: Psal. 83. — Psal. 25. — Ioan. 14. — Ibid. — Ioan. 14.

bat enim, quos paternaliter diligebat, elegeratque, vt habitarent in summis, luteas ac temporales appetere mansiones. In illos itaque tacitè inuehebatur dicens. O pusilli, & tardi corde ad credẽdum ijs, quæ vobis per me dicta sunt. Quare carnis sensu ducimini, & non magis spiritu? Cur instanti separationi attenditis, & temporalem tantum de me consolationem exquiritis? Futura fidei oculo perspicite, spiritualia diligite, æterna sperate. Dilatamini igitur in diuinorum desiderio, dilatamini, & vincimini. Erigite ad cœlos mentis aciem, & roboramini. Me spiritualiter amate, & charitate mea inflammamini. Expergiscimini (inquam) lætamini, & exultate, atq; abijcite de meæ carnis visione tristitiam, & iucunditatis indumento ornate vos. Cogitate (oro) diligẽter recessus mei causam, sermonum meorum mementote, mansionumque mearum cautionem tenete, & intelligetis, quod gaudere vos potius, quàm mœrere oporteat. Vtique tristari debueratis, si quo minus dixissem vobis, quia vado parare vobis locum. Quamobrem penès vos ratum habete, & de vestris cordibus nullius persuasione, nullo euentu, nulloq; deleatur terrore, aut supplicio, quoniam si abiero, & præparauero vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum, vt vbi sum ego, illic & vos sitis. Audite nunc ò vos discipuli, qui hactenus in mœrore fuistis, & amoris desiderio, corde patulo, attentisque auribus distinctè auscultate, quid dicat Dei verbum, quid in carne & per carnem ęterna loquatur sapientia. Recedere velle à vobis se dicit, & ad patrem ascendere, vt excelsas & magnificas, quæ in regali cœli palatio sunt, præparet mansiones, faciatque) in eis (sicut propheta cõmemorat) omnibus electis suis solenne conuiuium pinguium, conuiuium vindemię, pinguiũ medullatorum, vindemiæ defæcatæ, & recumbat ibi in regno cęlorum, cum Abraham, Isaac, & Iacob. Quibus rite paratis, iterum věturum se asserit, vt vos accipiat ad se. Amore siquidẽ casto, hominum illectus amore reuertetur, ne superabundantiori de absentia illius corda vestra absorbeantur tristitia. Veniet prorsus, sicut venturum se dicit, & non tardabit, non discessurus amplius, sed vobiscum, & cum omni Ecclesia commoraturus vsque ad seculi consummationem. Neque enim tunc discedet, & ascẽdet solus, sed iuxta ipsius pollicitationem accipiet nos ad seipsum, vt vbi ipse est, nos simus cum ipso. Quid est, quod dixit, accipiã vos ad meipsum, vt vbi ego sum & vos sitis? Non potest nõ esse magnum, atq; præcipuum quòd ait, vt vbi ego sum & vos sitis. Quamobrem ipsum dominum interrogemus, vbi est, quatenus hoc cognito, mente, affectuq; esse incipiamus, vbi ille est. Dic igitur nobis o domine vbi es, dic inquã vt scire valeamus, vbi futuri sumus. Ardenter satis id scire desideramus. Non nisi delectabiliter stare poterimus, si in æternum non separãdi à te, erimus tecum. Dic (oro) domine vbi es? Te in cœnaculo cerno cum tuis. Cum illis iã es, quibus dicebas, accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sum & vos sitis. Si sub verborum velamine nihil significare potuisti, quid magni polliceris dicens, vt vbi ego sum, & vos sitis? Si nihil latet, tecũ sunt, & vltra expectare quid debent, si quod promittis, habent? Quoniam verò iuxta mei captum ingenioli, sub mysterio loqueris, curiositate semota, scire cupio abs te, vbi es, & vbi nos futuri tecum. Es ne forte in palatio aliquo manufacto, parietibus deauratis, gemmis ornato & purpura? Es ne in sede regia, eburnea, preciosis circumsepta monilibus, varijsque strata tapetibus? Talium scio domine, quod non eges. Hæc omnia gentes & seculi amatores quærunt. Noui apostolum tuum dixisse. Non in manufactis habitat Deus. Nusquam horum, quę videntur, habitationem tuam esse, de qua sermo hũc agitur, certissimum est. Ore prophetico (ni fallor) audio te dicentẽ, vbi es, Cęlum, inquis, mihi sedes est, & terra scabellũ pedum meorum. Alium etiã te reuelante agno sco referentem clarius vbi es. Quis (ait) sicut dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cęlo & in terra. In altis itaq; habitas, in cęlo præsides, in sublimib. regnas. Sedes tua (teste propheta) ò Deus, in seculum seculi, & virga directionis virga regni tui. Regnũ quoque tuum regnum omnium seculorũ, & dominatio tua in omni generatione & generatione. Habitatio tua æterna est, stabilis, pacatissima, restauratione non indigens, nulla vetustate senescens. Cuncta hęc diligentium te affectum mulcent, cordis sapiunt gustu, & flãmam in eis tuæ charitatis accendunt, quum te in cęlis esse audiunt, tecũq; se sine fine regnaturos non ambigunt, iuxta quod scriptum est. Et fecit nos reges, & sacerdotes & regnabimus in seculum. Nẽpe audiebant sapidè, delectabiliterq; ab ore præceptoris Apostoli, secum Christo futuros. Non tamen perspicuè intelligebant, vbi tã grata societas fieret, neq; qua perueniretur illuc. Rudes adhuc erãt, & in fide pusilli, atq; spiritualium ignari, spiritualis inexperti copulæ, & cęlestium inscij mansionum. Assueti quidem sensib. mysteria non poterant intueri diuina, quoniam perhibente testimonium Apostolo, Animalis homo non percipit ea, quę Dei sunt. Quod intelligebant discipuli, hoc loquebãtur. Vnde eorum vnus Thomas noĩe, verborum domini minimè capax, sciscitatus est dicens. Domine, nescimus quo vadis, & quomodo possumus viam scire? Audierat quidem ipsum dominum dicẽtem. Quo ego vado scitis, & viam scitis. Hæc

Marginal notes: Luc. 24. — Ioan. 14. — Esa. 25. — Ioan. 14. — Acto. 17. — Esa. 66. — Psal. 112. — Psal. 44. — Apoc. 1. — 1. Cor. 2. — Ioan. 14.

cum non spiritualiter intelligeret, sed ad solam corpoream domini referret naturam, se viam, qua iturus erat, nescire fatebatur. Ideo aiebat, Domine nescimus quo vadis. Paucis igitur prudentissimi Dei sapientia nescienti satisfecit discipulo, declarauit enim profunditatis eloquio, quod inerudito discipulo videbatur obscurum. Ego sum, inquiens, via, veritas, & vita. Nemo venit ad me nisi per me. Quid euidētius, quid profundius, quidve breuius de se dicere potuit sapientia? Verba hæc spirituali intellectu sunt grauida, & discussione dignissima. Via etenim est dominus Christus, nō humanis calcanda pedibus sed angelicis veneranda spiritibus. Porrò via hæc, via recta est, carens anfractibus, ab erroribus munda, & absq; terrore vllo, in qua non discurrunt latrones, nec leonū perambulant catuli rugientes, vt quærant escā sibi. In quam antiquus serpens & tortuosus coluber non irrumpit, non dilaniat, neq; mactat, vt perdat. Sepibus quidem & macerie est circundata, atque valida armatorum protecta manu, indicibili videlicet angelorū hincinde multitudine custoditur. In hac prorsus quicunque simpliciter graditur, confidenter ambulat, gratia illum præcedente diuina, comitante Deo, angelo protegente, subsequentibus meritis. In ea qui incedit, securus, hilaris, festiuus existit, nec immerito. Regia enim est, deducens vsque ad ciuitatem sanctam Hierusalem. Fidei quippe synceritate, non corporeis passibus per ipsam pergitur, neq; locali peragratur motu, sed animæ affectibus eruditis cogitationibus, profectibusque virtutum. Qualis via, talia incedentium esse debent itinera. Spiritus (ait propheta) ante faciem nostrā Christus dominus. Quamobrem in lumine fidei, in nitore consciētiæ, in ardore charitatis, in fraternitatis amore, in decore animæ, in sapientiæ illustratione, in perfectionis zelo, in eleuatione mētis, in cœlestiū cōtemplatione, & in vigili cordis custodia gradientium semitæ diriguntur. Via igitur nobis factus est Christus adducens ad gratiam, conducens ad Deum, reducens ad se. Via (inquā) fulgens in cœlo, illuminosa in se, credentibusque perspicua vniuersis. Candore siquidem rutilans verbi, & veritatis splendore clarescens nulla ignorantię densatur caligine. In hac via, qui veritatem nescit, deuiat. Qui verò comitatur veritatem, viuentium tendit ad patriam. Nil enim peregrinātibus adeo sicut veritas dignoscitur necessarium. O veritas alma, quàm præcipua & excelsa est tuę generationis origo? In paterno siquidem ęterni regis, veriq; Dei pectore initium habes sine initio, & vitam sine fine. Omnia tibi nuda & aperta sunt. Attingis etiam à fine vsque ad finem fortiter. Propterea disponis suauiter vniuersa irreprehensibili æquitatis examine, nec quisquam redarguere, quod agis, vales. Radios quoque tuos de sublimibus regię potestatis sedibus super corda diffundis filiorum hominum, vt diuino illos facias consortio dignos. Nixibus nanque suis superuacue elaborat humana temeritas, nisi pio tuo illos fauore sustentes. Primatum tenes coram Deo, & in cōuentu hominum, angelorumque nimio decore coruscas. Venerantur te, qui norunt te, nec tamen vt sunt, tua valent enarrare præconia. Vltra cuiuscunque creaturæ ingenium tua præcelsa protenditur dignitas. Beatos dixerim, qui tuo digni sunt astare conspectui, quique mellifluo tuo sunt copulati connubio. Immortales enim efficis, quos diligis propter te, apud quos tuam statuis mansionem. In cordibus eorum tāquam in tibi placidissimo declinas ac requiescis viridario, indeque amœnos vernantes, redolentesque charitatis colligis fructus. De talibus sic arbitror te quodam dixisse in loco. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Vnius personam exprimis perfectorum volens ostendere vnitatem. Tibi huiusmodi se custodiunt, seque ordinatissimè componunt propter te. Pulchritudinis quippe tuæ illecti magnitudine vniuersis præponunt te, seq; exponunt pro te, minusque se diligunt quàm te, se amant in te, agnoscunt in se, nilq; se esse fatētur sine te. Nec immerito. Tuæ nanq; charitatis dono ex toto corde dulciter, ex tota anima sapienter, ex omnibus viribus fortiter diligunt te. Porrò agnoscunt se melius viuere in te, quā in se, qui viuis vita æterna, esse immutabili & beato de te in te, viuificasq; cūcta, quæ viuunt naturaliter, seu vita spiritus. A te nanq; ò via incorruptibilis vniuersa habent, vt sint. Sūt autē, quia viuunt in te, non per se, sed per te, qui es finis omniū quę sunt, iuxta ordinationis tuę arcanū, ineffabile, rectumq; consiliū. Nā cuncta fecisti propter te. Quę verò deuiāt à te, malo suo, suaq; impellente malitia hoc faciunt. Legi quippe tuæ sanctæ inobedientes deordinant naturā suam in imagine tua, qua honorabiliter insignisti eos, propterea æterna digni sunt morte, quæ in tuorum vltionem inimicorum per irreprehensibilem iustitiam tuam statuta est. Non tamen tu (ò veritas summa) in perditione lætaris impiorum, quatenus eos sempiternaliter punias, qui omnes diligis, vt viuant sancte, viuantque gloriosè in te. Lætaris autem, dum delinquentes feris in tua iustitia coæterna tibi, quæ punit facinora, quę aliena sunt abs te. Quæ enim non fecisti, displicent tibi, qui bona omnia & valde bona constituisti in pondere, numero & mensura, dans singulis secundum naturæ suę qualitates, proportiones con-

Ioan. 14. Psal. 103. Isa. 24. Hebr. 4. Cant. 4. Sap. 11.

congruitas; per legem perfectionis sapientiæ tuæ irreprehensibiles, ordinatissimas, mirandasque? Quis autem mortalium redarguere valet, quod tu omnium artifex summa sapientia, veritatis tuæ lumine condidisti? Aut quis non miretur vniuersitatis creaturarum speciem, indefessamque perseuerantiam earum sub lege tua, quas fecisti ex nihilo, solo tuæ volũtatis imperio in laudem, in tuæque diuinitatis præconium sempiternum? Exposuisti vtique eas rationali creaturæ tuæ, quæ in opacis exilij huius itineribus peregrinatur abs te, vt per illas eidē te innotesceres, & glorificaret te. Non quidem vt tibi, quum non habebas, vēdicares gloriam, sed vt per ea manifestares, quid es. Inuisibilia enim tua à creatura mundi per ea, quę facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque tua virtus, & diuinitas. Prouidisti optime mortalibus vniuersis iuxta tuæ ineffabile consilium sapientiæ adiutorium, per quod erigeretur ad te. Pondere carnis corporalisque fecis spiritualis natura, quæ præerat, latebatque grauata ergastulo, minus erat idonea ad cognoscendum te. Ipsa etenim, quæ ratione carebat, insolescente natura, tuo abusa donō vertit ad voluptatem, quod eidem tribueras ad salutem. Condideras quippe eam, vt rationalis, quam iuxta se habebat, naturæ subesset imperio. Veruntamen tua ex hoc nequaquam indignata bonitas aliud mirabilius, per quod repararetur, quæ perierat, consilium adinuenit. Non enim tu ô misericordiarum plenitudo, & bonitatis indefectibilis fons, quemadmodum nos passionibus agitaris, quatenus malum pro malo tribuere debeas, quin potius benefaciendo, dissimulando, compatiendo nostrorum toleras multitudinem delictorum, vt per tuū ne ducti à vijs nostris resipiscamus pessimis, & conuertamur ad te, qui gratuito nos amas affectu. Quoniam vero per tuæ opera sapientiæ non cognouit te mundus, tibi placuit ô Sapientia per stultitiam assumptæ humanitatis salnos facere omnes credentes in te. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei quam incomprehensibilia sunt iudicia tua, & inuestigabiles viæ tuæ. Quis coguouit sensum tuum ô domine, aut quis consiliarius tuus fuit? Humanum sapere miro humiliasti modo, vt qui delinquendo se indignum fecerat erudiri per te, saltem per inferiorem se, agnosceret te. Nam crucis tuæ prædicatio sicut Iudæis scandalum, ita à gentibus stultitia esse iudicatur. Horum verò nemo quandiu infidelitatis deluduntur errore, quandiu cruci tuæ cordis ceruicem subdere dedignantur foris remanentes, nunquam ad diuinitatis tuæ attingunt notitiā, nunquam etiam tuæ habiles efficiuntur fruitioni gloriæ. Proinde, quod scriptum est, dixisse te reor: Ego sum via, veritas, & vita. Nemo venit ad patrem, nisi per me. Quis mentis suæ compos credere audeat se posse peruenire ad patrem sine te? Mediator quum sis verus, duce veritate tua ad diuinitatis in te credētes cognitionem prouehis. Tenebræ quum sint, in tenebris ambulant, quicũque à tua semoti sunt gratia. Mox autem vt te communicas illis, lux efficiuntur in te. Quod verò lucem aspiciũt, quod participatione lucis efficiuntur lux, prorsus agitur per te, qui candor lucis æternæ nuncuparis, & es. Lux (inquam) spiritualis es, & diuina. Oculis quidem corporeis inuisibilis, sed Angelis & Hominibus mũdis corde intelligibilis, delectabilisque. Verbo enim tuo sempiterno rationali illaberis creaturæ, illam sine verborum fragore, aut corporis motu instruis, facisque vt videat te, amet te, delectetur in te, qui propè es, nec agnosceris, nisi ab ijs, quibus per illuminationem fidei ostendis te. Venit itaque ad patrem per te, qui té suscipit in se, necnon qui diuinæ veritatis tuæ irradiatus lumine redemptionis tuæ efficitur particeps. Nam gratificatur interpellante te, teque sanguinem pro illo fundēte liberatur. Quum enim quæ non commisisti, exoluis debita, tuo nos precio redimis, adoptatosque perducis ad patrem.

Rom. 1. · Rom. 11. · 1. Cor. 1. · Ioan. 14.

Quod non nisi ex diuino gustu humanus affectus valeat satiari. Cap. V.

INter præcipua, quæ in suę conditionis primordio omnipotens Deus homini præstitit dona, naturaliter illum concupiscibilē fecit, quatenus suum naturali impulsu semper cuperet conditorem, in quo concupiscibilium omnium sciret esse dulcedinem. Naturali igitur motu, infatigabiliterque humanum requirit cor, vnde delectatione pascatur. Non corpore neque mente quiescit delectationis flagrās desiderio, si quo modo delectabilium omnium æternum inuenire valeat fontem, ad quē pertingendo se satiandum esse non ambigit. Casso proinde semper labore resudat, delectabilia quæritando quoadusque experiatur (quāuis tenuiter) quàm suauis sit Dominus, & quam magna ipsius sit multitudo dulcedinis, quam abscondit seruiliter timentibus se, perficit verò illis, qui sperant in se, & diligunt se. Modica istius scintilla dulcedinis copiosum charitatis accendit ignem, cœlestique desiderio mentem feruescere facit. Tali vrebatur incendio propheta, cum diceret. Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt. Non mediocriter diligebat, quando renes etiam suos commutatos esse commemorabat, quippe qui prius carnali atque voluptuoso pascebatur amore. Tunc spirituali quadam dulcedine ebrius effundebat in carne, quod præ amoris

Psal. 72.

abundantia in mente continere non poterat. Plenitudo quidem hæc ex agnitione Deitatis emanat. Se minime cohibere, seque humanus capere non valet animus, quum illius spirituali obtutu innotescit Deus. Exultat cor, lętificatur spiritus, pariter castificatur & caro, atque tota se diuino mancipatur obsequio. Hoc Citharœda sanctus insinuare curauit dicens. Cor meum & caro mea exultauerũt in Deum viuum. Porrò quicunque familiari potitur verbi contubernio, & puræ iugiter contemplationi vacat, versiculi huius sententiam nouit. Necdum verò adultus in spiritu nequaquam verborum penetrat sensum. Tenui tantum delectatione, quæ affectum tangit, potatur, & tanquam paruulus paruis nutritur. Perfectus autẽ quisque, & charitate feruidus veritatis pascitur cibo, vtpote dilectus, dilatatus, & capax. Nil fragmentorum, quæ de eius supersunt cõuiuio, perire sinit. Nẽpe ex his diem festum agit Domino. Reuoluit animo, quæ contemplãdo gustauit, & quadam suauitatis circumfusus abundantia, laudis prorumpit in vocem. Deus (inquit) cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Iuxta enim inspectæ veritatis mensuram amoris vehementia prętrogatur. Neq; verus amor sine cognitione, nec infusa veritas absque charitate subsistit. Quæ etenim ex naturali ingenio, seu ex accidenti habetur scientia, quoniam à charitate aliena esse cognoscitur, elatione attollit animũ, & reddit insipidũ. Non enim ex industria, sed gratis diuinitus sapientiæ tribuitur gustus. Acquisita per se ipsum scientia paucis contenta est, se ad aures diffundit hominum, fauores quærit, quoniã appetit inaniter sciri. Tãquam terebinthus expandit ramos suos, solaque exteriori decorata pulchritudine, iustitiæ fructum ex se germinare ignorat. In mendicitate degens aliorum dapibus conuiuia celebrat. Dictim operatur, propterea nunquã ditescit. Sibi soli profutura quęrit, æterna negligens temporali mercede lætatur. Quę autem de sursum est sapientia, pudica, humilis, consentiẽs, & delectabilis est. Se in mõtis interiora recondit, in propria dulcedine requiescẽs. Spiritualibus latronibus thesauros sibi aggregat imprædabiles. Supra diuinitatis fundamentũ ædificat, & in petræ foraminibus pullos reponit suos. De petra indesinenter sugit mel, atque olei dulcedinem iugiter exprimit de saxo durissimo. Charitatis atque sapientię verbi potatur stillicidijs, necnon ex eorum cibarijs enutritur. Dulciter gustat, quum meditatur in se, longè verò suauius debriatur, quum rapitur supra se. Vbique charitatis indicia, vbique sapientiæ vestigia contemplatur. Quamdiu taliter secum agitur, quicunque his dignus efficitur, quæ foris sunt, arbitratur vt stercora, cunctorumque labentium absque mœrore obliuiscitur. Quam intus possidet cordis lætitiam, sufficere sibi posse non ambigit. Proinde vt perseueret donum, magis magisque vt augeatur, exorat dicens. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram semper. In huiusmodi autem oratione calescens, petitionum vota ingeminans ait. Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quando veniam, & apparebo ante faciem tuam Domine. Tali siquidem affectu succensum se esse Philippus indicauit, quando inquit. Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis: Diu etenim cum Domino conuersatus, quamuis maxima ab eodem vidisset, audisset, didicisset, percepissetque, potiora tamẽ concupiscens quod non posset amittere, postulauit. Voto suo minime satisfacere posse dubitabat, si secum semper in carne haberet verbum, si à Dei nũquam discederet sapientia. At suo vt se cognouit fraudari desiderio, ex imminenti passionis articulo patrem sibi demonstrari prudentissime quid diceret, reijciendo petiuit. Nempe petitione hac sola Patris, Filijque præsentiam requisiuit. Non enim à patre Filius, neque à Filio diuisus est pater. Vna amborum est gloria, vna maiestas, vnaque substantia, quamuis non eadem persona. In personis est proprietas, in essentia vnitas, in potestate æqualitas, & in diuinitate parilitas. Cœlestium omnino ignarus Apostolus lineamẽtis Deum suspicatus humanis esse subiectum, patrem sibi exposcit ostendi. Humano simplicitatis fallebatur errore. Non est corpus Deus, neque aliquo corporis sensu capabilis. Spiritus est Deus incircunscriptus, simplex, vbique totus, vbique præsens, quem non videt oculus, auris non audit, sed intelligit ratio, sentit affectus, percipit mens, tenuiter tamen, & ex parte. Nam per fidem ambulamus, non per speciem. Per speciem autem quando? Quando huius corruptibilis naturæ mole deposita filiorum Dei sortiti fuerimus libertatem, sicut Ioannes inquit. Filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quod quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Tunc quod flagitabat Philippus, consequemur, tunc patris gloriam absque velamine aliquo contemplabimur, tunc vita fruemur æterna, quæ in patris, filijque agnitione consistit. Nunc ad illam non valemus attingere, tum propter diuinitatis inaccessibile lumen, & supereminentem gloriam maiestatis, tũm propter inualidam mortalitatis nostræ aciem, quę infirmitate propria repercussa diu supra se stare non potest, neque æternæ sapientiæ altitudinem penetrare. Quamuis enim patris deitatem sicuti est comprehendere non valemus, possumus tamen diuitias ęternæ eius bonitatis inuestigare, opera meditari sapien-

Psal. 83. Psal. 72. Deut. 32. Psal. 26. Psal. 41. Ioan. 14. 1. Ioan. 3.

10 20 30 40 50

sapientiæ, atque potentiæ illius considerare mirabilia, quæ prævio fidei lumine diuinitatis conditoris vtcunque arcana patefaciunt. Quamobrem Dei Filius per carnem apparuit, & corã se positis tam visibiliter, quàm intelligibiliter tanta, quæ de eo leguntur, operatus est, quatenus perspicuè clarescerent i ipso diuinitatis habitare corporaliter plenitudinem, fieretque cunctis credentibus perlucidum paternæ maiestatis exemplar. Nequaquam tamen, quantũ sciebat, loquebatur, nec iuxta suæ magnitudinem operabatur potentiæ, sed pro intuentium, audientium, & legentium captu, quæ de illo scripta sunt, eadem gessit in carne. Quis nesciat solo verbo leprosos mundare, illuminare cæcos, ægrimonias curare, ipsosque suscitare defunctos, reuelare cordium secreta, elementis imperare atque immundos spiritus de obsessis corporibus eiicere, non humanæ, sed virtutis esse diuinæ? Vniuersa hæc per mediatorem Christum facta sunt, in quo erat Dei Verbum caro factum. Per eundem itaque in miraculis potestas, sapiẽtia in eloquiis, in beneficiis exhibitis bonitas, in passione æquitas, in tolerantia & cõtumeliis Patris declaratur longanimitas. In ipso homine assumpto longe excellentius, quã in quauis alia, siue cœlesti, siue terrestri creatura adipiscitur diuinæ naturæ scientia. Ob hoc insinuandum postulanti Philippo, Domine ostende nobis Patrem, & sufficit nobis, protinus idem Dominus Iesus intulit dicens. Tãto tẽpore vobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe qui videt me, videt & patrem. Qui videt (inquit) non sicut tu, qui humana tantũ audis verba, humanam intueris formam, & humanos inspicis actus, sed qui videt me in forma Dei, Verbum in principio de patre genitum, ante creaturam omnem cum patre regnantẽ, in ipso æternaliter quiescentem, atque genitoris sapientiam vniuersa gubernantem, qui talem me videt, omnino videt & patrem. Clara huius contemplationis visio, reuelataque verbi species non in præsentiarum habetur, sed creditur, creditur verò, vt habeatur. Hanc propheta confirmat sentẽtiam, vbi ait. Nisi credideritis, non intelligetis, nisi credideritis in præsenti, non intelligetis in futuro. Hoc idem Dominus ipse notificare voluit. Quum enim dixisset, qui videt me, videt & patrem, illico subiũxit. Quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? non credis, quia ego in patre, & pater in me est? Signãter tamen dixit, non credis, quatenus sciremus in visionis pollicitatione patris & Filii, non agnitionem, sed fidem fore necessariam. Nunc quãdiu (videlicet) in hoc passibili viuo corpore (ait Apostolus) cognosco ex parte, mediante ac reuelante fide. Tunc autem quando scilicet omni triumphata corruptionis molestia manifesta erit Dei essentia, cognoscam, sicut & cognitus sum. Id vero tantum, quod ex parte cognoscimus, & per fidem credimus, de patre per Filium, & de filio in patre nobis suadent eloquia sapientiæ, eiusdemque opera mirabilia. Maius quàm sermonem veritatis, testimonium habere non possumus. Mentiri quidem non potest, quum sit veritas. Nec potest non esse, quod asserit, & affirmat, quum sit sapientia, propterea aiebat. Cœlum & terra transibunt, verba autẽ mea non præteribunt. Solidum igitur & irrefragabile fidei fundamentum sunt verba verbi, & scripturarum eloquia, quæ reuelante verbo cõscripta sunt, quibus contradicere ac nolle acquiescere Deo odiosum est, atque profanum. Nempe diuinis quisquis aduersatur eloquiis, Dei se opponit sapientiæ, quæ ab initio sanctorum prophetarum, suorumque seruorum fidelium ora compleuit. Hoc Apostolus patenter asseuerat dicens. Multifarie multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis de se ipso sic ait. An experimẽtum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Quæcunque etenim Dei filius per semet locutus est, & quę per suos de vno eodemque prodeunt sapientiæ fonte, tametsi malus esset vera loquens. Quod per malos plerunque loquatur Deus, dubium non est, & sanctarum perspicue probari potest testimonio scripturarum. Vnde si malo tanquam Deo per illum loquenti bonum credendũ est, quanto magis bono? Et si bono homini, multo amplius Dei bonitati, quæ est ipsa sapientia. Optime nanque in vno bonitas & sapientia vinculo colligantur. Ambobus pariter testificantibus omnino credendum est. Nec immerito. Bonitas nec potest fallere, neque vult, sapientia verò errare nescit. Quamobrem vicissim sibi inuicẽ famulantur, & pariter sine disceptatione conueniunt. Hinc est quod Vates eximius inter suas, quas iugiter Domino offerebat preces, aiebat. Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me. Sciens nanque sine sapiẽtia bonum, & absque bonitate sapientem esse non posse, vtrunque sagaciter postulauit. Hinc quàm validũ eloquiorum Christi sit testimonium colligimus, si qualis erat, qui loquebatur, fideliter cogitamus. Bonitatem siquidem assumpti hominis Christi spiritus plenitudo, quæ ab instanti conceptionis ipsius fuit, declarat lucidissime. De ipsa Propheta sic inquit. Et requiescet super eum spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritu timoris Domini. Huiusmodi spiritus fretus abundãtia indeficibili tantum in bonitate excreuerat, vt prorsus à peccato immunis existeret. Ideo fiducialiter aiebat. Quis ex vobis arguet me de peccato? De sapientia verò illius habes sic. Puer Iesus proficiebat ætate & sa-

Marginal notes: Ioan. 14. — Ioan. 14. — Esa. 6. — 1. Cor. 13. — Mar. 13. — Heb. 1. — 1. Cor. 3. — Psal — Esa. 11. — Ioan. 8. — Luc. 2. — Col. 2.

Line numbers: 10 — 20 — 30 — 40 — 50

& sapientia coram Deo & hominibus. Nec mirum si sapientia complebatur, quum esset Dei sapientia, & in ipso homine essent omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Humanitas quippe illa perfectissimum erat verbi instrumentum, vnde quicquam nec agere, nec loqui poterat, nisi qualiter quantumque ab inhabitante dirigebatur verbo. Quamobrem discipulis loquens aiebat. Verba, quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor. Quid euidentius dici potest? Distinxit nanque ab operibus diuinitatis, humanitatis dona. Loquebatur ipse, sed non a seipso. Gloriam non quærebat propriã, sed eius, à quo fuerat missus. Si enim à seipso loqui se diceret, priuatam concupisceret gloriam. Hoc si agere præsumeret, nihil esset. Qui non Dei, sed gloriam quærit propriam, quoniã mendax est, nihil est. Audi quid sapientia Christus loquatur, & qui calumniantibus Iudæis de seipso dicat. Ego veni (inquit) in nomine patris mei, & non suscepistis me. Alius veniet in nomine suo, & hunc recipietis. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia veritas in eo non est. Quare in eo veritas non est? Vtiq; quia in veritate non stetit. Cur in veritate non stetit? Quoniam priuatam gloriam concupiuit, quæsiuit, nec inuenit. Leuauit aduersus conditorem suum cordis ceruicem, & ait. In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubiũ, similis ero altissimo. Merito igitur stare nõ potuit, quia in veritate non stetit, Dei gloriam nõ quæsiuit. Quod gratis acceperat, humiliter recognoscere noluit. Propterea corruit, & ab ingenita præcipitatus dignitate prophetico ore elationis suæ increpationem audiuit sic. Detracta est ad inferos superbia tua, cõcidit cadauer tuũ, super te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Quomodo cecidisti de cęlo Lucifer, qui mane oriebaris? Non sic autẽ mediator noster, non sic in carne sapientia, nihil sibi arrogauit indigne. Et quoniam à veritatis tramite minime deuiauit, non ruinam, sed incomparabilem sortitus est gloriam, de qua propheta dicit. Gloria & honore coronasti eum Domine, & constituisti eum super opera manuũ tuarum, omniaque subiecisti sub pedibus eius. Non tantum oues & boues vniuersas, verumetiam Angelos, Archangelos, principatus, potestates, cunctamq; cœlorum militiam. Voce etenim veridica, quod acceperat gratis, profitebatur palam, neque denegabat, quod ex natura essentialiter erat. Gratis quippe acceperat, vt mediator Dei & hominum fieret, vt tanquã verus sponsus caput esset ecclesiæ, vt primogenitus fieret mortuorum, & princeps regum terræ, vt a verbo in vnitate assumeretur personali, vt de ipsius gratiæ plenitudine acciperent omnes, vt per eius sanguinis effusionem daretur remissio peccatorum, atque cęlorum ianua prædestinatis tantum pateret ad gloriam. Alia insuper multa idem assumptus homo à Deo accepit, quę humani tenuitas non capit ingenij. Ipsa nempe beatorum spirituum agmina gratiarum ipsius incomprehensibile culmen lætãdo miratur, veneratur, adoratq;. Pro ijs igitur, quæ admiserat gratis, laudes immensas, & gratiarum ineffabiles Deo agebat actiones. Humilitatem præ cunctis mortalium filijs idem Christus homo dilexit, custodiuit, exhibuit. Vnde præuia sapientia, verbo duce, ipsaque famulante virtute in nullo limites excessit proprios. Neque propter sapientiam vsque ad serui formam exinaniri, neque parentibus pauperrimis subdi, passionumq; ignominiis subijci erubuit. Neque propter humilitatis virtutem diuinitatẽ suam, quam æqualem habebat cum patre, atq; maiestatis gloriam, quæ latebat in carne, desijt confiteri. De his loquentem audi. Ego, inquit, & pater vnum sumus. Fidelissimæ sapientiæ verba hęc sunt. Humilitatis autẽ. Pater maior me est. Et quod in præsentiarum diximus. Verba, quæ ego loquor vobis, a meipso non loquor. Indicibili quodã veritatis moderamine ita loquebatur, vt naturarum interdũ proprietates distingueret, interdum verò vnitatem personę commendaret. Hanc sapientiæ loquendi regulam quidam ignorantes ab vnitatis se diuiserũt gremio, atque facientes schismata turpiter ac damnabiliter perierunt. Sãcta autem mater ecclesia capitis sui sectando doctrinam sagaciter alterum distinguit ab altero. Quamobrem diuinitatem offendere non veretur, quum Dei filiũ crucis ignominiam passum dicit, atq; hominis filium supra Angelorũ naturam in patris dextera residere gloriatur. Instructa siquidem à verbo, quod intus sibi loquentem audit, hoc viuæ vocis promit oraculo. Idipsum egit Dominus dicens. Verba, quæ ego loquor vobis, à meipso nõ loquor. Testimoniũ, quæ loquebatur in homine sapientia, perhibebat. Verum ne à semetipsa hoc dicere videretur, aliud æquale subintulit testimonium inquiens. Pater autem in me manens, ipse facit opera. Verba nanque Christi, inhabitantis sapientiæ testimonium perhibebant, ipsius vero opera patris in illo declarabant præsentiam. Quamuis enim beatæ Trinitatis indiuisa sint opera, patri tamen specialiter tribuitur potentia, filio Sapientia, Spirituisancto bonitas & clementia, quanquam pater Sapiens sit & bonus, filius sit bonus & potens, Spiritus sanctus sit potens & Sapiens. Ad personarum quippe trinitatis discernendam intelligibiliter proprietatem, quædam vni, quędã alteri, buntur alteri, quum verissime patris, & filij, &

Spiritus

Marginalia: Ioan. 14. — Ioan. 5. — Esa. 14. — Ibidem. — Psal. 8. — Colos. 1. Ioan. 1. — Ioan. 10. — Io. 14. — Ibid. — Ibid.

Spiritus sancti vna sit potestas, sapientia vna, vnaque bonitas simplicissima, indiuisibilis, & æterna. Pater igitur iuxta verbi sententiam in filio manēs ipse facit opera. Irrefragabile prorsus diuinitatis Christi testimoniū eximia sunt opera, quæ per ipsum facit pater. Vnde alio dicebat in loco. Opera, quæ ego facio in nomine patris mei, Ipsa testimonium perhibent de me. Quis non crederet mortuos suscitanti, & super vndas solido aquæ sic congressu deambulanti? Sed Iudæorum corda excæcauit malitia, & inuidiæ rubigo consumpsit, ne Deo crederent miracula faciēti. Discipulorum verò humanæ carnis infirmitas, quam assumpserat de Adam, inualidam reuerberabat eorum fidem, ne intelligere valerent latentem in homine maiestatem. Quoniam verò qui in carne non agnoscebant Deum, vix quæ aspiciebant, credere poterant, quædam sublimia atque manifesta Dominus Iesus se intuentibus proponebat opera, quatenus tali subuecti adiutorio visibili, ad verbi diuinitatem, fide mediante, inuisibilem raperentur. Mittebat illos foras ad considerandum visibilia, qui in lumine inuisibilium intus stare nequibant. Hoc propheta sanctus in spiritu, verbi oraculo monitus considerans, credensque dicebat. Mirabilia opera tua, & anima mea cognoscet nimis. Alibi quoque sic. Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est anima mea. Conuincebat absens præsentes, & verbi verificabatur sententia dicentis. Beati qui non viderunt & crediderunt. Quantum autem in hoc spirituali Propheta memoratus profecerit scrutinio, quantūque intelligentiæ adeptus sit lumen, alio notificauit loco. Nonne (inquiēs) Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum, nam & ipse Deus meus, & salutaris meus, adiutor meus, non mouebor amplius. Non se amplius vllo infidelitatis impulsu fatetur esse mouendum, quoniā se percepisse firmissimæ petræ fundamentum, atque præclaræ veritatis scientiam lætabatur. Pro qua re non timore elatus, sed sapientia præditus, & fraternæ charitatis amore succensus, quod ipse perspicue nouerat, alijs lōge, lateque cōstitutis insinuare curauit dicens. Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra, Deus adiutor noster in æternū. Reticere minime valebat, quod absque ambiguitate, spiritu reuelante ipse didicerat. Dei vtique prędicabat gloriam, quam pro phetico spiritu cernebat in Christo, quatenus populorum corda ad fidei traheret gratiam, pararetque Domino plebem perfectam. Quod si seruus tanta sedulitate honoris cultum de eo, quod diuinitus acceperat, Domino persoluebat, quid patri aget filius? Si propheta sapientię illustratus radijs, Deo pure confitebatur, nec sibi diuinitatis arrogabat quicquam, sed in medio ecclesię veritatem annunciabat vniuersis, occultabit ne genitoris gloriam ipse filius, in quo sunt thesauri omnes sapientię, & scientię absconditi? Plane confessus est, & non negauit. Ait nanq;. Verba, quę ego locutus sum vobis, à meipso non loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera. Verum ne fides, quam ipse vnigenitus Dei audientium mentibus imprimere cupiebat, inanis videretur & ociosa, quā sit sublimis meritis, quàm donis locuples, quāve credentem familiarem exhibeat Deo, indicauit dicens. Amen amen dico vobis, qui credit in me. Hoc dęmones faciūt, & cōtremiscūt. Neque qui credit mihi, quod faciunt omnes, qui fideles vocantur, & in peccatis degūt, quorum fides nihil proficit ad salutem. Sed signanter inquit, qui credit in me, quod est electorū proprium, qui credendo diligunt, & illi recte viuendo vniri atq; incorporari satagunt. Opera igitur quę facit Christus, quicunq; huiusmodi insigniti sunt fide, faciunt & ipsi. Ad consolationem quippe ipsorum, qui faciūt, & exhortationem videntium, tale à Deo percipiunt munus. Animantur quidem ad fidem intuentium corda signorum operatione, & prouocantur, vt veniant ad gremium catholicæ vnitatis. Eorum verò mentes, qui sanitatum gratiam consequuntur, quotiescunque agunt talia, humilitate fœcundantur & gaudio. Gaudio pro adepto munere, aspicientiumq; profectu. Humilitate autem, quum sacro eruditi eloquio tacite cogitant intra se prophetiæ atque faciendorum dona miraculorum electis ac reprobis esse posse communia. Norunt Euangelica autoritate multos Domino in die iudicij esse dicturos. Nonne in nomine tuo prophetauimus? dæmonia eiecimus? & multa signa fecimus? Quibus responsurus est Christus. Amen dico vobis, nescio vos, discedite à me operarij iniquitatis. Propterea nequaquam magnipendunt, quod ad vitæ non prodest meritum. Quid enim futura prę dicere contulit Caiphæ? quid Iudæ profuit fugare dæmonia? quid Aegyptiacis Magis ingenua prodigia facere vtile fuit? Nempe ad decorē gloriæ fidei, & ad declarandam Dei potentiā, necnon ad sanctorum eruditionem, etiam hominibus malis præstantur talia. Ista minime hominem efficiunt sanctum, nec Deo charū. Prouocant tamen infidelium mentes ad fidem, dicente Apostolo. Signa data sunt infidelib. non fidelibus. Fideles nanq; rationi potius, & prophetarum oraculis, quàm miraculo acquiescūt. In exordio tamen nascentis ecclesiæ, miracula magis quàm prophetiæ congruebant. Vniuersam siquidem infidelitatis tenebræ occupauerant terram, excepto duntaxat Hebræorum populo, in quo vnius Dei vigebat notitia, dicente propheta. Notus in Iudæa Deus, in Israel magnum

Ioan. 5. Psal. 138. Psal. 118. Ioan. 20. Psal. 61. Ibidem. Ioan. 14. Ibidem. Matt. 7. 1. Cor. 14. Psal. 75.

gnum nomē eius. Quod in tenebrarum plaga, quam validē manus Domini in Pharaonē Aegypti regem exercuit, præfiguratum est. Sic.n. habes. Et factæ sunt tenebræ horribiles in vniuersa terra Aegypti. Tribus diebus nemo vidit fratrem suū, nec mouit se de loco, in quo erat. Vbicunque autem habitabant filii Israel, lux erat. Ad has igitur abigendas, quando filiorum Dei dispersa multitudo fuerat congreganda, tantam Dominus discipulis suis contulit signorum gratiam, vt nemo tam claris miraculorū testimoniis, assertionibus Apostolorum cōtradicere auderet. Vnde in Apostolicis actionib. legitur, quod per plateas ponebant infirmos in lectulis & grabatis, vt saltem transeunte Petro obumbraret quenquam eorum, & sanarentur à languoribus suis. Hoc veridica incarnati verbi lingua spoponderat, quando dicebat. Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet. Nusquam de Domino legitur, quod ægrotos sua liberauerit vmbra, prout de ipsius Apostolo euidentissime cōprobatur. Quod promiserat, implere curauit. Nec erubuit vniuersitatis Dominus maiora per discipulos suos prodigia fieri, quàm per se. Fauoribus non indigebat hominum, neq; suam propter se ostentare cupiebat diuinitatis gloriam, sed propter nos, vt credendo in eum salui per illum efficeremur. Difficile itaque non est omnibus, quę Dei Sapientia egit, aut locuta est, accommodare fidem, quando quędam mirabilio[ra] per Apostolos suos, in ipsius tamen nomine acta fuisse minime dubitamus. Nam populi Iudæorum limites Dominum prædicando legimus non transisse. Dixerat enim. Non sum missus nisi ad oues, quę perierūt domus Israel. At post illius ad cœlos ascensum vniuersa gentium multitudo ad fidem conuersa est. Quod gratulabundus Propheta Apostolorum voce pronunciat dicens. Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris. Propterea cordis sui ardorem non sustinens inquit. Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis. Nihil prorsus sibi derogauit Dominus, quando miraculis & prædicatione honorauit suos. Nam discipulorum commēdatio laus magistri est, & eorum prædicatio diuinæ sapientiæ perfecta testificatio est. Qua re extiterint cōmendabiles, enarrat idē propheta dicens. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, quoniam dij fortes terræ vehemēter eleuati sunt. Eleuati vtique sunt, nō ob id quod erant, sed propter ea, quę à Christo admiserāt. Quid (oro) antequam ad fidem vocaretur, erat Apostolorum princeps? quid gentium doctor? quid Apostoli cæteri? Quales fuerint quicūque scire volunt, Euangeliorum legat apices, intelligetque ipsorum dignitatem diuini esse mune-

Exo. 10.

Ioan. 14.

Matth. 15.

Psal. 46.

Ibidem.

Psal. 46.

ris, non possibilitatis humanæ. Eorum sublimē gloriam, Vates sanctus considerans mētis erectus stupore inquit. Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Decebat prorsus regiam sapientiæ maiestatem tales habere ministros, quorum prosapia minime decoraretur ipsius imperium, seu dilataretur scientia. Huiusmodi fauoribus terreni indigent principatus. Aliena opus habent nobilitate ornari, gubernari consilio, atque attolli laude, quoniam per se non sufficiunt sibiipsis. Rex autem noster Christus, cui datus est cœlorum principatus, & honor immortalis regni, non visibilem in sibi famulantibus ornatū quęrit, neque humana indiget facundia, quum ipse sit, qui dat homini scientiam, paruulis intellectū & omnes simplici corde credentes in se virtutibus, ac spiritualibus venustat muneribus. Talibus nedum facturos pollicetur maiora, quàm ipse, verumetiam impetraturos quæcunque poposcerint. Vnde & Apostolis in persona vniuersalis ecclesiæ dicit. Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam. Magna & omnino excellentissima est catholicæ religionis & Christianæ fidei apud Deum autoritas, vt quod petierit in Christi nomine, consequatur. Declarat quidem hoc Christi gloriam, & diuinæ essentiæ in eo naturam. Deum illum esse dubitare quis potest, in cuius nomine tanta in eum credentibus animarum & corporum beneficia prærogantur? Non enim rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, dum diuinitatis sibi vendicauit honorem. Quod loquebatur ipse de se, hoc pater operibus fatebatur. Plane si non esset Deus, mendax fieret, & elatione, qua nulla est maior, reus existeret. Porrò illi supplicium deberetur, non gratia. Aduertat ex hoc, qui recte sapiunt, quùm vbique deitatis Christi insignia fulgeant, quùm fidelium populi sparsim per orbem terrarum illius resonent laudes, verba pronuncient, testentur mirabilia, atque in ipsius nomine fugentur dæmones, ægroti sanentur, aliaque multa fiant veneratione digna vtrum ipse sit Deus, & vera sint, quæ idem asseruit, quem pater omnipotens tanto insigniuit honore. Non enim delinquentium fautor est Deus, neque aliquod impune relinquit præterire delictum. Quamobrem suspicari minime fas est in solo Christo legem deperisse iustitiæ, quę aduersus elatos omnes, diuinumque diripiētes honorem magnam ab ipso creaturarū exordio vltionis exercuit iram. Cessent igitur ò mortales apud vos argumenta verborum, à vestris procul cordibus arceatur humanarum caligo rationum, atque omnis infidelitatis ambiguitas propulsetur. Puram cunctorum conditori exhibete seruitutem, & erga mediatorem Christū fidei regulam atque incōtaminatam custodite

Psal. 138.

Ioan. 14.

charitatem

charitatem. Nihil de illo sentite indignum, nihilque catholicæ contrarium veritati. Diligite quod ipse dilexit, seruate quod ille mandauit, credite indubitáter quod docuit, quatenus vestra aggregentur merita, gratificentur opera, dona cumulentur, atque uestra in excelso exaudibilia fiant supplicationum vota, nec non in filio pater honorificetur omnipotens.

De variis effectibus, & sublimitate amoris Christi. Cap. VI.

IN vniuersis, quæ Dei sapiētia per assumptū hominem inter homines gessit, humanam procuratam fuisse salutem dubitet nemo. Quando nanque blandis alloquebatur sermonibus, se habebat vt mater. Quando increpationum emittebat iacula, rectitudinem seruabat vt iudex. Quando diuinitatis sacramenta pandebat, autoritatem protendebat vt doctor. Quando eruditionis monita dabat, instruebat inscios vt magister. Quando virtutum formam exhibebat in opere, præcedebat vt lux. Quando orationi vacans interpellabat patrem, mediatoris gerebat officium. Quando ab inuidis patiebatur aspera, agnosci volebat vt redemptor. Quando verò miracula faciebat, potestatem exercebat vt Deus. Horum nihil agebat propter se. Nostræ quippe infirmitati compatiens, nostræque mederi cupiens prauitati, minime, vt prodesset nobis, sibi pepercit. Tanquam probatus agricola suam in nobis desiderabat inserere charitatē, quatenus iustitiæ fructus prodiret ex nobis. Illi etenim omnino non placet, vt noster ociosus sit amor, sed neque potest. Inquieta res amor est, & propriis stimulis agitata. Quem suis alligauit vinculis, suæque subdidit ditioni, nequaquam quiescere patitur, neq; ociari permittit. Præceps ducit, vulnerat dulciter, suauiter mulcet, & in amati trahit amplexus. Suspicionē mouet, replet timore, & obedientiam perficit. Sūmopere cauet, ne dilecti offendat animum, aut amore quid agat indignum. Nil esse delectabilius arbitratur, quàm dilecti potiri præsentia, ipsiusque beneuolentia detineri. Nam etsi permissiue separatur ad tempus, toto agit conamine, vt redeat in idipsum. Nullo interpellante vtitur medio, nulloq; intercedente dirigit preces. Quod appetit consequi, impetrare non trepidat. Nam eadem obtinere sperat, quæ est paratus impendere. O quam iucundum est amoris negocium, & quàm in hac peregrinatione necessarium, si tamen honestatem sapiat, si virtutibus nutriatur, si concors sit moribus, si pari ambulet gressu. A natura concipitur, crescit beneficijs, consuetudine roboratur. Porrò inter peccatores nequeunt legitimi amoris iura seruari. Conscientiæ nanque exagitati aculeo diu in amoris fœdere perseuerare non valent. Vbi charitas non est, nec animorum copula esse potest. Hinc claret perspicue amor Christi, quàm potēs, quàm dulcis, & quàm diuturnus sit. Ideo potens est quia vtilis, ideo dulcis quia delectabilis, ideo diuturnus quia honestus. Quid (oro) honestius Christo diligitur? Quum non essemus, fecit nos, suaque decorauit imagine. Nobis factus est pater, non carnali generatione, sed spirituali, & diuina, dicente Ioanne. Dedit eis potestatem filios Dei fieri iis, qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Delectabilius etiam Dei filio diligitur nihil. Amorem quippe nostrum totū sibi vendicat, nosq; sponte currentes trahit ad se. Quomodo non trahet nos, quum factus sit homo propter nos? Gratis dilexit ingratos, quæsiuit errantes, pœnitentes suscipit, fouet amantes. Planè amor Christi totus delectabilis est. Cur non delectet Christus, quum in ipso vniuersa delectabilia sint? Si te pulchritudo delectat, vtique præ filiis hominum speciosus est forma. Si potestas placet, audi quid de illo Propheta dicat. Potestas eius potestas æterna, quę non auferetur, & regnum eius, quod non corrumpetur. Si sapientiam diligis, de illo scriptum esse memento. In ipso sunt omnes thesauri sapiētiæ & scientiæ Dei absconditi. Si tuum diuitiæ mulcent affectum, Prophetam de ipso pronunciantē ausculta. Gloria & diuitię in domo eius. Alibi etiam in sinistra illius diuitiæ & gloria. Si regni moderamina magnipendis, quantus sit iste aduerte. Et habebat (inquit Ioannes) scriptum in femore suo, & in vestimentis suis, rex regum & dominus dominantium. Si familiarē tanquam humanæ naturæ solatium conuersationem diligis, Euangelium lege, & ipsum cum publicanis, & peccatoribus familiarissimè conuersantem, & manducantem agnosces. Omne nanque tempus, quo cum hominibus habitauit ideo familiaris extitit, vt qui ab initio fuere cum illo, ab eodem vel modicum diuelli non possent. Et cuncta paucis explicem, omnium plenitudo donorum, quæ in eo diffusa est, delectabilem atq; valde charum illum reddit hominibus. De vtilitate demum amoris illius quid dicam? Omnium disciplina virtutum erudit diligentes se. Sic enim habes, Sobrietatem & sapiētiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Informat profectò nos, qualiter mores componere debeamus ordinare vitam, res familiares distribuere, corpus regere, habere cum hominibus conuersationem, atque omnia interiora & exteriora nostra disponere temperanter. De spirituali quoque docens nos pugna inimicorum instruit fallacias spernere, tentationum species varias superare, preciosum separare à vili, à tenebris lucem,

Ioan. 1. Psal. 44. Dan. 7. Colos. 2. Psal. 111. Apoc. 19.

cem, agnoscere gratiam, vitia declinare, cor sursum erigere, pro temporalibus æterna mercari mentem extergere, cœlorumq; secreta penetrare, obtemperare maioribus, supra æquales non insolescere, caroq; minores venerari affectu. Carnem præterea spiritui, & spiritum subiicit Deo. Ad proximos benignum, immitem erga se ipsum, suum exhibet possessorem. Porrò ardenter Christum diligenti, nil difficile videtur. Ignem, ferrum, vincula, carceres, persecutiones flagella, aduersaq; omnia, Christi amor tolerare facit. Valida est (sicut legitur) vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio. Aquæ etiam multæ non poterunt extinguere caritatē, neq; tribulationū inundantia flumina obruēt illam. Hoc martyrum cicatrices, stridores catenarū, lampadarumque adustiones, exilia, verbera, & huiusmodi millia, quibus tolerandis impares humanæ sunt vires, mirificè protestantur. Quis ad tam ardua patienda esset idoneus, si nō charitatis Christi impinguaretur dulcedine? Maximus planè amoris Christi fructus est, & exuberans delectatione, si tamen legi obtemperet sapientiæ. Duplici siquidem gaudet priuilegio. Præsentibus enim vtitur, & futuris. Cōsolationes spirituales & amoris quædam admittit munuscula, per quæ peregrinationis huius modificatur tædium, & tribulationum pressuræ leuigantur. Non est ingratus Deus, vt obliuiscatur sub tentationum falce laborantium. Vnde propheta aiebat Domino, Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto? Apertè dicens, Neque iniquus, neque immitis es, vt laboriosa mandes, & absque delectationis suffragio operarios fatigari sinas. Quamobrem confirmando in spiritu sententiā hanc, inquit, Secundum multitudinem dolorū meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Alibi quoque sic, Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala. De quo autē ista prodierint fonte, quibusve meritis pręrogata sint, dubium non est, quin ex Paracleti gratia Dei pro suis membris interpellante sapientia. Hoc namque polliceri dignatus est, dicens: Si diligitis me, mandata mea seruate, & ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis. Mira hęc sapientiæ sententia est. Se protestatur patrem rogaturum, vt diligentibus se, suisque obtēperantibus mandatis alium det paracletū, ne quasi absque paracleti gratia posset quis diuina custodire præcepta. Quis autem sine paracleto Christum valet diligere? Paracletus quippe ipse patris filiique amor est. Ipse charitas est, qua diligimus Deum, diligimus proximum, per quā cœlestia præcepta seruamus. Nemo absque ipsius charitatis dono obtemperare Domino valet. Vicissim sibi famulantur charitas & obediētia, nec segregantur abinuicem. Qui veraciter diligit, absque difficultate obedit, qui autem famulari negligit, certum est, quòd non diligit. Aequissima amoris statera pręceptorum impletio est. In hac voluit, vt nostrum appenderemus affectum, nō vt ipse agnosceret, qui antequam fiant, cognoscit vniuersa, sed vt nobisipsis cognoscibilem faceret, atq; vtrum perfectè diligeremus, minimè ignoraremus. Nouerat optimè quàm sępè priuatus amor rationis iudicium tollit, & mentis claudit oculos, quos mandati transgressio reserat. Diuinę etenim legis custodia amoris Christi testimonium est. Quid igitur ait Dei sapientia pręcepta sua seruantibus? Ego rogabo (inquit) Patrem, & alium Paracletum dabit vobis. Intelligamus sanè, ne in verbis Domini nos errare contingat, atq; veritatis lumine caligare. Non enim simpliciter ait, Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, tanquam duos ostendere vellet esse Paracletos quem habebant diligendo vnum, alium quem pollicebatur, sed signanter addidit, vt maneat vobiscum in ęternum spiritus veritatis. Porrò si diligimus, Paracletum habemus. Fit verò orante pro nobis Dei filio, vt quem habemus, abundantius habeamus, quatenus ipsius in nobis gratia crescat, magis magisque augeatur, & bonorum quotidie operum cumuletur merces, efficiamurq; digni, vt ille veritatis spiritus nobiscum maneat in æternum. Tunc etenim nobiscum manet in æternum, quum illuc nos perducit, vbi manere valeamus in æternum. In vita hac non in æternum, sed temporaliter manemus. In futuram verò vitam, vbi angeli diuina visione cum electis omnibus perfruuntur, quicunque introierit, eaque particeps fuerit, non mouebitur in ęternum. Hoc expressit Propheta, dicens: Qui confidunt in domino sicut mons Sion, non commouebitur in ęternum, qui habitat in Hierusalem. Vt igitur agnoscamus hoc, atque in æternum manere concupiscamus, nostri meriti non est, sed diuini muneris operante paracleto. Quos ipse docuerit, despicere facit terrena, & amare futura: calcare visibilia, inuisibiliaque sperare. Se possidentem agit aduersa pro ęternorum mercede æquanimiter tolerare. Proinde paracletus, & veritatis spiritus nuncupatur. Paracletus quidem, dum in huius peregrinationis itinere, ne labore deficiamus, aut decipiamur illecebris, sua cōsolatione nos refouet. Veritatis verò spiritus, quando veritatem ipsam, quę Deus est, nos diligere, atque bona inuisibilia, quæ æterna sunt, concupiscere facit. Sine illo quicunque sunt, non cœlestia, sed temporalia diligunt. Tales Propheta sanctus arguit, dicens: Filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Sempiternam siquidem beatitudinē igno-

Marginalia: Cant. 8. — Psal. 93. — Ibidem. — Psal. 89. — Ioan. 14. — Ibidem. — Psal. 124. — Psal. 4.

ignorantes caducam seculi vanitatem toto conamine amplecti satagunt. Mendacium verò incessanter quærunt, dum veritatis spiritũ non habentes spiritu seducuntur erroris: principibusq; tenebrarum efficiuntur serui, qui filiorũ Dei consortio annumerari potuerant. Quos enim veritatis hic spiritus replet, libertati restituit. Vnde Apostolus iustificatis fidelibus, veritatique obtemperantibus inquit: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritũ filiorum, in quo clamamus Abba Pater. Filij Dei meritò vocantur, & sunt, qui à patre luminum veritatis spiritum acceperunt. Per ipsum quippe de hoc nequam eruditi seculo in regnum Dei filij dilectionis transferuntur: eundemque veritatis spiritum, tanquam futurorum bonorum spiritualem cautionem, atq; diuinæ charitatis subarrationem in corde custodiunt. Hunc mundi amatores accipere nequeunt: quoniam pleni sunt. In vno non capiuntur loco, amor Dei, & voluptuosus seculi amor: vnus succedit alteri. Vt igitur accipiant charitatem, euacuent voluptatem, & replebuntur. Vt intelligant veritatẽ, imitari prius desinant vanitatem, atque à se abdicent falsitatem. Tunc percipient, tunc diligent, tunc diuina renati generatione in sortem sanctorum & filiorum Dei computabuntur numero. Ambulabunt quoque in lumine, & de splendore gaudebunt matutinæ lucis, atque susceptione gratificantis gratiæ. Nã quandiu in seculi cupiditatibus delectantur, doneceque delictorum inuoluũtur tenebris, almæ veritatis candorem, ipsiusque præclarissimum lumen nec videre, nec agnoscere possunt. Solis autem corde mundis, iustis & innocentib. in fide fundatis, ac cęlestia diligentibus patet, suæque diuinitatis pandet arcana. Illis etenim se negare non valet, qui spreto mundi istius lenocinio, suique corporis calcatis voluptatibus toto se desiderio subijciunt Deo, Christo famulantur, altum sapere reijciunt à se: pro adipiscendis virtutibus laborant: spiritualibus ditari student diuitijs: sitiunt gustare cœlestia: atque supernorum ciuium hæreditatem consequi nõ desistũt. Porrò tales erant, quibus Christus Dei sapientia de eodem veritatis spiritu aiebat: Quos autem cognoscetis eũ: quia apud vos manebit, & in vobis erit. Elegerat enim illos de mundo, sibique adhærere fecerat. Qui delectabili verbi præsentia admonitionibus saluberrimis, atque deiformi ipsius conuersatione eruditi contemnendo temporalia sapientiæ imitabantur vestigia. Quamobrem idem veritatis spiritus diligebat eos: illorum etiam præcordia saginabat dulcedine, agnitione irradiabat, accendebat charitate, ornabat donis, virtutib. fœcundabat, atq; in eorum mentibus tan- quam in proprio thalamo sibi grato familiariter habitabat. Quomodo ille veritatis spiritus non diligeret, quos dilexerat, elegerat, sapientiaq; possederat? Felices prorsus dixerim, quos sapientia diligit, & veritatis inhabitat spiritus: charitas replet, & veritas instruit. Beata domus illa, quam sibi Deo coæterna ædificauit sapiẽtia. O quàm sæpe in eam salubriter declinat, in ipsaq; suauiter requiescit, lætatur iugiter, omnemq; abigit tristitiæ mœrorem. Domus quippe hæc sanctorum sunt mentes, & amantium corda. Cũ ipsis esse gaudet sapientia, suamq; in eis delectabiliter collocat mãsionem. Sic.n. in libro Sapientiæ ait: Et deliciæ meæ esse cũ filijs hominum. Iucundum in illis suæ maiestati reperiens habitaculum diu se absentare nõ patitur. Nam diligentes se, diligit: seq; in veritate quærentes præoccupat. Eius quidem vox illa est, quæ postquam de spiritus veritatis præsentia sententiam protulerat, dicens: Vos autẽ cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit, illico subiunxit: Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. Non patiebatur benignus sapientiæ spiritus, quos vehementi diligebat affectu, & apud quos mãsionis suæ perpetuam posuerat stationem, de sua vel ad momentum tristari absentia. Propterea blando eos alloquebatur affatu, veniam inquiens ad vos: Adhuc modicum & mundus me iam non videt. Ad patrem omnino ascensurus sum: & hanc, quam aspicitis humanitatem, in cęlo collocabo. Nam & si meam mũdo præsentiã subtraho, quam videre dignus non est: vos tamen non relinquã orphanos; neq; diu sine me stare permittam. Veniam vtiq; ad vos in eadem corporis forma, & eadem carnis substantia, quanquam minimè in ipsa corruptibilitatis natura. Passibile nunc quidem gero corpus & infirmum, vestræq; mortalitati consimile: quum autẽ rediero ad vos, omni deposita corruptionis sarcina, & ipsa natura passibili mutata ĩ melius vsq; ad seculi consummationem veniam commoraturus vobiscum. Decorem siquidẽ immortalitatis induã, resurrectionis gloriã patefaciã: & quantũ sublimata sit in verbo humanitas, notificabo. Tunc prędicante me, fide reuelante, signis ac prodigijs declarante me patre, ipsoq; veritatis spiritu suggerẽte & docẽte scietis quòd ego viuo. Non, inquã, vita mortali sed vita spiritus, vita diuturna & æterna, vitaq; viuificante. Proinde & vos viuetis. Mihi adhærendo tanquam capiti membra viuificabimini, & mecum in æternum viuetis. Quod ego ex natura possideo, ex gratia consequemini. Nam quum mortale corpus vestrum immortalitate, de qua mihi nunc sermo est, se vestierit, & ipsa corruptibilis natura sortita fuerit incorruptionem: tunc intrepido animo, atque

Marginal notes: 1. Cor. 2. — Rom. 8. — Prou. 8. — Ioan. 14. — Ibid. — Ioan. 14.

1. Cor. 15. gratulabundo corde cantabitis: Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? In æterna enim positi vita, & in cœlestibus mansionibus collocati meam contemplabimini maiestatem, meaque fruemini gloria. In illo autem die cognoscetis, quia ego in patre, vos in me, & ego in vobis. In illo, inquam, die. In quo? Ioan. 14. Dic, ô domine, apertius, dic euidẽtius, in quo die id fiet? quatenus illum expectare, illumque obseruare valeamus? Quantis vita hæc dierum spaciis labitur? quantis temporum momentis effluit? quantisve annorum circulis voluitur? Est ne, ô amor dulcis, præclaraque sapientia, in hac dierum numerositate dies iste? An fortè in futuris temporibus celeberrimum diem hunc, præstolari debemus, in quo te esse recognoscemus in patre? Dicam tamen te præsente quod sentio, & quid in scripturis tuis sanctis de die isto concipio. Non enim coram te eruditissimo magistro errare potero, atque à veritatis semita deuiare. Attamen si tanquam homo ignorauero, emendabis: nec non & erudies me. Quamobrem fiducialiter loquar, & non timebo. Aperiam in psalterio propositionem meam, quam tibi, ô doctrix, proposui sapientia. Dies quippe ille, de quo nunc agitur, temporalis non est, nec horarum decursu tenditur, nec dierum anni numero computatur: est autem æternus, vnicus, stabilis, verissimi solis luce coruscus: nulla noctis aut tenebrarum opacus caligine: semper conspicuus, semper lętus, semper desiderabilis. Nunquam nubium densitate illius tenebrescit lux: nunquam vertitur ad occasum: sed meridies perfecta clarescit. De die hoc prophetam dixisse arbitror: Melior est dies vna in atrijs tuis super millia. Vna merito, inquit, quia vnica, quia singularis, quia cæteris longè dissimilior diuturnitate, fęlicitate, incõprehensibilitate. In hac peregrinatione dierũ sunt millia gaudijs & mœroribus mixta: iniquitatibus & laboribus referta, curis & tentationibus fatigata, temporum volubilitate labentia, & pœnarum vicissitudine plena. In atrijs autẽ domini vna tantum esse dicitur, atq; esse debet: quantum per se sufficit: per se placet: nunquam fastidit, nunquam variatur. Ideo propheta memoratus diei illius illectus dulcedine aiebat: Concupiscit, & deficit anima mea in atria domini. Concupiscebat quidem nimio diei ipsius affectus amore. Deficiebat verò propter æterni Dei iucundissimam visionem, atque spiritualium exuberantiam gaudiorum. Nam perennis beatitudo dies congruentissimè nominatur: quoniam diuinæ visionis illustratur aspectu. In ipsa etenim angelorum, electorumque omnium fęlicitas perpetua, inenarrabilis satietas, festiuitasq; lętissima celebratur, nullo exhaurienda fine, dolore nullo nutiẽda, nulloq;

Psal. 83.

Ibid.

deordinãda fastidio. O quàm magna, quã preclara, quàm celeberrima dies illa est, quę luce sua, & fulgentib. radijs intuentium animos æterna suauitate lętificat, inebriat charitate, atque sapientiæ splẽdore venustat. Sola dies illa desiderabilis, sola amabilis, sola venerabilis est, in qua diuinitatis immensitas puro contemplatur intuitu. Ista nẽpe dies illa sublimis est, de qua dominus Iesus inquit: In illa die cognoscetis, Ioan. 14. quia ego in patre. Non tamen tanquam in continente contentus, aut in maiore minor, seu in antiquiore recentior: sed veluti in luce splendor, in bonitate imago, coæternus in æternitate, in omni potentia omnipotens, identitas in substantia, & in incomprehensibilitate parilitas. Quæ (oro) solis claritas, lunę, vel stellarum, aut qualiscunque vespertina, seu matutina lux huic diei (vel vltimæ parti) comparari valet? Hũc vt videret diem patriarcha Abraham (ex parte tamen) exultauit. Vidit vtiq;, & gauisus est. Hunc etiam ipsa vnica sponsa (quamuis tenuiter) cõtemplata est. Ioan. 8. Quamobrem nimio ex eadem lætificata visione, feruore succensa, capta admiratione, lætitia ebriata, & vltra quàm cogitari valeat, saluberrimi amoris iaculo vulnerata, ignito corde, totisque animæ medullis prorumpit in vocem, dicens: Indica mihi quẽ Cant. 1. diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Indica (inquit) ô sponse, & votorũ meorum thesaure singularis, vbi angelorum legiones, & sanctorum omniũ animas visionis tuæ dulcedine pascas, & vbi immortalitatis gremio cum patre, & in patre cubes in meridie. Vehementissimo id scire appetens desiderio, tãta cum auiditate deposco. Hoc ipsum, quod flagrantissimo amore requirit sponsa, Dei sapientia pollicetur. Illa impræsentiarum impleri posse desiderat. Sapiẽtia aũt in futuro id perficiendũ esse declarat, dicens: In illo die cognoscetis, Ioan. 14. quia ego in patre. Ecce accubitus maximus, inaccessibilis, verbo atq; vnigenito proprius. Iste meridies est præclarissimus, in quo iustitię sol nescit occasum. Vos (inquit) in me, Ibid. & ego in vobis. Ecce pascua virẽtia, fœcunda, insignia, iucunda, suauia, plurimumq; reficientia. In his sponsus pascitur, deambulat sapiẽtia, currit atq; discurrit Pastor noster Christus. Ipsum eundem promittentem audi: Per me si quis Ioan. 10. introierit (inquit) saluabitur: ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Ipse nanq; ostiũ est, per quod introitur: ipse cib. ipse pascua indeficiẽtia, ipse pascitur, ipse nẽpe est, qui pascit vos (ait) in me. Pastũ intellige, & concupisce. Et ego in vobis. Pascentem contẽplare, & inardesce; quid dulcius, quid iucundius, quid secretius? cupiditates reseca, vt ascẽdas: maculas terge, vt videas: teporẽ excute, vt attingas; grauat cupiditas, obtenebrescit vanitas, repellitur insẽ

sibilitas,

sibilitas, habilitat libertas, humilitas adamatur, amplectitur charitas. Diligenter aduerte, quid intulerit sapientia, & charitatis sententiã veritati innexam intelliges. Qui diligit (inquit) me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Quicunque ardenter amat, sapit: qui sapit, capit, cur dictum sit: manifestabo ei meipsum. Qui autem nondum capit, petat humiliter, vt accipiat: sedulò quærat, vt inueniat: pulset infatigabiliter, vt sibi aperiatur.

Ioan. 14.

Qualiter homo à sua naturali degeneret dignitate. *Cap. VII.*

QVum innumerabiles optimus artifex Deus ad sui gloriam cõdiderit creaturas, humanam præ cæteris speciem sublimauit. Naturalib. quidem illam insigniuit donis, & potissimum ratione, qua vniuersis præeminet animantibus. Angelicam imitatur dignitatem, à falso discernendo verum, & à bono malum: quod nulli alij conceditur creaturæ. Quamobrem valde à sua degenerat origine, quoties veritatem discernere negligit, atque bono præponit malum. Aeterna merito plectendi sunt morte, qui tales sunt. Huiusmodi ore prophetico redarguntur, vbi ait: Væ, qui dicunt malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Quum enim hoc faciunt, Dei se priuant gratia, & tanquam animalia irrationalia viuentes magna ex parte nobilitatis suæ amittunt gloriam: quemadmodum scriptum est: Homo quum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sensum quippe carnis imitantes, propriasque sectantes concupiscentias, post quas abire prohibentur, diuinæ intelligentiæ non assequuntur gaudia. Vnde nunquam ad veram Dei pertingunt sapientiã, in qua est præsentis exilii præcipua delectatio. Hanc soli percipiunt, qui pro veritatis amore ab illicitis se abstinent voluptatibus, secumque quàm fugitiua ac perniciosa sit vitæ præsentis illecebra, pertrectant sedulò. Bonum ineffabile in sapientiæ lumine ratiocinando cognoscunt. Latentem thesaurum hunc vt possideãt, semper effodiunt. Non laborant, neque deficiunt excellentię ipsius illecti decore. Diuitias incomparabiles, quas nec ærugo consumit, nec demolitur tinea, neque deprędantur latrones, se reperire confidunt. Hac nutriuntur spe, & quadam illius, etsi nondum perfecta, tamen inchoata participatione reficiuntur. Quanto nanque verius quod quęrunt, apprehendunt, tanto sciunt certius ad illius speciem in hac mortali carne peruenire non posse. Infatigabiliter currunt, si fortè comprehendant, in quo comprehensi sunt. Indeficienterque ad brauium supernæ contemplationis aspirant, seque hortantur, & in cordium suorum penetralibus dicunt domino: Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum est templum tuum, mirabile in ęquitate. Ex iis, quæ meditando cognoscunt, qualia esse debeant, quæ attingere nequeunt, vtcunque definiunt. Definiunt quidẽ, non ex rationis acumine, sed ex fidei merito. Quum enim fides sit sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentium, procul dubio illuc peruenit, idque intelligit, quod non capit auris, visus non percipit, neque in cor hominis ascendit. Tunc rationem, prout valet, fides ipsa informat, mentem imbuit, erigit spem, gaudiumque immittit: secum nihilominus cooperante charitate. Tunc reserantur mysteria, cœlestia patefiunt, reuelantur futura, & diuinitatis secreta panduntur. Huiusmodi excelsa sunt dona, spiritualiaque charismata: quę charissimis Deo, & sapientiæ amatoribus prærogantur, non repentè, sed per incrementa virtutum. Porrò quicunque segniter viuunt remissè diligunt, & virtutum fastigia ascendere pigritant, talibus existimantur indigni. Perfectorum ornamenta esse probãtur, qui domitas tenentes carnis & animæ passiones nequaquam sibi viuunt, sed Christo, cuius pascuntur deliciis, donis ditantur, & ebriantur amore. Meritò igitur recreantur introrsus, ac sapientiæ dapibus saginantur, ipsa eadem ministrante sapientia. Infundit nanque eorum mentib. intelligentias nonnullas spirituales, sublimes, & veras, quas naturalis non penetrat intellectus: non tamen palam, & facie reuelata, sed aspirando tenuiter. Hoc diuinis sermo notificare curauit, qui ad Heliam Prophetam factus est, dicens: Egredere, & sta in monte coram domino: & ecce dominus trãsit, & spiritus grãdis & fortis subuertens montes, & conterens petras ante dominum. Nõ in spiritu dominus, & post spiritum commotio. Non in commotione dominus, & post commotionem ignis. Non in igne dominus, & post ignem sibilus aurę tenuis, ibi dominus. Istiusmodi nanq; spirituales infusiones, & alloquutiones mysticæ probatis viris panduntur, & in virtutibus perfectis, paruulos verò latent. Nã etsi aliqua sciant docente homine didicere. Porrò prius quàm Samuel sibi loquentem audiret dominum, ministrando Hely, ab eodem imbutus est. Helias & ipse sibi adhęrentẽ instruxit Helisæum. Apostoli iugiter admonentẽ saluatorẽ habuerunt. Donec in passibili corpore cũ eisdẽ fuit dominus, minimè intus spiritũ intellexerunt loquẽtem. At vbi petendo cęlos visibilẽ amouit substantiam, tũc emisso cęlitus spiritu sapientiã in suis docentem penetralibus senserunt. Quam

Esai. 5.

Psal. 48.

Psal. 64.

Heb. 11.

1. Cor. 2.

3. Reg. 19.

sæpè euāgelicus sermo illos dominum interrogasse propter spirituales scientiæ carentiam proloquitur: præcipuè tamen in vltimo cœnæ conuiuio. Agnoscentes quippè magistrum discessurum, tanquam minimè de cætero habituri docētem, vt eruditione ipsius omnem de eorum cordibus propulsarent dubietatis caliginem, eundem dominum interrogauere simpliciter. Nam post Ioannis, Petri, Thomæ, Philippiq; sciscitationem Iudas (non ille Scariothis) quum redemptorem referētem audisset, quod se illis & nō mundo manifestaturus esset, percunctatus est, dicēs: Domine quid factum est, quia manifestaturus es teipsum nobis, & non mundo? Sapientiam audierat discipulus hic Apostolis poscentibus melliflua quadam, & affabili humanitate respondisse. Proinde quæ ignorabat, interrogare vetitus non est. Cui dominus ait: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum: & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Spiritualem vtique non corporalem insinuat dominus illam futuram esse manifestationem quum patrem secum venturum denunciat. Incorporeus est pater, nullisque limitibus sensibilibus circunscriptus. Spiritus est, & illum in spiritu & veritate coli atque adorari oportet. Non enim tanquam corpus cernitur, vel palpatur: sed vti spiritus spiritualiter degustatur, dicente propheta: Gustate & videte, quoniam suauis est dominus. Venit igitur ad cor pater: venit & filius, vt in eo sibi perpetuam collocēt mansionem. Ad ipsius aduentum præparandā viam, vocem propheta audisse commemorat, qui ait: Iter facite ei, qui ascendit super occasum, dominus nomen illi. Exultate in conspectu eius. Porrò iter, per quod verbum ad cor graditur, amor est. Nequaquam abesse potest ab eo, qui diligit. Sola charitas est, quæ gratificat hominem, ipsumque facit dignum deifica maiestate. Charitas (inquam) quæ diuinis est intenta præceptis, & quæ conditoris est subdita legibus. Inaniter etenim se Deum quis arbitratur diligere, qui præceptis illius obtemperare dissimulat. Sententiæ huic sapientiæ verba concordant, dicentis: Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Quomodo illum diligere valet, cum quo discordat voluntate, affectu elongatur, & moribus contradicit? Vbi perfecta charitas est, ibi dissensio nulla, nullaque discrepantia voluntatis. Habet nanque perfectus amor velle idem, idemque sapere: & tandiu his nutritus fomentis coalescit, quandiu pari voto concordat. Vnde (oro) rixæ, lites, obscœnæ cogitationes, desideria illicita, blasphemiæ, liuores, odia, & his similia in peccatoris corde versantur, nisi quia à charitatis bono, quæ malum non cogitat, remoti sunt?

Ioan. 14.

Ioan. 14.

Psal. 33.

Psal. 67.

Ioan. 15.

Vnde homicidia, ebrietates, adulteria, seditiones, contentiones, detractiones, negligentiæ, & huiusmodi talia, nisi quòd à delinquentium animo charitas aliena est, quæ malum non operatur? Veridica itaque Saluatoris sententia est, quæ ait: Qui nō diligit me, sermones meos non seruat. Cuius etenim mandatum paruipendit quis, eius omnino dilectionem non habet. Væ autem non diligentibus Christum: væ sapientiæ legem, atque vitæ præcepta contemnentibus: quoniam necessitatis tempore, & in exitus hora ipsi similiter contemnentur. Hæc quippe sunt præmonentis sapientiæ verba, dicentisque: Vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, quum vobis quod timebatis, aduenerit: quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: manè consurgent, & non inuenient me. Præmonuit impræsentiarum, ne damnet in fine. Ne autem vile videretur quod loquebatur: & ne ab insipientibus & peccatoribus diuinæ legis imperiū, & erga mediatorem ipsum nullius meriti deuota censeretur affectio, quum reuera inæstimabilis sit, & æternis retributionibus digna: cuius autoritatis essent, quæ loquebatur verba, declarauit, inquiens: Et sermonem quem audistis, non est meus. Quid est quod dicis, ò veridica sapientia? quomodo nō tuus est sermo, quem loqueris? Video te solum, te loquentem audio, & suauiter disserentem. Quomodo igitur non tuus est sermo, quem loqueris, quum eūdem ipse tu proferas? Nemo suadet, nullus tibi, vt loquaris, imperat: & tamen dicis: Et sermonem, quem audistis, non est meus. Contradicere voci tuæ non audeo: sententiam tuam negare non præsumo, sed neque dubitare corde, quum te Dei confitear sapientiam, teque æternam adorem veritatem. Depelle igitur, ò cordis mei solatium singulare, & peregrinationis meæ præuia lux, mentis meæ hebetudinem: instrue tarditatē, atque sermonis tui irradianti splendore illumina tenebras meas. Dic (inquam) cuius est sermo, quem loqueris, si tuus non est? Infirmorum vtique excitabuntur corda: & debilium genua roborabuntur ad tuorum obedientiam præceptorum, si per te loquentis in te autoritatem agnouerint. Sermonem (ait Dominus Iesus) quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me, patris. Loquitur pater in filio, & cuncta, quæ ab eodem audit, profert. Nempe patris ad filium vox illa est, quæ per prophetam ait: Ad omnia, quæ mittam te, ibis, & quæ mandauero tibi, loqueris ad eos.

Ibid.

10

Prou. 1.

20

30

Ioan. 14.

40

50

Idipsum

Idipsum Apostolus apertius manifestat, dicés: Multifariè, multisq; modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissime diebus istis loquutus est nobis in filio suo. Si pater loquebatur in filio iuxta testimonia scripturarum, filij verba propria non erant, sed patris. Vt autem in petram scandali non impinguas, & per infidelitatem non corruas, hoc quod dictum est ad humaná naturam, quę à verbo suscepta est, refe ras. Nihil homo ille loquebatur à se, sed quod instruebatur à verbo. Nam si ad sumentem attendas, loquebatur filius, quemadmodum & pater. Si autem ad assumptum, pater loquebatur in filio. Vtrunq; verum est, filius cum patre loquitur: Et sermonem, quem audistis, non est meus, sed eius, qui misit me patris. Maximum est sacramentum hoc, atq; inscrutabile: credendum fide, sed non ratione quærendum. Omnis enim humanæ sapientiæ deficit ratio propter vnionis ipsius mirabile mysterium. Iacet quidé per se cogitantis mens diuino repercussa fulgore, nisi per fidem erigatur, & erudiatur per spiritum. Quæ etenim eloquia ex ore prodierunt sapientiæ, obscura & profunda sunt in se: sed propalanté spiritu sancto intelligibilia facta sunt. Quamobrem idem paracletus à patre missus est, vt fideliū imbueret corda de vniuersis, quę ipsa hominibus protulit sapientia: sicque diuinum perhiberet testimonium veritati. Hoc notificare curauit dominus, quãdo ait: Hæc loquutus sum vobis ineruditis, & in fide paruulis, manens vtique apud vos. Quæ videlicet, quum attingere nequeatis, ne infructuosa maneant penes vos, paracletus spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, vos docebit omnia, & suggeret omnia, quæcunque dixero vobis. O quàm commendabilis Christi agnoscitur disciplina, quæ tantorum autoritate describitur. Loquitur pater per filiū: loquitur filius per assūptum hominē, loquitur spiritus sanctus per ora prophetarum, doctorumque: & eadem, quę loquitur, operatione miraculorum, atq; spirituali reuelatione confirmat. Profecto hi tres, qui in cœlo dant testimonium, pater videlicet, verbū, & spiritus sanctus in terra concordant similiter, & catholicam clarificant veritatem. Proinde nequissimus est, & nedum diuino, verumetiam humano damnandus iudicio, quisquis negare præsumit, quod horum sancitum est testimonio. Nemo igitur contradicat sermonibus veritatis: nullus infringere audeat, quod Christus asseruit. Credant corde, vt ad salutem eorum fiat oris confessio: sed caueant ne discordent moribus à fidei confessione. Quod corde credunt, testentur & vita. Sola fides illa apud altissimum promeretur laudem, quæ pijs operibus sociatur, atque virtutibus tanquam preciosis ornatur gemmis. Quum verò in sola oris confessione consistit, mortua esse censetur, dicente Apostolo Iacobo: Fides sine operibus mortua est. Vt ergo viuat, vt Deo placeat, operibus roboranda est, atque charitate informanda. Nam abinuicem earum nulla valet segregari. Est nãque fides virtus & charitas funiculus triplex, qui difficilè rumpitur. Hunc spiritus sanctus cótexit, & ordinat. Per fidem subijcitur anima sapientiæ, per virtutem eandem imitatur: per charitatem vero copulatur, atque perficitur. Perficitur (inquam) quum afficitur charitate, & eo mentis habitu induitur, quo Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus diligit. Hunc quum attigerit gradum, septiformis spiritus repletur donis. Castè siquidem timens Deum custodia, qua potest, offensam cauet, abhorret delicta, deuitat noxia, ne in obediendo amittat, quem timēdo diligit. Discit erga delinquentes tenere pietatem, & quo ordine, quibus ve studiis dilectionis valeat implere mandatū, iugiter meditatur. Pertractat secum sine intermissione opere perficere, quod ex ore dicitur sapientię. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Scientiæ pollet acumine, illudque semper exercens in distributione donorum sibi cœlitus collatorum spirituale quærit lucrum, ne traditum ad quæstum in terra conuincatur collocasse talentum. Fortitudinis robore decoratur. Per ipsam nãque in Dei solidatur amore, ne ad pugnam imparata progrediens hostibus cum dedecore terga vertere cogatur. Nouit hominis vitam esse militiam super terram, nouit tētationum multimoda bella, quæ congruenter animi virtute superantur. Consilio fit prouida, vt præteritis futura metiēdo inter aduersa & prospera Saluatoris sectetur vestigia. Crucem quotidie post ipsum baiulat, studetque consulte semper abnegare quod est. Curas seculi, & carnis desideria per intellectus gratiam infatigabiliter iustitiæ mucrone confodit, earumque paruulos prudentissime allidit ad petram, quatenus sordibus mundata ad spiritualium sacramentorum attingat notitiā. Nisi enim ab exterioribus mundetur cor, ad interiorum indaginem peruenire non valet. De sapientiæ verò dono quid dicam, quum ad ipsius suauem gustum, contemplationisque speciem absque spiritus adiutorio nullus ducatur? Nam Apostolo teste, spiritus scrutatur etiam profunda Dei. Hoc sapientiæ donum se percepisse idē Apostolus gaudens fiducialiter aiebat: Non enim in doctis loquimur humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus spiritualibus spiritualia comparantes. Iterumque: Sapientiam loquimur inter perfectos: non sapientiam huius mundi, sed sapientiam in mysterio

Hebr. 1. Ioan. 14. 1. Ioan. 5. Iac. 2. Ioan. 15. Tob. 7. psal. 136. 1. Cor. 2. Ibidem.

sterio absconditam. Vnde autem illam habuerit, certissimum est, quòd ex Spiritussancti gratia. Quod euidenter aperuit, quando ait: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alij sermo scientiæ secundum eundem spiritū: alij fides in eodem spiritu: alij gratia sanitatum in vno spiritu: alij operatio virtutū: alij prophetia: alij discretio spirituum: alij genera linguarum: alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur idem spiritus diuidens singulis prout vult. Diuidit quidem fidelibus singulis tā quam corporis Christi membris iuxta cuiusq; mensuram. In quo corpore Ecclesiæ veluti honorabile caput, ipsa præsidet sapientia. Propterea ad sacrosanctum hoc declarandum mysterium missus est spiritus sanctus, quatenus doceret omnia, & suggeret omnia, quæcunque diceret ipsa, siue per assumptum hominem, seu per aspirationem verbi. Nempe quod pronūciatur voce, idem spiritus docet. Suggerit autē, quod infunditur corde. Vtrunque agit spiritus veritatis à patre in filij nomine missus in cordibus credentium. Vtitur tamen hominis instrumento, non pro necessitate, sed pro suæ beneplacito voluntatis, quippe quum omnia operetur in omnibus. Ex hac igitur doctrina vel suggestione spiritus audientis vtriusque hominis eruditur status, & pacificatur affectus. Eruditur enim ad custodiendam pacem membrorum, & pacificatur in charitate Dei. Hęc nullus ambigat per sapientiam fieri, quæ cum patre & spiritusancto vnus est Deus. Vnde ad insinuandum id addidit eadem sapientia. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Quid pace dulcius, quid vtilius, quid amabilius? Pacem relinquere, pacemque dare debuit ipsa pax diuina, pax æterna, pacifica in se ipsa, pacificans vniuersa in se. Pacem vtique reliquit & pacem dedit. Reliquit cum Deo, dedit verò hominibus. Magna sunt hæc, sensu profunda, veritate conspicua, & ab ipsa Dei sapientia merito pronuncianda. Quis tam sublimia promeret patris, nisi ipsa sapientia? Dixit aliquid, & maximum aliquid suggerere voluit. Nisi præcessissent inimicitiæ, superflua videretur donata pax. Quoniam verò præcesserunt, pacem ideo dedit, pacemque reliquit. Vnde autem profluxerint, audi. Quum fecisset Deus parentes primos, virum de limo terræ, mulierem que de viri costa, & eos in voluptatis paradiso collocasset, præcepit eis, dicens: Ex omni ligno paradisi comedetis, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedatis: In quacunque enim die comederitis, morte moriemini. Hanc conditoris legem mox vt præuaricati sunt, inimicitiarū controuersia subsequuta est, atq; duplex mors pro transgressionis pœna inflicta. Harum alteram euaserunt multi: non tamen nisi per mediatoris Christi fidem & meritum effusionis sanguinis illius. Alteram verò (videlicet) corporis nullus, quamuis sanctus & innocens euitare potuit, dicente Propheta: Quis est homo, qui viuet, & non videbit mortem? Patiente siquidem domino, & pro originali satisfaciente delicto æterna animæ mors prædestinatis iustis temporale supplicium commutatur: persistente nihilominus corporis morte in memoriale prioris culpæ, atque in eiusdē pœnam peccati. Chirographum hoc damnationis æternæ ipse Mediator tulit de medio, & cruci illud affixit, nosque patri reconciliauit. Sicque factum est, vt qui demeritis exigentibus nostris eramus longè, interpellante semper pro nobis Christi sanguine accedentes per fidem efficiamur prope. Et qui flagitiorum oneribus pressi iudicis faciem verebamur nunc charitate feruidi gratificante nos sapientia patris vultum aspicere concupiscamus. Accendimur prorsus facibus amoris, quoties cogitatione sapida diuinam erga nos meditamur exhibitā charitatem, pro qua à Deo pax nobis donata est, & a Christo ad patrem proficiscente relicta. Tunc etenim pacem nobis donauit pater, quum in similitudine carnis peccati in mundum filium misit, vt de peccato damnaret peccatum in carne sua. Tunc illam filius reliquit, cum soluto sanguinis precio reconciliauit nos Deo, & triumphator migrauit ad superos. Pacem (inquit) relinquo vobis, vt à debito liberi, ignito Deum diligatis affectu. Pacem meam do vobis, vt syncero amore inuicem diligatis. Quam compendiose, quam sapienter binam nobis verbis his commendauit dilectionem, Dei videlicet, & proximi? In horum perfectione mandatorum Christi pacem consequimur, & possidemus testante propheta, qui ait: Pax mul tū diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. In pacis igitur adeptione fragores mundi, contradictiones hominum, vitiorum bella vitamus. Replemur dilectione, delectatione pascimur, illuminamur fide, sensu fœcundamur, & imbuimur sapientia. Ista procùldubio ignorant carnis desideria sectantes, minimeque reperiuntur in cordibus peccatorū. Munera sunt sapientiæ suis amatoribus prærogata. Proinde dicebat, quum recumberet. Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Quam vera veritatis sententia est? Distincta sunt Dei & seculi dona. Quòd non habet in se mundus, suis non valet præstare cultoribus. Fraudibus quum sit plenus & liuoribus agitatus, atque omnium iniquitatum veneno refertus, pacem quomodo tribuere potest? Ab autore pacis, pacis fuerant condonanda encęnia. Quamobrem pacem (inquit) applev os, ò amici mei, domestici mei, meique corpo-

Marginal notes: Ibid. — 1. Cor. 12. — Ioan. 14. — Gen. 2. — Psal. 88. — Ioan. 14. — Psal. 118. — Ioan. 14.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

corporis membra, diligite, quam relinquo, pacem custodite inuicem, quam mandando do vobis: ipsam tanquam futuræ beatitudinis cautionem tenete: ipsa in meæ solatium corporalis absentiæ resideat penes vos. Non igitur turbetur cor vestrum, quum humana à vobis mea ablata fuerit forma, neque formidet sæuientiũ iniquorum persequutiones, quas me absente excitabunt aduersum vos. Mementote quoties dixi: Vado & venio ad vos. Profectò si diligeretis me, gauderetis vtique (quia vado ad patrem.) Magnam Christi discipuli de ipsius discessu, excepto duntaxat horrendo passionis, mortisque supplicio, debuerant habere lætitiam, si priuato caruissent amore. Quandiu nanq; in carne passibili cum hominibus conuersatus est, quanta conuitia, quot labores, qualiave mediator noster pœnarum perpessus sit genera, quis humano valet explicare eloquio? Latebat etenim sub humanitatis nubecula diuinitatis splendor: propterea minimè videbatur, quæ adoraretur, maiestas. Paruulus apparebat inter homines, dominus magnus, nimiumque laudabilis. Agnosci quoque noluit, ne ignosceretur sibi. Si enim cognouissent dominum gloriæ, nunquam crucifixissent. Postquam passus est, & deuicta, immutataque omni corruptionis angustia, postquam ad patrem, vnde nunquam discessit, rediit, tũc quis esset, agnitus est: tunc humana à verbo suscepta substantia supra omnem cœlorum militiam, supra ipsa Cherubim ac Seraphim agmina in patris dextera perenniter regnatura conscendit. Ideo aiebat. Si diligeretis me propter me, si non propria quæreretis, vtique gauderetis. Postponite igitur vestra, priuatum abiicite amorem, & meam fidei oculo futurã post modicum intuemini dignitatem, quam quoad vixero, penes vos habiturus non sum. Completa tamen patris obedientia, consummatisq; prophetarum dictis condignam cõsequar de mea passione mercedem: nec non vniuerso insinuabo orbi, quantum patri placuerit obedientia: quid contulerit mihi, quamve profuerit vobis. Nempe vtriusque, meæ videlicet & vestræ obedientiæ copiosus est fructus. Mihi pro eadem flectetur omne genu, siue cælestium, seu terrestrium, aut infernorum. Vobis autem cœlorum reserabitur ianua, quæ per annorum curricula plurima extitit clausa. Cuncta hæc me ascendẽte ad patrem fient. Ideoque si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem, quia pater maior me est. Propterea nunc dixi vobis, quæ futura sunt, prius quàm fiant: vt quum factum fuerit, quod prædico vobis, credatis. Quid, ò domine? Dic (oro) quid credere debemus? Me vtique Dei filium, me verbum ante secula, Deo patri consubstantialem, coæternũque: ex natura Deum; in tempore autem factũ hominem propter vos, mediatorem vestrum, redemptorem, ac plasmatorem, me in carne passibilem, mortalem de virgine natum, de patre incommutabile verbum incomprehensibiliter genitum. Hæc prorsus de me credere debetis. Iam vero agonis mei incumbente tempore nõ multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquã. Mũdi huius principem diabolũ nominat, qui mundi amatoribus principatur. Peccatores nanque & scelesti dominatorem omnium contemnentes Deum, eiusque mandata implere negligentes, tenebrarum principis dum perficiunt volũtatem, ipsius mancipia fiunt, & delictorum serui, ipsa dicente Sapientia: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Mala seruitus hæc, quæ ad sempiternum trahit interitum, & naturalis innocentiæ spoliat indumentum, atque liberi arbitrij aufert dignitatem. Non aliunde iunior filius à patre discedens, & proficiscens peregrè distracto cum meretricibus patrimonio egere cœpit. Istius etenim principis captiuus effectus de porcorum siliquis voluptatis famem, atque concupiscentiæ ventrem ad saturitatem replere satagebat. Ab hac verò inedia miserabili, & detestando seruitio, nisi redeundo ad patrem, redimi non potuit. Hoc iste: hoc quotquot de Adæ propagine originem ducunt. Traducẽ quippe habentes de massa peccatrice, atq; originalis culpæ maculam contrahentes antè fiunt dãnati, quàm nati. Hinc est, quod propheta gemens, ait: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum; & in peccatis cõcepit me mater mea. Hac de causa importunus exactor iste principabatur in seculo, & humanæ damnationis debitum quotidianis facinoribus aggregabat. Hinc diuini honoris cultum vsurpauit in homine, atque dominatum sibi vendicauit indebitũ. Adeò totum legibus suis subdidit orbem, vt nemo tyrannidis illius fieret exors. Vnde & propheta dicebat: Non est, qui faciat bonum: non est vsq; ad vnũ: omnes simul inutiles facti sunt. In elatione igitur principandi euectus hic angelus, quoniam in cœlo regnare non valuit, sedẽ suam ad Aquilonem instituẽs, in hoc nequam seculo solium iniquitatis erexit. Nemo ab ipso mundi initio, vsque ad temporis plenitudinem (duntaxat mediatore, eiusque genitrice exceptis) iugum dominationis eius euasit. Hunc cæteris similem agnoscens in naturæ debito, dissimilem autem in moribus, in sapientia, in sanctitate, quisnam esset, inquirere studuit. Proinde variis illum tentationibus lacessiuit, probauit argumentis, obseruationibusq; prospexit, si quomodo illum, vt primum hominem ac posteritatem eius sternere posset. Quicquam verò fraudis commentor in mediatore ipso non reperit suum, quoniam nec in conceptu, neq; in toto

Marginal notes: Ibid. — Ibid. — 1. Cor. 2. — Ioan. 14. — Ibid. — Ibid. — Ioan. 8. — Psal. 50. — Psal. 13.

toto vitæ decursu aliquid collusionis admisit. Sanctus quippe fuit, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, cœlisque excelsior factus: ita vt peccatores iustificare, sanctificare noxios, atque verbo suo posset mundare pollutos. Tanti siquidem fuit meriti, vt morte sua ab æterna damnatione eriperet vniuersos. Hoc dum egit, quantum patrem diligeret, patenter significauit. Proximus igitur passioni discipulis constanter aiebat, Surgite, eamus hinc. Surgite ait alacriter, constanter, properè. Eamus corde, corporeq; hinc ad locum certaminis, ad cōflictum passionis. Tacebitis vos; imò fugam capietis, & ego irrisiones, sputa, flagella, crucem, & mortem sustinebo. Non tamen necessitate coactus, sed vestri amore succensus, non vt satis faciam pro me, sed vt cognoscat mundus, quòd diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. Mandatum etenim a patre accepit Christus, non vt moreretur, sed vt prædicādo, exhortando, erudiendo genus saluaret humanum. Quod vt efficacius ageret, seruata iustitiæ lege idem Dei & hominum mediator crucis patibulum spontè perpessus est. Quamobrē Adæ debitum soluit, Deo honorem restituit, in signemque omnipotētis Dei, quam primus homo gustādo vetitum denigrarat, reparauit imaginem. Nil excellentius, nil Deo offerre charius valuit, quàm vt centesimam, quæ perierat, ad ouile dominicum proprijs humeris reportaret ouem, atque antiquæ cœlestis Hierusalem, quæ Lucifero superbiente factæ sunt, reædificaret ruinas. Non autem iniquum hominis deterrorem voluit virtute debellare, quum posset, sed sapientia sola, quatenus qui fraudis commento primum superauerat hominem, ab ipso redemptore sapientiæ magisterio vinceretur.

Hebr. 7.
Ioan. 14.
Ibidem.

Quòd Dei dilectio dilectionis nostræ efficiens sit causa. Cap. VIII.

PEregrinationis huius leuamen optimū cordium non corporum, morum non locorum fraternitatis copula esse comprobatur. Est enim homo sociale animal, sibi appetit simile, & cui cohæreat, quærit, quatenus vnitatis solatio gaudeat. Hoc illi à natura præstatur, hoc ab inhabitante gratia ministratur. Nōpe ipse Christus nos docet vnitatem diligere, docet eandem etiam custodire. Porrò nec sine causa diligitur, neque sine dilectione custoditur. Vtrunque nobis donatur à Christo. Vnde gratiam habeamus, Ioannem dicentem audi, De plenitudine (inquit) eius nos omnes accepimus. De dilectione autem sic legitur, Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Non enim diligeremus Christum, nisi diligeremur à Christo. Dilectionis nostrę efficiens causa est Dei dilectio, qua ante mundi constitutionem in verbo dilexit, & per eundem elegit nos. Non solum hoc, verumetiam gratificauit nos in dilecto filio suo. Nisi gratificaret, minimè diligeremus, sed nequaquam gratificaret, nisi in ipso filio diligeret nos. Agnosce, ò homo prærogatum munus, ne ingratus sis, & in de deficias, vnde proficere debuisti. Omnia quantumcunque amabilia sint, quæcunque grata percepisti, agnosce à Christo. Non autē cognosces, si non in ipso, qui veritas est, permanseris. Audi Dei verbum, & diligenter aduerte, quòd in illo te manere oportet. Ego (inquit) sum vitis vera. Non qualis quotidie ab hominibus excoli cernitur, quæ in terra radices ponit, botrosque producit ad hominis lætificandum cor, sed neque qualis illa erat, de qua propheta loquitur, dicens, plantauit vineam electam, & ædificauit turrim in medio eius, & torcular extruxit in ea, & expectauit, vt faceret vuas, & fecit labruscas. Propter quod à Domino dictum est, Auferam sepes eius, & erit in conculcationem, & ponam eam desertā. Nō putabitur, neque fodietur, & ascēdēt super eā vepres, & spinæ, & nubibus mādabo, ne pluāt super eā imbrē. Non talis vitis Christus, quæ huiusmodi audiat cōminationes, sed vitis prorsus vera, quę radices ponit sursum, & fructum facit deorsum. In terra siquidem viuentium iuxta vitæ fontem plantata consistit. Quamobrem irrigua semper, & fœcunda perseuerat. Illius non defluunt folia, fructus non marcescit, non fastidit odor, neque suauitas deficit. Semper virens, semper florens, semper amœna est. Aspectus nanque illius delectabilis est, fructus est dulcis, secura vmbra, ramique protensi implentes latitudinem terræ tuæ, ò Emanuel. Consideret, qui potest, quam longè, lateque effusum est nomen Christi, & agnoscet vitis huius eminentissimam dignitatem. Vitis huius ille prospexerat latitudinem, qui dicebat, Leua in circuitu oculos tuos, & vide. Omnes isti congregati sunt, venerunt tibi, Filij tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere surgent. Tunc (videlicet) quādo fiet hoc, videbis, mirabitur & dilatabitur cor tuum, quādo conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi. Vnde autem tanta, vitis hæc, vbertate decoretur, si scire cupis, sapientiam differentem ausculta. Quum enim dixisset, Ego sū vitis vera, addidit, Et pater meus agricola est. Nunquam fructificaret taliter, nisi à tam probatissimo excoleretur agricola. Quod verò fructus illius ipse sit autor, agricolę vocē ad filium per prophetam agnosce. Postula (inquit) à me, & dabo tibi gentes hæreditatē tuā, & possessionem tuam terminos terrę. Ipse plane cœlestis pater vitis huius cultor existit, & diligentissimè nutrit, vt sanctitatis proferat fructum. Nihil in ea infructuosum, nil aridum, nihilque

Ioan. 1.
Apoca. 1.
Ioan. 15.
Esa. 5.
Ibidem.
Esa. 60.
Ibidem.
Ioan. 15.
Psal. 2.

hilque relinquit inutile. Ideò racemos præcidit infœcundos, ne vitis pulchritudinem decolorent, ac fructuosorum palmitum fertilitatē dedeperire faciant, eosque præcidendos reddāt. Ideo vitis ipsa dicebat, Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eū. Tollet (inquit) eum. Quem? Non ferentem in me fructum. Signanter ait, Non ferentem in me fructū. Sunt etenim, qui fructum ferunt, sed non in Christo. Hi inter infructuosorum computantur numerum. Fuere hęretici, qui malè de Christo senserunt, errorum suorum venena in fidelium plebem sparserunt, fecerunt sectas, vnitatemque ecclesiæ vastare moliti sunt. De talibus voce sponsi pastoribus ecclesiæ dicitur, Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. Sunt quoque hypocritæ, qui aliud corde gestant, aliud proferunt ore. Huiusmodi sub velamine sanctitatis animas decipiunt, populorum fauores captat, sanctos se gloriantur vocari. Sed sicut primi palmites, veri non sunt. Specie tenus adhærere videntur Christo, ab ipso diuisi sunt. Quum enim in hominum laudibus tamen oblectentur, illasque pro suorum quæritent mercede laborum, in hæreditate Christi, quę in futuro humilibus pollicetur, participare nequeunt. Computantur prorsus in fatuarum consortio virginum, quæ à regno cœlorū expulsæ, à Christo nescirì dicuntur. Omnes præterea superbi & peccatores, qui Christianæ religionis sacramenta sumpsere, & nequiter viuunt, in huius vitis palmitibus esse non censentur. Nam etsi confiteantur se nosse Christum, negant autem factis. Nil illis prodest verbosa confessio. Non enim sonitum labiorum tantum, sed simplicitatem cordis approbat omnipotens. Nonne sapientiæ vox illa est, quæ ait, Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed quicunque fecerit voluntatē patris mei? Verba vtiq; virtutibus decorata Deo, grata noscuntur. Ideo suos ex veræ fidei cōfessione, atq; operibus charitatis agnoscit palmites. Infructuosos quippe tanquam inutiles tollit, & æterno deputat igni, fructuosos autē purgat, vt fructum plus afferant. Studiosus planè agricola nunquam desinit terram excolere, semina mittere, inserere arbores, oliueta plantare, vineasque purgare suas. Inde fructum, inde percipit gaudium. Cœlestis agricolæ attende peritiam. Quomodo terram spirituali bonitatis suæ excoluerit vomere, prophetam audi, Benedixisti (inquit) Domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob. Quid verò ex Dei benedictione ipsa produxerit terra, significare curauit, dicens, Etenim Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Porrò fructus terræ huius sublimis seminatus denuo cęlorum replet horrea. Nō enim impræsentiarum istius messis vbertas noscitur. Quando autem? In futuro, sicut Citharœda sanctus commemorat, Quum dederit (ait) dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini, Filij merces, fructus ventris. Quod autem cœlestis hic agricola nouas quotidie inserat arbores, plebs indicat gentium. Quum enim syluestres essent oleastri, in naturalem & bonam oliuam inserti sunt. Vnde iustus quiuis prophetico potest dicere ore, Ego sicut oliua fructifera in domo Dei speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi. Nempe harum omnium fęcundatam matrem cernebat ecclesiam, quando dicebat, Filij tui sicut nouellæ oliuarū in circuitu mensæ tuę. Quòd autem vitem suam peritus purget agricola, testatur ipse palmitū spiritualis ac vberrimus fructus. Discurre (obsecro) mentis oculo per generationes singulas, & veram intelliges esse sententiam sapientię, porrò nullus reperitur ab ipso mundi exordio palmes verus, qui non tribulatione purgatus sit. Abel innocens iniustè moriens fratris iniquitate purgatus est. Noë filij illusione, & aquarum inundatione purgatur. Abraham de terra sua cognatione, & domo patris sui egrediens multarum insidiarum, plurimorumque laborum attritione purgatus est. Iacob irati fratris declinans rabiem, quantas perpessus fuerit in peregrinatione sua, quis enumeret passiones? Ioseph in Aegypto venundatus tanquam veræ vitis palmes, calumniæ, inediæ, cōpedum, carcerisq; sustinuit sectiones. Moyses ipse opprobrium Christi Aegyptiorum diuitijs pręferens varijs lacessitus iniurijs Christo configurari promeruit. Dauid prophetarū eximius superbi regis persecutione purgatus iustitię fructum Deo protulit copiosum. Vates etiā vniuersi diuersas principum, populorumque ferentes contumelias electorum palmitum collegio sociantur. De his loquens Apostolus, ait, Alii distenti sunt, non suscipientes redemptionē, vt meliorem inuenirent resurrectionem. Alii ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tētati sunt, in occisione gladii mortui sunt. Præterea Apostoli, quibus dicebat veritas, Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis, tanquam oues in medium luporum mittuntur, cæduntur in Iudæorum concilio, ad reges trahuntur, & præsides, quatenus veræ adhærentes viti, germen valeant procreare virtutum. De martyrum verò palmitibus quid dicam? Quanta sint purgati diligentia nemo sufficienter explicet verbis. Fuere nanque attriti verberibus, flagris excoriati, obruti lapidibus, ignibus concremati, lampadarum adusti incendio, afflicti tamen carceribus inclusi, deportati exilio, iniuriis lacessiti, ferro onusti, laboribus fatigati, suspensi patibulo, facultatibus nudati, membris præcisi, ferarum

Marginal notes: Ioan. 15. — Cant. 2. — Tit. 1. — Matt. 7. — Ioan. 15. — Psal. 84. — Ibidem. — Psal. 126. — Psal. 51. — Psal. 127. — Genes. 4. — Genes. 7. — Gene. 13. — Gen. 27. — Gene. 41. — Exod. 2. — 1. Re. 24. — Hebr. 11. — Luc. 22. — Luc. 21.

ferarum morsibus traditi, diuersarumque pœnarum generibus extincti, vt Christo cohærendo fructificent, repleantque ecclesiæ torcularia sanguine suo, quatenus eo ebriati fideles cæteri de ipsorum locupletati supereroganti thesauro meritorum cœlestium cumulatissimum parant fructum. Nemo itaque iustus, teste Apostolo ab hac purgatione secernitur. Ait enim, Omnes qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur. Quamobrem conuersis Hebræis & afflictis dicebat, Quis enim filius, quem non corripiat pater? Quòd si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filii estis. Quanti verò sit meriti huiusmodi purgatio, eisdem intimauit, dicẽs, Omnis autem disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudij, sed mœroris, postea autem fructum pacatissimũ exercitatis per eam reddet iustitiæ. Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite semitis vestris. Ex his agricolæ huius peritiam intellexisti? Esto talis, vt & tu meritò purgeris à Christo. Caue tamen, ne purgatus murmures, & agricolæ detrahas sapientiæ. Nequaquam dolorem vulneris, sed sanitatis attende dulcedinem. Purgationis incisionem abhorrere noli, si centuplicatum fructum percipere cõcupiscis. Eris proculdubio oliua vberrima, amœna, grata, foliisque virens, si agricolę purgationem æquo sustineas animo. Si verò cultoris manum impatienter abegeris, tanquam infœcunda arbor radicitus euelleris, & æterno concremaberis incendio. Memento (quæso) quanta populus Hebræorum perpessus sit mala, quoniam contra Dominum murmurii leuauerunt voces. De quibus Apostolus ait, Neque tentaueris Christum, sicut quidam eorum tentauerũt, & à serpentibus perierunt. Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerũt, & perierunt ab exterminatore. Sectionem igitur medici, patris disciplinam, & cęlestis agricolæ purgationem vide ne spernas, & contra omnipotẽtis manum (obsecro) ne indigneris, quin potius gratulare te in Christi, sanctorumque connumeratum esse cõsortio, qui immania tormẽtorum genera perpessi, locupleti fœnore ad cęlestem gloriam transiere. In quorum siquidem persona psaltes egregius ait, Quoniam probasti nos Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationem in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra. Transiuimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigeriũ. Probatio etenim cum peregrinantibus necessaria sit, non est fugienda, sed volenti animo cõplectenda. Neque quid concupiscat caro, sed quid suadeat spiritus, attendendum est. Nã spiritus indeficiẽter concupiscit aduersus carnẽ, & caro aduersus spiritum, inuicemque dissentiunt. Caro præsentia ac temporalia, spiritus verò futura & æterna naturaliter appetit bona. Vtrisque deseruire nemo potest. Potiora quærẽda sunt, atque præstantiora vilioribus præferẽda. Ad hoc ratio inserta est homini, & vniuerso intellectualis creatura prælata est, vt cuncta sub se instituta ordinatè disponat, exteriora videlicet visui corporis, vt coaptet, corpus subijciat spiritui, spiritum verò Deo faciat famulari. Hic est rationalis creaturæ prudentissimus ordo, quem de sponsi cellario, sponsa attulisse lætatur, dicens, Ordinauit in me charitatem. Hoc nimirum deficiente in anima vitia germinant, concupiscentiarum aculei grassantur, & delicta coalescunt, quæ ferro, igne, & purgatione indigent. Maximum proinde diuinæ miserationis indicium est, cum mundatur anima, purgaturque. Mundatur quidem, vt purgetur, purgatur autem, vt fructificet. Purgari non valet, nisi mũdetur prius. Mundatur aqua, tribulatione verò purgatur. Mundatos illos esse notum fecit Sapientia, quibus dicebat, Iam vos mũdi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. Nouerat quippe eos purgari non posse ad salutem, nisi mundarentur prius. Quomodo autem mũdantur, & per quem mundantur? Mundati planè fuerant semel, & mundatur quisque salutari baptismatis lauacro. Non tamen simplex aqua habet hoc proprium. Potest vtique corporum maculas tergere, potest sordium amouere putredinem, sed non valet animarum abolere cõtagia. Immergat se quis in æquoris, fluminum, seu fontium aquis, talis mente egreditur, qualis introiuit, non autem sic in baptismo. Descendit quisque baptizandus ad fontem lauacri originali obligatus peccato, vel etiam immanissimis sceleribus reus. Credat, cum mergitur, in nomine sanctæ trinitatis, statimq; superniuem dealbatus omnium suorum deponet sarcinam delictorum. Vnde (oro) tanta in aquis virtus, vt corpus tangat, & mentem abluat? Quis tam potenter operatur nemine vidente, aut sentiente? Videt oculus elementum, per quod elementata purgantur, auris verò ipsum, per quod animarum peccata mundantur, credit sacramentum. Quomodo autem efficitur sacramentum? Vtiq; per verbum Christi, per sermonem sapientiæ. Accedit nanque verbum ad elementum, & fit sacramentum. Tantæ nanque virtutis est mediatoris sermo, vt naturam mutet elementorũ, & operetur inuisibiliter, atque supra humanum sensum, supra intellectum potentię suę insinuat celsitudinem, quæ per fidem solam fidelibus declaratur. Nempe ad tam sublimis mysterij non nisi fide mediante, peruenitur indaginem. Nisi credatur, nõ percipitur, neque intelligitur. Ex auditu fides est, & per fidem aperitur auditus.

Per

Marginalia: 2.Tim. 3. — Hebr. 12. — Ibid. — 1.Cor. 10. — Psal. 65. — Cant. 2. — Ioan. 15. — line numbers 10, 20, 30, 40, 50

Rom. 10. Iob. 14. Per fidem, inquam Christi, qui verbo suo mundat immundos. Nemo (scriptura teste, potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus. Hoc leprosus immundus agnouit, quando ait, Si vis, potes me mundare. Mundat planè immundos, seu mēte, seu corpore. Corpore paucos, plurimos mēte, prædestinatos videlicet ad salutem. De quorū numero erant, quibus ipse dicebat, Vos mundi estis propter sermonem, quē ego locutus sum vobis. Nouit Dominus, qui sunt eius, nouit quos mundet ad vitam, vt mundati maneant in æternum. Parum quidem prodest mundari ad tempus, & in sordibus deficere, atque velut canis redire ad vomitum. Mundatus igitur quilibet cohæreat mundanti immundos, vt mundus permaneat, alioquin recidiuā patietur, fientque nouissima hominis illius peiora prioribus. Duplicis quoque erit reus delicti, contemptę scilicet gratiæ, & superadditæ culpæ, propter quod ingratus efficitur & iniquus. Vtroq; nempe vt careat morbo, ambos vt euitet laqueos, veritatis summæ & Dei sapientiæ sententiam audiat, dicentis, Manete in me, & ego in vobis. Hæc vt perfectum reddant hominem, indissolubiliter cōglutinātur. Nec homo in Christo, nec Christus manet in homine, nisi copulet charitas, quæ parium voluntatum est confœderatio, dulcis virtutum nexus, & diuinæ legis consummatio veneranda. Sine charitate in Christo manere nemo valet. Radix charitas, vitis Christus, palmites Christiani. Non aliunde homo Christus Iesus Dei & Hominum Mediator virtutis suæ efficaciam, suorumque prærogatiuam haurit meritorum, quàm de radice charitatis, quæ Deus est, dicente Ioanne, Deus charitas est. In ipso siquidem Mediatore plenitudo diuinitatis corporaliter habitat, pro qua vltra humanam æstimationem hominum angelorumque transcendit merita. Diffundit quippe se verbum in sibi vnito homine, & tanquam in supposito cōgruenti suipsius bona communicat. Vnde Ioānes, vidimus (inquit) gloriam eius, gloriā quasi vnigeniti à patre plenum gratiæ & veritatis. Quod autem ipse accepit in se, effundit absque sui diminutione in fideles suos, sibi veluti veros palmites inhærentes, quatenus fructificent sanctitatis fructum, & virtutum plantaria inserant. Non enim nisi a vite recipiunt palmites fœcunditatis humorem, sicut nec vitis, nisi à radice. In radice vitis, in vite verò palmites manent, viuunt, fructificant. Deus (sicut Apostolus commemorat) erat in Christo mundum sibi recōcilians. Christus etiam esse in homine comprobatur dicēte Apostolo, Habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Meritò in quo Christus non est, neque charitas est. Vbi verò charitas non est, nec fidei integritas, nec iustitię fructus, neque compago vnitatis. Vt igitur vnitas, fides plena iustitia, charitas maneat in homine, in Christo maneat homo, alioquin inutilis erit. Ideo Dominus Iesus, Sicut palmes non potest facere fructū à semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me mā̄seritis. Magna dignitas est manere in Christo, & Christum habere manentē in se. Primitiæ quidē sunt hæreditatis æternæ. Quis tanto nō glorietur habitatore? Si gustetur hoc, quid sapit dulcius, suauius meditatur, strictius possidetur? Latet in cordib. amātium sacramentum hoc. Quāti sit, quod dicitur, nemo nouit, nisi qui accipit. Est enim absconditum manna, & calculus candidus. Porrò Christi mellifluus amor in anima manna absconditum est. Calculus verò candidus pius ad verbū animæ affectus est, honorabile connubium, & thorus immaculatus. Hoc nullus, nisi qui accipit, intelligit. Nemo, nisi qui sponsa est, accipit. Accipit vtique à verbo in ipso per amoris casti desiderium manente, atque fructificante. Quamobrem quicunque in cœlo thesaurizare concupiscunt, quicunque in terra profectum fidelium suauitatis odorem germinare volūt, Christo veræ viti cohęreāt. Ipse nanque ait, Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multū. Qui manet in me, Ecce gratuita præuentio, obeditio salutaris, & depurata affectio. Et ego in eo, Ecce sponsus in thalamo, dilectus in horto, Deus in homine, charitas in humilitate. Quisquis talis est, fructum fert multum. Quare fert fructum? Quia manet in vite, & de vitis pinguedine humorem trahens abūdat, & crescit. Quare multum? Vtique quia palmitum omnium participat incrementis. Acquirit in altero, quod minimè sufficit per se. Nil enim in ecclesiæ corpore proprium, nil vtilitatis compago facit suum. Singulis membris esca vna diuiditur, & in electis vniuersis omnium merita impertiuntur. Quod natura humano agit in corpore, hoc operatur charitas in fidelium vnitate. Sic habes expressum ore prophetico, particeps (inquit) ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Aduertis vnde cumulus fructuosorum augeatur palmitum. Nempe ex vicissitudine amoris, ex vinculo charitatis. Conglutinantur simul veri fideles, non inuidentiā, non liuorem recipiunt, pacis amore lætātur, fraternitatisq; dilectione cōtenti sub vno capite, in vno corpore, ab vna vite vitalem gratulātur carpere vitam. Se amant, vt fratres; sibi communicant dona, vt palmites; fructificant in cōmuni, quoniam in vna sunt vite. Porrò ex vitis dignitate existimantur palmitum merita. Ideo palmitum fructus multus esse dicitur, quia sublimis vitis & radix diuina. Fructus (inquam) hic quomodo non multus, quū immarcessibilis sit, & hæreditatem sortiatur æternam?

Marginal notes: Matt. 8. Ioan. 15. 2.Tim. 2. Matt. 12. Ioan. 15. Ioan. 1. 1.Ioan. 4. Ephes. 3. Ioan. 15. Apoca. 2. Ibidem. Ioan. 15. Psal. 118.

De ipso ait Apostolus, Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suã regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in cœlis. Declarat, quum dicit, hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessibilem, cõseruatam in cœlis, quã multus sit fructus. Vitis autem fœcunditatem notificat, inquiens, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. Caue igitur ne insolescas, ne præsumendo arroges tibi, quod vitis est proprium. Sicut in radice vitis, ita in vite agnoscant se palmites, fateantur, & dicant, Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Vitem audiant palmitibus dicentem, Sine me nihil potestis facere. Rectè sine verbo fideles facere non possunt nisi nihil, quũ sine ipso non sint. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Peccatum solum sine verbo factum est, quoniam nihil est. Quæcunque verò sunt siue cœlestia, siue terrena, seu spiritualia, seu corporalia, per verbũ facta sunt, & sine labore facta sunt. Cur sine labore? Quoniam ex sola voluntate. Non enim quum operatur Deus, forma eget, vel materia. Materia, qua Deus operatur omnia, eius voluntas est. Sic in constitutione vniuersi habes scriptum, In principio, videlicet in verbo, fecit Deus cœlum & terrã. Deinde legitur, & dixit Deus. Fiat firmamentum in medio aquarum, & cætera, quæ ibi plenius continentur. Informem igitur materiam creauit ex nihilo, vt scias, quod omnia quæcunque voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra. Formam itaque habuit nullam, vt faceret quæ sunt. Ipse nempe forma est, nõ formata, sed formans formanda. Formanda (inquam) quoniam quod factum est, in ipso vita erat. Quod autem in ipso est, vita est. Quamobrem formata & formanda sunt, siue futura sunt, quia in ipso sunt. Peccatum verò, quoniam in ipso non est, nihil est, & quoniam nihil est, facere potestis (ait Sapientia) sine me. Turpis, detestandaq; potestas quempiam sine Deo posse delinquere, atq; peccando amittere quod est. Quid est sine Deo? Nunquid valet quis, præter Dei voluntatem, perficere quicquã? Planè nemo. Peccatum verò, quoniã nihil est, potest sine Deo. Sine Deo (inquam) cooperante, non autem sine permittente. Quæ enim bona sunt, operatur Deus, & agit vt sint: quæ vero mala, quoniam malum nihil est, permittit vt sint. Agit igitur, vt bonũ sit: malum verò permittit, vt sit, si tamen aliquid malum est. Sic autem permittit, vt de malo ipse efficiat bonum. Inscrutabilis quippe est altitudo consilij illius, per quod vniuersa disponit optimè, occultè, irreprehensibiliterque. Cuncta etenim ordinante ipso siue horum, quæ sunt, siue quæ videntur esse, & non sunt, ad ipsius militant gloriam. Quæ sunt, vtique ad commendationem misericordiæ, bonitatis, ac potentiæ ipsius. Quæ verò non sunt, ad decorem sapientiæ iustitiæque. Præsidet quidem in se, vt summus artifex, & per verbum suum operatur omnia, regit, & ordinat sine motu, sine fatigatione, sine errore, & absque passione. Ipse prorsus est, de quo ait, quis. Tu autem dominator Domine iudicas omnia cum tranquillitate. Tibi enim subest posse, quum vis. Vera itaque verbi sententia est. Sine me nihil potestis facere. Hinc bene operandi excellentia, hinc liberi arbitrij dignitas commendatur. Tunc etenim hominis arbitrium liberum est, quum bene operatur quum operatur Deus in illo. Secus autem liberum non est, liberum nequaquam esse valet, quum peccando conditoris prætergreditur legem. Teste namque ipsa Dei sapientia, qui facit peccatum, seruus est peccati. Si seruus, liber non est. Si non est liber, libertatis amisit dignitatem. Maxima proinde libertas nil boni posse sine Deo, bonitatis fonte, largitoreq; bonorũ. Commendabilis virtus, & amplectenda potentia Deum cooperatorem in bonis actib. possidere. Ipse est, qui operatur in nobis velle & perficere. Apostoli super hoc sententiam audi. Nõ possumus (inquit) cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Quamobrem tanquam fructuosi palmites in vite vera, Mediatore scilicet Christo maneamus ne excidamur, sed fructum feramus plurimum. Ipse nanque ait, Si quis in me non mãserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet. Si quis in me non manserit tanquam palmes in vite per dilectionem & obedientiam, mittetur foras, vtique de consortio sanctorum, & participatione thesaurorum ecclesiæ, & velut putridum membrũ de Christi precisum corpore arescet, nullũ de vitis pinguedine vigorem admittens. Nam etsi ad ecclesiam cum cæteris, qui talis est, peregit, quamuis in conuentu fidelium sedeat, foris tamen est, & non pertinet ad fidei vnitatem, quæ est corpus Christi. Ideo suo tempore eum colligent Angeli, per quos iudicium fiet, & in ignem mittent, & ardet. Væh qui mittuntur foras, & excluduntur a Christo. Horum pars erit cum Angelis tenebrarum. Mittentur in infernĩ incendium, ibiq; cum diabolo æternaliter cremabuntur. Nulla tormentis eorum erit requies nullus finis, refrigerium nullum. Sicut oues in inferno ponentur, mors depascet eos. Depascet, & non deficient, morientur in tormentis viuentes, & absque defectu deficient. Vociferabunt ad cœlos, nec exaudientur, implorabunt auxilium, & non ueniet. Omni destituentur suffragio, omnique carebunt solatio. Teterrimo

mo arctabuntur, ergastulo, & in regione vmbræ mortis, vbi nullus ordo, sed sempiternus est horror, eorum fiet habitatio. Ibi miseri igne cruciabuntur inextinguibili, frigore vehementissimo, horrenda dæmonum visione, immortali verme, fœtore intolerabili, liuore fraterno, corporum lassitudine, debilitate membrorum, atque veniæ diffidētia. Talis infructuosorū palmitū finis talisq; discendētes à Christo manet interitus.

Quòd ex beneficiorum numerositate homo dilectionem Dei erga se agnoscere valeat.

Cap. IX.

Donec rationalis spiritus in hoc mortali cōstitutus est corpore, quandiu peregrinatur à ciuitate sanctorum, promissionibus sustentatur & donis. Promissio nāque, vires operātio subministrat, donum autem dilectionis nutrit flammam. Quis (oro) in laboribus perseuerantiam, patientiam in doloribus & in persecutionibus custodiret pacem, si promissa non fierent? Quis denique absque vllo amoris indicio diligens se crederet diligi? Dona quippe inter amantes mutuæ dilectionis sunt signa. Nemo fortius, quàm dilectione trahitur, neque potest non diligere, qui agnoscit se diligi. Est enim amor virtus quędam reciproca, tenax, & indissolubilis animorum colligatio, naturæ vis, laborum leuamen, laborantium robur peregrinationisq; solatiū singulare. Ex munere verum quis diligatur, intelligit. Arguitur quàm maximè ex hoc humanus tepor, & frigida ad Deum affectio hominis, qui conditorem suum tenuiter diligit, quum se ab illo inexcogitabiliter non dubitet diligi. Vniuersitas nanq; creaturarū nonne conditoris sunt dona ad salutis adiutorium homini prærogata? Vnde tam sedulum eidē ab vniuersis præbetur obsequiū? Nunquid ex propriæ actionis merito? Prorsus minime. Prius etenim quàm fieret homo, cui deseruiunt creaturæ, earum innumeræ species initiū habuere & ordinem. Nam vltimum in vniuersi constitutione humana species habuit locum. Quamobrem si attendas meritum, nunquid iniquitas & præuaricatio legis sibi meritū vendicabunt? An forte iniustus est Deus, vt peccata dissimulet, & sontes patiatur esse impunes? Absit. Angelis quippe peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudiciū cruciandos reseruari. Sed & originali mundo nequaquam indulsit diluuium mūdo impiorum inducens. Exosam semper Deus habuit peccantium nequitiam, semperq; correxit errata, tametsi in pręsentiarum in plerisque iustitia non manifesta appareat. Attende diligenter, & agnosces primum hominem conditoris arte, manuque plasmatum post delictum in huius exilij regionem proiectum, ac de opificis manu duplicia recepisse. Cui tamen ex toto non desierunt, quæ facta sunt, ministrare, vt omne creaturarum obsequium de sola omnipotentis bonitate prouenire non dubitet. Porrò inferiorum famulatus diuinæ charitatis indiciū est. Ex his, ò homo, quantum diligaris, aduerte. Clamat intus ingenita ratio, nè cōtemptor muneris esse proberis, vt mutuę persoluas debitū charitatis. Dilige igitur, quem te diligentē agnoscis ex munere, venerare obsequijs, à quo pollicitatione sustentaris. Si obtemperaueris, non eris ingratus, si ardenter dilexeris, recipies potiora; si assiduè oraueris, proculdubio impetrabis. Amor verus obedientiam parit, obedientia gratam Deo orationē exhibet, oratio obsequētis fideliter cęlos penetrans consequitur, quod exposcit. Propterea nec sine obediētia charitas nec obtēperatio sine gratitudine, sed neq; absq; fructu obsequentis valet esse deprecatio. Cuncta hęc quā prudenter Dei notificauerit sapiētia, diligenter ausculta. Si manseritis (inquit) in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis. Nempe vbi vnitas, ibi charitas est, vbi charitas, ibi cognitio & spiritualis copula comprobatur. Ibi vtiq; sapientia, bonitas, & veritatis vnitas. Hæc omnia in Christo, imò omnia Christus. Est patris sapientia, indeficiens bonitas, veritas infallibilis, & vnitas indiuisa. Quapropter qui manet in ipso, & in quo manet ipse, à sanctorū consortio, & charitate Dei excidere nō valet. Huiusmodi etenim inhabitatio nequaquam corporalis, sed spiritualis est, affectionū est, & animorū. Fęlix hæc mansio pacis ornata decore. Beatus quem Dei inhabitat verbum. Qui possidetur, vt possideat, diligitur, vt diligat, atque in illo manet, in quo thesauri omnes sapiētię Dei abscōditi sūt. Nemo tamen tali dignus est contubernio, nullusq; in ipsa valet quiescere sapientia, in quo eiusdē sapientię verba nō manēt. Reciproca sibi sunt, & pari caritatis vinculo colligata, mansio hominis in Christo, & eloquia sapiētię Christi in homine. Vicissim duo hæc sibi cohærent, ita vt alter nequeat segregari ab altero. Rectissimè autē Sapientię verba manēt in homine, quū opere perficiuntur, quū à sensu verbi vita nō discrepat Christiani. Nam qui negligit implere, quod præcepit Christus, vtique non manet in Christo. Qui autem non manet in Christo, minimè Christi verba habet in se. Si hæc scitis (ait alibi) beati eritis, si feceritis ea. Magnus planè fructus, & grata societas manere in Christo, & Christi verba in se habere manentia. Dic itaq; ò bone Iesu, Angelorū Rex, gaudiū cęli, & corona iustorum, dic, inquā, seruo tuo, quæ merces, qualis fructus, aut quid boni consequatur homo, dum manet in te, & tua in ipso verba cōsistūt? Eruditione quidem tua incalescit mens, veri-

[Margin notes: 2. Pet. 2. — Ioan. 15. — Colos. 2. — Ioan. 13.]

veritatis lumē fulget in corde, exultat spiritus, hebetudo dissipatur, & interiora omnia gaudio perfunduntur. Quodcunq, (inquit) volueritis, petetis, & fiet vobis. Sublimis est ista promissio tua Domine, desiderabilior super aurū & lapidem preciosum multum, atq; dulcior super mel & fauum, si tamen intelligatur planius: clariusq; eluceat. Loquar igitur ad te Domine, quanquam sum puluis & cinis, & peccatorum vltimus. Quid est, quod dicis, quodcunq; volueritis, petetis, & fiet vobis? Nōne Apostolus Paulus electionis vas & doctor Gentiū, qui vsq; ad tertiū cęlū raptus fuerat, audieratq; arcana verba, quæ homini non licet loqui, qui etiā ore veredico discipulis suis aiebat, An experimentum quęritis eius, qui in me loquitur Christus, manebat in te, & verba tua manebāt in ipso? Hunc tamē nouimus te rogasse ter, vt à carnis liberaretur stimulis, nec impetrare promeruit. Liberari prorsus cupiebat, petiit vt liberaretur, & obtinere nō valuit. Nunquid in verbis tuis, ò laus Israel, deceptionis est nubilum: An fortè spondes aliquid, quod recuses implere, aut perficere nequeas? Absit hoc à te Domine. Veritas es, & semper quod verum est, profers, neq; aliter quā quod asseris, esse potest. Es etiā omnipotēs & tibi subest omnia posse, quū vis. Vt autē dicā te inspirāte quod sentio. Arbitror, quòd nullus tunc perfectè manet in te, neq; verba tua in ipso, qui nō in vna tecū pariter volūtate concordat. Vbi enim voluntatū est discrepantia, consummata vnitas nō est. Vbi abest vnitas volūtatis, adest ignorātia, & perfecti boni nescientia. Porrò nil aliud sermonibus suis docet sapiētia, quàm Deū cognoscere, ipsumq; diligere, atq; in omnibus illius perficere voluntatē. Sapiētiæ igitur verba ordinatissima Dei voluntas, est à qua quisquis vel in minimo discordat, ignorat quid intus eadē loquatur sapientia. Est autē sapientia ars Dei coæterna sibi, quæ vniuersa diuina lege disponit in se, atq; sine errore vllo, ad quē facta sunt, dirigit finē, non ab hominibus discretum ac notū, sed in verbi diuinitate prætordinatū & cognitū. Lex etenim hæc verbi Dei, & huiusmodi verba diuina sapientiæ non audeat discutere humana fragilitas, quin potius illis se humiliter subijciat: Non repugnet, neq; contradicat, sed in omnibus simpliciter famuletur. Hanc quippe legem si non ignorasset tunc Paulus, prorsus aduersus id quod illi proderat, non orasset. Vnde nec audisset, Sufficit tibi Paule mea gratia, nam virtus in infirmitate perficitur. Hoc vt audiuit in spiritu loquentem sibi sapientiam, lætus pro eruditione affectus, atq; robustus pro munere, Libenter, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Proinde quicunq; in precibus exaudiri cōcupiscit, prius in Christo maneat, ipsiusq; voluntatē agnoscat, nec aliter velit quā ipse, & semper quodcunq; voluerit, impetrabit. Nēpe vbi ordinata voluntas est, oratio non repellitur. Non autem nisi in Dei voluntate, quæ sapienter cuncta componit, humana valet esse ordinata voluntas. Extra sapientiæ legē nil ordinatum est. Ex ordinata itaq; voluntate ordo fulget sapientiæ. Ex sapientiæ verò ordine vniuersa irreprehensibiliter disponuntur. Ex dispositione autem rerum diuina cōmendatur autoritas, eò excellentius, quò in illis humana nihil capitur ratione. Sanè in nulla horum quæ videntur dispositione, sic omnipotētis elucet autoritas, quē admodum in institutione militantis ecclesiæ, quæ supra Apostolorum fundamentum locata dignoscitur, ipso tamen existente angulari lapide Christo Iesu. Totum quod in ipsa est, venerabile, gloriosum, atque diuinum est. Hoc asserere voluit Mediator, quando ait, In hoc clarificatus est Pater meus, vt fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Meritò nanque Pater in Apostolorum fructificatione clarificatus est, quia per infirmos & inscios mūdum restaurare, atque ad fidei veritatem congregare dignatus est. Non enim sapientes elegit de mundo, vt ad se conuerteret mundū, sed ignobiles & rudes, ne insolescat mundus, & quod Dei est, propriæ sufficiētiæ tribuat. Vnde & Apostolus, Videte vocationē vestrā fratres, quia nō multi sapiētes secundū carnem, nō multi nobiles, nō multi potētes, sed quæ stulta sunt mūdi, elegit Deus, vt cōfundat sapiētes. Et infirma mūdi elegit Deus, vt cōfundat fortia. Et ignobilia mundi & contēptibilia elegit Deus, & ea quæ nō sunt, vt ea quæ sunt, destrueret, vt non glorietur omnis caro in cōspectu eius, sed qui gloriatur, in Domino glorietur. Qui gloriatur (inquit) de eo quod gratis accepit, nō in se glorietur, sed in Domino, qui sapiētiæ, scientię, fidei, linguarū loquelæ, interpretationis sermonū, virtutū, miraculorū vnicuique prærogat dignitatē. Nam singula hæc prout vult in singulis diuidit mēbris. Hinc est, quòd ecclesia sancta in spiritualibus donis tam locuples esse cōgnoscitur, ideoq; palmites suos extēdit à mari vsq; ad mare. Ideo per Apostolos sāctos in orbē vniuersū suas dilatauit propagines, quia in Christo vera vite permāsit. Prius etenim quā palmites hi insererētur in vite, nōne inutiles erāt, & infęcūdi? At vbi adhæserunt Christo, postquā æternæ sapientię fieri discipuli meruerūt, botros innumerabiliū germinauere populorū, quod totū ad Dei prouenire gloriā minimè dubiū est, qui suę abūdantiā caritatis effudit in vite, vt eādē vitis ipsa sibi adhęrētes emanaret in palmites. Hoc paucis Saluator indicauit, dicens, Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Eadem siquidē caritate, qua dilexit me Pater, vt vellet fierē Redēptor,

Ioan. 15. Ibidem. 2. Cor. 12. 2. Cor. 13. 2. Cor. 12. Ibidem. Ioan. 15. 1. Cor. 1. Ibidem. Ioan. 15.

ptor, & ego dilexi vos, vt efficeremini oues meæ, membra mea, fideles amici mei, filij mei carissimi, & vnica sponsa. Ne igitur torpore deficiatis, aut seducamini errore, seu elatione excidatis ab ea, in qua vos inserẽdo elegi dignitate, vobis dico. Manete in dilectione mea, manete, inquam, tanquam in vite palmites, vt non deferatis confessionem fidei, iustitiæ normam, formam vitæ, atque propositũ sanctitatis ex impulsu futurorũ malorũ, & persecutionũ pressura, quæ permittente me super vos vẽtura sunt. *Ibidem.* Si enim præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione. Si seruaueritis præcepta mea vos inuicem diligendo miseris misericordiam præstando ex corde pariter peccata donando, erogando temporalia, inimicos diligendo, iis qui oderunt vos benefaciẽdo, exorando pro persequentibus vos, sectando humilitatem, custodiendo pacem, cordis innocentiam, animæque puritatem seruãdo, spernendo visibilia, vitiis repugnando, sanctorum præcedentium vestigijs inhærendo, abnegãdo vosmetipsos, crucem baiulantes sequendo me, & æterna vobis promissa bona possidere cupiẽdo, vtique manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione. Maneo (ait) insinuare volens irrefragabilem erga Patris præcepta obedientiã semper & in cunctis seu magnis, siue minimis obtemperauit Patri, nec ad momentum se flexit ab eo, quod voluit. Vnde alibi dicebat, Quęcunque placita sunt ei, facio semper. *Ioan. 8.* Cur verò de vnitate sui & ecclesiæ, de fructificatione palmitum, & infructuosorum damnatione, de dilectione Patris ad ipsum & ipsius ad nos, de vtilitate custodiæ ipsius mandatorũ, atque perfectione dilectionis eius ad patrem superius dixerit per illa quæ sequuntur, indicauit. *Ioan. 15.* Hæc autẽ (inquit) locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrũ impleatur. Agit nãque erga fideles suos dominus, sicut quisque pater in vnicũ sibi agere consueuit charissimũ. Se quippe carnalis pater amat in filium: in ipso viuere se sperat. Quod proprio non habet in corpore, in filiorum propagine quærit. Agnoscit diu se non posse subsistere, vnde & posteris sui memoriam derelinquit in filio. Hinc est, quòd domum coniungit domo, & agrum agro copulat, vt possessionum suarum dilatet terminos. Insatiabiliter quoque auri, argenti, gemmarumque diuitias aggregat: adeò vt nõ minus affectu possideat, quod nõ habet, quàm quod habet. Omnis ipsius solicitudo, omnis amor, omnisque intẽtio cordis requiescit in vnico, quem sibi superstitẽ, suumque concupiscit esse hæredẽ. Quicquid prosperitatis arriserit, quicquid acciderit gaudij, quicquid felicitatis successus inopinatè, siue ex industria venerit, tanquam sibi totũ communicat filio: quatenus delectatione quadam filij se transformet in filium. Hoc natura docet: hoc diuturnitatis appetitus suggerit: hoc charitatis iura ministrant. Verum si naturalis hoc format amor: si viuendi libido hoc suadet, quid aget diuinus? Humanus planè affectus iustitiæ legem vt fugiat, solus esse non patitur: diuinusque solitarius erit? Prorsus minimè. Quò nãque diuinus perfectior, eò profusior est atque eò dulcior, quò ardentior. Habet vtique Dei sapientia filios, quos genuit verbo veritatis suæ, & propria insigniuit imagine: suoque cruore redemit. Hos etenim veluti charissimos singulariter diligit, fouet, amplectitur. Ipsos virtutibus ornat: effert muneribus, fœcũdat gratia. In ipsos se diffundit, non vt viuat in ipsis, quẽadmodum carnis genitores: sed vt hi per illam viuat in illa. Nõ enim ipsis illa, sed illi indigent ipsa. Nũquam sine ipsa illi: ipsa autem absque illis viuit in æternum. Excelsa nempe hæc mater est diuina, dominatrixque. Attingit nanque à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. *Sap. 8.* Peccatoribus quidem temporalia & terrena: iustificatis verò filiis cœlestia & diuina largitur. Charitatem etenim in sibi adoptatos diffundẽdo prorsus spirituales illos efficit & diuinos. His potiora tribuit dona, hæreditatẽ seruat perpetuam, atque in antiquas angelorum superbiẽtiũ prouehit mãsiones: ad se trahit omnes, vt sua felicitate fruantur. Prius tamen miserationis amore permota ipsa descendit ad profugos: qui à facie tantę matris declinauerant: naturalis gratię substantiam consumpserant, egestate tabescebant: deficiebant inedia, & in genitricis huius indignationem incurrerant. Descendit (inquam) obtecta gloria, & mortalitatis veste suscepta, ne agnosceretur, qualis erat, vt facilius saluare posset, qui perierant. Quęsiuit illos per huius exilij duros anfractus: tandemq; inuenit in loco horroris & vastę solitudinis: vbi cœlestis panis alimonia, & salutaris aquę deerat refectio. Tunc pro filiis anxia, lęta pro incolumitate, festiua pro gaudio, expãdit alas suas in ligno, atque portauit eos in humeris suis, & impletum est, quod Prophetarũ eximius dixerat: Verè lãguores nostros tulit, & dolores nostros ipse portauit. *Esa. 53.* Gratificauit illos sanguine offensis ignoscendo, ditauitque charismatibus: quatenus exhibita charitate, qua nulla est maior, genitricis gaudium in filiorum pręcordia funderetur. Quale autem ipsius sit gaudium, quàm sublime, quàm excelsum, quamque inscrutabile, quis enarrabit? quis intelliget? Nempe gaudium ipsius diuinum est, quo nõ temporaliter, sed æternaliter gaudet in se de se. Non autem aliunde, quàm de seipso gaudet Deus: neq; crescit eius gaudiũ, aut aliquo euentu minuitur: quia sem-

sempiternum atque perfectum est. Non patitur mutabilitatis vicissitudinem: nec ab aliquo dependentiam, quum ei coæternum sit de seipso sine origine procedens, & in seipso indiuisibiliter perseuerans. Gaudium nempe Christi amorem patris & filij dixerim: sanctum videlicet spiritum: Deum verum procedentem à patre, & in filio permanentem. In persona quidē discretum: sed in maiestate æqualem: consimilem in potestate: in substantia vnum, & in æternitatis gloria nō diuersum. Nam pater amat filium, & filius patrem amore reciproco, beato, sempiterno, incommutabiliq;. Amor iste patris ac filij gaudium; osculum & amplexus est. Hoc planè gaudium Christi tunc in vnoquoque fideli esse cognoscitur, quum gratuito & puro Deū diligit amore, atq; diligi dignus efficitur. Hoc profectò donū charitatis est de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta, quæ diffusa est in cordib. nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Datur nimirum in præsenti, vt iustificet impios, roboret debiles, & innocentes repleat pietate, doceat ignaros, pugnantes adiuuet, custodiat patientes, erudiat dubios, intelligentes illuminet, amantesque charitatis face succendat. Ipso enim duce peregrinationis huius vastitatem peragramus intrepidi: ipso comitante, inimicorum insidias, insultusque vitamus acerrimos: ipso protegente ac dirigente in æternæ fęlicitatis tranquillum portum ingredimur. Cœlitus igitur datur nullo condigno suscipientium merito præcedēte. Crescit verò quotidie non in seipso, sed in nobis iuxta beneplacitum ipsius, & cuiusque sedulitatē possidentis. Quamuis per se possit omnia, nostram tamen non sine nobis operatur salutem. Nos autem omnino sine illo minimè boni agere valemus quicquam. Spontaneum à nobis obsequium exigit: vt efficiatur meritorium. Absque voluntate libera nihil est Deo gratum. Voluntas autem per gratiam inhabitantis spiritus renouatur, quæ amabilem magis, magisq; solicitum reddit operatorem. Hinc fiducia, hinc scientia, hinc charitas, & gaudium oritur in spiritu sancto. Non tamen plenum gaudium, sed implendum, quum videlicet finita præsentis vitæ via in sanctorum transferemur consortium, & Dei clara digni erimus visione. Tunc inebriati ab vbertate domus illius, atque voluptatis eius torrente potati, nec non bonorum omnium locupletati abūdātia, replebimur gaudio ineffabili atq; diuino. Ipso autē nemo dignus efficitur, nisi qui præceptorū Dei diligens custos extiterit.

Rom. 5.

Quòd ad reparandam deperditam scientiam per mediatorem Christum charitatis mandatum institutum fuit. Cap. X.

IGnorantiæ quisquis inuolutus est tenebris, impellente spiritu ad veritatis lumen peruenire conatur, eo ardentius, quo naturalis ingenii acumine pollet. Homo nanq; quum rationale sit animal, scientiæ appetitum & amorem sapientiæ intus habere dignoscitur. Hunc quippe sciendi affectum primus homo in sui creatione recepit: quatenus naturali impulsu illum quęreret, à quo fuerat conditus, & in quo omnis scientiæ atque sapientiæ exuberat plenitudo. Cui inuidendo diabolus deceptionis suæ parauit insidias. Non autem diuitias, non fugitiuos honores, non seculi lenocinia, aut corporis voluptates, seu filiorum propagines, illū vt superaret, pollicitus est. Diuinitatis honorem, boni ac mali scientiam eidem spopondit, dicens: Eritis sicut dii scientes bonum & malū. Dolosè satis tentationum retiacula retendit. Naturam quidem illius cōsiderans sola illa promisit, quibus eum allicere posse cognouit. Neque ipsum fefellit meditata iniquitas. Istiusmodi etenim homo suasione deceptus summi boni gustu, & veritatis scientia, quam prius acceperat: magna ex parte priuatus est, atque ad videndum nuditatis suæ pudorem apertos tenuit oculos: quos paulò ante protegente innocentia clausos habebat. Ex illo cum labore maximo, & sudore vultus sapientiæ panem comedere cœpit: minimè tamen ad saturitatem: iustitię sic definiente sentētia. Nec hoc quidem potuit per se suo exigente demerito: sed diuina illum conditoris opitulante clementia. Nam ad reparandam deperditam naturæ scientiam eidem scriptam digito suo contulit legem: in qua sciētiæ ac sapientiæ fluenta cōsistunt: quatenus per ipsam eruditus agnosceret, quod dedidicerat delinquendo. Non tamen ad perfectionis peruenit scientiam interiorem oculū quotidie obnubilante delicto. Lex igitur hominis pædagogus fuit: quandiu Dei sapiētiam promissam per vates suos suam distulit exhibere præsentiam. Itaque tanquam paruulus sub mundi huius elementis erat seruiens: donec venit plenitudo tēporis: in quo mediator Dei & hominum homo Christus Iesus legē institueret charitatis, quæ vniuersa veteris legis mandata contineret. Natus ergo ipse mediator ex muliere, factusq; sub lege vniuersis charitatis scita mandauit, quę alienis pacem, lumen nescientibus, vulneribus medicinam, peccatisque tribuerent veniam. Lex quidem hæc sancta & immaculata conuertens animas se custodientibus virtutis habitum: bonorum operum fœcūditatem, amoris gustum, spei fiduciā, cognitionē sui, diuinitatis scientiā, & perpetuæ felicitatis largitur meritum. Hæc cunctis

Gen. 3.

Galat. 4.

Psal. 18.

cunctis nota debet esse saluandis: hæc ab omni-
bus debet fideliter custodiri. Non enim custo-
diri valet, nisi sciatur, neque sciri, nisi prædice-
tur. Non autem ab hominibus primum prædi-
cata est, sed vnigenitus, qui est in sinu patris, e-
narrauit nobis, inquiẽs sic: Hoc est præceptum
Ioan. 15. meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Ma
gister bonus legem instituit charitatis, & for-
mã bene viuendi paucis patefecit verbis. Quod
voluit, vt facerent cęteri, hoc prior ipse comple
uit. Nullus planè præceptum hoc perfectius
consummauit, quàm ipse legislator, mandatiq;
institutor. Dilexit quidem Ecclesiam charitatis
amore vehementissimo, adeò vt relicto patre
& matre adhæreret illi, & semetipsum pro ea
traderet: mundans aquæ lauacro & sacrosancto
suo cruore: quatenus sibi ipsam sine deformi-
tatis macula exhiberet in sponsam. Amore quip
pe ipsius suauiter vulneratus de regalibus cęlo
rum sedibus veniens, in humani corporis squa-
lidissimum, onerosumq; carcerem introire de-
dignatus non est. Non est passus illam in suorũ
perire sordibus delictorũ. Se pro illa exposuit,
se exinaniuit, se humiliando subiecit, atq; vibrã
tis gladij ictus, & diuinę iustitię validam manũ,
ne illa feriretur, super se suscipere non expauit.
Huiusmodi præcipuum charitatis affectum insi
Ioan. 15. nuauit, dicẽs: Maiorem hac dilectionem nemo
habet, vt animam suam ponat quis pro amicis
suis. Hæc nempe affectio ponendi animam pro
amicis suis rara atq; excelsa est, quæ perfectum
ad Deum in se fore notificat amorem. Hęc com
muni dilectionis non contenta lege, vitam car-
nis, qua nihil in hoc seculo charius possidetur,
pro amicis suis exponit alacriter. Hanc dilectio
nis formam: hãc charitatis regulã initiauit Dei
sapientia: hanc in exẽplum posteris dereliquit.
Quod egit ipsa, persuasit suis. Solos amicos il-
los habere vult, qui perficiendæ charitatis accẽ
si zelo sicut se ipsos proximos diligunt, atq; ni-
hil de mandatis suis facere prætermittunt. Qui
tales sunt, totis vestigiis sequuntur dominum
Iesum, relinquunt sua, exponunt se, crucem ba-
iulant, & Euangelicę sanctionis culmen conã-
tur attingere. Merito igitur in filiorum compu-
tantur numero, & in consortio fidelium amico
rum. Seruili nanque timore deposito libertatis
spiritu, & cęlestis affectu se induunt charitatis.
Tales proculdubio erãt, quibus ipse aiebat Me-
Ioan. 15. diator: Iam non dicam vos seruos, quia seruus
nescit, quid faciat dominus eius. Mundum con
tempserant, & ea quæ in mundo sunt, & carnis
à se abdicauerant voluptates, vt amatores fie-
rent Sapientię. In illius comparatione aurum ve
luti arenam maris, prædia gemmarumque deco
rem tanquam lutum æstimauerant platearum.
Totis viribus vt placerent Christo, ipsius sata-
gebant custodire mandata. Anhelantes igitur
ad perfectionis currere brauium: seq; totaliter
Deo vouentes nequaquam serui debuerant nũ
cupari. Scimus nanq; carnales seruos affligi du-
rè laboribus fatigari, crebris inuectionibus ar-
gui, attenuari fame, siti, frigore, ac nuditate, va-
pulare verberibus, cunctis subiici, illisq; domi-
norum suorum secreta occultari. Absit autem,
vt vniuersorum dominus inhumanitatis huius-
modi officia in quemquam vel minimum suorũ
exhibeat seruulorum. Quamuis autem idem do
minus, quos diligit, variis premat infirmitatib.
doloribus, & pressuris: quanquam persecutio-
nibus, tormentis, iniuriis, contumeliis, plagis,
carceribus, exilio, rerumque direptionibus la-
cessi permittat iniustè, tametsi innumeris ten-
tationibus, milleq; modis diabolo suadente, im
pellente, fallente, vincente illos affici patiatur,
non tamen vt opprimat, neq; vt propria quærat
commoda, quemadmodum temporales domi-
ni, agnoscitur agere. Cuncta amicis Dei militãt
ad perfectum, dicente Apostolo: Omnia coope Rom. 8.
rantur in bonum iis, qui secundum propositum
vocati sunt sancti. Non illos percutit, vt deserat
nec aduersis exercet, vt odiẽdo interimat: sed
tanquam verus pater, vt erudiat, & emendet. Ip
sum audi loquentem: Ego quos amo (inquit) ar Apoc. 3.
guo. Et Apostolus: Quis enim filius, quem non Rom. 5.
corripit pater? Horum nempe tribulatio patien
tiam operatur, patientia probationem, probatio
verò spem: spes autem non confundit, quia cha-
ritas Dei diffusa est in cordibus eorum per spi-
ritum sanctum, qui datus est eis. Hinc efficiun-
tur spe gaudentes, & in tribulatione patientes,
quoniã non seruitutis spiritum acceperũt in ti-
more, sed spiritũ adoptionis filiorum, in quo af Rom. 12.
fectu & voce clamant: Abba pater. Ipse namque Rom. 8.
spiritus sanctus testimonium reddit spiritui eo
rum, quòd sicut ipse Deus est pater ita filij voci Ibid.
tantur, & sunt. Vnde etiã verbi eruditione com
moniti in suis quotidianis precibus audent sine
rubore dicere domino: Pater noster, qui es in Matt. 6.
cęlis. Vt filij agnoscãt patrem, ipse pater potius
voluit nominari, quã dominus, & amari potius,
quã timeri. Quisq; pro libito filius, vel seruus ef
ficitur. Amoris legem indixit omnibus, vt se pa
trem ostenderet, nõ dominũ. Amicitiarum fę-
dera promulgauit, quum de dilectione mutua
mandatũ instituit. Nempe nos adoptauit in fi-
lios, & tanquã amicos vult nos habere carissi-
mos. Filius patrem diligit, amicus dilecti pręsen
tiã concupiscit: seruus autem aspectum iudicis
perhorrescit. Qui delinquit, timet ne puniatur:
qui verò mãdatis obtemperat, de retributione
securus hilarescit. Illos vtiq; non seruos, sed fi-
lios, amicosq; fideles esse fatebatur, quibus dice
bat: Iam non dicam vos seruos. Fuerant quidẽ, Ioan. 15.
sed iam abluti erant, iam sanctificati, iam in fi- 1. Cor. 6.
lios assumpti, iãq; in amicorũ numero copulati.

Adhæserant ei amoris contubernio: vnde minimè ab illo separari volebant: neque vllis aduersitatibus diuelli valuerant. Illis nanque perhibendo testimonium dixerat: Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Proptereà tanquam filiis, & cohæredibus prædilectis dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnū, vt edatis & bibatis in regno meo, & sedeatis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Meritò quoque nūc audierunt: Vos autē dixi amicos; quia omnia quæcūque audiui à patre meo, nota feci vobis. Præsentibus loquebatur & secuturis fidelibus, atque omnibus Ecclesiæ suæ membris huiuscemodi eloquia charitatis. Eloquia domini eloquia casta, & hoc salubre amoris verbum, ô quàm dulciter in auribus amantium sonat, & quàm suauiter exultationis iubilo eorum mētis replet habitaculum. Magna prorsus illi facit, qui potens est, quem amicum nominat: cui etiam incerta & occulta sapientiæ suæ sacramenta manifestat. Computrescere vtique facit exactoris iugum a facie olei. Timoris dissoluit vincula: tenebras fugat vitiorum, peccatorumque rubiginē in amoris consumit incendio. Nempe de morte ad vitam translatus est: diem domini vidit, & gauisus est. Vtinam mihi quoque contingat non iā amplius vocari seruus, sed amicus, nec qualiscūque, sed verus, fidelisque. Quandiu enim venūdatus sub peccato fui: quandiu temporaliū illecebris delectabar, quando operibus carnis operā dedi, & voluptatibus fræna laxaui: scio quod seruus eram, mortis filius, alienus à sorte sanctorum, & ab amicorum segregatus numero. Ignorabam dominum, vitricem flammam non verebar: meamq; miserabilem seruitutem minimè abhorrebam. Ducebar vt captiuus pro libito dominantis tyranni: nec prece, nec precio me valebam redimere: tametsi conarer, vt fieret. Frustra desudaui semper: donec matutina lux noctis meæ tenebras suo rutilanti splēdore detersit. Tunc quid eram, vbi iacebam, quò ducebar, & à quo impellebar, apparuit mihi. Ad istiusmodi mentis aspectum cor elanguit, vires defecere, atque pauore indicibili contremuerunt omnia ossa mea. Clamauique ad dominū, qui eduxerat me de lacu miseriæ & de luto fæcis. Statueratque supra petram pedes meos, & gressus meos direxerat in viā pacis. Quis (oro) tunc non exultaret mecum lætitia quadā inenarrabili pro exulis reuocatione, liberatione captiui, inuētione perditi, & mortui resurrectione? Hinc veri pastoris gustatur sententia, quæ super vno peccatore pœnitentiam agente angelos gaudere testatur. Gaudent planè, non tamē minus pro benignitate miserentis Dei, quā pro erectione pœnitentis serui. Iustificare nanque impium, nō humanæ virtutis, nec potestatis angelicæ, sed solius omnipotentis Dei gratā dignatio est. Hāc sibiipsi reseruauit virtutē, nulli hanc communicauit gloriam, quatenus quicunq; gloriari voluerit, tantum in ipso domino glorietur. Iustificari itaque immeritus merui, & ad vnitatem fidelium reuocari. Accepi etiā tanquam filius stolam primam: vestē videlicet nuptialem: in manibus annulum: calciamenta in pedibus, & vituli saginati suauē escam. Heu tamē cum mœrore nimio corā vniuersa militantium triumphantiumq; congregatione profiteor nō custodisse gratiam, neque seruasse innocentiā. Irritam quippe feci promissam fidē, & Dei mei quam gerebam, fœdaui imaginem. Amisi decorem animæ, charitatis iura contempsi, & præceptorum munerum merita dissipaui. Auerti me ab incommutabili & summo bono, creaturarū illectus dulcedine: nec intellexi hoc nefas esse coram domino. Ex hoc tremulum effectum est cor meum: mens præ dubietate pauida, & animus in cogitatione suspensus. Cōcutitur prorsus, quoties recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ: sciens quòd irritauerit iram tuā, ô domine, & malum coram te fecerit. At verò post compunctionis iudiciariam discussionem quando dignaris seruuli tui visere hospitium: reddereque illi lætitiam vultus tui concupitam diu, atque miserationum tuarum reserare fontem: quoties quoque eidem transactarum consolationum dulcedinem reiterato aduentu infundis: toties reuiuiscit spiritus, vires reparantur: spes penè collapsa erigitur, atque æternæ salutis arram se percepisse lætatur. Tua siquidem delectabili præsentia innouantur interiora omnia, & vox exultationis, amoris canticum, sacrificium laudis, gratiarumque actionis ignita confessio in ipso cordis tabernaculo dulcisona concrepat modulatione. Quanto exhilaretur tunc mens spirituali iubilo, quāta profluat charitate, sola docet experiētia. Si propheta sanctus, spiritus permotus impulsu, coram testamenti arca nudatus omniū filiorū Israel oculos nō erubuit, nec à plausu manuū, cæterorumque membrorum se valuit continere, vt iuxta possibilitatis suæ modulū dignas Deo exolueret laudes, quid fidelis anima, quid sapientiæ humilis sponsa in aduentantis verbi præsentia agere debeat, qui potest, excogitet. Id quoniam expertus fuerat, eundem arbitror expressisse, quum diceret: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Sponsa similiter in Canticorum canticis si ad vnam sponsi vocem animam suam liquefactam esse testatur: in amplexu illius quid senserit sola: quid acceperit, nouit. Patefacere noluit amoris præludia, quum illum tenuisse gloriatur, dicens: Tenui eum, nec dimittam, ne donorum cœlestium manifestatione videretur rea. Fortè autē, quia nō valuit.

Marginalia: Luc. 22. Ibid. Psal. 11. Psal. 50. Psal. 39. Luc. 15. Psal. 83. Cant. 3.

valuit. Sunt etenim arcana quædā munera sponsi, quæ omnino non licet percipienti loqui. Vnde Propheta ait: Secretum meum mihi: secretū meum mihi. Quamobrem sicut detegere, quæ occultanda non sunt, laudabile est, ita & improbum prodere, quòd conticere debuit. Exultauit igitur Propheta coram domino: liquefacta est sponsæ anima ad vocem sponsi. Sed non minus illos exhilaratos fuisse pium est credere, quibus dicebat sapientia: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre, nota feci vobis. Itaque non ab re dixerim cupere me in amicorum consortio ipsius æternæ sapiētiæ nuncupari. Scio equidem, & verè scio maximas amicorum Christi esse delicias, omniumque præsentis vitæ delectabilium transcendere iucunditatem. Gratis vtique donantur, nō pro libito volentium, aut quærētium: Tribuit enim se, cui vult, & quē ipse elegerit, dilectionis suæ connubio efficit dignum. Hoc planè autoritatibus scripturarum, & potissimè ex pręsenti Saluatoris sententia comprobatur. Quum enim dixisset: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre, nota feci vobis: repente intulit: Vos non me elegistis, sed ego elegi vos. Nempe si electionem Dei hominum præcederent merita, absurda domini sententia videretur. Fatendum est igitur nulla in electione Dei opera bona præcedere. Vt quisque eligatur ad vitam, gratificetur ad veniam, & in vnitate persistat, in Dei pendet arbitrio. Quem enim prædestinauit ad gloriam, per gratiam vocando iustificat. Vnde & cum Propheta dicit: Misericordia eius præueniet me. Quæ (oro) in Iacob præcesserunt merita, vt antequam egrederetur de vtero, cum Esau fratre suo decertaret, & vinceret: Nondum ad lucem venerat, nil boni adhuc egerat, genitoribus ignotus erat, & tamen prioris germani plantam tenens futurorum præsagia figurabat. Qui agnoscebat intus, & diligebat in se, atque prædestinauerat ad vitam, gratiæ suæ portenta monstrabat. Porrò in electione Dei in iuniore gratia nihil inuentum est dignum, & tamen ore prophetico dominus testatus est, dicens: Iacob dilexi: Esau autem odio habui. Tanquam solus rex potens, & dominus dominantium in æterno solio gloriæ suæ residens cum tranquillitate iudicat vniuersos. Discernit quidem merita. verū nullius omnino secernit personam. In æquitatis etenim censura disponens omnia, nemini calumniam irrogat. Nam cui vult, miseretur: & quem voluerit, indurat. Iuxta igitur sententiam Pauli: Non volentis, neque currentis, sed miserentis, est Dei prædestinationis electio. Tot hominum millia in Iudæa erant, quum ipse dominus regnum Dei prædicaret, & tamen non quos hominum commendabat opinio, ad Apostolatus elegit apicem: sed quos ipse voluit. Nempe quos pręsciendo prędestinauit, hos vocauit, iustificauit, glorificauit. Quemadmodum autem in aula regia vasa sunt multa, quædam in honorem, quædam verò in cōtumeliam: ita & in Ecclesia Dei populus est multus: quorum alij ad gloriam: alij ad sempiternum sunt præsciti interitum. Nā qui ad gloriam prouehuntur, prius quàm fierent, prædestinati sunt, eorum nullis præcedentibus meritis. Huic sententiæ concordat Apostolus, inquiens: Qui elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati coram illo. Stabant Ecclesię pastores in nauicula sua, reficiebant retia, & audierunt præceptorem Christum. Venite (ait) post me, faciam vos fieri piscatores hominum. Præter eorum vota fuit ista promissio. Certè Matthæus ipse publicanus & peccator erat: in theloneo sedebat turpis lucri causa: dominum non agnoscebat secularibus intentus negociis, & tamen audiuit: Sequere me. Nemo horum talis ante conuersionem extiterat, vt propriis meritis Apostolatus acquireret gratiam. Efficiente quidem prædestinatione Dei eandem adepti sunt dignitatē. Apostolus etiam Paulus pontificatus sui ministerium commendans, ait: Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus: qui dedit redemptionem semetipsū pro omnibus: cuius testimonium temporibus suis confirmatum est: in quo positus sum ego prædicator & Apostolus. Veritatem dico, non mentior; doctor gentiū in fide & veritate. Vnde autem talem sortitus sit gradum, nequis hoc suis ascriberet meritis, sed potius diuinæ gratię, ad Galatas scribens aperire dignatur, dicens: Quum autem placuit ei, qui me segregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret filium suum in me, vt euangelizarem illum in gentibus, continuò non acquieui carni & sanguini. Complacuit ei, & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret (inquit) filium suum in me. Alibi quoque ait: Fiduciam talem habemus per Christum ad Deum, non quòd sufficiētes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti, non litera, sed spiritu. Pręclara igitur & irrefragabilis est mediatoris Christi sententia, quę ait: Vos nō me elegistis, sed ego elegi vos. Elegi vtique tanquam gemmas preciosissimas cœlestis Hierusalem, non vt sedeatis à seculi fragoribus remoti, aut contemplatione futurorum bonorum vacetis intenti: sed prorsus vt eatis, & fructum afferatis. Eatis (inquit) verbum vitę disseminando, & veritatis scientiam vbique prædicando. Sal quippe terrę vos estis, & per vos cęteri condiendi: estis & luminaria mundi sapientię thesauros continentes. Nolo igitur vos latere sub modio,

Esai. 24. Ioan. 15. Psal. 58. Mal. 1. Rom. 9. Ephe. 1 Mat. 4. Matt. 9. 1. Tim. 2. Gal. 1. Ephe. 3. Ioan. 15. Matt. 5.

modio, sed lucere super cādelabrum, quatenus in Ecclesiæ atrium ingredientes per fidem me verum iustitiæ solem cernere valeant. Volo autem, vt eatis sicut oues in medio luporum, non clypeo, vel armis carnalibus protecti: non propria virtute, aut humano auxilio fulti, sed fide, sed fortitudine: & afferatis fructum immarcessibilem, incontaminatum, & sanctum: salutem videlicet animarum infidelitate languentium: Seminauerunt quippe Prophetæ: aliique iusti, qui fuerunt ante vos: sed in labores eorum introistis. Messem multam congregabitis, & ad Ecclesiæ aream illam feretis manipulis alligatam. Manifestabitur ex hoc gloria mea: merces autem vestra in immensum augebitur. Fructus iste, quem volo, vt afferatis, non erit temporalis, vt transeat, sed spiritualis, vt maneat in æternum. Peccatoris quidem fructus nulla radice solidatus: nulloq; humore gratiæ madefactus, carnalium aspectui summè placens, & terrena quę terentibus concupiscibilis temporalis quum sit, mox vt manu carpitur, exiccatur, & deficit. Vidi (inquit Propheta) impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani: transiui, & ecce non erat: quęsiui, & non est inuentus locus eius. In arena siquidem labentis seculi positus, quoniā sine charitatis radice cōlauerat, diu stare non potuit. De huiusmodi peccatoris fructu psaltes egregius cecinit, dicens: Mane sicut herba transeat: mane floreat, & trāseat: vespere decidat, induret, & arescat. De iusto autem quid? Iustus (inquit) vt palma florebit sicut cedrus Libani multiplicabitur: plantatus in domo domini in atriis domus Dei nostri. Alio etiam in loco sic dicit: In memoria ęterna erit iustus: ab auditione mala nō timebit. De ipsius autem operib. ait: Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi: cornu eius exaltabitur in gloria. Manet vtique iustitia eius in seculum seculi: quoniam in cœlo præmissa fideliter custoditur: vbi nec ærugo, nec tinea demolitur, neque fures effodiunt, & furantur: vbi merces iustorum redditur cumulata sine defraudatione & tabe. Meritò igitur cornu eius, operum scilicet & orationum exaltabitur in gloria: quoniā incontaminatum fuit & humile. Vicissim adminicula perferunt virtutis opus, & orationis deuotio. Sine oratione virtus infirma est, & oratio absque virtute polluta. Quis itaque dabit mihi virtutum pennas sicut columbæ? Volabo quidem per orationis studium, & in contēplatione ineffabilis boni suauiter requiescam. Ibi nempe abscondar ab aspectibus hominum, & præsens ero verbo: Pascar deliciis paradisi, interreo angelorum cœtibus, & sponsi Christi fruar amplexibus. Non erit qui tunc exterreat me ex cubantibus cœlestis patriæ ciuibus toris: intus autem residente verbo tanquam sponso in thalamo suo. Confido certè, quòd angelis suis mādabit, & dicet: Adiuro vos, o filiæ Hierusalem, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.

Psal. 36. — Psal. 89. — Psal. 91. — Psal. 111. — Ibid. — Matt. 6. — Cant. 3. 5. 8.

Quibus indiciis cordium secreta noscuntur. Cap. XI.

HAbent hoc proprium, qui amoris succensi sunt flamma, vt diu latere non valeant. Est autem amor virtus quædam cordis valida & præceps, quæ occultari nequit. Nempe ex operibus quid quisque diligat, comprobatur. Nam præ cæteris ardentius quæritur, quod specialius concupiscitur. Hoc in cogitationibus: hoc frequentius sonat in verbis. Sunt nanque cogitationes cordis quædam spiritualia amoris germina: ex quibus quid diligat homo, quidve odio habeat, euidēter agnoscitur. Thesaurus vniuscuiusque proprius affectus est. Vbi autem thesaurus, ibi cordis est cogitatio. Cor verò quum hominibus occultum sit, absque indice intueri non potest. Duplici sanè testimonio cordis patent adita, operum videlicet, & verborum. Operibus quisque obtinere nititur, quod ardenter amat. Est autē os cordis ostium: per quod egreditur, quod intus clausum tenetur. Hoc dominus Iesus sua autoritate confirmat, dicens: Quę procedunt de ore, de corde exeunt: & ea coinquinant hominē. De thesauro igitur cordis sui bonus homo bona profert eloquia. Qui autem sermone incompositus est, est & cogitatione confusus, sensu vacuus, pollutus corde, vagus affectu, moribusq; indisciplinatus. Nō potest placere Deo, neque hominibus esse amabilis, qui oris sui amissa custodia effrænis est lingua. Aduerterat propheta sanctus, quanta mala ex immoderata prodirēt locutione, illaque declinasse testatur, quando ait: Posui ori meo custodiam, quum consisteret peccator aduersum me: Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. Quantum autem profecerit: quidve de suo silentio adeptus fuerit, indicare curauit, dicens: Et dolor meus renouatus est: Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea inardescet ignis. Obstructo siquidem inutilium verborum meatu, inclusus amoris ignis cogitationes modificat, compūgit animum, fugat vitia, lacrymarum educit fontes, custodit ostia, sectatur pacem, sursum cor erigit, Deoq; coniungit. Tunc composita proferuntur eloquia sale condita, & consideratione circunspecta. Regula igitur bene loquēdi est, vt prius discat quisque tacere, quàm loqui. Nunquam sciet fari, quod expedit, qui tacere ignorat. Cōgruus etenim discendæ sapientiæ modus est, & salubre charitatis adminiculum est sibipsi indicere silentium. Qui autem effręnis est lingua, repellet sapientiam, igne sancto euacuabit cor, & pro-

Matt. 15. — Psal. 38. — Psal. 38.

10 20 30 40 50

& proximi dilectionem offendet iugiter. Obtrectationem non effugiet multiloquus, quæ fraternam consueuit extinguere charitatem. Quis enumeret, quàm multa ex inordinato sermone prorumpant flagitia? De ore quidem procedunt detractiones, contentiones, periuria, rixæ, blasphemiæ, turpiloquia, vaniloquia, verba scurrilia, mendacia, agnitæ veritatis impugnatio, falsa testimonia, adulationes, clamores, cōtradictiones, & fraternæ charitatis impugnationes manifestæ. Qui Christum possidet, in horū aliquod sponte minimè corruet. Pone (ait propheta) domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis: Neque declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Eruditus corde, sapientiæq; amator cohibendo linguam sustinebit vsq; ad tempus: insipiens autem sine discretionis iudicio respondebit. Mediatoris exemplum verbosus statuat ante se: vt illius magisterio eruditus taceat. Vsque ad maturam siluit ætatem: quamuis posset sine redargutione loqui. Vniuersos quippe docere voluit, vt secum prius commorari discerent, & secreta Dei mysteria intelligerent, diuinam legem perficerent opere: Dei ac proximi charitate feruerent: sicque demum linguæ suæ ostia aperirent. Sana prorsus doctrina hæc est, vt duplici charitate ante homo inardescat intus, quàm ex locutione assidua exire assuescat foras. Qui tepescit corde, vaniloquus erit: qui verò dilectione ignescit, charitatis telo audientium transfiget corda. Qualem liquorē continebit vas, talem haurientibus propinabit. Saluatoris nostri mentis attende cellarium, illudque videbis diuino amore succensum: coruscum lumine, sapientia præditum, virtute perfusum, & vehementissima proximi compassione repletum. Ex hoc si ipsius verba discutias, agnosces ea pollere prudentia, sacramentis esse grauida: supernæ veritati innixa, fide splendida documentis conspicua, & flagrantissima charitate esse redolentia. Horum illectus amore ista persenserat, qui dicebat: Ignitū eloquium tuū vehementer: & seruus tuus dilexit illud. Hinc est tam crebra in sermonibus eius charitatis fraternæ repetitio. Præcipuè tamen in vltimo cœnæ eius conuiuio dilectionis mandatum reperies frequenter expressum. Porrò præcepti virtutem nouerat, qui charitatis legem tam iugiter instituebat. Sapientia erat, nolebat inuidere propterea nec celare voluit, per quod expeditius homo proficeret ad virtutem: augeret meritum: peccatum aboleret: acquireret gratiam, pertingeret ad coronam. Quamuis igitur semel bis, ter que charitatis instituta imperasset, eadē tamen reiterare curauit, dicens: Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem. Mandatum quidem dedit magister sapiens, hominumque amator:

Psal. 140.

Psal. 118.

Ioan. 15.

ad quod perficiendum suaderet ratio, impelleretque natura. Suadet non parum innata ratio, vt illum diligas, quem tibi vniuersorum dominus præcipit diligendum. Nempe vt illum diligeres arctius tuum fidei suę fecit esse consortē: per quam vnius corporis efficeremini membra: sacramentorum participes, & cœlestis regni cōciues perpetui. An non diliges eum, cum quo in cęlorum palatio debes sine fine lętari? Ipsum decet vt diligas sicut te, qui eundem habet patrem, quem tu, formam similem, non disparem imaginem, & gratiam æqualem. Suadet quoq; ratio, vt non minus diligas, quàm velis diligi. Amari vis: ama & tu: cupis vt tibi impendantur humanitatis beneficia? eadem tu rependere stude: alioquin tu inhumanus eris: ingratitudinis reus: & diuinę legis transgressor. Latorem legis quid dixerit, audi: Quæcunque (inquit) vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. Conuincit te lex; si non diligis. Hortatur ratio, vt diligas, natura te instruit, vt tibi similē tanquam te diligere concupiscas. Brutorū omnium, piscū, quadrupedum, volucrum, serpentium, atq; reptilium natura est, vt speciē suā quisque amet, simul gradiantur, pascantur, cubent, copulenturque. Vnde (oro) in humana specie iurgia, odia, lites, dissensiones, furta, homicidia: & cætera ex orta sunt crudelitatis opera? Prorsus ex naturæ de ordinatione, ex lege peccati, ex suggestione diaboli, ex obligatione delicti. Vitijs etenim quisque deditus: quemadmodum cōditoris legem contemnit, ita naturalium bonorum dissipator existit. Legis quippe diuinæ custodia naturæ decus est, naturalium donorū additamentum charitatis speculum, iustitię forma, brauium virtutum, perfectionis semita, mētis gaudium, compago vnitatis, dilectionis regula, cœlorum ianua, meritorum officina, pedisequa fidei, spei anchora, religionis cultus, diuinitatis honor, renouatio hominis, angelorum lætitia, cordis delicię, diuitiæ, spirituales, electorum magisterium, seculi custos, totiusque ornamentum vniuersi. Cuncta naturæ opera se sub omnipotentis Dei lege concordant. Da quempiam in omnibus obtemperantem legi, & nullum in eo reperies contradictionis scandalum. Quod enim homini aduersatur in homine, de peccati radice procedit. Tolle peccatum, & naturæ gratiam recognosces. Nil ante peccatum homini repugnabat. Illi famulabantur cuncta, secum habebat pacem: Dei fruebatur amicitia, atque animantium terrę possidebat imperium. At vbi peccatum viguit, postquam peccati inoleuit lex, facta est manifesta in vniuerso mundo dissensio, quæ de peccato ad peccati pęnam euenisse cognoscitur. Ex originalis igitur causa delicti tenebrarum princeps suum in mundo dilatauit imperium: solis tantummodo diuinæ

Matth. 7.

legis

legis præuaricatoribus præsidens: quoniam in iustorum sede coæterna Deo præsideant sapiētia. Hinc liuore succensus inimicatur eisdē. Ex sola cœlestium præceptorū obedientia nefandissimus hostis agnoscit quemque suam euadere posse tyrannidem. Quamobrem vt quemlibet persenserit iustitiæ semitas aggredi velle, diro tentationum certamine eundem conatur appetere. Pateat igitur se ad perferendas huius hostis insidias, quisquis diuinæ legi voluerit esse subiectus. Meminerit Sapientem dixisse: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore: & præpara animam tuam ad tētationes. (Eccl. 2.) Hoc ipsum dominus Iesus insinuauit suis discipulis in conuiuio loquens. (Ioan. 15.) Cum enim dixisset: Hæc mādo vobis, vt diligatis inuicem, mox intulit: Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit. Nouerat vniuersos persequutiones varias esse passuros, qui piè in ipso viuere cuperent. Præmonebat vtique milites suos ad persequutionum tolerantiam, ne imparati ad certamen accederent. Sciebat quippe semper iustis bella ab humani generis aduersario commoueri, quę nedum aduersus homines qui visibiliter infestantur, verumetiam contra hominum conditorē concitari noscuntur: non tamē vt inuicibilis debelletur: sed vt ipsius gloria in hominibus denigretur. Bacchatur itaque aduersum iustos, per quos vtcunque diuina perficitur laus: quatenus ex laudantium perditione magnificentiam diminuat laudati. Ad iniuriam quidem suam ascribit susceptam pro cordis elatione vindictam. Insequitur ergo in seruis dominum, in fidelibus Christum: in professoribus veritatis coęternam Deo ipsam vnicā veritatem. Huic ab suæ creationis exordio aduersatus est. Propterea in eo veritas non est, quia in illa diu stare non valuit. Confunditur autem in sui reatus opprobrium, quum in carne passibili hominem intuetur in tot mundi discrimina conditoris obedientiam custodire, quam in cœlo positus ipse seruare neglexit. Implacabili etiam liuore tabescit, quoties illuc homines ascendere conspicit, vnde turpiter ipse superbiendo descendit. Iustorum igitur profectibus inuidens, eorum ascensus ad gloriam impedire conatur. Hinc tentationum immittit iacula, hinc deceptionū parat insidias: hinc persecutionum commouet bella: hinc tribulationū exaggerat mala. Nempe quotquot viderit suis operibus aduersari, nunc per se, nunc per suos, mundi videlicet amatores insequitur. Sunt nanque peccatores, & pereuntis seculi dilectores diaboli membra, sicut iusti sunt Christi. Nō igitur permittit mundus tanquam diaboli corpus iustos pacificè viuere penes se. Quantum valet illos opprimere studet, vt ab eis conditoris auferat gratiam. Elatus quippe humilem, pacificum inquietus, iracundus mansuetum, immitis misericordem, sanctificatum iniustus, pollutus & noxius pudicum atque innocentem inimica æmulatione lacessit. Hoc etenim dissidētiæ & liuoris seminarium: ex quo homines in terra esse cęperunt, inimico diabolo suggerente initium habuit. Porrò veridica cōprobatur Sapientis esse sententia, quæ ait: (Sap. 2.) Inuidia diaboli introiuit mors in orbem terrarū: imitantur autem illū, qui sunt ex parte illius. Hoc in Caym & Abel: in Noè & Cham: in Isaac & Ismael: in Esau & Iacob: in Ioseph & fratribus: in Mose & Chore: in Dauid & Saule: in Daniele & Chaldæis: in tribus pueris & impio Rege, in Prophetis cæteris & Hebręorū populo, de quibus dicit Dominus, (Mat. 23.) Hierusalē, Hierusalē, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, assertione euidentissima declaratur. Non igitur miremini vos, ò fideles mei Discipuli, & amici mei charissimi, si mūdus vos odit, quia me priorem vobis odio habuit. Me in membris meis semper insecutus est, in sanctis meis me semper abolere curauit. Redarguitus quidem à lumine veritatis, atque sapientiæ claritate percussus, dum fraudis suæ venena, ac vitiorum tenebras occultare non valuit, veritatem ipsam debellare inchoauit. Sic (Ioan. 3.) omnis, qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Non autem sic, qui facit veritatem. Sine rubore quippe ac simulatione aliqua ad lucem venit, vt manifestentur opera eius, quia in Deo sunt facta. Quoniam igitur veritatem facitis, veritatem diligitis, veritatisque discipuli effecti estis, mundus vos odit, sicut & me. (Ioan. 15.) Nam si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret. Diligeret (inquam) non amore delectabili, vtili, vel hunesto, sed corrupto, peruerso, & omnino damnabili. Priuato vos amaret affectu, tanquam testes suos, & innocentium deceptores. Nunc autem, quia de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Eratis aliquando de mundo, mundi sectantes illecebras, carnis desideria facientes in concupiscētiis vestris, amantes temporalia & caduca, alieni à consortio iustorum, delictorum tenebris circunsepti, & à regno cœlorum prorsus extranei. Dum tales eratis, diligebat vos mundus, vt secum vos ad æternum interitum duceret. Quoniam verò ego de mundo elegi vos, non meritis vestris, aut ex operibus iustitiæ, quas fecistis, sed gratia mea, & voluntate mea libera, propterea odit vos mundus. Nullus profectò electorum tale odium sibi ad iniuriam debet ascribere; quum de virtutum radice prodeat. Virtuti nanque semper inimicantur vitia. Vitiorū autem Diabolus incentor & amator est. His quū sit plenus, ac eorum infatigabiliter sectetur opera, quotidie magis magisque in elatione tumescit.

scit. Superbia (inquit propheta) eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Hinc est, quòd iniquitatis venenū, atque inueteratæ malitiæ corruptionem, quā gerit in se, in quibus valet, disseminare conatur, vt disperdat gratiam, euertet sēsū, naturā fœdet, aboleat iustitiā, lumē auferat, & extinguat charitatem. His de causis tentationes suggerit, discordias concitat, mundique odium aduersus iustorum vitam prouocat, & accendit. Huiuscemodi tamen odium testimoniū sanctitatis est, virtutis decor; innocentiæ præco, pedissequus gratiæ, bonorum morum denūciator, & rationabile argumentum prædestinationis æternæ. Gaudeat igitur, quem mundus persequitur, malorum lingua dilaniat, bella fatigant vitiorum, & Diaboli exercet nequitia, atque seruata iustitia mundi pressura non deserit. Nam quemadmodū nō valet iustos diligere sic non potest mundus suos nō amare fautores. Est autem amor iste perniciosus, & Deo aduersus, atque odiosus, dicente Iacobo, Qui enim amicus voluerit fieri mundi huius, inimicus Dei constituetur. Vnde alio in loco discipulos suos hortabatur, sic, Nolite (inquit) diligere mundū, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis autem diligit mundum, non est charitas Patris in eo, Est ergo mundi amicitia detestabilis, sicut honorabilis illa Dei. Quis bonus & prudens malorum, atque insipientium non euitabit cōsortia? Quis sobrius ac pudicus ebriosorum, & incontinentium non erubescet societatem? Hic mundus in maligno totus est positus. Fornicationes, comessationes, ebrietates, furta, rapinas, vsuras, fraudes, inuidias, rixas, sectas, odia, homicidia, contentiones, lites, iurgia, testimonia falsa, sacrilegia, oppressiones, detractiones, stupra, incestus, adultera, veneficia, animositates, æmulationes, elationes, & multa alia huiusmodi flagitia quis enumerare sufficiat? Talis est mundus iste, vt non nisi ab insipientibus diligatur. Quicunque gratię cœlestis splendore sunt prędití, illius blandas despiciunt voluptates. Qui autem pro consuetudine ad discretionem boni & mali exercitatos habent sensus, plurimum in eiusdem, persequutione proficiunt. Sibi Dominum dixisse cognoscunt, Beati eritis, quum maledixerint vobis homines, & persequuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentiētes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Illos igitur solos, qui ignorant Deum, & futura non pręuident, decipit mundus. Aureo etenim eos inebrians calice, variis donis, pollicitationibusque deludens ad sempiternum trahit exitium. Spondet multa, & exigua tribuit. Auertit quidē cor à veritatis semita, illudque odibile reddit altissimo. Non enim Deo placere potest, qui diuina contempta lege, sola, quę mundi sunt, appetit. Bini nanque affectus vicissim oppositi in vno nequeunt corde subsistere. Christianæ religionis affectus de dulcedine prodeunt charitatis, mundi autem de carnis voluptate, scaturiunt. De charitatis origine sic ait Apostolus, Charitas (inquit) Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. De mundi verò concupiscentia legitur, Omne quod est in mundo; concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. In vnū conuenire nequeunt charitas & voluptas. Quę participatio lucis ad tenebras: quæ conuentio Christi ad Belial? quæ societas carnis & spiritus, quorum diuersa sunt germina? Nempe carnis opera manifesta sunt, videlicet fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, & similia horū millia, quę superius memorata sunt. Fructus autē, qui de spiritus vbertate germinant, sunt charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Porrò carnaliter viuentes, carnis sequūtur desideria. Qui autem Christo charitate copulati sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Charitatis igitur ęmulator, carnis ac mundi renunciet voluptatibus, si illā in penetralibus suis possidere desiderat. Concupiscentiarum verò amator, charitatis aspectum tanquam oppositum sibi ferre non pręualet. Sanè vbi intrat charitas, voluptas fugit, veluti, à solis ęterni reuerberata fulgoribus, & tanquam à facie spiritualis gladij lethaliter transfixa. Est quidē charitas Christi gladius cęlestis, qui carnis, animæque confœderationem noxiam diuidit, & emollit, rixas commouet, & pacificos perturbat hostes. Pugnare facit, vt virtutis trophæum reportet spiritus, atq; naturalem carnis sibi vendicet dominatum, nec non & recto tramite supernæ fęlicitatis pergat ad locum. Cœlū rationalis spiritus patria est, carnis autem domicilium visibilis mūdus hic esse cognoscitur. Amborum quilibet propriæ ciuitatis nutritur affectibus. Qualem in Deum debeat habere fiduciā qui in spiritu ambulat, dum se despici, atq; odio haberi à mūdo persenserit, facilè percipit: Mundus quippe, quem insequitur, diligere nescit. Illum planè mundus conatur euertere, quem diligit Christus. Ex charitatis autem dono Christi dilectio comprobatur. Quem verò suo amore Christus efficit dignum, de mūdo segregat, mundique permittit tolerare flagella. Nempe ex tali odio cordis resultat gaudium, mentis nutritur fiducia, coalescit charitas, roboratur virtus, sempiternaq; beatitudo donatur. Beati (inquit Dominus) qui persequutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnū cęlorum. Magnus profectò beatitudinis est cumulus

Psal. 73. Iacob. 4. 1. Ioan. 2. 1. Ioan. 5. Matt. 5. Roma. 5. 1. Ioā. 2. 2. Cor. 6. Galat. 5. Ibid. Math. 5.

multis eorum, qui mundi persequutiones pro Christo percipiunt. Non tamen minor est gloria Christi passionibus conformari. Communicantes (inquit Petrus) Christi passionibus gaudete, vt in reuelatione eius gloriæ gaudeatis exultantes. Et si exprobramini pro nomine Christi, beati eritis, quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei & qui est eius spiritus, super vos requiescit. Vtriusque lætitiæ ingens est causa & persequi pro Christo, & conformari Christo. De persecutione quidem merces, & de conformitate prouenit honor. Nemo igitur seruorum Christi sibi ascribat ad dedecus, si easdem, quas Dominus, perferat contumelias. Non decet omnino, nõ decet Christianum opprobriorum Christi esse exortem, vt quemadmodum in futuro illius festinat ad gloriam, ita in præsentiarum eiusdem passione participet.

1. Petr. 4.

Quòd ex comparatione perfectionis Christi clara sanctorum decoloretur virtus. Cap. XII.

IMbecillitatis humanæ hoc semper est proprium erudiri exemplis. Sicut enim iacet per se, ita aliena virtute erigitur. Hinc est, quòd ab ipso mundi exordio semper sanctorũ propalata est virtus. Porrò Abel innocentia, iustitia Noe, Abraham hospitalitas, simplicitas Isaac, longanimitas Iacob, Ioseph pudicitia, mãsuetudo Mosis, Samuelis pietas, Dauidque humilitas diuino commendatur eloquio. Temporum itaque labente curriculo, & generationibus sibi inuicem succedentibus nunquam in ecclesiæ firmamento stellarum defuit claritas, quæ seculi huius non fulgeret in tenebris. Splẽdorem quippe in suis dedere custodijs, & luxerunt illi cum iucunditate, qui fecit eas, atq; gratiæ suæ candorem virtutum ministerio sedentibus in opaca vitiorum regione ostendere curauerunt. Nam quidem priuata laude cõtempta, tota animi intentione conditoris laudem quæsiuerunt. Lumine quippe suo vtcunque fulgentes futurum veri solis aduẽtum hominibus præmonstrabant. Quot virtutibus insignitæ erant, tot spiritualis lucis fulgoribus rutilabant. In ipsis enim tanquam in mũdo speculo illius lucis claritas apparebat, de qua in Sapientiæ libro sic legitur, Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Quandiu verò lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum, venire distulit, delectabilis & clara videbatur stellarũ lux. At vbi lux ipsa mũdi placidissimo ortu suo diuinitatis radios diffudit in orbem, stellarum splendor pallescere inchoauit. Hinc præcedentium patrum ecclesia in Canticis Canticorum, ait Nolite me considerare, quod fusca sim, quia decolorauit me sol. Peramplius nanque & perfectius virtutes, quæ fuerunt in patribus, emicuerunt in Domino, qui legalem iustitiam Euangelica perfectione compleuit. Quemadmodum igitur solis claritas stellarum splendorem excedit, ita sanctorum omnium redemptoris gratia supereminet sanctitati. Corpori etiam suo in membris singulis locupletem largitus est gratiam, ita vt de plenitudine eius accipiant vniuersi. Totus quoq; in capite & in corpore Christus, qui charismatum omnium continuit plenitudinem. Se propterea voluit transformare in singulos, vt charitatis compagine singulos reformaret in se, cõformaretq; sibi. Quamobrem sicut dolor capitis ascribendus est membris, sic membrorum virtutes referendæ sunt capiti. Nempè qui de virtute gloriatur, glorietur in capite, & si quis dolet ex membris, viriliter patiendo se consoletur in capite. In proprijs quisque contumelijs iniuriarum Christi sit memor. Mulcescet vtique dolor, & amaritudo dulcescet, si mediatoris passionibus coaptetur. Disces planè non dolere, qui pateris, si Domini tui Christi erudieris exẽplo. Ipsum audi, quid dicat. Mementote (inquit) sermonis, quẽ ego dixi vobis. Non est seruus maior Domino suo. Nõ est vnde quęrari, si opprimaris a seculo, dum eadem ipsum perpessum fuisse cognoueris. Esse ne vis Domino iustior? An forte arbitraris te in pace tua posse quiescere, quum præter omne iudicium æquitatis aspicias Dominum Iesum à mundi amatoribus multipliciter fatigatum? Ille innocens, impollutus, iustus, pius, & sanctus patienter sustinet, quod non debet, & tu quum noxius, impudicus, impius, crudelis sis, & mendax, si quid pateris aduersi, murmuras, & exclamas? Magnipẽde (oro) quæ pateris, duntaxat non vt fur, aut criminosus, & malus. Iucundare, & gaude, si cũ Domino, & pro Domino tribularis. Mũdi odiũ tibi ascribere debes ad gloriam. Nempe dum pateris, te Christi membrum esse ostendit, atq; in ipsius viuere corpore. Fecit se sicut te, vt te faceret sicut se. In eodem prorsus est corpore, in quo tu, aliter tamen quam tu. Tu tanquã corporis membrum, ille tanquam corporis vita. Sine te corpus vegetatur, & manet, absque Christo autem minimè corpus ecclesiæ viuit. Viuit vtique ecclesię corpus de spiritu Christi, viuit per Verbũ vitæ. Viuificat ipse Christus totum corpus, viuificat singula membra. Sublimantur quidem in corpore membra, sublimatur autem corpus in capite. Defluit capitis honor in mẽbra, & membris communicat quod habet. Sicque compactum est caput & corpus, corpus & membra in vnitate spiritus, & vinculo charitatis, vt quod patitur corpus, patiatur & caput, & quum honoratur caput, honorentur & mẽbra. Maximum mysterium hoc Christi & ecclesiæ, indissolubilisque connexio capitis & membrorum. Et manifestè magnum est pietatis sacramen-

Sap. 7. Ioan. 1. Cant. 1. Ioan. 15. 1. Tim. 3.

mentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Capitis super hoc sententiam audi, & quid de se, suorumque compage membrorum testetur, aduerte. Si me (inquit) persecuti sunt, & vos persequentur, si sermonem meum seruauerunt, & vestrum seruabunt. Seruabunt (inquam) sermonem vestrum, non propter vos, sed propter me, quia seruauerũt meũ. Nemo planè Apostolorum apostolicorumq; virorũ sermones custodit & perficit, nisi prius Christum in se loquentem audiat. Loquitur intus Christus, loquitur Sapientia ad humanũ cor, illudque erudit, vt docẽtium sermones intelligat. Nisi audientis cor imbuerit Sapientia, frustra doctoris lingua verba disseminat. Reserat quippe audientium corda, & in ore loquẽtium componit eloquia. Aperi (ait ad prophetam) os tuum, & implebo illud. Quis arbitretur se absque magisterio Sapientiæ posse vtiliter verba proferre? Spiritus Sapientiæ habitans in homine per hominem mysteria loquitur. Non igitur audio Paulum propter Paulum, neq; credo Paulo, quia Paulus, nec homini obtempero propter hominem, sed homini propter Christũ obedio, credo Paulo tanquam Christi seruo, & audio Christum loquentem per Paulum, & manentem in Paulo. Quid ipse de se loquatur, attende. An experimentũ (inquit) quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Quamobrem prędicantium ideo seruantur eloquia, quia Christum annunciant, atque in ipsis habitans loquitur Sapientia. Sic ait ipsa Sapientia, Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Nõ igitur se veritatis annunciator extollat, quum ea, quæ profert, gratanter aure percipiuntur, opereque complentur. Veritas ipsa est, quę in discipulis, & per discipulos operatur suos. Prius enim placet in corde, & coalescit in mẽte, deinde foris in actione perficitur. Nunquam veritatis iussa seruarentur in opere, nisi antè ipsa fulgendo placeret in corde. Propterea quem delectat veritas, virtutis opera placent, illam quærit in se, alijsque cõmunicat, quibus vero odiosa est, virtus etiam displicet. De ea non valent loqui, audire non possunt, nec delictorum illius queunt sustinere præsentiam, ideo tanquam sibi auersos persequuntur eosdem. Vocem veritatis ausculta. Si me (inquit) persecuti sunt, & vos persequentur. Omnis quidem malus, inquantũ malus, & quandiu malus, bonitatem pariter & veritatem persequitur. Vtrunq; Deus est, sicut bonus, ita & verax est. Quàm bonus sit, magistrum veritatis audi. Quid me (inquit interroganti se) dicis bone. Nemo bonus, nisi solus Deus. Verbum Dei veritati testimonium perhibens audire vis? Ego (inquit) sum via, veritas & vita. Ad Patrẽ quoq; ait, Sermo tuus veritas est. Hoc idẽ propheta testatur, dicens, Bonus es tu, & in bonitate tua doce me iustificationes tuas. De veritate autẽ sic, principiũ verborum tuorum veritas, in ęternũ omnia iudicia iustitiæ tuæ. Vnico autẽ verbo vtrunq; sapiens complectitur, inquiens. Altissimus est omnipotens, patiẽs, & redditor. Cur verò iusti omnes, qui membra sunt Christi, & professores veritatis, à mundi amatoribus persecutiones perferãt: ipse Dominus declarans, ait, Sed hæc omnia facient vobis, quia nesciũt eũ, qui misit me. Quis etenim Dominum Christum, suosq́, discipulos auderet persequi, si ipsius diuinitatem agnosceret? Nemo illi contradiceret, nullusq; eius verba negligeret, neq; quẽquam seruorum ipsius vel vltimũ præsumeret tãgere, si qualis sit, quantusq́, mente intelligeret. Quis (oro) quamuis temerarius, quãuis robustus corpore, cuiuspiã principis eodem præsente paruipẽdendo derogaret imperio? Aut quis inermis armato bellatori irrogaret iniurias? Si infirmus homo & impotẽs, aduersus potentẽ belligerum, iratũq; tyrannũ insurgere non præsumeret, præsumet cõtra Deũ? Vnde verò proterua inobediẽtia hominis erga Deũ causetur, ex sola ignorantia arbitror euenire. Ignorant prorsus mortales voluntariè delinquentes, ęterni Dei maiestatem tremendam, insuperabilem virtutem, colendam bonitatem, iustitiam inflexibilem, amplectendam gloriam, longanimitatem honorandam, incomparabilem pietatem, iudiciorum inscrutabilem veritatem, charitatem summam, desiderabilem pulchritudinem, venerabilem vbique præsentiam, sapientiamque ipsius totis visceribus diligendam. Quoniam verò ignorantiæ atque infidelitatis obuoluti caligine absque diuinitatis gustu persistunt, ideo sanctam contemnunt legem, terrenis inhiant, malis operibus vacant, diuinis contradicunt eloquiis, & immaculatam Christi sponsam in membris suis persequuntur ecclesiam. Nunquam igitur ex quo iusti super terram tribulari cęperunt, Christi defuit persecutio. In Abel quippe occisus, & in Noè illusus agnoscitur. Quid multis immorer? Quandiu iustitia persecuta est, quandocunque exosa est bonitas, in mysterio corporis sui persecutus est Christus. Christus Iesus (inquit Apostolus) heri & hodie, ipse & in secula. Sacramentũ hoc magnum est, ac quod videlicet insinuandũ mystica locutione, quũ iudicabit orbẽ terrarũ in æquitate, & populos in iudicio, dicturus est Dominus, Esuriui, & dedistis mihi manducare; sitiui, & dedistis mihi bibere; hospes fui, & suscepistis me; nudus, & cooperuistis me. Quibus hęc dicet? Vniuersis vtiq; iustis, qui misericordię opera perfecerũt. Atq; vt sciremus cũcta hęc humanitatis officia Christũ susce-

Marginal notes: Ioan. 15. — Psal. 80. — 2. Cor. 13. — Luc. 10. — Ioan. 15. — Marc. 10. — Ioan. 14. — Ioan. 17. — Psal. 118. — Ibidem. — Eccle. 5. — Ioan. 15. — Hebr. 13. — Matt. 25.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

Ibidem. pisse in se, cōcludit, dicēs, Quādiu vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. O largitas Dei, ò diuina clementia, ò immensa pietas, & compago indissolubilis charitatis. Cœlorum fabricator, Angelorum Rex, Archāgelorum Dominus, Sanctorum gloria, vniuersorum conditor, omniumque beatorum lætitia sempiterna dignatur in famelico saturari, in sitiente potari, suscipi in peregrino, in nudo vestiri, visitari in languido, in compedito consolari, sepeliri in mortuo. Hęc sunt vnitatis, pietatis, humanitatisque pia testimonia Domini Iesu, qui antequam in carne nasceretur, voluit pasci, antequam loqueretur, voluit pati, antequam corporaliter cerneretur, voluit agnosci. Exultauit quidem Abraham lōgæuus, sanctus, & pius, vt videret diem eius. Vidit, & gauisus est. Et hoc vnde? Vtique ex mysterio & sacramento Christi & ecclesiæ. Nunquam ab exordio propagationis humanæ, ac deinceps sicut esse non desiit ecclesia, sic neque Christus. Ipsum audi. Antequam Abraham (inquit) fieret, ego sum. Omnes itaque iusti, qui corpori Christi vsq; in finem seculi in terra peregrinanti ministrauerint, mercedem consequentur æternam, iniusti autem pro illatis contumeliis, pœnas luent perpetuas. Aequa lance retribuetur singulis. Iuxta cuiusque opera condigna recompensabuntur præmia. Nullius secernetur persona, non genus, non dignitas, non fortuna. Ille Deo erit vicinior, qui fuerit in charitate feruentior, corde humilior, atque virtutibus locupletior. At qui in malitia extiterit nequior, in exequendis mādatis tardior, in diuina laude tepidior, ille in æterna calamitate fiet miserior. Quid tunc potentes in seculo & auari, qui confidunt nunc in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriātur? quid astuti in sermone, & in innocentum circumuentione callidi: quid voluptuosi & seculi prosperitatibus dediti, acturi sunt? Quid vel ipsi Iudæi, qui Christum in capite & in membris occiderunt, dicturi sunt? Nē pe ipsi videbunt, in quem transfixerunt. Videbunt corporis cicatrices, videbunt in manibus & pedibus loca clauorum, videbunt passionis Christi insignia, suæ videlicet iniquitatis præclara testimonia. Quem enim noluerunt agnoscere redemptorem, iratum aspicient iudicem. Illis quippe missus est Christus, sicut idem ait, dicens, Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Quoniam verò ipsum recipere neglexerunt, præ cæteris deliquerunt grauius. Suis etenim exigentibus culpis caligauerunt, in lumine pro munere deteriorauerunt, magisque obdurauerunt pro exhibita charitate. Abutentes nanque bono, quod ad bonum illis præstitum fuerat, in sensum reprobum deciderunt. Bonus venit ad malos, vt faceret bonos, bonumque tribueret. Mali verò bonum hoc malè tractantes bonum sibi conuerterunt in malum, bono nihilominus in propria subsistente bonitate. Hos per prophetam durè redarguens Dominus ait, Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Væh genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis, Dereliquerunt Dominum, blasphemauerunt sanctum Israelem, alienati sunt retrorsum. Retrorsum vtique alienati sunt, quoniam sanctum Israelem, qui salutem eorū operabatur in medio terræ, blasphemantes agnoscere noluerunt. Vnde sceleris sui inexcusabiles facti sunt, dum non ignoranter, sed per malitiam peccauere. Hanc verò sententiam ipse Dominus Iesus autoritate sua cōfirmat, dicēs, Si non venissem, & locutus eis non fuissem peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Cur autem excusationem de peccato suo non habeant Iudæi, ad quos missus es, & ad quos redimendos venisti, dic nobis, ò Domine, nobisque enarra, ò æterna Sapientia, quatenus occasione ipsorum nos erudiamur abs te, qui credendo suscepimus te, eorumque conteratur proteruia, qui necdum dignantur agnoscere te, atque in tuo corpore coaptari. Erit profectò eloquium tuum omni ecclesiæ tuę solidum adiutorium ad credēdum. Declaratio quippe sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Si opera (inquit) non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: Nunc autē excusationem non habent de peccato suo. Quę autē ista sint opera, quæ nemo alius, præter quā ipse Dominus Iesus fecerit, intelligant vniuersi, ne infidelitatis errore seducti nullam de peccato suo excusationem habeant, Prius tamen credant, quam intelligere velint, qui nisi crediderint, non intelligent. Mentis aciem abstergāt credendo, & per fidem percipient intelligentiam sapientiæ. Nullus planè ab ipso mundi initio fuit, quamuis sanctus, quamuis sanctificatus in vtero, qui sine colluuione peccati, & absque virili semine conciperetur, atque de intemerata virgine nasceretur. A Domino Iesu factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Hoc prorsus non capit sensus, ratio nō attingit, natura non patitur, humana experientia nescit, vt virgo cōcipiat, virgo pariat, & post partū virgo permaneat. Omnem transcendit intelligentiā, hominū videlicet, & angelorū. Hoc vt crederēt homines factū, ne insolita nouitate repercuterētur dubietate, per vates suos lōge antequā fieret, prenūciauit esse futurū, Esaiā audi, Ecce (inquit) Virgo concipiet, & pariet Filiū, & vocabi-

cabitur nomen eius Emanuel, quod interpretatur, Nobiscum Deus. Isto nihil verius, nihil euidetius, nihil vtilius dici potuit. Loquebatur quidem non homo, sed Deus per hominẽ, qui fecerat hominem, vt illum erudiret ad fidem, & purgaret per fidẽ, atque nutriret in fide, donec proueheretur ad speciem. Ezechiel quoq; ait, Et conuerti me ad viam portæ sanctuarij, quæ respiciebat ad Orientem, & erat clausa. Et dixit Dominus ad me, Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniã dominus Deus Israel ingressus est per eã, eritque clausa principi. Per viam portæ ingredietur, & per viam eius egredietur. Hæc porta sanctuarij, quæ clausa perhibetur, beata virgo est. Per ipsam minimè per materialem coitum trãsiuit Ioseph, quoniam vniuersorum Dominus solus ingressus est per eam, ignorante sacramẽtum hoc tenebrarum principe. Nunciante quippe angelo, virgineq; diuinæ voluntati annuente virtute altissimi verbum in vtero puerperæ caro factum est, Deus scilicet & homo vnus Christus, qui vt habitaret in nobis, fieretq; verus Emanuel incõtaminato virginitatis signaculo egressus est tanquam sponsus de thalamo suo. Propter quod in ipsius ortus tempore tanto permoti miraculo, & pro tã ineffabili dignatione succensi milia angelorum decantauere, dicẽtes, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ volũtatis. Fecit ne aliud opus mirabile, quod à nemine mortalium legatur factum? Fecit planè. A seculo non est auditum, vt quis aperuerit oculos cæci nati, sicut dominus ipse. Quis vnquam quatriduanum fœtentem resuscitauit mortuum? Quis super liquidas æquoris vndas, quoties voluit, sicco perambulauit vestigio? Quis autoritate propria leprosos mũdauit, iacentes erexit, fugauit dæmones, surdis reddidit auditum, claudis gressum, mortuis vitam, omniumq; languentium vnico sermone curauit molestias? Quis (oro) in generationibus seculorum vnquam tanta præditus fuit gratia, vt faciendorum miraculorum virtutem alijs prærogaret? Fuere quidem nonnulli, quamuis pauci, qui orationibus suis obtinuerunt à Domino, vt ægris salus, defunctis redderetur & vita. Horũ autem nemo fuit, qui huiusmodi cui vellet, tribueret potestatem. Quantis autem Dominus Iesus hanc præstiterit virtutem, quicunque scire voluerit, Euangeliorum, sanctarumque perlegat volumina scripturarum, & cognoscet perspicuè hoc tantum mediatori Christo esse cõcessum, ad declarandum vtique ipsius diuinitatis incomprehensibilem maiestatem. Talibus etenim miraculis catholicæ religionis & Christianæ fidei imputribilia fundamenta locauit, super quæ vniuersi credentes virtutum arcem superædificarent intrepidi. Nequaquam igitur fas est, tam claris testimonijs, tamque euidentibus signis incarnati verbi vllo modo resistere. Porrò nullus incredulus & irrisor euadet impunè. Quamobrem abundantius oportet nos credere, quæ de Domino nostro Iesu Christo vel dicta, vel facta leguntur, ne fortè pereffluamus. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia condignam accipit retributionis mercedem, quanto magis non effugiemus nos, si Dei sapientiæ neglexerimus credere? Exemplũ nobis incredulitatis facti sunt ij, quibus loquebatur in carne. Si enim illi non effugerunt recusantes eum, qui super terram loquebatur, nos quid acturi sumus, si de cœlo nobis loquentem non aduertimus? Super terram quippe profugi incedũt sine lege, sine vate, sine rege, & absque Sacerdote, propterea quia nedum Dei verbo obtemperare recusarunt, verumetiam diuinis eius operibus procaciter dextraxerunt. Agnoscebant quidem diuina opera Dominũ facientem, sed ipsius maiestatis gloriam confiteri recusabant. Liuoris facibus accensi abnegabant, quod opera testabantur, videbant, & inuidebant, nec credere volebant, ideo odio illum habentes gratis opprimebant. Gratis propterea dixi, quia innocens erat, & quoniam de iniquitate sua nullum, præter peccatũ, fructum reportare valuerũt. Non enim est prudentia, non est sapientia, non est consilium cõtra Dominum. Euanuerunt ipsi in virtute sua Domino permanente. Non enim valet contaminari veritas, nõ potest euerti mediatoris sanctitas, qui in puritate propria perseueret. Est quippe lampas fulgentissima æternæ lucis decorata splendore. Est & lapis durissimus excisus de monte sine manibus, super quem qui ceciderit, confringetur. Conteret autem, minutatimque disperdet, si super quempiam ipse ceciderit.

De excellentia diuinæ lucis, quæ à mundis corde cernitur. Cap. XIII.

Solis lucem quisquis sano cernit intuitu, agnoscit perspicuè ipsam alienæ lucis non indigere suffragio. Per se nanque sufficit sibi. Ostendit seipsam, ostenditq; alia intuentibus se. Hæc est natura visibilis solis; hæc est virtus temporalis lucis, quàm Deus in cœlo constituit, vt illustret corporalia, quæ obijciuntur ipsi, & diuidat tempus per annos, menses, dies & horas. Si autem tanto splendore coruscat, quę videtur lux, vt non indigeat lucernarum adminiculo ad lucẽdum per diem, & tamen tẽporalis est, quid de ipsa inuisibili luce & ęterna, per quam cętera luminaria, quę facta sunt, siue Solis, siue Lunę, siue Stellarũ arbitrandũ est? Est nanque veritas Christus,

Ee 2 iusti-

Ezec. 44. Ioan. 1. Lucæ 2. Ioan. 9. Heb. 2. Prou. 21. Ioan. 1.

iustitiæ Sol, & lux vera atque perfecta, quæ nō solùm omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, verumetiam vniuersorum spirituum gloriosum exercitum in cœlorū palatio quiescētium. Omnis quippe cognitio seu corporalium, seu spiritualiū de fonte nascitur veritatis. Illeque agnoscit altius & clarius intuetur, qui primæ veritati propinquior est. Ad ipsam acceditur non gressu corporeo, sed humilitate vera, puritate mentis, deuotione cordis, exercitatione virtutis, trāquillitate animi, & flagrantissimo amore diuinæ charitatis. Lux etenim ipsa alicuius quomodo egebit splendore, cum ęternæ paternæque lucis ipsa sit cādor, & diuinæ maiestatis imago? Coruscat quidem ineffabiliter in se, atque lucis propriæ spirituales radios in omnem diffundit rationalē creaturam. Quicquid enim intelligibile est, veritatis luce clarescit. Opaca penetrat, rimatur occulta, ita vt non sit, qui lucis illius splendorem effugere valeat. Adeò quippe per se rutilat, vt alterius nequaquam testimonio egeat. Ex infirmitate intuentium causatur ipsius ignota scientia. Quemadmodum igitur de coloribus cæcus iudicare nescit, sic neque de luce veritatis peccatorum animus. Lux quidem spiritualis est, in qua nullæ tenebræ sunt. Illi minimè propius valet accedere, qui infidelitatis velamine tegitur, seu delinquendi voluntate grauatur. Sine macula cū sit, immaculatis visibilis apparet obtutibus. Ait nanque, Beati mundo corde, quoniā ipsi Deū videbunt. Mundet itaque se, quisquis veritatis mundam cupit cernere lucem. Interim tamen dum mundare se satagit, & antequā lucem ipsa intueri sufficiat, lucis testes simpliciter imitetur. Pro imbecillitate etenim intuentium non pro se testes voluit habere veridicos. Cœlestis nanque pater omnipotens manifestū testimonium perhibuit veritati. Nempe cum in Iordanis alueo incarnata staret Veritas, apertis cœlis vox patris intonuit, dicens, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Paracletus quoque spiritus, vt Domino Christo testimonium redderet, in colūbæ specie descendit in ipsum. Hoc autem solo minime contentus Apostolorum corda charitatis igne succendit. Istud quidem prius, quàm fieret, futurum esse prædixit, vt non casu, sed ipsius voluntate factum esse cognoscas. Quum venerit (inquit) Paracletus, quem mittet pater in nomine meo, ille testimonium perhibebit de me. Testimonium etenim Sanctus Spiritus exhibuit Christo, quum sapientiæ lucem cordibus credentium infudit, vereque esse quæcunque gessit & docuit, ratione corroborauit & sēsu. Rationem quippe per fidē instituit, sensum verò per affectum dilectionis expressit. In fide nanque scientiam, in sensu autem sapientiā

Matth. 5. | Matth. 3. | Ioan. 15.

tribuit. Vtrunque prorsus Paracleti donum est. Ipse scientiæ largitor, ipse spiritus sapientiæ dicitur. Nemo veritatem nouit, nisi scientia mediante, sed neq; quis sapientiam gustat, nisi Spiritus Sancti præsentia adsit. Hoc persenserat, qui dicebat, O quàm suauis est spiritus tuus in nobis. Præterea cum tres sint in cœlo, qui testimonium perhibent veritati, pater scilicet, Verbum, & Spiritus Sanctus, ita tres sunt, qui testificantur in terra, spiritus videlicet, sanguis, & aqua, Ad imbuendum igitur sacramentum fidei, declarandamque mediatoris gloriam, huiusmodi sufficere poterant testimonia. Testes tamen alios voluit habere idoneos, per quos in fidelium plebem erudiret ad fidem, corporisq; ecclesiæ copularet. Illis etenim eligendo, dicebat, Et vos (inquit) testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis. Vt igitur Christi fideles existerent testes illi, ad quos loquebatur, veritatis spiritum acceperunt, quatenus quæ vera sunt, promerent. Sine hoc spiritu quod verum erat, fari non possent, quoniā dicente propheta, cognouimus, quòd omnis homo absque hoc spiritu inaniter loquitur: Non autem Deus falsitatis eget testimonio, quin potius iuxta prophetæ memorati sententiam, perdit omnes, qui loquuntur mendacium. Accepto itaque Apostoli veritatis spiritu conticere nequibāt, quod spiritu reuelante didicerant. Vnde & dicebant, Non enim possumus, quæ audiuimus, & vidimus, non loqui. Nam Apostolorum princeps in concilio positus Iudæorū, Sacerdotibus, pharisæis, & magistratibus eorum Domino Iesu volēs reddere testimonium, ait clara voce, Spiritu Sancto illi præbente fiduciam. Deus patrū nostrorum suscitauit Iesum, quem vos interemistis suspendentes in ligno. Hunc Deus principem & Saluatorem exaltauit dextera sua ad dandam pœnitentiam Israeli, & remissionem peccatorum. Et nos sumus testes horum verborum & Spiritus Sanctus, quem Deus dedit omnibus obedientibus sibi. Audiamus & aliū veridicum testem, quid de Christo asserat, Multifariè multisq; modis olim Deus loquēs patribus in prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hęredem vniuersorum, per quem fecit & secula. Audiamus & tertium, quatenus secundum legis sententiam in ore duorum, vel trium testium ratum censeatur Mediatoris testimonium. Quod fuit (inquit) ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ, & vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam ęternam, quæ erat apud patrem, & apparuit nobis. De cœlo igitur sicut prefatū est, pariter & de terra testimonium habuit veritas, quāquā nec illi ab inimicis defuerit

1. Ioan. 5. | Ioan. 15. | Psalm. 5. | Act. 4. | Act. 5. | Heb. 1. | 1. Ioan. 1.

Non-

Mat. 8. Nonne de obsessis corporibus exhibant dæmonia, clamantia, & dicentia, Quid nobis & tibi & Iesu Fili Dei? venisti ante tempus torquere nos. Hos solos compescuit Saluator. Noluit enim vt mendax spiritus, in quo veritas esse nõ potest, quãuis vera diceret, ipsius fieret testis. Horum tantum testimonium approbat, qui veritatis repleti spiritu à semetipsis minime loquũtur. Nouit sapiẽtia Dei, quòd omnis homo mẽdax. Propterea ne mendaciũ loquerentur mendaces, veritatis spiritum suis infudit testibus, vt non ipsi, sed qui in eis erat, spiritus loqueretur. Quoniam verò sciebat Dominus Iudæos persecuturos esse Apostolos, quemadmodum & ipsum, illos præmonere curauit, dicens, Hęc locutus sum vobis, vt non scandalizemini, alienos à synagogis facient vos. Non autem detrimentũ erat de Iudæorum synagogis excludi, ex quibus iam ipse discesserat Dominus. Relictis nanque illis gentibus verbum vitæ prædicari mandauerat, dicẽs, Euntes in vniuersum mundum prædicate Euangelium omni creaturæ, quod & fecerunt. Sic enim legitur, Vobis quidem oportebat loqui verbum Dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis æterna vita, ecce cõuertimur ad gentes. Sic enim pręcepit nobis Dominus, dedi te in lucem gentium, vt sit salus mea ab extremis terræ. Hoc autẽ completũ fuisse prophetico spiritu insinuauit, inquiens sic Esaias, Gẽtium populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnã. Sedẽtibus in regione vmbræ mortis lux orta est eis. Psaltes quoq; vates egregius vocationi gentium congratulãs in spiritu ad diuinam laudem hortatur eas, Benedicite (inquit) gentes Dominum nostrum, & obaudite voci laudi eius. Iterumq;, Omnes gẽtes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis. Meritò itaq; sicut alibi scriptũ est, Derelicta est domus eorum deserta, quoniã necdũ Dominũ ipsum, verumetiã prædicatores suos de illorum finibus abiecerũt. Ducebantur quidem suorum passionibus vitiorum, atq; a proprijs cogitationibus seducebantur. Zelo Dei & legis æmulatione Christum videbantur persequi. Vnde & dicebãt, Non est hic homo à Deo qui Sabbatum non custodit. Carnem sapientes non nisi carnaliter spiritualem nouerant intelligere legem. Vtiq; si spirituales fuissent, sciuissentque diiudicare omnia, non minus seipsos, quàm legem spiritualiter agnouissent, intellexissentq; cordium suorũ latentem intentionẽ liuoris morbo corruptam. Quoniam verò velamen positum erat super eorum cor, radiantem non valebant aspicere veritatem. Ideo malum sub specie boni non verebantur agere. Hoc magister bonus insinuauit, dicens, Venit hora, vt omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Zelum quidem Dei Iudæi habebãt, sed nõ secundum scientiam. Impietatis sacrificium offerebant Deo, & vnde illum placare credebãt, inde aduersum se acriter irritabant. Defensores legis ignorabant legem. Si enim intellexissẽt legẽ, cognouissent Christũ. Lex enim Christum annũciat in figuris, in prophetis, in cæremonijs. Erat nanq; vmbra futurorũ. Hinc est quod Apostolus ait, Nolo vos ignorare fratres, quòd patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Mose baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualem mãducauerũt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequẽte eos petra, petra autem erat Christus. Hęc autẽ in figura facta sunt nostri. Nonne & prophetarum vox illa est, quæ ait, Da mercedẽ Domine sustinentibus te, vt prophetæ tui fideles inueniantur. Iudęi verò solum literæ corticẽ aspicientes, spiritum autem sub tegmine literę non intelligentes offenderunt in lapidem offensionis, & in petram scandali, ita vt caderent. Stare quidem potuissent, si in humanitate verbũ, & in verbo credidissent patrem. Credere autem poterant, si ex operibus verba Christi, atq; ex verbis latentem in carne diuinitatem considerassent, sicut idem testabatur, dicẽs, Opera quę ego facio, testimonium perhibẽt de me. Quòd si mihi nõ creditis, operibus credite. Diuinitas etenim per assumptum hominẽ operabatur miracula, prædicebat futura, reserabat cordiũ abdita, quę simplex homo agere nõ valeret. Filiũ igitur nesciebat, nec patrem, quisquis potestatẽ & sapientiam patris non agnoscebat in Filio. Hebræi autem persecutionem inferebãt membris, quia gloriam capitis ignorabant. Vniuersa tamẽ hæc suos noluit veritas latere discipulos. Antequam fierent, futura esse prædixit, vt minus terrerent, quum fierent. Neq; enim minus quæ futura sunt, quam ea, quæ sunt, verbo præsẽtia sũt. Videt in se, & per se oĩa, propterea futura veluti pręsẽtia, & pręsẽtia tãquã futura loquebatur. Hoc ex fidei merito percipiẽtes Apostoli, duplici mœrore sauciabantur ex ijs, quæ Domino referẽte didicerãt, tũ videlicet de persecutionibus sibi imminentibus, tũ de celeri discessu magistri. Quemadmodum itaque ad perferendas mundi pressuras eos plurimum fuerat exhortatus, ita de suo debuit illos consolari discessu. Ideo addidit, inquiens: Vado ad eum qui misit me: & nemo ex vobis interrogat me, quò vadis: Maxima huius locutionis profunditas est. Cum discipulis sedebat, epulabatur, non mouebatur: & tamen loquebatur: vado ad eũ, qui misit me. Scire asserebat ad eum, cum quo erat, & à quo non recedebat. Sic enim dixerat alibi: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descẽdit de cęlo filius hominis, qui est in cęlo. Op-

Marginalia: Matt. 8. — Psal. 115. — Ioan. 16. — Marc. 16. — Act. 13. — Esa. 49. — Esa. 9. — Psal. 65. — Matt. 23. — Ioan. 9. — Ioan. 16. — 1. Cor. 10. — Eccl. 36. — Ioan. 10. — Ioan. 17. — Ioan. 3. (line numbers 10, 20, 30, 40, 50)

derentur, atq; paulatim admonitionibus sanctis ad perfectiora cõscenderent. Tolerabilius est: vt illos infirmos possideas, quàm extinctos amittas. Hæc tecum, ò æterna Sapientia, & cordis mei thesaure concupite familiari alloquutione disserui: non vt tuos procaciter audeã sermones arguere. Temeritatis quidem nimiæ deprehenderer reus, si tuo conarer resistere verbo. Vt igitur insipientiam meam erudias: vt legentium animos ratione communias: vtque prostratam audientium fortitudinem erigas, edicito nobis (oro te domine) cur loqueris sic: & quare apostolis expediat, vt corporaliter abeas. Fortè unõ certè instruemur & nos, quibus in spiritus tuus quotidie contingit abscessus. [Ibidem.] Ad hęc dominus: Si non abiero (inquit) Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eũ ad vos. O responsio amantium mentibus iucunda: ò diuinitatis consilium proficuum præsentibus & futuris: per quod dilectionis suspicio tollitur: & amoris incendiũ generatur. Non enim discedis & deseris, humanitatem tuam subtrahis & contemnis: sed potius, vt dona cumules, & mentes in tua charitate confirmes, tuam subducis pręsentiam. Polliceris quidem Paracletũ mittere: quatenus cœlesti igne tuorum accẽdat corda seruorum: illosque erudiat de omnibus, quæ te disserente intelligere nequiuerunt, faciatque opere perficere quod mandasti. Nempe idem Paracletus eius, quem possidet, inflammant affectum, nec abs te longè ire permittit. Nequaquam autem illo præsente tuus, ò laus hominum, angelorumque, potest obesse discessus, qui æquissimo iudicio vniuersa moderaris, nec agnosceris, nisi ab eis, qui diligunt te. Veritatis nanque spiritus, quem missurus es, immutat, quos replet, teque spiritualiter diligi facit. Hactenus discipuli tui dilexere te propter se, suaque quæsierunt in te: quum tamen talis sis, vt diligi debeas propter te. Non enim vllus adulterinus, seu mercenarius amor in tuo nuptiali admittitur thalamo. Casto semper & puro amari vis corde, ideo te contingit nõ pateris ab iis, qui alta sapiunt, & te carnaliter cõcupiscũt. Quantum autem dicere fas est, quos elegisti de mundo te tanquam hominem sanctum: in miraculis potentem: facundissimum in sermone: in virtute præclarum: & à Deo missum pro Israelis tantum redemptione fatentur. Diuinitatis gloriam ignorant carnis pondere ac fidei imbecillitate grauati, humana solum sapiunt de te, terrena sperant per te solatia tantum humana quærunt in te. Propterea indigens reformari in spiritu, vt altiora sentiant de te, & puriori affectu diligant te. Supra carnis sensum se erigere nequeunt, quamdiu carnem tuam aspiciunt, carnisque delectabili conuersatione pascuntur. Prorsus ablactandi sunt, vt trãseant in virum perfectum, & ad mensuram veniant tuæ dulcissimæ charitatis. Tunc te spiritualiter diligent, tunc quas dixi passuros persecutiones nedum forti, verũetiam alacri animo sustinebunt. Intrepidè quidem ante reges stabunt & præsides, nomen tuum coram magistratibus & seculi potestatibus prædicabunt, atque in gentium Iudæorumque concilijs deitatis tuæ celsitudinẽ nunciabunt. Discurrent per vrbes populorum, in signis & prodigijs fidẽ tuam magnificabunt. Sicque tuum disseminabunt verbum, vt in omnem terram exeat sonus eorum, atque in fines terræ audiantur verba eorum. Glorificaberis in illis, & ipsi exaltabuntur per te. Venerabuntur tanquam Veritatis præcones, verbi nuncij sapiẽtiæque ęternę discipuli. Cuius autem (ò domine) ista sunt opera, nisi almi spiritus, quem in tuo pater missurus est nomine ad declarandum vtique gloriam tuam in gentibus, & renouãdũ orbem totum sub legibus charitatis? [Ioan. 16.] Ipse nempe pręsentia sua mundum arguet de peccato, & de iustitia & de iudicio: De peccato quidem, quod non dimiserunt, de iustitia, quam contẽpserunt, de iudicio, quod minime pręuiderunt. Digne satis de peccato infidelitatis arguetur mundus, quum tibi (domine) tuisque neglexerit credere: Tanta siquidem omnipotentię tuę ostendisti miracula, vt inexcusabilis sit, quisque tuę noluerit se subijcere seruituti. Nimis tua, o maiestas inclyta credibilia facta sunt testimonia. Clamat martyrum sanguis, oracula pronũciant prophetarum, atque innumerabilis fidelium multitudo in tuo nomine congregata rationali suadet creaturę, vt tibi famulando credere debeat, cui tantorum iustorum fides ministrãdo testatur. Fas igitur catholicę non est repugnare veritati, quę vniuerso mundo diffusa conspicitur. Nam voluntate potius, quàm ratione resistit, qui Christianę religioni annuere negligit. Arguitur enim à spiritusancto, qui verbo tuo veridicum perhibet testimonium. Ipsum quippe, ò syncera Veritas, misisti, nedum vt de peccato mundum arguat, verumetiã de neglecta iustitia. Ascendendo nanque ad patrem mundo testes tuos reliquisti discipulos. Hi etenim sancto perfusi spiritu custodiendo iustitiã insinuabant omnibus non perituram & labentem seculi pompam, sed æternam atque beatã vitam totis votis esse quęrendam. Quum enim quis amore æternorum præsentia deserit, inuisibilia præstantiora esse, quàm quæ videntur, certa definitione cognoscit. Iustorum quidẽ hæc est consummata iustitia, corde oreque fateri te humanis ablatum aspectibus viuere in æternũ, sicque eloquijs tuis assensum tribuere, vt non dissentiat viuendo ab eo, quod credendo testatur. Nequaquam autem humani spiritus virtus hæc est, sed illius ò domine, quem misisti de cę-

lo, pa-

lo, Paracleti, qui aduentu suo mundum arguet de iudicio. De iudicio arguet (inquam) quoniã principis mundi finem aduenisse ostendet. Quamdiu nãque defuit, qui per virtutum exercitia cum apostata angelo congrederetur ad pugnam, idem mundi pacifice obtinuit principatum. At vbi tu, ò Sapientia, de cœlorum regali sede in seculi cãpũ cũ tyranno hoc pugnaturus intrasti, quoniam illo es fortior, depulisti eũ de antiquo, quod possidebat imperio. Dedisti vtique cunctis, qui tenebantur in vinculis, pacẽ tuam quatenus mente libera tibi redẽptori suo exhiberent famulatum. Dilatasti planè signa imperij tui à mari vsq; ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarum. Hoc est iudicium, quod alio in loco futurũ prænunciabas dicens. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps mundi huius eiicietur foras. Hoc Citharœda sanctus, homo videlicet secundum cor tuum, votis omnibus anhelabat inquiens. Deus iudicium tuũ regi da, & iustitiam tuam filio regis, Iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio, Quod autem prædicebatur futurum, completum aspicimus. Tuum quidem regnum incõmutabile est, quoniam tu immortalis & omnipotens es domine. Tibi reges vniuersi suas inclinant ceruices, te venerantur, adorant, colũtque. Sibi Prophetam audiunt dicentem. Et nũc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terrã. seruite domino in timore, & exultate ei cũ tremore. Beati igitur omnes, qui sperant in te, domine, tuoque infatigabiliter obsequuntur imperio. Nam terreni reges terrena stipendia cõferunt, non aliunde habentes quid erogent. Tu autem, ò inuictißime angelorum rex, non temporalem, sed æternam tribuis pro labore mercedem. Præstas nanque te puro diligentibus corde, tibique obtemperantibus fideliter delectationes maximas, quibus affectus omnis voluptuosi extinguitur seculi. Non autem valerent tẽtationibus reluctari, atque carnis carere illecebris, nisi spirituali tuo reficerentur pabulo. Infirmitati etenim compatiendo humanæ deuotione reficis, quos diligis. Paterno ad illos inclinaris affectu, qui animi debilitate nequeũt ascẽdere ad te, & vsque ad mortem certare pro te. Es nanque domine bonum ineffabile, pro quo adipiscendo, qui te agnosceret, mori millies nõ expauesceret. Rationalis ergo spiritus corporis fragilitate depressus, atque sensibus hebetatus suæ intelligentiæ aciem ad ea, quæ sensibus capiuntur, inflectit. Quare ne visibilib. voluptuose inhæreat, illi Paracleti consolationẽ tribuis. Ipse nanque est qui timorem sanctum mẽtibus electorum inserit, pietatis viscera emollit, docet hominem scientiam, fortitudinem in aduersis tribuit, prouidos in consiliis facit, spiritualiũ intelligẽtiam largitur, æternorumque gustum sapientiæ infusione communicat. Hæc prorsus insinuasti, quum diceres. Quum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Veritatem omnem instruit, quum dona sua liberaliter præstat, quæ virtutum omnium continet veritatem. Vtique quum manifestat te, in quo thesauri omnes sapientiæ & scientiæ Dei absconditi sunt, quum reuelat diuinitatem tuam, potentiam tuam, gloriam tuam, sapientiã tuam, omnem instruit veritatem. Tu enim es limpidißima veritas; & æterna patris videlicet sapiẽtia, atque cognitio, in qua omne, quod verum & bonũ est, stabili lege consistit. Hãc absque præuia & cõmitante tui spiritus gratia nõ attingimus veritatem. Eodem spiritu reserante menti nostræ mysteria cognoscimus, sicut legitur. Ipsa vnctio docet vos de omnibus. Loquitur enim ad cor, & sine vllo corporis vel labiorum motu intus auditur, non per vocis sonoritatem, sed per veritatis intelligentiam. Non enim in ipso corporum lineamenta sunt. Est nãque spiritus intelligentiæ sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, mobilis, disertus, nobilis, incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum actũ, qui nullum vetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens, attingens vbique propter suam munditiam. Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam claritatis Dei sincera, atque spiritualis & diuina lux, propterea spiritualiter loquitur, quanquam non à semetipso, quia nõ est à semetipso. Est autem de Deo Deus, de æterno coæternus, procedens à patre, & te filio patris vnigenito. Quoniam vero à seipso non loquitur, à quo loquatur nobis edicito domine, quatenus eruditi abs te à veritate catholica minime deuiemus, quæcunque audiet loquetur. Auditus iste (vt arbitror) æterna cognitio est. Quemadmodum igitur non est à semetipso, ita nec cognoscit. Cognoscit à patre & te filio, sicut ab ambobus sempiternaliter procedit. Non autem cognoscit tanquam inferior aut posterior, quum sit æqualis, consubstantialis, & coæternus. Nẽpe trinitatis sanctæ, sicut vna est essentia, par gloria, æqualis maiestas, ita & cognitionis eadem est perfecta scientia, & tamen nõ à seipso loquitur, quoniam patris & filij spiritus, amor & osculum est. Loquetur, inquit, quęcunque audiet, manifestabit videlicet quęcunque cognoscet vobis ad salutem fore necessaria, aliisque profutura. Non enim omnia, quæ futura sunt, docet. Quanta fuerunt, & ventura sunt, quæ à mortalibus nesciuntur? Nihil tamẽ, quod humanæ saluti congruat (spiritu reuelante) occultum est. Instruit quidem, non de omnibus omnes, neque cuncta simul. Prouehit autem rationalem mentem, & iuxta cuiusque mẽsurã lumen infundit sapiẽtiæ. Prouectio ipsius cogni-

cognitionis ascensus est. Quò verò solicitior quisque est, quò humilior, quò gratior, eò spirituali ac diuinæ cognitioni habilior. Sine meritis istiusmodi habilitas condonatur. Nisi gratis aspiceret Deus, singuli superuacue laborarent. Aspice itaque ò Sapientia, de sede sancta tua in me peccatorum minimo, & miserere mei. Oculo tuo recto, & in beneplacito populi tui respice inquam in me, non vt impræsentiarum delicta defleam, sed vt videam, te lumen in lumine tuaque delectabili absorbear charitate. Deterges vtique aspectu tuo placidissimo cordis mei maculas, illustrabis ignorantiæ tenebras, & tepore fugato animum excitabis meum in laudibus tuis, in dilectione amoris tui, in pace tua & in piis amplexibus charitatis. In spiritu veritatis & in spiritu ardoris hæc bona facies mecum. Spiritus nanque tuus bonus deducet me ad te. Tuus (inquam) quia habet à te, vnde erudiendo ducat me ad te, sed non sine te. Quomodo autem sine te, quum tecum vnum sit? Vbi est substantiæ vnitas, deitatis æqualitas, virtutisque parilitas, esse non valet operationis diuersitas. De tuo igitur accipit, quæ audiendo docet, teque clarificat in nobis, nō tamen præter te, quoniam in sapientiæ tuæ splendore nos imbuit. Profunda sunt hæc, domine, & absque veritatis tuæ lumine incomprehensibilia. Præcedente autem luce tua, quādò ista cognoscimus, supra humanum sensum erigimur, supra intellectū trahimur, & fortiter mardescimus videre te fontem sapientiæ, datorem gratiæ, torrentemque voluptatis æternæ. Exercendo tamen differs, & differendo accendis, quatenus per ascensus virtutum & cumulos meritorum feliciter te nobis suo tempore tribuas.

Quòd variis pressuris purgatus animus spirituali gaudio repleri mereatur. *Cap. XIIII.*

HVmani animi Deo dicati ordinatissimus ascensus siue ad perfectionis culmen, seu ad contemplationem cœlestium est, vt salubriter purgetur, deinde vt erudiatur sapienter. Alter si segregetur ab altero, amanti plurimum nocet, currentisque profectū retardat. Nam & terra sterilis diuque inculta si prudenti agricultori excolenda tradatur, prius sarculo & vomere mundatur à sentibus, postea repletur seminibus, vt vberē ex se proferat fructum. Porrò multifarie purgatur animus, flagellis videlicet, tentationibus, pressuris, compunctione, lacrymis & virtute. Flagellis attritus Paulus stimulos carnis suscepit in corpore, ne elationis morbo periclitaretur in mente. Tentatus est sanctus Iob probatus & coronatus. Tentationem pertulerunt ij, de quibus legitur. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est, quoniam Deus tē- (Sap. 3.)

tauit eos, & inuenit illos dignos se, tanquam aurū in fornace probauit eos, & quasi holocausta hostiæ accepit eos. De pressuris hominum & tribulationum quantus purgationis fructus accrescat, Propheta sanctus notificauit, quum in persona iustorum omnium loquitur sic. Induxisti nos in laqueos, posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra. Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Compuncti quoque cordis vox illa est Prophetæ, quæ ait. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuā. Et secundum multitudinem miserationū tuarū dele iniquitatem meam. Purgationis igitur veniam sperans se per effusionem lacrymarum esse consecuturum, idem alio inquit in loco. Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Hinc virtutum germina in plangentis corde dum pullulant, vitiorum eiiciunt spinas, & mentem gaudio replent. Hoc expressit Propheta, dicens. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent. Huiuscemodi purgationum profectus, compēdiose sancta mulier in Tobiæ volumine declarauit inquiens. Hoc autem pro certo habeat omnis, qui colit te domine, quoniam vita eius si in probatione fuerit, coronabitur, si autem in tribulatione fuerit, liberabitur, & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam peruenire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis. Vtrunque ascendentis gradum, purgationis scilicet, & eruditionis vir secundū cor Dei reformans in se ait. Asperges me domine hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata. Vnde (oro) munditiam & candorem percepturum se dicit, nisi ex purgationis amaritudine? Gaudium verò, lætitiam, & exultationem non aliundè, quàm ex auditu erudientis Sapientiæ. Eruditionem autem multiformis Sapientiæ nemo explicat verbis. Non ordine, non tempore, non loco, non personarum dignitate, non fastu circūscribitur eloquentiæ. Spirat agnitionem veritatis, vbi, quando, quomodò, & de quo vult, nunc per prophetarum oracula, nunc per loquentiū verba, nunc per angelos, nunc per creaturarū decorem, ordinem, visum, virtutemque, nunc per aduersa, nunc per prospera, nunc per intelligentiam, nunc per affectum, nunc per dona, nunc per subtractionem munerum, nunc per aspirationem intus, nunc foris per exemplum, nunc per alios, quandoque & per se. Eruditionis eius nullus curiosè inuestiget causas, vt eius sortiatur effectum. Quisque proficere studeat, ne gratiam negligendo amittat. Ab ea discat

(Psal. 65. — Psal. 50. — Psal. 6. — Psal. 125. — Tob. 3. — Psal. 50.)

scat quid diligere, quid sperare, quid credere, quid agere, quid contemnere, quid quærere debeat. Sobrietatem enim & sapientiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Hęc si præsto sint, purgant, & instruunt, custodiunt, & Deo amabilē reddūt. Beatus, quem Dei sapientia de magisterio virtutum erudierit, vt ad perfectionis fastigium prouehat. Vtique per contemplationis ocium, & illuminatæ charitatis affectum communicabit se illi, quanquam non ad libitum ipsius. Nā etsi in electis suis collatam custodiat gratiam, deuotionis tamen affectum actualiter nemini prærogat. Quamdiu enim peregrinamur in corpore, per fidem ambulamus, carnis stimulos spiritui aduersantes patimur, quotidianis excessibus delinquimus, cogitationum phantasmata sustinemus. Propterea vicissitudini amoris & subductioni deuotionis (etiam inuiti) subiacemus. Hinc est, quod carentia sponsi ad tēpus, si demerita consideremus nostra, breuis est. Si amoris impetum, & fruitionis gustum (dum adest) metiri voluerimus, breuissima hora est. Itaque quoad conditionis statum, modicum abest, quo verò ad delectationis affectum, modicum præsens est. Hoc locutione mystica ipse Christus Dei virtus & Dei sapientia Apostolis insinuauit, dicens. Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad patrem. Si de corporali sui visione loqueretur, ad eos, quibus loquebatur, referri debet; si autem de spirituali, prout sequētia manifestant, prorsus ad vniuersos. Sermonis huius altitudinem & spiritualem sensum non attingēte discipuli prolixa collocutione inuicem contulerunt. Nec dum illis Sapientia sensum aperuerat, vt scripturas intelligerent, necdum veritatis spiritum promissum acceperant, necdum ipsum dominum Iesum spiritualiter diligere nouerant. Proinde meritò dicebāt. Nescimus, quid loquitur. Corporalem ipsius præsentiam affatim habuerāt, absentiā corporis aut spiritus experti nō fuerāt, ideo locutionis sentētiā ignorantes interrogare cupiebant. Illos autem præuenit magister optimus, & per id quod ipse corporaliter discessurus erat, quid spiritualiter ipsius actura esset Ecclesia, declarare curauit. Discipulis nanque suis tanquam principalioribus Ecclesiæ membris atque perfectioribus sic locutus est. Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit. Plorat sancta mater Ecclesia damna morientium filiorum, lacrymatur quotidie, & gemit sponsi sui absentiam, suæque peregrinationis ærumnā dicens. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cū habitantibus Cedar. Plorat vtique in singulis, flet pro omnibus. Singula quæque membra lamentum sumunt prius pro seipsis, deinde pro cæteris, nec ante flere desistunt, quàm ad optatam domini sui præsentiam veniant. Quamdiu delinquunt, plorant; quamdiu longe à Deo se sentiunt, lacrymantur; quādiu delicta proximorum vident, lacrymas fundunt. Quis etenim tam iustus est, tamque innocens, qui sua quotidiana non debeat flere delicta, quum Prophetam audiat dicentem. Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo? Multa plane sunt singulorum delicta, quæ diluenda sunt fletibus. Quanta (oro) quotidie cogitationibus noxiis, illecebrosis, vanis, terrenis, temerariisque errata committimus? Quàm crebro vaniloquiis, detractionibus, scurrilitate, iactantia, contentione, periuriis, simulationibus, perniciosisque sermonibus diuinam aduersum nos irritamus iustitiam? Nunquam desistimus nunc omissione, nunc opere, superaddere peccata peccatis, & debitis debita cumulare, quę nisi laboribus, lacrymis, orationibus, gemitibus, vigiliis, ieiuniis, assiduis compunctionibus, piisque operibus abolere conemur, maximis obligationibus astricti ab hac vita subducimur. Salubriter ista, quæ contra diuina præcepta agimus, ad tempus plangēda sunt, ne incassum æternaliter defleātur. Ploremus indeficienter nostra, ploremus iugiter proximorum delicta. Non potest non dolere de alienis, qui veraciter plangit sua. Extraneum se esse à charitate fatetur, qui peccanti non compatitur proximo. Sanum membrum in corpore positum si languentibus cæteris nō auxilietur, nonne superuacuè locum suum occupat? Sic & fideles quique in Ecclesiæ corpore constituti si peccantes fratres agnoscant, ociose viuunt, si non flendo aut compatiēdo de delinquentium perditione non doleant. Mandat charitatis lex gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Multò tamen amplius flere iubet super eos, qui plangenda committentes aut nolunt, aut negligunt, aut flere se nesciunt. Sic Samuel sanctus superbum lugebat regem, quem à facie Dei nouerat esse proiectum. Sic Dauid Saulis, & Ionatæ, ac populi extinctionē fleuit, cunctumque Iudam plorare mandauit. Sic mediator noster super perituram ciuitatem lacrymatus est, quæ eo magis plangenda erat, quò se minime flebilem agnoscebat. Quotquot igitur charitatis succensi sunt face, proximorū tanquam propria deflent scelera. Nemo tamen digne plangit aliena, qui voluntarie delinquēdo negligit sua. Ex proposito peccare desinat, qui erratibus vult condolere alienis. Nullus quamuis sanctus, quamuis perfectus, & iustus, propria cesset flere delicta, tametsi cum dolore maximo ac compassionis ardore plangat aliena. Vtrūque agat ex corde, qui in Ecclesiæ corpore viget. Ploret se, defleatq; mundū nescietem

Ioan. 16. Ioan. 16. Psal. 119. Psal. 6.

tem plangere se. Ignorat lugere se, quicunque in mundo degens, non in domino, sed in seculo temporaliter gaudet. Gaudet quidem mundus, quum locupletatur diuitijs, possessionibus ditatur, extollitur honoribus, voluptatibus pascitur, nobilitatur progenie, familia multiplicatur, suasque valet perficere volūtates. Nec aduertit miser, quoniam temporalis prosperitas secuturæ calamitatis initium fore dignoscitur, dicente Sapiente. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Eruditus igitur de vanitate mundialis gaudij idem alibi ait. Risum errorem putaui, & gaudio dixi, quid frustra deciperis? Iustorum fletus & gaudij impiorum qualis vtriusque sit finis, sacri textus declarat eloquij. De fletu iustorum inquit propheta. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent, euntes ibant, & flebant mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. De iniquorum autem prosperitate, & peccantium gaudio quid beatissimus Iob sentiat, audiant vniuersi. Quare (inquit) impij viuunt, subleuati sunt confortatique diuitijs? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba & nepotum in cōspectu eorum. Domus ipsorum securæ sunt & pacatæ, & nō est virga Dei super eos. Bos eorum concepit, & non abortiuit, vacca peperit, & nō est priuata fœtu suo. Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum & citharam, & gaudēt ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Vtrorumque statum, iustorum scilicet, & peccatorū Dei sapientia declarans in Euangelio, ait. Væh vobis, qui ridetis nūc, quoniam flebitis. Iterumq; Væh vobis diuitibus, qui consolationem habetis in hoc seculo, quoniam in futuro lugebitis. De iustis autem inquit. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Ad discipulos quoque. Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos verò contristabimini, sed tristitia vestra cōuertetur in gaudium. Bonus luctus, qui spiritualem lætitiam plangentibus affert. O beatæ lacrymæ, castæ, & mundæ, ò sancta pro absentia sponsi tristitia, vere peregrinantibus spirituale solatium, & spes certa perueniendi ad perpetuam pacē, felicitatemque mansuram, quàm dulciter sapiunt, purgant salubriter, vehementer reficiūt, suauiter accendunt, & plangentis animum delectabiliter iucundant? Vtique iusti fluentes & amantes, quamdiu peregrinantur à domino, corporis voluptates calcant, & pereuntis seculi fugitiua gaudia spernunt. Quomodo, inquiunt, cantabimus canticum domini in terra aliena? Ieiunijs carnem macerant, orationibus vacant gemitibus se affligunt, proximorum commodis incumbunt, assiduis laboribus fatigantur, die noctuque nunc pietatis operibus, nunc scripturarum sanctarum lectionibus, nunc meditationibus & deuotionibus insistunt, vt post cōsummatum cursum præsentis exilii cum sanctis angelis epulentur, floreant, & exultent. Tristitia lætis, & temporalia anteponunt æternis. Diuino erudiuntur oraculo in constitutione mundi prius factum esse vespere, postea mane. Sibi etiam dicentem audiunt Prophetam. Ad vesperam demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Nō enim prius quod spirituale est, sed prius quod animale, deinde quod spirituale. Primus Adam factus est in animam viuentem, & secundus in spiritum viuificantem. Quamobrem rectus ascendendi ordo est, vt caro, carnalisque concupiscentia prius dometur, & sub spirituali virtutum disciplina cohibeatur, quàm spiritualis internæ iucunditatis, & delectabilis pacis expectetur fructus. Non potest de corruptione nisi corruptio meti. Corruptionis cohibeat impetum, quicunque ad incorruptibilitatis anhelat gloriam. Sentes quippe vitiorum spinasque cupiditatum vitiata germinat caro, quæ cum doloris ac laboris studio euelluntur. Subductis etenim voluptatibus, carnisque delectationibus abdicatis anima sensibus & sensibilibus assueta gemit. Nō enim absq; mœrore amittitur, quod cum amore possidetur. Qua re si diligenti exerceatur studio, & forti perseuerantia excolatur, virilem induit habitum, magnanimitatis gemma decoratur, & de muliere efficitur vir, atque de anima animus diuinis vtiq; aptus obsequijs, ac multorum saluti non mediocriter profuturus. Non enim ad virtutum conscendit arcem mens adhuc puerilis & debilis, nisi pugnam arripiat contra se, & consuetudines euertat noxias, atque spiritualiter dimicandi acquirat vsū. Hoc autem sufficienter perficit, si cęlestis gratiæ rore præuenta consideratione peruigili sanctorum sibi proponat exempla, virtutis immarcessibilem fructum, necessitatem indictam pugnandi, tentationum supergloriosum triumphum, & præ omnibus laboriosissimum & inuictissimum mediatoris agonem. Istiusmodi considerationibus optime quisq; animatur ad prælium, sed supra modum consummata victoria lætatur, & exultat in domino. Non valet inanis & infœcundus esse labor, cui Christi miles & amator sapientiæ pro domini honore succumbit. Hunc etenim pro stipendio emeritę militię imitantur mentis exultatio, spirituale lumen, tranquillitatis imperturbabile bonum, charitatis habitus, virtutum læta possessio, futuræ fœlicitatis suauis gustus, & immarcessibilis gloriæ imprædabilis spes. Pro his omnibus medullari fruens gaudio, ita præsenti lætitia pascitur, ac si nunquam in tentationum certamine desudasset.

Marginalia: Prou. 14. · Psal. 125. · Iob. 21. · Luc. 6. · Ibidem. · Matt. 5. · Ioan. 16. · Psal. 136. · Gen. 1. · Psal. 29. · 1. Cor. 15. · Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

bitaculi non inuenerunt. Esurientes & sitiētes,
anima eorū in ipsis defecit. Illi ergo solūmodo
desideriorum suorū vtcūq; valēt temperare ca-
lorem, qui cœlesti charitate afflati nouerunt a-
mare spiritualia atq; mãsura. Ex gustu & cogni
tione inuisibilium, visibilium edomant volupta
tes, & dum in terris vitiose nil appetunt, quanta
in cęlorum patria diligentibus Deum maneant
bona, meditãdo degustãt. Quotidiana si quidē
exercitatione deputati interdum eleuantur in
summis, & amoris facib. salubriter inardescūt,
atq; diuinæ consolationis stillicidia mentis aui-
ditate suscipiunt. Reficiūtur quippe ex mune-
re, sed pro recepta delectatione solito vehemē
tius desiderio concremãtur. Tacendo clamãt,
bibendo sitiunt, sitiēdo debriantur, in ipsaq; sui
spiritus ebrietate succensi conditoris sui speciē
amabiliter concupiscunt. Propheticum illud, ô
quàm sæpe promunt ore, cordeq; pertractant
dicentes. Quemadmodum desiderat ceruus ad [Psal. 41.]
fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te
Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem vi-
uum, quãdo veniam, & apparebo ante faciem
Dei? Felices tales dixerim, si tamen nō intumue
rint elatione, si non cęca securitate tepuerint, si
non sponsi pręcipua dona neglexerint, quoniã
consummato vitæ cursu in ijs, quæ acceperunt,
vtiq; inebriabuntur ab vbertate domus tuę, &
torrente voluptatis tuæ potabis eos Domine.
Apud te est fons vitæ. Vides, vnde satietas spe-
randa sit. Prorsus nō in hoc seculo, non in volu
ptate labētium, neq; de quauis creatura, sed ab
vbertate domus Dei, de torrente diuinæ volu-
ptatis, de fonte vitę. Ista pręnoscēs propheta [Psal. 16.]
memoratus aiebat. Satiabor, quū apparuerit glo
ria tua. A quo autē talia consecutus sit, & quib.
medijs, si scire volueris, ipsū alio in loco audies
dicentem. Vnam petij à Domino, hanc requirã [Psal. 26.]
vt inhabitē in domo Domini omnibus diebus
vitæ meæ. A Domino igitur oratione mediãte
habitationem domus Dei, in qua est bonorum
omnium vbertas, torrēs voluptatis, & fons vitæ
impetrasse se meminit. Quamobrē quicunq; fu
turam gloriam, aut quippiam boni obtinere de
siderat, propria excludat, si qua illi sunt merita,
& simplici animo Deum patrē in vnigeniti sui
nomine postulet, & certissimè cõsequetur. Ne
autem vocem meam hanc esse quis censeat, ip-
sum Dominum Iesum audiat dicentem. Amen [Ioan. 15.]
amē (inquit) dico uobis, si quid petieritis patrē
i nomine meo, dabit uobis. Quid liberalius aut
breuius dici potuit? Hoc ait ueritas, hoc sapien-
tia loquitur, hoc spondet charitas, quę non in-
uidet, hoc pollicetur melliflua bonitas, quæ dat
omnibus affluenter, nec improperat. Nihil ex- [Iacob. 1.]
cludit, nil retinet, quin exponat, totum, si tantū
in suo nomine postuletur. Postulas itaq; ô ho-
mo, sed nō in nomine saluatoris, si qua saluti tuę
contraria petis. Quum terrenas flagitas faculta-
tes, fugitiuos honores, inimicorum necem, ma
ledicorum damna, temporalem fęlicitatem, &
his similia, non petis in nomine Christi, dum ta
lia poscis, imprecaris aduersum te. Nō .n. Deus
iniquitatum fautor, aut flagitiorum exauditor
est. Pete ergo sancta, rationabilia, iusta, & spiri-
tualia, si exaudiri desideras. Caue tamē ne prę-
ceps tua sit postulatio, ne sit dubia, ne sit elata,
ne sit iniqua, sed pura, sed humilis, sed deuota, 10
sed ignita, sed perseuerãs, aliter infructuosa re
pellitur. Verum ne proprio seducaris iudicio,
ne affectio tua ad impetrandum suadeat, quod
non licet, disce prius quem petas, disce, quo e-
geas, disce, quid postules. Quem orare debeas,
magistrum docentē audi. Tu autem, quum ora [Matt. 7.]
ueris, intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora
patrem tuum. Ad Discipulos quoq;. Quum o- [Ibid.]
ratis inquit, dicite. Pater noster, qui es in cęlis,
sanctificetur nomē tuum. Prorsus vniuersis ege 20
mus, quę in ipsa oratione Dominica continen-
tur. Hoc nos instituit Dei sapientia petere, quo
egere cognouit. Posuit quidem sub compēdio,
quicquid humanæ saluti necessarium est. Quid
verò particulariter petere debeamus, vt conse-
qui valeamus, aduerte, quid dicat. Petite, & ac- [Ioan. 16.]
cipietis, vt gaudium vestrum plenum sit. Petite
ait, non motu labiorum, aut prolatione verbo-
rum tantum, sed deuotione, & mentis affectu.
Languet autem oratio, si nō bonis operibus co 30
mitetur. Nam opus laudabile orationis vehicu
lum est, quo graditur ad superiora cęlorū. Quid
prodest tota die preces fundere, noctesq; tran-
sire peruigiles, & Dei aduersū se iustitiã pecca
torum sordibus prouocare? Ambo cōuenire de
bent, simulq; in vno vinculo sociari cor & lin-
gua, vita & oratio, virtutis opus & affectio chari
tatis. Horū alter si diuidatur ab altero, iacet o-
rantis animus, & oratio inexaudibilis reperitur.
Si duo ex vobis (inquit Dominus) consenserint 40 [Matt. 18.]
super terrã, de omni re quãcunq; petierint, fiet
illis a patre meo. Qui igitur orationi vacare, de
siderat, suasq; postulationes offerre altissimo,
sic se componat intus coram oculis Domini, vt
non minus ipse, quàm eius fiat acceptabilis de-
precatio. Non placet Deo orationis sacrificiū,
nisi placeat prius ipse, qui offert. Vtrūq; appro-
bat Dominus, vterq; placabilis inuenitur. Re- [Gene. 4.]
spexit (sicut legitur) Dominus ad Abel & mune
ra eius, ad Caim autē & munera eius nō respe- 50
xit. Nã etsi redolebat sacrificiū, fętebat tamen,
qui immolabat. Maximū ex his orãdi documē-
tum elicitur, quatenus homo minime confidat
in prece, dum sordet in opere. Quid Sapiens de
hoc sentiat diligenter aduerte. Qui obturat, [Prou. 28.]
inquit aurem suam, ne audiat legem, oratio e-
ius erit execrabilis. Concordent ergo simul
mores & oratio, dilectio & obedientia. Hunc

orandi modum mediator noster insinuare voluit inquiēs. Petite, vt gaudium vestrum plenū sit, & accipietis. Summā orationis petitionūq; perfectionem hoc vnico sermone cōclusit. Nouerat omnes ideo orare, vt votorū concupitorum sortiantur effectum, quo percepto gaudiū in mente generatur. Quam multi sunt, qui temporale quęrentes gaudium irato exaudiuntur à Domino, qui consequentes quod postulant, reperiuntur de propria perditione lætari? Gaudēt tales, sed non rectè, quoniā obliquo itinere gradiuntur. Illi soli rectè lætantur, qui in Domino gaudent, & de eo, quod debent, exhilarātur tēperanter. Temperanter inquam, quoniam quādiu anima viuit in corpore, sicut perfectè gaudere non valet, ita nec effrænè lætari. Quando autem poterit? Quum vinculis mortalitatis soluta, deletisq; peccatorum sordibus ad Deū venerit, atq; in ipsius gaudiū sempiternaliter introierit. Tunc plenum habebit gaudiū, tunc vndiq; exuberabit lętitia, tūc pro adepta fælicitate exhilarata beata Domini visione fruetur. Hoc nos docuit Sapientia petere, hoc solicitè quærere, hoc totis præcordiorum flagitare votis dicens. Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum plenū sit. Alta sunt hæc, præcipua, spiritualia, & æterna. Ipsa non capit animus, nec intellectus penetrat, nisi intus infundēte verbo erudiat spiritus. Porrò non præsente verbo, nec instruente spiritu per sensibilia & humana distenditur animus, quia teste Apostolo animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt. Vbi verò adest verbum, & docet per spiritū, palàm omnia fiunt. Ipsius sententiam intellige, & vera esse, quæ dicuntur, minimè dubitabis. Hæc in prouerbijs, inquit, locutus sum vobis. Venit autem hora, quū iam non in prouerbijs loquar vobis, sed palam de patre meo annunciabo vobis. Quæ est hora hæc? Vtique quū ab ipso Dei verbo emissus de cœlo paracletus Sapiētiæ & intellectus dono fidelium repleuit corda. Tūc quidē longe reformati in melius de diuinitatis essentia, de æternitate patris, de verbi generatione, de processione spiritus, de beatorū gloria, de arcanis sanctarū scripturarum mysterijs multa perceperūt. Igne nāque sancto eorū depurata corda illa, quæ prius ignorauerāt, intelligentia postmodum penetrauere subtili. Probat hoc Apostolorum scripta. Quum enim ante aduentum paracleti imperiti & legis essent ignari, vnde didicerunt genera omnium linguarum, sermonum interpretationes, sensus Prophetarum, & sacramentorū profunda mysteria? Prorsus ex inhabitante verbo, & spiritu reuelante. Eorum vnum quanta post aduētum spiritus floruerit facundia, audiamus. In principio erat Verbū, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil. Alius quoq; inquit. Benedictus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui secūdū magnā misericordiā suā regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis hæreditatē incorruptibilē, & incontaminatā, & immarcescibilē, conseruatā in cęlis. Nunquid piscatorum literas nescientium istiusmodi essent verba? Humanæ intelligentiæ metas transcendunt. Has nisi illustrasset spiritus, neq; ipsi doctores & legis eruditi fari potuissent. Solus spiritus scrutatur & profunda Dei. Proindè, quos replet, instruit, & sapientes facit, donans illis diuinitatis pręclarā scientiam, sui cognitionem, & spiritualis exercitationis vberē cognitionē. Hinc est, quod veritatis discipuli quamuis diuinitatis opera cernerent, quamuis eloquia sapientiæ audirent, quoniam necdum in ipsis ad erudiēdum habitabat spiritus, indocti spiritualium de Domino Iesu, sola, quæ humanitatis sunt, nouerāt. At vbi spiritus eosdē docere cępit, diuinitatē illius agnoscentes ipsum tanquam Dei filium interpellauere fideliter. Verum hoc sicut veritatis magister prænunciauit futurum dicēs. Illo die in nomine meo petetis, ita ab ipsius veritatis discipulis cognouimus esse impletum, atq; ab vniuersali ecclesia quotidie frequentatum. Quanta Petrus & Apostoli cæteri interuentione nominis Christi mirabilia gesserint, quisquis scire voluerit, Apostolicarum actionū perlegat volumina, & huius nominis intelliget sanctitatem. Cæterum eorum institutionibus inoleuit mos, vt in cunctis suffragijs, quæ vel publicè vel priuatè fiunt, terminetur per Christū Dominū nostrū. Nouit quippe ecclesia nominis Christi virtutem, atque experimento didicit non esse aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo valeant salui fieri. Quamobrem tanquam integerrima mater pro omnium salute solicita per orbem vniuersum nomen hoc disseminare conata est. Factumq; est, vt quicunq; in necessitatibus, seu pro adipiscendis beneficijs, in marinis fluctibus, in solitudinibus de vijs, in ciuitatibus, in cubilibus, aut in quouis loco, tribulationib. fatigati Deum deprecari voluerint, interpellato Iesu nomine, facile votorū suorū salutarē cōsequātur effectū. Nempe nominis huius virtus cęlū sicut penetrauit & inferos, ita & mortaliū corda transfigit & replet. Viuus est Dei sermo & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsq; ad diuisionē animæ & spiritus, cōpagumq; & medullarū, & discretor cogitationū, ita vt nulla creatura inuisibilis sit ei, sed omnia nuda & aperta sūt oculis eius. Dulcescūt plane omniū fideliū mētes Iesu mellifluo inuocato nomine. Hoc longe antè in epithalamio nuptiali spōsa persenserat dicēs. Oleū effusū nomē tuū, ideo adolescētulę dilexerūt te nimis. Nimis vtique

Ioan. 16. Ioan. 16. 1. Cor. 2. Ioan. 16. Ioan. 1. 1. Pet. 1. 1. Cor. 2. Act. 4. Heb. 4. Cant. 1.

que quoniã pro ipsius amore contẽpserunt mũdum, carnis se voluptatibus abdicarunt, vitijs repugnantes virtutum conscenderunt arcem, ac corporis vitam animi magnanimitate neglexerũt. Probauerunt verum esse, quod in eodem legitur cãtico. Fortis est, vt mors dilectio, dura, vt infernus ęmulatio, lãpades eius lampades ignis atq; flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem neq; flumina obruẽt illã. Quid verò est, quod quum tam flagrantissime sponsus ipse ab ecclesia diligatur, amori vices rependere non videtur? Quum enim ipsa in illius nomine Deum petere nũquam desistat, ille postulationis ipsius affectum, tanquã si paruipẽderet, ait. Et non dico, quia rogabo patrem de vobis. Consueuerunt se mutuo amantes in Domino indesinẽter orare pro inuicẽ, obsequiorũq; sibi munuscula impẽdere. Hoc autem de tanto sponso suspicari nefas est. Quomodo potest illã non diligere, pro qua carnẽ mortalem assumere dedignatus nõ est? Vel quo pacto pro eadem non intercedet, quum pro ipsa proprium cruorem effundere nõ expauit? Diligit Christus ecclesiam, & sine intermissione patrem pro illa interpellat. Aduocatũ (inquit Ioannes) habemus apud patrem Iesum Christum, qui interpellat pro peccatis nostris, & non tantum pro nostris, sed pro totius mũdi. Orauit in cruce patrem dicens. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Rogat indesinenter eundem in cœlo exhibẽdo vulnerũ cicatrices, quę pro redemptione fideliũ in suo perpessus est corpore. Nemo itaq; credat Dei sapientiã despicere, orare pro ecclesia, illamq; non diligere, quam tanti æstimauit, vt precio sanguinis illam sibi perpetuam uendicaret in sponsam. Quamobrẽ uerbi diligenter discute uerba, ne sine intelligentiæ luce offendas in lapidem, cadasq; retrorsum male sentiẽdo de Christo. Nõ enim ait. Non dico uobis, quia rogabo patrem pro uobis, sed signãter dixit de uobis. Vsus quidẽ docet, ut quando quis potentem quempiam aduersus imbecillem & subditũ iratum uiderit, compassione permotus pro oppresso effundat preces, ut cõturbati odiẽtisq; mulceat animũ. Consueuit ẽt humana compassio pro captiuis interuenire, potissimè obliuioni traditis. Planè vbi deest dilectio & miserendi obliuio, ibi piæ intercessionis adest singularis occasio. Neutra horum de causa expedit, vt filius patri suadeat de nobis. Sic enim Deus pater dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret pro reparatione illius. Quem verò tam speciali amat affectu, illius obliuisci non valet. Prophetæ super hoc sententiã audi. Nunquid potest mater obliuisci infantis vteri sui? Et tamen si illa oblita fuerit, ego nunquã tui obliuiscar, dicit Dominus. Expressit igitur Dominus Iesus sermone suo præcipuum ad homines Dei patris affectum. Nõ negauit suę ipsius orationis suffragiũ. Vt autẽ scias verum esse, quod dicitur, intellige verborũ illius sequẽtiam. Quũ enim dixisset, nõ dico, quia rogabo patrem de vobis, addidit. Ipse enim pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis, quia à Deo exiui. Obserua tamen diligenter, quod ait, ipse pater amat vos, quia vos me amastis. Nunquid amor noster, quẽ Christo gerimus, aut fides, qua in illũ credimus, diuini amoris est in nobis efficiẽs causa, vti ipsius Christi sonãt eloquia? Prorsus minime. Non enim diligimur, quia diligimus; sed ideo diligimus, quia diligimur. Diligit Deus ecclesiam dilectione sua spontanea, etiã antequã diligeret, aut fieret. Nã ideo facta est, quia dilecta. Non enim formaretur, nisi diligeretur. In ipso siquidẽ mũdi exordio quando de Adam Eua formata est, diuinus tũc erga ecclesiam expressus est amor, quę de latere Christi dormiẽtis in cruce spiritualiter formata est. Diligit itaque pater nos in filio, vt diligamus filium, credamus in filium, & trahamur ad filium. Vt autẽ diligamus filium, oportet vt diligamur à patre, vt verò credamus in filiũ, expedit vt trahamur à patre. Mors quidem filij, patris in nobis charitatem cõmendat. Sed & fides, qua viuimus credentes in filium, paternæ attractionis est donũ. Nemo (inquit filius) venit ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Trahit pater ad filiũ mediante fide. Non enim accedimus ad Christum corpore, sed fide. Pes animę fides est. Per fidem (inquit Apostolus) ambulamus nõ per speciẽ. Tantũ vadis, quantũ credis. Credis multũ? curris velociter. Parũ credis? remisse ambulas. Si nihil credis, mortuus es. De infidelibus loquens Dei sapientia dixit. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Vt igitur accedas ad Christũ, crede, vt autẽ credas, pete, vt traharis. Nisi traharis nũquã credes. Spõsam ausculta postulãtẽ se trahi. Trahe (inquit) me post te. Nullus tamẽ inuite credit. Si autẽ sponte credit, quõ trahitur? Et tamẽ quisq; trahitur, & spõte credẽdo trahitur. Trahit pater ad filiũ, quũ agnoscere facit filiũ. Nõ enim potest agnosci verbũ, nõ potest videri veritas, non potest gustari sapientia, & non diligi. Si verò diligitur, concupiscitur, quod si concupiscitur, quæritur. Quum autẽ quæritur, affectus trahitur. Ex fide itaq; cognitio, ex cognitione amor, ex amore cõcupiscentia, ex cõcupiscẽtia inquisitio generatur. Propterea vt homines, qui apostatauerãt à suo cõditore, traherẽtur ad ipsũ, exposuit illis filiũ suum, & ipsum cognoscibilem fecit, quatenus credẽtes in ipsũ tracti per ipsum saluarentur ab ipso. Nihil illo melius habuit, quod daret, nil delectabilius, nil que ad trahendum aptius. Venit itaque Dei filius tanquam agricola doctissimus, atque verbis, miraculis, & exemplis in agro præsentis seculi

Cant. 8. Ibidem. Ioan. 16. 1. Ioan. 2. Luc. 23. Ioan. 16. Ioan. 3. Esa. 49. Ioan. 16. Ioan. 6. 2. Cor. 5. Matt. 8. Cant. 1.

seculi fidei semina iactauit, vt fructificarent iustitiæ germen,& ad Patrem,vnde exiuit,iterum rediit,sicut idem ait. Exiui(inquit)à patre,& veni in mundum, iterum relinquo mũdũ & vado ad patrem. Ex huiusmodi autẽ opere charitatis talem mediator noster honorẽ à Deo sortitus est,vt nemo ad Deum, nullusque ad cœlestem patriam(nisi ipso mediante)perueniat. Nõ autem ab re mediatoris nomen accepit. Mediatione siquidẽ ipsius homo ad eandem, propter quã conditus est,pertingit beatitudinis gloriã. Hoc verbis docuit,hoc ab vniuersis credi mandauit. Nempè hæc est veræ fidei recta confessio quæ iustificat impios, & de incredulis fideles facit,atque ab alienis secernit filios. Huius etenim disciplina fidei eruditi Apostoli confessionis suæ regulam coram ipso præceptore exponentes dixerunt. Nunc scimus,quia scis omnia, & non est opus tibi, vt quis te interroget. In hoc credimus,quia à Deo exiisti.

Ioan.16.

Quàm perniciosa sit suimet ignorantia, quæ plurimum in concitato animo dominatur. Cap. XVI.

AEgrotantium corpore mos est, vt eò magis infirmitatis propriæ ignari sint, quò amplius morbo fatigantur. Euertit nanque passionis nimietas rationis iudicium,nec permittit discernere,quid proficuũ quidve contrarium sit. Proinde alieno potius, quam proprio sunt committendi regimini, fallitur quidem sæpissime discretionis examen, affectionis impellente virtute. Quod autem dictum est in humanis agitari corporibus, hoc nõ incongruè de infirmis sentiendum est mentibus. Cõsueuit quã plurimũ in languẽtium mẽtibus spiritualiter suimet ignorantia dominari. Ab hac prorsus cæteræ passiones animæ originem trahunt. Sub ipsa nutriuntur,crescunt,fructificant,perficiunturque. Facile humani intellectus acumen seducitur, quum à sui cognitione cœperit animus dormitare. Vnde prophetę voce Dominus ait. Populus meus seductus est non habens cor. Huiusmodi qui ignorant se quales sunt, alieno se subdant arbitrio,seniorũque acquiescant iudicio,si sanari desiderãt, atque prudentes effici concupiscunt. Optimum plane restaurandæ salutis animarum, & adipiscendę prudentiæ initiũm est sibi omnino nil credere, potissimè quum ex emergentibus casibus non lateat hominem se ignorare, quid sibi expediat. Non sui ignarus,sed mortuus ille censendus est, qui cadens frequẽter se cecidisse nescire nescit. Nam quemadmodum qui cadens compungitur,sanabilis est,ita & insanabilis qui quum delinquit,non sentit. Amisso siquidem vitæ sensu & perpetuę mortis timore, quomodo viuere, quomodo peccator sanabilis dicendus est? Quo medicamento ignotus curandus est languor? Deo tamen omnia possibilia sunt, qui quęcunque voluit,fecit in cœlo & in terra. Quamobrem inter pręcipua dona humanę saluti necessaria primum tenere locum, infirmitatis proprię scientiam definire non vereor. Huic tanquam spirituales pedisequę cordis compunctio, peccatorum confessio, effusio lacrymarũ, delictorum emendatio, precum importunitas, mẽtis innocentia,alienę vitę commendatio,extrinseca humiliatio,& cordis humilitas famulantur. Qui in lumine veritatis suiipsius percepit notitiam,alieni cordis secreta curiose non quęrit,neminem iudicat,nullum condemnat, nulli iniuriã irrogat, non irascitur, non contradicit, non detrahit, non mẽtitur, honores non appetit,nescit inflari,nõ extollitur in naturalibus neque in donis specialibus eleuatur. Propriã quippe non excedens mensurã potioribꝰ semper ditari meretur. At qui sui est nescius, ex quotidianis excessibus cõgregata dispergit, amittit munera gratis accepta, atque frequenter in eos, quos humilis declinat, ruit laqueos. In tenebris ambulans latentes in corde foueas quomodo intueri valet? Hanc suimet notitiam Propheta se habere declarauit dicens. Ego vir videns paupertatẽ meam. Hãc Psaltes egregius se possidere confessus est dicens. Domine non est exaltatum cor meũ, neque elati sunt oculi mei, neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Istiusmodi proprię cognitionis regulã necdum habentes Apostoli se percepisse arbitrabãtur, cum dicerent Domino, in hoc credimus, quia à Deo exiisti, fefellit tamen illos opinio propria. Poterant vtique in suo persistere scelere,si nõ pręsente magistro veritatis, vulnus proprium detexissent. Voluit autem cœlestis medicus & secretorũ cognitor Deus corrigere, quod ipsi nesciendo simpliciter reserauerant. Voluit plane Dei sapientia coercere illos à mentis tumore, ne eleuati super sese existimarent esse, quod non erant, atque se crederent scire, quod penitus ignorabant. Quũ enim dixissent credimus, quod à Deo exiisti, illicò ex ore veritatis audierunt. Modo creditis? Ecce venit hora, & iam venit, vt dispergamini vnusquisq; i propria & relinquatis me solum. Exitus quidem probauit, quàm vera fuerit Saluatoris sententia. Quũ enim à turbis vallatus tẽtusq; fuisset, repẽte eo relicto fugerũt omnes. Quod verò illis corporaliter, hoc in nobis quotidie spiritualiter perficitur. Tẽtatus quisque, si ad momẽtũ se diuina subduxerit gratia, repẽtè qui se aliquid autumabat posse, experitur qualis sit. Prona quidem mens est, dum deuotionis gustu tangitur, eleuari de munere, atque i proprię soliditatis virtute vtrũque cõfidere. Hoc de se insinuãs propheta ait. Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in ęternum. Sed qualem se agnouerit, ex amotione

Tren. 3. Psal. 130. Ioan. 16. Psal. 29.

tione gratiæ mox intulit. Auertisti manum tuã à me,& factus sum conturbatus. Maximum ex hoc documentum elicitur, vt nõ de nobis quid cooperante nobiscum gratia valeamus, existimare debeamus, sed quid sine ipsa à nobis sumus. Velle quidem iudicare de nobis, quales per gratiam sumus, quid aliud est, quàm de alienis diuitijs se extollere? Non enim spiritualia bona, quibus virtutes acquirimus, & laudabiliter viuimus, nostra sunt, sed ex diuino prodeũt munere. Siquid boni naturaliter possumus, quãquam & hoc sit donum conditoris, si suadet ratio vendicemus nobis. Nam quod pręter naturam bonum est, totum nobis diuinitus concessum est. Attendamus (oro) naturam nostram, non qualis ab artifice summo condita est, sed qualiter concepta & propagata sit,& perspicuè intelligemus nos de aliquo (prę terquam de malo) gloriari non posse (si tamen de malo gloriãdum est.) Adeò quippe exigente culpa atq; impellente humana species in naturalibus vulnerata cognoscitur, vt in bono infirma, ad peccatum verò semper procliua sit. Tantum valet operari bonum, quantum iuuatur vt possit. Tãdiu erecta perseuerat, quandiu tenetur, ne corruat. Nutat tamen tanquam vetustissimum ædificium, nomentisque singulis ruinam minatur; atque frequenter labitur propria delectibilitate grauata. Diuina autem miseratione nunc iacẽs erigitur, nunc sustentata roboratur, ne tendat in nihilum. Dei pietatem, atque clementiam, & humanæ naturæ vtilitatem propheta sufficiẽtissime paucis aperuit dicens. Quantum distat ortus ab occidente, longe fecit à nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur Pater filiorũ misertus est Dominus timentibus se. Quomodo ipse cognouit figmentum nostrum, recordatus est, quoniam puluis sumus, spiritus vadẽs & non rediens. Quum igitur in cunctis, quæ agimus, conditoris nostri egeamus auxilio, prouida examinatione caueamus, ne de ipsius extollamur muneribus. Facile quidem amittimus, quod donante Deo accepimus, si hoc humiliter non custodimus. Hoc etenim optimè diuinæ bonitatis fulget in oculis, si quisq; iugiter quod habet, gratis accepisse se meminit. Qui autem ignarus huiusmodi nescit gratias agere, spiritualibus nunquam ditabitur donis. Nemo digne eleuatur in summis, nisi qui in humilitate se collocat. Proinde quoties insolescit animus, quoties pro cœlesti gratia intumescit, aut attollitur in prosperis,& qualis sit obliuiscitur, relinquitur sibi, & ad propria cum dedecore redire compellitur. Tunc tentationum Deo permittente agitatus aculeis, atq; concupiscentiarum abstractus illecebris cogitur scire, quid sit. Vexatio nanque ipsa dat intellectum,& quam patitur, tribulationũ pressura ad orationis suffragium hortatur accedere. Experimẽto discite per seipsum nil posse, propter quod elationẽ omnẽ quam de se ipse conceperat, euomere cogitur. Vnde hæc eadem mutatio, nisi ex irradiantis gratiæ splendore efficitur? Præsente nanq; veritate euanescit falsitas,& noctis opaca caligo clarescit, atq; ad intuitũ sapientiæ cuncta ignorãtiæ propriæ albugo fugatur. Agnoscit quidẽ in his animus Dei in se præsidentem bonitatem, intelligentięq; attollens oculos ineffabilẽ gloriam maiestatis ipsius veneratur in ipso. Quum enim sit omnipotens Rex, immaculata veritas, fulgentissima sapientia, vita immortalis,& emanatio sempiterna, suæ tamen diuinitatis nullum patitur habere consortem. Domino Iesu tantũ diuini honoris cõmunicatũ est nomẽ propter verbi substãtiam, quam gerit in homine. Quod enim in natura inest verbo, hoc assumpto gratis datum est homini. Solus igitur Christus inter mortuos liber, solus inter homines Emanuel est. Humana itaq; imbecillitas,& mediatoris Christi ex iis, quæ præmittuntur, declaratur autoritas. Nec sine patre verbum, neq; sine verbo confitendus est Pater. Hanc fidei disciplinã Dei filius insinuauit ecclesię, vt non inaniter in hunc peregrinationis curreret stadium. Quum enim discipulis dixisset, ecce venit hora, vt dispergamini vnusquisq; in propria, & relinquatis me solũ, mox addidit. Et non sum solus, quia Pater mecum est. Maximum catholicæ vnitatis robur est, vt omnipotens pater cum vnigenito suo sit filio. Non enim vlla potest esse, nisi personalis filij patrisq; discretio, quũ amborũ vna sit gloria, eadẽq; essentia dicẽte filio. Qui videt me, videt & patrẽ. Alibiq;. Ego & pater vnũ sumus. Huiusmodi veritatis eloquia nõ pro se, sed pro soliditate, atq; cõsolatione credẽtiũ Dei locuta est Sapientia, quatenus nedũ in futuro, vetũetiam in pręsenti sensibilẽ fidei suæ gustũ sortiantur,& meritũ, sicut in sequẽtibus ait. Hęc locutus sũ vobis, vt in me pacẽ habeatis. Optima pacis pollicitatio, nõ carnis est, sed spiritus, nõ hominẽ, sed animorũ, quam nõ nisi in Christo consequimur. Humani siquidẽ animi appetitus talis est, vt semper pacẽ inquirat, sem per vt illã possideat, absq; intermissione laborare nõ desinit. Nullũ sine bono pacis experitur gaudiũ, nulla fatigationũ suarum mercede lętatur. Circuit mare,& aridã, vniuersaq; seculi istius delectabilia quęrit, vt in ipsis concupitę pacis solatiũ inuenire valeat. Fastidiunt demũ cũcta, quę pacẽ conferre nequeunt. Proh dolor, quam maxima in creaturis omnibus penuria est, quoniam earũ nulla potest pręstare sui dilectoribus pacẽ. Pacis satietatem minimè tribuũt, sed acrius accendunt. Fatigant quærentis animum, non pacant, illumque vana promissione deducunt. Carent prorsus eo, quod in ipsis exquiritur, bono.

Marginalia: Ibid. — Psal. 102. — Psal. 177. — Gen. 4. — Psal. 39. — 1. Corin. — Ioan. 16. — Ioan. 14.

no. Horrendum igitur spectaculum, & compassiua consideratio est cęcum sitientem aspicere, & aquæ riuulos quæritantem, atque in luti volutabro se mergentem, vt inde sitis suæ satiet appetitum. O cæcum mortalium genus. O contemptores & præuaricatores redite ad cor. Cõsiderate vos, vias vestras discutite, desideria vestra trutinate, supra mentis vestræ tribunal ascẽdite (si tamen valetis) cassumq; laborem vestrũ rationis iudicio temperate. Nunquam quò tendere nitimini, peruenietis. Pacem cupitis, pacẽ quæritis, pacemq; in infimis possidere speratis. Aliundè quęrenda est, quoniam alibi est. Venite itaque, o sectatores pacis, & inconcussi boni amatores, qui hactenus superuacuè laborastis, & pereuntis seculi amore onerati fuistis. Venite, inquam, & gratis narrabo vobis, quanta fecerit Deus animæ meæ. Communicabo vobis pro Dei gloria, vestroq; profectu, quod in cordis penetralibus occultè percepi. Eram & ego aliquando vestri similis, quærens anxio, æstuantique desiderio pacem in extrinsecis, nec inueni. Tandem diuina præuentus gratia dum sic laborarem, speciosissima quædam sole splendidior, balsamoque suauior mihi apparere dignata est, cuius omnino nomen ignorabam. Hæc nanque propius accedens venusto vultu, placidoque affatu inquit, O iuuenis in me diligende cur effundis cor tuum, pacemque sectando variaris permulta? Quod quæris, in me est, quod concupiscis, tibi polliceor, spondeoque (si tamen me in sponsam habere volueris) Fateor quoniam ad eloquium illius elanguit cor meũ, & amoris eius iaculo transfixus sum. Compleuit quadam insueta lætitia mentem meã, & omnia interiora mea spirituali exultatione perfusa sunt. Quum verò in his positus nomen ipsius, dignitatem, & genus scire peroptarem, adiecit se Dei sapientiam vocari, & esse, quæ in temporis plenitudine pro hominum reconciliatione humanam formam suscepit, & quæ antè inuisibilis erat cum Patre, visibilem naturam, vt aptius amaretur, accepit ex matre. Cui cum ingenti gaudio dum præbuissem assensum, dato pacis osculo læta discessit. Tunc & deinceps amoris illius flãma excreuit, memoria viguit, & dulcedinis illius abundantia perdurauit. Hanc itaque amaui vt sponsam, hanc vt charissimam tenui, ipsaque mediante pacis bonum, quod antè quæsiueram, vtcunque gustaui. Hinc hortor fiducialiter vniuersos properare ad illam, sciens quòd lætissimè suscipit omnes accedentes ad se, pacisque inebriat poculo, ita vt vltra sitire non possint. Ne autem mendacem arbitremini me, ne me de corde meo ista proferre credatis, ipsius sententiam audite. Hæc (inquit) locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis. Quicũque pacem veram cupit, quisquis tranquillitatem internam tenere desiderat, ad Christũ pergat, Christique sectetur vestigia. Ipse nanque est pax nostra, qui facit vtraque vnum. Sicut in illo habebit pacem, ita & in mundo pressuram. Premit mundus, quos recipit Christus, persequitur Diabolus, quos inhabitat Sapiẽtia. Hoc scientes, ò imitatores Christi, & æternæ Sapientiæ discipuli nolite turbari, neque expauescat cor vestrum, quum aure auditis, aut experimento discitis pati pressuram in mundo. Admonitio ista Sapientiæ est, quæ ait, In mundo pressuram habebitis. Mementote autem, quod ipsa permiserit. Hæc (inquit) locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis. Si de pacis sponsione exultastis, vt quid de mũdi pressuris, vel in modico turbamini? Si pacis victoria placet, nequaquam displiceat mundi conflictus. Vtrunque necessarium est. Nec triumphus sine bello, neque strenuum bellum esse valet absque triumpho. Arma ergo certaminis spiritualia arripite, & viriliter contra mundum, & vitia præliamini. Quemadmodum certandi vester est labor, ita & vestra victoria erit. De labore quidẽ mercedem, & de victoria reportabitis gloriã. Merces vtique abundantis pacis erit in vobis, vobis autem coram astantibus cœli militibus gloria. Prospectant sancti Angeli vestri certaminis exitum, coronas gemmis coruscantes tenẽtes in manibus, vt illas perseuerantibus largiantur. Pudeat vos, oro, pudeat in conspectu cœlestis senatus, & imperatoris æterni segnitèr dimicare. Sicut de victoria gaudium, ita duplex vestra erit de perditione confusio, damni videlicet, & pudoris. Quamobrem rumpite cupiditatum nexus, humanum ac seruilem timorem abiicite, atque in mediatore Christo, spei vestræ ancoram collocate, quatenus mellifluæ pacis gustum percipere valeatis. Verbis sapientię illius cordis autem accommodate, & in eisdem triplex reperietis spirituale solatiũ, pręmunitionis scilicet, exhortationis, atque mercedis. Præmonet, quum futura mala pręnunciat, dicens, In mundo pressurã habebitis. Exhortatur autẽ quando ait, Confidite, quia ego vici mundum. Mercedis vero pollicitationẽ insinuat, quum in eo nos pacem habituros fatetur, inquiens, Hęc loquutus sum vobis, vt in me pacem habeatis. Optima ad pugnandum pręmonitio, merces autem plurimum delectabilis post triumphum, exhortatio verò efficax in prędidium. Interim exhortationi intẽdamus, & regis nostri pręponamus agonẽ. Cõfidamus nos posse vincere, quia ipse patiẽdo mũdũ superauit. Ideo nãque vicit, quia pugnauit. Si nõ certasset, quomodo ad palmam victorię peruenisset. Discamus & nos pugnare, sub inuictissimo duce minimè paueamus cũ hostibus habere certamẽ. Exẽplũ nobis prębet, atque prędidium. Exẽplũ de pugna, & prędidium

Ioan. 16. Ibidem.

Ioan. 16. Ibidem.

dij pro victoria. Vtroq; accendimur, vtroq; robo ramur. Pugnauit vt vinceret, debellauit aduersarios, vt illos nobis vincibiles faceret. Quis nisi vicisset ipse, aduersus tam feroces inimicos pugnare auderet? Roboramur igitur de illius pugna, & accendimur de victoria. Victoria ipsius nostræ occasio fit. Triumpho illius accendimur ad coronam. O quam viriliter exhortaremur ad pugnam, si fidei oculo cerneremus, quanta princeps noster aereas potestates cæde mactauit. O si regis nostri insuperabilem agnosceremus virtutem. O si triũphi illius supereminentem gloriam cordis gustaremus affectu. Vtique prouocaremur ad pugnam, delectaremur de gloria, erigeremur ad cœlestia. Id verò quoniam non valemus ex nobis, audiamus mediatorem nostrum Patrem poscentem pro nobis. Ipse nanque ad cœlum subleuatis oculis orauit sic, Pater venit hora, clarifica Filium tuum, vt Filius tuus clarificet te. Orauit, inquam, non vt claritatem acciperet, sed vt illa, quam habuit antequam mundus fieret, nota esset fidelibus. Iã enim in patre clarificatus, iamq́ue erat in immortalitatis gremio collocatus, quanquam nõdum Verbi gloria serui absorbuerat formam. Adhuc paulominus ab angelis minoratus erat, adhuc substãtia, quæ videbatur, passibilis erat, & mortalitati subiecta. Non tamen dubia de victoria, neque de immortalitate incerta. Verbi habebat cautionem corporaliter habitantis in se. Potiorem etiam sui partem iam diuinitate fruentem, iam cum verbo in Deo clarificatam nouerat. Postulabat, vt quod in prædestinatione latebat, atque in resurrectione futurũ erat, in gloriæ reuelatione fieret manifestum. Reuelatio gloriæ Christi ipsius clarificatio est. Filij autem exaltatio, claritas est patris. Clarificatur itaque per patrem Filius, quando diuinitas Filii manifestatur in populis. Pater verò per filiũ, quum quicquid gloriæ, virtutis, & laudis habet filius, patris esse decernitur. Non enim à seipso est filius, sed illum sibi genuit pater æqualẽ. Filium hoc confitentem audiamus, Quod dedit mihi pater, inquit, maius omnibus est. Hoc ad Dei formam retulit. Ad hominis autem quid? Data est mihi (ait) omnis potestas in cęlo & in terra. Apostolus autem de suscepti hominis forma dicit sic, Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Hoc, quod acceperat, vt esset Dei filius in vnitate personæ, vtque esset mediator Dei & hominum, poscebat vt fideles credendo agnoscerent, agnoscendoque diligerent, quatenus ex fide, quæ per dilectionem operatur, promissam per ipsum consequerentur mercedem. Clarificationem quidem suam, mercedem nostram esse dicebat. Merces autẽ nostra nõ nisi de confessione fidei, & agnitione Christi erumpit. Quam vt habere possimus, idem Filius patrem pro nobis orabat. Sicut dedisti ei, id est filio tuo potestatẽ omnis carnis, sic vtiquè credant. Dedit nanquè Deus Pater vnigenito suo, vt habeat potestatem super omnem carnem, & præsit omni carni. Non autem arbitreris, ò homo, Dominum Iesum talem potestatem accepisse super omnem carnem, qualem in principibus seculi huius videre consueuisti. Non illum misit pater in mundum, vt seculare sibi acquireret regnum, aut mortalium famulatum, quippè quum in cœlis subiectam habeat omnem Angelorum militiam, & in terris vniuersam visibilem creaturam. Missus est illuminare hominum ignorantiam, restaurare collapsa, & æternæ beatitudinis omni credenti donare stipendia. De seipso quid per prophetam dixerit, audi, Spiritus (inquit) Domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, & prędicare captiuis remissionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis æternę. Ipsum verò vnigenitum cæteris clarius dicentem, cur acceperit potestatem omnis carnis attende, vt omne quod dedisti ei, inquit, det eis vitam æternam. Currite huc, ò reges terræ, & gentium principes, atque vniuersi seculi huius amatores ad audienda diuinæ sapientiæ præclara eloquia. Promittit se vobis daturam, quod maximo cum ardore concupiscitis. Vitam nãque diuturnam, dies plurimos atque fęlices, & multas (si fieri possit) anxiè appetitis videre generationes. Hinc sanitatis studium, ciborum exquisitus apparatus, morbi timor, infirmitatũ remedia, & mortis causatur pauor. Nemo votis vestris tam sufficiẽter annuit, nullusq́ue est, qui per omnia vestris sic faueat desideriis, quemadmodum ipsa, de qua loquimur, Sapientia. Debueratis omni vestra facultate distracta etiã precibus emere, quod ipsa pollicetur gratis. Debueratis prorsus laboribus, vigiliis, solicitudinibus, & amicorum interuentionibus quærere, quod vobis sponte donatur. Currite, inquam, moras rumpite, & vt audiẽdo intelligatis, amota infidelitate cordis aurem præbete. En verba ipsius proferam, en sermonem illius coram vobis positus recitabo. Patri nanque ait, Ad hoc misisti me, ad hoc humanitatis naturam me sumere voluisti, vt omne, quod dedisti mihi, det eis vitam ęternam. O quantum vestra debuerũt exhilarari corda, ò quantus desiderii ardor, & vitæ concupiscentia vestris in mentibus ebullire. Quis longæuus fieri non ambiat super terram? quis vitam non cupiat possidere perpetuam? Hoc mortales, & corruptioni dediti conferre nequeunt. Solius vnigeniti Dei est hoc prętare posse,

Ioan. 17. Ioan. 10. Mat. 28. Philip. 2. Luce 4. Ioan. 17.

posse, qui habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. Immortalis, sibi inhærentes efficit immortales, dicente Ioanne, Charissimi filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam quum apparuerit, similes ei erimus, quoniã videbimus eum sicuti est. Verum ne Apostoli, vel ipsius Domini verba carnaliter intelligatis, ne quid corporalis illecebrę in eius sponsionibus esse arbitremini, quid idē Dominus intulerit, auscultate. Verba sua exponere voluit, vt à visibilibus ad inuisibilia, & à temporalibus mentem erigeret ad æterna. Hæc est (inquit) vita æterna, vt cognoscant te solũ Deũ & quem misisti, Iesum Christum. Vitam ęternã non in corporis incolumitate, aut in immortalitate eiusdem, sed in Dei cognitione esse perhibuit. Vita æterna in animæ felicitate, quæ veritate pascitur, & charitate nutritur, esse credēda est. Cibus nanq; animæ rationalis, quo alitur vt viuat in æternum, veritas & sapientia est. Cibus animæ amor est, pax, immortalitas, beatitudo, vita, & bonitas. Hoc totum & longè excellētius quàm dici, aut cogitari potest, Deus est. Ipse dat animæ vitam, imò vita est animæ. Sicut enim corpus terreno alitur cibo, ita anima Dei visione, & veritatis agnitione. Istiusmodi contemplatio deificæ veritatis, in qua animæ vita subsistit, in qua beatè viuit, & diuinitatis efficitur particeps, non est pręsentis temporis, sed futuri, quum (videlicet) anima Dei verbo copulata supra naturalem sui intelligentiam luce irradiabitur sapientię, vestieturq; lumine glorię, atque de claritate transformabitur in claritatē Angelicę per omnia simillima dignitati. Tunc de Dei cognitione beata, de Angelorum societate lęta, de contemplatione creatu arum refecta ineffabili & iucundissima Dei laude replebitur. Totum quod offeret super altare Dei, erit sacrificium laudis ardentissima charitate succēsum. Hoc propheta insinuare voluit, dicēs, Beati qui habitant in domo tua Domine, in seculũ seculi laudabũt te. Odorabat iam in excessu mētis factus suauitatem quãdam mirifici sacrificij illius, illicque quamuis in carne positus, esse cupiebat inhianter, dicens, Sitiuit anima mea ad Deum fontē viuum, quando veniam, & apparebo ante faciē Dei? Quo quoniã adhuc illi minimè ire licebat, spei tamē solidissimã cautionē tenens fiducialiter aiebat: Vota mea domino reddam in conspectu omnis populi eius, In atriis domus domini, in medio tui Hierusalem. Huius quippe medullaris laudis indefessa delectatio de sola prouenit cognitione conditoris: quæ completo istius peregrinationis itinere donatur electis. Tanta siquidem clarescit luce, tanta supereminet puritate, tãtaque charitatis suauitate pinguescit, vt ad illam nullo modo, quãdiu passibilis carnis tegimur indumēto, noster attingat obtutus. Prouidè tamen, misericorditerque Dei bonitas humanam respexit fragilitatem, ne diffidentia periclitaretur in via. Verbum nanque suum, quod mandauit in mille generationes in temporis plenitudine, verus permanens Deus, humanitatis specie obtexit visibili. Hunc etenim, quē suscepit hominem Deum fecit: quatenus ipso mediante diuinitatis scientia, & si non perfecta, mentibus infunderetur fidelium, discerentque credentes ex iis, quæ de verbo gustabant per hominem, quanta incomprehensibilia essent bona, quæ in ipso originali deitatis fonte prædestinatus communicãtur in cœlis. Plenam autem atque perfectam in assumente verbo habitante in homine beatitudinē, diuinitatem, & maiestatem inesse fatēdum est: tametsi propter humanitatis copulã in præsentiarum nequeat agnosci. Neque enim inferioris est gloriæ filialis cõtemplatio deitatis in homine, quàm paternæ claritatis in Deo: quamuis minoratio quædam esse videatur. Quod vt verum esse fatearis, ipsum filium eadem referētem audi: Hæc est (inquit) vita æterna, vt cognoscant te solum Deum, & quē misisti Iesum Christum. Vt autem fideles caperent quod dicebat, profunda sapientiæ suæ temperauit eloquia, vt ad redemptionis humanæ mysteria, in quibus diuinitatis lumen, patrisque maiestas emicuit, eorum reuocauit intuitum, ne claritatis immensæ reuerberati splendore infidelitatis incurrerēt tenebras. Ex his etenim, quę patri dixit, erudiuit Ecclesiam; nec tamen mentita est veritas, dum quod futurum erat, factum iam asseueraret, inquiēs: Ego te clarificaui super terram, opus consummaui, quod dedisti mihi, vt facerem. Apparēte quippe in carne verbo multa se intuentibus diuinę virtutis ostēdit opera, quę patri ascribens de quo erat, illum exhibuit esse laude dignissimum, atque in credentiũ mētibus eundem clarissimum reddidit. Non enim humana contradici poterat ratione, quin diuina essent, quę agebantur à verbo. Emanabat vtique de ore ac de pectore Iesu quędam fragrãtia cœlestis, quę instar fluminis irrigando corda fidelium illos dilectione replebat & gaudio: quod in spiritu propheta prospectãs manifestauit, dicens: Fluminis impetus lętificat ciuitatem Dei. Lętificat planè Ecclesiam vniuersam, quũ lacteo suo cruore ipsam à pristina delictorum redimens turpitudine, in speciosam sine ruga & macula sibi copulat sponsam. Hoc quidē humanę redemptionis opus est, quod sibi datum à patre filius asserit consummatum, per quod optimè idem pater super terram clarificatur à filio. Congruum tamen fuerat, vt perfecto ipsius redemptionis opere agnosceretur ab homine, quis tanti beneficij largitor existeret. Reus vtique de percepto beneficio fieret, si non reparatori

Ioan. 17.

Psal. 83.

Psal. 41.

Psal. 115.

Ioan. 17.

Ibidem.

Psal. 45.

10 20 30 40 50

paratori suo gratiarũ exolueret actiones, quas, nisi illum cognosceret, omnino exhibere non posset. Necessaria itaque sicut patris, ita fuerat filij clarificatio, vt ad æternam vitam patens adi tus appareret. Vtrunque cõgruebat sciri, à quo scilicet, & per quem à patre species humana cõ dita est, & restaurata per filium. Pro ipsius siqui dem moriendo salute illam reconciliando patri reuocauit ad vitam. Igitur quemadmodum filius moriendo clarificauit patrem, ita & pater debuit clarificare filium illius manifestãdo glo riam. Vnde filius aiebat: Et nunc clarifica me tu pater claritate, quam habui, prius quàm mundus fieret apud te. Nihil si diligenter aduertas, sibi nouæ claritatis tribui poposcit, sed petiit, vt pro eruditione credẽtium agnosceretur, quid erat, quod est vita æterna, & fęlicitas sanctorũ, Quæ autem est claritas, quam habuit apud patrem priusquam fieret mundus? Vtique vt sit coæternus de æterno, vt sit candor æternæ lucis, patris imago, sempiternum verbum, increata sapientia, Deus de Deo, & principium sine principio. Hæc nempe est claritas, quam ante creaturam aliquam noster habuit mediator. Ipse per spiritum hominibus reuelari voluit, vt sub hac fidei regula viuerent, atque per iustitiæ semitas gradientes ad æternam pertingerent vitam. Errauerant quidem per multa annorum curricula in inuio præsentis exilij, nulloque supernæ veritatis illustrati splendore, vanitatis se culi, ac infidelitatis sectantes tenebras, æternã absque retardatione pergebant ad mortem, Quorum erroribus Sapientia Dei compatiens, vt reuocaret eos, se illis cognoscibilem prębuit se viam fidei esse monstrauit, per quam in veritate qui graditur, immortalis vitæ consequitur brauium.

Ioan. 17.

Quòd diuinorum iudiciorum mortalibus inaccessibile sit lumen. Cap. XVII.

Veniens in carne Dei Sapientia, dominus scilicet Iesus, tanquam communis omniũ dominus vniuersos, quan tum in se fuit, docuit detestari vitia, virtutes appetere, veritatem agnoscere, atque ad æternã vitam currere festinanter. Non autem omnes vitæ perceperunt verba, sed ij tantum, quibus datum fuerat desuper. Tales introrsus gratia pręuenti verbum salutis susceperunt, & corpus Christi effecti sunt. Nouit dominus qui sunt eius, nouit prędestinatos ad vitam, suo tempore iustificandos, atque glorificandos. De ipsis solum & specialiter patri loquebatur, dicens: Manifestaui nomẽ tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Considera diligenter, quibus patris nomen vnigenitus manifestet, non vtiq; sapientibus seculi, non dignitate fulgentibus, non prosapia pręclaris, non volentibus, aut po-

Ioan. 17.

scentibus gratiam, sed illis tantum, in quibus sibi complacuit pater, quos elegit in filio ante secula in sui laudẽ & gloriam. Cęteri verba Dei corporis aure perceperunt, crediderunt ad tempus, vitę sacramẽta suscꝑerunt: sed in eis: quoniam in ipsis minimè sibi complacuit pater, perseuerare non potuerunt. Cum omnibus connumerabantur, sed non gratificabantur, neque pariter eligebantur. Incõprehensibilis est electio hęc, nulli prorsus mortalium nota. Caligat naturale ingenium in consideratione ipsius, & à nimio splẽdore eius reuerberantur sublimium oculi. Quis curiosus inscrutabilia Dei iudicia inuestigabit impunè. Quis (oro) ineffabile lumẽ secretorum diuinę maiestatis constitutus in carne poterit intueri? Solis illis spiritibus angelicis, quamuis nõ ad plenum, datur iudiciorum Dei scientia, in quibus tanquam in throno proprio diuina pręsidet Sapientia. De ipsis nanque ore prophetico dicitur: Qui sedes super thronos, & intueris abyssos. Psaltes etiam pręcipuus de illis ait: Parauit in iudicio thronum suum, & ipse iudicabit orbem terrę in ęquitate, iudicabit populos in iustitia. Per eosdem iudicia exercẽs Deus ęternę ęquitatis illis sapientiam & scientiam notificat. In vniuersis Deum contemplantur mirabilem, iustaque consilia ipsius maximo cum tremore venerantur. Sine reuerberatione vident, sine redargutione mirantur, & absque vlla defectione pascuntur. Tranquillitate potiuntur summa, intima luce clarescunt, dum irreprehensibili veritatis iudicio secretorum cœlestium ordinem intuentur. Discãt qui domos habent luteas, & terrenum inhabitant fundamentum: quid de verbo Dei credere debeant, & quàm reuerenter, quàm pauidè diuinę se debeant contemplationi ingerere, nec non quàm cautè arcana omnipotentis rimari iudicia. Apostolus nanque Paulus, qui vsque ad tertium cęlũ raptus est, qui arcana Dei verba audiuit, quę homini non licet loqui, eadem intueri ausus nõ est, dicens: O altitudo diuitiarum sapientię & scientię Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles vię eius. Quis nouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Nempe si electionis vas, qui sapientiam loquebatur inter perfectos, sapientiam, inquã, in mysterio abscõditam, illa inuestigare noluit, quid cęteri acturi sunt, qui propinqua & visibilia vix intelligunt? Nemo igitur prædestinationis altitudinem, & prędestinatorũ causas curiosa percunctatione pręsumat inquirere, quę in sola ęternę Sapientię cognitione absque errore sunt posita. Quisque indubiè fateatur verissima & rationabilia esse Dei iudicia, quãuis occulta. Studeant singuli cœlestibus obtemperare pręceptis, sperentque ab vniuersali domino condignã factorum suorum percepturos esse mercedem.

Psal. 91.

2. Cor. 12.

Rom. 11.

Quis

Quis saluandus sit, quisve damnãdus, nemo discutiat. De numero illorum se vnusquisque esse arbitretur, de quibus ipse mediator patri dicebat: Tui erant, & mihi eos dedisti. Tui erant (inquit) non ex ipsorum meritis, sed ex electione tua. Præcedit quidem diuina electio electorum merita. Nam hominum merita tẽporalia sunt, sed electi sempiterna. Merita ex Dei gratia, hominisque arbitrio originem habent: electio verò per voluntatem Dei ante tempora secularia sine initio. Merita in hoc mundo, quamdiu anima mortali carne vestitur, per corpus augẽtur & in corpore: sed electio ante mundũ, omnemque creaturam, & ipsum corpus facta est. Non sine nobis nostra accrescunt merita: electio autem omnino perficitur præter nos. Diuina electio meritorum nostrorum efficiens causa est: sed electionis verbum Deo patri coæternum. Absque ipso verbo electio hominis minimè fructum habet. Apostolum audi: Qui elegit nos in ipso videlicet verbo ante mũdi constitutionem. In verbo ante seculi creationem singulorum electio facta est: effectum autem habere cępit post verbum in carne. Per carnem quippe verbi operante in carne sua verbo peccatorum purgatio facta est. Hoc Apostolus confirmans, ait: Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suę, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Purgatio verò ipsa effectus electionis est præuia. Purgari nemo potest, nisi per mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum. Illos purgauit per se, quos in verbo suo elegit omnipotens pater. Quamobrem (inquit) quoniam tui erant, & mihi eos dedisti, vt purgarem sanguine, lauacro mundarẽ, & sanctificarem ex munere: ideo ipsi sermonem meum seruauerunt, & cognouerũt: quia omnia quę dedisti mihi, abs te sunt. Seruando nanque per virtutum opera, quæ mãdaui eis, cognoscere meruerũt. Hoc idem propheta in se completum esse perhibuit, dicens: A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis. Pręceptum etenim domini quum in se lucidum sit, se perficientium illuminat oculos, & cœlestium sacramenta cognoscibilia facit: sicut in Christi Apostolis patet: de quibus dicitur: Ipsi sermonem meum seruauerunt & cognouerunt. Cognouerunt vtique per fidem, quæ præcedit speciem, donec per speciẽ cognoscere mirabimur. Ambulamus per fidem, & per fidem videmus. Manifesta quidem visio in specie est: in fide autem vera sententia, sed nõ perfecta cognitio. Fides peregrinãtiũ singulare solatiũ est: species verò triũphãtiũ merces. Nullus tamen absque fidei confessione ad triũphantiũ aggregatur consortiũ. Vtrunque iustis competit, vtrunque saluandis congruit. Credere enim oportet accedẽtem ad Deum, quia est, & se inquirentibus remunerator sit. Hinc operandi nascitur virtus, hinc legis custodia, mandatorum Dei impletio, & spei causatur certa letitia. Tolle laboranti mercedis spem, & illico manus illius contabescet in opere. Tolle viatori perueniendi fiduciam, & statim præ lassitudine in via deficiet. Robur igitur actionis in spe remunerationis includitur. Remuneratio autẽ per fidem reuelatur in Christo: sicut ipse ait: Et cognouerunt, quia omnia quę dedisti mihi, abs te sunt. Cognouerunt vtique, non in homine tantum, quem videbant, sed in verbo per hominem, quod non aspiciebant. Totum quod assumptus homo habebat, à patre gratis acceperat. Quando enim ex merito acquireret, vt esset Deus? Nempe alia est assumpti hominis in Christo seruilis forma, alia assumentis verbi naturalis dignitas. In verbo semper maiestas regia immensa potestas, patri æqualitas, & vnitas indiuisa est. In suscepti verò hominis natura, temporalis existentia, gratuita prædestinatio, præeminentia capitis, atque singularis personæ incomparabilis sublimitas est. Omnia quippe, quæ homini Christo in esse noscuntur, illi a patre donata sunt, qui talem sibi illum fecit, vt adoptaret in filium. Verbum nanq; nõ dicimus, sed sine initio à patre genitũ: sicut ore prophetico idem pater ait: Eructauit cor meum verbum bonum. Huiusmodi verò generationis eructatio, quod non sit temporalis, non sit communis: sed singularis, sed æterna: per eundem vatẽ filium audi: Dominus (inquit) dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Vnus tamẽ Christus Deus & homo est, vna persona, vnus mediator Dei & hominum, vnumque Ecclesiæ caput. Quamuis enim diuersa esset operatio, vna, tamẽ persona (sicut dictum est) Deus & homo est. Loquebatur quidẽ homo, non sine verbo, agebatq; omnia, quæ humanitatis sunt propria, disponente ipso verbo habitante in homine per hominem. Hoc fides credit, hoc catholica confitetur Ecclesia. Huius confessionis veritatem sancta mater Ecclesia nõ habet ex se, sed à domino Christo, sicut ipse testatur, dicẽs; Verba, quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperũt, & cognouerunt verè, quòd à te exiui: & crediderunt, quòd tu me misisti. Sapientiæ gustũ, & cœlestium sacramẽtorum notitiam, atque fidei regulam, vnde ecclesia sortita sit, his paucis intellige. Accipiendo nanque verba Christi sapientia verbi impleta est. Non nisi reuelante verbo agnoscere valet mysteria. Deum (ait Ioãnes) nemo vidit vnquã, nisi filius, qui est in sinu patris: ipse enarrauit nobis. Capitis siquidem affluentia in corpus defluens illud sui participatione dignissimũ facit. Donorum autem ineffabilis plenitudo per verbum sempiternũ in ipso

Ioan. 17. Ephe. 1. Heb. 1. Ioan. 17. Psal. 118. Ioan. 17. Heb. 11. Ioan. 17. Psal. 44. Psal. 2. Ioan. 17. Ioan. 1.

in ipso capite permanet. Ab ipso verò capite charismata transfunduntur in membra. Corporis igitur, ac mẽbrorum dignitas per ipsum, & in ipso capite fulget, fitque operante Verbo, vt qui de dono aliquo siue cognitionis fidei, siue virtutis præcipuæ, siue prophetiæ, aut interpretationis sermonum gloriari potest, in solo domino glorietur. Non enim haberet de quo gloriaretur, nisi acciperet vnde gloriaretur. Flumina ad locum vnde exeunt, reuertuntur, vt iterum fluant. Ideo autẽ fluunt, quia de maris hauriunt abundantia, quod fluant: & tamen ipsum mare non redundat. Semper itaque capitis eget auxilio Ecclesiæ corpus: semper verò membra ipsa indigent corporis vnitate. Tolle ab vnitate ecclesiæ membrum, & inutile redditur. Nil etenim liquoris trahens à capite illico marcescit. Cohęrent vicissim sibi caput, corpus, & membra. Sine capite corpus mortuum est: absque mẽbris verò corpus non est. Omnis autem capitis solicitudo, quãdiu passibili carne vestitur, quũ gemit, quum esurit, quum fatigatur, quum plorat, quum prædicat, quum orat, quum patitur, quum moritur, pro ipsius Ecclesiæ agitur corpore. Horum nemo particeps esse valet, qui in corporis compage non permanet. Ipsius capitis attende vocem, vt quantum Ecclesiam diligat, recognoscas. Ego pro eis rogo, inquit, nõ pro mũdo, sed pro eis, quos dedisti mihi, quia tui sunt. Quæ dicuntur, si fideles considerent, timore replentur & spe. Timore quidem, ne ab vnitate diuidantur, ne tentationum, dolorum, aut delictorum impulsu à fide deficiant, ne capitis priuentur suffragio. Spe autem pro adiutorio, pro consortio, pro mercede, pro dilectione. Quis non ineffabili quodam exuberet gaudio, quum reuoluit mente sanctorum adiutorium angelorũ, qui sine fatigatione atque interuallo excubias celebrant super plebem Dei, cętusque fideliũ? Ministerio ab hoc suo intendunt, vt peregrinãtes in seculo ad beatorum cum Christo triumphantium consortium prouehant vbi pro operibus pietatis, pro sudore spiritualium studiorum æterna prærogatur merces, & remuneratio copiosa. Ex quibus omnibus diuinæ charitatis affluentia, ac dilectionis vnitas cõmendatur, quæ in Christo & ecclesia perfectè subsistit. Istiusmodi vnitatis dilectio, vnde trahat originẽ, vndeque honoris ac commodi sortiatur effectũ (si scire volueris) ex consequentibus mediatoris sufficiẽtissimè imbueris eloquiis. Et mea (inquit patri) omnia tua sunt, & tua mea sunt, & clarificatus sum in eis. O Christianæ religionis dignitas, O ecclesiæ Christi vnitas veneranda, quanto sublimaris fastigio? quò proueheris? quò traheris? vbi collocatis? Aeterni regis copularis filio in angelorum proueheris gloriam. Supra sydereas cœlorum traheris mansiones atque in immortalitatis gremio collocaris. Sponsa vtique Christi efficeris charissima, beatis spiritibus coæquaris, aulæ cœlestis nobilitatis mansione, & perpetuæ pacis felicitate potiris. Hæc sunt sponsi tui dona, ò immaculata mater & sponsa. Hæc sunt munera Verbi, ipsiusque dilectionis insignia, quibus in huius peregrinationis nutriris loco. Pro mundi etenim contemptu tibi promittitur cœlum: pro spretis seculi voluptatibus deliciis frueris paradisi: pro temporali labore, sẽpiternam requiẽ, & pro humilitate tui filij Dei contubernium assequuta es. Supereminet prorsus copula hæc cunctis, quę placent oculis, quæ interioris hominis affectum refouent, & animũ delectant. Volue & reuolue, cogita, atq; recogita, quid est, quod dicitur: Oĩa mea tua sũt & tua mea sũt & ego clarificatus sũ ĩ eis. Cõsidera diligẽter quis, cui, de quib. & quare proferuntur talia. Vniuersa ista amantibus sapiunt, & intelligẽtibus fulgent. Nempe cor pascunt dilectione, mentem perfundunt sapientia, dulcedine affectum inebriant, sursum animum erigunt, replẽt palatum nectare, interiora pace fœcundant, spiritumque cœlesti exultatione perornant. Vnitatem charitatis in verbo veritatis commendat, quod dictum est: Sacramentum hoc magnum est. Erat in patre verbum, erat in corpore, erat in cœlo, erat in terra, erat cum angelis, erat cũ hominibus aliter atque aliter. An non in patre cum angelis, & in cœlo se esse fatebatur, dicens: Etiam non sum de mundo: & tamen in mundo cum hominibus se esse inferens testabatur, & ego ad te venio. Cum angelis quippe erat verbum, atque ab eisdem esse agnoscebatur Sapientia, imago patris, principium, vnigenitus, virtusque. Sed cum hominibus existens pręceptor, mediator, redemptor, caput, & his similia credebatur. Absque reuerberatione eo fruebantur angeli tanquam à corruptione liberi, & ab omni impedimento alieni. Semel etenim confirmati ab ea, in qua nunc fęlicitate sunt, positi, vltrà minimè valuerunt excidere. Homines verò longè ab angelis dissimiles, corruptione grauati, mortales effecti, peccatoque obnoxij omnino indigent adiuuari. Hinc est, quòd patris ęterni filius, dominus scilicet Iesus, quoad vixit in carne passibili, tanta erga illos se exercuit charitate. Ipsos nanque fouebat, vt debiles; hortabatur vt pauidos ablandiebatur vt paruulis; docebat vt inscios, alebat vt famelicos; deducebat vt cęcos, sustentabat vt infirmos: pro ipsisque incessanter orabat, vt filiis. Nouerat quidem in quantis essent periculis constituti. Nunquam sic mater aliqua circa infantis curam facta est anxia, sicut ipse dominus erga sui corporis membra. Illius nẽpe ad Iudęos vos est: Quoties (inquit) volui congregare filios tuos, quemadmodũ gallina congregat pullos suos sub alis, & noluisti?

Albi

Eccle. 1. | Ioan. 17. | Ibidem. | Ibidem. | Mat. 23.

[Marc. 8.] Aibi quoq; ad discipulos: Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent, quod manducent: & si dimisero eos ieiunos, deficient in via. Angebatur, vrebaturque pro suorum compassione membrorum, quos agnoscebat debiles, & corporaliter relinquebat post se. [Ioan. 17.] Quamobrem patri aiebat: Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos. Videbat vtique quanta ab infidelibus viris, & spiritibus malignis passuri fuerant. Proinde tam sedulò, vt seruarentur, orabat. Quis etenim absque diuino suffragio sęua persequentium valeret tolerare supplicia? Quis sine adiutorio perfectionis conscenderet fastigium, & non deficeret? Non est virtutis humanæ mundum spernere, voluntati propriæ repugnare, ac mortis sponte subire sententiam. Supra naturā resolutionis corporis appetitus est. Nemo sapiens pro eo quod non habet, id quod habet, exponit. Duplici itaque auxilio indiget, qui in agone constitutus est mortis, fidei videlicet, & fortitudinis. Fides quippe certitudine futurorum commutat pręsentia. [Hebr. 11.] Est nanque sperandarum substantia rerum, & argumentū non apparentium. Fortitudo autem magnanimitate sui naturalem timorem superat. Horum deficiēte altero quisque prudens in mortis certamine trepidat. Has spirituales geminas gemmas redemptor noster militibus pro se pugnantibus tribuit: quatenus cœlesti à dextris atque sinistris muniti præsidio cōsona modulatione propheticum illud valeant cantare dicentes: [Exod. 15.] Cantemus domino, gloriose enim honorificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. Quoniam verò triūphi laudem sibi omnino nequeūt vendicare, vno ore, parique intentione promunt, quod in eodem cantico legitur: Quis similis tui in fortibus domine? Quis similis tui magnificus in sanctitate, terribilis, atque laudabilis, & faciens mirabilia? Nempe victoria conflictus mortis illi solummodo ascribenda est, qui ex cognitione mercedis pugnandi constātiam subministrat. Non enim humano studio, aut ingenio naturali futurorum cognitio possidetur. Donum quidem cœleste est, & redemptoris nostri exhibitio veneranda. Lumen etenim fidei sibi adhærentibus refundens in membris, quāta inuisibilia sint, veraciter notificat. Proponit spiritualium, cœlestiumque mercedem, vt concupiscentiam valeat excitare pugnantis. Glorię coronam tenet in manibus, vt robur perseuerātiæ conferat bellaturis. Rex quippe noster arduum atque laboriosum perfectionis ac mortis sciens esse certamen, præmium vincētibus promisit æternum. Superant vtique supra modum sudores militum, quæ in cęlo sunt stipendia meritorum. [Rom. 8.] Nam Apostolo teste, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quis (oro) non moriatur millies, vt perpetuæ hæreditatis sortiatur triumphum? Quis imprę sentiarum refugiet pati, vt gloriosi capitis Christi spirituale efficiatur membrum? Quis demum ab omni torpore nō excutiat animum, quum patri filium de suis fidelibus audiat dicētem: [Ioan. 17.] Pater serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos? Appetunt homines pastorales infulas, & imperialia diademata: quatenus celebre posteris suis de se valeant relinquere nomen. His prorsus est maius, quod credentibus veritas repromittit: & heu paucissimi sūt, qui illud apprehēdere curēt. Discipulatu Christi nil excellentius, nil vtilius, nil honorificentius agitur. Quouis regno ac seculari dignitate esse præstantior noscitur, dūmodo illibato corde seruetur. Gradus nanq; sublimis est virtute decoratus & gloria. Neminem repellit, rectè atque simpliciter accedentem ad se. Solum illos abijcit, qui torpore depressi, seu simulatione delusi, aut elatione decepti, quanti sit gratia Christi, gustare non possunt. Hinc est, quòd nō omnes, qui illum recipiūt, seruant. Quotidie à sancto proposito ad vomitum redeuntes resiliunt plurimi, atque discipulatu Christi se reddunt indignos. Quæ reliquerunt, repetunt, & quæ damnauerunt, denuo agere non erubescunt. Priusquàm deserātur, iugum suaue abiiciunt, atque humilitatis semitas incedere nolunt. Potius eligunt momentaneę delectationi deseruire in seculo, quàm in cœlorum mansionibus perennes delicias cum Christo possidere feliciter.

Quantum qui affectu adhæret visibilibus à naturali dignitate degeneret. Cap. XVIII.

Quisquis congruū peregrinationis suæ cupit captare solatium, domini Iesu toto corde studeat inhęrere vestigiis. In illo prorsus reperiet, quo nutriatur ad vitā. Aliundè si quis lætari voluerit, non sine dispendio id agere poterit. Creaturarum siquidē blandæ illecebræ absque sapientiæ gustu humano cordi venena transfundunt. Insipiētium enim affectum mulcent, mentem penetrant, euertūt iudicium, sensusque interioris hominis sibi vēdicant principatum. Fitque vt malè sana mens væsano amore seducta, dū sui conditoris transgreditur leges, propriæ dignitatis amittat gratiam. Plurimum quippe degenerat ab eo quod est, quando caecta extra se sensibilium delectationibus pascitur. Prodigo filio efficitur similis, [Luc. 15.] qui patris turpiter hęreditate cōsumpta porcorum siliquis se saturare cupiebat. Quid (oro) vilius, quid esse abiectius potest, quàm incommutabili deserto bono, creaturarum contubernio fœderari? Nequaquam sine diuinitatis offensa agitur, quum visibilibus & caducis se spiritualis

natura

n atura prostituit. Quęcunque facta sunt, siue quę in cœlo fulgent, siue per aera volitant, siue mouentur in aquis, aut vegetantur de terra, vel viuunt super terram; ideo facta sunt, vt eorum consideratione rationalis erudita creatura ad opificis summi valeat peruenire notitiam. Creaturarum etenim species ornatusque earum præclarissimum diuinæ maiestatis est speculum, optimeque in illo conditoris virtus inspicitur, dicente Apostolo: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, atque diuinitas. Se igitur offerunt, se intuentibus exponunt, vt cognoscibilem exhibeant illum, qui fecit eas, & eundem laudabilē reddant atq; amabilem. Quotquot de Deo rectè sapiunt, atque de ipsius bonitate suauiter sentiūt, ordinato creaturarum vsu eriguntur in Deum: & in illo delectabiliter iucundantur. Hoc Citharœda sanctus intus irradiante Sapientia salubriter degustabat, quum in excessu mentis effectus domino diceret: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exercebor. Non delectauit me (inquit) factura tua, sed tu domine delectasti me in factura tua, id est, mediante factura tua. Delectationis suæ finem non in eo, quod factum est, sed in eo, qui fecit, instituit, ne vtranq; amitteret. Prorsus vera creatoris & creaturæ delectatione priuatur, qui nescit delectari in domino. Rectus itaque delectationis ordo est, vt quisq; in originali prius delectationum fonte lætetur, quam in profluentibus riuulis. Optimè quidem & ad sobrietatē creaturarum delectatione fruetur, si non ignorauerit cōditoris indefectibilem delectationis abundantiā: quæ non aliundè quā ab ipso domino Iesu percipienda est. Ipse planè ipse est, qui delectabilium omnium affluentiam continet, noxiarumq; delectationum reformat affectum. Vapor est enim virtutis Dei, & emanatio quædam est omnipotentis Dei sincera, quæ omnia potest, & in se permanens omnia innouat, & per nationes in animas sanctas sibi adhærentes se transfert. Participatione quidem sui, suaque præsentia voluptuosum carnis amorem & creaturarum inordinatam delectationē commutat in melius. Gustus eius super mel dulcis, amor suauissimus, præsentia delectabilis, floridus aspectus, eloquium ignitum, pulchritudo incōparabilis, elegans forma, gratia exuberās, virtus omnipotens, diuina sapientia, gloria cœlestis, immortale regnum, inaccessibilis lux, sublime solium, & generatio inenarrabilis est. Quum vtiq; sit verbum manens, limpidissima veritas, imago patris, creaturarum speculum, splendor meridianus, æterna vita, charitas non excidens, bonum indeficiens, bonorumque largitor, ineffabili quadam miseratione ad homines se inclinare dedignatus non est. Pietatis siquidem viscera induens homo factus incubuit super hominem, vt exanime corpus spiritualem reuocaret ad vitam. Dat itaque vitam mortuis, cæcisque lumē refundit, solatur mœstos, debilium genua roborat, atque ab insultu intellectualium bestiarum tanquam verus pastor rationales protegit oues. Custodit prædestinatorum numerum cura peruigili, & eorum neminem perire permittit. Hoc profectò insinuauit, quum diceret patri: Quum essem cū eis, ego seruabam eos in nomine tuo: quos dedisti mihi, custodiui: & nemo eorum periit, nisi filius perditionis. Quod de discipulis ecclesiæ typum gerentibus loquitur, hoc prorsus de omni electorum cōgregatione testatur. Seruat singulos, custodit omnes, qui huius vitæ cōcupiscentias respuentes tota mentis intentione reuertuntur ad ipsum. Tales etenim bonitatem domini degustantes, facilè seculi istius spernunt blanditias. Protectorem nanque suum agnoscentes, omni se illi cordis humilitate subiiciunt. Esto etiam mihi, ò domine, in Deum protectorem, & in locum refugij, vt saluum me facias. Custodi (oro te) vt pupillam oculi seruū tuum: atque sub vmbra alarum tuarum protege illum, ne profugus incedat super terram, & ne à gratia tua decidens tanquam perditionis filius spirituali desperationis laqueo se perimat. Amoue à me elationem spiritus, seculi amorem, mentis hebetudinem, & visibilium voluptatem, vt nihil mihi libeat extra te, nihilque placeat præter te. Sufficias mihi ad saturitatem, me reficias ad votum, in bello me protegas, atque me prouehas ad coronam. Lætabor vtique in te, & mecum pariter lætabuntur, quotquot nouerunt te: scientes te in tentationibus sui esse custodem, in itinere ducem, adiutorem in laboribus, præsidium in periculis, & in peruentione mercedem. Lætabuntur (inquam) maximam captātes de tua miseratione fiduciam. Te nanque dulciter possidentes in se, seque humiliter prosternentes tibi medullatum laudis sacrificiū, melliflua amoris carmina, atque gratiarū iuges actiones corā te, quē suaui charitate in cordis sui cubiculo amplectuntur, & tenent, exhibere non cessant. In ipso autem deuotionis exercitio, & in ipso gustu diuini caloris inardescit eorum animus charitate, & insolito feruore fertur in amorem dilecti. Interdum incalescente deuotione rapiuntur supra se, & cęlorum cętibus inserūtur. Amant, & laudāt: gemunt, & clamant: lacrymantur, & gaudent: pascuntur, & esuriunt: sitiūt & inebriantur: totoque amoris conamine in te, quem fide, vident, humilitate venerātur, desiderio quærunt, charitate fruuntur, se transformare festinant. Tunc experimento intelligūt verum esse, quod dixeras. Nunc ad te venio, & hoc loquor in mundo, vt habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Habent vtique gau-

Marginal notes: Rom. 1. — Psal. 91. — Ioan. 17. — Psal. 30. — Psal. 16. — Ioan. 17.

dium tuum, ò domine, impletum in semetipsis: non quantum in illo est, sed quantum in mortali corpore percipere valent. Plenitudinem etenim gaudij tui nec ipsi beatorum spiritus sustinere possunt: quoniam perfectum, immensum, & çternum est. Pro suorum tamen mercede laborum electi omnes, vt beati sint, & iuxta singulorum mensuram de ipso participent, ingrediuntur in illud: sicut dixisse te nouimus: Serue bone & fidelis intra in gaudium domini tui. Non gaudium in ipsos, sed ipsi in gaudium intrare dicuntur, vt omni ex parte lætitia exuberare noscãtur. Interim tamen dum peregrinantur abs te, quũ habent te in se, impletum habent gaudium magis magisque implendum. Quomodo non implentur gaudio, quum sentiant te in se, seque agnoscant in te, se diligant propter te, se videant diligi à te, singularique dilectione cõglutinatos tibi? Totum hoc ex sermone tuo operante, atque cooperante gratia tua, quæ gratuita & diuina est, in illis quotidie agitur, vt roborentur ad perferẽdas seculi passiones. Insequitur nanquè mundus, quos tua inhabitat gratia, teque diligere nouit. Sic patri inquis: Ego dedi eis sermonẽ meum, & mundus eos odio habuit, quia nõ sunt de mundo, sicut & ego non sum de mũdo. Hinc electorum impletur gaudium, hinc charitatis vnitas commendatur, hinc spiritualis membrorũ dignitas reuelatur, quæ in capitis Christi configuratione clarescit. Interna siquidem aspiratione eliguntur à Christo, vt illius communicantes passionibus in futuro exaltentur cum ipso. Sic corporis decor agnoscitur, & membrorum perfectio consummatur. Vnumquemque etenim electorum dominus tandiu tentationibus, ac mũdi pressuris exerceri permittit, quamdiu erudiri valeat ad virtutem. Ipsa autem tribulationum exercitatio, non crudelitas, sed miseratio summa censenda est. Cui futura merita donarentur, si de belli medio milites traherentur? Certanti, non fugienti debetur triumphus. Quamobrem ipse dominus futura prospectans pugnantium laboribus compassione non flectitur. Non enim pugnam intercipit, sed certantibus tolerãtiæ virtutem tribuit, ne deficiant. Sic olim populo Hebræorum Amoræum, Ethæum, Pherezçũ, cæterasque exterarum reliquit gentium nationes: quatenus exercitatione earum præliandi nõ dediscerẽt artem, neque pro adepta promissionis terra de virtute propria ad sui perniciem intumescerent. Porro in cunctis electorum suorum gressibus benignus est spiritus Sapientiæ: siue dum certant, siue dum pacis suauitate fruuntur, in certamine custodiuntur à malo, ne cadãt. In pacis verò tranquillitate in veritate sanctificãtur, vt gaudeant. Vtrunq; peregrinanti corpori competit Christi. Nam iustorum quidam exercentur, ne se extollant: quidam autem sanctificantur, vt crescant. Orauerat quippe ipse mediator pro perseuerantia & stabilitate pugnãtium, dicens: Non rogo, vt tollas de mundo: sed vt liberes eos à malo. Nunc verò pro augmento precatur quiescentium addens: Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est. Versiculi huius sententiam nouit, qui contemplationi veritatis inhæret. Est autem veritas summum & incommutabile bonũ, lux spiritualis, erroris in se caliginem non admittens, penetrans omnia splẽdore suo: cuncta prospectans, vniuersa æquitatis iudicio rectè disponens: sapientiam & scientiam donans filiis hominum, angelicisque spiritibus omnem in se continens delectabilitatem, omnemque de se communicans sanctitatem. Tanta siquidem & talis est, vt omnis laus illi inferior sit. Nemo tamen ad contemplationem veritatis admittitur, nisi præuia sanctitate. Eò nanque charitati ipsius quisque fit propior, quò per exercitationem virtutum factus est sanctior. Plurimũ conformantur simul sanctitas & veritas, nec omnino valent ab inuicem separari. Detegit quidẽ veritas latebras vitiorum: vt sanctitati præparet habitaculum. Introeunte sanctitate fugantur vitia, & veritas in mente pariter confirmatur. Cõfirmata veritate, & operante in homine nedum interiora, verumetiam exteriora componit: atque possessorem suum duplici sanctimonia exhibet resulgentem. Deo nanque & hominibus illum reddit amabilem, nec non ad seculi mala perferenda disponit. Si mente excedit, Deo qui huiusmodi est, pabulo pascitur veritatis. Si fraterna charitate trahitur extra se, præcedẽte semper graditur veritate. Nullo prosternitur tentationum impulsu veritatis clypeo munitus. Ad hominem iustum veritate protectum quid propheta dicat, ausculta: Scuto (inquit) circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negocio per ambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Vtrorumque igitur statuum, pugnantium scilicet, & quiescentium, dominus Iesus, verbum patris, çternaque veritas se fautorem ac directorem esse perhibuit, dicens: Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum. Ecce quò pugnantes mittuntur, & à quo. De quiescentibus autem quid? Et pro eis (inquit) sanctifico meipsum: vt sint & ipsi sanctificati in veritate. Nẽpè qui aduersus mundi concupiscentias dimicant, diabolicisque suggestionibus resistunt, redemptorem suum, ducemque sequuntur. Qui autem per mentis munditiam sanctificati quieti contemplationis vacant, vtique in cognitione & gustu veritatis suauiter refouentur. Istiusmodi spirituales actus cum sint diuersi, sub vno tamẽ rectore, atq; eodẽ spiritu peraguntur. Hoc nemo fieri ambigat: quum quotidie in humano corpore varia videat membra sub vnius

tantum

Marginal notes: Matt. 25. — Ioan. 17. — Ibidem. — Ibidem. — Psal. 90. — Ioan. 20.

antum spiritus ducatu proficere, pacemque integerrimam inuicem custodire. Vnus quippe est spiritus veritatis in donis locuples, & multiplex in virtute. Hic in sibi adhærentia membra distincta gratiarum munera subministrat, dicente Apostolo. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ secũdum eundem spiritum, alteri fides in eodẽ spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus, atque idem spiritus diuidens singulis, prout vult. Tanto ergo honorabilior apparet, quanto prudentius in vnitate diuersa componit & ordinat. Viuificat quidem ecclesię corpus, regitque fidelium membra mirando quodam, atque ineffabili regimine veritatis: ita vt in eis nõ schismata, non inuidentia, non extollentia videatur, sed pax, lætitia, vnitas, & concordia dulcis. Omnes copulat sibi, & pacificat in se communicans se. Vniuersos materno complectitur charitatis affectu. Quod tribuit singulis, dispergit, in omnibus cunctorũ salute solicitus. Præcipua insuper inest illi cura seruandę vnitatis in membris. Hinc est, quòd tam frequenter mutuę charitatis mandatum instituit. Hinc tanta repetitio, atque commẽdatio fraternę dilectionis. Hinc patri aiebat: Nõ rogo pro eis tãtum, sed pro iis, qui credituri sunt per verbũ eorũ in me, vt oẽs vnũ sint sicut te pater i me, & ego in te: vt & ipsi in nobis vnũ sint. Quid verbis his dulcius? quidve delectabilius? Non poterat expresius redemptoris charitas, atque Ecclesię vnitas commendari. Alia enim quum sit patris persona, alia filij: pater tamen & filius vnum sunt. Sic & fideles cum sint multi, mandauit, vt charitatis vinculo colligati Ecclesię corpus efficiant, se ament, sibi famulentur, sibique inuicem prębeant omnem dilectionis beneuolentiam. Et hoc pro reuerentia diuinitatis, cuius gratia vnũ cum ipsa facti sunt. De hoc autem spirituali amoris glutino, quamuis innumera exuberent charitatis beneficia, hoc tamẽ specialibus elucet: vt tàm qui intus sunt, quàm qui foris per culpam; aut ab vnitate diuisi per erroris defensionem, quum ad vnitatẽ corporis redeũt omnes, non minus corde credant ad iustitiam, quàm oris confessione in capite Christo, quem Deus pater pro restauranda humanitatis natura misit in mundum. Porrò per eundem hominum genus reformari debuit, per quem ab initio fuerat plasmatum, ne opus Dei tam pręcipuum, imperfectum maneret. Hac etenim de causa humanam Deus condiderat speciem, vt quæ quot ex illa purgari ab originali culpa, atque à quotidianis sordibus delictorum ad ęternam pertinerent beatitudinem, supra cęlorum prouecti regnatur habitaculum, fierentque digni, vt in ipsis esset Deus, & ipsi Deo fruendo inhærerent eidẽ. Sicque conditoris in eis reformata imagine, omnique labe detersa deiformem quandam in se ostenderent speciem. Huius autem conformitatis decor, quandiu corpus mortale hominis corruptioni obnoxium est, atque corruptibilibus deditum, nequaquam perfici valet. Reseruatur verò in præmium solis prædestinatis ad vitam, in quibus propter gloriæ abundantiam ita inhæret Deus, vt & ipsi dij meritò nuncupentur dicente propheta: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes. Quorum excellentiam alio in loco admirans, ait: Dij fortes terræ vehementer eleuati sunt. Absorbentur nanque à plenitudine diuinitatis, & æterna in tantum replentur gloria, vt in ipsis nil deforme appareat, nil vacuum, sed plenissimè & perfectè sit Deus omnia in omnibus. Id verò quod dicitur, quod est beatum esse, sempiternum, atque deificum quamuis futurum sit iam factum, veritas ineffabilis expresit, dicens, Et ego charitatem, quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Ego in eis, & tu in me, vt sint cõsummati in vnum. Hęc nempe est indissolubilis vnitas charitatis Dei, hominumque per verbum consummata, interueniente Redemptionis ac Noui Testamenti sanguine, præcedente tamen æterna prædestinatione, vt Deus sit solus, iustus, & iustificans omnia in omnibus, ex se subsistens. Perficitur autem vnitas ipsa quotidie in corpore Christi mystico, aucto meritis fidelium, aggregato eorundem numero, donisque ornato, donec completo electorum consortio ipsa sancta mater ecclesia in membris perfecta copuletur, cui se desponsauit, Christo. Interim prouehitur, & crescit in singulis tota, quoadusque ad suæ veniat plenitudinem vnitatis capiti suo cohærendo, quod in membris sui corporis etiam dum peregrinatur, operatur in omnibus, secundum potentiæ suæ virtutem cuique impertiendo, prout vult, cœlestia dona. Vnde Apostolus, Qui descendit, ipse est, qui ascendit super omnes cœlos, vt adimpleret omnia, & ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ędificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitate fidei, & agnitionis Filii Dei in virum perfectum, in mensuram ętatis plenitudinis Christi. Tunc in vnum consummata electorum ecclesia sine macula, sine ruga, in regium cęlorum introducta thalamum, non erit quod vltra concupiscat. In pręsentiarum igitur subarrata quibusdam spiritualibus munusculis nutritur ex fide, atque infatigabiliter laborat, vt suas edomet passiones, vitia resecet, & suo naturali decore

vestiatur, quatenus oculis divinæ placeat sapientiæ. Optimè nanque nouit cuius gerat imaginē, tenetq; in cordis secreto sponsi sui pollicitationem, tanquam cautionem firmissimam, per quā anhelo charitatis affectu concupiti amoris sperat præsentiam. Meminit equidem illum dixisse, pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, & videant charitatem meam, qua dilexisti me ante mundi constitutionem. Audite hæc, ò fideles populi, & potissimè vos, qui militatis Christo, qui tribulationibus fatigamini, & mundi pressuris, ac Diaboli tentationibus attriti estis, audite, inquam, quæ sit vobis facta promissio, quæ vestrorum merces sit futura laborū, & quid ore vobis suggerat patris Omnipotēs Verbum. Nolite (oro) ad id, quod toleratis, aspicere, neque intuemini, quid estis, aut quid patimini, sed quid paulò post futuri. Regem vestrum in decore suo diligite, caput vestrum in cęlo pręsidens agnoscite redemptorem vestrum, cunctorumque factorem supra sydereas mansiones inter beatorum cœtus fidei oculo considerate fulgentem: Cœlum vobis apertum est, cœlorūque paratæ sedes. Consortes vestri patriarchæ, prophetæ, Apostoli, Martyres, triumphantes iusti iam diu peruenerunt, quò tenditis, tenent quod speratis, possident quod amatis, & eadē, quæ vobis promittitur, fruuntur sempiterna gloria. Gaudent cum Angelis, lætantur cum Archāgelis, & cum vniuersa multitudine spirituum supernorum diem festum agunt coram immortali rege suo & vestro. Vestrum etiam aduentum ad illos ardentissimè præstolantur. Quamobrem diligentissimè obseruate, ne vlla labentis seculi oblectamenta sensum euertant vestrum, atque à sancto proposito, quod cœpistis, faciant resilire. Nempe aduersa, quæ patimini, si viriliter tolerabitis, exiguum quum pertransierit temporis, vnigeniti Dei, ac mediatoris vestri Christi contemplabimini claritatem. Illum nanque supra omnē principatum, & potestatem, & virtutem intelligetis euectum, atque in patris dextera residentem, vosque in illo, quemadmodum Apostolus commemorans ait, Qui conresuscitauit, & consedere nos fecit in cœlestibus in Christo. Erit tunc per speciem reuelatum, quod in ænigmate nunc tegitur, & speratis in fide. Speratis (inquā) ex dono fidei mediatoris, cuius gratificasti estis beneficio, & imbuti sapientia. Non enim mentis vestris, sed ipsius gratia illuminati futura prospicitis, atque inuisibilia amatis. Effecit quippe verbum verbi, & dilectio Patris ad ipsum Filiū, & Filij ad vos, vt dilecti diligatis. Sic nanque in sui fine sermonis ipse conclusit. Notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, vt dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Ecce quo mediante notum vobis factum est sacramētum, seculis præcedentibus ignotum. Præceptorem Dei Filium habuistis in via, & in patria habebitis, quando discumbentibus vobis in regno cœlorum cum Abraham, Isaac, & Iacob, ipse præcinctus transiens ministrabit, non corporis alimoniam, sed spiritus. Comedetis iuxta prophetæ præsagium vetustissima veterum, & nouis superuenientibus vetera abijcietis. Inebriabimini præterea ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis illius potabimini. In hoc conuiuio pinguiū medullatorum, ac vindemię defęcatæ charitatē Dei diffusam possidebitis in vobis, per quam saginati dulcedine, atque suauitate æterni laudum pręconia, vota exultationis, amoris cantica, & iubilationis carmina piè, dulciter, ignitè, indefinenterque persoluetis ęterno sponso vestro & genitori illius. Succensi quippe dilectione Sancti Spiritus, qua pater Verbum suum diligit, eritis cognitione beati, pace securi, lęti fruitione superior, auidi caritate, communicatione pleni, visione sapientes, amore languidi, suspensi admiratione, lumine circunfusi, & transformati in gloriam, Mediatoris habitantis in vobis, & vos in illo, nō localiter, sed affectiuè pręsentialiter, reciprocè. Ipso nihilominus dirigente, erigente, erudiente, & pręsidente in vobis, in quo sunt substantialiter omnes thesauri sapientię, & scientię Dei, Iesu Christi Domini nostri, qui cū patre, & Spiritu Sancto vnus est Deus permanens in secula seculorum, Amen.

Ioan. 17. — Ephes. 2. — Ioan. 17. — Leui. 26. — Psal. 35. — Colo. 2.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI VENETIARVM PROTOPATRIARCHAE IN OPVS de triumphali agone mediatoris Christi.

PROLOGVS.

AEdificaturus quis materialem domum ad temporaliter habitandum, prius quã ædificij iaciat fundamenta, diligentißimè considerare debet ędificij locum, habitaculi longitudinem, latitudinemque, sumptuum sufficiētiam & propriæ virtutis industriam, quatenus inceptum valeat perficere opus. Nam quoquam eorum, quæ dicta sunt, deficiēte, casso, qui ædificat labore fatigatur. Nil quippè dignum est laude, quod sine discretionis agitur libra. Verũ facile ad ima dilabitur omne, quod nutāti superponitur fundamento. Hoc sacra docēt eloquia, hoc naturale ingenium, experientiaque quotidiana, quæ validum erga agibilia ac persuasibile noscitur argumentum. Huiusmodi eruditus admonitione quisquis spiritualem cupit cōstruere domum, diiudicare non negligat, quæcunq; in suo illi sunt opere necessaria, non dedignetur à corporalibus spiritualium capere formam, atque per visibilium rudimenta ad inuisibilium arcana pertingere. Videmus paruulos antè quàm solido pascantur cibo, lactis liquore nutriri, infirmi quoque per tempus leuioribus cibantur alimentis, donec conualescant, & pristinas reparauerint vires, alioquin recidiuam incurrunt, per quam facile appropinquant exitio. Sic quippè terrena mens solummodo visibilium assueta imaginibus, sola carnalia sapiens prouehēda est, atque ad spiritualia manuducenda, quatenus solido incedens itinere nõ in phantasmatum lubrico suorum pedum vestigia figat. Nullus etenim structuræ collocandæ aptior, quàm in petra, reperitur locus. Est quidem petra solida, naturalis, dura, & ad superædificandum optime coaptata, & potissimum illa, de qua dicitur. Petra autē erat Christus. Quotquot autem superno fuere illustrati splendore, atque cœlesti gratia decorati, super hanc spiritualium studiorum suorum locauere primordia. Nemo verè ædificantium aliundè cępit, omnibus prorsus saluatis notus fuit locus hic, eoque cuiusque laborantium spiritualis altius excreuit fabrica, diutiusque perseuerauit, quò petræ Christi perspicacior habita est notitia. Hinc est, quod non omnes vniformiter operantur. Nam teste Apostolo alij supra fundamentum hoc ædificant aurum, argentum, lapides preciosos, alij verò ligna, fœnum, stipulam. Vnius verò cuiusque opus quale sit, tribulationis ignis, & persecutionis, ac tentationis probat procella. Incerta quippe cuncta hæc humanæ sunt existimationi, sed diuinę nota prouidentiæ, atque in extremo patefacienda iudicio. Singuli interim spirituali intendant exercitationi, claramque de Christo studeant habere notitiam, vt indubitanter suo valeāt insistere operi. Aedificent supra petram, sed non nisi petram. Optimè nanque petra congruit petræ, & petra ponitur super petram. Opus petræ in petra locatum durabile est. In illud impetunt flumina, impingunt manus, auræ perflant, tempestates pulsant, nec valet cadere. Audi in petra fundatum. Quis me separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an persecutio, an nuditas, an periculum, an gladius? Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Bona domus hæc & imputribili fabricata materia, quæ nescit cedere, non valet flecti, nec ab eo, quod cępit, resilire nouit. Hæc nempè non sectis aut quadris erat contexta lapidibus, sed spiritualibus fabricata studiis, atque assiduis actionum Christi cogitationibus copulata. Nam quemadmodum petra iungitur petræ, vt corpori habitaculum fiat, ita cogitatio cogitationi, vt spirituale animæ perficiatur domicilium. Habitat in domo corpus, & mens in cogitatione. Quales cogitationes, talis mansio. Nulla autem salubrior ad mentis construendum habitaculum cogitatio reperitur, quàm passionis Christi lapidis durissimi. Per ipsam quippe humanæ salutis restauratio, & ineffabilis Dei ad homines agnoscitur summa dilectio. Nemo aliunde diuinæ charitatis æternum fontem degustat melius, quàm in huiusmodi attenta, sedulaque meditatione. Quicunque igitur Deo per internam exercitationem inhærere concupiscit, quicunque mentis suæ dispersionem ad se reuocare desiderat, in hoc aromatum cellarium sponsi introire conetur. In ipsa deuotus inquisitor ingressus meditando distinctè, seriatimque consideret diligenter, quis, qualis, vbi, qualiter, & qua re patiatur. Ista nēpe sunt, per quę meditantis animus inflãmatur ad amorē, ad imitationem prouocatur, & ad cognitionem. Nec ab re promouetur. Quis etenim

1. Cor. 10.
1. Cor. 3.
Rom. 8.

etenim alius est, qui patitur, nisi is, de quo per prophetam dicitur, hic est Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum? Qui nimirum per assumptam carnem in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Propter vnitatem quidem personæ Deum crucis subiisse patibulum verissime definiendum est. Vnde Apostolus. Deus (inquit) erat in Christo mundum sibi reconcilians. Sic tamē passionis perpessus est igno miniam idem mediator, vt sine detrimento maiestatis, sine obnubilatione gloriæ id fieret. In hoc quidem diuinæ, humanæque naturæ sacramento nec verbo detrahendum est aliquid dignitatis, neque homini sensum passibilitatis. In ea nanquè natura, qua Deus erat, nullam sustinuit pœnam, opprobriū nullum, quin potius impassibilis, immortalisque permansit. Est enim Deus bonum summum, incommutabile, sempiternum, nullius egens, cunctis omnia tribuens, imperturbabile, beatumque de se in se. In ea verò natura, qua homo erat, flagellatus est, consputus, crucifixus, & mortuus, nō tamen sine Deo, quoniam sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus, vnus Emanuel, vnusque mediator Dei & hominum. In Christo quidem nec ab humanitate diuinitas, neque à diuinitate valet separari humanitas. Nam sicut natura humana à verbo suscepta est, vt passibilitatis non amitteret proprietatē, alioquin verus non esset homo, si hominis non posset suscipere passiones. Carnē itaq; assumpsit de Adā, sed de Adam peccatum non habuit, vnde & mori potuit, qui ad abolēdam venerat mortē. Vt igitur verus pontifex fieret, atque dānationis deleret chirographum, apparuit Deus in carne mortali, non tamen omnes, sed quas voluit in se recipiens passiones. Tentatus est vt homo, vestitus vt homo, iudicatus vt homo. Nā si ipsum cognouissent, nunqua Dominū gloriæ crucifixissent. Deus itaq; homo propter hominem passus est. Et hęc est fides recta, & regula veritatis. Vt autē meditantis animus colligatur in vnū, vt amicabiliter teneat Christū, vt sciat cui cōpatiatur, nō Dei substantia, quæ incōprehēsibilis est, sed assumpti hominis imago mēte formāda est. Cogitandus est vir vtiq; elegantissimus, statura procerus, pulcherrimus forma, aspectu venerabilis, compositus moribus, sermone rarus, plenus facundia, maturus incessu, vestitu pauperrimus, nullam habens maculam, deformitatem nullam, quem venerantur Angeli, famulantur Archangeli, virtutes colunt, principatus ac potestates tremunt, throni benedicunt, & dominationes, & ipsi Cherubim ac Seraphim iucunda modulatione collaudant, mirantur, efferuntque. Humanam igitur effigiem deuota mens, & adhuc tenella componat in se, quatenus sensibus, sensibilibusq; allecta pedetentim crescendo per visibilem speciem ad inuisibilis substātiæ verbi attingat notitiam. Non autem absq; medio hominis subiecto ad diuinitatem peruenitur in carne latentem, nisi forte id ex spiritus fieret reuelatione, qui spirat vbi vult atque vocat ea, quæ nō sunt, tanquam ea, quæ sunt. Humano tamen diuina sunt quærenda ingenio, donec fiat manus Domini super cor hominis, & cœlorum secreta nouo irradiante lumine pandantur pro exultatione, pro dilectione, pro iubilo. Tunc qui huiusmodi est, fidentèr, veraciterque dicere potest. Et si noui Christum secundum carnem, sed iam nunc nō noui. In alterum siquidem mutatus virum ex superueniente gratia, naturalisque ingenij transcendens metas cōtemplationis verę gustu effectus est dignus. Tunc amore repletur, superabundat gaudio, pace fœcundatur, pascitur dulcedine, charitate vulneratur, & omnis interioris hominis affectus laudabili quodam lętificatur tripudio. De cętero quippe spiritualiter egere non valet. Nam in sponsi cellarium obtenta introeundi licentia iugiter (quamuis non ad votum) exuberantium fouetur dulcedine voluptatum. Hic perfectorū solidus est cibus, qui in spirituali diu exercitati ac eruditi studio didicerūt mentem Deo, carnem spiritui, temporalia necessitati, animum sapientię, affectum inuisibilibus, obedientię intentionem, pręsentia coaptare futuris. Prius autem quàm ad hoc singulare fastigium ascendat Christi Discipulus, & nouus in spirituali militia pręliator, labor ei & dolor adhibendus est iuxta prophetam dicentem. Hoc labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam. Igitur non fastidiat ima, quicunque summa concupiscit. Ad celsitudinem humilitate conscenditur, prius quod animale est, deinde quod spirituale. Cum essem paruulus (ait Apostolus) sapiebam vt paruulus, loquebar vt paruulus, cogitabam vt paruulus, cum autem factus sum vir, euacuaui quę erant paruuli. Nempe paruulis spiritu infirma, perfectis verò magnalia propinantur meditanda. Noli autem contemnere infirmum Dei, quoniam, teste Paulo, quod infirmū est Dei, fortius est hominibus. Quamuis enim Dominus Iesus Dei sit virtus & sapientia, tamen in ea parte, qua infirmus apparuit, propter te infirmatus est, & ab Angelis paulominus minoratus. Vt ergo ab infirmis caperetur, vt eorum mederetur languoribus, vt exules reuocaret ad patriam, vt contemptores & incredulos restitueret gratię, atque ad iustorum reduceret prudentiam, Dei se exinaniuit sapientia. Poterat quidem omnipotēs maiestas aliter quā se exinaniendo perditum reparare hominem, sed vt sciret quantum deliquerat, quantum diligeretur, quantique se ęstimare deberet, id agere voluit, sciret quoq; quid de eo deberet, qui pro peccatore, pro perdito, pro ingrato tantus se dignatus

Marginalia: Baruc. 3. — 2 Cor. 5. — 1. Cor. 2. — Rom. 4. — 2. Cor. 5. — Psal. 72. — 1. Cor. 13. — 1. Cor. 1. — Psal. 8.

gnatus est exponere passionibus, tam diræ se tradere morti. Maximum etenim hoc amoris incentiuum est, tum pro causa, tum pro persona, quæ patitur. Est qui patitur, vnigenitus Dei Verbum sempiternum, sapientia attingens omnia, salus mundi, reparator hominis, virtus pugnantium, corona vincentium, errantium via, naufragantium sinus, mœrentium solatium, comes peregrinantium, nutantium robur, sustentatio debilium, mortuorum resurrectio, regnãtiũ merces, Angelorum gaudium, diuinitatis speculum, charitatis fons, origo luminum, veritatis cõtemplatio, deliciarum paradisus, omniumque bonorum emanatio indeficiens. Patitur tantus ac talis, non pro se, sed pro hominibus, nec pro vniuersis, sed tantum pro electis, prædestinatis, vocatis, iustificatis. Huius passio quoniam flagrantissima fuit exhibita charitate, vehemẽtem in meditantis corde accendit affectum, atque locupletem reddit fructum, amoris (videlicet) & sapientiæ, compassionis ac deuotionis. Amorem quidem & sapientiam spiritualibus & perfectis, incipientibus verò & inexpertis compassionem ingerit & deuotionem. Nemini se meditantium hęc veneranda passio Saluatoris denegat, nullique sui subtrahit mercedẽ laboris. Magnus & eruditis proponit patientis dignitatem & patiendi causam, vt illos charitate ac sapientia repleat, introducendis autem modum & seriem format, quatenus componat, cõmpũgatque, ita vt nemo sit, qui se abscondat à calore eius, qui purè, humiliter, ardenterque ipsam degustare voluerit. Est quippe absconditum manna sub carnis ignominia, & latitudo immensa tecta sub vulnerati corporis breuitate. Vt igitur per cicatricum fixuras dulcedo distillet sapientiæ, & per lateris ianuam diuinæ ebulliat flamma charitatis, seriem, modumque passionis succinctus sermo percurret, quatenus debiles spiritu & neophyti habeant vndè pascantur, erudiantur, & crescant. Nam diuinitatis & cœlorum militiæ sacramenta doctis ac spiritualibus reseranda relinquens agonis Christi formulam tractare proposui, quorundam seruorum Dei deuictus precibus. Scio tamen: & verissime scio in me nõ esse vnde talia attentare confidam. Est tamen, qui hæc & his maiorum præstare sufficientiam valeat, Dei (videlicet) incarnata sapientia, quæ aperit ora mutorum, & linguas infantium disertas facit. Ab ipsa itaque, quoniam de ipsa materia tractandum est, suffragium expectabo. Erit nanque sicut opus, ita & ipsius laus omnis & gloria nunc, & in secula.

Psal. 18.

QVOD MIRO DIVINAE AEQVITATIS IVDICIO ACTVM EST,

vt per incarnationem verbi humanæ redemptionis celebraretur mysterium.

Cap. I.

HAbente ab ingenita innocentiæ dignitate homine per multorũ curricula temporum in trinitatis sacrosancto collegio mirandum misericordia & iustitia inuicem 10 habuere cõflictum. Ipsarum quidem altera pro hominis reconciliatione, altera verò pro eiusdem condemnatione æquissimum Dei interpellabat iudicium. Prima nanque carnis fragilitatẽ, serpentis suggestionem, ac (ne mulier contristaretur) humanam condescensionem ducebat in medium, iustitia verò ex aduerso inobedientiæ 20 præuaricationem, posteritatis obligationẽ, nec non & innumera, quæ ab his effluxerunt, mala obiiciendo, ne absolueretur, acriter insistebat. Tandem diuinæ placuit bonitati huiusmodi dirimere controuersiam vtraque in suo robore perdurante: Misit itaque misericordiarum Pater, & Deus totius consolationis, quando non sperabatur, vnigenitum suum in similitudinem carnis peccati in hũc mũdũ, vt de peccato dãnaret primorũ parentum peccatũ in carne sua, fieretque 30 Dei & hominum verissimus mediator, lapisque angularis, in quo vtraque essent vnum. Talem siquidem illum fecit, vt pro originali delicto satisfacere posset, deberetque. Nam inquantum Deus poterat, inquantum verò homo erat, debebat. Quis enim nisi Deus diuinæ valet satisfacere offensæ? & quis alius nisi homo debet? In vna igitur persona cõuenit Deus & homo vnus Dominus Iesus, qui factus est nobis à Deo Patre Sapientia, Iustitia, Sanctificatio, & Redemptio. Hic 40 secum de cœlo detulit oleum & vinum, vt semiuiui hominis in delictorum iacentis volutabro mederetur vulneribus. Misericordia nanque permotus super ipsius calamitate plangenda ad ecclesiæ stabulum propriis humeris deportauit. Noluit considerare, quis esset, quem ferret, quid deberet ineffabili quadam pietate succensus. O magnum pietatis opus, ò diuinæ miserationis iudicium singulare, delinquit homo, & Dei Filius 50 condemnatur, & moritur. Quo autem ordine, quomodo, quibusve suppliciis, nunc narrationis series inchoet. Quis verò dabit intellectui meo scientiam, & oculis meis fontem lacrymarum, vt sacratissimam Domini mei passionem verbis valeam congruentibus exarare? Nõ enim absque lacrymis & compunctionis gemitu debet scribi, legi, & meditari. Tota doloribus, tota amaritudinis absynthio referta est. Quò se deuo-

tus

tus vertat animus, iaculo perfoditur pietatis, vndique reperit, vnde pascatur. Quamobrem ò mi dilectissime lector spirituales cordis fauces pāra, & cuncta, quæ legis, ruminando meditare, vt vbertim erumpant flumina lacrymarum, efficiarisque mundum animal diuino aptissimum sacrificio. Tibi vt deuotionem acquiras, cœlestia apponuntur alimenta. Noli in tam suaui conuiuio permanere ieiunus. Memento scriptum esse. Cum vocatus fueris ad mensam potentis, cōsidera diligenter, quæ apponuntur tibi. Vitulus enim saginatus, & immaculatus agnus passionis igne assatus, tibi datur, vt ore intelligentiæ comedas. Illum tibi in literis his, quem ipsemet in corpore, in spiritu, in sacramento sumendū dedit fidelibus, offero. Ipse nanque innocentissimus Dominus, qui totius mundi aboleuit delictum, cum paschatis tempus instaret, in quo de hoc mundo trāsiturus erat ad patrem, priusquā Hierusalem ciuitatem (videlicet) regiam ingrederetur, duos ex discipulis suis præmisit dicens. Ite in ciuitatem, & ecce occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, sequimini eum, & quocunque introierit dicite Domino domus. Vbi est refectio mea? vbi pascha cum discipulis meis manducem? Non autem humilis Dominus, & humiliatus magister, qui ministrare venerat, nō ministrari, hoc egit, vt seruile obsequium à suis extorqueret Discipulis, sed vt eruditionis causa hoc sacrum pietatis commercium miro sapiētię disponeret ordine. Hinc est, quod nūc Dei, nūc Domini, nunc magistri, nunc seruuli pro temporis & pro negocij qualitate exhibuit ministeriū, non autē sine mysterio fuit, quod dicitur. Duos ex discipulis suis præmisit dicens. Ite in ciuitatē, & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulās. Latet prorsus sub velamine literæ, & sub historiæ serie spirituale documentum minime prętereundum. Duo hi Discipuli, qui Domino refectionis locum parant, præfigurabant duo, quæ in spiritu ambulantibus & Domino in se hospitium disponentibus, necessaria comprobantur, fides (scilicet) & intellectus. Quantum sit necessaria fides militanti Christo, Apostolum audi. Sine fide (inquit) impossibile est placere Deo. Gratificat enim hominem, & amabilem Deo fides facit, atque ad spiritualia optimè habilitat. Repugnat enim ad profectum curiositas, & elata dubietas, quæ ratione diuina gestit inuestigare mysteria, cum re vera non nisi humilibus corde pandantur dicente Domino. Confiteor tibi domine pater Rex cęli & terræ, quia abscondisti hæc sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis quidem & credentibus simpliciter se communicat Dominus. Vnde non doctos aut elatos elegit ipse, sed ignobiles, pauperes, imperitos, & rudes, vt elationes materiam auferret hominibus. Hoc Paulus insinuans ait. Vbi sapiēs vbi scriba, vbi conquisitor huius seculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Videte igitur (fratres) vocationē vestram, quia nō multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quę stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia & ignobilia & contemptibilia & ea, quę nō sunt elegit, vt ea, quę sūt, destrueret, vt nō glorietur oīs caro in conspectu eius. Voluit quippe Deus instruere hoīes, atq; per fidei meritū reuocare ad se, quatenus inde sanaret ægrotū, vnde in infirmitatē incurrit. Cōcupierat Adā esse tanquā Deus sciens bonum & malum, ideo ipsius posteritas debuit per fidei nescientiam ad intelligentiam promoueri. Est quippe fides nescia, dum cogitur supra sensum & supra intellectū credere, non tamē caret intelligentia, cum ipsam parturiat ex se. Prius enim credendum est, quàm ad veritatis notitiam veniatur. Ideo aiebat propheta. Nisi credideritis, non intelligetis. Crede, si vis intelligere, quoniam intellectus est merces fidei, vtrunque autem simul conueniunt, fides & intellectus. Alterum si separetur ab altero, perit diuinitatis scientia, perit & hominis intell.gētia. Scientiam nanq; diuinitatis vnde habemus? nonne ex fide? tolle fidem, quid de Deo intelliges? quid de Angelis, quid de anima, quid de futura vita, æternisque supplicijs? Horum prorsus ignorans eis. Quod si ista nescias, quomodo deuotus eris? quomodo compungeris? quomodo mandatorum Dei custodies legem? Ex fidei itaque intelligentia accenduntur homines ad amorem Dei, ad dilectionem proximi, ad virtutum exercitia, ad concupiscentiam futuræ felicitatis, ex quibus in spiritu viuitur. Vera est igitur sententia illa, quæ ait. Iustus ex fide viuit. Viuit plane, quoniam ex fidei illustratus veritate veram vitam, quam agnoscit, cupit; cupiendoque per mandatorum obseruantiam & morum probitatem illam apprehendere conatur. Congruè satis vtrunque significauit Dominus, fidem per Petrum, atque per Ioannem intellectum, dum ambos misit passionis tempore in ciuitatem ad cœnaculum pręparādum, insinuare volēs, quod nullus ad notitiam sacramentorum catholicæ veritatis, atque gustum ipsius passionis attingit, nisi fide & intellectu præuijs. Duo hæc sapientiæ magisterio diriguntur, vt electorum componant, ecclesiam, ornentque, quæ sub cœnaculi nomine designantur. Nempe ipsa est, ad quam disponendam mystice Petrus mittitur & Ioannes. Tanti siquidem est, vt Apostolorum præcipui illi ministrare non dedignētur. Sed quid mirum, cum ipse Apostolorum Dominus & magister in ea Paschalia voluerit initiare mysteria? Ipsa nanque spirituale cœnaculum est, grande propter sui latitudinem charitatis, quæ saluandos

Eccle. 13. Mat. 26. Hebr. 11. Matt. 11. 1. Cor. 1. Esa. 7. Hab. 2.

dos omnes tenet in se, cõplectitur, perficit, purgatosque cœlo recondit. An non grandis est, quæ per totum terrarum orbem circumquaque diffunditur, prædicatur, colitur? In ea propter magnitudinem ipsius ab aquarum inundatione omnis viuens anima saluatur, sicut de illa per Noe arcam præmonstratum agnoscimus. Grãde itaque est cœnaculum hoc & stratum, grande ex electorum numerositate, sed stratum donis cœlestibus, & spiritualibus sacramentis, atq; varijs virtutum respersum floribus, & miro preciosorum lapidum splendore coruscum. Tale est, vt dignissimum se Dei verbo exhibeat habitaculum. In hoc cęnaculo rite sanctum perficitur Pascha, diuina instituũtur sacramẽta, agnus innocentissimus mysticè immolatur, sacrũ manducatur corpus, sanguinis poculum degustatur, abluuntur scelera, humilitas commẽdatur, prędicatur charitas, nouę legis sanctio firmatur, reuelatur resurrectio, videtur Christus, palpatur manibus, digitis attrectatur, ligandi, soluendiq; potestas ecclesiæ donatur, seruatur vnitas, custoditur pax, Paracletus mittitur, diuinus amor infunditur, linguarum genera dantur, miraculorũ faciendorum tribuitur virtus pãduntur arcana scripturarum, mysteriorum secreta noscuntur, timoris, pietatis, scientiæ, fortitudinis, consilij, intellectus, & sapientiæ percipiuntur charismata. Quicunque igitur donis cupit ditari cœlestibus, quicunque sanctorum collegio aggregari desiderat, in sacrosanctum hoc ingrediatur cœnaculũ, nouum in eo celebret Pascha, manducet azima cum lactucis agrestibus, nihilque secum inferat fermentatum, iuxta Pauli sententiam dicentis. Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, extra hoc non est habitatio tuta. Insidiãtur enim inimici, catuli leonum rugientes circũeunt, vt quærant escam sibi, draco sæuissimus latebras fouet, tendit decipulam, vt rapiat, furetur, mactet, & perdat. Extra hoc omnes sunt hęretici, schismatici, infidelesque, & quotquot diuinæ legis transgressores fiunt. Hi nanque aures habent, & non intelligunt, oculos & non agnoscunt, linguam magniloquam, & tamen sine veritatis intelligentia, infœcundis arboribus similes sunt, & cymbalo tinnienti. Speciem sanctitatis tenent, & solo nomine gloriantur, cum re vera arentia sint membra, & ab ecclesiæ corpore præcisa, atque ab ipsius vnitate extranea. Quisque itaque videat, vtrum intus sit, & quà ingressus sit, diligenter examinet, verbi rudimenta teneat, quicunque in hoc absque dubietate cupit intrare cœnaculum. Fidem rectam habeat virtutum decoratam operibus, intellectum veritatis illustratum lumine in se custodiat, & à Prophetarum oraculis non deuiet. Hoc etenim insinuare Dominus voluit, quando Discipulis duobus præmittendis ante se ait. Et ecce occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, sequimini eum. Nempe homo iste propheticam denotat scientiam, quæ catholicam vnitatem suo manifestat eloquio. Merito scientia aquæ comparatur, quę ardorem libidinis & sitim extinguit mundanæ cupiditatis. Ea quisquis bene vtitur, à vitiorum incẽtiuo optime remouetur. Reficitur quidem pabulo illius, delectatur gustu, & ęternorum notitia saginatur. Hinc est, quod in iis, quæ foris sunt, lenocinari non sinitur sapientiæ amore detentus. Rationalis veritatis splendore & concupiscibilis repletur dulcedine, dum scientia pręuia interior homo suaui poculo, atque verę vitę pascitur alimento. Huiusmodi vir iustus nutritus alimoniis ad aduersa præsentis vitæ toleranda robustus, ad edomandas passiones alacer, & ad perfectionis studia sectanda efficitur prudẽs minimè autem per se ad spiritualia exercitia tã validus fieret, nisi pane vitæ & intellectus, atque aqua sapientię salutaris à Domino interius foret recreatus. Ideo mysticè Apostolis mandatur vt aquæ baiulum sequantur, ne proprio delusi sensu per errorum deuia & hęreticorum abrupta pręcipitari cogantur. Magno etenim sapientię Dei consilio actum est, vt quęcũque de Christo futura erant, prophetarum prędicerẽtur oraculis, ne veris falsa miscerentur. Debuit prorsus perspicuè veritatis declarari testimonio, quod pro hominum agebatur salute, quatenus Christiana plebs & intellectum fidei & fidem subderet conditori. Hoc Prophetę sancti, qui de Christo vaticinati sunt, agere studuerunt. Veritatem quidem, sed sub verborum vaticinati sunt nubilo, vt nec fides careret merito, neque ĩtellectus ab inquisitionis deficeret studio. Vides vt optime mysterio congruat, vt qui lagenã aquę portat, Petro & Ioanni cœnaculum manifestet. Disce itaque ex his, quę dicta sunt, spiritualia rudimẽta, vt ad perfectionem proueharis, Disce (inquam) Hierusalem ingredi, cum Apostolis parare cœnaculum, & cum Domino Iesu Sanctum Pascha, cęteraque celebrare mysteria. Habeto pacem cum Deo tuo, habeto cum omnibus, vt Dei visione fruaris. Nunquam ad diuinam attinges contemplationem, nisi pacificus fueris. Vbi tumultus perstrepit vitiorum, vbi cogitationum confusio resonat, abest pręsentia Domini. In pace factus est locus eius, & habitatio eius in Sion. Propterea beati pacifici, quoniam Patris visione iugiter lętantur. Inquire (iuxta Propheta vocem) pacem, & persequere eam, vt Hierusalem introeas, & in te habitationem Domino construas. Si enim pacem habueris, si tentationum bella subegeris, poteris proculdubio ad cordis latitudinem peruenire. Est quidem cordis latitudo verbi receptaculum, mysteriorum domus, sapientię schola, nuptiale conuiuium, & spirituale tabernaculum sanctitatis. Tunc dilatatus eris in te,

1. Cor. 5.

Luc. 22.

Psal. 33.

in te, cum Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota virtute dilexeris, cum proximum syncero mentis amaueris affectu, cum omnes amoris vinculo tenueris dulciter, exhortatus fueris iugiter, atque omnibus factus fueris omnia, vt Christo lucri facias vniuersos. Sectare virtutes, concupisce cœlestia, vaca orationi, laudis exolue sacrificium, vt spirituale cœnaculum fias. De ipso omnem elimina sordem, cunctasque maculas absterge, vt stratum sit. Vtrunq; conueniũt, ambo sibi inuicem famulantur puritas & charitas. Vbi enim mentis est puritas, ibi frequẽs exultatio est, deuotionis gustus, fraternitatis dilectio animi tranquillitas, sanctarum cogitationum aggregatio, & perpetuæ charitatis dulcis inhæsio. Vbi verò dominatur incendium charitatis, ibi vitiorum rubigo consumpta est, ibi castitatis pollet dilectio, innocentię rutilat candor, supernorum cantica celebrantur, lætitiæ riuus & puritatis fons emanare non desinit. Ista nempe sunt ornamenta mentis, hæc est spiritualis cœnaculi acceptabilis pręparatio. Ad hanc tamen peruenire non poteris, nisi fides præcesserit. Hęc nanque inuisibilia, & quę futura sunt, insinuabit. Nõ enim extinguetur in nocte lucerna ipsius, quoniam de cœlorum palatio eidem fomentum assidue ministratur. Hanc Sancti patres memoria digni irrefragabiliter tenuere. Nempe Abraham fide de cognationis suæ domo exiens in terram repromissionis habitando in casulis expectabat fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor Deus est. Fide quoque Moses grandis effectus, negauit se esse filiũ filię Pharaonis magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucũditatem, maiores diuitias ęstimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi. Aspiciebat enim per fidem in remuneratorem, eumq; tanquam videns sustinuit inuisibilem, propterea non veritus regis animositatem reliquit Aegyptum, celebrauit Pascha, & sanguinis effusionem, ne qui vastabat primitiua, tangeret eos. Quid plura memorem? Quicquid commendatione dignum, & acceptabile Deo gestum est, perfecit fides, ideo Apostolus de Hebræorum patribus ait. Deficiet enim tempus me enarrantem de Gedeone, Sansone, Dauid, Samuele, & alijs prophetis, qui per fidem deuicerunt regna, operati iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello. Nam & distenti sunt, atque ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres. Omnes nanq; testimonio fidei probati acceptabiles Deo inuenti sunt. Ipsi etiam Christianæ militiæ principes dono fidei insigniti suis pedibus calcarunt maria, æquoreos mitigauerunt fluctus, signa fecerunt plurima, vicerunt dęmones, curuauerunt imperia, & ipsam gentium numerositatem religioni catholicæ subiugarunt. Triũphalis insuper exercitus martyrum non aliter ignes, gladios, carceres, exilia, damna rerum, parentum extinctiones, cruciatus immẽsos, & horrenda supplicia, atq; pauendam mortem, quàm armis fidei superare valuerunt. Nullus absq; fide tentationes, labores, & carnis certamina sustinere potest, sed neque propriæ animæ salutẽ adipisci. Sanctorum igitur præcedentium sectare sanctimoniam, imitare fidem, vt veritatis intellectum merearis adipisci. Sine intelligentiæ lumine ambulabis in tenebris, corrues in peccatum, & vita priuaberis. Hinc est, quod propheta exclamans ait. Intellectum da mihi, & viuam. Habeto intelligentiam boni & mali. Agnosce Christum, qui est lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Natura ẽ custodi intellectum, ne à concupiscentijs seducaris, efficiarisque sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Construe quoq; tibi mente spirituale cœnaculum, & Domini Iesu in eo sedens iugiter recole passionem, super iniquitatibus tuis compunge te, & cordis innocentiam, quantum vales, illibatam custodi, quatenus aduenienti Christo possis apponere anniculum agnum sine macula, assatum igni, necnon & panes azimos cum lactucis agrestibus. In his etenim occupatus ita super custodiam tuã, vt quũ redemptorem tuum adesse cognoueris, reuerẽter, humillimeque occuras illi, atq; coram ipso procidens horteris, vt ingrediatur ad te dicens, quod parata sint omnia. Sic quippe fideliter & in sensu cordis exercens te obediẽs verbo, necnon & Apostolos imitaberis, de quibus legitur sic. Et fecerunt Discipuli, sicut constituit illis Iesus, & parauerunt Pascha.

Heb. 11. Psal. 17. Psal. 31. Luc. 22.

Quare legalia voluerit Dominus Iesus perficere sacramenta. *Cap. II.*

IMminente dispensationis tempore, quo Dei sapientia per crucis patibulum humanum genus saluare decreuerat, prius quam ad passionis procederet pugnam, Pascha cum Discipulis celebrare disposuit. Quamuis enim ipse Dominus esset de hoc mundo transiturus ad Patrem, vtpote verum Pascha atque phase veteris figuram completurus, noluit tamen prætermittere, quin legale sacramentum hoc etiam perficeret corporaliter. Voluit nanque legem, sicut spiritualiter, ita & actualiter consummare, quippe qui venerat, non vt ipsam solueret, sed vt adimpleret. Proinde se circuncidi permisit, & tanquam peccator volucribus redimi. Tulit enim ex legalibus obseruantijs Iudæorum Sacerdotibus & Scribis calumniandi & persequendi occasionem, ostenditq; legem diuinitus datam bona & sancta esse. Hac de causa etiam in cœnaculum

sum ingressus est, vt nouis sacrificiis vetera reformaret. Hoc prophetę voce prędixerat dicēs. Comedetis vetustissima veterum, & nobis superuenientibus vetera abiicietis. Immolabatur quidem agnus, & celebrabatur phase. Vtrunque idem perfecit mediator, quoniam significabat vtrunque. Nempe ipse nouum solenne instituit pascha, dum ad patrem transiens totum Ecclesię corpus transito in baptismo mari rubro atque deserto seculi cœlestis patriæ fecit hæredem. Ipse prorsus verissimus agnus est, cuius cruore roseo postes fidelium consecrantur. Vt igitur figuris finem daret, & noua conderet sacramenta, venit, cum suis in cœnaculum, sanctam præsentia sua nobilitaturus Ecclesiam. Introeat nunc quisque fidelis & spiritu ac mente contempletur, quæ & quanta sunt in ipso futura mysteria. Nil prætereat, nilque apud vnumquenque remaneat indiscussum. Cuncta enim sunt plena documentis, referta figuris, & grauida sacramētis. Quamobrem currite vniuersi, qui de Deo vultis sentire in bonitate, atque in simplicitate cordis illi approximare concupiscitis, & maturo animo considerate mirabilia, quæ facturus est dominus. Currite (inquam) ad hoc singulare conuiuium, in quo discumbit Deus cū hominibus, cum piscatoribus verbum, & sapientia cum simplicibus & imperitis. Discumbit autem, non vt sibi ministretur, sed vt ipse ministret, frangat panem, calicem porrigat, distribuat agnum, & postremò sacramentaliter præbeat semetipsum. In isto nempe cōuiuio, vbi diuina recumbit in carne maiestas, non seruorum numerositas sericis ornata indumentis, non lautiorum abundantia ciborum, non regius conspicitur apparatus, sed legales cibi, atque mensula pauperrima pannosis hominibus circumsepta. Confundit quippe Dei sapientia in hoc suo immoderatum gulę appetitum, delicatiora fercula, obsequia famulorū, & sumptuositatis inordinatam voluptatem. Pudeat meritò, confundaturque humana voracitas dominico temperantiæ ac humilitatis erudita exemplo. Frugalitatem & lasciuiam non solū admonuit fugiendam, verumetiam summæ nobis sectandę humilitatis exhibuit formam. Non erubuit ipse rex magnus & omnipotens cum paruis, infirmisque discumbere, atque Dei filius cum ignobilibus manducare. Voluit cum infirmis ęgrotare, vt sanaret languidos, atque cum insciis cibum sumere, vt erudiret ignaros. Ideoque in hoc discubitu priusquàm vllum caperet corporis alimentum, suos intuens discipulos voce humilima sic exorsus est. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum ante quàm patiar. Vulnerati cordis, & flagrantissimæ charitatis est vox hæc. Habet in se, vnde pascat ruminantes se. Quid sapientia paucis insinuare voluerit, accipe. Ab instanti quidem conceptionis suę

Luc. 22.

ipse homo verbo Dei vnitus ecclesię suę copulam ardentissimè concupiuit, se quoque illi cōgruentius, amabiliusq; tradere nequiuit, quàm per corporalis copulę vnitatem. Nam diuinitatis natura vbique pręsens est, variosque (prout vult) pręsentię suę operatur effectus, aliter in cęlo, aliter in inferno, aliter in angelis, aliterque in ceteris agens creaturis. Miro autem modo diuersimode sic disponit singula, vt nequaquam 10 desit esse in omnibus. Prębet se vniuersis, prębet & singulis. Nec pluralitati quid admit singularitas, neq; singularitati pluralitas detrimentū facit. Quoddam tamen pręcipuum idem mediator suę volens conferre Ecclesię, quod nunquā noscitur fuisse collatum, corpus illud visibile, passibile, palpabile, & mortale, quod susceperat verbum, communicauit in cibum. Tale siquidē munus, taleque dilectionis pignus suę iturus ad patrem Ecclesię dereliquit. Hoc autem illi solatiū 20 pręstitit, hoc ardentissimę charitatis indicium demonstrauit, quatenus visibilis humana eius absentia illi fieret tolerabilis. Voluit nihilominus, vt vsque ad seculi finem hoc modo eadem mater Ecclesia de sui capitis sacramētaliter pręsentia lętaretur, aggregarenturque ipsius merita quum de visibilis formę absentia patientiam, atque de corporali occultata specie fidei robustissimam exerceret constantiam. Hos ergo aliosque plurimos in verbo Christi anima vidēs per 30 istiusmodi institutionem sacramenti futuros esse Ecclesię suę profectus, quum in codē, in quo memoratum initiandum fuerat sacramentum, se conspiceret reddere conuiuio, tota feruore ebria, feruida charitate, iucunda exultatione in lętissimæ iubilationis voce prorupit, & ait. Desiderio desideraui hoc pascha māducare vobiscum antequam patiar. Mira res, proximus erat passioni, noueratque quantas ferre debebat contumelias, & tamen ex hilaritate cordis se noluit conti 40 nere, quin desideriorum suorum ęstus exprimeret. Attendebat aliorum commoda, proprij immemor ludibrii, pręter vsitatum & communē naturę ordinē est, vt homo morti vicinus exultet, & obliuiscatur sui. Hinc magnanimitas, hinc charitas, hinc redemptoris declaratur diuinitas. pęnarum quippe intrepidus, & discipulorū profectu solicitus, atque amoris flamma succensus, qualis latebat intus, per oris apertionem manifestauit foris. Vt igitur ignem igne, desiderium 50 desiderio, & amorem excitaret amore, inquit. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar. Istiusmodi eloquia de cellario ardentis pectoris ideo mediator ipse protulit, vt in amorem sui sanctam excitaret Ecclesiam, traheret ad se, & copularet sibi. Illā siquidem nimium diligens corporis sui, pabulo saginare cupiebat, quatenus indissolubilis charitatis pace firmata sanctissimi connubii celebrarentur

Ibidem.

Ibidem.

Gen. 2.

tur insignia, fieréque duo in carne vna, quemadmodum ab ipso mundi exordio per Adam vaticinatum fuerat. Quum enim Deus mulierem, quam de ipsius Adæ costa formauerat, statuisset ante eum, ait. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori suę, & erunt duo in carne vna. Nempè dominus Iesus Dei & hominum mediator ipse est, qui ob amorem sponsæ immaculatæ Ecclesiæ reliquit in cœlo patrem suum, quando formam serui suscipiens semetipsum exinaniuit. Reliquit & matrē, dum synagogam de qua carnis trahens originē propter infidelitatis demeritum repudiando cōtemplit. Suæq; adhæsit vxori, quum in cruce pēdens dato sanguinis precio, atque aquæ lauacro, sibi eam inseparabiliter copulauit. Cui etiā pro amoris pignore, proque fœdere maritali corporis & sanguinis sui sacramenta concessit, vt nō solum in spiritu, verumetiam essent duo in carne vna. Eia nunc lætare mater Ecclesia, & in cordis modulatione age diem solennem domino, quoniam rex omnipotens terrarum cęlique fabricator præcipuo amore dilexit te, pro te de solio patris in vterum intrare dignatus est virginis, insuperabili charitate quæsiuit te per vepres & spinas & huius seculi vastam solitudinem, vt filios tuos errantes reuocaret ad te, teque duceret ad se. Quid igitur retribues ei pro omnibus, quæ gratis tribuit tibi? quæ vota, quas laudes, quasve actiones gratiarum persolues eidem? Te immensis monilibus decorauit, te redimiuit diademate precioso, deaurata veste, & fulgentibus margaritis, celebre fecit nomen tuū, constituitque filios tuos principes super omnem terram. O quàm speciosa & suauis es, atque charissima in deliciis. Nempe effecta es pulchra vt luna, electa vt sol terribilis vt castrorum acies ordinata, ex quo Dei filius adamauit te, & factus est in te qui fecit te. Perpetua nāque charitate dilexit te, & te attraxit ad se miserans tui. Tuarum sordiū priorum oblitus, sic te sibi elegit in sponsam, ac si nunquam maculata fuisses. Quid inquam facies? quid dignum conditori tuo rependes? quid spōso tuo donabis acceptabile? Tacebis ne, an forte præ tædio & amoris carentia dormitabis? Consurge, consurge (iuxta prophetæ admonitionē) induere vestimento fortitudinis tuæ Sion, & indumento iucunditatis gloriæ tuę. Non taceat lingua tua per diem & noctem, neque conquiescat os tuum diuinas persoluere laudes, per vicos & plateas tuas, resonet lætitiæ vox, amoris canticum, laudationisque tripudium. Exalta in virtute vocem tuam, audiant filij tui quanta tecum fecerit Deus tuus, magister, & sponsus. Audiant & mirentur, exultent & laudent. Sicque in domino Iesu mater cum filijs, & filij pro matre lætentur, qui nedum habitare facit sterilem in domo, verumetiam matrem filiorum lætantem. Is etenim flammigero amore succensus quum recumberet in cœnaculo cum suis, quos de turbinibus seculi vocauerat ad se, dixissetq; desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, inter ipsas conuiuantium epulas surrexit à cœna, vestimenta sua deposuit, linteum accepit, seque præcinxit eodem. Deindè aquam misit in peluim, & suorum cœpit lauare pedes discipulorū, atque linteo, quo ipse præcinctus erat, extergere. O insolitum, mirandumque prodigium, ò nouitatum nouitas, & virtutum supereminens virtus, Dei filium intueri succinctum balteo, & defixo in terra poplite discipulorum pedes abluere, extergere, osculari. Quis non obstupescat? quis non gaudeat, quis non lacrymetur ista legens vel audiens? Prorsus hæc (iuxta historiā) humilitatem docent, deuotionem accendunt, atque mentis innocentiam nutriūt, iuxta verò spiritualem intelligentiam diuinæ bonitatis thesauros pandunt, mysteriorum Dei reserant sacramenta, contemplantis animum superno splendore irradiant, fidem roborant, erudiunt sapientia, interiorisque aciem hominis suaui reficiunt charitate. Nempe paruulus in Christo ipsius exēplo pascitur, exercetur meditatione, ad meliora prouocatur, atque ex lętificante gratia contra futura tentamenta animatur. Habent planè istiusmodi saluatoris gesta foris quid delectabile, intus autem mirabile supra modum. In altero rudes spiritu reformantur moribus, in altero verò perfecti summæ sapientiæ inebriantur amore. Sunt quidem infirmorum lac, & grādium cibus. Discurrit inexpertus, atque de historiæ superficie, quasi de vernantibus floribus suauiter redolentibus, meditando nutritur, spiritualis verò & exercitatus sensibus diiudicans omnia, quid discubitus, quid vestimenta, quid cœna ipsa, quid linteū, quid pedum ablutio, quid extersio significet mysticè, tacitè secum contemplando perquirens maxima quædam atque iucunda sub historię velamine & cortice literæ reperit. Nequaquam ab re aut ociose scriptum est, quod Dei sapientia a cœna surrexit. Cœna hæc magnū quid inquisitione dignum legentibus innuit. Cœna quippe hæc in qua verbum Dei sedet, sinus est patris, & æternæ beatitudinis imperturbabilis pax. In ipsa à patre sempiternaliter generatur verbum, de æterno vtique coęternum, Deum de Deo, & de lumine lumen. Quum enim sit splendor paternæ glorię, & candor lucis ęternę, omniaq; portet verbo virtutis suę, in diuinitatis pacatissimo sedet solio, non gratuite, non particulariter, non temporaliter, sed ęternaliter, sed naturaliter, sed plenissimè, & ęqualiter. Est nanq; imago Dei inuisibilis, ita vt qui videt verbum, videat & patrem, quoniam verbum & pater vnū sunt. In hoc sacrosancto verbi conuiuio angelorum,

Gen. 2. Ibid. Cant. 6. Esa. 52. Psal. 112.

rum, archangelorum, virtutumque recumbit exercitus, atque omnium spirituum beatorum candidatus residet numerus. Vniuersi hi de plenitudine hauriunt verbi, thesauris ditantur sapientiæ, à generatione ineffabili filij lætificantur, atque ab amborum osculo insatiabiliter saginantur. In illo conuiuio omnia redolent, omnia sapiunt, reficiunt vniuersa, reliquiarum pars nulla deperit, nullus minuitur cibus. Conuiuij huius autor verbum est, sodalis conuiuantium, & minister. Ab hoc vtique cœnæ conuiuio quum surrexit, prius quàm suorum lauaret pedes discipulorum, deposuit vestimenta sua. Vestis etenim qua in isto tam honorabili, tamque opulentissimo conuiuio induitur verbum, quis intellectus capere, quæue narrare sufficit linguo, quanti decoris, quantæque sit eccellentiæ? Omnium prorsus, quæ in terra magnipendi possunt, siue sit aurum, argentum, preciosique lapides, odorum fragrantia, musicalis sonoritas, & dignitas imperialis, aut quæ fulgent in cœlo, sicut sunt cœli luminaria, & astra rutilantia, seu super cœlos viuunt, veluti sunt angeli, principatus, dominationes, & potestates, cæteræque angelicæ legiones, plus quàm dici possit, præcellit, & incomparabiliter supereminet. Hæc nempe speciosior est sole, & super omnem dispositionem stellarum, atque comparata luci inuenitur prior. Vesti, (inquam) verbi diuinitatis est gloria, incontaminata intelligentia sapientiæ, paternæ generationis origo sine principio, actus sine tempore, perfectio sine fine, atque plenissima absque diminutione communicatio. Hæc etenim vestimenta nisi deposuisset, minime videri potuisset. Inualida nanquè est hominis mens, quamuis iusti, quamuis innocentis ad huiusmodi vestimentorum claritatem intuendam. Hanc quum (ex parte tamen) in monte aspexisset Petrus & duo condiscipuli, fulgorem illius ferre non valentes, & sursum oculos leuare non audentes prostrati ceciderunt. Propterea vt traderetur, flagellaretur, crucifigeretur, occideretur, illa deposuit. Si enim cognouissent dominum gloriæ, nunquam crucifixissent. Depositis autem vestimentis accepit linteum, & præcinxit se. Tunc se præcinxit linteo, quum in forma Dei existens semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, atque à patre intemporaliter generatus in temporis plenitudine natus est de muliere, & factus sub lege. Nempe quando vniuersitatis naturam assumpsit, & passibilitatis illius est particeps factus, se spiritualiter præcinxit baltheo, non tamen ad decorem, sed pro ministerio. Quod autem suscepit pro homine, tradidit homini in exemplum, in adiutorium, in cibum, & in precium. Hinc est quod ad subeundas corporis passiones, atque ad exequendas virtutum perfectiones tam alacer fuit, tamq; infatigabiliter perdurauit. Desideranter enim opus quod illi dederat pater vt faceret, perficere cupiebat. Obedientiæ igitur iugo suppositus, tanquam linteo præcinctus, nec ad dexteram nec ad sinistram declinauit, non fauoribus hominum, nō se flexit honoribus, sed nec lacessitus iniuria, neq; persecutionibus fractus, nec superatus morte cessit aliquando. Proinde illi donatum est nomen, quod est super omne nomen, & factus est Ecclesiæ honorabile caput, quam vt aggregaret in vnum toto orbe diffusam, spiritum sanctum misit in terras. Hoc mystice designatum est, quando aquam in peluim ipsum misisse describitur. Aqua hęc spiritus sanctus est, sicut Ioannes patenter manifestat, [Ioan. 7.] quum in templo stante domino & dicentes, si quis sitit, veniat & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, intulit. Hoc autem dixit de spiritu sancto, quem accepturi erant credentes. Nemo itaq; mundatur à sordibus delictorū sine spiritus sancti gratia. Est autem idē spiritus tanquā aqua mundissima, quæ carnalium æstus desideriorū refrigerans, & pollutam corporis naturam compunctionis dolore respergens castimoniæ puritate nitificat. Hoc precabatur Propheta dicens. Asperges me domine hyssopo, & [Psal. 50] mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. Effudit itaque in Ecclesiæ peluim regenerationis lauacrum, per quod originale aboleretur delictum, dicente Apostolo. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, [Gal. 5] qui tradidit semetipsum pro illa mundans eam lauacro aquæ in verbo. Effudit quoque gratiam spiritus in dilectionis pignus, per quam actualia ipsius extergerentur crimina. Agnoscebat quidem neminem, quandiu hac carnis corruptione tegitur, à contagionis culpa posse sustinere. Ideo opportune misericorditerque hanc spiritus ablutionem eadem Dei sapientia suæ donauit Ecclesiæ, quatenus deperdita per infirmitatem carnis ac spiritus baptismali puritate & conscientiæ nitore per huius virtutem lauacri quæque fidelis anima gratia sancti spiritus effecta digna suo queat reformari principio. Nullus etenim quāuis sanctus & mundus humana indigens cōuersatione & corporis necessitatibus subditus reperitur, qui hac non indigeat spiritus lotione. Nam etsi peccata operis, nequaquam tamen omissionis & cogitationis valet vitare contagia. Quis est qui frequenter se affectu inordinato non polluat? Quis enim in tota hominum numerositate sic viuit, vt non diligat quod non debet, aut non diligat quod debet, seu quod diligendum est, minus diligat, siue inordinatius

iusto diligat? Affectiones nanque istæ, tanquam animæ pedes, quoniam terreno cohærēt pulueri, indesinenter lauandæ sunt, cuius militātis Christo solicitudo in hoc optimè comprobatur. Amor autem futuræ beatitudinis viua diuinę præsentiæ fides, sedula ad Deum intentio, puritatis ac innocentiæ dilectio, virtutum non dormitans pugna, ignita affectio sapientiæ timoris Dei clauus, resolutionis corporis iugis meditatio, extremi iudicii atque perpetui incendij euigilans memoria, conscientię maculas in iusti anima diu inhęrere non sinūt. Aquam spiritus quisque Dei amator in cordis vasculo deferat secū vt quicquid in se cogitatione seu affectione pollutum senserit, statim abluat, & abstergat. Hoc fieri mandauit dominus per Prophetā inquiēs. Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Quamobrem vt quod præceperat fieret, misit aquā in peluim, & ne infructuosa videretur ipsius aquę infusio, cœpit ipsemet suorum lauare pedes discipulorū. Quis etenim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus? Minime quidem discipuli sibiipsis lauerunt pedes, sed dominus. Probauit se esse mundum, qui verbo suo mundat immundos. Non igitur se extollat humana pręsumptio, non audeat de propriis viribus intumescere. Sciat se non sufficere sibi, nilque boni à se agere posse. Totum, quod habet gratię, quod virtutis, quod intelligētię, quod bonitatis, Dei verbo ascribat, atque de riuulis ineffabilis mediatoris clementię illud emanare non dubitet. Non enim à gratuita solū defluunt Dei charitate singulorum merita, verumetiam à plenitudine donorum hominis Christi. Propter gratiam quippe personæ singularis, idem dominus in corporis sui mystici mēbra, quod est Ecclesia, infundit sensum & spiritualem motum secundum formalem plenitudinem omnis gratiæ in ipso habitantis, Ideo ipse est qui peccata diluit, qui tribuit dona, qui etiā passione sua chirographum damnationis aboleuit. Humanitatis nanque substantiam, quam ab homine suscepit, pro ipso exposuit morti. Sicque delictorum sordes, quas per sanctificationis spiritum lauit, per carnis naturam patiendo detersit.

Esa.1.

Iob.14.

De præconijs veræ humilitatis, quæ in Christi ministerio elucet pulcerrime. Cap. III.

PRudens quisque architectus collapsi ędificij structuram erigere ac restaurare disponens semper à fundamenti opere sumit exordium, rationabiliterque. Nihil enim nisi supposito fundamento superædificari potest. Quamobrem dominus Iesus humani generis ruinam reformare volens virtutum fundamēta summo studio per seipsum collocare curauit. Cæterarum siquidem virtutum fundamentum imputribile, nulloque labefactandum impulsu, humilitatem dixerim. Sæuiat mundus, tentet aduersarius, repugnet caro, humilitas semper secura est. Nō habet quid amittat, neque quo doleat, in sui secreto cubiculi intrepida requiescēs bono fruitur suo, habitans secum non consueuit se cum alienis miscere, sed neque suos (nisi opportunè ac temperanter) patefacit thesauros. Nihil laude dignum habere se dicit, vel arbitratur, quoniam diuino muneri totū ascribit, quod est. Proinde quod non est suum, facit suum, dū purè, simpliciterque in suo conditore lætatur, eòque efficitur locupletior, quo se nil proprium habere fatetur. O sancta humilitas sola in tuis vilis oculis tuo te condemnans iudicio quantum Deo amabilis es? quàm chara? quàm dignitate sublimis? quàm diues meritis: Quis te digne laudare valet? quis sufficienter tua potest enarrare præconia? Tu latronum acies imperterrita transis, tu fauores hominum impauido corde contemnis, tu semper vigilas incessanter, Dei gloriā tibi vendicare ignoras, tu omnium te nouissimā credens cæteros honorabiliter antecedis. Dum descendis, ascendis, dum gloriam fugis acquiris dum latere cupis, efficeris manifesta. Sine tui detrimento proficis, sine elatione præes. Te nesciēte ædificas, fœtes tibi, & extra te bonæ famæ suauissimum spargis odorem: in cordis tui angulo tacitè requiescens in latitudine platearum matris Ecclesiæ diffamaris. Tibi soli non posse sufficere putans multorum animos ad meliora immutas. Deformitatem tuam sæpissime intuens, ò quā pulchra es in oculis domini, ex venustate tua, & faciei tuæ splendore summi regis filius adamauit te, & te suo fecit dignam cōnubio. Te dilexit in virginem, & propter te virginem elegit in matrem; sicut eadem testatur in Cantico, dicens; Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Te nascendo secum habere voluit. Ideo præsepe angustum, & diuersorij non deuitauit sordes atque iumentorum consortia non erubuit. Quid multa: te in corde suo reposuit: te magnificauit voce: te opere confirmauit. In habitu, in moribus, in incessu, in sermone, in obedientia, in ministerio te sui amatorem, tuoq; fœderatum contubernio euidentissimè patefecit; potissimum tamen in vltimo sui transitus sacro conuiuio, tui præcipuum reliquit exemplū, nulla temporum mutabilitate abolendum. Quum enim aliquantulum discubuisset cum suis, surrexit, vt suorum lauaret pedes discipulorum. Posita igitur aqua in peluim, præcinctoque linteo, ac sedentibus cūctis venit ad Simonē Petrū: quate-

Luc.1.

quatenus illius (sicut agere disposuerat) lauaret pedes. Hoc mox vt vidit Petrus ad tanti expauit aspectum prodigij, seque continere non valens voce tremula ait: Domine tu mihi lauas pedes? Te, ò domine, cerno sine vestimento præcinctum balteo: & dimisso poplite inclinatum. Dic (oro te) domine dic, quid vis facere? Nunquam te vidi talia molientem, taliterque dispositum. Quæ est hæc nouitas? quæ est hæc, quam intueor, inusitata voluntas? Loquere ergo domine, vt audiat seruus tuus, ne admiratione nimia comprehensus rapiatur extra se, aut tabescat in se. Visnè facere quod opinor, quod vereor, quod nũquam me passurum esse polliceor? Tu ne mihi lauas pedes? Tu (inquam) qui fundasti terram super stabilitatem suam, qui illam fœcundasti arboribus, multiplicasti frugibus, animantibusque replesti. Tu qui omni animæ viuenti præstas vitam, præbes alimentum, refugiũ tribuis. Tu, dico, qui totum vniuersum mirabili ratione gubernas generationes adducens, producens fœtus, emittens lucem, inuoluẽs tenebras, faciens pacem, creans malum. Tu qui mundum metiris palmo, æthera vibras, moues cœlos, firmamentum ornas, aquas diuidis, distinguis mansiones, ministeria ordinas, congregas electos, angelos mittis, beatificas spiritus, atque hominum, & angelorum merita subtilissima examinatione diiudicas. Tu sine initio Deus, sine comparatione pulcherrimus, sine obstaculo omnipotens, sine errore sapiens, sine personarum acceptione iustus, sine diminutione munificus, sine retributione bonus, sine macula sanctus, & sine admixtione beatus. Tu sempiternus immensus, ineffabilis, dulcis complectens omnia, videns singula, regens vniuersa, mihi lauas pedes? Ego tibi famulari debeo, tuaque adorare vestigia, & tu mihi lauas pedes? Desine (oro te domine) surge velociter, depone linteum, resume vestimenta, & ne velis lauare mihi pedes. Memento (quæso) qualis per culpam fuerim, qualis sim per naturam, & videbis non esse congruum, vt laues mihi pedes. Tu vniuersorum domine, mihi omnium peccatorum minimo, & maximè contemptibili, immundo, sanie delictorũ scaturienti, ad bonum peragendum infirmo, & procliuo ad malum lauas pedes. Nonne tu, ò domine, de limo terræ me plasmasti, & sicut lac coagulasti: pelle me vestisti, & carnibus, ossibus, atque neruis compegisti? Cur mihi lauas pedes? Non possum pati, neque valeo te videre prostratum ante me: quare ergo mihi lauas pedes? Altitudo diuinitatis tuæ, & profunditas miseriarum meatum absorbuerunt me, & mihi lauas pedes? Intuere (obsecro mi amantissime domine) profluentes lacrymas, cordis gemitum, atque mentis intolerabilem dolorem, & ne velis lauare mihi pedes. His atque huiusmodi mentis, orisq; clamoribus Petri commotus dominus, placido illum admonuit sermone, dicẽs: Quod ego facio, nescis modò: scies autem postea: sine tantum, vt mysteria perficiam: permitte, vt secuturis meis ouibus tibi commissis humilitatis exemplum præbeam, & patienter fer, vt lauem tibi pedes. Quomodo fructuosium erit quod dixi, discite à me, quia mitis sum & humilis corde: si tibi roganti consensero non lauare pedes? Decet nos omnem implere iustitiam, & omnem virtutis tribuere formam: propterea noli vltrà contradicere, vt tibi lauem pedes. Ioannem memorare præ reuerentia metuẽtem verticem meum tangere, & nolentem baptizare me: & tamen ad vocem mei conticuisse imperij. Quamobrem illo noli videri sanctior, nec vltra replices, domine tu mihi lauas pedes? Docebo te quid significet hoc, quid ve lotione hac insinuare velim: & tunc scies me instruente postea, quod modo ignoras. Petrus verò diuinitatis lumine, & propriæ vtilitatis admiratione percussus in proposito perseuerans intrepidè (sed temerariè) respondit domino, & ait: Non lauabis mihi pedes in æternum. Zelum quidem habuit, sed non secundum scientiam. Nimium iustus esse volens, & imprudenti succensus desiderio non considerabat, cui resistebat. Nitebatur ei repugnare, cuius imperio creaturarum vniuersitas famulatur: de quo ait Propheta: Non est qui tuæ possit resistere voluntati: tu enim fecisti cœlum & terram, & quicquid cœli ambitu continetur: dominus vniuersorum tu es. Subticuisset planè, si memoriter tenuisset, quod scriptum est: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? Quanto consultius dixisset nunc, quod postea timore perterritus compulsus est dicere. Quid autem, ò Petre, est dicere: Non lauabis mihi pedes in æternum? Quantumcunque vis, roges: quantum vis, imperes: etiam si decies, si centies, si millies preces ingeminaueris, non lauabis mihi pedes. Quod semel statui, & mentis deliberatione firmaui, non frangam, neque vllo modo trãsgrediar: ideo fiducialiter ait: non lauabis mihi pedes in æternum. At verò dominus, qui ad saluandos peccatores venerat, emendare discipulum volens ab immoderato rigore illum retrahere curauit, inquiens: Si non lauero te, non habebis partem mecum: si non te per regenerationis lauacrum lauero, si te per gratificantem spiritus sancti gratiam, quam præfigurat aqua hæc, ab originali, exitiali, seu veniali non emundauero delicto: non habebis partem mecum, si te non lauero, in meis non connumerabere membris, neque poteris consortio meo aggregari. Visne separari à me, quem diligis,

Ioh. 13. Ibid. Matt. 11. Rom. 10. Hest. 13. Psal. 75. Ioan. 13.

quem confessus es, cui totis mentis & corporis vestigijs adhæsisti? An ignoras, quòd nemo mihi contrarius, meæque inobediens voluntati mecum partem habere potest? Suadeo igitur tibi redire ad te, considerareque prudenter verborum meorum sententiam formidabilem. Noli solum exteriora inspicere, sed tecum pertracta, quid hæc significet lotio, & præbebis assensum. Exemplum est, figura est, sacramentum est. Subijce itaque te mihi, & te abnega propter me, vt sis meus discipulus, nec non partem mecum habere valeas: alioquin si contentiosus fueris, si in tua persliteris voluntate, non habebis partem mecum. Monui te blando alloquio, & nunc te terreo aspera inuectione: scias autem si te lauari minimè patieris, æterna feriam damnatione. Ad hanc domini comminationem expauit cor Petri, contremuere viscera, sensus aufugit, elanguit animus, & vigor omnis demollitus est. Vix dominus verba finierat, & ecce Petrus, qui prius procaci humilitate dixerat: Non lauabis mihi pedes in æternum, respondit: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus, & caput. Fateor, ò domine, quòd vox tua nimium prostrauit me, eo quòd dixisti: nihil mihi intolerabilius. Te nanq; plus omnibus diligo, imò etiã plus quã me: quomodo igitur valeã esse sine te? Ego te elegi in dominũ, in patrem, & in sponsum: & tu dicis: Si non lauero te, non habebis partem mecum? Nunquid abijcere me vis? nunquid pro inobedientia me repudiare meditaris? Certè nunquam fiet hoc. Laua manus, laua pedes, laua caput, laua me quantum vis. Ecce totum expono me, tantum vt habeam partem tecum. Confiteor mi amantissime magister labiis, corde credo, & nullatenus dubito, quin si lauabis me, super niuem dealbabor. Quia hoc intelligo domine, subiicio me tibi: totum me tibi præbeo, ne moreris propter inceptum rogo te, ne lauare me differas, vt non dubitem amplius tecum partem me habiturum. Si laueris, certum me reddes, quòd tecum ero, tuis fruar delicijs, tuo dignus ero consortio, tuisque associabor electis, atque à tuis nunquam diuellar amplexibus. Te sicuti es, te in patre, & patrem in te ineffabili quadam iucunditate conspiciã. Hæc est pars habitantium tecum, quos lauisti in sanguine tuo, tuoque mundasti sanctificationis spiritu. Illorum ergo ne amittam fœlicitatem, ne ab eis separer, iterum dico tibi, vt non solum laues pedes meos, sed & manus, & caput. Hoc vbi audiuit dominus, lætus pro discipuli correctione effectus inquit: Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus, vtique qui sacramentali lotus est regeneratione, In eadem mundatus est totus: propterea non indiget, nisi vt pedes lauet. Tanta etenim

Ibidem.

virtute, tamque efficaci gratia illud lauacrum operatur, vt corpus tangat, & mentem abluat, atque vniuersa peccata, quamuis enormia, quamuis arenæ numerum excedentia, suo illico abstergat contagio, hoc nimirum verbo Dei operante in elemento & sacramento. Istiusmodi autem sacramentalis lotio, quoniam reiterari nequit, aliam spiritualis renouationis suæ Christus donauit Ecclesiæ. Hanc per spiritum sanctũ inuisibiliter agit, quã quilibet indiget Christianus. Hanc prorsus expressit, quando ait: Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Quo dicto cœpit rex angelorum humiliter, diligentissimeque suorum lauare pedes discipulorum. O humanæ pudor superbiæ, ò altitudinis terrenæ confutatio singularis, vide te Dei filium aquam infundere, & refundere, sordidantium pedum puluerem proprijs abluere manibus, & linteo, quo præcinctus erat, extergere: atque singulorum pedibus oscula imprimere dulcissimæ charitatis. Non valet vllus sermo explicare, quanta deuotionis suauitas, profunditas humilitatis, charitatis ardor, atque virtutum exemplaritas sub huius lateat cortice ministerij. Miror equidem si quisquam mortalium suo naturali ingenio ad tantæ rei peruenit indaginem. Nempè etiam ipsis angelicis spiritibus admirabile factum est istiusmodi seruitutis obsequium. Verum non intelligentiæ acumen, non argumenta philosophorum, non scientiæ mundanæ curiosa profunditas, sed deuotio lacrymarum, sed cordis innocentia, sed puritas dilectionis, sed assidua meditatio tam sancti negotij secretum ingreditur. Sed quemadmodum aperitur humilibus, ita elatis, & peccatoribus seris firmissimis obseratur. Efficiatur itaque humilis, qui contemplari vult magna, innocens, & absque malitiæ veneno fit, qui spiritualium gustum habere desiderat. Abhorreat quidem, & de se præsumẽtes fugiat, sed humilibus, Deumque timentibus diuinę bonitatis se delectatio offert. Excelsus est dominus, & humilia respicit in cœlo & in terra. Respicit planè, vt esurientes repleat, trahat amantes, pœnitentes emolliat, doceat credentes, & accendat quiescentes. Venite huc omnes, qui in oculis vestris humiles estis, accedite propius, & quid egerit dominus, diligenter audite: Narrabo fideliter vobis omnia, quæ gessit, quæve in hoc conuiuio vltimo loquutus sit. Non igitur tepescat cor vestrum, neque infidelitatis nubilo obtundantur aures, quin potius audiant, vt cor inde pascatur. Est enim verbum animæ cibus saluificus, & corda lætificans. Verbum quidem dixerim dominũ Iesum, qui postquam lauit pedes discipulorum, accepit vestimenta sua, & iterum recubuit. Quid est, quod dicitur: Postquã lauit pedes

Rom. 12.

corum

eorum, accepit vestimenta sua, & iterum recubuit? Nunquid sine causa hoc egit Dei sapientia? an fortè ociose scriptum est? Minimè. Quęcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: & quod in carne gessit verbum, ad profectum nostrum fecisse cognoscitur. Aperiat itaque sapientia cordis nostri sensum, vt scripturas intelligamus: sicut suis post resurrectionem aperuit Apostolis: quatenus occulta operum, verborumque suorum sine errore agnoscamus mysteria. Lotio igitur hęc, de qua nunc dicitur, humanæ redemptionis designat sacramentum: de quo Ioannes ait: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Postquā prędicauit regnum, sanauit languidos, cæcorum aperuit oculos, sacramenta instituit, tentus est, cōsputus est, crucifixus est, & mortuus est: quæ omnia ad opus redemptionis pertinent, à mortuis deuicta morte resurrexit. In ipsa itaque resurrectione gloriam immortalitatis, quam deposuerat patiendo, tanquam vestimenta propria resurgendo resumpsit. Sic nanque surrexit, vt omni calcato corruptionis vestigio, in supernam conscenderit glorię claritatem, acceperitque in cęlo & in terra regiam potestatem: ita vt vbique fulgeat diuinitatis ipsius clara maiestas. De hac per prophetam dicitur: Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento. Horum vestimētorum ineffabilem fulgorem Apostolus intuens sustinere non valuit, quando Damasco appropians de cęlo lumine circumfusus, & in terram prostratus Iesum audiuit, dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris? Reuerberatus quidem diuinitatis splendore mox corporali priuatus est lumine. Horum quoque vestimentorum sanctus Isaac, quoniam caligabat oculis, videre non potuit, fragrantiam tamen persensit in spiritu, quando ipsorum miro respersus odore, inquit: Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Deus: & bene pleni, quoniam omnis plenitudo diuinitatis in Christo corporaliter habitabat: de qua plenitudine testatur Ioannes: Et vidimus (ait) gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à patre plenum gratię & veritatis. Plenitudinem igitur gloriæ & resurrectionis, ac immortalitatis stolam in se complendam esse post resurrectionem indicauit. In eo quod postquam discipulorum lauit pedes, accepit vestimenta: post quorum receptionem etiam recubuisse legitur. Maximum recubitus iste ingerit sacramentum. Ad cœlos enim in eo innuitur ascensus, & supra angelicam dignitatem ad patris dexteram alta confessio. Teste enim sancto Euangelio ipse dominus quadragenario resurrectionis suæ transacto numero, quum plurima discipulorum turba simul congregata existeret, cunctis cernentibus, & præ gaudio admirantibus cum inęstimabili angelorum exercitu

Apoc. 1. Psal. 103. Act. 9. Gen. 27. Ioan. 1.

vsque ad Trinitatis solium gloriosus ascendit. Nempe super omnem principatum, & potestatem, & dominationem, & virtutem, atque super omne nomen, quod nominatur: non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro accepit dignitatem & gloriam. Istiusmodi quidem sublimitatis honorem propter verbi personalem vnionem hominis natura suscepit. Hoc in spiritu propheta contemplatus est, quando lætabundo corde psallebat, dicens: Adorate eum omnes angeli eius: audiuit & læta est Sion. Huius accubitus speciositate accensa in Canticis canticorū sponsa, amore flagrātissimo aiebat: Indica mihi quē diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Cunctis enim replet se fruentem delicijs istius sessionis, visio salutaris: vnde propheta sāctus hac pollicitatione securus aiebat: Adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vsque in finem. In tali igitur figuraliter throno residens Dei sapientia suos tanquā verus, legitimusque magister cœpit docere discipulos, sicut renitenti Petro ac nescienti se antea tacturum insinuarat. Scitis (inquit) quid fecerim vobis: vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis. Sum etenim. Non quippiam se indigni arrogauit sibi Dei verbum, quum se asseruit esse magistrum & dominum. Ipse quidem est, qui docet hominem scientiam, veritatē instruit, reuelat mysteria, rationem illustrat, & de proprijs thesauris incerta & occulta sapientiæ & prudentiæ manifestat. Est & ipse dominus vniuersorum cui terrena atque cœlestia famulantur. Quomodo non illi obtemperent omnia, quum per ipsū omnia facta sint, & sine ipso factum sit nihil. Omnia (inquit propheta) in sapiētia fecisti. Non autem dominus cęli, aut dominus terrarum, seu angelorū dicitur: sed simpliciter dominus, vt vniuersę potestatis ipsum Monarchiam tenere non dubites. Si ego (inquit) laui pedes vestros dominus & magister: ita & vos debetis alter alterius lauare pedes. Hortatur exemplo suo ad mutuæ charitatis officia peragenda: quatenus tanquam vnius corporis vicissim sibi membra famulentur. Duplex verò ipsa Dei sapientia ministerio suo commendauit nobis virtutis officium. In altero quidem humilitatis, in altero verò charitatis. Consueuerunt (quemadmodum naturalis etiam insinuat intelligentia) minores maioribus dominis serui, & discipuli obtemperare magistris: nusquam autem dominum seruo subiectionis exercuisse obsequium legitur. Huiusmodi famulatus institutor & autor est Christus. Ipse est, qui homini fabro & intemeratæ virgini se subdidit, vt obedientiæ sanctæ & perfectę humilitatis iaceret fundamenta. Ipse est, qui discipulis ignobilibus secundū seculi prosapiam, & rudib. proprijs manib. plātas extersit, & iuge seruitutis exhibuit ministeriū. A seculis non est auditū tan-

Psal. 96. Cant. 1. Psal. 15. Ioan. 13. Psal. 103. Ioan 13.

tæ humilitatis prodigium, tamque insigne deiectionis officium: nulli prorsus, nisi verbo Dei, cõgruebat talia præbere virtutum magisteria. Ad hoc venerat, ad hoc visibilem sumpserat humanitatis formam, vt informaret mores, errores detegeret, resecaret vitia, veritatis instrueret viam vitę ianuam aperiret, reseraret misericordię fontem, diabolum vinceret, recuperaret perditum, reciperet prodigum, famelicum saturaret, crucifigeret peccatum, mortem aboleret, & Deo reconciliaret hominem: vt quemadmodum humanæ speciei fuerat autor, fieret etiam lapso homini per virtutum exempla sapientissimus reparator. Hinc est, quòd tam sedulò humiliauit se: seque subegit, atque de se luculentissimam perfectionis demonstrauit formam. Alio nullo indiget plebs fidelium virtutum doctore: in Christo solo fulgent omnium documenta virtutum, præcipuè tamen in hoc coram nobis exemplo proposito, humilitatem prædicauit in opere, & fraternitatis amorem exhibuit in mysterio. Egit vtique vt intelligeremus, miraremur, delectaremur, imitaremurque. Intelligeremus quidem sacramentum, exinanitionem miraremur, delectaremur obsequio, imitaremur exemplum. Imitemur ergo, ò milites Christi humilitatis exemplũ & mutuæ dilectionis Deo gratum obsequium: ne tanquam contemptores nos puniat. Mentem etenim nostram proximi caritate repleamus, cõpatiamur cadenti, & erranti: iustitiæ semitas pãdamus in nos, peccantibus ignoscamus, atque aliorum mala nostra esse putemus. Ita nos coaptemus omnibus: vt sciamus gaudere cum gaudentibus: & flere cum flentibus, tribuamus ex corde oremus ex corde, nihilque simulatum, nihil fraudulentum, nil in nobis appareat incompositum, quod fraternę valeat maculare nitorem consciẽtiæ. Sic viuamus nobis, vt ad Dei gloriam, proximique profectum nostra militet vita. Transformemur in singulos, communicemus nos omnibus, ita vt illud Apostoli compleatur in nobis. Omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifaciã (1 Cor. 9.) seruatis duntaxat modo, mensura, tempore, & rationabili iudicio charitatis. Cautè quoque vigilemus, ne fraternus in nobis tepescat amor, ne misceatur cœno, ne plus iusto accẽdatur, & mãdatorum Dei prætergrediatur semitas. Quotiescunque igitur huiusmodi prudenti, ignitoque amore erimus decorati, gaudeamus & exultemus in Domino, quoniam saluatoris exemplo infundimus aquam, pedes lauamus, extergimus linteo, & mutuæ exercemus officium charitatis.

De fidei excellentia, & autoritate catholicæ religionis. Cap. IIII.

INter difficilia, quæ humanæ saluti necessaria fore noscuntur, primum tenere locum sacramentorum, rectam fidem quis dubitet? Nihil enim in ipsa esse cernitur, quod sensibus subijciatur humanis, vnde sensitiuæ pars animę erigatur ad fidem, seu solidetur in fide. Non in ea color est vllus, per quem oculorum acies valeat delectari, non odor, non sapor, non corpus aliquod in illa est, per quę olfactus, gustus, & tactus experientia promoueri debeat. In vno tantum sensuum corporis (videlicet) auditu aditum inuenit fides introeundi ad hominem, & interioris hominis penetralia possidendi, vnde Apostolus ait, Habitare Christum per fidem in cordibus nostris. (Ephes. 3) Fides itaque ex auditu est, auditus autẽ per verbum Christi. Verbum igitur Christi fidei autorem, promotoremque dixerim. Nihil enim in Christi verbo dubietatis esse debet, non aliter, quàm quod dixerit, esse potest. Irrefragabilis quippe est omnis illius sententia, nec aliquo indigens testimonio. Maxime proinde dementiæ, multæque temeritatis cẽsendus est quisquis dissentire voluerit ab eo, quod asseruit Christus. Quamobrem omnem Christianæ religionis cõtrouersiam damnabilem esse nemo dubitet. Magni itaq; periculi res est aduersus sanctum dogma catholicæ fidei verbosis rationibus, & garrulis velle concertare clamoribus. Cesset necesse est omnis mundanæ scientię curiositas, omnisq; perspicacia naturalis ingenii, & humili assensu fidei iugo colla submittat, quatenus omne os obstruatur, & totus mũdus fiat subditus Deo. Quis etenim (nisi qui desipit) indocto atque imperito potius quàm eruditissimo, & vniuersarum facultatum imbuto credet viro? potissimum si sapienti insit conscientiæ synceritas, mentis rectitudo, & non fallendi inuiolabilis opinio. Optimo & docto homini indubie credendum est. Nam bonitatem sciẽtia ornat, & bonitas roborat sciẽtiam. Altera horum deficiens in homine, adimit verbis fidem, diffinitionibus autoritatem, imitationem moribus, & opinionem sanctitati. Hinc colligitur, quàm contemptibile sit impij viri prolatum testimonium, vita reprehensibili sociatum. Quomodo credibile valet perhibere testimonium veritati, quicunque conuersatione & operibus aduersatur legibus veritatis? Seipsum ferit iniquus, & aduersum se sententiam profert, quoties Dei iustitiam, veritatem fidei, ac boni viri commendabilem vitam laudare voluerit. Nemine loquente clamat contra delinquentem innata ratio, conscientia agitata, pręceps & deordinata affectio. Prorsus damnationis reum se facit, qui diuinam legem, & virtutum perfectionem nequiter agẽdo sermonibus efferre

efferre conatur. Huic sententiæ ore prophetico diuinus sermo præbet autoritatem, quũ ait, peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum. Deo quidem odibilis, & hominibus quisque contemptibilis est, qui veritatem, quam verbis approbat, moribus confundit. Vox & vita, actus & intentio, opus & cogitatio, affectio & inquisitio in probato viro dissentire non debent. Talis quisque esse studeat, qualis ab hominibus videri concupiscit. Nõ minus propriam, quàm alienam debemus erubescere conscientiam. Iustitiæ amicus non est, qui sordescens intus, foris ab hominibus iustificari desiderat. Displiceat tibi, ò homo, facinus tuum, abominabilis tibi sit animæ turpitudo, neque de extraneo, sed de tuæ gaude conscientiæ testimonio. Præter conscientiam propriam nullum coram Dei iudicio habebis defensorem. Illam igitur mũdam, illam exhibe innocentem, vt ad veri conspectum iudicis irrepercussa maneat. Parum etenim proderit exultasse ad horam de fauoribus hominum, & post obitum confusione repleri. In gaudio tuo caue, ne misceatur alienus, vt non super perditione tua lætetur inimicus. Aeternum facile amittit præmium, qui temporaliter lætari non veretur. Nec bonæ famæ habebit gratiam, qui vitæ suæ negligit innocentiã. Sanctitas enim & opinio cõfœderantur in vnũ. Quicquid sanctus vir approbauerit absque euidentissima ratione, improbandum nõ est, quod si viro iusto propter conscientiæ lumen, gratiæque decorem credendum est, multo magis sanctificanti Deo. Nam si illuminata fulget lãpas: cur non magis illuminans lumen? Si veritatis discipulus mentiri non potest, mentietur forsitan ipsa veritas? Ex hoc Christianæ religionis agnoscitur indissolubile fundamentum. Non enim ab homine, neque per hominem initiatum fuit aliquando, nõ humana industria, aut intellectuali discussione inuentum. Sempiternum Dei Verbum, quod in sinu est patris, ipsum enarrãdo disposuit, & reuelando manifestauit. Potentiæ suæ virtutem, & sapiẽtiæ inuestigabiles rationes sub velamine abscondit fidei, quatenus credenti nõ desit meritum, dum quod non videt, credit, & quod nondum ratione percipit, confitetur. Nã iuxta Apostoli sententiam, fides est sperãdarum substantia rerum, & argumentum non apparentium. Habet tamen ipse Christus tanquam fidei autor clauem secretorum Dei, ideo magnalium suorum reuelare valet arcana, non autem errare potest, quum sit verbum, neque ignorare, quum sit sapiẽtia, neque fallere, quum sit bonitas, neq; contemnere, quum sit misericordia. Per potentiam quidem verbũ, per gubernationem sapientiam, bonitatem per communicationem, & per redemptionem se misericordiam esse indicauit. Apud Dominum (sicut propheta canit) misericordia est, & copiosa apud eum redemptio. Vt igitur se verbum Sapientiam, bonitatem, & Deũ misericordiarum esse ostenderet, ipse Dominus miserator & misericors in suo vltimo cœnę conuiuio escam dedit timentibus se in memoriã suorum mirabilium. Trãsiturus etenim de hoc mũdo ad patrem, cęnam fecit, non sicut Herodes funestus, vt innocentis sanguinem funderet, sed vt corporis & sanguinis sui sacramenta cõficiẽdo ministraret principibus populi sui, & primis aulę cęlestis. Ad quod peragendum non Patriarchas, non prophetas, non Angelos, non Archãgelos, non vel supremum cęlestium legionũ misit, sed ipse per se implere curauit. Potuisset planè mentis acies infidelitatis obtenebrari caligine, atque ab illuminatę fidei resilire splendore, si creaturarum quęlibet tanti mysterij fieret institutor. Abegit itaque omnẽ dubietatis opinionem, omnisque argumentũ erroris, quando per se ipsum id voluit consummari. Nihil hoc sacramento verius, nihil c[e]rtius credi potest, cuius institutionis Deus autor est. Nempè quum Dei Filius in assumpta humanitate summi & ęterni sacerdotij fungeretur honore, iuxta vaticiniũ Dauid, dicentis, Tu es Sacerdos in ęternum secundum ordinem Melchisedech, officij dignitatem, sacrificiique libamen ad similitudinem perfecit senioris Melchisedech, quamuis illo nobilior esset dignitate, genere, & oblatione. Nam Sacerdotij sui dignitatẽ non ab hominibus, sed à Deo, neque temporaliter, sed ęternaliter sortitus est, sicut dicitur, Tu es Sacerdos in ęternum. Generationem verò eius quis enarrabit? Natus est enim in terris de matre sine patre, & in cęlis de patre sine matre, de Deo Deus, de ęterno coęternus, ita vt illius, de quo genitus est, sit imago inuisibilis absque vlla glorię & diuinitatis dissimilitudine. Oblatio quoque illius plus quàm dici potest, supereminet, & excedit. Nam Melchisedech oblatio figura fuit, illa autem Domini Iesu veritas figurata. Illius sacrificium terrenum erat, huius verò cęleste. Illud corrumpendũ, hoc immortale. Secũdum Sacerdotij qualitatem, ita eorum oblatio. Mortales erant veteris legis Sacerdotes, ideo moriturorum atque irrationabilium animalium victimas immolabant. Et quoniam morte interueniente diu permanere prohibebantur, propterea plures fiebant in lege, ne Sacerdotalis dignitas deperiret, Dominus autẽ Iesus eo quòd maneat in ęternum, sempiternum habet Sacerdotium. Ideo per semetipsum accessit, non in sanguine alieno, neque victimas immolaturus iumentorum, sed sui corporis hostiã immaculatam pro totius mũdi satisfactione deiecti. Talis prorsus (iuxta Apostoli sententiam) decebat vt nobis fieret Pontifex Sanctus, Innocens,

Psal. 49. Heb. 11. Psal. 1. Psal. 109. Esa. 53.

Heb 7. cens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & cęlis excelsior factus, qui non haberet necessitatem, quemadmodum Sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populo. Hoc autem fecit semel in consummatione seculorum ad detestationem peccati per sui corporis hostiam, & ad suorum abolēda scelera electorum, cuius viuificæ oblationis memoriam in sacramentali panis & vini hostia dereliquit. Illud igitur eucharistiæ sacramentum, quod in hac cęna instituit Dominus, irrefragabiliter tenēdum est, credendum, confitendumque. Tenendum quidem memoriter, veraciter credendum, & liberè confitendum. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Vt igitur iustificeris per fidem, & per confessionē laudis pertingas ad salutem, propius accede verbo cum duodeno discipulorum numero discūbente, & forte gustabis & tu de hoc sacramento, cui, quid, & qualiter credere debeas. Accede (inquam) non corpore, sed mēte, sed cogitatione, sed affectu in simplicitate & virtute, in deuotione & fide, & si nondum perfecta & adulta, tamē ex familiari meditatione verbi formanda atque perficienda. Omnem depone formidinem, & altum sapere reiice, vt diuinæ gratiæ receptaculū fias, non vt videas speciositatem aliquā, nec per dulcedinem ori delectabilē inuiteris, vt gustes, sed vt per fidem, quæ ex auditu est, erudiaris de verbo. Aurem itaque para, aurem aperi, non corporis, sed animi, vt audias quid loquatur Dominus Deus, quidve sempiternum dicat verbum. Verbum vtique, quod erat in principio apud Deum non transiens, non syllabis & humana voce prolatum, sed conceptum mente, corde eructatum, ac ineffabiliter generatum, per quod omnia absque instrumēto, vel adiutorio facta sunt, siue terrena, seu cęlestia, in quo sunt, quæcunq; sunt, mouentur, & intelligunt, in quo viuunt, qui viuunt vita, carnis, & spiritus. Hec diligenter ausculta, & verbi cordis auribus percipe verba, attende, & gaude, cum panem in manus suas sacratissimas accipit: cum ad cęlum oculos leuat, cum gratias agit, benedicit, & suis tribuendo discipulis ait, Accipite & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Videsne vnde mirando gaudere debeas? vnde fides germinet? vnde spei nutrimento pascaris? Nempe comedunt Apostoli, atque de verbi manibus suscipiūt non vitulorum, aut hircorum carnes, seu azimos panes, prout accidentia illa protendebāt oculis, naribus insinuabant, ac manibus palpanda suadebant, sed re vera, corpus Christi verum, quod de Maria Virgine per Spiritum Sanctum cōceptum fuit & natum, quod loquebatur, videbatur, tangebatur, edebatur, quod nimirum in cruce pependit, expirauitque, non denique similitudinem illius, neque aliud, sed ipsum verissimum, idem in quantitate, in substantia, in identitate, ex anima & carne constitutum, vnitum verbo, humanisque membris compositum, atque perfectum, sub diuersis quidem opertum speciebus, sed nullum ex illis patiens diuinitatis, seu humanitatis detrimentum, neque diuisum ex multarū numero hostiarum, aut in maiori maius, siue in minori minus, sed vnum idemque in singulis locis & hostijs, non prorsus Angelico ministerio, sed diuina consecratum virtute. Expergiscere nūc anima mea, expergiscimini & vos amatores veri & inconcussi boni, atque tota cordis intentione cōsiderate, quā dulciter, quam humiliter, quātoque dilectionis affectu Dominus Iesus adhuc passibilis impassibiliter seipsum tribuit in sacramentum, & efficitur cibus hominum Dominus ac conditor Angelorum. Completur planè nunc, quod ore prophetico fuerat prænunciatū, Panem cęli dedit eis, panem Angelorum mādu cauit homo. Singuli discumbentium eundem accipiunt corporis cibum, idemque sanguinis poculum, & (quod mirabile est) suo non se denegat proditori, quem sciebat iam aduersum se leuasse calcaneum, suique Domini perditionem quærere. Vno Petrus & Iudas cęlesti pascuntur alimento, aliter tamen, nam ad meritum & profectum Petrus, proditor verò manducat ad ruinam atque interitum. Pro sumentium dispositione, cibus hic dispares etiam operatur effectus. Quem enim reperit mundum & iustum, amplius mundat atque sanctificat, quem autem sordescētem inuenit & immundum, deteriorem facit, quoniam sancta & immaculata iniquitatibus pollutus præsumpsit sumere sacramenta. Suis nāque demeritis, non Dei voluntate malus malè sumens efficitur peior, in remedium quippè humanæ infirmitatis, fidei meritum, solatium amātium, & charitatis augmentum hoc suum verbi clementia instituit sacramentum. Noli tu ergo Iudam imitari, noli Dominū tuum, atque teipsum venūdare in peccatum, noli ita de Dei bonitate præsumere, vt de te præsumēdo cadas, atque intereas. Quod ordinatum est sanctè, sanctificatus accipe, vt sanctificeris adhuc. Nunquā qualis sis, obliuiscaris, ne tuæ infirmitatis immemor elata cordis ceruice diuina suscipias. Optimū etenim susceptionis remediū mentis humilitatem fore non dubites. Eò nanque ad eucharistiam percipiendam eris dignior, quo corde humilior, mente mundior, dilectione feruentior, virtutibus solicitior, & vita inuentus fueris sanctior. Habes itaque mēsam spiritualē appositam, cœlestibus refertā dapibus, habes vitulū saginatū, immolatū, occisum, assatum, habes Sacerdotem magnū, lineis vestitum ministrantem tibi, habes sodales tuos terræ principes, pinguia mālducantes, ades (inquam) nuptiali conuiuio solenniter celebrato. Caue ne epulantibus cæteris, atq;

Marginalia: Rom. 10. — Psal. 77. — Luc 22.

ris, atque bibentibus ipse fame tabescas, & de tã honorabili consortio discedas cum robore ieiunus. Noli stare eminus, tanquam alienus à sorte sanctorum. Recole Prophetam dixisse, Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur. Iterumque, Gustate (inquit) & videte, quoniam suauis est Dominus. Propheticis ergo exhortationibus accensus, ac discumbẽtiũ animatus exemplis, accede & tu seruili deposito metu, vt inebrieris ab vbertate charitatis Dei, & torrente voluptatis verbi pascaris. Prius tamen quàm te cœtui misceas recumbentium, in secretum cubiculum tui cordis ingredere, ibique cũ ingenti gemitu & cõpunctione, effuso (si vales) lacrymarum imbre, ora genitorem tuum cœlestem, vt suo te gratificet filio, illumque tibi præstet placatum, teque minimè patiatur à tam sanctissimo repelli conuiuio, & repudiari velut indignus. Hoc autẽ quum deuotè perfeceris, & cor tuum ex concepta fiducia roborari cognoueris, tunc exauditas tuas orationes intellige, atque à Domino te inuitari non dubites. Quamobrem viduitatis veste reiecta, & nuptiali induta ad verbi reuerenter prouolue vestigia, illa lacrymis ablue, & deuotionis vnguento vndique lini, si necesse est. Demissis igitur in terram luminibus charitatis, ac humilitatis prorumpens in vocem dicito, O Domine Iesu, Verbum Patris, lumen indeficiens, Sol iustitię, occasum nesciens, Salus mundi, Angelorum conditor, supernorum spirituum lætitia sempiterna, bonum summum, omnium bonorum origo, & finis, plenitudo glorię, gratiarum largitor optime, animarum sanctarũ corona, peregrinãtium socius, robur debilium, virtus iustorum, errantium reuocator, peruenientium dux, certantium auxiliator, amantium amor, & totius cõsolationis cellarium indeficiẽs. Ecce tantillus seruus tuus coram te corde prostratus clamat ad te totis desideriorum suorum præcordiis, in spiritu humilitatis, & in animo cõtrito. Ego, ò Domine, ego sum prodigus ille, qui cœleste patrimonium, omnemque substantiam carnaliter viuendo dissipaui, atque consumpsi, propter quod Filius vocari dignus nõ sum, ego (inquam) ouis sum perdita, quæ per vitiorum deuia diu errans luporum dentibus laniata permaneo. Tu igitur piissime pater suscipe venientem pœnitenti occurre, atque esurienti saginati vituli alimoniam præbe. Tu pastor bone inuentam recognosce ouem, & ne iterum errare incipiat, in humeris ad ouile reporta. Respice in me, ò Domine, & miserere mei, & ne auertas faciem tuam a puero tuo, quoniam tribulor, velociter exaudi me, te sustinui tota die, te præcipuè diligo, te cupio, te totis visceribus sumere concupisco. Oro te Domine, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus. Sine te quidẽ nec lętari, neque esse, aut viuere volo. Redde mihi te, tuo me pasce corpore, sanguine inebria tuo, tui me amore transfige. Eia nunc descende Domine mi in hortum tuum, & ancillæ tuæ desideriorum collige fructus. Nempe omnia poma noua & vetera seruari tibi dilecte mi. Cur sic diligentem te crucias? cur tanta illum dilatione affligis? an ignoras Domine moram omnem amãti nimium esse diuturnam? Quamobrem rumpe moras, accelera, propera, festina ingredi ad seruum tuum. Præstolatur te in se cupiens se transformare in te. Quare ergo dissimulas clamantis ad te vota perficere? Fortè ne tecum tacitè loqueris, dicens, Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus. Vtique Domine verũ dicis, si hoc inquis. Canis sum, canem me esse profiteor. Nonne autem, ò amor mi, ò desideriorum meorum præsidium singulare, atque spei meæ pacatissima quies catelli edunt micas, quæ cadunt de mensa Dominorum suorum: Canem me dixisti, & sum Domine, vt canem (oro) habeto me. Da igitur huic miculam, quæ in hoc tuo, ò Domine, ministratur conuiuio, ne vltrà me fame patiaris affligi. Dic autem mihi precor te, ò meridiana lux tenebrarum carens caligine, quę vniuersa tuo illustras splendore, responde (inquam) interroganti te, sine indignatione tamen. Nolo enim vt elationi ascribas, quòd tecũ audeam loqui, sed dilectioni. Scis enim quia amor ratione caret, reuerẽtiam nescit, personam non accipit, tempus non sustinet, neque modũ seruat. Nõne illa vox tua est, quę ait, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Si tua est, imò quia tua est, cur vociferationibus desideriorum laborantem, atque dilationis nimietate oneratum mœrore non reficis? Quare potius dolorem addis dolori, & onus oneri? Num tu ille es, qui clamabas in templo, Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, & flumina de vẽtre eius fluent aquę viuę? Vtrunque dixisti Domine, ego itaque vtroque indigeo. Ne igitur Domine verbis tuis dissimilis videaris in opere, ne exhortationibus tuis contrarius deprehendaris, refice me, pasce me de te, tuo me cruore inebria, nolo vt de cœlo manna descendere facias, & illo me pascas, sicut patres in deserto annis plurimis enutristi, sed carne tua, quã de mea suscepisti. Neque peto, vt aqua sapientię me potes, aut spiritualem illa mihi prębeas aquam, quã Samaritanę mulieri pollicitus es, dicens, Qui biberit ex hac, quam dabo ei, aqua, fiet in eo fons aquę salientis in vitam ęternam. Hanc in pręsenti postpono, atque recuso, calicẽ exposco, quem in mensa positum conspicio tuo sanguine fęcũdatũ. De ipso prophetico ore dixisti, Calix meus inebrians quàm pręclarus est. Hunc postulo, hunc habere desidero. Illum utique ideo replesti, ut (iuxta Prophetę sententiam) in te credentes, tecumque manducantes sanguinem vuę biberent

Psal. 33. Ibidem. Psal. 65. Psal. 26. Matth. 15. Ioan. 7. Ioan. 4. Psal. 22.

Deut. 32. bereat meritissimum. Non igitur poscenti negare debes, quem, vt tribueres, propterea consecrasti. His itaque huiuscemodi amoris collocutionibus Dominum continere se nō posse, quin votis annuat postulantis, nemo dubitet, potissimè quum ipse in amantium corde formet sapientiæ verba, necnon & supplicandi præstet affectum. In tali ergo amoris vicissitudine, in tam suauissimo & spirituali præludio charitatis serena facie & aspectu placidissimo se vertit Dominus complexus vota loquentis ad se, ac iacentis post se, & vestigia amplectentis, deosculantisque. Cuius ista meditantis non ebulliat cor? viscera moueantur? inflammetur corporis organum? & totius animæ non reuiuiscat virtus, quum coram se verbum astare videat sui corporis in manibus tenentem mysteria? Charitatis summæ, profundæ humilitatis, & virtutis ineffabilis est hoc grande spectaculum. In communicatione charitatem, humilitatem in condescensione, in ministerio autem virtutem intellige. Nempè in charitate vnitas, in humilitate parilitas, & in collatione potestas. Oro autē te, quisquis es, cui talia, tantaque à verbo in spiritu communicantur amoris solatia, vt prius, quàm progrediaris meditando tota animi intentione consideres, quis est, qui assistit, quidve tibi daturus sit. Nonne ipse est cœlorum, syderum, Angelorum, hominum, vniuersorumque conditor? Nonne ipse est Deus, Dominus & Redemptor tuus, amor tuus, delectatio tua, suauitas tua, beatitudo tua, sapientia tua, iucunditas tua, robur tuum, & omne desiderium animæ tuæ, quem tam ardenter quæsisti, tam dulciter aduocasti, tamque blandè allocutus fuisti? En adest, en tibi præstò est. Vocasti illum, nec venire renuit, rogasti, & exaudiuit te, tibi ad votum paruit, tuisque postulationibus satisfecit. Nunc ergo fruere illo, ipso delectare, tuosque in eo fige obtutus, ipsius effigiem, elegantiam, reuerentiam, deitatem, contemplare, quatenus indicibili quodam charitatis affectu flagres intus, lingua taceas, corde iubiles, amore liquescas, post sponsi cęlestis contemplatam speciem ad id, quod tenet manu, tuam dirige considerationem. Maximum nanque & inscrutabile sacramentum est opertum fide, diuinitate prędictum, verboque contentum. Vt autem intelligas, quid sit, recole in ipsius institutione, quid dixerit. Ipse te doceat de se, ipse se reuelet per se. Vt scias, quid de eo credere debeas, interroga illum, & respondebit tibi. Non enim te cōtemnet humiliter flagitantem. Dic, ò Domine mi Deus, dic (quæso) quid est, quod gestas manu, loquere Domine, quoniam audit seruus tuus. Enarra (obsecro) mihi, quid tribuere vis. Est ne sub specie panis, quam cerno, quicquam veneratione dignum? an fortè præter ipsa accidentia, quæ cōspicio, aliquid continetur? Totus foris maneo, & 1.Reg. 3. intus quid quærā? Ad hæc Dominus, Hoc quod velatum accidētibus manu teneo, diuinum mysterium est, & vt paucis te erudiam, corpus meū est. Ipsum verissimè suscepi de te, gero pro te, & fideliter trado tibi. Quod dico, crede, & nulla tenus dubites. Surge igitur, comēde, cū meis discipulis epulare, sume me, vt suscipiaris à me. Nō ego mutabor in te, sed tu mutaberis in me, nō tamē in substātiā, sed per gratiā in dilectionē meā, quoniam qui in veritate adhæret mihi, vnus efficitur spiritus. Dilata fide cor tuum, mētis perorna thalamum, vt recipias in te, qui fecit te. Spiritualiter nunc manduca me, quoniam sacramentaliter non licet semper. Erudieris experientia, quantum internæ dulcedinis, quantamque conferat gratiam hæc mea in spiritu facta communio. Semper quidem plurimumque prodesse dignoscitur, quia in fidei simplicitate, in humilitate cordis, in deuotionis feruore celebratur. Nā sacramentalis susceptio sine spirituali aut obesse, aut prodesse parum censenda est, vtraque verò simul facta actualem in præsenti gratiam, & in futuro locupletem tribuit beatitudinis gloriā. Aperi igitur os tuum, & ego implebo illud. Hac Psal. 80. exultationis & lætitiæ audita voce protinus Deum tuum in spiritu & veritate adora. Tunc venerabiliter in spiritu suscipe sacramentum, & in cordis tui secreto Dominum Iesum recōde deuotè, atque illum in te præsentialiter adesse non dubites. Ei quas vales, gratias age, laudes persolue, ac modulationis carmina (si illa agere consueuisti) iucunda mente pertracta. Spiritualem refectionem hanc comitantur semper amoris cantica, & sanctæ deuotionis delectabilis gustus, quo qui caret, temerario labore desudat. Deuota quippe fides absque mercedis fructu esse nō potest. Deuotæ fidei nouus deuotionis feruor accrescit. Ista verbis tantum explicari nequeunt, at in doctrina spiritus quicunque eruditi sunt, minimè quæ proferuntur, ignorant. Quam in corporis spirituali sumptione tenuisti regulam, deuotionis (scilicet) fidei & charitatis, hanc in sanguinis sacramento custodi. Eadem enim mysteria pari sunt frequētanda deuotionis officio.

De inscrutabili & veneranda Dei dilectione. Cap. V.

Celebrato nunc mysteriorum cœlestium spirituali edulio ad ea, quæ mediator noster tam in discipulorum suorū admonitionem, quam pro vniuersorū salute exercuit, sermo percurrat. Illorū siquidem cupiebat profectum, eorumque verebatur casum, tanquā nutrix peruigil, atque anxia mater super vnici dilecti salute solicita. Nec immeritò. Præcellit nanque omnem maternum ac filialem affectum verbi Dei immensa charitas, neque humano valet explicari eloquio, quo circa vnumquenque mo-

moueatur amore. Iustos, iniustosque æqua diligit lance charitatis, quamuis inæqualia illis conferat dilectionis encænia. Diuina etenim natura nulla personarum vtitur discretione, neque à nobili discernit ignobilem, vt iusti animam, ita & animam condidit peccatoris. Idem naturalis ingenij acumen, eandem intelligentiæ dignitatē prerogauit vtrisq;, cūctos quoq; homines sua insigniuit imagine. Quamobrem rectissimè definiendum est, omnes à Deo pariter diligi, & neminem ab eodem odio haberi. Charitate quippè sua, quæ immensa est, quæ ineffabilis, quæ incomprehensibilis, quæ æquissima, quæ diuina est, pari motu & æquali singulos diligit actu immense, ineffabiliter, incomprehensibiliterque, & hoc quidem quo ad se, & in se, quo autē ad singulorum effectum & dilectionis fructum, distat plurimum. Digniorem nempè suę charitatis effectum exhibet in homine iusto, quàm in peccatore, & propter hoc dicitur, Iacob dilexi, Esau odio habui. Quis verò asserere audeat Deum odisse quenquam, cum scriptum sit, Nihil odisti eorum, quæ fecisti. Vtrunque tamen iuxta humani captum intellectus verum est. Nihil odisse Deum, certissimum est, sed & Iacob illum dilexisse, & Esau odisse contrarium non est. Consueuerunt quippe homines erga alios timorem cōcipere & amorem, dolorem & spem. Sunt hæc innatę passiones, quibus carere nemo potest. Ex ipsis (vt plurimum) odia, beneuolentiæ, beneficia, dilectio, congratulatio, & his similia oriuntur. Qualis intus animæ viget affectus, tale foris producitur opus. Vix possunt, qui homines sunt, iis, quos oderunt, benefacere, aut iis malè, quos diligunt. Qualis arbor, talia germina. Ex qualitate operum singulorum noscuntur affectiones. Absit autem, vt in Deo horum reperiatur quicquam, aut in eo vlla sit affectionum, seu cogitationum diuersitas. Immutabilis enim cum sit, mutabiliter disponit omnia. Charitas quum sit gratuita, dona dispari gradu sine acceptione diuidit personarum. Iustus quum sit, delinquentium peccata absque odij motu damnat, & corrigit. Apud ipsum, & in ipso nulla est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Nam quemadmodum voluntariè genuit nos verbo veritatis suę, ita nostri vult esse arbitrij generationis huius posse dignitatem amittere, quatenus inexcusabilis sit quisque, quum peccat, peccator verò quum voluntariè, damnabiliterque delinquit, sanctæ generationis huius nobilitate priuatur. A Deo enim ex hoc alienus efficitur. Qui autē sine Deo est, omnino inter mortuos deputandus est. Præfatæ autem generationi gratis suam diuina bonitas auget gratiam, qua qui bene vtūtur, potioribus donis efficiuntur digni. Quibusdam itaque Deus ex congruo, nō ex condigno præstantiora supererogat gratiarum munera, per quæ ipsorū gratiora & meritoria magis, quā prius fiunt opera. Hanc gratiam gratum facientē appellauerim, sine qua nullus gratuitè diligit Deum, nullus sanctorum est dignus consortio & hæreditate cœlesti. Quotquot ipsa gratificante gratia videmus participes, illos à Deo diligi, astruere non dubitamus, quos verò ipsa carere agnoscimus, eosdem odio haberi humano loquendi vsu dicere non trepidamus. Dum re vera odium non sit hoc, sed effectus similis odientium, memoratæ generationis actus, qua nos Deus verbo suæ veritatis genuit, est ipsa diuina charitas, qua æternaliter dilexit & elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Ipsius autem generationis effectus est, quum nos per regenerationis vndam gratificat, vt simus initium aliquod creaturæ eius. Quod totum diuina fit volūtate, non ex debito nostro, aut voto, sicut Apostolus ait, Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei. Nam si non voluntariè, sed ex precedente causa genuisset nos Deus, non iam diuina posset dici generatio hęc, sed humana, sicque gratia non esset gratia. Gratię igitur diuinę ascribamus, quod voluntariè verbo veritatis suę nos genuit. Nisi voluisset, nec in carne, neque in spiritu viueremus. Vita igitur spiritus, quam diuina confert generatio, fundamentum est, supra quod gratiarum reliqui gradus construuntur, & crescunt. Precedit nanque in omnibus gratia diuina, vt gratificentur Deo, deinde opus fit laudabile, post quod subsequitur meritum. Opus igitur laudabile auget meritum, per gratiam verò perficitur opus, & accrescit gratia. Gratia itaque finis est gratię, opus autem medium vtriusque est. Ex hoc luculenter apparet, quòd ex operis negligentia gratię fit diminutio, sicut ex solicitudine aggregatio. Quoniam verò ex diuinę miserationis eterno fonte semper prestò est gratia, atque in singulis superfluit iuste, irreprehensibiliterque gratia deserente peccator quisque relinquitur sibi, & fit alienus a Deo. Nemo etenim à Deo deseritur, nisi ipse se deserat. Tunc quisque se deserit, quum illum à quo factus est, & per quem viuere poterat, peccando derelinquit. Suo hoc Propheta sanctus roborat testimonio, dicens, Prius quàm humiliarer, ego deliqui. Quā uis quod dictum est multarum probari posset autoritatibus scripturarum, exemplisque innumeris, vnico tamen proditoris Iudę eliciatur exemplo, qui iugiter à Christo admonitus vitam deserens, sua se sponte duplici morte peremit. Quo autem id factum sit ordine, ex ijs, quę sequuntur diligenter aduerte. Nempè discumbente Domino Christo cum Apostolis ceteris & Iuda, postquā omnium lauit pedes, & sui corporis ac sanguinis tribuit sacramenta, cùm dixisses, Ecce manus me tradentis, mecum est in mēsa, amodo dico vobis prius quam fiat, vt cum factum,

Mala. 1. Sap. 11. Iacob. 1. Roma. Psal. 118.

ctum fuerit, credatis, quia ego sum, repentè turbatus est. Quæ turbationis causa esse potuit, vt ille turbaretur, de quo Apostol. ait, [Ephes. 2.] Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, vt ipse, qui in se iras sidentes & turbatos recõciliat, turbari videatur? & tamen, prout scriptum est, turbatus est, [Ioan. 13.] Tanquam verus homo Dominus Iesus prorsus turbatus est, sed non sicut cæteri, qui animi commotione turbantur, suæque turbationis nesciũt habere metas. Non sic (inquam) turbatur in carne verbum, & in assumpto homine Dei sapientia potestate, nõ necessitate, aut infirmitate turbatur. Cum vult, quando vult, de quo vult, turbatur sapientia, sine passione tamen, sine impetu, & absque redargutione aliqua. Neque minus in eo laudabilis est ipsa turbatio, quàm animi illius plena tranquillitas. Turbatio quidem omnis ex ratione, ex causa, ex modo, ex tempore discernenda est. Non ideo reprehensibiliter potuit turbari sapientia, quæ fecit omnia in pondere, numero & mensura, [Sap. 11.] ne tamen tu de illius turbatione turberis, audi turbationis eius causam, vt magis mireris illum turbatũ, quàm quietum. Non vtique propter se turbabatur charitas, non de sui dolebat iniuria, vt turbaretur veritas, sed alterius perditio eius turbationis erat efficiens causa. Nouerat furem in ouile suum esse ingressum, & vnam de collegio suo ouem (prædestinatam tamẽ ad interitum sempiternũ) rapuisse, vt mactaret & perderet. [Ibidem.] Iam enim Diabolus in cor Iudæ introierat, suaseratque, vt illum traderet. Quem? Discipulus magistrũ, seruus Dominum, perditionis Filius Regem cœlestis curiæ. Suaserat proditionem Diabolus, cui Iudas consenserat, non ex suasione sola, sed mediante consensu Iudæ Diabolus possidebat cor. Nil omnino nocuisset suasio, nisi consensus affuisset. Potest quidem suadere mala, potest suggerere delectabilia, & suggerendo potest componere falsa, voluntatem autem nunquam potest euertere, mentisque domicilium absque ipsius deliberatione non valet irrumpere. Quoniã verò proditoris animum inuaserat, omnemque statum pristinæ gratiæ euerterat, meritò turbabatur Dominus, suæque signa mœstitiæ portendebat in facie, nec quòd turbaretur latere voluit quia perditi salutem ardentissimè cupiebat. Quamobrem tanquam verus pastor ouem perditã recuperare satagens, tacitè illam admonere curauit, si quo modo rediret ad se, reatum suum agnosceret, agnoscendo fleret, flendoque veniã salubriter impetraret. Propterea quod conceperat proditor, quod maligno corde gestabat, sibi tantùm significauit nullum specialiter nominando. Ideo postquam turbatus est, vt ex qua causa turbaretur, innotesceret, delinquenti ait, [Ioan. 13.] Amen dico vobis, quia vnus ex vobis, qui mãducat mecum, tradet me. Poterat hoc Iudę ad emendationem sufficere, poterat verbi pręsentiam in Christo intelligere, dum cordis sui consilia deprehẽsa aspiceret, poterat bonitatis illius cõpungi dulcedine, quum se coram discipulis agnosceret occultari. Insigne nanque præcipuæ bonitatis argumẽtum est, insidias pati, & silentio tegere persequentem, calumniatoremque amando corrigere. Hoc tamen quum audissent cæteri, quamuis innocentes se scirent, quamuis talia nunquã cogitasse minimè ambigerent, contristari & ipsi valde cœperunt. Ex veritatis sermonibus auditis ipsimet potius suspecti fiebant, quàm de propria conscientia securi. Nouerant verbo patere omnia, & nil eidem esse absconditum. [Heb. 4.] Viuus quippe est Dei sermo, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagumque & medullarum, & discretor cogitationum, ita vt nulla creatura sit ei inuisibilis, sed omnia nuda & aperta. Vt igitur certi de proditore fierent, & quis tanti sceleris autor futurus esset, magistri audirent ex ore, primo quæsiuere inter se, deinde Dominum sigillatim interrogauere, dicentes. Nunquid ego sum Domine? Pauidi etenim effecti de se quomodo credimus eorũ quęque post magistri verba repente redijsse ad se, propriam interrogasse conscientiam, cordisque latebras maxima cum diligentia perlustrasse, si fortè latere deprehenderent in se, quod ex verbi ore didicerant. Humilis etenim innocentia semper formidolosa, semper sibiipsi suspecta est. Facile quod sibi obijcitur malũ, in se latere, seu habere se putat. Quamobrem non se excusat, non defendit se, neque ex alijs quæ egit operibus pietatis, innoxiam se ostentare præsumit. Omne simplicitatis ac munditiæ suæ iudicium illi committit introrsus, in quo error nullus, nullaque placet criminis excusatio. Non autem sic peccator tumidus perpetrati sceleris non ignarus. Qua enim valet simulationis arte, quibusve potest sermonibus excusationis, suæ tegit sordes conscientiæ, ne foris appareat, qualis lateat intus. Delicti sui deformitatem erubescens, sub sanctitatis tegumento iniquitatem propriam occultare conatur. Talem se nequissimus proditor esse ex verbis indicauit. Iam conceperat dolum, & pepererat iniquitatem, iam pecunia corruptus vniuersitatis Dominum in manus spoponderat tradere peccatorum, & tamen ne agnosceretur, ne suo aduersus se videretur testificari silentio, temerario ausu interrogauit & ipse magistrum, & ait, [Matt. 26.] Nunquid ego sum Rabbi? Interrogatio hæc hypocrisi plena est & malignitate, non vt ex ore veritatis veritatem audiret sciscitatus est proditor, homicida, latro, fraudulẽtus & cupidus, sed ne cæteris interrogantibus, si taceret, ipse crederetur reus. Repercussus tamen est à lumine veritatis, & à verbo sapientiæ foris nemine intelligente

gente ipse in corde, atque in conscientiæ penetralibus audiuit. Tu dicis, Hoc solus Iudas audiendo cognouit, nec tamen compunctus est. Cæteri qui astabant, verborum sonum audiuere, sensum autem minimè. Ipse tantum pro quo dicebatur, cõscientia aduersum se testimonium perhibente intellexit, & in malo proposito perdurauit. Addidit verò Dominus aliquid apertius, vnde scelestus conuerteretur. Ait nanque, Et quidem Filius hominis vadit, sicut definitum est de illo, Væh autem homini illi, per quem traditur, bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. O saxeum Iudæ cor, ò proditoris mens adamante, silice, & ferro impenetrabilior, quam emollire nequiuerunt sermones sapientiæ, æternum væh, & maledictionis irreuocabilis sententia. Proinde bonum erat (vti verbi testantur eloquia) si natus non fuisset. Minori prorsus, imò nullæ culpę teneretur obnoxius, si non fuisset natus. Poterat planè, si mentis suæ existeret compos, quod scriptum est, voce flebili dicere, Quare non in vulua mortuus sum? Egressus ex vtero non statim perij? Cur exceptus genibus? cur lactatus vberibus, ne tale facinus perpetrarem? Sed auertit homicida hic & omnium sceleratissimus faciem suam, ne cœlum, cœlorumque videret Dominum. Tremendam quoque noluit diuinę iustitię prospicere animaduersionem. Vocationis suæ, qua in duodenario discipulorũ numero accepit sortem, recordatus non est, non gratiæ curationis, non prædicationis officij, non dignitatis apostolatus, per quam iudiciarij honorem culminis, si in ea, quam inchoauerat, purè, simpliciter, & absque terrenæ cupiditatis macula perseuerasset electionis gratia, erat adepturus. Omnia simul amisit, quum cæcatus cupiditate Dominum tradidit. Stare vtique diu non valuit, quoniam recto corde Dominum Iesum secutus non est. Nã de illo sic legitur, Fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat. Nequaquam tam facilè corruisset, si aliquando supra petram Christum interioris domus fundamenta iecisset, quod dum non fecit, posuit in lubrico pedem, & non habens cui inniteretur, à veritatis tramite, & à via vitæ reflexit animę gressus. Hinc est, quòd sapientiam Dei inuisibili & intelligibili verbo monẽtem intus, forisque per assumptum hominem clamantem, detegentem, corripientem, comminantem ad emendationẽ percipere recusauit. Gratia quippe ipsius præuẽtus multipliciter, quoniam obedire neglexit, meritò derelictus est, suæque amisit gloriæ principatum. Proinde bonum illi erat, si natus non fuisset. Si natus enim non esset, contra proprium & vniuersorum Dominum nequaquam calcaneũ leuasset, neque gehennæ filius fieret. Nõ autem bono conditori, sed desertori boni ruina talis ascribenda est. Bene etenim à summo bono conditus, misericorditerque præuentus specialiter in Discipulorum ipsius collegium assumptus est. Verum ille donorum omnium, quæ gratis acceperat, ingratus existens suaue largitoris sui iugum, quod ferre debuerat, damnabili contradictione reiecit, atque vt peccans supra modum peccator fieret, antiqui hostis se tyrannidi subiugauit, factus est duplicis reus criminis, dum Dominum legitimum deseruit, & aduersarij illius sponte turpi se mancipauit obsequio. Mira res. Aderat lupus in consortio ouium ignotus & rabidus. Inflammatus quidem à tenebrarum principe tanquam illius mancipium præstolabatur: quemadmodum pastorem magnum raperet, & occideret: quatenus oues disperderet congregatas. Complessetque ocius malè dominantis imperium, nisi diuinæ sapientiæ miseratio illum misericorditer tenuisset: necdum suę pietatis auertat oculos à patricida nefando. Expectabat patienter, si fortè resipisceret proditor, & perficiẽdę nequitię consilium variaret. Interim verò dũ pręstolaretur ad pœnitentiam Iudas, dubiique tenerentur cęteri, quisnam grande malũ hoc facturus esset, Simon Petrus alijs feruentior, & in proditoris inquisitione solicitior innuit discipulo illi, quem diligebat Iesus, qui tunc in sinu recumbebat illius, vt interrogaret dominum, quis eum fuerat proditurus. Prudenter quippe arbitratus est hoc dilecto sciscitanti discipulo celari non posse, quemadmodum gestum est. Suadente igitur Petro recubuit iterum, & supra pectus domini dilectus discipulus se denuò reclinauit, & tacitè quidem, domine, inquit, quis est? Non dubitauit hic suam repelli interrogationem. Fidum illum magistri sui charitas fecerat, & gustata in magistro suauitas se reclinandi solicitum. Recubuit planè supra pectus: in quo corporaliter habitat diuinitatis plenitudo. O dilecto Apostole, ò secretorum verbi cognitor, quanta nũc potiris gloria? quantis delicijs spiritualibus frueris? quid ignorare debes? quid tibi negari potest? dum in sacratissimo recumbis pectore, dum pasceris cum sponso, dum cum eodem cubas in meridie? Iam (vt credo) ascendisti ad cor altum: iam sapientię arcana cõtemplando rimaris, curris per angelos, discurris per archangelos: cęterasque cœlestium spirituum legiones considerationis penna percurrendo rimaris. Nullam opinor te habere requiem, donec ad serenissimum verbi attingas thronum, Mira & quadam ineffabili iucunditatis ebrietate detentus spiritu ad eos, qui foris sunt, & tuum pręstolantur audire responsum, redire non vales. Tibi nunc panduntur sapientię indicibiles diuinique thesauri: tibi reserantur reuelationum sacra mysteria, diuinitatis altitudo, ęterna verbi generatio, & cœlestis glorię triumphale regnum. Nec mirum. In ipso quidem, super quem delectabiliter,

Marginalia: Luc. 22. — Matth. 26. — Iob 3. — Ioan. 12. — Ioan. 13. — Col. 2.

ter inniteris, sunt thesauri omnes sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Bibe igitur, ò charissime Dei, & epulare in domino, disce in verbo, quæ nobis postea valeas propalare: celsitudinem Christi attento contemplare animo: quatenus te reuelante, te scribente, te docente tollantur schismata, & hæreticorum falsa dogmata destruantur. Fluenta Euangelij de ipso sacro dominici pectoris fonte, in quo ab exteriorum fragore semotum delectabiliter repausare te cerno, haurire ne cesses: vt omnis Ecclesia altisona prædicationis tuæ voce te de verbo sublimia proferente valeat erudiri. Tene quod habes, ò Ioannes, tene: nec inde (nisi sapientiæ lumine fueris irradiatus) exire velis. Vtinam mihi quoque omnium minimo tuis daretur in spiritu frui deliciis: vtinam vel guttam vnam aquæ sapientiæ, qua tu potaris abundè, prælibare mererer: atque de ijs, quę in tuo supersunt cõuiuio, saturarer micis. Preciosiora vtique mihi fierent super aurum & lapidem preciosum, ac dulciora super mel & fauum. Quoniam verò tanti non sum, vt in ipsa verbi mensa spirituali tecum recumbere valeã, efferre tamen non desinas fragmentorum reliquias, quæ tibi superabundant, ne pereant. Paruuli multi sunt, qui panem petunt, atque per reuelationem quæcunque audisti, seu cordis oculis conspexisti, scire cupiunt abs te. Vnum in fine suadeo tibi, vt discretionis metas non præterire formides. Vide (inquam) ne quæ te præstolatur, turba tędio fatigata, aut coinquinata liuore pro mora tua de te murmurare incipiat. Tunc igitur parumper contemplationis gaudia interpone, & discumbentium fratrum caue, dum tibi soli vacas, animos inquietes. Nunquid postulationis Petri oblitus es? En detegente magistro, suspẽsus nimium per te proditoris personam scire concupiscit, paratum intuetur dominum prodere, quòd nosse desiderat: dummodo tu sis audire paratus. Silent discumbentes: nemo vltrà progreditur, nil loquitur dominus, nihil interrogant discipuli: donec redeas ad te, audiasque tuæ interrogationis responsum. Tibi soli principaliter huius rei notitia referanda seruatur. Rumpe moras, vt fraternæ valeas satisfacere charitati. Hæc dum sermocinatione dulci dilecti discipuli pulsasset animum, illico à contemplationis expergefactus somno prosiliuit, & tanquam sponsa de sponsi procedens thalamo placido vultu humilique aspectu ad os Christi aurem reclinauit, audiuitque dicentem sibi: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et quum intinxisset panem, dedit Iudæ Simoni Scariothi. Acceperat nefandissimus hic obsequium à domino in pedum ablutione: acceperat de ipsius manibus corporis & sanguinis sacrosancta mysteria: ab eodem etiam monita perceperat saluberrima: in quibus illius lapidea mẽs malitiæ obiecta rubigine, quę compunctione emolliri debuerat, vel ad momẽtum permota non est. Quamobrem æquissimo sapientię Dei iudicio hic debuit intinctam panis buccellam suam cauterizatam præfigurantem conscientiam comedere solus: qui aliorum minimè contentus cõsortio in saluatoris necem pertinaciter vigilauit. Proindè igitur de eodem ore prophetico dicitur: Dilexit maledictionem, & veniet ei: noluit benedictionem, & elongabitur ab eo: meritoque illi accidit, quod à memorato propheta scribitur: Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam, quam fecit. Quã enim domino suo parauit necis foueam, in eandem deterius ipse corruit miserabiliter. Nam mors domini temporalis & in carne fuit: illius autem, in anima, æternaliterque: propter quod eius se vendicauit dominio, cuius delinquendo satisfecit imperio: & quoniam spiritualiter in sacramento neglexit suscipere dominum in perceptione buccellæ, Satan in suæ mentis admisit domicilium: vnde scriptum est: Et post buccellam tunc introiuit in illum Satanas, non vt in hospitio seruus, sed vt fieret in perpetuum dominus. Hucusque manu domini, ne præceps rueret, sustentatus est Iudas: hucusque monitus est, ne periret. Non enim lętatur dominus in perditione viuorum: nec vult peccatoris mortem: sed vt magis conuertatur, & viuat. Hinc est quod delinquentium peccata dissimulat: hinc est, quòd temporaliter punit, ne in perpetuum damnet. Quantum in ipso est, omnes saluare desiderat. Si qui pereunt, propria pereunt voluntate. Repudiant quidem gratiam, & exhortantis, exorantisque suasionem intelligere negligunt. Obturant cordis aurem, ne audiant legem: ideo eorum oratio & vita Deo efficitur execrabilis. Suæ autem pro merito iniquitatis cordis malè concepta desideria implere sinuntur, quod futurę damnationis notissimum pręsagiũ est. Quid verò timenti Deum formidolosius esse debet, quàm consummandę nequitię accipere facultatem, atque in perpetrandis criminibus nulla aduersitate fatigari: hoc proditoris domini testimonio roboratur. Quum enim dolose cogitasset magistrum prodere, ab eodem obtenta licentia ad proprię mortis triumphum audire promeruit. Quod facis, fac citius: quod pertractas mente opere, perfice: nullo detineberis impedimento: nemine tibi contradicente, voti tui compos existes. Vęnundedisti misericordiam, & carebis venia: accipies pecuniam, & amittes vitam: quod facis, fac citius. Hoc autem nemo sciuit discumbentium, ad quid dixerit ei. Quidam enim putabãt, quia loculos habebat Iudas, quòd dixisset ei Iesus: Eme ea, quæ opus nobis sunt ad diem festum: aut egenis aliquid daret. Innocentes Apostoli quum essent & sancti, nil mali de

Psal. 18. Ioan. 13. Psal. 108. Psal. 7. Ioan. 13. Sap. 1. Ezech. 18. Ioan. 13.

de proditore cogitare sunt ausi. Quod nefas à se alienum non ignorabant, hoc condiscipulo ascribere verebantur. Humilis nanque difficulter proximorum corda scrutatur, & conscientiæ iudicium refugit alienæ, quum propriam iudicare vix arbitretur posse sufficere. Suo etenim sentiens se grauari pondere, quomodo iudicio fatigabitur alieno? Res perdifficilis, dubia, & periculis plena est occultorum rimari causas, & cordium scrutari secreta. Proindè humilis proprio priuatus iudicio omnino vitę refugit esse iudex alienæ. Nouit dixisse dominum: Nemo hominū scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in illo est. Quicquid ignorat de se, quicquid latet in altero, diuino totum committit examini, cui patēt omnia visibilia, inuisibiliaque. Ex hoc quidem cœlesti irradiatur lumine, & quo amplius per humilitatem tenebrescit, eo perspicacius intuetur. In lumine quippe Dei videt lumen. Non errore fallitur, neque falsa opinione seducitur. Splendore conscientiæ perfusus totus à diuinæ claritatis nequaquam reuerberatur aspectu. Hæc est sanctorum pars, & certa in spiritu ambulantium spes. Impij verò & scelesti à tali sunt semoti conuiuio. Hinc est, quòd perditionis filius sanctorum assuetus collegio, postquam tenebrarum in se admisit angelum: postquam delictorum est inuolutus caligine æterni solis lumen sustinere non valens, mox vt sibi derelictus est, de conuiuio exiliens quod nequiter agere statuerat, implere curauit. Propterea quū accepisset buccellam, exiuit continuò. Exiuit plane vim claritatis intimæ non patiens. Obtenebrata nanque illius conscientia, atque proprij sceleris gnata quomodo sapientiæ examen & puritatem innocentiæ posset intueri? Quemadmodum enim sanis oculis amabilis, ita ægris semper lux odiosa est. Ideo semper latibula peccator quæritat, & abdita sua obtusus mentis cæcitate meditatur. An non parentes primi inobedientiæ transgressione culpabiles, iamque cōfusionis proprię damnatione mulctati sibi deficuum foliis fecere perizomata, atque lignorum condensa paradisi à facie Dei ad auram post meridiem ambulantis fugere curauere. Vocem nāque Dei & diuinitatis illius nullo modo potuērunt sustinere præsentiam. Detegebat enim cōscientia sceleris turpitudinem, quam sauciata nuper satagebat occultare natura. Quamobrem foliorum sibi tunicam texuerunt: ne appareret nuditas, & excusationis verba protulerunt, ne agnosceretur iniquitas. O quanto consultius egissent, si prostrati solo suas ore proprio accusassent culpas, dixissentque: Peccauimus, iniustè egimus, iniquitatem fecimus domine in omnē iustitiam tuam. Ecce polluimus animas nostras, innocentiam amisimus, obedientię legem transgressi sumus: ignosce domine, & pater piissime miserere. Si autem tu miserationum ò æternæ fons misericordiarum Deus, miserorumque miserator obseruaueris iniquitatem, quis sustinebit? ad quem confugiemus? quē implorabimus? in quem spei nostræ ancorā iactare poterimus. Expulsi quidem de hoc voluptatis loco, & in fructuoso seculi pelago constituti, quo duce, quaue præuia luce ad te pacatissimum tranquillitatis & securitatis portum attingere valebimus? Insurgent prorsus in nos piratæ crudeles, atque tartareæ legiones tuum pusillum deuastabunt gregem. Fiet domine maxima periclitantibus nobis in vniuersitate creaturarum, quas in tui nominis laudem condidisti, deordinatio. Porrò quod de nobis in æterno sapientiæ tuæ consilio statueras facere, oportebit impleri per te. Ne igitur dehonestetur maiestas, ne carnis mortalitate induatur diuinitas, ne se impiorum exponat opprobrijs, flagellis, contumeliis, sputis, subiiciatur & morti, pietatis sinum aperi, atque vulneratos corde, ac mœrore confectos suscipere, fouereque ne dedigneris domine. Prærogata nobis venia fiet posteritati nostræ incentiuum maximum charitatis, atque futuræ felicitatis incontaminanda spes. Nequaquam repulsi ab innocentiæ nitore cecidissent, si humiliter, si deuote, si perseueranter indulgentiam flagitassent. Non enim diuina se valet bonitas continere: quin puro corde, & lacrymabili mēte poscentibus ignoscat. Illis solis gratię stillicidia denegat, qui diffidentia pleni ad misericordiæ fluenta attingere posse desperant. De talium numero Iudas extitit domini sui & propriæ animæ homicida nefandus. Contempsit ad saluatorem, de quo thesauri indefectibiles exuberant gratiarum, accedere pœnitendo, suique reatus ruborem non patiens crudeli se nece peremit. Seris nanque ferreis interioris domus obstruxit ianuas, vectibusque firmauit, quatenus ad salutem eius cunctorum salus aditum non haberet. Maluit miser in opacis animæ suæ penetralibus latebras fouere, quàm ad dominum Iesum humili confessione procedere. Denique sicut supernę gratię expertem se fecerat, ita ab Apostolorum Christi sancto se collegio segregauit. Exiit solus foras accusatus, deprehensus, condemnatus, praua mentis suæ desideria peracturus. Erat autem tunc nox. Tenebrarum quidem filio erat nox: cæteris autem meridiana lux. Occubuerat illi iustitiæ sol, & fulgentissime claritas sapientiæ. Non se absentauit Christus, neque sacrilego suam denegauit præsentiam. Omnibus pręstò est, vt communicet se: proditor tamen ipse secessit. Oculos quidem apertos tenere potuit; sed verbi lucem intueri non meruit.

1.Cor.2. Dan.3.

10 20 30 40 50

De magnitudine mediatoris Christi ad passionis supplicium perferendum. Cap. VI.

1. Tim. 2.

MEdiator Dei & hominum homo Christus Iesus passionis suæ volens perficere sacramentum, propter quod in mundum venerat, quum expleto vltimæ cœnæ suæ conuiuio mellifluum consummasset de charitate sermonem, surrexit cum vndecim, vt in campum pugnaturus intraret. Iam enim duodecimus (Iudas videlicet Scarioth) secesserat: iam ad sacerdotum principes abierat: quatenus petita ab ipsis militum cohorte, acceptaque pecunia rediret: & nefandissimum proditionis perficeret scelus. Egressus itaque est de cœnaculo, in quo tam eximia celebrarat mysteria, & tam sublimia documenta præbuerat. Abiit vtique trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipse & discipuli eius: non autem illuc, vt se occultaret, accessit: sed vt se inueniendi occasionem tribueret proditori. Sciebat autem Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Iam incipiunt mysteria: nunc lamentabile passionis initiatur certamen. Abiit enim dominus Iesus. Quo? Vtique trans torrentem Cedron. Nempe torrens iste, per quem transiit mediator, mortalitatis designat fluxum, in quē primus homo delinquendo ceciderat. Non enim de voluptatis diuinæ abundantia profluxit hic torrens: sed de calliditate serpentis, atque cō sentientis hominis voluntate. Mortis quidem sententiam, quàm idem delinquendo perceperat, in omnem generis sui posteritatem induxit. Quamobrem adeò inoleuit decedendi necessitas, vt nemo sit, qui eandem fugere valeat. Hoc propheta insinuare voluit dicens. Quis est homo, qui viuet, & nō videbit mortem? Hanc quippe nulla necessitate compulsus, nulliusque voluntate coactus noster subijt mediator. Non enim ipse, vt cæteri, quibus indicta est moriendi necessitas, corporis solutionem pertulit. Quando voluit occisus est: quo passionis genere illi placuit, cruciatus est. Totum in illo egit charitas & voluntas. Voluntarie se patri dum obtulit, resurrectionis stolam gloriosè promeruit. Et quoniam de mortalitatis ac passionis torrente in via bibit: nec non redemptionis ardore succensus per Cedron transiuit torrentem, nouerat quid ibi passurus erat: nouerat propriam virtutem, nouerat retributionis suæ mercedem. Prorsus amoris desiderio fatigatus quod mente conceperat, perficere conabatur. Tota siquidem animi intentione dirigebatur ad crucem, quanquam caro viriliter repugnaret. Qualis conflictus? qualis pugna? quale spectaculum? Impellebat spiritus paternus, aduocabat honor, suadebat ratio, restauratioque cogebat humana. Reclamabat vtique natura ipsa passibilis pœnarum immanitate perterrita: nolebatque dominantis animæ imperio famulari. In horum verò medio constitutus tanquam strenuus ac insuperabilis miles carnis non ferens blanditias spiritus iussa implere curauit. Trium igitur discipulorum numero sociatus relictis cæteris perrexit ad montem. Ipsis adhuc præsentibus tanquam verus homo cōtristari cœpit, & mœstus esse. Quid est hoc domine? Contristaris ne? & vere paues? Nunquid contristatur, per quem contristati recreantur? Nunquid cōtristatur gaudium? pauet fortitudo? timet virtus? gloria tædium patitur? beatitudo denigratur? confunditur maiestas? claritas obscuratur? infirmatur sanitas? & latitudo coarctatur? Armatorum neminem video: nullum cum gladijs & fustibus venientem cerno, & times domine? Christianæ militiæ dux esse cognosceris. Certantibus aduersus aereas potestates præes, & paues? Dominus exercituum diceris & es: gladium non pacem in terrā venisti mittere, & prœliari formidas? Si bellatorum princeps trepidat, si certamen, ille qui præsidet, inire veretur, quid cæteri agent milites & pugnaturorum turba seruorum? Vellem vtique domine pauoris huius scire causam. Vellem tædij tui nosse mysterium. Non enim militibus tuis virtute inferiorem te iudico. Illos quidem agnosco vicisse regna, imperia curuasse, tolerasse supplicia, extinxisse ignem feras domasse, & mortem ipsam nullatenus formidasse. O inauditum à seculis prodigium! ò gloriosum religionis Christianæ trophæum, oblatas diuitias spernere, honores fugere, voluptatesque calcare, appetere carceres, prouocare tortores, & illatis conuitiis suauiter gaudere. Audiuimus, nouimus, confitemur. Abs te domine Iesu per fideles tuos hæc vniuersa sunt facta: non tamen illos te robustiores dicimus: diuinam attamen in sanctis tuis commendamus gratiam: in te autem humanā prædicamus naturam. In martyribus miraculum: in te verò fuisse dicimus documentū. In illis donum: in te autē miserationis sacramentum attollimus. Erexit plane cęlestis virtus supra naturę limites fidei confessores: in illisq; benedictio diuina refulsit. Ipse autem mediator relictus sibi pauere voluit & tędere. Agnosce igitur, ò homo, Saluatoris tui dignationem. Se curuauit ad te, vt te eleuaret ad se: humiliauit se propter te, vt te exaltaret in se: depressit se, vt in perpetuum beatificaret te. Caue tamen, ne ingratus de munere scandalizeris pro infirmitate. Apostolum audi: Quod infirmū est Dei, fortius est hominibus. Quū esset impassibilis Deus, homo factus infirmatus est propter te, pauorem habuit propter te. Horrendæ mortis tædium pertulit propter te. Potius miserationem mirare, quàm pęnam: magis charitatem, quàm formidinem lauda. Non eris ingratus, si beneuolentiā redemptoris agnosces. Mœstitiam itaque illius con-

Marginal notes: Ioan. 18. — Psal. 88. — 1. Cor. 1.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

confitere, pauorem dilige, tædium venerare. De tuo hoc habuit, non de suo. Pro peccato tuo doluit, fleuit, quod non commisit: exhorruit, quod non fecit. Non enim fecit mortem, nec morientium perditione lætatur. Ex his mœroris eius intellige causam, & gratias age, te agnosce in illo, pro illo lacrymare, qui doluit propter te. Doluit (inquam) & supra modum doluit: adeò vt morti fieret proximus. Sic enim ait: Tristis est anima mea vsque ad mortem. Nemo doloris eius sufficienter immensitatem exprimit: mœrore tamen suo, quid in nostro agere debeamus, indicauit. Discat ergo de exemplo remedium, qui in afflictionibus propriis cupit habere præsidium, non de terra, neque ab hominibus: sed à Deo opportunum quæsiuit auxilium. Ad orationis quidem suffragium, ad quietis portum, ad implorationis adminiculum festinanter accessit: non autem labore victus, aut prostratus tædio, seu doloris nimietate superatus: quippè qui poterat, si vellet, euadere: sed dulci compassione commotus orandi ambitum adinuenit. Suo nos voluit erudire exemplo, vt in arduis, in periculis, in omni quo inopinato euentu ad orationis refugium fugiamus. Quid ages tu, ò elate, qui proprio arbitrio duceris, tuoque inniteris sensu? Validioribus ne, quàm Christus, succinctus es armis? Nunquid tu Christo fortior, aut saluatore constantior? Ille in agone constitutus ad orationis solatium reclinauit, tu absque implorationis medicamine tribulationum vulnera perferre præsumis? Ille nisi oratione præuia pugnæ noluit habere congressum: tu quamuis immundorum spirituum bella sustineas: quanquam indesinenter in vitiorum foueam corruas: tanquam securus de palma nullius flagitabis opem? Hinc delictorũ tuorum, & deuiationis causa, hinc tam frequenter prosterneris, spoliaris, vulneraris, occideris. Absque diuino adiutorio in tribulatione quis stetit? quis sine illo in spirituali bello præualuit? quis inimicis terga non vertit? quis in huius vitæ solitudine non errauit? Prophetam in tribulatione positum, quid fecerit, audi: Ad dominũ (inquit) quũ tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Et iterum: Tribulationem & dolorem inueni, & nomen domini inuocaui: ò domine libera animam meam misericors dominus & iustus. In certamine vero constitutũ attende deprecantem. Deus (inquit) in adiutorium meum intende: domine ad adiuuandum me festina: confundantur & reuereantur, qui quærunt animam meam, vt auferant eam. Mosen contra Amalech pugnantem memento orasse: Iosue aduersum Gabaa, Gedeon aduersus Moab, Iepte contra Amon, Samson in ruinam Philistiim. Samuelem quid memorem, Dauid, Ezechiam, Heliam, Helisæum, Danielem, Ezechielem, Hieremiam, cæterosque vates, & iustos omnes Dei milites

Matt. 26. | Psal. 119. | Psal. 114. | Psal. 37.

semper in bello aduersus visibiles & inuisibiles hostes indesinenter orasse? Disce igitur & tu in omni negotio, in tentationibus, in pressuris, in necessitatibus, in dubiis, in omnique euentu, omni tempore, & vbique orare. Equidem perire non poteris, si in his, quæ dicta sunt, iugiter oraueris. Mediatoris exemplo, quem ante cordis oculos præsentem habes qualiter orare, quidve in oratione tua petere debeas, diligenter aduerte. Maximum quippe in verbis & in modo, tibi præbet orandi documentum, quum aduersi quid pateris. Ab hac causave sum nopere, ne discrepes, orationis formula, si à virtutis tramite deuiare non vis. Auulsus namque à discipulis, quantum iactus est lapidis, positis genibus procidit in faciem suam super terram, & deprecabatur, vt si posset fieri, transiret ab eo hora, dicens: Pater mi oĩa tibi possibilia sunt: transfer à me calicẽ hũc: verũtamẽ nõ sicut ego volo, sed sicut tu. Secessit prius ab aspectib. hominũ, non propter suffragium mentis, sed propter exemplũ tui: vt tu, quum orare vis, elongeris ab omnibus: quatenus facilius intrare valeas in cubiculum cordis tui: ibique rogare patrem tuum. Deinde genua posuit, in faciem suam procidit: sicque, quod volebat, exposuit. Ex his collige orandi modum, & Dei præsentiam meditare. Re etenim vera, quum oras, assistis Deo, & cum omnipotente loqueris: si tamen non inaniter oras. Quis non paueat assistentiam maiestatis? quis diuinam non vereatur præsentiam? quis domini sui non timeat displicere conspectui? Quamobrem quum oras, quum preces fundis, altissimo diligentissimè intende: quis, cui, nec alterũ diuidas ab altero. Hęc duo simul iuncta humilitatem docent, congregant mentem, phantasmata propulsant, orationem ornant, flectunt Deum, cõpungunt animum, & exaudibilem efficiunt deprecantem. Non erit difficile tibi etiam prostratus solo lingere terram, si Dei, tuique, quum oraueris, notitiam habebis. Non autem aliundè arbitror cordis in oratione euenire duritiam, mẽtisque effusionem, quàm ab ignorantia horum. Si consideras, quantam mortalibus in sublimi fastigio positis reuerentiam exhibes, asseuerabis verum esse, quod fateor. Disuesce (inquam) magis hominibus deferre, quàm Deo. Vtrisque debitum honorem impende. Deum vtique honora propter se, hominibus verò te subiice propter Deum, iuxta singulorum dignitates & merita. Hoc Apostolica commendat autoritas. Subiecti (inquit) estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tãquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantùm bonis & mo-

Luc. 22. | 1. Pet. 2.

fit robustior, quo ergà se vigilantior: atque tantò in periculis & tentationibus securior, quãtò in oratione solicitior reperitur. Ista duo, interioris (videlicet) hominis vigilantia, orationisque frequentia optime conueniunt, & sibi vicissim salubriter famulantur, adeò vt non sine dispendio valeant ab alterutra separari. Cordis quippè munditia, quæ ex cogitationum nutritur custodia, ignitam rationem germinat: ipsa verò oratio in sui custodia prudentiorem exhibet mẽtem. Hæc si quando oratione neglecta cœperit à sui custodia dormitare, repentè cupiditatibus fræna laxantur, & immũdis cogitationibus aditus reseratur. Tunc in ipsius mentis habitaculo tumultuosa vitiorum contentio oritur, concupiscentiæ carnis ebulliunt, spiritus prudentia deperit, atque non mediociter tepere inchoat incendium caritatis. Nam etsi spiritus tunc propter innatos habitus promptus est: caro tamen ipsa infirma sentitur: quoniam vigorem animi præripiente negligentia, quæ ex carnis prurigine causatur, omnem mẽtis familiam deordinat, atque subuertit. Difficillimè prorsus, & nimio cum labore concepta desideria spiritus perficiuntur opere: carne (videlicet) importuniè spiritum debellante. Non igitur ab re discipulis dormitantibus, & amantibus dominus quum dixisset: Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem, intulit. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Nouerat magnum afferre spiritui detrimẽtum ad virtutum profectum ipsam carnis infirmitatem, quæ eo minus desipit & lasciuit, quò vigilando & orando mentis puritas custoditur. Hoc, exhortatione & exemplo ipse mediator erudiens post prolatam sententiam iterum ad orationis rediit locum. Docuit sapienter nos, vt quoties pressuras patimur, quoties tentationum agitamur procellis, ad pacatissimum orationis accurramus portum. Nil sic impugnantes nos reprimit, sicut precum instantia, & humilis coram Deo assistentia. Accessit itaque denuò ad orationem dominus se in faciem suam prostrauit: repetitàque oratione patri inquit: Pater mi (si vis) transeat à me calix iste: veruntamẽ fiat voluntas tua. Aduerte diligenter, quoniam eadem poscens quæ prius, in patris tamen vniuersa relinquit arbitrio. Id ipsum age tu, qui altissimum deprecaris. Ante prouida examinatione considera quid postules: pete quoq; humiliter postremò cuncta dispositioni diuinæ committe. Quantumcunque honesta, quantumcunque vtilia & spiritualia poscas, nunquã tamen in tuarum fine petitionum addere prætermittas, fiat volũtas tua. Ambiguum etenim quum sit, quid nobis præstantius sit: ad sapientiæ Dei semper adeundum est thronum. Ibi offerenda sunt vota, petitiones exponendæ, detegenda necessitas, totiúsque conditori nostro committẽdus est

Matt. 26.

orationis effectus, quæq; vltrò se illis cognosci pientia in sua oratione no[...]aris in spiritu, & operursus ad discipulos rediens [...]ige quantum orates inuenit, Erant etenim eorum [...]izantem re & ignorabant quid responderent ei. [...]reddide prius) redarguere noluit tanquam ad suscip[...]ca dã correptionem inchoabiles. Silentio suo maximam ad subiectorum regimen eruditionem dedit. Indicauit quippè ex se, vt eò tanto tempore delinquentes arguantur, atque vitiorum macula increpationibus detergatur, quò is, cui dicitur, corrigibilis est, alioquin vulnus superadditur vulneri, & passioni passio cumulatur: fitque frequẽter, vt grauior sit recidiua correptionis, quàm damnum perpetrati criminis. Nõ autem iudicium effuget: qui etiam delinquenti deteriorationis tetendit decipulam tambo tamẽ ferientur, ambo iusto plectentur supplicio: qui (videlicet) deliquit, & qui inconsultè fratri scandalum suscitauit. Quamobrem magna est adhibenda in correptione prudentia. Consideranda est peccati qualitas, peccantis conditio, intentionis peruersitas, correptionis tempus, & verborũ mensura. Horum quoquam deficiente, redargutio ipsa vix absque delicto committitur. Itaque vt fraterna dilectio incontaminata seruetur, memoratam correptionis regulam, qui proximum arguit, custodire non negligat: atque qui peccat, emendantis verba humiliter suscipere non recuset. Hoc etenim modo caritatis perficitur lex, quæ null (præter debitum) onerosa est. Nouit silere quum expedit, scit etiam fari quum opportunitas exigit. Vtrunquè ipse legislator prudentissimè egit. Ad oratione siquidem surgens, primò dormientes discipulos increpans, ait sic: Non potuistis vna hora vigilare mecũ? Secundò rediẽs, eosdemq; reperiẽs dormiẽtes omino cõticuit. Vides quàm maturè se habuit: primò admonitionis eloquia protulit: secundo dormientibus nil dixit, quin potius ad orationem deuò regressus est. Orante autem illo prolixius angelus domini de cœlo apparuit: atque pauentem officiosissimè confortauit. Confortauit (inquam) vt ab inchoato redemptionis nobilissimo non desisteret opere: quoadusque consummaret illud: nulla tamen inpellente mediatoris debilitate spiritus, confortans angelus astitit: quippe qui quum alacri animo ac voluntariè illum pateretur agonem. Erudiebatur equidẽ in ipso plebs futura fidelium: quatenus angelica exhortatione cognita ardentius & ipsi orationi incumberent. Commendatur ex hoc orationis actus, cui tam familiariter intersunt angeli. Nam angelos frequenter assistere orantibus, atque eorum preces offerre Deo dubitet nemo. De Tobia tanq; legitur angelum dixisse: Quum orabas tu & nurus tua, ego orationes perferebam coram Deo. Sed & de Cornelio dicitur: Orationes tuæ, & elee-

Matt. 26.

Matt. 26.

Tob. 12.

Acto. 10.

tæ humilitatis prodigium, tamque insigne deiectionis officium: nulli prorsus, nisi verbo Dei, cõgruebat talia præbere virtutum magisteria. Ad hoc venerat, ad hoc visibilem sumpserat humanitatis formam, vt informaret mores, errores detegeret, resecaret vitia, veritatis instrueret viam vitę ianuam aperiret, reseraret misericordię fontem, diabolum vinceret, recuperaret perditum, reciperet prodigum, famelicum saturaret, crucifigeret peccatum, mortem aboleret, & Deo reconciliaret hominem: vt quemadmodum humanæ speciei fuerat autor, fieret etiam lapso homini per virtutum exempla sapientissimus reparator. Hinc est, quòd tam sedulò humiliauit se: seque subegit, atque de se luculentissimam perfectionis demonstrauit formam. Alio nullo indiget plebs fidelium virtutum doctore: in Christo solo fulgent omnium documenta virtutum, præcipuè tamen in hoc coram nobis exemplo proposito, humilitatem prædicauit in opere, & fraternitatis amorem exhibuit in mysterio. Egit vtique vt intelligeremus, miraremur, delectaremur, imitaremurque. Intelligeremus quidem sacramentum, exinanitionem miraremur, delectaremur obsequio, imitaremur exemplum. Imitemur ergo, ò milites Christi humilitatis exemplũ & mutuæ dilectionis Deo gratum obsequium: ne tanquam contemptores nos puniat. Mentem etenim nostram proximi caritate repleamus, cõpatiamur cadenti, & erranti: iustitiæ semitas pãdamus in nos, peccantibus ignoscamus, atque aliorum mala nostra esse putemus. Ita nos coaptemus omnibus: vt sciamus gaudere cum gaudentibus: & flere cum flentibus, tribuamus ex corde oremus ex corde, nihilque simulatum, nihil fraudulentum, nil in nobis appareat incompositum, quod fraternę valeat maculare nitorem conscíẽtiæ. Sic viuamus nobis, vt ad Dei gloriam, proximique profectum nostra militet vita. Transformemur in singulos, communicemus nos omnibus, ita vt illud Apostoli compleatur in nobis, Omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifaciã seruatis duntaxat modo, mensura, tempore, & rationabili iudicio charitatis. Cautè quoque vigilemus, ne fraternus in nobis tepescat amor, ne misceatur cœno, ne plus iusto accẽdatur, & mãdatorum Dei prætergrediatur semitas. Quotiescunque igitur huiusmodi prudenti, ignitoque amore erimus decorati, gaudeamus & exultemus in Domino, quoniam saluatoris exemplo infundimus aquam, pedes lauamus, extergimus linteo, & mutuæ exercemus officium charitatis.

1 Cor 9.

De fidei excellentia, & autoritate catholicæ religionis. Cap. IIII.

Inter difficilia, quæ humanæ saluti necessaria fore noscuntur, primum tenere locum sacramentorum, rectam fidem quis dubitet? Nihil enim in ipsa esse cernitur, quod sensibus subijciatur humanis, vnde sensitiuæ pars animę erigatur ad fidem, seu solidetur in fide. Non in ea 10 color est vllus, per quem oculorum acies valeat delectari, non odor, non sapor, non corpus aliquod in illa est, per quę olfactus, gustus, & tactus experientia promoueri debeat. In vno tantum sensuum corporis (videlicet) auditu aditum inuenit fides introeundi ad hominem, & interioris hominis penetralia possidendi, vnde Apostolus ait, Habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Fides itaque ex auditu est, auditus autẽ per verbum Christi. Verbum igitur Christi fidei 20 autorem, promotoremque dixerim. Nihil enim in Christi verbo dubietatis esse debet, non aliter, quàm quod dixerit, esse potest. Irrefragabilis quippe est omnis illius sententia, nec aliquo indigens testimonio. Maxime proinde dementiæ, multæque temeritatis cẽsendus est quisquis dissentire voluerit ab eo, quod asseruit Christus. Quamobrem omnem Christianæ religionis cõtrouersiam damnabilem esse nemo dubitet. Magni itaq; periculi res est aduersus sanctum dogma 30 catholicæ fidei verbosis rationibus, & garrulis velle concertare clamoribus. Cesset necesse est omnis mundanæ scientię curiositas, omnisq; perspicacia naturalis ingenii, & humili assensu fidei iugo colla submittat, quatenus omne os obstruatur, & totus mũdus fiat subditus Deo. Quis etenim (nisi qui desipit) indocto atque imperito potius quàm eruditissimo, & vniuersarum facultatum imbuto credet viro? potissimum si sapienti insit conscientiæ synceritas, mentis rectitudo, 40 & non fallendi inuiolabilis opinio. Optimo & docto homini indubie credendum est. Nam bonitatem sciẽtia ornat, & bonitas roborat sciẽtiam. Altera horum deficiens in homine, adimit verbis fidem, diffinitionibus autoritatem, imitationem moribus, & opinionem sanctitati. Hinc colligitur, quàm contemptibile sit impij viri prolatum testimonium, vita reprehensibili sociatum. Quomodo credibile valet perhibere testimonium veritati, quicunque conuersatio50 ne & operibus aduersatur legibus veritatis? Seipsum ferit iniquus, & aduersum se sententiam profert, quoties Dei iustitiam, veritatem fidei, ac boni viri commendabilem vitam laudare voluerit. Nemine loquente clamat contra delinquentem innata ratio, conscientia agitata, pręceps & deordinata affectio. Prorsus damnationis reum se facit, qui diuinam legem, & virtutum perfectionem nequiter agẽdo sermonibus efferre

Ephes. 3

Gen

efferre conatur. Huic sententiæ ore prophetico diuinus sermo præbet autoritatem, quũ ait, peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum. Deo quidem odibilis, & hominibus quisque contemptibilis est, qui veritatem, quam verbis approbat, moribus confundit. Vox & vita, actus & intentio, opus & cogitatio, affectio & inquisitio in probato viro dissentire non debent. Talis quisque esse studeat, qualis ab hominibus videri concupiscit. Nõ minus propriam, quàm alienam debemus erubescere conscientiam. Iustitiæ amicus non est, qui sordescens intus, foris ab hominibus iustificari desiderat. Displiceat tibi, ò homo, facinus tuum, abominabilis tibi sit animæ turpitudo, neque de extraneo, sed de tuæ gaude conscientiæ testimonio. Præter conscientiam propriam nullum coram Dei iudicio habebis defensorem. Illam igitur mũdam, illam exhibe innocentem, vt ad veri conspectum iudicis irrepercussa maneat. Parum etenim proderit exultasse ad horam de fauoribus hominum, & post obitum confusione repleri. In gaudio tuo caue, ne misceatur alienus, vt non super perditione tua lætetur inimicus. Aeternum facile amittit præmium, qui temporaliter lætari non veretur. Nec bonæ famæ habebit gratiam, qui vitæ suæ negligit innocentiã. Sanctitas enim & opinio cõfœderantur in vnũ. Quicquid sanctus vir approbauerit absque euidentissima ratione, improbandum nõ est, quod si viro iusto propter conscientiæ lumen, gratiæque decorem credendum est, multo magis sanctificanti Deo. Nam si illuminata fulget lãpas: cur non magis illuminans lumen? Si veritatis discipulus mentiri non potest, mentietur forsitan ipsa veritas? Ex hoc Christianæ religionis agnoscitur indissolubile fundamentum. Non enim ab homine, neque per hominem initiatum fuit aliquando, nõ humana industria, aut intellectuali discussione inuentum. Sempiternum Dei Verbum, quod in sinu est patris, ipsum enarrãdo disposuit, & reuelando manifestauit. Potentiæ suæ virtutem, & sapiẽtiæ inuestigabiles rationes sub velamine abscondit fidei, quatenus credenti nõ desit meritum, dum quod non videt, credit, & quod nondum ratione percipit, confitetur. Nã iuxta Apostoli sententiam, fides est sperãdarum substantia rerum, & argumentum non apparentium. Habet tamen ipse Christus tanquam fidei autor clauem secretorum Dei, ideo magnalium suorum reuelare valet arcana, non autem errare potest, quum sit verbum, neque ignorare, quum sit sapiẽtia, neque fallere, quum sit bonitas, neq; contemnere, quum sit misericordia. Per potentiam quidem verbũ, per gubernationem sapientiam, bonitatem per communicationem, & per redemptionem se misericordiam esse indicauit. Apud Dominum (sicut propheta canit) misericordia est, & copiosa apud eum redemptio. Vt igitur se verbum Sapientiam, bonitatem, & Deũ misericordiarum esse ostenderet, ipse Dominus miserator & misericors in suo vltimo cœnę conuiuio escam dedit timentibus se in memoriã suorum mirabilium. Trãsiturus etenim de hoc mũdo ad patrem, cęnam fecit, non sicut Herodes funestus, vt innocentis sanguinem funderet, sed vt corporis & sanguinis sui sacramenta cõficiẽdo ministraret principibus populi sui, & primis aulę cęlestis. Ad quod peragendum non Patriarchas, non prophetas, non Angelos, non Archãgelos, non vel supremum cęlestium legionũ misit, sed ipse per se implere curauit. Potuisset planè mentis acies infidelitatis obtenebrari caligine, atque ab illuminatę fidei resilire splendore, si creaturarum quęlibet tanti mysterij fieret institutor. Abegit itaque omnẽ dubietatis opinionem, omnisque argumentũ erroris, quando per se ipsum id voluit consummari. Nihil hoc sacramento verius, nihil certius credi potest, cuius institutionis Deus autor est. Nempè quum Dei Filius in assumpta humanitate summi & ęterni sacerdotij fungeretur honore, iuxta vaticiniũ Dauid, dicentis, Tu es Sacerdos in ęternum secundum ordinem Melchisedech, officij dignitatem, sacrificiique libamen ad similitudinem perfecit senioris Melchisedech, quamuis illo nobilior esset dignitate, genere, & oblatione. Nam Sacerdotij sui dignitatẽ non ab hominibus, sed à Deo, neque temporaliter, sed ęternaliter sortitus est, sicut dicitur, Tu es Sacerdos in ęternum. Generationem verò eius quis enarrabit? Natus est enim in terris de matre sine patre, & in cęlis de patre sine matre, de Deo Deus, de ęterno coęternus, ita vt illius, de quo genitus est, sit imago inuisibilis absque vlla glorię & diuinitatis dissimilitudine. Oblatio quoque illius plus quàm dici potest, supereminet, & excedit. Nam Melchisedech oblatio figura fuit, illa autem Domini Iesu veritas figurata. Illius sacrificium terrenum erat, huius verò cęleste. Illud corrumpendũ, hoc immortale. Secũdum Sacerdotij qualitatem, ita eorum oblatio. Mortales erant veteris legis Sacerdotes, ideo moriturorum atque irrationabilium animalium victimas immolabant. Et quoniam morte interueniente diu permanere prohibebantur, propterea plures fiebant in lege, ne Sacerdotalis dignitas deperiret, Dominus autẽ Iesus eo quòd maneat in ęternum, sempiternum habet Sacerdotium. Ideo per semetipsum accessit, non in sanguine alieno, neque victimas immolaturus iumentorum, sed sui corporis hostiã immaculatam pro totius mũdi satisfactione delicti. Talis prorsus (iuxta Apostoli sententiam) decebat vt nobis fieret Pontifex Sanctus, Innocens,

Psal. 49. Heb. 11. Psal. 1[illegible] Psal. 109. Esa. 53.

Heb 7. cens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & cęlis excelsior factus, qui non haberet necessitatem, quemadmodum Sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populo. Hoc autem fecit semel in consummatione seculorum ad detestationem peccati per sui corporis hostiam, & ad suorum abolēda scelera electorum, cuius viuificæ oblationis memoriam in sacramentali panis & vini hostia dereliquit. Illud igitur eucharistiæ sacramentum, quod in hac cęna instituit Dominus, irrefragabiliter tenēdum est, credendum, confitendumque. Tenendum quidem memoriter, veraciter credendum, & liberè confitendum. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Vt igitur iustificeris per fidem, & per confessionē laudis pertingas ad salutem, propius accede verbo cum duodeno discipulorum numero discūbente, & forte gustabis & tu de hoc sacramento, cui, quid, & qualiter credere debeas. Accede (inquam) non corpore, sed mēte, sed cogitatione, sed affectu in simplicitate & virtute, in deuotione & fide, & si nondum perfecta & adulta, tamē ex familiari meditatione verbi formanda atque perficienda. Omnem depone formidinem, & altum sapere reiice, vt diuinæ gratiæ receptaculū fias, non vt videas speciositatem aliquā, nec per dulcedinem ori delectabilē inuiteris, vt gustes, sed vt per fidem, quæ ex auditu est, erudiaris de verbo. Aurem itaque para, aurem aperi, non corporis, sed animi, vt audias quid loquatur Dominus Deus, quidve sempiternum dicat verbum. Verbum vtique, quod erat in principio apud Deum non transiens, non syllabis & humana voce prolatum, sed conceptum mente, corde eructatum, ac ineffabiliter generatum, per quod omnia absque instrumēto, vel adiutorio facta sunt, siue terrena, seu cęlestia, in quo sunt, quæcunq; sunt, mouentur, & intelligunt, in quo viuunt, qui viuunt vita, carnis, & spiritus. Hec diligenter ausculta, & verbi cordis auribus percipe verba, attende, & gaude, cum panem in manus suas sacratissimas accipit: cum ad cęlum oculos leuat, cum gratias agit, benedicit, & suis tribuendo discipulis ait, Accipite & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Videsne vnde mirando gaudere debeas? vnde fides germinet? vnde spei nutrimento pascaris? Nempe comedunt Apostoli, atque de verbi manibus suscipiūt non vitulorum, aut hircorum carnes, seu azimos panes, prout accidentia illa protendebāt oculis, naribus insinuabant, ac manibus palpanda suadebant, sed re vera, corpus Christi verum, quod de Maria Virgine per Spiritum Sanctum cōceptum fuit & natum, quod loquebatur, videbatur, tangebatur, edebatur, quod nimirum in cruce pependit, expirauitque, non denique similitudinem illius, neque aliud, sed ipsum verissimum, idem in quantitate, in substantia, in identitate, ex anima & carne constitutum, vnitum verbo, humanisque membris compositum, atque perfectum, sub diuersis quidem opertum speciebus, sed nullum ex illis patiens diuinitatis, seu humanitatis detrimentum, neque diuisum ex multarū numero hostiarum, aut in maiori maius, siue in minori minus, sed vnum idemque in singulis locis & hostijs, non prorsus Angelico ministerio, sed diuina consecratum virtute. Expergiscere nūc anima mea, expergiscimini & vos amatores veri & inconcussi boni, atque tota cordis intentione cōsiderate, quā dulciter, quam humiliter, quātoque dilectionis affectu Dominus Iesus adhuc passibilis impassibiliter seipsum tribuit in sacramentum, & efficitur cibus hominum Dominus ac conditor Angelorum. Completur planè nunc, quod ore prophetico fuerat prænunciatū, Panem cęli dedit eis, panem Angelorum mādu cauit homo. Singuli discumbentium eundem accipiunt corporis cibum, idemque sanguinis poculum, & (quod mirabile est) suo non se denegat proditori, quem sciebat iam aduersum se leuasse calcaneum, suique Domini perditionem quærere. Vno Petrus & Iudas cęlesti pascuntur alimento, aliter tamen, nam ad meritum & profectum Petrus, proditor verò manducat ad ruinam atque interitum. Pro sumentium dispositione, cibus hic dispares etiam operatur effectus. Quem enim reperit mundum & iustum, amplius mundat atque sanctificat, quem autem sordescē tem inuenit & immundum, deteriorem facit, quoniam sancta & immaculata iniquitatibus pollutus præsumpsit sumere sacramenta. Suis nāque demeritis, non Dei voluntate malus malè sumens efficitur peior, in remedium quippè humanæ infirmitatis, fidei meritum, solatium amātium, & charitatis augmentum hoc suum verbi clementia instituit sacramentum. Noli tu ergo Iudam imitari, noli Dominū tuum, atque teipsum venūdare in peccatum, noli ita de Dei bonitate præsumere, vt de te præsumēdo cadas, atque intereas. Quod ordinatum est sanctè, sanctificatus accipe, vt sanctificeris adhuc. Nunquā qualis sis, obliuiscaris, ne tuæ infirmitatis immemor elata cordis ceruice diuina suscipias. Optimū etenim susceptionis remediū mentis humilitatem fore non dubites. Eò nanque ad eucharistiam percipiendam eris dignior, quo corde humilior, mente mundior, dilectione feruentior, virtutibus solicitior, & vita inuentus fueris sanctior. Habes itaque mēsam spiritualē appositam, cœlestibus refertā dapibus, habes vitulū saginatū, immolatū, occisum, allatum, habes Sacerdotem magnū, lineis vestitum ministrantem tibi, habes sodales tuos terræ principes, pinguia mānducantes, ades (inquam) nuptiali conuiuio solenniter celebrato. Caue ne epulantibus cæteris, atq;

Rom. 10. Psal. 77. Luc 22.

ris, atque bibentibus ipse famę tabescas, & de tã honorabili consortio discedas cum rubore ieiunus. Noli stare eminus, tanquam alienus à sorte sanctorum. Recole Prophetam dixisse, Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur. Iterumque, Gustate (inquit) & videte, quoniam suauis est Dominus. Prophecicis ergo exhortationibus accensus, ac discumbẽtiũ animatus exemplis, accede & tu seruili deposito metu, vt inebrieris ab vbertate charitatis Dei, & torrente voluptatis verbi pascaris. Prius tamen quàm te cętui misceas recumbentium, in secretum cubiculum tui cordis ingredere, ibique cũ ingenti gemitu & cõpunctione, effuso (si vales) lacrymarum imbre, ora genitorem tuum cœlestem, vt suo te gratificet filio, illumque tibi præstet placatum, teque minimè patiatur à tam sanctissimo repelli conuiuio, & repudiari velut indignus. Hoc autẽ quum deuotè perfeceris, & cor tuum ex concepta fiducia roborari cognoueris, tunc exauditas tuas orationes intellige, atque à Domino te inuitari non dubites. Quamobrem viduitatis veste reiecta, & nuptiali induta, ad verbi reuerenter prouolue vestigia, illa lacrymis ablue, & deuotionis vnguento vndique lini, ... necesse. Demissis igitur in terram luminibus charitatis, ac humilitatis prorumpens in vocem dicito, O Domine Iesu, Verbum Patris, lumen indeficiens, Sol iustitię, occasum nesciens, Salus mundi, Angelorum conditor, supernorum spirituum lætitia sempiterna, bonum summum, omnium bonorum origo, & finis, plenitudo glorię, gratiarum largitor optime, animarum sanctarũ corona, peregrinãtium socius, robur debilium, virtus iustorum, errantium reuocator, peruenientium dux, certantium auxiliator, amantium amor, & totius cõsolationis cellarium indeficiẽs. Ecce tantillus seruus tuus coram te corde prostratus clamat ad te totis desideriorum suorum præcordiis, in spiritu humilitatis, & in animo cõtrito. Ego, ò Domine, ego sum prodigus ille, qui cœleste patrimonium, omnemque substantiam carnaliter viuendo dissipaui, atque consumpsi, propter quod Filius vocari dignus nõ sum, ego (inquam) ouis sum perdita, quæ per vitiorum de uia diu errans luporum dentibus laniata permaneo. Tu igitur piissime pater suscipe venientem pœnitenti occurre, atque esurienti saginati vituli alimoniam præbe. Tu pastor bone inuentam recognosce ouem, & ne iterum errare incipiat, in humeris ad ouile reporta. Respice in me, ò Domine, & miserere mei, & ne auertas faciem tuam a puero tuo, quoniam tribulor, velociter exaudi me, te sustinui tota die, te præcipuè diligo, te cupio, te totis visceribus sumere concupisco. Oro te Domine, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus. Sine te quidẽ nec lętari, neque esse, aut viuere volo. Redde mihi te, tuo me pasce corpore, sanguine inebria tuo, tui me amore transfige. Eia nunc descende Domine mi in hortum tuum, & ancillæ tuæ desideriorum collige fructus. Nempe omnia poma noua & vetera seruari tibi dilecte mi. Cur sic diligentem te crucias? cur tanta illum dilatione affligis? an ignoras Domine moram omnem amãti nimium esse diuturnam? Quamobrem rumpe moras, accelera, propera, festina ingredi ad seruum tuum. Præstolatur te in se cupiens se transformare in te. Quare ergo dissimulas clamantis ad te vota perficere? Fortè ne tecum tacitè loqueris, dicens, Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus. Vtique Domine verũ dicis, si hoc inquis, Canis sum, canem me esse profiteor. Nonne autem, ò amor mi, ò desideriorum meorum præsidium singulare, atque spei meæ pacatissima quies catelli edunt micas, quæ cadunt de mensa Dominorum suorum: Canem me dixisti, & sum Domine, vt canem (oro) habeto me. Da igitur huic miculam, quæ in hoc tuo, ò Domine, ministratur conuiuio, ne vltrà me fame patiaris affligi. Dic autem mihi precor te, ò meridiana lux tenebrarum carens caligine, quę uniuersa tuo illustras splendore, responde (inquam) interroganti te, sine indignatione tamen. Nolo enim vt elationi ascribas, quòd tecũ audeam loqui, sed dilectioni. Scis enim quia amor ratione caret, reuerẽtiam nescit, personam non accipit, tempus non sustinet, neque modũ seruat. Nõne illa vox tua est, quę ait, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Si tua est, imò quia tua est, cur vociferationibus desideriorum laborantem, atque dilationis nimietate oneratum mœrore non reficis? Quare potius dolorem addis dolori, & onus oneri? Num tu ille es, qui clamabas in templo, Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, & flumina de vẽtre eius fluent aquę viuę? Vtrunque dixisti Domine, ego itaque vtroque indigeo. Ne igitur Domine verbis tuis dissimilis videaris in opere, ne exhortationibus tuis contrarius deprehendaris, refice me, pasce me de te, tuo me cruore inebria, nolo vt de cœlo manna descendere facias, & illo me pascas, sicut patres in deserto annis plurimis enutristi, sed carne tua, quã de mea suscepisti. Neque peto, vt aqua sapientię me potes, aut spiritualem illa mihi prębeas aquam, quã Samaritanę mulieri pollicitus es, dicens, Qui biberit ex hac, quam dabo ei, aqua, fiet in eo fons aquę salientis in vitam ęternam. Hanc in pręsenti postpono, atque recuso, calicẽ exposco, quem in mensa positum conspicio tuo sanguine fęcũdatũ. De ipso prophetico ore dixisti, Calix meus inebrians quàm pręclarus est. Hunc postulo, hunc habere desidero. Illum utique ideo replesti, ut (iuxta Prophetę sententiam) in te credentes, tecumque manducantes sanguinem vuę biberent

Marginalia: Psal. 33. — Ibidem. — Psal. 65. — Psal. 26. — Matt. 15. — Ioan. 7. — Ioan. 4. — Psal. 22.

Deut. 32. beret meritissimum. Non igitur poscenti negare debes, quem, vt tribueres, propterea consecrasti. His itaque huiuscemodi amoris collocutionibus Dominum continere se nō posse, quin votis annuat postulantis, nemo dubitet, potissimè quum ipse in amantium corde formet sapientiæ verba, necnon & supplicandi præstet affectum. In tali ergo amoris vicissitudine, in tam suauissimo & spirituali præludio charitatis serena facie & aspectu placidissimo se vertit Dominus complexus vota loquentis ad se, ac iacētis post se, & vestigia amplectentis, deosculantisque. Cuius ista meditantis non ebulliat cor? viscera moueantur? inflammetur corporis organum? & totius animæ non remiscat virtus, quū coram se verbum astare videat sui corporis in manibus tenentem mysteria? Charitatis summæ, profundæ humilitatis, & virtutis ineffabilis est hoc grande spectaculum. In communicatione charitatem, humilitatem in condescensione, in ministerio autem virtutem intellige. Nempè in charitate vnitas, in humilitate parilitas, & in collatione potestas. Oro autē te, quisquis es, cui talia, tantaque à verbo in spiritu communicantur amoris solatia, vt prius, quàm progrediaris meditando tota animi intentione consideres, quis est, qui assistit, quidve tibi daturus sit. Nonne ipse est cœlorum, syderum, Angelorum, hominum, vniuersorumque conditor? Nonne ipse est Deus, Dominus & Redemptor tuus, amor tuus, delectatio tua, suauitas tua, beatitudo tua, sapientia tua, iucunditas tua, robur tuum, & omne desiderium animæ tuæ, quem tam ardenter quæsisti, tam dulciter aduocasti, tamque blandè allocutus fuisti? En adest, en tibi præstò est. Vocasti illum, nec venire renuit, rogasti, & exaudiuit te, tibi ad votum paruit, tuisque postulationibus satisfecit. Nunc ergo fruere illo, ipso delectare, tuosque in eo fige obtutus, ipsius effigiem, elegantiam, reuerentiam, deitatem, contemplare, quatenus indicibili quodam charitatis affectu flagres intus, lingua taceas, corde iubiles, amore liquescas, post sponsi cœlestis contemplatam speciem ad id, quod tenet manu, tuam dirige considerationem. Maximum nanque & inscrutabile sacramentum est opertum fide, diuinitate prędictum, verboque contentum. Vt autem intelligas, quid sit, recole in ipsius institutione, quid dixerit, Ipse te doceat de se, ipse se reuelet per se. Vt scias, quid de eo credere debeas, interroga illum, & respondebit tibi. Non enim te cōtemnet humiliter flagitantem. Dic, ô Domine mi Deus, dic (quæso) quid est, quod gestas manu, loquere Domine, quoniam audit seruus tuus. Enarra (obsecro) mihi, quid tribuere vis. Est ne sub specie panis, quam cerno, quicquam veneratione dignum? an fortè præter ipsa accidentia, quæ cōspicio, aliquid continetur? Totus foris maneo, & 1. Reg. 3. ignis quid quæras? Ad hæc Dominus, Hoc quod velatum accidētibus manu teneo, diuinum mysterium est, & vt paucis te erudiam, corpus meū est. Ipsum verissimè suscepi de te, gero pro te, & fideliter trado tibi. Quod dico, credo, & nullatenus dubites. Surge igitur, comede, cū meis discipulis epulare, sume me, vt suscipiaris à me. Nō ego mutabor in te, sed tu mutaberis in me, nō tamē in substātiā, sed per gratiā in dilectionē meā, quoniam qui in veritate adhæret mihi, vnus efficitur spiritus. Dilata fide cor tuum, mētis perorna thalamum, vt recipias in te, qui fecit te. Spiritualiter nunc manduca me, quoniam sacramentaliter non licet semper. Erudieris experientia, quantum internæ dulcedinis, quantamque conferat gratiam hæc mea in spiritu facta communio. Semper quidem plurimumque prodesse dignoscitur, quia in fidei simplicitate, in humilitate cordis, in deuotionis feruore celebratur. Nā sacramentalis susceptio sine spirituali aut obesse, aut prodesse parum censenda est, vtraque verò simul facta actualem in præsenti gratiam, & in futuro locupletem tribuit beatitudinis gloriā. Aperi igitur os tuum, & ego implebo illud. Hac Psal. 80. exultationis & lætitiæ audita voce protinus Deum tuum in spiritu & veritate adora. Tunc venerabiliter in spiritu suscipe sacramentum, & in cordis tui secreto Dominum Iesum recōde deuotè, atque illum in te præsentialiter adesse non dubites. Ei quas vales, gratias age, laudes persolue, ac modulationis carmina (si illa agere consueuisti) iucunda mente pertracta. Spiritualem refectionem hanc comitantur semper amoris cantica, & sanctæ deuotionis delectabilis gustus, quo qui caret, temerario labore desudat. Deuota quippe fides absque mercedis fructu esse nō potest. Deuotæ fidei nouus deuotionis feruor accrescit. Ista verbis tantum explicari nequeunt, at in doctrina spiritus quicunque eruditi sunt, minimè quæ proferuntur, ignorant. Quam in corporis spirituali sumptione tenuisti regulam, deuotionis (scilicet) fidei & charitatis, hanc in sanguinis sacramento custodi. Eadem enim mysteria pari sunt frequētanda deuotionis officio.

De inscrutabili & veneranda Dei dilectione. Cap. V.

CElebrato nunc mysteriorum cœlestium spirituali edulio ad ea, quæ mediator noster tam in discipulorum suorū admonitionem, quàm pro vniuersorū salute exercuit, sermo percurrat. Illorū siquidem cupiebat profectum, eorumque verebatur casum, tanquā nutrix peruigil, atque anxia mater super vnici dilecti salute solicita. Nec immeritò. Præcellit nanque omnem maternum ac filialem affectum verbi Dei immensa charitas, neque humano vales explicari eloquio, quo circa vnumquenque mo-

moueatur amore. Iustos, iniustosque æqua diligit lance charitatis, quamuis inæqualia illis conferat dilectionis encænia. Diuina etenim natura nulla personarum vtitur discretione, neque à nobili discernit ignobilem, vt iusti animam, ita & animam condidit peccatoris. Idem naturalis ingenij acumen, eandem intelligentiæ dignitatē prerogauit vtrisq;, cūctos quoq; homines sua insigniuit imagine. Quamobrem rectissimè definiendum est, omnes à Deo pariter diligi, & neminem ab eodem odio haberi. Charitate quippè sua, quæ immensa est, quæ ineffabilis, quæ incomprehensibilis, quæ æquissima, quæ diuina est, pari motu & æquali singulos diligit actu immense, ineffabiliter, incomprehensibiliterque, & hoc quidem quo ad se, & in se, quo autē ad singulorum effectum & dilectionis fructum, distat plurimum. Digniorem nempè suę charitatis effectum exhibet in homine iusto, quàm in peccatore, & propter hoc dicitur, Iacob dilexi, Esau odio habui. Quis verò asserere audeat Deum odisse quenquam, cum scriptum sit, Nihil odisti eorum, quæ fecisti. Vtrunque tamen iuxta humani captum intellectus verum est. Nihil odisse Deum, certissimum est, sed & Iacob illum dilexisse, & Esau odisse contrarium non est. Consueuerunt quippe homines erga alios timorem cōcipere & amorem, dolorem & spem. Sunt hæc innatę passiones, quibus carere nemo potest. Ex ipsis (vt plurimum) odia, beneuolentiæ, beneficia, dilectio, congratulatio, & his similia oriuntur. Qualis intus animæ viget affectus, tale foris producitur opus. Vix possunt, qui homines sunt, iis, quos oderunt, benefacere, aut iis malè, quos diligunt. Qualis arbor, talia germina. Ex qualitate operum singulorum noscuntur affectiones. Absit autem, vt in Deo horum reperiatur quicquam, aut in eo vlla sit affectionum, seu cogitationum diuersitas. Immutabilis enim cum sit, mutabiliter disponit omnia. Charitas quum sit gratuita, dona dispari gradu sine acceptione diuidit personarum. Iustus quum sit, delinquentium peccata absque odij motu damnat, & corrigit. Apud ipsum, & in ipso nulla est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Nam quemadmodum voluntariè genuit nos verbo veritatis suę, ita nostri vult esse arbitrij generationis huius posse dignitatem amittere, quatenus inexcusabilis sit quisque, quum peccat, peccator verò quum voluntariè, damnabiliterque delinquit, sanctæ generationis huius nobilitate priuatur. A Deo enim ex hoc alienus efficitur. Qui autē sine Deo est, omnino inter mortuos deputandus est. Præfatæ autem generationi gratis suam diuina bonitas auget gratiam, qua qui bene vtūtur, potioribus donis efficiuntur digni. Quibusdam itaque Deus ex congruo, nō ex condigno præstantiora supererogat gratiarum munera, per quæ ipsorū gratiora & meritoria magis, quā prius fiunt opera. Hanc gratiam gratum facientē appellauerim, sine qua nullus gratuitè diligit Deum, nullus sanctorum est dignus consortio & hæreditate cœlesti. Quotquot ipsa gratificante gratia videmus participes, illos à Deo diligi, astruere non dubitamus, quos verò ipsa carere agnoscimus, eosdem odio haberi humano loquendi vsu dicere non trepidamus. Dum re vera odium non sit hoc, sed effectus similis odientium, memoratæ generationis actus, qua nos Deus verbo suæ veritatis genuit, est ipsa diuina charitas, qua æternaliter dilexit & elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Ipsius autem generationis effectus est, quum nos per regenerationis vndam gratificat, vt simus initium aliquod creaturæ eius. Quod totum diuina fit volūtate, non ex debito nostro, aut voto, sicut Apostolus ait, Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei. Nam si non voluntariè, sed ex precedente causa genuisset nos Deus, non iam diuina posset dici generatio hęc, sed humana, sicque gratia non esset gratia. Gratię igitur diuinę ascribamus, quod voluntariè verbo veritatis suę nos genuit. Nisi voluisset, nec in carne, neque in spiritu viueremus. Vita igitur spiritus, quam diuina confert generatio, fundamentum est, supra quod gratiarum reliqui gradus construuntur, & crescunt. Precedit nanque in omnibus gratia diuina, vt gratificentur Deo, deinde opus fit laudabile, post quod subsequitur meritum. Opus igitur laudabile auget meritum, per gratiam verò perficitur opus, & accrescit gratia. Gratia itaque finis est gratię, opus autem medium vtriusque est. Ex hoc luculenter apparet, quòd ex operis negligentia gratię fit diminutio, sicut ex solicitudine aggregatio. Quoniam verò ex diuinę miserationis ęterno fonte semper prestò est gratia, atque in singulis superfluit iuste, irreprehensibiliterque gratia deserente peccator quisque relinquitur sibi, & fit alienus a Deo. Nemo etenim à Deo deseritur, nisi ipse se deserat. Tunc quisque se deserit, quum illum à quo factus est, & per quem viuere poterat, peccando derelinquit. Suo hoc Propheta sanctus roborat testimonio, dicens, Prius quàm humiliarer, ego deliqui. Quāuis quod dictum est multarum probari posset autoritatibus scripturarum, exemplisque innumeris, vnico tamen proditoris Iudę eliciatur exemplo, qui iugiter à Christo admonitus vitam deserens, sua se sponte duplici morte peremit. Quo autem id factum sit ordine, ex ijs, quę sequuntur diligenter aduerte. Nempè discumbente Domino Christo cum Apostolis cęteris & Iuda, postquā omnium lauit pedes, & sui corporis ac sanguinis tribuit sacramenta, cùm dixisses, Ecce manus me tradentis mecum est in mēsa, amodo dico vobis prius quam fiat, vt cum factum,

Mala. 1. Sap. 11. Iacob. 1. Roma. 9. Psal. 118.

ctum fuerit, credatis, quia ego sum, repentè turbatus est. Quæ turbationis causa esse potuit, vt ille turbaretur, de quo Apostol. ait, Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, vt ipse, qui in se insidentes & turbatos recôciliat, turbari videatur? & tamen, prout scriptum est, turbatus est. Tanquam verus homo Dominus Iesus prorsus turbatus est, sed non sicut cæteri, qui animi commotione turbantur, suæque turbationis nesciût habere metas. Non sic (inquam) turbatur in carne verbum, & in assumpto homine Dei sapientia potestate, nô necessitate, aut infirmitate turbatur. Cum vult, quando vult, de quo vult, turbatur sapientia, sine passione tamen, sine impetu, & absque redargutione aliqua. Neque minus in eo laudabilis est ipsa turbatio, quàm animi illius plena tranquillitas. Turbatio quidem omnis ex ratione, ex causa, ex modo, ex tempore discernenda est. Non ideo reprehensibiliter potuit turbari sapientia, quæ fecit omnia in pondere, numero & mensura, ne tamen tu de illius turbatione turberis, audi turbationis eius causam, vt magis mireris illum turbatû, quàm quietum. Non vtique propter se turbabatur charitas, non de sui dolebat iniuria, vt turbaretur veritas, sed alterius perditio eius turbationis erat efficiens causa. Nouerat furem in ouile suum esse ingressum, & vnam de collegio suo ouem (prædestinatam tamê ad interitum sempiternû) rapuisse, vt mactaret & perderet. Iam enim Diabolus in cor Iudæ introierat, suaseratque, vt illum traderet. Quem? Discipulus magistrû, seruus Dominum, perditionis Filius Regem cœlestis curiæ. Suaserat proditionem Diabolus, cui Iudas consenserat, non ex suasione sola, sed mediante consensu Iudæ Diabolus possidebat cor. Nil omnino nocuisset suasio, nisi consensus affuisset. Potest quidem suadere mala, potest suggerere delectabilia, & suggerendo potest componere falsa, voluntatem autem nunquam potest euertere, mentisque domicilium absque ipsius deliberatione non valet irrumpere. Quoniã verò proditoris animum inuaserat, omnemque statum pristinæ gratiæ euerterat, meritò turbabatur Dominus, suæque signa mœstitiæ portendebat in facie, nec quòd turbaretur latere voluit quia perditi salutem ardentissimè cupiebat. Quamobrem tanquam verus pastor ouem perditã recuperare satagens, tacitè illam admonere curauit, si quo modo rediret ad se, reatum suum agnosceret, agnoscendo fleret, flendoque veniã salubriter impetraret. Propterea quod conceperat proditor, quod maligno corde gestabat, sibi tantùm significauit nullum specialiter nominando. Ideo postquam turbatus est, vt ex qua causa turbaretur, innotesceret, delinquenti ait, Amen dico vobis, quia vnus ex vobis, qui mãducat mecum, tradet me. Poterat hoc Iudę ad emendationem sufficere, poterat verbi præsentiam in Christo intelligere, dum cordis sui consilia deprehêsa aspiceret, poterat bonitatis illius côpungi dulcedine, quum se coram discipulis agnosceret occultari. Insigne nanque præcipuæ bonitatis argumêtum est, insidias pati, & silentio tegere persequentem, calumniatoremque amando corrigere. Hoc tamen quum audissent cæteri, quamuis innocentes se scirent, quamuis talia nunquã cogitasse minimè ambigerent, contristari & ipsi valde cœperunt. Ex veritatis sermonibus auditis ipsimet potius suspecti fiebant, quàm de propria conscientia securi. Nouerant verbo patere omnia, & nil eidem esse absconditum. Viuus quippe est Dei sermo, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagumque & medullarum, & discretor cogitationum, ita vt nulla creatura sit ei inuisibilis, sed omnia nuda & aperta. Vt igitur certi de proditore fierent, & quis tanti sceleris autor futurus esset, magistri audirent ex ore, primo quæsiuere inter se, deinde Dominum sigillatim interrogauere, dicentes. Nunquid ego sum Domine? Pauidi etenim effecti de se quomodo credimus eorû quęque post magistri verba repente redijsse ad se, propriam interrogasse conscientiam, cordisque latebras maxima cum diligentia perlustrasse, si fortè latere deprehenderent in se, quod ex verbi ore didicerant. Humilis etenim innocentia semper formidolosa, semper sibiipsi suspecta est. Facile quod sibi obijcitur malû, in se latere, seu habere se putat. Quamobrem non se excusat, non defendit se, neque ex alijs quæ egit operibus pietatis, innoxiam se ostentare præsumit. Omne simplicitatis ac munditiæ suæ iudicium illi committit introrsus, in quo error nullus, nullaque placet criminis excusatio. Non autem sic peccator tumidus perpetrati sceleris non ignarus. Qua enim valet simulationis arte, quibusve potest sermonibus excusationis, suæ tegit sordes conscientiæ, ne foris appareat, qualis lateat intus. Delicti sui deformitatem erubescens, sub sanctitatis tegumento iniquitatem propriam occultare conatur. Talem se nequissimus proditor esse ex verbis indicauit. Iam conceperat dolum, & pepererat iniquitatem, iam pecunia corruptus vniuersitatis Dominum in manus spoponderat tradere peccatorum, & tamen ne agnosceretur, ne suo aduersus se videretur testificari silentio, temerario ausu interrogauit & ipse magistrum, & ait, Nunquid ego sum Rabbi? Interrogatio hæc hypocrisi plena est & malignitate, non vt ex ore veritatis veritatem audiret sciscitatus est proditor, homicida, latro, fraudulêtus & cupidus, sed ne cæteris interrogantibus, si taceret, ipse crederetur reus. Repercussus tamen est à lumine veritatis, & à verbo sapientiæ foris nemine intelligente

Ephes. 2. Ioan. 13. Sap. 11. Ibidem. Ioan. 13. Heb. 4. Matt. 26.

gente

gente ipse in corde, atque in conscientiæ penetralibus audiuit. Tu dicis, Hoc solus Iudas audiendo cognouit, nec tamen compunctus est. Cæteri qui astabant, verborum sonum audiuere, sensum autem minimè. Ipse tantum pro quo dicebatur, cóscientia aduersum se testimonium perhibente intellexit, & in malo proposito perdurauit. Addidit verò Dominus aliquid apertius, vnde scelestus conuerteretur. Ait nanque, Et quidem Filius hominis vadit, sicut definitum est de illo, Væh autem homini illi, per quem traditur, bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. O saxeum Iudæ cor, ò proditoris mens adamante, silice, & ferro impenetrabilior, quam emollire nequiuerunt sermones sapientiæ, æternum væh, & maledictionis irreuocabilis sententia. Proinde bonum erat (vti verbi testantur eloquia) si natus non fuisset. Minori prorsus, imò nullæ culpę teneretur obnoxius, si non fuisset natus. Poterat planè, si mentis suæ existeret compos, quod scriptum est, voce flebili dicere, Quare non in vulua mortuus sum? Egressus ex vtero non statim perij? Cur exceptus genibus? cur lactatus vberibus, ne tale facinus perpetrarem? Sed auertit homicida hic & omnium sceleratissimus faciem suam, ne cœlum, cœlorumque videret Dominum. Tremendam quoque noluit diuinę iustitię prospicere animaduersionem. Vocationis suæ, qua in duodenario discipulorũ numero accepit sortem, recordatus non est, non gratiæ curationis, non prædicationis officij, non dignitatis apostolatus, per quam iudiciarij honorem culminis, si in ea, quam inchoauerat, purè, simpliciter, & absque terrenæ cupiditatis macula perseuerasset electionis gratia, erat adeptus. Omnia simul amisit, quum cæcatus cupiditate Dominum tradidit. Stare vtique diu non valuit, quoniam recto corde Dominum Iesum secutus non est. Nã de illo sic legitur, Fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat. Nequaquam tam facilè corruisset, si aliquando supra petram Christum interioris domus fundamenta iecisset, quod dum non fecit, posuit in lubrico pedem, & non habens cui inniteretur, à veritatis tramite, & à via vitæ reflexit animę gressus. Hinc est, quòd sapientiam Dei inuisibili & intelligibili verbo monẽtem intus, forisque per assumptum hominem clamantem, detegentem, corripientem, comminantem ad emendationẽ percipere recusauit. Gratia quippe ipsius præuẽtus multipliciter, quoniam obedire neglexit, meritò derelictus est, suæque amisit gloriæ principatum. Proinde bonum illi erat, si natus non fuisset. Si natus enim non esset, contra proprium & vniuersorum Dominum nequaquam calcaneũ leuasset, neque gehennæ filius fieret. Nõ autem bono conditori, sed desertori boni ruina talis ascribenda est. Bene etenim à summo bono conditus, misericorditerque præuentus specialiter in Discipulorum ipsius collegium assumptus est. Verum ille donorum omnium, quæ gratis acceperat, ingratus existens suauis largitoris sui iugum, quod ferre debuerat, damnabili contradictione reiecit, atque vt peccans supra modum peccator fieret, antiqui hostis se tyrannidi subiugauit, factus est duplicis reus criminis, dum Dominum legitimum deseruit, & aduersarij illius sponte turpi se mancipauit obsequio. Mira res. Aderat lupus in consortio ouium ignotus & rabidus. Inflammatus quidem à tenebrarum principe tanquam illius mancipium præstolabatur: quemadmodum pastorem magnum raperet, & occideret: quatenus oues disperderet congregatas. Complessetque ocius malè dominantis imperium, nisi diuinæ sapientiæ miseratio illum misericorditer tenuisset: necdum suę pietatis auertat oculos à patricida nefando. Expectabat patienter, si fortè resipisceret proditor, & perficiẽdę nequitię consilium variaret. Interim verò dũ pręstolaretur ad pœnitentiam Iudas, dubijque tenerentur cęteri, quisnam grande malũ hoc facturus esset, Simon Petrus alijs feruentior, & in proditoris inquisitione solicitior innuit discipulo illi, quem diligebat Iesus, qui tunc in sinu recumbebat illius, vt interrogaret dominum, quis eum fuerat proditurus. Prudenter quippe arbitratus est hoc dilecto sciscitanti discipulo celari non posse, quemadmodum gestum est. Suadente igitur Petro recubuit iterum, & supra pectus domini dilectus discipulus se denuò reclinauit, & tacitè quidem, domine, inquit, quis est? Non dubitauit hic suam repelli interrogationem. Fidum illum magistri sui charitas fecerat, & gustata in magistro suauitas se reclinandi solicitum. Recubuit planè supra pectus: in quo corporaliter habitat diuinitatis plenitudo. O dilecto Apostole, ò secretorum verbi cognitor, quanta nũc potiris gloria? quantis delicijs spiritualibus frueris? quid ignorare debes? quid tibi negari poteste dum in sacratissimo recumbis pectore, dum pasceris cum sponso, dum cum eodem cubas in meridie? Iam (vt credo) ascendisti ad cor altum: iam sapientię arcana cõtemplando rimaris, curris per angelos, discurris per archangelos, cęterasque cœlestium spirituum legiones considerationis penna percurrendo rimaris. Nullam opinor te habere requiem, donec ad serenissimum verbi attingas thronum, Mira & quadam ineffabili iucunditatis ebrietate detentus spiritu ad eos, qui foris sunt, & tuum pręstolantur audire responsum, redire non vales. Tibi nunc panduntur sapientię indicibiles, diuinæque thesauri: tibi reserantur reuelationum sacra mysteria, diuinitatis altitudo, ęterna verbi generatio, & cœlestis glorię triumphale regnum. Nec mirum. In ipso quidem, super quem delectabiliter,

Luc. 22. Mar. 14. Iob 3. Ioan. 13. Ioan. 12. Col. 2.

ter inniteris, sunt thesauri omnes sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Bibe igitur, ô charissime Dei, & epulare in domino, disce in verbo, quæ nobis postea valeas propalare: celsitudinem Christi attento contemplare animo: quatenus te reuelante, te scribente, te docente tollantur schismata, & hæreticorum falsa dogmata destruantur. Fluenta Euangelij de ipso sacro dominici pectoris fonte, in quo ab exteriorum fragore semotum delectabiliter repausare te cerno, haurire ne cesses: vt omnis Ecclesia altisona prædicationis tuæ voce te de verbo sublimia proferente valeat erudiri. Tene quod habes, ô Ioannes, tene: nec inde (nisi sapientiæ lumine fueris irradiatus) exire velis. Vtinam mihi quoque omnium minimo tuis daretur in spiritu frui deliciis: vtinam vel guttam vnam aquæ sapientiæ, qua tu potaris abundè, prælibare mererer: atque de ijs, quę in tuo supersunt côuiuio, saturarer micis. Preciosiora vtique mihi fierent super aurum & lapidem preciosum, ac dulciora super mel & fauum. Quoniam verò tanti non sum, vt in ipsa verbi mensa spirituali tecum recumbere valeã, efferre tamen non desinas fragmentorum reliquias, quæ tibi superabundant, ne pereant. Paruuli multi sunt, qui panem petunt, atque per reuelationem quæcunque audisti, seu cordis oculis conspexisti, scire cupiunt abs te. Vnum in fine suadeo tibi, vt discretionis metas non præterire formides. Vide (inquam) ne quæ te præstolatur, turba tędio fatigata, aut coinquinata liuore pro mora tua de te murmurare incipiat. Tunc igitur parumper contemplationis gaudia interpone, & discumbentium fratrum caue, dum tibi soli vacas, animos inquietes. Nunquid postulationis Petri oblitus es? En detegente magistro, suspẽsus nimium per te proditoris personam scire concupiscit, paratum intuetur dominum prodere, quòd nosse desiderat: dummodo tu sis audire paratus. Silent discumbentes: nemo vltrà progreditur, nil loquitur dominus, nihil interrogant discipuli: donec redeas ad te, audiasque tuæ interrogationis responsum. Tibi soli principaliter huius rei notitia reseranda seruatur. Rumpe moras, vt fraternæ valeas satisfacere charitati. Hæc dum sermocinatione dulci dilecti discipuli pulsasset animum, illico à contemplationis expergefactus somno prosiliuit, & tanquam sponsa de sponsi procedens thalamo placido vultu humilique aspectu ad os Christi aurem reclinauit, audiuitque dicentem sibi: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et quum intinxisset panem, dedit Iudæ Simoni Scariothi. Acceperat nefandissimus hic obsequium à domino in pedum ablutione: acceperat de ipsius manibus corporis & sanguinis sacrosancta mysteria: ab eodem etiam monita perceperat saluberrima: in quibus illius lapidea mẽs malitiæ obiecta rubigine, quę compunctione emolliri debuerat, vel ad momẽtum permota non est. Quamobrem æquissimo sapientię Dei iudicio hic debuit intinctam panis buccellam suam cauterizatam præfigurantem conscientiam comedere solus: qui aliorum minimè contentus cõsortio in saluatoris necem pertinaciter vigilauit. Proindè igitur de eodem ore prophetico dicitur: Dilexit maledictionem, & veniet ei: noluit benedictionem, & elongabitur ab eo: meritoque illi accidit, quod à memorato propheta scribitur: Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam, quam fecit. Quã enim domino suo parauit necis foueam, in eandem deterius ipse corruit miserabiliter. Nam mors domini temporalis & in carne fuit: illius autem, in anima, æternaliterque: propter quod eius se vendicauit dominio, cuius delinquendo satisfecit imperio: & quoniam spiritualiter in sacramento neglexit suscipere dominum in perceptione buccellæ, Satan in suæ mentis admisit domicilium: vnde scriptum est: Et post buccellam tunc introiuit in illum Satanas, non vt in hospitio seruus, sed vt fieret in perpetuum dominus. Hucusque manu domini, ne præceps rueret, sustentatus est Iudas: hucusque monitus est, ne periret. Non enim lętatur dominus in perditione viuorum: nec vult peccatoris mortem: sed vt magis conuertatur, & viuat. Hinc est quod delinquentium peccata dissimulat: hinc est, quòd temporaliter punit, ne in perpetuum damnet. Quantum in ipso est, omnes saluare desiderat. Si qui pereunt, propria pereunt voluntate. Repudiant quidem gratiam, & exhortantis, exorantisque suasionem intelligere negligunt. Obturant cordis aurem, ne audiant legem: ideo eorum oratio & vita Deo efficitur execrabilis. Suæ autem pro merito iniquitatis cordis malè concepta desideria implere sinuntur, quod futurę damnationis notissimum pręsagiũ est. Quid verò timenti Deum formidolosius esse debet, quàm consummandę nequitię accipere facultatem, atque in perpetrandis criminibus nulla aduersitate fatigari: hoc proditoris domini testimonio roboratur. Quum enim dolose cogitasset magistrum prodere, ab eodem obtenta licentia ad proprię mortis triumphum audire promeruit. Quod facis, fac citius: quod pertractas mente opere, perfice: nullo detineberis impedimento: nemine tibi contradicente, voti tui compos existes. Venundedisti misericordiam, & carebis venia: accipies pecuniam, & amittes vitam: quod facis, fac citius. Hoc autem nemo sciuit discumbentium, ad quid dixerit ei. Quidam enim putabãt, quia loculos habebat Iudas, quòd dixisset ei Iesus: Eme ea, quæ opus nobis sunt ad diem festum: aut egenis aliquid daret. Innocentes Apostoli quum essent & sancti, nil mali de

Psal. 18. Ioan. 13. Psal. 108. Psal. 7. Ioan. 13. Sap. 1. Ezech. 18. Ioan. 13.

de proditore cogitare sunt ausi. Quod nefas à se alienum non ignorabant, hoc condiscipulo ascribere verebantur. Humilis nanque difficulter proximorum corda scrutatur, & conscientiæ iudicium refugit alienæ, quum propriam iudicare vix arbitretur posse sufficere. Suo etenim sentiens se grauari pondere, quomodo iudicio fatigabitur alieno? Res perdifficilis, dubia, & periculis plena est occultorum rimari causas, & cordium scrutari secreta. Proindè humilis proprio priuatus iudicio omnino vitę refugit esse iudex alienæ. Nouit dixisse dominum: Nemo hominũ scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in illo est. Quicquid ignorat de se, quicquid latet in altero, diuino totum committit examini, cui patēt omnia visibilia, inuisibiliaque. Ex hoc quidem cœlesti irradiatur lumine, & quo amplius per humilitatem tenebrescit, eo perspicacius intuetur. In lumine quippe Dei videt lumen. Non errore fallitur, neque falsa opinione seducitur. Splendore conscientiæ perfusus totus à diuinæ claritatis nequaquam reuerberatur aspectu. Hæc est sanctorum pars, & certa in spiritu ambulantium spes. Impij verò & scelesti à tali sunt semoti conuiuio. Hinc est, quòd perditionis filius sanctorum assuetus collegio, postquam tenebrarum in se admisit angelum: postquam delictorum est inuolutus caligine æterni solis lumen sustinere non valens, mox vt sibi derelictus est, de conuiuio exiliens quod nequiter agere statuerat, implere curauit. Propterea quũ accepisset buccellam, exiuit continuò. Exiuit plane vim claritatis intimæ non patiens. Obtenebrata nanque illius conscientia, atque proprij sceleris gnata quomodo sapientiæ examen & puritatem innocentiæ posset intueri? Quemadmodum enim sanis oculis amabilis, ita ægris semper lux odiosa est. Ideo semper latibula peccator quæritat, & abdita sua obtusus mentis cæcitate meditatur. An non parentes primi inobedientiæ transgressione culpabiles, iam que cõfusionis proprię damnatione mulctati sibi deficuum foliis fecere perizomata, atque lignorum condensa paradisi à facie Dei ad auram post meridiem ambulantis fugere curauere. Vocem nãque Dei & diuinitatis illius nullo modo potuerunt sustinere præsentiam. Detegebat enim cõscientia sceleris turpitudinem, quam sauciata nuper satagebat occultare natura. Quamobrem foliorum sibi tunicam texuerunt: ne appareret nuditas, & excusationis verba protulerunt, ne agnosceretur iniquitas. O quanto consultius egissent, si prostrati solo suas ore proprio accusassent culpas, dixissentque: Peccauimus, iniustè egimus, iniquitatem fecimus domine in omnẽ iustitiam tuam. Ecce poluimus animas nostras, innocentiam amisimus, obedientię legem transgressi sumus: ignosce domine, & pater piisime miserere. Si autem tu miserationum ò æternæ fons misericordiarum Deus, miserorumque miserator obseruaueris iniquitatem, quis sustinebit? ad quem confugiemus? quẽ implorabimus? in quem spei nostræ ancorã iactare poterimus. Expulsi quidem de hoc voluptatis loco, & in fructuoso seculi pelago constituti, quo duce, quaue præuia luce ad te pacatissimum tranquillitatis & securitatis portum attingere valebimus? Insurgent prorsus in nos piratæ crudeles, atque tartareæ legiones tuum pusillum deuastabunt gregem. Fiet domine maxima periclitantibus nobis in vniuersitate creaturarum, quas in tui nominis laudem condidisti, deordinatio. Por. ò quod de nobis in æterno sapientiæ tuæ consilio statueras facere, oportebit impleri per te. Ne igitur dehonestetur maiestas, ne carnis mortalitate induatur diuinitas, ne se impiorum exponat opprobrijs, flagellis, contumeliis, sputis, subiciatur & morti, pietatis sinum aperi, atque vulneratos corde, ac mœrore confectos suscipere, fouereque ne dedigneris domine. Prærogata nobis venia fiet posteritati nostræ incentiuum maximum charitatis, atque futuræ felicitatis incontaminanda spes. Nequaquam repulsi ab innocentiæ nitore cecidissent, si humiliter, si deuote, si perseueranter indulgentiam flagitassent. Non enim diuina se valet bonitas continere: quin puro corde, & lacrymabili mẽte poscentibus ignoscat. Illis solis gratię stillicidia denegat, qui diffidentia pleni ad misericordiæ fluenta attingere posse desperant. De talium numero Iudas extitit domini sui & propriæ animæ homicida nefandus. Contempsit ad saluatorem, de quo thesauri indefectibiles exuberant gratiarum, accedere pœnitendo, suique reatus ruborem non patiens crudeli se nece peremit. Seris nanque ferreis interioris domus obstruxit ianuas, vectibusque firmauit, quatenus ad salutem eius cunctorum salus aditum non haberet. Maluit miser in opacis animæ suæ penetralibus latebras fouere, quàm ad dominum Iesum humili confessione procedere. Denique sicut supernę gratię expertem se fecerat, ita ab Apostolorum Christi sancto se collegio segregauit. Exiit solus foras accusatus, dęprehensus, condemnatus, praua mentis suæ desideria peracturus. Erat autem tunc nox. Tenebrarum quidem filio erat nox: cæteris autem meridiana lux. Occubuerat illi iustitiæ sol, & fulgentissime claritas sapientiæ. Non se absentauit Christus, neque sacrilego suam denegauit præsentiam. Omnibus pręstò est, vt communicet se: proditor tamen ipse recessit. Oculos quidem apertos tenere potuit: sed verbi lucem intueri non meruit.

1. Cor. 2. — Dan. 3.

De magnitudine mediatoris Christi ad passionis supplicium perferendum. Cap. VI.

1. Tim. 2. Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus passionis suæ volens perficere sacramentum, propter quod in mundum venerat, quum expleto vltimæ cœnæ suæ conuiuio mellifluum consummasset de charitate sermonem, surrexit cum vndecim, vt in campum pugnaturus intraret. Iam enim duodecimus (Iudas videlicet Scarioth) secesserat: iam ad sacerdotum principes abierat: quatenus petita ab ipsis militum cohorte, acceptaque pecunia rediret: & nefandissimum proditionis perficeret scelus. Egressus itaque est de cœnaculo, in quo tam eximia celebrarat mysteria, & tam sublimia documenta præbuerat. Ioan. 18. Abiit vtique trans torrentem Cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipse & discipuli eius: non autem illuc, vt se occultaret, accessit: sed vt se inueniendi occasionem tribueret proditori. Sciebat autem Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Iam incipiunt mysteria: nunc lamentabile passionis initiatur certamen. Abiit enim dominus Iesus. Quo? Vtique trans torrentem Cedron. Nempe torrens iste, per quem transiit mediator, mortalitatis designat fluxum, in quẽ primus homo delinquendo ceciderat. Non enim de voluptatis diuinæ abundantia profluxit hic torrens: sed de calliditate serpentis, atque cõsentientis hominis voluntate. Mortis quidem sententiam, quàm idem delinquendo perceperat, in omnem generis sui posteritatem induxit. Quamobrem adeò inoleuit decedendi necessitas, vt nemo sit, qui eandem fugere valeat. Hoc propheta insinuare voluit dicens. Psal. 88. Quis est homo, qui viuet, & nõ videbit mortem? Hanc quippe nulla necessitate compulsus, nullusque voluntate coactus noster subijt mediator. Non enim ipse, vt cæteri, quibus indicta est moriendi necessitas, corporis solutionem pertulit. Quando voluit occisus est: quo passionis genere illi placuit, cruciatus est. Totum in illo egit charitas & voluntas. Voluntarie se patri dum obtulit, resurrectionis stolam gloriosè promeruit. Et quoniam de mortalitatis ac passionis torrente in via bibit: nec non redemptionis ardore succensus per Cedron transiuit torrentem, nouerat quid ibi passurus erat: nouerat propriam virtutem, nouerat retributionis suæ mercedem. Prorsus amoris desiderio fatigatus quod mente conceperat, perficere conabatur. Tota siquidem animi intentione dirigebatur ad crucem, quanquam caro viriliter repugnaret. Qualis conflictus? qualis pugna? quale spectaculum? Impellebat spiritus paternus, aduocabat honor, suadebat ratio, restauratioque cogebat humana. Reclamabat vtique natura ipsa passibilis pœnarum immanitate perterrita: nolebatque dominantis animæ imperio famulari. In horum verò medio constitutus tanquam strenuus ac insuperabilis miles carnis non ferens blanditias spiritus iussa implere curauit. Trium igitur discipulorum numero sociatus relictis cæteris perrexit ad montem. Ipsis adhuc præsentibus tanquam verus homo cõtristari cœpit, & mœstus esse. Quid est hoc domine? Contristaris ne? & vere paues? Nunquid contristatur, per quem contristati recreantur? Nunquid cõtristatur gaudium? pauet fortitudo? timet virtus? gloria tædium patitur? beatitudo denigratur? confunditur maiestas? claritas obscuratur? infirmatur sanitas? & latitudo coarctatur? Armatorum neminem video: nullum cum gladijs & fustibus venientem cerno, & times domine? Christianæ militiæ dux esse cognosceris. Certantibus aduersus aereas potestates praees, & paues? Dominus exercituum diceris & es: gladium non pacem in terrã venisti mittere, & præliari formidas? Si bellatorum princeps trepidat, si certamen, ille qui præsidet, inire veretur, quid cæteri agent milites & pugnaturorum turba seruorum? Vellem vtique domine pauoris huius scire causam. Vellem tædij tui nosse mysterium. Non enim militibus tuis virtute inferiorem te iudico. Illos quidem agnosco vicisse regna, imperia curuasse, tolerasse supplicia, extinxisse ignem feras domasse, & mortem ipsam nullatenus formidasse. O inauditum à seculis prodigium: ò gloriosum religionis Christianæ trophæum, oblatas diuitias spernere, honores fugere, voluptatesque calcare, appetere carceres, prouocare tortores, & illatis conuitiis suauiter gaudere. Audiuimus, nouimus, confitemur. Abs te domine Iesu per fideles tuos hæc vniuersa sunt facta: non tamen illos te robustiores dicimus: diuinam attamen in sanctis tuis commendamus gratiam: in te autem humanã prædicamus naturam. In martyribus miraculum: in te verò fuisse dicimus documentũ. In illis donum: in te autẽ miserationis sacramentum attollimus. Erexit plane cęlestis virtus supra naturę limites fidei confessores: in illisque benedictio diuina refulsit. Ipse autem mediator relictus sibi pauere voluit & tędere. Agnosce igitur, ò homo, Saluatoris tui dignationem. Se curuauit ad te, vt te eleuaret ad se: humiliauit se propter te, vt te exaltaret in se: depressit se, vt in perpetuum beatificaret te. Caue tamen, ne ingratus de munere scandalizeris pro infirmitate. Apostolum audi: Quod infirmũ est Dei, fortius est hominibus. 1. Cor. 1. Quũ esset impassibilis Deus, homo factus infirmatus est propter te: pauorem habuit propter te. Horrendæ mortis tædium pertulit propter te. Potius miserationem mirare, quàm pęnam: magis charitatem, quàm formidinem lauda. Non eris ingratus, si beneuolentiã redemptoris agnosces. Mœstitiam itaque illius con-

confitere, pauorem dilige, tædium venerare. De tuo hoc habuit, non de suo. Pro peccato tuo doluit, fleuit, quod non commisit: exhorruit, quod non fecit. Non enim fecit mortem, nec morientium perditione lætatur. Ex his mœroris eius intellige causam, & gratias age, te agnosce in illo, pro illo lacrymare, qui doluit propter te. Doluit (inquam) & supra modum doluit: adeò vt morti fieret proximus. Sic enim ait: Tristis est anima mea vsque ad mortem. Nemo doloris eius sufficienter immensitatem exprimit: mœrore tamen suo, quid in nostro agere debeamus, indicauit. Discat ergo de exemplo remedium, qui in afflictionibus propriis cupit habere præsidium, non de terra, neque ab hominibus: sed à Deo opportunum quæsiuit auxilium. Ad orationis quidem suffragium, ad quietis portum, ad implorationis adminiculum festinanter accessit: non autem labore victus, aut prostratus tędio, seu doloris nimietate superatus: quippè qui poterat, si vellet, euadere: sed dulci compassione commotus orandi ambitum adinuenit. Suo nos voluit erudire exemplo, vt in arduis, in periculis, in omnique inopinato euentu ad orationis refugium fugiamus. Quid ages tu, ò elate, qui proprio arbitrio duceris, tuoque inniteris sensu? Validioribus ne, quàm Christus, succinctus es armis? Nunquid tu Christo fortior, aut saluatore constantior? Ille in agone constitutus ad orationis solatium reclinauit, tu absque implorationis medicamine tribulationum vulnera perferre præsumis? Ille nisi oratione præuia pugnæ noluit habere congressum: tu quamuis immundorum spirituū bella sustineas: quanquam indesinenter in vitiorum foueam corruas: tanquam securus de palma nullius flagitabis opem? Hinc delictorū tuorum, & deuiationis causa, hinc tam frequenter prosterneris, spoliaris, vulneraris, occideris. Absque diuino adiutorio in tribulatione quis stetit? quis sine illo in spirituali bello præualuit? quis inimicis terga non vertit? quis in huius vitæ solitudine non errauit? Prophetam in tribulatione positum, quid fecerit, audi: Ad dominū (inquit) quū tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Et iterum: Tribulationem & dolorem inueni, & nomen domini inuocaui: ò domine libera animam meam misericors dominus & iustus. In certamine vero constitutū attende deprecantem. Deus (inquit) in adiutorium meum intende: domine ad adiuuandum me festina: confundantur & reuereantur, qui quærunt animam meam, vt auferant eam. Mosen contra Amalech pugnantem memento orasse: Iosue aduersum Gabaa, Gedeon aduersus Moab, Iepte contra Amon, Samson in ruinam Philistiim. Samuelem quid memorem, Dauid, Ezechiam, Heliam, Helisæum, Danielem, Ezechielem, Hieremiam, cæterosque vates, & iustos omnes Dei milites

Matt. 26.

Psal. 119.
Psal. 114.
Psal. 37.

semper in bello aduersus visibiles & inuisibiles hostes indesinenter orasse? Disce igitur & tu in omni negotio, in tentationibus, in pressuris, in necessitatibus, in dubiis, in omnique euentu, omni tempore, & vbique orare. Equidem perire non poteris, si in his, quæ dicta sunt, iugiter oraueris. Mediatoris exemplo, quem ante cordis oculos præsentem habes qualiter orare, quidve in oratione tua petere debeas, diligenter aduerte. Maximum quippe in verbis & in modo, tibi præbet orandi documentum, quum aduersi quid pateris. Ab hac causave sum nopere, ne discrepes, orationis formula, si à virtutis tramite deuiare non vis. Auulsus namque à discipulis, quantum iactus est lapidis, positis genibus procidit in faciem suam super terram, & deprecabatur, vt si posset fieri, transiret ab eo hora, dicens: Pater mi oīa tibi possibilia sunt: transfer à me calicē hūc: verūtamē nō sicut ego volo, sed sicut tu. Secessit prius ab aspectib. hominū, non propter suffragium mentis, sed propter exemplū tui: vt tu, quum orare vis, elongeris ab omnibus: quatenus facilius intrare valeas in cubiculum cordis tui: ibique rogare patrem tuum. Deinde genua posuit, in faciem suam procidit: sicque, quod volebat, exposuit. Ex his collige orandi modum, & Dei præsentiam meditare. Re etenim vera, quum oras, assistis Deo, & cum omnipotente loqueris: si tamen non inaniter oras. Quis non paueat assistentiam maiestatis? quis diuinam non vereatur præsentiam? quis domini sui non timeat displicere conspectui? Quamobrem quum oras, quum preces fundis, attissimo diligentissimè intende: quis, cui, nec alterū diuidas ab altero. Hęc duo simul iuncta humilitatem docent, congregant mentem, phantasmata propulsant, orationem ornant, flectunt Deum, cōpungunt animum, & exaudibilem efficiunt deprecantem. Non erit difficile tibi etiam prostratus solo lingere terram, si Dei, tuique, quum oraueris, notitiam habebis. Non autem aliundè arbitror cordis in oratione euenire duritiam, mētisque effusionem, quàm ab ignorantia horum. Si consideras, quantam mortalibus in sublimi fastigio positis reuerentiam exhibes, asseuerabis verum esse, quod fateor. Disuesce (inquam) magis hominibus deferre, quàm Deo. Vtrisque debitum honorem impende. Deum vtique honora propter se, hominibus verò te subjce propter Deum, iuxta singulorum dignitates & merita. Hoc Apostolica commendat autoritas. Subiecti (inquit) estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tāquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantùm bonis & mo-

Luc. 22.

1. Pet. 2.

destis,

destis, sed etiam dyscolis. Deo itaque latriæ venerationem exolue: hominibus verò famulatus obsequium. Toto corde in sensu animæ tecum habitando cum humilitate mentis maxima, corporisque prostratione (si vales) Deo in oratione te subiice. Quod si non potes corpore, mente minimè id agere desinas. Scrutator etenim renum & cogitationum est Deus. Hunc assistendi Deo in oratione modum te tuus mediator edocuit, ipsum obserua, ipsum imitari ne differas. Modum igitur didicisti: disce nunc magisterio eius, illiusque exemplo, quid postules. Patri nanque in faciem suam prostratus sic ait: Transfer à me calicem hunc. Assumpti quidem hominis verba sunt hæc: non tamen eius, qui ratione pollet, præest intelligentiæ dominatu, atque discernit, vt angeli, sed qui corpus vegetat, regit sensus, carnem fouet, & tanquam suam naturaliter nutrit ac diligit. Habet quippe homo, quanquam rationale sit animal, aliquid commune cũ animantibus cæteris, & aliquid commune cum angelis. In ea siquidem parte, qua vigebat sensibus, eratque passibilis, omnino pati refugiens aiebat. Transfer à me calicem hunc. Volebat (si fieri posset) acerrimas, quæ illi imminebant, euadere passiones. Suadente vtique ratione illas prorsus nouerat esse tolerandas: propterea antequam pateretur, acriter augebatur. Sensualitati autem renitens ratio constanter, intrepideque subinferebat, dicens: Veruntamen nõ sicut ego volo, sed sicut tu. O quàm mirandum certamen, ò quanta pugna in mediatore Christo, carnem aspicere, repugnare spiritui, & spiritum carni: tãquam si quispiam decubaret infirmus, cui pro restauranda valetudine poculum amarissimũ porrigeretur à medico: duplici hic desiderio traheretur, euitandæ (videlicet) potionis, & consequendæ sanitatis. Suggereret ratio amaritudinis haustum, quem omnino sensualitas abhorreret. Porrò quamdiu in hoc perduraret agone, anhelo cruciaretur affectu. Illa verò superior fieret pars, cui consensus voluntatis insisteret. Eundẽ in mediatore nostro fuisse conflictum ambigat nemo. Bino nanque impellebatur cruciatu, eò vehementius, quò acerbior spiritus animæ materia portendebat: vtrobique impulsus nimius, & importabilis causa. Passionis etenim pœna ex sui magnitudine intolerabilis videbatur, sed & amoris vehementia, atque satisfaciendi ardor ad subeundum crucis patibulum supra modum vrgebat. Saluberrimum igitur & amborum commune medicamentum idem mediator inuenit. Nolens siquidem se nec ad dexteram, neque ad sinistram inflectere, paternæ se realiter subdidit voluntati, dicens: Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Tali prolatione verborum, talique mentis assensu renitentis carnis spiritus palmam obtinuit. Huius itaque pugnæ celebrato triumpho ab oratione surgens ad discipulos, quos orandi causa reliquerat, rediit: illosque dormientes inuenit: dixit autem Petro: Simon dormis? O sapientiæ verba, ò moderata locutio charitatis. Ex obliquo, prudentissimeque discipulorum obiecit negligentiis, & potissimè illius strauit pertinaciam, qui quamuis succensus zelo, tamẽ cæteris fuerat audacior, atque de se fidentior. Quid ait: Simon, dormisne: vnde tantus sopor, & tam profunda mentis hebetudo nunquid obliuioni mandasti, quæ mecum discumbens pollicebaris, dicẽs: Tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire? Armatos milites necdum vidisti irruere super te, nullus te impulit, nemo tibi molestus est, & tamen dormis? Et si non pro te, saltem expergiscere propter me, quem paulò antè cõspexisti pauentem atque dicentem: Tristis est anima mea vsque ad mortem. Quamuis enim amor excusserit timorem ex te, ipsa tamen imminens, & mœstitia præsens, compassionem tibi immittere deberet de me: cur igitur dormis? Ad cæteros verò conuersus dominus, inquit: Sic & vos grauati, ac mœrore depressi non potuistis vna hora vigilare mecum? Quomodo carceres, vincula, opprobria, flagella sustineretis & mortem, si hora vna tantum non potuistis vigilare mecum? In minimis & leuissimis agnoscite, quid in maximis & grauissimis de vobis existimare debeatis. Vigilate igitur, & orate, ne intretis in tentationem, ne seducamini, ne intretis denuò in tentationem: vigilate, & orate. Ordo pulcherrimus ad euitandas tentationes. His paucis sapientia Dei omnem spiritualis certaminis insinuauit peritiam. Porrò vniuersa, quæ mentem inquietant & prouocant, aut ex nobis pullulant, aut inferuntur nobis. Quæ ex nobis pullulant, concupiscentiæ sunt: quæ verò ab aduersario suggerũtur, vel ab hominibus fiunt, tentationes sunt. Aduersus ergo concupiscentias ne seducant, ne alliciant, ne sensum euertant, vigilare oportet: verum contra nequam spiritus, & proximorum nequitiam orationum armis muniri, quanquam iuxta domini sententiam etiam solerter aduersus diaboli astutias vigilare debeamus. Illud (inquit) scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Quamobrem tam contra concupiscentiarum impulsus, quàm immissiones diaboli, hominumque fallacias erga cordis custodiam vigilare nos congruat. Quicquid aduersi foris pulset, seu obstrepet intus, obesse nil potest: dummodo diuinus timor, non dormitans intentio, proficiendi studium, innocentiæ gustus, puritatis ac munditię zelus, atque internę pacis affectio cordis possideant penetralia. Re nanque, vera nemo lęditur, nisi à seipso. Quisque igitur eo

fit ro-

Luc. 22. Marc. 14. Mat. 26. Mat. 24.

sit robustior, quo ergà se vigilantior: atque tantò in periculis & tentationibus securior, quãtò in oratione solicitior reperitur. Ista duo, interioris (videlicet) hominis vigilantia, orationisque frequentia optime conueniunt, & sibi vicissim salubriter famulantur, adeò vt non sine dispendio valeant ab alterutra separari. Cordis quippè munditia, quæ ex cogitationum nutritur custodia, ignitam rationem germinat: ipsa verò oratio in sui custodia prudentiorem exhibet mẽtem. Hæc si quando oratione neglecta cœperit à sui custodia dormitare, repentè cupiditatibus fræna laxantur, & immũdis cogitationibus aditus reseratur. Tunc in ipsius mentis habitaculo tumultuosa vitiorum contentio oritur, concupiscentiæ carnis ebulliunt, spiritus prudentia deperit, atque non mediociter tepere inchoat incendium caritatis. Nam etsi spiritus tunc propter innatos habitus promptus est: caro tamen ipsa infirma sentitur: quoniam vigorem animi præripiente negligentia, quæ ex carnis prurigine causatur, omnem mẽtis familiam deordinat, atque subuertit. Difficillimè prorsus, & nimio cum labore concepta desideria spiritus perficiuntur opere: carne (videlicet) importunè spiritum debellante. Non igitur ab re discipulis dormitantibus, & amantibus dominus quum dixisset: Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem, intulit. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Nouerat magnum afferre spiritui detrimẽtum ad virtutum profectum ipsam carnis infirmitatem, quæ eo minus desipit & lasciuit, quò vigilando & orando mentis puritas custoditur. Hoc, exhortatione & exemplo ipse mediator erudiens post prolatam sententiam iterum ad orationis rediit locum. Docuit sapienter nos, vt quoties pressuras patimur, quoties tentationum agitamur procellis, ad pacatissimum orationis accurramus portum. Nil sic impugnantes nos reprimit, sicut precum instantia, & humilis coram Deo assistentia. Accessit itaque denuò ad orationem dominus se in faciem suam prostrauit: repetitàque oratione patri inquit: Pater mi (si vis) transeat à me calix iste: veruntamẽ fiat voluntas tua. Aduerte diligenter, quoniam eadem poscens quæ prius, in patris tamen vniuersa relinquit arbitrio. Id ipsum age tu, qui altissimum deprecaris. Ante prouida examinatione considera quid postules: pete quoq; humiliter postremò cuncta dispositioni diuinæ committe. Quantumcunque honesta, quantumcunque vtilia & spiritualia poscas, nunquã tamen in tuarum fine petitionum addere prætermittas, fiat volũtas tua. Ambiguum etenim quum sit, quid nobis præstantius sit: ad sapientiæ Dei semper adeundum est thronum. Ibi offerenda sunt vota, petitiones exponendæ, detegenda necessitas, totúsque conditori nostro committẽdus est

Mat. 26.

orationis effectus, quemadmodum eadem sapientia in sua oratione nos docuit. Qua perfecta rursus ad discipulos rediens eosdem dormientes inuenit, Erant etenim eorum oculi grauati, & ignorabant quid responderent ei. Illos (vt prius) redarguere noluit tanquam ad suscipiendã correptionem inchoabiles. Silentio suo maximam ad subiectorum regimen eruditionem dedit. Indicauit quippè ex se, vt eò tanto tempore delinquentes arguantur, atque vitiorum macula increpationibus detergatur, quò is, cui dicitur, corrigibilis est, alioquin vulnus superadditur vulneri, & passioni passio cumulatur: fitque frequẽter, vt grauior sit recidiua correptionis, quàm damnum perpetrati criminis. Nõ autem iudicium effuget: qui etiam delinquenti deteriorationis tetendit decipulam tambo tamẽ ferientur, ambo iusto plectentur supplicio: qui (videlicet) deliquit, & qui inconsultè fratri scandalum suscitaui. Quamobrem magna est adhibenda in correptione prudentia. Consideranda est peccati qualitas, peccantis conditio, intentionis peruersitas, correptionis tempus, & verborũ mensura. Horum quoquam deficiente, redargutio ipsa vix absque delicto committitur. Itaque vt fraterna dilectio incontaminata seruetur, memoratam correptionis regulam, qui proximum arguit, custodire non negligat: atque qui peccat, emendantis verba humiliter suscipere non recuset. Hoc etenim modo caritatis perficitur lex, quæ nulli (præter debitum) onerosa est. Nouit silere quum expedit, scit etiam fari quum opportunitas exigit. Vtrunquè ipse legislator prudentissimè egit. Ad oratione siquidem surgens, primò dormientes discipulos increpans, ait sic: Non potuistis vna hora vigilare mecũ? Secundò rediẽs, eosdemq; reperiẽs dormiẽtes omino cõticuit. Vides quàm maturè se habuit: primò admonitionis eloquia protulit: secundo dormientibus nil dixit, quin potius ad orationem deuò regressus est. Orante autem illo prolixius angelus domini de cœlo apparuit: atque pauentem officiosissimè confortauit. Confortauit (inquam) vt ab inchoato redemptionis nobilissimo non desisteret opere: quoadusque consummaret illud: nulla tamen impellente mediatoris debilitate spiritus, confortans angelus astitit: quippe qui quum alacri animo ac voluntariè illum pateretur agonem. Erudiebatur equidẽ in ipso plebs futura fidelium: quatenus angelica exhortatione cognita ardentius & ipsi orationi incumberent. Commendatur ex hoc orationis actus, cui tam familiariter intersunt angeli. Nam angelos frequenter assistere orantibus, atque eorum preces offerre Deo dubitet nemo. De Tobia tanq; legitur angelum dixisse: Quum orabas tu & nurus tua, ego orationes perferebam coram Deo. Sed & de Cornelio dicitur: Orationes tuæ, & elee-

Mat. 26.

Tob. 12.

Actor. 10.

eleemosynæ tuę ascenderunt in memoriam coram Deo, vtique per angelos. Optimè comitantur orantes angeli: quoniam orationis instantia, quæ purè exhibetur altissimo, sicut angelorum est opus, ita angelicum deprecantis efficit animum. Vnde sancti angeli non immeritò exultant, atque famulantur orantibus: quum rationales spiritus corruptibili natura vestitos aspiciũt supra cœlorum altitudinem ascendere in spiritu: illósque tametsi non ita perfectè in terris agere quod ipsi absque defectu vllo, aut temporis interuallo in cœlo perficiunt. Meritum itaque orantis animi, atque afflicti suo voluit dominus insinuare exemplo, quum illum orantem & pauentem angelum confortasse legatur. Nec mirum est angelos mœstorum & Deum exorantium interesse cœtibus, cùm de domino angelorum Propheta dicat: Iuxta est dominus ijs, qui tribulato sunt corde. Et alibi de viro iusto: Clamauit (inquit) ad me, & ego exaudiam eum: cũ ipso sum in tribulatione, eripiam eũ, & glorificabo eum. Propè igitur est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, quemadmodum illos hortari dignatus est, dicens: Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Hinc vnitati orantium & gementium, quæ hoc loco exprimitur, plena spei atque lętitiæ materia causatur: quando huiusmodi autoritatibus roborati, angelicos spiritus, & ipsum dominum angelorum sibi adesse non dubitent. Verùm si iustis mœstitia saucijs & interpellantibus Deum supernorum ciuium societas pro solatio datur: cur non magis Dei & hominum mediatori Christo? Attamen non eadem causa fuit in illo, quæ in cæteris esse probatur. Certum nihilominus est illi angelum apparuisse oranti. Tanto siquidem premebatur tędij ac pauoris impulsu, vt in agonia fieret: dumque prolixius perseueraret in preces, factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Accedite nunc huc in spiritu omnes vos, qui pietatis viscera gestatis, & qui de domino sentitis in bonitate, atque in simplicitate cordis quæritis illum. Accedite (inquam) & quale vobis coram positum sit compassionis incentiuum, attentissimè considerate. Redemptorem vestrum, regemque cœlorum, orantem, pauentem, agonizantem, sanguine sudantem mentis oculo contemplamini: non tamen sine profluuio lacrymarũ. Quomodo (oro) lacrymas continere valebitis aspiciẽtes piissimi domini guttas sanguinis decurrentis in terram? Cernite diligenter dominum Iesum totius suauitatis fontem pallentem facie, genibus flexum, trementem corpore corde vero mętore transfixum: vultu rubicatum sudore sanguineo, & iuxta angelum eundem adhortantem. Compatimini, gemite, flete, vlulate. Quanta lateat in corde tristitia, ex vultus madefactione cognoscite, quàm itolerabilis futura sit passio, ex sudoris qualitate colligite. Porrò si ex sola passionis consideratione illius penè deficit vita, quid in ipso crucis aget supplicio? Si in certaminis sui initio tantum præualuit mœror alapa, conuitia, flagella, acetum, fel, arundo, sputa, claui, lancea, quantum actura sint, qui potest, excogitet. Plorate itaque, & mente propius accedendo mœrenti conformamini, atque iuxta cordis vestri prudentiam consolatoria verba proferte. Maximum quippe eloquia pia, & lacrymosa compassio afflicto solatium præstant. Quamobrem exhortationem meam suscipite, meósque sermones negligere nolite. Quid in eis lateat, exercitatio deuotionis aperiet. Perseuerate igitur in lacrymis, & in pietatis prece persistite, quoadusque mediator orationi finem imponat. Tunc quæ secutura sint, diligenti consideratione pensabitis.

Psal. 33. Psal. 90. Psal. 49.

Quid agere, & qualiter Christi miles in spirituali se debeat habere certamine. Cap. VII.

Strenuissimis interdum accidere bellatoribus solet, vt ante terminum pugnæ, seu in ipso calore certaminis pro armorum ineptia, vel pro viribus vtcunque sumendis quantulumcunque secedant de stadio: quatenus ex corporis restauratione parumper suscepta robustius in acie perseuerẽt. Illis minimè prorsus ignauiæ ascribendum est, quum magis pro amore victorię, quàm ob pugnæ metum id agere cõsueuerint. Nempe in cunctis prudentiæ virtus commendabilis est, quum ad optatum, quò tenditur, dirigit finem. Quod in agone visibili euenire descripsimus, hoc in spirituali atq; inuisibili contingere dubium non est. Imbecillis quidem & exigua est hominis fortitudo, vt in certaminis stadio absque defectione valeat perdurare. Proinde quandoque secedendum est, & reparandæ vires, ne laxato animi vigore inimicus præualeat odiosus. Quò autem declinandum est? Vtique in secretiora loca, vbi fragor nullus audiatur armorum, nullusque hostium timeatur incursus. Cordis igitur secreta petenda sunt, in quibus obstructis sensuum ianuis, perlustratis duntaxat prius spiritualibus latibulis, atq; phantasmatibus cunctis inde fugatis animus se in quiete componat. Tunc quippè magna pace potitus se statuat ante se & tanquam in tribunali residens operum suorum familiam iudicet, agnoscat cogitata, desideria penset, collapsa erigat, scissa resarciat, delicta defleat, prudentique examinatione agenda dispo nat. Ab huiusmodi non se exercitatione subducat, donec omnibus introrsus ritè ordinatis lætificantem in se aduenisse sentiat Paracleti gratiã. Hanc, quum venerit, suscipiat reuerenter, pertractet

tractet humiliter, custodiat diligenter, atq; suauiter amplectatur, Nil etenim pugnaturis sic expedit, sicut gratiæ huius lęta societas. Hæc nãque caritas accendit flammam, humilitatis adhibet cautelam, pugnandi ministrat vires, lumẽ largitur prudentiæ, inimicorum propulsat pauorem, expeditum efficit animum, spemque victoriæ adducit permaximam: Nemo absque hac securus pergit ad prælium, nullusq; sine comitante gratia cogitat de triumpho. Porrò quicunque vadens ad pugnam salutari caruerit gratia, in primo aduersariorum congressu prosternitur, seu concitatur ad fugam. Qua ratione (oro) triumphali honore censendus est dignus, qui inermis & imparatus accedit ad bellum, hostiũ potissimum considerata qualitate atq; sæuitia? Arma equidem hęc spiritualia sunt, quemadmodum inimici & prælium. De his Apostolum audi, Arma militię nostræ non carnalia, sed spiritualia potentia à Deo ad destructionem munitionum ad euacuandam omnẽ altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei. Vnde alio in loco ait, Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli, quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinẽ sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritual a nequitiæ in cœlestibus. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, induti lorica iustitiæ, & calceati pedes in præparatione Euangelij pacis in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in omni instantia & obsecratione. Nusquã igitur apertius istiusmodi componuntur arma, certamen ordinatur, donatur & gratia, quàm in orationis quiete, & deuotionis affectu. Quantum in ipsa proficere possis, te etiã docuit Christus suoque Dei sapientia te instruxit exemplo. In oratione quidem sua angelum consolatorem habuit, & inhabitantem gratiam patenter ostendit. Ex animi magnanimitate, ex reiectione pauoris, ex se persequentium obuiatione, atque quærentiũ, quod dicitur, facilè comprobatur. Vt autem ex operibus fidem verbis accommodes (obsecro) quid idem post orationem egerit, solerter attende. quum surrexisset (inquit Euangelista) ab oratione, venissetque ad Discipulos, & reperisset dormientes, ait illis, Dormite iam, & requiescite, sufficit, ecce venit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum, surgite, eamus, ecce appropinquat qui me tradet, & propè est. Vides ne quàm robustus, quàm alacer, & intrepidus ab oratione surrexit? Nõ enim inimicorum suorum declinauit præsentiam, quinimò se capere volentibus occurrit, atq; vltrò se illis cognoscibilem fecit. Vt igitur erudiaris in spiritu, & opere perficias, quod discis, intellige quantum oratio conferat, quæ pauentem & agonizantem recipiens Dominum illum exhortantem reddiderit atque intrepidum, vnde aiebat, Surgite, eamus, ecce appropinquat qui me tradet. Neminẽ tamen moueat, quòd pręmittitur Dominum dixisse discipulis, dormite iam & requiescite. Latent in his paucis profunda misteria veneratione atque inquisitione dignissima. Non enim inconsultè tam feriatim sibi inuicem cõtraria verba contexit. An non opposita sunt, dormite & surgite, requiescite & eamus: Facillimè in ipsis offenderet animus, & deuiaret a vero, si diuinæ sapientiæ non essent eloquia. Quoniam verò illius huiusmodi sententia est, non improbanda, sed potius differenda est. Quales esse debeant verbi Dei prædicatores, aut qui se tẽtationibus & seculi persecutionibus obiiciũt, vel regimini animarũ incũbunt, his verbis indicauit. Difficile quippe est quietis trãquillitatem deserere, proximorum lucris insistere, tentamenta pati, crucemque imitando Christum quotidie baiulare. Hæc vtique sanctorum sunt opera & exercitia perfectorum. In talibus nemo nisi vocatus se ingerat, nullus nisi impellente necessitate, vel obedientia vrgente se occupet. Priusquam huiuscemodi studiis se miles Christi tradat, vacet deuotioni, orationi intendat, quietem diligat, deuitet tumultus, & interiori exercitationi mẽtis suæ componat habitum. Suas quoque assuescat calcare passiones, sua vitia resecare, antiquatas consuetudines reformare, comprimere ventrem, linguam circumcidere, domare carnem, mores corrigere, & quicquid deforme est, sub disciplinæ vigore compescere, quatenus ex se discat, quid de aliis debeat agere, quidve sentire, atque cæterorum passiones impassibiliter coercere. Ridiculum equidem de se intuẽtibus facit, qui voluntariè delinquẽdo aliorum conatur errata corrigere, ignoransq; se qualis sit, de proximorum occultis vult proferre sententiã. Fit ex hoc sæpissimè, vt in foueam cadens iacentes erigat, & damnando alios ipse damnabilior existat, Velutque cæcus & tumidus ducatum prębere cernentibus, propterea dum multis prodesse desiderat, se non mediocriter offendit. Nobile igitur ad euitandum hoc doctrix sapientia documentum instituit, quando discipuli prius dormite & requiescite, quàm surgite, & eamus, inquit. Suos breui sermone fideles admonuit, vt prius propria, quam aliorum debeant emendare delicta, atq; antè in quietis se agnoscere ocio quàm ad exteriorum tumultus foras exire. Facilè etenim quisque quod acquisiuit, amittit, si nõ vocatus se inconsultè exponit. Diuturna quies lacte deuotionis enutriat, quos adultos & fortes

Marginal notes: 2 Co. 10. — Ephes. 6. — Matt. 26. — Ibidem.

tes probatio tentationis examinet. Nullus itaq; inaniter Dominum in passionibus imitari præsumat, nisi impellente spiritu aut vocatus quiescat, crescat, agnoscat, diligat, ne cadat. Audiant tumentes & inexperti sponsam quieti deditam, & dilectam se humiliter excusantem. Non enim audebat sequi vocātem, quoniam de se minimè confidebat. Quamobrem pulsanti sponso, atque dicenti, Aperi mihi soror mea, amica mea, colūba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est roro, & cincini mei guttis noctium, respondit, Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illam? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Verum non minus quum se excusauit dilecto placuit, quàm si imprudenter repentè erupisset. Discant ergo singuli præsentibus sponsæ sermonibus, discant omnes sponsi admonitionibus, quando surgere, qualiterque eundē debeant imitari. Sensum hunc apertissimè, Vates egregius exposuit, dicens, Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris. Ordinatissimè igitur & magno cum moderamine nobis in discipulos locuta est sapientia, inquiens, Dormite iam, & requiescite, sufficit. Ecce venit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorū. Surgite, eamus. Ecce appropinquat qui me tradet, & propè est. Ipso adhuc loquente verba hæc, ecce Iudas vnus de duodecim plurimis vallatus militum turmis superuenit, vt illum apprehenderet. Immemor nanque beneficiorum, beneuolentiæ ingratus, ignarus sceleris, insensibilis de se, de suppliciis infidelis, inhumanus in magistrum, impius erga se, auarus de pecunia tam horrendum proditionis non erubuit committere facinus. Dederat quippe persequutoribus signum, dicens, Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite caute. Quid peruersius, quid scelestius agi potuit, quàm autorem pacis sub pacis osculo venundare? Inimicus pacis pacem simulando tradebat. Accessit vtique ad Iesum, & salutatione dolosa, inquit, Aue Rabbi. Ad quem conuersus Dominus, ait, Amice ad quid venisti? O magistri mirāda humilitas, ò discipuli inaudita crudelitas. Nō enim reatus discipuli latebat magistrum, & tamen illum se ignorare ostendebat, dicens, Ad quid venisti? Proditoris facinus blanda alloquutione tegebat, nolens illius mortem, sed vt magis conuerteretur ad vitam. De salute verò propria ille desperans propius accedendo vitæ autorem ad mortem osculatus est. Cuius nōn horrescant nunc viscera in tam obdurata mente discipuli? Dic, ò vniuersis crudelior, quid iniuriæ, quid damni, quæve inimicitiarū præcesserit causa, vt tātum facinus perpetrares? Magistrumne tuum in scelere aliquo deprehendisti? an fortè tibi quicquā defuit, vt egestate compulsus maiestis Dominum precio venundares? Dic (oro) dic quę tanti causa delicti. Cur taces? quare cōcidit vultus tuus? quare vel post perpetratā culpā reatum non confiteris tuum? cur præsente adhuc Domino non flagitas veniam, qui pro peccatoribus redimēdis factus est homo? Ad indulgentiam suscipiet te, si tamen humili confessione fatearis delictum. Vt autem video nimio suffusus rubore nil loqueris, cupiditatis laqueo iam necatus in baratrū desperationis immergeris. Te iam extinctum mediator intelligens proditionis tuæ detexit facinus. Iuda (inquit) osculo filium hominis tradis. Hac voce percussus proditor, paulumper secessit, quatenus armatis militibus circumuentionis locum daret. Horum verò nihil veritus Dominus, tanquam bellator robustissimus, & Christianæ militiæ insuperabilis dux, iis, qui eum detinere cupiebant, procedēs obuiam, dixit, Quem quæritis? O regis nostri magnanimitas strenua, assistit, loquitur, interrogat, dicens, Quem quæritis? Illi verò, Iesum Nazarenum. Quibus Dominus, Ego sum. Non fugit, non latitat, non se excusat, non se defendit, sed inquit, Ego sum. Quæ est ista confessio? quæ tam compendiosa responsio? Quid est dicere, ego sum? Dixisset saltem, Ego sum quē quęritis, ego sum quem tenere desideratis, vel (quod his excellentius est) ego sum. Deus, ego sum qui creaui cœlum, formaui terram, plasmaui hominem, atque vniuersa guberno. Magnum hoc esset verissimum, honorabileque. Expressius tamen, profundius, ac venerabilius explicauit suæ celsitudinem maiestatis, suæque diuinitatis potētiam simpliciter inquiens, Ego sum. Quæ nanque sunt in eo quòd mutabilia sunt, in eo quod à seipsis non sunt, in eo quòd finita sunt, eorū nullum dicere potest, ego sum. Quomodo dicent, ego sum, quum ab alio pendeant, & terminatam qualitatem, virtutem, gratiam, & circunscriptum habeant esse? Quicquid ab aliquo est, à semetipso nō est, quod autem à semetipso nō est, sed alieno (vt sit) auxilio indiget, nequit veraciter dicere, ego sum. Ille itaque solus est, qui sempiternum habet esse, immutabile atque beatum. Qui à nullo est, nullius indiget, nusquam deest, qui sine contradictione potens est, sine errore sapiens, sine passionis motu iustus, sine personarum acceptione beneuolus, sine infirmitate patiens, sine æquiparatione summus, sine defectu bonus, sine sui derogatione misericors. Qui in eo quod essentialiter est, a nullo est, sed omnibus quæ sunt, præstat vt sint. Quæ nanque sunt bona, ipsius bonitatis facta sunt, quæ habent virtutem, ab ipso gratis acceperunt, & quæcunque sunt, vtique ab illo facta sunt, qui ait, Ego sum. Ipse Dominus Iesus, Verbum Patris, Deus & homo, hominum mediator, & vniuersorum cōditor. Vt ergo dixit eis, Ego sum, abierunt retrorsum,

Cant. 5. Psal. 126. Mat. 26. Luc. 22. Ioan 18.

sum, & ceciderunt in facies suas. Fulgorem siquidem æternę veritatis sustinere non valétes, ab ipsius lumine repercussi, & diuinæ vocis tonitruo territi, retrorsum ceciderunt. Tunc quippe si voluisset, occultare se poterat. Poterat etiã verbo suo omnes perimere sicut vnico sermone prostrauerat, verùm qui serui susceperat formã & non venerat occidere, sed saluare, noluit potestate pugnare, sed humilitate vincere, atque fortitudinis tolerantia superare. Quamobrem diuinitatis prostratos potentia permisisti surgere, vt libera, si vellent credere, eorum esset confessio, quibus denuò ait, Quem quæritis? At ipsi Iesum Nazarenum. Perditi homines prostrationis suæ viso miraculo prorsus credere, confiteri, atque adorare debuerant, sed mansuetissimi pastoris vocem, quoniam de ipsius ouibus non erant, nequaquam audierunt. Rapaces erant lupi, & immaculati agni sanguinem sitiebant (inquam) & tamen nisi permissi bibere non valebant. Expectabant ab eo licentiam, vt raperent, crucifigerent, occiderent, biberent. Hęc omnia quoniam pati venerat, audierunt. Dixi vobis, quia ego sum, si ergo me quæritis, sinite hos abire. Attende diligenter quàm præcipuum erga discipulos demonstrauit affectum. Semetipsum obtulit, illos autem illæsos abire concessit. Nouerat quippe ad tolerandas persecutiones eosdem adhuc minus esse idoneos. Distulit ad tempus quoadusque habiles fierent, quemadmodũ nutrix circa infantis curam materno vigilans affectu, donec educatus validior fiat, tunc & ipsa quem prius fouebat gremio, exercet laboribus, & ad mundi perferenda mala non parcit. Nec tamen minus diligit, quum fatigat, neque minus amplectitur dulciter, quum eum abesse permittit. Bona nutrix sapientia, quæ quos elegit in filios, miro ac mellifluo circunfouet amore, quandiu crescant, atque ad maturiorem spiritus pertingant ætatem. Singulorum virtutes disponit, & ordinat, eorumque neminem supra vires tentari patitur, ne cadentes ab illa efficiantur extranei, cæteros autem tanquam alienos à se malignos sinit consummare conceptus, sicut eos quibus dixit, Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Hoc nanque dicto cohors, tribunus militum, atque Iudæorum ministri, qui propterea venerãt, comprehenderunt eum, illo quippe comprehẽso dixerunt, qui aderant, Domine si percutimus gladio? Carnales erant discipuli, & gentiũ sequentes mores, persecutores suos perimere cupiebant, obliuioni tradiderant, quod dixit mediator, Si percusserit te quispiam in maxillã, præbe ei & alteram. Et illud, Diligite inimicos vestros, benefacite ijs, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus vos. Proinde eorũ vnus ex his qui cum Iesu erant, habens gladium, eduxit eum & percussit Pontificis seruum, atque amputauit auriculam eius dexteram. Volũtate ferebatur, non ratione, carne, non spiritu arbitrans illũ violenter de eorũ eripere manib. Nẽpe discipulũ qui hoc prælium perat, pius magister prudẽti admonitione repressit, Mitte (inquit) gladium tuum in vaginam, nolo vt me eruas, nolo vt pro me decertes, nolo vt te percũte me liberes. Ignoras quòd qui gladio feriunt, gladio peribunt? non vtique materiali, sed spirituali, atque diuino. Habet equidem Deus gladium, quo tempore congruo feriat delinquentes. Apostolũ audi, Viuus est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingẽs vsq; ad diuisionem animæ & spiritus, cõpagum quoque & medullarum, & discretor cogitationũ. De hoc ipso gladio ait Propheta, Et percutiet terrã virga oris sui, & gladio labiorũ suorum interficiet impium. Plurimos planè quotidie cernimus percutientes gladio iudicis aut inimicorum non perire mucrone, neminem vero feriẽtem gladio, diuinam asseueramus posse vltionem euadere, tametsi in præsentiarum perspicuum minimè videatur. Quis etenim credat aliquod impunè præterire delictum? Quod autem differtur, non negligitur, sed proprium reseruatur in tempus. Nempè quod pręsens non erudit aduersitas tẽporalis, futura illis, seu perpetua irrogatur vindicta pro suorum cuilibet qualitate facinorũ, diuinæ æquitatis sententia prærogatur. Aequa siquidem lance etiam minutissima pensat Deus humana delicta. Veridica igitur esse probatur definitio sapientiæ, quæ vniuersos gladio feriẽtes, gladio percutiẽdos esse denunciat. Hæc noluit latere discipulũ, vt quã districta sit animaduersio diuina cognoscẽs, manum à feriendo cõpesceret. Immoderatum itaque discipuli zelũ, ex eo quod sequitur, dulci admonitione coercuit. Calicẽ (inquit) quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum? Huius calicis excellentiã expressit Propheta, quum diceret, Calix meus inebrians, ò quàm præclarus est. Inebriat prorsus contemplantis animum dominicæ passionis calix, & mentis rapit affectum, cumq; iucũdo amore perfundens tanquam ebrium facit. Quomodo non inebriet meditãtẽ, quum amor ipse inebriauerit patientẽ? Amore quippe ebrius mediator suam coram omnibus exhibuit nuditatẽ. Alter equidẽ Noe præfiguratus in spiritu ecclesiæ plantauit vineam, quę extendit terminos suos à mari vsque ad mare, & vsq; ad flumen propagines illius. Huius vitis ebrietatis dulcedine, obtecta, maiestatis gloria humanitatis verẽda nudauit. Charitatis eius percussus iaculo serui forma suscepta in crucis patibulo non erubuit mori. Istius calicis necdũ Petrus expertus dulcedinẽ, salutẽ diffundendam in gẽtes serui percussione cohibere curauit. Meritò eruditus à Domino audire promeruit. Calicẽ, quẽ dedit mihi Pater, non

Ioan. 18. Ibidem. Matt. 5. Ibidem. Ioan. 18. Heb. 4. Ioan. 18. Psal. 22.

Non vis, vt bibam illum? Desine vltra indignari, & pone gladium in locum suum, permitte vt perficiant quod cœperunt. Ad hoc descendi ad vos, propterea illis licentiam dedi, profectò absque voluntate mea nil peragunt. Quiesce igitur tacens. Nempe si ego qui patior, contradicere renuo, cur non magis tu? An putas quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quàm duodecim legiones Angelorum? Poterat (inquam) quoniam ad ipsius votum omnia famulantur agmina Angelorum, sicut scriptum est. Millium millia assistebant ei, & decies centena millia ministrabant illi. Angelorum siquidem noluit liberari suffragio, quum propria posset virtute saluari. Quod ergo tãquã infirmus homo teneri se voluit, nõ fuit amissio potestatis, sed humilitatis ostensio, causa pietatis, virtutis forma, & indicium charitatis. Patienter itaque se comprehendi sustinuit, & suis detẽtoribus humanitatis beneficium non negauit. Quam enim Petrus absciderat auriculam, tangendo sanauit, vt disceres ipsum esse per spiritũ qui cordis reserabat auditum, quem Sacerdotũ impietas infidelitatis gladio amputare cupiebat. Ipsi plane erant, qui vt credentium obstruerent aures aduersus Christi ecclesiam, persecutionis inserebant procellam. Prohibebant vtique, ne audirent dicentem. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Et iterum. Si quis sitit, veniat ad me & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ viuę. Eorum nequitiam longè ante Iacob Patriarcha prænoscens ait. Simeon & Leui fratres vasa iniquitatis bellantia, in consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt virum, & in volũtate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura. Eadem apertius ipse Patriarcharũ & Prophetarum Dominus manifestauit ad eos, qui venerant ad se principes Sacerdotum & magistratus populi inquiens. Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehẽdere me, quotidie apud vos sedebam docens in templo, & non me tenuistis, sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Iste satis redarguẽdi fuerant Sacerdotes, qui gloriæ Dominum, Angelorum, vniuersorumque, tanquam latronem capere præsumpserunt: Debuerant sanè, quem nouerant in plebe tanta fecisse miracula, atque solo tactu coram se sanasse auriculam, maxima cũ veneratione excolere. Debuerant (inquam) Sacerdotum dignitatẽ, magistratus honorem, generis excellentiam, facinoris magnitudinem, solennitatis diem, legisque prohibitionem attendere, sed heu cum armatis lictoribus se turpiter sociarunt. Venerat nanque eorum hora, tenebrarumque potestas, in qua illis in vitæ autorẽ concessum est crudeliter desæuire. Callidè igitur fraudis commentor agebat, vt (si fieri potuisset) Christi corpus extingueret. Caput etenim ipsum tenens in manibus astantia quoque illius membra comprehendere satagebat. Humano nanque discipuli timore prostrati se tenere volentium de manibus exierunt. Cito (iuxta prophetæ vocem) fecerunt, obliti sunt Deum, qui saluauit eos, fecitque in populo ante eos mirabilia, cæcos illuminando, sanando paralyticos, leprosos mundando, atque variis ægrimoniis laborantes propria virtute curando. Omnes igitur terga vertentes pariter fugerunt, impletumque est quod prophetico ore prædicitur. Noti mei recesserunt à me, obliuioni datus sum tanquàm mortuus à corde. Nam & qui iuxta me erant, de longe steterunt. Fugit Petrus cæteris promptior, fugit Ioannes qui in cœna supra pectus Iesu recumbere meruit. Sic enim habes. Adolescens quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, & tenuerunt eum, at ille relicta sindone nudus profugit ab eis. Interim verò & tu ò fidelis anima parumper ab hoc crudeli secede spectaculo, non pusillanimitate repulsus, aut passionis timore perterritus, sed deuotione inflammatus, ac compassione transfixus. Secede (inquam) & gradu concito, scissis vestibus, sparso crine, cinere capiti superiecto, & ab oculis vbertim lacrymis defluentibus, atque ad gloriosissimam virginem Domini matrem accede, quæ suspenso animo, nimiumque mœrenti auidè præstolatur, si fortè aliquo referente audire valeat, quid vnico dilecto acciderit filio. Ad ipsam quum adieris demisso ad terram vultu voce pauida, & corde mœstitia saucio prouoluere pedibus, sanctæ atque cum ingenti singultu dicito illi. Heu heu domina angelorũ, regina cœli, mũdi interuentrix, refugium peccatorum, naufragantium portus, salus iustorum, porta paradisi, mater Dei, templum paracleti, lætitia supernorum, sapientiæ sedes, receptaculum gratiarum, virtutum magistra, humilitatis speculum, virginitatis decor, pudicitiæ titulus, honestatis laus, innocentiæ candor, patientiæ exemplar, sanctimoniæ splendor, perfectionis summa, & æterni patris filia prædilecta. Heu (inquam) cur natus sum? Cur relictus sum videre crudelissimũ, horrendumque delictum? Exanimis prorsus effectus sum ex eo, quod proprio nuper aspexi intuitu. Vidi quippe magna & à seculis inaudita, quæ maximum iis auribus valeant inferre dolorem, & ne mœstis te vltra sermonibus protraham, reliqui Dominum meum vnigenitũ tuum in manibus peccatorum. Astantibus itaque mulieribus sanctis, & quę de ore tuo promuntur humiliter audire satagentibus, lugubri genitrici ordinatissimè & prudenter vniuersa quę circa mediatorem in cœnaculo, in oratione, in proditione,

ne, atque in discipulorum fuga contingerat, dici to, quæ quum lacrymando narraueris, blandis, quibus vales, eloquiis dominam solare mœrentem, si forte piis sermonibus tuis vehementissimum eius possis mulcere dolorem. Tandiu igitur in hoc perseuera pietatis officio, quamdiu fletibus finem imponat, teque remittat ad filiú, quatenus ea, quæ super ipsum secutura sunt, postea te referente cognoscat. His etenim sic gestis meditando remea ad Dominum iniquorú vinculis iam constrictum, atque curiosè in mentis repone secreto oĩa quæ in eo gerẽtur, quatenus beatæ matri eadem seriatim edicere possis.

De commendabili virtute sanctorum, preconijsque virtutis. Cap. VIII.

Habent sanctorum mẽtes hoc propriú vt iugiter compungantur in fletibus, quum inimicorú suorum damna perfenserit. Charitatis siquidem telo transfixi quemadmodum mala irrogare nesciunt, ita nequeunt, (vt plurimum) cogitare, omnes in Christo diligunt, cunctis prodesse cupiunt, cuique nocere fortiter perhorrescunt. Fit igitur, vt eorum disciplina virtutum Deo hominibusque exhibeatur amabilis. Semper vtiq; virtutem disponente Deo laudẽ promeruisse cognoscitur. Quum enim altissimo placeat, hominibus displicere non potest. Nam etsi foras interdú iniquorú sermonibus improbetur, cogitationibus tamẽ semper intus attollitur. Innata minimè valet ratio derogare virtuti. Naturali etenim decorata instinctu tanquam bene condita afficitur illi. Quod autem malus quisque virtuti cõtrarius extat, ex corrupta naturæ radice consurgit. Virtutis equidẽ decor proprium arbitratur esse pudorem. Nam ex mali æquiparatione, boni sublimitas commendatur. Ne igitur degener & indignus quisque malus appareat, virtuti derogare non cessat. Eo autem fit quisque deterior, quo importunius virtutem publice impugnare præsumit. Hinc Iudæorum & potissimum Sacerdotum, Pontificum, Pharisæorumq; incomparabilis agnoscitur esse malignitas, qui virtutum Dominum, regemq; gloriæ tã infatigabili dolositate opprimere studuerũt. Ad diuinitatis illius nequaquam deduxit notitiam conuersationis eius irreprehẽsibile speculum, non mellifiui oris documenta suauia, non miraculorum veneranda prodigia, nõ humilitas summa, imperturbabilis mansuetudo, sapientia prænoscens, elegantissima forma, aspectus reuerẽdus, liberalis benignitas, atque ipsius iniusta detentio, nullatenus eorum poterant corda placari inueterato illis dominante liuore. Hinc est, quod cum armatis illú apperere non erubuerunt, sicut ore prophetico dicitur. Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me. Obsederũt vtiq; vt eũ conuenirent, raperẽt, ligarent, ducerent. Quo? Ad Annã Pontificem. Nempe innocentissimus Dominus, tanquã homicida crudelis sine honore, sine pietate, & absque pudore ductus, Annæ Põtifici sistitur iudicandus. Vt enim omnẽ fidelibus suis prę beret patientiæ formã, iniqui iudicis vniuersorũ iudex nõ renuit astare cõspectui. Disce qui iudicaris, humilitatis normã, virtutis documẽtũ, sapiẽtiæ regulã, & æquitatis nõ declinare sententiã. Non potestate fultus, nõ circũuentione securus, non amicitiarũ dulcedine fretus, sed sola veritate ante iudicẽ armatus accede, sectare veritatẽ, veritati innitere, vt veritatis valeas esse discipulus. Equidẽ quũ assisteret iudici, non argumenta composuit, non aspera dixit, nõ protulit blanda, vt iudicãtis flecteret animũ, sed quod prudentię, quod magnanimitatis, quod virtutis, quod gloriæ. De discipulis & de doctrina illius sciscitanti, sic ait. Ego palam locutus sum mundo, ego semper in synagoga & templo docui, quo omnes Iudęi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Palam quippe Dominus mũdo loquebatur, quia veritatem omnibus fatebatur. Non enim amat latibula veritas, nõ diuersoriis delectatur, non angelos quærit, appetit autẽ publicũ, cupit corã omnibus prædicari. In illa siquidẽ non est fraus, nõ duplicitas, non simulata locutio, neque caligo tenebrarũ, quin potius lux, claritas, gaudium, tranquillitas, & abundantia pacis. Quomodo obscuritate, fallaciæ inuolui potest, quum diuinus in illa splendor inhabitet? Porrò turpitudo vitiorum & obscęnitas criminum sola veritate detegitur. Apostoli sentẽtiam audi. Omne (inquit) quod arguitur, manifestatur à lumine. Serenitate siquidẽ illius, mentis opaca clarescunt, fraudisq; venena noscuntur. Hanc omnes imitantur & diligũt qui sunt ex parte illius. Proinde Dominus Iesus iustitiæ Sol, & veritatis candor mundo palã loquebatur, vt veritatis specimen notificaret omnibus, & quàm concupiscibilis esset, nemini occultaret. Claritatis suæ radios emisit in publicũ, vt ambulantib. in spiritu iter vitę ostẽderet. Vniuersis gratissimè illã exposuit, & in occulto locutus est nihil. Quantum ad illum attinuit, oẽs splẽdore suo vocauit ad se, priuatam siquidem non quærens gloriam, nilque dignum redargutione pronuncians, vt loqueretur, silentij secreta non petiit. Hinc errorum magistri, & falsarũ hæresum fautores facilè deprehenduntur, ne veritatis agnoscantur in lumine, renuunt apparere in publico, prius de seipsis, quã de alijs turpiter erubescunt. Nemine contra illos testimonium perhibente ipsi se accusant, & damnant. Sibimet nanque rationabiliter displicentes turpitudinem propriam collocant in secreto. Saluatoris veram in se protestantur esse sententiã dicentis. Qui male agit, odit lucem, & nõ venit ad

Psal. 21. Ioan. 18. Ephes. 5. Ioan. 3.

ad lucem, vt non arguantur opera eius, quoniã mala sunt. Sic & Adã prævaricationis deprehensus in scelere fouit latebras, quatenus quod ei apparebat deforme, Deo similiter tegeretur, minime tamen occultare se potuit aspectibus veritatis. Dum enim erubescentem se vocauit ad se dira illum increpatione corripuit. Corripuit planè, & oẽs quotidie corripit delinquentes. Lux etenim atque illa increpatio veritatis esse cognoscitur, quum delictum displicet, & iniquitas redarguitur in cuiusq; corde peccãtis. In mente siquidem iustificati hominis tanquam in propria sede subsistens toties repulsa colaphizatur, & cæditur, quoties diuinam legẽ idem homo voluntate transgreditur. Vides ne quàm sæpe moraliter colaphizetur veritas, quę peccatoris animo, quod rectum est, suggerit? Hoc frequenter in spiritu patitur, quamuis semel tãtũ figuratè sustinuerit corporaliter. Dũ enim astaret Põtifici, vnus ministrorũ ei dedit alapam, dicens. Sic respondes Pontifici? Cui Dominus inquit. Si male locutus sum, testimoniũ perhibe de malo, si aũt bene, cur me cędis? Nusquam legitur ipsum calumiam inferẽti publice restitisse, nisi hoc solum in loco, vt scias illius significatã esse reprehẽsionis vocem, quæ in delinquentis conscietia clamat. Nõ vult enim peccatoris mortem, sed magis vt conuertatur, & viuat. Quoniam verò vult vt viuat, vociferatur in corde, ne moriatur Deo. Multum quippe proficit vox hæc in corde peccantis, quamuis minime semper. Nam impius quum in profundũ venerit malorum, cõtemnit. Potuit vox ista reuiuificare quatriduanum mortuum & fętẽtem, potest quotidie moriẽtem erigere, atq; resuscitare ad veniam. Huius equidẽ fremitu vocis effrænos & mortuos ad vitę semitas conuerti frequenter aspicimus. De hac nanq; voce ore prophetico dicitur. Ecce dabit voci suæ vocẽ virtutis, date gloriam Deo Israel. De nullius igitur salute, quamuis grauiter sit delinquens, diffidẽdum est vsq; ad vitæ terminũ, istiusmodi vocis considerata virtute, quæ in humili redargutione dantis alapam designatur. Audisti percussionis mysteriũ, considera nũc exemplum. Est plane in illo vnde multũ proficias. De sermonib. quidem sapientia erudiris, pro cõtumeliæ verò irrogatione, ad tolerantiam informaris. Maximum prorsus sapientiæ documentum in ipsius responsione colligitur. Docet mandata vitæ in aperto coram multitudine prædicari, instruit redarguere publice coram omnibus delinquẽtẽ, quod & Apostolus inquit, Admonet vniuersos salutis iter cũ vocis & operis autoritate ostẽdere. Docet ex his sobrietatem & sapientiã, ex tolerãtia autem iniuriæ iustitiam & virtutem, quatenus discas nulli malum pro malo reddere, aut maledictũ pro maledicto, nõ indignari contra inimicum, non murmurii vocẽ emittere, sed pacem cordis, silentiũ vocis, dilectionis affectum erga proximũ irrefragabiliter custodire. Suo vniuersos mediator instruxit exẽplo. Cũctis se fecerat debitorem, qui pro omnium salute carnis naturam acceperat. Quamobrem quia sapientiæ proferebat eloquia, & veritatis notificabat lumen, loquebatur palam, & in occulto nihil. Quoniam verò in virtutis ostensione singulorum profectum quærebat, alapã voluntarie suscipere non expauit, non illã remouit neque declinauit, quum potuisset, sed spõte se ferienti genas exposuit, sicut longe antè Propheta de illo vaticinatus erat, dicẽs. Dabit percutienti se maxillã, saturabitur opprobriis. Neminem tamen moueat, quod idẽ mediator percutienti maxillam non præbuerit alteràm, quũ aliàs dixerit. Qui te percusserit in maxillam vnã, præbe ei & alteram. Nempe si personam illius attendamus & factum, nihil inuicẽ in negocio hoc reperiemus aduersum. Aliã vtique si voluisset, porrigere poterat, sed maluit respondẽdo insinuare mysterium, quàm faciem exhidẽdo demonstrare virtutem. Vtrunq; tamen sufficientissime egit nũc quidem mysteriũ sapientiæ, postea autem patientię documentũ. An nõ offerre potuit genas, qui totũ corpus exposuit? Audi quid per Prophetã dicit. Corpus (inquit) meum dedi percutientibus, & genas meas vellẽtibus, faciem meã non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. Prorsus hæc, quæ pertulit, maiora sunt. Sed quemadmodũ illa oportuit ipsum dicere, ita & ista pati non omittere. Decebat equidem Dei Filium, vt quò cæteris clarius præeminebat hominibus eò profundiora verba illius essent & facta. Omnia quippe, quæ in ipsius agone scribuntur, sunt plena mysteriis, atq; grauida sacramentis. Astabat Põtifici, calũniabatur, cędebatur, mysteria loquebatur, nec agnoscebatur. Implebatur vtiq; ĩ illis, quod de illis Propheta prædixerat. Auditu (inquit) audietis, & nõ intelligetis, & vidẽtes videbitis, & nõ videbitis. Incrassatũ est enim cor populi huius, & aurib. grauiter audierũt, & oculos suos clauserunt, ne quando videãt oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & cõuertãtur, & sanem eos. Hæc de Põtificibus & populo Iudæorum esse prenunciata dubitet nemo. In profundo nanque iniquitatũ positi ad altitudinẽ diuinitatis Christi nec aspicere valebant, nec ascendere. Sapientię audiebant eloquia, & minime intelligebant, quoniã corde & auribus grauati nõ credebant, quoniam vero nõ credebant, tanquã insanabiles Dei filiũ illudendo feriebãt. Dum igitur mediator, hęc corã Põtifice pateretur, aderat ad pręforib. palatii Petrus cupiẽs introire, si potuisset. Quod ideo nõ perficiebat, quoniã ostiariæ ignotus erat, propterea alieno

Ioan. 18. Psal. 67. 1. Tim. 5. Tren. 3. Matt. 5. Esa. 50. Ibidem.

indigebat auxilio. Vbi enim familiaritas nulla est, intercessio domesticorum necessaria est. Hinc peccatoris colligitur status. A collegio námque sáctorũ segregatus, & à gratia cõditoris alienus nunquã sine interuẽtione ecclesię domũ Dei intrare permittitur. Est autẽ vniuersalis iustorũ congregatio interuẽtrix indefessa, quæ assiduis exorationib. peccatores ingredi facit, die noctuq; Domino assistens singultibus piis, & orationum instantia pro omnium delinquẽtiũ interpellat salute, atq; à fide extraneos cõuocat ad gremiũ, necnõ & in facinoribus sepultos suarum ac vitam resuscitat contẽplatione lacrymarum, fitq; ipsius prece, vt qui ignorabãt Deum, gratificati diuina agnitione exultẽt. Et qui propria grauati conscientia paternum nõ audebãt intueri vultum, pacis suscipiantur ad osculũ, nõ tamen quotquot admittuntur ad gratiã & introducuntur ad Christum, perseuerant in bono. Quot (oro) quotidie cernimus irritam faciẽtes, quam perceperunt, fidẽ ambitione cęcatos, seu timore subuersos retrogredi ac deteriores fieri. Priorũ figuram tenuit Absalõ, qui post perpetratum fratricidiũ restitutus ad gratiam dominãdi inflatus desiderio se cõtra patrem erexit, quatenus de regio illum riiceret solio, atq; mucrone suo nequiter iugularet, minimè verò diuino operante iudicio, remansit impunis. Alieno siquidem occubuit iaculo, qui proprio genitori necem inferre curabat. Eorũ autem, qui timore prostrati veritatem negant, Petrus gessit imaginem. Meruit profectò coapostoli eius Ioãnis interueniente suffragio, in põtificis introire palatium. Verũ ille mortis pusillanimitate deiectus diu in eodem perseuerare non valuit. Non enim humiliter, neque cõstanter (vt debuit) ingressus est, & fortasse ideo corruit, quoniam nõ vt pugnaret, sed vt finẽ videret, accessit. De propria nanq; infirmitate paulo ante eruditus vbi tantus persecutionis feruebat impulsus, se minimè ingerere debuit. Iam enim sopore grauatus nequiuerat vigilare, iamque mortis timore cõcussus relicto magistro arripuerat fugã. Nemo igitur de se præsumat, quisq; proprias metiatur vires, potiusq; eligat infirmus humiliter cedere, quàm elatus & inermis ad certamen intrare. Vix absq; casu & ignominia euadit, qui temerario ausu bellare contendit, facileque euertitur domus, quæ supra sui ignorantiam esse fundata dignoscitur, ventorum equidem impulsa fragoribus, atque tentationũ agitata procellis diu stare non potest. Humilitas in cunctis Deo grata cognoscitur. Erigitur si cadit, protegitur quũ tẽtatur, triumphat quum pugnat. Sine ipsa nemo vincit, nullusque in bono perdurat. Hanc si examinatus tenuisset Petrus, Dominum vtique nõ negasset. Post casum didicit, quod ante debuerat, suo propterea cæteros instruxit exemplo. Dominũ quippe ignarus sui, passione timidus, & frigidus caritate solo corpore sequebatur. Si enim dilectione ferbuisset, ad ignẽ minime accessisset. Exteriorẽ vtiq; quærebat, qui amoris calore tepebat. De illo nanque sic legitur. Accẽso autem igne in medio atrio sedebat cum ministris in medio eorum, vt videret finem. Deteriorauerat vehemẽtissime Petrus, & ab apostolatus plurimũ degenerauerat dignitate. Porrò Dei filij visus fuerat contubernio, atq; sapiẽtię audierat verba, & nunc (proh dolor) sceleratorũ hominũ residebat in medio, & illorũ potissimũ, qui Dominum ipsius tenuerant, ligauerant, atq; percusserant. Tales equidem obscęna semper & impudica cõsueuerunt proferre eloquia. Vnde tanta ô Petre mutatio, tamq; tibi repẽtina deiectio cõtigit? Paulo ante cũ senatorib. cęli terræq; principibus præsente verbo habitare solebas, & nũc cũ vilissimis resides & indignis. Tuas prius diuinis eloquiis accõmodabas aures, impræsentiarũ autẽ nugis, obtrectationibus, blasphemiis. Feruere ẽt consueueras dilectionis incẽdio, & modo remissus & gelidus foueris, vt inuidus. Obsecro te, vt ad tui cõsiderationẽ redeas diligẽter, & vbi, cum quibus, & qualiter sic maneas, perpẽdere velis. Nonne tu ipse es, qui trãsfigurati Domini aspexisti gloriã, paternamq; vocẽ de sublimi cęlorũ throno audire meruisti? Nunquid nõ es ille, qui cœlesti splendore irradiatus in corde fiducialiter aisti, tu es Christus Filius Dei viui? An nõ tibi Apostolici culminis dignitas est collata? & ligandi atq; soluẽdi Pontificiũ su... ...? Tua adeo in terris autoritas creuit, vt quodcunque ligaueris super terram, ligatũ sit & in cęlis, similiter & quod solueris, sit solutũ. Cur non aduertis ista? quare pastorali tãtum derogas cathedrę atque regale Sacerdotiũ inhonoras? Certe & si non propter te, saltem propter illũ, qui elegit te: teq; prętulit vniuersis, nequaquam sic agere debuisti. Oro vt prudẽter attendas, quoniã in te omnis elucet ecclesiæ pulchritudo, cũctaque Põtificalis potestas. Surge ergo ocyus, & de medio istorũ te segrega. Quæ enim cõuentio lucis ad tenebras? quæ participatio filii lucis cum filiis tenebrarum? aut quæ pars fideli cũ infidelibus? Nẽpe vereor, ne quid tibi accidat mali. Nemo bonus securè cum malis habitat. Corrumpunt vtique bonos mores colloquia mala. Crede mihi, quoniam minime eorum cũ quibus es, deuitare poteris laqueos, si non secesseris cito, & ab hoc te subduxeris lethali consortio. Nunquid ignoras Diabolum caput esse malignantium, atque semper in eorum residere collegio? Age igitur quæ tibi suadeo, nec considerare velis loquẽtis vilitatem, sed quid quave intentione loquatur. Magistri tui memor esto verborum, ne quod tibi futurum esse prædixit, eueniat, seroq; velis sano parere consilio. Vt autem temeri-

Mat. 26.

Ioan. 18.

rati ne n ascribas quod assero, superponam digi-
tum ori meo, & tui exitũ corde pauido præstola
bor. Hæc quum Apostolo retulissem, mecumq;
Saluatoris verba tacitus cogitarem, ecce ancilla
ostiaria ausu nimiũ temerario ac sermone pro-
caci circumstantibus ministris sic Petro exorsa
est. Nũquid & tu ex discipulis es hominis istius? *Ioan. 18.*
Ad hæc expauit cor Petri, palluit facies, & cor-
pus illius penè exanime effectum est, secum mi-
rabiliter rixabatur ignorans quid diceret, quid- 10
ve responderet. Hinc conscientia propria, magi
stri amor, atque cognitio veritatis, inde verò hu
manus timor, astantium atrocitas, atque mortis
periculum imminẽs maximum in Apostoli mẽ-
te agebat conflictum. Stimulus equidem verita
tis agnitæ, & dilecti magistri dulcis affectus, illi
ingerebant audaciã, vt voce publica confitére-
tur Christum. Sciebat nanq; ipsum domino di-
xisse. Tu es Christus filius Dei viui. Meminerat *Mat. 16*
etiam quanta aduersum proditorem (quẽ tamen 20
nesciuerat) fuerat indignatione commotus. Sed
& promissiones, quas domino fecerat, illum mi
nimè negaturum, suadebãt eidem vt potius mor
tem carnis eligeret, quã animæ vitam negaret.
E contrario sensualitas reclamabat. Vt quid spõ
te morti subeundum est, quũ differri valeat? Est
ne quod tibi indicitur irremissibile malũ? Ages
vtique post perpetratam culpam, pœnitentiam
salutarẽ. Benignus est & misericors dominus,
atque super hominum malitia valde præstabilis. 30
Facilè merebitur veniam, quod nõ malignitate
aut infidelitate, sed sola tormentorum pusillani-
mitate committitur. Licet deneges voce, corde
cõfitere, & insons efficieris. Nihil ad Deum de
ijs quæ foris sunt, pertinet, qui cordis inspector
est dicẽte sacro eloquio. Ego sum, qui probo re- *Hier. 11.*
nes & corda. Cõfidenter igitur & lingua tantũ
te illum nescire dicito prius, quàm in te manus
injiciant, & trahant ad iudicem. Voles forsitan
(quamuis incassum) tunc dicere, quod nunc abs 40
que supplicio in tua est positum volũtate. Quid
(inquam) agis? cur cõtraria multipliciter medita
ris? Rũpe moras, properè loquere, ne suspectus
habearis in crimine. Qualis conflictus? qualis cõ
certatio? Aderant angeli, aderant & dæmo-
nes. Dæmones quidem parati vt raperent, an-
geli verò vt coronarent. Incredibili prorsus ago
ne fluctuabat mens Petri, nolebat negare Chri-
stũ, nec propositũ valebat ferre supplicium. Quo
niã verò nec latere poterat, neq; silere licebat, 50
horum alterũ oportebat ipsum eligere. Tandẽ
mendacium aduersus veritatẽ, & iniquitas cõtra
bonitatem, in bellatoris mente præualuit. Nam
sẽsualitas rationi, & caro spiritui dominata est,
propterea eum negauit coram omnibus, dicens.
Mulier, non sum. Quo dicto exiit foras ante a- *Ioan. 18.*
trium, & subito cantauit gallus: En mulier, quæ
male suadendo Adam de paradiso expulit, Apo-
stolorum principem tentando, de atrio eiecit.
Sexus hic muliebris sẽper suspectus est, illo fre-
quentissimè abutitur diabolus. Quãtos robustis
simos telis fœmineis prostrauit viros? Quot ab ini
tio seculi damnauit fraudibus mulierum? Non
armatos aduocauit milites vt debellaret Aposto
lum. Vnius muliérculæ lingua Christianæ mili-
tiæ deuicit ducem. Quid de membris inferiori-
bus sperare poterat Belial, quãdo Ecclesiæ prin
cipem sic leuiter superauit? Superauit (inquam)
quũ illi negationis vulnus infixit. Habuit enim
cõtra se galli cantum, & suæ cõscientiæ testimo
nium. Proinde cõfusus & Apostolatus vestes nu
datus exiuit de stadio suæ non valens mortis fer
re pudorem. Exeunte autem illo de ianua, vidit
eum ancilla alia, & iis qui ibi aderant, inquit. Et
hic erat cũ Iesu Nazareno. O insatiabilis diaboli
liuor, ô virus semper diserpens, nonne ad perdi
tionẽ sufficit prima negatio? An ignoras quia illi
co peccati cõsensu tuę quisq; subiicitur potesta
ti? Satis tibi sit, quod Deum negauit semel. Noli
eum tentare amplius, ne duob. criminibus ob-
noxius fiat. Parce imbecillitati, parce timori (si ta
men potes) scio autem quod minime vales. Im-
placabilis es, & ab omni humanitate extraneus.
Malitia tua sicut mortis te fecit autorẽ, ita & ani
marum deceptorem cõtinuũ. Laxa igitur fręna
cupiditati tuæ, quantum potes, cõtra sanctæ reli
gionis baccahare pontificem. Bis terq; illum ad *Rom. 5.*
negandum impelle. Proculdubio videbis ad cõ
fusionẽ tui, quoniã in quo abundabit delictũ, su
perabũdabit & gratia. In hac itaq; exprobratio-
ne, dum talia dicerentur, iterum cũ iuramẽto ne
gauit Petrus, quia nõ nouisset hominẽ, addidit
negationi ẽt iuramentũ, vt peccans supra modũ
fieret peccator. Interuallo verò factu quasi horę
vnius vnus astantium ait. Nonne ego te vidi in *Mat. 26.*
horto cum illo? Hoc audiens Petrus, seq; depre
hensum agnoscens, expauit supra modum. Vn-
de mortis timore suffusus anathematizare cœpit
atque iurare, quia nescio hominem, quẽ dicis.
Et continuo cantauit gallus. Ecce deprædator *Ibidem.*
cruentissime diabole, inuasisti, rapuisti, occidisti.
Lætare pessime, quoniam de Christi collegio
duas ouiculas fraudulenter abstulisti. Tecũ qui
dem proditionis filius erit, minime autẽ Petrus.
Crede mihi, quoniã non longe abest pastor, qui
quærat perditam ouem quã nouit esse suam. Ra-
piet vtique ipsam de manu tua, & ad suum per-
ducet ouile, ad suiq; maiorẽ gloriam, iterũ atq;
iterum supra vniuersum illum cõstituet gregẽ.
Sciet ex propriis, alienis passionibus compati.
Vnico pietatis intuitu innocẽtissimus dominus
illius vincula prauitatis, tuæque potestatis resol
uet catenas. Tenere nequaquam valebis, quẽ il
le relaxari voluerit. Profecto nõ latuit dominũ
quãdo illũ se Petrus cognoscere denegauit, vn
de mox, vt cantauit gallus, illũ intueri dedigna

tus

tus nō est. Non autem ex galli cantu discipulū cecidisse cognouit. In conuiuio nanque positus hoc futurum esse prædixit. Quamobrem respicere distulit, donec quod prænunciauerat impleretur, quatenus discipulus ex minimis disceret maiora credere. Ad dominicū igitur aspectum totus in lacrymas Petrus resolutus est, recordatus est verbi, quod dixerat, quia illum ter fuerat negaturus. Respexit (inquam) dominus Petrum, non corporis, sed pietatis intuitu. Eodem quippè modo respexit Petrum, quō respexit humilitatem ancillæ suæ, sed non pari effectu. Illo siquidem intuitu proposuit discipulo, qualis factus fuerat, quid dixerat, quantumque negando deliquerat. Huiusmodi visione mente consternatus Apostolus, foras egrediens fleuit amare. Maximū quippe sub hac trina Petri negatione latet diuinæ miserationis atque infirmitatis humanæ mysteriū, quod minimè prætereundū esse decerno. Interim itaque orationi instandū est, vt ille, qui reuelat mysteria, occultę etiam præstet intelligentiam veritatis. Habet equidem scientiæ clauē, & cui vult, vt aperiat, tribuit. Quos enim sapientiæ illustrauerit lumine, secretorum suorum facit esse dociles. Proinde nemo sibi arroget, quod intelligit. Rationali quidē menti loquitur verbum, & quantā vult, illi scientiam insinuat veritatis.

Luc. 22.

De triplici spirituali animarum medicamento. Cap. IX.

AEgrotantes corpore maxima recuperandę sanitatis sustentātur fiducia, quū variis languoribus fatigatos restitutos fuisse audiunt ad salutem. Illi quippe nō diffidunt obtinere, quod quærūt, potissimū quum valetudinis spes ad restaurādam sospitatem optimum agnoscatur esse remedium. Hoc quotidie in corporibus fieri, hoc & in animabus hominum agi minimè dubitamus. Quod etenim nobis diebus singulis in Ecclesia sanctorum recitantur exempla, atque peccatorū conuersiones præcipuę, tot ad incolumitatem animarum reformādam spiritualia propināntur antidota. Sancta quippe mater Ecclesia tanquam fidelissima nutrix consolationis lac infirmātibus filiis, ministrare non desinit. Habet nanque spiritualia vbera vino fragrantia, ac redolēntia vnguenta optima, ex quibus internos animę nutrit sensus. Nullum (quātum in se est) fame, siti, lassitudine, aut languore aliquo patitur deperire. Triplici equidem ad fouendos debiles, consolandum miseros, languoresque curādos remedio vtitur. Sunt etenim sacra scripturarū eloquia maxima mœstis solatia, atque ad mitigandos peregrinationis huius labores præsidiū singulare, dicente Apostolo. Quęcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patiētiam & consolationē scripturarū spē habeamus. In illis nanque Dei nobis loquitur verbum, & occulta sapientię suę mysteria pandit, nec non & futurę fęlicitatis stillat dulcēdinem. Iustitię cibo pascit famelicos, aqua salutaris sapientię quiescentes inebriat, suauitate interna alit operantes, suoque irradiante splēdore roborat certantes. Quanta verò hæc honorifica genitrix præbeat beneficia sanitatū, per Ecclesiastica sacramenta congruo modo suscepta, nec rationalis animus capere, neque mortaliū lingua valet exprimere. Nemo plane tam infirmus, tamque lethali morbo percussus est, qui pœnitētię sumpto remedio illico nō curetur. De Eucharistię verò quid dicā mysterio, quū de eodem dominus inquiat. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, qui manducat meā carnē, & bibit meū sanguinē, habet vitā æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Si quis languore voluptuosę concupiscentię infirmatur, casto connubio copuletur, & statim euigilabit ad vitam. Hęc nēpe ad omnem se coaptant animę ęgrimoniam. Concupiscibili medetur connubium, irascibili pœnitētia, rationali vero Eucharistię perceptio. Est & tertium spirituale remedium debilitati humanę valde proficuum, sanctorū (videlicet) gesta. Hęc quotidie ad exhortationem fidelium in Ecclesia recitantur. Quis enim desperet de venia, quū persecutorem Saulū audit olim fuisse mutatum in Paulum? Diuina siquidem manu tactus repente in virum mutatus est alterū. Sedebat præterea (sicut legitur) Publicanus in Telono turpis lucri causa, sicque currens pergebat ad inferos, sed cęlesti benedictione afflatus verbi vocē audiuit dicente sibi, Sequere me. Mox autem superno circunfusus lumine Saluatoris inhęrendo vestigiis peregrinationis illius factus est indiuiduus comes, & annūciator pręcipuus. Petrus etiā passionis tempore cum ministris pontificum dum sederet ad prunas, diuina permissione tētatus à fœmina, quod Christū nō agnosceret, iurare nō timuit, & tamē post paululū aspectu illius quem negauerat, cōpunctus nimium, egressus foras fleuit amare, deinde à domino audire promeruit, Simon diligis me plus his? Pasce oues meas. Factumque est, vt cōfessione trina trinū negationis aboleret delictū. Porro, quod Petro contigit, frequenter in Ecclesia dominus operatur. Quàm multi sunt in Ecclesiæ gremio constituti, qui & salutaris lauacri & gratificantis gratiæ sortiti sunt munus, & tamen sub specie virtutis atque sanctitatis delusi imagine, in sęculi huius atrium intrant, in quo maligni spiritus principātur, & dominū illudunt Iesum. Ingrediūtur (inquā) nō vt negēt Christū, sed vt hæreant Christo, & fraternæ directionis fructum accumulent. Inermes vtique accedunt ad pugnam sola præsumptionis lo-

Rom. 15. Ioan. 6. Luc. 5. Matt. 9. Ioan. 21.

rica vestiū, quamobrem pedetentim defluentes exiguum illud quod habere videbātur, amittunt propositum caritatis, vnde miseri nuptiali vestes nudati torpore frigescūt, & ad voluptatis ignem properare cogūtur. In mundi etenim medio semper voluptatis ac cupiditatis accēsus est ignis. Hoc expresit Ioānes, Apost. dicens, Omne, quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorū, & superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo est. Videsne quàm perniciosè in atrio hoc concupiscentiarum vigeat flamma? Huic die noctuque circunstant peccatores tanquā Satanæ ministri, vt quoquo modo torporis ex se excutiant ignauiam, & carnis valeāt perficere opera. Tales audi, qui in libro sapientiæ dicāt apud se non recte cogitantes. Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & nō est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis, quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus, tanquam si non fuerimus, quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur, tanquā mollis aer, & transibit vita nostra tāquā vestigiū nubis, & sicut nebula dissoluetur, et nomē nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operū nostrorum. Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & vtāmur creatura tanquā in iuuētute celeriter. Vino pretioso & vnguentis nos impleamus, & nō prætereat nos flos tēporis. Coronemus nos rosis, antequam marcescāt. Vbiq; relinquamus signa lętitiæ, quoniā hæc est pars nostra, & hæc est sors nostra. Profecto quisquis Dei legem transgreditur, istiusmodi se immiscet. Cōpellitur enim seculi lenociniis superatus, seu diaboli tentationibus prostratus diuinam, quā prius confessus fuerat, negare veritatem. Quis (oro) innocētiæ candore vestitus delictorum puluere nō fędatur, si non indisciplinatorum deuitet cōsortia? Facile etiam amoris extinguitur flāma infidelitatis exposita vento. Sed (heu) peccator à Dei timore alienus, suæq; infidelitatis ignarus hęc cogitare negligit, vnde post casum perpetratumq; flagitiū reatus sui deformitatem agnoscere cogitur. Introducitur, quidē per mulierē in mūdi huius atriū, adducitur ad ignē per teporē & voluptatē, seducitur verò per eandē ostiariam fęminā, quæ prius illum introire suasit. Quænam est mulier hæc tam potēs, tam domestica, tam fallax, quæ virum de Apostolatus culmine deijcere valeat? Vtiq; carnis natura est. Ordinatione etenim diuina in suę creationis exordio ancilę ministerium sortita est, sed peccati consuetudine insolēte viri sibi vsurpauit imperiū, adeò vt reperiatur difficile qui carnem spiritui prout debet, subigere valeat. Hæc sub suggestionibus suis virilem eneruat animum, & à veritatis tramite deuiare facit, atque agnitam fidem fœdis operibus

1. Ioan. 2.

Sap. 2.

negare cōpellit. Toties quippè anima Christū negat, quoties carnis substernitur voluptati. Ista profectò apostatantis à Christo est prima negatio, aduersus verò hāc naturalis & innata ratio clamat atque vociferationibus suis tāquam gallicantus cōscientiæ replens domum delinquenti dissuadet separari à Christo. Rationalis autem mens huiusmodi compuncta clamoribus de diaboli atrio, ac seruitute peccati exire conatur. Erubescit equidem plurimum, quod se ancillæ suæ prostituit. Verum illi talia cogitāti, ac pęnitentię initiū aggredi cupienti in ipso emendationis vitæ primordio veluti in atrii limine alia occurrit ancilla, pusillanimitas (scilicet) & patiendi formido, quę importunitate sua & cogitationibus crebris se egredièti opponit. Laboriosum quippè pęnitentiæ iter, arduumque carnis ac spiritus asserit esse certamen, atque omnino quoad viuitur irrefragabiliter custodiendū. Desine, inquit, desine agere, quod cœpisti, vt quid casso te labore attenuas? Mollis & delicatus es, vigiliis & corporis macerationibus dissuetus. Non poteris contra varios dæmonum præualere insultus, neque carnis concupiscentias edomare. Deterior fies recidiuando secundò, quàm in ipso pugnæ congressu secedendo humiliter, minusque verecundum erit non inchoasse, quàm iam cœptū intercidere opus. Ne velis igitur opprobrium effici hominū vias tuas reiterando tam sæpe. Misericors dominus & miserator est, facile tibi in vltimis constituto ignoscet, & gratanter te suscipiet reuertentem. Nūquid Chananæam post se repulit clamitantem? An forte peccatricis mulieris contempsit lacrymas? Abiecit ne prodigum filium, qui patrimonium omne luxuriose cōsumpserat? Propter te tuique similes hęc exēpla sunt posita, vt in exitus hora ad Deū minime negligas cōuerti. Tūc residet pisces à malo, tūc scelerū tuorū pęnitebit te. Nūquid diuinę miserationis clauditur ostiū? Talib. suasionibus blādis mēs seducta collabitur, atq; effecta deterior cū iuramento Christum se non agnoscere confitetur. O peccantiū conditio miserabilis, ò tentationū horrēdum genus sub spe indulgentiæ facinora grauiora committere. Porrò ista desperationis est species, inchoata quidē, nondum autem perfecta, sed perficiēda. Paulatim quidem crescit, & ad maturam iniquitatis transis ætatem, dum rubore deiecto, sumptaque peccandi audacia procaciter publicèque delinquit. Nullius admonitionem recipit, neminē veretur, omnesque abhorret sibi dissimiles. Impletur vtiq; in illo, quod dicitur: Impius quū in profundum malorum venerit cōtemnit. Nec immerito. Spretis quippe cunctis exhortationibus cū anathematizatione, detestatione, atque periurio se nescire Christum ac æternam Dei clementiam operibus protestatur. Hæc negatio

Prou. 18.

tertia,

tertia desperati & in omni iniquitate cõsummati viri, de quo propheta inquit: Dixit iniustus, vt delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos eius, quoniam dolose egit, vt inueniatur iniquitas eius ad odium. Desperans enim de salute propria demergit se sponte in sceleribus vniuersis. Diligenter tamen considera quod perditus hic peccator nequaquam repente, sed per incrementa malitiæ & à iustitiæ descensu huc usque deuenit. Prius quippe Christum simpliciter negat, dicens. Mulier non sum: Deinde ex priore delicto effectus debilior cum iuramento veritatem se nescire fatetur. Postremo tanquam sine resurrectionis spe mortuus sub anathematizatione Dei filium spernit, & abijcit. De similibus ait Propheta: Væh qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum. Huiusmodi tamen quum ab hominibus incorrigibiles sint, damnandi profecto non sunt, neque de eis desperandum, nisi imitatione sola. Quod enim apud homines impossibile esse videtur, apud Deum impossibile non est. Nã qui de lapidibus filios quotidie suscitat Abrahæ, ille nimirum de sceleratissimis, & vniuersis flagitijs deditis, in sortem efficit trãsire sanctorum. Hos (vt plurimum) terrore iudicij & respectu miserationis conuertit ad gratiam. Quis (oro) mẽtis consideratione iudicem intuetur iratum, & non contremiscit, & deficit? Quis diuinam animaduersionem attendens voluntariè delinquit vlterius? Hoc expresit Vates eximius, dicẽs: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? de cœlo auditũ fecisti iudicium, terra tremuit, & quieuit. Quieuit (inquam) quum peccare ex proposito desiit. Salubris ergo huiusmodi iudicij cõminatio est, sed non minus proficuus pius patris aspectus. Illa cum tremore cognoscitur, iste verò cum suauitate suscipitur. Cuius non emolliat mentis hebetudinem, & compungat in lacrymas diuinæ miserationis assidua meditatio? Montes (prout Citharœda sanctus canit) sicut cera fluxerunt à facie domini, à facie domini omnis terra. Equidem quum humano lux diuina illabitur corde, & aspectus gratiæ cœlestis agnoscitur, absq; cũctatione liquefit cor, exhilaratur animus, mens adorat, & intellectus prius elatione tumidus omni cum festinatione procliuus, solo humiliatur. De hoc amabili charitatis intuitu inquit Propheta, Aspexit, & dissoluit gentes, & contriti sunt, montes seculi, incuruati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis eius. Vtrunque in Petri conuersione signatur. In galli cantu iudicis terror, in aspectu Christi gratiæ cœlestis infusio. Præcedit iudicij pauor, subsequitur autem beneuolentia charitatis. Ambo tamen immutant propositum, adducunt fletum, dilectionem ingerunt, amoris enutriunt flammam, & conuertunt ad Christũ. Tua hæc sunt dona, ò domine Iesu, quę fidelibus & electis tuis dare consueuisti. Permittis interdum, vt aspectibus hominum radicitus euellantur, & tanquam infructuosæ arbores ignibus debeant deputari æternis. Hoc dicunt, qui secundum faciem iudicare nouerunt, tu autem ò meridiana lux & secretorum cognitor longè aliter existimas. Distant quippè multum nimis ab humanis iudicia tua. Quos .n. prædestinasti ad vitã, & in tuorum sorte connumeras electorum, ad tempus tantum errare concedis. Nunquam pietatis tuæ oculos ab eorum amoues viis, tametsi ignorent ipsi. Probat autem hoc illorum exitus. Quamuis enim premantur iugo captiuitatis, aut per semitas deuient delictorum, congruo nihilo minus tempore ineffabili, alta, & repentina mutatione illos trahis ad te. Non enim vis vt quos tuo mundasti, sanctificasti, & gratificasti sanguine, pereant in æternum. Illi autem solum gehennæ sunt filij, qui tibi non placuerunt in te. Hinc est quod Iudas proditor irremissibiliter corruit, & Petrus Ecclesiæ pastor pro negationis crimine largiter fleuit.

Psal. 35. — Esai. 5. — Psal. 75. — Psal. 96. — Abac. 3.

Vnde nocendi inscrutabilis malorum animositas originem trahat. Cap. X.

Consueuerunt, qui accensi sunt nocendi animo, infatigabiliter cogitare, quibus modis inextinguibilem erga odiosos sibi suam valeant perficere voluntatem. Nocent magis magisque nocere desiderant. Illius gehennæ, quę inextinguibilis est, se filios esse insinuãt, operaque patris eorum faciunt, qui interminabiliter cruciantur in illa. De talium numero pontifices, sacerdotes, Pharisæi, & omne Iudæorum cõcilium fuisse fatendum est. Neque enim tam pertinaci animo insequi potuissent mediatorẽ Christum, qui vtique propter miraculorum virtutem, mirabilem sapientiam, & præcipuam sanctitatem laus erat Israel, & Hebræorum plebis regale ornamẽtum, vtporè de eorum stirpe progenitus, atque ipsorum patribus ante multa annorum curricula repromissus, nisi gehennę eiusdem extitissent facibus inflammati. Illos promouebat diabolus tãquam sua membra, ipsi autem eius nefarias suggestiones quasi obedientes filij implere curabant. Hoc illis dixerat dominus. Vos (inquit) ex patre diabolo estis, & opera illius perficere vultis. Hinc est quod Annas pontifex post Alapam à pontificis ministro domino Iesu traditam, post trinam Petri negationem ipsum dominũ eadem nocte misit ligatũ ad Caypham pontificem, vbi scribæ, & pharisæi, & omnes seniores, atque vniuersi Iudæorum conuenerant pontifices. Ibi etenim coram summo põtifice constituti falsum quærebant testimonium contra Iesum, vt eum morti traderent. Falsidicorum vtique quæritabant suffragiũ, vt ad mortem damnarent vitam, ne viuerent in æternum.

Ioan. 8.

Vi-

Vicissim contendebant, vt candorem æternæ lucis suis obnubilarent tenebris. Fiebat autem vt quò solicitius inuestigarent ista, eò in depressioribus ipsi tenebris remanerent perseuerante in suo splendore incommutabili veritate. Illos propheta descripsit, dicens. (Psal. 63.) Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinio. Volebant inermi manu durissimum confringere silicem. Sed quid? Præualuerunt ne? Minimè. Manus cōtriuerunt suas, cassoque defatigati labore facere potuerunt nihil. Varias nocendi artes & maligna cōsilia inuenire conati sunt, vt perderent sapientiam, & tamen in propria insipientia perstiterunt. Nempè quum plurimas finxissent oppositiones veritati æternæ, & superuacuè desudassent, testes duos reperêrūt, qui dicerent, nos audiuimus eum dicentem. Ego soluam templum hoc manufactum, & post triduum aliud nō manufactum reædificabo. Poterant hi testes esse veridici, si prout dominus dixerat, retulissent, sed consueuit semper iniquitas superaddere veritati, vt puritatem mendacij cœno commaculent. Sic enim inquit. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Quod voce protulit, potentiæ suæ verbo perfecit. Post suæ etenim passionis triduum quū in tumulo corpus, quòd erat animæ tabernaculum & diuinitatis templū, iaceret exanime, illud omni deposita passibilitatis molestia resuscitauit ad vitam. Fecit quod se facturum esse promiserat, vt veritatis ostenderetur assertor, & futuræ resurrectionis atque structuræ cœlestis imputribile poneret fundamentū, quatenus omnis superædificata habitatio cresceret in templum hoc sanctum in domino. His testibus auditis pontifex, iniquitatis dolo plenus de iudiciario surrexit solio nolēs falsiloquorum obiectiones, neque Christi discutere innocentiam. Maximam profectò mediatori afferebant laudem prolata aduersus eum & non probata testimonia. Nequaquā vt iudex astabat tunc Cayphas, sed vt calumniator & hostis, Quamobrem veritatem, quam minimè diligebat, non scrutabatur, sed meditatam calumniam, qua refertus erat, insidiabatur quasi leo in spelunca sua, & sicut catulus leonis habitans in abditis. (Psal. 9.) Obseruabat callidè, si forte ex oris mediatoris aliquem incompositum & reprehensibilem prolatum sermonem agnosceret, propterea cernēs, quod nil falsis obiectionibus respondisset, tentauit, si quo modo ipsum concitaret ad loquendum. In tacentia quippe lingua nihil reperitur indignum. Ait igitur. Non respondes quicquam ad ea, quæ tibi obiiciuntur ab his? O subdola & venenata antiqui serpentis astutia, ò malignitatis eloquiū tumens, ò pontificis summi inueterata canities. Gradu sicut præeminens cæteris, ita & peruersitate præcellis. Cur tentando ad loquendum prouocas sapientiam? Cur accusationibus falsis quæris vt satisfaciat veritas? Nouitque prauitatem cor tuum, omnes calumniatores domini esse mentitos. An forte sciscitaris responsum, vt ipsius agnita sanctitate innocentem absoluas? Nempè os (Psal. 49.) tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnauit dolos, sedensque aduersus fratrem tuum locutus es, & aduersus filium matris tuæ posuisti scādalum. Veniet, veniet tempus (crede mihi) in quo deprehēdaris in crimine, & malitia tua proferatur ad publicum, atque toti mundo efficiatur nota. Nunc tua solum te accusat consciētia, nunc coram paucis, qui tecum in vno cōueniunt nocendi cōsensu, exponis illā, vt inde cōsequaris laudē, tuęque dolositatis effectū, aliàs autē aliter fiet. Stabis proculdubio ante tribunal eius, qui astat tibi, & quē moliris occidere. Iudicabit ipse, te, nō sicut tu, sed iusto tecū iudicio cōtendet, statuet te contra faciē tuam, & te iudicabit per te, non alterius indigebit testimonio, prout agis nunc tu, te faciet esse testē, teque iudicem tui, ostendet prius te tibi, tuāque de te auditurus est abs te sententiam contra te, neque aliter iudicabit de te, quàm tu. Non autem errare valebis: ducet te sapientia eius per cordis tui latebras, & multa, quæ ignoranter commisisti, deteget delicta. Iuxta te erit æquitas, & quid virtus, quidue vitium mereatur, insinuabit. Tunc clamabis aduersum te nemine cōtradicente. Proferes tuipse in te sententiam de te, quam ille quem nunc contemptibilem, afflictum, mœrentem, tacentemque vides, coram angelis & cœlorum approbabit militia. Impræsentiarum quamuis posset, nihil tamen falsis oppositionibus respōdere voluit, vt omne secuturis fidelibus daret de se humilitatis exemplum. Incorrigibiles nāque agnoscens illos neque excusationis, neque admonitionis sermonem exprimere voluit. Verba sancta in spinis seminare, & eloquia sapientiæ supra aridam terram, & petrā durissimam iactare passus non est. Sed quid egit? Orabat vtique patrē corde intentissimo propheticum illud dicens. (Psal. 26.) Ne tradideris me in animas tribulantium me, quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Sibi (inquam) & non domino mentita est, qui nouit latebras mentiū penetrare, atque delinquentium damnare facinora. Orante autem illo non pro ipsis, sed pro se suoque mystico corpore quasi meditata eorum fraude frustrati, vniuersi, qui astabant, illumque manibus vinctum retinebant tanquam canes famelici, & rapaces lupi impetum vnanimiter fecerunt in eum, certatim illi iniuriam irrogātes. Hi veluti ignobiles palam domino insultabant, non tamen sine consensu & voluntate pontificum. Humano siquidem sacerdotes cohibebantur pudore, dominum publicè laniare, tametsi intus æstuarent nocendi desiderio. Hinc odij impellebat ardor, inde repellebat sacerdotij dignitas

gnitas ab mediatoris aggressu. Tandē dominante furore vltra se minimè continere valentes cęteris foras eiectis plus quàm dici posit, in illum furere cœperunt. (Mat. 26.) Vnde eorum quidam expuerunt in ipsum, alij velabant faciem eius & oculos colaphis eum cædentes, nonnulli palmas in genas eius dederunt, dicentes. Prophetiza nobis Christe, quis est, qui te percussit? Fuere quippe ex ipsis, qui calcibus dominum pessundantes, scapulas, os & omne corpus liuoribus compleuerunt. Inter ipsos ille beatior, illeque præstantior credebatur, qui in contumeliis irrogandis, infligendisque verberibus crudelior extitisset. Flete nunc oculi mei, & flumina emittite lacrymarum in hoc tam crudeli, horrendoque spectaculo. Non parcat pupilla per diem & noctem lacrymarum imbres erūpere, nec hoc intermittite opus, quandiu hac luce fruamini. Maxima prorsus & inaudita coram vobis plorandi est oblata materia, si tamen quæ geruntur, peruigili consideratione aspicitis. Verū cordis omnem aduocate intentionem, vt vna vobiscū concorditer lugeat. Per vos indicabit illa quid sentiet, discutiet illa singula, penetrabitque profanæ plebis secreta mentium, & animorum occultas aperiet cogitationes. Hinc vbertim defluēt aquæ, decurrentesque in terram pauimenti duritiam emollient. Hinc tam salubri consilio date manus, præbere auditum, quatenus opere perficiatis, quæ dico. Poteritis ne continere vos quū regem gloriæ, vitæ autorem, dominum maiestatis, atque hominum redemptorem videbitis cōspui, facie velari, colaphis cædi à gehennæ filiis à peccatoribus alapis verberari, ab elatis irrideri, iniuriari ab immundis, atque à corde pollutis multipliciter blasphemari? Hæc omnia agebant ipsi viri vtique sine misericordia, absq; ratione, sine Deo. (Psal. 30.) Nequaquam reueriti sunt diuinitatem Verbi habitantis in homine, aut conditoris omnipotentiam latentis in carne. Se quippè exhibebat tanquam vas perditum, propterea vituperationem audiuit multorum commorantium in circuitu. Occultabat se quod erat, vt quod non debebat, durius pateretur. (Aug.) Hominibus tacendo ignotus erat. Deo autem ingemitu cordis aiebat. Propter te sustinui opprobriū, operuit cōfusio faciem meam, extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ. Nam & zelus domus tuæ comedit me, & opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me. (Psal. 68.) Silebat labiis, & in medio sceleratorum stabat humilis angelorum & hominum dominus. Quis considerando non defleat, & flendo non gaudeat, quum intuetur mente in humanitate sapientiam in medio assistere Iudæorū, & vultu demisso impiorum audire contumelias, præterea vultum, quem desiderant angeli prospicere, fœdissima suscipere sputa, & acerrimas alapas? Nullus plane in veritate sufficit explicare, quanta qualiave flagella, opprobria, & delusiones nefandissimis pertulerit sacerdotibus. Plus quàm triennio illi erant, quod tunc illis permittebatur implere, quamobrem eos noua irrisionum genera contra dominum meditatos esse indubium est. Grauiter nanq; se offensos arbitrabantur ab illo. Eorundem quippe vox illa est, quæ in sapientiæ volumine cōtinetur. (Sap. 2.) Circumueniamus (inquiunt) iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostrę. Promittit se scientiam Dei habere, & filiū Dei se nominat. Factus est nobis in traductionē cogitationum nostrarum, grauis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tanquam ab immunditiis, & profert nouissima iustorum, & gloriatur patrē se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sunt, & tentemus quæ futura sunt illi, & sciemus quæ erunt nouissima illius. Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum. Contumeliis & tormento interrogemus illum, vt sciamus reuerētiam illius, & probemus patientiam eius, morte turpissima condemnemus eum. Hinc clamoribus, inde conuitiis subsannabant illi. Nunc calcibus, nunc manu, nunc virga, nunc impulsionibus venerandum dilaniabant mediatoris corpus. Maiora prorsus & grauiora sunt, quæ à sceleratis pōtificibus ac pharisæis perpessus est, quàm cogitari valeant, tametsi inaudita quędā meditentur & aspera. Hęc enimè aiebat, ille, qui populis in opprobrium nostrum prędicabat, dicens. (Mat. 23.) Super cathedram Mosis sederunt scribę, & pharisęi, omnia quęcunque dixerint vobis, seruate, & facite, secundum verò opera eorum nolite facere. Alligant onera grauia & importabilia, & ponunt in humeris hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Nobis verò sic. Vęh vobis scribę & pharisęi, hypocritę, qui clauditis regnum cœlorum antę homines. Vos enim non intratis, nec intrantes introire permittitis. (Ibidem.) Væh vobis scribæ & pharisæi hypocritæ qui decimatis mentam, & anetū, & ciminum, & relinquitis quæ grauiora sunt legis, iudicium, misericordiam, & fidem. Væh vobis pharisęi hypocritę, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus verò sunt plena ossibus mortuorum & omni spurcitia, sic & vos quidem foris apparetis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi & omni iniquitate. Quotiescunque talia repetebant, furore bacchantes ingeminabant flagella, reiterabantque conuitia, & velut amentes in illum rabido ore ac armata manu sæuiebant, at

vbi

vbi clamoribus & verberibus fessi illum semine- cem reddiderunt, maximo cum dedecore expulerunt à se, atque ministrorum proforibus expectantium tradiderunt in manibus, vt illum compedibus astrictum arcta recluderent custodia vsque mane. O bonitas summa, ô pietas immensa, ô melliflue amor, quo doloris iaculo te contemplantium corda transfigis? Discessit itaque ab eorum conspectu vniuersitatis dominus & beatorum laus, tanquam emptitius seruus nil dicẽs, nullamque lamentationis vocẽ emittens, & pessimorum famulorum datur in manibus. Hi dominorum suorum sectãtes vestigia veluti ludibriũ quoddam, ante se Dei filium posuerunt, & easdem, quas à sacerdotibus viderant, seu audierãt, vel ex se cogitare poterant, contumelias perficere studuerunt. Demum & ipsi magis labore & somno attriti, quàm charitate compuncti illum vltra iniuriis appetere desiere, quanquam ille ad perferenda grauiora paratissimus esset. Secundum igitur imperium principum sacerdotum in loco indecentissimo dominum posuerunt, vbi fœtores purgamentorum, vermium multitudo, & tenebrosus carcer, atque quædam mortis erat imago. Tunc manibus post tergum ligatis regem gloriæ in compedibus reliquerunt. Impletum autem tunc est quod prophetico ore dominus dixerat. Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis, & in vmbra mortis. Sed & figurata veritas finẽ sortita est, quæ in sancto puero Ioseph plurimis præcedentibus annorum curriculis facta fuerat: de quo sic legitur: Misit ante eos virum, in seruum vænundatus est Ioseph, posuerunt in compedibus pedes eius: ferrum pertransiit animam eius, donec veniret verbum eius. Nũc igitur, ô anima mea, si qua pietatis in te remansit scintilla: carceris claustra irrumpe: seris prius ac vectibus cõfractis viriliter, & cordis cũ anxietate, atque lacrymarum irriguo fonte corã cœlorum domino, & vniuersitatis vnico rectore prouoluere pronus in terram, pedis deosculare plantas, astringe, amplectere, compedes madefacito lacrymis, solue manus ligatas à tergo, vincula disrumpe, præcide funes: & quãta vales virtute in pristinam libertatem restitue redemptorẽ. Illi compatere intimo charitatis affectu, & fesso corpori, ac verberibus attrito adhære post scapulas, flebilique voce, atque eidem suadere mœrenti corde conare, vt dignetur reclinare se super te: & si nolit propter se, agat tamen hoc propter te. Illi itaque humili allocutione dicito: O domine, domine, gaudium paradisi, corona sanctorum, salus mundi, occasus inferni, vita iustorum, naufragantium refugium, solamen mœrentium, spes mea, dolor meus, & Deus cordis mei: quomodo sic aspicio te fatigatum corpore, mẽbris debilitatum, tumescentem facie, sputis illitum, & omni humano destitutum auxilio? Néper tu es, qui cum patre in sublimibus sedibus aulæ cœlestis triumphas, & resides. Tu (inquam) es, qui vniuersam sanctorum Ecclesiam, atque omnem angelorum militiam in laudem & gloriam essentiæ diuinæ disponis, & ordinas. Corde etiam credo, labijsque confiteor, quòd tu es, qui habes immortalitatem, & lucem habitas inaccessibilem: atque in patris gremio beata identitate, æquali gloria, sempiterna generatione feliciter requiescis. De qua vtiquè generatione ineffabili tibi per egregium Psalten loquitur pater sic: Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum ex vtero ante Luciferũ genui te. Tãtus igitur & talis quum sis domine: cur in hoc vilissimo stabulo conquiescis? quare te in ergastulis mancipatum cerno: vt quid in loco horroris & calamitatis summæ te turpiter abiectum esse conspicio? Abiecerunt vtique Hebræorum sacerdotes te pontificem gloriosum, & inuictissimum regem, quasi non esses vnctus oleo, & tanquam diuinum nihil esset in te. Obliti sunt quantas virtutes & miraculorum prodigia in medio eorum operatus sis. Te deriserunt, percusserunt, conspuerunt, vulnerauerunt. Verumetiam, vt occidereris, te præsidi tradere consiliauerunt, quod his omnibus grauius est. Quis autem mihi det, vt moriar pro te dulcissime domine? Quòd si non merui hoc, concede saltem, vt quocunque ieris, sociem te, tuorumque tormentorum ac ignominiarum efficiar consors. Hæc cum eo loquere lacrymis suauiter defluentibus: ita vt earum inundatione tua pariter & ipsius aspergantur vestigia. Eris vtique sic affecta suauitate, dolore, & fletibus plena adhærebis Christo: & charitate liquefacta tota transformaberis in dilectum. Efficieris insuper sicut humilis in oculis tuis, ita amabilis verbo: & in conspectu omnium supernorum ciuium admirabilis; dicentque de te: Quæ est ista, quæ sic deuotè ac largiter plorat in carcere, affluit deliciis, & amore ardentissimo super suum est innixa dilectũ? Tu autem corde iucundo, irradiata splendore, charitate transfixa, & eleuate spiritu propheticum illud cantabis: Et nox illuminatio mea in delicijs meis. Nec immeritò. Nam nox illa tibi sicut dies illuminabitur, & sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.

Psal. 87. Gen. 37. Psal. 109. Psal. 138.

De prærogatiua, & effectibus charitatis, atque malignitatis. Cap. XI.

HAbet hoc proprium, quicunque diuina est charitate succensus, vt assiduè & corde peruigili meditetur, qualiter in spiritualibus studiis proficere valeat, charitate dilatari, & ad perfectionis culmen attingere. Dei nanque amor igni meritò comparãdus est. Quò enim crebrius agitatur, vehementius inardescit. Nunquam ex natura sui (dummodo materia

teria non deficiat) ardere desistit. Sic ipsa charitas, quæ gratis hominibus irrogatur à Deo, siue exerceatur aduersis, siue spiritualib. ditetur donis, suo semper viget impulsu. Nūc intus promouetur desideriis: nunc foris beneficijs dilatatur. Satagit absque intermissione, & sine mentis hebetudine omnipotenti Deo placere, quem diligit: & cui se amoris voto constrinxit. Flagrat, & sursum tendit, vitiorum consumit rubiginem, depurat cor, excoquit passiones, se cœlesti expellit amorē, cœlestium arcana penetrat, futurorū bonorū degustat pascua, sacramenta pādit diuina, lucet ad gaudium, splēdorem virtutum dirigit ad exemplum, amicitiam Dei parit, placat omnipotentem, aduocat Angelos, sanctos imitatur, & hominum sibi beneuolentiam vendicat. Hæc etenim quemadmodū ad omnia bona perutilis est, ita & malignitas, atque peccati deliberata voluntas ad vniuersa flagitia, procliuis esse cognoscitur. Charitas per gratiam, spiritus fidelibus prærogatur, dicente Apostolo, Charitas Dei diffusa est in cordib. nostris per Spiritumsanctum, qui datus est nobis. Malignitatem verò apostata spiritus suggerit, docet, cōmouet, & inflammat. Nam propterea tanquam malignitatis incensor ab Apostolo nominatur malignus. Scribo (inquit) vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum. Charitas in exercitatione virtutis nunquam satis dicit, sed neque mala voluntas in vitiorum perpetratione. Dei quidem imaginem charitas, Diaboli autem cōsummata malignitas. Electorum est pedissequa charitas, & reproborū dominatrix malignitas. Vtraque tamen ex operibus comprobatur. Corporalium specierum quædam ex visu, quædā ex auditu, odoratu, & gustu, nonnulla comprehenduntur ex tactu. Charitas autem & malignitas nunc ex verbis, interdum ex operibus. Semper verò & absque ambiguitate vlla ex cogitationibus dignoscuntur. Vbi cogitationum inest certa scientia, ibi etiam malignitatis ac charitatis adest cognitio. Huiusmodi scientia cæteris præstantior esse probatur. Beatus planè, qui cogitationum suarum notitia imbutus est. Qui talis est malignitatis contemptor, & amator efficitur charitatis. Ab hac prorsus Iudæorum Pontifices se fatebatur esse alienos, qui obstinatissimo animo insequebantur Dominum. Totam siquidem noctem penè ducentes insomnem, nullā Domino requiem reliquerunt. Sed nūquid hoc peruersæ eorum voluntati suffecit? Minimè. Nā sic euangelicus textus eloquitur, vt factus est dies, plebis seniores, sacerdotumque conuenerunt principes, quatenus inito consilio morti traderent redemptorem. Ecce simile Susannæ sanctæ memorabile exemplum. Conuenerunt olim Presbyteri duo iniquitate pleni, dierumque malorum inueterati, vt aduersus mulierem innocentem, quę eorum desideriis malignis noluit præbere consensum, falsum proferrent testimonium. Verùm iudicante Deo, eandē, quā proximæ suæ parare moliti sunt, pertulere necē. Ita & hi, vt innoxium cruorem effunderent, vnanimes conuenerunt, quatenus communi prius decernerent consilio, qua fraude, quo modo quaue mediatorem Christum facerent causa perire. Hoc nefandum eorum consilium per Prophetam ipse expressit, dicens, Et qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in vnū dicentes, Deus dereliquit eum, persequimini, & comprehendite eum, quia nō est, qui eripiat. Celebrato ergo Sacerdotum, Pharisæorumque consilio ministros direxerunt, qui illum ducerent ad se. Interim autem tu, ô fidelis anima, ocyus ad beatam virginem perge, illique cum gemitibus & lacrymis referto vniuersa, quæ per totam noctem Dominus pertulit, & potissimū qualiter de custodia eiiciendus sit, quatenus ad interrogata respondeat, præsidique tradendus. Quis valeat enarrare, quāto sit intemerata mater dolore compressa, dum talia audiuit? Quotiesq; syncopizauerit nimio mœrore absorpta? Deficere quippe poterat præ dolore, nisi filium videndi eam viuificasset amor. Sentiebat tunc (quamuis nō ad plenum) Simeonis vaticinium. Iam enim vsque ad ipsius animā vnigeniti pertransierat gladius, atque in carne præmortua solius vnici vigebat affectus. Propterea resūptis viribus, ac fœmineo deposito metu ad locum, vbi Dominus tenebatur, concito perrexit gradu. Caue autem ne solam patiaris incedere. Nequaquam mulierem decet inter populorū commisceri turbas. Secedet igitur honestissima & pudica mater, & cum cæteris mulierib. sanctis, iuxta fores pontificis expectauit, donec filius deduceretur ad iudicem. Tu verò summi Sacerdotis aulam ingressus illum reperies dominum sciscitantem. Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis, si tu es Christus filius Dei benedicti. Didicerat Pontifex ex operibus Christi, didicerat ex verbis eius ipsum Dei filium esse. Verùm nimia malignitate detentus credere non valebat. In vnum cōsistere nequeunt malignitas & sapientia, sicut nec tenebræ & lux. Sic enim scriptum est, In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Ad hoc vsque peruenerat miser, vt in Spiritumsanctum blasphemando peccaret. Quod vtique peccati genus nec in seculo hoc remittitur, neq; in futuro. Obstruxerat etenim cordis sui ianuam malitiæ seris, ne ad illud sapientiæ lumen gratia præeunte intraret. Hoc tacitè ipsa indicauit sapientia, dicens, Si vobis dixero, quia Dei filius sum, non credetis mihi, si autem & interrogauero, non respondebitis, neque dimittetis. Optime qui corda hominum nouerat, Iudæc-

Rom. 5. · 1. Ioan. 2. · Dan. 13. · Psal. 70. · Mat. 26. · Sap. 1. · Luc. 22.

Iudæorum implacabilem malitiam, atque incredulitatem aperuit. Eos nãque fefellit Diabolus, quemadmodum & protoparentes. Illos quippè dum boni & mali scientiam repromisit, paradisi regionem, atque innocentiæ stolam amittere fecit. Isti autem hæreditatem Dei, & legalia sacrificia sibi maligno suadente vendicare volentes Sacerdotalem, ac regiam dignitatem, atque cœlestem patriam perdiderunt. Illis tamen suæ iudicariæ potestatis gloriam occultare noluit, quamuis sciret esse incredulos. Occasione igitur eorum eludiens nos, inquit, Veruntamen dico vobis, amodò videbitis Filium hominis sedentẽ à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cęli. Venit nanque Dominus in aduentu primo, quum inter homines visibilis homo apparuit in humilitate, propterea iudicium eius sublatũ est. Veniet autem in secundo in eadem hominis forma, sed in virtute, sicut propheta ait, Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia, & cõfringet Dominus cedros Libani, superbos (videlicet) & scelestos, comminuetque vsque ad fundamentum, ita vt eorum non videantur vestigia. Veniet (inquam) cum Angelis & Archangelis, cum potestatibus & virtutibus, & cũ omni cœlorum militia, sedebitque super solium excelsum & eleuatum, adeò vt ab vniuersis valeat intueri, iudicabit planè orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua. Appendet singulorum merita singulis propria reddens. Veniet (inquã) iudicaturus, qui venit iudicãdus. In nubibus cęli veniet, cũ sanctis scilicet omnibus, sicut ipse ait, Sedebitis & vos super sedes duodecim iudicãtes duodecim tribus Israel. De quo etiã aduentu per Prophetã dicitur, Ecce apparebit Dominus super nubẽ cãdidam, & cũ eo sanctorum millia. Tunc quanta peccatorum confusio sit, animaduertendum nunc est, quum ad iudicantis imperium conscientiarum aperientur libri, fientque nota omnibus delicta singulorũ. De hoc apertissimè in Apocalypsi sic legitur, Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit & cœlum, & non est inuentus locus ab eis, & vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni. Et libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui ex iis, quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. Non erit itaque tunc latendi locus, pœnitentiæ tempus, modus excusationis, merendi facultas, preciumve redimendi. Cum causa propria quisque procedet, sicut Apostolus docet, Omnes (inquit) stabimus ante tribunal Christi, & tunc recipiet vnusquisque propria, quæ gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Quid gentiles? quid Christiani nomine? quid Iudęi Sacerdotum Põtifices & Pharisæi, qui ipsum Dominum agnoscentes per legem prædicantem, & miracula facientem videntes crudeliter peremerũt? Grauius prorsus præ cæteris punientur. Exquiretur ab eis omnis sanguis iustus, qui à sanguine Abel, vsq; ad Zachariæ sanguinem super terram effusus est. Insuper & mediatoris Christi, cuius maiestatem tractantes indignissimè in homine pertinaciter effuderunt. Obmutescent equidem retinentes memoriter, quod audierũt nũc. Stabunt coram iudice Christo corpore fœtentes, squalidi, deformes, infirmi, verecundi, confusi, cruciatibus pleni, mente autem mœrore saucij, angustiati timore, desperati de venia, liuore tabescentes, sensus ac damni pęnā attriti, tremẽdam nimium iudicis sententiã expectantes, qua dicet, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius. Qualis hæc erit mutatio? quàm inæqualis eorum sors futuri ad præsens? In futuro conuenient, resurgent, iudicabuntur, & damnabuntur, impræsentiarum verò nil de futuro meditantes sedent in consilio, inflati superbia, accensi nocendi desiderio, & paratissimi occidere Dei immaculatum agnum. Vnde idem per Prophetam inquit, Tentauerunt me, subsannauerunt me, subsannatione, frenduerunt super me dentibus suis. Quid frenduerint, quidve acclamauerint, audi, Blasphemauit (inquiunt) quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audiuimus de ore eius, quid vobis videtur? Istaque dicentes pariter surrexerunt illi, blasphemiis insultantes, cædentes cum flagellis, alapis percutientes, deturpantes sputis, ac toto corpore crudeliter dilaniantes. Demum in consilio omnibus proclamantibus ipsum reum mortis esse, mandauit Pontifex astantibus ministris, vt vinctum illum deducerẽt ad Pilatum. Hoc audito illos præueni, & gradu celeri ad sanctissimam genitricem accede, quæ mærore vehementissimo vrebatur. Illique cum lacrymis dicito, quòd morti à Pontificibus damnatus sit, atque ob hoc præsidi præsentandus. Ad hanc vocẽ expauit cor virginis, viscera tremuerunt, aufugit sensus, caligauit visus, obmutuit loquela, & omne corpusculi defecit robur. Accessit tamen præforibus Pontificis circunstantium fulta præsidio. Eminus autem introspiciens intẽdebat anxiè, non sine pauore, si quem diligebat, cernere posset. O amor, ò timor cordis Marię! Filium quippe flagrantissimo amore intueri satagebat, illiusque cruciatus aspicere perhorrebat. Hinc timor, indè amor matris præcordia laniabat. O quomodo versa est cithara in luctum, & dulcedo cordis virginei in absinthium. Nequaquam tunc Noemi (videlicet) pulchra vocari poterat, sed Mara, hoc est amara, quoniam eam amaritudine repleuerat Dominus, atque afflixerat omnipotens. Erecta quidem stabat tremulis genibus, voce rauca, lacrymis defluentibus, vt procul aspiceret venientem. Et ecce tumultuantibus turbis ducebatur Rex gloriæ, vinctis à tergo

go manibus, multorum vallatus multitudine armatorum. Tunc beata virgo fœmineo pudore seposito, vrgente dolore ante omnes accessit, vt prætereuntem videret filium, filiusque matrem agnoscere posset. Proh dolor oculos attollente Maria, Dominum Iesum vidit oculis liuidum, crine dissolutum, dilaniatum barba, scissis vestibus, facie tumentem, sordidatum sputis, ac debilitate maceratum. Vidit & filius genitricem mœroris gladio transfixam, vbertim lacrymantem, seque intuentem brachiis sustentari fidelium. In ipso quippe primo eorum aspectu incredibili se percussere dolore. Vix mater filium ex liuoris deformitate agnoscebat. Verùm quantò illum diligentius attendebat, tantò cruciabatur vehementius, vocẽ tamen emittere non valebat. Absorbuerat enim cor illius tristitiæ nimietas, vocisque organum, & linguæ detinebat officium, ne quid loqueretur ad filium. Eò autem angebatur acrius, intusque vociferabatur, quò foris loqui minus poterat. Attamen filius non minus de materno, quàm de proprio vrgebatur dolore. Nouerat genitricis afflictionem, nouerat innocentiam. Proinde sicut de mœstitia, ita de matris sanctitate fatigabatur, quæ pro tali pœna dignũ nil egerat. Nẽpe ambo in passionis se exercebant palæstra, ambo aduersũm se decertabãt, vtrunq; mutuæ afflictionis gladius penetrabat. Gemebat filius, quòd mater in tam horrẽdo præsens esset spectaculo, de ludibrio verò vnici sui sancta genitrix inconsolabiliter lamentabatur. Ad cor virginis loquebatur verbum, dicens, Vt quid venisti columba mea, formosa mea, immaculata mea, mater mea? Dolor tuus meum auget, cruciatus tuus transfigit me. Recede (obsecro) hinc mater mea, reuertere in domum tuam. Fas quippe non est, vt virginalis pudor homicidarum admisceatur cœtibus, & vt aures tuæ angelicis assuetæ colloquiis, turbarum furentium clamoribus pateant. Si abieris, vtriusque dolorem temperabis, amborumq; tristitiam lenies. Ad hoc ego humanam suscepi carnem, vt patiar, & pro antiquis criminibus satisfaciam. Ad te non pertinet hominum reparatio. Nam quemadmodum nullum commisisti delictum, ita nulla delictorum tibi pœna debetur. Innocentia tua delinquentium supplicium non meretur, sed triumphantium meritum. Ad propria igitur remea, & in quietis portu te colloca. Habebis Magdalenæ consortium, habebis & dilecti discipuli solatium. Dum enim ego delibor, & ad passionem pergo, vacabis orationi, assuetæ cõtemplationi incumbes, cœlestiumque potita dulcedine leuabis te super te. Inde capies qualecunque refrigerium, ex his saginata interius tuum à passione mea cogitatum auertes, Cui mater, Cur ista faris fili mi, magister & Domine? Cur ancillæ tuæ talia suades? Scis, ò amor mi, dolor mi, & Deus cordis mei, quoniam præsente te omnia mihi licent. Adeò quippe mœror tuus absorbuit cor meum, tantumque in præcordiis præualuit tristitia, vt præter te nil vltra cogitare queam. Nusquam accedere possum, nulliusque concupisco leuamẽ. In te collocaui cor meum, nam in corde tuo constitui mansionem, quoniam vita mea tota pendet ex te. Porrò si tu nouem mensium spatio in vtero meo tanquam sponsus in thalamo quieuisti, cur non mihi hoc triduo in te liceat pausare? Sic sic consolabor, sic mearum vtcunque solatium captabo pœnarum (si tamen patiente te aliquam valeam consolationẽ admittere.) Absconde igitur me in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum, protegeq; me in tabernaculo cordis tui à contradictione linguarum (si tibi placet) vt lateam. Si.n. hoc egeris, ò salus mea, turris fortitudinis meæ, refugium meum, meorumque lumen oculorum te flagellato flagellabor, te irriso irridebor, tecũque contumelias, opprobria, colaphos, sputa, fel acetum, crucem, & ipsam percipiam mortẽ. Hoc autem mihi videtur consultius (saluo tamen semper sapientiæ tuæ honore, tuoque sacrosanctæ ordinationis tuæ arcano consilio) vt supplicium hoc permittas me subire pro te. Grauissimum quidẽ erit mihi vniuersas perferre molestias, dũ modo tu liber euadas. Absentia nanq; mea parũ oberit mundo, tua verò dispendium ingeret supra modũ. Iam dispersum cernis gregem tuũ te pastore percusso, iã ouis vna mactata est. Quid de cæteris futurũ sit, tua iudicet sapientia. Nempè si in ipsius tuæ passionis initio tantũ præualuit lupus, tantũ tuæ ecclesiæ obstitit, quid aget in te pendente, te moriente, te quiescente, te descendẽte? Quamobrem (obsecro) parce tibimet, & si nõ propter te, saltẽ propter nos, quos desolatos relinquis & mœstos. Regredientur vtiq; ad vnitatis gremium, quotquot dispersi sunt, si te suũ conspexerint ducem. Huiusmodi in spiritu matre sermocinante cum verbo tanquam mundantis aquæ lacrymarum riuuli defluebant, adeò vt astantiũ animos genitricis luctus mœstitate perfunderet. Flebant ergo, qui aderant intelligẽtes ex lacrymis Mariæ dolorẽ esse vehemẽtissimũ. Flebat mater filiũ, flebant astantes genitricem, sicq; cœlũ ipsum clamoribus insonabat. Hæc dũ agerẽtur, impellẽtibus ministris mediatorẽ progredi coegerũt. Vnde Maria filij destituta aspectu plus, quã dici valeat, tristitia premebatur. In prætidis igitur Domino ĩgresso prætoriũ ipsi nõ introiere põtifices, vt nõ cõtaminarẽtur, sed mãducarẽt Pascha. Cõtaminationẽ prætorij metuere videbantur Pontifices, & cõtaminationẽ effusionis sanguinis innocẽtis non pauebãt. Attendere nolebant, quòd non nisi ex consensu mentis coinquinatur actus. Legem scriptam literæ corticẽ sciebant, sed legis sensũ penitus igno

rabant. Contaminari timebant coram hominibus, qui teste conscientia apud Deum iam contaminatos se nouerant. Nunquid contaminati sunt illi, qui iubente Mose eos, qui vitulo immolauerant aureo, peremerunt? Audierunt nanque, hodie consecrastis manus vestras Domino. Est ne contaminatus Finees, qui gladio suo trucidauit scortantes? De illo propheta inquit, Stetit Finees, placauit, & cessauit quassatio, & reputatũ est ei ad iustitiã à generatione in generationem vsq; in sempiternum. Nequaquã igitur contaminati essent, si in prætorium introissent insuper & Dominum occidissent, si duntaxat quod opponebant illi, verum fuisset, sed sub hypocrisi se Sacerdotes tegebant. Cauterizatam habebant cõscientiam, & cognosci metuebãt. Noluerunt in prætorium ingredi, vt possent comedere Pascha, & interficere desiderabant, qui sacramentaliter latebat in Pascha, vmbram veritate deserta tenere curabant, sicq; in suis euanuere cogitationibus neutrum possidentes. Ipsos arguit propheta, dicens, Vani Filij hominum, mendaces Filij hominum in stateris, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Verum siquidem manducassent Pascha, si in Christum Dei Filium credidissent. Hos fefellit Diabolus sicut proditorem Iudã, deceptionis laqueos istis tendens, subter legis folia occultauit. Iudæ retiaculum sub argẽteis palliauit, illos de regno & Sacerdotali deiecit infula, hunc autem de duodenario apostolatus apice. Cupiditate nanq; corruptus hic sanguinem iustum tradere non extimuit. Nondum miser audierat, qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes, & in laqueum Diaboli. Mox etenim vt pecuniam acquisiuit, se derisum agnoscens, laqueo se suspendit. Sic .n. legitur, Tunc videns Iudas, quòd damnatus esset, pœnitentia ductus proiectis in templum argenteis, abiens laqueo se suspendit. Compleuit vtique, quod de illo fuerat vaticinatum. Cõstitue (inquit Psalmographus) super eum peccatorem, & Diabolus stet à dextris eius. Quũ iudicatur, exeat condemnatus, & Episcopatum eius accipiat alter. Dilexit quippè maledictionẽ & veniet ei, noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Verùm eadẽ, qua vsus est arte Diabolus ad subuersionem Iudę, quotidie ad perditionem vtitur animarum. Imprudentibus nanque homicidij, adulterij, odij, rapinæ, & his similia suadet crimina, horum culpam dicit esse nullam, vel leuem, aut remissibilem. Talibus suggestionibus allicit concupiscentiam, & hortatur ad experientiam, semel posteaque pœnitentiam spondet. At vbi delictum consummatum est, blãditur, vt iterum atque iterum perpetretur. Quod si gratiam agnouerit mentem præuenire peccantis, ac displicere viderit, quod antè placuerat, tunc fraude mutata delinquẽtis animũ

Exo. 32.

Psal. 105.

Psal. 61.

Mat. 27.

Psal. 108.

igneis impetit cõscientiæ iaculis, vt illũ in desperationis trahat foueã. Acquissimum dicit Deũ iudicẽ esse, & minutissima quæq; peccata damnantẽ, quem paulò antè misericordẽ fore laudarat. Grauissimã ostẽdit culpam, quam prius fatebatur exiguã, atq; sufficere ad perditionis interitũ, quod semel cõmissum est, asseuerare conatur. Hinc iratũ Deũ, iudicẽ implacabilẽ, & irrecuperabilẽ esse affirmat gratiã, inde difficultatẽ pœnitentiæ, importunitatẽ habitæ concupiscentiæ, atq; diuturnitatem ostendit vitę. Fit autẽ persæpe, vt peccator huiusmodi tẽtationũ bella nõ sustinens, aut corporalis interitus sibimet violentiam inferat, aut in flagitiorum omnium se pręcipitet voluptatẽ, tãto minus veniæ efficiatur idoneus, quãto ardẽtius se subegerit culpæ. Maximum pręterea de vẽditionis Christi precio moralitatis nobis sacramẽtum innuitur, de quo dicitur, quòd cõsilio inito emerunt figuli agrum in sepulturam peregrinorum. Qui sunt peregrini hi, pro quorum sepultura precio sanguinis figuli emitur ager? Peregrinos illos vtiq; dixerim, qui huius vitæ renuunt blandimenta, qui in hoc mundo amãdo nil possidẽt, qui totis viribus carnis illecebras fugiũt, qui carnẽ subigunt spiritui, qui corporis resolutionem pro Christi amore perferre nõ metuunt, qui flagrantissimo amore ad futurã cęlorum hæreditatem currunt, qui patris summi speciẽ anhelo spiritu cõcupiscunt, seq; beatorum spirituũ ęqualitatẽ esse percepturos minimè diffidunt. Hi nẽpè peregrini verè dicẽdi sunt, qui sicut voce, ita corde cõfitentur, & dicũt, Nõ habemus hic ciuitatẽ manentem, sed futurã inquirimus, cuius artifex Deus est. Peregrinãtẽ corpore & spiritu quid asserat, quid ve gemẽdo insinuet, attẽdet. Heu mihi (inquit) quia incolatus meus prolõgatus est, habitaui cũ habitãtibus Cedar, multum incola fuit aĩa mea. Proindè alio in loco orãs ait, Educ de custodia animã meã ad confitendũ nomini tuo. Horũ verò peregrinorum spiritualis sepultura pax est, & mentis tranquillitas, quæ in fidei vnitate, in fraternitatis amore, in vitiorum triũpho, in possessione virtutum, in deuotionis exercitatione, in cęlestiũ contẽplatione percipitur. De qua (videlicet) pace Apostolus inquit Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligẽtias vestras. Magna siquidem trãquillitatis pace potitur anima, quæ per fidei vnitatem, & charitatis incendiũ Christo copulata est, atq; sic conuersatur in terra, vt quantũ in ipsa est, fraternitatis in nullo minuat dilectionẽ. Qui talis est, frequenter se ab hominum occultat tumultibus, seque in cordis sui secreto tanquã in sepulchro collocat, quatenus liberius eidem per cõtemplationis studiũ Deo vacare liceat. De hoc sepulchro legitur sic, Ingredieris in abũdãtia sepulchrũ, sicut infertur acer

Heb. 13.

Psal. 119.

Psal. 41.

Philip. 4.

uus tritici in tempore suo: Meritò autem ī agro figuli constitutum esse perhibetur, quoniam in humano celatum est corpore. An hoc exprimere curauit Apostolus. Habemus thesaurum istū absconditum in vasis fictilibus: Erat vtiquè tunc in agro figuli peregrinorū materiale sepulchrū. Est verò nunc in cordibus iustorum Deum contemplantium, proximumq; diligentium requies pacatissima, in qua à curarum voraginibus secedentes sponsi fruuntur præsentia. Caueant autem, qui dona huiusmodi perceperunt, sibi arrogare, quod habent. Agnoscant gratiā, ne defluāt in culpam. Meminerint iugiter, quoniam precio sanguinis Christi peregrinorū sepultura empta est. Vt autem nō ignorēt sanguinis huius inpreciabile precium, Apostolū audiant dicentē, Nō enim corruptibilibus auro, vel argento redēpti estis de vana vestra conuersatione paternæ vestræ traditionis, sed precioso sāguine quasi agni incōtaminati & immaculati Christi. Paulus quoque inquit, Empti enim estis precio magno, glorificate, & portate Deū in corpore vestro. Quisque igitur seruorū Christi in hoc spirituali agro propriū sibi studeat vēdicare sepulchrū. Habeat in se, vbi interdū requiescat, atque deperditas ītus reparet, quas horis singulis amisit, vires. Plurimū naque naturalis decoris, & gratuitę charitatis amittitur terrenarum solicitudinibus curarum, quæ non nisi ex reformatione diuinæ imaginis in speculo restaurantur conscientiæ.

1. Cor. 4.

1. Petri 1.

1. Cor. 6.

Qualiter qui præsunt aliis, se in humilitate custodire, atque iudicare debeant. Cap. XII.

Pastores animarum, populorūq; principes, quēadmodū cæteris dignitate prę eminēt, ita Deo obligatiores fiūt. Quāobrē qui præsunt aliis, minimè cathedrā attendant, sed onus. Nam absq; ponderis examinatione (si solus cōsideretur honor) facile dum sibi ab omnibus deferri conspicit, mens elatione extollitur. Ne igitur intumescat, qui præsidet, iudicē, qui supra eū est, diligēter agnoscat. Ipse etenim summus quū sit in examine iudicij sui, personas nō accipit, dignitatibus respicit, prosapias non discernit, humanas opiniones non sequitur, sed rectissima æquitatis cēsura causas singulorū attendit & metita: Equidem coram veri tribunali iudicis non accedūnt, qui excusent, non comitātur qui eripiat, neque assistunt qui redimāt. Nudus quisq;, & omni hominum suffragio destitutus astabit Christo operum suorū recepturus vices. Proindè qui præsunt, non inflētur, satagant solicite sui ministerium implere officij, studeant sicut attolluntur dignitate, ita se humilitate deiicere, ne humana laude contenti cœlestem negligant principatum. Nequaquam in futuro sortiūtur electorum gloriam, qui in sublimi positi humiliari dedignantur. Est nanq; humilitas iter regium, patens via Angelorum munita præsidio, per quā semper descendendo ascenditur, humilitat s præceptore dicente, Qui se humiliat, exaltabitur. Nā quemadmodum descendendi ad inferos elatio, ita initium ascendendi ad cœlos, atque ad perfectionis triumphū humilitas est, quę potissimè in sui agnitione consistit. Cognoscāt igitur se, qui aliis imperant, seq; in humilitate custodiant, ne elati corruant. Singulorum causas subditorum exquirant vt proprias, vt nō peruerso euertantur sensu. Decet quippè iudices semper maturè incedere, & quæq; diligentissimè inuestigare, ne aut absoluāt noxium, aut innocentem damnent. O quanta iniquè, ò quanta ignoranter iudicia fiunt? Vtrunq; malum est. Qui. n. iniquè agit quod iustè debet, reus est mortis, qui verò ignoranter, maxima redargutione est dignus. De prioribus dicitur, Iudicium durissimū fiet iis, qui præsunt. Ignorātibus autem Propheta inquit, Interroga patrem tuum, & annūciabit tibi, maiores tuos, & dicent tibi: Non erubescāt interrogare, quæ nesciunt, sed iudicare, quod ignorant. Munera non accipiant, quæ iudicū cōsueuerunt corrumpere animos. Temporalē nō trepident amittere gloriam pro amore iustitiæ, quā vt oculi pupillam diligere tenentur sacro dicente eloquio, Diligite iustitiā, qui iudicatis terram. Sciāt postremo se coram vniuersali iudice nedum de propriis, verū etiam de alienis criminibus reddituros esse rationē. Non enim poterit euitare iudiciū, qui iusti innocentiā iudicando custodire neglexerit. Hoc si considerare vellent, qui honoris cathedrā appetunt, profectò ambire desisterēt. Gratis minime se exponerent periculis, remq; vtilissimā, & breui tempore duraturā tanti non emerent. Quid (oro) vilius populari aura? Quid verò preciosius cœlorū regno, & rationali spiritu? Vtrunq; autē imprudenter cōmutat & perdit, qui immoderato affectu fauores quærit humanos. Tales enim erāt, de quibus Apostolus ait, Dilexerunt magis gloriam hominū, quàm gloriā Dei. Talis erat Pilatus ipse, qui humani imperij timore turbatus veritatem ipsā in mortem tradere non expauit. Nouerat Christi innocentiā, nouerat accusantiū calumniā, & tamen carnaliter territus mentis suę iudiciū flexit. Obiectiones nanque Pontificum Iudæorum scire voluit, Christi sermones audiuit. Verum eorundem comminationibus prostratus, iniquā sententiam dedit, prout sequentia manifestant. Foras itaque de prætorio egrediente Pilato, occurrerunt Pontifices, illique dixerunt, Inuenimus hunc subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cęsari, & dicentem se Christum regem esse. Tria opposuerunt Domino, sicut malitiose, ita ab omni veritate aliena. Non venit in carne verbum, vt à veritatis via subuerteret homines, sed vt subuersos reuocaret ad vitam, quod prędidēs Propheta in ipsiųs

Sap. 6.

Deut. 32.

Sap. 1.

Ioan. 12.

Psal. 146. exultẽs ait, Deo nostro sit iucũda decoraq; laudatio. Aedificans Hierusalẽ Dominus, dispersiones Israelis cõgregabit. Apostolus etiã in Euãgelio hoc idẽ apertius indicauit. Nã quũ Caiphas dixisset, Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, ne tota gẽs pereat, intulit. Hoc aũt à semetipso nõ dixit, sed quum esset Põtifex anni illius, prophetauit, quia Iesus moriturus erat pro gẽte, & non tantũ pro gẽte, sed vt filios Dei, qui erãt dispersi, cõgregaret in vnũ. Quos enim Diabolus ab vnitate segregauerat, Dominus ad sui corporis retulit vnitatẽ, & quos subeuerterat ille, Christus ad Dei agnitionẽ reuocãdo cõuertit, sicut idẽ per Prophetam se facturum ait, Visitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerãt in die nubis & caliginis, & educã eas de populis, & cõgregabo eas de terris, & inducã eas in terrã suã, & pascã eas in mõtibus Israel, in riuis, & in cũctis sedibus terræ, in pascuis vberrimis pascã eas, & in montibus excelsis Israel erũt pascua earũ. Quod autẽ Dominus prohibuerit censũ dari Cæsari, falsissimũ est, vnde mẽtita est Iudæorũ iniquitas sibi aduersus veritatẽ testificantiũ iniquè. Quũ.n. interrogasset Petrum, quid tibi videtur? reges terræ à quib. accipiunt tributũ, vel censum, à filijs suis, an ab alienis, illeq; dixisset, ab alienis, respondit dominus, Ergo liberi sunt filii. Vt autẽ non scãdalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamũ, & cũ piscẽ, qui primus ascẽderit, tolle, & aperto ore eius inuenies staterã, illũ sumens da eis pro me & te. Alio etiã tẽpore quũ illũ tentarẽt Pharisæi, si liceret censum dari Cæsari, an nõ, audierũt. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Minimè igitur prohibuisset quasi illicitũ, quod per se & Petrũ exolui mãdauit, atq; ab alijs definiuit esse soluẽdum. Quis autẽ dicere audeat tributa regia, ac vectigalia ciuilia fore prohibita? Nõ sunt illa denegãda tributa, quę ad potestatũ onera ferẽda honestè, & nõ tyrãnicè ordinata sunt. Quę si deesset, prorsus dignitates redigerẽtur ad nihilũ potestatibus nõ existẽtibus. Vbi iustitia? vbi ordo? vbi regimẽ? vbi legum decreta? vbi obedientia subiectorũ? Nẽpè vniuersa præ cõfusione deficerẽt. Ad coercẽdos ergo malos, timoremq; incutiendũ indisciplinatis dispositæ sunt leges, prælati, principes, atq; iudices ordinati. Audi quid Paulus dicat, Omnis (inquit) anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Nõ est enim potestas, nisi à Deo; quæ autẽ sũt à Deo ordinata sũt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autẽ resistũt, ipsi sibi dãnationẽ acquirũt. Nam principes nõ sunt timori boni operis, sed mali. Vis aũt nõ timere potestatem? bonũ fac, & habebis laudẽ ex illa. Nõ sine causa gladiũ portat. Dei minister est. Vindex in irã ei, qui malũ agit, vnde sic cõclusit, Reddite ergo omnibus debita, Cui tributũ tributũ, cui vectigal vectigal, cui timorem timorem, cui honorem honorem. Videsne quã prudenter in eãdem conueniãt sententiã discipulus & magister? Exorbitabãt vtiq; à vero Põtifices intentione nocẽdi opponentes mendacia veritati, nedũ in soluẽdo tributo, verũetiã in regia dignitate à Domino publicè prædicata. Nõ enim se in corde extulit mediator, neq; inanibus verbis hominũ captauit fauores, docebat humilitatem, seculi põpã operibus ac sermone insinuabat populis esse fugiendã. Quũ enim semel vellent turbæ illũ cõstituere regem, aufugit & latuit. In cũctis igitur claret cõspicue Sacerdotes cõtra Dominũ esse mentitos, illos tamen quũ audisset Pilatus, in prætoriũ ingressus ipsum sciscitatus est, dicens, Tu es Rex Iudæorũ? Ne amitteret Pilatus, aut alteri cõmune fieret, quod solus habere volebat, mediatorẽ nostrum, an rex esset, percunctatus est. Carnalis quũ esset, nõ nisi carnaliter sapiebat. Nõ autem sicut temporalis, ita cęlestis est dignitas. Nempe terrena potestas quũ prærogatur vni, detrahitur alteri, cœlorũ verò regna, & iustorũ potestas regia donatur innumeris. Quisq, illorũ per se sufficit sibi. Quod habet, hoc possidet. Nõ Angelorũ nõ hominũ, nõ subiectorum eget suffragio. Deo tantũ indigent vniuersi. Dat singulis gloriæ bona, vt mutuo gaudeãt bono. Bonum suum in seipsis habent, quũ Deũ habent, quo nihil melius, nihil dulcius, nihil salubrius possidetur. Alio se minimè diuertunt, intendentes in eũ, quem amplectũtur in se, & vident supra se. Tenent quippe amoris brachiis in affectu intimæ charitatis. Vident aũt intelligentiæ oculo illum supra se, & supra omnem rationalem atq; corporeã creaturã. Huiusmodi dignitas regia, quã in resurrectione vniuersali prædestinati percepturi sunt, omnes reges, omnes principes angelorum facit esse consortes. Hæc etenim a temporalib. potestatibus aliena sunt, quoniã ignorãt Deum, fraternum nesciunt bonũ, & cõitatis negligunt iura, atq; virtutis scita contemnunt. Hoc quemadmodum experientia, sic Pilatus edocuit. Quũ.n. audisset, an à seipso diceret, si rex esset Christus oĩ repente cordis grauitate reiecta prorupit in vocẽ, & ait, Nũquid ego Iudæus sum? Gens tua, & Põtifices tui tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Insipientiã quippe suã paucis indicauit verbis. Nõ propter astãtium notã, neq; ob præfectoriã dignitatẽ animi sui immoderatũ cõpescuit motum. Decet prorsus iudicẽ oĩ postposita cordis feritate audire diligenter, & ad interrogata respõdere. Nũquid.n. iustitiæ singulis reddet debitũ, si mentis suę ignorauerit habere dominũ? Spirituales nãq; animi passiones sunt, quæ iudicum euertunt sensum, abolent leges, statuta cõfunduut, degenerãt naturã, mores deordinãt, ingenii acumen obnubilant, & iustitiæ pacta non seruant. Debet prius dominari sibi, qui causæ cõstituen-

Marginal notes: Psal. 146. — Matt. 17. — Mat. 22. — Rom. 13. — Ioan. 6. — Ioan. 18. — Ibidem.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

stituendus est iudex alienæ. Ridiculum est aspicere foris in cathedra residentẽ, & intus in passionum fœtoribus sepultum. Virtus nempe animi iudiciariis sedibus p̃ferẽda est honore, desiderio, æstimationeq; Virtutes etenim diuitiæ imprædabiles sunt, omni inquirendæ tempore, vbique extollendæ, collẽdæque. Quò pergit cultor, possessorque virtutis, odoris mihi ex se spargit fragrãtiam. Inter barbaros, apud exteras nationes securus est. In tuto quippe thesaurum recondidit suum, aliena nõ eget custodia. Nã sui ipsius virtutis amator custos est. Quandiu vult, diues est, & inuincibilis perseuerat. Solus esse nõ valet, qui in virtutum magisterio animũ collocauit. Principatum nanque sui tenens coram Deo regali dignitate præfulget. Abdicat à se visibilium concupiscentias, atq; incentiua libidinũ, vt spiritus naturalem sui vendicet libertatẽ. Hinc claret perspicuè, quòd lasciuię deditus, ac vitiorum seruus nunquã præerit vtiliter. Præcellere poterit cæteros potentia, diuitijs, obsequentiũ numerositate, delicijs, & factu. Suberit tamẽ in ea parte, qua imperialis dignitas decoratur. Abutetur, vtiq; honoris cathedra, quę solis sapiẽtib. debetur. Sapientibus (inquam) illa sapiẽtia, quæ de sursum est, quæ est pudica, humilis, cõsẽtiens, beneuola, ima despiciens, futura prospectans, donãs æterna. Hæc habet regnũ, & reges facit, non auro fulgentes, aut gẽmatos, sed ornatos virtutib. & caritate coruscos. Ne autẽ huius almæ sapientiæ regnum carnaliter cogites, qualiter cętera consueuisti regna cogitare, quid eadem Pilato dixerit, audi. Regnum meum nõ est de hoc mundo. Regnat quidem Dei sapiẽtia in hoc mũdo, sed regnũ non habet de hoc mũdo. Nõ est locus, in quo nõ regnet sapientia. Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit oĩa suauiter. Nempè vbi ordo est, ibi imperat sapientia, quæ orbẽ vniuersum in æquitate gubernat. Vbi agnitio veritatis est, ibi sapientia illustrando regnat. Si superiora cęlorum aspicias, si cęlestium corpora attendas, ibi præsidentẽ, ordinantemq; intelliges sapientiam. Audi quid voce sapientis dicat, Quando præparabat cęlos aderã; quãdo certa lege & gyro vallabat abyssos, quãdo æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, cum eo eram cuncta componẽs. Si terrena consideres imperia, ibi reginã hanc dominari agnosces. Sic illam loquentẽ habes. Gyrũ cęli circuiui sola, in fluctibus maris ambulaui, in omni gente primatum tenui, superborum & sublimiũ colla propria virtute calcaui. Si ad vniuersitatem creaturarum mentis aperias oculos, ibi lege ineffabili regentem sapientiam proclamabis. Oĩa (inquit Propheta) subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi. Volucres cęli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Insensibilia igitur, vegetabilia, irrationabilia sapientiæ ordine custodiuntur, reguntur, renouantur, & sunt, vnde ait Propheta, Omnia fecisti in sapiẽtia Domine. Homines etiam mali, & ipsi dæmonis (quamuis inuiti, & nescientes) imperio subiacent sapientiæ, nec valent ẽt minima sine permissione complere. Possunt omnes mali perficere malũ, quia permittuntur posse, nõ tamẽ ad libitũ, sed quod sinit ipsa sapientia. Ore prophetico illius sententiam audi, Extra me (inquit) nõ est Deus formãs lucẽ, & creans tenebras, faciens pacẽ, & creans malum in hoc igitur mundo tanquã paterfamilias in propria æde præsidet sapientia, quæ nihil in se inordinatũ permittit, tametsi extra se talis non appareat ordo. Attingit, quæ dicũtur fides, perspiciunt ista in ipsius lumine sapiẽtiæ. Intus capiuntur, quoniã spiritualia sunt. Proinde ipsa sapientia ad spiritualẽ intelligentiã impellens animũ, nolensq; vt qualia tẽporalia sunt, ipsius arbitraremur regnũ, addidit. Si ex hoc mũdo esset regnum meũ, ministri mei decertarent, vt non traderer Iudęis. Decertarẽt vtiq; ministri, sancti (videlicet) Angeli, qui vigilãter insistunt, quatenus in oĩbus imperium perficiant sapientiæ. Expeditissimus planè horũ est famulatus, atque dominatrice dignissimus sapiẽtia. Quis ministrorum talium dignitates, ministrãtiumq; officia humana poterit enarrare facundia? Fulget in terris ex parte, in cœlo verò perspicuè ipsorũ generositas, collata potestas, atque coæternæ Deo sapientiæ regii culmen honoris, & generationis sacrosanctum mysterium, quamuis illius in cęlo & in terra sit dilatata potestas, miro tamẽ æquitatis ordine gloriosissimum super cęlestis Hierusalẽ disponit regnũ, ita vt indecorũ nihil, nihilq; in ipso eadẽ statuente appareat imperfectum. Sic nanq; coæquat ima summis, & cęlestia humanis, atq; spiritualib. spiritualia, vt in cõspectu æterni opificis regimen ipsius ineffabilẽ vnitatis & caritatis reddant concentum. Non fastidiunt, neque erubescant illa beatorum spirituũ agmina qui perpetua felicitate fruuntur, peregrinantibus, ac in domibus luteis habitantibus ministrare, quatenus ei placeãt, cui se efficiunt sacrificium laudis. Non discernunt quid agant, sed propter quem, quoniã humanis minimè coinquinantur contagijs. Ducuntur affectu, quum foras ad ministerium exeunt, & tamen nõ discedunt longè à contemplatione eius, qui est. Præsidet vtique in suæ diuinitatis solio, superiora ac inferiora regit, cõtẽplaturq; ab iis, qui in spiritu sine carne sunt, & qui tales sũt, vt illo sint digni. Remotis nanq; & propinquis legẽ tribuit aliter atq; aliter, quũ tamen ipse oĩbus præsens sit. Ab illo remotos dixerim, qui peccatorũ fęditate maculatos naturalem suum amisere decorem, propinquos verò, qui gratiam seruauerunt exhibitam. Angelorum siquidem legiones sibi ama-

ris vinculo inhærentes in ministerium dirigit, per quos remotos quotidie aduocat ad se,& propinquos custodit in se. Soliciti sunt hi pro singulorum salute & regimine vniuersi, dicente Apostolo, Omnes administratorij spiritus sunt in ministerium missi propter eos, qui hæreditatẽ capiunt salutis. Quidam etenim eorum, qui mittuntur, ad humanam sunt deputati custodiam, quidam verò vt futura prænuncient, dilucidẽt mysteria fidei, atq; cœlestium arcana insinuent. Sunt ex ipsis, qui faciendorum miraculorum potestate accepta charitate sedula Dei notificarũt virtutem. Alij autem nimia pietate succensi, affectu pio, atque rectitudinis zelo aereos coercent spiritus, ne sæuiant ad vota,& euertant ad culpam, quos miseratio superna conuertit ad gratiam. Nonnulli eorum sunt, qui ciuitatum, prouinciarum, regnorumque præsunt regimini,& imperantium personis inuigilant, quatenus ipsorum eruditionibus non nisi, quæ agenda sunt, faciant. Vniuersi sanè hi angelorũ ordines prius quàm ad ministeria perficienda exeant, instruuntur de omnib. sicut in vitæ continetur libro: nec in minimo prætergrediũtur magisterium sapientiæ. Præsidet nanque ipsa omni cœlesti curiæ, neq; quisquam eorum, qui ĩ illa sunt, aliud nouit, vel habet, quàm quod ab eadem didicit, aut accepit. In excelso siquidem residens throno, atque ineffabili claritate coruscans angelorum, hominumque stipata militia maxima cum tranquillitate singulis impetitur, quod expedit. Communi voluntate omnes obediunt imperanti, atque in tam innumerabili coronatorum exercitu non clamoris, non contradictionis, non turbationis persistit motus: sed pax, ordo, charitas, concordia, & æterna diuinæ laudationis inest iubilatio. Huiusmodi triũphalem gloriam regni Propheta contemplatus aiebat: Regnum tuum regnum omnium seculorum,& dominatio tua in omni generatione & generatione. Quicunque etenim istius beatitudinis fragantissimam gustauere dulcedinem, alijs etiam pro charitatis officio intimare festinant, Quamobrem ipsi angeli,& qui in eadem sunt sancti sedulitate quammaxima, quãta sint regni illius magnalia, peregrinantibus insinuat: sicut prophetico dicitur ore: Notam faciunt filiis hominum potentiam tuam,& gloriam magnificentiæ regni tui. Solus igitur Christus, Dei virtus,& Dei sapientia, qui in cælo & in terra imperij sui dilatat habenas, immortalis est rex. Sic de illo legitur: Et habebat scriptum in vestimẽto & in femore eius; rex regnum, & dominus dominantium. Hunc exercitus angelorum virtute potentes, natura immortales, beatificati per gratiam, benedicunt & laudant perficiẽtes verbum illius in audiẽdo vocem sermonũ eius. Huic vniuersi mortales famulãtur, indictãque sapientiæ ipsius non prætergrediuntur legẽ. Cęterę etiam creaturę, quæ in exordio mundi fuere conditæ, impositas exequuntur leges, dicẽte Propheta: Statuit ea in æternum, & in seculum seculi: præceptum posuit,& non præteribit. Noluit autem rex ipse Christus cum cæteris terræ regibus quicquam habere commune. Venit itaque in carne humilis, pauper in rebus, in vestitu contemptibilis, in comitatu solus, austerus in corporis deliciis,& superborum aspectibus despicabilis atque abiectus. Intus verò in spiritu qualis erat, noscebatur. Non poterat esse paruus cui ministrabant angeli, famulabãtur archangeli,& quem omnis cœlorum militia venerabatur laudibus. Apparuit (inquam) in mundo, non vt ostenderet quis esset, sed vt ignotam seculo veritatis sciẽtiam prædicaret. Sic enim ait: Ego ad hoc natus sum,& ad hoc veni in mũdum, vt testimonium perhibeam veritati. Latebat quippè veritatis lumen in religionis cultu, in morũ disciplina,& ĩ cognitione finis. Rara prorsus erat in mundo vnius verique Dei fides. Vsurpauerat etenim diabolus sibi diuinitatis honorem,& in mentibus mortalium sparserat errores multiplices. latebat ratio, quæ naturaliter principatur in homine. Nesciebatur virtus,& ingenita morum honestas à suo nimium deuiauerat fundamẽto: ex hoc potissimum, quoniam futurorũ malorum, bonorumque non expectabatur merces. Hinc non valebat mũdus, nisi ad ea, quę sensibus vtuntur, diffundere sui cordis affectũ: propterea nec in religione deuotus, neque in virtutum augmẽto poterat esse solicitus. Tandiu ergo clanguit, tandiu errauerunt seculi incolę supernę ciuitatis habitaculum non inuenientes, quamdiu in humanitate Dei apparuit sapientia, quæ verbis suis inuisibilis vnici & ęterni Dei notitiam præbuit. Moribus instituit formam, propalatam esse cœlorum viam indicauit, atque veritatis ignotę scientiam cordibus infudit credentium, quam illi percipiunt soli, qui ex veritate sunt. Illos tantummodo ex veritate nuncupauerim, qui ad æternam prędestinati sunt vitã. Istis planè suo tempore efficitur nota cęteris remanentibus foris. Alieni quippe à veritate non nisi ad tempus claritatem ipsius intueri merentur. Horum Pilatus pręfigurauit imaginem, qui quum percunctatus fuisset, quid esset veritas, illicò exiit vim claritatis eius ferre non valens. Veritatis quippè factus est testis, quum nullam mortis causam se inuenisse perhiberet in Christo. Abhorrebat falsitatis fieri testis, qui multa fuerat cum ipsa veritate loquutus. Participauit vtcunque de lumine veritatis, quamuis non ad vitam, donec pręsentem habuit veritatem. Sicut quum quis pertractando aromata odorem de vestimentis effundit & manibus, ita & infidelis hic atque indignus. Studuit nanque

Hebr. 1. Psal. 144. Psal. 144. Apoc. 19. Psal. 148. Ioan 18.

10 20 30 40 50

que veritatem commendare non pertinentibus ad illam, & quem traxerat, odorem foras exhibuit: sed quoniam eandem minimè habebat in se, vsque ad penetralia Iudæorum nequiuit immittere. Vnde obstinatißimo animo, & cordis sensibus obturatis contra veritatem suasione pestifera clamauerunt. Commouit populum incipiens à Galilæa vsque huc. Hoc itaque audiente præside ad Herodem direxit dominum, non tantum vt inconsulte iudicaret alienum, verumetiã vt iudicium declinaret iniustum.

Luc. 23.

De quadruplici specie non rectè militantium Christo. Cap. XIII.

HVmano quid incomprehẽsibilius corde? Quemadmodum latebris fouetur innumeris, ita & latitudinem infinitã inhabitat. Quum verò a seipso ad plenum inuestigari nequeat, quomodo ab extraneis cognoscetur? Solus illud qui cõdidit, nouit: atque quale sit perfectam habet scientiam: quoniam ingrediendi & egrediendi in eo obtinet potestatem. Ex sui igitur profunditate non in sede propria, sed ex effectibus patet. Quis (oro) attingere valet, quo affectu, quibusve cogitationibus moueatur? Quantos quotidie intuemur fucata arte cordis sui palliare secreta? Latent sanè ad tẽpus, sed non semper dicente domino: Nihil occultum, quod non reueletur: neque absconditum, quod non sciatur. Multi quippe sunt, qui sanctitatem abhorrẽtes, illius tantum gerunt imaginem. Talium plurimos in sinu suo fouet Ecclesia, tãquã cum tritico comburenda zizania. Vitæ vias, atque virtutum arripiunt semitas: in conspectu quoque se intuentium maturitatem prætendunt honestatis, quamuis intus alio nitantur incedere. Hi nãque (vt plurimum) honoris cathedram, populorumque fauores, seu temporalis lucri mercedem quæritant. Mali nempe quum sint, sicut duplici incedunt corde, ita & in veritatis itinere claudicant. Laboris quippe suum inaniter exponentes ipsius fructum spargũt ad auras, nihil de suis operibus portant, vnde in futurum valeant gaudere: hypocrisis pleni atque hypocritarum sectantes vestigia æternam gloriam pro temporali laude commutant. Sunt & alij, qui Dei sapientiam simplici atque remisso corde perquirunt. Vno tantum claudicãtes incedunt pede: sed nõ sicut sanctus Iacob, cuius post colluctationẽ angelicam femoris emarcuit neruus. Talium pes, animæ (videlicet) affectus, remissus & tardus est: quoniam intelligentiæ non sustentatur adminiculo. Consueuerunt persæpe aut negligenter viuere, aut minimè perseuerare, qui in Dei itinere solo mentis mouẽtur impulsu. Nam quemadmodum nutrimẽtum ignis oleum & ligna sunt, ita amoris augmẽtum clara est cognitio veritatis. Impellitur affectus veritate, quæ cognitiuæ virtutis inhabitat sedem. Huiusmodi de quibus dicitur, quum ex natura, seu ex negligentia iaceant tanquam debiles & claudi ad Deũ tardè perueniũt. Prioribus hi minus odibiles sunt, facilèque merentur veniam, quamuis summum bonum ea, qua deberent, animi sedulitate non quærant. Reperiũtur & tertij, qui Deum ignito, sapido, sed elato corde requirũt. Mentem coaptant sapientiæ, & veritatis lumine repleri concupiscunt. Desudant, laborant, & vacant: atque in prospecta eminus veritate exultant. Se nanque spiritualibus ditari arbitrantur, si quam vident, tenuerint sapientiam. Hi quoniam absque humilitate scire concupiscunt, falsa sui opinione euanescũt. Viriditatem quidem seruant in arbore, sed deterentem vermem in radice non sentiũt. Vermis hic tumor est mẽtis, per quẽ euectus interior deuoratur fructus. Exultãt quippe in sciẽtiç lumine, atque arcana mysteria, quorum perceptione non sunt digni, imprudenter ac curiose scrutantur. Quũ autẽ nequeũt inuenire quod optant, in superbiam moti turbatione deficiũt. Sunt etiam effœminati nonnulli cor puerile gerentes, qui Christi amabili conuersatione audita, repentè mouentur in lacrymas, amore ardẽt, atque ad videndum illum se tota mentis intentione, ac cordis meditatione disponũt. Istis equidem permittente Deo datur consequi, quod anhelant. In meditatione etenim sua illis cognoscibilis efficitur sapiẽtia iuxta eorum captum, gratiæque mensuram. Assumuntur vtique de se cuilo, à peccatoribus segregantur, spiritualis dulcedinis gustatores fiunt, atque futuræ fęlicitatis stillicidia quædam merentur percipere. In his dilatantur, & gaudent, & tanquam ipsam præsentẽ in carne sapientiam habeant, meditando exultant. Ex consuetudine nanque quotidiana, qui tales sunt, spirituale donum sine sui cognitione fastidiunt. Gratiam enim Dei irreuerenti animo pertractantes supra id quod sunt, paulatim eleuantur incautè. Se vtique non ex se, sed ex acceptis muneribus æstimant. Hinc absque humilitate percunctari satagunt diuinæ sapientiæ occulta mysteria non attendentes scriptum esse: Non plus sapere, quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem: fitque illis prudenti consilio sapientiæ omnia in æquitatis consilio disponentis, quod legitur, Scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Nam petunt, nec accipiunt: pulsant, nec eis aperitur: clamant, nec illis respondetur ad vota: quoniam sicut debent non quærunt, neque postulant. Hi absque soliditate fundamenti spirituale ędificium attollentes diu perseuerare nequeunt. Repercussi nanque à gratia velut indigni nõ considerantes reatũ suũ illud exigere, paulatim intermittunt spiritualia studia, atque contemptui habere inchoant, quę prius dulciter amauerant. In peius igitur quotidie effluentes

Mat. 10.

Rom. 12.

Prou. 25.

tes

tes simplicitati Christo deuote famulantiũ in sui operimentum pudoris detrahere non verentur: quod nil aliud est, quàm Christum candida veste illusum remittere ad Pilatum. Tandem bonorum abhorrentes consortia ad seculi redeũt vomitum, & inimicitiam reiicientes, quam cũ diabolo & mundo pro Christi amore contraxerant, efficiuntur amici. Tales cęteris sceleratiores difficilè corriguntur, dicente Apostolo: Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes sunt facti spiritus sancti (Gustauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque seculi venturi, & prolapsi sunt) rursus renouari ad pęnitentiam; rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes. Audisti spiritualis illusionis mysterium, quam per homines malos, & à sancto proposito decidentes quotidie patitur sapientia. Attende nunc documentum ipsius, quod in se per Herodis irrisionem exhibuit tibi: quæ enodatè superius gerit imaginem. Vtrunque etenim in operibus colligitur Christi exemplum (videlicet) morum, & spirituale mysterium. In altero introducendi erudiuntur, in altero verò illuminantur perfecti: singulis tamen ad disciplinam prodest virtutum. Quis (oro) non excitetur ad pietatem, atque accendatur ad virtutem, quum regẽ gloriæ vinctis à tergo manibus iniquo Herodi cogitauerit esse oblatum? Hunc quippe quum vidisset Herodes, gauisus est valde, signũ aliquod fieri ab eo desiderans. Fama siquidem propalante de ipso audierat multa. Verum quod infidelis rex curiose quęrebat, obtinere non meruit. Ostentationis quidem fuisset indicium viro improbo spirituales apponere escas, atque diuinitatis magnalia absque alicuius insinuare profectu. Ne igitur mediator margaritas proijceret ante porcos, sub silentio sapientiam, & sine exhibitione miraculi potestatem coercuit maiestatis. Quamobrem scelestissimus rex indignatione commotus cum exercitu suo illudens dominum eundem cum accusatoribus remisit ad præsidem. Qua de re ablata inimicitiarum controuersia amici inuicem facti sunt. Ecce pax nostra, quæ fecit vtraque vnum. Copulauit quidẽ parietes sibi contrarios, & in vnum regẽ & præsidem redegit amicitiarum cõtubernium. Reddidit illis pro malo bonum, vt charitatis perficeret legem, possetque propheticum illud dicere: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidã meritò ab inimicis meis inanis. Suscepto itaque denuò redemptore in prætorium præses pontificibus ait: Obtulistis mihi hominem hunc, quẽ coram vobis interrogans nullam mortis in eo reperio causam: sicut nec ipse Herodes, qui illum illæsum remisit ad nos. Proh dolor alienigenarum principes innocentiæ Christi defensores erant: & Hebræi ipsi, de quorum patribus secundum carnem fuerat natus, & ad quos venerat redimendos, morti illum tradere satagebant. Sed quemadmodum regina Austri, quæ de vltimis terræ finibus Salomonis venit audire sapientiam: atque Niniuitarum populus, qui in Ionæ prædicatione pœnitentiam egit, in iudicio surgentes condemnabunt Hebræorũ gẽtem: ita Herodes atque Pilatus. Nullam hi mortis causam se in Christo inuenisse dixerunt. Isti autem mortis reum illum esse clamauerunt. Debuerant planè confundi, gentis suæ virum tantis signis & virtutibus approbatum à Deo tam importunè persequi, cui nil redargutione dignum opponere valebant. Agnoscebantur quidem ab alijs, ipsi verò minimè videbant se, eorum oculos obtenebrante malitia. Propterea nec coram alijs erubescebant, neque in se. Vnde Pilato iterum in multis illum accusare cœperunt. Noua semper inania meditabantur & falsa. Aeterni solis lucem opacam exhibere studebant, quanquam & ipse in oculis peccatorum fulgere recusaret. Ideoque accusatus tacebat, & nihil pro suæ defensione innocentiæ loquebatur. Contra humanam consuetudinẽ saluator agebat. Quis accusatus iniustè puritatem suam veritatis clypeo non defendit? Quis intortas calumniarum sagittas in suos aduersarios non retorquet? Quis sanctorum ad profectum cæterorum famam suam neglexisse cognoscitur? Nihil tamẽ simile veritas egit: quippe quũ nosset diuinitatem suam toti mundo suo tempore esse propalandam. Longè autem commendabilior videtur quũ silet, quàm si vera loquẽs aduersarios confutaret. Ipsius tamẽ silentii causam pręses admirans, ait: Nunquid non audis, quanta aduersum te dicunt, testimonia? Domino autem nil omnino dicente præses vehemẽtissimè mirabatur. In tribunali verò illo sedente, atque stupente vxor eius nuncium delegauit, qui diceret: Nihil tibi, & iusto illi. Multa enim passa sum hodie per visum propter eum. Maxima prorsus diaboli arte actum est, vt Pilati vxor tam constanter, ne passio vltra progrederetur, instaret. Iam enim diabolus expauescere cęperat, ne esset ipse, per quem futura esset salus Iudæorum & gentium. Ex his nanque, quę complura iam viderat, futura arbitrabatur, quæ nondum prænunciata acciderant. Nam præteritorum exhibitio vẽturorum est certitudo. Trepidabat profectò hic pestifer antiquum amittere ius, quod sibi in homine nequiter vsurparat. Nouerat vaticinatum fuisse de Christo: Quia liberabit pauperem à potente, & pauperem cui non est adiutor. Iterumque iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem. Nec ab re metuebat Satanas. Supra humanam consuetudinem atq; virtutem,

Hebr. 6. Psal. 7. Mat. 27. Psal. 71.

tutem, patientiam, mansuetudinem, humilitatē que Christi esse cernebat. Proinde vt illius posset impedire agonem, ad consueta cucurrit mulliebria arma, cum quibus plurimos olim strenuissimos debellauerat duces. Adam quippe de paradisi amœnitate deiecit: Loth in filiarum compulit stuprum: Samson in manu Philistiim dedit: Dauid in adulterij atq; homicidii crimen induxit: Salomonem etiam sapientia perdita alienigenarum deos thurificare coegit: Apostolorū nouissimè principem in magistri negatione prostrauit, hominum quoque redemptio Pilati mediāte vxore, ne fieret, laborauit. Cōsultius tamē propositi sui poterat obtinere effectum, si quos inflammauerat, sacerdotum animos euertisset? sed (sicut legitur) non est scientia, non sapiētia, non est cōsilium contra dominum. Quod enim bonum per mortem Christi Deus perficere statuit, noluit vt diabolica impediretur astutia. Præualuit itaque sacerdotum dolus, & succensa vis odii, cui resistere nequiuit præsidis infirma voluntas. Volens etenim occasione homicidæ viri, seculi saluatorem de eorum eripere manibus Hebræorum senioribus inquit: Est quippe consuetudo vobis, vt vnum ex vinctis dimittā vobis in pascha, vultis ergo dimittam vobis regem Iudæorum? Veritatem Pilatus loquebatur sapienter indoctus, verum nescienter dicebat Christum dominum regem appellans. Rex vtique erat Christus, in cuius persona Propheta ait: Ego autem constitutus sum rex ab eo super Siō montem sanctum eius prędicans præceptū eius. Non vt dominaretur iniustè, sed vt æquitatis censura iudicaret Ecclesiam, regiam dignitatē accepit. Hoc Psaltes egregius in spiritu lōgè antè prænoscens orabat sic: Deus iudicium tuū regi da, & iustitiam tuā filio regis: iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio. Irreprehensibiliter quidem dominus Iesus regni sui disponit leges, gradus distinguit, erogat dona, discernit merita & singulorū iudicat acta. Rex tantum super Israel lætitię oleo fuerat vnctus: sicut idem testatus est, dicens: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, Nondum enim visibiliter regni sceptrum extenderat super gentes. Hoc autem quando impletum esse cognoscitur? vtique post resurrectionem cum legatis suis per vniuersum orbem directis regni sui gloriā gentibus reuelauit. Tunc veraciter impletum est, quod pater ad filium per Prophetam inquit: Postula à me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuā, & possessionem tuam terminos terræ. In spiritu autem præuidēs Propheta memoratus, quòd dominaturus esset à mari vsque ad terminos orbis terrarum, cæteros reges more prophetico alloquutus est, dicens: Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram; seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore: apprehendite disciplinam, ne quādo irascatur dominus. Veritatem itaque fatebatur prętes Iudæorum regem Christum esse denuncians. Ignorabat tamen quantus & qualis rex esset. Si enim sciuisset, profectò adorasset illum, atque de manibus infidelium liberasset. Vtinam Prophetā legisset dicentem de ipso: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium super humerum eius, & vocabitur admirabilis Deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Verum magnum non fuit, si Pilatus alienigena à testamēto Dei extraneus Christum immortalē regē esse nesciebat, quum Hebræorū pontifices, quibus in diuinis eloquijs de ipso fuerat vaticinatū, se eundem ignorare fatebantur. Potuerunt planè illum membris infantilibus panniculis inuolutum, in præsepio recubantem Herodi nunciare, scriptum esse dicentes: Ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel. Et nunc iam adultum, miracula facientem, virtutum magnalia exhibentem, dæmonibus imperantem, regnum Dei prædicantem negare nō formidant. Prætulerunt quippe illi latronē, dicentes: Tolle hunc, quem Iudæorum asseris regem, & iuxta consuetudinem dimitte nobis Barrabbam, qui latro fuerat: atque propter seditionem & homicidum, quod fecerat, detinebatur in carcere, Totum quod fidei, quod commodi, quod virtutis, quod honoris illis fuerat, tacuerunt: & quod perditionis, fraudis, & dedecoris, clamauerunt. Magnam prorsus Iudæis vertebatur ad gloriā de sacerdotali, ac regia stirpe ducem habere, qui in cœlo & in terra monarchiā teneret imperij: sed eorum exigentibus culpis quicquid esse poterat ad honorem Christum morti tradēdo sibi ad ignominiā vendicarunt. Nonne opprobrium est Hebræis negasse Deū, quem mundus totus colit, confitetur, & audatè Nonne ad eorum confusionem publice in Ecclesiis illos dixisse legitur: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam? Quem isti perdere insistebāt, gentilis præses absoluere conabatur. Hinc est, quòd sermone iterato inquit: Quid igitur regi faciam Iudæorum? Volebat quidem non vi, sed importunis suasionibus, atque honesta ratione, adamantina eorum corda ad pietatis erga Christum emollire consensum, Secum nanque tacitus cogitabat. Obstinatissimos istos sine ratione, sine humanitate, & absque vllo charitatis affectu esse conspicio. Porro si innocentem hunc virum, qui Hebræus est, ex eorum patrum stirpe progenitus, illis ex lege promissus, à quo inumera beneficia recepere, tata animi malignitate calumniantur, quid in me gentilem & aduenam agerent, si reprehensibile quippiam reperirent? Agam quod volent iustitiæ censura postposita. Nemo erit, qui reatum meum diiudicet

Prou. 21. — Ioan. 18. — Psal. 2. — Psal. 71. — Matt. 15. — Psal. 2. — Psal. 2. — Esa. 9. — Matt. 2. — Ioan. 18. — Ibidem.

dicet, vn iversorum hunc approbante clamore: prius tamen corripiam Christum, si fortè illius flagellatione commoti, eundem viuum abire permittant.

De multifarijs amicitiarum causis. *Cap.* XIIII.

Amicitiarum multæ sunt causę. Quidam mensæ sodales sunt. Talium plurimi gulę dediti, atque ventris sui serui, nō amicos, sed vitiorum ac hominum se faciūt seruos. Nunquam hominum se famulatui subderēt nisi serui fierent vitiorum. Adulationi huiusmodi & iocis intendere consueuerunt, vbi ciborū stipendia vendicent. Præponunt hanc voluptatibus cæteris. Comedamus (inquiunt) & bibamus, cras enim moriemur. Verum istis quid vilius, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui tantum terrena sapiunt? Iumentorum siquidem sectantes morem solo carnis ducuntur affectu. Fitque vt immoderatè viuentes epularum ardore rationis suffocent bonum, atque ab ingenita nimium dignitate degenerent. Taceo quanta hinc facinora germinent libidinum, detractionum, iocorumque. Sedit (inquit diuinus sermo) populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Est nanque gula fames pessimus, à quo morbi innumerabiles effluunt animarum. Horum talium perniciosa est amicitia, & penitus euitanda, cui cohærent infamia, lascivia, & diuinitatis offensa. Est & aliud amicorum genus, quos locorum inhabitatio fecerat. Huiusmodi ciuitatum, mœniorumque eorundem prędia possidentes ex vicinitate quadā amicitiarum iura custodiunt. Duntaxat singuli proprijs contenti aliorum substantiam ambire desistant. Nempe vbi alienarum inest cupiditas rerum, vera amicitiarum abest charitas. Tales imprecando arguit propheta, dicens: Væh qui coniungitis domum domo, & agro copulatis vsque ad terminos loci. Sunt etiam, qui in administratione reipublicæ, in potestatibus iudiciariis par sortiuntur officium. Hi collegæ nomen habentes tunc perfecta fruuntur amicitia, quum ī collatione sententiæ, atq; distributione iustitiæ personas non accipiunt, priuata nō quærunt cōmoda, humanos fauores non appetunt, alterum rationibus supplantare nequaquam conatur, sed vna omnium est communis intentio pro honore diuinitatis nemini habenti denegare iustitiā. Reperiuntur quoque peregrinationis comites, qui amicitiarum contubernio perfruuntur. Istorum tunc itineris leuigatur labor, tunc societas delectabilis atque iucunda perseuerat in finem quum moribus non discrepat, neque in voluntate dissentit. Nempe vbi idem velle, idemq; deest nolle, ibi amicitiarum firmitas esse non valet. Non per corpus, neq; ex cohabitatione mutua, sed ex animorum conglutinatione commendabilis amicitiæ iurā seruantur. Hinc clarè colligitur, quòd inter scelestos & iniustos nequaquam perfecta amicitia reperitur. Non enim habent simul vitia vnitatem, prorsus maiori ex parte intra se diuisa noscuntur, dum graue bellum contra suum commouent possessorem. Hoc propheta sua autoritate cōfirmat: Non est (inquit) pax impio. Ex hoc euidentissima ratione colligitur, quòd si quod in vita hac perfectæ vnitatis inuenitur vinculum, atque mutuæ pacis bonum, penes illos esse cognoscitur, qui Christi dilectione iunguntur. Pax multa (inquit Propheta) diligentibus legem tuam, & non est illis scandalū. Multa (ait) non perfecta. Perfecta (vt arbitror) in hoc seculo esse non potest pacis amicitia, quando ij, apud quos inueniri non debet, perfectè pacifici non sunt. Qui enim in seipso dissidet, cum cæteris quando concors erit? Talis nempe est vita hæc (si tamen vita dicenda est) vt perfecta nemo proximum diligat charitate, quæ amicitiarū est finis. Charitatem autem dixerim esse perfectam, quum prorsus habet nil proprium: quum in eo quod diligit, Dei gloriam quærit, suique cōditoris concupiscit honorem: quum profectui dilecti se totum accommodat, ita vt in nullo præsentium, aut futurorum mercede cordis trahatur affectu. Hanc solummodo perfectionis regulam in domino Iesu definio stabiliter extitisse. In cæteris verò sanctis ad tempus reperiri potuit. Inconcussè autem, & sine reflectione inueniri non valuit. Quamdiu viuimus pro quotidianis excessibus satisfacere cupimus, vt ad æternā patriā expeditius introducendi curramus. Hinc est, quòd nemo quamuis sanctus & iustus a mercedis concupiscentia valet se liberare, quæ ex virtutum exercitatione, atque proximorum administratione donatur. Solus itaque Dei & hominū mediator, sicut ab omni labe peccati probatur immunis, ita perfectæ amicitiæ, ac inuiolabilis charitatis iura seruauit. Amore siquidem dilexit gratuito, quos proprio cruore redemit. Quę enim in carne gessit passibili, nihil illi ad satisfactionis profuit meritum, nihil ad beatitudinis cumulum militauit. Non enim habuit quod deleret, neque supra id, quod erat, ascēdere potuit. Illius igitur nostra sunt merita, illiusq; profectus nostri est causa. In illo planè perfectę dilectionis fulget sublimitas, quæ amantium cordis penetralia replet. Est nanq; dilectio vitæ lignum spirituale, quod in electorum mētibus diuinitus plātatur. Ipsius quippe radix est charitas virtutes verò cęterę spirituales rami esse noscuntur. Vbi.n. est charitas, ibi & bonorum operū fęcūditas. In illa tanquā in radice virtutes vniuersæ insertæ sunt. Viuunt prorsus quandiu in dilectionis radice subsistunt. Succide radicē, & repēte rami, fructus, exiccātur, & folia. Tolle de corde hominis iustificati charitatęm, & infructuosę cæte-

Marginalia: Esa. 48. — Psal. 118. — Isai. 22. — Phil. 3. — Exo. 32. — Esa. 5.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

cęterę efficiũtur virtutes. Quid prodest castitas? quid ieiunium? quid sine caritate patiẽtia? Si linguis hominũ (ait Apostolus) loquar, & angelorũ, caritatem aũt non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniẽs: & si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum: & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam: & si fidem habuero ita vt montes transferam: absque charitate nihil mihi prodest. Gratificat vtiq; virtutes omnes charitas, easq; facit fructificare vehementer. Sine fœcunditate virtutum esse non valet. Audi quid de electis in Canticorum legitur canticis: Omnes (inquit) gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eos. Ex virtutum abundantia tanquam ex fœcunditate fructuum charitatem agnosce, ita in alijs quemadmodũ & in te. Nolo vt ex amœnitate florum, aut foliorum viriditate, seu ex numerositate immaturorũ fructuum, sed ex maturitate & perfectione eorum excellentiam charitatis intelligas. Multas quotidie videmus arbores in veris tẽpore redolere, nitescere, & mira pulchritudine decorari, quæ paulatim decidentibus floribus vernantẽ amittunt speciem. Quantas præterea aspicimus foliis tantum esse refertas, quæ aurium mulcent auditum, palatum verò minime pascunt? Sunt quoq; nonnullę, quæ in æstate maximam afferum fructuum abundantiam: verum superueniente autumno decimam ex omnibus vix nutriunt partem. Qui legit, intelligat, quoniam figurata sũt verba. Perseuerantia igitur est, quæ fructus malos secernit à bonis. Multi gaudenter, fęcunde, & delectabiliter inchoant: paucissimi autem in eo quod cœperunt, persistunt. Multi (ait veritas) sunt vocati, pauci verò electi: sed soli qui vsque ad finem perseuerant, salui fiunt. Signanter autem de domino Iesu dicitur: Quum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finẽ dilexit eos. Excellentiorem quippe erga homines in fine vitę suæ dilectionẽ exhibuit, quã in primordio egerit, vt in eorum cordib. artius infixa remaneret. Quod enim ex corporali actione deerat, ex immensitate in fine suo suppleuit operis. Talia nẽpe gessit, vt mortalium omnium sibi valerent vẽdicare affectum. Vt igitur, ò homo scias, quanti te æstimauerit Christus, vt compassione patiaris cum illo, vtque amori ipsius vices rependere possis, hortor, atque commoneo: quatenus in spiritu in prætorium Pilati introeas, diligentissimeque cõsideres, quid tuus propter te in eo sustineat Deus. Lacrymas habeto paratas, cordis gemitum tene, vt quum lamentationes, carmen, & væh in libro vitæ repereris scriptas, non solum te, verum etiã qui te audierint, prouoces ad lamentum. Nullus (vt arbitror) à fletu continere se debet, quum Dei filium, vt ibi durissimè flagelletur, in prætorium mente conspexerit introduci. Nunc itaque horrendum coram te positum attende spectacu'um. Accedunt ministri crudelitatis ad dominum, quatenus detractis vestibus illum nudum exhibeant. Porrò tanquam agnus coram tondente se non aperuit os, conuitia patienter audit, tranquillo animo se expoliari permittit. Tanta siquidem mansuetudinis est visus modestia, vt fortè de astantibus quosdã incitaret ad lacrimas. Cuius (oro) tam ferreum pectus tanti non emolliret duritiam benignitas redemptoris? Ligatur, cæditur, totoque flagris corpore dissipatur. Nunc scapulas, nũc ventrẽ, nunc brachia, nunc crura cingunt. Vulnera vulneribus, plagas plagis recentibus addunt. Hinc liuor tumens, inde sanguis erumpens. Variatũ cute decoriata reddit corpus; adeò vt membrorum compages visibiles fierent. Prophetæ vaticinium tunc completum fuit, dicẽtis: Vidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eũ despectum, & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: reputauimus eũ quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipsius autem reuera liuore sanati sumus. Nã propter iniquitates nostras vulneratus est, & attritus propter scelera nostra. Vulneribus tandẽ circunquaque in carne diffusis, vinculisque solutis proprias compellitur resumere vestes. Secessit igitur solus, & doloris nimietate debilitatus sine alicuius adminiculo induit se. Hoc vnico exemplo potentem, superborumque superfluos damnat famulatus. Non habuit maiestatis dominus adiutorem, saltem vel minimum, qui in tanta necessitatis vehementia suffragii manum apponeret. Congregata itaque ad illum vniuersa cohorte clamyde coccinea induunt, coronam spineam plectentes capiti eius imponunt, atque arundinem sceptrum in manibus tenere cõpellunt. Hic parumper, ò anima mea, considerationis tuæ gressus fige, & redemptoris tui intolerabilem dolorem attende, modũ cogita, ludibriũ meditare, atque tormẽti huius immanitatem ex teipsa metire. Te in persona statue domini, taliàque arbitrare esse passuram: capitis delicati sensibilitatem considera, spinarum punctiones cerebrum perforantes mirare: sicque sanguinẽ decurrentem lacrymarum inundatione absterge. Debuit plane mori tanto dolore transfixus, se tamen reseruauit ad vitam, vt his etiam grauiora perferret. Tanquam gigas fortissimus imperterritus stetit, & coronationis pœnam immutata mente sustinuit: nullo frangebatur tormentorum impulsu, sciens locupletem sanguinis sui esse mercedem. Illum quippe constanter veluti spiritualia spargebat semina fertilem animarum messẽ postmodũ percepturus. Repleuerat enim sputo faciem, atque deformem, in quem angeli perspicere desiderant, reddiderat vultũ. Factus fuerat tãquam vas perditum, & sicut homo mortuus à corde audiens vituperationem multorũ com-

Cant. 4. Mat. 20. Ioan. 13. Esa. 53. Ibidem.

10 20 30 40 50

commorantium in circuitu. Eorum siquidē nonnulli irridentes illum genu flectentes dicebāt: Aue Rex Iudæorum. Quidam verò arundinē accipientes in manibus venerādum eius caput cedētes irrisoriè aiebant: Prophetiza nobis Christe, quis est, qui te percussit? O inaudita a seculis crudelitas, ò horrendum spectaculum, regem aspicere gloriæ, cui cœlorum famulantur obsequia, tantis lacessiri iniurijs, opprobrijs grauari, atq; incomparabilib. dilaniaris pœnis. Mirabantur planè cœli, mirabantur angeli, omniumque cœlestium spirituum legiones videntes verbum, per quod facta sunt omnia, cōtemni à perfidis: sapientiam hominum sordidissima super se sputa suscipere: vndique Dei filium attritum, despectum, agitatum, illusum. Sume igitur nunc & tu, ò anima mea, lamentum grande: plange dolores domini tui, depone nuptialem vestem, ornamenta regalia tibi cōcessa: induere cilicio, asperge caput tuum cinere, faciem immuta: atque cordis tui gemitu illius leni mœrorem, totam te illi conforma, & si non vales corpore, saltem hoc age mente: Qualis antè sponsus fuerit tuus, vtique præ filiis hominum speciosus recole. Elegātiam eius, aspectum decorum, suauem facundiam, incessum maturum, benignitatē, mansuetudinem, humilitatem, serenitatē, vultus, pristinamq; pulchritudinem meditare: quem quū mente tenueris, delectabiliter aspexeris, atque dulcissimè fueris amplexata, vt cognoscas qualia, quantaque tulerit propter te, tuæ verte considerationis oculum ad illum, qui astat tibi coccinea amictus chlamyde, coronatus spinis, sputis illitus, cruore sordidatus, cordis dolore transfixus, corporalibus pœnis incōparabiliter cruciatus, plagis plenus, circundatus vulneribus, liuoribus tumidus, sanie deturpatus, illusus ab hominibus, à gentibus flagellatus, à discipulo venditus, ab Apostolis derelictus, persequutus à pontificibus, subsannatus à turbis, accusatus iniustè à rege expulsus, & omni humano auxilio destitutus. Clama in fortitudine, & quasi tuba exalta vocem tuam: non oris, sed cordis, illique dicito: Es ne tu domine ille, qui paulò antè per ciuitates & castella Iudæorum discurrebas benefaciendo, languores curādo, & oppressos à diabolo liberando? Loquere mihi, ò domine, vt audiat seruus tuus, & enarra, si fortè tu idem ipse es, qui glorificatus in monte diuinitatis tuæ potentiam discipulis ostendisti. Si tu es de quo loquor, quomodo immutatus es? quomodo pristinum amisisti decorem? Regia dignitas, honorabilis aspectus, fulgentissimus faciei splendor, vestimentorum candor, cur sic repentè pertrāsiit? Delectabar vtique prius in te nihil deforme reperiens: nunc (proh dolor) te intueor nouissimum virorum, virum dolorum, sine specie, sine decore, absq; gloria, sine honore, & absq; vlla corporis sanitate. Obtexit cruor defluens imaginem vultus, sputa humanam deturpauere formam: sicque factus es opprobrium hominum, & tuorum gaudium inimicorum: Planè domine in hoc tuo aspectu dolore deficerem propter te & oīno desperarem de me, si nō diuini consilii altitudinem te duce attingerem, si non cordis tui penetralia lustrarem. In ipsis fateor, quia sustentor, pro ipsis refrigeror, ipsis condelector, atque exulto. Totum quod in te video, à Deo factum esse non ambigo. Si neque folium arboris absque nutu patris decidit, veniene ne super te tanta sine illius voluntate flagella? Si sine causa nihil super terram fit, inconsulte fiet passio tua? Prophetæ ad patrem vox illa est, quæ ait: Tu verò despexisti, & distulisti Christum tuū, auertisti testamentum serui tui, profanasti in terra sanctuarium eius: minorasti dies temporis eius, perfudisti eum confusione. Cur hoc in te actum est domine? Nempe (vt arbitror) vt sanares languores meos, & vinum ac oleum infunderes vlceribus meis, vt satisfaceres pro me, vt errantem ouem reduceres ad patrem, vt me reuocares ad te, vt te mihi amabilem redderes propter me, vt supernæ ciuitatis destructæ ruinas reparares, vt cœlestium ciuium redintegrares numerum: Hæc in arcano æterni patris pectore ad te facta sunt verba, quum de cœlorum sedibus in hoc ærumnosum exilium descendisti. Perfecta quidem sunt in te, quæ de excelso gloriæ throno dicta sunt tibi: non tamen sine te. Te nanque suadente, te volente, te consentiente totum, quod pateris, factum est. Per Prophetam enim dixisti: In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui. Voluisti prorsus domine: quemadmodum Propheta alius testatur de te: Oblatus est (inquit) quia ipse voluit. Et vnde voluisti? aut cur voluisti, ò dulcedo æterna, amor caste, & vnice mediator? Tui vtique genitoris te impellente gloria, mea te trahente infinita miseria, diuina te arctante iustitia, & superna atque ineffabili in te habitante gratia. His funibus ad columnam ligaris, charitatis circumamictus purpura gaudēter ludibria sustines, pietatis cōpassione succensus iucundissime spineam coronam gestas in capite, rectitudinis animatus zelo arundineo baculo prudentissime, quanta sint delicta mea, metiris. Vt me robores, læto animo debilitaris in carne, venustas me tuo cruore tuo liuore perornas, tuoq; amore īebrias, ardes intus dilectione, nimioque amore succenderis. Mœstitiam meam tua propulsat charitas, dolor quoque meus, quum in corde tuo alto attollis me, diu mecum perseuerare non valet. Conuertis domine planctum meum in gaudium mihi, amaritudinem in dulcedinem, in lucem tenebras, metum in securitatem, desperationem in spem,

Matth. 27. — Psal. 44. — Psal. 88. — Psal. 39. — Esai. 53.

ſpem, teporemque in flagrantiſsimam charitatem immutas. Hæc planè non eſt hominum, ſed mutatio dexteræ excelſi. Hanc nemo niſi dilectus percipit, niſi poſſeſſus tenet, niſi exercitatus deguſtat. Amantium deliciæ ſunt, & ſponſæ munera precioſa. Canticum nouum eſt, & ſuauiſſimum amoris carmē. Hoc modulatione dulci, libertate præcipua, feruida charitate promit, quiſquis verbi vulnus dulciſsimum ſuſcepit in pectore: at verò qui illo adhuc dignus non eſt, lamentationes ſumat in corde, atque dolenti domino compatiatur ex corde. Nullus profectò amoris carmen veraciter tenet, qui in lamētationis libro non fuerit eruditus. Incipientium hoc, illud autem donum eſſe noſcitur perfectorum. Primi de exemplo, vltimi de arcano Dei paſcuntur conſilio. Vterque ſuo tempore proprium ſpirituale recipiunt alimentum. Verùm ab hoc ſpirituali conuiuio nunquid proficientes excludūtur viri? Prorſus minimè. Habēt planè & ipſi vndē ſpiritualiter nutriantur. Imbuuntur iſti myſteriis, ſaginantur ſacramētis. Quanta in hoc mo morato ſaluatoris ludibrio myſteria lateant, diligenter aduerte: quatenus ſpirituales proficientium delicias non ignores. Veſtitur quippe purpura, arundinem geſtat in dextera, coronatur ſpinis, ſputis deturpatur, genu flexionibus irridetur, & vt prophetizet à perſequutoribus prouocatur. Equidem his paucis omne ludificationis, per quod ab hominibus malis Dei contemnitur ſapientia, voluit exprimere genus. Sacerdotalem in veſte purpurea, quæ pontificibus, & regibus congruit, inſinuat dignitatem. In ea toties illuditur Chriſtus, qui ſecundum ordinem Melchiſedech verus eſt pontifex: quoties qui præſunt in Eccleſia, honores ab hominibus quęrunt, precioſarum veſtium apparatu nitent, dominatum ſibi in clero vendicant, & tranſitoriis proſperitatibus delectantur. Nempe teſte domino, qui mollibus induuntur, in domibus regum ſunt. Vbi (oro) mutato habitu illuſus eſt Chriſtus? Nonne in domo Herodis regis, & Pilati præſidis? Iam attende palatia præſulum. Ponunt ſigna, ſua ſigna ſericis apparatibus ornātur, precioſis veſtimentis induuntur; famulorum vallantur multitudine, adulatoribus replētur, & quod ſine mœrore dici non poteſt, domus, quę egenorum eſſe receptacula debent, imperatorum palatia iudicantur. Taceo de cibis, poculis, electuariis, ſaporibus, vaſis argēteis, & deauratis, iocis, cōfabulationibus, obtrectationibus, & aliis, quā plurimis talibus, quæ in ſecularium principū ędibus frequentantur. In locis vbi huiuſmodi fiunt, habitationē non inuenit ſapientia, neque qui illam agnoſcat, reperitur. Propterea quaſi ignota & aliena irridetur, & ſubſannatur. In plateis itaque præſulu malè viuentium, & in eccleſia temporalia lucra quærentiū, ac ſuperbiæ taſtu tumētium myſticè Chriſtus in purpura illuditur, ſed à diuitibus diademate ſpineo coronatur. Sunt etenim diuitiæ ſpinæ acutiſsimæ, quæ rationale caput hominis pungunt, & perforant, indeque ſanguinem ebullire faciunt copioſe. Incredibiliter diuitiarum amor, & terrenarum immoderata cogitatio facultatum mentem ſpargunt, diſsipant vnitatem, pacis bonum perdunt: & amatores ſuos innumerabilibus delictis immergunt. Iuxta criminum quātitatem ſpiritualiter ſanguis emanat. In ſanguine quippe peccatum exprimitur, dicente Propheta, Libera me de ſanguinib. Deus. Poſsidendæ igitur ſunt diuitiæ ordinato cum affectu. In ipſis nequaquam finis conſtituēdus eſt. Erogandæ ſunt, vt multiplicētur, atque proficiant in futurum, quemadmodum Apoſtolus exhortans, dicit, Diuitibus huius ſeculi præcipue non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarū, ſed in Deo viuo, qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, cōmunicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonū in futurum, vt apprehendant veram vitam. Contemptus ergo opum futura non caret mercede, & præſenti commodo. Mentis etenim excollentiam deiicit, & dominandi extinguit affectum. Cohærent frequenter ſimul bonorum temporalium affluentia, & principandi amor. Hoc indicauit mediator, qui illud voluit ſicut in corona ſpinea, ita & in arundineo ſceptro. Meritò terrena dignitas arundini comparatur, quæ exterius viret, & tamen infructuoſa, intùſque inanis eſt, & vacua. Quis in aſpectu primo potentū ſeculi nō appeteret ſaltum? Quicquid in ipſo eſt, arridere, atque vireſcere creditur. Accede autē propius, diligenter conſidera, quantis intus agitetur curis, quale etiam foris proferat germen, vtrique inutile, & citò periturum. Ex præteritorum ſcientia præſentia iudicabis. Vidi (inquit Propheta) impium ſuperexaltatum, & eleuatū ſicut cedros Libani; tranſiui, non erat, quæſiui, & non eſt inuentus locus eis. Infœcundi prorſus ſunt, qui dominantur, & vacui tanquam arūdines, infœcundi aliis, ſibiipſis autem vacui. O quantum in ipſis, & per ipſos æterna illuditur ſapientia, quæ ex ſui munditia, & naturali excellētia attingit à fine vſque ad finē fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Illam profectò irrident, quū illius honorē ſibi arrogant, & volunt tyrannicè præeſſe hominib. Vt dominaretur terrę animantibus, nō hominibus, inſtitutus eſt homo. Sic habes dictū hominib., Dominamini piſcib. maris, & volatilib. cœli, & vniuerſis animātib. quæ mouentur ſuper terrā. Solus enim Deus Rex eſt potens, & Dn̄s Dominantiū, qui habet immortalitatē, & lucē habitat inacceſsibilē. Nūc itaque reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, nolite extollere in altum cornu veſtrum, neque

Marginal notes: Matt. 11. — Pſal. 50. — 1. Tim. 6. — Pſal. 36. — Gen. 1. — Pſal. 2.

loqui aduersus Deum iniquitatem. Quoties ex potestate vestra insolescitis, atque delinquitis, vestro arundineo baculo Christi caput percutitis. Mementote (obsecro) quid futuri estis, seruite Domino in timore, apprehendite disciplinam, ne iniustitiã amantes pereatis iustè. Quod habetis, humiliter recognoscite ab ea, quæ ait, Per me reges regnant. Ipsum vos admonētem audite. Intelligite (inquit) reges, discite iudices finium terræ, præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum, quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur, quoniam quum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, neque custodistis legem iustitię, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis, quoniã iudicium durissimum in iis, qui præsunt, fiet. Pro eruditione igitur vestri in illusione sui arundinem tenere in dextera voluit, sed pro doctorum ecclesiasticorum carnali confutanda intelligentia in faciem conspui dedignatus nõ est. Spiritualiter quippe conspuitur Christus, quando carnaliter intellecta diuina in ecclesiis prædicantur eloquia. Nempe sapientię cœlestis pulchritudinem fœdant, qui verbum Dei annunciantes carnaliter viuunt. Præconem veritatis audi, Castigo (inquit) corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar. Nouerat vitam laudabilem plurimum prædicationi conferre, ne igitur contēneretur sapiētia verbi, ne Christi facies sputis illusionum spiritualiter turparet, tanta se Paulus cæde mactabat. Cauebat ne mundi huius sapientiam loqueretur, ne doctrina discreparet à moribus, fieretque ludibrium auditoribus Christus, qui loquebatur in Paulo, dicente ipso, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Timeant itaque verbi Dei tractatores in vitę suę deordinatione illudere Christo. Studeant suum virtutibus decorare sermonē, atque diuino in morum probitate autoritatem præstare eloquio. Aequalis periculi res est Dei verbum malè viuendo proferre, & sanæ Christi doctrinæ nequiter viuendo contradicere. Vtrunque damnabile, vtrunque odiosum est Christo. Porrò sapiētia mores detestatur malè viuentiũ, eorũ potissimum, qui cauterizatam habentes conscientiã sub verborũ sonora altitudine, aut sub sanctitatis velamine derogant veritati. Hi totũ ecclesiæ corpus cõmaculant, atque corrumpũt. Per blandos sermones, & fucata verba imprudentiũ corda subuertunt. Ostentant quippe ex verbis, ex simulatis actibus se honorare Christum, quum re vera illi turpiter illudant. Horũ gessit imaginē Sacerdotum irrisio, quando genua ponentes dicebãt, Aue rex Iudęorũ. Ore suo benedicebãt, sed eodē suo maledicebant. De talibus per Prophetã Dominus conqueritur, dicens, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorũ lōgè est à me, quasi gens, quæ fecerit iustitiam, & iudiciũ. Hypocrisi quum sint pleni, quandiu peccandi caperunt facultatem, sanctitatem simulãt. Quum opportunitas illis aderit, præ cæteris Christum spiritualibus illusionibus derident. Horũ sicut & aliorum propera erit perditio. Sua quippe dãnatione, suisque illusionibus fideles erudient, nec auertent, sed potius conuertent ad Christum. Pro eisdem Patrem deprecans ait, Non erubescant in me, qui expectant te, Domine virtutum, non cõfundantur super me, qui quærũt te Deus Israel. Hæc sunt spiritualia monita tua, Domine Iesu, quibus in mysterio corporeæ illusionis tuæ proficientes erudis viros, & per ipsos ecclesiam, quatenus virtutum perfectione imbuti væh perpetuæ mortis euitent. Tu nēpe solus es, qui lamentationis promoues gemitũ, & carmen amoris immittis, atque interminati supplicii lacrymosum væh euadere doces.

Psal. 2. | Prou. 8. | Sap. 6. | 1. Cor. 9. | 2. Cor. 13. | Esa. 29. | Psal. 68.

Qualiter concitati animi furor valeat demulceri.
Cap. XV.

NVllum ad excitati animi placandam iram validius arbitror fore medicamentum, nil ad euigilandam cõpassionem, & iniuriam patientis sic congruit, quēadmodum miserorum miserias anteponere illis. Facile innatam, & naturalem compassionē trahit ad se calamitas pauperũ, & tribulati cordis deprimens mœror. Hac Rex, & Propheta Dauid vsus est arte. Cùm enim post adulteriũ, & homicidium prolem ex delicto genitam Dominus vellet perimere, ille tãdiu in cilicio stãs, atque orando lacrymas fundens de cordis sui exhibuit gemitũ, quandiu vixit infantulus. Quo defuncto abiiciens humiliationis habitum compescuit fletum. Fleuit etiam Anna Samuelis mater coram Domino exercituum humiliter in sylo ab æmula irrogata conuitia. Quamobrē sterilitate depulsa Deo gratissimam meruit suscipere prolem. Sic & ipse mediator Christus, vt diuinam aduersus humanum genus concitatam pro criminibus posset mulcere iustitiam, cicatrices vulnerum sibi reseruauit in corpore, quatenus haberet semper, quod pro reconcilianda hominum specie irato ostenderet patri. Hoc idem egit Pilatus in Iudæorum turba furenti. Flagellatum etenim Dominum, coronã gestantem spineam, atque purpureũ vestimentũ populo expoluit, dicens, Ecce homo. O grande mysterium, ô diuinæ miserationis ineffabile signũ videre Dei Filium, Angelorum gaudium, & cœlestis Hierusalem inextinguibile lumen, solem (scilicet) iustitiæ totũ cruentatũ, & squalidũ coram

2. Reg. 12. | 1. Reg. 1. | Ioan. 19.

rum vniuersa astare Hebręorum plebe. Quis cõtemptibilibus, quis vnquam reum quempiã crudelius tractari conspexit? Debuerant planè saxea emolliri corda, omnèmque indignationem euomere ad aspectum talis ludibrij. Tunc Prophetę vaticinium nouerãt esse completũ, quod in persona Domini prænunciauerat sic. Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Mediatoris itaque calamitatem præses populo insinuauit, inquiens, Ecce homo. Illi quippe tribuit, quod nulli miserrimo denegatur. Quod quisque naturaliter habet, commemorauit in Christo. Ecce (inquit) quem persequimini, quem occidere nitimini, flagellatus, coronatus, consputus, illusus, cõtemptibilis adest. Obijciens nanque illis visibilem formam despicabilem, plurimùmque deformem nihil de diuinitatis excellentia, nil de innocentia vitæ, nilque de collatis virtutibus recolens, ait, Ecce homo. Verum profectò dixit, quòd homo erat Christus, reticuit autem, quòd Deus erat. Erat vtique verbum apud Deum Deus, per quod facta sunt omnia, & sine quo nihil. Erat splendor gloriæ, & figura substantiæ Patris, portabàtque omnia verbo virtutis suæ. Nam idem verbum quamuis caro vellet fieri, & cum hominibus habitare, manebat tamen cum Deo Deus indiuiduus in essentia, consors in diuinitate, in potestate æqualis, & sine initio coæternus. Quòd homo erat, dignationis non diminutionis causa fuit. Verùm diuinæ lucis radiis obcæcati Iudæi, atque tanti sacramenti altitudinem penetrare non valentes, mox vt Dominum prospexerunt, væsania commoti solita clamauere, dicentes, Crucifige, crucifige eum. O insensati, & infideles Diaboli ministri, mortis filii, & gehennæ flammis æternaliter deputandi, quæ est vox hæc, quam profertis? quid est, quod à præside perfici postulatis? Occidere ne vultis, per quem seculo vita donatur? perimere ipsam concupiscitis vitam? vt quid miseri sic clamatis? cur irruitis in hominem tanquam in parietem inclinatum, & in maceriem depulsam? Nam (vt cerno) opere complere nitimini, quod per virum sapientem aistis, Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & non memoretur nomen eius amplius, casso tamen labore desudatis. Nihil proficiet malitia vestra, præualebit quidem, sed ad tempus tantum. Impossibile erit illum detineri apud vos. Nunquid, cùm dormierit, non adiiciet, vt resurgat? an fortè in ira vestra continebit misericordias suas, aut obliuiscetur misereri, & præsentiam suam abscindet à generatione, & generatione? Fixum est Dei consilium, & mutari non potest. Sicut locutus est per os sanctorũ, qui à seculo sunt prophetarum eius, sic fiet. Quòd tradendus, quod flagellandus, quòd crucifigẽdus, quòd perimendus sit Christus, vaticinatum est, qui verò prænunciauerunt ista futura, prędixerunt etiã eundem resurrecturum, ascensurum, iudicaturum, & in perpetuum regnaturum. Supplicia insuper, quæ pro hoc immani passuri estis scelere, ad eruditionem fidelium, retexere curauerunt. Nam egregius Psaltes homo secundum cor Dei de progenie vestra, regnànsque super vos quid dixerit, audite, Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Fiat habitatio eorum deserta, & non sit, qui inhabitet in ea. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam. Deleãtur de libro viuentium, & cum iustis non scribãtur, quoniam quẽ tu percussisti, persecuti sunt, & super dolorem vulnerum eius addiderunt. Quid etiam Dominus per prophetarum eximiũ, qui de seruitutis domo vos eduxit, promulgauerit, auscultate: Congregabo (inquit) super eos mala, & sagittas meas complebo in eis: consumentur fame, & deuorabunt eos aues morsu amarissmo: dentes bestiarum immittam in eis cũ furore trahẽtium super terram atque serpentiũ: foris vastabit eos gladius, & intus pauor, iuuenem simul ac virginem lactentem cum homine sene. Expauit ne cor vestrum super comminationibus istis? Verum nullum (vt arbitror) sanum valetis capere consilium indignatione nimia, & malignitate succensi, saltem vel hominẽ gentilem attendite, quid vobis furẽtibus dicat, quidve de Christi innocentia sentiat, accipite eum vos (inquit) ego non inuenio in eo causam. Causam nullam iudex in illo se inuenire dicit, vt ipsum crucifigere debeat. Quippe qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Malebat potius suæ in aliquo derogare potestati, quàm viro sancto necem irrogare iniustam, propterea aiebat, Accipite eum vos, & crucifigite. Cui respondere Pontifices, Nos habemus legem, & secũdum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit. Ad vos nunc, ò legis periti, meus sermo dirigitur. Legẽ habere vos dicitis, quæ Christum damnat, quoniã Dei Filiũ se facit, legẽ vtinam habetis; non in mẽbranis, sed in cordibus scriptam, legem tenetis lucri causa, & honoris appetitu, sub prætextu scientiæ legis primos in cœnis desideratis accubitus, & salutationes in foro, atque ab hominibus vocari Rabbi. Legis periti vocari, non autem esse, concupiscitis. Nunc verò præuaricatores legis attẽdite legem, & vtrum lex Christum dãnet, qui se Dei Filium asserit, animaduertite. Nõne in lege vox patris illa, quæ ait, Ipse inuocabit me, pater meus es tu, & susceptor salutis meę, & ego primogenitum ponã illum excelsum prę regibus terræ. An nõ vox illa filii est, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Quid euidentius, quid perspicacius dici potuit? Attrita ne est

Psal. 21. Ioan. 19. Hebr. 1. Ibidem. Psal. 40. Hier. 11. Psal. 40. Luc. 1. Psal. 68. Deut. 32. Ioan. 19. Esa. 53. Ioan. 19. Psal. 88. Psal. 2.

frons vestra? Insurrexerunt (inquit de vobis filius) in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Aliud tamen de lege vestra prolatum audite testimonium contra vos. Hic est (ait Propheta) Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum. Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hoc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Nempe facta est vobis lex in laqueum, & in retributionem, & in scandalū. Aduersum vos, non contra Christum clamat lex, dicens, Alienati sunt peccatores à vulua, errauerūt ab vtero, loquuti sunt falsa, delictum oris eorum sermonem labiorum ipsorum vt comprehendantur in superbia sua, & de exercitatione & mendacio annunciabuntur in consummatione in ira consummationis, & nō erunt. Lex quippe sancta mendacio vestro fauere nescit. Illud insequitur, illud veritati perhibens testimoniū suis conuincit eloquiis. Salutare tuum expectabo Domine, inquit grandæuus ille & Sanctus Iacob. Moyses quoque ait, Prophetam suscitabit Dominus Deus vobis de fratribus vestris, tanquam me ipsum audietis. Erit autem omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de populo suo. In Psalmo, Viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Deficiet potius dies, quam in Christ. fauore prolata in lege testimonia contra vos. Non valet lex quasi blasphemum Dei filium damnare, quæ semper approbat veritatem. Quomodò damnabit eum, cuius præsentiā tam ardenter poscebat, inquiēs, osculetur me osculo oris sui? Illius igitur diuinitatem annunciat lex, illum in carne futurum fatetur, illum cum venit, veneratur, & colit. At scelesti Sacerdotes Hebræorum illum secundū legem morti esse obnoxium Pilato suadere conātur. Verum ille legis ignarus Dominumquis esset sciscitari voluit. Expauerat quippe supra modum cor eius, cum audisset, secundū legem debet mori, quia Filium Dei se fecit, quamobrem in prætorium ingressus dixit, Vnde es tu? cui quum nullum Dominus daret responsum, ait, Mihi non loqueris? O superba locutio, quid te iactas? quid de te sentis, vt Verbo Dei audeas dicere, mihi non loqueris? Oblitus ne es te arundinem esse sterilem, vacuam, & à vento inanis gloriæ agitatam? Cur te extollis? Nunquid ab eo talia didicisti? Debueras planè ex verbis, ex gestis, ex ipsius mansuetudine humilitatem discere, atque de ore tuo sale cōditū proferre sermonem. Attamen si quid vlcerosum in te est, si quid in corde tuo præsumptuosum latet & fœtidum dicito. Quandiu cœlestis adest medicus, donec præsens est sapientia, maculas detege proprias, quatenus salutarem saluatoris medicinam accipias. Porrò curari poteris, dummodo consilium non contemnas, & sapientiæ verba prolata non negligas. Aperi citò os tuum, & quod in mente versatur, profer. En expectat Dominus, vt te aperiēte, te agnoscente, te confitente, remedium tibi sapientiæ tribuat. Inde præses sequutus adiunxit, Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Tumebat profectò terra, eleuabatur, grandiaque paritura videbatur. Tandem aperuit se, emisit ventum, mendacium protulit, & de se veritatem sapientibus ridiculum fecit. Quis de se supra se præsumentem non irrideat? Dominus autem, qui peccatores saluos facere venerat, cor illius sanare curauit, minimè illum passus est in superbiæ tumore deficere, propterea inquit, Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi datum tibi esset desuper. Maximum Dominus sermonibus suis humilitatis & sapientiæ præstitit documentum. Repressit responsione prudenti præsidis ignorantiam. Nemo nisi dispensante Deo potestatem sortitur in terris. Non tamen omnes laudabiliter diuina dispensatione vtuntur. Præsunt quidem, & prosunt aliis, & magnum de potestate accepta animarum reportant lucrum. Tales duplicibus vestiuntur, dum propriis, subiectorū que profectibus gaudent. Nonnulli verò sunt, qui cum sui dispendio alios ad regendum deputati sunt, dominari huiusmodi appetunt, præesse delectantur, nilque de regimine suo, nisi vt reuereantur, eliciunt, futurum iudicium spernētes incumbunt præsentibus, semperq; (si liceat) illis viuere libet. Sine timore Dei sunt hi, superno abutuntur munere, permittenteque opifice summo alienam excolunt terram, & inde iustitiæ fructum percipiunt nullum. Satius istis fuisset sub aliorum ducatu Christo militasse, quàm cùm damno proprio infirmis præesse. Non tamen ex hoc arguēda, sed potius Dei est sapientia veneranda, qui irreprehensibiliter ordinatissimo suo iudicio vniuersa disponit. Præsidet quippe in se, & mirabili lance æquitatis in se cuncta componens ad sui facit gloriam triumphare. Hanc siquidem diuini consilij altitudinem nemo attingit, nisi gratiis assumptus. Profectò in ipsa iudiciorum Dei luce inaccessibili omnis rationalis spiritus caligat scientia. Se retinet sibi in se tanquam nullius indigens. Ex hoc potissimum cunctis se intuentibus se ipsum mirabilem exhibet, profundum se contemplantibus imponit silentium, accendit ad amorem, in luce solidat, & beatificat in se, in vniuersi vtique regimine suauissimum sapientiæ facit concentum, iucundissimum quidem regnantibus cum illo, sed desideratissimum suspirantibus ad ipsum. Primi in mensa nuptiali recumbunt alimentorum cœlestium vbertate referta, nec mirum. Transiens enim mediator, atq; præcinctus illis ministrat, noua apponit animæ alimēta, delectabilia immittit gaudia, ita vt sagi-

Marginal notes: Psal. 26. Psal. 37. Bar. 3. Psal. 57. Gen. 49. Deut. 18. Psal. 97. Cant. 1. Ioan. 19. Ibidem. Ibidem.

saginati atque refecti nil extra id, quo fruuntur, concupiscere queant. Secundi autem micis pascuntur recumbentium, non tamen ad votum, neque ad satietatem, sed pro libito dominantis, atque gubernantis altissimi. Ipse nulli detrahit quod meretur, nulli denegat quod eidem congruere nouit. Humiliat, & exaltat, mortificat, & viuificat, in potestate attollit, & deprimit, cuncta hæc in sapientiæ suæ arte componens. Verissimam igitur sententiam Pilato protulit Mediator, dicens. Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset desuper. Ex qua responsione erudiuit præsidem, quamuis non ad plenum. Exinde opportunitatem quærebat dimittere illum, meditabatur vtilia, honesta cupiebat, sed non ea virtute, qua debuit. O quãti quotidie iudicis huius imitantur inconstantiã, ò quot ab eo quod disponunt sanctè agere, se subuerti permittunt. Proinde maxima in virtutibus, ac spiritualibus desideriis cautela nobis est adhibenda. Infatigabiliter Deo seruiẽtibus Diabolus aduersatur, & omne laudabile virtutis propositum conatur euertere. Nulla hora, nulloque momento ab illius fraudibus oportet nos esse securos. Quod non valet per se, per membra sua operari non desinit. Per Sacerdotum igitur Põtifices Hebræorum, quos possidebat vt proprios acutissima blasphemiæ, ac maledictionis iacula dirigebat in Christum, & vt mortis ipsius mali voti sui fieret compos, per eosdem timoris sagittas in Pilatum intorsit, quatenus & ipse perterritus perficeret quod volebat, quamobrem clamauere, dicentes, Si hunc dimittis, nõ es amicus Cæsaris, omnis qui se regẽ facit, cõtradicit Cæsari. Nouerant nefarii Romanorũ regem nolle, vt quis absque sui, senatusque consulti autoritate, regis sibi nomen imponeret. Cum igitur Christus Romanorũ non sibi fauorũ asciuerit, vt fieret rex, occasione hac tam Christo, quàm præsidi accusationi calumniam inferebant. Tali siqui de adminiculo nõ indiguit mediator, vt rex verus agnosceretur esse, quippe quum de illo sit scriptum, Deus autẽ rex noster ante secula operatus est salutẽ in medio terræ. Apostolus etiam de ipso sic ait, Regi seculorum immortali, & inuisibili soli Deo honor & gloria in secula seculorum. Regni verò sui in vniuersali iudicio excellentiã demonstrabit. In obsequium quidem suũ Angelos, Archangelos, & omnem cælorum adducet militiam, quando (videlicet) sedebit in sede maiestatis suæ, iudicabitque cunctum hominum genus, atque singulis reddet secundum opera eorum. De huiusmodi triũphali regno nil præsidi Pontifices loquebantur, sed de temporali regia dignitate, cuius Pilatũ nduerant esse ministrum. Propterea meditatam obiectionem Pilatus expauens pro tribunali sedens, morti adiudicauit morte indignum. Multifariè quippe attentauerat Christum de eorum manibus liberare. Quod quũ perciperet se casso desudare labore, ipsorum obstinatissimę paruit voluntati. Pueriliter denique agens coram populo aqua accepta, lauit manus suas, dicens, Innocens ego sum à sanguine hominis istius. Lauit manus suas, tanquam si per ablutiones corporis sordes tergerẽtur animarum. Fefellit autem illũ stulta opinio. Nõ est corporalium macularum punitor Deus, sed spiritualium, neque de exteriori, sed de interiori statu hominum iudicat. Lauamini (inquit per Prophetam) mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarũ ab oculis meis. Quiescite agere peruersè, discite benefacere, quærite iudicium, subuenire oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Nitorem igitur conscientię, animæ pulchritudinem, mentis munditiam, atque synceritatem vitæ ab vnoquoque nostrum exigit. Nec discutit, vtrum quis non lotis manducet manibus, aut immũdis incedat pedibus, seu maculosis, scissisque vestimentis gradiatur. Ego sum (inquit ipse) qui scrutor renes & corda, & do vnicuique secundum opera sua. Nihil horũ sciens Pilatus, Iudæorum sequebatur ritus, qui diuinæ legis ignorantes sensum, literæ cultum perficere conabantur. Non autem corporalis actus per se obesse aut prodesse multũ potest sine voluntatis, ac rationis consensu. Quod male cõsummatur per corpus, si ex voluntatis deliberatione prodierit, dupliciter punietur. Vbi verò absque corporis ministerio, peccatum agitatur in corde, simplici cordis compunctione mundatur, dicente Propheta, Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris cõpungimini. Dupliciter igitur deliquit præses, & neutrum satisfaciendo detersit. Pro humano timore contra mẽtem egit, & iniustissime damnauit innoxium. Proprium aliis imposuit facinus, atque sine compunctionis gemitu, sola manuum ablutione se Deo satisfacere credidit. Verum diuinam sicut cæteri euadere non meruit vltionem. Quoniam verò minus malitiose deliquit, remissius cũ illo, quàm cum Iudæis, iudicium actum est, sicut Domini voce eidem dicitur, Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Iudæorum namque populus, & potissimum Pharisæorum, ac turba Pontificum supra modum grauiter deliquerunt. Sciebant quo animo, quave nocendi intentione agerent contra Dominum. Nouerant meditatas fraudes, & argumenta fallaciæ. Nequaquam seipsos apud se excusare valebant, aduersus eos conscientia ipsorum testimonium perhibente, ac etiam cogitationibus cordium se inuicem accusantibus. Attamen non sunt veriti impudentissime vociferari, dicentes, Sanguis eius super nos, & super liberos nostros. Quod petierunt, dupliciter consequuti sunt. Nam temporalem, æter-

Ibidem. Ioan. 19. Psal. 73. 1. Tim. 1. Mat. 27 Esa. 1. Hier. 17. Psal. 4. Ioan. 19.

namque sententiam pro innoxij cruoris effusione perceperunt. Non tamen diuina funditus eos consumpsit iustitia, sed super terram profugos fecit, sicut ore Prophetico dicitur, Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Ob promissiones igitur patribus factas inter gentes habitare sinuntur, quod Propheta ascribens Christo in persona eorum sic ait, Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris cui diximus, In vmbra tua viuemus in gentibus. Ad eruditionem quoque fidelium ipsorum reliquiæ remanserunt, quemadmodum Psaltes præcipuus ex Saluatoris voce inquit, Deus ostendit super inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei. Disperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus Domine. Cur autem hoc illis acciderit, intulit. Delictum oris eorum, sermones labiorum ipsorum comprehendantur in superbia sua. Nempe quod vaticinatum fuit, sine iudice aliquo nostris claret tẽporibus. Quę (oro) genus est, quæ ad habitandum non habeat regionem? Quis verò populus cunctis terrarum nationibus sic odiosus agnoscitur, quemadmodum Hebræorum? Illis nanque regnum, ciuitates, & ceræmoniæ sacræ oblatæ sunt. Hoc in spiritu præuidens Propheta deplorat, dicens, Factus est Dominus quasi inimicus, præcipitauit Israel, præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum, obliuioni tradidit Dominus in Sion festiuitatem & Sabbatum, & in opprobrium, & in indignationem furoris sui regem & Sacerdotem. Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ. Vnde istis acciderint hæc, præsens eorum sermo denunciat, Sanguis eius (inquiunt) super nos, & super liberos nostros. Illis ista clamantibus Iesum flagellis cęsum tradidit præses voluntati eorum, vt crucifigeretur.

Tren. 1.

Psal. 58.

Tren. 2.

Mat. 27.

Qualiter post victoriam exultare soleant bellatores. Cap. XVI.

Qvi inuisibili conflictu dimicant, si contigerit eos cum robustissimis bellatoribus post fatigationem nimiã, post hinc inde directos ictus obtinere triumphum, gaudẽt quidem, sed labore attriti sui nequeunt cordis insinuare lætitiam, quo adusque aliquantisper recreati consumptas reparent vires. Tunc exultant, tunc adeptæ victoriæ student patefacere gaudium. Nil etenim rebellionis sentientes in se, nulloque illis renitente se totaliter in aspectus astantium transferunt, Illis quid gaudii habeant in seipsis, quid triumphi perceperint, reserare conantur. Hoc idem sceleratissimos egisse arbitror Hebræorum Pontifices, in necis Christi prolatione sententiæ. Exultauere vtique in semet, quemadmodum victores capta exultant præda. Verum sese corpore, quod gestabant intus, foris manifestare non poterant. Laborauerant quidem mente falsa meditando, & componendo inania. Corpore autem non desudauerant minus vociferationibus, ratiocinationibus, exhortationibus, nugis, hincinde discurrendo, nunc suadendo præsidi, nunc Herodi Dominum accusando, nunc turbam pro Barabba instigando. Sicque noctem totam penè ducentes insomnem, diemque clamoribus consumendo, quid iniquitatis, quidve pro redemptoris morte sentirent lætitiæ, notificare non valebant. Illo autem pendente in ligno, tum expotita quiete, tum ex auiditate necendi insultauere vehementius. Promulgata igitur mediatoris sententia suscipientes, vt perderent, chlamyde abiecta purpurea propriis vestibus induerunt. Nempe seipsum in eorum manus tradebat Dominus cruciandum. Corpus quidem exponebat flagellis, affectu autem totus ferebatur in Deum, semetipsum patri exhibebat hostiam viuentem, sanctam, atque rationabilem. Magnipendebat prorsus pro honore diuinitatis tanta sustinere, ac talia impenso sibi amori vices rependere cupiens, tametsi quæ patiebatur parua essent comparatione donorum. Porrò vt Dei & hominum fieret mediator, electorum caput, ecclesiæ sponsus, mortuorum primogenitus, princeps pacis; Pater futuri seculi, Rex regum, Dominantium Dominus, hominum Redemptor, reparatorr Angelorum, atque Deus & homo, vnus Christus, acceperat gratis. Pro huiusmodi & aliis incomprehensibilibus charismatibus, quæ idem assumptus perceperat homo, nũquam arbitrabatur se Deo satisfacere posse, quemadmodum nec valebat ad humanam naturam tantum consideratione habita. Nam secundum naturam diuinam, quæ in ipso erat, verbũ nil gratis habet. Naturaliter est quod est, atque in diuinitate, potestate, æternitate, maiestate æqualis est patri, vtpote naturæ vnius, eiusdẽque substãtiæ. Dona igitur, quę in Christo fuisse prędicantur, ad humanam solum ipsius spectant naturã, quę ex mera gratia ĩ prędestinatione sortita est. Quamobrem semper se Deo subiici ent infatigabiliter, actualiterque Deo gratias agens in cunctis ipsius se subdidit volũtati, adeò vt velle eius meritò diceretur esse diuinum, propter quod ei pater testimonium perhibens de cœlo clamauit, dicens, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Nec ab re sibi Pater in illo complacuit, qui nunquam illius imperium prætermisit, nunquam ab eius laude cessauit, nunquam ipsius gloriam (etiam vsque ad carnis interitum) quęrere desiit. Erat profectò in hoc passionis suę agone vltra omnium mortalium vires afflictus, in corpore (videlicet) & ani[illegible] corpore quippe supra modum

Esa. 48.

Psal. 118.

Matth 3.

dum cruciatibus premebatur, in anima verò doloris atque compassionis transfigebatur iaculo, tametsi deificata in verbo diuinis absque internallo inhæreret amplexibus. Quanquam totus deificatus esset homo Christus Iesus per assumens verbum, erat nihilominus passibilis nondum glorificatus, sed glorificandus. Distulit autem glorificare, quem assumpserat totũ, vt posset pati, sciret compati, hortaretúrque patiẽtes. Sacramentum hoc inæstimabile est, nec potest capi, vt idem homo sit beatus, & miser. In cruce pendeat, & triumphet in cœlo, Deum fruitione felici videat, sputa, illusionésque sustineat. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Verùm prætermissa impræsentiarum gloria Christi ipsius ignominiã attentissimè meditemur. Se offert nobis, se nostris inserit cordibus, quatenus mediatoris passionibus communicantes, in illius quoque resurrectionis triumpho exultantes gaudeamus. Educitur igitur de prætorio, vt crucifigatur. Crux parata super illius imponitur humeros, vt per ciuitatis medium, & per plateas Hierusalem vsque ad supplicij baiulet locum. Tunc tumultus in tota fermè ciuitate factus est maximus, pro foribus palatij aderat innumerabilium concursus populorum, quoniam (vt moris est) omnes ad hoc confluxerant spectaculum. Susurrãtibus itaque sparsim inuicem turbis, ecce Dei Filius egreditur de ianua crucẽ super proprios ferens humeros. Incedebat demisso vultu, incessu humili totus fatigatus, & anxius, quippe qui tota nocte fuerat flagellatus, colaphizatus, cõsputus, illusus, atque oppressus. Defecerat prorsus in illo naturalis virtus, propterea cruciabatur immense. Tunc quidẽ pressus pondere impellebatur ad patibulum, quãdo post fatigationes nimias pausare debuerat. Cõpellebantur illius aures vociferationibus, & susurriis blasphemiarum, contumeliarúmque vocibus, atque plangentium mulierum gemitibus inenarrabilibus. Quis non eiulasset ex corde super Angelorum Regem, & Dominum lẽto gradu, tremulis genibus, oculis liuẽtibus, crine sparso, facie cruentata, scissis vestibus, spinis capite coronato crucem propriam baiulantem? Planè maxima hæc mutatio erat dexteræ excelsi. Porrò per quam vrbis ianuam paulò antè asello insidens populorum vallatus agminibus palmarũ, oliuarúmque ramos in manibus gestantium, atque clamantium, Osanna benedictus, qui venit in nomine Domini Rex Israel, perrexit ad templum, per eandem hodie blasphemantibus turbis, tam ignominiose reiectus ad crucis suppliciũ trahebatur. Si attendas his interpositis diebus, quid egerit Dominus, nihil redargutione dignum inuenies. Attamen quemadmodum communis die illo vox populi erat, Osanna filio Dauid, benedictus, qui venit in nomine Domini, ita hodie in plebe omnium sententia fuit, Tolle, tolle, crucifige eum. Quid egit hic? quid interuenit? quid accidit noui, vt vox sanctitatis, & laudis in vocem liuoris, & blasphemiæ sic repentè mutata sit? Hæc profectò est populi huius antiquata malitia. Moysi quoties restitit? quoties illum prouocauit ad mortem? Nõ illos Aegyptiacæ seruitutis ereptio, non diuinę legis exhibitio, non sacrarum sanctionum institutio, non demũ vsque ad sui deletionem de libro vitæ perfecta dilectio ad beneuolentiæ eius firmitatem adduxit, quin potius murmurationibus, calumniis, obiectionibus, atque lapidibus vitã illius de terra auferre conati sunt. De Samuele quid dicam? qui Propheta Dei fidelis est agnitus? Hic iudex quum esset in populo, ab eis turpiter eiectus est. Quid plura? Quem enim Prophetarum nõ sunt persequuti eorum Patres? Occiderúntque eos, qui illis pronunciabant de aduentu Christi. Acceperunt insuper legem in dispositione Angelorum, illam verò minimè custodierunt. Ad suæ nunc damnationis cumulum, vt sanguis iustorum omnium, qui effusus est, aduersum eos vltionem clamet, in ipsum Prophetarum Dominum detestabilius desæuierunt. Nam ad maiorẽ illius ignominiam, quum ad patibulum deferrẽt illum, duos latrones cum eo direxerunt, vt cum eodem pariter crucifigerentur populis suadere conantes, vt sicut in pœna pares, ita & in crimine essent æquales. Euanuerunt tamen miseri in cogitationibus suis. Erexerunt quippe iudicii tribunal, & venię ianuã peccatoribus patefactam, atque ex regni collatione Christi largissuam notificauerunt charitatem. Consueta etenim opera sapientiæ suæ reserauit omnipotens, quum de malitia sapientiam, de nocendi proposito benefaciendi affluentiam, de malo bonum, de peccatorum tenebris miserationis fecit splendescere lucem, atque de ipsa crucis angaria spirituale cõtulit sacramentum. Nam de ciuitatis porta propter crucis importabile onus egredi Domino non valente Simonem angariantes illam portare fecerunt. Non eorum pietate, sed dispensatione diuina hoc euenisse cognoscitur. Nempe Simon iste obedientium personam mysticè præfigurat, qui in ecclesia ad hæreditatem cœli properare videntur, non voluntariè, sed coactè crucem pœnitentiæ baiulantes. Quot enim in sinu suo temporibus nostris sancta mater fouet ecclesia, qui habitum religionis assumunt, Dei mãdata specietenus seruant, carnem suam ieiuniis, ac vigiliis macerant, sed mentem ab omni spirituali disciplina vacuam gerunt. Tales ne oculis displiceant hominum, vel vt fauores captent humanos, virtutibus ornatos apparere nituntur, atque sanctorum acta te[illegible] extenuant, quum re vera tanquam infructuosæ arbores [illegible] sanctimoniæ imaginem teneat. Hos Simon [illegible]

[illegible]

Ioan. 19. Psal. 117. Act. 7. Rom. 2. Ioan. 12. Matth. 21.

presſit, qui crucem quidem portauit post Domi num, ſed cum illo mori non meruit. Quomodo mori ſpiritualiter dicendi ſunt, quum profeſsio nem ſanctitatis confiteātur exterius, & à virtu tis habitu alienentur interius? Vt viuant ſeculo, cum Chriſto interire refugiunt. Quandiu probandæ virtutis immineat locus, pœnitentiæ cru cem tolerant, opportunitate verò cogente, tum pro humano timore, atque pudore, tum pro ſuimet amore reijciunt, quod virtutis, quod ſanctitatis, quod religionis ſectari videbantur. Nam qui ſimulato graditur corde, permittente Deo diu latere non valet. Væh itaque, qui hūc Simōnem imitantes mente duplici vitæ incedunt ſemitas. Porrò quicunque pro fauorabili aura abſque rectitudinis zelo corpus macerant dupla confuſione plectantur. Præſentis etenim vitæ minimè fruentes illecebris ad perpetuam calamitatem infatigabili velocitate decurrunt. Hi Babylonis ſunt filij. Gaudent quippe, quum tēporalibus affluunt, vt hic floreant, cupiunt, quid poſt ſequatur, ignorant. Vt verò Hieruſalem ciues pœnitentiæ lamenta ex corde ſuſcipiūt, pro dilectione de proximorum gemunt incommódis, atque per deuotionis exceſſum ſupra ſe frequenter aſſurgunt. Chriſto commoriūtur quotidie, & ſi non corpore, ſaltem affectu. Sic tales deuotioni vacant, vt virtutum nequaquam ſtudia prætermittant. Sic proximorum curæ inſeruiunt, vt ſe omnino non negligant. Taliū nonnullis interdum conſueuit accidere, quatenus ex prælibata ſpirituali dulcedine immoderato feruore ducantur, in quo diu dum perſeuerare nequeunt, propoſitum coguntur relaxare conceptum. Nam eorū ſtudium, quamuis laudabile, quamuis congruo inhæreat fini, quoniā prudentia caret, diuinæ tamen ſapientiæ non placet obtutibus. Bonum ſiquidē exercentes non bene mulierum nomen meritò ſortiuntur. Illis optimè mediatoris ſermo plangentibus ſuper ſe mulieribus prolatus figuraliter coaptatur. Filiæ (inquit) Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete. His etenim paucis eruditur quiſque deuotus imprudens, vt deuotione interdū ſe poſita ſe reuocet in ſe, ſe plangat, ſuaque minus compoſita deſideria agnoſcere ſtudeat. Periculoſa prorſus res eſt neglecta ſpiritualium paſsionum ſciētia ſe attollere ſupra ſe. Hoc etenim quamuis mens cum deuotione paſcitur, non agnoſcat, ſcire tamen compellitur, dum relinquitur ſibi, dūmque varijs tentationibus agitatur, cogitūrque iuxta mediatoris ſententiam in perturbationum conſtituta procellis tanquam virtutis ignara, & ſola lactis aſſueta dulcedine repetere intra ſe, quod præfatis dicitur mulieribus, Mōtes cadite ſuper nos, & colles operite nos. Mortem quippe carnis nō amoris deſiderio, ſed tentationis faſtidio clamat, vt veniat, ſeque operiat. Hinc ſolerter intuēdum eſt, quàm ruinæ ſit proximus, quiſquis ſine præparatione virtutis, atque cautela prudētiæ irruentem ſuper ſe præſumit tentationis ſuſtinere impulſum. Maximum tamen atque ſpirituale deuotionem mentis ad tētationum tolerantiam dicimus eſſe præſidium, quæ animū ad virtutis habitum, ad contemptum ſeculi, ad perferēda aduerſa, ad ſui odium habilitat, atque diſponit. Quamobrem virtutis ſtudio mentis eſt copulanda deuotio, quatenus coaleſcant pariter, & reciproca dilectione proficiant. Nam ſi in mente erudita atque deuota, quæ ligno viridi comparatur, tanta tentationum inſurgit tēpeſtas, vt penè in deſperationis baratrum obruatur, quid in arido fiet, quiſquis mentis eſt cō pos, diſcernat, & iudicet. Hæc quæ in corde ſibi famulantium quotidie loquitur ſapiētia, vocis oraculo ad turbas ſuper ſe plangentium protulit. Illas ſuper ſe tanquam ſuper miſerum flere prohibuit. Non enim dominus plāgendus erat, vt cæteri; cum ſponte ad crucis patibulum properaret: cæteri verò tanquā miſeri peccatis obnoxij flagellati inuite, atque à ſanctorum cœtibus peregrini omnino plangendi ſunt, potiſsimè tamen Hebræorum populus, qui à Romanorum principibus excidio, famiſque inedia fuerat deuaſtandus. Illis meritò pronūcians ait: Ecce dies venient, in quibus dicent: beatę ſteriles, quæ non genuerunt, & vbera, quæ non lactauerunt. Nam ſi in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Se quippe in quo nil erat purgandum, propter diuinitatem inhabitantis verbi lignum eſſe dixit viride, peccatores verò aridum. Nempe ſi in illo, in quo nulla erat iniquitatis macula, tot exuberabant flagella, quid in hominibus reliquis, qui ligna ſunt arida, futurum ſit, clarè colligitur. Hoc authoritate ſua per ſpiritū edoctus Apoſtolus roborat, dicēs: Tempus eſt, vt iudicium incipiat à Domo Dei. Si autem primum à nobis, quis finis eorum, qui non credūt Euangelio? Et ſi iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi apparebunt? Prolata igitur ad flentes mulieres ſententia ad Caluariæ locum, vbi crucifigendus erat, perrexit. Erat autem Caluariæ mons, vbi homicidæ atque damnatitii perimebātur. Quo quum Satanæ veniſſent miniſtri, exonerato Simone crucē in montis vertice depoſuerunt. Domino itaque appropiantes detractis veſtibus nudauerūt eum. Porrò repentè de cicatricibus recentibus cruor emanauit abūdè. Inhæſerat quippe corpori cruentato inconſutilis tunica, quæ ſanguine hauſto ſiccata erat: quā obrem pellem totam detrahere compulſa eſt. Quoniam verò in expoliatione hac quid doloris, quid impietatis, quid virtutis acciderit, nullius quamuis eruditi ſufficit enarrare facundia. Taceat lingua, conquieſcat manus, & calamus taceat,

Luc. 23. — 1. Pet. 4. — Luc. 23. — Oſe. 10.

iaceat, quatenus meditantis cor lacrymis defluētibus degustare sufficiat. Redemptore ergo denudato illum supinum super crucis stipitem posuerunt. Ecce Isaac noster vetus repromissionis filius, in quo vniuersæ gentium sunt benedicendæ familiæ, quomodo patri obtemperando humiliter se super struem componit lignorum, seque in holocaustum præbens perferendum substernit ad mortem. Non auditur clamor, non cōtradictionis vox, neque excusationis indicium: sed iuxta Prophetæ vaticinium: Sicut ouis ad occisionem ducitur, & tanquam agnus coram tondente se, os suum non aperiens obmutescit. Illo igitur super crucis extenso patibulo veluti intrepidus propugnator, vt voluntarium esse eius sacrificium manifestaret, dextrum crucifixoribus exhibuit brachium: quod illi sine cunctatione apprehendētes toto conamine dilaniata potius, quàm perforata manu clauo presserunt in ligno. Vidisses illico, (quod dictu, audituq; horrendum est) affatim profluere sanguinem, corpus totum rigescere, faciem plus solito pallescere, venas, brachiorùmque arterias præ doloris magnitudine coarctari. Nequaquā verò ab hoc dirq longè inclyta domini mater spectaculo aberat, quæ vltrà, quā credi potest, angebatur pro filio. Audiebat populorum perstrepentium sonitum, & confusas militum crucifigentium voces. Audiebat malleorum clauos infigētiū ictus, totiésque in corde suscipiebat doloris iacula, quoties super clauos resonabant percutiētium verbera. Penetrabant etiam illius aures sparsim per Caluariæ deuexa vociferationes, gemitus, lacrymæque plangentium turbarum. Hæc quippe intemerata virgo pro filio anxia, pro contemptu verbo transfixa, mœrens pro populo, suppressa voce lacrymis vbertim decurrentibus ingeminabat, dicens: Heu me Fili mi Iesu, Iesu Fili mi, quis mihi det, vt moriar pro te Fili mi Iesu, Iesu Fili mi: lumē oculorum meorum, & baculus infelicitatis meæ? vt quid superstes remaneo post te? cur mortua non sum antequam aspicerem te vnicum meum tam crudeli examine finiri? Quare armatorum militum non irrumpo acies, venioque ad te, vt passionis tuę cruciatum impediam? Quod si nequeo, cur me non suppono pro te, vel vna tecum cruce suspendor? Nempe ad carnificum prouoluerer pedes, & lacrymis, precibus, ac clamoribus cordis eorum duritiam emollirem. Hæc secum dum Maria piissima loqueretur, cœptum crudelitatis opus perficere satagentes vi maxima manum alteram fixerunt in ligno. Demum conglobati pariter funes ligātes in pedibus manuū dilatata foramina, atque iam contractas brachiorum iuncturis extensis pedum plantas crucis confixere patibulo. Tunc iuxta vaticinaculum vniuersa sanctissimi corporis ossa numerabilia facta sunt. Tunc tanquā texentium pannus, redemptoris caro in ligno distenta est. Et veluti brutorum pellis Christi membra sunt clauis in cruce firmata. Stabat ipse pœnarum ac tormentorum immensitate grauatus, luminaribus in cœlum erectis, atque corpore perforatus plangentium ac exultantium audiens voces, spiritu vehementissimè vrebatur. Compatiebatur quidem gemitibus flentium, & pro pereuntium exultationibus lacrymabatur. Gaudebant planè miseri eo, de quo inconsolabiliter dolere debuerant. Ducebantur ipsi pro temporali nece autoris ad interitum sempiternum, sed illorum cordibus infidelitatis velamine superposito, quò tendebant, penitus ignorabant. Confixo itaque mundi autore in stipite aliquantisper milites quieuerunt: quatenus resumptis viribus crucis vexillū erigerēt, & mediator Christus vniuerso populo visibilis appareret.

Gen. 22. Esa. 53. Psal. 21.

Quare sanctæ crucis vexillum manifestatum sit mundo. Cap. XVII.

Bellatorum duces quoties cum aduersarijs suis volūt habere congressum, prius quàm contra hostes acies suas emittāt, signa propria erigunt: quatenus agnoscant, qui de illorum sunt parte, quo in omni contrario euentu fugere debeant. Proinde quippe hoc agunt, ne pugnatorum deuiet turba, atque sine ducatu principis per abrupta discurrant. Sunt nāque signa ipsa quædam clamoris exhortatio, fatigationis remedium, ac tuitionis refugium optimum. Quod in pugna visibili exercituū duces faciunt, hoc ipsum in spirituali, atque conflictu inuisibili hominum mediator Christus agere dignatus est. Mortalitatis quippe nostræ naturam assumens in mundi campum cum diabolo pugnaturus intrauit. Quamobrem imminente hora, qua cum Tartareis legionibus dimicari statuerat, pro roborandis commilitonum suorum animis signum suum erigere voluit. Vexillum etenim hoc nedum in ipsius hora certaminis voluit esse conspicuum: verum toto præsentis vitæ decursu, quatenus quamdiu perseuerat pugna, victoriæ quoque illius appareant signa. Signum vtique mediatoris triumphale sanctæ crucis dixerim esse trophæum: in qua idem mundi conditor pendere dignatus est. Illā cruore sanctificauit suo, atque aeris potestatibus terribilem, honorabilem angelis, hominibúsque eā fecit esse amabilem. Nempe à die, qua vniuersorum dominus pependit in illa, tantus diabolo, & complicibus eius pro hoc signo terror inhæsit, vt ipsius nequeant sustinere aspectum. Virtutem quidem crucis spiritualiter sentientes, ad solā illius occultantur imaginem. Semper quod pertulerunt opprobrium, atque quod in presentiarum dispendium patiuntur, præ oculis seruant. Antiqui dominatus, quem in hominibus possidebant,

debant, toties deflent damna, quoties victoriæ Christi intuentur hoc signum. Meritò igitur signi illius non valent ferre potentiam, in quo debellati atque debilitati fuisse noscuntur. Verum quemadmodum miseri dæmones de crucis Christi gemũt virtute, ita sancti exultãt Angeli. Gaudent prorsus regis sui triũpho, atque perditi hominis reparatione lætantur. Honorant semper signum, in quo eorum autor occubuit. In homine adorant verbum, sacramentum in signo, atque in imagine veritatem. Virtutem equidem latentem agnoscunt, profluentem gratiam, & occulta mysteria. Hinc eorum causa lætitiæ veneratio diuinitatis, reuerentiæ respectus, atque delatio oritur famulatus. Semper alacres, semper in honoris exhibitione sunt proni. Quòd si cruci sanctæ tantum honoris deferunt ij, quibus ad gloriæ nil profuit augmentum, quid acturi sunt, qui eius saluati sunt meritis? Ad hominum tantũ salutem crucis spectat profectus. Nequaquam pro dæmonibus, qui ob eorum obstinatissimam voluntatem restaurandi non sunt: neque pro angelis, qui ab ipso pœnæ suæ creationis exordio confirmati fuere, gloriæ Christi vexillum erectũ est. Pro solis itaque mortalibus, qui in carne militant, huiusmodi eleuatum est signum. Habent quò fugiant, vnde sperent, vbi requiescant. Est quippe tanquam turris Dauid ædificata cum propugnaculis, ex qua mille pendent clypei, omnis armatura fortium. Eleuata est super verticẽ montium, mainètque secura a tempestate, turbine, & à pluuia. Nullus hostium propter sagittarum coruscationes ex ea micantes illi approximare valet. Angelorũ siquidem est vallata custodia: est etiam ex sublimitate tutissima, ex profunditate inaccessibilis, ex longitudine stabilis, & ex dilatatione capacissima, ex sublimitate sua cœli cacumen attingit, & vsque empyreum protendit ad cœlum. Penetrat quoque ex profunditate terræ abdita, descenditque ad inferos deorsum. Omnem præterea perferre facit tribulationem ex sui longanimitate. De latitudine illius quid dicam, quum omnium electorum sit capax? Capabilitatis eius arca illa, quæ iubente domino diluuij tempore à iusto Noe fabricata fuisse legitur, figuram gessit. Huius crucis excellentiã cupiens Apostolus, vt discipuli conuersi agnoscerent, orabat dicens: Flecto genua mea ad patrẽ domini nostri Iesu Christi, vt det vobis virtutẽ corroborari per spiritum in interiorem hominẽ, habitare Christum per fidẽ in cordibus vestris: vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quę sit latitudo, lõgitudo, sublimitas, & profundum. Scire etiam supereminentem sciẽtiam charitatis Christi. Altissimum igitur est crucis mysterium, tutissimũque refugium, profundũ & latum: ad quod qui in spirituali stadio dimicant, confugere debent. Pro ipsis præcipuè erectum est, & in ipso est, vnde plurimum sperent. Quomodo non sperent, quũ in ipso nostra spes pendeat? Porrò in cæteris bellorum vexillis pro discretione, agnitionèque quædam depinguntur imagines. In hoc autem dominus Iesus imago patris confixus est. Se exponere voluit, vt esset nedum in Iudæa notus, verùmetiam in gentibus, dicẽte Propheta: Leuabit dominus signũ in nationibus procul. Notissimum hoc effectũ est signum, ita vt ad illud gentium cõfugerit populus, & in illo suæ constituerit spem victoriæ: atque magna mentis sub illo potiatur pace: vnde in persona illius in Canticis sponsa inquit: Sub vmbra illius, quem desideraueram, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Pro his itaque omnibus suos exhortans filios ad pugnam, ad spem, ad agnitionem, ad pacem, vbique per vniuersum terrarum orbem sancta mater canit Ecclesia: Vexilla regis prodeunt, fulget crucis mysterium, quo carne carnis cõditor suspensus est patibulo. Tunc verè æterni regis vexillum erectum est, quum procurantibus Hebræorum pontificibus in crucis stipite confixus est Christus, atque in monte Caluariæ eleuatus. Tunc ad pugnam animata sunt fidelium corda, tunc ad debellandas contrarias potestates, atque ipsum capessendum cœlum succensæ sunt credentiũ mẽtes. Quis (oro) pugnare refugiat? quis pati recuset? quis turbetur aduersis, quum interiori oculo angelorum regem, & hominum in crucis agnouerit pendere supplicio? Proponamus ergo nũc nobisipsis rei gestæ modum, ordinẽmque, quatenus recensito immensę charitatis sacramento nobis efficiatur notum, ac per hoc excitati ad deuotionem, ad compassionem permoti, ad imitationẽ igniti inueniamur, & liberi. Meditemur (inquam) quo ingenio, qua virtute, & arte, non sine intolerabili pendẽtis pœna stipitem leuauerunt. Erat quippe mediator cõfixus in ligno omni carens doloris temperamento. In se nanque premebatur angustia, in corpore cruciabatur vulneribus, & foris conuitiabatur opprobrijs. Hinc inde sanctissimum mouebat caput præspinarum punctionibus debilitatum. Vbi illud firmaret, minimè reperiebat. Nunc in sinistrum latus, nũc se vertebat in dexterum, requiem quærens, nec inueniens. Quum cruci adhærebat, spinæ infigebantur arctius, quũ illud erigebat sursum, diu perseuerare non poterat. Satis autem fuisset, si huiusmodi tãtum capitis cruciatus supplicio extitisset: sed huic non minus aspera iungebantur. Trium solummodo suspensus tenebatur virtute clauorum. Nam corpori omni ex parte attrito crux ipsa statera facta est. Porrò quando pro subleuando corporis afflicti dolore clauatis innitebatur pedibus, afficiebatur incredibiliter: si verò in brachiorum vigore pro mitigãdis cruciatibus pedum suspendebatur, manum

Gen. 6. — Ephe. 3. — Esa. 11. — Cant. 2.

supra

supra modum dilatabantur fixuræ, addebanturque vulnera vulneribus, & rediuiua fessis membris supplicia inferebantur: sicque incomprehēsibili modo inde patiebatur vehementius, vnde dolori occurrere cupiebat. Nouerat solus ipse, quæ, quantave sustineret tormenta. Venerat in maris latitudinem, adeò vt pene illum tempestas demergeret. Tanquam petra durissima in vndarum positus medio procellis tribulationū tumentibus impellebatur, nec tamen frangebatur: ab inhabitante profectò roborabatur verbo. Illa siquidem immania perferre supplicia humanæ minimè virtutis erat. Propheticum illud poterat ex suo ore proferre: quoniam (vt arbitror) in ipsius fuerat persona prædictum: Dolores inferi circundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Et alibi: Circundederunt me dolores mortis, pericula inferni inuenerunt me: tribulationem & dolorem inueni, & nomen domini inuocaui. Inuocauit planè dominum, & exaudiuit eum. Inuocauit (inquam) non pro se, sed pro membris suis, pro crucifixoribus suis, quos prædestinauerat ad vitam, & quos in se nouerat credituros, & impetrare promeruit. Pro ipsis vtique patrem deprecatus est, inquiens: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciūt. Quid est quod audio? quid est quod loqueris, ò domine? Te isti filii Belial turpissima damnarunt morte, te in medio duorum latronum suspenderunt quasi eorū principem: & ais patri: Ignosce illis? Es ne oblitus irrogatæ iniuriæ? an dolor tuus transiit? Nunquid de eo, quod nequiter egerunt, compuncti sunt: vt eorum debeant ignosci delicta? Planè veniam meretur, qui de peccato dolet, desinitque peccare. At verò neutrum eorum in istis cōspicio. Si dolerent, vtique emitterent gemitus, lacrymas funderent, mœrentes abirent, & vltrà adiicere trepidarent. Hæc nanque veræ compūctionis notissima sunt indicia. An non attendis, quòd in delictis suis pertinacissimi sunt, & contra te linguas suas acuunt sicut serpentes, venenumque aspidum est sub labiis eorum? Define (oro te domine) orare pro impiis: quin potius quoniam tempus visitationis suæ minimè agnouerunt, effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos: fiatque habitatio eorum deserta, & non sit qui habitet in ea. Diu domine misericordiæ tuæ sinu fouisti illos, & semper deteriorati sunt. Ne igitur iustitia pereat, ne impunè pertranseant, ne deteriora in te agant contra se, leua manus tuas in superbiam eorum: disperge illos in virtute tua, & depone eos protector mi domine. Nunquid mitius, quam Dathā & Abiron, quos viuos in abyssi baratrū demersisti, isti peccauere? Illi aduersus Prophetam tuū suas erexerunt ceruices: isti contra te Deum suū & dominum. Impone, ò iudex æquissime, iniquitatibus eorum finem. Agnoscant meritò in supplicis te, quem in miraculis cōtempserūt. Erūt quidem in monumentum posteris, si in reatibus finierint suis. Scis, ò sapientia, quę non falleris, esse cōsultius putridum abscindere membrū, quā reseruare intactum, vt sana commaculet. Nolo vt occasione vindictæ extermines eos, sed potius vt iustitiæ zelo, quatenus cæteri timeant insurgere contra te. Assistentibus ergo angelis manda, vt illis reddant duplicia pro vniuersis sceleribus eorum, & repentè fiet. Tunc tua, quæ te genuit, mater feminecem deponet de cruce, tuique habebit curam, donec sanitati restitutus denuò prædicationi incumbas. Alienigenis te manifestabis & gentibus. Nam ij ad quos colligendos es missus, se fecere indignos. Magnificaberis in populis nationum, ad te gentes omnes confugient, perficieturque quod Prophetico aisti sermone: Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus. Ecce gētes, quas nesciebas, vocabis: & gentes, quæ te non cognouerūt, ad te current propter dominum Deum tuum, & sanctum Israel, qui glorificauit te. Ad hæc dominus: Desine talia fari, non enim sapis, quæ Dei sunt, sed quæ hominum: neque tibi pater meus reuelauit hæc, sed caro. Dissuades mihi, vt non pro meis crucifixoribus orem, sed vt eos in suis iniquitatibus perdam. Nunquid voluntatis meæ est mors impii, & non magis vt conuertatur, & viuat? Quamobrem pro eis deprecor, vt conuertantur, & viuant. Indignæ sunt orationes eorum propter scelera ipsorum. Delinquunt grauiter, & ignorant quid faciunt. Nempe quando precibus interuenientibus meis agnoscent me, tunc suum lugebunt reatum, & quod nunc insciēter peragunt, in se salubriter puniēt. Totum, quod in ipsis futurum est, deficeret bonum, si in propriis (vt digni sunt) nunc morerentur peccatis. An ignoras quòd nō propter iustos, sed propter peccatores iustificandos in hoc seculum veni? Iustificabuntur planè in sanguine, quem crudeliter fundunt. Vis vt fontes perdam. Quis (oro) vestrum saluabitur? poteris ne tu euadere, si perierint peccatores? Prophetam audi: Nō est, qui faciat bonum, non est vsque ad vnum: omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Saluari ne vis? Deprecare mecum, vt saluētur ii, quos sicut teipsum diligere debes. Potius vt viuant, quàm vt pereant, cōcupisce. Laudabilior apparebo eorum propter pœnitentiam dissimulando delicta quàm puniendo. Nunquid oblitus es me dixisse vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt vos, orate pro persequentibus & calumniantibus vos? Non vis vt perficiam opere quod sermone protuli? Orauit Moses pro populo præuaricante: orauit Dauid pro inimicis: deprecati sunt Prophetę cęteri pro delinquētibus & ego super illos irascar? Parabolę zizaniorum, recordare, & longanimitatis ac patientię repecca-

Psal. 17. Psal. 114. Luc. 23. Psal. 139. Psal. 68. Num. 16. Esai. 55. Ezec. 33. Psal. 1. Mat. 5. Exo. 32. Mat. 13.

ries documento. Orabo igitur nunc semper pro peccatoribus, preces fundam, nedum in cruce, verumetiam in cœlo. Plus eorum animas, quàm corporis mei magnipendo salutem. Nam etsi cruciatus, quem patior, mihi grauissimus est, eorum tamē acerbior mihi esset perditio. Solùm ne pereant, hæc perfero. Diluet errata eorum cruor meus, ipsa, quæ nunc agunt in me, non tamen crucifigentium omnium, sed prædestinatorum ad vitam. In ipsis, quos cernis, quosdam diligo: pro illis rogo, non pro cæteris. Mihi noti sunt, pro quibus dico: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Satis mihi (fateor) fecisti domine. Tanquam insipiens locutus sum. Fefellit me tui inconsiderata compassio. Sperabam per suasionibus meis ex iis, quæ pateris, te eripere pœnis. Ago igitur, ò mi amantissime domine, quod cœpisti. Iugiter pro peccatoribus deprecare, quorum maximus ego sum. Delicta quippe iuuentutis meæ, & ignorantias meas tuis abole orationibus: attamen oro, vt etiā quotidiana nō negligas. Quoties delinquo, ignoro quid facio, Profectò si scirem te, corrigerem me, custodiremque: quoniam verò semotus à tua cognitione sū ita pronus ad culpam inuenior, ad compunctionem tardus, remissus ad gratiam. Quamobrem supplico, vt tua mihi ignoscat pietas, tua pro me veniam precetur oratio. Hæc autem dum demisso ad terram vultu attento meditaret corde, & loqueret coram domino, contigit, vt præsidis ministri, qui aderant, super mediatoris nostri caput ponerent causam scriptam, quam idem præses dictauerat. Titulus nanque erat talis: Iesus Nazarenus Rex Iudæorum. Hunc quippe titulū sancto afflante spiritu scripsit Pilatus, in se continentem multa. Ipsum proprio appellat nomine Saluatorem vocans. Sic enim ab angelo dictū est Ioseph: Et vocabis nomen eius Iesum: ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Verè populum suum saluum fecit pro ipso moriendo: ad distinctionem verò præcedentium, qui hoc sortiti fuerant nomen, addidit Nazarenum. Ipse vtique Nazarenus est: quia floridus, semper virens, semper fructificans, nunquam marcescens. In aspectu quidem est placidus, in odore suauissimus, in amœnitate decorus. Ipsius nempe de se vox illa in Canticis canticorū: Ego flos campi, & lilium conuallium. Non autem de terra hac, quæ calcatur pedibus, procreatus, sed de intemeratæ virginis vtero genitus. De illa (videlicet) terra, de qua Propheta gratulabundus cecinit, dicens: Etenim dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Et de qua vates alius inquit: Et fructus terræ sublimis. Sublimis, inquam, nam excellior est cunctis, & sublimior vniuersis. dominatur enim à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum ideo regem ipsum appellat. Rex quippe potens est atque inuictus. Quos enim condidit virtute, sapientiæ suæ magisterio regit. Nullum post se successorem expauescit. In sublimibus cęlorum sedibus, vbi ipsius viget regnū, multa potitur pace. Habet planæ cœlestem Hierusalem, quæ viuis quotidie ædificatur lapidibus, vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Nam illuc ascenderunt tribus tribus domini ad testimonium spiritualis Israel ad confitendum nomini domini. Super Israel quippe, & super populū regnat Iudęorum: non autem Iudęorum secūdū carnem sed secundum spiritum. Nam carnis circuncisio, & corporalium sola depositio sordiū nil prodest, vt in domini Iesu admittatur regnū. Porrò qui in manifesto Iudæus est, minime ad illum pertinet: sed qui in spiritu Iudæus est, & cōfitetur quoniam dominus Iesus ipse est Deus. Confessio verò hæc non labiorum est tantū, sed cordis. Corde enim creditur ad iustitiā: ore autem confessio fit ad salutem. Proinde Christus non Iudæorum tantùm est rex, verumetiam gētium: eorum (videlicet) qui in spiritu, & in fidei confessione ambulāt. Nulla igitur distinctio est Iudæi & Greci, aut cuiusuis nationis. Nam idem dominus omnium diues in omnes, qui inuocāt illum. Omnis quicunque inuocat illum, saluus erit: si tamen illum inuocauerit in veritate. Quotquot autem inuocant illum in veritate, in synceritate fidei, in cordis innocentia, in sanctimonia vitæ, in charitate non ficta, in fraternitatis amore, ad ipsius spectant regnū. Hi nempe Israelitæ sunt, & spiritualis populus Iudæorum, in quibus Iesus Nazarenus regnat. Regnum ergo hoc Spiritussanctus in titulo, quem Pilatus super crucem figi mandauit, voluit designare. Ipsum autē multi legerunt Iudæorum: quoniā prope ciuitatem erat locus, vbi crucifixus est Iesus. Legebāt vtique, sed non intelligebant, quia non credebant. Habebant enim infidelitatis velamē super cor positum: propterea eorum caligabant oculi ne diuinitatis Christi splendorem agnoscerēt. Quoniam verò secundum literæ corticem legēdo intelligebant, pontifices præsidi dicebant: Noli scribere, rex Iudęorum: sed quia ipse dixit: rex sum Iudæorum. Impudentes pontifices sub verborum phalera scelus suum tegere conabantur. Nusquam Christū dixisse legimus se Iudęorum regem esse, nisi Pilato. Rex quippe erat spirituali vnctione perfusus, & tamen vt formam humilitatis præberet fidelibus, regiam quoad vixit occultare voluit dignitatē. Idipsum Hebręorum pontifices agere conabantur se ab opprobrio læsæ maiestatis redimere satagentes. Proinde aiebant præsidi. Noli scribere, rex Iudæorū: sed quia dixit, rex sum Iudæorum. Ille autem de ipsorum vesana importunitate fatigatus respondit: Quod scripsi, scripsi. Noluit quamuis sero derogare veritati: sed neque diuinæ valuit con-

tradi-

tradicere voluntati. Dictante etenim spiritusancto titulum scripserat, quem prorsus mutare nequibat. Qui fecit Iudæorum principem prophetare, coegerat scribere præsidem gentilem. Nil sancto spiritui difficile est. Aequè per malos, sicut per bonos, quando vult, veritatem atque futura prænunciat. Cur per rationalem hominem veritatem promere non valebat, quãdo per irrationale, & subiugale animal Prophetæ vesaniam corripere potuit? Repercussi igitur, & sua malignitate frustrati pontifices ad cõuiciorum opera pristina rediere. Ergo itaque vberiorem charitatis flammã dilectoribus Christi exhibebat mysterium passionis ipsius, quo frequentius atque vehementius illum contumeliis lacessebant. Excolebant quidem æterna permittente sapientia humanitatis terram iniquitatis suæ vomere, ac venenatæ linguæ sarculo, vt centuplicatum redderet sanctæ Ecclesiæ fructũ. Virtutes etiam mediatoris Christi, quæ in occulto diuinitatis gazophylacio latitabant, hac occasione produxerunt ad publicum. Verùm & fragrantissimus æternæ ac indefectibilis charitatis odor, qui in cellario cordis illius repositus erat, circunquaque per orbis latitudinem emanare fecerunt. Nihil ergo spiritus Iesu eorum, quæ aduersus se in se acta sunt, sine spirituali fructu dereliquit. Quod egerunt pontifices, ministrique ipsorum: quod scripsit Pilatus; quod perfecere milites, qui crucifixerunt illum, sacramentis est grauidum. Diuiserunt vtique vestimenta Christi, & sortiti sunt tunicam inconsutilem: sicque miserunt sortem, vt quis quid tolleret. O Dei sapientia, quàm occultè, quàm profundè operaris in omnibus, ignota aliis quæcunque agis, tibi notissima sunt: placido tamen illapsu instruis, quem vis. Prædixisti quæ eras factura, vt reserares mysteria dignis te. Quem enim erudis, intus in secreto cordis thalamo doces nemine id sciẽte, nisi is, qui tua mel lillua percipit verba. Ex fragrantia quippe suauissimorum eloquiorum tuorum, ex candore spiritualis lucis, ex sui spiritus exultatione tuam honorabilem intelligit præsentiam, te non vidẽdo videt, absque vocis prolatione te audit, amplectitur te in te se sentiens in te, te diligit in se, requiescit in te, non discedit à se, ne elongetur à te: per se attingit ad te, & ad tamen sine te nunquam veniret ad te. Id charitate mediante fieri confiteor, si tamen ipsa medium dici debeat. Medium est non locale, sed spirituale, sed gratuitum, sed diuinum. Interueniente igitur charitate reuelas mysteria. Hinc rectissimè colligitur, quod sicut instruendo, lætificando, dirigendo, eleuando ades iustis, ita à peccatorum, & infidelium cordibus abes. Tui enim capaces non sunt, quemadmodum lucis luminaria clausa. Fuga ergo, ò meridiana lux, & æterna sapientia mentis meæ tenebras luce tua superna, impuri habitaculi mei absterge sordes, cordis aperi aures: quatenus adsit magistra veritatis, & amoris fons, audiã quid in mysterio, vestimenta tua à crucifixoribus inter eos diuisa significẽt: quid ipsa inconsutilis tunica desuper contexta per totũ denotet. Non arbitror id ab re factũ, sed neque prænunciatũ. Tu enim per os sancti Dauid pueri tui dixisti: Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestẽ meã miserunt sortẽ. Aliquid nempe, & magnũ aliquid sub figuræ tegmine latere nõ dubito: quod à te, ò alma sapientia, scire concupisco. Ista dum tacitus perorassem: serenissima (vt semper est) vultu ad me eadem conuersa sapientia inquit: Quod a me tam ardenti percunctaris desiderio, sacramentum est: quod cõpendioso tibi enodabo sermone. Minimè tibi debet esse molestũ, si in tanto constituta supplicio tecũ paucis loquar. Est enim taciturnitas mœroris pedissequa. Equidem fateor, quoniam dolor vehemens in tua nunc ad me interrogatione proposita cor meũ absorbuit, dum non præsentia, sed futura mentis consideratione prospecto. Quid ad me in vltimo constituta de vestimentis attinet? Cur de iis, quæ corrumpenda sunt, de mũdo transiens dolere debeam? Et nihilominus rationabilem mœroris mei causam esse, quum locuta fuero, recognosces. Dolebis quoque mecum, si qua in te amoris mei scintilla remansit. Ne verò diutius protraham, scito crucifixores meos, hoc in loco pastores, animarumque rectores, ac Ecclesię significare ministros sua non mea quærentes. Diuisa autem vestimenta temporalium bona in pauperum alimoniis deputata. Ipsam verò inconsutilem tunicam fidelium vnitatem. Quod isti nunc agunt, in Ecclesia mea futurum non dubites. Talium plenus est mundus, qui ideo cathedras quærunt, & pastorales infulas concupiscunt, vt lucra terrena sectentur, & habeãt vnde suas expleant voluptates, suorùmque marsupia repleant. Solùm pręsentia diligunt ambitione circumuenti, seu cupiditate cęcati pecunias cumulant, vt ad altiora tendere valeant. Isti thesauros meos, quos in cruce confixus acquisiui, membris meis pauperibus erogandos consumunt, & deuorant. Tanquàm patrimonio proprio meis abutuntur diuitiis. Sicque impudenter ac securè viuunt, ac si ignorem talia, nullámque de ijs reddituri sint rationem. Horum maior pars est, qui inter se vestimenta mea diuidentes voluptati, & carnis curę inseruiunt. Fuere etiam nõnulli, qui naturali pollentes ingenio, & liberali imbuti disciplina fidelium plebem post se trahere curauere. Sectas istiusmodi initiare ac schismata facere minimè veriti sunt. Sortẽ mittunt, vt quis quid tollat, dũ opinionũ suarum fautores multiplicare conantur. Iudicia hominũ sibi vendicant, nomẽ pręcipuũ in Ecclesia habere moliũtur, atque

commorantium in circuitu. Eorum siquidē nonnulli irridentes illum genu flectentes dicebāt: Aue Rex Iudæorum. Quidam verò arundinē accipientes in manibus venerādum eius caput cedētes irrisoriè aiebant: Prophetiza nobis Christe, quis est, qui te percussit? O inaudita a seculis crudelitas, ô horrendum spectaculum, regem aspicere gloriæ, cui cœlorum famulantur obsequia, tantis lacessiri iniurijs, opprobrijs grauari, atq; incomparabilib. dilaniaris pœnis. Mirabantur planè cœli, mirabantur angeli, omniumque cœlestium spirituum legiones videntes verbum, per quod facta sunt omnia, cōtemni à perfidis: sapientiam hominum sordidissima super se sputa suscipere: vndique Dei filium attritum, despectum, agitatum, illusum. Sume igitur nunc & tu, o anima mea, lamentum grande: plange dolores domini tui, depone nuptialem vestem, ornamenta regalia tibi cōcessa: induere cilicio, asperge caput tuum cinere, faciem immuta: atque cordis tui gemitu illius leni mœrorem, totam te illi conforma, & si non vales corpore, saltem hoc age mente: Qualis antè sponsus fuerit tuus, vtique præ filiis hominum speciosus recole. Elegātiam eius, aspectum decorum, suauem facundiam, incessum maturum, benignitatē, mansuetudinem, humilitatem, serenitatē, vultus, pristinamq; pulchritudinem meditare: quem quū mente tenueris, delectabiliter aspexeris, atque dulcissimè fueris amplexata, vt cognoscas qualia, quantaque tulerit propter te, tuæ verte considerationis oculum ad illum, qui astat tibi coccinea amictus chlamyde, coronatus spinis, sputis illitus, cruore sordidatus, cordis dolore transfixus, corporalibus pœnis incōparabiliter cruciatus, plagis plenus, circundatus vulneribus, liuoribus tumidus, sanie deturpatus, illusus ab hominibus, à gentibus flagellatus, à discipulo venditus, ab Apostolis derelictus, persequutus à pontificibus, subsannatus à turbis, accusatus iniuste à rege expulsus, & omni humano auxilio destitutus. Clama in fortitudine, & quasi tuba exalta vocem tuam: non oris, sed cordis, illique dicito: Es ne tu domine ille, qui paulò antè per ciuitates & castella Iudæorum discurrebas benefaciendo, languores curādo, & oppressos à diabolo liberando? Loquere mihi, ô domine, vt audiat seruus tuus, & enarra, si fortè tu idem ipse es, qui glorificatus in monte diuinitatis tuæ potentiam discipulis ostendisti. Si tu es de quo loquor, quomodo immutatus es? quomodo pristinum amisisti decorem? Regia dignitas, honorabilis aspectus, fulgentissimus faciei splendor, vestimentorum candor, cur sic repentè pertrāsijt? Delectabar vtique prius in te nihil deforme reperiens: nunc (proh dolor) te intueor nouissimum virorum, virum dolorum, sine specie, sine decore, absq; gloria, sine honore, & absq; vlla

corporis sanitate. Obtexit cruor defluens imaginem vultus, sputa humanam deturpauere formam: sicque factus es opprobrium hominum, & tuorum gaudium inimicorum: Planè domine in hoc tuo aspectu dolore deficerem propter te & oīno desperarem de me, si nō diuini consilij altitudinem te duce attingerem, si non cordis tui penetralia lustrarem. In ipsis fateor, quia sustentor, pro ipsis refrigeror, ipsis condelector, atque exulto. Totum quod in te video, à Deo factum esse non ambigo. Si neque folium arboris absque nutu patris decidit, venient ne super te tanta sine illius voluntate flagella? Si sine causa nihil super terram fit, inconsulte fiet passio tua? Prophetæ ad patrem vox illa est, quæ ait: Tu verò despexisti, & distulisti Christum tuū, auertisti testamentum serui tui, profanasti in terra sanctuarium eius: minorasti dies temporis eius, perfudisti eum confusione. Cur hoc in te actum est domine? Nempe (vt arbitror) vt sanares languores meos, & vinum ac oleum infunderes vlceribus meis, vt satisfaceres pro me, vt errantem ouem reduceres ad patrem, vt me reuocares ad te, vt te mihi amabilem redderes propter me, vt supernæ ciuitatis destructæ ruinas reparares, vt cœlestium ciuium redintegrares numerum: Hæc in arcano æterni patris pectore ad te facta sunt verba, quum de cœlorum sedibus in hoc ærumnosum exilium descendisti. Perfecta quidem sunt in te, quæ de excelso gloriæ throno dicta sunt tibi: non tamen sine te. Te nanque suadente, te volente, te consentiente totum, quod pateris, factum est. Per Prophetam enim dixisti: In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui. Voluisti prorsus domine: quemadmodum Propheta alius testatur de te: Oblatus est (inquit) quia ipse voluit. Et vnde voluisti? aut cur voluisti, ô dulcedo æterna, amor castè, & vnice mediator? Tui vtique genitoris te impellente gloria, mea te trahente infinita miseria, diuina te arctante iustitia, & superna atque ineffabili in te habitante gratia. His funibus ad columnam ligaris, charitatis circumamictus purpura gaudēter ludibria sustines, pietatis cōpassione succensus iucundissime spineam coronam gestas in capite, rectitudinis animatus zelo arundineo baculo prudentissime, quanta sint delicta mea, metiris. Vt me robores, læto aīmo debilitaris in carne, venustas me tuo cruore tuo liuore perornas, tuoq; amore īebrias, ardes intus dilectione, nimioque amore succenderis. Mœstitiam meam tua propulsat charitas, dolor quoque meus, quum in corde tuo alto attollis me, diu mecum perseuerare non valet. Conuertis domine planctum meum in gaudium mihi, amaritudinem in dulcedinem, in lucem tenebras, metum in securitatem, desperationem in spem,

Ioan.19. Psal.88. Psal.39. Esai.53.

ſpem, teporemque in flagrantiſsimam charitatem immutas. Hæc planè non eſt hominum, ſed mutatio dexteræ excelſi. Hanc nemo niſi dilectus percipit, niſi poſſeſſus tenet, niſi exercitatus deguſtat. Amantium deliciæ ſunt, & ſponſæ munera precioſa. Canticum nouum eſt, & ſuauiſſimum amoris carmē. Hoc modulatione dulci, libertate præcipua, feruida charitate promit, quiſquis verbi vulnus dulciſsimum ſuſcepit in pectore: at verò qui illo adhuc dignus non eſt, lamentationes ſumat in corde, atque dolenti domino compatiatur ex corde. Nullus profectò amoris carmen veraciter tenet, qui in lamētationis libro non fuerit eruditus. Incipientium hoc, illud autem donum eſſe noſcitur perfectorum. Primi de exemplo, vltimi de arcano Dei paſcuntur conſilio. Vterque ſuo tempore proprium ſpirituale recipiunt alimentum. Verùm ab hoc ſpirituali conuiuio nunquid proficientes excluduntur viri? Prorſus minimè. Habēt planè & ipſi vndē ſpiritualiter nutriantur. Imbuuntur iſti myſteriis, ſaginantur ſacramētis. Quanta in hoc memorato ſaluatoris ludibrio myſteria lateant, diligenter aduerte: quatenus ſpirituales proficientium delicias non ignores. Veſtitur quippe purpura, arundinem geſtat in dextera, coronatur ſpinis, ſputis deturpatur, genu flexionibus irridetur, & vt prophetizet à perſequutoribus prouocatur. Equidem his paucis omne ludificationis, per quod ab hominibus malis Dei contemnitur ſapientia, voluit exprimere genus. Sacerdotalem in veſte purpurea, quæ pontificibus, & regibus congruit, inſinuat dignitatem. In ea toties illuditur Chriſtus, qui ſecundum ordinem Melchiſedech verus eſt pontifex: quoties qui præſunt in Eccleſia, honores ab hominibus quęrunt, precioſarum veſtium apparatu nitent, dominatum ſibi in clero vendicant, & tranſitoriis proſperitatibus delectantur. Nempe teſte domino, qui mollibus induuntur, in domibus regum ſunt. Vbi (oro) mutato habitu illuſus eſt Chriſtus? Nonne in domo Herodis regis, & Pilati præſidis? Iam attende palatia præſulum. Ponunt ſigna, ſua ſigna ſericis apparatibus ornātur, precioſis veſtimentis induuntur, famulorum vallantur multitudine, adulatoribus replētur, & quod ſine mœrore dici non poteſt, domus, quę egenorum eſſe receptacula debent, imperatorum palatia iudicantur. Taceo de cibis, poculis, electuariis, ſaporibus, vaſis argēteis, & deauratis, iocis, cōfabulationibus, obtrectationibus, & aliis, quā plurimis talibus, quæ in ſecularium principū ędibus frequentantur. In locis vbi huiuſmodi fiunt, habitationē non inuenit ſapientia, neque qui illam agnoſcat, reperitur. Propterea quaſi ignota & aliena irridetur, & ſubſannatur. In plateis itaque præſulum malè viuentium, & in eccleſia temporalia lucra quærentiū, ac ſuperbiæ faſtu tumētium myſticè Chriſtus in purpura illuditur, ſed à diuitibus diademate ſpineo coronatur. Sunt etenim diuitiæ ſpinæ acutiſsimæ, quæ rationale caput hominis pungunt, & perforant, indeque ſanguinem ebullire faciunt copioſe. Incredibiliter diuitiarum amor, & terrenarum immoderata cogitatio facultatum mentem ſpargunt, diſsipant vnitatem, pacis bonum perdunt: & amatores ſuos innumerabilibus delictis immergunt. Iuxta criminum quātitatem ſpiritualiter ſanguis emanat. In ſanguine quippe peccatum exprimitur, dicente Propheta, Libera me de ſanguinib. Deus. Poſsidendæ igitur ſunt diuitiæ ordinato cum affectu. In ipſis nequaquam finis conſtituēdus eſt. Erogandæ ſunt, vt multiplicētur, atque proficiant in futurum, quemadmodum Apoſtolus exhortans, dicit, Diuitibus huius ſeculi præcipue non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarū, ſed in Deo viuo, qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, cōmunicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonū in futurum, vt apprehendant veram vitam. Contemptus ergo opum futura non caret mercede, & præſenti commodo. Mentis etenim extollentiam deiicit, & dominandi extinguit affectum. Cohærent frequenter ſimul bonorum temporalium affluentia, & principandi amor. Hoc indicauit mediator, qui illudi voluit ſicut in corona ſpinea, ita & in arundineo ſceptro. Meritò terrena dignitas arundini comparatur, quæ exterius viret, & tamen infructuoſa, intùſque inanis eſt, & vacua. Quis in aſpectu primo potentū ſeculi nō appeteret faſtum? Quicquid in ipſo eſt, arridere, atque vireſcere creditur. Accede autē propius, diligenter conſidera, quantis intus agitetur curis, quale etiam foris proferat germen, vtique inutile, & citò periturum. Ex præteritorum ſcientia præſentia iudicabis. Vidi (inquit Propheta) impium ſuperexaltatum, & eleuatū ſicut cedros Libani; tranſiui, non erat, quæſiui; & non eſt inuentus locus eis. Infœcundi prorſus ſunt, qui dominantur, & vacui tanquam arūdines, infœcundi aliis, ſibiipſis autem vacui. O quantum in ipſis, & per ipſos æterna illuditur ſapientia, quæ ex ſui munditia, & naturali excellētia attingit à fine vſque ad finē fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Illam profectò irrident, quū illius honorē ſibi arrogant, & volunt tyrannicè præeſſe hominib. Vt dominaretur terrę animantibus, nō hominibus, inſtitutus eſt homo. Sic habes dictū hominib., Dominamini piſcib. maris, & volatilib. cœli, & vniuerſis animātib. quæ mouentur ſuper terrā. Solus enim Deus Rex eſt potens, & Dñs Dominantiū, qui habet immortalitatē, & lucē habitat inacceſsibilē. Nūc itaque reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, nolite extollere in altum cornu veſtrum, neque

Matt. 11. Pſal. 50. 1. Tim. 6. Pſal. 36. Gen. 1. Pſal. 2.

loqui aduersus Deum iniquitatem. Quoties ex potestate vestra insolescitis, atque delinquitis, vestro arundineo baculo Christi caput percutitis. Mementote (obsecro) quid futuri estis, seruite Domino in timore, apprehendite disciplinam, ne iniustitiā amantes pereatis iustè. Quod habetis, humiliter recognoscite ab ea, quæ ait, Per me reges regnant. Ipsum vos admonētem audite. Intelligite (inquit) reges, discite iudices finium terræ, præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum, quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur, quoniam quum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, neque custodistis legem iustitię, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis, quoniā iudicium durissimum in iis, qui præsunt, fiet. Pro eruditione igitur vestri in illusione sui arundinem tenere in dextera voluit, sed pro doctorum ecclesiasticorum carnali confutanda intelligentia in faciem conspui dedignatus nō est. Spiritualiter quippe conspuitur Christus, quando carnaliter intellecta diuina in ecclesiis prædicantur eloquia. Nempe sapientię cœlestis pulchritudinem fœdant, qui verbum Dei annunciantes carnaliter viuunt. Præconem veritatis audi, Castigo (inquit) corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar. Nouerat vitam laudabilem plurimum prædicationi conferre, ne igitur contēneretur sapiētia verbi, ne Christi facies sputis illusionum spiritualiter turparet, tanta se Paulus cæde mactabat. Cauebat ne mundi huius sapientiam loqueretur, ne doctrina discreparet à moribus, fieretque ludibrium auditoribus Christus, qui loquebatur in Paulo, dicente ipso, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Timeant itaque verbi Dei tractatores in vitę suę deordinatione illudere Christo. Studeant suum virtutibus decorare sermonē, atque diuino in morum probitate autoritatem præstare eloquio. Aequalis periculi res est Dei verbum malè viuendo proferre, & sanæ Christi doctrinæ nequiter viuendo contradicere. Vtrunque damnabile, vtrunque odiosum est Christo. Porrò sapiētia mores detestatur malè viuentiū, eorū potissimum, qui cauterizatam habentes conscientiā sub verborū sonora altitudine, aut sub sanctitatis velamine derogant veritati. Hi totū ecclesiæ corpus cōmaculant, atque corrumpūt. Per blandos sermones, & fucata verba imprudentiū corda subuertunt. Ostentant quippe ex verbis, ex simulatis actibus se honorare Christum, quum re vera illi turpiter illudant. Horū gessit imaginē Sacerdotum irrisio, quando genua ponentes dicebāt, Aue rex Iudęorū. Ore suo benedicebāt, sed corde suo maledicebant. De talibus per Prophetā Dominus conqueritur, dicens, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorū lōgè est à me, quasi gens, quæ fecerit iustitiam, & iudiciū. Hypocrisi quum sint pleni, quandiu peccandi capere nequerunt facultatem, sanctitatem simulāt. Quum opportunitas illis aderit, præ cæteris Christum spiritualibus illusionibus derident. Horū sicut & aliorum propera erit perditio. Sua quippe dānatione, suisque illusionibus fideles erudient, nec auertent, sed potius conuertent ad Christum. Pro eisdem Patrem deprecans ait, Non erubescant in me, qui expectant te, Domine virtutum, non cōfundantur super me, qui quærūt te Deus Israel. Hæc sunt spiritualia monita tua, Domine Iesu, quibus in mysterio corporeæ illusionis tuæ proficientes erudis viros, & per ipsos ecclesiam, quatenus virtutum perfectione imbuti væh perpetuæ mortis euitent. Tu nēpe solus es, qui lamentationis promoues gemitū, & carmen amoris immittis, atque interminati supplicii lacrymosum væh euadere doces.

Psal. 2. — Prou. 8. — 1. Cor. 9. — 2. Cor. 13. — Esa. 29. — Psal. 68.

Qualiter concitati animi furor valeat demulceri. Cap. XV.

NVllum ad excitati animi placandam iram validius arbitror fore medicamentum, nil ad euigilandam cōpassionem, & iniuriam patientis sic congruit, quēadmodum miserorum miserias anteponere illis. Facile innatam, & naturalem compassionē trahit ad se calamitas pauperū, & tribulati cordis deprimens mœror. Hac Rex, & Propheta Dauid vsus est arte. Cùm enim post adulteriū, & homicidium prolem ex delicto genitam Dominus vellet perimere, ille tādiu in cilicio stās, atque orando lacrymas fundens de cordis sui exhibuit gemitū, quandiu vixit infantulus. Quo defuncto abiiciens humiliationis habitum compescuit fletum. Fleuit etiam Anna Samuelis mater coram Domino exercituum humiliter in stylo ab æmula irrogata conuitia. Quamobrē sterilitate depulsa Deo gratissimam meruit suscipere prolem. Sic & ipse mediator Christus, vt diuinam aduersus humanum genus concitatam pro criminibus posset mulcere iustitiam, cicatrices vulnerum sibi reseruauit in corpore, quatenus haberet semper, quod pro reconciliando hominum specie irato ostenderet patri. Hoc idem egit Pilatus in Iudæorum turba furenti. Flagellatum etenim Dominum, coronā gestantem spineam, atque purpureū vestimentū populo exposuit, dicens, Ecce homo. O grande mysterium, ò diuinæ miserationis ineffabile signū videre Dei Filium, Angelorum gaudium, & cœlestis Hierusalem inextinguibile lumen, solem (scilicet) iustitiæ totū cruentatū, & squalidū coram

2. Reg. 12. — 1. Reg. 1. — Ioan. 19.

ram vniuersa astare Hebræorum plebe. Quis cõtemptibilibus, quis vnquam reum quempiã crudelius tractari conspexit? Debuerant planè saxea emolliri corda, omnèmque indignationem euomere ad aspectum talis ludibrij. Tunc Prophetę vaticinium nouerát esse completũ, quod in persona Domini prænunciauerat sic. Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Mediatoris itaque calamitatem præses populo insinuauit, inquiens, Ecce homo. Illi quippe tribuit, quod nulli miserrimo denegatur. Quod quisque naturaliter habet, commemorauit in Christo. Ecce (inquit) quem persequimini, quem occidere nitimini, flagellatus, coronatus, consputus, illusus, cõtemptibilis adest. Obijciens nanque illis visibilem formam despicabilem, plurimùmque deformem nihil de diuinitatis excellentia, nil de innocentia vitæ, nilque de collatis virtutibus recolens, ait, Ecce homo. Verum profectò dixit, quòd homo erat Christus, reticuit autem, quòd Deus erat. Erat vtique verbum apud Deum Deus, per quod facta sunt omnia, & sine quo nihil. Erat splendor gloriæ, & figura substantiæ Patris, portabàtque omnia verbo virtutis suæ. Nam idem verbum quamuis caro vellet fieri, & cum hominibus habitare, manebat tamen cum Deo Deus indiuiduus in essentia, consors in diuinitate, in potestate æqualis, & sine initio coæternus. Quòd homo erat, dignationis non diminutionis causa fuit. Verùm diuinæ lucis radiis obcæcati Iudæi, atque tanti sacramenti altitudinem penetrare non valentes, mox vt Dominum prospexerunt, væsania commoti solita clamauere, dicentes, Crucifige, crucifige eum. O insensati, & infideles Diaboli ministri, mortis filii, & gehennæ flammis æternaliter deputandi, quæ est vox hæc, quam profertis? quid est, quod à præside perfici postulatis? Occidere ne vultis, per quem seculo vita donatur? perimere ipsam concupiscitis vitam? vt quid miseri sic clamatis? cur irruitis in hominem tanquam in parietem inclinatum, & in maceriem depulsam? Nam (vt certo) opere complere nitimini, quod per virum sapientem aistis, Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & non memoretur nomen eius amplius, casso tamen labore desudatis. Nihil proficiet malitia vestra, præualebit quidem, sed ad tempus tantum. Impossibile erit illum detineri apud vos. Nunquid, cùm dormierit, non adiiciet, vt resurgat? an fortè in ira vestra continebit misericordias suas, aut obliuiscetur misereri, & præsentiam suam abscindet à generatione, & generatione? Fixum est Dei consilium, & mutari non potest. Sicut locutus est per os sanctorũ, qui à seculo sunt prophetarum eius, sic fiet. Quòd tradendus, quod flagellandus, quòd crucifigẽdus, quòd perimendus sit Christus, vaticinatum est, qui verò prænunciauerunt ista futura, prędixerunt etiã eundem resurrecturum, ascensurum, iudicaturum, & in perpetuum regnaturum. Supplicia insuper, quæ pro hoc immani passuri estis scelere, ad eruditionem fidelium, retexere curauerunt. Nam egregius Psaltes homo secundum cor Dei de progenie vestra, regnánsque super vos quid dixerit, audite, Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Fiat habitatio eorum deserta, & non sit, qui inhabitet in ea. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam. Deleãtur de libro viuentium, & cum iustis non scribãtur, quoniam quẽ tu percussisti, persecuti sunt, & super dolorem vulnerum eius addiderunt. Quid etiam Dominus per prophetarum eximiũ, qui de seruitutis domo vos eduxit, promulgauerit, auscultate: Congregabo (inquit) super eos mala, & sagittas meas complebo in eis: consumentur fame, & deuorabunt eos aues morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eis cũ furore trahẽtium super terram atque serpentiũ: foris vastabit eos gladius, & intus pauor, iuuenem simul ac virginem lactentem cum homine sene. Expauit ne cor vestrum super comminationibus istis? Verum nullum (vt arbitror) sanum valetis capere consilium indignatione nimia, & malignitate succensi, saltem vel hominẽ gentilem attendite, quid vobis furẽtibus dicat, quidve de Christi innocentia sentiat, accipite eum vos (inquit) ego non inuenio in eo causam. Causam nullam iudex in illo se inuenire dicit, vt ipsum crucifigere debeat. Quippe qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Malebat potius suæ in aliquo derogare potestati, quàm viro sancto necem irrogare iniustam, propterea aiebat, Accipite eum vos, & crucifigite. Cui respondere Pontifices, Nos habemus legem, & secũdum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit. Ad vos nunc, ò legis periti, meus sermo dirigitur. Legẽ habere vos dicitis, quæ Christum damnat, quoniã Dei Filiũ se facit, legẽ vtinam habetis; non in mẽbranis, sed in cordibus scriptam, legem tenetis lucri causa, & honoris appetitu, sub prætextu scientiæ legis primos in cœnis desideratis accubitus, & salutationes in foro, atque ab hominibus vocari Rabbi. Legis periti vocari, non autem esse, concupiscitis. Nunc verò præuaricatores legis attẽdite legem, & vtrum lex Christum dãnet, qui se Dei Filium asserit, animaduertite. Nõne in lege vox patris illa, quæ ait, Ipse inuocabit me, pater meus es tu, & susceptor salutis meę, & ego primogenitum ponã illum excelsum prę regibus terræ. An nõ vox illa filii est, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Quid euidentius, quid perspicacius dici potuit? Attrita ne est

frons vestra? Insurrexerunt (inquit de vobis filius) in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Aliud tamen de lege vestra prolatum audite testimonium contra vos. Hic est (ait Propheta) Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum. Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hoc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Nempe facta est vobis lex in laqueum, & in retributionem, & in scandalũ. Aduersum vos, non contra Christum clamat lex, dicens, Alienati sunt peccatores à vulua, errauerũt ab vtero, loquuti sunt falsa, delictum oris eorum sermonem labiorum ipsorum vt comprehendantur in superbia sua, & de exercitatione & mendacio annunciabuntur in consummatione in ira consummationis, & nõ erunt. Lex quippe sancta mendacio vestro fauere nescit. Illud insequitur, illud veritati perhibens testimoniũ suis conuincit eloquiis. Salutare tuum expectabo Domine, inquit grandæuus ille & Sanctus Iacob. Moyses quoque ait, Prophetam suscitabit Dominus Deus vobis de fratribus vestris, tanquam me ipsum audietis. Erit autem omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de populo suo. In Psalmo, Viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Deficiet potius dies, quam in Christi laude prolata in lege testimonia contra vos. Non valet lex quasi blasphemum Dei filium damnare, quæ semper approbat veritatem. Quomodo damnabit eum, cuius præsentiã tam ardenter poscebat, inquiẽs, osculetur me osculo oris sui? Illius igitur diuinitatem annunciat lex, illum in carne futurum fatetur, illum cum venit, veneratur, & colit. At scelesti Sacerdotes Hebræorum illum secundũ legem morti esse obnoxium Pilato suadere conãtur. Verum ille legis ignarus Dominum quis esset sciscitari voluit. Expauerat quippe supra modum cor eius, cum audisset, secundũ legem debet mori, quia Filium Dei se fecit, quamobrem in prætorium ingressus dixit, Vnde es tu? cui quum nullum Dominus daret responsum, ait, Mihi non loqueris? O superba locutio, quid te iactas? quid de te sentis, vt Verbo Dei audeas dicere, mihi non loqueris? Oblitus ne es te arundinem esse sterilem, vacuam, & à vento inanis gloriæ agitatam? Cur te extollis? Nunquid ab eo talia didicisti? Debueras planè ex verbis, ex gestis, ex ipsius mansuetudine humilitatem discere, atque de ore tuo sale cõditũ proferre sermonem. Attamen si quid vlcerosum in te est, si quid in corde tuo præsumptuosum latet & fœtidum dicito. Quandiu cœlestis adest medicus, donec præsens est sapientia, maculas detege proprias, quatenus salutarem saluatoris medicinam accipias. Porrò curari poteris, dummodo consilium non contemnas, & sapientiæ verba prolata non negligas. Aperi citò os tuum, & quod in mente versatur, profer. En expectat Dominus, vt te aperiente, te agnoscente, te confitente, remedium tibi sapientiæ tribuat. Inde præses sequutus adiunxit, Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Tumebat professò terra, eleuabatur, grandiaque paritura videbatur. Tandem aperuit se, emisit ventum, mendacium protulit, & de se veritatem sapientibus ridiculum fecit. Quis de se supra se præsumentem non irrideat? Dominus autem, qui peccatores saluos facere venerat, cor illius sanare curauit, minimè illum passus est in superbiæ tumore deficere, propterea inquit, Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi datum tibi esset desuper. Maximum Dominus sermonibus suis humilitatis & sapientiæ præstitit documentum. Repressit responsione prudenti præsidis ignorantiam. Nemo nisi dispensante Deo potestatem sortitur in terris. Non tamen omnes laudabiliter diuina dispensatione vtuntur. Præsunt quidam, & prosunt aliis, & magnum de potestate accepta animarum reportant lucrum. Tales duplicibus vestiuntur, dum propriis, subiectorũque profectibus gaudent. Nonnulli verò sunt, qui cum sui dispendio alios ad regendum deputati sunt, dominari huiusmodi appetunt, præesse delectantur, nilque de regimine suo, nisi vt reuereantur, eliciunt, futurum iudicium spernẽtes incumbunt præsentibus, semperq; (si liceat) illis viuere libet. Sine timore Dei sunt hi, superno abutuntur munere, permittenteque opifice summo alienam excolunt terram, & inde iustitiæ fructum percipiunt nullum. Satius istis fuisset sub aliorum ducatu Christo militasse, quàm cùm damno proprio infirmis præesse. Non tamen ex hoc arguẽda, sed potius Dei est sapientia veneranda, qui irreprehensibiliter ordinatissimo suo iudicio vniuersa disponit. Præsidet quippe in se, & mirabili lance æquitatis in se cuncta componens ad sui facit gloriam triumphare. Hanc siquidem diuini consilij altitudinem nemo attingit, nisi gratis assumptus. Profectò in ipsa iudiciorum Dei luce inaccessibili omnis rationalis spiritus caligat scientia; Se retinet sibi in se tanquam nullius indigens. Ex hoc potissimum cunctis se intuentibus se ipsum mirabilem exhibet, profundum se contemplantibus imponit silentium, accendit ad amorem, in luce solidat, & beatificat in se, in vniuersis vtique regimine suauissimum sapientiæ facit concentum, iucundissimum quidem regnantibus cum illo, sed desideratissimum suspirantibus ad ipsum. Primi in mensa nuptiali recumbunt alimentorum cœlestium vbertate referta, nec mirum. Transiens enim mediator, atq; præcinctus illis ministrat, noua apponit animæ aliměta, delectabilia immittit gaudia, ita vt sagi-

Psal. 26. Psal. 37. Bar. 3. Psal. 57. Gen. 49. Deut. 18. Psal. 97. Cant. 1. Ioan. 19. Ibidem. Ibidem.

saginati atque refecti nil extra id, quo fruuntur, concupiscere queant. Secundi autem micis pascuntur recumbentium, non tamen ad votum, neque ad satietatem, sed pro libito dominantis, atque gubernantis altissimi. Ipse nulli detrahit quod meretur, nulli denegat quod eidem congruere nouit. Humiliat, & exaltat, mortificat, & viuificat, in potestate attollit, & deprimit, cuncta hæc in sapientiæ suæ arte componens. Verissimam igitur sententiam Pilato protulit Mediator, dicens. Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset desuper. Ex qua responsione erudiuit præsidem, quamuis non ad plenum. Exinde opportunitatem quærebat dimittere illum, meditabatur vtilia, honesta cupiebat, sed non ea virtute, qua debuit. O quanti quotidie iudicis huius imitantur inconstantiã, ò quot ab eo quod disponunt sanctè agere, se subuerti permittunt. Proinde maxima in virtutibus, ac spiritualibus desideriis cautela nobis est adhibenda. Infatigabiliter Deo seruiẽtibus Diabolus aduersatur, & omne laudabile virtutis propositum conatur euertere. Nulla hora, nulloque momento ab illius fraudibus oportet nos esse securos. Quod non valet per se, per membrã sua operari non desinit. Per Sacerdotum igitur Põtifices Hebræorum, quos possidebat vt proprios acutissima blasphemiæ, ac maledictionis iacula dirigebat in Christum, & vt mortis ipsius mali voti sui fieret compos, per eosdem timoris sagittas in Pilatum intorsit, quatenus & ipse perterritus perficeret quod volebat, quamobrem clamauere, dicentes, Si hunc dimittis, nõ es amicus Cæsaris, omnis qui se regẽ facit, cõtradicit Cæsari. Nouerant nefarii Romanorũ regem nolle, vt quis absque sui, senatusque consulti autoritate, regis sibi nomen imponeret. Cum igitur Christus Romanorũ non sibi fauorũ asciuerit, vt fieret rex, occasione hac tam Christo, quàm præsidi accusationi calumniam inferebant. Tali siqui de adminiculo nõ indiguit mediator, vt rex verus agnosceretur esse, quippe quum de illo sic scriptum, Deus autẽ rex noster ante secula operatus est salutẽ in medio terræ. Apostolus etiam de ipso sic ait, Regi seculorum immortali, & inuisibili soli Deo honor & gloria in secula seculorum. Regni verò sui in vniuersali iudicio excellentiã demonstrabit. In obsequium quidem suũ Angelos, Archangelos, & omnem cœlorum adducet militiam, quando (videlicet) sedebit in sede maiestatis suæ, iudicabitque cunctum hominum genus, atque singulis reddet secundum opera eorum. De huiusmodi triũphali regno nil præsidi Pontifices loquebantur, sed de temporali regia dignitate, cuius Pilatũ nouerant esse ministrum. Propterea meditatam obiectionem Pilatus expauens pro tribunali sedens, morti adiudicauit morte indignum. Multifariè quippe attentauerat Christum de eorum manibus liberare. Quod quũ perciperet se casso desudare labore, ipsorum obstinatissimę paruit voluntati. Pueriliter denique agens coram populo aqua acceptã, lauit manus suas, dicens, Innocens ego sum à sanguine hominis istius. Lauit manus suas, tanquam si per ablutiones corporis sordes tergerẽtur animarum. Fefellit autem illũ stulta opinio. Nõ est corporalium macularum punitor Deus, sed spiritualium, neque de exteriori, sed de interiori statu hominum iudicat. Lauamini (inquit per Prophetam) mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarũ ab oculis meis. Quiescite agere peruersè, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam. Nitorem igitur conscientię, animæ pulchritudinem, mentis munditiam, atque synceritatem vitæ ab vnoquoque nostrum exigit. Nec discutit, vtrum quis non lotis manducet manibus, aut immũdis incedat pedibus, seu maculosis, scissisque vestimentis gradiatur. Ego sum (inquit ipse) qui scrutor renes & corda, & do vnicuique secundum opera sua. Nihil horũ sciens Pilatus, Iudæorum sequebatur ritus, qui diuinæ legis ignorantes sensum, literæ cultum perficere conabantur. Non autem corporalis actus per se obesse aut prodesse multũ potest sine voluntatis, ac rationis consensu. Quod male cõsummatur per corpus, si ex voluntatis deliberatione prodierit, dupliciter punietur. Vbi verò absque corporis ministerio, peccatum agitatur in corde, simplici cordis compunctione mundatur, dicente Propheta, Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris cõpungimini. Dupliciter igitur deliquit præses, & neutrum satisfaciendo detersit. Pro humano timore contra mentem egit, & iniustissime damnauit innoxium. Proprium aliis imposuit facinus, atque sine compunctionis gemitu; sola manuum ablutione se Deo satisfacere credidit. Verum diuinam sicut cæteri euadere non meruit vltionem. Quoniam verò minus malitiose deliquit, remissius cũ illo, quàm cum Iudæis, iudicium actum est, sicut Domini voce eidem dicitur, Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Iudæorum namque populus, & potissimum Pharisæorum, ac turba Pontificum supra modum grauiter deliquerunt. Sciebant quo animo, quave nocendi intentione agerent contra Dominum. Nouerant meditatas fraudes, & argumenta fallaciæ. Nequaquam seipsos apud se excusare valebant, aduersus eos conscientia ipsorum testimonium perhibente, ac etiam cogitationibus cordium se inuicem accusantibus. Attamen non sunt veriti impudentissime vociferari, dicentes, Sanguis eius super nos, & super liberos nostros. Quod petierunt, dupliciter consequuti sunt. Nam temporalem, æter-

Ibidem. Ioan. 19. Psal. 73. 1. Tim. 1. Mat. 27. Esa. 1. Hier. 17. Psal. 4. Ioan. 19.

namque sententiam pro innoxij cruoris effusione perceperunt. Non tamen diuina funditus eos consumpsit iustitia, sed super terram profugos fecit, sicut ore Prophetico dicitur, Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Ob promissiones igitur patribus factas inter gentes habitare sinuntur, quod Propheta ascribens Christo in persona eorum sic ait, Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris cui diximus, In vmbra tua viuemus in gentibus. Ad eruditionem quoque fidelium ipsorum reliquiæ remanserunt, quemadmodum Psaltes præcipuus ex Saluatoris voce inquit, Deus ostendit super inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei. Disperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus Domine. Cur autem hoc illis acciderit, intulit. Delictum oris eorum, sermones labiorum ipsorum comprehendantur in superbia sua. Nempe quod vaticinatum fuit, sine iudice aliquo nostris claret tẽporibus. Quę (oro) genus est, quæ ad habitandum non habeat regionem? Quis verò populus cunctis terrarum nationibus sic odiosus agnoscitur, quemadmodum Hebræorum? Illis nanque regnum, ciuitates, & ceræmoniæ sacræ oblatæ sunt. Hoc in spiritu præuidens Propheta deplorat, dicens, Factus est Dominus quasi inimicus, præcipitauit Israel, præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum, obliuioni tradidit Dominus in Sion festiuitatem & Sabbatum, & in opprobrium, & in indignationem furoris sui regem & Sacerdotem. Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ. Vnde istis acciderint hæc, præsens eorum sermo denunciat, Sanguis eius (inquiunt) super nos, & super liberos nostros. Illis ista clamantibus Iesum flagellis cęsum tradidit præses voluntati eorum, vt crucifigeretur.

Tren. 1. | Psal. 58. | Tren. 2. | Mat. 27.

Qualiter post victoriam exultare soleant bellatores. Cap. XVI.

Qui inuisibili conflictu dimicant, si contigerit eos cum robustissimis bellatoribus post fatigationem nimiã, post hinc inde directos ictus obtinere triumphum, gaudẽt quidem, sed labore attriti sui nequeunt cordis insinuare lætitiam, quo adusque aliquantisper recreati consumptas reparent vires. Tunc exultant, tunc adeptæ victoriæ student patefacere gaudium. Nil etenim rebellionis sentientes in se, nulloque illis renitente se totaliter in aspectus astantium transferunt, Illis quid gaudii habeant in seipsis, quid triumphi perceperint, referare conantur. Hoc idem sceleratissimos egisse arbitror Hebræorum Pontifices, in necis Christi prolatione sententiæ. Exultauere vtique in semet, quemadmodum victores capta exultant præda. Verum fessi corpore, quod gestabant intus, foris manifestare non poterant. Laborauerant quidem mente falsa meditando, & componendo inania. Corpore autem non desudauerant minus vociferationibus, ratiocinationibus, exhortationibus, nugis, hincinde discurrendo, nunc suadendo præsidi, nunc Herodi Dominum accusando, nunc turbam pro Barabba instigando. Sicque noctem totam penè ducentes insomnem, diemque clamoribus consumendo, quid iniquitatis, quidve pro redemptoris morte sentirent lætitiæ, notificare non valebant. Illo autem pendente in ligno, tum expotita quiete, tum ex auiditate nocendi insultauere vehementius. Promulgata igitur mediatoris sententia suscipientes, vt perderent, chlamyde abiecta purpurea propriis vestibus induerunt. Nempe seipsum in eorum manus tradebat Dominus cruciandum. Corpus quidem exponebat flagellis, affectu autem totus ferebatur in Deum, semetipsum patri exhibebat hostiam viuentem, sanctam, atque rationabilem. Magnipendebat prorsus pro honore diuinitatis tanta sustinere, ac talia impenso sibi amori vices rependere cupiens, tametsi quæ patiebatur parua essent comparatione donorum. Porrò vt Dei & hominum fieret mediator, electorum caput, ecclesiæ sponsus, mortuorum primogenitus, princeps pacis; Pater futuri seculi, Rex regum, Dominantium Dominus, hominum Redemptor, reparatorr Angelorum, atque Deus & homo, vnus Christus, acceperat gratis. Pro huiusmodi & aliis incomprehensibilibus charismatibus, quæ idem assumptus perceperat homo, nũquam arbitrabatur se Deo satisfacere posse, quemadmodum nec valebat ad humanam naturam tantum consideratione habita. Nam secundum naturam diuinam, quæ in ipso erat, verbũ nil gratis habet. Naturaliter est quod est, atque in diuinitate, potestate, æternitate, maiestate æqualis est patri, vtpote naturæ vnius, eiusdẽque substãtiæ. Dona igitur, quę in Christo fuisse prędicantur, ad humanam solum ipsius spectant naturã, quę ex mera gratia ĩ prędestinatione sortita est. Quamobrem semper se Deo subiici ent infatigabiliter, actualiterque Deo gratias agens in cunctis ipsius se subdidit volũtati, adeò vt velle eius meritò diceretur esse diuinum, propter quod ei pater testimonium perhibens de cœlo clamauit, dicens, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Nec ab re sibi Pater in illo complacuit, qui nunquam illius imperium prætermisit, nunquam ab eius laude cessauit, nunquam ipsius gloriam (etiam vsque ad carnis interitum) quęrere desiit. Erat profectò in hoc passionis suę agone vltra omnium mortalium vires afflictus, in corpore (videlicet) & anima. In corpore quippe supra modum

Esa. 46. | Psal. 108. | Matth. 3.

dum cruciatibus premebatur, in anima verò doloris atque compassionis transfigebatur iaculo, tametsi deificata in verbo diuinis absque interuallo inhæreret amplexibus. Quanquam totus deificatus esset homo Christus Iesus per assumens verbum, erat nihilominus passibilis nondum glorificatus, sed glorificandus. Distulit autem glorificare, quem assumpserat totū, vt posset pati, sciret compati, hortareturque patiētes. Sacramentum hoc inæstimabile est, nec potest capi, vt idem homo sit beatus, & miser. In cruce pendeat, & triumphet in cœlo, Deum fruitione felici videat, sputa, illusionèsque sustineat. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Verùm prætermissa impræsentiarum gloria Christi ipsius ignominiā attentissimè meditemur. Se offert nobis, se nostris inserit cordibus, quatenus mediatoris passionibus communicantes, in illius quoque resurrectionis triumpho exultantes gaudeamus. Educitur igitur de prætorio, vt crucifigatur. Crux parata super illius imponitur humeros, vt per ciuitatis medium, & per plateas Hierusalem vsque ad supplicij baiulet locum. Tunc tumultus in tota fermè ciuitate factus est maximus, pro foribus palatij aderat innumerabilium concursus populorum, quoniam (vt moris est) omnes ad hoc confluxerant spectaculum. Susurrātibus itaque sparsim inuicem turbis, ecce Dei Filius egreditur de ianua crucē super proprios ferens humeros. Incedebat demisso vultu, incessu humili totus fatigatus, & anxius, quippe qui tota nocte fuerat flagellatus, colaphizatus, cōsputus, illusus, atque oppressus. Defecerat prorsus in illo naturalis virtus, propterea cruciabatur immensè. Tunc quidē pressus pondere impellebatur ad patibulum, quādo post fatigationes nimias pausare debuerat. Cōpellebantur illius aures vociferationibus, & susurriis blasphemiarum, contumeliarumque vocibus, atque plangentium mulierum gemitibus inenarrabilibus. Quis non eiulasset ex corde super Angelorum Regem, & Dominum lēto gradu, tremulis genibus, oculis liuētibus, crine sparso, facie cruentata, scissis vestibus, spinis capite coronato crucem propriam baiulantem? Planè maxima hæc mutatio erat dexteræ excelsi. Porrò per quam vrbis ianuam paulò antè asello insidens populorum vallatus agminibus palmarū, oliuarūmque ramos in manibus gestantium, atque clamantium, Osanna benedictus, qui venit in nomine Domini Rex Israel, perrexit ad templum, per eandem hodie blasphemantibus turbis, tam ignominiose reiectus ad crucis supplicium trahebatur. Si attendas his interpositis diebus, quid egerit Dominus, nihil redargutione dignum inuenies. Attamen quemadmodum communis die illo vox populi erat, Osanna filio Dauid, benedictus, qui venit in nomine Domini, ita hodie in plebe omnium sententia fuit, Tolle, tolle, crucifige eum. Quid egit hic? quid interuenit? quid accidit noui, vt vox sanctitatis, & laudis in vocem liuoris, & blasphemiæ sic repentè mutata sit? Hæc profectò est populi huius antiquata malitia. Moysi quoties restitit? quoties illum prouocauit ad mortem? Nō illos Aegyptiacæ seruitutis ereptio, non diuinę legis exhibitio, non sacrarum sanctionum institutio, non demū vsque ad sui deletionem de libro vitæ perfecta dilectio ad beneuolentiæ eius firmitatem adduxit, quin potius murmurationibus, calumniis, obiectionibus, atque lapidibus vitā illius de terra auferre conati sunt. De Samuele quid dicam? qui Propheta Dei fidelis est agnitus? Hic iudex quum esset in populo, ab eis turpiter eiectus est. Quid plura? Quem enim Prophetarum nō sunt persequuti eorum Patres? Occiderūntque eos, qui illis pronunciabant de aduentu Christi. Acceperunt insuper legem in dispositione Angelorum, illam verò minimè custodierunt. Ad suæ nunc damnationis cumulum, vt sanguis iustorum omnium, qui effusus est, aduersum eos vltionem clamet, in ipsum Prophetarum Dominum detestabilius desæuierunt. Nam ad maiorē illius ignominiam, quum ad patibulum deferrēt illum, duos latrones cum eo direxerunt, vt cum eodem pariter crucifigerentur populis suadere conantes, vt sicut in pœna pares, ita & in crimine essent æquales. Euanuerunt tamen miseri in cogitationibus suis. Erexerunt quippe iudicii tribunal, & venię ianuā peccatoribus patefactam, atque ex regni collatione Christi largifluam notificauerunt charitatem. Consueta etenim opera sapientiæ suæ reserauit omnipotens, quum de malitia sapientiam, de nocendi proposito benefaciendi affluentiam, de malo bonum, de peccatorum tenebris miserationis fecit splendescere lucem, atque de ipsa crucis angaria spirituale cōtulit sacramentum. Nam de ciuitatis porta propter crucis importabile onus egredi Domino non valente Simonem angariantes illam portare fecerunt. Non eorum pietate, sed dispensatione diuina hoc euenisse cognoscitur. Nempe Simon iste obedientium personam mysticè præfigurat, qui in ecclesia ad hæreditatem cœli properare videntur, non voluntariè, sed coactè crucem pœnitentiæ baiulantes. Quot enim in sinu suo temporibus nostris sancta mater fouet ecclesia, qui habitum religionis assumunt, Dei mādata speciètenus seruant, carnem suam ieiuniis, ac vigiliis macerant, sed mentem ab omni spirituali disciplina vacuam gerunt. Tales ne oculis displiceant hominum, vel vt fauores captent humanos, virtutibus ornatos apparere nituntur, atque sanctorum acta se imitari ostentant, quum re vera tanquam infœcundæ arbores solam sanctimoniæ imaginem teneāt. Hos Simon iste expressit,

Psal. 117. Ioan. 12. Matth. 21. Ioan. 19. Acto. 7. Rom. 1.

10 20 30 40 50

presſit, qui crucem quidem portauit post Dominum, ſed cum illo mori non meruit. Quomodo mori ſpiritualiter dicendi ſunt, quum profeſsionem ſanctitatis confiteātur exterius, & à virtutis habitu alienentur interius? Vt viuant ſeculo, cum Chriſto interire refugiunt. Quandiu probandæ virtutis immineat locus, pœnitentiæ crucem tolerant, opportunitate verò cogente, tum pro humano timore, atque pudore, tum pro ſui ipſius amore reijciunt, quod virtutis, quod ſanctitatis, quod religionis ſectari videbantur. Nam qui ſimulato graditur corde, permittente Deo diu latere non valet. Væh itaque, qui hũc Simonem imitantes mente duplici vitæ incedunt ſemitas. Porrò quicunque pro fauorabili aura abſque rectitudinis zelo corpus macerant dupla confuſione plectantur. Præſentis etenim vitæ minimè fruentes illecebris ad perpetuam calamitatem infatigabili velocitate decurrunt. Hi Babylonis ſunt filij. Gaudent quippe, quum tẽporalibus affluunt, vt hic floreant, cupiunt, quid poſt ſequatur, ignorant. Vt verò Hieruſalem ciues pœnitentiæ lamenta ex corde ſuſcipiũt, pro dilectione de proximorum gemunt incommodis, atque per deuotionis exceſſum ſupra ſe frequenter aſſurgunt. Chriſto commoriũtur quotidie, & ſi non corpore, ſaltem affectu. Sic tales deuotioni vacant, vt virtutum nequaquam ſtudia prætermittant, Sic proximorum curæ inſeruiunt, vt ſe omnino non negligant. Taliũ nonnullis interdum conſueuit accidere, quatenus ex prælibata ſpirituali dulcedine immoderato feruore ducantur, in quo diu dum perſeuerare nequeunt, propoſitum coguntur relaxare conceptum. Nam eorũ ſtudium, quamuis laudabile, quamuis congruo inhæreat fini, quonia prudentia caret, diuinæ tamen ſapientiæ non placet obtutibus. Bonum ſiquidẽ exercentes non bene mulierum nomen meritò ſortiuntur. Illis optimè mediatoris ſermo plangentibus ſuper ſe mulieribus prolatus figuraliter coaptatur. Filiæ (inquit) Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete. His etenim paucis eruditur quiſque deuotus imprudens, vt deuotione interdũ ſe poſita ſe reuocet in ſe, ſe plangat, ſuáque minus compoſita deſideria agnoſcere ſtudeat. Periculoſa prorſus res eſt neglecta ſpiritualium paſsionum ſciẽtia ſe attollere ſupra ſe. Hoc etenim quamuis mens cum deuotione paſcitur, non agnoſcat, ſcire tamen compellitur, dum relinquitur ſibi, dúmque varijs tentationibus agitatur, cogitúrque iuxta mediatoris ſententiam in perturbationum conſtituta procellis tanquam virtutis ignara, & ſola lactis aſſueta dulcedine repetere intra ſe, quod præfatis dicitur mulieribus, Mõtes cadite ſuper nos, & colles operite nos. Mortem quippe carnis nõ amoris deſiderio, ſed tentationis faſtidio clamat, vt veniat, ſeque operiat. Hinc ſolerter intuẽdum eſt, quàm ruinæ ſit proximus, quiſquis ſine præparatione virtutis, atque cautela prudẽtiæ irruentem ſuper ſe præſumit tentationis ſuſtinere impulſum. Maximum tamen atque ſpirituale deuotionem mentis ad tẽtationum tolerantiam dicimus eſſe præſidium, quæ animũ ad virtutis habitum, ad contemptum ſeculi, ad perferẽda aduerſa, ad ſui odium habilitat, atque diſponit. Quamobrem virtutis ſtudio mentis eſt copulanda deuotio, quatenus coaleſcant pariter, & reciproca dilectione proficiant. Nam ſi in mente erudita atque deuota, quæ ligno viridi comparatur, tãta tentationum inſurgit tẽpeſtas, vt penè in deſperationis baratrum obruatur, quid in arido fiet, quiſquis mentis eſt cõpos, diſcernat, & iudicet. Hæc quæ in corde ſibi famulantium quotidie loquitur ſapiẽtia, vocis oraculo ad turbas ſuper ſe plangentium protulit. Illas ſuper ſe tanquam ſuper miſerum flere prohibuit. Non enim dominus plãgendus erat, vt cæteri; cum ſponte ad crucis patibulum properaret: cæteri verò tanquã miſeri peccatis obnoxij flagellati inuite, atque à ſanctorum cœtibus peregrini omnino plangendi ſunt, potiſsimè tamen Hebræorum populus, qui à Romanorum principibus excidio, famiſque inedia fuerat deuaſtandus. Illis meritò pronũcians ait: Ecce dies venient, in quibus dicent: beatę ſteriles, quæ non genuerunt, & vbera, quæ non lactauerunt. Nam ſi in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Se quippe in quo nil erat purgandum, propter diuinitatem inhabitantis verbi lignum eſſe dixit viride, peccatores verò aridum. Nempe ſi in illo, in quo nulla erat iniquitatis macula, tot exuberabant flagella, quid in hominibus reliquis, qui ligna ſunt arida, futurum ſit, clarè colligitur. Hoc autoritate ſua per ſpiritũ edoctus Apoſtolus roborat, dicẽs: Tempus eſt, vt iudicium incipiat à Domo Dei. Si autem primum à nobis, quis finis eorum, qui non credũt Euangelio? Et ſi iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi apparebunt? Prolata igitur ad flentes mulieres ſententia ad Caluariæ locum, vbi crucifigendus erat, perrexit. Erat autem Caluariæ mons, vbi homicidæ atque damnatitij perimebãtur. Quo quum Satanæ veniſſent miniſtri, exonerato Simone crucẽ in montis vertice depoſuerunt. Domino itaque appropiantes detractis veſtibus nudauerũt eum. Porrò repentè de cicatricibus recentibus cruor emanauit abũdè. Inhæſerat quippe corpori cruentato inconſutilis tunica, quæ ſanguine hauſto ſiccata erat: quã obrem pellem totam detrahere compulſa eſt. Quoniam verò in expoliatione hac quid doloris, quid impietatis, quid virtutis acciderit, nullius quamuis eruditi ſufficit enarrare facundia. Taceat lingua, conquieſcat manus, & calamus iaceat,

Luc. 23. — 1. Pet. 4. — Oſe. 10. — Luc. 23.

iaceat, quatenus meditantis cor lacrymis defluẽtibus degustare sufficiat. Redemptore ergo denudato illum supinum super crucis stipitem posuerunt. Ecce Isaac noster vetus repromissionis filius, in quo vniuersæ gentium sunt benedicendæ familiæ, quomodo patri obtemperando humiliter se super struem componit lignorum, seque in holocaustum præbens perferendum substernit ad mortem. Non auditur clamor, non cõtradictionis vox, neque excusationis indicium: sed iuxta Prophetæ vaticinium: Sicut ouis ad occisionem ducitur, & tanquam agnus coram tondente se, os suum non aperiens obmutescit. Illo igitur super crucis extenso patibulo veluti intrepidus propugnator, vt voluntarium esse eius sacrificium manifestaret, dextrum crucifixoribus exhibuit brachium: quod illi sine cunctatione apprehendẽtes toto conamine dilaniata potius, quàm perforata manu clauo presserunt in ligno. Vidisses illico, (quod dictu, audituq; horrendum est) affatim profluere sanguinem, corpus totum rigescere, faciem plus solito pallescere, venas, brachiorùmque arterias præ doloris magnitudine coarctari. Nequaquã verò ab hoc diro longè inclyta domini mater spectaculo aberat, quæ vltrà, quã credi potest, angebatur pro filio. Audiebat populorum perstrepentium sonitum, & confusas militum crucifigentium voces. Audiebat malleorum clauos infigẽtiũ ictus, totiesque in corde suscipiebat doloris iacula, quoties super clauos resonabant percutiẽtium verbera. Penetrabant etiam illius aures sparsim per Caluariæ deuexa vociferationes, gemitus, lacrymæque plangentium turbarum. Hæc quippe intemerata virgo pro filio anxia, pro contempto verbo transfixa, mœrens pro populo, suppressa voce lacrymis vbertim decurrentibus ingeminabat, dicens: Heu me Fili mi Iesu, Iesu Fili mi, quis mihi det, vt moriar pro te Fili mi Iesu, Iesu Fili mi: lumẽ oculorum meorum, & baculus infęlicitatis meæ? vt quid superstes remaneo post te? cur mortua non sum antequam aspicerem te vnicum meum tam crudeli examine finiri? Quare armatorum militum non irrumpo acies, venioque ad te, vt passionis tuę cruciatum impediam? Quod si nequeo, cur me non suppono pro te, vel vna tecum cruce suspendor? Nempe ad carnificum prouoluerer pedes, & lacrymis, precibus, ac clamoribus cordis eorum duritiam emollirem. Hæc secum dum Maria piissima loqueretur, cœptum crudelitatis opus perficere satagentes vi maxima manum alteram fixerunt in ligno. Demum conglobati pariter funes ligãtes in pedibus manuũ dilatata foramina, atque iam contractas brachiorum iuncturis extensis pedum plantas crucis confixere patibulo. Tunc iuxta vatiorac ulum vniuersa sanctissimi corporis ossa numerabilia facta sunt. Tunc tanquã texentium pannus, redemptoris caro in ligno distenta est. Et veluti brutorum pellis Christi membra sunt clauis in cruce firmata. Stabat ipse pœnarum ac tormentorum immensitate grauatus, luminaribus in cœlum erectis, atque corpore perforatus plangentium ac exultantium audiens voces, spiritu vehementissimè vrebatur. Compatiebatur quidem gemitibus flentium, & pro pereuntium exultationibus lacrymabatur. Gaudebant planè miseri eo, de quo inconsolabiliter dolere debuerant. Ducebantur ipsi pro temporali nece autoris ad interitum sempiternum, sed illorum cordibus infidelitatis velamine superposito, quò tendebant, penitus ignorabant. Confixo itaque mundi autore in stipite aliquantisper milites quieuerunt: quatenus resumptis viribus crucis vexillũ erigerẽt, & mediator Christus vniuerso populo visibilis appareret.

Gen. 22. — Esai. 53. — Psal. 21.

Quare sancta crucis vexillum manifestatum sit mundo. Cap. XVII.

Bellatorum duces quoties cum aduersarijs suis volũt habere congressum, prius quàm contra hostes acies suas emittãt, signa propria erigunt: quatenus agnoscant, qui de illorum sunt parte, quo in omni contrario euentu fugere debeant. Proinde quippe hoc agunt, ne pugnatorum deuiet turba, atque sine ducatu principis per abrupta discurrant. Sunt nãque signa ipsa quædam clamoris exhortatio, fatigationis remedium, ac tuitionis refugium optimum. Quod in pugna visibili exercituũ duces faciunt, hoc ipsum in spirituali, atque conflictu inuisibili hominum mediator Christus agere dignatus est. Mortalitatis quippe nostræ naturam assumens in mundi campum cum diabolo pugnaturus intrauit. Quamobrem imminente hora, qua cum Tartareis legionibus dimicari statuerat, pro roborandis commilitonum suorum animis signum suum erigere voluit. Vexillum etenim hoc nedum in ipsius hora certaminis voluit esse conspicuum: verum toto præsentis vitæ decursu, quatenus quamdiu perseuerat pugna, victoriæ quoque illius appareant signa. Signum vtique mediatoris triumphale sanctæ crucis dixerim esse trophæum: in qua idem mundi conditor pendere dignatus est. Illã cruore sanctificauit suo, atque aeris potestatibus terribilem, honorabilem angelis, hominibùsque eã fecit esse amabilem. Nempe à die, qua vniuersorum dominus pependit in illa, tantus diabolo, & complicibus eius pro hoc ligno terror inhæsit, vt ipsius nequeant sustinere aspectum. Virtutem quidem crucis spiritualiter sentientes, ad solã illius occultantur imaginem. Semper quod pertulerunt opprobrium, atque quod in præsentiarum dispendium patiuntur, præ oculis seruant. Antiqui dominatus, quem in hominibus possidebant,

debant, toties deflent damna, quoties victoriæ Christi intuentur hoc signum. Meritò igitur signi illius non valent ferre potentiam, in quo debellati atque debilitati fuisse noscuntur. Verum quemadmodum miseri dæmones de crucis Christi gemũt virtute, ita sancti exultãt Angeli. Gaudent prorsus regis sui triũpho, atque perditi hominis reparatione lætantur. Honorant semper signum, in quo eorum autor occubuit. In homine adorant verbum, sacramentum in signo, atque in imagine veritatem. Virtutem equidem latentem agnoscunt, profluentem gratiam, & occulta mysteria. Hinc eorum causa lætitiæ veneratio diuinitatis, reuerentiæ respectus, atque delatio oritur famulatus. Semper alacres, semper in honoris exhibitione sunt proni. Quòd si cruci sanctæ tantum honoris deferunt ij, quibus ad gloriæ nil profuit augmentum, quid acturi sunt, qui eius saluati sunt meritis? Ad hominum tantũ salutem crucis spectat profectus. Nequaquam pro dæmonibus, qui ob eorum obstinatissimam voluntatem restaurandi non sunt: neque pro angelis, qui ab ipso pœnæ suæ creationis exordio confirmati fuere, gloriæ Christi vexillum erectũ est. Pro solis itaque mortalibus, qui in carne militant, huiusmodi eleuatum est signum. Habent quò fugiant, vnde sperent, vbi requiescant. Est quippe tanquam turris Dauid ædificata cum propugnaculis, ex qua mille pendent clypei, omnis armatura fortium. Eleuata est super verticẽ montium, manetque secura a tempestate, turbine, & à pluuia. Nullus hostium propter sagittarum coruscationes ex ea micantes illi approximare valet. Angelorũ siquidem est vallata custodia: est etiam ex sublimitate tutissima, ex profunditate inaccessibilis, ex longitudine stabilis, & ex dilatatione capacissima, ex sublimitate sua cœli cacumen attingit, & vsque empyreum protendit ad cœlum. Penetrat quoque ex profunditate terræ abdita, descenditque ad inferos deorsum. Omnem præterea perferre facit tribulationem ex sui longanimitate. De latitudine illius quid dicam, quum omnium electorum sit capax? Capabilitatis eius arca illa, quæ iubente domino diluuij tempore à iusto Noe fabricata fuisse legitur, figuram gessit. Huius crucis excellentiã cupiens Apostolus, vt discipuli conuersi agnoscerent, orabat dicens: Flecto genua mea ad patrẽ domini nostri Iesu Christi, vt det vobis virtutẽ corroborari per spiritum in interiorem hominẽ, habitare Christum per fidẽ in cordibus vestris: vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quę sit latitudo, lõgitudo, sublimitas, & profundum. Scire etiam supereminentem sciẽtiam charitatis Christi. Altissimum igitur est crucis mysterium, tutissimumque refugium, profundũ & latum: ad quod qui in spirituali stadio dimicant, confugere debent. Pro ipsis præcipuè erectum est, & in ipso est, vnde plurimum sperent. Quomodo non sperent, quũ in ipso nostra spes pendeat? Porrò in cæteris bellorum vexillis pro discretione, agnitionèque quædam depinguntur imagines. In hoc autem dominus Iesus imago patris confixus est. Se exponere voluit, vt esset nedum in Iudæa notus, verùmetiam in gentibus, dicẽte Propheta: Leuabit dominus signũ in nationibus procul. Notissimum hoc effectũ est signum, ita vt ad illud gentium cõfugerit populus, & in illo suæ constituerit spem victoriæ: atque magna mentis sub illo potiatur pace: vnde in persona illius in Canticis sponsa inquit: Sub vmbra illius, quem desideraueram, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Pro his itaque omnibus suos exhortans filios ad pugnam, ad spem, ad agnitionem, ad pacem, vbique per vniuersum terrarum orbem sancta mater canit Ecclesia: Vexilla regis prodeunt, fulget crucis mysterium, quo carne carnis cõditor suspensus est patibulo. Tunc verè æterni regis vexillum erectum est, quum procurantibus Hebræorum pontificibus in crucis stipite confixus est Christus, atque in monte Caluariæ eleuatus. Tunc ad pugnam animata sunt fidelium corda, tunc ad debellandas contrarias potestates, atque ipsum capessendum cœlum succensæ sunt credentiũ mentes. Quis (oro) pugnare refugiat? quis pati recusset? quis turbetur aduersis, quum interiori oculo angelorum regem, & hominum in crucis agnouerit pendere supplicio? Proponamus ergo nũc nobisipsis rei gestæ modum, ordinèmque, quatenus recensito immensę charitatis sacramento nobis efficiatur nouum, ac per hoc excitati ad deuotionem, ad compassionem permoti, ad imitationẽ igniti inueniamur, & liberi. Meditemur (inquam) quo ingenio, qua virtute, & arte, non sine intolerabili pendẽtis pœna stipitem leuauerunt. Erat quippe mediator cõfixus in ligno omni carens doloris temperamento. In se nanque premebatur angustia, in corpore cruciabatur vulneribus, & foris conuitiabatur opprobrijs. Hinc inde sanctissimum mouebat caput præ spinarum punctionibus debilitatum. Vbi illud firmaret, minimè reperiebat. Nunc in sinistrum latus, nũc se vertebat in dexterum, requiem quærens, nec inueniens. Quum cruci adhærebat, spinæ infigebantur arctius, quũ illud erigebat sursum, diu perseuerare non poterat. Satis autem fuisset, si huiusmodi tãtum capitis cruciatus supplicio extitisset: sed huic non minus aspera iungebantur. Trium solummodo suspensus tenebatur virtute clauorum. Nam corpori omni ex parte attrito crux ipsa statera facta est. Porrò quando pro subleuando corporis afflicti dolore clauatis innitebatur pedibus, afficiebatur incredibiliter: si verò in brachiorum vigore pro mitigãdis cruciatibus pedum suspendebatur, manum

Gen. 6. Ephe. 3. Esa. 11. Cant. 2.

supra

supra modum dilatabantur fixuræ, addebanturque vulnera vulneribus, & rediuiua fessis membris supplicia inferebantur: sicque incomprehẽsibili modo inde patiebatur vehementius, vnde dolori occurrere cupiebat. Nouerat solus ipse, quæ, quantave sustineret tormenta. Venerat in maris latitudinem, adeò vt pene illum tempestas demergeret. Tanquam petra durissima in vndarum positus medio procellis tribulationũ tumentibus impellebatur, nec tamen frangebatur: ab inhabitante profectò roborabatur verbo. Illa siquidem immania perferre supplicia humanæ minimè virtutis erat. Propheticum illud poterat ex suo ore proferre: quoniam (vt arbitror) in ipsius fuerat persona prædictum: Dolores inferi circundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Et alibi: Circundederunt me dolores mortis, pericula inferni inuenerunt me: tribulationem & dolorem inueni, & nomen domini inuocaui. Inuocauit planè dominum, & exaudiuit eum. Inuocauit (inquam) non pro se, sed pro membris suis, pro crucifixoribus suis, quos prædestinauerat ad vitam, & quos in se nouerat credituros, & impetrare promeruit. Pro ipsis vtique patrem deprecatus est, inquiens: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciũt. Quid est quod audio? quid est quod loqueris, ò domine? Te isti filii Belial turpissima damnarunt morte, te in medio duorum latronum suspenderunt quasi eorũ principem: & ais patri: Ignosce illis? Es ne oblitus irrogatæ iniuriæ? an dolor tuus transiit? Nunquid de eo, quod nequiter egerunt, compuncti sunt: vt eorum debeant ignosci delicta? Planè veniam meretur, qui de peccato dolet, desinitque peccare. At verò neutrum eorum in istis cõspicio. Si dolerent, vtique emitterent gemitus, lacrymas funderent, mœrentes abirent, & vltrà adiicere trepidarent. Hæc nanque veræ compũctionis notissima sunt indicia. An non attendis, quòd in delictis suis pertinacissimi sunt, & contra te linguas suas acuunt sicut serpentes, venenumque aspidum est sub labiis eorum? Desine (oro te domine) orare pro impiis: quin potius quoniam tempus visitationis suæ minimè agnouerunt, effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos: fiatque habitatio eorum deserta, & non sit qui habitet in ea. Diu domine misericordiæ tuæ sinu fouisti illos, & semper deteriorati sunt. Ne igitur iustitia pereat, ne impunè pertranseant, ne deteriora in te agant contra se, leua manus tuas in superbiam eorum: disperge illos in virtute tua, & depone eos protector mi domine. Nunquid mitius, quam Dathã & Abiron, quos viuos in abyssi baratrũ demersisti, isti peccauere? Illi aduersus Prophetam tuũ suas erexerunt ceruices: isti contra te Deum tuũ & dominum. Impone, ò iudex æquissime, iniquitatibus eorum finem. Agnoscant meritò in supplicijs te, quem in miraculis cõtempserũt. Erũt quidem in monumentum posteris, si in reatibus finierint suis. Scis, ò sapientia, quę non falleris, esse cõsultius putridum abscindere membrũ, quã reseruare intactum, vt sana commaculet. Nolo vt occasione vindictæ extermines eos, sed potius vt iustitiæ zelo, quatenus cæteri timeant insurgere contra te. Assistentibus ergo angelis manda, vt illis reddant duplicia pro vniuersis sceleribus eorum, & repentè fiet. Tunc tua, quæ te genuit, mater feminecem deponet de cruce, tuique habebit curam, donec sanitati restitutus denuò prædicationi incumbas. Alienigenis te manifestabis & gentibus. Nam ij ad quos colligendos es missus, se fecere indignos. Magnificaberis in populis nationum, ad te gentes omnes confugient, perficieturque quod Prophetico aisti sermone: Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus. Ecce gẽtes, quas nesciebas, vocabis: & gentes, quæ te non cognouerũt, ad te current propter dominum Deum tuum, & sanctum Israel, qui glorificauit te. Ad hæc dominus: Desine talia fari, non enim sapis, quæ Dei sunt, sed quæ hominum: neque tibi pater meus reuelauit hæc, sed caro. Dissuades mihi, vt non pro meis crucifixoribus orem, sed vt eos in suis iniquitatibus perdam. Nunquid voluntatis meæ est mors impii, & non magis vt conuertatur, & viuat? Quamobrem pro eis deprecor, vt conuertantur, & viuant. Indignæ sunt orationes eorum propter scelera ipsorum. Delinquunt grauiter, & ignorant quid faciunt. Nempe quando precibus interuenientibus meis agnoscent me, tunc suum lugebunt reatum, & quod nunc insciẽter peragunt, in se salubriter puniẽt. Totum, quod in ipsis futurum est, deficeret bonum, si in propriis (vt digni sunt) nunc morerentur peccatis. An ignoras quòd nõ propter iustos, sed propter peccatores iustificandos in hoc seculum veni? Iustificabuntur planè in sanguine, quem crudeliter fundunt. Vis vt sontes perdam. Quis (oro) vestrum saluabitur? poteris ne tu euadere, si perierint peccatores? Prophetam audi: Nõ est, qui faciat bonum, non est vsque ad vnum: omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Saluari ne vis? Deprecare mecum, vt saluẽtur ii, quos sicut teipsum diligere debes. Potius vt viuant, quàm vt pereant, cõcupisce. Laudabilior apparebo eorum propter pœnitentiam dissimulando delicta quàm puniendo. Nunquid oblitus es me dixisse vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt vos, orate pro persequentibus & calumniantibus vos? Non vis vt perficiam opere quod sermone protuli? Orauit Moses pro populo præuaricante: orauit Dauid pro inimicis: deprecati sunt Prophetę cęteri pro delinquẽtibus & ego super illos irascar? Parabolę zizaniorum, recordare, & longanimitatis ac patientię repe- pecca-

Marginalia: Psal. 17. Psal. 114. Luc. 23. Psal. 139. Psal. 68. Num. 16. Esai. 55. Ezec. 33. Psal. 5. Mat. 5. Exo. 32. Mat. 13.

sles documento. Orabo igitur nunc semper pro peccatoribus, preces fundam, nedum in cruce, verumetiam in cœlo. Plus eorum animas, quàm corporis mei magnipendo salutem. Nam etsi cruciatus, quem patior, mihi grauissimus est, eorum tamē acerbior mihi esset perditio. Solùm ne pereant, hæc perfero. Diluet errata eorum cruor meus, ipsa, quæ nunc agunt in me, non tamen crucifigentium omnium, sed prædestinatorum ad vitam. In ipsis, quos cernis, quosdam diligo: pro illis rogo, non pro cæteris. Mihi noti sunt, pro quibus dico: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Satis mihi (fateor) fecisti domine. Tanquam insipiens locutus sum. Fefellit me tui inconsiderata compassio. Sperabam persuasionibus meis ex iis, quæ pateris, te eripere pœnis. Age igitur, ò mi amantissime domine, quod cœpisti. Iugiter pro peccatoribus deprecare, quorum maximus ego sum. Delicta quippe iuuentutis meæ, & ignorantias meas tuis abole orationibus: attamen oro, vt etiā quotidiana nō negligas. Quoties delinquo, ignoro quid facio. Profectò si scirem te, corrigerem me, custodirēque quoniam verò semotus à tua cognitione sū ita pronus ad culpam inuenior, ad compunctionem tardus, remissus ad gratiam. Quamobrem supplico, vt tua mihi ignoscat pietas, tua pro me veniam precetur oratio. Hæc autem dum demisso ad terram vultu attento meditaret corde, & loqueret coram domino, contigit, vt præsidis ministri, qui aderant, super mediatoris nostri caput ponerent causam scriptam, quam idem præses dictauerat. Titulus nanque erat talis: Iesus Nazarenus Rex Iudæorum. Hunc quippe titulū sancto afflante spiritu scripsit Pilatus, in se continentem multa. Ipsum proprio appellat nomine Saluatorem vocans. Sic enim ab angelo dictū est Ioseph: Et vocabis nomen eius Iesum: ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Verè populum suum saluum fecit pro ipso moriendo: ad distinctionem verò præcedentium, qui hoc sortiti fuerant nomen, addidit Nazarenum. Ipse vtique Nazarenus est: quia floridus, semper virens, semper fructificans, nunquam marcescens. In aspectu quidem est placidus, in odore suauissimus, in amœnitate decorus. Ipsius nempe de se vox illa in Canticis canticorū: Ego flos campi, & lilium conuallium. Non autem de terra hac, quæ calcatur pedibus, procreatus, sed de intemeratæ virginis vtero genitus. De illa (videlicet) terra, de qua Propheta gratulabundus cecinit, dicens: Etenim dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Et de qua vates alius inquit: Et fructus terræ sublimis. Sublimis, inquam, nam excelsior est cunctis, & sublimior vniuersis. dominatur enim à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum. Ideo regem ipsum appellat. Rex

Psal. 24.

Mat. 27.

Matt. 1.

Cant. 2.

Psal. 84.
Luc. 1.

quippe potens est atque inuictus. Quos enim cōdidit virtute, sapientiæ suæ magisterio regit. Nullum post se successorem expauescit. In sublimibus cęlorum sedibus, vbi ipsius viget regnū, multa potitur pace. Habet planæ cœlestem Hierusalem, quæ viuis quotidie ædificatur lapidibus, vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Nam illuc ascenderunt tribus tribus domini ad testimonium spiritualis Israel ad confitendum nomini domini. Super Israel quippe, & super populū regnat Iudęorum: non autem Iudęorum secūdū carnem sed secundum spiritum. Nam carnis circuncisio, & corporalium sola depositio sordiū nil prodest, vt in domini Iesu admittatur regnū. Porrò qui in manifesto Iudæus est, minime ad illum pertinet: sed qui in spiritu Iudæus est, & cōfitetur quoniam dominus Iesus ipse est Deus. Confessio verò hæc non labiorum est tantū, sed cordis. Corde enim creditur ad iustitiā: ore autem confessio fit ad salutem. Proinde Christus non Iudæorum tantùm est rex, verumetiam gētium: eorum (videlicet) qui in spiritu, & in fidei confessione ambulāt. Nulla igitur distinctio est Iudæi & Gręci, aut cuiusuis nationis. Nam idem dominus omnium diues in omnes, qui inuocāt illum. Omnis quicunque inuocat illum, saluus erit: si tamen illum inuocauerit in veritate. Quotquot autem inuocant illum in veritate, in synceritate fidei, in cordis innocentia, in sanctimonia vitæ, in charitate non ficta, in fraternitatis amore, ad ipsius spectant regnū. Hi nempe Israelitæ sunt, & spiritualis populus Iudæorum, in quibus Iesus Nazarenus regnat. Regnum ergo hoc Spiritussanctus in titulo, quem Pilatus super crucem figi mandauit, voluit designare. Ipsum autē multi legerunt Iudæorum: quoniā prope ciuitatem erat locus, vbi crucifixus est Iesus. Legebāt vtique, sed non intelligebant, quia non credebant. Habebant enim infidelitatis velamē super cor positum: propterea eorum caligabant oculi ne diuinitatis Christi splendorem agnoscerēt. Quoniam verò secundum literæ corticem legēdo intelligebant, pontifices præsidi dicebant: Noli scribere, rex Iudęorum: sed quia ipse dixit: rex sum Iudæorum. Impudentes pontifices sub verborum phalera scelus suum tegere conabantur. Nusquam Christū dixisse legimus se Iudęorum regem esse, nisi Pilato. Rex quippe erat spirituali vnctione perfusus, & tamen vt formam humilitatis præberet fidelibus, regiam quoad vixit occultare voluit dignitatē. Idipsum Hebręorum pontifices agere conabantur se ab opprobrio læsæ maiestatis redimere satagentes. Proinde aiebant præsidi. Noli scribere, rex Iudæorū: sed quia dixit, rex sum Iudæorum. Ille autem de ipsorum vesana importunitate fatigatus respondit: Quod scripsi, scripsi. Noluit quamuis sero derogare veritati: sed neque diuinæ valuit contradi-

Psal. 121.

Rom. 10.

Ioan. 19.

Ibidem.

tradicere voluntati. Dictante etenim spiritusancto titulum scripserat, quem prorsus mutare nequibat. Qui fecit Iudæorum principem prophetare, coegerat scribere præsidem gentilem. Nil sancto spiritui difficile est. Aequè per malos, sicut per bonos, quando vult, veritatem atque futura prænunciat. Cur per rationalem hominem veritatem promere non valebat, quãdo per irrationale, & subiugale animal Prophetæ vesaniam corripere potuit? Repercussi igitur, & sua malignitate frustrati pontifices ad cõuiciorum opera pristina redière. Ergo itaque vberiorem charitatis flammã dilectoribus Christi exhibebat mysterium passionis ipsius, quo frequentius atque vehementius illum contumeliis incessebant. Excolebant quidem æterna permittente sapientia humanitatis terram iniquitatis suæ vomere, ac venenatæ linguæ sarculo, vt centuplicatum redderet sanctæ Ecclesiæ fructũ. Virtutes etiam mediatoris Christi, quæ in occulto diuinitatis gazophylacio latitabant, hac occasione produxerunt ad publicum. Verùm & fragrantissimus æternæ ac indefectibilis charitatis odor, qui in cellario cordis illius repositus erat, circunquaque per orbis latitudinem emanare fecerunt. Nihil ergo spiritus Iesu eorum, quæ aduersus se in se acta sunt, sine spirituali fructu dereliquit. Quod egerunt pontifices, ministrique ipsorum: quod scripsit Pilatus; quod perfecere milites, qui crucifixerunt illum, sacramentis est grauidum. Diuiserunt vtique vestimenta Christi, & sortiti sunt tunicam inconsutilem: sicque miserunt sortem, vt quis quid tolleret. O Dei sapientia, quàm occultè, quàm profundè operaris in omnibus, ignota aliis quæcunque agis, tibi notissima sunt: placido tamen illapsu instruis, quem vis. Prædixisti quæ eras factura, vt reserares mysteria dignis te. Quem enim erudis, intus in secreto cordis thalamo doces nemine id sciẽte, nisi is, qui tua mel liflua percipit verba. Ex fragrantia quippe suauissimorum eloquiorum tuorum, ex candore spiritualis lucis, ex sui spiritus exultatione tuam honorabilem intelligit præsentiam, te non vidẽdo videt, absque vocis prolatione te audit, amplectitur te in te se sentiens in te, te diligit in se, requiescit in te, non discedit à se, ne elongetur à te: per se attingit ad te, & ad tamen sine te nunquam veniret ad te. Id charitate mediante fieri confiteor, si tamen ipsa medium dici debeat. Medium est non locale, sed spirituale, sed gratuitum, sed diuinum. Interueniente igitur charitate reuelas mysteria. Hinc rectissimè colligitur, quod sicut instruendo, lætificando, dirigendo, eleuando ades iustis, ita à peccatorum, & in fidelium cordibus abes. Tui enim capaces non sunt, quemadmodum lucis luminaria clauia. Fuga ergo, ò meridiana lux, & æterna sapientia mentis meæ tenebras luce tua superna, impuri habitaculi mei absterge sordes, cordis aperi aures: quatenus adsit magistra veritatis, & amoris fons, audiã quid in mysterio, vestimenta tua à crucifixoribus inter eos diuisa significẽt: quid ipsa inconsutilis tunica desuper contexta per totũ denotet. Non arbitror id ab re factũ, sed neque prænunciatũ. Tu enim per os sancti Dauid pueri tui dixisti: Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestẽ meã miserunt sortẽ. Aliquid nempe, & magnũ aliquid sub figuræ tegmine latere nõ dubito: quod à te, ò alma sapientia, scire concupisco. Ista dum tacitus perorassem: serenissima (vt semper est) vultu ad me eadem conuersa sapientia inquit: Quod a me tam ardenti percunctaris desiderio, sacramentum est: quod cõpendioso tibi enodabo sermone. Minimè tibi debet esse molestũ, si in tanto constituta supplicio tecũ paucis loquar. Est enim taciturnitas mœroris pedissequa. Equidem fateor, quoniam dolor vehemens in tua nunc ad me interrogatione proposita cor meũ absorbuit, dum non præsentia, sed futura mentis consideratione prospecto. Quid ad me in vltimo constituta de vestimentis attinet? Cur de iis, quæ corrumpenda sunt, de mũdo transiens dolere debeam? Et nihilominus rationabilem mœroris mei causam esse, quum locuta fuero, recognosces. Dolebis quoque mecum, si qua in te amoris mei scintilla remansit. Ne verò diutius protraham, scito crucifixores meos, hoc in loco pastores, animarumque rectores, ac Ecclesię significare ministros sua non mea quærentes. Diuisa autem vestimenta temporalium bona in pauperum alimoniis deputata. Ipsam verò inconsutilem tunicam fidelium vnitatem. Quod isti nunc agunt, in Ecclesia mea futurum non dubites. Talium plenus est mundus, qui ideo cathedras quærunt, & pastorales infulas concupiscunt, vt lucra terrena sectentur, & habeãt vnde suas expleant voluptates, suorùmque marsupia repleant. Solùm pręsentia diligunt ambitione circumuenti, seu cupiditate cęcati pecunias cumulant, vt ad altiora tendere valeant. Isti thesauros meos, quos in cruce confixus acquisiui, membris meis pauperibus erogandos consumunt, & deuorant. Tanquàm patrimonio proprio meis abutuntur diuitiis. Sicque impudenter ac securè viuunt, ac si ignorent talia, nullámque de ijs reddituri sint rationem. Horum maior pars est, qui inter se vestimenta mea diuidentes voluptati, & carnis curę inseruiunt. Fuere etiam nõnulli, qui naturali pollentes ingenio, & liberali imbuti disciplina fidelium plebem post se trahere curauere. Sectas istiusmodi initiare ac schismata facere minimè veriti sunt. Sortẽ mittunt, vt quis quid tollat, cũ opinionũ suarum fautores multiplicare conantur. Iudicia hominũ sibi vendicant, nomẽ pręcipuũ in Ecclesia habere moliũtur, atque suo

Num. 22

Psal. 20

sub sanctitatis, & veritatis velamine catholicam vnitatem tantum penes se esse persuadere contendunt. Porrò catholicæ veritatis vnitas inconsutilis est tunica, & contexta per totum: quæ quoniam corpori meo adhæsit, scindi non valet. Diuiserunt se ab vnitate hæretici, non ipsi vnitatem diuiserunt. Nonne in suis euanuerunt cogitationibus? Et retrorsum alienati sunt, quotquot schismata composuerunt? Vbi Arrius, Sabellius, Fotinus, cæterique, horùmque similes? Singuli tunicam hanc habere voluerunt super quam etiam miserunt sortes. Scindi illa non potuit. In iniquitatibus suis pereuntibus schismaticis in propria eadem integritate permansit. Durauit quidem vsque ad diem hanc integerrima vnitatis tunica, perseuerabitque per æuum. In carne & per carnem meam, cui famulando inhæsit, hoc sortita, vt prorsus dilaniari nequeat. Ventiletur, deprædetur, sortiatur. In suo ipsa robore custoditur, tenet pulchritudinem, & fortitudinem seruat. In persecutionibus eius agnosce fortitudinem: in donis verò illius pulchritudinem venerare. Nonne speciosa, & pulchra, dum per totum contexta est? Corpus totum attende Ecclesiæ, ipsius spiritualia dona considera, & omnino vestis varietate delectaberis. Illius speciosam varietatem exprimere curauit Propheta, quando ait: Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato circundata varietate. Qualis hæc sit varietas vis nosse? Apostolum audi: Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alii fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatum in eodem spiritu, alii operatio virtutum, alii Prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum; alii interpretatio sermonum. Tot in illa varietates sunt, quot spiritualia eidem collata sunt dona. Ex his catholicæ fidei decoratur vnitas, atque latens in ea potest sciri veritas. Ista si mentis intelligentia pertractaueris, quid in vestium mearum diuisione, quidve in tunicæ sortione sacramenti lateat, recognosces.

Psal. 44.

1. Cor. 12.

Quare homo naturaliter curiositati inseruiat.
Cap. XVIII.

Quoties in foro, vel plateis nugatoria fiunt spectacula, numerosa populorũ turba illuc confluere consueuit. Semper noua & inuisa humana mens quærit. A natura hoc illi insitum est. Abutitur tamen naturę bono sectando similia. Factus est homo, vt cœlestia consequatur, inuisibilia concupiscat, & maiora se quærat. Impellitur igitur à natura, vt summum videre appetat bonũ. Inferiora ideo tanta cũ auiditate perlustrat, vt si quod in illis summi boni vestigiũ est, percunctando reperiat. Illuditur itaque puerilib. promissionib. peccator, & cæcatis animę luminaribus molere cõpellitur: sicut figuraliter de Samsone legitur: Terræ, marisque perambulat spatia, & nihil in quo curiositatis suæ gressus figat, comperit. Iacet tanquam paralyticus in grabato membrorum spiritualium debilitate fatigatus. Huc illùcque iactatur quærens requiem, nec inueniens. Et tandiu in hoc perseuerat ludibrio, quamdiu carnis à spiritus vita deficiat. Maxima igitur Hebrçorum turba istiusmodi curiositatis agitata impulsu foras de ciuitate exierat: quatenus vniuersitatis dominũ in cruce pendere atque expirare conspiceret. Insuetum ac singulare arbitrabãtur hoc esse spectaculum: propterea illi cernere cupiebant. Verè tamen spectaculũ angelis & hominibus erat mirandum. Simile huic nunquam fuerat visum. Nunquid à seculis auditum est, vt Deus homo factus crucifigeretur, illuderetur, pateretur, moreretur? Nempe hoc magnum pietatis sacramentum est, quod manifestum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. Hoc nil profundius, nilque mirabilius. Se spectaculum fecerat Deus, vt nouitate quadam insolita dispersos per abrupta vitiorum ad se traheret populos. Ipsum mediatorem audi. Quum exaltatus (inquit) fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Traxit planè, quia trahere potuit. Efficacissimũ erat spectaculum hoc ad se ad alliciendos mortales omnes considerare volentes. Sufficientiam plenissimam habebat in se, quamuis efficaciam nõ nisi in prędestinatis ostẽderet. Inuitabat tamen vniuersos: ideo publicè celebratum est extra ciuitatem supra mõtis verticem, & in crucis patibulo. Hodie etiam in Ecclesiæ medio patet, annunciatur liberè, fideliter confitetur. Nam si alicubi latet, iis, qui pereunt, occultatur. Si quos illã minimè trahit, non ex virtutis defectibilitate, aut attractionis oritur indigentia, sed ex indignitate humanæ malitiæ renitentis, quæ à summo bono rationabilem diuertit affectũ. Se iustitiæ sol exponit, se offert, se communicat intueri volentibus. Vnde quum quis illum nequaquam agnoscit, peruersitati ignorantis deputandum est. Occulto autem quum hoc fiat iudicio, iniustum esse non potest. Cur in propria quisque reprobus nequitia deseratur, potius venerandum est, quàm discutiendum. In ruinam ipse Dominus Iesus pendens in ligno positus est, & in resurrectionem multorũ in Israel, & in signum cui contradicetur. Quemadmodum prophetatum, ita & impletum est, in ruinam positus est infideliũ, & in resurrectionẽ credentium. Quomodo verò in signum cui contradicatur, constitutus sit, attende. Stabat in patibulo fixus tanquam intellectuale spectaculum agnoscere cupiẽtibus. Stabat (inquam) quasi signum ad sagittam,

Iud. 16.

1. Tim. 3.

Ioan. 12

Luc. 2.

tē, vt contradictionis & irrisionis verba susciperet. Quales quisque astantium sagittas emiserit, ex consequentibus considera. Aderat populus multus finem expectans. Ex ipsis quidam irrisionis intorquebant iacula, dicentes: Alios saluos fecit, seipsum saluum faciat, si hic est Christus Dei electus. Huiusmodi erant maledicentium turbarum sagittæ. Militum verò, custodientiumque: Si tu es rex Iudęorum, saluum te fac. Prętereuntes & ipsi blasphemię dirigebant spicula, aiētes: Vah, qui destruis templum Dei, & in triduo illud reędificas: si filius Dei es, descende nunc de cruce. Similiter & sacerdotū pontifices cęteris sceleratiores illusionis iacula emittentes ad alterutrum cum scribis & senioribus dicebant: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere: si rex Israel est, descendat nunc de cruce, vt videamus & credamus ei. Confidit in Deo, liberet eum nunc si vult: dixit enim, filius Dei sum. O venenata antiqui serpentis fraus, ò meditata leonis rugientis rabies, quanta calliditate, quantave peruersitatis arte inuictissimum Christianæ religionis ducem conabantur euertere. Ordinarat quippe aduersum illum acies, in omnibus ipse certabat, si quo modo concupitæ valeret fieri compos victoriæ. Primò turbas, deinde milites pòst excitat prætereuntes: postremò pontifices, & seniores vexat. Omnes certatim paratas in pharetra sagittas in signum contradictionis intorquent, paulatimque pugnæ exaggerant impetum. Porrò si singulorum discutiantur verba, semper in malignitate agnoscentur proficere. Horum dolositatem Propheta expreßit domino inquiens: Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Pugnæ vidisti ordinem, attende nunc fraudem. Duo in singulis recognosce: irrisionem (videlicet) & persuasionem. Per irrisionis vilipendium ipse malorum omnium commentor diabolus pendentis mediatoris subruere animum, atque in desperationis & impatientiæ foueam præcipitare nitebatur. Quis (oro) tam crebro, tam iniuriose, nec non & à tot æmulis lacessitus, immobilis permaneret? Sibi inuicem succedentes sine interuallo, & absque pietate opprobriorum, ac illusionum adeò crebrescebant ictus, vt fesso & afflicto nulla requies præberetur. Importunitate quadam conuitiorum bellatoris fortitudinem debilitare studebant. Præualuerunt ne? An fortè mouere potuerunt, seu mollificare durissimam petram? Prorsus minimè, quin potius suis seipsos transfixere sagittis, atque proprio se iugulauere mucrone: quemadmodum voce prophetica dicitur: Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur. Istorum hostium machinationes gloriosissimus noster superauit dux. Fortitudinis scutum sagittarum opposuit ictibus, & irrisionum verbis, atque contumeliarum irritationibus. Insanos illos esse cernebat, nec non ab immundo vexatos spiritu. Incorrigibiles etenim quum essent, tunc superuacuè admonitionis eloquia audisset. Tales potius silentio, quàm sapientia compescuntur. Noli (inquit Sapiens) fatuo respondere, ne fortè controuersiis allidat te. Illusionum audistis bellum pariter & triumphum, persuasionum nunc venena ausculta. Plurimi nempe eorum, qui aderant, diabolo instigante verbis dominus suadere conabantur, vt de cruce descenderet. Hoc turba, milites, prætereuntes dixere pontifices: quatenus ex suadentium multitudine procliuior fieret ad descensum. Callideque satis se credituros simulabant, vt tanquam saluator verus crediturorum salutem non negligeret. Iam pauere diabolus cœperat: iam ipsum Christum esse credere: iam adeptum impudenter in hominibus dominiū amittere trepidabat. Hinc vt descenderet, hortabatur. Verùm hanc capitis & membrorum malitiam sapienter agnouit, cōfuditque. Non autem ab re legimus, quòd sapiētia vincit malitiam. Attingit enim à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Non armis, non argumentis, non redargutionibus, sed inimicum patientia superauit. Obmutuit ad contumelias, & non aperuit os suū, quamuis factus esset tanquam vas perditum, quamuis audiret vituperationem multorum commorantium in circuitu. Ad suasiones verò non prębuit aures, fraudes eorum intelligens. Patienter sustinens perseuerauit in cruce, donec spiritum exhalaret, non quia non posset, sed vt seipsum resuscitaret, ideo de patibulo descendere recusauit. Potestatem quippe habebat ponendi animam suam, & iterum sumendi eam, eadem facilitate poterat de ligno descendere, qua voluit in manibus inimicorum se dare. Dubium prorsus fieret, vtrum pro vtilitate petentium, seu ad confusionem descenderet irridentium, si postulantium votis annueret. Quoniam verò filiorum hominum corda nouit, quod præstantius erat, elegit. Solidum ergo patientiæ exemplum fidelibus non descendendo reliquit, & insultantium vesaniam repreßit, atque antiqui hostis insidias redegit in nihilum. In cunctis autem se Diabolus superari erubescens vnam, quæ in iniquitatis suæ pharetra remanserat, sagittam extorquere non desiit, si fortè qui in maximis fortiter dimicarat, improuide vinceretur in minimo. Quamobrem latronem, qui à sinistro mediatoris pendebat latere inflammauit vehementer, adeò vt & ipse blasphemiæ proferret obloquia. Vnde idē aiebat, Si tu es Christus, saluum fac temetipsū & nos. Malus erat, & bene loqui nō poterat. Iam illū diabolus absorbuerat, & in corpus suū traiecerat. Ideo nisi quod ille volebat, agere non poterat. Figuram gerebat, nec nō de eorum

Marginalia: Mat. 27. — Psal. 73. — Psal. 36. — Sap. 8. — Psal. 19. — Luc. 23. — Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

erat numero, qui ad sinistram iudicis ponendi in die iudicii audituri sunt, Ite maledicti in ignē æternum, qui paratus est Diabolo & angelis eius. Inter mortuos computatus erat, propterea vitam quam habebat iuxta se, minimè cognoscebat, quin potius deridebat, blasphemabat, expellebat. Hoc quum audisset qui pendebat a dextris, sustinere non potuit. Iustus quidem erat, & iustitiam diligebat. Proinde irrogatas innocenti & iusto calumnias cœpit arguere, dicens, Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione positus es. Sine timore (inquit) Dei es, morti vicinus, & in mortis sententia cōstitutus. Cur ergo sic loqueris? quare tam procaciter blasphemiæ faris eloquia? Impiè agis, incōsultè verba pronuncias, subduceris, à maligno spiritu agitaris. Discute (oro) sermones tuos, ipsius & nostri causam examina, & perspicuè intelliges, quoniam nos quidem iustè patimur, nam factis digna recipimus. Multa commisimus enormia, & plurima scelera perpetrauimus, pro quibus congruè præsens supplicium sustinemus. Hic autem, quem contumeliis præsumis appetere, nihil mali gessit. Sanctus est, innocens, impollutus, sine peccato, absque crimine, & damnatus iniustè. Vita illius immaculata est, sermones veri, & sapientia pleni, cor humile & feruidum caritate. Amator est pauperum, mœrentium consolator, via errantium, periclitantium salus, lux mundi, peccatorum venia, magister optimus, doctor præcipuus, singularis animarum medicus, tutissimus naufragantium portus, strenuus pugnantium dux, & verè peregrinantium comes indiuiduus. Neminem spernit, nullum abiicit, nulli vnquam nocuit, neque alicui onerosus fuit. Clemens est, in doloribus patiens, in contumeliis imperturbabilis. Non est planè inuentus similis illi in vniuersa terra, qui incomprehensibiliter conseruaret legem excelsi. In nostra quippe natura abiectus & contemptibilis apparet, sed in sua sublimis & gloriosus est. Habet vtique regnum, regia insignitus est potestate, & Angelorum semper vallatus est militia. His itaque dictis, conuersus ad Dominum ait, Domine memento mei, quum veneris in regnum tuum. Maxima sancti latronis huius fides est, & nimium commendabilis. Nullum de eo audierat prædicantem, nullum excusantem, neminèmque illum agnouerat laudantem. Non regales viderat infulas, non vestium apparatus, non ministrorum famulatus, non diuitias, non honores, non palatia, non miracula, non æternæ vitæ ab ipso didicerat verba proferri, quinimo populum, milites, Pontifices, seniorèsque Hebræorum contra illum cernebat insurgere. Nam transeuntibus opprobrium fuerat factus. Videbant enim illum, & mouebant capita, dicentes, Vah, qui destruis templum Dei, & in triduo reædificas illud. Verè Propheticum poterat proferre sermonem, Factus sum in derisum omni populo canticum tota die. Latro autem iste (quod magis est mirandum) eundem Dominum in patibulo tam ignominiosè positum, mortique intuebatur propinquum, & tamen post hanc vitam ipsum certissimè nouerat regnaturum, proinde constanter aiebat, Domine memento mei, dum veneris in regnum tuum. Non humana eius sunt verba, neque scientia mortalium acquisita, sed fidelissima, vera, profunda, cœlestia, diuináque. Illa didicerat reuelante Patre, ministrante verbo, & certificante spiritu. Electorum beatus iste portendebat imaginem, & vnus eorum erat, quibus dicetur à Christo, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Quoniam verò erat prædestinatus ad vitam, meritò vitæ verba, ex ore vitæ audire promeruit, dicentis, Hodie mecum eris in paradiso. O felix latro, quantum tua confessio valuit, quantum Deo fides tua extitit grata. Sine ferro, sine cruciatibus, & absque labore pœnitentiæ populorum arripuisti regna ad vndecimam horam in vinea vocatus es, & mercedem prior accepisti, præcessisti non meritis, sed beatitudinis fruitione antiquos pàtres, discipulos (videlicet) & Apostolos. In te miserationis suæ affluentiam Saluator exhibuit. Exemplo tui desperatorum erudītur vita, delinquentium roboratur animus, erigitur spes, exhilaratur affectus, & antiquatæ consuetudini malæ renouatio suadetur. Profectus quippe tuus aliorum militauit saluti. Vtinam mihi daretur tua, ò latro, sectari vestigia. O si Mediatoris promererer audire vocem dicentis, Hodie mecum eris in paradiso, dies profectò lætitiæ, dies exultationis, dies (inquam) tripudii & gratiarum actionū mihi esset. Nempe totus festiuus, totus hil[illegible] is in Domini mei gaudium introirem. Quod si non hodie, saltem in die exitus mei de corpore, saltem vel post annorum curricula in paradisum Dei ingredi dignus efficiar. Fortunatus autem hic peccator, qui sua confessione iustificatus cœlū acquisiuit, & sanctorum cœtibus non tactis purgatorii flammis associatus est, satis illi videbatur facinoribus acclamantibus, si de eo in cęlorum regno tantum memoria haberetur. Vltra meritum, præter spem, & supra votum cōsequutus est. Iuxta fontem quippe æternæ vitæ pendens, residénsque prope fluenta plenissima gratiam simul accepit & gloriam. Præuentus nanque est in benedictionibus dulcedinis, ideo suscepit coronam de lapide precioso. Lætus quidē ob promissionem factus est, sed propter munus lætior. Vnde verò hæc? aut à quo? Prorsus gratis à Domino, nam in cruce tanquam rex in solio, stabat Dominus

Dominus

minus Iesus, singulis eã, quæ habebat, singula diuidens. Furentibus quippe turpis, & aduersus se vociferantibus eorum tribuit veniam ignorãtię, quãdo Patrẽ deprecatus est, dicens, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt, Pontificibus senioribus, atque se crucifigentibus corpus suũ tradidit perhibente Propheta in persona illius, Corpus meum dedi percutientib. & genas meas vellentibus, faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. Militibus se custodientibus propria vestimenta reliquit, sicut per Prophetam ait, Diuiserunt sibi vestimenta mea. Latroni in dextera pendenti paradisi gloriam donauit, inquiens, Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiso. Matri verò quid? Pręsens erat, & iuxta crucem erat cum multis mulieribus sanctis. Poterat & ipsa, nisi dolore nimio absorpta teneretur, munus aliquod expectare à filio. Aderat enim ibi prope filium. Nusquam cogitationis suæ intentionem diuertere valebat. Tota erat cum filio, & tota rapiebatur in filium, in corpore filius, in mente verò erat genitrix crucifixa. Oculos lacrymis suffusos erigebat ad filium, illosque illico dimittebat. Nõ enim valebant materna viscera horrendum nati intueri supplicium. Quo se illius figebat obtutus, mœstus retũdebatur animus visionis horrore. In capite coronam spineam, in facie sputa, gelatum sanguinẽ & speciem deformatam, in manibus ac pedibus clauos infixos, vulnera dilatata, defluẽtem cruorem, rigidosque neruos. In toto demum corpore liuores, tunsiones, excoriationes, tumoresq; cernebat. Vndique vehementissimi doloris aspiciebat insignia, & tamen iuxta crucem stabat. Tenebatur funiculo triplici, doloris (videlicet) admirationis, & amoris. Dolore equidem, quia pręsentis passionis gladius ipsius transfixerat animam. Veruntamen in corde transuerberata gladio & mente crucifixa, quò se diuertere valebat? Admiratione autem, cùm quis pendebat, tacita cogitabat. Illum verum Deum esse sciebat in sui natura impassibilem, immortalem, inuisibilem, atque beatum. Quoties igitur conferebat in corde suo, & eundem passibilem, & impassibilem, mortalem, & immortalem, visibilem, & inuisibilem, & miserrimum intelligebat, atque beatum vltra quàm credi possit, admiratione suspensa tenebatur. Quomodo admiratione non raperetur extra se, & redderetur immobilis, cum teste sacro eloquio, scrutator maiestatis absorbetur à lumine glorię? & quis vnquam congruentius, purius, familiariusque, quàm beata virgo in diuinę contẽplationis agnitione admissus est? Nam etsi sexaginta sint reginę, & octoginta concubinę atque adolescentularum non sit numerus, vna tamen erat columba sponsi speciosa, suauis, dilecta atque amabilis. Amore verò, quia vnicus ei erat filius cunctis formosior, sanctior vniuersis, decoratus moribus, virtutibus plenus, ac gratiarum locupletatione conspicuus. Materno siquidem amoris vinculo secum conglutinata tenebatur. Pręualuerat tamen dolor, & mentis ipsius ita secreta compleuerat, vt in comparatione illius vix admirationis & amoris reperiretur locus. Nec immerito. Fecerant enim admiratio & amor riuulos duos, qui indesinenter in doloris alueum profluebant, propter quod rapidissimum in corde virginis ex huiusmodi alluuione congregarant torrentem. Quamobrem in persona ipsius in Threnis legitur. O vos omnes, qui transitis per uiam, attendite, & videte, si est dolor similis sicut dolor meus. Iuxta admirationis, & amoris mensuram doloris inerat magnitudo. Offensam quippe Dei in pẽdentis æstimabat iniuria, & pro cruciatu filii acriter affligebatur in filio. O quantus hinc indèque conflictus exercebatur in virgine? Tanquã in spirituali cõstituta erat stadio, & indomitarũ attrectata morsibus bestiarum. Porrò ueluti inundans fluuius, ita doloris in ipsius erat corde rugitus. Præterita quoque, præsentia, ac futura prospectans quasi clauis tribus ferreis iacebat spiritualiter in nati cruce confixa. Sic igitur oppressa vulneribus filii vulnera suis vulneribus aggregabat. Hanc verò cum vidisset Dominus dolore nimio fatigatam, vidissetque discipulũ, quem diligebat, virginem consolantẽ, misericordia motus non minus illorum, quam propria condoluit pœna, vnde ad eos conuersus dixit matri suæ. Mulier ecce filius tuus. Sèque alloquentem vt audiuit mœstissima mater, reuiuiscere cœpit, & deperditas parumper resumpsit vires. Mœrentẽ quippe eius animum vnici leniuit eloquium verum vt mediator conticuit, tanquam prudentissima secũ singula discutere initiauit uerba, necnon & verborum sententias. Cur mulier inquit, & non potius mater? Mater vtique illi sum, tametsi meritis & conditione indigna. Natura & sexus mulierem me fecerunt, gratia verò & prolis conceptio matrem. Vt sim mulier, sicut cæteræ gratis accepi, vt autem sim mater, ex speciali amoris priuilegio consecuta sum. Mater illi sum, mulier mihi. Mulier (inquit) ecce filius tuus. Quid est, quod loquitur? Vnicus mihi est, vnicèque dilectus, post ipsum nullum habui, sed neque cum illo alium habere volo. Plane si de se ait, si se ipsum insinuare voluit, dicere debuerat, ecce me filium tuum, ecce quem genuisti, vel cur ostenderet præsentem, quem video, quem audio, quem cognosco, si autem de alio aliquo inquit, de quo dicat, certam me reddat, ne dilaniata, & variata in multis ab eo diuellar. Sermonis huiuscemodi causas scire cõcupisco. Nempe fortuitu aut imprudẽter locutus nõ est. Est enim sapientia Dei Patris, cui omnia nuda & aperta sunt. Sed neque cor meũ reprehendit

Luc. 23.
Esa. 50.
Psal. 21.
Ioan. 19.
Tren. 1.
Ioan. 19.

me, vt illum aduersum me in aliquo concitauerim, vnde non matrem, sed mulierem vocare debuerit. Hæc secum virgo. Ad filium autem in spiritu ait. O fili cordis mei singularis amor, & doloris ac secretorum conscie meorum loquere ad eam, quæ te genuit, & ambiguitatis altercationẽ edissere, cur mulierem me potius, quàm matrem vocaueris, aut quem loco tui mi ostendas filium, vel forte tribuere velis mihi miserrimæ, reserare digneris. Filius es mihi, & ego tibi sum mater. Si ego genitrix nomen hoc dulcissimum mihi, & mœroris mei mitigatiuum, quare conticuisti? Verum si tu mihi filius, cur alterum mihi demonstrasti? Quomodo alium, quàm te, seu loco tui mihi censebo in filium, cum tui neque in cœlo neque in terra similis sit? Nam quamuis te in stipite pendentem, vulneratum, & seminecem videam, quanquam hinc post paululum nouerim te transiturum ad Patrem, nullum tamen volo præter te. Tu mihi omnibus carior, tu mihi amabilior vniuersis. Te volo sic liuidum, sic cruentatum, sic transfixum, te mihi filium esse ore profiteor, & corde concupisco. Ista Maria tacite proferente præ doloris vehementia ac profluuio lacrymarum vltra non valente procedere silere compulsa est. Corde & affectu pietatis tota liquefacta remansit, atque filium ex nimietate mœroris intueri non poterat. Cui filius. Vt quid tanto dolore consumeris? Quare cogitationes variæ conturbant cor tuum? Fateor quia cruciatus tuus gladius acutissimus mihi est. Pone igitur finem lacrymis, impetum afflictionis cohibe, atque pro iis, quæ locutus sum, non amarescat cor tuum. Vocaui te mulierem non matrem, vt magnanimitatis fidelibus meis exempla præberem. Nam naturalis dilectio tametsi reprehensibilis non sit, est tamen sensualitati propinqua. Te amplius diligo, quia sancta, quia pudica, quia humillima, quia charitate succensa es, quàm quia mater, & de te secundum carnem procreatus sum. Non enim oblitus sum te genitricem meam esse, me fuisse educatum à te, tuisque obsequiis ad adultam peruenisse ætatem. Non erubesco te vocitare matrem, talem te feci, tantis te ornaui gratiarum monilibus, vt merito prodirem ex te, tèque omnes generationes faterentur esse beatam. Nolui autem vocare te matrem, ne prolis dulcedine, quæ sub hoc latet vocabulo, tua transfigerentur præcordia. Facile (vt nosti) filiorum blanditiis viscera materna complentur. In matrem te habere volo, te vt genitricem venerari. Viderer legem soluere, quam mandaui, si te appellare matrem, aut honorare cõtemnerem. Discipulum verò, quem diligo præ cæteris, tibi commendo in filium, vt quemadmodum comes, ita & integerrimæ virginitatis tuæ sit custos. Obtemperabit tibi, vt filius, & tu de illo sicut de me qualicunque frueris solatio. Dormiuit cum patribus suis Ioseph sponsus tuus nutritius mihi. Ascendam & ego ad Patrem hostibus triumphatis. Quamobrem discipulus amborum in te supplebit vices. Præclarum etiam scito in hac commendatione discipuli latere mysterium. Ipse nanque typum gerit ecclesiæ, quæ est immaculata, & virgo. Hanc in persona discipuli tibi relinquo. Tu illam tanquam me dilige, exhortationibus robora, confirma consiliis, exemplis erudi. Posset equidem in hoc seculi naufragoso discrimine absque gubernatore perire. Multæ aduersus illam procellosæ tempestates, persecutiones acerrimæ, hæreses diuersæ cõcitandę sunt. In fide adhuc debilis est minus fundata virtutibus, & insueta pugnæ facillimæ succumbet, aut hostibus terga vertet, si duce priuatam se senserit. Ex meo ignominioso ac repentino exitu scio, quod turbanda est: Tuis informationibus erigetur, tua protectione solidabitur, atque ex pręsentia tua deperditas, si quę fuerint, recuperabit vires. Volo igitur, vt illam de cætero in filium habeas, illam tuis orationibus protegas, atque virtutibus auctam ad me perducas. Eidem quoque mandabo, vt te tanquam matrem veneretur, te diligat, ad te confugiat, te inter Deum, & se mediatricem faciat. Te aduocabit in periculis, in dubiis consulet, in necessitatibus implorabit. Non minus de te, quàm de me captabit fiduciam. Faciã prorsus, vt omnes concurrant ad te, eritque nomen tuum honorabile in omni generatione, & progenie. Nemo in tui inuocatione spernetur, nullúsque deuotus tibi à me efficietur alienus. Indissolubili charitatis fœdere te illi, & ipsam copulabo tibi. Hæc matri. At discipulum verò inquit. Ecce mater tua, illi famulare, illam honora, post me secundus habere. Quicquid exhibebis illi, siue obsequii, siue reuerentiæ, seu iniuriæ, ascribam mihi. In præsenti afflictione eius esto illi consolator dulcis, individuus socius, & obediens filius. Non hinc discedat sine te, vbicũque esse voluerit, ipsius adhære vestigiis. His dictis inualescẽtibus passionis angustiis, atque exitus imminente hora, conticuit. Ex illa ergo hora & deinceps iuxta Domini præceptum accepit eam discipulus in suam. Ioan. 19.

Qualiter naturalem pauorem mortis superauerunt sancti. Cap. XIX.

NEmo sane intelligentium ignorat carnis, & spiritus separationem esse terribilem, & potissime cum violenter ac præter naturæ ordinem euenire cõtigerit. Illam plane natura abhorret veluti suiipsius consumptionem, propterea declinat pericula, dolores fugit, atque expauescit oẽ, quo mediante decidit. Hinc infirmitates, cruciatus, & senium, quæ propinquæ mortis notissima indicia sunt, pati formidat. Quantum valet, ab his se redimit,

redimit, & medetur ipsis. Remedia vniuersa pœnis corporis resolutionem oppositis sedula inquisitione rimatur. Hinc virtutis herbarum curiosa percontatio, hinc medendi peritia sumpsere principium. Omnes naturali impulsu quemadmodum diuturna fęlicitate viuere appetunt, ita tormēta refugiunt, pericula trepidant, atque tota, qua valent, industria, animæ exitum differre conantur. Hoc autoritate sua Apostolus roborans inquit. Nemo vnquam carnem suam odio habuit, sed magis eam fouet, & nutrit. Verum cum plurimos sanctorum legamus vltro se exposuisse cruciatibus, mortèmque minime declinasse, cum possent, hos nequaquam dixerim pœnarum seu exitij caruisse metu, sed illum tunc vitæ desiderio superasse. Habebant plane in seipsis pariter pauorem mortis, & immortalitatis affectum. Præcedebat tamen amor odium, & perpetuæ vitæ gustus (gratia operante) separationis homini vincebat mecum. Supra naturam diuinitus donum hoc illis erat prærogatum. Plane nihil humanæ naturæ ascribendum est, cum potestate absoluta Deus operatur in homine. Ipse nanque est, de quo egregius Psaltes cecinit dicens. Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit in mari & in omnibus abyssis. Veneranda est igitur in homine omnipotentis gratia, cum præter id, quod naturaliter est agit quis, sed & quilibet supportandus, quando naturæ impulsu agitatur, & regitur. Non sunt ob hoc redarguendi neq; damnandi, qui nimijs grauati passionibus signo aut clamoribus calamitatum suarum vehementiam notificant. Tales proculdubio exhortandi, alendi, & fouendi sunt, ne desperatione deficiant, & vtriusque uitæ stipendia amittant. Quis Domino Iesu perfectior? quis illo in tolerādis cruciatibus robustior? in illata morte quis eo constantior? & tamen Euangelio testante didicimus, quod in vltimo constitutus cum immanissimis doloribus premeretur, voce tonanti clamauit. Deus Deus meus vt quid dereliquisti me? Porrò si in tormentis positus fortissimus sic vociferatus est gigas, quid aget infirmius homunculus? Si turris inuictissima tempestatis impulsu penè mota est, & tremuit, quid arundo tenuis & delicata? Non tamen arbitrandum est ex debilitate animi, seu carentia patientiæ mediatorem nostrum talem clamoris emisisse rugitum. Se verū esse hominem, se carnem gestare passibilem, se mortem pauere insinuare curauit. Quanta pro hominibus pateretur, sub eadem vociferatione contexit. Ex passionis ergo immensitate, amoris magnitudinem declarauit. Nisi tenerrime ardenterque diligeret, doloris nimietatem tolerare non posset. Vincebat plane in illo, atque superemunebat mortis supplicium amoris magnitudo. Proinde ex cōsideratione mœroris ac pœnæ caritatis illius affectus notus efficitur. Quantum doluerit, quantūmque crucis patibulū perferendo laborauerit, quis sufficienter intelligit? quæ facundia enarrabit? Omnem humani ingenij excedit altitudinem doloris & amoris ipsius altitudo. In illo complebatur, quod in Threnis ore Prophetico dicitur. Foris interficit gladius, & domi mors similis est. In corpore quidē passionis sæuiebat gladius, & in mentis habitaculo mœroris torrens maxime inundabat. Nulla profecto corporis pars seu sensuū siue membrorum a cruciatu erat illæsa. Insonabant vtiq; in eius auribus verba blasphemiæ, diuini contemptus sermones, irridentium, plangentium, vociferantiū, maledicentiūmque tumultus. Oculis intuebatur cum illusione capita agitantes, atque dicentes. Væh qui destruis templum Dei. Matrem cernebat mœrore sauciam, & vberrime lacrymantem amicorum & affinium sustentari manibus, foueri blanditiis, exhortationibus consolari. Fœtore autem cadauerum occisorum & sanguinis putrescētis eius complebatur olfactus. Myrrhati quoque vini potus mellifluum illius os amarescere fecerat. Postremo in stipite positus infixos clauos gestabat in manibus. A planta igitur pedis vsque ad verticem capitis nil à tormētis remanserat liberum. Erat factus spectaculū Iudæis & Græcis, Latinis & Barbaris, iustis & peccatoribus, diligentibus & odientibus. Merito dicere poterat, quod ait Propheta. Ego sum uermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Omnes videntes me deriserunt me, locuti sunt labiis, & mouerunt caput. Sperauit (inquiunt) in Domino, eripiat eum, saluum faciat eum, quoniam vult eum. Sane supra naturā erat, vt homo in tantis corporeis doloribus constitutus viueret, loqueretur, vociferaretur, & non moreretur. Viuificabat prorsus seipsum, vt ad tam diuersa perferenda supplicia habilis fieret. Absque diuina dispēsatione agi non potuit, vt mortalis caro in passionis vegetaretur igne, & in tribulationum non absorberetur pelago. Mirabilis quippe in eo uita corporis, sed longe erat mirabilior animæ tolerantia. Tota etenim passionis vis omnis corporis cruciatus in animæ virtute pendebat. Quicquid caro patitur, anima mediante, eadèmque sentiente patitur. Tolle à corpore animam, & ad quæque tormenta insensibile redditur. Incide ipsum, adure, percute, dilania, & dolet nihil, neque proclamat. Vnde hoc? nisi quia abest illa, quæ prius vegetabat, dolebat, regebat, atque intelligebat. Exanimæ igitur dispositione cruciatus carnis nedum sentitur, verumetiam leuigatur, siue grauatur. Porrò dum introrsus mens gaudet, vtique in exterioribus flagellis exultat, si verò tristatur, oneratur in minimis. Ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Lætificati enim Paraclito frangi

Ephes. 5. Psal. 134. Thren. 1. Mat. 27. Psal. 21. Act. 5.

exterioribus non valebant. Ipsi plane erant, qui delectabantur pœnis, & idẽ ipsi, qui grauati mœstitia, vigilare minime potuerant. Non tamẽ vno eodemque temporis momento talis eorum mẽtibus diuersitas inerat, sed aliter atque aliter iuxta qualitatem ac dispositionem animæ se habebant. Non autem sic in mediatore nostro Christo. Vno siquidem tempore, & Dei fruebatur visione, & intolerabili passione gemebat. Altissimo verò diuinitatis consilium actum est, dum pẽdens clamaret. Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me? vt tota diuinæ fruitionis gloria in eo militaret ad pœnam. Nam quemadmodum omnes cognitione antecessit, ita etiam & mœrore. Apposita est illi scientia, appositus est dolor. Secundum bonitatis, sapientiæ, charitatis, maiestatisque Dei notitiam doloris cremabatur incendio. Affligebatur itaque pro offensa Dei, pro abiectione sui, non propter se, pro contemptu gratiæ, pro futura sui corporis mystici persecutione, & pro plebis Hebræorum reprobatione. Afficiebatur in singulis, afficiebatur pro omnib. Hoc voluit Propheta sentire, dum diceret. Omnes nos quasi oues errauimus, vnusquisque in viã suam declinauit, & Dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum. Modo igitur quodam indicibili in omnibus electis suis omnia perferebat pœnarum genera. Persequebatur in Apostolis, lapidabatur in Stephano, assabatur in Laurentio, sicque in singulis singula martyrum, cæterorumque iustorum sustinebat tormenta. Nemo igitur prædestinatus ad vitam sicut à sanguinis Christi pretio expers est, ita nec ab ipsius mœrore alienus. Omnes in sanguinis sui lauacro à contagionis culpa mundauit, vniuersorum errata reformans in se, exhibuit sanctitate conspicuos, virtutibus ornatos, & gratia coruscos. Corpore siquidem, & mente crucifixus pro omnibus dicere compulsus est. Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me? Minime tamen arbitrandum est ipsum à Deo totaliter fuisse derelictum, quem in vnitate sumpserat personali, sed in puris naturalibus sensibilem partem dereliquit. Fluenta etenim æternæ voluptatis cõtinuit, ne impetu, quo solebant, emanarent in Christum. Quamobrem toto super se humanæ infirmitatis incumbente onere, atque diuinæ æquitatis in se suscipiente flagello ad Patrem vocis suæ dirigendo clamorẽ inquit. Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me? Clamauit, & exauditus est. Præsto miseratio superna illi astuit, quæ ab instanti conceptionis eius ipsum inhabitãdo possederat. Nequaquam ei defuit, quod cuilibet per Prophetam promittitur iusto. Inuoca (inquit) me in die tribulationis; eruam te, & honorificabis me. Non tamẽ ab imminente tribulatione sic erutus est mediator, vt ab illo auferretur pœna, sed refulgente in animæ sole, qui prius erat in nubilo, rediuiua luce

Matt. 27. *Esai. 53.* *Psal. 49.*

sua humanitatis reparauit vires, ne passionis nimietate deficeret. Emergente verò anima, quæ decurrẽtibus tribulationum fluctibus in profundi limo immerserat, nec pusillanimitatis formidine, nec pauore mortis territa est, quin potius examinata atque referta flagrantissimo amoris incendio passionis agonem, quem penè superauerat tolerando, repetere cœpit. Magnanimitatem siquidem, quam gerebat introrsus, foris ad suorum exercitationem fidelium cedere voluit. Quamobrem vt, quę deerant consummãda, perficerentur, sicut in sacro continẽtur eloquio, ait, Sitio. Aedificabat plane sapientia domum Ecclesiæ ad habitandum, quemadmodum in sapiẽtiæ volumine conscribitur, quæ potissimè sacrarum autoritate scripturarum solidatur. Præuidens enim Spiritus Sanctus imbecillitatem humanam in credendo, vt ipsam in fide erigeret, quicquid de Christo, super quem fidei fundatur autoritas, futurum erat, longe ante Prophetarum prædixit oraculo, quatenus iam cõpleta crederentur, quæ sanctorum voce prius, quàm fierent, futura esse prænunciata sunt. Sitiebat itaque mediator passionem suam perficere Prophetarum ore prædictam, vt inde sequeretur, quod in verbo certissime præuidebat. Ardebat profecto desiderio, vt diuinus repararetur honor, qui primo cadente homine deperierat. Sibi nanque illum Diabolus vendicabat in homine, & quantum valebat, aduersum Deum cordis erigebat ceruicem. Retinebat adhuc, quod male superbiendo conceperat dicens. Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, & ero similis altissimo. Vt ergo non violenter, sed rationabiliter profuga de sede nõ sua deiiceretur Angelus, & verus Deus rectissime colendus crederetur, agnosceretur, diligeretur, veneraretur, venit in carne Christus pro veritate in corpore moriturus, prædicando siquidem veritatem, quæ Deus est, Diabolicos detegendo errores, vitiorum sordes, hominum cęcitatem, tyrannicam patefaciẽdo seruitutem, mortalium exhortabatur genus ad verę fidei agnitionem venire. Hæc quippe dum diceret, ab infidelibus occisus est Christus. Metuit optatum prædicatio eius effectum, quæ solum diuinum quæritabat honorem. Iecit quidem verborum, virtutum, sacramentorum, & sanguinis spiritualia semina, cupiẽnsque fructum colligere, quem præsciebat esse futurum, aiebat. Sitio. Præterea, quẽadmodum aquarum fontes desiderat ceruus, ita ipse mediator cœlestis Hierusalem restaurationem anhelabat. Affectabat equidem, vt numero, vt fęlicitate, vt vnitate compleretur, quatenus reuelata Dei gloria, laus, honor Deo persolueretur, & gloria, quæ affatim nõ nisi ex perfecta eius cognitione perficitur, cuius exolutionis debitũ, laudisque holocaustum non illi, cui redditur, sed ipsius, qui laudat, efficitur beneficium. Gratulatur

Prou. 9. *Esa. 14.*

tur Deus in se, de se. Honoratur autem vocibus laudantium ipso per Prophetam dicente. Sacrificium laudis honorificabit me. Nequaquam tamen sic, vt tacentibus, qui laudant, eius deficiat laus, decrescat gloria, diminuatur lætitia. In nullo itaque diuinę derogatur laudi, cum desint, qui laudent, sed laudatores deficiunt ipsi, quibus diuinitatis laudatio proficit ad salutem, ad meritum, ad gaudium, ad fęlicitatem. Vt ergo existerent, qui omnipotentis Dei laude beati fierent, ad quam proculdubio ex passionis Christi pretio, ex documento sapientiæ, atque ex fide meritò peruenitur, ait, Sitio. Sitiebat plane Angelorũ redintegrationem, sitiebat etiam corporis ac mẽbrorum vnitatem, quorum caput erat ipse, omnes ad se trahere, sibique copulare peroptabat, insinuare cupiens illis, qualia quãtaque pro ipsis supplicia pateretur, quatenus grati pro beneficio, animati pro munere de tam immenso charitatis obsequio rẽpẽderet gratiam. Proinde sicut pendens extensis brachiis, apertis manibus, perfossis pedibus, inclinato capite vniuersos inuitabat dicens, sitio. Quod enim mulieri vni Samaritæ dixerat, da mihi bibere, hoc in cruce nunc fixus omnibus ait, sitio. Vos (inquit) volo, vos cupio, vos corpori meo vnire, vos mihi associare, sitio. Hanc vocem in spiritu Propheta audisse testificatus est, inquiens, Pretium meum cogitauerunt repellere, cucurri in siti. Curramus igitur & nos fratres, curramus singuli, curramus omnes, & sitienti Christo in potum illi præbeamus nosipsos. Sitit nos propter nos, inebriare nos vult. Omnem abigamus moram, torporem, dubietatẽque, ne tardi inueniamur ad sitientem currere fontem. Vtrunque in Christo est, vtrunque Christus est. Fontem habet vitæ, de quo illi per Prophetã dicitur. Apud te est fons vitæ, sed etiã est fons vitæ. Porrò si non esset fons vitæ in templo minime clamasset, si quis sitit, veniat & bibat, & flumina de vẽtre eius fluẽt aquæ viuæ. Fons vitæ erat, & tamen sitiebat. Aquam promittebat, & bibere cupiebat. Sitiebat nos, & dare se nobis desiderabat. Sitit (inquam) nos, in suum nos vult mysticum traiicere corpus. Sitis hæc de ardore dilectionis, de amoris fonte, de latitudine nascitur charitatis. Nempe in cruce stat positus, propinquus est morti, & amoris vehementissimi igne exęstuans, atque refrigerari gliscens clamat, sitio. Propinemus ergo ei, non sicut Iudæi acetum felle mixtum, sed nos, quoniam sitit nos. Tales tamen simus, vt non nauseat super nos, atque de ore euomat suo. Simus mũdi à sordibus, à cupiditatibus alieni, & à delicti desiderio extranei, vt hauriat, bibatque nos. Aquam præterea sapientiæ, & puritatis ei offeramus, vndam profluentem vtique de torrẽte diuinæ charitatis absque luto mundanæ cupiditatis. Talem potum diligit Christus, talem aquam sitit sapientia. Aqua munda, anima fidelis, & sancta est baptismi depurata lauacro in verbo, aquarum verò collectio populorum est aggregatio, sacro testante eloquio. Aquæ multæ populi multi sunt. Pro salute populorum, vt per crucis patibulum eos traheret ad se, mori desiderans aiebat, Sitio. Nempe animarum succensus zelo diuinam ad pietatem volens iustitiam flectere erecta ad cœlum mente, corpore vero nudato, vulnerato, clauato, Patri clamabat, Sitio, hæc pro electorum salute patior, ista pro tuo honore sustineo. Ignosce igitur illis, placabilem te illis exhibe, pro quibus tantis me exposui cruciatibus. Verum si hæc, quæ tolero, pauca videntur, adde flagellum flagello, appone vulnera vulneribus, lacera, vre, confige, percute, occide. Vniuersa hæc & maiora toto desiderio sitio, non poterit onerosum esse, nec conquerar de eo, quod sitio. O ardor charitatis, ò amor præceps, feruide, insuperabilis, & perseuerans, quem multæ aquæ tribulationum extinguere nequiuerũt, quo affectu, quove tonitru in auribus Domini Sabaoth insonuisti? Nempe repleſti cœlum, commouisti terram, conturbasti abyssum. Hanc vocem audiuit ecclesia, & lætata est, atque exhilarata spe. Non pauet sententiam perpetuæ damnationis, quam in mediatoris sui temporali morte fatetur abolitam. In cruce percipit, vnde habeat propitiationem, in hoc verbo. Sitio, vnde vendicet eruditionem. Eruditur planè spirituali doctrina sapientiæ, & paucis immensa comprehendit mysteria. Tanquam amica in verbi admittitur thalamo. Lætatur quia diligitur, prouehitur, confirmatur. Porro inde perficitur sapientia, vnde scandalizatur adultera, quia ista carnem in litera, ecclesia autem sensum spiritus intelligit latentem in litera. Hoc mystice vesania declarat populi Hebræorum, qui omnia secundum carnem sapiebant in Christo. Clamauerat quippe, Hely Hely, & dixerunt, Heliam vocat iste. Nunc (inquit) sitio, & illi non charitatis, sed iniquitatis porrigunt poculum. Nam spongiam aceto hyssopo, & felle plenam arundini circumposuerunt, vt inde potarent morientem. Scripturæ sacræ complebant eloquia, & fidei nostræ instituebant mysteria. Perfecerunt opere, quod longe ante fuerat vaticinatum. Sic enim in persona Christi Propheta prædixerat. Et dederunt in escam meã fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Crudelitatem quippe Iudæorum perfidorum expressit, sed neque cõticuit malitiam peccatorum. Quotquot sunt dediti voluptatibus, quotquot superbię spiritu inflati sunt, quotquot liuoris, odij, aut nocendi veneno referti sunt, in arundine, & spongia fel Domino porrigunt sitienti. De huiusmodi ait Propheta. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Quemadmodum

Psal. 49. Ioan. 4. Psal. 68. Psal. 35. Ioan. 7. Apoc. 17. Cant. 8. Mat. 27. Psal. 68.

modum Iudęorum, ita & istorum potum abhorret sapientia. Non enim placent Deo peccatorum sacrificia. Illa respuit, illa paruipendit, & dānat. Sitim, quam de nobis habere se asserit, non auferunt cogitationes malę, neque desideria terrena, sed cœlestia, sed spiritualia, sed ignita, quæ de sanctificato prodeunt corde. Aberant hæc à Iudæis, qui nocendi Christo animositate ardebant. Intus etenim malitia pleni sicuti peccatores cæteri spirituale aceti, & fellis poculum Domino tradiderunt. Foris autē hoc egerunt, quod nulli alij actum esse compertum est. A seculo nō est auditum, vt homini sitienti, lasso, vulnerato, ac morienti pro sitis refrigeratione acetum hyssopo, & felle daretur mixtum. Excedit totius humanitatis limites ista crudelitas. Ingrati, scelesti, sine pietate, absque misericordia, quod brutis impenditur, sitienti Dei filio denegarūt. Vrebantur omnia interiora eius, & præ siccitate exaruerant iuxta propheticum illud. Aruit tāquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis. Et tamen clamanti, Sitio, gutta aquæ crudeliter denegatur. Debuerant plane, si qua in illis pietatis esset scintilla, ad clamorem commoueri dicentis. Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me? Debuerāt etiam eorum molliri corda, cum dixit, Sitio, & ad satietatem aquæ potum tribuere, sed eorum impietas pietatis aperuit fontem, atque Prophetarum prænūciatam indicauit veritatem. Nam cum mediator accepisset acetum, inquit. Consummatum est. Multa hoc vnico sermone conclusit Sacramentum quippe humanæ redemptionis Iudæorum scelus, & quicquid Prophetarum ore de illo fuerat vaticinatum, his paucis insinuauit consummatū esse atque perfectū.

Psal. 21.

Quid in contemplantis animo meditatio passionis Christi efficiat. Cap. XX.

NIhil eorum, quæ in sacro continentur eloquio, sic humanum valet excitare affectum, mentem erigere, temperare laborem, peregrinationis tædium auferre, & æternæ fęlicitatis spem immittere, quemadmodum redemptionis humanę sacrosanctum mysterium. In illo equidem diuinæ miserationis reseratur abyssus, cœlorum aperitur ianua, charitatis latitudo ostenditur, & quantus sit homo, apertissime manifestatur. Vile esse non potest, quod filij Dei sanguine cōparatur. Habet in illo homo vnde gaudeat, habet vnde tristetur. Tristari profecto debet, cum se passionis Christi intelligit reum. Nequaquam mediator Christus passionis aut mortis crucis subijsset iniuriam, si non peccator homo in Dei incurrisset offensam. Decretum quippe Dei paruipendendo deliquit, & terrena pariter ac cœlestia deordinauit. Quā enim sapiētia Dei in vniuerso intulerat pacem, homo inobediendo confudit. Venit igitur mediator in carne peregrinaturus in seculo, vt restauraret collapsa, illuminaret opaca, reuocaret deuia, & redimeret perdita. Ouem centesimam, descēdit vt quęreret, atque in illa, quam amiserat, reponeret pacem. Hæc potissima incarnati verbi exinanitionis extitit causa. Opus hoc perficiendum suscepit, dum carnem induit, dum virginalis thalami secreta compleuit. Hinc contemptibilis ortus, præsepis reclinatio, stabuli diuersorium, Aegypti fuga, parentum subiectio, ieiunij prolixitas, tentationum perpessio, peregrinationis decursus, sedula prædicatio, donatio sanitatum, miraculorum ostensio, proditionis contemptus, irrisionum tolerantia, crucis ignominia, & mortis acerbitas in eo habuere principium. Ista sine humanitatis Christi fieri nequiuere labore. Proinde talium rememoratio, quoniam propter nos perpetrata sunt, compassionis ac tristitiæ nos debent mucrone transfigere. Pro tuis itaque facinoribus ô homo tristare in Christo, atque de ipsius tibi collatis beneficiis lętare in illo. Te agnosce in illo, tua in eius afflictionibus metire delicta, debita tua in Christi lege membranis. Vulneratus est propter delicta nostra, attritus est propter scelera nostra. Ipsius attritio, liuor, passio, atque interitus nostræ sunt calamitatis indices, & adeptæ pacis spirituales testes. Poterat plane homo, quandiu in mundo conuersatus est Christus, de pacis bono, quam idem perficere venerat, dubitare, at vbi in patibulo effusus est cruor, de ipsa certificatus est pace. Hanc itaque non in membranis, non in lapide, neque in ligno, sed sanguine proprio in sua carne cōscripsit. Librū hunc, vt ab vniuersis legatur, publice exposuit. Non autem sermone composito, vel humanæ sapientiæ exaratus est verbis, sed hominum interueniente malitia digito Dei scriptus. Nempe sæuientibus gentilibus atque Iudæis depictus est foris, virtute autem, & sapientia Christi formatus est intus. Habet foris simplex, & indoctus quid legat, habet spiritualis, & perfectus quid intus intelligat. Innumera prorsus sub hoc carnis velamine latent sacramenta, quæ à spiritualibus spiritualiter diiudicanda sunt. Legit simplex, & lætificatur, atque compungitur, exercitatus verò intelligens irradiatur, atque accenditur. Quisnā nisi sapientia doctrix poterat paucis tam multa colligere? Abbreuiatam equidem legem, legalia sacramenta, charitatis compendium, perfectionis celsitudinem, virtutum normam, & totum humanæ redemptionis modum, ordinēmque in hoc corporis sui conclusit volumine. Quamobrem cum scribere complesset, nilque superesset scribendum, inquit, Consummatum est. Nihil plane particulariter perhibuit consummatum, sed absolutè consummatum est, ait, vt altissima, & immensa sub hac prolatione intelligas esse completa.

Esa. 53.

completa. Dedit vtique formulam, & patefecit ianuam, per quam ingredientes vitæ pascua vberrima reperirent. Noluit explicare vt quæreres, noluit tibi plenius reserare, vt sapientiæ fluenta sitires. Nouerat profectò, quod illa sapiūt dulcius, charius amplectuntur, & tenacius possidentur, quę proprio, quàm quæ alieno, sunt acquisita labore. Occasione siquidem inquisitionis, dilectionis voluit promittere fontem. Quo (videlicet) cōperto de ingrato quisque fieret gratus, de alieno propinquus, & de peregrino sanctorum cōciuis. Hoc agnouerat Paulus, quando conuersis aiebat discipulis. Iam non estis hospites & aduenę, sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei. Abolitā omnem sciebat cōtrouersiam, & Dei enim hominibus perpetuam in cruce per Christum pacem esse firmatam. Propterea dicebat. Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietē maceriæ soluens inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in semetipso, in vnum hominem nouum faciens pacē, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo, per crucem interficiēs inimicitias in semetipso. Porro quod Apostolus palā per dominū Iesum completum esse commemorat, hoc idem dominus sub compendio expressit, inquiens. Consummatum est. Confixus ergo in stipite Christus tanquam propitiator optimus in nubibus eleuatus est, quemadmodum Noe sancto repromiserat, dicens. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram. Cumque obduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus, & videbo illum & recordabor fœderis sempiterni, quod pactum est inter Deū, & inter omnem animam viuentem vniuersę carnis, quæ est super terram. Proinde completis omnibus, quæ de aduentu, natiuitate, prædicatione, passione & morte sua sanctis patribus testamenti veteris in figuris & ęnigmatibus variis fuerant præmonstrata, atque à sanctis vaticinata prophetis, ait. Consummatum est. Quo dicto ad patrem preces, supplicationesque cum clamore valido & lacrymis offerens, inquit. In manus tuas domine commendo spiritum meum. Opus quod dedisti mihi, consummaui, perfecique omnia, quæ, ad honorem tuum seu ad humanam reconciliationem spectant. Non autem vt mortem verear aut tartareas paueam legiones, siue diffidam de te, sed vt verum me fatear hominem, & rationalem habere animam, atque inferiorem te esse in assumpta asseuerem natura. In manus tuas commendo spiritum meum. Præterea ne in hac vltima hora constituti, quos mihi dedisti, formidēt se deseri, audiant clamantem me, & se agnoscāt in me, atque orationem istam me fudisse pro se sane intelligendo non dubitent, dico. In manus tuas cōmēdo spiritū meū. Spiritū vtique meū in manus tuas cōmēdo, nō tantū quem gero vt homo, sed quem vt mediator & redemptor acquisiui mihi. Meum plane dixerim spiritum, membra mea, Ecclesiam meam, sponsam meam, quam patiendo pro illa meam facio. Hanc spiritum meū nuncupo, quia adhærendo mihi vnus spiritus fit & corpus vnum. Nam si quis meretrici adhærendo vnum efficitur corpus, quanto magis adhærendo mediatori Christo? Hoc testatur Apostolus dicens. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Huiusmodi sententiam non à seipso locutus est Paulus, sed reuelante patre, docente spiritu, & in illo loquente Christo. In illo habitabat Christus, & ipse in Christo. Perpetuo sibi inuicem erant charitatis vinculo copulati, non tribulatione, non persecutione, non fame, non nuditate, non mortis articulo separandi. Hinc roboratus spiritu fiducialiter aiebat. Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque instantia, neque præsentia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura aliqua poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu. Sciebat quantum diligebatur à Christo, & quanti Ecclesiæ corpus ęstimabatur ab ipso. Ipsum meminerat dixisse. In manus tuas commendo spiritum meū. Se electosque omnes sub hac voce expressos certissime intelligebat. Patris quippe affectum, pastoris vocem, & sponsi speciale connubium in hac commendatione cognouit. Cognouit plane, quoniam hac de causa pronunciatum extiterat. Retexuit denuo, quod in conuiuio dixerat. Pater non rogo, vt tollas de mundo, sed vt serues eos à malo. Mei nanque sunt, tibi illos commendo, atque custodiēdos relinquo, propterea dico. In manus tuas commendo spiritū meum, & inclinato capite tradidit spiritum. Quantum voluit vixit, quando voluit tradidit spiritum. Nō enim coacte, sed sponte, & nemine cogente expirauit. Potestatem habuit ponendi animam suā, & iterum sumendi eam. Sacramentum tamē maximum nobis commendatur in eo, quod dicitur, inclinato capite tradidit spiritum. Potestatē moriendi se habere indicauit, & humanæ redēptionis effectum posteris insinuauit. Nō autem ab re scripta sunt. Nempe quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Scripta sunt, vt in facto mysterium, & in litera eliciamus spiritū. Vtrunque verum est, inclinauit caput, & spiritū reddidit. Reconciliauit nos patri, & pro nostris reatibus in cruce moriens satisfecit. Caput nanque Christi Deus, quemadmodum caput hominis Christus, dicente Apostolo. Caput mulieris vir, caput viri Christus, caput Christi Deus. Caput hoc dum passionum ludibria & mortis supplicia pro hominibus pertulit mediator, liquefecit ad misericordiam, flexit ad gratiam, & inclinauit ad indulgentiam. Quo peracto integerrimum electorum numerum & humanitatis suę in manus patris tradidit spiritum. Tunc velum tem-

Ephe. 2. Ibidem. Gen. 9. 1. Cor. 6. Rom. 8. Ioan. 17. Luc. 23. Rom. 15. 1. Cor. 11. Luc. 23.

10 20 30 40 50

pli scissum est à summo vsque deorsum, terra mota est, petræ scissæ sunt, & monumenta aperta, atque multa sanctorum corpora, qui dormierant, surrexerunt, & post resurrectionem eius venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Vnde (oro) tanta cœli, terræ, creaturarúque repentina commotio, nisi quod his nutibus conditorem suum occubuisse fatebantur? Pari modo sicut in vita, ita & in morte famulabantur eidē. Nempe cœlum, quod domino moriente suum lumen obtexit, in ipsius ortu emisso angelorum inenarrabili exercitu, qui coram vagiente infante cœlestium suauissimam harmoniam promerent cantionum, solito effectum est clarius. Tellus quoque, quæ decedente ipsius factore contremuit, eo nascente ac prædicante de suis vltimis finibus rationale germen suum adduxit ad Christum. Hinc Propheta gratulabundus cecinit dicens. Lętentur cœli, & exultet terra à facie domini, quia venit, quoniam venit iudicare terrā. Vtrobique claruerunt domini Iesu Deitatis insignia in cœlo, in terra, & in iis, qui aderant, quæ vniuersa lugubrem saluatoris necem cōqueri videbantur. Nam Centurionis, & eorum, qui ad spectaculum istud accesserant, plurimum compuncta sunt corda. Intuentes nanque quæ fiebāt signa, percutientes pectora sua reuertebantur. Nequaquam arbitrabantur humanum aut solitū esse, vt quis moriens clamet, & ad libitū propriū tradat spiritum, vt obscuretur sol, tenebræ fiant per vniuersam terram, petræ scindantur, aperiantur tumuli, & resoluta in puluere dormientium corpora resurgant. Non immerito igitur mirabantur, atque ex corporeis signis ædificabātur ad fidem. Verum quēadmodum illi, ita & nos compungamur, miremur, credamus. Compungamur (inquam) quia pro nobis innocens dominus crucifixus est. Miremur autem quod suæ charitatis arcanum, conuitia, sputa, alapas, flagella, opprobriaque perferendo nobis notificare dignatus est. Credamus vero tam per ea prodigia, quę in morte eius sūt visibiliter facta, quā per ea, quę post ipsius obitū spiritualiter sunt secuta miracula. Carnalia carnalibus & spiritualibus inseruiant spiritualia. Illis figuræ ostēdūtur, nobis verò sacramētorū veritas reuelatur. Prius quod animale, deinde quod spirituale est, subsecutum est. Sane velū tēpli materialis, in quo varia hostiarū celebrantur sacrificia, exhalāte Christo per medium est scissum. Nobis sacri eloquii arcana panduntur. Est quidem scriptura diuina templum spirituale nobilissimū, toto orbe celeberrimū, quod sanctorum gestis, probatissimorum virorum sententiis, atque prophetarum oraculis tanquam de viuis lapidibus constructum est. Sed sub literę velo ac figurarum cortice tectum. Nā sicut legitur, tenebrosa aqua in nubibus aeris (videlicet) obscura scientia sermonibus prophetarum adeo vt reperiretur rarus, qui ad ipsorum indaginem, & spiritualem latentem attingeret sensum. At vbi Dominus prædicauit, occubuit, surrexit, sacramenta cœlestia ex ipsis reuelante desuper sapientia coruscare cœperunt. Amota siquidem litera, quæ occidit, tanquam scisso ac dirupto velo, quod prius in latibulo erat, manifestum est. Denique habes in Euangelio, quod resurgenti domino discipulis suis sensum aperuit, vt scripturas intelligerent sacras. Hinc est quod vir ille Aethiops, quum Prophetam legeret nec intelligeret, tam perspicue Philippo Euangelizante de diuinitate & veritate Christi illuminatus est. Vnde (oro) tantus explanationum scripturarum profluuius totam per vniuersum orbem illustrauit Ecclesiam? Ex munere profecto septiformis gratiæ prouenit, quemadmodum ipse prædixerat mediator. Paracletus (inquit) spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Donum hoc nominatissimus ille Propheta poscebat dicens. Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Mysteria profunda & multa nimis edo rabatur in lege latentia, quæ caligantibus naturalis intelligentiæ oculis per se minime intueri valebat. Quamobrem sapientiæ & intellectus flagitabat lumen, quo mediante voti sui compos existeret. Gratias igitur agamus totis præcordiorum desideriis munificentissimo Dei filio, qui de sublimibus polorum sedibus spiritum suum in fidelium mentes immittere dignatus est, per quem nedum semoto ignorantiæ literæ velo sacrosancta, quæ tegebantur in lege diuina, mysteria reserare voluit, verum etiam gētilium corda fidei iugo lenificando prostrauit. Nemo equidem poterat lapideas ad credulitatem formare mentes nisi optimus & viuificans sapientiæ spiritus, ideo voce præcursoris dicitur Iudæis. Nec dicatis, patrem habemus Abraham, potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Optima similitudine gentes ab Israelitico populo alienas vocauit lapides, quoniam saxea, fictiliáque adorando simulacra illis efficiebantur similes, sacro per Prophetam testante eloquio. Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui cōfidunt in eis. Istiusmodi petræ Christi madefactæ cruore in eius morte sunt scissæ, quatenus prædicantium vocibus aditum reserantes, & ipsę redemptionis beneficio participes fierent. Quod præuidens Propheta esse futurum inquit. Annunciauerunt cœli iustitiam eius, & viderūt omnes populi gloriam eius. Dum enim infidelitatis duritiam prędicantibus Apostolis detersere credendo, adoptionis gratiam, & cœlestem Abrahæ promissam hęreditatem percipere meruerunt. Adhęserunt per dilectionem Christo, & viui effecti sunt lapides, per quos cœlestis

Hie usalem

Psal. 95. Psal. 17. Luc. 24. Ioan. 14. Psal. 118. Matt. 3. Psal. 113. Psal. 96.

Hierusalem mœnia construantur. Tanti siquidẽ erat meriti dominici corporis effusus cruor, vt virtute sua valeret scripturarum explanare sacramenta, infidelium populorũ conuertere animos, & ipsa peccantium mentes delictorum mole sepultas ad emendatiorem vitam veluti de sepulchri prodire gremio. Hoc impleri quotidie cernimus ab eo, qui vocat ea, quæ non sunt, tanquã ea quæ sunt. Iacere quantos conspicimus in criminum fęcibus sine laudis voce, sine sensu charitatis, & absque boni operis motu. Hos profecto arbitramur mortuos, & à Christi mystico corpore censemus extraneos. De talium salute desperare poteramus, nisi assidua diuinæ miserationis erudiremur experientia, quæ quos vult, resuscitat ad gratiam, reformat ad virtutem, atque habilitat ad coronã. Nempe quos prædestinauit conformes fieri imaginis filii sui, hos suo tẽpore vocat, atque iustificat, & adducit in lucẽ populorũ, quatenus per eosdẽ fiat salus vsque ad extremũ terræ, necnon honorificetur ille, qui ipsos de iniquitatum tumulo abstrahere dignatus est. Multos in se tales sancta mater tenet ac fouet Ecclesia, quorũ testimonio, moribus & disciplina plurimi mutãtur in melius, & ipsa in capite suo Christo decoratur, & floret. Decoratur plane religio Christiana ex fidei suæ confessione. Floret autẽ ex quotidiana iustificatorũ aggregatione. Vtrunque euidentissimæ, asseruit Propheta, cum diceret. Confessio, & pulchritudo in conspectu eius, sanctimonia, & magnificentia in sanctificatione eius. Omnis quippe ætas, vterque sexus, & qualibet hominum conditio, credentium (videlicet,) & crediturorũ in agnitione incarnati verbi crucifixi, & mortui non mediocriter proficit ad salutem, quæ potissimum in catholicę fidei confessione subsistit. Hoc mystice figurabatur in Centurione, & cæteris, qui solicite dominici corporis custodiebant reliquias. Ipsi equidem pari voce, & consona veritatis attestatione, dicebant. Vere filius Dei erat iste. Hac confessione quid verius, quid vtilius ad meritum, & ad profectum sublimius? Pẽdebat corpus exanime, turbabatur cœlum, tremebat tellus, saxa mouebantur, tumuli patebãt, & credentium audiebatur confessio, vere filius Dei est iste. Plangebant homines, pectoraque percutiebant sua. Sed angelorum cœtus hac confitentium ac tristantium exercitatione mirifice lætabantur. Nam si vnius peccatoris conuersione in cœlis gaudent, quanto magis ex multorum? Stant plane sancti angeli, & singulorum gesta considerant, exhortantur, exercent, exigunt, attollunt, & indefesse Dei castra custodiunt. Ascensus, descensusque frequẽtant vices. Semper læti, semper soliciti discurrunt. Nunc opera, nunc lacrymas, nunc Deo pietatis offerunt vota. Deferunt autem de altari Dei, humanitate (videlicet) Christi charitatis ignem, & fidei deuotionem, de sanctorum societate spem augent, de triumphis martyrum fortitudinem, de apertione ianuæ cœlestis regni seculi contemptum, de præsentia Dei reuerentiam, & de immensitate fœlicitatis æternę virtutis desiderium. Quo magis huiusmodi ministeriis occupantur, eo amplius exultant, & robustiores fiunt. Nesciũt quippe proficientibus inuidere, nec quicquam detrahere meriti, quin potius augmentant, erudiunt, & promouent. Zelant vniuersorum salutem, & omnipotentis gloriam summopere quęrunt. Amici sunt sapientiæ, & vicini verbo, sed à miseria alieni atque semoti. Quum in seculo hoc suũ perficiunt ministerium, nulla polluuntur labe, nullo labore fatigantur. Circumscribuntur loco, & Deo præsentes sunt. Ministrãt hominibus, & conditori suo, ignitę laudis indeficienter sacrificia offerũt, nec pro iniuncto officio desunt à laude, neque pro gloria immortalis regis in ministerio tabescunt. Exprimitur plane sanctorum angelorum spiritualis præsentia in eo, quod dicitur, quod domino pendente noti eius, & mulieres, quæ à Galilæa cum secutæ fuerant, ministrãtes stabant à longe. Vtrũque scriptura exposuit, rem (scilicet) gestam, & mysterium, mysterium in angelis, & rem gestam in mulieribus ac notis. Quis ignoret sanctos angelos in omni vita eius Christo domino ministrasse, & tamen in passionis ignominia eidem minime cõmunicasse: Hoc per Prophetam dominus indicauit dicens: Elongasti à me amicum, & proximum, & notos meos à miseria. Erant tamen noti, & mulieres ibi, stabantque à longe, nec cruci propter carnificum furorem appropiare valebant, mente vero, & affectu iungebantur Christo. Iam per cicatricum rimas in cordis ingressæ fuerant penetralia, ibique cum inhabitante verbo pariter cohabitabant, sed per amplius afflicta mater, & immaculata virgo. Ipsa prorsus filii communicans passionibus in spiritu abesse non poterat. Cum spiritu vnici sui abierat in spiritu, & cum corpore pendente pendebat.

Psal. 110. — Matt. 26. — Matt. 26. — Luc — Psal. 87.

Vnde excusationis peccati morbus originem sumpserit. Cap. XXI.

QVoties elatus quis alicui immani delicto (teste conscientia) se sentit obnoxium, reatus sui latebras fouet, quandiu quod egit, ignorari cognouerit, at vbi se deprehẽsum viderit, vbi palam esse didicerit, quod nequiter perpetrauit, tũc excusationis se tegit velamine, aut materiã amouere conatur, vnde ipsũ deliquisse noscatur. Nẽpe excusatio delicti priorum parentũ antiquatum est malũ. Ab institutione quidem ipsorum sumpsit originem, atque vniuersam terrarum impleuit latitudinem. Letali hoc morbo Hebręorum referti erant pontifices.

Porrò vt dominus Ieſus crucis ſupplicio damnaretur, multimodas malitiæ ſuę adinuenerunt excuſationes. Perpetrato autem huiuſmodi ſcelere, ne tanquam reipublicè damnarentur, ad alia non minus peſtifera ſe verterunt iniquitatis figmenta. Rogauerunt etenim Pilatum, vt tam mediatoris, quàm latronum cum illo pendentium frangerentur crura, ne die ſabbati eorum in cruce corpora remanerēt. Confundebantur plane in ſeipſis, & redargutionem publicam verebantur. Quamobrē vt de patibulis deponerentur corpora, ſub legalis obſeruātię zelo poſtulauere inſtanter. Mali vtique poſcebant bonum, legiſque cuſtodiam præuaricatores ipſi quærere ſimulabant. Minime tamen valebant recto corde legis decreta ſeruare, qui latorem legis occidere curauerūt. Indignum nihilominus videbatur, vt in ſolennitate præcipua inhumata corpora remanerent, nam magnus erat dies ille ſabbati. Vere magnus, & ſingularis erat dies, in quo hominum redemptor requieuit in tumulo. Sane requietionis huius myſterium venerandum diuina prænūciauere eloquia. Perfectis quippe cœlis, elementis, animantib. & vniuerſis, quæ ſunt, ipſoq; plaſmato homine ſic legitur. Compleuit Deus die ſeptimo opus ſuum, quod fecerat, requieuit die ſeptimo ab vniuerſo opere, quod patrarat. Nempe ſi hoc de diuina dicitur maieſtate, ab operib. ſuis quando requieuit, cum de patre vnigenitus dicat, vſque modo pater meus operatur, & ego operor? Operatur Deus ſemper in ſingulis, operatur in omnibus, etiam quum per ſpiritualē ſeu corporalem naturam, aliquid agit. Propterea diuinus ſermo longe antè cōſcriptus Chriſti futurā præfigurabat requiem, in qua idem mediator quum Deus eſſet, & homo vnus Emanuel, ſecundam humanitatis formā, & corporis ſuſceptam ſubſtantiam, illud triduo ab omni redemptionis opere, quod patrarat, in tumulo requieuit. Merito ad declarādam huiuſmodi requietionis dignitatem, quæ cæteras propter verbi perſonam antecedebat, dictum eſt. Erat magnus dies ille ſabbati. Magnus (inquam) quia myſteriis magnis prę ditus, & multiplicibus grauidus ſacramentis. Humanitatis ſiquidem Chriſti veram requiem ſpiritualē à vitijs ſabbatiſmum corpus Chriſti myſticum, & ſanctorum cum Deo regnantium æternam requiē pręmonſtrabat. De quibus omnibus ſingulatim diſſerere, quum oneroſum ſit, ad eum, de quo tractare inchoauimus, domini veniamus agonē. Obtenta itaque à pręſide licētia pontifices ad Caluarię locū milites direxerunt. Ad Ieſum igitur quū veniſſent, illumq; iam mortuum conſpexiſſent, ipſius minime crura fregerunt, verum aſtantiū vnus vibrata lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis, & aqua. Grande prorſus inauditumq; prodigiū, vt de exanimato corpore ſanguis exiret, & aqua. Veruntamē maximum in re hac geſta nobis voluit Dei ſapientia commendare ſacramentū, ſui (videlicet,) & Eccleſiæ vnitatē. Huius etenim ſpiritualis copulæ figura præceſsit, quando de latere Adæ dormientis vna ex coſtis ipſius ſubtracta narratur, atque de eadem Eua cunctorū parens formata eſt, quæ typum gerebat Eccleſię. Significabat tunc ſpiritus ſanctus verū, & ſpiritualē Adam eſſe futurum, qui paracleti virtute plaſmatus dum dormiret in cruce, de ipſius latere profluentib. aqua & ſanguine ſpecioſa ſponſa ſine ruga, & macula formaretur Eccleſia. Hæc quippe ſunt ſacramēta Eccleſiaſtica, per quæ totum corpus Eccleſiæ abluitur, atq; ſanctificatur. In lauacro vtique aquæ regenerationis, quod Chriſti morte ſacratur, ab originali cōtagione mundatur. In redemptoris verò ſanguine nedum ab omni culpa purgatur, verumetiā regni cœleſtis illi aperitur introitus. Ambo hæc in vnum effectum conueniunt, nec vnum ſine altero valet ad ſalutem prodeſſe. Nō enim abſque baptiſmi ſacramento, & peccatorū remiſsione poteſt quis futuræ beatitudinis hęreditatē percipere. Hoc vbique in orbe terrarum ſancta mater confitetur Eccleſia, hoc multiplicibus ſcripturarum diuinarum teſtimoniis roboratur. Inſuper & qui vidit de Chriſto aquā emanare, & ſanguinem, teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimonium eius. Nempe iſte eſt Ioannes Apoſtolus, & Euangeliſta, qui præcipuo amore dilectus eſt à domino. Horum, quæ memorata ſunt, fideliſsimus extitit prædicator, & ſcriptor. Profecto hæc facta ſunt, vt ſcriptura impleretur, quæ ait. Os non comminuetis ex eo. A domino quippe Moſi fuerat imperatum, ne in ſacrificij phaſe in celebratione immolati agni vllum comminueretur os. In domino autem Ieſu innocentiſsimo agno figuræ veritas eſt completa. Nequaquam crura illius ſunt fracta, quemadmodum duorum nequam cum eo pendentium, ſed tantum illius latus apertum, quatenus alia ſcriptura perficeretur, quæ dicit. Videbunt, in quem transfixerunt. Porrò vulnerum cicatrices in ſuo voluit dominus corpore retinere, vt ſicut electis incentiuum dilectionis, ita & reprobis irrefragabile fieret teſtimonium damnationis. Iſta omnia conſummata in Chriſto longe antè prophetarum oraculis promulgata fuere, quatenus catholica fides tam pro ſe, quàm aduerſus hæreticorum muniretur errores. Quum igitur eſſet ſero, completis in paſsione, & morte Chriſti myſteriis, vir quidā bonus, & iuſtus nomine Ioſeph audacter introiuit ad pręſidē, & expetiit obnixe, vt tolleret de cruce corpus. Audacē illū atq; intrepidū magiſtri fecerat amor, & debitæ humanitatis officium. Minime expauit phariſęorū atque pontificum rabiē, non præſidis crudelitatem eſt veritus, neq; humile ſplēdidi dominici corporis opus erubuit. Propterea ne ſacratiſsimū magiſtri

corpus

corpus indigne tractaretur ab inuidis, illud sibi donari poposcit, sperãs locupletem meritorum cumulum se in sublimibus cœlorum mansionibus posse mereri. Vnde à Centurione cognito, quod expirasset corpus Iesu, donauit memorato Ioseph. Quale munus hoc, & quàm præcipuum? Vtique super aurum & super omnem lapidẽ preciosum electum. Thesauri vniuersi & cuncta seculi huius substantia in comparatione ipsius arena vilissima æstimanda sunt. Gaude igitur ò Ioseph, & tanto lætare munere. Magnipende illud, & quasi oculi pupillam custodi. Caue ne illud à te longe patiaris abesse. Esto vbi illud, siue in domo, seu in tumulo. Line oculos tuos sanguine illius, suoq; liuore tuis medere vulneribus. Nulla esse valet ægritudo tam valida, nullus mœror, nullaque tentatio, quæ non huiusmodi medicamẽto curetur. Est quippe in eo redẽptionis cruor & purgationis lauacrum mistum. Hoc forte Propheta concupierat, quando dicebat. Asperges me hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. De luctu gaudium, de cicatricibus salutem, & de morte, æternæ vitæ dulcedinẽ prægustabis. Propheticum illud agnosces in te, & nox sicut dies illuminabitur, sicut tenebræ eius ita & lumen eius. Mors etenim Christi, quæ Iudæis nox facta est, tibi computetur in diem. De illorum culpa veniam, de ignorãtia sapientiam, & de crudelitate fontem adeptus es pietatis. Si non ipsi desæuissent in Christum, munus hoc preciosissimum non haberes. Occasione illorũ effectus es locuples. Discede itaq; à cõspectu præsidis, ne diabolica suggestione sententiam mutet, & reuocet quod donauit. Recede inquã, accelera, curre velociter, ne thesaurum tuum quis diripere valeat. Perge, & quibus sacratissimum inuoluatur corpus, linteamina eme. Iam factum est serum, iam sol properat ad occasum, mora ergo omnis tollenda est, ne impii accedant pontifices, ipsumque deponant, ac ignoto recõdant loco, tam vt ipsorum ignominiam tegant, quàm vt domini resurrectionem impediant. Tali Ioseph exhortatione commonitus lætus munere, pro obsequio alacer, anxius de magistro à præsidis secessit aspectu, atque ocyus mercatus est sindonem, quatenus illa corpus saluatoris inuolueret. Secum etiam accito Nicodemo myrrhæ & aloes quandam pariter detulere misturam. Tu verò ò anima mea in spiritu festina te iungere illis, vt sis tertius comes, quatenus sponso tuo hoc vltimum valeas humanitatis impertire obsequium. Vide tamen, ne tu vacua eas. Secum (vt cernis) Ioseph sindonem defert, in qua vt sacrata Christi caro voluatur. Nicodemus autem, vt vngatur corpus, optimum myrrhæ thymiama confecit. Tu verò si sapiens fueris, ex oculorum fontibus imbres lacrymarum educes, atque ex ipsis ad lauandum corpus (prout moris est) plenum vasculum comportabis. Hac aquã manuum, pedum, ac lateris vulnera tui ablues redemptoris: nec non & reliquum corpus cruentatum, liuidum, dirisque sulcatum verberibus. Omnem hunc nihilominus congregabis liquorem: ne guttam quidem minimam perire permittas. Ex ipso igitur saluificum tibi conficies balneum ad tuorũ detergenda vulnera delictorum, & ad vitiorum abolenda contagia. Secure itaque perge cum istis. Domini quippe reperies genitricem, & sanctos cæteros patibulo circunstantes. Nimio prorsus tũ pro immanitate sceleris, tum pro plebis ignorantia mœrore fatigantur. Pauent insuper ne sacrum deponatur corpus, atque ab impiis carnificibus occultetur. His dictis vnguenta pariter ac lintea deferentes, hi ambulant pietatis mysterium perfecturi. Stabant ergo iuxta crucem beata virgo, dilectus discipulus, mulieresque cæteræ pauidæ atque trementes, crudelissimum aperti lateris præ oculis spectaculum contuẽtes: de quo adhuc sanguis & aqua minimè stillare desierat. Dum igitur Ioseph monti Caluariæ propinquasset, in primo intuitu sanctarum fœminarum timoris iaculo transfixarunt corda. Consueuerunt etenim amantes & metuentes etiã in minimis esse suspecti. Vicissim colloquebantur, timidas mutuo cogitationes detegebãt: ingeminabãt visũ, atque ab intimo cordis ad cœlos vsque mittentes, alta trahebant suspiria, diuinũ inde præsidium flagitantes. Tandiu verò in hoc mẽtis permãsere conflictu, quãdiu propius accedentes, qui essent, agnoscerẽt. Tunc illis cognitis respirare cœperunt: metuque depulso ingenti perfusæ sunt gaudio: si tamen in tantis constitutæ pressuris vel modicam consolationis particulã admittere valuerunt. Resumptis itaque viribus dilectus discipulus & iustificata peccatrix venientibus obuiam processere. Comperto autem, quòd ad deponendum corpus de præsidis licentia venerant, genitrici sanctæ hoc nunciare curarunt. Hoc audito intemerata mater mente lugubri, voceque mitissima inquit: Surgite filij, accingimini viribus, vestra brachia roborate, atque vnici mei exequias prius, quàm aliqua persecutionis procella irrũpat, implere satagite. Tunc vniuersi, qui aderant, corpus deponentes de ligno supra lapidem propè iacentem collocarũt. Seriatim in modum coronæ tam mares, quàm fœminæ composuerunt se. Stabat mœrore incomparabili sauciata in parte dextera beata virgo, & lateris vulnus contemplabatur attente: iuxta quam dilectus residebat Apostolus blandis eam satagens mulcere sermonibus. Pedis plantas tenebat Magdalena, illosque rigabat lacrymis, crine tergebat, & osculabatur labiis. Secum tacita suspirans, gemens, & lugens reuoluebat quanta ab eodem domino olim in amplexibus pedũ perceperat beneficia. Propterea nec sa-

Psal. 50.

Psal. 111.

tiabatur amplexibus, neque se temperare valebat à luctu. Nemo ibi erat, qui non fleret vehementer, atq; ad cœlos singultus emitteret. Resonabat locus ille clamoribus, aspergebatur lacrymis, ac gemitibus cõplebatur. Cuius ferreum pectus, vel lapideum cor nõ emollirent ad fletum plangentium voces, & potissimum intemeratæ virginis verecundus aspectus, cuius pallebat prę dolore facies venerãda? Rigabat planè genas illius decurrens aqua, dum nunc vultum, nunc latus, nunc dilaniatũ vnigeniti sui aspiceret? corpus. Ingrediebatur per manuũ pedũmque foramina: egrediebatur ad singula corporis mẽbra, & vbique mœroris inueniebat pascua. Erigebat quandoque ad cœlum lumina nimia admiratione comprehensa: interdum etiam prorumpebat in gemitus doloris non valens impetum sustinere. Vniuersorum afflictio Mariæ cruciatus augebat. Volebant illam consolari, nec valebant. Prę ualuerat quippe in præcordiis illius vnigeniti passio, atque animæ virtutem penitus absorbuerat. Clarissimum passionis Christi speculum, effectum erat cor virginis, nec non & perfecta mortis imago. In illo agnoscebantur sputa, contumẽlia, verbera, & redemptoris vulnera. Conuersum erat gaudium in luctum, atque in mœstitiã lætitia salutaris. Iam iuxta Simeonis vaticinium passionis gladius ipsius pertransierat animã. Iàmque cum extincto filii corpore spiritualiter expirauerat. Supererant tamen lacrymæ ac mœror: quatenus mortua viueret, & viuendo moreretur. Talis erat tunc Marię sanctę status: talis passionis illius conflictus. Sicut cęteros pręcellebat gratia, sanctitate, & merito, ita dolore, cruciatu, & pęna. Omnes itaque in communi lacerati corporis dilaniabat aspectus. Perdurassent profectò in huiusmodi compassionis negotio, nullàmque oculis flentibus, aut fatigatis corporibus dedissent requiem: nisi illos noctis prohibuisset crepusculum, & futuri diei celebranda solennitas. Quamobrem sibimet imperantibus reuerẽdum magnoperè domini Iesu accipientes corpus, illúdque in linteaminibus & aromatibus condientes in monumento nouo, quod in petra sanctus exciderat Ioseph, deuotissimè sepelierũt. Beatus planè prę vniuersis mortalibus iste venerabilis Ioseph. Meruit quippe dominicum corpus habere pro munere: meruit illud de cruce deponere: meruit in sindone, quam fuerat mercatus, inuoluere: atque in tumulo, quem pro se exciderat, sepelire. Meritò tanquam cordis sui singularem thesaurum in proprio Christi corpus tumulo collocauit: verùm non in qualicunque illud monumento composuit: sed in eo, quod in petra exciderat, vt verũ se Christi fateretur esse discipulum: & vt quanti foret, quod habebat, ostenderet: ingens saxum ad ostiũ monumẽti aduoluit. Quis in his paucis explicet verbis, quãta inuoluta sint sacramenta? & quàm multa, in quibus spiritualis homo diiudicans omnia nutritur, & crescit: spiritualia lateant nutrimenta? Nutritur quidem sapientia, sed dilectione crescit. Fęlicem dixerim, cui id spiritualiter contingit, quod iusto Ioseph corporaliter contigisse cognoscitur. Esto igitur talis, vt dominum Iesum merearis accipere. Iustificatus (inquã) per fidem etiã cogitatione & actione iustus esto, atq; virtutibus locuples, vt dignè Dei regnũ valeas expectare. Accede præterea cum fiducia ad thronũ diuinæ maiestatis, & vniuersorum regem pete humiliter. quatenus suum tibi dignetur retribuere filium. Hunc tu dum post multos labores, post varia tẽtationum certamina, post plurima opera pietatis, post lacrymabilis orationis instantiã fueris assecutus, veluti pupillam oculi custodi, recõde corde, & charitatis brachiis amplexare. Eme vtique tuis prius voluptatibus abdicatis mundissimam sindonem, vt in ea tuum inuoluas dominũ. Habeto conscientiam tuã ab omni peccati voluntarij labe detersam. Est enim purgata conscientia quędam sindon dealbata, in qua dominus Iesus gratanter inhabitat. Huic diuersarum adhibe odoramenta virtutum; quatenus, si non verum, saltem mysticum Christi corpus inungas, vt cũ Apostolo dicere valeas: Christi bonus odor sumus in omni loco. His verò diligenter perfectis in petra meditando, orandoque nouum facito monumẽtum, in quo tuum possis recondere redemptorem. In humanitatis operibus Christi contemplare diuinitatem, atq; in suscepti hominis infirmitate confitere domini maiestatem: sicque soliditatem petræ viriliter penetrabis. In huiusmodi spiritualibus exercitiis effectus assiduus, quietis & pacis tibi tumulũ fabricabis. In quo fide simplici, & ignita tecum cooperante charitate sponsum Christum inseparabiliter collocabis. Requiescet ille familiariter in te, si ab humanis fueris segregatus aspectibus, & tu ingredieris in ipsius abundantiæ sepulchrũ, nec erit, qui te exterreat. Delectaberis multitudine pacis, corpusque tuum dominico corpori sociabis, & oblitus omnium quæ foris sunt, in hoc spirituali tumulo fæliciter requiesces. Verũ ne quicquam propter obstrepentes exteriores tumultus patiaris incõmodi, magnum saxum ad tui aduolue ostium monumenti. Diligentem ac perseuerantem adiice menti tuæ custodiam: quatenus tum contra antiqui hostis insidias: tum aduersus voluptuosæ carnis illecebras, quæ nunc ex fomite, nunc generantur ex sensibus, tuum securus valeas possidere thesaurum. Interim verò dum resurrectionis adueniet hora, compunctionis atque deuotionis aromata para: ac in pilo pectoris tunde, vt inde vnguentum facias optimum: quo idem dominus plurimum delectur. Est quidem vnguentum hoc pietatis lenire valens

Luc. 2

2. Cor. 2

lens infirmantium mentes. De ipso etenim Timotheo Apostolus ait: Exerce te ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est: pietas verò ad multa, promissionem habens eius vitæ, quæ nunc est, & futuræ.

Qualiter homo delinquendo liberi arbitrij amiserit dignitatem. Cap. XXII.

VNiuersa, quę ad sui gloriam Deus creauit in seculo, conditoris contenta legibus vltrà nil appetunt. Suis nãque firmata limitibus supra se in magnis, aut mirabilibus minimè ambulare contẽdũt. Insinuant quippe omnia à summo bono bona esse creata: sicut sacer proloquitur sermo: Vidit (inquit) Deus cũcta, quæ fecerat, & erãt valde bona. (Gen. 1.) Ea verò sola, quę cętera in natura & donis præcellit creatura: ab hoc vniuersitatis ordine deuiauit. Dũ enim dignitatis suæ principatũ cõtempsit, naturę suæ ornamenta amisit. Factus equidem est in contradictionem sibimet, quũ obediẽtiæ statuta neglexit. Longè nimium abiit à se, quum à patre recessit. Se etiam cui noluit, subdidit: quando cui debuit se submittere paruipẽdit. Hinc libertatis priuatus arbitrio, quo nõ vult, ducitur, trahitur, cathenatur. Hinc sapientiæ & scientiæ cæcatus lumine densissimas spiritualis noctis tenebras patitur, & ignorat. O quàm sæpe ponendo lucem tenebras, & tenebras lucem dicit malum bonũ, & bonum malum. Nempe tamdiu tali errore illuditur, quandiu gratificantis gratiæ irradiatus splẽdore se vbi sit, agnoscat, & doleat. Vtrũq; in hominis reformatione necessarium esse affirmo. Porrò nec sine cognitione dolor, neque absque dolore valet perfecta esse cognitio. Poterit ne non dolere, cui amissi inest scientia boni? qui onerosi exactoris iugo nõ ignorat se premi? qui diaboli astutias & tentamenta eius aduersum se nouerit esse innumera? qui in mortali corpore constitutus intelligit se peregrinari à domino: qui propriæ infirmitatis certamina, ac pereuntis seculi indeficienter discrimina patitur? Horũ omnium notitiam præstat cœlestis gratiæ lumẽ, & diuinæ sapientiæ iucunda serenitas: quib. quicunque caruerit, errare atque cadere cõpellitur vel inuitus. Quo nanque quisque plenus est spiritu, eodẽ impulsu frequẽtius agitatur. Possidet planè Dei spiritus bonus & rectus quadã priuata opera, effectusq; virtutum: sicut nequam spiritus suas. De vtriusque spiritus operib. inquit Apostol. De operibus quippe carnis, quæ nequã spiritu instigante peraguntur, ait: (Gal. 5.) Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorũ seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, secta, inuidię, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. De spiritus sancti operibus quid dicat, attende. Fructus autem spiritus sunt, caritas, gaudium, pax, patientia, lõganimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continẽtia, & castitas. Proinde quemadmodum ex fructibus arbor, ita ex operibus, quo spiritu quisq; sit plenus, agnoscitur. Ad quod probandũ hinc inde innumera patent exẽpla. Nempe sancti patres, Ecclesiæ doctores, & Christi discipuli, qui spiritu sancto erant pleni: Deo extitisse noscũtur amabiles patiẽtia præditi, conspicui sanctitate, dilectione feruidi, sapiẽtia ornati, locupletati virtutibus, cõpassione accensi, seculi cõtemptores, atque indefessi bonorum omnium sectatores. Cuncta hæc laudabilia ideo possidebant: quia Dei spiritu ducebantur. Econtrario pontifices Hebræorum contemptores Dei, amatores sui, superbia inflati, cupiditate anxii, voluptatibus dediti, nocendique auiditate intenti, maligno exagitati spiritu iniquitatis suę artem aduersus mediatorem Christum perficere conabantur. Diaboli siquidem membra effecti in autorem omnium desæuire quæstum maximum ęstimabant. Illũ profectò nedum viuũ, verumetiã defunctum persequi studuerunt. Occiderunt quippe corpus, & ipsius opinionis memoriam de cordibus hominum eradicare moliti sunt. Quamobrem altera die, quæ est post parasceuem, ipsi homicidæ, atque diuini nominis inimici ad Pilatum accessere, dicentes: (Mat. 27.) Domine recordati sumus, quòd seductor ille dixit adhuc viuens: Post tres dies resurgam. O dementati principes, ò venenatum os, & lingua vaniloqua. Seductorẽ ne esse dicitis Dei filiũ, qui salutem maximam operatus est in medio terræ? Seductorẽ asseritis illum, qui humanũ genus antiqui hostis fraude deceptũ sapienter erudiuit: fouit misericorditer, fideliter pauit, & potẽtissimè liberauit. Delicta illius, opera mala, eiúsque seditiones proferte in mediũ, vt & nos credentes in ipsum agnoscamus, ne seducamur. An fortè illum arbitramini sedutorem, quia leprosos mundauit, illuminauit cæcos, fugauit dæmones, & exanimata corpora reuocauit ad uitam? Nemo sanè vestrũ (dicẽte illo) quis ex vobis arguet me de peccato? (Ioan. 8.) quicquã criminis illi obiicere valuit. Inueteratus iste liuor est latens malitia, loquacitas subdola, & velata hypocrisis. Seductorẽ nuncupatis eum, ne vos præsẽdẽ seducere videamini. Nẽpe seductores vos estis, qui Dei sapientiã obnubilare, atq; mediatoris gratiam exterminare nitimini. Ipse ipse est, de quo Psaltes canit egregius: Apud dominum (inquit) misericordia est, (Psal. 129.) & copiosa apud eũ redemptio. Quarum alteram apud se solam stare non patiens vniuersũ tunc illam effudit in orbẽ, quum bonitatis suę aperiens viscera ex alto oriens in tenebris sedentes, & mortis vmbra misericorditer visitare dignatus est. Alteram verò idem prærogauit hominibus, quando pro nobis factus maledictum de maledicto

Ictô legis, atque diræ exactoris tyrānide redemit nos. Non igitur seductor, sed munificentissimus redemptor, atque insuperabilis propugnator extitit. Propterea sicut mortuus est propter delicta nostra, ut redemptor fieret verus, ita resurget propter iustificationem nostram, vt gloriosus triumphator appareat. Illum morientem vidistis, eundē etiam pręstolamini resurgentē. Resurget plane (prout prędixit) post tres dies, non à vobis, sed a suis Discipulis videndus, palpādus, agnoscendus. Vobis autē viuens in se, viuificans suos mortuus erit tanquam Sol cęcis nō lucens oculis. Suę vtique diuinitatis splēdorem vestris occultabit obtutibus, quandiu corda vestra infidelitatis velamine deprimentur. Quod quum fuerit ablatum, agnoscetis apertissimè, quoniam ipse est, qui est. Interim verò pręsidi, quod dicere inchoastis, explete, quatenus dominicę resurrectionis testes adhibere valeatis, qui testificantes aduersus vos suo nos erudiant testimonio. Intulerunt itaque. Iube ergo custodiri sepulcrum vsque in diem tertium, ne fortè veniant discipuli eius, & furētur eum, dicántque plebi, quia surrexit à mortuis, fiátque nouissimus error peior priore. Prudenter quidem, si id declarandæ veritatis occasione dixissent. Illis quippe tanquā in populo primis, & supra quorū fidem cæterorum erat superędificanda cōfessio, cōgruebat experimento certo nosse dominicæ resurrectionis seriem, ne per errorum abrupta futuri præcipitarentur fideles. Locuti sunt recta non rectæ sapientię tenebrati splendore. Quod enim ex charitate debuerāt, liuore protulerunt. Illos nanq; irrogata contra Dominum cōuitia arguebant. Nā manifesta inimicitiarum indicia etiam synceram in aspicientium oculis commaculāt charitatem. Quis istos paulò antè persecutores acerrimos nunc arbitraretur amicos? Inimici erant eo crudeliores, quo magis sub pietatis velamine suam conabantur palliare malitiā. Poscebant, ne a Discipulis raperetur corpus, & falsò ipsum resurrexisse dicerēt, vt sepulchrum officiosissimè custodiretur. Custodes tamen ipsos pecunia corrumpere pręsumebant. Illos (inquam) pręses fastidio plenus inuectione aspera affatus est, dicens, Iniustè quidem aduersus illum irritastis me, atque clamoribus vestris in necem autoris fecistis irrumpere. Cur cor meum mœrore respersum contra eum concitare nitimini? Satisne uobis illum peremisse videtur, nisi vt etiam extinctum obseruem? Quare scelus scelere augere in me vultis? Vtinam vestris minimè vociferationibus paruissē, mèque impollutum ab huius sancti nece seruassem. Nunquam dolendis dolenda, atque delictis delicta adiiciā. Nolo in tumulo defunctum obseruare reconditum. Vos ipsi habetis custodiam, ite, militibusque adhibitis sepulchrum custodite, vt scitis. Illi autem ab aspectu præsidis cum gaudio discessere, atque ad sepulchrum properantes signato lapide, ibique relictis custodibus abierunt. O Sacerdotes impudici, & stolidi quid egistis? quid contra redemptorem seculi cogitastis? Laborastis frustra. Facere ne poteritis, vt qui dormit, nō adiiciat, vt resurgat? Resurget planè de sepulchri gremio gigas fortissimus, sicut prædixit, atque de ipso à sanctis vaticinatū est patribus. Eadē prorsus facilitate, qua defunctos resuscitauit cęteros, excitabit seipsum. In carne manet verbū, & in humanitate diuinitas, cui subest omnia posse, quū vult. Qui potuit de incorrupto virginalis vteri procedere thalamo, valebit equidem de clausi antri exire sepulchro. Non præualebit aduersus sapientiā nequitia vestra, neque de industria adhibita custodia. Cedēt contra naturā saxa Dño resurgenti. Conticescent nimio terrore prostrati custodes, terræ fundamēta quatientur, elementáque oīa proprio famulabuntur autori. Signate igitur miseri lapidē, serísque firmissimis sepulchri ostia obstruite, quatenus diligētia vestra clamet aduersum vos. Adhibete viros, qui totam peruigilem ducant noctem, vt ipsi testes resurrectionis dominicæ veridici fiant. Planè illis referentibus, quæ audierint, quæ & viderint, vestra prorsus erit confusa vesania. Vtinam vel tunc credatis, & furor conquiescat vester, atque persequendi rabies repercussa conticeat. Veniam vtique merebimini, & laudem, si ex corde credetis, pro confessione quidem veniam, & pro generis dignitate laudem, vtrunque autem ex fide humili, ex deuotionis innocentia, & ex Christi gratia donabitur. Porrò istiusmodi persuasiones dum increduli audiunt, & obstinatissimo animo in sua perseuerant perfidia, inuictissimus Christianæ militiæ propugnator relicto corpore exanimato, in tumulo multorum vallatus agminibus Angelorum, ad tartaream descendit inferi mansionem, quatenus vniuersos patres in illa regione vmbræ mortis positos de ergastulo tyrannicæ seruitutis eriperet. Non autem pro adiutorio quasi apostaticos expauesceret spiritus, sed pro gloria humanitatis assumptæ Angelicas voluit secum descendere potestates. Vbique prorsus, siue quum iaceret in præsepio, siue quum fugeret in Aegyptum, supernorum ciuiū cœtus comitabantur eundem. Nempe ab illo nullo discessere momento, quin ipsius intenderent ministerio. Quod si conseruis suis ministrant mortalibus, quanto magis Deo suo vniuersorum, & Domino? Magni quidem æstimabant, si quando humanitati illius quicquam impendissent obsequii. Quamobrem tum pro summi regis honore, tum pro gaudio captiuorum exultanter cum Christo perrexerunt ad inferos. Horum siquidem gloriosum aduētum, mox vt ianitores tartareæ regionis agnouerunt in

Matt. 27. Ibidem. Psal. 40.

in spiritu, eorum regi cursu rapidissimo nunciare curarunt. Hac quippe relatione expauit cor principis, ne fortè iste esset, de quo Citharœda sanctus vaticinatus erat, dicens, Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem. Et iterum, Liberabit pauperem à potente, & pauperem, cui non erat adiutor, parcet pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet. Fit itaque repentè clamor in loco, omnesque indicibilis mœror inuadit. Conueniunt singuli ad auxilium propria intermittentes officia. Se quisque immanissimi regis repræsentat aspectui, se cuncti in omnibus offerunt parituri. Inito igitur consilio clauduntur ostia, seris validissimis obstruuntur, ferreis vectibus firmantur, deinde disponũtur, qui repugnẽt qui custodiant, ordinantur, & eliguntur, qui pulsantibus verba respondeant. Astat in iniquitatis solio Lucifer innumerabilium dæmonum societate vallatus, qui omnes non ense, non clypeo, non visibili armorum genere muniti ad resistendum Christo in vno prauitatis assensu venerant glomerati. Non enim Angelis, virisque probatis sponte, sed subiiciuntur inuiti, quippe quum & ipsi Deo coactè famulentur. Renituntur diuinę quantum præualent, maiestati voluntate, non opere. Coguntur (velint, nolint) cœlesti subesse imperio, contra quod, si possent, cupiunt accipere potestatem. Sæuirẽt vtique crudelitate nimia in autorem omnium, ac vniuersi machinam redigerent in fauillam. Hinc eorum pœna grauis efficitur, hinc ipsorum mœror intolerabilis esse cognoscitur, dum quod nolunt sustinent, & quod vellent, pessimè agere nequeunt. In hoc itaque quod nunc celebratur certamine spirituali, ne subiiciantur Angelis, ne ad redimendas captiuorum animas Saluator introeat, ne amittant repẽtè, quod pacificè tanto tempore possedere, totis viribus elaborant. Stant singuli in excubiis suis, & si quem fragorem aduentantium audiant Angelorum, vigilanter obstruant. Ex his verò quæ in pœnarum patres sancti agnoscebant fieri locis, mediatorem Christum præsentem esse minime dubitabant. Nouerant enim prænunciante Ioanne ipsum in carne venisse, prædicasse pœnitentiam, regnum promisisse, passionis ac mortis suæ commemorasse supplicia, atque triumphalis resurrectionis promulgasse insignia. Quamobrẽ ardore eum nimio cernere cupiebant, quem liberatorem suum fore sancto spiritu reuelante cognouerant. Qualis ibi tumultus? qualis mœror? qualia vota iustorum? Etenim quidam illorum clamabant corde, Veni ad liberandum nos Domine Deus virtutum, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Alii verò, Domine præstolamur aduentum tuum, vt citò venias, & dissoluas iugum captiuitatis nostræ. Nonnulli autem, Illuminare his, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent ad

Psal. 71.

Ibidem.

Psal. 79.

Luc. 1.

dirigendos pedes nostros in viam pacis. Huiusmodi vociferationibus spiritualibus beati illi ad eorum ereptionem Dominum aduocabant. Ecõtrariò nequam spiritus virtute, qua poterant, ne saluator intraret, reniti moliebãtur. Propterea nunc se inuicem hortabantur, nunc super captiuos fremebant in spiritu, supra quos etiam pugnę transacto articulo, supplicia duplicare sperabant. Liuore quippe incredibili vrebantur intuentes eos solito lætiores, vtpote ab ipsorum tyrannide liberandos. Cũcta hæc sine strepitu in spiritu agebantur. Nullus ibi sonorus clamor, nulla corporalis actio, nil visibile humanis obtutibus mouebatur. Dum igitur in eadem regione magnũ silentium tenerent omnia, & tenebrarũ princeps cum suis intentissime expectaret, ecce præ foribus innumerabilis Angelorum aduenit exercitus in diuinitatis solio Christi anima triumphaliter residente, de quorum profectò glorioso consortio Angelus prosiliens Gabriel coruscus lumine, virtute conspicuus, charitate feruidus, atque autoritate terribilis, ianuis appropians ait, Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Decebat, plane, vt qui virgini Verbum nunciauerat incarnandum, eundem quoque patribus liberandis insinuaret adesse. Debuit prorsus Christi victoriam, qui Dei fortitudo interpretatur, Angelis superbientibus intimare, vt dies diei eructaret verbũ, & ab hoc nox nocti ipsius verbi indicaret præsẽtiam. Audita hac Gabrielis voce, qui aderant, mę stitia ac pauore nimio tremuerunt. Nullus tamen fugere, nullusque (nisi cui indictum fuerat) respõdere præsumpsit. Tunc ille iam pene prostratus audaciam fingens, inquit. Quis est iste Rex gloriæ? Locus iste luctus & tormentorum, incendii & mœroris, tenebrarũ & mortis est, hic requies nulla, nullusque ordo, sed sempiternus horror inhabitat, proinde non læti, neque beati ad nos consueuerunt ingredi, nouum vtique sonat in auribus meis. Inaudita res est, vt quisquam Rex gloriæ, ad tantam ignominiam, quæ hic esse cognoscitur, descendere velit, quamobrem edicito mihi, Quis est iste Rex gloriæ? Cui Gabriel, Dominus est (inquam) fortis & potens; Dominus potens in prælio. Cur sic te asseris ignorare? quare te exhibes alienum? quare quis sit Dominus fortis & potens, te nescire dissimulas? Ex te ipsius fortitudinem atque potentiam discere potuisti. Experimento scies quod fecerit potentiam in brachio suo, dum dispersit superbos mente cordis sui, nec non exaltando humiles, de propria potentes deposuerit sede. Quis tyrannicum vestrum imperium valeret conterere, nisi hic Dominus fortis & potens? Nempe ipse est, qui vobiscum pugnauit in eremo, & palmam victorię reportauit. Pugnauit (inquam) cum hominibus, pugnauit cum vitiis, pugnauit docendo, fugiendo, pa-

Psal. 23.

Ibidem.

Luc. 1.

credere, quod nō percipit ratione, at experimēto non discit, seu sensibus non agnoscit. Quamobrem increata sapientia humanam speciem ex originalis culpa delicti plurimum deterioratam cognoscens, illam vt resurrectionis informaret ad fidem, eandem in multis notificauit argumentis. Est etenim crudelitas hæc saluti illius admodum necessaria. Superuacuus planè omnis censendus est labor, quū futuræ mercedis abigitur spes. Qui arat, in spe colligendarum segetum serit, qui certat in stadio, in spe brauij obtinendi, dimicat cū fiducia, sed & qui nauigat sub spe perueniēdi ad lucrum, marinis se fluctibus exhibet. Nemo absque retributionis spe cuiquam se exponit negotio. Hoc præcipuus Vates de se Domino affatus est, dicens, Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in ęternum propter retributionem. Expetebat quidem pro diuinis iustificationibus faciendis non temporalem retributionem, sed æternam mercedem. Alibi quid quæreret, expresśit ita, Portio mea sit in terra viuentiū. Quæ verò, quantàque esset hæc portio, euidentius insinuās inquit, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Deo quippe sciēs nil melius, imo præter Deum nihil bonum ac delectabile noscēs, ipsum sui laboris præmium, suæ retributionis instituit finem. Nos quoque suo hortans exemplo, ait, Quærite Dominum, & cōfirmamini, quærite faciem eius semper. Semper facies Domini quærenda est, sed in spiritu, quoniam (sicut legitur) spiritus ante faciem nostrā Christus Dominus. Nempe si in spiritu, etiam in spe quærendus est. Spes enim, quæ videtur, non est spes. Quærēdus est igitur, vt videatur, hic quæritur, vt alibi videatur. Ipsa visio inquisitionis est merces. Quum ad mercedem fuerit peruētū, cessabit inquisitionis fatigatio, quoniam videbimus eum sicuti est. Interim dum peregrinantes à Domino mortalis ac corruptibilis carnis tegumento induimur, nequaquam quærere desinamus, neque à labore virtutum, & bonorum operum fœcunditate deficiamus incredulitate laxati, scientes quòd si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, sed æternā in cœlis. Ad roborandam igitur spem hāc in suorum cordibus fidelium Dei, & hominum mediator corpus suum, quod exanime iacebat in tumulo, voluit suscitare post triduum, atque suæ resurrectionis gloriam, quæ nostræ est causa, in multis argumentis ostendere, nec non à diuersi temporis testibus prædicari, quatenus fides catholica inanis non videretur, & vacua, quæ tam veridicorum testium autoritate fulciretur. Quemadmodum enim postquam perfecta est, celeberrimè prædicatur, ita prius, quàm fieret, prænūciabatur futura, atque multimodè præfigurabatur implenda. Hinc est, quòd Ionas Propheta dum

Psal. 118.

Psal. 141.

Psal. 72.

Psal. 104.

2. Cor. 5.

à facie Domini fugiens in Tharsis nollet Niniuitarum euersionem (sicut Dominus mandauerat) prædicare, dimersus in vndis statim marinæ beluæ cibus efficitur, tandèmque post diem tertium viuus euomitur. Quæ res cur in diuinis sit scripta voluminibus, aut quare acciderit, Saluator disseruit, dicens, Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ. Samson quoque sanctificatus in vtero dominicæ resurrectionis figuram prętulit. Quum enim Gazam Philistinorum vrbem fuisset ingressus, atque ab inimicis, vt caperetur, maxima cum industria custodiretur, intempestæ surgens noctis silentio fugam arripuit, ablatas ciuitatis ferreas ianuas super montis verticem asportauit, ac de obseruantium se manibus illęsus euasit. Qui legit, intelligat, quia verbū mysticum est. Sub figurarum profectò velamine Hebręorum populo narrabantur futura, quatenus ex ipsis ædificaretur ecclesia, roboraretur fides, & mutantium corda ad veri Dei manducerētur notitiam. Addita sunt figuris Prophetarum oracula, vt quasi rota videatur in medio rotæ, cuncta hæc sancto disponente spiritu, qui diuidit singulis charismata, prout vult. Nam quum in donis sit multiplex, vnus tamen est in substantia, simplex in natura, in gratia locuples, atque in machina artifex vniuersa. Nempe omnium est artifex omnem habens scientiam, omnem habens virtutem, prospiciens omnia. Ipse prophetarum ora compleuit, vt certa veritatis scientia tanquā preterita futura prædicerent. Non enim (teste Apostolo) voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, quibus non sine grandi conscientię contradicitur detrimento, quum re vera non illorum, sed ipsius, qui per eos loquebatur, omnis sit iniecta calumnia. Oportet igitur cum humilitate maxima eorum sermonibus synceram credulitatis adhibere reuerentiam, potissimum quum agnoscamus impletum, quod implendum esse vaticinati sunt. Sunt etenim eloquia tanquam lucernę in caliginoso seculi loco ardentes atque lucentes, donec verus Lucifer, qui nescit occasum, in cordibus oriatur fideliū. Tunc ipsius sapientię splendor sibiipsi sufficit ad illuminandum de se, quanquam & ipsa in oraculis fulgeat prophetarum. De fonte quidem sapientię idem spiritus haurit, quicquid per suos loquitur vates, sicut eiusdem sapientię eruditione instruimur dicentis de spiritu, Non enim loquetur (inquit) à semetipso, sed quęcunque audiet, loquetur, & quę ventura sunt, annunciabit vobis. Annunciat vtique veritatis spiritus, quę vētura sunt, dum introrsus mentes sanctorum replens reuelando futura manifestat. Annunciant & ipsi per spiritum, quę ventura pręnoscunt, quando quę corde percipiunt, verbis aut scriptis insinuare

Mat. 12.

Sap. 7.

2. Petr. 1.

Ibidem.

Ioan. 16.

[illegible]uare non desinunt. Hoc modo eorum oracula peruenerunt ad nos, quæ nedum præteritam, verumetiam præsentem confirmant catholicam veritatem. In ipsis de Domino Iesu quæ facta sunt, futura leguntur. Prędixerunt Prophetæ, quòd de virgine nasci, quòd pro hominibus pati, flagellari, cõspui, crucifigi, moriq; debuerat. Nequaquã etiam texere silentio, qualiter veraciter resurrecturus, atq; cum ingenti gloria ad cœlos fuerat ascensurus. De his in persona eius Citharœda sanctus sic loquitur, Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Et alibi, Ego dormiui, & soporatus sum, & resurrexi, quia Dominus suscepit me. Tanto siquidem Propheta memoratus veritatis lumine radiabat, vt futura quasi præterita nunciaret. Nec tã tùm hic solus, sed quotquot eodem spiritu imbuti sunt, fecere similiter, sicut Apostoli Petri voce dicitur, Nam à Samuele (inquit) & deinceps qui locuti sunt, annunciauere dies istos, Aduentum (videlicet) Christi, natiuitatem, prędicationẽ, passionem, resurrectionem, ascensionem, & per emissionem spiritus gentium vocationem. Præcones suos præmisit ante se Deus, prophetas (scilicet) sanctos, qui promulgarent futura. Voluit quoque testes habere idoneos, quorum viuæ vocis oraculo corpus muniretur ecclesiæ, quæ vno viuificatur spiritu, vnaq; fidei confessione saluatur. Non enim alium spiritum, neque fidem aliam habuere patres, qui Christi præcesserunt aduentum, quàm qui eundẽ secuti sunt. Non multi, sed vnus est spiritus, per quem datur sermo sapientiæ atq; scientiæ, fides, discretio spirituum, gratia sanitatum, genera linguarum, & sermonũ interpretatio. Neq; plures fides, sed (sicut ait Apostolus) vnus Deus, vna fides, vnũ baptisma. Vnde alio in loco de fide patrum dum loqueretur, expressius differens, ait, Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est, Credidi, propter quod locutus sum, & nos credimus, propter quod & loquimur, scientes quoniam qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & constituet nos uobiscum. Nam tempora variata sunt, non fides. Illi venturum, & nos venisse credimus. Illi capitis resurrectionem prædicebant, nos illam confitemur factam, & membrorum prædicamus esse futuram. Nam vna eadèmq; est capitis & membrorum resurrectio, quamuis non vno temporis celebretur momento. Quid de hoc Apostolus loquatur, aduerte, Qui corresuscitauit (inquit) & consedere nos fecit in cœlestibus in Christo. Adhuc quum ista diceret, mortalis erat, adhuc in terra inter homines versabatur, & tamen se resuscitatum in Christo, seque sedere in cœlestibus fatebatur, non vtique corporaliter, sed per mysterium vnitatis capitis & corporis, quod est ecclesia fidelium in Christo rectè credentium. Aequalis igitur est autoritas vaticinantium resurrecturum Christum, & resurrexisse prædicantium. Nam Christum resurrecturum Dauid longè antè prænuncians, ait, Prouidebam Deum in conspectu meo semper, quoniã à dextris est mihi, ne commouear, propter quod dilatatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Propheta ergo quum esset, & sciret, quia iureiurando iurasset illi Deus, de fructu lumbi eius sedere super sedem eius, prouidens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. Audiuimus veridicum Vatem, audiamus & fidelem testem Christi resurrectionem prædicantem. Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium, quoniam sicut per hominem mors, ita & per hominem resurrectio mortuorum, & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Prophetarum etenim, euangeliorum, sanctorumque patrum volumina plena sunt autoritatibus, quę Christi resurrectionem pronunciant esse completam. Nos itaque habentes tantam autoritatem, deponentes omnẽ infidelitatis caliginem curramus simpliciter ad Dominum Iesum, qui semper viuit, & est in dextera Dei ad interpellandum pro nobis. Ipse planè sicut mortuus est propter delicta nostra, ita & resurrexit propter iustificationes nostras. Resurrexit (inquam) non angelico fultus pręsidio, nec humano confortatus auxilio, sed virtute propria, & diuina verbi prędictus potestate. Corpus quod inclusum iacebat in tumulo, resumpsit, non in substãtia aut forma, sed in sola natura mutatum. Nempe quum prius mortale esset atq; passibile, impassibile ac immortale est factum, decore, fortitudine, & uirtute indutum. Nequaquam de reserato exiuit sepulcro, sed clauso, signato, custodibúsque munito. Quemadmodũ nec dęmones, sic neque custodes tumuli egredienti illi resistere valuerunt. Excitauit templum post triduum, atque reformauit in melius, quod Iudaica impietate fuerat resolutum. Excitauit (inquam) quia tanquam verus dormierat homo. Quoniam igitur uerus est Deus & homo, ideo in manu potenti & brachio extento expoliauit infernum, secum asportando omnem veteranorum patrum numerositatem in sinu Abrahę quiescentium, non autem vniuersos inferi habitatores abstulit, sed prędestinatos tantũ, ad quos ipsius redemptio pertinebat, de quibus Prophetę voce illi dicitur, Tu autem in sanguine testamenti adduxisti vinctos, qui erant in lacu sine aqua. Vinctos igitur, non damnatos eduxit, sicut Prophetę voce alibi idem testatur, dicens, Ero mors tua, ò mors, & morsus tuus inferne. Dum in temporalem ęternam mortis mutauit sententiam, mortem moriendo occidit, verum infernum momordit, dum de tenebrarum locis solos liberauit electos. Verum autem in glorificatis corporibus, aut in extremo iudicio glorificandis resurrexerint, ambi-

Marginalia: Psal. 72. — Psal. 3. — Act. 3. — Ephes. 4. — Psal. 115. — Ephes. 2. — Psal. 15. — Zach. 9. — 1. Cor. 15 — Ose. 13.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

ambiguum est. Hoc tamen, quod sermone didicimus euangelico, fatendum est, quòd (videlicet) multorum corpora sanctorum, qui dormierant, resurrexerunt cum illo, & introierunt in sanctam ciuitatem. Non igitur omnium sanctorum corpora, sed multorum surrexisse leguntur, illorum præcipuè, quorum testimonio Christi fuerat resurrectio comprobanda. Isti verè surrexerunt cum Christo, vtranque carnis sumpsere naturam, quæ iamdiu in puluerem redacta, iamque à vermibus fuerat corrosa. Duplicibus nanque vestiti sunt tanquam sanctorũ conciues Angelorum, & domestici Dei, atque cõsortes Christi. Neque enim fas erat, vt in capite solo resurrectionis fulgeret gratia. Debuit planè in quibusdam (etsi non in omnibus) apparere membris, quatenus cæteris præstolantibus firma fieret resurrectionis spes, & inconcussa expectatio futuræ beatitudinis, nec non & indubia similitudo humanitatis Christi, de qua Apostolus ait, Donec occurramus omnes in vnitate fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Hæc nanque est electorum merces, vt Dei filio efficiantur conformes, & sic cœlestis Adæ in se portent imaginẽ, quemadmodum portauere terreni, atque ita agnoscantur resurrectionis Christi esse socii, sicut passionis fuerunt. Hoc Apostolus Petrus prospectam inquit, Communicantes Christi passionibus gaudere, vt in die resurrectionis eius exultãtes gaudeatis. Neque enim esse potest, vt qui Christi adhæserint corpori, & per fidei dilectionem eius fuerint membra effecti, non simul cum eo gloriosè resurgant, dicente Apostolo, quod supra memorauimus, Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam sicut per hominem mors, ita per hominẽ resurrectio mortuorum. Vnusquisque igitur in suo ordine, primitiæ Christus, deinde qui sunt Christi, qui in aduentu eius crediderũt, deinde finis, quum tradiderint regnum Deo & Patri, quum euacuauerint omnem principatum, & potestatem, & virtutem, nouissimè autẽ inimica destruetur mors. Destruetur, inquã, quando absorpta fuerit mors in victoria, quando læti cãtabimus, Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? Interim verò donec fiat de firmamento vox, canit tuba, & angelorum ministerio vniuersalis fiat resurrectio mortuorum, teneamus pollicitationem spiritus, & firmissime credamus Christi & sanctorum quorundam resurrectionẽ iam factam, atque omnium futuram, propter quod non deficiamus in tribulationibus & tentationibus per Christum, scientes quoniam labor noster non est inanis in Domino. Quomodo inanis esse valet, quæ tam gloriosum remunerationis affert fructum? Taceo de anima, quæ Dei in se gestans imaginem deificatur tota, quum Dei vnita verbo dilectione, cognitione, & comprehensione rep'ebitur. In ipsa autem, quam expectamus, corporum resurrectione, totam fatemur carnis naturã in melius esse reformandam. Nam quemadmodum quũ concipitur homo, seminatur corpus in corruptione, ita resurget in incorruptione, seminatur in ignobilitate, resurget in gloria, seminatur in infirmitate, resurget in virtute, seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale. Totum autem hoc, quod decoris, quod agilitatis, quod impassibilitatis, quod spiritualitatis carnis naturæ donabitur, à capite Christo defluet gloriosè. In ipso quippe singula corporis glorificabuntur membra in charitate compacta, & conuiuificata. Ipse verò est, qui per spiritum suum corpus vegetat, quod est ecclesia prædestinatorum, quam sanguine suo mundauit & lauacro, vt sine ruga & macula charissimam illam sibi exhiberet in spõsam. Nec dum tamen quid sit, & quid futura sit, in hac claruit parte. Sub mortalitatis, ac passibilitatis velamine tegitur omnis pulchritudo eius dicente Propheta, Omnis gloria eius filiæ regis ab intus in fimbriis aureis circundata varietatibus. Et bene varietate, quia etsi retributionis denarius vnus sit, differt tamen in gloria: Nam alia est solis claritas, alia lunæ, alia stellarum, attamẽ etiam stella differt à stella in claritate. Ibi nãque copiosior erit claritatis redundantia, vbi charitatis ardentior fuerat affectus, & amoris riuulus purior. Aderunt præterea ornamenta quædam perlucida non omnibus communia, sed quibusdam particulariter elargita, ad decorũ (videlicet) possidentium & aspicientium gaudium. Sine liuoris deformitate quisque lætabitur, dum habebit in proximo, quod deerit in se. Nemo satis explicat verbis; quanta exuberent electis bona in illa regione viuorum, & quam multa glorificationis sint reseruata commercia. Illa in mentis excessu Propheta effectus cõsiderans, ait, Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscõdisti timentibus te, perfecisti autem eis, qui sperant in te. Abscõdisti vtique hic, sed alibi perfecisti. Nam imbecillis est acies humana, quandiu carnis passibilis tegumento induitur, plenã corporis glorificationem intueri, eo amplius, quo deformius sordibus peccatorũ inuoluitur. Beati tamen mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Est enim cordis munditia habitus quidam animæ sapientiæ cõtubernio depuratus, per quẽ spiritualia atque diuina delectabiliter contemplantur, quo quicunque caret, phãtasmatum importunitate turbatur. Qui veram possidet cordis munditiam, proximus est Deo, Dei in se honorat imaginem, & sempiternum in se verbum sensibiliter veneratur. Illi profectò se sapientia iucundè communicat, suamque præsentiam familiarissime manifestat. Hinc pie credendum est Dominum Iesum beatæ genitrici apparuisse præ

ticio-

cæteris, eidemque immortalitatis suæ stolam officiosissimè demonstrasse. Ipsa plane erat mater pulchræ dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctæ spei, cæteris purior, sanctior vniuersis, in humilitate præcipua, in charitate feruida, honestate pudica, fœcunda virginitate, sanctimoniū redolens, innocentia coruscans, suspensa contéplatione, moribus ornata, sermone facunda, sapientia pollens, & omnium spiritualium donorū prærogatiuā præcellens. Ex his Deo erat charissima, honorabilis Angelis, hominibus amabilis, ipsisque aereis potestatibus valde terribilis. Hęc post vnigeniti dormitionem solitaria degens, Deo vacans, & secum habitans attentissima me ditabatur cogitatione, quantas Dei sapientia cótumelias, & vt acerrimos in suo agone pertulisset dolores. Ista tacitè reuoluens secum irrigabatur lacrymis, suspiriis replebatur, nec nō & amoris facibus cremabatur. Nunc sputa, nunc alapas, nunc conuicia patiebatur in filio. Per ciuitatis plateas mēte intuebatur baiulantem crucem, nudum in populo astantem, crucis in stipite extensum, clauis confixum, subleuatum patibulo, aceto & felle potatum, & ad extremum pallescentē, exclamātem, expirantemque aspiciebat. Denuò funeris exequias celebrabat, laceratum corpus fletibus abluebat, atque sepulturæ traditum cum filio claudebatur in tumulo. Cum corpore nati in spiritu proprium conglutinabat corpus, in anima cum spiritu descendebat ad inferos, & tamē corpore & spiritu in his se exercens inhianter resuscitatum filium videre cupiebat, minime ipsū die tertia resurrecturum ambigebat. Tacite igitur corde loquebatur, dicens, Est ne hora nunc, vt deuicto tenebrarum principe, omnique mortalitate consumpta reuiuiscat filius meus? Putasne videbo illum, quem diligit anima mea, & in quo desideriorum meorum thesauri sunt? Nunquid ad me veniet vnigenitus meus, quem mēte quæro, corde aspicio, amore teneo, dilectione amplector? Veniat, veniat dilectus meus in thalamum ancillæ suæ, ostendat mihi faciē suam, sonetque vox eius in auribus meis, quatenus illum oculis intuear, pertractum manibus: humilitate deosculer, & refloreat in ipso, anima mea, quæ iā triduo cum illo iacuit in sepulchro. Hæc dum re uolueret animo immaculata mater, ecce coram se astantem agnouit filium claritate nimia radiātem, quem mox vt vidit, humi prostrata venerabiliter adorauit, vestigia tenuit, & pedum cicatrices vbertim lacrymis irrorauit: Non autem, vt iustificata peccatrix, repulsam patiens audiuit, Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum, sed neque vt incredulus discipulus aduocata est, vt in clauorum loca digitos poneret, quatenus dubietatis illius vulnera sanarētur, quin potius audire promeruit, Surge amica mea, formosa mea, & veni columba mea in foraminibus

Cant. 2.

petrę, in cauerna macerię. Insonuit dulciter clamor cordis tui in aurib. meis, nēpe vox tua suauis est, & facies decora. Dū igitur blādis amoris colloquiis filius cor virginis penetraret, & mater suauiter vnigeniti amplexaret plantas, vltra quā dici possit, dulcedine complebatur. Liquefiebat prorsus cor illius, & veluti flagrātissimus liquor è pedū vulnerib. emanabat. Tota trāsformabatur in ipsū dilectione perfusa. Ingeminabat planè oscula, vestigia pertractabat, lacrymisque liniēdo tergebat. Ardebat desiderio, saturabatur sine fastidio, & iucūdabatur sine interuallo. Veraciter tunc propheticū illud dicere poterat, Secūdum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. At vbi sanctissima diutius sit commorata est, postquam manibus filii erecta surrexit, plenissimè ab eodem de sacramentis fidei, de resurrectionis gloria, de futuro ecclesiæ statu, de finali iudicio, de electorum fęlicitate, atque de omni Christianæ professionis regula erudita est. Merito fuerat imbuenda, vt eius vita vniuersis fidelibus fieret disciplina. Imminente itaque hora, qua se manifestaret hominibus, virgini vale dicens, ab eius oculis mox lætus euanuit. Tanta ex tunc nectaris affluentia, ac amoris magnitudine exuberauit cor virginis, vt nequeat sermonibus explicari. Insuetum prorsus erga filium concepit affectum, quo tenebatur fortiter, dulciter cremabatur, & inseparabiliter iungebatur. Quamuis enim vehementissimè prius dilexisset Christum, toties tamen mœroris trāsfigebatur gladio, quoties passionis illius memoria tangebatur. Non autem minus ex miseratione diuina, quam ex dilectione vnigeniti doloris de futuro crucis supplicio conceperat habitum, quatenus eo mediāte crucifigeretur mente, assuesceret passionib., exerceretur in pœnis, ditaretur meritis, & conformaretur Christo. Cūctum igitur afflictionis ipsius habitum prospectæ resurrectionis aboleuit gloria. Lęta nanque effecta de filio, atque certificata à filio de cętero dolere non potuit. De immortalitate quippe illius, de accepta diuinitatis potentia, nec non de triumphali eius honore secura quomodo affici mœroribus valebat? Hoc tantum singulariter gerebat in corde, hoc sæpissimè animo reuoluebat, vt filio inseparabiliter vniretur. Tali interdum succēsa desiderio, ò quoties efficiebatur impatiens, ò quoties lacrymæ erumpebant, audiebantur suspiria, & desideriorum voces in cœlo resonabant, Iesu mellifluum nomē iugiter geminabat in corde, & ex ore promebat. Huiusmodi amoris pręludiis aduocabat eum, sibiq; illū visibilem faciebat. Talibus eundi ac redeundi alternationibus tandiu Dei mediator, & hominum matris effectum exercuit, quandiu degit in carne passibili. Illis quippe solúmodo inseparabilem maiestatis suæ præsentiam exhibet

Psal. 93.

hibet, qui deuicta omnis corruptionis molestia perpetuas cœlestis patriæ sortiti sunt mansiones.

Quod vehementia amoris comprahensus animus quiescere nequeat. Cap. XXIIII.

QVicunq; amoris magnitudine, seu desideriorum præoccupati sunt æstu, teste experientia, diu quieti esse non possũt. Nunc votorum impulsu, nunc inquisitionis fatigatione feruntur. Istorum omnis intentio est, ut ad id valeant peruenire, quod cupiunt, quo quũ attingerint, nec sic quiescunt. Nempe si quod concupiscitur, temporale est, quum habetur, fastidium generat, quoniam id eo modo, quo desideratur, minimè possidetur. Si verò spirituale fuerit, magis magisq; quũ tenetur, vt augeatur, exquiritur, sin autem quęritur, vt teneatur. Hanc vtiq; sententiam mulieres sanctæ, quæ sepulto Domino ad monumẽtum venisse leguntur, suo veram esse fatentur exemplo. Hæ nanque magistri sui flagrantes desiderio, quem ignorabant viuum sedulò requirebant defunctum. Porrò quousq; humanitatis obsequiũ ambulanti, loquenti, manducanti impendere valuerũt, cũ ipso per ciuitates & castella pergentes infatigabiliter perfecerũt. At vbi ab earum est sublatus aspectibus, officiosissimè ministrauere defuncto. Amoris etenim tanta impellebantur vehementia, vt vallatum custodibus exanime corpus quærerent in speluca: quatenus quem diligebant, inuenirent, vngerent, ac tenerent. Proinde quandiu illis licuit operari, aromata parauere, percurrente verò secundum legem sabbato siluerunt. Mox autem vt requietionis pręteriit dies, valde mane in ipso diei crepusculo sumptis secum aromatibus gradu concito, corde ignito, simplici animo, atque desiderio ministrandi ad locum, ubi illum recõditum nouerant ardentissimè porrexerunt. Mutuo quippe colloquebantur, dicentes: Quis reuoluet nobis lapidẽ ab ostio monumẽti? O præceps amor, ò inconsulta dilectio, in sepulcro nouerãt positum saxum grãde ante speluncæ aditum, viderant & signatum: & tamen absque impossibilitatis suæ consideratione impellente desiderio, quem diligebant, vngere satagebant. Aspicientes igitur reuolutum viderunt lapidem, & angelum super eum sedentem. Iam enim terræ motus factus fuerat, iamq; de tumulo surrexerat Mediator. Descenderat autem angelus, ut reuoluto saxo mulieribus innotesceret de monumento exiisse, quem vngere cupiebat, In primo itaque intuitu, earum repercussa est acies. Nequaquam humanus oculus sine reuerberatione angelicam, valet aspicere claritatem. Concussus autem repentè animus visione illius paulatim roboratur spe: caritate exhilaratur, atque repletur gaudio tanquam ex sui agnitione custodis consortis regni, & comparticipis præmij. Non tamen spiritualem eius substantiã notam facit hominibus, sed vt capabilior fiat, corpus sibi format aereũ: Spiritualem quippe corporalis non capit substantia: sed sensibilẽ per sensus discernit naturã. Magna ex hoc & commendabilis erga homines benignitas agnoscitur angelorum: dum pro ministerio suo ex pleno imbecilles non dedignantur videri atque ignobiles. Hinc est, quod Abrahæ & Lot ingredientes in hospitia apposita visi sunt comedisse cibaria. De Iacob quoq; legitur, quòd luctatus tota nocte cum angelo fuerit, nec ab eodem potuerit superari. Verumetiam Tobiæ Raphael angelus comes fuit: neque ab illo (nisi perfecto peregrinationis ministerio) segregatus est. Plurimis quidem scripturarum in locis similia legimus facta per angelos, quæ pro salute hominũ beneuola, & propemodum infirma eorum indicãt esse ministeria, quum longè dignitate & gloria ab humana distent natura. Minus siquidẽ terrent, & citius erigunt, dum se illis insinuant similes, quorum se profectibus manifestant. Hoc in diuinis voluminibus multos nouimus egisse angelos, hoc qui mulieribus dominicã resurrectionem venerant nunciare. Nam duo ex his humana specie consternatis fœminis apparentes in albis, ut nõ metuerent, hortati sunt. Quid (inquit) quæritis quid laboratis aromata deferendo? viuentem ne cum mortuis quęritis? Quamuis enim pium, quamuis officiosum sit vestræ humanitatis obsequium: superuacuum tamen est, quum illud viuenti quasi mortuo impendere nitimini. Paulò antè hoc optimè poteratis, quum adhuc exanimis iaceret in tumulo, quum adhuc mortuus esset cum mortuis. Nunc autem surrexit, & non est hic. Porrò cum defunctis viuit, cum patribus iucundatur & cum angelis diem festum agit, atque instar capreæ, aut hinnuli ceruorum pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur vmbrę. Secure igitur estote, humanum timorem abiicite, illique congaudete: quoniam deposito mortalitatis indumento tanquam triumphator strenuissimus resurrexit. Propius accedite, locũque vbi positus fuerat, videte: vt certissimè agnoscatis, quia nõ est hic. Ite ergo, & quæ vidistis, & audistis, discipulis nũciate, scientes quia vos præcedet in Galilæam. Ista quum mulieres ex ore angelico didicissent, certificata pro oraculo, fideles effectæ de experientia gradu concito, & alacrimento eadem, prout illis fuerat imperatum, Apostolis intimare curarunt. Quibus veluti in fide debilibus, & diuinis mysteriis minus imbutis, atque nondum virtute Paracleti ex alto roboratis, tanquam deliramenta earum verba sunt visa. Accendi tamen ex ipsis duo curiositatis desiderio ad monumentum ocyus concurrerunt, atque non comperto corpore sudarium cum linteaminibus aspexerunt, sicque relictis ibidem mulieribus ad propria rediere. Maximum plane in rebus gestis spirituale nobis innuitur documentum

Marginalia: Mar. 16. — Gen. 18. — Ibid. 32. — Tob. 11. — line numbers 10, 20, 30, 40, 50.

mentum. Agnoscimus per hæc meritum fidei, perseuerantiæ bonum, intentionis rectæ emolumentum, & sedulæ inquisitionis sublime fastigium. Consideremus singula. Venerunt ad monumentum Apostoli sine aromatibus, & absque vlla affectione impendendæ humanitatis, sermonum mulierum increduli, fide resurrectionis vacui, ac sola curiositate permoti. Tales quum ad tumulum accessissent, & nequaquam ibidem perseuerassent, nec angelos neque ipsum dominũ angelorum videre meruerunt. Sensibilia tantũ, & corporalia aspexerunt oculis, ac manibus contrectauerunt, & vltra nil amplius. Perrexerãt sanctæ tres fœminæ cum aromatibus, & vnguentis pia, ardentique deuotione succensæ, non vt resuscitatum agnoscerent, sed vt vngerent defunctum. Minime tamen ei pro quo ierant, ministerium perfecerunt, attamen non sine remuneratione discesserunt. Angelos quippe videre, resurrectionemque iam factã non tunc inspicere, sed audire valuerunt. Tandẽ illis remeantib. denuo dominico dignæ sunt factæ aspectu. Illa igitur prior, quæ diligendo ardentius, perseuerauit diutius. Sic enim habes: Abierũt iterum discipuli ad semetipsos. Maria aũt stabat ad monumentũ foris plorãs. Eximia prorsus, & admiratione digna huius mulieris perseuerantia. Venerat ad sepulcrum Petrus, qui transfigurati Christi aspexerat gloriam, siccis pedibus perambulauerat Maria, innumeras sanitates ab ipso donatas nouerat, sacramenta diuina perceperat, vniuersorum regẽ coram se flexis genibus miratus fuerat, & tamen ibi diu perdurare nequiuit. Nec solus Petrus, verumetiam discipulus ille, quem præ cæteris diligebat Iesus, qui supra sacratissimum pectus ipsius in cœna recũbẽs arcana diuinitatis eius suauissime degustare promeruit, cui genitrix virgo virgini commendata est. Vtrosque fœmina hæc venerabilis, longanimitatis virtute superauit. Nã quæsiuit, fleuit, sustinuit, inuenit, quo autem ordine, diligenter aduerte. Stabat (inquit Euangelista) Maria ad monumentum foris plorans. Sibiipsi nempe indixerat nusquam diuertere, donec quem diligebat, vbi positus fuerat, reperiret. Propterea stabat forti animo, spe viua, dilectione vulnerata, mœrore ebria, intentione inflexibili foris plorans. Nullam de magistri absentia consolationem recipere valebat. Proinde discedentibus aliis stabat ipsa foris plorans, non considerabat, quod mulier erat, quod sola remanserat, quod nihil videbat. Votis ferebatur, pascebatur lacrymis, replebatur gemitibus, carebat metu, audacem illam amor, & præceptoris concupita præsentia suimet fecerat contemptricem. Lacrymas quippe fundebat largiter pro mœroris solatio, pro abundantia dilectionis, & pro inquisitionis desiderio. Prorsus vrebatur, consumebatur, vulnerabatur, cruciabatur. Locum quidem vbi requiesceret non habens in se, circunquaque si forte quem quærebat videre posset, sæpissime perlustrabat. Amorę verò impatiens vt introspiceret, monumentum pluries repetiuit. Tãdem duos sedentes angelos vidit, vbi domini positum fuerat corpus, ad quorum intuitum minime, vt prius verita est. Eorum vtique visionibus assueta quandam cum illis familiaritatem cõtraxerat charitatis. Illi etenim apparuerant ante, dũ mente præ foribus speluncæ cum cæteris fœminis consternata maneret. Nequaquam itaque ipsorum visione se temperauit à fletu, quoniã nõ angelos, sed dominum angelorum videre cupiebat. Quis (oro) angelorum duorum istorum lętitiam explicet pro peccatis sancta effusione lacrymarum? Agnoscebant qualis fuerat, quam deformis mente, quàm impudica corpore, quã malę famę, quam plena dæmonibus. Super conuersione illius sicut super cęteris peccatoribus pœnitentiam agentibus prius exultauerant, peramplius autem nunc. Nam in habitu, in forma, in moribus, in conuersatione, in affectu, in cogitatione effecta erat dissimilis. Talis profecto erat, & taliter immutata, vt ipsa merito angeli lætarentur. Lætabantur illi, lętabatur, & ipse, qui fęcit eam. Quamobrem sic mœrore confectam, sicque fletibus irrigatam eandem non est passus stare diutius. Porro ipse eius præoccupauerat cor, debilitauerat vires, sensumque mutauerat, ideo ex sui præsentia illam debuit reuocare. Reuocauit plane, & illam fecit dignam se, paulatim tamen, quatenus eam succenderet amplius, prouocaret vehementius, atque charitatis iaculo validius penetraret. Id enim possidetur fortius, gustatur dulcius, charius amplectitur, ac prudentius custoditur, quod ardentissime concupitum, solerter quęsitum, atque laboriose repertum est. Hinc est, quod delectabili quadam amoris peritia dilectionis magister pręmisit angelos, vt suo illam instigarent eloquio, sicque requisitione succenderent, nuncios verò sues repẽte secutus est. Adhuc enim Maria cum angelis loquebatur dicens: Tulerunt dominum meum, & nescio vbi posuerunt eum. Et ecce superuenit, qui sublatus credebatur, seque post tergum flentis exhibuit. Gradum quippe parum persistens quid ageret, quidve diceret, diligentissime obseruabat, non tamen sine iucunditate iuxta id, quod in lege nouimus scriptum: Gaudium etenim domini est fortitudo vestra. Ingenti plane lętitia, ad mediatoris pręsentiam, qui sedebant, angeli perfusi sunt, moxque compressa voce, vultu alacri, atque cum exuberanti delectatione huiusmodi amoris certamen, & talis commercii spiritualis pręstolabantur finem. Tacentibus itaque angelis, & Maria flente, ac curiose se iterũ atq; iterũ inclinante si quo modo quẽ quęrebat, videret in tumulo, idẽ qui quęrebatur

in

Marginalia: Ioan. 20. — Ioan. 20. — Nehe. 8.

in hortulani apparens effigie submissa voce, blãdoq; eloquio affatus est dicens: Mulier quid ploras? quem quæris? Quid inquis ò domine? quid interrogas? ignoras cur hæc ploret mulier? aut quid quærat? an forte quũ scias omnia, hoc solũ ignoras? Equidẽ ò alma Dei sapientia, ò verbũ, per quod facta sunt omnia, scio per Apostolũ tuũ scriptum esse de te: Viuus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum, ita ut nulla creatura ei sit inuisibilis. Omnia nanque nuda & aperta sunt oculis eius. Nempe si cuncta nuda & aperta sunt tibi, lacrymarum istius non ignoras intentionem & causam? Non expedit, ut tibi pandat, cur ploret quidve quærat, ex quo cordis illius tibi penetralia patent. Dic domine Iesu, dic ò suauis amor super omnia diligende tuæ interrogationis causam. Ne occultes (oro) seruo tuo, quod ancillæ tuæ celatum esse voluisti. Latere quippe ille voluisti in verbis, latere in effigie, latere in gloria. Aperi igitur mihi tuorum minimo dilectionis tuæ magisterium, aperi (inquã) arcanos sapientiæ tuæ thesauros, quatenus eruditus abs te tam eloquio meo, quàm exemplo illius vniuersos trahas ad te. Porrò quantum sapio, quantum capio, illam per te docuisti & nos. Nos quidem, ut amoris præludia disceremus in illa, vtque spiritualem tuam in nobis obseruaremus, præsentiam, & vt æquanimiter tuam sustineremus absentiam, atque infructuosam agnosceremus non esse perseuerantem inquisitionis industriam. Illam verò vt ex crebra ipsius percunctatione facta de te tuus semper in corde illius reuiuisceret amor, atque solidius te posse reperire consideret, quæ totius ex repetita interrogatione nominare audiret. Non ergo ab re aut sinę mysterio esse arbitrari debuerat, cur quid ploraret, requireretur tam sedulo. Plane etsi non ad plenum, tamen aliquantisper ex his cautior effecta fuisse cognoscitur. Quum enim audisset, mulier quid ploras? quem quæris? nequaquam ad interrogata respondit. Non autem ait, quemadmodum angelis dixerat. Tulerunt dominum meum, vel tulerunt magistrum meum, sed simpliciter inquit. Si tu sustulisti eum, dicito mihi, vbi posuisti eum? & ego illum tollam. Quem illum dicis ò Maria? quem piam ne ille nominauerat tibi, aut tu illi, vt dicere deberes, si tu sustulisti eum, dicito mihi? Nullius signanter facta est mentio, & tamen dicis, eum. Vtique pro huiusmodi responsione, & redargutione faterer te dignam, nisi amoris regula te excusabilem redderet, quæ ignorare neminem credit, quod ipsa ardentissime diligit. Quod enim dulciter versatur in corde, frequenter, delectabiliterque profertur ex ore. Hinc in responsione excusat te amor, sed de neglecto cõuincit te opere. Locuta ex nanq; impellente amore, te docente, te possidente. Ad tecum verò loquentem nec corpore neque facie conuersa es. Nam etsi in te præualuerit amor, & mentis ac corporis pręoccupauerit sensus, prorsus colloquenti tibi te reclinare debueras. Crede mihi si scires, quis est, qui post tergum astans sermocinatur tecum, si agnosceres, quis dicit, Mulier quid ploras? vtique ante illum prostrata iaceres. Ipse est qui famulantur angeli, cœlorum quem collaudant ciues, & omnis pariter creatura miratur. Ipse (inquam) est, quem quæris, quem diligis, & pro quo plorare te asseris. Surge igitur, rumpe moras respice, agnosce, quia ipse est. En ipse stat post parietem te respiciens per fenestras, & prospiciens per cancellos. En loquitur tibi, ut intelligas illum, & se tibi præ cæteris manifestat. Suscipe munus, intuere præceptorem, agnosce sponsum, ne sis ingrata, & tanquam adultera inerudita permaneas. Dolebis quidem inconsolabiliter, si à te recesserit sic ignotus. Quæres postea (& vtinam non incassũ) per plateas & vicos, quem diligit anima tua, si forte illum valeas reperire. Donec dies est, & antequã iustitiæ sol tibi occasum faciat, respice, & dominum Iesum tecum sermocinãtem adora. Hęc dum audisset sancta, secumque reuolueret, ipse dominus, qui actus, cogitationesq; eius sub silẽtio considerabat, & gaudio, veluti de charitatis pharetra, ignitã amoris sagittam emittens ait: Maria? (non enim diu passus est dilectam discipulam tanto doloris & amoris cruciari incendio.) Vnico quippe verbo, dum in eius intonuit auribus, vnicę, dilectę inflammauit cor proprio illã vocando nomine. Planè quo impetu feruescebat intus, eo impulsa foris affatus est amor. Mira res, dum medetur amor lacrymantem mulierem, vulnerat; dum linit, exurit, dum consolatur, cruciat; dum aduocat, allicit; dum erigit, prosternit. Quis sapiens, & intelliget hęc? Non quid ageret, cur fleret, aut quomodo respondisset, sermone suo intexuit mediator, verbum abbreuiatum locutus est dilectione succensum, dulcedine sapidum, virtute potens, castimonia nitidum, & sanctitate coruscum. Nam etsi non capiant omnes locutionis huius peritiam, & prolati vim verbi, horũ tamen, cui loquebatur, ignara non fuit. Mox etenim vt se nominari audiuit, expalluit facie, contremuit corpore, mente concaluit, exultauit gaudio, & pręamoris nimietate repleta est iubilo. Quamobrem ad se vocantem cõuersa in uocem prorupit, & ait. Rabboni. Nempe paucis locuta est. Nam vehemens amor intercidit sermonem, prępedit linguam, cor occupat, nescit iudiciũ, mẽsura caret, fertur votis, alternat cogitatus, & paucissimis comprehendit multa. Hęc iustificata mulier, & amoris discipula suo expresit exemplo. Sermone breui dulcia, ignita, sancta, laudabilia

Ioan. 20. Hebr. 4. Ibidem. Ioan. 20. Cant. 2. Psal. 106.

protulit plurima, quę sicut dicta, ita affectu sunt, & corde rimanda. Nam humana facundia amantis affectus, cordis impetum, clamores desideriorum, amoris artem, amplexus castos, atque diligentium se mutuo desiderabilia non valet explicare colloquia. Proinde non hominis quærenda sunt medio. Est nanque sapientia, quæ rationalem erudit mentem, reuelat mysteria, & intus spiritualia cantica format. Vniuersa hæc mulier sancta didicerat, dum ad præceptoris pedes suauissime resideret, nunc autem præ ebrietate spiritus horum oblita humilitatis mensuram, quoniã seruare non potuit, tanquam indigna repelli promeruit. Porro dum Saluatoris vellet tenere vestigia, audiuit, Noli me tangere. [Ioan. 20.] Quod ne indignationis causa arbitraretur dictum, subintulit, nondum enim ascendi ad patrem meum. Carnis quidem glorificationem acceperat, mortalitatẽ omnem superauerat, & ad patrem, à quo nunquam discesserat, ascenderat, sed non in Mariæ corde. Adhuc illum minime resurrexisse credebat, necdum diuinitatẽ eius intelligebat, atque vnum, eundemque esse cum patre non agnoscebat. Non enim verbum in humanitate attendebat, sed tantum corpus visibile, naturamque palpabilem amplecti cupiebat, ideo audiuit: Nondũ ascendi ad patrem meum. Me solum virginis filium fateris de me, non quæ Dei, sed quæ hominis sunt, sapis, propterea nolo me tangas, quia in te non ascẽdi ad patrem meum. Quod autem à te volo, ausculta, atque perficere satage, quæ mãdauero tibi. [Ibidem.] Vade, & dic fratribus meis: Ascẽdo ad patrem meum, & patrem vestrum, Deũ meũ, & Deum vestrum. Apostolos fratres suos esse commemorat, non vteri, sed adoptionis, nõ carnis, sed spiritus. Ascensum nanque hunc resurrectionis gloriam, & immortalitatis vitam nuncupat, quæ mutabilitati momentanea, & corruptioni subiecta non sunt. Qui enim veræ resurrectionis factus est particeps stabiliter tenens, quod habet, nec senescit corpore, nec mente variatur, neque à diuinæ contemplationis fruitione diuellitur. Adhæret ei, qui semper idem habet esse, & incomprehensibiliter est, qui est, atque cum illo efficitur vnum, non futuris, aut præteritis pascitur, quum præsentem possideat omnia complectentem. Nam illum vidisse vniuersa didicisse est. Tanti igitur altitudinem sacramenti notificauit dicens: Ascẽdo ad patrem meum, & [Ibidem.] patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrũ. Sic his paucis Deum quum dixisset, & hominem, repente disparuit. Tunc Maria propere surgens gradu concito peruenit ad comites. Pergẽtibus itaque mulieribus simul apparuit dominus, easque dulci allocutione salutãs inquit. [Matt. 28.] Auete. Quæ agnoscentes dominum esse, pedes illius tenentes adorauerunt. Earum plane pię deuotioni cõgaudens se tangi, seque pedes osculari permisit. Debuerant prorsus post labores diutinæ expectationis, quem quæsierant, videre atque amplecti. Pro huiusmodi itaque familiaritate lætatæ, mediatorem audiere dicentem: Nunciate fratribus [Ibidem.] meis, vt in Galilæam eant, ibi videbunt me. Alacri ergo animo iussa complentes, quæ viderant, quęque audierant, discipulis narrauere fideliter. Nam quemadmodum testes, ita dominicæ resurrectionis sunt factæ præcones.

Quàm benignus, & misericors Deus appareat delinquentibus. Cap. XXV.

QVisquis dominicæ miserationis ineffabiles voluerit inuestigare diuitias, omnino in ipsa inquisitione succũbet. Quis (oro) verbis explicet, vel cogitatione attingat, quanta quotidie ingratis, & peccatoribus Deus beneficia conferat? Eisdem quippe creaturæ omnes pro illius famulantur imperio. Non considerat quales sint, sed vt grati fiant, & mutentur in melius, sua illis dona communicat. Illos blãditiis allicit, muneribus ornat, premit flagellis, terret minis, exhortationibus vocat, reuocat indulgentia, charitate trahit, quoniam non vult peccatoris mortem, sed magis, vt conuertatur, & viuat. [Ezec. 17.] Nempe immanis non est, vt in morientium perditione lætetur, quin potius, vt saluentur per pœnitentiam, hominum peccata dissimulat. Impune tamen contemptores suos transire non patitur, quo enim latius misericordiam prærogat, eo districtius delinquentibus infert irã. Hoc Apostolus insinuans inquit: [Rom. 2.] An diuitias bonitatis & patientię Dei cõtemnis? Secundũ aũt duritiam tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. Longanimis est quippe & patiens miserationis tempore, sed iudicii iustus & rectus. Quamdiu vitæ indulget spatium, facile miseretur, quum autem iudicat, nemini parcit. Nulli plane in hac peregrinatione, quamuis scelesto & infideli suam funditus misericordiã denegat, neque mercedem condignam tribuit delictorũ. Iustis autem (teste Apostolo) omnia cooperãtur [Rom. 8.] in bonum, siue tentationes, seu infirmitates, aut persecutiones sint. Quoties enim pressuris flagellantur variis, inde vberrimã cœlitus adipiscũtur propitiationis gratiam. Hinc de iustificatis domino aiebat Propheta: Deus tu propitius fuisti eis, vlciscens omnes adinuentiones eorum. [Psal. 98.] Quomodo illis non propitietur Deus, cũ quibus comitatur: In tribulatione vtique comitatur iustos, vt illos impræsentiarum eripiat, & glorificet in futuro. Comitatur (inquam) ipsos in negociis, ne delinquant, in periculis ne cadant, in prosperitatibus ne se extollant, in laboribus ne deficiãt in dubiis ne errent, & in huius vitæ itineribus ne æternæ vitę consolationem amittant. Hoc sanctarum autoritatibus scripturarum, hoc sanctorum patrum comprobatur exemplo. Direxit

in

in actibus suis longæuum. Noe, quem solum super terram coram se reperit iustum. Fuit cum Abraham patriarcha, illumque à Pharaonis, & Abimelech protexit insidiis. Innocentem Ioseph ab adulteræ custodiuit amplexu, atque Aegypto prętulit vniuersæ. In nube, & igne per desertum ambulauit cū Mose, ac inducatu populi optime roborauit. Citharœdam quoque puerum, ne in superbi regis incideret manus, deseruit nunquā. Antiquorum patrum gesta cur referam, quum in fine seculorum nedum spiritualem, verumetiam corporalem suis discipulis præsentiam exhibuerit? Illis profecto tanquam charissimis visibiliter corporalis apparuit, atque omnem pręcipuæ charitatis præstitit humanitatem. Nemo ad plenum valet exprimere delectabilem filii Dei conuersationem, quoad vixit in carne. Nullus ipsius erga fideles solicitudinem, familiaremque dilectionem notificare sufficit. Tanquam vnus illorum erat cum ipsis, imò eorū minimus, quippe qui non ministrari venerat, sed ministrare. Sic afficiebatur singulis, quemadmodum mater quędam vnicum amat alumnum. Hunc certe pręcipuum charitatis affectum post resurrectionem suam abundantius solito insinuare curauit. In ipso siquidem resurrectionis, & ascensionis interuallo ita dulciter communicauit suis, vt charitatis sagitta, quòd vulneratus esset, omnino celare non posset. Nam primo resurrectionis die discurrebat huc illuc, nunc ignotus, nunc cognitus. Quandoque prohibebat se tangere cupientem, quandoque se exponebat, suosque hortabatur, vt tangerēt, quod non nisi ex quadam redundantia superferuidæ charitatis prouenisse dignoscitur. Nempe apparuit Magdalenæ foris ad monumentum flenti, apparuit eidem denuo, ac mulieribus cęteris à tumulo reuertentibus apparuit singulariter Petro, visus est, & à discipulis in Emaum pergentibus. Equidem hi duo quum graderentur simul, & de omnibus, quæ acciderant, adinuicem loquerentur, nescientibus illis dominum Christum comitem habuerunt. Minime prorsus abesse patitur ab eorum, qui de se loquuntur, consortio. Hoc Ecclesiæ suæ pollicitus est dicens: Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorū sum. Quod enim spoponderat, implere studuit, sic tamen, vt non agnosceretur. Solus post illorum terga incedens tanquā peregrinus credebatur esse viator. Pedetētim quippe eorū sequebatur vestigia, audiebat eloquia, obseruabat corda, & his omnib. delectabatur nō modice. Aberat, & pręsens erat; videbatur nec agnoscebatur. Nā illorū tenebantur oculi ne quis esset, intelligerēt. Differebat se manifestare illis, vt eosdē de scripturis instrueret, loquēdo accenderet, & pro hospitalitatis bono largiter remuneraret. Non aūt ab re, orationum vota, amantiū desideria, atque deprecantiū postulationes interdū se audire dissimulat, sed ad tēpus subducit, vt opportune redeat, se nō intelligere ostēdit, vt amplius illuminet, & ardentius inflāmet. Experimento proprio, quod dictū est duo ij didicere discipuli. Porrò dū de mulierum verbis, de visionib. angelorū, & de iis, quæ circa ipsum euenerant, sermocinarentur mutuo, cominus appropiās ait: Qui sunt ii sermones quos cōfertis adinuicē ambulantes, & estis tristes? Vniuersa vtique, quæ contulerant, intellexerat Mediator, & tamen, veluti si ignoraret, interrogat, quatenus euangelizandi illis occasionē prębeat, & ipse postmodū congrue eis scripturarū sacramenta aperiat. Illū igitur mox, vt aspexere retrorsum, fraterni profectus æmulatione succensi respondere dicentes: Tu ne solus peregrinus es in Hierusalē, & non cognouisti, quæ gesta sunt in illa? Solus ipse peregrinus erat, qui concupiscentiā nullā, nilque in se coinquinatum habebat. Solus sine colluuione seminis ex traduce Adam susceperat carnem, quoniam verò non erat incola mūdi, tanquā peregrinus apparuit, atque adeptę resurrectionis gloriā, quæ de mundo commune nil possidet, paucis indicauit, quanquā & in eorum mentibus, cum quibus gradiebatur, loquendo peregrinus existeret. Talis plane in eorū oculis videbatur foris, qualis credebatur intus. Interrogati ergo domino Iesu, quęnam facta fuissent, simpliciter annunciant Iesum veritatem incommutabilem de verbo instruunt veritatis, & vitæ fonti doctrinæ aquam propinare conantur, non autem egerunt quemadmodum multi, qui se Christi profitentur esse discipulos. Intendunt nanque confabulationibus, detractionibus, & iocis, atque omne penè tempus accommodatum illis ad profectum animæ, ad virtutum studia, ad vtilitatem proximorum, & ad vacandum sibi, cōsumunt, & lacerant. Fitque eorum ignauia, vt inde miserabiliores fiāt, vnde spiritualiter locupletari debuerant. Nempe tanquam agricultores in campo dominico constituti sumus, quatenus opportunis temporibus fructum reddamus iustitię, alioquin veluti infœcundæ arbores excidemur, & in ignem mittemur æternum. Nemo se excuset, quoniam ab huiusmodi exactione nullus liber existet. Cunctis bene operandi incumbit necessitas. Quisque de percepto temporis talento rationem exoluet. Ista si interdum, qui nugis vacant, curiositati inseruiunt, ociosa sectantur, & terrenis inuigilant lucris, reuoluerent secum, non minus cordi, quam ori suo prudentem adhiberent custodiam. Vtrunque ad seruandam innocētiam, & vitę sanctimoniam necessariū est. Quid prodest, si omni diligētia serues cor tuum, sciens quoniā ab ipso mors, & vita procedunt, & linguæ ostium absque vllo temperantiæ obstaculo viatoribus patere permittas? Vel quæ vtilitas est, si loquacitatē corrigas, si silentii censuram

 viri-

Gen. 6. Ibidē. 12. Luc. 24. Ibidem. Matt. 18.

viriliter teneas, & obscœnis cor tuum sinas cogitationibus fœdari? Rectissime igitur definiendũ est, quod nec cordis munditia sine taciturnitate possidetur. Nempe ille quod debet, prudẽter loquitur, qui mentis exercitationem habens sub diuini timoris ferula animi sui fluctuationem restringit. Quis talis est, non sibi parcens parcit, & dum sibiipsi videtur durus, veniam meretur & gratiam. Imitatur qui huiusmodi est, horum de quibus loquimur, conuersationem laudabilem. Reuoluebant animo, quæ de domino Iesu audierant, & viderant, atque de omnibus secum tacite conferebant. Hinc est, quòd ex cordis abundantiam sapientiæ eructabãt uerba, & perambulando de iis, quæ acciderant, mutuo sermocinabãtur. Quãobrem ad illorũ nostrámque eruditionem idem dominus affatus est dicens: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti sunt prophetæ. Incredulitatis quippe eorũ duritiam carpit: non vt confundat, sed vt emendet: atque ad illa quæ dicturus erat, attentiores fierent. Vigilantior etenim quisque ad percipiẽdum admonitionis verbum fit: quum corripitur, quàm si blãditiis mulceatur. Sic ergo prosecutus adiecit. Nonne hęc oportuit Christum pati: & ita intrare in gloriam suam? Non autem ista domini verba ita accipienda sunt, ut ipse necessitate compulsus acquirendæ gloriæ pati voluerit. Ex congruo: nõ ex debito, aut necessitate passus est Christus. Opportunum fuit, vt pateretur propter nos: non autem sibi. Nobis passus est, qui æternæ morti obnoxii tenebamur. Quamuis aliter saluare nos posset: voluit tamen per crucis patibulum recõciliari nos Deo, quatenus ex medicinæ difficultate põdus ægritudinis nosceretur: atque grati efficeremur de munere, quod tanti redemptoris gratia cõdonasset. Donauit plane redemptis gratiam, largitus est & gloriam. Gratiã inquam, vt agnosceremus sapientiam, intelligeremus culpam, diligeremus iustitiam, timeremus gehennam, quæreremus vitam. Gloriam verò, vt corporis eius essemus membra, & regni ipsius cohæredes. Iure equidem hæreditario cœlorum ipse possidet gloriam, quia filius Dei & filius hominis est: ideo discipulis specialiter dixit gloriam suam, ne per passionis supplicium sibi, quod nõ habuerat prius, traditum crederetur. Dominus quippe virtutum (Propheta testante) ipse est rex gloriæ. Acquisiuit igitur nobis regnũ: atq; quod proprium erat, fecit commune. Accendimur tamen per passionum tolerantiam alienam nobis gloriam vendicare, quando hæc, quæ à prophetis fuerant vaticinata supplicia: Christum pati oportuit: & sic intrare in gloriam suam. Hoc cõmeantibus discipulis dominus insinuare curauit: quando incipiens a Mose & prophetis in omnibus, quæ de illo erant, interpretabatur scripturis. O quale scientiæ lumen, & quantum gaudium recepere discipuli, quando legislatorem legis testimonia differentem audire meruerũt! O beati Apostoli, quibus cœlorum fabricator & dominus, non per uisiones, neque per somnia, aut ęnigmata, sed affatus est viuę vocis oraculo. Quomodo nõ beati, cum quibus Verbum, quod erat in principio Deus, per quod omnia visibilia & inuisibilia facta sunt ambulauit? Exultent cuncti, & mirentur, sperẽntque in domino, dum Verbum illud, quod angelos in cœlis illuminat, audiunt etiam in terris homines docuisse scientiam, atque sacramentorum legis reserasse mysteria. Pręcipuum hoc diuinę miserationis fuit indicium, vt vnigenitus Dei filius immortalis per resurrectionem iam factus tam familiariter cum hominibus loqueretur. Mirantur prorsus qui de Deo in bonitate sentiunt: atque de ipsa admiratione iucundantur deuotione, sapientia illuminantur, & dilectione feruescunt: quum huiusmodi humanitatis legunt vel audiunt peracta à domino fuisse officia. Verum si talia absentes gustant, cogitet qui potest quanta debuerunt sentire pręsentes. Arbitror uix illos se continere potuisse, quin in loquentis amplexus ruerent. Insueta tunc cordis percepere gaudia, quando amore dulci ęterni patris secum loquebatur Verbum. De ipsius quippe ore quidam spiritualis intelligentię radii emicabant: atque nonnulli cœlestis nectaris riuuli profluebant, per quos eorum animi ineffabiliter iucundabantur. Nunc caritatis, admirationisque oculo se intuebantur mutuo, nunc suspensa mente intendebant in eum, tam propter ipsum, qui loquebatur, quàm propter illa, quę proferebat eloquia. Diuinum aliquid in domino sentiebant Iesu: tametsi eorum tenerentur oculi, ne agnoscerent illum. Gustabat vtique mellifluum saporem sapientię, atque eorum corda diuini amoris cremabantur incendio. Gradiebantur pariter, & nihil pro labore fatigabantur itineris. Temperabat enim pondus vię, quod iuxta se habebant pabulum vitę. Tamdiu igitur in hoc amoris perseuerauerunt solatio, quandiu appropinquauerunt castello, quo ibant. Illuc uerò quum peruenissent, dominus se finxit longius ire. Nihil ad fraudem, nihil ad simulationem Veritas egit: sed pro significatione mysterii. Hoc profecto discipulis ostendit opere, quod Magdalenę expresserat Verbo. Mulieri nanque, quę solum corpus quęrebat exanime, de resurrectione incredulę inquit: Noli me tangere. Istis autem quia à fide erant alieni, nec cognoscebant quem pręsentem habebant, tanquam in eorum cordibus peregrinum insinuauit se velle longius ire. Significauit pręterea se refectione minime indigere corporea, quoniam calcata morte iam effectus fuerat immortalis. Ex ostentatione igitur corporali spiritualem illis indicauit scientiam,

tiam, quatenus supra passibilem humanitatis naturam illum prouectum iam crederent: ipsi verò cœlestium sacramentorum adhuc ignari peregrinum hominem Dei filium autumantes, illum coegerunt introire, dicentes: Mane nobiscũ: quoniam aduesperascit, & inclinata est dies. Hospitalitatis illi curam impendere satagebant, à quo salutis propriæ didicerant monita. Ingrati ne fierent, pro spiritualibus corporalia, & pro cœlestibus pietatis affectu temporalia alimenta apponere cupiebãt. Internis siquidem dapibus saginati, & charitatis ardore flagrantes, fraternæ dilectionis officia pro suo modulo perficere conabãtur, sperabant nihilominus ab ipso domino, altiora audire, atque charismata in conuiuio percipere meliora, ea propter auidi eloquiorum Dei effecti vt secum ingrederetur, coegerunt eum. Satisfecit ergo illis, & instruxit nos, illi verò exemplo suo nobis innuunt, quo affectu, qua pietate, quave opportunitate nostro, peregrinos debeamus aduocare hospitio. Non enim abhorrendi neq; contemnendi sunt pauperes, quamuis sordescãt vestibus anhelitu fœteant, videantur ignobiles, iaceant infirmi, & vlceribus contabescant. In ipsis considerandus est Christus, suscipiendus, atque pascendus. Se in illis in iudicio fatebitur esse receptum, dum dicet: Esuriui & dedistis mihi manducare, sitiui, & dedistis bibere, hospes fui, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus, & in carcere, & visitastis me. Nemo ergo in paupere despiciat Christum: inopi nullus pietatis viscera circa egenos claudat, quum sciat se dare Deo, quod tribuit. Quisque de mammona iniquitatis sibi amicos faciat, & per manum pauperum viaticum suum præmittat cęlo. Recondat nunc in sinu egenorũ, quod redditurus est Christus. Meminerit quosdam propter impensum humanitatis officium sanctos angelos, angelorumque dominum suscepisse hospitio. Consideret quid fraterna charitas in præsenti, quid valeat in futuro. Exerce te ad pietatem (inquit Apostolus) quæ promissionem habet eius vitæ quæ nunc est pariter & futuræ. Hoc dominus voluit commendare, quum ad discipulos illum cogentes humiliter introiuit. Ingressus est (inquam) non vt cibũ caperet, quo non indigebat, sed vt affectum suũ erga suscipientes pauperes præmonstraret. Se quippe diligentes gratanter visitat, de se loquentibus, atque recipientibus se cognoscibilem exhibet. Quamobrem dum discumberet cum Apostolis præfatis, panem benediceret, frangeret, illisque porrigeret, eorum aperti sunt oculi, & quẽ paulo antè peregrinum hominem esse credebãt Christum regem fore minime dubitauerunt. In panis fractione potius, quàm in prædicatione agnoscere meruerunt, quatenus sicut egeni miseri sunt, ita misericordiam reperirent. Tunc in eis sententia mediatoris completa est, quæ ait: Beati

Matt. 25.

Matt. 5.

misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Quanto igitur in visione illa discipuli perfusi sint gaudio, nemo comprehendit. Illũ autem (vt arbitror) dum tenere, atque osculari satagerent, ab eorum oculis repente euanuit. De qua re admiratione perculsi aliquantulum siluerunt. Prostrauerat quippe illos gaudiũ cum stupore conceptum. Tandem pristino vigore resũpto de iis, quæ sibi acciderant, conferebant, dicẽtes: Nonne cor nostrum ardens erat, dum loqueretur nobis in via, & aperiret scripturas? Rememorabant qualis esset eius effigies, qualis habitus, quàm dulcia eloquia, sicque vicissim sancto se instigabant amore, verum cordis sui non ferẽtes ardorem suo conuiuiolo relicto hora eadem venerunt Hierusalem. Tanto nanque charitatis accensi sunt desiderio, vt cucurrisse potius, quã measse censendum sit. Trahebantur etenim voto & gaudio. Gaudio (inquam) pro dominica visione, voto autem pro præceptoris resurrectione nuncianda. Ingressi itaque in cęnaculum discipulorum multitudinem repererunt, qui mutuo colloquebantur dicẽtes, quia surrexit dominus vere, & apparuit Simoni. Erat ibidem stupentiũ atque lætantium tumultus non modicus. Conferebant pariter sub verborum susurrio propter metum Iudęorum. Tunc hi impetrato silẽtio, quę sibi contigerant, narrare cęperunt, astruentes, quomodo in panis ipsum fractione cognouerũt. Fit denuo omnibus exultationis plausus, lætitiæ vox, & indicibile gaudium. Singulorum mentes nouo videndi Christum debriantur amore, tenere illum, illi loqui, dilectumque amplecti iam animo ardebant. Aderat tunc pudicissima domini mater, quæ grauitate plena voce tacita, mente suspensa discipulorum cõsiderabat eloquium, corporum actus, vultus alacritatem, & puritatem animorum. Iucundabatur de vnici sui resurrectione iam certa, gaudebat plurimum lęta simplicitate fidelium, præstolabatur tamen secum conferens, quid super his diuina bonitas agere decreuisset. Erat profecto confidens in domino, quod suum pusillum gregem influctuantis fidei salo diu saluator agitari non sineret.

Luc. 24.

Ibid.

Qualiter pro conseruanda subditorum pace, se habere debeant, qui præsunt. Cap. XXVI.

VNiuersorum congregationes, familiasque regentium hoc inesse debet pectoribus, vt ita se vniformiter communient singulis, quatenus vni, alteri inuidere non liceat. Sic infirmus fouere studeant, vt non negligant fortes, sicque ministrent validis, quatenus salutis monita & exhortationis verba opportuno tempore afflictis & imbecillioribus propinare non desinant. Curam gerant omnium, habeant & singulorum. In præcordiis suis cunctos charitatis vinculis ligatos teneant, ita vt apud illos nec

acce-

acceptio sit personarum, neque particularis affe ctio, quæ conuiuentium animos turbare valeat, seu obtutus offendere, alioquin liuoris ac murmurii materiam germinabunt, fientque in subditorum laqueum, qui disponente Deo ad adiutorium constituti sunt. Audiant qui inconsulte regunt, quid de ipsis diuinus sermo contineat. Iudicium (inquit) durissimum fiet in iis, qui pręsũt. Verum quemadmodum negligentibus & vitiose degentibus prælatio efficitur occasio ruinæ, ita solicitis, & prudentibus, atque se in humilitate seruantibus fit causa coronæ. Nempe ad vtilitatem, & decorem, vnitatemque custodiendam in Ecclesia constituti sunt gradus. Non ex dignitatibus aut gradibus discernuntur merita, se exercentur dona, nec ille apud Deum censendus est vilior, qui infimum locum tenet, sed qui virtutibus inferior est. Nemo igitur secũdum faciem iudicet, neque ex donis apparentibus gratiam metiatur. Non enim dona gratiam, sed gratia cõmendat dona. Nihil apud Deum interest, vtrum quis pręsit, an obtemperet. Qui obedientiæ iugo colla subiecit, non reiiciat illud, sed humiliter quasi Deo & non hominibus famuletur, qui verò præsidet, non intumescat, sed veraciter se agnoscat, atque subiectos diligat tanquam fratres & coæquales in Christo, eorum studeat militare profectibus non sibi placeat, pacem habeat in se, pacemque in suo grege custodiat, quatenus vnanimes sint, & non sint in eis schisma, aut æmulationis materia, Non præferat potentiorem infirmiori nec ignobili nobilem, nisi rationabili necessitate cogente. Imitetur mediatorem Christũ qui propter carnis prosapiam neminem prætulit, neque ob natalium contemptibilitatem vilũ repudiauit. Pacificauit vniuersos credẽtes in se, vt essent soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Pacem eis dedit, pacemque abiens reliquit, pacem in opere, pacem exhibuit in sermone, absque pacis bono suos stare passus non est, Hoc ante passionẽ, hoc etiã post resurrectionis triumphum euidentissime comprobatur. Nẽpe ante passionis agonẽ discipulis in conuiuio loquens dixit, Pacem relinquo vobis, Pacem meã do vobis. Post verò resurrectionem discipulis omnibus congregatis apparens inquit, Pax vobis. Apparuerat primo ad monumentũ Magdalenæ plorãti, post paululum mulieribus à sepulchro redeuntibus, à quibus se teneri, suosque pedes osculari permisit, deinde Petro, nouissime discipulis duobus in Emaũ pergẽtibus. Poterant cæteri audientes ista vtcunque spiritualis æmulationis agitari impulsu, cur specialiter istis, & nõ sibi, nam homines erant, nondum de cęlestibus eruditi, neque prouecti virtutibus, nec Paracleto stabiliti. Propterea ne tollendæ pacis Diabolus materiam inueniret, quemadmodum prioribus, ita Discipulis reliquis voluit apparere. Quamobrem quum esset serum die illo, quo resurrexit, foresque essent clausæ, vbi erant Discipuli congregati propter metum Iudæorum, in medio eorum stetit ipse Dominus Iesus & ait. Pax vobis. Non enim accessisse, sed stetisse perhibetur, quatenus repentinum, inopinatumque ipsius fuisse agnoscamus aduentum. Quoniam verò spirituale resumpserat corpus, eadem potestate qua properauit de tumulo, ad Apostolos ingressus est in cœnaculum. Non ostium clausum, non firmati parietes illi obsistere valuerunt. Turbatos eorum cernens animos solatii verbum eis præbuit dicens, Pax vobis. Non vtique pacem, quæ de mundo est, tribuit illis, sed de cœlo, quæ datur hominibus bonæ voluntatis. Pax hæc bonum est optimum, electionis pignus, testimoniũ sanctificationis, cordis speculum, spiritualis thesaurus, diuinæ filiationis pręsagium, innocentiæ custos, deliciosus comes, contemplationis ianua, vitę via, perfectionis origo, directio pręsentis peregrinationis, & futuræ fęlicitatis imago non ficta. Hanc ad tempus ex tam insolito, mirãdoque prodigio amiserunt Discipuli. Non enim fide neque ratione valebant capere, quomodo corpus, quod paulo ante fuerat sepultum, obstructis foribus introire potuisset. Turbata igitur introrsus pace, non ipsum Dominum, sed visum se arbitrabantur aspicere. Quid (oro) egissent hi, si annunciante nemine se illis Dominus ostendisset? Per Angelos mulieribus referentibus resuscitatũ audierant, per veridicos testes, qui cum illo se locutos fatebantur, credere valebant, & tamen nõ veritatem, sed phantasma se intueri suspicabantur. Verum ob hoc nõ est commotus Dominus, sed tanquam verus animarum medicus eorũ vulnera duplici remedio sanare curauit. Occultas nanque ipsorum cogitationes detexit ut Deus, & palpandum se illis veluti homo perfectus exhibuit dicens, Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas & pedes, quia ego ipse sum, palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Sicque ostendit illis manus & latus. Magna profecto fuit nostri mediatoris dignatio, & certissima factæ resurrectionis reuelatio. Ad amputandum quippe de Discipulorum cordibus dubietatis morbum se videri atque palpari dedignatus non est. Non decorem vultus non claritatem corporis, nõ carnis impassibilitatem, sed manuum cicatrices, & lateris fixuram tangendam exposuit. Nec ab re. Per Discipulos quippe nos, illos autem erudiuit per se. Nobis igitur non est fas aliter sentire de Christo, quàm illi qui viderunt oculis, & digitis tractauerunt. Eorum dubietas credulitatis nostrę magistra effecta est. Vt ergo dominicę resurrectionis idonei fierent testes, non solum verbis didicere, verumetiam manibus Christũ perscrutati sunt in Christo. Hoc

discipulus,

discipulus, quem diligebat Iesus, in sua cæterorumque persona insinuans ait. Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus, quod oculis nostris perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ. Eandem itaque carnem illud esse corpus, quod expirauerat in cruce, ex cicatricibus cognouerunt. Quamuis enim spiritualе esset, quamuis gloriosum, erat tamen visibile, eratque palpabile, Nam glorificati corporis natura hæc est, vt possit comedere, possit tangi, valeatque videri, quando, à quibus, & in quali voluerit effigie, non autem lædi, non mori, nec obstaculis impediri, neque terrarum spatiis retardari. Voluntatis vtique animæ præsidentis in se in omnibus famulatur imperio. Nihil contrarium spiritui, nil legi Dei gestat aduersum. In uno siquidem spirituali copulati connubio diuinis ambo laudibus intendunt, & perpetua fœlicitate fruuntur. Hoc more Prophetico Citharœda sanctus de se indicauit, dicens, Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Perfecte cor exultat & caro, quum transito hoc mortalitatis statu corpore resuscitantur electi, atque in illo cœlorum conuiuio cum Abraham, Isaac, & Iacob recumbentes hominis Christi ministerio delectantur. Isto nihil melius in præsenti degustatur exilio, nam omnem exuperat sensum, ideo Apostolus inquit, Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. A splendore igitur tanti luminis, & à superueniente gloria resurrectionis reuerberati Apostolorum oculi ipsius Domini præsentiam perseuerantes sustinere nequibant. Gaudebant quidem præsentiam, sed de vera resurrectione dubitabant. Quamobrem illis adhuc non credentibus, sed præ gaudio mirantibus, aliud exhibuit suæ resurrectionis indicium inquiens, Habetis hic aliquid, quod manducetur? Quumque obtulissent ei partem piscis assi & fauum mellis, comedit coram eis. O pietatis viscera, ò mira descensio. Qui nullo indigebat cibo, manducare voluit, factus est cum infirmis infirmus vt sanaret infirmos. Infirmabatur in membris ecclesia, & ne desperaret de vita, vitæ autor pro ipsa infirmus apparuit, veruntamen quod infirmum erat eius, fortius est hominibus, ideo mystice partem piscis assi, & fauum mellis appositũ manducauit, vt intelligas in parte piscis assi non totum Christum, sed humanitatem solam in passionis igne fuisse assatam, & in fauo mellis candem resuscitatam pro hominum salute esse donatam. Nam quemadmodum mortuus est propter delicta nostra, ita resurrexit propter iustificationem nostram. Comedit ergò non pro se, sed pro nobis, quibus conuiuii sui reliquias prærogauit. Hæ etenim aspernandæ nõ sunt, sed summa cordis auiditate percipiendæ. Habent quippe saporem suauissimum & vitalem effectum: Reliquiæ istæ de passione & resurrectione Christi cogitationes sunt intimæ, per quas exercitata mens hominis, & in sapientia docta & in charitate fit feruida. Harum excellentiam reliquiarũ Propheta contemplatus aiebat. Quoniã (inquit) cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationum diem festum agent tibi. Quis mihi det mensæ istius conuiuij participem fieri. Da mihi Domine, da mihi ò bone Iesu de micarum reliquiis, quæ cadunt de mensa tua, ne inedia deficiam. Fame periclitor, debilitate consumor, & reliquiis saturari concupisco, nec est, qui porrigat, meæque succurrat inopiæ. Aperi ò pie saluator manum tuam omnibus affluentem bonis, & astanti catello vel vnam abundantiæ tuæ tribue miculam, ne quem plasmasti, pereat coram te cernentibus oculis tuis. Scio enim æterna sapiẽtia, quia non mortem desideras peccatorum, neque lætaris perditione morientium, nequaquã igitur patiaris ò amator hominum hanc creaturam tuam torqueri fame, vitamque finire. Tua vox illa est, & prorsus tua, quæ ait, Si dimisero eos ieiunos, deficient in via, quidam enim de lõge venerunt. Ieiunus sum de lõginquis partibus, & de regione vmbræ mortis ego venio ad te, vt cibum de manibus tuis accipiam, non tamẽ qualemcunque, sed reliquiarum. Vis enim, & sic mãdasti, vt colligantur, ne pereant. De ipsis quippe mei similes indigni præuaricatores & ingrati sufficienter poterunt sustentari. Filiis quidem lautiora dabis fercula, mihi autẽ reliquias, eloquiorum (videlicet) tuorum intelligentiã, quæ super meliori meo sapiunt. Scripturarum enim intellectum per ipsas voluisti significari reliquias. Præstitisti nanque apostolis tuis sapientiæ & intellectus spiritum, quatenus per te illuminati de te errantibus in tenebris scientiæ lumen ostenderẽt. Hoc minime valuissent, nisi tuo afflati essent spiritu. Quamobrem quum reliquiarum essent sagi nati alimento, insufflasti in eos dicens, Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Tale munus talemque gratiã debuit ecclesia tua accipere abs te Domine sposo suo, ne per ignorantiam deuiaret à vero, & per impotentiã iaceret in imo. Erat illi clauis scientiæ necessaria, vt per ipsam valeret hæreticorum confutare errores, discernere vitia, agnoscere mysteria, imbuere populos, componere leges, prædicare regnum, seruare iura, & spiritualia charismata custodire. Non autem minus potestatis indigebat claue, quatenus per ipsam ligandi atque soluendi animas autoritatem acciperet. Esset proculdubio in plebibus contemptibilis sine hac, & à seculi potestatibus opprimeretur, atque ad gubernandam numerositatem fidelium, animasque saluandas parum inueniretur idonea. Ornauit igitur illam Christus varietate donorũ, & clauium auto-

Ioan. 1. Psal. 83. Luc. 24. Psal. 75. Marc. 8. Ioan. 20.

autoritate, vt sit conuersatione sancta, decora virtutibus, moribus præclara, sublimis meritis, miraculis potens, cœlesti infusione sapiens, vnitate locuples, gratia insuperabilis, & in conspectu spirituum supernorum venerabilis. Permisit tamen illam ex propria incuria, & voluptate visibilium se plurimum dehonestari, atque regia dignitate priuari, non autem absque irreprehensibili æquitatis iudicio id illi contigisse credendũ est. Quæ enim sponsi sui contempsit imperium, suæque pulchritudinis effecta est negligens, merito debuit, & ipsa contemni, quatenus ex proprio saltem erudita pudore resipiscere, atque ad pristinum decorem viriliter erecta valeat remeare. Prius quam humiliarer (ait Propheta in eius persona) ego deliqui, propterea eloquium tuũ custodiui. Non aũt ad id, quod fuerat congruentius, resurgere potest, quam ex suorum cognitione facinorum, atque deperditarum amore virtutũ. Humilitate sola quisque ad honoris verè culmen ascendit. Nam fortitudine corpora, sanctitate verò mortalium corda sternuntur. Eapropter sancta mater ecclesia, quicquid amisit in mẽbris, requirat in capite, vt fiat corpus vnum perfectũ in membris, ornatum in donis, atque in antiqua gloria reparatum. Meminerit, quod accepit, quatenus ex præteritorum notitia queat metiri præsentia. Resuscitatum sciens caput resuscitandum non dubitet corpus. Quamuis enim perenni gloria redimitum sit caput, non tamen adhuc laborans, & gemens suum abhorret corpus. Illud tanquam proprium fouet, & nutrit, ab illo se diu absentare non patitur, quoniam iuxta illud, & in illo est. Discedit ab eo, vt redeat, reuertitur vt discedat. Hoc quotidie in spiritu, hoc post resurrectionem suam ad tumulum, in via, in domo perfecisse cognouimus. In cœnaculo quoque positus postquam se palpari permisit, postquam mãducauit, & insufflando Spiritum Sanctum Apostolis tribuit, ante illorum oculos repente disparuit. Dispensante autem illo tũc defuit Thomas, cæteris verò eidem condiscipulis referentibus, quod resuscitatum viderant Dominum, credere renuit dicens, Nisi tetigero digito loca clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Hoc plane non temeritate commotus, neque obstinatione detentus, sed pietate impulsus, & agnoscendæ veritatis desiderio protulit inflammatus. Equidem pro vniuersali salute fidelium Dei sapientia electum discipulum in dubietatis scopulum impingere voluit. Dum enim dubitando palpauit, & palpãdo credidit, de electorum cordibus omnem infidelitatis caliginem confitendo detersit. Complacuit autem Domino non repente, sed post mysticum dierum numerum titubantem reuocare discipulum. Nam octauo superueniente die ianuis clausis, repetita salutatione apparuit. Occultorum igitur præscius relictis cæteris ad illum, quem errasse nouerat, veneratque saluandum, proprium direxit sermonem inquiens, Infer digitum tuum, & vide manus meas, & mitte in latus meum manus tuas, ne sis incredulus, sed fidelis. Non enim quasi non posset sua sanare vulnera, retinuit mediator clauorum fixuras in manibus. Porro qui valuit reuiuificare mortuos, atque de tumulo excitare seipsum, poterat etiam suas consolidare cicatrices, quatenus earum nullum appareret vestigium, maximum tamen suæ charitatis in ipsis præbuit documentum. Suæ nanque passionis vulnera in corpore ideo custodiuit illæsa, vt haberet, quod exhiberet Patri, & ostenderet nobis. Patri quippe, vt illum recõciliaret offensum, nobis verò, vt in torpore iacẽtes mentes sursum erigeret. Opportune tamẽ satis Apostolo dubio, qui typũ gerebat ecclesiæ, manus ostendit, & latus, quatenus in altero creationis, in altero autẽ beneficiũ redẽptionis obiiceret. Ipsius nanque manibus conditi sumus dicente Propheta, Manus tuæ domine fecerũt me, & plasmauerũt me. Verũ & de ipsius latere aquã nouimus profluxisse & sanguinẽ, in quibus omnis redẽptionis nostrę origo subsistit. Optime ergo ad se nos eleuare desideras tacite redemptionis nostræ patefecit indicia, per quę sufficienter proueheremur ad vitam. Quoniam modo congruentius instruimur ad salutem, quàm conditionis nostrę meditando initia, autorem, & causam: Fecit quippe nos ex limo terrę, vt momẽtis singulis pro humilitate adipiscenda carnis consideremus naturam, pro sapientia agnoscamus autorem, ac pro morum disciplina intelligamus & causam. Nulla autem ratione redemptionis nostræ mediatori melius rependimus vices, quàm si illum toto corde, totisque visceribus diligamus. Amoris quippe debita amore soluuntur. Tanti ipsa est charitas, vt non nisi sola recompensetur charitate. Horum itaque sacramentorum altitudinem Thomas, qui merito interpretatur abyssus, percepit in Christo. Dũ enim digito, manuque perscrutatus est Christũ, exclamauit, & dixit. Dominus meus & Deus meus. Veritatem carnis & gloriam deitatis vno cognouit ex tactu. Supra illum prorsus fuit, quod sensit in Christo. Hinc est, quod admirationis & cõfessionis prorumpens in vocem inquit. Dominus meus & Deus meus. Longe plus inuenit in Domino, quàm quærebat. Cupiebat hominẽ solum tãgẽre, & in homine agnouit Deum. Verbi quippe maiestatem, & æternæ candorem sapientiæ sustinere non valens, grande ex ore suo emisit tonitru cordis indicem & gustatæ veritatis testem. Contemplatus quidem magna, locutus est pauca, & tamen in his paucis totum perspicue complexus est Christum. Catholicæ fidei sublimiter fundamenta composuit, supra quę omnis ecclesiæ structura perficitur. Laudis etenim

vniuersa

Marginalia: Psal. 118. — Ioan. 20. — Ioan. 20. — Iob 10. — Ioan. 20.

vniuersa confessio meritum ex mediatoris Christi persona sortitur, vt (videlicet) in carne verbũ, in humanitate sapientiam, & in homine veritatis credatur Deũ esse maiestatis. Hæc est fides, quæ gratificat alienos, impios iustificat, ditat pios, cõfirmat iustos, sanctosque lætificat. Totum, quod hominis erat, intelligendo cõfessus est Thomas, quum diceret, Dominus meus, & Deus meus. Hac de causa ab ipso saluatore laudari promeruit. Quia vidisti me (inquit) Thoma, credidisti. Quænã verò est Apostoli laus, qui credidit, quoniam vidit? nũquid ex visu tantum fidei adeptus est meritum? Si solum, quod vidit, credidit, quomodo commendari debuit, quum Apostolus dicat, fides est sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentium? Non igitur ex visu, sed ex inuisibilium fide coronam sibi fidei vẽdicauit. Vidit vtique hominem, & credidit Deũ, carnis palpauit naturam, & Dei confessus est sapientiam. Nequaquam corporis, sed fidei oculo diuinitatis cernitur altitudo. Sed neque circunscribitur loco, quæ omnibus est in locis. Thomæ igitur fides, quæ ex visu atque glorificati corporis tactu roborata fuisse cognoscitur, Deo extitit grata, verum longe illa eidem censenda est gratior, quæ nullo adiuuatur carnali intuitu. Sententiæ huic testimonium mediator perhibet dicens, Beati, qui non viderunt, & crediderunt. Huiusmodi fides ex auditu concipitur, nutritur ex gustu, sed ex aperta visione perficitur. Perficitur (inquam) non vt sit, sed vt consummata in visionem transeat. Nam quemadmodum intellectus est merces fidei, illique tanquam spiritualis pedissequa succedit in via, ita & in patria fides deficit, & remanet visio, quæ perpetua fruitione solidatur. Quandiu ergo peregrinamur à Domino, fide viuimus, iustificamur ex fide, per fidem ambulamus, in fide saluamur, sine fide damnamur. Teneamus itaque fidem, in illa crescamus ascendendo à visibilibus ad inuisibilia, à temporalibus ad æterna, donec reuelata facie Dei gloriam contemplantes à claritate fidei in agnitionis transformemur claritatem. Nullum corporalium sensuum quæritemus in credendo suffragiũ memores eloquiorum Christi dicẽtis, Beati, qui non viderunt, & crediderunt.

Ibidem. — Heb. 11. — Ioan. 20. — 2. Cor. 3. — Ibid. 20.

Quàm excellenter se intus exerceat, qui diuini amoris succensus est flamma. Cap. XXVII.

QVi diuini amoris ardet incendio, in bonis actibus semper occupare se cupit. Nunc interius, nũc exercetur exterius. Ocium abhorret summopere, veluti charitatis inimicum. Proficiendi nanq; desiderio succensus quo magis proficit, eo amplius Deo appropriare conatur. Verecundatur iacere in imis, delectari exterioribus, attolli dignitatibus, & prosperitatibus demulceri. Capiti Christo tanquã membrũ nobile conformari peroptat, quamobrem ex industria se deiicit, vt humilitatem sectetur. Se exercet in arduis, vt virtutes acquirat, se affligit in pœnis, vt animal indomesticum domet, se abscondit ab hominibus, vt ad inuisibilium contẽplationem se eleuet. Deo vt amabilis fiat, nõ diebus, non noctibus à benefaciendo torpescit. Intus quantum valet, desideriis inflammatur, cogitatione roboratur sancti, amore pascitur, meditatione pinguescit, atque Deo plenus iugiter intra se diuinis laudibus occupatur. Efficitur vtique templum sanctum, dicatum Deo, ornatum moribus pace refertum, intelligentię lumen coruscũ, decorum gratia, puritate nitidũ, atque omni veneratione dignissimum. Vacat Deo, quum habitat secum, custoditur à Christo, dum foras egreditur, non autem vt placeat sibi, aut quærat sua postponit se, sed vt eius cui se donauit, perficiat voluntatẽ. Siue mente excedat Deo, siue sobrius sit hominibus semper Christi charitate compellitur. Tenet in penetralibus Christum, & ab ipso dirigitur, vt in illo permaneat. Quoties elõgatur à Christo, non nisi ipsum quærit in se. Quærit, inquam, sedulo, petit humiliter, & perseueranter pulsat. Pauet prorsus, ne ignorantiæ inuolutus caligine diuinæ voluntatis efficiatur indocilis, atque foras expulsus patrimonio consumpto porcorum siliquas manducare cogatur. Nunquam securus, nunquam quietus existit, quoadusque redeat in idipsum. Solus ipse nouit, quid habuerit, quid amiserit, quid quærat. Nam internarum deliciarum inexpertus quantis mens iusti affluat bonis, ignorat. Propterea nec pro se, neque de alio, sicut expedit, dolore potest. Insensibilis quippe effectus sola, quæ foris sunt, appetit, in solis exterioribus occupatur, nihil, quod non gustauerit, ipse approbat, sensibus regitur, sensibusque nutritur, totum seruiuit, totũ se diffundit in eo, quod agit. Quid sit ipse, quid versetur in se, nescit. Alienorũ factus est seruus, qui noluit esse suus. Hinc laboribus, hinc tẽtationibus variis fatigatur. Thesaurizat, & ignorat cui congreget, quoniam bonum non bene agere consueuit. Minime autem desperet, qui huiusmodi est, perseueret in bono, vt per bonum discat benefacere. Non enim in bono occupatos derelinquit Deus, illos ex insperato & in nesciente caligine visitare consueuit. Maximum super hoc in Apostolis piscantibus post resurrectionem elicitur documentum. Qui enim perrexissent piscatum, & per totam noctem nihil prendissent, eorum laboribus compatiens mediator ante illos apparuit in littore, atque vt iterum rete iacerent, mandauit dicens. Mittite in dexteram nauigij rete, & inuenietis. Nempe illos tota nocte desudare permisit, & capere nihil, quatenus in doctrina spiritus, per corporale opus eos imbueret. Docuit itaque, quid de sese crederent, quid de seipsis intelligere, & qualiter in operibus laudabilibus se habere deberent. Nequaquam

exhibebant, atque Deum non propter Deū, sed propter se dilexisse operib. protestantur. Hi nimirū quāuis in carne degant, in aīa tamē mortui esse noscuntur, sicut de peccatrice vidua dicitur, Vidua in deliciis viuens mortua est. Præfocati quidē in aquis tribulationū à Christo efficiuntur extranei, non aūt sic patientes, non sic, qui in electorum computati sunt sorte, flagellantur, & tolerāt, virga æquitatis plectūtur, & laudes extollunt, se deliquisse fatentur, reatus sui pōdus pēsant, & humiliter ferunt, nequaquā dubitāt se in filiorū numero cōputandos, quū tēporaliter opprimūtur, apostolicā admonitionem memoriter tenent, quæ ait, Oīs disciplina in præsenti nō videtur esse gaudij, sed mœroris, postea vero exercitatus per eā pacatissimū fructū reddet iustitiæ. Et iterū, Quis filius, quem non corriget pater? Quòd si sine disciplina estis, iā estis non filij, sed adulteri. Istiusmodi spiritualib. piscib. qui vita spiritus in Christo viuentib. tribulationib. non periclitabantur, aiebat Apostolus, Mortui enim estis, & vita vestra abscōdita est cum Christo in Deo. Hi apostolicis retibus capiuntur, vt trahantur ad littus, & offerantur Christo. Capiuntur quidē, nō vt in seruitutem redigantur, sed vt in libertatem transeant filiorum, & matrem agnoscant Hierusalem, quę sursum est, & est libera cum filijs suis. Meritò ergo numerus piscīū, qui capti sunt, centum quinquaginta tres esse perhibentur, quoniā omnes prædestinati ad regnum, per septiformis spiritus gratiam roborati, decalogi mandata seruantes in confessione deificæ trinitatis vitæ suę diem claudunt extremum. Tales Dei verbi reti inuoluuntur. Audiunt enim verbum per prædicatorum ministerium, & illud corde retinent, atque centuplum in patientia virtutū germinant fructum. O quàm bonum Verbi Dei rete saluificum, & indissolubile, non mortalis artificis manu contextum, sed Sancti Spiritus sapientiā connexum atque compositum. Nequaquam valet humana peritia, & hominum indocta scientia facundiæ suæ retibus peccantium animas ad prudentiam veri reformare, reuocare ad Christū, erigere in cœlestia. Non potest cæcus cæco luminis ostēdere iubar, neque per iustitiæ semitas rectū prębere ducatum. Hoc diuinæ virtutis, & Paracleti proprium est opus, qui tangendo mentē sapientiam docet, intellectus infundit lumē, reuelat consilia, fortitudinem tribuit, imbuit scientia, pietatem inserit; atque filialem Domini immittit timorem. Huiusmodi virtutibus sanctorū patrum per Spiritum Sanctum contexta sunt retia, per quæ capiuntur, quotquot ad æternam prędestinati sunt vitam. Hi nequaquam almi spiritus scindunt retia, quoniam in vnitate fidei perseuerant, vnitatem diligunt, vnitatem tota industria custodire contendunt, non faciunt schismata, contentiones fugiūt, & discordiarum bella perhorrescunt. Dociles quippe quum sint, mites, misericordes, pacifici, corde mundi, iustitiam sitiētes, & in tribulatione patientes, Sancti Spiritus magisterio interius diriguntur. Non à seipsis, sed gratia Dei fatentur esse, quod sunt, ideo tanquā veri humiles corde, & pauperes spiritu cœlesti proteguntur auxilio. Requiescit nanque Deus super humilē, & quietum, sermonesque suos custodientem. Consueuit præterea non omnib. sed apostolicis tantum viris eloquiorum suorum ad capiendas animas retia præbere. Quanquam etenim innumeri reperiātur, qui polluta mente, & iactantiæ causa verbum Dei pronunceient populis, incassum tamen laborare noscuntur, quoniā non per spiritum, sed de suo corde loquuntur. Solum igitur per diuinam gratiā ad prædicationis electi officium doctrinæ cœlestis fluenta audientibus porrigunt, atque mundanæ cupiditatis sitim exhauriunt. Animarum lucris incumbunt, Christum simpliciter annunciant, spiritualis vitę itinera manifestant, & cuique propria rudimenta propinant. Prædicatorem eximium audi, Non enim (inquit) loquimur indoctis humanæ sapiētiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Istiusmodi tradita sunt diuina eloquia, vt quemadmodum in opere, ita & in sermone potentes sint. Esto & tu talis, vt meritò tibi verbi Dei dispensatio conferatur. Petrum imitare Apostolū, cui præcipuè Dominus in hac piscatione mandauit, quatenus referta piscibus retia ad littus traheret. Nudus quippe quū in nauicula esset, suscepta tunica, per medios fluctus perrexit ad Christū. Apostoli igitur eruditus exemplo, quisquis ad Christum per prædicationis rete alios trahere concupiscis, sta in naui, persceuera in ecclesia, & catholicæ fidei cōfessionem tene, ne in errorum pelago demergaris. Agnosce quoque te esse nudum, infirmitatem propriam confitere, & mentis oculo cæcitatem tuam intuere. Porrò nuditatem tuam tacebeis, si diligenter discuties, qualem te Deus in natura condiderit, quantaque gratuita tibi erogauerit dona. In Adam te considera, qui suam erubescēdo nuditatem, & latebras fouit, atque ficuum sibi perizomata fecit, caue tamen ne tu, vt ille ab aspectu Domini fugias, quin potius cognito, quod in littore maneat Christus, non arescentium foliorum, sed perpetuæ charitatis succinge te tunica, & nuditatē propriā operire studeto. Est nāq; charitas indumentum nuptiale, quod multitudinem diluit peccatorum. Hoc quicunque vestiti sunt, beati dicuntur, quoniā ipsorū remissę sunt iniquitates, & tecta facinora. Tali tunica pręcinctus dū fueris, amore ignito in tribulationum vndas ingredi non expauescas, vt ad præceptorem tuum stantem in littore valeas properare. Nequaquam patieris naufragium charitatis pallio coopertus, quum scriptum sit, Aquæ multæ non

Marginal notes: 1. Timot. 5. — Hebr. 12. — Coloss. 3. — 1. Cor. 2. — Cant. 8.

non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Vtique lætus effectus, ac dilectionis tunica circundatus per maris medium tanquam per siccum securus incedens, videbisq; per spiritum, (vt olim Hebræi corporaliter) spiritualem Pharaonem, ipsiusque exercitum veluti plumbum demersum in aquis vehementibus. Tunc tu tam pro consecuto triumpho, quàm ẽt pro mediatoris præsentia delectabili carminis sancti ad angelorum, beatorumque cœtum intẽtionem dirigens huiusmodi laudis prorumpes in vocem, Cãtemus Domino, gloriosè enim honorificatus est, equũ & ascẽsorẽ deiecit in mare. (Exod. 15.) Si ista fideliter gesseris, si amoris cantica in cordis tui thalamo iugiter prõpseris, si sponsi cœlestis vestigia in hoc mystico tenueris littore, proculdubio verbi Dei mysterium proximis impertieris vtiliter. Ministrabitur quippe tibi in fide virtus, in virtute scientia, in scientia abstinentia, in abstinentia patientia, in patiẽtia pietas, in pietate amor fraternitatis, in amore fraternitatis charitas. Ista si affuerint tecũ, nõ vacuũ, nec sine fructu constituent te in Domini Iesu agnitione. Recipies quandiu peregrinaberis in corpore, in hoc solido littore veræ sapientiæ, & in contẽplatione perpetuæ fęlicitatis, diuinitatis perspicuã scientiã, humanitatis Christi notitiã, nec non fraternæ æmulationis spei immarcessibilẽ coronã. Hæc in leuamen tuæ peregrinationis, fatigationumque tuarum auxiliũ tanquã primitias possidebis, dum verò ad supernorum patriam, quo tendis, perueneris, æternam atque ineffabilẽ horũ consequeris mercedẽ. Istã profectò, de qua loquimur, electorũ gloriã apostolis in littore cõstitutis Dominus Iesus figuraliter præmonstrauit. (Ioan. 21.) Sic enim legitur, Viderunt quũ descendissent ad littus prunas positas, & piscẽ superpositũ, & panem, vt in ardentib. prunis diuinitatis notitiã, in pisce superposito mediatoris intelligentiã, & in pane apposito electorũ vnitatem expressam fuisse cognoscas. Talis est cibus, taleque cõuiuium, quod amicis suis Dei sapientia præparauit in littore. Huiusmodi in cœlorum regno sunt discumbentium fercula. Dei vtique visione fruuntur, in qua totius beatitudinis summa complectitur. Nempe videre Deum in se, atque vniuersa in illo, non per ænigmata, neque ratiocinando, sed in sapientię splendore, in veritatis radio, in lumine gloriæ, nemo constitutus in corpore mortali valet mẽte percipere, atque explicare sermone. Porrò hæc visio, & visionis admiratio vita æterna est: de qua viuũt, qui beatè viuunt, per quam omni corporis, & animæ corruptione deposita deificantur in patria. Reformati non in naturæ substantia, sed ex supereminenti, quam prius nõ habuerant, gloria, dignitatem sortiuntur angelicam. Efficiuntur æquales illis, non propter institutionem, sed ex merito, id verbo in suo corpore operante. Quamobrem tanquam grati de munere, nobilitati in corpore, de plenitudine saginati, suspensi pro mysterio in mediatoris specie irreuerberatos tenent obtutus. Non enim valent non delectari illo, quem æqualem sibi super omnia prælatum conspiciunt, cuius (videlicet) virtute sunt conditi, gubernati sapientia, sanguine redempti, meritis sublimati. Obseruant vtique illum iucundissima amoris sagacitate, quantus in gloria, qualis in decore, quàm honorabilis sit in regia dignitate. Rapiuntur in ipsum ardentissimo dilectionis impulsu, & quadam intimæ charitatis ebrietate liquescunt. Se in illo diligunt, & ipsum incomparabiliter plus, quàm se. Reciproca namque charitate connexi amoris facibus pariter accenduntur. Prouehuntur illi ad summa, dum ipse inclinatur ad ima. Inclinatur, inquam, sed nõ à naturali, & diuina dignitate degenerat. Quum se cõmunicat, permanet in eo, quod est, quoniã in natura verbi semper est, quod est, nullã admittit vicissitudinẽ, nullamq; gloriæ diminutionem. Proinde in hilaritate tribuit, & abundè cœlestia largitur, libentius verò se. Se dando confert omnia, quoniam in ipso omnis plenitudo diuinitatis habitat corporaliter. Meritò itaq; ad patrem dum loqueretur, ait, Hæc est vita ęterna, vt cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. (Ioan. 17.) Hanc plenitudinem contemplationis discumbentibus Discipulis promisit in littore, ideoque de illis scriptum est, quòd nemo discumbẽtium audebat eum interrogare, tu quis es? scientes quia Dominus est, (Ioan. 21.) quod euidentius in cœnaculo recumbens aperuit, dicens, Pater, (Ioan. 17.) quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & ipsi sint mecum, vt videant claritatem meam, quam dedisti mihi.

Qualiter mediante fide per visibilem mediatoris Christi naturam homo ad inuisibilia sit prouectus.
Cap. XXVIII.

SEmpiternum Dei verbum, dum in plenitudine temporis humanæ mortalitatis naturam suscepisset, atque in illa peregrinaturũ se mundo exhibuisset, omnem aduentus sui intentionem ad hoc direxit, vt humanam speciẽ, quæ per culpam ab ingenitæ dignitatis arce ceciderat, ad pristinam restauraret gloriæ celsitudinem, quod congrue agi nequaquam poterat, nisi homo spreto commutabili bono incommutabile totis viribus quæritaret. Hoc autem facere quomodo valeret nocens, & visibilium amore detentus, qui debilitata liberi arbitrij potestate se in seruitutem redegerat vitiorum? Aliena profectò fuerat erigendus manu, qui propria voluntate deliquerat, nec alterius quã eius, a quo plasmatus, cuiusque trãsgressus fuerat legẽ. Missa igitur de sublimibus cœlorum sedibus, sapientia Dei in corpus visibile mirabili magisterio lãguores

res

res curauit humanos. Ministrauit quippe inuisibilem fidem per assumptam visibilem substantiã mundo, quatenus à visibilibus per visibile ad inuisibilia inuisibiliter promoueret. Hinc est, quòd adhuc quum esset passibilis, in elementis & creaturis plurimis, atq; in corporibus hominum miracula exercuit sine numero, ut eruditi in fide, & purgati per fidem de visibilibus ad inuisibilia raperemur. Denique post ipsius etiam celebratã resurrectionem testibus præordinatis in multis argumentis apparuit, quatenus eorum adminiculo futuram in ipso, ac per ipsum, crederent vitam, atq; posteris prædicarent. Sunt etenim Christi miracula diuinitatis illius & immortalis vitæ conspicua testimonia, quæ rationalem mentem de fidei veritate sufficientissimè instruunt. Eadẽ nanque Proheta contemplatus aiebat, Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. Prorsus nimis, quoniam admirationis suæ splendore in diuinitatis cognitione per fidei exercitationẽ attollũt, vnde & idem alio inquit in loco, Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est anima mea. Per miraculorum itaque visionem dirigente fide simplicium atque incredulorum corda diuinitatis scientiam vtcunque percipiunt. Hinc est, quòd Paulus ait, Signa data sunt infidelibus, non fidelibus. Meritò igitur Discipulos adhuc rudes, & in fide dubios post multa coram ipsis patrata miracula, atque resurrectionis exhibita argumẽta Dominum Iesum increpasse cognoscimus. Apparens siquidem illis super montis Oliueti verticem (sicut legimus) exprobrauit incredulitatem illorum & duritiam cordis, quia ijs, qui viderant eum surrexisse à mortuis, non crediderant. Minimè quippe arguisset eos, si tantis conspectis prodigiis rationabiliter dubitare debuissent. Non enim mediatorem surrexisse, vel in minimo fluctuare licebat, quibus tangendo, edendo, videndo, loquendo se insinuauerat viuere. Increpauit itaque illos tanquam uituperatione dignissimos, & virtutibus remunerandam asseruit eorum fidem, qui nil videndo in ipsum fuerant credituri, sic inquiens, Signa eos, qui crediderint, hæc sequentur in nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit, super ægros manus imponent, & bene habebunt. Quæ fidei gloriosa insignia, præclaræq; virtutes, quoniam non ab vniuersis credentibus fiunt, spiritualiter potius quã corporaliter intelligenda sunt. Nempe in saluatoris nomine c... dentes dæmonia eiiciunt, quũ persuasionibus fa... cris audientiũ corda compungunt, atq; ad resistendum Diabolo viriliter verbis exhortationis accendunt. Linguis loquũtur nouis, dum ipsi introrsus illuminati sapientiæ dono, aut sacramentorũ cœlestiũ arcana patefaciunt, aut diuina carmina publicè, seu priuatè suaui cordis modulatione decantant. Serpẽtes tunc tollunt, quando per orationis instantiã antiqui serpẽtis coercent sæuitiã, ne decipiãt simplices, vel quũ eosdẽ piis redargutionibus ad rectioris vitæ itinera errãtes aduocãt. Non eis nocet, si quid mortiferum biberint: dum virtute fidei roborati, atque charitatis flamma succensi calcãt oblectamenta carnalia, atq; malignorũ spirituũ obscœnis, letalibusque suggestionibus cor suum custodiẽdo repugnãt. Super ęgros etiam manus imponendo sospitatẽ inducunt, quum virtutum exemplo, & bonorũ operum fœcunditate delinquentium animos ad emendationum inflectunt: atque in vitiorũ squalore iacentes charitatis manu erigunt, & post Christum currere hortantur. Ista quippe sunt credentium spiritualia stipẽdia. Hæc (inquam) sunt catholicæ religionis ornamenta sublimia, quæ pro speciali munere prius, quàm cœlos peteret Christus, suæ reliquit Ecclesiæ. Voluit namque charismatum spiritualium coronas pollicendo exponere: quatenus in virtutum stadio pugnaturos ad cœlestia arctius animaret. Talibus igitur donorum gemmis quamuis in membris suis decoratam esse agnoscamus Ecclesiam: peramplius tamen sponsionis gratiam eos, quibus loquebatur, percepisse minimè dubitamus. Quum enim honorabilia essent Christi corporis membra: pręstantioribus meritò debuere locupletari muneribus. Illis planè datus est sermo sapientiæ, & sermo scientię linguarum genera, gratia curationũ, & legis, prophetarumque interpretatio. Authoritatem quoque consecuti sunt calcãdi omnem virtutem inimici: ipsumque de hominum animabus, corporibusque fugandi. Sic enim habes: Ecce dedi vobis potestatem calcandi serpentes, & scorpiones, atq; omnem virtutem inimici. Hęc tam pro defensione catholicæ veritatis, quã pro conuersione gentilis populi sortiti sunt. Porrò ipsis quęcunq; promiserat ascensurus, per spiritum sanctum ...gnando impleuit. O pręceptoris solicitudo mirifica: incredulos discipulos arguit: & tamen credituris spiritualia pollicetur charismata. Vtrunque in sui hora ascẽsus exhibuit & ascendit. Illos siquidem exhortando benedicẽs, & ad æthera scandens à terra eleuatus est. Ex hu... igitur insueti ascensus intuitu astantium dici... ...orũ admiratione transfixa sunt corda: adeo vt sui met obliti, qui dicerẽt, ignorarẽt. Erat vtique prodigiũ hoc veneratione dignissimũ: ab ipso vsq; tunc mundi exordio minimè fuerat auditum, vt mortalium quispiam absque vehiculo, & sine adiutorio cœlorum corporaliter secreta penetrasset. Pręcesserat Enoch solus tantùm in illa generatione iustus repertus: qui angelorum fretus adminiculo de hoc seculo in deliciarum translatus extiterat locum. Heliam quoque in curru igneo ab aspectibus hominũ legimus fuisse sublatũ: sed & Abacuch prophetam nouimus

Psal. 92. Psal. 118. 1. Cor. 14. Luc. 24. Mar. 16. Luc. 10. Gen. 5. 4. Reg. 2. Dan. 14.

in momento de Iudæa In Babylonem esse deductum. Horum neminem per seipsum, sed per angelorum ministerium id egisse cognouimus. Solus mediator noster ex virtute verbi alieno non indigẽs suffragio in beatorum mansiones gloriosus intrauit. Hoc longè antè Citharœdus sanctus cõtemplans aiebat: Exaltare domine in virtute tua, cantabimus & psallemus virtutes tuas. In virtute igitur propria cernentibus Apostolis, aliisque quamplurimis ferebatur in cœlum: patẽter quidem, & pedetentim: ita vt intuẽtibus nulla in esset de ascensu eius ambiguitas? sursum autem progrediente illo facta est in cœlo lætitia singularis. Cõuenit simul vniuersus angelorũ exercitus: vt ascendenti domino pariter obuiarent. Ecce (inquiunt) venit ad templum sanctum suum dominator dominus: en gloriosissimus fidelium propugnator prostratis aduersariis redit ad propria. Ipse vtique gloriosæ humanitatis amictus pallio, atque captiuorum ingenti multitudine circunseptus laureatus incedit. Occurramus obuiã conditori nostro, nullus tardet, nullique liceat remanere: omnes vnanimiter, quantum valent, laudis exoluant debitum, singuli lætentur in domino, quoniam perditorum ipse restaurabit ruinas sociorum, atque antiquæ ciuitatis nostræ mœnia reædificabit eximiè. Rumpamus igitur moras: ecce iam à terra eleuatus, iam penè ab intuẽtium oculis sublatus est. Tũc ingens oritur cum exultatione susurrium: fitque apparatus citharœdorum cœlestium citharizãtium in citharis suis. Adest Michael legionum angelicarum princeps gloriosissimus, singulorum distinguens ordines: miraque alacritate diuidens vniuersos: præcedunt inferiores, subsequuntur cæteri iuxta naturæ prærogatiuam, ac meritorum dignitates. Quale spectaculum, quam læta congregatio, quantus exercitus, quæ laudum carmina occurrentium resonant angelorũ? Ista profecto non capit sensus, intelligentia non attingit, visus nescit, ignorat fecunda, æthera que mirantur. Quid multis immoror: Descendentibus obuiant ascendentes, & indissolubili colligantur cõpagine vnitatis. Iam enim per lucida se opposuerat nubes, quæ ab aspectibus admirantium ac lætantium discipulorum subtraxerat Christũ. Efficitur cor vnum, eadẽ voluntas, par consensus, mutua exhortatio, æqualis operatio laudis hominum, angelorumque. Singuli absque vocis strepitu certatim singula promunt laudationis præconia: ex alterutris aspectibus, de concupito consortio, pro ineffabili gloria cœli ciues terræque lætantur. Vtrosque copulabat parietes preciosus lapis angularis & summus. Ipse verò hinc inde vallatus psallentium vocibus beatorum maximo cum honore ferebatur in cœlum. A dextris planè ipsius angelorum cunei, & à sinistris patriarcharum, cæterorumque sanctorum instituti sunt chori, vt vicissim se inflãmarent ad laudem. Tam innumerabilium fretus agminibus angelorum veluti rex potentissimus mediator Christus pergebat ad patrem. Psallebant angeli nimia cum exultatione dicentes: Psallite Deo nostro, psallite: quibus respondebant iusti. Psallite regi nostro, psallite. Iterumque angeli repetita laude nempe aiunt: Rex omnis terræ Deus. Et iusti. Quoniam ita est, psallite sapienter. Tunc modulatis vocibus cõplentes æthera pariter decantabant. Regnabit Deus super gentes: Deus sedet super sedem sanctã suã. Sicque in hunc modum ascendit ipse Deus in iubilo, & dominus in voce tubæ: prout de illo sanctus prophetauerat vates. Ingrediuntur denique in cœlum psallentibus choris, cunctisque plaudentibus mirabiliter. Dauid ipse cum cantorib. Hierusalem citharam percutiebat: alij atque alij organa, tympana, & milia huiusmodi suauissimè perstrepebant: omnium affectus & actus diuinis laudibus intendebant. Porrò tota ciuitas illa festiua erat, hilaris, redolens, decora, deliciis referta, occupata in laudibus, erecta in Deum, magnificata honoribus, sanctificata meritis, prærogatiuis ornata, dilatata bonis, stabilita per secula, pace secura, necessitatibus aliena, Deo charissima, & sẽpiterno verbo castissimè copulata. Per plateas quippe illius, per mãsiões, & vicos ab vniuersis cantabatur alleluya. Erat præterea in illius medio miræ magnitudinis, atque incõparabilis pulchritudinis thronus innumerabilium stellarum splendore coruscus: nec non & angelorũ miliũ claritate stipatus. Hunc diuinalis aspectus, & regia dignitas, atq; indicibilis gloria perornabat. Illuc, vt ipsum tangeret, nemo appropiare audebat: venerabãtur tamen omnes illius artificis sapientiã, cœlestem virtutem, effluentem gratiã, æternumque decorem. Equidẽ in principio & ante secula hic eleuatus est thronus, vt in ipso Dominus Iesus solus honorabiliter resideret: quemadmodũ & factum est. Nã laudãtibus Deũ cunctis, pariterque psallentibus, ac vniuersis cernentibus in eodem gloriosissimè collocatus est. Tunc millia millium ministrantiũ, & decies cẽtena millia assistentium angelorũ vocem dedere, dicentes. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarũ actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum, amen. Verum & ipse sanctorum cœtus dulcisonis iubilationũ clamoribus inquit: Dignus es domine accipere virtutẽ, & diuinitatẽ, & sapientiam, & gloriam, & honorẽ, & benedictionẽ: quoniam occisus es, & redemisti nos in sanguine tuo; fecistique nos reges & sacerdotes, & tecũ regnabimus in æternum. Hęc & his similia prosequentes nimia cũ veneratione cadebant in facies suas, & ante thronum agni suas submittentes coronas immẽsas illi gratiarum exhibebant actiones. Se quidem ab admiratione & laude continere non poterant.

Ema-

Emanabant enim de ipsius mediatoris serena facie riuuli nonnulli bonitatis, & clementiæ profluentes de vitæ fonte sanctæ ciuitatis, quorum qui aderant, inebriati dulcedine pia charitate languebant, sed & ipsa sapientia in Christo corporaliter habitans, de thesauris diuinitatis suæ spirituales quosdam luminis emittebat exterius radios, quibus contemplantes illustrati, intelligentiæ splendore fulgebant. Trahebantur suauiter à Christo, ipsumq; aspicientes vberrimè delectabantur ipso. Nil planè in illis vacabat à laude, quoniã totũ, quod videbatur ibi, agnoscebatur laudabile. Ingrediebantur vtiq; & egrediebãtur, & virentia amoris, & laudis pascua degustabant. Arcana mysteriorũ affluenter patefaciebat verbũ, per quæ rediuiuis contẽplationũ gaudiis reficiebantur vniuersi. Nec fastidiũ satietas, neque pœnã desideriũ inferebat. Operabatur in illis ipsius verbi potentia, quatenus ineffabiliũ bonorũ capaces existerent. Se diffundebat in illos, reficiebat eos non relinquens se, ordinabat singulos in gradib. suis, omnesq; secundũ merita disponebat. Non de minoritate inuidentia; nec de maioritate generabatur elatio. Omniũ omnia cõmunia erãt, quoniam Deus erat in omnibus omnia. In hoc itaque mediatoris conuiuio nuptiali exultationis, & confessionis iucundissimus percipiebatur gustus; atque laudantium, ac Deum benedicentium melliflua carmina personabant. Cœlestibus autem cãticis incumbentibus supernæ patriæ habitatoribus diem festumque ducentibus adhuc turba discipulorũ residebat in monte, erectisque in cœlũ luminaribus mente delectabiliter pascebatur. Tunc iuxta illos in albis vestibus duo viri astitere, dicẽtes: Viri Galilæi quid admiramini aspiciẽtes in cœlũ? Hic Iesus, qui assumptus est a vobis in cœlum, sic veniet, quẽadmodum vidistis eum euntẽ in cœlũ. O mediatoris præcipua dignatio, ò charitatis viscera prædicanda. In tanto siquidem honoris culmine sublimatus nunquid oblitus est stupentium filiorum? Nec pro gaudii magnitudine, neque pro locorũ distantia fouere desinit, quos superstites in mũdo reliquerat. Ita planè in cœlis lætatur cũ angelis, vt in terris non fastidiat cohabitare in hominib. (nam delicias suas cum filiis hominum esse fatetur.) Pro amoris igitur vehementia nõ dedignatur summus ad ima descendere, vt infimos eleuet ad summa. Nisi prius descendat ipse, nunquam erigimur. Eius inclinatio nostra prouectio est. Quamobrem ipsius documẽto discamus humilitatem, contemptum seculi teneamus, caueamus delectari infimis, & caducis, vt expeditius cœlestia capiamus: vtraque nequeunt possideri. Nam (teste Apostolo) quicunque voluerit esse amicus seculi huius, inimicus Dei constituetur. Moriamur ergo seculo, vt viuamus Christo. Ille viuere cẽsendus est Christo, qui custodit legem, aduersatur diabolo, & mundũ calcat, contemnit visibilia, odit se, diligit vniuersos, atque mentis affectu bona inuisibilia concupiscit. Qui talis est, corporaliter moriendo mutatur in melius. Ponet (iuxta Prophetæ sententiã) radices deorsum, & faciet fructum sursum. Erit honorabilis angelis, amabilis Christo, lumen seculo, vilis sibi, & charissimus Deo. Seipsos nanque deiicientes attollit omnipotens, diligẽtes se diligit: ipse soluit (dicente Propheta) cõpeditos, illuminat cęcos, erigit elisos, & dirigit iustos: pręcipua tamen dilectione aduenã, & peregrinũ ipse custodit: illũ (videlicet) qui veridica oris cordisq; definitione cum Psalmographo ait: Aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. Proindè à temporaliũ curis, & ab amore visibilium alienus effectus in diuina lege meditatur assidue. Cõtẽplationi vacat dulciter, & quieti, fugit hominum consortia, sectatur sapientiã, virtutes possidere appetit, vigilat prudenter super se, atq; in sui latitudine cordis delectabiliter occupatus prostratus corã domino in spiritu iugiter propheticum depromit, dicẽs: Cãtabiles mihi factæ sunt iustificationes tuæ in loco peregrinationis meę. Quotidianis siquidẽ, & spiritualib. in deliciis enutritus per incrementa laudabiliũ actionũ ad maturã pertingit ętatẽ. Solido perfectorũ vtitur cibo tãquã amicus Christi, & angelicarum virtutũ feruẽtissimus imitator. Sæpe impellente charitate in sponsi ingreditur interiora cubiculi, & æterni sponsi castis potitur amplexibus. Reformatur in spiritu, & in seipso iucundissimè requiescit. In eadẽ autẽ spirituali reformatione irradiatur cognitione, cœlestium exhilaratur dulcedine, fœcundatur charismatibus, interna pace pinguescit, & dilectione flagrantissima vulneratur. Sic viuit Christo, viuificatusque in ipso, inquit: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Nã mortem carnis aiæ lucrum putat, dum relicto huius seculi ærumnoso exilio in cœlestis aulæ patriam lætus possessurus ingreditur, quo Christus pro nobis introiuit, factus pontifex in æternum, sedensque ad dexteram Dei in excelsis interpellat pro nobis, nosq; dulciter inuitat ad se. Pro nobis (inquam) in cœlorum palatium mediator venit Christus paterno obiiciendo cõspectui carnis nostræ naturam cicatricum splendoribus coruscantem. Nos autem inuitat ad se, vt suaui charitatis suæ iugo reficiat nos adhuc peregrinantes à se: ideo grãdi voce clamat: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos: tolliteque iugum meum super vos. Hortatur præterea nos, vt semotis terrenarum rerum curis per contẽplationis ocium in ipso delectabiliter quiescamus. Ipsius quippe illa vox est, quæ ait: Surge amica mea, speciosa mea, & veni columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ: ostende mihi faciem tuam,

Act. 1. Iac. 4. Iob 18. Psal. 145. Psal. 38. Psal. 118. Philip. 1. Matt. 11. Cant. 2.

sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Excitat etiã nos ascẽdere ad paerfectionis fastigiũ, inquiens: Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est: quatenus consummato per virtutum exercitia vitę huius termino, in regione viuorum nos ducat ad patrem, viuificet, & coronet. Clamat itaque de cœlo, & in præcordiorum nostrorum auribus intonat vehementer. Excitat prorsus surditatẽ nostram, interiorem reparat visum, & gressuum nostrorum semitas dirigit in viam pacis. Se statuit ante nos, vt in ipso agnoscamus nos, & per illum accedamus ad ipsum, ne nos sine illo perire contingat. Non enim talis est, vt morientium perditione lætetur. Vita quippe est, sine qua vita carnis mors est, quæ ducit ad interitum sempiternum. Quamobrem, ò milites Christi, ò amatores veri, & inconcussi boni, ô vos qui suaue iugum domini, & ipsius onus leue baiulare decreuistis, audite intelligentes, & sapientię verba cordis aure percipite. Discite (oro) vbi sit sapientia, vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi sit lumen oculorum, & pax. Non enim in hoc seculo, in quo peregrinamini, reperitur, neque in terra suauiter viuentium, in sublimibus cœlorum mãsionibus habitat: solis verò mũdis corde de cœlo reuelat se, paruulis atque humilibus, de quibus dicebat: Sinite paruulos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum. Abscondit autem se à mẽtibus sublimium, & superborum nescientium se. Propterea, inquam, humiliamini, mundi estote, auferte malum cogitationum à cordibus vestris, vt sanctificati digna efficiamini vasa à superueniente sapientia. Obseruat diligenter super quem requiescat, quem instruat, & accendat. Secum thesauros defert cœlestes, & coronas triumphales rosarum albescentium immarcessibiliumque, vt ipsas suis amatoribus largiatur. Quum igitur sit affabilis, decora, mitis, casta, beneuola, sancta, omniumque virtutum candore vestita, sibi similes suos appetit dilectores. Indignum profectò est, vt tam præcelsa, & nobilis peccatoribus se communicet, & indignis. Ornate itaque vos moribus, mundate à sordibus, concupiscentiis carnis renunciate. Virtutes possidere nitimini, cœlestia diligite præmia, si habiles vultis fieri contubernio sapientiæ. Est nanque diuina hæc sponsa speciosior sole, & super omnem pulchritudinem stellarum, auro fulgentior, preciosior gemmis, balsamo suauior, nectare dulcior, pudicitior castitate, niue candidior, sanctior cunctis, elegancior vniuersis, firmamento sublimior, abysso profundior, mari latior, & orbe capacior. Nempe in cœlo, & in terra summum obtinet principatum. In terra etenim habitabili leges condit, disponit regna, regit populos, scrutatur corda, custodit iustos, punit delinquentes, exhibet iudicia, elementis imperat, arcet spiritus, deprimit elatos, turbat imperia. In sublimibus vero cœlorum sedibus angelicis spiritibus præsidet. Nam Seraphim succendit charitate, Cherubim veritatis illuminat scientia, thronos in iudiciorum suorum contemplatione attollit: dominationibus, vt exeuntium ministeria disponant, indicit: principatus ad vniuersi regimen, regnorumque gubernationem præfert, pro coertione immundorum spirituum, ne ad vota noceant, instituit potestates, virtutes in faciendis miraculis sublimat, & roborat, mysterijs cœlestibus archangelos imbuit, & ad humana explendum ministeria angelos sapientes facit. Sunt enim omnes administratorij spiritus in ministeriũ missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Hæc vtique sapientia quum incomparabiliter virtutibus vniuersos transcendant, & gloria: hominibus tamẽ familiaris existit, atque cum illis spirituali connubio copulatur, vnde ait: Delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum, & deliciæ meæ esse cum filiis hominum. Ipsam igitur omnes pariter diligamus, veneremur obsequiis, sequamur votis, muneribus honoremus, efferamus laudibus, canticis spiritualibus mulceamus, placemus precibus flectamus suspiriis, oratione vincamus, aduocemus clamoribus, desideriis capiamus, atque in penetralibus cordis charitatis brachijs suauiter amplectemur. In ea semper requiescat mens, amor ferueat, subsistat virtus, intentio dirigatur, cogitatio maneat, perseueret, & vita: quatenus per ipsam veniamus ad illam, iungamur illi, illaque beatè fruamur, quæ diuino honore coruscãs, atque immortalitatis candore refulgens in patris solio, æquali potestate, pari gloria, & inconfusa maiestate viuit, & regnat in secula seculorum, Amen.

Marginalia: Mat. 5. — Baruc. 3. — Mat. 19. — Esai. 6. — Hebr. 1. — Prou. 8.

DIVI

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI

IN OPVSCVLVM DE INTERIORI Conflictu.

PROLOGVS.

Militiam vitam esse hominis super terram, tam ex quotidiano experimento, quàm ex sanctarum scripturarũ edocemur eloquiis. Quis (oro) naturalis ingenii cõpos hoc non didicit ex se in se: si tamen interdum consueuit postpositis cæteris redire ad se? In corde prorsus sentiuntur spiritualium fragores bellorum: quoniam intus thesaurus concupitus possidetur, dicente Apostolo: Thesaurum istum absconditum habemus in vasis fictilibus. Hinc spes illum diripiendi hostibus nostris oboritur: hinc etiam indefessa & peruigil à nobis est adhibenda custodia, ne expoliemur illo. Grauis quippe, semperque lugenda ipsius amissio esse cognoscitur, quæ solum ex ipsius ignorantia prouenire cẽsenda est. Nam tanti quodlibet æstimatur, quanti esse sentitur. Proinde insipientibus & peccatoribus vicina perditio est. Beatus planè quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum in spirituali stadio præliari. Abs te domine fortitudo, prudentia, & intellectus percipitur, quæ optimè in quotidiano certamine congruunt. Nemo nisi imbutus à te, tuæque gratiæ irradiatus splendore, nec perseuerare in stadio, neque victoriæ valet obtinere triumphum. Tibi itaque inhæreat, te assiduis orationibus pulset, tèque possideat in se quisquis brauij huius cupit reportare coronã. Te comitante, te pugnãte, te protegente victor existet. Nẽpe per se nullus idoneus est, vel repugnare in minimis. Ab hac definitionis sententia nemo dissentit, qui nouit istius militiæ qualitatẽ & causam. Horum igitur ne ignari simus agnoscendum est cum quibus hostibus nos dimicare oporteat, quibus armis muniri debeamus, & quæ merces sit promissa victoribus. Singula prout diuina donabit sapientia propriis disserenda sunt locis.

DE MAGNANIMITATE VIRILIVM pugnatorum, & qualitate inimicorum, quibus humanum debellatur genus. Cap. I.

Virilium animorum, atque Christo in spiritu militãtium proprium hoc esse cognoscitur, ut magis belli, quàm tranquillitatis tempus, & potius exerceri laboribus, quàm ignauia contabescere concupiscant. Nouerunt siquidem ocio mediante robur plurimũ deperire virtutum, augeri verò certamine. Verecundum etiam arbitrantur certaminis incumbente articulo secedere, bellantiũmque declinare tumultum, atque pugnantibus aliis ipsos pusillanimitate succumbere. Quamobrem magnanimitate accincti & armis, in inimicorum primas irrumpunt acies, ac dimicandi sibiipsis necessitatem imponunt: gloriosius esse autumnantes mori, quàm fugere. Huiusmodi autem quamuis frequenter vincant, quandoque tamẽ superantur: quoniam feruore solo feruntur, non discretione: optimum quum sit vtroque certare. Quod autem in corporali certamine, hoc & in spirituali sepissimè euenire contingit. Quamobrem ad eruditionem pugnantium, de interiori conflictu exhibendus est sermo: quatenus ex scientiæ adminiculo, etiam pugnandi feruor accrescat, & eo quisque fiat de corona auidior, quo indimicandi regulis extiterit ipse prouectior. Duas itaque, à quibus omne humanum genus in huius vitæ campo militans impugnatur, inimicorum dixerim species, visibiliũ, scilicet & inuisibilium. Ex ipso nonnulli sunt milites, qui virili luctantes animo, de conflictu gloriose triumphant. Sunt & innumeri, qui vincuntur, & hostium efficiuntur præda, seruique emptitii. Nemo tamen est, qui certaminis necessitatem, siue eorum, qui uidentur, siue eorum, qui non videntur effugere possit. Nempe illorum, qui videri valent, hostium duo sunt genera, alterum iuxta nos, alterum sicut nos: ambo importuna, ambo ad superandũ difficillima: primum est visibilis hic mundus, secundum quilibet proximus incompositus, & in conuersatione indisciplinatus. Mundus quippe ista diuersimodè, millèque modis nos infestare non desinit, nequam quum sit, & in maligno constitutus, nec inimicis, neque amicis suis pacem præstare potest. Nam fœditate abundat, atque iniquitate. Peccato quid turpius? aut quid iniquitate deformius? Porrò insignis Dei imago ex delicto fœdatur, naturalemque suam dignitatẽ amittit, degenerat à suo principio, & consumptioni fit proxima. Quandiu sine peccati contagione perstitit homo, amicus Dei, angelorum consors, & cœlestis patriæ ciuis fuit: at vbi delinquendo infatuatus est, de paradiso eiectus, mundi istius colonus effectus est. In ipso vepres reperit & spinas, iniquitates, & mendacia, periuria & odia, rapinas & furta, fraudes & circumuentiones, fornicationes & ebrietates, inuidias & rixas, & horũ milia aduersus rebellẽ hominẽ, & in homine germinauere peccata. Ex his quid amisit, quid inuenit, rõnabiliter voluit deplorare. Nã & plorationis locus, & lacrymarum vallis nuncupatur hic mundus: vt in illo degentes nullum uerũ norint inueniri posse solatium. Instabilis est, & per momenta decurrens, casibus plenus, periculis septus, turbinibus agitatus, fluctuationibus anxius, cladibus refertus, dissentionibus inquietus, mutationibus deditus, Deo contrarius, cœlo aff-

finitus,

similis, virtutibus oppositus, sanctitati inimicus & piis mentibus onerosus. Illas quantum valet premit: tribulationibus insequitur, aduersitatibus atterit, nunc diripiendo propria, nunc concupita negando. Verùm si probatos nequit malis suis superare viros, blanditiis & sponsionibus deceptoriis eosdem deprauare contendit: vbique parat laqueos, in omnibus decipulas tendit pedibus innocentum, nunquam impugnandi iustos materia caret, Ioanne dicente: Omne quod in mundo est, aut concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia est vitæ. Nempe per ea, quæ carnalem trahunt concupiscentiā voluptuosos: per ea autem, quæ oculorum concupiscentiam, cupidos: sed per illa, quæ ad vitę demulcent superbiam, elatos sibi sternit & tumidos. Quid de illius carnali concupiscentia. Sapiēs sub typo impudicæ senserit mulieris, attende. De fenestra (inquit) domus meæ per cancellos perspexi, & video paruulos, & considero vecordem iuuenem, qui transit per plateas iuxta angulum. Et ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio ad capiendas animas garrula, & vaga, quietis impatiens: non valens in domo consistere pedibus suis, apprehensumq; iuuenem deosculatur, & procaci vultu blanditur, dicens: Egressa sum in occursum tuum hodie, desiderans te videre, & reperi. Intexui funibus lectulum meum, straui tapetibus pictis ex Aegypto, asperli cubile meū mirrha & aloe, & cinnamomo: veni inebriemur vberimus, & fruamur concupitis amplexibus, donec illucescat dies. Audiuimus detegentem mūdi perniciosas voluptates, audiuimus, & admonētem: quatenus noscamus quid agere debeamus. Sententiam quippe definiens suam, inquit, Nunc ergo fili mi audi me, & attende verba oris mei, nec abstrahatur in viis illius mens tua, neque decipiaris semitis eius: multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Quid verò de seculi diuitibus Apostolus Iacobus dicat, intelligamus, ne seducamur. Agite nunc (inquit) diuites, plorate, vlulate in miseriis vestris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra à tineis sunt comesta. Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ęrugo eorum in testimonium vobis erit, & mā ducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus. Quid autem de vitæ superbiam sectantibus Propheta cōmemoret, cordis aure percipiamus, ne infletnur. Vidi (inquit) impium superexaltatum, & eleuatum, sicut cedros Libani: transiui, & ecce non erat: quęsiui, & non est inuentus locus eius. Meritò non erat, nec inuentus est locus elati & impii: quoniā in lubrico labentis seculi pedem suum stabilire cupiebat. Quærebat possidere fugientem, & inhærere cadenti: sicque cum eodem miserabiliter corruit. Talis vtique amatorum mundi dei uit esse finis, siue illorum, qui carnis sectantur illecebras, siue illorum, qui à concupiscentia oculorū se irretiri permittunt, seu qui nescientes se, contendunt ambulare in magnis & mirabilibus supra se. Abutuntur vniuersi hi donis Dei, & creaturæ inseruiunt potius, quàm creatori: atque incommutabili spreto bono, commutabili se substernunt. Quis (oro) morte eosdem non iudicet dignos, qui tam immoderato præsentis seculi ebriantur amore, ut temporale præponant æterno, & conditore neglecto, in creaturis fęlicitatis suæ constituant finem? Non enim rerum spes, seculique ornatum artifex summus produxit inesse, ut rationalis creatura in ipsis delectationis suæ motum figeret: sed vt erudita in spiritu, qui fecit illas veneraretur, & coleret, disceretq; ex visibilibus inuisibilia degustare. Hoc Apostolus insinuare voluit quando ait, Inuisibilia Dei a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoq; eius virtus, atq; diuinitas. Tanquam purum speculum creaturarum decor offertur homini, quatenus ex earum notitia discat se, seq; quum agnouerit, contempletur suauiter, qui fecit se. Optimus hic ordo ascendentis est, ut ex rebus visibilibus in se, & à se trāseat supra se. Triplex funiculus iste difficile rumpitur euentu aliquo, si tamen in veritatis possideatur lumine. Nullus verò ad diuinitatis valet peruenire scientia, nisi sciat prius se. Sed neque quis censendus est posse vti creaturis commendabiliter, si non agnoscat se. Tua ergo, ò homo, consideratio se extendat ad ea, quæ facta sunt, siue quę fulgent in cœlo, scilicet sol & luna, & stellarum numerositas, siue quæ per aera volitant, aut in aquis mouentur & viuunt, vel super terram repunt, seu germinātur ex ea, aut in ea subsistunt. Et in his omnibus materiam, species, pulchritudinem, virtutem contemplare & causam: quatenus patrocinium reperis, atque magisterium reuertendi ad te. Non vt maneas in te, sed vt metiaris te, & in speculo conditoris intelligas te, & eum, qui fecit te. Porrò quum hęc diligenter perfeceris, recognosces te vniuersis quę patent oculis, cæterisq; sensibus præstātiorem, ac omnibus esse prælatum. Tibi prorsus famulantur ista, nedum ad necessitatis vsum, virtutisq; profectum, verumetiam ad perpetuę fęlicitatis introitum. Clamant singula, clamāt omnia, vt cur facta sint mentis oculo percipere velis. Nempe non propter angelos facta sunt, quibus ad consummationem beatitudinis, laudisque iucunditatem Dei sufficit visio: in qua perfectè naturam, creaturarumque proprietates, seipsos, & qui condidit vniuersa, cognoscunt. Reuelata enim facie Dei gloriam contemplantes à claritate in claritatem transeunt, & delectabilis admirationis pascua inueniunt. Hinc est quod sensibilium non indigent adminiculo, quo mediante ascendant supra

pra

1. Ioan. 2. — Prou. 7. — Prou. 7. — Iac. 5. — Psal. 36. — Psal. 105. — Rom. 1. — Eccl. 4.

pra se nil ignorant, dum scientem omnia sciunt, eorum videlicet, quę scienda sunt. Nō enim ineffabiles, & infinitos sapientiæ, ac sciētiæ Dei thesauros hauriunt ad plenum, sed iuxta beneplacitum illius, qui fecit omnia in pondere, numero, & mensura. Ipse sibiipsi tantum cognitus est, qui videt se per se in se: neque propter se, ipsa dixerim condita esse, quæ facta sunt, & carnis sensib. subiacent. Quomodo propter se arbitrādum est illas esse creatas, quum non habeant vnde delectabiliter gaudeant in se, aut Deo, qui fecit illas? Nam delectationis lætitia ex obiecti causatur notitia. Tantum res quæque diligitur, quāti ęstimatur esse, quamuis gemmæ, siue aurum magnipendantur ab iis, qui nouerunt illas: paruipendūtur tamen ab iis, qui nullam de eisdem habuerūt scientiam. Talibus verò si subingeras quanti sit aurum, repentè carum tenebitur, quod habebatur vile: hoc vnde nisi ex intellectus iudicio? Tolle ab homine intellectum, & nulla erit rerum discretio, nullusque amor. Hinc delinquentium redarguitur vecordia, qui nescientes Deum, nec ea, quæ illis prodesse poterant, brutorum more tempus omne in carnis voluptate consumunt. De ipsorum vanitate merito dicitur per Prophetam: Homo quum in honore esset, nō intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Patet igitur, quod ex sola definitione rationis animę mouetur affectus, qui tunc commendatione efficitur dignus, quum innititur veritati, & tanti quodlibet iudicat, quāti est. Hac discretionis itaque libra, quū (excepta natura angelica, atque humana) vniuersæ careant creaturæ, definiendum est illas minimè propter seipsas esse conditas: illas ergo pro gloria sua, & pro hominum multifaria vtilitate omnipotens fecit. Vegetatur naque humana caro, dum vescendis vtitur ad sobrietatem, dum spirando viuit, dū sustentatur solo, dum indumētis tegitur, & dum innumerabilibus eius calamitatibus subuenitur. Spiritus autem sensibus mediātibus multiplices capit illecebras, oculis namque aspiciendo distinctas elementorum materias, variasque illorum miratur species. De his, quæ terra gignit, quot valeat oblectamenta capere, nemo sufficit enarnare. In virgultis frondosis, in pomiferis arboribus, in pratis ridentibus, in nascentibus aristis, in florum amœnitate, in rosis, in liliis adinuenit vnde gaudere valeat. Quæque species iuxta genus suum pro innato decore lætitiæ materiam subministrat, hoc in volucribus, hoc in animalibus, hoc in reptilibus, hoc in piscibus inuenitur, si tamen dignetur homo considerare, quod videt. Quemadmodum igitur visu, ita ex auditu, olfactu, gustu, & tactu reperit vnde delectatione pascatur. Peramplius autem in id, quod habet in se, propter quod delectatur, & pascitur, sine quo prorsus insipidus iaceret, & marcidus, ex ipso

Psal. 48.

quidem trahit delectationem ex sensibus, principatur cæteris, atque dignitate præcellit. In hominis enim creatione sic legitur: Faciamus (inquit Deus) hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis vniuersæ terræ, omnique reptili, quod mouetur in terra. Vides ne, quam rationabiliter ex speciebus visibilium ad sui homo prouehatur notitiam, dum per se agnoscit illa, & delectatur in illis, eademque cognoscēdo, se cum exultatione videt in se, & diligit se? Diligit (inquam) non se propter se, sed eum, qui fecit se. Cur non se diligat propter Deum, qui se nouit creatum à Deo, & per se in creaturarū speculo illum intelligit admirabilem atque amabilem? Rediens quippe animus humanus ad se, seque tam ab exteriorum tumultibus segregans, quàm à sordibus delictorum mundans, per ea, quæ facta sunt, Dei magnificentiam contemplari conatur: ad quam non nisi præueniente gratia, & cordis munditia pertingere valet. Nā quo contemplantis cor efficitur mundius, eo ad capescendum cœlestia magis habile inuenitur, dicente domino. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Obtutibus namque intelligētiæ cœli, terræ, mariumque iuxta virtutem suam sibi statuens machinam, quam in memoriæ cellario videndo reposuit, nunc artificis potestatem, nunc disponentis peritiam, nūc prerogatam beneuolentiam meditando miratur. Porrò si superiorum corporum magnitudinem, decoremque desiderat, si inferiorum numerositatem, si diuersitatem specierum, si ex qua materia, qui virtute, quomodo vniuersa sint condita Deum patrem per verbum suum id egisse fatetur. Nullius vt tanta faceret, indiguit suffragio, nullaq; informi seu formata materia: quippe quum omnia subsit illi posse, dum vult. Hoc Propheta notificauit, inquiens: Omnia quæcunque voluit dominus fecit in cœlo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Quamobrem quando illa, quæ facta sunt in esse producere voluit, dixit, & facta sunt, mandauit, & creata sunt. Dixit, inquam, per quem? vtiq; per Verbum suum, quod sibi simile sine initio genuit, consubstantiale, & coæternum: quod est ipsa increata sapientia, quæ sic ait: Ego ex ore altissimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam: ego quando cœlos præparabat, aderam cum eo cuncta componens: Ab ipsa prorsus omnis ordo vniuersi emanare dignoscitur: præceptum illi imposuit, quod non præteriuit: legemque successionis indixit, quam à constitutione irrefragabiliter custodiuit. Contraria enim quū multa sint in naturis rerum, nullam in seipsis confusionem admittunt, id Dei disponente sapientia. Nam quamuis in altissimis habitet, & in paterno recumbat pectore, præsidet tamen in magisterio suo, in regimine vniuersi, atque in arte

Gen. 1.

Mat. 5.

Eccle. 48.

Eccle. 24.

sua,

tua, singula quanquam praua quamuis deordinata appareant, irreprehensibiliter gubernat & dirigit. Ab illis quædam casu transire cēsentur, qui iudiciorum Dei arcana non penetrant, & luteas inhabitant domos: qui autem ad libertatem verā filiorum attingere meruere, sapientiæ Dei altitudinem sine fatigatione collaudant. Amoto etenim carnis & figurarum velamine, illum sicut est videndo magnificant. Detergunt verò mentis aciem, qui peregrinantur adhuc, & ad quod currunt: & si non intelligendo, saltem amando perueniunt. Illuc nanque ingreditur amor, quò minimè intellectus appropiat: hoc operante charitate, quæ per spiritum sanctum, qui datus est nobis, in cordibus est diffusa fidelium. Quandiu igitur idem spiritus considerationis nostræ actum in creaturarū speculatione attollit, se perspicuè manifestat in illis, quendam vtique tunc bonitatis suæ in mentibus nostris infundit saporē melle ac nectare dulciorem: per quem omnia animę interiora iubilatione complentur, dum in rebus singulis stillicidia gratiæ illius inesse perpendimus. Nam quemadmodum beatę trinitatis quælibet creatura opus esse, ita quoque ipsius imaginem impressam gestare cognoscitur: quantum etsi percipiamus intellectu, delectabilius tamen degustamus affectu: vtrunque autem diuinæ dignationis est munus, quę se nobis i speculo creaturarum cognoscibilem exhibet. Per notitiam igitur horum, quæ condidit, nos deducit ad nos: quatenus per eadem erudiat nos, nosq; delectabiliter erigat super nos. Beatum planè dixerim illum, qui in hac lacrymarum valle tales in corde suo disposuit ascensiones, vt infundente benedictionem legislatore (prout possibilitas humana admittit) Deum in Sion mereatur agnoscere. Nēpe vbi huiusmodi ascensionis ordinatissimus abest modus, tumor & superbia viget: vbi verò adest elatio, ibi proculdubio ignorantia dominatur: quemcunque verò ista possederit, à quo sit, quid sit, quid diligere, quidve vitare debeat, reddit ignarum: Talis quippe quum mentis sit ratione priuatus, & sola, quæ foris sunt, videat in carnis concupiscentia, aut concupiscentia oculorū, seu vitæ superbia, quorum hic mūdus est plenus, frequenter illabitur. Nam quemadmodum mundus iste habentibus sapientiam spiritualis profectus materiam subministrat, ita non habentibus, ruinę occasionem præbet. In seculi igitur perseueret stadio, totiusque vniuersi assiduè consideret speciem, quisquis diuinę sapientiæ irradiatus est gratia, de visibilibus ascēdat ad inuisibilia, & per ea quę facta sunt, omnium cōditorem agnoscere studeat, illumque diligere, ac diligēdo laudare: quatenus consolatione repletus & gaudio totis medullis cordis propheticum illud valeat decantare, dicendo: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. At verò qui horum inexpertus est, atque mentis obtuso lumine solum quę in mundo sunt corporeis nouit sensibus, ne seculi voluatur in vndis, & concupiscentiarum voraginibus demergatur, ad soliditatem littoris, portusque tranquillitatem ocyus peragrare conetur. Ibi componat mentem, affectus reformet, cohibeat cogitatus: nec inde facilè exeat antequam virilem animi vigorem induerit, atque futurorum bonorum refectus dulcedine, temporales discat repudiare illecebras. Taliter nanque introrsus roboratus in Christo sine labore inimicum fugiens mundum alacri animo propinquabit ad palmam. Maxima etenim victoriæ portio est, voluptuosi seculi fugiendo declinare materias.

Psal. 91.

Quod discretionis donum præcipuum sit, atque onerosa iustis detestabilis vita malorum. Cap. II.

Inter præcipua conditoris dona illius erogata militibus discretionis gratiam esse, asseuerare non dubito. Facilè nanque à virtutis tramite deuiat, qui censura prudentię nescit prouidere quod agat. Hoc in terrenis negotiis, hoc in spirituali conuersatione euenire cognoscitur. Ea propter quamuis omnibus, potissimè tamen Christo militantibus prudentiæ competit libra. Semper enim in campo dimicant, nunc aduersus visibiles, nunc contra inuisibiles inimicos. Omnis quippe eorum vita sacro testante eloquio militia est, quò se verterint, impelluntur vt cadant: quod & faciunt nisi iuuentur à domino, habent penes se visibilem hunc mundum laqueis plenū, atque blāditiis, habent & proximos, cum quibus degunt. Non mediocris deest pugna piè viuentibus, quum ab inuidis tentantur atque peruersis; ipsorum nanque operibus malis, venenato ore, ac exemplis pessimis, simpliciter gradientibus euersionis occasionem tribuunt. O quàm damnabilis est vita malorum, quanta in scripturis sacris nouimus iustos à malis sustinuisse certamina? Abel à fratre occisus est, Noe à filio Chā illusum legimus: Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Moyses, Samuel, Dauid, prophetæque cæteri quis enumeret, quā multa pertulerint aduersa ab iniquis hominibus? De beato Loth Apostolus inquit: iustū Loth à nefandissimis eripuit: aspectu .n. & auditu iustus erat, habitās inter eos, qui de die in diē animā iusti iniquis operibus cruciabāt. Mediatoris vita quā importunè attrita sit malis Iudæorū operibus, Euangeliorum volumina clamāt. Semper bonorum conuersatio malorum persecutiones pertulit. Trituratur terra, & vomere scinditur, vt germinet: vniuersæ putantur arbores, vt fę cunditate sua alimoniam hominibus subministrent, in vitæ vtiles purgantur racemi, vt vberiorem fructum exhibeant. Sic aduersariis veritatis iusti opprimuntur & tacent: tempora-

2. Pet. 2.

lium damna patiuntur, & diligunt, calumniantur, & obsequia impendunt, benefaciunt odientibus, pro persecutoribus orant, se corporis Christi membra esse fatentur, consortesque sanctorũ, qui mala perferendo coronam gloriæ perceperunt. Non enim hostibus suis irrogando mala, sed æquanimiter patiendo aduersa, de huius seculi stadio triumphaliter discessere. Prophetam quid de se dicat, attende, Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis, persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meã, & gloriam meam in puluerem deducat. Gloriatur munda conscientia, se nec malum reddidisse pro malo, neq; maledictum pro maledicto, quod est propriè iustorum ac perfectorum opus. Impiorum verò est retribuere malum pro malo, interdum malũ pro bono, sicut de Iudæis per Prophetam Dominus ait, Retribuebant mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Huiusmodi autem persecutiones apertæ, operaque nefanda, quanquam longe sint à congregationibus iustorum, minimè tamẽ in ipsis scandala desunt, quę dicente Domino sunt necessaria vt ueniant, quatenus virtus exerceatur habita, aut nondum inchoata initium sumat. Non enim illa quæ inter iustos scandala consueuerunt accidere, ex peruersa dixerim voluntate contingere, sed potius ex suggestione diabolica, ac fragilitate humana, naturarumque diuersitate, atq; simplicitate conuiuentium. Occasione talium oritur persæpe solicitior cura charitatis, sibimet scientia clarior, & conuersandi cautela prudentior. Quamuis enim mens pia de malo proficere norit, est tamen scãdali uitandum offendiculum, ne de bono veniat malum, præcipuè dum veritas dicat, Vęh autem homini illi, per quem scandalum uenit. Maximã verò illum arbitror scandalorum præcidisse materiam, qui in collegiis, & cum hominibus degẽs linguam suam compescere potuit. Est nanque magnum malum lingua loquax, plena mortifero veneno. In ipsa benedicimus Deum, & homines maledicimus, qui ad illius imaginem sunt. Ab ea vtiq; detractiones, susurrationes, blasphemiæ, stultiloquia, mendacia, adulationes, falsiloquia, contentiones, & vt complectar breuiter, delictorũ innumerabilia genera causantur. Proximorum autem murmuria omnino sunt à Christi militibus declinanda, quæ tanquam acutæ sagittæ audientium animas penetrare noscuntur. Aduersus detractores Dominus per Prophetam profert sententiam, dicens, Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar. Huius mali pondus Sapiens considerans, inquit, Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest, & à detractione percitæ linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit, os autem quod mentitur, occidit animam. Nempe qui detrahit, suã & audientis lædit conscientiam, atque cui detrahit, percutit famam. O quàm multa scandala, & quàm perniciosa detractioni assuetus concitat bella rixas vtiq; mouet, parit odia, pacem dissipat, dirimit vnitatem, charitatem extinguit se, suumque interimit fratrem. Pestis hæc à seruis Christi omnino esse debet aliena. Si habes (inquit mediator) aliquid aduersus fratrem tuum, vade, corripe inter te & ipsum solum. Non ait, detrahe, lacera, confunde, sed corripe. Non vt pro suscepta ingiuria vindiceris, sed ut tuum lucrifacias fratrem. Hanc charitatis regulam multi seruorum Christi se ignorare fatẽtur, dum detractioni proximorum relaxant fræna eo periculosius, quod sub zeli specie id actitare videntur. Necesse prorsus est, vt tales delinquant frequenter. Nemo sine sui detrimento postponens propria delicta, iudicat, seu detegit aliena. Obseruet tempus, modum adhibeat, mentem purget, emẽdet vitam, detestetur vitia, proximos diligat quisquis Dominum imitari se dicit, qui publicè in turbis Scribarum & Pharisæorum detegebat facinora. Nullus veram alieni cordis ualet proferre sententiam, qui enim peccatorem se humiliter recognoscit, non facilè detractioni vacabit, potius suas, quàm aliena accusabit delicta, metuat peccatum superaddere peccato, & in audientiũ cordibus rãcoris commouere certamen. Ingerit nanq; audientis cordi laborem luctandi, qui per corporis aures verbum detractionis immittit. A detractione & contẽtione liber existat, qui in se & in animo proximi pacem custodire desiderat. Contingit iugiter, vt pro veritate inquirenda ratiocinentur homines, sed paulatim incalescente ingenio introeat tumor, & contentiones accrescant. Difficile qui humilitate caret, contẽtiones euitat, quę iurgia seminant, audientiumq; conturbant animos. Fuge (inquit Apostolus Timotheo) contentiones. Ad nihil enim valent, nisi ad subuersionem audientiũ. Subuertunt quidem, dum plerunque à ueritate faciunt dissentire. Ex ipsis nanque hæreses & opiniones exortæ sunt falsæ, cordis hoc suadente tumore. Qui verus est Christi discipulus tanquam humilitati oppositas disceptationes effugiet, non garrulis cõtendet verbis, nõ clamabit, nõ pertinaciter cortradicet, magis alieno, quàm suo iudicio credet, circuncidet os suum, ne cuiquam cadendi offendiculum ponat, non solùm impudica & detractoria, verumetiã & inanes fabulas, scurrilia & ociosa abhorrebit eloquia, tacebit vsque ad tempus, & tantum quod ædificare valeat, auditoribus propinabit. Nouit amator sapientiæ quantum incõpositus sermo dissoluat mentem, compunctionẽ dissipet, sensum euertat, mentem fœdet, fiduciã propellat, & Deum offendat. Ista egregius Psaltes intelligens orabat, dicens, Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meis,

Margin notes: Psal. 7. — Psal. 34. — Matt. 18. — Ibidem. — Iacob. 3. — Sap. 1. — Matt. 18 — 1. Timot. — Psal 38.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

meis, suam cęterorumque concupiscens pacem, quando sermonem proferre deberet, humiliter scire postulabat. Timebat prorsus ne linguę suę occasione aliis delinquendi fomitē ministraret. Consueuerunt quippe sancti de proximorum salute esse soliciti. Hinc multa quamuis eis liceat, quia non ædificant, agere desinunt, Domini sententiam retinent in corde dicentis, Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. O quanti pereunt aliorum exempla sectātes. Nocet plurimum cōuersatio incomposita deducta in publicum. Quisque sibi licere putat quod videt in altero, & tamen si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueā cadunt. Nempe queadmodum bonorum multis proficua, sic & perniciosa cognoscitur esse vita malorum. Duplici pęna mulctabitur, qui exemplo suo proximos prouocat ad peccandum. Sicut enim bonos mores corrumpunt colloquia mala, ita humiliter cōuersantium corda deprauant exempla non bona. Quamobrem solerter vtrunque Christi miles cauere studeat. Verbis nanque noxiis & inutilibus nunquam accommodet aures, laudabilibus autē semper. Magis consideret quid audiat, quàm à quo, nam proficua, & Domini eloquia (etiam si a malis proferantur) audienda sunt, atque operę perficienda, perniciosa verò & impudica (quamuis bonus loquatur) virili repudientur animo. Tunc quippe bonus non est, quum mala pronunciat malè. Qui enim malo libenter auditum præstat, efficitur malus, & qui imitatur delinquentē, diuino iudicio se reum facit. Iniquorum ergo cōsortia sunt vitāda. Quid sapiens loquatur, aduerte, Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis, si dixerint, veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendicula contra insontem frustra, omnem preciosam substantiam reperiemus, implebimus domus nostras spoliis, fili ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum, pedes enim eorum ad malum currunt. Non euadet peccatum, qui socius esse voluerit peccatorum. Quum ergo nemo à peccato immunis sit, omnesque frequenter delinquant sermone & opere, salubre consilium est, vt quisquis militans Deo, interdum conuersationem hominū secedendo deuitet. Abhorret quidem humana natura, nec viuendi necessitas patitur, vt quis sēper solitarius sit. Est enim homo sociale animal, & similibus sibi sociari desiderat. Temperanter itaque huiusmodi est cohibendus affectus. Cordi, ori, & sensibus imponenda est lex, præsideatque in vnoquoque prudentia, quæ mētem Deo, & carnē subiiciat rationi, propulset à domo mentis cogitatus noxios mox vt apparuerint, Prophetam meminerit dicētem, In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem, proximorum sibi illatas iniurias æquanimiter tolleret, malorum exempla sequi formidet, prolata vero inutiliter verba audiendo non audiat, linguæ suæ moderamina ponat, corde discutiat quod prolaturus est ore, curiositati autem sensuū statuat regulam, (Nam ab adolescentia homines semper proni ad malum sunt) nūc hominū, nunc seculi lenocinia quærunt, & graue dominanti rationi excitant bellum, confœderantur eisdem, & mentis arcem simul deprædari conantur. Nequaquam itaque nisi mediante fuga, & virtute prudentiæ superare valebimus visibiles, de quibus loquimur, hostes.

De duplici oculo homini prærogato, nec non carnis ac spiritus diro certamine. Cap. III.

IN principio quādo primus plasmatus est homo, duplicem percepit oculum, vnum carnis, quo visibilia cerneret, & alterum rationis, quo spiritualia agnosceret atque diuina: vnū vt exerceretur in imis, alterum quo delectaretur in summis. Per illū carnis, vt visibiles posset hostes aspicere, aspiciendo cognoscere, cognoscēdo vitare, per illum autem rationis, vt spirituales nequitias spiritualiter decertantes superare valeret. Præuidens nanque Deus hominis casum antequam fieret, contra visibiles & inuisibiles hostes armis congruentibus roborauit. Illum quippe in huius vitæ campo militaturum instituit, atque lege proposita sicut vincenti gloriam, ita victo vtriusque hominis interitum repromisit, sed heu in primo pugnæ congressu homo seductus pestifera suggestione occubuit. In sui igitur pœnam peccati mundum istum, quem tanquam cōditoris acceperat speculum, sibi sentit aduersum. Factaque est humana species sibiipsi contraria, quoniam autori omnium noluit esse subiecta. Hinc quoque ex carnis propagine concupiscentiarum germen excreuit, atque carnis & spiritus bellum sumpsit initium. Laboriosa prorsus, & ad superandum difficilis est carnis illecebra, quæ die noctuque spiritui infesta sentitur, foris habet cui adhæreat, & contra quem sæuiat intus, propagatur in carne, coalescit in tempore, enutritur in vitiis, neglecta roboratur, & quum dominatur, interimit, nunquā rationis legibus cedit, nunquam superata quiescit, semper floret, sēper viget, semper sua importunitate decertat, serpit cōtinuò vt cancer, sæuit vt ignis, rugit vt leo, tumet vt coluber, insidiatur vt latro, cęno volutatur vt aper, sat nunquam dicit vt infernus, commaculat naturam, & inflammat totum corpus natiuitatis inflammata à gehenna, libidinū pruritus excitat, concupiscentias mouet, fugat pudicitiā, castitatē impugnat, derogat honestati, laudat adulterium, stupra suadet, parat incestus, atq; immaculatū thorū violare conatur, confœderatur vētri, vacat iocis, lautiora fercula concupiscit, amat

amat crapulam, saturataq; esuriē patitur, honoribus attollitur, seducitur laudibus, lacessitur iniuriis, mundum diligit, seculi oblectamenta sectatur, societates quærit, læta cupit, & aduersa naturaliter perhorrescit, effrænis semper, & incōposita est, de qua criminum millia ebullire noscūtur. Quid de eadem Apostolus scribit, intellige, Manifesta (inquit) sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, adulteriū, immunditia, impudicitia, auaritia, quæ est idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, cōtentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. Vides ne quam insuperabilis hostis sit carnis illecebra? Latitat in carne, accendit carnem, & carnis ministerio vtitur, nunc introrsus debellat mentē noxiarum cogitationum immittens iacula, nūc importunis moribus corporis medullas libidinis mouet incendio, nunc sensibus abutitur obscœna ac delectabilia quæritando. Sæuissimus planè tyrānus est caro, & concupiscentiarum munitus exercitus. Quis (oro) est, qui dominationis illius à se reiecerit iugū? Quis tam sobriè, tamq; pudice vixit, vt in eo crudelis hęc non haberet imperiū? Quis carnē suā adeo ieiuniis attriuit, & fame, vt ipsius carnis illecebrā possideret emortuā? Nemo sanctior Paulo, & tamen de ea conqueritur, dicens, Non enim quod bonum volo, hoc ago, sed quod odi, hoc operor, nā velle mihi adiacet, perficere autem bonum non inuenio. Video aliam legem in membris meis repugnātem legi mentis meæ, & captiuantē me in lege peccati, quæ est in mēbris meis. Captiuus planè ducebatur, dum non voluntariè, sed coactè legi seruiebat peccati. In eo adhuc carnis concupiscentię vigebant, sed à mentis repercussæ lege minimè dominari valebant. Quamobrem fiducialiter, aiebat, Si enim, quod nolo, illud facio, non ego illud operor, sed quod inhabitat in me, peccatum, mente enim legi Dei consentio, & carne legi peccati. Si conflictum hunc patiebatur in se Apostolus, qui vsque ad tertium cœlum raptus, arcana, quæ homini loqui minimè licebat, fuerat contemplatus, quid nos miseri de nobis existimare debemus, quos ira superat, liuor occidit, inflat superbia, captiuat ambitio, inflammat libido, vincit gula, cupiditas excæcat, & principandi desideria premunt? Si certabat electionis vas, carnem suam diuersimodè affligens, ne spiritui noceret, quid nos acturi sumus? Qualiter in stadio aduersus carnis concupiscentias dimicauerit, audi, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Nouerat beatus Apostolus carnis insolētiā; & quam importunè contra spiritum rebellis existat. Ne igitur indignum, indebitumq; sibi vēdicaret imperiū, castigatione prudenti, seruituti illam subdere satagebat. Quid (oro) indignius,

Galat. 5. | Roma. 7. | 1. Cor. 9.

quàm vt sine ratione caro rationali spiritui dominetur? Aut quid magis incongruum, quàm vt ille, cui principādi datus est honor, inglorius maneat, & ancilla petulanti elatione imperandi ministerium sumat? Detestanda prorsus, & perniciosa est talis abusio. Non enim natura hoc docet, neque sic instituit Deus, qui omnia in sapiētia condidit, fecit ipse, vt caro spiritui, & spiritus obtemperaret sibi. Verum deordinatio, quam in hominibus intuemur, vt spiritus carni inhærens carnaliter viuat, non de cōditoris, sed de peccati lege manauit. In originali siquidem delicto cōcepti homines, de peccati semine traducem ducūt, fiuntque prius damnati, quam nati. Accepta nanque anima carnis contagione dum infunditur corpori, rea efficitur, & infirma. Rea quippe ob priorum parentum culpam, infirma verò ex corporis indiuidua copula. Hinc plane hominis concupiscētia habet originem, quæ in carne originaliter, sed in anima, quæ vitii, & virtutis susceptibilis est, tanquam in subiecto, formaliter manet. Porrò ex huiusmodi connexione carnis, anima esse agnoscitur infirma ad resistendum motibus, fœda dum maculam trahit ex prurigine carnis, & semper ad delinquendum prona. Doleat igitur quisque pro se, gemat pro cæteris, cū legi peccati velit nolit se nouerit esse substratū. Hoc Apostolus considerans flebili vociferatione inquit, Infęlix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Libertatem spiritus anhelabat naturalem, quam non ad votum, neque in præsenti peregrinatione, sed in futuro per mediatorem Christum, habiturum se credens mox intulit, Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrū. Quamobrem in spiritu propter resurrectionis spem exultans alibi ait, Quum autē hoc mortale induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est. Absorpta est mors in victoria. Tunc plane quicunque victoriæ istius, beatæ videlicet resurrectionis, participes erunt, delectabiliter dicent, vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Patet omnino conspicuè, quod in resurrectione iustorum, quum tradiderit Dominus Iesus regnum Deo, & Patri, veram animæ, & corporis consequenter electi pacem. Non erit concupiscentia commixtionis ibi, quia homines Angelis similes non nubent, neque nubentur. Non erit fomes peccati, qui cupiditatis ignem foueat in carne, Non animæ infirmitas suscepta ex carne, neque deordinata voluntas corrupta per aīam, sed perfecta libertas, libera sanitas, sanata volūtas, volūtaria seruitus, & iucunda laudatio. Interim aūt donec hoc fiet, & quādiu in hoc passibili corpore militamus, ad resecādū carnis cōcupiscētias adhibēda est cura peruigil, ne fortè si neglectę permāserint aduersus spiritū supra modū desęuire cogātur. Semper rediuiua parāt certamina, nisi mox vt surgere cęperit, disci-

Roma. 7. | 1. Cor. 15. | Matt. 22.

plinæ fuerint vigore consumptæ. Corruptæ carnis hoc semper est proprium, vt concupiscentiarum indesinenter pruritum emittat, per quem laboriosus animæ excitetur conflictus, diuinæ sententiæ istud nouimus esse supplicium, vti sacra testantur eloquia, sic enim primo homini delinquenti est dictum, Terra germinabit tibi spinas, & tribulos. Non solum de hac elementali terra, verũ etiam de humano corpore perhibetur, cui post peccatum dicitur, Terra es, & in terram ibis. Hęc profectò terra quantumcunque virtutibus excolatur, quantumcunque animi censura purgetur, in ea quod euellitur, exoritur. Hinc in sudore vultus vtriusque panis homo vescitur alimẽto. Dum enim noluit custodire, quod gratis acceperat, cũ laboris difficultate inuenire cogitur, vnde pascatur. Hoc quippe (ait Propheta) labor est ante me donec intrẽ in sanctuarium Dei. Labor nempe talis vel maximus est, & intolerabilis multis. Potius volunt sub temporalium curarum desudare falce, & exteriorũ incumbere negotiis, quàm abdicatis cogitationibus noxiis cordis sui exercere custodiam. Sicut labore, ita huiusmodi munditiæ, ac puritatis mercede se priuant. Præcipuum quidem & Deo acceptabile opus est cordis, vacare munditię, omnesque in ipsarũ primordio resecare illecebras. Beatus (iuxta Prophetæ sententiam) qui tenebit impollutũ mẽtis habitaculum, & allidet paruulos suos ad petram. Ad hoc autẽ quis reperitur idoneus? Quis spirituali euaginato gladio sumet impugnator & defensor existit? Quis voluntarium contra se bellum indicit? Hoc profectò magnarum est mentium, quæ pro adipiscendis virtutibus vltrò se exponunt periculis, atque virili animo ingenitas, adultasq; voluptates diuinæ legi subigere moliuntur. Non enim blanditiis, sed virtutibus carnis lenocinia superantur Nempe si immoderatius foueatur, rebellis efficitur. Facilius autem si laboribus frãgatur, spiritui famulatur. Est tamen rationabili castigatione domanda, vt hostia viua, sancta, Deo inueniatur accepta. Neque nobis, vt illam perimamus, sed vt mundemus indicitur, mundetur à vitiis, virtutibus calcetur, retrahatur a noxiis, & ne post cõcupiscentias eat, salubriter refrænetur. Illam quotquot Christi sunt facti discipuli, cum concupiscẽtiis crucifixere & vitiis. Amor itaque est amore vincendus, pro mensura charitatis carnis concipitur odium; vbi abest charitas, ibi carnis dominatur perniciosa libido, iacet spiritus, virtus abiicitur & vitia regnant. Duplici ergo se cingat affectu, qui concupiscentiarum carnalium cupit reportare triumphum. Flagret vtique amore virtutis, & corde charitatis pinguescat dulcedine, virtus etenim, quum vis sit animæ bene dispositę, quæ ad agendum honesta, & Deo grata aggreditur ardua, & ęquanimiter aduersa patitur, omnino ad supprimendas concupiscentias esse necessaria comprobatur. Nequaquam mediocris dicenda est virtus, quando spirituales hos hostes in carne concretos, adultos ex fomite, atque consuetudine roboratos, debellare sufficiat. Proficientium quippe est istiusmodi peritia certaminis, qui in spiritualis vitæ attriti negotiis, de inimicorum spoliis locupletantur assiduè. Porrò dum perseuerando proficiunt, intimę charitatis habitu efficiuntur digni, quæ perfectorũ nuptialis est vestis. Hæc quidem quum perfectè absorbuerit mentem, carnalium voluptatum fastidiũ parit. Nam quemadmodum solis præsente splendore opacæ noctis propulsantur tenebrę, ita coruscante anima charitatis incendio, omnis ab ea caligo voluptatis abigitur.

Gene. 3. Ibidem. Psal. 92 Psal. 116.

De excellentia diuinæ bonitatis, quę verbo reuelante cognoscitur. Cap. IIII.

Diuinæ bonitati hoc proprium singulariter inesse cognoscitur, vt solitaria omnino esse non valeat. Quod habet absque remunerationis intuitu præstat abũdè, semper desiderio flagrat, vt se dignos inueniat, caret liuore, & parilitatem non metuit, ideo sua sine disceptatione largitur. Tantum tribuit, quantum vnumquenque suorum capabilem persenserit esse donorum, minoribus quidem minora, & excellentioribus potiora ministrat. Sic tamen cuncta prudentissimo cõsilio regit, vt nihil in ea vacuũ, nihil in iis quæ agit confusum appareat. Porrò vtrunque capit mens cœlestis sapientiæ erudita magisterio. Nempe siue ascendit in cœlum, siue descendit in ima, diuinæ bonitatis vestigia quærit, ingreditur & egreditur, & vberrima amoris reperit pascua, non quæ temporum volubilitati subiaceant, sed quæ æternitatis viriditate pinguescant. Horum suauitatis dulcedinem nequaquã carnalis valet attingere homo. Supereminet quicquid videt oculos, & auditus percipit, & humanũ agnoscit, cor diuina tantum istud reuelatione penetratur. Quis (oro) sine infusione superna generationis verbi indaginem penetrare sufficiat? Quis secretorum Dei arcana, quæ æternaliter in verbo subsistũt, nisi eodẽ reserãte edicere potest. Quicquid de ipsis locuti sunt homines, quicquid angeli sapiũt, illo manifestãte sẽtitur. In eo nãq; quum essentialiter sint thesauri omnes sapientię & sciẽtiæ Dei, diuinitatis suæ magnalia insinuat, quibus vult, habet enim sacramentorũ cœlestiũ clauem, vnde illi docere hominem scientiam, cõcessum est. Est quoq; candor æternæ lucis, & præclarissimum speculũ sine macula, in quod qui aspicere effecti sunt digni, omnium quæ sunt merentur obtinere notitiam, nam quæcunque facta vel futura sunt, in ipso vita sunt. Ipsum igitur vidisse, vniuersa didicisse est. Illius nempe visio creaturarũ omniũ præbet scientiam. Parum est quod dico, matutina ista lux est, tribuit matutinã & me-

Colos. 2.

& meridianam tribuit lucem, vtrunque in verbo, vtrunque verbum est. Cum enim principales rerum formas, quę in diuina intelligentia continẽtur in electorum vi rationali exhibet, illos matutino splẽdore irradiat; quum verò eosdem essentiali, & faciali visione sua nobilitat, meridiana claritate illuminat. Hanc lucem in Canticorũ Canticis sponsa aspicere concupiscens aiebat, Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Vtranque porrò verbi lucem ad tertium cœlum Apostolus raptus fuerat contemplatus. Vnde conuersis discipulis scribẽs inquit, Multifariè olim loquens patribus in Prophetis, nouissimè locutus est nobis in filio, qui quum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ, sedet in dextera maiestatis eius in cœlestibus. Est igitur figura substantiæ eius, & portat omnia verbo virtutis suæ, ita nempe est paternæ gloriæ splendor, & imago substantiæ illius, vt nulla omnino sit inter Patrem, & Filium nisi personalis discretio. Tanta siquidem est amborum parilitas, in identitate gloriæ, in sublimitate maiestatis, in conformitate diuinitatis, in potestatis celsitudine, vt qui videt Filium, videat, & Patrem, quemadmodum ex ore Filij nouimus esse prolatum. Gignẽdo quippe dedit ei Pater, vt illi sit coæternus, consubstã tialis, atque consimilis. Bonitatis suæ in ipsum refudit plenitudinem, ei totum communicando quod est. Nam sicut est splendor diuinæ maiestatis, ita (sicut legitur) imago est bonitatis illius, ipsius ergo visionis clara contemplatio æternæ fęlicitatis est consummatio, & perpetuæ pacis tranquilla possessio, quæ non in passibili corpore militantibus ad fruitionem datur, sed super sydereas mansiones cum Angelis triumphantibus. Illius tanquam spiritualibus, & puro intuitu spiritualia ac diuina contemplari valentibus, verbi in quo paternæ bonitatis plenitudo subsistit, patet matutina atque meridiana lux. Peregrinantibus verò, quibus carnalis visionis adhuc suffragium congruit, vespertina prærogatur lux, quę in creaturarum cognitione præstatur. Est etenim mundus speculum, & quoddam spirituale vestigium, per quod & si ipsa bonitas in originali suo fonte percipitur, bonitatis tamen suauissima stillicidia degustantur. Vniuersa quippe quæ sunt, bonitatem sui protestantur autoris. Bonus bona condidit omnia suæ magisterio bonitatis. Qualia eadem possidebat in se proprię potestatis arbitrio produxit in esse, singulis singula dona cõicans. Sic nanque post vniuersi constitutionem sacra fatentur eloquia. Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona. Vnde aũt tãta deordinatio in iis valde bonis rebus sit, quæ à summo bono sunt facta, nõ nisi à voluntate mala dixerim prouenire, quam non fecit Deus, hæc nõ à Deo, sed à maligno traxit originẽ. Hic Angelus profugus

Cant. 1.

Heb. 1.

Gene. 1.

dum in veritate stare noluit, dum conditorẽ suũ supra se humiliter agnoscere renuit, mali cõmentor fuit. Quandiu aũt in id, quod creatus est, stetit, nec malũ perpetrauit, nec sciuit. At vbi auersus est ab illo, qui bonus est, & ipsum fecerat bonum, effectus est malus, mendacii Pater, malorũ que incentor. Nequaquã nisi deserto bono malus esse valebat. Malus igitur effectus mala multa reperit, quæ donec malus erit, euitare non poterit. O quã beatus futurus erat, si in naturali sua dignitate perstitisset, conditus nanq; fuerat præclarus forma, plenus scientia, & cunctis angelis honore prælatus. Sic enim ad illũ Dominus per Prophetã dicit, Tu signaculum similitudinis plenus sapientia, perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti, omnis lapis pretiosus operimentũ tuum, aurum quoq; decoris tui, & foramina tua in die, quã cõditus es, pręparata sunt, tu Cherub extentus, & protegens, & posui te in mõte sancto Dei in medio lapidum ignitorũ, ambulasti perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te, quoniã vero suũ à quo tanta perceperat, neglexit autorem, iniquitatis suæ mercedem promeruit. De naturæ siquidem cecidit puritate, de luce in tenebras, de scientia in ignorantiam, de innocentia in culpam, de fęlicitate in pœnam, liberi quoque arbitrii facultatem amisit, vnde ad pristinum beatitudinis statũ reparari non potest, secum etiam tot traxit ad inferos, quot angelos ĩ iniquitatis cõsensu habuit socios, Sedem suam ad aquilonem ponere, super astra cœli, & nubium altitudinem volare cupiẽs, atque similis esse altissimo, miserabiliter cum fautoribus suis æternis in tartarum est mancipatus suppliciis. Ex hoc in Deum odii ardore succensus tota virtute se contra hominem armauit, qui diuinam in se gerebat imaginem. Doluit planè, vt illuc ille ascenderet, vnde ipse superbiendo descenderat. Vtraq; igitur liuoris peste repletus, scientiæ atque diuinitatis altitudinẽ homini malè suadendo promisit. Factus itaque homo est malus, dum voluntate mala malo cõsensit in malum. Nempe qui paradisi fuerat ciuis, effectus est mundi, perpessus est ærumnas in seculo, de terra spinas, & tribulos, concupiscentias in carne, & multiplices defectiones in spiritu. Quis sufficienter explicet vtriusque hominis calamitates innumeras? Quis animi, & sensus illius edicet miserias? Horum omniũ mala voluntas est causa. Hæc planè naturã corrupit, aboleuit legẽ, deiecit Angelũ, prostrauit hominẽ, cœlũ orbauit, confudit vniuersũ, irritauit altissimũ, & cõpleuit abyssũ. Hæc prorsus lites excitat, parit odia, rapinas facit, homicidia perpetrat, intorquet blasphemias, supplãtat innocẽtẽ, opprimit pauperẽ, extollit ditẽ, eleuat superbum, contẽnit humilẽ, cõturbat quod pacis, ꝙ iustitiæ, ꝙ vnitatis, quod virtutis, quod sanctitatis. Vbi dominatur illa, abest charitas,

Ezec. 28.

Esa. 14.

ritas, elongatur sapientia, ignota permanet veritas, ibi cõsilia mala, infatuatum cor, cogitationes nefariç, immoderati affectus, terrenorum amor, principandi libido, mentis confusio, carentia luminis, ne scientia fraternæ dilectionis, odiũ sui, & implacabile bellũ, nam quemadmodum protestantibus Angelis pacatissima pax bonæ volũtatis prærogatur hominibus, ita malæ voluntates perturbationis infęlicitas. Secum dissident mali, cupiditatum certamina patiuntur, vitiorũ tentamenta sustinent, atque immundorum spirituũ spirituales nequeunt euitare insultus. Factç quippe sunt iudicante Deo inter Angelicam, quæ cecidit, humanamque naturam, inimicitiæ irremissibiles, quæ ex malæ voluntatis seminario prodire noscũtur. Sic enim deceptori Angelo Deum dixisse cognoscimus, Ponã (inquit) inimicitias inter te, & semen illius. Illa cõteret caput tuum, tu insidiaberis calcaneo illius. Huius igitur draconis quisquis cupit cõterere caput, reiecto prauæ voluntatis indumẽto, efficiatur bonus, bonũ diligat, sectetur bonitatẽ, cordis custodiat innocẽtiã, quatenus maligni fraude calcata Propheticũ illud prę suauitatis abũdãtia valeat decãtare, Quã bonus Israel Deus iis, qui recto sunt corde?

Gene. 3.

Psal. 72.

De impiorum miseria, & multifarijs dæmonum infestationibus. Cap. V.

Quemadmodum vnaquæque res ex solis calore vitam trahit, ac lumen percipit, adeo vt absque illo, nec fœcunditatem habere valeat, nec decorẽ, ita & spiritualis natura rationis effecta particeps, nec vitam spiritus, neque fœcunditatem possidere potest, vel speciem, nisi diuina mediante bonitate. Est quippe ipsa bonitas immortalis summa, suique per omnia cõmunicatiua, perfectè, simpliciterq; qua qui caret mortuus censendus est, inutilis, atque deformis. Nullum vitalẽ habet motũ, sensumque perpetuitatis nullũ. Iacet in se confusus, ignarus, ac mortis fluctuationibus obuolutus sterilis est, & siccitate combustus, quoniam cœlestis roris stillicidia minimè suscipere meretur in se. Totus deformis, totus maculosus, & teter opacę noctis, & inextinguibilis gehennæ habitator est factus. Hoc nequam homines, hoc maligni spiritus suo testantur exemplo. Ipsi etenim æternæ mortis sunt filii, & ad interitum prædestinati. Quis malorum hominum, & potissimè immundorum dęmonum calamitates enodare sufficiat? Nempe auersi à luce sapientię, & à dulcedine diuinæ bonitatis alienati retrorsum impœnitentes effecti sunt, obdurati in insipientia, in malo obstinati, excæcati à vero, deordinati in bono, in virtute infirmati, & à Dei contemplatione exclusi, impia eorum voluntate, atque peruersa impellente inuidia ad hominum damnationem toto conamine vacant. Hinc Dei permittente iustitia furore bacchantur, fraudes parant, tentationum sagitta, indeficienter intorquent, si quomodo inermes viros transfigere queant. Nemo planè eorum insidias euitaret, nisi bonitatis ac veritatis clypeo muniretur. Protegitur igitur quisque iustus iuxta Prophetæ sententiam veritatis scuto, vt à timore nocturno non paueat, nec à sagitta tangatur, quę volat in die. Aut inuoluatur à negotio perambulante in tenebris, vel

Psal. 90.

10 subuertatur ab incursu & dæmonio meridiano, veritatis suffragio non humanæ temeritati talis ascribenda victoria. Imbecillis per se cognoscitur homo, vt tam procacis aduersarii valeat superare insultus. Mortalis tunicæ, & putrescentis carnis quum sit confusione vestitus, quomodo incorporeum spiritum debellare præsumeret? Nullo prorsus ipse Diabolus molis corporeæ grauatur onere, nullis parietum, carcerumve præpeditur obstaculis, nulla ad tentandum fatigatione

20 lassatur, sed semper paratus, semper accensus, sẽperque nocendi auiditate procliuus est. Calliditate ad deceptionem hominum vtitur nimia, & fucata arte decertat. Multifariis illusionum generibus, diuersisque tentationũ phantasmatibus per momenta singula, Deo permittente, mentis impellit domum, rationisque ostia intrare conatur, vt arbitrij libertate in seruitutem redigat, nũc terrorib. pulsat, nũc verbosis clamoribus minatur supplicia, hoc vt perficiat validius, formas homi

30 nũ, reptilium, iumentorũq; varias fingit, in quorum primo aspectu humana infirmitas plurimũ deterretur, sed crucis signaculo Christi inuocato nomine liberatur. Nempe quemadmodum fluit cera à facie ignis, sic dæmonum argumenta pereunt ab inuocatione nominis Iesu & mediatoris nostri. Obscœna præterea illius contra Deum in humano corde prolata eloquia, & contra sanctos, sacramentaque cœlestia quis enoda

40 re valeat? Maledictionis & blasphemię verbis simpliciũ ac superbientiũ flagellat mentes, si quomodo eosdem in desperationis præcipitet baratrum, verũ huiusmodi cõtẽptu, atq; animi magnanimitate superãtur. Blãdis interdũ suasionibus, promissionibus multis, dolosis rationibus ac simulato sermone iustorum animas ad consensũ nititur inclinare delicti. Nũc misericordẽ Deũ, nũc pium patrẽ, nunc placabilem asseuerat iudicem. Consueuit frequenter venenatus hic colu

50 ber se in lucis trãsfigurare angelum, quãdoq; per visibilem speciẽ, aliquãdo per visibilẽ suggestionẽ. Nouimus scripturarum eruditione innumerabilẽ populorũ multitudinẽ diabolo diuinũ exhibuisse cultum in cęremoniis, in sacrificiis, in obsecrationibus, atq; illi in oraculis accommodasse fidẽ, mentienti se Deũ. Plurimos insuper ab ipso mũdi exordio vsq; nunc scimus ab arce iustitiæ, quã tenebãt cecidisse, pretiosũ ignorãtes separare à vili. O quã iugiter etiã iustorũ proficiẽtiũq;

seducit

seducit mentes, vitia sub virtutum tegendo vela mine. Magnus coram Domino, atque perfectus censendus est ille, qui casum huiusmodi interdũ non patitur, qui vt Paulus diaboli astutias non ignorat, qui introrsus verbi Dei tanta familiaritate potitur, vt virtutum censuram, vel in minimis non relinquat, semperque euaginatum discretione sic tenet mucronem, vt nascentia in corde absque pietate vitia resecet. Felicem planè dixerim, quicunque iustitię zelum sine indignatione & crudelitate exercet, proximo compassionem absque priuato amore exhibet, abstinentiæ sobrietatẽ absque inanis gloriæ macula custodit, quieti que sanctæ sine errore vacat. In his, quæ spiritualia videntur & bona, consueuit tortuosus latitare serpens, atq; tentationum tendere laqueos, quos nullus ad plenũ sufficit euitare. Amicos etenim suos Dei sapientia eorum occasione in humilitate nutrit, quatenus discant quid ex se, quidve ex diuino munere valeant. Nam qui in minimis infirmus & infidelis existit, in magnis & spiritualibus per se quomodo stabit? Oculos igitur cordis quemadmodum elatio claudit, ita humilitas reserat. Rex superborum Diabolus, sed humilium inhabitator est Christus. Nemo autem antiqui hostis fallacias (nisi præuia humilitate) in sapientię cognoscit lumine. Ipsa splendore suo fugat tenebras, tentationes detegit, humanæ menti abdita pandit, sibiipsi hominem cognoscibilem reddit, atque structoriam mali Angeli lucem manifestando reprehendit. Dei itaque sapientiam possideat Christum, in humilitatis thalamo quisquis Diaboli fraudes superare desiderat, lumen cordis indeficienter foueat, vt penetret abdita, futura prospectet, & simulata cognoscat. Multifarie malignus spiritus, milleq; modis certat, vt vincat. Se sicut Deum in lucis transfigurat Angelum, se interdum totis conatibus opponit certantibus contra se dedecus proprium arbitrans ab hominibus superari, nonnunquam etiam fugam simulat, & tanquam superatum secessisse videtur, quod pugnandi genus paucissimis notum est. Heu quoties miles Christi belli tempore luctatur viriliter, inimicos insequitur, vitia resecat, præuidet laqueos, atque virtutum reportat trophæum. Fit pro victoria lętus, efficitur de pace securus, deponit arma, rigorem temperat, & à sui languet custodia, Deo autem permittente sæpe contingit, vt repentè irruẽtes super se sentiat hostes, illisque succumbat, quoniam non sicut decuit suum honorificauit autorem, seu de se præsumendo refriguit. Quis (oro) ingratus fuit, & spiritualibus est locupletatus diuitiis? Quis, inquam, pro sibi irrogatis muneribus intumuit & stetit? Comitantur vt plurimũ superbia & casus. Deiecisti (inquit Propheta ad Dominum) eos dũ alleuarentur, hoc vtique didicerat ex se, quemadmodum alio testatur in loco, dicens, Priusquam humiliarer, ego deliqui. Quoniam verò antè ruinã exaltatur cor, quicunque stare concupiscit, efficiatur humilis, vigilet in se, & timoris sancti maceria se piat se, super sui custodia oculos apertos habeat, vt certantem diabolum aduersum se in lumine fidei cernere queat. Prorsus contra leonis huius sæuitiam maxima est adhibenda prudẽtia. Pugnat quantum potest per se, pugnat per creaturarũ illecebras. Princeps quippe mũdi quũ sit, heu, quot, quos per se non valuit, per mũdi seduxit blanditias promittit fęlicitatem diuturnã, diuitias multas, longæuum tempus, carnis voluptates, deliciarum affluentiam, honorum culmẽ prolis fœcunditatẽ, possessionum fertilitatem, vitæ pręsentis gloriam, & exitus securum finẽ. Nẽpe huiuscemodi spõsionibus carnaliũ mulcet animos, atq; cupiditatis vinculo post se captiuos trahit. Virtutum autem viros aliter atque aliter impugnat, nunc malorum animos commouet, nũc etiam bonorum mentes sub boni zelo, irritatur contra illos, fitque diuina disponente clementia plerunque iste sic confusus conflictus, vt neq; qui impugnatur, neque qui infestus est, ministerium iniquitatis agnoscat. Prosternuntur in hoc certamine multi, inimici fallacias nescientes. Nam visibilis quis, inuisibiles sub visibilium specie agnoscit laqueos? Hoc ex Sancti Spiritus possidetur dono, qui spirituales facit viros, vt diiudicẽt omnia interiora, videlicet & exteriora, & ipsi à nemine iudicentur. Quicunque tales sunt (quãquã non semper) astutias Diaboli non ignorant. Proinde in nullo illi cedere satagunt, siue dum per visibiles species, seu dum per carnis inuisibiles pugnat illecebras. Meritò hi luctatores eximii in perfectorum censendi sunt numero, atque sanctorum ascribendi cathalogo, qui calcantes visibilia, & à proximis illatas iniurias superantes, cõtra ipsum omnium Diabolum incentorem malorum, atque corporis voluptates spiritualibus muniti armis viriliter prælantur. Nullo prorsus temporis momento vacant à studio pugnandi, sicut nunquam hostes suos dormitare persentiunt, illuc certandi intentionem dirigunt, vnde inimicorum acies agnoscunt irruere, in mentis sublimitate consistunt, ventura prospectant, ex præteritis metiuntur præsentia, sicque fit, vt ex vsu prudentiam, ex certamine virtutem, ex successu prospero spem, atque ex tentationum multiplicitate spiritualem sortiãtur triumphum. Beati plane quos sic tu erudieris Domine, ac de multiformi conflictu docueris eos, quatenus in tuo lumine cognoscant virtutum profectum, vitiorum dominatum, tentationumque victoriam percepisse abs te, ex quibus suaui quadam cordis modulatione humilitatis carmen valeant decantare, dicentes, Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.

Psal. 72.

Psal. 144.

De spiritualium armorum generibus in interiori conflictu necessarijs, & commendatione prudentiæ. Cap. VI.

IN superiori tractatu tenuis ingenioli nostri eousque laborauit intentio, vt debellãtium nos hostium diuersitates agnoscãtur, & fraudes. Casso si quidem labore desudat, quisquis certaminis introiens campum, ignorat cum quibus debeat habere conflictum. Verum ad victoriæ profectum sicut vtile est scire quis certet, ita necessarium censetur armorum non ignorare præsidia. Horum quippe duo sunt genera, quædam videlicet defensiua, & quædam offensiua. Vnum quo Christi præliator sui vtitur ad munimen, alterum quod tenet inimicus, vt feriat. Altero nanque aduersariorum effugit ictus, per alterum vero eosdem vulnerando insequitur, primum quidem interiorem defendit hominem, ne cæsus cadat: secundum autem spirituales reprimit hostes, ne appropient sæuiendo, horum profectò singula speciali sunt declaranda sermone, vt eorum decore inspecto, quicunque Christi sunt militiæ dediti, terrenis facultatibus abdicatis, se ad eadem possidenda excitẽt. Nemo etenim absq; armorum proiectione bellatorum cuneos tutus ingreditur, Nemo inermis perseuerat in stadio. Christianæ igitur militiæ se muniat armis quisquis de aduersariis cupit reportare triumphũ. In huius itaque peregrinationis campo pugnantib. prudentiæ virtus præ cęteris necessaria esse probatur. Reliquæ nãque interioris hominis statum ex parte defendũt: illa autem totum corpus munit, & ornat. Est quippe prudentiæ virtus lorica quædã spiritualis, & ferrea, quæ rationalẽ mentẽ vndique complectendo circundat: adeo vt nullis eam inimicorum ictibus patere permittat. Ante enim, & retro, à dextris, & à sinistris extendẽs se, in omni aduersariorum insultu rationalẽ spiritum facit esse victorem: futura nanque prospectans maturiorem animæ reddit incessum. Quãuis etenim mens cœlestium amore flammescat, quamuis ad brauium supernæ vocationis ascendere velit, quamuis perfectionis apicẽ conetur attingere, operandi tamen modum imponit prudentia, & proficiendi legem indicit. Quis (oro) proprio nõ circumuenitur voto? quis virtutis nõ allicitur pulchritudine? quis gustato deuotionis poculo non magis magisque inardescit cupiens dissolui, & esse cum Christo? Verũ omni spiritui docet prudentia non credere: anteriora præuidet, vt perseuerãtiæ triumphum obtineat. Nouit innumeros ex immoderato præcipitatos impulsu. Quamobrem virtutũ arcem antequam ædificare prȩsumat iuxta magisteriũ sapientiȩ sedet, proprias metitur vires, operis difficultatem considerat, diuturnitatẽ finis attendit, tentationum certamina futura meditatur, ne fortè, & inopinatis tribulationum euentibus inchoatum cogatur intermittere opus. Nautarũ quoque more priusquam tempestates insurgant, ad prudentię se transferunt portum, donec pacato ęquore tranquillitate potiantur optata. Ascendit profectò mens prouida sui cacumen ingenii, perlustrat eminus, ac diligẽti indagatione reuoluit secum, vtrum virtuti parentur insidię, lateat in cogitatione dolus, intentionis simplex sit oculus, atque longanimitatis in ea sit robur. Hęc quisquis considerare neglexerit, obuiantibus sibi aduersarijs se opponit inermis, discet proculdubio hic talis post casum, quam inconsulte egerit, dum noluit nouissima prouidere. Nempe vniuersorum artifex Deus in humano corpore instituit luminaria, quę naturali suo officio membris cęteris prȩmonstrarent viam, gressus dirigerent, & pericula prȩuiderent. Quis enumeret quanto careant solatio, quantisve subiaceant calamitatibus, qui corporali priuati sunt lumine? Disce igitur tu, ò rationalis homo, ad Dei imaginem conditus, quanti ęstimare debeas discretionis tibi iudicium prȩrogatum. Caue diligenter, ne illud tibi euertat inimicus, ne superbię perniciosę fumus, seu illecebrosę carnis voluptas, aut delictorum opaca nox auferat, quod tibi donauit omnipotens. Intuere igitur nunc, quod supra te pacsidet bonum, nunc quod agendum est contra te, nũc quod versatur in te. In his prorsus omnis discretionis censura consistit. Non ergo dormitet oculus, ne fortè ex incuria pes animę in lubrico positus totũ spirituale prosternat corpus. Facilè enim adest casus, vbi prudentię deest consilium. Ex prȩtentis planè prudens futura metitur. Neque enim sapiens arbitrandus est, qui aut sine discretione futura disponit, vel absque discussione obliuioni prȩterita tradit: vtrunque congruit sapienti, ex magisterio experientię fit cautus, atque ex cautela efficitur prudens. Erat beata virgo de omnibus, quę audiebat, seu videbat in Christo conferens in corde suo. Nil prudentissimę matri de prophetarum oraculis, aut iustorum eloquiis, quę pertinebant ad dominum, prȩteribat indiscussum. Ad perfectionem itaque prudentię spectat transacta minime obliuisci, sedulaque cogitatione recolere impensa à Deo beneficia, tentationes prȩteritas superata discrimina, & multimodos casus delinquentium. Nempe ingratus quisque diu stare non valens relinquitur sibi: vt sciat post ruinam conditorem cognoscere propriũ. Discat igitur miles Christi in belli spiritualis acie constitutus Deo gratias agere: quatenus cõtra aduersarios virtutẽ, in agẽdis prudentiã, & de cœlestib. donis semper potiora mereatur accipere. Discat ẽt ex iustorũ prȩuaricatione prudẽtiã. Plurimũ etenim cõfert ad euitanda propria, aliorũ errata cognoscere. Porrò spiritualis, qui iudicat oĩa, peccantium foueas intuetur, & gemit, agnoscit eorũ culpã, & in humiliate

Luc. 2.

litate se deiicit, cōpatitur alienis, & de sua infirmitate fit pauidus. Gradus quippe in corde suo disponens ex aliorum occasione in sui regimine efficitur prudens, Deo humilis, & in custodia diuinæ legis filiali impellente timore deuotus. Accēditur huiusmodi bonorum exercitiis ad profectum, secumque habitans laudabiliter cuncta cōponit, futura præuidet, vt declinet mala, præteritaque recogitat, vt in suo certamine prudentior fiat. Nouit equidem dęmonum fraudes, & quàm pertinaci animositate consueuerint circumuenire improuidos. Hinc se ad perferendum prospera & aduersa præmunit, quæ nūc à dextris, nunc à sinistris insidiantur, vt feriant. O quantos quotidie intuemur fœlicibus successibus eleuatos, repentè ad ima descendere? Blandiuntur quidem prospera insipientium animos: qui solum visibilia possidere peroptant, & sui amore succēduntur. Mentiuntur fucatæ arte posse præstare quod nequeunt, temporis diuturnitatem, diuitiarum opulentiam, præeminētiam dignitatum, voluptatum saturitatem, gaudium mētis, beatitudinis arrham, & fruitionem quandam desideriorū suis dilectoribus pollicentur. Talibus sponsionibus filios hominum trahunt captiuos post se, tanquam irrationabilia animalia, inaurato suo poculo eosdem inebriantes heu quàm crudeliter necant. Hoc prorsus minimè valerent, nisi quos perimunt, prius à sui cognitione diuellerent. Nunquam sponte homo seculi vanitati se subderet, si in veritatis lumine mentis oculos apertos teneret. Principalis igitur iactura discedentiū à Christo, & mundi huius sectantium voluptates hæc est, naturalis rationis censuram amittere, & falsum pro uero illusoria delectatione percipere. In hoc profundo dum inciderint, carnis concupiscentiam, oculorum appetibilia, vitæque superbiam, quibus mundus est plenus, non fatigantur inquirere: Fiunt permittente Deo incorrigibiles, ignoti sibi, salutis propriæ inimici, veritatis aduersarij virtutum detractores, infideles apostatę, mendacij testes, dæmonum imitatores, vitiorum mundi ciues, à sanctorum collegio alieni: atque flagitiorum omnium voluntarii sectatores. Temporalium siquidem prosperitate elati, nec Deū timent, neque sancta cœlorum agmina venerantur. Quum igitur in labore hominum non sint, nec cum hominibus flagellentur, ideo tenet eos superbia, opertique sunt iniquitate & impietate sua. Quoniā verò quasi ex adipe prosperitatis humanæ iniquitates eorū prodeunt, transeunt in effectū cordis, meditantesq; nequitiā impudēter in excelso loquuntur. Istiusmodi planè sunt germina fœlicitatis pereuntis exilii, talia imprudentiū esse noscuntur opera, qui ebriati sensibilium voluptate, cœlestium gaudiorum dedignantur amare promissa. Spiritualium verò prosperitatum bona (quæ bona vtique dixerim) quoniam ad profectum boni ab eo, qui summè bonus est, prærogata creduntur, humanum affectum alliciunt, sensus paruulorum sapido suo illapsu ab vberibus lutosæ carnis euellunt, excellentiæ diuinæ bonitatis lumen infundunt, & conuiuantium in cœlorum regno reliquias degustare concedunt. Prudentibus quippe & corde humilibus sapiunt. Internos nanq; earum animarum sensus nutriunt ad amorem, roborāt ad virtutes, componunt ad mores, mentes eleuant, depurant affectus Deo ac hominibus amabiles reddunt, frequenter declinant in humilium thalamos, suamque in illis collocant māsionem. Gratis etenim cum à Deo donentur, grato suscipiendæ sunt corde. Non sunt condignæ passiones huius temporis, ad guttam minimam diuinæ dulcedinis, quæ præstatur amantibus. Quamobrem quicunque illa effectus est dignus, seductoriis spiritibus interdicat aditum, ne vmbram suo veritatibus tegumento recipiat. Ipse planè Satanas in lucis se transfigurat angelum: si quomodo vacantibus Deo, deuotionis auferat fructum. Duplici nanque laqueo illos irretire conatur. In sanctitatis quidam imagine, tumorem superbię, & adulteræ consolationis miscet cœnum: tanquam pro singulari vita præcipuum, & commendatione dignissimum ostendit incautum. Cæteros moribus, deuotione, & merito præcellere dicit, quatenus honoris cathedram, seu pastoralis infulæ primatum, vel saltem summum gradum appetat in cœlestis regi discubitu. Hoc draconis antiqui seminarium est: hæ, inquam, sunt immissiones factæ per angelum malum: illum videlicet, qui procaciter contra suum conditorem erectus aiebat: Supra astra cœli exaltabo solium meum, in monte testamenti, in lateribus aquilonis, & ero similis altissimo. Nam quemadmodum humilitatem Deus, ita elationem diabolus subministrat. Beatus humilis, quoniam si disponente Deo ceciderit ex qualicunque mentis inflatione non collidetur: quia dominus illi supponet manum, ne funditus pereat. Superbis enim resistit, & humilibus dat discretionis gratiam, vt sciant sobriè, & cū prudentia spiritualium gaudiorum tractare affluentiam. Cum prudentia quidem, ne elationis aura illa illecti, in magnis aut mirabilibus supra se diligant ambulare. Sobriè uerò, ne diuinę consolationis refecti pabulo, propriam cogantur diabolica fraude decepti pręterire mensuram. Temperanter etenim spiritualis est sumenda dulcedo, ne ex immoderato gustu fastidium generet. Hoc sapiens insinuans inquit: Mel inuenisti, comede quod sufficit, ne cogaris euomere. Nō igitur ad satietatem spiritualis est sectanda deuotio, ne ex familiaritate nimia contemptum, aut ex assiduitate imprudenti tędium generet. Quis sapiens intelliget hęc, domini mandata custodiens: vtrarunq; deceptionum effugiet laqueos

Psal. 72. Isaiæ. 14

pręcunte

præeunte prudentia. Nam & per humilitatē cordis, superbiam, & per discretionis libram, tepiditatis spiritus collidet decipulam. Latus planè dextrum muniet in prosperis, ne bono vtens malè, efficiatur malus. Muniet & sinistrū ne fatigatus aduersis, contra salutem propriam repugnare videatur. Optimum nanque salutis præsidium, sunt diuinitus irrogata flagella: quemadmodum Apostolico ore dominus testatur, dicens: Ego quos amo, arguo: Purgantur electorum palmitū infœcundi rami, vt vberem agricolæ procreent fructuum. Nam qui inculti remanēt, prorsus suo exciduntur tempore, & in ignem mittuntur. Maximum itaq; miserationis diuinæ munus, ac præcipuum humanæ spei solatium est, temporaliter cum Dei filiis aduersitatibus exerceri: quatenus discat qui patitur, compati patientibus, non insolescere successibus secundis, labentis seculi non inhærere delicijs, peregrinationem non amare propriam: & se supra cæteros non inflare. Difficile dilectionis lege contentus est, qui alios prosperitate præcellit. Consueuit autem qui tribulationibus fatigatur, sectari humilitatē, priuatam non appetere gloriam, potentium deuitare consortia, salutis monita libenter audire, sanis consilijs acquiescere, & diuinam legē operibus custodire. Bonum (inquit Propheta) quia humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Improbus igitur censendus est ille, qui eruditus verbere impatienter tolerat. Vide fili (ait scriptura sacra) ne fatigeris, neque contradictionis prorumpas in verbum, quum flagellaris à Domino. Quis enim filius, quem non corrigat pater? forti equidem animo illata sunt toleranda conuitia, sed hilariter paterna sunt sustinenda flagella. Verùm patientis infirmitas prudentiæ semper est munienda suffragio. Rationi quamplurimum cedit humana debilitas, erigitur beneficiis, mercede solidatur. Debita itaque delictorum, bonorum omissio, gratiarum numerositas, sanctorum exempla, & promissæ fœlicitatis sedulo rumināda sunt præmia. Istiusmodi etenim cogitationibus humana mens in pœnis fit hilaris, & in omni probata virtute sublimis. In arce quidem prudentię constituta futura prospiciens, & prętерita secum pertractans, quemadmodum prosperitatibus eleuari non ualet, ita ab irruentibus nequit aduersitatibus superari. Regio nanque decorata fulgore in se humilis, terribilis hostibus, in electorum oculis honorabilis, atque diuino conspectui ex varietate prudentiæ amabilis extat.

Heb. 12. — Psal. 118. — Heb. 12.

Qualiter per corporales sensus, rationalis spiritus proficiat atque de ipsius spiritus nobilitate præcipua. Cap. VII.

Sicut vniuersa animata corpora, quæ vegetantur in terra hominis corpus dignitate præcellit & forma, ita inter eiusdem corporis membra naturali nobilitate supereminet caput: sensuū nanque pulchritudine decoratur, per quos corpus omne nutritur & regitur. Sine oculorum adminiculo, quàm multa patiuntur incommoda? Illo quicunque caruerit, plurimum deficit cognitione eorum, quæ in cœlo fulgent, volitant per aera, in aquis natant, mouentur in terra, seu gignuntur ex ea. Nam corporea hæc per oculorum cernuntur intuitum: per aspectum 10 verò, eorum decor agnoscitur. Quod enim de oculorum officio dicitur hoc idem de aurium, narium, ac oris ministerio patet. Sunt nanque hi sensus quidam spirituales pædagogi rationis: per eosdem quippe rationalis spiritus optimè prouehitur, nedum ad naturalium scientiam, verumetiam ad diuinitatis præclaram notitiam, dicente Apostolo: Inuisibilia Dei à Creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas. 20 Conspiciuntur itaque & percipiuntur per sensus corporeos quæ facta sunt, & habent corpus, sed intelliguntur per mentem & rationem. Subministrant enim sensus carnis interiori homini intelligendi materiam. Ipse verò sensuum corporalium perficit dignitatem. Vicissim sibi inuicē famulantur, neque absque partium detrimēto, valet ab alterutris separari. Sacramentum hoc magnum est, & consideratione dignissimum, vt superior natura ab inferiori iuuetur, quemadmo 30 dum à superiori inferior. Est planè corporalis natura longè inferior spirituali, & actu, & dignitate, & fine. Valet sine corporali spiritualis natura subsistere: absque spirituali verò corporalis minimè. Tolle à corpore animam, & quid erit corpus: Vtique cadauer fœtidissimum, corrupta materia, vas horrendum, & instrumentum inutile. Cesset virtus, & ministerium proprium rationalis spiritus in humano corpore constituti, & videbis hominem deformem, creaturam iumentis 40 insipientibus similem, brutisque animantibus equalia opera facientem. Nempe omnis hominis pulchritudo, cuncta elegantia humanę speciei, non ex corporali, sed ex spirituali eius natura prouenit. Quod enim datum est in prima ipsius institutione, vt videlicet pręesset piscibus maris, volatilibus cœli, & bestiis terrę, propter rationalem illi pręrogatum est spiritum: huius pręlationis gradum ideo amisit, quia legem conditoris pręuaricando deliquit. Retinuit quidem in 50 se naturę nobilitatem, in discretionis iudicio, in amoris priuilegio, in utriusque merito, in immortalitatis dono. Perdidit autem autoritatem imperandi, pręsidendi decorem, libertatem operandi, Deumque interpellandi fiduciam. Profectò nisi conferat gratia, reparet virtus, & vitę sanctitas mereatur, nunquam recuperare valebit. Peccante itaque homine, nec peccatum, neque peccati pęnam euadere potest: sicq; auxilio indiget

Rom. 1.

alieno

alieno, vt in id, quod fuerat, reuertatur: reuertitur autem si per viam alteram in eam, vnde cecidit, redire voluerit regionem. Humiliet ergo se, & legem Dei obediendo custodiat, vt efficiatur amicus Dei, angelorum consors, dominus mundi, possessor sui. Nunquam in inferioribus principatum acquiret, nisi superiori suo fuerit voluntate subiectus. Nempe meriti sublimitate priuatur, quisquis Deo extiterit necessitate impellente submissus. Redde, ò homo rationalis superiori tuo, quod ab inferiori tuo requiris. Sicut inferiorem, ita superiorem te habere cognosce. Inferior tuus vtique sub te, & iuxta te est. Sub te quippe est, quicquid fulget sub cœlo, siue aurum, siue argentū, siue præciosi lapides: quicquid in acquis natat, quicquid de terra gignitur pulcrum visu, gustui dulce, odoratui suaue, & tactui blandum ac molle. Iuxta verò te, teque inferior est, corruptibile corpus, infirma caro, sensualitas tua sine ratione, & absque discretionis iudicio: cui praees ac principaris, tanquam caput in corpore, & veluti superior inferiori. Superior autem tuus supra te est, sed non longè à te: quanquam immortalitatem habeat, & lucem inaccessibilem habitet: tecum tamen si assensum præbueris, habitare cō cupiscit. Noli igitur illum spernere, noli abiicere, nec velis illi cordis tui ianuam pulsanti repudii libellum dare, quod non ad eius, sed ad tui interitum fieret: illum agnosce, illum venerare, illique obtemperare stude. Per ipsum quippe illi famulando antiquam recipies dignitatem. Quicquid enim honoris, quicquid solatii te delinquēte deperiit, præstantius per ipsum in melius reformabitur. Nec mireris in hoc. Apud ipsum nanque & in ipso sunt sapientiæ thesauri, atque scientiæ diuitiæ imprædabiles, deliciæ spirituales, honores regii, potestas æterna, incorruptibile regnum, gaudia perpetua, opulentissima refectio, exuberans pax, florida & nunquam deficiēs ætas, societas sanctorum, angelorum consortia, præclarissimæ mansiones, iucunditas sine fine, puritas sine labe, æternitas sine terminatione, beatitudo vera, cognitio certa, compræhensio immediata, laus sonora, perfecta iubilatio, commune præmium, bonum summum, omniumque desiderabilium conuiuium desæcatum. Hæc vniuersa, & his multa præstantiora, suis dilectorib. impertitur. Illum itaque ama, illiusque te sponte tribue famulatui, ne cogaris inuitus. Nam velint nolint, omnes ipsius obsequuntur imperio. Gratanter tamen accipiet, gratiamque rependet, si hoc sponte perfeceris. Dabit enim tibi sua, & libentius se. Te nanque exigit à te, vt se donet tibi, habitetque in te, non propter se, sed propter te, cui hoc proficit ad solatium, prouenit ad meritū, suffragatur ad præmium, communicatur ad gaudium. Quomodo (oro) non gaudebis, quum illū, qui fecit te, agnoueris requieuisse in te? se reclinasse in te, vt te eleuet ad se? & hoc vnde? quibus meritis? quo interpellante? quo teste? quo modo? quo fine? cuncta hæc amantibus suauiter sapiunt: quoniam in ipsis sunt amoris prȩludia, & diuinȩ charitatis sacrosancta cōmercia. Abiecto igitur onere prægrauantis cupiditatis propriis accede pedibus. Accede (inquam) & superiorem tuum agnosce, sicut inferiorem agnouisti, quatenus ita ille prȩsit tibi in te, quemadmodum tu inferiori tuo prȩesse desideras. Suscipe superiorem tuum, vt inferior tuus suscipiat te. Nunquam inferiori dominaberis, nisi tibi superior dominetur. Tantum tu illi, quantum iste tibi: Optimus ad regiȩ potestatis ascensus est, vt qui seruitutis obsequium ab inferiori cupit, id ipse superiori suo exoluat, prȩcipuè quū hoc exposcat dignitas, ratio suadeat, cogat seruitus, clament beneficia, necessitasque compellat. Ista profecto nulli nisi Deo conueniunt. Nemo te, ò homo, nisi Deus superior est. Te prȩcellit dignitate, gratis te fecit, a seruitute redemit, beneficiis ditauit, & volūtate viuificat. Non dedigneris tanto, taliq; subesse, non spernas illum, quia non spreuit te, sed misericorditer descendit ad te. Excelsus dominus, omnipotens dominus, qui in in altis habitat, humilia respicit in cœlo & in terra. Respexit planè in cœlo sancta illa angelorū agmina, qui superbienti Lucifero minime consentientes in humilitatis virtute firmiter perstiterunt. Respexit quoque in terra, quando verbū suum de regalibus sedibus mittens, naturam nostrȩ mortalitatis ut assumeret voluit, quatenus seminecem, vulneratum & nudum sanando redimeret, se tunc cognoscibilem fecit homini, quum factus est homo. Quando verò factus est homo, factus est frater, magister, sponsus, mediator, redemptor, & caput. Caput igitur tuum ò rationalis homo, agnosce, ut corpus tuum agnoscat suum. Hoc quomodo fiat, Apostolum audi. Caput (inquit) mulieris vir, caput viri Christus, caput verò Christi Deus. Nempe mulier hȩc sensualitas tua, quȩ rationis regimine indiget, quoniam non ualet per se. Huius tu constitutus es caput, ut per te instruatur, per te ducatur, per te cohibeatur ab iis, quȩ non licent sibi, & domini lege prohibentur. Hȩc habet appetitus suos qui diuinȩ voluntati aduersantur. Hos comprimere debes, & propter hoc principatum super illam adeptus es, tanquam in corpore caput, alioquin abuteris dono tuo, tuaque dignitate priuaris. Ascende igitur super tribunal tuum rationale, & inordinatis carnis desideriis impone legem, quam te iubente, te custodiente prȩterire non audeat. Hanc vtique si errare non vis, disce à superiori tuo & à capite tuo, ut mulier audire dignetur abs te. Christum Dei uirtutem, & Dei sapientiam in mēte tua habeto, & in te ipso tāquam in propria sede resideat. Nam teste eloquio diuino anima iusti

Col. 2. Psal. 137. 1. Cor. 11. Sap. 7.

iusti sedes est sapientiæ. Tibi ipse dominetur, te doceat, tecum loquatur, caputque tuum veluti spiritualis galea salutis ab inimicorum protegat iaculis. Hac quippe galea si fueris decenter ornatus, corporis animæque tuos custodies sensus, non poterit mors habere ingressum, vbi vita suũ collocauerit domicilium, vbi præsidet sapientia, vbi rationalis spiritus à verbo instruitur, hostium spiritualium non præualent insidiæ. Interiores nanque sensus dirigit, & exteriores à tentatione custodit. Aurium etenim sepit auditum, ne per illum detractionis virus, obscœnorumque verborum introeat languor, & mentis commaculet puritatem. Oculorum quoque reprimit curiositatẽ, ne visibilium inspecto decore concupiscentiarũ carnalium sagittis cor penetret. Odoratus etiam lenocinia cohibet, quatenus virili censura seruata ad exteriora blandimenta non defluat. Gustũ demum componit, & linguam, ne sub temperantiæ legibus constitutæ discretionis metas irrumpere possint. O quàm diligenda galeæ huius fida protectio, quę dum in mentis sublimitate seruatur, vtriusque hominis tentamenta dissoluit. Interiorem siquidem pacem amabili spiritus suauitate custodit, atque inoffenso gressu se diligentẽ tollit in altum. Veritatis etenim lumine irradiata mens nec inutiliter profluit, neque in elata cogitatione tumescit, plus sapere quàm oporteat nolens & in corde humilis, & opitulante gratia fit sanctitate sublimis. Ibi plane sine strepitu eruditur à verbo, atque incerta & occulta diuinæ sapientiæ eloquia spirituali percipit auditu, cœlestium cantionum modulatione lætatur, ac diuinę laudis aspersa dulcedine futurę fęlicitatis odore pinguescit. Charitatis nanque referta amœnitate post cõcupiti sponsi currit odorem, tenet quẽ diligit currit vt capiat, amplectitur ne fugiat: ut placeat laudat, atque ne deficiat in idipsum semper exorat. O quanti gemitus, ò quam crebra suspiria promit? Amoris enim concremata incendio, & deuotionis nectare saginata modullatum laudis exoluit incensum: sicut Deo acceptum, sic sibi valde saluificum. Hinc repletur os laude, cor eleuatur in iubilum, dilatatur votis animus, & mens æternę lucis candore vestitur. Efficitur vtique læta pro munere, virtutibus fœcundatur, rapitur in cœlestibus, sponsique castis amplexibus demulcetur. Hęc sunt ò domine Iesu mentium te diligentium interna solatia, hęc (inquam) sunt te possidentium beata studia, per quę te dirigente, teque seruante, & in spirituali certamine vincunt, & ad culmen affectionis ascendũt. Te quippe in illis pręsidente vt dominus ab immundis spiritibus eorum interiora pariter & exteriora defendis. Tuo nanque veluti spirituali galea muniti pręsidio, nec tentationibus sensuum cedunt, neque carnis voluptatibus acquiescunt.

Quòd detrimenta plurima ex ignorantia causantur, & de concupiscentiæ luctu, quæ per fidem superatur. Cap. VIII.

Animarum quisquis salubriter vult mederi languoribus, morbi naturam cognoscat & causam. Hęc si quis scire neglexerit ęgroto non sospitatem, sed vitę finem inducit. O nescientiæ quanta sunt mala, sub ipsa iacet ratio, discretio periclitatur, fluit mens, fugatur humilitas, virtus deperit, fugatur pax, ordo confunditur, disperditur gratia, & desideria sancta concepta frigescunt. Studete igitur ò Christi milites scire quid expedit, propriæ infirmitatis agnoscite causas, quatenus inimicorum vestrorum valeatis præcauere insultus. Vbi dominatur ignorantia, ignauia præualet; vbi dormitat custos, ibi aduersarij vtiq; irrumpere solent. Quamobrem singulos Apostolus de his admonere nos volens inquit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Improbum plane valdeque verecundum est aduersariis irruentibus dormitare. Quoniam verò quandiu sumus in corpore, militamus in acie, euigilemus animo, ut in spirituali pręlio vtiliter perduremus, sedula intentione quæramus spiritualis belli causas, hostiumque nostrorum insidias. Hæc ex quo domino Iesu militare curaui, mecum conferendo agnoscere studui, quanquam in me præualente secordia easdẽ minime debellare potuerim, quoties turbatus est à furore oculus meus, quoties cor meum dereliquit me, toties ab iis turpiter superatus inuenior. Heu persępe agnosco quid debeam, sed effœminatus animus, ac detestanda consuetudine deprauatus, sibiipsi subesse compellitur. Video vtique legem aliam in mẽbris meis repugnantem legi mentis meæ, captiuumque me ducentem in lege peccati, quæ est in membris nostris. Hanc spiritualium passionũ dixerim causam, hanc cunctis vitijs fomitem ministrare asseuerare non ambigo. Hinc spiritualis pugna sumit originem, hinc triumphandi contra nos inimicorum nostrorum roboratur audacia. Tolle concupiscentiam ab homine, & omnia pacata reperies. Vnde lites, vnde contentiones, rapinæ & ęmulationes, & talium millia? nonne ex concupiscentis, quę militant in nobis? Custoditur lex, pax seruatur, nutritur concordia, sufficiunt propria, nequaquam aliena diripiuntur, subest caro, ratio dominatur, diliguntur cœlestia, & fraternus amor augetur, si concupiscentię defuerit languor. Ipso autem vigente ac prę-ualente deordinãtur omnia, siue corporalia siue spiritualia sint. Quamobrẽ omnis disciplina Christianę professionis non in miraculis faciendis, non in futura prędicendo, non in eloquio composito, scripturarumque explanatione, sed in resecandis concupiscentiis commendatur. Quantum Christum quis diligat in hoc spirituali certamine

Ephe. 5.

Rom. 7.

mine recognoscet. Reperiuntur quamplurimi, qui sua tribuunt indigentibus, corpus abstinentia macerant, peregrinantur pro domino, laboribus se exponunt atque periculis, & tamen proprias concupiscentias relinquunt indomitas: nihil laboriosum arbitrantur esse, quod sua voluntate perficiant. Qui vult post me venire (inquit dominus) abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me. Nempe nil aliud est abnegare seipsum & crucem tollere, quàm carnalibus desideriis, quæ aduersus animam militant, reluctari. In nobis igitur & omnino contra nos pugnare nos docet, si cęlorum ęterna cupimus habere promissa. Non alienus quęrendus est qui feriatur: non bellandi extrinsecus est quærenda materia. Intra nos armatus est hostis, ad renitendum vtique semper accensus. Si coronam cupis reportare victoriæ certam, spiritualiter certa. Adest in te qui videat, iudicet & coronet. Nempe quemadmodum spirituales hostes sunt, cum quibus confligimus, ita spiritualia arma. Apostolum audi loquentem: arma (inquit) militiæ nostræ non sunt carnalia, sed spiritualia potentia à Deo: quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cęlestibus. Hinc est, quod tam pauci reperiuntur, qui in huiusmodi valeant perdurare certamine. Re, nanq; vera, arduum est, vt quis cum inuisibili hoste inuisibiliter velit habere congressum. Quis quod nõ videt, amat? quis oculis clausis pergit ad pugnam & tamen sine visibili lumine reluctari oportet. Habere autem te decet lumen vt videas: absque lumine omnino superaberis. Lumen quippe hoc cordis non corporis, mentium non oculorum est. In hoc lumine spirituales inimicos conspicis: spiritualem te vincente coronam percipis. Deus est spiritus: ideoque in spiritu decertandum est, ut placeat ei, qui videt in spiritu: hoc: vt comprobes verum esse, quod dicitur, quid Propheta dicat, attende: Spiritus ante faciem nostrã Christus dominus. Non est hora neque temporis momentum, quo te non cernat Deus tuus. Caue ne segniter dimices, ne coram tanto iudice astantibus ministris angelis succumbas, & triumphi amittas palmam. Nam sicut gloriosa victoria, ita ignominiæ plenum est esse deuictum. Duplici quippe pœna mulctatur, qui ex ignauia hostibus cedit: damni etenim detrimentum patitur, & sensus dolore transfigitur. Quomodo non doleat qui dæmonum captiuus effectus elongatur à Christo, & ab vnitate separatur Ecclesiæ? Tanquam inutile membrum pręciditur, & iustorum omnium caret suffragio. O quàm lugenda iactura est nesciri à domino & contubernio priuari sanctorum. Estote (eia) nunc bellatores Christi fortes in prælio: & nedum cum antiquo serpente, verumetiam contra concupiscentias vestras viriliter decertate. Sumite armaturam Dei, loricam videlicet prudẽtiæ, salutis galeam, & scutum fidei: quatenus aduersariorum ignita valeatis extinguere tela: hoc tenete scutum: hoc inimicis semper opponite. Nusquam amoueatur, nusquam à latere vestro discedat, fide state, fide certate. Est plane scutum fidei impenetrabile, aureum, & nunquam deficiens. Nempe si absque fide viuitis, mortui estis. Si sine fide certatis illico victi estis. Est enim fides donum Dei cœlitus Christi militibus prærogatum ad diripiendũ cœlorum regna, debellãdumque aereas potestates. Sic Apostolus Petrus fideles exhortans inquit. Sobrii estote & vigilate: quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. Maxima fidei defensio, quæ contra dęmonum fremitus protegit bellatores, & à visibilibus ad inuisibilia rapit, Nempe nil diabolica figmenta sic reprimit, euadit pericula, tentationes superat, tolerat aduersa, spernere facit seculum, dissoluit lites, donat debita, proximum facit Deo: sicut fides, quæ per dilectionem operatur. Non illa, quę credit Deum, vel credit Deo, sed quę credit in Deum. Prima quidem & secunda dęmonum est & malorum: tertia verò iustorum obtẽperantium Christo. Ista (inquam) patiens est, vbique secura, semper gaudens, erecta in Deum, & vniuersa creata transcendens. Concupiscentia nanque visibilibus pascitur. Fides autem inuisibilibus & futuris, ima despicis, & eleuatur in summa magnanimitate sua nec mortem metuit, nec cruciatibus cedit: quin potius naturam vincit, visibilia calcat, prę̨sentemque vitam exilium arbitratur. O fides catholicę religionis ornamentũ, diuinæ legis custodia, sacramentorum clauis, virtutum genitrix, perpetuę fęlicitatis ianua: amica angelorum, mundi interuentrix, laudabiliumq; operum merces, quàm gloriosa dicta sunt de te, & quàm pręclara sunt tuę dignitatis pręconia. Tibi, Dei & hominum mediator, verbum vtique sempiternum, & patri coęterna sapientia perhibuit testimonium. Te patriarcharum & prophetarum oracula multipliciter prędicant: super te sanctaeum scripturarum eloquia sublimiter operante paracleto fundata subsistunt. De sacrosancto diuini consilii arcano progrediens in electorum illaberis corda, ut de sacramentorum cœlestium veritate illos introrsus erudias. Nemo quippe (nisi pręuia luce tua) intelligere valet diuinę maiestatis celsitudinem, bonitatem & gloriam. Nullus (inquam) abs te resurrectionem futuram, virtutum cœlestium gradus, eorumque ministeria, dona spiritus, & scripturarum virtutem percipere potest. Quid verò de cœlestibus loquar, quum nemo sine te de se valeat habere notitiã? Gerit quisque in se rationalem quandam spiritualemq;

Luc. 9. 2. Co. 10. Ioan. 4. Ephe. 6. 1. Pet. 5.

tualemq; substantiam, cuius dignitatem nequaquam intelligit, nisi per te: hanc qui nouit diligit. Qui verò nouit, prius credidit, prorsus nunquã sciret si non crederet, dicente Propheta: Nisi crediderits, non intelligetis. Qua propter quicunque abs te sunt, non intelligentes se, diligunt vanitates & insanias falsas seculi huius, per quas venundati sub peccato, pergunt ad interitum sempiternum. Tuo siquidem priuati splendore, per effusas vitiorum tenebras circunducti cupiditatum irretiuntur laqueis. Minimè profectò caperentur, nisi se prius alienarent a te. Quamobrem amatores Dei, quotiescunque diabolica contra se iacula intorta prospiciunt, scutum tuum viriliter opponentes, perseuerant illæsi. Si quando lutosæ carnis illecebra mentem eorum impulerit: si temporalium inferiorum honorum appetitio fragilitatem humanæ cupiditatis illexerit: si corporalium sensuum petulantiam visibilium rerũ attraxerit species, illico clypeo tuo protecti victores existunt. Ingeris enim illis æternorum notitiam, per quam suauiter recreati concupiscentiarum letalium venena reiiciunt. Sola quippe scientia tua futurorum certitudinem præbet. Diceris nanque & es sperandarum substantiam rerum, argumentumque non apparentium. Per te igitur fidelis quisque efficitur victor: quoniã sine dilectatione & cognitione cęlestium, nequaquam verus temporaliũ contemptus acquiritur.

Esaia. 6.

Hebr. 11.

Quales esse debeant, qui in spirituali pugnaturi sunt stadio, & de liberi nobilitate arbitrij.
Cap. IX.

In inuisibili conflictu, sicut vsus docet, nullus, qui aut confectus senio, vel ætate puerulus, seu ægrotus corpore, siue inermis sit, pugnaturus progreditur. Tales prorsus abhorret certãdi peritia. Nempe si eorũ, quibus nil deest, quod ad militarem pertineat artem, pereunt, multi, quid de iis, quibus multa superaddita adsunt incommoda arbitrandum sit, iudicet sapiens. Porrò inuisibilis certaminis visibile bellum gerit imaginem. Et eadem in isto, quæ in illo competunt necessaria esse censentur, eo perfectius, quò in spiritualibus iactura est grauior, pęna prolixior, verecundia manifestior, morsque immanior. Quid (oro) temporalium damna (etiam si omnium mundalium amissio fieret) ęternis diuitiis comparantur? Quid momentaneæ pœnæ inferni suppliciis coæquantur? Quid æstimandum est erubescere in conspectu hominum, æquiparatione pudoris, quem in conuentu omnium hominum, angelorumque perpessuri sunt reprobi? Postremo interitui corporis quis animæ mortẽ non dicet esse dissimilem? His igitur diligenter attentis, cuncti mortales euigilent, taliaque ad sui defensionem habere contendant, qualia in spirituali bello opportuna esse decernunt vniuersos quippe in hac mortali carne degentes, luctandi impellit necessitas. Nullus excluditur, nullus ab ista liber efficitur. Seruus & liber, diues & pauper, nobilis & ignobilis, doctus & indoctus, senex & iuuenis, masculus & fęmina, fidelis & infidelis in suæ uitæ primordiis lacessitur ad pugnandum: inimicitiarum nanque secum fomenta deportans, hostes suos aduersus se promouet ad certandum. Horum plane sęuitiam formidandam nullus euaderet, nisi gratia cœlestis protegeret bellaturos. Agit itaque erga vnumquenq, diuinæ bonitatis veneranda dignatio, ut & aduersarios compescat ne noceant, & facinoribus omnibus infra discretionis ætatem commissis indulgeat. Hoc quippe exigit censura iustitiæ, ut cui merendi deest copia sensus, in futuro iudicio desit & pœna. Ex libero hominis arbitrio, præmii seu damnationis pendet causa. Qualis fuerit singulorum uoluntas, talia prærogantur stipendia meritorum. Verum illa tantum dicenda est libera, quæ rationis sotiatur examini. Est (inquam) voluntas tunc libera quum sponte conditoris subiicitur legi, quum malitię seu doli ueneno priuatur, quum vitiorum nexibus absoluta per amoris studium tendit in Deum. Cęterum quũ discretionis caret iudicio, quum peccatis tenetur obnoxia, quum voluptatibus dedita carnis sectatur illecebras: sicut nec sana, ita neque esse censenda est libera. Adultis ergo, qui liberi arbitrii frui ualent dignitate, quemadmodum certaminis labor indicitur sic triumphus debetur & gloria. Quamobrem quisquis rationis est compos, voluntati suę imponat legem, ne per cupiditates seculi labentis effręnata discurrat. Affectus inquam animę tanquam spirituales pedes dirigat in uiam pacis, & in amorem virtutum, vt non aduersariorum suorum irretiatur laqueis, & duplici morte depereat. Habet enim anima pedes suos, quibus persequi, atque spirituales potest aduersarios declinare. Affectibus quippe anima mouetur non locis. Hostes proculdubio tunc suos insequitur, quum piis affectibus depurata, atque composito immissiones malas reluctando disperdit. Eosdem uerò tunc declinare decernitur, quum delictorum materias fugiendo contemnit. Sunt igitur spirituales ij pedes deuotionis ac lacrymarum lauacro detergendi, ne polluti amoris cęnofœdati cęlestis sponsi displiceant oculis. Sunt etiam calceamentorum honestate regendi, ut in certaminis expeditione sint proni. Nemo plane gratanter nudis plantis pergit ad stadium. Quamobrem quisquis absque fastidio pugnare voluerit, duplici desiderio tanquam duobus calceamẽtis se muniat: quatenus veprũ aculeos, lapillorum punctiones queat inoffensis pedibus peragrare. In sinistro verò vitiorum fiam per anhelet fugam. In dextro autem cupiat indesicienter virtutum sectari gesta. Huiusmodi calcea-

calceamentorum ornamento sponsam decoratam fuisse cognoscimus, quando sponsi voce e in Cantico dicitur canticorum. Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis. Ornāt quippe & muniunt. In altero quippe dilecti alliciunt oculos. In altero verò à bestiarum morsibus, & tentationum liberant offendiculis. Nemo diabolo insidianti calcaneo caput conterit, qui istis caruerit. Studeat itaque à corde suo vitiorum resecare illecebras, qui pugnat vt vincat: peccatorum abhorreat causas, qui diuinis cupit placere obtutibus. Foedat prorsus & cupiditatū compede astrictum tenet animæ pedem vitiorum blanda voluptas. De hac quicunque fugerit gloriosissime triumphabit: innumeros hæc temeritate armatos debellando prostrauit. Terga verò vertentibus vix tenuiter manus iniecit. Fugite (inquit dominus) de medio Babylonis. Nouimus iustum Loth non nisi fuga mediante de Sodomorum fuisse erutum incendio. Libidinis fuga, castitatis amore perficitur, humilitatis gressibus superbiæ laquei declinantur. Iracundiæ fremitus māsuetudinis moderamine coercetur. Gulæ vtique inordinata voracitas sobrietatis delectatione cōpescitur. Inuidię lethalē morbū, sine charitate quis superat? Ambitus cupiditatis, & tēporalium sitis, cœlestium prælibatiōne sedatur. Verū & futuræ retributionis certa fiducia ignauiæ torporem expellit. Vitiorum igitur fuga virtutum amore perficitur. Ambo cohærent, nec ab alterutris separari queunt. Nam nec vitium sine virtutis desiderio superari, nec virtus absque vitiorū contemptu valet adipisci. Hæc desideria duo sunt animæ pedes, quibus omnes vtuntur, qui in stadio spiritualis certaminis currunt, vt incorruptibilem coronam accipiant. His currebat Apostolus non quasi in incertum, sed corpus propriū virtutum studiis edomabat, vt abdicatis vitiis spiritui subderetur. Nempe ad perfectionis fastigium, quod triumphus est pugnę, virtutum desiderio impellente pertingitur. Isto nihil vtilius bellaturis, in ipso prærogatur gratia, spiritualis laetitia dulcescit, dimicādi subsistit peritia: per ipsum quoque additur robur, aduersariorum debilitantur vires, virtus augetur, spe erigitur animus, pątentque cœlestia. Nemo virtutis valet reserare præconia, atque meritorum ipsius propalare cōmercia. Semper virtutis cōcupiscentia grata est Deo, angelis amabilis, iustis proficua. Ista præcedente ac concomitante sancti naturam vicerūt, superauerunt dæmones, debellauerunt mundū, subegerunt se ipsos, carnis lenocinia contempserunt, diripuerunt cęlum, coronasque perpetuas possederunt, imitatores facti sunt Dei: nam dominus virtutum ipse est rex gloriæ. Quid referam amplius? virtutis desiderium præcellit miraculorum operationem, prophetiæ donum, linguarum genera, interpretationem sermonum, sanitatum gratiam, naturalium scientiam, & cognitionem cœlestium, multi talibus ornati perierunt, virtutibus autem nemo. Semper virtutum desiderio munitus incedat, qui vi cœlorum conatur diripere regnum. Non lacesset, non deficiet, non dormitabit virtutis amator. Currunt in spirituali hoc stadio multi, sed solus hic perfectionis accipit brauium. O quàm beatos dixerim amantium pedes, qui per virtutum itinera fœliciter gradientes cœlestis patriæ deliciis perfruuntur, has post agonis spiritualis consummatum opus percipiunt dapes. Non enim eorum est labor, inanis in Domino si igitur ò Christi milites intimæ charitatis concupiscitis pace potiri, si supernæ vocationis gloriā festinatis arripere, si imprędabilibus thesauris ditari concupiscitis, si immundorum laqueos vos euitare delectat, spirituales animæ vestræ pedes ab omni immoderato affectu excutite, interioris desidiæ vincula soluite, & seruilis onera timoris abiicite, quatenus superatis hostibus, gradu concito ad altū tendentes, amoris hymnum Domino cantare possitis. Hoc quippe Propheta futurum in se sperabat quum diceret, Deus Dominus fortitudo mea, & ponet pedes meos quasi ceruorum, & super excelsa mea deducet me victor in Psalmis canentem. Ceruorum itaque, & vos pedes habete, si victoriæ carmen in excelso charitatis monte cordis cum iubilo decantare nitimini.

Cant. 7. *Hier. 51.* *Psal. 50.*

De diuersis speciebus orationis sanctę in duplici statu, quietis videlicet, & pugnæ. Cap. X.

Icturus de cætero de iis, quæ ad offendendum instituta sunt armis, de sagittis spiritualibus præsens sermo percurret. Hoc quippe genus in diuinis voluminibus iugiter nominatur, nec ab re. Eminus nanq; ferit, acute transfigit, celeriterq; emittitur, hostē debellantem propius nō sinit accedere, equum & ascensorem frequenter vnico prosternit ictu. Extensum quis non paueat arcum? Sagittariorū quis nō declinet exercitum? Spiritualis hic arcus sanctæ orationis est opus. Sagittę autē contra aduersarios hoc loco directæ ignita sunt orationis desideria, & importuna supplicationum vota, quæ à Christi militibus in cœlum corde tacito destinantur. Nempe orationis virtus, quæ mentis intentio ad Deum dirigitur, quamuis vnum nomen sortiatur, diuersis tamen effectibus exercetur. Alia nanque quiescentium, atque alia oratio noscitur esse pugnantium. Quiescentium autem quis status enumeret, intelliget studia, vota capiet, ascensus intuebitur, & meritorum gratiam metietur? Solus ista nouit, qui rimatur corda, pensat desideria, ac vniuersa prospectat. Diuersimode tamen singuli vacant

vacant Deo, prout Sancti Spiritus magisterio ducuntur, & suaue conditori suo orationis sacrificium exhibent. Eorum etenim quidam prosternati suorum recordatione facinorum veniam postulantes, compunctionis gemitus & lacrymarum fundunt riuulos, quatenus diuinæ iustitiæ seueritatem flectant, & prope fiant, qui exigentibus culpis longe esse videbantur. Nonnulli verò secum tacite pertractantes quanta perceperint dona, siue ex creaturarum obsequio, siue ex ministerio Angelorum, Deo gratias agere non desistunt. Sunt etiam plurimi, qui restaurationis humanę mysterium, meditando, cernentes inter nos sensus spirituali delectatione reficiunt, dum ima summis & summa imis charitatis vinculo copulata cognoscunt. Reperiuntur quoque ex ipsis, qui hominum consortia fugientes, cordis sui secreta custodiunt, diuinam in se venerantur potentiam, adorant maiestatem & colunt gloriam. Propterea efficiuntur corde læti, amore feruidi, ac delectatione iucundi, propheticum illud deprehendunt in se, quod de se idem pronunciauerat vates. Prouidebam (inquit) Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear. Propter hoc lætatum est cor meum & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Vacant plerique Deo per orationis studium, cœlestium eloquiorum sacramenta scrutantes. Percipiunt ij scientiæ lumen, & scripturarum sanctarum notitiam perspicacem, intellectu nanque visibilia supergredientes gratiæ præeunte splendore in lumine fidei perspiciunt lumen. Inueniuntur quoque aliquot in terra, quamuis in numero pauci, qui corde diuini amoris sagitta transfixi suauiter, concremantur delectabiliter, iugiter supra se feruntur in Deum, laudis obsequium frequenter exoluunt Domino iubilatione permixtum. Cantant, & gemunt, clamant & laudant, quiescendo tacent, & vociferando discurrunt, tenent & quærunt, atque amoris brachiis sponsum amplexando liquescunt. Istiusmodi autem, quoniam hoc non licet habere semper, impellente charitate propheticum illud dicentes ingeminant. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Præcellunt nouissimi in gratia, & dignitate priores, quanquam & interdum permittente Deo primi nouissimi fiant. Quamobrem nemo sibi arroget, quod accepit. Hunc omnipotens compunctione humiliat, & illum charitatis exaltat remigio. Nũc planctum pœnitentium conuertit in gaudium, nunc laudantium vota ariditate dissoluit. Sui aduentus atque discessus inquiescentium mentibus alternat vices, quatenus nullus erga proximos pro perceptis muneribus insolescere audeat. Qui stat igitur ne cadat, videat, atque in humilitate tacentium admonitione firmetur. Nouit Dominus omnium finem, frequenter cecidit qui stare videbatur. Et qui quatriduanus fœtebat in vitiis si illico resuscitatus à Domino euigilauit ad vitam. Opus itaque suum perficiant quiescentes, neminem iudicent, se nulli præferant, vt dilectam Deo orationis suę exhibeãt seruitutem. Gaudeant se a conturbationibus dæmonum, & à fragoribus spiritualium bellorum esse remotos. De ipsis arbitror Prophetam cecinisse, qui ait. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum, proteges eos in tabernaculo tuo à contradictionibus linguarum. Hinc eorum orationis puritas, vitę innocentia, contẽplatio læta, deuotionis opulentia causatur. Non autem sic qui in tentationum agone contendũt. Istorum oratio à quiescentium est longe contẽplatione dissimilis. Est nanque quiescentium oratio humilis, compunctione lacrymosa, gratiarum actione referta, exultatione iucunda, Dei cognitione corusca, amoris flamma succensa, & in diuinis laudibus delectabiliter occupata. Pugnantium verò, quoniam iis vacare non cõgruit, quæ ad pacem sunt, importuna esse cognoscitur, gemitibus plena, desideriis ignita, postulationibus crebra, ornata fide & superbiæ tumore vacua. Nequaquam se valet extollere, qui alieno se nouit indigere suffragio. Immundorum quippe spirituum importunitatem sentiens preces ingeminat, propriam necessitatem detegit, imminens periculum narrat, quatenus cœlestem placet iudicem, & celerẽ de persecutoribus vltionẽ exposcat. Tot nanq; sagittis inimicos ferit, quot desideriorũ preces repræsentat altissimo. Læua etenim fidei scutum ad defensionẽ sui erectum tenet, & dextera ignita contra hostes iacula intorquet. Ad momẽtum vix intermittit pugnam, ne vel cedat hostibus aut orationis præsidium intermittat. Nil profecto sic terret Leuiathan, sicut orationis crebra instantia, atq; deprecantium deuota suspiria. Aeque orationis quemadmodũ gehennæ crematur incendio, fugit ab orantis facie, atq; liquescit, sciens corã illo non posse subsistere. Dei quippe in illo pręsentiam videns pugnanti illico terga conuertit. Non enim abest Dominus ab oratione bellantium, eorum laboribus cõpatiens atq; periculis. Sic enim per Prophetam pollicitus est dicens, Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. In mentis igitur arce constitutus clamet ille, qui patitur, ut ab aduersariorum incursionibus liberatus adiutori suo honoris & laudis exhibeat debitum. O mira conditoris nostri charitatis effusio, qui nec in tribulatione deserit, neque supplicantium vota cum indignatione repellit. Nunc vulneratis occurrit vt foueat, nunc sagittas præbet vt feriat. In pugnæ siquidem interdum periculo pręgrauati ad orationis negligimus properare suffragium, efficeremurq; tunc inimicorum præda, nisi

Psal. 15. Psal. 41. Psal. 30. Psal. 49.

nisi ducis nostri præuenti munere & viribus firmaremur in prælio, & ad orandũ informaremur in mente. Ipse nanque opportune militibus suis & virtutem standi tribuit ne deficiant, & orandi affectum ingerit ne succumbant. Vtrunque scripturarum testimonio comprobatur. Propheta quippe sanctus Dauid casus sui periculum & diuinæ miserationis cõmendare volens auxiliũ inquit, Impulsus euersus sum vt caderem & Dominus suscepit me. De orationis verò affectu Apostolus ait. Spiritus postulat pro sanctis. Nescimus autem quid oremus, sed spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Nemo igitur de victoria diffidat, quum Dei secũ manum habeat præliantem, & eius spiritum pro se præsidium flagitantem. Se erigenti quisque tantum manum præbeat, & orandi desiderium non amittat. Assuescat ad refugium implorationis accurrere, quoties inimicorũ suorum insultus patitur. Emineat super te & de sublimitate cœlorum orationis arcu ignitas contra hostes sagittas intorqueat. Diuinum bellatorem sic facientem attende. Olim in prælio stabat populus Hebræorum Amalech debellaturus, Moses verò solus orabat in monte, orante nanque illo Dei populus præualebat, preces autem intermittente Propheta, superabantur Hebræi. Clamabat votis ad Deum, & in terra certantium roborabatur virtus. Erant profecto orationes Mosi, tanquam sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis. Suis orationibus aduersarios sternebat, auxiliabatur suis, honorificabat Deum, excelsisque præconiis orationis merita commendabat. Vatis huius testimonio, disce qui pugnas implorare altissimum; disce non armis visibilibus sed oratione certare. Inuisibiles nanque inuisibiliter superantur. Falleris omnino si corporis fortitudine, si virtute propria, aut dimicandi arbitraris te posse triumphare peritia, diuino vincis fretus auxilio, animi virtute, & ex orationis instantia inimicos insequeris. Prophetam confitentem ausculta. Non enim (inquit) in arcu meo sperabo, & gladius meus nõ saluabit me, sed dextera tua & brachiũ tuum, & illuminatio vultus tui vtique saluabit me ab inimicis meis. Ecce Dei potentiam, prærogatam gratiam, & infusum affectum ad orationem suauiter impellentem. Sta itaque in tui cognitione qui certas ne de te confidẽdo diffidas, prudentiæ lorica, & salutis galea, atque fidei protectus clypeo aduersariorum fallacias & eorum perniciosa tentamenta deuita. Orationis verò arcu desideriorum intorque sagittas. Tibi prorsus appropriare non poterunt, quoniam testimonium Propheta perhibente, desiderium pauperũ exaudiuit Dominus, & præparationem cordis eorum audiuit auris tua Domine. Qui enim orandi præbet affectum, nequaquam orationis meritum, pugnæque triumphum negat.

Psal. 117.

Roma. 8.

Psal. 43.

Quòd vtile sit diaboli non ignorare astutias, & de præcepniis longanimitatis Christo militantibus opportuna. Cap. XI.

IN spirituali certamine, diaboli non ignorare astutias plurimum proficit ad salutẽ. Cęco nanque in stadio desudanti nulla accipiendæ coronæ ingeritur spes, si cum vidente pugnare contingat. Opportune quippe bellatoribus donatur a Christo, vt interiori mentis intuitu spirituales ad capiendũ animas percipiant laqueos. Si enim iis qui vident, euadendi magnus labor incũbit, lumine quicunque carebit, quomodo insidias deteget? intortos declinabit ictus? agnoscet quẽ feriat? Petat igitur qui pugnat vt videat, cor secũ habeat, ne antiqui hostis circumueniatur anfractibus, iuxta Domini sententiam per Prophetam dicentis, Populus meus seductus est non habens cor, abiit colonus in terram alienam. Grande prorsus periculum est, non habere cor. Sine corde adolescentior filius, qui peregre proficiscens consumpto patrimonio siliquis porcorum inediam suam saturare desiderabat, fuisse cognoscitur. Patris quippe gratiam, stolæ primæ indumentum, in manibus anulum, & vituli saginati minime degustasset edulium, nisi ad cor rediens cordis sui dominium possedisset. Nempe vbi nõ est cor, deest consilium, non reperitur prudentia, intellectus hebetatur, tacet affectus, fortitudo succumbit, & longanimitatis tolerantia deficit. Est nanque longanimitas amica virtutum, gratiæ aduocatrix, religiositatis domicilium, fidei speculum, testimonium sanctitatis, ornamentũ catholicæ veritatis, Dei imitatrix, interẽptrix vitiorum, tentationum medicamentum, persecutrix dæmonum, & spiritualis lancea inimicorum arma transfigens. Hæc Christi militibus necessaria esse probatur. Tolle longanimitatẽ bellatori, & illico timore comprehensus, terga aduersariis dabit. Si hac operari quisq; caruerit, intermisso opere repente deficiet. Sanctorũ longanimitatẽ aduerte tu, qui pusillanimitate turbaris. Eorum in tribulatione constantiam, si diligenter attendas efficieris patiens, & in diuinæ gratiæ expectatione robustus. Ipsos imitare, quos diligis, vt ad illorum gloriã pertingere queas, virtute præuia fęlicitatis eorũ cõsequeris fastigiũ. Tibi labore pœnitentiæ, in vigiliarũ pernoctationibus, in maceratione carnis, in contemptu seculi, in orationis assiduitate, in pudicitiæ sanctimonia, in laborum perseuerantia longanimitatis exempla proponunt. Sæpe nanque inuisibilium sustentati viriliter temporalium perferebant incommoda. Nouerant esse Deum in promissione veracem, & se sustinentibus amplissima dona præstare. Mentis quoque oculos in æternitatis contemplatione leuantes breue prorsus æstimabant omne quod transit. Nemo igitur æquo animo pręsẽtis vitę tolerabit aduersa, nisi fidei magisterio futura

Luc. 15

10 20 30 40 50

Sſ 2 pro-

prospiciat. Aratro terrã scindit agricola, cõgregata spargit iã semina, messiũ fertilitatẽ fideli expectatione peroptans lõganimitate fit patiẽs, ad anteriora se extendendo, efficitur in labore prouidus in promissione Dei stat mẽte securus. Austri regina Hebręorũ cõdemnabit generationẽ, quoniã à finibus terræ longanimitate promota Salomonis regis sapientiã cõcupiuit audire. Seculi huius incolæ terrenarũ rerũ lucra sectantis marinis se exponunt fluctibus, alienas perlustrant vrbes, Barbarorũ inhabitant oras, montium cacumina trãscẽt, vastatũ solitudinũ ardores ferũt, latronũ se exponũt periculis, ferarũ antra perquirunt, insomnes deducunt noctes, ciborũ parcitate tabescunt, frigore & nuditate penè pereunt, hominũ efficiũtur voluntate captiui, mortis atrocitatem nõ metuunt, quatenus assequi valeant, quod spei lõganimitate desiderãt. Hæc sũt testimonia, quæ in extremo iudicio aduersus Christi milites conclamabũt, istorũ planè inconstantiã arguent, accusabunt teporẽ, cõdemnabunt vitã, pro paruis magna, pro spiritualibus corporalia, pro æternis tẽporalia cõmutantiũ. Flebilis res est, & cum cordis mœrore dicẽda, intueri Dei filios ad cęlorũ regna vocatos, gratiã parui pẽdere, promissa negligere, & Dei gloriam nõ amare. Hinc adeo refrigescit charitas, & religionis elanguit virtus, vt vix ex famulãtibus Christo vnus reperiatur ex mille, qui voluptatibus abdicatis, carnẽ spiritui, & mẽtẽ velit subigere Deo. O quã multi in ipso diuinę seruitutis initio suaue iugũ reijciũt charitatis, irritã faciẽtes cęlestẽ fidẽ, & professionis sanctę scita spernẽtes. Tales veluti canes ad propriũ vomitũ redeuntes, & tanquã immundi sues in luti volutabro denuo reuoluti, cęlestiũ se priuant delectatione bonorũ. Manũ siquidẽ ponẽtes ad aratrũ, seque retrouertentes, iuxta Domini sententiam, regno Dei efficiuntur inepti. Melius profecto fuerat illis veritatis non agnouisse viam, quã post agnitam abire retrorsum. Sunt quoque innumeri, qui propositum religionis arripiunt, mũdum deserunt, obedientiæ colla subijciunt, deuotionibus vacãt, in Deiq; itinere laudabili exercitatione percurrunt, perseuerant in eo, quod cęperunt ad tempus, quandiu interiori suauitate pascuntur, irruente autem tentationis articulo, quando nec de cęlo iustitię Sol radios suos mittit in terrã, neq; eorum cor consuetum deuotionis germen effundit, ad spiritualia studia, & ad sui met consequendũ victoriã remissiores fiunt. Relaxant oris sui custodiã, morũ deserunt grauitatem, mentẽ incultã perniciosa ociositate relinquunt, virtutũ habitus, & perfectionis culmẽ obtinere se posse diffidunt. Sat esse arbitrantur, si perseuerent in claustro, si delicta priora non repetant, si aliena non rapiant, si in aperto opere mortaliter, nõ delinquant. Quamobrẽ orationẽ negligunt, abhorrent pugnã, fugiunt sanctitatẽ.

2. Pet. 2.

Luc. 9.

Interdum ij priorib. deteriores sunt. De talibus Dominus in Apocalypsi loquitur dicẽs. Vtinã esses calidus aut frigidus, sed quia neq; es calidus, neq; frigidus, incipiã te euomere ex ore meo. Huiusmodi tanquã ij, qui reuertuntur ad seculũ longanimitatis sustinentia perdiderunt. Nẽpe ignauiæ torpore cõpressi, & charitate frigidi, & in spirituali prælio sunt infirmi. Nullo aduersariis virtutis repugnant zelo, quoniam nec gehennę metũ, neq; ęternę vitę degustãt pręmiũ, sola ducuntur cõsuetudine, & plerunq; necessitate, atq; sui rubore cõpulsi, tã illa quę ad diuinũ cultũ pertinent, quàm ea, quę vtilitatibus inseruiunt proximorum remisso peragunt corde. Vtinã saperẽt, & intelligerent, ac nouissima prouiderent. Forte timore compuncti, vel promoti dilectione ab insensibilitatis statu resipiscerẽt, fierentq; in Dei seruitio prõptiores. Detestandũ prorsus est hoc hominũ genus, qui sanctitatis pręferentes imaginẽ, nec Deo militãt, nec mundi blãdimẽta perquirunt, spiritualis pugnæ ingressi sunt stadiũ, Christianæ militiæ gestãt insignia, corpore currũt cũ cæteris, cũ re uera strenuis bellatorib. sint lõge dissimiles, securitate torpescũt, suiq; custodiã deserũt, arbitrantes pacẽ vbi nõ est pax. At verò qui hominis vitã militiã in terra cognoscũt esse, qui diaboli astutias non ignorant, qui domesticũ animal subigere nituntur rationi, qui adultas cõcupiscẽtias deprimere satagũt, nunquã deponunt arma, nunquã contra dæmonũ tormẽta dormitant, Omni quippe tẽpore sedula mẽte vigilant, ne repentino incursu inimicorũ diripiantur in prædam, Longanimitatis vibrantẽ semper habẽt lanceã, ne sub discretionis velamine rigoris assumpti censura deficiat. Nempe hæc dolosa tentatio seducit multos, euertit incautos, debilitat vires, virtutes supplantat, aufert gratiã, extinguit ignẽ obnubilat visum, claudit cęlũ. Hãc prę cęteris suspectã habeat quisquis Deo placere cõcupiscit, mẽtis propositũ illæsum teneat, pugnãdi affectũ vigilẽ seruet, nec carnis suasionib. cedat, rationis iudiciũ diligẽter examinẽt, cõscientięq; speculũ purgatũ custodiat. Hæc vtiq; diabolica machinamenta destruunt, fallacias detegunt, & Christi militem victorẽ faciunt. Horum autẽ inexpertus atq; indoctus crebro prosternitur, & ante pugnę terminũ vulneratus abscedit. Sibi nãque cõpatiẽs carnis suggestionib. credit, mortẽ diligẽs elongatur à vita admittẽs tenebras à luce deseritur, pacẽ contemnens fragores tentationũ patitur, orationis trãquillitatẽ fugiẽs penè in agilibus naufragatur seculi deuotionis carẽs suffragio corporis debilitate tabescit, sẽsuũ deductus illecebris extra se vagatur vt profugus, spiritus oblectamẽta nõ habens vẽtris sectatur ingluuiẽ, futurę vitę nõ gustãs gaudia pręsentibus voluptatibus frui desiderat. Corporis resolutionẽ sẽper metuit, quoniã ad incorruptionis dulcedinẽ meditando

Apoc. 3.

ditando nunquam assurgit. Istiusmodi nanque itinera sunt discedencium à Christo, deserentiũ virtutes, nescientium se, dubitantium in fide, & corde deuiantium, & retrorsum abeuntiũ. Optimum est igitur ò commilitones Christi longanimitate stabilire cor, & ad tolerandum aduersa se viriliter preparare, perseuerare in acie, & hostiũ sæuitiam non timere. Ferrum, ignem, carceres, mortemque pro Christo gratanter excipite, Spe sursum animos erigite, & quanta vincentibus sint in cœlo bona pręmissa, sedulo cogitare. Cõseruos vestros iam regnantes aspicite, & Angelorum Dominum pro vobis interpellare minime dubitate. Ecce attrita est via, debilitatus est fomes, ligatus est coluber, exactoris iugum compu truit, templi velum patet, pœnitentia peccata donantur, agni caro comeditur, redemptionis pretium ministratur, prærogatur gratia, spiritus exuberant dona, discurrunt angeli, vota offerunt, reportant merita, reseratum est cęlum, victoriarum coronæ paratæ sunt. Clamat in cœlo sapientia, in terra, & in pręcordiis hominum dicens. Vsque quo paruuli diligitis infantiam? & stulti, quæ sibi sunt noxia, cupiunt? & imprudentes odibunt sapientiam? Conuertimini ad correptionem meã, En proferam vobis spiritum meum, & ostendam verba mea. Monentis itaque vocem nolite negligere, nec pręceptoris iugum reiicere, fortes estote in bello, in tribulatione patientes, & in aduentus Domini expectatione longanimes, quoniam veniens veniet & non tardabit. Egregium psaltem ad longanimitatis tolerantiam Christi tyronem exhortantem attendite. Expecta inquit Dominum viriliter age, confortetur cor tuum, & sustine Dominum. Vox hęc in mente maneat, versetur in ore, ut longanimitatis hasta transfixis aduersariis pro adepta victoria lætitiæ carmen ęterno regi suauiter decantetis.

Prou. 1. — Psal. 26.

Quantum animi fortitudo, & prudentia lumen spirituali expediat bellatori, ad supplantandum Leonis ac Draconis diaboli sæuitiam. Cap. XII.

EOrum, qui in corporali stadio dimicant, quidam fortitudine, quidam verò ingenii calliditate hostes sibi subigere moliuntur. Aliqui nanque facilius fortitudine, alii verò facilius arte sternuntur. Nempe cui ambo hæc suppetunt, exigente necessitate nunc vno, nunc vtitur altero. Plurimum in bellandi peritia deficit quicunq; tantum altero se semper exercet. Eandem itaq; regulam fore arbitror opportunam in spirituali certamine, quæ in corporali superius memoratur. Vt habeat fortitudinem opus est, qui de inimicis triumphare desiderat, habeat & calliditatem ingenii. Difficile victoriã consequitur si caruerit altero. Nempe aduersarii, cum quibus conflictus initur, vtroque pollent. De fortitudine quidem illorum in beati Iob volumine sic scriptum est. Non est potestas super terram, quæ comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret, omne sublime videt, ipse est rex super omnes filios superbiæ. De calliditate autem in libro Geneseos habes sic. Erat serpens callidior cunctis animantibus, quæ erant in terra. Propter fortitudinem vocatur leo, sicut apostoli Petri voce dicitur. Aduersarius vester diabolus tanquam leo, &c. Propter calliditatem verò draco denominatur dicente Propheta. Draco iste, quẽ formasti ad illudendum ei, & Apostolus. Timeo autem ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita & sensus vestri corrumpantur, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo Iesu. Vides ne quantum virtus sit necessaria? quantumq; prudẽtia? Nẽpe si virtute sola certare volueris sine prudentia, versutus hostis calliditate deiiciet te; si verò calliditate tantùm, leonis rabies superabit te. Vtrunque habeto. Esto fortis contra leonis huius sæuitiam. Esto prudens aduersus dolositatem serpentis. Fortitudinem ipsius qui non metuat, quando rugitu suo & cauda tertiam partem stellarum (sicut in Apocalypsi legitur) traxit in terram? Calliditatem autem quis non expauescat, qui protoparentes de voluptatis loco in peregrinationis huius depulit regionẽ? Nemo ergo præsumat de se, aut per se illum posse prosternere. In eo confidat, illiusq; flagitet auxilium leonis, qui de tribu Iuda secundum carnem exortus vicit in morte, & resurgendo triumphauit. Serpẽtis quoque illius vtatur prudentia, qui serpentẽ antiquũ crucis suspẽdit in ligno. Ipse ipse prorsus est, qui gratiam fortitudinis, & sagacitate prudentię pręstat. Vtrunque præcipuus vates intimauit. De fortitudine inquit, Dominus fortitudo plebis suę & protector saluationis Christi sui est. De prudentia & scientia ait, Qui docet hominem scientiam. Alio quodam loco vtrunque cecinit sententia vnica. Dominus (inquit) illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Apostolus etiam hæc eadem testificatus est dicens Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Igitur contra Dei virtutem quis sustinebit? vel aduersus Dei sapientiam cuius malignantis poterunt insidiæ pręualere? Inhæreat itaque Domino Iesu, fidei brachiis ipsum astrictum teneat, qui de hostibus suis vult reportare coronam, Infirmitatibus nostris semper propitiatur, nostros sanat languores, in nostris certaminibus nobiscum est, vt succumbentibus nobis præbeat opem, atque pugnãtibus vincendi præsidia subministret, horũ expertus Propheta aiebat, Dominus mecum est tanquam bellator fortis, Nec diffidas de eo quod dicitur, cũ corporalem Deum minime præsentia videas. Adest ipse Dominus nobiscum potentialiter, spiritualiterque, quemadmodum ipse in Euangelio ait, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Nempe secundum

Iob 41. — Gene. 3. — 1. Pet. 5. — Psal. 103. — 2. Cor. 11. — Apoc 12. — Psal. 27. — Psal. 93. — Psal. 26. — Hier. 20. — Mat. 28.

dum carnem ambulas, si Dei tui corporalem vis habere præsentiam, Infidelium prorsus & terrena sapientium est ista cogitatio. Memento quoniam Deus spiritus est & eos, qui illum vident atque adorant, in spiritu & veritate ipsum videre atque adorare oporteat. Quamobrem spiritualia ab eo spiritualiter suffragia quære, atque illum intus tecum loquentem teque docentem intelligere stude. Loquitur equidem ad cor hominis dum erudit illum, & reuelat se. Non super montis verticem, non in templo, non in aperto campo, stellis, cœloque patente se manifestat Deus, sed intus rationale cognitionis veritate illuminans, atque concupiscibile amoris delectatione succenuens. Ista dum percipis in te, locum tuum vide ne deseras, sed solerti diligentia, ac humillima familiaritate ad cor tuum conuersus audi, quid tunc in te loquatur Dominus. Facile vocem illius intelliges, non in spiritu, nec in cõmotione, neque in igne, sed in sibilo auræ tenuis, in aspiratione, videlicet interna, exultatione humili, & voluntatis suæ apprehensione. Hoc modo, multisq; aliis olim Deus loquebatur patribus & prophetis, nouissimisq; diebus istis quibusdã etiam fidelibus loquitur gratis. Cæterum cum multis incerta, pluribusque ignota sit huiuscemodi locutio, aliam præstitit planiorem, in qua erudit doctum & simplicem, peccatorem & iustum, fidelem & infidelem, infirmum & fortem, hæc pædagogus tuus sit, hæc spirituale speculũ, hæc potissime aduersus aereas potestates gladius tuus ex omni parte acutus. Hunc prorsus habeto gladium in spirituali tuo certamine. Nũquã à latere tuo, nunquam à tuis amoueatur manibus Gladius iste diuina eloquia sunt, quibus aduersarii nostri concitantur in fugam, & vsque ad internecionem sternuntur. Per ipsa nobis loquitur Deus, & nos de omni catholica imbuit veritate. Nullum prorsus dubietatis argumentũ est, quod non sacræ scripturæ autoritate soluatur. Nulla fraudis Diabolicæ decipula est, nullus tentationis insultus, qui non diuini eloquij medicatione vincãtur, dicẽte Propheta, Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo, quia in æternum mihi est. Si quando blandiatur caro, si arrident prospera, si sæuit mundus, si cõcitentur bella, si insurgant aduersa, si maledicant homines, si temporalia desint, si elementa turbentur, si pestis immineat, si infirmetur corpus, si mortis atrocitas intentetur, præsto sunt in voluminibus sanctis apta remedia, quibus imminentes soluantur languores animarum. Verbi quippe sunt verba nos erudientis de iis, quæ ad salutem, seu institutionem, siue ad fidem, seu ad diuinam pertinent cognitionem, imperitorum & simplicium corda per eadem spirituali lacte, & delectatione plana nutrit historiam, per quam efficiuntur fortes in prælio, & ad perferendos huius peregrinationis labores alacres, adeo vt inimicis spiritualibus obuiare non trepident. Gladio accincti & ense sanctorum exemplis roborantur & dictis, solo nãq; literæ contenti suffragio argumenta subtiliora vltra nil quærunt. Idem nanque profectus ad salutem excipitur, quemadmodum ense, ita hostem iugulasse palea. Verũ hoc est in sacra pagina valde mirabile ac omni veneratione dignissimum, vt in vna, eadẽque narrationis serie doctus acutus ingenio pariter pascatur & simplex. Simplex quidem literam, doctus verò spiritualem sensum perscrutatur in litera. Illectus quippe sacramẽtorum dulcedine, & allegoriarũ locutione per pulchra profundos non desinit effodere fontes. Sibi nanque & posteris sapientiæ fluenta exhaurit, quatenus carnalis illecebræ sitim extinguere possit. Cæterũ spirituali etiam se mucrone præcingit quo irruẽte tentationis articulo aduersariis viri-li ratione repugnare sufficiat. Non enim humana ratio per se versutias valet superare diaboli. Quamobrẽ diuina præcipue honoranda clementia nobis scripturarum sanctarum præbuit rudimenta, vt veritatẽ fidei suo declararet eloquio, in quo cœlestis esset, qua nutrimur, autoritas, & virtutũ omnium, quam sequamur perfecta moralitas. Non igitur alienorũ Christi discipuli magisterio indigent, vt discant morum disciplinã, cũ totius mortalitatis habeãt præceptorẽ, qui illam verbo docuit & exemplo. Hanc quicunque scire voluerit, euangeliorum apices legat, intelligetque per Christum quod naturam transcẽdat hominum, philosophorumq; scientiam. Fecit plane quod docuit, docuitq; quod proficeret, quod saperet, quod erudiret, quod eleuando accenderet. Decuit prorsus sempiternum verbum talem ecclesiæ suæ prærogare doctrinam, per quã humana mens, quæ per originale delictum deformata ab ingenitæ dignitatis arce ceciderat, alliceretur exemplis, erigeretur per fidem, reformaretur in moribus, & diuinæ cognitionis sapiẽtia compleretur. Quadrifario vtiq; hoc sensu catholica sunt referta volumina, adeo vt in eis nil desit quod ad sanctitatem seu virtutum, seu iustitię pertineat veritatem. Dei nanq; verba penetrãt profunda, rimantur abdita, futura prospectãt, pręterita narrant, pandunt mysteria, certificant de promissis, contemplantur diuina, disponunt humana, damnant vitia, declarant dubia, & hominum ad Deum reuocant corda. Tanti sunt, quoniam sancto promulgata sunt spiritu de thesauris ipsius sapientiæ, eadem referente, quæ ait. Non enim loquetur à semetipso, sed quæ audiet, loquetur, & quæ ventura sunt, annunciabit vobis, de meo (ait) accipiet, & annunciabit vobis. Audiẽdus est igitur fideliter sapientiæ sermo, qui per spiritum suum loquitur, siue gesta, siue mysteria, siue moralia, siue diuina vnicuique iuxta sui captum ingenii tribuens intelligentiæ pabulum, ad inter-

Ioan. 17.

internos nutriendum sensus pro discretione boni, & mali, atque ad imbuendum in spirituali certamine in se credentes. Nempe testante Propheta declaratio sermonum illius illuminat, & intellectum dat paruulis. Idem etiam de se dicit, Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellũ. Quiescentes igitur replet sapientia, & intellectu, consilio, & scientia, pietate, & timore: Certantes verò fortitudine roborat, & erudit magisterio dimicandi, illis præbens ad vltionem inimicorum, gladium spiritus, quod est verbum Dei. Teneat, qui contemplationi vacat, in corde suo diuinorum eloquiorum doctrinam, quatenus in ipsa tã quã in speculo præclarissimo se aspicere introrsus valeat, cognoscere mysteria, atque meditãdo degustare diuina, luce nanque illius præuia minime errare poterit. Verum qui in spirituali cõflictu laborat, ad sui munimen, hostiumque perniciem, sermonis Dei præcingat se gladio, illumque euaginatum gerat, vt præ manibus paratum habeat quo aduersarios irruentes feriat. Hoc plane vsi sunt cuncti Christianæ militiæ strenui bellatores, præcipue tamen dux noster Dominus Iesus prout euangeliorum sacra narrat historia. Quum enim post baptisma deserti secreta petisset, atque post quadragenarium ieiunii dierum expletum numerum esurisset, tentante illum diabolo, vt de lapidibus panes faceret, respondit. Non in solo pane viuit homo, sed de omni Verbo, quod procedit ex ore Dei. Denuo dicente diabolo, mitte te deorsum, respondit. Scriptum est, non tentabis Dominum Deum tuum. Postremo eodem diabolo ostendente atque pollicente vniuersam mundi gloriam, si procidens adoraret illum, illico ait. Vade Satana, Scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Vides ne, quibus præceptor, & dux tuus in certamine suo vsus sit armis? Valebat potestate, poteratque illum rationibus confutare, Non arcu, & sagitta, nõ iaculo, vel hasta, sed hoc spirituali maluit ipsum gladio iugulare. Quamobrem & tu, qui certas in stadio, regis tui fretus exemplo, hoc sanctarum Scripturarum vtere gladio. Non abs te componas, quod obiicias inimicis, de fontibus saluatoris indeficienter scientiã hauri, memoriæque reconde, qua aduersariorũ queas retũdere peruicaciam. Prophetam in hoc imitare, & respondebo (inquit) exprobrantib. mihi verbum, quia speraui in sermonibus tuis. Timent prorsus nequam spiritus spiritualia tela, cõtra quæ norunt se præualere non posse. Proderunt vtique tibi diuina eloquia in mente seruata, & persequentur aereas potestates, proximorum vtilitati inseruient, & cordium secreta perlustrãdo mundabunt. Est nanque Dei sermo (dicente Apostolo) viuus, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertinges vsque ad diuisionẽ animæ, & spiritus, compagumque & medullarũ, & discretor cogitationum, & intentionum cordis. Tali igitur gladio verbi Dei semper munitus incede, si perfectionis triumphum in præsentis vitæ stadio adipisci, atque consummato vitæ termino immortalitatis gloriam in futuro obtinere desideras.

Psal. 118. Psal. 117. Deut. 8. Deut. 6. Ibidem. Psal. 118. Hebr. 4.

Quàm probatum directorem habere studeant, qui peregrinationis huius gradiuntur iter, si volunt fœliciter peruenire quo tendunt. Cap. XIII.

Qvemadmodum ad perficiendum itineris sui cursum viatoribus cõfert, si prouidum directorem habeant, ita & desudantium in militaribus negotiis ad consequẽdam victoriæ palmam animum roborat, si experto in prælio sub duce decertent. Primus quam sępe errandi laborem euitat. Secundus autem plerunque corporalis exitus euadit pericula, horũ vero carentia errorem pariter inducit, & mortẽ. Hæc quippe quum vera sint, studeant mortales rationis dignitate capaces, tam peregrinationis suæ directorem, quam etiam certaminis sui ducẽ habere probatum. Nemo prorsus ab hac necessitate secernitur. Vniuersi quandiu sumus in corpore, peregrinamur à Domino, per fidem ambulantes, non per speciem. Si per fidem, ergo in lubrico, quia fides argumentum est non apparentum. Si autem in lubrico, ergo in ignorantiæ tenebris, in laqueis peccatorum, in mortis vmbra, in seculi naufragio, in incredulitatis scopulis, & in inuio præsentis exilii. Ecce pericula, ecce cur probatissimo directore indigemus. Prophetam super hoc audiamus quid sentiat, Omnes nos (inquit) sicut oues errauimus, vnusquisque declinauit in viam suam. hoc Psaltes egregius in se ipso agnoscens ait Domino, Erraui sicut ouis, quæ periit, quęre seruum tuum. Nempe si vates hic tantus vtique secundum cor Dei diuinitus assumptus ad regnum se velut ouem errasse fatetur, quid nos peccatores imbecilles, & cęci de nobis æstimare debemus? Clamemus ex corde singuli, clamemus, & omnes cum Propheta memorato, dicẽtes, Erraui sicut ouis, quę periit, quęre seruum tuum Domine. Si errauerunt omnes, si vniuersi peccauere, quis reuocabit nos in viã rectam, vt eamus ad habitationem ciuitatis nostrę Hierusalem, quę sursum est? Porrò in hac vasta solitudine pertranseunt ferę syluarum, & catuli leonũ rugientes, vt rapiant, & quęrãt à Deo escam sibi. Has quomodo viatores effugient, gradientes in opaco noctis silentio, per huius peregrinationis deuia, & ruinosa itinera? Vtique propter noctis tenebras, luce, propter verò incerta viarum itinera peritissimo indigent directore. Vtrunque autem spiritualiter intelligendum est. Corporaliter enim quomodo accipiendę sunt tenebrę,

Hebr. 11. Esa. 53. Psal. 118.

tenebre, quæ ex quotidiano solis visibilis ortu fugantur atque deficiunt? Aut quomodo localiter erramus, dum viuimus, quum testante Domino, Vulpes foueas habent, & volucres cęli nidos, atque homines singuli proprias habent ciuitates & domos ad cohabitandum pariter? Sunt particularia, sunt etiam hospitia communia, in quæ noctis tempore conuenientes homines sopori ac quieti se tradũt. Quamobrem, quoniam ex re diuina visibilis solis luce noctium tenebræ propulsantur, & mortales singuli certas mansiones possidere noscuntur, quod superius dictum est non corporaliter, sed spiritualiter debet intelligi. Sunt equidem spirituales tenebræ feræ inuisibiles, & intellectuales errores, quibus plenus est mundus. Ista tantum illi euadent, qui æternæ lucis illustrantur splendore, atque in veritatis, & pacis itinere deducuntur. Hoc Propheta longęuus, & sanctus poposcit, dicens, Illuminare his, qui in tenebris, & vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Porrò vtrũque Christus est, quem quisquis in veritate possidet, nec ambulare in tenebris, neque in erroris deuiatione periclitari potest. Est quippe lux, quæ minimè istis corporalibus videtur oculis, quoniam spiritualis, & diuina est. Est etiam via, quæ nec ipsa carnis pedibus valet calcari, quum sit tota spiritualis, quemadmodum ipse ait de se, Ego sum via, veritas & vita. Et ne quisquam viam ipsam secundum sensum carnis acciperet, intulit, Nemo venit ad Patrẽ nisi per me. Lucem igitur spiritualem intelligamus esse Dominum Christum, quæ suo meridiano splendore supernam illam patriam, omnesque illiusque habitatores, angelicos videlicet spiritus, & beatorum animas irradiat, lætificat, & accendit. Non solum autem illos, qui in æternitates perpetuas transiere, verumetiam omnem hominem venientem in hũc mundum, non autem mundum ipsum, sed homines tantum illuminat, qui luminis illius perceptibiles sunt, quoniam intellectualis est. De hac quippe luce Propheta loquens, inquit, Populus gentium, qui habitabat in tenebris, vidit lucem magnam, Sedẽtes in regione vmbræ mortis lux orta est eis. Non autem oritur in se, sed cum cordibus manifestatur fidelium, oriri dicitur, dicente Propheta, Lux orta est iusto, rectis corde lætitia. Quum enim illa occasum in se nesciat, quomodo oriri potest? Candor enim est lucis æternæ, & speculum sine macula, splendorque diuinæ maiestatis, in se neque oritur, neque occidit, sed in nobis. Nobis quidem occasum facit, quum voluntariè delinquentes peccatorũ inuoluimur tenebris, & ex lucis filiis noctis, & tenebrarum efficimur serui. Hunc sensum Apostolus iustificatis peccatoribus aperuit dicẽs, Non enim estis filii noctis, & tenebrarum, sed Filii Dei, vt inuoluat vos dies Domini. Oritur autem quando gratię ipsius infuso nobis lumine, nota nobis in veritate fiunt spiritualia atque diuina. De hoc etiã Paulus inquit, Qui autem dixit de tenebris lucẽ splendescere, illuxit in cordibus vestris ad illuminationem fidei. Lux igitur hęc nullam cum tenebris societatem habet, illamque tenebrę cõprehẽdere nequeunt. Fugat prorsus ipsas, arguit & dissoluit, ipsi nanque opposita sunt. Non enim possumus lucis huius esse participes, & opera diligere tenebrarum, sicut neque duobus seruire Dominis. Si enim tenebrarum volumus gesta sectari, proculdubio tanquam oues erramus per deuia sine luce, absque duce, & sine pastore. Verum si abhorremus tenebras, & bestiarum spiritualium per easdem discurrentium pauemus incursus, vtique pręeunte ipsa diuina luce, animę pedes dirigemus in viam pacis. Nequaquam sine hac luce in semitis iustitiæ, & in viam veritatis, quę ad vitam, introire valemus. Hanc profectò viam Propheta peragrare desiderans, orabat inquiẽs: Deduc me domine in via tua, & ingrediar in veritate tua, lętetur cor meum, vt timeat nomen tuum. Hęc nanque via ab omni pollutione est munda, ab omni offendiculo libera. Est nanque ab innumerabilium angelorũ custodita pręsidio, obsequio, famulata venerata affectu, & laudibus decentissimè ornata. Ascendunt vtique per illam, & descendunt nimia cum exultatione lętantes. Nullus planè per eam immundus ingrediens diu perseuerare valet. Sui nanque rutilatione splendoris obtutus illorum reuerberans, velut irrationabilia iumenta, & indigna à se reiicit atque expellit. Quamobrem quicunque illã perambulare decreuerit, sordida deponat indumẽta, veterem videlicet hominem, & mundis pedibus semitas eius gratanter incedat. Delectabitur prorsus in decore illius, & fragrantissimo odore respersus, atque interius iucundatus, solito prõptior effectus, cum Propheta canet, & dicet. Viã mãdatorum tuorum cucurri, quum dilatasti cor meum. Innumeris quippe via hęc est decorata vernantibus atque coruscantibus virtutum gemmis, nec non variis strata est redolentibus mandatorum floribus: adeo vt qui per illam graditur, errorem pati nequeat, nec fœtorem. Præceptorũ nanque Dei, obedientia introrsus refectus quadam spiritus suauitate nutritur, sponsæ illud memorabile dicens: Trahe me post te, in odorem curremus vnguẽtorum, idest, pręceptorum tuorum. Cęterum de virtute etiam transiens in virtutem tanquam de claritate prouectus in claritatem spirituali domini meretur ditari pręsentia. Caueat prouidus omnino viator, ne in dexteram partem declinet, vel lęuam: sed pręuia semper luce à virtutum disciplina, & mandatorum integritate non deuiet. Ista planè sunt spiritualis vitę pręclara itinera cœlitus viatoribus demonstrata, quatenus qua pergant sufficienter edocti falsita-

tis

Marginalia: Matt. 8. · Lucæ 1. · Ioan. 14. · Ioan. 1. · Esa. 9. · Psal. 96. · 1. Thes. 5. · 2. Cor. 4. · Psal. 85. · Psal. 118. · Cant. 1.

tis minimè labantur in tenebras. Nemo igitur mercedem poterit obtinere victoriæ, qui per virtutum callem ambulare neglexerit. Est plane virtus peregrinationis magisterium, qua peruenitur ad præmium. Cupis consequi præmium? virtutis studia relinquere noli. Proponitur tibi merces, proponitur & virtutis labor. Absque virtutis annixu superuacuè curris ad præmium. Virtutis tuæ præmium in hoc tuæ peregrinationis itinere Christus est. Quemadmodum ipse tibi factus est via virtutum documenta præbendo, ita factus est terminus, ad quem debeas accedere diligendo. Viam ergo noli deserere, donec attingas quo pergis. Præceptorem tuum audi: Qui sequitur me, non ambulat in tenebris: sed habebit lumen vitæ. Superius audisti quid sit lux, quidve sit vita. Disce igitur humilitatem, quā Christus verbo docuit, & exemplo: disce obedientiam, quam patri suo exhibuit, & matri: disce charitatem, quam animam suam pro te ponendo seruauit, virtutesque cæteras, vt vitæ lumen in te valeas possidere: Christum sequere, Christum imitare, vt ad ipsum peruenias. Nēpe si peruenies, ipsum consequeris in præmium: intra tamen lætus de mercede effectus, securè cum Apostolo dices: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Diem festum ages tu, & omnis familia tua: quoniam ingrediente luce fugatæ sunt tenebræ, introeunte gaudio carnalis consumptus est mœror, infundēte se charitate omnis seruilis abscissus est metus. Tenebis illum brachiis amoris astrictum, & dices: Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. De cætero si in veritate hoc fuerit, lux spiritualis semper fulgebit in habitaculo mentis tuæ, charitatis oleo nutrita, Dei tui iugiter exultabis in laudem, protectibus prioribus oblitus semper ad altiora conscendens. Corporis resolutionem reputabis ad vitam, atque intimæ charitatis flamma succēsus cœlestis sponsi semper præsentiam cōcupisces. Hæc vtique spiritualis est merces, quæ certantibus viatoribus prærogatur. Hoc est solatium spirituale, quod post virtutum palmā in huius prærogationis leuamen exhibetur, Christum, videlicet in præcordiis possidere lætanter, Christique castis amplexibus refoueri. Qualis verò consummato istius vitæ agone victoribus in futuro parata sit merces, sequens sermo percurret.

Ioan. 8. Philip. 1. Cant. 3.

Quanta dux noster dominus Iesus sit vsus peritia, vt vniuersum sibi per milites suos subigeret orbem.

Cap. XIIII.

Qui præsunt populis, & regni solium tenent, quoties pro adipiscendis prouinciis seu pro recuperandis vrbibus iam amissis, bella commouere disponunt, præcones consueuerunt circunquaque dirigere: stipendia larga tribuere, & ampliora dona promittere: quatenus militum ad se trahant cateruas, vt congregato exercitu meditata valeant inire certamina. Sicque dominum nouimus egisse Christū, quum ad redimendum captiuum hominem contra aereas potestates mundi huius campum pugnaturus intrauit. Se quippe ad concitandū bellum venisse indicauit, dicēs: Nolite putare, quod pacem venerim mittere in terram, sed gladium. Veni enim separare hominem aduersus patrem, & filium aduersus matrem, & nurum aduersus socrum suā: & inimici hominis domestici eius: Propterea ad roborandum militum animos, vt in prælio fortes, & in subdendis hostibus essent fideles, missa prius per totum orbem Apostolica legatione pugnaturis plurima erogauit, auri argentique talenta, ac plura multo spopondit, dūtaxat in agone sibi proposito viriliter decertarent. Neminem repellit, neminem quamuis debilem, vel pauperem, claudū vel cæcum respuit pugnare volentem. Singulis iuxta eorum qualitates, & virtutes præbet stipendia, officia impartitur, ac dona promittit. Nullius personam discernit, nullius dignitatem præponit: sed tantum pēsat merita, vota remunerat, & mentis probitatē attollit. Denique vnicuique iniungit gradus, negociaque disponit: quatenus scire quisq; valeat quid accepit, quidve agere debeat, non ignoret. Nouit equidem probatissimus nostræ militiæ cāpi ductor, quod nihil sic nocet exercitui præliantí, illumque conuertit in fugam, sicut deordinatum aciei habere congressum. Nam quemadmodum ordinem dimicandi, vt plurimum victoria sequitur, ita confusionem parit inordinata progressio. Ducis nostri in disponendo exercitum vis audire peritiam? Apostolum referentem ausculta: Qui descendit (inquit) ipse est, & qui ascendit super omnes cœlos, vt impleret omnia. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos: quosdam autem Prophetas: alios vero Euangelistas: alios autem pastores, & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatē fidei, & agnitionis filii Dei: in virū perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Non ab re igitur dominus dicitur exercituū, quum tam ordinatissima sapientiæ lege, & angelorum ministeria in cœlo, & officia hominum dispenset in terra, vt nihil in ipsius exercitu confusum appareat: Verum si quid in illo indecorū, seu incompositum est, non ex imperantis imperitia, sed ex inobedientiū progreditur vitio. Qui enim creaturarum vniuersitati legem indixit, potuit, & homini absque alicuius redargutione de fectibus. Sed ex præuaricatione hominis naturalis ordinis pulchritudo deperit: vt exigente iustitia rebellionē sentiret in imis, qui Dei sui noluit obtemperare mandatis. Disponit igitur spirituale

Matt. 10. Ephe. 4.

rituale certamen exercitui electorũ, illique propria singulis spiritualia officia diuidit: ita vt nemo sit, qui non aliqualiter sublimetur, sicut officia peculiaria communicat: sic etiam specialia dona concedit, tanquam catholicæ religionis præclara stipendia, quatenus eorum suffragio prouecti consummatæ victoriæ queant celebrare triũphum. Porrò ad vtilitatẽ spiritualiũ gratiarũ stipendia donat, vt pugnantium quisque habeat vnde principem seculi debellare sufficiat. Hæc qualia sint Apostolus manifestans inquit: Alij quidẽ per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alteri fides in eodem spiritu: alii gratia sanitatum in vno spiritu: alii operatio virtutum: alii prophetia: alii discretio spirituum: alii genera linguarum: alii interpretatio sermonum. Hæc omnia operatur vnus atque idem spiritus singulis multum diuidens prout vult. Diuidit planè singulis, vt dimicent, vincant, coronentur, & regnent. Qualiter proprio munere sanctorũ quilibet ordo pugnauerit, mentis consideratione noscamus. Nempe Apostolorum chorus ex infuso sibi sapientiæ, & scientiæ dono, mundum vniuersum sanitatum gratia cooperante, iugo Christi subigere potuerunt. Loquebantur magnalia Dei gustu sapiẽtiæ inebriati. Scripturarum sacramenta reserabant scientiæ claue, quibus nemo mortalium resistere valebat, reuelata veritate illis testimoniũ perhibente, & sequentib. signis. Quod enim voce veridica prædicabant, miraculorũ auctoritate roborabant. Hinc factum est, vt in omnem terram exiret sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Constituti igitur sunt principes super omnem terram, quoniam cunctarum gentiũ nationes ad Christi obedientiã perducere meruerũt. Quid vero de martyrib. loquar? Nonne per fidei donum, quod specialiter perceperunt, vicerunt regna? adepti sunt repromissiones, an non obturauerunt ora leonum? extinxerunt impetũ ignis? fugauerunt aciem gladii? fortes facti sunt in bello? castráque verterunt exterorum? quomodo tãtam stragem inimicorum egerunt? nũ corporis fortitudine id potuerunt? minimè. Fide certauerunt, fideq; vicerunt. Nã ludibria, & verbera experti sunt, insuper vincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tẽtati sũt, in occisione gladii mortui sunt. Ipsi prorsus corporis morte interuenien te aduersarios superantes, ad fidem, quam confitebantur, innumeros perduxere. Extiterunt prætere alii propugnatores eximii ad defensionem Christianæ religionis diuinitus ordinati, sancti videlicet doctores, & venerabiles patres, qui operatione virtutum, & generibus linguarum atque interpretatione sermonum sublimiter decorati, hæreticorum erroribus Ecclesiam mundauerunt. Ij planè præfatis charismatib. insigniti librorũ multa volumina cõplentes, callẽ veritatis, morum probitatẽ, & viam vitæ hominibus insinuare studuerũt. In Ecclesiæ quippe firmamẽto veluti luminaria cœlestia verbum vitæ in se continentia, fulgentes exẽplo & doctrina sua, maximã populorũ multitudinem à variis errorib. liberantes vnitati aggregauerunt fidelium. Postremò robustissimus anachoritarum missus est numerus, qui seculi blandimẽta calcantes, eremi deserta penetrarunt. Discretionis nanque spirituum armati dono, & singularẽ pugnam cũ principib. tenebrarũ habere curauerunt. Superabãt insuper animi passiones, carnis edomabant illecebras, spirituales fraudes detegebant: non propriã, sed æterni regis gloriam quæritantes. Incũbentes quippe orationi, vigiliis insistentes, precib. ac gemitibus cœlum pulsantes, se pro muro fidelibus opponebant, arcebantque aereas potestates, ne tentationib. suis humanum euerterent sensum, mactarẽt & perderẽt. Rex itaque noster Christus prænominatorum militum cõgregato exercitu, aduersus principes & potestates mundi, contra rectores tenebrarum harũ acies suas dirigens, ligauit illos, & omniũ munitionũ, quas possidebãt, diuisit spolia, abstulit regnũ, cepit ciuitates, turresq; subuertit, & vinctos quos tenebant, restituit libertati, atque ignem copiosissimũ circũquaq; disseminans, terrena succendit habitacula. Factus est igitur principatus super humerũ eius, & vocatur Deus fortis, princeps pacis, & pater futuri seculi. Cœpit autem regnare super duo regna, videlicet super mõtes Israelitarũ, & super colles peregrinantiũ, quos acquisiuit dextera eius. Meritoq; non solũ vocatus est Deus fortis, & potens, dominus potens in prælio, verumetiam dominus virtutum & rex gloriæ. Illi nanque omnis victoriæ ascribitur laus, quoniã ipse prior pugnauit, & vicit pro omnibus, atque in omnibus ipse certabat. Quomodo non certabat in omnib. sine quo poterãt nihil? Audi strenuum militem confitentem: Non possumus (inquit) cogitare aliquid ex nobis, sed sufficiẽtia nostra à Deo est. Alibi quoq; de se ait: Scio esurire, scio abundare, & penuriã pati, omnia possum in eo qui me confortat. Cõfortat vtique verbo, confortat exẽplo, confortat donis cœlestibus etiam confortat promissis. Prorsus deficerent in prælio, si non exhortarentur verbis prouocarentur exemplis, roborarentur donis, nutrirenturque promissis. Nouit ipse dux militum imbecillitatem, laboremque certaminis, propterea eos sustentat donis, & pascit promissis. Hinc dilectione feruidi, deuotione saginati, beatitudinisque expectatione exhilarati, ferrum non timent, castra non metuunt, præsentia damna non sentiunt, æternorum præmiorũ delectatione succensi. Eorum siquidem suauitate gustata, affectus incalescit, eleuatur mens, spiritus exultat in Deo salutari suo. Cupit sanè qui percipit illud apprehendere quod videt, illic interesse

Marginalia: 1. Cor. 12. — Psal. 18. — Hebr. 11. — 2. Cor. 3. — Phil. 4.

teresse quo trahitur, id semper habere quo gaudet. Oculo nãque fidei contemplatur ex parte, & in ænigmate regis Christi potentiam, regni magnificentiam, regnantium gloriam, ciuitatis illius opulentiam, festiuam lætitiam, communẽ gratiam, iucunditatemque perpetuam. Virum enim mutatus in alterum propter supereminentẽ maiestatis Dei agnitam claritatem, in vocẽ exultationis prorumpens, ait: Quam dilecta tabernacula tua domine virtutum? concupiscit, & deficit anima mea in atria domini. Concupiscit, inquã, ibi esse, vbi angelorum, & archangelorum gaudent chori: vbi virtutum & potestatum exultant spiritus: vbi principatus, & dominationes diuinę intendunt visioni: vbi thronorum Cherubim ac Seraphim sancta agmina Deo omnipotenti suauissimum laudis exoluunt sacrificium: vbi gloriosorum militum animæ angelicis admixtę spiritibus pari voto, consona modulatione cœlestia promunt cantica ante thronum Dei, & ante sedem agni, gratias semper agentes ei, qui illos in admirabile lumen claritatis suæ introire concessit: delectabiliter quantum valent, laudant & laudandi inardescunt desiderio. Deficit proculdubio à seipso quisquis per contemplationem cœtibus admittitur beatorum, & admirans ait: Quãdo veniam ego, & apparebo ante faciem Dei? Magno prorsus affectus desiderio clamant omnia interiora, quando veniam? Non potest non concupiscere, cum agnoscit, quod summum, quod beatum est. Gemit se esse vbi est, & amando deficit se non esse vbi adesse suspirat. Cupit dissolui, & esse cum Christo: eo ardentius, quo clarius, eo fortius, quo sæpius: eo dulcius, quo purius. Sic nãque affectus amoris vbertim lacrymas fundit: effundit cor, infundens se in eum, quem diligit, & videre concupiscit. Quantus tunc ibi sit gemitus, quàm alta suspiria, quale incendium, quot charitatis ingeminatę sonent voces: nemo nouit, nisi qui accipit, nemo accipit, nisi qui viriliter pugnat, humiliter orat, & infatigabiliter perseuerat. Hic solus (quamuis innumeri currant) accipit brauium in cęlo victoribus repromissum. Gratanter quidem se laboribus subiicit tam pro acquirendis virtutibus, quàm pro proximorum necessitatibus, quum perpetuam pręstoletur pacatissimam habiturum se esse quietem: dicente Propheta: Si abstuleris de medio tui catenam, & desieris loqui quod non prodest: quum effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris, tunc orietur in tenebris lux tua: & tenebræ tuæ erunt sicut meridies: & requiem tibi dabit dominus Deus tuus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit. Hanc requiem, se habiturum psaltes Dauid confidebat, dicens: In pace in idipsum dormiam, & requiescam. Compunctionis mœrorem voluntariè suscipit domini sui postmodum intraturus in gaudium. Temporalibus bonis sua sponte renunciat, hæreditario iure possessurus veri honoris culmen, impredabilesque diuitias perhibẽte propheta: Quũ dederit (inquit) dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini. Corruptibilis corporis se exuit indumento immortalitatis stolam percepturus in cœlo: mundum totum volenti animo dereliquit: cœlestium mansionum futurus ciuis & incola: nullus profectò explicet verbis, quãta sit in cœlis electis reposita merces. Quod oculus (inquit Apostolus) non vidit, nec auris audiuit, ne in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se, & certantibus pro se. Pręparauit vtique regale conuiuiũ, & epulas sẽpiternas, non ad corporum refectionem, sed animarum. Nulla enim necessitate electorũ tunc fatigabuntur corpora, impassibilitatis dote, claritatis fulgore, agilitatis munere, & spiritualis naturæ virtute decenter ornata. Mutabitur prorsus ipsa hominis natura in alteram: eadem tamen remanente quod est. Seminatur (ait Apostolus) in corruptione, resurget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, resurget in gloria. Seminat in infirmitate, resurget in virtute. Seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale. Ecce altera, ecce ipsa, per substantiam ipsa: altera verò per gloriam. Idem erit corpus post resurrectionem, eadem membra, ipsa caro, carnisq; substãtia, dicente Iob: Scio quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & in carne mea videbo Deum saluatorem meũ, quem visurus sum ego ipse, & non alius & oculi mei conspecturi sunt. Nosse vis ipsius corporis gloriam? Fulgebũt iusti (inquit diuinus sermo) sicut sol, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent: atque in perpetuũ viuent in cœlis angelis coæquati. Nunquid habet hoc humanum corpus à natura? Prorsus minimè, sed principaliter ex affluentia capitis, deinde ex redundantia animæ corpori cõmunicãs, quod honoris, quod gloriæ, quod plenitudinis, quod fęlicitatis ex diuina visione percipit. Ipsa nanque est, quæ sempiterno Dei verbo copulata iucundissimis amoris nutritur deliciis, introducitur in admirabile, ineffabileque diuini luminis arcanum, in quo de patris æternitate, de verbi generatione, de spiritus processione, & amborum osculo eruditur, & efficitur ex fruitione beata, ex cognitione sapiẽs & ex charitate ignita & amans. Hinc transcendit supra se, omnemque humanum limitem supergrediens, in solo cõditoris amore quiescit, amat dulciter, ardenterque quod intuendo contemplatur: quod videt, laudat: quod laudat, tenet: quod tenet, amplectitur: quod amplectitur, in eo deficit: atque deficiendo liquescit. In illo quippe nunc admirando ascendit, nunc laudando exultat, amoris fertur desiderns, sapientię splendore fit lumen, Dei adhæsione fit laudans, verbi compre-

Marginal notes: Psal. 83. — Esa. 58. — Psal. 4. — Psal. 126. — 1. Cor. 2. — 1. Cor. 15. — Iob. 19. — Sap. 3.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

prehensione fit sponsa. Ingreditur & egreditur, & semper fœcundiora charitatis inuenit pascua. Experimento scit quàm magna multitudo diuinæ dulcedinis sit, quam Christus dominus exhibet electis atque dilectis suis. Aspicit etiam quàm magna est domus Dei, ingẽs locus possessionis eius, luminosus, & vniuersis delectationibus repletus: de visione pacificatur: de communicatione ditescit: de societate lætatur: secura gaudet, assumpta miratur: astricta ebriatur: deificata laudat quod olim credidit, videt: quod sperauit, tenet: quod concupiuit, amplectitur: cucurrit, & cõprehendit: pugnauit, & vicit: pulsauit, & ingressa est: non egredietur amplius ad labores, nuptiali digna facta conuiuio: non exhibebit vltra pugnam gloriæ diademate coronata: de cætero non fatigabitur in via angelorum sanctorum aggregata consortio. Hæc est merces quærentium dominum, quærentium faciem Dei Iacob. Hæc inquã, est triumphalis victoriæ, corona perpetua, quæ certantibus promittitur, sed perseuerãtibus præ rogatur. Pro hac, ô bellatores Christi pugnate strenuè, vt ipsam percipere valeatis. Currite donec perueniatis: currite, inquam, vergente sole ad occasum, ne præoccupati tenebris inuoluamini, propositam vobis mercedem intuemini procul, quatenus in concupiscentia illius flagret cor & totus virilis coalescat vigor. Talis est & tanti, vt meritò pro amore eius, homo relinquat omnem mundi substantiam, deserat patrem & matrem, ac cunctam carnis progeniem: renunciet vniuersis voluptatibus, & fugitiuis illecebris. Exponat se laboribus & iugo Christi se sponte subiiciat. Ipse est qui oneratos reficit, peregrinantibus comes est, auxiliatur pugnantibus, clamantes audit, exaudit deprecantes, afflictis compatitur, compeditos soluit, reuocat errantes, quiescentes pascit, fouet infantes, amantes diligit, coronat vincentes Iesus Christus dominus noster, qui viuit & regnat cum Patre & Spiritusancto in sæcula sæculorum. Amen.

FINIS.

BEATI LAVRENTII IVSTINIANI TRACTATVS

DE COMPVNCTIONE ET COMPLANCTV CHRISTIANAE PERFECTIONIS.

PARS II.

Ierem.9. QVIS dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, vt mœrore cõgruo militantis Ecclesiç damna deplorare sufficiã? Adest prorsus maxima & manifesta causa mœstitiæ: quum mentis consideratur intuitu, quid olim fuerit, quidve nunc est. Filiorum est aucta numero, & depauperata virtute. Extendit palmites suos à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum suas dilatauit propagines, & à proprio naturali decore est plurimum deformata. Lugeat igitur vnà mecum cuncti, qui diuini honoris zelum habent: sumantque lamentum, & dicant: Quomodo denigratum est aurum? immutatus est color optimus? dispersi sunt lapides sanctuarij in medio omnium platearum? Quæ enim affluebat deliciis, diuitiis abundabat, efferebatur honoribus, fulgebat virtutibus, sanctitate pollebat, vigebat ritus, foris radiabat, donis spiritalibus cumulata erat, miraculis coruscabat, sapientia supereminebat, eloquia disserebat mystica, linguis gentium loquebatur, discernebat spiritus, cœlestia penetrabat, degensque in terris super cœlorum conuersabatur alta: nunc iacet in imis: languet in membris: in sceleribus volutatur. Erat profectò talis, vt veneraretur ab angelis, coleretur à sanctis, diligeretur à Christo. Quomodo non diligeretur, quum esset vnica, tota formosa, sine macula, auro vestita, ac margaritis ornata? Illius pulchritudine Dei filius affectus de regalibus sedibus descendens in hoc exilium venit, vt sibi illam copularet in sponsam. Copulauit, inquã, & facti sunt duo in carne vna sacramento ineffabili & diuino. Hinc effecta sublimior meritis, nobilitate excelsior, claritate locupletior tanquam sponsa lætabatur in capite: & veluti honorificata mater decorabatur in membris. Gemit autem & ipsa, quod fuerat, quando adolescentiç ipsius tempus recolit, quantum delicata in gustu, & quam chara in deliciis habebatur. Erat prorsus tunc ignita plurimum, lætabunda, & gaudens, vtpote de sponsi cellario nuper egressa. Secum nanque detulerat multa ornamenta, & ampliora illi promiserat sponsus: quatenus nec egere posset, nec despici, neque inuidorum paueret insultus. Præstitit vtique illi spiritum adoptionis: tribuit claues regni: voluit vt in membris suis perfecta fieret, seruili timore deposito. Quamobrem solicita erat seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis: ita vt nullum in mẽbris suis schisma esset: quemadmodum legitur: Erat illis cor vnum, & anima vna. (Act.4.) Ex hac vnitate charitatis inuicem se diligebant, se fouebant, exhortationibus accendebant: tanquã in vno compacti corpore, & spiritu viuificati. Primitias quippe spiritus habuere tunc, & recentè sacri cruoris effusione respersi spiritualiter, sacramentaliterq; Christum manducare quærebant. Frangebant enim circa domos panes, & sanguinem vuæ bibebant meracissimum. Quo inebriati poculo in populis clamitabant, linguis loquentes variis: ita vt ab infidelibus musto ebrii putarentur. Erant quidem ebrii, sed amore, sed spiritu, sed feruore: propterea effundentes, quod infuderat spiritus, hominũ multa millia sancto calefacientes igne vnitati matris & fidei aggregauere sanctorũ. Cçpit tunc fructũ Christo exhibere spiritualis gratiæ, quam acceperat, & congregata dispergere, ac dispersa congregare. Congregare (inquam) studuit Dei filios, qui dispersi fuerant, præualente sermonis Dei fame, & antiqui serpẽtis perfidia: illosq; spirituali cibo, & fidei alimento nutrire, quoadusq; coalescerent, fierentque robusti ad perferenda seculi aduersa, quæ mundus ipse parabat irrogare fidelibus. Metuebat quippe suaui iugo colla substernere, quæ veluti indomitũ animal per abrupta dimiserat vitiorũ. Quamobrẽ sicut sæuiens lupus se armabat ad extinguendam nouã fideliũ militiam: ita & hæc beata mater congregatos à Christo curauit per orbem dispergere vniuersum. Destinauit illos vtique sine sacculo, sine pera, & absque calceamentis: solùm Christianæ mili-

Thren.4.

militiæ armis protectos. Erat profectò speculum mirabile inermes & belligeros viros intueri fide & eloquiis sacris, atque morum grauitate potentiam sæuientis seculi sternere, calcare eius gloriam, contemnere seipsos, & autoritate maxima Christum constantissimè prædicare. Mirabantur procul dubio sanctorum angelorum agmina, eorum magnanimitatem, copiosam gratiam, mutationemq; dexteræ excelsi: vasa videlicet prius contemptibilia, facta in honorem & gloriam, & imbuta esse repentè omni sapientia & doctrina. Factum est abs te domine hoc, qui vocas ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, vt non glorietur omnis caro in se, sed in te, qui præstas affluenter quibus vis. Lætabatur, inquam, cœlestis curia, etiam mater Ecclesia: quum prolem nouam sibi quotidie aspiceret aggregari non sine sudore & filiorum corporali interitu. Debuerat plane tristari: quum quos genuerat Christo, cerneret velut oues laniari, persequi, & occidi. Dolebat prorsus, quia materna gerebat viscera: consolabatur autem de resurrectione ipsorum effecta secura. Nouerat rudem terram sine labore scindi non posse, vt fructum germinet: nouerat absque agone duro, cœleste brauium acquiri nõ valere, præ oculis sponsi sui habens passionem. Nolebat ergo, vt vulnerato capite membra illæsa persisterent. Quamobrem quos dilexerat, Apostolicos approbatosque viros hortabatur, vt persisterét in bello, opus perficerent, perseuerarent in cruciatibus, prædicarent Christum: & quos poterant, reuocarent ad se, quatenus & ipsa illos suos exhiberet sponso. Factumque est adiuuante domino, operante gratia, suadente matre, vt mũdus ab idolorum seruitute redemptus, crederet, confiteretur que Christi deitatem perpetuã. Verumtamen non sine magna sanguinis effusione hoc actum est. Fide nanque certantes athletæ sancti corpora exponebant, testificabanturque per tormenta, quod voce nunciabant. Fiebat autem permittente Deo maxima fidelium strages, effundebaturque sanguis innoxius, qui clamabat, vt olim Abel pro persecutorum indulgentia. Præualuit ergo oratio sanctorum. Nam vnde irasci pro morte iustorum debuit Deus: se flexit ad veniam piis interpellantibus precibus. O mirabile diuinæ dignationis opus: qui peccatorum non desiderat interitum: sed potius vt conuertantur, corrigantur, & viuant. Sæuiebat mundus, nomenque sanctum, adoptionis filios, germen iustum, sanctificata vasa subuertere cupiebat. Hinc minas, hinc blanditias, hinc inferebat tormenta: vt quos à fide vno non poterat auertere argumento, ageret alio. Quid agis, ô munde? quid baccharis in perditione sanctorum? Conaris frustra, & iniqua perficis. Prius quàm sæuias, eorum discute merita, agnosce vitam, suasiones audi, causasque discerne. Nihil quærunt abs te, de tuis nil volunt: te cupiunt, te quærunt, te de interitu sempiterno eripere moliuntur: ignorantiæ compatiuntur tuæ: tuis laboribus consulunt; salutis iter tibi reserare contendunt: vbi sis, qua pergis, quo accedere debeas, insinuare volunt, te diligunt plus quàm se, dum exponũt pro te. Quantum vis crucies, quantum vis spernas, quantum vis oderis: non discedent, à te, nisi audiantur & viuas. Resipisce igitur, cohibe furoré, manum retrahe, compesce linguam, virus aduoca tuum, & sta in te, vt audias loquẽtes tibi. Nũquam amicos habuisti tales fideles & rectos. Cæteri tua quæsierunt à te: isti autem te. Crede mihi quoniã post eorum cædes, post duritiam tuam redibis ad te, sano consilio accommodabis auré, fiesque de infideli fidelis: ac lues postea quæ agis patieris tu quoque similia eo animo, quo isti, quoniam eodem spiritu imbueris. Tunc lugebis noxias tuas, & de sacro sanguine condigna persolues. Sicque factum est. Nam patientibus orantibusque sanctis repentè vox in Rama audita est, ploratus videlicet prædestinatorum, & fidelium vlulatus, qui fidei irradiati splendore errore agnito proprio conuersi sunt: nunciantes quod damnauerant prius. Hac de causa diaboli exarsit inuidia, doluit se contemni, & Christum coli. Amissis igitur vasis iniquitatis, quibus Christianos insequebatur, ad callidiora se argumenta conuertit. Variis totum penè mundum maculauit erroribus. Quamobrem Ecclesia mater pro filiorum salute solicita, timens nimium ne simplicium & neophytorum macularentur corda, relinquerentque arreptum salutis propositum, ad eorum robur patrum probatissimorum copiosũ direxit numerum: qui latratu suo tanquam rationales canes, ferales arcerent lupos à grege omnũ dominicarum: illasque quasi matres fouerent, hortarentur atque nutrirent. Matres vtique erant consolationis propinantes lac iis, quos Christo genuerant & in Christo. Neque enim nutrix aliqua tam sedulò curam gerit infantis, quàm memorati exhibuere patres. Peruigiles erant super eorum salute, quemadmodum Apostolus inquit: Obedite pastoribus vestris: ipsi enim peruigilant tanquam rationem reddituri pro animabus vestris. Nunc lactis, nunc cibi solidi, prout eorum profectibus congruebat, animarum alimoniam tribuebant. Nunc instigabant ad prælium, nunc certaminibus locum dare docebant. Præmonebant de periculis, illis futura prædicebant: quandoque læta, aliquando eisdem tristia prædicabant. Verè in omnibus veluti martyres se habebant, nihil proprium quærentes, sed subiectorum commoda. Hinc nouerant gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, id ipsum quemadmodũ corporum matres sentientes eorum vnũ audi, quid dicat: Quis infirmatur (inquit) & ego non infirmor? Quis scandali-

dalizatur,& ego non vror? Operabatur vtique hoc in illis charitas, quæ non quærit, quæ sua sunt, sed compatitur corde, docet ex corde, laborat ex corde. Quamobrem tam exuberans, & spiritualis per illorum studia exortus est fructus. Non enim infructuosum esse valet, quòd sancta Dei charitas operatur. Accendebatur vtique plebs fidelium eorum orationibus & verbis ad fugam vitiorum, ad contemptum seculi, ad virtutum studia, ad tolerantiam passionum, ad tentationum certamen, ad dilectionem proximi, ad cognitionem sui, & ad capessendam fęlicitatem ciuium supernorum. Eorum vtique nonnulli reperti sunt, qui tanto proficiendi vtebantur zelo, vt communem conuersationem, socialemque vitam deserētes solitariè degerent: quidam vt indefesse pugnarent cum aereis potestatibus: quidam vt omni se terreno priuarent solatio: aliquanti vt seruato animi vigore secum facilius habitarent: nonnulli vt carnis abdicatis illecebris illam spiritui subigerent: alij verò diuino amore flagrantes, vt contemplationi cœlestium commodius die noctuque vacarent. His atque aliis de causis habitabiles facti sunt eremi, montiumque deserta famulantium Christo repleta sunt, quemadmodū egregius vaticinauerat Psaltes. Pinguescent (ait) speciosa deserti, & exultatione colles accingentur. Erant planè tunc fęlicia tempora, quamuis tentationibus variis agitata: in quibus feruebat charitas seruorum Christi complens præcordia. Inerat ardor martyrii, & zelus fidei: vigebat fraterna æmulatio, & proficiendi amore contemnebatur mundus amore cœlestium, fulgebat virtutum perfectio, & bonorum omnium spiritualiū exuberabat cumulus. Ab hac plenitudine gratiarum emanauere collegia cœnobitarum, quorum patres digni memoria, vt multis prodesse possent, studia particularia deserentes communem actitauerunt vitam. Sufficiebant prorsus sibiipsis: sed vt plurimorum inseruirent vtilitatibus, regulariter viuere studuerunt, scientes proculdubio hanc vitam debilibus ac robustis proficientibus, ac perfectis esse communem. Zelantes igitur honorem Dei, proximorumque salutem repleuerunt orbem totum trahentes ad sui imitationem aspicientium animos, & audientium corda. Quis (oro) non mutaretur in melius videns diuersæ ætatis viros: alienarum nationum, naturarum contrariarum simul viuere: eundem cibum sumere: eodem animo, eadē que conuersari sub regula? Prorsus humana studia ista transcendunt: diuino totum agebatur munere: qui iuxta Prophetæ vocem habitare facit vnanimes in domo. Minimè id perficere potuissent, nisi vno directi fuissent spiritu: vno ligati charitatis funiculo: in vno mystici corporis fœdere copulati, atque simul in vno capite sanctificati. Erat in illis ipse Christus caput Ecclesiæ, qui nobiliora, & ignobiliora membra in suo pacificat corpore: ita vt non sit in ipsis schisma, sed cōcordia delectabilis, dulcis amor, solicitudo continua: communicatio sine murmure: dona sine disceptatione, & vnitas absque discretione. Nempe nec maiori inuidet minor: neque maior minorem contemnit: vicissim sibi famulantur: & quod vnus patitur, cuncti pati arbitrantur. Fouent vtique robusta debilia, & contemptibiliora abundantiori honori habentur. Hoc nisi fieret, esset discordia, nec simul perseuerare valerent. Hinc verè colligitur, quòd pacis infestator, & qui inter fratres iurgia seminat, non est in corpore: quoniam non diligit vnitatem, quæ corporis huius compago est. Segregatus autem à corpore, nō de eodem spiritu viuit: nec meritorum ipsius efficitur particeps. Detrimenta hæc metuens quisque fidelis, & sapientię capax sic conuersari conatur, vt non scandalizet vel vnum pusillum membrum credens in Christo. Sic sui adhibet cordis custodiam, orique imponit legē, vt non excidat à charitate Dei, & ab vnitate Ecclesiæ, quod est corpus Christi: quin potius sanctorum præcedentium, quantum illi fas est, vestigia imitari studet: qui tanquam præstantiora membra donis fulgebant: eminebant virtutibus, & infimos quosque charitatis fouebant affectu. Taliter nanque conuersantes honorabilem coram principibus & potestatibus seculi in turbis, & populis reddebant Ecclesiam, adeò vt illam magno venerarentur affectu: illius censuræ se sponte subigerent: illam donis ac muneribus copiosis efferrent, priuilegia ei dantes, protegentes ipsis libertatem, & omnia quæ ad augmentū religionis, ad fidei defensionem, ad bonum pacis prodesse poterant præstantes. Erat vtique tunc florida, decora in membris, in charismatibus copiosa, deaurato tegmento induta, quod mira varietas virtutum venustabat. Emittebat prorsus quandam boni odoris redolētiam de vestimentis, quæ vniuersos replebat suauitate mirifica. Erat Christi bonus odor in omni loco ad Dei gloriam. Sua fragrantia in solitudinibus, in montibus, in speluncis, in cauernis terræ, in ciuitatibus, in castris, in Ecclesiis, in domibus perspicue sentiebatur. In testimoniū sanctitatis ipsius, puritatis internæ, immaculati thori, contemplationis mundę, orationis ignitæ, vigiliarum assiduarum, lacrymarum humilium, & virtutum cęterarum velut nemus erat fertile: omnium aromatum copiosum, in quod iugiter sponsus descēdebat, vt videret poma conuallium: etsi mala punica floruissent. Illud ęquidem perlustrans, illiusque pulchritudinis captus amore in ipsius aiebat laude: Hortus conclusus soror mea sponsa: hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuę paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus; nardus cum croco, fistula, & cinamomū cum

Psal. 64. | Cant. 4.

vniuersis lignis Libani: fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano. Delectabatur planè sponsus Christus fœcunditate virtutum, iustorum illorum singulorum singula considerans gesta. Obseruabat conscientiarum munditiam, orantium frequentiam, lugentium compunctiones, præsidentium humilitatem, solicitudinem pastorum, subditorum obedientiam, conuiuentium pacem, pugnantium constantiam, amantium suspiria, proficientium sudores, laudes perfectorum, peregrinantium affectus, & præcipuè erga se, inentium charitatē. Huiusmodi spiritualibus allectus studiis penes illos commorabatur inseparabiliter delicias suas arbitrans esse cum filiis hominum. Hinc eorum profectibus animatus aperiebat manum suam, implens eorum animas benedictione, prærogabat affluentissimè talenta gratiarum: vtpote multiplicanda in centuplum. Nam sicut auarus est pigris, ita feruentibus cognoscitur esse munificus: præbet libentius, quàm retineat: quæritque cui ad lucrum tribuere possit. Illos igitur, de quibus loquimur, quorum præsentia ætas nostra digna non est, aspiciens rectos corde, humiles spiritu, in augmento promptos, amplissimè ditabat muneribus spiritualibus, qui eadem disseminantes charitatis incendio à fundamentis orbem commouerunt vniuersum: beatius fore existimātes dare, quàm accipere. Factumque est in diuino opere calescentibus illis, vt in breui erigeretur tabernaculum fœderis diuinæ miserationis indicium. Intenta quippe erat offerentium multitudo, vt perficeretur opus inchoatum. Offerebant enim aurum, argentum, æs, ferrum, lapides onychinos, coccum bis tinctum, purpuram, byssum, caprarum pilos, cedrina ligna, cupressina, abiegna, & huiusmodi huic operi necessaria, singuli iuxta propriam facultatem. Nec quisquam prohibebatur offerētium. Erat vtique tunc lætitia maxima in cœlis, in conuentu omnium angelorum, mutuoque dicebant. Ecce tabernaculum Dei cū hominibus: & habitabit cū eis: & ipsi populus eius erunt: & ipse cum eis erit eorū Deus. Exultabant prorsus supra modū illa beatorū spirituū agmina in huius spiritualis structuræ fabrica. Viderant per multa annorum curricula cultū verum, honoremque diuinum obliuioni traditū: illumque dæmoniis ac simulacris manufactis, argenteis, lapideis, deauratis ab hominib. exhiberi qui Deum summa cum veneratione debuerant honorare, diligere, colere, & laudare. Viderant præterea drachmam deperiisse decimam: nuper que repertā in sterquilinio delictorum, & in cœno mūdanæ cupiditatis. Quamobrem congratulabantur mediatori Dei & hominū Christo, qui illam quærere ac reperire dignatus fuerat. Gaudebant & restauratione futura ipsorum per illos quos iustificari quotidie cernebant. Deponebāt

Apoc. 21.

vtique controuersiam omnem aduersus hominem de zelo susceptam. Non enim poterāt illam contemnere speciem, quam assumpserat verbū sempiternum, vt redimeret, vt pacificaret, glorificaretque redimeret per sanguinis sui effusionē, pacificaret Deo per sui corporis immolationem decreti chirographum cruci affigendo: glorificaret autem secum corpus suum mysticum prouehendo in cœlestes mansiones illi ante mundi cōstitutionem paratas. Neque valebāt non diligere ciues suos, æterniq; regni secum cohæredes. Erat tunc iucundū valde in spiritu intueri: quibus intelligentiæ lumen datum erat agnoscere, Deum habitare cum hominibus: angelos cōgaudere hominibus: hominesque amoris inimicitiarum obstaculis Deū diligere: pro ipsius honore, volūtarie, lætanterque se morti exponere: simul cū angelis religionis & laudis debitū soluere: fraternam salutem, vt propriā, concupiscere. Factū profectò erat cœlū nouum, & terra noua, cœlestia cantica ex tunc resonare cœperunt. Adorabatur omnipotens pater in spiritu, quærebatur in spiritu, amplectebatur spiritu: & in his talibus lætabatur, iuxta Propheticū illud: Gaudiū etenim domini est fortitudo vestra. Non antè gaudebat propter nos, quasi efficientes gaudium illud: sed vtique, de se non recenter, tanquam si noui aliquid accidisset: sed quod æternaliter prius quàm essemus, de nobis in se prævideràt, atque esse voluerat. Nisi voluisset, non fuisset hoc. Omnia quæcunque voluit ipse, fecit. Ipso igitur iubente mellilui facti fuerant cœli. Rorauerunt enim desuper, & nubes pluerant iustum, apertaque terra germinauerat Saluatorem, quem Pater ob nimiam charitatem, qua humanum dilexerat genus, miserat in similitudine carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne sua, cū quo prorsus ipse, qui miserat, Pater venit, vt secum gratam apud illos, qui diligebant Christum, eiusque custodiebant mandata, faceret mansionem, prout idem prædixerat mediator. Missus præterea fuerat à Patre in nomine filii, Spiritus Sanctus amborū amor & osculum, quatenus credentium sancto igne mentes accenderet, erudiretque de omnibus, quæ ad salutem congruebant eorum, ac postularet pro eisdē gemitibus inenarrabilibus. Neque enim Paracletus hic spiritus vacuus venit. Donauit nanque sponsæ ecclesiæ, suisque diuisit in filiis sapientiæ donum, vt quod de cœlestibus credebant, affectu sapido degustarent, atque in illius concupiscentiam perurgeret. Dedit intellectum, vt arcana scripturarum agnoscerent sacramenta, & per patientiam & consolationem earum spem haberent obtinendi, quod nouerant. Consilii præstitit munus, vt agnito bono & malo, meliori & optimo saniorem partem eligerent, & ad perfectionis culmen ascēderent, quod in cō-

Nehe. 8.

silio-

filiorum impletione consistit. Prærogauit fortitudinis donum, cuius adminiculo valerent illatas iniurias, irrogata flagella, potentum blanditias, & seculi promissa oblectamenta respuere. Scientis eos insigniuit charismate, vt luce ipsius præuia exteriorum negotia prudenti circunspectione ministrare sufficerent, ne sibi vel proximis minimum scandali offendiculum anteponerent. Pietate eorum impleuit viscera, vt se diligerent mutuo, ministrarent sibi inuicem, atque pro dilectionis custodia alter alterius onera portarent. Tribuit timoris filialis donum, quo mediante legem Dei seruarent, seque agnoscerent, quid essent, non se extollerent, ne superbientium & delinquentium supplicia paterentur. Inhabitat & ipse almus spiritus corpus ecclesiæ, & singula fouet membra. Sanat si quod est saucium, flectit quod est rigidum, fouet quod est frigidum, & regit quod est deuium. Cadenti supponit manum, mœstum lætificat, iustum docet, & pascit famelicum. Prorsus deficeret ecclesiæ corpus in tribulationibus, in prosperitatibus declinaret, iaceret in arduis, & in carnis voluptate deflueret, nisi interuentu & auxilio. Sancti Spiritus vniretur capiti, & ipsius suauitate aspergeretur intus, & in huius peregrinationis anfractibus comitatu dirigeretur illius. Huiusmodi spiritualibus monilibus in exordio desponsationis suæ peramplius decorata sancta mater ecclesia, atque diuinæ consolationis oleo fota lętabatur in profectibus filiorũ, eosdem semper reuocans ad altiora conscendere, nolebat esse ingrata. Sciebat enim quid acceperat, quid fuerat, quid esset. Creuit itaque in numerositate sobolis, in gratiarum augmēto, in donorum multiplicatione, in lumine veritatis, in perfectione virtutum, quandiu hortantem, exorantemque matrem filii audire voluerunt. Extitit enim semper supra modum de ipsorum salute solicita, quatenus illos offerret Deo, atque inferret cœlestibus. Erat vtique, quum obediretur à filiis, mater pulchræ dilectionis atque timoris, eratque pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata. Tanquam terebinthus extenderat ramos suos, sub quorum vmbra ab æstu diei, à turbine, & à pluuia protegeret, quos genuerat. Laborauit quandiu potuit, in gremio suo nutriuit quos valuit, quamuis id quotidie agere non desistat, eò instantius, quò à pristino feruore plures, & ferè innumeros declinasse persētit. A multis quidem annorũ curriculis citra pedetētim cœpit rigor virtutum, ac perfectionis norma languere, dictimque tugere, vnde nō potest nō gemere cōditoris sui offensam, dãna propria, atque filiorum interitum. Quæ enim vestiebatur coccino coccoque bis tincto, nunc lugubrem vestem assumpsit, commutauitque in multis membrorũ suorũ iuxta cōminationem Prophetę, pro suaui odore fętor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali scilicium. Hinc se à fletu & lamentis minimè continere valet. Orat assiduè, si quo modo ad præteritum in præsenti se possit reformare decorem, quanquam in sua pene supplicatione deficiat, impossibile arbitrans se posse esse, quod fuerat. Nec ab re agnoscens Propheticum illud in se esse completum, Omnem declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Declinauerunt prorsus omnes ecclesiæ status, qui spiritualia sunt mystici corporis Christi membra, ex quibus nonnulli alienati sunt ab vtero matris suę, & loquuntur falsa, aliqui verò abierunt retrorsum carnis desideria sectantes, amantes seipsos, tēporalia lucra quærentes, honorum cupidi, scelesti, adulteri, & miseri. Ista nanque vigent, nedum in inferioribus, verumetiam in mediocribus, & sublimioribus membris, adeò vt confusa videantur vniuersa, vt à planta pedis vsque ad verticem capitis in hoc corpore, spiritualis non appareat sanitas. Attende (oro) diligenter in turbis populorum, & in secularibus plebibus, quàm rari in eis sint, qui diuina mandata custodiant, ecclesiæ sanctiones seruent, contenti sint propriis, aliena nō rapiant. Vndique adulteria perpetrantur, fiunt stupra, sacrilegia, homicidia, rapinæ, furta, deceptiones, & horum similia. Quid de his memorē? quum diuini nominis reuerentia sic omnino neglecta esse videatur, vt sanctus existimetur, qui Deum, sanctos, cœlestemque non blasphemat curiam. Superabũdant prorsus in ore hominum mendacia, periuria, iuramenta, detractiones, vaniloquia, impudicaque verba, quæ incompositæ mentis indicia notissima sunt. Nequaquam tam incontinenter mortales viuerent, effrænateque loquerentur, si in Deum crederent, eum timerent, ipsiusque iudicium formidarent. Protestantur ex iis operibus, quæ aduersus Dei præcepta perpetrant, membra esse putrida, & à Christi corpore omnino aliena. Gemit mater ecclesia perditionem istorũ, & veluti proprios deplorat filios. Meminit se illos per regenerationis lauacrũ genuisse: meminit eorum promissionum, per quas se Diabolo, seculi pōpis, & flagitiis omnibus renunciaturos spoponderunt. Casum igitur illorũ tanquam vera genitrix deflet, atque illorũ resurrectionem sperat cōsequi se posse per lacrymas. O quantus quotidie lacrymarum imber effunditur coram Domino? O quàm frequentem precum instantiam in aula cœlesti per Sanctorum ministeria Angelorum immaculata hæc Virgo dirigit ad Christum pro spirituali peccatorum interitu? clamat in cordium cubiculis, vociferatur in angulis, publicè in ecclesiis materialibus deprecatur, vt diuina misericordia cæcos illuminet, errantes reuocet, & in delictorum

Esaiæ 3. Psal. 13.

cœno obrutos ac sepultos resuscitet ad vitam, erigat per gratiam, & vnitatis adducat ad gremiũ Quanto interno exultet gaudio, quum viuos recipit, quos defunctos lugebat, explicari vix potest. Nempe si de peccatorum conuersione pœnitentiam agentium maxima lætitia in cœlo exoritur, quantum exhilarari debuit ipsa, quæ genuit? Secundum multitudinem doloris, quem de ipsorum perditione concepit in corde, ita consolationes in eorundem viuificatione lætificare consueuerunt animam eius. Non tamen æquè omnibus contristatur, sed iuxta singulorum qualitates & gradus. Plus, inquam, dolet in casu bonorum, quàm malorum, atque in præuaricatione nobilium, quàm ignobilium. Non vt illa secundum carnem iudicet, neque vt apud eã aliqua sit personarum acceptio, quum vniuersos gignat in spiritu per fidem & sanctificationis aquam, Non enim aliud baptisma in potente operatur & nobili, quàm in infimo & ignobili, verũ nec alia vnius quàm alterius fides esse cognoscitur, sed vna omnium est, & in effectu æqualis. Hoc testatur Apostolus, dicens, Vnus Deus, vna Fides, vnum Baptisma. Vnus Deus Pater omnium, & in omnibus, & super omnes, qui est benedictus in secula. Dolet igitur magis (vt dictum est) de præuaricatione iustorum, quàm malorum, ac de ruina potentum, quàm ignobilium, quoniam maiorem in membris inferioribus iacturam patitur. Debilitantur supra modum pusilli in fide, quum qui in ecclesia secundum vtrunque statum aliquid esse videbantur, redire ad vomitum cernunt, atque malum pertinaciter consummare. Consueuerunt tales, qui recidiuum patiuntur, nequius viuere quàm cæteri, qui nunquam agnouerunt veritatem dicente Domino, Quum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa quærens requiem, & non inueniens, dicit, Reuertar in domum meam, vnde exiui. Et quum venerit, inuenit scopis mundatam & ornatam, & tunc vadit & assumit septẽ alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi, & sunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Nocent autem sublimiores seculi amplius, quum mali sint, & in malitia perseuerent. Quamobrem tam propter membrorum incommoda, quàm propter pereũtium potẽtum damna sancta mater gemit ecclesia, & potissimum temporibus his, in quibus abũdante malitia aucta sunt potẽtum scelera. Apud illos vtique auaritię æstus viget, superbia regnat libido dominatur, gulæ appetitus superat, inflammat inuidia, ira præcipitat, & inanis gloriæ fastus attollit. Quis non metas suæ facultatis inanis glorię fastu seductus excedit? Quis in magnis non ambulat, & in mirabilibus supra se? Dedignantur superbi apparere, quod sunt, ideo volunt existimari ab hominibus supra id, quod sunt. Quanta ex his exuberant flagitia, quantum

Ephes.

Matt. 12.

Psal. 13.

que Deo displiceat, si scirent, qui pereunt, vtique si non amore, saltem timore resipiscerent. Quoniam verò in seculo potentes & diuites nolunt intelligere, vt bene agant, ideo permittente Deo ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Vidi (inquit Propheta) impium eleuatum & exaltatum sicut cedros Libani & ecce transiui, & non erat, quęsiui, & non est inuentus locus eius. Hoc quum verum sit, quum propriis quotidie intueatur oculis, quum Deus in auribus secularium per sanctorum admonitiones intonet, mirum videtur, cur non ad se redeãt & celerem vtriusque hominis expauescant interitum. Mortuos se esse fatentur, & fœtere in monumento, vt olim corporaliter quatriduanus Lazarus. Sed vtinam sicut ille, ita & isti. Ille profectò non per se, sed sororum lacrymis, & fide resurgere potuit, isti verò nec matris lacrymis, neque gemitibus iustorum. Proinde detestabilior istorum, quàm Lazari mors esse censetur. Est itaque mœror ecclesię vehemens, quum tam innumerabilium filiorum spiritualem deploret interitum, & vix reperiantur, qui condoleant, & manum apponere possint. Nempe si cęcus cęco ducatum pręstet, ambo in foueam cadunt. Mortuus etiam mortuos sepelire valet, non autem erigere & suscitare. Hinc est, quòd tam pauci reuiuiscunt. Sunt autem plebium rectores innumeri, quibus ouium dominicarum particularis iniuncta est cura, qui taliter conuersantur, vt nequaquam eorum verbis, quamuis bonis, fides valeat adhiberi. Verbis quippe vtilibus laudabilis vita autoritatem pręstat. Sed (proh dolor) nec ędificationis eloquia profert moderni temporis clerus. In ipso enim clero paucissimi reperiuntur, qui honestè viuant, rariores autem qui pabulum salutis gregibus valeant præbere fidelium. Nempe Sacerdotum, clericorumque maxima pars dedita iacet voluptatibus, & bestiarum more quasi degentium parum ab illa secularium illorum cõuersatio distat. Incedunt quotidie per plateas, hinc inde discurrunt, theatris & spectaculis intersunt, choreis demissa omni grauitate se miscent, pudorem reiiciunt, turpiloquiis vacant & nugis, habitu pompatico vestiuntur, crinibus crispantibus comam contra Apostolicum præceptum, & sanctiones patrum nutriunt. Qua fronte (oro) redarguere tales possunt delicta populorum? Quomodo errantem ad semitas iustitiæ reuocare sufficiunt? Negligentes salutem propriam qualiter super aliorum salute vigilabunt? Alteri vix bonus esse valet, qui sibi nequam est. Corrigat sua, qui proximorum cupit errata corrigere. Isti autem, de quibus loquimur, parum de se, minusque curant de cæteris. Tanquã à caritate extranei vineam Domini Sabaoth relinquunt incultam, in qua surgunt vepres, spinæ oriatur, & semen verbi suffocatur, & in fœ-

Iob. 21.
Psal. 36.

Q. sunt ea verba mira charitate referta

1. Tim. 2.

in fœcundam reddunt. Huius profectò vineæ Propheta damna deplorans inquit Domino, Vineã de Aegypto transtulisti, eiecisti gentes, & plantasti eam. Vt quid destruxisti maceriam eius, & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam? Exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Verum vniuersa incõmoda hæc à cultoribus exigentur illius, quamuis ipsi palmites à toto minimè excusabiles sint. Tradentur nanque æterno cremandi incendio inutiles & infructuosi, eorum verò cultores maiora luent supplicia, quoniam Domini Vineæ neglexerunt honorem in Vinea. His vehementer Dominus comminatur, quum in Euangelio parabolam Patrisfamilias, qui Vineam plantauit, dissuit, dicens, Malos malè perdet, & vineam suam dabit agricolis, qui fructum reddant temporibus suis. Audiunt ista Sacerdotes, legunt eadem publicè in ecclesiis, nonnulli populo pronunciant, & tamen inemendabiles permanent. Lapideum gerunt cor, obturatas habent aures, sine intellectu sunt, syllabarum tantum proferentes sonum, ab omni spirituali deficiunt gustu. Vtinam sibi ipsis mali essent, & aliis conarentur prodesse, vt, si non illorum vita imitabilis foret, essent tamen facienda, quę dicerent. Vtroque prorsus carent, nec vitam, neque scientiam habentes. Sunt omnes ignari & inscii, exceptis paucissimis, & quod deterius est, addiscere non dignantur. Omne tẽpus doctrinæ deditum se arbitrantur amittere carnis voluptatibus intenti, potius eligunt vagari quotidie & confabulari, quàm sacrarum scripturarum se lectioni dare, obliuioni, tradentes, quod dicitur, Interroga Sacerdotes de lege. Et illud Propheticum, Labia enim Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Ipsi nec interrogare volunt, neque interrogari possunt, quoniam idiotæ sunt. Ad arentem fontem quis pergeret, vt aquam hauriret? Sic tales aridi non solum malum doctrinæ imbrem populis propinant sitientibus, verumetiam mala consilia præstant, quibus plebeculæ moriuntur. Vnde superstitiones vigent, mandata cõtemnuntur, peccata fiunt, nisi ex incuria Sacerdotum, qui ne temporale amittant lucrum, permittunt subditis agere, quod volunt, & contradictionis seu correctionis non audent sermonem loqui? Tanquam canes muti sunt, non valẽtes latrare, & veluti mercenarij inutiles videntes lupum venientem, Domini gregem deserentes fugiunt. Quantum in ipsis est, lupus oues rapit, dispergit, lacerat, & occidit. Sanguis autem earum de istorum manibus exigetur, Domino per Prophetam perhibente, qui ait, Si dicente me ad impium morte morieris, & non annunciaueris ei, neque locutus fueris, ut auertatur à via sua impia, & viuat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Hæc prouidere ac præcauere nolunt, quum possent. Non vacãt subiectorum profectibus, sed propriis commodis. Ouium tondent vellera, quum valent, & de ipsis non curãt ouibus, quoniam ad eos non pertinent. Sacramenta, quę gratis & volenti animo ministrare debent, non sine spe aut pretio tribuũt, & quod grauius est interdũ neque sine pactione. Væh talibus, qui Giezi, imitãtes & Simonẽ rẽ sanctã vili vendũt p̃ etio. Propterea istis, nisi penitendo resipiscant, erit perditio. Quod enim ad animarum institutum est lucrum, ad tẽporalem intorquent quæstum: nescientes quòd nil maius acquiri valet, quàm animarum insudare profectibus, qui sacramentis mediantibus fiũt. Agunt huiusmodi mali Sacerdotes talia, & tanquam purgamentum seculi habentur exigentibus hoc clericorum demeritis. Qui enim venerarentur vt patres, & veluti optimi Dei ministri diligerentur, si iuxta gradus sui viuerent sanctitatem, despiciuntur, & in deterius cadunt, quoniam se emendare dissimulant, & tanquam indomita animalia absque regiminie viuunt. Agũt quod volunt, nulla eos prælatorum cohibente censura. Dum igitur prælati negligunt, lascitut clerus, & voluptatib. deditus (per mittẽte Deo) nullam superiori suo reuerentiam exhibet. Quis hic non doleat? Quis prælatorum non plangat ruinam? Facti planè sunt in derisum omni populo, canticum tota die, instituti sunt in acie exercitus Domini ad cæterorum confirmationem & robur, & ipsi sunt primi, qui fugiunt. In eminentiori quoque resident gradu ecclesiæ, quatenus in ipsis vniuersi lumen aspiciant. At verò vnde lux oriri debuerat, densissimę insurgũt tenebrę. Debet prorsus omnis illorum vita omnium magisterium esse fidelium, atque sanctitatis speculum. Qualis autem vniuscuiusque sit, patet, quamuis nulli specialiter derogetur, ut nullius vita signanter ducatur in publicum, quemadmodum diuinus nos admonet sermo, dicens, Principem populi tui ne maledicas. A fructibus eorum (ait Dominus) cognoscetis eos. Vnaquæque arbor ex fructuum qualitate discernitur. Non potest, qui præest, latere, quum palam agnoscatur. Hac potissimum de causa circunspectionę prudenti eorum componendi sunt mores, vt nil in eis reprehensibile videatur. Debent vtique honestate fulgere, pietate ornari, humilitate clarere, & charitate flammescere. Absque charitatis incendio quomodo ouium sibi commissarum diligentem poterunt habere custodiam? Nam Pastor bonus animam suam dat pro ouibus suis. Hoc prorsus interest inter Pastorem verum, & pastorem fictum, quod verus pastor ouium curam gerens, vtilitatibus earum inseruit, ab eis non nisi vigente necessitate elongatur, orat incessanter, & si opportunitas expectat, corpus exponit propriũ pro

Phil. 79. Matt. 21. Agge. 2. Malac. 2. Ezech. 3. Exod. 22. Act. 23. Matt. 7.

pro gregis salute; fictus autem, quæ sua sunt quærens, quid ad oues pertineat, fugiendo nõ curat. Hinc dolendum est, atque detestãdum, quod nostris inoleuit temporibus. Nam Pontifices & populorum prælati, si quando exigentibus culpis plebium pestilentiam Dominus immiserit, sunt primi, qui secedunt de loco, & in redeundo vltimi. Hæc consuetudo est ne pastorum bonorum? Sapit ne aliquid charitatis? Prorsus nihil. Nunquid amicus censendus est verus, qui quum opẽ potest impendere, fugit? Diuina vltione percutitur populus, & qui Deum precibus reconciliari debuerant, terga vertunt? Deuastatur plebs, & calamitatibus plena depascitur, & eius directores atque Pastores fugiunt? Nefas hoc est & grãde peccatum. Egit ne fortè sic Dauid Propheta, quum cladem Deus misisset in populum? Nonne orabat dicens, Ego sum, qui peccaui ego, iniquè egi. Isti qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur (obsecro) manus tua contra me, & contra domum Patris mei. Nonne sacrificiis & lacrymis altissimi placauit iracundiam? Dominus quoque Iesus quum à turbis Iudæorum & militibus teneri debuit, fugit ne? An non magis inquit, Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Maiorem vtiq; de suis, quam de se curam exhibuit. Discant igitur Pastores & Prælati, quum irascitur erga populum Deus, non se absentare à plebe, non morientium deserere turbam, quin potius prosternant se coram Deo, & gemitibus & lacrymis diuinam placent vindictam, necessitatibus etiam subueniant morientium, nec animas suas pretiosiores, quam se faciant. Animaduertant si dux exercitus fugerit, quid acturi sint hostes, vel quãta cæde interficiendæ sint oues, si neglectis illis nihil curauerit Pastor. Meminerint (oro) qualem per Prophetam Dominus Pastoribus inuectionem faciat, dicens, Nonne greges pascuntur à pastoribus? Vos autem lac comedebatis, & lanis operiebamini, gregem autem meum non pascebatis, quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis: quod fractum, non alligastis, & quod perierat, nõ quæsistis, sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia, & dispersæ sunt oues meę, eo quòd non esset Pastor, & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum, & dispersæ sunt. Propterea pastores audite verbũ Domini, Viuo ego (dicit dominus Deus) pro eo quòd facti sunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarũ agri, eo quòd non quæsierunt pastores gregem meum, sed pascebant seipsos, & greges meos nõ pascebant. Propterea ego ipse super Pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare eos faciam, vt vltrà nõ pascant gregem meũ, nec pascant amplius pastores semetipsos. Redeant itaq; ad cor pastores, nouerint se pro ouibus reddituros rationem, taliterque se habeant,

2. Re. 24. *Ezec. 34.*

vt diuinum valeant euitare iudicium. Dilectionis si quid habent erga Christũ, in subditis exhibeant, dum illum audiunt Petro dicentem, Si diligis me, pasce oues meas. Meas, inquit, quas condidi, quas proprio cruore redemi, quas tibi pascendas reliqui. Veri igitur pastoris dignitatẽ amittit, qui earum curam vilipendit, qui earum necessitatibus non ministrat. Præfecit nanque Dominus pastores in plebibus, vt subditorum animabus ac corporibus ministrarent, non autẽ vt dominarentur. Formam veri pastoris vis nosse? Non uenit (inquit) filius hominis ministrari, sed ministrare, & animam suam redemptionem dare pro multis. Attende, qui prçes, humilitatem Christi, iudicem imitare tuum, quum esset magister & Dominus, rexque omnipotens, nunquid potestate propria vti voluit? Nunquid dominari voluit, & subiectos quosque opprimere? Absit. Nunc fratres, nunc filios vocauit, vt disceres tu mensuram tuam non excedere, non insolescere, non inflari. Nempe si in veritate præsides, quanto maior eris, humiliabis te amplius. Nam reges gentium dominantur earum (inquit veritas) & qui potestatem habent super eos, benefici vocãtur; vos autem non sic; sed qui maior est in uobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator. Hæc temporibus nostris in codicibus leguntur, rari autem, qui opere perficiant. Nec mirum. Non enim in ouile intrant per ianuam, sed aliunde tanquam fures. Quèmodo aliunde? Ianua humilis est, ostium Christus est. Non ingrediuntur per Christum, neque vocantur à Christo. Vocatus est à Christo ille, cui dictum est, Sequere me. Hic secutus est Christũ, quoniam vocatus est à Christo. Qui autem non sequuntur Christum, quomodo vocãtur à Christo? Non uocantur, sed permittuntur. Quoniam verò non vocantur à Christo, ideo tam anxiè prçlationes quærunt, dignitates ambiunt, offerunt munera, adhærent potentibus, & quod nequeũt virtute consequi, pretio exquirunt & prece. Indecorum arbitrantur sectari humilitatem Christi, qui (vt ait Apostolus) non sibi vendicauit honorem, vt Pontifex fieret, sed qui vocauit eum, dicens, Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Nolũt vocari à Deo, sed ab hominibus, & vtinam vocarentur. Infulas appetunt, vocari Domini congaudent, & quod diuinum est, ò quàm sæpe arrogant sibi? Qualem (oro) potest fructum producere corrupta radix? Mens cupida honoris auiditate dominandi accensa, nec Dei gloriam, neque proximorum valet vtilitatibus insistere. Humana & diuina gloria simul stare nequeunt. Quamobrem propriam negligat, qui illam conditoris concupiscit. Humilitate honoratur Deus, fide colitur, deuotione amplectitur. Errat prorsus, & Deo displicet, qui se extollit. Quomodo autem contendus est hum-

Ioan. 21. *Matth. 20.* *Luc. 22.* *Hebr. 7.*

humilis, qui cathedram honoris quærit, qui primatum diligit? qui aliis præesse ambit? Fugiendi vtique honores sunt in hoc seculo, quoniam periculis pleni, & solicitudinibus referti. Fugit Dominus, quum illum regem vellent Iudæi constituere, fugerunt sancti, quum regiminis præeminentia offerebatur illis. Nouerant esse scriptum, Iudicium durissimum fiet in iis, qui præsunt. Honoris culmen appetendum est, sed in futura vita, vbi nec adulantium blandientur linguæ, neq; elationis vllus erit fomes. Hic autem ambo vigent, ambo dominantur, adeò vt ab istis prçsidentium nemo valeat liberari. In præsenti igitur seculo honorabilis prælatio est, esse humilem, propriam agnoscere vilitatem, latere hominibus, vt à Deo mundior videatur. Altus profectò est humilis, & qui se veraciter humiliat, exaltabitur. Exaltatur humilis coram Deo, exaltatur & in mentibus rationabilium virorum. Securæ sunt huius diuitiæ, sublimes honores, merita multa, incontaminata gloria, & lætitia cordialis. Hçc illi vnde? Ex nitore conscientiæ, ex testimonio sanctitatis, ex doctrina spiritus. Spiritualis enim spiritualiter iudicat omnia, animalis autem homo sicut non percipit ea, quæ Dei sunt, sic neq; quæ spiritus. Hinc est, quòd quç carnis sunt, sapiunt, prçesse concupiscunt, & pereũt, quoniam carnis sensu ducuntur. Complacent sibi ipsis, inferiores quosque despiciunt, vi opprimunt, eis dominantur, & egenorum dedignantur subuenire inopiæ. Verbis apostoli non attendunt, dicentis, Induite vos sicut electi Dei viscera misericordię, benignitatem, humilitatem, modestiam, & patientiam, supportantes inuicem, & donantes vobisinetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut & Dominus donauit vobis. Patres pauperum esse recusant, quoniam indigentium substantiam attribuunt sibi. O quanta abusio est Christi ditari diuitiis, & Christo velle nil tradere. Nonne thesauri Christi sunt facultates ecclesiæ? Vnde temporalia ecclesiis sunt prærogata stipendia? Nonne propter Christum? nonne vt Christi pauperibus erogentur? Noli igitur tu, qui prçsides, retinere quod alienum est, ne furti reprehendaris in causa. Noli, inquam inutiliter & prodigè dispensare, quod tibi Christi charitas concessit ad tempus. Paris nanque periculi est facultates recondere & erogare prodigè. Clamabit contra te pauperum nuditas, fames, sitis calamitatesque cæteræ, quibus congruè poteras opẽ dare. Scitote debitorem omnium facultatum esse, quæ honesto victui tuo supersunt. Quod enim recondis in sacculo, rubigo consumet in testimonium contra te. Nolite (ait Veritas) thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur, sed thesaurizate vobis thesauros in cœlo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Absurdum maximè est ecclesiarum prælatos erga inopes tenaces esse, quum apostolico sublimati sint gradu. Nempe si diuitibus seculi Paulus Timotheo scribens, præcipit illos facilè tribuere, communicare, thesaurizareq; fundamentum bonum, vt vitam æternam apprehendant, quanto magis apostolicis viris, qui amore cœlestis patriæ terrenarum omnium rerum debent habere cõtemptũ? Cęterũ si pro próximorum salute animã suã dare tenẽtur, cur non magis tẽporalem substantiam, quæ ad illorum non pertinet alimoniam? Date eleemosynam (inquit diuinus sermo) & ecce omnia munda sunt vobis. Quomodo (oro) subditis, prout debet, poterunt suadere, vt pauperibus impertiantur alimoniam, si ipsi immisericordes extiterint? Quemadmodum Dominus Iesus cœpit facere & docere, ita & Pontifices ac Prælati. Argue, ait Apostolus, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Nũquam valebunt, qui prçsidẽt, subditos hortari ad humilitatem, si fuerint elati; nec ad patientiam, vel mansuetudinem, si iracundiæ reperti sint serui, neque ad proximi dilectionem, si inhumani erunt. Virtutibus vniuersis expedit, vt sint decorati, qui præsunt, quatenus sine obiectione eos liceat corrigere delinquentes. Oportet (inquit doctor egregius) Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, prudẽtem, pudicum, ornatum, hospitalem, doctorem. Angelicam potius quàm humanam debent habere conuersationem populorum pastores, alioquin infrænabunt os suum, ne audeant loqui. Nõ quod sibi libeat, sed quod ædificet, illis quærere congruit. Sint prorsus corde humiles, in habitu viles, in moribus compositi, in sermonibus rari, corpore pudici, in cibis sobrij, orationibus intenti, vigiliis dediti, & grauitate sãcta decorati. Hęc si adsint, optimè præsidebunt, duplicique sublimabuntur honore. Erunt lucernæ in domo Domini accensæ, quorum splendore, qui intus sunt, illuminabuntur. Erunt quoque sal terræ, quorũ sapido gustu, ac eloquiis mellifluis plebs condietur vniuersa, alioquin non sine sui discrimine in cathedra residebunt. Præstantius illis fuisset gradum infimum tenuisse, quam prçsidere indignè. Non omnibus datum est præesse vtiliter. Quamobrem solicitus vnusquisque sit de se, & quæ ad gradus sui perfectionem competunt, explere studeat. Qui præpositus est, prælationis suæ solerter ministerium agat, dicente Apostolo, Qui prçest, in solicitudine. Qui autem subditus est, obedientiæ seruitutem strenue persoluat, obediatque ex corde, non considerando cui obtẽperet, sed propter quem, videlicet propter eum, qui factus est obediens vsque ad mortem crucis. Qui verò religiosæ vitæ institutionem sumere elegit, sanctitatis regulam perficere conetur. Illis prorsus tanquam magis à seculi curis liberis, atque ab exteriorum

Ioan. 6. | Sap. 6. | Coloss. 3. | Matt. 6. | 1. Tim. 6. | Luce 11. | 2. Tim. 4. | 1. Tim. 3. | Rom 12. | Philip 2.

riorum fragoribus segregatis perfectior competit conuersatio. Nempe excusabiles sunt ex parte qui præsunt populis, & in mundi implicantur negotiis, si à perfectionis tramite deflectũt aliquã do operis gressus, & interdum cadunt locutione immoderata, vel in corporis ignauia, seu in quouis veniali delicto, quoniam vicinas habent penes se peccatorum materias, quibus mundus est plenus. Facilè merentur veniam, operante in illis charitate, quæ multitudinem operit peccatorũ. At verò qui spretis tẽporalium delectationibus sponte Dei seruitio se manciparunt, atque religionis habitum suscipientes in monasteriis regularibus, siue in collegiis Deo dicatis Christo famulari cœperunt, maximus incumbit pudor, si tepide viuant. Ligatis pedibus volenti currere, nec valenti facilè ignoscitur, non autem sic expedito & libero. Hortatus est Dominus homines ad mundi contemptum, vt absque impedimento ad perfectionis possent culmen ascendere. Sed (heu) quàm rarus in præsenti generatione reperitur, qui cupiat esse perfectus. Sequuntur (vt plurimum) qui nunc Christo militant, voluntates proprias, præter communem ac regularem institutionem perficere volunt nil amplius, & vtinam hanc hilari animo adimplerent. Quæ à sanctis dicta vel gesta sunt, impossibilia arbitrantur, perficere non curant, se emendare dissimulant, consuetudine ducuntur, linguam minimè cohibent, continere ventrem expauescunt, quando volunt, socialiter conuersantur, omne eis licere putant, quod ipsis libet, vix compunguntur, ab oratione veluti à flagello fugiunt. Huiusmodi spiritus nescientes doctrinam religionis ac sanctitatis quandam gerunt imaginem perfectionem protendũt habitu, se aspicientibus seculi renunciationem prædicant, & mente ò quàm sæpe vagantur exterius. Multiplicatus est talium numerus, sed non est magnificata lætitia, imò in luctum conuersum est gaudium. Quomodo temporibus illis religiones declinauerunt, quæ per transacta florebant curricula, optimè sentiri potest. Nec mirum de iis, qui palam vota præuaricantur, nec erubescunt, quum etiam apud eos, in quibus spiritualis vitæ disciplina vigere creditur, elanguerit, deuotio, feruor tepuerit, virtusque defecerit, paucissimi reperiuntur, qui velint habitare secum. Onus illis videtur importabile sensibus corporis legem indicere, atque eorum curiositatem cohibere. Nã quemadmodum foris sunt lubrici, ita mente sunt vacui. Erogantes quippe spirituale patrimonium, porcorum cupiunt siliquis satiari. Refectionem deserentes internam, foris periclitantur fame. Hos per Prophetam arguit Dominus, dicens, Populus hic labiis me honorat, cor autẽ eorum longè est à me. (Matt. 15.) Intra nos est regnũ Dei, intra nos habitare vult Deus. Ea propter segregauit nos à turbis, vt intendere possimus ei, qui intendit nobis. Nostra non vult Deus, sed nos. Qualiter autem, audi, Fili (inquit) præbe mihi cor tuum. (Prou. 23.) Cor postulat nostrum, ut illud possideat, illique spiritualiter loquatur. Loquitur enim pacem in plebem suam, & in eos, qui conuertuntur ad cor. Videsne, quàm grande malum sit, & quanta iactura cor suum vagari permittere extra se? Vbi non est cor, neque loquitur verbum, nec habitat sapientia. Vbi deest sapientia, quid boni esse potest? & quid mali deficere? Hinc tentationes pulsant, impudicæ cogitationes confundũt, inutiles & sine intellectu dissipant pacem, purgãt dulcedinem, charitatem frigefaciunt, eneruant constantiam, lumen obtenebrant, odia nutriunt, animamque debilitant. Ambulantium itaque in spiritu hæc potissima regula est, secum infatigabiliter habitare, intern os cõponere motus, cogitationes ordinare, intentiones dirigere atque depurare affectus. Quicunq de his vacat, pugnat contra se. Nemo igitur potest esse perfectus, nisi charitas zelo succensus seipsum superare didicerit: Nullus absq; sui odio perfecte valet triumphare de se. Nemo autem laudabiliter potest odisse se, si non puro corde dilexerit Christum. Is autem, in quo Christi seruet dilectio, hilaris est ad proximorum obsequia, in oratione deuotus, in aduersis fortis, in prosperis humilis, & in omni virtute succensus. Nunc mundat se, nũc ascendit supra se, nunc fraterno amore ductus prudenter egreditur extra se. Siue mente excedimus Deo (inquit Paulus) siue sobrii sumus (2. Cor. 5.) nobis charitas Christi vrget nos. Videsnè perspicuè volentium in spiritu militare Christo, quam necessarium sit interna exercitatio, & mentis indefessa custodia, quæ proculdubio carnis abdicatis illecebris possidentur? Porrò vniuersa patrũ instituta, & omnes Christianæ professionis cæremoniæ ad compositionem interioris hominis esse ordinata noscuntur. His autem quicunque tãtum inhæserit, spreto interiori exercitio, ligna, fœnum, stipulam superædificat, quæ repentè ab igne tribulationis cõsummantur. Nam quemadmodum sine charitate hominum & angelorum loqui linguis, habere fidem, scire omnem scientiam, totam erogare substantiam, nihil prodest, (1. Cor. 13.) ita absque spirituali intelligentia & interiori gustu exteriores cæremonias exercendo, ad perfectionis non ascenditur culmen. Nequaquam illa damnabilia sunt, sed in spiritu exequenda. Nõ enim debent omitti, neque decet illis finaliter inhærere, sed pro instrumento vti, donec homo interior coalescat, & roboretur, sciatque ascensiones facere in se, & habitare in Christo. Tũc sine lege quæ legis sunt, facit, & sibiipsi per inhabitantem gratiam sufficit ad profectum. Qui talis est, semper habet vnde crescat, gradatimque ascendens sine tædio certat, sine repulsa ingreditur, &

abſque

absque reflectione progreditur. Talibus profectò studiis olim ecclesia gloriabatur in patribus, & cæremoniis Deum honorabat in sacris, nunc autem specie tenus fulget exterius, & corticem perfectionis ostendit. Si quid habet boni, quamuis parum comparatione præcedentium temporum introrsus latet. Nam (testante Propheta) omnis gloria filiæ regis ab intus in fimbriis aureis. Intus in fimbriis aureis gloriam suam habere perhibetur ecclesia propter eos, qui temporalis gloriæ nitorem spernentes in suæ puritate conscientiæ, atque in interiori mentis arcano sua opera recondentes diuinam gloriam ambiunt, & solius conditoris oculis placere concupiscunt. Hi autem intus desideriis igne scunt sanctis, sursum feruntur in cœlestia vehiculo charitatis, & suauitate quadam spiritali delectabiliter in Christo requiescunt. Istorum studia coram Deo fulgent, tametsi ab hominibus nesciantur. Sunt prorsus pauci numero, qui interiori exercitio mentis vacent, quoniam carnis operibus, atque curiositati sensuum oppositum est. Arcta quippe est via spiritus, quæ ducit ad perfectionem, & possidere facit Christum. Verū illa, quæ carnis voluptatibus indulget, lata est, & innumeri per eam gradiuntur. Maxima exuberat in his multitudo eorum (scilicet) qui renunciasse seculo, & Christo seruire videntur. Tales nanque in se fouet ecclesia, suiq; spiritualibus nutri alimentis. Illos non reiicit, quamuis tepidos, sed veluti infirmos mulcet. Præstolaturque, si fortè reuiuiscant, & sibi displiceant. Admonita si quidem à sponso Christo frumentum & zizaniā pariter sustinet vsque ad tempus messis. Tunc combustis igne zizaniis triticum purum in cœlorum horreis congregabit. Nunc autem sinit vtraque crescere, ne triticum cum zizania eradicetur. Nunc, inquam, gemit præsentis temporis teporem & suorum petulantiā membrorum. Quæ enim consueuit innumeras Deo offerre animas, in quibus iucundissimè declinabat Christus, impræsentiarum difficile inuenit, quas offerat. Poterat nempe quadam agitari diffidentia, nisi præmonita antè fuisset à Christo. Abundauit iniquitas (inquit) refrigescet charitas multorum. Refriguit vtique, & penè extincta est. Nam declinauerunt omnes, simulque inutiles facti sunt. Quamobrem valde pertimescendum est, ne securi ad radicem apposita paterfamilias infructuosas arbores succidi iubeat, atque comburi. Quoniam verò non est voluntatis Dei mors impij, sed magis vt conuertatur & viuat, quotidianis nos aduersitatibus pulsat, affligit languoribus, tentationibus concutit, cladibus premit, bellorumque crebris insultibus stimulat, vnumquenque hortatur, vt redeat, vt non imminenti voluatur exitio. Clamat præcipuè ad seruos suos, ecclesiæque ministros, à quibus non mediocriter per Prophetam offensum se esse conqueritur. Si inimicus (inquit) meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique, & si is qui oderat me, super me mala loquutus fuisset, abscōdissem me forsitan ab eo. Tu uerò homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum consensu. Iterùmque ad vnitatem eorum ait, Homo pacis meæ in quo speraui, qui edebat panes meos, ampliauit aduersum me supplantationem. Ampliauerunt planè supplantationem ignari donorum, atque beneficiorum ingrati. Ipsi prorsus debuerant zelare honorem Christi, populorùmque salutem, quibus traditæ sunt cœlorum claues, & reserata mysteria, atque præcipuæ charitatis prærogata sunt signa. At verò vbi abundauit gratia; superabundauit delictū. Nam quo est gratia cumulatior & status sublimior, eo casus est grauior & damnabilior culpa. Quæ verò est excellentior dignitas, quàm diuino mancipatum esse obsequio, & sacramentorum Christi esse ministrum? Istis ob vocationis priuilegium, quæ secularibus leuia sunt, grauissima deputantur. Duplici iudicio quando publicè delinquunt, efficiuntur rei, & de proprio scelere, & de malo proximorum exemplo. Nam qui mundi intercessores existunt, quomodo charitatis officiū complebunt, si conscientia sordida, & deprecatio fuerit remissa? Pudeat igitur nos sola corporis ostentatione militare Christo, pudeat negligenter viuere, nullam exhibiti amoris rependere vicem. Tales simus, quales existimamur, nostraque professio exigit, non aliud habitus, & aliud conuersatio prædicet, diuinis intus placeamus obtutibus, & foris hominibus propter Deum. Emendemus in melius, quæ negligenter, seu ignoranter peccauimus, quatenus pro reformatione nostra exultent angeli, & sancta mater, quæ torpore nostro doluit lætetur ecclesia. Supponamus manus ruituræ domui, ne cum illa pariter obruamur. Cordis nostri habitaculum componamus, & procedamus obuiam saluatori nostro. Ad spiritualia studia mentem cum humilitate viriliter coaptemus, vt non superuacuè Christianitatis tu sæpisse conuincamur insignia. Id autem quomodo perfici debeat, nedum nobis, verumetiam singulis Deo placere cupientibus sequentia resonabunt.

Qualiter anima reformetur, & ad perfectionis fastigium proueuatur.

QVoniam anima rationali in iis, quæ in hoc mundo sunt condita, nihil est excellentius ea potissimum, quæ abdicato veteris hominis errore in nouitate vitæ conuersatur, Deo esse censendum est gratum animarum spiritualibus vacare profectibus. Singulare prorsus hoc est munus, paucisque concessum. In secularib. negotiis in mūdi agibilibus, in exteriorum curis sufficiunt multi: quoniam in ipsis facile

Psal. 44. Matt. 7. Matt. 13. Matt. 24. Psal. 13. Matt. 3. Luc. 3. Iuel. 2. Psal. 54. Psal. 40.

sic humana mens delectabiliter occupatur, siue cupiditatis impulsu, seu lege necessitatis vel forte inanis gloriæ appetitu. Ardentius quippe quisque humano fauore allicitur, quum id, quod laudabiliter agit, operatur palàm, quàm quum peragit in occulto. Rarus profectò reperitur, qui solo testimonio contentus sit diuino. Hoc probatissimorum virorum est proprium, qui in lumine veritatis introrsus gradientes Deo tantum placere concupiscunt. Talis Apostolus erat, cuius iam cõuersatio in cœlestibus habebatur, ideo dicebat: Mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer, seu ab humano die: sed neque meipsum iudico. Et alibi: Gloria (inquit) nostra hęc est testimoniũ conscientiæ nostræ. Hoc idem perficiunt, qui charitate Dei & proximi dilectione suauiter accensi, omne, quod faciunt, conditoris obtutibus repræsentãt. Nam verus amator illud semper conatur perficere, propter quod valeat placere dilecto. Tantò nanque magis quilibet diligi delectatur: quanto ardentius diligit, & eo amplius, quò diligitur, diligit. Habet enim vicissitudines amor, & absque communicatione esse non valet: quatenus amore reciproco nutriatur. Agnoscat igitur quisque à Deo se diligi, vt puro eum possit amare affectu. Agnoscat, inquam, amoris illius mensuram, qualitatem, finem, & causam quatenus ipsum affectuosissimè debere diligere non ignoret. Quis diuini amoris sufficit explicare mensuram? Dilectionis eius quis potest edicere qualitatem? Quid autem fine amoris Dei valet esse sublimius? Nihil præterea cogitatur dulcius amoris Christi causa. Sine modo humanum genus diligit, & absq; mensura: sua (videlicet) charitate, quæ æterna est & immensa. De hac ait Apostolus: vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum: scire etiam supereminentem scientiam charitatis Christi. Qualitatem charitatis illius vis nosce? Vtique pura est, simplex & gratuita. Non præuenerunt merita, non interpellauerunt preces, vt diligeret nos. Non ex operibus (inquit Apostolus) iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. De charitatis fine quid dicam, quum ipse vnigenitus Christus sicut principium, ita & finis sit, ipso perhibente, qui ait: Ego sum alpha & omega, principium & finis. Et Paulus: Finis legis, inquit, Christus est ad iustitiam omni credẽti. Quo fine dilexerit, Apostolum Ioannem audi: Quum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos, tradens semetipsum hostiam patri in crucis ara pro expiatione peccatorum. Cur autem nos diligere voluerit, inquit Apostolus: Mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Alibi quoque euidentiorem causam amoris eius indicat dicens; Qui tradidit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & faceret sibi populũ acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Et hæc in præsenti. In futuro autem quidem per ipsius dilectionem consequemur, Petrus Apostolus aperit, dicens: Benedictus Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessibilem, conseruatam in cœlis, in vobis, qui in virtute Dei custodimini per fidem, in salutem paratam reuelari in tempore nouissimo. Vides quàm profunda sint charitatis Dei mysteria erga homines? Trãscendũt intelligentiam, supergrediuntur dignitatem humanam. Nempe talis est amor Christi, vt si mente tractetur, retineatur corde, & intentione sedula reuoluatur, affectum accendat, componat mentem, reformet vitam, roboret desideria, virtutes augeat, & ad reddendum amoris vices prouocet meditantem. Reddat, inquam, non ex pari, sed iuxta posse. Ex pari enim quis amori Christi satisfacere valeat, tam ratione affectus, quàm ratione actus? Vtrunq; potius (vt sic dicam) diuinum, quàm humanum est. Diuinum tamẽ illum esse dixerim & humanum: diuinum, inquam, propter inhabitans & dirigens verbum: humanum autem propter hominis susceptionem. Nullus igitur hominum, sed neque angelorum Deũ diligere vel operari pro Deo potest, quantum ipse Dei & hominum mediator homo Christus Iesus dilexit & fecit. Debemus tamen Deum diligere ex toto corde, totisque viribus, quantum nostra admittit possibilitas: & in illis occupari, quæ ei nouimus fore gratissima. Porrò quum multa sint opera laudabilia, quibus delectatur Deus, præcipuè tamen iis, quæ honorem suum & lucra concernunt animarum. Ambo hæc pariter currunt, nec in vita hac valent ab inuicem segregari. Honorare quippe Deum congruentius non potes, quàm in hominis anima, quæ diuinã in se gestat imaginem. Illi nanque nec addere, nec detrahere sufficis. Reliquit in hoc seculo similitudinem sui (videlicet) hominẽ, de quo dicitur: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrã: quatenus omne, quod illi honoris impẽdere volumus, in eius exhibeamus imagine. Non autem sic intelligendum est, vt honorem latriæ, qui soli Deo debetur, etiam hominibus impendamus, quod est nefas pessimum: sed vt dilectionem & honorem, quem Deo soluere cupimus, in Dei imagine demonstremus erigendo illam quãtum possumus, de lacu miseriæ & de luto fæcis: tanquã si quis paterfamilias peregrè proficiscens vnicũ sibi superstitem relinqueret domi, mandaretque cunctis omne humanitatis illi præbendum esse obsequium. Sic dominus noster proximos pręcepit diligi sicut se. Dilectionemque suam & proximi

Margin notes: 2.Co.4. — 2.Cor.1. — Ephe.3. — Tit.3. — Apo.1.&22 — Rom.10 — Rom.4. — Ephe.5. — 1.Pet.1. — Gen.1.

Deut. 6.

ximi vnũ esse asseruit, dicẽs: Primũ mãdatũ & maximũ i lege ẽ: Diliges dñm Deũ tuũ ex toto corde tuo. Secũdũ aũt simile huic: diliges proximũ tuum sicut teipsum. Dilectio itaque Dei & proximi, quemadmodum vnum mandatum: ita & honoris Dei zelus, & salutis animarum desiderium vnum sunt de charitatis Dei radice proueniens. Quod enim in lucro peragis animarum, si puro operaris corde, ad Dei honorem perficis, qui in sua agnoscitur atque honoratur imagine. Cæterum si Deum honorare conaris, non aliter melius, quàm in hominis salute poteris actitare. Attende, oro, quid in aduentu suo fecerit mediator & nihil in eo reperies, nisi paterni honori, & salutis animarum zelum. Ambo hæc infatigabiliter concupiuit. Ego (inquit ipse) non quęro gloriã meam: sed eius, qui misit me. Alibi quoque ait: Ego honorifico patrem meum, & vos inhonorãstis me. Ignitum autem animarum suum zelum centum ouium, & vnius perditę atque repertę parabola manifestat. Quantum erga humani generis salutem curam adhibuerit insinuauit, quum hominis descendentis ab Hierusalem in Hierico reserauit mysterium. Paucis nanque ineffabilem sui cordis expresit ad homines charitatem: quam quisquis sufficienter percunctari voluerit, abundantius in factis, quàm in eloquiis recognoscet. Cur ieiunauerit, orauerit tam sedulò, lacrymatur sic frequenter, naturę perpessus sit necessitates, frigoris, lassitudinis, caloris, nuditatis, laboris, fatigationis, doloris, tędij, pauoris, & talia huiusmodi peccati pœnę sine delicto, si quis inuestigare voluerit, prorsus propter hominum exemplum, profectumque reperiet. Nam & ipsius prędicationis discursus, peccãtium compassio, mortuorum resuscitatio, languentium donata incolumitas, cęterorumque perpetratio miraculorum, vincula, verbera, conuitia, alapę, sputa, flagella, aceti, fellisque potatio, crucifixio, & mors nil aliud dictant. Venit tanquam fortissimus gigas ad perferenda humani generis debita in carne sua, prout Propheta testatus, dicens: Vulneratus est propter delicta nostra: attritus est propter scelera nostra. Et per eundem Prophetam inquit: Propter scelus populi mei percussi eum. Venit, inquam, veluti verissimus pastor ad reuocandas errantes oues, easque pascendas, sicut per Prophetam alium ait: Ego requiram oues meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersę fuerant: & educam eas de populis, & inducam eas in terram suam, in pascuis vberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israel: Congruentius quippe assumptionis suæ nequiuit gratitudinis soluere debitum, ac honoris ipsius reformare dispendia, quàm per reparationem speciei humanę, qua mediante maxima pars eius deperierat glorię, non substantialis, sed communicabilis atque ostensę. In ipso & per ipsum hominem nedum redintegratum, atque quod defecerat, perfectum est, verumetiam superadditum, operante hoc mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu: & in membris mystici corporis sui optimè perficiente. Nempe quicquid operabatur Apostolus, Christus operabatur in illo: quicquid loquebatur, loquebatur ipse in Paulo: quemadmodum idem fatetur, inquiens: An experimentum eius quęritis, qui in me loquitur Christus? Sic etiam vniuersi sancti Dei spiritu feruidi, donorumque fuere fœcundi. Erant in corpore membra viuificata eodem spiritu, quo corpus, capitis sui zelantes gloriam, & membrorum singulorum spiritualem profectum. Hinc membrorum virtutibus locupletati in corpore gloria & honore sublimati sunt. Contexuere sibi non vt parentes primi foliorum perizomata, sed immortalitatis tunicam sole septemplicius refulgentem, de necessitatibus vtique pauperum, de compassionibus afflictorum, de iacentium erectione: de victoriis certantium, de peccatorum conuersione, de sudoribus proficientium, atque de impensis beneficiis, profectibusque iustorum. Talibus proculdubiò studiis spiritualis ędificatur turris, cuius cacumen cœlorum alta penetrat & transcendit. De viuis, inquam, constituitur lapidibus, in qua coędificantur, quotquot sanctorum suffragiis laudabiliter in hoc seculo conuersantur. Excolitur etiam domini Sabaoth vinea spiritalis, & electi palmites inserunt in illa, quatenus maturos ex se botros procreent, de quibus exprimatur vinum, charitatis incendio cor hominis lętificare sufficiens. Optimum itaque & acceptabile Deo opus est pro honore ipsius vtilitatibus animarum insistere, illarumque continuum fructum spiritualẽ acquirere, non sibi, sed domino. Qui enim quicquam sibi vendicat, quod debetur, Christo, fur & latro est: eo damnabilior, quo Deo chariora prędatur. Honorem suum nulli vnquam tribuere voluit, dicens: Honorem meum alteri non dabo. Quamobrem in eo quod agimus, humilitatis seruanda est censura. Altum nil sapiamus, nihilque ascribamus nobis, quod gratia cooperante perficimus. Amittimus prorsus laboris meritum, quoties inflamur, & alienam diripimus gloriam. Debet nanque qui gloriatur, in domino gloriari, vt probetur, ditetur, coronetur, probetur esse fidelis, ditetur virtutibus, coronetur gratia. Sibi nempe coronam fabricat pretiosorum lapidum varietate decoratam, qui proximorum desudat profectibus, & Deo medullatum exhibet charitatis obsequium: si tamen humiliter & recto consummauerit corde. Non enim minus odibilis est elata, quàm obliqua intentio. Vtrunque ad veritatis regulam componendum

Ioan. 8. Ibidem. Esai. 53. Ibidem. Ezec. 34. 2. Cor. 13. Esai 42.

est, quatenus qui prodest alteri, conditoris munus agnoscat, & fratris vtilitate congaudeat. In altero quidem humilitatem: in altero verò diuinam in se custodiat charitatem, quæ proximum sicut se diligere mandat homini. Rectus hic amoris est ordo, vt non plus quàm se, nec quantū se, sed sicut se, quisque diligat fratrem: eadem (videlicet) charitate, eadem intentionem, eodemque fine. Hinc verissima diffinitione colligitur, vt qui odit se, sicut licet, proximum diligere nesciat. Vis audire, quis odit se? Propheta inquit: Qui diligit iniquitatem, odit animam suam: Nēpe animam suam, seque odisse conuincitur, qui quamuis foueat carnem, & ab omni se corporis aduersitate custodiat, quod iniquum est, amare cognoscitur. Quomodo autem alterum laudabiliter diliget, qui ignorat se? Discat igitur Christianus prius diligere se, vt proximum irreprehensibiliter valeat diligere sicut se. Nam superuacuè laborauit in altero, qui suimet curam negligit. Se verò quisque tunc diligit, quum Deum ex toto corde, & ex omni diligit mente: & propter ipsum cuncta, quæ diligit. Debet igitur se diligere propter Deum, qui rectè se diligit. Legitimè charitatis regula, & sanæ doctrinæ magisterium ab vnoquoque incipiat, qui diligeret proximum proficue instruere concupiscit. Est enim vita laudabilis, & mens composita quidam præceptor dignissimus, qui siue taceat, siue loquatur, semper vtiliter monet. Videsne, qualis esse debeat, qui proximorum commodis inseruit? Parum proficit sibi, quanquam alteri intendat, qui erga se minus solicitus est. O quàm multos in gremio suo nutrit Ecclesia, qui adeò alijs vacant, vt de se vix curent. Cordium aliorum latebras quærunt, cogitationum affectionumque percunctantur causas: tentationibus proximorum remedia præbere conantur, & ad se rarò, aut nunquam sicut decet, redeunt. Talium non redarguimus studia, si recta fiant intentione. Bona faciūt, sed vtinam bene: zelum Dei habent, sed non secundū scientiam. Quare non secundum scientiam? Nisi quia non secundum legem, neque secundum Deum. Non intelligunt dominum dicentem: Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Quomodo detrimentum non patitur, qui se neglecto immoderatius iusto aliorum curam gerit? Nullus plus de alijs, quam de se debet esse solicitus. Pro se singuli rationem reddent. Omnes (inquit Apostolus) stabimus ante tribunal Christi: & vnusquisque rationem reddet eorum, quæ gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Componenda est igitur causa propria: deinde si potest fieri, etiam aliena. Placet tantum diuino cōspectui offerentis munus, quātum ille, qui offert. Nempe si offeras Deo omnes seculi diuitias, omneq; genus humanum conuertas ad fidem, & tu ipse illi displiceas, nihil obtulisti: si autem præter te non habeas, quod offeras, plurimum obtulisti. Quid (oro) obtulit mulier illa sācta, quę duo æra minuta in gazophylacium posuit? Curà domino plus cæteris commendatur? Non vtiq; propter nummum, sed ob præcipuum deuotionis affectum. Attendebant, qui tunc aderant, offerentium munera: dominus autem singulorum vota: ideo illius, quæ amplius sanctitate pollebat, prælatum est donum. Non enim in nitoribus sacrificiorum delectatur Deus: neque per adipis vel incensi odoramenta placatur: sed per orationis instantiam, cordis munditiā, charitatis fragrantiā, & sanctitatis vitam. Nō in sacrificiis (ait dominus ad Israel per Prophetam) arguam te: neq; si esuriero, dicam tibi: meus est enim orbis terræ. Quo autem sacrificio honorari velit, intulit dicens: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua: inuoca me in die tribulationis, eruā te, & honorificabis me. Alio etiam in loco diuinus sermo euidenter exprimit Deum magis vitam hominis approbare, quàm munus. Respexit inquit Deus ad Abel & munera eius: ad Caym autem & munera eius non respexit. Esto igitur talis, vt tua non repudietur oblatio. Esto, inquā, mundus sanctus: sitque oculus tuus simplex, vt offerentis & oblati libamen suscipiat Deus. Noli de vilioribus rebus hostias offerre, sicut Caym, qui reprobatus fuit. Imitare Abel in sacrificio, vt illum imiteris in gratia. Est quippe sacrificium iuge & medullatum, quo delectatur Deus: animarum (videlicet) lucrum. Hoc sic obtuleris rationabiliter, plurimam gratiam consequeris & gloriam. A te ipso (sicut dictum est) inchoa: ex te experire, quid in aliis debeas: excole propriam vineam: infructuosos pręcide palmites: fœcundos insere, vt tanquam bonus agricola patrifamilias expectatum reddas fructus. Te si spiritualiter excolueris, alios etiam iuuare valebis. Nempe singulare conditoris est munus posse offerre Christo, quod diabolus abstulit, peccatum interemit & mors gratia indiget plurima, charitate feruida, & sapientia non modica, qui proximorum animas per spiritualem profectum ad vitam resuscitare conatur. Absque enim gratiæ adminiculo quis pręsumere audeat posse facere quicquam: dicente domino, Sine me nihil potestis facere? Nam quamuis homo à se de se aliquid boni valeret, nil omnino valet in altero: quoniam libero quisque vtens arbitrio suæ potestatis est assensum suadenti præbere. An non verba possumus veluti semina iactare: annunciare futuram fęlicitatem, & æterna supplicia? Minimè tamen corda compungere, animum flectere interiorem: auditum aperire, affectum promouere, & gratiā infundere. Hæc solius Dei sunt per consensum audientis & recipientis. Quemadmodum imber de cœlo cadens terram inebriat, & eam germinare

nare

nare facit: ac dare semen serenti, & panem ad manducandum: sic & gratia cœlestis cum in humanum labitur cor, rigat illud deuotionis dulcedine, madefacit compunctionis rore, & per sancta desideria virtutum atque bonorum operum fœcunditatem producit ad publicum: quatenus intuentes agnoscant non ex infructuosa arbore, sed de latente diuinæ benedictionis radice vniuersa laudabilia gesta prodire. Prorsus humanus inutilis est arboris truncus, si non intrinsecus Dei gratia operetur. Nemo ergo arroget sibi, quum sermones ipsius audiuntur & germinant: sed conditoris sui ascribat gratiæ: quoniam (testante Apostolo) neque qui plantat, neque qui rigat est aliquid: sed qui incrementũ dat Deus. Dei enim cooperatores esse possumus, & ministri gratiæ illius: autores autem minimè. Nos instruit per se, quando proximis bona suademus, & per nos illos: sic quod tam in agente, quàm in percipiente ipse operatur, vt nullus nisi in domino glorietur: qui singulis (prout vult) spiritualia dona partitur. Quum ergo non sit volentis, neque currentis, sed miserentis Dei bene agere, postulet ab ipso, quisquis proximorum saluti cupit curam impendere, gratiam huiusmodi, ne inaniter elaboret. Quumque illam percepisse cognouerit, Dei verbum disseminet in audientium corde, non pro priuata gloria, neque pro temporali commoditate, sed pro honore domini, proximorumque profectu: vt ex charitatis fœcunditate conscientiæ propriæ horrea impleat: & imprædabilibus locupletetur diuitijs. Verum cui talis deest charitatis affectus, se custodiat, ne à cœli volucribus, seu à terræ animantibus diripiatur, quod seminat: & ipse sine fructu persistat. Duplices hos charitatis affectus arbitror dominum insinuare voluisse, quũ binos ad prædicandum Dei regnum discipulos delegauit. Innotuit equidem neminem debere præsumere erudire alios, qui affectu non fuerit charitatis impulsus. Nemo ad opus hoc se debet ingerere: nullus quanquam instructus audeat sua sponte cæteris præsidere. Prius quisque mitti atque compelli se sentiat, quàm accedat. Quomodo prædicabunt (inquit Apostolus) nisi mittantur? Mittuntur autem, qui accenduntur, & imbuuntur, vt pergant. Missi Prophetæ, missi etiam Apostoli fuere à spiritu ad lucrandũ animas. Audi qualiter antequam mitterentur, iussi sunt in ciuitate sedere, & orare, donec inducerentur virtute ex alto. Sedentibus itaque illis ac orantibus repentino sonitu facto, descendit super eos corporali specie spiritus sanctus, adeoq; compleuit illorum corda charitatis igne, vt ardoris eius vim sustinere non valentes, prodeuntes ad publicum maxima cum autoritate confluentibus ad se prædicarent Iesum. Illos prorsus paracletus compulit prædicare, quos charitate gemina decorare dignatus est. Hac quicũque caruerit, parum aliis, sibi verò nihil proderit. Absque igne quis ignem accendet? & sine charitate quis charitatis officium consummabit? Ardeat dilectionis flamma semper in te: quatenus calore tuo proximorum excutiatur tepor, imò accrescat amoris incendium: quo præteritarum negligentiarum rubigo deleatur. Poteris planè inflammare cæteros, si fueris tu charitatis incendio concrematus. At tu si frigeas, si torpore iaceas, nullamque honoris diuini, & fraternæ æmulationis sentias famem, quid proferes? quid proficies? Erunt vtique audientium corda lapidea & impenetrabilia, quemadmodum tuum. Eris, inquam, tanquam æramentum sonans, & cymbalũ tinniens. Habeto itaque geminam charitatem; Dei (videlicet) & proximi, vt eodem, quo tu, repleantur spiritu, qui erudiuntur abs te. Habeto etiam prudentiam: non carnis, quæ mors est, sed spiritus, quæ est vita & pax. Quid (oro) prodest repentè congregare diuitias, repenteque dispergere illas? Multas spirituales imprudentia dissipauit opes: plurimi impertitam sibi gratiã defectu amisere prudẽtię. Nempe in reparatione nuper conuersi magis est adhibenda solertia, quoniam, virtute & experientia caret, tanquam ab vberibus abstractus matris. Inualidus quum sit ad solidum capiendum cibum, molli ac delicato alẽdus est cibo. Omnibus à peccato ad Deũ redeuntibus tria generaliter congruere dixerim: vt (videlicet) agnoscant Deũ, agnoscant se, pręsentisque vitæ peregrinationẽ. Funiculus hic triplex quouis tentationum & tribulationum euectu difficilè rũpitur. Nẽpe vbi diuina abest cognitio, seculi inest delectatio: carnis viget cõcupiscẽtia: dominatur ignorantia, seruitusq; peccati. Quomodo nõ regnet delictũ, quum libertatis desit spiritus? Vbi enim spiritus domini, ibi libertas, ibi cordis lętitia, lumen mentis, gratiarũ actio, desideria sancta, depuratus affectus, & æternorũ amor. Præualent profectò tenebrę, vbi Dei cognitio nõ est. Deus (inquit Apostolus) lux est, & in eo tenebrę non sunt vllę. Deficiẽte lumine longè est Deus: absente Deo abest vita, abest gratia, abest pax, abest omne bonum. Sicq; peccatũ deseri nequit, neque exerceri, virtus, per quã collata custoditur gratia. Quamobrẽ tu, qui cupis sub fasce delictorum sepultas animas erigere, erectasq; seruare: illas ad Dei conuerte notitiã. Insinuare stude eisdem quàm bonus sit Deus, quàm dulcis, quàm misericors, & præstabilis super malitia hominũ. Modicum laborabis, si diuinæ consolationis, vel parua stillicidia degustabunt. Nempe anima, quæ sapit Deum, & charitatis illius flammulam in corde percepit, sponte, impellente nemine, trahente patre, consentiente ratione currit ad ipsum. Ipsum diligit, & vniuersa illius mandata custodit. Præcipua difficultas bene operãdi in diui-

1. Cor. 3.

Rom. 10.

1. Ioan. 1.

næ cognitionis deficientia est. Hic labor (inquit Propheta) est ante me, donec intrem in sanctuariũ Dei, & intelligam. Non valet omnino præsẽtia contemnere, & inuisibilia amare, cui necdum datum est per fidem nosse Deum. Per fidem dixerim, non per apertam cognitionem. Quandiu in hoc mortali corpore sumus, ambulamus per fidem, videmusque Deum per speculum in ænigmate. Huiusmodi enim visionis contemplatio quamuis amantibus & perfectis exigua esse videatur, quoniam concupiscunt speciem: est tamẽ incipientibus magna, atque prorsus necessaria. Per ipsam quippe renouatur de die in diem, tanquam paruum adultus ablactatur à consolationibus mundi. Nutritur enim manna abscondito suaui & mellifluo, & de animali, rationalis efficitur. Insueris delectationibus pastus quàm dulcis & rectus sit dominus, experimento discit: Hinc luctus seculi conuertitur in gaudium, & interioris hominis domus: quæ negociationis, voluptatis, & dissensionis esse consueuerat, fit orationis templum, & spiritus sancti habitaculum. Eò nanque spiritualis superabundat lætitia: quò agnitæ veritatis lumen accrescit, & fidei clarescit notitia. Ipsa enim præeunte propriæ cognitionis pædagogus existit: & ingerit siue de naturali ingenuitate, seu de innata infirmitate scientiam: per quam augetur & dolor non confundens, sed corrigens: non deiiciens, sed attollẽs. Eleuat planè sui scientia in lumine Dei percepta ad implorationem suffragij, ad emendationem vitij, ad timorem casus, ad conuersationem laudabilem. Quæ verò per immissionem agitur Satanæ, deprimit, confundit, debilitat: & sæpissimè desperatione interimit. Optimum est igitur in Dei lumine videre lumen, ne obtutus naturalis caliget, & à recto itinere reflectat animum. Reflectitur, inquam, quum in delictis perseuerat, & in secularibus concupiscentiis volutatur, quum carnis voluptati habenas laxat, & præsens exilium tanquam propriam diligit patriam. Perniciosus profecto talis est amor dum temporalis vita diligitur velut perpetua. Præualet tunc aduersarius, dominatur vitium, subuertitur intellectus, & pene omnis sancta deprauatur intentio. O quàm detestandum est, & ab humano sensu alienum fluctibus superædificare velle labentibus, per momenta singula inhærere cadentibus. Quis in secularibus negociis nisi infatuatus & stolidus hoc egere niteretur? Quis talia non argueret perpetrantem? Nouit persæpe qui rationis est capax, damnare in altero, quod abhorret a verò, & inconsulte perficitur. Nouit, inquam, quisque interdum prudentius aliena iudicare, quam sua. Nemo laudaret inutiliter pecunias dispergentem: sed neque vltrò properantem ad interitum: & tamen penè omnes hoc faciunt, & nemo miratur, nec reperitur qui cohibeat huiusmodi, siue redarguat. In hac vita quid preciosius tempore? Nihil æque tam nostrum, tamque proficuum ad promerendum cœlestia, quam tempus. Misericorditer nobis indultum est, quatenus per commendabilia opera ipso mediante vitam mercamur æternam. Hoc optimè nouerunt, quicunque illud amiserunt. Videmus nihilominus apud vniuersos nil tempore tractari peius. Magni æstimant homines, quando infructuosè illud valent amittere. Hinc est, quod vacant iocis, nugis, & negociis inutilibus. Vtinam saperent præterita, præsentia intelligerẽt, ac nouissima prouiderẽt. Veniet, veniet necessitatis hora, quando, misericordiæ claudetur fons, & operandi deerit facultas. Veniet vtique propere, nec tardabit. Tunc prorsus oculos aperiet pœna, quos nunc claudit culpa. Tunc quanti sit pręsens tempus, noscetur, non ad meritum, sed ad supplicium. Complebitur quod de ipsis contemptoribus loquitur sapiẽtia: Vocaui (inquit) & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane cõsurgẽt, & nõ inueniẽt me, eo quòd exosam habuerint disciplinam, & timorẽ domini nõ susceperint: nec acquieuerint consilio meo. Meritò tunc sine exauditione inuocabũt, quum nũc exorantem audire negligant. Negligunt, inquã, quia agnoscere dissimulant, vbi sunt. Nempe si peregrinationem suam, & humanæ decursum naturę mentis consideratione aspicerent, omnino resipiscerent. Impellit proculdubio mortalitatis lex ad contemptum seculi, & ęternitatis amorẽ per defectionis decretum. Vicissim sibi humanę succedũt generationes, & more aquę defluentis, ad ęternitatem pergunt. Hinc Sapiens aiebat: Quid est quod factum est? Vtique id quod fuit. Et quid est quod fuit? Id quod futurũ est. Generatio venit, & generatio pręterit: terra autẽ in ęternũ stat. Ipsa igitur, quę in ęternũ stat, terra mansionis nostrę iacienda sunt fundamenta. Hanc pręelegerat Propheta, hanc possidere sperabat, quum diceret: Credo videre bona domini in terra viuẽtiũ. Et alibi: Portio (inquit) mea sit in terra viuentium. Vt illius terrę habitatores simus, condidit nos Deus. In hac autem visibili peregrinamur, laboramus, patimur, in bonis operibus desudamus, quatenus ad illam pertingere valeamus. Per multa tribulationes (inquit Apostolus) oportet nos introire in regnum Dei, quod est viuentium terra, & regnantium cum Christo perpetua ciuitas: cuius participatio eius in idipsum. Hanc quęsiuere, quotquot ab initio fuere iusti: illius ineffabilia & ęterna gaudia odorantes fidei ministerio. Quamobrem illius suauitate illecti mundi oblectamenta, vt stercora arbitrati sunt desideranter cupientes fęlicitatis ipsius fore participes. Gustando nouerant, quid quærebant:

Psal. 82. Prou. 1. Eccl. 1. Psal. 141. Psal. 26. Acto. 14.

bant: & quærendo amabiliter eius dilectione flagrabant: vnde eorum vnus eiusdem nimio amore affectus dicebat: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Verùm si interrogaretur, quid ibi esset percepturus, alio inquit in loco: Replebimur in bonis domus tuæ, sanctum est templum tuum, mirabilem in æquitate. Qualis autem ista sit futura repletio bonorũ domus illius, ait: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos: quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Ex concupiscentia torrentis voluptatis domus illius, & vbertate iucunditatis perpetuæ, qui in illa est, ad fontem vitæ Propheta peruenire sitiebat, sciens se debere satiari in ebrietate gustus illius, qui est vita æterna, & omnium desiderabilium perfecta fruitio. Ista prorsus in seculo futuro promittuntur, & in regione viuorum, in terra viuentium, in domo Dei, in ciuitate sancta spirituali Hierusalem, à qua peregrinamur, quãdiu in huius præsentis exilij viuimus loco. Agnoscamus igitur nos peregrinos esse in hoc mundo, & anhelemus peregrinationis nostræ taliter cursum perficere: quatenus in illius ciuitatis portas fœliciter intrare valeamus. Non discedat à cordibus nostris huius veritatis mysterium, vt nihil libeat nobis, quod in præsenti videtur delectabile, pulchrum, seu iucundum: neque itineris nostri retardetur profectus imitantes eum, qui spiritu Dei plenus gemebunda voce dicebat: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. De facili nanque ad æternæ patriæ gaudia corda leuare poterimus: si huius vitæ intellexerimus nos peregrinos esse & aduenas. Hoc hortabatur Apostolus inquiens: Obsecro vos charissimi tanquã aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam: quæ vtique naturaliter tendit ad summa: ad quæ possidenda condita est. Videsne quàm opportuna sit saluandis præsidentibus & subditis: secularibus & religiosis: incipientibus atque perfectis pręsentis peregrinationis ista cognitio, quæ minime haberi potest sine Dei & sui cognitione? In hac quippe trifaria cognitione omnis perfectionis fundamenta subsistunt: supra quæ non vniformiter ab vniuersis superædificandum est. Aliter nanq; qui secularibus negotiis deuictus atq; aliter qui sub disciplina cõsiliorum cœlestium se Deo dicauit, habere se debet. Singuli singula statui proprio congruentia studeant adimplere. Nam quod vni competit: plerunque alteri oppositum reperitur. Quamobrem qui rei familiaris curæ & exteriorum administrationi intendit: quoniam nequaquam consiliorum valet perfectionem sectari: quia diuisus est: præceptorum Dei conetur legem perficere: sine qua ad salutem non potest attingere, dicente domino postulanti: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Nam absque obedientia hac, vana est hominis spes, & fiducia temeraria. Prorsus impossibile adulto est sine obedientia præceptorum peruenire ad regnum. Magis (sicut legitur) placet obedientia, quàm victimæ. Nempe per hanc probati sunt in voluptatis paradiso parentes primi: quam quoniam minime seruauerunt, de regione illa in hoc ærumnosum exilium fuere depulsi. Legem quoque naturæ habuerunt: qui decalogi præcesserunt legem. Legem habuit Hebræorum populus: sub lege etiam constituti sunt, qui in plenitudine gratiæ reperiuntur. Vnde quemadmodum nulla generatio extitit sine lege, ita saluari nequit absque legis obedientia. Ab hac nulla conditio, nullus sexus, nulla secernitur ætas. Vniuersale est hoc decretum, cui saluandi omnes obtemperare coguntur. Diuinæ igitur legi quisque se sponte subiiciat: Ecclesiæ statuta custodiat: ne inordinate degens ordine exigente iustitiæ deputetur cruciandus: vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Lex quidem sancta & mandatum sanctum, & bonum est, per quod reconciliatur homo Deo: reformat seipsum, & rationabiliter viuit: supplicium deuitat, acquirit meritum, habilitatur ad gratiam, custoditur à culpa, & perfectioni fit proximus. Porrò quanto quis clarius agnoscit Deum: tanto solicitius legem perficit: vt magis ei placeat, quem agnoscit & diligit. Vbi enim cognitio Dei est: ibi charitas, & vbi charitas, ibi legis custodia. Hæc ab inuicem separari nequeunt. Præceptorem fidelium audi; Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Docet experientia neminem illi posse obtemperare, quem odit: sed neque illum diligere, quem ignorat. Da igitur agnoscentem: & inuenies illum amantem, atque voluntariè famulantem. Non enim dissimulabit: neque præceptori contradicet suo, qui fidei illuminatus splẽdore Deũ veraciter diligit. Stabit vtique super sui custodia, nec imperantis prętergredietur legem: & ne propriæ infirmitatis limites transeat. Nempe fraternę charitatis, sanctęque humilitatis æmulator est, cuius exaltatum non est cor: neque elati sunt oculi, qui non ambulat in magnis: neq; in mirabilibus super se. Amabilis quippe hominibus, & Deo carissimus est, qui propriis contẽtus aliena non ambit: nemini nocet: nulli detrahit proximum suum scandalizare seu supplantare deuitat. Conuersantibus nanque in seculo peruigil adhibenda est, cura: status proprii ne mensuram excedant: quoniam ex hoc casus innumeri fiunt. Non enim absque timore mentis agitur, quod conditioni non congruit faciẽtis. Quomodo censendus est humilis, qui præ cæteris hono-

Psal. 41. Psal. 64. Psal. 35. Psal. 119. 1. Pet. 2. Mat. 19. 1. Reg. 15. Ioan. 14.

honorari satagit? qui sapiens in audientium auribus vult videri? qui cultu ornatus incedit pompatice? qui prefert diuitem? & pauperis personam despicit? qui simplicem deridet, & humilium ac mansuetorum conuersationem abhorret? Hæc & his similia sicut sine elatione fieri nequeunt: ita nec absque scandalo proximorum. Qui scandalizauerit (inquit dominus) vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspẽdatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Formidanda est ista sententia: infirmioribus (videlicet) verbo vel facto ponere offendiculum cadendi. Quod toties agitur, quoties improperiis, fraudibus, verbis mendacibus, detractionibus, impudicis actibus atque operibus malis vacatur. Ex huiusmodi gestis (vt plurimum) proximi scandalizantur, si displicent: aut ad faciendum talia prouocantur, si placent. Vtroque autem modo væh operanti: quoniam per ipsum scandalum venit. Minimè tamen qui imitatur, effugiet iudicium. Nam quæ seminauerit homo: hæc & metet. Duplicia verò metet, qui occasionem aliis præbuerit delinquendi. Hinc secularium quam periculosa sit vita, percipitur, quorũ conuersatio socialis est cum peccatoribus, cupidis, elatis, incompositis, & moribus efflæmatis. Vndique illis offeruntur scandala, & scelerũ materiæ, quæ vix à spiritualibus & perfectis declinari valent. O quàm sæpissime cadũt vt debiles & cæci: ò quàm frequenter ab extraneis peccata discunt, quæ ignorabant. Malitiosi efficiuntur, impudici, & dyscoli suasione ac familiaritate delinquentium. Vicissim sibi parãt laqueos, & mutua exhortatione loquuntur. Venite fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creatura, tanquam in iuuentute celeriter. Coronemus nos rosis antè, quàm marcescant, nullum pratum sit, quod non pertrã sit luxuria nostra, vbique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars & sors nostra. Istiusmodi velut mortui iuxta domini sententiã sepeliunt mortuos, & in peruersitatis tandiu subruunt tumulo, donec quatriduani fœteãt: quorum resurrectio prorsus desperanda est, nisi ipse mediator grandi voce per se illos euigilare percipiat. In hoc etenim profundum malorum ideo dilabuntur: quoniam de se nullam habuere notitiam. Poterant quidẽ in ipso iniquæ conuersationis exordio faciliter resipiscere: si se quanti essent, voluissent agnoscere: & quàm facile humana fragilitas ex fomite originalis delicti seu ex inolita atq; adulta peccandi consuetudine gratiam atque naturalem animæ dignitatem amittat. Hæc per se in seipsis potius, quàm in libris lympidius didicissent. Seipsos autem quoniam intelligere neglexerunt; propterea miserabiliter perierunt. Verũ quamuis talium salus non sit nisi à domino, funditus tamen desperanda non est. Pro eisdem orationibus & lacrymis eousque insistendum est, atque diuina misericordia imploranda: quousq; hi qui fuerant mortui, audiant interius præceptoris vocem, & reuiuiscant, & ad se redeuntes propria errata deplorent: confiteantur delicta, eadẽque largis eleemosynis redimant. Nullum prorsus tam graue delictum est, quod non eleemosynis & oratione purgetur. Nam (sacro testante eloquio) sicut aqua ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Fructuosa satis ad promerẽdam gratiam stipendia pro Christo pauperibus erogata fore noscuntur. Ipsa supplent defectus largientium, & altissimum interpellant. Absconde (ait diuinus sermo) eleemosynam in sinu pauperis: & ipsa orabit pro te. Quo mediante, Cornelius gentilis mediatoris gratiam adeptus est: nisi eleemosynis & orationibus? Sic enim habes. Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu domini. Beati plane misericordes: quoniam misericordiam consequẽtur. Consequentur inquam in futuro centuplũ: quod hic simplum tribuunt. Cognoscens quippe dominus mortalium imbecillitatem ad bene operandum præstitit temporales facultates: quatenus per erogationem earum haberent, vnde possent sibi cœlestem gloriam vendicare. Da igitur ò homo pauperibus, & si nõ totum quod habes: tamen quod potes. Noli petenti auertere manũ, ne à te se auertat dominus. Noli despicere proximi necessitatem, vt & tu non despectus iudiceris à Christo. Auditurus nanque es: Quod vni ex minimis meis fecistis: mihi fecistis. Nunquid in iudicio dicet: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi, quia ieiunastis, quia vigilastis, quia orastis, plorastis, &c. Nonne magis quoniam esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui & dedistis mihi bibere, & hospes eram & collegistis me, nudus & cooperuistis me: infirmus & in carcere, & visitastis me? Nihil aliud qui conuersaris in seculo, exigit à te Deus, quàm vt mandata illius custodias: proximum tuum diligas, & pauperibus alimoniam præbeas. Eroga igitur inopiam patientibus quod tibi præstitum est: vt in cœlo recõdas thesauros imprædabiles. Peregrinationis tuę memento, & præmitte diuitias tuas, quò post paululum secuturus es. Præsto veniet hora in qua & tu egebis. Nam diues ille, qui Lazaro noluit dare micam panis, petiit in tormentis guttam aquæ: nec accepit. Victui igitur tuo tuorumq; quod congruenter superest, da egentibus, & ipsis in futuro gaudebis. Diuitibus seculi huius (inquit Apostolus Timotheo) præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum: sed in Deo viuo, qui præstat omnia nobis abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant vitam æternã. Audiant hæc diuites, quibus

Marginalia: Matt. 18. — Sap. 2. — Ecc. 3. — Ibid. 29. — Acto. 10. — Mat. 5. — Mat. 25. — 1. Tim. 6.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

temporalium bonorum concessus est vsus, qualiter quove fine facultates debeant possidere. Nempe quod impertiuntur egentibus ipsorum erit in seculo venturo: quod autem retinebunt in seculo, erit extraneorum. Relinquent (inquit propheta) alienis diuitias suas & sepulchra eorum domus illorum in æternum. Relinquent alienis, quod thesarizant, & ignorant cui. O quanto consultius thesaurizarent sibiipsis, vt vitam valerent consequi æternam. Mercari possunt pro paruis magna, pro terrenis cœlestia, & pro temporalibus sempiterna. Hanc profectò negociationem exercent, qui exilij sui & labentis vitæ agnoscunt statum. Hi proculdubio percipientes se diu non posse tenere, quod habent: in tuto substãtiam suam recondunt loco, eò abundantius: quò verius peregrinationis istius calamitates sentiunt. Optime sibi inseruiunt & cognitio peregrinationis præsentis vitæ, & larga ad pauperes eleemosinarũ erogatio. Nihil aliud est facultates proprias tribuere egentibus, quàm cumulare in cœlo, quod hic possidetur in terra. Beatus plane, qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in iudicio: quia in æternum non commouebitur, si in ipsis vsq; ad finem piis operibus perdurabit. Ista igitur sunt instituta diuina, in quibus Christiana mens se studeat occupare, quatenus iuxta statum suum possit ad perfectionem ascendere. Nequaquam illi deerit centesimus fructus, si in eo, quo positus est, legitime certauerit. Nam æquissimus arbiter, qui singulorum pensat merita, pro diuersitate vocationum minime virtuti præiudicat. Non enim ex vocatione, sed ex virtutum operatione quisque sanctificatur. Nam coram Deo vna est iustitiæ libra, quamuis varia sint statuum exercitia in ecclesia, per quæ fideles animæ quotidie reformantur & crescunt. Maneat itaque quilibet in sui status vocatione, nec consideret, quid in altero seu quid agatur per alterum. Recipiet vnusquisque (ait Apostolus) mercedem secundũ suum laborem, seculo (videlicet) deditus, & diuino seruitio totaliter mancipatus. Porrò qui corpore tenetur in mundo, & exteriorum est negotiis intentus, conetur (quemadmodum prædictum est) mandata diuina perficere, proximum diligere, & peregrinationem suam agnoscere. Qui verò mũdo renuncians Christi militiæ se fecit ascribi, indesinenter elaboret, & discat nunc præesse, nunc coesse, nuncque subesse pro actionum & temporum qualitate. Talibus etenim ascendendi atque descendendi studiis poterit, & ipse ad propriæ vocationis perfectionem attingere, si tamen in eisdem perseuerare potuerit. Disce ergo tu, qui conditoris amore illectus inuisibilia bona apprehendere, & ad perfectionem ascendere satagis, id quomodo; quo ordine debeas. Parum vtique laborabis, si horum ignarus non fueris, qualiter præesse, coesse, & subesse debeas. Diligenter aduerte, quoniam in his omnis professionis tuę consistit regula, & perfectionis magisterium. Nunquam coesse atque præesse valebis, vt congruit, si subesse neglexeris. Ab hoc primo pertingitur ad vltimum. Hoc scriptura, hoc ratio, hoc humana te docet experientia. Quum excelsam domum ædificare disponis, nunquid à culmine sumis initium? Nonne potius à fundamento? Iacis primo fundamẽtum, deinde superædificas, & opus perficis: Nunc serua ordinem in tua spirituali fabrica, ne flantibus auris contrariis, aut inundãte flumine euertatur & corruat. Stabit prorsus immobilis, si in humili subiectionis fuerit soliditate locata. Esto igitur humilis, esto subiectus, & in ædificatione tua optime prosperabis. Humilitas quippe hęc in actu sit pariter & affectu, quatenus Deo placeas, & proximis luceas. Nam exteriora homines, interiora verò intuetur Deus. Habeto itaque humilitatem cordis, sicut docuit Christus. Noli te extollere de donis spiritualibus, quibus fortè proximos tuos carere noscis. Noli te de naturalibus dotibus inflare, ne amittas quod accepisti, & velut insipiens proprio mucrone te perimas. Præstitit tibi diuina bonitas gratis dona naturæ, vt illis vtaris pro instrumento virtutum, & augmento meritorum. Caue autem ne elatione tua auferantur à te talenta gratiæ, & in egestate deficias. Sic enim definiuit Dominus, Omni habenti humilitatem dabitur, & abundabit, ei autem qui nõ habet, etiam quod videtur habere, auferetur ab eo. Detestabilis est Deo hæc pestis superbiæ, quæ in momento priuat hominem diuitiis prorogatis. Nulli vnquã pepercit superbienti siue in cœlo siue in terra. Quod Propheta considerans Dominum deprecatur dicens, Non veniat mihi (inquit) pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Ibi prorsus ceciderunt, qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare. Quamobrem diligenter recogitet peccator homo, si Angelis superbientibus non pepercit Deus, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari, quid perpessurus est ipse, si aduersus conditorem cordis sui ceruicem leuauerit? Humilitatem itaque sectetur mentis Dei sui munera pertractes humiliter, vt præstantiora percipiat, & abundet. Exteriorem nihilominus humilitatem portendat in actu, quatenus in omnibus placere possit in Domino. Sit habitu vilis, modestus in verbo, circunspectus in moribus, in illatis contumeliis patiens, mitis in gestis, in conuersatione benignus, & in actuũ suorum honestate conspicuus. Talis esse debet humilitatis disciplina intrinsecus atque extrinsecus in iis, qui militant Christo; quæ eò amplius subiectum se exhibet possidentem, quò tuetur perfectius custodita. Quodam charitatis vinculo pariter astringũtur, ita vt ab alterutris nequeãt separa-

Psal. 48. Psal. 111. 1. Cor. 3. Luc. 8. 19. Psal. 35.

perari. Humilitas enim ficut subiectionem parit, sic subiectio humilitatem. Libertatem omnino fugit humilitas, & subiectionem fugit elatio. Importabile onus est obedientia superbienti, & humili voluntas propria. Ille igitur veraciter subesse nouit, qui omnium se agnoscit minimum, omnibus pro Christo obtemperare conatur. Subiecti (inquit Apostolus) estote omni humanæ creaturæ propter Deum, nedum bonis & modestis, sed etiam dyscolis, hæc est enim gratia in Christo Iesu. Stat subiectus humilis, notus sibi, iudicatus à se, prostratus omnibus, deuotus Deo, beneuolus fratribus, non contradicit, non murmurat, non irascitur, non reddit pro malo malum, neque maledictum pro maledicto, accusatus tacet, iniuriis lacessitus orat, tentationibus probatus sustinet, laboribus grauatus ministeria perficit. Est autem sublimis & humilis, condemnatus & iustus, vilis & carus, odiosus, & dilectus, exagitatus & tranquillus, cæcus & videns, ignotus & cognitus, vbique bonus, vbique subiectus. Discit proculdubio ex cognitione sui obtemperare aliis, & humiliare se. Nam humilitas est in lumine veritatis infuso suimet certa cognitio. Ex quotidiana experientia efficitur humilior, subiectioni promptior, & in disponendis propriis aliorùmque negotiis prudentior. Est nanque prudentiæ virtus, quæ amatorem sui optime coesse facit. Tolle prudentiam, & videbis Christo famulantem, nunc prosperitatibus eleuari, nunc plus debito tribulationibus deiici, nunc feruore immoderato currere, nunc ignauia tabescere. Et quoniam prudentia ignorat custodire regulam, gratiam amittit mul a n & proximis fit onerosus. Ad seruandam igitur vnitatẽ charitatis, nil sic congruit, quemadmodum prudentia, quæ instruit opportune, loco, tempore, & negotiis deferre maioribus, non se præferre æqualibus, atque minores compassionis & fortitudinis supportare virtute. Proficientium atque pugnantium hoc semper est proprium inter blã da & aspera, inter leta & tristia, inter fluctuationem animique tumorem, inter tentationes & gratiæ visitationes vigilare animo, & cogitatus suos paruulos allidere ad petrã spiritualem. Stant accincti gladiis super femur suum propter timores nocturnos, & tanquam ad bella doctissimi sibiipsis non parcunt, vt disperdant de Domini ciuitate omnes operantes iniquitatem. In hoc siquidem laudabili conflictu eò feruentius perseuerant, quò specialius discretionis spirituum donum perceperint, sine quo in studio virtutum nemo valet esse perfectus. Nullus ergo sibi arroget, quando sic se exercendo triumphat. Munus est Dei ad capessendum sanctitatis brauium fidelibus accommodatum. Non enim opus tale nouit agere humana prudentia, quæ sapit non quæ Dei, sed quæ hominis sunt. Præstat autem discretionis hoc lumen ipsa in corde humili inhabitãs sapientia, & reddit illud cautum, prouidum, solicitum, ignitum, & sapiens, vt non insolescat, deficiat, cadat & pereat. Præcipue tamen de futuris erudit, & sapidum infundit gustum, quatenus currat sic, vt comprehendat, in quo comprehensum est. Hinc omne tempus illi concessum dispo nit ad lucrum sciens completa sua peregrinatione minime ad promerendum subsistere tempus. Beatus planè, cui per irradiationem æternæ sapientiæ prærogatum est in sensu cordis se in hoc seculo peregrinum esse. Nam quemadmodum innumeri sunt, qui in bonis languescunt, & carnis desideria perficiunt, ita & nemo eorum, qui in ueritate se in corpore peregrinari agnouerint, quandiu in hac veritate perstiterit mente, à gratia decidere valebit. Nutritur ignis stipula, oleo, & lignis, & æternorum amore huius peregrinationis gustus. Quisquis hunc possidet, imis & exterioribus vitiose delectari non potest. Affectus enim animus suauiter fęlicitate futurorũ bonorum, quam vtcunque exhaurit, inhærere dedignatur labentibus atque caducis. Quamobrem prudentię semper vtens gubernaculo Diaboli laqueos, seculi oblectamenta, honores fugitiuos carnis illecebras, & quicquid detinere, seu itineris sui valeat impedire propositum, resecat, declinat, & superat. Hinc coesse cum proximis studet, deuitat iudicia temeraria, altercationes & rixas amouet, atque saluo interioris virtutis habitu omnem singularitatem fugit exterius, per quã fraterna sæpissime dirimitur concordia, & amittitur dilectionis præcipuum bonum. Assuescit prætereà coesse & habitare secũ, vt mentis queat soliditatem adipisci, quæ est omnium virtutum adminiculũ singulare. Immoderata quippe gaudia & humanum atque seruilem pellit timorem. Inanis spei leuitũ ac & doloris lõge à se aculeũ reiicit, quatenus interna possit pace potiri. Quantũ valet, mentis perornat domum, cogitationum familiam regit, motus cordis dirigit, corrigitque quicquid est altum, quicquid deordinatum, atq; deforme. Custodes insuper peruigiles constituit sensibus suis propter latrunculorum inopinatos insultus. Mentis libertatem per spiritum conatur acquirere, quæ proximum facit Deo, expeditum in pręlio, in negotiis prudentem, alacrem in via, & in quotidiana oratione deuotum, tanquam ratiocinator cupidus assidue diiudicat seipsum, & in discretionis statera opera pensat propria. Nunc compunctionis gemitu, nunc charitatis incendio consumit imperfectionis rubiginem, quę ex infirmitate carnis accrescit in mente. Lumine insuper prudentię latebras in se detegit vitiorum, inimicorum insidias dissipat, & veluti propugnator egregius vsq; ad interitionem malignos insequitur. Exhibet quidem spiritui corporis habitaculum sanctificatum, & castum, & spi-

1. Pet. 2.

& spiritum Deo purgatum & mundum. Nempe donec hucusque perueniat, labores plurimos, & tribulationes sentit non modicas. Non enim sublimia donantur gratis, aut vili emuntur pretio. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam, inquit præclarus. Psaltes. Per multas igitur tribulationes oportet nos in regnum perfectionis intrare. Habet prorsus spirituale regnũ ipsa perfectio hominis virtutum diuitiis refertũ, gratiarum monilibus decoratum, charitate præfulgida renitens, atque donorum numerositate insigne. In hoc viget pax, erudit veritas, viuificat charitas, regnat amor, habitat sponsus, assistunt Angeli, celebrantur nuptiæ, abũdant delitię, laudes resonant, mulcent carmina, gaudet spes, exaltat humilitas, oratio nutrit, regit prudentia, fortitudo dominatur, propulsatur timor, & gaudium in Spiritu Sancto percipitur. In hoc nullus immũdus ingreditur, nullus vitiosus appropiat eidem, sed virtutis amator, suimet impugnator, imitator Christi & huius vitæ peregrinus in spiritu. Arduum prorsus est perfectionis propositum, difficilis ascensus, & beata comprehensio. Currunt multi, sed apprehendunt pauci. Hi autem ante quàm perueniant, quò tendunt, desudant in virtutum certamine, & omnes animi passiones ac sensualitatis motus sub rationis redigunt seruitutem, ut nihil in eis indomitum, atque indisciplinatum remaneat, quod fœdet mentem, conscientiam turbet, auferat fiduciam, affectum deiiciat, & diuidat vnitatem, quæ imperfectionis sunt signa, & consummandæ charitatis impedimenta. Sic itaque ò perfectionis amator exerce te, vt his des libellum repudii, sic vtriusque hominis actus compone, vt nil ascensum tuum impediat. Nihil in te sit, quod displiceat sponso. Præcipue tamen cordis habeto munditiam, quę ex iugi Dei visione ac familiari eius tibi allocutione proueniat. Hæc nanque viro inesse debent perfecto, qui in spiritu iudicii & spiritu ardoris opera sua disponit. Disponit inquam non ex naturali intelligentiæ acumine, sed ex assidua mentis eleuatione in Deum, atque contemplationis acquisito habitu, per quem sapientiæ percipit donum, & ignitum charitatis affectum. Efficitur qui talis est, alter quàm fuerat, diuino id operante contubernio. O quàm sępe tanquam de cellario pretiosorum aromatum sponsi accensus, & doctus ab oratione egreditur? Fulget tunc mens sapientiæ splendore, & cor charitatis incendio concremátur. Vtrunque enim diuina agitur cognitione. Hoc suo Moses testatur exemplo, cuius facies ex consortio sermonis Dei adeò facta est splendida, vt minime in illum Hebræorum populus valeret aspicere, nisi superpositum ei fuisset velamen. Porrò si (iuxta Apostoli sententiam) qui adhæret Deo, vnus spiritus cum eo est, quod perhibetur, absurdum non est. Accedite (inquit Propheta) ad Deum, & illuminamini sapientia, vt possitis in veritatis iudicio disponere æquitatem. Munus quippe hoc quoniam agnoscebat esse præcipuum, Dominum vt illud consequeretur, deprecabatur dicens, De vultu tuo iudicium meum prodeat. Nouerat illum errare vix posse, cuius mens ex diuino erudita colloquio aut eligeret in se, seu proferret per se sententiam. Nam inconsulta deliberatio atque elata præsumptio plurimos prosternit in foueam. Quapropter maturæ mentis semper incedit gressu, qui secum habitans frequenter sponsi potitur præsentia. Nec mirum. Dei nanque maiestas quamuis ex dignatione sit familiaris amantibus, est tamen ex diuinitatis celsitudine cum veneratione colenda. Verus etenim amator quanto magis Deo appropriat, efficitur corde humilior, mente purior, affectu ardentior, & in virtutum exercitatione perfectior. Est prorsus hæc perfectionis regula, charitatis norma, & diuinæ cognitionis disciplina. Efficimur ex his diuinæ consortes naturę, Angelorumque (iuxta vitæ huius qualitatem) imitatores. Huiusmodi sunt profectus perfectorum, tales sunt ascensionis spirituales gradus, per quos quotidie & infatigabiliter ascendunt, quibus post luctam vitiorum, adeptumque virtutum triumphum Dei certa in spiritu est prærogata notitia, verbi connubium osculum pacis, contubernium sanctorum, & angelicæ puritatis studium ignitum. Hæc vtique lapsi hominis reparatio atque reformatio est, ad quam non nisi præeunte peregrinationis huius suimet & Dei cognitione pertingitur. Iaciat igitur fundamentum hoc interni atque arcani luminis viuum & verum quisquis nuptialem thalamum & spirituale Dei templum ędificare concupiscit. Imploret nihilominus cœleste suffragium, sine quo omnis humanus labor inanis existit dicente Propheta, nisi Dominus ędificauerit domum, in vanum laborauerunt, qui ędificant eam. Facile autem ad spirituale peragendum opus pręcelsę perfectionis meretur gratiam, qui exercitationi mentis & delectationi virtutum sedulam adhibuerit precum instantiam. Ipso nihilominus opitulante, qui pensat vota, coronat merita, confert gratiam, & largitur gloriam Iesu Christo mediatore nostro, qui est Deus benedictus in secula.

Psal. 93. | Act. 14. | 2 Cor. 6. | Psal. 33. | Psal. 16. | Psal. 126.

DIVI

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI VENETIARVM Protopatriarchę in Domini ac sanctorum solennitatibus sermones.

In festo natiuitatis Domini.

VNaquęque res (quemadmodum vfus docet, & ratio) potius ex ęstimationis consuetudine, quam ex sui natura cognoscitur. Imbecille quippe admira Dei capessenda opera humanum esse videmus ingenium, propterea sapientię adminiculo indiget ad intelligenda cœlestia atque diuina, quanquam & ipsa temporalia, quę videntur ab ipsa sint condita, dicente Propheta Domino, Omnia in sapientia fecisti. Condita quidem sunt ad eruditionem rationalis creaturę quę peregrinatur in terra, eiusq; affectum excitandum ad dilectionem summi opificis, qui spiritualia atque corporalia condidit vniuersa. Eorum autem multa incognita remanserunt ex infirmitate intelligentię humanę, nonnulla ex sola assiduitate viluerunt. Nonne naturę opera penes homines viluisse cernimus? Quis rediuiua terrę nascentia, & quę ad mortalium deputata sunt victum, specialia Domini munera esse fatetur? Quis solis lucem, cęlorum motum, stellarum decorem, elementorum virtutem, animatorum, inanimatorumque distinctas species, ministeria diuersa, proprietatesque earum largitati conditoris ascribit? Hoc certe si fieret, Deo ineffabiles gratię redderentur. Cęterum deficientibus in homine diuinis laudibus, & gratiarum minime exoluente debito deest quoque gratitudo in illo, tametsi cognitio suppetat, efficiturque homo tantorum criminum reus, quantorum beneficiorum conuincitur esse ingratus. Istud profecto si mentis consideratione mortales aspicerent, resipiscerent vtique, & redirent ad se, atq; in cunctis (iuxta possibilitatis suę virtutem) laudare satagerent. Verum magnum non est, si homo nesciat cętera, quum semetipsum ignoret. Nempe si naturę suę dignitatem intelligeret pluris se ęstimaret, quàm facit. Non se deiiceret in imis, non se in exterioribus tam effrenatè diffunderet, nec se vitiorum seruum faceret, neque petulantis ancillæ se subiugaret imperio. Suam igitur quoniam non valeat per se in se nobilitatem agnoscere, illam vtrumque ex beneficiorum numerositate percipiat. Ex parte tamen eidem cognoscibilis fiet, quamuis in eius plurimũ consideratione desudet. Solus ipsam ad plenum nouit, qui cõdidit. Porrò nisi excellentior, quàm quòd apparet extrinsecus existeret homo, cæteris nequaquam illum Deus prætulisset animantibus. Inuisibili etenim specie quanquam speciosus & elegantis sit formæ, infirmus tamen est passionibus agitatus, astrictus necessitatibus famis, sitis, lassitudinis, caloris frigoris, & huiusmodi, atque resolutioni ineuitabiliter obligatus, & morti. Habet autem spiritualem naturam in se, quæ ex sua dignitate cunctis præeminet creaturis, quæ humanis inseruiunt sensibus. Per hanc quippe vegetatur caro, corpus regitur, visibilia disponuntur, arcentur vitia, mores componuntur, diiudicantur omnia, amatur omnipotens, atque cognoscitur. Hæc nanque quamuis naturali excelsa sit dignitate, & dona plurima perceperit a Domino, minus tamen prudens ex se facta acceptam conditoris legem præuaricando contempsit. Hinc delinquendo grauiter inimicitias aduersus proprium conditorem inuenit, paradisi amœnitatem perdidit, creaturarum obedientiam amisit, & in vtriusque naturæ mortem incurrit. Cæterũ quoniam in se diuinam gerit imaginem, à Deo diligitur, honoratur ab Angelis, & immortalitatis dote coruscat. Tanti quippe est, vt ne periret in æternum, verbum factum est caro. Descẽdit enim Deus per assumptam humanitatem in mundum factus homo, errantem per inuiam seculi solitudinem quæsiuit hominem, quæsitum reperit, repertumque reconciliauit patri exoluens macerię originalis delicti in carne sua, per crucis patibulum faciens, vt qui longè fuerat, propè existeret, interpellante pro illo eiusdem mediatoris Christi Iesu effuso cruore. O Dei mira dignatio, ò inæstimabilis dilectio pietatis. Qui offensus fuerat, reconciliationis ipse intercessorem destinauit, quod illi debebatur, exoluit, & quem pro peccatis placari oportuit, prior peccatores inuitauit ad veniam. Inuitauit inquam ante affectu quàm voce, & prius miseratione quàm carne. Vnde (oro) carnem suscipere voluit, atque hominibus apparere visibilis? Nonne impellente charitate, miseratione trahente? Prophetam longæuum & sanctum audi dicentem, Per viscera misericordię Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto. Visitauit inquam nos tanquam ægrotos medicus donãs remedia nostris opportuna languoribus, vnde propheta inquit, Benedic anima mea domino, qui sanat omnes infirmitates tuas. Tanquam præclara venit veritas, vt ignorantiæ nostræ depellat tenebras, iustitiæque aspicere valeamus lucem, ideo hoc in spiritu propheta supra memoratus præuidens ait, Illuminare his, qui in tenebris & vmbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Tanquam liberator apparuit ad eruendos nos de tyrãnico iugo diabolicę potestatis, propterea aiebat, Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Hinc propheta domino dicit, Iugum exactoris & onus humeri eius superasti sicut in die Madiã. Visitauit denique nos tan-

Margin: Psal. 103. — Lucæ 1. — Psal. 102. — Lucæ 1. — Matt. 11. — Esa. 9

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

tanquam Pater, vt nos reuocet ad se, tribuatque quod consumpsimus, & in suam nos hæreditatẽ instituat. Quamobrem quum nos in Discipulis orare doceret, ait, Dicite, Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum. Et Apostolus Petrus inquit, Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regenerauerit nos in spẽ viuã per resurrectionẽ Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatẽ incorruptibilẽ, & incõtaminatã, & immarcessibilẽ, cõseruatam in cœlis. His igitur multis alijsque de causis visitare nos voluit. Vt igitur tam singularis visitationis beneficio non conuincamur esse ingrati, accedamus nunc in spiritu humiliter, si diuinæ miserationis viscera agnoscere cupimus, videbimusque, qualiter in humanitatem nostram Dei filius de regalibus sedibus veniẽs, in vilissimo diuersorio hodierna die natus est. In alto siquidẽ, in gremio (videlicet) paterno sine initio & ante secula genitus manifestatur Angelis, glorificatisque hominibus supra alta cœlorum, quibus datur in lumine gloriæ contemplari sacrosanctæ generationis illius ineffabile, æternumque mysterium, nobis verò adhuc laborantibus & in passibili corpore peregrinantibus ab illa supercœlesti Hierusalem, in qua est Angelorum frequentia & Deum collaudantium exercitus innumerabilis, puer hodie natus est, & Filius datus est nobis, cuius imperium super humerum eius, vocaturque admirabilis, Deus fortis, princeps pacis, Pater futuri seculi. Verum vt etiam cognosceretur à nobis, ex alto ortus est, & manifestatus nobis, non vtique in apparatu regio, non in sericis indumentis, non obsequentium multitudine vallatus, neq; in imperialibus ædibus vel deauratis cubiculis, sed sub tugurio in præsepio reclinatus. Nisi doceret fides prænunciassentque Prophetę, & testificarentur Angeli, quis crederet vagientem infantem vilibus panniculis inuolutum, iumentisque irrationabilibus sociatum, & super fœnum iacentem Deum esse? Bos (inquit Propheta) cognouit possessorẽ suum, & asinus præsepe Domini sui, populus autem meus non cognouit me. Ad pastores autem in ipsius natiuitatis hora ait Angelus, Euangelizo vobis gaudium magnũ, quia natus est vobis hodie Christus Dominus in ciuitate Dauid, & hoc vobis signum, inuenietis infantem pannis inuolutum positum in præsepio. Et ne dubium vnius Angeli videretur esse præsagium, facta est cum ipso multitudo militiæ cœlestis Deum laudantium atque dicentiũ, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. His testimonijs adhibet catholica fides assensum, quoniam vera sunt. Nam ista ideò prædicta fuerunt, quia futura erant, propterea prædicata, quia completa. Quamobrem ò dilectissimi adeamus cum fiducia, non ad thronum gloriæ, sed ad diuersorium humanitatis eius, vt inueniamus gratiam in tempore opportuno. Ibi nanque agnoscemus exinanitam maiestatem, verbum abbreuiatũ, solem carnis nube obtectum, & sapientiam amoris nimietate infatuatam. Sanè quoniam non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit illi per infirmitatem humanitatis & stultitiam prædicationis crucis Christi saluos facere credentes, vt non in seipsa caro glorietur, sed in Deo, qui omnia operatur in omnibus. Exultemus ergo, & iucundemur in Domino in noua regis nostri natiuitate, quoniã (sicut Propheta canit) hodie notum fecit Dominus salutare suum, & ante conspectum gentium reuelauit iustitiam suam. Lætemur, inquam & cordis suaui iubilatione modulemur, quia illuxit nobis dies redemptionis nostrę, reparationis antiquæ, fęlicitatis æternæ: Apparuit lapis ille angularis, preciosus, summus, excisus de monte sine manibus, natus de virgine absque corruptione, qui duos è diuerso venientes parietes copulauit in se. Apparente autem illo, patefacti sunt cœli, ablata est inimicitiarum controuersia, stillauerũt montes dulcedinẽ, & colles fluxerunt lac & mel. De fonte vitæ suauissimæ emanauerunt aquæ, quæ imbre suo largifluo omnem terræ rationalis superficiem madefecerunt, illamque germinare fecerunt iustitiæ germen delectabile Domino, atque suauitatis odorem producere in generatione & generatione. Hodie (quemadmodum egregius Psaltes inquit) quoniam misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax in Christo osculatæ sunt, ideò veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospiciens Dei & hominum mediatorem mundi huius prouexit in lucem. Nulla igitur deinceps relinquitur nobis causa mœstitiæ, nullusque diffidentiæ locus, dum Dei nostri reuocamur ad pacẽ, ad æqualitatem reducimur Angelorum, & in restauratione mœnium supernæ Hierusalem tanquam viui lapides computamur, id mediatoris nostri humanitate agẽte. Lõge quippè excellentius reformamur in illum, quàm conditi fueramus ab illo. In ipso ergo quoniam spes, salus, & vita est nostra, diligamus eum puro corde, atque pro posse illius vestigia imitemur. Nobis factus est via & in ipsa vestigia imitanda reliquit. Prorsus errat in via, qui vestigia impressa non sequitur. Perseueremus in via alacri animo, vestigia sequamur ostensa, quatenus præeunte veritate perueniamus ad vitam. Vitæ huius vis nosse vestigia? Attende Dominum Iesum infantem in fętenti stabulo decubantem, & intelliges illum seculi contemptum, paupertatẽ voluntariam, carnis macerationem, constantiam patiendi, humilitatis formam, obedientiæ regulam, disciplinam charitatis, & virtutum omnium perfectionem tibi præfigurasse in se. Quum autem vitæ illius incrementa prospexeris, sublimiora

Marginalia: Matt. 6. / 1.Pet.1. / 1.Cor.1. / Psal. 97. / Psal. 84. / Esa. 1. / Lucæ 2. / Lucæ 2. — line numbers 10, 20, 30, 40, 50.

-ta semper in eo reperies documenta virtutum. Sic Euangelista insinuans ait, Iesus autem proficiebat ætate, & sapientia, & gratia apud Deum & homines. Proficiebat quidem, non vt gratia & sapientia in dies augeretur in illo, quippe quũ ab instanti conceptionis plenissime sapientia & gratia compleretur, imò esset ipsa sapientia, dicẽte sacro eloquio, Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis. Gratiamq; omnibus largiretur, sicut legitur, Lex per Mosem data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Pontificiebat tamen nobis, perfectiora notificando opera gratiarum, meritorumq;. Perfice itaque ô homo actione sedula, quod in se tibi agendum esse instituit. Te veluti magister perfectionis erudit in se. Aliũ ne quęras illo prouectiorem. Mosi præcipuè propter te dictũ esse memento, Omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostendi in monte. Mons iste sublimis & solidus, coagulatus & pinguis, in quo beneplacitũ est Deo habitare, Christus est. In eo nanque omnis plenitudo diuinitatis corporaliter habitat, tametsi eundem in angusto diuersorio tanquam infirmum & puerum iacere cognoscas, propter te factus est homo, ante te vt fiat in te, qui fecit te. Propter te factus est humilis, ante te factus est via. Efficitur ipse in te pax, iustitia, amor, & sapientia. Non enim secundum carnem, sed in spiritu illum concipe in te, vt parturias ex te. Fide illũ cócipe, timore cócipe deuotione nutri. A timore tuo (inquit Propheta) cócepimus & peperimus spiritum salutis. Esto deuotus ad Deum, fidelis ad proximum, timore circunspectus in te, & concepisti Christũ, non in vtero, sed in corde. Tunc iubilatione profusus dices, Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Natiuitati autem illius humilitatis diuersorium spiritualiter para tuæ vilitatis fœno repletum, in quo diuersarum virtutum & spiritualium meditationum contexe præsepe, vbi te quiescat Christus. Delectatur nanque plurimum commorari in cordibus meditãtium assiduè ea, quæ ad deuotionem euigilant. Sic enim inquit, Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus. Taliter quippe menti tuę compositæ iugiter in te Dominum Iesum senties natum. Illum tunc adora, illi famulare, panniculis inuolue & fascia interdum etiam, si tibi amoris præstatur fiducia, illum amplectere, & charitatis brachiis astrictum tene. Huiusmodi spiritualibus exercitiis & occupationibus piis assiduus esto. Maximis nanque exuberabis delitiis, si deuotioni reuerentiam, & humilitatem adhibueris pietati. Hæc vt assequaris efficacius, humilis ancillæ implora suffragium, exemplum disce, actus discute, animum contemplare. Est autem Maria ad opitulandum paratissima, affectu pia, & humili deuotione præ cæteris decorata, vt potè quæ genuit mente & corpore Christum, & quæ ex conuersatione illius perseueranti, de omnibus, quæ ad interioris hominis compositionem, morũmque pertinent grauitatem, informari promeruit. Ad præsepe igitur perge, vbi matrem cũ filio, & filium genitricis vbera sugentem inuenies. Vtrumque postulabis, Mariam voce, infantem affectu. Te nanque ore tacentem, vociferantem corde puerulus exaudiet Iesus. Nam etsi in membris infantilibus ipsum iacere cernas, hominum tamen scrutatur corda, vota intelligit, desideria perficit idem Deus & homo Dei & hominum Mediator Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit, & cætera.

Eccl. 1. — Ioan. 1. — Heb. 8. — Esa. 26. — Eccl. 24. — Prou. 8.

In festo Sancti Stephani Protomartyris.

IN huius vitæ stadio certantibus ad consequẽdam victoriam suffragari cognoscitur, si illis præsidii locus ad declinandos aduersarios præparetur, in belligerandi labore pręstetur auxiliũ, virtutis prębeatur exẽplũ, & post consummatũ agonẽ paratũ præmium præmonstretur. Nempe vbi deest confugium, auxilium denegatur, omittitur virtus, & certaminis corona non cernitur, adest timor triumphi diffidentia, animi pusillanimitas, casus frequens, resistendi ignauia, cor frigidum, & tremulę vocis loquela. Vniuersa hęc Christianę militię insuperabilis dux atq; legifer noster Christus Dominus in suo spirituali certamine militibus pręparauit suis, quos ad debellandas aereas potestates per omnem terrarum direxit orbem. Peritiam nouerat dimicandi, hostium importunitatem, crudelem pugnam, & bellatorum segnitiem. Sciebat proculdubio neminem eorum, quos destinabat ad prælium, per se aduersum inimicorum insultus posse subsistere, si non diuino munirentur præsidio. Quo (oro) diuerterent, siue ad latebras fouendum, seu ad resumendas vires, si refugij carerent loco? Quis in arte belli reperitur tam strenuus, vt altero horum, quæ dicta sunt interdum, non indigeat? Abscondit se Dominus Iesus à Pharisæorum insultibus, & egressus de templo secessit. Aliquando etiam supra montis cacumen impulsus per medium persecutorum transiens ibat. Quod frequenter verò ad orationis secesserit portum, euangeliorum textus proloquitur, præcipuè tamen passionis tẽpore, antequam discipulo proditori, armatisque militibus procederet obuiam. Ista autem non propter infirmitatem propriam, sed propter exẽplum, nostræque imbecillitatis suffragium illum egisse certissimum est. Deus quum esset, quando voluit, quantum disposuit, qualiter præordinauit, passus est. Non est sapientia, non est cõsilium, non est fortitudo cõtra Dominum. Quamobrem sicut sponte pati venit, ita mensuratẽ hominum contumelias pertulit. Hinc omnis eius actio, vitæ humanę disciplina fore probatur. Fegnauit

Prou. 21.

gnauit prius, vt suis militibus præliādi præberet exemplum, præpararet præsidium, conferret auxilium, prærogaret & præmium. Hæc omnia erga protomartyrem Stephanum nouimus esse completa. Illi nanque Dominus non terrenum locauit præsidium sed cœleste. Nouimus, quàm frequenter munitissima fugientium de bello sint inuasa ab hostibus, ignibusque cremata terrena præsidia. Quod verò Dominus Iesus fidelibus pugnatoribus statuit, inexpugnabile est, atque inimicis prorsus inaccessibile. In montibus excelsis supra siderum mansiones stabilitum est. Prophetam audi, quid de illo sentiat, Altissimum posuisti (inquit) refugium tuū. In hoc plane quondam commotum est præliū, quoniam quidam incolarum illius aduersus regem suum insurgentes arcem sibi diripere moliti sunt. Qua re contra rebelles exercitibus missis eosdem abissi Dominus demersit in stagnū, huius belli Apostolus Petrus causam insinuans & fidem ait, Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in baratrum tradidit in iudicium cruciandos reseruari. Ex illo tempore, illo celebrato triumpho pacatissimum effectum est præsidium illud, adeò vt nullæ aduersæ potestates propius accedere audeant. Quotquot ingrediuntur in illud, quiete potiuntur quàm maxima, bonis exuberant spiritualibus, sempiternisque deliciis. Fiunt ibi excubiæ indeficientes, non expugnantium aut defendentium, sed laudantium, Deumque magnificantium. Sic enim legitur, Super muros tuos Hierusalem constitui custodes, qui non tacebunt laudare nomen Domini. O quàm præclarum illud esse cognoscitur, amœnum, & placidum. In illo regnat sapientia, viget bonitas, fulget veritas, patet Dei maiestas, gaudent Angeli, lætantur Archangeli, omnisque beatorum spirituum iubilat cœtus. Vniuersi, qui in eo sunt, diuinæ vacant laudationi. Nulla est ibi mœstitia, nullus pauor, turbatio nulla, sed beata requies, fœlicitas summa, perpetua salus, dulcis concordia, animorum vnitas, conscientiarum pax, refectio indefitiens, fruitio sempiterna, iucunda claritas, festiua iubilatio, visio manifesta, Dei contemplatio, Christi amabilis præsentia, sanctorum contubernium, dies sine occasu, agni nuptiæ, cantica laudum, voces gratiarum, nec non & omne, quod placet, quod sapit, quod satiat. Quicquid in eo est, diuinum est, æternum, immutabile, iucundum & sanctum. Nulla profectò lingua exprimere, intellectus nullus apprehendere valet præsidij huius soliditatem, securitatem, decorem, opulentiam, claritatem, pacem, gaudia, modulationes, vnitatem, syncenitatem, latitudinemque. Hoc tantum electis patet, qui propter iustitiam persecutiones perferunt, nedum corporales, verum etiam spirituales, dicente Domino, Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Hinc est, quod ad roborādos posterorum militum suorum animos in prælio, & perpessione malorum mediator noster strenuissimo bellatori suo beato Stephano in agone passionis posito istius præsidij patefecit introitum. Nam dum saxorum crepitantium ictibus feriretur, attollens oculos cœlos coram se apertos intuens inquit, Ecce ego video cœlos apertos, & Iesum stātē à dextris Dei. O mira conditoris nostri dignatio, ò profusa regis Christi largitio. Militi suo laboranti in stadio non exhibuit temporales opes, terrenaq; præsidia, sed cœlum, & hoc vtique apertum, quatenus plenam posset de ingressu illius percipere fiduciam, de visione gaudium, concupiscentiam de plenitudine, & de adiutorio constantiam. Non iacentem, non sedentem vidit Dominū, sed stantem, paratum (videlicet) ad sibi impendendum suffragium. Hinc martyris sancti solidata mens, nec perturbata in se, neque aduersus persecutores est vindictæ zelo permota, quin potius superno irradiata splendore, spirituali præcincta gladio, & virtutum armis circumquaque protecta, etiam percutientiūm rabiem orando, & immundorum spirituum æquanimiter perferendo tormenta, superauit insultus. Tota quidem cœlesti consolatione iam plena mundum vniuersum desiderio transcendebat. Lætabatur quippè protomartyr egregius propulsari è seculo, & in patentis cœli introducendus palatium vilissimæ carnis gratanter tentorium deserebat immortalitatis stolam adepturus in breui. Hominum quoque volenti animo consortio carere cupiebat, vt sanctorum Angelorum inferretur cœtibus, lapidantium se æqua mente vesaniæ ignoscebat, sciens pro certo quod nescirent quid facerent. Iam enim experiebatur interius, quā magna multitudo sit diuinæ dulcedinis, quā pro veritate certātibus nouerat esse paratā. Gustabat inquā, quā suauis sit Dominus, quē videbat, agnoscebat, diligebat, exorabat. Supra modū cōplebatur gaudio in eius visione præclara, adeò vt iniuriarū nullo dolore moueretur. O veneranda tolerantia martyris, quæ in Dei contēplatione sic fixa permansit, vt penitus lacessi nō posset. Orabat Dominū, delitescentiū compatiebatur ignorantiæ, obliuiscebatur sui cœlestium illectus dulcedine. Talis prorsus esse debuit miles, qui infideliū primas irrūperet acies, vt nec trepidaret in fide, nec Christū prædicaret segniter, neq; mortis sentētiā formidaret. Magnanimitatis igitur quū esset virtute præditus, ducis sui est imitatus vestigia, atq; certandi regulā secuturis militibus præmonstrauit. Factus est posteris exemplum patientiæ, fidei magister, vitæ annunciator, martyrum primus, hortator præcipuus, Christianæq; professionis in-

Psal. 90. — 2. Pet. 2. — Esa. 62. — Matt. 5. — Act. 7. — Dan. 18.

tator præcipuus, Christianæq; professionis insuperabilis defensor. Priuilegia nanque huiusmodi non ex se, sed ex diuino promeruit munere. Nempe prius quum alienus esset à fide, Dei præuentus gratia lumen veritatis & Sancti Spiritus sortitus est dona. Quamobrem tanta cum autoritate in concilio constitutus incredulorũ Sacerdotum redarguebat duritiam, legis testimonia proferebat, promulgabat Dei gratiam, confitebatur & Christum. Intuebantur quippe (sicut scriptum est) omnes, qui in concilio erant, vultũ eius tanquam vultum Angeli stantis inter eos. Angeli merito speciem portendebat in facie, qui illorum puritatem gestabat in corde. Spiritu Sancto vtique repletus est, in virum mutatus fuerat alterum. Cõcutiebatur quidem, nec murmurij in eo vox audiebatur, impellebatur nec mouebatur, conterebatur nec frangebatur, euertebatur nec effundebatur. Vincebat enim patiẽdo, arguebat diligendo, confutabat erudiendo. Eius itaque sanctitatem, gratiæque splendorem legis æmulatores nequaquam perferre valentes diræ mortis illum examinauere supplicio. Verun tamen diuino ille opitulatus auxilio eo maiora promeruit, quò ab inuidis pro Christo tormenta asperiora sustinuit. In sublime quippe cęli profectus præsidium, sociatus ab Angelis, proprioque laureatus sanguine cum Christo gloriose triumphat. Non sunt procul dubio condignæ quas pertulit passiones ad cœlestem eidem gloriam prærogatam. Quamobrem ò Christi milites huius propugnatoris fortissimi prouocati exemplo viriliter pro Domino etiam nos pugnare non pigeat. Indicta nobis est pugnandi necessitas, Nã etsi visibiles persecutores desint, inuisibiles tamen longe non sunt. Habemus corporis proprij voluptates, habemus vitia concreta in anima, habemus oblectamenta seculi, habemus aereas potestates, quæ nunquam infestare nos desinunt. Non est (inquit Apostolus) nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinẽ sed aduersus principatus & potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Eiusmodi sunt aduersarij nostri implacabiles, contra quos spiritualia sunt arma sumenda. Corde certandum est, cordeque vincendum. Vt verò animosiores simus in bello, spirituale nobis propositum attendamus præsidium, flagitemus auxilium, imitemur exemplum, quo mediante consequamur & præmium. Omnia hæc nobis à Christo, imo omnia nobis Christus est. In ipso pacem habemus, virtutis reperimus exemplum, gratiæ auxilium, & gloriæ triumphum. In pace (ait Propheta) in idipsum dormiam, & requiescam. Idem quoque. Auxilium meum à domino, qui fecit cœlum & terram. Apostolum autem exhortantem audiamus. Imitatores (inquit) Dei estote, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos: qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis. Quale verò Propheta memoratus suum præmiũ esse futurum censuerit, alio inquit in loco. Tu autem domine susceptor meus es: gloria mea, & exaltans caput meum. His igitur aliisque multis scripturarum eruditi testimonijs aspiciamus in autorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta. Curramusque ad propositum nobis certamen, scientes, quoniam alibi est municipium nostrum, hæreditas nostra, & quod bene viuendo speramus. Magnanimitate etiam accendamur protomartyris gloriosi, qui pro Christo vsque ad mortem pugnauit, & sanguinem. Quem enim olim plurimum concupiuit, nunc videt; quod sperauit, iam tenet. Ipsi nanque est coniunctus in cœlo, quem in terra positus toto mentis dilexit affectu, Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum patre & spiritu sancto viuit, &c.

(Ephes. 6) (Psal. 4.) (Psal. 120.) (1. Cor. 4.) (Psal. 3.)

In solennitate Sancti Ioannis Euangelistæ.

Singula, quæ à Deo sunt condita, quãto magis naturalem & proprium seruant decõrem, tanto amplius commendatione digna censentur. Non enim valent proficere in melius, quàm in eo, quod à peritissimo vniuersali sunt instituta artifice. Vidit (inquit scriptura sancta) Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona. Si quid autem incompositum seu deforme conspicitur, nequaquam ex naturæ vel conditoris prouenit defectu: sed ex originali primorũ parentũ effluxit delicto. Vt autẽ de cęteris taceã, quales ante peccatũ qualesve post humani generis propagationes extiterint, sacra testãtur eloquia. In suæ nanque creationis exordio paradisi, ipse Adam deliciis fruebatur. Agnoscebat siquidem Deum: naturalium scientiam præclaram habebat: corpus spiritui subditum, & creaturas inferiores obtemperantes sibi possidebat, deputatusque colonus fuerat paradisi, donec completo diuinæ ordinationis decursu sine carnis resolutione in cœlestibus mansionibus cum angelis regnaturus assumeretur. Verum quum idem in honore positus sicut debuit, nõ intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, similisque illis secundum carnis naturam factus est. Necessitates corporis patitur vt illi, naturæ consumptionem vt illi, vitæ terminũ vt illi. Hoc sentiebat Sapiens quãdo dicebat: Vnus est interitus hominis & iumentorum, & æqua vtriusq; conditio. Sicut moritur homo, ita & illi moriũtur, similiter & spirant omnia: nec habet homo iumento amplius. Proh dolor, vnico peccati consensu immẽsas animę ac corporis spirituales amisit diuitias, sibique cum dolore vendicat, quod gratis &

(Gen. 1.) (Psal. 48.) (Eccl. 3.)

candorem, immortalitatis stolam, carnis incorruptibilitatem: animæ puritatem, contemplationis dulcedinem, spiritus libertatem, regnum cœlorum, angelorum contubernium, amicitiam Dei perdidit, ad quæ (quanquam ex parte (maxima cum fatigatione assurgit: quemadmodum ex inflicta sententia illi est dictum à domino: Terra (inquit) germinauit tibi spinas & tribulos: in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Nempe in sudore vultus consolationis ac virtutis vescimur pane, terra cordis & corporis vitiorum spinas atque concupiscentiarum tribulos germinante. Nunquam ab hoc spirituali cessandum est opere: nunquam à tentationum reluctatione quiescendum. Torporis quidem tempore vitiorum seminantur sentes, & ex exercitationis intermissione coalescunt: secum autem inspirationis præfocant germen, quoties mens noxio sopore deprimitur. Merito igitur ab angelis honorandus est ille qui diuina charitatis flamma succensus infatigabiliter innatas concupiscẽtias, & adulta vitia vigore mediante virtutum, ex se eradicare conatur, atque terram sui vtriusque hominis ad pristinum originalis puritatis reformare decorẽ. Huiusmodi plurimum amatur à Christo, qui innocentiæ autor, & puritatis semper amator extitit. Sinite (inquit ipse) paruulos venire ad me, talium est regnum Dei. Reddit enim omni cœlesti curiæ odorem mirificum innocentiæ baptismalis puritas: sed peramplius spiritualis exercitationis acquisita sudore. Hæc nanque commendatur in terris, cumulatur meritis, donis ornatur, effertur præconiis, coronatur in cœlis. Vniuersa hæc in apostolo Ioanne completa comprobantur. Ad apostolatus siquidem assumptus est apicẽ, præ cæteris fuit dilectus à Christo, Dei genitricem suscepit in matrem: euangelij fluenta percepit in verbo, atq; corporis resolutionem sine dolore sustinuit. Puritatem quippe puerilis ætatis vsque ad senium custodiuit illæsam, innocẽtiæque nitorem seruauit in mẽte. Virgo vtique electus à Christo, virgo permãsit in æuũ. Carnis nequaquã cedẽs blanditiis voluptates eius tenebat edomitas: sensuum lenocinia sub disciplina censuræ spiritualis cohibẽs, sicut mentẽ Deo, ita spiritui subdebat & carnem. Nouerat insolẽtiã sensualitatis, quantum virtuti resistere assueta sit quantumve conditoris sui legi dedignetur esse subiecta. Hinc diuinæ charitatis armatus zelo illam atterebat ieiuniis: vigiliarum attenuabat laboribus: ne contra dominũ lasciuiret. Quis (oro) neglexit pœnitẽtiæ subire dolores, & continẽter vixit? Quis sensibus suis curiositatis frena laxauit? & mentis adeptus est puritatem? Vtrũque ad corporis, animæque seruandam puritatem necessarium esse cognoscitur: vt (videlicet) carnis petulantia, pœnitentiæ maceratione, & lubricitate sensuum temperatæ constantiæ virtute dometur. Altero horum quicunque caruerit, munditiæ candorem gustare non poterit. O beata munditia, quæ suum efficit possessorem beatum. Quomodo nõ beatus est ille, qui Deum videret? Beati (inquit Saluator) mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt. Vident nunc per fidem cordis illustrato intuitu: videbunt quandoque per speciem: diuina se illis manifestante essentia. Tenẽt per fidem veritatis pollicitationem: deficiet autẽ fides reuelata veritate. Interim autem donec ambulamus per fidem, veram in fide radicati æternorum spem habeamus: mentis mundemus habitaculum, in quo commorari delectatur sapientia. Nulla terrenarum rerum cupiditas: nulla ibi voluptatum carnalium reperiatur illecebra, quæ aduentantis sapientiæ perturbet aspectum. Candor quum sit lucis æternæ, & diuinæ maiestatis splendor, atque imago bonitatis illius, abhorret delictorum sordes, ac vitiorum detestatur tenebras. Amabilis illi semper est innocens, & odio sus immundus. Hinc est, quòd amissa innocentia protoparentum, eorum nequaquam voluit sustinere pœnitentiam. Displicuit prorsus, quod ipse non fecerat: fœdatamque in illis suam agnouit imaginem. Ipsorum vtinam nos erudiamur exẽplo, qui pari sententia exilii huius flagellamur ærumnis. Pristinum innocentiæ decorem, puritatisque indumentum nobis baptismatis vnda exhibuit, atque Dei in nos reformauit imaginem. Cæterum lege insolente peccati, carnisque præualente tyrannide sicut ætate proficimus, sic in peccati fœtore polluimur, efficimurque deformes & squallidi, non aquis iterum mundandi, sed flammis. Beati plane, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Longe autem beatior ille, cui non imputauit dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus. Talis sic mundatus & candidus verbi lætatur contubernio, cœlestia meditatur, in sublime attollitur futuræ prænoscens, quis (oro) sanctus ascendit Ioanne altius, qui carnis ac mẽtis integritate fulgebat? Hic geminæ puritatis suffragio fultus tanquam spiritualis Aquila spiritualiter figurata vniuersa transcendens vsque ad æternum verbi solium pertingens inquit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbũ. Hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Quod factum est, in ipso vita erat. Ad indaginem tam sublimis tamque profundæ veritatis nunquam attigisset, nisi tractus fuisset à verbo, didicissetque ab eodem incerta & occulta sapiẽtiæ diuinitatis ipsius. Didicit inquam non solum, quæ sempiternaliter sunt, & humanis sensibus inuestigabilia, verumetiam multa, quæ futura sunt: id reuelante verbo, quod vas suum agnoscẽs mãdauerat, illustraueratque. Isto quippe apostolo, prophetarum nemo, de statu militantis ecclesiæ,

Gen. 3. Mat. 19. Prou. 21. Mat. 5. Psal. 31. Ioan. 1.

clesiæ,de persecutione ipsius,de nouissimis temporibus,& de futura felicitate sanctorum lucidius vaticinatus est. Non ab re(sicut idem commemorat)à Christo plus cæteris amabatur, quũ præ cæteris coapostolis virginalis puritatis priuilegio polleret. Imitabatur planè adhuc in mortali corpore positus angelicam dignitatem, humanam transcendebat conuersationem, mortaliũque consuetudinem. Non patitur communis vsus, vt carnis integritatem in ætate adulta quis incontaminatam custodiat. Omnes penè perurgentibus voluptatum incentiuis tentationibus cedunt: dumque à carnis infestationibus liberari se putant,petulantis ancillæ emptitii efficiuntur serui. Detestanda prorsus est ista libertas, quę seruum efficit voluptatis. Illa sola vera est cẽsenda libertas, quę pro amore Christi virtutibus facit esse subiectos. Nempe vbi libido dominatur,commendabilis nequit esse libertas, vbi superbia cæteràque vitia principatum tenẽt, abest proculdubio gratia,abest Christus & virtus. Simul lux & tenebræ, virtus & vitium, peccatum & gratia, malitia & libertas commorari non valẽt. In libertatem(inquit Apostolus) vocati estis videte tamen, ne libertatem detis in occasionẽ peccati. Nouerat libertatem spiritus perseuerare non posse quãdo delictum voluntarie perpetratur,dicente domino: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Si autem seruus,ergo nõ suus, sed eius,cuius est seruus. Ducitur enim quo non vult seruitutis alligatus loris. Nam quantumlibet reluctetur ratio:quantumcunque proclamet conscientia,nil proficit,quoniam non nisi à libero valet quis ab huiusmodi seruitutis vinculo liberari. Hinc dominus Iesus Iudæis,qui in se crediderãt, aiebat, Si filius liberabit vos, vere liberi eritis. Ille plane solus inter mortuos erat liber, qui nullum qualiscunque peccati contagium habuit, quin potius lauacro suo electorum omniũ contagia diluit:sicut Ioannes testatur inquiens: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Liberi igitur liberatoris quærat gratiam,virtutesque sectetur, quicunque tyrannicæ seruitutis iugum à se reiicere concupiscit, peccatum abhorreat, carnis detestetur illecebras, quæ puritati sanctæ inimicari noscuntur. Erit profecto gloriosus in cœlo, & stola induetur candida,qui proprij corporis integritate seruata, inordinatos exterioris hominis sui resecuerit motus. Illos nanque comitabitur,de quibus in Apocalypsi sic legitur? Nemo poterat dicere canticum illud:nisi illa cẽtum quadragintaquatuor milia,qui empti sunt de terra. Nam(reuelante angelo)ij sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt,& sequuntur agnum,quocunque ierit. Magnum vtique priuilegium est dulcis modulationis carmen promere: atque quocũque ierit,imitari Christũ,quod non nisi mẽte & corpore virginibus prærogatur. Rara virtus hæc est carnis superare naturam, atque libidinum incendia cohibere. Hinc virginum triumphus eorum supergreditur merita, qui nolentes vas suum in sanctificatione & honore seruare, membra propria consenserunt seruire iniquitati ad iniquitatem, atque templum sancti spiritus repleuerunt immunditia ac fœtore luxuriæ. Huiusmodi nanque quamuis virtutibus cæteris insignes sint? sequi tamen nequeunt Christum virginem virginis filium. Beatus plane hic sanctus, qui nulla illecebrosæ carnis est pollutione fędatus. De nuptiis quippe vocatus à domino maluit spiritui militare,quàm carni, Conuenienter igitur & ipse in nuptias cœlestis ragis assumptus, atque immortalitatis candore vestitus immaculatorum virginum decantabit hymnum,cò excellentius atque fęlicius: quò illis sublimius integerrimæ puritatis adeptus est palmam. Nam quamuis alia sit in resurrectione mortuorum claritas solis,alia lunæ,alia verò stellarum:differt tamen stella à stella in claritate. Erit plane apostolus iste tanquam sidus pręfulgidum in futuro cœlorum regno, nedum ex merito acquisitæ virginitatis, verumetiam ex remuneratione infusæ scientiæ, quàm non ex industria, sed per diuinã sortitus est gratiam. Hanc quippe tum pro honore Dei, tum pro animarum salute communicans præcipuam apud dominum consecutus est gloriam,quemadmodum de doctoribus ore Prophetico dicitur. Qui docti fuerint,fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Quantos hic eruditione sua euangelica atque apostolica confutauit errores, qui in exordio nascentis pullulauere ecclesiæ? Quantos imbuit fide, atque ab anfractibus vitiorum reuocauit ad Christum? Omnes penè Asiæ fundauit ecclesias, imò vniuersum eloquiis suis catholicis irradiauit mundum. In omnem terrã sonus prædicationis eius exiuit, & in fines orbis terræ scripturarũ illius tuba concrepuit. Mentò in stadio militantis ecclesię sicut ardẽs emicuit facula diuini ignis accensa splendore,nõ vtiq; sub modio, sed super eminens constituta cãdelabrum. Luxit etenim in se virgineo decoratus candore,luxit proximo sapientię ac sciẽtię ditatus eloquio,luxit & Christo martyrii examinatus incendio. Illi nanq; testimonium, quo ad vixit, exhibuit. Innatas siquidẽ iste euangelista præcipuus corporis voluptates veluti robustissimus propugnator virginitatis superauit amore, illata vero passionis supplicia zelo magnanimitatis euicit. Verum de aliorum cordibus adulta vitiorum desideria salutis exhortatione doctrinæ medendo fugauit. Factus est (secum Dei cooperãte virtute) virgo, martyr,& doctor. Sicq; decertando,patiendo,atq; docendo ad maximũ sanctitatis prouectus est culmẽ. Tandẽ maturo

Galat. 5. Ioan. 8. Ibidem. Apoc. 1. Apo. 14. Ibidem. Dan. 12.

turo confectus iam senio in defossa humo se collocans quemadmodum à carnis corruptione extraneus, ita à mortis dolore liberrimus fęlici dormitione migrauit ad Christum. Triplici itaque laureola decenter ornatus omni cœlesti curiæ insignis apparuit. Nam laborum suorũ mercede percepta ineffabilis iucunditatis fruitione potitur, hoc illi præstante domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat in secula, Amen.

In festo sanctorum Innocentum.

Aeque in spiritualibus, quemadmodum in corporalibus nouimus euenire negotiis, vt nemo ad perfectionis valeat fastidium scandere, nisi mediante progressu. Materialia videmus ædificia construi non repente, sed paulatim & per incrementa. Pueri quoque ab eruditoribus suis, literis imbuuntur, & ex quotidiana assiduitate studendi efficiuntur docti. Quisque iuxta ingenii proprii perspicuitatem aut sedulitatem operandi probauit eo, quod cœpit. Humanæ nequaquam infirmitati congruit, vt immediatè operetur. Hoc tamen diuinæ competit maiestati, cui vniuersa famulantur ad votum. Ipse nanque omnia, quæcunque voluit, fecit in cœlo & in terra. Legimus enim in creatione vniuersi sic scriptum: Dixit Deus, fiat lux, & facta est lux, item fiat firmamentum in medio aquarũ, & diuidat aquas ab aquis, & factum est ita. Et sic de cæteris, quæ enarrare longum est. Cæterum quum illi omnia suppetat posse, quum vult, rarissime tamen in spirituali disciplina & perfectione virtutum quempiam consummatum effecit, sine diuturna, laboriosaque exercitatione. Hoc norunt, qui Christo in spiritu militant. Quàm arcta & difficilis, quantis tentationibus & sudoribus, casibus & periculis plena sit via, quæ ad perfectionem dirigit, nullus recognoscit, nisi expertus. Hinc tam pauci perseuerant in stadio, pauciores pertingunt ad palmam. Cunctis placet merces virtutis, sed non æquè certaminis labor. Vtrunque proponitur, rosa & spina, virtus & pugna, perseuerantia operis & præmium laboris. Fallitur prorsus, qui alterum vult separare ab altero. Seruiuit olim patriarcha Iacob annis septem, vt speciosæ Rachelis concupitis potiretur amplexibus, nolens tamen & inscius, Lyam pro Rachele suscepit, audiuitque. Non est in loco nostro consuetudinis, vt minores tradamus ad nuptias, imple hebdomadam dierum huius copulæ, & hanc quoque dabo tibi pro opere, quo seruiturus es mihi septem annis aliis. Qui legit, intelligat, quoniam mysticum eloquium est. In campum quicunque ad pugnandum ingreditur, arma teneat, timorem mortis amoueat, certaminis horam alacriter expectet, propositamque concupiscat mercedem, coronam anhelat reportare victoriæ. Non coronabitur (inquit Paulus) nisi qui legitimè certauerit. Pudeat seruos Dei secularium animositatis infatigabilium, mentis solicitudinum, laborum penè intolerabilium, famis discursus, vigiliarum, inquietudinumque. Conuincunt profecto teporem eorum, qui Christo domino militare videntur. Consurgent in iudicio cum generatione hac nostra, & condemnabunt eam, quemadmodum Austri regina progeniem Hebræorum. Condemnabunt inquam, non vt in finali examine iudiciaria potestate prædit illos iudicent, sed vtriusque propalata sedulitate actionum amatorum seculi professorum Christi solicitudo præcedet, istorumque torporem insinuabit redargutione fore dignissimum, quum re vera oppositum esse deberet. Nonne innata clamat ratio, & vsus docet, vt tanto solicitius res vnaquæque quæratur, quanto pluris esse deprehenditur. Aurum videmus præponi argento, argentum plumbo, plumbum luto, gemmãque marmoreis saxis. Et hæc vnde? nisi quia pluris æstimantur? Cur autem in spiritualibus & præstantioribus eadem fieri non videmus? Quare cęlũ plus quàm terra non diligitur? Deus magis quàm creatura non amatur? inuisibilia & æterna amplius quàm visibilia & temporalia? Sic cæci effecti sunt homines, sic sensum euerterunt proprium, vt sine discretionis iudicio præponant magnis parua, spiritualibus carnalia, atque caduca cœlestibus? Quodque deterius est, volunt absque exercitationis promptitudine æternam obtinere mercedem. Talis quidem abusio mundi seductoribus facile indulgetur, quando qui diuino se cultui manciparunt, hanc segniter quærant. Volunt quippe sine alicuius rei inopia esse pauperes, sine tribulatione patientes, obedientes sine proprii arbitrii abnegatione, gratia locupletes sine vlla suimet violentia, humiles sine opprobriis. Virtutesque cæteras habere peroptant, ita tamen vt salua corporis sospitate & mẽtis iucunditate nihil molestiæ perferant. Huiusmodi pondus infirmitatis propriæ, suorumque ignorant sarcinam delictorum. Nesciunt inquã, quam magna sit multitudo æternæ, dulcedinis, quam certantibus pro se, seque diligentibus, pręparauit omnipotens. O si amoris vrerentur incendio, qui Christo deseruiunt; ò si virtutum mente perciperent suauitatem, indicerent vtiq; sibiipsis, atque ex magnanimitatis libertate se erigerent contra se. Nequit verus amor ociosus esse, neque cor nobile iacere in imis, vel dormitare desidia. Desiderio fertur, proficiendiq; votis trahitur. Se nihil arbitratur agere, quãuis magna perficiat, semper est rigidus contra se, se deiicit, se insequitur, seq; contemnendo custodit. O cõmẽdabile virtutis desideriũ, ò beata charitatis flãma, quàm valide operaris, quã velociter curris, quàm sępe intus vociferando pertingis, quò cu-

Gen. 1.

Gen. 29.

pis, nunquam tibi satis est, nunquam etiam inquietè quiescis. Norunt ista, qui possident te, & possidentur à te. Nam teneris & tenes, saturitatem infers & famem, amorem & doloris causas, quietem & bellum ommoues. Nemo sufficienter vim tuam explicat, experientia sola mysteriorum tuorum notitiam pręstat. Nam absque gustu scientia foris relinquitur, extra te nequaquam tuam excellentiam valet attingere. Excelsiores cœlo, abysso profundior, mari latior, temporumque diuturnitate longior, præ magnitudine sanctitatis tuæ paucissimis communicaris. Illis tantum (vt arbitror) qui se exponunt periculis, subiiciunt laboribus, & constantissimè in spirituali perseuerant prælio. Illis, inquam, te familiarem facis, qui mundi sunt corde, mente humiles, intētione recti, cogitatione assidui, interioremque sectantur pacem, atque animi sanctimoniā. Cęterum his studiis diuina gratia limitata nō est. Quibus enim largiflua manu sua communicare atque amplissima vult tribuere dona, repente & sine progressu id perficit. Vocauit de rubo Mosem, & suorum decretorum conscium, Pharaonis Deum, & populi sui ducem fecit. Dauid custodem ouium, prophetam, & Hæbræorum regem institui mandauit. Piscatorem Petrum apostolum, & ecclesiæ pastorem fieri voluit. De Saulo persecutore, quum illi placuit, in Paulum prędicatorem mutauit eximium. Verum de ijs quid memorem, qui in adulta ætate iā positi Dei gratiam meruere, quum & imbellis infantia hanc largo imbre perceperit? Quantos (quemadmodum sacra præsentis diei narrat historia) ab impiissimo rege occisos nouimus fuisse infantes? A matrum quidem diuulsi vberibus persecutorum gladiis transfiguntur. O mirandum diuinę miserationis indicium ac pietate plenissimum. Fugientes mulieres latebrasque petentes cruenta lictoris manus insequitur, atque puerorum vagientium viscera fundit. Plorat mater, atque vteri sui prolem amplectitur crine fuso: eiulatuque maximo veniam precatur, nullatenusque consequitur. Recusat prorsus mater doloris nimietate plena carnifici filium tradere, quem sinus reciperet Abraæ. Erat mors hæc crudelis & pia, pœnalis & sancta, quæ sine consensu voluntatis natura renitente donabat cœlum. O Dei nostri stupenda dignatio, quæ nolentes, plorantesque trāsmittit ad requiem. Sine pugnæ consensu hi coronantur infantes. Non interrogati occiduntur, innocentes iugulantur: auferuntur à seculo, & consecrantur Christo. Nec corde credebant ad iustitiam, neque ore confitebantur ad salutem, & tamen martirij adepti sunt palmam. Ignorabant equidem Dei legem, cœleste regnum, quid perferebant, & pro quo patiebantur, & nihilominus pœna illa eisdem computabatur ad gloriam. Vnde hoc? & cur hoc? Nunquid vlla præcesserunt merita? Nunquid vel matrum supplicantium interpellauere suffragia, vt talem infantes hi assequerentur gratiam? Prorsus minime. Commendare voluit dominus in his pueris misericordiam suam. Gratis (vt si dicam) perceperūt brauium fęlicitatis æternæ. Alii laborant toto vitæ suæ tempore, alii vsque ad sanguinem certāt, nonnulli tentationibus, vigiliis, ieiuniis, pernoctationibusque crebris seipsos affligunt, sicque alii, atque alii sic desudant, & patiuntur, vt regni cœlestis mereantur esse participes. Isti autem non ita. Breuissima propter Christum persecutione ingruente iugulati pariter & coronati sunt. Absque vlla perpessione malorum, quorū mundus est plenus, à matrum vberibus in æternitates transiere perpetuas. Beata planè paruulorum horum conceptionis hora, qui pro Christi occasione sine voluntatis cōsensu pati valuerūt. Longe his maiori mercede sūt digni, qui carnis resolutione minime interueniēte illata fortiter pertulere supplicia. Multos nāq; nouimus examinatos extitisse in pœnis, nec tamē morte cōsūptos. Hi voluntate, & si non actu, dicendi sunt martyres, quorum animas quamuis persecutoris non abstulerit gladius, palmam tamen non amisere martyrii. Est & tertium martirij genus, quod actu & voluntate perficitur. De hoc namque dicitur: Maiorem charitatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Nempe mortis necessitudo amoris probat incendiū. Contingit præsepe, vt laborare, pati & pro Christo desideremus occumbere. Cæterum mortis interueniente articulo timoris gladio percussi resilire compellimur. Tecum (inquit Petrus ad Iesum) paratus sum & in carcerem & in mortem ire, & tamen ancillæ vnius interrogatione perterritus, quod illum agnosceret, cum anathematizatione negauit. Discipuli præterea, qui prius mori, quàm dominum eundem relinquere spopōderunt, quum iniquorum vidissent eum teneri manibus fugerunt vniuersi. Spiritus igitur quoniam promptus est & caro infirma, ideò tam frequēter prætermittimus opere perficere, quod desideranter gestamus in corde. Erudimur ex hoc, ne quid incōsulte agamus, velimusque proprias metiri vires antequam Deo promittamus quicquam. Tolerabilius quidē est à virtute sine sponsione deficere, quàm post promissionem à virtutis deliberatione languescere. Vouete (inquit Propheta) & reddite domino. Laudabile proculdubio est, & mercede dignissimū desiderāre pati ac mori pro Christo dūmodo mature & in sensu cordis concipiantur vota illi absque redargutione congruit appetere ardua, qui nihil negligit sibi possibile. Cæterū qui spernit implere parua, magna & difficilia, quo modo cōsūmabit? Facile est illi martyrij concupiscere certamen, qui propriam ignorans infirmitatem, minimè

Ioan. 15.
Luc. 22.
Psal. 75.

mè pugnare inchoauit adhuc. At quicunque sui met sunt conscij, trepidant ambulare etiã corde in magnis ac mirabilibus super se. Verum quũ impelli diuino se sentiunt spiritu, ardua quæque arripere humiliter confidenterque imperanti ac trahenti obtemperant, ne vocanti Deo conuincantur fore rebelles. Non tamen omni credunt spiritui scientes, quoniam & ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis, quatenus minus cautos supplantet & perimat. In omnibus igitur cum humilitate est adhibenda prudentia, siue in affectu, seu in opere, ne forte deficientibus viribus compellamur incœptum præcidere opus. Hinc gloriosissimorum martyrum magnanimitatis est efferenda humilitas, qui sicut pia, ita aggressi sũt fortia, illo nihilominus eos inuitante ad prælium qui in eorum mentibus gloriæ reuelabat triumphum, Propterea nec minis neque tormentis de victoria certificati valebant cedere. Pugnauere prorsus viriliter, & immortalitatis fœlicem adepti sunt palmam. Merito igitur cæterorum martyrum præcellunt gloriam, siue eorum qui actu & non voluntate, seu illorum qui non actu, sed sola pro Christo voluntate certarunt. Stant illi (quemadmodum scriptum est) sub throno Dei, & clamant dicentes: Vsquequo Deus sanctus & iustus vindicas sanguinem nostrum, qui effusus est super terram? Isti autem ante thronum positi procidunt mittentes coronas suas ante sedem Dei, & agni. Illi inquam singuli singulas recipiunt stolas diuino habito responso, vt modicũ sustineant tempus, isti verò duplicia de manu domini percipiunt, vtpote actu & voluntate victores. Verum quum eorum dispar sit in gradibus gloria, vna tamen omnium est beata visio, iucunda dilectio, & æterna comprehensio. Vna est domus, & mansiones multæ. Quamobrem ò charissimi de excellentioribus obtinere quæramus. Si tẽporalis ornata & speciosa nos delectat domus, quanto magis spiritualis mansio, decora, & cęlestis nostrum sibi debet vendicare affectum? Non minus in spiritualibus quam in corporalibus reperiamur cupidi, potissime quum istę momentaneę & temporales sint, illæ verò æternæ. Libentiusque illæ quàm istæ præstentur nobis à domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, amen.

1.Cor.11.

Gen.4.

In solennitate Circuncisionis Domini.

MEdicinæ arte imbuti quoties ad languores curandos vacant, obseruant tempora, infirmitatumque causas, quatenus opportune congrua valeant ægrotantibus præstare remedia. Maxima recuperandæ salutis est portio, si modus in medendo custodiatur & tempus. Vbi enim discretionis deficit libra, concupitæ sospitatis desinit esse effectus. Hoc in corporibus, hoc & in curandis animabus euenire cõspicimus, quod in spiritualibus à Deo collatis remediis perspicue claret. Equidẽ ex originali culpa humano generi nouimus ĩfirmitates inflictas esse innumeras. Verum (vt prætercam cæteras) hæc, quæ in conceptione contrahitur, quantum obsit, quantumve secum ferat exitium, sancta mater noscit ecclesia, nisi ista sola sanetur, casso erga reliquas labore sudamus. Ab ipso quippe sui exordio diuina clementia eandem abolere curauit, quatenus spiritualibus aliis posset mederi languoribus. Quid (oro) prodest vniuersa vitare facinora, si originale tãtum in nobis perseueret delictum? istud si amoueatur à nobis, cæterorum facile consequemur veniam. Ex magisterio sapientiæ hoc absque vllo errore cognoscimus. Ipsa nãque, quę mortalium genus fecit esse sanabile à mundi constitutione, quando humana cœpit propagari species, vsque ad suimet in carne manifestatam pręsentiam varia aduersus hanc pestem, quę ipsa exhibuit, mandauit custodiri remedia. Tanquam enim peritissimus doctor alia ante legem, alia sub lege, aliaq; sub gratia pro istius medicamento sacramenta instituit. Dedit quidem sacrificia, dedit circuncisionem, atque baptismatis contulit lauacrum. Seruabit prorsus in singulis modum & tempus. Cęterum quoniam sine fidę impossibile est placere Deo, necesse fuit, vt fides semper operaretur in omnibus. Vbi enim deest fides, virtus deficit sacramenti, subtrahitur donum, perdurat culpa. Quantumcunque offeras, quamuis custodias legem, quanquam lauacri salutaris vnda te diluit, si absque fide id facis, peragis nihil. Nequaquam visibilem tantum actum sed inuisibilis fidei à te dominus pręcipuè munus exposcit. Vtrumque tamen tibi iubet, vt agas, visibile (videlicet) opus in testimonium fidei, & deuotionis inuisibilis cordis in robur perpetuę charitatis. Nam si ad signum corporale solum attẽdas, sacrificium & munus Cain Deo obtulit quẽadmodum & Abel. Verum quoniam ad mentis rectitudinem & fidei synceritatem intuetur omnipotens, respexit (sicut legitur) ad Abel & munera eius, ad Cain autem & ad eius munera minimè. Quamobrem recte colligitur, quod quicquid ad detergendum originalis culpa cõtagium siue in sacrificiis, siue per circuncisionem, seu per baptismum mandatum est, totum ob fidei proficeret meritum: interueniente nihilominus obedientia, quę vniuersis supereminet holocaustis. Hinc mediatoris nostri non fides, sed obtemperans commẽdatur humilitas. Quum igitur comprehensor & beatus esset, nullaque originalis peccati fœdaretur macula, voluit tamen pro se & in se omnia, quæ pro eodem delicto præcepit Deus fieri, habere remedia. Par quippe turturũ aut duos pullos colombarum pro se sacerdotibus voluit exhiberi, ac si vt cæteri reus existeret.

Apoc.5.

Voluit etiam in Iordanis baptizari alueo per manus Ioannis, vt baptizandi se omnibus formam præberet, quam vtique ad delendum originale delictum instituere disponebat, ita vt nemo nisi baptizatus in regni cœlorum aditum introire valeret. De circuncisionis autem sacramento quid dicam? In tenerrima quidem ætate idem qui circuncisionis mandatum dederat, circuncidi dedignatus non est. Non enim illam comminatoriã formidabat sententiam, qua dicitur: Omnis anima, cuius præputii caro circuncisa non fuerit, exterminabitur de populo suo. Cæterum neque illa, quanquam verus esset homo, circuncisione indiguit. Voluit tamen circuncidi, vt veteris legis sacramenta patribus tradita insinuaret fuisse sancta, & irrefragabiliter obseruanda. Obstruxit namque detractoribus os loquendi aduersus Deum iniquitatem, quum legislatorem verbo & opere aspicerent legis mandata complesse. Quid (oro) dixissent hi, si legis diuinitus prærogatæ Christũ deprehenderent contemptorem? Iustè quidem illum tanquam diuini mandati præuaricatorem persequi viderentur. Verum quum circuncidi se passus est, calumniandi Iudæis confudit audaciã, & diabolo, ne incarnationis mysterium agnosceret, velamen imposuit. Quum enim vt cæteros circuncisionis sciret dominum paruisse præcepto, videretque illum eiulatum emittere, sanguinem fundere, doloremque pati, purum eundem esse hominem arbitratus est. Nam si illum cognouisset dominum gloriæ, nũquam crucifixisset. Vicit sapientia, diaboli malitiam, conuicitque hæreticorum commenta, qui asseuerare non veriti fuerunt Christum non verum corpus de Maria Virgine sumpsisse, sed fantasticum, & corporeis tantum oculis visibile. Nullus sane dubitare audeat corpus illud non fuisse verissimum, quod potuit gestari brachiis, attrectari manibus, circuncidi lapideo gladio, lac sugere, cibum sumere, fatigationem sentire, plorare, incedere, dormire, famem & frigus pati, nudari, flagellari, conspui, alapis cædi, velari oculis, in stipite figi, aceto potari, & spiritum exhalare. Verum quippe hominem induit verbum Dei de massa Adæ absque peccato passibilem, visibilem, palpabilem, mortalemque. Alioquin quomodo mediator dici posset aut redemptor, si carnem minime habuisset mortalem? Debuit planè per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret, & fidelis pontifex ad dominum, & repropitiaret delicta populi. In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus potens est & eis, qui tentati sunt, auxiliari. Vnde alio in loco Apostolus inquit: Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris per omnia tentatum pro similitudine absque peccato. Nemo igitur scandalizetur in eo, quod Deus manens in homine hominum cõmunicauerit passionibus, magis autem miretur, diligat, gratias agat, & imitetur. Miretur (inquã) sacramentũ, diligat Deum, agat grates pro beneficio, imitetur exemplum. Dum circunciditur enim, tibi, ò homo, commendauit mysterium, affectum exhibuit, præstitit donum, mandatum indicauit. Voluit sanè (& sic decuit) vt ille circunciderctur in carne, quatenus tu circuncidaris in spiritu. Circuncidimini viri Iuda (inquit Propheta) præputia cordis vestri, & non carnis. Nam secundum carnem tantùm neque circuncisio aliquid valet neque præputium, sed obseruantia mãdatorum Dei, secundum spiritum verò plurimũ. Nempe in spiritu carnis ac cordis, si vis, potes amputare præputium, non aliud autem, quod tibi natura concessit, sed carnis, cordisq; concupiscentiam, quæ præputii figuratur sub nomine, quæ domino imperante in spiritu omnino esse circuncidenda cognoscitur. Si ergo oculos tuos auertis, ne videant vanitates, ne mulieris aspiciant pulchritudinem in peccati laqueum, neque concupiscibilia quæque intueantur, oculos circuncidisti tuos. Si autem obturas aures, ne audiant obtrectatores, obscœnaque carmina, si a nitore & odoramentis voluptuosis odoratum amoues, si a potatione superflua, & à lautioribus ferculis, atque ab omni abundantia ciborum cohibes appetitũ, si ab vniuersis muneribus, contrectationibus impudicis, & percussionibus, & tactibus noxiis manus excutias, proculdubio in his omnibus aures, nares, os, & manus carnis spiritualiter circuncidisti. At verò si in te didicisti non plus sapere, quã oporteat sapere, si elationis tumorem propulsasti, si malarum suggestionum susurria non audisti, si præsentis vitæ lenocinia spreuisti, si magniloquia, stultiloquia, & blasphema spiritualia uerba non protulisti, si visibilia & corporalia plus debito non amasti, vtique cordis tui circuncidisti præputium, sic tamen, ut non ob aliud quàm propter Christi dilectionem id te intelligas agere. Nam si causa fauoris humani, aut temporalis cõmodi, vel huiusmodi simile perfeceris talia, incircuncisus computaberis eò detestabilius, quò magis actus sanctos non sanctè tractare præsumpsisti. Verum quum vniuersa hæc pura ac syncera cõsummaueris actione tantum vt soli Christo placere te libeat, perfectam needum circuncisionem percepisse te credas. Illa non in præsenti, sed in futuro assequeris, quando mortale hoc absorbebitur à gloria, & corruptio in incorruptionem mutabitur, ita ut sit Deus omnia in omnib. Hæc est prorsus vera atque futura circuncisio, cuius hæc quam siue in carne spiritualiter, seu in spiritu spiritualiter habere contendimus, gerit imaginem. Hinc est, quòd octauo die, per quem resurrectio figuratur, celebrari mãdatur, ut scias te non in corpore, sed debere circuncidi in corde, atque perfectam carnis ac spiritus libertatem non in via, sed te adepturum esse in patria. Tũc fiet

Margin notes: Gen. 17. Heb. 2. Heb. 4. Deut. 1. Cor.

Line numbers: 10 20 30 40 50

fiet plenè, quod scriptum est: Absorpta est mors in victoria. Et hoc non ex nobis, sed per Iesum Christum. Ipse nanq; est primogenitus mortuorum, per quem omnes resurgemus ad vitam. Audi Apostolū dicētē: Christus resurrexit à mortuis primitię dormiētiū, quoniā quidē per hominē mors & per hominē resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam oēs moriūtur, ita & in Christo omnes viuificabūtur. Videsne, quā cōgruè fieri cultello petrino & octauo die circuncisio praecipiebatur, quatenus resurrectionem consummatam sperares per Christum Iesum: Quamobrem vt sacramenta haec in pueri nostri Iesu circuncisione praenunciata fuisse intelligas, in ipso circūcisionis articulo vocatum est nomen eius Iesus. Nequaquam nomen hoc accepit à matre, vel ab alio quoquam mortalium, sed ab angelo prius, quàm conciperetur in vtero. Non enim ab re Iesus appellatus est. Iesus idem est, quod saluator. Quis enim saluum fecit populum à peccatis eorū nisi redemptor noster dominus (scilicet) Iesus nanque vt saluaret per suum sanguinem populum, quemadmodum extra portam passus est, ita & in diuersorio non sine sanguinis effusione circuncisus. Illuc igitur accede in spiritu, & ex cordis intimo compatere patienti, & ploranti, renitenti, atque gementi. Vide, ne gutta quidē sanguinis eius vel minima decidat in terram. Totū collige, totum serua, & tanquam depositum singulare custodi. Infanti quoque cruentato atque tenello, quod vales, obsequium pietatis impende. Tibi nanque condignam retributionis prorogabit mercedem, in praesenti quidem deuotionis & gratiae, in futuro autem visionis & gloriae. Nempe si cui ministrabis intelliges, exultabis quippe in spiritu, & delectabitur in crassitudine anima tua, ingeminabisque in amplexibus piae deuotionis mellifluum nomen Iesu. Senties indubitanter amoenitatem quandam spiritualem & sapidam non solum in corde, verumetiam in ore, quoties nomen hoc sanctum à te fuerit cum deuotione prolatum. Habet enim virtutem sibi adhibitam, quae affectum laetificat, mentem pascit, nutrit deuotionem, disponit ad pietatem animum inuocantis illud. Quamobrem si tentaris à diabolo, si ab omnibus hominibus opprimeris, si conficeris aegritudine, si doloribus fatigaris, si supra vires blasphemię seu desperationis agitaris spiritu, si concuteris formidine, si dubietate pulsaris, Iesu nomen edicito, & repente lumen consequeris & gratiam. In arduis, in periculis, in terroribus, in domo, in via, in solitudine, in fluctibus vbicunque extiteris, saluatoris profer nomen. Neque enim aliud nomē datum est hominibus sub coelo, in quo oporteat saluos fieri credentes. Illud autem pronuncia non ex ore tantùm, sed etiam ex corde adhibitis deuotione, fide, & pietate. Nam si literarum tantummodo promas syllabas huius diuini nominis, nihil proficies. Caeterum si dixeris dominus Iesus in ore tuo, & in corde tuo confitearis illum verum esse Deum, verumque hominem in vnitate personae, suauitatis eius fragrantiam senties, & pro hac confessione saluus eris. Nam (Apostolo testificante) corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Cordis igitur tui prius domino Iesu affectum praebe, vt rectè eidē labiorum tuorum confessionem exhibeas. Illum, Saluatorem tuum, redemptorem tuum, Deum & Dominum tuum, interpellatorem & fratrē tuū, amicum & sponsum tuum esse cognosce, venerare, & lauda. Eius nomen, tuo non recedat ex ore, ex corde dilectio, ex memoria passio, ex mente praesentia, ex cogitatione dignatio, atque ex intentione tuitio. Sic nanque introrsus dispositus circuncisus eris per petram, & Israelitico populo sociatus. Videbis vtique nunc Deum dilectione operante per fidem, donec consummato huius peregrinationis cursu illum per speciē contemplari sufficias. Tunc quippè circuncisione vera spiritualiter completa non solum huius nominis Iesu gustabis dulcorē, sed & ipsius Domini Iesu reuelata maiestate videbis decorē, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Ibidem. Rom. 10. Acto. 4.

In Epiphania Domini.

INter praecipua opera, quae in temporis volubilitate diuina maiestas condere dignata est verbi incarnatio summū sortitur locum. In ipso siquidem mysterio Angelicis spiritibus mirando magnalia Dei continentur innumera veneratione dignissima. Nempe si Dei Patris omnipotentia consideretur, ibi profectò elucet, vbi inuincibilis est victus, inclinatus summus, atque placatus omnipotens, si autem sapientiae diuinae inuestigētur arcana, vbi (oro) perspicacius, quā in illo, in quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae Dei absconditi, contemplantur? Caeterum si aeternae bonitatis communicatio & spiritualis dulcedinis abyssus exquiritur, vbi (quaeso) abundantius degustatur, quàm in hoc sacrosancto diuinae, humanaeq; naturae connubio, in quo paulominus ab Angelis minoratum est verbum, & supra vniuersam Angelicam dignitatem, atq; supra omne, quod nominatur, non solum in hoc seculo, verumetiam in futuro exaltatus est homo? Idem nanque est, qui eleuatus est, & ipse qui minoratur, Deus (videlicet) & homo in vnitate personae, vnus Emanuel, vnus Dei & hominis filius, vnusque Dei & hominum Mediator amabilis atque colendus, in quo verissime omnis plenitudo diuinitatis corporaliter habitat, & omnis gratiae plenitudo subsistit propter excellentiam singularis personae, vnionis, & capitis. Equidem vniuersalis est illi à Deo praerogata pote-

stas

stas in cœlo & in terra, ita vt omne illi genuflectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, omnisque confiteatur lingua, quoniã ipse Dei filius est, & hoc per singularitatem personæ, quæ in ipso est. Percepit insuper propter verbi vnionẽ oẽm scientiæ plenitudinẽ supra omnem principatum, virtutem, dominationem, & cherubim, ita ut in verbo sibi vnito nihil, quod sciat Deus, ignoret habituali intelligentia, actuali autem prę terita ac futura tanquam præsentia contempletur. De plenitudine autem gratiæ capitis quid dicam, quum vniuersa perceperit, sapientiæ (videlicet) & intellectus, consilii & fortitudinis, scientię pietatis ac timoris sancti charismata? Ipse quippe est, qui in ecclesiæ mystico corpore veluti verum atque spirituale caput præsidens quibusdam mẽbris dedit, vt essent Apostoli quibusdam vt Euangelistę, alios verò Doctores fecit, aliósq; Pastores, & hoc donec sanctorum numerus & ministerii ecclesiæ consummetur opus, ut his perfectis occuramus illi in vnitatem fidei & agnitionis illius, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis ipsius, fiatque capitis & corporis copula perfecta, consummata vnio, & gloria sempiterna, comprehendat etiam corpus totum in membris singulis, capitis sui gratiam & diuinitatem, quemadmodum comprehensum est, & in verbi sacratissimo thalamo collocatum. Interim autem donec perficiatur, quod ex parte geritur, & agnoscitur per speculum in ænigmate, per itinera fidei sub spei pollicitationibus, & cum charitatis incendio in hac peregrinatione gradiendum est, atque mentis intuitu capitis nostri Christi delectabilis facies requirenda, Orientalium Regum laudabilem solicitudinem imitantes. Isti nanque (sicut sacra Euangelii narrat historia) de remotis terræ regionibus inflammati desiderio fulgentissima illos præeunte stella venerunt ad Christum. Scripturarum arioli Balach oraculo eruditi (non tamen sine gratię splendore) ignotũ Regem de Israelitica stirpe progenitum quærere studuerunt. Sic nanque pronunciauerat ille; & celebri diuulgabatur memoria, quòd oriretur stella ex Iacob, & surgeret homo de Israel, qui dominaretur gentium. Introrsus quippe afflati diuinitus gentilis regis crudelitatem nequaquam veriti natiuitatis Christi palam agnita confessi sunt sacramenta. O beata magorum horum fides & commendabilis percunctatio sapientium ore prophetico prædicata, quæ Christum meruit videre infantem. In Psalmis nanq; sic legitur, Reges Tarsis & insulę munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabunt eum. Reliquerunt etenim Reges hi propria, & ad exterorum transiere nationes, vt quem ex reuelatione & signo didicerant nasciturum, corporali præsentia etiam aspicerent natum. Nullum sanè viderant ab eo miraculum fieri, nullum illos exhortantem

Num. 24.

Psal. 71.

audierant, & tamen ex ducatu stellę maxima cũ itineris fatigatione Christum regem natum videre atque adorare cupiebant. Ingerebat prorsus noui sideris claritas spirituale in eorum cordibus lumen, cuius illecti dulcedine atque docti gratia trahebantur ad Christum. Verum diuina actum est dispensatione, quatenus regię ciuitati appropinquantibus illis stellæ visę pręsentia ab eorum dilaberetur obtutibus. Prophetarum verò ex hoc innotescentibus Iudęorum principibus Magi imbuti vocibus præcurrente sidere ad stabulum, in quo iacebat Dominus, adiere. Prostrati igitur solo humillimè Deum adorauere in homine, sapiẽtiam in carne, atque in imbecillitate infantis Dominum maiestatis, suam demum credulitatem muneribus protestantur. Regi nanque obtulerũt aurum, thus Deo, mortali autem mirrham. Vnde (quęso) tanta fides? vnde tam clara diuinitatis beatis istis effulsit cognitio? Minime ibidem regius apparatus, non ornatus thorus, non deaurata palatia, non famulantium turba, sed puerulus vagiens, panniculis inuolutus, fœnum aridum, arctum pręsepe, fętens stabulum, & iumenta irrationabilia astantia conspexere. Porrò intus operabatur gratia, loquebatur verbum, se manifestabat diuinitas, propterea cognouerunt, prociderunt, adorauerunt, & ab Angelo in somnis admoniti per uiam aliam ad propria redierunt. Clamat prorsus contra nos istorum fides gentilium. Absentem quęsierunt, & nos pręsentem contemnimus. Hominem regnaturum super Israel agnoscere atque adorare voluerunt, nos autem pręsidentem in cęlo & in terra, nec aspicere, neque illi famulari dignamur. Respicite ò mortales, redite ò pręuaricatores ad cor, currite affectu non corpore, votis non pedibus, vt regem vestrum in pręsepio inueniatis Christum. Mysticas verò munerum species deferte vobiscum, quatenus eidẽ spiritualia stipendia impendatis. Non terreno eget auro, qui thesauros cõdidit vniuersos, vestris nequaquam cupit locupletari diuitiis, qui voluntariam paupertatem elegit, & docuit. Thus denique vestrum minime concupiscit vel myrrham, cuius orbis est terrę & plenitudo illius. Cęterum qua ratione, odoramentis, quæ producuntur ex humo, indigere credatur, quum de ipsius spiritualibus indumentis (Propheta perhibente) myrrha & gutta, & casia largissimè profluant? In eius siquidem suauitatis odore filię regum, adolescentulęque currentes nimio sunt charitatis incendio concrematę. Spirituale vtique obsequium atque spiritualia diligit munera, quemadmodum vos etiam spiritualiter trahit ad se. Trahit (inquã) intus per gratiam, quę immutat; per lucem, quę informat; per manifestationem, quę tangendo lętificat. Nempe vbi deest gratia, iacet homo obuolutus in fœtore facinorum, vbi autem non irradiat sapientia tenebrarum spiritualium caligo dominatur

Psal. 44.

minatur, verum vbi nō erudit fides, mens oppressa tabescit. Est nanque gratia gratum faciens quędam matutina stella pręfulgida, quæ electum quenque præcedens corde ducit ad Christum. Absq; hac procul dubio humanus prostituit animus, & sui nunquam iuris est compos, nunquam amator sapientiæ, neque fidelis in Domino. Per hanc verò rationalis mens efficitur sapiens, de cęlestibus eruditur, & fide imbuitur, quæ ad Christū in veritate pergentibus prorsus necessaria fore noscuntur. Quamobrem quisquis ad diuinam desideras peruenire notitiam, deprecare Deum, ab illoque assiduis postulationibus flagitare ne desinas, quatenus interioris tui cordis obtuitu spiritualem gratiæ suæ conferat lucem, quæ te in huius peregrinationis anfractibus per opaca vitiorum ac infidelitatis deuia minime aberrare permittat, quin potius ipsius præeunte splendore te regat per inuia, in dubiis doceat, custodiat in aduersis, teque tam diu comitetur in spiritu, quàm diu pertingas ad Christum, atque possidearis ab ipso. Tunc de illius spirituali visione lætus effectus iugi mentis modulatione immortali regi spiritualia vota persolues. Exhibebis quippe in eius laude ignitum aureæ rutilantis charitatis affectū, quem concupiti sponsi tui amabilis formabit præsentia. Hoc planè pretiosum est aurum, ignitum, atque probatum, quo locupletatus, qui possidet, gratissimum mediatori suo munus exponit. Nempe quicquid sine charitate obtuleris, nec accepta bile Deo, neque tibi poterit esse proficuum. Habeto igitur charitatem, quæ virtutes cæteras sua dignitate præcellit. Hæc tuum inflammet affectum, informet mentem, vitam componat, atque erudiat ad orandum. Est nanque oratio thus valde proficuum, si tamen amoris sancti fuerit inflammatum incendio. De imò quippe descendens ac suauiter rędolens ante thronum Dei in cœlorum regnum conscendit. Huiusmodi thuris vt ad Deum ascensus fieret, Propheta nominatissimus Dominum flagitabat dicens, Dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Cæterum quemadmodum thus, quāuis in se sit optimum atque præcipuum, nullam ex se refundit odoris fragrantiam, nisi iniiciatur igni, ita nec orationis incensum Deo acceptabiliter præsentatur, si non charitatis extiterit flamma consumptum. Iacet prorsus oratio, & in sui torpore dormitat, nisi dilectionis desiderio subleuetur. Vtrunque etenim opportunè conueniunt. Nam & ad orandum docet charitas, & in ipsa oratione charitatis flamma nutritur. Sit ergo orantis animus proprię infirmitatis cognitione repletus, atque ad edomandas carnis concupiscentias soler ter intentus, quatenus humillimum Dominum auri, thuris, & mirrhæ spirituali oblatione lætificet. Nempe rubigine charitatis consumptum est aurum, & orationis fętet incensum, vbi carnalis

Psal. 164.

dominatur affectus. Ne igitur tepescat charitas, ne orationis repellatur intentio, corporis omnino sunt resecandæ illecebræ, atque myrrhæ amaritudine condiendæ. Diuina nanque fiet visione dignissimus, quisquis in hac extiterit triplici exercitatione perfectus. Ex quotidiana denique inspiratione admonitus per mentis eleuationem assiduam & singularem deuotionis affectum cœlestis patriæ cętibus contemplando iugiter inseretur. In hac profecto Hierusalem, quæ ædificatur vt ciuitas, conuersabitur desiderio, donec deposito mortalitatis indumento inseparabiliter ęterni sponsi Christi castis fruetur amplexibus. Sic nanque per aliam viam ad suam redibit mansionem, in qua una cum sanctis omnibus fęlicitate gaudebit, id perficiente Domino nostro Iesu Christo ecclesiæ sponso, qui viuit & regnat cum Deo Patre in vnitate Spiritus Sancti Deus, &c.

In conuersione Sancti Pauli Apostoli.

Singulare diuinæ miserationis opus ante mentis nostræ oculos sancta hodie exhibuit mater ecclesia, per quod maximum spei præsidium attulit, dum iustificationem persecutoris impij nobis voluit recitari. Vniuersos peccatorum multorum nouit facibus esse oneratos, per quos in desperationis merguntur facile profundo. Hinc exemplo vnius innumeros erigere curauit ad spem, quatenus animi fluctuationem & metum fiduciæ firmaret anchora, atque labentem & languidum sua exhortatione reuocaret ad Christum. Nempe in ipso spei nostræ omnis est locanda intentio, omniumque meritorum illi est arroganda victoria. Ex ipso prorsus nedum pendet, quod sumus, verumetiam quod laudabiliter perficere valemus. Non quòd sufficientes simus (inquit Apostolus) cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Porrò si nostra sufficientia ex Deo est, & nō ex nobis, de nobis omnino diffidere debemus, confidere autem in Deo, qui singulis singula impertitur dona virtutum. Nemo gratiarum illius expers est. Ad lucrū exerceamus spiritule, quod gratis à Deo accepimus, vt potiora semper percipere mereamur. Superuacuè magna quis petit, qui parua neglexerit operari. Iuxta sibi iniunctā gratiam quisque se studeat exercere, & desperationis medebitur morbo. Conditoris sui largifluam frequenter manum meditetur, & vix poterit diffidentiæ tabescere tædio. Horum, quæ percepisti à Christo, ò homo, assiduè memorare & inde fiduciæ sanctæ concipies robur. Qui fecit te sine te, nunquam te damnabit ex se. Creauit quidem te per se, vt te reuocaret ad se. Noli ergo te auertere ab eo, noli dorsum factori tuo conuertere, ne iustè iudicatus intereas. Esto de gratia gratus, vt non ex te damneris ingratus. Vide ne mitissimo Domino vltionis debitæ aduer-

2. Cor. 3.

ritati inseparabiliter adhærebo. Non minis cedam neque blanditiis, quin opus Dei perficiam. Pristino igitur reasumpto vigore inquit, Quis es, domine? Vocem tuam audio, comminationis ac exhortationis eloquia tua percipio, te autẽ necdum agnosco. Quamobrem deprecor te domine, vt mihi, quis sis, digneris edicere. Cui Dominus clara voce ait, Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Prorsus durum est tibi contra stimulum calcitrare. Et Paulus, Domine quid me vis facere? Introrsus nanque est diuino eruditus eloquio, quis esset, quem persequi auderet, propterea vltra repugnare non valuit. Expertus est in se, quàm itidẽ Dei Verbum sit potens. Non per milites, non armis, non verberibus strauit hunc incredulorum ducem, quatenus sciret, quòd Dei sermo est viuus, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus. Nempe si totus insurrexisset mundus, Pauli minime valuisset animositatem flectere, euertere sensum, intelligentiamque conuincere, verum vt cominus tetigit verbum, emolliuit mentem eius, sedauit furorẽ, placauit crudelitatem, mutauit propositum, naturam reformauit, docuit rationem, lumine circumuenit, atque sapientiæ totum nectare saginauit. Nam recuperato, quem amiserat, visu baptismique sanctificatus lauacro Christum, quem persecutus fuerat, publicè prædicauit. In Synagogas etenim Iudæorum ingressus legis testimoniis & autoritatibus scripturarum vniuersos confutabat affirmans, quoniam hic, qui venit in carne, prædicauit pœnitentiam, promisit regnũ, in cruce pependit, à mortuis resurrexit, ac ad cælos ascendit, est Christus in lege prophetatus. Nemo autem poterat resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur in Paulo. Repleuerat enim illum Christus sapientia, intellectu, consilio, fortitudine, scientia, pietate, sanctoque timore, adeo vt cuncti, qui eum audiebant, stuperent, & mirarentur pro tam repentina cõuersione. Viderant eundem paulò ante quasi rapacem lupum mane prædam capientem, nunc verò veluti ad vesperum escas diuidentem. Erat nempe grande miraculum hoc, vt blasphemus & persecutor effectus esset eximius prædicator. Cuius nanque opus est tale, nisi mutatio dexteræ excelsi? Nullus sane mortalium mutandi liberum arbitrium sibi valet vendicare potẽtiam, nisi tu Deus, in cuius ditione vniuersa sunt posita, nec est qui tuæ queat resistere voluntati. Tu enim ò Domine Iesu, qui verbo tuo sempiterno cuncta prænoscis quæ futura sunt, prius quã fiãt, propugnatorem hunc Paulum delegisti in laudem gloriæ nominis tui, vt propter nomẽ tuum coram regibus & principibus & gẽtibus, & filiis Israel. Vas tibi electionis fecisti, quatenus per illum notificares diuinitatis tuæ maiestatem saeculo ignoranti & futuris generationibus. Notus in Iudæa tantum esse videbaris, & in Israel magnum nomen tuum palam profitebatur. Vt igitur etiam gentibus, quæ infidelitatis vinculis tenebantur astrictæ, atque per superstitionem idololatriæ à dæmonibus ludificabantur, tuam reuelares gloriam, veluti de pharetra Satanę, & de ignorantię depressa caligine hunc eduxisti in lucem earum, quatenus ipso mediante salus fieret ęterna de Iudęę finibus vsque ad extremum terrę. Non plebem tuam, vtique tuam, & non dilectam per ipsius prędicationis altisonam tubã tuam vocari sanxisti. Hinc est quòd tam infatigabiliter terrarum spacia, maris latitudinem, montium solitudinem, vrbium, prouinciarumque peragrabat itinera. Te nanque impellente, te diligente, te in illo loquente ministerii sui cursum implere curabat. Conuertisti plane ò Domine Iesu planctum ecclesię tuę in gaudium, quando hunc ab infidelitatis errore reuocasti ad fidem, atque de Saulo Paulum fecisti. Lugebat quotidie eius interitum, perferebat laboriose immanitatis illius sæuitiam, compatiebatur paruulis suis, quos ipsa tibi genuerat, dum latibula peterent, speluncas petrarumque cauernas ob ebulliẽtem persecutionem metu inhabitarent martyrij. In cunctis patiebatur vtpote vera mater, quę illos genuerat, nutrieratque. Genuerat (inquam) non ex voluptate carnis, neque ex voluntate viri, seu corruptibili semine, sed ex fœcunditate spiritus, quem perceperat abs te sponso suo castissimo & immaculato. At verò quum placuit tibi mœrori eius, lacrymisq; finem imponere, atque prodigũ filium intabescẽtem ad sinum reducere illius, te illi insinuasti per lucem dans vocem desuper tonantem & dicentem, Saule Saule quid me persequeris? Mirum plane loquendi genus hoc extitit. Persequebatur Paulus tuos, non te, quid autem me persequeris aisti? Noueras intentionẽ Pauli, qui professores tuos neci tradere desudabat. Tui namque minime habebat notitiam, & tamen tu de te non de tuis conqueri videris. Sacramentum maximum his paucis insinuare voluisti. Est enim ecclesia tua, quę per vnitatem fidelium congregatur, corpus tuum mysticum, & sponsa charissima, quam vt pudicissimo tibi copulares amore, temetipsum tradidisti in mortem, illam (videlicet) mundans lauacro aquę in verbo tuo patri coęterno, per quod facta sunt omnia, propter quod sunt duo in carne vna, & in spiritu vno. Quamobrem tui corporis membra amicos (scilicet) tuos & seruos teipsum nuncupari dignatus es. Quicquid enim illis siue boni siue mali impenditur, tibi irrogatum esse fateris. Nimis vtique honorati sunt amici tui Deus, quos Deos ac tuos filios constituisti, dicente Propheta, Ego dixi, dii estis, & filii excelsi omnes. Huius charitatis zelo permotus sanctis tuis ne Paulus noceret ad

Act. 9. Heb. 4. Act. 9. Gen. 49. Esther 13. Psal. 75. Act. 9. Psal. 81.

libitum; eundem percussisti, atque sanasti. Talem profecto illum fecisti, vt bonitatis tuæ speculum omnibusq; ad delictorum suorum veniam promerendum incentiuum existeret salutare. Hoc ipse testatus est dicens, Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere; quorum primus ego sum, sed ideo misericordiam consecutus sum, vt in me primum ostenderet Christus Iesus omnem patientiam suam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in vitam æternam. Nullus igitur quamuis innumeris sit reus criminibus, de tua miseratione desperet. Omnium quippe misereris Domine, & nihil odisti eorum, quæ fecisti. Dissimulas peccata hominum, vt pœnitentiam agant, & resipiscant ab operibus suis malis. Persecutoris huius & conuersi pœnitentis animetur exemplo; quem de mortis eruisti faucibus, tuæque incolumitem donasti ecclesiæ egregium doctorem, ac toti mundo prædicatorem celeberrimum illū instituens. Tibi nanque Domine Iesu ob hoc & pro vniuersis miserationibus tuis mortalibus prærogatis ineffabilis ac sempiternus honor debetur & gloria, qui viuis & regnas cum Patre, & cætera.

2. Tim. 1.

In festo Purificationis Beatæ Mariæ Virginis.

QVemadmodum solis claritas incomparabiliter distat à tenebris, ita & à peccatoribus mens pia iustorum. Semper ad malum procliui sunt mali, propriæ voluntatis appetitu ducuntur, & tanquam iumenta indomita per vitiorum præcipitia colliduntur. Maiorum sanctionibus derogant, virtutum paruipendunt semitas, & conditoris lege contempti, diuino imperio se renuunt esse subiectos. Et grade malum hoc, vnde? Vtique ex tumore animi, ex ignorantia sui, ex veri nescientia, atque ex futurorum insensibilitate bonorū. O si animaduerterent quam propere sempiternus illis superueniet interitus, profecto resipiscerent, moribusque mutatis conuerterentur ad Christum. Sed nolunt (heu miseri) intelligere, vt bene agant; quoniam sibiipsis volūt omne posse licere, quod libet. Non autem sic iustorum at Deum timentium animus. Propriam nanque elationem euacuare, motusque suos inordinatos sub rationis redigere conantur imperium, se erigunt contra se, quatenus sibiipsis subiiciant semetipsos, Deū puro venerantur affectu, sanctorum Angelorum honorant agmina, sanctos cum Christo regnantes iugiter interpellant, proximos suos diligunt, virtutes sectantur, spernunt mundum, vitia abhorrent, & mandata vitæ sedula cordis intentione custodiunt, necnon decreta ecclesiæ ac patrū statuta humili obseruatione perficiunt. Mediatoris liquidè eruditi exemplo ad perfectionã tem per affectū feruntur & actu. Nam idem legislator minime constitutus sub lege legalia propter nos in se voluit præcepta seruare. Completo quippe quadragenario post sui ortus dictum numero (sicut sacrata præsentis solennitatis narrat historia) ad templum maternis voluit manibus deportari, auiculis redimi, & grandæui Simeonis brachiis sustentari. Hoc ipse, hoc eius mater immaculata virgo perfecit. Venit & illa ad templum, vt purificationis mysteria celebraret. Nequaquam in hac parte tenebatur sub lege; quippe, quæ non ex virili semine, sed de Spiritu Sancto conceperat prolem. Sic nanque præceptum fuerat in lege, Si mulier suscepto semine conceperit filium, quadraginta diebus immunda erit. Nequaquam semen susceperat virgo, sed spiritu fœcunda conceperat redemptorem, ideo purificari non eguit, quæ purificantem hominum sordes genuit. Vt autem Deum veneratetur in lege, formamque humilitatis ex hoc præberet per legem, legem voluit purificationis implere. Venit igitur ad templum, & secum, quem genuit, gestauit infantem. Ibi planè prophetarum est edocta oraculis, ac de futura nati passione præmonita, necnon sanctorum testimoniis in fidei veritate roborata. Quod enim ex scripturarum autoritate, seu ex reuelatione didicerat, & memoriter retinebat, senis admonitione percepit, quatenus de mysterio fieret certa, de vnici filii sui manifestatione iucunda, atque de gentium vocatione deuota. Conferente autem secum Maria de omnibus, quæ legendo, audiendo, videndo cognouerat ò quantum crescebat in fide, augebatur meritis, sapientia illustrabatur, magis magisque charitatis cremabatur incendio. Ex redIuiua siquidem sacramentorum cœlestium reseratione promota complebatur lætitia, spiritu fœcundabatur, admirabatur nimium, dirigebatur in Deum, & humilis custodiebatur in se. Tales prorsus diuinæ gratiæ sunt profectus, vt de imis eleuent ad summa, & de claritate in claritatem transforment. Beata planè mens virginis, quæ per inhabitantem spiritum ac magisterium verbi Dei semper in omnibus parebat imperio. Non sensu proprio, non suo ducebatur arbitrio, sed quod intus sapientia innuebat ad fidem, foris hoc corporis ministerio peragebat. Decebat vtique diuinam sapientiam, quæ sibi ad habitandum domum ędificabat ecclesię, vt de legis custodia, de purificatione mentis, de humilitatis norma & de spirituali oblatione Marię sanctissimę medio vteretur. Erat profecto ipsa talis & tanta, vt illi minime reperiretur similis. Erat (inquam) corpore virgo, carne incorrupta, prole fœcunda, virtute perfecta, moribus composita, sanctitate redimita, honestate conspicua, mente pura, corde ignita, animo suspensa, gratia plena, sapientia perfusa, Deo coniuncta, verbo propinqua,

Leui. 12.

qua, mysteriis diuinis imbuta, Angelorum consortio custodita, & à Spiritu Sancto absque temporis interuallo possessa. Sibi nanque ipsam in sponsam delegerat sapientia, in matrem, in suam interuentricem mundus, Angeli in dominam; & æternus Pater in filiam. O honor fœminæ, ò excellentia Mariæ, cuius meritorum celsitudine & gratiarum opulentia stupet cœlum, natura miratur, & sancta beatorum spirituum venerantur agmina. Non enim capit polus, non concludit orbis, neque attingit creatura, quod Maria suscepit mente, concepit in corpore, gestauit in vtero, nutriuit lacte, portauit brachiis, fouit in gremio, & est amplexata in carne. Super Angelorum, Archangelorumque transcendit gratiam, quòd de Mariæ carne verbum factum est caro, quod integritate custodita virgo generat, fœcundat spiritus, Deum parit fœmina, quòd fit mater & filia, ancilla & domina, supra legem & sub lege. Nempe supra legem illam fecerat gratia, sed sub lege humilitas. Virile minime in se susceperat semen, & tamen veluti immunda legi voluit esse subiecta. Hinc est, quòd ascendit in Hierusalem, introiuit in templum, portauit filium, & iuxta Domini præceptum redemit infantem. Quem? quare? pro quo? Infantem (inquit) illum de quo Propheta ait, Puer natus est nobis, & Filius datus est nobis, cuius imperium super humerum eius, & vocabitur admirabilis, Deus fortis, princeps pacis, Pater futuri seculi. Illum (videlicet) qui de paterno sinu egrediens sine commistione virili, & absque vlla contagione delicti, se mortalitatis nostræ natura induit, vt (scilicet) à dæmonum seruitute, & lege peccati, atque damnatione perpetua humanum redimeret genus, quatenus de peccato damnaret peccatum in carne sua, fieretque omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, & legi daret testimonium, quod esset sancta, concessa diuinitus, & spiritualiter intelligenda, dum per signum visibile gratiam inuisibilem prærogabat, offerentium id fide operante. Obtulerunt nanque (Euangelio testante) pro eo parentes eius par turturum aut duos pullos columbarum. Non aurum, non gemmas obtulerunt pro rege cœlorum, sed animalia munda, viua, atque volantia, vt mysterium hoc intelligerent esse, qui legerent. In turture quippe sanctæ ecclesiæ per amoris sacrosanctum connubium Christo copulatæ castitatem intellige, in columbæ verò specie vnitatem charitatis credentium, quibus est cor vnum, & anima vna, præfiguratam agnosce. Quæ (videlicet) per exhortationem mutuam, sacramentorumque collationem quotidie sponso suo spiritualis prolis fœcunditatem parere non desistit. Hanc oblationem mysticã sub ecclesiæ typo beata Maria pro suo Deo obtulit vnigenito. Ipsam tu ò fidelis anima imitare. Vt enim spiritualiter purificeris, & à delictorum valeas emundari contagiis, in templum cordis tui ingredere. Ibi omnis cogitationis noxiæ atque inordinatæ affectionis, sedato tumultu Deo per orationis studium ac contemplationis ocium vacare contende. Castis illi inhære amplexibus, deuotionis gemitus emitte, amoris prome carmina, & ignitæ laudis sacrificium exolue. Eris tunc proculdubio pudicissima turtur, cœlesti copulata spõso, eò speciosior, oculisque illius gratior, quò purius, frequentiusque memoratis amoris præludiis inhæserebis. Tui etenim charitate vulneratus inquiet, Vox turturis, quæ diuinum vtique mulcet auditum, suauemque omni electorum multitudini iucundæ laudis exhibet concentum, in terra nostra audita est. Verum si huiusmodi vocem minime proferre didicisti, si contemplationis delectabilem gustum needum mente percepisti, saltem vel columbarum custodi vnitatem, puritatem cordis, atque laudabilium operum perseuerantiam. Eris procul dubio columba speciosa, si fraternam seruaueris charitatem, nulli malum pro malo, vel maledictum reddendo pro maledicto, sed benedicendo maledicentibus, orando pro persequentibus, atque odientibus benefaciendo. Hoc quippe modo in petræ foraminibus nidificando frequentes dabis gemitus etsi non amoris ac deuotionis, certè compassionis & pietatis ex corde patiendo delinquentibus & afflictis. Hi sunt columbarum pulli gemini compassionis (videlicet) & actionis, quos fidelis quisquis Deo acceptabiliter offerre debet, quatenus a delictorũ sordibus purificatus ac redemptus deuotæ seruitutis oblationem valeat præstare gratissimam. Signanter tamen par turturum aut duos columbarum pullos parẽtes Domini obtulisse pro illo diuinus sermo proloquitur, vt rectè intelligas & contemplationis & actionis Domino placere cõmercia. Singuli etsi nequeũt omnia simul, singula offerant, meminerintque Mariæ, Marthæq; sororum Dominum Iesum opera commẽdasse. Affectum in cunctis, quæ agimus, Deus potius attẽdit, quã opus. Quãobrem siue per contemplationis studium mente excedimus Deo, atq; vacamus, seu per virtutũ incrementa & commendabilium negotiorũ opera proximis nostris sobrij esse satagimus, id taliter perficiamus, vt tantũ Christi charitas vrgeat nos. Hæc planè est spiritualis purificationis accepta oblatio, quę nõ in manufacto, sed in cordis persoluitur templo in quod Dominus Christus gratanter ingreditur. Istud seruorum Dei in se quisq; ædificet, emũdatũ maculis præparet Christo, atq; associatus Simeoni pueri li Iesu præstoletur aduẽtũ. Veniet nanq; si dispositam reperiet mentẽ (quemadmodum vaticinatũ est) ad templũ sanctum suũ dominator dominus, nõ in pe-

Esa. 9. Luc. 2. Cant. Malac. 3.

tectate maiestatis, sed panniculis inuolutus, maternis deportatus in brachiis. Aduentante autem Maria cum filio obuiam eisdem occurrat in spiritu, atq; ministeriũ piæ deuotionis exhibeat, Prouectæ ætatis senem & prophetissam Annam pudicitia ac sanctitate decoratam de infante Iesu multa narrantes cordis aure percipiat, diiudicet singula, & sedula cogitatione vniuersa perlustret. De figuris veritatem eliciat, & de visibilibus ad inuisibilia contemplando transcẽdat. Suscipiat demum syncero puritatis affectu in spirituales cordis sui vlnas vagientem infantem, & dicat, Suscepi Deus misericordiam tuam in medio templi tui, propterea secundum nomen tuum, ita & laus tua in præcordijs meis, & vsq; ad fines terræ. In his igitur amoris præludiis fidei irradiatus splendore, charitatisque suauitate refertus, necnon mentis iubilatione debriatus agnito diligentissime, quem tenet in brachiis, probati senis canticum assumat inquiens, Nunc (post desideriorum meorum fatiscentem ardorem) dimittis ò Domine seruum tuum agnoscẽtem, confitentem, diligentem, amplectentem in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum, illud (videlicet) quod grandæuus patriarcha Iacob aspicere concupiscens aiebat, Salutare tuũ, expectabo Domine. Illud inquam, quod Psaltes egregius feruentissimo amore poscebat dicens, Ostende nobis Domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Planè viderunt oculi mei luminis tui illustrati munere salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium, earum (scilicet) de quibus nonunatissimus Propheta inquit, Gentium populus, qui habitat in tenebris, vidit lucem magnam. Sedentibus in regione vmbræ mortis lux orta est eis, non qualiscunque sed iustitiæ & veritatis, quæ vnigenito tuo ò alme Pater plurimum metuende apparente in carne credentibus emicuit vniuersis, quatenus infidelitatis errore fugato ad agnitionem deitatis tuæ & catholicæ vnitatis venirent ad sinum. Abs te profectò factum est hoc Domine, qui facis de tenebris lucem splendere, & vocas ea, quę non sunt tanquam ea, quæ sunt. Tu nanque gentium numerositatem per filium, tuum conuertis ad gratiam, eundemque manifestas ad gloriam plebis tuæ Israel, illius quippe, quam non ex carnis & sanguinis propagatione, sed ex sanctificatione spiritus, & gratia adoptionis atq; sacramentorũ regeneratione tuæ maiestatis acquisisti in laudem. Illi etenim ò misericordiarum Pater & Deus totius cõsolationis ad maximam peruenit gloriam, vt per eam verbum tuum caro sit factũ, atque per sanguinis aspersionem lauacro aquæ eodem mundata in verbo sine macula & ruga affecta sit sponsa, tibique angelicis aggregata virtutibus, & sempiterno tuo copulata verbo laudis sacrificium exhibere non cesset, qui cum vnico filio tuo & Spiritu Sancto viuis, &c.

Psal. 44. — Lucæ 2. — Gen. 49. — Psal. 84. — Esa. 9.

In solennitate Sancti Matthiæ Apostoli.

Qvemadmodum solis radios in sereno meridie rutilantis quicunque intueri voluerit, retrusus a lumine potius cęcatur, quã videat, ita & qui diuinorũ iudiciorũ conatus fuerit indagare secreta, ad eorũ nũquã valet peruenire indaginẽ. Caligat prorsus humanę acies intelligẽtiæ degẽtis in carne, quoties ineffabili diuini splẽdoris claritate attollitur, atq; arcanas iudiciorum Dei rationes comprehendere molitur, quum omnino inuestigabilia sint, dicente Apostolo, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Venerandũ vtique est, quod nequit attingi, atq; cum honore colendum. Congruum procul dubio est, & ęternę Dei sapientiæ dignissimum, vt agat quędam, quę sint ignota mortalibus, & Angelicis etiam sint miranda spiritibus. In hoc quippe rationalis natura maiestatem diuinam intelligentias sapiẽtia sua pręcellere vniuersas compellitur confiteri, quoniam inaccessibilem lucem ipsius nemo nisi admissus, valet attingere. Hoc in excessu mẽtis raptus Sapiens contemplatus est dicens, Omnis sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum. Arenam maris, & pluuię guttas, & dies seculi quis dinumerauit? Altitudinem cœli, latitudinem terrę, & profundum abyssi quis mensus est? Sapientiam Dei pręcedentem omnia quis inuestigauit? Vnus est altissimus creator omniũ, omnipotẽs rex, potens, & metuẽdus nimis, sedens super thronum illius, & dominans Deus. Ipse creauit illas spiritu sancto, & vidit, & dinumerauit, & mẽsus est, & effudit illam super omnia opera eius. Secundũ datum suũ prębet illam diligentibus se, nempe sapientię celsitudinem sempiternam, naturalisq; intelligentię imbecillitatẽ. Rationalis spiritus ac pręrogatũ sapiẽtię donum luculẽtissime his paucis innotuit. Discat igitur rationale animal constitutũ in carne pro intellectus sui nõ inflari acumine, quũ ex diuino sortitus sit munere, quòd rectè intelligit. Discat sibi minime arrogare, quod alienũ est, agnoscat donũ conditoris, ne repercussus à lumine ignorantię tenebris inuoluatur. Nã quemadmodum humilibus sapiẽtię tribuitur gratia, ita negatur elatis. Esto ergo humilis, o homo, in oculis tuis, noli plus sapere, quã oporteat, neq; velis secretorum iudiciorum Dei rimari causas, vt nõ intelligẽdo intelligas, & desipiendo, quod iustũ est, sapias. Hic nanque in scientia diuinitatis rectissimus noscitur esse profectus, vt quanto magis intelligis, minus te scire cognoscas, quum incomparabiliter excedat, quod scire nõ valeas, id quod tibi innotescit esse sciẽdum. Quis (oro) percipere sufficit, quantus & qualis sit Deus, quum

Rom. 11. — Eccle. 1.

quum sit ineffabiliter bonus, incomprehensibiliter sapiens, insuperabiliter potens? Ipse solus seipsum perfecte intelligit per se sine errore & absque initio. Nemo (inquit Veritas) filium nouit nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Reuelat planè filius patris gloriam, diuinitatem, maiestatemque, nō quid est, sed sicuti est, & quod est, dicente Ioanne: Carissimi filij Dei sumus, & nondum apparuit, quod erimus, scimus quoniam quum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est (videlicet) reuelata facie & cognitione beata. Interim autem donec diuina nobis se reuelet essentia, non per speculum, neque in ænigmitate, sed facie ad faciem flagrantes desiderio videndi speciem humiliter ambulemus per fidē, & non in magnis aut mirabilibus super nos, ne forte veluti indignissimi repellamur. Veneremur in nobis opera Dei, quæ nequaquam percipiuntur à nobis. Iuste factum esse arbitremur à domino, quod intelligere nequimus, scriptum que nouerimus: Omnia in sapientia (id est in verbo) fecisti. Si in verbo & per verbum facta sunt omnia, quis dubitet vniuersa rationabiliter & absque personarum acceptione hominum etiam electionem esse perfectam? Elegit (inquit Apostolus) nos in ipso (videlicet in verbo) ante mundi constitutionem. Elegit (inquam) nō ex operibus iustitiæ, quæ nondum feceramus, neque ex ratione humana, quæ nihil scit, aut valet cogitare ex se, sed in verbo suo, in sapientia sua, in seipso. Et hoc non in temporis volubilitate, quando factus est homo, sed ante mundi constitutionem, quando non erat homo, quatenus quicūque gloriari voluerint, non in seipsis, sed in domino glorientur. Hæc prorsus vera est gloria, si gloriemur in domino, non in nobis. In nobis vel de nobis in quo gloriabimur, quum nec bene facere, neque bene cogitare valeamus à nobis? Libenter (inquit Apostolus) gloriabor in infirmitatibus meis. In infirmitatibus suis gloriabatur in se, vt de collatis donis seu acquisitis virtutib. gloriaretur in domino. Nouerat quid ex se, quidve prærogatum illi fuisset à domino. Dicebat se in infirmitatibus gloriari, non quòd gloriam commendabilem de infirmitate adipisci posse se crederet, sed vt infirmitatis comparatione manifestaret, quantum in se Dei illucesceret gratia. In hoc potissimum Dei gratia commendatur in homine, quoniam absque vllis præcedentibus meritis conceditur gratis. Cæterum si bonis pręcurrentibus operibus datur superuacue, gratia nuncupatur. Gratia ideo dicitur, quia tribuitur gratis. Quid (oro) meruerat Iacob Esau natu potior, vt electionis gratia germanum pręcelleret suum? Iste dilectus, ille autem est à Deo contemptus. Tale etenim oraculum mater ipsorum audiuit, dùm ab ortu suos inter se certantes sensisset in vtero. Maior (inquit) seruiet minori. Hinc successu prospero adeptus est primogenita, & paternam fratri pręripuit benedictionem. Verum & per Prophetam dominus contestatur: Iacob dilexi, Esau odio habui. Nequaquam calumnianda, sed est hęc domini veneranda sententia. Nihil prorsus Deus abstulit Esau, quū illi suam pręstare noluit gratiam. Miseretur cuius vult, & quem vult, illi gratiam non communicando indurat. Tanquā verus figulus de humani generis massa aliud vas in honorem, aliud in contumeliam facit, & tamē nemo est, qui de illo iuste conqueri valeat, dum ęqua iustitię lance iudicia sua vniuersa disponat. Hoc pręclarissimus Psaltes contemplando aiebat: Principium verborum tuorum veritas, in ęternum omnia iudicia iustitię tuę. Nempe dum vnum pręponit Deus alteri, nemini derogat, & ęquissime agit sua in se, id ordinante sapientia hominibus quidem ignota, Deo autem ipsi sine ambiguitate notissima. Elegit Dauid adhuc puerulum ad regni solium cęteris neglectis fratribus dicens Samueli: Inueni hominem secūdum cor meum. Adolescens erat, & nil pręcipuum pro domino eousque perfecerat, & tamen secundum cor Dei esse memoratur. Futurorum dominus pręscius, qualis futurus erat, pędicabat, pędicando eligebat, eligendo autem arcana eius iudicia palam exhibebat. Proposuimus electionem Matthię, eam proferamus in medium. Electi ab Apostolis sunt Barsabas, qui cognominabatur iustus, & Matthias, vt eorum alter subrogaretur pro Iuda, qui dominum Iesum prodēdo vendiderat, atque suspendens se, crepuerat medius. Diuinum autē implorantes suffragium orauere dicentes: Tu domine, qui corda omniū nosti, ostende: quem elegeris ex his duobus vnum accipere locū ministerij & Apostolatus, de quo pręuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum. Datis autem sortibus cecidit sors super Matthiā & connumeratus est cum vndecim Apostolis. Ordinatissimus fuit iste electionis ordo. Iuxta faciem iudicantes Apostoli secernunt iustum Barsabam & Matthiam. Iustus merito fuerat eligendus, & Matthias, qui donatus domino interpretatur, vt ad Apostolatus vnus illorum assumeretur apicem. Iudicanti igitur secundum cor proposuerunt electionem, quatenus ille qui am borum nouerat corda, quem elegisset, ostenderet. Elegerat profecto Matthiam ad hunc gradū dignitatis ante, quàm darentur sortes, & prius quam fieret mundus. Declarauit autem visibilis sors Dei electionem inuisibilem. Non enim ęternum valet peruerti iudicium, quin fiat quod futurum esse delegerit. Quis non pręculisset ex his iustum cognomento & vita? Et tamen aliter iudicauit omnipotens, cuius iudicia longe ab humanis dissimilia sunt. Sicut exaltantur cœli à terra, ita exaltatę sunt vię meę à viis vestris, & cogitatio-

tationes meæ à cogitationibus vestris, ait dominus per Prophetam. Non enim elegit Deus Barrabam, sed Matthiam, atque in Apostolatus ordine fecit duodecimum, prius prædestinatione, deinde sorte. Quem elegit prædestinatio, perfecit sors. Nemo tamen hoc Apostolorum exemplo ad Dei voluntatem cognoscēdam in dubiis vtatur sortibus. Christianis omnino prohibitæ sunt, tametsi in veteri permissæ fuerint lege, & sub gratia ab Apostolis visæ. Solerter igitur animaduertendum est, quoniam eo tantum tempore sortes exercuerunt Apostoli, quo aberat corporaliter dominus, & spiritus sanctus nedum fidelium corde imbre suo repleuerat. Illis adhuc minus perfectis & voluntate Dei non certificatis sortium concessus est vsus: at verò veniente spiritu & electorum corda donis sapientiæ intellectus, consilij, & scientiæ replente interdicuntur sortes, & orationis interpellatio commendatur. Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Hinc est, quòd vnanimiter Ecclesia orare consueuit, quoties à domino aliquid postulandum esse decernit, neque melius quàm precibus mediantibus Dei volūtas deprehenditur, si tamen effundātur fideliter, syncero, humiliter, perseueranterque. Cæterum nihil huius gloriosi Apostoli datas sortes electioni præiudicare dixerim, quando Apostolos orationē præmisisse diuina testantur oracula. Ille nanque in hac electione commendauit inquisitionem sortium, qui exorantium annuit votis. Neque enim minus Petro & Apostolis cæteris Matthias adeptus est gratiæ, quamuis in vocationis ordine extiterit vltimus. Eandem plenitudinem spiritus, eademque munera spiritualia percepit, quæ reliqui. Illum superueniens paracletus charitate compleuit, deditq; vt omnium linguarum generibus loqueretur, miracula faceret, conuerteret nationes, prædicaret Christum, ac martyrii consequeretur triumphum. Denique cum cæteris coapostolis super thronos duodecim tribus Israel iudicantibus sedebit. Nam quemadmodum vna omnium ipsorum est Apostolatus gratia, ita singulorum eorum erit prærogata iudicandi potestas. O quàm fœcunda est erga milites suos æterni regis nostri laudanda dignatio. Præstat vtique pro paruis maxima, & pro temporali incommodo gaudia sempiterna. Centuplicatam reddit terrenam substantiam egentibus pro suo amore dispersam. Reformatum in melius supra modum humanū restituet corpus, quod pro virtutis fuerit zelo consumptum. Saluatorem expectamus dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. De rationalis autem spiritus retributione quid memorem, dum & ipse reluctando vitiis, atque appetēdo cœlestia, & corpori immortalitatis conferat tunicam, & sibiipsi preciosorum lapidum fabricet coronam? Lætitia sempiterna (inquit sermo diuinus) erit super capita eorum, gaudium & exultationem obtinebūt. Exultabunt planè sancti in gloria, lętabuntur in cubilibus suis, quoniam eis pro suorum retributione bonorum inerit beata visio, iucunda dilectio, ęterna comprehensio, secura fruitio, vera libertas, grata societas, imperturbabilis pax, cœlestis amœnitas, angelica dignitas, plenum gaudium, resurrectio perfecta, indefessaque laudatio. Hęc est stellarum duodecim corona perfulgida, quam in regno Christi cæteris electis Matthias consequetur Apostolus, eo splendidiorem, quò vberiorem manipulum fortitus est gratię. Vniuersi orbis prælatus est populis, hoc Propheta perhibente, qui ait: Constitues eos principes super omnem terram. Primatum quippe adeptus est gentium, quia prius sibimet didicit principari. Sic nanque ad veri honoris conscenditur cathedram, vt ante quis sibi, deinde nominetur & cęteris. Nunquam aliis bene pręerit, qui sibiipsi extiterit nequam. Extollūtur Apostolorum merita, non quia sanctis præterunt omnibus dignitatis gratia, sed quoniam animarum zelo, honoris Dei, contemptus seculi, cęterarumq; virtutum prę cunctis sublimius inarsere, vtpote propinquiores verbo, & spiritualibus donis locupletiores. Nam quod aliis est impertitum ex parte, hoc istis totum est pręstitum abunde. Maxima proinde fidelibus ad eorum interpellandum suffragium fiducia prærogatur, quum mediatori hominū specialissimo sint charitatis copulati contubernio. Iam nō dicam vos seruos (ait illis) sed amicos meos vtique charissimos, quia omnia quęcūque audiui à patre meo, nota feci vobis. Nempe si, vt amici implorabunt, exaudientur. Tuum igitur ò Matthia Apostole, te exorantibus prębe subsidium. Accede pro nobis intercessor ad Christum, quatenus qui te in mystico, die in hora te computauit duodenæ, nos per te ducat ad se Iesus Christus Dominus noster, qui beate viuit & regnat in se per infinita secula seculorum, Amen.

Ioan. 15. (margin: Ioan. 5.) Esa. 35. Psal. 44. Ioan. 15.

In annunciatione Beatæ Marię Virginis.

Quoties intemeratę Virginis Marię prærogatiuam sanctitatis, facundia humana conatur edicere, quoniam longe ab illius existit meritis, necesse est, vt succumbat. Melius quippe silentio quàm locutione differitur, quum omnis laus eadē inferior sit. Quis (oro) huius virginis gratiam sufficio enarrare? Ab ipsa nanque sui conceptione in benedictionibus pręuenta dulcedinis, atque à damnationis aliena chirographo prius est sanctificata quàm nata. In ipso enim vtero materno iam posita super illam gratia sanctificationis effulsit, vtpote

ei quæ electa erat, vt pareret Deum. Nouerat opus suum ille, qui fecerat & quale futurum erat, certissimè agnoscebat. Hinc est, quod virginem ipsam tam largo imbre spiritus irrorauit. Erat planè sicut à carnis colluuione immunis, ita & ab omni peccati labe extranea: Degebat quidem in carne, conuersabatur supra carnem, carnisque molestias nesciebat. Talis profectò erat, vt nulli vsui seruaretur, nisi diuino. Quamobrē quum temporis plenitudo venisset, in quo vniuersorum conditor humanum genus redimere statuerat, hanc præ cæteris reperiens sanctiorem sibi præcipuā delegit in sponsam, ipsam mente, ipsamque corpore custodiuit intactam, vt esset, de qua verbū fieret caro, ac mulieris pudor per eam deleretur & culpa. Ad hanc vtique virginem in ciuitatem Nazareth à Deo missus est Gabriel, quatenus incarnationis verbi eidem tempus nunciaret & modum. Ad virginem quippe missus est angelus, quoniam angelis semper est cognata virginitas. Illos puritate imitatur & merito. Ipsis per virtutis studium conformari nititur, vt eandem, quantum possibilitas humana admittit, sibi in via adipiscatur puritatis innocentiam, quam cum angelis habituram Christus illi repromisit in patria dicens: In futuro regno homines non nubent, neque nubentur, sed erunt similes angelis Dei. Interim tamen est beata virginitas, quæ venturi seculi & æternæ felicitatis primitias prælibat, mortalis naturę transcendens limites, & summorum spirituum vestigia sequens, est planè grata Deo, vicinaque angelis. Merito igitur angelus ad virginem mittitur, vt nouam gratiam noui partus noua salutatione differeret. Visitationis enim aderat tempus, in quo liberaretur reus, sapientia corporaretur, deleretur culpa, atque cœlestis Hierusalem reædificarentur mœnia. Quamobrem lætus paranymphus effectus pro officio exhilaratus pro gratia, pro obsequio expeditus, insolito fulgore vestitus in humana effigie descendit ad virginem. Didicit sanè ex præsagio, quanta qualisque erat, ad quam dirigebatur salutandam. Aue (inquit) gratia plena, dominus tecū. Tecum in mente, tecum in ventre, tecum in thalamo, tecum in præsidio. Cæterum hoc non habet abs te, sed ab illo, qui fecit te, vt nasceretur ex te, pasceretur à te, permaneret in te, atque gratia sua fęcundaret te. Repleuit enim te, vt fieret in te, possesq; veraciter dicere, quod longe antè Sapientis ore vaticinatum fuerat de te. Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Magna profectò Mariæ gratia exuberans, atque cōpleta, quę cęlis dedit gloriam, terrisque genuit Deum, gaudium prętitit angelis, seculoque pacem refudit. Fide docuit gentes, vitiis finem imposuit, humanę vitę instituit ordinem, atque spiritualem edidit moribus disciplinam. Quomodo non est Maria iuxta Gabrielis oraculum plena gratia, quę effecta est mater Dei, paradisi scala, cęli ianua, interuentrix mundi, dęmonum fuga, peccatorum spes, naufragantium portus, maris stella, confugium periclitantum, solamen laborantium, fluctuantium robur, Dei & hominum verissima mediatrix. Ipsius gratię plenitudinem cęlestis nuncius persensit, cognouit, manifestauit, & dixit: Aue gratia plena. Salutat illam tanquam sibi dominam, honoreq; dignissimam, ac à Deo singulariter electam, atque dilectam. Nec aliunde quam à salutatione debuit inchoari, quādo per hanc nouę salutationis gratiam saluatoris mundi prænunciabatur aduentus. Ad huius igitur angelicæ salutationis vocem expauit cor virginis, & in seipsa turbata est, non ex aspectu angelico, quasi insolito, quippe quum iugiter visitabatur ab illis, sed ob excellentiam diuini præsagii, quòd propria merita præcellere videbatur. Consueuit, nanque humilitas sicut semper stare sub se, ita difficile fidem accommodare iis, quæ supra eam esse censentur. Huius igitur prærogatiua virtutis specialiter decorata Maria vt se tam officiosissimè salutari, se plenam gratia dici, se prę cunctis mulieribus ex domini præsentia sublimari audiuit, tacita secum exagitata cogitarē cœpit, qualis esset ista salutatio. Reuoluebat virgo animo singula nuncii cœlestis verba, seque metiebatur in se, paruitatem suam, Dei altitudinem, profusam illius bonitatem, matura consideratione pensabat, nihilque tanti oraculi dignum sibi inesse cernebat, vnde magno cogitationum æstu intus vrebatur. Hoc autem Deo reuelante vt agnouit Gabriel, humillimo eam demulcens affatu inquit. Ne timeas Maria de iis, quæ à me dicta sunt tibi. Præcipua quidem sunt, & humanæ conditionis transcendunt metas. Verū quoniam domino disponente hæc dixi, vide ne paueat cor tuum. Inuenisti gratiam apud Deum; nō qualemcunque, sed a seculis inauditam, cunctis miranda, efferendam supra modum, quæ hominem & angelorum præcedit gratiam, Ecce concipies in vtero, & paries filium, vocabisque nomen eius Iesum. Vide vnde tibi tanta proueniat gratia, vt prolem concipias, quæ salutem afferat, præstet veniam, lucem infundat, remedia conferat, vitam donet, & cœlorum patefaciat viam. Erit nanque, quem paries, magnus, & filius altissimi vocabitur. Erit planè magnus meritis, magnus potestate, dignitate præcellus, incomparabilis sapientia, sanctitate conspicuus, decorus forma, honore dignissimus, & omnium charismatum largitate perfusus, ita vt filius vocetur altissimi. Istud enim nouum nomē, recentemque dignitatem nequaquam sortietur ex patre, quū sit illi filius coæternus, Deus de Deo, imago substantiæ, gloriæ splendor, verbumque incommutabiliter manens in patre, sed eidem tribuetur ex gratia per humanitatis naturam, quam assumet ex

Mat. 22. Luc. 1. Eccl. 24. Luc. 1.

ex te. O præclara sanctissimæ mulieris huius constantia, ô fides incussa super humilitatis petram fundata. Plenam oraculo angelico Maria præbuit fidē sciens omnia Deum posse, quum vult. Prius quantulumcunque fuerat turbata atque perterrita impellente ac discernente humilitate metuens ambulare in magnis aut mirabilibus super se, nunc autem ex verbis nuncii specialius erudita, nec non charitatis concremata dulci incēdio pro communi omnium vtilitate requisiuit dicēs: Quomodò fiet istud, vt concipiam in vtero, & filium pariam, quoniam virum nunquam agnoscere me duplici ex voto constrinxi? Nouerat sanè irrefragabilę mentis suæ propositum, nouerat neminem Dei bonitatem deserere benefacere simpliciter cupientem, nouerat ista nunciantem nullo modo posse mentiri. Prolatam ergo sententiam, & animi sui propositum sibi opposita sciens non dubietatis causa modum, miraculumque tanti præsagii audire desiderans inquit: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco. Eius namque percunctationis occasione Christianæ religioni quam maximam fidei autoritatem contulit. Sciscitata est modum, qualiter virginitatis mentis & corporis custodito signaculo, id quod asserebat, fieret, quatenus ex narratione angelica plebs futura fidelium erudita de mysterio omnipotentiam sui conditoris agnosceret, disceretq; in quem crederet, cuiusve testimonii roborаretur adminiculo. Nempe in hoc sacrosancto incarnationis filii Dei sacramento interuenit totius trinitatis summa dignatio, patris videlicet mittentis autoritas, sancti spiritus veneranda operatio, & ab ipso verbo humanæ naturę susceptio. Interfuit etiam cęlestis nuncii vera assertio, & virginalis pudicitiæ illibata cognitio. Quis certior esse valuit de se, quàm ipsa, quæ mysterium spiritus experiebatur in se? Sentiebat gratiam, & incarnati verbi agnoscebat præsentiam. Quamobrem irreprehensibilis est testificatio virginis, prærogatiua sanctitatis ornatæ, & gratiæ plenitudine fœcundatæ, cuius asseuerationis oraculo nō minus quàm angelico est adhibenda credulitas. Merito igitur tanquam prudentissima debuit velle certificari de singulis, quod sibi specialiter inferebatur ab angelo ad fidei profectum, omnibus postmodum fieret notum. Hinc factum est, vt referente illa, quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Illico audiuit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Non enim ô Maria de virili semine concipies, quemadmodum consueuerunt cetera, sed de spiritu sancto, tuo duntaxat interueniente consensu. Superueniet planè paracletus in te suo placidissimo illapsu, non corporeis capabilis sensibus, sed sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram. Veniet inquam idem, & obumbrabit tibi, senties gratiam, nec amittes pudicitiā, suscipies filium, qui non violabit signaculum, requiescetq; in vtero tuo tanquam sponsus in thalamo suo. Eris quippe mater & virgo immaculata & nupta, impolluta & prægnās, quoniam quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei, non per adoptionis gratiam, sed per naturam. Illum Dei filium esse verissime confitebitur fides testificata à lege & prophetis, quam ideo reuelauit pater, vt venisse credatur præsens, sicut vaticinatū fuerat esse venturum. Nihilque noui astruit fides, quum eundem credit in temporis plenitudine apparuisse, qui in lege prisca extitit promulgatus. Nam vnus Deus, vnus Dei & hominum mediator, qui in veteri testamento promissus patribus in nouo insinuabitur omnibus, & vocabitur filius Dei. Cæterum ad eruditionem fidei tuæ, futurorumque credentium, quod è vicino contigit, conceptus senioris, sterilisque tibi pando mysterium, quatenus nihil fore esse impossibile cognoscas. Talia vt spiritualiter affatus est Gabriel, Mariæ præstolabatur assensum. Tunc ad Deum totum est conuersum cor virginis, noua irradiatum luce, insolito charitatis desiderio liquefactum atque repletum syncero piæ deuotionis affectu. Solo igitur mente ac corpore prostrata humillimè inquit. Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. O abbreuiata verba de cellario virginis sub compendio eructata, quàm profunda sunt, quàm sancta, quàm dulcia, quamve diligentissime meditanda. His paucis perfectionem notificauit. Non est in sermonum superfluitate diffusa, neque in gratiarum multiplicitate elata. Sciebat sub disciplinæ censura labia esse frænanda, nouerat quoque sanctæ humilitatis vberem esse mercedem, vtrumque propterea optime custodiuit. In paucis nanque multa, & in magnis expressit humillima dicens: Ecce ancilla domini. Isto vnico responso compleuit cęlum gaudio, angelis omnibus exultationem præbuit, captiuo seculo spē dedit, dæmones vniuersos exterruit, astantem lætum fecit nuncium, ac detentis in inferno patribus libertatis gratiam repromisit. Affectu quippe auido, extensis in cœlum manibus, propatulo cordis auditu huiusce modi præstolabantur responsum. Erat nempe illis præ libertatis amore diuturna nimis expectatio, pauidaque obseruatio, ne ob humilitatis virtutem reniteretur virgo, consensumque negaret. Verum vt datum à Maria percepere responsum, omnes pariter prorumpentes in laudes domino decantauere dicentes: Benedictus dominus Deus Israel, quia visitauit, & fecit redemptionem plebis suæ. Respondit itaque Maria, quod obtemperanti congruebat humiliter. Neque enim propter humilitatis affectū obedientiam, nec ut obediret alacriter, humilitatis decuit præterire censuram. Vtriusque igitur virtutis constituta in medio demisso inquit eloquio: Ecce ancilla domini diuino paratissima famulari

Luc. 1.
Luc. 1.
Psal. 71.

famulari imperio. Non renuit gratiam, non contradicit oraculo, non vltra exigit informari de modo. Ecce se offert, se subiicit, se prosternit altissimo, non filiam, non sponsam, non facturã, sed domini se fatetur ancillam. Quamobrem vt ad sui gloriam, suæque dignationis mysterium ad libitum corpusculi huius vti valeat instrumento: inquit, Fiat mihi secundum verbum tuum (videlicet) prolatum à te. Fiat (inquit) mihi, vt concipiam sine semine, pariam sine dolore, permaneãque virgo absque pudore, secundum verbum illud, per quod pater cœlum creauit & terram, dixitque vt fieret lux, & facta est, secundum verbũ illud dico, quod in principio apud Deum erat Deus, per quod facta sunt omnia, & sine ipso nihil. Tantum siquidem altissimo virginis huius cõsensus placuit, vt mediante ipsius prolatione verborum repente sancti spiritus percurrente virtute verbum fieret caro, & virgo Dei existeret genitrix, vt (videlicet) immensus caperetur, impassibilis pateretur, & incircunscriptus teneretur. Tunc planè completa sunt præambula figurarũ, documenta scripturarum, atque desideria prophetarum. Tũc sine manibus de monte excisus est lapis, qui totius orbis superficiem occupauit. Tunc perfecit Deus, vt mulier circundaret virũ quod se facturum longe antè per Prophetã promiserat. Tũc Aarõ virga floruit, & flos de radice eius ascẽdit, super quẽ requieuit spiritus sapiẽtię & intellectus, spiritus cõsilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis atq; timoris domini. Nẽpe tunc rorauerunt cœli desuper, & nubes pluerunt iustum, apertaque est terra, vt germinaret saluatorem, quem prænunciauerunt Prophetæ, prædixerat angelus: Maria crediderat. Descendit (inquam) verbum de paterna sede diuinitatis suæ (nusquam tamen recedens) in vterum virginis, hominibus vt appareret visibilis, & spem daret laborantibus, peccantibus indulgentiam, diligentibus pacem, atque expectantibus mercedẽ quemadmodum Propheta longè ante poscebat dicens: Da domine mercedem sustinentibus te, vt Prophetæ tui fideles inueniantur. Tunc denique magnum diuinæ pietatis consummatum est sacramentum, quod postea manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria, vbi cum patre & spiritu sancto viuit & regnat, &c.

Esaiæ 11.

Esaiæ 45.

Eccle. 36.

In passione Domini.

Psal. 48.

AVdite hæc omnes gentes, auribus percipite vniuersi, qui habitatis orbẽ, quique terrigenæ filii hominum, simul in vnũ cõueniant diues & pauper, iustus atque peccator, quoniã miserationes Dei loquetur os meũ, quatenus benedicere valeat omnis caro nomen sanctũ eius in seculũ & in seculũ seculi. Accedite inquam non corpore, sed spiritu, expediti tam ab oneribus delictorum, quàm ab exteriorum fragoribus, vt patulo cordis auditu redemptionis humanæ intelligere possitis modum & causam. Ad vniuersorum quippe profectum huiusmodi est proferenda materia, quæ compunctionẽ exaggeret, excitet in fletum, immitat lumen, in gratiarũ promoueat actiones, conferat gratiam, & ignem diuinę charitatis vehemẽter accendat. Huiusmodi ò homo spirituales profectus excipies, si humili meditatione frequenter reuoluas animo captiuitatis tuæ erumnas, tibique impensa per crucis patibulum beneficia redemptoris. Nonne quoties in amaritudine animæ tuæ cogitabis, qualem te tuus condidit creator, qualemve te tuorum fecerit culpa parentum, cum Propheta clamabis & dices. Misericordiæ domini quia non sumus consumpti, quia non defecerunt nobis miserationes eius. Merito misericordiæ diuinæ ascribendum est, quòd post Adæ præuaricationem nequaquã natura est consumpta humana, quippe quæ in cęlo & in terra dispositionem diuinam deordinando deliquit. Se enim sponte sub mystici Pharaonis ad conficiendum lateres paleasque colligendum exposuit dominatu, Dei in se dehonestando imaginem, se mundi huius ciuem fecit, seque vilissimo terrenarum actionum commercio tradidit, ac si vltra nil quæreret. Hinc inolente cupiditate adeò spirituales inualuerunt tenebræ, vt sola visibilia hominis affectum allicerent. Proh dolor, quanta deformitas, vt rationalis spiritus spreto conditoris imperio, neglectisque cœlestis patriæ defæcatis conuiuiis, brutorum more fętidissimæ carnis se subderet voluptati. Tali prorsus debuit pęna mulctari, cõtempto genitore ac originalis dignitatis hæreditate consumpta, qui futurus erat angelorum ciuis, cęlorum incola, & ineffabilis felicitatis possessor perpetuus. Compatiebatur tamen Dei clementia homini se ignoranti miserrimo, suamque dolebat in illo deperire imaginem. Quamobrem suadente pietate, humana se offerente miseria, sanctorumque interpellantibus angelorum agminibus mitit Deus verbum suum, vt sanaret homines, & eriperet eos de interitionibus illorum. Descendit itaque ab Hierusalem in Hierico Samarita piissimus, expoliato & vulnerato homini opportuna remedia præbuit, atque proprio iumento imposito seminecẽ Ecclesiæ perducit in stabulum. O mediatoris nostri veneranda dignatio, o pietatis viscera conditoris, nec conturbatus iniuria, nec labore deuictus, neque vlcerosi horrore detentus, quin potius charitatis transfixus telo languentis voluit communicare doloribus, vtque ardentius eundẽ alliceret ad amorem, ab illo, pro quo patiebatur, passus est horrendã ludibria. Clamant igitur sputa, claui, lancea, irrisiones, & verbera, vt ipse toto corde, totisque visceribus diligatur, qui pro dilectione

ctione tanta ac talia perferre dignatus est. A suo quippe discipulo argẽteis triginta venũdatus est à turbis vallatus, atque sacerdotum principi præsentatus vt reus. Non fugit, non latuit, neque se cessit, sed tãquam bellator fortissimus vltro persecutoribus obuiam procedens ait, Quem quæritis? Nouerat planè, quem quærerent, voluit tamẽ eorum audire sermonem, quatenus cognita diuinitate eius ex seipsis promouerentur ad fidem, miraculoque erudirentur. Cæterum peruersa mens in sui obduratione persistens nec ratione mollescit, neque flectitur ad pietatem visione prodigii, sed quadam obstinatione damnabili renititur veritati, more aspidis surdæ obturantis aures suas, ne incantantium audiat voces. Veluti probatissimus medicus dominus Iesus phreneticantium infirmorum vesaniam perferebat, propterea sacerdos accusatus, irrisus, alapaque percussus æquanimiter pertulit. Non enim iudicare, sed pro peccatoribus & à peccatoribus venerat iudicari, atque delinquentes potius mansuetudinem quam superare iustitia. Sic nanque decebat, vt qui de cœlorum throno pro omnium salute descenderat, fieret virtutum vniuersarum magister, non tam verbo erudiendo quàm opere, quatenus omnibus eum inuitantibus, illique o temperantibus esset disciplinæ forma, & causa salutis æternæ. Hoc Apostolus considerans inquit: Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris tentatum per omnia pro similitudine absque peccato. In eo nanque, quod tentatus est, valet laborantes a tentatione eripere. Tẽtatus est inquam, nequaquam autem tentationibus cedẽdo, seu assensum præbendo deliquit, quin potius superãdo triumphauit. Nempe in deserto positus à diabolo multipliciter lacessitus permansit inuictus. Impiorum quoque datus in manibus prędidque oblatus quanta perpessus sit, quis enumeret flagris quippe est cæsus, vociferationibus exprobratus, coronatus spinis, purpura indutus, sceptro arundineo illusus, spretus a rege, remissus ad iudicem, necnon vti homicida adiudicatus est morti. Illi profecto, qui viuorum & mortuorum constitutus est iudex, ille inquam, quin paulominus minoratus ab angelis quum esset Dei filius, seruilis naturæ forma se induere dedignatus non est. Ipsa nanque mediante charitatis suæ patefecit affectum. Est prorsus humanitas illa liber patens, in quo vniuersi rationis compotes percipere valent, quanto nos Deus complectatur amore. Sola interueniente dilectione æterni patris vnigenitus ludibrio se passionis exposuit. Nam nemine cogente se patri exhibuit hostiam, sicvt olim Isaac sacrificium fecit, ille ligna conscissa gerendo iste crucis baiulãdo supplicium. O amoris vehementia, ò inextinguibile charitatis incendium? quantum in Christo præualuit, quantave pro hominis redemptione sustinuit? Contemplare (oro) mentis oculo fabricatorem polorum, angelorum dominum, vniuersique rectorem per ciuitatis medium paschalis solennitatis tempore, quo omnis concurrebat prouincia, vsque ad mõtem Caluariæ crucem propriis humeris deportãtem. Ibi nudatur vestibus, solo supinus extenditur, configitur stipiti, eleuatur in aera, vt vniuerso visibilis appareat populo. Ad hoc spectaculum singulare patet cœlum, mirantur angeli, contremiscit tellus, obscuratur sol, natura compatitur, infernus gemit, captiui expectant, lacrymantur iusti, Mariæque animam doloris pertransiuit gladius. Erumpant igitur oculi nostri lacrymarum fontem, mœrore saucientur corda, ex intimo pectore alta trahantur suspiria, nemo à gemitibus, nullusque à fletu se contineat. Ab humanitate prorsus alienum est sine dolore & planctu humanitatis fontem considerare pendentem. Pependit vtique in ligno, vt præuaricationis vetiti culpam aboleret, damnationisque auferet chirographum, quod Adam gustando descripserat. Eius itaque pœna omnium salutis extitit causa, dum ab iniustis iniustè innocens percepit indigna. O quàm indignum fuit, vt illuderetur Deus, maiestas conspueretur, ligaretur venia iudicaretur creator, denudaretur gloria, in cruce poneretur dominus, cum sceleratis deputaretur mediator, felle potaretur sapientia, vita moreretur? Hęc cũcta Christo pendente completa sunt. Tale quippe exhibitæ indulgentiæ dedit indiciũ, per quod peccator speraret misericordiam, fidelis gratiã, sanctus gloriam. Proflua charitate nos diligens tribuit magna, atque ampliora spopondit. Sic nanque crucifigentibus remisit culpam, eorumque orando excusauit ignorantiam. Stabat enim in cruce, corde, voceque clamabat ad patrem, Ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Nesciebant planè. Nam si cognouissent dominum gloriæ nũquam crucifixissent. Voluit tamen Deus latere in carne, atque hominibus esse ignotus, vt pateretur, colaphizaretur, damnaretur, occideretur. Quid igitur ò homo retribues Deo pro omnibus, quæ pro te excepit in homine? Quid rependes pendenti? Quid respondebis iudicanti? Interrogabunt te vincula, sputa, verbera, conuitia, decoloratus sol, terræmotus, petræ scissę, aperta monumenta insensibilitatem tuam arguent, passionis insignia producta in publicum voces suas dabunt aduersum te, diuinæ miserationis testimonium perhibentes. Ipse quoque latro, qui pendebat ad dexteram doloribus plenus, morti proximus, pro sceleribus damnatus tuæ infidelitatis duritiam arguet. Quamuis enim vti malefactorẽ Christum confixum aspiceret, quamuis Iudæorum illum blasphemantium contumelias audiret, capitaq; mouentium irrisiones intelligeret, orauit tamen deuotus in fide dicens: Domine memento

Ioan. 18. Heb. 4. 1. Cor. 2. Luc. 23.

10 20 30 40 50

mento mei, dum veneris in regnū tuum. O fidelis confessio, ò deuota supplicatio, inter latrones crucifixum interpellat, opprobrium hominum & plebis abiectionem factum regem vocat. Morienti ait: Memento mei, dum veneris in regnum tuum. Dicere ausus non est: Da mihi regnum, fac me participem tuæ esse gloriæ, sed tantum, memento mei. Indignum esse arbitrabatur, vt homo peccator, corde pollutus, alieni raptor in regnum introiret æternum, vbi Christum reuelante gratia triumphaliter regnare cognouit. Prædonis huius sancti ò catholicæ veritatis professor imitare exemplum, antè quàm venias ad iudiciū. Corde pendenti domino assiste humiliter, fideliter pete, illumque deuote alloquere, & dic: Memento mei, non tantum vt veniam in regnum tuum, verumetiam vt doloribus compatiar tuis, tuæque communicem passioni. Incongruum est nempe, vt te patiente, te languente, te moriente ego à cruciatibus illæsus efficiar, potissimè quum tui sim causa mœroris. Ego enim sum, qui deliqui, ego qui meis exigentibus culpis vindictam merui, iustitiam Dei irritaui. Conturbaui nanq; cœlum, angelos despexi præuaricatus, sum legem, diabolum lætificaui, offendi sanctos, promissa vilipendi, Deoque semper aduersus fui. Tu horum nil egisti, quum sis agnus innocens, sanctus Dei, à facinoribus immunis patri obtemperans, hominumq; singularis amator. Tędet prorsus me vitæ meæ, terret me conscientia, trepidare me cogunt perpetrata delicta, dum te regem gloriæ, decorem regni, vnigenitum Dei, angelorum gaudium in cruce penè expirare conspicio, aspernari à perfidis audio, mea perferre supplicia cognosco. O me felicem, si pro te mihi daretur interimi domine mi Iesu. Flendo & mœrens olim ibat Dauid dicens: Quis mihi det, vt moriar pro te fili mi Absalon? Absalon fili mi? Et ego vbertim coram te plorans & gemens ait: Quis mihi det, vt moriar pro te domine mi Iesu? Iesu domine mi? lumen oculorum meorum, & baculus infirmitatis meæ? Planè mihi tolerabilior esset mors, quàm te intueri coronatum spinis, facie cōsputum, rubricatum sanguine, oculis liuidum, tabe confectum, manibus ac pedibus perforatum, deputatum cum sceleratis, letoq; propinquum. Nempe angelicus in te ille decor deperiit, regius aspectus emarcuit, diuina autoritas recessisse videtur. Vt sol olim facies tua resplenduit, & nunc in te, ò domine, species nulla apparet. In monte post deuictum, triumphatumque diabolū tibi ministrauerunt angeli, & modo tibi obscœna ab infidis intorquentur conuitia. Scio, & certissimè scio, quoniam super te & propter te cœlorum regem natum numerosus exercitus cœlestis militiæ officiosissime decantauit dicens: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Vnde nunc opprobria exprobrantium tibi audio, & blasphemantium te in auribus meis personant maledicta? Nonne tu es, qui solio diuinæ præsides maiestatis, vniuersique machinam perpetua ratione gubernas, atque inter angelorū hymnidicos choros venerans vt Deus? Tuq; idem es, qui factus es nouissimus virorum, virq; dolorum pro sceleribus populi tui attritus vehementissime. Porro contra te videtur turbari cęlum, denigrari sol, tellus moueri, prouocari homines, dæmonia insultare, quòdque his maius est, genitorem tuum omnipotentem dominum cruciatus negligere tuos, dū te clamantem percipio, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Sic percussus es, oneratus doloribus, contumeliis lacessitus, ac in miseriarum voraginibus demersus, ac si non esses nuncius lętitiæ, oleo, nec à contagione delictorum alienus, neque vnigenitus Dei filius. Nempe omnipotentis manus tetigit te, illiusque sagittæ transfixerunt te, & indignatio ipsius ebibit spiritum tuum. Cęterum & hoc est admiratione dignissimum. Clamauit enim olim Propheta lacus constitutus in medio, & à leonum liberatus est morsibus, orauerunt tres pueri in fornacis ignem coniecti, & in nullo eos læsit incendium, ingemuit Susanna presbyterorum testimonio condemnata, & sancto adolescente pro se decertante coram omni plebe pudicitiæ candore enituit. Hisne probaris inferior, qui te relictum esse fateris? Sāctis omnibus in trabulationibus constitutis cęleste minime pręsidiū defuit, tibi autem in huius passionis articulo ereptionis suffragium denegatur? Inundauerunt planè tribulationum aquæ vsque ad animam tuam, raucæ factæ sunt fauces tuæ præ siccitate & lassitudine, & propterea dixisti, Sitio. Nunquid sitis satietas? Sitit ne, qui sitientium ardoribus refrigerium præstat? An vitæ fons sitire valet? Potest nunquam, quoniam vult. Sitit vtique pereuntium salutem, animarum diuinum sitit honorem, inebriatus amaritudine adhuc duriora sustinere desiderat, in spiritu sitit charitatis flamma succēsus, sitit etiam vt verus homo, passibilis, mortalisq;. Quod sitit, de tuo est, quod saturat sitientes, de suo. Agnosce tuum, venerare suum, & lauda gratias agens. Quod tuum est, in illo dignationis, & potestatis est, quod verò suum est, maiestatis & gratiæ. Dignationis dixerim esse, quod naturam tua se induerit, inter homines conuersatus sit, carnisque necessitates sponte pertulerit, ac passionis ludibria voluntariè subire dignatus sit. Voluntariè prorsus non coactè, quemadmodum idem ait, Potestatem habeo ponendi animam meā, & iterum sumendi eam. De hoc & Propheta. Oblatus est (inquit) quia ipse voluit. Et Petrus. Quum malediceretur, non maledicebat, quum pateretur, non comminabatur, Tradebat autem se, iudicanti se iniustè. Tradebat (inquit) se, vt illius passionem agnosceres fuisse spontaneam.

2. Re. 18. | Ioan. 19. | Ioan. 19. | Ioan. 10. | Esa. 53. | 1. Pet. 2.

Porro

Porrò si inulta, non sic Deo grata, tibique non extitisset proficua. Verum vt eius muneris intelligas esse, quod patitur, se quærentibus exposuit, se percutientibus maxillam præbuit, vnde idem per Prophetam dicit, Faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. Hac dignatione quid dulcius? quid sublimius? quidve esse valet amabilius? Deficit planè sensus, succumbit ratio, mens stupet, incalescit affectus, quum exinanitam cogitat maiestatem Dei, & filium cruci esse confixum. Transcendunt ista humana merita, hominum dignitatem, atque intelligentiam Angelorum. Hinc est quod pereuntibus infidelibus verbum crucis stultitia est, dum voluntarie patitur, sed iis qui salui fiunt, gaudiũ, honor, gratia, & vita perpetua est, quoniam diuinæ miserationis donum, dilectionis pignus, iustitiæ debitum, culparum indulgentiam, sanctificationis sacramentum, redemptionis pretium, charitatis incendium, cœlorum regnum, sacrosanctum connubium, & locupletem sapiẽtiæ thesaurum in ea pura mentis consideratione latere percipiunt. Quamobrem ardentissima cõfessione inquiunt, Nos autem gloriari oportet in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem nobis animarum indulta est salus, resurrectio futura promissa, & vita prærogatur æterna. Merito in illo gloriandum est, qui in vltima vitę suæ hora pro hominum redemptione constitutus in ligno cõsummatis legalibus sacramentis, Prophetarumque oraculis cum lacrymis & clamore valido patri spiritum reddidit. Abiit quidem ad patrem corpus resumpturus post triduum, vt sponsæ suæ felices mansiones pararet in cœlo. Ascendit itaque subactis hostibus tanquam robustissimus triumphator ad patrem, à quo & nunquam descẽdendo discesserat. Venerat enim vt potestates debellaret aereas, & eorum diriperet prædã, spolia diuideret, captiuorumq; se animas imperiali dominatione reuocaret ad superos. Hæc planè fuit passionis tuæ causa Domine Iesu, vt Dei filios errantes sicut oues, reduceres ad te vnicum pastorem verum. Pro ipsis namq; obiiciendo humanam formam, quam gestabas, ab ipsis sæuiente diabolo es suspensus in cruce, in qua exposito redemptionis pretio, ac deleto damnationis chirographo in seruitutem illos tibi vendicasti perpetuam. Decebat prorsus, quatenus tu in hominibus dominatum solus acciperes, qui illos gratuita feceras charitate, manibus plasmaueras, proprioque cruore redemeras. Hinc o formator & reformator noster immensas tibi debemus semper exoluere grates, infatigabiliter famulari, exhibere reuerentiam, tuum zelare honorem, concupiscere gloriam, laudes reddere, prædicare magnalia, beneficia meditari, in spiritu astare frequenter, teque tota mente, totisque viribus, ac fragrãtissimo amore diligere, qui plus es Pater, Dei & hominum mediator, æternitatis ostensor, immortalitatis vitæ largitor, fidelium custos, prædestinatorum omnium reparator, restaurator cœlorum, mortuorum primogenitus, ecclesiæ sponsus, lux mundi, seculi iudex, via tuta, pręclara veritas, sapientia diuina, incommutabile verbum, splẽdor inaccessibilis, bonitatis Dei imago, vnigenitus Patris, coæternus genitori, cum quo vna cum Sancto Spiritu regnas in æternum. Amen.

In resurrectione Domini.

VRbium, prouinciarumque consueuerũt populi, quoties quicquam singularis gaudij, mundanæq; prosperitatis principibus suis emerserit causa copiosa lætitiæ portendere signa, quatenus ex corde siue ex solatãtum exteriori ostentatione eisdem congratulari noscantur. Nam charitas vera atque syncera affectio hoc semper habet proprium, vt ex animo studeat gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Id planè vbi veraciter inest, agit indubie; vbi autem abest, hoc idem frequenter arte componitur. Hinc est, quod præsens seculum iniquitate superabundans verum fidelium dilectionis sæpissime ignoratur. O quàm iugiter fingit, & sanctæ charitatis tegmento se vestit. Quum reuera priuata affectione ducatur, vicem nus quantoties inter cognatos, affines, & notos ista vigere, adeò vt vix reperiatur, qui proprio an..., qui calcat, noritque lętari ex charitate cum lætis, atque plorare cum flentibus. Hęc pręcipua fraternę dilectionis regula penes sacrosanctam matrem viget ecclesiam. Habet nanque perfectionem suã in membris singulis iuxta donorum qualitates diffusam, & est ipsa immaculata atque perfecta, quoniam viro suo Christo per spiritualẽ cõnubiũ copulata effecta est nupta, mater, & virgo. Virgo quidem propter excellentem sanctitatis suę mũditiam, mater autem ob spiritualem fœcunditatem prolis, nupta verò ex singulari vinculo charitatis. Didicit planè in membris & capiti conformari suo, ita vt in ea sit cor vnum, anima vna, eadem voluntas, dona communia, & inuicem sentiendi ęqualis intentio. Facta est omnia omnibus, vt vnico suo vnicè dilecto lucrifaceret vniuersos, & esset corpus mysticum perfectum in membris, ac capiti suo copulatum atq; connexũ. Hinc est, quod omnino hoc sentit in se quod in Christo Iesu ipsius sponso cœlesti. Illique prout humana admittit fragilitas, in membris peregrinantibus per omnia se coaptare conatur. Hęc agit in spiritu, hoc euidentibus indiciis perficit foris. Quamobrem in eadem mos impleuit, vt secundum temporum statuta, in quibus cunctẽ mediatorem Christum per naturam humanitatis assumptam mirabilia egisse cognoscit, eadem in cęremoniis atq; in diuinis officiis rememorare non

non desinat, quatenus debilia membra mediantibus exterioribus signis ad sui reuocet cognitionem autoris. Huiusmodi piæ deuotionis studio cum nascente puero efficitur puer, infantem in cunabulis adorat cum magis, & mysticas munerum ei offert species. Illum cum genitrice comitatur ad templum, volucribus mundis redimit, & cum Simeone sene sanctissimo in vlnas spirituales suscipiens vagientem exultat & laudat, atque modulationis delectabile carmen decantans ait, Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace. Quid multa? In cunctis pro perceptorum recordatione donorum ad exhortationem fidelium & proficientium, robur, perfectorumque lætitiam sponso suo nititur non esse dissimilis. Nempe ad præsens sermo denunciat, hodierna declarat solennitas. In ipsa siquidem obortum humano generi nouum est gaudium. Ea propter concinunt lætantes chori, organa concrepant, ministri altaris vestiuntur albis, in filiis toto orbe terrarum diffusa sancta mater exultat ecclesia, & per vniuersas plateas & vicos ab omnibus alleluia cantatur. Nullus nisi infidelis & mortuus ab huiusmodi alacri solennitate secernitur. Gaudent singuli, cuncti, vicissimque lætantur & dicunt, Hæc dies, quam fecit Dominus, exultemus, & lętemur in ea. Hæc vtique est dies præclara & celebris, excelsior cunctis, sanctior vniuersis, in qua mundi conditor ab inferis resurgens in corpore victor gloriosissimus remeauit ad superos. Hodie inquam mortis deletum est antiquum chyrographum, & originalis delicti culpa laxata. Nempe quod seminatur in carne, resurgit in spiritu, & humanæ naturæ ignobilitas mutatur in gloriam, virtutem transit infirmitas, & pro corruptione incorruptionis excellentia prærogatur. Quid ergo ò homo retribues Domino pro omnibus, quæ retribuit tibi. Te Deus tuus reuocauit ad pacem, te duxit ad patrem, te prouexit ad gloriam, te decore induit, teque immortalitatis dote vestiuit. Corpus quippe tuum renouauit in spiritum, vt spiritum tuum reformaret in se. Angelorum gloria te hodie fecit esse consortem, & cœlestis patriæ tibi tradidit principatum, pristinæ te restituit libertati, & dignitatem originalis conditionis commutauit in melius. Quid inquam retribues Domino pro omnibus, quę retribuit tibi? Mentis tuæ excelsa conscende, & cunctis, quę inferius sunt, oblitis, diuinis intende laudibus. Est enim sacrificium iuge, in quo plurimum delectatur omnipotens, & seruitutis debitæ honorem admittit. Sic nanque per Prophetam inquit, Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. De quo (oro) qui iam æternæ fœlicitatis adepti sunt gloriam, delectantur amplius, quàm in diuinæ maiestatis laudatione iucunda? Beati (inquit Propheta) qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te. Illis ergo in hac præcipua resurrectionis solennitate studia tua spiritualia coæquare cōtende, quatenus ita eorū gaudiis cōmunicare valeas, quemadmodum beneficiis participare cœpisti. Exultatione igitur exhilaratus & iubilo curre, discurre, & omnibus redemptionis beneficia confitere. Festino insuper gradu mentis non corporis susceptis tecum aromatibus pretiosis dominicum vise re cura sepulcrum. Ibi lacrymas deuotionis effunde, nec vsquam diuertas, donec resuscitati Domini vestigia teneas, contrectes manu, ac lenias osculis clauorum gloriosa foramina. Illum audi loquentem, agnosce viuentem, dilige diligentem. Dies iste tibi solennis existat, in qua habita Dominum tuum pertractandi licentia fide locupleteris & gratia. In hoc spirituali amoris præludio humiliter perseuera, quam diu euanescat à te, vt in Emaum duobus peregrinantibus Discipulis tertius efficiatur comes. Dilecti autē tui inebriatus præsentia tumulum relinque vacuum, & absentem sponsum sedula animi meditatione perquire. Age itaq; in spiritu, vt post ambulantium Discipulorum terga submisse incedas, dilectumque tuum illis iam associatum aspicias, sermocinantium verba auscultes, & Dei sapientiam sub peregrini effigie scripturas disserentem intelligas. Tunc sicut & Discipulorum tuum amoris face cor ardeat, & eloquiorum ignitorum illius sagittæ te feriant. Porrò si fueris eruditus in spiritu ex repentina innouatione mentis, ex charitatis incendio, ex suauitate sermonis, atque ex intelligentia scripturarum sponsum tuum agnoscas esse, qui loquitur. Illum autem etsi necdum tanquam Dominum, tamen velut peregrinum in cordis tui hospitium compelle, vt intret, & cum exultatione speciali liquescente prædulcedine anima humilitatis illi mensulam para. Non enim mercede interiori priuaberis, si illum cum dilectione susceperis, iuxta ipsius pollicitationem dicentis, Quicunque recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet, & quicunque recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Discumbentibus quippe cunctis in illo pręcipue considerationis obtutus fige, mores eius obserua, eloquia meditare, & prius quàm panem apponas, tecum confer, & dic, Estne iste sponsus meus, & Deus meus? Nunquid in habitu peregrinantis, ne agnoscatur, apparuit? Cæterum si peregrinus est & aduena, vnde illi tā præclara sapientia? Quomodo in illo tanta redolet sāctitatis fragrātia? Cur illo mediante tam vehemens mihi prærogata est amoris flamma? Reuixit planè spiritus meus, & oīa interiora mea ad sermocinationē ipsius cōpleta sūt iubilo. Præter humanā cōsuetudinē hoc in me actū esse fateor. Quantos quotidie peregrinos intueor, quot homines mira prudentia, atque incomparabili elo-

Luc. 2. Psal. 117. Psal. 115. Psal. 49. Matt. 9.

quentia præditos audio, & tamen neminem vnquam talia proferentem cóperi, nunquam huiusmodi exultationem corde percepi. Hæc prorsus mutatio est dextræ excelsi. Equidem scio, quod soli Deo mortalium corda famulantur. Cæteris residentibus foris sibimet ipse ingrediendi egrediendique retinet potestatem. Spirat vbi vult, & quibus placet, nec est, qui suæ valeat reniti maiestati. Sentiri quippe potest, eius verò spiritualis præsentia minime intueri. Quamobrem mirum non est, si carnales nostros nūc tegit oculos, nec agnosci queat, si Dominus est, quum id etiam frequenter spiritualibus agat. Nempe vox illius dilecti mei vox est, aspectus autem hominis peregrini atque ignoti. In tali verò ambiguitate constrictus scio, quid faciam, vt mihi cognoscibilis fiat. Consueuit nanque in refectione prius quàm cibū capiat, apposita benedicere, panē frangere, ac simul discumbētibus impertiri. Panem igitur humanitatis causa afferam, & qualiter se habebit solerter obseruabo. Hoc mihi notissimum præsentiæ illius indicium erit. Allatum itaque panem suscipiens mediator manibus benedicendo fregit, apposuit, atq; apertis discumbentium oculis lætus euanuit. Hæc tecum iucundo animo meditando reuolue, te præsentem in spiritu exhibe, agnoscentē, loquētem, contrectantem, gaudentem, mirantemq;. Verum vt omnis hæc dies tibi festiua pertranseat, & (iuxta Prophetam) vespere, mane, & meridie contēplando sponsi tui suaui præsentia potiaris quemadmodum mane sepulcrum, ita meridie sole iam ad occasum vergē te relinque metam, & gradu concito cum sociis regrederis Hierusalem. Perges autem ad domum, vbi Maria cum cæteris residet, quatenus agnoscant & ipsi te referante, quod videris. Tūc noctis incumbente crepusculo lętantibus vniuersis in medio cœnaculi foribus clausis Dominum contemplare astantem. Dubietatis omnino caliginem abige, vt resurrectione celebrata valeas gaudere, atque cum ipso Domino delectabiliter fari, palpare manus, videre faciem, cicatrices tāgere, pacem suscipere, & cum eo omnibus interioribus tuis iubilātibus in spiritu epulari. In his exuberantem consequeris deuotionis dulcedinem, si corde mundus, & spirituali fueris resurrectione renatus. Prima nanque resurrectio est peccatorum euasisse tenebras, atque futurorum bonorum desiderio inflammari, dicente Apostolo, Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens, quę sursum sunt, sapite, non quæ super terram. Verus ergo dominicę resurrectionis est cultor, qui per virtutis studium, & pii amoris incendium mediatori Christo inhærere concupiscit. Huiusmodi mystico Christi coniunctus in corpore iam resurrexisse spiritualiter, iamque cum illo ad cælos ascendisse cognoscitur, sicut Paulus insinuans inquit, Qui resuscitauit, & considere nos fecit in cœlestibus cum Christo. Quamobrē ò fideles, qui de Domino in bonitate sentitis, atque gratiæ illius participes fieri meruistis, toto deuotionis affectu reuertimini ad vos, vt congruo ordine exultetis in Domino. Canite tuba in Sion, vocate cœtum, congregate populū, ordinate senes, vberaque sugentes. Egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo, quatenus omnes voce cōsona & pari modulatione oris & cordis carmen iucunditatis & lætitiæ pręcinatis dicentes, Hęc est dies, quā fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea. Exultemus inquam, quia resurrexit ipse; lætemur autem, quoniam resurgemus & nos. Nempe gigas ille fortissimus vigilans de sepulchro ablatis Gazę ciuitatis Philistinorum ianuis mediæ noctis silentio futuræ resurrectionis ascendit in mōtem. Mortis quidē calcauit imperium, & inferorum claustra propria virtute momordit, propter quod læta hodie vbique mater promit ecclesia, Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Capitis etenim decore vestita quam resurrectionis gloriam accepit in paucis, hanc in extremo tempore nequaquā dubitat se habiturā esse in omnibus, quemadmodum ore prophetico Dominus pollicitus est dicens, Ecce ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris vestris populus meus, & inducam vos in terram Israel, & scietis, quia ego Dominus quum aperuero sepulcra vestra, & eduxero vos de tumulis vestris populus meus & dedero spiritum meum in vobis, & viuetis, & requiescere vos faciam super humum vestram, & scietis, quia ego Dominus locutus sum, & feci. Spe igitur futurę resurrectionis exhilarati charissimi ad propositum nobis ad incorruptionis brauium percurramus, aspicientes fidei oculo in autorem & consummatorem Iesum, qui in diebus carnis suæ certamine pro nobis inito mortem suscepit & vitam. Semel quippe ad euacuanda multorum delicta pro peccatoribus moriens atque resurgens à mortuis vltra non moritur. Proinde viuorum testis, & primogenitus mortuorum, atque regum terræ princeps effectus, prædestinatis omnibus resurrectionis gratia donauit & gloriam. Igitur (iuxta Prophetæ exhortationem) exultemus in Domino, iubilemus Deo salutari nostro, præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei, qui est sponsus ecclesiæ, & rex benedictus in secula seculorum, Amen.

In solennitate sancti Georgij Martyris.

QVotiescunque ad agēda ardua quęque inducimur, opitulamur optime ad id perficiēdum, si ratione instruimur, vel prouocamur exemplo, seu condigna mercede alli-

allicimur. Nempe mercenarius mercede, exemplo rudis, sapiens verò ad aggredienda difficilia ratione compellitur. Vocem mercenarij Prophetam exprimentem audi, Inclinaui (inquit) cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. Exemplo Discipulos suos adhuc rudes magistrum excitantem vis nosse? Dominum Iesum obserua dicẽtem, Si ego laui vestros pedes Dominus & Magister, ita & vos debetis alter alterius lauare pedes, exẽplum .n. dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. De ratione autem quid dicam, quum propterea homo rationale animal dicatur, quoniam ratione dirigitur, ratione flectitur, ratione conuincitur? Porro si homo rationi non acquiescit, aut ea non vtitur, rationalis improprie nuncupatur, Hoc Propheta insinuans ait, Homo quũ in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Iumentis ideò assimilatur homo, quia appetitu solo trahitur sensuum, rationis in se iudicio dormitante, per quod appetitus sensualis debuerat regi. Subuertitur quippe ex hoc autoris imperium, qui rationem sensualitati præesse instituit. Rectum nanque condidit hominem, quamuis ipse in multis se irrationabiliter immiscuerit. Fecit enim Deus illum sic in naturalibus bene compositum, quatenus ad obtemperandũ creatori suo naturali etiam traheretur impulsu. Casum præuidens eius voluit exurgendi præstare remedium, atque obediendi dare suffragium. Porro sola obedientia est, quæ iacentem erigit, custodit iustum, dirigit innocentem. Vnde (oro) casus in homine? Nõnne ex transgressione præcepti? Comedit vetitum, quod, ne manducaret, acceperat in mandatum, & factus est reus, amisit innocentiam, perdiditq; iustitiam. Non igitur nisi obedientia mediante fuerat erigendus. Hinc est, quòd mediator noster sicut nouus homo in mundo apparuit, ita, noua præcepta induxit hominibus, quæ quamuis ardua, rationabilia tamen esse probantur. Arduum quippe est crucem quotidie tollere, & post Dominum ambulare. Arduum est odisse patrem & matrem, fratres & sorores, propinquos & filios, adhuc etiam & animam suam. Difficilia profectò sunt ista, & humanum viuendi transcendunt vsum. Hoc antiqua nescierunt tempora, quoniam naturæ supergrediuntur ordinem. Gratiæ conueniunt statui, in quo manifestantur diuina, promittuntur cœlestia, atque præcelsa exhibentur. Latorem attende gratiæ, & consiliorum præceptorem quid dixerit, quidve in se ipse perfecerit, diligenter obserua. Illum vis nosse? Ioannem eidem testimonium in Euangelio perhibentem audi, Lex (inquit) per Mosen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Hic est, qui in spiritu veniens spiritualia mandata instituit, docuitq;, vt renunciaremus omnibus, si eius cuperemus esse discipuli, verum vt quod instruebat verbo, etiã indicaret exẽplo, quicquid docuit ipse perfecit, atq; ratione firmauit. Egit prudenter, vti diuinam decebat sapientiã, quæ in carne ideò venerat, vt repararet hominem, & reformaret per gratiã, quod per culpã erat amissum. Nouerat opus suum ipse, quod fecerat, quàm pronũ esset ad lapsũ, quã cæcum ad lumen, quã tardum ad rationem, quàmve reniteretur ad bonũ. Hinc illum mercede allexit, prouocauit exemplo, atq; erudiuit sapienter, vt præceptoris minime negligeret obtemperare mandatis. Erudiuit inquam per fidem, per passionis tolerantiam prouocauit, atque hominis concupiscentiam ex cœlestium promissione illexit. Cunctorum autem Deum esse fides docet. Nisi fides faueret, hoc ratio denegaret humana. Propterea peritorum fuere quam plurimi, qui asseuerare sunt ausi mundum æternum esse, atque ex nihilo non posse fieri aliquid, quod commentum sancta ab initio anathematizauit ecclesia. Fatetur vtique verum esse, quod legitur, In principio fecit Deus cœlum & terram. Et illud, quod per Euangelistam dicitur, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt & sine ipso factum est nihil. Nihil exclusit dicens, omnia per ipsum facta sunt, præter id, per quod facta sunt. Cęlum, Solem, Lunam, Stellas, Angelos, Aerem, & quicquid spirat per eum, aquas, & omne, quod natat illis, terram, & vniuersa quæ producuntur ex ea, vegetant, viuunt, & mouentur in ea, ipsum etiam hominem, de cuius creatione mentio specialis habetur, ne inaniter eleuetur supra id, quod est, velitque plus sapere, quàm oportet. Sic enim habet, Formauit igitur Deus hominem de limo terræ, & spirauit in illum spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuẽtẽ. Narrat diuinus sermo Deũ formasse hominẽ de limo terræ, ne alium corporis sui quàm Deum venetaretur autorem, disceretque, quid esset, ne de se superbiẽdo præsumeret, qui se de limo vilissimo sciret esse plasmatũ. Ipse quoque, qui corpus condidit, animam inspirauit, quę (videlicet) ipsum viuificaret corpus, ratione que polleret, per quam opificem agnosceret suum, diligeret, coleret, laudaretq;. Clamat igitur innata hominis ratio, vt illum ex toto corde & ex tota anima diligat, eidẽq; totis viribus famuletur, à quo gratis non solum est conditus, verum etiam reformatus, atque redemptus. Factus quidem est per gratiã, reformatus per aquam, redẽptus autẽ per sanguinẽ. Hic est (inquit Ioannes) qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus, non in aqua tãtum, sed in aqua & sanguine. Dedit nomini, vt esset & hoc sine pręcedentibus meritis. At quoniam quod perceperat homo, delinquẽdo

Psal. 118. Ioan. 13. Psal. 48. Ioan. 1. Gene. 1. Ioan. 1. Gene. 2. Ioan. 5.

do amisit, non (videlicet) esse naturæ, seu gratiæ, illum reformauit per aquam baptismi, seu Spiritus Sancti, de qua legitur, Dabo vobis (ait Dominus) aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Atque redemit per sui effusionem cruoris, dum penderet in ligno, quatenus certissime ferret illius sponte se debere mancipari obsequio, à quo percepit, nedum vt esset, qui non erat, verumetiam vt reficeretur, & qui perierat, redimeretur. Erraui (inquit Propheta) sicut ouis, quæ periit, quære seruum tuum. Quæsiuit errantem ad auram post meridiem, & in medio luporum reperit, repertumque lauacro regenerauit aquæ, & sanguine consecrauit. Hic est funiculus triplex connexus à Christo, qui ingratitudine sola dirumpitur. Isto rationales homines trahit ad se. Quum exaltatus fuero (inquit) à terra, omnia traham ad meipsum. Et per Prophetam, In funiculo Adam, in vinculis charitatis attraxi te miserans tui. Recogita igitur ô homo, quis te fecit, refecit, perfecit, & affluentissime sapientiam, exemplum adinuenies atque mercedem. Sapientiam vtique mysterio, exemplum in ligno, mercedem autem in cœlo. Hinc ad obedientiam arduorum alacer, ad tolerantiã aduersariorum fortis, nec minus ad cõtemptum visibilium eris accensus. Hæc mentis intuitu sancti aspexere martyres, propterea spreuerunt seculum, passiones calcarunt, & imitati sunt Christũ, qui vsque ad mortem crucis pro nobis obtẽperauit Patri. Ex illis Georgius propugnator eximius extitit vnus. Terrenæ nãque abrenunciauit militiæ, vt Christi miles efficeretur egregius, facultates quas habebat dispersit pauperibus, vt diuitias perennes possideret in cœlo, suam quoque animam odiuit in mundo, vt in vitam illam custodiret æternam. Repererat pretiosam margaritam latitantem in agro, per quod distractis omnibus mercatus est eam, Dominum dixisse audierat, nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse Discipulus. Prætulit discipulatum Christi opibus, honoribus, voluptatibus, corpori, & temporali vitæ, ideò intrepidus, armatus, & nudus secutus est Christum. Non carceres, gladios, fustes, vincula, aculeos, tortores, ignem, tyrannos expauit, nec mortem. Nudus nudum Christum attendebat in stipite, illius accendebatur exemplo, eiusque passionis doloribus angebatur. O beata mens martyris, quæ nec tribulatione, nec angustia, nec plagis, nec laboribus, nec præsentibus, neque futuris à Christo valuit separari. Viuebat in carne, & corde cum Christo iam pendebat in cruce, ideoque dicebat, Christo cruci confixus sum, viuo ego, iam non ego, viuit autem in me Christus. Longè excellentius Martyr sic mortuus viuebat in Christo, quàm si feliciter floreret alienus esset à Christo. Est planè quædam beata mors, & quædam vita miserrima, nedum in futuro, verumetiam in præsenti seculo nequam. De futuro nanque sic habes, Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Et alibi, Mors peccatorum pessima. Pessima propterea peccatorum mors dicitur, quia cruciatibus viuit, nutritur flammis, desperationis mucrone transfigitur, mortisque acerbitate non moritur. Sanctorum autem ob hoc pretiosam esse mortem noscitur, quia miseriis finem exponit, exilii, perpetuæ felicitati præstat aditum, immortalitatis tribuit stolam, coæquat Angelis, & electos quosque coniungit Christo. Impræsentiarum nempe detestanda spiritualis quædam mors est, quæ eo minus in corpore probatur perniciosior esse, quo prosperis magis successibus pollet, abundat deliciis, facinoribusque repletur. Iacet prorsus tunc anima delictis oppressa, & defuncta in sepulchru malę consuetudinis cœcata tenebris, conscientię onere grauata, fœtens in voluptatibus carnis, sicut de talibus ore prophetico dicitur, Cõputruerunt iumenta in stercore suo. Putrescentes illos appellat non mortuos, vt post mortem eosdem etiam putruisse denunciet. Mortis huius horrendę figuram Lazari quatriduani fœtentis in tumulo denunciabat conditio, quæ à sanctis ideò sororibus plangebatur, quia spirituali carebat vita. Spiritualis nanque & vita vera Christus est, quem qui possidet, mundo mortuus esse censetur, & viuus Deo. Hos Apostolus fidelibus discipulis perhibuit dicens, Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cũ Christo in Deo. Verum ne istam secundum carnem, vel semper eosdem appellasse mortuos arbitraretur quis, adiecit, Scimus quod quum Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. Vides quàm locuples talis sit mors, quę vitã cum Christo pręstat ęternam. Sic planè mortuus erat beatus Georgius viuẽs in Christo. Mortuus quippe erat vitiis, mortuus erat seculo, mortuus erat & sibi. Nisi taliter fuisset mortuus, minimè Christo viuere potuisset. An nõ mortuus erat seculo, qui oblatas dignitates & gaudia pro amore Christi & spe ęternę mercedis repudiauit vestes? eora? Nõnne vitiis erat defunctus, qui laboribus abstinẽtia, paupertate, virtutibusque cęteris corpus quotidiana maceratione domabat? De talibus Pauli voce dicitur, Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixere cum vitiis & concupiscentiis. Quomodo verò sibiipsi vixisse sanctus iste dicendus est, qui Verbum Dei circumquaquaque disseminans Christo gloriam audientium auribus insonabat? Quos valebat auferre Diabolo, lucrabatur Christo. Magnanimitate nanque pręcinctus, & charitatis dono suffultus coram regibus & terræ principibus Christum libera confitebatur voce. Hinc factum est, vt carceri manciparetur, virgis & scorpionibus cæderetur, lampada-

padarum vstionibus cremaretur, laniaretur, torqueretur, perimeretur. In his quoniam viuebat in Christo, se exhibebat vt mortuum. Nulla planè in illo querimoniæ resonabat vox. Nullus repugnandi motus, nulla intolerantiæ seu murmurii eidem inerat cogitatio, sed lætus corde, intentione immobilis, deuotus animo menteque tranquillus laudabat Deum, carnificibus compatiebatur, se odientes diligebat. Erat prorsus hoc grande prodigium intueri hominem hilari vultu, religiosis sermonibus intrepido corde gaudere suppliciis, & morti se sponte subiicere. Cuius hęc immensa ô Deus esse fatenda sunt opera, nisi tua, qui facis mirabilia magna solus? Qui enim cœlum pugillo contines, & terram metiri palmo sancti tui Georgii possidens animam veluti insensibilem illum faciebas in pœnis. Exhibuerat seipsũ tibi hostiam viuentem, sanctam, atque virtutes redolentem. Istius sacrificium innocentis Abel oblationibus (vt arbitror) prætulisti, quoniam de suis ille, iste autem holocaustum suum exoluit ex se, quanquam & ille seipsum innocenter videndo donauerit tibi. Ambo tamen iusti, ambo tibi gratissimi. Ille fratris liuore, iste autem pro tui nominis gloriosa confessione occubuit. Ille decimas & munera tibi fideliter offerebat, iste verò totum, quod possidebat, distribuens, egenos & viduas diuitiarum suarum fecit esse hæredes. Veneratione prorsus dignus est, qui vt expeditius ambularet post Dominum terrenarum facultatum reiectis oneribus martirii viriliter certamen aggressus est. Nouerat duobus Dominis seruire non posse. Illum præposuit, illique famulari elegit, cuius iugum suaue est, onusque leuissimum. Domino nanque, cui obtemperari decuit, amoris quem in tolerantia passionis exhibuit, rependere curauit vices. Tanquam bellator pręcipuus arbitratus est fore incongruum, vt patiente rege atque pro animarum occumbente salute ipse segniter viueret, & sine certaminis exercitatione deficeret. Frequenter animo illud Euangelicum reuoluebat, Maiorem charitatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Quãobrem dilectionem quam habebat ad Dominũ, factis maluit ostendere, quàm verbis. Redemptorem vtique suum non ingratus de munere est imitatus in morte, de quo ait Propheta, Sicut ouis ad occisionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente voce obmutuit non aperiens os suum. Obmutuit planè iste, & os suum nisi orando aperuit, quatenus hostia Deo Patri acceptabilis fieret. Nec illi in longanimitate patientiæ inueniretur dissimilis, qui in crucis perpessione supplicii, eloquium nullum contradictionis emisit. Hinc gestum est, vt Domini sui sicut socius extitit pœnæ, ita particeps illius efficeretur gloriæ, qui in cœlesti regno cum Patre, & Spiritu Sancto triumphat in secula. Amen.

Esa. 53.

In festo Sancti Marci Euangelistæ.

Peragrantibus nobis in huius vitæ ærumnoso itinere eo maior accrescit fiducia pertingendi ad patriam, quo solidioris autoritatis catholicam munitam agnoscimus esse ecclesiam. Vbi enim viæ dubietas est, procul dubio ibi est & gradiendi tarditas. Verum aliqualẽ ambiguitatem in orthodoxa fide inesse dubitet nemo, hanc qui fundauit non super arenam, neque super arentem locauit terram, sed super durissimam petram (videlicet) super se, de quo ait Paulus, Petra autem erat Christus. Nedum stabiliuit illam in se, verumetiam scripturarum testimoniis, oraculis Prophetarum, Apostolorum prędicationibus, portentis miraculorum, martyrum innumerabilium sanguine, atq; iustorum omniũ assertione muniuit. Tali eam instituit robore, vt nullus diffideret id confiteri, quod ipsa. Summæ etenim dementiæ est aut Prophetarum vocibus, aut Apostolorum testimonio repugnare. Repugnare dixerim, etsi non vocibus, tamen vita. Sunt planè, qui fatentur se nosse Deum, factis autem negant. Huiusmodi quamuis vera proferant, mendaces tamen sunt, non veritati, sed sibi. Veritas enim nullius testimonio indiget, habet testimonium in se, cui neque malus neque iniustus valet obiicere quicquam. Dat voces suas in cordibus omnium ratione vtentium, conuincit illos, & legibus suis (velint nolint) facit esse subiectos. Ipsi nanque veritati peruersi homines non ratione, sed sola voluntate resistunt. Est enim humana ratio arbiter quidam æquissimus eruditus per legem veritatis, quæ lumine suo neminem facit exortem, sed lucet super bonos & malos, & se infundit super iustos, atque iniustos. Hæc vniuersos complectitur, seruos & liberos, Scythas & Barbaros, mares & fœminas, Iudęos & Græcos, fideles atque Gentiles. Lege quippe sua veritas non solùm, qui sub lege sunt, sed etiam qui sine lege esse creduntur, absque errore diiudicat: Illos sibiipsis insinuat, atque conscientiæ propriæ facit esse notissimos. Clamat pro veritate conscientia ipsius irradiata splẽdore in cordibus mortalium, atque iuxta qualitates operum gloriam pollicetur, siue minatur ipsa supplicium. De hoc Apostolus inquit, Quum enim gentes, quæ legẽ non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationũ accusantium, aut etiam defendentium, in die quum iudicabit Deus occulta hominum secundum Euangelium meum. Vnde (oro) qui sine lege sunt, sibiipsis sunt lex? Vtique per rationẽ cõscientia ipsorum iudicante, quę in arcano à veritatis eruditur lege. Nam cõscientiam almus mihi esse

1. Cor. 10

Rom. 2.

arbitror, quàm rationis iudicium in veritatis lumine propalatum atque discussum. Hinc rectè colligitur, quod qui conscientiæ bonæ carent vsu, & conditoris abutuntur munere naturali, introrsus quidem veritatem percipiunt, nolunt tamen intelligere, vt bene agant, eorum (scilicet) malitia seu voluptuosæ carnis illecebra subuertente arbitrium. Hinc peccati serui & liberi efficiuntur iustitiæ, taliaque perpetrant, de quibus merito post erubescant. Beatus planè, cuius naturalis ratio vehiculo ducitur veritatis, eiusque pulchritudine semper allicitur. Porrò non extinguetur in nocte tentationis lucerna illius, neque in huius peregrinationis tabescet itinere. Talis profecto fuit gloriosus Euangelista Marcus, cuius miræ sanctitatis præconia, & diri agonis felicem exitum vbique hodie extollit ecclesia. Iste nanque de tenebris veritatis vocatus ad lucem, eiusdem veritatis testis est factus & præco. Nemo sanè sufficienter edicit, quanta per hunc erudimenta virtutum, fidei sacramenta, dona gratiæ, futuræ vitæ indicia, stupenda Saluatoris gesta, veritatis testimonia sancta percepe-

Apoc. 14.

rit ecclesia. Iste etenim est, quem Ioannes mysterialiter præuidens ait, Vidi alterum Angelum volantem per medium cœli, habentem Euangelium æternum, vt euangelizaret illud sedentibus super terram. Angelus ideò nuncupatur, quia degens in carne Angelicam ducebat vitam. Quāuis enim cum hominibus conuersaretur, humana pertractaret negotia, & corporalis vitæ sustentaretur alimonia, mente tamen & desiderio iugiter ferebatur in cœlum, ita vt cum Aposto-

Philip. 3.

lo diceret, Conuersatio nostra in cœlis est. Nam quod sperabat implendum, contemplando atque diligendo gustabat, ex parte tamen. Nam quandiu sumus in corpore, peregrinamur à Domino per fidem ambulantes non per speciem. Volasse autem perhibetur, vt vndique illum Euangelium sanctum annunciasse ostenderet. Nempe in omnem terram sonus eius Euangelii concrepuit, & in fines orbis terræ verba prædicationis ipsius manifestata noscuntur. Magnus volatus iste est, qui per climata mundi alas suas extendit. Habet alas quatuor hic Angelus noster Euangelista Marcus, & facies totidem, quemadmodum per Prophetam sub animalium quatuor

Ezech. 1.

figura dicitur, Similitudo quatuor animalium quatuor facies, & quatuor pennæ vni, similitudo autem vultus eorum facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor, facies autem bouis à sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorum quatuor, & facies eorum & pennæ eorum extentæ desuper. Mira Prophetæ huius visio in Euangelistis perfectè completa. Singulis nanque Euangelistarum quatuor facies inesse declarat, siue propter eorundem conformitatem in narratione gestorum Saluatoris, quoniam quod vnus affatus est, differuerunt & cæteri, siue propter spiritualem intelligentiam faciērum atque pennarum, quæ in vnoquoque eorum perspicuè claret. Per humanam quippe faciem susceptionē disciplinæ, quæ moribus ac virtutibus decoratur, per leonis verò effigiem rugitum prædicationis, quæ doctrina Euangelica mediante perficitur, per bouis autem vultum tolerantiam pœnæ, quæ in carnis maceratione percipitur, atque per aquilæ similitudinem contemplationem præcipuam, quæ per mentis eleuationem exhibetur, agnosce. Sancto nanque huic sicut & cæteris Euangelistis prærogata est spiritualis disciplina virtutum, credita sunt diuinorum eloquiorum præcelsa rudimenta, donatum est crucem quotidie baiulare post Dominum, nec non secretorum cœlestium veneranda mysteria contemplando rimari. Hinc notitia veritatis, caritatis ardore, reuelationis aspiratione, operationis perfectione decēter ornatus humana transcendebat, & tanquam quibusdam spiritualibus pennis ferebatur in cœlum. Absens ab Angelorum consortio erat corpore, sed spiritu præsens. Quotidianis laboribus exercitatus veluti sidus splendidissimum refulgebat. Dilectus planè Deo & hominibus erat, cuius memoria in benedictione est. Similem illum

Eccl. 45.

fecit in gloria sanctorum, magnificauit eum in conspectu gentium, ducemque sui instituit populi. Nempe eundem meritis & dignitate Dominus ostendit illustrem. Duplici sanctus iste insignitus est stola. Habet in ecclesiæ tabernaculo locum non infimum, Apostolatusque cathedra cum Patribus sublimatur in terra, atque in cęlorum regno Angelorum contubernio sociatur. Vbique est potens, vbique est magnus. Potens in miraculis, magnus in donis, potens virtute, magnus honore. An non potens est, qui tanta quotidie beneficia poscentibus præbet? Inuocat illū oppressus, & leuamen sentit, eius implorat auxilium infirmus, & sospitatem recipit, in mari, in solitudine, in periculis inter latronum acies exoratur, & iuxta fideliter poscentium sussragatur vota. Offert enim Deo orationes ad se clamantium, atque gementium, ut beneficia conferat. Intercedit & obtinet, compatitur & sua interpellatione defendit. Suo nunquam frustratur voto, quoniam ardenter, quoniam rectè, quoniam precatur humiliter. Felices dixerim, qui tanto propitiantur patrono, talique gubernatore reguntur. In sancto hoc quemadmodum & in cęteris commendat Deus gratiam suam. Per illum enim exhibet beneuolentiam, gratificat munera, preces suscipit, largitur veniam, manum porrigit, delinquentes sustinet, tribuit vitam. Nemo sanè est, quamuis sanctus, quamuis sit iustus, qui sanctorum non indigeat patrocinio. Per se quis est, qui sufficiat sibi? Quis est, qui non frequenter ruat. Erret sępe? Orandi interdum fiduciam non amittat

arbitrat? Quid sibi expediat, non ignoret, auxilio ve non opus habeat alieno? Istis spiritualibus de causis atque aliis quàm plurimis suffragia sunt quærenda sanctorum. Nonne temeritati ascribẽdum est, vt inter medias inimicorum acies inermis solus & tutus incedas? Sanguini tuo tui insidiantur hostes, thesaurum, quem geris, diripere moliuntur, & sine sanctorum vis progredi comitatu? Certè si robustus esses & prouidus, minimè hoc audire debueras, quanto minus quum infirmus sis, ignores astutias Satanæ, & tuæ peregrinationis itinera nescias? Sano igitur consilio vtere & salutis monita diligenter attẽde. Seruos Christi, & altissimi amicos, potissime autem eos, qui præsentis exilii euasere naufragia, & æternæ patriæ applicuerunt ad portum, tuos intercessores habere studeto. Ipsi adminiculo suo te protegãt, ne extollaris in prosperis, neque frangaris aduersis, ne securitate torpescas, nec desperatione intereas. Poteris innumera corporis & animæ euitare dispendia, si sanctorum fueris deuotione affectus. Poterunt equidem, quum resolutio aderit tua, patrocinari vehementer. Tunc vt nosti, omni humano destitutus auxilio Deo permittente aduersus dæmonum insultus, qui illo tempore acrius sæuire consueuerunt, tibi orationum suarum interuentu opitulari valebunt. Beatorum igitur interim amicitia fruere, qui imperturbabili charitate Deo coniuncti sunt. Illos votis aduoca, deuotionibus venerare, præconiis effer, precibus pulsa, flecte lacrymis, conuince gemitibus, vt itineris tui sint socii, teque ambulantem, quiescentem, errantem, delinquentem, laborantem, non deserant morientem. Marcum verò Euangelistam inter cæteros præcipuè habeto deuotum. Magni nanque meriti, maximęque est auctoritatis, vtpote insignis doctor, præcelsus Euangelista, sanctissimus vir, gloriosusque martyr. Tibi suis poterit auxiliari orationibus, te scripturis instruere, exhortationibus inflammare, atque clamoribus euigilare ad vitam. Non enim ab re inter sancta animalia, quæ spiritu fuere pronunciata prophetico, Euangelista iste Leonis gerit imaginem. Quamuis enim siue quoniam a Ioannis prædicatione Euangelii sui exordium sumpserit, siue quia cæteris clarius ipse dominicæ resurrectionis mysteria reserauit, Leo figuraliter nuncupetur, merito tamen ob rugitum vocis suę qua docet pœnitentiam agere, deserere vitia, repugnare diabolo, futurum deuitare iudicium, atque æternæ gloriæ desiderare triumphum, speciem designatur habere Leonis, cui propter animositatis audaciam, & roboris virtutem ac vociferationis impetum inter quadrupedia tribuitur principatus. Confidens igitur istius sancti implora suffragium aduersus aereas, quæ te infestare non desinunt, potestates. Nam cõminationibus ac beati Marci orationibus propulsare tranquillitate poteris optata. Tunc ore, cordeque diuinã laudabilis clementiam, quę euangelico mediante præsidio fugauit tenebras, contudit hostes, sedauit tentationes, atque in omni contrario euẽtu humiles ad se confugientes consueuit eripere. O Dei nostri colenda benignitas, quæ peregrinationis nostræ fautores & socios nedum beata angelorum agmina, verumetiam sanctos in æthera dirigit triumphantes. Hinc spirituales Deo promendæ sunt laudes, gratiarum actiones soluẽdę, ac iugiter sanctorum veneranda memoria, quoniam supernorum ciuium interueniente ministerio mentis excutitur torpor, dubietatis scinditur velum, cœlorumque patefiunt arcana, quatenus peragrantibus nobis cursum præsentis exilii via efficiatur planior, tolerabilior pœna, amabilior gratia, & animus in omni calamitate hilarior, mediatoris nostri nihilominus operante atque cooperante clementia, quæ laboranti sponsæ suę Ecclesię pręstat gratiam, polliceturque gloriam, in qua cum sanctis omnibus collętatur magnifice ęterni genitoris sui laudans bonitatem viuentis in secula, Amen.

In festo sanctorum Apostolorum Philippi & Iacobi.

IMpensi beneficij hæc communis est ratio, vt nunquam condigna debeat priuari mercede. Aequa ministerium & merces sunt semper lance pensandæ. Nempe si mercenarium requisieris, illi iniunxeris opus, & post consummatum laborem debitum, eidem stipendium negare volueris, diuina te increpabit lex, innata arguet ratio, propriaque conscientia aduersum te acclamabit vehementer. Non alligabis (inquit Dei sermo) os boui trituranti, dignus est operarius mercede sua. Discis procul dubio ex iis, quæ extra vel circa te fiunt, quid de Deo præsumere, quidve debeas ab illo percipere. Habet agrum, habet vineam, quam tibi tradidit excolendam? Ager iste spiritualis Ecclesia sancta est. Agri huius fertilitatem grandæuus patriarcha Isaac & sanctus caligans corpore, mente verò longe prospiciens contemplando dicebat: Ecce odor filij mei sicut odor agri, cui benedixit Deus. In ipso o quanti redolent virtutum flores, quàm multę fęcundę arbores, & quot insertæ sunt vineæ. Porrò in hoc agro charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides modestia, continentia, castitas, sobrietas, fortitudo, humilitas, obedientia, iustitia, puritas, rectitudo, temperantia, spes, seculique cõtemptus inestimabili fragrant odore, adeò vt in eruditis mentibus eum colentium concupiscentias excitet sempiternas. Sunt iusti quique & sancti patres diuersi (scilicet) generis spiritualia, arbusta in illo erecta ad sidera semper virentia, solus diu non ele-

1. Cor. 9.

Gen. 24.

eloquiorum amœna, pietatis & misericordiæ operibus fœcunda, quæ nequaquam inutiliter terram occupant, sed iustitiæ producunt ex se fructum, alia trigesimum, alia sexagesimum, alia verò centesimum. In Christo quoque innumeræ plantatę sunt vineæ, singulæ (videlicet) fidelium animæ, quę ratione vnitatis nunc vinea, nunc particularitatis consideratione vineæ nuncupantur. Vtrunque in Canticis exprimitur canticorum: Descendi (inquit spōsus) in hortum meum, vt viderem poma conuallium, vt in spicerē si floruisset vinea, & germinassent mala punica. Alio quoque in loco idem: Ficus protulit grossos suos, vineæ florentes dederunt odorem suum. Merito electorum animæ vineæ vocitantur, dū Christo cohærentes vberes proferunt botros. Christi vniuersæ sunt animæ. Illi quippe electorum tantum insertę sunt animæ, reproborum verò alienę, quamuis proprię. An non omnes animę ipsius sunt, quas creauit, & corporibus insudit, quū voluit? Per Prophetam quid ipse loquatur, attende: Omnes (inquit) animę meę sunt, vt anima patris, ita anima filij mea est, & tamen anima quę peccauerit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii. Acsi aperte diceret: Propriam animam singulis tradidit excolendam. Quę enim fructum exhibuerit, permanebit in me, infęcunda verò & inutilis tolletur, eiicietur foras, & in ignem mittetur, quoniam meam neglexit vineam, quam illi prę̄stiti ad operandum. Ex operibus igitur suis suam valet quisque metiri mercedem. Aequus arbiter dominus Christus est, & debitam operariis singulis remunerationem impendit. Bonis quidem cęlorum gaudia, sceleratis verò ghennę supplicia. Neque enim bonis semitas iustitiæ deserentibus, & in malo decedentibus ante acta bona opera prodesse, quemadmodum conuersis peccatoribus & perseuerantibus in bono præterita delicta obesse non poterunt. Sic dominus per Prophetam pronuncians ait: Si conuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo, in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitię eius, quas fecerit. Sed etsi peccator conuersus fuerit à via sua mala, fecerique iudicium & iustitiam, vita viuet, & non morietur. Iniquitatum quippe illius, quas operatus est, non recordabor. Hac prophetica sententia admonentur vniuersi, vt timeant, & stabiliter in bono perduret, qui bonus est, qui verò malus, resipiscat a malo, & quod bonum est, faciat. Qualem enim vnumquęque vitę reperiet terminus, talem iustitię statera pensabit. Quamobrem indesinenter vigilandum est, ne imparatos nos interitus repentinus excipiat, ne ex desidia torpentes paterfamilias in vinea suà inueniat. Horrendum sanè est incidere in manus Dei viuentis, atq; fructum negligere spiritualium vinearum, quas dextera altissimi plantauit in agro Ecclesię, sanguinis sui emit precio, angelorumque sepiuit custodia, propter ferarum syluestrium atroces insultus. Tanto siquidem cum studio illas munit, protegit etiam, excoli debere imperat, vt non sine mercede deficiant, qui in istiusmodi instituti sunt agro. Omnes profectò ad hoc opus perficiendum inuitat, quosdam tamen vt solum propriam, quosdam verò vt non neglectis propriis etiam exerceant alienas. Vnicuique agricolę vinearum dominus secundum suum laborem remunerationis impertietur prę̄mium, dummodo labori operis charitatis coaquet affectum. Est nanque charitas retributionis modus, cum quo laborantium mensurantur sudores. Non enim ę̄qualiter; sed iuxta charitatis gradus felicitatis æternę prerogatur denarius. Hinc est, quòd in terra viuentium omnipotentis patris est domus, non vna; sed mansiones multę esse perhibentur, quatenus ex mansionum diuersitate electorum gloria dispar fore cognoscatur. Optime autem, & absque errore aliquo singulorum scit Deus merita, & quid quātùmve quisque percipere debeat, pensat. Cęterum quemadmodum malis supplicia citra condignum, ita & bonis vltra congruum largitur & prę̄mia. Ardentius tamen coronat, quam damnet. Sicut per Prophetam dicitur, quantum distat ortus ab occidente, longe fecit à nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timentium se, quoniam ipse cognouit figmentum nostrum. Opportune plurimum volens Vates memoratus diuinę miserationis commendare affectum, patris ad filios miserationem expressit, quum nemo ignoret erga filios patrem irasci non posse. Verum si contra filios parentes odiose irasci nequeunt, valebit Deus, qui verus & naturalis est pater? Per Prophetam quid idem loquatur, aduerte: Nunquid (ait) potest mater obliuisci infantis vteri sui? Tamen & si illa oblita fuerit, ego tui non obliuiscar. Qua ratione eorum obliuiscetur, quos voluntarie genuit verbo veritatis suę, condidit gratis, passione redemit? Nempe nequaquam obliuiscitur, etiam quum irasci videtur. Sic nanque legitur: Quum iratus fueris, misericordię recordaberis. Nam quę ira ab insipientibus nuncupatur, in Deo misericordia esse cognoscitur. Flagella quippe quę irrogantur peccatoribus, quamuis de indignationis fonte emanare credantur, prodeunt tamen de radice charitatis. Ego (inquit dominus) quos amo arguo, & castigo. Hoc verbere se emendatum fuisse Propheta commemorans ait: Castigans castigauit me dominus, & morti non tradidit me. Quamobrem siue dominus nos feriat, siue muneribus mulceat, ad emendatiorem vitam semper nos reuocat, vt non, quod vnitar, sed potius in no-

Cant. 6. Cant. 2. Ezech. 18. Ezech. 3. Hebr. 10. Ioan. 14. Psal. 102. Esai. 49. Tob. 3.

bis reperiat quod coronet. Coronat inquam gratissimè vniuersos timentes se, sanctis verò suis duplicia præstat. Attende(oro)quid tibi hodie proponit Ecclesia, Sanctorum vtique Apostolorum Philippi & Iacobi merita commendat & gloriam. Horum Apostolorum præcelsa sunt merita, quibus per spiritum datus est sermo sapientiæ atque scientiæ, genera linguarum, sermonũque interpretationes, & dona cætera, quæ ad conuersionem infidelium necessaria esse probantur. Erant plane tanquam luminaria magna perlucida verbum vitæ in se continentia, ac in opaco seculi huius loco radiantia. Non enim visibile corporeis oculis exhibebant lumen, sed mentibus rationabilibus fidei & sapientiæ agnitionem præbebant, neque in persuasibilibus humanę sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus ipsorum erat prędicatio. Annunciabant dominum Iesum, illiusque aduentus causam eius miraculis confirmando eloquia. Faciebant procul dubio gaudiũ magnum omnibus audientibus inferendo eorũ auribus mellifluum nomen Iesu, ipsiusque erga homines dilectionem præcipuam. Conuersatione sancta & religiosis moribus ad virtutum studia credentium ędificabant animas. Erat nanq; admiratione ac imitatione dignissimum aspicere viros sapientia decoratos, sanctitate sublimes, faciendorum miraculorum virtute insignitos, amicos Dei, Christi discipulos, cœlestis regni pręcones, angelorum conciues, sordescere vestibus, temporali indigere substantia, esurire, sitire, penurias pati, volenti animo perferre contumelias, sponte pro honore Dei & animarum salute verbera, plagas, carceres, vincula, exilia, aculeos, ferrum, ignes, gladios, varia tormentorum genera, ipsiusque dirę mortis subire supplicium. Quippe quum possent vnico consensu sublimari honoribus, diuitiis ditari, temporali pace potiri, abundare deliciis, & in hoc seculo(iuxta humanę vitæ consuetudinem)florere feliciter. Delegerũt tamen ob amorem Christi ac testimonium fidei temporaliter pati, vt futuræ gloriæ mererentur esse participes. Nouerant prænominati Apostoli duobus dominis seruire non posse, neque licere vtriusque seculi voluptatibus frui. Propterea sedula intentione orationi vacabant, emittebant suspiria, lacrymas vbertim fundebant, ieiuniis sterebant corpora, domabant carnem vigiliis, super nuda cubabant humo, æstu diei vrebantur, & noctis afficiebantur gelu, peragrabant persolitudines, penetrabant nemora, per prouincias ambulabant & vrbes, marinis se committebant fluctibus per fluminum vada transibant, latronum, piratarumq; se periculis exponebant, quatenus calcatis mundi illecebris placerent Deo, cœloq; labores præmitterent suos. De gemitibus insuper egenorum, de pauperum inedia, de compassionibus oppressorum, dę lacrymis viduarum, dę conuersione peccantium, de confessione iustorum, atque de animarum salute in ciuitate domini virtutum superna (videlicet) Hierusalem spirituales sibi diuitias aggregabant, quas non consumit ærugo, nec demolitur tinea, neque fures fodiunt vel furantur. Hinc istorum Apostolorum quanta sint merita, luculenter apparet. Nam ipsorum die martyrii iura silent, quiescunt iudices, fora clauduntur, artificia cessant, aperiuntur templa, Ecclesiæ laudibus resonant, concurrunt populi, vigiliæ celebrantur, omnesque sanctorum triumphis congratulari videntur. Veridica in eis Vatis probatur esse sententia, quæ domino decãtans ait: Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Nimis planè, quoniam non minus in cœlo, quàm in terra laudum efferuntur preconiis. O si posses mentis attollere oculos ad ea, quæ sancti percepturi sunt à domino, mirareris vtiq; quomodo quum sit homo putredo & vermis, ad tam sublime glorię valeat euolare fastigium. Nempe corporis natura non patitur, vt eleuata in cœlum, atque choris sociata angelicis viuat in ęternum. Hic esurire, sitire, fatigari, cibum sumere, somnum capere, lassescere, infirmari, morique compellitur. Horũ autem nulla ibi pregrauatur molestia. Delitiis animę nutritur corpus, Christi iucundissima visione lętatur, fraterna societate congaudet, atq; sensuũ amęnitate refectum nihil est, quod vltra iã timeat. Absterget quippe Deus(quemadmodũ legitur in Apocalypsi)oẽm lacrymãab oculis sanctorũ, & mors vltra non erit, neq; luctus, neq; clador erit vltra, quę prima abierunt, & dixit, qui mor sedebat in throno, ecce noua facio omnia. Noua dominus omnia non ab re se post resurrectionẽ pollicetur esse facturũ. Nã immortalitatis, agilitatis, spiritualitatis, & claritatis docibus humanum vestietur corpus, & septempliciter sole splendidius erit, anima verò ad ęqualitatem transibit angelorum, eadem Dei beatifica visione fruetur, quã ipsi pari generationis ęternę verbi Dei cognitione gaudebit, atque dę ipso diuinæ bonitatis fonte hauriet suauitatis dulcedinem, delectabilisque amoris abundantiam, sicut & illi, Inebriabuntur planè sancti ab vbertate domus Dei, & de torrente voluptatis illius potabunt, atque in eius lumine in accessibile & ineffabile videbunt lumen. Erit eisdem perenne gaudium, læta comprehensio, facialis visio, secura tranquillitas, libera possessio, atque imperturbabile bonũ carens malo, labem nesciens, timorem non sentiens, sed intima charitatis exultatione fœcundum. Non vidit oculus, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ in illo futuro cęlorum regno preparauit Deus diligentibus se. Ex parte tamen illa in carne dum viuerent, perceperunt Apostoli, Christo illis reuelante per spiritum. Quamobrem eorum speciositate illecti, atque

lucenti

Mat. 6. Psal. 138. Apoc. 21. Psal. 35. 1. Cor. 2.

succensi vltrò se martyrio tradiderunt. Desiderabant vtique flagrantissime exire de compedibus cœnosæ carnis, & transire ad Christum, vnde vterque eorum singuli cordis vociferatione propheticum illud decantabat dicens: Educ ò domine de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo, me expectant iusti, donec retribuas mihi tu, qui es Deus benedictus in secula, Amen.

Psal. 141.

In festo ascensionis Domini.

COelitus Prophetæ sancti afflati in spiritu quemadmodum percipere meruerunt, ita redemptoris nostri mysteria, quæ ad humanitatem attinent pro fidelium eruditione, sub compendio insinuare curarunt. Non enim humano studio, sed à Deo didicere per spiritum, neque pro se tantum, sed vt posteris generationibus fidei notitia, atque exhibitę charitatis præclara pateret cognitio. An non ædificatur plurimum fides, quum ea, quæ facta conspicimus prænunciata longe antè fuisse cognoscimus? Hinc futura prius monstrata sunt, vt suo tempore completa credantur. Da (inquit vnus Prophetarum) mercedem sustinentibus te, vt prophetæ tui fideles inueniantur. Nempe nulla est alia expectantium merces, quàm vt quod præstolantur, excipiant. Prædicabant vates dominum Christum in carne venturum, & de spirituali seruitute erepturum esse populum Israel. Ob hoc plebium accendebātur corda illum videre, & beneficiorum eius participes fieri. Quis non merito inardesceret agnoscere Deum verum, & hominem conceptum sine semine, natum de virgine, adoratum à gentibus, præsentatum in templo, baptizatum in fluuio, faciendorum miraculorum potestate præditum, verbum vitæ, prædicantem turbis, à discipulo traditum, illusum, coronatum spinis, confixum ligno, felle potatum, mortuum resuscitatum post triduum, cęlosq; ascendisse post modicum? Huic planè tanquam humani generis redemptori omnium Prophetarum voces testimonium perhibent. In hunc omnium patriarcharum figuræ cōcordant, vtpote promissum cœlius, & in temporis dispositione ostensum. Quid prophetę de ipso Christo vaticinati sint (oro) diligenter attende, ne de accepto pignore in fide dubius vel inueniaris ingratus. Cōceptum quippe virginis & ipsius partum eorum vnum disserentem audi: Ecce (inquit) virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Gentium ergo seruitutem Christo fidelem agnosce prænunciatam in psalmo: Reges Tharsis (ait Psaltes præcipuus) & insulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes reges terræ omnes gentes seruient ei. Cœlestis patris testimonium super ipsum baptizatum si scire concupiscis, obserua Prophetam dicentem: Vox domini super aquas, Deus maiestatis intonuit, dominus super aquas multas. Vox domini in virtute, vox domini in magnificentia. De prædicatione & miraculorum exhibitione audi, quid idē per Prophetam dicat: Spiritus (inquit) domini super me, propter quod vnxit, me euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos, remissionem prædicare captiuis, cæcis dare visum, dimittere confractos, prædicare annum acceptum domino, & diem retributionis. Quòd à discipulo sit traditus, ipse in psalmo dicit: Homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, amplauit aduersum me supplantationem. De illusione enim sic legitur: Illusio factus sum populo huic, canticum tota die. Quòd spinis esset coronandus, per Prophetam idem inquit: Spinis peccatorum suorum circundederunt me populus hic. De crucifixione eius Propheta inquit: Vinxistis me, non sicut patrem, qui liberaui vos de terra Aegypti, clamantes ante tribunal iudicis humiliastis me, suspensum in ligno, tradidistis me. Quod felle potatus sit, ait Psalmographus: Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. De morte ipsius in libro sapientiæ habetur: Dixerunt impii, mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius. Quòd resuscitatus sit, inquit Dauid: Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Ipse autem in psalmo dicit: Ego dormiui, & soporatus sum, & resurrexi, quia dominus suscepit me. Ascensionem quoque ipsius Propheta memoratus apertissime pronunciauit inquiens: Ascendit Deus in iubilatione, & dominus in voce tubæ. Signanter tamen illum ascendisse perhibuit, ne sublatum vt Enoch, vel curru igneo vt Heliam raptum fuisse putares. Ascendit planè non angelico fultus præsidio, sed potestate propria, quemadmodum ore prophetico dicitur: Exaltare domine in virtute tua, cantabimus, & psallemus virtutes tuas. Ascendit inquam hodie nonnullis ex beatis spiritibus mirantibus, atque dicentibus: Quis est iste, qui venit de Edom tinctus vestibus de Bosra, formosus in stola, gradiens in multitudine virtutis suæ? Mirabantur non modicum, quonam modo humana natura delicto priorum parentum deprauata, vulnerata, ac de cęlorum exulans regione illuc tanto cum honore conscenderet. Neminem mortalium eousque ascendisse perspexerant, tametsi præcessissent multi, quorum vitam gratissimam Deo extitisse cognosceret. Verum vt dominum intellexerunt esse Iesum, festiua cum exultatione eidem obuiam processere dicentes: Benedictus, qui venit in nomine domini. Nemo autem dubitet super notum ciuium vniuersa agmina angelorum (videlicet) archangelorum, virtutum, principatuum, potestatum, dominationum, thronorum, Cherubim, & Seraphim domino

Eccl. 36. — Esai. 7. — Psal. 71. — Psal. 28. — Luc. 4. — Psal. 40. — Psal. 78. — Mat. 12. — Psal. 68. — Hier. 11. — Psal. 15. — Psal. 3. — Psal. 46. — Psal. 20. — Esai. 63. — Ioann. 12.

domino occurrisse, illumque ineffabilibus spiritualium canticorum extulisse laudibus, atque vsque ad diuinitatis sacrosanctum comitata esse solium. Hanc profectò mediatoris nostri sublimē gloriam Propheta contēplatus aiebat: In excelso throno vidi sedere virum, quē adorabat multitudo angelorum psallentium in vnum. Ecce cuius imperii nomen est in æternum. Psallebant vtique pariter, & cœlestem aulam dulcisona modulatione replebant, eorum tamen singuli vota propria & præconia specialia depromebant. Nouum planè illic exortum est gaudium, insueta celebrata sollēnitas, pax reformata antiqua, regium paratum conuiuium, munera prerogata amplissima, atque iubilatione quàm maxima hominum & angelorum ore cōpleta. Erat omniū vna laudandi voluntas, concors charitatis affectus, eadem contemplationis visio, simul fruitio maiestatis, atque interminabilis causa lætitiæ. Verum quoddam hominibus spirituale tripudium infundebatur amoris, dum supra cunctam cœli militiam propriam in Christo naturam intuebantur euectam. Hinc Christum amplius degustabant in Christo, atque pręcipuo eidem dilectionis vinculo inhærebant. Ingrediebantur quippe nunc ad cōtemplandas inenarrabilis verbi delicias, eius diuinam generationem, & patris & filij sacratissimum osculum. Nunc supereminentem plenitudinem gratiarum ipsius percipiebant in anima, verbi visionem, capitis excellentiam, prerogatiuam singulis personæ, præcelsam sibi traditam potestatem, amoris vehementiam, parilitatis scientiam, gloriam deitatis, & dona quędam pręcipua, quæ obtutus nequit humanus attingere. Egrediebantur autem interdū, & delectabiliter intuebantur humanitatis illius elegantiam, pręclaram formam, radiantem faciem, imperiale decus, & honorabilem statum. Sicque amoris, admirationis & gaudii melliflua in eo inueniebant pascua. O quanta illic singulis lętitia inerat, quàm lęti ducebantur chori, quantus exultationis personabat concentus, qualisve harmonię cœlestis illabebatur gustus. Ipsorum nanque vociferatio laudis erat sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis. Vniuersorum etenim pręcipuum opus ex stebat Deum honorifice magnificare & colere, benedicere & laudare, illique medullitus ac syncero venerationis affectu ignitas gratiarum exhibere actiones, copiosius tamen mediatori ipsi, pro quo hæc celebritas tam solenniter agebatur. Nam quemadmodum cæteros dignitate excedebat & gratia, ita eius speciale sacrificium plus reliquis in conspectu redolebat altissimi. Omnem quippe locum replebat fragrantia, singulosque suauitate reficiebat & contemplationis iubilo. Dies ille factus est præclarior cęteris, sanctior vniuersis, sine occasu, sine mœrore, & absque vicissitudine. Facundia profectò explicare non suppetit, humanus non attingit sensus, non capit oculus, neque ingenium penetrat, huius diei quanta sint gaudia. Coniuncta sunt ima summis, & humana sunt copulata cęlestibus. Factus est vnus hominum & angelorum paries in Christo Iesu angulari lapide precioso atque perfecto. Nempe in hoc die tota ciuitas cęlestis Hierusalem rosis coronata est, respersa odoribus, floribus redimita, ornata monilibus, decorata gemmis, auro depicta, & circunquaque septa cantoribus, adeò vt per omnes vicos, & plateas, atque super ipsius muros dulcisonæ laudantium perstreperent voces. Tantus siquidem exultationis in eadem effundebatur sonus, vt etiam discipulorum Christi corda compleret. Quamobrem pro tam insolito prodigio & insueto iubilationis gaudio admirantes stupebant, ita vt mutuo sibi loqui nō possent. Præpedierat quippe linguę officium, delectationis internæ nimietas, & mista cum admiratione lætitia. Porrò in persona istorum Citharęda egregius decantando dicebat: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria domini, cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Merito propter vtriusque hominis glorificatam in Christo naturam cor & caro exultasse perhibentur. Vt igitur omnia in omnibus fieret Christus, tota hominis deificata est species, atque super omnem principatū & potestatem feliciter sublimata. Istiusmodi autem diuini operis irradiata splendore sancta hodierna solennitate vndique mater canit Ecclesia: Omnes (inquit) gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis. Vniuersos in hac domini ascensione iubilationis inuitat ad plausum, quatenus illi gratulentur, & se agnoscant in ipso, atque quo ille, festinent ascendere. Ipsi sanè congratulandum est, qui in huius peregrinationis campum pugnaturus adueniens post mortalis corporis necessitates perlatas, post vbiquequaq; verbi Dei diffusum semen, post ignominiosæ passionis perpessum agonem, post tenebrarum principis triumphum exhibitum, postque gloriosissimæ resurrectionis consummata mysteria, visibilibus oculis in cęli palatium perenniter regnaturus intrauit. Quantum autem rationalis spiritus percipiat gaudium, quum suæ considerationis in Christo figit obtutus, nemo sufficienter explicat verbis. Se quippe vidit in illo, naturam suam excellentius, quàm in prima conditione fuerat condita, reformatam agnoscit in melius, dona cumulata, additam gratiam, & supererogatam sibi cum exultatione fatetur gloriam. Hinc gaudet in spiritu, corde tripudiat, caritate flammescit, exoluit grates, occupatur in laudibus, depuratur mente, meditatione pinguescit, illucq; festinat ascendere, quò sponsum humanae ndi- le

Psal. 83.

Psal. 46.

se non dubitat. Ascendit inquam in huiusmodi castissimi amoris pręludio, vbi Christus est in dextera Dei sedens, non corpore, non vehiculo, non humano suffragio, sed spiritu, sed cogitatione, sed desiderio, sed intentione, sed corde. Per se nanque concupiscentia impellente, ferente voto, sponsoque trahente rapitur super se. Rapitur quidem interdum ex superfluente gratia, ex feruore spiritus, ex suauitate amoris, ex abundãtia luminis. Ascendit autem frequenter virtute corroboratus, & gratia per spirituales, internosque gradus, vt eius, quem diligit, valeat delectari præsentia. Istiusmodi studia spiritualia Propheta considerans atque commendans aiebat domino: Beatus, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum in loco, quem voluit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Videsne, quàm rationabiliter in corde per dispositos virtutum gradus ad Dei valeat visionem ascẽdi? Verùmne pro ignorantia te, quòd non ascendas, excuses, præceptorem cœlestem in montis vertice cum discipulis residentem, perfectionisq; monita proferentẽ, audi quàm diserte quosdam spirituales instituerit gradus. Aperiens quippe os suum inquit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Ascensionibus istis eousq; peruenit, vt diceret. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Propheta quoque ait. Beatus, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disponit in valle lacrymarum. Nempe ab illo videbitur Deus deorum in Sion. Optime Propheta & dominus Prophetarum quoniã vno loquebantur spiritu, in eadem conueniunt sentẽtia. Quamobrem si recto cupis ad cœlum scandere ordine, humilitatis iace fundamẽtum, quatenus à domini timore initians terram viuentiũ hæreditario iure per mansuetudinem & pietatis affectum valeas possidere. Disce etiam præsentis exilij deplorare ærumnas, atq; diabolicæ fraudis agnoscere laqueos, vt lumine in te præeunte scientiæ assuescas esurire & sitire iustitiam. Hoc dum tu diligenter perfeceris, diuino fretus cõsilio non solum aduersa perferes fortiter, verum etiam misericordię viscera indues, per quæ gaudere cum gaudentibus, atq; veraciter poteris flere cum flentibus. In his exercitatus, intellectus percipies donum, per quod inter nos omnes animi tui compones motus, & arbitriũ tuum subijcies rationi, fiesq; pacificus, & patris tui cœlestis deputatam, quemadmodum eam sortitus es, habebis imaginem. Tunc planè sapientiæ diuinę tibi suauissimus exhibebitur gustus, tunc sacramẽtorum cœlestium arcana pandentur, atq; immortalis sponsi spirituali potieris præsentia, quæ purgato cordis prospicitur intuitu. Beati procul dubio mundo corde, qui per spirituales ascensus prouecti super sidera immaculati agni spiritualiter intersunt nuptiis, & inamabili ipsius delectãtur aspectu. Istiusmodi ò quantis exuberant delitiis, qualibusue fruuntur gaudiis? Expertum audi: Prouidebam (inquit) dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne cõmouear, & propter hoc lætatum est cor meum, exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Et hoc illi vnde? quo studio? qua intẽtione? In matutino (inquit) interficiebam omnes peccatores terrę, vt disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Cordis insinuauit se vacasse mũditiæ, dũ in exordio perniciosæ vel noxiæ cogitationis se reluctatum esse declarat. Hinc planè beatus erat, quoniam sui cordis tenebat custodiam, & paruulos suos allidebat ad petram, nõ sinens interioris hominis obtenebrare obtutum. Hinc etiam ad supernam patriam se ascensurum esse sperabat. Quamobrẽ alio in loco quasi requisitus, quis ascendet in mõtem domini, aut quis stabit in loco sancto eius, sententiam protulit dicens: Innocens manibus & mundo corde. Istius igitur Prophetę eruditus oraculo, atque prouocatus exemplo peruigilem cordi tuo adhibeto custodiam, ne curis seculi, ebrietate grauetur & crapula, ne inordinato illo deprauetur affectu, ne maligni seducatur fraude, ne vitiorum labe fœdetur, neque carnis subuertatur illecebris; Cœlestẽ quippe quo hodie Christus ascẽdit, corde conscendens in arcem, si mũdum ab iis, quæ dicta sunt, mentis tuæ seruabis intuitum, mediatoris nostri nihilominus suffragante clementia, qui humanitatem nostram importauit sideribus, eandemque beatæ trinitatis collocauit in solio, in qua viuit & regnat gloriosus in secula seculorum. Amen.

In solennitate Pentecostes.

NAturalis lucis quicunque voluerit cõsiderare profectũ, ab ipso sui ortus primordio vsque ad meridiẽ tã in lucis cãdore, quàm etiã in feruore caloris eandẽ sẽper augmẽtari cognoscet. Eo nanque efficatius vim virtutis suæ infundit inferius, quo in sphęra sua proiecerit altius. Optimè æternę lucis hoc gerit imaginẽ, atque per ipsius visibilem speciem de inuisibilis diuinitatis operatione nos docet. Sunt quippe creaturarũ species humani quidã pędagogus ingenii, & conditoris earũ speculũ singulare. Hoc Apostolus expressit dicens: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intel-

lecta

lecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius & diuinitas. Vehiculo igitur hoc vtatur præclaro, quisquis cupit ad summi Dei peruenire notitiam. Se per ea, quæ videntur, erudiat, donec coalescat, & ad spiritualem capessendum cibum effectus idoneus per se supra se ascendere norit. Nepe quemadmodum primus debilium ac neophytorum, ita secundus perfectorum est consuetus ascensus. Spiritualis enim quum iudicetur à nemine, spiritualiter diiudicat omnia, animalis 10 verò, quæ Dei sunt nequaquam percipiens, sensibilium suffragio interdum ad summa prouehitur. Amoris remigio spiritualis quisque in æternorum contemplatione erigitur, diuinæ cognitionis luce vestitur, veritatis splendore allicitur, ac desideriorum cœlestium delectabili suauitate pinguescit. Hæc autem non ad libitum, sed ad votum disponentis, trahentis, ac miserantis Dei perficiuntur in illo. Neque vniformiter operatur in singulis, sed per vicissitudines & diuersi- 20 mode suis agit in membris per verbum suum coæternum sibi iuxta eorum gradus, congruitates, & merita. Quæ igitur memorata sunt, perfectorum spiritualis est cibus, eorum (videlicet) qui pro consuetudine ad discretionem boni & mali interiores exercitatos habent sensus. Incipientes verò, & necdum introrsus adulti spiritualis lactis sunt dulcedine nutriendi, atque visibilium & sensibilium exercitatione manducendi. Rei huius vis nosse mysterium? Restaurationis 30 humanæ magisterium contemplare. Misit Deus verbum suum in mundum, quatenus per visibilem, quam assumpserat, naturam homines tanquam paruulos de conditoris sui notitia rudes, ignaros sui, tentationum inexpertos erigeret, atque firmaret. Hoc primum amabilem humanitatis suæ illis exhibuit conuersationem spiritualis disciplinæ instituit formam, diuinorum eloquiorum præstitit pabula, ac miraculorum eosdem ostentatione illexit. Cæterum vt ipsos ad 40 altiora proueheret, & de carnalibus spirituales, atque de initiantibus perfectos faceret, discipulis in vniuersorum persona dicebat: Expedit vobis, vt ego vadam, quatenus me deinceps non carnaliter, sed spiritualiter diligatis, si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, si autem abiero, visibilem amouendo formam mittam eum ad vos, vt ipsius eruditione promoti ad veritatis perspicuæ scientiam, necnon perfectæ charitatis experiẽtiam pertingatis. Nempe quod 50 inchoaui ego, ipse perficiet, atque præstantioribus donis, quàm hactenus percepistis, idem vos dignos efficiet. Verum vt agnoscas hunc iustitiæ solem abundantius bonitatis suæ radios effudisse in hominibus ascendens veluti in meridie resedit in cœlo, quàm quum conuersaretur in terra, quod Apostolis spoponderat ore, compleuit effectu. Illis nanque paracletum mittendo, vt di-

Ioan. 16.

xerat, potiora quàm prius spiritualium donorum charismata prærogauit. Hæc est solennitatis hodiernæ præcipua causa, hæc inquam est, vnde tanta consolatoris præsentia sancta per orbem terrarum exultat Ecclesia. In Apostolis tanquam mater & in filiis dilectionis sacrum hoc munus se admisisse congaudet, atque præterita quasi præsentia commemorans aduentus almi spiritus modum insinuans ait: Dum complerentur dies Pentecostes, essentque omnes discipuli pariter in eodem loco, factus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant sedentes, apparueruntque dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque super singulos eorum. Diligenter vniuersa obserua. Nihil à mysterio vacat. Descendit spiritus super vnanimes sedentes, atque orantes. Venit inquam sonus sicut ignis, & tanquam linguæ. Diligit hic spiritus vnitatem, amat pacẽ, diligit etiam concordiam. Hunc si suscipere cupis, noli dissidere cum fratribus, noli diuisus esse in te. Concordet in te voluntas & ratio, caro & spiritus, & quicquid postulaueris, impetrabis dicente domino: Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à patre meo. Dirime à te lites, contentiones, detractiones, rixas, animositates, inuidias, odia, & his similia, in quibus amor fraternus offenditur & deperit. Nempe conglutinat spiritus iste hærentia membra, & mysticum Christi efficit corpus. Quæ verò sibi dissentiunt, spernit & deserit. Vt igitur huius corporis efficiaris membrum honorabile, & almus hic spiritus viuificet te, custodi vnitatem, & apud te quietus sede, præstolare eius aduentum corde peruigili, vt te ad se suscipiendum paratum inueniat, turbas fuge & publicam conuersationem declina, dum vales, tumultuosaq; secularium rerum & temporalium facultatum deuita negotia, quatenus amabiliter paracletus veniat, & requiescat in te. Super quem (inquit per Prophetam dominus) requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum? Esto humilis coram Deo & proximo, esto quietus in te, secretum dilige, solitudinem quære mœroris amicam, & placito suo illapsu sanctus spiritus descendens ad te, te eleuabit ad se, atque dignanter habitabit in te. Propheticam super hoc attende sententiam: Sedebit (inquit) solitarius, & tacebit, quia se eleuabit supra se. Et hoc vnde nisi per orationis exercitium? Optimè sibi conueniunt quieta remotio, & orationis instantia. Nam sicut publicum corporalis actio, ita solitudinis secretum exigit contemplatio. Quum contra aduersarios pugnaret Moses, ascendit in montem, quum diuino fruebatur eloquio, montis residebat in vertice, nec cœlestium sacramentorum rudimenta percepit, nisi post solitudinis ingressum. Disce igitur solus orare, disce ostio clauso cubiculi

Acto. 2.

Matt. 18.

Esa. 66.

Tren. 3.

patrem deprecari cœlestem, quatenus ad te paracletũ dirigat, non vt discedat, sed vt tecum in æternum permaneat. Apostolorum te prouocent gesta, illis prerogata te ad hoc accendant charismata. Eis nanque cohabitantibus in vnum, residentibus, atque orantibus aduenientis spiritus factus est sonus, non vt terreret, sed vt insinuaret mystice, quòd in omnem terram audiendus erat sonus prædicationis eorum, & in fines orbis terræ omnis ipsorum verba fuerant diffundenda. Ignis etiam exhibuit speciem, & linguæ figuram detulit, quatenus cordibus igneis ignea promerent eloquia, omniumque linguarum generibus loquerentur. Nonne diuini amoris flammam gerebant in corde, quando isto calore succensi à pontificibus Iudæorum grauissimè cæsi gaudentes ibant à conspectu concilij, quoniam pro nomine Iesu digni fuerant contumelias pati? An nõ vniuersarum gentium etiam dilecte sermonibus loquebantur? Sic etenim de illis scriptum legimus: Stupebant omnes, & mirabantur dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur, Galilæi sunt, & habitant Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum & Asiam, Phrygiam & Pamphyliam, Aegyptum & partes Lybiæ, quæ est circa Cyrenen, & aduenæ Romani, Iudæi quoque & Proseliti, Cretes & Arabes? Audiuimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei. Non enim humanæ hoc industriæ esse poterat, vt viri Galilæi idiomatis hebraici tantum gnari sine temporis interuallo, & absque doctore aliquo cunctarum nationum loquerentur eloquiis. Illius procul dubio magisterii erat, de quo in sapientiæ volumine continetur, Spiritus (inquit) Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia scientiam habet vocis. Ex repentino igitur profectu Apostolorum huius spiritus diuinitatis virtutem intellige. Non enim per interualla erudit, quum sit Deus, & vniuersa possit, quæ vult quamobrem cor hominis illum tetigisse docuisse est. Nempe dum dona sua infundit, dum humanę menti illabitur, mutat in virum alterum, & Deo reddit amabilem. Carnalem siquidem depellit metum, & filialem immittit timorem, crudelitatem amouet, & pietatis erga proximos inducit affectum, præbet in administratione temporalium & naturalium cognitione scientiam, emi nus propulsata quæ præcipitat imperitia, facit aduersa cuncta & ardua tolerare viriliter, ita vt nec ipsam, qui illo sunt pleni, contremiscãt mortem, discretionem iudicii, & sana in dubiis ac repentinis euentibus consilia tribuit. Porrò intelligentiam præstat, vt profunda scripturarum sacramenta, spirituales insultus dæmonum, & interni animæ motus claro cernantur intuitu. Attollit demũ animum ad diuina contemplanda atque cęlestia, & grato illapsu sapidum spiritualis deuotionis sibi obtemperantibus largitur affectum. Certè quicquid virtutis, quicquid gratię, quicquid scientiæ, siqua prudentia, si quod valeamus bonum, ipso Paracleto donante, ipso auxiliante perficimus. Fugat nanque tenebras, frangit odia, lites dirimit, componit mores, disponit negotia, cogitationes regit, purgat affectus, futura prædicit, discernit præsentia, agnoscit vtilia, donat errata, reuocat ad gratiam, perducit ad gloriam. Per illum insuper (Paulo attestante) datur sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, genera linguarum, interpretatio sermonum, & gratia sanitatum, hæc omnia sine personarum acceptione singulis diuidit, prout vult. O quàm venerandus quàmque colendus est artifex iste omnem habens virtutem, vniuersorum scientiam, & cuncta prospiciens. Intuere cœlos, si scire desideras huius opificis dignitatem, operandi potentiam, diuinitatis gloriam, atque gubernandi prudentiam. Ipse nanque cœlos ornauit sideribus decorauit luminibus, virtutibus stabiliuit, dicente Propheta, Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. De ecclesiæ autem firmamento quid memorem, quum idem spiritus stellarum rutilantium illud speciositate repleuit? Quot iustos & sanctos habuit, tot stellis emicuit. Sic enim legitur, Stellæ dederunt lumen in custodiis suis, vocatæ sunt, & dixerunt, Adsumus: Et luxerunt cum iucunditate ei, qui fecit illas. Attende in hoc sacramento Abel innocentiam, puritatem Enoch, Noë iustitiam, fidem Abrae, simplicitatem Isaac, longanimitatem Iacob, Ioseph pudicitiam, mansuetudinem Mosi, Samuelis sanctitatem, humilitatem Dauid, Heliæ autoritatem, Elisei zelum, Prophetarum cæterorum virtutes Apostolorum charitatem, patientiam martyrum, doctorum sapientiam, præsulum sollicitudinem, anachoritarum austeritatem continentiam confessorum, virginum munditiam, constantiam continentium, atque iustorum omnium laudabilem vitam. Hi vniuersi spiritualia sidera præfulgida operationem almi huius spiritus protestantur. Cæterum quamuis hoc pateat semper, peramplius tamen in exordio nascentis claret ecclesię, in quo gratia profusior, stellarum numerus copiosior, manifestior splendor, & gloria agnoscitur eminentior. Nequaquam tantum proficere valuisset, nisi Sancti Spiritus autoritate id fieret. Est enim spiritus intelligentię sanctus, vnicus, multiplex, subtilis, modestus, amabilis, disertus, incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum, qui nullum vetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens virtutem, & vniuersa discernens. Meritò igitur illi subest omnia posse, quum vult. Operatur in singulis, operatur in omnibus, ita vt non sit qui se abscondat à calore eius. In animabus se sanctis infundit per generationes & generationes, & eis Deo reddit amabiles. Nempe nullus à Deo vale

Act. 2. — Act. 2. — Sap. 1. — 1. Cor. 12 — Psal. 32. — Bar. 3.

10 — 20 — 30 — 40 — 50

esse alienus, quem iste repleuerit, nullus amicus, quem deseruerit ipse. Vasa propria agnoscit, & illa inhabitando nobilitat. Neminem prorsus, nisi se contemnentem relinquit, nullusque (quãtum in se est) gratiæ suæ cupit se esse exortem. O quãtos in delictorum volutabro prostratos quotidie erigit? ò quàm multos auersos à Deo filios facit? Ipse profectò iustificat impios, defunctos suscitat, reducit erroneos, cæcos illuminat, pascit famelicos, sanat ægrotos, accendit remissos, duros emollit, erudit inscios, damnat ingratos. Optimè humanum, quem inhabitat, ad orandũ informat affectum, Apostolo perhibente, qui ait, Quid oremus nescimus, sed spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Verum quoniam quid nobis expediat, ignoramus, implorandum est Paracleti huius suffragium, atque ex omnibus medullis cordis dirigenda est ad illum interioris hominis cuncta intentio, quatenus voce pariter & affectu humiliter clamet, & dicat, Veni Sancte Spiritus, & emitte cœlitus lucis tuæ radium. Veni Pater pauperum, veni dator munerum, veni lumen cordium. Tu nanque es in labore requies, in æstu temperies, in fletu solatium. Quamobrem ò lux beatissima reple cordis intima tuorum fidelium. Illabere igitur ad mentes te suppliciter flagitantium, ne in præsentis seculi salo naufragium patiantur, & diripiantur in prædam exactorum crudelium. Descende vtique, & tuum vtriusque hominis posside templum. Nam teste Paulo, corpora nostra templũ tuum sunt. Sed & charitas Dei, quæ tu es, per te in cordibus diffunditur nostris. Te quippe habemus per te, qui volũtarie descẽdis ad nos, vt nos maneamus in te, diligamusque te, ac castissimis tuis fruamur amplexibus. Cæterum quod poscimus, vt ad tui gloriam impetremus, fac nos ò amator hominũ esse solicitos, seruare vnitatẽ spiritus in vinculo pacis, quemadmodũ discipulos egisse cognouimus, qui dum essent pariter in eodem loco, sederent vnanimes, & orarent, vt tuo efficerentur digni consortio, hodie per visibilẽ formam meruerunt percipere te. Præstolamur igitur & nos, atque ardẽtissimo desiderio ac prece pura tuam amabilem imploramus clementiã, vt venias ad nos, & dissoluas iugum captiuitatis nostræ, desque nobis virtutis meritũ, salutis exitum, nec non perenne præmium in regno cœlorum, vbi cum patre & vnico filio eius triumphaliter dominaris in secula seculorum, Amen.

Roma. 8.

Luce. 1.

In natiuitate sancti Ioannis Baptistę.

QVemadmodum ambulantibus in tenebris & opaca noctis caligine lux materialis necessaria esse cognoscitur, ita & in hac peregrinantibus vita, quę merito tenebrę nuncupatur (dicẽte Propheta, illuminare iis, qui in tenebris & vmbra mortis sedẽt) omnino est spiritualis habenda. Discurrunt nanque in ipsa latrones inuisi & sæui, qui retiacula tẽdunt pedibus innocentum, vt illos in interitum rapiant sempiternũ. Sunt & discrimina innumera animarũ, quę nisi spiritualis luminis cernantur intuitu, in foueã immaniũ obruunt delictorum. Tẽtationibus quoque est plena, sacro testante eloquio, Tentatio est vita hominis super terram. Tẽtatio vita hominis esse perhibetur, vt scias in ea nihil mundum, nihil tutum, nihilque cõspicuum, quærasque ex hoc lucis adminiculum, quo mediante valeas securius incedere, euitare pericula, superare latrones, & felicitatis possidere decorem. Est enim lux vera, quæ radios suos misit in orbem, vt omnem hominem proprio illustraret splendore. Lucet quidem ex se vniuersos illuminare sufficiens, quanquam innumeri sunt, qui lucis ipsius splendore se priuent. Obtunditur planè in aspectu illius delinquentium acies, & tenebrescit à lumine, quoniam non sicut debuerunt, eandem glorificauerunt in se. Verum nequis ob nimium lucis huius fulgorem excusationis proprię de cõtemptu eius latebras quæreret, binas spirituales eadem lux lucernas ardentes instituit, quę ambulantium pedibus vitæ huius iter perlucidum exhiberent. Prophetam igitur audi, quid de earum altera fateatur, Lucerna (inquit) pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Ardens enim lucerna verbum Dei est, præclara, atque conspicua, tanquam ab æternę veritatis irradiata splendore. Hanc tibi præstitit Deus, vt illius tibi præeunte lumine intellectualium bestiarum declinares insultus. Diuinorum igitur eloquiorum vtere speculo. In ipso enim aduersariorum tuorum deprehendes vestigia. Documentis plena sunt, quoniam verba sunt verbi, atque æternę stillicidia sapientiæ, quæ arentia corda valent humectare mortalium ad proferendum Deo delectabile iustitiæ germen, misericordię oleum caritatisque suauissimum botrum. Quomodo amoris sancti face non accedẽt cor tuum, intelligentiamque præstabunt, quum ignis esse noscantur & lumen? Nũquid alio igne ardebant discipuli, cum quibus ipso die resurrectionis suæ gradiebatur Dominus, sensumq; pandere scripturarum? Nonne inquiunt, ardens erat cor nostrum, quum loqueretur nobis in via, & aperiret scripturas? Huius ignis sentiebat incẽdium Propheta, quum diceret, Ignitum eloquium tuum vehementer, & seruus tuus dilexit illud. Dilexit planè, quum in ipsius lumine, æternum aspexit lumen, per quod inflammatum cor gerens carnis concupiscentias, oculorumque, ac vitæ potuit oblectamenta contemnere. Dum enim futura bona nunciat, quæ non vidit oculus, nec auris audiuit, neque in cor hominum superborum, atque tumentium ascendere valent, amoris nimietate penetrant cor, & pro æternorum concupiscẽtia suadent calcare pręsentia. Vides,

1. Cor. 6.

Sapi. 14.

Psal. 118.

Luce. 24.

Psal. 118.

des, quàm opportunæ Dei sapientia hanc lucernam accenderit, vt euersa interiori domo drachmam perditam reperiret? Fugauit quippe de rationalis mentis habitaculo spirituales tenebras, vt homo incarnationis suæ perciperet sacramenta, fidei rudimenta cognosceret, & promissionum cœlestium contemplanda perlustraret arcana. Charitatis insuper ignem ingessit, quatenus sancto affectus ipsius arderet incendio, omnisque terrenæ delectationis consumeretur fæx, ac inferioribus spretis rediuiuo amore iugiter ad superiora conscenderet. O æternæ sapientiæ veneranda dignatio, quæ lucernæ huius mediante mysterio spiritualem restaurauit domum, ignorantiæ detersit caliginem, iacentem excitauit affectum, virtutum itinera patefecit, deformatam reformauit imaginem, rebellemque hominem reuocauit ad gratiam. Istius, ergo lucernę agnosce dona, beneficia venerare, contemplare lumen, sacramenta perquire, imitare documenta, promissa dilige, atque mandata custodi. Tuo non discedat ab ore, neq; elongetur à corde. Ipsa cogitatus instruet tuos, intentionem diriget, amorem accendet, componet sensus, moribus instituet formam, pedibus dabit lumen, negotiis imponet modum, salutis aperiet aditum, & cęlorum te perducet ad regnum. Illam tanquam oculi pupillam conserua, in illa meditando assiduus esto. Tibi illam dedit Deus in sociam peregrinationis tuę, tibi eam præstitit in augmentum virtutis, tibi ipsam ad eruditionem, & robur spei exhibuit, dicente Apostolo, Quęcunque scripta [Rom. 15.] sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum, spē habeamus. Illam inquam tibi contulit, vt te de exilio ad patriam, & de morte excitaret ad vitam. Tibi igitur non sibi sacri eloquii lucernam contulit. Hanc quidem tibi, sibi autem exhibuit alteram. Lucernam etenim sibi parauit non ad lucem neque ad solatium, sed testimonium, suique aduentus præsagium, atque diuinitatis indicium. Paraui (inquit Pater per Prophetam) lu- [Psal. 131.] cernam Christo meo. Lucernæ huius vis habere notitiam? Dominum Christum de Ioanne Baptista, cuius hodie natalitius solenniter celebratur dies, referantem obserua. Ille ait, Erat lucerna ar- [Ioan. 5.] dens & lucens. Et euangelista Ioannes inquit de [Ioan. 1.] eodem, Hic venit in testimonium vt testimoniū perhiberet de lumine (videlicet) Christo. Lucerna Ioannes esse dicitur ob suam præcipuam humilitatem, suique contemptum. Quū.n. tantæ esset virtutis, vt à populis Christus crederetur, cōfessus est Christū, & se minime negauit, qui esset. Qui post me (inquit) venit, ante me factus [Ioan. 1.] est, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamenti. Alibi etiam, Qui habet sponsam spon- [Ioan. 3.] sus est, amicus autem sponsi foris stat, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Noluit plane Ioannes se extollere supra se, ne veritati aduersaretur, & à gratia conditoris excideret. Verum quoniam in humilitatis se soliditate firmauit, dona cumulatiora promeruit. Nam quemadmodum [Iacob. 4.] Deus superbis resistit, ita gratiam suam præstat humilibus. Humilis erat Ioannes & charitatis igne succensus. Quo nam modo tepere poterat, quum illum gratum faceret gratia, leuaret humilitas, sanctitas commendaret, prædicaret vita, & deuotionis excitaret affectio; Ipsum in benedictionibus dulcedinis pręuenerat Deus, quum adhuc in materno teneretur corpusculo. Nam antè fuit sanctificatus quam natus, priusque pręnunciatus quàm genitus. Hinc est, quod diuinæ gratiæ perfusus splendore ad Redemptoris nostri latentem præsentiam matris suæ exultauit in vtero, magno tripudiauit gaudio, & quod nōdū valebat voce, exultatione perfecit. Grande prorsus hoc extitit diuinæ miserationis indicium, vt infans ventris constrictus ergastulo suum agnosceret Dominum, tenellis lętaretur in membris, solemque videret in nubilo. Tunc planè ad ęternę lucis aspectū lucerna hęc diuinę charitatis percepit incendium, tunc veri luminis est irradiata fulgore, atque gratię liquore completa. Quamobrem de ipsius plenitudine mater eius accipiens spiritum fęcundata prophetico incarnationis verbi sacramentum in vtero Mariæ consummatum agnouit, exclamauit, & dixit, Et vnde [Luce 1.] hoc mihi, vt mater Domini mei veniat ad me? Vera fuit ista confessio, humilitate nitens, deuotioneque grauida. Non enim inquit, vnde hoc mihi, vt veniat Dominus meus ad me? sed signanter, vt veniat mater Domini mei ad me. Non enim ad Helisabeth Christus, sed Maria in Montana eandem visitatura perrexit. Venerat autem ad Ioannem Christus in matre, vt pręco iudicem, paranymphus sponsum, seruus Dominum, miles regem, & Baptista suum intelligeret redemptorem. Propterea eruditus in spiritu illum ostendit digito, baptizauit in alueo, prędicauit populo, & per mortis supplicium confessus est mundo. O pręcursoris humilitas, o rationalis lucernę inextinguibilis flamma. Non enim humanis est extincta feruoribus, neque temporalibus cruciatibus tepefacta, quin potius eo vehementius ardebat interius, quo exteriori amplius agitabatur impulsu. Ardebat sanè sibi, Christo autem lucere curabat. Hinc est, quod circunstantibus turbis quum Iordanis staret ad ri- [Ioan. 1.] pam, illum digito prę monstrauit dicens, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. In carcere etiam constitutus duos ex discipulis suis mittens requisiuit, an ipse esset, qui erat venturus, an alium expectaret: Non quia illum ignoraret, hoc sciscitatus est, sed quemadmodum mundo, ita & iis, qui in inferni claustris vinculis habebantur, eius descensum nunciare

ciare satagebat. Vtrobique diuinitatis ipsius gloriam notificare cupiens præcursorij sui ministerium implere volebat, vt luceret Christo, plebemque ei pararet perfectam, Eapropter clamabat, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim vobis regnum cœlorum. Verum existimante populo, & cogitantibus omnibus de Ioanne, ne forte ipse esset Christus, respondit, Ego quidem aqua baptizo vos, veniet autẽ fortior me post me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum. Ipse baptizabit vos in Spiritu Sancto & igni, cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Videsne, quanta veritatis luce perfusus erat? Detegebat quidem pręsentia, & futura de Christo prænunciabat præconia, quatenus perficeret, quod prophetico oraculo Dominus de eodem declarauerat dicens, Ecce ego mitto angelum meum, qui præparabit viam ante faciem tuam. Lucebat igitur lucerna hæc, & tanquam sidus clarissimum propinquum soli testimonium perhibebat. Lucebat inquam, adeo vt fieret humilitatis speculum, magisterium pudicitię, virginitatis decus, sapientiæ lumen, æternę vitæ nuncius, innocentiæ forma, norma virtutum, disciplinæ doctor, præco veritatis, continentiæ exemplar, paupertatis specimen, contemptor mundi, perfectionis ostensor, charitatis liber, vitæ via, martyrum decus, patientię fastigium, & pœnitentiæ propalator. Hanc planè quemadmodum suasit voce, ita exhibuit opere. Sub annis quippe imbecillis ętatis ad deserta secreta Deo militaturus intrauit, ibique hirsutis camelorum pilis indutus, locustarum ac mellis syluestris vsus est cibo, atq; aquę contentus haustu super nuda decubabat humo. Ioanne quis sanctior? Illius vita quę austerior? Matris fuerat sanctificatus in vtero, & ab initio natiuitatis suę custoditus à Domino, & tamen eremi habitator effectus multimoda corpus suum atterebat inedia. Omnibus etenim virtutibus quum esset insignis, talem a Christo promeruit laudem, inter natos (inquit) mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Merito nemo in natis mulierum illo dicitur maior, qui fuit mẽte & corpore virgo, passione martyr, doctor prędicatione, ex reuelatione vates, conuersatione sanctus, atque imitatione Angelus. Nempe ex diuino est conceptus oraculo, de parentibus infœcundis, longæuis, & iustis, atque ab eodem, quo Christus prenunciatus est, Angelo. Humanę prorsus dignitatis transcendere videtur merita, dum commendatur à Christo, Spiritu Sancto repletur in vtero. In veteri pręfiguratus est lege. Lucerna factus est iudicis, seculi interuentor, prophetarum finis, vox verbi, & totius medius trinitatis. Istius itaque spiritualis lucernæ flammigerum imitare splendorem, quę te ęterni verbi perducit ad lucem. Esto corde humilis, fraterna dilectione succensus, laudabilique conuersatione decorus. Conditoris tui gratiam, tuęque infirmitatis agnosce miseriam. Te vltimum in sensu cordis facere virorum, quatenus infimo discumbens in loco nuptiali merearis sublimari conuiuio. Ortus tui interdum meditare exordia, vitæ decursum, pondera delictorum, atque resolutionis corporis futuram necessitatem. Disces proculdubio ex his non inflari, non magna appetere, neque inaniter ambulare in mirabilibus super te. Eris humilis, diuinoque frueris consortio, quoniam mentem humilem omnipotens dignanter inhabitat. Te quoque inflammabit de se, sui te amore replebit, te iugiter eleuabit ad se, suam tibi amabilem exhibebit præsentiam; te reficiet lætitia in luminis sui glorioso aspectu; te pro tuo beneplacito iubilatione reficiet. In eorum profecto computaberis numero, de quibus Propheta gratulabundus aiebat, Beatus populus, qui scit iubilationem, Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur. Tunc diuina in te operante virtute lucerna efficieris ardens & lucens. In eius quippe iustitia humilitatem, in nominis ipsius exultatione feruorẽ, atque in serena vultus eius contemplatione percipies lumen, illud (videlicet) quod de vitæ fonte procedit, qui apud Patrem cum Spiritu Sancto inebriat triũphantes, & regnat in secula, Amen.

Matth. 3. Ibidem. Malac. 3. Matth. 11. Psal. 88. Psal. 15.

In solennitate sanctorum Apost. Petri & Pauli.

QVamuis in vniuersi constitutione diuinæ charitatis profusio clareat, quippe quum perlucidis repleuerit corporibus cœlum, aerem volucribus, piscibus mare, terramque quadrupedibus, reptantibus, serpentibus, arboribus pomiferis, diuersis virgultis, ac vernantibus & redolentibus floribus, præcipue tamen in iustificatione hominum cœlestis operationis supereminẽtia patet, eorum (videlicet) qui vel generis ca[...]ẽt nobilitate, vel delictorum sunt sarcina pręgrauati. Nulla in his acceptio cernitur personarũ, nulla operum laudabilium fęcunditas, per quæ ad miserendum diuina se voluerit inclinare maiestas. Virtutũ nostrarum minime Deus indigere cognoscitur, quum Dominũ virtutum sit & Rex gloriæ. Non nobilitatem quærit prosapiæ, non seculi fastus, non naturalis acumen ingenii, non eloquentiæ ornatũ, neq; auri, argenti, ac gemmarum locupletem substantiam, quoniam ipsius est terra, & plenitudo eius orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo, vnde Psalmographus canens inquit, Cõserua me Domine, quoniã speraui in te, dixi Domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Quamobrem quum nullius suffragio

egeat, dum quempiam iustificat, hoc ipsum gratis facere censendus est. Verum quia nonnunquam quod Dei est, humana sibi præsumit arrogare temeritas, in iustificatione mortalium (vt plurimum) ignobiles peccatores eligere Dei bonitas videtur, & pauperes. Hinc est, quod ad nuptiale conuiuium cæci, debiles, claudi, eliguntur & inopes, quodq; his maius est, etiam introire coguntur. In hanc Apostolus concurrens sententiam Corinthiis scribens aiebat, Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus vt confundat sapientes & infirma & ea, quæ non sunt, vt ea quæ sunt, destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius, sed qui gloriatur, in Domino glorietur. Hac potissimum de causa non sapientes, nobiles, neq; sanctitate præditos Dei sapientia ad sternendum sub iugo fidei seculum omne voluit habere Discipulos, ne religionis gratia humanæ potius quàm diuinæ ascriberetur virtuti, contemptuique haberetur reuelatæ fidei præclarissimum munus. Dum enim ad prædicationem Euangelii peccatores vocantur & rudes, cœlestis in illis commendatur gratia, fidei celsitudo, Euangelii veritas, diuinæque virtutis autoritas. Illeque merito honoratur, qui per instrumenta tam vilia præcelsam ecclesiæ suę potuit construere domum. Hoc Propheta cōtemplatus in spiritu dicebat, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicū & vltorem. Optime laudem suam perfecit Deus, vt Diabolum debellaret & seculum, quando simplices & peruersos erudiuit in spiritu, atque præcipuos regni cœlestis voluit esse præcones. Quis Petrus, quisve extiterit Paulus, quorum celebris hodie memoria colitur (oro) diligenter aduerte. Nonne piscationis arte Petrus humanæ vitæ alimoniam quæritabat? Pauper erat, nō splēdore nobilitatis insignis, non scripturarum gnarus neq; ingenii acumine pollēs, & tamen Sancti Spiritus dono pręuentus legem docuit, prędicauit Euangelium, miraculis fulsit, atq; Sacerdotalis dignitatis tenuit arcem. De Pauli verò conditione quid memorem? Crudelis quidem fuit persecutor ecclesię. Christianorum oppressor & hostis. Hic talis vocatus à Domino doctor factus est gētium, necnon Apostolatus promeruit gradum. Tantoq; per ipsum amplius glorificatus est Christus, quanto magis immaniū delictorū fuisse agnoscitur reus. Quamobrem fidenter loquebatur, Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus venit in hūc mūdū peccatores saluos facere, quorum primus ego sū, sed ideò misericordiam consecutus sum, vt in me primum ostenderet Christus Iesus omnem patientiam suam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in vitam æternam. Sicque in Dei laudibus prorumpens inquit, Regi autem seculorum, immortali, & inuisibili soli Deo honor & gloria in secula seculorum, Amen. Ambo igitur gratis iustificati à Domino, ambo dum Apostolatus adepti sunt apicē, Dei gratiam in se exhibuere laudabilem. De imis siquidem ad summa prouecti gloriosi fidelium omniū effecti sūt principes. De ipsis quippe Psaltes nominatissimus longe ante vaticinatus fuerat dicēs, Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram. Merito oraculo diuino vocati sunt principes, qui Christianam plebem aduersus potestates aereas pro honore conditoris, cœlorumque regno certare docuerunt. Vt autem eorum magisterio & tu erudiaris ad prælium, sacra ipsorum monita diligenter obserua, Sobrii (inquit Petrus) estote & vigilate, quia aduersarius vester Diabolus tanquam leo rugiēs circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide, scientes eandem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri. Alter verò inquit, Fratres confortamini in Domino & in potentia virtutis eius, induite vos armatura Dei, vt possitis stare aduersus insidias Diaboli, quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. State igitur succincti lumbos vestros in veritate, & induti lorica iustitiæ, & calceati pedes in pręparatione Euangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, gladium spiritus, quod est verbum Dei. Vides quam prudenter & compendiose spiritualia indixere certamina. Cęterum quemadmodum alios exhortati sunt ad bellum, ita & ipsi vsque ad carnem & sanguinem dimicauere viriliter. Carnem quippe suam atterere ieiuniis, vigiliis domare, fatigare laboribus, attenuare inedia, atque cum concupiscentiis & vitiis crucifigere studuerunt. Hinc est, quod ipse Paulus de se refert inquiens, In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, à Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi, ter virgis cęsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, in labore & ęrumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate. Sanguinem autem in agone martyrii pro veritate fuderunt, ideoq; testes veri effecti sūt. Testes autē illos dixerī fuisse veraces, quoniā de Christo, quę testificati sūt verbo, hęc visione, reuelatione, perceperūt & sēsu. Sēsuū testimoniū audi, Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostrę cōtrectauerūt de verbo vitę & vita manifestata est, & vidimus, & testamur, et an-

annunciamus vobis vitā æternam, quę erat apud Patrem, & apparuit nobis. Nam & Paulus de Domino inquit, Nouissime omnium tanquam abortiuo visus est & mihi. Testimonium reuelationis vis nosse? Notum vobis facio (inquit Paulus), Euangelium, quod Euangelizatum est à me, quia non est secundum hominem. Non enim accepi illud ab homine, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Petro autem ait Dominus, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui est in cœlis. De Christi diuinitate & scientia fidei per visionem eruditus est Petrus, quando in monte transfigurati Domini gloriam vidit, patrisque vocem allatam à magnifica gloria in nube audiuit dicentem, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Paulus verò de se ait, Scio hominem huiusmodi raptum in paradisum, & audisse arcana, quæ non licet homini loqui, propterea confidēter dicebat, Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neq; virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu. Suo igitur testimonio catholicæ veritatis fundamenta iecerunt, super quæ omnis spiritualis structura crescit in templum sanctum in Domino, vnde legitur. Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei superædificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum. Felices hos nuncupauerim, qui mœnia cœlestis patriæ fundauerunt confessione, fabricauerunt moribus, sanguine dedicarunt. Merito ob sanctitatis priuilegium de ipsis dictū est, Isti sunt duæ oliuæ & duo candelabra lucentia ante Dominum, & habent potestatem claudere cœlum nubibus, & aperire portas eius, quia linguæ eorum claues cœli factæ sunt. Oliuæ esse perhibentur, candelabra lucentia ante Dominum, & cœli claues. Aduerte singula, & diuinæ excellentiam gratiæ recognosces in illis. Oliuæ sunt naturales, non in oleastris contra naturam insertæ, vtique amœnæ, virentes, vberes & fœcundæ. Amœnitatem foliorum in verbis & scripturis eorum attende, viriditatem in desideriis cœlestibus, quibus flagrabant, excipe vbertatem in deuotionis pinguedine, qua intus nutriebantur, intellige, fœcunditatem autem in Iudæorum ac gentium conuersione mirare. Quis (oro) in epistolarum elegantia istis fuit amœnior? quis in concupiscentia æternorum virilior? quis vberior in contemplatione cœlestium, quisve fœcundior in aggregatione fidelium? Nempe totam ecclesiæ terram suis irrigauerunt doctrinis, decorauerunt exemplis, ampliauerunt miraculis, & virtutibus perfecerunt. Hinc candelabra merito nominantur aurea, ductilia, atque ornata. Sapientia quippe tanquam auro fulgentissimo rutilabant, vnde Paulus, Sapientiam (inquit) loquimur inter perfectos, sapientiam verò non huius seculi, neq; principum, qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ est abscondita, quā prædestinauit Deus in gloriam nostram, quam nemo principum huius seculi cognouit. Propter sapientiam quoque eis infusam cœlitus dicebat Dominus, Vos estis sal terræ, vos estis lux mundi. Sale nanque doctrinę & sapientiæ luce infidelitatis tenebras fugauerunt, & sapidum spiritualis deuotionis exhibuerunt hominum gustum. ¶Non tamen illos percepisse donum arbitrandum est frustra. Dei nanque non proprio spiritu ducebantur. Diuinę enim voluntati obtemperabant in omnibus, se despiciebant, se viriliter sic abnegabant in se, vt eorū singuli dicerent, Viuo ego, iam non ego viuit autem in me Christus. Beatus planè, cui sanctę obedientię tantus inest amor, vt propriam voluntatem in omnibus suspectam habeat, omniq; humanæ creaturæ propter Deū subiectus sit. Subesse gaudet præesse refugit, alieno potius quàm suo cedit iudicio, illiusque conamine toto vestigia imitatur, qui Patri suo pro nobis vsque ad crucis supplicium est effectus obediens. Tales erant, de quibus loquimur, sancti, propterea septiformis gratiæ affluenter in se susceperant largitatem, vtpote templa Dei mundissima, cunctaque virtutum perfectione decenter ornata. Verum quoniam ab eo, qui est, dona spiritualia sibi prærogata sciebant, ideò illi subiiciebantur humiliter, obtemperabant fideliter, atque perseueranter inhærebant agnoscentes ipsū esse datorem munerum, susceptorem delinquentium, necnon & naufragantium refugium. Zelo insuper veritatis accensi ac diuina autoritate suffulti linguis suis & orationum interuentionibus, quum immineret necessitas, clamauerūt ad Dominum, & exauditi sunt. Quamobrem multos sanctæ religioni aduersantes in carnis dederunt interitum, quosdam pro eruditione credentium, aliquos vt eorum spiritus fieret saluus nonnullos autem ne à fide debilium auerteret corda, abirētque retrorsum. Merito igitur clauium cœlestis regni potestate præditi ligandi animas, atque soluēdi Pontificio fungebantur ipsius, à quo tanta perceperant tantùm gloriam quæritantes. Eia nunc sancta mater ecclesia exultationionis & gaudii, iubilationis & laudis conuentum age, quæ tantorum principum protectione muniri, & doctorum talium institutione erudiri, tanquam duorum radiantium luminum meruisti coruscari splendore. Non enim vltra ab hostium incursionibus pauere, nec hæreticorum fallaciis cedere, neque per vitiorum tenebras valebis errare. Horum itaque Patrum imitare virtutes, acquiesce consiliis, sententiis crede, tene sanctitatem, suffragia posce, atque protectionis gaude. Sic singula inter se exer-

exerceant membra, vt quemadmodum hi, ita & ipsa oliuæ sint vberes, amœnæ, atque fœcundæ, quatenus Propheticum illud valeant decantare dicentes, Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi. Sint candelabra valde lucentia nedum intus per charitatis incendium, sapientiæque nitorem, verumetiam foris pro ædificatione conuiuentium atque videntium. Claues quoque sint cœli, quatenus orationum interpellatione assidua possint defunctis vitam, nutantibus robur, lætitiam mœstis, nec non languentibus animæ præstare salutem, æterni sponsi tui benigno super hoc interueniente præsidio viuentis in secula seculorum, Amen.

Psal. 51.

In festo Sanctæ Mariæ Magdalenæ.

Diuinæ miserationis quicunque voluerit inuestigare diuitias, solis claritatem ægris oculis intueri conatur. Prorsus incomprehensibiles sunt, & humano intellectui inscrutabiles. Percipiuntur tamen ex parte tanquam solares radii in montium cacuminibus & locis eminentioribus apparentes. Has quippe quum considerare volumus, non in seipsis sed in sanctis & iustificatis peccatoribus agnoscamus. Quamuis enim iuxta Prophetæ sententiam miserationes eius super omnia opera illius diffusæ sint, peramplius tamen in sanctis & amicis Dei, in quibus locupletioribus donis miseratio diuina effulsit. Cæteros, nanque sicut sanctitate præcellunt, ita & gratia, quæ misericordiæ conditoris præsagium est. Maximam ex his in partem in Christi corpore & in congregatione nouimus esse fidelium. Verum & in omnibus vnum præcipuum miserationis exemplum in hodierna celebritate sacrosancta mater nobis anteponit ecclesia, peccatricis (videlicet) mulieris & sanctæ. Hæc nanq; quum esset mente cæca, à dæmonibus possessa, onerata sceleribus, famosa peccatrix, cœlesti irradiata splendore, ad discumbentem Dominum misericordiæ fontem iustificanda cucurrit. Cucurrit inquã, quoniam trahebatur interius. Ipse profectò illam trahebat in corde, qui per Prophetam loquitur dicens, In charitate perpetua dilexi te, & attraxi te miserans tui. Quomodo nisi traheretur, accedere valuisset, quæ tot funibus erat cõstricta, quot delictis obnoxia? Sunt enim peccata spiritualia vincula, quibus tenetur anima, ne libertate propria potiatur. An non his vinculis quatriduanus fœtens in tumulo legitur fuisse cõstrictus? Ligatum quoque atque gratia diuina solutum se fatetur Propheta extitisse, quum dixit, Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Non igitur humanum est opus peccatorum vincula soluere, sed diuinum, quanquam & homo homines soluat, ipso Domino imperante, atque potestatem tradente. Imperauit,

Psal. 144.

Hier. 31.

Psal. 115.

nanque Discipulis, vt soluerent resuscitatum & institis circumligatum. Verum & Petro, atque successoribus Petri ait, Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Soluunt igitur & ligant homines compedes delictorum, illorum videlicet, quos soluit prius Dominus, & gratia diuina præuenit. Superuacue prorsus peccatori manus imponitur, si non fuerit munere diuino solutus. Nempe vbi deest compunctio, cordis contritio, peccati odium, ibi nihil operatur ligandi, atque soluendi autoritas. Hinc est, quod in pœnitenti & adhuc peccare volenti non est tribuenda absolutio, alioquin qui talem conatur absoluere, seipsum propria autoritate transfigit, ac per hoc absque profectu alterius sibiipsi plurimum nocet. Quisque ergo ecclesiæ minister attendat, vt cooperator gratiæ esse velit, non tributor. Illis tantum imponat manum, vt soluat à vinculis, quibus veræ contritionis prærogatum est munus. Quem enim Deus soluit interius, humanæ suscipiat, post confessionem exhibitam manum imponat, vino & oleo vulnera tergat, quatenus vtriusque iudicis benedictione percepta ad propria peccator redeat suscitatus & liber. Talis prorsus in peccatorum solutione seruandus est ordo, vt non ligandi, atque soluendi collata potestas Sacerdotibus vertatur ad pœnã. Quemadmodum igitur solius est Dei laxare facinora, ita est etiam solutum attrahere. Verbi huius vis nosse mysterium? Veritatis magistrum loquentem ausculta, Nemo (inquit) venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Hoc quid clarius? quidve manifestius? Illum verò Pater trahit ad Filium, cui vnigeniti sui diuinitatem insinuat, atque sapientiæ & bonitatis suæ reserat fontem. Nonne hoc Maria videre promeruit? nonne Pater illam traxit ad Filium? Traxit inquam Pater, illa autem vbi ipsum cum peccatoribus agnouit discumbere, accessit ad Filium. Stetit retro secus pedes Domini Iesu, quos (videlicet) vbertim rigauit lacrymis, crine detersit. Sicque patienter sustinuit, donec suorum perciperet veniam delictorum. Maxima profecto fuit huius mulieris fides, vehemens amor, vera compunctio, humilitas sancta, manifestare cognitio, perseuerantia constãs, obedientia velox, magna gratia, & interna attractio. Nempe vt agnouit Dominum, proprium scelus abhorruit, ad peccatorum liberatorem accessit, conuiuantes non erubuit, non iussa intrauit, lacrymas fudit, pedes tersit. Quamobrem veniam, quam postulauit, iustificata suscepit. Accessit, nanque ad medicum ægra, & recessit sana; ingressa est conuiuij domum innumerabilibus delictis obnoxia, & regressa est libera; introiuit impudicitiæ fœtore infamis, & exiuit charitatis priuilegio commendata, abiit demum compunctionis mœrore transfixa, rediit autem pro remissione

Matt. 16.

Ioan. 6.

percepta

percepta exultationis securitate perfusa. Erat quippe ipsa, sed altera; per essentiam ipsa, & per gratiam altera. In melius illam reformauit gratia; quàm natura condiderat; per naturam in peccato concepta & consuetudine mala fuerat infecta famosa peccatrix, per gratiam verò aboleuit vtrũque. O bona gratia, ò mutatio dexteræ excelsi, qui saluum fecit Paulum, & de persecutore doctorem & publicanum apostolum. Ille impudicam exhibuit castam, alienam discipulam, publicè delinquentem in conuiuio lacrymantem, & in volutabro carnis olim fœtentem charitatis suauitate flagrantem. Cuius hæc sunt opera nisi bonitatis tuæ ò Domine Iesu, qui miserationis oculo, quęcunque respexeris, absoluis à crimine, reconcilias Patri, donas ecclesiæ, reples gratia, reddis tibi, renouas sanctitate? Nunquam emendatus peccator valeret conuerti ad te nisi manu tua erigeretur, aut tuo erudiretur flagello, seu tuo tangeretur amore, vel tuo te videret in lumine. Vniuersa hęc abs te Maria didicit, & probauit in se. Hinc est, quod post spiritualem suam resurrectionem tam inseparabiliter inhæsit tibi, tuaque est persecuta vestigia. Præsentiæ nanque tuæ capta dulcedine, tui vulnerata amore, eloquiorumque tuorum auditione accensa à te diutius se absentare non poterat. O quoties quum sederet penes te, & sermones tuos suspensa mente perciperet, propheticum illud ingeminando canebat, Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Iterumque, Ignitum eloquium tuum vehementer, & seruus tuus dilexit illud. O quàm frequenter verbi tui inebriata dulcedine à corporalibus sensibus aliena se deserens habitabat in te, tibique suaui modulatione piæ deuotionis amoris carmina depromebat dicẽs, Defecit cor meũ & caro mea Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Ista nanque & huiusmodi plurima præludia charitatis, quæ nemo intelligit, nisi expertus, nullus experitur, nisi amoris castissimi sit sagitta trãsfixus. Hæc sancta dum diceret, fundebat lacrymas, emittebat gemitus, desideriis cremabatur, rapiebatur supra se, & in Christi pectore quiescebat. Ibi spiritualem sibi construxerat mansionem, in qua tumultus hominum declinãs, & exteriorum fugiens actiones iugiter residebat. Ibidem quippe illam fuisse tunc arbitror, quum interpellanti sorori, & de ipsius ocio conquerenti Dominus inquit, Martha, Martha solicita es, & turbaris erga plurima. Porro vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Ex illo tempore omni cordis intentione studuit habitare secum, locumq; in se Domino præparare, quatenus sicut ipsa in illo, ita ille in ipsa requiei thalamum reperire valeret. Qui enim cum filiis hominum suas dicit esse delicias, interioris hominis hospitium quęrit fide compositum, puritate nitidum, diuinæ charitatis, cæterarumque virtutum varietate decoratum. Nempe tale quum videt, diligit, illuc sæpe ingreditur, in eo mysteria loquitur, sedem suam collocat, & sanctæ dilectionis portendit insignia. Beata planè iusti anima, quæ sedes effecta est sapientiæ, quæ ait ex corde, qui creauit me requieuit in tabernaculo meo, atque pro amoris vicissitudine illud, quod in Canticorum cantico legitur, veraciter inquit: Ego dilecto meo & ad me conuersio eius. Talis profectò erat Marię olim impudicę anima, quę toto corde, tota intentione, omnique virtute post perceptam suorum remissionem facinorũ se conuertit ad Christum ignita id in se operante charitate. Quamuis enim lacrymis domini rigauerit pedes, crine terserit, frequenter osculata fuerit minime tamen pro his promeruit indulgentiam, sed pro dilectione tantum, dicente de illa domino: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hanc igitur de qua loquimur, mulierem, cuius etiam hodie natalitia memorantur, tota debemus deuotione suscipere, quæ nobis facta est occasio spei, conuersionis speculum magisterium pœnitentiæ, deuotionis exhortatrix, & charitatis forma. Inuenit peccator in illa quod agat, iustus verò quo gaudeat. Quamobrem, ò peccator, qui emendatioris vitę viam conaris arripere, imitare Mariã, ne differas de die in diem conuerti ad Christum, quin potius quum intus vocaris à domino, eum admonentem audias: Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis; quiescite agere peruerse, discite benefacere, subuenite pupillo, defendite viduam, & venite & arguite me, quoniam si fuerint peccata vestra sicut coccinum, quasi lana alba erunt, & si fuerint rubra tanquam vermiculus, velut nix dealbabuntur: si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Gradu concito perge ad Christum, mente tamen, non corpore, neque pedibus sed affectibus. In Ecclesiam ingredere, vbi Christus discumbit, pro te tuumque præstolatur aduentum, atque in spiritu humilitatis & in animo contrito te pedibus prouolue domini Iesu, illos laua lacrymis, capillis exterge, oculis leni, manibus contrecta, cõfitere scelera, deterge vulnera, reatum accusa, sponde conuersionem, pete veniam, vt plenam consequaris indulgentiam. Cuncta hæc fideliter facito, corde simplici, mente deuota, flentibus oculis, & perseueranti animo. Nempe si his assiduus fueris, si Mariæ vteris exemplo, & si non æqualem gratiam, tamen consequeris vt illa. Promittentem audi: Si impius (inquit dominus per Prophetam) egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodient vniuersa præcepta mea, & fecerit iudiciũ & iustitiam, vita viuet & non morietur. Omniũ iniquitatum eius, quas operatus est non recordabor in iustitia sua, quam operatus est, viuet. Nunquid

Psal. 118. Psal. 72. Lucæ. 10. Eccl. 24. Cant. 6. Luc. 7. Esai. 1. Ezec. 18.

quid voluntatis meę est mors impii (ait dominus) & non magis vt cōuertatur à viis suis prauis & viuat: Exhortantis igitur acquiesce consilio, ne te iudicantis sententia feriat. Dissimulat nanq; hominum peccata, vt conuertantur & viuant. Non conuersos autem ex dilatione durius premit. Te ergo ad emendationem prouocet expectantis longanimitas, te trahat ad Christum ipsius ostensa bonitas, te peccatricis cita conuersio, fletus exuberans, impensa deuotio compungat ad luctum, erudiat ad lamentum, repleta gaudio, inflammet affectum, atque perducat in iubilum. Prius tamen te purget dolor, mundet confessio, emendet gratia quatenus te sapientia diuina possideat. Equidem secundum multitudinem dolorum tuorum in corde tuo illius consolationes lætificabunt te: teque sibi familiarem exhibebūt. Miraberis tunc prorsus quid fueris, quid acceperis, quid eris. Nimium igitur exhilaratus interius, & intima charitate perfusus magnificabit anima tua dominum, & exultabit spiritus tuus in Deo salutari tuo, qui est gloriosus rex amator hominum, pœnitentumque susceptor Deus benedictus in secula, Amen.

In festo sancti Iacobi Apostoli.

SAcro nos erudiente eloquio nouimus contigisse persæpe probatissimos viros, sanctitate conspicuos in ignorantiæ errorem esse prolapsos, ex quo nonnūquam magnis criminibus se fecere obnoxios. Hoc non ad eorum damnationem, sed ad humilitatis profectum, posterorumque eruditionem accidisse profiteor. Illorum nanque repentina resurrectio prelatæ sententiæ autoritatem pręstat. Cecidit Moses infidelitatis velo detentus ad petram Oreb, qui correptus à domino delecti sui promeruit veniam. Duplicis concupiscentiæ iaculo percussus est nominatissimus Propheta Dauid, sed diuino per Prophetam edoctus oraculo proprij sceleris factus est conscius. Quamobrem emissis compūctionis gemitibus, humilitate prostratus gratiā, quam peccando amiserat, adinuenit. De Apostolo verò Petro quid referam, qui magistrum suum se scire negauit? Intuitu autem Christi reuocatus ad se abhorruit, facinus amare fleuit, atque dominum deprecatus ex corde indulgentiam, quam poscebat, obtinuit. Longe tales peccando profecerunt in melius, quàm fuerint ante delictum. Nouit dominus opus suum, quod condidit. Nouit inquam, quàm prona ab adolescentia sit hominis natura ad malum, quàm ad elationē procliuis, & quàm lubrica ad capessendam voluptatem ex sensib. Hinc est, quod amicis suis, vt humilitatis materiam subministret, permittit aduersa contingere, & interdum in grauium incidere foueam delictorum. Agit cum illis vt pater, dispensat vt sapiens, corripit vt iudex, emendat vt dominus, erigit vt misericors. Nemo igitur quum flagellatur, exagitetur ira, se desperet quū cadit, de se præsumat dum stare videtur. Nulla prorsus habilior decipula inuenitur ad casum, quàm elationis cogitatio, quæ aliquando quod non habet, se habere præsumit, aut propriis se meritis arbitratur habere, quod habet; vel alios despicit, qui videtur nō habere, quod ipsa. Hi venātiū spirituales sunt laquei, & verbum Deo odibile in cordibus superborum. Huiusmodi nanque laqueos euadunt humilium mentes Deum timentium, proximos non irridentium, amantium puritatem, formidantium ruinam, sectantium pacem, atque ad perfectionem anhelantium. Hæc iuxta Prophetæ sententiam est generatio quærentium dominum, quærentium faciem Dei Iacob. De talium numero post sui admirationem erroris Apostolum nouimus extitisse Iacobum, cuius hodie festiuitas celebratur. Memoratus siquidem Apostolus quamuis sanctus, quanquam Christi discipulus, per inordinationem in petendo deliquit. Istum planè dominus redarguendo compescuit, nosque ipsius occasione commonuit. Huius enim Apostoli communis est error. Quis (oro) tanta sanctitate, tantaque consideratione est præditus, vt frequenter in postulatione inconsulta non proruat? Quis igitur propria affectione seductus malum non arbitretur bonum, & bonum malum? Hinc iustorum in petitionibus nascitur error, hinc supplicationum instātia persæpe reiicitur. Orantium quippe iudicium quoniam boni ac mali nescientia viget, o quoties fallitur? Petitis (inquit Apostolus Iacobus) & non accipitis, eo quòd male petatis. Nemo credat Dominum vtilium postulationum denegare consensum. Petite (inquit ipse) & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Ipse est exhortator & redditor. Inuitat ad precem, & petitionem se exhibiturum spōdet. Veritas est, & nescit fallere; bonitas est, & quod proficuum est, negare non potest, propterea quū petimus, & non accipimus, noster esse censendus est error. Petimus inquā, quod nocet, quod nondum licet, quod non decet, quod minime expedire cognoscitur. Istæ postulantium seductiones videntur esse communes, quemadmodum scripturarum autoritatibus comprobatur. Num Iacobus, de quo nunc loquimur, & germanus illius Zebedei filii, amboque Apostoli interpellante pro eis matre postulauere, vt alter ad sinistrā, alter verò eorū collocaretur ad dexterā? Non.n. memorię cōmēdauerāt dominū dixisse: Quū sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, iudicaturus seculum, oues quidem ponet ad dexteram, hœdos autem ad sinistram, & iis qui ad sinistram sunt, dicet; Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quoniam verò quod illis perniciosum erat, flagitabant, audire

Psal. 23.
Iac. 4.
Matt. 7.

te à domino, nescitis quid petatis, neque exaudiri meruerunt. Illos nempe exaudisset iratus, si quod petierant, tradidisset. Negat igitur misericorditer electis suis, quod se postulanti nocere cognoscit. Non audire preterea dissimulat postulantem, quum immature quod cõcupiscit, exposcit. Erat nanque Helyas (sicut legimus) vir bonus & sanctus, atq; tunc prophetarum eximius, Iezabelis autem hic non ferens iniurias ab aspectibus hominum persecutiones atrocitate perterritus se repente subduxit, subter vnam sedit iuniperum, dominum petiuit, vt moreretur, & ait: Sufficit mihi domine, tolle animam meam, neque enim melior sum, quàm patres mei. Non tamen exauditus est, quamuis iustus & magnus, quoniã quod futurum erat, affectus tædio rogabat vt fieret. Distulit quidem, sed nõ euasit mortem. Quis est homo, qui viuet, & non videbit mortẽ? eruet animam suam ab inferis? Longe excellẽtius pro Dei gloria, suæque profectu gratiæ sublatus est de seculo, & in deliciarum paradiso locatus, quã vbi populus errat, quiescit in domino. Sua tunc ille quærebat non domini, & vt euaderet mortem, mortis cupiebat subire sententiam. Maiora de ipso quã vellet dominus disponere cogitãs, eidẽ omnino negauit, quod minime licebat adhuc. Nõ igitur ad postulantis libitũ, sed id ad dominãtis imperium fiet in fine. Qui.n. in pondere, mensura, & numero vniuersa disponit, sicut vtilia pręstat, ita perniciosa nõ tribuit. Hinc est, quod quemadmodum Prophetam, quæ needum licebant, repulit exorantem, sic Apostolorum principem, quod non decebat, exaudire noluit flagitantem. Dum enim in montis cacumine esset cum domino, transformatique gloriam conspexisset spirituali inebriatus dulcedine inquit: Domine bonũ est nos hic esse; si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Mosi vnum, & Helyæ vnum. Incongrua fuit prorsus ista petitio. Quomodo decens fuerat, vt mediator noster, qui redemptionis nostræ opus completurus aduenerat qui euangelizaturus regnum, sanitates daturus, moriturus pro populo, resurrecturus post triduũ atque relictis cæteris ad vocem Petri collis resideret in vertice? Dominicæ nanque claritatis iucunditate illectus Apostolus delicias suas arbitrabatur esse magistri. Socialis immemor boni, vniuersorumq; salutis charitatis mutuę trãsgressus est limites. Grande etenim malum priuatus in Petro operabatur affectus. Nondum autem paracleti virtute indutus ex alto, nec gratiam nouerat, neque sciebat, quod diceret. Sua igitur petitione frustratus cum domino descẽdit ad ima. De Paulo autem quid referam, qui quod petiit, obtinere non valuit? Vas quippe electionis erat, vsque ad tertium cœlum rapatus arcana Dei, quæ homini loqui non licet, audierat, quod prædicabat Euangelium, Christo reuelante didicerat, & tamen reuelationum magnitudine, ne supra se eleuaretur inaniter, carnis propriæ colaphizabatur aculeis. Istos autẽ dum pateretur inuite, vt ab his liberaretur, ter deprecatus est dominum. Suum igitur non auditus ad votum, quoniam, eidem sic expedire sciebat, Iesum sibi dicentem audiuit: Sufficit tibi Paule gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Disce qui oras, non indignari contra dominum, si non exaudiris, dum postulas. Apostolorum vtque & Prophetarum eruditus exemplo, qui quamuis amici Dei, quanquam essent sanctitate conspicui: tamen quod in consulte petebat, accipere nequierunt. Oratio e ergo tuam formet necessitas, humilitas dicet, & spiritus flagitet. Triplex funiculus iste difficile rumpitur. Nempe humilitatem inducit necessitas, humilitas verò spiritum parit. Super quẽ requiescit (inquit dominus) spiritus meus, nisi super humilem, & pauperculum, & trementem sermones meos? Delictorum necessitas publicanũ direxit ad templum, qui humilitate repletus ad cœlum oculos leuare nolebat, sed suadente spiritu pectus suũ percutiebat dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Tuam igitur & tu paupertatem attende, scelerum qualitatem, eorumq; numerositatem inspice, omissionis pœnam examina, quatenus consequendæ indulgentiæ necessitate compulsus dominum depreceris humiliter. Illi nanque humilium ac mansuetorum semper complacuisse probatur oratio. Humilis sis corde, & à tua nunquam mente recedat. Nam etsi tẽporalibus locupletatus sis bonis, si naturalium excellentia polles, si spiritualium gratiarum multiplicitate exuberes, noli altum sapere, neque alienis te eleuare diuitiis. Iugiter attende quid fueris, ne ignorantiæ tui seducaris errore. Superborum te casus terreat, atque humiliũ te decor alliciat. Sublimis est Deus, & humilia respicit, alta autem à longe cognoscit. Respexit enim humilitatem ancillæ suæ, vt illam fœcundaret gratia, cumularet meritis, gloria sublimaret, disceretque humana temeritas, quantum Deo grata sit sancta humilitas. Cæterum quamuis vbique sic humilitatis censura seruanda, amplissime tamen quum nostras Deo preces effundimus. Quis tremendam diuinæ maiestatis non veneratur præsentiam, quam angelorum agmina venerantur & colunt? Quis delictorum face depressus iudicantis faciem intueri non paueat? Publicani humilitas orationi tuę magisterium præstet. Esto corde humilis, & charitate sublimis. Pharisæi vitato tumorem, ne pari sententia damneris vt ille. Non honoris cathedram, neque terrenum cupias à domino obtinere primatum, ne tanquam indigna repudiata videas. Primum (inquit veritas) quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hęc omnia adiicientur vobis. Non auro, non gemmis, non decoratis palatiis, non agrorum fertilitate,

3.Reg.19. Psal.88. Sap.11. Mat.17. 2.Cor.12. Esai.66. Matth.6

tate, sed humilitate cœlorum poscendum est regnum: Alibi sic te dominus erudiuit, vt diceres: Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum. Non enim regnũ Dei (ait Apostolus) est esca, & potus, sed iustitia & pax. Vis regnum obtinere cœlorum? Habe pacem, sectare iustitiam, sciens quoniam (dicente Propheta) in memoria æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit. Malus nanque auditus est, quem non metuit iustus, quod iniquis in fine dicturus est Christus: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Regnum igitur cœlorum non primatum regni postula, quemadmodum iste concupiuit Apostolus. Ab humilitate prorsus alienũ est cęteros velle honore præcellere. Quum inuitatus fueris ad nuptias, in nouissimo recumbe loco, ait sapientia patris. Omnium tu te minimum arbitrare, quatenus ab elatione oratio tua sit libera, & conscientia quam sumet sit ęstimatione secura. Tunc inuocabis dominum, & exaudiet te, clamabis, & dicet, adsum. Inuocabis inquam, necessitate cogente, & humilitate suadente, & sic exaudieris. Clamabis autem spiritu interpellante pro te, & dominus aderit. Parum vtique in tua postulatione proficies, si interuenientem pro te in te non senseris spiritum, qui pro sanctis intus intercedere consueuit. Quid oremus (inquit Paulus) nescimus, spiritus autem postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Vides quoniam spiritus sãcti adiutorio indiges vt postules, quod non noceat, sed quod deceat, quodque expediat: ipse nanq; spiritus orantibus nobis nostros erudit cogitatus, informat actus, inflammat affectus, vt nõ nisi quod liceat, postulemus. Hanc deprecandi regulam post susceptionẽ spiritus Apostolus didicit Iacobus. Hinc est, quod illius assiduitate charitatis incendio flagrans contempsit seculũ, primatum spreuit, tormenta calcauit, bibit calicem, mortem subiit, peruenit ad gloriam, ipso auxiliante, cui illæsam Apostolus fidem seruauit, Iesu Christo domino nostro, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat, &c.

Ibidem. Rom. 14. Psal. 111. Mat. 25. Rom. 8.

In solennitate beati Laurentij martyris.

PLurimum quidem animi magnanimitate erigimur, ac spei virtute solidamur, quoties sanctorum martyrum celebramus insignia. Quid enim aliud solennia martyrum, quã exhortationes martyriorum sunt? Illos nouimus homines fuisse, vt nos, de eadem massa cõditos, pari conditione formatos, cõceptos, & genitos. Naturã non alterã carnis habuere, quam nos. Sẽserunt vtiq; carnis aculeos, innatas, concupiscentias, corruptibilitatẽ corporis, diaboli tentamẽta, oblectamẽta seculi, inordinatos motus, impudicitię ardorem, & huiusmodi milia, quæ de fomitis pullulatione proueniunt. Vnde autem illis tam gloriosa victoria, magnanimitas tanta, atque inexpugnabile robur? Non vtique dixerim aliunde, quàm ex illuminatione fidei, ac veritatis agnitæ scientia certa. Fidei siquidem irradiatione edocti vicerunt seculum, spreuerunt regna, tormenta calcarunt, superauerunt hostes, nõ exhorruerunt carceres, non ignem, non gladium, non pœnam, non mortem. Poterant in fidei lumine futuris meriti præsentia, atque in æternorum cõcupiscentia flagrare vehementer. Quis rationis compos non commutaret lutum pro auro, pro gemmis petras, pro ornatis ædibus tentoria vilia? Quis inquam, vt immortale acquireret regnum momentaneam potestatem non fugeret? Quis vt spirituales delicias possideret, voluptuosas carnis non abhorreret illecebras? Deum planè quisquis agnosceret, amori illius vniuersa postponeret, paruipenderet visibilia, laudabiliterque odiret se. Quamobrem ex ignorantia summi boni terrena delectant: ita ex cognitione vilescunt. Da agnoscentem Deum, & inuenies diligentẽ. Agnoscentem dico non ex confessione labiorũ, neque ex persuasione verborum, sed per illustrationem gratiæ, ex attractione superna, fide intus operante formata. Hæc nanque est, quæ naturalis intelligentię tergit caliginem, fugat tenebras, dubietatem tollit, mentem purgat, depurat sensum, pandit cœlum, reserat inuisibilia, futura demonstrat, lites dirimit, ordinat cogitatus, erigit animum, inflammat affectum. Est inquam immortalitatis præcursor, beatæ vitæ præco, inextinguibile lumen, indeficiens gaudium, fluctuantium fundamentum stabile, peregrinantium auriga, Dei nuncius, & beatæ trinitatis ostensor. Non enim corporis valetudine, non nobilitate prosapiæ, non diuitiarum opulentia, non calliditate ingenii, aut quauis affluentia naturalis doni prærogatur, sed gratis diuinitus, quia gratia vocatur. Habilitatur autem ad id capessendũ mẽs, quæ ne delinquat, est cauta, ad proximos est beneuola, in ipsorum necessitatibus pia, diuino cultui dedita, timori ipsius submissa, & spei conceptu solicita. Non in fortitudine equi (inquit Propheta) voluntatem habebit, neque in tibiis viri beneplacitum erit ei. Beneplacitum est domino super timentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius. Hanc prorsus formatæ fidei claritatem sancti habuere martyres, per quã (vt ait Apostolus) lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt, circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, errantes vtique in solitudine, & in montibus, & in speluncis, & in cauernis terræ. Fide nanque certauerunt, fide vicerũt. Certauerunt vtique scientes, cui crederent, quid sperarent, quid acquirerent. Efficiebantur pro diuinitatis notitia in dilectione fortes, pro spei certitudine

dine alacres, pro mercedis magnitudine in labore constantes: Nunquam præsentis vitæ lætitiam tanta magnitudine calcassent, nisi alteram beatiorem esse certissima definitione sentirent. Futurorum etenim amore succensi, præsentium facile contempsere blanditias, atq; atrocium tormentorum iucundo animo pertulere sæuitiam, dulcedine immortalitatis debriati. Nempe supra naturã operabantur in corpore super cęlestium mansionum felicitate illecti. Passionis quippe amor resolutionis desiderium naturæ transcendit limites Neque vsus docet, nec hortatur ratio, vt pro spe promissionum inuisibilium velis desinere esse quod es. Nemo voluntarie relinquit, quod possidet, nisi pollicitatione firmissima teneat longe in melius se esse commutaturum, quod deserit. Hinc sanctorum martyrũ probatur fides, magnanimitas cõmendatur, ac virtus accrescit. Poterant vnico verbo illas pęnas euadere, præcelsi dignitatibus attolli, carnalibus frui delicijs, & diuitijs abundare terrenis. Vniuersa tamẽ hæc, vt lucrifacerent Christum, fierentque perpetua, quam nouerant, felicitate participes, arbitrabantur vt stercora. Præclara igitur, nimiumque credibilia facta sunt testimonia martyrum, qui catholicam fidem prædicauerunt, verbis approbauerunt, virtutibus sanguine subscripserũt, confirmauerunt morte. Magnus prorsus horum testium effectus est numerus, & propugnatorũ fidelium gloriosus exercitus. In ipso siquidem honorabilem primatum obtinet leuita Laurentius, cuius hodie meritò solennia colimus. Hic incomparabilis extitit sanctitate, amator Dei, imitator Christi, sanctorum vestigia sequens, pater pauperum, egenorum defensor, seruorum Christi seruus, & bonorum omnium sectator pręcipuus. Aetate nanque quum esset iunior, sensus tamen canos gerebat in corde. Non enim carnis secutus est petulantiam, non terrenarũ facultatũ opulentiã, non sacerdotalis honoris gradum, quin potius corpus ieiunijs atterebat, vigilijs edomabat, laboribus affligebat, nullam indulgens sibi requiem sumebat, sed tanquam athleta fortissimus in pęnitentię quotidianæ se stadio exercebat, quatenus gloriosum posset triumphũ obtinere martyrii. Cupiebat sane Deo reddere quod acceperat, seque viuentẽ, sanctã, placẽtemque hostiam offerre altissimo Huiusmodi nanq; desiderio affectus quum Romanæ sedis ad supplicium traheretur antistes, grãdi post tergum proficiscẽtis vociferatione clamabat. Quo progrederis, sine filio pater? quo sacerdos sancte sine diacono properas? quid in me displicuit paternitati tuę? nunquid degenerem me probasti? Experire certe, vtrum idoneũ ministrũ elegeris, cui cõmisisti dominici sanguinis dispensationẽ. Cui cõsummandorum consortiũ sacramentorũ credidisti, huic sanguinis consortium negas? Nempe sanctus hic perspicuo cœlestis patriæ irradiabatur splendore, dum impellente nemine, nulluque interrogante, seipsum carnificibus sponte pandebat. Fidelis quippe inuentus in modico, præstantiora à domino accipere cupiebat. Preciosam in agro domini repererat margaritam, quam vt sibi vendicaret in propriam distractis omnibus emere satagebat. Hinc est, quòd Ecclesiæ thesauros, quos erogandos pauperibus acceperat, dispersit abunde, quatenus expeditius proficisceretur ad pugnam, eiusque iustitia maneret in seculum seculi. Nouerat edoctus in fide, quòd quicquid donatur pro domino, per egenorum manus defertur in cęlum. Sciebat inquam dixisse Apostolum: Qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Optimus quippe terræ cultor fuit illam bonorum operum seminibus replens, atque concupiscentiarum purgans aculeis, vt centuplicatum in æterna patria reciperet fructũ. Qui enim hic laborare neglexerit, nec spiritualibus in pręsenti, neque perpetuis in futuro poterit locupletari diuitiis. Nam etsi non sint condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, à nobis tamen forti animo tolerandę sunt. Indignum nanque est, vt gratis merces sempiterna donetur. Si enim quod momentaneum est, periculis emitur, ac laboriosa solicitudine possidetur, quod caret fine, & humanum supereminet sensum, atq; beatum est, torpentibus tribuetur? Pudeat prorsus Christianum crucifixo domino militantem absque sudore certaminis triumphum reportare pugnantium. Ducem suum aspiciat, eius cicatrices tangat, vtriusque hominis dolores agnoscat, passionis intelligat causam, quatenus euigilet ad gratiam, animetur ad bellum, roboretur in pœna, eleuetur à carne, conuersetur in spiritu, sequatur exercitum, perueniat ad coronam. Leuitę quoq; Laurentii imitetur exemplum, qui pro sui conditoris amore probatus fuit in vita, visitatus à gratia, examinatus in pęna, Militis huius quis sufficit enarrare pręconia? Charitatis eius quis valet explicare feruorẽ? Iã in manẽs in carne, carnis nil sapiebat in mente. Totus ferebatur desiderio ad ea, quæ videbat in fide, contemplabatur animo, dilectione gustabat, spe tenebat, amplectebatur amore. Hic tãto cũ studio martyrũ circuibat cryptas, sanctorũ lauabat pedes, cęcorum aperiebat oculos, lucrabatur animas Christo, atq; flagrabat ardore martyrii. Sicque desiderii sui compos effectus est, à militibus tẽtus, carceri mancipatus, distẽtus aculeo, fustibus cęsus, laniatus verberibus, assatus incẽdio. O martyris cõstantia omni honore colẽda, quę tãto vigore emicuit, tãtaq; virtute profecit, vt immanissimis nequaquã suppliciis cederet, nec atrocibus flecteretur pœnis. O beata mens sancti, quæ se odiendo dilexit, se perimi,

2. Cor. 9.

permittendo saluauit. Odiuit animam suam, quatenus in vitam illam custodiret æternã. Trahebatur prorsus fide, impellebatur charitate, propterea ignem igne, & amorem sui conditoris superabat amore. Flammis quippe iniectus feruentissimo flagrabat affectu. Vehementius nanque longeq; suauius charitatis quàm materialis ignis vrebatur incendio. Habet enim calorem suum diuinus amor, qui nulla valet aquarum inundatione extingui, quemadmodum in Canticorum legitur cantico: Fortis est (inquit) vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, neque flumina obruent illam. Hic planè ignis almus est, quem Christus misit in terram cupiens vehementer accendi, qui super discipulorum illapsus est corda; mundumque totum suo calore compleuit. Huiusmodi Laurentius accensus est martyr, cuius nimio ardore calescens exterioris ignis non lædebatur incendio. Sic enim in craticula positum ipsum dixisse cognouimus: Disce miser, quia carbones tui mihi refrigerium præstant. Tantis siquidem veræ dilectionis ferebatur votis, tamque ignito patienti pro Christo desiderio angebatur, vt pro illatis suppliciis refrigerium percepisse se diceret. O præceps amor, ò charitatis vehementia, quam nostra ignorat ætas, penetralia nostra non sentiunt. Iste à cordibus nostris alienus est syncerus affectus, viget in nobis ò quoties cupiditatis flamma, æstus libidinis, & furoris incendium quibus igniculus nostræ charitatis excutitur. Volumus planè exuberare diuitiis, carnis abundare deliciis, atque passionum nostrarum motibus assentire. Non sic nos docuit Christus, suo nequaquam sic erudiuit exemplo. Beatos dicit pauperes spiritu, pacificos, nec minus corde, quam corpore mundos. Cupiditatis itaque flammam miles Christi quisque fidelis eleemosynarum largitione compescat, sensualitatis petulãtiam carnis maceratione castiget, cēsura verò virtutum incõpositos animi restringat impulsus. Insigne quippe martyrii genus est vitiorum cohibere motus, atque cupiditatum resecare pruritus. Beatus (inquit Propheta) qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petrã. Stet igitur in sua custodia mẽs, omne quod aduersatur Deo, ex se eradicare conetur. Poterit nãque facile corporis superare supplicia, si sui met vendicauerit dominatum. Nam quemadmodum mentis, quam corporis laboriosior est pugna, ita gloriosior apud Deum cēsetur esse victoria. Vtroque autem modo certando immortalitatis coronam Laurentius adeptus est martyr. Ipsius igitur sicut concupiscimus gloriam, triumphum colimus, miramur constantiam, sic imitemur & vitam, quam etsi non valemus ad plenum, nec passione possumus, sequamur tamen votis. Nobis pius aderit dominus, qui vires pensat, atque remunerat desideria Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Cant. 8.

Mat. 5.

Psal. 136.

In assumptione beatæ Mariæ virginis.

IN hoc labenti discriminosoque peregrinantes seculo Ecclesia sancta materno semper nos fouet affectu, quippe quæ sponso suo immortali per regenerationis nos genuit lauacrum & acceptabilem fecit populum bonorum operum sectatorem. Nouit planè ipsa, quid fuerit, & ex sui experientia membrorum debilium infirmitatem agnoscit. Extitit aliquando illa longe à Deo, à gratia aliena, exclusa à regno, atque à sãctorum angelorum segregata consortio, sed abluta est, sanctificata est, ac per pacis fœdus sponso copulata cœlesti. Quamobrem non ignara sui, nec ingrata Deo, neque perceptæ miserationis oblita, quantum valet, artis laborat ingenio, vt delinquentium corda resipiscant, corrigantur metu, vel dilectione trahantur, seu æterni præmii magnitudine excitentur. Hinc est, quod resolutionis corporis, visionis, dæmonum, futuri iudicii, inferni cruciatus, gehennæ inextinguibilis, desperationis veniæ, perpetuæque mortis terrorem ingerit delinquentibus. Non quidem vt confundat, quos diligit, sed vt emendet moribus, exhibeat sanctitati, restituat gratiæ, conuersos reddat, atque ad sensum reuocet spiritus, ac deuotionis gustum, qui solo carnis ducuntur affectu. Verum quoniam nequaquam hæc semper, neque omnibus vniformiter prosunt, diebus singulis rememorare non desinit, quanta humanum genus omnipotens pater diligat charitate, qualiterve ob nimium sui amorem vnigenitum suum in similitudinem carnis peccati misit in mundum, quatenus de peccato damnaret peccatum, & per crucis patibulum amicos faceret, quos in obedientia originalis culpæ constituerat inimicos. Etenim quum hoc supra naturæ meritum vltra opinionem humanam, angelicisque spiritibus mirandũ esse cognoscat, propterea tamen frequenter proponit Ecclesiis, populis recitat, & audientium auribus infundit, quatenus eorum corda sancti amoris vrantur incendio. Quem (oro) dilectione non accendat mediatoris exhibita charitas, & assumptæ humanitatis profusa benignitas, atque perpessæ passionis incomparabilis cruciatus? O syncere amor, ò affectus spontanee, ò amabilis dilectio redemptioris. Hæc planè spiritualis salutis sunt semina, quæ in agro humanæ terræ sparsisti inculto, vt tibi & laborantibus pro te iustitiæ fructificet germen. Hæ inquam sunt accensæ faces ignis Sion, cuius caminus est in Hierusalem, quem in memoratam misisti terram, vt fortiter arderet. Hoc igne interiora nostra comple, vt hos repleatur laude, cantetque tota die magnitudinem tuam, & gloriam tuam. Cor autem iubila-

iubilatione perfusum amatoria vota admirationis & exultationis sine intermissione depromat. Isto vtique calore sancto vre renes nostros, carnisque incendium, quatenus tibi cœlesti placeamus sponso, teque diligamus, sicut nos amare iussisti. Sanctos quoque tuos, & eorum contubernium, necnon illorum age vt concupiscamus & gloriam, quemadmodum & sponsa tua, mater (videlicet) nostra nos quotidianis exhortationibus animatur. Ipsa nẽpe est, quę nos in te tenerrime diligens rediuiuam spiritualium gaudiorum materiam subministrat. Iugiter sanctorum nobis proponens solennia, quatenus eorum vita excitati & meritis eosdem non pigeat imitari, quos colimus. Inter præcipua igitur festa quæ sancta veneratur Ecclesia, hodierna noscitur esse celebritas, in qua gloriosa Dei genitrix carnis relicta tentorio ad sidereum cœli prouecta est palatium. Maximam prorsus ingerit de hac sollennitate lætitiam, dum illa, quæ nobis edidit saluatorem, tantam salutis consecuta est gratiam. Quamuis enim iucundissimis quotidie deliciis spiritualiter pasceretur, tametsi donis cœlestibus incomparabiliter ditaretur, his supereminet, quod accepit, quippe quę ambulabat per fidem, meruit speciem, & quæ in passibili corpore peregrinabatur in terris, hodie cum ingenti gaudio triũphauit in cœlis. Porrò quod concupierat vidit; quod quæsierat, tenuit. Vidit inquam non per speculum in ænigmate, neque mortali carne velatum, sed facie ad faciem immortalitatis candore vestitum. Tenuit autem cordis brachiis, & pii amoris amplexibus, quem quæsierat mente naturali impellente affectu, habita conuersatione excitante, ac spiritu interius dirigente. Nam nullus (vt arbitror) ardorem virginis sufficit explicare, quanto desideriorum cremabatur incendio, quàm crebris suspiriis angebatur, quàmve suauissimis cogitationibus exercebatur. Detinebatur tantum in seculo corpore, affectu autẽ & mẽte cõmorabatur in cęlo. Ibi erat votis, vbi vnicum suum filium esse nouerat, vbi fruitio eius habetur in idipsum, vbi beatorũ spirituum frequentia in laudem conditoris intendit. Nec ab re. Censendũ est iugiter nedũ angelica, verum etiam filii virginem fretam esse visione, atque exultasse colloquio, tanquã sanctitate præcipua insignitam, diuinaque cahritate succensã, continua supra se mentis contemplatione prouectam. Illi etenim cœlestis visio debebatur, cui incomparabilis gratiæ inerat plenitudo, plena deuotio, ardor continuus, ac puritatis delectabile bonum. Quamobrem resolutionis carnis imminente articulo, sicut ab omni mentis & corporis corruptione extitit libera, ita, & à mortis dolore aliena. Nequaquã habuit, quod metueret. Nõ adfuit qui se illi opponeret inimicus, nullusque terreni amoris impulsus, qui virginis egredientem animam retardaret. Quomodo formidare poterat, quę genuit Deum, pacem pręstitit mundo, & gaudium immensum intulit cęlo? Totus quippe (vt creditur) festiuus angelorum, archangelorum, cæterarumquę virtutum Deo famulantium eidem occurrit exercitus. Ibi planè, vbi virgineũ corpus exanime iacens dormitionem acceperat, suauis concentus, iucunda laus, harmonia cœlestis, exortatio mutua, congratulatio hilaris, obsequia sancta, insuetæ atque honorabiles celebrabantur exequiæ, ad quas minimè duodenus Apostolorum defuit chorus, patriarcharum cętus, numerus prophetarum, & cum cantoribus Hierusalem egregius Psaltes, qui vniuersi modulatione quàm maxima, ac exultatione iucunda citharas percutientes puritati virgineæ dulcisona carmina proferebant. Aderat præcipuè Gabriel cœlestis paranymphus fulgens & lętus, qui Mariæ desideratissime intendebat honori. Totus quidem ignitus, & feruidus, supra modum exultans & plaudens, vnique discurrens vniuersos hortabatur ad virginis festum, vt occurrerent ei, susciperent, venerarẽtur & colerent. Nouerat in illa candorem virgineum, priuilegium sanctitatis, gratiæ plenitudinem, & fęcunditatem prolis. Sui in ipsa pudicitiæ venerabatur thalamum conditoris, suumque in ea laudabat dominum. Vniuersi deniq; filio deferentes matrem, qua poterant, virtute colebant. Supernorum igitur hęc virgo ciuium vallat præsidio cęlestis patrię lęta domum ingreditur. Eadem quippe sic feliciter ascendente assistentium angelorum factus est sermo admirantium, atque dicentium: Quęnam est ista, quę candidatorum agminum fulta comitatu ascendit ad nos, quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Nulla pręter eam, quæ humani generis protulit redemptorem, de qua verbum caro factum est, tali honore noscitur digna. Illi prorsus, quæ ventris sui fętum mortalium Deo reconciliauit speciem, & antiquæ ciuitatis Hierusalem collapsa restaurauit mœnia, numerumque redintegrauit nostrum, singularis illa debetur sedes, quæ maximè glorię irradiata fulgore omnem angelicã supereminet dignitatem. Hanc tanquam virgulam fumi ex aromatibus myrrhę, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarii ascendentem, deliciisque spiritualibus affluentem honoremus pro posse, illique procedamus obuiam, ac gratiarum actionis debitum persoluamus affectum. Genitricem mox vt filius ascendentem vidit, eam officiosissime salutans inquit: Veni de Libano mater mea, columba mea, immaculata mea, formosa mea, suauis & decora tanquã Hierusalem. Coronaberis de capite Amana, de vertice Senir & Hermon, quoniam olim vulnerasti cor meum soror mea, & sponsa in vno oculorum tuorũ, & in

Cantic.

Ibidem. 3

Ibidem. 4

crine colli tui. Veni inquam, & paratum tibi ab origine mundi percipe thronum. Me quidem suscepisti in te, me concepisti, & genuisti de te, tuo me lacte nutristi, mihi piæ deuotionis affectu humanitatis obsequia præbuisti, tuæque mentis templum impolluto decore seruasti. Quare & tu ingredere nunc in vnici tui gaudium, agnosce quem peperisti, filium, contemplare diuinitatis meæ gloriam, sublimitatis excellentiã & humanitatis, quam abs te habui, ineffabilem gratiam. Thronum paratum conscende, coronam gemmis ornatam suscipe, stolaque immortalitatis te indue, vt merito sublimeris in me, quæ me præcipuo dilexisti charitatis affectu. Equidem volo vbi ego, ibi & tu, eademque fruaris gloria, quanquam aliter. Satis vota tua distuli, satis te à regno meo abesse permisi. Non vt te negligerem, neq; vt desideria tua contemnerem, sed vt cumularem merita, affectum accenderẽ, posterisque in te exemplum patientiæ demonstrarem. Nunc autem certaminis tui feliciter consummato agone, ideò humanitatis volui vt redderes debitum, quatenus venires ad me, amabilique genitoris mei te exhiberem præsentiæ. Ipse enim pater amat te, te singulari charitate complectitur, æternique imperij sui potentiam tibi reuelata visione insinuare dignatur. Et virgo: Vnde hæc (inquit) mihi, vt Deus & dominus meus tanto cum honore veniat ad me? Quid merui? quid egi? Quo interueniente, quo interpellante factum est hoc? Feminei sexus supereminet dignitatem, humanæque naturæ transcendit metas. Nunquid Abraam patre nostro, cæterisque patribus maior sum, quum illorum nemo in transitu tuo talia noscitur percepisse obsequia? Sufficiebant prorsus humilitati meæ abs te olim impensa beneficia. Sufficiebant saltem nunc angelorum solatia, vt ipsi me assumerent, tuoque offerrent conspectui. Vt quid ad ancillam dominus, & ad creaturam creator accedere dignatus est? Nã etsi tibi ex me carnis substantiam ministraui, quamuis humanitati tuæ famulata sim, alimoniæque corporali victum præbuerim, tuæque iuxta paruitatis meæ virtutem in cunctis obtemperauerim maiestati, te tamen Deum meum, plasmatorem meum, redemptorem meum, regem meum, & dominum meum quanquam semper, nunc verò ardentius, humiliusque confiteor, veneror, atq; adoro. Feci olim, quod debui; & vltra meritum recepi. Certè si omnes artus mei verterentur in linguas, si creaturarũ vniuersitas, ipsaq; angelorũ agmina exhibitæ in me charitatis pro me gratiarũ actionis vota persoluere conarentur, debito minus agerentur, quoniã, quod in vtero meo sis conceptus, à me alitus, creditus mihi, mecum conuersatus, obedientiæq; meæ subiectus, omnẽ humanũ, ac angelicũ supergreditur sensũ. Cæterũ ad culmẽ perfectæ dilectionis, glorięq; triumphum, nunc quoque in præclaras mansiones cęli tanto cum honore me prouehis. Quid igitur retribuã domino pro omnibus, quę retribuit mihi? Consuetæ vtique humilitatis abs te erudita eloquia sumam. Non reclamabo, non renitar, sed reuerendo quodam mentis assensu voluntati tuę annuens, eademque quando te genui, protuli verba, nunc repeto dicens: Ecce ancilla domini, fiat mihi secũdum verbum tuum. Factum interim erat silentium magnũ in cœlo, dũ filius ad matrem, & mater loqueretur ad filium. Vniuersorum intendebant aures, singulorumq; admiratione suspensa habebatur intentio scire cupientium, quales spirituales amborum essent sermones, quidve de cœtero ageretur de filio. Non.n. huiusmodi locutio per corporis organũ seu linguę officiũ, sed per spiritum in spiritu spiritualiter proferebatur. Vix sãcta Dei genetrix verba finierat, & ecce honorabiliter, & cũ exultatione cunctorum exaltata est super choros angelorum in cœlestia regna. Supra omnem (inquam) principatum, & potestatem & virtutem eleuata est virgo, tantoque dignitate cęteris est effecta excellentior, quanto propinquior erat verbo. Tunc vna omnium in cœlo vox est facta lętantium atq; dicentiũ: Benedictio, claritas, sapiẽtia, & gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo nostro sedenti super thronum & agno, qui genetrici suæ incomparabili pulchritudinis cathedrã prærogauit. Porrò pro honore sanctissimæ virginis tota ciuitas illa repletur gaudio, dies lætitię agitur, nullusque à virginis laude reperitur extraneus. O qualis admirationis iubilus, quantus amoris clamor, quàm ignitus venerationis affectus compleuerat vniuersos per plateas & vicos Hierusalem. Mariæ prædicabantur præconia, innotescebat gratia, patebat gloria, ac nomen personabat. Nemo inuidebat illi, quoniam ab eius beneficij nullus reperiebatur immunis. Fructus quippe ventris Marię ciuitatem illam fundauerat sanctitate, exultatione, & iubilo, adeò vt sicut lętantium omnium ipsa habitatio fieret. Meritò quicquid bonoris, quicquid felicitatis habebatur in singulis, totũ exuberabat in virgine. Hauriebat.n. de fonte vitę verbiq; cellario, in quod introducebatur vt sponsa, nonnulla contẽplationis solatia, quę Angelos cunctos latebãt & sanctos. Hinc sanctorum admiratio de Maria. Hinc Angelorum congratulationis affectus effundebatur virginem, sicque eadem quemadmodum in omnibus, ita lętabatur in singulis Domini inenarrabili iubilatione collaudans. Nos itaque in hac lacrymarum exulantes valle pia cum deuotione clamemus ad virginem. Ipsam in eius celeberrima solennitate prosequamur votis, sociemus in canticis, laudibus efferamus, quatenus agnoscat mater filios, libera captiuos, delicijs cœlestibus impinguata famelicu-

Luc. 1.

Apoc. 7.

melicos. Conuertat misericordes obtutus suos ad miseros, deprecetur veniam, & offensi filii iustitiam flectat ad gratiam, donet filius matre pro nobis interpellante iustitiam, spei præstet fiduciam, spontaneæ seruitutis amorem conferat, & pium prærogat syncerae charitatis affectum, quo dirigente & deducente pertingamus ad ipsum, qui hodie genitricem suã immortalitatis stola, & diuinitatis sublimauit honore. Hoc facilè obtinere valebimus, si interuenientibus eius meritis illius sectati fuerimus puritatem mentis, & corporis pudicitiam, sanctimoniam vitæ, & fraternitatis amorem. Ista sunt, quæ placent Deo, reformant mores, homines immutant, eleuant de imis, & collocant in excelsis, vbi virgo virginum lætatur cum filio, gloriatur in filio, & pro vniuersa ecclesia filium deprecatur Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat in secula, Amen.

In solennitate sancti Bartholomęi Apostoli.

PEregrinantibus nobis, & ad culmen perfectionis anhelare debentibus summopere vigilandum est quatenus spiritualibus reiectis oneribus festino gradu ad destinatũ nobis propositum pertingamus. Facile quidem corpore succumbit & mente, qui grauatus sarcinulis petere alta conatur. Sunt etenim onera quædam ambulantibus in spiritu valde contraria, quæ omnino abiicienda sunt, atque vitanda. Magistrum veritatis audiamus dicentem. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. Quo autem modo, quòve affectu eundem nos imitari deceat, inquit alibi, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Equidem his paucis ascendendi ordinem, omnemque perfectionis instituit regulam, adeò vt aliunde nil inuestigare expediat. Hæc sola militantibus Christo Deo appropinquare volentibus insideat mẽti, informet affectum, componat actus, & profectum sapiẽtiæ intelligēt instruentis. Habet quippe penes se perfectionis peritiam, quam optimè nouit in verbo, & consummauit exemplo. Vtrunque syncero congruit eruditori, vt sanam (videlicet) doctrinam auditoribus proferat, atque proficiat opere quod verbo reuelante didicerit. Ad hoc autem quis idoneus? Quis tanta pręclarus sanctitate, vt nihil agere prętermittat horũ, quę agenda esse cognouit? Multi prorsus multa facienda sciunt, pauci quę nouerunt, consummare conantur. Nullus autem cuncta bona, quę rectè intelligit, valet implere. Omnes (inquit Propheta) declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Cęterum vt vniuersos sub vno agnoscas, prędicatorem audi eximium, qui aliis verbum admonitionis pronunciãs, ne efficeretur reprobus, corpus suum castigabat, & in seruitutem spiritus redigebat, quid de seipso dicat, Nam velle (inquit) adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Non enim quod volo, bonũ hoc facio, sed quod nolo, malum hoc ago, condelector enim legi Dei, secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Quamobrem hanc suæ infirmitatis impotentiam ingemiscens ait, Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Nemo igitur tam eruditus agnoscitur, tamque perfectus, vt opere valeat exercere, quod didicit intus. Hanc solus inter homines prærogatiuam meruit mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui quamuis carnẽ sumpserit de Adam, non tamen traducem habuit de Adam. Iste de Spiritu Sancto absque virili conceptus semine nec in carne habuit, quod rebellaret spiritui, neque quicquam in spiritu, quod resisteret Deo. Totus fuit sanctus, totus mundus, ac mundans immundos. Omnium perfectam possedit scientiam, nilque, quod Deo placeret esse faciendum, agere desiit. Porrò magister summus fuit & doctor, qui quæcunque audiuit à patre, nota fidelibus fecit, ipsiusque voluntati semper in omnibus obediuit. Solus itaque magisterii tenet arcem, qui omnem perfectionis disciplinam verbo insinuat & actu, vnde & discipulis, ne falsum seu imperfectum docendi nomen appeterent, inquit, Nolite vocari Rabbi, vnus est enim magister vester Christus. Vnus quippe, quia vnice plenam instruendi sufficientiam adeptus est. Propterea eodem baptizato prius quàm prædicationis initiaret officium, cœlis apertis, descendenteque spiritu vox desuper Patris intonuit dicens, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Illum igitur audiamus & nos, qui peregrinantes in corpore etiam à Domino peregrinamur in spiritu, quatenus opere peragẽtes quod docet, abiiciamus onera deprimentia & labores noxios, pertingamusque ad patriam nostram cœlestem Hierusalem, vbi noster verus est pater, lata possessio, lætitia sempiterna, summa tranquillitas, grata societas, beata fruitio, & ineffabile bonũ. Illuc planè nemo temporalium depressus amore valet ascendere. Proinde Dominus, quum ascendisset docturus in monte, velletque cœlestis disciplinę instruere normam, non aliunde quàm à contemptu terrenorum exorsus est dicens, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Bona quippe paupertas est, quæ diuitiis replet, libertatem præstat, imitatur Christum, peregrinantes comitatur, perfectionis reserat iter,

Matt. 19. Lucæ. 9. Psal. 13. Rom. 7. Matt. 23. Matt. 3.

10 20 30 40 50

des, quàm opportunæ Dei sapientia hanc lucernam accenderit, vt euersa interiori domo drachmam perditam reperiret? Fugauit quippe de rationalis mentis habitaculo spirituales tenebras, vt homo incarnationis suæ perciperet sacramenta, fidei rudimenta cognosceret, & promissionum cœlestium contemplanda perlustraret arcana. Charitatis insuper ignem ingessit, quatenus sancto affectus ipsius arderet incendio, omnisque terrenæ delectationis consumeretur fæx, ac inferioribus spretis rediuiuo amore iugiter ad superiora conscenderet. O æternæ sapientiæ veneranda dignatio, quæ lucernæ huius mediate mysterio spiritualem restaurauit domum, ignorantiæ detersit caliginem, iacentem excitauit affectum, virtutum itinera patefecit, deformatam reformauit imaginem, rebellemque hominem reuocauit ad gratiam. Istius ergo lucernę agnosce dona, beneficia venerare, contemplare lumen, sacramenta perquire, imitare documenta, promissa dilige, atque mandata custodi. Tuo non discedat ab ore, neq; elongetur à corde. Ipsa cogitatus instruet tuos, intentionem diriget, amorem accendet, componet sensus, moribus instituet formam, pedibus dabit lumen, negotiis imponet modum, salutis aperiet aditum, & cęlorum te perducet ad regnum. Illam tanquam oculi pupillam conserua, in illa meditando assiduus esto. Tibi illam dedit Deus in sociam peregrinationis tuę, tibi eam præstitit in augmentum virtutis, tibi ipsam ad eruditionem, & robur spei exhibuit, dicente Apostolo, Quęcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum, spē habeamus. Illam inquam tibi contulit, vt te de exilio ad patriam, & de morte excitaret ad vitam. Tibi igitur non sibi sacri eloquii lucernam contulit. Hanc quidem tibi, sibi autem exhibuit alteram. Lucernam etenim sibi parauit non ad lucem neque ad solatium, sed testimonium, suique aduentus præsagium, atque diuinitatis indicium. Paraui (inquit Pater per Prophetam) lucernam Christo meo. Lucernæ huius vis habere notitiam? Dominum Christum de Ioanne Baptista, cuius hodie natalitius solenniter celebratur dies, referantem obserua. Ille ait, Erat lucerna ardens & lucens. Et euangelista Ioannes inquit de eodem, Hic venit in testimonium vt testimoniū perhiberet de lumine (videlicet) Christo. Lucerna Ioannes esse dicitur ob suam præcipuam humilitatem, suique contemptum. Quū.n. tantæ esset virtutis, vt à populis Christus crederetur, cōfessus est Christū, & se minime negauit, qui esset. Qui post me (inquit) venit, ante me factus est, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamenti. Alibi etiam, Qui habet sponsam sponsus est, amicus autem sponsi foris stat, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Noluit plane Ioannes se extollere supra se, ne veritati aduersaretur, & à gratia conditoris excideret. Verum quoniam in humilitatis se soliditate firmauit, dona cumulatiora promeruit. Nam quemadmodum Deus superbis resistit, ita gratiam suam præstat humilibus. Humilis erat Ioannes & charitatis igne succensus. Quo nam modo tepere poterat, quum illum gratum faceret gratia, leuaret humilitas, sanctitas commendaret, prædicaret vita, & deuotionis excitaret affectio; Ipsum in benedictionibus dulcedinis pręuenerat Deus, quum adhuc in materno teneretur corpusculo. Nam antè fuit sanctificatus quam natus, priusque pręnunciatus quàm genitus. Hinc est, quod diuinæ gratiæ perfusus splendore ad Redemptoris nostri latentem præsentiam matris suæ exultauit in vtero, magno tripudiauit gaudio, & quod nōdū valebat voce, exultatione perfecit. Grande prorsus hoc extitit diuinæ miserationis indicium, vt infans ventris constrictus ergastulo suum agnosceret Dominum, tenellis lętaretur in membris, solemque videret in nubilo. Tunc planè ad ęternę lucis aspectū lucerna hęc diuinę charitatis percepit incendium, tunc veri luminis est irradiatā fulgore, atque gratię liquore completa. Quamobrem de ipsius plenitudine mater eius accipiens spiritum fęcundata prophetico incarnationis verbi sacramentum in vtero Mariæ consummatum agnouit, exclamauit, & dixit, Et vnde hoc mihi, vt mater Domini mei veniat ad me? Vera fuit ista confessio, humilitate nitens, deuotioneque grauida. Non enim inquit, vnde hoc mihi, vt veniat Dominus meus ad me? sed signanter, vt veniat mater Domini mei ad me. Non enim ad Helisabeth Christus, sed Maria in Montana eandem visitatura perrexit. Venerat autem ad Ioannem Christus in matre, vt pręco iudicem, paranymphus sponsum, seruus Dominum, miles regem, & Baptista suum intelligeret redemptorem. Propterea eruditus in spiritū illum ostendit digito, baptizauit in alueo, prędicauit populo, & per mortis supplicium confessus est mundo. O pręcursoris humilitas, o rationalis lucernę inextinguibilis flamma. Non enim humanis est extincta feruoribus, neque temporalibus cruciatibus tepefacta, quin potius eo vehementius ardebat interius, quo exteriori amplius agitabatur impulsu. Ardebat sanè sibi, Christo autem lucere curabat. Hinc est, quod circunstantibus turbis quum Iordanis staret ad ripam, illum digito pręmonstrauit dicens, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. In carcere etiam constitutus duos ex discipulis suis mittens requisiuit, an ipse esset, qui erat venturus, an alium expectaret: Non quia illum ignoraret, hoc sciscitatus est, sed quemadmodum mundo, ita & iis, qui in inferni claustris vincti habebantur, eius descensum nunciare

Rom. 15. Psal. 131. Ioan. 5. Ioan. 1. Ioan. 1. Ioan. 3. Iacob. 4. Luce 1. Ioan. 1.

ciare satagebat. Vtrobique diuinitatis ipsius gloriam notificare cupiens præcursorij sui ministerium implere volebat, vt luceret Christo, plebemque ei pararet perfectam, Eapropter clamabat, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim vobis regnum cælorum. Verum existimante populo, & cogitantibus omnibus de Ioanne, ne forte ipse esset Christus, respondit, Ego quidem aqua baptizo vos, veniet autẽ fortior me post me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum. Ipse baptizabit vos in Spiritu Sancto & igni, cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Videsne, quanta veritatis luce perfusus erat? Detegebat quidem pręsentia, & futura de Christo prænunciabat præconia, quatenus perficeret, quod prophetico oraculo Dominus de eodem declarauerat dicens, Ecce ego mitto angelum meum, qui præparabit viam ante faciem tuam. Lucebat igitur lucerna hæc, & tanquam sidus clarissimum propinquum soli testimonium perhibebat. Lucebat inquam, adeo vt fieret humilitatis speculum, magisterium pudicitię, virginitatis decus, sapientiæ lumen, æternę vitæ nuncius, innocentiæ forma, norma virtutum, disciplinæ doctor, præco veritatis, continentiæ exemplar, paupertatis specimen, contemptor mundi, perfectionis ostensor, charitatis liber, vitæ via, martyrum decus, patientię fastigium, & pœnitentiæ propalator. Hanc planè quemadmodum suasit voce, ita exhibuit opere. Sub annis quippe imbecillis ętatis ad desert. secreta Deo militaturus intrauit, ibique hirsutis camelorum pilis indutus, locustarum ac mellis syluestris vsus est cibo, atq; aquę contentus haustu super nuda decubabat humo. Ioanne quis sanctior? Illius vita quę austerior? Matris fuerat sanctificatus in vtero, & ab initio natiuitatis suę custoditus à Domino, & tamen eremi habitator effectus multimoda corpus suum atterebat inedia. Omnibus etenim virtutibus quum esset insignis, talem a Christo promeruit laudem, inter natos (inquit) mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Merito nemo in natis mulierum illo dicitur maior, qui fuit mente & corpore virgo, passione martyr, doctor prędicatione, ex reuelatione vates, conuersatione sanctus, atque imitatione Angelus. Nempe ex diuino est conceptus oraculo, de parentibus infœcundis, longæuis, & iustis, atque ab eodem, quo Christus pręnunciatus est, Angelo. Humanę prorsus dignitatis transcendere videtur merita, dum commendatur à Christo, Spiritu Sancto repletur in vtero. In veteri pręfiguratus est lege. Lucerna factus est iudicis, seculi interuentor, prophetarum finis, vox verbi, & totius medius trinitatis. Istius itaque spiritualis lucernæ flammigerum imitare splendorem, quę te ęterni verbi perducit ad lucem. Esto corde humilis, fraterna dilectione succensus, laudabilique conuersatione decorus. Conditoris tui gratiam, tuęque infirmitatis agnosce miseriam. Te vltimum in sensu cordis fatere virorum, quatenus infimo discumbens in loco nuptiali merearis sublimari conuiuio. Ortus tui interdum meditare exordia, vitæ decursum, pondera delictorum, atque resolutionis corporis futuram necessitatem. Disces proculdubio ex his non inflari, non magna appetere, neque inaniter ambulare in mirabilibus super te. Eris humilis, diuinoque frueris consortio, quoniam mentem humilem omnipotens dignanter inhabitat. Te quoque inflammabit de se, sui te amore replebit, te iugiter eleuabit ad se, suam tibi amabilem exhibebit præsentiam, te reficiet lætitia in luminis sui glorioso aspectu, te pro tuo beneplacito iubilatione reficiet. In eorum profecto computaberis numero, de quibus Propheta gratulabundus aiebat, Beatus populus, qui scit iubilationem, Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur. Tunc diuina in te operante virtute lucerna efficieris ardens & lucens. In eius quippe iustitia humilitatem, in nominis ipsius exultatione feruorẽ, atque in serena vultus eius contemplatione percipies lumen, illud (videlicet) quod de vitæ fonte procedit, qui apud Patrem cum Spiritu Sancto inebriat triũphantes, & regnat in secula, Amen.

Matth. 3. — Ibidem. — Malac. 3. — Matth. 11. — Psal. 88.

In solemnitate sanctorum Apost. Petri & Pauli.

QVamuis in vniuersi constitutione diuinæ charitatis profusio clareat, quippe quum perlucidis repleuerit corporibus cælum, aerem volucribus, piscibus mare, terramque quadrupedibus, reptantibus, serpentibus, arboribus pomiferis, diuersis virgultis, ac vernantibus & redolentibus floribus, præcipue tamen in iustificatione hominum cœlestis operationis supereminẽtia patet, eorum (videlicet) qui vel generis carẽt nobilitate, vel delictorum sunt sarcina pręgrauati. Nulla in his acceptio cernitur personarũ, nulla operum laudabilium fęcunditas, per quæ ad miserendum diuinã se voluerit inclinare maiestas. Virtutũ nostrarum minime Deus indigere cognoscitur, quum Dominũ virtutum sit & Rex gloriæ. Non nobilitatem quærit prosapiæ, non seculi fastus, non naturalis acumen ingenii, non eloquentiæ ornatũ, neq; auri, argenti, ac gemmarum locupletem substantiam, quoniam ipsius est terra, & plenitudo eius orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo, vnde Psalmographus canens inquit, Cõserua me Domine, quoniã speraui in te, dixi Domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Quamobrem quum nullius suffragio

Psal. 15.

egeat, dum quempiam iustificat, hoc ipsum gratis facere censendus est. Verum quia nonnunquam quod Dei est, humana sibi præsumit arrogare temeritas, in iustificatione mortalium (vt plurimum) ignobiles peccatores eligere Dei bonitas videtur, & pauperes. Hinc est, quod ad nuptiale conuiuium cæci, debiles, claudi, eliguntur & inopes, quodq; his maius est, etiam introire coguntur. In hanc Apostolus concurrens sententiam Corinthiis scribens aiebat, Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus vt confundat sapientes & infirma & ea, quæ non sunt, vt ea quæ sunt, destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius, sed qui gloriatur, in Domino glorietur. Hac potissimum de causa non sapientes, nobiles, neq; sanctitate præditos Dei sapientia ad sternendum sub iugo fidei seculum omne voluit habere Discipulos, ne religionis gratia humanæ potius quàm diuinæ ascriberetur virtuti, contemptuique haberetur reuelatæ fidei præclarissimum munus. Dum enim ad prædicationem Euangelii peccatores vocantur & rudes, cœlestis in illis commendatur gratia, fidei celsitudo, Euangelii veritas, diuinæque virtutis autoritas. Itaque merito honoratur, qui per instrumenta tam vilia præcelsam ecclesiæ suæ potuit construere domum. Hoc Propheta cōtemplatus in spiritu dicebat, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicū & vltorem. Optime laudem suam perfecit Deus, vt Diabolum debellaret & seculum, quando simplices & peruersos erudiuit in spiritu, atque præcipuos regni cœlestis voluit esse præcones. Quis Petrus, quisve exstiterit Paulus, quorum celebris hodie memoria colitur (oro) diligenter aduerte. Nonne piscationis arte Petrus humanæ vitæ alimoniam quæritabat? Pauper erat, nō splēdore nobilitatis insignis, non scripturarum gnarus neq; ingenii acumine pollēs, & tamen Sancti Spiritus dono præuentus legem docuit, prædicauit Euangelium, miraculis fulsit, atq; Sacerdotalis dignitatis tenuit arcem. De Pauli verò conditione quid memorem? Crudelis quidem fuit persecutor ecclesiæ. Christianorum oppressor & hostis. Hic talis vocatus à Domino doctor factus est gētium, necnon Apostolatus promeruit gradum. Tantoq; per ipsum amplius glorificatus est Christus, quanto magis inhumaniū delictorū fuisse agnoscitur reus. Quamobrem fidenter loquebatur, Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus venit in hūc mūdū peccatores saluos facere, quorum primus ego sū, sed ideò misericordiam consecutus sum, vt in me primum ostenderet Christus Iesus omnem patientiam suam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in vitam æternam. Sicque in Dei laudibus prorumpens inquit, Regi autem seculorum, immortali, & inuisibili soli Deo honor & gloria in secula seculorum, Amen. Ambo igitur gratis iustificati à Domino, ambo dum Apostolatus adepti sunt apicē, Dei gratiam in se exhibuere laudabilem. De imis siquidem ad summa prouecti gloriosi fidelium omniū effecti sūt principes. De ipsis quippe Psaltes nominatissimus longe ante vaticinatus fuerat dicēs, Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram. Merito oraculo diuino vocati sunt principes, qui Christianam plebem aduersus potestates aereas pro honore conditoris, cœlorumque regno certare docuerunt. Vt autem eorum magisterio & tu erudiaris ad prælium, sacra ipsorum monita diligenter obserua, Sobrii (inquit Petrus) estote & vigilate, quia aduersarius vester Diabolus tanquam leo rugiēs circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide, scientes eandem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri. Alter verò inquit, Fratres confortamini in Domino & in potentia virtutis eius, induite vos armatura Dei, vt possitis stare aduersus insidias Diaboli, quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. State igitur succincti lumbos vestros in veritate, & induti lorica iustitiæ, & calceati pedes in præparatione Euangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, gladium spiritus, quod est verbum Dei. Vides quam prudenter & compendiose spiritualia indixere certamina. Cæterum quemadmodum alios exhortati sunt ad bellum, ita & ipsi vsque ad carnem & sanguinem dimicauere viriliter. Carnem quippe suam atterere ieiuniis, vigiliis domare, fatigare laboribus, attenuare inedia, atque cum concupiscentiis & vitiis crucifigere studuerunt. Hinc est, quod ipse Paulus de se refert inquiens, In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, à Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate. Sanguinem autem in agone martyrii pro veritate fuderunt, ideoq; testes veri effecti sūt. Testes autē illos dixerī fuisse veraces, quoniā de Christo, quę testificati sūt verbo, hęc visione, reuelatione, perceperūt & sēsu. Sēsuū testimoniū audi, Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostrę cōtrectauerūt de verbo vitę & vita manifestata est, & vidimus, & testamur, et an-

Marginal notes: 1. Cor. 1 — Psal. 8. — 1. Tim. 1. — Ibidem. — Psal. 44. — 1. Petr. 5. — Ephes. 6. — Ibidem. — 2. Cor. 11. — 1. Ioan. 1.

annunciamus vobis vitā æternam, quę erat apud Patrem, & apparuit nobis. Nam & Paulus de Domino inquit, Nouißime omnium tanquam abortiuo visus est & mihi. Testimonium reuelationis vis nosse? Notum vobis facio (inquit Paulus), Euangelium, quod Euangelizatum est à me, quia non est secundum hominem. Non enim accepi illud ab homine, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Petro autem ait Dominus, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui est in cœlis. De Christi diuinitate & scientia fidei per visionem eruditus est Petrus, quando in monte transfigurati Domini gloriam vidit, patrisque vocem allatam à magnifica gloria in nube audiuit dicentem, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Paulus verò de se ait, Scio hominem huiusmodi raptum in paradisum, & audisse arcana, quæ non licet homini loqui, propterea confidēter dicebat, Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neq; virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu. Suo igitur testimonio catholicæ veritatis fundamenta iecerunt, super quæ omnis spiritualis structura crescit in templum sanctum in Domino, vnde legitur. Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei superædificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum. Felices hos nuncupauerim, qui mœnia cœlestis patriæ fundauerunt confeßione, fabricauerunt moribus, sanguine dedicarunt. Merito ob sanctitatis priuilegium de ipsis dictū est, Isti sunt duæ oliuæ & duo candelabra lucentia ante Dominum, & habent potestatem claudere cœlum nubibus, & aperire portas eius, quia linguæ eorum claues cœli factæ sunt. Oliuæ esse perhibentur, candelabra lucentia ante Dominum, & cœli claues. Aduerte singula, & diuinæ excellentiam gratiæ recognosces in illis. Oliuæ sunt naturales, non in oleastris contra naturam insertæ, vtique amœnæ, virentes, vberes & fœcundæ. Amœnitatem foliorum in verbis & scripturis eorum attendæ, viriditatem in desideriis cœlestibus, quibus flagrabant, excipe vbertatem in deuotionis pinguedine, qua intus nutriebantur, intellige, fœcunditatem autem in Iudæorum ac gentium conuersione mirare. Quis (oro) in epistolarum elegantia istis fuit amœnior? quis in concupiscentia æternorum virilior? quis vberior in contemplatione cœlestium, quisve fœcundior in aggregatione fidelium? Nempe totam ecclesiæ terram suis irrigauerunt doctrinis, decorauerunt exemplis, ampliauerunt miraculis, & virtutibus perfecerunt. Hinc candelabra merito nominantur aurea, ductilia, atque ornata. Sapientia quippe tanquam auro fulgentißimo rutilabant, vnde Paulus, Sapientiam (inquit) loquimur inter perfectos, sapientiam verò non huius seculi, neq; principum, qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ est abscondita, quā prædestinauit Deus in gloriam nostram, quam nemo principum huius seculi cognouit. Propter sapientiam quoque eis intutam cœlitus dicebat Dominus, Vos estis sal terræ, vos estis lux mundi. Sale nanque doctrinę & sapientiæ luce infidelitatis tenebras fugauerunt, & sapidum spiritualis deuotionis exhibuerunt hominum gustum. Non tamen illos percepisse donum arbitrandum est frustra. Dei nanque non proprio spiritu ducebantur. Diuinę enim voluntati obtemperabant in omnibus, se despiciebant, se viriliter sic abnegabant in se, vt eorū singuli dicerent, Viuo ego, iam non ego viuit autem in me Christus. Beatus planè, cui sanctę obedientię tantus inest amor, vt propriam voluntatem in omnibus suspectam habeat, omniq; humanæ creaturæ propter Deū subiectus sit. Subesse gaudet præesse refugit, alieno potius quàm suo cedit iudicio, illiusque conamine toto vestigia imitatur, qui Patri suo pro nobis vsque ad crucis supplicium est effectus obediens. Tales erant, de quibus loquimur, sancti, propterea septiformis gratiæ affluenter in se susceperant largitatem, vtpote templa Dei mundißima, cunctaque virtutum perfectione decenter ornata. Verum quoniam ab eo, qui est, dona spiritualia sibi prærogata sciebant, ideò illi subiiciebantur humiliter, obtemperabant fideliter, atque perseueranter inhærebant agnoscentes ipsū esse datorem munerum, susceptorem delinquentium, necnon & naufragantium refugium. Zelo insuper veritatis accensi ac diuina autoritate suffulti linguis suis & orationum interuentionibus, quum immineret necessitas, clamauerūt ad Dominum, & exauditi sunt. Quamobrem multos sanctæ religioni aduersantes in carnis dederunt interitum, quosdam pro eruditione credentium, aliquos vt eorum spiritus fieret saluus nonnullos autem ne à fide debilium auerteret corda, abirēt que retrorsum. Merito igitur clauium cœlestis regni potestate præditi ligandi animas, atque soluēdi Pontificio fungebantur ipsius, à quo tanta perceperant tantùm gloriam quæritantes. Eia nunc sancta mater ecclesia exultationionis & gaudii, iubilationis & laudis conuentum age, quæ tantorum principum protectione muniri, & doctorum talium institutione erudiri, tanquam duorum radiantium luminum meruisti coruscari splendore. Non enim vltra ab hostium incursionibus pauere, nec hæreticorum fallaciis cedere, neque per vitiorum tenebras valebis errare. Horum itaque Patrum imitare virtutes, acquiesce consiliis, sententiis crede, tene sanctitatem, suffragia posce, atque protectionis gaude. Sic singula inter se exer-

exerceant membra, vt quemadmodum hi, ita & ipsa oliuæ sint vberes, amœnæ, atque fœcundæ, quatenus Propheticum illud valeant decantare dicentes, Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi. Sint candelabra valde lucentia nedum intus per charitatis incendium, sapientiæque nitorem, verumetiam foris pro ædificatione conuiuentium atque videntium. Claues quoque sint cœli, quatenus orationum interpellatione assidua possint defunctis vitam, nutantibus robur, lætitiam mœstis, nec non languentibus animæ præstare salutem, æterni sponsi tui benigno super hoc interueniente præsidio viuentis in secula seculorum, Amen.

Psal. 51.

In festo Sanctæ Mariæ Magdalenæ.

DIuinæ miserationis quicunque voluerit inuestigare diuitias, solis claritatem ægris oculis intueri conatur. Prorsus incomprehensibiles sunt, & humano intellectui inscrutabiles. Percipiuntur tamen ex parte tanquam solares radii in montium cacuminibus & locis eminentioribus apparentes. Has quippe quum considerare volumus, non in seipsis sed in sanctis & iustificatis peccatoribus agnoscamus. Quamuis enim iuxta Prophetæ sententiam miserationes eius super omnia opera illius diffusæ sint, peramplius tamen in sanctis & amicis Dei, in quibus locupletioribus donis miseratio diuina effulsit. Cæteros, nanque sicut sanctitate præcellunt, ita & gratia, quæ misericordiæ conditoris præsagium est. Maximam ex his in partem in Christi corpore & in congregatione nominus esse fidelium. Verum & in omnibus vnum præcipuum miserationis exemplum in hodierna celebritate sacrosancta mater nobis anteponit ecclesia, peccatricis (videlicet) mulieris & sanctæ. Hæc nanque quum esset mente cæca, à dæmonibus possessa, onerata sceleribus, famosa peccatrix, cælesti irradiata splendore, ad discumbentem Dominum misericordiæ fontem iustificanda cucurrit. Cucurrit inquam, quoniam trahebatur interius. Ipse profectò illam trahebat in corde, qui per Prophetam loquitur dicens, In charitate perpetua dilexi te, & attraxi te miserans tui. Quomodo nisi traheretur, accedere valuisset, quæ tot funibus erat cōstricta, quot delictis obnoxia? Sunt enim peccata spiritualia vincula, quibus tenetur anima, ne libertate propria potiatur. An non his vinculis quatriduanus fœtens in tumulo legitur fuisse cōstrictus? Ligatum quoque atque gratia diuina solutum se fatetur Propheta extitisse, quum dixit, Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Non igitur humanum est opus peccatorum vincula soluere, sed diuinum, quanquam & homo homines soluat, ipso Domino iuuante, atque potestatem tradente. Imperauit,

Psal. 144.

Hier. 31.

Psal. 115.

nanque Discipulis, vt soluerent resuscitatum & institis circumligatum. Verum & Petro, atque successoribus Petri ait, Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Soluunt igitur & ligant homines compedes delictorum, illorum videlicet, quos soluit prius Dominus, & gratia diuina præuenit. Superuacue prorsus peccatori manus imponitur, si non fuerit munere diuino solutus. Nempe vbi deest compunctio, cordis contritio, peccati odium, ibi nihil operatur ligandi, atque soluendi autoritas. Hinc est, quod in pœnitenti & adhuc peccare volenti non est tribuenda absolutio, alioquin qui talem conatur absoluere, seipsum propria autoritate transfigit, ac per hoc absque profectu alterius sibiipsi plurimum nocet. Quisque ergo ecclesiæ minister attendat, vt cooperator gratiæ esse velit, non tributor. Illis tantum imponat manum, vt soluat à vinculis, quibus veræ contritionis prærogatum est munus. Quem enim Deus soluit interius, humanæ suscipiat, post confessionem exhibitam manum imponat, vino & oleo vulnera tergat, quatenus vtriusque iudicis benedictione percepta ad propria peccator redeat suscitatus & liber. Talis prorsus in peccatorum solutione seruandus est ordo, vt non ligandi, atque soluendi collata potestas Sacerdotibus vertatur ad pœnã. Quemadmodum igitur solius est Dei laxare facinora, ita est etiam solutum attrahere. Verbi huius vis nosse mysterium? Veritatis magistrum loquentem ausculta, Nemo (inquit) venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Hoc quid clarius? quidve manifestius? Illum verò Pater trahit ad Filium, cui vnigeniti sui diuinitatem insinuat, atque sapientiæ & bonitatis suæ reserat fontem. Nonne hoc Maria videre promeruit? nonne Pater illam traxit ad Filium? Traxit inquam Pater, illa autem vbi ipsum cum peccatoribus agnouit discumbere, accessit ad Filium. Stetit retro secus pedes Domini Iesu, quos (videlicet) vbertim rigauit lacrymis, crine detersit. Sicque patienter sustinuit, donec suorum perciperet veniam delictorum. Maxima profecto fuit huius mulieris fides, vehemens amor, vera compunctio, humilitas sancta, manifestare cognitio, perseuerantia cōstās, obedientia velox, magna gratia, & interna attractio. Nempe vt agnouit Dominum, proprium scelus abhorruit, ad peccatorum liberatorem accessit, conuiuantes non erubuit, non iussa intrauit, lacrymas fudit, pedes tersit. Quamobrem veniam, quam postulauit, iustificata suscepit. Accessit, nanque ad medicum ægra, & recessit sana; ingressa est conuiuij domum innumerabilibus delictis obnoxia, & regressa est libera; introiuit impudicitiæ fœtore infamis, & exiuit charitatis priuilegio commendata, abiit demum compunctionis mœrore transfixa, rediit autem pro remissione

Matt. 16.

Ioan. 6.

percepta

percepta exultationis securitate perfusa. Erat quippe ipsa, sed altera; per essentiam ipsa, & per gratiam altera. In melius illam reformauit gratia, quàm natura condiderat; per naturam in peccato concepta & consuetudine mala fuerat infecta famosa peccatrix, per gratiam verò aboleuit vtrũque. O bona gratia, ò mutatio dexteræ excelsi, qui saluum fecit Paulum, & de persecutore doctorem & publicanum apostolum. Ille impudicam exhibuit castam, alienam discipulam, publicè delinquentem in conuiuio lacrymantem, & in volutabro carnis olim fœtentem charitatis suauitate flagrantem. Cuius hæc sunt opera nisi bonitatis tuæ ò Domine Iesu, qui miserationis oculo, quẽcunque respexeris, absoluis à crimine, reconcilias Patri, donas ecclesiæ, reples gratia, reddis sibi, renouas sanctitate? Nunquam emendatus peccator valeret conuerti ad te nisi manu tua erigeretur, aut tuo erudiretur flagello, seu tuo tangeretur amore, vel tuo te videret in lumine. Vniuersa hęc abs te Maria didicit, & probauit in se. Hinc est, quod post spiritualem suam resurrectionem tam inseparabiliter inhæsit tibi, tuaque est persecuta vestigia. Præsentiæ nanque tuæ capta dulcedine, tui vulnerata amore, eloquiorumque tuorum auditione accensa à te diutius se absentare non poterat. O quoties quum sederet penes te, & sermones tuos suspensa mente perciperet, propheticum illud ingeminando canebat, Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Iterumque, Ignitum eloquium tuum vehementer, & seruus tuus dilexit illud. O quàm frequenter verbi tui inebriata dulcedine à corporalibus sensibus aliena se deserens habitabat in te, tibique suaui modulatione piæ deuotionis amoris carmina depromebat dicẽs, Defecit cor meũ & caro mea Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Ista nanque & huiusmodi plurima præludia charitatis, quæ nemo intelligit, nisi expertus, nullus experitur, nisi amoris castissimi sit sagitta trãsfixus. Hæc sancta dum diceret, fundebat lacrymas, emittebat gemitus, desideriis cremabatur, rapiebatur supra se, & in Christi pectore quiescebat. Ibi spiritualem sibi construxerat mansionem, in qua tumultus hominum declinãs, & exteriorum fugiens actiones iugiter residebat. Ibidem quippe illam fuisse tunc arbitror, quum interpellanti sorori, & de ipsius ocio conquerenti Dominus inquit, Martha, Martha solicita es, & turbaris erga plurima. Porro vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Ex illo tempore omni cordis intentione studuit habitare secum, locumq; in se Domino præparare, quatenus sicut ipsa in illo, ita ille in ipsa requiei thalamum reperire valeret. Qui enim cum filiis hominum suas dicit esse delicias, interioris hominis hospitium quęrit fide compositum, puritate nitidum, diuinæ charitatis, cæterarumque virtutum varietate decoratum. Nempe tale quum videt, diligit, illuc sæpe ingreditur, in eo mysteria loquitur, sedem suam collocat, & sanctæ dilectionis portendit insignia. Beata planè fuisti anima, quæ sedes effecta est sapientiæ, quæ ait ex corde, qui creauit me requieuit in tabernaculo meo, atque pro amoris vicissitudine illud, quod in Canticorum cantico legitur, veraciter inquit: Ego dilecto meo & ad me conuersio eius. Talis profectò erat Marię olim impudicę anima, quę toto corde, tota intentione, omnique virtute post perceptam suorum remissionem facinorũ se conuertit ad Christum ignita id in se operante charitate. Quamuis enim lacrymis domini rigauerit pedes, crine terserit, frequenter osculata fuerit minime tamen pro his promeruit indulgentiam, sed pro dilectione tantum, dicente de illa domino: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hanc igitur de qua loquimur, mulierem, cuius etiam hodie natalitiá memorantur, tota debemus deuotione suscipere, quæ nobis facta est occasio spei, conuersionis speculum magisterium pœnitentiæ, deuotionis exhortatrix, & charitatis forma. Inuenit peccator in illa quod agat, iustus verò quo gaudeat. Quamobrem, ò peccator, qui emendatioris vitę viam conaris arripere, imitare Mariã, ne differas de die in diem conuerti ad Christum, quin potius quum intus vocaris à domino, eum admonentem audias: Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruerse, discite benefacere, subuenite pupillo, defendite viduam, & venite & arguite me, quoniam si fuerint peccata vestra sicut coccinum, quasi lana alba erunt, & si fuerint rubra tanquam vermiculus, velut nix dealbabuntur: si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Gradu concito perge ad Christum, mente tamen, non corpore, neque pedibus sed affectibus. In Ecclesiam ingredere, vbi Christus discumbit, pro te tuumque præstolatur aduentum, atque in spiritu humilitatis & in animo contrito te pedibus prouolue domini Iesu, illos laua lacrymis, capillis exterge, osculis leni, manibus contrecta, cõfitere scelera, deterge vulnera, reatum accusa, sponde conuersionem, pete veniam, vt plenam consequaris indulgentiam. Cuncta hæc fideliter facito, corde simplici, mente deuota, flentibus oculis, & perseueranti animo. Nempe si his assiduus fueris, si Mariæ veteris exemplo, & si non æqualem gratiam, tamen consequeris vt illa. Promittentem audi: Si impius (inquit dominus per Prophetam) egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit vniuersa præcepta mea, & fecerit iudiciũ & iustitiam, vita viuet & non morietur: Omniũ iniquitatum eius, quas operatus est non recordabor in iustitia sua, quam operatus est, viuet. Nunquid

Marginalia: Psal. 118. — Psal. 72. — Lucæ. 10. — Eccl. 24. — Cant. 6. — Luc. 7. — Esai. 1. — Ezec. 18.

quid voluntatis meę est mors impii (ait dominus) & non magis vt conuertatur à viis suis prauis & viuat: Exhortantis igitur acquiesce consilio, ne te iudicantis sententia feriat. Dissimulat nanq; hominum peccata, vt conuertantur & viuant. Non conuersos autem ex dilatione durius premit. Te ergo ad emendationem prouocet expectantis longanimitas, te trahat ad Christum ipsius ostensa bonitas, te peccatricis cita conuersio, fletus exuberans, impensa deuotio compungat ad luctum, erudiat ad lamentum, repleta gaudio, inflammet affectum, atque perducat in iubilum. Prius tamen te purget dolor, mundet confessio, emendet gratia quatenus te sapientia diuina possideat. Equidem secundum multitudinem dolorum tuorum in corde tuo illius consolationes lętificabunt te: teque sibi familiarem exhibebũt. Miraberis tunc prorsus quid fueris, quid acceperis, quid eris. Nimium igitur exhilaratus interius, & intima charitate perfusus magnificabit anima tua dominum, & exultabit spiritus tuus in Deo salutari tuo, qui est gloriosus rex amator hominum, pœnitentumque susceptor Deus benedictus in secula, Amen.

In festo sancti Iacobi Apostoli.

Sacro nos erudiente eloquio nouimus contigisse persæpe probatissimos viros, sanctitate conspicuos in ignorantiæ errorem esse prolapsos, ex quo nonnũquam magnis criminibus se fecere obnoxios. Hoc non ad eorum damnationem, sed ad humilitatis profectum, posterorumque eruditionem accidisse profiteor. Illorum nanque repentina resurrectio prelatæ sententiæ autoritatem pręstat. Cecidit Moses in fidelitatis velo detentus ad petram Oreb, qui correptus à domino delecti sui promeruit veniam. Duplicis concupiscentiæ iaculo percussus est nominatissimus Propheta Dauid, sed diuino per Prophetam edoctus oraculo proprij sceleris factus est conscius. Quamobrem emissis compũctionis gemitibus, humilitate prostratus gratiã, quam peccando amiserat, adinuenit. De Apostolo verò Petro quid referam, qui magistrum suum se scite negauit? Intuitu autem Christi reuocatus ad se abhorruit, facinus amare fleuit, atque dominum deprecatus ex corde indulgentiam, quam poscebat, obtinuit. Longe tales peccando profecerunt in melius, quàm fuerint ante delictum. Nouit dominus opus suum, quod condidit. Nouit inquam, quàm prona ab adolescentia sit hominis natura ad malum, quàm ad elationẽ procliuis, & quàm lubrica ad capessendam voluptatem ex sensib. Hinc est, quod amicis suis, vt humilitatis materiam subministret, permittit aduersa contingere, & interdum in grauium incidere foueam delictorum. Agit cum illis vt pater, dispensat vt sapiens, corripit vt iudex, emendat vt dominus, erigit vt misericors. Nemo igitur quum flagellatur, exagitetur ira, se desperet quũ cadit, de se præsumat dum stare videtur. Nulla prorsus habilior decipula inuenitur ad casum, quàm elationis cogitatio, quæ aliquando quod non habet, se habere præsumit, aut propriis se meritis arbitratur habere, quod habet; vel alios despicit, qui videtur nõ habere, quod ipsa. Hi venátiũ spirituales sunt laquei, & verbum Deo odibile in cordibus superborum. Huiusmodi nanque laqueos euadunt humilium mentes Deum timentium, proximos non irridentium, amantium puritatem, formidantium ruinam, sectantium pacem, atque ad perfectionem anhelantium. Hæc iuxta Prophetæ sententiam est generatio quærentium dominum, quærentium faciem Dei Iacob. De talium numero post sui admirationem erroris Apostolum nouimus extitisse Iacobum, cuius hodie festiuitas celebratur. Memoratus siquidem Apostolus quamuis sanctus, quanquam Christi discipulus, per inordinationem in petendo deliquit. Istum planè dominus redarguendo compescuit, nosque ipsius occasione commonuit. Huius enim Apostoli communis est error. Quis (oro) tanta sanctitate, tantaque consideratione est prędítus, vt frequenter in postulatione inconsulta non proruat? Quis igitur propria affectione seductus malum non arbitretur bonum, & bonum malum? Hinc iustorum in petitionibus nascitur error, hinc supplicationum instãtia persæpe reiicitur. Orantium quippe iudicium quoniam boni ac mali nescientia viget, o quoties fallitur? Petitis (inquit Apostolus Iacobus) & non accipitis, eo quòd male petatis. Nemo credat Dominum vtilium postulationum denegare consensum. Petite (inquit ipse) & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Ipse est exhortator & redditor. Inuitat ad precem, & petitionem se exhibiturum spõdet. Veritas est, & nescit fallere; bonitas est, & quod proficuum est, negare non potest, propterea quũ petimus, & non accipimus, noster esse censendus est error. Petimus inquã, quod nocet, quod nondum licet, quod non decet, quod minime expedire cognoscitur. Istæ postulantium seductiones videntur esse communes, quemadmodum scripturarum autoritatibus comprobatur. Num Iacobus, de quo nunc loquimur, & germanus illius Zebedei filii, amboque Apostoli interpellante pro eis matre postulauere, vt alter ad sinistrã, alter verò eorũ collocaretur ad dexterã? Non. n. memorię cõmẽdauerãt dominũ dixisse: Quũ sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, iudicaturus seculum, oues quidem ponet ad dexteram, hœdos autem ad sinistram, & iis qui ad sinistram sunt, dicet: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quoniam verò quod illis perniciosum erat, flagitabant, audire

Psal. 23.

Iac. 4.

Matt. 7.

re à domino, nescitis quid petatis, neque exaudiri meruerunt. Illos nempe exaudisset iratus, si quod petierant, tradidisset. Negat igitur misericorditer electis suis, quod se postulanti nocere cognoscit. Non audire præterea dissimulat postulantem, quum immature quod côcupiscit, exposcit. Erat nanque Helyas (sicut legimus) vir bonus & sanctus, atq; tunc prophetarum eximius, Iezabelis autem hic non ferens iniurias ab aspectibus hominum persecutiones atrocitate perterritus se repente subduxit, subter vnam sedit iuniperum, dominum petiuit, vt moreretur, & ait: Sufficit mihi domine, tolle animam meam, neque enim melior sum, quàm patres mei. Non tamen exauditus est, quamuis iustus & magnus, quoniã quod futurum erat, affectus tædio rogabat vt fieret. Distulit quidem, sed nõ euasit mortem. Quis est homo, qui viuet, & non videbit mortẽ? eruet animam suam ab inferis? Longe excellẽtius pro Dei gloria, suæque profectu gratiæ sublatus est de seculo, & in deliciarum paradiso locatus, quã vti poposcerat, quiescit in domino. Sua tunc ille quærebat non domini; & vt euaderet mortem, mortis cupiebat subire sententiam. Maiora de ipso quã vellet dominus disponere cogitãs, eidẽ omnino negauit, quod minime licebat adhuc. Nõ igitur ad postulantis libitũ, sed id ad dominãtis imperium fiet in fine. Qui.n. in pondere, mensura, & numero vniuersa disponit, sicut vtilia præstat, ita perniciosa nõ tribuit. Hinc est, quod quemadmodum Prophetam, quæ necdum licebant, repulit exorantem, sic Apostolorum principem, quod non decebat, exaudire noluit flagitantem. Dum enim in montis cacumine esset cum domino, transformatique gloriam conspexisset spirituali inebriatus dulcedine inquit: Domine bonũ est nos hic esse; si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Mosi vnum, & Helyæ vnum. Incongrua fuit prorsus ista petitio. Quomodo decens fuerat, vt mediator noster, qui redemptionis nostræ opus completurus aduenerat qui euangelizaturus regnum, sanitates daturus, moriturus pro populo, resurrecturus post triduũ atque relictis cæteris ad votum Petri collis resideret in vertice? Dominicæ nanque claritatis iucunditate illectus Apostolus delicias suas arbitrabatur esse magistri. Socialis immemor boni, vniuersorumq; salutis charitatis mutuę trãsgressus est limites. Grande etenim malum priuatus in Petro operabatur affectus. Nondum autem paracleti virtute indutus ex alto, nec gratiam nouerat, neque sciebat, quod diceret. Sua igitur petitione frustratus cum domino descẽdit ad ima. De Paulo autem quid referam, qui quod petiit, obtinere non valuit? Vas quippe electionis erat, vsque ad tertium cœlum rapans arcana Dei, quæ homini loqui non licet, audierat, quod prædicabat Euangelium, Christo reuelante didicerat, & tamen reuelationum magnitudine, ne supra se eleuaretur inaniter, carnis propriæ colaphizabatur aculeis. Istos autẽ dum pateretur inuite, vt ab his liberaretur, ter deprecatus est dominum. Suum igitur non auditus ad votum, quoniam, ei dem sic expedire sciebat, Iesum sibi dicentem audiuit: Sufficit tibi Paule gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Disce qui oras, non indignari contra dominum, si non exaudiris, dum postulas. Apostolorum vtique & Prophetarum eruditis exemplo, qui quamuis amici Dei, quanquam essent sanctitate conspicui: tamen quod in consulte petebat, accipere nequierunt. Orationẽ ergo tuam formet necessitas, humilitas dittet, & spiritus flagitet. Triplex funiculus iste difficile rumpitur. Nempe humilitatem inducit necessitas, humilitas verò spiritum parit. Super quẽ requiescit (inquit dominus) spiritus meus, nisi super humilem, & pauperculum, & trementem sermones meos? Delictorum necessitas publicanũ direxit ad templum, qui humilitate repletus ad cœlum oculos leuare nolebat, sed suadente spiritu pectus suũ percutiebat dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Tuam igitur & tu paupertatem attende, scelerum qualitatem, eorumq; numerositatem inspice, omissionis pœnam examina, quatenus consequendæ indulgentiæ necessitate compulsus dominum depreceris humiliter. Illi nanque humilium ac mansuetorum semper complacuisse probatur oratio. Humilis sis corde, & à tua nunquam mente recedat. Nam etsi tẽporalibus locupletatus sis bonis, si naturalium excellentia polles, si spiritualium gratiarum multiplicitate exuberes, noli altum sapere, neque alienis te eleuare diuitiis. Iugiter attende quid fueris, ne ignorantiæ tui seducaris errore. Superborum te casus terreat, atque humiliũ te decor alliciat. Sublimis est Deus, & humilia respicit, alta autem à longe cognoscit. Respexit enim humilitatem ancillæ suæ, vt illam fœcundaret gratia, cumularet meritis, gloria sublimaret, disceretque humana temeritas, quantum Deo grata sit sancta humilitas. Cæterum quamuis vbique sit humilitatis censura seruanda, amplissime tamen quum nostras Deo preces effundimus. Quis tremendam diuinæ maiestatis non veneratur præsentiam, quam angelorum agmina venerantur & colunt? Quis delictorum face depressus iudicantis faciem intueri non paueat? Publicani humilitas orationi tuę magisterium præstet. Esto corde humilis, & charitate sublimis. Pharisæi vitato tumorem, ne pari sententia damneris vt ille. Non honoris cathedram, neque terrenum cupias à domino obtinere primatum, ne tanquam indigna repudiata vilescas. Primum (inquit veritas) quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hęc omnia adiicientur vobis. Non auro, non gemmis, non decoratis palatiis, non agrorum fertilitate,

Marginalia: 3. Reg. 19. — Psal. 88. — Sap. 11. — Matt. 17. — 2. Cor. 12. — Esai. 66. — Matth. 6.

tate, sed humilitatē cœlorum poscendum est regnum: Alibi sic te dominus erudiuit, vt diceres: Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum. Non enim regnū Dei (ait Apostolus) est esca, & potus, sed iustitia & pax. Vis regnum obtinere cœlorum? Habe pacem, sectare iustitiam, sciens quoniam (dicente Propheta) in memoria æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit. Malus nanque auditus est, quem non metuit iustus, quod iniquis in fine dicturus est Christus: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Regnum igitur cœlorum non primatum regni postula, quemadmodum iste concupiuit Apostolus. Ab humilitate prorsus alienū est cæteros velle honore præcellere. Quum inuitatus fueris ad nuptias, in nouissimo recumbe loco, ait sapientia patris. Omnium tu te minimum arbitrare, quatenus ab elatione oratio tua sit libera, & conscientia quam sumet sit æstimatione secura. Tunc inuocabis dominum, & exaudiet te, clamabis, & dicet, adsum. Inuocabis inquam, necessitate cogente, & humilitate suadente, & sic exaudieris. Clamabis autem spiritu interpellante pro te, & dominus aderit. Parum vtique in tua postulatione proficies, si interuenientem pro te in te non senseris spiritum, qui pro sanctis intus intercedere consueuit. Quid oremus (inquit Paulus) nescimus, spiritus autem postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Vides quoniam spiritus sancti adiutorio indiges vt postules, quod non noceat, sed quod deceat, quodque expediat: ipse nanq; spiritus orantibus nobis nostros erudit cogitatus, informat actus, inflammat affectus, vt nō nisi quod liceat, postulemus. Hanc deprecandi regulam post susceptionē spiritus Apostolus didicit Iacobus. Hinc est, quod illius assiduitate charitatis incendio flagrans contempsit seculū, primatum spreuit, tormenta calcauit, bibit calicem, mortem subiit, peruenit ad gloriam, ipso auxiliante, cui illæsam Apostolus fidem seruauit, Iesu Christo domino nostro, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat, &c.

Ibidem. Rom. 14. Psal. 111. Mat. 25. Rom. 8.

In solennitate beati Laurentij martyris.

PLurimum quidem animi magnanimitate erigimur, ac spei virtute solidamur, quoties sanctorum martyrum celebramus insignia. Quid enim aliud solennia martyrum, quā exhortationes martyriorum sunt? Illos nouimus homines fuisse, vt nos, de eadem massa cōditos, pari conditione formatos, cōceptos, & genitos. Naturā non alterā carnis habuere, quàm nos. Senserunt vtiq; carnis aculeos, innatas, concupiscentias, corruptibilitatē corporis, diaboli tentamēta, oblectamēta seculi, inordinatos motus, impudicitiæ ardorem, & huiusmodi milia, quæ de fomitis pullulatione proueniunt. Vnde autem illis tam gloriosa victoria, magnanimitas tanta, atque inexpugnabile robur? Non vtique dixerim aliunde, quàm ex illuminatione fidei, ac veritatis agnitæ scientia certa. Fidei siquidem irradiatione edocti vicerunt seculum, spreuerunt regna, tormenta calcarunt, superauerunt hostes, nō exhorruerunt carceres, non ignem, non gladium, non pœnam, non mortem. Poterant in fidei lumine futuris meriti præsentia, atque in æternorum cōcupiscentia flagrare vehementer. Quis rationis compos non commutaret lutum pro auro, pro gemmis petras, pro ornatis ædibus tentoria vilia? Quis inquam, vt immortale acquireret regnum momentaneam potestatem non fugeret? Quis vt spirituales delicias possideret, voluptuosas carnis non abhorreret illecebras? Deum planè quisquis agnosceret, amori illius vniuersa postponeret, paruipenderet visibilia, laudabiliterque odiret se. Quamobrem ex ignorantia summi boni terrena delectant: ita ex cognitione vilescunt. Da agnoscentem Deum, & inuenies diligentē. Agnoscentem dico non ex confessione labiorū, neque ex persuasione verborum, sed per illustrationem gratiæ, ex attractione superna, fide intus operante formata. Hæc nanque est, quæ naturalis intelligentiæ tergit caliginem, fugat tenebras, dubietatem tollit, mentem purgat, depurat sensum, pandit cœlum, reserat inuisibilia, futura demonstrat, lites dirimit, ordinat cogitatus, erigit animum, inflammat affectum. Est inquam immortalitatis præcursor, beatæ vitæ præco, inextinguibile lumen, indeficiens gaudium, fluctuantium fundamentum stabile, peregrinantium auriga, Dei nuncius, & beatæ trinitatis ostensor. Non enim corporis valetudine, non nobilitate prosapiæ, non diuitiarum opulentia, non calliditate ingenii, aut quauis affluentia naturalis doni prærogatur, sed gratis diuinitus, quia gratia vocatur. Habilitatur autem ad id capessendū mēs, quæ ne delinquat, est cauta, ad proximos est beneuola, in ipsorum necessitatibus pia, diuino cultui dedita, timori ipsius submissa, & spei concepti solicita. Non in fortitudine equi (inquit Propheta) voluntatem habebit, neque in tibiis viri beneplacitum erit ei. Beneplacitum est domino super timentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius. Hanc prorsus formatæ fidei claritatem sancti habuere martyres, per quā (vt ait Apostolus) lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt, circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, agentes, angustiati, afflicti, errantes vtique in solitudine, & in montibus, & in speluncis, & in cauernis terræ. Fide nanque certauerunt, fide vicerūt. Certauerunt vtique scientes, cui crederent, quid sperarent, quid acquirerent. Efficiebantur pro diuinitatis notitia in dilectione fortes, pro spei certitudine

dine alacres, pro mercedis magnitudine in labore constantes: Nunquam præsentis vitæ lætitiam tanta magnitudine calcassent, nisi alteram beatiorem esse certissima definitione sentirent. Futurorum etenim amore succensi, præsentium facile contempsere blanditias, atq; atrocium tormentorum iucundo animo pertulere sæuitiam, dulcedine immortalitatis debriati. Nēpe supra naturā operabantur in corpore super cęlestium mansionum felicitate illecti. Passionis quippe amor resolutionis desiderium naturæ transcendit limites Neque vsus docet, nec hortatur ratio, vt pro spe promissionum inuisibilium velis desinere esse quod es. Nemo voluntarie relinquit, quod possidet, nisi pollicitatione firmissima teneat longe in melius se esse commutaturum, quod deserit. Hinc sanctorum martyrū probatur fides, magnanimitas cōmendatur, ac virtus accrescit. Poterant vnico verbo illas pęnas euadere, præcelsi dignitatibus attolli, carnalibus frui delitiis, & diuitiis abundare terrenis. Vniuersa tamē hæc, vt lucrifacerent Christum, fierentque perpetua, quam nouerant, felicitate participes, arbitrabantur vt stercora. Præclara igitur, nimiumque credibilia facta sunt testimonia martyrum, qui catholicam fidem prædicauerunt, verbis approbauerunt, virtutibus sanguine subscripserūt, confirmauerunt morte. Magnus prorsus horum testium effectus est numerus, & propugnatorū fidelium gloriosus exercitus. In ipso siquidem honorabilem primatum obtinet leuita Laurentius, cuius hodie meritò solennia colimus. Hic, incomparabilis extitit sanctitate, amator Dei, imitator Christi, sanctorum vestigia sequens, pater pauperum, egenorum defensor, seruorum Christi seruus, & bonorum omnium sectator pręcipuus. Aetate nanque quum esset iunior, sensus tamen canos gerebat in corde. Non enim carnis secutus est petulantiam, non terrenarū facultatū opulentiā, non sacerdotalis honoris gradum, quin potius corpus ieiuniis atterebat, vigiliis edomabat, laboribus affligebat, nullam indulgens sibi requiem sumebat, sed tanquam athleta fortissimus in pęnitentię quotidianæ se stadio exercebat, quatenus gloriosum posset triumphū obtinere martyrii. Cupiebat sane Deo reddere quod acceperat, seque viuentē, sanctā, placētemque hostiam offerre altissimo Huiusmodi nanq; desiderio affectus quum Romanæ sedis ad supplicium traheretur antistes, grādi post tergum proficiscētis vociferatione clamabat. Quo progrederis, sine filio pater? quo sacerdos, sancte sine diacono properas? quid in me displicuit paternitati tuę? nunquid degenerem me probasti? Experire certe, vtrum idoneū ministrū elegeris, cui cōmisisti dominici sanguinis dispensationē. Cui cōsummandorum consortiū sacramentorū credidisti, huic sanguinis consortium negas? Nēpe sanctus hic perspicuo cœlestis patriæ irradiabatur splendore, dum impellente nemine, nulluque interrogante, seipsum carnificibus sponte pandebat. Fidelis quippe iuuentus in modico, præstantiora à domino accipere cupiebat. Preciosam in agro domini repererat margaritam, quam vt sibi vendicaret in propriam distractis omnibus emere satagebat. Hinc est, quòd Ecclesiæ thesauros, quos erogandos pauperibus acceperat, dispersit abunde, quatenus expeditius proficisceretur ad pugnam, eiusque iustitia maneret in seculum seculi. Nouerat edoctus in fide, quòd quicquid donatur pro domino, per egenorum manus defertur in cęlum. Sciebat inquam dixisse Apostolum: Qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Optimus quippe terræ cultor fuit illam bonorum operum seminibus replens, atque concupiscentiarum purgans aculeis, vt centuplicatum in æterna patria reciperet fructū. Quicnim hic laborare neglexerit, nec spiritualibus in pręsenti, neque perpetuis in futuro poterit locupletari diuitiis. Nam etsi non sint condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, à nobis tamen forti animo tolerandæ sunt. Indignum nanque est, vt gratis merces sempiterna donetur. Si enim quod momentaneum est, periculis emitur, ac laboriosa solicitudine possidetur, quod caret fine, & humanum supereminet sensum, atq; beatum est, torpentibus tribuetur? Pudeat prorsus Christianum crucifixo domino militantem absque sudore certaminis triumphum reportare pugnantium. Ducem suum aspiciat, eius cicatrices tangat, vtriusque hominis dolores agnoscat, passionis intelligat causam, quatenus euigilet ad gratiam, animetur ad bellum, roboretur in pœna, eleuetur à carne, conuersetur in spiritu, sequatur exercitum, perueniat ad coronam. Leuitę quoq; Laurentii imitetur exemplum, qui pro sui conditoris amore probatus fuit in vita, visitatus à gratia, examinatus in pęna, Militis huius quis sufficit enarrare pręconia? Charitatis eius quis valet explicare feruorē? Iā manēs in carne, carnis nil sapiebat in mente. Totus ferebatur desiderio ad ea, quæ videbat in fide, contemplabatur animo, dilectione gustabat, spe tenebat, amplectebatur amore. Hic tāto cū studio martyrū circuibat cryptas, sanctorū lauabat pedes, cęcorum aperiebat oculos, lucrabatur animas Christo, atq; flagrabat ardore martyrii. Sicque desiderii sui compos effectus est, à militibus tētus, carceri mancipatus, distētus aculeo, fustibus cęsus, laniatus verberibus, assatus incēdio. O martyris cōstantia omni honore colēda, quę tāto vigore emicuit, tātaq; virtute profecit, vt immanissimis nequaquā suppliciis cederet, nec atrocibus flecteretur pœnis. O beata mens sancti, quæ se odięndo dilexit, se perimi

2. Cor. 9.

Bbb permit-

permittendo saluatis. Odiuit animam suam, quatenus in vitam illam custodiret æternã. Trahebatur prorsus fide, impellebatur charitate, propterea ignem igne, & amorem sui conditoris superabat amore. Flammis quippe iniectus feruentissimo flagrabat affectu. Vehementius nanque longeq; suauius charitatis quàm materialis ignis vrebatur incendio. Habet enim calorem suum diuinus amor, qui nulla valet aquarum inundatione extingui, quemadmodum in Canticorum legitur cantico: Fortis est (inquit) vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, neque flumina obruent illam. Hic planè ignis almus est, quem Christus misit in terram cupiens vehementer accendi, qui super discipulorum illapsus est corda, mundumque totum suo calore compleuit. Huiusmodi Laurentius accensus est martyr, cuius nimio ardore calescens exterioris ignis non lædebatur incendio. Sic enim in craticula positum ipsum dixisse cognouimus: Disce miser, quia carbones tui mihi refrigerium præstant. Tantis siquidem veræ dilectionis ferebatur votis, tamque ignito patienti pro Christo desiderio angebatur, vt pro illatis supplicijs refrigerium percepisse se diceret. O præceps amor, ò charitatis vehementia, quam nostra ignorat ætas, penetralia nostra non sentiunt. Iste à cordibus nostris alienus est syncerus affectus, viget in nobis ò quoties cupiditatis flamma, æstus libidinis, & furoris incendium quibus igniculus nostræ charitatis excutitur. Volumus planè exuberare diuitijs, carnis abundare delicijs, atque passionum nostrarum motibus assentire. Non sic nos docuit Christus, suo nequaquam sic erudiuit exemplo. Beatos dicit pauperes spiritu, pacificos, nec minus corde, quam corpore mundos. Cupiditatis itaque flammam miles Christi quisque fidelis eleemosynarum largitione compescat, sensualitatis petulantiam carnis maceratione castiget, cẽsura verò virtutum incõpositos animi restringat impulsus. Insigne quippe martyrii genus est vitiorum cohibere motus, atque cupiditatum resecare pruritus. Beatus (inquit Propheta) qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petrã. Stet igitur in sua custodia mẽs, omne quod aduersatur Deo, ex se eradicare conetur. Poterit nãque facile corporis superare supplicia, si fuimet vendicauerit dominatum. Nam quemadmodum mentis, quam corporis laboriosior est pugna, ita gloriosior apud Deum cẽsetur esse victoria. Vtroque autem modo certando immortalitatis coronam Laurentius adeptus est martyr. Ipsius igitur sicut concupiscimus gloriam, triumphum colimus, miramur constantiam, sic imitemur & vitam, quam etsi non valemus ad plenum, nec passione possumus, sequamur tamen votis. Nobis pius aderit dominus, qui vires pensat, atque remunerat desideria Iesus Christus dominus noster; qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Cant. 8

Mat. 5.

Psal. 136.

In assumptione beatę Marię virginis.

IN hoc labenti discriminosoque peregrinantes seculo Ecclesia sancta materno semper nos fouet affectu, quippe quę sponso suo immortali per regenerationis nos genuit lauacrum & acceptabilem fecit populum bonorum operum sectatorem. Nouit planè ipsa, quid fuerit, & ex sui experientia membrorum debilium infirmitatem agnoscit. Extitit aliquando illa longę à Deo, à gratia aliena, exclusa à regno, atque à sãctorum angelorum segregata consortio, sed abluta est, sanctificata est, ac per pacis fœdus sponso copulata cœlesti. Quamobrem non ignara sui, nec ingrata Deo, neque perceptę miserationis oblita, quantum valet, artis laborat ingenio, vt delinquentium corda resipiscant, corrigantur metu, vel dilectione trahantur, seu ęterni pręmij magnitudine excitentur. Hinc est, quod resolutionis corporis, visionis, dęmonum, futuri iudicij inferni cruciatus, gehennę inextinguibilis, desperationis venię, perpetuęque mortis terrorem ingerit delinquentibus. Non quidem vt contundat, quos diligit, sed vt emendet moribus, exhibeat sanctitati, restituat gratię, conuersos reddat, atque ad sensum reuocet spiritus, ac deuotionis gustum, qui solo carnis ducuntur affectu. Verum quoniam nequaquam hęc semper, neque omnibus vniformiter prosunt, diebus singulis rememorare non desinit, quanta humanum genus omnipotens pater diligat charitate, qualiter vt ob nimium sui amorem vnigenitum suum in similitudinem carnis peccati misit in mundum, quatenus de peccato damnaret peccatum, & per crucis patibulum amicos faceret, quos inobedientia originalis culpæ constituerat inimicos. Etenim quum hoc supra naturæ meritum vltra opinionem humanam, angelicisque spiritibus mirandũ esse cognoscat, propterea tamen frequenter proponit Ecclesiis, populis recitat, & audientium auribus infundit, quatenus eorum corda sancti amoris vrantur incendio. Quem (oro) dilectione non accendat mediatoris exhibita charitas, & assumptæ humanitatis profusa benignitas, atque perpessæ passionis incomparabilis cruciatus? O syncere amor, ò affectus spontanee, ò amabilis dilectio redemptoris. Hæc planè spiritualis salutis sunt semina, quæ in agro humanæ terræ sparsisti inculto, vt tibi & laborantibus pro te iustitiæ fructificet germen. Hæ inquam sunt accensæ faces ignis Sion, cuius caminus est in Hierusalem, quem in memoratam misisti terram, vt fortiter arderet. Hoc igne interiora nostra comple, vt hos repleatur laude, cantetque tota die magnitudinem tuam, & gloriam tuam. Cor autem

iubilatione perfusum amatoria vota admirationis & exultationis fine intermisione depromat. Isto vtique calore sancto vre renes nostros, carnisque incendium, quatenus tibi cœlesti placeamus sponso, teque diligamus, sicut nos amare iussisti. Sanctos quoque tuos, & eorum contubernium, necnon illorum age vt concupiscamus & gloriam, quemadmodum & sponsa tua, mater (videlicet) nostra nos quotidianis exhortationibus animatur. Ipsa nẽpe est, quę nos in te tenerrime diligens rediuiuam spiritualium gaudiorum materiam subministrat. Iugiter sanctorum nobis proponens solennia, quatenus eorum vita excitati & meritis eosdem non pigeat imitari, quos colimus. Inter præcipua igitur festa quæ sancta veneratur Ecclesia, hodierna noscitur esse celebritas, in qua gloriosa Dei genitrix carnis relicta tentorio ad sidereum cœli prouecta est palatium. Maximam prorsus ingerit de hac sollennitate lætitiam, dum illa, quæ nobis edidit saluatorem, tantam salutis consecuta est gratiam. Quamuis enim iucundissimis quotidie deliciis spiritualiter pasceretur, tametsi donis cœlestibus incomparabiliter ditaretur, his supereminet, quod accepit, quippe quę ambulabat per fidem, meruit speciem, & quæ in passibili corpore peregrinabatur in terris, hodie cum ingenti gaudio triũphauit in cœlis. Porrò quod concupierat vidit; quod quæsierat, tenuit. Vidit inquam non per speculum in ænigmate, neque mortali carne velatum, sed facie ad faciem immortalitatis candore vestitum. Tenuit autem cordis brachiis, & pii amoris amplexibus, quem quæsierat mente naturali impellente affectu, habita conuersatione excitante, ac spiritu interius dirigente. Nam nullus (vt arbitror) ardorem virginis sufficit explicare, quanto desideriorum cremabatur incendio, quàm crebris suspiriis angebatur, quàmve suauissimis cogitationibus exercebatur. Detinebatur tantum in seculo corpore, affectu autẽ & mẽte cõmorabatur in cęlo. Ibi erat votis, vbi vnicum suum filium esse nouerat, vbi fruitio eius habetur in idipsum, vbi beatorũ spirituum frequentia in laudem conditoris intendit. Nec ab re. Censendũ est iugiter nedũ angelica, verum etiam filii virginem fretam esse visione, atque exultasse colloquio, tanquã sanctitate præcipua insignitam, diuinaque cahritate succensã, continua supra se mentis contemplatione prouectam. Illi etenim cœlestis visio debebatur, cui incomparabilis gratiæ inerat plenitudo, plena deuotio, ardor continuus, ac puritatis delectabile bonum. Quamobrem resolutionis carnis imminente articulo, sicut ab omni mentis & corporis corruptione extitit libera, ita, & à mortis dolore aliena. Nequaquã habuit, quod metueret. Nõ adfuit qui se illi opponeret inimicus, nullusque terreni amoris impulsus, qui virginis egredientem animam retardaret. Quomodo formidare poterat, quę genuit Deum, pacem pręstitit mundo, & gaudium immensum intulit cęlo? Totus quippe (vt creditur) festiuus angelorum, archangelorum, cæterarumquę virtutum Deo famulantium eidem occurrit exercitus. Ibi planè, vbi virgineũ corpus exanime iacens dormitionem acceperat, suauis concentus, iucunda laus, harmonia cœlestis, exortatio mutua, congratulatio hilaris, obsequia sancta, insuetæ atque honorabiles celebrabantur exequiæ, ad quas minimè duodenus Apostolorum defuit chorus, patriarcharum cętus, numerus prophetarum, & cum cantoribus Hierusalem egregius Psaltes, qui vniuersi modulatione quàm maxima, ac exultatione iucunda citharas percutientes puritati virgineæ dulcisona carmina proferebant. Aderat præcipuè Gabriel cœlestis paranymphus fulgens & lętus, qui Mariæ desideratissime intendebat honori. Totus quidem ignitus, & feruidus, supra modum exultans & plaudens, vnique discurrens vniuersos hortabatur ad virginis festum, vt occurrerent ei, susciperent, venerarẽtur & colerent. Nouerat in illa candorem virgineum, priuilegium sanctitatis, gratiæ plenitudinem, & fęcunditatem prolis. Sui in ipsa pudicitiæ venerabatur thalamum conditoris, suumque in ea laudabat dominum. Vniuersi deniq; filio deferentes matrem, qua poterant, virtute colebant. Supernorum igitur hęc virgo ciuium vallat præsidio cęlestis patrię lęta domum ingreditur. Eadem quippe sic feliciter ascendente assistentium angelorum factus est sermo admirantium, atque dicentium: Quęnam est ista, quę candidatorum agminum fulta comitatu ascendit ad nos, quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Nulla pręter eam, quæ humani generis protulit redemptorem, de qua verbum caro factum est, tali honore noscitur digna. Illi prorsus, quæ ventris sui fętum mortalium Deo reconciliauit speciem, & antiquæ ciuitatis Hierusalem collapsa restaurauit mœnia, numerumque redintegrauit nostrum, singularis illa debetur sedes, quæ maximè glorię irradiata fulgore omnem angelicã supereminet dignitatem. Hanc tanquam virgulam fumi ex aromatibus myrrhę, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarii ascendentem, deliciisque spiritualibus affluentem honoremus pro posse, illique procedamus obuiam, ac gratiarum actionis debitum persoluamus affectum. Genitricem mox vt filius ascendentem vidit, eam officiosissime salutans inquit: Veni de Libano mater mea, columba mea, immaculata mea, formosa mea, suauis & decora tanquã Hierusalem. Coronaberis de capite Amana, de vertice Senir & Hermon, quoniam olim vulnerasti cor meum soror mea, & sponsa in vno oculorum tuorũ, & in

Cantic. 6.

Ibidem. 3

Ibidem. 4

crine colli tui. Veni inquam, & paratum tibi ab origine mundi percipe thronum. Me quidem suscepisti in te, me concepisti, & genuisti de te, tuo me lacte nutristi, mihi piæ deuotionis affectu humanitatis obsequia præbuisti, tuæque mentis templum impolluto decore seruasti. Quare & tu ingredere nunc in vnici tui gaudium, agnosce quem peperisti, filium, contemplare diuinitatis meę gloriam, sublimitatis excellentiā & humanitatis, quam abs te habui, ineffabilem gratiam. Thronum paratum conscende, coronam gemmis ornatam suscipe, stolaque immortalitatis te indue, vt merito sublimeris in me, quæ me pręcipuo dilexisti charitatis affectu. Equidem volo vbi ego, ibi & tu, eademque fruaris gloria, quanquam aliter. Satis vota tua distuli, satis te à regno meo abesse permisi. Non vt te negligerem, neq; vt desideria tua contemnerem, sed vt cumularem merita, affectum accenderē, posterisque in te exemplum patientiæ demonstrarem. Nunc autem certaminis tui feliciter consummato agone, ideò humanitatis volui vt redderes debitum, quatenus venires ad me, amabilique genitoris mei te exhiberem præsentiæ. Ipse enim pater amat te, te singulari charitate complectitur, æternique imperii sui potentiam tibi reuelata visione insinuare dignatur. Et virgo: Vnde hęc (inquit) mihi, vt Deus & dominus meus tanto cum honore veniat ad me? Quid merui? quid egi? Quo interueniente, quo interpellante factum est hoc? Feminei sexus supereminet dignitatem, humanæque naturæ transcendit metas. Nunquid Abraam patre nostro, cęterisque patribus maior sum, quum illorum nemo in transitu suo talia noscitur percepisse obsequia? Sufficiebant prorsus humilitati meæ abs te olim impensa beneficia. Sufficiebant saltem nunc angelorum solatia, vt ipsi me assumerent, tuoque offerrent conspectui. Vt quid ad ancillam dominus, & ad creaturam creator accedere dignatus est? Nā etsi tibi ex me carnis substantiam ministraui, quamuis humanitati tuæ famulata sim, alimoniæque corporali victum præbuerim, tuæque iuxta paruitatis meæ virtutem in cunctis obtemperauerim maiestati, te tamen Deum meum, plasmatorem meum, redemptorem meum, regem meum, & dominum meum quanquam semper, nunc verò ardentius, humiliusque confiteor, veneror, atq; adoro. Feci olim, quod debui; & vltra meritum recepi. Certè si omnes artus mei verterētur in linguas, si creaturarū vniuersitas, ipsaq; angelorū agmina exhibitæ in me charitatis pro me gratiarū actionis vota persoluere conarentur, debito minus agerentur, quoniā, quod in vtero meo sis conceptus, à me alitus, creditus mihi, mecum conuersatus, obedientiæq; meæ subiectus, omnē humanū, ac angelicū supergreditur sensū. Cęterū ad culmē perfectæ dilectionis, glorięq; triumphum, nunc quoque in præclaras mansiones cęli tanto cum honore me prouehis. Quid igitur retribuā domino pro omnibus, quę retribuit mihi? Consuetæ vtique humilitatis abs te erudita eloquia sumam. Non reclamabo, non renitar, sed reuerendo quodam mentis assensu voluntati tuę annuens, eademque quando te genui, protuli verba, nunc repeto dicens: Ecce ancilla domini, fiat mihi secūdum verbum tuum. Factum interim erat silentium magnū in cœlo, dū filius ad matrem, & mater loqueretur ad filium. Vniuersorum intendebant aures, singulorumq; admiratione suspensa habebatur intentio scire cupientium, quales spirituales amborum essent sermones, quidve de cœtero ageretur de filio. Non.n. huiusmodi locutio per corporis organū seu linguę officiū, sed per spiritum in spiritu spiritualiter proferebatur. Vix sācta Dei genetrix verba finierat, & ecce honorabiliter, & cū exultatione cunctorum exaltata est super choros angelorum in cœlestia regna. Supra omnem (inquam) principatum, & potestatem & virtutem eleuata est virgo, tantoque dignitate cęteris est effecta excellentior, quanto propinquior erat verbo. Tunc vna omnium in cœlo vox est facta lętantium atq; dicentiū: Benedictio, claritas, sapiētia, & gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo nostro sedenti super thronum & agno, qui genetrici suæ incomparabili pulchritudinis cathedrā prærogauit. Porrò pro honore sanctissimæ virginis tota ciuitas illa repletur gaudio, dies lætitię agitur, nullusque à virginis laude reperitur extraneus. O qualis admirationis iubilus, quantus amoris clamor, quàm ignitus venerationis affectus compleuerat vniuersos per plateas & vicos Hierusalem. Mariæ prædicabantur preconia, innotescebat gratia, patebat gloria, ac nomen personabat. Nemo inuidebat illi, quoniam ab eius beneficij nullus reperiebatur immunis. Fructus quippe ventris Marię ciuitatem illam fundauerat sanctitate, exultatione, & iubilo, adeò vt sicut lętantium omnium ipsa habitatio fieret. Meritò quicquid honoris, quicquid felicitatis habebatur in singulis, totū exuberabat in virgine. Hauriebat.n. de fonte vitę verbiq; cellario, in quod introducebatur vt sponsa, nonnulla contēplationis solatia, quę Angelos cunctos latebāt & sanctos. Hinc sanctorum admiratio de Maria. Hinc Angelorum congratulationis affectus effundebatur virginem, sicque eadem quemadmodum in omnibus, ita lętabatur in singulis Domini inenarrabili iubilatione collaudans. Nos itaque in hac lacrymarum exulantes valle pia cum deuotione clamemus ad virginem. Ipsam in eius celeberrima solennitate prosequamur votis, sociemus in canticis, laudibus efferamus, quatenus agnoscat mater filios, libera captiuos, delicijs cœlestibus impinguata tamen-

Luc. 1.

Apoc. 7.

melicos. Conuertat misericordes obtutus suos ad miseros, deprecetur veniam, & offensi filii iustitiam flectat ad gratiam, donec filius matre pro nobis interpellante iustitiam, spei præstet fiduciam, spontaneæ seruitutis amorem conferat, & pium præroget synceræ charitatis affectum, quo dirigente & deducente pertingamus ad ipsum, qui hodie genitricem suã immortalitatis stola, & diuinitatis sublimauit honore. Hoc facilè obtinere valebimus, si interuenientibus eius meritis illius sectati fuerimus puritatem mentis, & corporis pudicitiam, sanctimoniam vitæ, & fraternitatis amorem. Ista sunt, quæ placent Deo, reformant mores, homines immutant, eleuant de imis, & collocant in excelsis, vbi virgo virginum lætatur cum filio, gloriatur in filio, & pro vniuersa ecclesia filium deprecatur Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat in secula, Amen.

In solennitate sancti Bartholomæi Apostoli.

PEregrinantibus nobis, & ad culmen perfectionis anhelare debentibus summopere vigilandum est quatenus spiritualibus reiectis oneribus festino gradu ad destinatũ nobis propositum pertingamus. Facile quidem corpore succumbit & mente, qui grauatus sarcinulis petere alta conatur. Sunt etenim onera quædam ambulantibus in spiritu valde contraria, quæ omnino abiicienda sunt, atque vitanda. Magistrum veritatis audiamus dicentem. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. Quo autem modo, quòve affectu eundem nos imitari deceat, inquit alibi, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Equidem his paucis ascendendi ordinem, omnemque perfectionis instituit regulam, adeò vt aliunde nil inuestigare expediat. Hæc sola militantibus Christo Deo appropinquare volentibus insideat mẽti, informet affectum, componat actus, & profectum sapiẽtiæ intelliget instruentis. Habet quippe penes se perfectionis peritiam, quam optimè nouit in verbo, & consummauit exemplo. Vtrunque syncero congruit eruditori, vt sanam (videlicet) doctrinam auditoribus proferat, atque proficiat opere quod verbo reuelante didicerit. Ad hoc autem quis idoneus? Quis tanta pręclarus sanctitate, vt nihil agere prętermittat horũ, quę agenda esse cognouit? Multi prorsus multa facienda sciunt, pauci quę nouerunt, consummare conantur. Nullus autem cuncta bona, quę rectè intelligit, valet implere. Omnes (inquit Propheta) declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Cęterum vt vniuersos sub vno agnoscas, prędicatorem audi eximium, qui aliis verbum admonitionis pronunciãs, ne efficeretur reprobus, corpus suum castigabat, & in seruitutem spiritus redigebat, quid de seipso dicat, Nam velle (inquit) adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Non enim quod volo, bonũ hoc facio, sed quod nolo, malum hoc ago, condelector enim legi Dei, secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Quamobrem hanc suæ infirmitatis impotentiam ingemiscens ait, Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Nemo igitur tam eruditus agnoscitur, tamque perfectus, vt opere valeat exercere, quod didicit intus. Hanc solus inter homines prærogatiuam meruit mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui quamuis carnẽ sumpserit de Adam, non tamen traducem habuit de Adam. Iste de Spiritu Sancto absque virili conceptus semine nec in carne habuit, quod rebellaret spiritui, neque quicquam in spiritu, quod resisteret Deo. Totus fuit sanctus, totus mundus, ac mundans immundos. Omnium perfectam possedit scientiam, nilque, quod Deo placeret esse faciendum, agere desiit. Porrò magister summus fuit & doctor, qui quæcunque audiuit à patre, nota fidelibus fecit, ipsiusque voluntati semper in omnibus obediuit. Solus itaque magisterii tenet arcem, qui omnem perfectionis disciplinam verbo insinuat & actu, vnde & discipulis, ne falsum seu imperfectum docendi nomen appeterent, inquit, Nolite vocari Rabbi, vnus est enim magister vester Christus. Vnus quippe, quia vnice plenam instruendi sufficientiam adeptus est. Propterea eodem baptizato prius quàm prædicationis initiaret officium, cœlis apertis, descendenteque spiritu vox desuper Patris intonuit dicens, Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Illum igitur audiamus & nos, qui peregrinantes in corpore etiam à Domino peregrinamur in spiritu, quatenus opere peragẽtes quod docet, abiiciamus onera deprimentia & labores noxios, pertingamusque ad patriam nostram cœlestem Hierusalem, vbi noster verus est pater, lata possessio, lætitia sempiterna, summa tranquillitas, grata societas, beata fruitio, & ineffabile bonũ. Illuc planè nemo temporalium depressus amore valet ascendere. Proinde Dominus, quum ascendisset docturus in monte, velletque cœlestis disciplinę instruere normam, non aliunde quàm à contemptu terrenorum exorsus est dicens, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Bona quippe paupertas est, quæ diuitiis replet, libertatem præstat, imitatur Christum, peregrinantes comitatur, perfectionis referat

Matt. 19. Lucæ. 9. Psal. 13. Rom. 7. Matt. 23. Matt. 3.

iter, atque cœlorum regna mereatur. Nullus sine paupertate spiritus perfectionis brauium possidebit. Hanc si obtinere desideras, vende quæ habes, egentibus tribue, vt Christum absque retardatione sequaris. Grauem prorsus à te reiicies fascem, si temporalium administratione carebis. Verum si hoc minime potes, earum affectione te priua, vt expeditus mente gustum paupertatis spiritus assequaris & gratiam. Cæterum si perfectionis nequis inchoare primordia, cursum illius quomodo cosummare valebis? Si quod à te alienum est, non vales abiicere, teipsum qualiter abnegabis? A te diuitiæ & quibuscunque temporaliter vteris, aliena noscuntur. Disce igitur parua deserere, vt etiam valeas magna. Expeditius tuis renunciabis, quàm tibi, vtrunque si cupis esse perfectus, tibi mandatur à Domino. Relinque propria, vt abneges te, & suaue temetipsum Christo exhibeas sacrificium. Maius Domino non poteris offerre libamen, quàm si teipsum syncero corde obtuleris. Tribue igitur Christo, quod percepisti ab illo, imò longe præstantiora ab eo accepisti, quàm exigantur à te. Nempe qui tibi ipsi creando te præstitit, etiam pro te moriendo largitus est se. Apostolum ista recolentem audi, Apparuit (inquit) gratia saluatoris nostri Dei omnibus hominibus erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & secularia desideria sobrie & pie viuamus in hoc seculo expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, qui tradidit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Repende igitur vices ei, qui dedit se, vt te reuocaret ad se, qui fecerat te. Verũ si nunquam seipsum tradidisset pro te, nunquid non illi debes teipsum, qui condidit te? Tuum nil præstas, quum donas te. Reddis nanque depositum suum Domino, quod tibi prærogauit ad tempus. Da gratis atque volenti animo, quod (velis nolis) dabis in posterum. Nunc quidem pro dato mercedem accipies, in futuro autem reprobationem perpetuam. Porrò commutabis in melius, quod tribues sponte, indeque vitam consequeris æternam. Felicius quoque teipsum abnegando possidebis in Christo, quã si te tibi custodire volueris. Cæterum quomodo te conseruare sufficies, qui sensu cares, virtute deficis, & à te boni quippiam cogitare non vales? Tempora discute præterita, & qua sanctitate, quàve puritate mentis & corporis te tuo redemptori seruasti, metire prudenter. Nempe eo magis degenerasti à Patre superno, te elongasti a patria, te hostibus subdidisti, quo solicitius tui iuris esse voluisti. Memento (quæso) adolescentis filij, qui petito patrimonio se absentauit à Patre, vt libertate propria frueretur, quid acciderit ei. Nonne hæreditate consumpta atque inopiam passus porcorum siliquis se saturare quærebat? Ad se igitur reuersus humiliter desiit esse, quod fuerat, se abnegauit prudẽter, genitorisq; se substrauit imperio dicens, Peccaui in cœlum & corã te, non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum de mercenariis tuis. Vidésne quantum libertas, quantum ei obfuit possidere seipsum? Nempe quum abnegare se cœpit, stolam primã, in manibus anulum, calceamenta in pedibus, & saginatum in conuiuio vitulum habere promeruit, sicque ad se reuersus factus est proprius, qui eousque longe progrediens extiterat alienus. Quamobrem adolescentuli huius eruditus exemplo assuesce redire ad te, atque habitare tecum. In te spiritualis est lucta, in te certamen geritur, in te sentitur & gratia. Nunquam abnegare perfecte te poteris, nisi tecum delectabiliter habitare didiceris. Tuas quomodo concupiscentias abnegare valebis, si nescieris, vel tecum commorari neglexeris? Verum si horum neutrum perficere quibis, qua (oro) virtute tolles crucem tuam, vt sequaris & Christum? Gradus quosdam spirituales tibi construxit sapientia, quatenus per eosdẽ ad perfectionis conscenderes arcem. Ascensionis huius initium est, vt relinquas tua, quo quietius habites tecum. Tecum autem habitare voluit, quatenus in te spiritualiter discas abnegare teipsum. Hoc nempe si peregeris diligenter, interioris pacis, atque virtutis illectus dulcedine magni æstimabis crucem tollere, & ire post Christũ. Hæ sunt ascensiones in corde spiritualium hominum in hac lacrymarum valle peregrinantium positæ, quæ perducentes de virtute in virtutem perfectum efficiunt ascendentem, ac Dei visione dignissimum. Per istos gradus Apostoli, Apostolicique peragrarunt viri, qui communes hominum semitas deserentes, via regia imitati sunt Dominum. Horum vnus beatus extitit Bartholomęus. Porrò quum temporalium diuitiis, corporis voluptatibus, dignitatis celsitudine posset affluere, contempsit omnia, vt verus Christi efficeretur Discipulus. Cœlestes quippe terrenis & caducis ęterna pręposuit. Sic enim expeditus in seculo, facultatibusque nudatus pręceptoris sui famulando imperiis vtroque homine secutus est illum. Tanta siquidem dilectionis eidem inhęsit constantia, vt nullo persecutionis emergente articulo se ab illo segregare ualeret. Hinc à Christo commendatus audiuit, Vos estis (inquit) qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit Pater meus regnum, vt edatis & bibatis in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. O fidelis Saluatoris promissio, ò remuneratio locuples conditoris. Reliquit Apostolus iste, quod possidere non poterat, & cœlorum consecutus est regnum; honoris primatum in seculo habere neglexit, & iudiciariam in seculi

Tit. 2. Lucæ 15. Lucæ 22.

culi fine sortitus est sedem. Tantam denique æterni regis sortitus est gratiam, vt in sui solennitate martyrij omnis fidelium conuentus exultet in Domino. Hodie nanque in vniuersa ecclesia iura silent, lites quiescunt, artifices vacant, panduntur templa, concurrunt populi, chori concinunt, pauperum turbæ lætantur, nulli seruili operi intendere licet, quatenus omnibus liceat gloriosum sancti huius celebrare triumphum. Nunquam tantum illi præstare potuisset hic mundus, quantum eidem moriendo pro fide largitus est Deus. Hoc in spiritu propheta prænoscens iucunda modulatione affatus est dicens, Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Nimis prorsus iste honoratus est sanctus, qui de innumerabili hominum multitudine electus a Domino Apostolatus adeptus est gloriam, factusque est Lux mundi, Sal terræ, ecclesiæ fundamentum, iudex seculi, veritatis præco, discipulus Christi, & ad se confugientium interuentor optimus. Vbicunque inuocetur, exorantem audit, votis annuit, præbet suffragium, impetrat veniam, sanitates donat, & beneficia confert, ipso nimirum præstante talia, qui in suo honoratur Apostolo. Non enim in Apostolo auxilium imploramus Apostoli, tanquam sit ipse, qui tribuat. Omne datum optimum (inquit Iacobus) & omne donum perfectum de sursum est descendens à Patre luminum. A Deo vtique consequimur, quicquid vtile & sanctum est, atque saluti nostrę proficuum, pro nobis tamen interpellantibus sanctis. Intercessores nostri sunt veluti amici Dei coniuncti verbo, à peccatis liberi, & glorificati cum Christo. Facilius pro nobis valent impetrare, quàm nos, qui coinquinati sumus in luto, erramus in exilio, periclitamur in scelere, iugiterque decidimus à salutis itinere. Quamobrem omnino sanctorum patrociniis indigemus, eorum præcipue, quos elegit Christus, commendat gratia, suscepit, & gloria. Ad te igitur o Bartholomæe Apostole confugium facientes tuam præcamur sanctitatem, vt vota nostra admittas, impetres veniam, vt valeamus adipisci indulgentiam. Nempe imbecilles sumus, & ad id promerendum minus idonei. Patet conscientia, spes fluctuat nostra suorum conscia delictorum. Cæterum caligat internus obtutus, nec in lumen maiestatis audet aspicere. Quē enim agnoscit contempsisse Patrem, formidat iudicem. Ea propter o sanctissime fraternitatis amore permotus, diuini honori zelo succensus, pro nobis precator accede. Accede (inquam) antequam misericordiæ Sol occidat super nos, & inuoluamur in tenebris, deficiatque salutare prę sidium sedentibus in regione vmbræ mortis. Nempe exitus nostri præoccupante nos termino quis aderit? quis nos reuocabit ad sensum? excitabit ad compunctionem? & sicut decet, reformabit ad gratiam, quum penè in horæ illius articulo languente corpore iaceat mens, periclitetur spes, & omnino torpeat affectus: Consueuerunt etiam tunc tartareæ potestates insistere persuasionibus, fraudes componere, terrores immittere, commouere certamina, quatenus egredientes de campo valeant secum rapere, mactare, & occidere. Horum igitur vt superare possimus insultus, atque resolutionis corporis anticipare terminum, tu o Apostole Bartholomeæ pro nobis gratiam imprecare, vt mutemus in melius, quæ ignorantes deliquimus, atque mellifluam nostri redemptoris agnoscamus largitatem, quæ nos trahat ad se, suscipiat, & accedat, quatenus syncero corde famulemur ei, qui nos condidit propter se, dignosque nos faciat tuis interuenientibus precibus viuere sibi, & occumbere pro se, qui propter nos mori dignatus est, Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre, &c.

Psal. 138. Iob. 1.

In natiuitate gloriosissimæ Virginis Mariæ.

PEriti consueuerunt artifices post diuturnam artis suæ exercitationem, præcipuum ac singulare aliquod fabrefacere opus ad perpetuam magisterij sui memoriam, quatenus quod non valeat lingua, inspecti operis elegantia manifestet. Indirecte quidem etiā scelesti homines immortales fieri concupiscūt. Hinc est quod posteritatem sobolis habere volunt, ampla ædificia construunt, ponunt signa, sua signa, vt in generationibus sibi succedentibus, eorum (si fieri posit) memoria celebris habeatur. Decipiuntur prorsus hi, quoniam super labentem aquam ędificare conantur. Audiant, id qualiter perficiatur, Prophetam dicentem, In memoria ęterna erit iustus, ab auditione mala nō timebit. Iustitiam igitur pro diuinitatis amore sectetur, qui in cęlorum regno cupit esse perpetuus. Nam quemadmodum cadenti quisquis inhæserit, vt corruat, necesse est ita qui adhæret ei, qui semper idem est, quasi diuinus factus charitatis vinculo, ac perseuerantiæ longanimitate deperire non valet. Quomodo deficere dicendus est, qui cum Deo vnus factus est spiritus? Hac quippe perfectæ stabilitatis copula sublimatus nequaquam per carnis resolutionem deficit, sed longe mutatur in melius. Verum tunc soliditate vera potitur, tunc metu recidiuandi efficitur liber quum reuelata facie Dei gloriam cōtemplatur, quum Angelorum cœtibus infertur, quum in ciuitatis sanctæ Hierusalem tanquam viuus lapis collocatur structura. Nullo.n. queunt euentu perceptæ beatitudinis sublimitatem amittere, qui diuinæ visionis fruitione pascuntur. Hoc nanque iusti peregrinantes in corpore Deum in lumine fidei cognoscunt. Renuunt pror-

Psal. 111.

prorsus thesaurizare sibi super terram pereuntes facultates, vel suam posteris commendare memoriam. Se in humilitate deiiciunt, & tamen charitatis efferuntur affectu, dumque contemnunt nominari in seculo, indelebiliter conscribuntur in cœlo. Alienam sibi gloriam procaciter vendicare expauescunt, propterea quum humanæ eisdem laudes offerunt, contremiscunt corde, auribusq; audire repudiant. Non priuatum, sed conditoris honorem appetunt, scriptum esse scientes, Qui gloriatur, in Domino glorietur. Solus nempe est laudabilis, gloriosus, & superexaltatus in secula, qui habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem, vnde & Apostolus inquit, Regi seculorum immortali & inuisibili soli Deo honor & gloria. Inaniter, itaq; laborat, qui laudem captat humanam, quoniam de alieno non de suo laudari cócupiscit. Quid enim habes (ait Paulus) quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Superuacue siquidem, damnabiliterque te extollis, quum temporalibus siue naturalibus, seu spiritualibus gloriaris bonis. Agnosce in cunctis, quæ tibi aliis præeminere videtur, vniuersorum conditoris gratiam, eique da gloriam, quatenus potiora merearis accipere. Omni quippe veneratione solus est dignus, cuius maiestatis celsitudinem vniuersi species protestatur. Cœli (inquit Propheta) enarrát gloriam Dei, & opera manuum eius annunciant firmamentú. Alibi quoque idem dicit, Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo. Singula igitur eorum, quæ facta sunt, omnipotenti Deo naturaliter laudis præconia exhibent, eoque perfectius ac peramplius quo præstantiora, atque cumulatiora gratiorum munera perceperunt. Hinc beatæ virginis, cuius natalitius dies hodie in vniuersa Christi celebratur ecclesia, eccellentia fulget, hinc laudis ipsius holocaustum commendatur. Sanctificationis quidem priuilegio, virtutum meritis, virginitatis honore, prolis fœcunditate, humilitatis decore, atque donorum plenitudine mortales supereminet vniuersos. Omnium quippe referta cumulo graciarum cunctis in se Deum fecit esse laudabilem. Quis Deum non honoret in virgine, qui virginem Dei voluit fieri genitricem, reparatricem seculi, lucem mundi, speculum sanctitatis, fidei magisterium, peregrinationis solatium, immaculatum templum, & fœderis arca diuinis manibus fabricata? An non Maria testamenti arca verissima, quæ auro vestita mundissimo, virtutum gemmis ornata, ac imputribilibus lignis spiritualiter facta, testamenti tabulas, frondentem virgam, & suauissimum in se manna continuit? Hęc omnia in Christo, imò hęc omnia Christus, qui virginalis pudicitiæ habitauit in vtero. Ipse nempe verus Deus fuit & homo, veramq; carnē traxit ex virgine. Hoc nanque suauissimum est manna de cœlo missum ad spiritualem refectionem, vitamque iustorum. Nullam vtique in se corruptionem admittit, nullum de se spiritualiter manducantibus fastidium parit, quin potius præstat vitam, vires præbet, infundit gaudium, & de imis constituit in excelsis. Qui manducat (inquit) meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Videsne, quantum proficiat, qui Christi carnem spiritualiter sumit? Quid excellentius quàm manere in Christo, & Christum habere in se manentem? Accede igitur, manduca sacramenta cœlestia, mentis pertracta affectu, vt latente illius mercaris saginari dulcedine. Proficies parum, si id carnaliter quæras. Spiritus (inquit Dominus) est, qui viuificat, caro autem nō prodest quicquam. Prorsus quicquam nón prodest caro Christi carnaliter non spiritualiter manducata. Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus se spiritualiter sumendum exhibuit. Hoc vtiq; manna, quod in vtero Mariæ repositum, tibique expositum, atq; appositum est, frequenter vtere ad salutem. Vteri huius venerare pudicitiam, & arcæ huius mysticæ gratiam contemplare, quæ tale excepit munus, talemq; genuit prolem, quæ te corporis sui manna reficeret, inebriaret cruore, passione redimeret, morte saluaret. Decebat prorsus, vt immaculata esset mēte, & corpore sancta, plena gratia, meritis locuples, virtutum vniuersarum varietate decorata, quæ de cœlo suscepit verbum fide, concepit filium, conuersatione illustrauit mundum, manna pauit turbam fidelium, obumbrante Spiritu circundedit virum, ex se nobis protulit hominem Deum cum honore virginitatis, cú integritate carnis, & fœcunditate prolis. Nempe quem Maria genuit, Deus verus & homo erat, Patri æqualis secundum diuinitatem, conceptus de matre secundum humanitatem, carnem veram de eadem suscipiens, rationalemque animam habens vt homo, factus nobis à Deo, sapientia & iustitia, sanctificatio & redemptio. In illo siquidem secundum interiorem hominem tanquam in duabus tabulis spiritualibus, omnis legis perfectio, omniumque charismatum plenitudo consistit. In intellectu nanque omnis veritatis scientiam, in affectu autem plenitudinem bonitatis Dei digito signatam conspicies. Porrò in affectus animæ Christi latitudine, veluti in prima tabula triplicem affectionem reperieris scriptam, amoris, videlicet, dilectionis, & charitatis. Per amorem quippe naturaliter seipsum, per dilectionem autem proximum diligebat, vnde dilectio quasi duo ligans, sed per charitatem Deo insolubiliter inhærebat. Nam charitas, chara vnitas, siue charum Deo faciens dicitur. Istę vtique affectiones trifariæ tam ex verbis, quàm ex ipsius mediatoris optimè comprobantur operibus. In intellectus verò eius cadenti planicie. nusquam

in

Margin: 1. Cor. 1. — 1. Tim. 1. — 1. Cor. 4. — Psal. 18. — Psal. 23. — Ioan. 6. — 1. Cor. 1.

in secunda tabula Sancti Spiritus dona septem inuenies de quibus Propheta loquitur dicens, Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Vides septenarium numerum septiformis gratiæ Sancti Spiritus in Christo per Prophetam fuisse expressum, vt non dubites tabulas illas lapideas, in quibus decalogi præcepta Dei digito exarata erãt, mediatoris nostri rationalẽ præfigurasse animã, quem vtique mediatorem sanctissima Maria nouem mensibus in vtero gestauit. Repletus est igitur idem spiritu timoris non seruilis, nec mercenarii, sed filialis, vt patris alacriter in omnibus pareret imperio. Pietatis, vt descendenti ab Hierusalem in Hierico homini expoliato, vulnerato, semiuiuoque, relicto compatiens languoribus mederetur. Sciẽtiæ, vt peregrinationis huius ærumnas agnoscens mystice super Hierusalem flens hominibus insinuaret esse plangendum. Fortitudinis, vt calumnias, flagella, sibique illata fortiter perferendo conuicia fideles suos ad tribulationum tolerantiam erudiret. Consilii, vt ecclesia sancta optimis institutionibus imbuta, saluberrimis eius consiliis commodaret assensum, Intellectus, vt diuinorum eloquiorum reseratis per illũ mysteriis fidei iugo humana corda sternerentur, sapientiæ, vt qui à Domino se peregrinari norũt, internam consolationem non iis, quæ super terram, sed quæ sursum sunt, sapido charitatis quærerent gustu. Istæ nempe veræ sunt tabulæ, quas in arcano corpusculi sui Maria suscipiens suo tẽpore produxit ad publicum, quatenus diceres in illis, quæ sit voluntas Dei beneplacens, atq; perfecta, affectuq; te impellente consummares eam. In ipsis igitur lege assidue, ac iugiter meditare, vt mentis tuæ renouatus spiritu nouum induas hominem, qui secundum Christum formatus est. Tunc spirituali perfusus lumine ablato a te serui li timore virgam virtutis Christi, quæ virginali Mariæ requieuit in vtero, sufficienter intelligas, scies profecto quòd verbum, quod erat in principio apud Deum, per quod facta sunt omnia, & in quo vniuersa, quæ facta sunt in thalamo vteri Mariæ de carne virginis factum est caro. Exinaniuit quidem seipsum serui formam suscipiens, non tamen amittens diuinitatis gloriam, potestatem maiestatis, æqualitatem patris, verbi æternitatem, candorem sapientiæ, atque splendorem inaccessibilis lucis. Nã potestas illius æterna est, quæ non auferetur, & regnum quod non corrumpetur. Præfiguratæ virgæ huius excellentiam audi Prophetam suo vaticinio commendantem, Sedes tua Deus in seculum seculi virga directionis virga regni tui. Hac vtique virga mediante fecit nominatissimus Propheta signa & prodigia in Aegypto coram Pharaone, & seruis illius vniuersis. Hæc mare diuisit rubrum, ita vt per illud Israel filii sicco transirent uestigio: Hæc non sola, sed cum manna & duabus testamenti tabulis operante Spiritu Sancto ad posterorũ memoriam, atque profectum Mariæ gestatur in ventre. Disce igitur, qui de Christo in bonitate sentire desideras, Deum ipsum & hominem confiteri, necnon naturas tres, corporalem (videlicet) spiritualem, atque diuinam, in vnam mediatoris Dei & hominum sine confusione earum conuenire personam. Hinc itaque Mariæ prærogatiua celeberrima prædicatur, quæ non hominem tantum, sed Deum nobis & hominem generauit, quamobrem rectissime Dei genitrix nuncupatur. O beata inter fœminas, cuius gratia hominum ac Angelorum transcendit naturam, propterea Angelicus nuncius de cœlo missus ad virginem tam officiosissimè eam salutauit dicens, Aue sanctissima Maria, gratia plena, Dominus tecum. Gabrielis ergo nos eruditi oraculo, quanta, qualisve sit, quæ hodie nata est, salubriter agnoscamus. Nempe in eius ortu lætati sunt cœli, decantauerunt Angeli laudes Deo, promulgata est pax, humanæ speciei cœpit aboleri opprobrium, atque fugatis tenebris, quæ totum occupauerant orbem, radios suos rutilans aurora perfundit. Solis quippe iustitiæ vtcunque irradiata fulgure placidum in se aspicientibus pręebebat affectum. Quæ enim sanctificata in vtero, ac ab omni culpæ originalis fuerat liberata contagio, gratiæ plenitudinem, quam mente perceperat; protendebat exterius. Illam profecto adhuc in matris vtero decubantem adamauit verbum, sibique in genitricem elegit, vtpote superabundanti iam benedictione pręuentam, iamque Sancti Spiritus magisterio deputatam. Ipsam idem spiritus custodiuit à carnis colluuione immunem, à libidinis delectatione expertem, à seculi amore alienam, atque ab vniuersorum criminum contagione immaculatam. Tota pulchra, absque delicto, sine mentis & corporis deformitate, Deo & hominibus amabilis habebatur. Sanctitatis etenim perlucidum erat speculum, pudicitię ornamentum, virginitatis gloria, humilitatis forma, honestatis riuulus, exemplar continentię, sapientię thronus, magistra virtutum, decus hominum, lętitia Angelorum, mundi interuentrix, & ęterni Patris filia prędilecta. Nullus planè mortalium, quamuis donorum cœlestium numerositate sit prędictus, huic valet virgini coęquari. Patriarcharum vtique Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, omniumque sanctorum merita Maria beata transcendit. Hanc vniuersa supernorum ciuiũ multitudo veneratur, colit, & laudat. Quamobrẽ tota per orbem terrarũ diffusa sancta mater exultet ecclesia, quę huius virginis est hodie illustrata natali. Nemo a laude illius secernitur, nullus ab

ab istius diei festiua iubilatione excluditur. Alternatim itaque psallant chori, virginum turba lætetur, plebs fidelium gaudio repleatur in Domino, diuinæ in ecclesiis resonent laudes, solennis cęremoniarum exhibeatur cultus, & vbique Mariæ virginis præconia prædicentur. Nos igitur ad honorem huius virginis præcinamus in cõfessione, deoque nostro psallamus in cithara. Ipsum veneremur in matre, & matrem honoremus in filio, verisque vota nostra fideliter exoluamus, quatenus filium genitrice interpellante pro nobis vincamus mundum, Diabolũ superemus, tentationibus renitamur, consequamur gratiam, adipiscamur coronam, atque in regnum introeamus ęternum. Vniuersa autem hęc vt facilius mereamur, tu ô beata Dei genitrix, virgo fœcunda, cœli porta, delinquentium spes pro nobis interuenire digneris. Non te repellet, qui nasci voluit ex te, honorauit te, requieuit in te, teque collocauit apud se, qui fecit te Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre, &c.

In festo exaltationis sanctæ Crucis.

PEr primorum præuaricationem parentũ (sacro reserante eloquio) eosdem cum vniuersa prosteritate in huius vastitatem exilii relegatos esse cognouimus. Inde autem exterior homini corporis languores innumeri, labores continui, necessitates quamplurimæ, & carnis ineuitabilis resolutio subsecutæ sunt. Interiori uerò operandi infirmitas, de qua Apostolus, Video inquit aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meę, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Item veri ignorantia & falsi, boni & mali. Concupiscentia ex carnis ac sensuum lenocinio generata, atque nutrita, nec non & malitia, quæ instigante maligno & arbitrio consentiente perficitur. Sicque factus est homo suis exigentibus demeritis huius mundi incola, profugus, & vagus super terram, contrarius sibiipsi, & auersus à Deo. Ipsius profecto est lugẽda calamitas, eo amplius quòd se ignorat esse plangẽdum. Fecit de exilio patriam, naturalique amissa dignitate temporalem quæsiuit, momentaneam & non suam. Semper proficeret in deterius, atque redigeretur in nihilum, nisi diuino sustentaretur auxilio. Noluit enim Dei miseratio, quatenus id ex iustitiæ rigore congrueret, vt humana species funditus deleretur, abolereturque sui conditoris imago, qua in sua fuerat insignita originè. Hæc potissima incarnationis verbi causa fuit, quatenus per assumptum hominem documenta saluberrima tribueret Deus, quibus peccator homo amissa recuperaret dona, deformatam reformaret imaginem, & cœlestem, à qua longauerat multum, remearet ad patriam. Hinc eloquia sunt ab ipso mediatore prærogata diuina, vt rationalis mens in omni veritatis ac

Roma. 7.

virtutis instrueretur scientia. Sacramenta sunt etiam instituta cœlestia, ut ex prælibatione spiritualis dulcedinis interioris hominis sanaretur infirmitas, restauraretur virtus, & concreta malignitas tanquam cera liquesceret. Voluit prætetea ignominiosæ passionis subire patibulum, vt illecebrosa affectione detersa, concupiscibilis vis redemptoris sui transiret affectum. Allicitur quippe humanum cor, & charitatis succenditur flamma, quoties cogitatione peruigili agonis huius modum meditatur & causam. Quamobrem vt tanti beneficii memoriale in cordibus iugiter resideret fidelium, mater ecclesia exaltationis sanctæ crucis annuum diem celebrari instituit. Hanc siquidem summa cum veneratione adorat & colit, in qua abolitum est originalis culpæ chirographum, atque mutatum decretum damnationis ęternæ. Sapienti enim Saluator noster vsus consilio, per lignum crucis vetiti ligni delicta donauit. Agnosce igitur ô homo amissam, per lignũ sciẽtiæ gratiam, & duplicis mortis exceptam sententiam, quatenus gratias pro accepta venia Christo exhibeas, qui reatus tui debitum crucis exoluit in ligno. Disce (inquam) crucis sanctę virtutem, in qua restaurationis humanę sunt consummata mysteria. Pependit vita, & mors fuisse occisa cognoscitur. O bona crux, quę decorem de membris Domini suscepisti, quas tibi laudes, qua literve tua digne valeam manifestare pręconia? Per te nanq; nobis apertum est cęlum, antiquę legis sunt reserata sacramenta, protoparentum est ablatum opprobrium, diuinę charitatis pręrogatum indicium, donatę pacis signum ostensum, atq; amoris Christi testimonium declaratum. Mediatoris equidem in te operante virtute fugãtur per te dęmones, liberantur ęgroti, mortui reuocantur ad vitam, fides augetur, pusillanimitas propulsatur, roboratur virtus, spesque vtcunque collapsa erigitur. Tu enim Christianę religionis decus, tu ornamentum sanctitatis, tu militum Christi incentiuum quam maximum, & munimẽ inexpugnabile. Tu ducis nostri vexillum gloriosissimum, triumphi signum, immundorum spirituum terror, clauis inferorum, bellantium fiducia, certaminis stadium, victoriæ testis, thesaurus amabilis, lignum vitæ, in medio paradisi plantatum, amœnum, immarcessibile, saluificum, atque fœcundum. Ascendam (inquit sponsa de te) in palmam, apprehendam fructus eius. Nempe sub vmbra tua ab æstu diei protegimur tempestate, turbine, & à pluuia. Ex quo humani generis Redemptor extensis manibus ac pedibus in te affixus est, potatus aceto & felle, illusus, blasphematus, vulneratusque lancea, es honorata ab Angelis, à sanctis adorata, à regibus & seculi principibus, & ambulantibus in spiritu venerata, prædicata a doctoribus, magnificata in populis, in ecclesiis & plateis exhibita, & monstrata. Fuisti deniq; a Pro-

Cant. 7.

à Prophetis prænunciata figuris & ænigmatibus, in lege veteri præsignata, sublimata à Christo, ab Apostolis testificata, à Pontificibus exaltata, & ab omni plebe fidelium officiosissime glorificata. Qui te agnoscunt, te colunt, ad te suspirant, per te iucundantur, de te mirantur, tibique honoris exoluunt latriam. Aspiciunt in te mentis oculo, qui pro se pependit in te, suoque te cruore rigauit. Radios nanque amoris, charitatisque sagittas emittis de te, quæ amantium corda transfigunt. Es quippe plena dulcedine, luce perfusa, dilectione redundans, imitationis exemplar, patientiæ speculum, referta mysteriis, & sacramentis grauida. Altitudine siquidem tua mediatoris Christi locupletata meritis transcendens cœlos, profunditate autem, qua captiuos patres de locis pœnalibus eruisti, abyssos penetras, tua verò longanimitate, qua delinquentium peccata toleras, mundum circuis vniuersum. De latitudine autem tua quid memorem? In sinu enim tuæ latissimæ charitatis iustorum foues animas, & ab exitio liberas damnationis æternæ, Per te nanque, & in te spiritualis noster Noe mystice humanum genus de aquarum diluuij inundatione saluabit. Tua quoque percussione de durissima petra lateris Christi largissimæ regenerationis emanauerunt aquę, quæ concupiscentiæ originalis ardorem temperant. Tua demum immersione amarissimæ lymphæ tribulationum præsentis exilii dulcorantur adeò, vt in amore earum perfectorum inardescat affectus. In te tanquam in iudiciario throno viuorum ac mortuorum iudex salutis, atque interitus sententiam dedit, documentaque maxima nostræ redemptionis exhibuit. Nempe pro crucifixoribus suis exorauit patrem, dilecto Discipulo matrem virginem commendauit, latroni credenti & confitenti largitus est regnum. In necessitatibus diuinum nos docuit implorare auxilium. Salutis nostræ situm indicauit, veteris testamenti promissa, humanęque redemptionis mysteria cõsummauit, atque genitoris sui proprium spiritum in manibus commendauit. Quamplurima sunt & alia virtutum tuarum excelsa præconia, quæ tenuis ingenioli mei sensus non potest attingere. Imitatores nanque tui, & contemplationi cœlestium vtcunque vacantes, quoniam frequenter in thesaurorum sapientię & charitatis Christi ingrediuntur arcanum, sciunt te. Tuæ etenim veritatis claritate irradiati, tuoque spiritualis gustus debriati nectare, ignominiam tuam suam ipsorũ gloriam esse fatentur. Ex his vnum audiamus, quid dicat, Absit (inquit) mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. [Galat. 6.] O fidelis seruus & opprobriorum Christi verus amator, cui viuere Christus erat, & mori lucrũ, qui Christum crucifixum gentibus prædicabat, quàm sublimiter crucis mysteria agnoscebat in Christo!

Hinc Discipulos suos cupiebat comprehendere, cum omnibus sanctis, quæ esset crucis huius latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum, necnon & supereminens scientia charitatis Christi, quatenus horum agnitione Christo conformarentur crucifixo. Nouerat equidem Apostolus vberem esse dilectionem, meritisque locuples crucis mysterium. Ipsum quippe Dominum dixisse nouerat, Quum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. [Ioan. 12.] Trahitur profecto suauiter, efficaciterque meditantis animus, quoties suspẽsa cogitatione Domini Iesu crucifixi passionem considerat, pendentis (videlicet) affectum, intentionem patientis, passionis modum, acerbitatem supplicij, personamque mediatoris. Cuius (oro) tam ferreum pectus, quod Redemptoris effusus cruor, lacrymarum irriguus fons, exprobrantium opprobria astantium Iudæorum, indicibilis cruciatus patibuli, validissimus clamor vulnerati & confixi, exanimati corporis rigor, incomparabilis dolor aspicientis virginis vnigenitum suspensum in ligno, non emolliant ad compassionem, prouocent ad lamentum, inducant ad planctum, ad deuotionem excitent, & charitate succendãt? Sunt prorsus hæc omnia amoris faculę, & preciosissimę gemmę in spiritu militãtium Christo. Horum quicunque inexpertus est, cęcus quum sit, & corde hebetatus, eadem vilipendit, & dedignatur mentem in talibus occupare. Nec ab re. Nam animalis homo non percipit ea, quę Dei sunt. [1. Cor. 2.] Huiusmodi (heu) quantum plangendi sunt. Solum quæ carnis sunt, sapiunt, Dei magnalia non intelligunt, soli æterni illustrati splendore non vidẽt, vocati non audiunt, excitati non euigilant, & affectuosissime dilecti non diligunt. At verò qui sunt Christi, omnia arbitrantur vt stercora, vt ipsum lucrifaciant, carnemque suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigunt, seculi illecebris cõsolari renuunt, quatenus Christi passionibus valeant communicare facilius. Hæc sapit crux sancta, dum non ad ligni attendunt materiam, sed ad spiritualem sensum, ad arcana mysteria, ad fructum vitæ ad redemptoris excellentiam, ad exuberantem gratiam, futuramq; gloriam. Quotidiano siquidem filiorum nutriuntur alimento, & saginati vituli in cruce assati proficiunt in affectũ. Fit autem nonnunquam, vt in eorum meditatione sancti ignis adeò inardescat flamma, quatenus euecti supra se, reuelata facie gloriam Dei speculentur, de claritate transformentur in claritatẽ, hoc domini spiritu cooperante in eis. Talibus illud congruit Apostolicum: Et si nouimus Christum secundum carnem, sed iam non nouimus. [2. Cor. 5.] Sibi de ligno crucis contexerunt scalam, per quã ordinate ascendentes spirituali in Christo iucũditate fruuntur. Non enim repẽte conscendunt, sed pedetentim, humiliterque introrsus illos dirigente spiritu domini Iesu. Humana siquidem

hoc

hoc non agitur voluntate, sed diuino munere, per quod singulis impertiuntur singula. Precibus igitur insistendum est, & Dei suffragium flagitandum, quatenus quotidie nobis semper potiora donentur. Contingit enim persæpe, vt quod nequeunt merita, desideriorum interpellationes largiantur. Delectatur quippe dominus orationibus supplicantium, vt eorum votis annuant, si tamen corde simplici fundantur, humilique mente ac deuotione fidei. Nempe si tria hæc conueniant in orante, de omni re quancunque petierit secundum Deum, fiet illi à patre luminum, eiusque filio Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat, &c.

In festo sancti Matthæi Apostoli & Euangelistæ.

IVdiciorum diuinorum, atque vocationis iustorum quisquis voluerit inuestigare diuitias, eo magis deficiet, quo sibi profecisse videbitur. Caligat prorsus omne naturale ingeniū, & inquirendo succumbit nimietate repercussum splendoris. Quis iudiciorum altitudinem valet attingere, quum Angelicis spiritibus inaccessibilis sit? Quis diuinę miserationis sufficit profunda nudare, atque electionis sanctorum inuestigare causas? Clamat horum inscius Apostolus & admiratione repletus: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum domini? quis consiliarius eius fuit? aut si quis prior dedit illi, & non retribuetur ei? Nempe, cui voluerit, miseretur, & quem vult, indurat, ita tamen vt nullius personam accipiat. Nam certi quem eligit ac præuenit in benedictionibus dulcedinis, id non ex operibus agat iustitiæ, neque ex præcedentibus meritis, sed nimirū ex sola gratia atque beneplacito suo, quòd quos prædestinauit, vocat, & iustificat vt glorificet. Quos autem non vocando indurat, sine indignatione, & absque vlla perficit iniustitia. Nunquid iniquitas est apud Deum: aut secundum hominē operatur? Tu autem (inquit diuinus sermo) Deus noster suauis & verus es, patiens & in misericordia disponens omnia, etenim si peccauerimus, tui sumus scientes magnitudinem tuam, & si non peccauerimus, scimus, quoniam apud te sumus computati. Recto igitur, inscrutabili, atque ineffabili iudicio disponit Deus regimen vniuersi, atque in spiritualibus & corporalibus creaturis irreprehensibiliter operatur. Tanquam opifex optimus vasa sua quædam in honorem, quædam verò facit in contumeliam sempiternam. Horum siquidem velle rationes perquirere, prorsus temerarium est, quum venerandæ potius, quam percunctandæ sint. Est ne arbitrandum quempiam summorum spirituum naturali acumine ad indaginem æternæ sapientiæ posse pertingere, atque oculo suo intueri inacessibile lumen ipsius, quod in se possidendo inhabitat? Quod si non illi, quomodo id actitare valebit homo puluis & cinis, qui domum habitat luteam, & terrenum habet fundamentum? Ecce ego (inquit) sum Deus, qui non immutor, ego occidam, & viuere faciam, percutiam, & ego sanabo. Occidit quippe, & misericorditer percutit. Quotquot sanat à culpis, & viuere facit ad gratiam vita spiritus. An occisus & viuificatus ē Paulus, percussus atque sanatus? Nunquid ad vitam Matthæus non est erectus apostolus, atque sanatus à crimine? Nam quemadmodum persequendi crudelitas est extincta in Paulo, ita auaritiæ cupiditas occisa in Matthæo deperiit. O felix hęc mutatio dexteræ excelsi, quæ de publicano apostolum, & de persecutorem doctorem eximium fecit. Quis non miretur, exultet, & laudet? Hęc planè pręcelsa diuinæ miserationis sunt opera, hæc præclara sunt æternæ bonitatis testimonia, quibus nos ad pœnitentiam inuitat, indulgentiam suadet, immittit spem, & dilectionem ostendit. Nulla prorsus in illis laudabilia nouimus fuisse acta, vt talem sortirentur electionis gratiam. Erat nanque Matthæus, cuius hodie cælebritas solenniter colitur, publicanus & turpis lucri publice negociis intentus, alienus à fide, & a sanctorum segregatus consortio, temporalia quærens, parui pendensq; cœlestia. Hic vtique talis gratis vocatus à Christo audiuit: Sequere me. Signa non viderat, salutis non intellexerat monita, nec familiaris Christo exstiterat, & tamen ad vnam vocantis vocem corde compunctus, mente mutatus, irradiatus fide, atque charitatis transfixus iaculo, repente relictis pecuniis, familia, possessionibus, ac seipso pręceptoris obediuit imperio. Propterea illius fuit mutatio, atque laude dignissima prætermissa rei familiaris cura, abdicatis Telonii ministrationibus, se inuitanti dexteram dedit. Agnouit equidem in spiritu, quid egerat quis vocaret, quantaue illi promitterentur in cœlis. Minime habita deserere valuisset, & si horum caruisset notitia. Gratus igitur effectus pro munere redemptorem suo lætus excepit hospitio. Beata planè domus, quàm Dei sapientia visere dignatur, felix, inquam, anima, ad quam descendit verbum, vt illā reficiat. Vtinam in cordis mei habitaculum domino meo introire complaceat. O si merear videre illum, loquentem audire, suscipere admonentē, exhortantem intelligere, & diligere me diligentem. Scio equidem, si ad seruum suum declinare dignabitur, quod habitationis meæ eliminabit sordes, fugabit hostes, tenebras illuminabit, sedabit rixas, tentationes dissipabit, atque concupiscentiarum imbre suo mitigabit ardorem. Fiet domus confusionis, orationis domus, templum oblationis, locus pacis, thalamus sponsi, & altare laudis. Propelletur dolor, pacabitur conscientia, exultabit spiritus, feruescet affectus, interiora iubilabunt, omniaque ossa mea clamabunt, & dicent:

Roma. 11.

Rom. 11.

Deut. 32.

cent: Domine quis similis tui? Quando sic adipe & pinguedine replebitur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum? quando, inquam, pro præsentia regis mei, Dei mei, & redemptoris mei teiecto viduitatis indumento nuptiali induar veste, atque mutato corde lapideo in carneum cantabo lætitiæ canticum, carmen Deo meo, qui se inclinabit ad me, vt me erigat ad se, ostendat se mihi, accendat ad se? Erit profecto dies ille singularis, celeberrimus, sanctus, iucundus, nunquam à memoria abolendus, nullis pro aduersitatibus obliuioni tradendus. Veni igitur ad me domine, insinua te mihi, sonet vox tua in auribus meis, nam vox tua dulcis est, & facies tua decora, adeò vt in ipsam angeli prospicere concupiscant, adimple præcordia mea lætitia cum vultu tuo, præbe gratiæ tuæ riuum superius & inferius, quatenus solenne tibi, corporique tuo spirituali valeam præparare conuiuium. Id nanque ad tui gloriam tuorumve profectum vilitas mea conatui perficere. Superuacue tamen nititur, nisi subministraueris materiam, præbueris gratiam, deterseris caliginem, donaueris que cõstantiam. Quum igitur omnis sapientia abs te sit, domine, atque postulanda à te, mitte illam (obsecro) de sede magnitudinis tuæ, vt mecũ sit, & me cum laboret. Ipsa etenim quibus libenter vesceris, & quæ tuo mystico corpori competunt, apponendas delicias largietur. Cæterum (vt arbitror) vt de nobis in nobis, corpus verò tuum eloquiorum tuorum dulcedine saginatur. Verumque (ni fallor) te dixisse profiteor de corpore quidem tuo diabolo tibi suadente, vt de lapidibus panes faceres. Aisti: Non in solo pane viuit homo, sed de omni verbo, quod procedit ex ore Dei. De te autem inquis: Deliciæ meæ sunt esse cum filiis hominum, non cum qualibuscunque, sed potissime cum pauperibus, mitibus, lugentibus esurientibus, ac sitientibus iustitiam misericordibus, pacificis, mundis corde, & pro iustitia persecutiones patientibus. Hi nanque præcepta tua opere perficientes iusti dicuntur, & sunt propterea tua illos mansione nobilitas, dicente scriptura, Anima iusti sedes est sapientiæ, tuo alis cibo, lacte nutris eloquio roboras, ac communicatione fœcundas. Hinc seipsos exhibent tibi humiles, alacres, immaculatos, ignitos, sapientes, & castos. Talibus profecto delectaris virtutibus, huiusmodi studiis spirituale tuum operatur conuiuium, ibi recumbis, vbi apponuntur ista, non vt nostro indigeas alimento, sed vt de nostra exercitatione læteris. Lætaris planè, sed in te de te, dicente Propheta: Gaudium enim domini est fortitudo vestra. Attamen vt verum fatear, tuamq; confirmẽ sententiam, etiam in proximis pasceris, & quicquid illis recte impenditur, tibi collatum esse nõ dubito. Quamobrẽ si quid humanitatis, si quid molestiç irrogatur sanctis, infertur tibi domino meo, quemadmodum tuo probari potest eloquio. Tibi itaque sicut meipsum tanquam spiritualia exhibeo conuiuium, & vtinam in synceritate cordis, & in conscientiæ nitore, in amore virtutis, in flamma charitatis, in holocausto laudis, in mentis puritate, in delectatione sapientiæ: ita corpori tuo mystico propter te diuini sermonis menium ã paro, hoc te excitante, te instruente, & ministrante per te. Nosti ò æterna sapientia imperitiam meam, paupertatem multam, virtutem modicã, & profundam miseriam neq; eandem abscondisti à me, quatenus munus agnoscam tuum, & gloriari discam solum in te. Maximæ vtique esset dementiæ in tam preclara mei scientia mihi arrogare, quod tuum est. Scis domine in te coram te loquens, quia non mentior, quanquam forte ex iis, qui iudicant secundum faciem, quidam sentiant aliter. Mea tantum interest obtemperare, tua autem palàm veritatem facere, propter quod quamdiu in hoc corporis habitaculo conuersatus, fuero operam dabo viuere tibi, & perseuerare in te, tuisque ministrare propter te, prout ipse mandaueris. Confido equidem, quoniam abscondens me in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum, proteges me in tabernaculo tuo à contradictione linguarum, respondebisque exprobrantibus mihi verbum illud, quod in Matthæi conuiuio Pharisæis murmurantibus, cur cum publicanis & peccatoribus manducares, dixisti; Euntes discite quid est, misericordiam volo & non sacrificium, non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Non enim dedignari debent isti, quemadmodum Pharisæi, si pro peccatoribus homo factus peccatorum minimo supra ipsius meritum gratiæ quantulumcunque conferre digneris. Tibi vtique detrahunt quicunque donis tuis minime derogare verentur. Tu nanque es, qui mutorum aperis ora, & linguas infantium disertas facis. Tu, inquam, si per subiugale animal Prophetæ vesaniam corripuisti, mirum non est, etsi per rationalem creaturam, quamuis vilissimam non abhorres fari. Est tamen antiquatum malum liuoris morbus, quod etiam apud iustos vigere vtcunque consueuit. Aequanimiter autem tolerãdum est, intuendumque in te, atque conscientiæ testimonio gaudendum. Veruntamen tuo, sanctorumque tuorum, qui piè viuentes in te persecutiones pertulerunt, exemplo vtendum est, necnon & Apostoli huius gloriosissimi, qui quanquam obloquẽtium audisset eloquia in corporali refectione, quam fecit, minime tamen ab humanitatis resiliuit proposito, sed ardentius spirituale fidelibus tuis conuiuium præparauit. Nonne quoties in Ecclesiis Euangelium recitatur, quod scripsit, toties corpori tuo salutarem alimoniam subministrat? Pascit equidem animas esurientium te, atque pinguescit in fide, dum infantiam tuam, mores tuos do-

Psal. 62. Cant. 2. Sap. 9. Deut. 8. Prou. 8. Prou. 8. Nee. 8. Psal. 30. Matt. 9. Sap. 10. Num. 22.

ctrinam tuam, solicitudinem, fatigationem, passionem, mortem, resurrectionem, ascensionemque earum insinuat auribus. Magnum prorsus ac solenne hoc dicendum est esse conuiuium, quod in toto orbe terrarum noscitur esse diffusum. Rediuiuis semper nobilitatur alimentis, quoniam nunquam Dei verbum inueteratur, corrumpitur nunquam, quin potius erogatum multiplicatur, prædicatum crescit, gustatum nutrit, accendit meditatum, agnitum concupiscitur, expositum, integrum, & intelligentiæ faucibus mansum, permanet incorruptum. Nec immerito. Quomodo corrumpi potest, quod æternum est? Quomodo simplicissimũ diuidi, obtenebrari lumen, immensum minui, spirituale concludi, bonitas turbari infatuari sapientia, & vita labefactari valet? Nam quamuis literarum sonitus transeat, quamuis vox syllabarum prætereat, quanquam illud proferentes deficiat, integrum tamen, incorruptumque perseuerat in se vita spiritus vificans, ad quem transit, & in quo mansionem facit, minime nihilominus deserens prædicantem, nisi ipse derelinquat illud. Hinc est, quod diffunditur per generationes & generationes, & in nullo detrimentum patiens sempiternum manet. Transfert se, & perlustrans omnia, nullamque vicissitudinem admittens in se semper est, quod est. Hoc nimirum Prophetarum & Apostolorum autoritatibus comprobatur: Omnis caro (inquit Propheta) fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni, flos transit, & decor eius deperit, verbum autem domini manet in æternum. Et Propheta aliás ait: In æternum domine verbum tuum permanet in cœlo, in generatione & generationem veritas tua. Paulus verò dicit: Viuus est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens vsque ad diuisionem animę ac spiritus, compagumque & medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Videsne, quàm excellens, quàmve spiritualium delitiarum vberrimum apostolus Matthæus corpori Christi conuiuium prærogauerit? Præcellit quippe ex sui dignitate honoris seculi terrenas facultates, carnales illecebras, temporalia gaudia, visibilia cuncta, atque vniuersa, quæ humanis sensibus esse subiecta noscuntur. Meritò igitur illum sacrosancta colit ecclesia, cæremoniisque effert, interpellat precibus, celebritate commendat, atque præclara martyrii eius veneratur insignia, per quem talia, tantaque diuinorum eloquiorum percipere rudimẽta promeruit. Nequaquam erga ipsum deesse debet reuerentiæ cultus, qui & seipsum exhibuit Deo, & sermonis sacri pro communi omnium profectu studuit esse minister. Ad rependendum itaque sancto huic debitum gratiarum actionis obsequium festiua hodie exultatione lætemur in terris, illum humiliter votis prosequamur & precibus, quem de carnis erutum ergastulo angelorum cœtibus nouimus esse permistum. Ipsius prorsus est autor præmii, qui eius extitit causa martyrii Iesus Christus dominus noster, qui cum patre, &c.

Esaia 40. Psal. 118. Heb. 4.

In solennitate Sancti Michaelis Archangeli.

Diuina sapientia quando in mundi exordio hominem condidit, duplices voluit vt haberet oculos, carnis (videlicet) & mentis: per carnales quidem, vt aspiceret mundum & creaturarum species, quæ in ipso sunt: per spirituales verò, vt agnosceret se, & per se in Dei contemplatione eleuaretur supra se. Vtroque enim modo magnam de conditore suo poterat captare notitiam. Nempe per creaturarum decorem in cognitionem valebat venire factoris ipsum contuendo per speculum. De hoc suo nos Propheta erudit exemplo, quum inquit: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exercebor. Non ait, delectauit me domine factura tua, sed tu in illa delectasti, qui talem ipsam fecisti, vt decore suo te mihi insinuares in illa, & delectarer in te. Non mediocrem menti bene compositæ delectationẽ confert huius vniuersi perspectio, quippe quum vestigiorum æterni opificis plenum sit, sitque exemplar quam optimum trinitatis deificæ. Voluit tamen ex assiduitate visionis apud homines, qui & ipsi caligauerunt introrsus in eis delictorum præualentibus, tenebris. Abutuntur vtique eo conuertentes ad vsum voluptatis, quod illis prærogatum est ad suffragium cognitionis. Fit autem permittente. Deo, suisque demeritis exigentibus, vt magna ex parte mentis careant lumine, amittantque sui ac Dei cognitionem, qui ex dono sibi præstito per mundum renuunt intelligere Deum. Nempe quique dum extolluntur, infatuantur, & dicentes se sapientes esse, efficiuntur insipidi, mente profugi, animo infrænati, & à se alieni. In honore siquidem constituti, & non intelligentes comparantur iumentis insipientibus, & illis efficiuntur similes. Tam diu autem errant per tenebras, & casso labore desudant, quandiu gratis nouo fidei irradiantur splendore. Tunc reuelante fide intuentur perspicue, quod prius per naturale ingenium palpando didicerant. Est nanque fides sola, quæ de inuisibilibus & cœlestibus scientiam præstat. Neque diuinam essentiam, nec felicitatem perpetuam, neque naturam sciremus angelicam, nisi fides imbueret. Vt autem de reliquis taceam, quæ humiliter credenda sunt, beatos esse spiritus quis naturalis perciperet intellectus, si non suaderet fides? Est autem spiritualis angelorum natura in cęlo, quæ in ipso mundi exordio

Psal. 91

10 20 30 40 50

dio ab autore omnium condita est; non beata, sed beatificanda, intellectualis semper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo ministrans, immortalitatem suscipiens secundum gratiam, non secundum naturam, in qua (videlicet) est essentiæ subtilitas, intelligentiæ perspicacitas, liberi arbitrij facultas, atque discretio personalis. Habet propterea in operando virtuositatem, officiositatem in ministrando, & post electionem siue in bono siue in malo immutabilem firmitatem. Ad quod enim se vertit, inflexibilis est. Hanc Deus condidit mirabiliter, & iuxta incommutabilis sapientiæ suæ legem distinxit per ordines, & singulis ministeria propria, actusque diuisit & nomina. Non enim vt singulatim agnoscantur, specialia sunt sortiti vocabula, quippe quum seipsos aliis vicissim insinuent, sed hoc vtique propter nos, qui ob intelligentiæ imbecillitatem per sensus erudimur & nomina. Nempe angelorum nouem sunt ordines, & hæc vocabula singulorum (videlicet) seraphim, cherubim, & throni, dominationes, principatus, & potestates: virtutes, archangeli, & angeli. In primis nanque Deus amat vt charitas, in secundis noscit vt veritas, in tertiis sedet vt æquitas, in dominationibus dominatur vt maiestas, in sequentibus regit vt princeps, in potestatibus tuetur vt salus, in virtutibus operatur vt virtus, in archangelis reuelat vt lux, & in angelis mittit vt spirans. Ex his autem Deo quidam eorum assistunt, & diuinæ contemplationi inhærendo nullatenus pro explendis ministeriis egrediuntur foras. Quidam verò ad diuina peragenda mysteria exeunt, ita tamen, vt nequaquam visione priuentur, quoniam etsi iidem beati spiritus circunscribantur loco, ipse Deus, qui illorum beatitudo est, circunscriptus non est. Vbique etenim quum præsens sit, & vbique totus, ibi se offert, vbi rationalis spiritus illum videre dignus efficitur. Nam & latroni secum pendenti inquit: Hodie mecũ eris in paradiso. Impleuit autem, quod spopondit, quia diuinitatis suæ essentiam ei fecit esse visibilem. Nempe quod in latrone egit, hoc in ministrantibus angelis perficit. Nihil enim in ipsis est, quod illos à fruitione valeat retardare diuina. Nec minus esse Deo censendi sunt grati, quum exeunt, quàm quum assistunt, quoniam vtroque modo conditoris sui charitate replentur. Miro itaque ordine ministeriorum suorum dispensant negocia, diuini honoris & humanæ salutis zelo succensi. Hoc quoque vniuersum tanta moderatione disponunt, vt nihil inconsultum, nihilque inordinatum in ipso pertranseat. Vnde (oro) hæc elementorum tanta concordia? Vnde corporibus cœlestibus indicta lex tanto magisterio perseuerat? Nonne ex ministerio angelorum? Ministrantium vtique ordinibus iniunctum est particulare hoc regimen vniuersum, ad quod perficiendum nec tabescunt tædio, nec labore succumbunt, neque seducuntur errore. In lumine quippe sapientiæ, & per superiorum reuelationem eisdem cognoscibilia sunt cuncta, quæ faciunt. Nunquam humano regimini tam sapienter intenderent, si non erudirentur à verbo, quippe quum hominum cogitationes omnino ignorent. Solus illas nouit, cui omnia nudantur, & patent. Hoc Apostolus insinuans inquit: Viuus est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, ita vt nulla creatura inuisibilis sit ei. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Hoc quum ita sit, potest angelicam erudire naturam de iis, quę ad regimen pertinent vniuersi, cuius maxima portio homo est. Hinc est quòd innumera mala cohibentur, ne fiant? dæmonum malitia coercetur, ne ad libitum noceat; bonorum vita custoditur, ne deficiat; bella, seditiones, clades, & huiusmodi millia diriguntur, ne species humana depereat; id per angelorum ministeria Dei operante prouidentia, quæ quandoque per se, interdum per suos exercet ministros. Quis explicare sufficit, quantum reuerentiæ, honoris, seruitutis, dilectionis, laudis, gratiarumque actionis Deo nostro debeamus obsequium, qui cæteris omissis beneficiis, angelicam nobis custodiam prærogauit? Vtique humana deperiret vita, virtus deficeret, iaceret animus, repelleretur oratio si non angelico esset fulta suffragio. Veneremur igitur sed in domino ciues nostros, fidelissimosque adiutores, & militiæ nostræ propugnatores egregios. Cooperatores eorum simus pro nobis, ne superuacue in nobis laborasse videantur. Gaudium etenim illorum est fortitudo nostra. Gaudent planè, quando post lapsus pœnitentiã agimus, dicente domino: Gaudium est angelis Dei super vno peccatore, pœnitentiam agente. Peramplius vero si stamus, & impertitã nobis gratiam custodimus, atq; salubria eorum monita seruamus. Nempe nos instruunt in dubiis, protegũt in periculis, sustentant in aduersis, in prosperis humiliãt, orationes perferunt, reportant gratiã, cumulant merita, & erga nos infatigabiliter ministeria sua exercent. Illos itaq; amemus vt nos, pro posse miremur, & veneremur ex corde. Cæterum quamuis omnes cęli milites maximo cum honore debeamus excolere, precipue tamen gloriosissimum Michaelem cœlestis exercitus primatẽ & ducem. Veneremur in illo sublimẽ gratiã, prerogatiuã singularem, prestitum ministeriũ insuperabilem virtutem, conditoris beneuolentiã, ipsiusq; bellatoris constantiã, in eo tamẽ qui ipsum fecit & nos. Multę siquidẽ autoritatis eũ Deo inter beatos spiritus esse cognoscitur. Noui

Hebr. 4.

Luc. 23.

Luc. 15.

mus enim in exordio supernæ ciuitatis sanctæ Hierusalem prælium ibi extitisse non minimum. Temerario quidem ausu contra dominum Lucifer in corde suo se erigens diuinitatis honorem, principandique dominium cõcupiuit suimet immoderato amore deceptus. Sibi enim pro muneribus conditoris inconsulte complacuit. Nam cæteros spiritus in naturæ puritate, intelligentiæ perspicacitate,& speciei præcellebat forma. De ipso enim sic ore prophetico dicitur: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, in delitijs paradisi Dei fuisti, omnis lapis preciosus operimentum tuum, tu Cherub extentus & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum, ambulasti perfectus in viis tuis à die conditionis tuę: donec inuenta est iniquitas in te. Pulchritudinis igitur suæ consideratione illectus, atque cæcatus priuatum dilexit bonum, propriamque excellentiam sine meritis ambiuit ex se, quam fuerat habiturus à domino. Vniuersorum autem angelorum primatum sibi vendicare desiderans maximam in cœlis diuisionem effecit. Ex hoc pugnæ causa, ruina illius, & dæmonum exortus est lapsus, dum suasione pestifera spiritibus cunctis cupiditatis suæ reserauit arcanum. Intellectualis quidem fuit ista locutio, voluntarius verò consensus. Quamobrem quotquot incommutabili deserto bono sponte commutabili inhæserunt, è cæli sunt regione depulsi. Tunc planè in cœlo exortum est prælium, tunc cœlestes spiritus non clypeo, hasta, vel ense, sed voluntate tantum certauere vicissim. Sanè in huiusmodi spirituali conflictu cęteris spiritibus sanctis prælatus est Michael, quemadmodum Lucifer malis. Sacro igitur referente eloquio factum est prælium tunc magnum in cœlo, Michael & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius, & non præualuerunt, neque inuẽtus est locus eorum amplius in cœlo. Sibiipsis quippe derelicti, qui Lucifero adhærendo deliquerant, quomodo diuinę valerent reniti potestati, quæ magnifice cooperabatur in bonis? Tunc à luce diuisę sunt tenebrę, atque à peccatoribus sancti, tũc Lucifer effectus est coluber, & maximam stellarum partem cauda sua secum detraxit ad inferos, vnde illi per increpationem obijcitur à propheta: Quomodo (inquit) de cœlo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in terram, qui vulnerabat gentes, qui dicebas in corde tuo: In cœlum ascendam, super astra cœli exaltabo solium meũ, sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo: tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis, & quasi cadauer putridum, pollutus & obuolutus cum iis, qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta lacus. Ceciderunt vtique apostatici spiritus (Michaele in eis pręualente atque vincente) de stabili bono ad fluxibilitatem, de luce ad tenebras, de scientia in ignorantiam, de innocentia in culpam,& de naturę puritate, atque liberi arbitrij facultate in supplicium sempiternũ, quemadmodum de ipsis per Iudam dicitur. Angelos verò, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei in vinculis ęternis sub caligine reseruauit. Sic prorsus sic debuere mulctari, qui vniuersorum conditore neglecto elato animo alienum sibi conati sunt vsurpare imperium. Cęterum qui suo se humillime factori sternentes contra nequam spiritus repugnauere viriliter, non immerito confirmandi, maximoque fuerant honore donandi. Ex libertate igitur arbitrij, qua Deo subsistere delegerunt, in gratię & glorię repente confirmati sunt bono, Dei beata fruitione percepta. Hinc sanctorum angelorum sublimata sunt merita, hinc pręcipue gloriosissimi Michaelis principatus est auctus, & per vniuersum orbem illius nomen effectum est celebre, adeo vt supra omnes beatos spiritus singulari ac intima à fidelibus veneratione colatur. Non autem abs re illum sacrosancta mater honorat ecclesia, quem sui specialem & propriũ nouit esse custodem, intercessorem assiduum, curię cœlestis principem, atque animarum electorum sedulum susceptorem. Quamobrem agnoscant singuli, agnoscant omnes protectorẽ suum, illum laudibus efferant, frequentẽt precibus, votis amplectentur, deuotione inclinent,& per emendationem vitę lętificent. Non enim poterit orantes despicere, repellere, cõfidentes, declinare amãtes, quippe quum defendat humiles, pudicos diligat, diligat innocentes, custodiat vitã, regat in via, perducat ad patriã, vbi sponsus regnat ecclesię Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat, &c.

Ezec. 28. Apo. 12. Esa. 14. Iudas.

In solennitate beatissimi Hieronymi doctoris & confessoris.

QVemadmodum reges gentium, quum habitationis suę construere volunt palatia, locato prius fundamento columnas erigere consueuerunt marmoreas, super quas cætera structura firmetur: ita & mediator noster egisse cognoscitur. Aedificauit namque sibi domum pulcherrimam ad habitandum, non vtique de sectis ac quadratis lapidibus, sed de viuis & fulgentibus preciosis margaritis, quas nec rubigo fœdaret, nec vetustas cõsumeret, neque vẽtorum impulsus infringeret. Talẽ prorsus decuit ęternã sapientiã sibi fabrefacere mansionem, quæ quotidiana nõ indigeret reparatione. Tale, inquam, habitaculum Dei filius habere debuit,

debuit, cuius latitudo repleret mundum humanum eius species affectum alliceret, innumerabilem illius capabilitas contineret plebem. Hoc quis non contemplando miretur & gaudeat? Quis in eo mansiunculam non concupiscat habere, in quo iuge celebratur conuiuium medullatorum pinguium, atque vindemiæ defecatæ? In ipso namque saginatus vitulus, occisus & assus apponitur discumbentibus, vinum quoque meracissimum, quo astantium lætificantur corda, ibidem abundare cognoscitur. Non desunt ibi tympanum & lyra, psalterium & cithara, quorum modulatione sonora conuiuantium mentes suaui delectatione pascuntur. Has profecto delicias nullus percipit, nisi sit mundus, nemo intelligit, nisi purgatus. Spirituales quippe quum sint, spirituali oculo atque spirituali sumendæ sunt gusto. Beati mundo corde, quoniam domum hanc ingredi, ipsiusque pulchritudinem aspicere meruerunt. Hanc à longe Propheta prospectans aiebat domino: Domine dilexi decorẽ domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Munda igitur cor tuum, absterge delictorum sordes, veste induere nuptiali, vt ingressus in eam pacis suscipiaris ad osculum, admittaris à sponso, & cum conuiuantibus pariter conuiueris. Scito tamen prænoscens, quod quisque pollutus spiritu, peccandi voluptate deformis, indumento nudatus, seu veste conscissus à dominico segregatur conuiuio. Nam etsi corpore cum cæteris intrasse videatur, spiritu tamen ac mente secernitur. Mortificati quippe membri gerit imaginem, quod sine vita hæret in corpore, & nullo corporis spirituali vegetatur alimento. Habitaculi huius, de quo loquimur, vis nosse mysterium? Vidi (inquit Ioannes) ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Deinde: Et audiui vocem de cœlo dicentem: ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit in eis, & ipsi populus eius erũt, & ipse cum eis erit eorum Deus. Vniuersaque in Christo multitudo cõgregata fideliũ nunc domus, nunc ciuitas, nunc templum, nunc ecclesia, nunc corpus, nunc Dei tabernaculum nuncupatur. Iuxta significationis exigentiam nominis sortitur vocabulum, quum eadem res in veritatis sacramento subsistat. Istius spiritualis ædificij fundamentum Christus est, dicente Apostolo: Ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctũ in domino, in quo & vos superędificamini in habitaculum Dei in spiritu sancto. Illud quippe gẽmis preciosissimis decorauit, prout regiæ competit dignitati. Columnas insuper eius (sicut in Canticis legitur cãticorũ) fecit argenteas, reclinatoriũ aureũ, ascẽsum purpureum, media illud propter Hierusalẽ filias, charitate cõstrauit. Quaobrem quisquis diuinorũ eloquiorũ vult habere notitiam, harum columnarum inhæreat firmitati. Nam eloquia domini casta argentum igne examinatum. Si autem cœlestis contemplationis desideras vacare dulcedini, turbarum conuersationem euita, quietis reclina in thalamum, sapientiæ splendore nitentem. Thesaurus quippe desiderabilis (sicut refert sapiens) requiescit in ore sapientis. Verum si perfectiora conaris apprehendere, Apostolorum, Martyrumque sectare vestigia, mundi gloriam tuis substernere pedibus, corpus, proprium pro honore Dei vniuersis expone periculis, atq; quadam animi magnanimitate te eleues super te, quatenus virtutibus omnibus decenter ornatus, coram vniuersorum rege purpuratus appareas. Demum si nil horum actitare præsumis, duplicis charitatis planum iter incede, vt inoffenso pede cum filiabus Hierusalem in regno cœlestis aulam introeas. Videsne quam decenter tabernaculum suum sapientia Dei construxit in terris? Singulis iuxta impensi muneris qualitatem propria & specialis prærogata est mansio, vt illud ingredi atque superedificare desiderent. Alios namque (Paulo attestante) fecit apostolos, alios Euangelistas, alios pastores, atque doctores ad consummationem (videlicet) sanctorum, & in opus ministerii tabernaculi sui, quod ipse composuit. In hoc itaque tabernaculo spirituali gloriosus Hieronymus summum sortitus est locum. Merito quippe illum colit Ecclesia, qui eam scientiæ munimine custodiuit, protexit, & docuit. Erat profecto columna argentea, erecta, fulgens, & solida. Tanquam columna super bases aureas fundata mens illius erigebatur in cœlum, cœli alta penetrabat, vt lumen veritatis intueretur in lumine. Nunquam tamen imbrem potuisset ex se proferre doctrinæ nisi in cœlestibus & ipse fuisset imbutus. Fons namque sapientiæ verbum Dei in excelsis est, & ingressus illius mandata æterna ad illum diligendo propinquãs sapientiæ fluẽta percepit. Nã secundum datum & beneplacitũ ipsius præbet illam Deus diligentibus se. Non enim talis est illa, de qua loquimur sapientia, vt humano valeat vendicari ingenio. Impetratur precibus, cordis puritate suscipitur, humilitate custoditur. Nempe in maleuolam animam non introibit sapientia, neq; habitabit in corpore subdito peccatis. Tumorem euacuet, criminum fæces abluat, gemitibus dominum deprecetur, qui diuinæ sapientię cupit veritatem agnoscere. Quãtis (oro) hic sanctus exhortationibus, quãtis profluuiis lachrymarum, quantis vigiliarum laboribus; quãta ve humilitatis virtute mẽtis suę mundabat hospitiũ, vt dignus sapientię contubernio haberetur? Nẽpe illã concupiuit, quæsiuit, inuenit, & tenuit, atque castissimis illius est potitus amplexibus: vnde tãquam amicissimo sibi incerta & occulta eloquo-

Marginal notes: Matt. 5. — Psal. 25. — Apoc. 21. — Eph. 2. — Cant. 3. — Psal. 11. — Sap. 21. — Eph. 4. — Sap. 1.

quiorum sanctorum mysteria reserauit innumera. Factus planè erat ex assidua meditatione scripturarum templum Dei, sapientiæ sedes, paracliti minister, vas mundum, æterni luminis ostensor, scientiæ magisterium, atque angelorum imitator. Corpore namque tenebatur in terris, re autem vera mente conuersabatur in cœlis. Scalā namque sibi construxerat spiritualem, cuius cacumen tangebat cœlos, per quam ascensus frequentabat & descensus. Ascendebat vtique contemplando cœlestia, ac meditando diuina. Descendebat autem, quum exigente causa sibi indulgeret & proximo. Talibus quippe studiis assuetus singulari inter homines emicuit sanctitate veluti lampas accensa, atque perlucida omnem domū illustrauit ecclesiæ. Vbique bonitatis illius radiāte splendore nominatissimus habebatur. Quis in ecclesiæ gremio Hieronymi non est eruditus sciētia? Quis vitæ illius non est ædificatus exemplo? Quis non est ipsius implorationibus roboratus? Effectus est communis pater, lux mundi, annunciator regni, seculi interuentor, speculum sanctitatis, virtutum forma, & fidelium robustissimus propugnator. Nempe sine sanguinis effusione gloriosum martyrii triumphum obtinuit. Quod enim carnificis mucrone non pertulit, hoc in seipso castitatis amore compleuit. O quoties ego (inquit) in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ horridum monachis præstat habitaculum, Romanis me putabam interesse delitiis. Sedebam solus, qui amaritudine plenus eram. Horrebant sacco membra, deformis & squalida cutis situm Aethiopicæ carnis obduxerat. Quotidie lachrymæ, quotidie gemitus: etsi quando repugnantem me somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere damnaueram, scorpionum tantum socius & ferarum, choris intereram puellarum. Videsne quanta animi soliditate viriliter pugnauerit contra se? Sibi minime pepercit, vt parceret. Dum enim contra se factus est crudelis & rigidus, suimet effectus est triumphator egregius. Hoc etenim est singulare trophæum carnem spiritui, spiritumque subigere conditori: nunquam Deo quis poterit esse subiectus, qui menti suæ imperare nequiuerit. Hinc est, quòd amator Dei debet prius amator esse virtutis. Dei namque dilectio in virtutis stadio comprobatur. Tolle à corde virtutem, & charitatis ædificium collabetur. Charitas (inquit Apostolus) patiens est, benigna est, non agit perperam, non est ambitiosa, non inflatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitatem, congaudet veritati, omnia potest, omnia sperat, omnia credit, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit. Aemulemur itaque dilectissimi charitatem, quam iste, de quo loquimur æmulatus est sanctus. Per ipsam quippe fuit mundo sublimior, diabolo prudentior, seipso robustior, morteque fortior. Hac præcipue decoratus tentationibus non cessit, non est lacessitus iniuriis, non æmulationibus fractus, non carnis prostratus illecebris, non infatuatus honoribus, non elatus laudibus, neque laboribus fatigatus, sed permansit corde mundus, humilitate excelsus, puritate conspicuus, castitate insignis, fortitudine insuperabilis, autoritate erectus, mente deuotus omniumque virtutum candore vestitus. Totus planè vitæ illius decursus Christianæ religionis est speculum. Iugum etenim domini ab ipsa ineunte ætate portauit, literarum sanctarum sectatus est studia, ita vt scientia incomparabilis haberetur, aridum mūdum calcauit cum flore, domum, patriam, parentes relinquens, Roma egressus eremi deserta penetrauit. Nemo illo in diuinorum eloquiorum explanatione vtilior, nullus contra corpus propriū ipso austerior. Quis in corrigendis sceleribus fuit eo audacior? ignorabat prorsus homines mulcere blanditiis, nesciebat vitia palliare silentio, nimio diuini amoris zelo succensus. Erat profecto sicut malorum, ita & sui acerrimus insectator. Nam & minima delicta adeo lacrymis rigando tergebat, vt si quis non agnosceret illum, peccatorum maximum Hieronymum esse fateretur. Denique omne viuendi tempus indultum sic fideliter consummauit, quasi esset quotidie moriturus. Pugnauit quippe fortiter, vixit temperanter, conuersatus est iustè, & prudentissimè perdurauit. Bonum religionis sanctæ certamen certauit, cursum peregrinationis suæ laudabiliter viuendo consummauit, fidem rectam domino Christo perseuerando seruauit, sicque in senectute bona, plenus dierū, meritis locuples, celeberrimus sanctitate obdormiuit in domino, appositus ad patres suos, associatus angelis, coronatus à Christo ecclesiæ sponso, qui est Deus super omnia benedictus in secula seculorum, Amen.

1. Cor. 13

In festo sancti Lucæ Euangelistæ.

VArias, quibus mortalium corda possidentur, affectiones esse eorum, qui rectè sapiunt, dubitat nemo. Sunt nanque voluptuosæ, naturales atque spirituales. Voluptuosæ quippe affectiones magna ex parte generantur, atque nutriuntur ex sensibus, naturales in homine pariter originem ducunt, ac inseparabiliter perseuerant: spirituales verò gratis donantur à Christo. Nec est, qui earum quicquam virtute propria sibi vendicare sufficiat. Crescunt quidem ac minuuntur iuxta possidentium solicitudinem, siue torporem gratiæ Dei libero cooperante arbitrio. Nullus ad perfectionem virtutum repente conscendit. Quamuis sine pœnitentia sint dona & vocatio, minime tamen absque liberi consensu arbitrii & exercitatione sedula spiritualē quis sortitur affectum. Multis quippe raptu quouis præro-

prærogatur, & transit. Hoc quam sæpe ex percipientis contingit ignauia, dum cęleste paruipendit munus, & vili æstimat, quod preciosum esse cognoscitur. Merito autem commendandus est ille, qui spiritualis affectionis beato calori ardenti, materiam subministrat. Ignem (inquit dominus) veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat? Caritatis etenim ignem cordibus hominum terrena sapientium saluator ingessit, quatenus eius purificati incendio discerent amare cœlestia. Ignem repercussit igne, & carnem conuertit in spiritum, si tamen humana fatuitas non resistit. Valet enim sicut assensum præbere, ita gratiæ repugnare diuinæ. Magna profecto liberi arbitrij virtus est, quæ salutis seu propriæ damnationis efficitur causa, vnde reprobationem ex se meretur & laudem. Da igitur operam tu qui gratiæ cęlestis effectus es particeps, ne tepescat spiritus, obtenebrescat lumen, excutiatur flamma, mens deuiet reflectatur intentio, intermittatur opus, dormitet custodia, mutetur affectio, diminuatur gratia, & proficiendi laxetur propositum. In his si incautus fueris, facile resiles, & desides, spiritūque mutatum in carnem possidebis, prout quibusdam Apostolus admonendo dicebat: Videte, ne quum spiritu cęperitis carne consummemini. Tunc quidem spiritus transfertur in carnem, quādo spiritualis affectio, quæ animę gratia mediante largitur, quæve spiritualibus studiis nutriri debuerat, deficiendo captatur ex sensibus. Dulcis prorsus est carnis illecebra, & naturæ copulata solatio. Semper spiritui inimicatur, donec & ipsa spiritus suauitate pascatur. Tunc spiritualis effecta pari modulatione iucundum Deo persoluit obsequium. Hoc in se Propheta persentiens inquit: Cor meum & caro mea exultauerūt in Deū viuum. Perfectorum hic cibus est solidus, eorum (videlicet) qui diuini amoris fame succensi ex visibilibus nouerunt inuisibilia degustare. At verò qui adhuc infirmus est, deuotionis tantum fouendus est lacte. Cęterum qui sua se prædominante ignauia, propriove seducente tumore spiritualis affectionis ab arce ceciderit in regionem longinquam abiens, patrimonio distracto carnis petulātia porcorum more sectatur. Istiusmodi cōgruit, quod ore Prophetico dicitur: Homo quum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis. Se namque in honore positum non intellexisse conuincitur, qui suaui domini interiori iugo reiecto tanquam canis ad vomitum seculi voluptates, quibus renunciauerat, denuò nō veretur appetere. Exigua talium salutis est spes, qui resiliunt ab eo, quod laudabiliter inchoauere, proposito. Fiunt enim horum posteriora (domino perhibente) peiora prioribus. Nam præstantius illis fuerat viam domini non agnouisse, quàm post agnitam abire retrorsum. Veruntamen de ipsorum nequaquam

Luc. 12. Gal. 5. Psal. 73. Psal. 48. Luc. 11. 2. Pet. 2.

resurrectione funditus disperandum est, quamuis difficillimè corrigantur. Quis (oro) desperet de venia, quando quatriduanus mortuus est reuocatus ad vitam? Misericors & miserator dominus latæ pietatis sinu suscipit pœnitentes. Quanquam innumerabilium quis præpeditus sit onere delictorum, si ex cordis cōpunctione clamauerit, ad mittetur ad gratiam. Quoties (inquit per Prophetam dominus) ingemuerit peccator, iniquitatum ipsius minime recordabor. O amplectenda, omnique veneratione charitatis Dei nostri colenda diffusio, quæ tam facile ex corde contritis præbet indulgentiam, pollicetur gratiam, propriamque obliuioni mandat iniuriam. Verus quippe ipse est pater, qui pœnitentibus filiis sic propere relaxat facinora. Ratum esse fatetur, quod prophetico affatus est ore: Nunquid voluntatis meæ est mors impii & non magis vt conuertatur, & viuat? Quomodo interitum valet concupiscere peccatorum, qui pro peccatoribus dignatus est pati? Auersi igitur à domino, & à spirituali collapsi dulcedine, ad dominum conuerti non differant minime gratiam diffidentes posse recuperare priorem. Ad hanc vtique non repente, sed præuia mentis exercitatione ac virtutis proposito per incrementa proficient. Nō enim adipiscitur gratis, quod ex animi torpore deperiit. Iuxta igitur Propetę oraculū euellant, destruant, dissipētque vitiorum innata germina, necnon sensuum immoderatam lasciuiam, quatenus gratię interueniente suffragio pomarium valeant inserere, atque plantare virtutum. Prius tamen mentis est ędificāda maceria pro syluestrium coercione ferarum, quæ per opacas noctis tenebras propriis desertis lustris, discurrere cōsueuerunt. Suimet igitur nemo custodiam negligat quoniam sponsi, ad quē declinat, est hortus, atque cœlorum ibi est regnū. Dicti huius vis nosse sententiam? Hortus (inquit sponsus in Canticorum canticis) conclusus soror mea sponsa: hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Sponsam verò eandem repetentem rem attende: Veniat (ait) dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Alibi quoque inquit: Omnia poma noua, & vetera seruaui tibi dilecte mi. Cordis igitur nostri habitaculum sponsi hortus esse perhibetur, qui custodiendus, atque solerti excolendus est cura. Naturaliter quidem fœcundus est, & ad sponsum suscipiendum idoneus, si tamen neglectus non maneat. Tanquam ab opifice summo conditus bene semper naturaliter tendit ad bonum, quanquam ab adolescentia hominis ad malum pronus appareat. Cæterum hoc non ex natura, sed ex colluuione originalis cognoscitur emanare peccati. Naturalis siquidem affectus capax est gratię virtutis amator, charitatis receptaculum, cellarium deuotionis, hortus sponsi, paraclit-

Ezec. 18. Ibidem. Cant. 4. Cant. 5. Cant. 7.

paracliti minister, atque consolationum cœlestiũ degustator. Spirituali etenim quandiu prudenter exercetur industria, efficitur purior, dilectione ardentior, sublimior votis, Deo propinquior, intẽtione perfectior, charitate profusior, gratia plenior, atque securitate alacrior. At verò si ex incuria vagetur exterius, si voluptuosæ ac lutosæ carnis connubio fœdetur, mox sensuum lenocinio fretus concupiscentiarum repletur vepribus, mũdi ciuis & seculi amator efficitur, quærit carnem, præsentibus delectatur, honores ambit, facultates cupit, sectatur vitia, virtutes abhorret, cœlestia negligit, sui met insidiator existit, ignorat Deum, odit se, pudicitiam damnat, atque malorũ omnium ex voto proprio reus esse conuincitur. Hic igitur naturalis affectus inter voluptuosum ac spiritualem medium sortitus est locum, quatenus ingeniti arbitrii libertate potitus, mortis ac vitæ haberet imperium. Hinc est, quod quisque sibiipsi efficitur iudex & testis cogitationibus sibi inuicem accusantibus, atque in die domini defendentibus. Summopere igitur vigilandum est, vt rationis cooperãte suffragio naturalis affectus semper erigatur in Deum, deuotionisque nutriatur dulcedine nequando effectus insipidus veluti effrænum animal voluptati carnis intentus, pro fugus vagetur in terra. Quamobrem orationis, necnon & sanctarum scripturarum alendus est pabulo, quo eruditus in spiritu quid agere, quidve vitare debeat, non ignoret, vnde in Canticorum canticis sponsus sponsam alloquitur dicens: Si ignoras te ô pulcherrima mulierum, egredere, & abi post vestigia gregum, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum. Pastorum etenim tabernacula, prophetarum, apostolorumq; ac Euangelistarum volumina sunt, in quibus alimenta virentia, atq; vberrima animarum pascua continentur. Horum vnum sanctum Lucam nouimus esse pastorum. Hic quippe fraternæ dilectionis æmulatione permotus, medicus quum esset quàm optimus, spiritualia nobis prærogauit antidota, per quæ affectionum humanarum mederetur languoribus. Meritò iste venerandus est sanctus, qui salutis monita, atque cœlestis vitæ pabula ministrare non desiit. Porro triplici affectioni nostrę, trifariam nobis medicinam exhibuit. Quis voluptati deditus, atq; corporalium sensuũ superatus illecebra non valeat resipiscere, quum Euangelistam hunc qualiter ad iudicium venturus sit Christus narrantem audierit? Hortatur vtique ad pœnitentiam delinquentes, quoties futura supplicia, atque iudicium denunciat esse propinquum. Nam timore tantum voluptuosa coercetur affectio. Disce igitur, quicunque carnalem sectaris affectum, ineuitabilem mortis esse sententiam, incertam horam, euentum dubium, seueritatem iudicis, perennitatem sententiæ, horrendum chaos, tartarei carceres, edacitatem inextinguibilis flammæ, pauendum aspectum dæmonum, atque inconsolabilia inferni fore tormẽta. Ista nempe si cogitabis assiduè, immoderatum voluptatis noxiæ temperabis ardorem, voluptuosumque in naturalem commutabis affectũ. Tunc etenim rationalis effectus Euangelistę nostri Lucę eruditus eloquio virtutum semitas gradieris intrepidus. Ipse nanque contemptum suadet seculi, necnon præsentes illecebras docet esse calcandas. In aduersis præterea constantiam, humilitatem in prosperis, spiritus paupertatem, sitim iustitiæ, mansuetudinem cordis, morum probitatem, atque virtutem disciplinam in omnibus hortatur esse seruandam. Non ab re igitur per Prophetam plenum oculis animal esse describitur, quandoquidem præuidenda futura, reminiscenda præterita, atque prudentiæ intuitu disponenda docuit esse præsentia. In his virtutis magisterium ac ædificium moralitatis erigitur. Efficitur animus seipso sublimior, mundo locupletior, diabolo fortior, amator sapientiæ, Christi discipulus, angelicarumque virtutum fidelis amicus. Meretur siquidem, gratię diuinę comitante suffragio gustum suauem obtinere cœlestium, atque spiritualem mentis affectum induere. In virum quippe transit perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi, dum eiusdem mediatoris vitę incrementa considerat. Reperit namque in illa mirę suauitatis fragrantiam, exuberantemque fœcunditatem spiritus, quę in contemplantis animo concupiscentias parturit ęternas. Est enim ager plenus, vernans, & floridus, omniumque virtutũ nitore perfusus, qui internos nutrit sensus dilectione, cognitione, & gaudio, adeò vt in illo, mentis exercitatione perambulans, nec labore deficere, neque valeat tentationum nimietate succumbere. Hunc quippe benedixit Deus benedictione maxima, atque imbre cœlesti desuper infuso madefecit vberrimè, ita vt ab æstu securus sit, necnõ à turbine, & à pluuia. Talis nobis debetur terra fœcunda amœna, & pinguis, quæ esuriem nostram sua posset fertilitate auferre, fœtoremq; nostrum suauitatis propriæ odore repellere. Huiusmodi donum Euangelicum nobis Lucas exhibuit, quod noscitur esse medicina languentibus, debilibus robur, periclitantibus salus, peregrinãtibus solatium, mentium cibus, sine macula speculum, sine deformitate pulchritudo, gaudium sine mœrore, & absq; defectibilitate, beatitudo perpetua. Horum etenim bonorum minister fuit nõ autor. Non enim à seipso, sed spiritus loquebatur in illo, de quo Propheta visionem animalium atque rotarum, quę pati significantur sensu, insinuans inquit: Quum ambularent animalia, ambulabant pariter rotę iuxta illa, & quum eleuarentur animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ, quocunque ibat spiritus, illuc eunte spiritu & rotæ pariter eleuabantur, sequentes eum, cum cũ-

tibus

Cant. 1.

Ephes. 4

Ezec. 1.

tibus ibant, & cum stantibus stabant, & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur, quia spiritus vitæ erat in rotis. Hinc gloriosissimi Lucæ cæterorumque Euangelistarum autoritas præclara ostēditur; qui quæcunque de domino compilauere Iesu, spiritu sancto reuelante, fecerunt. Nam quāuis multi (prout idem sanctus in exordio sui narrat Euangelii) conati sint ordinare gesta dictaq; mediatoris nostri, ipse tamen prælectus à spiritu, tertium in animalium numero sortitus est locum, videlicet vituli, quoniam sacerdotii legalis dignitatem asseruit esse abolitam, nouo apparente sacerdote Christo Iesu, de quo Propheta ait: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, priscasque oblationes in spirituales esse mutatas. Ipsum itaque imitādo colamus, cuius laus est Euangelii per omnes ecclesias. Illius scripta debito cum honore legamus, quem spiritus sanctus nobis prǽstitit doctorem eximiū. Id autem studeamus actitare eò feruentius, quò de domini Iesu moribus, doctrina, gloria, necnō & de nascentis ecclesiæ vniformiter continetur exordio. Nouerat quippe spiritu in eo reuelante mysteria nihil ad eruditionem fidei ac disciplinā morum congruere melius, quam de iis, quæ charitatem nutriunt, insinuant gratiam, componunt vitam, fidem adaugent, Dei dilectionem commendant in præsenti pariter & in futuro proficiunt inferre colloquium. Sanctum igitur hunc votis efferamus & laudibus, quem orbis totus hodie veneratur & colit. Tribulationibus quidē multis exercitatus, non fractus cursum suæ prædicationis expleuit. Diebus namque plenus & meritis in Bithynia felici fine dormiuit in domino. In eius autem consummatione laudabili exultantibus angelis, apostolorum ac sanctorum martyrum admissus est choris, quoniam pari carnis mortificatione pro gloria domini martyrii adeptus est palmam, ipso nihilominus dimicante cū illo, qui eidem perseuerantiæ gratiam & ineffabilis iucunditatis coronam prǽrogauit ǽternam, Iesu Christo domino nostro, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat, &c.

Psal. 109.

In festiuitate sanctorum Apostolorum Simonis, & Iudæ.

DVplicem nouimus legem institutam esse mortalibus, timoris (videlicet) & amoris. Illam quippe timoris seruus, illam verò amoris exhibuit dominus. Quæ enim seruili coercebat metu, in clangore tubarum, fragore tonitruorum, & fumigatione montis est data; quæ autem ex dilectione operatur, in spiritu sancto, in multiplicitate donorū, & reuelatione cœlestium fuisse prǽrogata cognoscitur. Clamat in lege timoris dominus per Prophetam: Videte, videte, quòd ego sim solus, & non est alius præter me. Ego occidam, & viuere faciam, percutiam & ego sanabo, & non est, qui de manu mea possit eruere. Erudiuit in lege gratiæ vnigenitus Dei patris, vt quum oramus, dicamus: Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Præcepit Hebræorum populo Deus, vt ad montem, in quo ipse cum Mose loquebatur, nemo accederet ne moreretur. Inuitat in Euangelio Christus, & dicit: Siquis sitit, veniat ad me, & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. In lege veteri mandat per Mosen dominus dicens: Maledictus homo, qui non permāserit in lege voluminis huius. In Euangelio ait Veritas: Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Computruit planè iugum à facie olei, abolita est legis duritia præ dulcedine charitatis indulta. Hinc Petrus Israelitis, & adhuc iudaizare volentibus inquit: Quid intentatis imponere iugum super ceruices discipulorum, quod nec patres nostri, neque nos portare valuimus? Sed per gratiam domini Iesu credimus saluari, quemadmodum & illi. Hinc etiam veritas ingentem sarcinam intuens, hominum ceruicibus esse impositam materno permota affectu aiebat: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde & inuenietis requiem animabus vestris. Quæ (oro) genitrix vteri sui filiis laborantibus tam blandè loqui posset, vt illos reuocaret ad se, & ab oneribus liberaret, sicut æterni patris sapientia? Ipsa vtique mater est nostra honorificata & sancta, quæ verbo suo nos genuit, in vtero aluit, produxit ad lucem, fouet gremio, & nutrit spirituali pabulo. Ipsa (inquam) eadem est, quæ sicut olim, ita nunc filios suos hortatur redire ad se. Quid enim olim? Nunc (inquit) filii audite me, beati qui custodiunt vias meas, beatus qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostii mei, qui me inuenerit inueniet vitam, & hauriet salutem à domino. In prǽsentiarum autem, Venite (ait) ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Vtraq; sapientiǽ vox est inuitantis & admonētis. Quisque igitur pro se studeat obtēperare exhortanti, ne audiat subsannantem. Illius quippe sententia est, qua dicitur. Vocaui, & renuistis, extendi manum meam & non fuit, qui aspiceret. Ego quoque in interitu vestro ridebo, quum venerit super vos repentina calamitas. Talis meritò contemptoribus sapientiæ debetur pœna. Qui neglexerunt gratiam, abiecerunt matrem, dispserunt dona, & paruipenderunt cœlestia. Nempe noluerunt intelligere, vt benè agerent. Noluerunt (inquam) intelligere terminum ad quem, statum à quo, causam propter quam eos ad se gloriosissima mater inuitat. Precamur autem nos te, ò inclyta mater pulchræ dilectionis, magnitudinis, & sanctæ spei, vt nobis te audire volentibus, tuis-

que

Deut. 32. Mat. 6. Ioan. 7. Deut. 27. Luc. 5. Act. 15. Mat. 11. Prou. 8. Mat. 11. Prou. 1. Psal. 35.

& humilis corde, & inuenietis requiē animabus vestris. Hanc salubertimam sapientię exhortationem gloriosissimi apostoli Simon & Iudas, quorum dies natalitius hodie in Ecclesia festiuè celebratur, mente & corpore audire meruerūt. Seculi quippe blanditias, carnis lenocinia, terrenas facultates quomodo spernere potuissent, nisi corde & co pore accessissent ad Christum? Nunquam labores peregrinationis, iudicum minas tormenta carnificum, martyrij superassent agonem, si non charitatis iugo interioris hominis colla strauissent. Defecissent absque dubio in itineris medio, & ingruentibus contra se persecutionum turbinibus, naufragiū pertulissent, nisi tranquillitas animi flante charitatis vento, ingressi fuissent in portum. Verùm qui illos per se vocauit ad se, fecit dignos se, præstititque eisdem tolerantię virtutem, animi magnanimitatē, lumen fidei, charitatis gustum, & perseuerantię bonum, per quæ sanctimoniæ prærogatiuam, integritatem vitæ, conuersationis specimen, principatus honorem, atque triumphum percepere martyrii. Minime autem ad tale per se valet humana infirmitas conscendere gloriæ fastigium, nisi prouehatur à Christo. Potest quum virtute animi nititur contra se, secum nihilominus cooperāte gratia quantulūcūq; sibi perfectionis meritum vendicare. Nequaquam tamen faciendorum virtutem miraculorum, prophetię donum, æternorum suauem ebrietatē, & præcelsum sanctitatis gradum. Hæc quibus vult sine personarū acceptione largitur omnipotens. Per Prophetā apostolos audi confitentes: Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris, elegit nobis hæreditatem suam speciem Iacob, quem dilexit. Duplicia igitur non pro peccatis suis sed per mediatoris gratiam percipere meruerunt, principatus (videlicet) & martyrij. Vtrumque præcipuū conditoris est munus, & insigne erga se diuinæ charitatis testimonium. Quamobrem omni ambiguitate propulsa: intimo dilectionis ac deuotionis affectu hos, quos colimus, honoremus apostolos. Ipsos nobis Christus tanquam duo perlucida luminaria exposuit pro suffragio, exemplo, & gaudio. Suis quippe orationibus suffragantur nobis, ne exilij huius periclitemur in via. Exemplis nos prouocant, vt virtutis ac veritatis per semitas gradiamur, laborem suum insinuantes nobis inanem non fuisse in domino. Hinc replemur exultatione & gaudio, interiori consideran tes obtuitu, ad quantum humanitas nostra sublimata in sanctis ascendat æternæ retributionis culmen. Concipimus ex his operandi constantiam, spei robur, amoris igniculum, futuræq; beatitudinis desiderium, cupiētes corpore dissolui, & esse cum Christo, lætari cum angelis, congaudere sanctis, eorumque iucundissimo aggregari consortio. Hoc autem quoniam ad vota obtinere nō possumus, sanctorum apostolorum horum patrocinia imploremus. Erunt planè illis interpellantibus exaudibiles preces nostræ, si non diffisi fuerimus, si duplici ad orandum non incesserimus corde. Repellunt enim dubietas & simulatio supplicantium petitiones, nec vsque ad præcelsæ maiestatis Dei sinūt præsentiam properare, quoniam languent in se, & spiritualium carēt alarum remigio. Discat igitur fideliter credere, discat ambulare simpliciter, qui intercessione sāctorum concupiscit gratiam obtinere & gloriā, non vtique momentaneam, sed æternam, quam gratissime præbet diligentibus se Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat, &c.

(Psal. 46.)

In solennitate omnium Sanctorum.

INter oblectamēta præcipua, quæ à Deo sunt prærogata hominibus, socialis est conuersatior. Per hanc plurimum leuaminis percipitur, dum mutuæ charitatis onera portantur. Afflicto etenim quid cōfert amplius, quàm æstus cordis sui innotescere proximo? Hinc sana consilia, hortamenta salubria, dulcia colloquia, sancta monita, & iucunda confabulatio. Optimum planè dixerim esse præsidium ad tolerandos huius peregrinationis labores, & perferenda seculi mala socialiter degere. Tolle conuersationem fraternam, & periculis vitam hominis intelliges esse refertam. Vęh soli (inquit scriptura) quoniam si ceciderit, non habet subleuantem. Nempe vbi vnitas fraternitatis, vbi charitas socialis, ibi dominus. Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum, dicit Veritas. Nonne super congregatos discipulos descendit spiritus? An non in cœnaculo ipso resurrectionis die fidelibus adunatis apparuit Christus? Diligit vnitatem, nec à fraternitatis elongari potest collegio, quippe quum sit bonitas, & bonitatis suæ munera communicare desideret. Quamobrem corpus voluit habere mysticum, vt mēbris suis spiritualia impertiretur dona. Munificus quū sit, spiritualia stipendia propriis cupit erogare militibus eò abundantius, quò illos paratiores reperit. Aggregatam igitur illum in cœlo & in terra nouimus habere militiam, quarum alteram cō cupiscere, alteram verò tenere debemus. Porrò ad concupitam nunquam attingemus, si quam habemus, custodire negligimus. Nam quemadmodum gradientes per vias rectas peruenimus, quò tendimus, ita peregrinantium vnitatem seruantes, regnantium fęlicitatem consequimur. Vtrunque nos docet celebritas hodierna, quam colimus. Hæc nanque pro veneratione sanctorū turbis Christi templa compleuit, eosque ad exoluendum ceremoniarum cultum fecit vnanimes. Debuit planè fidelium plebs syncero deuotionis

(Eccl. 4. Matt. 18.)

nis affectu sanctorum omnium celebrare triumphos, debuit etiam congaudere regnātibus. Quis (oro) enumerare sufficit, quanta professoribus Christi per sanctos omnes sint collata suffragia? Documentis nanque suis & eruditionibus sacris ignorantiæ nostræ depellunt tenebras, Diabolica figmenta detegunt, nosque erudiunt Deum colere, amare Christum, honorare Angelos, dona diuina agnoscere, detestari vitia, virtutes imitari, cordis nostri latebras quærere, errata corrigere, atque concessa seruare. Conuersatione verò sua laudabili nobis suadent mundum spernere, contemnere diuitias, carnis petulantiam declinare, ieiuniis macerare corpus, frequentare vigilias, orationi incumbere, fraternitatem diligere, miserorum calamitatibus compati, subuenire oppressis, mœstos consolari, docere inscios, errantes reuocare, cibare famelicos, vestire nudos, visitare ægrotos, & cætera pietatis opera consummare, quæ iudicandis omnibus propositurus est Dominus. Deotationum autem sanctorum adminiculis quid referam? Ipsi prorsus sine intermissione interpellant pro nobis, vt pote astantes coram Domino, & agnoscētes longe clarius, quàm nos discrimina præsentis peregrinationis, Diaboli fraudes, quotidianos labores, in quibus premimur & muniti. Experimento proprio nostra didicerunt incommoda, ex quo singularem erga nos gerunt compassionis affectum. Quomodo non compatiantur nobis tenerrime, quum induerint perfecta caritatis viscera, Dei ac proximi dilectione flammescant, videántq; nunc nos fluctuare in dubijs, in tentationibus agitari, nunc casibus deijci, inflari prosperis, & seculi blanditijs irretiri? Mentem vtique haberent ferream, si non pietate flecterentur, & diuinam propter nos misericordiam exorarent. Deprecantur planè pro nobis Deum, quemadmodum in Apocalypsi legitur, Et quum aperuisset librum, quatuor animalia & seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. Aliō quoque in loco sic habes, Et venit Angelus videlicet Christus, & stetit ante altare habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium de manu Angeli coram Deo. Magni consilij Angelus vocatus est Christus, per quem esse delatæ referuntur sanctorum orationes, quoniam (sicut per Paulum dicitur) per ipsum accessum habemus ad Deum. Et alibi, Per ipsum offerimus semper hostiam laudis Deo. Ipso igitur mediante, ipso gratificante, & offerente corporis sui suaue orationum incensum, placatam erga nos diuinā reddit iustitiam. Nec mirum, si interpellent pro nobis sancti, sanctorùmque orationes Christus Deo Patri exhibeat, quum ipse etiam pro nobis interuenire dignetur. Sic enim per Ioannem dicitur, Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Aduocatus est apud Patrem pro nobis mediator noster exhibēdo eidem, quam pro nostræ propitiationis instrumento humanitatem induit, cicatricum vulneribus decoratam atque fulgentem. Hinc est, quòd omnipotens misericordiarum Pater, & totius consolationis Deus est factus, vnigenito suo illum reconciliāte, atq; exorante pro nobis. Quāobrem maxima ex his nobis est prærogata fiducia, quum iudicem nostrum intercessorem nostrum esse sciamus, agnoscamusque sanctos omnes pro nobis infatigabiliter exorare. Ciues igitur nostros, fratres, & coadiutores veneremur, & solennem cæremoniarum impendamus honorem. Nostræ solicitudini congaudent, nostrisque deuotionibus delectantur vtiq; propter nos, quibus proficit ad meritum, quum honorantur in terris. Singuli nanque singulas iam susceperestolas iuxta mensuram donationis Christi, & caritatis eorum. Has prorsus sibi contexuere, dum viuerent, degemitibus pauperum, suffragijs orphanorum, profluuiis lacrymarum, orationum instantijs, pernoctationibus vigiliarum, ieiuniorū attritionibus, cæterisque virtutum spiritualibus ac corporalibus studijs. Quamuis enim ex præuenientis gratiæ munere sint prædestinati atque glorificati, non tamen absque eorum exercitatione peruigili ad sanctitatis apicem peruenerunt. Non esurient (inquit Discipulus dilectus à Christo de glorificatis sanctis) neque sitient amplius, neque cadet super illos Sol, neque vllus æstus, vt subintelligas, quemadmodum esurierunt, sitierunt, & reliqua, quæ enumerare longum est, sustinuere incommoda. De ipsis etiam per eundem dicitur, Et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit amplius neque luctus, neque clamur, neque vllus dolor, quę prima abierunt. Qualis eorum, dum peregrinarentur in corpore, extiterit conuersatio, Apostolus exhortando manifestat dicens, Exhibeamus nos (inquit) sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu Sancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt seductores & veraces, quasi morientes, & ecce viuimus, vt castigati & non mortificati, quasi tristes, semper autem gaudentes, tanquam nihil habentes & omnia possidentes. Huiusmodi virtutum gemmis fabrefacta est corona sanctorum. Talibus prorsus exhortationibus ipsorum est stola contexta, atque meritorū varietate depicta. Iuste nanq; (ut fas est dicere) contemnentibus mundum largitur cœlum, velūtarie

Apoca. 8. Apoca. 5. Ephes. 3. Hebr. 13. 1. Ioan. 2. Apoca. 7. Apoc. 21. 2. Cor. 6.

tarie se crucifigentibus Angelorum gloria prærogatur. Totum, quod possident, datur eis ad fruitionem perennis gloriæ tribuiturque, ab eo qui omnia possidet. Iniustus enim non est ille, cui militauerunt sancti, vt laborum suorum debeant priuari mercede. Certauerunt eorum quidam pro veritate vsque ad sanguinem, corpora exposuerunt flagellis, perpessi sunt verbera, vincula, & carceres, insuper lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui verbo Dei testimonium perhibentes, nonnulli exhibuerunt se hostiam viuentem, sanctam, rationabilem, acceptabilemque, vt facilius triumpharēt pro adeptione virtutum. Sicque singuli ipsorum vt Deo placerent, fierentque futuræ vitæ participes, iuxta sui gradus congruentiam, spiritualia omnipotenti Domino munera obtulerunt. Horum quoniam oblatio immolata complacuit, immortalitatis coronam fęliciter perceperunt. Quā tametsi acquisierint decertādo, gratis tamen ipsam accepisse fatentur. Hoc Propheta de se commemorans inquit, Benedic anima mea Domino qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus. Hoc idem Ioannes expresśius indicauit, quando sanctos ante thronum Dei, & agni coronas submittentes retulit. Illorum igitur nemo sibi sed gratiæ Dei ascribit, quod habet, cuius dono taliter viuere potuit, vt præmium consequeretur æternū. Quādo (oro) tantum promereri poterat humana fragilitas, vt ad æqualitatem pertingeret angelorū, essetq; ciuitatis sanctæ Hierusalem, cuius Deus est artifex, perpetuus habitator? Vnde (obsecro) prouenit homini, qui iudicari debuit, vt Angelorum futurus sit iudex? An nescitis (ait Apostolus) quoniam angelos iudicabimus? Iudicabunt planè sancti, Angelos, de quibus per Iudam Apostolum dicitur, Angelos verò, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei in vinculis æterni sub caligine seruauit. Iudicabunt, inquam, etiā homines sicut ore Prophetico dicitur, Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis, exultationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, vt faciant in eis iudicium conscriptum. Et Dominus, In regeneratione inquit, quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Hinc est, quod sub altare Dei tanta cū autoritate clamare dicuntur, vsquequo Deus sanctus & iustus nō iudicas, & vindicas sanguinem nostrum, qui effusus est in terra? Clamat prorsus aduersus præscitos ad interitum sempiternum, vt fiat iudicium, quatenus de gloria manifestetur, ipsique secundum Prophetæ pollicitationem valeant vestiri duplicibus. Quamuis enim singuli stolas albas perceperint, responsumque diuinum audierint, vt sustineant tempus adhuc modicum, donec confratrum suorum numerus cōpleatur, desideranter tamen corporū suorū gloriā cōcupiscunt, quatenus totus glorificetur homo, sitq; ecclesia sancta, quā Christus sibi elegit in sponsā corā sponso suo sine ruga & macula. Vt igitur singuli transeant in virū perfectū, & mensurā ætatis plenitudinis Christi, atq; omnia sit in omnibus Deus, tāto cum ardore futurā carnis suæ resurrectionem exposcunt. Hanc vtique interioris & exterioris hominis cōsummatā gloriam sanctis suis Dominus repromittit inquiēs, Comedetis vetustisśima veterū, & nouis superuenientibus vetera abiicietis. Dominū itaq; in sanctis eius laudemus, quibus tā præcipua munera prærogauit. Propter ipsum quoq; veneremur & sanctos, quibus traditū est triumphale regnū, iudiciaria sedes, angelorū consortiū, corporum immortalitas, beata visio, Christi conformitas, stellarum claritas, secura mansio, grata societas, iucunda fruitio, & diuini luminis sempiterna cōprehensio. Quomodo non veneremur illos, quos tanto Christus sublimauit honore? Illos planè venerantur Angeli, quanto magis & nos? Vide (inquit Angelus se adorare volenti) ne feceris, conseruus tuus sum & fratrum tuorum, qui seruant verba libri huius, egem (videlicet) Dei sub caritatis compendio & sacramentis figurarum breuiatam. Nos itaque iuxta modulum paruitatis nostræ honore cōgruo sanctorum omnium solennia celebremus, vt qui ob temporis præsentis angustiam, eorumque numerositatem singulis nō valemus specialem cultum impendere, saltem vniuersis persoluere studeamus eò alacrius, quòd ipsorum multitudo nos prouocat. Magnificè prorsus exultationis nobis materia ministratur, quum rediuiua sanctorum gloria celebranda proponitur. Illisque nitimur sociari in terris, quibus æternarum sedium in cœlis collata est sublimitas. Hæc lætitiæ nostræ sit causa, vt posśimus syncero deuotionis affectu congaudere regnantibus, illùcque quo gaudent, peruenire fęliciter. Nos igitur carisśimi illos imitari nos pigeat triumphos, quos celebrare delectat. Tunc etenim veraciter sanctos colimus, quum eorum vitam conuersando imitamur. Imitemur, inquam, viuendo, quos colimus, quatenus præstante mediatore nostro ad ipsorum perenne gaudium pertingere mereamur, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat, & cætera.

Psal. 102. 1. Cor. 6. Iud. epist. Psal. 149. Matt. 19. Apoca. 8. Prou. 31. Ephe. 4. Leui. 26. Apoc. 19. & 22.

In festo sancti Martini Episcopi.

MAgna pietatis nobiscum dispensatione agitur, quoties sanctorum patrum solennia celebranda occurrunt. Excitant vtique torporem nostrum, necnon

ædificant, virtutum trophæa erigunt, & ad adipiscendam cœlestis Patriæ gloriam notitiam e aperit oues, suosque à seruitute peccati illas eruo-qui sine ducatus adminiculo peregrinationis huius audet peragrare itinera. Verum si in seculi agibilibus pædagogus exquiritur, vt de ignotis erudiat, quanto magis in spiritualibus studiis eadem est adhibenda solertia, ne à benefaciendi contingat deuiare proposito? Eò igitur diligentius opportuna in præceptis custodiendis diuina sunt quęrenda suffragia, quomodo in his expiendis duriora ac periculosiora tentationum insurgunt certamina, atque grauior in eorum præuaricatione iactura sentitur. Non enim ò homo terrenam, quum delinquis, amittis substantiam, nō caducos honores, non fęlicitatem labentem, neque huiusmodi simile, sed Deum, sed gratiam, sed pacem, sed vitam. Ista dum perdis, efficeris miser, plenus inopia, peccatorum compeditis vinculis, priuaris lumine, spiritualibus expoliaris donis, & a sanctorum excluderis contubernio. Hæc autem quoniam spiritualia sunt, minimè ab insipientibus præcauentur, fitque vt glorientur, quū malefecerint, & in rebus exultent pessimis, plangendi rideant, gaudeant dolendi, atque eleuentur in temporali felicitate, damnandi. Vtinam huiusmodi quales sunt saperent; quàm despicienda sit secularis prosperitas, intelligerent, atque nouissima reproborū supplicia prouiderent. Reatus vtique corrigerent suos, repentinum super se iudicium formidarent, imparatum euitarent exitum, vt æternæ calamitatis euaderent damnum. Quis (quæso) sapiens intelliget hæc, & Domini mandata non sponte custodiet? Custodiet planè sapientiæ admonitione permotus, quæ suis contemptoribus inquit: Vocaui & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo, quum vobis quod timebatis euenerit, quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quum uenerit super vos tribulatio & angustia, tunc inuocabunt, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me. In custodiendis autem illis de virtute transibit in virtutem, atque spiritualiū delectationum retributione multa ditescet. Sublato namque gehennæ metu, alacri corde legis decreta seruabit, sanctorum gesta sectabitur, vitę pręsentis calcabit illecebras, vt futuris valeat participare deliciis. Nemo enim sine ęternorum gusto, terrenarum voluptatum potest esse contemptor, neque patrum valet quis imitari vestigia, qui superni eorum ignarus est pręmij. Hinc nobis proponuntur colendę ipsorum annuę celebritates. Hinc laudabilia illorum acta in ecclesijs recitantur palàm, quatenus nos imitari non pigeat, quos tam solenniter honorare delectat.

Prou. 1.

Exemplo quippe suo per huius exilij caliginosū nos dirigunt iter. Tuo facile ò homo, poteras errare iudicio, concupiscentiis tuis laxare habenas, atque fluctuantis seculi perire naufragio, si non te sanctorum erudissent eloquia, informasset vita, tueretur oratio, & merita prouocassent. Age igitur gratias Deo, qui sanctorum tibi præstitit lumen, commendauit gratiam, manifestauit & gloriam. Mirare in illis splendorem scientiæ, conuersationis excellentiam, miraculorum insignia, dona spiritus, contemptum seculi, animarum zelum, virtutum profectus, charitatis incendium, & resolutionis corporis desiderū sanctū. Isti planè sunt preciosorum lapidum ordines nouem prophetico sermone descripti, quibus perfectionis corona componitur. Hac honorabiliter sanctus Martinus insignitus est pontifex. Perfectionem quippe illius sufficienter quis valet edicere? Quis sanctitatis eius reserare præconia? In ipso ætatis suæ primordio contemptor factus est mundi, egenorum pater, amator pauperum, religionis cultor, professor Christi, pietatis magister, fidei præco, humilitatis discipulus, ac perfectionis ostensor, vnde & angelis Christi meruit commendatione laudari. Nempe per operum bonorum quotidie incrementa proficiens, coram Deo & hominibus factus est magnus. Nonne ille esse censendus est magnus, qui terrenis omnibus voluptatibus spretis, carnisque calcatis illecebris, mente ac desiderio conuersatur in cœlo? Magnus erat Martinus animo, etsi exiguus corpore, qui cœlestium amore succensus iugi cogitatione ferebatur in Deum. De eo namque sic legitur: Oculis ac manibus in cœlum semper intentus, inuictum ab oratione spiritum non relaxabat. O beati viri mens, quæ toto Christum diligebat affectu, quæ nec pastorali cura detenta, nec negociorum secularium administratione distracta, neque vitæ præsentis necessitatibus occupata, à Dei poterat amore diuelli. Intendebat semper in illum, cui se deuouerat, quem in præceptorem sibi delegerat, protectorem, & sponsum. Omnes cordis sui æstus, tentamenta vniuersa, & cuncta illi emergentia aperiebat discrimina, non ab hominibus, sed à Deo opportunum flagitando suffragium. Hinc nec à diabolo superatus, nec labore laxatus, neque tribulationibus fractus refriguit spiritu, vel animum à proficiendi intentione reflexit. Insinuabat manibus, oculis aspiciebat in cœlum, vbi cordis sui repositum sciebat esse thesaurum. Est enim Christus dominus humilium thesaurus, pauperumque diuitiæ, quæ nō rapit fur, rubigo nō cōsumit, nec tinea demolitur. Thesaurū hūc agnouit Martinus latere in agro, propterea distracto patrimonio, erogatisq; facultatibus emit illū, quatenus ipso mediā te locuples fieret in æternum. Thesaurum hunc

si & tu reperire desideras, humilitatis mercare agrum ibique eundem defossum inuenies. Esto humilis corde, in moribus mitis, suauissimus in verbis subditus vniuersis, & thesauri huius repertione gaudebis. Magistrum audi: Discite (inquit) à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiē animabus vestris. Opportune in istius possessione thesauri promisit requiem, quam terreni minime præstare queunt. Non enim requiem, sed perturbationem temporales thesauri tribuunt, mœrorem animi, indeficientem solicitudinem, sitim inextinguibilem, præsentis vitæ amorem, voluptatumque libidinem. Qui volunt (ait Apostolus) diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nocua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Quantam verò possideant pacem, qui in suis penetrabilibus amplectuntur Christum, humana non valet propalare facundia, vnde Paulus de eadem inquit: Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras in Christo Iesu domino nostro. Experimento autem certo discimus, quod quisquis gratia diuina præuentus Christum simpliciter interiori suo admittit hospitio, ambire terrena desinit, erogat propria, possessa largitur, insuper exuberantium pascitur dulcedine spiritualium voluptatum. Et hoc vnde? Vtique ex acquisitione thesauri, ex adepta requie, ex veritatis agnitione, ex nuptiali arra, ex promissione cœlestium, quam habet in corde, qui possidet Christum. Hanc proculdubio hic vir beatus custodiebat in mente, propterea corporis non formidabat mortem, quia tenebat vitam, temporalium egestatem non timebat, quū diuitias secum haberet perpetuas. Nempe inopia abundabat, in persecutione gaudebat, se deiiciebat in prosperis, se confortabat in arduis, seque in honoribus deprimebat. Non enim in pontificali gloriatus est infula, neque de perceptis elatus est donis. Idem perseuerauit in gestis, in vilitatis habitu, in sui contemptu, in compunctione cordis, in assiduitate orationis, quod fuerat, quin potius quum in oculis omnium honorabilis esset, ipse sibimet habebatur vilis. Hæc prorsus, hæc vera humilitatis est regula, quæ nunquam fallit: Quo enim amplius humilitatis professor ascendit, eò magis ipse descendit, & quanto magis diuino appropinquat lumini, tanto perspicacius gratiam præstitam & infirmitatē agnoscit propriam, percepta dona, & occulta facinora. Occulta dixerim alijs, ipsi verò notissima. Ex infuso quippe ac inhabitante lumine interioris domus suæ perscrutatur latebras, motus inordinatos obseruat, latentia vitia detegit, cogitatus pensat inutiles, & quicquid aduersatur virtuti, peruigili consideratione deprehendit. Super his propriæ cognitionis fundamenta locat, indeque humilitatis structuram ædificat, quam humani fauores, dæmonum impulsus, tribulationum inundantes procellę euertere nequeūt, quoniam in imo sunt posita. Siue enim laudibus attollatur humilis, siue pressuris exerceatur, seu spiritualibus charismatibus visitetur, semper se in humilitate custodit. Expertus nouit, quanta bona, quot gaudia, quales profectus humilitas conferat, propterea pulchritudinis ac amoris illius illectus dulcedine, ab eius se nō valet absentare præsentia. Beatus planè, quem regina virtutum humilitas sancta inhabitat. Ipsum efficit amicū Christi, propinquū cœlo, altissimi filium. Quamobrē in suis tētationibus adiuuatur, in actionibus eruditur, exauditur in precibus. Clamauit Martinus ad dominum, & de imminentibus sibi est erutus exitiis. Zelo Dei accinctus succidit lucos, euertit templa, dæmonum fregit simulachra, eorumque cultores stare fecit immobiles. Orando autem restituit debilibus gressum, incolumitatē ęgrotis, & defunctis redonauit vitam. O beatum pontificem virtutibus insignem, meritis locupletem, rebus pauperē, in miraculis gloriosum, quē colit mundus, venerantur angeli, cœlum possidet, honorat ecclesia. Ipse autem sacerdotum extitit gemma, veritatis defensor, propugnator fidelium, pontifex verus, iustitiæ tenax, speculum humilitatis, pietatis exemplar, religionis cultor, contemptor seculi, amator cœli, imitator Christi, orationis forma, decus continentiæ, sanctorū collega, & martyrum consors, cuius animam etsi gladius persecutoris non abstulit, palmam tamē martyrii non amisit. Quomodo martyrii gloriam ipsum non habere censendum est, qui flagrans amore martyrii pro fidei testificatione catholicæ terrenorum principum nec expauit potentiam, neque hæreticorum sæuitiæ cessit, quin cōstanter veritatis propalaret regulam, eorumque confutaret errores. Magnū prorsus est hoc martyrii genus vltrò se pro Christi honore dare periculis, quum secedendi etiam sanctis à domino facultas tribuatur. Contempsit sanctus hic fugam, malens gloriose occumbere, quàm ex passionis metu humaniter occultari. Toties igitur martyrii promeruit palmam, quoties se inimicis fidei disputando opposuit. Perditioni namque illorum compatiens, pietatis telo transfixus, vnitatis eos conabatur reuocare ad gremium. Erat planè & hoc singulare martyrium, vt cum infirmantibus in fide, pariter infirmaretur, & cum se scandalizantibus ipse quoque compassionis vteretur affectu. Audi sine ferro martyrem ex sola charitate moriētem: Quotidie (inquit Paulus) morior propter gloriam vestram fratres, quę est in Christo. Alibi etiam aiebat: Cupio impendi & superimpendi pro salute vestra. Merito itaque sancto huic martyri non est deneganda corona, qui ecclesiarum curam gerēs, ac proximorum salutem

Marginalia: Matt. 11. — 1. Tim. 6. — Phil. 4. — 1. Cor. 15 — 2. Cor. 12.

zelans nec mori timuit, nec viuere recusauit. Vnde in resolutionis corporis articulo constitutus flentibus cunctis, qui aderant, ac dicentibus, Cur nos pater deseris? aut cui nos desolatos relinquis? ait: Domine si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso pro eis subire laborem, fiat voluntas tua. O pontificis sancti diligens cura, ò propugnatoris eximii insuperabilis virtus nec labore victi, nec morte vincendi. Gloriam quippe propriam tam pro honore Dei, quàm pro populi salute postposuit. Atque moriendo persecutoris in se accepisset gladium, quemadmodum pro charitate præsentis vitę minimè refugit subire incōmoda. Huiusmodi dilectionis affectum nostra (heu) omnino ignorat ætas. Laudabilia sanctorum acta non in viuis, sed in mortuis tantum codicibus agnoscuntur. Reliquerunt venerandi patres virtutum suarum exempla, pastoralis officii tradiderunt formam, sed vix reperitur, qui eam dignetur aspicere. Quærunt penè omnes quæ sua sunt, prouentibus insistunt temporalium, delectantur honoribus, delitiis affluunt, & tanquam futura vita non esset, amore visibilibus hærent. Nulla eis inest cura, quis in vico iaceat, quis fame pereat, quis scandalizetur, quis ecclesiæ statuta contemnat, quis aliena rapiat, quis dupliciter moriatur, ac si pontificali ministerio nullum onus, nullumque innecteretur periculum, sic segniter, sic pompaticè conuersantur. Grandis prorsus, nec sine mœstitia ad loquendum se offert materia, quæ sub silentio prætermittenda est, ne detractioni potius, quam assertioni veritatis pagina præsens videatur incumbere. Verum talis est vita pastorum, vt per se populis ipsa sit nota, atque despecta. Hoc autem omnino non fieret, si antiquorum patrum imitarentur exempla. Nequaquam frustra hi ad sanctitatis prouecti sunt culmē, neq; sine causa illorū cōuersationē colit ecclesia, quippe quū in omnibus exhibuerit tanquā Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei. Per arma iustitię à dextris & à sinistris, per gloriā & ignobilitatē, per infamiam & bonam famam, vt seductores & veraces, sicut ignoti & cogniti, quasi tristes semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autē locupletantes, tanquam nihil habentes & omnia possidentes. Ista namque sunt, in quibus ministrorum Christi elegantia comprobatur. Hę sunt spirituales margaritæ pontificum, quibus hic sanctus emicuit. Reuolue autem vitę illius decursum & vix ei reperies similem. Cæterum quantæ humilitatis, quantæque perfectionis extiterit, in exitus ipsius hora percipitur, in qua non in ornato cubili, nec in molli stratu, sed in cilitio decubuit

2. Cor. 6.

& cinere. Nam & diabolo sibi apparenti respondit: Quid hic agis cruenta bestia? Nihil in me omnino funestum inuenies. O virum ineffabilem, nec antiqui serpentis aspectu territum, neque conscientiæ punctione transfixum. Non enim accusatorem timuit, nec iudicis faciem intueri refugit, quin potius totus ignitus & feruidus erectis ad cœlum luminibus sibi astantibus, atque possentibus, vt corpusculum lateris mutatione releuarent sinite inquit, sinite me fratres cœlum potius respicere quam terram, vt suo iam itinere iturus ad dominum spiritus dirigatur. Iam enim de æterna retributione securus, diuina iam claritate perfusus cœlestiam contemplando, ingenti cum gaudio de ergastulo carnis exire cupiebat. In tali igitur delectabili corporis agone constitutus, tandem solutus à corpore beatum Deo reddidit spiritum. In ipsius autem fęlici transitu apostolorum cecinit numerus, patriarcharum & prophetarum lætatus est cuneus, martyrum sanctorumque cunctorum gauisus est cœtus, angelorum exultauit chorus, omniumque virtutum cælestium psallentium eidem obuiauit exercitus. Suā dominus seruator sententiam perficit in illo. Eò nanque gloriosius cum beatorum iubilatione ingressus est in cœlum, quo humilius per sanctę conuersationis studium emicuit mundo. Præcelsa nempe ipsius apud altissimum merita crebra, quæ per illum fiunt, proclamant miracula. Vitæ itaque ipsius insignia, humilitatem (videlicet) pręcipuam charitatem ignitam, seculi contemptum, indeficientem orationem, lachrymarum riuulos, pietatis viscera, rectitudinis animositatem, rerum penuriam, dilectionem proximi, cæterasque virtutes infatigabiliter pro posse sectemur. Interuenient proculdubio orantibus nobis corā Deo ipsius grata suffragia, quæ nos efficient in bello fortes assiduos in prece, pudicos corpore, mente humiles, mundos corde, sanctitate cōspicuos, Dei charitate accensos, conciues sanctorum, & domesticos Iesu Christi domini nostri, qui immortalis est rex angelorum gaudium, lux mundi, ecclesiæ sponsus, patris vnigenitus, cum quo perenniter viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

In festo Sancti Andreæ Apostoli.

MIserationis diuinæ nemo est, qui valeat indagare profundum, quanta ve charitate velit Deus omnes homines saluos fieri, & suæ veritatis peruenire notitiā. Hinc est, ꝙ multimode eos inuitat venire ad se, nō ꝙ illorū obsequio egeat, sed vt boni summi, quod ipse est, faciat esse particeps. Inuitat inquā vniuersos, etsi non vniformiter, aliū quidē sic, & aliū sic. Rari autem sunt, qui illius voces audire dignentur. Clamat ad oēs innata ratio, quę conditoris intellectualis

lectualis vox est, vt illum ex toto corde, omnique virtute diligant, ipsiusque famulentur imperio, à quo creati sunt. Toties autem quisque reatui inobedientiæ obnoxius esse conuincitur, quoties vel ad bonum suadet ratio, quod non perficitur, vel de perpetrato scelere conscientia vrget. Hæ vocationes vniuersales sunt, ita vt non sit qui à clamoribus earum alienus inueniatur. Sunt & vocationes aliæ, quæ inuitant, vt pulsanti aperiatur domino. Vocatus est Saulus tonanti voce de cœlo, qui & claritate circumfusus corporis lumen amisit. Eruditus igitur de verbere, & ab oraculo admonitus inquit: Domine quis me vis facere? Quanti quotidie flagellis & tribulationibus attriti vocanti introrsus obaudiunt, & rectioris vitæ mores arripiunt? Vocatus fuit ille atque compulsus, qui prius, quàm præceptoris assentiret imperio, sepeliendi patrem poposcit inducias. De cæcis & claudis quid referam, qui in nuptiale coacti sunt intrare conuiuium? Horum sanè magnus est numerus, quoniam (testante Apost.) ignobilia, & contemptibilia, & ea quę non sunt, elegit Deus, vt confunda fortia, nequis glorietur nisi in domino. Sunt etiam multi, ad quorũ cor loquitur verbum, eosque nunc exhortando, nunc suadendo, nunc alliciendo sponte ad se suscipiendum inuitat. Fuere autem nonnulli, quibus tam per oraculum vocis quàm per aspirationis mysterium locutus est dominus. Ex his nouimus apostolorum fuisse quam plurimos, qui ad vnius præceptoris vocem imitati sunt illum. Hoc quemadmodum vocationis genus est nobile: ita & obedientiæ commendabilis virtus. Hanc obeditionis formam sanctus, quem colimus hodie, commendauit Andræas. Vocatus quippe a Christo ad vnius iussionis eloquium naue relicta & retibus secutus est dominum. O magna sancti viri fides, ò obedientia omni veneratione colenda. Necdum miracula viderat, scripturarum minimè intellectum acceperat, & tamen promptus & alacer totum quod habuit, dereliquit. Dereliquit vtique deordinatã familiam, facultates proprias, nauem & retia, quatenus in auditu auris vocanti annueret. Omnes abstulit moras, excusationem nullam adhibuit, nec pro piscationis se labore subtraxit, quin potius oblitus infirmitatis propriæ, difficultatis obedientiæ, asperitatis pœnitentiæ, præsentis vitæ illecebræ vocantis se humiliter substrauit imperio. Conuincit planè sancti huius promptitudo ac voluntarius famulatus torporem nostrum, turditatem nostram excitat, imprudentemque nostram confundit prudentiam. De alto vocat nos dominus, promissionibus cœlestibus inuitat ad se, aditum regni eterni aperuit, proficiendi viam strauit, virtutum semitas patefecit, bene viuendi formam indicauit, præparauit nuptias in quibus saginatum vitulum ac meracissimum discumbentibus apponit vinum, & (heu) introire negligimus, pro impossibilitate excusationes facimus in peccatis, dilationes petimus, occasiones quærimus, quibus quibus cauterizata conscientia conquiescat. Magna hæc fraus dęmonum est, & perniciosa deceptio, quę ideo agitur, vt incautos ad interitum rapiat sempiternum. Nonne improbanda est ista dementia, qualiter velis homo securus habitare sub tecto, cuius ædificii structura te agnoscente teque aspiciente, velis nolis, quotidie labitur? Attende (quæso) incolatus tui conditionem, carnis præcipue corruptionem, defectibilitatem corporis, decursum temporis, breuissima horarum spatia sibi vicissim sine intermissione succedentia, incertum finem, ineuitabilem mortis necessitatem. Et hæc vecordiam condemnabunt tuam, temerariam securitatem accusabunt, dum differs conuerti ad dominum, qui te vocat ad se. Certè exhortationis illius nequaquam deberes verba negligere, si prosperitatibus floreres ad libitum. Securus à mortis esses periculo, & post multum tempus promereris & gloriam. Seu contra. Quum tribulationibus incessabiliter atteraris, animæ & corporis subiaceas periculis, difficile erigaris à gratia difficiliusque pertingas ad gloriam, cur non resipiscis? quare non te corrigis, & saluberrimis sapientiæ multipharie te inuitantis non acquiescis consiliis? Vnde (oro) quum contradicis quis sis, quidve iuste ex hac tua reluctatione expectes? Conditori sanè repugnas tuo, qui te fecit ex nihilo, sua te insigniuit imagine, multiplicibus te ditauit donis, creberrime ab irruentibus te protexit periculis, & his longe prẹstantiora tibi promittit, dummodo suasionibus eius sanctis annuere velis. Qua frõte, quo animo id agas, obserua. Obtẽperat illi cœlum, angeli famulantur, elementa obediunt, & vniuersa quę sunt viuunt, & sentiũt, sibi ab illo instituta mandata custodiunt, & tu solus ò homo vermis & puluis, ac abominanda putredo iugo ipsius spernis colla subiicere? Nonne te natura cõuincit, cõcludit ratio, exempla promouent, vt ei obedias, qui sine te plasmare dignatus est te? Redite igitur o præuaricatores ad cor, mentis dispersiones coadunate in vnũ, quatenus quid hactenus fuistis, intelligere valeatis. Considerate facinora vestra, quãta omiseritis bona neglectã gratiã, cęcam fiduciam, elatam contradictionem, perditos dies acquisita supplicia, vilipensaque pręmia. Aduocastis vtique aduersum vos cœlum & terram, sanctos & angelos, abyssos & dęmones. Fecissent quę satis legi iustitiæ nisi Dei bonitas obstitisset. Iam vos oppressisset interitus, infernus obsorbuisset, ignis & sulphuris excepisset chaos, si non pro vobis pia mediatoris nostri supplicasset humanitas. Ipse plane est, qui non vult peccatoris mortem, sed vt magis conuertatur & viuat. Hinc est, quod assumpsit carnem, sustinuit dura indigna pertulit ac mori voluit. Vestram itaq; emolliat

Act. 9.
1. Cor. 1.
Ezec. 18.

liat duritiam, erectamque cordis flectat ceruicem exhibita charitas redemptoris, impensa beneficia, suspensa vindicta, expectata conuersio, & prærogata indulgentia, ne (quod absit) apostolica vos Deus sententia feriat, quæ erga vnũquemque contemptorem est expressa, quum dicitur: Existimas ò homo, qui facis ea, quæ non licent, quia tu effugies iudicium Dei? an diuitias bonitatis eius, & patientię longanimitatem contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuum & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundum opera eius, iis quidem qui secundum patientiam operis gloriã & honorem, & incorruptionem quærentibus vitam æternam, iis autem qui sunt ex contentione, & non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Excipiet vtique reuertentes, pœnitentibus occurrere, dari primam stolam, in manibus anulum, calciamenta mandabit in pedibus, atque solenne supernis ciuibus celebrabit cõuiuium, qui de conuersione peccantium consueuere lætari. Quamobrem moras omnes abiicite, malarum consuetudinum rumpite vincula, vt expeditis gressibus pergatis ad dominum Andrææ Apostoli, cuius natalitia colitis, sectamini vestigia, qui vocantis se gratiam absque vlla cunctatione percepit. Non autem illi consensit ad tempus, sed in ea semper perseuerando profecit. Super petram conuersationis suæ structuram composuit, Christoque sic adhæsit ex corde, vt euentu aliquo penitus moueri non posset. Nec ab re. Eloquiis namque sapientiæ erudiebatur assidue, ex miraculis quotidianis augebatur in fide, pro disciplina virtutum in præceptoris amore crescebat. Hinc factum est altissimi cum eo cooperante virtute, vt nec pontificum Iudæorum terreretur minis, neque pro illatis flagellis à nominis Christi prædicatione cessaret. O beata mens sancti, quam patris & filii inhabitabat diuinitas, fœcundabat gratia, erigebat fides, sapientia imbuebat, & cœlestium contemplationum impinguebat infusio. Nemo sufficienter potissimum post immissionem paracliti, eius spirituale valet exarare profectum. In verbi quippe prædicatione adeò fuit intẽtus, vt de eo totam prouinciam repleret Achaiæ. Nam amoris illius nimietate illectus, penitus silere nõ poterat. Est enim inquietans res amor, non contenta limitibus, singularitatem non patiens, nunquã dormitans, semper operans, euidentissimis per se manifestata indiciis, quæ nescit modum personarum, qualitates non iudicat, temporum statuta nõ seruat. Nutritur quidem per se in se, ex seque diffunditur, & in ipsa sui diffusione multiplicatur. Semper mouetur, donec sedẽ reperiat propriam, hanc quũ inuenit, tunc potentior efficitur in opere, in gustu delectabilior, promptior, in beneficiis, in conuersatione frequentior. Vilescunt ei omnia, quæ votis non cõcordant suis, ac de amoris fonte nõ exeunt. Non timet hostes, labores refugit, ferrũ, ignem, carceres, opprobria, famem, sitim, tormẽta, horrenda supplicia, ipsamque mortem non metuit, quemadmodum in Canticis legitur canticorum: Fortis est (inquit) vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Cæteris prætermissis in beato Andræa hanc veridicam comperimus esse sententiam. Facibus namque charitatis succensus, nunquid sacrilegi iudicis minas expauit? An forte crucis recusauit subire supplicium? Prorsus minimè. Magnanimitatem huius robustissimi ducis, imperterritam mentem, passionis desideriũ, spiritualeque lumen ipsius ex sermonibus eius attende. Quum enim duceretur, vt crucis imponeretur patibulo, eandem à longe prospiciens exclamauit dicens: O bona crux diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens venio ad te, ita vt tu exultans suscipias me discipulum eius, qui pependit in te. Salue ò bona crux, quæ in corpore Christi dedicata es, & ex eius membris tanquam margaritis ornata, accipe me ab hominibus, & redde me magistro meo, vt per te me recipiat, qui per te me redemit. O præcelsa charitas, virtutum radix, nutrix gratiæ, sanctitatis magistra, religionis speculum, statera meritorum, nuptiale indumentũ, filiorum hęreditas, cœli clauis, animę pabulum, dulcedo mentis, fortitudo certantium, corona glorię, vitę lumen, socia veritatis, consors sanctorum, angelorum gaudium, legis compendiũ, paradisusque delitiarum. Tu decus regium, pręceptorum plenitudo, prophetarum finis, fuga vitiorum, dęmonum terror, cœleste donum, omniumque delectabilium delectabile summum. Nempe sine te humana deficit virtus, naturale hebetatur ingenium, animę pes claudicat, fides peperit, pręsumit inaniter spes, & fraternæ dilectionis vnitas dissipatur. Te interpellãte, te adiuuante, te custodientę, te promouente efficitur homo in tentatione securus, humilis in prosperis, robustus in arduis, magnanimus, ac insuperabilis in tormẽtis. Nonne hoc in Andræa patet apostolo? Lætus namque & glorianter ibat ad crucem. Ad illam ascendit intrepidus, de qua tanquam de spirituali cathedra prædicabat populo, illosque rogabat, suum ne vellent impedire martyrium. Iam enim spreto seculo proximus erat cęlo & æternæ vitæ degustabat delicias. Iamque diuinæ sapientiæ lucẽ mentis contemplabatur obtutu, propterea præsentis exilii recusabat remea-

Rom. 2. Cant. 8.

remeare ad tenebras, corporisque fatigati perferre incommoda, cupiens dissolui & esse cum Christo. O felix anima, quam Dei compleuerat charitas, irradiauerat fides, immortalitatisque erigebat fiducia, pendebat in cruce, & inimicos suos vincebat. Patiebatur, & in illatis pœnis gloriabatur, moriebatur, & intus à domino coronabatur. Planè Apostolicum illud in corde dulci modulatione ingeminabat dicens: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. Certauit, inquam, & dirum passionis agonem viriliter pertulit, carnalesque voluptates subegit spiritui, & spiritum Deo, ita vt diceret: Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Christus. Hinc seruando fidem, vitæ suæ cursum fœliciter consummauit non in molli stratu, neq; in corporis delicijs, sed coram maxima populorum numerositatem constitutus in stipite. Generosus discipulus cœlestē est imitatus magistrum, parem ignominiosæ crucis vt ille pertulit pęnam, & tanquam athleta fortissimus in certaminis occubuit stadio. Quemadmodum annunciator, ita factus est possessor Christi, seculi iudex, fundamentum ecclesiæ, æternitatis ostensor. Lōge excellētius docuit exēplo, quā verbo qualis esse debeat Christianus, quā vera sit catholica fides, quā ve præcelsa fidelium merces. Hunc igitur propugnatorem egregium efferamus laudibus, attollamus, operibusq; sequamur. Non nos pigeat pati, neque pro domino pertimescamus mori, quoniam quod in præsenti, est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, vt in sublime pondus gloriæ operetur æternæ. Mentis nostræ oculum fidei adminiculo eleuemus ad sydera, contemplemurque supernæ ciuitatis illius sanctæ Hierusalem, in quam apostolus Andræas triumphaliter introiuit, quanta sint gaudia, qualis in ea angelorum frequentia, quæ societas sanctorum, & quàm delectabilis eius sit claritas. Nempe ibi erudit sapientia, regnat charitas, veritas fulget, viget æternitas, & immortalitas prærogatur. Ibi sine mœstitia, absque interuallo, & sine fine festiua solemnitas celebratur. Vna hominum, angelorumque est exultatio, fruitio eadem, iucunda societas, perfecta libertas, indissolubilis charitas, imperturbabilis pax, serenitas sine nube, puritas sine labe diuturnitas sine corruptione, vita sine defectione. O Dei ciuitas quàm gloriosa dicta sunt de te? o regnum pacatissimum, id quod ingreditur nullus qui doleat, nemo qui noceat, nullus qui pereat. Omnes in eo securi sunt, cuncti læti, atque beati. Vniuersorum ora repleta sunt laude, corda iubilo, intelligentia visione, & delectatione volūtas. Beati (iuxta prophetę vocē) qui habitant in illo, quoniā in secula seculorū laudabūt Deum, & Dominū nostrū Iesum Christum, cui est honor & gloria, laus & potestas, virtus & imperium nunc & semper, & in æternum, Amen.

2.Tim.4. Gal.2. Psal.83.

In festo sancti Thomæ Apostoli.

Ratio suadet, testantur exempla, & regiminis exigit ordo vt nonnunquam alius erudiatur pro altero, & nocens pro innocente damnetur. Hoc nequaquam agitur, vt depereat iustitiæ lex, & personarum exhibeatur acceptio, quin potius vt perficiatur vtrumque. Patitur egrotus, antidoti asperitatem perferre non valet, consulentis medici renuit obtemperare mandatis, paucissimis inclinatur, & ex his quædam negat, quibusdam assensum præbet. Nunquid huiusmodi desperandus est? Nunquid deserendus? An forte illi ministrantiū sunt detrahenda obsequia? Hoc si fiat, periclitatur charitas, occumbit languidus, scandalizantur qui hoc sciunt, & fratris anima in desperationis impellitur foueam. Commutatur, aurum pro luto, quadrati lapides pluris æstimātur, quàm gemmæ. Verum si pro vna tantum anima totum, quod est in mundo, appendas, aurum, argentum, metallaque cætera, sardium, topacium, carbunculum, smaragdum, & margaritas omnes, prędia, possessiones, palatia, supellectilem, vrbes, & castra, ipsumque mundum, nihil in eius cōparatione dedisti. Prorsus corporalia & sensibilia vniuersa transcendit. Quod dicitur, si ex te nequis attingere, disce ab eo, qui creauit cęlum, terra, maria & cūcta, quę in eis sunt, qui nouit singula quāti sint, quoniā singulis impertitus ē, quicquid hēnt decoris, quicquid virtutis, quicquid ęstimationis & pręcij. Fecit oīa per se in pōdere, numero, & mēsura, & sine ipso factum est nihil. Iste docebit, quāti sit anima hominis, rationalis videlicet spiritus. Illum ipse magnipendit, qui opus suum agnoscit. Pro eruditione eius vniuersi fecit hanc machinam, ipsiusq; eam subiecit imperio, sicut per Prophetam dicitur: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas insuper & pecora campi, volucres cœli & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Subiecit inquam, non vt inhæreat illi, fruitionemque captaret ex illa, sed vt eruditus per illam ascenderet ad notitiā eius, qui fecit omnia, illum diligeret, illi inhęreret, illiusque quandoque visione beata frueretur. Hoc parentes nostri considerare nolētes, inferiori bono inhęrere cupierunt summo neglecto. Porrò degenerarunt nimium ab ea, in qua sunt nobilitate creati. Appetētes enim quod eis minimè licebat, non solum non consecuti sunt quod quęrebāt, verum etiam magna ex parte, quod perceperant, amiserunt, atque adeptione pollicitationis boni incommutabili sunt omnino priuati. In illius interminatę sententię sunt lapsi pœnam, qua eis à domino dictum est: Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientię boni & mali vide ne comedas. In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Comederunt, & duplici sunt morte damnati. Ne-

Psal.8. Gen.2.

mo

mo sanè sufficit præuaricationis huius detrimenta narrare. Vniuersa quæ eorum posteritas incommoda patitur, ab ipsius emanauere radice. Obtemperasset mundus homini, & caro spiritui si spiritus ipse suo obedisset autori. Cæterum quoniam idem inobediendo deliquit, confudit omnia, & genitoris æterni iram incurrit. Qui extiterat prope, factus est longè, ita vt diceret: Errau sicut ouis, quæ periit, quære seruum tuum. Merito postulat, vt quæratur, qui errando perierat. Quis autem illum quæret, cum Propheta dicat: Omnes sicut oues errauimus, vnusquisque declinauit in viam suam? Neminem excludit, nullum excipit, omnes errasse dicit atque periisse. Ille plane errantes, cuius erant, quæsiuit oues: ille inquam, qui centum possidens dimissis nonaginta nouem in mōtibus excelsis, vbi vberrima & amœna sunt pascua, descendit, vt errantem quæreret, inueniret perditam, suisque illam humeris reportaret ad propria. Quæsiuit eam sedulo tanquam bonus pastor, reperit illam quoniam medicator, suis verò humeris reportauit, quia redemptor. Ipso autem remeante cum oue, conuocatis amicis, & vicinis, spiritibus (videlicet) beatis illis inquit: Congratulamini mihi, quia ouem, quam perdideram, inueni. Nempe hic verus est pastor, qui errantem quærendo reperit ouem, ne morsibus pateret luporum, illucstriumque ferarum. Ipsius pastoris vocem audi dicentem de se: Ego sum pastor bonus & cognosco oues meas, & cognoscūt me meæ, & animā meā pono pro ouibus meis. Singula (quæso) diligenter obserua, quatenus a mercenario pastore verum agnoscere queas. Ego (inquit pastor) cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, & animam meam pono pro ouibus meis. Audite hæc ô pastores, auribus percipite ô vos, qui animarum præestis regimini, quid pastor bonus loquatur, quid dicat ille, cuius vicem geritis. In terra pastoralis officij formam præbet, quàm sequamini, exemplum ostendit, quod imitari debeatis. Dixit enim: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & agnoscunt me meæ, & animam meam pono pro ouibus meis. Forma igitur pastoris veri est, vt cognoscat oues, & cognoscatur ab ouibus. Exemplum verò est, ut quoties opportunū fuerit, animam suam exponat pro ouibus. Vnusquisque eorum, qui pastoralis oneris curam agit intelligat, quòd pastor bonus singulas, nominatimque debet oues agnoscere, non vt tondeat sicut mercenarius, sed vt pascat eas sacris monitis atque eruditionibus scripturarum. Sciat, quantū singulæ proficiant, quantumque deficiant. Sicq; eorum saluti inuigilet, vt omnino se pro illis exponat opportune seruatis loco & tempore. Non aliunde exemplum captet, quàm ab ipso pastorū pastore domino Iesu, qui perditas quæsiuit & reperit oues, suosque à seruitute peccati illas cruore redemit, vnde Petrus Apostolus hoc retexens inquit: Non enim corruptibilibus auro vel argēto redempti estis de vana vestra cōuersatione paternę traditionis, sed precioso sanguine quasi immaculati & incontaminati agni Iesu Christi. Tali nos voluit redimere precio, per quod diffusum nobis suæ charitatis insinuaret affectum, illumq; toto diligeremus corde, cui nos toti multipliciter obligamur. Nulla igitur ad cognoscendum Deum præstantior forma percipitur, nullum ad animarum regimen, virtutum disciplinam, scientiam sui, charitatis profectum, morumque probitatem, efficacius inuenitur exemplum, quàm id, quod nobis dominus prærogauit Iesus. Quis vnquam sic regiminis propalauit artem? quis vt ille pastoralis curæ formam exhibuit? Nosci omnes & nescit & singulos tanquam pastor bonus oues proprias. Quātum in ipso est, cunctos vult saluos fieri, vniuersis sanitatis vult præbere remedia. Attende (oro) sacramenta, & quæ ad salutem pertinent animarum. Vllam ne distinctionem fecit bonorum à malis? An vnius fides melior est quā alterius? Prorsus minime. Vnus Deus (ait Apostolus) vna fides, vnum baptisma, vnum omnibus datur baptisma, eadem fides cunctis credenda exponitur. Cur non proficiant vniformiter omnes, ex nobis contingit, qui vocantis admonitionem exaudire contemnimus. Recitatur Euangelium in ecclesia, mandata Dei publice promulgantur, sacramenta conferuntur gratis poscentibus. Clamat dominus, Siquis sitit, veniat ad me, & bibat. Generales exhortationes hæ sunt, & communia dona redemptoris nostri exposita volentibus. Nuptias fecit, vniuersale conuiuium in ecclesia instituit, omnes inuitat, vt ingrediantur, discumbant, & comedant. Nunquid patrisfamilias imputandum est, quòd se excusauerunt multi? Commune beneficium prima inuitatio fuit, speciale autem ipsa introeundi compulsio. Inuitat quidem præscitos, sed prædestinatos vocando compellit. Quos prædestinauit, illos & vocauit, quos autem vocauit, illos & iustificauit, quos verò iustificauit, illos & magnificauit. Omnes istæ sunt oues, omnes vocem pastoris audiunt, ipseq; cognoscit singulas, & pro eisdem animā ponit. De his curam gerit, ne pereant in æternum, tametsi earum multas ad tempus errare permittat. Errant vtique, & alienorum sequuntur vocem, sed non semper. Suo tempore resipiscunt, & veri pastoris vocem audiunt, atque ad nuptias compelluntur intrare. Compelluntur, inquam, & voluntariè intrant. Trahit enim sua vnumquenque voluptas. Nempe attractio hæc spiritualis impulsio est, attamen voluptate se mouente voluntas essicitur. Hoc insinuare voluit dominus dicens: Nemo venit ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Veritas namque agnita intellectū trahit, inspecta pulchritudo boni delectabilis

trahit

Psal. 118. Esa. 53. Luc. 15. Ioan. 10. 1. Petr. 1. 10 20 Ephe. 4. 30 Ioan. 7. 40 Rom. 8. 50 Ioan. 6.

trahit affectum. Quem (oro) non trahat verbũ, patris incarnata sapientia, Deique prouidentia, quæ orbem terræ & filios hominum iudicat in æquitate, & regit in iudicio ac iustitia? Cæterum si creaturarum species, bonum commutabile, inferiorum delectatio concupiscentiam allicit & trahit post se, quid (quæso) aget creatoris degustata pulchritudo, summum & incõmutabile bonum, atque cœlestium cõtemplata dulcedo? Audi prophetam verumque perhibentem: Defecit (inquit) in salutare tuum anima mea, & in verbum tuum super speraui. Euidentius, efficaciusq; Apostolus Petrus, quando transfiguratum ante se vidit dominum, expertus est hoc. Ex agnitione quippe & claritatis specie, quã vidit in Christo, effectus præ dulcedine ebrius ait: Domine bonum est nos hic esse; si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Mosi vnum, & Heliæ vnũ. Sanè nullo impellente, & nemine sibi suadente attractus est. Audiuimus pro ostensa gloria sine vlla vocis exhortatione, qualiter Petrum ad se traxerat dominus. Audiamus nũc, quomodo per humanam vocem, suique corporis exhibitionem ad sui agnitionem reuocauerit Thomam, cuius solẽnis celebritas hodie colitur ab ecclesia, quatenus inueniret errantem, ac erudiret & nos. Erant in ipso resurrectionis die Apostoli simul, deerat cum eis Thomas. Illis clausis ianuis apparuit dominus, & sui corporis cicatricibus ostẽsis, eosdẽ de sua resurrectione commonuit. Hoc Thomæ referentibus cæteris, ipse, nisi clauorum loca & lateris apertionem tangeret, se minime crediturum asseruit. Octo post hæc dierum euoluto spatio, omnibus simul residentibus se Christus indicauit, & omissis reliquis vocauit Thomã & dixit: Infer digitum tuum huc, & agnosce loca clauorum, mitte manum tuam in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Obtemperauit ille, exclamauit, & dixit: Dominus meus, & Deus meus. O pastoris veneranda solertia, ò mediatoris nostri sollicitudo non pigra? Thomam vocauerat semel, bisque prius vocatione cõmuni, deinde specialiter ad apostolatus culmẽ, & tamẽ se auertit, pastorisq; sui oblitus vocẽ per infidelitatis latitudinem iam errare cœpit. Agnouit hoc pastor, quæsiuit errantem, reperit & ad vnitatis reduxit gremium. Agnouit pastor ouem suam, & vt agnosceretur ab illa, inquit: Infer digitum tuum huc, agnosce pastorem, agnosce dominum, agnosce redemptorem. Nõ illi exhibuit faciem, non voluit cognosci per vocem, sed cicatrices ostendit vulnerum, per quas suæ redemptionis ennuit pretium. Ex obliquo illo intulit: Ecce foramina clauorum, ecce indicia passionis, quã pro te sustinui. Ex hoc recole, quid pro te dedi, qualiter pro te animam meã posui. Accessi, vt hoc tibi insinuem, teque reuocem ad me, ne pro infidelitate maleè pereas sine me. Quamombrem aspice, contrecta, immitte manum, Infer digitũ, certum te redde, quatenus meis assertionibus credens fidelis efficiaris, & non in dubietate persistas. Recole me dixisse: Qui non credit, iam iudicatus est. Nolo vt pereas, nolo vt à sinistris constituaris cum hœdis. De ouibus meis es, te agnosco prædestinatum in me ante mundi constitutionem, propterea vocaui te olim. Nunc accessi, vt iustificatus ex fide tempore congruo glorificari merearis. O syncere amor, o magistri sapientia, quæ in apostolo isto pastoralis officijs instituit formam, atque per illius infidelitatem innumeros erudit ad fidem. Vtrumque sufficientissimè nouerat, & magisterium fidei & prælationis ministerium. Infirmis per se indicauit dominus, qualiter foueri debeant, qualiterque errantes quæri, reperiri, atque baiulari oporteat. Hoc ad pastoris regimen, hoc ad magistri spectat ingenium. Mox mo artis suæ studio Dei permisit sapientia, vt hic electus apostolus dubius erraret in fide. Non tamen minus ad aliorum quam ad ipsius fuit profectum. Nouerat enim dominus quàm difficile homo absque cuiuspiam testimonio credulitatem suam adhibeat ad ea, quæ ad fidem pertinent. Nouerat inquam, futuræ resurrectionis quanta sit altitudo, quæ omnium humanarum rationum transcendit limites. Hanc per argumenta quàm plurima approbare curauit. Videri namque voluit, cum suis discipulis manducare & loqui, atque ab eisdem palpari & tangi, quemadmodum sacra euangeliorum narrant volumina, quorum testimonio sancta ecclesia innititur. Minime namque dubitare fas est, quod tantorum testium assertionibus confirmatus, eorum videlicet, qui audierunt, viderunt, comederunt, & tetigerunt resuscitatum atque viuentem. In his præcipuè credulitatem roborat fidelium Thomæ inquisitio: Ipse enim ob communem profectum non acquieuit argumentis exhibitis, quibus rationabiliter crediderunt cæteri, sed perscrutari voluit manu & digito lateris ac manuum fixuras, quatenus nulla omnino remaneret ambiguitas, quin ipse esset, qui in ligno pendendo expirauerat. Tetigit quidem & exclamauit, Dominus meus & Deus meus. Exclamauit vtique, vt cunctis notificaret se, quod quæsierat, reperisse. Ipsum verum hominem ac verum Deum esse confessus est. Hominem tetigit, & credidit Deum. Cæterum propter vnitatem personæ, quæ in Christo est, trumque & tetigisse & credidisse fatendum est. O mira nostri autoris dispensatio ac diligenda benignitas, quæ euidentissimis testimoniis per vnius incredulitatem vniuersam voluit erudire ecclesiam. Hinc Thomæ non est redarguenda dubietas, quæ illum inquisitorem fidei nostræ fecit esse solicitum. Per ipsum quippe consummatæ resurrectionis & veræ diuinitatis in Christo certam sumus assecuti notitiam. Quemadmodum illi,

Margin notes: Psal. 118. — Mat. 17. — Ioan. 20. — Ibid. — Ioan. 3. — Ioan. 20.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

chrymas fundat, quibus rediuiua quadam resurrectione reformetur in melius, atque ingenitæ dignitatis sibi præripiat principatum, quem ipse spiritus minime valet apprehendere, nisi cœlestis dulcedinis imbre perfusus, renitentis carnis retundat insultus, actus regat, stimulosque compescat, & magnanimitate animi, caduca spernendo cœlestia diligat. Cæterum magnanimum illum esse denuncio, qui renunciat seculo, carnis lenocinia calcat, perfectionis arcem conscendere nititur, atque pro sui conditoris amore crucem suam infatigabiliter baiulare non cessat. An non magnanimus ille dicendus est; qui solo corpore conuersatur in terris, & contra aereas potestates certamen nequaquam veretur assumere? Stat magnanimus, imperterritus corde, desiderio accensus, lætus animo, fide fundatus, spei consolatione repletus, virtutumque protectione munitus, vt ignea inimicorum tela excipiat, immoderatos corporis sui reprimat motus, varios rerum euentus superet, seipsumq; sibiipsi subiiciat, quatenus obtutibus possit placere diuinis, iudicisq; mereatur gratiam cuncta cernentis. Hinc sanctitatis aggreditur vias, perfectionis peragrat semitas, renouatur spiritu, atque charitatis vinculis alligatus, Deum toto corde totisque visceribus intra suę mentis secretum conatur amplecti. Quamobrem beatum illum iuxta prophetæ oraculum esse censuerim, quem dominus misericorditer seculi elegit ex tenebris, & assumpsit in filium, quoniam in suis atriis ipsum habitare faciet replebitque bonis suis sempiternis, atque fęlicitate perpetua efficiet dignum, quum (videlicet) peregrinationis huius compleuerit cursum, ac momentaneæ vitæ consummauerit terminum. Interim verò quoniam hominis vita militia est super terram, vt variis tentationibus agitetur, necessarium est. Quis (quæso) Dei filio sanctior? Quis à delictorum cōtagionibus illo immunior? Quis virtutibus locupletior? atq; meritorum omnium sanctitate sublimior? Et tamen impiorum hominum est passus insidias, eorum pertulit verbera, demonumque tormenta sustinuit, vnde Apostolus inquit: Non enim habemus pontificem, qui nō possit compati infirmitatibus nostris, per omnia tentatum, pro similitudine absque peccato. Proinde in eo quòd tētatus est valet eos, qui tentantur, à tentatione eripere, restituere libertati, atque gratię condonare. Nemo igitur quum tentatur, desperet, & à propriæ salutis languescat fiducia. Tentatum nullus abhorreat, quoniā ex tentatione perficitur virtus, augetur merces, probatur anima, accrescit sciētia, magnanimitas exercetur, homo interior roboratur, purgantur vitia, & merita cumulantur. Ista Iacobus Apostolus considerans inquit: Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronā vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Tribulationum & tentationum vtilitatē Paulus quoque pronuncians ait: Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem, spes autem nō confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Gradibus ergo suis quemadmodum consummatur virtus, ita cooperante Deo quisque efficitur sanctus, atque perfectus. Hoc sacrarum pronuntiant eloquia scripturarum, hoc sanctorum præcedentiū commendat & vita. Quod vt clarius elucescat, sanctissimi Hugonis Episcopi Lincolniensis, cuius hodie solennia celebrantur, percurrente calamo vitam proferamus in medium. Hic etenim quū adhuc esset puerulus, senile cor gerens, post regularem canonicorum institutionē, in qua strenuè conuersatus est, vt amplius placeret altissimo, sanctæ religionis Carthusiensis iugo, ardentissimo pro fide studio colla substrauit. Contempsit quidem seculum, reliquit prędia, opes erogauit egenis, omnemque mundi gloriam comēdabili magnanimitatis virtute calcauit. Præterea corpus suum ieiuniorum, vigiliarum, & exterioris operis exercitatione castigās, ipsum prorsus spiritui seruire coegit. Apostolica siquidem admonitione edoctus, semetipsum hostiam viuam sanctam, Deo placentem exhibuit. Nouerat plane vberem pœnitentiæ esse mercedem, delectabilem virtutis fructum, & puritatis donum esse conspicuum. Quamobrem fidei cōstantia fultus, ac Dei sapientia repletus tanquam negociator eximius lutum commutauit in aurum, spreuitq; præsentia futurorum illectus amore. Hinc ad debellandas corporis passiones ad perferenda pro Christo conuicia, ad libidinis extinguenda incēdia se, contra se, viriliter armauit ad pugnam. Quod vtique dimicandi genus illorum est proprium, qui indomitas carnis voluptates pro diuinitatis amore sub censura virtutum conantur restringere, de quibus per Paulum dicitur: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cū vitiis & cōcupiscentiis. Illorum, inquam, est proprium proficiendi desiderio omnem cordis sui intentionem, vt a supernæ vocationis brauium, perfectionisque attingant fastigium, in anteriora protendere. Huiusmodi synceræ charitatis poculo sanctus noster debriatus, atque spiritualis deuotionis alimonia quotidiana depastus, de virtute in virtutem semper proficiendo scandebat gloriosis intus victoriarum laureatus triumphis. Quonam (quæso) modo in spiritualis certaminis campo aduersus immundorum spirituum numerosum exercitum, contra innatas, adultasque corporis passiones decertare sufficisset, si nō cęlesti extitisset fultus præsidio, ac castissimi amoris repletus incendio? Minime etenim per se in hoc agone valet mortalis infirmitas, quoniam aduersariis suis impar est viribus. Quamobrem Dei pia cle-

Heb. 4. Iac. 1. Rom. 5. Rom. 12. Gal. 5.

10 20 30 40 50

clementia militibus suis quemadmodum præstat pugnandi ausum, ita tribuit vincendi presidium. Agnoscat igitur homo in tali conflictu propriæ infirmitatis inertiam, inæqualem cum inimicis virtutem, minusque probatam experientiam. Attollat quoque considerationis suæ oculum ad Deum a quo vincendi sortitur auxilium, totisq; medullis cordis, quoties victor existit, propheticum illud decantando pronunciet dicens: Non nobis Domine, sed nomini tuo da gloriam. Iterũ q;: Impulsus, euersus sum, vt caderẽ & dominus suscepit me. Fortitudo mea & laus mea dominus, & factus est mihi in salutem. Hæc sane veræ humilitatis est recta confessio, hæc inquam, est pugnantium, atque vincentium commendanda cognitio, vt quisque sicut bene operandi a Deo accepit gratiam, ita in singulis actibus suis eidem studeat exhiberi gloriam. Hanc profecto diuinæ laudationis regulam sanctus didicit Hugo. Nunquam enim sic proficere valuisset in gratia, nisi sedula mentis exercitatione humilitatis creuisset in forma. Nam (sacro testãte eloquio) sicut Deus superbis resistit, ita consueuit humilibus præstare gratiam. Ex profectu ergo gratiæ humilitatis virtus, atque ex quotidianis casibus elationis agnoscitur esse mẽsura, quod Saulis regis ac sancti huius certo probatur exemplo, qui ambo humiles, amboque Deo placentes ad regimen sunt populorum euecti, verum non eodem progressu, neq; pari vterque sunt fine directi. Oblitus quippe propriæ vilitatis ac pristinæ humilitatis rex eleuatus in concilio, contẽpto æterni regis imperio, se inaniter erigens supra se factus est ex dono deterior, qui debuit esse humilior, non autem sic se Hugo pater noster exhibuit. Eruditus namq; in regulari conuersatione omnium perfectione virtutum effectus, est in episcopali dignitate deuotior, habitus vilitate despectior, erga sui custodiã vigilantior, atque pro salute proximorum feruentior. Subditorum quippe crimina plangebat vt propria, eorum de ecclesiæ patrimonio subleuabat inopiam, afflictis compatiebatur ex corde, debiles hortabatur vt pater, sicque singulis sibi commissis misericordiæ impendebat auxilium, vt illud Iob veraciter dici posset: Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum, oculus fui cæco, & pes claudo, pater eram pauperum, & mœrentium consolator, flebam quondam super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Ex his & huiusmodi fraternæ dilectionis studiis fulgentem meritorum cœlestium sibi coronam contexit, per quam nedum Deo gratus est factus, verumetiam in ecclesiæ domo tanquam matutina stella sanctitatis priuilegio supra multos emicuit. Eius siquidem vita virtutum odore respersa, immẽsis miraculis claruit, atque bonorum operum opinione refulsit. Vbique gloriosum nomen resonabat Hugonis, vndique bonitatis illius clarebant insignia. Ipsum reges venerabantur vt patrem, clerus ei obtemperabat vt pastori præcipuo, ægris sanitatis remedia præstabat vt medicus: sicque factus erat omnia omnibus, quatenus omnes Christo lucrari valeret. Verum quoniam Deum puro ex corde dilexit, similem illum fecit in gloria sanctorum, magnificauit eum in timore inimicorum, & in verbis suis monstra placauit, glorificauit eum in conspectu regum & principum, & ostendit illi gloriam suam. In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit ex omni carne. Audiuit quoque vocem ipsius cũ deprecaretur eum, & induxit illum in nube, & dedit illi cor ad præcepta, & legem vitæ & disciplinę, vt doceret populũ suũ mãdata ipsius, errantesq; reuocaret ad viã salutis, religionis, & pacis, vt nouã creatori suo progeniem acquireret, per quã laus diuina accresceret, virtutum norma luceret, plebs Christiana proficeret, atque futuræ vitę appareret imago. Propter hęc non delebitur memoria eius de ecclesia Christi, & nomen ipsius requiretur à generatione in generationem. Ista perfecto ò domine Iesu est prima stola, quã in hac peregrinatione sanctis tuis tibi famulantibus in ueritate, & propter te vsque ad mortem se humiliando certantibus honorabiles illos reddis, & sapientia reples, facisque coruscare miraculis, vt gratia, quam perceperunt abs te, nota fiat omni populo tuo, glorificentque te habitantem in illis, atque eos inuitentur in bonum, quatenus donorum ipsorum mereantur esse participes. Es namque pater misericordiarum, & Deus totius cõsolationis, qui adoptionis filios bonitatis tuę foues in gremio, singulis gratiarum tuarum impertiens munera, prout necessarium cuique esse decernis. Non enim vniformiter illos trahis ad te, neq; oĩbus oĩa prębes, sed pro libito voluntatis tuę dona largiris, qui lege sapientię tuę cuncta facis in pondere, numero, & mensura. Hanc quippe gratiarum tuarum distributionem Apostolus tuus denunciat dicẽs: Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus, & diuisiones ministrationum sunt, idem autem dominus, & diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Nã vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, alii quidem per spiritum datur sermo sapientię, alii verò sermo scientię secundum eundem spiritum, alii fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatum in vno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum, hęc autem omnia operatur vnus, atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Ex huiusmodi si quidem varietate ecclesię sponsę tuę vestis deaurata conficitur, quę à dextris tuis astare perhibetur, & coram te sponso suo rege & domino meritorum diuersitate decorata refulget. Lętatur quippe in singulis,

singulis, quos sanctificationis generat lauacro, nec ex vnius abundantia in alterius diminutionem stringitur: quoniam in omnibus omnia possidet tanquam bona mater, & vnica sposa fœcunda & virgo. Non autē sibi, sed tibi acquirit filios, neque in se, sed castissimo charitatis affectu gloriatur in te. Proinde gaudet in omnibus, atque iucundatur in singulis, laboratque, vt crescant in viros perfectos, & in mensuram ætatis plenitudinis tuæ, perueniantque ad te, qui super sydereas mansiones cum Patre & Sancto Spiritu regnare cognosceris. Tunc tua illis propalare se gloria erit lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationem obtinebunt, fulgebuntq; tanquam Sol in meridie illuminati abs te, qui vera es lux, quæ omnem illuminat hominem accedentem ad te & credentem in te, tibique adhærentem. Tunc, inquam, vniuersi, qui tecum erūt, duplicibus vestientur, vt Deus, vt sis Deus omnia in omnibus, vt ipsi tecum, sint vnum sicut tu es vnus cum patre tuo Deus. Hoc planè quū adhuc in carne esses passibilis, patri locutus es dicens: Volo, vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & illi vnum sint mecum, tu in me, & ego in illis, vt simus consummati in vnum, qui es beatitudo vera, atque perfecta regnantium in te, qui es Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

Ioan. 17.

In Dominica de Ramis Palmarum.

QVemadmodū hodierna die sacri Euangelij patefecit historia, Hebræorum populus domino Iesu descēdenti de monte Oliueti, vt ingrederetur Hierusalem, cum ramis oliuarum, spatulisque palmarum occurrit obuiam clamans, & dicens. Osanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini, osanna in excelsis. Hoc sanè non fortuitu, neque humana est actum industria. Nusquam in scripturis diuinis tale quid simile legitur, per quod erudirentur hi. Inusitatum prorsus hoc erat, vt reges huiusmodi sublimarētur honoribus, talibusque susciperentur præconiis. Propterea (sicut iam dictum est) non casu id gestum est, sancto præmonente spiritu, qui vbi vult spirat, & quibus vult, reuelat mysteria. Porro nouo regi nouę venerationis debebātur obsequia, quatenus qui excellebat cæteros dignitate, ab vniuersis etiam discerneretur specialis reuerentiæ forma. Non enim rex gloriæ, & dominus virtutum temporalibus, vt cæteri, debuit ditari muneribus, quū imperio liberrimo vniuersa possideat, dicente propheta: Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo. Sed neque simpliciter ab hominibus honorari, quoniā illi omnes angeli, omnis cœlestis exercitus famulabatur militia. Illi igitur talis debebatur honor, qui congrueret Deo, taliaq; spiritualia obsequia, quæ regiæ ipsius merito conformes fierēt dignitati, quoniam Deus & rex Christus dominus est. Est quippe Deus verus de Deo patre genitus, consubstantialis, coæternus illi, quemadmodum idem pater per Prophetam testatur dicens: Tecum principium in die virtutis tuæ, in splēdoribus sanctorum, ex vtero ante luciferum genui te. Quam vtique generationem diuinam alius propheta intuens & annuncians ait: Generationem eius quis enarrabit? Est etiam Christus dominus spiritualis & verus rex, vnctus nō visibiliter, neq; materiali oleo, sed spiritu sancto, queādmodum de eo per Prophetam dicitur: Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ cōsortibus tuis. Vtrūque etenim propalāte paraclito memorati intellexerunt homines. Deum namque venerabātur in homine, quādo tota mentis intentione clamabant, Benedictus qui venit in nomine domini, osanna in excelsis. Regē verò eundem esse fatebantur, quum præmittebant, osanna filio Dauid. Marcus autem hoc apertius eos dixisse declarās inquit: Osanna benedictus qui venit in nomine domini, benedictum quod venit regnum patris nostri Dauid, osanna in excelsis. Sane rex est Christus, non vtique militari stipatus honore, nō indutus purpura, neque aureo diademate coronatus, sed ineffabili decoratus gloria, & angelorum innumerabiliū comitatus exercitu, qui omnibus illius obtēperant iussis. Hoc suæ ministrationis officium celebrato aduersus diabolū triumpho, ostenderūt in monte, sicut de eo legitur: Tunc recessit diabolus ab eo, & angeli accesserunt, & ministrabant ei, vnde proximus passioni Petro ait: An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quàm duodecim legiones angelorū? Se quoque idem dominus regem esse Pilato confessus est dicens? Rex sum ego. Verum ne illum talem regem arbitraretur, quales mortales reges sunt, qui in præsenti seculo ad tempus imperāt, inquit: Regnum meum non est de hoc mundo, si autem ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudęis, nunc autem regnum meum non est hinc. Non ait regnum meū non est in hoc mundo, sed signanter dixit de hoc mūdo, id est qualia sunt regna illius mundi, quę vicissitudine sua, perturbationibus, & anxietatibus plena sunt. De ipsius verò regni qualitate propheta ait. Potestas eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum illius, quod non corrumpetur. Regnat tamen etiam in hoc mundo, dum regit, quos condidit, sibique subiectos suum deducit ad regnum, ac reges facit, quemadmodum per Ioannem in Apocalypsi dicitur: Et fecit nos reges, & sacerdotes, & regnabimus in æternum. Venit igitur rex noster humilis sub carnis fragilitate obtectus in hunc mundi campum cum diabolo pugnaturus, vt illi diriperet domi-

Matt. 21. Psal. 23. Psal. 109. Esa. 53. Psal. 44. Mat. 21. Mar. 11. Mat. 4. Mat. 26. Mat. 27. Dan. 7. Apoc. 1

natum,

natum, quem in hominibus eo permittente tyrannica temeritate tenebat, noluit autem illum per diuinitatis imperium, sed per æquitatis superare cœturam. Hinc se ab illo passus est persequi, tentari, flagellari, crucifigi, occidique. Quamobrem iustitiæ exigente decreto, dum iustum peremit iniustè, iniusti principatus, quem sibi in hominibus vsurparat, amisit imperium. Hoc igitur aduersus aereas potestates celebrato triũpho regis nostri spiritualis victoriæ sunt propalata insignia, præconesque directi per orbem, qui eadem vniuersis notificarẽt populis, quatenus suum spiritualem agnoscerent regem, illique fidelis confessionis tributa præstarent. Totum hoc misticè significatum hodie fuisse cognoscimus, quoniam futura erat ecclesia congreganda de gentibus, quæ vestimenta sua spiritualia regis nostri Christi fuerat prostratura vestigiis, atque oliuarum frondibus sanctæ deuotionis vbertate fœcundis trophei ipsius celebratura mysterium. Hoc inquam, quod ab ecclesia mysticè agitur, debet ab vnoquoque fidelium spiritualiter exhiberi, si tamen non aliter viuere volunt, quàm eo modo, quo Christianæ religionis testatur professio. Nostra igitur (ò fratres) vestimenta deuotè sternamus in via, si gratum cupimus Christo laudis offerre obsequium. Verum quoniam omnes duplicibus vestiuntur, non indumentum simplex, sed vestimenta Christi sunt subiicienda vestigiis. Est quippe corporis, & est animæ indumentum, quo fidelis quisq; Deo militans, se debet exuere. Est namque terrena substantia corporis vestimẽtum ex qua pascitur, nutritur, & tegitur. Hoc planè liberali affectu exhibendum est pedibus Christi videlicet pauperibus, qui in Christi corpore, quod est ecclesia, contemptibilia mẽbra esse noscuntur. Hoc autẽ qualiter spiritualiter suscipiat dominus & quã veraciter se percepisse fateatur, quod pro eius amore erogatur agentibus, in iudicio dicturus est iustis: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mũdi. Esuriui & sitiui, & dedistis mihi manducare & bibere; hospes eram, & collegistis me; nudus & cooperuistis me; infirmus & in carcere, & visitastis me. Nam quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Videsne quàm ardẽter dominus tuũ abs te cupiat recipere indumentum non quod suos nequeat aliunde nutrire egẽtes, sed vt inueniat in te, vnde tibi bona sua valeat præstare cœlestia? Propter te namque requirit à te, quod præstitit tibi, quatenus per ea possit tibi quandoque etiam tribuere se. Da ergo tua, vt illũ, qui te fecit, merearis accipere. Te autem nequaquam volo, vt lateat, quod nõ omnis ab omnibus est eroganda substantia. Debet namq; qui matrimonio deditus est, de propriis facultatibus educare liberos, sustentare familiam, mundique exercere negocia, ac ex opibus sibi concessis iuxta possibilitatem communicare egentibus. Meminerint tamen huiusmodi dixisse Apostolum: Hoc autem dico fratres, tempus breue est. Reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam nõ habentes sint, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquã nõ gaudentes, & qui emunt, tanquã non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. Præterit enim figura huius mundi. Volo autem vos sine solicitudine esse. Ista profectò est apostolica disciplina, quam in seculo viuentibus tradidit. Per ipsam quippe illis minime prohibetur tẽporalium facultatum proprietas, sed immoderatus coercetur affectus, quatenus sic terrena bona possideant, vt temporalibus semper æterna præponant. At vero quicunque renunciantes seculo sanctæ religionis ac paupertatis voluntariæ se voto strinxerunt, nihil omnino proprium possidere valẽt in terra, quippe quum illis cœlestis hæreditas spondeatur. In horum siquidem persona Propheta cõgratulans ait: Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem meam mihi. Non enim amittitur, quod ob amorẽ relinquitur conditoris, ipso promittente, qui ait, Omnis, qui reliquerit patrem aut matrem, filios, fratres, aut agros propter nomen meum, centuplũ accipiet, & vitam æternam possidebit. Disce itaque, ò religiose, nihil proprium habere in seculo, vt cœlestem hæreditatem cõsequi merearis in cœlo. Disce inquam nedum temporalium facultatum reiicere sarcinam, verum etiam à te illarum abdicare affectum, ne irrita censeatur esse professio tua, vt Iudaico animo iterum repetere videaris Aegyptum. Sat tibi sit monasterii cõmunis substantia, de qua vnicuique necessaria ministrantur abũde. Ditior prorsus eris, si contẽpseris omnia, quam si pecuniarum & gemmarum millia possideris. Memento (quæso ò monache) quã sentẽtia mulctati fuerint Ananias, & vxor eius Saphira, qui agri venditi sibi voluerunt retinere particulam. Sic Ananiæ locutus est Petrus: Cur tentauit Satanas cor tuum mentiri te spiritui sancto, & fraudare de precio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatus in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Parua concupierũt hi, & grauem in se mortis percepere sententiam, vt scias, quoniam nõ pecuniarum numerositas, sed immoderatus affectus in iis, qui apostolicæ perfectionis regulã profitentur, damnatur à Christo. Præbe igitur totũ, qui teipsum dare voluisti. Vt implearis cœlestibus, temporalium inte affectum euacua. Porro ridiculum est specie tenus & in ecclesiæ facie renunciasse terrenis, & cuiuscunque substantiæ inhærere solatiis. Nunquam consolationem quis poterit (vt decet) sentire diuinam, dum quãtulæcunq; rei fuerit inordinato amore detentus. Minime prorsus religioso con-

1. Cor. 7.

Psal. 15.

Matt. 19.

Act. 5.

so congruit quicquam dicere suum, vbi omnia omnibus censentur esse communia. Nonne in exordio nascentis ecclesiæ legitur vniuersa iis, quibus cor vnum erat, & anima vna, fuisse communia? Huius itaque fraternæ vnitatis regularis obseruantia gerit imaginem, quæ diuitem nō discernit à paupere, ac generosum non præponit ignobili, sed singulis necessaria impertiri iubet, ne liuoris quicquam in Deo famulantibus, seu contradictionis germen insurgat. Rerum quippe vsum tribuit, sed priuatum damnat affectū. Quamobrem prçuaricatores professionis, qui habent propria, vel alienant communia, seu absque superioris licentia mutuo tribuunt concessa, tā dure arguit, tā districtè corripit, atque ab vnitatis gremio excommunicando abscindit. Magna siquidem peritia vtitur, dū putridum abscindit membrum, ne exemplo suo corrumpantur & cætera. Ouem quoque morbidam ab ouili reiicit, ne totius congregationis commaculet gregem. Pertimesce igitur, quisquis per excommunicationis censuram ab ecclesiæ vnitate alienus efficeris, ne in eadem sentētia corporis & animæ patiaris interitum. Paue sæuientium bestiarū incursus, quæ foris errantes diripere cōsueuerunt. Scito te toties esse alienum a Christo, quoties per religionis tuæ statuta excommunicaris à prçsule. Noli (quçso) pro paruis magna, atque pro terrenis commutare cœlestia. Noli, inquam, pro peritura substantia participatione carere fidelium. Omnium bonorum, quæ in ecclesia fiunt, communicatione te priuas, si excōmunicatus in cordis obduratione persistas. Nam quemadmodum abscissū membrum nullo modo vegetatur in corpore: ita inhærens viuificans spiritus nutrire non desinit. Hoc Propheta insinuans inquit: Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Redi igitur ò excommunicate ad gremium, proprium tacere delictum, expone propria, ostēde communia, libros, pecuniam, & omne, quod habes in cella abiice, & ante pedes te statue præsidentis, humique prostratus veniam pete, & impositum pœnitentiæ onus amplectere. Elige potius in conuentu fratrum, quam angelorum ruborem accipere. Quid tibi proderit, si tuum volueris celare delictum, cum in iudicio palam futurum sit omnibus? Dic tu iniquitates tuas prius, quam conuincaris in crimine. Age sponte quod quandoque patieris inuitus. Prophetico admonitus oraculo confessionis medelam assume, detrimentum vt non patiaris æternum. Dixi (inquit ille) confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Nunquam nisi confessione mediāte, remissionem percipies peccatorum. Si deliquisti, confitere, quoniam exinde veniam consequeris & gratiam. Solue vincula colli tui o monache, fasciculos reiice deprimentes, proprietatem prohibitam tibi habere noli, omnibusque (quemadmodum promisisti) ex corde renuntia, vt Christi seruus fidelis existas. Hoc sane si rectè perficies, vestē vnam ante tui vestigia proiicies redemptoris. Cæterum si carnem tuam pœnitentiæ flagello mactabis humiliter, strauisti & alteram. Admonentem apostolum audi: Obsecro (inquit) vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuētem, sanctam, Deo placētem, rationabile obsequium vestrum. Obsecrat corpus exhiberi in laboribus, in ieiuniis, in vigiliis, in fame & siti, in frigore & nuditate, vt esse valeat hostia viua, sancta, Deo placens, atque perfecta. Nouerat excellētissimus doctor, quàm petulanter aduersus spiritum lasciuiat corpus, quantumcunque virtutis renitatur bono, si absque pœnitentiæ eruditione permaneat; propterea hortatur, vt sub temperantiæ coerceatur iugo, ipsiusque immoderata refrœnetur voluptas ne sibimet ruina efficiatur & animæ. Hoc procul dubio pçnitentiæ magisterium conditori nostro gratissimum est, adeo vt ab illo suæ prædicationis exordium sumpserit dicens: Pœnitentiā agite, appropinquauit in vos regnum cçlorum. Hoc inquam pçnitentiæ exercitium cōmune est omnibus sanctis, qui oculis diuinæ maiestatis dū placere desiderant, carnem suam, quam naturaliter diligunt, præter necessitatē vltimam fouere refugiunt. Per Hebrçorū igitur turbam, de qua Euangelicus hodie sermo proloquitur, significatū hoc fuisse cognóscimus. Vestimenta illi lana linòque contexta deponunt, sancti autem omnem terrenarum rerū proprietatem affectumque reiiciunt corpora sua in redemptoris redigentes obsequium. Illi inquam, oliuarum ramor, frondesque palmarum gestabant in manibus, hi autem deuotionis virentem gustum tenentes, in corde pro quotidianis triumphis in gratiarū semper actione consistunt. Hinc sanctæ spei charitatisque refecti dulcedine iucundum in spiritu carmen piæ modulationis exoluunt. Huiusmodi iubilationis cātico repleri Propheta cupiebat, quum diceret: Repleatur os meum laude, vt cantem gloriā tuam tota die magnitudinē tuam. Quicunque carmen istud didicerunt promere, quantum intimæ charitatis abundent delitijs optime sciunt. Quamobrem non semel tantum, bis, vel ter, sed die integro id frequēter desiderant. Non enim valet inferre fastidium, quod amore complet viscera, replet cor lumine, deuotione inebriat mentem, spiritū exultare cōpellit, ipsamq; venire dilectam in castos spōsi trahit amplexus. Tunc planè nihil vacat à gaudio, nil pauidū spōsç miscetur affectui Omnis interioris domus lçtatur familia, atq; cuncta, quç agitur sapit actio, cordis affatim redūdante dulcedine. Talia interpellante oratione Propheta fuerat expertus, qui ait: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deū viuum. Porro tunc in

Religiosi confid.

Psal. 118.

Psal. 31.

Rom. 12.

Matt. 3.

Psal. 70.

Psal. 83

Deum viuum cor & caro rectissime exultare perhibentur, quum infuso desuper diuinæ cognitionis splendore amore cor tangitur, sponsique præsentia adesse sentitur. Ex qua etiam exterior homo participans spiritui famulatur, diuina perficit iussa, atque misericordiæ operibus gratanter insistit. De iis qui ad memoratam internæ dulcedinis attigerunt perfectionem, inquit Propheta: Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es. Disce igitur quisquis es, qui concupiscis huiusmodi amoris experiri prælu dia, temporalia cuncta affectu deserere, & corporis voluptatibus repugnare. Disce, inquam, iugiter redire ad te, & mentis exercitatione insistere, per quam formata oratio deuotionis subministrat gustum, atque contemplationi aditum pandit. Ista profecto tunc irreprehensibiliter (vt arbitror) complere valebis, quum post vitiorum dura certamina, post immundorum spirituum importunos insultus pro adeptis virtutibus atque sapientiæ infuso splendore gratias redemptori tuo exhibere studebis, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Psal. 88.

Sermo exbortatorius ad conuersionem & ad emollienda obdurata corda.

Conuertimini ad me, inquit propheta, imò dominus per prophetam, in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu, scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Auersis itaque & peccatoribus loquitur, iis videlicet, qui spreto conditoris sui imperio, neglectisque diuinæ legis institutis ambulant post desideria cordis sui, & nolunt se conuertere, vt salui fiant. Illos admonet antequam feriat, illos reuocat ad sensum intelligentiæ, ne contemptores iustè damnet. Non est talis, vt lætetur in perditione morientium, neque vult peccatoris mortem, sed potius vt conuertatur & viuat. Diligit facturam suam opus manuum suarum, amatque imaginem suam non sculptam in marmore, nec in parietibus pictam, sed quam impressit in anima, sicut ipse ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Hanc in perdita oue centesima relictis nonaginta nouē in montibus requisiuit. Hanc & in dragma decima absconsa dilexit, propter quam reperiendam lucernam accendit, euertit domum, omniaque commouit. Solicitudinem omnem exhibuit, vt quod amiserat, inueniret. Nouerat ipse, qui fecerat, quanti esset quod perierat. Proinde nō est passus vt sub aggere terrenarum voluptatum lateret, delitescendoque periret homo, quem sua similitudine decorauerat, atque ad suam condiderat gloriam, quatenus illum agnosceret, agnoscendo diligeret, & diligendo ad ipsum quandoque veniret futurus de sui visione beatus. Nam per illum statuerat vt angelorum, qui cōtra Deum superbiendo ceciderant, redintegrarētur numerus, ac supernæ Hierusalem collapsæ restaurarētur ruinæ, quemadmodum Propheta dominum deprecatus est dicens: Benigne fac domine in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Hierusalem. Egit autem hoc non necessitate compulsus, cum aliter quam per hominem id posset perficere, cùm omnipotens sit, illique suppetat omnia posse, dū vult, sicut Psalmus ait: Omnia quæcunque voluit dominus, fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Absurdum profecto est credere Deum speciei indiguisse humanæ vt angelorum reformaret ordines, qui antequam ipsam plasmaret, vniuersa creauit ex nihilo atque ad sui ministerium numerositatem condidit angelorum, sicut per Paulum dicitur, Nònne omnes (inquit) administratorij spiritus sunt in ministerium missi propter eos qui hæreditatē capiunt salutis? Hoc igitur non defectu egit potestatis, sed ex mera sua ipsius liberrima charitate, quæ de largifluo æternæ bonitatis fonte absque suæ gloriæ detrimento sua suis nō desiit dona concedere. Verum quum homo idem in paradiso voluptatis locatus fuisset, seductorique angelo præbuisset assensum, in huius peregrinationis exulauit loco, vbi in latrones incidit, qui exuētes eum immortalitatis tunica, ac maxima ex parte naturalibus & gratuitis donis, plagis multis impositis illum seminecem reliquerunt. Hunc illac prætereūs vidit quidam sacerdos, qui legis typum tenet, atque nullo medicamento eidem adhibito pertrāsit, quoniam (Apostolo teste) nihil ad perfectum adduxit lex. Si enim data esset lex, quæ iustificare posset, iam gratia nō esset gratia. Potuit enim lex ægrum agnoscere, inter leprā & lepram discernere, illi compati, cum verò minime sanare. Hæc in porticu Salomonis figurata est, quæ languentes in se tenere poterat, nequaquam verò curare. Eundem quoque ægrum vidit Leuita quidem illac trāsitum faciens, qui prophetarum in se figurabat authoritatem, & nullo impēso curationis auxilio præteriit. Potuerunt nāque prophetæ iustorum merita, peccatorumq; denunciare supplicia, sed veniam nullo modo delinquentibus dare, quoniam & ipsi peccatores erant, & Dei misericordia sicut cæteri indigebant. Vnum eorum confitētem audi: Omnes sicut oues errauimus, vnusquisque declinauit in viam suā. Alius verò ait: Dominus de cœlo prospexit super filios hominū, vt videat, si est intelligens aut requirens Deum, omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum non est vsque ad vnum. Postremo Samaritanus piissimus, qui & ipse ab Hierusalem descenderat in Hierico, mox vt languidum istum intuitus est, super eius miseria compassione permotus, appropinquans ligauit

Ioiel. 2. Gen. 1. Luc. 15. Psal. 50. Psal. 113. Heb. 1. Heb. 7. Esa. 53. Psal. 13.

10 20 30 40 50

ligauit vulnera illius infuso desuper compunctionis vino, atque misericordiæ oleo, suoque illum imponens iumento, ecclesiæ duxit ad stabulum mandans rectoribus ecclesiarum, quatenus diligentem erga eum curam adhiberent, donec conualesceret, spondensque se illis redditurum, quicquid pro eius supererogauerint valetudine. Qui legit intelligat, quoniam hæc parabola restaurationis ac redẽptionis humanę modum declarat & ordinem. Descendit Dei filius per carnis susceptionem in hoc ærumnosum exilium factus hominum custos, atque redemptor. Agnouit iacentis vtriusque hominis calamitatẽ, fouit sacramentorum remediis vlcera ipsius, portauit super se in cruce pendens, omnium iniquitates, sicut per Prophetam dicitur: Verè langores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit. Nos reputauimus eum quasi leprosum & percussum à Deo & humiliatum: ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostrę super eum, & liuore eius sanati sumus. Solus igitur Deus Dei & hominum mediator homo Christus Iesu humani generis valuit mederi langoribus, qui peccatum nullum fecit, neque in ore ipsius inuentus est dolus. Quamobrem quia solus inter mortuos ab omni culpa extitit liber, rationabiliter potuit infirmi vulnera curare, ipsumque pristinæ restituere libertati, quemadmodum in euangelio ipse ait: Si filius liberauit vos, verè liberi eritis. Nam & per prophetam inquit: Ego sum, qui deleo iniquitates tuas. Per Esaiam quoque causam aduentus sui ad nos, & effectum dennncians ait: Spiritus domini super me, eo quod vnxit me dominus, ad annunciandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prędicarẽ captiuis indulgẽtiã, & clausis apertionẽ vt prædicarem annum placabilem domino, & diem vltionis Deo nostro, vt consolarer omnes lugentes, & ponerem consolationem lugentibus Sion, & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Videsne, ò homo, quid à Deo per mediatorem tuum perceperis. Agnosce, quæso, quantum ipse custos te dilexerit & redemptor, qui tanti te æstimauit, vt pro tuorũ medela facinorum sanguine suo antidotum faceret, quo tuis vulneribus apposito sanareris. Hoc autem egit, quando pro te mori dignatus est effuso in redemptione præuaricationum tuarum proprio cruore, per quem nedum redimeret, verumetiam potaret te, suoque inebriaret amore, quo hausto lætificatus clamares & diceres: Calix tuus inebrians quàm præclarus est Domine. Quid igitur retribues domino pro omnibus, quæ tribuit tibi? Quid, inquam, proprio rependes autori, qui te quæsiuit, inuenit, atque a dæmonum morsibus te in humeris suis baiulãs

Esa. 53.

Ioan. 8.
Esa. 43.
Esa. 61.

Psal. 22.
Psal. 115.

redimendo saluauit? Poterisne continere te, vt non eius admonitionibus obtemperes, qui te tã sedulo hortatur, vt redeas, & conuertaris ad ipsum? Noli (obsecro) ad vocem ipsius obsurdescere, quemadmodum populus Hebræorum per annos quadragita fecit in eremo, propter quod offensus dominus omnem generationem illam peremit in deserto, prohibuitque (exceptis duobus) ne quisquam eorum, qui obdurauerunt corda sua, in repromissionis ingrederetur terrã, patribus eorũ lõgè ante promissam. Prius verò quã illos percuteret, signa ingentia propter ipsos in Aegypto exhibuit, mare rubrum ante eos diuidẽdo siccauit, insequentes omnes pariter suffocauit in aquis. Manna de cœlo præbuit, de quo eos annis quadraginta cibauit, quatenus ex perceptis beneficiis, visisque miraculis erudirentur ad fidem, diuinis in præceptis implendis promptiores, atque ad tollerantiam aduersorum existerẽt fortiores. Nam Dei clementia consueuit (vt plurimum) ante electos suos beneficiis ad se trahere, quàm terroribus, quoniam potius amari desiderat, quàm timeri. At verò post collata munera, post reiteratas exhortationes si obtemperare neglexerit homo, illum terroribus pulsat, flagellis percutit, variisque calamitatibus premit, demumque obtenebratum atque obstinatum damnat, quemadmodum Pharaoni & exercitui eius euenisse cognoscimus. Quamobrem ò præuaricatores redite ad cor, vt possitis audire sonitum pulsantis sapientiæ, & ad vos introire cupiẽtis. Reuertimini, ò contemptores, ad correptionem; vos, inquam qui à Deo auersi estis, & obduratum habetis cor atque impœnitens. Exorantis & exhortantis ipsius sapientiæ verba mentis aure percipite, monitisque eius saluberrimis assensum præbere, quę ait: Nunc ergo, filii, audite me, beati qui custodiunt vias meas, audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abiicere eã. Beatus vir, qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostii mei. Qui me inuenerit, inueniet vitã, & hauriet salutẽ a domino. Quanta dilectione vos inuitet ad veniam, intelligite, quantisve spiritualibus donis vos locupletare desideret, considerate. Emolliat (quæso) lapideum cor vestrum illius amoris flãma, beneuolentia reuocet, pulchritudo alliciat, promissa erigant, & erogata accendant. Erumpant absque dilatione oculi vestri lacrymarum flumina, ingeminentur suspiria, vestrique gemitus compunctionis iudices cœlum compleãt. Omnis etiam à vobis propulsetur duritia, & perniciosa desperatio repellatur; quæ misericordiæ fontem euacuat, paradisi ianuas claudit, diuinæ pietatis exiccat viscera, indulgẽtiæ obturat semitas, spei fiduciã adimit, atque bonorum omnium plenitudinẽ perdit. Parabolæ patrisfamilias mementote, qui contẽptus ab iis, quos ad suã inuita-

Prou. 8.

Luc. 14. uerat cœnam, seruo suo mandauit dicens: Exicitò in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos & claudos compelle intrare, vt impleatur domus mea. Niniuitarum postremo vos inuitet pœnitentia, informet humilitas, confirmet & gratia. Porro apud Deum nulla est irremissibilis culpa, quum ex cordis synceritate humiliter postuletur venia. Quid (oro) in peccatrice iustificata fuit, nisi lachrymarum effusio, animique compunctio? Fleuit post negationem Petrus, & pristinæ restitutus est gratiæ. Compleuit dominus in his duobus, quod prophetico prædixerat ore: Quotiescunque ingemuerit peccator, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Quid delinquēti hac promissione dulcius? Quid desperato, & vniuersorū flagitiorum pleno amabilius? Quid ve ad emendationis bonum dici potuit efficacius? Gemat peccator ex corde, pœniteat ex corde, deprecetur ex corde, & exaudietur. Nulla veniæ interueniet mora, vbi compuncta est conscientia, quoniam Dei misericordia est paratior ad ignoscendum, quàm ad puniendum, dicente Psalmographo, Quoniam ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius. Nunquid voluntatis meę est mors impij (ait dominus) & non magis vt conuertatur & viuat? Benignus planè est & præstabilis super malitia vestra, duntaxat non sit voluntaria neque ex studio perpetrata. Huiusmodi nullo modo meretur indulgentiam, quoniam quandiu viget in animo, diuinæ aduersatur bonitati. Cæterum si illius pœniteat hominem, parcit Deus, si verò perseuerat in ea, punit tanto grauius, quanto magis patienter tolerat. Nam grauitatem supplicij longanimitatis expectatione compensat. Quamobrem ò tu, qui hactenus in tuis extitisti sceleribus obstinatus, ne differas conuerti ad dominum, a quo auersus es. An diuitias longanimitatis & bonitatis eius contemnis? Hoc si agis, secundum duritiā tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. Thesaurizas tu tibi iram, quum despicis diuitias bonitatis Dei quę ad pœnitentiam te inuitat, quam minime valebis effugere, si neglexeris pœnitere. Nam si iuxta Apostoli Petri sententiam Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudiciū cruciandos reseruari, tibine parcet vermiculo & in proximo morituro? Quæ est (oro) dementia tua, vt indignationem Dei non verearis incurrere, gehennę metum non habeas, mortem secūdam non expauescas, teterrimùmque inferni carcerem sempiternaliter inhabitare non trepides? vbi vermis eorum, qui aderunt, non morietur, neque eorum extinguetur ignis, sed stridor erit dentium, horrida dæmonum visio, palpabiles tenebræ, fœtor sulphuris irreuocabilisque sententia. Experire (quæso) vtrum materialis huius flammę vel ad momentum possis, sustinere incendium, si mutilationem membrorum, si carceris squallorem, si cætera quæ damnatis irrogantur, supplicia. Ista dum certo experimento cognoueris esse intollerabilia, dira, atque humanæ naturæ inimica, resipisce, plora, de tuis emenda te criminibus, & fructuosam age pœnitentiam, vt non te inuoluant peccatorum tenebrę, repentinus non te inuadat interitus, neque iudex omnium oris sui virga percutiat. Tunc clamabis, & non exaudieris, inuocabis, & non erit qui te liberet. Tibi clausum erit cœlum, à te suffragia fient aliena sanctorū, super te minime lucebit misericordiæ sol, neque pietatis lucerna illuminabit te, quoniam dum poteras, repulisti eam, tèque gratia ipsius exhibuisti indignum. Aequalem cum virginibus fatuis excipies sententiam, quæ nuptiarum obseratis ianuis sancto charitatis oleo neglecto, nemineque pro eis interpellante, ante fores positæ ingeminantes dicent, Domine, domine aperi nobis. Hæc autem vniuersa deuitabis incommoda, si sponsi vocem dicentis audieris: Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. Quamobrem redire ad te suadeo tibi, qui hactenus cor impœnitens habuisti, euigila (quæso) à grauissimo somno præteritorum facinorum. Excute omnem à te torporem, ac manu quadam sanctę spei desperationis vincula solue, vt facilius possis volare ad Christum, qui extensis in cruce brachiis ad te amplexandum, aperto latere ad te suscipiēdum, inclinatoque capite ad te deosculandum tuum nimio cum amore præstolatur aduentum. Accede igitur ad eum in spiritu humilitatis, & in animo contrito ad ipsius te voIue vestigia, eius pedes lacrymis laua, exterge capillis, ac deuotionis vnguento liniens dic: Pater peccaui in cœlū & coram te, iam nō sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum de mercenariis tuis. Inde autem nullatenus recedas, donec placatum senties patrem, recipiasq; stollam primam, in manibus anulum, calceamenta in pedibus, atque saginati vituli pascaris edulio. Tunc confusionis & mœroris lugubri indumēto deposito, nuptiali verò veste ornatus exultationis & confessionis carmen decātabis & dices: Nisi quia dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. De cętero autē effectus iustior charismata meliora percipies, per quæ ex quotidianis eruditus profectibus senties quàm bonus sit Israel Deus iis qui recto sūt corde, qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

Ezech. 18. Psal. 29. Rom. 2. 2. Petr. Matt. 25. Matt. 24. Luc. 15. Psal. 93. Psal. 72.

DI-

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI DE CHRISTI

Corpore, Sermo deuotissimus.

HVmanus affectus, quamuis in singulis naturaliter vigeat, est tamen semper ne tepescat, seu deficiat funditus, beneficiis nutriendus. Nam quemadmodum materialis ignis incendium pedetentim, nisi vnde nutriri valeat frequẽter superadiiciatur, minuitur, ita & mutuus mortalium amor, si non crebris beneuolentiæ exerceatur officiis. Sarmentis & oleo accẽsa perseuerat flamma, & dilectionis affectus humanitatis obsequio, eoque dulcius se diligentes conglutinat, quò crebrius præstantiora vicissim fuerint prærogata seruitia. Hinc redemptoris domini nostri Iesu charitatis patet sublimitas. Nam ex impensis beneficiis, quotidianisque muneribus ignitæ dilectionis ipsius agnoscitur vehementia. Dignare igitur ò homo redire ad te, tacitaq; consideratione perscrutari, quanta tibi Deus tuus conditor & redemptor prærogauerit dona quatenus ex ipsis intelligas quo te amore diligat, quove te pietatis amplexetur affectu. Hoc ex numero, hoc luculenter ex beneficiorum qualitate percipies. Nempe si autoris tui dona dinumerare volueris, arenam maris, guttas pluuiarum, & multitudinem reperies superare stellarum. Si autem qualitatem attendas, tuam omnino cõditionem, tuaque transcendunt merita. Quippe quum vniuersa ex largiflua opificis summi bonitate proueniant. In huius itaque tuæ meditationis fronte te statue ante te, vt corporis tui originem, hanc animæ rationalis sublimitatem agnoscas. Quis (oro) te condidit? quis antequam fieres, te produxit ad lucem? Nunquid humano fuisti procreatus arbitrio? tuorumque parentum conceptus, atque formatus ingenio? Erras prorsus, & a veritatis limitibus nimium deuias, si taliter opinaris. Qui enim nequierunt se, te quomodo facere potuerunt? Qui enim verbo suo sempiterno condidit omnia, illos pariter fecit & te. Prophetam confitẽtem audi: Manus tuæ, inquit, domine fecerunt me, & plasmauerunt me. Fecerunt vtique prius de limo, deinde plasmauerunt in vtero, quatenus notificarent vniuersorum Deum esse autorem. Vtrunque diuina testantur eloquia. De institutione namque primi hominis sic legitur: Formauit igitur dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. In persona verò cunctorum quid beatus Iob loquatur obserua: Memento quæso, quod sicut lutum feceris me, & in puluerem deduces me. Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & neruis compegisti me. Ipsum quoque dominum per Prophetam eadem perhibentem attende: Priusquam te formarem, inquit, in vtero noui te. Signanter ait te formarem in vtero, ne alium quàm ipsum tui corporis crederes esse factorem. Te igitur Deus de humano ac vilissimo semine matris tuæ formauit in vtero, corporis organum distinxit per partes, diuisit artus, sensus disposuit, singulisque propria indixit ministeria, vt non esset schisma inter eos, sed compago indissolubilis, amoris vinculum, vnitatis exemplum, dilectionis forma, decus sapientię, & corporis ecclesię similitudo vel optima. In ipso autem corruptibilis corporis vasculo, per quod plurima vales elicere rudimenta virtutum rationalem infundit spiritum qui nõ solum corporis vegetaret organum, verum etiam conditorem proprium intelligeret, atque diligeret. In ipso Dei fulget sapientia, quoniam illius præclaram gerit imaginem, quam in creationis suæ sumpsit initio. Quum enim totius trinitatis consilio plasmari debuisset homo, dictum est: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrã. Non de corpore ipsius ex limo composito dicitur, sed de intellectuali spiritu, qui immortalis effectus est, spiritualis naturæ insignis, beatitudinis capax, ęternitatis amator, corpora omnia, siue terrena, seu cęlestia ingenita dignitate transcendẽs. In hac parte idem homo cæteris est prælatus animantibus, quæ superficiem habitant terrę, vel in aquis & aere sentiendo viuunt. Hoc diuinus perhibet sermo, qui homini formato inquit: Crescite, & multiplicamini, & replete terrã, & subiicite eam & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram. Hinc insolentia damnatur mortalium, qui in hominibus contra conditoris legẽ, & iura naturæ volunt sibi vendicare primatum, quum animantibus solum irrationabilibus prærogatiua dominandi eisdem concedatur ex munere. Cęterum, quia necesse est, vt etiam in hominibus sint, qui pręsint, & aliis imperent, ne fiat confusio, quę ex inordinatione causatur: Sic pręesse debent, quibus regiminis onus iniungitur, quatenus humilitatis & humanitatis minime pretergrediantur limites, sed mortales delictorũ fasce obrutos, passionib. deditos se esse agnoscãt, illisque similes, quibus prelati sunt & si non officio, seu ministerio, certe tamen natura & conditionis ordine. Non enim aliam calcant terram, alium spirant aerem, altera Solis perfruuntur luce, aliumve Deum isti habent, quam illi, qui gradu inferiores sunt. Persępe autem contingit, vt coram Deo meritis præcellant, & præstantioribus donis spiritualibus fulgeant, qui famulantur, quam qui imperare videntur. Non personarum acceptor est Deus, nec cuiuspiam considerat dignitatem, carnis prosapiam, & honoris pręsidentiam, sed virtutes, sed desideria, sed cordis simplica-

Iob. 10. Gen. 2. Iob. 10. Hier. 1. Gen. 1. Ibid.

citatē, sed innocentiā vitæ. Quãobrē nullus extollat de munere, nemo ex prælatione intumescat. Studeat verò quisquis primatus recte cupit honorem, absque honoris concupiscentia aliis sublimior esse virtutibus & cæteris sanctitate præcellere. Huiusmodi principandi ardor gratissimus est Deo, nec tamen hominibus onerosus, quoniam qui sic præeminet, se cunctorum arbitratur esse minorē, seque ex humilitate interius deiicit, & si non semper exterius. Nouit quidem periculum præsidendi, eloquio dicente diuino: Iudicium durissimum fiet in iis, qui præsunt. Nouit, inquam, infirmitatem propriam, humanam conditionem, elationis iacturam, humilitatis gratiam, ipsiusque fastigium. Sciens igitur quoniam ante ruinam exaltatur cor, & abominabilis est Deo omnis mente sublimis, magnopere honoris refugit cathedram, aliis imperare formidat: seque, vt honorabiliter eleuetur, humiliat, concupiscitque ex corde abiectus esse coram domino & in oculis hominum, magis quam ex elatione damnatus in fascibus dignitatum, habitare in tabernaculis peccatorum. Verum istiusmodi, etsi ex imposito pastoralis curæ regimine, contingat non habere in terra, præsidentem sibi vniuersis nihilominus dominantem Deum fideliter veneratur in cœlo, intelligens proculdubio, nedum quod habet, verumetiam ab illo percepisse quod est. Honora itaque, ô homo, conditoris tui, quam in te gestas, imaginem, spirituale ipsius excole tēplum, quatenus in te suam deputatam similitudinem diligat, reformatam agnoscat imaginem, atque vna cum patre suam delectabiliter apud te instituat mansionem. Ad hoc quippe fecit te, teque ideo dominus Deus tuus præstitit tibi, non vt tuus, neque alterius, sed vt esses suus, tecumq; inseparabiliter habitaret. Sane sibi de te retinuit principatum, vt semper eum, à quo factus es, decenter honorares: illum timeres, qui supra te est ipsumque toto corde diligeres, à quo non solum creationis excellentiam, sed & vniuersi famulatū suscepisti. Corporū nēpe cœlestiū, solis videlicet, lunæ, stellarumque tibi splendorem exhibuit, tribuit ministerium, obsequium præstitit, & eorum tibi delectabilem satis prærogauit aspectum, quatenus tot amoris facibus tuum accenderet cor, quo radiantium sydetum decore tuum oblectaret obtutum, terræ fœcunditatem, pomorum species, amœnitates nemorum, herbarum virtutes, vernantium rosarum fragrantem suauitatem, & florum, concentus auicularum harmonicos, diuersa quadrupedum genera, proprietates eorum. Et quicquid natat in flumine, viuit in aquis, mouetur in gurgite, seu æquoris profunda perlustrat, instituit, vt tibi in alimentum essent corporis, tuæ fierent peregrinationis adminiculum, solatium vitæ, impensæ claritatis exemplū, timoris documentum, honoris tui indicium, atq; omnium conditoris speculum valde perlucidū. Bona igitur naturæ, creaturarum munera & vniuersi ordinem beneficium tuum esse cognosce. Illo vtere ad salutem, ad profectum exerce, contemplare pro gaudio. Te vsus doceat, suadeat ratio, visibilia, & inferiora sui famulatus tibi testentur finem, quatenus in illis, dona tui plasmatoris intelligas, ipsumque intentione assidua laudare non desinas. Dedit itaque inferiora, dedit & superiora, corporalia & spiritualia, vt ministrent tibi. Sic enim de spiritualibus, id est angelicis spiritibus Propheta loquitur, dicens: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem, facit (inquit) spiritualem naturam angelos suos, videlicet nuncios, & ministros in prædestinatorum obsequium. De hoc & Apostolus ait: Nonnė omnes administratorii spiritus sunt in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? Nequaquam autem propter se diriguntur, quoniam eorum nequeunt augeri merita, neque minui, sed ob salutem illorum, qui per gratiam regni cælestis hæredes sunt facti, & perpetuæ fęlicitatis percipiunt donum. Istis specialiter angelorum impenduntur ministeria, ne Satanæ seducti astutia, siue carnis illecti blanditiis aberrent, & a veritatis semita gressus reflectant mētis. Hinc est quòd eos in huius peregrinationis naufragio, ne periclitentur, protegunt, præbent consilia salubria, deprecantium orationes perferunt, coram Deo offerunt vota, supplicationes impetrant, reportant gratiam, torpentem excitāt, de ignotis erudiunt, instruunt ad certamen, spirituales arcent nequitias, excitant ad vitam, atque indeficientem imbecillitati humanæ custodiam exhibent. Cuncta ergo, quæ creata sunt, siue cœlestia, siue terrena homini ad profectum sunt pręstita, ipsiusque esse censentur. Vnde Apostolus hoc denuncians ait: Oīa vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cæphas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura. Oīa vestra sunt, vos autem Christi. Perpendisne, quam honorabiliter sublimatus sit homo, cui vniuersa sunt tradita? Cęlum, tellus, maria, flumina, elementa & omne quod graditur super terram, ex illa gignitur, aut spirat in lymphis, vel viuit in cælis, vt sunt angeli, archangeli, virtutes principatus, & potestates. Vniuersa hæc hominum saluti, & præcipuè prædestinatorum inseruiunt, tametsi spirituale ex his ignorent elicere commodum. Nam quemadmodum sol, quum radios suos diffundēs per orbem non minus lucem mortalibus subministrat, dum ab illius splendore se sponte subducunt, quàm quum ipsa delectabiliter perfruuntur, ita nec creaturarum numerositas à proprio deficit ministerio, quando rectus earum negligitur vsus, sicut quum ad gloriam dirigitur conditoris. Nempe quæcunque facta sunt, impositum sibi exercent ministerium ea, qua sibi ab autore indi-

Sap. 6 · Psal. 103 · Heb. 1 · 1. Cor. 3

indictum est, lege, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit misericordiæ suę im brem super iustos, atque iniustos. Nemini subtrahunt iniunctum pietatis officium, nullumque discernunt peccatorem nec sanctum, sed omnibus vniformiter prodesse velle noscuntur, quamuis electis tantum proficiant in charitatis augmentum, Reprobis verò ad ingratitudinis eorum iudicium, eorumque iustæ damnationis testimonium. Quamobrem sicut legitur, pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Pugnabit (inquam) ministerii sui obiiciendo dona eorumque abusus improperando delicta. Tantorum igitur criminum illos reos esse conuincet, quantorum beneficiorum eosdem insinuabit extitisse ingratos. Cæterum si creaturis male vtendo damnabiliter delinquunt, quid (quęso) arbitrandum est, quando proprium repellunt autorem? Pręmeditetur, itaque peccator & malus, quid in iudicio suo sit responsurus factori, qui tam pręcelsa, tamque innumera illi creaturarum prærogauit obsequia? Habebit aduersum se creaturarum spirituales voces, habebit angelorum, archangelorumq; ministeria. Illum accusabunt dęmonia, arguent scelera, damnabit conscientia, Christique iudicabit humanitas. Ipsa est, quę irreprehēsibilis ęquitatis lance quemadmodum ad ęternę patrię mansiones prouehet iustos, sic ad interitum sempiternum demerget iniustos, qui illius neglexerunt gratiam, contempserunt membra, beneficia conculcarunt. Quamquam enim ex creaturis homo immensa charitatis ac beneuolentię perceperit dona, per amplius tamen ab ipso mediatore Dei & hominum Christo humanitate mediante suscepta. Porrò quum Deus esset, Verbum apud patrem, sine initio genitum, coęternumque gignēti, propter homines factus est homo, vtique visibiles, passibilis, mortalisque. Non amittens quod erat, factus est quod non erat, vt quod perierat, inueniret, sanaret seminecem, illuminaret cęcū, discordemque conditoris sui reuocaret ad pacē. Quamobrem in eius ortu infantilibus membris, quū vilibus adhuc inuolutus esset in panis, exultantes angeli decantauere, dicentes: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. In signum ergo fœderis sempiterni humanam, quę inobediendo deliquerat, in vnitate personę absque peccato assumpsit naturam, per quam vniuersę mortalitatis aboleret culpam, esset conceptiuus, fieret & redemptor. Redemit plane nos de seruitute diaboli, non corruptibilibus auro vel argento, sed precioso suo sanguine, quem abundè pro peccatis nostris effudit in ligno. Sic quippe dilexit nos, vt tanti nos emeret, atque de alienis amicos, & de auersis faceret filios, suoque corpore pasceret, ac proprio cruore potaret. Quod autem susceperat propter nos, in peregrinationis solatium, in dilectionis signum,

Sap. 5.

Luc. 2.

in mysteriū credulitatis, in testimonium miserationis, in pignus fœderis, in fraternitatis vinculū, & in precium nostræ redemptionis exhibuit. Se nanque visibilem, sic in altaris mensa manducabilem fecit. O preciosum conuiuium, ò sacrosanctū mysterium omni admiratione dignissimum, in quo verus Deus & homo continetur Christus, manducatur, & bibitur. Manducatur (inquam) nec laceratur; bibitur, & minime mutatur, sed ipse perseuerat, vt est. Nullum diuinitatis, seu humanitatis suæ patitur detrimentum, quum dentibus premitur, attrectatur manibus, loco circumscribitur, mortali copulatur corpori, diuersisque in ecclesiis cōsecratur. Est enim idem in numero, ipse in gloria, non mutatus in essentia, non minoratus in forma, non multiplicatus in specie, neque passibilitati, dum percipitur, est subiectus in carne. Totum, quod in eo est, diuinum est, quoniam creata cuncta transcendit. Illud corporis non capit sensus, ratio non concludit humana, neque mortalium penetrat intellectus. Operatur in eo Verbum, non per angelorum, sed per ministerium sacerdotum, mediante fide, ecclesiæ seruata forma, in panis, viniq; substantia cum sacramentalium prolatione verborum. Frequentatur autem in ecclesia, vt iustis gratiam, peccantibus veniam, debilibus robur, lætitiam mœstis, diligentibus exultationem, nutantibus spem, credentibus pacem, victoriam certantibus, captiuis libertatem, atque defunctis conferat requiem. In ipso autem thesauri reperiuntur plurimi, munera copiosa spirituales delitiæ, mirabilia maxima, sacra mysteria, Dei, hominisque persona. Nō aliud accipit malus, quàm bonus: nec iniustus, quàm iustus, sed aliter sumit. Neque enim spiritualiter, sed tantum sacramentaliter malus. Bonus autem vtroque modo percipit Christum. Tantæ siquidem dignitatis, tantæque excellentiæ esse probatur, vt in eo ipsa etiam angelica natura miretur, veneretur sub accidentibus Christum, diuinam in sacramento maiestatem colat. Gaudeatq; vehementer esse cum hominibus Deum. Ecce (inquiunt inter se) tabernaculum Dei cum hominibus, & habitauit cum eis, & ipsi populus eius erunt. & ipse cum eis erit eorum Deus. Est plane nobiscum Deus, remotus tamen per speciem, propinquus verò per fidem, & præsens per sacramentorum sui corporis & sanguinis veritatem. Remotum in eo per speciem dixerim Deum, quoniam aliud vides, aliud autem in ipso est. Vides accidentia sine subiecto, quum ibi sit veraciter Christus Dei & hominis filius. Quod verò per fidem propinquus sit, audi. Habitare, inquit Apostolus, Christum per fidem in cordibus nostris. Alibi quoque: Non enim est Deus longe ab vno quoque nostrum. In ipso sumus, viuimus, & mouemur. Quid verò pręsentius esse potest eo, qui ait: Ecce ego vobiscū sum omnibus diebus vsq; ad

Eph. 3.
Act. 17.
Matt. 28.

ad consummationem seculi? eius præsentiam vis in hoc sacramento cognoscere? Accipite, inquit, & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Ne igitur errares in fide, & à veritatis semita deuians male de Christo in hoc sacramento sentires, se dedit in cibum, quum adhuc esset passibilis, quum videretur, quum tangeretur, quum agnosceretur, quum præsens loqueretur. Non aliud quàm corpus meum, inquit, vobis trado, non in aliam mutatum speciem, neque immortale, aut impassibile effectum, sed de substantia vestra assumptum, quod post paululum impiorum tradetur manibus ad ligandum, flagellandū, conspuendum, crucifigēdum, occidendumque. Hoc vtique corpus, in hoc sacramento percipimus. Cæterum ad roborandum credulitatem fidelium nullum præter se huius institutorem voluit fieri sacramenti. Non prophetam, non patriarcham, non iustum, non angelorum quempiam, siue de inferioribus siue de mediis, siue de superioribus. Ipse plane illud instituit, qui semetipsū tradidit, cuius eloquia verissima sunt, cuius sapiētia falli nullatenus potest, cuiusve sententia mutari nequit, ipso perhibēte, qui ait: Cęlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Quoniam modo esse valet, vt falsum loquatur veritas, derideat sapientia, immutetur Deus, qui per Prophetam ait, Ego sum Deus, qui nō immutor? Hoc est corpus meum, inquit Deus, sapientia & veritas. Nulla igitur humanis mentibus inesse debet infidelitatis ambiguitas, quando Deus solus istud perficit mysterium. Nempe qui verbo suo potuit vniuersa creare ex nihilo, valet corpus suū absque sui detrimento præbere in cibum, quatenus in ipso maiestatis suæ insinuaret potentiam, dilectionis affluentiam, sapientiæ suæ thesauros, misericordiæ viscera, delectabilemque humanitatis suæ pręsentiam. Tale profecto munus decebat, vt tribueretur ecclesiæ, quæ summæ innititur veritati, ardenter diligit, sperat promissa, inuisibilibus pascitur, futura credit, quærit cęlestia, atque sempiterno Dei verbo fidei ascensum præbet, quemadmodum de ea per Prophetam dominus inquit: Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi. In auditu auris obediuit mihi. In solo quippe auditu auris Verbo obedit sancta ecclesia de gentibus congregata, quum hoc sacramentum simpliciter credit. Non enim ex visu, gustu, odoratu, vel tactu percipitur fides, sed ex auditu tantum. Auditus autem per Verbum Christi perhibentis: Hoc est corpus meum. Habet itaque in sacramento hoc fides fundamentum stabile, autoritatem diuinam, virtutem Verbi, oracula prophetarum, figurasque legales, in quibus credulitatis suæ spiritualem superædificat domum. Quamobrem nequaquam ambigere fas est, vbi tantorum testium commendatur assertio. Cæterum si in ore duorū vel trium testium mortalium, qui valent ficta, aut falsa proferre, stat omne verbum, iuxta diuinæ legis eloquia, quanto magis in asseueratione cęlestium testium, qui nequaquam mentiri possunt? Tres sunt (inquit Ioannes) qui testimonium dant in cœlo, pater, verbum, & spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt. Tota siquidem beata trinitas, quum institutioni sacramenti huius testimonium perhibeat, ipsius pariter sacrificij veritatem commendat. Memorare, quęso, quid in Euangelio sancto pater de cœlo clamet, quidve Apostolis dicat de filio suo, domino videlicet Iesu. Hic est, inquit, filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. His paucis nedum sacramento venerando, verumetiam Christi operibus, cūctisque sermonibus ipsius omnipotens pater testimonium præbuit. Verbi autem testimonium est, quando illud passioni proximus instituit, quando accepit panem in manibus, fregit, & ait: Accipite, & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Quando etiam per benedictionē sanctificato vino, quod in calicem fuderat, ait: Hic est sanguis meus noui & æterni testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Spiritus verò sancti vis nosse testimonium? Ex vaticiniis quippe prophetarū, & priscę legis figuris id sufficienter inuenies. Verū si in exordio nascentis ecclesię obserues qualiter post spiritus sancti aduentum sacramentum hoc frequentari cœpit, proculdubio ipsius paracliti illud testimonium fuisse percipies. Sic enim habes: Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panes sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis collaudantes Deum. Experientia igitur deuotionis sanctę, & exultatio spiritus, quę in sacramenti huius perceptione gustatur, notissimum almi spiritus noscitur esse testimonium. Porro dum Eucharistiam accipis, accidentia vides, panis ac vini saporem sentis, vnde, oro, si panis & vini substantia est, & non corpus Christi, ex hac cibi modicitate & potus tanta in anima & corpore prouenit fortitudo, interioris hominis innouatio, charitatis diuinę feruor, spiritualis suauitatis iucunda libatio, intimę pacis affluentia, ęternorum amor, desiderium proficiendi, virtutū concupiscentia, & gratiarum actionis ignita exhibitio? Ex huius sumptione deuota cessant odia, contentiones sopiuntur, diminuuntur lites, vitia displicent, diligitur pudicitia, terrena vilescunt, efficiturque homo alius, non per naturam, sed per gratiam, mutatusque totus in melius. Compescit linguam, amat silentium, orationi vacat, fraternitatis custodit vnitatem, cordis sectatur munditiam, & quicquid Deo placere cognoscit. Istiusmodi spirituales profectus non aliunde proueniunt, quam ex sancti spiritus bonitate, Christiq. amabili pręsentia, qui in sui corporis sacramento tam mirifice operatur, non tamen vniformiter, sed

Matt. 26. Marc. 13. Mala. 3. Psal. 17. Matt. 26. Ioan. 5. Matth. 3. Matt. 26. Act. 2.

ſed iuxta diſpoſitionem vniuſcuiuſque ſumentis, ipſiuſque miſerentis Chriſti. Et hic dixerim iuſtis & ſanctis, qui à mortali cōtagione immunes ſunt. Nam immundi ac ſceleſti; quoniam à Deo alieni exiſtunt, horum nil ſentiunt, quin potius ex communione ſancta deteriores fiunt, quod Apoſtolus conſiderans ſingulos quouſque fideles ad congrue ſumendum hortatur inquiens: Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, nō diiudicans corpus domini. Iudicium ſibi non domino manducat iniquus & malus, dum ex incuria, ſeu mentis cæcitate à cęteris cibis non diſcernit corpus Chriſti, dum præſentem domini maieſtatem in ſacramento hoc minime veneratur, dū incredulus, & pollutus præſumit contingere ſancta, atque immaculata myſteria. Iudam imitatur huiuſmodi, qui percepta panis intincti bucella ſceleratior factus à conſpectu veri luminis ſe abſentando fugit ad tenebras, quatenus conceptū perageret facinus. Hinc eſt quod ſumentes, indigne præ cæteris delicta grauiora committunt, & pertinaciores in malo, atque ad emendationem vitę tardiores ſunt. Quoniam modo in ſceleribus non excellunt alios, dum regem gloriæ, atque vniuerſorum conditorem contemnunt, & irreuerenter tractant? nempe qui tales ſunt, ſi ſacramenta cæleſtia, Chriſti corpus verum, eiuſq; ſanguinem eſſe non dubitant, qua temeritate, quave impudentia tremendam in ſe nequaquam vereantur percipere maieſtatem? Scelus hoc grande eſt, & nefas peſsimum. At ſi increduli ſunt, Deumq; in ſacramento negant eſſe præſentem, quem in cæremoniis colere videntur, verbis fatentur, circonſtantibuſque adorandum exhibent, vtique diabolo peiores cenſendi ſunt, & ſupra modum peccant, dum diuinitatis honorem, modicitati panis, & vini, quantum ex ipſis eſt populis impendere faciunt. Prophani quippe ſunt, & membra Diaboli, qui ob altiſsimi contemptum idolatriæ ritū inſtituit, per quod totum penè humanum genus à ueri Dei cultura ſubduxit. Propterea horum (niſi reſipuerint) erit damnatio, & in inextinguibilis gehennæ mittentur incendium. Porro tales obduratum habentes cor, obtuſumque mente auditum, quamuis admoniti, quanquam comminatione perterriti, ſeu etiam vtcunque deuotione guſtata prouocati, difficile corriguntur. De ipſis potiſsimum qui diuinam ſortiti gratiam tepefacti ſunt, & inſenſibiliter ſacroſancta tractant myſteria infideliterque, Apoſtolum arbitror dixiſſe, quando ait: Impoſsibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiā donum cæleſte & participes facti ſunt ſpiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus verbum Dei bonum, virtuteſque ſeculi futuri, & prolapſi ſunt renouari rurſus ad pœnitentiam, rurſus crucifigentes ſibimetipſis filium

1. Cor. 11

Dei, & oſtentui habentes. Attamen neque huiuſmodi funditus deſperandi ſunt, quoniam diuinæ bonitatis ac miſericordiæ theſauri immenſi ſunt, incomprehenſibiliaque iudicia. Vocatus eſt Saulus ſæuiſsimus perſecutor, & factus eſt Paulus eximius gentium prædicator. Publicanus Leui alieni raptor electus à domino euangelicę dignitatis, atque apoſtolatus adeptus eſt gradum. Mulier quoque immunda & famoſa peccatrix ſuorū ſcelerum maculas detergendo chariſsima diſcipula effecta eſt Chriſti. Quamobrem nemo de miſericordia Dei deſperet, neque pro venia conſequenda diffidat. Cæterum nullus de ſe præſumere audeat: nec de omnipotentis Dei bonitate delitēſcendo confidat. Vtrunque malum eſt, Deoque odibile deſerta videlicet humilitate confidere, atque neglecta iuſtitia velle in ſui conditoris miſeratione reſpirare. Regium autem iter eſt, quo ad æternæ fęlicitatis conſcenditur gaudium cum ſpei fiducia diuinis ſemper obtēperare mandatis. Nā ſpes (prout à ſenioribus definitum eſt) certa expectatio eſt futurę beatudinis ex Dei gratia, propriiſque prouenicns meritis. Spera (inquit Propheta) in domino, & fac bonitatem. Iterumque: Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in domino. Superuacue igitur in Deo ſperare conuincitur, qui ſine operum bonorum exercitatione diuina ſe credit poſse fruitione lætari. Iſta duo, bene ſcilicet agere, & ſperare quamuis omnibus, præcipuè tamen ſacerdotibus congruunt, qui ſacris altaribus iugiter aſsiſtens, ſacrificium vituli ſaginati altiſsimo immolant medullatum. Infidelitatis præterea à ſe excutiant albuginem, carnaliſq; concupiſcentiæ detergant maculam, ne gratiſsimum munus Deo offerentes ipſi diſpliceant. Conciſsis veſtibus, & aſperſis ſanguine, quæ in combuſtione erunt venerandis altaribus appropriare formident, ne vltionem domini promerentes, eſcam vitæ manducent ad mortē. Impunis etenim eſſe non poterit, quiſquis myſteria diuina polluta mente tractauerit. Sacro namque, ſicut nouimus, referente eloquio dira animaduerſione percuſſus eſt Oza, qui temerario auſu inclinatæ fœderis arcæ manum præſumpſit extendere. Porro ſi à domino imperatum eſt Moſi, vt beſtia, quæ montem tangeret, obrueretur lapidibus, diuinum valebit euitare iudicium, quicunque beſtialiter degens ad ſpiritualem Dei montem minime formidabit accedere? Eſt plane Chriſtus mons excelſus & verus, coagulatus & pinguis, in quo Deo optimo inhabitare complacuit. Cui milia milium angelorum aſtare, & decies centena milia miniſtrare perhibentur. Eſt etiam altare, ſuper quod ſacroſanctum Chriſti corpus myſtice immolatur, mons ſpiritualis, ſublimis, atq; præcipuus, in quo patriarche Abrahæ filium ſuum offerri iubetur. Quanta autem circa eundem, maxime tempore quo ſacrificium memora-

2. Reg. 6.

cuncta obtemperant voluntati. Præcellis vniuersis, concludis omnia, abdita penetras, remota prospicis, profunda rimaris, attingis à fine vsque ad finem, fortiter & suauiter vniuersa disponis. Cæterum secundum naturam assumptæ mortalitatis esuristi, sitisti, fleuisti, tentationes, contumelias, flagella, sputa, alapas, mortemque perpessus es. Illud quippe corpus, quod recubuit in præsepio, Mariæ requieuit in gremio, verissimè in hoc tuo sacramento percipimus. In propria quidem natura, sed sub alia specie, non autem absque maximo sapientiæ tuæ mysterio. Quis hominum non expauesceret humanam carnem, eiusque cruorem manducare & bibere? & potissimum Dei, & domini sui innocentis & sancti? Huiusmodi escam mortalium perhorrescit natura. Dedit igitur ipse Dominus carnem suam, & sanguinem sub eisdem speciebus, quas humanus appetit gustus. Atque conficiuntur ex multis, quatenus non solum sacramentum, sed, & res sacramenti ibidem figurata noscatur, quæ est corpus Christi mysticum ex fidelium numerositate compactum. Ibi namque est sacramentum tantum, species videlicet visibiles, atque palpabiles. Est res tantum, corpus scilicet mysticum, quod est prædestinatorum ecclesia, quæ ad corpus Christi pertinet. Verum sacramentum, & rem sacramenti dixerim esse verum corpus Christi natum ex virgine, quod sumimus ad salutẽ, si tamẽ pertinemus ad illud sumusque membra ipsius sensificata, & vegetata à spiritu eius. Opportunè igitur satis sub panis, & vini specie accipimus sacramentum hoc, & rem ipsam, id est, corpus Christi, vt merita aggregentur fidei, quæ argumentum est non apparentium. Videt qui sumit aliquid, & aliud credit, quo nil excellentius, nihil esse potest maius. Intuetur, inquam, visibiles species panis & vini, & sub ipsis inuisibilem credit Deum, quòd corpus suum nedum in solatium, & præsidium peregrinationis nostræ exhibuit, verum etiam in cibum, pretium, præmiumque. Cibum vtiq; in sacramento, pretium in cruce, & in cœlo præmium. O ineffabilis dignatio conditoris. O stupor indicibilis charitatis. Quis non contremiscat? quis non cum exultatione miretur sub accidentibus modicis panis, & vini fideles Deum & hominem manducare, & sumere? Sane nunquam ausus fuisset homo talia petere, sed neque cogitare, quoniam hoc misericordiæ opus omnem mortalium supereminet dignitatem. Equidem donum illud propheta longe ante considerans modo cõsueto cum admiratione dicebat: Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus, escã dedit timentibus se. Misericors vtique Dominus in se, & nostri miserator, corporis sui sacramẽtaliter escam præbens suorum, quæ præcesserant, mirabilium specialem nobis voluit exhibere memoriã. Nõne mirabile charitatis indiciũ extitit, quòd Israeliticus populus ex Aegyptiaca seruitute exiturus per esum agni, percutientis angeli euaderet cladem? Quod in deserto idem populus cõstitutus per annos quadraginta quotidiano mannæ pabulo nutriretur? Quòd Mosi virga percussa bis petra largifluæ adeo emanerent aquæ, vt sitientis populi ardorẽ extingueret? Quòd Propheta subcineritium comedens panem in fortitudine cibi illius dierum quadraginta perageret iter? Miranda prorsus hominibus, quæ Deus nationi exhibuit Hebræorum, munera extiterunt, vt per ipsa agnosceretur, coleretur, diligeretur: & tamẽ vmbræ fuerunt, quas miramur. Peramplius igitur veritatem miremur, cuius illæ vmbræ fuerunt, quatenus credamus, veneremur, & laudemus. Apostolum de his disserentẽ audiamus: Nolo (inquit) vos ignorare fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes baptizati sunt in nube & mari: & omnes eandem escam spiritualẽ manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra. Petra autem erat Christus. Eandem (ait) manducauerunt escam, & potum biberunt noui & veteris testamenti patres, quanquam in vmbra veteres, & sub gratia fideles. In veritate plane vmbra erat, quod egressurus de Aegypto populus Hebræorum à Domino per Mosem in mandatis accepit, vt familiæ singulæ sumerent agnum anniculum sine macula, illumque assarent, atque de eius sanguine vtrumque domorum suarum limirent postem, ne percutiente angelo primogenita Aegyptiorum cum eisdem pariter interirẽt. Vmbræ verò huius vis agnoscere veritatem? Agnus iste anniculus absque vlla contagione delicti Christus est Dominus, Dei & hominum mediator, cui Ioannes testimonium perhibuit dicẽs: Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi. Hic acerrimo passionis igne in crucis stipite assatus fuit. Hunc per iugem meditationem, ac dilectionem piam habeto in corde. Hunc imitare in opere, quatenus vtriusque hominis spirituales postes eius sint liniti cruore. Ipsum autẽ cum festinatione mãducas, si charitatis adustus incendio eundem spirituali atque sacramentali comestione percipis. Neque tibi percussor angelus nocere valebit, si agni istius fueris saginatus edulio. Protegent te sancta mysteria, & inter medios seculi fluctus ante mystici Pharaonis faciem gradieris illæsus. Illum itaque in intellectuali pelago suffocatum aspicies constitutus in littore. Tunc lætitiæ initiato carmine magna cordis cum exultatione clamabis: Cantemus Domino, gloriose enim honorificatus est, equum & ascessorem proiecit in mare. Porrò si iustificatus in spiritu cordis tui assidue tenueris solitudinem, non corruptibile manna, sed incorruptum

Psal. 110.

1. Cor. 10

Ioan. 1.

Domini corpus suauiter habebis in escam. Est autem caro Christi suauissimum manna de coelo hominibus prærogatum ad vitam, in quo omne delectamentum, omnisque saporis satietas continetur. Hoc cibo sanctificato, hoc coelesti vtere pane, ne peregrinationis huius lassescas in via, neque spiritualis mortis succumbas articulo. Pollicitationis Domini memento dicentis: Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Hunc igitur vtroque modo manduca, hunc assidua supplicatione, vt tibi cælestis tribuat pater, exposce dicens: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Signanter dictum est hodie, quatenus scias te quotidiano illius indigere suffragio. Non enim sufficit vt illum semel accipias. Nam quemadmodum quotidie in altari pro delictis tuis mystice immolatur, quotidieque delinquis, ita & tu, & si non sacramentaliter, tamen & spiritualiter quotidie manducare non dubites, duntaxat peccandi in te minime dominetur affectus. Nempe si ipsum simpliciter credis, si absque mortali peccato viuis, illumque super omnia diligis spiritualiter comedis, membrum effectus es mystici corporis ipsius, & in corpore copulatus es capiti, nutririsque de eodem spiritu, quo corpus & pertines ad caput, atque honoraris in capite, quandiu perseueras in corpore. Verum si te diuidis, si vnitatem membrorum contemnis, amittis gloriam capitis, & cum præcisis à corpore, ac membris mortuis computaris, quoniam non viuis in corpore de spiritu capitis. Tunc quidem etiam manducando non manducas, & similis illis efficeris, qui comedentes tantum corporaliter manna, gustus ipsius repleti fastidio, contra dominum murmurauere dicentes: Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium, quos comedebamus in Aegypto gratis. In mentem nobis veniunt cucumeres & pæpones, porri & cæpe, & allia. Anima nostra arida est. Nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi manna. Te proculdubio cælesti dono facis indignum, & salubris sacramenti huius priuas effectu, si corde insipido hoc cæli cum manna manducas. Sic igitur viue, quatenus sano cordis palato hoc tibi sapiat, & quotidiana eius refectione pinguescas. Cæterum vt manna in deserto patribus præstitum corporis Christi scias gessisse figuram, Prophetam audi dicentem: Et pluit illis manna ad manducandum, panem cæli dedit eis, panem angelorum manducauit homo. Nusquam Hebræorum populum legimus angelorum manducasse panem, sed tantum coturnices, & manna. Verum neque angeli mannæ illius vescebantur cibo, quippe quum pro refectione datum fuerit corporum, quibus illi carent. Sed Christus dominus angelorum dictus est panis, non quòd illum sacramentaliter, sed spiritualiter comedunt. Sane quum humanitatis ipsius excellentiam, gratiarum affluentiam, gloriæ sublimitatem, vnionem personalem, potestatem traditam, & capitis prærogatiuam contemplando mirantur, & diligendo fruuntur, eundem spiritualiter edunt. At verò homo, qui per fidem ambulat, toties angelorum manducat panem, quoties corporis & sanguinis Christi percipit sacramenta. Nam, quamuis non eodem modo, quo illi, eundem tamen manducat cibum. Vnus enim Deus, vnus Dei & hominum mediator homo Christus Iesus. Illis quidem reuelata facie se præbet, hominibus autem per fidem. Verumtamen, quemadmodum de ipsa humanitate Christi excellentius lætantur angeli, quam homines fideles & iusti, ita familiarius Christiana plebs Dei vtitur contubernio, atque præstantiori vescitur alimento, quam populus Hebræorum. Hebræis tanquam carnalibus & sine spirituali gustu datum est manna, quod quanquam è cælo plueret, corrumpebatur tamen, si in alterum seruaretur diem, fidelibus autem incorruptibilis agnus & immaculata caro. Illis esca, per quam sustentarentur corpora, istis panis vitæ, nedum ad roborandum corporalem valetudinem, verumetiam ad multimodum animarum profectum. Illis concessa est vmbra, istis veritas. Illis alimentum de cælo, istis cælorum fabricator, & rector. Illis sapida, atque visibilis esca, istis inuisibilis & dulcis dominus. Illis solum figura, quę de veritate instrueret istis veritas ipsa sub accidentibus tecta, quæ ad ipsam reuelatam prouehat veritatem. Illi per vmbram erudiebantur, vt intelligerent quod percipiunt hi, isti autem in sacramento tenent veritatem, quatenus se exercendo fideliter tandem eadem sicut angeli aperta visione fruantur. Videsne quàm sapientissima dignatione iuxta singulorum qualitates & status, angelis, hominibusque se communicet Christus? Vno cibo vescuntur omnes, quanquam aliter, atque aliter. Audisti, inquam, verum esse, quod ait Apostolus: quoniam patres omnes noui, ac veteris testamenti sub nube fuerunt, eundemque spiritualem cibum manducauerunt. Audi nunc quoque qualiter eundem spiritualem biberunt potum, quatenus luculenter intelligas ex mysterio corporis & sanguinis sui omnium suorum, quæ olim fecit sub lege, memoriam egisse mirabilium, vt dies diei eructaret verbum, & ex sacramentis gratiæ literæ sacramenta detegeret. Erat populus Iudæorum in eremo fatigatus ex itinere, & sitis ariditate lassatus, adeo vt ipse, eorumque iumenta deficerent. Aduersus Mosen, & Aaron propter hoc tumultuosum exortum est murmur, quorum clamorem Propheta non ferens, prostratus coram domino ipsum deprecatus est, vt periclitanti populo, ac murmuranti tribueret aquam. Tunc impe-

Ioan. 6. Num. 11. Psal. 77. 1. Tim. 2. 1. Cor. 10 Num. 20.

imperante domino Propheta percussit bis silicē, & repente largifluæ emanauerunt aquæ, ita vt ex ipsis cunctus populus biberet, & iumenta. Hoc vmbra fuit, & præsagium futurorum, quæ in mediatore nostro consummata sunt, atque perfecta. Quo verò modo aduerte. Venit Verbum in carne, factus homo prædicauit Euangelium, cæcis reddidit visum, surdis auditum, gressum debilibus, multisque languentibus sanitatem donauit. Iudæorum reprehendit scelera, legis doctorum, & maxime sacerdotum dolosa argumenta confundit. Illius autem increpationes perditi homines sustinere nolētes, neci tradiderunt vitæ autorem, suspendentes in ligno. Verum quum adhuc exanimis penderet in cruce cuiusdam militis lancea percussus in latere, sanguis exiuit, & aqua. Aqua videlicet in lauacrum originalis culpæ: & sanguis in precium redemptionis humanæ. Hic plane, quem sacramentaliter sumis, noui & æterni testamenti est sanguis, quem pro te redemptor tuus effudit abunde. Vt igitur verum esse credas, quod dicitur, Sacramenti institutorem obserua quid dixerit: Accepto namque calice & benedicto ait: Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Nonne conspicis eundem esse cruorem, quem tradit in potum, & asseuerat pro remissione delictorum multorum esse fundendum? O charitatis vehementia, ò inaudita dignatio, ò inappreciabile precium. Dederat corpus suum in cibum, dare etiam voluit sanguinem suum in potum, simul & precium. Considera quæso diligenter ò homo, quanti te Deus tuus æstimauerit, quantumque dilexerit. Nempe tu contra decretum deliqueras conditoris, perieras velut ouis ignorans quòd pro tuis fueras damnandus sceleribus, atque æternis incendiis cruciandus. Tuus itaque redemptor & dominus medullari charitatē permotus, ne tu perires in finem dato pro te precio, quam tu debueras, mortis excepit sententiam, & quod non rapuit, exoluit in ligno. Quid ergo exhibebis domino? quid rependes altissimo? Equidem non minus pro sanguinis poculo, quam pro redemptionis debes precio. Vtrunque tamen præcelsum est munus Dei, charitatis indicium, tuæque salutis antidotum. Semel pro te datum est precium, sed poculum quotidie consecratur, tibique apponitur, vt bibas. Bibas inquam, vt inebrieris, non vino, in quo est luxuria, sed amore, sed exultatione, sed iubilo. Inebriat profecto calix iste sanguinis domini, ex toto corde diligentem alienat à se, & copulat Christo, quem sumit. Ipsum dominum audi per Prophetam dicētem: Et calix meus inebrians, quam præclarus est? Fœcundum namque sapientia, fœcundum virtutibus, moribus redimitum, & sanctitate conspicuum reddit cum dilectione bibētem.

Mat. 26.

Psal. 22.

Quamobrem in Canticorum canticis ad saluberrimā eius sumptionem sponsus fideles suos inuitans, ait: Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Amici illi nuncupantur, qui diuini timoris lege constricti, conditoris sui conantur obtemperare mandatis. Aliena non ambiunt, sobrie vtuntur concessis, miserentur cum hilaritate, atque cœlestibus terrena postponunt. Charissimi vero sunt dicti, qui spreto seculo, calcatis carnis illecebris, toto mentis annisu perfectionis itinera gradientes, cælestis sponsi castis fruuntur amplexibus. Hi internis delitiis abundantius locupletati quā primi, charitatis dulcedine frequētissime debriantur, dum sacramentali copula sponso sūt iuncti. O quā beata ab amantibus hora illa censetur, in qua personaliter sponsus Christus cordis ingreditur thalamum. Nam etsi nō manifeste, descendit tamen, & sine ambiguitate sentitur, eò efficacius ac dulcius, quò ardentius diligitur, magisque cum deuotione percipitur. An non horam illam dixeris esse beatam, in qua diuina maiestas inclinatur ad hominem, se illi cōmunicat, ipsum pascit & potat, non alio cibo, quam corporis sui, neque potu alio, quam proprij sacrati cruoris? Hoc lōge ante Propheta conspiciens cum admiratione aiebat: Constituit eum super excelsam terram, vt comederet fructus agrorum, & hircum cū medulla tritici, & sanguinem vuæ biberet meracissimum. At verò numerositatē maximam Christianæ plebis, & potissimum sacerdotum, diuinis sacramentis abusurorum esse prænoscens, eius præuaricationem subintulit dicens: Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: Incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo. Dereliquit, vtique nō diligēs, ac Dei mandata contemnens. Recessit autem negligens deuotionis affectum, & sacramētaliter tantum sacrosancta mysteria sumens. Et hoc vnde? Quoniam incrassatus est stipēdiis temporalibus, impinguatus delitiis, honoribus dilatatus. Huiusmodi sunt qui sacerdotij gradum quærunt, nō vt in spiritu ministrēt domino, sed vt hic acquirant cathedras in ecclesiis, infulas in clero, de prębēdis reditus vberes, & primatus in populis. Ista cū sortiuntur, quoniam quæ sua sunt quærūt, non quę Iesu Christi, ideo quemadmodū dictum est, incrassantur, impinguantur, dilatantur. Replent marsupia, cellaria, horrea, pecuniis, frumento, vino, & oleo de patrimonio non suo, sed Christi, eiusque mēbra debilia sinūt fluctuare fameque atque periclitari inedia. Sane absque sui essent periculo, si quod victui eorum honesto & parco superest, prout debent, communicarent egenis. Non enim possessores, sed ecclesiasticarū facultatū dispensatores sunt. Apostolum audi: Sic nos, inquit, existimet homo, vt ministros Christi, & dispēsatores mysteriorum Dei. Hic iam quæritur inter dispēsatores, vt fidelis quis inueniatur. Di-

Deu. 32

1. Cor. 4.

spensatores proculdubio sunt prælati, plebium præpositi, sacerdotes, & oēs quotquot clericalē sibi delegerunt statum. Vniuersi hi prius in se studeant ministri esse idonei, quatenus misteriorum Dei dispensatores reperiantur esse fideles. Qualis autem minister Christi existere debeat, Paulus denunciās ait: Exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationib. in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & & ignobilitatem, per infamiā & bonam famam, vt seductores & veraces, sicut qui ignoti & cogniti. Quasi morientes & ecce viuimus, vt castigati & non mortificati, quasi tristes, semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes & omnia possidentes. Hæc plenè sub compendio probabilium ministrorum Christi est regula, vt orationi vacent, diuinis die noctuque intersint laudibus, aduersa mundi æquanimiter perferant, domini voluntatem infatigabiliter compleant, eius concupiscant præsentiam honoriq; ipsius in cūctis, quæ agunt, intendant, atque sic viuant, vt quantum in ipsis est, irreprehensibiles sint. Sic vtique, sic mysteriorum Dei, sacramentorum videlicet cælestium, sacri eloquii & thesaurorum pauperum, quos illis Christus acquisiuit in cruce, dispensatores erunt fideles. Illis profecto fidelis dispensationis incumbit necessitas, quoniam paterfamilias, qui singulis talenta impertitus est propria, lucrum de talento requiret, & ab vnoquoq; minutissimam exiget rationem. Hac de causa graue ministris ecclesiæ est appositum onus, grauissimaque desidiosis & malis præparata supplicia, humilibus verò & sanctis incomprehensibilia prēmia. Nam quanto vniuscuiusque maior est status, tanto perniciosior est ruina, eorum maxime, qui sacrosancta corporis & sanguinis Christi turpiter mysteria tractant. Quamobrem apostolica omnes exhortatione admoniti introrsus redeant, se statuant ante se, ac diligentissime probent, mentis detergant, si quas inuenerint, maculas deplorent facinora, quatenus sacramentalis panis sumptione sint digni. Meminerint se grandem præsentis exilij esse peragraturos viam, in qua ne deficiant, reuerenter subcineritium accipiāt panem, quem angelus domini mysterialiter ad caput Prophetæ fugientis apposuit. An non subcineritius panis est Christus, qui quum in forma Dei esset, semetipsum exinaniuit, formā serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo? Deformitatem & squallorem panis istius subcineritii Prophetam te texentem ausculta: Ascendet, inquit, sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti, & non est species ei, neque decor, & vidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum, & nouissimum virorum, virum dolorum, scientem infirmitatem, & quasi abscōditus vultus eius, vnde nec reputauimus eum. Quantæ autem fortitudinis sit, quàmve proficuus sit, subintulit dicens: Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostræ super eum, & liuore ipsius sanati sumus. Panis igitur huius noli despicabilitatem spernere, neq; refectione abhorrere. Illum in mentis faucibus meditando reuolue, & intelligentię dentibus mande. Nam spirituale tibi prębebit robur, per quod vsque ad mōtem Dei Oreb gradieris alacriter. Nunquam cibum istum fastidies, si illum purgato corde percipies. Mentis itaque receptaculum ab omni cogitatione & affectione noxia munda, atque cum humili deuotione domini sacramenta manduca. Tunc ex spirituali valetudine, ex diuina dulcedine, ex cognitione tui, ex feruore spiritus, ex interiori cantico, atque desiderio resumendi profectum eius elicies. Nequaquam valet esse inutilis, quum illum tibi pręstiterit Deus. Præbuit nāque se, vt te eleuaret ad se, te nutriret de se. Nec aliunde cordis tui famem, ęstuantemq; charitatis ardorem refrigerare quęreres, quam ex ipso, qui verus est agnus immaculata victima, manna incorruptibile, meracissimum poculum, panisq; angelorum & dominus. Exhibuit, inquam, se, vt tuę sit peregrinationis comes, ignorantię tuę lux, infirmitatis tuę remedium. Tecum habitet, de te lętetur, suis tecum delitiis perfruatur, quēadmodum in sapientię volumine testatur dicens: Et delicię meę esse cum filiis hominum. Non quidem, inquit, vt suas à filiis hominum captet delicias, sed vt cum filiis hominum cōmunicet proprias. Nequaquam imprudenter arbitrādum est, quòd Deus vllam ab angelis seu hominibus lętitię percipiat causam, quum eosdem spiritualibus & ęternis faciat exuberare deliciis. Ipse etenim sibiipsi gaudium est, beatitudo perennis, sempiternę, essentialesque delitię. Verum ob pręcipuum, quod ad homines gerit, dilectionis affectum illis impertiendo proprias eorum suas asseuerat esse delitias. Nonne merito suas apud homines esse dicit delitias, propter quorum salutem de regalibus sedibus paternę glorię veniens, eorum naturam in vnitate personę sibi copulare dignatus est? Talem profecto charitatis exhibitionem, huiusmodique exinanitionem maiestatis ignorauit seculum, generationes pręteritę nescierunt, stupet cęlum, ipsa natura miratur, venerantur angeli, honorant sancti, iusti adorant, dęmones cōtremiscūt, quoniam totum, quod in ea est, sanctum est, inscrutabile, atq; diuinum. Nunquid diuinum non est, quod Verbum caro factum, quod fieret, per

Marginalia: 2. Cor. 6. — 3. Reg. 19 — Esa. 53. — Ibid. — Prou. 8. — line numbers 10, 20, 30, 40, 50

per quod facta sunt omnia, habitaretque in nobis, qui ex primorum parentum præuaricatione filij eramus gehennæ? Quod enim Deus factus sit homo, & sapientia humanata, sacramentũ est magnũ. Hoc in ipso mundi exordio vaticinatum est, dicente Adam de muliere, quam ex costa illius dormientis formauerat Deus. Hoc nunc, inquit, os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori, & erunt duo in carne vna. Reliquit homo Christus Iesus patrem, quando Verbum carnem assumpsit ex virgine, exinanijtque maiestatis formam mortali natura suscepta. Reliquit matrem, videlicet synagogam, de cuius patribus secundum humanitatem natus est; & adhæsit vxori, ecclesię scilicet, de gentibus congregatæ, quam sibi annulo fidei desponsatã coniunxit in sponsam. De hoc spirituali connubio Apostolus loquẽs ait: Viri diligite vxores vestras sicut Christus dilexit ecclesiam, qui tradidit semetipsum pro ea mundãs lauacro aquę in verbo, vt exhiberet sibi sponsam ecclesiam non habentem maculã, neque rugam, aut aliquid huiusmodi. Huic castissimæ spõsæ nedum in virginali adhæsit vtero, vt essent duo in carne vna, verum etiam in corporis & sanguinis sui sacramento, quatenus sint duo in vno spiritu: si tamẽ spiritualiter mãducetur, quoniã qui adhæret Deo, vnus spiritus fit cum eo. Eya igitur nunc lætare mater ecclesia, & cũ vniuersis filijs tuis exultationis & gaudij conuentum age, quoniam meruisti fieri mater, & filia, nupta & virgo, fœcunda & casta, ita vt qui fecit te, nasceretur ex te, & habitaret in te, adeo vt cum omnium admiratione veraciter diceres: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Meruisti, inquam, Dei & domini, præceptoris & sponsi, fratris & redemptoris tui saginari carnibus, & sanguine debriari cum sobrietate spiritus, & amoris temperantia. Quamobrem de te Psaltes eximius sponso Christo cecinit dicens: Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ, filij tui sicut nouellæ oliuarũ in circuitu mensæ tuæ. In circuitu plane mẽsę altaris filij tui, quos per verbum veritatis genuisti Deo, sacratissimi corporis domini pascũtur edulio tã pie, tam deuote, vt in voce psalmi, in exultatione mentis, in fidei confessione, epulantium festiuus in aula cælesti concrepet sonus. Singulare prorsus dilectionis accepisti pignus in huiusmodi participatione mysterii, certãmque desponso tuo præsentiam, cui optime tui amoris æstus aperire, vota persoluere, fundere orationes, gratias agere, decantare hymnos, ingeminare preces, exhibere laudes, atq; suauissima vales piæ deuotionis depromere carmina. Equidem ex quo tanto adhęsisti sponso, corpusque tuum corpori eius associatũ est, affecta es speciosa & suauis in delicijs, decora & ornata in vestibus, venusta & grata in moribus, ignita & sanctã in desiderijs, prudẽs & sensificata in cogitationibus, fęcunda & locuples in filijs, sic dilecta, vt Dei filius affectus de te Canticorũ illud clamet, & dicat: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te: vulnerasti cor meum soror mea spõsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorũ, & in vno crine colli tui. Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa, pulchriora sunt vbera tua vino, & odor vestimentorum tuorum super omnia aromata. Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua, & odor vestimentorũ tuorũ sicut odor thuris. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorũ fructibus. Hinc meritò exultationis tuæ exurgit causa, quòd tã elegantis, tàmque potentis, & immortalis regis amore facta sis digna, plurimis te idem commendauit præconiis, immensis ornauit monilibus, cruoreque suo interiores tuas rubicũdas effecit genas. Quamobrẽ & tu reciproco amore illius transfixa medullitus, toto corde, tota mẽte, totisque viribus ipsum dilige, venerare, & lauda. Illi omni tẽpore incolatus tui famulare fideliter, atq; in cunctis quæ agis, placere concupisce. Nullus te debilitet labor, nulla te fragat aduersitas, tentatio nulla supplantet, vt ab illius te subducas imperio. Verum quoniam in medio tui habitare desiderat, spirituale eidem construe templũ, non de sectis marmoribus, nec quadratis lapidibus, neq; de parietibus pictis, sed de viuis, & fulgẽtib. gemmis, aureisq; laminis, quas rubigo nõ tãgat, nec denigret puluis, sed charitatis purget ignis, morũ disciplina detergat, & virtutũ decoret varietas. Teipsam deniq; exhibe pudicã, & castam in tribulationibus probatã, stabilẽ in fide, eruditam in scientia, in longanimitate constantẽ, diligentem bonum, pacem sectantẽ, custodientẽ vnitatem, compatientem ex corde, ambulantem in spiritu, spernentem seculũ, cęlesti anhelantem, filiosq; tuos in vniuersa morũ probitate regẽtem. Nempe quantũ sponsum tuũ diligas, eruditio insinuat filiorum. Illorum profectum diligẽtissime exquiret à te. Tibi namque illos ideò commẽdauit, tibi tam præcipua prærogauit dona, quatenus eosdem in religione instrueres, excitares ad bonum, erigeres ad cœlestia, atque exerceres in prælio, ne tanquam ignari & inexperti periclitentur in deliciis, in honoribus insolescant, deficiant in via, tabescant fame, & per incuriam pereant. Esto igitur in membris tuis sic in charitate compacta, vt capitis non amittas decorem, atque non expolieris de muneribus iam perceptis. Sanctifica quoque teipsam, & à sordibus delictorum emunda, ne (quod absit) illi, cui placuisti, displiceas sponso. Zelo quippe tui captus est & abs te, se absentare non patitur. Hinc se nascendo fecit socium tuæ peregrinationis voluit habere con-

Gen. 2. Col. 5. Eccl. 24. Psal. 127. Cant. 4.

consortium, atque præsentis exilii innumeras pariter perferre ærumnas, quatenus ex se tui disceret misereri. Hoc conspicue Apostolus denuncians ait: Non enim habemus pontificem, qui nõ possit compati infirmitatibus nostris per omnia tentatum pro similitudine absque peccato. Nam ex iis, quæ passus est, obedientiam didicit, vt fieret omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Mira diuinæ sapientiæ dispensatio, miraque prudentia, vt illius tentationes à tentatione te liberent, eius te sanet infirmitas, ipsius obediētia te obtemperantem faciat, te viuificet mors, te spiritualem eius efficiat caro. Quid igitur retribues domino pro omnibus, quę retribuit tibi? Vtique nil habes ex te, vt beneficiorum illius debita recompensare sufficias. Verum si quid vnde exoluere beneficia valeas, habere te sentis, ab ipso prorsus recognosce, à quo sunt, quæcunque sunt sancta, quæcunque amabilia, quæcunque proficua, quemadmodum Apostolus Iacobus perhibet, dicens: Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum. Hoc crede, hoc veraciter confitere, quatenus credulitas hæc ad iustitiam, & ista confessio tibi sit ad salutem. Cęterum quamuis facere, aut cogitare nihil possis a te, tacebis ne? dormitabis præ tædio? Heu deprimeris ignauia? Surge, consurge filia Sion, euigila, & expergiscere filia Hierusalem, excute iugum de collo tuo, solue fasciculos deprimentes, & puluerem pedũ tuorum absterge. Non quiescat pupilla oculi tui amoris & compunctionis erumpere lacrymas per diem & noctem. Non taceant labia tua Dei tui mirabilia prędicare, laudare magnalia, & sapientię ipsius veneranda enarrare præconia. Diuinæ, quantum vales, intende laudationi. Ipsa est, vnde pro tuis potēs delictis satisfacere. Pro perceptis muneribus euadere liber, placare iudicem, placere dilecto, imitari angelos, sanctis coæquari, conuersari in cęlestibus, euitare laqueos, hostes superare, acquirere gratiam, introire in gloriam, Dei in te ornare imaginem, illumque in se honorare magnificè. Hoc vnico præ cæteris omnipotens delectatur obsequiis, sicut per prophetam ipse testatur, Sacrificium (inquit) laudis honorificabit me, non vtique labiorum, sed cordis. Parum proficis si voce non corde Deum laudare conaris. Illos imitaris, de quibus per Prophetam conqueritur, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. Perfectæ laudis regulam si scire desideras, audi Citharœdam vatem ex se te laudare dicentem, Lauda anima mea dominum, laudabo dominum in vita mea, psallam Deo meo quandiu fuero. Modis omnibus & cuncta, qua valet, virtute Deum se velle laudare fatetur, corde videlicet, voce, & moribus. Nouerat quippe vitam sine vocali benedictione & exultatione cordis, & sonoram verborum laudationē absque mentis eleuatione, & conuersatione probata, atque interioris sacrificium laudis sine operibus sanctis, & oratione expressa minime placere altissimo. Hæc tria sibi cohærent tanquam funiculus indissolubilis. Hæc (inquam) ministris ecclesię omnino conueniunt, qui sacris altaribus assistentes, iuge Deo laudis impendũt obsequiũ. Sane nullo alio sacrificio honorificentius laudatur Deus, quàm per altaris immaculatam hostiã, quam præcipuè ob diuinę laudis exhibitionem complendam, ecclesię suę Christus offerendam instituit. Ipsius nanque passionis, & humanę redemptionis in ea mystice celebrantur mysteria, hoc ipsum domino propalante qui ait: Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis. Memoria etenim in oblatione hac agitur illius, quam in sua passione Dei filius excellentissimæ nobis charitatis notam fecit. Qua nulla maior, nulla vtilior, nulla amabilior, nullaque oculis diuinę maiestatis est gratior, dum honorem Deo, angelis contubernium, exulibus cœlum, religioni cultum, iustitię debitum, norma sanctuarii, obedientiam legi, gentibus fidem, lętitiam mundo, credentibus gaudium, vnitatem populis sacramētis legalibus finem, initium gratię, virtuti robur, hominibus pacē, lucē mētibus, spem laborãtibus, peregrinãtibus viã & peruenientibus tribuit spéciē. Nēpe dolores mediatoris nostri irrogata cōuincia, excepta flagella, aceti & fellis pocula, clauorum, & lanceę vulnera ex rediuiua sacrificij huius celebratione memorētur. Offertur ęterno patri nati assumpta humanitas, quatenus agnoscat ipse, quem genuit, quemq; pro hominũ salute misit in terras, vt interuentione ipsius delinquentibus veniam, lapsis manum, & iustificatis prorogет vitam. Clamat idem redemptor ad patrem, corporis sui cicatrices ostendens, quatenus ab ęternis suppliciis sua homines interpellatione custodiat. Aduocatum (inquit Ioan. apost.) habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Vides perspicuè nullum acceptabilius Deo posse offerri sacrificium exoluendum laudes; siue ad exhibendum gratias, seu ad impetrandum indulgentiam vel ad gloriam promerendum, quam corporis & sanguinis Christi sacrosanctum mysterium. In cuius oblationis hora, quãtum fas est credere, aperiuntur cœli, mirantur angeli, sancti laudant, exultant iusti, capti visitantur, compediti soluuntur, infernus luget, sanctaque in spiritu mater beata lętatur Ecclesia. Quam obrem recte colligitur, quanta cum veneratione ibi debeat astare sacerdos, cui consecrandi hostias, offerendum incensum, atque intercedendi pro populo est impensa autoritas. Mediatoris igitur gerit officium, propterea delinquentium omnium debet esse precator. Hinc expedit, vt diuinæ

Marginalia: Hebr. 4. — Iac. 1. — Psal. 49. — Esa. 29. — Psal. 145. — 1. Ioan. 2.

riæ sit laudis amator, religiosus in se, humilis cordem & erga proximorum errata compassione cõpunctus, quatenus non minus pro se, quàm pro cæteris omnipotenti Deo rectæ placationis valeat immolare mysteria. Hanc sacerdotum regulam Apostolus insinuans, ait: Omnis namque põtifex ex hominibus assumptus, pro hominibus cõstituitur pro iis, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis, qui condolere possit iis, qui ignorãt, & errãt quoniã & ipse est circũdatus infirmitate, & propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis. Magna prorsus & admiranda sacerdotum est dignitas. Maxima illis est collata potestas. Sua namque prolatione eloquiorum cœlestium, & ad eorum penè libitum corpus Christi de panis transubstantiatur materia, descendit de cœlo in carne Verbum, & altaris verissimè reperitur in mẽsa. Hoc illis prærogatur ex gratia, quod nusquam datum est angelis. Assistunt Deo, illũ contrectant manibus, tribuunt populis, in seque suscipiunt. Verum angelorum siue astantium seu ministrantium, quoniam vice funguntur, potius angelicam quam humanam debent conuersationem habere. Hinc ab esu agni excludebantur in lege incircuncisi, alienigenæ, atque immundi. Nec ab re hoc iubebatur a domino, nequaquam enim congruit, vt quis sordescentibus indumentis, lepra perfusus, mutilatus membris, seu amens effectus regio debeat ministrare conuiuio. Cæterum si mortalis quispiam honoris dignitate sublimatus famulantium sibi, infirmorum, & pauperum. Pulchra comparatio abhorret obsequia, quod (quæso) regnum omnium spiritualiter acturus est rex? Obseruat equidem vniuscuiusque sibi ministrantis vitam, mentem discutit, intentionẽ pensat, diiudicat effectus, deuotionem videt, rimatur cogitatus, atque iuxta interioris hominis dispositionem exhibitæ ministrationis gratificat munus. Hoc dixerim, non vt ex ministri meritis huius sacramenti beneficia pẽdeant, quippe quũ in mysterio isto Dominus Iesus ipse sit sacerdos & hostia. Nam quemadmodum ipse est, qui per ministros ecclesię baptismi tribuit sacramentum, sicut Ioanni dictum de illo est: Super quem videris spiritum descendentem, atque manentem, ipse est qui baptizat, ita & per eosdem ministros ipse est, qui corporis & sanguinis sui conficit sacramenta. Plurimum tamen in oblatione altaris conferre sacerdotis sancti suffragia asseuerare nõ ambigo, tametsi eius dignitati detrahere, siue addere nequeat quicquam. Accedat igitur sacerdos ad altaris tribunal vt Christus, assistat vt angelus, ministret vt sanctus, populorum offerat vota, vt pontifex, interpellet pro pace vt mediator, pro se autem exoret vt homo. Eximia sunt hæc, & admiratione dignissima, quæ solum hominibus congruunt ambulantibus in spiritu, sanctifica-tis corde, & prælectis à domino. Quamobrem nemo presbyteris sibi honorem vendicet, tantiq; sacramenti se propria voluntate ministrum exhibeat. Christi Iesu humilitatem in hac parte sectetur. Non enim semetipsum clarificauit, vt pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te, quemadmodum in alio loco dicit: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Verum si Christus Dominus quum esset sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, atque cœlis excelsior factus minime pontificem semetipsum instituit, quid nocentes, infirmi, & inscij agere in hac causa debeat, prudens quisque consideret. Hinc quorundam clericorum temeritas cõfutatur, qui nullo suadente, nemineque imperante sacerdotij gradum assumunt. Altitudinem ministerii huius vtinam saperent, & intelligerent, forsitan ad illud etiam vocati, atque impulsi se acclamarent indignos, non minus Dei, quàm conscientiæ propriæ iudicium formidantes. At verò quoniam cæci sunt, tanti officii onus discutere nesciunt. Nõne qui suimet cognitione carent, arbitrãdi sunt cæci, tanquam ij, qui carnis hebetato intuitu propinqua non cernunt? Quid autem vnicuique se ipso propinquius? Habet profecto quilibet multa in se, contra quę propria vociferatur conscientia, quæ verus est testis & iudex. Nempe vbi consciẽtia damnat, ratio iudicat, accusat vita, humilitas debet adesse censura. Refugit verò præesse humilitas, atque sacerdotale officium subire formidãs, se statuit ante se, & quis, cui, qualiterve ministrare debeat, pensat. Talia considerando compungitur, & gradu huiusmodi se indignissimum arbitratur, Propterea nemo nisi ex superioris obediẽtia, seu ex Dei sibi notissima voluntate compulsus, ordinationi prębere valet assensum. Ista vtiq; præsumptuosi, vtpote infirmitatis propriæ ignari, atque diuino cultui & deuotione minus idonei non cogitant. Immoderato affectu gradum hunc sacerdotii concupiscunt. Illum per seipsos, interdum fucata arte procurant per alios non interpellante pietate, quę humilitati coniuncta est, sed elatione, seu cupiditate trahente. Hoc si contingat assequi non posse, quod quærunt, indignantur, dolent, inuident, detrahuntque. Non autem palàm prorumpunt in voces, ne superbiæ vitio ab auditoribus rei iudicentur huiusmodi, magis humanas facies, quam Dei iustitiam perhorrescunt. Debuerant equidem iudicis cuncta cernẽtis, formidare præsentiam, qui hominum corda scrutatur, & renes, atque obliquam mentium suarum compescere voluntatem, potiusque diuino, quàm proprio subesse examini, quippe quum æquissima caritatis lance singulorum gradus, officiaque disponit. Debuerant (inquam) priuatas affectiones habere suspectas, quę animarum frequẽter noscuntur aduersari saluti, dũ sub sanctitatis imagi-

Hebr. 5.
Psal. 109.
Hebr. 5.

Imagine, quæ sua sunt, quærunt. Hinc humiles corde, & Deum timentes quorum mentes diuinæ sapientiæ sunt irradiatæ splendore, quoties repudiantur in talibus; lętantur introrsus, maximū humiliationem sui arbitrantes quæstum, quoniā alios magis virtutibus, quam dignitate præcellere gaudent. Hi quamuis ambitiosis inferiores sint gradu, nequaquam tamen meritis. Etsi videantur contemptibiles esse exterius, plurimum tamē coram Deo sublimantur interius. Iuxta id quod legitur, quia omnis qui se humiliat, exaltabitur. Humilient igitur se sacri altaris ministri, & ad ecclesiasticos tanquam Aaron vocentur gradus. Non præesse, sed subesse desiderent, atque sanctitate non honore cęteros præire desudent. Meminerint se ęterni regis vocatos esse ad nuptias, proinde superioris discubitus in se appetitum supprimant, nouissimumque cum patientia locum teneant, quatenus cum honore superius ascendere queant, scientes quòd non qui ab hominibus honorabilior habetur, ille est sanctior, sed qui est corde humilior, feruentior spiritu, ac virtutibus locupletior. Mihi (inquit Apostolus) pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die, sed neque meipsum iudico, qui autem iudicat me, dominus est. O mens sancta sapientia referta, & humilitate decorata, quæ humanā vilipendens laudem diuino se deiiciendo subdebat examini. Nil fauorabilem loquentium populorum æstimabat gloriam, nolens super defluentia aquam cœlestis ædificii fundamenta locare. Nouerat nullius pro altero ante Deum sufficere testimonium, ideoq; aiebat: Omnes ante tribunal Christi stabimus, & sic vnusquisque pro se in die iudicii rationem reddet. Beata planè plurimumque beata humilitas, quæ damnationis minime veretur sententiam: in suis namque negociis proprio se priuat iudicio humilis. Causas suas committit alteri, & nō quodlibet, sed quod commēdatur ab alio, implere conatur. Tunc securus incedit, atque futuro intrepidus astabat iudicio. Nempe vilis est sibi, & magni ęstimant à domino. Temporale abhorret culmē, & sortitur ęternum Israeli est prælatus Saul, non quia staturę iuuentus est procerę, sed quoniam repertus est humilis. Quum esses (inquit ad eum Prophetę) paruulus in oculis tuis, nonne caput in tribubus Israel factus es, vnxitque te Dominus in regem super Israel? Excelsus quum sit Dominus, humilia respicit, vt exaltet, & spiritualibus fœcundet donis. Respexit vtique humilitatem ancillæ suæ, propter quod omnes generationes illam prædicauere beatam. Quamobrem sectemini vos ô milites Christi, & pręcipuè cœlestium sacramentorum ministri militantem, resecceturque in vobis per vos omnis ascendendi ambitio. Vestro intendite ministerio cum pietate deuotionis, & humilitate cordis. Nullam prorsus maiorem valetis acquirere dignitatem, quàm corporis, & sanguinis Domini tractare sacramenta. Hoc vobis satis sit, etiam si honoris gradum, atque transeuntis gloriæ culmen appetitis, quod reliquis præeminet dignitatibus. Peruigile tantum circa mysterium hoc, studium adhibete, atque pro viribus laborate, vt mysteriorum Dei idonei dispensatores sitis. Ex hoc vtique duplici honore habemini digni, præsente videlicet, & futuro. Honorabunt vos populi, vestros obseruabunt mores, imitabuntur vitam, temporaliaque stipendia erogabunt tanquam patribus suis, animarum rectoribus, intercessoribus mundi, & altissimi sacerdotibus. Venerabuntur (inquam) vos angeli veluti Christi ministros, ecclesiarum duces, sanctorum cohæredes, cœlestisque regi præcones. Hi sunt honores, qui sanctis sacerdotibus exhibentur, quorum hæreditas temporalis, & æterna Christus est, dicente Propheta: Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi. Recta igitur adeptio terrenæ dignitatis, atque perpetuæ est honoris fuga, contemptus temporalium, morum probitas, & æternorum amor. In his quantuncunque profecerint sacerdotes, quamuis præcelsa polleant sanctitate, minime insolescant, quoniam presbyteri adhuc indigni sunt ministerio. Nam si ad hoc angelica inferiora sunt merita, quid æstimabuntur humana? Transcendit, quicquid est, quicquid virtutis, quicquid sanctitatis non capit sensus, non scrutatur ratio, mens non attingit humana, quomodo Deus & homo Christus Iesus sub panis & vini speciebus sacerdotum attractetur manibus, & corporali haustu altaris percipiatur in mēsa. Nec immerito. Est nanque hoc diuinum opus notissimum futura felicitatis indicium, ac diuinæ miserationis præsagium certum omni veneratione colendum. Aeque in altaris sede, quemadmodum in cœlo colitur Deus, quamuis aliter. Hinc altaris sacri quanta sit dignitas, optime comprobatur in quod præsentialiter descendit Deus, & in quo sacramenta cœlestia consecrentur. Illius quippe excellentiam olim patriarcha Iacob præuidit in spiritu. Quum enim Mesopotaniam pergeret, lapideque capiti supposito obdormisset in via, vidit in somnis erectam scalam tangentem cœlos, atque angelos ascendentes per eam, ac descendentes, dominumq; scalæ superinnixum. Quamobrem expergefactus, & præ magnitudine sacramenti admiratione comprehensus ait: Vere Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Pauensque: Quàm terribilis est (inquit) locus iste. Non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cœli. Videsne quàm longe antè sacri altaris patriarchæ huic sint reuelata mysteria? Equidem (vt iste ait) terribilis est altaris locus, in quo angelorum, archangelorumque millia Domino descendente assistunt, quemadmodum mystice Propheta declarat, dicens: Currus Dei decem millibus multiplex

Marginal notes: 1. Cor. 4. — 2. Cor. 5. — 1. Reg. 15 — Psal. 15. — Psal. 67.

plex millia lætantium, Dominus in eis in Syna sancto. Assistunt planè fruitione beata lætantes, & per scalam, quæ in Christi humanitate signatur, nunc in verbi contemplatione ascendunt, nunc in ipsius assumpti hominis iucunda consideratione descendunt. Nullus verò præter Dominum eidem scalæ innixus esse perhibetur, quatenus intelligas mediatoris personam in felicissimo trinitatis solio triumphaliter residere. Quamuis enim secundum naturam assumptæ mortalitatis patri ipse sit minor est tamen verbum, quod caro factum est, æqualis gloriæ cum patre, eiusdē naturæ, parisque potentiæ, ita vt non sit posterior tempore, nec virtute inferior, sed per omnia similis, sicut idem ait: Ego & pater vnum sumus, & iterum: Qui videt me, videt & patrem: Meritò igitur in altaris sacri loco, quando diuina tractantur mysteria, Dominus est, non figuraliter, sed verè, essentialiterque. Hinc loci huius euidentissimè percipitur, quanta sit dignitas, quantùmve colendus, vbi domus est Dei porta cœli, Dominus vniuersorum, innumerabiliumque angelorum honorabilis frequentia. Deliciarum spiritualium affluentiam, loci istius Psaltes egregius contemplatus aiebat: Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Cor meum & caro mea, exultauerunt in Deum viuum. Vnde exultauerat, inquit: Altaria tua Domine virtutum rex meus, & Deus meus. Beati qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te. Hinc etiam dominici altaris qualis debeat esse minister, claret perspicuè. Nequaquam iuxta fragilitatis humanę mensurā loco debet esse dissimilis. Sit itaque pudicus corpore, omni tempore secundum Prophetæ admonitionem vestimenta impolluta custodiens. Sit corde humilis, vt super eum tanquam in proprio habitaculo spiritus Domini requiescat. Per vatē nanque suum pollicetur: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos. Sit conuersatione sanctus dicente Domino: Sācti estote, quoniam ego sanctus sum. Sit temporalium contemptor facultatum, & à terrenorum solicitudine liber, quatenus Deo valeat vacare. Sit deuotione assiduus secum habitare desiderans. Tumultus hominum, & maximè sceleratorum, euitet, ne eorum conuersatione fœdata mens puritatis decorem amittat, & phantasmatum colluuione depressa, solo corpore Deo assistendo ministret. Improbum etenim est, atque indignum altaris ministrum ea videlicet hora, qua sacramentorum cœlestium immolationi incumbit, passim per vitiorum, ac cogitationum inutilium vagari campos, qui tota animi intentione debuit in Deum esse suspensus. Spiritualis est ista iactura, per quam pietatis dissipantur sparsa iam semina, virtutum arbusta siccantur, & sancti spiritus dona paulatim decrescunt. Sic enim legitur: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Totus igitur sacerdos, quum ministraturus est sancta, se reducat in se, omnemque cordis hebetudinem, tumorem animi, ac mentis fluctuationem deuotionis pro posse censura cōpescat, quatenus in spiritu Deo spiritualiter inhærendo deseruiat. At verò hoc nunquam perficere poterit, nisi assuescat ambulare in spiritu, passionum impulsus, ac exteriorum cohibere fragores. Talia profectò esse debent sacerdotum studia, vt ex eorum exercitatione eleuentur ab imis, cœlesti charitate flammescant, sapientiæ pinguescant gustu, scientiæ magisterio polleant, atque interioris vnitatis iura custodiāt. Hæc quamuis sint ardua, ministrantibus tamen Christo omnino cōueniunt, illis propterea iuxta patrum decreta inhibetur aduersus hostes visibiles arma arripere, secularibus se implicare negociis, lucrisque insidiare terrenis, vt liberius diuinarum eis liceat studiis intendere scripturarum, vacareque per contemplationis ocium, & videre quam suauis sit Dominus, necnon per spirituale disciplinam cunctam interioris suæ domus familiam in obsequium reformare virtutum. Hinc Domino iubente mandatur in lege, quatenus sacerdotibus templique ministris, quorum Deus est portio, decimæ frugum, ac cæterarum rerum, quæ ad vsus hominum sunt, tribuantur, atque primitiæ, vt à temporalium curis absoluti sacri altaris, seu verbi Dei, vel animarum regiminis fructuosius ministerio occupentur. Si nos (inquit Apostolus) vobis spiritualia seminauimus, non magnum est, si nos carnalia vestra metamus. Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quę de sacrario sunt, edunt, & qui altari seruiunt, cum altari participantur? Ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangelium nunciant, de Euangelio viuere. Hac lege solutio indicitur decimarum, quæ nullo modo prætermittenda est. Nam damnabiliter delinquunt, quicunq; illas soluere contemnunt, quoniam non solum de iure positiuo, verum etiā de iure diuino mandantur. Quamobrem in solutione hac non ministri, sed instituentis est attendenda autoritas, qui simpliciter huiusmodi legē indixit. Læto itaque animo eroganda sunt facultates egentibus, ecclesięq; ministris: Non enim disperditur quicquid pro Christo tribuitur, sed reconditur, vt centuplicetur in cœlo. Diuitibus huius seculi inquit Apostolus: Pręcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Dum igitur sacerdotibus, ac Deo famulantibus corporalis alimonię necessaria impenduntur, summopere vtriusque hominis

Ioan. 10. Dan. 14. Psal. 83. Esa. 66. Leuit. 19. Sap. 1. 1. Cor. 9. 1. Tim. 6.

hominis & ipsi deuitent ocium, ne terrenarum omnium, quas percipiunt, facultatum debitores fiat. Perniciosa quippe res est tabescere ignauia Deo dicatos, atque piorum substantiam vel congregare cupidè, seu inutiliter dissipare. Nam corporalia alimenta etiam ad suum manducat iudicium, quisquis in bonis actibus se occupare recusat. Vt ergo ministri altaris conscientia libera, atque syncero corde assistant altissimo, ardenti desiderio in spiritualibus die noctuque insudent profectibus, orationi vacent, delectentur in Domino, Deo libentius famulentur, quàm seculo, spiritui potius intendant, quam carni, quatenus officij sui, ac ecclesiastici gradus sortientes effectum sacri altaris participatione sint digni. Dominici quoque corporis & sanguinis sacrosancta mysteria maxima cum veneratione frequentent, non ex consuetudine, sed suauitatis illius illecti dulcedine. In his conueniant gradus & vita, gustus & quæstus, pietas & scientia, fides & charitas. Ista si adsint, diligentur a Deo, sublimabuntur a Christo, protegentur ab angelis, venerabuntur a populis, vitiabuntur in spiritu, ditabuntur donis, complectentur à gratia, beatorum sociabuntur agminibus, interdumque in cœlestibus rapientur. His & huiusmodi amoris foci præludiis, præsentis seculi vada pertransibunt, terramque promissionis introibunt, in qua iam non absconditum manna, non sacramentalis agnus, neque sub accidentibus percipitur velata maiestas, sed amoto velamine, cessantibus figuris, subtractoque speculo facie Deus videbitur ad faciem, quod est summum bonum, beata fruitio, vita æterna, gloriæ triumphus, palma victoriç, veris repromissa fidelibus per Iesum Christum dominum nostrum, qui cum patre, & spiritu sancto immortalis est Deus in secula seculorum, Amen.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI

Protopatriarchæ Veneti, in librum de Vita solitaria.

PROLOGVS.

Qvemadmodum nullus à natiuitate cæcus, quamuis naturalis ingenij acumine polleat, non nisi opinatiue valet de coloribus iudicare, ita neque de spiritualibus potest ad plenū sensū proferre, quisquis eorum extiterit inexpertus. Nam & si aliorum assertionibus eruditus pronunciet veritatem, erit tamen qui loquitur, tanquam æramentum sonās, aut cimbalum tinniens. Hinc opportune satis quorundam impudentium est arguenda loquacitas, qui absque experimento interioris dulcedinis præsumunt solitarie degentium lacerare vitā, arbitrantes eos penitus esse inutiles, quoniam foris minime vagantur, neque securis temporaliū implicant vt cæteri. Quibus hos dixerim similes, nisi cæcis, qui lumine priuati, importunis sermonibus conantur videntium acta damnare, atque recte gradientum subsannare itinera? O si interioris hominis sui haberent notitiam, scirent vtique solitariæ vitæ excellentiam, quanta eius sint lucra, quam ve in se sit decora, secura & gaudens. Verum cum ignorent se, mirum non est, si etiam remotæ conuersationis nequeant indagare mysteria. Hac de causa illam despiciunt, sequi negligunt, atque obtrectationibus laniare non verentur. Hoc quoque agunt, quoniam ad ipsius assequendam perfectionem non se vident idoneos, tametsi illam sanctorum autoritatibus & vita nouerint esse probatam. Tantum quod illis libet laudant, quódque intentioni eorum congruit, præconijs commendare non cessant. Status vniuersos præter proprium detestantur, ac si illorum tantum esset Deus, & non etiam aliorum. Non enim statuū aut personarum acceptor est Deus: sed omnes qui simplici corde legis mandata custodiunt accepti sunt illi. Meminerint huiusmodi detractores, domini tunicam fuisse inconsutilem, atque desuper contextam per totum. Meminerint, inquam, omnem gloriam filiæ regis ecclesiæ esse ab intus in fimbrijs aureis, circumamictā varietatibus. Est etiam spiritus multiplex propter diuersitatem statuum conditionumque mortalium. Proinde dominus, qui electorum suorum nouit naturas & mores, varios distinxit in ecclesia gradus, quatenus quod cuique proprium est, tribueret singulis, faceretque corpus suum, quāuis discretum in statibus, in vniformitate tamen intentionis charitate compactum. Desinant itaque qui solitariæ vitæ derogant vnitatem scindere, & auratam vestem varietate decoratam, lacerare ecclesiæ. Omnes Christo regi seculorum immortali,

mortali, & inuisibili famulantes venerentur & colant, Deum in sanctis suis laudẽt, qui conuersantes cum hominibus protegit ne cadant, certantes adiuuat, ne succumbant, atque remotè degentes visitat, ne tepescant. Hos per amplius quàm cæteros, spiritualibus consolationibus visitari credendum est, vtpotè qui pro diuinitatis amore cõtempserunt humanas. Non igitur paruipendendi sunt, quos Deus ab hominibus segregatos interno nutrit pabulo. Verum quamuis videãtur ignoti, & per exteriorem exercitationem corpori ecclesiæ minus proficui: illi tamen multifarie prosunt. Ipsum quippe continuis orationibus vegetant, à tentationibus defendunt, pro delinquentibus deprecãtur, suisque exemplis temporalia docent esse spernenda. Eadem autem contemnunt, conuersationes fugiunt, atque remotè viuunt, non ducti ignauia seu inedia compulsi: sed conditoris sui illecti desiderio. Vnde in eorum persona propheta ait: Elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Expectaui eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Est itaque eorum fuga commendabilis dum declinant noxia, pericula præuident, delictorum euitant causas, æterna desiderant. Deoque inseparabiliter adhærere concupiscunt. Hinc solitudinis secreta perlustrant, vt Deo vacantes, ab humanis conturbationib. diuina sint protectione securi. Quemadmodum de ipsis psaltes domino cecinit dicens: Abscondes eos in abscondito faciei tuæ, à turbatione hominem, proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Quoties per mentis eleuationem contemplationi intendunt cœlestium ab hominum conturbatione teguntur. Cęterum cum per sui custodiam munditiæ cordis & puritati conscientiæ inuigilant à linguarum fiunt cõtradictione securi. Duplici ex hoc testimonio solidantur, spiritus videlicet & conscientiæ. Ipse namque spiritus (dicente Apostolo) testimonium reddit spiritui nostro quòd filii Dei sumus. At verò beatus ille, veridica voce inquit: Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ. Securè igitur, & cum exultatione spiritus in solitudine perseuerandum est. Nõ pertimescendę sunt oblocutiones malorum, neque dæmonum formidandi insultus. Quoniam de corporali remotione ad requiem, & de spirituali quiete, consummato huius peregrinationis cursu transitur ad patriam, si tamen vtræque vsq; ad finem laudabili exercitatione teneatur. Quãobrem, vt hoc solitudinis professores facilius assequantur, pro eorum eruditione, exhortatione, & gaudio, opitulante domino, de vita solitaria præsens componendum est opus. Verum cum ad id perficiendum imperitia mea omnino non suppetat, flexis cordis poplitibus, humiliter sapientiam exposco diuinam, quatenus ad sui gloriam, seruorumque suorum profectum, vilitati meæ lumen dignetur infundere, quo mediante non veritatis semitas deseram, neque quod ipsa donauerit, delitescendo reticeam. Aperi igitur ò sempiternum verbum sapientiæ tuæ diuinum fontem, infunde (quæso) in cor minimi serui tui intelligẽtiæ spiritualem gratiam, vt solitariæ conuersationis valeam reserare mysteria, atque donorum ipsius propalare arcana. Erit equidem cum istud per me ritè perfeceris, quemadmodum in eadem tibi famulantibus stabilimentum maximum, ita largifluæ bonitati tuæ perpetuæ laus & gloria.

[Psal. 54.] [Psal. 30.] [Rom. 8.] [2. Cor. 1.]

QVOD EX DVLCEDINE INTERIORIS quietis, & desiderio diuinæ contemplationis, solitaria appetenda sit vita. Cap. 1.

CLamat Propheta in Psalmis, cõtemplationis desiderio succensus, & ait: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Amantis & quietem sitientis eius sunt verba. Minimè quidem propter quod requiem quęreret, vbi ve quiescere cuperet expressit, & tamen affectu anxio amoris prorupit in verba. Nempe si ob auri, argenti, gemmarum, prędiorum seu temporaliũ facultatum, vel prętereuntium voluptatum cupiditatem hoc diceret, id facile exprimere valuisset, quoniam res sunt, quæ humanis propinquę, ac notę sunt sensibus: sed ardoris quietis suæ non detegens causam, præcelsum & maximum indicauit esse, quod pio gerebat in pectore. Beata quippe huius mens vatis, quæ temporale nil ambiens, consequi optabat, quod meritò diligeret, videret sine fastidio, atq; in pace interiori omni semoto timore possideret. Nouerat in exterioribus bonis pacem non esse, sed perturbationes noxias, innumeras curas, desiderium insatiabile, solicitudines anxias, ac dolorem non modicum. Hinc bonum agnoscens pręcipuum obtinere posse interius, quod omni caret malo, & bonis exuberat vniuersis, anhelo ad id consequendum desiderio, trahebatur. Hoc autem esse quid dixerim. Illud proculdubio quo nihil habetur melius, iucundius amatur, delectabilius tenetur, securius possidetur, amplectitur dulcius, fruiturque felicius. Non est de terra, neque de cœlo, sed his omnibus dignitate præminet. Nè cuncta, quæ in eis creata sunt transeunt. Quędam vt non amplius sint: nonnulla verò, vt mutentur in melius. Cœlum (inquit Dominus) & terra transibunt, ignis vtique incendio concremanda. Mutabuntur tamen, quemadmodum per Ioannem dicitur. Fiet cœlum nouum, & terra noua, propterea quoniã vniuersa, quæ sub sole sunt transeunt, propheta memoratus flagrantissimo desiderio anhelabat istis potiora percipere, quæ nec transire cogerentur, neque reformarentur in melius. Nam quod transit, infirmum est, quod verò reformatur, imperfectum. Est autem aliquid

[Psal. 54.] [Matt. 13.]

quid maximum atque præcipuum, quod horum nil patitur, nec deterioratur transeundo, neque proficiendo reformatur. Quid de hoc tam præcelso Propheta expresserit audi. Deo namq; ait: Opera manuum tuarum sunt cœli, Ipsi peribunt, tu autem permanes,& omnes sicut vestimentum veterascent, & velut amictum mutabis eos,& mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Vtique idem ipse est,quia non mutatur, neque detrimentum vllum patiens variatur. Sicut per Iacobum dicitur: Apud quem non est transmutatio,nec vicissitudinis obumbratio. Et hoc vnde? Quoniam bonum incommutabile est, bonum sempiternum,bonum summum, bonum à quo omnia bona, & sine quo nihil est bonum. Boni huius cognitio concupiscentiam excitat, concupiscentia delectationem, delectatio satietatem,satietas fruitionem, fruitio pacem. Pacem inquam,non qualem dat mũdus,sed illam,de qua Apostolus ait: Et pax Dei,quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras. Quomodo autem pax ista omnem superemineat sensum, idem alio inquit loco: Quòd oculus non vidit,nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit,quę præparauit Deus diligẽtibus se. Verum vt hoc ostenderet perceptibile esse,intulit: Deus nobis reuelauit per spiritum suum. Equidẽ in præsentiarũ reuelauit per fidẽ donec manifestet speciem. Tunc non erit reuelatio,sed visio,sed fruitio,sed reformatio. Nunc verò hæc ipsa reuelatio ex parte fit, quoniam per fidem ambulamus,per fidem instruimur,per fidem cognoscimus. Et hoc quandiu? Donec peregrinamur à Domino,& mortali hoc sumus in corpore. Hinc est,quòd laboramus quærendo, in credendo proficimus,quotidie perspicacius cognoscimus, magis,magisq; ardenter diligimus, vt pertingamus ad id quò tẽdimus, & comprehendamus, in quo comprehensi sumus. Hanc laboris vicissitudinẽ, quam in proficiendo patimur, Propheta insinuare voluit dicens: Hoc labor est ante me,donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam, non per speculum, aut in ænigmate, sed facie ad faciem. De qua intelligentia Ioannes Apostolus ait: Carissimi,nunc filii Dei sumus,& modum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit filius,similes ei erimus,quoniam videbimus eũ sicuti est. Interim ergo dum in carne viuitur, interiori exercitationi, contemplationi cœlestium intendendum est,quatenus perspicacius in agnitione summæ veritatis, semper proficiat ratio, & in diuinæ bonitatis delectatione affectio. Hæ planè duæ sunt pennæ spirituales, deargentatæ columbæ, cuius posteriora dorsi eius in pallore auri terminari describuntur. His pennis spiritualis volatus agitur, quò peruenitur ad requiem, & ad Dei delectabilem gustũ, ipsiusque sititur præsentia. Quemadmodum Propheta de se testatur dicens: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuũ, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Sitis hæc volatus est, non localis, non sonorus, neque visibilis, sed interior, & spiritualis, refertusq; dulcedine, per quem quotidie renouatur anima, & de claritate transit in claritatem, non à se ipsa, sed tanquam à Domini spiritu erudita, atque directa. De huiusmodi volatu audi quid animalibus volantibus per medium cœlum scriptura sacra testetur. Non habebant (inquit) requiem die ac nocte, sed clamabant: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum. Talis profectò Dei est gustus, talis est cognitio cœlestium, vt eo efficacius interiores virtutes moueat, quò elucescit clarius, dulciusque sentitur. Mentem quippe efficit in inquisitionem solicitam, sitibundam in gustu, in amore feruidam, & in contemplationem erectam. Quærit nanque vt inueniat, concupiscit vt teneat, diligit vt crescat, eleuatur vt quiescat huiusque dum peruenit, delectatione nimia circũfusa clamat,& dicit: Hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo, quoniam elegi eam: Bonũ namque, quo fruitur, affecta dulcedine, illud nunquam amittere, nunquam minorari desiderat. Verum ne quis propria sui æstimatione fallatur nouerit, ista, veræ contemplationis, atque diuini gustus, qui in sinu quietis interioris sentitur, absque ambiguitate, signa existere. prouidentiam videlicet habere in moribus, menti vigilem adhibere custodiam, coadunare cogitationes, intẽtionem recto fine dirigere, studia spiritualia sectari, Dei præsentiam spiritualiter concupiscere, ipsum humili corde diligere, illius super omnia contubernio lætari, in cœlestibus inardescere, atque amabiliter interna pace potiri. Qui talis est, à Dei regno alienus non est. Quinimo illud secum habet, iuxta Domini sentẽtiam dicentis: Regnum Dei intra vos est. Huiusmodi caueat ne infletur, ne tepescat, neque iudicet, ne cuiquam calumniam inferat, vt non amittat donum præcipuum quod accepit: facile etenim spiritualem iacturam patitur, qui sui neglecta custodia, alienæ vitæ curiosus inquisitor existit, qui per exteriora diffunditur, atque immoderata negociis temporalibus occupatur. Sunt igitur spiritualia exercitia, sedula cordis intentione coalenda, ne fauoribus auræ extinguantur impulsu. Sunt etiam corporis sensus salubriter coercendi, quatenus per mentis eorum occasione terrena minime valeat colluuione fœdari, necnon & immoderato carnis amore animi eneruari constantia. Quamobrem solitudo ab his, qui contemplationi vacare desiderant, maximo est amplectenda cum studio, atque indeffessa stabilitate seruanda. Quoniam tranquillitatis est portus à seculi fragoribus alienus, delictorũ fuga, gratiarum nutrix, cœli ianua, orationis locus, compunctionis mater, discretionis cathedra, meditationis incentiuum, & contemplationis sanctæ

Psal. 101. Iacob. 1. Philip. 4. 1. Cor. 2. Psal. 72. 1. Ioan. 3. Psal. 41. Apoc. 4. Psal. 131. Luc. 17.

sanctæ auxilium singulare. De hac itaque, quoniam vberrima fandi se offert materia, de eadem inchoatæ narrationis, sermo percurrat.

Quid sit solitudo localis, & quàm proficua, quantumuis onerosa, si non voluntaria esse contingat. Cap. II.

SAcris voluminibus eruditi duplicem solitudinem esse cognoscimus, localem videlicet, atque spiritualem. Est namque localis solitudo remotionis locus, ab hominum conuersatione penitus alienus. Huiusmodi quamuis corporalibus delectationibus careat, seculi ignoret blanditias, carnem fouere non valeat: habet tamen vnde releuetur spiritus, cumulentur lucra, & mens in sui reformatione proficiat, dummodo volūtaria sit, diligatur ex corde, & veritatis agnitione seruetur. Cæterum si desint ista, carcer est horridus, ignauiæ volutabrum, noxiarum cogitationum sentina, impatientię domus, ferarum spiritualium habitaculum, & præsentis vitæ dissipatrix permaxima. Stat, qui localis incola est solitudinis, & ipsius delectabili caret gustu, inclusus corpore, sed mente vagus, profugus super terram extraneus, sibi viuus & mortuus. Mortuus esse censetur mundo, & viuit illi. Illum quippe concupiscit, de ipso cogitat, ipsumque inhiāti sectatur affectu: Amatores eius beatificat, tanquam fruentes naturæ bonis, & creaturarū concessis muneribus, atque iuxta Domini sententiam: In vultus sui sudore panis vescantur alimento. Nunquid solitariorum tantum est Deus inquiunt? Nònne & secularium? planè & secularium. Quippe quum misericordiæ vacare possint operibus, cibare famelicos, potare sitiētes, vestire nudos, ministrare ægrotis, aduenas suscipere hospitio, sepelire defunctos, ac in compedibus constitutis exortationis præbere solatium: iacentes quoque in peccatis admonitionis verbo erigere, consolari mœstos, inscios docere, consulere dubiis, cæterisq; insistere actibus, in quibus fraternæ dilectionis exhibentur officia. De istis in extremo examine interrogatio fiet. Quid nos iudicanti Domino responsuri sumus, qui nulli horum intendimus? In solitudine veluti animalia indomita viuimus, corporalium sensuum pene caremus vsu, humanam conuersationem fugimus, charitatisque obliti, nobisipsis singulariter vacamus. Vt quid datus est visus, auditus, loquela, olfactus & tactus, si eorum negligimus vsum? Equidem in solitudinis hoc loco deest humana societas, cōfabulatio mutua, ac fraterna exhortatio. Solitudinem nostram sacra videntur damnare eloquia, quum dicunt: Vęh soli, quoniā si ceciderit non habet subleuantem. E diuerso conuersationē & cohabitationem plurimum commendant, dum aiunt: Frater, qui adiuuatur à fratre, tanquam ciuitas munita est. Istiusmodi aliisque innumeris cogitationibus fluctuantes, animo impatientes fiunt, dormitant præ tædio, & spiritualem solitudinis suæ amittunt fructum. Crucem quidem baiulāt,

Eccles. 4.
Prou. 18.

nec moriuntur. In regis paratissimo discumbunt conuiuio, & fame tabescunt: quoniam minime experiuntur quārę sint solitudinis spirituales deliciæ. Porro si æqua lance quantum inter vrbium ac solitudinis habitatione distet, appenderent, non talia corde versarent. Vbi (oro) componuntur fraudes, iurgia fiunt, iustitia deprauatur, pietas perit, adulteria perpetrantur, opprimitur innocens, supplantatur sanctus, peccator laudatur, dominatur ambitio, inanis pollet gloria, vniuersaque regnant delicta? nònne in ciuitatibus, in quib. vnusquisq; cęteris appetit esse potentior facultatib. locupletior, opinione vulgi famosior, & æstimari prudētior? Hinc lites, hinc detractiones, hinc pōpæ vigēt, quoniā vix reperitur, qui nō præesse desideret. His oīno caret solitudinis locus, quia sanctitate affluit, & cęlestibus exuberat donis. Equidē nil aliud dixerim monasteria in solitudinis remotione Deo dicata, quā castra Dei, & refugia munitissima, ab incursib. intellectualiū bestiarū valde secura. Ad ista vt plurimum, adulti cōfugiūt, qui seculi oblectamēta despiciūt, carnis abhorrēt lenocinia, facultatib. renūciant tpalib. celestiū amore flagrātes. Superna siquidē gratia pręuēti, atq; diuino irradiati splēdore turbarū declināt strepitus, delictorūq; materias, & solitudinis secessus quærūt, quatenus margaritā preciosā cœlestēq; valeāt aptius custodire thesaurū. In ea quippe, si laudabiliter cōuersantur, sēper potiora percipiūt, ac Deo per amoris vinculū propinquiores fiūt: se nāq; abūdè cōicat degētibus in solitudine, quēadmodū multis patet exēplis. Vbi (quæso) propheta ille, qui erat mitissimus oīum hominū qui tūc morabatur in terra diuinā allocutionē primū audire promeruit. Nūquid in Aegypto, aut in regalib. ędib. Minime: Sed prorsus ī eremo, quo hoīum deerat accessus. Sic. n. legitur. Quum autem Moyses minasset gregem ad interiora deserti: videretque quod arderet rubus, nec combureretur, admirās ait: Vadam & videbo visionē hanc magnā, quō rub. ardeat, & nō cōburatur. Quū aūt pergeret illuc, se Dominum ex nomine proprio vocātē audiuit. Quūq; respōdisset, adsū, intulit: Solue calceamēta de pedib. tuis, locus in quo stas, terra sācta est. Meritò Prophetę à domino mystice mādatur, vt pedū calceamēta deponat, tacitè īnuēs, vt quicūq; solitudinis locū habitare desiderat, immoderato tēporaliū rerū se priuet affectu, quatenus mortuorū operibus nequaquā terrā polluat sāctā. Quę est. n. participatio lucis ad tenebras? sanctitatis ad immūditiā? Sāctus quoque solitudinis locus esse perhibetur in quo Propheta oraculū cœleste ad se factū excepit principatū populi, faciēdorū signorū virtutē, pręcepta legalia, cęremoniarū sciētiā, decreta iudiciorū, futurorū notitiā, familiaritatē Dei, atq; beatificę visionis promeruit donū. An nō est sanctū, quū in eo figuraliter oues nonaginta nouē fuisse dimissæ legātur, donec q̄ perierat, inueniretur à domino?

nonne rectè sanctus asseritur, in quo Hebræorum populus per annos quadraginta typicè cœlesti est alimento nutritus? Sic enim habes: panem cœli dedit eis, panem angelorum manducauit homo, cibaria misit eis in abundantia. Quod enim populus ille non habuit in Aegypto, est cõsecutus in eremo. Qui autem legit intelligat. De Helia verò propheta quid memorem? Angelico namque ministerio bis panis buccellam accepit, atque in solitudine positus, corui vnius est sustentatus obsequio. Verum quum vehiculo igneo esset transferendus à seculo, non in vrbibus, sed cũ discipulo pergebat in eremo. Disce igitur qui solitudinem habitas, quanta in eadem exuberent beneficia. Disce etiam quàm facile ex eremo trãsitur ad cœlum. Prorsus impossibile est quempiam posse perire, qui eo quo debet modo solitudinis habitator existat. Recole præterea quanta de Ioanne deserti incola sint dicta præconia, qui sub annis teneræ ætatis se ab hominum subduxit aspectibus, ne vel saltem leui delictorum macularetur contagio. In eremo idem constitutus reuelationes percepit innumeras, verbi Dei populis ad se venientibus semina sparsit, Christũ agnouit in spiritu, monstrauit digito, atque Iordanis baptizauit in vnda. Nullus profecto quemadmodum iste eremi amator fuit, Quamuis enim impellente spiritu, & gratia comitante hoc ageret: Sanctorum tamen multorum & Prophetarũ, qui præcesserant, fuerat eruditus exemplo. De quibus Apostolus inquit: Circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti quibus dignus non erat mundus. In solitudinibus errantes, & in montibus, & speluncis, & in cauernis terræ. Talibus institutionibus sacris imbuta ecclesia anachoritarum multitudinem direxit, ad eremum. Completum quidem est, quod Propheta longe antè prophetauerat dicens: Pinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingentur. In ipsis memoratis patribus quàm locuples extiterit gratia, spiritus multiplex, fœcundæ virtutes, præclara scientia, vita probata, celebris eorum fama pronunciat. Lucebant in solitudinis firmamento tanquam conspicua luminaria, adeò vt opacam, laudabilium operum suorum splendore seculi huius, irradiarent noctem. Verum quoniam ingenioli mei supereminet vires, cuncta posse perstringere, quæ sacris in voluminibus Sanctorumque gestis, de hac dilecta solitudine esse exarata noscuntur, quanta per ipsam euitentur mala, quantave immensa prouemant commoda, iuxta sibi indultam gratiam, tenuis sensus noster elucidet stylus: Erit proculdubio hoc, nedum illam tenentibus perseuerantiæ causa, verumetiam adhuc in mundo degẽtibus, ad ipsam capessendam exhortatio pia. Quoniam boni notitia, vehementer concupiscentiæ virtutem accendit.

Ioann. 6. — Hebr. 11. — Psal. 64.

Quod solerter à corde temeraria sint resecanda iudicia. Cap. III.

ALtisona diuinæ sapientiæ tuba Apostolus Paulus exhortatur, dicens: Nolite, fratres mei, ante tempus iudicare, quo adusque veniat Dominus, & qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Hoc propterea sanctus iste aiebat, quoniam nouerat quàm facilè de factis alienis consueuerint iudicia fieri. Nouerat, inquam, Deo esse odiosum, mentium proximorum velle secreta rimari. Cæterùm qui ad plenum ignorat se, atque sui interioris latebras penetrare non valet, quomodo poterit detegere occulta aliorum? Impudentiæ ac temeritatis signum notissimum est, quempiam velle æstimare se scire, quod inuestigare non licet. Quamobrem audite omnes, qui iudicia temeraria agere consuestis, æterni iudicis pręconem, qualiter vos admonendo coerceat, quave sentẽtia audaciam repercutiat vestram, & ad sobriam humilitatem, sanaque consilia reuocet. Quis (inquit) hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in illo est? Quis (quæso) non erret in iudicando occulta proximorum, quum frequẽtissimè fallatur quisque in propriis? Quorundam hominum peccata (ait Apostolus) sunt pręcedentia ad iudicium, quorundam verò subsequuntur. Porrò illa delicta pręcedere dicuntur iudicium, & absque ambiguitate iudicari possunt, quę manifesta sunt. Verbi gratia: Si videris ebriosum, fornicarium, detrahentem, & liuore blasphemantem, aliena rapientem, opprimentem innoxios, iisque similia facientem, quę omnino damnabilia sunt, & recta nequeunt intentione agi, horum iudicium nequaquam temerarium est, quoniam talia per se nota sunt iudicata ex se, atque damnata per legem. Huiusmodi facinora præcedunt iudicium, eademque damnare reprehensibile non est. At verò vbi opus ambiguum est, & quo fiat animo ignoratur, definitum iudicium euitandum est, ne efficiatur homo temerarię sententię reus, dum quod rectum est, arbitratur esse obliquium. Tales Propheta arguens ait: Vęh qui dicunt malũ bonũ, & bonũ malum, ponentes tenebras lucẽ, & lucẽ tenebras. Deo itaq; cordium sunt reseruanda iudicia, qui solus scrutatur omnia, occulta penetrat, aliisque ignota cognoscit. Nihil enim oculus maiestatis ipsius valet esse inuisibile, quemadmodum de eo Apostolus inquit, Viuus enim est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingẽs vsque ad diuisionem animę, ac spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum, cordis, & non est vlla creatura inuisibilis in cõspectu eius: omnia enim nuda & aperta sunt ante oculos eius. Dei igitur gloriam deprędari videtur, quicunq; humanarum

1. Cor. 4. — 1. Cor. 2. — 1. Tim. 5 — Esa. 5 — Heb. 4.

narum mentium assuescit arcana perquirere. Ipsi soli hominum cogitationes sicut notæ sunt, ita iudicandæ ab illo. Quemadmodum legitur: In cogitationibus impij erit interrogatio: sermonū autem illius auditio ad Deum veniet, & ad correctionem iniquitatis illius, quoniam auri zelus audit omnia, & tumultus murmurationum non abscondetur. Idcirco à cordibus famulantium Christo proximorum sunt resecanda iudicia, quę commaculant puritatem animæ, interioremque perturbant oculum, qui ideò custodiendus est, mundus, vt syncero intuitu queat contemplari cœlestia. O quam difficile ascendit supra se, quisquis operibus temerariè iudicando grauatur alienis. Cæterum & spiritualiter iudicare se nescit, qui mentium curiosè percunctatur arcana. Suimet opinione inflatus, extraneorū dānat errata, is censura debuit corrigere propria. Sane pertimescit humilis perscrutari mētiū proximorū ignota consilia, sibiipsi vtiliter vacans. Stat in fatigabili cura super sui custodiam, vt motus mentis insurgenter agnoscat, omnemque interioris suæ domus componit familiam. Semetipsū etiam laudabiliter damnando, diiudicat, quatenus tremendum æterni Dei valeat non formidare iudicium: Apostolica siquidem edoctus sententia, seipsum ne iustè iudicetur, examinat, euaginatumque tenet spiritualis censuræ gladium vt æstimationis propriç cogitatus interficiat noxios atque humiliando se oculorum insolentiam premat. Hinc est quòd sibi intendens, cæterorum minimè perquirit errata: negligitque, dum plangit propria, aliena iudicare delicta. Beatus planè humilis, qui omnium arbitratur se esse minimum seque cunctorum voce veridica vilissimum esse fatetur. Iacet in imo, & per gratiam eleuatur in summis, atque semetipsum vilipendendo despiciens, Deo, & hominibus efficitur carus. Inflari quippe nescit, abhorret detrahere, fratresq; suos iudicare formidat. Cæterum vt memoratos effugiat laqueos, & charitatis mutuæ irreprehensibiliter iura custodiat, solitudinem diligens secedit sponte, incedit soliuagus, hominumque consortia fugit. Nouit enim nauim, quæ absque interuallo fluctibus marinis exponitur, crebrisq; procellosi æquoris agitatur turbinibus, detrimentum sui met perferre notissimum. Huiusmodi itaque instructus exemplo, tutissimum solitudinis frequenter petit portum, quatenus more peritissimi nautæ, si quod in exteriori opere detrimentum pertulit, se intus humiliter componendo resarciat. Est plane solitudo pacatissimus timētium Deum portus, qui opportunè à perturbationum fragoribus, cōtentiosisq; disceptationibus, quæ ex proximorum conuersatione emergunt, ad se confugientem eripit, & reddit hominem sibi, ac libertati donat ingenitæ, vt valeat, prout expedit Deum quærere, passionibus repugnare, spirituales debellare nequitias, atque futuræ felicitatis corde degustare primitias. O amabilis solitudo ab amatoribus Christi, sectatoribusque virtutum ardenter concupita, quęsita sedulo, dulciter amplexata. Eò efficacius, quò lucidius thesauros agnouere tuos, atque sapido cordis palato perceperunt, quàm suauis est Dominus, & quàm magna sit multitudo dulcedinis illius, quam abscondit seruiliter timentibus se, perficit autem eis, qui syncero charitatis affectu sperant in se. Quis (quæso à te) nouit arcana cœlorum? Quis adeptus est prudentiam spiritus? Hęc sane te pręparante, te suscipiente, sempiternum verbum reuelare dignatur. Quemadmodum per Prophetam testatur, dicens: Ducam eam in solutionem, & loquar ad cor eius. Ducitur equidem verbi sponsa exclusis temporalium curis, tentationum importunitatibus atque molestiis vitiorum in solutionem spiritualem, vt audiat sponsum sibi nūc reuelantem mysteria, nunc amatoria loquētem, nunc futura prædicentem, nunc reserantem superna. Ex hac igitur allocutione verbi, sapientięque eruditione pręclara, efficitur anima in agendis prouida, fortis in certamine, in aduersis secura, certificata in dubiis, in spiritualibus læta, atque interiori pace referta. Ob hos itaque spirituales adipiscēdos profectus, qui ex singulari dignatione prærogati sunt sponsę Christi, quibusque militibus congruit interdum è certaminis secedere campo, & solitudinis captare suffragia, quatenus ex re, diuina reformatione mentis, robustiores effecti, contemnant seculum, vitia reprimant, temeraria deuitent iudicia, compescant linguam, iurgia fugiant, ac detractionum venena perhorrescant, quæ potissimum ex iudicandi occasione prouenunt.

Osea. 2.

Quòd prudenter proficientes debent vitare contraria, & potissimum linguę intemperantiam cohibere. Cap. III.

LEx mandat prudentiæ, vt quisque rationis compos iuxta sibi indultam gratiam, adeptamque virtutem, proficiendi debeat à se mouere contraria, ne ex incuria, ascendendique contēptu, pullulantibus in se vitiis, cogatur non sine detrimento descendere, atq; peccatorū effici seruus, qui potuit fieri iustitiæ liber. Christi autē dilectoribus ad perfectionis alta tendentibus, plurimum linguę ministerium cognoscitur aduersarium: quæ (vt Iacobus apostolus ait) Ignis est vniuersitas iniquitatis, quę maculat totum operum nostrorum spirituale corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ, inflammata & ipsa à gehenna. Nam quemadmodum si censura virtutum cohibeatur, est membrum valde perutile: ita si eidem intemperantiæ fræna laxentur, inquietum est malum, mortifero plena veneno. Ex ipsa in ecclesiis diuinæ persoluuntur laudes,

Iac. 3.

lætantes concinunt chori, gratiarum exhibentur actiones. Sacra eloquia populorum inferuntur auribus. Benedictiones fiunt, & alia quàm maxima proueniunt bona, quæ Deum timentibus silentiumque custodientibus minime latent: at si ex incuria neglecta permaneat, horis singulis delictorum exaggerat fascem. Frequenter enim prorumpit in verba blasphemiæ, maledictionis, contradictionis, impugnationis, veritatis agnitę, defensionisque culparum, quæ legis diuinæ attestatione damnantur. O quot nugas, quot ociosa verba & scurrilia profert. Ista & si non perimunt animam, tamen infirmam reddunt, mentem dissipant, puritatem fœdant, phantasmata pariunt, & Deo loquaces homines debitores efficiunt: dicente Domino, De omni verbo ocioso quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicii. Verum si de ociosis sermonibus, qui necessitate, & pia vtilitate carẽt, in extremo examinem terrogatio fiet, quid de blasphemiis, detractionib. mendaciisq; futurum sit, prudens, quisq; consideret. Sanè vbi otiosa & iocosa abundant eloquia, frequentissime audiuntur quoque mendacia. Quàm verò à professoribus veritatis aliena debent esse mendacia, perspicue claret. In eorum namque sermonibus debet esse simplicitas copulata prudentiæ, vt non aliud lateat in corde quàm sonat in ore: debet etiam inesse veritas sapientiæ sale condita, quatenus nedum pro veritatis assertione ædificare, verum etiam valeant ex sapientiæ rudimento instruere. Neutrum horum mendaces diligunt. Refugiunt quippe venire ad lucem, ne redarguti à lumine, deprehendantur in scelere. Latebras quærunt, imitantes illum, qui fuit mendacij primus inuentor. Is quoniam in veritate non stetit, in eo minime veritas est. Prophetæ comminationem audiant mendaces, dicentis Deo: Perdes (inquit) omnes, qui loquuntur mendacium. Nec ab re. Quantum enim in ipsis est, immortalem, & æternam veritatem (quæ Deus est) destruere moliuntur. Hoc verò dum agunt, illam in nullo lædunt, illi nequaquã detrimentum inferunt, sed perimunt se, quemadmodum in sapientiæ volumine continetur. Sic enim habes: Os autem quod mentitur, occidit animam. Resipiscant igitur ab hac nefaria consuetudine, desinant loqui falsa, desuescent hominibus suadere mendacia, vt veritatis ac gratiæ præsidio fulti, recidant etiam verba inutilia, atque iocosa. Cohærent sibi vitia, & vicissim copulata, sibi famulantur in malum, adeò vt absque altero vnum esse non possit. Porrò quicunque ab ociosis sermonibus minime linguam compescit, sæpissime turpiloquia, mendacia, blasphemias, ac detractoria fatur. Qui autem detractor existit, mendax, periurus, ac stultiloquius est. In vna siquidem malignitatis catena, confœderata sunt vitia in animarum ruinam, ab immundis spiritibus fabricatam, atque contextam. Ista multitudinem magnam illaqueant, vt secum ad interitũ rapiant sempiternum. Linguæ autem occasiones, quę detractioni est prona, quantos quotidiæ dolositatis suæ seruos faciunt esse emptitios: Grãde profecto malum est proximorum oblocutio, perniciosum atque commune, adeò vt illorum, qui socialiter viuunt, vix reperiatur qui liber existat. Nam facilius quisque aliorum potius quàm propria damnat errata, sibique mitius indulget quam cæteris. Aliena prorsus à charitate detractio est. Qui proximum sicut seipsum diligit, detrahere nescit, neque detractoribus libenter præstat auditum: Custodite vos (clamat sapientia) à murmuratione, quæ nil prodest, & à detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit. Impium proculdubio est oblocutionibus intendere, & rabido ore absentium lacerare vitam. Mandat Dominus vt qui delinquit, seorsum corripiatur, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Nusquam autem præcipit vt detrahatur eidem: quoniam detractio spirituale homicidium est. Quod enim in corpore materialis agit gladius, hoc in anima detrahentium perficit lingua. O quàm frequenter in cordibus murmuria audientium proximorum, quæ optimè vigebat ĩ Christo extincta est fama? Equidẽ triplici scelere detractor efficitur reus. Absentis quippe famam interimit, audientisque, ac propriam occidit animam. Hinc Dominus aspera inuectione detractores se insecutum fuisse commemorans ait: Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar. Circuncidenda igitur sunt labia, atque eloquia murmurij, ne contra detractores diuinam exaggerent vltionem. Consueuit sanè hoc vitium etiam vigere in bonis, atque sub zeli specie iugiter captiuare improuidos. Innumeri sunt, qui potius in aliis, quàm in se zelare diuinum honorem videntur. Zelum Dei habent huiusmodi, sed non secundum scientiam. Rectus autem & commendabilis zeli iste est ordo, vt quisque prius se, deinde corripiat cæteros. Verũ qui suimet iudex est verus, nequaquam erit solicitus aliorum iudicando damnare delicta. Quam obrem ò detractor, qui fratris tui obloquendo scelera detegis, ad te nunc meus est sermo. Quis te (quęso) vitæ iudicem constituit alienæ? Quis te fratrum tuorum accusatorem fecit? Quid tua interest proximorum propalare facinora? Verum si delinquat frater, nunquid te offendit in aliquo? Nunquid honori derogat tuo? Quale (oro) ius habes in proximum, vt tuis velis illum arguere vocibus, atque obtrectationibus lacerare? Desine vtique detrahere proximo, superiorem enim habet, qui illius vniuersa, siue bona seu mala discernit. Suo quippe Domino cum bene agit, stat, cum verò delinquit, non tibi, sed suo Domino

Psal. 5. Sapien. 1. Sapien. 1. Psal. 100.

10 20 30 40 50

no cadit. Tu igitur quis es, qui tā improbè, tam manifestè, tam procaciter seruo detrahis alieno? Noli (quæso) fratris tui reprehensibilia acta detegere, sed potius edicito tua. Redi ad te, & discu te te, iudica te, in statera humilitatis appende. Et cum te multis agnosces obnoxium, hoc tunc age in proximo, quod cupis vt fiat in te. Aduerte diligenter, cui delinquentium errata manifestes. Hoc autem tu dum agis, loquelæ tuæ modum im pone, veritatem perhibe, mentis motus restringe, passionibus animi legem indic, ne vitium sub virtutis te premat imagine. Falleris omnino, & à semita charitatis elongaris, si te ad obloquēdum iam suscepta propellit iniuria, si trahit liuor, si te temeritas suadet iudicandi. Consultius tamen facies si linguæ lora instituas, si sermonibus prudentiam addas, & cum Propheta dominum depreceris, & dicas: Pone domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis, vt non declinet cor meum in verba malitiæ. Optimè prophetica erudiris sentētia, custodiam adhibere loquelæ, vt non prorumpas in eo quod minimè fari licet. Disce igitur præmeditati, quomodo lo qui debeas. Disce, inquam, eloquia tua cum discretionis lance pensare, potissimè dum de absentibus proximis sermo occurrit in medium, ne te locutum esse pœniteat. Esto (iuxta Apostoli Iacobi memorabile dictum) velox ad audiendum, quę ædificent te, tardus autē ad loquēdum quod non expediat. Et ad detrahendum tardior aliorum famæ. Virtutes proximorum omni cum alacritate propalare non cesses: vitia verò non nisi necessitate impellente, aut suadente vtilitate. Alioquin eris fraternæ diruptor charitatis, atque detractionis reus. Beatus planè qui proximum non offendit verbo, nec facile opprobrium accipit aduersus fratres suos. Qui loquitur veritatem in corde suo, & de bono cordis thesauro semper profert bona. Iste (vt Propheta testatur) habitabit in tabernaculo tuo, & requiescet in monte sancto tuo ò domine. Alio quoque in loco Propheta memoratus ait: Quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Prohibe lin guam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Maximum itaque salutis indicium est, cum censura discretionis sermones proferre, esseque in loquela ratū & veracem. Plurima etenim euadit scelera, qui æquo moderamine loquendi ministerium peragit. Nam quemadmodum præcisa radice arboris moles ruit, fructus & ornamenta decidūt foliorum: ita si compescatur lingua, vniuersa, quæ ad ipsa prouenitūt mala conquiescunt. Fœdat quippe verbosi mētem garrula lingua, tepefacit ignem, lacrymarum exiccat fontē, pacis dissoluis fœdera, compositas cogitationes turbat, fraternitatem dirimit, fingit mala, mentitur iugiter, assidue detrahit, adulationi intendit, occupatur in nugis, amittit tempus, lites concitat, disseminat odia, contentiones parit, extinguit compunctionem, dominique timorem euacuat. Verum nulla effræno ad loquendum sunt potiora remedia, quam remotæ solitudinis sectari quietem, amare silentium, hominum & præcipue loquacium declinare consortia, delectari in domino, assiduaque illius spirituali allocutione gaudere, nec non supra suimet vigilare custodiam. Difficile etenim per locutionis immoderantiam à diuina excidit gratia, quicunque in cognitione propria humiliter conquiescit.

Psal. 18. — Iac. 1. — Psal. 33.

De plasmatione humani corporis, & qua de causa rationali spiritui aduersum sit.

Cap. V.

IN vniuersi constitutione, humanum corpus à Deo plalmatum esse, atque rationalem spiritum in eodem legimus fuisse infusum, vt illud animaret, regeret, atq; nutriret. Nihil enim per se valebat sibi, sed prorsus erat inutile. Cæterum quamuis fuisset formatum ex limo defectibi le atque mortale: opus tamen erat mirabile, & per mediatoris gratiam suo tempore diuino honori donandum, atque in dignitatem angelicam reformandum. Equidem superiori tamdiu famu latum est, quamdiu idem obtēperauit altissimo. At verò ex quo per peccati consensum pręuaricatio diuinæ legis inualuit, corporis tota est deor dinata compago, factaque est nedum sibiipsi grauis, verumetiam rationali spiritui aduersa, adeò vt caro pugnet contra spiritum, & spiritus aduersus carnem, absque pacis vlla concordia. Nam caro suo naturali impulsu infatigabiliter trahit ad ima, commoda temporalia quęrit, corporalibus voluptatibus delectatur, visibilibusque inhęrendo fouetur: spiritus verò cū sua ingenita dignitate perfruitur, corporis sibi vendicat dominatum, semper appetit scire, præesse desiderat, proficit spiritualium cognitione vel gustu, immortalitatem diligit, cælestis gloriæ culmen sitit, & Deo vt coniunctus sit, semper exquirit. Caro igitur & spiritus dum singuli concupiscunt propria, inimicantur inuicem. Verum hęc merito lugenda res est, paucisque conspicua, vixque inuenitur, qui velit aduertere, cur facilius spiritus carni, quàm caro spiritui obtemperet. Debuit prorsus spiritus, qui Dei in se gestat imaginem, & ad corporis institutus est regimen, dedignari operibus se substernere carnis, quum famu latu perpetuo eandem acceperit ancillam. Debuit, inquam, solerter custodire suæ prælationis imperium, quatenus conditoris lege seruata, & indulta gratia, eousque reformaretur in melius, quo beatæ visionis fieret dignus. Sed (proh dolor) in honore positus, quoniam non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Factus est in traductionem ini-

micorum suorum, datusque in prædam spiritualium bestiarum. Nempe tanquam subiugale animal captiuus effectus per abrupta vitiorum huc illucque deducitur. Carnis curam, heu, quàm sedulo ministrat officio, quàm diligenter perficit, quantòve peragit compassionis affectu, illam fouet, & nutrit deliciis, quantum valet preciosis exornat vestibus, sublimat honoribus, diuitiis terrenis locupletem facit. Omnis eius intentio, cunctaque cogitatio in carnis voluptate versatur. Equidem obliuiscitur qualis sit, quid agat, cui deseruiat, quid amiserit, quid inuenerit, extra se insensibiliter totus effusus, quò tendat ignorat. Captiuitatem namque propriam nescit, ęrumnas suas non sentit, internam paupertatem minime videt, carnis obuolutus in cęno, quódque his deterius est, se admonentem spernit, corripientem fugit, exhortantem despicit, seque reuocantem ad se audire dissimulat. Hinc iocis vacat, intendit fabulis, voluptatibus operam præbet, obscœnis delectatur actibus, gaudet dum malum perpetrat, & in rebus exultat pessimis. Non reproborum terretur suppliciis, neque præmiis afficitur beatorum. Futura siquidem negligit gaudia, præsentium insipientium illectus amore, corruptibilis ac fœtidæ carnis calice debriatus, naturam spiritus turpiter peruertit in carnem. Huiusmodi prorsus debuit pœna mulctari, qui incommutabili spreto bono degeneris materię effectus est seruus, atque adulteræ blanditiis assensum tribuens, cęlestem nequaquam veritus est repudiare sponsam. O præuaricator æterni consilii. O diuinæ irrisor sapientiæ, redi ad cor tuum, reuertere ad iudicium. O, inquam, rationalis spiritus, qui æterni regis nobilem in te geris imaginem, resipisce aliquantulum, euigila à lethali quo deprimeris somno, auditum sanis para monitis, ne obstinatione detentus, pereas in æternũ. Quamdiu dormis? Vsque quo piger & ingrate dormitabis? Surge (ad te clamat Apostolus) qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Vtquid à tua ingenita nobilitate degeneras? Cur te inferiori prostituis fœdissimo videlicet cadaueri immunditia pleno, concepto in sceleribus, scatenti fętoribus, vermiumque escę futuro post modicum. Tibi datum est principãdi imperium, regimen mundi, intelligendi fastigium, perpetuitatisque decor. Tu carni pręsidere debes, non illa tibi, ex te honorem illa consequitur. Immortalitatem resurrectionis non ex te, sed habebit illa per te. Tu caput illius, sicut Christus est tuum. Tu spiritualis naturæ insignitus es dote, illa corpus est fragile, onerosum, atque mortale. Quid igitur tibi cum carne & sanguine, vt illis te sternas, qui angelorum consortia, & beatæ vitæ possessurus es gaudia. Non te (quæso) alliciat carnis illecebra. Non te luxuriæ fœtor illaqueet. Non te ventris voluptas absorbeat, neque terrenarum rerum te decor emolliat. Cęli pulchritudinem inspice, syderum, contemplare splendorem; Solis ac Lunæ famulatum aduerte. Omnibus quæ sub cœlo sunt te pręulit Deus. Te quidem fecit per se, se insinuauit per te, propter te descẽdit ad te, atque per se te eleuauit ad se. Tui itaque redemptoris gratiam, tuę redemptionis precium, & salutis donum iugiter meditare. Ista te erudient de te, te reformabunt in te. Tibi interna allocutione notificent, quid quęrere, quid sperare, quidve ex corde debeas diligere. Nemo de te melius instruet te, quàm ille qui gratis sine te fecit te. Nouit optimè ipse facturam suam. Meminit, inquam, quanti emerit, vt illam à diabolica seruitute erueret, ac libertate donaret. Ex conditore quidem tuo intellige qualis es. Ex precio autem prærogato pro te, redemptoris tui agnosce munus, tuęque pręuaricationis põdus. Te quæsiuit solicitè, qui errabas sicut perdita ouis. Te redemit non corruptibili auri vel argenti precio, sed suo precioso cruore. Te mundauit baptismatis lauacro in verbo suo sempiterno, vt te sibi exhiberet in sponsam absque vlla ruga aut macula. Te sibi desponsauit in fide, quemadmodum ore Prophetico pollicitus fuerat dicens: Et sponsabo te mihi in sempiternum. Et sponsabo te mihi in iudicio & iustitia, & in misericordia, & miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide, & scies quia ego Dominus. Te demum sibi amoris vinculo copulauit, sicut per Prophetam commemorans ait: In funiculis Adam, & in vinculis charitatis attraxi te, miserans tui. Diligentem igitur te dilige, vocanti responde, aperique pulsanti. Caue summopere, ne legitimum despicias sponsum, & te exponas adultero, illique efficiaris similis. An ignoras, quòd quemadmodum qui adhæret Deo vnus spiritus fit cum eo, ita & qui meretrici adhęserit, vnum cum ipsa corpus efficietur? Quamobrem da honorem Deo, redeque te illi qui tibi præstitit te, vt non reperiaris ingrata, & cum extraneis adultereris, pariterque damneris cum illis. Adulterabis profecto si te prostitueris carni, permiserisque tibi ancillam dominari. Cæterum vt non declines cor tuum in verba malitię ad excusandas excusationes in peccatis, sordidoq; infatuatus amore, dicas te odisse non posse carnem, quam dominus fecit, vt tecum sit, viuat simul ac pariter cõuersetur, tuo dirigatur consilio, tuisque ditetur meritis atque esse impium eidem naturalia denegare solatia. Apostolum attende sic dicentem: Obsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Te quàm prudenter instuxerit oro diligenter obseruas. Illius monita nullatenus negligere debes, quoniam te docent, qualiter tuum tibi valeas hostem subigere, gloriosumque de illo reportare

Ephe. 5. Ose. 2. Ose. 11. Rom. 12.

re triumphum. Carnē igitur tuā per ieiunii, ac vigiliarum macerationem, viuam offer hostiam, vt spiritui repugnare non possit. Erit autem tunc sancta, cum pudicitiæ candore fulgebit. Verum ex morum probitate composita, absque dubio Deo, efficitur placens. Sic verò prudenter hæc vniuersa perficias, vt rationabile tuum coram domino sacrificium semper appareat. Hoc equidē tunc laudabiliter consummare valebis, quum ab hominū tumultibus fueris segregatus, cùm spreto seculi luxu, certam, quę ad vitam ducit, peregeris viam, ac disciplinæ virtutum sensibus tuis indixeris legem. Maximam etenim de obtinenda victoria, consequeris fiduciam, si sponte renunciaueris mundo, remotioris conuersationis loca delegeris, tibiquè tecum habitare libuerit.

Quòd dominus Iesus exhortationis verbo, atque remunerationis promisso præsens seculum docuit esse spernendum. Cap. VI.

SCiens Dominus Iesus visibilem hunc mundum in maligno positum, innumerabilibus laqueis vitiorum refertum, & laudabiliter Deo volentibus viuere esse contrarium, ad ipsius contemptum fideles suos sicut exemplo, ita exhortatus est duplicis remunerationis promisso. Illum contempsit, atque contemptibilem esse indicauit. Nullam prorsus eius dignatus est habere substantiam, non agros, non vineas, non oliueta, non prædia, non possessiones, non aurum, non gemmas, neque ad commorandum habitacula, adeò vt diceret: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, vbi reclinet caput suum. Tanquam peregrinus in eo vixit & accola, paruissimo tantum vsus est cibo, vilique coopertus pallio, necnon exanimis factus alieno extitit humatus in tumulo. Nullus illo pauperior, nullusque illo ditior, paupertatem audisti, illius quoque diuitias audi: Domini est terra & plenitudo eius (inquit Propheta) orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo. Quū igitur possideret omnia, essetque vniuersorum Dominus, noluit tamen per regiam dignitatem vel honoris cathedram, insinuare quis esset, quatenus imitatoribus suis, humilitatis seculique cōtemptus præberet exemplum, & nullus ambire præsumeret, quod ipse despexerat habere. Se regem instituere cupientibus declinauit à turbis, perrexitque suis crucifixoribus obuiam. Neglexit igitur cum mundo contrahere fœdus, læthiferas illius cōtempsit blanditias, atq; nefarias ipsius fraudes sic prædicando detexit, vt capitale contra se excitaret odium. Meritò Christum mundus amare non poterat, dum malis eius operibus verbo testimonium exhiberet & facto, atque ex eodem secerneret viros, per quos vniuersarum in nationibus gentium verbi Dei diffunderetur semen, & sanctæ Ecclesiæ quotidie area replere-

Matt. 8.

Psal. 23.

tur, horreaque cœlorum. Vnde Apostolis ipse Dominus aiebat: Non vos me elegistis, sed ego vos elegi de mundo, vt eatis, & fructum multum afferatis, & fructus vester maneat. Cæterum vt spiritualis hæc messis vberior fieret, & auditorum vigor accresceret, locupletem contempti huius asseruit esse mercedem dicens: Omnis qui reliquerit patrem aut matrem, aut fratres, aut sorores, aut filios, aut propinquos, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternā possidebit. Duplicem sponte renunciantibus seculo insinuauit Dominus esse mercedem, in præsenti centuplum, & vitam æternam in futuro. Cuius in tali promissione non euigilet animus, ac naturalis non accendatur affectus? Currite huc omnes qui terrenas dignitates concupiscitis, quique diuturnam vultis vitam, & diligitis dies videre bonos: Currite, inquam, & vos qui temporalibus rerum facultatibus ditari desideratis, & æternæ sapientię pollicitationes maximas cordis aure percipite, mente retinete, atque tota animi intentione diligite, humilitatem sectamini, labentis temporis fęlicitatem spernite. Vendite quæ temporaliter possidetis, & pauperibus erogate, quatenus vobis thesauros congregetis in cœlo, vbi rubigo non consumit, nec demolitur tinea, neque fures effodiunt vel furantur. Insuper habeatis vitam ęternam. Sponte relinquite, quod in morte deseritis inuitē. De necessitate virtutē elicite, & de voluntatis libertate mercedem. Nolite (iuxta Ioannis Apostoli salubrem admonitionem) mundum diligere, neque ea quę in mundo sunt, quoniam omne quod in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut est concupiscentia oculorū, aut est superbia vitæ, quæ non sunt ex patre. In eo indomitę feræ tartareę legiones pertranseunt, catulique leonum rugientes discurrunt, vt rapiant, & quęrant escam sibi. Insidiantur planè animabus innocentium & deceptionis multifarię laqueos parant nunc suasionibus blandis, nunc falsis promissionibus, nunc terroribus vanis, vt imprudentium deludant mentes, gressusque supplantent, & eorum disperdant gratiā, atque perpetuæ addicant neci. In ipso itaque visibilis mundi stadio visibiliter piratæ discurrunt per ęquora. Latrones viatoribus bona diripiunt. Irrumpunt habitacula fures, potentes opprimunt vt inopes. Supplantant dolosi simplices, inuidi bonos ęmulatione lacessunt. In eo nihil rectum, nihil est sanctum, in quo perit iustitia, negatur veritas, pax confunditur, soluitur lex, societas dirimitur, pręcipitat furor, inimicitię vigēt, nutriuntur odia, iurgia, fiunt, sęuit crudelitas, impudicitia regnat, committuntur adulteria, stupra miscētur, dominatur ambitio, superbia extollit, crimina euertunt. Inopinati casus pręmunt, infirmitas atterit, fames cruciat, coercet frigus, frangit egestas, dolores dilaniant, carnisque vitam mors furibunda

Ioan. 15.
Matt. 19.

1. Ioan. 2.

ribunda præcidit. Totus siquidem quum sit turbinibus plenus, ille vere censendus est fœlix, qui Dei gratia præuentus aridum mūdum spernit cū flore. Illius abhorret amicitias, atque remotæ solitudinis monasteria sancta inhabitat. Porrò huiusmodi sic segregatus à populis, bellorum fragores non sentiet, malorum non patietur insidias, non seculi atteretur angustiis, non extolletur in prosperis, non deprimetur aduersis. Nullis mundi euertetur illecebris, nullis honoribus inflatus incedet: sed dilectę solitudinis parietibus septus, securus stabit, diuinas lætus, exoluet laudes, pacificus sedebit in cella, atque per contemplationē erectus, sponsi admittetur in thalamum, eritque tanquam mundo mortuus, & viuus Deo, quemadmodum quibusdā conuersis fidelibus Apostolus ait: Mortui .n. estis, & vita vestra abscōdita est, cum Christo in Deo. Sanè illi spiritualiter iudicandi sunt mortui, qui mundi delectationibus, voluptatibus carnis, ac visibilibus cunctis renunciātes ex corde, & remotiori solitudine soli Deo viuere decreuerunt. Horum etenim vita quamuis à mundi dilectoribus infructuosa esse censeatur, & mortua vtpote in seculi agibilibus minus intenta, est tamen perutilis atque fœcunda. Latet quidem in terræ visceribus arboris radix, corporeisque oculis quando videtur, apparet contemptibilis, atque deformis: & tamen ex eadem prodiit ligni duritia, asperitas corticis, foliorum amœnitas, redolentia florum, fructuumque dulcedo. Quamdiu hæc viget, arbor germinando fructificat. Ipsa autem arescente radice, omnis arboris pulchritudo marcescit, lignumque in fœcundum efficitur, flammarum incendio concremendum. Quicquid autem radicem diximus inuisibiliter operari in arbore, æquè anachoritarum, Deoque militantium agere in ecclesia arbitrandum est vitam. Monasteriorum, quippe secessus petunt, in cellularum speluncis latitant, & seculo videntur ignoti. Alienique cum sint ab occupationibus mundi, & ab illius delectationibus sequestrati, delinquentium tamen peccata orando sustentant. Nam die noctuque diuino assistunt conspectui, compassionis emittunt gemitus, lacrymas deuotionis effundunt, fraternæ charitatis offerunt vota, quatenus placabilem erga proximorum errata iudicis seueritatem reddāt. Fit autē orantibus illis in peccantes ęquanimior Deus, ad præstandum indulgētiam pronior, gratior ad susceptionem pœnitentium, ad erogandum dona hilarior, atque ad gloriam condonandam latior. Sunt igitur intercessores mundi, seculi lumen, virtutum exemplar, speculum sanctitatis, religionis norma, fidei disciplina, angelorum socii, amici sponsi, altissimi filii. Si tamen concordent professio & vita, conuersationis synceritas, seculique contemptus. Eia nunc ò milites & imitatores Christi, & Christianæ veritatis ostensores pręclari, qui per temporalium abrenunciationem, & remotiorem vitam famulari domino decreuistis, perceptam cœlestis gratię prerogatiuam agnoscite, munusque vobis impensum (quæso) diligentissime custodite, intus seruate quod foris exhibetis. Ex corde relinquite, quæcunque despexistis in opere, ne deaurata sitis monumenta, parietes dealbati, atque hypocritarum imaginem teneatis. In eo quod laudabiliter inchoastis, perseuerate viriliter, quoniam minimè labor vester esse poterit inanis domino. Reperistis preciosissimam margaritam in solitudinis agro reconditā, atque humilitatis abiectione sepultam. Læto igitur animo, flagrantissimoque amore vendite quę possidetis omnem carnis à vobis abdicate illecebram, vt thesaurorum illius valeatis esse participes. Laborabitis procul dubio quousque eius speciem interiorem obtutu cernere, atque suauitatis ipsius dulcedinem gustu sapido percipere efficiamini digni. Tūnc verò cœlestibus locupletati diuitiis, ac spiritualibus delectationibus pasti, iucūdissima vobis de cætero remotio solitaria fiet. Nam quemadmodum ipsius commoratio se inhabitantes à plurimis redimit malis, ita custodita prudenter internis facit exuberare deliciis.

Quòd corporales sensus habere debent edomitos, qui quietem, eiusque spiritualem cupiunt gustare dulcedinem. Cap. VII.

Volens Dominus Deus Hebręorum populum in hęreditatis introducere locum, terram videlicet promissionis lacte & melle manantem, mandauit vt prius regionis illius debellarent gentes, sibique subiicerent, quatenus vrbes eorum, & castra iure hæreditario pacifice possiderent. Illorum etenim admonitione nos docuit, qui solitariæ conuersationis loca (terram vtique lacte & melle manantem) incolere elegimus, vt sciremus neminem in solitudinis ariditate pacifice posse quiescere, eiusque suauitatem gustare, si non ante per virtutum censurā didicerit sibi carnalium sensuum subiugare petulantiam. Isti spiritualem terram, quæ nobis diuina pollicitatione debetur, occupant, nec sinunt illā fructum germinare iustitiæ. Diripiunt namque sępissimè gratiarum semina immissa per angelos, ne fructificent laudabilium operum germen delectabile Domino, omnibusque cœlestis curiæ beatorum agminibus. Euertunt quidem mentis sensum, colluuionibus suis, & velut profugam in hac regione vmbræ mortis, atque captiuam ducunt, sicque insensibilem & alienam efficiunt, vt nequaquā saluberrimis monitis intēdere queat. Quis (quæso) referare sufficiat ad perfectionis fastigium attingere cupientibus, & spirituali in stadio spiritualiter certantibus, quanta impedimenta, quótve tentationes horis singulis corporalibus excitentur ex sensibus? Fenestrę quippe anima-

*narum sunt, per quas sępissime ex incuria, animique torpore lethale virus infunditur. Nónne quoties obtrectantibus damnabiliterque loquentibus, ac suggerentibus impudica & noxia aures accommodamus, toties in cordis penetralia diræ mortis fœtor ingreditur? Cæterum si fabulis scurrilibus, iocosisque, vacatur eloquiis, patuloque auditu verba suscipiuntur in animam, nunquid nõ variis cor phantasmatibus occupatur, & tanquã diuersis commotum flatibus, huc illucque impellitur, atque passionum inuoluitur voraginibus? De oculorum autem quid memorem sensu? An non decoræ mulieres, ornatæ vt similitudo templi, auri, argenti, gemmarumque aspectus, excelsa prædia, depicti parietes, vestes purpureæ, nitentia serta, preciosa monilia, pomiferæque arbores concupiscentiam excitant oculorum? Vidit (inquit sermo diuinus) mulier lignum, quod esset pulchrum visu, & gustu delectabile, & comedit, deditque viro suo, atque amborum aperti sunt oculi in culpa, qui innocentiæ candore clausi tenebantur. Equidem si non aspexisset Eua minime concupiuisset. Verum quoniam impudicè & incautè vidit, concupiuit, comedit, & corruit. Non igitur intueri licet quod nequaquam licet concupisci. Vidit quoque Propheta, homo secũdum cor Dei meliorem deambulans in solario, atque immodico de illa exardescens amore, voluptatis passione prostratus, homicidium pariter & adulterium perpetrare non timuit. O quantis cõcupiscentiarum sagittis, ex inordinato oculorum aspectu, imprudentis transfigitur cor? Trãsmittunt, vtique effrænati intuitus, ad animam corporearum formas rerum, atque concupiscibilium qualitatum imagines, suaque importunitate internam diuidunt vnitatem, sanctos dissipant cogitatus, animi rigorem debilitant, tepefaciũt charitatem, compunctionem minuunt, deuotionem fœdant, pacis tranquillitatem turbant, & terreni pulueris in sufflatione rationalem caligant obtutum. Porrò vbi incontinentes & effrænati sunt oculi, cogitationum inordinatio adest, phantasmatum numerositas, polluta oratio, dormitans intentio, proficiendi defectus, concupiscentiæ amor, mentis euagatio, indisciplinatio morum, leuitatis abundantia, quæ est notissimum incontinentiæ signum. Libidinis quippe spurcitias beatus Iob metuens, quæ ex incontinenti proueniũt aspectu, sibi pudicitiæ indixerat legem, vnde & aiebat: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt non cogitarem de virgine. Nouerat vir sanctus calidi hostis insidias, quàm frequenter per exteriorem speciem consueuit mentis fœdare puritatem, intemperantiam membris adducere, atque castimoniæ violare decorem. Hinc aduersariis obstruxit aditum, & concupiscentiis frænum imposuit, quatenus cor nõ deflueret turpiter in eo, de quo absque iactura cogitare vix posset. Vates quoque sanctissimus oculorum lubricitatem periculosam nimium esse intelligens, obnixè Dominum deprecatus est dicens: Auerte oculos meos, ne videant vanitatem, in via tua viuifica me. Humana vix valet explicare facundia, quantam interiori homini corporalis visus iacturam inferat. Quò enim se diffundit latius, pluraque in se ac diuersa percipit, eò magis nocet, si absque hortationis cẽsura permaneat. Nam quantuncunque videat noua, decora aspiciat, intueatur multa, minimè se refrænando quiescit. Non satiatur (inquit sapiẽs) oculus visu, nec auris impletur auditu. Cæteri autem sensus quemadmodum facilius saniãtur, quã hi, quos memorauimus, ita & minus perniciosi sunt. Quamobrem visui, audituique solertior est adhibenda custodia, ne perefluant, & spirituales hebetent sensus. Hinc optimè ad eorum edomãdam lasciuiam, remota congruit solitudo, quę nodiis carnalium sensuum caret fomentis. Nequaquam pecuniarum affluentia, neque pomparicus vestimentorum apparatus, vel concupiscibiles corporis oculis reperiuntur species, quæ intentis valeant damnabiliter affectum allicere. Verum nec scurrilitas nouitatum emergentium, non obtrectantium verba, neque impudici, inutilisq; sermonis prolatio in aurium concrepat sensu. Desunt etiam cæterorum sensuum voluptuosæ materiæ. Non enim in solitudinibus inueniuntur diuersorum odoramentorum lenocinia, quæ excitant pruritum libidinis, non lautiora sunt fercula, non saporum varietas, quibus ventris sectari potest ingluuia, atque reprehensibilis intemperies gustus, neque proprii seu alieni corporis immoderatus attactus. Quum potius diuinæ præsentię assuetus spiritualiter animus, nihil priuatè perpetrare sinat, quod non etiam in publico liceat. Circunscribitur ergo in cella oculus, & crebrò in terram defigitur, quatenus originem & finem suum rationalis homo ex ipsa consideret. Auertitur denique ab omni strepitu sonoro auditus, vt in desideriorum suorum clamoribus mens ipsa attentius à domino valeat audiri. Cæterum in quietis eadem constituta silentio, potest delectabiliter audire, quid illi loquatur sapientia, quoniam frequentissime loquitur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, prætertim tamẽ in eos, qui ob dulcedinem diuini gustus conuertuntur ad cor. Non enim in tumultibus hominum se communicare consueuit, sed his qui remoti sunt, sicut sacrarum erudimur testimoniis scripturarũ. Erant quippe (prout legimus) apostoli, cæteriq; discipuli post Domini ascensum in cœnaculi secreto inclusi, sedentes pariter, assidueque orantes, super quos spiritus sanctus largo gratiarum imbre in linguarum, ac ignis splendore descendit. Hoc namque paracletum propterea egisse legimus & cognoscimus, vt disceremus quantum eisdem fraternitatis vnitas, silentii bonum, solitudinis

Marginal notes: Gen. 3. — 4. Reg. 11 — Iob. 41. — Psal. 118. — Eccl. 1. — Act. 2.

locus, atque orationis instantia placeat. In huiusmodi spiritualibus studiis occupatis maiestatis suæ exhibuit præsentiam, sicque cœlestis regni, ac diuinorum eloquiorum fecit esse ministros. Vniuersos siquidem horum erudiuit exemplo, quatenus nemo procedere auderet ad publicum atque docendi explere officium, nisi post exercitationem quietis, orationisque secessum. De hac proficiendi regula, prophetico in psalmis admonemur oraculo: Vanum, inquit, est vobis ante lucem surgere, surgite postquàm sederitis, qui manducatis panem doloris. Eandem in seipso Saluator manifestauit. Ad Iordanis quidem fluenta perrexit, baptizatus ex aqua ascendit, atque deserti vastitatem cum diabolo pugnaturus intrauit, demũ celebrata victoria, prædicationis sumpsit exordium dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit in vos regnum cœlorum. Sana proculdubio & salubris est ista admonitio, vt priusquàm alios quisquam prædicator erudiat, discat ex se quid cæteris debeat. Nec minus exemplo, quàm verbo doceat. Contemptibilis prorsus agnoscitur esse doctrina, quã minime laudabilis vita decorat. Antè cœpit dominus Iesus facere, postmodum verò docere. Compungatur igitur, & à propria temeritate desiliat, quisquis ante quietis portum nauigare, atque sine remigio virtutum prædicationis vela ostentare voluerit. Equidem superbiæ detentus vento, ignominiæ collidetur in scopulos: eritque mariis gloriæ speculum, qui seipsum erudiẽdo humiliter poterat esse virtutum. Optima plane humilis viri est humilitatis doctrina, quæ siue loquendo instruat, seu commendabiliter tacẽdo quiescat, semper noscitur esse proficua. De thesauro namque suo bonorum operum, quæ gessit rudimenta pronuncians, auditorum animos conuertit ad gratiam. Concordat quippe eius vita cum voce, efficaciterque benedictio diuina sentitur in opere. Non enim sub modio, sed super candelabrum constitutus ecclesiæ, vniuersis lucet, qui in Dei domo sunt positi. Cunctis etenim cum honorabilis sit, sibi sibimet ipse vilescit. Nunc igitur tacendo quieti intendens, orando iudicem interpellat pro populo, Nunc exortationis eloquia proferens, errantia corda conuertit ad dominum. Fitque, vt siue per orationis ocium mente excedit Deo, seu sobriè loquitur hominibus, Christi semper charitate pinguescat.

Psal. 126.

Matth. 3.

Actu. 1.

Quare Dominus Iesus in ecclesia, præsidentium ac prædicatorum gradus, atque cœnobitarum instituit loca. Cap. VIII.

POstquàm dominus noster Iesus Christus triumphato mundi huius principe, cœlum gloriosus ascendit, ecclesiam suam multa virtutum omnium varietate decorauit: illamque spiritualibus charismatibus, ac peruigili angelorum muniuit custodia, adeò vt immundis spiritibus sit valde terribilis. Nec ab re ipsam sic voluit vndique esse protectam. Nouerat enim prostrato duce, quanta pericula exercitui immineant vniuerso. Nouerat, inquã, quòd post suum abscessum, quàm maximas persecutiones à mundi principibus, atque à potestatibus tenebrarum fuerat ipsa passura. Contra quæ humana minime potuisset præualere infirmitas, nisi diuino misericorditer fulcita fuisset auxilio. Quis (oro) tam naturali ingenio, animi virtute, aut prærogatiua sanctitatis est præditus, vt non absque ambiguitate succumberet, si cum antiquo aduersario, sine spirituali suffragio eidem permitteretur habere congressum? De illo namque ad beatum Iob à domino dicitur sic: Non est potestas super terram quę comparetur ei, qui factus est, vt nullum timeret. Omne sublime videt. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Vt igitur aduersus illum inuicta perseueraret ecclesia, pręclaros in ea cõstituit duces, qui bellatorum animos, non minus erudirent ad pugnam, quàm animarent ad prælium. Hos etenim tanquam robustissimos viros in ipso certaminis posuit fronte, quatenus aduersus inimicos pugnarent viriliter, exemplo suo excitarent ad bellum, suaque protegerent virtute pusillos. Præsidia quoque erexit innumera, ad quæ formidolosi accederent, & ab incursibus intellectualium bestiarũ protecti quiescerent. Ad ipsa etiam voluit, vt lassi interdum secederent bellatores, viresque resumerẽt, sicque robustius de cætero dimicarent. Minime tamen ab his laborantes, & oneratos exclusit, quatenus reiectis fascibus terrenarum actionum, sub iugo ipsius interiorem requiem possiderent. Sciens itaque dominus, qui vniuersorum salutem concupiscit, vt pater, arduum esse crucem tollere, & ipsum in agone passionis imitari, atque per mortem corporis, martyrii subire supplicium, leuiorem certandi instituit modum, quatenus qui mori metueret, saltem semotus à populi vitiis, & tentationibus, nequaquam resistere recusaret. Hac de causa anachoritarum indixit vitam, & cęnobitarum loca fundauit, vt qui pro Christo formidaret occumbere, aduersus innatas & adultas carnis, & animę passiones, assuesceret dimicare. O Dei nostri pia dignatio. O capitis nostri solicitudo non pigra, hortatur dimicantes in prælio manifesto, eisque patiendi robur pręstat, vt vincant. Certantes instruit in occulto, vt dęmonum fraudes agnoscant, atque de ipsis fortiter reluctando triumphent. Martyribus quippe futuræ remunerationis insinuat gloriam, seque gloriose reuelat in illa. Quod quidẽ clarè patet in Stephano, qui cum Iudæorum obrueretur lapidibus, in cęlum respexit & ait: Ecce video cęlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei. Cęnobitis autem seipsum manifestat in spiritu, deuotione nutrit, ne lassati pęr tædio

Iob. 41.

Actu. 7.

tædio, in monasterij campo succumbant. Sane quod docuit, pertulit, & quod suasit, ipse perfecit. Mortem enim, quam pro veritatis defensione docuit non esse timendam, viriliter pro redẽptione nostra ipse sustinuit. Obseruantiæ quoque claustralis regulam, quam sanctorum suasit mẽtibus optime operibus ipse compleuit. Vtrobique per virtutum semitas milites præcessit suos, quatenus absq; redargutione veraciter diceret. Qui mihi ministrat me sequatur. Sciẽdum tamen est, quà illum debemus sequi, nec minus vsquequo, quamve mercedem sit donaturus sequentibus. Quis (oro) spõte gradiendo sequitur, si ignoret quà? Cæterum quis sine ambiguitate sequitur si nesciat quò? Vniuersi autem mercedis remunerationc trahuntur. Magistrum igitur audi sub cõpendio te erudiẽtem de singulis, vt opere ipsum imiteris ardentius. Qui vult (inquit) venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me. De mercede autem sequentium se ad patrem sic ait: Pater quos dedisti mihi volo, vt vbi sum ego, & illi sint mecum, & videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me. Docet te sapientia his paucis per tui abnegationem crucem tollere, vt scias, quà perseuerando sequi, vt non te lateat quò. Orando patrem pro te, vt eius claritatem videre desideres, quæ futuræ fęlicitatis est merces. Quemadmodum alibi dixit: Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solũ Deum, & quem misisti Iesum Christum. Nemo ab hac imitatione secernitur, siue eorum, qui vsque ad sanguinis effusionem pugnant, seu illorũ qui contra vitia in solitudinis agone decertant. Equidem vniuersis ministrantibus vna sequendi accertandi indicta est lex, inæquali tamen exercitatione virtutum. Disce igitur qui solitariè degis, qualis corporalis, qualisve spiritualis tua solitudo esse conueniat, vt scias qualiter pugnare te cõgruat. Nam horum ignorantia frequentissimè impellit ad casum. Disce, inquam, quid agere, quidve magis assiduè debeas cogitare. Vtroque modo vtraque solitudo perficitur. Circunscribe corpus vt iugiter commoretur in cella: nunquã verò permitte nisi necessitate cogente, vt vagetur è claustro. Porrò si solitariam vitam ducere decreuisti, tecum solus habitare studeto. Alioquin mentiris, hominibus te esse ostendens, quod prorsus non es. Scito autem quòd cæteris Deo famulantibus conuersatio humana, quæ tibi magna ex parte subtrahitur, late conceditur, duntaxat pudica sit, discreta & vtilis. Pudica, inquam, ne carnali vel saltem sensuali affectione deseruiat. Discreta autem, vt modum adhibeat, obseruet mores, ac redimat tempus. Vtilis verò non ociosis sermonibus vacet, non intendat locis, non dissoluat mentem, non tractet noxia, neque proximorum perturbet pacem. Hæc profecto si assint, tibi etiam permittetur ad tempus temperantius tamen, quam reliquis, quorum status fraternæ conuersationi non discrepat. Igitur prudenter aduerte, ne crebro ad publicum exeas, vt nequaquam dispergas in patulo, quod in solitudinis adunasti secreto. Facile namque amittes quicquid gratiarum cum hominibus degens propalabis incaute. Grandis quamobrem sensibus tuis est adhibenda custodia, ne amabilem solitudinis tuæ diripiant fructum. Quoties itaque curiositate sua mentem tuam nitũtur euertere, non prorsus coercẽdi sunt, sed spiritualiter exercendi. Porrò si te concupiscentia impulerit oculorum, cœlum aspice, lunæ stellarumque radiantem lucem attende, creaturarum species contemplare, quatenus de corporalibus ad spiritualia, atque de visibilibus ad inuisibilia subleueris. Est namque vniuersi decor, conditoris speculum valde præclarum, in quo opificis summi declaratur maiestas, quemadmodum Pauli voce sic dicitur: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quę facta sunt, intellecta conspiciuntur. Sempiterna quoque eius virtus atque diuinitas. Si aures cupiunt impleri auditu, diuinis eloquiis auditum para, atque rationabilium, seu irrationabilium, creaturarum Deum more suo laudantium, pias modulationes ausculta. Te quippe ad considerationem cœlestium cantionum excitare valebunt. Si odoribus refocillari desideras, redolentia prata ingredere, vt vernantium florum fragrantiam sentias. Ibi plane quadam corporali spiritualique suauitate illectus, ad eum (qui in canticis Canticorũ de se ait: Ego flos campi & lilium conuallium) clamabis & dices: Trahe me post te, in odorem curremus vnguentorum tuorum. Si saporum dulcedinem appetitus tuum, regis tui poculum meditare, cum in exitus sui hora, Sitio, clamauit in cruce. Nempe concupiscentiam tuam sitis eius extinguet: fietque sermonis istius consideratione maxima tibi deuotionis occasio, dum vehementiam ipsius charitatis, ex corporali siti annotabis expressam. Sitiebat quidem in carne, sed non minus salutem tuam anhelabat in corde, quàm vnico sermone tibi insinuare curauit. Si silentii tædio affectus linguæ fræna laxare concupiscis, dominum tuum consona voce laudare studeto, apostolicæ admonitionis memor dicẽtis: In hymnis & canticis spiritualibus cantantes, & psallentes domino Deo vestro. Tecum autem in hoc delectabili carmine amoris, vniuersa quæ facta sunt, excitabis, & dices: Laudate dominum de cœlis, laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes angeli eius, & reliqua quæ in eodẽ psalmo plenius continentur. Postremò si te tactus mulcet illecebra, vt aliquid inordinatè contingas, virtutis quodam concepto vigore, plaudendo cantabis: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis. Sic plane ex animali rationalis effectus, concupiscentiæ nox, quæ creatur ex sẽsibus, sicut dies illuminabitur, & sicut tenebrę

eius,

Marginal notes: Luc. 9; Ioan. 17; Ioan. 17; Roma. 1; Cant. 2; Ioan. 19; Coloss. 3; Psal. 148; Psal. 46

ciuis sanctorum, atque domesticus Dei? Qui huiusmodi est, de propria salute desperans omniũ flagitiorum se fontem facit. De ipsis prophetam arbitror dixisse in psalmo: Conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes, & circuibũt ciuitates. An non ad vesperam se conuertere cõgruè memorantur, qui deserta luce veritatis, solisque iustitiæ, delictorum sectantur tenebras, & qui lucis filij prius nuncupabantur, nunc noctis esse dicantur? Ad vesperam se conuertit Adam, quando contra præceptum conditoris vetitum comedendo deliquit. Proinde Dominum inter paradisi ligna latitantem, non mane neque meridie, sed post meridiem sacra eloquia illum reperisse testantur. Optimè in eo veridicam mediatoris nostri agnoscitur esse sententiam qua dicit: Qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Sic & isti dum male agunt, oderunt lucem, noluntque venire ad lucem, ne redarguti à lumine, manifestẽtur eorum opera mala. Refugiunt ij nedum agnosci ab aliis, verumetiam propriam erubescũt conscientiam, quoties superno illustrantur splendore. Propterea non valentes perseuerare in luce, densissimas se conuertunt ad tenebras, famẽque patiuntur vt canes, & circumeunt ciuitates, vt vel saltem de porcorum siliquis suam possint auferre inediam. Hanc famem filius tandiu passus est prodigus, quandiu est elongatus a patre, ac vbi ad se rediens remeauit ad patrem, & saginati vituli promeruit escam, nullius voluptatis sensit esuriem. Videsne quàm perniciosum sit relinquere patrem, Christique hæreditatem impudicè distrahere, ocioque tabescere? Hinc tanè circuitio curiosa nõ minus mentis quàm corporis, fames valida, egestas cœlestis alimoniæ, societasq; te porcorum euenire contingit. Ita profecto in spiritu patitur, quicunque se retrorsum conuertens, a Christi seruorum societate, suaque discedit vocatione. Illi autem hoc ideò accidere arbitror, quoniam intumuit corde, Deique amisso timore sectatus est ocium. Hæc proculdubio sunt, quæ Deo famulantibus, & præcipuè in solitudinis loco degentibus, opportunam spiritualis ruinæ materiam subministrant. De superbia nanque sic legimus: Ante ruinam exaltatur cor. Nam quemadmodum dona custodiens humilitas, perseuerantiæ tribuit robur: ita elatio disperdens gratiam, impellit ad casum. Quis (oro) humilitate despecta se extulit, & in delictorum fœcem non corruit? Quis inquam de perceptis muneribus elatus, diu perseuerare valuit? nemini prorsus superbienti iustitia diuina pepercit. Per prophetam nanque homini extollenti se ait: Superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petrę, exaltantem solium tuum, qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram? Si exaltatus fueris vt Aquila, & si inter sydera posueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. Nunquid aliud quàm superbię tumor extitit causa ruinę illius, qui in corde suo pręsumendo dicebat: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, super astra cœli exaltabo solium meum, & ero similis altissimo? Porrò si iuxta apostoli Petri sententiam angelis peccantibus Deus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari, quanto minus luteas inhabitantibus domos, qui terrenum habent fundamentum, & à delictorum tinea consumuntur si superbierint, non ignoscet? Noli itaque altum sapere, tu qui ab exteriorum es sequestratus fragoribus & sedes in cella, sed humiliter time. Tibi è vicino imminet elatio, vt labiorum tuorum pręripiat fructus suadens tibi, quatenus te arbitreris aliquid esse, cum nihil sis. Cęterum si sapiens fueris, humilis eris in oculis tuis, & te omnium creaturarum in veritatis speculo intelliges esse minimum. Sensum quippe hunc cordis assequeris facillime, si cogitabis assiduè quid fuisti, quid acceperis, quid ex te, quid ve sis effectus per gratiam. Nunquam igitur considerationis oculus à tui cognitione caliget, ne forte offendas ad superbiæ lapidem pedem tuum. Nunquam accidię te opprimat languor, vt non ocio tabescas atque deficias. Semper quicquam exerce laudabile, ne te diabolus vacantem inueniat, operi manuum temperanter intende. Erit profecto ex hoc tibi solitudo tolerabilis, duntaxat illud cum discretione perficias. Humana etenim mentis imbecillis est acies corruptibilis corporis grauata sarcinula, vt spiritualibus infatigabiliter studiis non valeat occupari. Quamobrem corporali est interdum exercitio subleuanda, ne supra virtutem exercitata succumbat. Sanctorum quippe patrum hac in re erudimur exemplo, ipsi vtique quamuis à vitiis purgati, quanquam die, noctuque in orationibus essent assidui, horis tamen certis quippiam operis exterioris adimplebant, non lucri causa permoti, sed vt huiusmodi occasione exercitij, mentis deuitarent fastidium, laudabiliter indultum transigerent tempus, atque infirmitati carnis discretissimè indulgerent. Nam quemadmodum ex operis vicissitudine fragilitatis humanę teneritudo erigitur, ita proculdubio & vnius tantum assiduitate torpescit. Nunc igitur memorati patres cõtemplationis penna eleuabantur in cęlum: nũc corporali actione tanquã cęteri descendebant ad ima. At verò in imis politi, nequaquã desiderio sublimia deserebãt, neq; in sublimib. euecti, humilitatis habitu despiciebant humana. In sũmis nãq; illos orõis prouehebat pietas: ĩ imis

Marginal notes: Psal. 58. — Ioan. 3. — Prou. 16. — Hiere. 49. — Esa. 14. — 2. Pet. 2.

autem operis custodiebat humilitas. Vtrobique maximo vtebantur prudentiæ moderamine, ita vt alieni minime fierent à se, cum corporaliter aliquid agerent extra se. Ex re diuina vtique exercitatione, eorum spiritus renouabant interius, augmentabatur charitas, veritas perficiebatur, & contemplationis amor mentem vehementius perurgebat. In nullo internæ pacis dispendium sustinebant, quoniam feruore spiritus in iis quæ agebant, atque illuminatæ discretionis mouebantur impulsu, hic illorum profectus augebatur & gratia, adeo vt adhuc viuentes in corpore, animo conuersarentur in cælis. Quamobrē sicut magnum angelis de sua exercitatione præstitere solatium, sic & præclarum posteris perfectioris vitæ reliquerunt exemplum, in montibus, in cœnobiis, in solitudinibus, in speluncis, ac in cauernis commorantes petrarum, angelicā potius, quàm humanam ducebant vitam. Ieiuniis quidem macerabant carnem, vigiliis sępissimè pernoctabant, orationibus vacabant instanter, lectioni intendebant scripturarum sanctarum, in diuinis laudibus erant assidui, operique manuum statuto tempore desudabant. Talis profecto eorum conuersatio fuit, vt sit mundi speculum, perfectionis forma, norma virtutum, religionis decus, & remotioris conuersationis rudimentum valde proficuum. Sic nanque sancte, sic omne vitæ suę tempus, prudentissime dedicauerunt domino, ac si essent horis singulis morituri.

Quanti æstimandum sit præsentis vitæ tempus indultum. Cap. X.

VNaquæque res, eo magis diligenda est, quo pluris esse cognoscitur, præstat quippè æstimationem rei ipsius agnita virtus, quæ tunc apparet amabilis cum primę innititur veritati, & quęstu suo possessores suos locupletes esse facit in cœlo. Hinc indulti temporis preciositas commendatur. Quanti autem sit, quis corde percipere, quisve humana valet reserare facundia? Illud nouerunt optime, qui eo carent. Omnem siquidem mundi substantiam, honores prælationum, seculi pompam, corporis voluptates, & quicquid sub cœlo creatum est delectabile atque iucundum, pro vnius horę spacio, si possent voluntariè commutarent. In ipso siquidem temporis decursu breuissimo, iustitiam placarent diuinam, lætificarent angelos, horrēdam damnationis æternę euitarent sententiam, proculque dubio adipiscerentur regna cœlorum. Hi sunt quibus misericordia iam fecit occasum, qui irreuocabiliter in lacum miseriarum descenderunt, vbi nullus est ordo, sed horror sempiternus inhabitat. Istis plane deest tempus ad merēdum, ita vt nec per seipsos sibi, neq; ab aliis vllum refrigerationis possint captare suffragium. Et merito illis nullus locus venię datur ad pręsens, quippe qui oblatam dum adhuc viuerent, percipere noluerunt. Neglexerunt sibi pręrogatam gratiam, nec vt bene agerent intelligere voluerunt neque vltimi temporis necessitatem pręuidere curarunt. Se quippe dederunt voluptatibus carnis, curam in desideriis, concupieruntque pręsentis vitæ perniciosa solatia, ac si nunquam essent morituri. Illis contingit quod per beatum Iob dicitur: Tenent tympanum & citharam, & gaudent à sonitu organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Hoc autem vnde illis acciderit, intulit dicens: Qui dixerunt Deo, Discede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Quid est omnipotens vt seruiamus ei? & quid nobis prodest, si orauerimus illū? Veruntamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium eorum longe sit à me. O qualem fecerunt commutationem, vt videlicet exultarent in exiguo tempore, & ęterno cruciarentur supplicio. Quis illorum valet considerare iacturam? Duplicia etenim receperunt de manu domini pro vniuersis iniquitatibus suis. Damni pœna torquentur, & sensus. Amiserunt nanque Deum, cęli delicias, angelorum consortium, merita electorum, agni nuptias, beatam resurrectionem, immortalitatis stolam, & beatam vitam. In his potissimum damni consistit pœna. Illis autem addita est societas dæmonum, horrendus ipsorum aspectus, ardor inextinguibilis ignis, stridor dentium, palpabiles tenebræ, interiores lachrymæ, improperiorum vociferatio, intolerabilis sitis, sulphureus fœtor, conscientiæ vermis, carcer abyssi, euadendi desperatio, & interminabilis diuinæ visionis carentia, quæ dolores superemīnet vniuersos. Ista autem si saperent & intelligerent, quibus adhuc bene operandi prorogatū est tēpus, impensa gratia, & dilata sententia. Equidē si nouissima sua præuiderēt, nō sic inaniter viuerent, voluptati se darent, prostituerent vitiis, indulgerent corpori, diabolo obtemperarent, facultates quærerent, mundique pereūtem cōcupiscerent gloriam. Verum quoniam futurę nō pręcauent mala, & præsentibus inhærent bonis, cū eisdem simul prętereunt pariterque deficiunt. Sic filii hominum facti stulti, iudicantes non recte, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, malumque dicentes bonum, & bonum malum. Sic, inquam, consilium negligunt sapientiæ, veritatis subuertunt itinera, sanctorum monita paruipendunt, abiiciunt gratiam, virtutes detestā tur: vocantur, & obedire contemnunt: trahuntur, & assensum præbere dissimulant. Heu quàm mortalium est ista plangenda conditio, detestanda cæcitas, infelicitas fugienda? Abutuntur vtique peruersi homines naturalibus bonis, gratuita dona dispergunt, & venię tempus ociosè

ociosè conuersando consumunt. O si agnoscerent quanti æstimandum sit, quod sine consideratione amittunt. Cæterum quid preciosius tempore? Quid, quæso, illo fructuosius? Quid carius? Quid excellentius? Quidve amabilius? Sed proh dolor, penè ab omnibus nihil habetur vilius, nil tractatur inutilius, nil indignius possidetur: nullum temporis momentum præterit, in quo merita non valeant cumulari æterna. Cętera, quæ habemus in mundo à nobis aliena sunt, tempus autem proprie nostrum est, si tamen illo vtimur ad salutem. Illud siquidem diuina nobis clementia contulit ad plangendum errata, ad pœnitentiam faciendam, ad promerendam indulgentiã, ad virtutes acquirendas, ad multiplicanda merita ad vendicandam gratiam, ad inferni supplicia euadenda, & ad æternam gloriam consequendam. At verò quàm rari sint, qui veraciter agnoscant ista, atque labentis temporis breuitatem fructuosa semper exercitatione dispensent. Labitur, inquam, & momentanea adeo defectione discurrit, vt nunquam in eo pręsens inuenias. Pręteritum autem reperies & futurorum. Quonam tamen modo pręsens nuncupandum est tempus, cum id quod pręsens esse videtur, tam repentina volubilitate dilabatur, vt illud vel ad ictum oculi retinere non valeas? Tibi igitur quoadusque mortali hoc peregrinare in corpore, destruit pręteritum & futurum, teque ducit ad pręsens. Nam nihil aliud est tempus, quàm mensura motus cęlorum. Quamobrem nec in cęlo, neque in profundo abyssi, quo post mortem tenditur, quemadmodum nullus finitus, nullusq; mensuratus est motus: ita nullũ est tẽpus, totũ quod ibi est, siue in cęlo, vbi cũ Christo Dei visione fruũtur beati, siue in inferno, vbi cũ apostaticis spiritibus cruciantur reprobi, ęternum est sine aliquo fine claudendum. Sic nanque ab angelo in Apocaly. Ioanni dictum est: Et iura ut per viuentem in secula seculorum, quia non erit amplius tempus. H c ergo vbi est hyems & ęstas, dies & nox, prolixus solis decursus & breuis, tempus esse definiendum est, pręteritum videlicet & futurum. Si tamen propriè esse dici valet, quod aut futurum est, aut transeundo nusquam est. Mira plane res est hęc, & prudenti consideratione dignissima, quo ordine vitę nostrę pręterit tempus. Quod enim futurum est, nondum est: quod verò pręteritum est, nusquam est. Quod autem pręsens esse creditur, sic infatigabili labitur motu, vt in eo momentum aliquod nequeat esse pręsens. Vitę igitur huius decursum propheta contemplatus aiebat: Veruntamen in imagine pertransit homo, sed & frustra conturbatur. Prorsus superuacuè conturbatur homo in aduersis, atque lętatur in prosperis, dum quoad viuit, in imagine pertransit. In imagine, inquam, quoniam quicquid in hoc mundo est, siue boni, siue mali, imago est futurorum. Sed & merito viuens homo transire dicitur, quia nulla penitus temporis soliditate firmatur. Hoc Apostolus Iacobus asseuerans ait: Quæ est vita vestra? Vapor est ad modicum patens, & deinceps exterminabitur. De eadẽ beatus Iob inquit: Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nũquam in eodem statu permanet. Vtinam ista intelligere vellent præsentis vitæ amatores, qui nunc ditari facultatibus, nunc eleuari honoribus, nunc humanis fauoribus longe lateque commendari desiderant. Vt enim celebri memoria habeantur digni, in vrbibus, in castris, in ædibus, in parietibus ponunt signa sua, & minime aduertunt miseri, quod post paululum à conspectu mortalium tanquã puluis, quem proiecit ventus à facie terræ, eorum memoria deletur, & fama. Quamobrem nemo rectius gloria dignus efficitur, nullusq; magis diuturnam sui memoriam relinquit posteris, quàm qui pro amore diuinitatis bonis vitæ huius renũciat vniuersis, atque ex delectatione virtutum cupit esse inglorius. De huiusmodi per prophetam sic dicitur: Beatus vir, qui timet dominũ, in mandatis eius volet nimis: Potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur: Gloria, & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi, & paulo post inquit. In memoria æterna erit iustus, ab auditione mala nõ timebit. Merito in æterna memoria iustus perhibetur futurus, quia memoriam suam renuit in terra nominari, quæ transit cum habitatoribus suis, qui vicissim succedunt sibi, dum in ea diu stare nõ valeant. Ab auditu verò malo non timebit, quo ad interitũ præscitis dicetur: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Nullatenus timebit iustus, quoniam audiuit dominum sibi loquentem in se, illique obtemperauit ex corde. Audiuit, inquam, clamantem & dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde & inuenietis requiẽ animab. vestris. Hac introrsus audita voce reiecit sarcinam deprimentẽ temporaliũ rerum, & laboriosa negotia fugitiui seculi, subegitque mẽtis suę ceruicem iugo Christi, vt ab illo disceret humilitatem, animęq; suæ requiẽ reperiret. Hęc est plane iusti imitantis Christum regula consummatæ iustitiæ, ac perfectionis brauiũ, per quod nomen ipsius in cęlo, in libro videlicet vitę, describitur, nullo euentu, neq; aliqua omnino tẽporis diuturnitate abolendum. Non autem à se, nec propriis hoc adeptus est meritis, sed diuina benedictione præuentus, priusquã desereretur à seculo, illud reliquit ex animo, quatenus promissæ quietis, demumque æternæ felicitatis fieret particeps. Nouerat

vtraque, mundi scilicet oblectamenta, & spiritus gaudia simul stare non posse, propterea omne quod in mundo est, sponte contempsit, vt Christo veraciter adhęrere valeret & dicere: Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in domino Deo spem meam. Hoc quamuis vniuersi Deo legitime famulantes proferre queāt, præcipuè tamen in solitudinis remota habitatione degētibus cōgruit. Hi etenim nequaquam curis temporalium vacant, non hominum miscētur tumultibus, non sensuum curiositati inseruiunt, sed expediti, sed liberi, alacres, atque deuoti, mente pariter & corpore diuino mancipantur obsequio: si tamen id sunt, quod eorum professio sancta demonstrat. Huiusmodi temporis preciositatem agnoscētes, nunc mente tantum, nunc mente simul occupantur & corpore. Nullum tēporis spacium (quamuis breuissimum) inutiliter transire patiūtur, sciētes de illo coram vniuersorum iudice districtam rationem esse reddendam. Tali siquidem solicitudine, tanquam spirituali quodam stimulo agitati laudabili semper quadam exercitatione proficiunt, & in virum crescunt perfectum, atque in mensuram spiritualem ætatis plenitudinis Christi, ita vt omnia omnibus fieri possint, ac Christo domino lucrifacere vniuersos.

Psal. 72.

Quòd virtutibus & sapientia rationalis spiritus si exercendo crescit, & ad perfectionem attingit. Cap. XI.

HVmanum corpus per varia membra compactum atque distinctū, quemadmodum si alimentis propriis nutriatur, donec ad maturam pertingat ętatem, vegetatur & crescit. Aeque & rationalis noster homo interior, quamuis enim ex consuetudine mala, atque inolita voluptate diuersis ciborum generibus caro pascatur, exiguo tamen alitur cibo, si eius solum quis naturali velit satisfacere necessitati. Nam sicut legimus, vita hominis est panis & aqua, quod ad vtrumque pertinet. His sanè duobus alimentis materialibus penè exterioris hominis natura vegetatur. Quis pane non vescitur, & aquæ non vtitur elemento? Hæc diuitibus & pauperibus, infirmis & validis, nobilibus ac ignobilibus congruunt, quamuis super adiiciant alia diuersis ex causis. Cæterum quemadmodū corporis alimonia potissimum, sicut dictum est, est panis, & aqua ita spiritualis animæ cibus virtus & sapiētia esse probatur. Est quippe virtus (propheta perhibente) panis solidus, confirmās cor hominis, & ad bene viuendū omnia interiora mēbra corroborans. Hunc panem mysticè comedit propheta, & aquam bibit, propter quod adeò effectus est validus, vt in fortitudine cibi ac potus istius, xl. diebus, totidemque noctibus ambularet, donec pertingeret ad montē Dei Oreb. Disce igitur tu, qui ad spiritualem montem perfectionis conaris ascendere, quibus debeas vti alimentis, quatenus quadraginta dierum peragrare valeas iter. Nunquam euangelicę perfectionis rudimenta & decalogi mandata perficies, si non sapientiæ aqua, & virtutis fueris pane saginatus. Virtus etenim est bona qualitas mentis, qua benè viuitur, qua nullus male vtitur, quam solus Deus in homine operatur. Ex hoc percipe quantum debeas sine virtute præsumere, atque in spirituali perseuerare certamine. Panem hunc habere desidera, illumque in tuis orationibus sicut docuit dominus, exposce, dicens: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Hodie, inquam, vt scias ad vitam animæ panem omnino necessariū esse virtutis. Verum etiam quoniam indiges sapientia, ipsam simul postulare memento. Est autē potus saluberrimus sapientiæ aqua, quæ æstum carnalis concupiscentiæ & sitim temporalium voluptatum refrigerat & extinguit. His duobus alimentis iustum quemque spiritualiter legimus a Deo esse refectum. Sic nanque scriptum est: Cibauit eum pane vitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potauit illum. Sapidus nimirum virtutis est panis, qui immortalitatis vitam, & intellectum tribuit benè viuendi. Cæterum delectabilis aquæ sapientiæ gustus fore cognoscitur, quo omnia animę interiora dulcorantur, reficiunturq;. Istis duobus spiritualibus alimoniis spiritus rationalis vegetatur & crescit, non molle corporea, neque quantitatis extensione, sed perfectione virtutum, veritatis scientia, ardore fidei, sapientię infusione, acumine intelligentiæ, & charitatis augmento. De huiusmodi incremento interiori audi quid de se dicat Apostolus: Cum essem, inquit, paruulus, loquebar vt paruulus. Cum autem factus sum vir, euacuaui quæ erāt paruuli. Proinde alio loco discipulos ad se imitandum exhortans clamabat: Os nostrum patet ad vos, ò Corinthii, cor nostrum dilatatum est, dilatamini & vos. Magna siquidem hoc modo efficitur anima, & parua, crescit quotidiè atque decrescit, iuxta ipsius solicitudinem ac torporem. Sanè cum circa salutem propriam vigilat, cum in vitiorū extirpatione laborat, cum tentationibus dæmonum pulsata renititur, cum hominum iniuriis lacessita humiliter tolerat, cum abhorret perpetrare, quod diuina lege prohibetur: virtutis ita dilatata suffragio crescit, & ad maturam pertingit ætatem, nō tēporis nec corporis, sed charitatis & meriti. At verò dum ignauia depressa tabescit, dum cordis mūditiam negligit, dum voluptatibus carnis assensū præbet, dum aduersis agitata succumbit, profectò decrescit, decoremque amittit proprium, & nimium contemptibilis efficitur obtutibus sponsi. Quamobrem intentione debet euigilare persedula, vniuersa fugere, quæ suo obstant profectui, ne ætate prouecta, sit exigua meritis, ac minus actione perfecta. Vehemētissima quippe animaduer-

Psal. 103. 3. Reg. 19. Matth. Eccle. 15 1. Cor. 13 2. Cor. 6

maduersione & asperrima inuectione fit digna, quando post religionis susceptum onus, post monasticæ conuersationis exercitium, post captum ocium solitariæ quietis & pacis reperitur paruula, & adhuc lactis poculo nutrienda, vtpote ad solidū percipiendum cibum minus disposita: Apostolo vero teste: Omnis, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ. Perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Nempe qui lactis indiget alimento delicatus est, & ad spirituale lucrum, ac virtutis studium minus idoneus. Huiusmodi ad perferendum aduersa est debilis, ad aggrediēdum ardua corde pusillus, in exercitatione remissus, mente vagus, & perfectionis desiderio priuatus. Commoda propria, neglectis aliorum, quærit: tentari formidat, renuit pati, seipsum immoderatè diligit, & salua consolatione propria Deo se realiter obtemperare promittit. Proinde quoniam debilis & delicatus existit, ne succumbat in prælio, ne labore attritus deficiat, ne bene viuendi propositum deserat, opportunè nunc diuini, nūc est humanis lactis dulcedine coalendus. Non sic autem qui solido virtutis pane vescuntur, horū de quibus locuti sumus supergrediuntur mēsuram, tāquam iam spirituales effecti, currunt alacri animo ad brauium supernę vocationis, vt comprehendant in quo comprehensi sunt à Christo Iesu domino nostro. Spiritualibus namque locupletati diuitiis, virtutūque margaritis ornati, ad omne opus laudabile parati noscuntur, propterea si docent, id secundum rationem fidei agunt. Si tribuunt, in simplicitate. Si præsunt, in solicitudine. Si miserentur, in hilaritate. Si diligunt, sine simulatione. Si corrigunt cum humilitate. Si proximis humilibus inseruiunt, cum pietate. Si superioribus famulantur, cum magnanimitate. Nulli prorsus malum pro malo reddunt, neque maledictum pro maledicto: sed econtrario benedicunt maledicentibus se, odientes se diligunt, pro persecutoribus orant, gaudent cum gaudentibus, & cum flentibus plorant, hoc ipsum scientes ex corde, quoniam non alta sapiunt sed conantur consentire humilibus, vt ipsi se in humilitate custodiant. Sepiunt quoque à detractionibus impudicisque sermonibus auditum. Oculos auertunt à concupiscibilibus mūdi, à lenocinantium odoribus claudunt olfactum. Temperantiæ frænum ori imponunt, atque ab omni voluptuoso amplexu continent tactum. Virtutum siquidem delectatione saginati semper ad altiora conscendunt, fiuntque sublimiores cælo, atque propriis hostibus fortiores. Non parcunt sibiipsis, nullam corpori tribuunt requiem, vt virtutum mereantur aduolare fastigium. Hac quippe de causa secularium hominum consortia fugiunt, vrbium mœnia deserunt, solitudinis secessum petunt, & cœnobitarum se collegiis sociant. In ipsis tanquam in spirituali stadio certant, corpus subigere spiritui, voluntatem proximo, intentionem virtuti, & mentem Deo, quatenus spiritualis solitudinis queant potiri dulcedine. Tanta sedulitate ideo pugnant, quoniā perspicuè sciūt, neminem nisi post virtutū assecutam coronam, spiritualis solitudinis posse fruitione lætari. Non enim quod spirituale est prius, deinde quod carnale est datur. Neque ante certamen corona, sed post consummationem pugnæ, victorię prærogatur triumphus. Seruiuit Iacob annis septem, vt concupitis Rachelis pulcherrimæ potiretur amplexibus, & tamen Lyæ est inscius connubio copulatus. Qui legit intelligat, quoniam pręclarum mysterium est & contemplatione dignissimum. Nemo igitur contubernio sapientiæ efficitur dignus, si non in virtutum ante fuerit exercitatione probatus. Hinc cœnobiorū est institutio commendāda, eorum præcipuè, quæ in solitudinibus sita, à populorū sunt segregata tumultibus, quoniam congruam Christi militibus pugnandi exhibent facultatem, & ad vacandum Deo cellulæ quietem tribuunt. Nam solitaria habitatio singulariter quiescentium cōsequendæ virtutis prorsus caret suffragio. Quonam modo habitatorem suum hominem valet virtutis efficere, cum opportuno deficiat exercendæ virtutis ministerio? Non enim ex desiderio tātum virtutis perfectio consumatur, quin potius ad ipsius consummationem expedit, vt simul cōueniant dispositio præparans, habitus informans, operatio præbens, & meritum coronans. Hinc recte colligitur, neminem ad perfectionem posse venire virtutum, cui deest gratia disponens, habitus acquisitus informans, operatio laudabilis probans, & gratificatio charitatis merita nostra coronans. Superuacuè igitur laborat quicunque sine præueniente, & cooperante gratia, atque actuali operatione, ex acquisitis informata habitibus, virtutum se arbitratur posse obtinere candorem. Valet itaque remota anachoretarum habitatio virum custodire virtutum, minime autem facere. Gymnasium autem spirituale virtutum cœnobium est, & famulantiū Christo congregata societas. Quoniam ibi virtutum omnium materia suppetit, quę magna ex parte anachoretis deficit. Quamobrem patres sanctissimi qui præcesserunt, extiteruntque generosissimi eremi cultores, prudentissima definitione sanxere, quatenus nullus omnino ab hominum conuersatione sequestratus singulariter degeret, nisi prius laudabiliter foret in monastica conuersatione probatus. Nouerant ipsi memoria digni perpetuam cellulæ commorationem esse onerosam, atq; tentationibus crebertimis agitatam, quibus inexperti facillimè corruunt. Veh, inquit scriptura, veh soli, quoniam si ceciderit non habet subleuantē. Proprio

Hebr. 5. | Eccle. 4.

siquidem ductus arbitrio, ipse sibimet lex est. Potest extra cellam vagari cum vult, quiescere, & manducare ad libitum, dum quodlibet illi licere se putat. Quis, oro, casus illius temporis amissionem, hebetudinem mentis, pollutionem cordis, actionis inconstantiam valet exprimere? si probatę discretionis gubernaculo caret? Nam quemadmodum quicunq; absq; gubernatore prouido, & applustri, procellosi si equoris pręsumit nauigare profundum, facile pręfocatur in vndis ita qui sine consilio directoris experti, & ante virtutum adeptam experientiam, solus audet solitudinis habitare secreta. Prorsus paucorum est, qui humano destituti solatio, quoad vixerint laudabiliter queant in cella persistere. Illorum tantum esse hoc arbitror, qui paraclitum possident, atque virtute prudentiæ, ac naturali pollent ingenio, qui vt ait Apostolus, non ignorant astutias Satanæ, sciuntque esurire, abundare, & penuriam vtriusque hominis pati. Verum cui deest consolatio diuina, quæ in oratione humilibus datur, nec discernendi, neque tolerandi possibilitas adest, corporalis solitudinis frequẽter erumpit carcerem, miscetur cum hominibus sponte, & temporaliũ se occupatione diffundit. Huiusmodi nondum spiritualis solitudinis gustauit delicias, neque soliditate aliqua didicit habitare secum, vere quiescentium tantummodo statum profitetur, gestat habitum, protendit imaginem, & inutiliter occupat locũ. Consultius, satiusque egisset, si remissioris vitæ statuta delegisset, dominique sententiæ meminisset dicentis: Bonum est tibi cum vno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Nemo igitur temerario ausu, qui mente sit timidus, affectione frigidus, tardus ingenio, dulcedine orationis priuatus, virtutibus inops, diabolicarum tentationum ignarus, suimet nescius & amator, sanctæ quietis statum præsumat assumere, ne in sui perniciem audiat dicentem: Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? & ligatis pedibus ac manibus luctuosi seculi exteriores cogatur exire ad tenebras. Proinde quisquis in Dei seruitio positus, diuinæ sapientiæ & puræ contemplationis excelsam turrim construere concupiscit, adhibito seniorum consilio, secum recogitet tacitus, an sumptus opportunos ad perficiendum habeat, ne posito localis solitudinis fundamẽto, si spiritualem perficere nequeat, immundorũ spirituum illusiones audiat dicentium: En homo iste imprudens & epidus, cœpit ædificare, non potest consummare. Longe itaque laudabilius est, fratrum auxilio sustentari, & in cœnobio perseueranter obedientiæ perferre martyrium, quàm in solitudinis loco singulariter ac remisse viuere: non enim de status qualitate, sed de perfectione vitæ, cuique apud dominum interrogatio fiet.

2. Cor. 2. — Matt. 18. — Matt. 22.

Quare iusti tentare permittuntur, & quomodo contra vitia singula pugnent. Cap. XII.

SAcratæ legis ius imperat, vt quisque operũ suorum excipiat merita. Verum cum iuxta Apostoli Iacobi sententiam, delinquamus omnes quotidie, congruum omnino est, vt quilibet secundum suorum facinorum qualitates, proprio satisfaciat conditori. Hac quippe de causa diuina misericorditer permittente iustitia renunciãtes seculo, quanquam filij altissimi sint effecti per gratiam, varijs tamen tentationum generibus agitantur. Interdum etiam diuersis languoribus cruciantur, quatenus huiusmodi flagellis eruditi, agnoscant quid fuerit, purgent quod delinquẽdo egerũt, mereanturq; per virtutũ studia redire ad gratiam, à qua per culpam inobediendo exciderant. Tergunt quippe luxuriæ maculas, pro pudicitiæ certando virtute. Superbiæ tumorem se assiduè humiliando euacuant. Intẽperantiam gulæ vincunt, corpus attenuando ieiuniis. Aestus auaritiæ, voluntaria paupertate extinguunt. Torporis insultus, solicita exercitatione repellunt. Fraternæ prosperitatis liuorem, sedulo superant charitatis obsequio. Cõtrariis denique, contraria curant, & vitia virtutum operatione supplantant. Iste plane spiritualis est gladius, quẽ ad dirimendam perniciosam societatem & pacẽ. Dominus Iesus in terram se misisse perhibuit. Concitauit vtique implacabile bellum carnis & spiritus, vt ex illo interior homo eruditus in pręlio, delictorum veniam, conditoris gratiam, profectusque virtutum consequatur, & palmam. O quàm commendabilis, quamque beata est ista discordia, quæ virilem militem ditat meritis, ad pacem reuocat, reconciliat Deo, redit gratię, restituit sanctitati. Iaceret prorsus animus & diuturnę quietis torperet ignauia, si non tentationibus pulsatus, vitiorũmque permotus aculeis excitaretur ad prælium. Fit nanque pugnando robustior, vicinior Deo veritatis ostensor, interuentor mũdi, virtutis præco, diabolicarum fraudum cognitor, ciuis cœli, & perpetuus angelorum socius. Maximum est igitur ò homo tuæ salutis indiciũ, si inimicorum insultus pateris, vitiorum sentis aculeos, & non consentiendo, carnis te pulsat illecebra. Porrò si aduersum te mundus sæuiat, latret inuidus, diabolus rugiat, obloquatur malus, insidiasque tendat elatus, esto confides, quoniã per sanctorum gradieris semitas. Cęterum si intumetur caro, corpus vlceribus compleatur, caput doleat, hebetet visus, obturetur auditus, impediatur gressus, mẽbraq; singula contrahantur, nihilominus lætare & lauda, quoniam emendaris vt filius, flagellaris vt electus, ad virtutum disciplinam induceris vt dilectus. Non enim odii, sed pręsagium dilectionis est ista correctio. Pręceptorem tuum audi dicentem: Ego quos amo arguo. Audi gentium pręd[i]catorem de huiusmodi cor-

Iaco 5. — Apoc 3. — Hebr. 12

correctione quid sentiat: In disciplina igitur perseuerate, tanquam filiis vobis se offert Deus. Quis enim filius, quem non corrigit pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri & non filii estis. Omnis autem disciplina in præsenti quidem videtur esse non gaudii, sed mœroris. Postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitię. Videsne quàm præclarum sit diuinæ charitatis signum, quàmve vberrimum dominicæ disciplinæ meritum? Videtur vtique imperitis & peccatoribus non esse gaudii, sed mœroris, dum actualiter sustinetur, renitente sensualitate, quæ delectationibus pręsentibus frui desiderat. At verò pacatissimum iustis & innocentibus exercitatis per eam fructum reddit iustitiæ, sentiente hoc rationali spiritu, atque consentiente. Nonne pacatissimus iustitiæ dicendus est fructus, qui omnium exuberat perfectione virtutum? Est autem iustitia communis virtus, cæterarum ex se perferens plenitudinem, complectensque omnia opera laudabilia simul. Nemo igitur rectè censendus est iustus, qui diuinæ legis mandata vel minima, seu seniorum decreta contemnit. Cæterum si quis eleuatur corde, si mente polluitur, si absque causa suo irascitur fratri, si illius inuidet bono, si aliena concupiscit, siue plus debito diligit propria, si crapula & ebrietate grauatur, si impatienti animo patris disciplinam, vel illatam contumeliam portat, si verbositati assuetus est, si detractioni intendit, si qualiacunque mendacia profert si in aduersis fortitudinem, in prosperis temperantiam, atque in agendis negligit habere prudentiam, iustus profecto esse non potest. Reddit vtique iustus cuique quod suum est proprium, Deo videlicet obedientiam & pietatem, sibi ipsi innocentiam, & pœnitentiam, proximo autem compassionem, liberalitatem & pacem. Disciplinam igitur patris veri, ad quem clamamus quotidiè, Pater noster qui es in cælis, nemo despiciat, neque per intolerantiam corde fatigetur, cum ab eo corripitur, quatenus exercitatus per illam, atque gratificatus in illa, merita omnium valeat obtinere virtutum. Nullus, vt arbitror, nisi dum sit attritus flagellis, fructum consummare potest germinatæ iustitiæ, virtutumque præcelsam conscendere arcem. Iustus inquit Propheta, dominus, & iustitiam dilexit, æquitatem vidit vultus eius. Iustus ergo si esse desideras, mundi oblectamenta contemne, carnis concupiscentiam fuge, vitiorum abhorre contagia, sensuum cohibe petulantiam, malorum deuita consortia, totaque intentione inquire pacem & persequere eam. Quoniam oculi domini (dicente Propheta) sunt super iustos, vt illos custodiat, & aures eius ad preces eorum, vt ipsos ad se clamantes de omni tribulatione eripiat. Nusquam autem conuenientius, quæ memorata sunt valebis perficere, quàm

Matt. 6.

Psal. 10.

Psal. 33.

in remotis cęnobiis sanctorum Deo dicatis. Nempe si in his laudabiliter fueris conuersatus, quemadmodum multimodam experientiam tentationum, ita singularium percipies rudimenta virtutum. Vbi quæso melius quàm ibi misericordiæ opera, & mutuæ charitatis poteris complere officium, visitando ægrotos, docendo inscios, & reliqua quæ ad vtriusque hominis beneficium spectant peragendo? Ibi sane in gerendus aliorum oneribus, perferendis infirmitatibus, communicandis laboribus, ac tribulationibus sustinendis, optimè patientiæ perficitur virtus. De obedientia verò quid memorem? cum sine illa in cęnobio nil agere liceat. Ipsa namque vigiliis mensuram imponit, tempus indicit cellæ, operi manuum iniungit ministerium, ori silentium imperat, diuinas inuitat ad laudes, orationi horas debitas ordinat, totumque sic prudenter religioni concordat, vt humanæ saluti nihil congruentius, nihilq; securius cœnobitarum institutionibus conuenire noscatur. Quoties nanque supra vires tentationibus impugnaris, quoties immoderato mœrore deprimeris, fraterno vales vti suffragio, quo mediante erigeris ad gratiam, exhortaris ad pugnā, solidaris in spe, ac spirituali consolatione repleris, Cęterum ex quotidianis casibus, atque ex cōsideratione eorū, quos laudabilis vita decorat, te ipsum in humilitate custodis. Habes in eo fratres pariter cōiuūctes, cū quibus onera tua impertiri vales, dū expedit. Habes & cellā, in qua optimè tibi vacare potes, & Deo. De illo autē vltra quid dicam? quid in ipsius laude amplius referam? Est namque spiritualis turris Dauid angelorum multorum vallata præsidio, atque munitissimis ædificata propugnaculis, de qua mille, sicut legitur, pendent clypei, omnis armatura fortium ad captiuandum vitia, ad debellandum aereas potestates, ad subiiciendum corpus spiritui, atque ad delectabiliter mentem Deo copulandam. Est prætęrea mons præcelsus, fœcundus, coagulatus & pinguis, in quo Deo iugiter, habitare complacet. In ipso mysticè duas Moyses spirituales recepit testamenti tabulas, in quibus quicquid ad cultum Dei, siue ad fraternæ dilectionis profectum congruit sufficientissimè continetur. In eo quippè suppetit, vnde spirituale se robur exerceat, vndeve quiescentis mens semper ad altiora se proуehat. Porrò in altero perficitur virtus, in altero verò sapientia fulget.

Cant. 4.

Quid sit spiritualis solitudo, & deinceps de ea narratio exhibetur.

Haec autem duo, virtus videlicet, & sapientia spiritualem efficiunt solitudinem, quę in lumine sapientiæ, mentis est tranquilla possessio, propter hanc vtique consequendam corporalis est instituta solitudo, atq; cœnobia remota constructa. Quid, oro, prodesse crederunt

credimus corporalē tenere solitudinem, si in turbarum tumultibus, in agibilibus seculi, in obscœnisque cogitationibus mens versetur humana? Non minus cordis, quàm corporis coercendi sūt gressus, ne terreni pulueris contagione fœdentur. Hinc prudentissime, cellulæ est ordinata remotio, quatenus in illa vitiorum declinetur materia, quæ foris exuberat. Sensuum vitetur illecebra, cordis seruetur munditia, qua mediāte Deus videtur in spiritu. Nempe in ea assiduè habitare, qui diligit, si ceciderit, confidat: quoniam non collidetur, Dominus enim illi misericordiæ supponet manum, ne conteratur & pereat. Nemo ad plenum, narrare sufficit cellæ præconia, quanta veniant bona, quantaque per illam amoueantur incommoda. Est namque cella sponsi reclinatorium, virtutum custos, tranquillitatis portus, additamentum pacis, medela vitiorum contemplationis locus, tabernaculum fœderis, nuptialis thalamus, portus irriguus, paradisus deliciarum, cœli ianua, schola scientiæ, conscientiæ cathedra, magistra silentii & spiritualis scala, vsq; ad polorum alta pertingens. In ea si quis absque torpore persistit, fugit lites, nescit odia, detractioni non vacat, temeraria iudicia minime facit, abhorret ocium, nec veretur mortem. Eia nunc Christi milites, qui vosmet Deo vouistis, & pro amore cęlestium eremi vastam solitudinem, atq; deserti antra incolitis, vt solitariæ vitæ perfectionem apprehendere valeatis. Cellulæ habitationē diligite, illam tenete, illam amplectimini, de ea nisi vrgente necessitate rationabili, seu corporis impellente infirmitate, vel fraterna suadente charitate exire nolite. In ea sint vestræ spirituales deliciæ, atque interna solatia. Ad ipsam si contingat vos egredi, reuertimini quàm citius, nę detrimentum aliquod patiamini moram protelando ad publicum. Reuertimini inquam, post iniunctum compietumque exterioris operis ministerium, siue captatam subleuationem fragilitatis humanæ. Equidem si ex labore corpus attenuatū, si mens ex importunis fuerit tentationibus fatigata, tribulationibusque depressa, proculdubio congruentem in cellulæ secreto reperietis pacē. Verū post adeptā requiē, post interioris solitudinis gustatam dulcedinem, demumque ex lectionis orationisque delectabili ocio, eritis prudentiores, quàm prius in opere, fortiores in prælio, in diuinis laudibus ardentiores, necnō in arepto sanctæ religionis proposito promptiores. Ipsa dextera ac læua pugnare vos instruet, vosque reuocauit ad vos & in vobis, vt per vos scire noscatis, quæ sit voluntas Dei beneplacens atque perfecta. Experimini igitur & gustate, quàm bonū, quamve iocundum sit, nedum sicut Propheta cōmemorat, ex rationabili, prudenti honestaque conuersatione proximorum fratres habitare in vnum verum etiam in cellulæ remotione quieta per cordis vigilem custodiam habitare hominem secum. Optime vtrunque ad perfectionis, ascensum militare cognoscitur, duntaxat modus debitus, ordo seruetur & tempus. Nempe ex conuersatione mutua perficitur virtus: sapientiæ autem additamentū ex interiori inhabitatione sētitur.

Psal. 132.

Quòd triplicem Deus condiderit spiritum, & de singulorum proprietatibus. Cap. XIII.

Diuino nos erudiente eloquio, triplicem nouimus Deum spiritum condidisse: angelorum videlicet, iumentorum & hominum, singulum singula propria possidentē dona. Angelorum si quidem spiritus est substantiæ spiritualis, ex natura mutabilis, sed contemplatione immutabilis factus, animo impassibilis, mente rationalis, felicitate securus, futuri iudicii præscius, mittendus corpora aerea sumit, in ea lestibus commoratur, Dei visione sine intermissione fruitur. In ea substantiali beatificatione non amplius crescens, iussus quoque mundum regit, cęlos mouet, elementa concutit, nequam spiritus arcet, populos tuetur & regna, facit miracula, futura prænunciat, humanamque speciem multimoda actione custodit. Hęc quippe dum agit, non labore fatigatur, non indignatione impellitur, non tędio lassatur, quin ministerium suum perficiat. Quoniam siue contemplationi insistat, siue circunquaque discurrendo ministret, reuelata semper sui conditoris visione lætatur. Iumentorum autem spiritus ad hoc tantùm creatus est, vt subiectum sibi corpus viuificet & regat. Nullū omninò pręter id quod habet, sperat bonum, nullumque formidat malum, simul cum corpore moriens atque deficiens. Hominum verò spiritus factus est vt corpus viuificet, regat & vegetet. Ex natura vtique immortalis est, rationalis, passibilis, atque mutabilis. Ex gratia, & exercitatione proficit, & quotidiè in cognitione crescit. Non beatus factus, sed beatificandus per gratiam, & liberum arbitrium. Cruciandus autem per peccati consummationem atque consensum. Resumpturus corpus sibi deputatum, ac cum Christo victurus ęternaliter, aut ad gloriam, aut ad supplicium, iuxta operum suorum merita atque demerita. Porrò quamuis cęteras creaturas, prærerquàm Angelicam, quę illum naturali excellentia antecedit, idem humanus spiritus dignitate emineat: valet tamen (licet non substantialiter) effectiuè quandoque proficere, atque deficere. Sanè quum in medio constitutus sit, Angelis videlicet naturali nobilitate inferior, iumētisq; superior ex affectionū, & operum qualitate se mutans, seipso quandoque (vt sic dicam) pręstantior efficitur, atque deterior. Quoties sincera ratione mouetur in expeditione virtutum, supra se contemplatione attollitur, cœlestia appetit, & ideo prę amoris immensitate vniri concupiscit, ipsumque spirituali

tuali iubilatione laudat, veneratur & colit, proculdubio Angelis coæquatur ex parte. Cæterùm quum immoderato affectu carni inhæret, voluptuosa quærit, visibilibus tantùm trahitur, sectatur vitia, & sensu suo solo regitur, vtique delitescendo descendit, & brutis animalibus efficitur similis. Quemadmodum ore prophetico illi per increpationem sic dicitur: Homo quum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Meritò irrationabilibus est æquiparandus iumentis, quãdo se negligens carni prostituit, & voluptuosa rerum transeuntium oblectamenta desiderat, atque quod debet Deo, impudenter tribuit alienis suamque, quam intus gerit, male viuendo deformat imaginem. Profectò diuinis tunc placet obtutibus quum legis decreta custodit, seruatque in corde munditiã, sanctimoniã in moribus, in corpore pudicitiam, in intentione rectitudinem, pietatẽ in cultu, in affectu charitatẽ, atque in cogitationibus studet habere prudentiam. In his quandocunque voluntariè deuiat, alieni efficitur iuris, quoniam ab eo, propter quod conditus est, declinat bono. Factus quippe est, vt rectus esset, innocenter viueret, socialem custodiret vnitatem, Dominum diligeret, ipsum ardenter quæreret, illius quandoque fieret fruitione beatus. Quæreret, inquam, non in manufacto templo, sicut Hebræi, neque in excelso monte, vt Samaritæ, neque in loco aliquo tãquàm circunscriptus esset, sed quemadmodũ scriptũ est: In simplicitate cordis quærite illum. Diligeret autẽ ex toto corde, in intellectu videlicet sine errore, ex tota anima, in voluntate sine cõtradictione, ex tota mente in memoria absque obliuione. Frueretur verò resolutus huius mortalitatis vinculo reuelata ipsius gloria, quam non vidit oculus, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ vniuersorum bonorum continet affluentiam. Hæc est vtique vita illa beata & æterna, quę prædestinatis, vocatis, iustificatis tribuitur, & glorificatis. In hac igitur peregrinatione non alibi quàm in secreto cordis cubiculo à fidelibus quærendus est Deus, sicut nec alibi adorandus. Ibi requiescere diligit, in illud ipsum reclinare delectat. In euangelio idem sic perhibet dicens: Si quis diligit me sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Cernisne quid valeat erga dominum exhibita charitas? Quantumq; proficiat sermonũ illius custodia? Meretur id obtinere, quo nil melius esse potest, nihil gustatur dulcius, nihilque carius possidetur. Excedit incomparabiliter vniuersa mundi oblectamenta, preciosas margaritas, probatum aurum, & quicquid in cęlo fulget, vel lapit in terra. Esto igitur talis, vt ad te descendat pater, in teque mansionem facere dignetur sapiẽtia. Sic cordis tui habitaculum mundũ, ornatum, dilatatum, & clausum. Mundũ, inquã, sit à sordibus polluti amoris, ornatum virtutum floribus, charitate dilatatum, prudentique clausum custodia. Vicissim sibi ista conueniunt, & humanum cor ad susceptionem Dei in se efficiũt dignum. Qua autem ratione hoc dictum sit, quòve ordine fiat, diligenter obserua. Est namque cordis munditia spiritualis conscientiæ nitor lætificans possidentem se, reddensque interiorem domum securam atque pacatam. Huiusmodi mũditiæ decorem Propheta agnoscens, vt illam consequeretur, dominum deprecatus est dicens: Cor mundum crea in me Deus. Nouerat imaginem Dei in homine sine hac clarere non posse. Nouerat prorsus imbrem munditiæ non corporis, sed cordis, non vestimentorum, sed conscientiæ esse mercedem, ita vt absque vllo obstaculo ascendere possit in montem domini, atque sine repulsione stare in loco sancto eius. Propterea in ipsius contemplatione suauiter admirans, eiusque donum concupiscens dicebat: Cor mundũ crea in me Deus. Illud plane mundum cor dicitur, quod caret malitia, superbia euacuatum est, delectatur de Deo, puro illum contemplatur intuitu. Nihilque admittit in se, quod lædat charitatem, conscientiam fœdet, à vero deuiet, obtutum mentis obnubilet, turbet pacem, dissipet, vnitatem, & internam commaculet puritatem. O beata cordis munditia, quæ animæ oculos spirituali replet lumine, & cognitione cœlestium. Quid de hoc in laudibus sponsi sponsa dicat in Canticis, audi: Oculi, inquit, eius sicut columbæ, super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluẽta plenissima, videlicet scripturarum. In quibus duplex oculis binis notitia percipitur, Dei scilicet, & sui. Nam est cognitione Dei, deuota anima verbi sponsi effecta, se virtutibus ornat interius, moribus verò ex propria cognitione se componit exterius, vt illi placeat, quem per munditiam cernit in spiritu. Quanto enim præclarius sponsi sui agnoscit elegantiam, quę filios hominũ pręcellit vniuersos, ipsiusque miratur celsitudinem, quę angelorum omnium superexcellit dignitatem, tanto magis illi se conformare desiderat, agitque iuxta suam possibilitatem, vt in ea nihil deforme appareat, quod dilecti sui offendat aspectum. Hinc variis virtutibus quasi diuersis vernantibus, ac redolentibus floribus, vndique cordis sui aspergit cubile, quatenus ad secum morandum, concupitum sponsi affectũ alliciat. Gratis quippe ipse sponsus hospitium cordis ingreditur, dum illud persenserit virtutũ odoribus redimitum atque ornatum. Veni igitur ò domine Iesu pastor bone. Veni, inquam, o angelorum gaudium, beatorum lumen, periclitantium salus, peregrinantiũ via, diligentium amor, & dulcedo quiescentium, & reclina in habitaculum serui tui humiliter inuocantis te. Iam domine

Psal. 48. Psal. 50. Cant. 1. Iohan. 14.

ne apud illum aduesperascit dies, & ad occasum sol vergit. Iam domus ipsius ruinam minatur præ vetustate præteritæ conuersationis, atque sordescit. Sordescit vtique ex intemperantia amoris, ex fœtore facinorum, ex adhæsione luti, ex deordinatione mentis, ac etiam ex originalis colluuione peccati. Sentiat quæso domine suauissimam vnguentorum tuorum fragrantiam, quæ vniuersorum aromatum odorem vincit, adeo vt vbicunque se sparserint in anima, concupiscentias excitent sempiternas. Horum delectatione sponsa affecta, atque in se percipere concupiscens, sponso aiebat in Canticis: Trahe me post te, in odorē curremus vnguentorum tuorum: trahe quoque me ô dulcissime, & amantissime domine, & si nō ad te, vt videre valeā gloriā tuā & magnitudinem tuā, quam exhibes triumphātibus: atq; regnātib. saltē trahe me post te, vt tua imitando vestigia, non reflectam gressus meos à semitis tuis, & ab itineribus sanctorum tuorum, qui tibi Deo suo placuisse probantur. Tunc quidem si te mihi communicando traxeris me post te, mundatus corde, ornatus virtutibus, charitatisque dilatatus affectu, curram in odorem, nedum vnguētorum tuorum, verum etiam mandatorum tuorum, quemadmodum Propheta se cucurrisse commemorat, dicens: Viam mandatorum tuorum cucurri, quum dilatasti cor meum. Porrò si dignatione tua fuero dilatatus, corde curam non segniter, neq; claudicando, sed velociter, recte, ardenter, perseueranterque charitatis aureo stimulo perurgente. Charitas nanque est sola, quæ tepefactum, gelatumque accendit cor, attollit, atque dilatat. Accendit dilectione, attolit in cœlestibus, & desideriis dilatando amplificat. Quid, oro, valet ardentius inflammare quàm charitas de qua dicitur, Lampades eius, lampades ignis, atque flammarū? Quid attollere potest sublimius, quum Deus ipse sit charitas? Quidve dilatare perfectius, quū desideriis cor replendo dilatet? Sunt quippe desideria sancta scintillæ ignitæ de charitatis erumpentes incendio. Ea proculdubio si quis fuerit vehementer accensus, præ amoris nimietate, & desideriorum æstibus vritur, & solidatus mente tribulationum dilatatur impulsu, ita vt penitus cadere nequeat. Audi virum flamma diuinæ charitatis accensum. Iacebat in craticula, ignitis carbonibus suppositis cremabatur, & sic ardebat interius, vt intrepidus diceret: Disce miser quod carbones isti refrigerium mihi pręstant. Attende & alium meritis non inferiorem huic tribulationibus affectum, nec commotum. Vsque in hanc horam (inquit) esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cedimur, & instabiles sumus. Maledicimur & benedicimus, persecutionem patimur & sustinemus blasphemamur, & obsecramus, tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema vsque adhuc. Idem autem alibi: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an nuditas, an fames, an periculum, an gladius? O præcelsa charitas, quàm dulciter accendis, quàm sapienter attollis, quàm vehementer dilatas? Attingis à fine vsque ad finem fortiter, & disponis omnia suauiter. Nempe à summo cælo egressio tua, & occursus tuus, vsque ad summum illius, propterea non est qui se abscondat à calore tuo. Descendis misericorditer, & gloriose ascendis, virtutum cælestium candore vestita. Hinc de te, vt arbitror, legimus scriptum: Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate. Proinde filiæ regis ęterni in honore tuo delectabiliter intendentes, tuòque decore affectæ, te ambiunt, te concupiscunt, te venerantur, te laudant, te indesinenter quærunt, tibi inhærere, tuisque castissimis desiderant frui amplexibus. Agnoscentes, quanquam ex parte, quantæ in te sint spirituales delicię, delectationes immensę, iucunda gaudia, refectiones mentis, amoris carmina, modulata cantica, allocutiones internæ, iubilationum vota, cælestesque diuitiæ. In te est quod placet, quod sapit, quod mulcet, quod nutrit, quod beat. Omnis profecto simul pulchritudo, omnisque gloria tua intus est. Quamobrem quotquot tuo irradiati sunt lumine, te in te, quærunt in te, & per se requiescunt in te, tanto dulcius, quanto secretius. Non enim amas publicum, neque apprehenderis palam: sed in cubili cordis per speculum. Ideoque quicunque te cupiunt agnoscere, te tenere, tuoque potiri solatio, in suo interiori thalamo optime te reperire valebunt.

Cant. 1. Psal. 118. 1. Cor. 4. Rom. 8. Sap. 8. Psal. 18. Psal. 44.

Quod solerti custodia sub humilitatis censura spiritualia dona debent seruari, ne ab immundis diripiantur inimicis. Cap. XIV.

NEmo intelligentium recte ambigit ibi maius imminere periculum latrocinii, vbi manifestior cognoscitur esse thesaurus. Excitant nanque naturaliter prædonum concupiscentiam propalatæ diuitiæ, eò vehementius, quò præstantiores sunt. Verum quid clarius, aut pluris æstimandum est, quàm gratia diuina, donaque spiritualia, quę sunt mediantibus virtutum acquisita sudoribus? Ista quippe vt rapiantur, indeficienter nobis potestates insidiantur aereæ. Ipsæ etenim tanquam impalpabiles latrunculi peregrinationis nostræ obsidēt iter quo properamus ad patriam. Quamobrem maxima peruigilique nobis est adhibenda custodia, ne bona nobis pręstita, seu acquisita furentur, nosq; mactent & perdāt. Hinc intra arcanum pectoris nostri collata, recondenda sunt munera, atque sub humilitatis protectione tegenda, quæ cæterarum virtutum est mater & custos. Super quem, inquit Dominus per Prophetam, Requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem

Esa. 66.

men tem

mentem sermones meos? Requiescit profectò amabiliter in humilitatis thalamo humilis Dominus, qui humilia respicit, sicut Propheta meminit in cęlo & in terra. Hanc humilitatis virtutem quemadmodum exhibuit in se, ita fideles suos eā sectari docuit, dicens: Discite à me, quia mitis sū & humilis corde. Si vis perspicuè scire quod dictum est, attende humilitatis discipulam, quę vniuersos tam ex gratiæ plenitudine, quàm ex donorum magnitudine ac numerositate pręcellit mortales, ex humilitatis adeptione quid consecuta sit. Postquàm Angelo nunciante, verbum carnem assumpsit ex illa vt Emanuel fieret, postquàm officiosissimè salutauit Elisabet, conditoris sui prorumpens in laudes inquit: Magnificat anima mea dominum: Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo, quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Non ait, respexit virginitatem, nō innocentiam, non virtutes cæteras, sed humilitatem tantum, vt manifestaret quantum præeminet reliquis, quantumve Deo placeret humilitas. Tanti quidem est, vt si omnes facultates tuas erogaueris, si corpus tradideris flammis, si peregrinando totum lustraueris orbem, si infirmis ministraueris, & vestieris nudos, si pro defensione catholicæ veritatis vsque ad sanguinis effusionem certaueris, postremò si totam legem compleueris, & in hac sola offenderis, factus es omnium criminum reus. Nam sicut absque charitate, ita sine humilitate nemo saluus efficitur. Cæterum iuxta humilitatis mensuram prærogat Dominus suis dilectoribus dona, suamq; ostentat pręsentiam. Vbi enim reclinare disponit, obseruat prius vtrū sit præsens humilitas, quam cum viderit atque cognouerit, hilariter visitat, suaque lætam facit præsentia. Illam protegit, illam regit, & tanquam familiarissimè se communicat illi. Protegit, inquam, ne tentationibus à diabolo fatigata deficiat, vel à proximo contumeliis lacessita maledictum pro maledicto respondeat, aut flagellis ab ipso erudita, in murmurationis verba prorumpat. Regit autem, vt non ignorantiæ tenebris inuoluta cadat, seu fraudibus seducta deuiet, vel seculi blanditiis irretita inhæreat. Quantum verò se illi benignum exhibeat, quàmve ipsam indulgenter diligat, soli humiles nouerunt, qui sapientiæ contubernio effecti sunt digni. Esto igitur mitis in moribus: esto in cogitationibus humilis, vt non inflatus cadas, sicut ille qui ausus est dicere: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, super astra cæli exaltabo solium meum, & ero similis altissimo. Eris plane tunc humilis, si ori tuo custodiam, & cordi adhibueris prudentiam. Est autem lingua membrum paruum, & magna exaltat, de se pompaticè loquitur, nunc inania, nunc scurrilia profert & falsa. Illam optime compescit humilitas, quæ silentium diligit, fugit mendacia, omnemque abhorret tumorem, atque solo contenta testimonio, cælestis gratiæ respuit propalare secreta. Se etenim prudenter examinat, cordis occulta rimatur, discernit singula, vniuersa diiudicat, eoque sibiipsi efficitur vilior, quò infirmitatis propriæ cogitando fit clarior. Hinc loquacitati temperantiæ loris legem indicit, ne ipsius occasione mens effluat, dissipentur cogitatus, turbetur pax, & interioris domus pacata familia lasciuire cogatur, quæ moderante prudentia humilitatis iura custodit. Sic igitur anima erudita in spiritu, sicque assueta habitare secum spiritualis solitudinis profectum sentit. Propterea secretum diligit, quærit latebras, mentis tribunal iugiter ascendit, indeq; repellit noxia, allidit importuna, sectatur vtilia. Hoc autem sine motu corporis & absq; labiorum perficit voce. Eius spirituale studium solus ille cognoscit, qui renes scrutatur & corda. Quamobrem ex humilitatis habitu, & adepta puritate, ex decore conscientiæ, atque ex cordis radiante munditia, Deo efficitur grata, amabilis virtutibus cælestibus, & sēpiterno Dei verbo sponsa charissima, ita vt pre dulcedine amoris illius in eius laudem prorumpat dicens: Quàm pulchrę sunt mammæ tuæ soror mea sponsa, pulchriora sunt vbera tua vino, & odor vestimentorum tuorum super omnia arromata. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum, cum pomorum fructibus. Merito hortus conclusus, atque signatus fons anima esse perhibetur, quæ cubiculi sui spiritualis secreta perlustrans mundat sordes, reatus plangit, collapsa erigit, regit affectus, insurgentes aduersus rationem componit motus, immundos arcet spiritus, suosque adeo prudenter internos custodit sensus, vt eorum nulli liceat ambulare post carnem. Nonne conclusus hortus, & signatus quisq; fons dicitur in quem descendit verbum, & tanquam in sede propria residet sapientia, ipsum de omnibus imbuens, quæ ad religionis cultum, ad fraternę dilectionis officium, ad virtutum decus, ad morum probitatē, & ad spiritualis regiminis attinet protectum? Sobrietatem quippe, sicut legitur, docet, & sapientiam & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Docet, inquam, non per opus sensibile, neq; per sonoram, & transeuntem vocem, sed aspirando agendorum scientiam, infundendo veritatis lumen in cordibus se possidentium, per quod lætificati, atq; roborati valeant consummare, quod salubriter norint esse faciendum. Claret itaque perspicuè, illum rectissime horto concluso, atque signato fonti assimilari, quem humilitas custodit ne cadat, atque ne delinquendo erret, sapientia inhabitando erudit. Equidem in ipso spirituali horto, desideriorum redolent flores & virtutum plantaria, sanctarum cogitationum fructificant

Psal. 112. Matt. 11. Luc. 1. Esa. 14. Cant. 4.

ctificant germina, in quibus optime delectatur sapientia, quemadmodum ipsa perhibēte cognoscimus. Ego, inquit, habito consilio & eruditis intersum cogitationibus. De ipso quoque fonte non aperto, sed signato, dulcissimæ diuinorum eloquiorum erumpunt aquæ, more exuberantis fluminis, quæ audientium mentibus inferunt saturitatem & gaudium. Vnde per Prophetam de huiusmodi dicitur: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. At verò ne quisquam temere sibi arrogare præsumeret, quod gratis accepit à domino, idem vates admonendo mox intulit: Sanctificauit tabernaculum suū altissimus. Non enim abs te habes ò homo, vt possis cogitare sācta, seu proferre vtilia. Ipsa profectò, quæ per gratiam tecum est sapientia, te ad humilitatem monet interius, tuosque format cogitatus, ne inflatus elatione prorruas in delectationem, consensumque peccati. Te præterea instruit, vt loquaris quod rectum est, & audientes ædifices. Vtrumq; Apostoli testimonio comprobatur: Non quòd idonei simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis sed sufficientia nostra ex Deo est. Alio in loco de se inquit: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Caue ergo prudenter, ne conditoris tui donis abutaris, tibique arroges, quod diuinum est, tecū sit humilitas, quę se ignorat extollere, vt cordis tui custodiat aditum, quatenus inanis gloriæ formica non intret, quæ bonis vniuersis insidiari consueuit. Adsit etiam sapientia, quæ suo præeunte splendore te educat, conducat, atque perducat. Educat quidem de tenebris vitiorum: conducat autem per semitas iustitiæ. Et perducat ad portum tranquillitatis, vnitatis & pacis. In quem prospere ingressus confitearis nomini domini vna cum cæteris iustis atque perfectis. Porro ad hunc gradū minime peruenire valebis, si non tecum affuerit humilitas & comeauerit sapientia simul. Hæc ambo optime concordant, & adeò in vna fœderantur compagine, vt alteram nequeas segregare ab altera. Nam si humilitatem absque sapientia habere volueris, facile in desperationis præcipitium rues. Cæterum si sine humilitate sapientiam te posse tenere crediderís, prorsus desipies, & euectus in altum ignorantiæ, relinqueris in tenebris. Te itaque de te imbuat humilitas. De Deo autem illuminet sapientia, quatenus per humilitatem reuoceris ad te, atque de te per sapientiam eleueris in Deum. Te erigit ista, ne coinquineris in seculo. Illa verò infirmitatem tuam manifestando aperiet, ne præsumas. Super soliditatem igitur humilitatis spiritualem domum sapientia in te ædificare non desinat, in qua nuptialem valeat construere thalamum. In ipsa siquidem humilitate omnis ędificatio constructa crescit in templum sanctum in domino. Cohæret quippe cum ipso summo angulari lapide Christo Iesu domino nostro, qui humilitatis & sapientię præceptor est optimus. Vtrunque ab illo didicimus, quoniam vtrunque est ipse. Est enim sicut ait Apostolus, Dei virtus & Dei sapientia, per humilitatis virtutem te eleuat de imis & per sapientiæ gustum collocat in excelsis. Noueris tamen quod nō absque labore maximo, tentationumque certamine, diuina nihilominus cooperante gratia, virtus possidetur humilitatis. Sapientiæ verò gustus precum interpellatione donatur. Sacra (quod dictum est) testantur eloquia: contendite, inquit, incarnata veritas intrare per angustam portam. Arcta enim est humilitatis via, quę ducit ad vitā, & pauci ingrediūtur per eam. De sapientia autem Iacobus Apostolus ait: Siquis autem vestrum indiget sapiētia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Quamobrem si viriliter certare volueris, consequi poteris humilitatem, si verò orare iugiter, sapientiam. Optimè igitur ad impetrandum quod poscitur, cordis suffragatur humilitas. Nam humilium, & mansuetorum orationem Deo semper placuisse probatur. Tanto itaque ad consequendam sapientiam tua efficacior erit oratio, quanto in oculis domini inuentus fueris corde humilior.

Pro. 8 — Psal. 45 — 1. Cor. 3 — 2. Cor. 13 — 1. Cor. 1 — Luc. 13 — Iac. 1

De duplici modo orandi, & quibus singularis specialiter congruat. Cap. XV.

NIhil his, qui corporalem seu spiritualem solitudinem assequi conantur, sic expedire cognoscitur, quēadmodum orationis actus, non qualiscunque, sed eius, quę mente perficitur. Nam illa, quæ ex sola vocis prolatione agitur, communis cum sit, & ab omnibus exercenda, illis præcipue congruit, qui exterioribus implicantur negotiis & cū hominibus conuersantur, quorum mens horis pene singulis per diuersa distrahitur. Quę autem in spiritu consummatur, illorum tantum est, qui socialem fugiētes vitam, ambulare volunt in spiritu, & mundum cor Christo domino exhibere conantur. Ibi etenim vigilanter corporalē solitudinem quęrunt, qua mediante liberius ac mundius orationi queant insistere. Hoc autem non ex se peragunt, sed exemplo pariter, ac mediatoris nostri eruditūtur oraculo. O quoties ille desertis populis relictisque discipulis, vt oraret solus, subiit in montem? O quàm frequēter, sicut legitur, ipsum in orationibus Dei pernoctasse cognoscimus. Hoc tamen egit, non vt captaret suffragium, quo puriores ad patrem preces funderet, sed vt orandi pręberet exemplū, orationis institueret formam, solitudinem commendaret, faceretque quod ipse docuerat. Dixerat namque: Tu autem cū oraueris intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrē tuū, & pater tuus, qui videt in abscōdito, reddet tibi. Sanè omnem spiritualis orationis regulā hoc mystico insinuauit eloquio. Nō enim materialis domus tantum, sed cum orare desideras, cordis tui debes introire cubiculum, atque cogitationibus

Matt. 6

tuis

tuis portas obstruere, ne eis liceat vagari exterius, ac mentem ab orationis intentione diffluere. Ibi namque solus in secreto sic positus patrem tuum orabis in spiritu. Spiritus quidem quum sit Deus, illum in spiritu & veritate adorare oportet. Tales profecto adoratores quærit, ex quo spiritus ante faciem nostram factus est Christus dominus. Taliumque vota libenter exaudit, se illis offert, se eis amabiliter manifestat in spiritu, eosque cognitionis suę luce irradiat, exultatione replet, accendit desideriis, ac deuotionis nutrit dulcedine. Interdum etiam ne corpore depressi iaceant, vel dubietate confusi resiliant, orantium infirmitatem adiuuat. [Rom. 8] Nam quemadmodum Apostolus ait, quid oremus, sicut oportet, nescimus. Proinde ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Magna prorsus impetrandi tunc est habenda fiducia, cum idem spiritus, qui postulat pro sanctis, pro nobis etiam in spiritu orare dignatur. Disce hunc orandi modum, qui ex spiritus sancti inhabitatione perficitur. Disce vbi veræ orationis sit locus, quid petere, qualiterve debeas postulare. Ista si scire neglexeris, nunquam orabis in spiritu, neque ad amabile contubernium peruenies sapientię. Tūc quippe oras in spiritu, cum repulsis phantasmatibus, inutilibus cogitationibus, mētē purā offers Deo, ita vt absque repercussione conscientiæ, precum tuarum exhibeas sacrificium. Tunc, inquā, oras in spiritu, cū desideriorū cęlestiū calore cor æstuās, diuinis totū occupatur in laudibus, gratiarūq; actionū vota persoluit, propter quod interdum iubilo ineffabili completur & gaudio. Huiusmodi sanè orandi modus perfectorum est, qui sanctificati per gratiam, atque per charitatis habitum reformati in spiritu, terrena omnia, nūc orando, nunc meditando transcendunt. Desideriorum siquidem subleuati remigio, sapientia intima delectatione pascuntur. Ipsa sola est, quæ orationis magisterium docet, orandi multiplicat vota diuinitatis tribuit gustum, suauitate affectum inebria futuręque felicitatis pandit arcanum. Ipsa, inquam est, quæ inuitat cor hominis, sensum deprauatum illuminat, prostratam erigit spem, omnemque interioris domus habitatorem reformat in Deum. Porrò infinitus est sapientiæ thesaurus, mellifluus haustus, amplexus iocundissimus, fructus dulcis, delectabilis amicitia, hæreditas perpetua, sanctum connubium, immaculatus thorus, quo qui bene vsi sunt, participes facti sunt gloriæ Dei. Se namque tribuit quærentibus se non ficte, seque diligentibus caste, humiliter, ardenterque ostendit, & tanquam honorificata mater se illis beneuolam facit. Non autem amat sontem, non cupidum, non ebriosum, non inuidum, non iracundum, non impudicum, non elatum, non corde duplicem, neque inania cogitantem. [Sap. 1] Sic namque de illa scriptum est: Spiritus sapientię disciplinæ effugiet fictum, & aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Gratissime verò mansionem suam collocat apud pauperem spiritu, moribus mitem, propria aliorumque lugentem facinora, esurientem ac sitientem iustitiam, misericordem in proximos, corde mundum, atque mente pacificum. Nec immeritò. Nam in ea nihil est coinquinatū, nihil sordidum vel curuum, siue deforme, quin potius est speciosior sole, & super omnem stellarum dispositionem, lucique comparata inuenitur prior. Illi sanè non succedit nox, neque eam occupat caligo obnubilans, quoniam candor est lucis ęternæ, & speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Imago, inquam, non expressa alicubi, nec formata ex aliquo, sed per aspirationem generata, coæterna & per omnia similis ei, qui genuit illam sine temporis initio, sine sui detrimento, & absque cuiusquam suffragio. Quemadmodū ipsa de se inquit: [Prouer. 8] Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequā terra fieret, necdum erant abyssi, & ego iam concepta eram. Cæterum & per ipsam omnia facta sūt, siue quę super cœlos sunt, vt angeli, archangeli, throni, dominationes cæteriq; beatorum spiritū ordines, agminaque iustorum, seu quæ in cęlo fulgēt sicut Sol, Luna, ac radiātes stellæ, siue quæ vegetātur in elemētis & viuunt, vniuersa per illā condita sunt. [Prouer. 8] [Psal. 103] Sicut eadem ait: Quando præparabat cęlos, aderam, cum eo eram cuncta componens. Quod autem ipsa de se, hoc Propheta testatur dicens: Quàm magnificata sunt opera tua domine, omnia in sapiētia fecisti, videlicet in verbo tuo sempiterno, quod genuisti ante secula ex te, per te, in te prout in psalmis legitur dixisse patrē: [Psal. 44] Eructauit cor meum verbum bonum, verbum vtique nō compositum ex literis, vel syllabis, vel voce prolatū, sed semper manens, cum illo cūcta disponens, nullusque egens, quoniā vnum cum patre est dicēte ipso: [Ioan 10] Ego & pater vnū sumus. Tāta siquidem gignentis, & geniti est similitudo, tātaque parilitas, vt certissimè qui videt filium, videat & patrem, quia vnius est naturæ cum illo, vnius substantiæ, vniusque potestatis, vnius maiestatis indiuiduæ, & inconfusę. Veruntamen alia est persona patris, atque alia filii, quamuis par gloria, vna eademque sit amborum confitenda diuinitas. Pater autem Deus, sed non de Deo, quia à nullo est. Filius verò Deus, de patre Deo, non tamen minor, neque inferior, sed coæternus, & cōsubstantialis ei, qui illum genuit: De quo Apostolus ait: [Heb. 1] Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Propter humanitatis namque assumptam naturam, filium

ad patris dexteram sedere perhibuit, nõ propter naturam verbi, quoniam Deus spiritus est, incorporeus simplicissimusque. Nam vnus est Deus, vnus idemque Dei & hominum mediator, homo Christus Iesus. In eo siquidem natura, qua homo est, corporeus, visibilis palpabilisque esse cognoscitur. Sed in ea, qua Deus est, æternus, incorporeus, immensus atque inuisibilis fatendus est, carnalibus videlicet oculis, qui de solis valent iudicare corporeis sensib. sibi notis. Rationali igitur ac intellectuali spiritui intelligibilis atque capabilis est. Quoniam verbum est Dei virtus & Dei sapientia. Quemadmodum per quendam sapientem dicitur: Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna. Vnus est altissimus creator omnium omnipotens, rex potẽs & metuendus nimis, sedens super thronum illius dominãs Deus. Ipse creauit illam Spiritusancto, & vidit & dinumerauit, & mensus est, & effudit eam super omnia opera sua. Secundum datum suum præbet eam diligentibus se. Non inquit secundum merita præbet eam, sed secundum datũ suum, idest secundum beneplacitum voluntatis suæ, quatenus non ex operibus tuis, sed præcipuè ex dantis misericordia illam consequi te posse confidas. Alioquin gratia non esset gratia, si ex operibus præberetur. Gratia autem propterea dicitur, quia gratis datur, & secundum beneplacitum largientis. Quamobrem vt datum illius gratiam esse cognoscas, sic ait Apostolus Iacobus: Si quis indiget sapientia postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Hanc igitur vt accipere mereamur postulemus in fide. Postulemus, inquam, vt non solum per fidem in nobis habitare dignetur, verumetiam donum, & inextinguibile lumen ipsius, quo mediante ad ipsam pertingere valeamus. Non enim ad illius cognitionem venimus, nisi ipsa se nobis insinuante ac dirigente nos. Insinuat nanque se nobis, non per speciem aliquã, neque per formam corporalem, sed cordibus nostris infundit quoddam ineffabile lumẽ, spiritualemque dulcedinem, & suauitatem internam, cuius gustu lætificatur percipientis mens, & amore illius vehementer accenditur, adeò vt cũcta, quæ illi prius placebant, displicere incipiant, vilescãt omnia, quæ ante cara videbantur. Nec ab re talis efficitur. Facultates quippe temporales ac preciosi lapides in æstimatione illius nihil sunt. Omne quoque aurum in comparatione ipsius arena est exigua, & tanquam lutum arbitrabitur argentum in conspectu illius. Soli preciositatem eius nouerunt, qui illa facti sunt digni. Hinc vniuersa contemnunt, cuncta, quæ in hoc mundo possident sponte derelinquunt, abnegant se, vt contubernio ipsius mereantur esse participes. Tanti nanque est, & tam decora specie, vt agnita despici nequeat, quin potius gustantis, & vidẽtis in se rapit affectum. Nonne amore regiæ dignitatis ipsius is captus fuerat qui dicebat, Super salutem, & speciem dilexi sapientiam, & proposui pro luce habere illam, quoniam inextinguibile est lumen illius? Hanc vtique amaui, & exquisiui à iuuentute mea, & quæsiui eam sponsam mihi assumere, & amator factus sum formę illius, quoniã doctrix est disciplinę Dei, & electrix est operum illius. Si diuitiæ appetuntur in vita, quid sapiẽtia locupletius, quę omnia operatur? Si autem sensus optatur, quis horum, quæ sunt, magis quàm illa est artifex? Si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habẽt virtutes, & si altitudinem sciẽtiæ quis desiderat, sapientiam habet, quæ scit præterita, & de futuris existimat, scit versutias sermonũ, signa & monstra antequã fiant euẽtus temporum & seculorum. Speciosissimã insuper huius elegantiam gloriosi cõtemplati sunt martyres, qui venusto illius dilecti visu, gustuque depasti dulcissimo, tam alacriter, tamque constanter, omnium tormentorum minime formidarũt subire supplicia. Fateor quoniam regina Austri consurget in iudicio, cum præsente generatione ingrata & tepida, ac damnabit eam, quæ relicto regno venit de finibus terræ audire Salomonis sapiẽtiam, hominis mortalis & peccatoris. Quid (oro) dicturi sumus in extremo examine, quando ipsam sapiẽtiam negligimus agnoscere, ac in cordium nostrorum suscipere penetralia? Illa audito rege inquit: Maior est sapientia tua, & opera tua, quàm rumor quẽ audiui. Beati viri tui, & beati serui tui qui sunt corã te semper, & audiunt sapiẽtiã tuam. Nos autẽ minime dignamur opera mirifica aspicere sapientiæ, quæ fulgent in cœlo, & in terra. Nam vniuersi decor, in quo ipsius elucet potestas, bonitas, virtus, atque diuinitas, tanquã clarissimum intellectui nostro obiicitur speculum, vt ipsam cognoscamus in illo. Obturamus quoque mentis auditum, vt non saluberrima eius monita percipiamus introrsus. Hinc est quòd per vitiorum anfractus & ignorantiæ deuia erramus vt cæci, quoniam locutionum ipsius nescimus mysteria. Dominus autem solus est, qui docet hominem scientiam, quemadmodum scriptum est: Nemo potest scire sensum domini, nisi ipse sapiẽtiam dederit, miseritque spiritum sanctum suum de altissimis, qui de his, quæ grata sunt ei, erudiat illum. Erudit plane humanum cor, illique manifestat incerta & occulta sapientiæ ipsius, dũtaxat vocẽ inuitantis ac pulsantis audire nõ spernat. Cuncti igitur, quibus ad intelligendum est datum cor docile, studeant redire ad se, & in se spiritualem ædificent solitudinem, vt in ea frequenter inhabitent. Orationi vacent assiduè, in diuinis meditentur eloquiis, creaturarum cõtemplentur speciem, & potissimum discant agnoscere quæcunque illis in spiritu loquitur sapientia. Ne forte (quod absit) in sui perniciẽ cogan-

Eccl. 1 · Iac. 1 · 3. Reg. 10 (marginal references)

gantur audire sententiam, quam per Salomonē suis minatur contemptoribus dicens: Vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo, cum vobis, quod timebatis, aduenerit, cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me, eo quòd exosam habuerint disciplinam, nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint vniuersę correctioni meę.

Quantum sit necessarium spiritualem solitudinem sectantibus, discretionem habere spirituum.
Cap. XVI.

OPtimè ad consequendam, custodiendamque spiritualem solitudinem, opitulatur discretionem habere spirituū, quæ sapientiæ spiritu operante percipitur. Non enim valet humani acumen ingenij per ipsam penetrare, quæ spiritus sunt dicente, sic sacro eloquio: Cogitationes quippe mortalium timidæ, & incertæ prudentiæ vestræ. Quoniam corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Cæterum si difficile existimamus, quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore, quæ in cœlis sunt, & in verbi latent arcano, atque operatur spiritus, quis inuestigabit? Apostolus hoc insinuans ait: Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Id solum autem potest ipsa sapientia, quæ propter sui munditiam attingit à fine vsque ad finē fortiter, & disponit omnia suauiter. Quamobrē idem Apostolus dicit: Spiritus scrutatur etiā profunda Dei: alibique: Validum est verbum Dei & efficax, & penetrabilius omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagū quoque & medullarū, & discretor cogitationū, & intentionum cordis. In eo igitur q̄ scit oīa, & cordium occulta rimatur, absque velamine valet procul dubio, quibus vult, & quando vult humanarum, naturalium, atque spiritualium rerum præbere scientiam. Nemo itaque aliunde horum, quæ illum latent, quærat habere notitiam, quàm ab eo, cui vniuersa sunt aperta & nuda: Reprehensibilis & correctione ille dignissimus est, qui ab alio quàm à Deo, qui per spiritum suum mysteria loquitur occulta manifestat, reuelat futura, inuisa cognoscit, & diiudicat spiritualia, spirituum discretionem arbitratur se posse percipere. Omnes profectò opinando loquuntur, qui de his, quæ per immissionem, vel per reuelationem, seu per infusionem aguntur in homine, fari volunt, nisi per sapientię donū discernendorum spirituum cognitionem habuerint. Nam quemadmodum nullus hominum scit, quę sunt hominis nisi spiritus hominis qui in illo est, ita & quæ Dei sunt, nemo cognoscit, nisi spiritus Dei. Quis enim (inquit Paulus) cognouit sensum domini nisi spiritus domini, qui instruit eum? Hinc est quòd tantum homo spiritualis, qui discretionis donum percepit ex munere, diiudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. Proinde dat sana consilia, fraudes spirituum detegit immundorum; & propria singulis tribuit salutis monita, hoc in illo spiritus operante scientia. Quamobrem Apostolus (qui ob multorum eruditionem specialiter donum hoc fuerat consecutus à domino) confidenter aiebat: Nos autem, inquit, non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientię verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Magni ergo ex hoc periculi res esse cognoscitur, quempiam spiritualis solitudinis studia, absque discretione hac, siue directore perito velle sectari, pręsertim cum nunc immissiones, nunc reuelationes, nunc infusiones fiant in nobis: Infusiones videlicet per spiritum, reuelationes per angelos, & immissiones per spiritus nequam, quemadmodum scripturarum euidentissimè testimonio comprobatur. Patet namque perspicuè, quoniam à Deo per spiritum infusiones fiunt, ex quibus futura & occulta noscuntur. Sic enim per Prophetam dominus loquitur dicens: Et erit post hęc: Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ. Iuuenes vestri visiones videbunt, & senes vestri somnia somniabunt. Dominus ipse, in Euangelio ait: Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, aut quò vadat. Quòd autem reuelationes per angelos perficiantur, multis in locis scripturarum sanctarum narrant volumina; vt claret in Abraham, Loth, Iacob, Mose, Iosue, Iepte, Manue, Petro, Ioanne, & in aliis quàm plurimis. De immissionibus verò quæ per dæmones fiunt, ait Ioannes in Euangelio: Et cœna facta cum diabolus iam misisset in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Scariothis. Et in psalmis propheta inquit: Misit in eos iram indignationis suæ: Indignationem, iram, & tribulationem, immissiones per angelos malos. Cuncta igitur hæc quæ memorata sunt, quoniam non palam, sed in spiritu ac inuisibiliter peraguntur, difficillime agnoscuntur, & vt arbitror à nemine ad plenum neque perfectè. Quis (quęso) mortalium intelligit, quando immissiones facit diabolus; quandoue ad cor angelus loquitur, cum ambo in spiritu id pari modo perficiant? Nonne frequentissimè ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis, falsum pro vero insinuans, vt imprudentes decipiat, atq; incautos: O quantos quotidie

Sap. 9. — 1.Cor. 2. — Ibidem. — Heb. 4. — Rom. 11. — 1.Cor. 2. — Iohel. 2. — Ioan. 3. — Ioan. 13. — Psal. 77.

die legimus, audiuimus, nouimus corruisse à proposito sanctitatis, quoniam antiqui hostis minime agnouere insidias? Suadent ipsi maligni spiritus interdum prolixa ieiunia, immoderatas vigilias, opera manuum, corporalem solitudinem, conuersari assidue, inepte gaudere, cõtristari supra modum, zelum sine prudentia, compassioné absque iustitia, innumeraque alia, quæ de bonorum sunt genere, cum intentione fallendi. Sciũt namque quòd nihil prodest bonum agere, nisi etiam fiat bene. Eo videlicet modo, ea mensura, eo tempore, eaque intentione, qua virtutis nequaquam prætereat limites. Cæterum si ieiunaueris immoderatius debito, si erogaueris pauperibus non vt expedit, si proximis te exposueris inconsulte, vel boni quippiam perfeceris imprudéter, nil proficies, quin potius delinquendo deficies, eritque inimicis tuis ridiculus, neglector tui & gratiæ aspernator, dum bonum agens male, lux tibi computatur in tenebras. Ista igitur vt sapienter euites incommoda, vtque euadas venatorum spiritualium laqueos, indesinenter dominũ deprecare, vt discretionem spirituum tibi impertiri dignetur, prudentiæ lumen, donum sapientiæ, humilitatis affectum, ac timoré sui. Ista prorsus suum non sinunt Dei gratia cadere possessorem. Cæterum quousque quæ dicta sunt, percipias efficaciter, sensum proprium fuge, altum sapere, curiositatis impetum, tui fiduciam, proximique contemptum, quoniã sapientiæ dono, quod discernit spiritualia, hæc aduersari noscuntur. Nam teste Apostolo Iacobo, quę desursũ est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suasibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, iudicans sine simulatione. Habet planè ipsa sapientia virtutum omnium aggregationem, Dei gratiam, lumen præclarum, quod omnem abigit ignorantiæ caliginem, quæ saluti inimicatur animarum. Ipsius igitur sapientiæ implora suffragium, donumque illius sedula oratione deposce, dominus quippe solus est, qui præbet sapientiam, infunditque humilibus discretionis scientiam. Quamobrem accede frequenter ad eum, ipsiusque ineffabilem clementiã ex totis præcordiis exora & dic: Deus patrum nostrorum, & domine totius consolationis & gratiæ, qui sempiterno verbo tuo perfecisti vniuersa, & sapientia tua ad imaginem tuam creasti hominem, illumque constituisti, vt dominaretur creaturæ tuæ, quæ à te facta est, quæso da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, vt ipsa mediante disponam vitam meam, cunctaq; interiora mea secundum te, & in directione cordis iudicium faciam & iustitiam. Obsecro mi domine, mitte illam de sede magnitudinis tuæ, vt me in aduersis protegat, regat in deuiis, erudiat in dubiis, atque in prosperis ne extollar, custodiat. Adde nihilominus huic postulationi tuę, ob

Iac. 3.

Sap. 9.

seruationem mẽtis, & discussionem peruigilem quatenus assuescas agnoscere prudenter, quæcunque versantur in te. Si enim absque examine, cogitationibus tuis accommodabis assensũ, proculdubio delinques assiduè, & ad discretionis donum nunquam attinges. Nequaquam immediate charismata spiritualia largiri consueuit omnipotens, sed vt plurimum ex precum importunitate, exercitatione laudabili, atque concepto amore virtutum. Optime tamen opitulatur ad consequendum discretionis lumen interdũ collationem habere cum patribus, atque maiorum subesse iudicio: eorum videlicet, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretioné boni & mali. Non enim omnes ætate longæui, aut confecti abstinentia, ad præbendum consilium idonei sunt. Senectus autem venerabilis nõ diuturna, neque annorum numero computata, cani quippe sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Illorum igitur adhære consiliis, eorumque imitare prudentiam, qui propria edocti experientia, secum cooperante gratia, iudicare valent, quæ sit voluntas Dei, dæmonumq; fallacia. Beatus profecto qui per infusum lumen adeptam humilitatem, iniũctamque gratiam diaboli minime ignorat astutias. Beatior autem ille, cui ex contubernio sapiẽtiæ, ex familiaritate Dei prærogatum est internas reuelationes atque spirituales infusiones agnoscere. Has quisquis nescit, ò quàm sępè sanctorum angelorum monita spernit, ac vtilibus exhortationibus resistit incautè? Ipsi etenim angeli spiritus ex indicto sibi ministerio introrsus nobis loquuntur salubria, & de occultis erudiunt, prout expedire cognoscunt. Excitant quoque nos, vt oremus iugiter, Deo assistamus in spiritu, atque alacriter psallamus, & dicunt: Psallite Deo nostro, psallite, psallite regi nostro, psallite sapienter. Verum cum viderint nos iugis, iocis, delectationibus vacare, & fabulis, pulsantes clamant ad cor, conscientiamque redarguunt, vt resipiscamus, quatenus ad emendatiorem vitam nos reuocent. At verò si nos torpentes aspexerint, agnouerintque diabolicis immissionibus prębere consensum, in facinoribus turpiter delectari, mente defluere, rixari corde, concupiscere temporalia, atque alienari à Christo, terribiliter intonant, & resolutionis corporis, extremi iudicii, inferni supplicia, ac ęternę calamitatis inferunt cruciatus. Cęterum si nos persenserint feruentes spiritu, domino seruientes, in tribulatione patientes, fratrum necessitatibus communicantes, ex corde gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, supra modũ lętantur, dominumq; laudant. Tũc vota nostra altissimo offerunt, orationes perferũt, ascendunt & descendũt, hortantur & docent, erigũt & protegũt, pręcedũt & custodiunt, reuelant & admonẽt nos charitate feruida, ęmulatione sancta, intentio-

Sap. 4.

Psal. 46.

tentione pia, exercitatione indefessa, dilectione iucunda, atque communicatione syncera. Vniuersa hæc agunt in spiritu disponente patre, verbo insinuante, dirigente paracleto, trahente pietate, gratiaque cogente. Quis sapiens mente conspiciet hæc, & intelliget misericordias domini? Maximum profecto diuinæ miserationis indiciū est, quòd cœlorum ad nos destinauerit dominus ciues, qui nos in huius vitæ naufragio periclitari non sinant. Omnes (vt ait Apostolus) ministratorii spiritus sunt in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Quamobrem opportunum satis & congruum esse arbitror, vt sancta illorum angelorum agmina veneremur ex corde, obseruemusque illos, quando suum circa nos exhibent ministerium, quatenus operum eorum non simus ignari & ingrati. Gaudeant & ipsi minime erga nos in vacuum laborasse, seu cucurrisse. Noli igitur ò homo tale conditoris tui negligere munus, noli, inquam, custodis tui angeli beneuolentiam spernere, paruipēdere ministerium, suffragium abiicere, & ignorare consilium. Sta super custodiam tuam. Et dū oras, legis, sedes, ambulas, loqueris, vel aliud agis, attende diligenter quæcunque versantur in te. Tibi assistunt angeli, à dextris boni, à sinistris mali. Eorum singuli, vt te rapiant ad se, illisque consentias. Boni nanque semper suadent bona, ad orandum prouocant, excitant ad compunctionem & fletum, Dei scientiam ingerunt, timorem filialem docent, pacificant mentem, cogitationes ordinant, spei infundunt dulcedinem, occulta pandunt, custodiunt vnitatē, legis instruūt seruare mandata, obtēperare Deo, subesse maioribus, pacem diligere, humilitatem sectari, & cuncta odisse, quæ norunt repugnare virtuti. Mali autem ad hoc vigilant, vt confundant rationem, tepefaciant affectum, fœdent mentem, eneruent propositum, intentionem polluant, dissipent cogitationes, seu cogitatus, deuotionem auferant bonas impediant actiones, confusionem faciant impellant ad casum, & pertrahant per elationis tumorem ad interitum sempiternum. Proinde in omnibus quęcunque meditaris vel facis, vt malorum angelorum fallacias superes, pertingasque ad bonorum consortia, noli altum sapere, sed humiliter time. Est quippe humilitas discretionis magistra, quę te de vniuersis erudire valebit, quę versabuntur in te, atque ad secretum verbi introducere cubiculum, in quo dignante ipso sapientię eius poteris arcana percipere, sanctique amoris experiri pręludia.

Heb. 1.

Quòd spiritualis gustus sapientiæ, omnem præcellit delectationem, quæ ex creaturis percipitur.

Cap. XVII.

Quemadmodum Solis claritas, Lunæ syderumque præcellit lucem, ita sapientiæ suauissimus sapor omnem quæ ex creaturis sentitur supereminet corporalem, seu spirituale dulcedinem. Illa etenim, quæ per creaturas percipitur, quamuis humanum affectum mulceat, cordisque palatum delectet, nequit tamen plenam satietatem afferre. Vicissitudine quippe sua amantis inquietat animum: qui naturaliter eo quod diligit, frui sempiternaliter concupiscit. Merito igitur quicquid Deus non est, quoniam imperfectum est, dilectori suo consummatam lætitiam præbere non valet. Nam humanus affectus naturaliter potiora se appetit, cupitque semper ad altiora eousque conscendere, quousque pertingat ad id, quo nihil est melius. Quis (quæso) mortalium, eorum videlicet, qui diuino carent gustu, temporalia ambire desiit, atq; cupiditatibus suis terminum posuit? Alius quidē sicut videmus terrenis facultatibus, vt locupletetur desudat: alius labentibus dignitatibus attolli quærit: alius verò voluptatibus carnis saturari desiderat. Sunt etiam innumeri, qui scire volūt, omneque indultum tempus in arcana elementa huius mundi, siue præteritorum patrum decreta, vel naturalium inquisitionem expendunt. Horū autem nemo ad satietatem apprehendit, quod quærit, neque valet peruenire, quò tendit. Nam si quis omnium mundanarum literarum scientiā habuerit, si quis vniuersas seculi assecutus fuerit voluptates, adhuc in animi sui egestate laborat. Quoniā illo vnico & summo caret bono, in quo cunctarum delectationum suauitas, omnisque scientiæ exuberat plenitudo. Possunt vtiq; creaturæ quandam temporalem, ac momentaneam amatoribus suis delectationem conferre, satiare autem affectum minimè: non enim valet vasculum haurientibus se alium quàm eum quem continet, prębere liquorem. Omnis autem creatura siue sit terrena, siue cœlestis, in eo quod creatura est, sibiipsi omnino non sufficit. Verum si non sibi, cæteris qua ratione sufficiet? Propria siquidem egestate quæque impulsa, semper in motu est, semper apprehendere nititur, quod concupiscit, quatenus à concupiscentiæ suæ motu conquiescat. Nam sicut oculus non satiatur visu, nec auris impletur auditu: ita neque humanum cor cognitionis ac dilectionis affectu. Quęrit anxie, vt reperiat in quo delectabiliter requiescat. Cæterum si cogitando mare perlustret & aridam, cęlum rimetur & astra, cœlestiumque spirituū vniuersam contempletur militiam, nec sic inueniet quo rite fruatur, qualēcūq; in horū cōsideratione quamuis nō plenā admittit dulcedinē. Tantum quippe iocūdatur in istis, quātū eidē veritatis interlucet serenitas, quoniā iuxta cognitionis mēsuram spirituale pręstatur & gaudium. Nō enim valet quis quicquā diligere, nisi id, quod diligendū esse censuerit. Trahitur prorsus humanus affectus ex veritatis agnitione, eò feruētius, quò itur clarius. Hæc est (inquit dominus) vita æterna, vt

vt cognoscant te solum Deum & quem misisti Iesum Christum. Non ait, hæc est vita æterna, vt diligant te, sed vt cognoscant te. Nouerat dilectionem veram sine conspicua cognitione esse non posse. Hinc est quòd ipse prius venit in carne, miracula edidit, & diuinitatis opera præmonstrauit insignia: deinde paracletum misit, quatenus ascendendi ad dilectionem iure seruato, antè erudiretur ad fidem, demum intelligendo qui deberet merito diligere, amoris vreretur incendio. Iuste itaque peccatorum damnatur affectio, dũ negligunt prius rationabiliter considerare quid diligant. Sensibus corporis credunt, carnis voluptates sectantur, quoniam discretionis recto carent examine. Cumque solo visibilium ducuntur affectu, omnia sibi arbitrantur posse licere, quæ libent. Huiusmodi omnino falluntur & propriæ affectionis satietate priuantur, molientes ex arente fonte aquę salutaris haurire liquorem. Redeant igitur tales ad se, desinant beatitudinem quęrere vbi nõ est agnoscantque nullam creaturam sibiipsi ex se posse sufficere. Quęque autem non per se, sed gratia sui conditoris secundum propriam naturam fit locuples. Non ergo riuulorum dulcedinem quærat, qui satiari desiderat, sed fontis illius videlicet de quo propheta canit in psalmis: Quoniam apud te, inquit domino, est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Si potum vitæ & spiritualis suauitatis delectabilem gustum cupis haurire ex fonte, pręcedat te lumen, tecum sit sapientia, sciens pro certo quòd non nisi præeunte lumine pertingere valebis ad fontem. Comitantur simul lumẽ & fons sicut legitur: Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis. Fontem quippe illum esse dixerim, qui iustitiam sitientibus, & felicitatem ac perpetuam satietatem præbet. Quam vtique propheta percepturum se commemorat dicens: Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo, satiabor cum manifestabitur gloria tua. Dei igitur visio, cælestis gloria, verbum patris, reuelata maiestas, veritas absque velamine conspecta, fons est vitæ, & torrens voluptatis æternæ. De ipso indeficientes & lympidissimæ sapientiæ emanant aquæ, quę vniuersum irrigant paradisum, nõ illum de quo per inobedientiam expulsus Adam, sed ipsum in quo triumphaliter post resurrectionem ingressus est Christus, vbi angelorum, archangelorumque cõcinunt chori, vbi virtutes, dominationes, potestates regnant, & Cherubim: vbi thronis & potestatibus associati sunt Seraphim: vbi patriarcharum & prophetarum aggregatus est numerus: vbi Apostolorum, Martyrum, & Confessorum gaudet exercitus: vbi pariter omnium electorum animæ iocundissima Dei visione lętãtur. Ibi plane cuncti, qui adsunt, affluentissime de eodẽ fonte potati inebriantur ab vbertate delectationis illius, & quadã voluptatis inundatione pinguescũt, adeo vt pre nimietate exultationis & gaudii sine vlla intermissione conditoris sui intendant laudibus, charitate flammescant, admiratione suspirẽt, iubilatione tripudient, & consona illum cordis modulatione glorificent. Non capit sensus, oculus non videt, auditus non percipit, neque viatoris attingit animus, quanta sit eorum beatitudo, bonum ineffabile, sempiterna fruitio, dilatata possessio, pacata requies, exuberans gaudium, interna refectio, spiritualis dulcedo, amorisque vehementia. Equidem in illa regione diei non succedit nox, securitatem non perturbat metus, neque felicitatem commaculat luctus. Diem quippe illum illuminat iustitiæ sol, qui nescit occasũ; securitatem autem eius Dei visio collata confirmat. Fruitio verò ipsius regnantium felicitatem facit esse perpetuam. O quàm gloriosa dicta sũt de te regio sancta? Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Ad te sane suspirat cor meum. In te requiescit spes mea: te ambit affectus meus. Quoniam in te Deus meus, amor meus, satietas mea, hæreditas mea, lætitia mea, præmium meũ, redęmptor meus, dux meus, lux mea, pax mea, propitiatio mea, dominus & saluator meus. Qui profecto es indeficiens lumen, sempiternũ verbum, sapientia patris, angelorum decus, præclarissimum speculum, imago Dei, inuisibilis animarum sponsus, lucerna inextinguibilis, hominũ mediator, atque æternæ vitæ almificus fons, de cuius meatu purissimo irriguum superius, atque irriguum emanat inferius. Superius quidem vt satietatem & vitam, vnitatem & requiem, lumen & pacem, immortalitatem & pręmium, incorruptionem & gloriam, necnon perpetuitatem in cælo triumphantibus afferat & coronam. Inferius verò vt tribuat certantibus robur, oneratis auxilium, leuamen mœstis, peregrinantibus spem, pręsidium lapsis, consolationem paruulis, humilibus gratiam, fluctuantibus fidem, naufragãtibus salutem, mercedem sustinentibus, Euangelizantibus verbum, virtutem ministrantibus, cohabitantibus concordiam, obedientibus gaudium, erudientibus scientiam, atque ęternorum contẽplationi vacantibus gustum. Iuxta singulorum capacitatem illabitur de superioribus in corda credentium, & se manifestat in lumine, nõ vtique naturali, sed spirituali atque infuso. Quosdã autem ex sui benignitate replet sapientia, nõnullos sciẽtia, aliquos fide, quosdam spirituũ discretione perornat. Quis (quæso) tentationes varias, & seductorii spiritus posset euitare fallacias, nisi discernendi gratiam perciperet desuper? Verum quis mortalium præsentis exilii ærumnas, vel carnis à se posset abdicare illecebras, si non formata fides futuræ vitæ insinuaret arcana? Ceterũ dono deficiente scientiæ, nonne superuacue tradita diuina fuisse viderentur eloquia? Postremo si aliena ab hominibus fieret sapientia, quonammodo

Psal. 35

Eccl. 1

Psal. 16

10 20 30 40 50

modo contemplando raperemur in cœlum,& in spiritu promissæ felicitatis primitias sentiremus? Equidem de ipso, de quo mysticè loquimur fonte, ad instar illius, qui in paradiso deliciarum est positus, spiritualia quatuor, quæ memorata sunt, emanant flumina, quæ vniuersam interioris hominis perlustrant terram, eamque desideriorum cœlestium floribus, virtutum germine, ac bonorum operum fructibus faciunt esse fœcundam. Nequaquam tam vberem humana mortalitas valeret iustitiæ afferre messem, si non verbi Dei stillicidiis impinguaretur interius. Nam quemadmodum nix descendens de cœlo terram inebriat ac germinare eam facit, datque semen serenti, & panē ad manducandum tribuit, ita & verbum, quod ex ore patris omnipotentis egreditur, cum se mortalium infundit cordibus, ad illū, qui eum genuit, non reuertitur vacuum, sed in se suspiciente fructificat affatim. In incipientibus quidem tricesimum, sexagesimum in proficientibus, at verò centesimum in perfectis exhibet fructum. In primis namque vernantem & redolentem producit florem, immaturum fructum gignit in mediis, verū in vltimis & visu pulchrum, & gustu suauissimū reddit, atque vberrimum. Deuotionis quippe sanctæ super illos imbrem infundit, ac sapientiæ suę luce clarificat, vt nec ignorantiæ voluantur in tenebris, neque spiritualis siccitatis ariditate tabescant. Huiusmodi sanè sunt opera tua domine Iesu sapientiæ clarissimum, ac inextinguibile lumen, atque diuinæ dulcedinis viuus ac indefectibilis fons. Tua nanque præsentia delectabili & sancta, fugas tenebras, noctem repellis, aereas potestates coercendo confundis, dulcescit cor deuotionis fluunt aquę, animus charitate liquescit, exultat spiritus, inardescit affectus, amor eleuatur, iubilat mens, resonant laudes, vota redduntur, omnisque spiritualis animæ vigor lætatur in te. Lætatur, inquam, reperisse quem diligit, & in se sponsum suscepisse, quem colit. O quantus amor, quam ignita desideria, qualis locutio, quam pudicus exhibetur amplexus, cum descendit spiritus, obumbrat paracletus, altissimus illuminat, adest verbum, sapientia loquitur, & complectitur charitas. Tunc quippe templum Dei efficitur anima, sapientiæ sedes, pudicitiæ habitaculum, arca fœderis, tabernaculum sanctitatis, sponsi thalamus, spirituale cœlum, benedictionis ager, mysteriorum domus, sponsa charissima, amœnus ortus, nuptiarum locus, atque multis virtutibus consitus paradisus. In quem videlicet descendit dominus angelorum, & rex gloriæ, non vt ambulet ad auram post meridiem, quæratque præuaricatores latitantes inter condensa lignorum nuditatem propriam erubescentes, sed copulet sibi charissimam sponsam, amore languentem, desideriorum floribus fultam, atque malorum punicorum virtutibus stipatam, præstolantem dilectum suū, atque elegantissimi sponsi obseruantem aduentum. Conscientiæ siquidem puritate refulgens, pudicitię candore vestita, ac bonarum actionum margaritis ornata nequaquam iudicis formidat aspectum, sed concupiti sponsi desideratam anhelat intueri faciem, quam contemplari ęstuant angelorum ipsa beata agmina. Castissimo verò illius contubernio fungens, quid ab eo percipiat, quid in corde sentiat, quam vehementer inardescat, quomodo ingeminēt amoris carmina, amatoriaque prorumpat in verba, sola, quæ experitur, nouit. Sentiri quidem possunt, proferri autem minimè, quoniam spiritualia arcana, atq; diuina sunt, quæ non licet loqui, ne sponso displiceat, qui zelotypus est, cordisque diligit inhabitare secretum.

Quare Dei dona non sint propalanda, & quæ sint exercitia mentis, in quibus se occupant qui spiritualem possident solitudinem. *Cap. XVIII.*

Experiētia insinuante hoc nouimus, quòd singula quamuis sint magna, quantumq; prȩciosa, formosa, & sancta, immoderatius tamen debito propalata vilescunt: Hinc spiritualia sunt silentio dona tegenda, ne vilipendātur ab iis, qui solum quæ carnis sunt sapiunt. Sunt præterea aliis occultanda de causis, ne videlicet inimicis nostris nota fiant, illaque nobis conentur diripere. Neve insolescat animus, seque gloriando inaniter bonum, quod intus percepit, amittat. Iacturam quippe hanc non patitur humilis, neque is, quem simpliciter secum habitare delectat. Quoniam congregatas secum spirituales portat diuitias, atque in latissimo cordis secreto imprædabilis perseuerat. Prophetæ admonitionem perficit dicentis: Præuaricatores redite ad cor. Pastoris etiam vocem, introrsus qui ait, Illius præsentiam veneratur in spiritu, eiusque exhortationis iussa non negligit. Propterea cunctam mētis suæ familiam in obsequiem redigit Christi, nullam foris sine causa vagari permittit, nullamque ocio vacare interius. Maxima proculdubio pace potitur, dum cogitatus suos prudenter ordinat, repellit noxia, compescit lubrica, abhorret indigna, admittit, gratiam, suspirat ad regnum, renouatur frequentissime iuxta apostoli doctrinā spiritu mentis suæ, nouum induit hominem, qui secundum Christum formatus est, cupit totis viribus cordis tenere munditiam, liberumque à tēporalium curis satagit possidere affectum. O quoties cælum pulsat gemitibus, lacrymas amoris fundit, desiderat corporis resolutionem, concupiscit beatam requiem, angelorum postulat associari agminibus, cælestisque patriæ gloriam contemplando miratur dicens: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Iterumque: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum possessionis

Esa. 46.
Psal. 83.
Psal. 25.

nis

nis gloriæ tuæ. Sane in his spiritualibus studiis delectabiliter occupatus, ò quàm sæpe rapitur supra se, quanta mentis iubilatione lætatur. Beatis interdum spiritibus copulatus regis gloriam, regni magnificentiam, conuiuantium lætitiam, affluentiam delitiarū, ciuitatis meditatur decorem illius supernæ Hierusalem, quæ plena est laude, coruscat lumine, magnitudine dilatata, & vndique exultatione profusa, quemadodum de ipsa sic legitur: Portæ Hierusalem ex saphyro, & smaragdo ædificabuntur, omnis circuitus muri eius ex lapide mundo, & candido. Omnes plateæ eius sternentur auro, & per vicos eius Alleluya cantabitur. Hoc idem psaltes egregius contemplatus aiebat domino: Beati, qui habitāt in domo tua domine, in secula seculorū laudabūt te. In huius igitur ciuitatis gloria, dum trahitur amantis affectus, ineffabili illustratur lumine, clarificatur fide, iocundatur in spe, charitate flammescit, semperque ibi cupit assistere, vbi nouit absque conturbatione aliqua sempiternaliter debere in domino lætari. ibi tunc cogitatione tenetur, amore pascitur, desideriis æstuat, debriatur dulcedine, deuotione liquescit, superabundat gaudio, & incredibili quadam suauitate perfruitur, lacrymas interdum sine strepitu fundit, sine voce gemit, currit sine motu, & absq; carnis vlla collusione lœdatur. In huiusmodi sanctæ charitatis præludio, omnium, quæ foris sunt, obliuiscitur, nullā existimat corporis necessitatem, non sentit tentationum molestias, nec ullam appetit delectationem seculi, neque aliquos patitur inimicorum insultus, sed maxima pacis trāquillitate, ac animi iubilatione repletus, flagrantissimo amore, quantum possibilitas admittit humana, semper in eo concupiscit perseuerare quod est. Equidem præ dilectionis vehementia, vnionisque solatio, omnis mora illi videtur breuissima, delectatio exigua, affectio parua, gustus modicus, remota inhæsio, votis (o quam ignitis) fertur in Deum, quibusve facibus incenditur charitatis? Tacet lingua, conquiescit auditus, cæterique sensus sopiūtur, dum amoris hæc festiua solennitas rationaliter celebratur in cælo. Verum dum post gustatā suauitatem, affectus relinquitur sibi, cogiturque redire ad sensus, quantus lacrymarum profluat imber, quàm crebra erumpant suspiria, quàmque exuberans dolor animum complectatur, amantis minime humanum eloquium valet exprimere. Nam iuxta mensuram perceptæ delectationis gestatur & mœror, neque aliunde vllam consolationem admittit, nisi quòd sperat iterum in illud redire, quod fuit. Hac de causa sollicite secessus quærit & angulos, hominum consortia fugit, vt totus ad se redire valeat, secumque tacita cogitatione reuoluere, quàm magna sit multitudo spiritualis dulcedinis, quam ipsi dominus reuelare, atque communicare dignatus est, quanta illius dignatio, quàmvè prærogatiuā extiterit singularis, quę hanc in se ipse percepit. In meditatione autem hac, amoris exardescit ignis, gratiarum, resonant actiones, deuotionis ardor accrescit, humilitate interiora complentur, atque propheticum illud pia modulatione cantatur: Quid enim mihi est in cęlo, & te quid volui super terram? Defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Beati plane, quemadmodum in psalmis pronunciat vates, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Non tamen minus anima quam dominus Iesus ex dilectione pręcipua sibi elegit, & assumpsit in sponsam. Cuilibet nanque iusto per compunctionem cordis abolentur delicta, atque per charitatis donum multitudo operitur facinorum, vtrunque verò supergressa est sponsa: Lauit lectum suum per noctes singulas, lacrymisque rigauit mentis suę stratum, propterea a peccatorem sordibus facta est munda, & super niuis candorem dealbata est, adeò vt ex hoc aspectibus sponsi effecta sit grata, nedum ex candore munditiæ verum etiam ex flagrantissimæ charitatis incendio, per quod scelerum scoria vniuersa deposita, aurum facta est mundum, ignitum, probatum atque perfectum. Charitatis siquidem erga sponsum telo transfixa amoris suauissimum vulnus gestat in corde frequenter clamans & dicens: Vulnerata charitate ego sum: vrget me charitas de charitate loqui, cogitare atque clamare. Nemo facile illius animæ, quæ sortita est gratiam, vt sponsa censeatur & sit, valet amoris vehementiam exprimere puritatem retexere, ac perfectionem sequi. Studet quippe grauitatem custodire in moribus, innocentiam seruare in corde, fraternitatis tenere vnitatem, compassionem exhibere afflictis, loquacitatem taciturnitate compescere, edacitatem sobrietate restringere, elationem humilitate superare, se odientes diligere, inimicis benefacere, pro persecutoribus exorare nullo inuidię morderi aculeo, nocere nemini, nulli detrahere: sed vniuersos tanquam se dulci complecti dilectionis affectu. Quamuis enim multi seruorum Christi spirituales diuitias congregent, ista tamen supergreditur vniuersos, ita vt ei merito illud Cantici congruat canticorum, quod spōsi voce dicitur: Sexaginta sunt reginę, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea, vna videlicet, quia vnice diligens, vniceque dilecta, sicut veraciter dicat: Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Reciproco quidem, sed non pari amore dilectum diligit. Nullus quamuis ardenter, quamuis fortiter, dulciterque Christum diligat, quantum ab ipso diligitur, amare valet. Vltra humanum affectum fideles suos diligit dominus, & præter vsitatum diligendi modum. Quis vnquam (quæso) tantum amicos suos dilexit, vt pro illis

Tob. 13. Psal. 83. Psal. 72. Psal. 31. Cant. 6.

illis se tormentis exponeret, perferret contumelias, traderetur letho? Cæterum tametsi pro amicis quis audeat mori pro inimicis tamen nullus. Commendat in hoc charitatem suam Christus in nobis, quia cum inimici essemus, reconciliauit nos Deo per sanguinem suum, quem pro redemptione nostra abunde fudit in ligno. Istud dum secum tacite sponsa considerat, imitatur, exultat & laudat, atque rediuiua amoris flamma succenditur, magis magisque amare desiderat, ac sponso suo quantum valet conformari peroptat. Hinc delectatio oritur patiēdi, ardor flagrat martyrii, mortisque concupiscentia viget. Hinc quoque ex dilectione pœna, nec non ex amandi delectatione concipitur dolor, dum charitatis actus est votis inferior, & amantis affectus seipso est minor. Huiusmodi sunt solitariorum spirituales deliciæ, eorum videlicet, qui non solum localiter, verum etiam spiritualiter solitarii sunt. Qui exercitatione mentis absque interuallo, & sine vlla fatigatione intendunt. Hi tam pro amore cōditoris quam pro dilectione virtutis, omnem solitudinem in sui interioris hominis compositione disponunt, ne scilicet eorum tepescat spiritus ne à veritatis limite deuient, ne inspirationi diuinæ negligant præbere consensum, ne in proximorum dilectione offendant, ne conscientia onerata peccatis spiritui commoueat bellum, ne vel in minimis sponsi amabilem charitatem offendant. Sane in istis atque huiuscemodi studiis spiritualibus solitudo commendatur interior, quę custodita fideliter auget meritum, virtutes parit, nutrit gratiam, componit mentem, regit sensus, negocia ordinat, intentionem dirigit, fouet affectum, cumulat dona, coæquat angelis, copulat Christo. O solitudo Deo dicata, quàm amabilis es, & quàm ardenti desiderio concupita ab his, qui nouerunt te, teque illis delectabilem reddiderunt. Tu nanque humilitatis es speculum, tu diuini amoris custos, tu propriæ cognitionis magistra, tu scientiæ schola, testis conscientię, futuræ fœlicitatis imago, accusatrix scelerum, vitiorum detectrix, veritatis amatrix, innocentię decus, secretorum cœlestium cognitrix, contemplationis pręuentrix, origo compunctionis, cęli scala, latitudo maxima, orationis portus, tranquillitatis habitaculum, passionum spiritualium interemptrix, peruigil mentis custodia, non dormitans affectio, prudentię comes, discretionis oculus, latens profectus, dulcedo cordis, spei fons, sponsi cœlestis receptaculum, Dei & hominum mediatrix. O quàm pręcelsa sunt pręconia tua, solitudo sancta, tutę diuitię, laudabilis actio, successus lętus secura possessio, conuiuium iuge, ac delicata cibaria. Frequentissime sapientię illustraris radiis, gaudio perfunderis, eleuaris in cœlum, & pace repleris. Sinum quippe tuum dilatas, & iocundissime suscipis humiles, mente pacificos, orationi instantes, deuotionis auidos, atque gusto sapido diuina gustantes. Suscipe, quęso, etiam me errantem ouem, ecclesię filium, adolescentē prodigum post dissipatum patrimonium, post cōuersationem fœdam, post egestatem nimiam reuertentem ad te. Ne me patiaris vagari foras, ociosis inutiliter cogitationibus occupari, defluere per vitiorum deuia, coinquinari in vanis, atque affectu immoderato visibilibus inhęrere. Noli obsecro, despicere clamorem meum, fœditatē meam horrere, contemnere nuditatem, vilitatemque abiicere. Noli, inquam, hilarem faciem tuam auertere à me, tanquam ab indigno & alieno, neque subtrahas te, mihi, quoniam semper amator tui fui, te concupiui, te quęsiui, te tenui, teque quantum licuit, cōplexus sum delectabiliter ardenterque. Nam & si te minimè custodiui vt debui, nequaquam tamen debes repellere redeū tem ad te, proprium agnoscentem errorem, atque se emendare volentem. Aperi igitur mihi ò amica mea decora tanquam Hierusalem, suauis in deliciis, plena venustate & gratia, sanctitate & pace, splendore & gaudio, iucunditate & iubilo, securitate & spe, dilectione & meritis. En sto ad ostium tuum, pulso quotidie gemens & lachrymam, vt aperiatur mihi. Ingrediarque ad te, tuis castissimis vt fruar amplexibus. Equidem scio quòd extra te perstrepunt bella, tempestates insurgunt, insidiantur latrones, sęuit draco, catuli leonum rugientes discurrunt, vt rapiant, & quęrant escam sibi, fiunt rixę, pariuntur discordię, seminantur odia, & vniuersa perpetrantur facinora. In te autem est pax multa, delectabilis mansio, pręclaraque virtus. De te Psaltem arbitror dixisse in psalmis: Perambulabam in innocētia cordis mei, in medio domus meę. Non proponebam ante oculos meos rem iniustam, facientes pręuaricationes odiui. Non adhęsit mihi cor prauum, declinantem à me malignum non cognoscebam. In matutino interficiebam omnes peccatores terrę, vt disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Maximis his paucis te commendauit pręconiis, atque per id, quod intus agebat, opera tua Deum diligentibus indicauit, vt illos erudiret habitare in se, pugnare contra vitia, mentisque resecare superflua, quatenus ex hoc agnoscerent fructum suum, thesauros tuos, & spiritualia bona, quibus affluenter exuberas. Tu verò illos proueheres de tenebris ad lucem non corporalem, sed spiritualem, atque diuinam, quę illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Illuminat planè lux ipsa quantum in se est omnes, quanquam tenebrę eam non comprehendant, quoniam ab illa auertunt se, sicque in propria cęcitate perdurant. Cęterum quotquot eam recipiunt, lucis videlicet ipsius gratia participantes, filii Dei efficiū tur & lux. Non autem in se, sed in domino. Quem-

Psal. 100

Ioan. 1

Quemadmodum Apostolus quibusdam fidelibus, & sanctis ait: Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino, vt filij lucis ambulate. Quamobrem, ò Fratres dilectissimi, ambulemus & nos in luce hac, vt nos tenebræ minimè comprehendant. Ambulemus, inquam, sicut propheta commemorat, in innocentia cordis nostri, discutiamus mentium nostrarum motus, cogitationes quales sint intelligamus, animarum nostrarũ perlustremus latebras, ne ignorantiæ propriæ caligo inuoluat nos. Inuoluit vtique tumet ignorantia pedes ambulare cupientium, nec illos sinit accedere ad lucem, ne forte redarguti à lumine resipiscant, & fiant lux. At verò frustra iacitur rete huiuscemodi, ante oculos pennatorum, eorum scilicet, qui supra suam vigilant custodiam, ne interior ipsorum oculus dormitet, neve in imis mens iaceat, quæ ex ingenita dignitate semper appetit summa. Hi etenim spiritualem in semetipsis ædificant solitudinem; vt quietius residentes verius valeant iudicare se, atque ex se facilius ascendere supra se, cunctaque despicere, quæ defluere viderint sub se. Tali siquidem exercitatione prouecti, quãuis eorum exterior homo naturæ passibilitate corrumpatur, & necessitatibus atteratur: interior tamen renouatur de die in diem ob profectum virtutum, orationem assiduam, mentis munditiam, spiritualem gustatam dulcedinem, futuramque gloriam, quam promisit certantibus pro se, & quiescentibus in se, atque in sapientiæ lumine contemplantib. se, sponsus amabilis, sempiternum verbum, mediator verus Iesus Christus dominus noster, qui cum Patre, & Spiritusancto Deus regnat in secula seculorum. Amen.

Prou. 4.

D. LAVRENTII IVSTINIANI in Opusculum de Contemptu mundi, per cap. xxj. diuisum.

PROLOGVS.

SAcris literis eruditi, propter Adæ lapsum humanum genus de paradiso voluptatis, in huius mundi exilium, didicimus fuisse depulsum, in quo exterior homo esurit & sitit, æstu vritur, constringitur gelu, laboribus fatigatur, debilitate lassatur, infirmitatibus multifariis dissipatur, antiquitate senescit, demumq; mortis superueniente articulo in originis suæ lutum conuertitur. Interior verò, nunc inani erigitur spe, nunc seruili deijcitur metu, inordinato interdum exhilaratur gaudio, nimio quandoque merore deprimitur, ad horam æqua discretionis lance agenda diiudicat, & post paululum densissimis ignorantiæ inuoluitur tenebris. Fitq; vt nunquam sit stabilis, neque in eodem virtutis permaneat statu. Ex huiusmodi siquidem vicissitudine, quibus sanæ intelligentiæ datus est sensus, optime agnoscunt sui exilii damna, suæque peregrinationis ærumnas, adeò vt propheticum illud iugiter flendo decantent: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Quis, oro, non deploret ex corde, se effectũ esse ciuem mundi, iumentorum consortem, atq; custodem, cum meminerit hominem ad hoc fuisse creatum, vt fieret angelorum collega, & incola cęli? O quam gemenda est ista mutatio, meritoque plangenda, quę diuina exigente iustitia in per Adę filios cuenisse cognoscitur. Aequissime prorsus pro omnibus sceleribus suis de manu domini recepere duplicia, vtpote qui spreto incommutabili bono, adhęsere mutabili, quod innata ratio, impensa beneficia, promulgata lex fieri omnino obsistunt. Hoc autem prę cęteris delictum est grauius, quòd cum ita peccauerint, tantisque miseriarum sint atteriti generibus, minime reatũ suum velint agnoscere, atque ad pacem pristinã redire non curent, quũ offensus ipse sit paratus ignoscere, ac reconciliationis nuncios delegare non cesset. Quid prophetæ, quid apostoli, quid sancti doctores, ac prędicatores sunt, nisi pacis nuncii, pręcones Christi, & summi regis legati in orbem vniuersum missi, ad emolliendum corda populorum, quatenus Aegypti regione relicta, ad supernam Hierusalem lacte, ac melle manantem assentiant properare promissam? Vnum eorum audi quid dicat: Pro Christo, inquit legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Alibi

Psal. 119

2. Cor. 5

1. Cor. 3

Alibique: Quid est Paulus, quid est Apollo. Ministri Dei per quos credidistis. Omnia igitur prophetarum oracula, omnia Euangeliorum, & Epistolarum scripta, omnia doctorum volumina, atque prædicatorum verba, hortamenta sunt Dei inuitantis ad pacem, vitiorum fugam, mundique contemptum. Maxima profectò, ac veneranda est omnipotentis Dei ista dignatio, vt qui præueniri à peccatorib. debuerit, ipse præueniat, dona tribuat, legatos dirigat, per quos pœnitentibus veniam, gratiam confitentibus, humilibus pacem, pulsantibus aditum, atque de peregrinatione redeuntibus pollicetur & gloriam. Et hoc vnde? nisi quia benignus, & misericors est, atque præstabilis super malitia hominum, eorum præsertim, qui proprium agnoscentes reatum, fideliter conuertuntur ad cor, dolent & gemunt, atque ab operibus malis retrahunt pedem suum, vt in semitis iustitiæ de cætero gradiantur, & efficiantur prope, qui fuerant longe. Cæterum quid remotius esse censendum est, quam sui carere notitia, atque distractis naturalibus, ac gratuitis donis, gratiæ egestate tabescere, huc illucq; per abrupta vitiorum, pro carnis saturanda libidine vagari inaniter, more adolescentis filii, qui peregrè proficiscens, dissipato patrimonio, ob perficiendam impudicitiæ voluptatem, porcorum siliquis ventrem implere quærebat? Optime quidem, quod in hoc prodigo actum est filio, peccatoribus singulis conuenire videtur. Talium totus repletus est mundus, qui deserto genitore cœlesti, atque consumptis spiritualibus donis, conuertuntur ad vesperam præsentis exilii, famemque carnalium voluptatum patiuntur vt canes, nec tamen saturari merentur. De eadem verò nequaquam redimuntur inedia, nisi mundi istius abdicatis illecebris, ac spreto peccatorum consortio, compuncti, atque mutati in melius, ad patrem cum humilitate remeare festinent. Tunc iustificationis gratiam, ornamentum fidei, diuinorum eloquiorum intellectum & gustum, atque immaculati agni sacro sancta mysteria in charitate percipiunt, eò abundantius, quò ardentius conuertuntur ad Christum, coaptantur ad bonum, euangelicæ prędicationis currunt ad brauium. Ingens prorsus ab angelis in cœlo fit pro illorum conuersione lætitia, congratulantibus Christo, qui perditam ouem ecclesiæ reportauit ad stabulum. Pro horũ quoque emendatione, atque profectu, eruditissimi desudauere patres, necnon innumera librorũ volumina conscripserunt, in quibus viuendi regulam, virtutum formam doctrinam fidei, perfectionis disciplinam, atque de exilio redeundi ad patriam, modum, ordinemque posteris generationibus prudentissime tradiderunt. Istorum siquidem sanctorum patrum prouocatus exemplo, & humanæ cæcitatis compassione, iam diu, ac frequenter impulsus, quamuis seruorum Christi sim minimus, exiguus meritis, imperitus sermone, atque scientia, & tum pro honore Dei, tum pro cõmuni vtilitate fidelium, Opusculum de contemptu mundi exarare proposui. Quamobrem naturalis ingenii, ac humanæ scientiæ primum reiecta fiducia, paruitatis meæ oculos fusis precibus attollo ad dominum, à quo laboris suffragiũ prouenire confido. Quoniam verbum sempiternum est patris, & indefectibilis sapientiæ fons, qui claue habet scientiæ, reuelat mysteria, facundiam tribuit atque spiritualis intelligentiæ, lumen pręstat humilibus.

Quantum rationis iudicium, cętera naturę dona pręcellat. Cap. I.

NOuimus inter præclara ornamenta naturalia, quæ diuina bonitas mortalibus præstare dignata est, rationis iudicium, ac discernendi acumen arcem tenere. Et quippe donum, quo cæteris vtimur ad salutem, virtutum profectum, delectationem vitæ, gloriã conditoris, cumulum meritorum, decorem naturæ fraternę charitatis vnitatẽ, & ad omne, quod est vtile, quod delectabile, quod honestum. Tolle ab homine rationem, & erit tanquam nauis in medio æquoris, absque gubernaculo, ac directore. Flatibus etenim nauis impulsa, nunc impetit scopulos, nunc illiditur vndis, nunc iactatur in littore, sui semper patiens detrimentum, quoadusque omni ipsius dissoluta compago, efficiatur inutilis, amittatque propriam formam, transfretandi vsum, vtilitatemque commercii. Verum ad hoc demum redigitur vt tota dissipata, atque destructa, vel putrescat in littore, vel comburendi tradatur incendio. Vniuersa hæc mala (si diligenter perspexeris) reperies in homine, qui rationis abutitur dono, tantoque deterius quanto deordinatio agnoscitur maior, iactura grauior, atque detestabilior finis. Nauis finis est, vt expleto suo ministerio dissoluatur, hominum verò fine ratione degentium, est interitus sempiternus. Non tamen talis est ipsorum naturalis finis, nequ eoriginaliter instituta conditio. Ad hoc quippe plasmatus est homo, vt proprium cognoscat autorẽ, agnoscendo diligat, atque diligendo sic viuat, vt quandoque illo fruatur, ipsiusque ineffabili fruitione beatus existat. Cæterum quum ad ipsum cognoscendũ ex se nequaquam idoneus sit, quippe cum Deus sit spiritus, substantia inuisibilis, inaccessibile lumen, appositum est scientiæ speculum, quatenus ex assidua meditatione eius ad eum, qui fecit illum ratiocinando transcendat, agnoscat & diligat. Hac, inquam, de causa specialiter homini discretionis pręrogatus est vsus, vt tam ex creaturarum consideratione, quam ex intelligentia scripturarum, ad vniuersi conditoris attingat notitiam, & quantum ea, quę facta sunt, dignitate præcellat, minime ignoret. Vides ne

quam

quam præcelsa sit rationalis intelligentiæ virtus, proficuus vsus, delectabilis fructus, finisque præclarus? Equidem propter rationem homo æquatur angelis, illisque bene viuendo efficitur similis tamet si ipsius excellentia necdum in hac parte resplendeat. Corruptibilis quippe naturæ rationalis spiritus, pondere grauatus, nequit ad libitum se ad cœlestia contemplanda erigere. Sic enim legitur: Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Nihil simile patitur angelus. Cum enim spiritualis naturæ sit; ab omni est labe corruptionis extraneus, præcipuo intelligendi ornatus acumine, necnon effectus ex Dei visione beatus. Porrò nil naturalis excellentiæ amittit ex tempore, non fatigatur ex vsu, à Dei visione non præpeditur ex loco, neque per elationis vitium intumescit ex meritis, sed ex quotidiano intelligendi vsu semper proficit, illique spiritualium accrescit scientia, per quam rediuiua in Deum semper cognitione lætatur. At verò rationalis spiritus mortalis corporis opprimitur sarcina, originalis culpæ colluuione infirmatur, ac visibilium oblectatione retrahitur, propter quæ secundum naturæ suæ institutionem, nequit eleuari in Deum. Hinc laborat in inquisitione veritatis & in cœlestium contemplatione caligat. Verum & si de Dei notitia apprehenderit quippiam, repercussus à sensibus, siue propriæ infirmitatis detentus obstaculo, compellitur remeare ad se, & calamitatis suæ deplorare ærumnas, ac dicere: Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Nullam prorsus in hoc lacrymabili exilio maiorem percipit lętitiam, quàm quòd ab his necessitatibus, quibus in vtroque homine grauatur, inuite se quandoque erudiendum esse non dubitat. Hanc siquidem spem, tam ex pollicitatione domini, quam ex sacrarum scripturarũ sibi vendicat dictis. Sic nanque apostolus ait: Vanitati creatura subiecta est non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe, quia ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Vanitati creatura rationalis (videlicet spiritus) non volens subiecta esse perhibetur, quoniã naturali suo impulsu in Deũ tendens, dedignatur volutari in imis, fœtentis corporis curam gerere, irrationabiliumque iumẽtorum opera sectari. Ista autem incommoda æquanimiter tolerat, propter eum, qui illam subiecit in spe, ne diuinæ legi, & ordinatissimæ dispositioni conditoris contrariando damnetur. Qui ideò illam iustè vanitati subiecit, quoniam impositæ obedientiæ in primis parentibus noluit esse subiecta, spe tamen sola erigitur, dum firmissime credit, quod cõsummato huius vitæ spacio, ipsa creatura vanitati tunc subiecta non volens, per mediatorem Dei, & hominum liberabitur ab ipsa seruitute corruptionis, & prouehetur in libertatem glorię filiorum Dei, scilicet angelorum, qui glorificatæ libertatis felicitate fruuntur. Hanc libertatem angelorum, saluator in Euãgelio pollicitus est dicens: In regno cœlorum nõ nubent, neque nubentur, sed erunt similes angelis Dei. Hanc ex parte adepti sunt sancti, qui triũphato mundi huius principe in æternitates mansionum cœlestium transiere. Receperunt singuli stolas primas, post resurrectionem duplicibus vestiendi. Fide igitur rationalis spiritus imbutus, ac spei subleuatus remigio per amoris vinculum copulatur Deo, non tamen sic, vt non moueatur de cætero. Ascendit namque ad Deum quoties aperto cœlo, vocem intellectualem de firmamento sibi audit loquentem, seu quum de cęlorum secreto, stillicidia diuinę dulcedinis super eum cadunt, faciuntque amoris, iubilationis, & gaudii, ex illo erumpere germen. Tunc verò compellitur descendere quum clauditur cœlum, nubes prohibentur pluere desuper, rosque siccatur, qui terram madefacere consueuerat. Nempe quemadmodum ascendendo lætatur, ita descendendo laborat, atque in sudore vultus sui spirituali vesci tum pane, quoniam rationis gressibus incedit super aridam, qui prius affectionis vehiculo amabiliter ferebatur in cęlum. Pergit gemens & rugiẽs, vt quęrat à Deo escam sibi, reuoluens animo quãtis solitus erat spiritualibus exuberare deliciis. Redditus ergò sibi, ne spirituali fornicatione prostituatur, scientię & potissimum diuinorum eloquiorum cogitur quęritate suffragium. Est quippe scriptura sacra, optimum pręsidium, ad exercẽdum, erudiendum, erigendumque in Deum humanum spiritum, qui vtique prout memoratum est, mole carnis deprimitur, compelliturque iacere in imis. Quis (oro) tantę scientię, tantęque cõtemplationis fultus est munere, vt post delectabilem considerationem naturalium siue spiritualium, non descendat inferius? Naturę siquidem opera, & diuinarum scripturarum sacramenta, quandiu in meditantis intelligentia fulgent tandiu sapiunt & rationis suauissimo nectare palatũ mulcent. At verò dum nube teguntur, nec adest sapientia, quæ arcana reserat, & occulta manifestat, fatigatur inquirentis animus, lassatur præ tædio, huc illucque diffunditur, & more languentium temporalis delectationis vmbracula petit. Qui nisi diuini timoris cohibeatur loris, facile in immane præcipitium proruit delictorum. Ex hoc infirmitatis suæ fit conscius, & quanquam ex se erudiatur de se, sanctarum tamen agnoscit egere adminiculo scripturarum, quatenus per ipsas, & in ipsis discat quid sit sibi in hac peregrinatione proficuum, atq; meditando intellectus acumen exerceat, qui naturaliter semper sciendi curiositate allicitur.

Sap. 9. · Rom. 7. · Rom. 8. · Matt. 22.

Quòd

Quòd à fidelibus debet agnosci, quid vtilius debeat sciri. Cap. II.

QVoniam ex gratuito conditoris munere, naturaliter insitum est homini scire, congruum profectò est, vt fidelis quisque velit nedum scire, verum etiam prudenter agnoscere, quid vtilius debeat sciri. Nam & seculi negociatores semper inuigilant qualiter commercia sua vtilius agant. Nempe scire optimum dixerim, dummodo non quòd curiositatem pascat, sed sciatur, quòd ordinet vitam, componat animum, conscientiam ædificet, proximòque proficiat. O quàm multi fuerũt, & sunt, qui aut turpis lucri causa, vel curiositatis morbo, seu tumore superbiæ scire voluerunt, suamque posteris studuerunt commendare sciẽtiam. Horũ profectò labor, etsi aliis prodesse valuit, autoribus tamẽ minime. Perceperunt huiusmodi temporalem mercedem, & prorsus nil vltra, dum fauores hominum delectabiliter quęsiere, ostenderunt se esse scientes, & apostolum non intellexerunt dicentem: Scientia inflat, charitas verò ædificat. Inflat per se scientia sine charitatis adminiculo. Charitas ædificat propriam, & aliorum conscientiam. Quamobrem primum à doctoribus, & eruditis, scientiæ eliciendus est fructus, deinde cum beneuolentia communicandus est cęteris. Quid enim prodest homini (inquit dominus Iesus) si mundũ vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Sanè detrimẽtum patitur, quicunque aliis deliciosa parat fercula, & ipse tabescit inedia. Debet ergo qui docet, ex abundãtia propria impertiri audiẽtibus, solerterque inspicere, vt quod erogatur, magis prodesse valeat, quam obesse. Nam si cęcus cæco ducatũ præstet, nonne ambo in foueã cadent? Cęcus autem ille cẽsendus est, qui ex imprudentia, seu elatione, amisso, aut neglecto ęternæ sapientiæ splendore, per abrupta deuiat vitiorũ, iustitiæ deserit semitas, suimet caret cognitione, atque verbis suis nescit legẽ indicere. Nã qui sibi nequã est, cui bonus esse poterit? Nemo igitur nisi in lumine supernę veritatis scire valet quid ipse agere, quidve alios debeat docere. Possunt multi multa scire. Aliqui de gubernatione reipublicę, dispositione regnorũ, & ordinatione familię. Quidã de motu cœlorum, stellarũ cursu, elemẽtorum qualitate, virtute herbarum, naturis animalium, proprietateque rerum. Nonnulli de elementis mundi, loquendi regulis, diuisionibus numerorum, dimensionibus cœlorum, musicarum cantilenarum rationibus. Alii de statutis ciuilibus, ac decretorum definitionibus. Quidam de differentiis virtutum, distinctionibus angelorũ, atque cœlestium secretis plurima didicerunt, & indicauerunt cęteris. Verum hęc quid, quęso sciẽtibus prosunt, si absq; charitate permaneãt? Si linguis hominum loquar, & angelorum (ait Apostolus) charitatem autem non habuero, factus sum velut es sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero omnem scientiam & nouerim mysteria omnia, nihil mihi prodest. Noli itaque ò homo simpliciter laborare vt scias, sed illa præsertim, quæ te charitate repleant, & in charitate custodiant, atque ad summæ & æternæ veritatis notitiam prouehant. Imprudentiæ arguendus est ille, qui quum valeat ex opere suo lucrari multa, laborat incassum. Nam & qui domum ædificare desiderat, obseruat prius, quo in loco fundamenta iaciat, vt secutura structura flatibus vel vndis impulsa, perseueret illæsa. Alioquin labefacta ta facillime corruet. Cæterũ si huiusmodi peritia vtitur, quicunque ædem materialem construit, hanc qui spiritualem ædificat, negligere debet? Prorsus minime. Nam homini ad hoc rationalis accommodatus est sensus, vt spretis inutilibus salubria, vilibusque contemptis, semper præstãtiora eligendo discernat. Istud equidem solitum, imperturbabile, perpetuũ, iucundumque fundamẽtum scientiæ dixerim, quatenus quisque id sciendum eligat, quod nõ tentationibus cedat, nõ fortuitis casibus concussum cadat, nõ per momenta transeundo deficiat, neq; imprudẽter aggressũ pœnitudinis dolorem immittat. Quod enim inconsulte agitur, vt plurimũ mœrorẽ ingerit, prospero caret successu, & contrario fine concluditur. Quamobrem beatus, qui sano cuncta facit cõsilio, qui nec obliqua affectione trahitur, neque corrupta intentione seducitur, qui nõ quod libet, sed quod sibi licere nouit, opere perficit. Hoc autem, vt arbitror, nemo implere valet sufficienter, qui tam scientię, quam conscientiæ caret dono. Verum si duo hęc in vno cõsentiant rationis iudicio, in omni negotio suo, Deo placebunt, quoniam scientię, ac conscientię est ipse largitor. Vtreque vno ex fonte emanant, dummodo in sua naturali puritate subsistãt. Vicissim sibi famulantur scientia & consciẽtia, & in vno charitatis connexę sunt vinculo, adeò vt sine alterutrius dispendio, ab inuicẽ separari nequeãt. Conscientiam optime erudit scientia, quam ne pręcipitet, & à veritatis tramite deuiet, conscientia dirigit. Porro vbi absque conscientia adest scientia, fiunt fraudes, obscęna meditãtur, superbia pręsidet, dominatur cupiditas, veritas agnita impugnatur, subuertuntur iudicia, dolose leges interpretantur, fucata abundant eloquia, & grauissima multifarie facinora perpetrantur. At verò vbi sola est conscientia, frequentissime error pręcipitat, tentationes præualent, seducit caro, immittuntur phantasmata, cõfundit dubietas, & in angelũ se iugiter lucis transfigurat, vt euertat sensum, & simplicitatis inuadat semitas. Vtrunque quemadmodum innumeris claret exemplis, ita sanctarum scripturarum testimonijs comprobatur. Quis (oro) scientia ac conscientia ornatus, dam-

Marginal notes: 1. Cor. 8. — Mat. 16. — Mat. 15. — Eccl. 14. — 1. Cor. 13. — Hæc diligẽter animaduertant Iudices, mundi, & animarum.

damnabiliter cecidit? Quisve seductus gratiam Dei amisit? Equidem hincinde vallatus, peregrinationis huius viam pergit intrepidus, hostium spiritualiũ castra securus ingreditur, multosque viriliter sternit quisquis scientiæ conscientię accinctus est armis. Arma (inquit apost.) militiæ nostræ non sunt carnalia, sed spiritualia, & potentia Deo, ad destructionem munitionum euacuantes per conscientiæ rectitudinem, omnem altitudinem, extollentem se aduersus charitatem Dei & redigentes per scientiæ lumen omnem intellectum in obsequium Christ.. Nullus ergo Christianæ religionis campum pugnaturus introeat, qui horum caret munimine. Aduersus spirituum immundorum nequitiam, & cõtra impiorũ hominum fraudes, quonammodo pręualere poterit, qui scientiæ priuatus est lumine? Verum ad debellandum concupiscentias carnis, ad reluctandum vitiis, se cuiusque blanditiis, euaginatus semper consciẽtię tenẽdus est gladius. Non qualiscunque conscientiæ, sed eius, quæ rectitudinis, ac charitatis est illustrata fulgore. Hęc quippe sola est, quæ à Deo meretur laudem. Cæterum ne quis ignorantiæ seducatur errore, suæ tantum conscientiæ iudicio credens, de conscientiæ varietate, in mediũ proferendus est sermo.

2.Cor.10

De diuersitate conscientiarum, earumque proprietatibus. Cap. III.

AD æternam vitam pertingere cupientibus vtilissimum esse satis arbitror conscientiarum diuersitates agnoscere, quoniam non omnis conscientia cõmendabilis est. Est perturbata. Est erronea. Est obliqua. Est damnabilis, & est recta conscientia. Perturbatam illam esse dixerim conscientiam, quę tentationũ est agitata procellis, & phantasmatum illiditur vndis. Semper enim fluctuat, semper est dubia. Nunc meditata approbat, nunc laudata condemnat. Huiusmodi nulla introrsus pace potitur, nulla stabilitatis virtute solidatur, dum, cui debeat inhęrere fundamento, penitus ignorat. Erronea autem illa dicenda est conscientia, quę discretionis non habet regimen, nulloque prudentiæ pollet consilio. O quoties supra vires nititur, atque perfectionis semitas ingredi conatur, sed proprię infirmitatis repercussa mucrone męrore repletur, efficitur anxia, de salute dubia, in omnibusque suspecta, adeò vt etiam sibi ipsi sit grauis. Quamobrem desperationis propinquat ad foueã diffidit de venia, incurrit in lapsus, tabescit desidia, atque inchoata virtutũ opera imperfecta relinquit. Conscientia verò obliqua illa esse censenda est, quę spiritualibus passionibus seducitur sibique facit licere, quod libet. Hæc namque sub zeli specie detractioni vacat, absentum dilacerat famam, præsentes absque vlla compassione redarguit, & si percutere liceret, minime pertimesceret. Sub discretionis quoque velamine iocis vacat, & inania sine cohibitione profert eloquia. Sensualitati parcit, rationique blanditur, vt illam subiiciat sibi, & faciat secum in vno conuenirẽ consensu. Proinde vt fictam reperiat pacem, ac discretionis repercutiat stimulos, quęrit angulos, sibimet rationes fingit, atque intus reclamantẽ gratia, vt bene agat intelligere negligit. Difficillime ista corrigitur, quoniam vt plurimum veritatem agnoscendo delinquit. De damnabili verò conscientia, quid memorem, quum proprio ipsa sit reprobata iudicio? Nescit delictum, se peccare fatetur, & tamen vitiorum serua effecta emptitia in omnem desperationis se pręcipitat foueam. Nullius ad sui perditionem suffragio indiget, dum totis viribus carnis desideria conatur perficere. Nullo mortis terretur metu, futurum non pertimescit iudicium, atque inferni supplicia non veretur. Præsentia appetit, pręsentia diligit, hisque tanquam famelica, & incomposita repleri concupiscit immemor, & incredula futurorum. Hęc profecto nisi speciali cęlestis gratię pręueniatur munere, vsque ad finem incorrigibilis perseuerat. O quantum à recta conscientia est ista dissimilis, quoniam ad malum ista, illa verò ad bonum semper agnoscitur esse procliua. Nam recta perhibetur esse conscientia, quando irradiata diuino splendore sincero rationis examine facienda, ac non facienda discernens, semper potiora sectatur. Dei siquidem timore, ac internę pacis tranquillitate suffulta, regia graditur via, spiritusque libertate dirigitur, adeò vt nec propriæ confidentiæ tumore dilatata præcipitetur, nec pusillanimitatis stimulis coarctata delitescendo succumbat. Nulla igitur recta cõscientia censenda est, quam non informat charitas, non confirmat gratia, non dirigit sapientia. Porro bona conscientia saluat hominem, spirituale ingerit gaudium, spei dulcedinem roborat, serenitatem mentis facit, aspirationis supernæ assensum præbet, obtemperat Deo, fraternam vnitatẽ custodit, abhorret vitia, fugit scelera, bonum diligit, studet proficere, præmiaque cœlestia concupiscit ardenter. Est quippè gratuitum donum, electionis præsagium, testimoniũ diuinę miserationis, atque istius peregrinationis, iustis singulare solatium. Sine pœnitentia accipitur, & absque vllis præcedẽtibus meritis cõdonatur. Hãc qui habet teneat, diligenter custodiat, quoniã ipsa est, quæ gratam exhibet animam Deo, ornat hominem, serenat mentem, & spiritualem reformat imaginem. Eò nanque quisq; fit locupletior meritis, deuotioni aptior, propinquior contemplationi, quò est conscientia mundior, virtutibusq; ornatior. Tolle hanc ab homine, & inutilis ad merendum efficitur sibiipsi inimicus, à Deo auersus, affectione pollutus, cogitatione dissipatus, dissolutus in opere, in sermone incõpositus,

tus, à sanctorum congregatione alienus, virtute priuatus, dubietate plenus, fluctuationibus anxius, obtenebratus corde, circumplexus mœstitia, charitate tepidus, ac spiritualis dulcedinis, quia expers, insipidus. Iuxta additamentum gratiæ, sanctitatisque profectum, conscientiæ candor elucet, distinguitur gradibus, & ex mentis perfectione clarescit. Exculta quidem per disciplinam virtutum, & infusæ gratiæ irradiata splendore, internæ aspirationis fit docilis, receptaculum efficitur verbi, domicilium spiritus sancti, nuptialis thalamus, domus conuiuij, deliciarum locus, atque thesaurorum cœlestium depositorium imprędabile. Ipsum custodit humilitas, illustrat sapientia, decorat pudicitia, componit prudentia, complectitur charitas, atque filialis timoris obfirmatum vectibus, sacrosancta inhabitat trinitas. Nempe vbi bona est conscientia, adest paracletus, spirituales allocutiones frequenter fiunt, consolatio diuina sentitur, exhortationesque percipiuntur angelicæ. Verum quoniam ineffabilia sunt dona ipsius, immensæq; diuitiæ, ac laus omnis inferior, sermoni imponendus est finis, ne ex laudantis imperitia, illius derogetur præconijs. Dabitur quoque ex silentio nobis differendi facultas, quonam modo ad veræ scientię queat perueniri notitiam.

De multiplicitate scientiarum, & præcipua commendatione diuinorum eloquiorum.
Cap. IIII.

QVEMADMODVM non omnis apud Deum commendabilis est cōscientia, sed tantum illa, quæ per gratiam erudita, eligenda eligit, & spernēda contemnit, ita & de scientia absque vlla ambiguitate definiendum est: sunt enim quædam, quæ & si quicquam contineant boni, & ad aliquid laudabile ordinari valeant, minime tamen à prudentibus sunt sectanda. Multiplices nouimus esse facultates, in quibus humanum exercetur intellectus, elaboratque peruigili studio, vt ad scientiæ perfectionem ascendat, quæ sub vniuersali nomine multa concludit. Quamuis etenim vnum sit scientiæ generale vocabulum, omnes nihilominus complectitur facultates: verbi gratia; Est scientia humanarum rerum. Est sciētia naturalium. Est scientia liberalium. Est scientia legalium. Est scientia moralium. Est & spiritualium atque diuinorum scientia. Harum siquidem singulæ innumeras in se conclusiones continent, quæ omnino sciendæ sunt ab his, qui in ipsis proficere concupiscunt. Verum sacra pagina tanquam cœlitus per Spiritumsanctum inspirata, vniuersarum scientiarum in se vberrimè complectitur veritatem, atque de Deo, & de his quæ ad salutem necessaria sunt, notitiam præbet.

Cætera autem, quanquam curiositati humanæ, delectabiliores esse videntur, quia (sicut scriptum est) Aquæ furtiuæ dulciores sunt, quamuis falerato sermone ornatiores appareant, à fidelibus tamen à Deo in spiritu militare volunt atq; ad agnitionem diuinæ veritatis peruenire contendunt, post ponendæ sunt, ne lutum auro, & fauo mellis commisceatur absinthium. Quæ conuentio est lucis ad tenebras, vel quæ æquiparatio humanæ ad æternam sapientiam? Sapit nanque ista, mysteria loquitur, docet de cœlestibus, imbuit de fide, eleuat de imis, collocat in excelsis. Aliæ auribus pruritum faciunt, inflant supra modum, se ostentant inaniter, simplicitati sanctæ plurimum aduersantur, sensumque euertunt à fide, ne cohereat Christo, & per contemptum mundi salui fiant credentes. Ad euitandos igitur huius inductæ humanę sapienrię laqueos, prophetarum oraculis, apostolorum scripturis, atque eruditionibus sanctorum, ab vniuersis ratione vtentibus syncera est impendenda credulitas, monita, instituta seruanda, atque saluberrima sunt sectāda consilia, quoniam non illi loquebantur ex se, sed ille loquebatur in ipsis, qui omnium est artifex, omnem habet virtutem, omnem nouit scientiam, necnon diuinitatis suę luce vniuersa prospectat. Apostolum confitentem audi: An experimentum, inquit, quęritis eius, qui in me loquitur Christus. Porrò si Christus loquebatur in Paulo, cęterisque sanctis, illis tanquam Christo adhibenda est fides, qui verbum est sempiternum, patris sapientia, pręclara & infallibilis veritas. O quanta est diuinarum scripturarum authoritas, quantaque sub literarum velamine obtecta manet veritas. Tota sancta, tota sacramentis grauida, tota decorata sententijs. Nihil in ea sordidum, nil obliquum, nil vacuum, nihilque reperitur veneratione indignum. Fulget in se, intelligentibus sapit, facit credentes, amantes nutrit, dirigit peregrinantes, nescientes docet, lętificatque sperantes. Nam quęcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & cōsolationem scripturarum spem habeamus. Quoties itaque sacras literas legimus, quoties tractantes audimus, Deum intelligamus loquentem nobis, dummodo nō aliter quàm continet veritas, loquantur. Nam qui inepta proferunt, & quod à sanctorum autoritatibus dissentit, prorsus audiendi non sunt, quoniam ex se tantur, & mendacium dicunt, quia omnis homo mendax. Propterea quicunque non ex proprio sensu loquuntur, verba sua concordant autoritatibus scripturarum, in quibus catholicę fidei fundamenta sancta, incorrupta & incontaminata subsistunt. Domini igitur pręceptum est, vt saluandus quisque testimonijs se subijciat scripturarum, credatque indubitanter verum esse, quod in eis asseritur, quamuis arduum, quamuis difficile sit, illique ratio humana nulla consentiat.

Prou. 9. 2. Cor. 6. 2. Cor. 13. R[illegible] Psal. 11[illegible]

Heb. 11. Psal. 115. Rom. 10. Iac. 4. Psal. 118. 2. Pet. 1.

sentiat. Nam iustitię rectus ordo exposcit, vt quemadmodum ex scientiæ concupiscētia Deo primus homo displicuit, ita ex nescientia fidei eidem homines placere conentur. Voluit quippe ille scire quod crederet, nosque credere debemus quod etiam ratio humana non penetrat, quoniam vt apostolus ait: Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Non igitur intelligamus, vt credamus, sed credamus primum, vt postea quę credimus, intelligere mereamur. Non enim fides intellectus, sed intellectus, est merces fidei. Credidi (inquit propheta) propter quod locutus sum. Crede igitur & tu, vt intelligendo loquaris. Quomodo autem valebis syncera mente depromere, quod verum esse diffidis? Corde nanque sicut creditur ad iustitiam, ita ore confessio fit ad salutem. Tuum est credere, quod in sacris continetur eloquis, Dei autem intellectum prętare. Credes autem si te humiliaueris. Nam quemadmodum sine fide de Deo nequit haberi vera notitia, ita absque humilitate formata non potest obtineri credulitas. Ambo conueniunt, nec ab inuicem elongari valent, quatenus inde resurrectionis spiritualis medicina proueniat, vnde pręuaricationis accidit casus. Ex diuinis ergo scripturis, eo vberius disponente domino, veritatis erumpunt stillicidia, quò credendo percipiuntur humilius. Humilitate inuestiganda sunt, & pronuncianda humiliter, quoniam elatum fugiunt, & ab eo, qui se procaciter iactat, elongari noscuntur. Nam sicut Deus superbis se occultando resistit, ita humilibus dat intelligentiæ gratiam. Quod propheta indicauit dicens: Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis Nam quantum ex se illuminat, quoniam lumen est sicut dicitur: Mandatum lucerna est & lex lux, sed sui intellectum præstat humilibus. Agnoscant igitur homines sacram paginam, nequaquam humani opus esse ingenij, prophetas quicquam ex se potuisse prædicere, sed hoc sui speciale munus esse autoris, prout per Petrū sic dicitur: Non enim voluntate humana allata ęst aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti homines Dei. Discant quoque qui in ea eruditi sunt, non inflari, non se præferre nescientibus, non abuti concessis, neque sibi arrogare, quod à domino percepere, à quo omnis est sapiētia, & cum quo fuit semper, & est ante æuum. Prodest vtique scientia, si humilitatis, si fidei, si charitatis, si prudentiæ sale condiatur, alioquin insulsa erit, nec ad aliud valebit, nisi vt mittatur foras, & ab hominibus, conculcetur. Non enim obesse valet ex se, quod à Deo ad bene viuendi instructionem, recte discernendi, salubriterque loquendi, est prærogatum mortalibus. Equidem omnia munda mundis, immundis autem & peccatoribus, qui maculant munda, nihil est mundum. Quamobrem mūda te ò homo ab infidelitatis caligine, à fumo superbiæ, & à delictorum sordibus, quatenus in lumine diuinorum eloquiorum, veluti in præclaro speculo erudiaris, non solum de naturalibus vel humanis, aut diuinis, verum etiam mundum agnoscere, seculi illecebras spernere, temporales dignitates, diuitiasq; calcare, carnis oblectamēta fugere, expansos in hac peregrinatione præuidere laqueos, præsentis vitæ pericu- 10 la deuitare, scire vbi sis, quid possit, & horis singulis deficiendo quò tendas. Hæc profecto non est ignoranda scientia, quam diuina probat autoritas, sanctorum commendant eloquia, mater immaculata sectatur ecclesia, experiētia laudat, fides confitetur, amplectitur charitas, spiritus protestatur, approbat ratio, gustus concupiscit, propalat sapientia, & euangelia clamant, & seruorum Christi circumquaque profusa collegia imitantur. Hanc proculdubio discere valet eru- 20 ditus & indoctus, seruus & liber, diues & pauper, masculus & fœmina, debilis, & fortis, ingeniosus & hebes, ignobilis sicut & nobilis. In propatulo est proposita vniuersis, neglecta à multis, a peccatoribus despecta, irrisa à potentibus, sed venerata à iustis, à fidelibus agnita, & in corde humilium, Deumque timentium, tanquam cęlestis thesaurus collocata. Quamuis autem hæc ex seipsa maximis virtutum sit decorata monilibus, atque probatissimorum virorum sublimata 30 præconijs, nunquam tamen ipsius occultanda sunt præmia, nunquam eius reticendæ sunt laudes, quatenus illius excellentia, ac vtilitate inspecta, ad mundi contemptum animus fidelium accendatur, in quo perfectionis regula, & consiliorum Christi discipina consistit.

Quanta sit Christianæ perfectionis, & consiliorum euangelicorum authoritas. Cap. V.

QVONIAM multifaria sunt itinera mortalium in hac vita degentiū, 40 atque scientiarum documenta innumera, illa præstantiora arbitranda sunt, quæ vberiorem non temporalium facultatum, sed cælestium meritorum secum afferunt fructum, eoque ardētius sectanda, quo maioris sanctitatis sublimiorisq; excellētię earum est author. Hinc Christianæ perfectionis, & consiliorum euāgelicorum elucescit authoritas, quę imitatores suos ęternorum bonorum lo- 50 cupletes facit, & ab ipso conditore omnium, domino Iesu sumpsit exordiū, qui verus est Deus, Dei filius, de Deo genitus, sine initio consubstantialis, & coæternus ei, qui genuit ante secula verbum sempiternum manens, factus in fine seculorum homo perfectus, hominum mediator, atq; redemptor, quatenus humanum genus, diabolica fraude deceptum, reuocaret ad gratiam, à culpa redimeret, erudiret in fide, necnon sapientiæ supernæ illustraret splēdore, sicut Apostolus ait: In ipso vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis

1. Cor. 1.

bis sapientia à Deo, & iustitia, sanctificatio & redemptio. Nouus igitur apparens in assumpta humanitate præceptor, nouæ religionis rudimenta instituit, ac nouæ vitæ mandata proposuit, vt abolitis consuetudinibus antiquis, expoliatoque vetere homine, cum actibus suis, noua fierent omnia, & in nouitate vitæ incedere inchoarent mortales, qui eousque solo carnis, ac naturalis rationis ducebantur impulsu. Equidem quod consuluit sapientia, suasit verbum, atque consummauit in opere idem Dei, & hominum mediator, carnalis sensus, rationalis intelligentiæ, naturalis ordinis, socialisque vitæ supergreditur limites. De contemptu mundi ingessit scientiam, exemplum præbuit, formam dedit, atque præmiorum illius sublimitatem indicauit dicens: *Vos qui secuti estis me in regeneratione, quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit patrem aut matrem, fratres aut sorores, aut agros propter nomē meum, centuplum accipiet, & vitam ęternam possidebit.* Maxima prorsus, & mortalitatem nostrā excedentia pollicetur, quoniam nouerat arduū esse perfectionis ascensum, naturæ vincula soluere, consuetudinem vitę mutare, quotidie crucem tollere, in hoc mundo nihil possidere, quod sensualitatem mulceat fugere, nullam terrenam dignitatem appetere, desineretque homo per nouæ conuersationis studium esse, quod fuerat, vt inciperet esse, quod non erat. Porrò ista, quæ præcesserant, nesciuere ætates. Cupiebant procreare liberos possidere prædia, abundare diuitiis, præeminere honoribus, posteros in prolis successione relinquere, necnon pro suorum mercede laborum tantum terrena sperare. Carnales erant homines tunc, & carnaliter, quæ sub figurarum velamine dicebantur, percipiebant. Non autem sic professores Christi ambulantes in spiritu. Sensum spiritualem latentem in litera, siue contentum in lege, seu prophetarum promulgatum oraculis, vel in euangelio repromissum a domino, spiritualiter intelligunt, spiritualiter implent. Nec ab re. Nam in eorum cordibus paracletum possident, qui per timoris donum instruit eos diuina mandata perficere; per pietatis, diligere proximum, illiusque indigentiæ subuenire, per scientiæ, sacras literas absque errore intelligere; per fortitudinis, queque aduersa æquanimiter tolerare, per consilii, discernere dubia, aliisque rectitudinis callem salubriter indicare; per intellectus, spiritualia diiudicare, & motus animi euidenter inspicere, & per sapientiæ, charitate flammescere, atque cœlestia delectabiliter gustare; prorsus languida, & impotens ad sectandum consilia Christi species iaceret humana, si non huius spiritus roboraretur virtute charismatibusque fœcundaretur. Verum suffragata ab ipso, & erudita per ipsum, aggreditur ardua, præsumit magna, credit, promissa, concupiscit æterna. Hinc est quòd tam copiosissimus fidelium numerus vtriusque sexus, cuiuscunque conditionis, qualiscunque ętatis, contempto mundo, spretisque carnalibus voluptatibus, Christianę fidei, ac euangelicę perfectioni colla substrauit, quemadmodum in exordio nascentis ecclesiæ claret. Sic enim legitur: *Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.* Hoc autem nequaquam attentare ausi sunt, nisi post sancti spiritus emissionem, quem dominus Iesus missurum pollicitus fuerat, antequam cœlos peteret. At verò succrescente spiritus feruore, auctoque credentium populo extiterunt innumeri, qui his minime contenti, altiorem perfectionis gradum apprehendere gestiuerunt. Quamobrem respuentes omnia, honores, voluptates prædia, conuersationemque socialem, vitam suam duxerunt in montibus, in speluncis, & in solitudinibus vastis quatenus commodius illis soli Deo vacare liceret. Nonnulli verò humano timore deposito, neglectis iussionibus principium, se pro defensione catholicæ fidei, ad perferendum rerum damna, exiliorum incommoda, squalores carcerū, eculeorū tormēta, carbonum incendia, adustiones lāpadū lapidum ictus, flaglorum verbera, ludibria populorum, membrorum mutilationes, & abscissionem capitis magnanimiter tradiderunt. Præcessit insuper maxima multitudo credentium, qui construentes cœnobia, ordinantesque collegia, semoti à turbarum fragoribus simul viuere delegerunt. Horum sicut vnum erat cor, ita intentio vna, habitus similis, communis victus eademque professio. Qui diuinis die noctuque occupabantur in laudibus, sacris lectionibus vacabant, orationibus instabant, mutuisque exhortationibus se ad virtutum profectum accendebant. Hi omnes sanctarum scripturarum imbuti scientia, fidei gratia perfusi, charitatis debriati dulcedine, necnon & promissionum Christi allecti magnitudine, facti sunt contemptores mundi, testes fidei, præcones immortalitatis, atque pro præmiorum adeptione cœlestium insuperabiles bellatores.

Matt. 19. — Act. 4.

Quòd in præsenti non desunt, qui sanctorum pręcedentium virtutes imitentur.
Cap. VI.

MAgnarum virtutum ecclesiā in pręteritis generationib. habuisse viros, qui seculū nō esse diligendum operibus & verbis contestati sunt, multipliciter eloquia diuina proclamant. Cæterū in pręsentiarū eorū imitatores nō desunt, quanquā pauciores sunt numero, & in donis spiritualibus pauperiores, qui vt

illi solitariam ducunt vitam, cœnobiorum custodiunt regulas, martyriique spiritualis fatigantur agone. Nã & si personalis minime persequutor appareat, non tamen deficiunt à diabolo, hominibus, nec à sensualitate illatæ molestiæ. Ab his nemo iustus liber existit, adeò vt verum esse probetur (quod ait Apostolus) Omnes, qui piè viuere volunt in Christo Iesu, persequutiones patiũtur. Equidem tentationibus variis insequitur diabolus sanctos, vt eos auertat à Christo, & ad facinoris consensum trahat. Porrò ab hominibus inferuntur rerum damna, homicidia, detractiones atque cõuitia. Cupiditatibus ac voluptatibus blãditur caro, vt seculi sectẽtur illecebras, quod est dirum persequutionis genus. Omnibus quippe his pro amore diuinitatis repugnare viriliter, martyrii perducit ad palmam. Mentium nanque inspector Deus, non solum laborem operis, verũ etiam affectum voluntatis in retributione compensat. In membris igitur suis spiritualibus, semper triumphat ecclesia, & ad perfectionis nititur aduolare fastigium. Habet enim secum inhabitantem sponsum, per quem vegetetur vt crescat Sane mysticum Christi corpus, quod est ecclesia electorum, à spiritu ipsius viuificatur, & copulatur ipsi Christo per fidem, non qualemcunque, sed quæ per dilectionem: operatur, tãquam viua & vegetata à spiritu illius, ex cuius fide viuit. Quonam vero modo vegetetur, Apostolum audi: Habitare Christum inquit, per fidem in cordibus vestris. Quãdiu ergo fidem rectam quis seruat, in corde illius habitat Christus, manet gratia, vita vegetat, viuificat spiritus, & est membrum corporis ecclesiæ, quam sic dilexit Christus, vt traderet semetipsum pro ea, mundans prius illam lauacro aquæ in verbo, quatenus mundata ab omni sorde originalis delicti, sibi exhiberet in sponsam, non habentem maculam neque rugam. Habet etiam inhabitantem paracletum, quemadmodũ Paulus ait: Charitas Dei diffusa est in cordibus vestris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ipse profecto spiritus, corpus ecclesiæ inhabitando viuificat, virtutũ profectibus reformat, & aucta quotidie numerosa credentium sobole, mysticis renouat incrementis. Interna siquidẽ aspiratione, catholicę vnitatis trahit ad gremium, & copulat Christo, quotquot cœlesti sunt benedictione participes, quæ comes est gratiæ, virtutũ socia, index prædestinationis, ęternæque fęlicitatis præuentrix fidelis. Trahit, inquam, non violenti impulsu, sed metu, sed dilectione, sed præmio. Nonne quoties transactarum mens ducitur in consideratione culparum, meminitque quàm innumera, quàm enormia aduersus Deum errata perfecerit, toties timoris transfigitur gladio, conscientia trepidat, spes fluctuat, omniaq; interiora mœrore complentur? Secum enim pertractat ineuitabilem mortis sententiam, pauendam exitus horam, formidabilem aspectum irati iudicis, dęmonũ tetras species, inferni barathrum patens, inextinguibilem ignem, immortalem vermem, fœtorem intollerabilem, interminabileque supplicium carentiæ visionis diuinæ. Ex huiusmodi meditatione conturbatur, compũgitur, conteritur, vociferatur & dicit: Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me: Miserere mei domine quoniam infirmus sum, sana me domine quoniam conturbata sunt ossa mea. Et anima mea turbata est valde, & tu domine vsquequò? Conuertere domine & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam: Quoniam non est in morte, qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? In mortis igitur ac gehennæ diu cogitationibus fatigata, absque vlla retardatione, dispo nit mutare vitam, mores reformare, opera exteriora corrigere, à mendaciis, detractionibus, eloquiisque scurrilibus linguam compescere, sensus corporeos temperantiæ fræno cohibere, ab inanibus voluptuosisque cogitationibus cor restringere, animæ affectum ordinare, atque interioris hominis vniuersos moderari excessus. Hęc nònne admiranda operatio est sancti spiritus, atque laudabilis mutatio dexteræ excelsi, quæ vertit impios vt non sint, suscitatque de puluere humilitatis egenos, & de delictorum stercore eleuat pauperes, vt post emendationis, conuersionis perseuerantem famulatum cum principibus in nuptiali conuiuio desideant, & teneant stabilitate perpetua soliũ cœlestis glorię beatorũ spirituum agminibus sociati? Beata plane mutatio hæc almi spiritus, quæ de attritis contritos, de peccatoribus iustos, de alienis filios, & de lugẽtibus per disciplinam timoris lętos facit. In persona talium inquit Propheta: A timore tuo domine concepimus, & peperimus spiritum salutis. Per quem vtique tãta dilectionis perfunduntur dulcedine, vt à Dei nequeãt laude cessare. Nam ex huiusmodi mutatione, iustificati hominis efficitur animus iucũdus, exultans spiritus, mens deuota, affectio sancta, recta intentio, cogitatio pia ignitũ cor, pudica caro, castificatus sensus, prolataque eloquia prudẽtię sale cõdita. Et qui prius timoris funibus trahebatur astrictus, nũc caritatis vinculis feliciter ligatus tenetur. Experitur talis, quod peccatrici animę, & conuerię veraciter se facturum per prophetã, dominus pollicitus fuerat dicens: In funiculis Adam, in vinculis charitatis attraxit e miseras tui. Hoc olim in muliere peccatrice, de qua septem dæmonia eiecta fuisse euangelicę veritatis sermo proloquitur, impletum fuisse cognoscimus. Idipsum etiam quotidie Christum agere minime dubitamus. Multos (ò quàm frequẽter) intuemur ante conuersionis gratiam voluptuosi amoris pollutione fœdatos, sola quę mundi sunt quęrere, terrena appetere,

2. Tim. 3. | Eph. 3. | Eph. 5 | Rom. 5. | Psal. 6 | Esa. 26. | Sect 15.

re, honores ambire, lucris temporalibus insudare, lautioribus sæpe interesse conuiuiis, obscœnis actibus operam dare, æterna bona negligere, & tantum amare præsentia. Post conuersionem synceræ charitatis flamma succensos, renunciare seculo, transitoria cuncta despicere, humilitatem sectari, sibi pro illatis contumeliis lætari, erogatis omnibus paupertatē diligere, sobrie viuere, corporis alimoniam quotidie mendicare, castimoniam animæ & carnis, tota intentione seruare, affectum suum ad futura gaudia transferrę, atque mundo crucifixos in Christo perfectè lætari. Qui munus tale per operationem sancti spiritus, perceperunt à Christo ab inde citra, reiecta seruilis metus sarcina, ac lethalium criminum fasce deposito, ex sola charitate obtemperāt, amore currūt, dilectione trahuntur, & quod illis ad preferendum intolerabile videbatur, leue efficitur, & corde dulcescit. Quoties recogitant quid delinquēdo fuerint, quid amiserint, quid per gratiam perceperint, quid sint, plorant præ gaudio, delectabiliter gemunt, gratias agunt, vota fundunt, & laudis iucundum sacrificium exoluunt dicentes: Quid retribuam domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Nempe hi mortui erant, & reuixerunt, perierant, & reperti sunt. Pro quorum resurrectione beata lætatur mater ecclesia, lætantur & angeli congratulantes Christo, qui errantem ouem reduxit ad gregem, & prodigum filium porcorum siliquis indigentem suscepit ad gratiam, stola induit, decorauit anulo, atque saginati vituli refecit conuiuio.

Psal. 1.

Quòd humanus affectus ad operandum plurimum excitetur spe præmij. Cap. VII.

HVmanus quamuis affectus, metu, seu dilectione (prout supra notatum est) trahatur, peramplius tamen (vt arbitror) ad peragendum opus mercedis remuneratione accenditur, adeò vt nemo reperiatur (quanquam sanctus & rectus) qui ea carere velit. Vocas mercenarium, illi prēmium polliceris, opusque iniungis, quod vt perficiat, nunc gelu constringitur, nunc caloris nimietate vritur, nunc labore lassatur, atque tandiu incumbit operi, donec ad finē illud deducat. Postponit cuncta, deserit propria, exponit se sciens nisi consummato exercitio, promissam nullo modo obtinere posse mercedem. Hoc in mercenario claret, qui ad operandum mercede sola conducitur. De seruo autem tuo quem pecunia comparasti, siue de filio quem genuisti, quid dicam? Nunquid ipsi absque mercedis affectione laborant? prorsus minime. Iniungis empticio tuo qualecunque opus, nihil ei promittis, non pecuniam, non vestem, non cibaria, non requiem, neque aliud huiusmodi, illi tantum minaris verbera, si laboret segniter, si ante perfectionem, opus intercidere. Desudat ille, quantum valet agit, inchoatum nullatenus vult relinquere opus, non vt non amittat precium, sed vt euadat flagellum. Similiter vt filius tuus, dum iussionem tuam audit moras rumpit, vt voluntatem tuam peragat, mandatum perficit, & prompto animo libenter obedit, quamuis vniuersam quam possides substantiam suam futuram esse non ambigat. Pluris æstimat genitoris beneuolentiam, quam facultates ipsas, dilectionemque patris maximā laboris sui arbitratur esse mercedem. Serui igitur retributio, est remissio supplicii. Remuneratio verò filii, paternę charitatis custodita dulcedo. Clarius igitur quam meridiana lux patet, quòd singuli, siue serui, seu mercenarii siue sunt filii sustentantur retributione mercedis. Hanc si abstuleris, omnia confusa erunt. Nō erit qui agri culturam exerceat, quoniam qui arat, in spe arat colligendi fructus. Non erit qui transfretetur maria, nec qui ad pugnam pergat, nec qui negocietur, nec qui sui vel aliorum eruditioni vacet, neque qui reipublicæ iudicia tractet. Vniuersi isti ducuntur affectione mercedis, non tamen vniformiter, sed iuxta quem finem se intentio operantis extendit. Hinc est quòd non eandem neque æqualem mercedem, qui laborant accipiunt, quoniam non eundem in opere suo constituunt finem. Qualis intentionis est finis, tale proculdubio stipendium retributionis erit. Pro temporali temporalis, pro spirituali spiritualis, & pro cœlesti, retributio cœlestis impenditur. Videat quamobrem quisque diligenter operando, quid quærat, quid amet, quid expectet à domino, ne in cordis intētione delusus istius vitæ quid ambiat, vt non in fatuarum virginum numero computetur, quæ sine charitatis oleo, & absque mentis rectitudine decedentes, dum diuinam misericordiam implorarent, ex obliquo dominum audiuere dicentem: Amen dico vobis, nescio vos. Illum quippe Deus ignorat, quem reprobat. Reprobat autem omnes qui intentione peruersa, seu affectione corrupta, quicquam temporale, plusquā ipsum diligunt, atque in laboris sui præmium habere desiderant. Fertur igitur quilibet votis, trahiturque delectatione mercedis. Nam quemadmodum sine spe præmii iacet & tabescit animus, ita expectatione retributionis erigitur, & ad opus perficiendum accenditur. Prophetam audi dicentem: Inclinaui cor ad faciendas iustificationes tuas in ęternum, propter retributionem. Mercedis ergo consideratio, nedum laboris onus tēperat, verum etiam præbet vim corpori, atque spiritui tolerantiam longanimitatis. Hinc est quod dominus infirmitatis humanæ conscius, quum dixisset Abrahæ, Egredere de domo tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi. Ne ob asperitatem, nouitatemque præcepti, hæsitando ad obtemperandum piger existeret, illico intulit: Faciamque te-

Matt. 25.

Psal. 118.

Gen. 12.

te in gentem magnam, & benedicam tibi. Benedicam benedicentibus tibi, maledicam maledicẽtibus tibi, atque in te benedicentur omnes cognationes terræ. Quo audito egressus est, eoque ad obediendum effectus est promptior, quò de promissione diuina factus est ex remuneratione securior. Moysen quoque quum Hebræorum populum ab Aegyptiaca decreuisset seruitute redimere, affatus est dicens: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audiui, propter duritiam eorum, qui præsunt operibus, & sciens dolorem eius descendi, vt liberem eum de manibus Aegyptiorum. Et educam de terra illa, in terram bonam & spaciosam, quæ fluit lacte & melle. Hic scripturarum oraculis eruditi, ad secul[?] animamur contemptum. Improperium nobis est, si non pari affectu, eademque cordis hilaritate, illa perficimus, quæ ipsi, quum proculdubio etiam arctiora agere debeamus. Ipsi quippe audierunt angelos, nos Dei filium præceptorem habemus. Ipsis terrena, nobis promittuntur cœlestia. Nobis, inquam, sempiternum verbum de regalibus cælorum sedibus veniens, mandauit dicens: Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam & habebitis thesaurum in cœlo, sacculos nõ veterascentes. Iterumque: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. Illum sequi, eidemque in omnibus famulari debemus, etiam absque vlla spe p. æmii, quoniam ipsius factura sumus regenerati per gratiam in ipso, atque ad vitam prædestinati æternam. Hoc apostolus Petrus insinuans ait: Benedictus Deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundũ magnam suam misericordiam regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem conseruatam in cœlis. Attende quæso, qua ratione, quo pacto, quoue debito, Deo obtemperare cogaris. Fecit te quum non esses, sua te decorauit imagine, regenerauit te per baptismatis lauacrum, & sancti spiritus sanctificationem, vt reformaret in sui similitudinem per peccatum deformatam, tibiq; tribueret hæreditatem, quam nequiter viuendo amiseras. Cęterum vt te sua largitate accenderet, tibi pręstitit se factus est naturę tuæ consors, comes peregrinationis, tribulationum particeps intercessor criminum, animæ cibus, præcipuus mediator, robustissimus adiutor, pręceptor eximius, amator castissimus, atque liberalissimus redemptor. Non enim pro te dedit aurum, non gẽmas, non prædia, non mundum, neque cœlum, sed proprium cruorem, in crucis moriendo patibulo. Sua quoque bona post huius peregrinationis terminum, se tibi donaturum spopondit non caduca, non terrena, non transitoria, sed diuina; sed cœlestia, sed æterna. Magnum igitur arbitrari noli quũ omnia sponte deseris, & te ipsius mãciparis obsequio. Nihil tuum tribuis, nihil proprium derelinquis. Totum quod possides, siue in pecuniis, siue in preciosis margaritis, seu in domibus, aut alia quauis facultate, illius sunt, qui ea cõdidit. Nam domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo. Ego de alieno est, quod tuum esse arbitraris. Depositum reddis, exoluis debitum, restituis donum, quum etiam nihil tibi reseruando vniuersa pro Christo disperdis. De tuo autem quid dicam, quũ tu minime sis tuus? Quomodo tu tuus dicendus es, quum tu non feceris, te neq; ad staturam tuam adiicere valeas quicquam, neque vitæ tuæ vel horæ vnius spacium augere? Tu tibi nec formam corporis dedisti, nec rationalem tuam animam infudisti, neque vitæ terminum statuisti. Hoc si potuisses, esses proculdubio forma elegantior, genere nobilior, sublimior dignitate, sospitate hilarior, corpore fortior, vita prolixior, prudentior consilio, perspicacior intellectu, virtutibus vberior, incomparabilior scientia, loquela facundior, præclarior sanctitate, excelsior meritis, naturalibus & spiritualibus bonis, quàm sis longe ornatior. Horum nihil addere voluisti, quoniam tu nequaquam tui author existis. Ille profecto sine te fecit te, qui solo iussu, siue terrena, siue cœlestia formauit omnia, singulis propriam tribuens speciem, donaque distincta. Cuncta ergo, quę habes, & id quod naturaliter es, sicut munus ita tui opus est conditoris. Quamobrem si sponte tribuis omnia, si exponis te, non solum simplici famulatui, verum etiam laboribus, carceribus, tentationibus, necessitatibus, exilio, cruciatibus & morti pro Christo, ad hæc omnia obligaris ex debito, agisque quod meritò facturus es, dicente domino: Quum omnia feceritis, dicite, Serui inutiles sumus, quod facere debuimus, fecimus. Nihil exemit qui dicit omnia. Hoc ait Dei filius, hoc ipsa loquitur veritas. Nec aliter esse potest, quam quod eadem sua asseueratione confirmat. Quum igitur vitæ præsentis incommodã, carnis molestias tentationum flagella, persecutionum importuna odia, ac irrogata conuicia perferre, nec non opibus, mundoq; sicut supra dissertum est, abrenunciare pro Christo tenearis ex debito: prouida nunc consideratione aduerte, qua ratione opera tua grata sint Deo, quoue iustitię merito pręmia à Christo tibi promissa proueniant.

Exod. 3. | Luc. 12. | Luc. 18. | 1. Petr. 1. | Psal. 23. | Luc. 17

De proprietate, & dignitate liberi arbitrij. *Cap. VIII.*

Operum nostrorũ merita ex gratia Dei, liberoque nostro arbitrio procreari, sanctorum Patrum probat authoritas. Liberum autem arbitrium esse dixerim facultatẽ rationis & voluntatis, qua eligitur bonum gratia existente, hoc autem tantum nostrum proprium esse

esse noscamus, cætera autem siue naturalia, siue gratuita, Dei sunt munera nobis collata, tam pro salutis adminiculo, quàm pro Dei circa nos dilectione propalanda. Præstitit quippe dominus liberam boni vel mali aligendi facultatem, qua mediante, mercedem iustus, improbus autem merito condignum habeat de malj perpetratione supplicium. Nemo igitur quum malus est, esse potest excusabilis. Sed male eligendo fecit malum, luci tenebras & bono præferens malum. Tantæ siquidem efficaciæ liberum arbitrium esse discernitur, vt meritorum, ac demeritorum sit statera æquissima, in qua singulorum opera, ab omnipotente & iusto iudice pensantur, redditurque vnicuique quod iustitiæ censura diiudicat. Noli itaque ò homo quum delinquis, bonitatem damnare diuinam, quod suam tibi minimè prærogauit gratiam, quod ad peccatum impulerit, & bene agendi tibi negauerit potestatem. Inique cogitas, dum talia meditaris. Nunquid scelerum author est Deus? An forte peccatorum fauet voluntatibus malis? Nonne potius illas insequitur, iudicat, punit & damnat? Vult (quantum in ipso est) omnes saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: quatenus in omnibus reperiat quod coronet. Planè nihil eorum, quæ fecit, odit, quoniam quicquid condidit siue in cælo, siue in terra, seu in mari, bonum est. [Gen. 1.] Vidit Deus (inquit scriptura) cuncta quę fecerat, & erant valde bona. Non poterat bonitas nisi bona facere. Quod verò inter bona quæ facta sunt, videmus malum, non vtique illud bonus fecit, sed malus Nam quemadmodum à bono bona, ita econtrario à malo proueniunt mala. Vis scire quis bonus, quis ve sit malus? De his sapientiam Dei te erudientem audi: [Matt. 1.] Nemo (inquit) bonus est nisi Deus. Mali autem inuentor diabolus est, propter quod effectus est malus, incentorque malorum, adeò vt ab ipso Lucifero, mali corruptela prodierit. Mali quippe venenum in angelos fudit, sibique consentientes apostatas fecit & malos, ac per hoc omne emanauit malum, etiam in hominibus malis, qui eis per liberum arbitrium consentiunt. Vis nosse quantum ab eodem Lucifero effluxerint mala? In cœlis etenim per ipsum, angelorum ruina, in paradiso primorum parentum delictum, & in mundo per complices eius vniuersa perpetrata sunt mala. Ipse autem vnde malus? forte quia factus est malus? Minimè. A bono conditore sicut cætera factus est bonus. Verum à seipso factus est malus. [Ioan. 8.] Quo verò modo, sapientiam attende dicentem: Ille homicida erat à principio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Quum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est, & pater eius. Homicida erat à principio, ante videlicet quam homo fieret, quando tertiam partem stellarum suggestione sua traxit de cęlo. [Apoc. 8.] Quoniam verò in veritate non stetit, ideò veritas in eo non est. Hinc est quod quum homini suadendo vetitum, mendacium loquutus, ex proprijs locutus est, quia mendax est pater eius. Ex quo igitur in veritate non stetit factus est malus. Nam à seipso sine bonitate quis esse potest bonus? Aut absque veritate quis valet esse verax? Nam quemadmodum ex auersione à bonitate quisque efficitur malus, ex veritatis fit mendax, ex sapientiæ amens: ita ex conuersione, atque participatione veritatis efficitur verax, ex bonitatis bonus, ex sapientiæ sapiens, ex iustitiæ iustus. Sicque de alijs, quæ commendatione sunt digna, pro quibus gratiam meretur, & præmium. Omnia autem ista Deus, nedum ipse bonus est, sed ipsa bonitas, iustitia, veritas, sapientia, & incomparabiliter melius, ac excellentius quàm dici, vel cogitari possit non accidentaliter, sed substantialiter, sed naturaliter, sed effectiue. Propterea sicut diabolus à Deo discedens factus est malus, mendax, tenebrosus, & iniustus, sic & homo: quò enim amplius elongatur à Deo, eò efficitur peior & gehenna dignior. Elongatur, inquam, non coacte, sed sponte. Quomodo autem non sponte, quum intus reclamet conscientia, condemnet ratio, dissuadeat custos, retrahat gratia? Cæterum quoniam libero potitur arbitrio peccato consentiēs, rescindit conscientiam, rationem subuertit, spernit angelum, reijcit gratiam. Iusto itaque Dei iudicio agitur, vt perpetrato scelere, qui prius liber extiterat, efficiatur seruus. Cuius? [Ioan. 8.] Qui facit, inquit dominus, peccatum seruus est peccati. Ante peccatum liber erat, post peccatum verò seruus. Mala seruitus quæ libertatem subuertit arbitrij, priuat meritis, naturalia dona vulnerat, intellectum obnubilat cognitione veri, affectum tepefacit in operatione boni, gratuitis spoliat, animam maculat, amaricat conscientiam, insensibilem redit, fomitem excitat, ad peccatum trahit, ad penam obligat, à gloria retardat, Dei amicitiam tollit, & gehennæ filios facit. Mala, inquam, hęc seruitus, quę concupiscentiam accendit, captiuat mentem, aufert gratiam, perimit vitam. Hinc est quòd bonum, quod auditus percipit, homo suadet, scriptura commendat, iubet Deus, discernit ratio, nequaquam voluntas assequitur, quoniam amissa arbitrij libertate, facta est serua, tot vinculis ligata, quot peccatorum funibus tenetur astricta, iacet velut mortua, torporis spiritualis quadam depressa ignauia, à qua nisi Dei operante virtute liberari non valet. Nec ab re. Quæ enim sponte cecidit, ex proprio arbitrio nō potest exurgere. Imploranda tunc est diuina clementia, præcibus flagitanda, flectēda lachrymis, placanda gemitibus, pijsque operibus aduocanda. Meritò huiusmodi detestabili seruitute mulctatur peccator, qui conditoris sui spreuit gratiam, dilexit culpam, prostitutus est hosti, præcepta transgressus est, vilipendit consilia, irritauit

uit Deum, angelos inhonorauit, despexit sanctos, confudit quicquid religionis est, quicquid honestatis, quicquid decoris, quicquid virtutis, dum pulsanti ad cordis ostium aperire noluit, seque vocantem sapientiam audire neglexit. Poterat equidem vocatus respondere, annuere & obtemperare, fieretque iustus, magis magisque iustificatus. Iustus dum consentit gratiæ, iustificatus autem magis ex aggregatione virtutum, ex cumulo meritorum, quæ ex liberi arbitrij assensu creantur, Dei nihilominus cooperante virtute, quæ liberum arbitrium adiuuando perficit. Ex liberi itaque arbitrij electione peruersa, quemadmodum homo delinquit, ita ex electione laudabili efficitur iustus, & ad promerendum idoneus. Nam secundum arbitrij electionem gratificatur opus. Vnde in euangelio veritas inquit: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit, si autem nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ sint. O quàm salubre consilium hoc, per sapientiam hominibus prærogatum. Vide (ait) ne lumen naturale discernendi, vel lumen gratificantis gratiæ tibi impensum, per liberi arbitrij consensum, tenebræ sint, quoniam omne corpus operũ tuorum tenebrosum erit. At vero si rectum & nullam habuerit partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te. Illuminabit, inquam, propter æternum lumen diuinæ visionis, quæ tibi debetur in præmium. His paucis vales percipere, vnde virtus generetur merendi. Non vtique quia ieiunasti, fleuisti, vigilasti, laborasti, peregrinatus es, neque quia vestisti nudum, pauisti famelicum, visitasti compeditum, ministrasti ægroto, suscepisti hospitem, sepelisti mortuum, sed quoniam suadente gratia, liberoque tuo arbitrio consentiente, ista ex corde complesti. Ex corde, inquam, quia voluntarie, libere, simpliciter egisti, vt soli Deo placeres, vt obtemperares illi, vt meritum consequereris, non temporale, sed æternum, sed ineffabile, sed immensum, quod tibi Dei veneranda maiestas polliceri dignata est.

Luc. 11.

De excellentia gratiæ gratum facientis.
Cap. IX.

NEMO mortalium credat aliunde humana opera Deo esse accepta, quàm per ipsius gratiam, ac liberi arbitrij consensum. Non tamen qualemcunque gratiam, sed per eam quæ iustificat impium, illumque facit gratum Deo. Hanc profecto dixerim, principaliter esse Deo efficiente, per quam pro sua laudabili bonitate influere non cessat creaturæ rationali vitam spiritualem vt bene sit illi inesse gratiæ, quam penitus habere non potest sine ipso Deo largiente. Porro gratia ista in scripturis sacris, nunc donum diuinum, sine quo nullus potest mereri, nec in bono proficere, neque ad gloriam peruenire, nunc charitas nuncupatur, quam Apostolus definiens ait: Finis autem præcepti charitas, de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. De hac alio in loco inquit: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Datur, inquam non pro merito, non ab hominibus neque pro suscipientis arbitrio, sed per spiritum sanctum, qui vbi vult, in quibus, & quando vult, spirat. Quamobrem nullus glorietur, nemo præsumendo dicat, se hãc ex proprijs operibus percepisse, quoniam (attestante Paulo) sine pœnitentia sunt dona, & vocatio. Quare sine pœnitentia? quia nullus ex suis illam assequitur meritis. Valet proculdubio quis vocatus à Deo, gratiam gratificantem mereri ex congruo. Ex condigno autem nunquam. Cur vero non ex condigno? quoniam bonum quod ex gratia prærogatur, summum est, inenarrabile, sempiternum, atque immensum, pro quo videlicet adipiscendo, si dederit homo vniuersam mundi substantiam, si immanissimis corpus suum tradiderit cruciatibus & exposuerit flammis, si sponte se affixerit ieiunijs, vigilijs, laboribus, frigore, æstu, fame, siti, inopia, & nuditate, pœne nihil agit, quoniam quicquid facit, & omne quod patitur, momentaneum est, leue, breuissimumque in recompensatione retributionis æternæ, quemadmodum Apostolus ait: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Cæterum omne quod perficit laudabile, omne quod perfert durum, si quid aggreditur arduũ, si quid veritatis, si quid laboris, si quid deuotionis, si quid pietatis exercet, totum tenetur ex debito. Hoc tibi ô homo suadet ratio, hoc ipsa natura fatetur, si velis aduertere à quo, qualis, & propter quid conditus sis. Nempe qui te creauit, dominus est, nõ vnius ciuitatis, non vnius prouinciæ, nec vnius tantum regionis, sed totius orbis, maris, & fluctuum, quadrupedum, volucrum, serpentũ, hominum, angelorum archangelorum cæterorumque spirituum beatorum. Dominus quippe vniuersorum est. Fecit autem te secundum rationalem animam, ad imaginem & similitudinem suam, vt esses ratione sapiens, vita innocens, dominio potens, vt videlicet præesses piscibus maris, volatilibus cœli, & animantibus vniuersæ terræ. Subesses verò sibi scilicet Deo, & tamquam cætera quæ plasmauerat, eidem præberes famulatum eò fidelius, eò ardentius, eòque solicitius, quò amplius, quam creaturæ reliquæ accepisti. Nam innata naturæ lex clamat, vt cui plus donatum est, abundantius exigatur ab illo. Tantum etenim ex iustitiæ regulis quis debet quantum percepit: totum igitur quod habet homo, & id quod est, quoniam accepit gratis, totum debet. Hæc sanæ ratio potissima est, vt ex condigno nemo mereri sufficiat nedum vitam æternam,

1. Tim. 1.

Rom. 5.

10

Rom. 11.

20

30

Rom. 8.

40

50

verum

verum nec temporalem, quam cum aliis à domino sortitus est donis. At verò si de iis, quæ quisque in semetipso consecutus est, nequaquam satisfacere valet, nec pro eisdem mereri quicquam ex condigno, quid asseuerandum est de beneficijs, quæ ab vniuersitate creaturarum quotidie accipit, quo ab eis famulatur illi iubente domino, nutritur ex eis, per ea eruditur, ex earumque consideratione de Dei cognitione imbuitur, sicut scriptum est: A magnitudine speciei creaturarum, facile earum creatio agnoscitur. De spiritualibus verò quid memorem, quæ pro sui numerositate, dignitate, continuitate humano intellectui omnino incomprehensibilia sunt? Pro ipsis nequit satisfacere mortalis infirmitas, quamuis ad id perficiendum vtroque homine sine intermissione laboret. Cæterum si pro cæteris, quæ prænotata sunt, ad rependēdum gratias esset idoneus, minimè tamen de sacrosanctæ redemptionis beneficio specialiter sibi impenso. Ad eius indaginem non solum hominum, sed & angelorum obstupescit obtutus, atque tacendo exultat affectus. Tantæ siquidem sublimitatis, tantaque est gratia diuina persusum, vt ipsius manifesta cognitio vitam conferre noscatur ęternam, dicente domino: Hæc est vita æterna, vt cognoscant, te solū Deū & quem misisti Iesum Christum. Luce itaque clarius patet neminem ex condigno vitam posse mereri perpetuam. Illam tamen meretur ex congruo mediantibus operibus, quæ ex obedientiæ merito consummantur. Id autem quomodo fiat, diligēter aduerte. Duplex quippe bonum Deus pręparauit hominibus, vnum videlicet temporale, alterum æternum. Præstitit primum. Secundū promisit. Quamobrem duplex præceptum primus homo habuit, vnum naturę ad custodiendū bonum datum, alterum disciplinæ ad promerendum bonum promissum. Quod quidem bonum melius non poterat mereri, quam per puram obedientiam, quę tunc mera est, quando præceptum ex se obligat, & non ex alia causa. Hoc autem pręceptum dicitur disciplinę, quia per ipsum discitur quanta sit obedientię virtus. Lex ergo obedientię, quę a Deo in paradiso primis est iniuncta parentibus, & quę per Moysen iubente Deo est instituta Hebręis, & quę per Christum est pręrogata fidelibus, facta est merendi seu demerendi occasio, obedientię disciplina, liberi arbitrii doctrix, index cogitationum, amoris testis, desideriorum cordis propalatrix, & custodita perēnis vitę brauium. Hęc inquam, lex, tametsi per diuersitatem temporum nomina varia sortiatur, vnū tamen habet effectum, idemque merendi institutum, excepto, quod legem naturę, atque decalogi in hoc pręcellit lex gratię, quòd obseruatorē suum transmittit ad cœlos. Cęterę autem minimè, quoniam, iusti, qui in ipsis militauerant Deo pręstolabantur Christum in carne venturum, qui futurus erat primogenitus mortuorum, ecclesię caput Dei, & hominum mediator, redemptorque; antequam nemo dignus fuit transferri cęlo, vt pote absque participatione effusionis sanguinis ipsius redemptoris, ad id consequendum nequaquam idoneus. At vbi idem verus Deus, & homo apparuit, euangelizauit, occubuit, resurrexit, ascēdit, cum illo quam plurimi ascenderunt, quemadmodum scriptum est: Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem. Post cuius admirabilem & gloriosum ingressum, cunctis fidelibus legem Dei perficientibus cœlorum reseratus est aditus. Non tamen sine disciplina obedientię quis illuc intromittitur, quam ipse Christus, quum esset Dei filius ex his, quę passus est, didicit, & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis ęternę. Hanc siquidem obedientiam experimento operis didicit, hanc consummatus in cruce compleuit. Propter quod (vt ait Apostolus) Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cęlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Proinde quisque Christianus discat à Christo iussa diuina perficere, & sancto sibi tradito obedire mādato. Discat, inquam, quantum Deo obedientia placeat, quantæ sit excellentiæ, quantę virtutis, quantæ gratię, quanti meriti, quàm locuples, quàm honesta, quàm congrua, quàm proficua, quamve saluandis hominibus necessaria. Hanc instituit Deus, scriptura commendat, promulgauit Christus, perfecit opere, commendauit exemplo. Non aliū de spiritualia charismata conferuntur, virtutes crescunt, dona cumulantur, perficitur lex, gratificatur anima, vnitas custoditur, patefiunt mysteria, natura reformatur, augetur gratia, promittitur gloria, quàm ex obedientię merito, per quam innocentiā custodiuit Abel, ab hominib. trāsfertur Enoch, à diluuio est seruatus Noe, constitutus pater multarum gentium Abraham, ditatus Iacob, Ioseph Aegypto prælatus, electus dux populi Dei Moyses, Dauid vnctus in regem, erudi-ti prophetę, clarificatus Christus, honorati Apostoli, Martyres coronati, vniuersique glorificati fideles, eò excellentius, quò perfectius ipsam peragunt. Hæc potissimum in adultis salutis est causa, comes gratiæ, mater & filia. Hæc ambo pariter currunt, sibi inuicem famulantur, vicissim sua dona communicant, & tanquam riuuli limpidissimi ad irrigandum fœcundandumque animæ spirituale pomarium, de latissimo diuinæ charitatis emanant fonte. Dei sapientiam hoc attestantem aduerte: Nemo inquit, venit ad me (Ecce obediē ti) nisi pater qui misit me, traxerit eum: Ecce gratia. Verum ille per obedientiam venit, quem gratia Dei præuenit, sicut propheta de se commemo rans

Sap. 13. Ioan. 17. Eph. 4. Philip. 2. Ioan. 6.

rans ait: Misericordia eius præueniet me. Præuenit vtique, & liberum arbitrium ad obtemperandum trahit, non inuite, sed sponte, quia liberum est. Quomodo autem trahit pater, & sponte trahit? Nempe insinuando dilectionem filii, qua se pro hominibus morti dedit, propalando per fidem diuinitatem illius, in qua æqualis & coæternus est sibi. Innotescendoque sublimitatem pręmii, quod id filius repromisit famulantibus sibi. Ista dum mens percipit, dum spe se obtinere confidit, alacri affectu non solum seruare præcepta, verum etiam contempto seculo consiliorum perfectionem conatur apprehendere. Ecce libera voluntas. Ecce voluntaria seruitus. Ecce violentus cursus. Ecce gratuita attractio, per quam à patre ad filium trahitur anima. Ad patrem verò tūc trahit filius, quum obtemperantibus sibi spiritualia dona, dignitates præcelsas, & præmia spondet æterna. Filium promittentem audi & trahentem: Vos, qui secuti estis me, in regeneratione quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis, & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis, qui reliquerit patrem, aut matrem, fratres, aut sorores, aut vxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, cētuplum accipiet & vitam ęternam possidebit.

Psal. 58.

Matt. 19.

Quòd dominus imitatoribus suis ea promittit, quę naturaliter appetuntur. Cap. X.

Diuinam prorsus decebat, quę à patre descendens, ideo in vnitate personę, naturam vuiue. sę mortalitatis assumpsit, vt hominum genus, quod per transgressionem præcepti a Dei gratia, & ab ingenita dignitate ceciderat, obediendo resurgeret, & ad gratiā proprii conditoris ascenderet, quatenus in sui institutione mandati magna promitteret, & talia, quę obtemperare sibi cupientibus naturaliter appetibilia forent. Quę enim magna & pręcipua sunt, humanam ad se alliciunt concupiscentiam. Et quę concupiscibilia, naturalem post se violenter trahunt affectum. His duobus specialibus ostensis sibi promissis, quisque accenditur ad currendum, quum videlicet illi eximia pollicentur, & quę naturaliter intuentis affectum mulceant. Nā quę parua sunt, & vilia, parum mouent, quoniā naturali instinctu quilibet concupiscit magna, vt pote a Deo conditus magnus. Audi quam magnus: Ego dixi dii estis, & filii excelsi omnes. Dominus etiam quum discipulos, & per ipsos fideles vniuersos erudiret ad orandum (inquit) Vos autem quum orabitis dicite: Pater noster qui es in cœlis. Quę oratio fiducialiter pronunciatur ab omnibus credentibus, adeò vt nullus vereatur patrem vocare Deum. Cęterum quid maius, quidve excellentius, pręrogari hominibus potuit quàm vt fierent dij, atque excelsi filij? Non tamen naturaliter, sed participatione. Equidem in eo quod participamus per gratiam, quod ipse Deus habet per naturam, merito nuncupamur dij. Verum quum Dei perficimus voluntatem, quum diuinam in nobis per virtutum studia custodimus imaginē, rectissime filii excelsi sumus. Propter hanc vtique spiritualem generationem, qua omnipotēs pater voluntarie genuit nos verbo veritatis suę, vt simus initium aliquod creaturę ipsius, magni proculdubio sumus, ad alta tendimus, supernaque desiderantes cœlestis generationis dignitatem seruamus, dedignamurque remunerari paruis, sentientes nos naturali impulsu ad excelsa proficere. Quamobrem quum quosdam aspicimus huius seculi vilia ac terrena appetere, anxie quęrere, hisque infatigabiliter laborando ditari concupiscere, In huiusmodi per peccatum natura corrupta est, & ab originali sublimitate delinquendo degenerant. Et effecti sunt homines, sectando vitia, qui per virtutum incrementa, erant futuri dij. Quosdam apostolus intelligens degenerasse, specialiter redarguens ait: Quum sit inter vos zelus, & contentio, nonne homines estis, & secundum hominem ambulatis? Homines etiam perhibentur, qui temporaliū lucris insistunt, qui voluptati ac carnis impudicitię detęstabiliter se sponte prostituunt, qui delictorum oneribus pręgrauati se nequeunt sursum erigere, neque diuina, prout expedit, penetrare mysteria de talibus alio in loco idem Apostolus inquit: Animalis homo non percipit ea, quæ sūt spiritus Dei, quoniam stultitia est illi, at verò spiritualis omnia diiudicat. Cæterū quemadmodū detestabile est ambulare secundum carnem: ita econtra excellentissimum est secūdum spiritum cōuersari. Nam degere secundum carnem mors est, secundum spiritum verò, lætitia, pax & vita perennis. Ex amborum quippe effectibus quisque semetipsum metiri valet, vtrum in carne, an in spiritu militet. Quos apostolus euidentissime cōmemorans ait: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quoniam qui talia agunt, regnū Dei non consequentur. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Aduersus huiusmodi non est lex. Ex his luculenter apparet, quantum intersit, inter esse homines & esse deos, atque filios excelsi. Secundum carnem conuersantur homines, carnisq; perficiunt voluptates. Dij autem incedunt secundum spiritum, propterea carnem suam crucifigunt cum vitijs & concupiscentiis. Homines terreni patris gerunt imaginem: dij verò cœlestis. Homines tantum visibilia quærunt, temporalia ambiunt, voluptuosa concupiscunt.

Psal. 81.

Matt. 6.

Iac. 1.

1. Cor. 3.

1. Cor. 2.

Gal. 5.

Excelsi

Excelsi autem filii ad sublimia mente conscendunt, spiritualibus delectantur, cœlestia desiderant, ac per hoc tanto maiores sunt, quanto ardentius ista corde pertractant, & affectu sitiunt. Veniens igitur in carne Dei sapientia, & videns in hominibus Dei deformatam esse imaginem, vt illam reformaret, atque ex hominibus faceret Deos, tribuit salutis præcepta, ac perfectionis præcelsa consilia, per quę proficientes qui crederent de virtute, irent in virtutem, atque ex animalibus spirituales efficerentur, & sancti. Quos vt ad obtemperandum vehementius accenderet, ea illis spopondit in præmium, quæ eos naturaliter sciebat appetere. Naturali (quæso) quis non concupiscit instinctu honoris culmen, diuitiarum affluentiam & diuturnitatem vitæ (si tamen mente sit integer, rationis compos, & ętate adultus) Quanquam concupiscentiæ fomes vigere etiam noscatur in pueris, qui aurum argento præferunt, & preciosis vilia indumenta postponunt. Iste proculdubio cōmunis est languor, velle ascendere, ac facultatibus locupletari terrenis. Si ruricolarum, si ciuiū, si militum, si regum affectum perscrutari volueris, semper inquietum reperies, curis anxium, cogitationibus perturbatum, dum dilatare cupiūt terminos suos, aggregare pecunias, dominari infimis, pręire æqualibus, æquari maioribus. Quoniā verò cupiditatis ardent incendio, eò magis temporales diuitias sitiunt, quò ignorātes præstantiores & veras istis ditantur amplius. Nam cupido non minus deest quod habet, quam quod non habet. Cæterum si hac terrenarum cupiditate carere videantur egeni, inest tamen eis fomes, qui quandiu non excitatur materiis, extinctus esse putatur: at si quantulumcunque plus solito temporalis illis augeatur substantia, repente euigilat, & tanquam coluber tortuosus erecta ceruice in cordis penetralibus huc illucque distenditur. Contingere quoque consueuit quàm plurimum, vt qui prius gradu inferiores erant, atque rerum abundantia parciores, si præferantur cæteris, & prosperitate polleant, cæteris proteruiores fiant, nec non in cumulandis diuitiis prōptiores. Istos hydropisi morbo laborantib. similes dixerim, qui magis sitim patiendo bibere differunt, tantò amplius repertis lymphis bibunt, eoque auidius sitiunt, quō licentius bibunt. Porrò si fluminis impetum ne naturali meatu defluat, cohibere volueris, hoc valebis ad tempus, demum autem vniuersis euersis obstaculis, necesse est, vt consuetum peragat cursum, ac maris quietetur sinu. Maxima prorsus naturæ vis est, quæ nunquam pacē tribuit, nisi proprium, & sibi institutum attingat finem. Quamobrem (vt prætermittam cætera) nunquam ambitioso, quemadmodum nec cupido, poterit cupiditatis deesse anxietas. Qui & si cunctis dominetur populis, atque vniuersas mūdi possideat gazas, nec sic ambire desinet, quoniam naturaliter his maiora concupiscit. Verum de diuturnitatis vitæ appetitu quid referam? De hoc Apostolus inquit: Nemo vnquam carnem suam odio habuit, sed magis eam fouet & nutrit, vtique vt diutius viuat. Hoc nedum hominibus verum etiam naturaliter agnoscimus inesse pecoribus. Vniuersa quippe animantia vitam propriam solerter custodiunt, & ne fame deficiant, seu violentia cuiusquam intereant, nunc reluctando, nunc fugiendo, nunc latebras petendo solicita sunt. Nullum est animal, quod esse proprium negligat, siue paruum, siue sit magnum. Nec mirum, quum & ipsa natura sedulo vegetabilia quæque ne frigoris nimietate arescant, terræ fouet in gremio. Quamobrem si arbusta, pisces, volucres, reptilia, quadrupedia, quæ rationem non habent, & quantæ dignitatis sit esse, penitus ignorant, viuere tamen naturaliter desiderant: vilipendetne homo, qui ista pręcellit tam intellectus acumine, quam nobilitate naturę? Cęterum quanquam extiterint multi, qui desperationis furore permoti se suspenderint laqueis, pręcipitio dederint, pręfocauerint aquis, ferro iugulauerint, ac diuersorum suppliciorum occiderint violentia, minime arbitrandum est huiusmodi odisse vitam. Non enim se peremerunt quia abhorrerent vitam, sed quia inuitè patiebantur pœnas. Detestandum profectò est tale hominum genus, sine fide, sine Dei scientia, absque pietate, absque misericordia, & ab omni virtute fortitudinis alienū. De quibus dicitur: Vęh his qui perdiderunt sustinentiam. Putarunt se à diabolo illusi, temporalem ex repentino interitu effugere cruciatum, & incurrerunt ęternum. Non autem sanctis martyribus sic contigit, tametsi occubuerint sponte, ardentissimę siquidem charitatis telo salubriter vulnerati, pręsentis seculi abdicatis illecebris, nec non corporalibus passionibus strenue superatis, alacri animo ad futuram vitam se transferre studuerunt, pręstantiores honores, atque preciosiores ęstimantes diuitias, improperiū Christi mundi istius quibuscunque thesauris. Aspiciebant quippe interiori oculo in authorem fidei & consummatorem Iesum, qui spreto pręsentis vitę gaudio, sustinuit crucem confusione contempta. Intuebantur namque in remunerationem cœlestem, quam renunciantibus seculo idem dominus polliceri dignatus est.

Eccl. 14. — Eph. 5. — Eccles. 2. — Heb. 12.

Qualis esse debet, qui consiliorum Christi cupit esse sectator. Cap. XI.

CONsiliorū Christi ista lex est, vt quisquis ea implere voluerit, omnino studeat abnegare quod ē. Sic ipsū dominū dixisse in euangelio legitur: Qui vult venire post me, abneget semetipsū, tollat crucē suā & sequatur me. Desinat huiusmodi per obedientiæ censuram

Luc. 9

desiderare præesse, & humilis Christi imitatione contentus, pro adipiscendis bonis cœlestibus eligat in hoc mundo esse inglorius. Hanc humilitatis regulam quemadmodum docuit verbis, ita insinuauit exemplis ipse, qui ait: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Propterea volentibus eũ super se Iudęis instituere regem, se occultauit a turbis, cunctis præbens singulare humilitatis exemplum, quatenus nemo in hoc seculo cuperet esse sublimis. Cæterum redarguens Pharisæorum superbiam, qui in cœnis primos accubitus tenere cupiebant, vniuersos ad sectandam humilitatem erudiuit dicẽs: Quum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, & tunc veniens is, qui te, & illum vocauit, dicat tibi, da huic locum, & tunc incipias cum rubore nouissimum locum tenere. Sed quum inuitatus fueris, vade & recumbe in nouissimo loco, vt quum venerit, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice ascende superius, & tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus: Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Hac disciplina longè ante propheta imbutus confidenter aiebat: Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. O præclara humilitas, quæ professorem suum excelsum facit eoque amplius illum exaltat in spiritu, quo magis se contemnendo humiliat. Si tamẽ non ficte, sed corde sit humilis. Sunt nempe quàm plurimi, qui extrinsecus tantum signa humilitatis protendũt in demissione vocis, accusatione sui, vilitate habitus, ac restrictione sensuum, quorũ interiora plena sunt dolo, cogitatio ficta, polluta affectio, atque obliqua intentio. Tales fauores hominum quærunt, sanctitatis opinionem appetunt, honoris dignitatem, prout illis licere vidẽt, cõcupiscũt. Horum fucatam nequitiã ignorat ars Christi, qui cordis humilitatem insinuat esse sectandam, omnemque fugiendam hypocrisim, quę cœlesti ostẽ sorẽ suum mercede defraudat. Quid, quæso, prodest proximorum voce laudari, & coram Deo fętere luxuria? Florere ad tempus, & reprobari in seculum? Mihi pro minimo est (inquit humilis Paulus) vt à vobis iudicer aut ab humano die, sed neque meipsum iudico, qui autem iudicat me, dominus est. Porrò sicut Deo abominabile est omne cor arrogans, ita humilium cum corda delectant vota suscipit, deprecationem exaudit, vias protegit, spiritualique ne superentur, defendit in prælio. Super quem requiescet spiritus meus (ait dominus per prophetam) nisi super humilẽ & quietum ac trementem sermones meos? Hoc plaites considerans, atque in humilitatis sinu collocasse se gaudens dicit: Custodiens paruulos dominus, humiliatus sum & liberauit me. Esto ergo humilis, non minus in oculis tuis quàm in oculis

Matt. 11. Luc. 14. Psal. 130. 2. Cor. 4. Esa. 66. Psal. 114.

hominũ, quoniã in faciẽ homines, Deus autẽ intuetur cor. Proinde altiora te nunquã quæsieris, memineris que sedulo qualis sis, vt nõ tua te perdat opinio, fallatve sciẽtia, faciatq; te præcipitari superbia. Si te prudẽter inspexeris, discusseris, agnoueris, nunquã te insipiẽter eleuando superbies, gloriam terrenam non cupies, temporalem dignitatẽ nequaquã desiderabis, sciẽs i sacro scriptum esse eloquio: Durissimum iudicium fiet iis, qui præsunt. Nonne temeritatis notissimum est signum, te momentaneum ambire honorem, atque velle gratis multorum baiulare onera, quum nequeas propria? Sat tibi videatur de te rationem reddere, & noli te periculis ingerere, præsidendi seductus affectu. Ignorasne quanti sit ponderis, humilitatis virtute contempta, nomẽ suum iactanter attollere, famam sibi vẽdicare in terra, & velle ab hominibus vocari Rabbi? quum dominus dicat: Nolite vocari Rabbi. Nunquid non percipis quàm difficile sit, vt in honoris culmine possideatur humilitas? Hoc attendens dominus, discipulis inuicem contendentibus quis eorum esset futurus maior, ait: Reges gentium dominãtur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic, sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui pręcessor est, sicut ministrator. Hinc etiam à cordibus fidelium studens præsidentiæ cohibere impetum, humiles commendauit dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cęlorum. Pauperes spiritu nuncupantur humiles, Deum timentes non habentes inflantem spiritum (quã quam & rerum temporalium pauperes cẽsendi sunt esse beati.) Vnde beati? quoniã ipsis promittitur regnum cęlorum. Fruuntur nihilominus in præsentiarum ea felicitate, quam mũdi amatores apprehendere nequeunt, dum omnem cogitatũ necessitatum corporalium iactant in eo, qui illos nutrire dignatur, iuxta Petri admonitionem dicentis: Omnem solicitudinẽ proiicientes in eũ, quoniam ipsi cura est de vobis. Habent enim incorruptibiles opes, thesaurum indeficiẽtem, quẽ non consumit rubigo, tinea non demolitur, fures non effodiunt, nec furantur. Eò nanque ditiores sunt, quò in Deum cõfidentiores, qui promissor est optimus, locupletissimus bonis, ac in promissione verissimus. Sic pollicetur: Nolite soliciti esse, quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Scit pater vester cœlestis, quoniam his omnibus indigetis. Primum quęrite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Vides quàm diues sit voluntaria paupertas, quàm secura, quã libera? Nõ timet latrones, famis inopiam non veretur, frigus non metuit, protectoris sui promissione munita. Vbicunque sit, proprias secum defert diuitias, plena horrea, opportunos nummos, ac vtensilia necessaria. Si perambulet prouincias, ciuitates

Sap. 6. Matt. 23. Luc. 22. Matt. 5. 1. Petr. 5. Matt. 6.

tes perlustret, ingrediatur castra, perquirat prædia, alimentorum prouisores inuenit. Non vidi, inquit propheta, iustum derelictum, nec semen eius quærens panem, idest panc deficiens. Si volatilibus cæli alimoniæ copiam præstat Deus, negabitne sperantibus in se? Prorsus minime. Tentat tamen nonnunquam illos, non vt deserat, sed vt fidem probet, spem augeat, & spiritus libertatem augeat, quæ ex imminentis necessitatis prouisione causatur. Nam quemadmodum ex adhibito remedio ægroti, medici peritia agnoscitur, ita interdum ex occurrẽte inopia, miserẽtis Dei prouidẽtia sentitur. Salubris profectò est ista penuria, quę lõganimitatẽ adiicit, caritatis Dei lumẽ infundit, corpus attenuãdo reficit, & iusti animã mũdo celsiorẽ facit. Felix, inquã, inopia, quæ interiores vires roborat, seculi cõtemptũ parit, facultates cęlestes tribuit, expeditum viatorem facit, suumque possessorem humilitatis virtute redimitũ ostendit. Cohærent simul voluntaria paupertas, & cordis humilitas, & optime sibi famulantur. Paupertatis siquidem camino iustus examinatus atque probatus efficitur præclarior sciẽtia, à vitiis mundior, Deo propinquior, sanctitate ornatior & corde humilior. Nam sicut paupertas humilitatem, ita econtrario diuitiarum affluentia tumorem gignit. Hoc considerans Apostolus Timotheo scribens, inquit: Diuitibus huius seculi præcipe, nõ sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui pręstat nobis omnia abunde ad fruendũ, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonũ in futurum, vt apprehendant vitam æternam. Bona igitur egestas, non rerum, sed spiritus, voluntaria, non coacta, quæ pro Christi amore suscipitur cui pollicetur regnum cœlorum, & victus necessaria non negantur. Huius dominus Iesus institutor fuit, qui contemnendarum opum consilium dedit dicens. Nisi quis renuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Omnibus esse renunciandum ait, vt nemo discipulorum suorum quicquã eorum, quæ possidet, sibi retinere præsumat. Interdixit proprietatem, prohibuit habendi affectum, quatenus perfectionis amator, mente & spiritu cœlorum alta penetraret expeditus & liber. Plurimum quippe retrahit ascendentis animum solicitudo temporalium, quę cum earum vbertate connectitur. Proinde dominus suos admonens, inquit: Videte ne corda vestra grauentur crapula, & ebrietate, & curis huius seculi. Erudiuit præceptor eximius imitatores suos humilitatis regulam, præbuit paupertatis formam, perfectionisque viam indicauit, quæ ducit ad vitam. Ex huiusmodi institutionibus ambitionis temperauit æstum, voluptatum impulsus repulit, cupiditatis extinxit ardorem, iracundiæ sedauit fluctus, liuoris venena sustulit, impudicitiæ damnauit illecebras, & corporis ignauiam magnanimitatis virtute docuit esse calcandam. Hi profectò sunt spirituales ascensus, quos euangelicis viris in hac lachrymarum valle disposuit dominus, quatenus subactis vitiis, de virtute, in virtutẽ, ascendere queãt, donec reuelata facie intueri mereantur Deum deorum in Sion. Hos quisquis delegit ascendere ad seculi aduersa ac diaboli tentamenta perferenda se præparet, ne forte improuisus accedẽs ad pręlium, dum dimicare cœperit, fatigatus se retro conuertat, & tanquam vxor Loth, salis conuertatur in statuam. Meminerit iste, dominum dixisse: Nemo mittens manum ad aratrum & respiciens retrò, aptus est regno Dei. Ille etenim retro respicere dicitur, qui ex tribulationũ perpessione, pusillanimis factus, animum suum denuo ad mundi retorquet illecebras, veluti canis ad vomitum rediens, & sicut sus iterum in luti reflexa volutabrum. Quamobrem mortuus mundo arbitrari se debet, qui verus domini Iesu cupit esse discipulus. Non enim spiritualiter viuere potest in Christo, qui pari renuit aduersa, negligit repugnare diabolo, ac seculi trepidat oblectamenta respuere. Sane mors hęc, quę nos Christo viuere facit, vita est certa, abscondita falus, & resurrectio sancta atque iucunda. Qui sic moritur, viuit. Moritur, inquam, mundo, sed viuit Deo. Apostolum audi: Mortui, inquit, estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Sed nunquid semper? Absit. Scimus quum apparuerit Christus vita vestra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria.

Psal. 36

1.Tim. 6.

Luc. 14.

Luc. 21.

Luc. 9.

Col. 3.

De duplici resurrectione, animę videlicet & corporis. Cap. XII.

DIuinis imbuti voluminibus duplicẽ scimus esse resurrectionem, vnam corporalem, alteram spiritualem. Corporalis quidem vniuersalis erit, & in fine celebrabitur seculorum, quando traditurus est Christus regnum Deo & patri; de quã Apostolus ait: Ecce mysterium vobis dico. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba. Canet enim tuba, & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi, deinde nos immutabimur. Et dominus in euangelio, inquit: Veniet hora, in qua, omnẽs qui in monumẽtis sunt, audiẽt vocẽ filij Dei, & procedẽt qui bona fecerũt in resurrectionẽ vitę, qui verò mala egerũt, in resurrectionẽ iudicii. Spiritualis autẽ quotidie agitur per dominũ Iesum, qui vtriusque est author, sicut ipse ait: Ego sum resurrectio & vita. Sane vtranquę resurrectionem pręcedit mors, quoniam nemo resurgere dicitur, nisi qui prius fuerat mortuus. Hoc Apostolus suo confirmans testimonio, inquit: Insipiens tu, quod seminatur, non viuificatur nisi prius mo-

1.Cor. 15

Ioan. 5.

Ioan. 16

1.Cor. 15

moriatur. De morte corporali nullus dubitat, quamuis de corporum resurrectione innumeri. De morte animæ pauci credunt, quam profectò si crederent, homines formidarent, eamque euita conarentur, eò solicitius, quò deterior est ista, quam illa, eoque prudentius, quò ista gratia cooperante, caueri potest, quum illa prorsus ineuitabilis sit. Porrò spiritualis mortis causa peccatum est, dicente Iacobo Apostolo: Concupiscentia, inquit, parit peccatum, peccatum verò quum consummatum fuerit, generat mortem. Quoties itaque homo voluntariè peccat, moritur. At verò si gemit ex corde, ipsumque verè pœnitet deliquisse, resurgit. Surge qui dormis, ait gentium prædicator, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Est tamen mors morte perniciosior, quemadmodum est scelus vnum altero grauius. Tanto nanque spirituali mors lamentabilior est, quanto reatus est maior. Cæterum sicut stella differt à stella in claritate, ita in iniquitate peccator est a peccatore dissimilis. Sunt qui peccant in corde per consensum voluntatis, & resurgunt in corde per compunctionem facinori. Nondum isti elati sunt, nondum hominibus apparent mortui, & nihilominus resuscitantur inuisibiliter ab eo, qui non facies, sed iudicat corda. Talibus ait propheta: Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris, compungimini. Ab hac morte latente quomodo perimatur anima, dominus insinuauit dicens: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Hæc mors in archisynagogi filia figurata est, quam dominus Iesus resuscitauit adhuc in domo iacentem. Est autem alia mors spiritualis ista deterior, quum videlicet quis consentit in corde, & conceptum facinus consummat in opere. Negauit Petrus cum anathematizatione dicens quòd non agnoscebat Christum, post quod intuitus a domino & compunctus, foras egressus fleuit amarè. Hoc genus mortis filius viduæ designauit, qui extra ciuitatem elatus in feretro, minime verò sepultus est, & resuscitatus a Christo, ac lugenti genitrici restitutus. De muliere autem peccatrice famosa quid memorem, quæ in delictorum volutabro mortua iacebat, atque sepulta? Hæc est mors pessima, quæ delinquentem sub consuetudinis mole obrutum tenet, facitque omne salutis consilium sibi prærogatum despicere, sicut legitur: Impius quum in profundum malorum venerit, contemnit. Hanc lachrymabilem mortem, cæterisque damnabiliorem mystice Lazarus quatriduanus in monumento fœtens denunciauit. Hunc quum suscitare vellet dominus, vt insinuaret, quam difficulter huiusmodi corriguntur, voce magna clamauit. Lazare veni foras. Vt igitur nemo desperet de venia, nullusque præsumat de cuiuspiam vocatione diffidere, hos tres mortuos a saluatore nostro, tam corpore, quàm spiritu resuscitatos fuisse sacra euangelii narrat historia, quatenus in ipsis omne peccantium genus insinuaret posse saluari. Spirituali itaque resurrectione quisquis resuscitatus perseuerauit viuus, immutabitur, & gloriosus erit in resurrectione secunda. In qua (quamuis vniuersi electi immortalitatis tunica vestiēdi sint atque honore sublimandi perpetuo) per amplius tamen seculi contemptores, qui illuminatæ fidei calore succensi, pro Christo se mundo crucifixerunt lætanter. Istis equidem vtpote perfectioribus in resurrectione secunda, iudiciaria in vniuersali examine promittitur sedes, centuplicata merces, & vita perennis. Hinc clare colligitur, quod qui pro Christo cuncta despiciunt, non amittunt quod deserunt, sed his longe præstantiora suscipient. Nempe pro humilitate quam amplexi sunt, gloriam, pro egestate imprædabiles diuitias, pro mœrore inenarrabile gaudium, & pro despectu mundi, felicitatem consequentur æternam. O quàm felix est ista mutatio, quam locuples remuneratio, quàmve redemptoris nostri profusa largitio. Suadet vt sponte renunciemus paruis, vt percipiamus immensa; perferamus dura, vt delectabilia sortiamur; abiiciamus vilia, vt expectemus preciosa; temporalia relinquamus, vt fruamur cælestibus; calcemus visibilia, vt inuisibilibus nutriamur; transeamus affectu præsentia, vt sempiternaliter possideamus æterna. Quamobrem ô amatores seculi ad vos meus nūc sermo dirigitur. Vos inquam, conuenio, vos alloquor, qui præsentis vitæ gaudia votis omnibus sectari nitimini. En vobis pronunciabo vtilia, insinuabo præcelsa, quæ supra modum humanum affectum alliciunt, naturalemque mortalium reformant imaginem. Si igitur regiis delectamini sedibus, si honoris cathedram concupiscitis, iuxta æternæ consilium sapientiæ, humilitatem diligite, humilitatem apprehendere satagite, vt exaltati regnetis in perpetuū. Si diuitiarum affluentiam desideratis, ad tempus terrena & caduca despicite, & oībus in cælis locupletabimini bonis. Si humanarum, seu naturalium scientiam appetitis, cordis simplicitatē tenete, & sapientiæ Dei exuberātibus replebimini deliciis. Si sospitatem corporis, & vitę diuturnitatem obtinere vultis, crucem Christi sponte suscipite, quæ perennem vobis suauitatem conferre valebit. Non enim vt mundi, Christi sunt gaudia. De ipsis quippe sic legitur; Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascēdit, quæ pręparauit Deus diligentibus se, superant incomparabiliter omne quod pulchrescit visui, gustui dulcescit, mulcet auditum, olfactū reficit, lenocinatur attactum. Replebimur, inquit propheta, de ipsis in bonis domus tuæ. Quomodo nō replebuntur bonis qui in ea erunt, quando inebriabuntur ab vbertate domus, & potabūtur torrēte voluptatis diuinę? Nihil

Iac. 1. Eph. 5. Psal. 4. Matt. 5. Prou. 18. Ioann 11. 1 Cor. 2. Psal. 64.

hil in illa domo erit deforme, nihil triste, nil lubricum, vt vicissitudine varietur. Erit ibi abundantia pacis, dulcedo charitatis, fraternitatis dilectio, communicatio felicitatis, immortalitatis decor, diuinæ visionis reuelatio, contemplatio verbi, veritatis præclara cognitio, fruitio deitatis, maiestatis illius comprehensio, non quanta est, quæ sibiipsi tantum est nota, sed sicuti est, dicente Apostolo Ioanne: Carissimi, filii Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus. Scimus quoniam quũ apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eũ sicuti est. Hoc planè est omne bonum, quod se ostensurum Moysi Deus pollicitus fuerat inquiens: Ostendam tibi omne bonum. Hæc est, inquam, vita ęterna, quam seculo renunciantibus mediator Dei, & hominũ homo Christus Iesus promittit dicens: Omnis, qui reliquerit patrem, aut matrem, vxorem, aut filios, fratres, aut sorores, aut agros propter nomen meũ, cẽtuplum accipiet, & vitam ęternam possidebit. Porrò vita hęc caret fine, doloris est nescia, mutabilitatis ignara, à quacunque necessitate, seu infirmitate aliena, quoniam omne quod in illa est, totum lucet, totum placet, totum sapit, totum reficit. Cęterum qui ea facti sunt digni, quicquid habent, sine perturbatione possident, absque diminutione cõmunicant, sine inflatione tenẽt, & absque vllo fastidio in pręcordiis suis reuoluẽdo custodiunt. Contemplando esuriunt, esuriendo manducant, manducãdo reficiuntur, refecti eructant, non ex intemperantia corporis, neque ex repletionis fastidio, sed affluentia gaudii ex nimietate dulcedinis, supereminentia charitatis, exredundantia percepte suauitatis, sicut propheta commemorans ait: Memoriam abundantię suauitatis tuę eructabunt. Quid autem? Gratiarũ vtique actiones, cantica laudis, amoris carmina, iubilationis vota, pręconia maiestatis. Nẽpe ineffabilis claritatis Dei manifesta cognitio replet scientia, confert gaudium, satietatem pręstat, donat pacem, exultationem parit, tribuit vitam. Hęc est (inquit ad patrem sapientia) vita æterna, vt cognoscant te solum Deum, & quem misisti, Iesum Christum. Huius almæ cognitionis desiderio flagrans sponsa in canticis canticorum ait: Indica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie? Porrò inter lilia pascitur, sicut dicit sponsa: Dilectus meus mihi & ego illi, qui pascitur inter lilia, sed in meridie cubat. Quæ (oro) ista sunt lilia, inter quæ pascitur sponsus? aut quæ meridies in qua cubare perhibetur? Accubitus iste, vt arbitror, sinus est patris, generatio verbi, æqualitas gignẽtis & geniti, potestatis amborum idẽtitas. Filium cõsitẽtẽ audi: Philippe qui videt me, videt & patrem meum. Non credis quia ego in patre, & pater in me est: Accubitus iste sponsi pacatissimus est, & nulli ad plenũ notus. In hoc sacrosancto accubitu nulla est transmutatio, nulla vicissitudinis obumbratio, quoniam Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllę. Vnde & per Paulum dicitur: Solus potens, rex regum, & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. Propter inaccessibilem ergo lucem accubitus hic, in quo cum patre & in patre filius requiescit, meridies nuncupatur. Ad hunc quantulumcunque appropiari potest, minimè tamen ingredi. Appropiantibus autem illi, multa collata sunt gaudia, atque perspicua de Deo pærogatur notitia, quẽadmodum ipse filius inquit: Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, vt videãt claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante mundi constitutionem. His paucis, vbi in meridie cubet filius, indicauit nobis. Nunc verò qualia ipsa sint pascua, in quibus inter lilia idem Dei filius, & sanctarum animarum sponsus pascitur, prout poterit, explicabit sermo pauperculus.

1. Ioan. 3 — Exod. 33 — Matt. 19 — Psal. 44 — Ioan. 17 — Cant. 1 — Cantic. — Ioan. 14 — 1. Tim. 6. — Ioan. 17

Qualia sint spiritualia pascua, in quibus sponsus inter lilia pasci perhibetur.

Cap. XIII.

Dicturi de pascuis, in quibus sponsus inter lilia pascitur, ad intelligendum ea, carnalis, ac literalis prorsus abigendus est sensus, quoniam (vt ait apostolus:) Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Absurdum quippe & improbum est credere dominum Iesum Dei filium in pascuis habitare virentibus, in quibus irrationabilium iumentorum greges pascuntur, atque inter lilia pasci, quę ad tempus florent, & ad tempus marcescũt, vt esse desinant. Non enim in manufactis habitat Deus, neque in excelsis montibus, nec in amęnis pratis, sed in cœlis, non tamen circunscriptus loco, sed manifestatus in loco, sicut propheta inquit de electis: Videbunt regem in decore suo. Cœlum itaque Deus sibi delegit in sedem, sicut legitur: Cœlum mihi sedes est, in quo angelici spiritus circunscribuntur, nisi in ministerium dirigantur. Nam ipsi angeli administratorii spiritus sunt in ministerium missi propter eos, qui hęreditatem capiunt salutis. Sic autem mittuntur, vt minimè à Dei visione deficiant. Præsentem enim vbique habent illum, qui nusquam deest, & se quibus vult, vbi, quando, & qualiter vult, reuelata insinuat maiestate. Hoc si nõ fieret, quãdoque beati essent angeli, aliquando non, quod vtique fateri nefarium est, & à catholica veritate damnatum. Siue igitur angeli assistant Deo, siue ministrent hominibus, nunquam à Dei clara visione diuelluntur: quoniam ei, qui semper vbique est, amoris vinculis indissolubiliter vniti noscuntur. In cœlo sicut sunt conditi, ita in eodem sunt ęternaliter confirmati, vt effecti sui cõditoris visione beati, illum amabiliter laudent

1. Cor. 2 — Esa. 33 — Esa. 66 — Heb. 1

Apoc. 4. fine fine dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus Deus exercituum. Verum quoniam ex eorum numerositate, maxima multitudo superbiendo collapsa est, de humana restauranda est specie. Illuc ergo hominum tot ascensuri sunt numero, quot confirmati remanserunt angeli, quatenus quemadmodum pares numero, & æquales in gloria, ita consona modulatione alternatim diuinā non desinant sempiternaliter laudare essentiam. Hos etenim parietes duos lapis ille angularis excisus de monte sine manibus, de quo scriptum est: Ecce ego ponam in Sion lapidem summum angularem, electum, preciosum, copulauit, pacem faciens per suum sanguinem iis, qui longe, & per se restaurans eos qui prope, vt fiat paries vnus inexpugnabilis, congregatio vna, ciuitas vna de viuis & electis lapidibus ordinata, atq; constructa, de qua vates cecinit dicens: Hierusalem quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Est iustus illum natus ait: Hierusalem ciuitas Dei confitere Deo in bonis tuis, & benedic Deum seculorum, vt reædificet in te tabernaculum suum, & reuocet ad te omnes captiuos, & gaudeas in omnia secula seculorum. Luce splendida fulgebis, & omnes fines terræ adorabūt te. Nationes ex lōgi quo venient ad te, & munera deferentes adorabunt dominum in te. Portæ Hierusalem ex saphiro & smaragdo ædificabūtur, ex lapide precioso omnis circuitus muri eius: & lapide candido, & mundo omnes plateæ eius sternentur, & per vicos eius alleluya cantabitur. In hac ciuitate tam pręclara, tam magna, o quanta sunt pascua amœna, virentia, vberrima, redolētia, atque iucunda? In ea quocunque te vertas, aspicies dealbatas oues, candentia lilia, atque pascentia. Equidem in singulis angelorum ordinibus (si diligenter attendes), propria reperies pascua. Tot igitur sunt pascua, quot angelorum ordines. Vt autem verius fatear tot sunt, quot angelorum spiritus, animæque sanctorum: totidemq; pascentia lilia, quoniam quod in commune ad fruendum datum est omnibus, proprium singulorum est gaudium, & quod quisque singulariter percipit, vniuersale esse cognoscitur bonum. Nō enim aliquid potest ibi esse priuatum, quod non fiat commune, vbi tanta est vnitas, syncera dilectio, perfecta pax, inuidentia nulla, eadem refectio idem lumen, beatitudo ipsa. Nam vnus est vitæ fons indeficiens, de quo potantur singuli: vna est pręclarissima lux, quæ, omnem regionem illam suo splendore irradiat: vnus, idemq; cibus suauissimus, qui electos reficit vniuersos. Non de alio alius bibit fonte, nec de alia luce illustratur alter, neque de esca alia quis alitur, sed sicut in vno omnia, & omnes per vnum, ita ab vno omnia & in omnibus vnum: Non plures verbi, sed vnum est verbum in principio apud Deum, Deus sine initio, & fine, & tamen ipse initium est

Ezec. 28. Psal. 121.

& finis, à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Vnus quoque Dei & hominum mediator homo Christus Iesus qui pascit & pascitur, potat & sitit. Pascit quidem diuinitate, quoniam sapientia sua cunctos replet Dei cognitione. Nam candor est lucis æternæ, & speculum sine macula splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illis. Pascitur autem, in quantum homo assumptus, dum ex verbi vnione cognitionis luce perfunditur, comprehendens habituali comprehensione, quod actualiter cognoscit Deus, per quam vtique comprehensionem beatus efficitur, percipiens omnium quæ facta sunt, siue futura sunt, perfectam scientiam adeò vt omnia nuda & aperta sint ei. Sitire etiam dicitur, quoniam immenso charitatis incendio, qua præ cæteris repletus est, vehementissimè honorem patris, diuinam laudem, hominumque salutem concupiscit. Hác sitim in cruce positus ostendit, quando inquit, Sitio. Ostendit & in cœlo dum pro nobis patrem interpellare non cessat, propter quod rectissime aduocatus nuncupatur. Aduocatum (ait Ioannes apostolus) habemus apud patrem Iesum Christū iustū, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, Non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Potat verò, quia fons est & verbū est, sicut legitur: Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, ex cuius affluentissima irrigatione cœlestia pascua germinant, & delectabilem pascentibus in illis præbent dulcedinem. De hoc ipso fonte figuraliter scriptum est: Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum. Profecto in omnibus & omnia Christus. Ipse etenim voluptatis est fluuis, vitæ fons, salutis pòculum, sitiens charitate, sitientesque inebrians. Ipse, inquam, sempiternum est verbum, increata veritas, patris sapientia, stella matutina, iustitiæ sol, meridiana lux. Ipse denique angelorum est pabulum, grandium cibus, flos campi, lilium conuallium pascens inter lilia, & liliorum pascua, atque ouium pastor. O quàm innumera, quàm fœcunda hic pastorum summus pastor possidet pascua? Habet quippe in montibus pascua cæteris cunctis vberiora, in quibus cum angelis & electis pascitur. Habet & in solitudinibus, in ciuitatibus, & toto orbe terrarum, liliorum ac ouium vberrima pascua, aquis irrigua, fœcunda arboribus, floribus amœna, foliisque virentia. In ipsa descendit quandoque vt pascatur in liliis & lilia colligat, aliquando vt videat si florent vineæ, si fructus flores parturiunt, nonnunquam vt introducat oues, easque ab æstu & bestiarum incursibus protegat, accubare faciat, atq; spirituali reficiat alimonia, quemadmodum per Prophetam ait: Ego visitabo oues meas, & liberabo eas de cunctis locis, in quibus dispersæ fuerant in die nubis & caliginis, & educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & introducam in terram suā,

Ioan. 19. 1 Ioan. 2 Eccl. 1. Gen. 2. Ezec. 34.

&

& pascam eas in montibus Israel, in riuis & in cũctis sedibus terræ. In pascuis vberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum. Ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israel. Vides quàm præcipua sint montium pascua, illorum videlicet de quibus dicitur: Et cantabunt montes & colles laudem. In ipsis angelorum, archangelorum, virtutum, potestatum, principatuum, dominationum, thronorum, cherubim, seraphimque beata agmina pascuntur, & omnipotenti Deo iucundissimas exoluunt laudes, patriarcharum, prophetarum, apostolorum, martyrum, doctorum, confessorum, virginum, omniũque sanctorum sociata choris: hoc proculdubio cæteris vberiora sunt securiora, magisque læta, quoniam & si sponsus reliqua interdum visitat, ab his nunquam subtrahit præsentiam, qui pascũtur in illic, quin potius se præbet beneuolum, illos pascit, atq; inter eos tanquam inter lilia ipse potatur & pascitur. Tam fœcunda, tamque præclara sunt ista montium pascua, vt pascentium in inferioribus ouium, earum quædam nonnunquam ad superiora conscendant, quatenus epulis lautioribus saginentur. Tamdiu autem hanc vicissitudinẽ ascendendi, ac descendendi agunt, donec consummato vitæ huius termino, purgatisque delictorum sordibus, pascuorum cœlestiũ digni efficiantur habitatione perpetua in quibus beatitudo perfecta percipitur, & vitæ pabulum æternaliter ministratur (sicut dominus ait) Ego agnosco oues meas, & vitam eternam do eis. Verum quoniam peregrinantibus ouibus ad libitũ ad superiora non licet ascendere (Ne fame deficiant) pascua etiam in inferioribus ordinaui, vt habeant & ipsæ vnde nutriantur, lassitudinem subleuent, ac caloris sancti vigorem acquirant. Angelicis itaque spiritibus, & in æternam requiẽ iam assumptis hominibus, quemadmodum perpetuæ felicitatis suauissimum pabulum tribuit, ita iis, qui in hac vita sunt positi, ad reficiendum eorum animas, spiritualia pascua prębet, non tamẽ tam delectabilia, quàm illa, quę in montibus sũt constituta, quoniam (dicente Apostolo) Quandiu in hoc passibili sumus corpore, peregrinamur à domino, per fidem ambulantes, non per speciem. Ambulantibus ergo nobis per fidem figuris pascimur promissionibus sustentamur, & scripturarum erudimur eloquiis. Bona pascua sunt prophetarum oracula, euangeliorum volumina, apostolorum dicta, & sanctorum patrum scripta doctissima. Sane in earum meditationibus rationalis reficitur spiritus, Dei & sui cognitione imbuitur, apprehendit mysteria, repletur lumine, atque deuotionis internæ inebriatur dulcedine. Tali experimẽto Propheta edoctus ait, Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Non solum spiritus eruditur scientia, verum etiam amoris incalescit incendio. Sic enim aiebant, quibus (loquente domino) scripturarum apertus est sensus: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis quum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Nec mirum si diuinorum eloquiorum reserata sacramenta, quæ sub velamine literę teguntur, illuminando accendunt, & & reficiendo dulcescunt, quum ab ipso æternæ sapientiæ erumpant fonte, in quo vniuersæ suauitatis atque intelligentiæ origo subsistit. De hoc quippe sic scriptum est; Omnis sapientia a domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum. Porrò si sanctarum scripturarum arcana obseruabis humiliter, non humana eloquia, sed verba Verbi esse persenties. Apostolus suo hoc testimonio probans, ait: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Si igitur in Paulo, si in Petro, cæterisque sacræ legis doctoribus loquitur Christus, te eorum dicta legentẽ, teque audientem erudit Christus, qui Verbum est, & patris sapientia. Te autem illo docente poterisne esse insipidus, poteris esse ignarus, seu ab amoris Dei calore alienus? Apostolus Petrus eloquiorum Christi alimonia assuetus inquit; Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Quid mirum si verba vitæ æternæ Christum habere confessus est, quum vita ipsa esset ęterna, velata in carne, sed credentibus, ac diligentibus manifestata in spiritu. Vnum eorum, qui vidit & testimonium perhibuit, audiamus, quid dicat: Quod fuit ab initio (inquit) quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ. Et vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annunciamus vitam æternam, quæ erat apud patrem, & apparuit nobis. Quamobrem siue cum per se hominibus verbum loquebatur in carne, seu quum per ministerium carnalis linguæ, aut per syllabarum formas in codicibus exaratas hominibus loquitur, ipsum audiendum est verbum, & ab eo monita sunt percipienda salutis. Ac per hoc si quis veritatis interlucet sensus, si qua spiritualis suauitas gustatur in corde, si quid diuini amoris sentitur in pectore, eiusdem munus est verbi, atque inuisibilis opus sapientiæ, quæ rationalẽ animam, veluti ouem propriam introducit ad pascua, quæ ipsamet plantat, rigat, fœcundat & vegetat. Non enim valet humana facundia, quæ in superficie literæ placet, quoniam ornatu foliorũ est tota contexta, internam audientibus pręstare dulcedinem, neque sacramentorum cœlestium prębere notitiam, quæ tactu suo hominis vitam immutat. Cæterum si quid veri in eadem seculari scientia lucet, in ipsis tunc ęterna sapientia fatur, quę quum vult aperit ora mutorum, & linguas infantium disertas facit. Nemo igitur sanctarum scripturarum tribuit pascua, rationales introducit oues, & pascit, nisi ille qui de se ait: Ego sum ostium

Psal. 148. Ioan. 10. 2. Cor. 5. Psal. 118. Luc. 24. Eccl. 1. 2. Cor. 13. Ioan 6. 1. Ioan. 1. Eſa. 58. Ioan. 10.

10 20 30 40 50

ostium ouium. Per me si quis introierit, saluabitur, ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.

Quantum aeternae sapientiȩ gustus, & Dei cognitio operetur in anima. Cap. XIV.

TAntæ siquidem efficaciæ suauissimus ęternæ sapientiȩ gustus, & Verbi Dei reuelata cognitio esse decernitur, vt si quis absque deceptione in se illam percepit, vlterius mũdo viuere, eiusque blanditias esurire & sitire nõ valeat. Hoc suo apostolus probat exemplo dicẽs: (Gal. 1.) Quum autem placuit ei, qui me segregauit ex vtero matris meæ & vocauit per gratiam suam, vt ręuelaret filium suum in me, vt euangelizarem illum gentibus, continuo non acquieui carni & sanguini. Nam quemadmodum oriente sole noctis caligo depellitur, ita se in humani cordis penetralibus diuina luce fundente pręteritorum vitiorum fugantur tenebræ, & naturalis puritatis dies serena refulget: Ex huiusmodi gratiæ nouo splendore reformatur mens hominis, & virum mutatur in alterum. Displicet ei quod ante placuerat, omnia mundi oblectamenta vilescunt, prędia, possessiones, diuitias, honoresque maxima arbitratur incommoda. Carnis insuper curã voluptuosa cibaria, sordescentis impudicitię voluptates, ornatus vestium preciosarum, conuiuiorum, conuiuantiumque lasciuiam, choreas & obscęna histrionum ioca, & si quid est aliud, quod ad illius secul pertineat illecebras, alacri animo contemnit vt stercora, quoniam infiniti ponderis absconditum lętatur reperisse thesaurum. Quid (oro) preciosius Christo, in quo omnes thesauri sapientię & scientię Dei noscuntur esse absconditi? Porrò si illi ęquiparaueris argentum, si aurũ, si gemmas, si mundum, si ea, quę in mundo sunt, si cęlum, siue ea quę super cœlos sunt, prorsus omnia nihil æstimabis in comparatione ipsius. In eo quippe inuenies opes immensas, quę nunquam deficiunt, pręcellas dignitates, quę inflare non sinunt, delectationes spirituales, quę fastidire nequeunt, vitę diuturnitatem, senectutis, ac corruptionis ignaram, sonora carmina cœlestium gaudiorum, splendidissima conuiuia ciuium supernorum, preciosaque monilia internarum gratiarum. Omnium profecto desiderabilium fructus abundantia, si ipsum in cordis tui hospitio habebis absconditum. Reficiet namque te dulcedine, replebit sapientia, irradiabit splendora, exuret charitate, deuotione cibabit, lętificabit spe, fide imbuet, ditabit virtutibus, humilitate attollet, vbique adeò se familiarem exhibebit, vt vix te permittat separari à se: tecum illum senties gradientem, tecum stantem, te alloquentem, te custodientem, te erudientem, te dirigentem, teque dilectione castissima complectentem. Equidem experimento cognosces verum esse quod ait: Et (Prou. 8.) diliciȩ meę esse cum filiis hominum. In tali vtique sancti amoris pręludio iocunditatis, exultans & laudans, tui oblitus & omnium, quę foris sunt, raptim festinus & feruidus dilectum transiens, corde vociferaberis & dices: Fulcite me floribus, (Cant. 2.) stipate me malis, quia amore langueo. Et illud (Psal. 72.) memorabile Psalmographi: Defecit caro mea & cor meum Deus cordis mei & pars mea dominus in ęternum. Alia atque alia ingeminabis amoris eloquia, plena gaudio, desiderio ignita, ac spiritus suauitate referta, quę nemo fari pręsumeret, nisi informaretur interius per inhabitantem spiritum domini Iesu, de quo Apostolus inquit: Quid enim oremus, nescimus. Spiritus autem po (Rom. 8.) stulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quonam (quæso) modo auderet vermiculus homo diuinæ maiestati, quam vniuersa angelorum, archangelorumque militia veneratur & colit tam simpliciter tamque familiariter inhærere, si non alliceretur, traherẽtur, introduceretur? Nam animæ, quam sibi delegit in sponsam, cunctis tremẽdam omnipotentiam suam occultat, ad hoc tantum, vt ipsa accedat securius, familiarius alloquatur, amplectatur dulcius, amabiliusque fruatur. Perfecti quidem amoris gradus nescit modum, mensuram ignorat, reuerentia caret, sui obliuiscitur, ad hoc solum est intentus, vt eius, quem diligit, fruatur præsentia. Ad huius amoris vehemẽtiam minime dubitãdum est peruenisse animam illam, quæ re, non nomine tãtum sponsa dicitur, ob specialem puritatis suæ candorem, sanctitatis specimen, solicitudinem actionem, gratiarum abundantiam, successumque virtutum, de qua scriptum est: Multæ filiæ congregauerunt diuitias, (Prou. 31.) tu supergressa es vniuersas. Nec ab re. Sponsi etenim assueta præsentiæ nouis quotidie muneribus animatur ad cursum, crebris sapientiæ visitata splendoribus euigilat ad præmium, vtpote in pascuis amoris Christi introducta virentibus. Nõ autem aliunde, quàm per Christum ad Christum ingreditur, in quo reperit satietatem spiritus, charitatis latitudinem, ingrediendi & egrediendi propalatum aditum, non quidem alienum ab ipso, sed in ipso. Nam quod ab ipso alienum est, mors est; quod vero in ipso, vita & salus. In illo igitur ingressu & egressus ad ipsum. Sane ex iis, quæ memorata sunt, erudiuit nos sponsa: qualiter per ipsum ingrediatur ad ipsum, qualiave amoris, deuotionis, & laudis, inueniat pascua. Nunc eadem nos doceat, quomodo per ipsum egrediatur ad ipsum, & in ipso permaneat. Fas nequaquam est credere, vt quæ tam præcipua dilectione fouetur à Christo, minime etiam in amoris exercitio proficere debeat, quum rationabiliter plus illa, quàm cæteri, quoniam est in charitate prouectior, ac verbo propinquior. Cæterum & hoc indubitanter asseuerandum est, quòd varia

iuxta introeuntium in se dispositionem cōtineat pascua, alia fœcundiora aliis. Nam sicut in domo patris mansiones multæ sunt, æque de pascuis spiritualibus, quæ in ipso sunt, ambigendum non est. Alio quippe pastu nutriendi sunt nouiter introducti, alio tentationibus probati, atque alio in amore perfecti. Nam quemadmodum cibus est grandium, ita & paruulorum lac. Audi dicentem: Sinite, inquit, paruulos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum. Quoties igitur sponsa (de cuius amoris perfectione nunc agitur) est introducta in pascua ob contubernium sponsi, quē vnicè diligit, maximo charitatis exultat tripudio, spiritualibusque introrsus iocundatur deliciis. In his autem dum debriata lætatur, repentè elabitur, & quem cordis dulciter amplectebatur in thalamo, se occultando efficitur longe, non prorsus, vt deserat, sed vt ex carētia dilecti probata ardentior fiat. Ex hac quippe substractione, quā agit sponsus, profluuium subsequitur lacrymarū, discessus à sponsa causa perquiritur, & vicissitudinis huius damna animo versat. In huiusmodi autem meditationem amoris ignis accenditur, inseparabilisque dilecti præsentia votis omnibus concupitur. Quæ quum in hac peregrinatione obtineri non possit, quoniam triumphantibus prærogatur in prēmium, totis medullis cordis sponsa orando ingeminans, ait: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei? Tunc eidem sic affectæ præsentis vitæ incolatus onerosus existit, cupitque dissolui, vt incipiat esse cum Christo. Talium namque desideriorum eleuata remigio angelicis associatur choris, ciuitatisque supernæ Hierusalem quanta sint gaudia, quam lęta societas, iugis solennitas, perfecta libertas, beata fruitio, atque sponsi imperturbabilis vnitas contemplando rimatur. Equidem ista dum cogitat, fit hilarior solito, amore profusior, cęlo sublimior, vicinior Deo, sponsique dilectione feruentior, quoniam prēclariori diuinitatis illius est irradiata notitia. Vnde apostolicum illud fidenter valet edicere: Etsi nouimus Christum secundum carnem, sed iam non nouimus. Istiusmodi profecto sunt pascua sponsę, per Christum egredientis ad Christum. Istiusmodi, inquam, sunt sacri connubii veneranda commercia, quę qualia sint, quàm casta, quàm iocunda, quàmve præcelsa & sancta, nemo scit, nisi quem experientia magistrum fecit. Sponsę quippe sunt pascua, & perfectorum cibus, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Ad ista nemo accedit, nullusque, nisi per virtutum incrementa ingreditur. Quamobrem Christi vestigia quisquis proficiens imitetur in Christo, quoniam ipsius ista sunt pascua, quę sicut virtutum respersa sunt floribus, ita tentationum repleta sunt spinis. Has si proficiens de corde sui secreto eradicare non desierit, deliciarum paradisus, hortusque efficietur conclusus, ad sponsi susceptionem conuenienter idoneus.

Matt. 19. — Psal. 41. — 2. Cor. 5.

Qualis esse debeat bonus animarum pastor. Cap. XV.

Boni pastoris hoc semper est proprium, vt sibi creditas oues pinguia introducat ad pascua, easque solerti cura ab incursibus syluestrium custodiat bestiarum. Verum & si contingat quampiam illarum relicto grege per nemorum deuia singulariter incedere, ipsam arcere, vt societur cęteris, ne forte luporum sequentium dentibus, vel latronum manus incurrat. Hanc proculdubio memoratam solicitudinem erga rationales oues verus exhibet pastor, ille vtique qui ait: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscūt me meæ. Nec immerito circa ouium suarum salutem inuigilat, quippe quum pro ipsis de cœlis ad terram descenderit, atque in crucis patibulo non recusauerit mori, quemadmodum ipse ait: Ego sum pastor bonus, & animam meam pono pro ouibus meis. Maxima prorsus pastoris huius est gratia, & non sicut cæterorum. Quis (oro) est qui nolit de ouium suarum fructibus sustentari, atque honoris priuati ab eisdem quæritare mercedem? De hoc Apostolus ait: Quis plantat vineam, & fructum eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte eius non mā ducat? De honore autem priuato inquit: Quæ est gloria mea, nonne vos ante dominum? Hæc verò quamuis (si recta agantur intentione) reprehensibilia minime sint, pastor noster non quærit ab ouibus: non enim cupit habere aliena, quum affluentissime eroget sua. Honorem quoque nō priuatum, sed patris ab ouibus exigit, & hoc ad earum profectum. Nullis quippe eget Deus. Proinde non facultatum munera, non sacrificiorum cęremonias, non honoris temporalis seruitutem, neque terrenum aliquid à mortalibus propter se ipsum optare cognoscitur, quemadmodum per Prophetam testatur dicens: Si esuriero non dicā tibi meus est enim orbis terræ, & plenitudo eius. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Vide autem quid sequatur, & quid propter te, ò homo, Deus requirat à te. Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Laudis non bestiarum sacrificium approbat, & orationis implorationem humilem libenter exaudit. Optima prorsus sub pastoris huius protectione sentitur securitas, cui nemo tribuere quicquam valet non suum, nullus inimicorum appropiare audet, nec quicquam de ipsius eripere manu. Habet namque munitissima castra pascuis vberrimis plena, angelorum multitudine circunsepta, in quibus segregatas à seculi rumoribus recondit oues, quas omnes ipse cognoscit ex nomine. Nempe hæc castra de viuis &

Ioan. 10. — Ibidem. — 1. Cor. 9. — Psal. 49.

& electis lapidibus sunt constructa, tentationibus & pressuris, ac piis operibus expolitis. Huiusmodi spiritualia castra, non alia esse censuerim, quam congregationes sanctas, conuentusque fidelium, Deum timentium, in quibus viget religionis obseruantia, mandatorum Dei custodia, animorum vnitas, probitas morum, atque euangelicorum consiliorum laudanda perfectio. Ista sunt ouium Christi receptacula tuta, ista inquam, sunt electorum præsidia, ad quæ delectabiliter declinat omnipotens, sicut ipse ait: Vbi fuerint congregati duo vel tres in nomine meo, in medio eorum ego sum. Ad consolationem quippe ouium, earumque protectionem in medio se stare perhibuit. Quomodo autem illas protegat, audi Apostolum dicentem: Fidelis, inquit, est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Seuiat leo, insidietur serpens, aduersarius circumeat, tamen superuacue laborabit. Nam & si totus insurgat mundus, persecutiones excitet, minetur mortem, ouibus Christi nocere nil poterit, illis vtique, quorum nomina in libro vitæ sunt scripta, de quibus inquit Apostolus: Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus, qui iustificat; quis est, qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Certus sum enim, quia neq; mors, neq; angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neq; instantia, neq; futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Cernisne quanta gratia, quantaque virtus, collata sit ouibus sub famulatu Christi degentibus? Non autem ex eis, sed immobilitas hæc illis ex pastoris charitate prouenit, qui eas redimit ne pereant, tuetur ne cadant, consolaturque ne delitescendo in via deficiant. Consolationum siquidem spiritualium refectione pascuntur, atq; præpositorum exhortationibus erudiuntur quomodo orare, legem meditari, operari debeant, donec conualescant, & ad maturam spiritus pertingant ætatem. Congruentissime enim in conuersationis suæ primordio, molli nutriendæ sunt cibo & humanitatis Christi meditationib. sacris, quæ Neophytorum est lac, gustu quidem delectabile, & suauissimum haustu. Istiusmodi consolationibus prudentissime refouentur, ne eis contemptus seculi difficilis & pœnitentiæ solitudo ad peragrandum intolerabilis videatur, atque pusillanime effectæ rursus ad mundi laboriosa commercia redire cogantur. Quoniam absque interna consolatione, penè impossibile est militiæ Christi perseuerare in stadio. Hæc proculdubio post vocationem à seculo pastoris nostri prima & specialis est gratia, vt famulantibus sibi veram de se fiduciam præbeat, vt gustando videant quã suauis sit dominus, quàmve magna sit multitudo dulcedinis eius, quam abscondit seruiliter timentibus se, perficit verò eis, qui sperant in eo. Talibus profecto, qui nutriuntur pabulis, ad aduersa toleranda robusti fiunt, alacres ad bonum, fraternitatis amatores, deuotionum auidi, in oratione assidui, contemptores mundi, atque inuisibilium dilectores. Sunt plane quemadmodum de illis Propheta loquitur, tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Et folium eius non defluet, & omnia quæcunque faciet, prosperabuntur. Verum quoniam imbre cœlesti iugiter ab ardore voluptatum vitæ præsentis exiccari nõ possunt, sentire quidem valent carnis incendia, necnon pro mundi istius tentari illecebris, minime vero superari, quia inhabitantis & cooperantis in se gratiæ suffragio muniuntur. Horum in se formã Psaltes expressit dicens, Impulsus euersus sum vt caderem, & dominus suscepit me. Fortitudo mea & laus mea dominus, & factus est mihi in salutẽ. Hinc facile cõsiderari potest, quã formidãdus quãq; perditionis preclusus sit seculariũ status, eorũ præsertim, qui peregrinationis suæ ignari, prætereuntis vitæ oblectamenta sectantes, peccati mortalis sunt funibus alligati. Quorum videlicet opera quantumlibet iusta & pia esse videantur, nihil tamen eis ad æternæ vitæ proficiunt meritum. Porrò si ad angelicam vitam monasticæ conuersationis vocati, tam acerrime à carnis petulantia, mundi fallaci, atque ab humani generis aduersario infestantur, vt vix eorum laqueos euadere queant, quid de his, qui seculi luctuosa negotia tractant, se immoderate diligunt, hostiumque suorum prorsus ignorant astutias, arbitrandum sit, sapiens quisque diiudicet. Cæterum si sub directore probato pergentes ad pugnam, armorumque munitione protecti frequentissime prosternuntur, interdum etiam iugulati intereũt quonammodo inermes & imperiti certaminis, ducisq; carentes præsidio inimicorum iacula deuitabunt? Nemo igitur se decipiat, nulliusque inanis spei seducatur fallacia, putans in seculo facile se posse saluari. Contendite, inquit incarnata veritas, intrare per angustam portam, quoniam arcta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui intrant per eam. Spaciosa autem est via, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui ingrediuntur per eam. Non ait, Intrate per angustam portam, ne planus iudicaretur esse ingressus, sed signanter inquit: Contendite, vt sanæ mentis quisque consideret admodum laboriosum esse aditum, per quem ad vitã accessus habetur. Hac seductoria cogitatione ô quam innumeri quotidie decipiuntur, differentes de die in diem conuerti

Matt. 18. 1. Cor. 10. Rom. 8. Psal. 1. Psal. 117. Luc. 13.

uerti ad dominum, arbitrantes ad libitum pœnitentiæ posse captare remedia. Qua de causa indulta tempora ad emendationem prorogant, pulsantiq; ad cordis ostium domino aperire dissimulant. Hos etenim vt plurimum repentinus inuadit interitus. In mortis siquidem deprehensi articulo, atque languoris nimietate afflicti, penè nihil aliud quàm de se cogitare sufficiunt, reuoluẽtes animo sedulo quibus remediis suis valeãt mederi doloribus, protelare exitum, recuperare vires, atque optatæ restitui sanitati. Fit autem persæpe, vt circa talia occupati interitus salutis propriæ minime recordentur, & absque vlla verę cõpunctionis dispositione deficiant. Nam æquissime percutitur hac animaduersione peccator, vt moriens obliuiscatur sui, qui dum viueret oblitus est Dei. Ad correctionem igitur delinquentium vnicuique dominus horam mortis voluit esse ignotam, quatenus impudentiæ securitate reiecta, quisque se bene viuendo componat, ne imparatus & nudus ante vniuersalem iudicem prę sentari cogatur. Quid, quæso, magis pauendum est, atque cauendum, quàm de huius seculi ęrumnoso exilio, relicto carnis ergastulo exire coactu, necnon de cunctis perpetratis sceleribus singillatim rationem exoluere? Quid inquam, mundi amatoribus æstimandum est fore acerbius, quàm in momento temporis deserere facultates, corpus, familiam, affines & liberos? Vniuersa hæc & quicquid possidetur in seculo, morte interueniente surripiuntur.

Quòd ignorantia futuræ vitæ apud mortales viget, sicut explicari non potest, ita nec reticeri debet. Cap. XVI.

QVanta apud mortales de iis, quæ ad futuram pertinent vitam, quæ videlicet nescienda non sunt, ignorantia vigeat, nullum valet indagare ingenium, nullaque, quãtuncunque prudentis, sufficienter reserare facũdia. Sed nunquid silendum est? prorsus minime. Fandum vtique est, etsi non vt materiam decet, tamen prout potest humani ingenii indocta rusticitas, quę dum humiliter, ac recta cordis intentione nititur explicare, quod sentit, nequaquam laborum suorum congrua remuneratione carebit. Nam siquis sitienti aquæ frigidæ prębuerit potum, iuxta domini pollicitationem, mercedẽ non perdet, amittetne qui sapientię salutaris aquam proximo suo minime ministrare neglexerit? Quicunque igitur gradienti cęco amouerit offendiculum, ne ruat in foueam, tanquam fraternæ charitatis ęmulator vita viuet, nec penitus morietur. Nam quemadmodum pluris est anima quam corpus, ita quod pro animarum salute impenditur apud altissimũ, maioris est meriti. Quãobrem nemo gratis pretermittat impertiri proximis, quod ipse cognoscit eisdem fore proficuũ. Nonne ab omni lege charitatis alienus existit, qui quempiam perire intelligens exhortationis verbo quum valeat, ab interitu illo nequaquam reuocare studuerit? Per Prophetam audi quid dominus dicat: Si dicente me ad impium, morte morieris non annunciaueris ei, neque loquutus fueris, vt à via sua impia auertatur & viuat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Porro si in preteritas generationes iustus quisque muto ore transire potuit impune non loquendo populis salutis monita, vtique non modo. Nam adeo in pię sentiarum futuræ vitæ succreuit ignorantia, vt in cordibus mortalium, fere parietis more dẽsescat. Quis (oro) est, qui præuidere dignetur quæ seu bona, siue futura sint mala? Omnes pene præsentibus intenti sunt bonis, voluntque temporali ditari substantia, honoribus sublimari, exuberare deliciis, ac carnis voluptatibus debriari, quæstũ maximum arbitrantes transitoria posse felicitate florere. Vniuersi hi, cæci sunt, meritoque plangendi, eo amplius, quo magis momẽtanea seculi prosperitas eisdem succedit ad vota. Vnde istos lugendos dixerim, sanctus Iob indicat dicẽs: Quare impii viuunt, sublimati sunt, confortatique diuitiis? Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conspectu eorum, domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos. Tenent tympanum & citharam, & gaudent à sonitu organi. Ducunt in bonis dies suos, & in pũcto ad inferna descendunt. Lætantur huiusmodi quum male agunt, & exultãt in rebus pessimis, prorsus ignorãtes quo male viuẽdo tendũt. Vtinã, iuxta propheticã deploratione, saperẽt & intelligerent, ac nouissima prouiderent. Prouiderẽt, inquam, nouissima, quę peccatorib. sũt reseruata supplicia. Ipsa plane sũt quæ timeri debent, solertique cura caueri. Si enim tam solicite corporalis fugitur mors, vt nemo mori velit, quantum fugi debet æterna? Cęterum si momentanea rationabiliter sunt euitanda tormenta, quę finem habent, quo animo omni fine carentia? Ista proculdubio futurorum gerunt imaginem, non æqualitatem, quum finiti ad infinitum nulla sit comparatio. Ex istis erudimur de illis. Propterea quisque sapiens, quum quouis siue corporali, seu spirituali dolore torquetur, considerationem suam minime tardet erigere ad illos cruciatus, qui in alia vita damnatis pro sceleribus inferuntur. Quos quum intolerabiles esse persenserit, resipiscat ab iniquitatibus ac sibimet transactarum culparum vltionem instituat, sicque facinora præterita diluat, vt de cætero vltra non peccet. Alioquin derisor non pœnitens esse censebitur. Assuescant, itaque seculi amatores, eo diligentius futura prospicere, quo ardentius præsentia quærunt: meminerintque vtriusque vitæ gaudiis neminem frui posse. Hoc sanctorũ, hoc, inquam,

Ezech. 3. Iob. 21. Deut. 32. Luc. 6.

inquam, incarnatæ sapientiæ probat authoritas. Ait nanque: Væh vobis diuites, qui consolationē habetis in hoc seculo, quia in futuro plorabitis & flebitis. Econtrario: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Iacobus quoque Apostolus inquit: Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miseriis vestris, quæ adhæserunt vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus, epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra. Audite ergo nunc audientes, & cordis aure percipite, qui consolari temporaliter, concupiscitis, quid per ora sanctorum, spiritus almus de vobis pronunciet. Conuertimini quæso ad correctionem, antequam veniat super vos repentinus interitus, & in abyssi barathrum demergamini. Vbi proculdubio nulla à cruciatibus datur requies, sed dolor sentitur intolerabilis, ignis vrit inextinguibilis, vermis conscientiæ viget immortalis, fœtor sulphuris affligit importabilis, interiores absque consolatione vlla sunt lachrymæ, horridus aspectus dęmonum, improperiorum ipsorum clamor intonat vehementissimus, teterrimus est carcer, indissolubilia vincula, sitis exæstuans, dentium stridor, timor supplicii, iudicii tremor, peccatorum inordinatus pudor, hebetudo animi, ignorantia profundo ponderositas corporis, membrorum lassitudo, mortis concupiscentia sine morte, inuidiæ tabes, discerpēs ira odiorum ardens facula, omnis spei perpetua extinctio. Et quod his omnibus peius est, diuinæ visionis æterna carentia. Huiusmodi supplicia lōgeque maiora, ad reproborum vltionem, in locis pœnalibus Auerni instituit Deus. Quæ sunt iugiter meditanda, sedulaque intentione fugienda. Neque fas est ambigere de iis, quę sacrarum literarum multipliciter pandit authoritas. De quibus singillatim differere ociosum est, quum eadem esse sancta indubitanter fatetur ecclesia, domini Iesu testimoniis erudita. Qui de ipsis futuroque vniuersali iudicio, luce clarius loquens ait: Quum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suę, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicē, sicut pastor segregat oues ab hœdis. Et statuet oues quidem à dextris, hœdos autem à sinistris. Tunc dicet rex iis, qui a dextris erūt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum vobis paratum à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere. Hospes eram, & collegistis me; nudus, & operuistis me; infirmus, & visitastis me; in carcere, & venistis ad me. Dicet & iis, qui a sinistris erūt: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare; sitiui, & non dedistis mihi bibere; hospes erā, & non collegistis me, nudus, & non operuistis me; infirmus, & in carcere, & non visitastis me. Et ibunt hi in supplicium æternum. Iusti autem in vitam æternam. Sane nil apertius, nil verius dici potuit. Resecuit lites, infidelitatem abstulit, palam prenunciauit quod facturum se nouerat. Vnde dicebat: Amen dico vobis, non pręteribit generatio hæc, donec hęc omnia fiant. Cęlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt, quin videlicet cōpleantur. Huius quoq; diei iudicii acerbitatē veritatēq; Propheta in spiritu cōsiderans inquit: Iuxta est dies domini, iuxta & velox nimis. Vox diei domini amara, turbabitur ibi fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulationis & angustię, dies calamitatis & miserię, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulę & turbinis, dies tubę & clangoris, in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione ipse faciet cunctis habitantibus terram. De ipso iudicii die propheta alius ait: Dominus manifeste veniet, Deus noster, & nō silebit. Ignis ante ipsum exardescet, & in circuitu eius tempestas valida. Aduocauit cęlos, videlicet angelos de sursum, & terram, id est, sanctos discernere populum suum. Nullus ergo dubitet, quemadmodum Apostolus inquit, omnes nos exhiberi oportere ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Quamobrem reuoluat peccator quilibet interdum intra se, quid in illo est acturus iudicio, quantusque erit pauor, quum desuper aderit iratus iudex, subtus inferni patens Chaos, coram positi testes angeli, dæmonia accusantia, manifesta scelera in libris conscientiarum compendiosissime scripta; elementaque turbata. Nam sicut latere nemini erit possibile; ita damnandis apparere intolerabile. Equidem tunc euacuabuntur principatus seculi, potestates principum, dignitates regiæ, pontificales infulæ, opiniones hominum, fauores populorum, & omne quod altum atque decorum est, quoniam de solis operibus singulorum disceptatio fiet, quemadmodum in Apocalypsi per Ioannem dicitur: Et vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ. Et iudicati sunt mortui ex iis, quę scripta erant in libris, secundum opera ipsorum. Quid ergo in illo tremēdo examine acturi sunt reges, duces, potentes, & nobiles, qui violenter oppresserunt subiectos, & pauperes, sibique omne licere voluerunt quod libuit? Tot quippe aduersus eos insurgent testes, quot perpetrauerunt scelera, quotque damnauerunt ac spoliauerunt iniuste. Quid, inquam respōsuri sunt diuites, qui erga egenorum inopiam pietatis viscera claudentes, nihil ad se pertinere putant

Matt. 5. Iac. 5. Matt. 25. Matt. 24. Sophon. 1 Psal. 49. 2. Cor. 5. Apoc. 20.

putant

rint quis egeat pane, quis potandus, quis induendus, quis hospitio recipiendus, quis visitandus, quisve sepeliendus sit? Nullius necessitatem sentiunt: nullique compati nouerût, dummodo ipsi deliciis affluant, abundent diuitijs, preciosisq; indumentis ornentur. Huiusmodi cûm diuite, qui induebatur purpura & bysso, & quotidie epulabatur splendide, pari sunt plectendi sententia. Cæterum de iis quid memorem, qui carnis voluptatibus dediti omnem impudicitiam, immunditiam, ebrietatemque sectantes, ventrem sibi constituerunt Deum, obscœnaque corporis oblectamenta felicitatem perpetuam? Nunquid & hi diuinam effugient vindictam? Recepturi profectò sunt duplicia de manu domini, animæ videlicet & corporis damnationem æternam. Nedum autem ipsi, de quibus specialis facta est mentio, verumetiam vniuersi, qui Dei neglexere præcepta, & ambulare studuerunt post desideria cordis sui, in concupiscentiis, interminabili cremabuntur incendio. Tunc nullum intercessorem habituri sunt, nulloque precio redimendi. Quid igitur illis agendum est, quibus adhuc pœnitentiæ tempus prærogatum est, atque veniæ locus indultus? Redeant vtique ad se, reatus suos agnoscant, propria deplorent facinora, diuinam humillime implorent clementiam, sanctorumque suffragia, atque seculo sponte renuncient, quatenus futurorum bonorum pollicitatione accensi perseuerantes in stadio, quæ malis parata sunt, valeant euitare tormenta. Verum qui matrimonio copulati, seu carnis, vel spiritus infirmitate depressi, nequeunt cuncta despicere, Apostolicam doctrinā, quæ in seculo degentibus exhibita est, obseruare conentur. Sic nanque legitur: Hoc autem dico fratres, tempus breue est. Reliquum est, vt qui vxores habent, tanquam non habentes sint, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam nō possidentes, & qui vtuntur hoc mūdo, tanquam non vtantur, quoniam mundi huius figura singulis horarum momentis præterire non cessat.

2. Cor. 7.

Quòd valde mirandum sit, cur credentes alteram esse vitam, conuersationem suam non mutant. Capi. XVII.

Mirati prorsus non desino quonammodo fiat, vt ii, apud quos per fidē constat alteram esse vitam, in qua iustis ineffabilia gaudia, & peccatoribus intolerabilia irrogantur supplicia, non compungantur iugiter, conseruationemque suam laudabiliter ducant, non qualem commendat mundus, sed quam approbat Deus, præsertim quum decurrente tempore absque interuallo quotidie agnoscant se appropinquare letho, atque astare iudici, qui falli non potest, quum sapientia sit, nec terreri, quum sit omnipotens, nec subuerti muneribus, quum sit ditissimus, nec flecti blanditiis, quum æquissimus sit, neque illi quicquam occultari, quum omnia nuda & manifesta sint ei, qui nullius personam accipit, nullumque delictum impunitum relinquit, sed cuncta hominum errata districta examinatione diiudicat, singulis merita condigna retribuens. Porro cui sic concessum est viuere, vt nulli sceleri reperiatur obnoxius, minime tanti iudicis debet formidare aspectum, qui solummodo deordinata & legibus suis auersa puniendo insequitur. At verò quis est adeo suimet ignarus, qui tantam sibi innocentiam in hac vita arrogare præsumat, in qua sicut Ioannes ait: Si dixerimus quia peccatum nō habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Quid de hoc Propheta sentiat, quidve protulerit, audiamus: Dominus, inquit, de cælo prospexit super filios hominum, vt videat si est intelligens, aut requirens Deum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Quum omnes declinasse asserat, exclusit neminem quamuis sanctum, quanquā multipliciter donis spiritualibus decoratum. Nā sicut scriptura commemorat, omnes peccauerunt & egent gratia Dei. Si gratia Dei indigent, egeni & peccatores sunt. Meminerimus, quàm seuere dominus in Apocalypsi, de propria se extollentem iustitia redarguendo feriat: Dicis (inquit) Diues sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu miser es, & miserabilis, & pauper, & cæcus & nudus. Quisque igitur quandiu in hoc exilio est mortalitatis carne vestitus, se peccatorem agnoscat, delicta sua confiteatur, deploret & corrigat. Non se tegendo excuset, non se iustificet, neque sibi de propria applaudat iustitia, sed fidei oculo futurum prospectet iudicium & dicat: Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Sic humiliter Deum deprecetur fidelis, vt non iudicetur damnandus. Nam infidelis iam iudicatus est. Quomodo autem iudicatus? Vtique, quia non credit in nomine vnigeniti filii Dei, quem pater æternus, viuorum ac mortuorum instituit iudicem. Ex se ergo iudicatus non iudicatur de nouo. Huiusmodi à fide catholica alienus futurum negat iudicium, Dei iustitiam destruit, quæ vnicuique reddit iuxta opera sua. Quamobrem iste tanquam semel iudicatus vitę præsentis quantum valet oblectamēta sectatur, & effræno animo terrena concupiscit, velletque nunquam de hac vita migrare, vtpote alteram fore non credens. O quam multos titulo Christianitatis tantum nomine insignitos in suo gremio tenet ecclesia, qui apud se vniuersale iudicium, futuram corporum resurrectionem, inferni pœnas, & paradisi gaudia fabulas arbitrantur. Nam etsi voce vel cæremoniis exterioribus confitentur se Deo credere, factis tamen & cogitationibus negant. Tales procul du-

1. Ioan. 1.

Psal. 13.

Rom. 3.

Apoc. 3.

Psal. 142.

dubio nefarii, infideles & desperati sunt, ac Deũ esse non credunt. In quorum persona Propheta ait: Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Optime insipiens appellandus est ille, qui non esse Deum, neque alteram vitam asseuerare præsumit. Dicendo verò sic, negare audet quod gentiles confitentur. Quæ (oro) natio est tam aliena à cultu religionis, tamque carnis voluptatibus dedita, quæ non credat Deum esse, futuramque vitam? Omnes communiter sectæ concupiscentias suas arbitrantur alibi abundantius se perfecturas quàm hic, vbi desideria sua minime implere posse se vident, quanquam & quæ in futuro fallaciter habituros se fingant, non eadem, neque vniformia fore censeãtur. Aliqui lactis & mellis flumina atque obscęnis impudicitię actibus operam daturos se sperant. Quidam in cælum ascensuros se putant, ibique choreas ducere, consummare connubia, & cætera agere, quæ pertinent ad carnis illecebras. Illa quippe autumant sibi parata in cęlo, quæ incontinenter amant in seculo, nolentes corporis voluptates amittere, sed augere peramplius. Fuere verò nonnulli, memoratis omnibus prudentiores, qui crediderunt post corporis resolutionem in cælis se adepturos perpetuas mansiones, ibique contemplationi vacare debere, quanquam quid sit cõtemplatio vera, penitus ignorarent. Hi tamen quoniam ratione corporis resurrectionẽ minime ceperunt, illam negare ausi sunt. Sane nimis esset difficile singularum sectarum, seu hæresum opiniones enarrare, in quibus alii sic, & alii sic, crediderũt futurum. Sed illi cæteris insipientiores ac viliores sunt, qui aliam esse negant vitam, quàm istam, pecoribus, iumentis, hominibus pariterque communem. Supra modum degenerant ab eo, quod conditi sunt, & se irrationabilibus animantibus æquales faciunt, sicut per Prophetam dicitur: Homo quum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quomodo autem non efficiuntur iumentis similes, quum nisi visibilia cogitare nesciant, & tanquam sylvestres feræ tantum quæ carnis sunt sapiant, quoniam quod in homine præcellit, coæquant corpori, quod per resolutionem suam in eandem, de qua plasmatum est, materiam redit. Nonne mortalium cadauera terræ condita post paululum putrida futura in terræ materiam rediguntur? Excipiunt namque condignam præuaricationis suæ mercedem. Nam post perpetratum inobedientiæ scelus homo primus audiuit: Terra es & in terram ibis. Sane qui animæ immortalitatem, atque aliam vitam ista præstantiorem impudenti temeritate non esse concertant, nefarii, atque blasphemi sunt, inhonorantes Dei sapientiam, ipsiusque iustitiam, dum vniuersa confundenda contendunt, negantque retributionem bonorum & malorum, quæ in præsenti seculo nullo modo perficitur, quoniam alibi complenda seruatur. Sæua prorsus ac detestanda est horum opinio, qui animæ & corporis finem vno eodemque momẽto temporis fieri arbitrantur, quemadmodum per sapientem, non definiendo, sed ratiocinando dicitur: Vnus interitus est hominis & iumentorũ, & æqua vtriusque conditio. Sicut moritur homo, ita & illa moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. Cuncta subiacent vanitati, & omnia pergunt ad vnum locum. De terra facta sunt, & in terrã pariter reuertuntur. Quis scit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus iumentorum descẽdat deorsum? Quod si esset, proculdubio destrueretur quicquid religionis est, quod fidei, quod pietatis, quod virtutis, quod gratiæ. Dei præterea euacuaretur consilium, hominum salus, statera æquitatis, & omne quod ad vitam sempiternam pertinere dignoscitur. Porro fatuitatem suam à veritate fidei alieni, in tormentis positi confitebuntur, quum sola vexatio dabit intellectum. In quorum persona in sapientiæ volumine continetur sic: Tunc stabũt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum. Videntes turbabũtur timore horribili, & mirabũtur in subitatione insperatæ salutis dicentes intra se pœnitentiam agentes, & pr æ angustia spiritus gementes: Hi sunt, quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Ecce, quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est. Errauimus itaque à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentię non est ortus nobis. Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius præcurrens, & tanquam nauis, quę pertransit fluctuantem aquam, cuius quum pręterierit, non est vestigium inuenire, neque semitam carinę illius in fluctibus. Sic & nos nati desiuimus esse, & virtutis quidem signũ nullum valuimus ostendere. In malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno ii, qui peccauerunt, quoniam spes impii tanquam lanugo est, quę à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis, quę à procella dispergitur, & tanquam fumus, qui à vento diffusus est, & tanquam memoria hospitis vnius diei prętereuntis. Sera profecto pœnitudine errorem suum agnoscent, cunctisque palam faciẽt, quando cum iis, qui à sinistris erunt, irreuocabiliter sententiam damnationis exceperint. Cęterum mirum non est si qui fidei priuati sunt lumine, per vitiorum abrupta vagantur, & pereunt, quum quotidiano exemplo discamus innumeros esse, qui veritati catholicę fidei assentiunt, & na-

Psal. 9. Psal. 48. Gen. 3. Eccl. 3. Sap. 5.

& naturali pollent prudentia, veluti infructuosas arbores occupare terram, atque ad bene agẽdum omnino esse ineptos, quemadmodum de ipsis Propheta ait: Sapientes sunt, vt faciant mala, bene autem facere nescierunt. Aduersus huiusmodi, eloquia sacra & innata clamat ratio, obtestans vt superiori suo obtemperare debeant sicut obedientiam sibi exhiberi ab inferioribus volunt. Nónne beneficia sibi à Deo impensa perficiendum diuinam legem eos impellunt, ne transgressores illius damnentur ingrati? De obedientia verò creaturarum quid memorem, quæ ab earum constitutione in nullo à conditoris sui imperio deuiare noscuntur: Sic de illis Propheta inquit: Statuit ea in æternum & in seculum seculi, præceptum posuit, & non præteribit. Quamobrem pudeat homines non esse quod deberent, ac repugnare altissimo, quum ad bene viuendum illos diuina inuitent eloquia naturalis ratio, collata munera, vniuersi ordo custoditus ab æuo, hora mortis imminentis ignota, peccatoribus promulgata supplicia, atque cœlestis patriæ iustis ineffabilia bona promissa. Ista proculdubio deberent emollire corda adamantina, lapideaque, & ad morum probitatem inllectere, si tamen rationis quamtulacumque eis inesset scintilla. Adeo quippe palam effecta sunt, vt nedum sapientibus & peritis, verum etiam simplicibus, & ignaris capitabilia, sint, dummodo obstinato animo, vt bene agant, intelligere nolint. Tunc omnis persuasio cassa, omnisque ratio arbitratur indigna, quoniam in homine completum est, quod per quendam dicitur: Impius quum in profundum malorum venerit, contemnit. Sane vbi contempus est gratiæ, & vbi agnita impugnatur veritas (quoniam omnis labor superuacuus est) sapientiæ non sunt seminanda eloquia, iuxta admonitionem domini dicentis: Nolite sanctum dare canibus, neq; pro ijciatis margaritas ante porcos, ne forte cannes conuersi elidant vos. Proinde illis tantummodo sunt propalanda mysteria, qui sapientiæ consilijs humiliter acquiescere volunt, propriamque salutem amare noscuntur. In eis, inquam, benedictio cælestis effulget, qui nesciunt resistere gratiæ, corde non audent intumescere, dedignanturque præsentia plus amare quàm Deum, sed mites sunt, & sacris eruditionibus simplici corde consentiunt. Tales nimirum temporalia possidentes, sic se in illis exhibent tamquam non possideant, sicque hoc mundo vtuntur tam quam non vtantur, quoniam peregrinos in hoc seculo se esse cognoscunt. Prudenti quidem consideratione iugiter meditantur, quomodo sine retardatione aliqua visibilia cuncta pertranseant, quæ quum stare videntur, labuntur, sibique cohærentes collidunt & perdunt. Sed quæ (oro) est ista dementia, vt quis absque vllo metu luteam velit inhabitare domum, cuius fundamentum nutet, sint debilitati parietes, putrescat culmen, lapides quotidie singillatim euulsi decidant, & pene horis singulis totius ædificij structura ruinam minari cernatur? Quis virum huiusmodi intuebitur, & non acclamabit eum esse delirum? Sed (proh dolor) innumeri sunt, qui corporalis mortis periculũ damnant & fugiunt. Spirituali verò & æterno sine pauore se ingerunt. Quid, præso, præsentis vitæ incolatus est, nisi spiritualis quędam domus, qua ad commorandum delegati sumus à domino? An non quotidie & absque interuallo domus ista consumitur, veterascit, casuique propinquat? Tot (vt dicam) subtrahuntur lapides, quot prætereunt dies. Transimus ab infantia ad adolescentiam; ab adolescentia ad iuuentutem, à iuuentute ad virilitatem, à virilitate ad senium; à senio ad ætatem decrepitam, & tamen eousque attingunt rarissimi. Verum qui sic efficiuntur longæui, quot calamitatibus obuoluantur, quot atterantur languoribus, nemo sufficienter edicit. Horum profecto vita sibi ipsis onerosissima est, quoniam caligat visus, eorum obturatur auditus, olfactus amittitur, gustus fatiscit, palpitat tactus, fœtet anhelitus, curuantur genua, gressuumque itinera baculo sustentatur, fiuntque nonnunquam eorum propinquis & notis intolerabiles ad videndum. Singuli ærumnosæ vitæ ipsorum compatiuntur, & carnis sine Dei offensa precantur interitum, non odij, sed compassionis permoti affectu, credentes eorum miserijs mortem finem esse daturam. Et tamen contingit multis, vt de temporali ad supplicium transeant sempiternum. Memoratum spectaculum coram seculi amatoribus positum, & heu vitæ corporalis diuturnitatem totis visceribus concupiscunt. O cæca mortalium cupido viuendi. O inueterata insensibilitas mentis, quò duceris, quo traheris. Aduerte, quæso, quid velis, quid delitescendo exoptes. Desideras quippe non mori, quod nunquam obtinere valebis. Quis est (inquit Propheta) qui viuet & non videbit mortem? Annorum quoque cum corporis sospitate multa cupis implere curricula, & minime recolis verbum Prophetæ dicentis: Anni nostri sicut aranea meditabuntur, dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis. Si autem in potentatibus octuaginta anni, amplius eorum labor & dolor, quoniam superuenit mansuetudo & corripiemur. Experientia aliorum te doceat neminem hic diu posse subsistere. Nam velit nolit quisque ex hac vita migrare compellitur. Noli itaque amare quod transit, sed neque moliaris rei illi inhærere, quæ labitur. Noli, inquam, concupiscere inaniter, quod nulli vnquam concessum est. Non enim in præsenti seculo, sed in cęlo vitę pręrogatur ęternitas. Quamobrem solicitus esto, non vt in hac peregrinatione diutissime viuas, sed vt mundi istius queas cum salute animę apposita tibi deuitare pericula.

Hier. 4. Psal. 148. Pro. 48. Matt. 7. Psal. 88. Psal. 89.

Quòd sollerter studeant mortales diaboli vitare laqueos quorum hic mundus est plenus. Cap. XVIII.

PEregrinationis huius itinera gradientes magnopere studeant venatorum spiritualium quibus hic mundus est plenus, declinare tendicula, quæ nemo nisi qui illa cognoscit, euadere potest. Verum ad hoc quis idoneus? Quis, inquam, est qui dæmonum non ignoret fallacias? Vbique ad capiendas animas retiacula tendunt. In diuitijs, & paupertate. In sublimitate honoris, & inmũdi contemptu. In voluptatibus carnis, & austeritate pœnitentię. In crapula, & sobrietate. In rerum affluentia, & parcitate victus. In loquacitate & silentio. In nitore, & sordibus. In lætitia & fletu. In administratione temporalium & remotione quieta. In libertate & subiectione. In labore & ocio. In occulto & publico. In solitudinibus & ciuitate. In debilitate, & corporis sospitate. In vigilijs & corpore. In gloria & ignobilitate. In infamia & fauoribus hominum. Et vt paucis vniuersa comprehendã, nullus est locus, nulla actio, nullaq. persona, quæ ab ipsorum deceptionibus libera existat, quoniam nequeunt excludi parietibus, nec placari precibus, neq. terroribus coerceri. Quamobrem oculate & maxima cum maturitate incedendum est, atq. ab omnibus cum Dei timore viuendum, & potissimum ab his, qui ob vinculum connubij, seu curam ineuitabilem rei familiaris colligati sunt seculo, quoniam ad casum procliuiores ac propinquiores esse noscuntur. Equidem vbi bellatorũ grauior incumbit insultus, solicitior ad pugnandum debet adhiberi custodia. Cæterum quum æquoris intumescunt vndæ, & oborta tempestas acrius solito desæuire conspicitur, prudentius nauigandum est, atque portus quæritanda tranquillitas, ne incautum bellatorem interitus, & torpentem nautam marini fluctus inuoluant. Hinc plane animaduertendum est, quod in solitudinibus, & in cœnobijs à fragoribus mundi semotis proprior est hominum salus, conuersatio tutior, minora pericula rariores casus, & ab eis celerior resurrectio, quam in seculo, vbi incentiua exurit flamma libidinis, auaritiæ cupido dominatur, & superbiæ fastus attollit. Quid enim est mundus iste, nisi quidam spiritualis venationis locus, in quo tot tenduntur laquei, quot immittuntur tentationes, seu ad delinquendum hominibus emergunt causæ? Singula tentatio, singulus est laqueus. Porrò venatores infesti sunt aereæ potestates, contra quas omnes, qui saluari desiderant, oportet habere conflictum. Apostolum audi: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Pugnant hi hostes omni calliditate aduersum nos, vt nostrum diripiant spiritualem thesaurũ, quem ipsi homicidæ optime sciunt latere in nobis. Moliuntur etiam nostrum impedire iter, ne scandamus ad cælum, vnde ipsi turpiter depulsi sunt. Ob illorum ergo importunitatem nobis certandi est indicta necessitas, vt viriliter dimicemus, hortamur ad bellum, certantium nobis proponuntur exempla, victorum merces offertur, præliandique tribuitur gratia. Aduersariorum siquidem pauenda immanitas, ac laqueorum numerosa pericula dimicare nos cogunt. Christus nos inuitat ad bellum, qui pacem auferre venit & gladium ad præliandum misit in terram. In ecclesia quotidie martyrum, sanctorumque recitantur agones, quatenus ipsorum animati exemplis scutum arripiamus fidei, gladium sumamus spiritus & spei galea, ac patientiæ lorica protecti nullatenus hostibus terga vertamus, quin potius viriliter rectulemur, eosq. orationum iaculis insequamur intrepide, quoadusq. propulsati dispereant & pacatum sentiamus nostrę mentis habitaculum, atq. ad susceptionem æterni regis decenter ornatum. Ipso quippe descendente ad nos duplici mercede ditamur. Quarum alterã gustamus in re, alteram verò delectabiliter tenemus in spe. Sane spei precium solus ille nouit, qui accipit, quam locuples sit, quàmve iucundum. Rem autem ipsam quisquis in mentis penetralibus humili deuotione degustat, recondit, ne nota hostibus fiat, & ob id grauiores patiatur insidias. Res namque ista spiritualis est gratia & syncerus pietatis affectus, qui gratuita dignatione à domino prærogatur certantibus, vt robustiores, prudentioresq. fiant in prælio Sine qua gratia proculdubio quicunq. bellare præsumit, succumbit & deficit. In huius igitur mundi stadio constituti venatorum laqueos, preciosum thesaurum nostrum, & qua via pergere debeamus ad patriam, intelligere studeamus, quoniam horum ignorantia prorsus ruinæ nostrę occasio est. Porrò scientia ista communis est omnibus, quemadmodum & iactura. Nulli licet talium carere notitia, quoniam nemo est, qui à tentationibus liber existat. Nam vniuersis venatorum parati sunt laquei, non vniformiter, sed iuxta singulorum qualitatem & statum. Aduersarij etenim nostri assueti in prælio spirituales spiritualibus, & carnales carnalibus oppugnant insidijs. Nullum eximunt, nemini parcunt, nulliusque pertimescunt virtutem. Verum si minime veriti sunt ipsum mundi saluatorem appetere, in quo nihil suum esse sciebant, cuiusquàmne sanctitatem formidare valebunt? Tantæ siquidem versutiæ sunt, tantaque perspicacitate naturalis pollent ingenij, vt cunctorum mortalium facillime sensum euerterent, si non repercussi diuina labefactarentur virtute. Eos quippe ne ad libitum noceant, prouidentia superna refellit: sicut Apostolo perhibente didicimus. Fidelis (inquit) est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis,

Ephes. 6.

1. Cor. 10

testis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Hinc est quod sæuitiam illorum sentimus, bacchantem furorem nouimus, tentationumq; ac perambulamus laqueos, & tamē cœlestinos protegēte gratia minime superamur: quoniam sic iuste disposuit Deus, vt non nisi consentientibus nobis, laqueos pedibus nostris iniicere queant. Nam spirituales pedes nostri animæ affectus sunt. Hos compedibus suis irretire contendunt. Quamobrem rerum visibilium amorē affectibus nostris conantur innectere, quatenus abdicato à nobis nostro affectu nullum gratum receptaculum habitandi in nobis Deus noster inueniat, qui per dilectionem & fidem in cordibus hominum cōmorari dignatur. Stupendū prorsus in nobis geritur quoddam spirituale certamen, sedula consideratione dignissimum. In hoc quippe mundo, tāquā superioris inferiorisque regionis constituti in medio, ò quàm multiplicia in nobis bella aguntur? Nesciētes, ò quantas insidias patimur, quot de supernis sedibus nobis suffragia diriguntur? Suffragatur Deus vt saluet, diabolus insidiatur vt perdat. Concertant ambo, nō inuicem, sed in nobis, volentes reportare victoriā. Quamuis Deus omnipotēs sit, nullusq; ipsius possit resistere voluntati, non tamen voluntate, sed æquitate nobiscum certat, non vt quicquam consequatur de nostro, sed vt nos reuocet ad se propter nos, nosque ab interitu eripiat sempiterno. Certat, inquam, quum ad ostium cordis pulsat vt ingrediatur, spiritualiterque manducemus cum illo & ipse nobiscum. Hinc est quòd inuisibilia bona promittit, interna gaudia præstat, vt nos alliciendo trahat ad se, in se collocet, & nos de se beatos semper efficiat. Hac de causa mandatum dilectionis instituit nobis dicens: Diliges Dominum Deum tuū ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mēte tua, & ex omnibus viribus tuis. Hoc vnico præcepto, noster optime ordinatur affectus, coercetùrque ne perefluat, decipiatur, capiatur, ac delictorum cōpedibus alligetur. Nouerat Dei sapientia, quàm dulcis sit carnis illecebra, quantumve humana affectio visibilium amori sit prona, in quibus innumerabiles occultati sunt laquei, propterea dilectionem persuasit, ac diligendi legem dedit, quatenus luctuosum amorem diuino compesceret, & per internum gustum ab exteriorum delectatione affectum hominis ablactaret, faceretque ex visibilibus ad inuisibilia, atque ex temporalibus ad æterna diligenda transire. Ex aduerso diabolus fraudulēter suadet carnis nos debere oblectamenta sectari, amare diuitias, culmen honoris appetere, cæteraque quærere, quæ ad perfectionem temporalis felicitatis pertinere noscuntur non ob aliud prorsus, quàm vt euertat incautos, ac visibilium voluptati seruiant, inuisibilium amore neglecto. Quamobrem ò homo diligenter discute cui obtemperare velis, vide sapiēter cui ex his duobus salubriter tuum præstes affectum. Ambo illum exigunt à te. Ambo ipsum possidere desiderant. Thesaurus tuus spiritualis est amor tuus. Quicquid amaueris, violenter te trahit post se, nec te sinit separari à se dicente Domino: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Cæterum quia duobus Dominis seruire non vales, prudētissime, quæso, obserua cui, sicut dixi, merito famuleris. Vt igitur agnoscas quid eligas, diuinam eruditionem attende. Fur (inquit incarnata veritas) non venit nisi vt furetur, mactet & perdat. Ego autem veni vt vitam habeant & abundantius habeant. Diabolus fur nuncupatus est, qui Dei honorem in homine auferre præsumpsit. Furis itaque huius consilium abiice, illiusque agnosce fallacias. Venit ad te vt tuum furetur thesaurum, sibique te consentientem mactet & perdat. Mundi quoque blandimenta contemne, quoniam deceptionum illius refertus est laqueis, quos optime superabis, si pro Christi amore ipsum amare desieris. Hoc apostolica te docet autoritas: Nolite (inquit) diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt, quoniam omne quod in mundo est concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo, & mundus transit, & concupiscentia eius. Ecce venatorum spiritualium quot sunt laquei ad capturam animarum per vniuersum orbem diffusi. Hos tantummodo euadunt qui mundum ipsum dedignantur amare, illum secedendo spernunt, eiusque concupiscentiis abdicatis Deo in spiritu militare proponunt. Nam cæteri serui emptitii sunt, & curarum seculi compedibus irretiti, eò arctius, quò immoderatius transitoria diligunt, eoque miserabilius, quo minus propriam captiuitatem agnoscunt.

Deut. 6. | Matt. 6. | Ioan. 10. | 1. Ioan. 2.

Quòd nullus illo miserabilior est, qui quum sit seruus, liberum se esse arbitratur. Cap. XIX.

QVemadmodum nullus ægrotus eo incurabilior est, quàm qui sanum esse se putat, ita & captiuo nemo miserabilior est illo, qui arbitratur esse se liberum. Nullū iste Redemptorem quærit, redemptionis preciū habere non curat, atque captiuitatis suæ damna nō plangit, ducitur, cæditur, trahitur, & insensibilis perseuerat. Quæ (oro) est ista captiuitas, quæ inuisibiliter, ac insensibiliter ita tenet oppressum, vt onus suū non sentiat, neq; damnū propriū agnoscat ipse qui patitur, impulsusq; accedat post dominum, & sua sponte abire se credat? Sane propriæ cupiditatis peccator quisque est seruus, à qua tenetur pressus, & perquam iuste damnatur. O quàm mala, quàm perniciosa, quàm ve fortis cupiditatis est seruitus? Trahit sua vnūquemque voluptas. Quamobrem tot funibus ligatur peccator, tot vinculis detentus trahitur, quot seculi

desideriis colligatus tenetur, eoque grauiori seruitute atteritur, quò ampliori felicitate attollitur. Quum locupletatur diuitiis, possessionibus ampliatur, cupiditatis est seruus, dum voluptati carnis operam tribuit, pudicitiæ libertatē amittit. Si honoribus sublimatur intumescit interius, diaboli captiuus efficitur, quoniam sicut scriptura sacra testatur, ipse est rex super omnes filios superbiæ. Ab huiusmodi spiritualibus funibus quicumque astrictus est, non nisi gratia cooperante liberatur. Tandiu illusus ducitur, ac trahitur, quandiù hoc mortali tegitur indumento. Sed quo ducitur? vel à quo trahitur? Ducitur plane per tenebras vitiorum, per illecebras delictorū, per oblectamenta seculi. Nimirum cupiditate trahente, impellente voluptate, elatione dominante. Cæterum quandiu memoratæ seruitutis ignorat tyrannidem, lętatur quum malefecerit, & exultat in rebus pessimis, præesse gaudet, quotidianisque successibus mundi magis, magisq; florere desiderat, nec aduertit miserrimus ibi maiorem imminere ruinam, vbi gradus est altior, & tanto multipliciora, atque indissolubiliora fore vincula, quanto detestabiliora in homine contigerit esse facinora. Tales (quanquam raro) difficile corrigūtur, corrigūtur tamen nonnunquam, quoniam Deo vniuersa possibilia sunt, qui quos vult de tenebris vocat ad lucem, & ex inimicis & extraneis amicos facit & filios. Correctio quippe ista malorumque conuersio agitur operante gratia, & vt plurimum interueniente flagello. Bona gratia, quam ad iustificationē impiorum largitur Deus, absque illis condignis meritis, sine qua nullus infertur cęlo, & sanctorum consortio efficitur dignus. Verum diuini flagelli quis valet enarrare præconia, ipsiusque reserare profectus? Munus est Dei, filiorū præcipuum signum, lumē mētis, peccatorum venia, emendator scelerum, origo virtutum, concupiscentiarum interemptor, salus animarum, nutrimentum spei, robur fidei, caritatis augmentum, præcursor veritatis, additamentum sapientiæ, & passionum carnalium antidotum singulare. Isto deficiente multiplicantur delicta, mentis densatur cæcitas, mūdi inardescit cupiditas, & superbiæ accrescit tinea. Nā quemadmodum continuus successus temporalis indiciū damnationis est, ita flagelli eruditio, cum patientia, in dubium prædestinationis agnoscitur esse præsagium. Propterea Apostolus ait: Fili mi noli negligere disciplinam domini, neque fatigeris quum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, castigat. Flagellat autem omnem filium, quē recipit. In disciplina perseuerare, tanquam filiis vobis offert se Deus. Quis enim filius, quem non corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri & non filij estis. Omnis autem disciplina in præsenti quidem videtur non esse gaudii, sed mœroris, postea fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Videsne Apostolico testimonio, quàm proficuum sit diuinum in se perferre flagellum? Verum quàm perniciosum sit sine aliqua eruditione in hoc seculo feliciter viuere, propheta indicauit dicens: In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideò tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum; trāsierunt in affectū cordis. Hanc propheticam sententiam seculi amatores nunc audiant, qui prosperitatem appetunt momentaneam, nullum flagellum volunt perpeti, nullisque tribulationibus erudiri. Quin potius sibi volunt ad vota vniuersa succedere, efferri honoribus, facultatibus ditari, filiorum dilatari propagine, esse incolumes corpore, abundare deliciis, voluptatibus incrassari, sicque florere, ac si nunquam essent morituri. Audiant, inquam, & corde euigilent, formidentque nullam aliam, prę terquam temporalem felicitatem quam habent, esse remunerationem percepturos a domino, atque audire: Fili recepisti bona in vita. Nam sicut semel tantum pro peccatis irrogatur correctio, ita pro virtutibus præstatur donorū retributio. Quamobrem redeant ad se, qui prosperitatibus pollent, discātque quàm perniciosus sit suus status, quàm breuis lætitia, quam inanis iactantia, quàm propinqua mors, & quantis sua vita circumsepta sit laqueis, quàm sæui aduersarii, quātum ad seducendum callidi, quamque cupidi ad prędandum. Nam omni auiditate latentem (non quidem nostrum, sed ad custodiendum accommodatum nobis) moliuntur auferre thesaurum. Iste thesaurus non est auri, non argenti, neque gemmarū, sed spiritualis, inuisibilis humanis obtutibus, immensique valoris. De illo quippe ait Apostolus: Thesaurum istum habemus absconditum in vasis fictilibus. Verus planè, & supra modum preciosus thesaurus est rationalis spiritus, in luteâ carne inclusus, qui nobilem Dei sui in se ostendit imaginem, præcipue si non sit lethalis peccati colluuione pollutus. Tanti siquidem est, vt filii Dei redemptus sit sanguine, quemadmodum per Petrum dicitur: Scientes, inquit, quòd non corruptibilibus auro & argento redempti estis, de vana conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati Christi Iesu. Tunc illius dignitas agnoscitur tunc quanti sit recte iudicatur, quum ab originalis delicti abstergitur macula, quum ingenita libertate potitur, quum gratia sanctificationis impletur, quum donis spiritualibus fœcundatur, cum relectis mundi oneribus per contemplationē in cœlestia rapitur, & quum per amoris incendium angelicis spiritibus sociatur. Nam quandiu in hoc ærumnoso exilio temporalium curis agitatur, donec amore visibilium captiuus tenetur,

Iob. 41. Heb. 12. Psal. 72. Luc. 16. 2. Cor. 4. 1. Petr. 1.

tur, quousque delictorum cœno fœdatur, atque mortalitatis istius vinculis alligatur, illius præclara sublimitas ignoratur. Hinc est quod amatores mundi isto vilipenso atque neglecto, thesauros sibi cumulant temporales, amplificant prædia, rura emunt, augmentant reditus, replent horrea, & promptuaria sua exuberare lætantur. O quàm frequenter pro aggregandis his omnibus spoliāt pauperes, rapinas exercent, iniusta lucra sectantur, amittunt propria, vt aliena lucrentur. Grauis prorsus est ista iactura terrenam tantum de laboribus suis reportare mercedem, ac pro adipiscendis æternis suppliciis conscientiæ euacuare marsupium. Talium negotiatorum (heu) quantus est numerus, quanta cupiditas, quantave solicitudo. Si diligenter quæsieris vbique eos abundare reperies, adeò vt ęstimetur insanus, qui huiusmodi cōtempserit exercere, commercia. Hinc est, quòd seculo renunciare volentibus tot obiiciuntur obstacula, persecutiones fiunt, tenduntur insidiæ, inferuntur minæ, lacrymæ funduntur, multiplicantur preces, promissa exhibentur, venenatæ ingeruntur blanditiæ, dolosæ adinueniuntur rationes, nedum ab amicis verumetiam à parentibus, atque propinquis, vt euertant animos eorum, obnubilent mentes, intentiones mutent, faciantque illos in interitum præcipitare perpetuum. Si verò præualent, exultant tanquam victores capta præda, & veluti feræ pessimæ in innocentium sanguine. Lugenda profectò atque perniciosa nimium est ista victoria. Nunquid Christianæ fidei vult ista professio? Nunquid dominus Christus sic docuit? Nonne inquit? Qui non odit patrem, aut matrem, fratres, aut sorores, propinquos & filios, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Prætulit spiritum carni, cœlum mundo, parentibus Deū, quod est optimum pietatis genus. An non quisq; magis obtemperare debet Deo quam propinquis? Equidem quum non vocat nos Deus, parentibus famulandum est, illisque vitæ sunt impendenda suffragia, necnon honoris reuerentia exhibenda. Sic namque Dominus ipse mandauit in lege: Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, quā dominus Deus tuus daturus est tibi. Cæterum vocāte nos Deo, gratia nobis se infundēte superna, etiam inuitis parentibus, confugiamus ad Christum, qui verus est parens. Quamobrem, ò quisquis es, qui diuini luminis illustraris splendore, sentisque ad contemptum mundi prouehi à domino, noli præstitum tibi spernere donum, noli obsurdescere aperire pulsanti. Surge ocyus, & te volenti erigere, manum porrige. Non te lacrymantium parentum detineat amor, non dulcedo affinium, non amicorum supplicatio, non temporalium perniciosa cupido, neque seductoria mundi voluptas. Aduerte, quæso, si mundum diligis, si in illo con-

Luc. 14.

Deut. 9.

uersaris, in quanto discrimine viuas. Quocunq; te vertes, concupiscentiæ ignem accensum inuenies, quem si copulari permiseris tuo, vret te, & in fauillam rediget. Fuge igitur sicut tibi suadet gratia ad montana cum Loth, & saluaberis. Fuge, inquam, ad perfectionis celsitudinem, quæ te docet renunciare seculo & omnibus pompis eius, prout in baptismatis tui professione spopōdisti. Sane quum ad illud accessisti, vt Christianę 10 militiæ sociareris collegio, ac nouæ gratiæ stipendia sumeres, datis fideiussoribus, diabolo, mundo, & pompis eius te abrenuntiare confessus es. Vide ergo ne promissum tuum irritum facias, neque fidei tuæ vota disrumpas. Habebis profecto accusatores præuaricationis tuæ, habebis veridicos testes testificantes aduersum te, habebis iudicem, qui nullius personam accipit in suæ executione sententiæ, nulliusque veretur potentiam. Proinde esto consentiens aduersario tuo, dum 20 in huius peregrinationis es via, ne tradat te iudici, & iudex tortoribus, de quorum manibus nunquam liberaberis, nisi solueris vsque ad quadrantem minimum. Aduersarius tuus promissio tua est. Quandiu quod spopōdisti, exoluis, nullam tibi molestiam irrogat, nullam querimoniam agit contra te. Ex præuaricatione tua tibi efficitur aduersarius. Noli pręuaricari promissum, & amicus erit, testificabitur pro te, teque victorem ducet ad brauium. Redde igitur quod sponte promisi- 30 sti. Nemo te inuitum duxit ad baptismum, nullus te compulit vouere, nemo te coegit accedere, neque blanditiis inuitauit, libera est ecclesia, patet omnibus intrare volentibus. Nullum abiicit, nemini contradicit, sed vniuersos; tanquam pia mater, de natorum propagatione solicita admittit confugientes ad se. Accessisti, libellum repudii recitatum coram te audisti. Requisitus an crederes, an diabolo, mundo & pompis illius renunciare velles, voce clara multis præsentibus con- 40 sensisti, teque promittendo debitorem constituisti. Causa tua, vox tua, confessio tua agunt contra te, & te reum ostendent, & te acclamabunt mendacem, si obseruare neglexeris, quod te facturū esse dixisti: lex vtique quæ tibi obiicitur, communis est omnibus, qui Christianæ fidei assequuti sunt gratiam. Aliter neminem admitteret sancta religio, nisi palam confiteretur, quod tuipse fecisti. Sano itaque consilio vtere, cuncta despice; vniuersa, quę possides, pauperibus tribue, qua- 50 tenus expeditis gressibus ad illum valeas properare qui ait: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugū meum super vos & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suaue est, & onus meū leue. Requiem proculdubio reperies opulētam, si iugum illius suaue super te sponte susceperis. Non te premet, quoniam leue est, & portantem

Matt. 11.

se portat, Fiet que quotidie tibi ex vsu delectabile, suauem ex gustu, atque ex Christi imitatione iucundius, propterea accelera, propera, festina, & velociter curre ad Christum, qui sibi famulantibus præmia pollicetur æterna. Te quidem de cœlo descendens sicut ouem errantem quæsiuit in terra. Te extensis brachiis, aperto latere, capiteque demisso præstolatur in cruce. Iam debita tua soluit, iam te patri reconciliauit, ac bonitatis suæ tibi patefecit arcana. Te quoque gratanter ad suum conuiuium nuptiale inuitat, in sua te cupit aggregare familia, vt illi iugiter assistas in spiritu, laudes exhibeas, tua offeras vota, preces effundas, ipsiusq; die ac nocte delectabili fruaris presētia. Porrò si illi mundo corde vacare studueris, si eum tota mente dilexeris, spiritualibus locupletabit diuitiis, sublimabit honoribus, virtutibus fœcundabit, necnon incerta & occulta sapientiæ suæ tibi reuelare dignabitur, lætaberis quippe in illo, & ipsi complacebit habitare in te. Tunc absque errore, agnosces noxias esse mundi delicias, fugitiuos honores, extensos in mundi prosperitatibus laqueos, mortemque vicinam. Agnosces, inquam, gratiam redemptoris tui, munus prærogatum, inuisibilia bona promissa, atque pro his lętus effectus cantabis, & dices: Benedic anima mea dominum, & noli obliuisci omnes retributiones eius, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus, qui replet in bonis desiderium tuum, renouabitur vt aquilæ iuuētus tua. Huiusmodi sacri amoris, spiritualisque deuotionis studiis eruditus, sine mœrore peregrinationis tuæ iter incedes. Sciens autem hic te ciuitatem non habere manentem, futuram, quæ in cęlis est, tota intentione requires.

Psal. 102.

Qualiter conuersationem suam ordinat, qui in hoc seculo peregrinum se esse cognoscit.
Cap. XX.

QVisquis sapit, quod à verè fidelibus opportune sciendum est, minime ambigit se in huius vitæ peregrinari exilio, in quo ex quotidiana experientia innumeris se conspicit subiacere periculis. Hinc est quòd seculum hoc amare non potest, tanquam horis singulis emigraturus ex ipso. Viatoris quippe more se pręparans sarcinulas suas colligit, lauans cum propheta per singulas noctes lectum suum, & stratum suum lacrymis humiliter rigans. Porrò super sui custodiam vigilat, conuersationem suā prouida discussione gubernat, deordinata ordinat, deiecta erigit, agenda disponit, sicque prudēter viuit, ac si de proximo moriturus existeret. Beatus, qui sic vitam suam ducit innoxiè, vt æterni iudicis minime pertimescat aspectum. Beatus, inquam qui peregrinationem suam syncera mēte deplorat, & per amoris incendium iugi deuotione suspirat ad patriam, cum Propheta gemebūdo corde, decantans: Sitiuit anima mea ad Deū fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Huiusmodi omnia seculi oblectamenta contemnit, alta despicit, pertimescit prospera, terrenamque substantiam in pręsentiarum possidere refugit, noles transeuntium rerum curis, pręter necessitatem oneratus incedere. Quāobrem lacessitus iniuriis patienter tolerat, irrisus iniustè interius gaudet, spoliatus exterius æterna prospectat, quemadmodum de quibusdam Apostolus ait: Rapinam bonorum vestrorum cū gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam. Nam fidei perspicuo irradiatus lumine, ciuitatis supernæ cuius Deus est artifex, cupit esse colonus. Propterea per spiritualem libertatem generosus effectus, vniuersa, quę sub cęlo sunt, arbitratur vt stercora, quatenus cœlestium bonorum ipsius, fieri mereatur participatione beatus. Nempe ciuitatis illius excellentiam, angelorum frequentiam, ciuium gloriam, deliciarum, opulentiam, mansionum magnitudinem, atque desiderabilium omnium exuberantiam admirans inardescit, concupiscit, gemit & ait: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Rursusque defluentibus lacrymis & corde liquescente, ò quàm gloriosa (inquit) dicta sunt de te ciuitas Dei, sicut lætantium omnium habitatio est in te. Equidem exilii istius mora confectus eo impatientius viuit, quò patriæ cœlestis gaudia clarius intuetur, atque in eam certius post corporis resolutionem ingredi pręstolatur. Fit interdum spei in illo succrescente fiducia onerosum omne, quod humanis sensibus famulatur, dum quātum distet inter exilium & patriam, cœlum & terram, vitam & mortem, mœrorem & gaudium, veritatem & vmbram, æternitatem & tempus, corruptionem, & incorruptionem, felicitatem & miseriam, perturbationē & pacem, lucem & tenebras, fide propalante cognoscit. Proinde igniti desiderii anxietate permotus, propheticum illud ingemiscēs dicit: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Merito prolongationem incolatus seculi istius ingemiscit quicunq; ciuitatis supernę claritate inspecta exilii huius spirituales tenebras contuetur. Huiusmodi tenebras mundi nuncupauerim amatores, de quibus dicitur: Et vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebrę eam non comprehenderunt. Non erat Christus dominus lux, quę ad hoc descendisset è cœlo, vt mundum sensibilem, & corporeum illuminaret, qui per tanta annorum curricula à sole visibili perceperat lumen, sed spiritualis lux diuinum in se habens fulgorem, quę rationalem hominis

Psal. 41.
Heb. 10.
Psal. 83.
Psal. 119.
Ioan. 1.

minis spiritum de inuisibilibus erudiret. Hanc profectò lucem mentes peccatorum infidelitatis tenebris obuolutæ minime tunc comprehendere valuerunt, quemadmodum nec modo, sicut per Paulum dicitur. In quibus (inquit) Deus huius seculi (videlicet diabolus) excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat eis lumen euangelij, & salui fiant. Nonne rectissime amatores seculi tenebræ vocitantur, qui Dei cognitione carentes delectatione carnalem, quæ lethale virus est animæ præponunt spirituali, illámque auidius amplectuntur? An non densissimę tenebræ sunt, quando toto affectu huic vitæ inhærere satagunt, atque in ipsa tanquam in patria florere desiderant? Quæ tum ex vicissitudine temporum, tum ex successione generationum sine interuallo vergit ad occasum, more peregrinantium, qui perambulantes ciuitates & castra, nequaquam in eis nisi necessitatis causa residentes naturali impulsu feruntur ad patriam? Nam velint nolint homines, quamdiu in corpore sunt, per hanc vitam viuēdo pertranseunt. Nec segnius incedit iacens eo qui currit. Omnes incessibus paribus gradiuntur ad mortem, quanquam non eadem hora pertingant. Plerunque tamen fit, vt qui futuri arbitrabantur nouissimi sint primi, & primi nouissimi. Nam quemadmodum vniuscuiusque vitæ incertus est finis, ita properandi ad finem manifestus est cursus, qui nullo euentu, nulliusque voluntate valet retineri quin defluat, & nihilominus filij hominum adeò effecti sunt fatui, vt negligant sibi itineris sui præparare viaticum, illaque præmittere ante se quæ eis peregrinatione completa proficiant. Non enim quę ad vitæ huius vsum concessa sunt ad futurā prodesse noscuntur. Porrò, viaticum, quòd peregrinantibus nobis optime congruit, est cordis mūditia, conscientiæ nitor, deuotionis feruor, compunctionis gemitus, pœnitentiæ labor, vitæ sanctitas, virtutum merita, interpellationes sanctorum, eleemosynarumque largitio pro Christo iustis exhibita, dicente domino: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt quum defeceritis, recipiant uos in ęterna tabernacula. Tale viaticum renunciantes seculo sibi præparare studuerunt, propterea festinatione tam alacri supernę Hierusalem pertingunt ad patriam. Habentes quippe victum, & vestitum, hisque contenti vltra nihil quærunt. Sciunt non decere Christianum in huius peregrinationis via, sibi thesaurizare diuitias, cuius cælestis patriæ à domino spondetur hęreditas. Nolite (inquit dominus) thesaurizare thesauros in terra, vbi ęrugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur. Vbi autem thesaurizandū sit, mox intulit. Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, vbi nec ęrugo nec tinea demolitur, neque fures effodiunt nec furantur. Sibi itaque, non posteris in cœlo thesaurizare desudant: longe etenim quàm seculi amatores prudentiori vtuntur consilio. Secum proprios perferunt sudores, diuitiasque præmittunt suas, nolentes in sua necessitate positi alienum prętorali suffragium. Cæterum proprijs thesaurizare liberis, atque nepotibus, nequaquam reprehensibile esse censuerim, dummodo thesaurizantem immoderatus cumulandi non impellat affectus: sicque thesaurizet, vt absque delicto id faciat, quod est rarissimum, atque difficile. Nam si delinquendo acquirit, insipienter agit. Quid prodest (ait veritas) homini si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur: Noli igitur ò secularibus curis dedite, teipsum perdere, neque animę tuæ detrimentum facere, ob tuorum amorem filiorum. Quantis (quæso) ob fuere diuitiæ à parentibus delegatæ? Te aliorum experimentum doceat, te defunctorum parentum hæredum ingratitudo erudiat, te absentiū damna prudentem faciant. Non te (oro) seducat natorum affectio, vt te neglecto, ad thesaurizandum illis omne vitæ tuæ studium impendas. Verum si te illis thesaurizare delectat, tibi quoque cum illis thesaurizare non pigeat. De his quæ acquiris, egenis tribue, eroga infirmis, pupillis, & viduis, ut depositum tuum in cælo accumules, prophetę exhortationem imitare dicentis: Frange esurienti panem tuum, & egenos, vagosque induc in domum tuam. Quū videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & anteibit faciem tuam iustitia tua. Præcedat ergo te iustitia tua, & antecedant te misericordiæ opera, quatenus te decedente, te patiēte, te postulante adsint. Recole diuitijs egestatem, qui guttam aquæ flagitando non meruit, quoniā, esurienti Lazaro panis micā prębere cōtempsit. O quanta dementia est futuræ uitę cōgruentes sibi non aggregare diuitias, magisque liberos proprios amare, quam se? Quid (oro) prosunt defunctis temporalium facultates, affiniumque successus, gehennæ incendio cruciatis? Quid, inquam solatij conferunt perlati labores pro adipiscendis dignitatibus, ac magnificanda progenie? Sic namque vani mortales effecti sunt, vt pluris æstiment temporalem memoriam, quam æternam. Hinc est quod alta construunt palatia, signa sua parietibus imprimunt, nomenque suum in rumoribus popularibus lętantur esse diffusum. Nec aduertunt miseri in hoc ærumnoso exilio nullius famam esse posse perpetuam, quoniam cum decedentibus ipsa pertransit. Quamobrem ò præuaricatores redite ad cor, reuertimi ad iudicium, ò mundi istius habitatores & ciues, atque desideriorum vestrorum parumper cohibete ardorē. Prudenti (quęso) examinatione intelligite errorem vestrum, & mundi, quē diligitis, illecebrosam fallaciā. Rationales propterea cōditi estis, vt verum à falso, & bonum discernatis à malo. Væ (inquit Propheta) qui dicitis bonū malū, &

Marginal notes: 2. Cor. 4. — Luc. 16. — Matt. 5. — Matt. 16. — Esa. 58. — Esa. 46. — Esa. 5.

& malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Nonne malum bonum, & bonum malum esse asseritis, quoties sapientiæ salubri neglecto consilio, atque spiritualibus spretis consilationibus, quæ Deum timentibus tribuuntur, impiorum hominum voluptuosa itinera sectari nitimini? Nempe tunc tenebras lucem & lucem ponitis tenebras, quū momentaneam felicitatem sempiternis præfertis delicijs. Nunquid terrena prosperitas, quum tenetur, non fugit: Nonne labitur dum stare videtur? Speciosa quippe tāquam impudicissima meretrix apparet in facie, & intus tota est deformis, & squalida. Est namque in promissionibus fallax, & in fallendo veridica. Insipientium animos blandiendo vulnerat, arridet & spoliat, vt amplectatur vocat, & despicit. Sibi inhærentes attollit ad horam, honorabiles reddit, & post paululum à se abijciens esse facit inglorios. Vidi (inquit propheta) impium super exaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani, transiui & ecce non erat, quæsiui & non est inuentus locus eius. Et hoc vnde? Vtique quoniam in lubrico posuit pedem suum, atque peregrinationis suę tenebras arbitratus est lucem. Eoque turpius ad ima dilapsus est, quò immoderatius ad seculi alta conscendit. Vbi (quęso) sunt potentum minæ, imperiales insulæ, sceptra regalia, & tyrannorum gloria? Quò, inquam, Crœsi deuenere diuitiæ, magnificētia Assueri, celeberrima Salomonis fama, ac Romanę vrbis vndiq; profusum imperiū? Profecto veluti somnium surgentium sublimitas illorum imago ad nihilum redacta est. Setisset planè si in solio permanentis ciuitatis collocata fuisset. Verum quoniam creuit in tempore, ad tempus enituit atque cum tempore transeundo defecit. Defecit prorsus, ac si nunquam fuisset, nullam posteris benedictionem relinquens, nisi tenuissimam in membranis memoriam. Non autem resurrectura de cętero, quoniam omnis mundi istius, species ignis est concremanda incendio, quemadmodum in sui constitutione aquarum fuit detersa diluuio. Quamobrē quisq; fidelis, qui in sanctificationis suę lauacro Christo militare spopondit, tanquam peregrinus & aduena à carnalibus desiderijs, quæ aduersus animam certant, se potenter abstineat, perituri seculi oblectamenta despiciat, & transeuntia calcando vniuersa pertranseat, quatenus ad ęterna præmia feliciter proficiendo perueniat, nihil proprium cupiat posfidere in mundo, quem experientia teste innumeris calamitatibus nouit esse refertum.

Psal. 36.

Quantis quibusve præsens vita sit repleta miserijs. Cap. XXI.

PEregrè proficiscentibus tanto gradiendi labor efficitur minor, quanto via, qua pergitur, extiterit planior. Hoc vnico materiali exemplo peregrinantium hominum infatuata redarguitur cæcitas, qui laboriosa vitæ præsentis itinera, dum considerare dissimulant, per ipsam incessanter peragrare desudant. Re quippe vera talis est hæc vita, vt intolerabilis debeat esse prudentibus, nam insipiētibus sicut nulla inest discernendi ratio, itaque neque dolendi. Vndique concupiscentiarum spinis obsita, deceptionum anfractibus dubia, latronibus spiritualibus plena, bellorum tumultuosa fragoribus, atque inimicorum circunsepta fallacijs, adeò vt iustus innocentiam, & humilis corde suam difficillime valeat seruare mūditiam. Nonne (sicut vates commemorat) obseruat peccator iustum, & quærit mortificare eum, pedibusque ipsius laqueos tendit, vt recta illius subuertat itinera, vel de substantia eius quicquam decipiendo furetur? Semper enim sceleritatis & infidelibus importabilis fuit vita sanctorum. Hinc est quòd aduersus eos coniurationes faciunt, rixas commouent, & maledicta disseminant, calumniantur ipsorum operibus bonis, famam denigrare nituntur, detrahunt, dilaniant, derogant, & contra illos etiam falsa componunt. Quis, quæso, innocens inter malos viuere tutus esse potest, quando Abel germani sui interemptus est gladio, grandęuus Noe à filio delusus est, Esau Iacob est zelatus ad mortem, à fratribus est vænundatus Ioseph, & à Iudęorum pontificibus crucifixus est Christus? Nam quotidie frater fratrem, amicus amicum, callida æmulatione lacessit. Sicque mortalium inoleuit nequitia, nec non terrena possidendi excreuit cupido, vt naturæ lex, affinitatis naturale vinculum, amicitiarum iura, decreta sanctorum, atque fraternæ charitatis mādata, à Christo tradita abolita esse videantur. Vbique lites, vbique iurgia, in plateis, in foro, in domibus contentiones, oblequutiones, æmulationes sunt. Perijt in conuersatione simplicitas, in societate charitas, in actione iustitia, in loquutione veritas, & in proximorum necessitate pietas, quemadmodum Propheta vaticinatus est dicens: Nō est misericordia: non est veritas, non est scientia Dei in terra. Aspexi illam, & ecce vacua erat, & cœlos, & non erat lux in eis. Vidi montes & mouebantur, & omnes colles conturbati sunt: intuitus sum & ecce non erat iustus, & omne volatile cœli recessit. Plangenda prorsus est huiusmodi bonitatis carētia, atque præceptorum Dei neglecta custodia, quę ex uoluntatum deordinatione prouenit. Hinc est quòd latrocinia fiunt, perpetrantur homicidia, falsa proferuntur testimonia, violenter opprimuntur innoxij, consummantur adulteria, incestus, fornicationes, sacrilegia, veneficia, & huiusmodi. Adeòque sunt vniuersa confusa, vt mundi finis imminere credatur: nam vndique bella sonant, populi inter se dimicant, gens contra gentem, regnum aduersus regnum, ciuitas cōtra ciuitatem, domus aduersus domum, & proximus cōtra proximū dimi-

Psal. 36.

Esa. 4.

diuiſionis occaſiones quærit. Cæterum quoniã temporibus noſtris forte plus quàm in præteritis generationibus abundauit iniquitas, multorumque refriguit charitas, propterea ſupra modum deſæuiunt clades, frequentant peſtilentiæ, populorum paulatim decreſcit numeroſitas, vrbes habitatoribus deſtituuntur, antiqua dilabuntur mœnia, rura inculta pertranſeunt, atque hominum habitacula inueterata deficiunt. Humanæ præterea vitæ abreuiatus eſt curſus, valetudo defecit, deperditę ſunt vires, & multimodę ęgritudines mortalium atterunt ſpeciem. Porrò quotidie per Dei miniſtros futura prędicuntur mala, diuina flagella crebreſcunt, mundi incolę variis tribulationibus percutiuntur, & (proh dolor) nulla in hominibus agnoſcitur correctio, nulla tranſactarum culparum compunctio, nullumque ad placandum Dei ferientis iuſtitiam captatur remedium. Quin potius peccatum peccato, ſcelus ſcelere, & iniquitate augetur iniquitas. Iam ęternę vltionis in cœlo rutilat gladius, iamque ſecuris ad radicem arboris eſt poſita, vt illam ſuccidat infructuoſam effectam, ramos & folia in faſciculos ad comburendum miniſtri colligunt, quoniã inutiliter terram occupat, fructum opportunum domino ſuo reddere nolens, & tamẽ iſta adhuc diſsimulat videre peccator, adhuc carnalium mẽtes voluptates mortiferas ambire non ceſſant. Qui (oro) huiuſmodi agerent, ſi (vti olim conſueuerat) mundi arrideret proſperitas, vitæ longæuitas, incolumitas corporis, populorum pax, rerumque affluentia ad vota ſuppeterent? Verum quũ tribulationum aquis totus mundus exuberet, quum vitiorum vſu ſorde putreſcat, quum labente tẽpore ad ſui conſumptionem ſine mora percurrat, nequeatque ab hominibus teneri dum volunt, tanta nihilominus in quorundam cordibus mortalium voluptatis viget fames, tantaque fruitionis ſeculi exardeſcit libido, vt naturalis diſcretionis ſtatera ſepoſita, nec Dei iudicium, nec hominum faſces, neque futura ſibi minata expaueſcant incommoda. Equidem reſipiſcere deberẽt, ſi viuendi legem, vitæ conditionem, temporis fluxum euentus rerum, delectationis inopiam, deformitatem ſcelerum, affectus latitudinem, virtutis mercedem, affluẽtiam gratiæ, naturæ bonum, peregrinationis ſtatum, viæ terminum, æternitatiſque vellent conſiderare profundum. Euocant vniuerſa hæc rõnalẽ animã ad cognitionẽ veri, bonique concupiſcentiam, atque ex animali eam intellectualem efficiunt. Quamobrem inexcuſabilis eſt quiſquis ſeculum immoderatè diligit, negligit, ſe futura non præuidet, neceſſaria ſibi in vita futura non aggregat, ac gaudia cœleſtia obtinere non cupit. His de cœlis diſcretionis prærogatum eſt lumen, experientiæ accommodatus eſt ſenſus, necnon donum impertitum eſt gratię. Noli igitur ò homo, prudentiæ paruipendere munus, atque cœleſtis gratiæ erudimenta deſpicere. Noli, inquam, talentum ad lucrum ſpirituale impenſum in terrenis occultare negociis, quatenus ex hoc non à Deo, ſed à creaturis ſolatium tuæ peregrinationis excipias. Te ſolus ille delectet in ſe, qui fecit te. Tuæ ſit ipſe deliciæ, cõſolatio tua, theſaurus tuus, poſſeſsio tua, gaudiũ tuum, lumen tuum, ſapientia tua, finiſque tuus, in quo etiam peregrinando quieſcas. Ipſe nempe ſolus eſt, qui deſideriorum tuorum valet refrigerare æſtus, laudabilia vota perficere, greſſus tuos in ſemitis iuſtitiæ dirigere, animi motus componere, vitam vtriuſque hominis cuſtodire, præbere in certamine vires, conferre gratiam, largiri gloriam, tribuere pacem. Ne velis (obſecro) à mũdo iſta expetere, nec labentem tenere, neque fugientem ſequi. A Deo in te quære quod diligas, quod teneas, quo fruaris, non per campos liquidos maris, non per prata virentia, non in auro, nõ in gemmis, non in fabrefactis ędificiis, non ab hominibus, non ab angelis, neq; ab alia quauis creatura. In te eſt regnum Dei, in te eſt ſapientiæ ſedes, ſponſi reclinatorium, ſpiritus ſancti templũ. Tu nanque es orbe vniuerſo latior, mari profundior, cœlo excelſior, pulchrior ſideribus, precioſior auro, ſole ſplendidior, ſuauior balſamo, niueque candidior, ſi tamen ſis charitate feruidus, humilitate ornatus, meditatione deuotus, fide plenus, cogitatione rectus, deſideriis inflammatus, corde mundus, intentione ſimplex, actione ſolicitus, & morum probitate præclarus. Iſta te faciunt dilectum Deo, colendum angelis, imitandum hominibus, dæmonibuſque tremendum. Quid igitur tibi cum carne & ſanguine, qui diuinam in te geſtas imaginem? Quid, inquam, tibi cum mundo & vitiis, qui ad hoc conditus eſſe probaris, vt cœlum conſcendas, atque cum angelicis ſpiritibus beata Dei viſione fruaris? Sanè prę latus es omnibus, ſi Deo veraciter didiceris eſſe ſubiectus. Tuam quippe excellentiam propheta admiratus eſt, dicens: Quid (inquit Deo) eſt homo quòd memor es eius, aut filius hominis, quia viſitas eum? Minuiſti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues & boues vniuerſas, inſuper, & pecora campi, volucres cœli, & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris. Dedignare ergo creaturis inordinato ſubeſſe affectu, quũ naturalis tibi à Deo collata dignitas, te cæteris omnibus fecerit eſſe prelatum. Quamobrem mũdum deſpice, terrena cuncta diſperge pauperibus, vt temporali depauperatum ſubſtantia, libera conſcientia imitari valeas Chriſtum: qui (ſicut Apoſtolus ait) quum eſſet diues, effectus eſt pauper, vt illius inopia nos diuites eſſe poſſemus. Da (quæſo) Chriſto, quod etiam retinendo, diu poſſidere non vales. Verum quum tua vniuerſa diſtaxeris,

Pſal. 8.

2. Cor. 8.

staxeris, minime arbitreris te magna fecisse. Deposuisti quidem onus grauissimum, reddidisti debitum, euasisti peccata multa, maxima pericula, importabilem laborem, tentationes varias, atque innumeros diaboli laqueos, quoniam omnia hęc cum temporalibus ac terrenis facultatibus probantur esse connexa. Vides autem renunciã do seculo ne sis ingratus, insolescas in te, tabescas ignauia, & amore tepescas. Nam quum Deo obtuleris tua, te quoque gratanter impende. Nimirum parum pręstitisti cuncta erogando, si neglexeris tribuere te. Te quippe non tua à te exigit Deus: nam ideò admittit tua, vt facilius postea recipiat te. Tuis non indiget, vt illa poscat à te. Nam si ea ipsi non dederis, nunquid sua esse desierunt: Si esuriero (inquit per prophetã) nõ dicã tibi, meus est .n. orbis terrę & plenitudo eius. Cęterũ te cũ tuis, & tua propter te requirit à te: Fili (ait) prębe mihi nõ aurũ tuũ, nõ prędia tua, nõ possessiones, sed cor tuum. Abiice itaque temporalia tua, & seculo sponte domino tibi suadente renuntia, quatenus expeditus & alacer exoneratus, & gaudens propheticum illud psallendo decantes: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, cantabo & psallam in gloria mea. Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara, exurgã diluculo. Verum vt huius operis finem faciam, nullum isto pręstantius in hac peregrinatione poteris habere consilium, quam temporalium facultatum proprietatem respuere, illecebrarum carnalium a te abdicare affectum, atque diuinæ voluntati te in omnibus syncero corde exhibere paratum. Ex hoc triplici spirituali bono sufficientiam, pacem consequeris & lumen, quo mediante absque exteriorum inedia, interna pace potitus, exilii istius perambulabis tenebras, peruenies que ad illum, qui sicut scriptum est, candor est lucis æternę, & speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius, videlicet Iesus Christus dominus noster, cui cum patre & spiritu sancto est sempiternus honor, & gloria in secula seculorum, Amen.

Psal. 49. | Psal. 107. | Sap. 7.

D. LAVRENTII IVSTINIANI, in de Spirituali interitu animæ Libellum.

PROOEMIVM.

Cvm iuxta humanæ vsum prudentiæ detestabile plurimum sit neglectis margaritis & gemmis lapidum, quæ sternuntur in via curam gerere, longe reprehensibilius esse arbitror, contempta vita animæ, in sola corporis incolumitate laborare. Verum ad tantam insipientiam hodiernis temporibus deuoluti sunt homines, vt omne intelligentiæ suæ studium & vniuersum illis indultum tempus ad promerendum dilectorum suorum veniã, in gubernatione, & aggregatione terrenarum facultatum, atque in corporis voluptatibus, & protelatione vitæ ipsius instituisse videantur, & (proh dolor) circa suarum salutem animarum, adeptionemque æternæ vitæ penè nil cogitant. Sic degunt tanquam immortales essent in hoc mundo, nec aduertunt miseri vitæ suæ terminũ prorsus esse incertum. O cæca mortalium, & infatuata prudentia, cur casso labore desudas? Cur non prospicis quid pateris, quid amittis, à quo falleris, quò duceris? Redi (quæso) ad cor tuum: resipisce paululum à viis tuis, sanoq; dum tibi datur consilio vtere, ac prudenti examinatione discute, verum in veritatis luce ambules, an in lubrico cordis tui posueris pedem. Recogita, inquam, si ab ipso mundi primordio, prout appetis cuiquam prærogatum sit semper viuere. Obserua & hoc quantum videlicet singuli concessum sit viuere. Quomodo, qua conditione, quo fine? Multipliciter de his experientia tua te sufficienter erudiet, ita vt nullo præceptore indigeas, præsertim, si mortuorum perlustres tumulos, in ipsisque, quid iaceat, diligenter inspicias. Qui in eis sunt, fuere quod tu. Tu quoque post medicum, quod illi, es futurus indubie. Ignoras ne quia mors nemini parcit, neminem veretur, nullum excipit cuiuscunque conditionis sit, sed vniuersos sinu suo complectitur? Siue mas, siue fœmina, siue nobilis, seu ignobilis, siue diues, siue sit pauper: Quis est (inquit propheta) qui viuet & nõ videbit mortem, eruet animam suam de manu inferi? Illam si pertulit, quamuis sponte, qui victor est mortis, euadere non poterit, qui obnoxius est morti. Si immortalis carnis vitam, morte finiuit, illam valebunt superare mortales? Vt quid ergo superuacuè retinere niteris, quod singulis momentis ad resolutionem vergit? Quantumcunque accuratè epuleris, quanquam ab omni corporali necessitate te protegas, tametsi cunctis naturalibus affluas bonis, vitæ tuæ terminum à Deo institutum præterire nequibis. Quamobrem noli magni pendere, vt mortale hoc diu viuat corpus. Neque

Psal. 88

que fatigeris nimium, quatenus corruptibile hoc aculeos corruptionis non perferat. Circa salutem animæ tuæ, quæ naturali dignitate immortalis est, vigila. Illius spiritualem vitam negligere noli. Quoniam sicut si eam contempseris, morte morietur: ita & si erga ipsius profectum sedulum adhibueris famulatũ, dupliciter viuit. Viuit etenim quamdiu contra vitia, & peccata luctatur, atque per dilectionis affectum inhæret Deo, qui vera est vita. Moritur autem quoties se ab eodem auertendo per consensum voluntatis, præuia dilectione delinquit. Quamobrem spiritualem animæ tuæ vitam, quousque peregrinaris in mundo ò homo, custodire non desinas, vt ad æternam perseuerando quandoque pertingas. Nam quemadmodum spirituali vita mediante, perpetuam anima transit ad vitam: sic spirituali perdurante in morte sempiterna morte afficitur illa. Hæc igitur animæ mors, quæ à multis negligitur, à multisque non creditur, valde pertimescenda est, atque à mortalibus, quibus corporalis mortis est indicta necessitas, modis omnibus est euitanda. Quod vt facilius perficere queant, ad ipsorum profectum, de eadem memorata iam sæpius specialis tractatus dictandus est, quatenus in illo tamquam in speculo legentium se vnusquisque conspiciat. Clamet itaque ad vitam antequam finiat vitam, quisquis mortuum se esse cognouerit, vt per gratiam resuscitatus viuat in vita. Cæterum qui se viuere sentit in Christo, nequaquam vitæ semitas deserat, ne forte errando in via, iustissimè præcipitetur in mortem.

Cum igitur operis huius materiam ex me sufficienter, vt decet, explicare non valeam, veritatis tuæ ò bone Iesu qui es via, veritas & vita, paruitati meæ lumen infunde, quatenus nec per errorem sermonis, neque per delicti consensum mortis istius voluar in tenebris. Mei verò laboris merces, tua sit gloria, qui singulorum merita pensas, & vota.

QVOD VNIVERSIS REBVS, quę in mundo sunt, præferenda sit anima, quę peccando moritur spiritualiter, & separatur à Christo.

LIBER I.

NAturalis ingenii hoc cẽsura exigit, vt tanto vnaquæq; res pluris æstimetur, ac diligentius custodiatur, quãto magis est proficua, illiusq; amissio maiorẽ possidẽti iacturã facit. Plurima in hoc mundo, vt cernimus, ab hominibus possidentur aurũ videlicet, argentũ, gemmæ, possessiones, domus, supellectilia, serui ancillę, & huiusmodi multa. Verũ nihil horũ tanti appreciandũ est, quanti rationalis anima, quę vniuersa seculi istius creata dignitate præcellit. Porrò si disperdatur aurũ, si à latronib. diripiatur, recuperari potest, quemadmodũ cuiuscunq; conditionis tẽporales facultates. At verò anima si semel amittatur, & aduersũ se sententiã damnationis excipiat vlterius recuperari nõ valet, nec prece, nec precio, neq; alicuius suffragio, etiã si oĩs electorũ pro ea interpellaret societas. Quid aũt de animaduersione ęternę damnationis memorẽ? cũ neq; ab ipsa spirituali seruitute peccati se per se liberare sufficiat? Non .n. valet seruus propriis viribus seipsũ, seu alios liberare captiuos: sic nec quis de immundo conceptus semine mundare immundos. Verũ si quisquã delictorũ vinculis cõpeditus absoluitur, non hoc suis ascribat virtutibus, sed bonitati illius qui ait: Si filius liberabit vos, verè liberi eritis. Nõ aũt à captiuo captiuus, sed seruus liberabitur à libero. Sicut Apostolus inquit: Itaq; fratres non sumus ancillæ filii, sed liberæ. Qua libertate Christus, nos liberauit. Cæterũ vt scias neminem nisi Dei filium Deum, & Dominum nostrum ab huiusmodi captiuitate liberum esse, Prophetam audi: Omnes sicut oues errauimus, vnusquisque declinauit in viam suam. Et psaltes ait: Dominus prospexit super filios hominum, vt videat si est intelligens, aut requirens Deum: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Quoniam igitur vniuersi tanquam oues perditę errauerunt, & effecti sunt inutiles, in obligationes declinauero peccati. Ideo venit ad captiuos liber euangelizare pacem, sanitatem donare, & pristinam restituere libertatem, quemadmodum longe antè prophetico ore vaticinatum est. Sic enim legitur: Spiritus Domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prędicare captiuis remissionem & cęcis visum, dimittere confractos in remissionem, prędicare annum Domini acceptum, & diem retributionis,

Ioan. 8. Gal. 4. Esa. 53. Psal. 13. Esa. 61.

Descendit itaque Dei filius homo factus ad homines, qui diabolicæ tyrannidis vinculis captiui tenebantur: illosque dominationis suæ potestate liberauit. Non solum autem captiuos liberauit, verumetiam mortuos misericorditer suscitauit. Non, inquam, illos mortuos, qui exanimes iacēt in tumulis suo tempore cum corporibus suscitandi: sed & ipsos, qui adhuc in carne viuentes in spiritu sunt defuncti. Illos verò in spiritu dixerim mortuos, qui ob peccati consensum, peccandique propositum præceptorum Dei itinera derelinquunt. Ipsa, inquam, mors est animæ quæ delinquentem à Dei charitate & sanctorum consortio efficit alienum, de qua Apostolus ait: Vidua in deliciis viuens mortua est. Verum quamuis corporalis mors sit ex parte plangenda: spiritualis tamen per amplius, quoniam perniciosior est, & sic mortuum sibiipsi reddit ignotum, vt cū omnes carnis suæ expleuerit voluptates, tunc arbitretur se viuere, eo iucundius eoque felicius, quò in vitiorum volutabro iacuerit magis obrutus atque sepultus. Mirandum prorsus est hoc cū compassione spectaculum. Intueri scilicet virum iocis deditum, vacantem fabulis, pro adipiscendis terrenis diuitiis insudantem, non timentem Deum, nescientem se vltro tendere ad interitum sempiternum. Pessima profecto est mors ista, meritoque lugenda, quæ euertit naturæ ordinem, bonum aufer gratiæ, reddit hominem inimicum Deo, à seipso alienat peccantem, sibique ipsi contrarium facit, tollit merita, ab vnitate diuidit, claudit cœlum, seueritatem altissimi irritat, repellit angelos, lætificat dæmones, & temporalem mortem, nisi interueniat pœnitentia, efficit perpetuam. Huiusmodi quicunque incurrerit mortem, non nisi ex gratuita Dei miseratione, & interpellatione resurgit ad vitam. Quemadmodum præfigurant illi tres mortui à domino suscitati, de quibus euangelica narrat historia: Iacebat quippe puella quædam in domo exanimis, tibicinum & turbarum tumultuantium numerositate stipata: cuius pater accessit ad Christum, suppliciter flagitans, vt domum suam dignaretur ingredi: abiit ille & expulsis incredulis, extinctam tetigit manu, erexit atque vitæ pristinæ restitutam obtulit genitori. Ibat præterea aliquando idem dominus in Naym ciuitatem, & ecce defunctus efferebatur vnicus filius viduę matris, cuius exequias comitabantur multi. Plangentis igitur matris, & cæterorum compassione permotus mandauit deponi feretrum & iacenti ait: Adolescens tibi dico surge: qui mox ad vocem imperantis, coram omnibus resedit: sicque genitrici suę mœrenti viuus est redditus. Fœtebat denique in monumento Lazarus quatriduanus iam mortuus, ad quem resuscitandum pergens Saluator astantibus populis clara voce protulit dicens: Lazare veni foras, statimque prodiit viuus, qui fuerat mortuus, ligatis manibus & pedibus institis. Iussit autem discipulis, vt illum soluerent, & abire sinerent. Sicque factum est. Humilis igitur ac fidelis postulatio patris defunctæ filiæ vitam promeruit. Et contemplationem lacrymarum viduæ matris elatus adolescens eidem viuus est traditus. Ob amorem fidemque sororum lugentium, ipse Dominus quatriduanum fœtidum fratrem abstraxit è tumulo, quatenus indicaret vniuersis quantum apud Dominum supplicantis oratio prosit. Patet itaque quod vnusquisque valet sponte mori, minime verò sua voluntate resurgere. Quonammodo per se potest resurgere, qui vitalis gratiæ vegetatione caret, & internorum sensuum laudabili priuatus est vsu? Adeo vt merito illi coaptetur, quod simulacris gentium per Prophetam dicitur: Os habēt & non loquentur. Oculos habent & non videbunt. Aures habent, & non audient. Nares habent, & non odorabūt. Manus habent, & non palpabunt. Pedes habent, & non ambulabunt, non clamabunt in gutture suo. Solius ergo diuinæ virtutis est opus, animam lethali peccato detentam reuocare ad vitā. Hoc verò cum perficitur, gaudent angeli, atque archangeli, omnisque beatorum spirituum lætatur societas, dicente Domino: Gaudium est in cœlis coram angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente, magis, quàm supra nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Lætatur, inquam, etiam mater ecclesia, non tamen ea perfectione, eoque contubernio charitatis, quo illi. Quoniam ambulans per fidem, & in corruptibilibus adhuc corporibus degens longe meritis & dilectione inæqualis est illis, qui singillatim iustificatorum sciunt nomina, quod omnino ignorat ecclesia. Hinc est quod pro omnium salute solicita pro vniuersis fundit ad Dominum preces, excipiendo neminem, nullumque damnando. Nam sagenæ comparatur, quæ bonorum & malorum in se continens multitudinem, omnes ducit ad litus, quatenus boni in eo secernantur à malis. Hoc ipsa nequaquam valet, quamdiu in mare præsentis seculi fluctibus agitatur. Veniet tempus cum & ipsa applicabit ad littus, expleto videlicet huius peregrinationis cursu, tunc mittentur angeli, & reprobos separabunt de medio iustorum, illosque mittent in caminum ignis ardentis, ibi erit fletus & stridor dentium. Humili igitur freta prudentia absque personarum acceptione cunctos amplissimo charitatis sinu suscipit confluentes ad se, in quibus rectæ fidei fit vocalis confessio. Nam de cordis credulitate, quæ iustificat hominem, nihil discernere audet relinquens huiusmodi examen ei, cui soli secreta cordium sunt nota. Hinc quorundam pręsumptuosorum est redarguēda temeritas, qui nedum proximorum opera discu-

1.Tim.5 | Luc.7 | Ioan.11 | Psal.113. & 134. | Luc.15

discutiunt, verumetiam alieni cordis se faciunt iudices. Volunt quippe iudicare quales sint hominum cogitationes, quibus ducantur affectionibus, qua intentione operentur, quòve spiritu moueantur, quod omnino non licet. Cum nemo scire valeat quid agatur in homine, nisi spiritus hominis qui in illo est, quanquam persæpe contingat, quod sibi ipsi ignotus sit. Diuinam in se tales reflectunt authoritatem, quæ interiorum sola est capax, dum intentionum, cogitationumque abdita penetrare posse se putant. De his legitur sic; Ambulabunt in tenebris sicut in meridie. Porro quemadmodum in meridie, ita illi in tenebris ambulare discendi sunt, qui mentium proximorum profunda consilia curiosa inuestigatione perlustrant. Et ex hoc iudicia temeraria contingentes, in nocte ignorantia ambulantes, meridiem se aspexisse exultant. Tales Apostolus redarguens ait: Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, & qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Præcauenda prorsus sunt à fidelibus ista iudicia, quæ absque peccato fieri nequeunt, cum ex quadam cordis, vt plurimum, temeritate proueniant. Ipsi soli cordium sunt humiliter reseruanda iudicia, qui in æquitate iudicaturus est orbem. Luceque sua singulorum hominum latebras intuetur, & sapientia sua vniuersa discernit, adeo vt quicquam ei latere non possit, dicente Apostolo: Viuus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ, ac spiritus, compagumque & medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis. Ita vt nulla creatura inuisibilis sit ei: omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Quamobrem sicut nemo iudicandus; ita nemo est ab homine damnandus, quantumcunque scelestus & malus, quamdiu in hac peregrinatione subsistit. Quoniam Dei iudicia, quæ erga hominum salutem exercentur, incomprehensibilia sunt, adeò, vt nullus sit, qui in eorum consideratione non claudicet. Nam euenire sæpe cognoscimus, vt qui heri nequam fuit, hodie efficiatur bonus. Et qui gehennæ filius existimabatur, in filiorum Dei sit numero computatus. Ad resecanda itaque temeraria iudicia, zizaniorum nobis Dominus in euangelio parabolam posuit, in qua illos compescuit, qui ante tempus messem illam euellere cupiebant, dicens: Sinite vtraque crescere, ne forte eradicare volentes zizaniam, pariter cum illis eradicetis & triticum. Sic plane in iudicandis proximorum meritis frequentissime contingit, vt damnetur iustus, accusetur innocens, & electus à Deo reprobus existimetur. Quid (quæso) ante conuersionem Paulus fuit? Nonne lupus rapax, persecutor, sæuus, importunus insidiator, tabidusque occisor? De illo quippe sic legitur: Saulus adhuc spirans minarum & cędis In discipulos domini, accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo epistolas in Damascum ad synagogas, vt si quos inuenisset huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem. At verò vt prostratus est solo, corporis cæcitate percussus, vocatusque de cęlo: Saule Saule quid me persequeris? agniculo factus mansuetior ait: Domine quid me vis facere? Quis illum gratia Dei arbitratus non fuisset indignum, cum vidisset eundem discurrere, Christianos rapere, ligare, trahere, verberare, occidere? Nihilominus vas electionis erat præcipuum, ad prædicandum nomen Domini coram regibus, & gentibus, & filijs Israel. Maximum in Paulo nobis iudicandi neminem præbetur exemplum, qui tanta celeritate, tantaque cum gratiarum abundantia in virum mutatus est alterum, factusque est pręclarum lumen mundi, gentium doctor egregius, Apostolorum collega præcipuus, ac ecclesiarum solicitus gubernator. Erat priusquam vocaretur Matthæus publicanus, lucris deditus immoderatis, telonio publice inseruiēs, sola quæ mundi sunt, quęrens, & a sanctorum contubernio segregatus. Hunc vidit Dominus. vocauit ad se, in eius domo discubuit, traxit è seculo, & euangelistam fecit. De iustificata peccatrice quid memorem, quę inspirata diuinitus, in meliusque mutata facinora sua deplorando correxit? Nam accessit ad Christum cum multis in conuiuio residentem, secus pedes ipsius sedit, quos lauit lacrymis, crine detersit, osculata est labus, liniuit vnguento, nec inde discessit, donec commendata ipsius fide deuota audire promeruit, Fides tua saluam fecit vade in pace. Nullus igitur desperet de se, neque diffidat de altero, veniam apud Dominum posse reperire, & gratiam. Cum agnoscit de Saulo Paulum, de publicano Apostolum, & de famosa peccatrice Dei sapientiam discipulam sibi effecisse carissimam. Omnes hi viuentes in corpore, mortui in anima erant, & tamen per gratiam resuscitati sunt longe excellentius, quàm prius. Vis nosse in carne adhuc degentem, in spiritu mortuum fuisse resuscitatum ad vitam? Parabolam adolescentis recole, qui consumpto cum meretricibus patrimonio, famis tabe confectus, pęnitendo ad patrem rediens humanissimè exceptus est. prima stola indutus, ornatus anulo, atque vituli saginati est cibatus edulio, propter quod inuidus frater maior indignatus, atque correptus à patre audiuit: Gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus fuerat, & reuixit, & perierat & inuentus est. O quantum est hęc gratia commendanda, quæ de attrito contritum, de impio iustum, & de noxio innocentem facit. Equidem huius gratiæ occasione offendunt multi & pereunt, trahunturque ad interitum sempiternum, dum illam putant

Psal. 81. 1. Cor. 4. Heb. 4. Heb. 4. Matt. 13. Act. 9. Ibidem. Matt. 9. Luc. 15.

ad vota sibi posse præstari. Attendunt quam bonus sit Deus, quam misericors, quam ve præstabilis super malitia hominum, atque ex quotidianis conuersionibus peccatorum, ipsum erga pœnitentes intelligunt esse placabilem, præsertim cum per prophetam pollicitus sit dicens: Quotiescumque peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Iterumque, Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita uiuet, & non morietur, omnium iniquitatũ eius quas operatus est, non recordabor. In iustitia sua, quam operatus est, viuet. Nunquid volũtatis meæ est mors impij dicit dominus Deus? Et non vt conuertatur a vijs suis & viuat? His atque huiusmodi scripturarum testimonijs per quę ineffabilis Dei misericordia commendatur: nec non ex repentina mutatione delinquẽtium: plurimum sibijpsis de diuina pietate applaudũt. Et quod in alijs actum fuisse conspiciunt, in se quoque ad libitum futurum esse non dubitant. Hinc est quod tardant conuerti ad dominum, & tanquam de cunctis facinoribus indulgentiam adepturi in fine vitæ, omni se prostituunt voluptati. Fit verò, perquàm sæpe ex diuino iudicio, vt inopinatis intereant casibus, & venia careant, qui gratiam sibi neglexerunt oblatam. Quamobrem sicut non est de misericordia Dei desperandum, ita nec de gratia præsumendum. Quisque prophetico sit eruditus oraculo, quo ait: Quærite dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est, pro seipso solicitus sit, & dum habet congruum pœnitendi tempus, non differat de die in diem conuerti ad dominum: sed incerta mortis hora suspectus vitam suam emendet, reatus plangat, imploret gratiam, postuletque indulgentiam: scriptumque esse meminerit de virginibus fatuis, quæ ante ianuam nuptiarum clausam vocem ingeminantes dicebant: Domine domine aperi nobis audisse: Amen dico vobis nescio vos. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. Quoniam verò ab humanis longe distant diuina iudicia, & nemo sit vtrum odio, an amore sit dignus, quilibet bonis intentus operibus, cordis humilitatem custodiat, & de propria minime præsumat iustitia, ne forte si iustus est, præsumẽdo efficiatur iniustus, atque ex elationis culpa prærogatam amittat gratiam. Studeat præterea iudicare neminem, ne ex hoc grauius ipse iudicetur, dicente domino: Nolite iudicare, vt non iudicemini, nolite condemnare, vt non condemnemini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Quin potius si quempiam viderit veritatis luce priuatum per anfractus vitiorum deuiando effluere, ac damnabilia perpetrare delicta, eidem compatiatur ex corde, manum si vellet, porrigat, exhortationis exhibeat verba, atque pro illo Dei clementiam interpellare non

Ezech. 18
Ibidem.
Esa. 55.
Matt. 25.
Matt. 7.

desinat. Si forte compunctus, alienoque adiutus suffragio euigilet, & viuus reperiatur in corpore, qui paulo ante ob peccata sua tanquam membrum putridum fuerat à sanctorum congregatione præcisus, & in anima mortuus. Extraneus prorsus à Dei charitate, quæ proximum, vt seipsum mandat diligere, ille dicendus est, qui proximum agnoscit in sceleribus suis iacere exanimem, nec non nisi resipuerit incendijs esse deputandum perpetuis, & nullo compassionis stimulo permouetur. Membra quippe sumus corporis Christi charitate colligata, atque nutrita, propter quod oportet gaudere cũ gaudentibus, & flere cum flentibus. Nam si in corpore nostro mortali vno patiente membro compatiuntur & cætera, vno languente ministrant reliqua, quanto magis in ecclesiæ corpore debemus inuicem communicare dona, onera portare, necessitatibus subuenire, atq; congaudere in prosperis? Porrò in vno quoque nostrum dominus formam fraternæ dilectionis instituit, quatenus ipsa natura nos doceat hoc nos debere agere in proximo, quod eadem in nobis perficit, atque tanquam nosinetipsos scire diligere. Naturæ itaque iura violat, diuinæ legis mandata transgreditur, humanitatis dirumpit fœdera, quisquis proximo detrahit, laborantem non adiuuat, cadenti non condolet, errantemq; orando seu obsecrando, siue increpando ad rectitudinis viam reuocare contempserit. Nam Dei dilectionem hinc se denegarę demonstrat, qui proximorum paruipendit salutem, atque in ecclesiæ corpore inutile membrum se esse fatetur, si super mortuam fratris animam nullo mœroris agitetur impulsu. Cæterum ille omnino beatus est, qui ex intimis medullis cordis compatiendo cadentibus, omni qua valet, instantia eosdem conatur erigere. Nam si apud dominum digna nequaquam mercede carebit, quicũque sitienti proximo aquæ frigidæ tribuerit potum, quid accepturus sit, qui defunctæ animæ, ac sub delictorum mole sepultæ, spiritualis vitæ gratiam à domino obtinere meruerit, sapiens quisque dijudicet. Maxima profectò virtus est, iuge sacrificium, acceptabile opus, suauissimum holocaustum in conspectu altissimi mirifice redolens, intentione recta, corde humili, & absque sui detrimento, spiritualibus proximorum vtilitatibus inseruire. In hoc vera erga dominum probatur esse dilectio dicente domino ad Petrum: Si diligis me, pasce oues meas. Hinc est quod sancti tam infatigabiliter, tamque fideliter animarum incubuere profectibus magnum arbitrantes quæstum posse reddere emendatos Christo, quos bonorum omnium aduersarius fraudulenter abstulerat. Id verò, vt abundantius perficere possent, ieiunijs, ac vigilijs sese attriuerunt. Cum lachrymis & gemitibus in orationibus pernoctauere frequenter. Innumerabilia penè librorum volumina

Ioan. 21.

mina

mina condiderunt, peragrarunt prouincias, maria transierunt, vrbes proprias reliquerunt, facultates, propinquos & notos, Ipsum quippe dominum Iesum imitati sunt, qui vt humani generis aboleret contagia in crucis ara confixus, proprii corporis effuso cruore, semetipsum Deo patri holocaustum fecit. Tāti siquidem fuit meriti huius sacratissimi sanguinis sancta libatio, vt placaret dominum, animaduersionis ęternę mutaret sententiam, originalis culpæ relaxaret debita, dispersos Dei filios reuocaret ad pacem, æternitatis aditum deuicta morte reseraret, atque pęnitētes veræ immortalitatis reportaret in gremium. Nec mirum. Si enim sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, sicut apostolus ait, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti? Hoc vnico sacrificio fideles redemptionis percipiunt meritum, adoptionis consequuntur gratiam, & filiorum Dei annumerantur in sortem. Quotquot modi istius sunt effecti participes, alieni à Deo esse non possunt. Nam & si ab ouili Christi segregentur ad tempus, quamquam diabolicæ tyrannidis seruili iugo premātur, quamuis vęnūdati sub peccato se ęternę mortis reddant obnoxios, minimè tamen peribunt in fine, quoniam oues sūt illius sanguine redēptæ, qui ait: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscūt me meæ. Et animam meam pono pro ouibus meis, & vitam æternam do eis. De ipsis ouibus inquit Apostolus: Nouit dominus, qui sunt eius. Alioq; in loco dicit: Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat? Quis est, qui condemnet? Iesus Christus qui mortuus est: imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculū, an gladius? Certus sum enim quia neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neq; instantiam, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundū, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Vides quantā efficaciā habeat in prædestinatis ouibus mors Christi, quātūq; operetur? Cernis, inquā, hoc sacrificiū sanguinis, quātū apud Deū in cęlis valeat, & quā melius loquatur quā sanguis Abel. Ille siquidem de fratricida condignam expetebat vltionē: iste pro suis crucifixoribus indulgentiā postulabat dicens: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Ille reatum vnius impunitū esse nolebat. Iste vniuersorū errata diluebat, quemadmodum de eo sic legitur: Gratia vobis & pax à Deo patre, & domino nostro Iesu Christo, qui est testis fidelis primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ. Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Ille, inquam, in delictis mortuum destinari volebat ad interitum æternorum: iste mortuos resuscitare volebat, restituere Deo, & coaptare ad gloriam. Nullum sacrificium isto magis poterat esse proficuū, per quod agnus occisus veraciter immolatur & viuit. Occisus quippe est corpore. Immolatus pro saluandis & viuit in verbo, ad interpellandum pro nobis Nā per Ioānem dicitur: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Huius profectò venerandi sacrificii immolati agni figura pręcessit in lege, quando in exitu Israel de Aegypto à Deo per Moysem iussum est vt per familias singulas agnus anniculus interimeretur, assaretur igni atque ab omnibus profecturis cum capite & intestinis mādaretur. De cuius videlicet sāguine Hebræorū postes vngerentur, ne transeunte angelo, qui Aegyptiorū primogenita percussurus erat, de habitatoribus domorum, in quibus esset occisus agnus, quenquam deuastare pręsumeret. Quis sit iste agnus, qui occisus manducatur & viuit, Propheta insinuans ait: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente se sic non aperuit os suum. Ipse quoque de seipso per Prophetam alium dicit: Et ego tāquā agnus, qui portatur ad victimam, ductus sum & non cognoui consilia eorum dicentium: Venite mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium. De hoc eodem agno Ioannes Baptista inquit: Ecce agnus Dei, ecce qui tolli peccata mundi. Vidit coram se ambulantem dominum Iesum: omniumque ipsum in spiritu agnouit esse redēptorem, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Sanè agnus iste innocens, & immaculatus, qui nullum habet peccatum, tollit peccata mundi, & spiritualem vitā dat mortuis quoniam solus inter mortuos ab omni contagione delicti extitit liber, adeò ut morti addictos, & in lacum miseriarum demersos, gratiæ reuocaret ad vitam. Quemadmodum Propheta testatus est dicens: Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. In virtute igitur sanguinis Christi innocentissimi & veri agni, ab Aegyptiaca dæmonum seruitute liberati sunt mortui. Et de claustro inferorum, qui illum præcesserunt educti sunt iusti, quatenus saluator & redemptor noster defunctorum resurrectio merito diceretur, & vita. Illorum videlicet, qui non æternaliter, sed spiritualiter detenti in corpore mortui sunt. Nam his, qui sine venia decesserunt, omnis prorsus resurgendi ad vitam ablata est spes. Resurgent quidem non ad vitam, sed ad supplicium. Omnes, inquit apostolus, resurgemus, sed non omnes immutabimur. Soli resuscitati immu-

Heb. 9. 2. Tim. 2. Rom. 8. Luc. 23. Apoc. 1. 1. Ioan. 2. Exo. 12. Esa. 53. Hier. 11. Ioan. 1. Zach. 9. 1. Cor. 15.

mutabuntur, qui priusquam peregrinationis huius cursum perficerent, per gratiam & penitentiam resurrexerunt ad vitam, & adhæserunt corpori Christi per charitatis vinculum, quo singula compacta & connexa sunt membra. Cæteri verò minimè immutabuntur: sed tantum cum corporibus suis resurgent gehennæ incendio concremandi. De quibus dominus ait: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Merito maledicti vocantur, qui benedictione carent cælesti, diuino suffragio, omnique correctionis fiducia, vtpote qui intelligere noluerunt, vt bene agerent, neque iuxta eruditionem propheticam voluerunt præuidere futura. Carnalium siquidem voluptatum debriati dulcedine, tam effrænate visibilia dilexerunt, vt summum & incontaminabile bonum spernerent, vocantis abigerent gratiam, seque ad nocentium rudimenta despicerent. Quamobrem æternis iustissimè hi sunt cruciatibus detinendi, qui æterni Dei noluerunt obtemperare mandatis. Immortalem ipsius imaginem turpissime fœdauerunt, atque pro vnius momenti saturanda ingluuie, epulas contempsere cælestes. Talium Esau gerebat similitudinem, qui modicæ lenticulæ desiderio flagrans, primogenituræ sibi debitæ non expauit vænundare thesaurum. Vnde à fratre quoque illius benedictione prærepta, indulgentiam postea, quam cum lacrymis expetiit, obtinere non valuit. Absque vlla igitur spe veniæ & interminabili mulctandi sunt pœna, atque immortalis patris æquissime sunt benedictione priuandi, qui delinquendi auiditate semper accensi, pro caducis, ac vilissimis bonis præmia æterna repudiant. O peccantium intemperata voluptas. O mortalium cæca cupido, cur tam perniciose seduceris? quare sic vitiorum iugo deprimeris? Redi (quæso) ad rationis tuæ iudicium, reuertere ad correctionem cordis, diligenter obserua à quo falleris, quà duceris, quò tendis, quid ve agere niteris. Conaris vtique rapidissimo cursu defluentem coercere aquam, marisque seculi istius tumentem sedare procellam, dum labentis temporis motum concupiscis, vt non prætereat, atque corruptibilis carnis voluptuosa vis fruitione lætari. Transit hic mundus & concupiscentia eius, & illum contendis tenere, ne transeat. Quot præteritæ generationes agere voluerunt, quod tu, & minime valuerunt? Quin potius cum defluente pariter & ipsæ collapsæ sunt. Hæc lex indicta est tempori, vt cuncta post se temporalia rapiat, nihilque firmum sub sole subsistat. Sapientem audi, quid dicat: Quid est quod fuit? Ipsum quod futurum est. Quid est, quod factum est? ipsum quod faciendum est. Nihil sub sole nouum. Nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est. Omnia temporalia transeunt, cuncta sub sole creata deficiunt: vniuersa, quę in terra mouentur, viuendo senescunt. Dũ igitur temporalia vis seu tempus ipsum in terris cohibere ne transeat, nequaquam percipis, quia cum labentibus tu quoque pertransis. Nonne aduertis, quòd tamdiu in hoc deludas conflictu, ac tua eousq; cogitatione deluderis, donec corporalis resolutionis interueniente hora excipiaris de medio captiuus & nudus? Sanè tunc stare potuisses, tunc sine mutabilitate, quandoque gaudere, si mentis tuę obtutu temporalia cuncta transcendo, ęternitatem Dei conspicere voluisses, & ineffabilib. bonis supernę Hierusalem electis omnib. post istius peregrinationis cursum feliciter donandis, oblectatum esset cor tuum, atque pro eisdem adipiscendis vniuersum laboris tui studium expendere delegisses. Illa profecto à suis dilectoribus, facilius obtinẽtur, quàm quæ fugitiui seculi voluptas amplectitur carius, & dulcius tenentur, ac felicius possidẽtur. Quamobrem o homo si te delectat absq; vlla vicissitudine subsistere, & sine aliquo interueniente mœrore iocundari, dilige quod sempiternum est, quod beatum, quod immutabile, quod non variatur casibus, quod non subiacet mutabilitati, nec pendet ex aliquo, nec aliquo indiget. Sed ex se ęternum habet esse in seipso, gaudens de se, semper est quod est. Non capiens motum, constituens tempus, creaturis vniuersis tribuens esse, immutabiliter mutans omnia, vbiq; pręsens, cuncta cõplectens diiudicans singula, perlustrans abdita, obliqua corrigens, puniens peruersa, collapsa erigens, remunerans merita, & gaudia superna communicans. Sine cuius lumine verum nemo videt lumen. Sine cuius protectione nullus stare potest. Sine cuius virtute nemo spiritibus immũdis resistere sufficit. Sine cuius suffragio extensos in hoc mũdo laqueos nullus potest euadere. Sine cuius gratia nemini tribuitur laudabiliter viuere. Sine cuius visione, nullus, valet beatus esse. Illi si cõcupiscis ęterna iter viuere, charitatis vinculis inhęrere studeas. Alioquin si te elongaueris ab ipso, quod accepisti, amittes bonũ & peribis. Sicut propheta de eo loquitur, dicens: Domine qui elongãt se à te peribunt, perdidisti, oẽs qui fornicantur abs te. Quomodo perdantur, & ad consumptionem veniant, Idem alio inquit in loco: Ad nihilũ deueniet, tanquam aqua decurrens. Porrò qui se elongant à Deo, qui summũ & verũ, ac sempiternũ est bonũ, delinquũt, & peccando in nihilum tendunt. Nẽpe queamadmodũ peccatũ nihil est, ita qui voluntarie peccat, vergit ad nihilũ, & perseuerando efficitur nihil non substantialiter, sed effectiue. Claret proculdubio quod vnaquæq; res tanto diutius perdurat in eo quod est, quanto solidius est fundamẽtum cui inhęret, illique efficacius cõformatur. Quamobrem sicut qui adhęret Deo, vnus spiritus fit cum eo, & qui copulatur vxori, caro vna dicitur, ita & qui innititur nihilo,

Matt. 25. Gen. 25. Eccl. 1. Psal. 72. 1. Cor. 6.

lo, efficitur nihil. Quo nihil est infelicius, nihil abiectius, nihil turpius. Vide quàm lugenda, quàmve perniciosa est peccantium conditio, qui vnde stare, ac seculi voluptatibus frui conantur, inde miserabilius corruunt, vt non sint, sicut propheta commemorat dicens: Non sic impii non sic, sed tanquam puluis, quem proiicit ventus à facie terræ. Iustus è contrario, quoniam contemptis mundi huius fugitiuis, ac deceptoriis bonis figitur in eo, qui est, semper perseuerat in bono, nec deficere valet, dicente Domino per prophetam: Qui confidunt in domino sicut mons Sion, non commouebitur in æternum, qui habitat in Hierusalem. Quonammodo potest deficere, seu commoueri, qui spiritualis suæ domus in excelso monte, & in petra durissima fundamenta locauit? Non in monte materiali, sicut visibili, sed in spirituali & æterno, de quo per prophetam dicitur: Et erit in nouissimis diebus mons domini præparatus in vertice montium, & fluent ad eum omnes colles. De eodem quoque in psalmis sic legitur: Mons Dei mons pinguis, mons coagulatus, mons pinguis. Vt quid suspicamini montes coagulatos? Mons in quo beneplacitum est Deo habitare, in eo etenim Dominus habitabit in finem. Sanè mons iste cæteris est celsior, pascuis pinguior, delectabilior amœnitate, atque vbertate fœcundior, quoniam in illo vniuersorum Dominus inhabitare dignatur. Hinc est, quòd sicut propheta commemorat, montes reliqui omnes, videlicet Angeli, & glorificati Sancti, qui ob eorum sublimem gloriam montes merito nuncupantur, in eius circuitu sunt, non vt illum protegant, cum per se munitissimus sit, sed vt ex eo percipiant vnde nutriantur, & viuant. Nam quicquid habent quicunque beati sunt, & de quo lætantur, de monte isto suauiter capiunt, ac de illo amabiliter ad satietatem sumentes æternaliter viuunt. Verū rationabiliter in circuitu huius ideò montes cæteri stare perhibentur, quia tanquam paruuli matrum vbera sugentes contemplationis diuinæ lacte pascuntur, à qua sicut diuelli nolunt, ita nequeunt. Securi quippe de gloria, qua fruuntur, atque per amoris indissolubile vinculum illi colligati, qui immortalitatem habet, & vicissitudinem nullam, semper in eo feliciter perseuerant quod sunt. Hanc profectò beatorum perpetuam gloriam, scelerati homines & vitiis dediti in lumine fidei mentis oculo percipere nequeunt mortua opera sectantes, & voluptatibus se prostituentes, dānationis æternæ ac mortuis effecti, qui vitæ esse debuerant. Nam potestatem dedit filios Dei fieri his, qui in eo voluerint credere. Dedit, inquam, ipsa vita vnigenitus scilicet æterni patris, quantum in illo est, potestatē omnibus posse per adoptionis gratiam filios esse Dei. Sed innumeri extiterunt, & sunt, qui istius peritissimi animarum medici neglexere consiliū

Psal. 1.

Psal. 12.

Mich. 4

Psal. 67.

Ioan 1.

post concupiscentias suas potius eligentes incedere, quàm earum represso ardore, diuinis obtemperare mandatis. O quàm inconsultè, heu quàm perniciosè, & præter omnem naturalis iustitiæ legem, rationalis creatura se subtrahit ab eo, qui illā cōdidit, cū aliarū erudita exēplo deberet nedum sicut cæteræ, verum etiam præ vniuersis proprio famulari opifici, ut potè quæ plus omnibus quæ sub cælo sunt sortita est gratiam. 10 Sed (proh dolor) quæ amplius subesse debuerat, atque solicitius imperantis iussa perficere, facta est peruicacior, adeò vt nec Deum suum timeat, neque gehennæ incendium formidare videatur æternum. Nempe si Deum metueret, illiusque beata visione priuari expauesceret, nequaquam tam impudice peccare præsumeret. Nam vbi adest timor Dei, abest proculdubio delinquendi voluntas, legis præuaricatio, dominandi ambitio præsidendi amor, odium proximorum, terrenarum facultatum immoderata cupido, & quicquid 20 diuinæ aduersum est voluntati. Porrò quemadmodum ex cordis tumore suique fiducia, inopinati eueniunt casus, scelerum nutrimenta accrescunt, ac desperationis præparatur fouea: ita ex timore filiali & sancto virtutum merita coalescūt, vitiorum rubigo consumitur, atque propriæ salutis maxima concipitur spes, dicente Propheta: A timore tuo Domine concepimus, & peperimus spiritum salutis. Quamobrem rectissime censendum est, neminem posse spiritualiter mori, in 30 quo diuini timoris inest flamma, quę pedetentim ignorantiæ detergit caliginem, peccatorum vincula soluit, seruilis metus excutit iugum, & ad castissimi susceptionem amoris mentem ordinat ipso denique ingrediente ad cor fugatur metus, dubietatis nox opaca clarescit, exultat spiritus, inardescit affectus, euigilat animus, omnis hebetatæ mentis pristinus vigor reuertitur, & efficitur spirituali resurrectione viua, quæ prius ex sui 40 corporis ignauia absque vlla spe sepulta iacebat & mortua. Quomodo, inquam, illa non fuit mortua, quæ extrinsecus quidem seculi lætabatur in prosperis, carnis se voluptatibus immergebat: intrinsecus verò sui ignara & cæca, sine aliquo virtutis gustu insensibiliter effluebat? Sanè in illa complebatur, quod de sceleratis Propheta loquitur dicens: Lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Fœtent huiusmodi more quatriduani Lazari in monumēto sepulti, & mul 50 torum compediti sunt nexibus delictorum, à quibus nisi iubente domino & apostolica interueniente authoritate nequaquam valent absolui. Illi nanque ligandi, ac soluendi animas, atq; regni cælorum reserandi aditum est collata potestas: dicente domino Petro & successoribus suis: Tibi dabo claues regni cœlorum: & quodcūque ligaueris super terram, erit ligatū & in cęlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis,

Esa. 26.

Prouer. 2

cęlis. Vices enim suas animarum pastoribus Dominus commisit in terris, ne ecclesia clauium destituta potentia, ad pœnitentibus salutis impendenda suffragia esset inualida. Absoluit quippe ecclesia, sed iussu Domini, quos de spirituali morte ad vitam ipse resuscitat. Nam superuacue laborat, dum erigere, ac liberare conatur, quem per gratiam Dominus non vocat, compungit & suscitat: Hac de causa nullus ministrorum ipsius absoluere audeat quempiam, quem in peccatorum sordibus adhuc iacere delectat, quoniam non solum ligatum non soluit, sed forte absolutus ipse se vincit. Nec immerito: absque enim congruenti scientia imprudenter abutitur potestate concessa. Pariter itaque in sacerdote scientia & potestas opportune conueniunt adeò vt minime sine animarum magno dispendio vnam nequeas separare ab altera. Quid (quęso) in absolutione pœnitentium absque potestate soluendi perficere potest scientia? Valet vtique detegere scelera, præbere consilia, de lege instruere, insinuare quanta pœnitentibus præmia, quantave impœnitentibus in futuro sint reseruata supplicia. Sua exhortatione ad compunctionem animare, nequaquam verò compeditū absoluere. Rursus si ad sit potestas, ignoret ēt sacerdos discernere īter leprā & leprā, nesciat qualitates criminum, quantumque Deo displiceant sine profectu pœnitentis proprio seipsum mucrone interimit. Quamobrem sacerdos quisque prius studeat scire quam posse. Quoniam in illo potestatem præcedere debet scientia. Nonne ecclesiæ quoddam est dedecus inscium videre presbyterum, cui vtique congruit erudire populum, & ad se confluentibus monita propinare salutis? Nam propterea in capite turbarum præsidet, ad hoc cathedralis dignitatis adeptus est culmen, vt verbum Dei pronuntiet plebibus, errantibus scientiæ proferat lumen, atque de omnibus, quæ ad catholicam pertinent veritatem, rationem competentem se interrogantibus rēspōdere sufficiat. Ad subditos de prælatis per Moysen dicitur: Interroga patrem tuum, & tibi annunciabit, maiores tuos, & dicent tibi. Et Malachias inquit: Labia enim sacerdotis custodient scientiā, & legem requirent de ore eius, quia angelus domini exercituum est. Hinc quantum in sacerdotibus ignorantia detestanda, quanque perniciosa sit corpori ecclesiæ, facile colligitur. Cęterum si iuxta domini sententiam, cæcus cæco ducatum præbeat, nonne ambo in foueam cadunt? Cæcus nedum ille iudicandus est, verum etiam elatus, & tumidus, qui curis animarum ante se ingerit, quàm sciat ea, quæ ad illarum regimen minime ignorari expediunt. Sanè vtrumque, seu eorū alterum sufficit sacerdotem in interitum obruere sempiternum, quemadmodum sacra testantur eloquia. De ignorantia quippe per Prophetam sic dicitur: Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Et alius inquit: Sacerdotes eius contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea. Inter sanctum & prophanum non habuerunt distantiam, & inter pollutum & mundum non intellexerunt, propterea interierunt. Quantum verò superbus quisque sit odibilis Deo, ipse per Prophetam insinuat dicēs: Eo quòd eleuatum est cor tuum quasi cor Dei, idcirco ego adducam super te alienos robustissimos gentiū, & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & pollueni decorem tuum. Eleuatum est cor tuum in decore tuo, perdidisti sapientiam tuam in decore tuo. In terram proieci te, nihil factus es, & non eris in perpetuum. Verum cum ab vniuersis mentis sit detestanda elatio, præcipue tamen à sacerdotibus, quibus mysteria sunt collata diuina, angelorum consortium, animarum regimen, & totius vrbis principatus, dicente Propheta: Pro patribus tuis nati sunt tibi filii. Constitues eos principes super omnem terram. Ipsi namque propter scientię eruditionem dicuntur sal terræ. Ipsi ob sanctitatem vitæ luminaria mundi, proinde quilibet sacerdos ne ad iudicium pergat, cordis tumore deposito non dedignetur discere, quod ad sufficientiam ignorare se videt. Humilis prius non erubescat esse discipulus, vt postmodum idoneus valeat esse magister. Nulli profecto verecundum est discere, præsertim cui animarum exhibendum est regimen, dum conscientiæ suæ, proximorumque innititur euitare periculum, quod ex ignorantia euidentissime prouenire decernitur. Tanquam probatus miles armis opportunis ante se muniat, quàm campum pugnaturus introeat. Clericorum quippe arma ad debellandum vitia, atque aereas potestates diuina est lex. His contra diaboli tentamenta, & fraudes dominus Iesus vsus est armis. Propheta quoque de se commemorans inquit: Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo, quia in æternum mihi est. De istis ait Apostolus: Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed spiritualia. Cur autem spiritualia? quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Ad oppugnandū igitur propria, subditorumque vitia minister ecclesiæ in diuinis sēper meditetur eloquiis. Illi quippe parum prodest apostolica esse tantum authoritate suffultum, si sacrarum scripturarum præsidia desint, cum ambo in sacerdote simul esse cōueniant. Hinc est quòd dominus post resurrectionem suam discipulis in vnum congregatis aperuit sensum, vt scripturas intelligerent, & ligandi, ac soluendi potestatem indulsit dicens. Accipite Spiritumsanctum, quorum remiseritis pecca-

Margin notes: Ose. 4. — Ezec. 22. — Ezec. 28. — Psal. 44. — Deut. 32. — Cap. 2.

peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt. Scientiæ igitur intellectum illis pariter & potestatem impendit, quatenus non ad perniciem se eleuando de potestate intumescerent, sed scirent quibus, quantóve ad soluendum animas manus deberent imponere. Ex manuum ergo impositione soluendi ac ligandi exercetur authoritas, atque ex scientiæ intelligentia inter lepram & lepram discernendi habetur facultas. Hæc pauca sub compendio propterea exarata sunt, vt non ignoretur qualis esse debeat minister ecclesiæ, qui regiminis animarum incumbit officio. Ipseque admonitus sit, quanta ei in ligando soluendoque congruat vti prudentia. Quoniam persæpe contingit, tum ex defectu scientiæ, tum ex potestatis carentiâ, vt ligatum soluere, & solutum ligare, viuificare mortuum, & non viuentem mortificare conetur. Huiusmodi per prophetam dominus redarguens inquit: Mortificabant animas, quæ non moriebantur, & viuificabant animas, quæ moriebantur. *Ezech. 13* Sibiipsi mentitur eorum ignorantia, non domino, qui nequaquam iniustitiæ fauet, sed potius illam puniendo insequitur. Solerter igitur sacramentorum coelestium dispensator inuigilet, vt illum tantummodo soluat, quem introrsus per compunctionem, siue compunctionis indicium viuificatum à Deo esse deprehenderit. Qui solus potestatem habet vitæ & mortis, sicut scriptum est: Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. *Iob. 13.* Veruntamen quotquot in spiritu ipse viuificat ad resurrectionis indicium, ad obsequium humilitatis, ad exemplum fidelium, ac perceptæ miserationi testimonium, ac pro satisfactionis debito imperat, vt se sacerdotibus exhibeant, atque per sacramentum poenitentiæ denuò studeant reconciliari altissimo. Quamobrem sicut ad confirmationem clauium Apostolis mandauit soluere Lazarum: ita leproso mundato præcepit se debere sacerdoti offerre, nec non statutum ex lege munus exoluere. Quamuis igitur peccati lepram mundet in homine, illumque per internam gratiam excitat de morte ad vitam, nihilominus ad necessitatem salutis, vult vt confessionis integræ interueniat sacramentũ, quod quisquis ex contemptu iuxta sanctorum patrum statuta impedire præsumpserit, saluus omnino esse non valeat. Nullus itaque de sola gratiæ infusione confidat, nemoque tantum in cordis sui contritione inhæreat. Quinimo post perceptam remissionem culparum ecclesiæ accedat ad iudicem, illique cum contritione, pudore, humilitate, ac fletu, omnium delictorũ suorum turpitudinem pandat, nullo penitus ex voluntate omisso. Quod si intentione recta perficiet, proculdubio ex emergente cordis lætitia, quæ ex superuenienti dono prouenit, se esse resuscitatum ad vitam sentiet, qui paulo antè in mæroris fouea extiterat facinorum nimietate obrutus. Cuius ista sunt opera, & à quo hæc repentina mutatio, nisi tua & à te (domine Iesu) vnico Dei patris filio? Tu enim amator es hominum, conditor & redemptor, qui neminem vis perire, sed omnes ad veritatis agnitionem, & gratiæ perceptionem pertingere cupis. Charitatem quippe radiantis gratiæ tuæ ob hoc quotidie oriri facis super bonos & malos, necnon stillicidia cælestis benedictionis pluis super iustos & iniustos, tametsi ipsorum multi indignos se faciant, potius florere malentes in hoc seculo, & impudicè viuere, quàm tibi Deo suo inhærere, tuisque saluberrimis monitis obtemperare, vt salui fiant. Negligunt prorsus ò pijssime pastor, animarumque nostrarum præcipuum medicamentum & medice, considerare mirabilia opera tua veneranda & sancta, quæ pro restauratione humani generis, compassionis ac dilectionis zelo accensus, perficere dignatus es. Equidem humanis condolens miserijs, lugendis calamitatibus, & infructuosis laboribus, in quibus ad colligendum paleas, lateresque conficiendum ab exactoribus spiritualis Pharaonis mortales durissime in regionibus Aegyptiacis premebantur, errantes hincinde per vitiorum deuia tanquam oues, rationales quidem secundum naturam, sed irrationabiliter degentes, non habentes pastorem neque præceptorem, nec ducem, qui eos reuocaret ad veritatis delectabile lumẽ, dirigeret in viam salutis æternæ, à laboribus ęrumnosis subleuaret exilij, eriperetque à diaboli seruitute tyrannica, dira quippe & amara valde de sublimibus cælorum sedibus, in thalamum virginalis vteri, virtutum floribus, ac gratiarum odoribus redimitum, illapsu placidissimo descendisti. Quatenus acquisitionis populum tuis patrocinijs indigentem sapientię tuæ irradiares splendore, fascibus charitatis accenderes, in iustitię deduceres semitas, & veram reuocares ad pacem, quam ex protoparentum transgressione amiserat, illumque misericorditer in hęreditarem restitueres sempiternam. O mira charitatis tuę dignatio, ò ineffabilibus pręconijs efferenda clementia. Tu enim, qui (sicut per quendam sapientem dicitur) cęlorum contines thronum, abyssos intueris, terram palmo metiris, non horruisti sacratę pudicitię breuissimum introire ergastulũ perfectus homo factus non ex corruptibili semine neq; ex volũtate carnis, neq; ex voluntate viri, sed per spiritum sanctum patri, & tibi coæternum conditus, atq; plasmatus, in quo videlicet materno corpusculo nouem mensium spatium perstitisti, donec compleretur egressionis tuę pręordinatum tempus. Quo decurso, non in regali palatio, non in sericis indumentis, non in deauratis parietibus, neque fultus numerositate clientum, sed virgineę sedulitatis contentus obsequio, reclinari voluisti intra angusta diuersorij, supra foenum pręsepij vt rationabilium fieres pabulum iumentorum in medio

medio animalium tibi omnipotenti Deo suo pro modulo famulantium, præcinentibus nihilominus hymnidicis angelorum choris altisona & milleflua cœlestis Hierusalem cantica, coram te superno rege immortali & inuictissimo, atque mirantibus supra modum te verbum sempiternum, incommutabile, immensum, & incomprehensibile caro factum, vt habitares in nobis, nostrarumque fieres particeps miseriarum, quatenus disceres experientia referante obedientiam, ac nostris abundantius compatereris calamitatibus, possetque Apostolus tuus fidelibus dicere: Non enim habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia pro similitudine absque peccato. Vere tentatus per omnia ò Domine Iesu, in fame & siti, in peregrinatione & exilio, in paupertate & egestate, in calumniis & opprobrijs, in persecutionibus & pressuris, in irrisionibus & flagellis in contumelijs & plagis, in proditione & venundatione, in potatione aceti & fellis, in perforatione clauorum & lanceæ, nec non in acerrima passione crucis, & mortis vitæ tuæ corporalis consummasti agonem. Mortem quippe dignatus es subire indebitam, vt omnes Adæ filios à debito æternæ mortis erueres. O necessarius nostri redemptoris occubitus, per cuius meritum vniuersus electorum numerus, de faucibus horrendi interitus sempiternam reparatur ad vitam. Sanè sacramentum pietatis & diuinæ miserationis munus impensum, in resuscitato mulieris Sunamitidis filio nobis Helisæus Propheta indicauit: is etenim cum memoratæ mulieris ingressus fuisset domum, puerumque in lecto iacentem perspexisset extinctum, clauso super se & adolescente defuncto ostio, orauit ad Dominum. Et ascendit & incubuit super puerū, posuitque os suum super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius, & incuruauit se super eum, & calefacta est caro pueri, & rursus ille deambulauit semel, huc atque illuc, & ascendit, incubuitque iterum super eum, & oscitauit puer septies, aperuit oculos, atque reuixit. Puer hic mortuus humanum significat genus, quod tunc mortis in se excepit sententiam, quum contra conditoris imperium protoparentes istius vetitum comedere præsumpserunt; immemores diuini sermonis dicentis: De omni ligno, quod est in paradiso, edite, de ligno autem scientiæ boni & mali, videte ne comedatis: in quacunque enim die comederetis, morte moriemini. Huius præuaricationis inflictum vulnus ad vniuersos posteros transmiserunt. Cæterum ad suscitandum illos propheta magnus descendit in orbem. Ille vtique, de quo per Moysen dicitur: Prophetam suscitabit Deus de fratribus vestris similem mei. Et erit, quicunque non audierit prophetam illum, exterminabitur de populo suo. Iste super pueri tunc exanime

Heb. 4.

4. Reg. 4.

Gen. 2.

corpus incubuit, ponens os suum super os eius, oculos suos super illius oculos, & manus suas super manus eius, quum naturam nostræ mortalitatis assumpsit, nostri per omnia (excepto peccato) effectus simillimus. At verò tunc extincti pueri, tantummodo calefacta est caro, minimè autem resuscitata. Quoniam etsi incarnato Dei verbo, nec dum spiritualis resurrectionis humana natura receperat donum, in assumente tamen verbo hominem maximam exceperat dignitatem, ab ipso etiam angelicis spiritibus omnino miranda. Mirandam, inquam, cum Deum hominem factum, & hominem in vnione personali, ad sacrosanctum Trinitatis solium verissime prospicerent esse prouectum. Verum post salutarem prædicationem pœnitentię, virtutum, suppliciorum, meritorumque exhibitam populis, post innumerabiliū miraculorum perpetrationem, in fluctibus, in solitudine, in ciuitatibus, in iumentis, & in hominibus, post cœlestium sacramentorum institutionem reseratio nem incubuit iterum cū in crucis patibulo extensus, atq; confixus sponte perpessus est mortem. Equidem tunc qui mortuus fuerat, aperuit oculos, oscitauit septies, atque reuixit. Oculos vtique aperuit, cum introrsus fidei refusus agnouit, quòd magnus est dominus, & magna virtus eius, & sapientiæ eius nō est numerus. Agnouit quam magna sit multitudo dulcedinis Dei, quam abscondit seruiliter timentibus, & patefecit sperantibus in se, ac se syncera affectione quærentibus. Oscitat autem septies, quum diuinis iugiter occupatus in laudibus propheticum illud valet depromere dicens: Septies in die laudem dixi tibi, super iudicia iustitiæ tuæ. Obsciat, inquam, septies, cum per sancti spiritus septiformem gratiam repletur timore Dei, ad perficiendum præcepta coelestia: pietate ad perferendum per compassionem proximorum onera: scientia, ad sobrie vtendum, prudenterque tractandum terrena negotia: fortitudine, ad æquanimiter tolerandum aduersa & prospera: consilio, ad eligendum potiora & perfectiora sectandum: intellectu, ad perscrutandum diuinorum eloquiorum arcana mysteria: sapientia, ad degustandum cordis palato dulcedinem sui conditoris, qua inebriabuntur quotquot ad æternam vitam prędestinati sunt. Reuixisse verò tunc recte dicendus est, cum ab alto inuisibili specie descendens paracletus credentium corda veritate ac dilectione compleuit. Nònne reuixerunt spiritualiter illi, qui Dei & proximi tanta dulcedine feruebant vt tormenta appeterent, principum iussa despicerent, atque per orbem vniuersum saluatoris mellifluum nomen sanctisque monita constantissime prædicarent, quemadmodum prophetico ore dicitur: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Magnum autem mysterium & perfectę resurrectionis notissimum

Psal. 146.

Psal. 30.

Psal. 118.

Psal. 18.

indicium est, quòd non semel tantum, nec bis, sed signanter septies oscitasse perhibetur. Toties oscitasse dicitur, quoties delinquendo interiit. Nempe cunctis patet veritatem intelligentibus septem esse letalia crimina, quæ quisquis sponte perpetrauerit, proculdubio spirituali vita priuabitur, & gratia. Horũ tanquam originale principium primatum tenet superbia, quæ est peruersæ celsitudinis appetitus, & dominandi immoderata ambitio. Ex qua germinantur inobediẽtia, discordia, hypocrisis, animi pertinacia, inepta lætitia, nouitatum præsumptio, peccatorum defensio simulata confessio, & consuetudo peccandi. Hęc profectò sicut de sublimitate cęlorum deiecit Luciferum, & de paradiso deliciarum expulit Adã: ita quemlibet elatum à diuino conspectu efficit alienum, dicente beata Virgine: Fecit potentiã in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Decipula enim diaboli ad capiendum animas, illasque perdendum est terrenarum facultatum inordinata cupido, quæ seruitus idolorum nuncupatur, dum fiducia & dilectio, quæ erga Deum adhibenda est, in pecuniis constituitur. De huiusmodi inquit Apostolus: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueũ diaboli, & desideria multa & inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Verum quid detestabilius, quam vt cœlestibus spretis diuitiis, thesaurizent sibi mortales in hoc mundo facultates, quas ærugo consumit, demolitur tinea, fures effodiunt & furantur. Nemo facile proferre valet quot fraudes, mendacia, violentiæ, homicidia, oppresiones, periuria, impietates & scelera ex hac peste proueniãt. In speluncis & nemoribus sicarius latitat, vt viatorem expoliet. Transfretat nauta maria, prouincias peragrat negociator, se exponit periculis bellator, sui dominium alienat mercenarius, diebus ac noctibus desudant artifices, vt temporales sibi valeant aggregare opes, nec aduertũt miseri hunc laborem esse cassum, & afflictionẽ pessimam velle vltra congruentem necessitatem cumulare pecunias hæredibus suis, qui vt plurimũ illis eò deterius abutuntur, quò ampliores sunt. Est quoque enorme delictum & æternæ mortis filia ventris ingluuies, quæ ex immoderatæ gulæ appetitu prouenit. Non aliunde humani generis primi peccauere parentes, de quibus sic legitur: Vidit igitur mulier, quòd bonum esset lignum, & ad vescendum suaue, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro suo, qui comedit, & aperti sunt oculi eorum amborum. Cumque cognouissent se nudos esse, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Ex gulæ etiam intemperantia, primogenita sua vẽdidit Esau, & incestus crimen consummauit Loth. Per hanc quippe natura corrumpitur, libidinis nutriuntur incendia, subuertitur ratio, scelera panduntur, homicidia fiunt proferuntur stultiloquia, detractiones, & verba scurrilia, hebetatur mens, maturitas relaxatur, comesationes frequentantur & ebrietates, lętitia inepta dissoluit, immunditia polluit, mors oritur culpa, atque resolutionis, corporis memoria tollitur. Porrò ex voraci edacitate gulę naturæ finibus non contenta emergit pestilentia, luxuria quæ ex immundis desideriis veniens est lubrica carnis, & mentis prostitutio. Hæc cum sit mors animę, multifarie perficitur, videlicet per fornicationem, per adulterium, per stuprum, per incestus, ac per horrendam contra naturam pollutionem. Equidem vitium hoc adeò est detestabile, vt nedum illud perpetrare, verumetiam de ipso particulariter loqui verecundum sit, atque deforme. Quis non erubescat propalare obscœnas contrectationes, colloquia impudicissima, meretricia oscula, mollitiei scelera, insatiabilem voluptatem, commixtiones brutorum, & cętera delicta luxuriæ, per quæ polluitur tellus, elementa contremiscunt, denigrantur sidera, cœlũ clamoribus repletur, & in ipsa humana specie subuertitur quicquid decoris est, quicquid honestatis, quicquid rationis, quicquid meriti, quicquid religionis inseruit gratia, acquisiuitque virtus. Sanè ab hac matre pessima nefariæ oriuntur filiæ, scilicet, cæcitas mentis, inconsideratio mortis & extremi iudicii, desideriorum, ac cogitationum inconstantia, inordinatus amor sui, præcipitatio operis, odium Dei, affectus præsentis seculi, nec non desperatio futuræ vitæ. Hæc diluuium intulit mundo, & sulphureo Sodomam & Gomorram concremauit incendio. O quanti post laudabilem conuersationem, frequentes orationes arcta ieiunia, diutissimam eremi habitationem, cibi potusque parcitatem, seducti spiritu fornicationis, deserta ac cœnobia relinquentes, atque reiecto sanctæ religionis habitu, laxantes fręna intemperantiæ gulæ obscœnis & impudicis luxuriæ actibus se immergentes, duplici interitu perierunt? Istam igitur animæ mortem illi rationabiliter euadere poterunt, qui ipsius occasiones fugiunt, principiis tentationis resistunt, carnis desideria frangunt, corporis abhorrent ocium, corporis resolutionem recogitant, & præcipue cordis humilitatem possidere conantur. Quoniã quemadmodum Deus superbis resistit, ita gratiam suam præstat humilibus. De inuidiæ autem liuore quid memorem, cum ex natura sui odium sit felicitatis alienæ? Ab ipso quippe tenebrarum principe sumpsit initium, sacro dicente eloquio: Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarũ. Ipsum sequuntur, qui sunt ex parte illius. Nullum profectò vitium fraternæ ita se opponit dilectioni, quemadmodum istud: detractioni semper vacat, bonis alienis derogat, cordium occulta diiudicat, dicit (ò quam sæpe) bonum malum & lu-

Luc. 1.

1. Tim. 6.

Gen. 3.

Iaco. 4.

Sap. 2.

& lucem tenebras. Torquetur de profectibus laudabiliter conuersantium, ac de eorum aduersitate lætatur. Iste languor tenebrosus impulit Cayn vt fratricidium perpetraret, Iacob filios, vt vænundarent Ioseph, Saulis animum, vt persequeretur Dauid, atque Iudæorum perfidiam, vt interimerent Christum. Sicut luculentissime in Sapientiæ volumine continetur. Charitatis deniq; fontem exhaurit, se possidentem torquet grauiter, necnon & odibilem reddit altissimo. Hoc etiam dixerim de præcipitante furore, qui est motus animi concitatus ad pœnam, atque vlciscē di libido. Cur non displiceat Deo iræ turbulenta commotio, cum ab eadem nascantur odia, rixæ, contumeliæ, clamores, blasphemiæ, indignationes, conuicia? Nam pacem dirimit, vnitatis bono aduersatur, mentis oculum obnubilat, à cordis hospitio paracletum fugat, perceptæ deuotionis dulcedinem spargit, atque summis hominem, esse facit alienum. Equidem ignis est vrens, qui repentino suo impulsu erectam supra se subruit mentem, multosque sanctitate, ac opinione præclaros reddit ingloriosos. Postremo de accidia, quæ est diffidentia de propriis viribus cum auxilio Dei implendi ardua, minimè reticendum est: locum enim specialem inter vitia capitalia sortitur. Et ab ipsa tanquam à genitrice pessima, procedunt, malitia, id est voluntas machinandi malum alicui, desperatio propriorum meritorum, ac cęlestium diffidentia præmiorum, pusillanimitas quoque ex interioris infirmitatis consideratione orta. Rancor, qui aduersus proximos inueteratum est odium. Torpor animi contra pręcepta, necnon mentis euagatio circa illicita. Fortes ipsa accidia deprimit viros & spirituali assuetos in bello frequentissime ex cordis ignauia facit dormitare prę tędio. Ab hac quisquis fuerit corde possessus, iudicium diuinum non metuit, legis mandata negligit, suamque salutem cōtemnere hinc videtur. Illi non placet legere, non libet psallere, orationi vacare, celebrare ieiunia, nocturnisque fastidit interesse vigiliis. Amittit quicquid deuotionis est, quicquid spiritualis lętitia, quicquid futurę felicitatis poterat in mente dulcescere. Et veluti defunctus quodam insensibilitatis aggere agnoscitur esse sepultus. Quonammodo non iste censendus est mortuus, qui caret spe venię, spiritualia vitę deficit motu, omnique interioris exercitationis primatus est sensu? Ista profecto septē sunt ianuę, per quas mors intrat & dormientem, atque ingratam interimit animam. Dormientē illam dixerim, quę absque vlla sui custodia huc illucque vagatur, sui nescia, ignara periculorum quibus mundus est plenus. Impauida gehennę, inexperta certaminis sine Dei timore, sine pudore, sine spe, sine misericordia, & absque alicuius laudabilis conuersationis intentione probata. Cęterum si cœlestis sibi impensę gratię naturalium, gratuitorumque donorum minimē esset ingrata, aduersum illam nunquam capitalia vitia, ac tenebrarum principes dominatu pręualerent tam diro. Nam quemadmodum ex consensu interioris hominis animam ingrediendo necant, ita ex ipsius voluntatis reluctatione aufugiunt. In hominis igitur voluntate mors & vita sunt posita, adeò vt ex arbitrio proprio quisque absque ambiguitate aliqua viuere dicatur, vel mori. Moritur quidem si diabolicis suggestionibus, seu cōcupiscentiis carnalibus assensum prębet. Viuit autem si diuini timoris pręcinctus gladio, Dei secum nihilominus cooperante virtute, spirituales in se aduersarios insurgentes debellando interimit, Prophetę eruditus exemplo, qui ait: In matutino interficiebam omnes peccatores terrę, vt disperderem de ciuitate Dei omnes operātes iniquitatem. In matutino inquit, videlicet in primo internarum suggestionum congressu, ac corporalium voluptatum impulsu de cordis mei thalamo, quod domini ciuitas esse perhibetur, cū ctorum vitiorum propellebam insultus. Hęc sanè spiritualis est pugna. Hęc, inquam, est violentia salutaris, quam sibimet ipsi iustus quisque indicit, vt animam suam in pace possideat, virtutum margaritis fulgeat, perfectionis alta conscendat, atque post consummatos pro Christo labores, beatorum spirituum cœtibus inseratur. De hac quippe Saluator ait: A diebus Ioannis regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Rapiunt prorsus dum mente vigilant, corde pugnant, carnem macerant, crebris pernoctationibus orationi insistunt, pietatis operibus vacant, conscientiam mundant, cœlum gemitibus pulsant, perhorrescunt vitia, seculi oblectamenta fugiunt, & Dei mandata sedula animi intentione perficiunt. Isti pro iustitia certando vsque ad mortem superbiam humilitate, auaritiam paupertate, castitate luxuriam, proximi dilectione inuidiam, sobrietate gulam, iram mansuetudine, acidię tabem delectabili conditoris sui amore supplantant. Ecce militum Christi pręclara victoria: ecce gloriosum certamen diripientium regna cœlorum, nec non spiritualis resurrectionis testimonium verum: quam profecto quisquis consequitur post compunctionis gemitum, post effusionem lachrimarum, post integerrimę confessionis vitale antidotum, postque conceptam delictorum suorum remissionis fiduciam, diuinam exultando prorumpit in laudem, Dauidicum illud decantans, & dicens: Dirupisti domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Ad se quoque conuersus, seque humiliter adhortans inquit: Conuertere anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrimis, pedes meos a lapsu. Placebo domino in regione viuorum. Maximis siquidem gaudiorum

Psal. 100.
Matt. 11.
Psal. 115.
Psal. 114.

diorum

diorum delitiis fruitur, concepta quoque spei pace exultando potitur, quoniam de perceptis muneribus ingratus non est. Non sibiipsi ascribit victoriam, neque de propria virtute intumescit, dominici memor sermonis, qui ait: Sine me nihil potestis facere. (Ioan. 15.) Nouit certissime, quòd quandiu in facinoribus degens iacuit mortuus, nihil valuit operari ad meritum. Eo etenim modo peccatoris anima ad æternæ vitæ meritum languet in opere, quo exanime corpus in actione agnoscitur esse inutile. Valet profecto opus bonum exercere peccator, nequaquam verò ex eo proficere quicquam, quoniam sine gratiæ humore subsistit. Nam quemadmodum ex arboris corrupta radice, nil ad humanę vitæ nutrimentum germinatur, ita ex anima capitalium criminum deprauata veneno asseuerare non ambigo. Radix quippe spiritualis, ex cuius humilitate anima Christiana coalescit, & viuit, charitas est. Quādiu in anima ista perseuerat, illius opera vllo modo infructuosa esse non possunt. (Rom. 8.) Quod suo Apostolus commendat eloquio: Scimus, inquit, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti. Hæc autem radix charitatis, si exigentibus culpis hominis exiccata fuerit, penitus arbor efficitur infructuosa & mortua, atque æternis iustissimè concremanda incendiis, tametsi intuentibus verborum foliis amœna, aliquibusve operibus bonis appareat esse fœcunda. Huic sententiæ opitulatur, quod per Apostolum Paulum de ipsa dicitur charitate: (1. Cor. 13) Si linguis, inquit, hominum loquar & angelorum, charitatem autē non habeam, factus sum velut æs sonās aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Ex sola itaque charitate singulorum merita causantur, suffragantur tamen, sed non ad æternæ vitæ meritum, cætera bona opera sine charitate, & non bene consummata. Valent enim ad mitigandum pœnam, quæ iuste & omissione, & præcepti transgressione debetur, si non fieret, præstant temporalia bona, honores videlicet, diuitias, incolumitatem corporis, longæuitatem vitæ, terrenam felicitatem, propagationem filiorum, successusque prosperos. Occupant hominem, nec permittunt operantem ad deteriora labi. Assuefaciunt ad bene operandum, delectant mentem, restrigunt fomitem, arcent peccati fluxum, atque ad susceptionem gratiæ gratum facientis habilitant cor. Exigua verò vniuersa sunt hæc, in comparatione retributionis æternæ. Quia eò dulcius quisque, ac abundantius perfruetur, quò charitatis affectu extiterit ardentior, atque simplicior. Hinc quam lugenda sit anima charitatis vita priuata claret conspicue, quæ nedum cœlestium bonorum aliena, verumetiam gehennalium suppliciorum efficitur digna manet in corpore mortua viuificans illud, sed coram Deo simulacris vilissimis comparatur, habet intelligendi naturale acumen, quo temporalia & humana prudenter tractat negotia & tamen Dei & sui caret cognitione, quæ prorsus saluti esse necessaria comprobantur? audit persæpe internam aspirationem, clamoremque murmurantis conscientiæ, minime verò perficit opere diuini admonitionem oraculi. Nullum præterea pro adipiscendis inuisibilibus bonis speci sentit odorem, nulloque futurorum malorum pauore concutitur. In administratione autem, seu præsentia sacramentorum cœlestium, atque in assistentia orationis, adeò manet insipida, vt fœtenti cadaueri pene sit facta simillima. Eòque deterior, quòd gustando non gustat, & tremendæ maiestatis astans conspectui, sicut à deuotione, ita est aliena à metu: nam torpens, atque infidelitatis tenebris obuoluta, Christi diuinitatem & fidem sola oris confessione fatetur. In ea videtur esse completum, quod dominus de Hebręorum populo per Prophetam vaticinatus est (Esa. 6.) dicens: Excæca cor populi huius, vt videntes non videant, & audientes non audiant, ne forte conuertantur, & sanem eos. Quamobrem spiritualibus studiis prorsus effecta inutilis veluti à corde mortua, foras se tota præcipitat, & quicquid habet discretionis, quicquid gustus, quicquid virtutis, in exteriorum fruitione constituit. Iam quippe agnoscens se mortuam, terrenis actionibus se obruit, gratiæ lucem & æterni solis non ferens splendorem. Propriæ demum conscientiæ condemnata iudicio, veniam à Deo se posse obtinere diffidit. Quid agis ò anima insensata & mortua. Mortua, inquam, Deo, sed viuens seculo. Insensata virtutibus, & vitiis dedita. Quid (quæso) cogitas? quò duceris: quò traheris? vt quid adhuc spes superest salutis, de propria salute desperas? An ignoras quamdiu corporaliter viuis, & si omnium criminum te feceris reum, resurgendi tamen in spiritu, tibi à Deo est indicta fiducia? Nunquam verò ad dominum reuertitur, de peccatis pœnitens, gemens & plorans. Semper redeuntibus indulgentiæ aditus patet latissimus. Ad hoc vt delinquentium erigeret animos per Prophetam inquit (Ezech. 18) dominus: Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Proiicite à vobis omnes pręuaricationes vestras, in quibus pręuaricati estis, & facite vobis cor nouum & spiritum nouum. Et quare moriemini domus Israel? quia nolo mortē morientis, dicit dominus Deus?

Reuertimini & venite. Alio quoq; in loco exhortans ait. Quoties peccator ingemuerit, nõ recordabor amplius iniquitatum suarum. O diuinæ miserationis ineffabiles diuitiæ. O erga morientium animas incomprehensibilis affectus. Non præfixit compunctionis tempus, non indixit mensurã, neque consequendæ gratiæ terminauit locũ, sed simpliciter dixit: Quotiescunque ingemuerit peccator, insinuans nullum ab eadem miserẽdi finem esse impositum. Noli ergo ex diffidentia tua immensæ misericordiæ Dei abbreuiare manum, quę tibi ad indulgendum, quàm tu ad poscendum veniam paratior inuenitur. Nunquid Dauid, Petro, peccatrici, & pendenti cum Christo latroni fuit negata indulgentia? Post perpetratum homicidium, peccaui inquit propheta, & illico audiuit: Dimissum est tibi peccatum tuum. Negauit Apostolus peierando, & anathematizãdo, quòd non nouisset Christum, & mox ab illo misericorditer intuitus, & corde compunctus egressus foras fleuit amare. Facinorum suorum turpitudinem agnoscens impudica mulier irrupit, conuiuio recumbentis saluatoris pedes tenuit, vbertim rigauit lachrymis, extersit crine, perunxit vnguento, & audire promeruit: Fides tua te saluam fecit, vade in pace. Pendens in cruce latro & moriens ad dominum conuersus clamauit, dicens: Domine memento mei dum veneris in regnum tuum. Is vix dum verba finierat quando sibi loquentem audiuit: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Solum vt sui reminisceretur postulabat dominum, qui eadem die æternæ felicitatis adeptus est regnum. Pro te tibique similibus ista sunt scripta, vt erudiaris exemplis, discasque pusillanimitatis coercere metum, ac desperationis à te abdicare venenum, quo Cayn æterna morte damnatus est, & de apostolatus apice deiectus Iudas duplici se peremit interitu. Quantos audiuimus & quotidie videmus desperatorum more degentes resuscitari ad vitam, deserere vitia, detestari crimina, mutare conuersationem, pœnitentiam agere, renuntiare seculo, religionis se voto constringere, in fame & siti, in frigore & nuditate, in laboribus & ærumnis, se sponte atterere, atque dignos pœnitentiæ fructus, pro suis Deo exhibere sceleribus? Fit pro eisdem conuersis angelis Dei gaudium magnũ in cœlis, qui de ipsorum propinqua perditione vtcunque gemebant, non dolendo, sed compatiendo, sed intercedendo, sed eorum emendationem anhelando. Concupiscunt plane compatiendo, & orant indeficienter pro animabus delinquentium, vt conuertantur à viis suis, & saluę fiant. Verum quid de ipsis angelicis spiritibus memorem? Cum de ipso domino angelorum & rege sit scriptum: Si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem iustum. Ipse est enim propitiatio pro peccatis nostris. Non pro nostris tantum, sed pro totius mundi. O immensa Dei bonitas, & ab vniuersis prædicãda redemptoris nostri benignitas. Parum illi visum est pro salute hominum carnem sumere, peregrinari in seculo, variis tormentorum generibus cruciari, cruorẽ fundere, atque electorum omnium debitum moriendo exoluere. Superaddidit etiam, vt sedens in diuinitatis throno, eleuatus super omnem principatum, & potestatem, & super omne quod nominatur non solum in hoc seculo, sed in futuro, ab hymnidicis angelorum choris gloriosissimè magnificatus nequaquam obliuiscatur nostri, nostras non perhorrescat miserias, enormia nostra non damnet facinora, quin potius misereatur nostri, patrem deprecetur pro nobis. Illi exceptas pro nobis obiiciat cicatrices, flagella & conuicia, quatenus ex hoc iratum reddat ad indulgendum flexibilem illum, qui per Prophetam inquit: Nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat. Maximum prorsus & venerandum est hoc cœleste spectaculum, pro quo mirantur angeli, omnis beatorum spirituum lætatur conuentus, stupet cœlum, exultat terra, vniuersorumque congratulatur turba iustorum, cum futurum iudicem suum sciunt esse intercessorem, patrem, fratrem, amicum & sponsum. Ad illum igitur peccantibus nobis confugiamus, ipsiusque flagitemus auxilium. Sinum quippe suum expansum tenet, extensa brachia, apertum latus, reseratum cœlum ad suscipiendum nos. Redeamus, quæso, post voluptuosam vitam, post profectionem longinquam, post distractum patrimonium, post afflictionem inediæ ad patrem misericordiarum, patrem vtique nostrum paratum habentem anulum fidei, internæ puritatis stolam primam, calciamenta Euangelicæ prædicationis in affectibus animæ, & ad celebrandum pro reditu nostro solenne conuiuium saginatum vitulum repositum custodientem. Tunc reuertentibus nobis inuidentibus dicturus est. Epulari, & gaudere oportet; quia hi morti erant, & reuixerunt, perierant, & reperti sunt.

Ezech. 18 · 2 Reg. 12 · Matth. 26 · Luc. 7 · Luc. 23 · 1 Ioan. 2 · Ezech. 18 · Luc. 15

10 · 20 · 30 · 40 · 50

DE SPIRITVALI ANIMAE resurrectione, quæ per mediatorem Dei & hominum Christum Iesum fit, gratia ipsius multipliciter operante.

LIBER SECVNDVS.

HVcusque de spirituali interitu animæ, quamuis incultus sermo percurrit, nunc autem fauente Deo qualiter in vnoquoque iustificato spiritualis resurrectio fiat, differendum est latius, quatenus opera Dei magnifica, quæ in viuificandis animabus aguntur, propalata legentibus, spem veniæ delinquentibus subministrent. Neq; fas est quépiam de diuina bonitate diffidere, cupientē maxime vias suas prauas corrigere, quum testante Dei filio mediatore nostro, non pro iustis, sed pro peccatoribus de cœlis ad terras dignatus sit ipse descendere. Magni prorsus solatii, magnumque consequendæ salutis incitamentum est, verbum Dei in vnitate personę naturam assumpsisse humanam, & ea pro hominibus gessisse, quę dictante paracleto sacra euangeliorum patefacit historia. Huius equidem incarnationis mysteriū insinuat quàm mirificum, quamque venerádum sit opus spiritualis resurrectionis, quod non nisi per eundem dominum Dei & hominum mediatorem perficitur, ipso perhibente, qui ait: Nemo venit ad patrem nisi per me. Exigebat quippe ratio, ac diuinę congruebat sapientię, vt per ipsum humanum restauraretur genus, per quem condi tum fuisse sacra testantur eloquia. Sic enim Deo patri inquit propheta: Omnia in sapientia fecisti. Ioannes quoque Euangelista ait: Omnia per ipsum (videlicet verbum) facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Nempe si omnia per verbum facta sunt, etiam homo per ipsum factus est, atque reformatus. Factus quidem est ab illo sicut legitur: Formauit igitur Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in illum spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Reformatus verò per gratiam ipsius suorumque sacramentorum virtutem post præuaricationem decreti, & auersionem à Deo, per quam in anima subsecuta est mors, quæ profecto illam priuat, non suo esse, quum immortalis sit, sed gratia, sed virtute, sed vita, spirituali videlicet, & ęterna. Non ab re igitur dixerim hanc spiritualem resurrectionem, quæ ex iustificatione agitur impiorum, esse venerandum, quoniam in cunctis operibus vniuersi summum tenet fastigium. Nam de vniuersi creatione habes: In principio creauit Deus cœlum & terram, & dixit Deus, Fiat lux, & facta est lux, & cętera quæ in proprio fonte ordinatissime elucescunt. Obtemperauit itaque cœlum imperanti lucem suam diffundendo inferius. Obtemperauit mare pisces, volatiliaque producendo ex aquis: iubente Deo germinauit terra herbam virentem, & afferentem germen iuxta genus suum, protulitque quadrupedia atque reptilia. Nihil ergo in his quæ condita sunt, repertum est quod creatoris sui reniteretur voluntati, dicente Propheta: Ipse dixit & facta sunt ipse mandauit, & creata sunt. Statuit ea in æternum & in seculum seculi, præceptum posuit & non præteribit. Non autem sic in iustificatione malorum, ob liberi arbitrii eisdem potestatem indultam, per quam ipse homo Deo posse repugnare cognoscitur. Quoties (inquit ipse dominus ad Hierusalem) volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? In libró quoque parabolarum sui contemptoribus sapientia loquitur dicens; Vocaui & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, quum quod timebatis aduenerit, quum irruerit super vos repentina calamitas, & interitus velut tempestas ingruerit. Verum quamuis ad insinuandum hominem Deo posse resistere multis diuinorum eloquiorum valeat authoritatibus comprobari, id tamem vnusquisque sufficienter experitur in se. Quis (oro) tanta sanctitate est præditus, vt sæpissime aspirationi non renitatur internæ, aut torpore victus, aut propria affectione seductus. O quantis clamoribus introrsus, quantisve exhortationibus sacris excitatur peccator, antequam de morte, seu somno delictorum euigilet? Sed & vigil effectus ò quot blanditiis, quot rationibus, quot promissionibus, quot exemplis, quot pulsatur terroribus, ac flagellis, priusquam peccandi voluntatem abiiciat, & syncero animo, atque deliberatione constanti, totus diuino mancipetur obsequio. Nec immerito, tot quippe funibus tenetur astrictus, quot sceleribus prægrauatur, tantisque spiritualibus compeditus est vinculis, quantis caducis rebus immoderato inhæret affectu. Captiuatur itaque consuetudine delinquendi: retrahitur à sensualitate, quæ pœnitentiæ iugo colla subiicere recusat: repellitur suasionibus dæmonum, visibilium detinetur amore: amicorum & affinium dissuadetur blanditiis. Ex his ergo recte colligitur, excellentiorem atque incomparabiliter mirabiliorem esse animarum resurrectionem, quàm corporum. Et (si fas est dicere) longe amplius pro salutem hominum, quàm in cæterarum rerum procreatione, atque regimine diuinam laborasse potentiam. In creatione etenim rerum, dixit, & facta sunt, mandauit & creata sunt. Quòd verò pro hominibus laborauerit Deus, ipsum per Prophetam audi:

Ioan. 14. Psal. 130. Ioan. 1. Gen. 2. Gen. 1. Psal. 32. Luc. 13. Prouer. 1. Psal. 32.

Esa. 1. audi: Laboraui, inquit, sustinens. Hoc si ad naturam diuinam referas, absurdum est credere Deum quodammodo laborasse, cui per quendã sapientem dicitur: Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos: subest enim tibi cum volueris posse. Psaltes quoque ait: Omnia quęcunque voluit dominus fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Si verò ad humanam reflectas naturam, quæ vnita verbo in Christo vna persona est, & laborasse & sustinuisse cognoscitur. Laborasse vis audire? Ibat, inquit euangelista Ioannes, in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob, Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic super fontem. Quæ verò, aut quanta pertulerit, quis verbis explicet? Illata opprobria, crebra conuicia, illusiones multifariæ, durissima verbera, excepta corona spinea, dilaniatum corpus, clauis perfossi pedes, confixæ manus in stipite, fellis potus, lancea apertum latus, & crucis erectum vexillum, qualia à peccatoribus, & pro peccatoribus rex noster sustinuerit, notificant. Ex difficultate igitur actionis, iustificatio nis altitudo pensanda est: ex difficultate igitur actionis gratiæ dono charitatis vehementia metienda. Verum quoniam vehementissima, & inscrutabilis est Dei clementia, charitas qua Deus homines diligit, & per quam resurrectio perficitur animarum, est ab his, qui ea effecti sunt digni beneficiis cęteris pręferenda. Nam quemadmodum exanimato cadaueri nil prodest ornatus vestium, diuitiarum affluentia & numerositas filiorum: ita neque in peccatis defunctæ animæ valent naturales virtutes, acquisita scientia, seu aliquid eiusmodi. Quamobrem spiritualis resurrectio tanquam saluti omnimodo necessaria est à cunctis fidelibus appetenda, orationibus imploranda sanctorum ac iustorum intercessionibus postulanda, ieiuniis, eleemosynis, ac piis operibus infatigabiliter quærenda: quæ tamen à Deo gratis datur, dicente Iacobo: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum. Sed non vniformiter impertitur. Nam in spiritu per gratiã quidam suscitantur timore, aliqui flagellis, quidam luce, nonnulli diuini gustus debriati dulcedine. Qualiter autem singula operentur in sanctarum testimoniis scripturarum, breuiter perstringamus. Nemo recte intelligentium ambigat penè innumeros resuscitatos fuisse, atque quotidie ex metu mortis, seu ex timore gehennalium tormẽtorum, siue futuri iudicii suscitari ad vitam. Nam si temporalis supplicii metus immutat hominem & conuertit ad dominum, sicut Niniuitarum probatur exemplo, quid aget ęterni? Quis est, qui vibrante lictore gladium, seu paratis variis generibus cruciatuum ad se dilaniandum, ad se totus non redeat, & vt euadere possit, veniam non imploret? Quis, inquam, est, qui deficientibus corporis viribus, mortisque appropinquante hora, non pertimescat, & toto corde, vt ab inferni pœnis eripiatur, dominum non precetur? Maxima prorsus timoris est vis, præsertim damnationis perpetuæ, quando videlicet permittẽte Deo humanum apprehendit affectum. Omnem siquidem interioris domus euertit pacem, præsentis seculi delectationem fugat, voluptuosę carnis coercet stimulos, momentaneæ felicitatis blandimenta temperat, temporalemque dolorem ad sustinendum facit esse leuissimum, dummodo ex tolerantia ipsius præcauere possit æternum. Hoc de se Propheta indicauit dicens: Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis, & ascẽdam ad populum accinctum nostrum. Tantæ etenim formidinis est damnatorum cruciatus, vt nullatenus intelligẽtia naturalis aspicere queat horret mens, turbatus sensus, viscera quatiuntur, quoties obiicitur animo. Quoniam supra naturam, præter vsum, contra votum, voluntatique totum oppositum est, quod in inferno est, non potest suadere ratio, neque experientia mali, vt tormenta ipsa æquanimiter perferantur. Hinc blasphemiæ aduersus dominum, murmurium, iustitiæ odium, de beatorum felicitate liuor, mortis concupiscẽtia, furoris impetus, omnisque consolationis, ac pacis carentia, damnatorum animabus inesse noscuntur. Ista dum quisque prudens secum tacitus cogitat, suspirat, gemit, pertimescit, ne committatur eisdem. Quod vt non fiat, ab illicitis se abstinet, potius tamen timore quàm amore. Verum quanquam ad bene viuendum trahatur seruiliter, & si nõ peccati, gehennæ tamen seruus & mortis efficitur filius, atque à cęlesti regno prorsus alienus, dicente domino: Seruus non manet in domo in æternum. Quãdiu igitur quis metu temporalis supplicii, seu æterni seruiliter viuit, à filiorum Dei segregatus est sorte. At si abiecto timore pro sui conditoris amore, siue pro adipiscendis cœlestibus bonis id faciat, quod prius egerat pro euitatione pœnarum operante, & cooperante charitate, ęterni patris efficitur filius, supernisque sedibus dignus. Huiusmodi mutationem dextera agit excelsi, quoties per formidinis incussionem gehennalium flammarum aliquem de attrito contritum, de seruo filium, de extraneo amicum facit, & de subiectione peccati misericorditer, ad spiritus vult prouehere libertatem. Nam eousque ipsum metus concutit, quousque proprium agnoscat scelus, errata deploret, præteritas iniquitates horreat, & interioris hospitii maculas tergat, semper amouendo à corde, atque opere declinando, quicquid diuinæ legi nouit esse contrarium.

Porrò

Marginal notes: Psal. 113. (beside "Psaltes quoque ait"); Ioan. 4. (beside "Ibat, inquit euangelista Ioannes"); Iac. 1. (beside "Omne datum optimum"); Abac. 3. (beside "Ingrediatur putredo"); Ioan. 8. (beside "Seruus non manet in domo").

Porrò vt in hoc bene viuendi studio perseueret, meditatur iugiter corporis resolutionem, egressum animę, tribunal iudicis, supplicia inferni, vermem scilicet conscientiæ, palpabiles tenebras, stridorem dētium, vltricem flammam, horridos aspectus dæmonum, perpetuum carcerem, & sulphuris ineuitabilem fœtorem. Meditatur, inquā, vniuersalis iudicii calamitatem, maximam conflagrationem mundi, elementorum collisionē, aduentum iudicis, passionis suæ insignia, accusationes dæmonum, testificationes angelorum, conscientiarum propalationem, atque dominum Iesum aduersus peccatores sententiam promulgātem, & dicentem: Ite maledicti in ignem æternū qui paratus est diabolo & angelis eius. Beatus plane cui prærogatum est in sensu cordis ista interdum cogitare, quia à regno Dei longe non est. Nam quamuis terreatur, quanquam ex formidine ipsius interiora collidantur, tandem in bonis operibus perseuerando repperturus est pacē: quoniam quemadmodum oriente sole noctis abigū tur tenebræ, ita post purgationem mœroris superueniente charitate omnis seruilis eliminatur timor, & cordis humani vniuersa interiora clarescunt, exultatq; animus dum sperat per infusam gratiā posse euadere quod vrit in flammis, quod horret in tenebris, & quod inferni intolerabiliter sentitur in vinculis, Deum ex hoc amabiliter laudat, & illi iuxta possibilitatem suam gratias exhibere non cessat. Tantoque spirituali lætatur tripudio, quanto prius timoris, ac mœroris transfixus fuerat gladio. Experitur in se, quod de se propheta meminit dicens: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuę lętificauerunt animam meam. Talis profecto eorum est finis, quos miseratio diuina per correptionem metus de profunda delictorum caligine, ad agnitionis suę lucem atque de mortis faucib. spiritualem reducit ad vitam. Illos ad horam percutit, vt saluet in seculum, & impresentiarum reformet in melius. Hanc vicissitudinem charitatis, quam dominus in saluandis agit electis, Anna Samuelis mater expressit, dicens: Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit, suscitans de puluere egenum & de stercore eleuat pauperem, vt sedeat cum principibus, & solium glorię teneat. Huiusmodi timoris eruditione correcti, ò quàm salubria concipiunt desideria, consilia prouida, sanctos cogitatus, affectus pios, vota castissima. Ex quibus pariunt laudabilia opera virtutum, germina morum, fragrantissimos flores, & spiritus vberes fructus, de quibus Apostolus inquit: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, mansuetudo, fides, spes, modestia, continentia, castitas. Vides quàm fœcundus sit huius sancti timoris domini conceptus, quàmque fructuosus exitus, per quem anima placens efficitur Deo, commendabilis proximo, vtilis sibi? In sui quippe exordio doloribus est admixtus, subnixus seruitute, perturbatis cogitationibus plenus, intentione obliquus, ac terræ proximus. At verò infundente se gratia paulatim liquescit, tanquam cera à facie ignis, & reddit hominem sibi, qui paulo antè iuris exstiterat alieni. Quamobrem sanis admonitionibus assensum præbens erigitur ad vitam, qui perniciosi exactoris iugo grauissimo premebatur, atque prima resurrectionis ornatus stola, & sanctorum desideriorum fortitudine roboratus, per mandatorum Dei itinera gratanter incedit. Huius beatæ resurrectionis donum se Propheta percepisse commemorans ait: Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum. Nempe vt ex timore restringitur cor, & in semetipso torpore frigescit, æque ex charitatis pinguedine dilatatur & vritur, propter quod habitus efficitur ad currendum. Currit plane eo velocius, quò ardentius diligit, incedit simplicius, cœlestiaque perspicacius intuetur. Qui experimento ista cognoscit, quod habet teneat, percepta custodiat, anteriora prospiciat, & bene operando semper ad æterna festinet, vt perfectæ charitatis attingat ad brauium. Quæ charitas eorum, qui timoris vrgentur stimulis, & resurgunt in spiritu, rectus est finis. Quoniam in ipsa charitate, ac per ipsam omnium mandatorum perfectio continetur atque perficitur. Quemadmodum psaltes ait: Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Meritò mandatum charitatis latum nimis esse perhibetur, quia cætera præcepta complectitur, amicos & inimicos diligit, propinquis, & extraneis beneficia impendit, ardua aggreditur, aduersa æquanimiter tolerat, seculi oblectamenta prudenti reluctatione contemnit. De hac latitudine charitatis inquit Apostolus: Charitas patiens est, benigna est: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit, quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet: Charitas nunquam excidit. Beatus igitur sicut Propheta cecinit, qui timet dominum, in mandatis eius volet nimis. Potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur. Gloria & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi. Verum non minus illum beatum dixerim, qui a domino corripitur. Quoniam si patienter pertulerit, resurgere atque in filiorum Dei numero computari & ipse merebitur. Quis enim filius (inquit Apostolus) quem non corrigit pater? Corrigit planè, sed cum misericordia, & mensura. Cum misericordia, inquam, quoniam quos in filios recipit, illos per fla-

Matt. 25. Psal. 93. Tob. 13. Gal. 5. Psal. 118. 1. Cor. 13 Heb. 12.

gella ab eorum reatibus emendat, vt pater. Cum mensura verò ne supra virtutem grauati deficiãt, vel contra sui conditoris iustitiam per intolerantiam murmurent. Propter hæc discipulos suos, Apostolus hortatus est dicens: Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Hinc satis recte colligitur quis filius, quisve adulter sit. Filius namque flagellis atteritur creberrimis, in tribulationibus variis eruditur, vt ad se redeat, à prauitatibus suis resipiscat, & delictorum obliqua itinera derelinquat, quæ deducunt ad interitum sempiternum. Adulter autem qui ab æternorum bonorum hęreditate repellendus est, aut à flagelli disciplina immunis existit, aut si percutitur, per correctionem vitam à propriis facinoribus minime emendat. Vtrumque claret sanctarum testimoniis scripturarum. Fleuit dominus Iesus (sicut euangeliorum narrat historia) super Hierusalem, quæ florebat deliciis, diuitiis, & pace, & ait, Si cognouisses & tu, vtique fleuisses, & quidem in hac die, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscõdita sunt ab oculis tuis. Lętabatur Hierusalem, & lætatur quisque peccator, cum illi ad vota prospera cuncta succedunt, ac temporali pace potitur. Atque vt bene agat intelligere omnino dissimulat, quoniam ignorat, seu animaduertere negligit, quæ calamitates in futuro illi infligendæ sint seculo: quas profecto si sciret, fleret, vias suas corrigeret, ne cum pereuntibus pariter & ipse periret. Verum cum solum pręsentia appetit, contemnitque cõsiderare quanta qualiave supplicia delinquentibus reseruentur in posterum mundanæ felicitatis debriatus dulcedine, se sperans diu in eo posse perseuerare, quod est veluti sine consilio, & absque prudentia, flagitus indesinenter studet aggregare peccata. De huiusmodi inquit Propheta: In labore hominum non sunt, & cum impiis non flagellabuntur. Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate, & impietate sua. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Quid (quęso) de diuite in inferni baratro demerso dicitur: Nisi quia affluebat temporalibus bonis, induebatur purpura & bysso, & quotidie epulabatur splendidè, & mendici Lazari misereri noluit? Nonnè Salomon rex Israel, qui omni voluptati se dedit, nihilque carnalis illecebræ sibiipsi negauit, ex abundantia terrenæ felicitatis corde subuersus, atque alienigenarum mulierum voluptuoso amore illectus, cultu relicto diuino, diis gentiũ sacrificia nefanda exoluit? Nihil sane infelicius felicitate peccantium, quibus tanquam desperatis ægrotis, quanquam contrarium & morbo incongruum, nil negatur quod libeat. Cæterum & nullum tam euidens perpetuæ damnationis indicium est, quàm continuis transitoriæ prosperitatis pollere successibus, per quos homo in hac miseriarum valle finem suum instituit, nolens veluti peregrinus, & aduena, sed in hoc mundo cupiens conuersari vt ciuis. Hinc laboriosis seculi istius negotiis, lenociniis corporis, edacitatibus ventris, obscœnis impudicitiis, fallacibus honoribus, puerilibus iocis, cæterisque operibus carnis ardenter tendens, angelorum consortio, spiritualibus donis, ac naturali excellentia se facit indignum, dicente Propheta: Homo cum in honore esset non intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. An non iumentis ratione carentibus esse censendus est similis quisquis incommutabili spreto bono incontinenter degens commutabile quærit, atque proprio conditore neglecto, creaturis inordinato cõglutinatur affectu? Huiusmodi quoniam concupiscentiarum fere innumerabilium irretiti sunt funibus, difficilius conuertuntur ad dominum, quàm ii, qui diris flagellati verberibus nullum sceleribus suis finem imponunt. Vtrorumque tamen (nisi resipuerint) propera noscitur esse perditio. Nam quemadmodũ quicunque prosperitatibus abundant, & variis charismatibus decorantur, scientes, quod ex perceptione munerum debitorum etiam accrescit cumulus, largitori suo infatigabiliter obtẽperare coguntur: ita ex temporalis perpessionę flagelli, vt æternum valeat euitare supplicium, quisque ad coercenda delicta præterita debet esse solicitus. Porrò præsentium calamitatum afflictio, futurarum gerit imaginem, quæ tanto formidolosius, tantoque prudentius præcauendæ sunt, quanto acerbiores, diuturniores atque intolerabiliores existunt. Hæ etenim quanquam ex originalis pœna peccati, cæterorumque purgatione delictorum iustissime sint inflictæ mortalibus, sua tamen experientia erudiunt abhorrere perpetua. Nemo igitur in impatientiam proruat, dum patitur, neque fatigetur, cum à Deo corripitur, quoniam punitur citra condignum, tametsi incommoda multa sustineat. Aequa discretionis lance, & in statera iustitiæ appendat, hinc ærumnas, quas perfert, inde delicta quæ fecit, & luce clarius agnoscet misericordiam in se affluentissime superare iudicium. Poterit prorsus ex hoc commoueri ad tolerantiam mali, atque ad meritum discet extorquere virtutis, quod ad supplicium sceleris sibi intelliget esse inflictum. Maxima planè diuinæ pietatis miseratio est, dum quoquo modo à Deo fidelis quisque percutitur: si iustus est, iustificatur adhuc: si peccatorum fœdatur sordibus, tribulationis conflatur in igne, quatenus animæ resoluta rubigine cœlestis regis conspectus purgatus appareat. Soli ergo illi merito plangendi sunt tanquam mortui, qui nec terren-

terrentur minis, neque verberibus emendantur, de quibus per Prophetam dicit dominus: Percussi eos & non doluerunt, attriui illos nec compuncti sunt. Nam quos præsentia flagella non corrigunt, vltrix flamma æterni comburet incendii. O quantos quotidie vltio diuina flagellatos & impœnitentes damnat. O quot ex disciplina patris rebelliores & deteriores fiunt, dum quod illis datur ad conuersionis adiutorium, sibi per intolerantiam lethale conuertunt in poculum? De talibus per prophetam dicitur: Væh iis qui perdiderunt sustinentiam. Plane illi sustinentiam perdidisse dicendi sunt, qui nulla fortitudinis virtute suffulti, flagellantur, & murmurant, quibusve manet æternum incendium, quia iniuste iustissimum Dei iudicium minime calumniari verentur, ignorantes quod quicunque per temporalem correptionem non emendantur, duplicibus vestientur, pœna videlicet transitoria, & æterna. Sic nanq; Propheta perhibet dicens: Duplici contritione contere eos domine Deus noster. Verum quid miserabilius, quàm impresentiarum æternæ damnationis inchoare supplicia, & beatæ vitæ nullam expectare mercedem? Hinc aperte colligitur quantum patientiæ virtus prosit, per quam animæ fidelium custodiuntur, ne aduersus suum murmurent conditorem. Congrue itaque (iuxta Domini sententiam) iustus quisque in patientia animam suam possidet, quoniam sui iuris est, quandiu patiens est, qui profecto ab arce mentis, cum per intolerantiam corruit, iuris efficitur alieni, Domino attestante, qui ait: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Qui autē alterius est seruus, suus prorsus esse non potest. At verò quicunque suus non est, non seipsum possidet, sed possidetur, trahitur, capteiuatur, vænundatur, occiditur. Quamobrem quicunque animam suam possidere desiderat, patientiæ virtutem inconcussam teneat, & contra Deum omnem murmurii commotionē à corde suo diuellat. Non quid patitur, sed à quo & propter quod patitur, diligenter examinet. Nullus profecto percutitur, nisi volente Deo, seu permittente: nempe si voluntarie punit, purgat, sanat, viuificat: verum si permissiue, hoc agit iustè quāuis occultè. Quis (quæso) diuina audeat dānare iudicia, quæ tametsi perscrutari non liceat, venerari tamen debent, quoniam æquissima sunt, dicente Propheta: Iudicia domini vera iustificata in semetipsa. Iustificantur quidem in semetipsis, quanquam nos minime ipsorum profunditatē penetrare sufficimus. Vis nosse quod si permittente Deo flagellaris, id Deus tuis exigentibus culpis iudicio iusto irreprehensibiliter facit? Prophetam audi: Omnia, inquit, quæcunque fecisti nobis, in vero iudicio fecisti, quia peccauimus tibi, & mandatis tuis non obediuimus. Nunquid redarguendus est iudex, qui latronum, & homicidarum punit scelera? Nonne magis foret increpandus, si impunita deferret? Laudamus ciuiles leges, decreta imperialia & humana iudicia, quæ condignam malefactoribus retributionem iubent impendi, & iustitiæ Dei detrahimus, iudiciaque damnamus, si nos delinquentes insequitur, si nostris non parcit flagitiis. Quodq; deterius est, persæpe quod in altero æquissimum esse fatemur, per impatientiam reprehendimus, si perficiatur in nobis. Sic fatui sunt filii hominū iudicantes non rectè dicentes malum bonum, & bonum malum, ponentesque tenebras lucem, & lucem tenebras, dum non quod iustum est, sed quod illis placet, commendat; quod displicet, damnant. Non autem ita agunt, qui recti sunt corde, & in quibus Dei sapientia habitat: detestantur quidem scelera, & quicquid diuinæ aduersatur iustitiæ, cum non minus prospiciant in se quàm in aliis, imò frequenter peramplius in se. Iustus (inquit scriptura) in principio accusator est sui. Verum quantum iustitia hæc Deo placeat, quantumque iustificet confidentem, propheta de se testatus est dicens: Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sane qui in spiritu humilitatis se peccatorem cognoscit, non se fallit, non se occultat, non se excusat, non se iustificat, sed proprium confitetur delictum, cordis sui latebras ipse perscrutatur in se, & palam per confessionem facit, quod deforme videt intus, & diuinæ legi agnoscit esse contrarium, quatenus suorum valeat percipere indulgentiam criminum, quæ iustificatis magis, magisque iustificandis debetur humilibus. Porrò huiusmodi, quoniam suæ infirmitatis est conscius aduersus Deum, cum percutitur, minime se turbare audet, iustitiæ conuictus iudicio, qua gratis effectus est iustus. Cæterum nec dum iustificatus quisque peccator facile per impatientiam prorumpit, & iustæ iudicantis Dei sententiæ derogat, si pro sceleribus flagellatur, proclamans se iniustè damnari. Cæcitatem quippe iniustitiæ suæ, eò maiorem esse manifestat, quò verberibus se minus fatetur dignum. Equidem si flagellati cuiuspiam iusta censenda esset querimonia, illius tantum foret arbitranda, qui nullum prorsus commisit delictum. At verò quis tam temerarius, & tam cæcus est, vt audeat dicere, nullum se habere peccatum? Hoc qui asseuerare præsumit, Ioannem apostolum audiat dicentem: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Propheta quoque inquit. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Porrò si absque contagione delicti, cursum huius peregrinationis complere possemus, superuacue docuisset Dominus nos orare, & diceret: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Denique quis Dauid Propheta sanctior? aut

Marginalia: Psal. 5+. — Eccl. 2. — Hier. 17. — Ioan. 8. — Psal. 18. — Psal. 11. [1. Ioh.] — Prou. 18. — Psal. 31. — 1. Ioh. — Psal. 13. — Matt. 6.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

aut beato Iob mundior? Nam Propheta ait? *Psal. 50.* Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinē miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius laua me domine ab iniquitate mea, & à delicto meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. *Iob. 33* Tibi soli peccaui & malum coram te feci. Sanctus verò Iob inquit: Quid faciam tibi o custos hominum? quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihimet ipsi grauis? cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam? *1. Tim. 1* Paulus quoque dicit: Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Vera igitur est illa sententia, quæ ait: *Rom. 3.* Omnes quidem peccauerūt, & egent gratia Dei. Si peccauerunt omnes, nullus euadere potest iustitiam Dei peccata punientis. Insipienter. Itaque agit quisquis de diuina percussione turbatur. Nec valet esse iustus, qui iustitiæ aduersatur. Præterea merendi non solum facultatem amittit, verum etiam grauior illi præsens efficitur pœna, & æternum (nisi resipuerit) minime poterit deuitare incendium. Nullus pro inde flagellis eruditus cordis sui calcaneum cōtra Deum eleuare præsumat, sed magis humiliter toleret, & gratias agat, gaudeatque se in filiorum numero computari, qui frequentissimis tribulationibus fatigantur. Flagellantur, inquam, filii iustificati quandoq; vt adeptas virtutes exerceant, quæ pugnandi desuetudine decrescere cōsueuerunt, interdum vt ex verberibus promptiores fiant, torporemque abiiciant, qui in prosperitatis nutriuntur abundantia. Corripiuntur insuper, sed non in furore, vt de commissis sceleribus satisfaciant patiendo, vtque illis delinquendi tollatur occasio. Verum qui necdum per gratiam iustificati sunt, ideò variis tribulationibus feriuntur, quatenus ad se redeant, proprias culpas agnoscant, defleant & relinquant. O quantos nouimus abundasse diuitiis, & earum occasione in maximum mentis decidisse tumorem, ac horrenda perpetrasse flagitia, qui Domino disponente pauperes effecti, facti sunt humiles? O quot reprehensibiliter, & damnabiliter, sine pudore degentes, post perpessionem disciplinæ, sanctæ conuersationis facti sunt speculum? Incedebat Saulus tanquam leo rugiens, spirans minarum & cædis in discipulos Christi, vt si quos Christianæ religionis reperisset viros ac mulieres, ipsos perduceret in Hierusalem. Iste dum animo nocendi pergeret circunfusus lumine, terræ prostratus, cæcitate percussus, atque correctus inquit Domine quid me vis facere? Vides quantum illi profuerunt verbera? meruit gratiam, recepit lumen, repletus est sapientia, factus est prædicator, qui paulo antè extiterat persecutor. Cōfacta sæpissime ad conuersionem, reru rectionéque animarum ars Dei est flagellis multifariis delinquentes percutere, rationabilis quidē, minime verò necessaria. Quis enim est qui diuinæ valeat resistere potestati? Nihil ex necessitate operatur Deus, cui subest omnia posse cum vult. In sapientia sapienter vniuersa disponit: nam si folium arboris absque Dei nutu non cadit, fietne conuersio hominum, præsertim cum ipsa gratuita sit, & ab ineffabili, venerandaque illius prædestinatione proueniat? *Rom. 8* Quos enim prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, illos & iustificauit: si prædestinauit, hoc non egit in tempore, sed ante mundi constitutionem, neque ex operibus, sed per meram suam misericordiam, quemadmodum Apostolus: *Tit. 3* Non ex operibus, (inquit) iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Prædestinauit, inquam, sine vllo medio, non autem sic iustificauit, siue viuificauit. Multifarie autem quamuis id agere consueuerit Deus qualiter animam mortuam per flagella iustificet, viuificetque exigente materia succinctus sermo percurrat. *Heb. 12* Quem enim diligit Deus, corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit, nunc in terrenis facultatibus, quandoque in carorum extinctione, in corporū verò infirmitate sæpissime. O quàm salubre animæ medicamentum est inopia temporalium rerum cum patientia? Quis explicare sufficit, quanta ex diuitiarum abundantia perpetrentur flagitia? *1. T. ult.* Qui volunt (inquit Apostolus) diuites fieri, incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli, & in desideria carnis, quæ demergunt animam in interitum sempiternum. Si diuitiarum cupidio in tentationes, & diaboli impellit laqueos, quid facient habitæ? Ipsas vt plurimum si expendātur, comitantur apparatus voluptosus conuiuiorum, histrionum, iocularumque concursus, impudicitiæ, ornatus superfluus indumentorum, fastus inanis gloriæ, mentis elatio, & alia multa, quibus carent, qui ad sufficientiam tantum diuitias possident. Verum si tenaciter cumulentur, secum habent diffidentiam diuinæ prouidentiæ, insatiabilem aggregandi cupiditatem, timorem anxiū depauperādi, necessariorum ad victum parsimoniam, impietatem erga inopes, rapinas, fraudesque, amorem seculi, resolutionis corporis odiū, in hac vita perseuerantem, cordis affectum dicēte domino: *Matt. 6.* Vbi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum. Porrò cupidus, seruus efficitur diuitiarum, idolorum cultor, contemptor sui, atque futuræ beatitudinis prorsus ignarus: hanc si agnosceret vtique contemperaret, sibique in illa per eleemosynarum erogationem thesaurizaret thesaurum, quem nec demolitur tinea, nec rubigo cōsumit, neque fures effodiunt vel prædantur. Vænalis quippe est illa beatitudo cœlestis, & tanti valet, quantum quis potest expendere. Hanc per egenorum susceptionem sibi vendicauit Abraham,

Iob per miserorum compaſsionem, Tobias per defunctorum exequias. Zachæus per diſtributionem dimidii bonorum ſuorum: vidua duobus minutis, alii verò pro calice aquæ frigidæ, & euangelici viri omnia tribuendo. Sicque (vt dictū eſt) tanti valet quantum quiſque cum ſynceritate mentis pro amore diuinitatis impertitur, pauperibus. Sane his omnibus beatiores æſtimandi ſunt pauperes ſpiritu, qui cum nihil habeant, poſsident vniuerſa. Nam à ſolicitudinibus effecti liberi, alacri animo, ac fide non ficta expeditis greſsibus ad perfectionis nituntur euolare faſtigium, quo mediante ſublimiorem cæteris in illa cœleſti patria gloriæ adipiſcantur gradum. Nempe ſi humilitas copulata ſi commēdabilis eſt iſta cupido cœleſtium, imprædabiliumque diuitiarū, quas non humanæ negociationis ſolicitudo anxia, ſed virtutum ſibi acquirit ſtudioſa perfectio, quæ omnem terrenarum facultatum damnat affectum, veluti ſibi reprehenſibiliter, aduerſantē. His proculdubio caducis diuitiis facile inclinatur humana cupiditas, tanquam quotidiano victui omnino neceſſariis. Cæterum cum diuini timoris careat fræno, cùm maximo animæ diſpendio, ac Dei offenſa illis abundare cōcupiſcit homo, cum quibus poſt paululum in immane præcipitium agitur, vel inuitus. Hac quippe de cauſa totis viribus laudandus eſt Deus, atque de ſalute propria concipienda eſt ſpes, cum ab amatoribus mundi temporales auferuntur diuitiæ: quoniam onus tunc per maximum & delictorū perurgens abiicitur materia, efficiturque homo hæres Dei & cohæres Chriſti, dummodo diuinæ voluntati ſe ſponte ſubiiciat. Fit autem ſuperna opitulante clementia, interueniente que voluntatis conſenſu, vt rerum carentia, quæ prius credebatur eſſe oneroſa, fiat læta, atque iucunda, dū ad capeſſenda cœleſtia erigitur mens, latentemque gratulatur reperiſſe theſaurum. Viridica in hac mutatione apoſtoli probatur eſſe ſententia, de qua dicitur: Quod omnis diſciplina in præſenti quidem non videtur eſſe gaudii, ſed mœroris, poſtea autem exercitatis per eam pacatiſsimum fructum reddit iuſtitię. Hoc ſanè in amiſsione tēporalium rerum, hoc iugiter experitur in ſubtractione charorum, quod non ſine veneranda Dei prouidentia geritur, & potiſsimè in his, qui ſaluandi ſunt, atque de ſpirituali interitu ad vitam animę reparandi. Nam quemadmodum qui compediti ſunt, vt quò illis libuerit, gradiēdi habeāt facultatem, neceſse eſt, quatenus à vinculis abſoluantur: ita & ab immoderato ſunt retrahendi affectu quicunque ad Dominum rectis greſsibus appropinquare peroptant. Quis neſciat amorem parentum, & potiſsime filiorum maximū impedimentum eſſe Deo ſeruire cupientibus? O quàm innumeros natorum affectus in profundum demerſit abyſsi? Extitere penè ſupra numerum arenę maris. Videmusq; quotidie plurimos adeò amentes, & carnali inebriatos amore, vt deliberato animi conſenſu, potius damnari eligāt, quam filios ſuos poſt ſe in egeſtate relinquere. Huiuſmodi ſceleſti homines ęquè pernicioſe liberos ſuos diligunt ſicut & ſe: qui enim ſibi nequam eſt, cui bonus eſſe poterit? Sibiipſi illi nequam eſſe cenſentur, qui Dei gratia, & regno cęlorum ſponte ſe priuant. Non autem valet ſeipſum diligere, qui Deo ſeu proprię ſaluti pręponit quicquam. Nam clamat lex, eloquia ſacra imperant, creaturę vniuerſę teſtantur, & innata hominis ratio ſuadet, Deum ſuper omnia eſſe diligendum. Verumne ob amorem cuiuſcunque rei negligendum eſt animę bonum? Prorſus minime. Quid (inquit Dominus) prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animę vero ſuę detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua? Nihil rationabili anima precioſius, nihilq; poſsidendum eſt charius, quę Dei eſt ornata imagine, Chriſti redēpta ſanguine, atque ſanctorum angelorum felicitate ditanda. Hanc quiſquis ſemel amiſerit, vlterius recuperare non valet, etiam ex ipſa omnium interceſsione ſanctorum. Quamobrem imprudentiſsimi omnino cenſendi ſunt, qui plus formidāt corporalem natorum penuriam, quàm æternum ſi æ animæ cruciatum. O ſi ſapere poſſent, quàm intolerabilis, quàmve vehemens ſit, vtique reſipiſcerent, & affectionis ſuæ intentionem reformarent obliquam. Relinquunt (proh dolor) his diuitias ſuas, qui vix ab inferis illos gutta aquæ ad ſuperos reuocarent. Hæc clarent ex ſuffragiis, quæ pro defunctis fiunt. Verum iuſto id agitur Dei iudicio, vt ille obliuioni tradatur à propinquis & liberis, qui ob eorum inordinatum amorem non erubuit perpetrare flagitia, exercere rapinas, fraudes facere, expoliare egenos, illicita tractare cōmercia, miſeriis inopum pietatis viſcera claudere, atq; per fas & nefas aggregare pecunias. Merito igitur poſt mortem in anguſtiis conſtitutus, ille ab hominum memoria tollitur, qui Deum male viuendo contempſit, plus carnem amauit, quàm ſpiritum, atque munerum largitore neglecto, munus ipſum toto corde dilexit. Donum quippe Dei eſt propagatio prolis, filiorum incolumitas, proſperitas amicorum, necnon carnis præclara progenies. Inſipienter prorſus agit quiſquis charorum affectum præfert Deo, qui gratis eos tribuit, valetque nullo ſibi reſiſtente illos ab hac luce ſurripere. Cæterum claret perſpicue quod maximum rectè viuendi infert impedimētum propinquorum carnalis affectio, quam ipſe Dei & hominum mediator modificare voluit dicens: Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non eſt me dignus. Sane huiuſmodi affectionis antidotum ſaluberrimū corporalis mors eſſe probatur, quæ mortalitate amantem temporaliter

Heb. 12. Luculēta exaggeratio in inſaniā inſanientiū maximam. Eccl. 14. Mat. 16. Mat. 10.

ter punit. Voluptuosi amoris dissoluit fœdera, atque carnis amoto velamine, rationalem spiritum Dei visione efficit dignum. Quamobrem nullus aduersus Dei sapientiam quoties per carnis resolutionem charorum suorum priuatur præsentia, murmurare præsumat, neque quod ignorat, arguere audeat, quin potius accersum pignorum, amicorumque depositum humiliter reddat, discatque cordis sui affectum colligere, & illum tota animi intentione diligere, qui mori nō potest cum ipse sit vita. Ridiculum profecto est, vt quis rem qualemcunque votis omnibus amplectendo retinere conetur, quam per momenta singula amittere valet. Nempe diligendi sunt propinqui, & liberi tanquam res, aliena non propria. Ne forte si repetantur, mens abundantiori absorbeatur mœstitia, per quam Deo possit displicere, qui petiit. Meminerit quisque orbatus liberis, ac terrena nudatus substantia, sancti illius, qui audita direptione omnium facultatum suarum, atque decem filiorum extinctione cognita, tonso capite, conscissa veste, mente immobili, & cordis seruata innocentia, in terram corruit dicens: Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Porrò huius constantissimi viri verba hi absque reprehensione vlla proferre queunt, qui in omni cuiuscunque tribulationis euentu cuncta diuina nouerunt venerari iudicia, & suorum conscii delictorum minus quam quod merentur, se pro sceleribus suis verberatos esse fatentur, atque sub paterna correptione humiliores facti, ex his, quæ tolerant, agnoscunt quàm fallax sit mundus, quàm vana spes hominum, quam multiplices improuisi casus, quàm breuis temporalis consolatio, & quàm perniciosa, nisi prudentissime regatur, sit præsens prosperitas. Videsne quā fructuosa sit tribulationum vexatio, quæ æquo animo aduersa patientibus tam præclarum tribuit intellectum, suimetque contemptum? Hinc est quod excitati per eam non solum damna rerum, interitumq; affinium magnanimitate sustinent, verum etiam proprii corporis cruciatum alacri animo perferre noscuntur. Tolerabilior quippe est terrenarum amissio facultatum morte liberorum: at verò propriæ carnis cruciatus præcellit vtrumque. Pellem pro pelle, & omnia, quæ possidet (sicut scriptum est) dabit homo pro anima sua, id est pro corpore suo. Quid (quæso) prosunt homini opes congregatæ, multiplicataque progenies, si doloribus afflictus his frui nequeat? De nullo valet exteriori bono, quod possidet, solatium capere qui pœnaliter viuit. Nam qui sibi ipsi onerosus fit, cui potest esse benignus? Cæterum cuius vita laboriosa est de quorum poterit felicitate gaudere? Recuperari possunt diuitiæ perditæ, obliuioni traditur subtractio propinquorū, nunquā verò actualis languor corpus attenuās.

Iob. 1.

Cęterorum facile obliuiscitur præterquam sui quisquis infirmitate depressus iacet. Optimum medicamentum ad saluandum animas ægritudo corporis esse comprobatur. Nempe innumera aufert incitamenta peccandi, delinquenti suimet cognitionem præbet, errantem mentem ad sensum reuocat, cor prius insensibile deuotum facit, dum Deum iugiter interpellare compellit. Maxima denique salus ægritudo est corporis, quæ compungit animum, superbiendi tollit affectum, impudicitiæ extinguit ardorem, cupiditatis sitim temperat, appetitum edacitatis frænat, litium contradictiones amouet, liuoris consumit rubiginem, atq; seculi istius interdicit amorem. Nullum isto acceptabilius est sacrificium, si tamē patiendi desiderio concrecmetur. Facile largitur omnia, qui seipsum offerre non renuit. Disce igitur qui infirmaris in corpore, in doloribus gratias agere, quatenus virtus animę perficiatur, accrescat saluti spes, augeātur merita, & spiritualis gratia in te locupletior fiat. Disce, inquam, quantum Deo culpa displiceat, quantumque noceat delinquenti. Ex his etiam, quæ pateris, erudiri poteris de futuris, quæ nullo fine clauduntur. Noli (quæso) abiicere disciplinam Domini, neque fatigeris cum ab eo corriperis. Si ferrum es, infirmitatis coniectus in ignem, vitiorum amittes scoriam: si argentum es, variis doloribus examinatus splendidior fies: si verò aurum, post purgationem virtutum decoraberis gemmis. Ne contristeris, cum multifario languore torqueris, sed potius gaude sciens neminem adultum, absque tribulationum incommodis ad perfectionis alta posse conscendere. Intuere Christum in cruce pendentem, irrisum, blasphematum, felle potatum, vt in passionis ipsius cōsideratione tuum valeas linire dolorem. Tecum similiter martyrū tormenta reuolue, eculeos, verbera, ignem, vngulas, carceres, exilia quatenus in comparatione eorum parua agnoscas esse quæ pateris. Demū si potes diuina flagella humiliter sustinentibus promissam in cœlo contemplare mercedem, quā nec oculus vidit, nec auris audiuit, quæ nec in cor hominis ascendit. Quamobrem si à carnificib. dilanietur corpus, attrectetur verberibus, ardentibus facibus comburatur, conspergatur vlceribus, exaretur, excorietur, suspendatur, transfigatur perimaturq; nec sic huiusmodi cruciatus condigni erunt ad futurā gloriā, quæ reuelabitur in nobis. Cæterum si ob nimietatem infirmitatis præ doloribus contrahantur nerui, debilitentur gressus, visus hebetetur, obturetur auditus, omneque corpus à planta pedis vsque ad verticem capitis repleatur vulneribus, vermesq; scateant, cunctisq; languoribus fatigetur, tolerabilia sunt, propter supereminentem felicitatem, quæ iustis in futura resurrectione promittitur. Quoniam perennis est gloria, & momentaneus dolor. De quo

Deuota cōsolatio in tribulationibus.

1. Cor.

quo videlicet dolore momētaneo Apostolus inquit; Quod .n. momētaneū est, & leue tribulationis nostræ in sublime pondus gloriæ operatur in nobis, cōtēplātib. nobis, quę nō videntur, nō quę videntur. Quoniam quæ videntur, temporalia sunt. Quæ verò non videntur, æterna. Lætemur igitur quoties per amissionem transeuntium & periturarum rerum, seu per defectionem carorū, siue per temporales languores, manus Domini erudit nos; scientes quod non odii, vel destitutionis, sed pręcipuę dilectionis indicium est. Pręsertim cum post correctionem vitæ sequitur immutatio. Ego (ait Dominus per Prophetam) occidam & viuere faciam, percutiam & ego sanabo. Pius namque pater de emendatione nostri solicitus, nunc peccandi occasiones amouet, nunc per flagellorum irrogationem facinora perpetrata detergit, quatenus expeditius regni illius mereamur esse consortes. Agit quippe per tribulationes, quod sponte agere deberet quisque fidelis. O quam acceptabilis, quantumque cum veneratione excipienda est ista correptio, quæ humiliter exhibet amicum Deo, & gratia mediante restituit animæ vitam, quam lethalis abstulerat culpa. At verò cum proficuæ sint infirmitates & damna, ac ex eorum effectibus reddant tolerantem sibiipsi emendatum, atque compunctum, atque per easdem diuina clementia gratia sui & spirituali vita quotidie efficiat dignos, non tamē isto semper remedio ad bene viuendum suorum trahit animas electorum. Nam quemadmodum multis terrenis curis, ac carnis voluptatibus intēdentes per internam vocationem mediante flagello de mortis faucibus Dominus reducit ad vitam: ita quàm plurimos, qui cor non habent elatum, veritatis suæ splendore irradians ex gehennæ filiis regni sui gratia cooperante facit esse hæredes. Bona plane Domini disciplina est, quæ delinquentium emendat errata, sed melior est diuina lex gratificātis gratiæ comitata calore, quæ pristinæ ignorantiæ de notitia Dei repellit caliginem. Illa cum dolore, hæc cum admiratione gaudio copulata percipitur. Vtraque tamen donum est Dei, sed istud diuinæ lucis præstantius. Quoniam efficacius impellit ad Deum, rationabilius allicit, nutrit amplius, & dulcius meditando reuoluitur. Lumen hoc sibi à Domino tribui Propheta poscebat, quum diceret: Intellectum da mihi & viuam. Illud se accepisse Apostolus fatebatur inquiens: Quum autem placui ei, qui me segregauit ex vtero matris, & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret in me filium suum continuo non acquieui carni & sanguini. Equidem cuiuscunque illud excipientis eo celerior est conuersio, quò gratiæ huius lumen est clarius, ac delectabile, sicut legitur, est lumen oculis, & rationali spiritui fulgentissimæ veritatis agnitio. Est quippe istius veritatis vespertina, est matutina, & est meridiana lux quam ipsa sapientia Dei patris, quę candor est lucis æternæ, speculum sine macula, & splendor diuinæ maiestatis, prædestinatorum, & iustificandorum infundit mentibus quatenus per specta ipsa veritate euigilent, ac resurgant. Hæc enim spiritualis lux non vniformiter mentes illustrat, tametsi ab vnico æternæ claritatis fonte emanare noscatur. Quidam namque, quamuis pauci sint, in suæ conuersionis exordio meridianæ, plerique matutinę, nulli verò vespertinę lucis irradiantur splendore, per quem lucis efficiūtur filii, & in Domino lux, atque delictorum opacas perhorrescunt tenebras, ipso eas pręcedente, ac comitante iustitię sole, qui claritatis suę pręsentia omnem spiritualis noctis fugat nebulam. Porrò illam vespertinam lucem esse nuncupauerim, quę mundanę fallacię, & temporalis illecebrę cognitionem tribuit, atque contemptum. Hac proculdubio omnes priuati sunt, qui ecclesiasticę & secularis dignitatis honores ambiunt. Et quotquot in explendis voluptatibus carnis, siue in aggregandis diuitiis inardescunt: cęci sunt isti, & in tenebris ambulant, ac veluti irrationabilia iumenta malarum cupiditatum cathenis, atque inueteratę consuetudinis funibus irretiri trahuntur. Talium adeò multiplicatus est numerus, vt paucissimi in comparatione eorum reperiantur, qui spirituali libertate ducantur. Pertracta (quęso) tecum ò homo, & diligenter mortalium intuere studia, & verum esse intelliges quod dicitur. Difficillimè diebus nostris inuenies, quem non delectent humani fauores, & aliis imperandi potestas. Omnes penè pręesse cupiunt, propter quod humanis potius quàm diuinis formidant displicere conspectibus. Quærunt homines placere hominibus, non considerantes Apostolum dicentem: Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Et prophetā quoque qui ait: Dominus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent. Ille profectò seruus hominū comprobatur, qui fauores hominum concupiscit & ab ore illorum testimonium quærit. Huiusmodi domus impulsa facile collabitur, quoniam caret fundamento petræ, quæ ædificandorum ædificiorum spiritualium stabilimentum est optimū. De quo Apostolus ait: Ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio cōstructa crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritusancto. Et Dominus per Prophetam: Ecce ego ponam in Sion lapidem angularem summum, electum, preciosum. Propterea Apostolus Petrus fideles hortatur dicens: Vos tanquam lapides viui superædificamini domos spirituales. Sanè qui super hanc ædificant petram, quæ Christus est, impulsi tentationum turbinibus, persecutionum inundationibus agitati, prorsus euerti non possunt. Ab hominibus quoque nolunt habere

Marginalia: Deut. 32. — Psal. 118. — Gal. 1. — Gal. 1. — Psal. 52. — Eph. 2. — Esa. 28. — 1. Pet. 2.

bere mercedem, quæ temporalis est, inanis, Deo odibilis, & perniciosa. Quam qui desiderant mēte arbitrandi sunt cæci, dum ad horā exultantes in lumine inextinguibilium lampadarum veræ lucis dispiciunt radios. More quippe virginum fatuarum in laudibus hominum, quas amauere confisi, sine oleo obuiam procedere sponso, atq; nuptialis conuiuij domum pulsare, vt sibi aperiatur minime erubescunt. Maximæ profecto demētiæ argumentum est in transitoriis quempiam honoribus delectari & credere frui posse cœlestibus. Nam momentaneus honor & laus mortalium, superborum est merces, gloria verò sempiterna humilium. Non enim præesse, sed subesse humiles concupiscunt. Humiles autem illos appellauerim, qui sibiipsis vilescunt se cæteris inferiores arbitrantes, honorum primatus voluntarie fugiunt. Quomodo aliena onera præsidendo desiderabunt ferre, qui supra modum propriis grauati, gemunt? Aspernantur equidem veri humiles omne quod est altum, quod honorabile, quod decorum, quod laudis, quod excellentiæ, quod transitoriæ opinionis est, valetque humanum mulcere affectum, quoniam diuinis se intelligunt semper astare obtutibus, quibus etiam antequam fiant nota sunt omnia. Meritò proinde illis debentur æterna, qui temporalia calcant, eliguntque in hac peregrinatione magis esse abiecti & inopes, quàm habitare in tabernaculis peccatorum, ac eorum dignitatum sublunari fastigiis, necnon terrenis pariter locupletari diuitiis. Despiciunt quidem prudenter ad tempus ea, quæ cum tempore transeunt, vt gloriam, illasque obtinere queant diuitias, de quibus in Psalmis legitur: Gloria & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi. Hæc profectò, quemadmodum mentis oculo per fidem cernunt, ita corde concupiscunt, ac votis omnibus possidere contendunt. Nam superuacue ista spiritualia & æterna appeterent, nisi visibilia & peritura despicerent. Bonum lucrum, & beata est ista commutatio, recondere in sinu pauperum terrenas opes, ipsasque postmodum centuplicatas, & in gazophylacio reperire cœlesti, vbi minime rubigo consumit, latrones non rapiunt, neque illas possidentem vllus amittendi conturbat metus. O felix paupertas, voluntarie pro diuinitatis amore suscepta, quàm locuples, quàm læta, quàm iucunda es, quàmque secura, latronibus occurris intrepida, egestatē non metuis, humilitati sponte obsequeris, cum illa ad æternam pariter graderis vitā. Vnum est amborum præmium, vna societas, vnus Dominus, vna professio, vnaque perfectio. Qui vos abinuicem conātur diuidere, vestras ignorant virtutes, atque dulcedinem vestram nequaquam experti sunt. De vno siquidem fonte liquor vester spiritualis erumpit, & ad eundem diuertit finem, dicente Domino: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Porrò pauperes spiritu humiles, nō inflatos, ac timentes Deum, nominat qui terrenarum facultatum nil ambiunt. Merito humili regnum debetur cœlorum, quoniam toti mundo renuntiat, omnesque carnis suæ à se abdicat voluptates, necnon sub rationis imperio redigit quicquid diuinæ legi aduersatur. Iste proculdubio cœlesti fultus præsidio, à tenebris migrauit ad lucem, atque de mortis faucibus per gratiam, de morte transiuit ad vitam. Agnouit quippe vespertino introrsus illuminatus splendore mundi prosperitatem esse fallacem, temporales facultates caducas, momentaneos honores laqueis refertos, atque carnales voluptates supra modum esse lethiferas. Quamobrem ipsas ex corde despexit tanquam Deo contrarias, ac saluti humanæ pernoxias: despexit, inquam, eò liberalius, quò clarius intellexit inuisibilia bona Deum diligentibus in cœlo esse parata. Bona profectò lux est, quę de peccati morte resuscitat animam, & seculo cunctisque pompis illius renuntiare compellit. Melior tamen illa censenda est, quę radio suo nedum ignorantiæ propulsat tenebras, verumetiam penetralibus cordis charitatis ignem accendit. Vespertina etenim lux exteriorum præbet scientiam, contēptumque. Matutina verò collatorum beneficiorum intellectum præstat, & gustum. Nam propterea matutina nuncupatur, quoniam præcedit meridianam, quæ in Dei cognitione substitit. Quemadmodum enim lux visibilis de solis claritate generata eundem solem proximum esse denuntiat in ipso diei primordio: ita & beneficiorum Dei propalata scientia, ad manifestam diuinæ bonitatis prouehit notitiam. Sic quidem connexæ sunt pariter, vt quanquam diuersa vocabula sortiantur, vna tamen atque eadem sit lux. Quis (quęso) corporalium seu spiritualium author est munerum, nisi is, de quo Iacob. ait: Omne datum optimum, & omne donum perfectū desursum est descendens à patre luminum, apud quem nō est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio? Quid enim habet (inquit Apostolus) quod non accepisti? proinde quicquid habes non est tuū, sed accepisti. A quo autem audi. Gratia Dei (inquit idem Apostolus) sum id quod sum. Gratia igitur lucens est radius, à throno Dei procedens, illuminans cor, & diuinæ voluntatis pandens arcana. Deus verò ipse est Sol, non temporaliter factus, non visibiliter lucens, neque materiali localique cursu peragens diem, sed æternus, per quem facta sunt omnia, inuisibili luce corporalia & spiritualia, terrena atque cœlestia, vniuersa perlustrans, immutabili prouidentia sua mutabilia cuncta disponens. Idem planè gratuita sua bonitate matutinam lucem in quorundam iustificandorum cordibus oriri facit, quate-

Psal. 111. Matt. 5. Iac. 1. 1. Cor. 4.

quatenus ex cognitione munerum intelligant quanta à Deo charitate diligantur. Singularis profectò est ista vocatio, quæ in beneficiorum cœlestium agitur speculo, per quā rationalis spiritus à suo torpore surgere, ac Deum suum toto affectu diligere cogitur tot facibus spiritualibus irradiatur accensis, tot amoris casti stimulis agitatur, quot sunt dona, quæ a domino sibi noscit esse impensa. Magna prorsus insinuatæ huius veritatis est vis, & præpotens istius lucis est virtus, quæ repentino suo splendore mētis dissoluit torporem, interiores propulsat tenebras, gratiam simul confert & vitam. Quocunque considerationis suæ diuertit aciem, quisquis illa effectus est dignus, reperit quo nutriatur, & a quo trahatur erectus. Nutriunt equidem meditantis exhibita a Deo beneficia, eo suauius, eoque dulcius, quò frequentius animo reuoluuntur, & in memoriæ armario reconduntur. Manu quoque quadam spirituali iacentem erigunt, & gratitudinis funiculis ad Deum trahunt, a quo eadem percepisse cognoscunt. Nequaquam (vt arbitror) in peccati morte diu iacere valet exanimis, cuicunque ex infuso lumine donatum est beneficiorum numerositatem tractare secum & corde gustare. Vocibus nanque suis introrsus clamant, vt homo ipsum Deum a quo diligitur, toto corde, totisque viribus diligat, illique omni, qua potest intentione, obediat, ex cuius imperio ei vniuersa famulātur. Famulantur, inquam, hominibus non minus cœlestia quam terrena. Nemo sane fidelium dubitet angelos hominibus ministrare, dicente Apostolo: Omnes administratorij spiritus sunt, & in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Et dominus in Euangelio, Videte (inquit) ne contemnatis vnum de pusillis istis. Dico enim vobis quod angeli eorum in cœlis vident semper faciē patris eorum qui in cœlis est. Vident quippe ita faciem patris, vt ab hominis minime retardentur obsequio, atque sic in eodem ministerio occupentur, quatenus a diuinis nequaquam valeant remoueri amplexibus. Horum altero deficiente, aut ad plenum nondum beati essent, aut mysterium suum, prout congruit, consummare non possent. Vtrumque vero falsum esse diuinorū eloquiorum potest authoritate probari. In visione itaque patris felicitate fruuntur beata, & in charitate constituti perfecta nil prætermittunt, quod saluti hominum sciunt esse proficuum. Beata gens (inquit Propheta) cuius dominus Deus eorum, & ego beatum populum illum esse nuncupauero, quem dominus per angelorum ministerium in hæreditatem est prouecturus æternam. Maximam profectò reuerentiam nostris debemus exhibere custodibus, qui tam sedula nobis charitate ministrant continuis fouent præsidiis, spiritualibus exortationibus excitant, suis orationibus protegunt, suoque ministerio dæmones arcent, ne ad libitum noceant. Quis (quæso) nisi angelico fultus esset auxilio, tam immanissimorum hostium valeret superare rabiem, effugere laqueos, tentationes vincere, fraudesque detegere? Custodia siquidem sua vias nostras sæpiunt ne in lapidem offensionis & petram scandali spiritualem animæ impingamus pedem. Quemadmodum de quolibet iusto Propheta testatur dicens: Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis, in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Quum igitur ad profectum nostrum beatorum spirituum numerosos exercitus muliere noscamus, mirum non est si etiam terrena nobis inseruiūt. Quod vtique non ex humano merito, sed de exuberantissimo diuinæ largitatis fonte emanat, quæ sic illa instituit, vt hominibus debeant esse subiecta, dicente Propheta: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi, volucres cœli & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Quid igitur ô homo retribues domino pro omnibus, quę retribuit tibi? In ministerium tuum deputauit Angelos, Archangelos, Virtutes, Principatus, & Potestates. In solatium tuum fecit corpora cœlestia, Solem videlicet, Lunam, & Stellas. In obsequium, & victum tuum concessit tibi pisces maris, terræ quadrupedia, aeris volucres, & quicquid humus germinat, seu de arboribus procreatur. Sic enim legitur: Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt, & omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia. Iterumque: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam. Cernis quanta in creaturis elucent beneficia conditoris, quæ te non minus exemplo suo, quam obsequio prouehunt ad Dei notitiam, in qua animæ vita subsistit, gratia in præsenti, & gloria in futuro? Hæc plane agit matutina lux, quoties de superna cœlorum sede humanis iustificandis pectoribus proprios infundit radios. Cæterum si tantum valet matutina, quid operabitur ipsa meridiana? Quis (quęso) potest sustinere calorem eius? Quis illius sufficit intueri splendorem? In ipsa calor immensus est, & inaccessibile lumen. Accendit profecto, & lucet, hic sub nube, & in cœlo reuelata maiestate. Quare hic sub nube, nisi ob mentis imbecillitatem? Infirma quippe quum sit, & inualida, diuinum nequit, sicuti est, contemplari splendorem. Quod in Apostolo Petro notissimum apparet, qui in monte constitutus, nequaquam valuit transfigurati domini perferre fulgorem. Nam ad ipsius aspectum (quemadmodum legitur) mente pariter, & corpore consternatus

Heb. 1. Matt. 18. Psal. 32. Psal. 9. Psal. 8. Gen 9. Mat. 17.

sternatus in terram cecidit. Verum quando ad hanc lucem agnoscendam erit idonea? vtique quum deuicta omni corruptione, omnique delictorũ labe detersa, in immortalitatis gremio, diuina illi manifestante se gloria, secura requiescet; sicut Ioannes perhibet dicens: Carissimi Dei filii sumus, & nondum apparuit quid erimus, scimus quod quum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Vt igitur hæc meridiana lux conspicua, & captabilis esset hominibus, quæ angelicis spiritibus & animabus glorificatis reuelata est, se sub assumptæ carnis nubecula texit, & se hominibus insinuauit, non omnibus, sed multis, quibusdam minus, quibusdam vero amplius, fide id operante, & gratia. Nam absque fide, & gratia, nullus lucis ipsius perceptibilis est. Fide quippe deterguntur corda, vt Deum videre mereantur, sicut per Petrum dicitur: Fide purificans corda eorum. At verò tantum quisque ex fide deformi credit, quantum in ipso cooperatur gratia. Quamobrem nemo quum per fidem agnoscit Deum, sibi credulitatis arroget donum, neque glorietur in se, sed in domino, a quo gratiam consequutus est, vt credat, & credendo videat, atque videndo viuat in spiritu, non sibi, sed ei ex cuius fide viuit. Nam iustus ex fide viuit. Porro iustus quisque propterea viuit, quoniam credit, credit autem, quia videt. Reciproce famulantur sibi ista, nec abinuicem separari valent. Nam fides lux est spiritualis, quæ inter Deum & rationalem spiritum posita ipsum Deum manifestat, non tamen reuelata maiestate, qui videlicet in hac peregrinatione nequaquam nisi fide mediante cerni potest. Hanc tamen fidem formatam, de qua loquimur, nullus assequitur, nisi per gratiam, quoniam supra humanum ingenium est, & de inuisibilibus, sicut ait Apostolus, ipsam esse sperandarum substantiam rerum, & argumentum non apparentum. Sane illam Deus tribuit quibus misereri vult quoniam testante Paulo: Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, vt quis credat, & viuat. Quamobrem fidei recta regula, quę ad bene viuendum humanum format affectum ex Deo est, qui illam donat ingratis, vt faciat gratos, & agnoscant eum, a quo sunt. Sine isto lumine quis (quęso) gratificari valet in lumine, quum scriptum sit, Et in lumine tuo videbimus lumen? Videbimus equidem ipsum lumen sicuti est, quamquam etiam impręsentiarum ex parte videamus obtectum, quemadmodum Apostolus inquit: Videmus nunc per speculum in ęnigmate, tunc autem facie ad faciem, nunc ex parte cognosco, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Hoc verò quod ex parte cognoscimus, quamuis in fide sit lux, tamen meridiana est nobis futurà, angelis pręsens: quoniam ex quo confirmati, fuere ipsius lucis reuelata præsentia sunt affecti beati nec per tēpora aut per agnitionis incrementa ad ipsam prouecti sunt, quēadmodum electorum societas, sed in prima sui deliberatione arbitrii gratię Dei in illis irradiante candore. In fide igitur se nobis lux ipsa manifestat, non repente, nec tota, sed per profectus, iuxta credentium perfectionem fidei, & charitatis affectum. Porro crescente fide, & incalescente corde diuini amoris igne clarificatur visus, & meridianæ luci mens propinqua efficitur, eò amplius, quò purius credit, & ardentius diligit. De huiusmodi visionis progressu Apostolus de se atque perfectis viris loquitur dicens: Nos autem reuelata facie gloriam Dei speculantes transformamur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. O quam iucunda est ista vocatio, quæ per meridianam agitur lucem, cæteris nanque tanto est efficacior, quanto est dignior. Per hanc vocatus est Moyses, quando pascens gregē ad interiora deserti, in flamma rubi dominum se vocantem, vt ad Pharaonem pergeret, audire promeruit. Hac eadem luce dum properaret Damascum, vt Christo credentes, vinctor Hierusalem duceret circumfusus atque vocatus est Saulus. Quales vero ambo fuerint, quantave in eis operata sit lux, eloquia sacra testantur. De aliis autem Apostolis, qui ab ipsa meridiana sunt luce vocati tametsi in carne velata, quid memorem? Tanta siquidem sunt cognitionis persusi gratia, vt lux mundi ab ipsa æterna luce sint dicti. Vt igitur sub compendio istius vocationis, seu spiritualis resurrectionis enarrem gratiam, quotquot de excellentia capitis & corporis mystici, de sacramento vnionis Dei, & hominis Iesu Christi domini nostri illuminati sunt, à luce meridiana sub nube velata vocati sunt. Cæterum si qui in speculo diuinæ essentiæ (sicut viatoribus datur contemplari) illuminari meruerint, ii nimirum simpliciter, & immediate ab ipsa luce meridiana sunt repleti, reformati, resuscitatique. Post hanc gratiæ perceptionem non licet resuscitato de cætero carnaliter viuere iuxta eloquium domini dicentis: Non videbit me homo, & viuet. Quonam (quæso) modo valet mundo, carnis illecebris, vel viuere sibi, qui in præcordiis suis sempiternum verbum excepit, quatenus apud illum perpetuam faciat mansionem? In ipsa siquidem spirituali cohabitatione cor veritatis agnitione ita refunditur, vt de fallaciis seculi, de lenociniis vitiorum, de tentationibus spirituum immundorum, de naturalibus & gratuitis donis, atque de vniuersis, quæ ad salutem animæ, & bene viuendi propositum spectant, erudiatur abunde, faciatque quod nescitur à multis, illi esse notissimum. Quamobrem huiusmodi potens est opere & sermone instruere cæteros, vtpote diuina luce illum comitante, atque regente.

1. Ioan. 3. — Act. 15. — Act. 5. — Abac. 2. — Heb. 11. — Psal. 35. — 1. Cor. 13 — 2. Cor. 3. — Exod. 33.

Vnde Propheticum illud depromere valet & dicere: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Illustratus quippe scientia Dei, inoffenso graditur pede, currensque viam mandatorum & consiliorum Christi, proficit quotidie de virtute in virtutem, tanquam à domini spiritu informatus, atque deductus. De isto, illique similibus Psalmographus admirans, inquit: Domine in lumine vultus tui ambulabũt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exultabunt, nec immerito. Nam deiformem quandam gerit imaginem mens meridianæ lucis huius assueta fulgoribus, propter quod ipsis etiam angelicis spiritibus valde agnoscitur esse mirabilis. Vnde de ipsa vicissim aiunt: Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Surgenti quippe auroræ comparatur, propter vespertinam lucem, quæ exteriorum omnium talem præbet notitiam vt ab eorum minime valeat subuerti blanditiis. Pulchra verò vt sol à Deo esse perhibetur, quoniam matutinæ lucis perfusa radiis, beneficiorũ Dei exultat in lumine. Ob perspicuam autem veritatis scientiam, atque ex concepta familiaritate verbi Dei in intimis penetralibus habitantis congruentissime electa vt sol dicitur. At verò propter meritorum cumulum, perfectionemque virtutum terribilis vt castrorum acies, esse denunciatur. Cernitne per lucem quanta, qualiave Deus operetur in homine, per quam illum de morte peccati resuscitat ad vitam, donans ei claram interiorum & exteriorum, corporalium & spiritualium, cœlestium ac diuinorum sacramentorum intelligentiam? Verum per hanc lucem, & ad memoratam mysteriorum spiritualium notitiam, non omnes vocat, quos primæ resurrectionis vult esse participes, sed illos tantum, quos ante mundi constitutionem per se prędestinauit in se, vt conformes sint imagini filii sui, qui candor est lucis ęternę, & ipsi sint lux. Igitur quemadmodum superius dictum est, quosdam metu, nonnullos flagello, plerosque etiam interna luce, aliquos vero spirituali consolatione inuitatos, & gratiæ suæ facit esse consortes. Nam vnus quum sit spiritus Deus, ò quàm multipliciter operatur in anima? Nempe quum timorem incutit siue flagellat, irascibilem ipsius animę sanat vim, cęterum quando veritatis suæ lucem infundit, fugat tenebras, & rationalem instruit, si vero delectationem & spiritualem dulcedinem prębet, concupiscibilem ad se trahit virtutem, & hanc diuersimode, videlicet aliquando per sensum, quandoque per virtutem, interdum per cęlestium pręmiorum sapidum gustum, prout idem spiritus vnicuique cognouerit expedire. Congrue igitur satis anima per sensuum delectationem ad dominum trahitur, & conuertitur de malo ad bonum. Nec mirum est, quod quamuis rationis sit capax, & ratione dirigatur, mouetur tamen ad creatoris sui dilectionem per carnales corporis sensus; nam prius quod animale, deinde quod spirituale factum est. Eruditur (quemadmodum nouimus) anima per sensus de naturalibus, & de spiritualibus etiam plura percipit per eosdem. Nonne (dicente Apostolo) inuisibilia Dei à creatura mundi, per ea quę facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, atque diuinitas? Cęterum si tantum pręualet mors, vt per sensus ingrediatur ad animam, dicente Propheta: Mors intrat per fenestras nostras. Nonne multo magis per ipsas introibit vita, quum potentior sit vita quàm mors? Visitatus quippe modus est, vt animalis homo, qui nequit percipere ea, quę Dei sunt, eleuetur, & moueatur per delectabilia sensibus. Hinc est quod docente Spiritusancto, in ecclesia Dei instituta sunt organa, hymnorum & psalmorum cantica, sacerdotalia indumenta, ornamenta altarium, vasa aurea & argentea, ac cęremoniarum multifarius cultus, quatenus per hęc catholica commendetur fides, magnifica diuina laus appareat, atque carnalium & infirmorum mentes exurgant, & ex visibilibus discant inuisibilia capere. Equidem sensibilia omnia, aut speculum sunt, aut instrumentum, quo mediante animalis homo vtens bono naturalis ingenii proficit, crescensque in virum perfectum rationalis efficitur. Porro quemadmodum abutentes intellectus dono, sensibilia ista ad carnis lenocinia flectunt, ita & bene vtentes ad Dei delectationem impellunt, sicut Propheta de se testatur dicens, Delectasti me domine, in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Nam & ob hoc sunt cõdita, vt in illis, & per ea nos delectet ipse, qui fecit illa, alioquin mortis, & peccatorum nobis materiam exposuisset Deus, non magisterium ęternorum. Cuncta enim quę facta sunt, benè, à bono, & ad bonum sunt creata: tametsi malus vtatur male, quod non instituenti, sed oblique vtenti ascribendum est. Nam ipsa mens hominis prius per inordinatum affectum efficitur mala, & postea peruersè vtitur bonis concessis. Non est malum aurum, & tamen auarus quisque vel prodigus bono isto abutitur. Vnus plus debito diligendo, alter vero inutiliter dispergendo. Hęc non ex malo auri, sed eueniunt ex male disponente aurum. Omnis creatura, quę pulchrescit visui, mulcet auditum, olfactui redolet, sapit, gustui, attactuique mollescit, siue in cęlo fulgeat, seu natet in vndis, aut moueatur in aere, vel sit in terra, bona in se est, & valde bona, sacro hoc attestante eloquio: Vidit Deus cuncta quę fecerat, & erant valde bona. Bona igitur quum sint pro sui conditoris gloria, & ad profectum animæ rationalis sunt facta, quatenus per

Psal. 118. Psal. 88. Cant. 6. Rom. 1. Hier. 9. Psal. 91. Gen. 1.

corporalia ad spiritualia assurgat, & quæ iacet in imis, visibilium adminiculo progrediatur ad summa, atque ex animali spiritualis fiat. Rectus iste ascendendi modus est videlicet, a corporalibus ad spiritualia, & a spiritualibus ad cælestia. Nunquam(vt arbitror) ad vsum, perfectionemque poterit quis euolare virtutum, qui exteriora temperanter tractare neglexerit, prudenter agnoscere, Deumque ex ipsis laudare frequenter. Gradus isti sunt, quos Propheta commemorat dicens: Beatus cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum, in loco quē posuit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Signanter inquit: Beatus cuius est auxilium abs te, vt nullus sibi arroget, sed auxilio Dei, qui benedictionem tribuit. Quoties ascendit, corde meditando transcendit de virtute in virtutem, Deumque laudando in mentis excessu contemplari meretur. Quis (quæso) famem patiens, & per accurata cibaria transiens manducare non appetat? Porro sensus corporei visibilium, & sensibilium insaturabilem patiuntur famem. Sacro hæc pronunciante eloquio: Non satiatur (inquit) oculus visu, nec auris impletur auditu. Quamobrem quod oculus videns pulchra non concupiscat, auris voluptuosa audiat, & non lenocinetur, gustus suauia mandat, & temperantiæ metas non transeat, manus pertractet mollia, nec caro feruescat, diuini muneris est officium non humani. Præsertim post Adæ lapsum, per quem fomes peccati semper viget, indeficienter pullulat, & infatigabiliter concupiscit, quemadmodum Apostolus de se ait: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Vnde tali onere grauatum se sentiens ingemiscendo clamat: Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia (inquit) Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Non vis, non ratio, non virtus, non scientia ad plenum superare potest hanc peccati legem, quę est in membris, & sensibus humani corporis in originalis delicti colluuione concepti. Hoc solum valet gratia in præsenti ex parte, sed ex toto in futuro, quando complebitur quod dictum est: Carissimi filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quod quum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicut est. Apostolus quoque dicit: Omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc, & non solum ipsa, sed & nos primitias spiritus habentes intra nos gemimus adoptionem filiorum, redemptionem corporis nostri. Quoniam, & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis, in libertatem filiorum Dei. Interim verò quamdiu peregrinantes a domino per fidem ambulamus, & caro ipsa repugnat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, virtutum excitatio ad debellandum opera carnis, & ad coercendum voluptates sensuum necessaria est. Hoc proculdubio virtutum vsu quicunque caret, seruus efficitur peccati, reus transgressionis diuinæ legis, iumentis similis, alienus a Dei regno, & gehennæ filius. O bona virtus, quæ cęlorum regno vim facit, illudque sibi dimicando acquirit. Vbique, & in omnibus virtus commendabilis est, & sine qua commendabile nihil. Nempe si corpus ieiuniis domes, si tota nocte peruigiles, si ęgrotis ministerium pietatis impendas, si cunctas facultates tuas tribuas egenis, & orphanis, si peregrinando super terram incedas vagus, & profugus, si temetipsum sponte subiicias, si ores assidue, si frequenter gemas, si lachrymas indesinenter fundas, vel aliud quippiam sine virtute agas, nihil ad meritum beatæ vitæ facis. Non autem illam virtutem, de qua loquimur, nuncupauerim, quæ in multitudine armatorum, vel in robore consistit corporis, sed in qualitate mentis, qua bene viuitur, qua nullus male vtitur, quam solus Deus operatur in homine. Nam tanto virtus locupletior est, tantoque delectatione fœcundior, quanto in homine profusior est gratia. Porro riuus gratiæ cœlestis virtus est, quoniam in virtutum exercitatione ipsa cognoscitur. Cui prærogatur gratia, rectè viuendi tribuitur virtus quæ in mentis cathedra residens fine laudabili exteriora vniuersa disponit. Hoc non valet homo ex se, sed adiutus à domino, qui sapientiā pręstat & gratiam. Dominus ipse est, qui præbet sapientiam & scientiam, per quas ordinatur operantis animus, ne prætergrediatur discretionis limites, & reperiatur esse vitium, quod sæpissime ab imprudentibus virtus esse censetur. Idem, inquam, dominus etiam infundit gratiam, qua mediante homo perficiat, quod ratio iudicat esse faciendum. Altero horum deficiente deficit virtus. Quonammodo quisquam vir poterit esse virtutum imitator, si ex carentia sapientiæ ignoret quid secundum Deum agendū sit, seu ex gratiæ priuatione, si consummare nequeat, quod perficiendum esse commendabiliter ipse discreuerit? Nam probata virtus potiora semper eligit, & bonum discernit à malo. Nihil in illa obliquum est, nil confusum, nihilque damnabile, sed iter medium tenens secura graditur, cœlesti luminis illustrata splendore, iucunde quoque dirigitur in Deum, illi tribuens debitum honorem, & gloriam, à quo non ignorat percepisse quod habet gaudii, quod sciētiæ, quod delectationis, quod meriti. Equidem eò abundantius virtus deliciis spiritualibus affluit, atque præmiis fœcundatur æternis, quò ardentius per charitatis flammam, ac intentionis rectitu-

Psal. 83. Eccl. 1. Rom. 7. 1 Ioan. 3. Rom. 8.

ctitudinem, frequentius innititur super dilectum. Nam & anima virtutum gemmis decorata ad dominum conuersa, illud Canticorum canticum iugiter concinit dicens: Omnia poma noua & vetera seruaui tibi dilecte mi. Poma quidem vetera habitus, noua verò actus dicit esse virtutum. In his duobus quasi in duplici ligno contexitur scala virtutum, per quam ad perfectionem conscenditur. Hæc proculdubio per illam scalam, quam in somnis contemplatus est sanctus Iacob, figurata fuit, in qua videlicet ascendentes & descendentes angelos, ipsumque angelorum dominum scalæ vidit esse innixum. Porro in virtutum scala spirituali non semper ascendunt viri sancti, sed neque descendunt, sed alternatis vicibus nunc ascendunt, nunc verò descendunt, quatenus ex descensione illis se extollendi de ascensu auferatur materia, nec non per ascensum amplius proficiendi eorum incalescat affectus. De ascensu igitur promptiores, & ex descensu humiliores fiunt. Quis (quæso) est inter mortales tam alacer, tamque in virtutum exercitatione perfectus, vt interdum non intepescat, frequenter interiorem non remittat rigorem, iugiter ex diuina dispensatione non relinquatur sibiipsi, ignoretque nonnunquam quæ sit voluntas Dei, beneplacens, atque perfecta? His præcipue modis descensus spiritualis agitur, per quem ad tempus virtutum impeditur profectus, tametsi probatis hominibus eadem impedimenta ascendendi causam vt plurimum subministrent, quoniam (Apostolo teste) omnia cooperantur in bonum iis, qui secundum propositum vocati sunt sancti, vt sciamus non semper perfectos viros debere vocari sanctos secundum actũ sed secundum propositum, quamdiu in charitatis perseuerant radice, quæ hominem efficit sanctum. Caritas ergo, quæ cæterarum virtutum est mater, vnumquenque sanctum facit, eoque sanctiorem quo feruentiorem ipsum exhibet in actione virtutum. Nã regnum Dei non est in miraculorum perpetratione, non in prænunciatione futurorum, neque in sublimitate sermonis, sed in virtute, quemadmodum fatetur Apostolus. Nonne ex documento veritatis incarnatæ nouimus multos in iudicio reprobandos esse dicturos: Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo multa signa fecimus? Quisquis itaque cum Christo regnum vult obtinere cœlorum, ex laudabilibus actibus habitus studeat habere virtutum, quæ diuinam in nobis indicant gratiam, nostramque ad Deum charitatem commendant, vestem sibi contexat deauratam, qua tenus in discubitu nuptiali ornatu fulgeat regio, sicut illa, de qua figuraliter psaltes inquit: Astitit regina à dextris tuis, in vestitu deaurato, circundata varietate. Merito illa anima in cœlo varietate vestita esse perhibetur, quæ quoad vixit in carne cum vtriusque hominis laboribus, ac sudoribus, per pietatis opera sobrie, temperanter, iusteque viuendo, multiplicium virtutum sibi composuit indumentum, non vt gloriam captaret humanam, sed vt æterni regis grata esset aspectibus. Talibus profecto ornamentis cælestis sponsi affectus allicitur, qui non in sericis coopertimentis, non in deauratis vestibus, non in gemmis, vel preciosis monilibus delectatur, quibus mortales reges, mundi principes, atque amatores seculi decorantur, sed in puritate animæ, in cordis humilitate, in synceritate fidei, in nitore conscientiæ, in spei longanimitate, in rectitudine mentis, in promptitudine obedientiæ, in feruore charitatis, in magnanimitate tolerantiæ aduersorum, in despectu mundi, in contemptu sui, in proximi dilectione non ficta, in assiduitate orationis, in deuotionis desiderio, in miserorum compassione, in vnitate spiritus, & indissolubili vinculo pacis. Nempe in harum virtutum exercitatione quicunque solicitior est, in regno cœlorum erit locupletior meritis, spiritualibus indumentis ornatior, & cœlesti sponso acceptior. Qui nullius personam accipit, carnis prosapiam non attollit, terrenam dignitatem non præfert, sed sanctitatem vitæ, morum probitatem, perfectionemque virtutum. Quos enim in virtutum studio perfectiores esse dominus intuetur, spiritualis dulcedinis, & cælestium præmiorum abundantiori lætificat gustu. Illis nedum futuro bona ineffabilia pollicetur, verumetiã in præsenti interna dona largitur. Quis valet explicare sermone quàm dulcia, quàm magna, quàm iucunda, quàmve delectabilia sint iustorum secreta, mentis cõuiuia, potissimum eorum, qui pro adeptione virtutis animas suas obtulerunt Christo, & se exposuerunt tentationibus, laboribus, periculis, passionibus, & morti? Vos estis (inquit dominus talibus) qui permansistis mecum in tẽtationibus meis, & ego dispono vobis sicut disposuit pater meus regnum, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super sedes iudicãtes duodecim tribus Israel. Sane æquitatis censura hoc exigit, vt qui totum Deo tribuit, Deum totũ habeat. Hinc est quod sancti martyres, qui se realiter diuino mancipauere seruitio, spirituali debriati dulcedine, tanta valuerunt perferre supplicia, futurorum siquidem bonorum primitias prælibantes. O quam lęto animo vniuersorum percurrebant genera tormentorum, perlustrabant solitudines, & horrida nemorum antra, solis syluestribus feris habitabilia, ibique degentes, ieiuniis, orationibus, vigiliis, aliisque cruciatibus carnem redigebant in seruitutem spiritus. Verum quum pro confessione catholicæ veritatis certaminis hora incumberet, nulla eius pœna videbatur grauis prę amoris magnitudine, & consideratione cęlestium, tradebant

Marginal notes: Cant. 7 · Gen. 28 · Rom. 8. · 1. Cor. 4. · Matt. 7. · Psal. 44. · Luc. 22.

bant carnificibus corporis membra, & mente copulabantur Deo, impredabilē intus posidebāt thesaurum, Christum dominum reconditum habebant in pectore, propter quod insensibiles esse conspiciebantur exterius. Quisque prudēs ex se metiatur quanta fuerit Martyrum, Confessorū cæterorumq; Sanctorum virtus, quantaq; sit strenue militantium Christo lætitia, qui pro solo diuinitatis amore calcant visibilia, voluptuosa respuunt, blanda contemnunt, seque crucifigentes seculi huius vniuersa despiciunt. Ista nunquā valerent perficere, nisi in ipsis consolatio diuina infusa præcelleret pœnam, & inuisibiliū gustus dulcedinem sensibilium superaret. Quis quæso, præsentem contemneret vitam, si non alteram beatiorem esse certissima definitione sentiret? Hinc ex Sanctorum & Christo famulantiū testimonio fides Christiana probatur esse verissima, qui pro amore futuræ vitæ, vniuersa, quæ in mundo concupiscibilia sunt, paruipēdenda arbitrati sunt vt stercora. Sane vita ipsa quanti æstimanda sit, Apostolus insinuans inquit: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis. Iterumque, Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quę prępárauit Deus diligentib. se. Hęc quippe, quę in vita futura reseruata sunt prędestinatis ad gloriam, omnes claro fidei cernūt intuitu, vt quotquot seculo & cunctis pompis eius spōte renunciant, & tanquam incolę & peregrini in ista conuersantur vita, minime prorsus tā arduū virtutum arriperent propositum, si non veritatis perspicua irradiarentur luce, & internę dulcedinis amabili refectione pinguescerēt. De qua propheta inquit i Psalmo: Quam magna multitudo dulcedinis tuę domine, quam abscondisti timentibus te, perfecisti eis qui sperant in te. Abscondisti, ait, timētibus te seruiliter, & perfecisti eis, qui ex pręgustata delectatione sperant in te. Merito eadē dulcedo spiritualis tribuitur iis, qui sperāt, quoniam sicut ex spe gustus, ita ex gustu spei perficitur certitudo. Nemo igitur diffidens valet gustare & videre quàm suauis est dominus. Atque nullus sine pręlibatione diuinę bonitatis laudabiliter sperare potest cęlestia gaudia, quę repromisit Deus diligentibus se. Absq; vero exercitatione virtutum ad vtranq; nemo pertingit. Post virtutum itaque palmam, post tentationum ac vitiorūm consummatum agonē verę spei suauitas infunditur, necnō ęternę beatitudinis mysteria arcana panduntur, quę pro sua immensitate contēplantis absorbent affectū, illumq; replēt gaudio, exultatione & iubilo. Porro nil sic delectabiliter humanā afficit mentem. Nihil eē sic à curis & laboribus huius exilii subleuat, quemadmodū futurę felicitatis in sensu cordis sperare mercedē. Nā etsi dilatio mœrorem, spes tamen lętitiam diligētibus pręstat, hominemq; in cœlestia frequenter attollit, eò altius, quò magis sperat, plus diligit, perspicacius contemplatur. Quibus datum est nosse mysteria regni cęlorum, o quantis amoris vtuntur facibus, splendoribus replentur spiritualibus, charitatis alligantur vinculis, & desideriorum efficacia dilatantur. Nullus (vt reor) nouit, quid sit gaudium in Spiritusancto, qui futurorum pręmiorum necdum expertus est gustum. Cętera spiritualia bona quamuis amabilia sint, quanquam cordis delectent affectum, ipsumque totū exhibeant sibi, minus tamen lętificant, & reformant. Nam communicata bonitas tanto vehemētius accendit, quanto purius à suo fonte percipitur, eoque lumen clarius lucet, quò abundātius sine medio ab ipso ęterni solis splendore corruscat. Hinc est quod qui Dei visione iam facti sunt digni, consummata felicitate fruuntur, quoniam sicut immediate ab ipso ęternę voluptatis fonte hauriunt potum, ita in lumine diuino inspiciūt lumen, hoc attestante qui ait: Inebriabūtur ab vbertate domus tuę, & torrente voluptatis tuę potabis eos, quoniam apud te est fons vitę, & in lumine tuo videbimus lumen. Quanto igitur quisque huic fonti vitę fit propior, tanto in pręsenti vita sapientię luce efficitur clarior, Dei & proximi dilectione feruentior, in expediendis negotiis prōptior, atque in exercendis spiritualib. studiis fortior. Et profecto iste est (sicut propheta commemorat) tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarū, quod fructū suū dabit in tēpore suo, & folíū eius non defluet, & oīa quęcunque faciet prosperabūtur. Suo (inquit) tēpore fructum dabit, inchoatū videlicet in pręsenti, sed in futuro perfectum. In futuro quippe cū completo prędestinatorum numero vniuersalis facta fuerit resurrectio, postquā electi oēs in ęternitates perpetuas inferentur, tūc nihil erit in homine, quod diuinis non occupetur in laudibus, quoniam ipse Deus erit omnia in omnibus: rationi vtique plenitudo lucis, volūtati multitudo pacis, & memoriæ fruitio deificæ maiestatis. Interim vero dum peregrinatur in luce ambulat, & in eadem proficit, dum ratio scripturarū sanctarum nutritur in pascuis. Sunt enim diuina eloquia spiritualia pascua, in quibus humanus intellectus assuetus naturalium, ac diuinarum rerum saginatur scientia, & per quotidianos successus crescit in virū perfectū, sensum literæ commutans in spiritum, per quem cū iudicetur a nemine, ipse tamen spiritualis iam factus iudicat oīa. Hoc agens non solum ipse per veritatis notitiam sapiens, verumetiā naturalis affectio per cognitionis redundantia efficitur læta potissimum quando in eisdem scripturarum pascuis comperit, quàm magnus sit dominus, & laudabilis nimis: & quanta, qualiave sint in cęlis reposita præmia iis, qui ex toto corde, totoque affectu diligunt. Non potest non diligere illum qui potestate sua ineffabili oīa creauit, non

Rom.8.

Psal.30.

Psal.35.

Psal.1.

ex

ex materia, aliqua, neq; per alicuius ministeriũ, sed ex nihilo per verbum suum, quod non transit sonando, sed manet in seculum seculi. De quo scilicet verbo per Ioannem dicitur: In principio erat verbũ, & verbũ erat apud Deũ, & Deus erat verbũ. Hoc erat in principio apud Deũ, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Merito per illud verbum facta sunt quæcunque sunt, in quo erant priusquam fierent, sicut idem Euangelista commemorat: Quod factum est, inquit, in ipso, vita erat. Erant in illo & tamen per illud facta sunt. Erant in arce Dei, & in materia & forma quæ sunt, per verbum facta sunt. Deo igitur qui fecit omnia nihil est nouũ, nihil ignotum, nihilque difficile, quippe cum sola voluntate vniuersa operetur. Omnia, inquit Propheta, quæcunque voluit Dominus fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Paulus vero cũcta illi esse notissima asserit dicens: Viuum est Dei verbũ & efficax, & penetrabilius omni gladio ancipiti pertingens vsq; ad diuisionem animæ, ac spiritus, compagum quoq; ac medullarũ, & discretor cogitationum, & intentionum cordis, & nulla creatura inuisibilis est ei, oĩa .n. nuda & aperta sunt oculis eius. Cęterum quod nihil illi sit nouum, Propheta declarat quãdo ait: Qui fecit, quæ futura sunt, & alibi dicitur: Qui fecit omnia simul ista, multaq; alia dum mens in se ratiocinãdo de Deo cogitat, ipsum summũ quoddam intelligit esse bonum, ęternum, ineffabile, incomprehensibile, immẽsum, communicabile, delectabilem, perfectumq; quod laudare, amplecti, frui, & cognoscere vita ęterna est. Quemadmodum ipse perhibet dicẽs: Hęc est vita ęterna, vt cognoscant te solum Deum, & quem misisti, Iesum Christum. O quanto charitatis igne etiam in hac peregrinatione meditantis affectus accenditur, cum sapientię luce irradiatus mẽtis oculus videt illum, in quẽ intuentes angeli facie reuelata magis, magisq; prospicere cõcupiscunt. Quanta, inquam, repletur dulcedine anima, dum illum complectitur amoris brachiis, in quo sunt omnia desiderabilia, delectabilia, amabilia, dulcia, atq; suauia. Inardescit profecto, & charitatis quodam vehiculo fertur in cęlestia. Ibique Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, omniũque sanctarum animarum & spirituum beatorũ miratur gloriam, cupit consortium, felicitatem veneratur, ac implorat suffragium. Sane in hoc contemplationis ocio iucundatur lumine, repletur charitate, attollitur desiderio, iubilatione pinguescit: quoniam totũ, quod videt, quod sentit, quod possidet, dulcissimum, concupiscibile, atque iucundum est. Nam tanta spirituali locupletatur gratia, vt tunc solo corpore in terris, mẽte vero ac desideriis commoretur in cęlis: velitq; si fas sit ei, sẽper in eo esse, quod est quod dũ nõ valet, redditur sibi vt agnoscat se, amplius operetur, conuersetur prudentius, ardentius diligat. Hinc est etiam quod humiliter petit, vt accipiat quærit sedulè, vt inueniat; pulsat importune, vt sibi aperiatur denuo, & intret gaudiũ Domini sui, vbi se fuisse commemorans, reuoluit animo quam magna sit domus Dei, & ingens sit locus possessionis eius, non habens consummationem, magnus & immensus, quantaque illorũ ciuium sit concordia, pax, lætitia, vnitas, beatitudo perennis. Hoc siquidem modo quod memoriæ recondidit, tanquam mundum animal ruminando degustat non tamen eo modo, eaque delectatione, qua prius. Reliquiis perceptorum alimentorum spiritualium pascitur, & quibusdam stillicidiis sapientiæ potatur, experiturque verũ esse, quod per Prophetam dicitur: Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. Porro in huiusmodi spiritualibus studiis, tanto quisque incumbit frequentius, quanto feruentius diligit, gustat suauius, apertius intuetur, sanctius viuit, familiarius trahitur, secretius introducitur, castius amplexatur. Nunquam, teste experientia, cælestes epulæ fastidium ingerunt, quin potius affectum prouocant, & ad rediuiuam refectionem sui hominis interiora accendunt. Quamobrem quicũque deuotione salutari nutritur, semper famem edendo patitur, semperque vberiora desiderans inquit: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Ex suo igitur desiderio pascitur, suis votis trahitur, interna delectatione tenetur, ne pereffluat, & voluptuosis seculi istius cibariis saturari desudet. Bonus plane deuotionis est gustus, per quem homo elongatur a seculo, ablactatur a vanis, resurgit in spiritu, renouatur in mẽte, roboratur in via, aĩatur ad inuisibilia, allicitur ad cælestia. Ex hoc discit quid credere debeat, quid quærere, quid sperare, q̃d diligere. Nã deuotio proprius est animãtiũ cibus donũ humiliũ, mãsuetorũ, merces, ros cęlicus, abscõditũ manna, inuisus thesaurus, refectio salutaris, iucũdissimũ bonũ, spirituale cõmerciũ, ac futurę beatitudinis pręcusor egregius. Hãc qui tenet teneat, diligẽtissimeq; custodiat, ne ex suimet incuria, vel malignorũ spirituũ fraude amittat. Illi quippe supra modũ insidiãtur aereæ potestates, agnoscẽtes minime posse perire, qui illã humili exercitatione seruarit. Nã per ipsã filialis timor cõcipitur, & coalescit, a Deo, vel, hominib. flagella irrogata strenue pferũt, custodit puritas, veritas intelligitur, Dei caritas gust. t, sapiẽtię lumẽ pcipitur, dulcedoq; cęlestis in suo fõte potat. Hoc nihilominus pficiẽte, ac ministrãte dño nr̃o Iesu Christo, qui redẽptor est noster, ecclesię spõsus, electorũ caput, certãtiũ robur, corona vincentiũ, perseuerantiũ gloria, cui cũ patre, & spiritu sancto est honor, & gloria, laus, & imperiũ, nunc, & semper, & in secula seculorũ. Amen.

DIVI

Ioan. 1. Ibid. Psal. 134. Heb. 4. Eccles. 18 & 43. Ioan. 17. Esa. 57. Psal. 16.

DIVI PATRIARCHAE LAVRENTII IVSTINIANI, in librum de Institutione, & regimine prælatorum.

PROLOGVS.

CVM innumera mortales quique à suo côditore percipiant dona, dignum profecto est, vt singuli gratiarum referant actiones & ad illius, qui gratis cõtulit gloriam, eadem munera accepta ministrent. Horum verò altero deficiente, tam vitio ingratitudinis efficiuntur rei, quàm etiam æterno supplicio digni. Hac igitur consideratione præmoniti studeant singuli semper Deo gratias agere iuxta prælibitorum sibi mensuram beneficiorum, vt esse non deprehendantur ingrati. Nullus prorsus excipitur, nemo ab hac debiti exhibitione agnoscitur alienus. Quis, oro, valet veraciter dicere se nihil accepisse à Domino, vnde nec debere illi gratias referre se credat? Cæcus quippe est & de collatis sibi merito priuandus muneribus, qui hoc vllo pacto vel etiam cogitare præsumpsit. Nã ex quo quisque habet esse, viuere, & intelligere, per quod cæterorum capax efficitur beneficiorũ, huius vel saltem debitor est muneris. Qui.n. non est, non viuit, neque discernit, Deo non valet gratias agere, quoniam vnde id possit, nequaquam accepit. Nemo itaque est, qui non debeat iugiter creatori suo exoluere gratias, siue iustus, siue peccator, seu fidelis, siue omnino sit alienus à fide, si tamẽ rationis est compos. Nam quisquis ex gratis, aut naturę defectu nequit cogitare quę ipse accepit, minime obligatur altissimo reddere grates. Pro talibus vtique supplet ecclesia, cũ tam frequenter in diuinis officiis, in celebratione missarum, in ecclesiasticis cęremoniis ingeminat Deo gratias. Hoc (quęso) breui sermone quid profertur dulcius, quid auditur suauius, quid cogitatur vtilius, quidve rectius in omni actione persoluitur? Signum quippe subiectionis est, cognitionis indicium, verbum dilectionis, solutionis obsequium, & sacrificium deuotionis internæ. Equidẽ his omnib. caret bonis quicunq; dedignatur, aut negligit factori suo gratias exhibere ex corde. Ex corde, inquã, quoniã vocis prolatio absque intentione cordis superuacua seu inutilis fore cognoscitur. Hoc ore prophetico Dominus insinuans ait: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. Hoc idem Pharisæus, de quo in Euangelio legitur, testatur: qui ore exoluebat gratias, & tumescebat intus dicẽs: Gratias tibi ago Domine, quia non sum sicut cæteri homines auari, raptores adulteri, aut sicut publicanus hic. Ieiunio bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Corde itaque humili & voce Deo exhibendæ sunt gratiæ pro perceptis ab illo muneribus, eademque ad illius ministranda sunt gloriam. Sane qui aliud quàm gloriam & honorem Dei de suo quærit opere, mercenarius est. Qui verò gloriam propriam & vulgarem famam, fur & latro existit. Quamobrem nostri conditoris exercenda sunt dona, atque ipsius propterea propalanda sunt munera, vt ille solus honorificetur, qui contulit, quemadmodum ipse perhibet inquiẽs: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. Erubescat ergo humana superbia, quæ in hoc seculo famam concupiscit & gloriam, necnon de collatis sibi beneficiis humanos captat fauores. Confundantur, inquam, vniuersi, qui animi leuitate commoti, seu transitoriæ laudis delectatione cæcati, ponunt signa sua, nomenque suum vndique disseminare peroptant, aliqui corporis robore mediante, quidam ex lepore eloquentiæ, alii ex diuitiarum aggregatione, nonnulli ex ambitione, atque actu imperandi, sicq; alii quidem sic, alii verò sic. Hos autem omnes Propheta increpans ait Dominus dissipabit ossa eorum, qui hominibus placent, cõfusi sunt, quoniam Dominus spreuit eos. Merito confusi sunt, & Deus spreuit eos, quia gloriam, quæ soli Deo debetur, sibi arrogantes, de se mundo idola fabricare conantur, sacri eloquii immemores, vbi dicitur: Cõfundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis. Quod quidem hominibus detestabile esse debet, supra modum verò est odibile altiss. mo Deo. Non enim congruit seruo se suo præsumere domino coæquare, neque honorem appetere, quem dominus naturaliter habet. Agnoscat ergo se seruum seruus, natum sub peccato venũdatum, atque a domino suo redemptum, vt non se extollat supra se, & superbiendo cadat. Suo cõtentus sit gradu, suaque humiliter seruitute vtatur quatenus efficiatur liber. Nã qui vere seruus est Christi, prorsus est liber, filius, & dominus. Liber inquam, a peccato, quo perpetrato illius quisque fit seruus, dicẽte magistro veritatis: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Filius autem Dei, per adoptionis gratiam, Dominus verò vitiorum, & sui. O bona seruitus, quæ obtemperãtem humiliter Christo liberum facit, regni coheredem, & principem, eò sublimiorem, quo humilius abiectiusque famulatur, atque eo gloriosiorem, quò ardentius voluntarie se hominibus ostendit in glorium, vt nõ sibi vendicet quod omnino suum esse non potest. Porro huiusmodi gloriam contemnendo gloriosus efficitur, seq; spõte deprimendo securus exaltatur. Non enim mẽtiri valet Dei sapientia, quæ ait: Qui se humiliat, exaltabitur; humiliat, inquit, hic, in hoc videlicet ærumnoso exilio, in hac peregrinatione, vbi caro aduersus spiritum concupiscit, vbi aereæ potestates thesaurum iustorum deprędari moliũtur; vbi

Esa. 29 Luc. 18 Matt. 5 Psal. 52 Psal. 96 Ioan. 8 Luc. 14. & 18.

vbi adulatores carnalium demulcent aures, & in errorem mittunt, vbi reges gentium & populorũ principes dominantur & pereunt, vbi alternis vicibus prospera sibi ac aduersa succedunt, vbi abundant superbia, cupiditas atque voluptas, vbi pax nulla firma, securitas nulla, sed perturbationes, anxietates, rixe, contentiones, fallaciæ exercentur, & prælia. Exaltabitur proculdubio in futuro, cum tradiderit filius regnum Deo & patri. Tunc quippe sine animæ periculo, sine offendiculo proximi, sine virtutum detrimento, & absq; vllo prorsus inimicorum obstaculo exaltabũtur, qui se sponte & propter Deum humiliter subdiderunt, atque consideratione non ficta sibimetipsis viluerunt. In præsentiarum igitur intendat vnusquisque humilitatem cordis acquirere, quæ in vilitatis propriæ cognitione subsistit. Studeat, inquam, in omnibus gratias agere, gloriam maiestatis illius concupiscere, ipsumque in verbis, in moribus, in conuersatione & cunctis operibus suis exhibere laudabilem. Plane nullum hoc sacrificium maius, nullaque oblatio est ista acceptior. Per hanc vtique sancti homines spiritualibus charismatibus decorati, Deo placere studuerunt, ipsius gloriam, & honorem nominis eius mercedem propriam arbitrantes. Quamobrem prædicationibus, exhortationibus, scripturarum explanationibus, pastoralisque curæ quotidianis ministeriis incumbentes ipsum laudabant in se in hymnis, in canticis spiritualibus, animasque Christo lucrifacere satagentes, lapidibus electis & viuis Dei ecclesiam ædificabant, Omnis illorũ actio, totaq; cordis intentio omnipotentis Dei gloriam, atque proximorum vtilitatem mirifice personabat. Quisquis itaque recte viuit in fide catholica, nedum debet Deo de muneribus iam acceptis gratias agere, sed & oportet illũ erga proximum, quod accepit, fideliter ministrare. Vnde & iustissimum esse arbitror ad sanctorum hominum imitanda vestigia, me de curæ pastoralis officio aliquid scribere, quã videlicet sublime sit quã vtile, quã periculosũ, qualis esse debeat qui præsidet, qualiter se exercere, quave intentione opus sibi creditum ministrare. Scio equidem me prolaturum multa, quæ testimonium perhibebunt aduersum me, cum negligam opere plurima, quę doceo adimplere. Sed forte dignabitur Dei clementia etiam me emendare per me, dum ex aliorum eruditione redire curabo ad me, me agnoscere, me redarguere, meque corrigere. Cæterũ cum hoc minime valeam ex me ipso, diuinam humiliter sapientiam implorabo, quatenus ipsa, quæ misericorditer mundo subuenire dignata est perdito, vilitati quoque meæ gratiam suam impertiri dignetur. Ad te ergo ò in altissimis habitans in paterno gremio residens æterna sapientia confugio corde humili, affectu pio, oratione deuota, tuum semper in inchoando opere flagitando suffragium.

Oratio Patris humillima.

Intelligis vtique profunditatẽ ignorantiæ meę, sermonis imperitiam, virtutum carentiã, bene agendi inertiam, morumque meorum deformitatem maximam, quæ vniuersa ad huiusmodi peragendũ opus, efficiunt me indignum. Veruntamen tu ò meridiana lux, quæ tuo angelicam, humanamque naturam splendore lętificas, instruis & informas, emitte de sede maiestatis tuæ lucem, & veritatem tuam, vt illuminet tenebras meas, tribuatque paruitati meæ castorum eloquiorum tuorum intelligentiam, quatenus valeam reserare, qualem esse oporteat, qui pastoralis officii gradum, ouiumque tuarum ministerium exercere desiderat. Tibi enim ò alma mater hoc debetur magisterium, quæ pro libito tuo aperis ora mutorum, & linguas infantium disertas facis. Nam cum tibi subsit omnia posse quę vis, poteris etiam per vilitatem meam glorificare te, & propalare nonnullos ad eruditionem imperitorum. Hoc autẽ non ideo dixerim, vt quos elegeris imbuendos, illos instruere nequeas per te ipsam, quasi ministerio indigeas alieno, cum pateant tibi omnia, tuoque vniuersa famulentur imperio. Ipsi quippe beatorum spiritus erudiuntur abs te, & de tuis hauriunt thesauris, quoties ad instructionem nostri per te dirigũtur ad nos. Verumetiam quicunque aliquid recte sapiunt, te docente sapiunt. Reflecte, quęso, igitur pietatis tuæ oculos in me, & instillicidia gratiæ tuæ irrora in arentem animam meam ancillam tuam, vt reuiuiscat in te, & proferat ex te germen sanctum verbi tui ad gloriam tuam, ecclesiæque tuæ profectum. Non enim poterit non prodesse quod tu fari iusseris per me instrumentum, vtique contemptibile atque vilissimum. Da itaq; mihi, oro, sensum verum, cor docile, mentem piam, humilem sapientiam, sermonemque rectum & bene sonantem, vt te erudiente, te promouente, te accedente, te cooperante, vniuersi qui in ouili tuo congregati sunt tibi, tam pastores, quàm rationales greges audiendo intelligant, intelligendo diligant, monitaque tua diligendo perficiant, ad laudem, & gloriam semper tuam, qui pro eisdem ouibus tuis, temetipsum obtulisti sacrificium salutare, in odorem suauitatis Deo patri, qui regnat in secula.

Quod principandi ambitio in cælo sumpsit exordium. Cap. I.

Ex vniuersorum institutione conditoris, cum singula quorumcunque animãtium genera sibi similia appetant, ac cum eisdem pariter viuere pacemq; seruare videantur, mirum profecto est, vnde tanta inter ipsum hominum genus sit discordia, tamque multæ lites, atque dissidia. Nam in ipso sui exordio germinauit ęmulatio, seminata sunt iurgia, & bella commota. Adeò autem in hominibus pedetentim cre-

creuerunt odia hominum, vt difficile inueniri valeat, vbi vera sit pax. Intuemur quippe quotidie regnum insurgere contra regnum, ciuitatem aduersum ciuitatem, familiam contra familiã, filium aduersus patrem, fratrem contra fratrem, & amicum aduersus proximum suum. Et hoc vnde, nisi ex ambitione (vt plurimum dixerim) principandi? Nempe si diligenter inspicias, raro inuenies qui subesse desideret præesse autem innumeros. Sane præsidendi hæc pestis in cælo sumpsit originem. Ab illo vtique, de quo per prophetam dicitur: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similes ero altissimo. Agnouit nanque potestatem Dei esse maximam, illam superbiendo concupiuit, & concupiscendo cecidit. Sic plane, sic debuit è cælorum sublimitate deiici, quia ad æqualitatem altissimi voluit coæquari. Quæ, oro, hac superba potuit esse maior, quæ perniciosior, quæ impudentior, quæ postremo damnabilior? Detestabilis prorsus fuit ista præsumptio, quando creatura virtute propria suo attentauit assimilari autori. Non inquit da mihi Domine, vt quemadmodum cæteris spiritibus prætulisti me pulchritudine, cognitione, ordine, & dignitate, ita quoque præsim vniuersis. Ex hoc quippe apparebit gratia tua profusior, & gloria maior. Sed quid ait? Ascendam super altitudinem nubium, & ero similis altissimo. Ego ego ipse potestate mea, & voluntate mea ascendam, ego ambitione mea similis ero altissimo. Nõ deferam factori meo, non expectabo promotorem mei, non inuocabo Deum meum, a quo habeo, & sum quod sum, sed egomet sublimabo solium meum, ostendam potentiam meam, insinuaboque excellentiam meam, ne imperfectus videar, & auxilio indigens alieno. Concepit iniquitatem, principatum ambiuit, cęterorumque requisiuit consensum, vt detestandæ suæ impietatis sortiretur effectum. Quid agis ô scelestissime, quid niteris, quid præsumis? Ignorasne, quia non est potestas, non est sapientia, non est consiliũ contra Dominum? Memento miser quid acceperis, & a quo, propter quid. Nempe gratis tibi collatum est, vt sis forma speciosior, natura generosior, donis locupletior, cunctisque spiritibus dignitate sublimior, quemadmodum propheta de te perhibens ait: Tu signaculum similitudinis, plenus sapiẽtia, perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti. Omnis lapis preciosus operimentum tuum, sardius, topazius, & iaspis, chrysolitus, onyx, & berillus, saphirus, carbunculus, & smaragdus. Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die, qua conditus es, pręparata sunt. Tu cherub extentus, & protegẽs, posui te in mõte sancto Dei. In medio lapidum ignitorũ ambulasti perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inuẽta est iniquitas in te. Quod autem habes non vtique a teipso, sed a Deo patre per verbum suum spiritu sancto cooperante, & faciente te, & vniuersa quæ sunt, sicut scriptum est: In principio fecit Deus cęlũ, & terram, & reliqua, prout ibi ordinatissime continetur. Fecit namque te sine te, non vt permaneres in te, neq; vt te erigeres inaniter supra te, sed vt ipse te traheret ad se, collocaret in se, repleret, & beatificaret de se, non propter te, sed propter se, quoniam misericordia, bonitas, & charitas est. Tu verò ingratissime horum immemor præsumpsisti eleuare cor tuum, & molitus es deprædari gloriam omnipotentis, & æterni Dei, quod minime licebat tibi. Merito igitur, corruisti, atq; animaduersionem diuinę vltionis accepisti, sicut dominus per Prophetam testatur dicens: Ego eieci te de monte sancto Dei, & perdidi te ô Cherub protegens de medio lapidum ignitorũ, & eleuatum est cor tuum in corde tuo, perdidisti sapientiam tuam in decore tuo. In terram proieci te ante faciem regum dedi te, vt cernerent te. In multitudine iniquitatum tuarum pollusti sanctificationem tuam. Producam ego ignem de medio tui, qui commedat te: & dabo te in cinerẽ super terram in conspectu omnium videntium te. Verum vtinam ea, sicut inexpiabilis author fuisti sceleris, ita & solus rueres. Sed (proh dolor) superbiente, te suadente, te cadente, numerositatem cælestium spirituum quàm maximam traxisti post te, filiosque gehennæ illos fecisti, quemadmodum & te. Deformasti vtique cælum syderibus, vastasti muros ciuitatis sanctæ Hierusalem, ipsam ruinis labefactasti, cum cælestem patriam habitatoribus minorasti. Factus igitur es ex hoc horribilis, qui eras pulcherrimus; tenebrosus qui eras in lumine; tortuosus, qui eras rectus; infirmus, qui eras validus; seditiosus qui eras pacificus; blasphemus, qui eras simplex; miserrimus, qui eras gaudens, æternaliter cruciandus, qui futurus eras beatus. Ad hoc quippe te superbię pertraxit reatus vt fieres auersus à Deo, alienus ab angelorum consortio, contemptor gratiæ, dissipator donorum pater mendacii, insidiator iustorum, criminum incentor, corruptor animarum, iniquorum caput, seductor innocentium, origo peccati, peccatorum primus, inimicus pœnitentiæ, pereuntium cruciator, desperationis pelagus, confusionis princeps, tentator fidelium, implacabile malum, virus mortiferum, mortis filius, Christianorum aduersarius, & primorum parentum ad delinquendum impulsor. Liuoris siquidẽ face succensus ipsorum protoplastorum felici innocentiæ statui inuidens, ambitionis venena in eos callidissime profudisti. Porro eodẽ iaculo, eademq; pręsumptionis cogitatione, qua tu cecidisti, illos quoque perimere studuisti: nam quum mulieri dixisses, cur pręcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno paradisi, illaque respondisset.

Esa. 14. Ibidem. Prou. 21. Ezec. 28. Gen. 1. Ezec. 28.

dixisset, De fructu lignorum, quæ sunt in paradiso, vescimur, de fructu verò ligni quod est in paradisi medio, præcepit nobis Deus ne comederemus, ne forte moriamur, illico fraudolenter aisti: Nequaquam morte moriemini. Scit enim Deus quod in quocunque die ex eo comederitis; aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii, scientes bonum, & malum. Tu profane & mendax dixisti in corde tuo: Ero similis altissimo: illis verò suggessisti, Eritis sicut dii, scientes bonum & malum. Hac plane falsa persuasione, hac cupiditate illecti, atque serpentis deceptionibus irretiti neglecto Dei præcepto, qui ne comederent, imperarat, consensu pariter interierunt & gustu. Nempe ante ruinã istorũ exaltatũ est cor, propriæque mortalitatis immemores, sibi cõtra dominũ diuinitatis voluerunt vendicare honorẽ. Factum est autem, iudicante Deo, vt quemadmodum diuinis legibus & continentiæ mandato obtemperare noluerunt, sibi ipsis se repererũt auersos. Quãobrem subsecuta est transgressionis culpa, nuditatis erubescentia, laborandi necessitas, spinarũ & tribulorum germina, indicibilium deliciarum amisio, inhabitatio præsentis exilii, corporalis fames, membrorum debilitatio, frigoris & caloris afflictiua successio, mentis hebetudo, veritatis ignorantia, discernendi tarditas, tepiditas diligendi, internæ dulcedinis carentia, diuinæ contemplationis obnubilatio, creaturarum inobediẽtia, languores innumeri, postremoque mortis ineuitabile vulnus. Sic profecto, sic mulctari debuit humana præsumptio, quæ boni, & mali tanquam Deus ambiuit scientiam, singularisque prę eminentię fastigium concupiuit. Effecti sunt itaque diuinæ iustitiæ speculum, ac posteris non superbiendo magisterium singulare, dum inaniter alta petendo, se cũ dedecore inuenerunt in imis. Nemo igitur primatum cupiat, nullusque aliis præesse desideret. Cæteris quippe negotiis magis periculosum est regimen animarum, atque ad illud, prout oportet, ministrãdum difficillime quisque reperitur idoneus. Verum si quis pro seipso rationem reddere nequaquam sufficit, quanto minus pro se sibique commissis? Omnes (inquit Apostolus) stabimus ante tribunal Christi reddituri proculdubio rationem de collatis muneribus, omissis bonis, perpetratis criminibus, & de ministerio credito. Cęterum ad hoc quis sufficiens est, quis securus, quis à redargutione reperitur immunis? Iudicium durissimum (inquit sapiens) fiet iis, qui præsunt. Nempe si hoc homines considerarent, minime ambirent præesse, neque ecclesiasticæ dignitatis cathedram tanto cũ studio quæritarent. Temporibus verò istis corũ videtur esse infatuata cupiditas, dum assiduis precibus, corporalibus laboribus, pecuniarum precio, adulatione verborum, simulationibus vanis, mercenariorum commercio, amicitiis fictis, &

Gen. 3

Cor. 5 [?]

Sap. 6.

(quod horrendum est dicere) etiam cum corporis periculo, & interitu animæ honoris primatũ adipisci desudant. Huiusmodi propria affectione seducti, ignorantes propria vulnera, dicunt se velle aliena curare: in interiori quidem cordis cubiculo ægroti iacent, & curare quærunt extraneos. Medere, quęso, qui talis es, vlcera tua, exterge cordis tui scaturientem saniem, tumescentem cogitationem, & fętens coram Deo desiderium principandi, vt tu sanatus valeas languentibus, teste experientia, spiritualem præbere medicinam. Alioquin dictum contra te esse censebitur, quod scriptum est: Medice cura teipsum. Quamobrem noli altum sapere, sed depone ęstimationẽ tui, & ne audeas præsumere te aliis sufficienter posse præsidendo mandare. Equidem clamat aduersũ te ignorantia tua, dum hoc arbitraris de te, quod nequaquam licet tibi. Non licet, inquam, tibi cõcupiscere præposituram, non congruit testante magistro de cœlis, desiderare cathedras in synagogis, salutationes in foro, primos accubitus in conuiuiis, prelationes in ecclesia, & vocari ab hominibus rabbi. Sunt namque hæc quædam fomenta superbiæ, & imprudentes facillime ad casum quædam impellentia. Nunquid præceptor noster appetere talia docuit? Nonne humilitatem potius verbo insinuauit & opere? Discite (inquit) à me, quia mitis sum & humilis corde. Tantæ siquidem humilitatis ipse fuit, vt quamuis splendor esset paternę glorię, & figura substantię ipsius, omniaque portaret verbo virtutis suę, semetipsum tamen exinaniuit, formam serui accipiens, & in similitudinem hominum factus, propter homines hominibus subesse non tenuit, quemadmodum euangelista perhibet dicens: Descendit cum illis Maria videlicet & Ioseph Nazareth, & erat subditus illis. Meritò igitur non principandi, sed obediendi, seque humiliandi, dedit in conuersatione sua homini normam, imitandique vestigium. Suasit quoque in doctrina sua non primum appetere locum, sed vltimum tenere, dicens: Cum inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco, vt dicat tibi qui te inuitauit: Amice ascende superius, & tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Cõclusit autem sic: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Quamobrem his eruditionibus informati pugnam debemus viriliter assumere contra nos, maximamque cogitationibus nostris adhibere custodiam, ne nos inaniter trahant supra nos. Quoties enim immissiones præsidendi nobis fiunt per angelos malos, vel suasiones fiũt per homines bonos, aut ex concupiscentia carnis, & vitæ huius immoderata affectione, cogitationes in nobis formantur ad propriæ recurramus infirmitatis examen, ad pauendũque extremæ animaduersionis iudiciũ, & omnino desiderium fugabitur dominandi. In illo

Luc. 4.

Matt. 11.

Heb. 1

Philip. 2.

Luc. 2.

Luc. 14.

illo quippe die nequaquam erit securior, qui fuerit potentior, siue maior erit, qui fuerit honoratior quin potius qui extiterit corde humilior, rebus sponte pauperior, conuersatione sanctior, & hominibus contemptibilior ille prorsus erit in conuentu iustorum sublimior, iudicanti domino propinquior, gloriæ cęlestis candore splendidior, atque diuinæ fruitionis contemplatione beatior. In hac quippe peregrinatione via tutissima, per quam ad patriam supernam pergitur, est humilitas, cognitio sui, atque contemptus. Per hanc quicunque incedit, occasiones peccandi, atque diaboli effugit laqueos, qui ab aduersario ex imperandi ambitione parantur. Nempe qui in imo est positus loco, quamuis impellatur tametsi in lubrico pedem ponens labatur, funditus perire non valet, dicente Propheta: Humilis cum ceciderit, non collidetur, quia dominus supponit manum suam: at verò qui in altũ conscendit, etiam nullo impingente, si lapsus fuerit, conterretur. Pacatissimus ergo atq; securus est humilitatis locus, quoniam habitatorem suum à casu protegit, disponit ad gratiam, & quanquam in præsidentiæ sublimitate constitutum prorsus periclitari non sinit. Quamobrem quicunque humilitatis celsitudinẽ attingere desiderat, pręlationis fugiat cathedram, & ambitionem imperandi corde perhorrescat, prælatorumque conuersationem pro posse, non condemnando declinet quatenus in iudicio humilis domini securus appareat. Lætissimo quippe sinu charitatis imitatorem suscipit suum, honoris infulas aspernantem. Porrò humilitatis magister & forma, dominus videlicet Iesus sciens humanam infirmitatem ignorantiæ caligine obuolutam, semper alta cupere, & potius præesse, quã subesse ambire, seruis suis ac fidelibus vniuersis indicauit, quam periculosum sit, principum regimen, quamque prælatorum onus graue. Nam irruentibus turbis, & vt ipsum sibi in regem præficerent, ad se venientibus delitescendo fugit, seque ab eorum aspectibus occultauit, nõ quidem vt honoris propter se magistratum formidaret, sed vt in illo discerent, cæteri, quanta sit in prælatione anxietas, quàm laboriosum pondus, quantumve periculum manifestum. Quanta quidem sit in regimine animarũ anxietas, quis, oro, enarrare sufficiat, cum ad bene regendum oporteat illum qui præsidet, vniuscuiusque scire mores, affectiones & vitam, quibus tentationibus exagitetur, quibusque passionibus superetur, quatenus valeat nedum congruentem languentibus spiritualem pręberę medicinam, verumetiam infirmãtium afflictionibus compati? Debet quidem prælatus gaudere cum gaudentibus, & idipsum sentiendo flere cum flentibus, atque peruigilem de sibi commissis adhibere custodiam. Sanè supra modum laboriosum est prælationis pondus, atq; intolerabile, nisi desuper constantiæ & compassionis proximorum infundatur gratia, atque zelo salutis animarum præsidentis accẽdatur affectus. Equidem hoc posse perficere non est volentis, neque currentis, sed tantum miserẽtis Dei. Ipse quippe est, qui animas fidelium replet compassione, fortitudine, compunctione, cognitione, dilectione, & pace. Nam absque his donis nequaquam (vt decet) peragi valet ministerium pastorale. Quisquis itaque curam proximorum gerẽs his caret, intelligat, quæso, in quàm magno versetur periculo. Nempe si errantem perspexerit ouem, nec illi cõpassus fuerit, si de damno ipsius compunctus non orauerit pro ea, si dilectionem erga illam exhortando, admonendo, suadendo, increpando, obsecrando, nequaquam ostenderit, rationem proculdubio de ipsa redditurus est domino. Tales vtique pastores ipse dominus per Prophetam arguens, inquit. Pastores audite verbum domini: Viuo ego, dicit dominus Deus. Quia pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarum agri, eo quod non esset pastor. Neque enim requisierunt pastores gregem meum, sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos non pascebant, ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare eos faciam, vt vltra non pascant gregem meũ, & liberabo gregem meum de manu eorum. Ex huiusmodi increpationibus colligitur, quanti periculi sit regimen animarum, pro quo pastor subiectorum salutem negligens, tanta inuectione corripitur, tantaque cum redargutione damnatur. Nec ab re: Nam quicunque sibimet suadens insufficientiam propriam de se pręsumendo metiri negligit, & alieni profectus mercede priuatur, & proprio mucrone ipse se perimit. Nam vnde ex ouium sibi commissarum debuit exercitatione ditari, inde ex torporis, atque præsumptionis culpa ad magnam spiritus transit inopiam. Rem quippe bonam huiusmodi ministrando nõ bene, omni se facit confusione dignissimum.

Eccl. 13. · Ezec. 34.

Quòd quicunque ad regimen vocatur animarum, prius rectæ intentionis in se fundamentum instituat, quo mediante spiritualis ædificij in Deum structura proficiat. Cap. II.

Quemadmodum peregrinantibus, si contingat per syluestria incedere loca, in quibus vel indomitæ latitent feræ, seu latrunculi viatores deprædari cupientes obsideant, maxima, vt securi cęptum iter peragere possint, adhibenda est prudentia: ita & qui ad regimen vocantur animarum, summa cum diligentia obseruare debent, à quo vocentur, quoue ad illuc moueantur affectu, quoniam ministerium difficillimum accepturi sunt, ad quod vtique nõ elate pro adipiscenda gloria non lætanter pro adimplendis voluptatibus, nõ cupidè pro aggregatione

gatione diuitiarũ accedẽdum est, sed humiliter, sed pauidè, sed deuotè. Prius quippe humilis considerationis, atq; intentionis rectę sunt iacienda fundamẽta, quatenus prę̨sidentis animus in exequendo ac perficiẽdo ministerio sibi credito, sit liber sitq; solicitus. Fundamentũ nanq; huius spiritualis operis, cõsiderationẽ humilẽ, atq; intentionem non obliquã esse dixerim, quæ profectò nedum in hoc præclaro negotio, verumetiam in cęteris actionibus nostris, in quibus siue priuatũ, seu cõmune subsistit bonũ debent formã adhibere virtutis. Nemini quippe illorũ, qui Deo in spiritu placere peroptant, hanc licet ignorare regulam, vt non superuacue laborasse deprehendantur, cum coram tribunali æquissimi iudicis domini Iesu astare contigerit, more vtiq; illarum fatuarum virginum, quæ ornatis, accensisque lampadibus, obuiam venienti sponso absq; oleo ire præsumpserunt. Porrò si testante ipso cęlesti sponso oculus noster simplex fuerit, totũ corpus nostrũ lucidum erit; si verò nequam, totum corpus necesse est vt tenebrosum fiat, cõsideret quisquis ad officium curę pastoralis vocatur, quàm vigilãter quamq; prudenter oculos intellectuales apertos tenere debeat, vt videlicet ad tam periculosum negocium in ipsius exordio non seducatur affectione blanda, vel prę̨sidendi obliqua intentione fallatur, eorumq; corpus ministerii huius efficiatur opacum, odibile, & reprobandum. Saluberrimum itaq; consilium hoc est, vt summo cum studio omne prælationis desideriũ releceetur a quocunq; Deo placere cupienti, siue doctus, siue bonus, siue sit prudens, cum non liceat alicui hominibus imperare. Non .n. natura, sed infirmitas & superbia fecit hominẽ hominibus dominari. Nã quale imperium, qualeve dominium Deus dederit homini, diuinum super hoc oraculum audi: Dominamini (inquit Deus primis parentibus nostris) piscibus maris, volatilibus cœli, & bestiis terræ. Nusquam quippe reperies, quod Deus mandauerit, vt hominibus dominarentur homines. Verum vt homo homines regeret, hoc in diuinis frequentissime claret eloquiis. Aduerte (quæso) quid sacra veteris testamẽti narret historia: Erat Moyses in deserto pascẽs oues Ietro cognati sui sacerdotis Madiã. Vidit aũt quòd arderet rubus, nec cõbureretur, & ait: Vadam & videbo visionẽ hanc magnam, quomodo ardeat rubus, & non comburatur. Cumq; appropinquasset rubo, se vocantem de rubo audiuit dominum, atq; dicentẽ: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorẽ eorũ audiui, propter duritiam eorũ, qui præsunt operibus: & sciens dolorem eius descendi, vt liberarem eum de manibus Aegyptiorũ. Sed veni, mittã te ad Pharaonem, vt educas populum meum filios Israel de Aegypto. Cernisne, quòd non ad dominandum populo, sed ad ducatum regiminis missus est Moyses? Nec mirum: regere quippe charitatis est opus, dominari verò superbiæ. De ipso quoq; domino nostro Iesu Christo, qui princeps verus erat & rex per Prophetam inquit Deus: Et tu Bethlehem terra Iuda nequaquã eris minima in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel. Porro vnus solus est dominus, qui per Prophetam clamat dicens: Ego dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum. Ego dominus faciens hæc omnia. De ipso etiam per quendam sapientem dicitur: Tu autem dominator domine, cum tranquillitate disponis nos. Tibi nanq; subest omnia posse cum vis, cæteri autem qui præsunt, eius ministri sunt. Quamobrem qui non ministrare, sed dominari volunt in clero, non proprie domini, sed raptores & tyranni sunt, dum non subditorum, sed propria quęrunt cõmoda, diuitiarũ videlicet, voluptatis, honoris & famæ. Sanè tales abominatur dominus tanquã raptores honoris sui, a proximi dilectione alienus, imitatores diaboli & gratiæ contemptores. Vnde nec ipsos sibi astare permittit elatione inflatos, quemadmodum per beatam virginem dicitur: Fecit (inquit) potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Ab hac siquidem ambitione dominandi, quum inter Apostolos contentio facta esset, quis eorum videretur maior, conspecuit eos dominus dicẽs: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent inter eos, benefici vocantur. Vos autem non sic, sed qui maior est in vobis, fiat sicut iunior; & qui præcessor est, sit sicut minister. Humilis quippe dominus humilitatem subiectionis docuit, atque imperandi affectum prorsus detestatus est. Erudiuit vtiq; Apostolos, & in ipsis vniuersam ecclesiã suam, fideles scilicet omnes, vt non desiderent honoris primatum, neque regiminis cathedram quærant, sed potius subesse cupiant, & propriæ vacare saluti. Cæterum si ad aliquod regiminis ministerium illos promoueri contingat, hoc nullatenus ex eorum voluntate, seu industria fiat, sed tantum disponente Deo, & præsidentis authoritate ad hoc se sponte inclinãte, quemadmodum in Actibus patet Apostolorũ de septem diaconibus, quos elegerũt credentes, confirmaueruntque Apostoli, vt ministrarent mensis, sic nihilominus spiritu sancto ordinante atque volente. Siquidem in veteri testamento, quum pontificalem vellet Deus instituere dignitatem, cæterorumque ministrorum suorum distinguere gradus, ait ad Mosem: Applica Aaron quoque fratrem tuum ad te cum filiis suis de medio filiorum Israel, vt sacerdotio fungantur mihi, faciesque vestem sanctam fratri tuo in gloriam & decorem. Verum quum idem Aaron completo ministerio sui sacerdotii iubẽte Deo pergeret ad patres suos, dominum sibi loquentem audiuit Moses, atque dicentem: Tolle Aaron & filiũ eius &

Gen. 1. — Exod. 3 — Matt. 2. — Esa. 45. — Sap. 12. — Luc. 1. — Matt. 20. — Act. 6. — Exod. 28. — Leuit. 8

& duces eos in montem Hor, quumq; nudaueris patrem veste sua, indues ea Heleazarum filium eius, & Aaron colligetur & morietur ibi. Sic Fines, sic Samuel, sic patres cæteri, qui Deo placuerũt non ex ambitione, sed ex vocatione diuina, ad ecclesiasticas dignitates, & ad animarum assumpti sunt regimen, prout Apostolis dominus dicit: Ego elegi vos de mundo, & posui vos, vt eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Hinc est quod tantam animarum messem ad aream cõgregauerunt ecclesiæ, tantumque populum adduxerunt ad fidem. Non autem ipsi per seipsos talia agere valuerunt, sed ille operabatur in illis, & loquebatur per ipsos, qui ait: Sine me nihil potestis facere. Erant prorsus ipsi instrumẽtum, per quod perficiebat opus suum Dei sapientia, ad gloriam quippe suam & profectum illorum, per quos qui credebant erudiebantur, exhortabantur, dirigebantur. Nouit planè dominus quos prædestinauerit ad opus præcipuum, & laboriosum prælationis ministerium assumendum. Quamobrem nullus percipere sibi præsumat honorem hunc, neque precibus, adulatione, vel precio gubernãdæ plebis onus quærat assumere. Solicite custodiat, quisq; cor suum ab omni tumore superbiæ atq; præsidendi amore, sibimet ipsiq; cũ silentio vacet. Taliter verò vitam, moresque componat suos vt in ipso habitare dignetur Deus, atq; per illum tanquam per instrumentum idoneum, suã perficere gloriam, quoties, qualiter, & quando illi libuerit. Infructuose quippe ministerium hoc, non vocante Deo exercere conatur quisquis in ecclesia pręsidere videtur, atque honorem Dei arbitrio suo celare se putat. Quoniam, quęso modo Deum honorare valet, qui ex obliquo, & nequaquam se Deo vocante, rationabilibus ouibus præesse desiderat? Ipsum dominum audi dicentẽ: Qui non intrat per ostium in ouile ouiũ, sed ascẽdit aliunde, hic fur est & latro. Quare fur & latro dicitur? Profectò, quia non per ianuam, sed per maceriam ad oues festinat accedere. Quis vero intrat per ianuam? Vtiq; qui intrat per Christũ, vocatus à Christo. Quamobrem quicunq; vocatur à Christo, & per Christum ad oues ingreditur, ipsum oues audiunt, ipsiq; bene viuendo obtemperant. Nec immeritò. Nam in illo pastorem verum inhabitantem sentiunt, atque eundem in ministerio prędestinato & vocato audiunt loquẽtem, docentem, hortantem, allicientem, complectentem. Nemo igitur aliũde præsumat fructificare in ecclesia immarcessibilem iustitiæ fructum, animarumque profectum, quàm ingrediendo in ouile per ianuam quemadmodum ipse dominus, qui ianua est, testatur dicens: Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur, ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Ingredietur vtique, vt accipiat internorum scientiam; spiritualium sacramentorum gustum, sui cognitionem, charitatis donum, proximorum compassionem, & ad tollerantiam aduersorum, constantiam. Totus verò charismatibus munitus, & confortatus in domino, egredietur foras, missus à Deo ad curam & regimẽ animarum. Cernisne quod nullus arbitrio suo administrationi tãti regiminis se debet exponere, nisi prius sit ipse vocatus à domino? dicente Apostolo: Nec quisquam sumat sibi honorem, vtique pontificalem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Non autem mirum est, si Aaron, quamuis iustus & sanctus, non pręsumpsit sibi vendicare summi gradum sacerdotii, quum de ipso vnigenito Dei filio sic legitur: Sic nec Christus semetipsum clarificauit, vt pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum, filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. O quantæ redargutionis, quantorumve suppliciorũ esse censendi sunt rei, qui nullo eos quęrente, nemineque vocante, primatum pontificalis officii ambiunt, & præsulatus honores adipisci peroptant, nequaquam attendentes, quod supra modum ab itineribus veræ humilitatis deuiant, & ab exemplo per summum pontificem dominum Iesum exhibito vniuersis exorbitant. Qui quum verus sacerdos & cõstitutus à Deo honorabilis esset pontifex, transeuntis dignitatis præeminentiam, atque temporalis cathedræ honorem respuens, tanquam singularis reuerendissimus præsul, crucis tribunal semetipsum immolaturus ascendit. Indicauit profecto ipse dominus, quale sit pontificis ministerium, qua intentione, quove affectu illud suscipere debeant qui vocantur. Oportet siquidẽ illum, qui animarum præsidendo vult curam gerere, vtique intrare per ianuam ministrando, laborando, orando, & si necessitas coegerit, etiam moriendo animam suam dare pro ouibus, quemadmodum bonus Iesus dominus & magister docuit & perfecit. Docuit, inquam, dicens: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Perfecit vero, sicut ipse ait: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & animam suam dare redemptionem pro multis. Et Petrus inquit Christus passus; est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui peccatum nõ fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Paulus quoq; dicit. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, qui tradidit semetipsum pro ea, mundans lauacro aquæ in verbo. Tale itaq; debet esse pastoris animarum ministerium, talis intentio, talisq; affectus, vt sine intermissione, absque fastidio, imo alacri animo, & si non actualiter semper habitualiter tamen se pro salute subditorum exponat, & tanquam Deo redditurus rationem, peruigilem supra dominicum gregem adhibeat custodiam, ipsiusque procuret profectum iugiter versando in corde, quem

fru-

Ioan. 15 · Ioan. 15 · Ioan. 10 · Ioan. 10 · Hebr. 5 · Heb. 5 · Psal. 109 · Ioan. 10 · Matt. 20 · 1. Petr. 2 · Eph. 5

10 · 20 · 30 · 40 · 50

fructum valeat de suo coram Deo ministerio reportare. Quamobrem pro suæ conuersationis forma teneat Sanctorum laudabilem vitam, eorum potissime qui regendarum animarum sortiti sunt curam. Porrò in ipsis consideret zeli rectitudinē in ministrando vnicuique iustitiam, magnanimitatis constantiam in perferendo labores pastoralis officii, exhortationis assiduitatem in releuando pusillanimes, autoritatis fiduciam in corripiendo delinquentes, liberalitatem temporalium in tribuendo egentibus, & ardorem charitatis in animarum salutem concupiscendo. Vnum ex ipsis audi dicentem: Istantia mea quotidiana solicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scādalizatur, & ego nō vror? Idemque: Quotidie (inquit) morior propter gloriam vestrā, fratres, quæ est in Christo Iesu. Tantā siquidē huiusmodi sancti viri sitim salutis pertulerunt animarum, vt proprii corporis contemptis commodis, vsque ad exaltationem spiritus in ministerio sibi credito deseruirent. Hinc quippe factum est, vt Dei & proximi dilectione succensi, Deum in suo glorificarent corpore, suarum mundum replerent odore virtutum, innumerabilium credentium populorum sanctam fœcundarent ecclesiam, atque sibiipsis indicibilem in cęlis acquirerent gloriam. Non enim sempiterna valet carere mercede, quod pro amore Christi vtilitati impenditur proximorum.

2. Cor. 11

Quòd sicut ex ministerio humani corporis rationalis spiritus agnoscitur virtus: ita in ecclesiæ corpore sancti spiritus claret præsentia. Cap. III.

HVmani corporis quicunque prudenter voluerit considerare ministerium, maximum spiritualis eruditionis poterit reperire arcanū, quo mediante fraternę charitatis discet seruare vnitatem. Nam & si in creaturis visibilibus, quamuis in voluminibus sacris plurima de proximi dilectione sint documenta sublimia, peramplius tamē hoc in humano claret corpusculo. Membra siquidem quum in eo sint multa, variumque inter se sortiantur effectum, atque formę inæqualitas in ipso agnoscatur esse maxima, quadam tamen dispositione mirabili, omnia vnum vnitatis & pacis deducuntur ad finē. Sunt planè in ipsis humani corporis membris quędā, quę ignobilia & contemptibilia esse videntur, quędam autem mediocris ęstimationis, nonnulla vero nobiliora præ cæteris. Nunquid pes, qui despicabilior reliquis esse apparet, quia adhęret terræ, & sine reluctatione aliqua versatur in luto, totiusque corporis pondus sustinet, ab aliis despicitur seu contemptu habetur? Similiter & manus quamuis non præmineat in corpore, tametsi in cunctis pene ministeriis corpori necessariis occupetur, num à cæteris minus diligitur membris? Prorsus minime. Quin potius teste apostolo, quę videntur esse corporis membra ignobiliora & contemptibiliora, his abundatiorem honorem circundamus. Nam quę honesta sunt, nullius egēt. Quamobrem oculus, qui aliis membris videtur præclarior esse & superior, vigilat & pericula præuidet, vt in offendiculū aliquod nō impingat pes, vt non se sauciet, totumque pauimento prosternatur corpus. Stat quoque auris in sublimi, & diligentissime obseruat, si forte quid audiat, quod cæteris membris possit esse obnoxiū. Nullum profecto membrum ab hac intētione reperitur alienum. Pes quippe cæterorum membrorum absque reclamatione vlla incommoda ferens, ambulandi peragit ministerium. Manus autem pro reliquorum bono intendit operi. Oculus visui, & auris auditui. Omnia siquidem vnanimiter, mutuoque consensu, naturali confœderata sunt vinculo charitatis. Se quidem in iis, qui aduersari videntur illis pariter tuentur, se diligunt, vbi vicissim deseruiunt. Singula quoque vniuersorū bonum cupiunt, malum vero declinant, necnon de communi commodo tanquam de proprio collætantur. Non enim labore attrita, non infirmitatē lassata, neque confecta senio, mutuæ affectionis intermittunt opus. Siue igitur vnum gaudeat mēbrum, congaudere noscuntur & cætera, siue aliquod horum patiatur, compatiuntur & singula. Cōnectunt vtique se, fouent se inuicem, & super omnia vnitatis separationem nimium perhorrescunt. Quamobrem si accidat, vt naturaliter, vel ex casu fortuito ipsorum vnum infirmetur, repente videas adesse & reliqua, & vt sic dicam, illud inter ea censetur fore beatius, quo mediante remedium adhibeatur ægroto. In illis nullum inuenitur, quod recuset laborē, quod renuat se exponere, quod patienti membro negligat famulari. Cuique etsi desit possibilitas, inest nihilominus volūtas promptissima ministrandi. Magnum profectò est mysterium, & dignissimum veneratione spectaculum, intueri videlicet in hoc terreno figmēto tot membra in officiis diuersa, dissimillima in forma, atque omnino à ratione aliena, tā sedulo, tamquē sibi inuicem ministrare, tantaque se diligere charitate. Verum hoc quare? Vel hoc vnde? Nunquid propter seipsa, aut à seipsis perficiunt istud? Prorsus minime. Est plane spiritus inuisibilis & rationalis, qui humanū viuificat corpus, & illi tanquā dominus pręsidet, cuius vtiq; imperio vniuersa corporis mēbra famulantur, ac cunctū ministerii sui peragūt cursū, quo proculdubio absēte omnia iacent, atque ad opus aliquod insensibilia inualidaque redduntur, vtpote directore ac ductore carentia. Experire, quæso, quum corpus iacet exanime, quamuis oculi, manus, cęteraque corporis membra sint integra, & absque vlla læsione, vtrum valeant audire, videre, gustare, ambulare, atque palpare. Nam etsi vocifereris tota die, si vellices, totumque dilanies corpus, non erit

1. Cor. 12

qui sentiat & obtemperet tibi. Est quippe corpus idem eademque membra, quę prius sentiebant, mouebantur, operabantur, famulabantur. Vnde verò hęc tam repentina mutatio? Profectò ex rationalis absentia spiritus, qui corpus ipsum viuificabat, informabat, mouebat, regebat, instruebat: quique manus operi, oculos coaptabat visui, aureisque auditui, & olfactui nares, atque pedibus virtutem prębebat ambulandi. Per seipsos vtique hi sensus inutiles sunt, & possunt nihil instrumenta 10 quippe sunt rationali accommodata spiritui, quibus mediantibus valeat agenda perficere, mutua proximorum pręstare obsequia, corpori impendere necessaria, mundique istius, prout expedit, pertractare negocia. Per ipsos, inquam, sensus spiritualem, internumque explicat mentis conceptum, virtutum auget meritum, diuinorumque eloquiorum pandit arcana. Sane quicquid commẽdationis, quicquid boni, si quid virtutis, si quid meriti spiritus rationalis agit in hoc, & per hoc luteum atque humanum corpus, ęque Spiritus sanctus Christi complet in corpore. In ipso siquidẽ corpore Christi, quod est ecclesia, pręest ipse Spiritus sanctus, singulaque regit membra, atque opportuna diuidit ministeria, non pro postulantiũ votis, aut arbitrio præsumentium, sed ex sua largiflua placidaque benignitate, ne quis de se inaniter glorietur, & supra se elatus quod accepit, amittat, ac tanquam membrum putridum & corruptibile in sui perniciem præcidatur à corpore. 30 Quamobrem quicunque munus quodlibet spirituale meretur administrare, ab eodem proculdubio spiritu illud se recepisse cognoscat, ad gloriã vtique Dei, & ędificationem ecclesiæ Christi, atque ad meritum, suscipientisque profectum. Apostolum Paulum hoc attestãte audi: Vnicuique datur, inquit, manifestatio spiritus ad vtilitatem. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatum 40 in vno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis, prout vult. Porro vbi conspicis huiusmodi esse charismata, spiritum sanctũ illic præsentem esse nequaquam dubites, mẽbraque spiritualia viuificare, custodire atque dirigere. Ecõtrario quoque vbi idem spiritus deest, non potest esse vera sapientia, scientia infusa, formata fides, conuersatio sancta, vitiorumque carentia. Nam ex ipsius 50 absentia supra modum carnis exuberant opera, quæ Apostolo perhibente sunt fornicatio, immũditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietãtes, comessationes, & his similia. Vt igitur plenam horum, quæ dicuntur, valeas habere notitiam, eundem Apostolum fructus, operationesque spiritus differentem agnosce: Fructus, inquit, spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia & castitas. Sanè quemadmodum ex fructibus arbor, ita ex his quæ dicta sunt, indubitanter intelligitur præsentia spiritus, & sicut absque anima non vegetatur aut mouetur corpus, corporisque membra inutilia sunt, ęque sine spiritus sancti pręsentia nullus mortaliũ in ecclesia corpore valet spirituali vita subsistere, nec gratia vegetari, neque ad meritum ęternę remunerationis proficere, tametsi exteriores quosdam actus videatur exercere virtutum. Quamobrem quisque fidelium ex hoc optimam eruditionis ad acquirendam humilitatem valet percipere formam, vt si quid videlicet boni peragit, non sibi arroget, sed inhabitanti spiritui, quo promouente atque dirigente, Deo gratum perficitur opus. Non igitur simpliciter spiritualia dona, sed ipsum sanctum spiritum largitorem atque custodem donorum debemus tota animi intentione concupiscere, & ad cordis nostri penetralia orando iugiter aduocare quatenus illuminati ab ipso, & eruditi per ipsum opera illius absque vllo errore possimus agnoscere. Aliter quidem in ecclesia & in vnaquaque fidelium pręsidet congregatione, atq; aliter membra singula regit & protegit. Equidem in ecclesia pręest vt rex potens virtute, charismatibus locuples, vbiq; pręsens, diuinitate omnia vegetans, cuncta perlustrans, vniuersa cõplectens, singula diiudicans, ita vt illum nil lateat illi nihil resistat, quippe quum sit omnium artifex omnem habeat scientiam, omnem virtutẽ, atque prospiciat vniuersa. Pręsidet, inquã, vt eruditissimus paterfamilias, membrisque singulis impertitur dona, ministeria diuidit, gradusque distinguit quemadmodũ Apostolus perhibet dicens: Quosdam quidem in ecclesia posuit Deus, primum Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, deinde gratias curationũ, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationesque sermonum. Sanè membra singula fouet, in tentationibus roborat, declarat in dubiis, humiliat in prosperis, protegit in aduersis, nullumque despicit clamantem ad se, ac confidentẽ de se. Verũ ne schisma fiat in corpore, quosdã ex membris instituit pastores atque rectores ad componendum credentium mores, & dirigendũ eorũ gressus in disciplina virtutum, ac semitis mãdatorum cęlestium: nonnullos verò inferioribus coaptat ministeriis, vt videlicet assistant laborantibus, egentibus alimonias parent, infirmis deseruiant, maioribus obtemperent, ambulent in simplicitate, corpusque proprium exponant laboribus, vsque ad mortem pro virtute certãdo. Porrò tam ex iis, quę regunt, quam ex iis, qui reguntur vnum efficitur corpus Christi, sicut Apostolus, ait:

1. Cor. 12. Gal. 5. Ibid. 1. Cor. 12.

Ibid. ait: Vos autē estis corpus Christi & membra de membro, in quo fulget gloria Dei, viget fraterna charitas, singulorū membrorū clarent dona, virtutum perficiuntur merita, atque cœlestis patriæ elucet imago. Vicissim itaque qui præsunt, & qui obsequendo ministrant, in vno dilectionis vinculo, & vnitate spiritus sibi cohærent, & inuicē coadiutores sunt a Deo, vt nequeant ab alterutris separari, nec valeant qui præsunt sine inferiorib. nec inferiores absque rectoribus iniunctū laudabiliter complere officium, quippe quū sint membra in corpore, sint ēt caput & corpus. Membra quidem sunt fideles omnes, tam qui regūt, quàm qui reguntur, corporis Christi, quod est ecclesia cui ipse Dominus Iesus Christus præest, tāquam verum, & summum caput. Ratione verò ministerii, qui regiminis sortiti sunt curam, caput, & qui subiectionis adepti sunt meritum, congrue mysticum vocandi sunt corpus, cui videlicet præsidet in spiritu dominus, quamuis exterius præsideat homo. Cæterum quemadmodum in humano corpore cęteris caput supereminet mēbris, & sensum fulget dignitate, eorū videlicet, quorum ministerio totum corpus ornatur, custoditur, & regitur: ita in corpore Christi mystico, & in qualibet congregatione fidelium qui præsidet, præ cunctis ornatior esse debet moribus, virtutibusque locupletior, ideo vt quantum caput differt a membris, tantum pręlatus debet subditos in perfectione præcellere. Vnde oportet, vt non insolescat de collatis sibi gratiis, non extollatur aduersus inferiores, non dirimat vnitatem dominici gregis, sed potius illam exortationibus nutriat, prudentiaque conseruet. Equidem propter seruandam vnitatem præsidentium ministerium in ecclesia necessarium esse cognoscitur, tanquā caput in corpore, sine quo prorsus cōgregatio quęque cōfunditur, diuiditur & deperit. Nempe vbi deest qui regat, vniuersa confusa sunt, deest reuerētia mutua, procul est pax, legis negligitur custodia, postponitur ordo viuendi, morum disciplina deseritur, abiicitur norma virtutū, propria dominatur voluntas, atque proprio vnusquisque ducitur sensu, quo nihil est detestabilius in conuersatione religiosa, nihil ad compaginem charitatis custodiendam damnosius, dirimendamque reperitur habilius. Et hoc quare? Profecto quia tota natura languet humana, nulla in illa est sanitas, nullumque in homine bonum, & nullus bonus. Dominus (inquit Propheta) de cœlo prospexit super filios hominum, vt videat si est intelligens aut requirens Deum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Verum quoniam omnes infirmi sunt, & passionibus pleni, quod per se nequeunt, expedit vt sub alieno dirigātur ducatu. Nā sicut ægrotus corpore, si proprio relinquatur arbitrio semper saluti cōtraria appetit, & ipse suæ mortis est causa, æquè de spirituali censendū est languido. Cæterū vt hoc clarius elucescat parūper, quæso, considera, quātis ipsa natura humana, atq; eius interior hō sit attritus infirmitatibus, spiritualibusque passionibus inuolutus. Nunc quidem inaniter gaudet, nunc doloribus fatigatur, interdū casibus tristatur aduersis, futurorumque periculorum timore cōcutitur, quandoque tabescit ignauia, ac graui liuore deprimitur, nonnunquā vana hilarescit spe, atque his, de quibus ex corde flere debuerat, omni postposita grauitate lætatur. Hunc (proh dolor) quā frequenter accendit ira, superbia inflat, detorquet ambitio, ignorantia præcipitat, tenet confusio, cupiditas trahit, necat voluptas, æmulatio dehonestat, desperatio deprimit, frangit metus, supplantat tētatio, & decipit inimicus. Totus quippe lāguet, incessanter delinquēdo cadit, iugiter sibi lethalia concupiscit, sæpissime sub omni spe fallitur, frequentissimæ per inconstantiā a bono opere iam inchoato reflectitur. Sanè tanquā nauis in pelagi medio constituta, vanis, perniciosisq; cogitationibus huc illucq; impellitur, nunc attollitur prosperis, nunc verò aduersis deiicitur, nonnunquā ēt carens omni gubernaculo rationis, per delectationem atque peccati consensum lugendæ mortis naufragium patitur. Huiusmodi & mille variis infirmitatibus laborantē peritissimo medico, atque experto quis dubitet spirituali indigere ductore, quatenus ad pacem portumq; supernę ciuitatis Hierusalem queat peruenire incolumis? Hac prorsus de causa quādiu mortali hoc peregrinamur in corpore, habemus opus ductore peruigili, cuius sano consilio, cuiusve circunspecta prudentia, aduersariorū spiritualiū agnoscamus insidias, emergentia euadamus pericula, casus vitemus noxios, carnis fugiamus vitia, adhortemurq; quotidie ad studia, actusque virtutū. Quis, oro, absque directore viarū discrimina inexpertus valet peragrare securus? Quis, inquā, sine præceptore disciplinam spiritualis militiæ addiscere potest? Errat proculdubio, atque de se præsumit inaniter quicūque proprio neglecto pręlato, arbitrio, iudicioque suo vult cuncta peragere. Quamobrē nullum regnū, nulla ciuitas, nullus exercitus, nulla congregatio, nullaq; familia, sine rectore esse debet, quo videlicet mediāte corrigantur delinquētes, instruantur indocti, euigilent desides, pusillanimes foueantur, dirigātur simplices, humiles complectantur, reprimantur superbientes, atque de virtute in virtutem proficientes exerceātur. Hoc quidem experiētia docet, hoc sanctorū eruditio insinuat scripturarū. Certe quū dominus de Aegyptiaca seruitute Israeliticū populū liberare decreuisset, Moysem illi præfecit ducē, vt ipsius prouida gubernatione vsq; ad terram cum repromissionis adduceret. Poterat planè absque angelico ministerio vel humano, pollicitationē patribus

Psal. 13.

vociferari non cessant. Quis, oro, impune tam maxima necnon ineffabilia sui conditoris valet gratis præstita contemnere dona? Veniet proculdubio, veniet tempus, quando ipsa Dei sapientia iudicii solium eriget, & sceleratis, atque ingratis hominibus prærogata beneficia, & sui contemptum irridendo obiiciet dicens hoc, quod in illius persona scriptum est: Vocaui & renuistis, extendi manũ meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne cõsilium meum & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, quum vobis quod timebatis aduenerit, quum irruerit super vos repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem domini non susceperint, nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint vniuersę correctioni meæ. Quamobrem redeat vnusquisque præuaricator ad cor, recogitet annos suos in amaritudine animæ suæ, corrigat vias suas prauas, emendet iuxta prophetæ consilium in melius, quæ voluntarie seu ignorãter deliquit, lachrymis tergat, gemitibus diluat atq; humili confessione quotidiana conetur abolere facinora. Discat, inquam, die ac nocte lege Domini meditari, reuoluat frequenter animo sui opera redemptoris, illique sedulum deuotæ seruitutis impendat famulatum, & spiritualis laudis atque gratiarum actionis persoluat debitum, exibeat sacrificium, offerat holocaustum. Studeat demum omni sua industria mentem purgare, & habitare secum, quatenus ipsi diuina cooperante clementia nedum generalia beneficia, & quę cunctis fidelibus notissima propalata sunt munera, agnoscere valeat, verumetiam specialia & occulta, quæ ipse dominus Iesus pater familias operatur in corde, mereatur experiri mysteria, necnon amoris gustare præludia. In his proculdubio erudi tur anima, quæ hucusq; vehitur ab eodem Dei filio, intelligere, quã magnus sit Dominus, qualiter colendus sit Deus, quàm fortiter omnipotẽs diligendus sit pater, quàm dulciter cœlestis amplectendus sit sponsus, quàm suauiter in cordibus humilium sanctus requiescat spiritus, quàm ineffabile sit in patre verbum, quàm arcana sit in iudiciis sapientia, quamve sit beata in semetipsa, laudanda, atque glorificanda trinitas. Nempe ista docere, interius hominis affectum accendere, diuinæ bonitatis officium est, non operis humani. Nam, teste Apostolo, neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incremẽtum dat Deus. Ipse solus est, qui possidet corda, mutat, replet, & satiat. Possidet, inquam, vt Deus, sicut Propheta clamat dicens: Defecit caro mea & cor meum, Deus cordis mei & pars mea Deus in æternum. Mutat autem de peccatoribus iustos, & de inimicis amicos faciens. Replet luce, charitate, exultatione & iubilo. Satiat verò seipsum manifestans per fidem, & promittẽs speciem, in qua videlicet specie erit homini plena atque perfecta satietas, sicut Propheta ait: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuę potabis eos. Cæterum ad regendum ecclesiam suã, & ad decorem sapientiæ suæ, necnon ad suorũ profectum fidelium, singulis corporis sui membris diuersa impertitur ministeria, secundum beneplacitum voluntatis suæ in laudem & gloriam gratiæ suæ, quemadmodum Paulus inquit: Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi: propter quod dicit: Ascẽdens in altũ captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Dedit quidem quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas alios verò euãgelistas, alios autem pastores & doctores in consummationem sanctorum, in opus ministerij & in ædificationem corporis Christi. Et hoc quamdiu? Vtique donec occurramus omnes in vnitatẽ fidei & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Domini, itaque Iesu opus est proprium introrsus regere gradus, atque officia diuidere, hominum verò impensum ministerium fideliter exercere, potissime, quibus datum est præesse ouibus eius. Maximum quippe diuinæ dignationis est munus pastorali officio, ac dominici gregis regimini deputari. Porrò dominari in populis, ciuitates possidere & castra, aurum, argentum & gemmas acquirere, domos, prædia habere & nemora, filios procreare & filias, ancillas gubernare & seruos, dona sunt Dei, quæ proculdubio vniuersa præcellit cura ac regimen animarum. Temporalia quidem bona sunt illa, defluentis aquæ more labentia, bonis malisq; communia, istud verò spirituale est donum supraque modum proficuum, si tamen, prout decet humiliter pertractetur. Quid vtique in hoc mundo charius Deus possidere videtur, quam hominum animas? Non enim Deus pater vnigenitum suum misit in mundum, vt principatum secularem acciperet, non vt imperii monarchiam teneret, non vt nomen suum celebrare faceret, nec vt populorum haberet fauorem, neque vt quicquam terrenum sibi vendicaret, sed vt genus perditum recuperaret humanum, & animas hominum originalis delicti lethali colluuione fœdatas, atque diabolica fraude deceptas instrueret verbo, informaret exemplo, mundaret lauacro, & cruore saluaret. Omnem etenim solicitudinem suam, omnem laborem, cunctumque studium suum, quãdiu ipse Dei & hominum mediator cum hominibus conuersatus est, pro salute, exhibuit animarum. Hoc vtiq; luctum suum, hoc gaudium suum esse testatus est. Propter hoc oues nonagintanouem reliquit in deserto, vt vnam solam errantem inueniret & perditam, qua

Li tuam

Marginalia: Prou. 1. — 1. Co. 3 — Psal. 72. — Psal. 35. — Eph. 4. — line numbers 10, 20, 30, 40, 50

profecto reperta conuocatis amicis & vicinis, vniuersis videlicet spiritibus angelicis, illosq; ad lætitiam secum inuitans ait: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quam perdideram. Hanc quippe ouem, vniuersam scilicet ecclesiã, quia simul quum ascendit ad patrem secum ferre non valuit, eandem pastoribus spiritualibus tradidit tam recommisit, quatenus ipsius curam haberẽt, recepturi absque ambiguitate vlla ab ipso domino locupletem in cœlo remunerationem, si diligenter erga illam suum perfecerint ministerium, si verò perniciose ac segniter supplicia sempiterna. Iustissime quidem quicumque pro proximi sui salute sedulo ex charitate occupatur obsequio, mercedem in futuro percipiet copiosam, quoniam diuinæ legis pręcepta seruauit, & Christo domino ministrare curauit. Nam quicquid proximo impenditur, hoc ipsi domino Iesu sine dubio præstatur, eodem perhibẽte qui ait: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Quamobrem si quis esurientem pauerit, sitienti potum dederit, vestierit nudum, egenos & vagos humanitatis causa introduxerit in domum suam, ægrotantem visitauerit, in carceribus constitutos aluerit, & defunctorum corpora tradiderit sepulturæ, quæ omnia exhibentur corporibus morituris, si talis, inquam, domino famulari dicitur, & in cœlesti patria fœnore perpetuæ immortalitatis ditatur, quantam qualemque felicitatis gloriam in regeneratione promissam adepturus sit, qui doctrinæ pabulo & sanctorum eruditione scripturarum famelicam cibauerit animam, fluctuantẽ sano consilio roborauit, errantem ad veritatis viam reuocauerit, consolatus fuerit mœstam, tentationibus ac calamitatibus oppressam subleuauerit, in desperationis profundo iacentem erexerit, delictorum mole obrùtam ac mortuam ad vitam lacrymarum, orationumque suffragio suscitauerit cogitare quis potest? Tantorum siquidẽ meritorum huiusmodi efficietur particeps, quantarum laudabilium actionum ipse extiterit causa. Hinc animaduertendum est, quantæ sublimitatis, quantuncunque ad cœlestem promerendum beatitudinem habile sit pastorale officium, tametsi multi periclitentur in illo, quod vtique nõ dispensatori aut officio imputandum est, sed illo male vtenti. Nam quemadmodum, si medicus saluberrimam ægroto conferat medicinam, & ille medici neglecto consilio, atque nullo medicinæ susceptæ congruente ordine seruato à vita deficiat, non medico, sed languido obiicienda est culpa, ita non Deo disponenti, ac tribuenti regimen animarum, sed prælato abutenti omnium criminum inde sequentium est inferenda calumnia. Vinum quippe bibere non est malum, illud verò intemperanter sumere vsque ad ebrietatẽ hoc perniciosissimum est. Possidere quoque diuitias, quæ pro possidentium egenorumque necessitatibus à Deo impertitæ sunt, minime peccatum est. Verum si inueneris diuitem pecunias sibi pręstitas histrionibus erogantem, in superfluitate vestimentorum, in ciborum lauta epulatione, in voluptatibus carnis, in numerositate seruorum, in cantatorum, cantatricumque modulationibus illas prodige dispergentem, audebisne dicere Deum male egisse, quoniam huiusmodi viro terrenas impertitus est facultates? Bonæ sũt diuitiæ ad suffragium diuitum, peccatorumque redemptionem misericorditer prærogatæ, quibus qui male vtitur, bonum non bene tractans efficitur malus, delictorumque multorum obnoxius. Sic quippe cura animarum bona est in se, ab ipso summo instituta & præordinata bono, ad laudem, vtique suam, ad mutuam exercendam dilectionem, ad profectum virtutum, ad meritorũ additamentum, ad decorem fidei, ad perfectionem corporis sui, & ad singulorum membrorum vnitatem seruandam, quam profecto curam quicunque, prout decet, administrare neglexerit, malus est, & pene innumerabilium criminum esse censendus est reus, quoniam preciosum domini thesaurum nedum multiplicare despexit, verumetiam illum dispersit, atque furibus, homicidis, & ipsius domini inimicis, quantum in ipso fuit, diripiendum exposuit. Accepit, inquam, vineam, vt vepres ex eadem euelleret, infructuosas arbores eradicaret, illam coleret, sepibus propter spiritualium incursus ferarum circundaret, in illa plantaret vineas, fructuosas insereret arbores, & semen verbi Dei spargeret, vt produceret spirituale germen delectabile domino, sed (proh dolor) ex ipsius incuria delictorum sentes profert, inculta manens, & latronibus diripientibus patet. Vnde de ipsa merito dominus per Prophetam dicit: Expectaui vt faceret vuas, fecit autem labruscas. An non malus & nequam, qui pastorale officium indignus præsumpsit accipere, illudque negligenter exercuit non Dei gloriam, nec animarum profectum, neque vel saltem propriã salutem quærens, sed tantum priuata commoda, & de prælatione honorem temporalem? Debuerat profecto formidolosam illam comminationem aduersus pastores animarum prolatam corde retinere, quam dicitur: Væh pastoribus Israel, qui pascunt semetipsos, lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotũ, non sanastis, quod fractum fuit non alligastis, & quod perierat non quæsistis, sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Et dispersę sunt oues meę, eo quòd non esset pastor, & factę sunt in deuorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt. Errauerunt greges mei in cunctis montibus, & super omnem faciem terrę dispersi sunt, & non erat qui requireret. Propterea pastores

Marginal notes: Luc. 15. — Mat. 25. — Esa. 5 — Ezec. 34 — Ibidem.

res audire verbum Domini: Ecce ego ipse (ait Dominus super pastores) requiram gregẽ meũ, ne pascant amplius pastores semetipsos. Et liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit eis vltra in escam. Nihil itaque periculosius, quàm regiminis animarum onus suscipere, & terrena lucra ex eodem solummodo quæritare. Perdit qui talis est animam suam, & suorum (quantum in eo est) animas subiectorum, negligentia vtiq; sua, exemploque suo, ac abusione temporalium. Plane oportebit illum supra gregem sibi commissum solicite excubare, & non minus salutem eorum, quorum exercet curam, quàm propriam anhelare. Nam nihil aliud est pastorale officium, quàm pro ouibus sibi commissis animam ponere. Debuerat, inquam, sanctitatis & laudabilis cõuersationis exemplum ostẽdere, quatenus quod non valebat verbo, instrueret facto, humilitatẽ, patientiam, charitatem, proximi dilectionem, seculi contemptum, despectum sui, cæterasque virtutes, quibus fides Christiana decoratur in terris. De temporalium verò administratione quid memorem? Nam ouium Christi pastores terrenarum vtique sunt dispensatores facultatum, quas viui tribuũt cum pietate, defuncti autem reliquerunt pauperibus erogandas, vt exinde aliquod suffragium consequi possent. Clamant igitur pauperes aduersus dispensatores malos, ostenduntque domino nuditatem suam, alimentorum inopiam, frigoris afflictionem, calamitates plurimas, & in excelso in auribus diuinæ iustitiæ quin ascẽdant illorum voces nemo dubitet. Vociferantur pariter & defuncti, sitibunde expectantes orationum refrigeria egenorum, quibus impertiendæ sunt eleemosynæ, quæ profecto quum minime sẽtiant, querelantur coram Deo ad exterminium ecclesiasticas dispergentium facultates. Hinc sũmopere animaduertendum est, quàm sit odibile Deo fraternæque dilectioni contrarium necnõ præsulibus perniciosum temporales redditus habere opulentos, & ipsos clausis visceribus pietatis tenaciter possidere, qui sibi de redemptione captiuorum, de pupillorum sustentatione, de miseriis inopum, & infirmorum necessitatibus potuissent coronam gloriæ, ac perpetuæ immortalitatis intexere. Taceo de illis, qui bona pauperũ in pompis superfluis, in vanitatibus seculi, in phaleris equorum, in vasis argenteis & deauratis, in vestibus preciosis, in conuiuiis opulentis, & his similibus, quæ moderate tamen congruunt regibus ac principibus secularibus. De istis profecto grandis, & ad loquendum profusus occurrit sermo. Sub silentio autem præterire, ista nunc volo, ne quis arbitretur me potius detractioni, quã vitiorum detestationi vel legentium, audientiumque profectibus insistere, quãquam ista talia sint, quod ipsamet nemine aduersum se testimonium perhibente in condemnationis contra se voces erumpant. Quoquo autem modo sit, verum est, quod dicit Apostolus: Omnes, inquit, stabimus ante tribunal Christi, & vnusquisque recipiet prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum. (2. Cor. 5.)

De duplici giudicio generali videlicet, & particulari. Cap. V.

DVplex esse futurum iudicium, generale videlicet, & particulare nullus eorum qui catholice viuit & recte credit, ambigit. Quod autem generale sit futurum iudiciũ, noui ac veteris testamenti plurima oracula confitentur. Dauid quippe ait: Iudicabit Dominus orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua. (Psal. 95.) Esaias: Dominus (inquit) veniet ad iudicium cum senatoribus populi sui. (Esa. 3.) Daniel quoque dicit: Multi, qui dormiunt in puluere terræ euigilabunt, alii in vitam æternam, alii in opprobrium, vt videant semper. (Dan. 12.) Ipse verò dominus Iesus iudex & testis, de quo iudicio nullus apertius locutus est, ait: Quum venerit filius hominis in sede maiestatis suæ, & omnes angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos abinuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis. (Matt. 25.) Et statuet quidem oues à dextris, hœdos autem à sinistris, & dicet rex iis, qui à dextris erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. Concludensque ait: Et ibunt in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Paulus similiter Timotheo scribens dicit: Testificor corã Deo, & Christo Iesu, qui iudicaturus est viuos & mortuos per aduentum ipsius, & regnum eius. (1. Tim. 4.) Sunt & alia pene innumera testimonia, quæ de hoc futuro loquũtur iudicio, de quo profecto dubitare nequaquam fas est, imò qui illud non crederet, saluus esse non posset. Vnus quippe est ex articulis fidei saluti prorsus necessarius. Sic enim vniuersa in toto orbe terrarum cantat ecclesia: Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis, inde venturus est iudicare viuos & mortuos. (Mar. 13.) Quòd igitur hoc iudicium futurum sit, certissimum est, quando verò, omnino ignoratur. Sic enim ait Dominus: De die autem illo nemo scit, neque angeli, sed pater solus. (Matt. 24.) Iterumque: Sicut erant (inquit) in diebus Noe ante diluuium comedentes, & bibentes, & nuptijs vacantes vsque ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium & tulit omnes, ita erit & aduentus filii hominis. Apostolus etiam: Dies, inquit, domini quemadmodum fur in nocte veniet. (1. Thess. 5.) Voluit autem hunc hominibus esse ignotum, vt ad vigilandum singulas cautas faceret

teret generationes. Fiet igitur hoc vniuersale iudicium antequam prætereat generatio hæc, domino testimonium perhibente, qui ait: Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Quod vt efficacius confirmaret, intulit: Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribũt. Particulare autem iudicium quotidie agitur. Nam quamprimum quis de corpore egreditur, fit de illo iudicium, & condignam operum suorum recipit mercedẽ, sicut in Apocalypsi dominus per Ioannem inquit: Ego sum scrutans renes & corda, & dabo vnicuique vestrum secundum opera vestra. Et hoc de iis, qui credunt. Qui enim infideles sunt, minime iudicantur, quemadmodum dominus noster Iesus Christus ait: Qui non credit, inquit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine vnigeniti filii Dei. Quum igitur sine fide impossibile sit placere Deo, claret proculdubio, quòd infidelium opera, grata Deo esse non possunt, sed sunt per semetipsa damnata, quàobrem non indigent discussione, sed supplicio. Illorum itaque in hoc particulari iudicio iudicanda sunt acta, qui legem habuerunt, & perstiterũt in fide. Audi Apostolum testificantem hoc: Quicunque enim sine lege peccauerunt, ait, sine lege peribunt: & quicunque in lege peccauerunt, per legẽ iudicabuntur. Iudicandus itaque est vnusquisque, non ex alieno testimonio, sed ex conscientiæ propriæ, & ineuitabili verissimoque operum suorum testimonio. Tanta siquidem cuique est innata naturalis æquitas, vt ipse sibi ipsi verus sit iudex & testis. Nam etsi in hoc corruptibili corpu seculo quamdiu viuitur, in multis esse videatur aliena, non tamen penitus est extincta, præpeditur vtique ex immoderata affectione, tegiturque ex emergẽtibus delictorum tenebris eo amplius, quo grauiora sunt, & legi Dei magis cõtraria. Ab hoc quippe priuato & particulari iudicio, nemo excluditur, siue infidelis, siue fidelis sit. Infideles nanque sine suorum operum discusione damnantur, naturæ legis æquitate conuicti: fidelis vero opera producuntur ad medium, & scriptæ legis testimonio, aut approbantur secundum Deum facta, aut reprobantur. De hoc vtique iudicio discretionis inquit Propheta: Iudica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta. Hoc quippe iudicium futuri est temporis, non præsentis, quando videlicet quisque consummato huius peregrinationis decursu, condigna operum suorum assecuturus est premia. Tunc sanè iustis aggregata in cælo merita tribuentur, peccatoribus autẽ perfecta iustitiæ lance supplicia exhibebuntur æterna. In hac autem peregrinatione non sic. Nam frequentissime iustis viris, & diuinæ legis pręcepta seruantibus, se continentibus à voluptatibus carnis & ventris, à rapinis, lucris prohibitis & diuitiarum cupiditatibus, nulli reddentibus malum pro malo, neque maledictum

Matt. 24. Ibid. Apoc. 2. Hier. 17. Rom. 2. Psal. 24.

O vtinã hæc legarent flentes ac ridenter in hoc seculo.

pro maledicto, seq; ab omni mendacio, linguaq; detractionibus cohibentibus, eleemosynam facientibus, orationique vacantibus, permittente Deo aduersa eueniunt multa, infirmitates variæ, damna creberrima, adeò vt ipsorum iustitiæ obliuioni traditæ esse videantur. Econtrario, ò quot sunt scelesti & nequissimi homines, elati corde, moribus incompositi, auari, raptores, pauperum oppressores, absque compassione, sine misericordia, susurrones, mendaces, maledici, vaniloqui, impudici, incontinentes, gulæ dediti, Deo odibiles, mandatis diuinis non obtemperantes, neq; ecclesiæ sacerdotibus obedientes, quibus penè ad vota prospera cuncta succedunt, ac si eorum vita altissimo semper esset accepta. Sanè quum bona bonis, & mala debeantur malis, omnis videtur periclitari iustitia, quando mala bonis, & bona a Deo irrogãtur malis, & hoc apud illos, qui secundum carnẽ sapiunt, & humana æstimatione Dei iudicia metiuntur, opinantes bonum diuinæ eruditionis flagellum malum, & malum terrenæ felicitatis esse bonum. At verò quibus inest mens sana, qui claritate fidei illuminatos habent oculos, mundoq; cordis intuitu futura, & ęterna prospectant, aliter arbitrãtur. Nempe huiusmodi quum intuentur peccatores florere honoribus, facultatibus abundare, & temporalibus bonis pacifice frui, nequaquam Dei reprehendunt sapientiam, neque fęlici eorũ inuident prosperitati, quin potius contemnunt, atque despiciunt illa tanquam exigua bona transitoria, periculosa, atque vilissima, quæ profecto vt plurimum iniquis, quibus in regione viuorum nulla est portio, pro suorum tribuũtur mercede meritorũ, quemadmodũ beatus Iob testatur dicens: Quare ergo impii viuũt, sublimati sunt, cõfortatiq; diuitiis? Semẽ eorũ permanet corã eis, propinquorũ turba, & nepotũ in cõspectu eorũ. Domus illorũ secure sũt, & pacatæ, & nõ est virga Dei super illos. Tenẽt tympanũ & citharã, & gaudent ad sonum organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt, qui dixerũt Deo, Recede a nobis, semitam viarum tuarum nolumus, quis est omnipotens, vt seruiamus ei, & quid prodest nobis si orauerimus eum? Cæterum sicut iusti ad contemptum erudiuntur seculi considerata prosperitate malorum, ita ad tolerantiam accenduntur tribulationum, quoties intuentur iustos diuersis aduersitatibus vapulare, memoriter in corde retinentes, quod legitur: Aurum probat fornax, homines autem receptibiles examinatio tribulationis. De quo etiam Sapiens ait: Fili mi noli negligere disciplinam domini, neque fatigeris quum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. Saluberrima igitur est iustorum disciplina, per quam sua purgant facinora, exercentur ad virtutes, a carnalibus voluptatibus ablactantur, proteguntur a casibus,

Iob 21. Eccl. 27. Heb. 12.

à casibus, & à tentationibus liberantur, discuntq; Deum diligere, calcare terrena, promissa sperare & amare cœlestia, eò ardentius, quò vehemētius flagellantur, quoniam impiis temporalia, Deum verò timentibus bona pro suis laboribus præstantur æterna, quod vtique luce clarius in Euangelio de parabola diuitiis epulonis & vlcerosi patet egeni: Fili (inquit Abraham ad locupletem) recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Hic autem hic consolatur, tu verò cruciaris. O vtinam terrenarum rerum amatores, atque illecebrarum sectatores carnalium per fidem & veritatem saperent quam perniciosa sit præsentis vitæ prosperitas, ac in lumine sapientiæ intelligerent quàm reuerenter, humiliterque suscipienda sit disciplina eruditionis paternæ, nec non quam diuersa bonis & malis sint in futuro seculo meritorum stipendia reseruata præuiderent. O, inquam, vtinam perciperent ignorantiæ suæ errorem, tēporalem vtique successum tanquam bonum, cui inhærendum sit, nequaquam appeterent, neque correptionem tribulationis, quamuis asperam suscipere formidarent, reminiscentes potissime Apostolici sermonis dicentis: In disciplina (inquit) perseuerate, tanquam filiis offert se Deus. Quis enim filius quem non corripit pater? quòd si extra disciplinā estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo nō estis filii, sed adulteri. Omnis quidem disciplina in præsenti non videtur esse gaudii, sed mœroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Porrò ea, quæ dicta sunt, si sano cordis palato gustarentur, profectò nec extollerentur in prosperis, neque deficerent in aduersis, sed regio quodam gra derentur itinere, futuroque seipsos iudicio præpararent, atque more prudentium virginum accensis lampadibus suis venienti sponso obuiam pergerent. Beatus seruus (inquit dominus Iesus) quē quum venerit dominus eius, inuenerit vigilātē. Et ego beatū similiter illum nūcupauerim seruū, qui nedum de propria, verumetiam de proximorum suorum salute est solicitus. Illum dico, quem cōstituit dominus super familiam suam, quasi pastorem super gregem suum, & toto posse sibi cōmissorum spiritualibus incūbit profectibus, quatenus absque terrore, ruboreque, iudicis valeat astare conspectui. Nam cuicunque pastori de ouibus sibi creditis interrogatio fiet, si videlicet illas corripuit, si instituit, si direxit. Corripere quippe debet pastor subditos suos, quoties delinquūt non tamen pariformiter, sed iuxta mensuram delicti, secundum qualitatem personarum, seruato nihilominus modo & tempore, interdum cum mansuetudine, quandoque cum autoritate. Hanc vtique correptionis vicissitudinem Paulus Timotheo scribens insinuat, dicens: Argue, obsecra, increpa cum omni patientia & doctrina. Tito autem inquit, Loquere, exhortare, & argue cum omni imperio. Equidem in istis duobus discipulis rectores docet animarum, quanta cum discretione redargutionum oporteat verba proferre, quam profectò qui seruare negligūt, vnde medelam vulneribus apponere debent, inde frequētissime animabus lethale vulnus infligunt. Debet igitur pastor spiritualis sic prudēter corripere, ita gregem dominicum sapienter instruere disciplinam regularis conuersationis, legalis obseruantiæ, grauitatis moram, vitæque laudabilis ne vllū quidem ex ignorantia aberrare contingat. Omne postremo illius studium sit oues rationales dirigere, vt domino seruiant in synceritate mentis, in cordis humilitate, in charitate non ficta, in conscientiæ puritate, in amore virtutum, in aduersorum tolerantia, & in irreflexibili perseuerantia boni. Horum pastoribus congruit omnino habere notitiam, vt ex se erudiant subditos, illorumque sine relaxatione quærāt profectus, quatenus absque querela summo pastori assistāt intrepidi. Admoneat igitur pastor, terreat, mulceat, feriat, instruat, consulat, diligatque domini gregem, vt sufficientem communi iudici de sua villicatione persoluat rationem. Nam quantum in ipso est, si operari non desinat & monere, coram vniuersali domino liber erit à crimine, totumque iudicii pondus transmittet ad oues, quemadmodum ad personam boni pastoris dominus per prophetam loquitur, dicens: Si nunciāte te ad impiū, vt à viis suis conuertatur, & non fuerit cōuersus à via sua, ipse in iniquitate sua morietur, tu verò animam tuam liberasti. Væh autem pastori, qui ouiū Christi curam abiecerit, ipsasque ex ignauia sua periclitari permiserit. Morientes morientur oues, illasque dominus de manu pastoris requiret. Sic enim legitur: Speculatorem (inquit dominus per prophetam ad pastorē) dedi te domui Israel. Si me dicente ad impium, impie morte morieris, & nō fueris locutus, vt se custodiat impius à via sua, ipse impius in impietate sua morietur, sanguinē autem eius de manu tua requiram. Iustus dominus vtrunque damnat, pastoris videlicet taciturnitatem, & ouium negligentiam. Nam pastorem circa regimen animarum tepescentem & mutū, iustitiæ gladio ferit, sanguinemque pereuntium de manu eius requirit, & nihilominus ipsas oues (etiam eorum tacente pastore) minimè ab interitu liberat. Duplici quidem contritione atteritur pastor, duplicisque iudicii efficitur reus, sui videlicet, & ouium perditione, præsertim earum, quæ ex ipsius conuincuntur periisse incuria. At verò quælibet ouis proprium portabit iudicium, cum intelligere non vult, vt bene agat. Habet quippe quæque ouis intus se exhortantem ad bonum, tametsi qui pastoris gerit vices sileat, & nullam erga salutem ouium solicitudinem præstet. Est vtique vnus verus & summus pastor, qui nūquā dormitat, nunquam ab ouium fatigatur custodia, quē

Luc. 16. Heb. 12. Matt. 24. 2. Tim. 5. Tit. 2. Ezech. 3. Ezech. 33.

se daturum per prophetam longe ante dominus pollicitus est, dicens: Et suscitabo super oues pastorem vnum, qui pascet eas, seruum meum Dauid. Ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorem. Ego autem dominus ero eis in Deum, & seruus meus Dauid princeps in medio eorũ. Ego dominus locutus sũ. Pastor iste de quo loquitur sermo diuinus, non est ille Dauid, qui ad tẽpus vt homo regnauit super Israel, sanctusq; officio suo requieuit i pace, sed dominus noster Iesus Christus. Ipse est spiritualis Dauid, pastor verus immortalis prīceps, rex gẽtiũ, vniuersorũq; dominus, qui manu forti pugnauit cõtra diabolũ, & qui tyrānicam potestatẽ exercebat in mũdo, illũ eiecit de solio, vulnerauit acriter, eius abstulit arma, spolia diuisit & cathenis victũ tetris inferni carceribus mācipauit. Per prophetā quoque idem loquitur sic: Ego pascam oues meas, & accubare eas faciam. Quod perierat requiram; quod abiectum est, reducam; quod confractum fuerit, alligabo; quod infirmũ erit, consolidabo; quod pinge & forte, custodiā, & pascam illas in iudicio. De semetipso in Euangelio idẽ sic ait: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, & animā meā pono pro ouibus meis, & vitam ęternam do eis. Nullus à pastoris huius secluditur cura, quoniā vnumquenque paterna dilectione requirit. Ipsum in Apocalypsi audi dicẽtem: Ego sto ad ostiũ scilicet cordis, & pulso. Si quis aperuerit mihi, cœnabo cum illo, & ille mecũ. Hanc profecto internā pastoris vocẽ, hanc spiritualem admonitionẽ qui spernit moritur; qui verò audit, viuit, pascitur, & protegitur ab æstu, turbine, & à pluuia. Quamobrem in ouiũ arbitrio positũ est aperire, & non aperire, pastorem imitari vel eum contemnere, proficere i spiritu aut deficere, adeò vt quęlibet inexcusabilis sit ouis, etiam illa, quæ non habet præceptorem exterius, qui eam dirigat, corrigat, & doceat. Maxima ex hoc (quod dictum est) colligitur summi cura pastoris, necnon contẽnentium ouiũ graue periculũ, quæ cordis obturantes aures exhortantem spiritu præceptorem audire dissimulant. Quid, oro, responsuræ sunt domino, vel quā de contẽptu gratiæ, quæ offertur illis, excusationem habebunt? Nempe eruditæ sunt per legẽ, tam quæ de cœlo data est, quàm per innatā communem omnibus. Deputatæ sunt sub cura pastorum, introrsus per aspirationẽ, & foris per Euāgelium. Illas ad se vocat sapientia, & dicit. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meũ super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus vestris. Iugum .n. meũ suaue est & onus meum leue. Quid domino nostro benignius? quid ista sua exhortatione vtilius? Promittit quidem pro laboribus temporaliũ negotiorum se daturum requiem, & pro oneri ib. carnalium voluptatum animabus sibi famulantib. spiritualem exhibiturum refectionem, dũmodo tollant super se suaue iugũ obedientiæ ipsius, discātque ab illo in moribus esse mites, & corde humiles. Ista plane salutis, pacis, & vitæ munita quicũque a se repellit, certissimum est, quòd æterno appropinquat interitui. Propterea audiant vniuersi, resipiscant singuli a facinoribus perpetratis, reiiciant quoque a ceruicibus suis importabile exactoris iugum, lætissimoque corde piissimi pastoris vestigia imitentur, ipsius suauissimum accipiāt iugum, & leuissimum onus portent, neque quandiu vixerint, ab illius inhæsione deficiant, quatenus exilii huius quotidiano certamine valeant et ipsi cum sanctis angelis & electis iustis in cœlesti patria, & loco pascuæ voluptatis æternæ felicissima fruitione lætari, quemadmodũ ouibus suis pollicere dignatus est, dicẽs: Ego liberabo oues meas de cunctis locis, in quibus dispersæ fuerant, & educam eas de populis, & inducam eas in terram suam, & pascam eas in montibus Israel, in riuis, & in cunctis sedibus terræ. In pascuis vberrimis pascam eas, & in montibus excelsis erũt pascua earum. Ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus pascentur in sempiternum.

Deut. 18. Ezec. 34. Ibid. Io. 10. Apoc. 3. Mat. 11. Ezec. 34.

De affluentissima atque Christi bonitate excellentissima. Cap. VI.

Diuinæ bonitatis clementiũm, affluentissimamque redemptoris nostri largitatem nemo est qui enarrare sufficiat, et si hominum & angelorum loquatur linguis. Omnem quippe humanum supereminet sensum, omne iustorum transcendit meritum, omnemq; angelicam præcellit virtutem. Nam vniuersa, quæ facta sunt, siue visibilia, seu inuisibilia esse habẽt ab illa, terminantur in se, atque pręordinatam mensuram possidẽt. At verò ista, de qua loquimur, profusa Dei & redemptoris nostri bonitas, se in cunctas latissime transfundit generationum generationes, semper nihilominus in semetipsa absq; sui in aliquo diminutione integerrima, atque beatissima perseuerās. Quamuis enim lucidissimos suę claritatis in cordibus filiorum hominum emittat radios, quanquam iucundissimos dulcedinis suę riuulos in prędestinatos ad vitam indeficientem distillare non cesset: cõmunicatione tamen nullatenus decrescit, non fatigatur actu, neque sibi famulantium, seque laudātium numerositate efficitur gloriosior. Equidem seipsa per seipsam, & in seipsa disponit singula, nullius indigens suffragio, nulliusve consilio. Nam etsi pro explendis ęterni consilii legibus quosdam dignetur habere ministros, nequaquam tamen cogente id agit necessitate, sed propria semetipsum gratuita inclinante clementia ad laudem vtique & honorẽ nominis sui, & ad profectũ tam illorum, quibus ministerium impertitur, quam etiam eorum, quibus ministratur. Quamobrem siue beatissima agmina spirituum beatorum, qui ad protectionẽ, instructio-

ctionem, exhortationem, gubernationemque eorum sunt missi, qui æternæ hæreditatis adepturi sunt gloriam, seu rationabilium ouium Christi pastores atque rectores, quibus totius ecclesiæ distributum est regimẽ, omnes ordinati sunt in ministerio ab ipsa, per quam cælestia ac terrena, corporalia & spiritualia, temporalia sempiternaque facta sunt, & sine qua prorsus nihil. Nullus igitur insolescat, nemo propriis arroget meritis, suæq; ascribat virtuti, quum ad hoc Dei perficiendum assumitur opus, sed diuinam bonitatem, suique gratiam in se recognoscat autoris, & dicat: Gratia Dei sum id quod sum. Et vere: Nam omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Proinde qui pastoralis officii sortitus est regimen, non inflectur honoribus, nec de se præsumat, quoniam videt se cæteris esse prælatum, quin potius humilior fiat, mentemq; suam ad percipiẽdum opportuna ministerii sibi crediti dona toto disponat conamine. Quid, oro, prodest cathedram honoris accipere, & nullum ex illa meritum, sed solum sibimetipsi iudicium vendicare? Quid, inquam, in hora exitus proderit aspectis mortalium fuisse honorabilem, si Deo fuerit odibilis? In hac quippe peregrinatione non seductorios honores, neq; fallaces debent sibi fideles thesaurizare diuitias, sed tantum virtutes, quibus præmia retribuuntur æterna. Hic igitur laudabili insistendum est actioni, hic vt placetur Deus, totis elaborandum est viribus, hic nempe vt cuique augeatur gratia, multiplicentur dona, accrescãt merita, orandum est iugiter, interpellandum gemitibus, pietatis actibus obtinendum. Quapropter qui fidelium populorum præsunt regimini, non pro accepto glorientur beneficio, sed ex eo quærant fructum nõ temporalem, & perfunctorium, sed verum, sed iucundũ, sed imprædabilẽ, sed æternum. Omni insuper qua valent industria, à se abdicent, quę sibi aduersantur, altum, videlicet sapere, æstimationem sui, proximi contemptum, mentis hebetudinem, delectationem pręsentis vitæ, metũ mortis immoderatamq; terrenarum rerum curam. Ista profecto sunt, quæ præsidentium in captiuitatem redigũt mentem, nec patiuntur, vt decet, credito illos intendere ministerio. Verum vt de his, quæ dicta sunt, prætermittam cætera quid (oro) est indecentius prelato, quidq; perniciosius, quàm ex inordinato affectu, spiritualibus postpositis studiis, & neglecta animarum cura, temporalibus vacare lucris, & terrena tantummodo negocia corde versare? Videte (inquit dominus) ne grauentur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis huius seculi. Nouerat ipse saluator, quanta cordibus hominum inordinata temporalium solicitudo inferat, detrimenta, quæ profecto esse debent munda, vt Deum videant, agnoscant se, seque possideant in se. Proinde fidelibus suis, ac seruis suis illum per arctam perfectionis viam imitari cupientibus clamat dicens: Vendite quę possidetis, & date eleemosynam, & ecce omnia mũda sunt vobis. Hortatur quippe, vt vendant vniuersa, quę habent, distribuant egentibus, quicunque illum lęto animo, mundo corde, ac liberis mentis gressibus, sequi desiderant ad ardua virtutum certamina, atque sublimia euangelicæ perfectionis consilia, quæ procul dubio statui congruũt prelatorum. Ipsi planè tanquam veri discipuli Christi, veritatis præcones, apostolici viri, mũdi luminaria, contemptores seculi, debent in ecclesia sine redargutione conuersari, exemploq; suo præbere formam cœlestis conuersationis, spiritualis vitæ normam, ac humanis moribus disciplinam, ita vt dominico gregi, cui præsunt, fiant imitatione digni, quod quidem agere nequeunt, nisi se in altum mentis per abdicationem temporalium facultatum constituant, quatenus sicut dignitate, & loco præeminent cæteris, ita mentis puritate, ac libertate spiritus sibi commissos præcellãt vniuersos. Nempe indignum est, vt qui ad eruditionẽ, correctionemq; institutus est aliorum, habeat ipse reprehensibile aliquid, vnde sit merito corripiendus. Nam oportet (inquit Apostolus) episcopum irreprehensibilem esse. Quonam, quæso, modo poterit, sibi creditos ad mundi adhortari contemptum, à lenociniis abstrahere vitiorum, atque à cupiditate temporalium diuellere facultatum, si ipse amator extiterit seculi, si vitiis deditus, terrenisque negociis inuolutus? Sublimis profecto prælatorum est status, qui sibi congrue ministrantes à curis eximit exteriorum, & diuinæ illos dedicat seruituti. Cęterum si indigne tractetur, nihil illo periculosius, nihilque deformius. Periculosa res est aliorum curam assumere, pro peccatoribus se fideiussorem constituere, & ministerium negligere, lucra animarum non quęrere, mercenariis proprias vices cõmittere, se absentare ab ouibus, nec curare quę erret, quę infirmetur, quę pereat, quę deuoretur a feris, quęve asportetur a furibus. Periculosa, inquam, res est, vt in prelationis culmine positus, qui totius sanctitatis debet refulgere decore, atq; grauitatis morum insigne pręferre, ipse perefluat in exterioribus, in aggregãdis diuitiis inhiet, in colendis possessionibus, colligendisq; frugibus intendat, & tãquam paterfamilias, cui incumbit regimẽ vxoris, liberorum, seruorum, gregum ouiũ ac iumentorum, tota die huc illucque discurrat per plateas & nũdinas, per agros & nemora. Decet prorsus eum qui regimini pręest animarum, mundana negocia fugere, occupationes superfluas vitare, propria relinquere, sibi pręstita pauperibus erogare, quatenus diruptis terrenarũ actionũ vinculis, valeat ab exteriorũ tumultibus subtractus redire ad se, dispersas cogitationes reuocare in vnum, amissas reparare vires, fiere de-

1. Cor. 15. — Iac. 1. — Luc. 21. — Luc. 12. — 1. Tim. 3.

licita, omissa lugere, vitiorum diluere maculas, mundare conscientiam, mentis faciem ornare, cordis cubile cœlestium desideriorum odore respergere, & sacris meditationibus charitatis ignẽ accendere, sicque gemitibus, suspiriis, ac votis deprecari Deum, atque omnium agminum spirituũ beatorum interpellare suffragia, vt suis orationibus sapientia repleatur ad sibi commissam dirigẽdam plebem, ad discernendum inter bonum & malum, verum & falsum, ad fugiendum laqueos tentationum, deceptionumq; fallacias, quæ preparantur ab his, qui per fas & nefas nituntur obtinere quæ volunt, & ad resistendum diabolo, pōpis seculi, & voluptatibus carnis & ventris. Nam si qui sibiipsis tantum vacant, cum difficultate emergentes euadunt casus, quid in variis innumerabilibusque occupationibus illigati facient? iudicet qui recte intelligit. His itaq; rationibus prorsus arbitror pręsidentibus aliis fore necessarium, se interdum ab exteriorum fragoribus elongare, orationique deuote instare, quatenus liberi ipsi in se, libere vtilitatibus inseruiant proximorum, atque de limpidissimo & pacatissimo interioris hominis fonte, saluberrimam diuinorum eloquiorum ad se confluentibus aquam valeant propinare, recte consulere, agendaque iudicare prudenter. Nam quemadmodum quum turbatũ est mare, procellis concitatum & ventis, profundum illius, & quod in ipso mouetur, humanus nequaquam valet perlustrare aspectus: ita quoque accidit menti mundialibus negociis, curisque exterioribus immoderatius debito inuolutę. Porro frequentissime agitatur, impellitur, disperditur, anxiatur, obtenebratur, captiuatur, perturbatur, sicut sanctissimæ mulieri hospitalitatis ministerium sedulè perficienti, ac de sorore eius, quæ minime illam adiuuabat, conquerenti, saluator notificauit dicens: Martha Martha solicita es, & turbaris erga plurima, porrò vnum est necessarium. Equidem in ipsis perturbationibus & solicitudinibus, plusquam in rebus honestis ac piis animæ densatur obtutus, & non valet, prout expedit, se homo agnoscere, motus internos discernere, cohibere passiones, acceptata corrigere, quę omnia proculdubio, vt fiunt præsidentibus in promptu & actu, sunt necessaria. Ipsorum quippe officium est, spiritualibus subditorum mederi infirmitatibus, atque eorum vitam pro posse reformare in melius, quod nequaquam mali agere sufficient, nisi id prius discant ex se. Sane quũ Apostolus, qualis quantæque perfectionis esse debeat episcopus, Timotheo scriberet, inquit inter cætera: Domui suę bene præpositum. Intulitque: Qui autem domui suæ præesse nescit, quomodo ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Quod vtique non minus spiritualiter, quàm corporaliter intelligendum est. Nempe ad hoc spirituale regimen sicut decet exemplum, opus est diuinæ

Ioan. 10

1. Tim 3.

opitulationis & specialis gratię habere præsidium, ocium etiam ab exterioribus ad tempus, in agendis prudentiam, in vitandis periculis & excessibus præmeditationem, mentis tranquillitatem humilitati innixam, & spiritualis profectus ęstuantem affectum. Expedit, inquam, in regimine constituto, vt vitam suam honeste & sine scandalo ducat, gregi sibi credito ecclesiastica sacramenta libenter minister, pudicitiam diligat, nulli pro posse noceat, propriis contentus nullius substantiam concupiscat, nemini malum pro malo reddat, debitum diuinæ laudis tã publice, quàm priuate soluat, necessitatibus corporalibus contentus, nec voluptuosa neque prohibita quærat, proximorum pacem nutriat, Deo magis quàm hominib. placere peroptet. Sufficiũt quippe ea, quę dicta sunt, diuina cooperante misericordia ad salutem eorum, qui curæ pastorali sunt dediti, si eadem opere peragant, non tamen perfectos efficiunt. Perfectorum namque exercitia, illorum videlicet, qui in prelatione sunt positi, & pastorali officio sine redargutione intendunt, sublimia sunt humanamque transcendunt virtutem: huiusmodi siquidem Apostolorum, sanctorumque patrum vitam in omnibus imitantur. Contemnunt quippe omnia, & cuncta, quę habere possunt, impertiuntur egenis: corpus suum attenuant ieiuniis multis, prolixis vigiliis, orationibus assiduis, creberrimis pernoctationibus, fame, siti, frigore, nuditate, laboribus, egestate: sibi commissis ouibus infatigabiliter vacant, & vt illis prodesse valeant, seipsos postponunt: verba vitę colloquendo, exhortando, prędicando, disseminare non cessant, vt animas Christo lucrifaciant domino: cum autoritate & fiducia veritatem annũciant, facies regum, & huius seculi principũ minime formidantes, pro eadem etiam seipsos periculis exponentes, parati subire carceres, exilium, tormenta, damna, & mortem; quoniam illis viuere Christus est, & mori lucrum. Maledicuntur & benedicunt, persecutionem patiuntur & obsecrãt, opprobriis, irrisionibus, contumeliis lacessuntur & æquanimiter sustinent, memoriter Christi pollicitationẽ retinentes, quæ ait: Beati eritis quum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me: Gaudete & exultate, quoniã merces vestra copiosa est in cælis. Sane tanquam strenuissimi ęterni regis milites sibi complacent in necessitatibus, in tribulationibus, in seditionibus, in carceribus, in plagis pro nomine Iesu, intus quoque Dei charitate flammescũt, & proximi compassione vruntur, adeò vt pro præuaricatione delinquẽtium, pro egenorum afflictione, pro oppressione innocentium, & pro calamitatibus miserorũ gemant, lugeant, crucienturque eo acrius, quò amplius diligũt agnoscunt verius, ac frequẽtius audiunt. Se nanq; Christo cõformãtes

Matt. 5.

tes in proximo cum gaudentibus gaudent, flent cum flentibus, cum infirmãtibus infirmãtur, affliguntur cum afflictis, & cum periclitantibus pariter periclitari videntur, quotidie viuentes moriũtur, & moriendo viuunt, hoc cum illis Dei cooperante charitate, cuius inspirationibus afflati, sic per suaue cõtemplationis ocium mẽte excedunt, & sensibilium phantasmatibus à memoria ipsa fugatis assistũt Deo, diuinas in se deprom ũt laudes, iucunda modulatione canentes: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria domini. Repetentesque proclamant: Quemadmodũ desiderat ceruus ad fontes aquarũ, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Nunc vero sponso castissimis pii amoris inhærentes amplexibus toti delectationis nimietate liquescũt, singulis pene horis ipsius amabilem in spiritu venerantur præsentiam. Interdũ autem infusa repente gratia noui luminis irradiãtur splendore. Nonnunquam etiam humili exultatione lætantur. Fitque vt alternatis ascendendi in Deum, & descendendi ad vtilitatem proximorum vicibus nec tepescant in opere, neque à mẽtis exercitatione deficiant, sed ascendendo transformentur de claritate in claritatem, ac desiderio in desiderium, descendendo autem proficiãt de virtute in virtutem tanquam à domini spiritu in vtroque edocti, directi & pasti. Hoc verò agitur non ex arbitrio suo, sed illo moderante atque disponente, qui docet hominem scientiam, dirigit in veritate sua, seque diligentes deliciis pascit supercælestibus, donans singulis prout vult, cui nequaquam fas est dicere, Quare fecisti sic? Omnia nanque quæ facit, in sapientia & æquitate ordinata sunt, ideoque laudanda, summaque cum veneratione colenda sunt, quin potius ille in eis, qui per verbum suum sibi coæternum condidit vniuersa, qui nunc attollit, nunc humiliat, nunc exercet ambulantes in spiritu, vt crescant in virũ perfectum, valeantque instruere cæteros, & veluti luminaria in firmamento ecclesię apparere lucẽtia, quemadmodum longe ante per prophetam vaticinatum est sic: Qui autem docti fuerint, inquit, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, tanquam stellæ in perpetuas æternitates.

Psal. 83. | Psal. 41. | Dan. 12.

De spiritualibus luminaribus, quibus illustratur & decoratur ecclesia. Cap. VII.

QVoties quis in tenebris ambulantibus vult præbere solatium, viarum insinuare discrimina, accensa luminaria in sublime statuit, eademq; exponit in publicum, quatenus in offenso pede valeant peragrare, quò tẽdunt. Hoc per semetipsam in humanitate assumpta, hoc per Apostolos, doctores, & prædicatores suos, coæterna Deo patri perfecit sapientia, atque quotidie id agit in spiritu. De corporali quidẽ illius pręsẽtia per Prophetã dicitur sic: Populus, qui erat in tenebris, vidit lucẽ magnã, sedẽtibus in regione vmbrę mortis lux orta est eis. De spirituali autem quid? Erat, inquit Euangelista, lux vera, quæ illuminat omnẽ hominem veniẽtẽ in hunc mundum. Quotquot enim illuminati sunt, & agnitionem percipiunt veritatis, ab ipso veritatis lumine illustrantur, sicut quibusdã conuersis Paulus ait: Fuistis aliquando tenebrę, nũc autem lux in domino, vt filii lucis ambulate. Ad suos etiam discipulos ipsa veritas & sapientia inquit: Vos estis lux mundi. Vtique illustrati ab eadem per spiritũ sanctum, atque in excelso ecclesiæ gradu constituti, tãquam spiritualia sidera in firmamento micantia ad illuminandum eos, qui in ignorantiæ tenebris ambulant, quemadmodũ de seipso Apostolus dicit: Mihi, inquit, omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramẽti absconditi à seculis in Deo, qui omnia creauit, vt indicat principibus & potestatibus in cęlestibus per ecclesiam multiformi sapientia Dei secũdum præfinitionem seculorum, quã fecit in Christo Iesu domino nostro. Alio quoque in loco fidelibus ait: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis tanquam luminaria in firmamẽto, verbum vitę continentes. Hæc quippe luminaria spiritualia, sanctos videlicet Apostolos, doctores, & pastores ecclesiæ ipse dominus Iesus Dei virtus & Dei sapientia non in imo neque sub modio, sed posuit super candelabrum, vt luceãt omnibus, qui in domo sunt, nõ minus doctrina quã vita. Decet profecto doctores & dominici gregis pastores stare in alto, & doctrinam veritatis præbere cunctis audire cupientibus & hoc tam mẽte quàm corpore. De talib. per prophetã audi quid dicat: Ascende, inquit, super montem excelsũ tu, qui euangelizas Siõ, clama in fortitudine, qui annuncias Hierusalem. Dominus quoq; ipse cũ plurimas ad se videret confluere turbas, ascendit in montem, ibiq; sedens docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorũ est regnũ cęlorũ. Hoc quippe suo exẽplo insinuauit expresse pastores constitutos esse debere in sublimi virtutũ, atque plebẽ sibi creditã de iis, quæ ad illius salutem pertinent, diligenter instruere. Porro altero horũ deficiente, ad explendum, sicut decet, pastorale ministerium, minus reperiuntur idonei. Nã vbi deest doctrina, hortamenta vt plurimum desunt cęlestia, consilia sana, & diuinarũ monita scripturarũ. Cæterum cui præsto est scientia plurima, & sacræ legis intelligentia perspicua, desitq; illi bonitatis opinio, virtutũ experiẽtia, Dei ac proximi flagrantia, parum sibi & cęteris proficit. Si linguis hominum, inquit Apost. loquar & angelorum, charitatẽ autem non habuero, factus sum velut ęs sonans

Esa. 9. | Ioan. 1. | Ephes. 5. | Mat. 5. | Ephes. 3. | Phil. 2. | Mat. 5. | Scientia, & cõscientia in prælato esse debent. | Esa. 40. | Mat. 5. | Cõsciẽtia sine scientia insipida est: scientia verò sine cõsciẽtia periculosa. | 1. Cor. 13

nans aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim omnia mysteria, & omnem scientiam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Quantam verò autoritatem præstet doctrinę vita laudabilis & experientia diuturna virtutum, insinuat mundi conuersio, & numerositas aggregata fidelium. Non enim per eloquentiam, profunditatemque humanæ scientiæ, sed per virtutũ exempla, contemptum videlicet terrenorum, voluntariam paupertatem, parcitatem victus, vestiũ nuditatem, tolerantiam tormentorum, & pro salute animarum, laborum perpeßionem aßiduã Apostoli domini successoresque illorum fundauere ecclesiam. Sane fragantißimum odorẽ sanctitatis ipsorũ signis sequentibus diuina nihilominus cooperante clemẽtia orbis vniuersę Christianæ religionis iugo colla subegit. Parum profecto profuisset verborum falerata facundia, nisi in prędicatoribus Christi concurrisset & vita. Non autem minus ædificant bonorum operum exempla, quam verba. Cæterũ vbi conueniunt sanctitas vitæ & veritatis prædicatio, ibi multiplex animarũ exuberat fructus. Quamobrem quicunque vtiliter gregi dominico præesse desiderat, prius conuersationem suam virtutibus ornatã habere studeat, sicque verbum Dei cũ omni fiducia loquatur ad plebem. Prius, inquam, conuersationem habeat sanctam, quę illi ad salutem necessaria esse cognoscitur, postea verò eloquia diuina pronũciet. Nam sine prædicatione possunt saluari qui præsunt, absque vita verò laudabili nunime, quanquam etiam approbata conuersatio, & irreprehẽsibilis vita prædicatio efficacißima esse censenda est. Sermo siquidem sapientię & scientię, quo ad populum fit exhortatio, donũ est spiritus sancti, ornamentum pręlationis, munusque specialiter impensum, tam ad profectum accipientium, quam etiam audientium, quo profecto quicunque caret, sic tamen laudabiliter viuere conetur, vt ipsius conuersatio cunctis sit incitamentum bene viuendi, pręclarumque virtutis exemplum, quatenus testentur opera, quod non valet lingua, quamuis prędulis lingua à colloquiis diuinis nullatenus tacere debet, quominus veritatem ad se confluentibus annunciet vniuersis, & si non publice, saltem priuate. Ab hac vtique priuata prędicationis forma, ac verbi Dei pronunciatione, de qua in consequentibus dicebatur, pręsul nullus excipitur. Quisquis igitur regimini præsidet animarũ, & catholica est imbutus scientia curet summopere, ne talentum ad lucrum sibi pręstitum in terra recondat. Caueat, inquam, ne taceat, neve silentio tegat, quod ad proferendum in publicum prerogatum est illi. Sibi quippe per Prophetam dictum esse non dubitet: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuã, & annũcia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorũ. Clamare vtique non desinat ad plebẽ, atq; admonere ipsam, vt agnoscat conditorem suum, de perceptis donis gratias agat, delicta commissa defleat, & lugenda non faciat, & hoc quidẽ non persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, vt Christo lucrifaciat animas, quas proprio ipse cruore redemit. Sũt nãque multi verbum Dei adulterantes, qui non, sicut decet, corde humili, intẽtione recta, desiderio salutis animarum, studioque insinuandæ veritatis sermocinantur ad populum, sed vt quanta sciant, notificent audientibus. Hi profecto superbiæ inflati spiritu, dum fauores transitorios quærũt, laudes hominum concupiscunt, sapientesque vocari gloriantur, tantò magis coram Deo efficiuntur inglorii, quanto amplius humanis commẽdationibus delectãtur. Odibilis plane Deo res est ex sermonibus sacris vulgarem famam appetere, Christoque neglecto quẽpiã in affectibus mortalium se velle imprimere. Talis vtique spiritualis adulter est, sui conditoris raptor gloriæ, & animæ suæ crudelißimus interemptor. Porro ab iis, qui erudiũt populos, prædicãdus est Christus, atque mẽtibus fidelium inserenda sunt, annunciandaque vniuersis quanta pro humani generis redemptione veneranda perpessus sit Dei & hominum mediator, paupertatem videlicet in ortu suo, fugam illius in Aegyptum, tentationes in eremo, fatigationes in prædicando, vigilias in pernoctando, venditionem à discipulo, irrisiones, alapas, sputa, flagella, conuicia, falsa testimonia, spineam coronã, aceti & fellis potationem, vulnera clauorum & lanceæ, sacratißimæque crucis mortem turpißimam, quatenus ex horum consideratione agnoscant, quantum Deo peccata displiceant, quę tantis fuerunt expiationibus purganda, & compuncti ad emendationem vitæ redeãt, intelligãtque quam sint ab ipso Domino ardentißima affectione dilecti, qui ab æterna damnatione illos sua morte redemit, & facibus amoris accensi diligenter toto corde se diligant. Nihil profecto in prædicationibus debet agi frequentius, quam opus redemptionis humanæ memoriæ commendare fidelium. Isto equidem nihil meditanti & amanti sapit dulcius, nil pœnitentem ad lamenta & lacrymas trahit efficacius, nilq; ad æquanimiter huius mundi aduersa tolerãdũ accẽdit fortius. Est quippe spiritualis cibus & supercęleste manna, quod cuicũq; statui, & quicũq; cõgruit personę. Hoc sane alimento Paulus Apostolus refectus aiebat: Nõ enim arbitratus sum me scire aliud inter vos quã Iesum, & hunc crucifixũ. Ideq; Cruci, inquit, Christi cõfixus sum, viuo autẽ ego, sed nõ ego, viuit autẽ in me Christus. Hinc est quod in epistolis suis & in prędicationibus tã creberrime ingeminat nomẽ domini Iesu, cõmemorãs ipsius passionẽ, mortẽ, resurrectionẽ & gloriã. Porro in exhortationibus suis insonabat auribus, cordibusq; audiẽtiũ inferre nitebatur magnũ sacramẽtũ pie-

Esa. 58

1. Cor. 2.

Gal. 2.

tatis Christi, quod manifestatũ est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditũ est in hoc mũdo, assumptum est in gloria. Sane quod pronunciabat, nõ ad sui iactantiam, sed pro Dei gloria & audiẽtium proferebat vtilitate. Nõ de fabulis poetarum, neque de philosophorum codicibus, sed de præclarissimo prophetarum hauriebat fonte. Hoc idem Apostolus egit Petrus, hoc coapostoli eius cæteri, atque vniuersi doctores ecclesiæ, qui spiritu Dei afflati verbum salutis fecerunt ad populos. Tanquam spirituales & veri paranymphi non semetipsos commendabant, vt ipsi diligerentur, & post se traherent oues, sed Dominum prædicabant Iesum, qui legitimus est sponsus, solusque præ omnibus diligendus veluti pastor bonus, qui animam suam posuit pro ouibus suis, & pro grege suo mori dignatus est. Hæc profecto intentio prædicatorum & vniuersorum, quibus animarum legata est cura, debet inesse cordibus, vt honorem Dei quærant, debitum suum soluant, profectumque spiritualem ex ministerio suo altissimo offerãt. Quod quidem vt efficacius peragant, non ex proprio sẽsu: vt hæretici, nec curiose tanquam elati, neque temporali commodo sicut mercenarii, sed sanctarum suffultam autoritatibus scripturarum humiliter, plane, efficaciter, & recte sanam proferant doctrinam, quæ vtique valeat promouere auditorum mentes ad amorem Dei, præbere intelligentiam sacramentorum Christi, informare vitam ad imitationem sanctorum, aperire sensum ad indaginem disciplinæ spiritualis, erudiretque fideles ad cognoscendam veritatem eorum, quæ in futuro expectanda sunt sæculo. In his tota lex pendet & Prophetæ, omnisque ecclesiastica doctrina subsistit. Si diuinorum quidem Euangeliorum volumina, si sacrorum canonum instituta, si orthodoxorum patrum reuoluantur scripta, nihil aliud docent, nunc quippe palam, nunc verò in mysterio. Palam namque propter simplices, in mysterio autem propter eruditos, cuique tamen iuxta captum suum, insinuantes veritatem, vt nullus excusabilis esse possit apud Deũ, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Studeant igitur rectores ecclesiarum Christi in prędicationibus suis annũciare Christum, detestari vitia, commendare virtutes, malignorum spirituum detegere fraudes, & præsentis peregrinationis doceant euitare discrimina, & hoc agant non in sublimitate sermonis, neque in ostensione verborum, sed in doctrina spiritus, & in synceritate cordis trahente charitate, introrsus sancti spiritus cooperante virtute, sine qua prorsus omnis facundia, omnisque scientia infructuosa esse cognoscitur: ea verò disponente & regẽte auditores docibiles fiunt, & ipsorum ad suscipiendum verbũ emolliuntur corda, præparãtur ad bene viuendum, compunguntur ad lacrymas suorum recordatione delictorũ, spretisque carnis lenociniis accendũtur ad amorem virtutum, ad contemptũ seculi, ad perferendum aduersa, ad aggrediendum ardua, ad sperandum cælestia. Prędicatorum autem lingua ipso paracleto assistente, efficitur erudita in sapientia ad loquendũ verbum Dei, siue fictione & fastu, cum omni modestia & grauitate, sicut decet sanctos, abdicando vtique à se omne vaniloquium & scurrilitatem, quæ colloquiis diuinis prorsus misceri non debent. Quæ, oro, conuentio est lucis ad tenebras, veritatis ad leuitatem, compunctionis ad risum, Christi ad Belial? Sane reprehensibile valde est in ecclesiis Christi & in sanctorum locis, in quibus post sudores secularium negociorũ post occupationes rei familiaris, post diuersarum perturbationes actionũ, post multifariã dissipationẽ mẽtis, post tumultuosã fluctuationẽ inutiliũ cogitationũ, postque illecebras corporaliũ voluptatũ cõfluit multitudo fidelium ad percipiendum ecclesiastica sacramẽta, & audiẽdũ salutis monita tanquã ad refectionẽ spiritualẽ, & ad portũ pacatissimũ, atque ad scholas disciplinæ cęlestis, vt ibi recitẽtur fabulæ poetarũ, gesta gẽtiliũ ac vaniloquia, quibus mediãtibus astantes prouocentur ad plausũ, nec nõ dissoluãtur in risũ Hoc & Apostolus Timotheo scribens, arguit dicẽs: Solicite cura teipsũ probabilẽ exhibere Deo, operariũ incõfusibilẽ, recte tractantẽ verbũ veritatis. Profana autẽ & inaniloquia deuita. Multũ enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorũ vt cancer serpit. Vbiq; igitur & potissime in locis Deo dicatis tractanda sunt sancta, ac saluti animarum vtilia, & quæ tam audientes, quam loquentes ædificent ad bene viuendum, quod vtique figuraliter dominus Mosi mandauit, inquiens: Solue calceamẽnta de pedibus tuis, terra in qua stas, sancta est. Insinuãs procul dubio, quod nihil terrenum, nihil mortuum, nihilque, quod ad temporale pertineat cõmodum, seu ad mentis promoueat leuitatem, in templo Dei loquendum sit, præsertim à prædicatoribus, quorum labia esse debent munda & sanctificata, verba verò matura, circunspecta, atque ignita, quatenus (quantum in ipsis est) valeãt auditorum corda diuini amoris igne succendere ac veluti cum quadam spirituali sagitta acuta salubriter penetrare. Nam, perhibente Apostolo, viuus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionẽ animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intẽtionum cordis. Sunt præterea (sicut propheta commemorat) eloquia Dei ignita vehemẽter, ideoq; ex charitate prolata ignorantiæ fugant tenebras, & dilectionis immittunt flammam. Hoc discipuli duo in die resurrectionis domini ambulantes, secumque domino Iesu loquente testati sunt, quãdo repleti gaudio dicebant: Nonne cor nostrũ ardens

1.Tim

Exod.4.

Heb. 4.

Psal.11.

Luc.24.

erat in nobis, cum loqueretur nobis, & aperiret scripturas? Hoc in actibus legitur Apostolorum, quando prædicante Petro, quinque millia hominum Christo domino crediderunt. A prælatis igitur & prædicatoribus de regno Dei, & diuinarū eruditionibus scripturarum, prædicandum est fidelibus populis, vt discant quid credere, quid agere, quove tendere debeant, ne in huius vitæ itinere lassati deficiant, & errent perdentia vitiorū, incidantque manus hostiles, & aereas potestates quæ furantur, mactant & perdunt. Curent itaque pastores dominicarum ouium supra gregem sibi creditum vigilare, atque loquendo in publicum, si inest eis euangelizandi gratia, plebem illis cōmissam admonere non cessent. Verum quoniam non omnibus tale prærogatum est donum, saltem priuate ad se accedentes informent, prout cuiq; ad salutem propriam expedire cognouerint.

Quod more medicorum qui præsunt, studeant in priuatis locutionibus congruam animarum medicinam audientium præbere languoribus.
Cap. VIII.

MEdicinæ artis periti hoc habēt propriū, vt non omnibus æqualiter, sed singulis diuersa, prout expedire perspexerint, impertiantur medicamēta languoribus. Nūc quippe ferro, nunc cauteriis, sæpe verò variis vtuntur vnguentis. Interdum ægrotantes ciborū attenuant parcitate, nonnunquam autem exquisita alimentorum qualitate sustentant. Naturam vtique singulorum attēdunt & vitam, iuxta vniuscuiusque necessitatem remedia tribuunt, quæ ad consequendam sanitatē iudicauerint esse opportuna, non voluntati propriæ, sed infirmantiū restaurationibus consulentes. Cæterum si tanta pro redintegranda corporum mortalium sospitate medicis inest solertia, quanta in sanandis passionibus animarum vigere debeat cura præsulibus? Qui legit intelligat. Quò enim præstantior est anima corpore, natura diuturnitate, officio & moribus eo solicitior in reparatione ipsius est adhibenda prudentia. Non plane pro sanandis corporibus, sed pro saluandis animabus Deus factus est homo, & inter homines conuersatus est, hominis passiones sine peccato suscepit, atque hominum languores volūtarie ipse portauit. Hinc legitur quod homo quum ab Hierusalem descendisset in Hiericho, & in spirituales incidisset latrones, qui eum spoliatum, vulneratum, semiuiuumque reliquerunt, iaceret in via. Samaritanus quidam proprio eundem hominem iumento impositum portauit ad stabulum, vino oleoque appositis, atque prærogatis stabulario duobus denariis ęgroti curam huic mandauit. Nempe hoc Dominus Iesus de se verbo pariter insinuauit & facto. Quanta siquidem rectoribus animarum pro salute ipsarum debeat inesse vigilantia, suo quod dictum est, demonstrauit exemplo. Dedit nanque formam, legem statuit, spiritualibusque pastoribus quibus animarum iniunctum est regimen, indixit necessitatem, vt ipsi faciant, quod Dominū suum egisse cognoscunt. Quamobrem tanquam spiritualis medicus debet esse prælatus, & iis qui ad se conueniunt, sacris eruditionibus opportuna prębere remedia. Maximo itaque discretionis moderamine consideret mores, status, & singulorum qualitates, quatenus cuique valeat loqui, quod expedit. Porro si huiusmodi discretionis caruerit libra, subiectorum augebit potius quam minuet passiones, fietque iustissime vt vnde ex suo ministerio debuit a Deo expectare mercedem, inde alicuius casus reus efficiatur & debitor, quoniā emissa imprudēter verbi sagitta, vulnus vulneri, & languorem addit ipse languori. Quare ne insipiētium succūbat iudicio, nec plus iusto silentium teneat, neque vt garrulus, laxato linguæ moderamine, grauitati, ac prælationi loquatur indigna. Igitur tanquam speculum virtutis, verusque sapiētiæ discipulus ac disciplinæ cælestis ostensor, iuxta sancti Prophetæ postulationem, ponat custodiam ori suo, & ostium circunstantię labiis suis, quatenus illud aperiat proferēdo quod decet, claudat verò compescēdo per discretionis cēsuram, ne loquatur, quòd vel audiētium maculet mentem, vel absentium lædat famam. Facile nanq; in his labitur, quisquis sermonibus suis negligit imponere fræna. Proruit nanque huiusmodi ò quàm frequēter in verbis scurrilibus, in turpiloquiis, in mēdaciis, in susurrationibus, in detractionibus, quæ obloquentium dehonestant famam, & coram Deo faciunt esse culpabiles, dicente Sapiente: In cogitationibus enim impii erit interrogatio, sermonum autem illius auditio ad Deum veniet, quoniam auris zeli audit omnia, & tumulus murmurationis non abscondetur. Vnde idem infert exhortando: Custodite igitur vos (ait) à murmuratione, quę nihil prodest, & à detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit, os verò, quod mentitur, occidit animam. Cæterum quum lingua prudenter exercitata, sit decor animæ, conscientiæ speculum, index cogitationum, charitatis vinculum, nutrimentū pacis, honor hominis, honestatis exemplar, morum decus, reconciliatrix hominū, amica sapientiæ, spiritualis vitæ magistra, fraternæ dilectionis custodia, nulli onerosa, omnibus semper amabilis, vniuersisq; proficua, ipsam, qui animarum præest regimini, singulis debet gubernare momentis, quatenus nihil loquatur indisciplinatum, nihil reprehensibile, nihilque quod sit perfectioni aduersum, sed totum veritati innixū consonum rationi, Christianæ religioni conforme, atque prudenti examinatione discussum. In communi siquidē locutione studeat detestari vitia, & cōmendare virtutes. Superbis quippe insinuet, quātum odibilis sit Deo elatio, hominibusque

Luc. 10. | Psal. 38. | Sap. 1. | Ibid.

10 | 20 | 30 | 40 | 50

que contraria. Hæc profecto à suo cōditore fecit apostatare Luciferum, ipsique consentientes de cælestibus sedibus præparatis eiecit, inuoluit tenebris, gehennalibusque retrusit in flammis. Sic enim legitur: Angelos, qui non seruauerunt suū principatum, sed dereliquerunt suum domiciliū, in iudicium magni Dei vinculis æternis sub caligine reseruauit. Verum si superbientibus angelis nequaquam pepercit Deus, sed à facie gloriæ suæ æternaliter repulit, tolerabitne hominem contra proprium se extollētem opificem? Quæ, oro, inest homini causa eleuare inaniter se supra se, & præter omnem iustitiæ regulam diuinum sibi vel se vsurpare honorem, cum idem dominus per prophetam clamet & dicat: Honorem meum nemini dabo? Summa hæc dementia est voluntas reproba, sui ignorantia, intolerabile vitium, virus pestiferum, ruina patens, repulsio gratiæ, animæ, interitus, omniumque origo malorum. Nihil plane sic dirimit pacem, fraternum turbat amorem, introducit lites, commouet bella, suscitat odia, quemadmodum altum sapere, quod proculdubio necesse est, vt abdicet à se quisquis desiderat placere Deo, lætificare angelos, sanctos imitari, spiritualibus locupletari donis, ornari virtutibus, superare tentationes, acquirere gratiam, in vita Dei proficere, mandata seruare, perseuerare in sanctitatis proposito, & immortalitatis gloriam perenniter possidere. Non licet prorsus Christiano, siue pro naturalibus dotibus, seu pro successibus temporalium, vel pro spiritualibus charismatibus se extollere, quoniam vniuersa hæc Domini Dei nostri sunt dona, quæ profecto ideo gratis dantur, vt percipientem, illaque tractantem humiliter largitori suo efficiat gratum, atque ad promerendum potiora magis, magisque disposi-tum. Nam sicut testante Iacobo apostolo Deus superbis resistit, ita absque vlla ambiguitate humilibus dat gratiam. Hinc exhortandi sunt elati ad deponendum cordis tumorem & sui æstimationem, sectandumque vestigia humilitatis, quā humillimus saluator noster docuit dicens: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Quam etiam proprio commendauit exemplo, quemadmodum Apostolus de illo inquit: Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit semetipsum vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod vtique Deus exaltauit illū, & dedit illi nomen, quod est super omne nomē. Quamobrem pudeat seruum superbire, seque insipienter extollere supra se, quādo vniuersorum regem & dominum exinanitum videt vsque ad susceptionem seruilis formæ, vt doceret seruum humilitatem quam ex debito seruilis conditionis seruare tenetur. Nam idem seruus excepta naturali & perpetua seruitute, pro qua vtiq; multipliciter suo famulari obligatus est domino, etiā vænundatus est sub peccato, factusq; est seruus peccati & corruptionis; à qua videlicet nisi per gratiam sui redemporis minime se valet seruitute redimere. Nimium itaque a propria cognitione, & a laudabili virtutum studio, communique deuiat lege naturæ, quicunque superbiæ inflatus spiritu renuit humiliare se Deo, ipsiusque præceptū seruare, cui profecto cuncta, quæ facta sunt, siue supercælestes spiritus throni scilicet & dominationes, principatus, potestates, atque virtutes, seu cælestia corpora sol, luna, & stellæ, siue quæ vegetantur in terra, aut gradiuntur super terram, vel mouentur in aquis, obtemperant, quibus omnibus perhibente Propheta præceptum posuit, & non præteribunt. Hinc hominum contumacia, hinc merito inobedientium redarguitur superbiæ vitium, dum creaturis cæteris proprio autori famulantibus ipsi se extollentes eidē negligunt esse subiecti. Igitur in elatis bonus animarum pastor superbiæ detestetur vitium, humilitatisque quantum valet, attollat præconia, quatenus resipiscentes a malo efficiantur humiles, & Deo, hominibusque dilecti. Cupidis verò & auaritiæ face succensis quantum saluti fidelium cumulandi amor, aggregandique diuitias sit contrarius, enarrare non cesset. Est quippe auaritiæ æstus commune malum, sitis inextinguibilis, infidelitatis filia, mater impietatis, idolorum seruitus, radix criminum, & desiderium inquietum, per quod exercentur rapinæ, fraudes excogitantur, committuntur furta, sceleraque complentur innumera. Econtrario diuitiarum contemptus perfectionis est via, cæli scala, receptaculum pacis, Christi imitatio, spes futuræ fælicitatis, spirituale gaudium, thesaurus inuisus, imprædabilis gemma, preciosa margarita. Incedit vtique paupertatis amator inter latrones securus, per deserta lætus, intra vrbes & castra intrepidus, non aggregat nummos, non emit oliueta vel vineas, domos non ædificat, torcularia non parat, neq; horrea replet frumento, sola domini Iesu pollicitatione contentus, qui ait: Nolite ergo soliciti esse dicentes: Quid mādūcabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc omnia gentes quærunt. Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum regnum Dei, & iustitiā eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Pius dominus qui suorum dignatur curam habere seruorum, illorumque potissime, qui spretis facultatibus seculi in Deo tantum fiduciam habere noscuntur. Fidelis, inquam, dominus tota animi intentione colendus, qui relinquentibus omnia, seque sequentibus, in regeneratione quum ipse iudicaturus viuos, & mortuos sederit in sede maiestatis suæ, sedes iudicantium populos, & centuplum

2.Pet.2 — Esa. 42 — Iac. 4 — Matt. 11 — Phil. 2 — Psal. 48 — Matt. 6

plum pro terrenis facultatibus pauperibus eroga tis, atque vitam repromittit æternam. Quamobrē idem exhortando, inquit: Nolite timere pusillus grex, quoniam cōplacuit patri vestro dare vobis regnum. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascūt, thesaurum non deficiētem in cælis, vbi tinea nō corrumpit, & quo fures non appropiant, & furantur. Nihil plane hac exhortatione melius, nihilq; vtilius, quam dare videlicet Deo gratis, quod ad vsum & ad tempus præstitū est, & ex hoc præmia tam immensa, tamque sublimia recipere in hoc seculo pariter & in futuro. Hoc nempe vere thesaurizare est, propriasque possidere diuitias, abscondere scilicet eleemosynam in sinu pauperis, terrenam substantiam erogare egētibus, frangere esurienti panem, peregrinos in hospitium ducere, vestire nudum, ac necessitatem patientibus facultates hilariter ministrare. Bona si quidem negociatio hæc est, quæ misericordem in momento diuitem facit & in tuto collocat acquisita, atq; Deum in die necessitatis & mortis reddit homini placatum. Ista profecto intelligens iustus ille misericordiæ operibus semper intentus quum resolutioni corporis appropinquasset, filium suū admonendo dicebat: Ex substantia, inquit, tua fili fac eleemosynam, & noli auertere faciē tuā ab vllo paupere. Ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies domini. Quomodo poteris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum impertiri stude. Præmium namque thesaurizas tibi bonum in die necessitatis, quoniam eleemosyna ab omni peccato & a morte liberat, & non patietur animas ire in tenebras. Fiducia erit magna corā Deo eleemosyna omnibus facientibus eam. Nihil plane sic vitam commendat diuitis, & illum exhibet charum Deo, atque aptum facit regno cœlorum, quemadmodum sectari humilitatem, se cunctis præbere affabile, pauperibus & afflictis opem sufficienter impendere, & pro his omnibus solam à domino in futuro seculo expectare mercedem. Hoc Apostolus Timotheo scribens, inquit: Diuitibus huius seculi præcipe non altum sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis abundè, hæc omnia ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant vitam æternam. Hæc, & huiusmodi, qui supra gregem domini institutus est, amatoribus, possessionibusque diuitiarum intimare curet, vt seminando temporalia, spiritualia, & æterna metant: carnis vero voluptatibus dediтis, commendando pudicitiam, carnis vitium detestentur. Isto namque quid turpius? Quid eo verecundius perpetratur: Latebras quippe semper quærit impudicus, propriæ iudicio redargutus conscientię. Clamat vtique aduersus incontinentem conscientia, tanquam contra transgressorē legis, contemptorem Dei, interemptorem sui, occisorem proximi, naturę corruptorem, direptoremque honoris alieni. Poteritne esse impunis, qui tantorum reus est criminum, & sancti spiritus templum violare præsumit? Nescitis (inquit Apostolus) quod corpora vestra templum sunt Spiritus sancti? Si quis autem Dei templum violauerit, destruet illum Deus. Timeat itaque huius seueritatem sententiæ carnalis sectator illecebræ. Redeat ad se, & seipsū de iis, quæ turpiter gessit, puniat de præterito, atque corrigat de futuro. Iudicet quippe se antequam iudicetur à domino, quoniam horrendum est incidere in manus Dei viuentis. Ipse namque Propheta scelus hoc diluuii aquas inundare fecit, per quam & in qua oē genus animæ viuentis exceptis iis, qui in arca saluati sunt, interemisse cognoscitur. Ipse, inquam, huiusmodi delicto detentos Sodomæ & Gomorræ, vicinarumque vrbium habitatores sulphureis flammis inuoluit, nouas quoque quotidie vindictas immittit, & (proh dolor) nec sic transgressores sed ad se emendantem conuertunt, sed potius infatuantur, obcecantur, indurātur & pereunt, sicut Propheta de talibus lamentabiliter ait: Computruerunt iumenta in stercore suo. Quod nihil aliud est dicere, quam carnales homines iumentorum more degentes in luxurię fœtore vitam finierunt. Quamobrem beatus homo, qui post carnis petulantiam non abiit, & qui sacrę virginitatis hortum conclusum, fontemq; signatum Christo domino inuiolabiliter consecrauit. Ipse proculdubio in nuptiali & ęterno sponsi conuiuio lętabundus & gaudens, cantās & laudans, agnum sequitur quocunque ierit, vna cum beata Maria virgine virginis matre, reginaque virginum choris virgineis sociata, sicut idem sponsus dominus Iesus per discipulum virginem perhibet dicens: Hi sunt, inquit, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt & sequuntur agnum quocunque ierit. Hi empti sunt ex omnibus primitię Deo & agno, & in ore ipsorum non est inuentum mendacium, sine macula enim sunt ante thronum Dei. Verum huius quoque beatitudinis generationem castam cum claritate futuram participem dubitet nemo, quę videlicet quia nesciuit thorum in delicto, habebit tamē & ipsa vberem continentię suę mercedem, etsi non tam locupletem quam candidatarum virginum exercitus gloriosus. Singulis quippe cōdigna donabitur gloria pro qualitate mentis, pro mensura virtutis, pro labore certaminis, & pro ardore charitatis. Nam apud ęquissimum iudicem nostrum nulla cognoscitur esse personarum acceptio, sed operum singulorum retributio vera. Propterea summi regis ministri & animarum pastores cunctis ad se accedentibus in priuatis

Luc. 12. Ibid. Tob. 4. 1. Tim. 6. 1. Cor. 3. Iohel. 1. Apoc. 14.

priuatis locutionibus salus satagant rudimenta præbere, hortari videlicet superbos ad humilitatem, honoris & præsidentiæ cupidos ad contemptum seculi & æternorũ concupiscentiam, auaros & diuitias aggregantes ad erogandum egenis, in cœlisque thesaurizandum, carnis lenociniis intentos ad castratis pudicitiam sectandam, ventris, & gulæ voluptatibus deditos, ad sobrietatis & temperantiæ bonum amplectendum. Prouocent insuper iracundos, ad mansuetudinem, inuidos, ad fraternam dilectionem, accidiæ tabe depressos, ad magnanimitatem & spem, pusillanimes, ad longanimitatem, discordes, ad pacem, perturbatione agitatos, ad tranquillitatem, persecutionibus fatigatos, ad tolerantiam, infirmitatibus debilitatos, ad patientiam, crudeles, ad misericordiam, dissidentes, ad vnitatem, dubitantes, ad fidem, loquaces, ad moderationem linguæ, mendaces, ad proferendã veritatem, timidos, ad constantiam, præuaricatores, ad obedientiam, vitiorum prauitate detentos, ad emendationem vitæ, atque laudabilium operum exercitatione probatos, ad perseuerantiam boni, quæ omnium, est corona virtutum. Cuique igitur impertiatur admonitionis sanctæ medicamentum salutare, ita vt quisque gaudeat spiritualem de ipsorum cõuersatione habere profectum. Curent præterea sibi commissos ad compunctionem excitare & lacrymas, illisque insinuando quàm ineuitabilis sit huius corporis resolutio, quàm incerta sit huius hora, quàm formidolosa, quàm plena doloribus, anxietatibus circundata, tentationibus periculisque permixta, potissimum iis, qui dum viuerent & tempus ad promerendum haberent, neglexerunt gratiam, seque prostituerunt voluptatibus carnis, repleuerunt prosperitatibus mundi, peccatis ac vitiis voluntarie subegerunt, quibus profectò nisi per contritionem veram, & gemitus charitatis ex corde pœnitentiam egerint, sempiternus manet interitus inextinguibilis gehennæ ignis, frigus intolerabile, stridor dentium, fœtor immanissimus, immortalis vermis, horridus aspectus dæmonum, teterrimus inferni carcer, amissæque gratiæ cruciatus immensus. Cæterum ne ob huiusmodi formidolosam commonitionem abundantiori absorbeatur tristitia, vel metu deprimantur, studeant ipsi qui præsunt, oues suas interdum accendere ad futura bona, quæ in cœlis promissa sunt, speranda, quę nec oculus vidit, nec auris audiuit, neque in cor hominis ascenderunt, quoniam pro sui immensitate, delectabilitate, iucunditate, suauitate, satietate, & æternitate, ineffabilia, ac incomprehensibilia sunt, transcenduntque omnem sensum carnis, omnem quoque intellectum angelicum vel humanum, ad quorum vtique inuestigandum arcana, sublimia enarrandum, atque profundissima perscrutandum, facundia humana non suppetit, scientia acquisita non attingit, cunctorumque mortalium ratio innata non ascendit. At verò quum quòd corruptibile, quod terrenum, quod temporale, quod ex parte est, euacuabitur, succedetque quod spirituale, quod cœleste, quod æternum, quod perfectum est, tunc omni prorsus mortalitate consumpta, omnique ignorantiæ detersa caligine, erit de Dei clara cognitione, beata fruitio, de angelicorum spirituum societate iucunda connexio, de sanctorum omnium contubernio exuberans glorię communicatio, & de adepta perpetuę immortalitatis corona, plenissima cum exultatione gratiarum actio, quæ vniuersa sicut nulla intermissione deficiunt, ita nullo fine claudentur. Talibus igitur sermocinationibus, talique disciplina sapientię, debet qui pręest animarum regimini, hortari bonos, arcere malos, docere inscios, męstos solari, indisciplinatos corrigere iacentes erigere, solidare nutantes, admonere vitiosos, paruulosque dirigere, quatenus de singulorum profectibus, & ipse proficiat. Sic verò officium erudiendi prudenter exerceat, vt etiam delinquentium infirmitatibus compatiatur ex corde, atque eorum necessitatibus ex charitate subueniat.

Quòd exemplo eorum, qui corporaliter infirmantur, debent spirituales pastores subditos delinquentes cum compassione corrigere. Cap. IX.

Iis, qui corpore infirmantur, nihil sic congruit, nihilque sic animam eorum mulcet, quemadmodum si ipsorum verbis adhibeatur credulitas, illorumque infirmitatibus intelligant sibi compassionem exhiberi ex corde. Nẽpe si omne circa ipsos persoluere studueris dilectionis obsequium, si vniuersa eisdem impensius ministraueris necessaria, parum illis fecisti, si nõ̃ quam querelis eorum, lamentationibus, eorumque doloribus, te erga illos compassione cognouerint esse affectum. Porò hoc illis placet, hoc eorum dulcorat mentem, delinit dolorem, fragilitatemque sustentat. Equidem si incolumes existerent, huiusmodi suffragiis nullatenus indigerent. Cæterum quia langnoribus oppressi sunt, doloribus fatigati, atque humanis consolationibus, quę sanis suppetunt, omnino priuati, ideò exhortationibus piis consolandi sunt, blandis sermonibus alloquendi, dilectionis obsequiis subleuandi, atque cum omni humanitate, mansuetudine, ac compassione sustinendi, tractandiq;. Hoc quippe ægrotantium in carne exemplo, hac corporalis exercitationis forma, proximis insinuata pro Christo, optime animarum pastores erudiuntur, vt cum omni humilitate & patientia, cũ charitate & compassione curam exerceant sibi commissam, quatenus tentationibus exagitatos, vel passionibus superatos, aut propriæ conscientię stimulis condemnatos, seu delictorum suorum

aggero

aggero obrutos, atque desperatione sepultos valeant verbis consolatoriis erigere, exemplis solidare, saluberrimis consiliis instruere, spiritualiter que sanare. Hanc vtique regiminis formam pastoribus Apostolus notificat ait, Debemus autē nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobisinetipsis placere. Etenim Christus non sibi placuit, sed (sicut scriptum est) improperia improperantium tibi ceciderunt super me. Nempe pastores veri quum sibi commissos viderint delinquere, & Dei præcepta contemnere, nequaquam dedignatur, non illos despiciunt, neque à se repellunt, quin potius compatiuntur illorum casibus, orant pro eis iugiter, & coram Deo lacrymas fundunt. Imitantur quippe dominū Iesum, qui quum aspiceret ciuitatem Hierusalē affluentem deliciis, diuitiis opulentam, vniuersis facinoribus plenam, conspiraturam in ipsius mortē & effectum habituram suæ peruersissimæ volūtatis, atque ex hoc desolationi proximam super illū fleuit & dixit: Si cognouisses & tu: & quidem in hac die quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Fleuit quoque Lazari mortē qui peccantium spiritualem figurabat interitum, & lacrymantibus eius sororibus supra modū cōpassione permotus & ipse lacrymatus est. Alio in tempore cum maximam intueretur hominum numerositatem sequentem & inedia fatigatam, tanquam piissimus pastor, misereor (inquit) super turbam, quoniā ecce iam triduo sustinēt me, nec habent quod manducent, & si dimisero eos ieiunos, deficient in via. Quamobrem multiplicatis quinque panibus non minus spirituali, quàm corporali eosdem refecit alimonia. Nemo igitur dubitet, quin quæcūque ipse dominus Iesus Dei & hominū mediator gessit in carne, vel docuit verbo, seu per Apostolos & doctores, sancto spiritu dictante mundo indicauit, ad informandam, erudiendamque ecclesiam suam scripta sint. Propterea pastores, qui præsunt dominico gregi, ipsum dominum imitantes, non vt principes, neque sicut domini, sed tanquam patres, & pastores veri se habere debent, compatiendo cadentibus, & firmos æquanimiter supportando, considerantes vtique infirmitatem propriam, quoniam & ipsi vicini sunt casui, & ad omne perpetrandum facinus proni. Sic & Apostolus admonet dicens: Vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Considera temetipsum, ne & tu tenteris. Nempe si ipse dominus cuius vniuersæ sunt oues, compatitur delinquentibus, & ad se per pœnitentiam redeuntibus nunquam misericordiæ claudit viscera, poteritne substitutus & seruus cum austeritate, humanitate postposita, gregem sibi creditum disperdere, opprimere, dilaniare atque necare? Talibus quippe cōminatur dominus per Prophetam dicens: Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorāt plebem meam, sicut escam panis? Reprehensibile prorsus est, vt sub pio patre & domino dominari debeat durus seruus, sceleribusque repletus. Non enim pariformiter pastores animarum, & reges gentium, ac seculares principes subditos gubernare oportet. Sane principibus cum terrore licet regere, ecclesiasticis verò præsulibus cum charitate & lenitate illis tanquam dominis, istis autem vt patribus. Illis cum seueritate punire, istis verò cum moderatione & mentis compassione corrigere. Illis iugulare & perimere, istis autem omni crudelitate semota, delinquētes reuocare ad vitam, nō vt liberius peccent, sed vt emendentur, & viuant in spiritu, saluique fiant. Regibus quippe atque principibus corporum, vrbium ac populorum data est à Deo potestas, viris verò ecclesiasticis animarum iniuncta est cura. Circa igitur profectum animarum, reformationem morum, vitæque emendationem eorum quibus spiritualiter præsunt, pastores inuigilent, nunc minis terrendo, nunc demulcendo sermonibus blādis, interdū ratione persuadendo, interdū autoritate mandando, aliquando puniendo, nonnunquam parcendo ministerium suum perficiant, ita tamen vt non quod sibi placeat, sed quod commissis sibi sit vtile, pio semper quærant fraternæ charitatis amore. Hoc profectò tunc Christi secū cooperante virtute agere valebunt, cum plebem fidelium in visceribus suscipient charitatis, & vnūquenque complectēdo compassionis brachiis tanquam fratrem & filiū diligent, & veluti cohæredem, & comparticipem futurum cœlestis regni fouere atque adiuuare curabūt. Maxime verò in hoc charitatis & cōpassionis affectu necesse est illi vti prudentia, ne facilitas veniæ subditis occasionē tribuat delinquēdi. Nam quemadmodum peccanti compatiendum est, atque humanæ fragilitati misericorditer ignoscendum, æque sunt scelera punienda, ac corrigēda errata. Alioquin sub velamine pietatis compassionisque specie, periclitaretur iustitia, quæ viriliter ab iis qui præsunt, exerceri debet ac diligi, sicut in libro legitur sapientiæ: Diligite (inquit) iustitiam, qui iudicatis terram. Debent itaque pastores animarum semper misericordiam seruare in corde, & iustitiam ministrare in opere, iuxta tamen qualitatem personarum, grauitatem criminis, intentionis peruersitatem, conditionem temporis, ac perseuerantiam mali. Sic itaque se habere debet in cunctis, vt nec iustitia compassionem repellat, neque compassio iustitiæ regulas prætermittat. Nam iustitia sine compassione crudelitas est, & compassio absque iustitiæ rectitudine ignauia & pusillanimitas iudicanda. Ambæ quippe cohærent simul, ambæ in præsidente sunt necessariæ, adeò vt si altera ipsarum desit illi, nequeat esse perfectus. Hanc vtique sententiā suo dominus Iesus commendauit oraculo, quum de homine descendente ab Hierusalem in Hiericho,

Marginalia: Rom. 15. — Psal 68. — Luc. 19. — Ioā c. 11. — Mar. c. 8. — Gal. 6. — Psal. 13. — Notent hac verba pusillanimes atque ignaui prælati c. vt clericorū, vbi gl de vit. & hon. cl. c. est iniusta, 23. q. 4. ideo solitis delinquere nō debet cōcedi facilitas veniæ. l. 3. C. de epis. aud. — Sap. 1. — Luc. 10.

cho, & à latronibus vulnerato loqueretur: Transiens (inquit) quidam Samaritanus misericordia motus alligauit vulnera eius vinum & oleum infundens, per vinum videlicet iustitiam, & per oleum misericordiã & compassionem significãs. Hanc regulam Apostolum Paulum tenuisse legitur. Tradidit nanque aliquãdo virum, qui grauissimum perpetrauerat facinus in interitum carnis, vt iustitia suum sortiretur effectum, & tamen paulo post eidem compatiens ex multa tribulatione & cordis angustia cum lacrymis scribens hortatur illos, apud quos iste deliquerat, vt parcerent illi, iniuriamque donarent, ne abundantiori tristitia absorberetur huiusmodi, & supra virtutem fatigatus, illum in desperationis foueam diabolus præcipitaret. Eandem siquidem corrigendi formam imitentur prælati. Primo quippe moneant, deinde terreant, postremo verò puniant delinquentem, nisi fortè peccatum sit publicum, quod prorsus palàm puniri oportet, dicente Apostolo: Peccãtem coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant. Aut si delictum sit adeò graue & enorme, quod omnino correptione indigeat, nulla præuia admonitione facta. Quamobrẽ qui præest, maxima debet esse discretione ornatus, taliter se in regimine habere, vt quando expedit, misericordiam faciat, & quoties vrgens exigit causa, iustitiam exerceat, ita duntaxat, vt misericordia semper emineat, & superexaltet iudicium, præsertim propter id, quod scriptum est: Iudicium sine misericordia est illi, qui non facit misericordiam. Sane vtraq; virtute dignum est, vt polleat pastor quoniam vtraque a domino commendatur. Beati inquit, misericordes, quoniã ipsi misericordiã consequentur. Sed & beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Misericordibus nanque futura repromittitur gloria, quando in extremo iudicio iis, qui operibus misericordiæ intẽderint, dicturus est: Venite benedicti patris mei, possidete regnum, quod vobis paratũ est ab origine mundi, quod vtique regnum ex Dei miseratione donatur, qui opera nostra ex largiflua sua bonitate gratificat. Vnde hoc propheta prospiciens in spiritu exultans ait: Misericordias Domini in æternum cantabo. Iustitiam verò sitientibus & esurientibus, illam saturitatis in cœlo pollicetur mercedem, de qua proculdubio Propheta sanctus loquitur dicens: Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo, satiabor cum manifestabitur gloria tua. Merito igitur misericordes & iusti cœlesti remuneratione ditantur, quoniam tanquam filii adoptionis & gratiæ Deum, & dominum suum imitantur, qui prorsus misericors est, & miserator, & iustus, imò misericordia ipsa & iustitia, quemadmodũ de ipso Deo & domino nostro Iesu Christo eloquia sacra testantur. De misericordia nanque sic legitur: Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos oriens ex alto. De iustitia verò Apostolum audi: Ex ipso autẽ vos estis (inquit) in Christo Iesu, qui factus est sapientia nobis à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Porro quod verbum caro factum sit, quod idem Deus & homo natus de virgine, in præsepio reclinari voluerit, quod die octauo circuncidi, quod maternis nutriri vberibus, foueri sinibus, amplexibus stringi, obtemperare mandatis, quod peregrinari in Aegyptum, in Iordane baptizari, tentari in eremo, per omnes ciuitates Iudæorum euangelizare regnũ Dei, cæcis visum reddere, surdis auditum, iacentibus gressum, & mortuis vitam, totum hoc opus misericordiæ fuit. Cæterum quod ligari, flagellari, collaphizari, conspui, crucifigi, & occidi dignatus sit, iustitiæ effectum esse dubitet nemo. Præcesserunt misericordiæ opera, deinde iustitiæ in illo subsecuta sunt, sicut longe ante Propheta vaticinatus est, dicẽs: Misericordia & veritas præcedẽt faciem tuam. Idemque: Misericordiam (inquit) & iudicium cantabo tibi domine. Hoc ideò dictum est, vt scias ipsum libentius ignoscere, quàm punire. Nam paratissimus semper est ad parcendum, ad feriendum verò (si fas est dicere) tardus, & piger, & peccata dissimulans. Hinc est quòd antequam iustitiæ suæ rigorem effundat, præmonet, & æquanimiter delinquentium emendationẽ expectat. Hoc quippe in veteri, hoc in nouo legitur testamento hoc in nobis quotidiano claret experimento. Equidem priusquam diluuium inferret mundo, quanquam corrupta esset omnis terra coram Deo, & plena iniquitate, tametsi scelera horrẽda, quę ab hominibus perpetrabantur, diuinam erga illos prouocarent iustitiam, adeò vt Deum pœniteret fecisse hominem, voluit tamẽ vniuersos ante multorum annorum curricula ex arcę fabricatione esse pręmonitos, quatenus ex longanimitate hac à viis suis delinquentes conuerterentur iniquis. Nempe quum Sodomorum & Gomorreorum scelera in auribus domini sabbaoth clamarent, & de cœlo expeterent vltionẽ (erant vtique aggrauata nimis) antequam ipsos peccatores nequissimos insolito, inauditoque damnaret supplicio; Abrahæ locutus dominus; Descendam (inquit) & videbo, vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita, vt sciam. Quantorum oraculis Prophetarum Hebræorum multoties pręmonitus est populus, vt ab iniquitatibus resipisceret suis, priusquam sub potestate venundaretur gentium, inimicorumque suorum daretur in prędam? Arguebat quidem illos, eis minabatur vt pater, ipsosque interdum corripiebat vt filios, ne postmodum impœnitentes deleret vt hostes, quoniam misericors & miserator est, longanimis & multum misericors. Ipsius itaque miserationem Propheta insinuare volens admirans ait: Non secũdum peccata nostra fecit dominus nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit

1. Cor. 5. — 1. Tim. 5. — Iac. 2. — Mat. 5. — Mat. 25. — Psal. 88. — Psal. 16. — Luc. 1. — 1. Cor. 1. — Psal. 88. — Psal. 100. — Gen. 18. — Psal. 102.

buit nobis. Quoniam secundum altitudinem cęli à terra corroborauit misericordiā suam super timentes se. Quantum distat ortus ab occidente, longe fecit à nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur pater filiorū, misertus est dominus timentibus se, quoniam ipse cognouit figmentū nostrum. Hinc etiam ipse Dei filius per carnis susceptionem praesentiam suae diuinitatis mundo ostendens, tam pie ad Hierusalem inquit: Hierusalem, Hierusalem quę occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dicit insuper se stare ad ostium, videlicet cordis humani, & pulsare per internas inspirationes, vt sibi per consensum aperiatur. Delicias quoque suas fatetur esse cum filiis hominum, & in ipsis perambulare, atque cum eisdem esse vsque ad consummationem seculi, vtique vt illos hortetur ad bonum vt à tentationibus eruat, vt erudiat in certamine, vt à casibus protegat, & vt saluet in fine. Maxima prorsus consequendae venię, atque adipiscendae gratiae oboritur causa, quando Dei maiestas, summaque potestas, quam in cœlis cum tremore & admiratione adorant angelorum, archangelorū que virtutes, necnon innumerabilium sanctorū omnium venerantur agmina gloriosa, in terris verò creaturae vniuersae omnipotentissimo illius famulantur imperio, spontanea dignatione reuerendae bonitatis suę tam dulciter, tamque familiariter se inclinat ad homines, non vt olim in Sina monte in igne, & sonitu tubae, ac coruscationum terrore, sed vt pater, magister, & sponsus, in syncerissima charitate, plenus benedictione, & spiritualibus charismatibus refertus semetipsū communicat diligentibus se, seque ardentissima affectione poscentibus dona sua tribuit, facitque illos dignos se. Obseruat quidem ipse accuratissime (vt arbitror) & singulorum corda fidelium discurrēdo rimatur, & quotquot viderit carnali voluptate polluta, aut inordinato sui amore depressa, terrenarum cogitationum inuoluta caligine, odii vel liuoris veneno respersa, in ea nequaquā reclinari dignatur. Verum si quae perspexerit pudicitiae esse nitore candidata, conscientiae puritate ornata, diuersarumque virtutum floribus redimita, ac domini timoris seris obstructa, festine reclinat illuc, atque perpetuam in illis (quantum in eo est) collocat mansionem. Sic verò in ipsis amabiliter habitat, vt minime negligat quaerere quos imparatos, & delictorum catenis astrictos praeteriisse videbatur. Nā iterum atque iterum cordis pulsare secreta non cessat, si quomodo ei aperiatur. Pius quū sit, nolitque mortem peccatoris, sed vitam, tanquam verus pater & pastor rebelles flectere ad lamenta pęnitentiae, atque in tenebris vitiorum delitescentes veritatis suae lumine irradiare non desinit. Operatur siquidem ista in spiritu; vt spiritus, qui iacet prostratus in carne, agnoscat in lumine captiuitatem suam, & (quanquam necessitate cogente) erubescat seruire naturae mortali, corruptibili, atque fœtenti, quum sit ipse spiritus intellectualis, & nunquam moriturus, sed resoluto ergastulo corporis perpetua felicitate glorificandus, si tamen pro sui conditoris amore vēdicare studeat ingenitam libertatem, diuinae legis mandatis obtemperet, secularibus abrenunciet pompis, carnemque (prout decet) sibi famulari compellat. Haec profectò, quoniam ardua & praecelsa sunt, adimplere non valet, nisi micantis gratiae praeeunte & comitante fulgore, procedentis vtique ab indeficientissimo fonte voluptatis ac bonitatis aeternae. Quae quidem gratia non ex mortalium meritis, sed ex Dei nostri mera liberalitate donatur, dicente Propheta, Domine in voluntate tua pręstitisti decori meo virtutem. Quamobrem qui necdum illa effectus est dignus videns se versari in tenebris, atque vitiorum cōpedibus adhuc esse detentum, totis medullis cordis (quantum valet) cū propheta clamet & dicat: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiā in morte, ne quando dicat inimicus meus, pręualui aduersus eum. Mitte (obsecro mi domine) manū tuam de alto, & libera me de manu filiorum alienorum, necnon ab iis vinculis ferreis quibus exigentibus culpis meis astrictus teneor, quatenus tibi Deo meo, & liberatori meo, corde mundo, & impollutis labiis astare valeam, & tam pro infuso splendore gratificantis gratiae, quàm pro adepta libertate perceptę venię cum gratiarum actione iucunda humilique modulatione cantare & dicere: Diligam te domine fortitudo mea, dominus firmamentum meum & refugium meum, & liberator meus, Deus meus adiutor meus, & sperabo in eum. Cęterū qui ipsam (de qua loquimur) gratiam fugatis ignorantię tenebris, diruptisque delictorum catenis in animę suę suscepit penetralia, toto illam veneretur affectu, omni solicitudine nutriat, studioque custodiat. Nutriat (inquam) sacris lectionibus, deuotis meditationibus, orationibus assiduis, piis gemitibus, desideriisque cœlestibus. Custodiat autem infatigabiliter actibus intendendo virtutum, exercitationi mentis, & discretioni spirituum, ne per incuriam animi cordis habitaculum spirituales irrumpant latrunculi, spiritualiaque furtim surripiant semina, quae cœlestis agricola ex largiflua sua bonitate suorum inspergit cordibus seruulorum. Hoc verò ita humiliter agat, vt nō inflatus in se praesumat de se, quin potius diuino sciat se indigere suffragio, atque à Deo se nedum habere quod habet, verum etiam sciat se esse quod est. Nam quemadmodum ignorantia pręsumptionem, & pręsumptio inducit casum, ita scientia humilitatem, & humilitas augmentum parit gratiae, additamentum luminis, perseuerantiam

rantiam boni, spei delectabile gaudium, desiderium proficiendi, gustum sapientiæ, fidei constãtiam, amorem patiendi, exultationẽ spiritus, mentis rectitudinem, iustitiæ zelus, sitimque virtutũ. Horum verò bonorum omnium nutrix & custos est oratio munda, humilis, piusque sanctæ deuotionis affectus.

Quòd per meritum reconciliationis factæ per Christum de exilio reuocamur ad patriam. Cap. X.

QVoties quis ob suorũ demerita delictorũ à propria exul efficitur patria, & profugus per regiones vagatur exterorũ, securius quandoque valeat ad eandem redire, intercessione prorsus indiget aliena, quæ tanto procul dubio efficacior, atque vtilior existit, quanto qui intercedit maioris est autoritatis, sublimiorisque meriti. Hinc humanæ reconciliationis ad Deum æstimari debet efficacia, ad quam vtique perficiendam non vnus ex patriarchis, aut ex prophetis, neque vnus ex excellentioribus choris angelicarum destinatur virtutũ, sed vnigenitus Dei filius patri coæqualis, consubstantialis, & coæternus. Missi quippe ab ipso penè mundi initio fuerunt patriarchæ, missi etiam Prophetę, sed tantũ vt pręcones & nuncii eius, qui in temporis plenitudine erat venturus, quatenus eorum exhortationibus sacris plebium mentes informarent ad fidem, & roborarent in spe summi Dei & mediatoris Dei & hominum, quem pro humani generis redemptione, & propitiatione ad Deum vaticinabantur esse venturum. De cuius profecto conceptione mirabili, natiuitate, manifestatione, persecutione, fuga, baptismo, tentatione, prędicatione, miraculis, virtutibus, moribus, passione, irrisione, cõtumeliis, flagellis, morte, resurrectione, & ascẽsione, tam conspicuè, tamque distinctè prophetauerunt, vt non futura, sed pręterita narrasse videãtur. Illorum itaque assertionibus, eorumque oraculis plenissima adhibenda est fides; quippe quũ illa, quę futura pronunciabant, humano nunquã potuissent capere ingenio, per quod vix propinqua, atque pręsentia iudicantur. Solius nanq; Dei est proprium, sicut pręterita, ita scire futura, & cui voluerit reuelare, in cuius verbo vniuersa nuda & aperta sunt, sicut ait Apost. de ipso vnigenito loquens: Qui quum sit splendor (inquit) glorię, & figura substantiæ eius, portásque omnia verbo virtutis suę, purgationẽ peccatorũ faciens, sedet ad dexterã maiestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius prę illis nomẽ hęreditauit. Solum igitur quum Dei hoc sit occulta & remota prędicare, quoties prophetico spiritu ventura prędicuntur, diuinę potius quàm humanę autoritati est prębenda credulitas. Nam (testante Apost. Petro) non humana voluntate est allata aliquando prophetia, sed spiritu Dei reuelante locuti sunt sancti prophetę: Missi itaque sunt sancti

Heb. 1.

2. Petr. 1.

viri spiritu prophetico prędíti, vt domino Christo testimonium perhiberent, & animę æquiorem facerent populum Hebręorum in expectatione eius, qui ipsorum patribus fuerat longe antè promissus. Ad quod vtique declarandum, mox vt ille promittebatur apparuit, Prophetarum desierunt oracula, dicente domino: Lex & Prophetę vsque ad Ioannem Baptistam. Missi quoque sunt angeli, non vt redimerent, sed vt ministrarent, notaque facerent reconciliationis ac redemptionis opera futura per Christum. Hinc est quod ante ipsius aduẽtũ toties patribus veteris testamẽti locuti sunt angeli, Abrahæ videlicet, Iacob, Mosi, Ieptæ aliisq; multis, sicut sacrarũ denũciãt volumina scripturarũ. Postremo ad Zachariam, atque Mariã angelus destinatus est Gabriel, qui pariter effectus nuncius est & testis. Ad hoc quippe vnus de sublimioribus à Deo specialiter missus est nuncius, vt autoritatem venientis regis, incarnationis mysterium manifestaret modum, diuinitatis quoque exhiberet præsentiam atque virtutem. Quę videlicet egit, vt virgo sacratissima fide conciperet, & Verbum caro fieret, vnus Emanuel, Deus & homo, vna persona, vnus Dei & hominum mediator homo Christus Iesus. In cuius profectò ortu ineffabili audita est testium angelorum, cœlestis scilicet militię innumerabilis multitudo Deũ consona modulatione collaudantium atque dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominib. bonę volũtatis. Merito igitur pacẽ hominib. annunciauerunt angeli, quãdo Dei filiũ, filiũ hominis factum cũ obstupefactione maxima, in pręsepio pannis inuolutum in medio iumentorum irrationabiliũ cõspexerunt, quemadmodũ Esaias Prophetauerat dicens: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium super humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis. Deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Alioque in loco: Cognouit (inquit) bos possessorẽ suũ, & asinus præsepe domini sui, populus autem meus nõ cognouit me, & Israel, nõ intellexit. Hunc proculdubio esse angeli intellexerunt, quẽ Deus per sãctos Prophetas in scripturis sanctis humani generis promiserat Saluatorẽ. Quãobrẽ pacẽ in terris adesse testati sũt. Pacẽ, inquã illã, de qua Apostolus ait: Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, medium parietẽ inimicitiarum soluens in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, vt conderet in se vnũ nouum hominem, pacem faciens iis, qui longè, & pacẽ iis, qui propè. Hanc vtiq; pacem, postquam per sacrosancti sanguinis sui effusionẽ, cõsummauit in ligno, satisfaciens pro delictis omnium prędestinatorum ad vitam, affigensq; nostræ chirographum damnationis in cruce, & palã aereas superãs potestates triũphauit in semetipso, per vniuersũ voluit propalari orbẽ per legatos suos, sãctos videlicet Apostolos suos, quos ipsi

Matt. 11.

Luc. 2.

Esa. 9.

Esa. 1.

Eph. 2.

ritu sancto repleuit, tradiditque illis omniũ scientiã linguarum, quatenus tanquam veri testes annunciarent in gentibus, inter Deum & homines pacẽ per Christũ fuisse firmatã, & resumpta fiducia, seruiliq; ablato timore, cum gaudio reuerterentur ad patriam, quippe qui dispersO patrimonio egentes ac famelici fuerant opprimentibus se, atque per tẽpora longissima in regione errauerant aliena. Caeterum vt illorum praedicatio maioris esset autoritatis, acceperunt huiusmodi pacis praecones faciendorum miraculorum eximiam potestatem, sicut illis ab ipso domino fuerat imperatum atque promissum. Nam prius quã coelos peteret, mandauit illis dicens: Euntes in mundum vniuersum praedicate euangelium omni creaturae, qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Signa autem eos qui crediderint, haec sequẽtur. In nomine meo daemonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferũ quid biberint, nõ eis nocebit. Super aegros manus imponent, & bene habebunt. Et dominus Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in coelum. Illi autẽ profecti praedicauerunt vbiq; domino cooperãte, & sermonẽ confirmante sequẽtibus signis. Vnde tum ex eruditionibus angelicis, tum ex oraculis Prophetarũ, tum etiã ex praedicatione, vita, & miraculis Apostolorum, atque sanctorum, veritas Christianae religionis, & redemptio facta per Christum, adeo est effecta notissima, vt nequaquã testimonio aut probatione indiget. Nam ecclesiam catholicam cõspicimus post persecutiones martyrum, post falsa haereticorum dogmata, ita super firmissimã petram in pace esse fundatam, decoratam caeremoniis, sacramentis munitam, Deo famulantium agminibus insignitam, patrumq; orthodoxorum eruditionibus & sententiis roboratam, vt fidei planũ tutũ sit iter, ac bene viuendi cunctis fidelibus libera sit tributa facultas. In singulis deniq; congregationibus tanquã militum duces instituti sunt praesules, quorum exhortationibus & doctrinis eorũ corda animentur ad spiritualem pugnam, informenturq; ad cultum veri Dei, & legalium obseruantiã mandatorũ, quibus mediantibus, coelestis vitae pertingant ad palmam. Instituti, in quã, sunt plebibus episcopi, atque pastores, veluti mediatores Dei & populi, quatenus piis suis intercessionibus, orationumque suffragiis, diuinã iustitiã erga delinquentes faciant esse placabilem. Nam quoties populus spirituali seu corporali fatigatur in praelio, si quando diuina praecepta grauiter peccãdo transgreditur, quamdiu aequissima animaduersione percutitur, ad orationis debet praelatus aduolare praesidium, ibique corde compunctus, prostratus corpore, compassione plenus ignitus charitate, lachrimisque suffusus, deprecari dominum, angelorũ sanctorumq; omniũ interpellare subsidiũ, vt eorum supplicationibus Deo valeat plebem sibi reconciliare cõmissam. Porro quum Moyses, qui praelatorum typum praefigurabat, iubente Deo debellare vellet Amalech, accepta Dei virga in manibus ascendit super verticẽ collis, ibique Iosue pugnante inferius, extensis ad coelum manibus, erectisq; luminibus sine intermissione preces fundebat pro populi salute ad dominum, nec prius ab oratione cessauit, quàm perfectum de hostibus reportaret triumphum. Vnde ad futurorũ eruditionem illi dominus tunc mandauit dicens: Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade in aurib. populi. Iosue quoq; eiusdẽ Moysi successor, & ipsius populi dux, quum ciuitatẽ expugnaret Hay, videretq; quod à viris habitatoribus vrbis caesus Israel terga vertisset, statim corã arca domini prostratus orauit, dicens: Heu domine Deus, quid voluisti traducere populum istum Iordanem fluuium, vt traderes in manus Amorraei, & perderes? Mi domine quid dicam, videns Israelem terga vertẽtem? Cui oranti inquit dominus: Surge. Cur iaces pronus in terra? Peccauit Israel, & praeuaricatus est pactum meum. Surge, sanctifica populum. Quo sanctificato, progressus ad pugnam, illos Iosue hortabatur ad bellum. Verum neque iste, sicut nec Moyses, manũ, quã in sublime orãdi causa porrexerat, cõtraxit, donec vrbis habitatores interficerentur vniuersi. Caeterũ de Ezechia rege Iuda, quid memorẽ, quem Senacherib Assyriorum rex cũ ingenti pugnatorum multitudine obsideret Hierusalem assũpto secũ Esaia Propheta vsq; ad coelũ lacrymis orando vociferatus est. Ambobus itaq; persistentibus in prece, misit dominus angelũ suum, qui percussit omnem virum robustum, & bellatorẽ & principem regis Assyriorum, reuersusq; est cũ ignominia in terram suam. Porrò quicunq; vniuersa, quae in sacris reperiuntur voluminibus, & ad rem hanc pertinent, indagare voluerit, absq; ambiguitate vlla cognoscet sanctos viros in omni eorum pressura in persecutionibus, in tentationibus, in periculis, in dubiis, in cunctis emergentib. aduersis, praeuia semper, comitãteq; oratione, diuinũ flagitasse auxiliũ. Nec aliũde prorsus quã à Deo debet quis implorare suffragium, quippe quũ creatura quaelibet nequeat sibi ipsi praestare, quo indiget, quoniã infirma est, neq; alicui quicquam tribuere quod suũ est, quum nihil habeat quod non acceperit, ab illo, qui est, & impẽdit omnibus, potestq; omnia, atque vniuersa perlustrat, quamuis abdita & ignota sint angelis seu hominibus. Ipse profecto solus colendus est, ipsi supplicandũ, ad ipsum confugiendum, & in ipso tota nostra collocanda fiducia, quoniam bonus, pius, misericors & compatiens est, atq; paratissimus praebere homini quae petit, quae tamen sint bona, sint cõgrua, sint saluti suae necessaria. Vnde hortatur dicẽs: Petite & accipietis, quaerite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Ois, qui petit (inquit)

Mar. 16.
Exo. 17.
Iosu. 7.
Parali. 2. c. 32.
Matt. 7.

(inquit) vtiq; humiliter, fideliter, perseueranterque, accipit; qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Quamobrem prælatus sit in oratione assiduus, & postulet pro se ipso à Deo, qui omnibus dat affluenter, & non improperat, sapientiam ad gustandum cœlestia, ne mens illius delectationibus terrenis inhæreat. Flagitet intellectus lumen ad penetrandum sacramentorum arcana, immũdorumque spirituum deceptiones fallaces euitãdas, ne noxiarum opinionum labatur inuolucro. Consilii donum exquirat, ad apprehendendum, insinuandumque quid perniciosum, quidve proficuum sit, tam sibi quàm cæteris ad se accedentibus, ne petra efficiatur scandali, & in illam impingant, qui simpliciter gradiuntur. Fortitudinis cõstantiam postulet ad tolerandum persecutiones & bella, quæ à dæmonibus pariter & hominibus inferuntur iis, qui in Christo pie conuersari desiderant, ne pusillanimitate frangatur, & elisus succumbat. Scientiæ sensum sibi infundi deprecetur assiduè ad prudenter tractandũ sicut propria, ita & aliorum negocia, ne vnde proficere ac prodesse debuit, inde dãnetur. Pietatis affectum expostulet ad compatiendum, subueniendumque calamitatibus egenorum, & periclitantium pressuris, ne pro ministerio fraternæ dilectionis sibi credito iudicium aduersum se ipsi reportet. Timoris filialis gratiam in oratione desideret, vt nõ frangatur in aduersis, neq; eleuetur in prosperis, sed humilitatis & rectitudinis constitutus in medio, transcendendo temporalia, semper futura & æterna prospectet. Petat quoq; pro cæteris eadẽ dona, pro illis præsertim, pro quorum effectibus eidem iniuncta est cura. Oret (inquam) pro communi eorum salute, vt videlicet compuncti propria errata cognoscant, vt ignoscatur illis, vt gratiã consequantur, & cõuertantur ad dominum, vt de tenebris eruantur, & transferantur ad lucẽ, vt de morte peccati resuscitati perseuerent in vita. Verum si fame, si gladiis, si peste plectantur, tunc sine intermissione incumbat precibus, seq; pro populo opponat ferienti, si quo modo valeat iudicis sęuientis mitigare sententiam. Sic namq; Mosem fecisse, sic egisse Aaron, sic Dauid sacra narrat historia. Quum enim esset ortũ murmur in populo Herbęorũ contra dominum, quasi dolentiũ pro labore itineris, iratusq; dominus misisset ignem in eos, & deuorasset extrema castrorũ, orauit Moses dominũ, & absorptus est ignis. Alio quoq; in tẽpore quum idem populus propter eos, qui perierat in seditione Choræ, Dathan, & Abiron murmurasset, velletque Mosem & Aaron interficere, accẽsus est ignis domini, & deuastabat populum, quod cum cerneret Moses, compassione commotus dixit fratri suo: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari mitte incensum desuper, & pergecito ad populum, vt roges pro eo, iam enim egressa est ira à domino, & plaga deseuit. Quod quũ fecisset Aarõ, & cucurrisset ad mediam multitudinẽ, quam iam vastabat incendiũ, obtulit & thimiama, & stans inter mortuos, & viuentes, pro populo deprecatus est, & plaga cessauit. Dominus prǽterea quũ peste maxima prosterneret populum Israel, Dauid in oratione positus ad dominum clamauit dicens: Ego (inquit) sum qui peccaui, ego iniq; egi: isti, qui oues sunt, quid fecerũt? Vertatur (obsecro) manus tua cõtra me, & contra domum patris mei. Vnde prophetico admonitus oraculo ædificauit ipse Dauid altare domino, & obtulit holocausta & pacifica, & repropitiatus est dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israel. In his vtique singulare ecclesiasticis personis præbetur exẽplũ, vt videlicet quum aduersus plebẽ irascitur Deus, nõ fugiant, neq; formident, sed de domini misericordia cõcepta fiducia, orõnis incenso, & cõpassionis thimiamate, superpositis carbonib. charitatis, oblatisq; super altare sanctæ ecclesię holocaustis, atque pacificis pro expiatione cæsorũ, atq; delinquentiũ iuge sacrificiũ spiritualiũ odoramentorũ altissimo offerant, reddantq; vlciscentẽ se iudicẽ sua interuẽtione placatũ. Ad hoc proculdubio præficiuntur plebibus, ob hoc pastorale illis ministerium traditur, vt ipsas verbo erudiãt, & bene viuendi exemplis informent, vt pro illis orent assidue, offerantque pro earum sceleribus Deo grata libamina, quemadmodũ Apostolus perhibet dicens, Omnis (inquit) põtifex ex hominibus assumptus pro hominibus cõstituitur in iis, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis, qui condolere possit iis, qui ignorant & errant, quoniã & ipse circundatus est infirmitate. Et ideo debet quemadmodũ pro populo, ita ẽt pro semetipso offerre pro peccatis. Discant ergo qui præsunt, quotidie obsecrare pro populo, discãt (inquam) dominici corporis sacrosancta mysteria iugiter immolare pro plebe. Nihil profecto hoc sarificio acceptabilius Deo patri pro recõciliãdis peccatoribus, nihil pro expiandis sceleribus, pro captiuis fidelib. redimẽdis vtilius ĩ ecclesia offerri potest, quippe quũ sit memoriale efficacissimũ illius excellẽtissimę charitatis, quã ipse dominus Iesus Christus in vltima cęna paschæ celebraturus ostendit, quamq; in crucis patibulo moriẽdo notã fecit, & in ipso idẽ dominus quotidie mysticè immolatur, qua quidem immolatione à vitiorum purgamur squaloribus, mundamur ab infidelitatis tenebris, Deo reconciliamur per mortem filii eius, quã mysteria ipsa venerãda testantur, gratificamur angelis per Christi contubernium, pascimur verò Christi corpore, potamur ipsius sanguine, quo redempti sumus, ditamur spiritualib. charismatibus, vnimur Christo domino per amoris contubernium, incorporamur Christi corpore mystico, perficimurq; virtutibus, ipso vtique dirigente & cõmunicante, quem sumimus. Ipsis pro-

Num. 11.
Num. 16.
Paralí. 21.
Heb. 5.

fecto pontificibus ac sacerdotibus licet non tantum semel in anno, neque per sortes, vt olim in veteri testamento, sed diebus singulis introire sancta sanctorum & tam pro seipsis, quam pro populi reconciliatione offerre hostiam laudis diuinæ maiestatis obtutibus, in præsentia, vtique sanctorum angelorum astantium & Deum pariter collaudantium, atq; deprecātium quum ipsa immaculata peraguntur sacrificia, vt quod minus ministri ipsi sufficiunt per seipsos, eorum intercessionibus obtinere mereātur. Nequaquam verò dubitandum est, eosdem beatos spiritus cōsortes & cooperatores esse ministrorū ecclesiæ, dum sacramenta tractant cœlestia, si tamen fideliter, si humiliter, si deuotè, si piè ministrent. Maxima prorsus ac veneranda sacerdotum, atque præsulum spiritualium cognoscitur esse autoritas, quibus datum est cœlum aperire & claudere, corpus Christi conficere, immaculata Deo offerre sacrificia, orationis pro peccatoribus fundere ac inter Deum & homines mediare. Sublimis vtique est hæc dignitas, miranda potestas, singulare officium donum speciale, ministerium vtile, communeque bonum iustis & sanctis, ac Deum timentibus, dominoque intentione recta, necnon mundo corde famulantibus. Cæterum quēadmodum omnia munda sunt mundis, & sancta prosunt sanctis, ita è regione coinquinatis sceleribus, & elatis ad iudicium ministrant sancta. Non enim valent munda mundare immundos, domino per prophetam perhibēte, qui ait: Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent à te iniquitates tuas? Et Apostolus; Qui enim manducat (inquit) & bibit indigne, iudicium sibi mãducat & bibit. Hinc aperte colligitur, quòd non solum quid offeratur, sed qualis sit qui offerat, intuetur omnipotens, sicut eloquia sacra testantur, quibus dicitur: Respexit dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Caym autem, & ad munera eius non respexit. Grata profectò sunt munera, orationes placabiles, acceptæque laudes, quas quotidie sancta mater Deo reddit ecclesia. Verum fiunt proculdubio gratiora, si ministrorum mens sit deuota, cor humile, affectus ignitus, sancta cogitatio, obsequium rationabile, oculus interior rectus, custodia cordis non dormitans, loquela composita, & irreprehensibilis vita. Quamobrem qui præsunt plebibus, & qui in ecclesia curam gerunt animarum, toto studio elaborent placere Deo, & sine querela cum hominibus conuersari, quatenus siue orationi intendant, siue obsecrationes pro populo fundant ad cœlum, seu sacro altari afferant ministeria veneranda, accepta ipsorum sint munera, postulationes placidæ, & efficaces preces, crescantque eorum merita, non minus de profectibus eorum, quàm de suarum exercitatione virtutum.

Hiere. 11. 1. Cor. 11. Gen. 4.

Quòd ad instar eorum, qui tempore belli vrbium excubias faciunt, super intendant præsulos dominicis gregibus, & de se perfectionis lumen exhibeant. Cap. XI.

Experientia teste didicimus, vt quando ciuitas aliqua obsidetur ab hostibus, illicò turrium murorumque deputantur custodes, qui alternatis vicibus die ac nocte excubias celebrent, inimicorū insidias detegant, suaq; prae uidentia aduersarios faciant semper esse suspectos. Horum siquidem assertionibus magna præstatur credulitas, atque sub illorum non dormitanti prudentia omnis ciuium multitudo tranquillitatis bono, animique pace potitur. Ad nutū profecto ipsorum innotescit aduenientium numerus, insultus inimicorum, terrentur incolæ, euigilant desides, pusilanimes confortantur, militesque excitantur ad pugnam. Nam etsi pauci tales sint numero, sunt tamen primi præsidio, adeo vt absq; eorum diligentia nullatenus ciuitas ab irruentibus hostibus possit esse secura. Est quippe hæc mystica ciuitas ecclesia sancta fideliū in Christi nomine cōgregata, de qua Ioan. in Apoc. sic ait: Vidi ciuitatem sanctam Hierusalē nouam descendentem de cęlo, à Deo paratam, sicut spōsam ornatam viro suo. Hæc vtique incessanter ab iniquis hominibus fatigatur, qui tanquam zizania commixta tritico cum iustis socialiter conuersantur in ea. Hæc, inquam, ciuitas à malignis spiritibus implacabiliter debellatur, dicente Apostolo: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitię in cęlestibus. Ad huius itaq; vrbis defensionē, custodiā & pacē instituti sunt pręsules, quorū solertia, speculatione, charitate, atq; prudentia emergentia sedāda sūt scandala, ac pessimorū virorū vitia corrigenda, dęmones verò arcendi, propalandæ eorum sunt fraudes dolosa, ac sub specie boni palliata cōsilia dissipāda, spiritualesq; ipsorū prędicēdi insultus. Quæ profecto eò certius & rectius faciunt, quò altius cęteros mentis eleuatione transcendunt, clariusque per contemplationis ocium intuētur cœlestia. Ipsos quippe decet aliis hominibus esse perfectiores, atque per diuturnæ exercitationis studiū calcare vitia carnis, à se abdicare voluptates mūdi, illecebras despicere, visibilia spernere, & ad inuisibilia toto mentis anhelare affectu, vtpote qui debent iter virtutum, vitæ ordinem, & veritatis lumen ostendere. Nam si qui præcedere alios debent, ipsi errore falluntur, & a recto virtutum calle, atque spiritualis vitæ deuiant disciplina, quæ cæterorum erit conuersatio? Et si qui dati sūt, vt veritatis lumē insinuēt, ipsi sūt tenebrę, quis erit tenebras sequentiū finis? Magna quippe prelatorū dignitas, sed maius est pondus. In alto gradu ante oculos hominum positi sunt, oportet quo-

Apoc. 21. Eph. 6.

quoque vt in sublimi virtutũ culmine sint erecti coram oculis cuncta cernentis, alioquin non ad mentum, sed ad proprium pręsunt iudiciũ. Quid, oro, æstimanda est dignitas commendata exterius, si ob pręsidentium demerita à Deo sit reprobanda interius? Ascendat igitur sanctæ ciuitatis speculator interius, visibilia, & temporalia calcãdo exterius, quatenus in excelso positus, & per se eruditus de se valeat iis, qui in imo positi sunt, & terrenis inhiant lucris, atque temporalibus implicantur negociis, viam vitæ ostendere, quam profecto inferius iacendo non potest. Quonam (quæso) animo, qua fronte, qua autoritate audebit peccantium redarguere vitia vitiorum amator? aut de spiritualibus loqui cupiditatum carnalium ipse sectator? Quamobrẽ Episcopus & quisque spiritualis pastor, cui dominico gregi incumbit semper intẽdere, in sublime perfectionis maneat, agat ipse quod doceat, & de se laudabiliter viuendo insinuat quod imitatione sit dignum, vt absque vllo rubore cum hominibus conuersetur exterius, & corde mundo coram Deo astare possit interius. Vtrunque enim fidelis pastor exercere debet in actu, suo tamen loco & tempore, vt semper in vtroque proficiat. Diuinæ siquidem contemplationi sibi interdum vacando inhęreat & de æternę bonitatis fonte tunc hauriat, quod postea exhortando effundat ad plebem. Porro si intus cor torpeat, si cœlestis dulcedinis gustu careat, si inutilibus cogitationib. distrahatur, si terrenarum rerum affectus depriматur, si tentationum turbinibus tanquam paruulus quatiatur, vtique quod docendo profert ex se, insulsum est, frigidum est, aridum, atque ad promouendum audientium mentes prorsus inualidũ. Nã quemadmodũ de vno, eodẽq; fonte nõ põt effluere dulcis, amaraque aqua: ita nec insipidũ cor promere valet verba flammantia. Cæterũ si fuerit post tẽporem sancti spiritus insperata visitatione, charitate feruidum, humilitate pium, deuotione fęcũdum: tunc proculdubio ignitas eloquiorum cęlestium emittit faces, sacramẽtorũ arcana reserat, atque ex accepta diuinæ benedictionis abũdãtia, spiritualia quædam de ipso odoramenta prorumpunt. Tũc quippe paracletus operatur præter naturam supra virtutẽ, repẽtino impulsu, inuisibilique motu, sicut saluator indicauit, dicens: Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, & nescis vnde veniat, aut quò vadat. Tunc vtique mente orandũ est, tunc cõsentiẽdũ est aspiranti, promouenti, dirigẽti, sicut scriptura sacra testata: Si spiritus, inquit, potestatem habens irruerit super te, ne dimittas locum tuum, sed illi consentias. Sic enim olim spiritus cordibus insiliens Prophetarum faciebat choros ducere, deserta lustrare, futura prædicere. Sic idẽ spiritus quũ arca Dei portaretur, in iubilo sancti regis Dauid mẽtẽ complectens, fecit illum corã omni multitudine populi

Ioan. 3.

Eccl. 10.

Israel nudatum vestibus pulsare organa, totisque viribus saltare ante ipsam fœderis arcam. Vnde redargutus ab vxore, quòd sic nudatus coram ancillis suis dehonestasset regiam dignitatem, eodẽ repletus spiritu cum autoritate respondit: Viuit dominus, quia Iudam ante dominum, qui elegit me, vt essem dux super populum Israel. Ludam & vilior fiam plus quàm factus sum, & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis de quibus locuta es, gloriosior apparebo. Sic in exordio nascentis ecclesię, quiescentibus apostolis pariter & orãtibus, repentino de cœlo sonitu facto, descendit spiritus sanctus, replebitque domũ totam & corda astantium, adeo vt impetu suo exirent, & verba vitæ diuersarum nationum populis cum fiducia prædicarent. Nempe hic almus spiritus quem illabitur, infundit lumen, immutat corda, delet facinora, firmat dubios, erudit ignaros, eleuat de imis, & collocat in excelsis. Huic qui pręsidet in ecclesia consentiat, illique in se receptaculum paret, veniẽtẽ suscipiat, introeuntem amplectetur, quoniam sine ipso potest nihil, & cum ipso omnia, & omni qua valet vigilãtia, illius ad se obseruet aduẽtũ. Nã quemadmodum pertrãsit negligẽtẽ & semetipsum defetentẽ, ita se desiderãtem, se expectantem, se vocãtẽ, sequemet custodiẽtẽ visitat, fouet, eleuat & informat. Visitat (inquam) pręsentia sua, qua nihil sentitur dulcius, suauiusque gustatur, propter quod roboratur animus ad quęque perferẽdum aduersa, sicut in sanctis Apostolis & martyribus credimus esse completum, quos nec ignis, nec gladius, nec carcer à Christi valuit dilectione diuellere. Vnde ipsorum vnum audiamus: Quis (inquit) nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculũ? an gladius? sicut scriptũ est quoniã propter te mortificamur tota die, æstimati sumus vt oues occisionis. Sed in his omnib. superamus propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura aliqua poterit nos separare à charitate Dei, quę est in Christo Iesu domino nostro. Nõ enim tãtã aliunde cõstantiã patiendi percipere valuissent, quàm ab inhabitante in eorum cordibus spiritus sancti virtute, prout Apostolus confitetur dicẽs: Quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem, spes autem non cõfundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Nempe hic spiritus, sicut quẽ sua visitatione efficit dignum, roborat in aduersis: ita sua protectione fouet, ne extollatur in prosperis, nève demergatur in vitiis. Fouet, inquam, illũ quibusdam spiritualibus alis ne ab æstu vratur libidinis, vel ab impetu rapiatur

2. Reg. 6.

Rom. 8.

Ibid.

Rom. 5.

tur furoris, seu ab aliquo lethalis absorbeatur, morbo peccati. Quis, oro, in hac inuolutus fæce corruptibilis corporis, à laqueis spiritualium venatorum potuisset euadere, si non ab hoc sancto spiritu esset eruditus & fotus, quum videlicet quotidie humanam mentem, nunc mundi illecebra, nunc ventris ingluuies, nunc vitæ huius immoderatus tentet affectus? Suũ quippe pertimescẽs casum, propheta inimicorum horum constitutus in medio, se ab hoc spiritu protegi exposcebat dicens: Custodi (inquit) me domine, vt pupillam oculi, sub vmbra alarum tuarum protege me à facie eorum, qui me afflixerunt. Sane quem protegere & fouere dignatur, interdum etiam eleuat ad cœlestia, ipsum vtique replendo splendore, admiratione & iubilo. Quum enim spiritu operante ad Deum contemplandum admittitur, quibusdamque omnipotentiæ, sapientiæ, bonitatis, æternitatis, maiestatis, & gloriæ illius irradiatur splendoribus, non potest non mirari eò amplius, quò familiarius introducitur in ipsum secretum latissimum, ac clarius illustratur de iis, quæ tantũmodo singulariter dilectis cœlestibus panduntur mysteriis, quamuis id tempus, quo talibus fruitur deliciis comparatione cognitionis, delectationis inhæsionis, & pacis, quibus in cœlesti patria beati sunt sancti, prorsus modicum sit momentaneũ & in puncto pertransisse videatur, tum propter hoc corruptibile corpus, quo, velit nolit, grauatur anima, & deprimitur supra modum, spiritualia & diuina cogitare desiderans, tum quia gustus ipse, qui tunc sentitur in corde, adeo est delectabilis, atque lætificans, vt quanquam diuturnus sit tẽpore, præ suauitate dum subtrahitur, iudicatur esse breuissimus. Cæterum quantum cunque prætereundo tenuiter prælibetur, gustusque idem cõtemplantis affectum complectendo pertranseat, replet tamen mentem iubilo & ineffabili gaudio quo videlicet disponente cõtemplantem coram Deo astare facit in spiritu, & spiritualia promere cantica, amatoria carmina, exultationis voces, gratiarum actiones, diuinas laudes, spõsique præconia cordis iubilatione cantare. In his itaque mens supra se eleuata, & plusquam dici possit, illecta, in nuptialem cœlestis spõsi introducitur thalamũ, ibique qualia, quantave ab ipso spõso percipiat, nouit ipsa quæ experitur. Informatur vtique tunc de quibusdam pro se in se, de nõnullis verò eruditur pro aliis. Quædã etenim cõmunicãtur illi, cæteris minimè cõmunicãda, sicut Apostolus de se inquit audisse verba, quæ non licebat homini loqui. Propheta quoque quũ multa vaticinando dixisset, nonnulla in semetipso silentio tegens ait: Secretum meum mihi. Nequaquam prorsus dubitandum est plura occulta mysteria, quædamque secreta cœlestia sanctis viris propalari per spiritum, quæ profecto illis manifestati non licet quoniam vel ad instructionem solummodo ipsorum, vel in signum testimoniumque singularis ignis innotescunt dilectionis. Verum illa, quæ ædificare possunt audientes, seu Dei gloriã in hominibus accrescere, quãuis reuelẽtur introrsus, sunt (vt arbitror) cũ humilitate & deuotione dicenda, interueniente nihilominus rationabili causa, seruatoque congruo modo & tempore, ne forte transfigurante se Satana in angelum lucis, inter triticum seminante zizania, susceptæ gratiæ fructus diripiatur ab homine. Ad huiusmodi igitur euitandum pericula, informatur mens præsidentis in contemplationis eleuatione suspẽsi de omnibus, quæ ad ipsius spectant salutem, atque discernendorum spirituum ornatur gratia, spiritu sancto vtique hoc agente, atque donante, quemadmodum Apostolus perhibet dicens: Alii quidẽ datur per spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alii fides in eodẽ spiritu, alii discretio spirituum. Vnde & in alio loco inquit: Non enim spiritum huius mundi accepimus, sed spirituum, qui à Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Sanè hoc speciali munere redimitum esse decet, qui pontificali sublimatus est cathedra, & curam habet animarum, vt siue quum per orationis ocium mente excedit Deo, seu quum per iniunctum ministerium proximorum incumbit vtilitatibus, sciat discernere inter lucem & lucem, inter lucem & tenebras, inter tenebras & tenebras. Cæterum ad hoc nullus reperitur idoneus, nisi quem spiritus veritatis intus docuerit, & repleuerit sapientia, intellectu ac consilio, feceritque familiarem verbo per casti amoris cõnubium, per depurationem mentis, per orationis assiduitatem per iuge deuotionis sacrificium, per cordis humilitatem, atque quotidianum laudabilium actionũ ascensum. Quamobrem expedit, illi qui pastorale gerit officium, Dei iugiter orando astare conspectui, & nũc pie interuenire pro populo, nunc humiliter suplicare pro se, & si detur interdũ Deo adhærere in spiritu, debet sua vota offerre, prout idem paracletus tangendo mentẽ imbuerit. Ipse profecto (Paulo attestãte) est, qui postulat pro sanctis, facitq; interpellare Deum gemitibus inenarrabilibus. Denique qui regimini populorum spiritualiter præest, & horum, quæ dicta sunt, caret experientia, in suis, suorũq; laboribus, dubietatibus, periculis, tentationibus, ac pressuris, ad quẽ confugiet, quẽ cõsulet, cuius se protectioni subiiciet, aut à quo valebit habere auxilium? Nam (sacro proclamante eloquio) Deus noster refugium est & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Auxilium quoque nostrum à domino, qui fecit cœlum & terram. Porrò ista intelligens vir ille mitissimus, qui populi Hebræorum effectus est spiritualis pastor & rector, orationis frequentissime studio astabat in monte, ibique insistendo precibus, & cum domino tanquã amicus cum amico, facie ad faciem loquens sua vota

Marginalia: Psal. 16. — 2. Cor. 12 — Psal. 24. — 1. Cor. 12 — 1. Cor. 2. — Rom. 8. — Psal. 45. — Psal. 120.

vota promebat, atque pro plebe sibi commissa veniam intentissime flagitando, humili postulatione impetrabat à Deo, quod populi flagitia denegabant. Equidem & idem ipsum dominum sibi colloquentem audiebat, erudientem vtique illum qualiter populum regeret, iudicium inter virum faceret, sacrificia ordinaret, sacerdotibus, leuitis, cæterisque ministris deputandis officia diuideret, arcam fœderis institueret, holocaustomatum vasa faceret mundari, vniuersaque perficeret, quæ diuino cultui ipse dominus volebat esse disposita. Factum quippe est, vt Dei ac populi fieret mediator, & decalogi legem digito Dei in tabulis lapideis exaratam accipere mereretur, secuturis pastoribus transmittens exemplum, vt assuescant & ipsi orationis cacumen ascendere, & in illo coram Deo astare, & pro populo diuinũ suffragium impetrare, pro se quoque sanctarum postulare intelligentiam scripturarum, atque sapientiam ad erudiendum, regendumque plebes sibi commissas. Quis enim valet per se ipsum persoluere debitum pastoralis officii, nisi introrsus sit imbutus, in spiritu roboratus, atque directus? Porrò quum negociũ hoc humanam superemineat sufficientiam, ponant qui præsunt, omnem spem in domino, iactent suos cogitatus in illo, poscantque ab eo, quod sibi ad hoc vtiliter peragendum necessarium esse cognoscunt. Hauriant sitibundo corde de thesauris sapientię, orationis instantia disciplinam morum, quam seruent, inebrienturque ab vbertate eius, & torrente voluptatis illius, quatenus quadam spiritus sobrietate sic ebrii descendendo ad plana, ac proximis ministrando eructent verbum vitæ, verba & documẽta salutis. Erunt quippe tunc sic confortati in spiritu, constantes ad perferendum, nedum proprios, verum etiam aliorum labores, & ad tolerãdum quæuis aduersa, atque resistendum diabolo & tentationibus eius. Fallitur profecto quisquis opus hoc periculosum & grande absq; deuotionis pabulo, & orationis præsidio (prout decet) consummare se posse putat. Lassatur prorsus in opere, & in via deficit, si ab interna maneat refectione ieiunus. Quamobrem rectores animarum summi pastoris Christi vestigia imitentur. Interdum nanque declinent tumultus hominum, fragoresque exteriorum actionum, quæ proculdubio distrahunt animum, & rapiunt per diuersa. Redeant verò ad se, & subeant orare in monte, post cuius vtique orationis exercitium denuo reuertantur ad opus, quatenus pro spirituali consolatione percepta in labore sint alacres, sint in administratione soliciti, & in omni sua exercitatione deuoti. Vicissim quippe sibi famulantur actio corporalis, & deuotio mentis, & pariter ab ecclesiasticis debent pastoribus exhiberi. Sanè in veteri testamento legimus Iacob geminas germanas habuisse vxores, quarum altera videlicet Lya deformis erat, & oculis lippa, sed fœcunda. Rachel verò pulcherrima, sed sterilis, & tamen earum vir quamuis iuniorem diligeret arctius, vtrarumque nihilominus amplexibus vtebatur. In nouo quoque testamento sorores fuisse nouimus Mariam & Martham sanctitate plurimum cõmendatas, quarum vtique altera fideliter actionis ministerio intendebat: Maria autem deuotionis ocio inhærebat, & tamen testante euangelio ambarum opus dominus Iesus verbo commendauit & facto, vt videlicet sciat ecclesia, nec interiorem exercitationem Mariæ sine Marthæ ministerio plenam, neque Marthæ studium absque spirituali Mariæ gustu esse posse perfectum. Nõ igitur sufficit prçlato & curam animarum habenti, neglecto deuotionis affectu plebis ministerio sine intermissione insistere, quum & ipse debeat sabbatizare pro se, neque expedit illi sic intendere sibi, vt proximorum vtilitatibus postponat incumbere, quum pastorale officium sit animam suam pro proximi salute exponere. Dei itaque & proximi qui spirituali pręest regimini, opus est vt sit charitate succensus, necnon interiori ac exteriori exercitatione ornatus, quatenus contemplationis alis per amorem Dei eleuetur ad summa, atque per dilectionem proximi compassione motus, prudenter descendat ad ima: ita duntaxat vt in omnibus, quæ laudabiliter agit, non proprium, sed diuinum quærat honorem.

Gen. 29.

Quòd sit crimen aliena furari, quámque detestabile honorem Dei, & gloriam hominum sibi velle præripere, Cap. XII.

NOn mediocre inter cętera cognoscitur esse delictum, quum quis res furtiue diripit alienas: nam lex diuina prorsus hoc prohibet dicens: Non furtum facies. Leges quoq; municipales maxima cum austeritate hoc vetant, variaque trãsgressoribus infligunt supplicia. Mandant quippe vnumquenque de eo, quod possidet, esse debere contentum, atque proprio, non de alieno se sustentare stipendio. De labore & in sudore vultus tui (inquit sermo diuinus) & non de alieno vesceris pane tuo. Nempe de ære aliorum, non de suo vitam suam alere desiderat, qui fraudulenter aliena furatur, meritoque dupliciest contritione plectendus, dum diuinæ pariter & humanæ præuaricator est legis. Porrò si imperiales, humanęque leges aliena minime deprędari prohiberent, quanta homicidia, quotve in hoc seculo oppressiones quotidie fierent? Quis posset in laboribus propriis esse securus? Quis sine animi perturbatione, mortisque metu solitarius habitare valeret? Nempe in ciuitatibus, in castris, in foro, in ruribus, in nemoribus tremenda imminerent pericula, vndique discurrerẽt prædones, die noctuque insidias pararent, vt inuaderent, diriperent, percuterent, necarent. Nam

Exod. 20.

Gen. 3.

Nam si legibus, comminantibus pręcipientibus, punięntibus ista scelesti quique perpetrare nō cessant, quod fieret, si absque vlla impunitate homines arbitrarentur sibi ista licere? Laudabili proinde à Deo, & ab hominibus æquitate sancitum est vt nullus quoquo modo auferre aliena pręsumat quatenus facultates suas intrepide quisque possideat. Laborare, serere, terræ fructus colligere, artificia vsui humano necessaria exercere, negociationes licite facere, ac etiam incumbente necessitate mendicare, mandant leges atque concedunt, vt retrahant homines à rapinis, & furtis. Nam quemadmodum grāde malum est alienam substantiam rapere: ita laude dignissimum de labore proprio, iuxta cuiusque conditionem, quotidianum victum cum temperantia quæritare. Labores (inquit propheta) manuum tuarū quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Cęterū sicut magna fruitur pace, qui suis sumptibus, propriaq; industria viuit, ita econtrario diuersis anxietatib. communibusque terroribus perurgetur quicunque nititur rebus sublatis se damnabiliter sustentare. Habet profecto intus accusatorem & testē, qui nunquam dormitat, nunquam eum quiescere sinit. Nunc ruborem immittit, nunc metum, nūc laqueo, igne, ferro, nunc suppliciis illum terret ęternis. Sicq; fit iusto iudicio Dei, vt nec quietus, nec valeat in se esse securus. Nec abre. Nā virtutis fructus gaudium, & vita, vitiorum autē confusio atque interitus. Sed & modicum cum honestate acquisitum, multæ iusto diuitię sunt, opes verò immensæ cōgregatę cum fraude & furto, peccatori egestas & pęna. Modicum quidem est melius (inquit propheta) iusto super diuitias peccatorum multas, vtque cum iniquitate adeptas. Clamant quippe eorum scelera ad Deum, vociferantur vehementissime calamitates egenorum, quia à raptoribus calumnias patiuntur, & introeūt eorum voces in aures domini Sabaoth, qui oppressorum semper est consolator atque defensor, opprimentium verò ac aliena diripientium insecutor & redditor. Insequitur enim illos conscientię stimulis, supplicii metu, tentationum aculeo, infirmitatisque flagello, vt se agnoscant, compungant, eosque conuertat & puniat. Reddit autē, non conuersis, & in sua iniquitate perseuerantibus, interdum quidem temporalem confusionē, in fine verò damnationem perpetuam. Cæterum si tantorum criminum effectus est obnoxius coram Deo, duplicique pęna mulctandus, qui terrenam proximi sui substantiam furtiue surripit, vel violenter extorquet, quanti sceleris arbitrandus est reus, qualive animaduersione in hoc seculo pariter & in futuro æquissime feriendus, qui diuinum furari præsumit honorē, & quod solius est Dei, sibiipsi nequiter vendicare conatur: Sanè huiusmodi tenebrarum principem imitatur, qui (testante Propheta) in corde suo ausus est dicere In cælum ascendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Imitatur, inquam, illū, qui dominum Iesum Dei filium dum tentare auderet, vniuersam mundi exhibuit gloriam, atque ab eodem se adorari poposcit dicens: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Vnde illico repercussus audiuit: Vade retro Satana, scriptum est, Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Illius quippe temeritatem repulit sanctarum autoritate scripturarum, & quem adorare debeamus, cuive nostræ seruitutis obsequium impendere, illum reprimendo nos docuit. Non igitur licet nobis in hac peregrinatione honorem appetere, non licet (inquam) gloriam temporalē ambire, quum scriptum sit: Regi autem seculorum immortali, & inuisibili soli Deo, honor & gloria in secula seculorum, Amen. Nempe nescit Deum, & semetipsum prorsus ignorat, qui ante oculos hominum honorabilis apparere desiderat. Vtique si sciret Deum à quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia, qui vniuersa, quæ sunt, fecit ex nihilo, cuius cuncta famulantur arbitrio, & quem angelorum, archangelorumque innumerabilis colit exercitus, ipsi soli deferri cōcupisceret, ipsumque corde venerando, & ore laudando timeret. Denique si semetipsum agnosceret, profectò se humiliando deprimeret, neque præ sui cordis confusione oculos ad cœlum leuare præsumeret, quemadmodū publicanus ille euāgelicus, qui reatus sui compūctione perterritus, pectus suum percutiendo dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori. Non enim potest non gemere, neque honorem prætereuntem non fugere, qui propriæ infirmitatis est conscius, propriæque cōditionis est gnarus. Quomodo (quæso) valet se continere à gemitu, qui mētis oculos in semetipsum reflectens videt se densissimis ignorantiæ reuolutum in tenebris, diuersarum cupiditatum irretitum vinculis, noxiarum cogitationum agitatum procellis, variis tentationum perturbatum generibus, atque innumerabilium delictorum vinculis astrictum. Qua, inquam, ratione humanæ laudis gaudebit attolli fauoribus quisquis conditionis suæ initium considerare studet & finem? Sanè homo in peccatis natus de vilissimo conceptus est semine, productusque in lucem in huius peregrinationis calamitatibus plorando se intuetur astrictum. In ipso siquidem sui ortus primordio, sicut rationis, ita vsu caret, sensuumque membrorum officio, adeò vt alieno in omnibus indigeat suffragio gubernari. Nullū profecto inter quadrupedia, atque reptilia ad se tuendum illo minus est validum, & ad se nutriendum minus est aptum, atque ad se mouendum minus est forte. Si esurit, si sitit, si dolet, si patitur, si aliquo naturæ solatio eget, vagiēdo lacrymas fundit. Nam necessitatum suarum eiulatus, & fletus

indices

Psal. 127.
Psal. 36
Esa. 14.
Matt. 4.
1. Tim. 1.
Luc. 18.

iudices esse probantur, sicque fit, vt pedetentim crescente eadem corporis magnitudine pariter augeatur & pęna, multiplicentur ærumnæ, passiones crebrescant, ingeminentur mala, incommoda grauiora emergãt, donec suprema veniat dies in qua (velit, nolit) debitum humanæ cõditionis exoluat. In illa quippe die, quam vana omnis corporis pulchritudo, quamque fallax sit seculi huius prosperitas, absque rationis ambiguitate percipitur. Nam repente corporis totius elegantia, faciei decor, flos iuuentutis, incolumitatis bonũ surripitur. Caligat quoque visus, auditus obturatur, odoratus deficit, amittitur gustus, languet attactus, membrorumque cęterorum debilitatur vsus, atque vno eodemque momẽto vniuersa corporis species tãquam arbor pulcherrima fructus, florumque amœnitate fœcunda præciditur, & efficitur, quod paulo ante mouebatur, diligebatur, amplexabatur, cadauer fœtidissimum, visui horribile, exercitationi immobile, plenum squalore, pallore respersum, non reseruationi, sed etiam ab amicis & propinquis voluntarie sepulturæ tradẽdum. Porrò humani corporis conditionem, prosperitatem, & finem dominus insinuare volens, inquit ad prophetam, Clama, & dixit: Quid clamabo? Et dominus iterum: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos agri. Exiccatũ est fœnum, quia spiritus domini sufflauit in illud. Vere exiccatum est fęnum, & vere fęnum est populus. Nempe quemadmodũ exiccato fęno marcescit ipsius fęni pulchritudo, florumque redolẽtia: ita deficiente humano corpore, mundana illi deficit gloria, vestimentorum cultus, gemmarum pompa, diuitiarum iactãtia, generosa soboles, popularis fauor, dignitatum fastus, regni ambitio, imperandi autoritas, pręsidentium eminentia, atque dominantium honor. Tunc quippe luce clarius patet, quàm breue id fuit, quod repente transiit, quàm contemptibile, quod in puncto aruit; quàm detestabile, quod mors abstulit; quamve instabile, quod velut vmbra aufugit. Tũc, inquã, carnalium amatoribus voluptatum, terrenarumque cupidis facultatum, ac apparentium honorũ sectatoribus innata clamat ratio, vt quandiu viuunt, & operari licet, sapiant seculi istius vitare fallacias, intelligant quoque qualiter Deo seruiẽdo spirituales valeant pręlibare delicias, atque in sensu cordis studeant, quæ pręparata sunt impiis, æterna prouidere, & deuitare supplicia. Quãobrẽ beati proculdubio illi censendi sunt, in quorum cordibus splendor gratiæ cęlestis effulgens fugat tenebras, & lumen Dei, suique cognitionem infundit. Ij proculdubio quandiu in hoc lumine, veritatis aspiciunt lumen, nec vitæ huius irretiũtur blanditiis, neque cuiuscunque dignitatis subuertuntur illecebris. Hoc quippe lumine quãuis omnes in regimine constitutos, præsertim tamen ecclesiasticæ dignitatis viros decet esse repletos.

Non enim cathedra pastoralis officium est honoris, sed oneris, non securitatis, sed periculi, non quietis, sed laboris, non terreni commodi, sed spiritualis, non tẽporalis præmii, sed æterni. Propterea quod humanę laudis, quod vulgaris opinionis quod transitoriæ gloriæ, quod momentaneæ est consolationis, ab iis, qui pręsunt, forti contemnẽdum est animo, atque honoris Dei studio viriliter insistendum, priuato prorsus honore semoto. Nam fures & latrones ex ministerio sibi iniũcto gloriam propriam ex eodem vendicare conantur. Verum maxime infidelitatis indicium est in hoc ęrumnosę peregrinationis decursu de quotidianis laboribus, spreta Dei gloria, laudes expectare humanas, quum scriptum sit: Deus dissipabit omnia ossa eorum, qui hominibus placẽt, confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. Nempe qui huiusmodi errore ducuntur, à fide alieni esse arbitrandi sunt, quemadmodum dominus Iesus Pharisæis protestatus est: Quomodo (inquit) potestis vos credere, qui gloriam abinuicem accipitis & gloriam, quæ à solo Deo est, non quæritis? Nõ enim simul conuenire potest, vt quis honorem Dei, & sui quærat. Sibi hæc omnino aduersantur. Cæterũ si totus honor Deo tribuitur, cuius profecto est, quæ (oro) portio de eodem debetur homini? Attamen si forte aliquid agat, quod sit laude dignum, id prorsus non est suum, neque valet ex se, sed ex singulari dono ipsius, qui dedit illi, vt possit. Ipsum donorum largitorem audiamus dicentem: Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis, quia sine me nihil potestis facere. Paulum quoque Apostolum eadem confitentem intelligamus: Nõ possumus cogitare aliquid, à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Idemque: Quid enim habes, quod non accepisti? & si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Porro qui quod habet accepit, illi vtique debet honorem exhibere & gloriam, a quo habet quod habet. Quamobrem non sine detrimento nostro, atque diuini honoris præiudicio possumus quicquam tractare de nostro, quum necdum laudabilia opera, si qua nobis sunt, verũetiã nos non simus nostri, sed illius à quo facti sumus per quem sustentamur, in quo viuimus, de cuius bonitatis plenitudine gratis percepimus gratiam, qua operante, & cooperante perficere valuimus bonum, quod egimus, cuius etiam lauacro mundati, precioque gratificati sumus, atque redempti, dicente Apostolo: Empti estis precio magno, glorificate & portate Deum in cordibus vestris. Glorificate, ait, Deum, non vos. Quid verò mirum si Deum glorificare debemus, non nos, quum ipse vnigenitus Dei filius dominus noster Iesus Christus de seipso dicat: Ego non quæro gloriam meã est qui quęrat & iudicet. Si ego glorifico meipsũ, gloria mea nihil est. Est pater meus, qui glorificat

Marginalia: Esa. 40. — Psal. 52. — Ioan. 5. — Ioan. 15. — 2. Cor. 3. — 1. Cor. 6. — Ioan. 8. — Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50.

eat me, quem vos dicitis, quia Deus vester est. Et idem: Pater (inquit) venit hora, clarifica filium tuum, vt & filius tuus clarificet te. Clarifica me tu pater apud temetipsum claritate, quā habui priusquam mundus esset apud te. Nusquam reperies dominum Iesum glorificasse seipsū, sed semper gloriam referre patri, quamuis patris honor & gloria sit etiam filii, qui est coæternus, consubstantialis, & coæqualis ei, qui initialiter genuit illum. Pudeat itaque hominem, qui est terra & cinis, putredo & vermis, se extollere, & in præsenti seculo gloriam quærere, quum ille, qui Deus est, in diebus carnis suæ quandiu cum hominibus conuersatus est, omne humilitatis exemplum, voluntariumque honoris ac mundi contemptum in habitu, in sermone, in moribus, & in omni sua conuersatione exhibuit, vt suis daret formam virtutis, discerentque ab illo non appetere honoris altitudinem, quæ elatos deiicit in profundum abyssi, sed humilitatis viam quæ vtique in futuro humiles exaltat in cælis. Huius itaque spiritualis disciplinæ eruditus magisterio domini præcursor quū tantæ esset sanctitatis, vt Christus existimaretur à multis, interrogatusque verum esset Helias, an Propheta, noluit affirmare quod illi erat honoris aut famæ, sed tantum: Ego, inquit, vox clamantis in deserto, parate viam domini. Quid hac responsione humilius? & quid verius? Testimoniū verò domino perhibens, omnemque illi honorē reddere volens, ait: Qui post me venturus est, ipse est qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus, vt soluam eius corrigiam calceamenti. Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem spōsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. Illum oportet crescere, me autem minui. Qui de terra est, de terra loquitur, qui de cœlo venit, super omnes est, & quod vidit & audiuit, hoc testatur, & testimonium eius nemo accipit. Vniuersa quippe hæc ad gloriam & laudem Christi suæque humilitatis custodiam protulit. Paulus quoque Apostolus in cunctis suis prædicationibus & epistolis, Christi non propriam annunciabat gloriam. Vnde & dicebat: Non enim prædicamus nosmetipsos, sed dominum Iesum, nos autem seruos vestros propter ipsum. Hinc est quod tanta cum autoritate tāquam seruus legitimus, ac fidelis paranymphus coram regibus, principibus, & populis non expauescens vincula, carceres, verbera, nomen domini prædicabat. Quamobrem non in honoribus, non in hominum laudibus, non in virtute miraculorum, non in secretorum cœlestium reuelatione, neque in spiritualium abundātia charismatum, sed in infirmitatibus suis gloriabatur, quemadmodum ipse testatur dicens: Si gloriari oportet, non expedit quidem. Libenter tamen gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi, propter quod complaceo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Totus namque inhærebat Christo, totāque vitam suam Christo dedicauerat, propterea fiducialiter aiebat: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Quare absit mihi gloriari, nisi in cruce domini mei Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Cæterum non solū Pauli, sed si omnium sanctorū gesta vel dicta percurras, neminem illorum inuenies priuatam quæsisse gloriā, aut popularia huius mundi præconia, sed tantum Dei honorem, illiusque propagationem laudis & gloriæ, atque spiritualem salutem animarum. Huic tamen nequaquam aduersatur sententiæ, si quidam sanctorū visi sunt propriam zelasse famam. Id verò minime propter se egerūt sed prorsus pro gloria Christi, vt videlicet in ipsis non minueretur gloria Dei, quæ aliquantulum minorari videtur in terris, quando iis qui ab hominibus lumen esse creduntur, & per iustitiæ incedere semitas, ex operibus minus rectis, seu ex oborta infamiæ macula ab illis, qui exteriora iudicant, tenebræ esse arbitrantur. Hinc est quod acuratissime sancti & amici Dei famam suam impollutam laudabiliter conuersando custodire conantur, non (vt dictum est) pro seipsis, sed pro honore Dei, proximorumque salute. Qui vtique ædificātur in bono, & pro mouentur ad bonum, considerantes commendabilia acta eorum, atque diuinā laudant bonitatem, quæ præstat homini vnde ipsa laudetur. Nam & veritas in Euangelio hoc insinuare voluisse videtur, quum dicit: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est. Petrus quoque inquit: Conuersationem vestram habentes bonam inter gētes, vt in eo quod detractant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum & patrem in die visitationis. Claret igitur perspicue, quod omnes, qui ambulant in veritate & Deo in cordis simplicitate famulantur, nō propriam ex iis, quæ laudabiliter agunt, quærūt gloriam, sed conditoris sui, de cuius vtique munere agnoscunt se irreprehensibiliter viuere. Alioquin nec sancte neque laudabiliter viuere dicendi sunt, imò potius inique & damnabiliter, si operis sui mercedem in ore instituunt laudantiū. Vnde Apostolus in se & de se detestans ait: Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Falluntur prorsus qui aliter sentiunt, tribuuntq; homini quod solius est Dei. Homo quippe boni instrumentum est operis, artifex autem solus est Deus. Loquebatur Apostolus Paulus sapientiam inter perfectos, sapientiam vtique non huius seculi, sed in mysterio absconditam, quā nemo principum huius mūdi cognouit. Nunquid ipse? Prorsus minime. Nam instrumentum erat. Artifex verò quis? Vera, sempiternamque Dei sapientia domi-

Marginalia: Ioan. 17. — Math. 3. — Ibidem. — Ioan. 3. — Ibid. — 2. Cor. 4 — 2. Cor. 12 — Phil. 1. — Matth. 5. — 1. Petr. 2 — Gal. 1.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

minus Iesus, sicut idem Apostolus fatetur: An experimentum, inquit, quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Locuti profecto sunt Prophetæ, locuti sunt Apostoli, sanctique doctores, operati etiam sunt sancti martyres & amici Dei mirabilia, & quæ humanæ virtutis omnem transcēdūt facultatem, sed in ipsis & per ipsos Christus, qui est Dei virtus & Dei sapientia. Virtus, inquam, in operando, sapientia autem in loquendo, vt videlicet ipse sit omnia in omnibus tanquam caput in corpore, & vita in homine, quatenus qui gloriatur, in domino glorietur. Quamobrem si qua laus, si qua virtus, si qua veritas, si qua bona famæ opinio reperitur in homine, totum ascribendum est præsentiæ Christi, gratiæ, virtuti, bonitati & sapiētiæ eius, qui agit in homine, quicquid in ecclesia redolet sanctitatis odorem. Quod Paulus intelligens ait: Christi bonus odor sumus Deo, in omni loco. Non autem pariformiter: nam aliis odor vitæ ad vitam, aliis odor mortis ad mortem. Vitæ, inquam, iis qui ædificantur, glorificant Deum, & salui fiunt. Mortis verò iis, qui pereunt, qui scandalizantur, detrahunt, virtutumque opera interpretantur non recte, & vnde debuerant reformari ad bonū, inde deteriores fiūt. Vide, quæso, odorē fragantissimū factū vtique Iudęis, aliis odorē vitę ad vitam, aliis odorem mortis ad mortem, dominum dico nostrum Iesum Christum. Miracula faciebat, loquebatur cœlestia, & tamen alii dicebant quia bonus est, alii verò non, sed seducit turbas. Nec mirum si hoc Iudęis contingit, qui carnales erant, & secundum carnem de Christo sapiebant, quando etiam discipulis id legitur accidisse. Quum enim ipse dominus corpus suum in cibum ad manducandum, & sanguinem suum in potum ad bibendum sub specie panis & vini se daturum polliceretur, multaque de ipso sacramento altis loqueretur, quę spiritualiter intelligenda erant, nonnulli eorum, qui audiebant, & secundum carnem sapientes non credebant, scandalizabātur, sicut scriptum est: Ex hoc (inquit Euangelista) multi discipulorum abierūt retro, & iam non cum illo ambulabant. Odor nāque bonus istis non credētibus factus odor mortis ad mortem, credentibus autem hic odor fuit odor vitæ ad vitam. Vnde discedentibus incredulis, quum ad duodecim dixisset dominus, an & ipsi vellent abire, referti hoc suauissimo odore vitæ, ad vitam responderunt: Domine ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei. Nā quemadmodum de singularissimo odore, sacratissimoque refectionis alimento perierūt infideles, ita qui veris promissionibus æternæ sapientię cordis assensum fide præbuerunt, illius odore recreati, pio affectu, vitam in se percipere meruerunt æternam. Verum quum nemo sit tam sanctę conuersationis, tamque irreprehensibilis vitæ, vt non etiam de ipsius bonis operibus scandalū patiatur, superest vt quisque, & potissimum prælati, quorum conuersatio delata ad publicum tanquā lucerna super candelabrum ecclesiæ constituta, omnibus debet in exemplum lucere virtutis, studeant omni, qua valent industria, morum grauitate nitescere, quatenus pro bonis eorum actibus Deus laudetur in illis, & dominicę oues quotidie ædificentur, in meliusque proficiant, atque in ipsis veluti in speculo agnoscant quid agere, quidve illas sperare oporteat.

2.Cor 2

Ioan. 6.

Ibid.

Quòd præteritorum laudabili gesta virorum, plurimum proficere cupientes ad virtutum prouocent studium. Cap. XIII.

QVantū excitent ad virtutum studia, virtutum exēpla eos, qui Deo placere volunt, atque virtutibus ornari peroptāt, quisque sapiens sufficienter intelligit. Erigitur namque humana fragilitas, & opportune corroboratur in opere exemplis maiorum, atque quotidie animatur ad melius prętéritorū patrū rememoratione virtutis. Hinc factū est diuinę dispensatione clemētię, atque humanę exercitatione prudentię, vt tam solerter, tamque copiose probatissimorum tradita sint memorię gesta virorum, adeò vt in quolibet virtutis genere laudabilia reperiantur exempla quàm plurima, quibus ad eadem imitandum plurimum exhortentur, qui audiunt. Taceo interim de iis, qui extra ecclesię gremiū fuerunt, & de illis etiam, qui vnius summi & veri Dei fide recta caruerunt, quorum eximiorum operum pręconia ab eruditissimis, famosisque viris pene innumerabilia miro eloquentiæ, & narrationis ordine exarata sunt, per librorum volumina. Quis (oro) potest calamo vel lingua exprimere fidei lumen, longanimitatem spei, ardorem charitatis, cordis innocentiam, iustitię zelum, hospitalitatis studium, amorem fraternitatis, pudicitię constantiam, tolerantiam laborum, animi mititatem, dilectionem inimicorum, patientię robur, humilitatis exempla, loquendi autoritatem, integritatem morum, vitęque perfectionem iustorum, qui Deo tota mētis intentione placere studuerunt? Discurre & perlege sacrarum paginas scripturarum, & intelliges exigua & indigna eorum laudibus esse quæ dicuntur, & sanctis illorum operibus multum imparia. Sunt nanque venerandæ, imitandæque ipsorum virtutes in literis annotatæ, tanquam luminaria in opaca noctis caligine viatoribus exposita, qua sine offensione pergere, & ad quem suæ peregrinationis finem intentationem suam sistere debeant. Quis vero per ignota itinera nocturno tempore, ferisque ad prædam capiendum discurrentibus, valet absque luce, & comite perambulare securus? Quotquot enim nati sunt, aut quotidie nascuntur in hac regione mortalium, ingrediuntur

infirmitatê carnis, neque pro libito voluntatis intueri valent, saltem stellarum spiritualium luce comitante per obscuram noctem præsentis vitæ gradientes, & inimicorum inuisibilium insidias, & intellectualium latebras bestiarum euadere, atque agnoscere queant, necnon in ipsis tanquam in clarissimis speculis proprias possint infirmitates inspicere, errata corrigere, bonaque inchoata perficere. Nam quemadmodum ipsa veritas & sapientia (sicut legitur de illa) candor est lucis æternæ, & speculum sine macula, splendor diuinæ bonitatis, & imago claritatis illius: ita sancti & amici Dei per vinculum amoris syncerissimæ charitatis, per ipsam & in ipsa effecti, sunt lux, atque eandem operibus imitando, speculum quoddam perfectionis eius apparent. Verum ex grauitate morum, eloquiorum sapientia, sensuumque puritate quidam gratia supercęlestis, ac infusi luminis, insitæque bonitatis in eis splendor effulget, & quædam spiritualis imago futuræ vitæ, & felicitatis æternæ, quæ ex interioris hominis reformatione procedit, de qua videlicet spirituali reformatione lucis, & gratiæ inquit Apostolus. Nos autem reuelata facie gloriam Dei speculantes transformamur de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu.

Sap. 7.

2. Cor. 3.

Optime igitur in moribus elucet Sanctorum gratia, doctrina, & diuinitas Christi Dei & Domini nostri, eò perspicacius, quò perfectius degunt. Ideoque congrue satis in ipsis veluti in nobilioribus membris mystici corporis Domini, & lucidioribus stellis ecclesiæ debemus vitæ nostræ exemplum capere, vtpote qui Deo famulantur interius, nobis verò fulgent exterius. Illorum siquidem virtutes & opera ad vtilitatem scripta sunt posterorum, atque rationabiliter memoriæ commendata, quatenus testimonio ipso Christianæ Religionis clarescat veritas, atque eorundem exemplo nutriatur incipientium teneritudo, & roboretur soliditas perfectorum. Ex hoc itaque factum est cunctis fidelibus singulare documentum, vt quisque inueniat spirituale pabulum, quo vegetetur & crescat. Nempe si quis virtutum desiderio flagrans cupit esse perfectus, apostolorum, apostolicorumque virorum gesta consideret, eorum fidei constantiam, contemptum seculi, charitatis zelum, salutis animarum commendabilem affectum, prædicationis authoritatem, orationis instantiam, amoremque martyrii: & inde hauriet vnde accendatur, atque proficiat. Verum si quis corporis infirmitate attritus, vel tentationum aut tribulationum doloribus fatigatus, nec impatientia fractus, neque animi pusillanimitate depressus est, & ex hoc magnum se coram Deo esse arbitratur perlegat tolerantiam, & acerbissimas gloriosorum martyrum passiones, & omnino propriam deponet æstimationem, fietque corde humilior, atque ad æquanimiter aduersa sustinendum magis magisque constans. Denique si cui placet mentis puritate, integritate corporis, pudicitiæque candore nitescere, cogitatione inspiciat sacrarum virginum iucundos exercitus, ex ipsisque maximam agnoscet extitisse numerositatem quæ ignem, ferrum, bestias, vincula, pertulerũt & carceres, ne virginalem, quam Christo domino consecrauerant, amitterent puritatem. Harum siquidem mirabilibus exemplis, honorabilibusque triumphis excitabitur vehementer ad amorem continentiæ, castimoniæque pudorem. Postremo si quem delectat moribus laudabilibus esse ornatum, atque virtutum exercitatione insignem, sanctorum prẹsulum intueatur in speculo. In ipso plane agnoscet, quomodo debeat seruire Deo, qualiter cum hominibus conuersari, qua mensura corpus atterere ieiuniis, macerare vigiliis, quibusve studiis propriam componere vitam. Equidem in illis totius elucet forma virtutis, charitatis flamma, puritatis decor, humilitatis norma, despectus diuitiarum, paupertatis amor, spei gaudium, fidei lumen, & quędam pręcipuę sanctitatis imago. Nihil prorsus in eorum conuersatione reperies incompositum, nihil reprehensibile, nihilque inordinatum. Verba quippe ipsorum plena sunt sapientia, summęque discretionis sale condita. Corporales quoque eorum sensus prudentissima sanctę grauitatis astricti tenebantur custodia ne per illos ad animam spiritualis introire posset interitus. Lugebant insuper tanquam veri pastores, sicut propria, ita populorum facinora. Exhortabantur pigros ad pugnam, & desidiosos ad virtutum studia prouocabant. Colligebant vagos, nudos vestiebant, alebant pauperes, & necessitatibus egenorum de ecclesię facultatibus veluti Christi dispensatores strenui, fideliter ministrabant. Sacris pręterea instabant lectionibus, in orationibus crebro pernoctabant, & saluti animarum flagrantissime incumbebant, studentes Christo reddere quod diabolus fraudulenter abstulerat. Porrò honoris Dei supra modum erant cupidi, diuinis in laudibus iugiter occupati, pastoralis curę ministerio intenti, suarumque spiritualium passionum accuratissimi medici. Quotidie ac continue exercitabantur, & ex se erudiebantur, qualiter alios instruere oporteret. Nam iis, qui prę sũt, singulare documentum regiminis est se ipsos diligenter agnoscere, contra se introrsus viriliter dimicare, motus animi inordinatos componere, & prius velle facere, quàm alios docere. Hoc profecto in illis erat pręcipuum, de quibus loquimur pontificibus sanctis, non minus videlicet instruere vita quàm verbis, neque segnius sibiipsis quàm cęteris virtutum legem imponere. Alioquin quonammodo Deo placere potuissent, si suimet cura neglecta, aliis iugum sanctę

conuersationis conati fuissent inferre, quod ipsi prorsus portare recusarent? Illorum quippe sanctitas, non in opinione erat hominum, nec in fucata persuasione sermonum, neque in simulata ostentatione operum, sed intus coram Deo subsistebat in perfectione virtutum. Quamobrem tanquam vascula plena spiritualium gratiarum, fragrantissimarumque referta odore virtutum, foris spargebant quod commendationis, quod ędificationis, quod reuerentię, quod sanctitatis, quod meriti. Vnde nihil in eis perspici poterat fictum, nihil fraudulentum, nihil odibile, nihilque redargutione dignum. In ipsorum itaque clarissimo sanctimonię ac perfectionis speculo pręsentis temporis deformitas elucescit. In hoc vtique destituta prorsus cernitur esse tota vita sanctorum, & solummodo operum illorum excellentia reseruari in scriptis, quod (proh dolor) non est sine mœrore, & lachrymis cogitandum, atque dicendum. Quis (oro) fidele cor gerens valet se continere à gemitu, quum intelligit inde erumpere impietatis tenebras, vnde iustitiæ lumen fulgere debuerat, atque illos per latitudinem secularium voluptatum passim effluere, quos errantes oportuerat exemplo suo reuocare ad gratiam, suisque admonitionibus erudire, vt per viam incederent arctam, quæ ducit ad vitam. Quod vtique malum longe ante futurum esse prospiciens Propheta deplorat dicens: Quomodo obscuratum est aurum, immutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum? Merito quidem non solum hic Propheta, qui in persona gemit ecclesiæ, verumetiam fideles quique, qui mystici corporis Christi sunt membra, trahere debent ex intimo corde alta suspiria, quando illos, à quibus congruit exemplum bene viuendi, necnon salutis percipere monita, intuentur per abrupta vitiorum palam vagari, & secularium principum ornamenta superflua absque vllo honestatis rubore, seu conscientiæ sectari aculeo. Plane ex hoc emergit grande detrimentum ecclesiæ Dei, digneque lugendum. Efficiuntur namque contemptibiles, atque inglorii, qui summa cum veneratione debuerant à plebibus honorari tanquam discipuli Christi, duces populi mundi intercessores, pręcones veritatis, pastores dominici gregis, & fidei catholicæ testes. Hinc in cordibus aspicientium oritur contemptus clauium ecclesiæ, futuræ incredulitas vitæ, inobedientia ecclesiasticarum sanctionum, & sacrarum vilipensio scripturarum. Hinc pontificalis deridetur autoritas, capitis & membrorum scinditur vnitas, populorumque augentur scelera, dum arbitrantur sibi cuncta licere, quæ à superioribus suis spiritualibus agni cognoscunt, & super hęc omnia illorum vitam diffamare non desinunt. Ita ne (inquiunt mutuo) sunt isti nostrarum pastores & patres animarum, quorum institutionibus & exemplis nostram debeamus vitam corrigere, quorumque actus imitari? Talisne fuit doctrina Christi, cuius vicem hi gerunt in terris, talisve sanctorum patrum conuersatio, quorum isti super cathedram sedent? Illi profecto eorum attestantibus operibus ad nostri eruditionem literis commendatis paupertatis amatores fuerunt: isti diuitiarum. Illi facultates suas impertiebantur egenis, orphanis & viduis: isti adulatoribus, attinentibus, & famulis. Illi corpus suum attriuerunt ieiuniis, vigiliis, & laboribus: isti verò illud nutriunt somno, comessationibus, & quiete. Illi contemptores extiterunt honorum ac dignitatum: isti autem appetitores, seduli que inquisitore. Illi humilitatem pręten debant in habitu, gestis, & moribus: at verò isti elationem in vestibus, comitatu, ostendunt & pompis. Illi sectabantur vestigia Christi: isti autem seculi. Illi cælestia bona desiderabant: isti verò toto (vt cernitur) corde inhærent visibilibus, & terrenis. Nempe hęc & huiusmodi oblocutiones, detractiones, & confabulationes (& vtinam mendaciter) quotidie audiuntur in plateis, ac populorum circulis, quæ prorsus in maximum redundant opprobrium clericalis honestatis, & singulare dedecus Christianæ religionis, necnon & flebile detrimentum animarum. Equidem quum hoc notissimum sit, quòd prælatis, & viris ecclesiasticis prærogata sit à Deo potestas ligandi, atque soluendi, ministeriumque populos instruendi & corrigendi, sacramenta sancta, conficiendi ac ministrandi, liquet profecto quòd illis subtracta reuerentia, & opinione bonitatis omne etiam eorum nihilipenditur curæ exercitium, quamuis non in qualitate, & vita ministrantis, & offerentis, sed in voluntate ac diuinitate domini nostri Iesu Christi sacramenta instituentis, & perficientis vniuersa ecclesiastica subsistat autoritas. Quamobrem solerter præsules animarumque pastores studeant non minus pro aliis, quàm pro se ipsis pastorale officium sine Dei offensa & scandalo proximorum explere, seque tanquam Christi exhibere ministros, quemadmodum Apostolus hortatur dicẽs: Adiuuantes hortamur, ne in vacuum gratiam Dei accipiatis. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrũ, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei. His paucis exposuit Apostolus qualis esse debeat

2. Cor. 6.

beat minister Christi, & mysteriorum Dei dispẽsator fidelis. Ipse quoque dominus Iesus prælatos, & eos qui regimini præsunt animarum instruens ad rectè viuendum, ait: Vos estis sal terræ, quod si sal euanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltra, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Iustissime quippe infatuatum sal, illi videlicet per quos informandi & condiendi sunt cæteri, si incontinenter & contra legem Dei viuentes euanuerint, & à perfectione suæ vocationis & ordinis deuiauerint, prorsus ad nihilum valent vltra, nisi vt per irreuerentiam, & contemptum de subditorum eiiciantur cordibus, atque per detractiones ab hominibus conculcentur. Ex qua profecto eiectione & conculcatione parum Deo grati, & hominibus efficiuntur accepti. Superest igitur, vt quisquis pastoralis officii sortitus est dignitatem, præcipue pro honore Dei, cui debet sanctitatis & obedientię perpetuum exhibere famulatum deinde ob decorem & sublimitatem regalis sacerdotii, cui competit sapientiæ & bonitatis habere amictum, præterea ob profectum ecclesiæ, & maximè eorum, quorum specialis eidem commissa est cura: postremoque propter salutem propriam, ad quam consequendam sicut habet gradum, ita oportet illum laudabili conuersatione fulgere, totis viribus, summaque cum vigilantia elaboret coram Deo mundare cor, & interioris hominis omnia reformare deformia, atque in ecclesiæ facie illis honeste rebus vtendo, quæ statui suo opportuna esse intellexerit, resecare superflua. Studeat præterea grauitatem custodire in agibilibus, in verbis, & moribus: ita vt in eo nihil appareat inordinatum, aut puerile, sed prorsus quædam sit virtutum imago sanctitatis, atque maturitatis speculum, in quo videlicet quicunque aspexerit, agnoscat vnde ædificetur ad bonum: ipseque laudetur in illo, qui vniuersa, quæ laude sunt digna, largitur. Ita tamen cuncta, quæ memorata sunt, peragat, vt corde semper sit humilis, & quum expediens fuerit, ad subiectorum profectum sit autoritate sublimis, quatenus dilectione ac veneratione appareat dignus.

Matt. 5.

Quòd ex colluctatione carnis, & spiritus vita hominis super terram cognoscitur esse militia.

Cap. XIIII.

QVisquis rectè intelligit, verissima definitione fatetur verum esse, quod sacra testantur eloquia, militiam videlicet esse vitam hominis super terram. Nam hoc vel quantum attinet ad disceptationes & iurgia, quæ quotidie inter se pro temporalibus rebus aut variis opinionibus gerunt homines, vel quantum spectat ad humanæ decursum vitæ, quæ continue labitur, & per singula horarum momenta nullo præpediente obstaculo more labentis aquæ suũ decurrit ad finem, facillime probari valet. Sed est contradictio alia, & quædam spiritualis pugna, quę communis est omnibus, & à qua nullus est liber, masculus vel fœmina, peccator vel iustus. Hęc namque quamuis excitetur à carne, & vegetetur per carnem, atque agatur in carne, sentitur etiam in corde, & in corde cognoscitur, maxime ab ijs, qui conuertuntur ad cor, vt illud custodiant, mundent & colant. Tales quippe sententiam ipsam esse veram asseuerant, edocti tam experientia quotidiana, & in corpore proprio, quam etiam apostolica eruditione, quę ait: Spiritus concupiscit aduersus carnem, & caro aduersus spiritum, vt non quęcunque vultis, illa faciatis. Ista profecto licet vniuersalis sit lex, non tamen pariformiter omnes tenet astrictos, sed diuersimode, secundum cuiusque mensuram virtutis & gratię. Sunt enim qui prostituunt se voluptatibus carnis & ventris, & tanquam iumenta irrationabilia reiecto Christi iugo, postpositoq; Dei timore, carnis desideria perficiunt in cõcupiscẽtiis suis. Hi nimirum quamquam ad tempus lętari videantur & corporaliter viuere, coram tamẽ Deo & in spiritu mortui sunt, sicut Apostolus de vidua, voluptuosa testatur dicens: Vidua (inquit) in deliciis viuens, mortua est. Tanquam .n. membrum putridũ, & à Christi corpore pręcisũ huiusmodi censendi sunt. Sunt & alii ab his dissimiles, qui carnis quidem concupiscentias sentiunt: sed operibus minime consentiunt. Tales quippe certant, ne succumbant, & veluti minus perfecti interdum superantur, quandoque verò vincunt. Tandiu autem isti gratia Dei secum cooperante corpus ieiuniis, & vigiliis affligẽtes, in hoc spirituali stadio perseuerant, donec assuescant certamini, & spiritus pręualeat operibus carnis, & virtus vitio dominetur. Proficiẽtes vtiq; vocandi sunt isti, qui cum sudore luctantur, ne opera carnis peragant, ac ne actu perficiant, quod caro male sana & rationis ignara faciendum esse blanditur. Sunt verò aliqui, quamuis non multi numero, comparatione cæterorum, in omni virtute probati, atque perfecti, qui pro consuetudine exercitatos habent corporis & animæ sensus. Hi quidem pugnam sentiunt, sed impugnatori nequaquam etiam in paruis voluntatis assensum præbent, tum quia & spiritus sancti inhabitante gratia sunt edocti, tum quia charitatis sunt vehementissima flamma succensi: quæ profecto illos roborat in certamine, ad profectũ virtutis impellit, mentem trahit ad Christum, & meritorum coronat triumphis. Huiusmodi tametsi studeant carnem redigere sub potestate spiritus, perfectam tamen de ipsa nequeunt reportare victoriã quãdiu in hoc corruptibili degunt corpore, quoniam eorũ spiritus semper stimulis carnalib. perurgetur.

Iob. 7.

Gal. 5.

1. Tim. 5.

Vnde Apostolus de se loquens ait: Video aliam legem in membris meis resistentem legi mentis meæ, & captiuum ducentem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Nam etsi spiritualis homo & sanctus mente & spiritu seruiat legi Dei, carne tamen cogitur, velit nolit, legi subesse peccati. Quod, vtique illi non adscribitur ad casum seu pœnam, sed potius ad meritum & coronam, atque virtutum custodiam, quæ prauia humilitate perficitur. Hinc est quòd sancti viri in spiritu ambulantes, omniaque sua interiora diiudicantes, in continuo conflictu sunt carnis & spiritus. Nam caro semper ad ima procliuis, & proprias anxia explere voluptates, sola quæ carnis sunt, suggerit, concupiscit, & quærit. Spiritus verò naturali suo instinctu cælestia & æterna appetens, Deoque placere desiderans, carnales sub rationis imperio cohibet passiones, & tantum quæ sunt virtutis, honestatis, & meriti absque vlla tergiuersatione sectatur. Vnde & Apostolus dicebat: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Hæc plane militia, & spiritualis, de qua loquimur, pugna, quæ in conspectu veri & æterni iudicis cordis secreta cernentis geritur, filios Dei à tenebrarum filiis cognoscibiles facit. Nam qui tenebrarum sunt filii, carnis proculdubio opera perpetrant, quæ perhibente Apostolo sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, comessationes, ebrietates, & his similia. Qui verò Dei sunt filii, apprehendere satagunt fructus spiritus, qui sunt charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Nempe Dei filii tanquam strenui bellatores quodam spirituali vigore præcincti, super mentis suæ vigilantes custodia, omnes animi sui inordinatos motus, singulasque suggestiones immissas in eorum corda per angelos malos, vniuersasque illecebras carnales impellentes ad facinus, in ipsorum initio quum se mentis repręsentant in speculo, reprimendo compescunt, iuxta prophetæ admonitionem, quæ dicit: Beatus, qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Idemque mysticè inquit: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. In hoc quippe spirituali certamine tanto quisque solicitior, tanto robustior, tantoque feruentior est, quanto Christi charitate ardentior, & in sui cognitione existit exercitatior. Perfectorum si quidem est actualis ista congressio, quę singulis fere momentis promouetur interius, potissime quum non desint tentationum causæ exterius. Hinc plane prælatorum status quàm sublimis, quantæque sit perfectione agnoscitur.

Gal. 5.

Ibid.

Psal. 136.

In medio namque fragorum est populi, in clamoribus litium secularium, in perturbationibus negociorum temporalium. In quibus vtique comitante Dei timore, erectaque ad cælum mente, ac cordis apertis luminibus, & collocata in profundo humilitatis cogitatione, prudentissime semper incedendum est ad euitandum casus, atque criminum occasiones, quæ annexæ sunt illis, & præcipitare consueuerunt incautos. Beata prorsus vera humilitas, quæ in sui iugiter cognitione versatur. Hæc profecto si efferatur laudibus, si pręstet honoribus, si dignitatibus sublimetur, nunquam à proprię infirmitatis consideratione reflectitur. Hęc inquam, humilitas sancta est religionis stabilimentum, condimentum orationis, fomentum charitatis, salutis medium, compunctionis incentiuum, ornamentum prelationis, & totius forma virtutis. Tolle ab eo, qui pręsidet, humilitatem, & domus illius fundamentum reperies in arena locatum, quod vtique aquarum innundatione, aut ventorum insufflatione quassatur. Totam quippe ministerii sui in tentationem in hominum opinione constituit, maximumque se pati arbitratur detrimentum, si in aliquo (etiam iniuste) ipsius fama lędatur, nequaquam intelligens, quod parum prodest ab hominum ore laudari, & diuino damnari iudicio. hinc est quod humilis prelatus, quamuis regiminis autoritatem exhibeat exterius, interius tamen ante se iniquitates suas & errata constituit, quatenus earum consideratione viriliter repercutiat omne, quod est altum, quod blandum, quod obliquum, quod carnale, quod fœtidum. Nempe in mentis suę cathedra sedet, vt iudex, & nunc conscientię proprię testimonium quęrit, nunc operum suorum imperfectiones diiudicat, interdum delictorum suorum arcana rimatur, nónunquam verò aduersum se sentētiam proferendo se deprimit, vt videlicet humilitatem teneat, quæ est interpellatrix gratiarum, virtutum custos, & preciosissima corona pontificum, sine qua proculdubio nullus in dignitatis culmine positus valet esse securus. Porrò inintentem sibi sustentat, ne corruat, se quærētem consolatur ne deficiat, seque amplectentem erudit ne iudicando se præcipitet. Da, quæso, præsulem corde humilem, ipsumque inuenies constantem in opere, lætum in corde, in sermone eruditum, compositum in moribus, in se pacificum, iucundum in facie, in regimine prouidum, & in omni sua actione discretum. Redarguit quidem sine passione, delinquentes punit sine vindicta, absque vlla crudelitate terret elatos. In publico quoque constitutus coram astantibus apparet vt dominus, sed ante Deum humilitate prostratus iacet vt seruus. Denique iniustis non flectitur precibus, nec illatis iniuriis frangitur, neq; temporalium promissis mouetur, sed cuncta,

cta, quæ agit, matura gubernatione disponit. Habet quippe paracletum præsidentem in se, dirigentem se protegentem, atque docentem. Quãobrem ipsius fultus præsidio nullum ex eius ore profert mendacium, nullum contra conscientiæ rectitudinem facit iudicium, nulliusque potentis pertimescit aspectum. Sic namque egit Moses, qui (sicut legitur) erat mitissimus hominum, qui tunc morabantur in terra. Accepto siquidem Dei mandato intrepidus introiuit ad Pharaonem regem Aegypti, & dixit illi: Vsquequo non vis subiici mihi? Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi: sin autem resistis, & non vis dimittere eum, ego inducam cras locustas in fines tuos, quæ operient superficiem terræ, vt comedatur id quod residuum fuerit grandini. Sic Helias propheta. Quum enim audisset regem Acab sibi improperantem & dicentem: Tu ne es Helias, qui conturbas Israel? illicò cum autoritate respondit: Ego non conturbo Israel, sed tu & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim. Sic Domini præcursor, quo nullus inter natos mulierum surrexit maior, Herodem arguebat inquiens: Non licet tibi accipere vxorem fratris tui. Sic Stephanus in cõsilio seniorum positus confidenter aiebat: Dura ceruice, & in circuncisis cordibus, & auribus, vos semper restituistis spiritui sancto, sicut patres vestri, & vos. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænunciauerunt de aduentu iusti, cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis, qui accepistis legem in dispositione angelorum, & non custodistis. Profectò hi omnes, quanquam essent corde humillimi, & sanctitate præclari, opportunitate tamen exigente, & sancto spiritu introrsus concitante superborum ac principum audaciam reprimebant, nullum ex hoc humilitatis suæ dispendium patientes, quin potius illius celsitudine decidissent, si se offerente materia reiecto iustitiæ zelo, sub humilitatis velamine veritatẽ reticere voluissent. Non igitur humilitas in aliquo læditur & potissime in pastoralis officii regimine constitutis, si seruatis modo, loco, & tempore corripiendi, atque imperandi exerceatur autoritas. Alioquin quomodo poterit censura pontificalis ministerii laudabiliter exequi, si perpetrata facinora sub silentio impunita prætereant: Decet prorsus præsulem, vt sit in corrigendis vitiis pie sæuiens, in fouendis virtutibus auditorum animos demulcens, in tranquillitate seueritatis rigorem non deserens, atque in humilitatis custodia regiminis autoritatem non negligens. Sane ista duo, humilitas videlicet & autoritas in eo, qui animarum est curæ deditus, vicissim sibi optime famulantur. Nam humilitas sine autoritate præsulem contemptibilem reddit: autoritas verò absque humilitate ipsum subditis efficit intolerabilem, atque crudelem. Verum si vtræque congruo exerceantur tempore, præceptorem exhibent commendabilem, atque gratissimum. Aduerte (quæso) mediatorem nostrum, qui nos singulariter humilitatem docuit dicens: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, qualiter alternatim ista perfecerit. Quum enim frequentissime Scribarum, & Pharisæorum pateretur insidias, vt illum caperent in sermone, illique conuiciarentur, & calumniarentur ipsius operibus sanctis, asserentes quòd in Beelzebub dæmoniorum principe dæmonia eiicerent, non est indignatus, neque eos subsanando repulit, quin potius nunc ratione, nunc scripturarum autoritate, nunc fraudes eorum detegendo conuicit, & cum esset Deus, voluit tamen humiliter hominum maledicta perferre. Cæterum quum vidisset oues & boues in templum fuisse allatas, quod minime licebat, facto, prẹter consuetudinem, de funiculis flagello, cum autoritate maxima oues eiecit, & boues cathedrasque vendentium & columbas euertit, ac numulariorum æs effudit, & ait: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negociationis. Tãtæ siquidem potestatis fuit ista correptio, vt nullus ex omni ipsa multitudine repugnare prẹsumeret. In miraculis igitur & prædicationibus autoritatem ostendebat vt Deus, sed in illatis sibi conuiciis, in flagellis, in persecutionibus in sputis, in cruce exemplum perfectæ humilitatis cunctis fidelibus reliquit vt homo. Summum itaque pastorem cẹteri imitentur pastores. Debiles quippe in opere, infirmos in fide, in tribulatione nutantes, delictorum mole depressos, atque compunctos corde cum humilitate suscipiant, instruant in spiritu lenitatis, & charitatis complectantur affectu. Clamat nempe ipse pastorum Dominus cum mansuetudine exhortando: Venite (inquit) ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Paruulos quoque ad se trahens, affatus est dicens: Sinite paruulos venire ad me, talium enim est regnũ cœlorũ. Contradicentes verò cum superbia, & simpliciũ innocẽtiam fraudolenter deprauare satagentes, cũ autoritate qui præsunt, increpent atq; deterreant. Nã idem dominus noster Iesus Christus mãnsuetus & pius Scribarum & Pharisæorum malignitatẽ, ac hypocrisim publice arguendo damnauit inquiens: Væh vobis Scribæ & Pharisæi hyppocritæ, qui deuoratis domos viduarum simulantes lõgas orationes, propter hoc maiorem accipietis damnationem. Iterumque: Væh vobis Scribæ & Pharisæi, qui similes estis sepulcris dealbatis, quę foris apparent hominibus speciosa, intus verò sunt plena ossibus mortuorum, & omni spurcitia: sic & vos foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi ac iniquitate. Ad populum, cauete, inquit, vos à fermento

Num. 12. Exod. 5. 3. Reg. 18. Matt. 6. Act. 7. Matt. 11. Ioan. 2. Matt. 11. Matt. 19. Matt. 23. Matt. 16.

Pharisæorum, quod est hypocrisis. Exemplo igitur domini edocti pastores sub humilitatis specie timeant silentium tenere, maximè aduersus veritatis impugnatores, & contra illos, qui fraudulẽter incedentes, sub imagine sanctitatis innocentium animas conantur euertere, quoniam grauissimum ex taciturnitate sua iudicium reportabunt: Nam de manibus ipsorum sanguis pereuntium requiretur, & in numero ascribentur mercenariorum, qui videntes lupum venientem fugiunt, dantes vtique occasionem illi, quatenus ex ficta humilitate sua dominicas dissipet, atque disperdat oues. Sanè aduersus huiusmodi deceptores, ac veritatis inimicos redargutionis est exercenda potestas, vt inuectione verborum territi, vel etiam (si opus fuerit) flagellis edomiti resipiscant, eorumque emendatione cæteri corrigantur. Porrò Apostolus Paulus cum Barieu magum veritati, quam ipse prædicabat, pertinaciter repugnare conspiceret, iustitiæ zelo accensus apostolicam autoritatem exercuit dicens: O plene omni dolo & omni fallacia fili diaboli, & inimice omnis iustitiæ, cur non desinis subuertere vias domini rectas? Et nunc ecce manus domini super te, & eris cæcus non videns solem vsque ad tempus. Cæterum si absque vlla ipsi supplantatores, de quibus loquimur, reprehensione pertranseant, proculdubio deteriores efficiuntur, atque ad quodque facinus procliuiores, ita vt pedetim incorrigibiliores fiant. Quamobrem solerti cura dum recens est vulnus atque sanabile, congruum medicamentum, & opportunum remedium præsul adhibere non cesset, & nunc leniter, nunc blande, nonnunquam humiliter, nunc rationabiliter spiritualem ægrotum erudiat: interdum etiam si expedire cognoscit, aspera commonitione concutiat, vt vel sic reiecto superbiæ ac malignitatis veneno spirituali restituat sospitati. Argue, obsecra, increpa, opportune, importune, inquit Apostolus. Hinc clare colligitur, quòd non vno, eodemque medicamento animarum sunt medendi languores, sed iuxta singulorum qualitates sunt impertienda remedia. Neq; debet semper qui præsidet, humilitate, nec in omnibus vti autoritate, sed alternatim, nũc vnã, nũc exhibeat aliam, prout cuiq; expedire censuerit. Sane cum mitibus & simplicibus se pastor humiliter gerat, quandiu in propria simplicitate perseuerant. At vero si suadente diabolo, aut subuertente malitia ab innatæ bonitatis itinere declinare inchoauerint, tunc & ipse qui regit, disciplinæ rigorem assumat, & regiminis grauitate seruata, errantes ad cor suum reuocare studeat, vt intelligant vnde exciderint: & cum autoritate compescat, quos humilibus persuasionibus in mentis suæ synceritate custodire non valuit. Superborum verò vulneribus (quoniam acriora sũt apponenda remedia), iustitiæ contra eos prælatus se zelo præcingat, satagatque illos minis, terroribus, atque conuitiis proprii reatus ad compunctionem inflectere, amonitionisque verba cum cordis benignitate suscipere. Denique si viderit eos ex increpatione mollescere, seque accusando districta animaduersione mactare, tunc humilitatis, & charitatis promat eloquia, ne forte desperationis cadant in laqueos, qui ab aduersariis sub compunctionis ficto velamine tenduntur incautis. Sciat itaque qui in ecclesia pręsidet, se (causa exigente) per autoritatem attollere, sciat etiam se humiliare prudenter, ne & ipse circumueniatur à Satana, qui mille fallaciarum generibus militantibus Christo insidiari non cessat. Beatus plane cui per sapientię spiritum datum est, illius non ignorare astutias. Hic profecto absque vlla ambiguitate poterit proprię multorumque esse causa salutis, secum in spiritu diuina cooperante clementia, quæ omnes vult saluos fieri, & singulis iuxta cuiusque capacitatem bonitatem bonitatis suæ dona largitur. Hoc quippe dicernendorum spirituum munus præcipuum à Deo ille, qui Christi pastor est omnium, humiliter poscat, quatenus prius semetipsum regere, deinde proximorum sine errore valeat tractare negocia.

Act. 3.

2. Tim. 3

Quòd sicut cæci corpore propter occurrentia incommoda indigent ductore: ita, & qui in regimine pręsunt, opus habent sapientia. *Cap. XV.*

Maximo vtiq; huius peregrinationis, humanęq; conuersationis carere suffragio, necnõ multiplicibus noscitur subiacere periculis, quisquis oculorum priuatus est lumine. Quis inopinatos enumeret casus, atque quotidiana discrimina, quæ cæcis consueuerunt accidere? Hac quidem de causa quum incedunt, nutant, palpant, impingunt, gemunt, nisi pręsidio sustenentur alieno. Nam singulare cęcis remedium est, fidelem habere ductorem, quo docente, quo prænuciante; atque dirigente ex parte agnoscant pręsentia, deuitent pericula, pergãt lęti, securique maneant. Sanè gaudent accepisse in altero, quo ipsi priuantur, tametsi hoc sit modicũ, atque breuissimũ. Hoc Tobia sancto attestante, qui angelo dixit: Quale gaudiũ erit mihi, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video? Cæterum si tanta illi, quibus corporale denegatum est inspicere lumen, patiuntur incommoda: quanta sustineant, qui spirituali carent luce, quis valet edicere? Sed si directore indigent, qui de seipsis tantummodo soliciti sunt, quanto magis qui ad animarum prælati sunt regimen? Istos profecto oportet habere ductorem, non viarum sed morum, non corporum sed animarum. Istos, inquam, decet esse oculis plenos ante & retro, sicut sancta quatuor animalia per prophetam fuisse memorantur, quatenus suos, suarumq; omnium spiri-

Tob. 5.

spirituales agnoscant gressus. Ad hoc quippe non suppetit naturale ingenium, nisi illustretur internus luce sapientiæ, quasi quodam pædagogo & duce, & corroboretur per spiritum ad tam sublime ministerium peragendum. Hoc nanque Salomon (Deo inspirãte) cognouit, qui cum effectus esset rex super Israel, humiliter dominum deprecatus est dicens: Et nũc (domine Deus) tu regnare fecisti me seruum tuũ pro patre meo Dauid: ego autem sum puer paruus, ignorans ingressum & exitum meum. Et seruus tuus in medio est populi, quem elegisti, populi infiniti, qui numerari & supputari non potest præ multitudine. Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt iudicare possim populum tuum, & discernere inter bonum & malũ. Errat procul dubio quisquis per se hoc perficere posse præsumit. Humiliet itaque se, qui talis est, & cognoscat seipsum à seipso non sufficere pro seipso, & multominus pro multis, intelligatq; sapientiæ indigere suffragio: quam vtique non ab hominibus, neque in scripturis, sed à Deo impetrare potest, quemadmodum (Apost. Iacobo pro palante) didicimus. Si quis indiget sapientia (inquit) postulet à Deo, qui dat omnibus affluẽter, & non improperat, & dabitur ei. Hac si quidem exhortatione admonitus quisquis ad regiminis est honorem assumptus, onereque grauatus, corporis & cordis flexis genib. sese statuat ante Deũ & humili prece, deuotaque supplicatione diuinã clementiam fideliter deposcat, dicens: Deus omnipotens pater domini nostri Iesu Christi, & domine misericordiæ, totius consolationis & spei: qui fecisti omnia verbo tuo tibi coæterno, & sapientia tua constituisti hominem, vt dominaretur creaturæ tuæ, quæ à te facta est, vt disponat orbẽ terrarum in æquitate & iustitia, & in directione cordis iudicium iudicet, da mihi sedium tuarũ assistricem sapiẽtiam, & noli me reprobare à pueris tuis, atque segregare à sanctis tuis, verisque rationabilium ouium tuarum pastoribus, qui tibi in hoc opere placuerunt ante me. Tu enim scis (ò bonitas sempiterna, & ad te confugientiũ tutissimum refugium, & gaudium singulare) quia homo infirmus & ignarus sum, atque minor ad intellectum iudicii & legum. Tu verò (Domine) me elegisti in præsulem & ducem populi tui, vt ipsum ad te dirigam summum pastorem: & (quantũ in me est) introducã in pascuis virentibus ciuitatis tuæ Hierusalem cœlestis, teque laudet cũ cœtibus spirituum beatorum in æternum. Nunc autem (dominator domine) scio atque confiteor, quia tecum est sapientia, quæ nouit opera tua, & tunc affuit, cum orbem terrarum faceres, & sciebat quid placitum sit in oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis. Mitte illam (quæso clementissime Domine) de cœlis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuę, vt mecum sit, & mecum laboret, vt sciam quid acceptum sit coram te omni tempore. Scit namque illa omnia & intelligit, & deducet me in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua potentia, acceptaque erunt opera mea, & ipsa mediante disponam populum tuum iustè, & dignus ero gratia tua, & consortio seruorum tuorum, qui in hoc ministerio tibi laudabiliter seruierunt. Hęc & his similia non cum ornatu verborum, neque humana hominum ęstimatione & laude, sed solum vt placeat Deo, vt proficiat proximo, vt conscientię satisfaciat debito, & vt conspectui diuino irreprehensibilis appareat, in oratione positus petat humiliter, deuote, atq; fideliter. Nempe oratio humilis quodam spirituali alarum remigio euecta, sine vllo impedimento cœlos penetrat. Deuota autem charitatis contubernio sociata summi ęterni regis lęta se pręsentat obtutibus. Quę verò absque hęsitatione in fide fundata est, nequaquam repelli potest, quin potius consequitur quod iuste poposcit, sicut ipsa sapientia polliceri dignata est, dicens: Amen amẽ dico vobis, quicquid orãtes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis. Postulet (inquam) orando non semel tantum, vel bis, sed quotidie, sed frequenter, sed quoties fuerit opportunum. Nã quẽadmodum oportet iugiter vt pręsul iudicet, ita expedit, vt sępissime oret. Oret vtique ne circunueniatur à proximo, ne seducatur à seipso, & ne subuertatur ab amore priuato. Hinc optime colligitur, quam sit necessarium pręlato donum percipere sapientię, vt spirituales hos euitet laqueos, quos nemo effugit, qui caret sapientia & rectitudine iudicandi. Nullus verò arbitretur hoc, quod dictum est, perfunctorium esse, vel leue, cum proprium sit eorum, qui in animarum sunt regimine constituti, in lumine sapientiæ reddere cuique quod iustum est, damnare videlicet reum, & innocentem absoluere syncero libramine æquitatis. Nam qui præest, minime dubitet, quin quali mensura iudicii subditorum gesta mensus fuerit, tali ab vniuersorum iudice Deo remetiatur eidem. Hoc quoque naturæ innata lex clamat, vt id quisque proximo suo impendat, quod sibi ab alio fieri concupiscit, caueatque alteri facere, quod nollet ipse ab alio sustinere. Ab hoc vtique naturali, sanctoque iudicio nullus qui rationis sit cõpos, excipitur, siue fidelis, siue sit alienus à fide. Iudicabit (inquit propheta) orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua, tamen aliter, & aliter. Nam qui sub lege sunt, & qui catholicam tenent fidem, per legem proculdubio iudicabuntur, nedum datam, verumetiam per innatam. At verò infideles, qui nullo mandato, nulloque legis ordine diriguntur, iudicabuntur quidem non per datam, quam ignorant, sed per innatam naturæ legem, quatenus nulli querelari liceat de iustissimo reuerendissimoque Dei iudicio, qui reddit vnicuique (sacro testante eloquio) secundum opera sua. De hoc quippe duplici iudicio apostolus

3. Reg. 3. Iaco. 1. Sap. 9. Mat. 21. Psal. 95. Mat. 16.

Rom. 2. lus Paulus apertissime scribit, dicens: Quicunque enim sine lege (vtique data) peccauerunt, sine lege peribunt. Et quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Quum enim gentes, quæ legem (subaudi datam) non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, huiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium ac defendentium in die, quum iudicabit Dominus occulta hominum secundum Euangelium meum per Iesum Christum. Patet itaque, quòd tam illi, qui legem acceperunt datam, quàm illi, qui sine ipsa sunt, & sub lege degunt naturæ, omnes per legem iudicabuntur à legislatore, qui legē gratiæ dedit & naturæ, vt omne os obstruatur ad excusandum excusationes in peccatis, fiatque omnis mundus subditus Deo, si tamen velit conditoris sui obtemperare mandatis. Quoniam verò omnes errauerunt, & datam, seu innatam transgressi sunt legem, sicut propheta testatur dicens: Omnes declinauerunt, Psal. 3. simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum non est vsque ad vnum, ideò vniuersi indigent gratia saluatoris Iesu Christi, qua videlicet mediāte in futuro valeant saluari iudicio, quod nullus potest, nisi luce illustretur sapientiæ. Hæc (inquā) quū e . sua naturali bonitate se per generatione & generationes diffundat in cordib. filiorū hoīum, superest, vt quisque pro seipso Dei gratiā, & æternæ lumen sapientię implorare solicitus sit, quibus præeuntibus & comitantibus internas abiiciat tenebras, quæ ex propria nutriuntur voluntate & sensu. Quamobrem dominici gregis pastores & qui præsunt populis, peruigilent, ne suo innitantur sensu, propriaque non ducantur volūtate, sed humiliter (sicut dictum est) flagitent, quatenus artifex omnium sapientia cordium eorum inhabitet penetralia, & ipsa in illis regat, & iudicet, tribuatque eisdem intellectum, ne circumueniantur à proximo, quod præsulibus persæpe contingit, potissime iis, qui syncero gradiuntur mentis affectu. Porro qui simpliciter incedit, & nulli fraudem meditatur inferre, hic circumueniri potest, circumuenire autem minime. Nescit enim fingere, ignorat mentiri, non audet veritatem tegere, neque falsitatem argumentis fallacibus detentare. Hinc est quòd fugit lites, abhorret iurgia, trahi ad iudiciū metuit, potiusque sibi inferri vim patitur, quàm ipse cuiquam irrogare vindictam, dominici memor sermonis, qui ait: Qui vult à Mat. 5. te auferre tunicam, da ei & pallium: & qui te angariauerit mille passus, vade cū illo alia duo. Nō autem sic cupidus, non sic fraudulentus ex corde duplex. Verbis siquidem fallacibus, fucatisq; sermonibus cupidus, in negocio fratrem suum circūuenire conatur, immemor vtique, quod est humanitatis, quod honestatis, quod naturę, quod legis, quod gratiæ. Alienum quippe se esse à charitate verbis pariter & operibus protestatur. Quomodo (quęso) esse valet in charitate, qui se legi charitatis opponit, quæ mandat, vt quisque proximum suū, sicut seipsum diligere debeat: Quomodo esse in charitate dicendus est, qui proximo suo satagit inferre malum, ipsiusq; dolose auferre substātiam, quum lex charitatis pręcipiat, vt qui videt proximum suum indigentem, pietatis nequaquā viscera claudat, sed illi de propria facultate subueniat? Cupidus verò nedum sua non tribuit, sed intentat surripere aliena, tanquā non sit Deus, qui quærat & iudicet. Desiderat siquidem auarus de ære alieno, proximorumque sudoribus suum implere marsupium, & sitim propriæ cupiditatis extinguere, ignorans ipse cęcus & mis[illegible], quod cum aggregatione diuitiarum affectus etiam augeatur habendi. Non enim ex cumulatione pecuniarum, sed ex dispersione & erogatione auaritię sanatur ęgritudo. O quàm detestabile malum Deo odibile, ac hominibus intolerabile terrenarum facultatum immoderata cupido. Spoliat quippè impotentem, egeno non miseretur, esurientem fame perire sinit, inopem & sine tecto errare patitur, non parcit viduæ, pupillo non subuenit, languido necessaria non ministrat, oppresso opem non impendit, compedito humanitatis beneficium non ostendit, & semimortuo non compatitur proximo. Quid plura? Supplantat simplicem, iustitiam deprauat, subuertit iudicium, iudicantisque animum circumuenire molitur. De viro autem fraudulento quid memorem? Sermonibus namque illius non facile pręsul credat, dum iudicat. Consueuit vtique aures iudicantis blandis mulcere adulationis eloquiis, pietatis inserere verba, compassionem ostentare in gestis, quum intus sit plenus nequitia, simulatione & dolo. Obseruat quasi leo in spelunca sua, si quomodo iudicem capiat in sermone, & si illum callida locutione decipere possit. Quęrit pręsulis intellectum captiuare rationibus fictis, iniquitatis effectus ipse captiuus. Denique dum vult tenere, tenetur, & dum fraudem meditatur inferre, ipse decipitur ab eo vtique, qui deceptionis suę calliditate priorum parentum nostrorum abstulit gloriam, illosque expoliauit candore innocentię, puritatis bono, domino creaturarum, habitatione paradisi, angelorum cōsortio, felicitate cœlesti. Propter quod effecti sunt inimici Dei, sibiipsis cōtrarii, coloni mundi, agrorum cultores, super terram profugi, delictorū obnoxii, corporis serui, iumentorum similes, velint nolintque mortales. Tales profectò fructus, talisque merces est subsecuta fraudis inuētoris ac seminatoris ex fraude. Hoc siquidem lethale virus, ex quo humanum omne deordinatum est genus, antiquus coluber quotidie in cordibus iniquorū infundere non desinit, vt quod minime per se va-

let, hoc per membra sibi subiecta perficiat. Nam quemadmodum sancti & iusti membra sunt Christi: ita scelerati & infideles sunt instrumenta diaboli. Hinc prudenter admonentur pastores ecclesiæ & in regimine constituti, vt fraudulentorum obseruẽt diligentissimè venenata colloquia, quæ vt cancer serpũt, & veritati semper obsistũt. Porro cum difficultate talibus credenda est veritas, nisi sit in propatulo, & ipsa sibiipsi conspicuũ testimonium reddat. Tunc quippe non fraudulẽto veritatem loquenti, sed ipsi veritati credulitas adhibetur, cui tunc resistere, & quam voluntarie oppugnare, nihil est aliud, quam contra spiritum veritatis blasphemiæ verba proferre, quod vtiq; delictum ipsa in carne disserente veritate, nec in hoc seculo, neque remittitur in futuro. Quamobbrem fraudulentus cõsideret & malignus, in qua se profundum descenderit criminum, & pertimescat, atque ad se reuersus reatum suũ cognoscat, suspiret, ploret, & ab errore suo resipiscat, antequam illi misericordiæ occidat Sol. Nullum quippe est tam graue peccatum, quod non humilitate lachrymis, & vera compunctione tergatur, dicẽte domino per prophetam: Quotiescunque peccator ingemuerit (vtique ex corde) non recordabor amplius iniquitatũ suarum. Fleuit Dauid peccatum homicidii & adulterii dicens: Peccaui Domino, & mox audiuit: Ablatum est peccatũ tuum à te. Plorauit Ezechias fletu magno, quod perpetrauerat facinus, & meruit indulgentiam, insuper prorogatus est illi numerus dierum vitę eius, & de manu regis Assyriorum est mirabiliter liberatus. Benignus est enim spiritus veritatis & sapientiæ, qui pœnitentibus libenter ignoscit, & magniloquum sibique detrahentem eruit à perditione, si tamen compũctus animo conuertat maledictionem in benedictionem, impugnationem in confessionem, in planctũ duritiam, elationem in humilitatem, malique propositum in adoptionem virtutum. Recogitet ergo præsul ex his, quæ dicta sunt, dum in tribunali residet iudicantis, quã peruigilem, quamve prudentem seipsum esse oporteat, ne à fraudulentis circunueniantur & corde duplicibus, qui veritatem in mendacium commutare moliuntur, & non quod iustum est, sed prorsus quod volunt, persuadere iudicibus verborum importunitate conantur, quod minime licet fidelibus, Deumque timentibus. Cęterum quamuis cunctis iudicibus ministrare iustitiam potentibus incumbat necessitas, peramplius tamen animarum dixerim imminere pastoribus. Ipsis planè tanquam cęteris perfectioribus congruit per regiam iustitię incedere viam, nec à dextris, neque à sinistris mentis gressus ex eadem vllatenus declinare. Decet pręterea illos legalium institutionum scientia, & sanctorum patrum eruditionibus esse imbutos, atque iuxta earum formam suas dictare sententias. Absurdissimum siquidem esse videtur, vt quis spreto totius ęquitatis magisterio, velit ex arbitrio suo ac sensu proprio nouas condere leges, ritus peregrinos inducere, ac si antiquorum patrum sit ipse magister, atque illa corrigere, quę sancto dictante spiritu tanta cum maturitate sunt scripta. Nam quæcunque à prophetis vel sanctis doctoribus, virisque catholicis sunt in libris memoriæ commendata, vtique ad communem fidelium, minusque peritorum eruditionem sunt scripta: quatenus in dubiis habeant, quibus credant, in obscuris, per quos instruantur, in aduersis, cui innitantur, & in cognitis, per quæ magis, magisque roborentur. Maximum quippe robur mentis exhibetur prælato, cum id, quod agit, aut profert sanctarum comprobatur autoritatibus scripturarum. Tunc quidem incedit secure, operatur intrepide, loquitur confidenter. Non quærit angulos, excusationes non meditatur, testimonio non indiget alieno, cõtentus proprio. Gloria nostra (inquit Apostolus) testimoniũ est conscientiæ nostræ. Hinc recte colligitur, optimum & laudibilis vitæ esse indicium, conscientiæ quieta possessio, quam si ab ecclesiastico pastore abstuleris, nihil eius ministerio grauius, nihil laboriosius, nilque damnabilius reperitur. Nam si quiescit, vrgetur, si comedit, corroditur, si graditur, cruciatur. Et hoc fit, si aliqua spes salutis in eo subsistit. Verum si gratiæ priuatus est vita, horum nil patitur, quin potius sibiipsi applaudit de Dei bonitate, plus iusto cõfidit præmia ęterna, si tamen ea esse credit, absque vlla ambiguitate habiturum se sperat, quanquam nõ spes, sed magis ista sit dicenda præsumptio, quoniam à diffinientibus spes dicitur esse certa expectatio futuræ felicitatis proueniens ex gratia Dei, & ex multitudine meritorum, quæ ex bonorum operũ aggregatione generatur. Gloria igitur iudicantis, & pręsulis est conscientiæ puritas, cordis mũditia, rectitudo mentis, vitæ innocentia, spes beatitudinis sẽpiternæ, quæ proculdubio ex sapiẽtiæ cõtubernio, veritatisq; agnitione inchoantur, nutriuntur & crescũt. Quamobrem pastor animarũ deuotione humili, votis ignitis, & assiduis precibus donum sapientię imploret ab ipsa Dei sapientia, atque ad iudicium discernendum intellectũ & prudentiam, vt non fallatur à fraudulentis ac duplicibus, & pro veritate faueat falsitati, quod prorsus absque sui detrimento fieri nequit, tametsi volũtarie non ipse delinquat. Debuerat quippe, quod non poterat proprio, alieno saltem inuestigare consilio, atque intelligentiam postulare à domino, qui humiliũ, seque timẽtiũ supplicationes clementer exaudit. Curet pręterea qui pręest, conscientiam in conspectu Dei ab omni dolo & simulatione habere purgatam, corpusque à carnalis illecebrę colluuione detersum, vt diuinę sapientię inseparabili dignus habeatur consortio, quoniam sacro testante eloquio, In maleuolam

Matt. 12. Ezech. 18. 2. Reg. 12. 2. Cor. 1.

Sap. 1. uolam animam non introibit sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccatis. Igitur quum Sap. 6. ipsa sapientia candor sit lucis æternę, & speculum sine macula, splendor diuinę bonitatis, & imago maiestatis illius, sitque speciosior sole, & super omnem stellarum decorem, lucique comparata inuenitur prior: sit etiam vapor virtutis Dei, & emanatio quędam claritatis omnipotentis Dei syncera, nihilque in eo coinquinatum, nihil inuenitur immundum, sed totum lucidum, quod nô obumbratur; totum sanctum, quod non deprauatur; totum purum, quod non corrumpitur; totum compositum, quod non deordinatur; totumque laude ac veneratione dignissimum, quod nô minoratur, congruum est, vt qui in præcordiis suis habitare illam desiderat, ac claritatis illius illustrari splendoribus, spiritualique ipsius iucundissimo delectari contubernio, atque castissimi eius frui amplexibus, studeat mundare conscientiã ab omni fæce peccati, nec non a mentis suæ habitaculo per cẽturam virtutum amouere quod carnale est, quod fictum, quod cupidum, quod indisciplinatũ quod altum: sicque ornatus & mundus oret iugiter, illam deprecetur vt veniat, pro ardentissimo que affectu eius concupiscat præsentiam, atque intenta cogitatione ipsius obseruet aduentũ, ne forte si vocata veniat, & non reperiat vacantem, vigilantem, expectantem, diligentem, indignata amplius non reuertura pertranseat. Denique si mox vt pulsauerit, illi aperiatur, hilariter ingreditur, confabulatur, deliciatúr, cõglutinatur eò fortius, quo ardentius excipitur, eò dulcius quò humilius tenetur, eò iucũdius quò familiarius amplexatur affectibus charitatis, desideriorum votis, sanctisq; amoris præludiis. Exultet itaque in spiritu, lætetur in domino, gratias immensas agat omnipotenti Deo, qui tanto dignus effectus est hospite, tali cõnubio, tamq; castissimo ac venerando connubio. Potest quippe tunc merito cum vocis modulatione, atque cordis iubilatione cantare & dicere: Ecce quam quæsiui, video; quam concupiui, teneo; quam habere speraui, astringo; illique sum coniũcta spiritu, quam toto corde, tota mente, omniq; virtute dilexi. Sanè quisquis proficiendo hucusq; peruenit, si in hoc ipsum frequenter redire studuerit, poterit ipsa comitante, dirigente, possidente, protegente, & docente sapientia rectum ex ore suo proferre iudicium, sumet nihilominus peruigili seruata de cætero custodia.

Quàm callide diabolus persecutus fuerit Christum, et quotidie ipsius pastores impugnet ecclesiæ. Cap. XVI.

ANtiqui hostis & generis humani aduersarii hoc habet longæua consuetudo pugnandi, vt caput potius quàm membra, duces exercitus potius quàm militum turmas, & pastores libentius quàm ouium greges oppugnare conetur. Intelligit namque ipse homicida quòd languente capite membra quoque cętera hebetentur, corpusque languẽdo deficiat. Percipit idem tortuosus coluber, quod bellatorum duce prostrato, mox vniuersa militum multitudo in fugam versa passim cæsa dissipatur, atq u occumbuntur. Nouit, inquam, quod pastore percusso ouium armenta exterrita per deuia quęque sparguntur. Caput ecclesiæ honorabile quippe & summum, duxque Christianæ militiæ, atque rationabilium ouium præclarissimus pastor & pontifex, per cuius sapientiam, dilectionem, & gratiã vniuersale corpus militantis ecclesiæ protegitur, gubernatur, & regitur, est dominus noster Iesus Christus, Deus verus, Deique & hominum mediator. Hunc siquidem strenuissimum ducẽ, pręceptoremque fidelium dum adhuc in carne esset passibili, & cum hominibus conuersaretur, quam fortiter, quàm frequenter, quamque hic seditiosus & mẽdax impugnauerit importune nunc per seipsum, nunc per membra sibi subiecta, sacrorũ Euangeliorum narrat historia. Nequaquam ab ipsius infestatione quieuit, quoadusque illum in crucis patibulo crudeliter, ignominioseque vitã (ipso tamen volente) finire coegit. Cernebat vtique fraudulentus apostata hunc incomparabilis esse potentiæ in faciendis miraculis, irreprehensibilis conuersationis in moribus, admirabilis doctrinæ in prædicationibus, & in omnibus operibus sanctitatis laudabilis, ita vt suarum fragrantissimo odore virtutũ post se innumerabilẽ vtriusque sexus traheret multitudinẽ, singularem perfectionis insuetæ instrueret vitam, nouamq; Deo fideliter famulaturam aggregaret familiam. Quamobrem expauescens ne ipse esset, per quem (prophetarum prænunciantibus oraculis) saluandus erat Israel, nationes gentium ad fidem veri Dei ducendæ Euangelium sanctum prædicandum, mundus à diaboli seruitute redimendus, expoliãdus infernus, aperiẽdum cælum, ipsum omnium electorum ante mundi constitutionẽ in illo prędestinatorum gloriosa resurrectione replendum tentauit illum, persecutus est, irrisit, flagellauit, crucifixit, occiditque, quatenus ipso interempto cuncta pariter aboleret bona, quæ per ipsũ, & ex ipso fieri pertimescebat. Nam præciso capite, mẽbra vniuersa prorsus inutilia & abiecta redduntur Fefellit autẽ cum ipsius dolosa opinio, atque ad nihilum redacta est illius meditata nequitia. Vnde enim per capitis extinctionem corpori etiam voluit mortem infligere, inde per resurrectionẽ capitis membris & corpori maior est aucta virtus maius decus, amplior gloria, super abundantior gratia, diuturnior vita, & beatitudo largita perennis. Resurgente siquidem capite resurrexit corpus in spiritu, in fine etiam resurrecturum in carne, ascensurum in cęlum, & cum capite regnaturum in patria. Interim verò corpore viuente in

spiri-

spiritu, & spiritualiter adhærente capiti, corporaliter autem peregrinante à capite, & militãte in seculo, sicut tunc non defuerunt, ita nunc minimè desunt corpori (credentium videlicet multitudini) quotidiana certamina. Quamobrem ad corroborandum spiritualium animos bellatorũ, & ad protegendum in ouili sanctæ ecclesiæ dominicum gregem ouium rationabilium, inspirante ipso capite instituti sunt, super fidelium spiritualẽ exercitum præstantissimi duces, atque cœlestis disciplinę eruditissimi pastores, quorum vtique solerti ducatu, prudentique magisterio aduersariorum reprimantur vires, repellatur audacia, fraudes detegantur, ac fidelium mentes eorum spirituali pabulo nutriantur & viuant. Porrò quã continua sit hæc pugna, quàm fortis, quamque periculosa, quis enarrare sufficiat? Sentiuntur quidam aduersarii in corde, nequaquam verò videntur, quoniam inuisibiles, & spirituales sunt, dicente Apostolo: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiæ in cęlestibus. In hoc quippe spirituali certamine, & aduersus huiusmodi sæuissimos hostes non armis corporalibus, sed oratione, sed fide, sed virtutibus dimicandum est, atque cum sobrietate vigilandum, quemadmodum Petrus Apostolus hortatur dicens: Sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens, circuit quęrens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Resistant itaque rugientibus inimicis, qui Christianæ religionis insignia ferunt, vigilent (inquam) oues Christi, peramplius verò duces atque pastores, quoniam illis supra modum infestus est aduersarius. Totis siquidem viribus maligni spiritus euertere moliuntur animos eorum, qui in ecclesia præsunt regimini plebium, nunc palam, interdum verò occulte, prout opportunum illis esse censuerint. Exterius vtique eisdem occasiones obiiciunt delinquendi, honoris videlicet, diuitiarum, deliciarum, cupiditatis & carnis. Interius autem omnium suggestiones multifarias vitiorum aliquando voluptuosas, & patenter malas, vt plurimum verò dolosas, & sub specie boni atque colore virtutum, eo fraudulentius, eoque subtilius, quò magis illos agnouerit ambulare in spiritu, exercere virtutes, delectari in bono, pluribusque prodesse. Aduersus igitur huiusmodi tẽtationes mens præsulis sit semper erecta, parata vtique ad resistendum, scuto protecta fidei, atque spirituali præcincta mucrone virtutum, quamuis callidus hostis contra propugnatores viriles, ac eruditos ad prælium frequenter nolit habere congressũ. Sit quoque vigilans (seruata cordis sui indefessa custodia) vt scilicet non circumueniatur à Satana, neque à semetipso fallatur. Sed ad hæc quis idoneus? Profectò qui sub spiritus sancti magisterio est constitutus. Idẽ nanque spiritus quem replet & possidet, docet viriliter pugnare aduersũ se, cordis perscrutari latebras, carnis concupiscẽtias agnoscere, internos, inordinatosque animi resecare motus, vt sicut spiritui caro, ita spiritus obtemperet Deo. Hic enim quamuis illustretur sapientia & intellectu, quanquam omnem erga se sibi possibilem adhibeat curã intelligẽdi quæ versentur in se, quæve oriantur ex se, minimè tamen sufficit se ad plenum cognoscere, seque mũdare. Quis autem natus in tenebris, & relegatus in carcerem potest de coloribus iudicare? Quis, inquam, de immundo conceptus semine, & effectus immundus valet immunda mundare? Quum igitur ex fomite originalis peccati in vnoquoq; homine concupiscentiarum spinæ & tribuli germinent vitiorum, necesse est, vt quisque quãuis sanctus, tametsi charismatibus spiritualibus decoratus, & potissimum ecclesiasticus præsul, postulet, introrsus lucem spiritualem vt videat, salutarisque compunctionis humiliter flagitet aquam, vt quantulumcunque, etsi nõ totus mundus fiat. In sui quoque inquisitione nullatenus deficiat, neque in cordis emundatione tepescat. Quærat vtique in luce veritatis & sapientiæ diligentissime vulpeculas spirituales latenter ingredientes ad cor, affectiones videlicet blandas, carnales, atque priuatas, quę viriles etiam consueuerunt enervare animos, illecebrosos exagitare motus, obnubilare intellectum, conscientiam fędare, regiminis authoritatem deprimere, corrigendi audaciam tollere, famam pręsidentium maculare, scandalaque multipliciter pullulare. Decet prorsus pastores ecclesię omnes syncera affectione diligere, atque in hominibus eorum amare virtutes, illosque amplius, quos gratia commendat & vita. Nulla in ipsis sit personarum acceptio, nullaque fœdi amoris colluuio, egenum & locupletẽ, ignobilem ęque & nobilem paterna charitate suscipiant. Meminerint admonitionis apostoli Iacobi dicentis: Fratres mei nolite in personarum acceptione fidẽ habere domini nostri Iesu Christi gloriæ. Etenim si introierit in conuentum vestrum vir habens aureum annulum in veste candida, introierit & pauper in sordido habitu, & intendatis in eum, qui indutus est veste præclara & dicatis, tu sede hic bene, pauperi autem dicatis, sta illic, aut sub scabello pedum meorũ, nonne iudicatis apud vosmetipsos, & iudices facti estis cogitationum iniquarum? Porrò si legem perficitis regalem secundum scripturam, diliges proximum tuum sicut teipsum, bene facitis. Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores. Recipiendi igitur sunt singuli hilariter, & dilectionis vinculis astringendi iuxta cuiusque qualitatem pariter & necessitatem. Non præponendus est diues pauperi, quia locuples, sed quia magis infirmus, & forte

Eph. 6. 1. Petr. 5. Iac. 2.

re minus patiens: ita tamen vt nulla fiat pauperi iniuria, nullumque eidem inferatur scandalum, quoniam væh homini, qui scandalizauerit vnũ de pusillis pauperibus in Christum credentibus. Aequaliter itaque egeno & diuiti satisfaciat præsul, quia communis est pater, neminemque à se patiatur abire vacuum atque mœrentem. Deniq; sermonem veritatis charitate conditum gerat in ore: affectum verò fraternum absque vlla carnis infectione gestet in corde. Alienata prorsus ab illo omnis esse debet immoderata affectio, quæ facile à iustitiæ calle deuitare compellit. Mulcet quippe amantis animum, allicit, superatque: ita vt dilecto etiam, quod Deo minus est placitum, denegare non audeat. Sanè qui huiusmodi affectione seducitur, legem sibiipsi necessitatis indicit, inordinati amoris effectus prius ipse captiuus. Caret siquidem vero rationis iudicio, in eo amore suadente, atque vincente. Ducitur sæpissime, trahitur, cathenatur, cæcaturque conscientia intus accusante, atque clamante, quoties plus iusto conuersatur cum eo, quem diligit, lætatur & dolet: si verò quod non decet importune qui diligitur ipse rogauerit, consentiendo recusat, simul conscientia dissentiente & lingua. Onerosum profecto intus certamen patitur, ratione, affectioneque inter se acriter dimicante. Interdũ vult & non vult, terminat & reuocat, placere appetit & displicere formidat, cadit pariter & resurgit. Nempe si rationi assensum præbet, affectionis stimulis intolerabiliter perurgetur. Si autem reiecta ratione affectio dominetur, futurum timet iudicium, gehennæque æterna supplicia. O graue iugum intemperantiæ, immoderatæque affectionis super filios Adam à die exitus è ventre matris eorum, vsque in diem introitus matris omnium, quam fortiter premit, quantosve in interitũ perditionis emergit? Non autem sic sapientiæ iugũ. Illud quippe intemperantiæ ponderosum est, sed sapientiæ leue. Illud asperum, hoc suaue. Illud damnabile, hoc sanctum. Illud illecebrosum & fœtidum, hoc iucundum & redolens. Illud mœrorem præstat, hoc gaudium. Illud postremo interitum, hoc verò vitam tribuit sempiternam. Et (proh dolor) abundantior est numerus eorum, qui intemperantiæ, quàm qui sapientiæ iugo mẽtis colla submittunt. Nec mirum, quum ipsa sapiẽtia attestetur spaciosam esse viam, quæ ducit ad perditionem, multosque ambulare per eam, nec non arctam esse viam, quæ ducit ad vitam, paucosque intrare per eam. Teste quippe experientia facilius quisque afficitur operibus carnis, quã spiritus, quoniam obiecta sensibus carnis visibilia & in propatulo sunt; quæ verò spiritus esse noscuntur, inuisibilia & spiritualia, quæ per purificã rem fidem mente percipiuntur. Quamobrem pastores animarum tanquam cæteris perfectiores, sapientiæque luce repleti, nedum impudici amoris opera, verumetiam inordinatæ affectionis motus de cordis sui debent resecare habitaculo, vt impollutum sit & sanctum, dignumque ad suscipiendum in se Dei verbum, quoties in illud eidẽ reclinare libuerit. Sint quoque ad laudabiliter perficiendum ministerium sibi iniunctum expediti & liberi, vt videlicet cum authoritate valeãt iniusta neganda negare, atque honesta postulata concedere, omni prorsus priuato amore semoto. Indignum profecto esse arbitror, vt regimini, potissimum ecclesiastico deditus, cordis sui libertatem tribuat alienis, quum nullus pro se, sed per seipsum coram Deo sit rationem ipse de credito sibi prælationis officio redditurus. In negotiis quidem communibus & quotidianis naturali se regat prudentia, cunctaque disponat prout secũdum Deum, & rectum bonæ æquitatis iudicium terminauerit esse faciendum. In rebus verò dubiis, & materiis arduis consilio vtatur alieno: ita tamen vt prius matura consideratione discutiat qualis sit ille, quem consulat. Non enim omnibus recte consulendi prærogatum est lumen. Sunt quippe multi, qui sibiipsis tantum sufficiũt, & sunt qui sibi prodesse valent & cæteris. Discernendum itaque est, cuius sit hærendum consilio, cuiusve nullo modo parendum. Contemnenda siquidem sunt iniquorum hominum cõsilia, qui spretis mandatis cęlestibus in foueam ingentiũ se præcipitant delictorum. Nam (perhibente domino) qui sibi nequam est, cui bonus esse poterit? Sed & malignus & scelestus quomodo sana valet aliis præbere, quum sibiipsi recte non consulat? [Eccl. 14] In maleuolam (inquit Sapiens) animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. [Sap. 1.] Liquet profecto ex hoc, quòd sicut malus & scelerate viuens caret sapientia, similiter etiam priuatus est dono consilii: hoc eadem sapientia asserente, quæ ait: Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus. [Prou. 8] Quamobrem pastores ouium Christi neglecto adulantium consilio, qui tacita veritate votis postulantium se conformare nituntur, spretisque dolosis, ac nequiter viuentibus consulant timentes Deum, ac religiose degentes, scientes leges atque decreta maiorum, qui à mẽtis rectitudine, nec prece flectantur, nec precio, neque proprio pertinaciter inhæreant sensui, sed sint dociles, & prolatæ ab aliis humiliter acquiescãt veritati, suasque cum modestia, animi tranquillitate & honestate verborum proponant sententias, abdicatis omnino à se concertationibus atque clamoribus quæ procul dubio insipientium arma esse noscũtur. Porrò in conferendis beneficiis, officiiq; impertiẽdis, summopere vigilet, ne propria affectione fallatur. Discutiat semper cui regiminis exhibeat onus. Nõ potentis personam, nõ clarã progeniẽ, non amicorum preces, non supplicantium adulationes attendat, sed literarum sufficien-

tiam, honestatem vitæ, bonorum testimonium, conscientiæ rectitudinem, atque morum probitatem. Ista profecto sunt, quæ reddunt virum ecclesiastica idoneum dignitate, nō quidem ad plenum, sed quātum patitur humana fragilitas. Quis enim curæ deditus pastorali valet sine redargutione satisfacere debito, quum nullus sit, qui pro seipso in toto sufficiat, dicente Propheta: Iustitię nostræ tanquam pannus menstruatæ? Grande prorsus onus, negocium multarum vigiliarum, pauendumque ministerium est regimen animarum, & heu penè reperiuntur innumeri, qui se ad hoc arbitrantur idonei. Quęrunt quippe illud ô quot & quales opportune, & importune, per propinquos, amicos, & notos, quod procul dubio nequaquam facerent, si quanti est periculi, veraciter intelligerent. Falluntur vtique qui hoc concupiscunt, aut sui elata opinione, vel vana honoris ambitione, seu immoderata diuitiarum cupiditate. Reiiciendi sunt tales, & tanquā indigni spernendi, quia cæci, fures, & prædones sunt. Cæci quidem, quoniam insufficientiam suā metiri nescientes id attentare præsumunt, quod sancti cælestibus charismatibus redimiti totis viribus recusarunt. Fures verò dum honores de re ecclesiastica appetunt, quos Dominus in euangelio prohibuit dicens: Nolite vocari ab hominibus rabbi. Non enim licet Christianum honorem desiderare, quum scriptum sit: Soli Deo honor & gloria. Quamobrem quicunque honoribus ac dignitatibus sublimari concupiscit, quod tantummodo Deo congruit, spiritualis censendus est fur. Prædones autem illos dixerim, qui ecclesiarū bona, quæ excepto honesto victu & alijs ecclesiæ seruientibus necessariis, debentur egenis, cumulare, vel attinentibus impertiri non desinunt. Debent itaque beneficia iuxta sanctorum patrum decreta conferri nolentibus, onusque illorum & infirmitatem propriam humiliter agnoscentibus. Cæterum quoniam tepescente charitate fidelium, atque ab antiqua perfectione gradu ecclesiastico supra modum deficiente: adeo vt paucissimus sit illorum numerus, qui promoueri non appetant, soliciteque id quærant, longe autem rationes qui de se factis promotionibus renitantur: expedit eis, qui præsunt regimini, iuris relaxare rigorem, illosque qui etiam præesse desiderant præficere, quos intelligunt propriæ animæ non omnino postponere curam. Nam qui salutem negligit propriam, saluti aliorum quomodo poterit esse intentus? Iniquis igitur & incontinenter degentibus, regiminis animarum nequaquam committendum est ministerium, quantęque pro eisdem interuenerint preces, quemadmodum nec lupis gregum cura mandanda. Lupi quidem corpora animalium, iniqui autem depascunt animas exemplis malis, consiliis pessimis, nefandis operibus, atque exhortationibus impudicis ad malum, quod vtique horrendum est dicere, & horribilius perpetrare. Omnium quippe horum criminum prælatus est particeps, qui scienter propria ductus affectione promouet indignum. Non autem sic quando falsis attestationibus fallitur, aut ostentationibus seducitur fictis. Totum siquidem tunc onus portabunt testificator & fictus, ipseque præsul (vt reor) immunis erit à pœna, si tamen pro informatione habenda, qua valuit, vsus est diligentia. Non enim omnibus debet omnia credere, quum mundi amatores Deum minime timentes, nec mentiri erubescant, nec simulare formident, nec blandiri desinant, neque vt vota sua siue iusta, siue iniusta sint, queant perficere, peccare verentur. Qui profecto quum pastoris mentem non possint arte mutare vel prece, hanc nituntur superare muneribus, quæ sacro testante eloquio, iudicum corda cæcare consueuerunt. Aduersus itaque huiusmodi machinamenta malorum, cōstans & armatus sit præsul, ne ipsius euertatur affectio, atque cupiditate deuictus in eo consentiat, quod conscientia nequaquam sibi licere proclamat. Nullā quippe excusationem in hoc prostratus poterit habere certamine, quum contra illum conscientia testimonium reddat, atque cupiditas. Grande prorsus & penè inexpiabile est hoc facinus, quādo videlicet rationales Christi oues auarus pastor vænales facit, illasque sub iniqui mercenarii tradit regimine, qui pro mammona iniquitatis mercede conducit animas, quæ nullo valent comparari precio, nulloq; æstimari thesauro. Quę (oro) spes alicuius spiritualis potest haberi profectus, quando res tanti valoris, quæ nō nisi sacratissimo immaculati agni valuit cruore redimi, pro vilissimo auri vel argenti exponitur nummo? Quid (inquam) acturi, quidve Domino Iesu summo pontifici, optimoque pastori responsuri sunt ecclesiarum præsules, quando proprias in medio ouium dissipatarum ipse Dominus quæsiturus est oues? Longe siquidem tunc erunt adulatores loquentes falsa, atque familiares, propinqui & noti inania pollicentes. Non vtique astare tunc poterunt, qui armis protegant, qui testificatione defendant, qui attollant laudibus, qui gratiam quærant, & qui in tantæ necessitatis hora subueniant. Nihil profecto proderunt opes acquisitæ, honores habiti, præteritæ voluptates, apparatus superflui, numerositas seruulorum, vulgaris rumor, clara progenies, decora familia, vestimentorum cultus, vasa argentea, & deaurata supellex. Solus quisque prælatus egressus de corpore ante tribunal Christi procedet redditurus rationem, si ecclesiastica beneficia ministris idoneis contulit, si ad sacros ordines clericos iuxta Sanctorum patrum decreta promouit, si curæ animarum exhortando, arguendo, admonendo, corripiendo solicitus fuit, si iustitiam sine

Esa. 64. — Matth. 23. — 1. Tim. 1. — Exo. 23. Deut. 16. Eccl. 20.

personarum acceptione litem habentibus ministrauit, si facultates ecclesiæ pauperibus fideliter erogauit, si afflictis, oppressis, laborantibus, ægrotis, captiuis, viduis, orphanis, & peregrinis secundum possibilitatem suam opem dedit, si exemplum bene viuendi de se præbuit, si continenter, si parce, si temperanter, si humiliter, si modeste vixit, si corporis infirmitates, diaboli tentamenta, à proximis persecutiones, detractiones, damna, & irrogata conuicia æquanimiter tolerauit. De singulis quibusque operibus, de prolatis sermonibus, de cogitationibus vanis, obscœnis, & pessimis, de obliquis intentionibus & nefariis, de inordinatis, illecebrosis, voluptuosisque affectionibus eidem interrogatio fiet. Nihil prorsus totius vitæ eius decursu transibit indiscussum, atq; inultum. In hoc itaque tam tremendo examine nihil sic præsulem exhibebit securum, quemadmodum præcedentia merita virtutum actibus comprobata.

Quòd exemplo ducis exercitus visibilis incumbit spiritualibus pastoribus, Dei populum spirituali gubernare in prælia. Cap. XVII.

Vsus quidem docet, vt quoties contingat duos simul dimicare exercitus, miles pro se sit quisq; solicitus, qualiter videlicet illæsus hostes possit euadere, illos etiam inuadere, deprædari, atq; subigere. Singuli propria tractant negocia, & pro suâ laborant salute. At verò totius dux exercitus præter suã, gerit omniũ curã. Prouidet nanq; quibus ipse exercitus alatur cibis, quibusve vtatur equorũ stramẽtis. Secũ tacitus cogitat de vniuersorũ idemnitate, quomodo scilicet valeat aduersarios decipere, aduersus illos insidias ponere, dissimulare fugã, ac superare incautos. Cæteris quippe ludentibus, prandentibus, vagantibus, dormientibusque ipse clam inimicorum perlustrat castra, si forte eos improuisos reperiat, inuadat, trucidet, & disperdat. Omnis profectò industria pro tuitione exercitus tã in instituendis excubiis, in mittendis exploratoribus, quàm in mutandis custodibus ex ipsius animi sagacitate dependet. Ad illius quoq; imperiũ mouẽtur castra, acies dirigũtur certamẽ geritur. Ipse nẽpe in hora cõflictus hortatur trepidos, vrget pigros, robustos accendit, retrogradiẽtes impellit, deordinatos ordinat, & cũ pugnantib. desiderio, & adhortationibus pariter & ipse concertat. Quod aũt de visibili est dictum exercitũ, hoc de spirituali & inuisibili censendum esse non ambigo. Porrò istum spiritualẽ exercitũ congregationẽ dixerim omniũ esse fideliũ, qui in ecclesia tanquã in cãpo sub diuersis gradibus, distinctis videlicet agminibus sunt ordinati ad belũ aduersus aereas potestates: quæ profectò mille modis, occultisq; machinationibus, fraudibus innumerabilibus, & implacabili crudelitate die noctuque Dei castra oppugnare non desinunt. Ad quorũ siquidem defensionẽ, instructionem, & regimen instituti sunt spirituales duces, animarum videlicet pastores, atque rectores, quatenus ipsorum salubri prouisione, exercitatione laudabile, admonitione sancta, cęlestiq; sapientia plebs tota credentium, quæ per se minus est valida ad pugnandum, animetur indeficienter, iugiter erudiatur, protegatur orationibus, atque ad certaminis perseuerantiam consiliis salutaribus roboretur. Istis prorsus incumbit cunctarum gubernatio ecclesiarum, omniumq; tradita est cura fidelium: quibus quemadmodum ascribitur ad meritum vniuersorum corona vincentium, ita eregione pereuntium de ipsorum manibus requiretur sanguis: si tamen erga eorũ salutem reperti fuerint desides atque vitæ monita eisdem insinuare neglexerint, Propheta attestante qui ait: Si non annunciaueris impio iniquitatem suam, ipse in peccato suo morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. (Ezech. 3.) Ex his igitur, quę dicta sunt, claret perspicue, quanta sufficientia, quantaque in regimine animarum debeat esse solicitudo pastorum. Expedit quidem illis, vt habeant cognitionem inimicorum, subditorum, & sui. Inimicorum quippe, vt sciat cum quibus eos certare oporteat, quũ sint spiritus inuisibiles, intellectuales, callidissimi, assueti ad bellum, pleni omni iniquitate atq; fallacia: qui profecto vincuntur, nõ corporis fortitudine, non humana prudentia, non virtute armorum, non armatorum multitudine, non imperandi dominio sed gratia Dei, orationis instatia, humilitate cordis, lachrymarum effusione, deuotione mentis, fidei constantia, pietate animi, & ignito charitatis affectu. Horum planè spiritualium hostium quicunque ignorat astutias, non valet de ipsis reportare trophæum. Quis, oro, potest inimicum superare, quem non videt, nescitq; qua arte decertet? Ipsi quidem maligni spiritus non corporis aspiciuntur obtutu, sed mentis: impugnantque nos non visibilibus armis, sed minis, sed importunitate, sed promissione, sed fraude. Ista quippe si ignorẽt qui præsunt, quomodo subditos de ipsorum poterunt præmonere versutiis, atque tentationibus liberare? Tanquam speculatores sunt in alto constituti prælati, vt debeant vigilare, circunquaque prospicere, motus, deceptiones, insultusque aduersariorum cognoscere, illosq; arcere clamoribus, propulsare gemitibus, orationibus debellare, & subditis eorum machinationes in imo positis reserare: quatenus & ipsi intellecta eorũ fallacia, nunc fuga, nunc valeant reluctatione eorundem infestationes euadere. Cæterũ si ipsi, qui cæteris lumen insinuare debuerant, mente sint cæci, nec vociferari sciãt, irruent procul dubio hostes, & facient maximam animarum depopulationem ad speculatorum vtique spiritualẽ perniciem. Quamobrem expedit illis,

illis, vt super Dei plebem tota mentis intentione peruigilent, ne de ipsis dictũ videatur, quod Dominus per Prophetam de speculatoribus conqueritur dicẽs: Speculatores populi mei omnes cęci, vniuersi canes muti nõ valentes latrare, videntes vana, & dormientes, & amantes somnia, & canes impudentissimi nescierunt saturitatem. Ipsi pastores ignorauerũt intelligentiam, omnes in viã suam declinauerunt, vnusquisque ad auaritiam à summo vsq; ad nouissimum. Superintendant igitur tã aduersus malignorum spirituum insidias, vt ipsas dissipare, ac aliis detegere queant, quàm etiam vt proprias agnoscãt oues: quatenus sciãt cuiq; oportunum præbere consilium, congruum impertiri officium, necessariumque præstare solatium: quod quidem optime facere valebunt, si spiritualis disciplinę sint imbuti magisterio, sint quoque viri virtutum, nouerintque ex suarum examinatione cogitationum iudicare de aliis. Nam (teste Apostolo) spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Iudicat profecto recte, si sancte viuit, si ambulat in spiritu, si virtutes tenet habitu, & exercet actu. Nam sine virtutum experientia non valet præsul æstimare virtutes, neque in regimine esse perfectus. Est enim virtus corona pontificum, lucerna pastorum, perfectionis speculum, magisterium religionis, terror dæmonum, interitus vitiorum, ornamentum hominis, pedisequa gratiæ, spiritualis thesaurus, & bonum animarum rectoribus pernecessarium. Tolle hanc ab homine, & iumentis nequaquam erit dissimilis. Ducetur siquidem affectibus carnis, mentis ratione semota. Virtus quippe, quamuis commune sortiatur vocabulum, tot nihilominus habet vocabula, quot sunt virtutes. Ex quibus quædam infunduntur à Deo, & ad Deum dirigunt; quædam verò acquiruntur vsu assiduo, & per exteriores discernuntur actus. Sed vt veræ sint, Deoque acceptæ, ac meritoriæ prorsus vitæ beatæ, necessaria quidẽ est infusio gratiæ & charitatis, quæ omnium est vita virtutum. Alias non formatæ, sed informes esse probantur. Quæ itaq; infunduntur, theologicæ; quæ autem acquiruntur, cardinales nuncupantur. His nempe omnibus decet præsules, atque animarum patres esse ornatos, prout seriatim inferius elucebit. Oportet profecto, vt qui alios de his, quæ ad fidem pertinent, instruere debent, sicut ecclesiastici sunt pastores, etiam sint ipsi in fide fundati alioquin omnis eorum doctrina, omnisque structura periclitabitur, & omnino corruet. Nam fides cæterarum virtutum fundamentum est, super quod ecclesia fundatur catholica Domino dicente ad Petrum, qui ipsum confessus fuerat esse Christum Dei filium: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Super confessionem fidei quotquot salui fiunt, prius ædificantur. Accipit autem quotidie ædificium hoc augmentũ spirituale, supposito videlicet ipso summo lapide angulari Christo Iesu, in quo omnis ædificatio cõstructa crescit in templum sanctum in Domino. Fundamentum igitur salutis in Christianæ fidei confessione subsistit: cuius vtiq; ostensores, prędicatores, & propugnatores esse debent, qui præsident. Ostensores (inquam) in contemptu mundi, in despectione honorum, in erogatione diuitiarum, in maceratione carnis, in disciplina virtutum. Prędicatores autem ignaros erudiendo de ijs, quæ oportet credere, & ad salutem sunt necessaria: terrendo etiam superbos, futurum illis insinuãdo iudicium, inextinguibilem flammam, vermem immortalem, interminabileque inferni supplicium. Propugnatores verò rationibus confutando, incredulos æquanimiter perferendo aduersa atque spirituum immundorum viriliter tentamenta vincenda. Vniuersa quippe hæc fides docet, quæ iuxta Apostoli sententiam est sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentum. Sanè fides illum, quem replet, eleuat ab imis, ac visibilibus, & collocat in excelsis, vbi sunt bona inuisibilia, ineffabilia, & sempiterna, quæ promittit Deus credentibus in se, atque renunciantibus visibilibus, corruptibilibus, temporalibus, terrenisque. Quum enim infundatur à Deo, & purificet corda credẽtium, dicente Apostolo Petro, fides purificans corda eorum, nõ potest non insinuare cęlestia. Porro quum fides manifestet gloriam Dei, quam ipse omnipotens, & misericors Dominus prępparauit fidelibus suis se diligentibus, conuincitur quisque rationis capax omnia caduca & momentanea contemnere debere bona, quę profectò in comparatione æternorum sunt tãquam lutum fœtidissimum, abominabilisque materia. Est denique fides sydus præclarissimum in corpus electorum emissum de cœlis ad insinuandam veritatem, quæ nisi mediãte ipsius luce attingi non valet. Hinc est quòd eos, quib. infunditur, in viros alteros mutare videtur, tribuẽs illis in corde lętitiam, scientiã in mente, exultationẽ in voce, disciplinã in morib. nouitatẽ in sensu, in creaturas quoq; potestatẽ, atq; virtutem, quemadmodũ Apostolus perhibet dicẽs: Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerũt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum, acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Magna prorsus est fidei authoritas, quę dęmonibus imperat, cęlum aperit, placat Deũ, angelos aduocat, inclinat sãctos, orationes exaudibiles facit, acquirit gratiam, meretur gloriam. Ex his colligitur, quàm multum pastoribus spiritualib. sit necessaria fides, quos oportet pro salute animarum crebris cęlũ pulsare gemitibus, assiduis instare orationibus, se periculis exponere,

Esa. 56. 1.Cor. 2. Matt. 16. Eph. 2. Heb. 11. Act. 15. Heb. 11.

nere, pati pro iustitia minime formidare, mortē si opus fuerit nullatenus recusare, hilarique animo pro æternis bonis temporalia commutare. Quamobrem qui animarum curam suscipiunt, debent totaliter se Deo committere, omnemq; solicitudinem in illo ponere, qui credentibus in se corporis necessaria ministrat, spiritualia dona cōmunicat, æterna promittit, angelicaque eos tuetur custodia, dicente de viro iusto propheta: Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis: in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Debent insuper spei gaudio esse repleti, si tamen laudabilium operum sint multiplicitate fęcundi. Nā sicut ex scelerum perpetratione in desperationis męstitiam immergitur; ita ex virtutū exercitatione in spei quisque exultatione prouehitur. An nō exultet in spiritu, cui accepto gratiæ pignore cęlestia repromissa sunt pręmia? Spes (inquit Apost.) non cōfundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritumsanctum, qui datus est nobis. Datus est enim, vt fragilitatem humanam sua roboret præsentia. Roboratur (inquā) ad perferendum omnia mūdi huius aduersa, dum in lumine fidei agnoscit ipso reuelante spiritu passiones huius temporis non esse condignas ad futuram gloriam, quæ reuelabitur his, qui pro Christo contra vitia viriliter pugnant. Nō enim valet imbecillitas humanæ conditionis sine spe remunerationis aggredi ardua, seu aspera pati. Hic est quòd dominus noster Iesus Christus quum dixisset: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, ne fidelium mentes tollendę crucis, seque imitandi asperitate aut tędio frangerentur, illico post dies octo ductis secum super excelsi verticem mōtis Petro, Iacobo & Ioanne, ante illos transfiguratus apparuit, factaque est facies eius sicut sol splēdida, & vestimenta ipsius candida tanquam nix, vt suę claritatis fulgore manifestaret quanta in vēturo seculo se sequentium animarum & corporū futura esset gloria, quæ profecto figuraliter in candore vestimentorum, & vultus irradiatione monstrata est. Bonus Dominus, qui ex sua ineffabili clementia non aurum, non gemmas, nō prędia, neque transituram gloriam istius periturę vitę, sed semetipsū, quo proculdubio nihil melius, nihil iucūdius, nihilque beatius est, imò sine quo nihil bonum, nihil iucūdum, nihilque potest esse beatum, sibi seruiētibus promittere dignatus est: qua videlicet promissione futura & ęterna mens iusti spe erigitur, & exultatione repletur, & gaudio eò amplius quò dulcius deuotione nutritur, atque interius spirituali visitatione ad contemplandum cœlestia familiarius eleuatur. Nam ęternorum gustus supernę felicitatis spem parit & auget. Non enim amatoribus seculi, neque delictorum oneribus pręgrauatis beatę immortalitatis delectatio prærogatur, sed humilibus, sed Deum timentibus, sed carnis voluptatibus reluctantib. diuinaque mandata tota animi intentione perficientibus. Istis quippe tanquam charissimis filiis, ac fidelibus seruis, pro suorum quadam remuneratione laborum communicātur interna gaudia promissionum cęlestium, propter quas pace, consolatione, reficiuntur & spe: quæ profectò spes est (sicut à definientibus scribitur) certa expectatio futuræ felicitatis ex Dei gratia & meritis propriis proueniens. Quis, oro, absque spirituali solatio vel spe retributionis præsumit perseueranter aduersum semetipsum atq; potestates aereas decertare? Nam quemadmodum sine cibo corpus debilitate languescit: ita etiam absque deuotionis gustu anima à perfectionis exercitatione torpescit. Hinc est quòd figuraliter populus Hebræorum egressus de Aegypto, & ad terram promissionis proficiscens cælesti alimento nutritur, ne lassatus inedia, vel labore itineris ad Aegypti concupiscentias corpore, vel animo remearet. Nouit siquidem piissimus pater noster & Dominus quàm laboriose ad virtutum alta conscendimus, quàmque facillime ad vitiorum profunda defluimus. Propterea donis suis frequenter nos visitare dignatur, vt vel saltem experientia eruditi intelligamus etiam in hac peregrinatione militantibus Christo spiritualia non deesse solatia, ac per hoc non desistamus in boni operis studio perdurare. Nempe conuincit ex hoc diuina bonitas sectatores carnalium voluptatū, qui spretis internis delectationibus sibi gratis oblatis exteriores ad sui perniciem cū animi anxietate quæritare non cessant. Possent vtique iucundius delectari in Domino, quàm in seculo, atq; abundantius spiritus, quàm carnis, si vellent, frui deliciis. Nec mirum. In Domino quippe sunt quęcunque cor hominis delectare sufficiunt. Nā delectationes (ait Propheta) in dextera tua vsque in finem. Non delectatio vna, sed delectationes in dextera (inquit) tua, vt intelligas omnes in illo esse delectationes, quæ nedum ad tempus præsens, verumetiam satient, vsq; in finem. Inchoantur profecto hic & prælibantur ex parte: sed in æternitate perficiuntur, quando reuelata facie ipse Deus videbitur sicuti est, quod vnica sententia memoratus Propheta protulit, dicens: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Delectare igitur ò homo non in seculo, non in vanitatibus falsis, nō in voluptatibus lutosi corporis, sed in Domino de ipso videlicet meditando, ipsum laudando, ipsi gratias agendo, ipsiusq; mandata tota mentis intentione seruando, quandiu in carne viuis, quousq; peregrinaris in corpore, & per fidem ambulas, videsque per speculum in ænigmate. Delectare (inquam) in Domino, quia creator tuus est, a quo plasmatus es; redemptor tuus, per quem reformatus es; spes tua, quam concupiscas;

Psal. 90. Rom. 5 Luc. 9 Psal. 15. Psal. 36.

ſcas, gaudium tuum in quo exultes, corona tua, de qua glorieris, merces tua, de qua diteris; finis tuus ad quē ſuſpires; vita tua, per quam viuas; lux tua, per quā illumineris; via tua, per quā gradiaris; pax tua, in qua requieſcas; & ſapientia tua à qua erudiaris. Planè ſi ſic in præſenti iarū delectaris in domino, vt præter illum non ſit quod deſideres, dabit tibi, & ipſe in quo delecteris in regeneratione futura, in reſurrectione mortuorum, in ſeculi renouatione, & in viuorum regione petitiones cordis tui. Nihil tunc tibi, quod concupiſcas, negabit, quando totaliter tibi tribuet ſe. Se quippe dando, ſeque tibi, ſicuti eſt, manifeſtando donabit prorſus tibi omnia, quia in ipſo ſunt omnia. Quicquid deſiderabis, quicquid poſtulabis, quicquid corde conceperis, & in illo erit, ipſumq; habendo conſequeris, & conſequendo beatus eris. Verum antequam ad hanc pertingas beatitudinem, quę futura eſt, oportet vt irreflexibiliter curras in ſpe comitante fide atque ducente. Niſi ipſa tecum fuerit, teque ad cœleſtia quò properas, perduxerit, nunquam illuc attinges, ſed veluti cęcus & demens prorſus per denſiſsimas huius pręſentis exilij ſpirituales errabis tenebras, atque in direptionem intellectualium incides beſtiarū de quibus propheta ait: Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox, in ipſa pertranſibunt omnes beſtię ſyluę catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quęrant eſcam ſibi. Cęterum ſi ipſius fidei luce poſt has, de quibus loquimur, tenebras illuſtreris in corde proculdubio fiet tibi, quod memoratus propheta adiecit, dicēs: Ortus eſt Sol, & congregati ſunt & in cubilibus ſuis collocabuntur. Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque ad veſperam. Equidem à ſplendore huius cęleſtis ſyderis vitiorum fugantur tenebræ, & ſpirituales aduerſarii latebras ſuas petunt, propter quod ille qui paulo ante carebat lumine, & vinculis tentatoris tenebatur aſtrictus, ad opus Dei peragendū efficitur videns & liber: in qua profectò libertate quantò ſolicitius operatur, tantò amplius creſcit in ſpe percipiendi præmia ſempiterna, ſibi famulantibus à Deo fideliter repromiſſa. Ex huius itaque promiſsionis ac ſpei guſtu delectabiliter reficitur charitatis affectu: quæ videlicet charitas quamuis in hac peregrinatione ſit fidei cooperatrix & ſpei, cæteris tamen deficientibus duabus ipſa ſola tanquam maior & excellentior perſeuerat in patria.

Psal. 100

Ibid.

Quantum homo cæteras creaturas dignitate præcellat. Cap. VIII.

VNiuerſas creaturas viſibiles hominem multiplici præcellere dignitate dubitet nemo. Cum enim Deus faceret omnia, ſolo ea creauit verbo, ſicut ſcriptum eſt: In principio creauit Deus cœlum & terram, dixitq;, fiat lux, & facta eſt lux, fiat quoq; firmamētū in medio aquarū. Germinet terra herbā virentē, & faciētē ſemen, & lignum pomiferū. Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diē ac noctē, ſintq; in ſigna & tempora, & dies & annos, vt luceāt in firmamēto. Producāt aquę reptile animæ viuentis, & volatile ſuper terrā ſub firmamēto cęli. Producat terra animā viuētē in genere ſuo, iumenta, reptilia, & beſtias terræ ſecundū ſpecies ſuas. De homine autē quid? Faciamus (inquit) hominē ad imaginē & ſimilitudinē noſtrā, & præſit piſcibus maris, & volatilibus cęli, & beſtiis terrę, omniq; reptili, quod mouetur in terra. Et creauit Deus hominē ad imaginē & ſimilitudinē ſuā. Ad imaginē & ſimilitudinē ſuam fecit illum. Et hoc ſecundum ſpiritum rationalem & interiorem hominem. De corporis autem creatione ſic legitur: Formauit igitur dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem. Verum vt hominis prærogatiua ab homine noſceretur, cum Dominus feciſſet Adam, velletque ei dare adiutoriū, nec ſimile illi in vniuerſis, quę Deus fecerat, creaturis inueniretur, non de alia materia, ſed de ipſo formatum eſt. Immiſſo ſiquidē à Domino ſopore in Adam, & eo dormiente ablata eſt vna de coſtis eius, & ex eadem formata eſt mulier ſimilis decoris, paris excellentiæ, æqualiſque dignitatis. Sanè in ipſo creationis ſuæ exordio Chriſti & eccleſiæ initiata ſunt ſacramenta, per quæ quantum cæteras (vt dictū eſt) gratia, dignitate, & fine tranſcendat, luculenter apparet. Cuncta enim, quæ facta ſunt, quāuis bona, & valde bona ab ipſo ſummo bono creata ſint, nequaquam tamen vt agnoſcant quid, & à quo, atque ad quem facta ſunt, accipere meruerunt. Vt verò de aliis taceam, vniuerſa, quæ fulgent in cęlo, ſicut ſunt ſol, luna, ſtellæ & firmamentum, acceperunt vtique ſplendorem, incorruptibilitatē, virtutem, perpetuitatem, & nihilominus quamuis iſta ſint pręcipua, decora, atque ſublimia, minus tamen ſunt, quàm ſi intelligerent quid, ad quem, & à quo facta ſunt. Porrò non valent gaudere de eo quod ſunt, quia nequeūt intelligere à quo, & ad quem facta ſunt. Facta namque ſunt non propter ſe, vt videlicet delectentur in ſe de eo, quod ſunt, & à quo ſunt, ſed ad laudem conditoris ſui, & vt exerceant, erudiant, lætificent, accendantque eos, qui ipſas intuentur, non corporali oculo, ſed intellectuali, quo vtique etiam inuiſibilia agnoſcūtur, quemadmodum Apoſtolus teſtatur dicens: Inuiſibilia Dei à creatura mūdi per ea quę facta ſunt, intellecta conſpiciūtur, ſēpiterna quoque virtus, atque diuinitas. Nēpe ſi inuiſibilia & cęleſtia per viſibilium & terrenorum intelligentiam cognoſcuntur, multo magis ipſa perſpiciuntur viſibilia. Facta igitur dicimus eſſe viſibilia & ſenſibilia propter hominē, ad laudem tamen & gloriam illius, qui fecit hominem. Non propter hominem (inquam) tanquam finem, ſcilicet vt homo

Ibid.

Vbi ſup.

Roma. 1.

homo earum sit finis, aut illis vtatur pro fine, sed vt hominem perducant ad finem, ministrent homini, illumque exerceant. Ministrent quidem necessitati corporis, sine quibus non potest in hac peregrinatione viuere. Exerceant verò intellectum pariter & affectum, quandiu per fidem ambulat ipse homo, & videt per speculum. Equidē ad sustentationem corporeæ infirmitatis, quæ oriuntur de terra, & procreantur de arboribus, vel viuunt super terram, seu vegetantur in aquis, à Deo sunt præstita, sicut scriptum est: Omnes pisces maris (inquit dominus ad Noe) manui vestrę traditi sunt, & omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia, excepto quòd carnem cum sanguine nō comedetis. Claret profectò euidentissimè, quoniam corpore hominis deficiente mortali, desinet pariter & visibilium creaturarum vsus, atque ministerium. Quod vtique fiet, quando corruptibile hoc corpus induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, cum mors absorpta fuerit in victoria, lætusque homo ipse cantabit: Vbi est mors victoria tua? vbi est stimulus tuus? Nempe cum vtroque homine beatus effectus angelorum cœtibus admiscebitur, tūc quantæ homo idem sit dignitatis, quantumve gratia, sublimitate, & gloria cæteras præcellat visibiles creaturas, luculenter apparebit. Ad hanc quippe gloriam futuram, & in cœlis promissam non peruenitur, nisi per meritum redemptionis factę per Christum, cooperante virtute charitatis, quę virtutes informat & dirigit vniuersa. Vtrūque prorsus est necessarium ad salutem, vt videlicet quisque saluandus redimatur, gratificeturque. Redimitur siquidem per sanguinem immaculati agni Christi Iesu domini nostri, à seruitute diaboli; qua peccatorum vinculis captiuus tenetur, ipso Domino dicente: Qui facit peccatum, seruus est peccati, à qua prorsus seruitute non valet, nisi per eum, qui solus est liber, absolui. Illum videlicet, qui per Prophetam ait: Factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Liber quidem à delicto, liber à corruptione, liber à debito. Hinc nāque liber captiuos redemit à seruitute diaboli, peccati & mortis, & spirituali restituit libertati, facta tamen prius debiti, quo tenebantur astricti, satisfactione condigna. Quæ vtique quamuis in se efficacissima & spontanea fuerit, suum tamen nequaquam nisi in iis, quos infusa gratos efficit charitas, sortitur effectum. Sola igitur charitas est, quæ gratum reddit hominem Deo, de qua Apostolus dicit: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Denique ad hanc acquirēdā non suppetit naturale ingenium, nō humana industria, neq; acquisita sciētia. Potest homo se ad illā suscipiendam disponere, valet pro eadē Deū iugiter orare, illā tamen minime potens est propriis impetrare meritis: infunditur, gratis datur, à Deo donatur, ideò gratia vocatur. Nempe non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei illam tribuere. Infundit namque eam Deus quibus vult, non per speciem aliquā, quia nō est corpus, nec per vocem, quia non est sonus, sed inuisibiliter, spiritualiter, repente & voluntariè. Hanc quippe non videt oculus, auris non percipit, non odoratur olfactus, neque attrectat manus. Gustus solummodo eam sentit, non palatum oris, sed affectio cordis. Est profectò quidam spiritualis sapor, & quædam dulcedo maxima, quæ omnes animę virtutes reficit, confortat & promouet. Infunditur (inquam) placido motu, completque affectum recipientis delectatione, exultatione, & iubilo, adeò vt præ dulcedine illius fastidio sit quicquid prius placebat in seculo, & de temporalibus prosperitatibus arridebit. Nec mirum, nam quemadmodum diuinæ bonitatis est gratuitum donum, ita diuini amoris mellifluum præstat gustum, quo nil experitur dulcius, nil amplexatur charius, nilque familiarius possidetur. Reciprocus planus est amor iste, & præcæteris amantem coniungit amato. Nam mutuus creaturarum ad creaturas affectus copulat se pariter diligentes corpore, conuersatione, moribus, & dilectione sibi vicissim exhibita. Charitas verò cōglutinat volūtates, spiritus & affectus. Testimoniū audi scripturarū: Deus (inquit Ioānes) charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Non enim manet (inquit) cum Deo, quod agit creaturarum amor, sed in Deo spiritualiter amabiliterque, atque efficit vnum, sicut Dominus ad patrem ait: Tu in me & ego in illis, vt simus consummati in vnum. Hinc charitatis quanta sit sublimitas, quantave efficacia percipitur, cum Deū in homine, & hominem in Deo esse facit vinculo castissimi, piique amoris. Parum dixi, cum hominem in Deo manere charitate mediante perhibui, quoniam ipsum hominem etiam Deum facit, sacro hoc asseuerante eloquio: Ego (inquit propheta) dixi, dii estis, & filii excelsi omnes. In quanto dignitatis prouehātur culmine, qui charitatis insigniti sunt munere, quis nō miretur, quādo dii & filii excelsi nominantur, nō quidē essentialiter, quia vnus tātum est Deus, ex quo omnia, sed nuncupatiue & per participationem? Nuncupantur enim filii dicēte Domino, cū oratis, dicite: Pater noster qui es in cœlis. Participant autem diuinitate, & fiunt dii, quando (sicut ait Apostolus) qui adheret Deo, vnus spiritus fit. Vnus quippe spiritus factū cum Deo, in quo habitat Deus, ò quàm excelsus & quàm potens est? Apostolū audi: Omnia (inquit) possum in eo, qui me cōfortat. Valet profectò ille, in quo est charitas, sine qua non est Deus, ignē, ferrum, vincula, carceres, terras superare, & mortē. Vnde (quęso) sanctis martyribus tanta virtus, tantaque constantia? Nunquid

Gen. 9. 1. Cor. 15 Ioan. 8. Psal. 87. Rom. 5. 1. Ioan. 4. Psal. 81. Matth. 6. 1. Cor. 6. Phil. 4.

quid ex se? Prorsus minime. Inhabitantem sibi habebant Deum, profusa erat in eorum præcordiis charitas, diuinoque erant amore succensi, propterea tam dira, tam diuturna, tamque intolerabilia humanæ fragilitati potuerunt perferre supplicia. Defecissent proculdubio in pasionis agone, si absque Dei amore certasent, maxima siquidem est charitatis vis, quæ in martyribus dimicando naturā vincit. Fortis (inquit Sapiens) vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio. Lāpades eius lāpades ignis, atq; flāmarū. Aquę multę nō potuerunt extinguere charitatē, nec flumina obruent illam. Fortis quippe vt mors esse charitas dicitur, quia quem perfecte absorbuerit, facit vitam diligendo perpetuam corporalem morte nullatenus formidare. Ignis atque flammarum illius lampades fore perhibētur esse, quia ignitas, quibus infunditur, efficit mentes, in quo vtique famtari igne decoctę, sonorę fiunt, & solidę, adeo vt nullius tribulationis impetu, nulliusve persequenti impulsione frangantur, vt si impingāt homines hominem flamma charitatis adustum blasphemiis, irrisionibus, persecutionibus, terroribus, minis, damnis & morte illius mentis habitaculum super petram charitatis fundatum, nequaquā euertere, neq; à Dei amore diuellere queāt. Audi strenuissimum bellatorem virgis cæsum, lapidibus percussum, naufragium passum, maris profundo immersum, attenuatum fame, frigore afflictum, nuditate dehonestatum, persecutionibus attritum, sed vehementissimo charitatis ardore accensum, quid dicat: Quis nos (inquit) separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Certus sum, quia neq; mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque fortitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. O charitas sancta, quanta sunt præconia tua, quàm præclara tua sunt testimonia, quanta laus, quanta gloria, quantę diuitię, quanta dulcedo, quanta virtus, quantaque est potestas in te. Te quippe interpellante, te suadente, te impellente Deus pater filium suum vnigenitum, coæternum, coæqualem, sibique consubstantialem misit in mundum, vt rationalem naturam, quæ inobediendo perierat, per assumptam mortalis carnis substantiam repararet, sicut scriptura sacra fatetur dicens: Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos Deus, misit filium suum in similitudinem carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne sua. Ipse quoque dominus Iesus de te plenus, crucis non renuit subire patibulum, vt eos, quos vinculis tuis in se retinebat astrictos, redimeret à seruitute peccati, suoque sacratissimo cruore mundaret,

Cant. 8.

Rom. 8.

Eph. 2.

Ioanne hoc perhibente, qui ait: Gratia vobis & pax à Deo patre, & à Domino Iesu Christo, qui est testis fidelis, & primogenitus mortuorum, & princeps regum terrę, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Porro qui te habet in se, æquo animo aduersa patitur propter te, nihil asperum arbitratur confortatus a te, nihilque amat extra te, sed omnes diligit in te, & per te proximum diligit sicut se, seque amat in te. Te gerit in corde, te amplexatur in se, per te erigitur supra se, per te requiescit in te, se exercet propter te, foris occupatur per te, & intus reficitur a te. Te syncera affectione tenentem in se comitaris ò beata charitas, tuas cum ipso existimans esse delitias, æque delectaris de illo, sicut ille de te, imò longè tu dulcius, multoque familiarius, quā ipse, quia tu profusius, tu iucundius, tu sanctius, tu fortius diligis. Nam amor tuus quo diligis, absque vlla est macula, & nihil habet priuatum in se. Nunquam enim deseris quem diligis, nisi ipse prior derelinquat te, quin potius te despicientem, teque fugientem, ò quam frequenter sermonibus piis, blandisque insequeris exhortationibus, ac promissionibus magnis conaris illum reuocare ad te, tanquam si illo egeres, possesq; eo mediante proficere? Hoc autem ex naturali tua agis clementia, qua omnes homines in latissimo gremio tuo collocare desideras, nō quidem propter te, quæ vniuersis affluis bonis, sed propter illos, quos trahere vis ad te, vt ipsos de te beatos facias in te. Tu enim (quantum in te est) cunctis benefacere, teque communicare non desinis, dummodo se non subtrahant a te, quæ consueuisti de inimicis amicos, de captiuis liberos, de seruis filios, de peccatoribus facere iustos. Nulla prorsus mortalium linguas, tuas sufficit explicare laudes, ò sancta & diuina charitas. Tu namque es corona regni, tu gloria supernorum, tu mundi reconciliatrix, tu peccatorum venia, tu via vitæ, tu cœli ianua, tu nuptialis vestis, sine qua nemo thalamum cœlestem ingreditur. Tu merita exquiris, tu metiris opera, tu largiris præmia. Nempe quicunque Deo placuerunt, quicunque laudabiliter vixerunt, te agente, teque cooperante id valuerunt. Et vt paucis de te multa complecta, tu in cœlo regnas, tu dominaris in terra, tu in electorum cordibus principatum tenes. Cum igitur vniuersus Deo famulari cupientibus prorsus necessaria ipsa charitas fore cōprobetur, peramplius tamen ecclesiasticorum virorum, quibus animarum iniuncta est cura, debet inesse prę cordiis. Horum siquidem officium in Dei ac proximi dilectione pręcipue fundatum est. In ministerio namque proximi, charitas Dei ostenditur, atque in eadem Dei charitate, proximi quanta sit dilectio exhibetur. Vtraque enim affectio, Dei videlicet & proximi sibi cohæret, & de vno eodemque charitatis manat fonte, adeo vt nec

Apoc 1.

Deus

Deus sine proximo, neque proximus sine Deo recte diligi queat. Duo quippe præcepta sunt dilectio Dei & proximi, in quibus tota lex pendet, & prophetæ, & tamen ipsa duo pene vnum sunt, dicente Domino: Diliges dominum Deum tuũ ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omni virtute tua. Hoc (inquit) est primum & maximũ mandatum. Secundum verò huic simile est, diliges proximum tuum sicut teipsum. Nõ est idem sed simile. Non est idem in opere, sed simile: quis ambo de charitate, & in charitate. Charitas in corde effectus vero charitatis consistit in opere. Radix profecto est charitas, fructus autem radicis est opus bonum. Sane vbi viget radix charitatis, fructus laudabilium germinat actionum. Cæterum cum exercitium spiritualium pastorũ principaliter circa curam & salutem vertetur proximorum, expedit vt in eorum cordibus radix viuat charitatis. Tolle de corde præsulis charitatẽ, & nihil reperies in illo coram Deo commendatione dignum. Quamuis sua eroget, quanquam verbum Dei vbique disseminet, tametsi vtilitatibus proximorum incumbat, nil prorsus illi proficit ad salutem: quoniam solum Deus illud approbat opus, quod de radice intelligit assurgere charitatis. Apostolum audi: Si linguis (inquit) hominum loquar & angelorum, charitatem autem nõ habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens: & si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum: & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meũ ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Potest vtique qui sine charitate est, aliis prodesse, sibi verò minime ad meritum futuræ vitæ, inquam proculdubio quisquis charitatem non habet, introire non valet. Quamobrem pastor vt sui mercedem non amittat laboris, Deum ex toto corde diligat, atque pro ipsius amore ouibus sibi creditis solicitè ministrare non desinat. Pascat illas verbo, pascat exemplo, pascat terrena substantia. Sic dominus Iesus Petro mandauit dicens: Petre amas me? Pasce oues meas. Hoc profecto trina repetiuit interrogatione, vt ex trina confessione Petri, ter ab eodem factam aboleret negationis culpam. Voluit propterea ipse Dominus & magister ex huiusmodi repetitione pastoris insinuare pastoribus, quatenus ouibus sub regimine suo constitutis deberent corporibus moriturіs alimoniam temporalem, animabus semper victuris doctrinam spiritualem, atque earum moribus exemplo suo bene viuendi disciplinam præbere moralem. Porro qui talibus pabulis pascit gregem dominicum, bonus est pastor, & charitatis dono repletus. Huic nisi infunderetur desuper, non posset ipse effundere. Nam vt effundatur, prorsus à Deo infunditur charitas, eoque largius infunditur, quò effunditur liberalius. Si communicatur, augetur, & crescit: si verò non erogatur, nequaquam multiplicatur, sed tepescit, & deficit. Erat tempore Helisæi prophetæ mulier quędam vidua cum liberis suis debitis obligata, atq; à creditoribus supra modum oppressa. Hæc ad virum Dei accessit, omnesque animi sui eidem reserauit angustias. De mandato itaque prophetæ sancti accepit à conuicinis mutuo vasa non modica, seque cum filiis suis clausit domi. Habebat ipsa in vasculo parum infusi olei, illudq; quã primum effudit, multiplicare perspexit, atque tãdiu effusum à muliere creuit in doliis, quamdiu vas, in quo infunderetur, non defuit. Destitit effundere, & stetit oleum. Intelligant qui præsunt in ecclesia, quid ista significent. Discant effundere proximis quod acceperunt infusum. Non sint auari retentores, effundant omnibus, gratis tribuant, quod ad effundendum gratis acceperunt. Non timeant amittere, quod ex charitate effundunt. Hoc tantum formident, reseruare videlicet in se, quod effundere oportebat. Equidem hoc boni pastoris semper est proprium, indeficienter scilicet effundere, & hilariter communicare. Effundere vtiq; doctrinam, effundere charitatem: communicare autem sua, dare seipsum, nihilque reseruare sibi, quod effundere possit ad lucrum. Charitas quippe ociosa atque priuata esse non valet. Operatur indesinenter intus, & cœlestibus flagrat desideriis, piisque mouetur affectibus. Foris verò proximorum vtilitatibus, actionibusque sanctis semper intendit. Siue mente excedimus Deo (inquit Apostolus) siue sobrii simus vobis, charitas Christi vrget nos. Vrget plane charitas amoris sibi vinculis alligatum ascendere & condescẽdere, acquirere & dispergere, gaudere, & flere, abundare & penuriam pati, superari & vincere, discurrere, & quiescere, sicque omnibus omnia facere, vt Christo domino lucri faciat vniuersos. Hæc profecto est spiritualis meta, ad quam pastores animarum, alacri animo, prudenti consilio, perseuerantique debent intentione festinare, vt perfectionis brauiũ apprehendere queant. Hi enim si mente sciant se transcẽdendo, actualiter ad Deum ascendere, atq; proximorum infirmitatibus ad tempus condescendere, & cætera, quæ memorata sunt, voluntarie, & in sensu cordis peragere semper, poterunt (prout decet) ministerium pastorale perficere. Denique vniuersa, quæ perstrinximus, sub compendio docet charitas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Quæ quidem Deo exhibetur, si ab eodem donatur. Si exerceatur crescit, si operatur meretur, si verò negligitur deficit. Nec ab re. Nam ipsa charitas ignis est, quem Dei & hominum mediator, misit in terrã volens vt arderet, nec consumeret. Ne igitur cœlestis iste

Deut. 6.

1. Cor. 13.

Joan. 21

4. Reg. 4

2. Cor. 5.

10 20 30 40 50

iste ignis extinguatur, expedit vt diligentissime nutriatur, nō quippe materialibus sarmentis, sed spiritualibus votis, sed deuotionibus quotidianis, sed internis virtutibus, sed operibus sanctis, quæ profectò virtutes spiritualia sunt ornamenta pastorum.

Quòd exterior ornatus non reddit hominem gratum Deo, sed interior, qui in virtutum consummatione subsistit.

Cap. XIX.

Quisquis nouit spiritualiter diiudicare omnia, absque ambiguitate intelligit, quòd exteriora ornamenta nequaquam commendant nos Deo. Si enim commēdarēt, qui alii essent gratiores, quàm mulierculę, quę in gēmis, in tortis crinibus, in preciosis indumētis, & in millibus huiusmodi tota se animi intentione componunt? & vtinam non ad sui multorūque perniciem. Ista si Deo placerēt, Propheta eadē à filiabus Israel illis intendentibus dominum abiaturum non comminaretur, dicēs: Auferet Dominus in die illa ornamentum calciamētorum, & torques, & monilia, & mitras, & discriminalia, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & specula, & syndones, & theristra. Et erit pro suaui odore fętor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. De ornatu verò regum, & principū seculi quid memorem? Hæc omnia ad fastum pro acquirenda mundi gloria, & ad sectandam carnis petulātiam fiunt ab iis, quibus sola, quę carnis sunt, sapiunt, qui nihil aut parum de futura vita, & suppliciis intelligūt sempiternis. Cæterum qui fidei oculo ventura prospectant, cuncta exteriora ornamenta variæ supellectilis, vasorum aureorum, pretiosarum vestium, gemmarum fulgentiū superfluorum apparatuum, conuiuiorumque frequentium contemnunt, tanquam minus Deo grata, virtutibusq; contraria. Nam quemadmodū qui fide integra de operibus bonis credunt retributionem à Deo esse faciendam, voluptatibus, diuitiis, & honoribus sponte renunciant: ita ecōtrario qui post hanc vitam nullam ex actibus suis expectant mercedem, temporalia oblectamenta carnis, & mentis sedula animi intentione consequi concupiscunt. Nempe isti visibilia & præsentia quærunt, illi inuisibilia & futura. Isti momentanea & permixta lætitia, illi autem sempiterna, ac perfectissima felicitate frui desiderant. Isti in tempore volubilitatis, illi verò in consummatione æternitatis exultare volunt. Isti mūdi dilectoribus, illi autem soli Deo placere satagunt. Isti denique in obscœnitate vitiorum, illi verò delectātur in adeptione virtutum: ipsas quoque habere student eò solicitius, eoque perfectius, quò clarius formatæ fidei splendore irradiantur, sanctæque spei iucundius replentur, atque ardentius facibus diuinæ charitatis vtuntur. Nam tres memoratæ virtutes à Deo gratis infunduntur in hominem, vt per hominem diuino munere perficiātur & cæteræ. Perficiantur (inquam) non in se, sed vt per earum actus interiores habitus earundē perficiantur in homine, ipso vtique homine adiuto diuinitus se disponente atque agente. Dispositionem quidē ipsam in homine ad virtutes perficiendum necessariam esse non ambigo: quam vtique dispositionem esse intelligo, cum quis diligenti solicitudine nititur declinare à malo. Hoc autem initium est iustificati hominis cupiētis virtutum arcem ascēdere, sine quo minime subsistit virtus. Quamuis enim ex cōmuni gratia, & ex dono naturæ bene à Deo institutæ, valeat homo declinare à multiplici malo, & facere quædam bona moralia: meritorias tamen virtutes, atque perfectas, sine Dei munere singulari, & absque maximo labore, vsuque certandi aduersus semetipsum in semetipso non potest acquirere. Nempe in corde passiones germinant atque fructificant, sicut veritatis magister testatur dicēs: De corde (inquit) exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemię. Porrò expedit, vt in se his resistat germinantibus motibus, qui virtutes adipisci desiderat, alioquin nisi reprimantur, de festucis efficiuntur trabes. In sui nanque exordio debiles sunt, in progressu fortes, sed in consummatione insuperabiles. Beatus quippe (ait propheta) qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petrā. Sanè qui mox vt passiones vitiorū in corde suo pullulare persenserit, cōtra easdem viriliter pugnat, facillime superat, superandoque exercitatior inuenitur. In exercitatione autem proficit, proficiendo verò spirituales ascensionū gradus disponit in corde suo; per quos vtique ascendit quotidie de virtute in virtutem, donec sentiat Deum deorum reclinantē, in se colloquentem, & cohærentem secum, tanquam cum amico amicum, & cum sponsa pudicitiæ sponsum. Ad hanc profectò castissimi amoris verbi, & animæ familiarem copulam non nisi mediantibus peruenitur virtutibus, videlicet tam illis, de quibus iam dictum est, quàm etiam illis quas propter sui præeminentiam, atque stabilitatem cardinales vocamus, quæ reddunt animam meritis sublimem, atque ipsam efficiunt in se stabilem, cæterisque virtutibus exornatam, quoniā ab illis tanquam à stipite vniuersæ consurgunt. Harum proculdubio virtutum ornatus congruit pastoribus, qui in diuinis laudibus, & in priuatis orationibus, nec non in sacris altaribus, dum sacrosanctam dominici corporis oblationem offerunt, altissimo frequenter assistunt. Spiritualem siquidem harum virtutum ornatum in veteri testamento arbitror fuisse expressum, cū dominus sacerdotales vestes, reliquosque ornatus Aaron pontificis mandaret vt fierent, dicens: Rationale quoque iudicii facies opere polymito, quadrangulum

Esa. 3. Apoc. 1. Mat. 15. Psal. 136. Exod. 28.

10 20 30 40 50

gulum erit, & duplex, mensuram palmi habebit, tam in latitudine, quàm in longitudine: ponesq; in eo quatuor ordines lapidum, inclusique erunt auro per ordines suos. Porrò rationale hoc, quod tam prudenti artificio, miroque ornatu mandatur vt fiat, mentem significat cuiuscunque pontificis, quæ quadrangulata esse debet, & duplex. Quatuor scilicet cardinalibus virtutibus, prudentia, temperantia, fortitudine, & iustitia stabilita, non minusque opere exercitata, quàm votis, quæ profecto in omni sua actione discretionis debet habere mensuram. Sit quoque preciosorum lapidum, diuersarum scilicet virtutum, desideriorum cælestium, vtilium cogitationum, ac intentionum laudabilium quadriformi distinctione decorata. Qui lapides ad sui perfectionem ornatus, sint auro inclusi, id est, charitatis virtute connexi atque compositi. Talibus siquidem ornamentis fulgeant præsules in corde ante dominum, polleantq; virtutibus, vt honorabiles appareant in ecclesia Christi ad gloriam vtique Dei, proximi ædificationem, suique profectum pastoralis officii. Quod eò magis ipsis & dominico proderit gregi, quò amplius eorum vita virtutibus irradiata lucebit. Non quærat exteriores ornatus vestium, equorum, domorum, epularumque, quoniam nullo horum vsus est dominus. Vilibus namque vestitus est indumentis, despecto insedit asello, discipulos piscatores habuit, panem, pisces, & fauum mellis manducasse legitur, domum nequaquam possedit propriam, quamuis ipsius terra esset, orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo. Nihil prorsus quæsiuit altum, nihil delectabile, nil pulchrum, vt humano exterius placeret aspectui, quatenus imitatoribus suis suo insinuaret exemplo, temporalia ornamenta omnino esse contemnenda, illaque potius appetenda, quæ animam reddunt interius diuinis obtutibus gratam. Denique Propheta refert dulcissimus, quòd omnis gloria filiæ regis ab intus in fimbriis aureis circundata varietate virtutum. Intus quippe est mentis puritas, cordis innocentia, conscientiæ gloria, claritas sapientiæ, pudicitiæ candor, statera iustitiæ, fidei lumen, futurorum bonorum spes, dulcedo charitatis, orationis gustus, contemplationis admiratio, amoris osculum, munditiæ decor, animi tranquillitas, tribulationum constantia, & temperantiæ regimen. Hæc plane & his similia spiritualia sunt ornamenta, quæ commendant nos Deo. Istiusmodi igitur ornamentis componant se præsules, cardinalibusque præcipue fulgeant virtutibus, vt valeant, cui famulantur, placere altissimo. Porrò in eligendis vtantur prudentia, temperantia verò in vtendis, in tolerandis autem fortitudine, atque in distribuendis iustitia splendeant. Est quidem prudentia ecclesiasticis pastorib. prorsus necessaria, nõ minus in propriis, quàm in subditorum negociis. Nam prudentia bonarum rerum & malarum describitur esse vtrarumque scientia. Hæc quippe ex singulari Dei dono principaliter acquiritur, dicente scriptura: Dominus dat intelligentiam, atque prudentiam, per semetipsum illam non sufficit apprehendere homo. Valet quidem multa ex naturali scrutari ingenio, potest plura nefanda & Deo odibilia meditari, bona verò minime. Apostolum audi: Nõ possumus (inquit) cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Iactet se superbus quisque, & dicat: Sapiens sum, prudens sum, nullius egeo doctrina. Valeo aliorum & mei cordis secreta rimari, agnosco fallacias hominum, dæmonum astutias non ignoro, naturas rerum & abdita cælorũ penetrare possum. Neque si ista narrando verum diceres, prudens esses. Sed decipit te æstimatio tui, opinio tua mendax est, si prudens fores, in veritate te agnosceres, te humiliares, te nihil esse arbitrareris. Qui putat (ait Paulus) se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Intellige quia ille se seducit, qui putat se aliquid esse, cum sit nihil. Si nihil est, videat si de nihilo gloriandum est. Vtique etiam de nihilo dixerim gloriãdum esse, sed in domino, qui quoties vult, de nihilo facit aliquid. Quamobrem ipsi soli gloria, qui de illo, qui se nihil esse arbitratur, facit aliquid. Nam qui aliquid esse se credit, seducitur à seipso, & nihil efficitur, quia elatus, quia cæcus, quia sui ignarus est. Profecto si prudens esset, non longe discederet à se, non se elongaret à se, perquireret se in se & ex se etiam remota metiretur à se. Quoniam verò caret prudentia, ignorat quoque se. Si se in se nescit, quomodo à se remota percipiet? Qui enim propinqua, & quæ in seipso versantur, non videt à se distãtia qualiter intuebitur? Discat igitur qui virtutem vult possidere prudentiæ, se ante Deũ humiliare, nihilque se esse agnoscere, quatenus ex hac humili & vera confessione, non corporis sed intellectus recipiat lumen. Prima siquidem prudentiæ regula est, propriæ nihilitatis in sensu cordis, & veritatis lumine clara confessio. Nam quemadmodum Deus superbis resistit: ita humilibus dat gratiam. Dat quippe Deus humilibus gratiam discretionis, atque prudentiæ, quæ cæterarum virtutum est auriga & nutrix. Sicut enim cęcus de coloribus iudicare nõ potest, sic neque de virtutibus valet existimare imprudens. Nec mirum. Cum enim prudentia (sicut dictum est) sit bonarum, malarumque rerum scientia, rationalem vim animę dirigit, vt discernat inter bonum & malum, inter bonum & melius, inter malũ & peius. Quamobrem qui prudentiam non habet, neque discretionem habere valet, quę videlicet, cum spirituale sit lumen, ignorantię errores pellit & tenebras. Secunda verò prudentię regula est, iugiter habitare secum. Qui enim recedit a se, prorsus ignorat quid agatur in se, quidve procedat ex se. Horũ verò ignorãtia est delictorũ mater

Marginal notes: Psal. 23. — Psal. 44. — Iob. 32. — 2. Cor. 3. — Gal. 6. — Iaco. 4.

Line numbers: 10 — 20 — 30 — 40 — 50

ter,nutrix vitiorũ,virtutũ inimica, cõtẽptrix gratię,prudẽtię aduersaria,omniũq; penè malorũ origo. Prudẽtię itaq; decoratus virtute frequenter ad se rediẽs,& secũ habitãs,tanquã iudex amator iustitię tribunal suę mẽtis ascendit, diligentique examinatione sui cordis cogitationes discutit, animæ affectus,intentiones mentis, & cunctos internos animi sui pensat motus, vt intelligat verũ boni sint,an mali,& ad quam declinent partem, vtrum ad dexteram an ad sinistram:sicque erudiẽte introrsus prudentia,superflua resecat,pellit noxia,obliqua dirigit,detegit fraudulenta, obscura discutit,& voluptuosa persequitur. Cæterum expulsis hostibus de adepta victoria, ac pace suscepta iucundus effectus & lętus refert Deo gratias, diuinas pro modulo suo promit laudes,viresque resumit animi eò fortius, quò verius agnoscit periculum,virtutem diligit,munus intelligit. In tali siquidem cõsistorio spiritualiter exercitatus quotidie fit in pugna sagacior, in examinatione prudentior,in regimine doctior,ita vt ex se alios instruere valeat de qualitate vitiorum,de tentationum varietate,de modo pugnandi , de certandi vtilitate,de inimicorum insidiis,de armorum generibus, & de præclara commendatione prudentiæ, quæ profectò nedũ interiori statui hominis, verumetiam exteriori cõsulit,eligendo vtilia, honesta, & sancta : perniciosa verò atque impudica spernendo. Huius igitur laudabilis prudẽtiæ quisquis persuasiões sequitur,à veritatis tramite prorsus deuiare non potest,quoniam in ea nihil coinquinatum est,nihil obliquum, nihilque deforme sed omnia in ipsius luce clarescunt. Docet quippe de naturalibus,de humanis,de spiritualibus,& de diuinis,quoniam veritati summæ, æternæque sapientiæ coniuncta est,atque de ipsarum lumine percipit lumen. Beatus homo (inquit scriptura) qui inuenit sapientiam , & qui affluit prudentia, vt intelligas sub diuersis nominibus rem vnam significari ,quod expressius propheta insinuãs ait: Disce vbi sit sapientia, vbi sit prudentia,vbi sit lumen oculorum,& pax. Vbi sapientia ibi dixit esse prudentiam,quanquam interdum sapientia tantummodo pro gustu diuinarum , prudentia verò pro rerũ humanarũ sumatur intelligentia . Verũ inquãtum omnem salubrem cognitionem comprehendit prudentia,sapientia & prudentia vnũ sunt. Hanc vtique (de qua loquimur) prudentiã, qui præsunt,habere conẽtur:quatenus sciãt quid sibiipsis,quidve aliis consulant. Sũt quippe qui sibiipsis tantum,& non aliis, & sunt qui aliis, & nõ sibiipsis prosunt. Vtrunq; autem iis,qui pręsunt, & curam habent animarum,congruit. Pro salute nanque proximorum propriam non debent negligere:sed neque sic suæ intendere, vt proximis prodesse deficiant. Sane hoc medium seruare docet prudentia,aliud insinuans tempus esse quietis & aliud laboris,aliud sibi & aliud vacandi proximo, aliud loquendi & aliud tacendi, aliud contemplationis dulcedini insistendi , & aliud de virtutibus alios erudiendi. Horum siquidem omnium expedit præsulibus habere experientiam, pariter & scientiam , si prodesse cupiunt potius quam pręesse. Prodesse namque magni est oneris,plurimę fatigationis,vigilarum multarũ,pręclarę virtutis, & meriti incomparabilis : præesse verò solum honoris est temporalis ministerium, ignauiæ reprehensibilis,damnabilis ocii,carnalis illecebræ,ineuitabilisque iudicii. O bona, commendabilisque prudentia, quæ semper suadet tẽperanter tenere medium,atque in medio deliciarum corporalium honorum, & terrenarum facultatum innocenter degere. Quis (oro) valet sine eruditione prudentiæ per temperantiam,inter voluptates pudicitiam,inter superfluitates abstinentiam, atque inter honores cordis seruare munditiam? Fallitur prorsus quisquis prudentiã sine temperantia,& temperantiam absque prudẽtia exercere posse se credit,cum prudentia informet rationem,temperantia verò cohibeat voluptatem. Quamobrem non est dicendus prudens, qui concupiscentię appetitum refręnare non valet,sed neque potest temperanter viuere, qui lumine caret prudentię. Mediante siquidem prudẽtia temperantiæ virtus perficitur, quemadmodũ virtutes cæteræ. Amoue ab homine rationem,& erit brutis animalibus similis. Prophetam audi: Homo (inquit) cum in honore esset non intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Vt igitur non sit iumentis similis post concupiscentias suas gradientibus, prudentiam habeat,& naturali ratione vtatur ad bonum atque per virtutem temperantiæ inordinatos carnis & spiritus restringat impetus. Nam temperãtia à sapientibus dicitur esse rationis in libidinẽ, & alios non rectos animi impetus firma & moderata dominatio. Sane temperantia est,quæ secum comitante prudentia voluptuosos corporis resecat appetitus,neque illos permittit ad libitũ principari. Stat temperantia semper mucrone erecto parata ad repugnandum carni & sanguini, atque pro castitate vsque ad mortem certare non desinit. Carnis quippe incentiua corporis maceratione castigatur, vt illam subiiciat spiritui, spiritumque virtuti. Triumphare profectò nititur de inimicis suis cum inimicis suis,quando ardorem libidinis per pœnitentiæ dolorem extinguit. Virilũ prorsus est mentium aduersus corpus proprium decertare,cum scriptum sit: Nemo carnem suam odio habet,sed magis eam fouet & nutrit. Cæterum vt huiusmodi fomenta ac blandimenta quisque abiiciat,expedit vt mentem ipsius spiritualis affectus,qui amore naturali sit vehementior,dulcior,atq; vtilior,introeat,dominetur, possideatque. Non enim potest quis superare seipsum,nisi à potentiori se,ipse iuuetur. Vincit quippe dilectio

Prouer. 3 · Psal. 48. · Eph. 5. · Cant. 8.

quid agat, introrsus se roboret, ne tribulationib. impulsus & euersus ruat. Roboret, dico, se virtute fortitudinis, quę (prout ab eruditissimis viris diffinitur) est amor omnia tolerās, propter id quod amatur. Hæc profecto virtus pastoribus ecclesiæ perutilis est, his potissimum, qui sanctorum vitā cupiunt imitari. Stant quippe in alto tanquam signum ad sagittam, & in medio fragorum huius seculi sunt positi ad communem omnium vtilitatē. Sunt etenim veluti scopulus vndarum circūquaque impulsione collisus. Nam si quis æger est mēte, si quis in dubiis fluctuat, si quis violēter opprimitur, si quis facultatibus spoliatur, accessum ad eum habere pro consilio atque opportuno auxilio potest. Sane homicidæ, incendiarii, raptores, sicarij, piratæ, proditores, venefici, periuri, adulteri, virginum stupratores, incestuosi, sacrilegi, filiorum oppressores, percussores parentum, votorū transgressores, præuaricatores legum, atque ecclesiasticarum contemptores sanctionum, spirituale ab eis quærunt præsidium, necnon ad illos tanquam ad portum tranquillitatis & pacis confugere satagunt. Non autem misero, non mœsto, non egeno, non orphano, non peregrino veri pastoris clauditur ianua. Patet prorsus omnibus, diuitibus & pauperibus, nobilibus & ignobilibus, lætis & tristibus, eruditis ac rudibus, pariterque ignotis & notis. Cum infirmantibus mente infirmatur, cum afflictis affligitur, cum periclitantibus periclitatur, & cum mœrentibus simul ipse tristatur. De tentationibus autem dæmonum quid memorem? Illis namque semper infesti sunt, nouasque aduersus eos quotidie parant insidias. Nunc intrinsecus ipsis suggerunt blanda, nunc aspera. Conantur siquidem mentis eorum in administratione iustitiæ emollire rigorem. Hortantur enim ficte ad compatiendum delinquentibus, & iniusta poscentibus, ne proterui videantur, immisericordes atque inflexibiles. Talis quippe persuasio in causa publica, & peccato notorio fraudulenta, & perniciosa est, prorsusque spernēda, quoniam tunc compassio charitatis in iudicante latere debet in corde: zelus verò rectitudinis ad aliorum correctionem est exercēdus in opere. Cæterum si in huiusmodi tentatione aduersarius minime præualere se conspicit ad alia sua argumenta conuertit. Iustitiæ quidem vigorem in crudelitatem subruere nititur, quatenus omni humanitate remota ipsum tyrannica impietate percutiat. O quantos in cathedra positos nequam spiritus per incontinentiam strauit, quos ab itinere æquitatis facere aberrare non valuit, præsertim si videat illos vacare ocio, intendere nugis, carnis suæ curam in desideriis perficere, nihilque illi subtrahere in comessationibus lautis, delicatis potibus, mollibusque stramentis. Tunc quippe sic effœminatos cernens eosdem de victoria securus effectus persuasionibus malis, suggestionibus blandis, obscœnis cogitationibus, voluptuosisque delectationibus impugnare non cessat. Tanto autem facilius ipsos ad consensum sceleris, ac perpetrationem delicti trahit, quanto latius voluptatibus dediti, atque terrenis negociis inuoluti sola, quæ carnis sunt, sapere gestiunt. Non enim ad libitum suum consentiendum est corpori, neque ipsius satisfaciendum desideriis, quin potius est ieiuniis castigandum, infrænandum vigiliis, laboribus donandum, sobrietate regendum, spirituique subdendum, ne in volutabrum luti, & profundum luxuriæ proprium deiiciat assessorem. Viriliter igitur resistat præsul spirituum tentationibus malignorum, & sui domestici hostis blanditias perhorrescat, atque omni peritia cor suum ipse custodiat. Fidei præterea scuto se protegat, charitatis lorica se induat, patientiæ ac longanimitatis se muniat galea, necnon spirituali mucrone aduersarios suos repercutiendo deuincat. Minime prorsus, quamdiu in hac peregrinatione degitur, indulgendū est carni, neque terrenis delectationibus insistendum, quia non dormitat aduersarius, sed insidiatur callide, & præsto est vt feriat, mactet, & perdat. Quamobrem ò pastores qui in deliciis corporalibus, quotidianis conuiuiis, carnisque voluptatibus enutrimini, euigilate. Expergiscimini (inquam) vos, qui in ecclesia sublimati dignitatibus, elatione inflati, ambitiosi honoribus, fama cupidi præestis animarum regimini, & antiquum insidiantem vobis, & populo obseruate serpentem. Accingimini lumbos mentis vestræ fortitudine, & corde estote parati, vt resistatis diabolo & tentationibus eius. Abiicite (quæso) superflua omnia temporalium facultatum, vt expeditiores sitis ad bellandum. Intendite vobismetipsis & vniuerso gregi in quo (vt ait Apostolus) spiritus sanctus posuit vos episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sāguine suo: quatenus bonam de ministerio vobis credito possitis reddere rationē. Nō enim ē nūc tēpus gaudii sed męroris, nec quietis sed exercitationis, nec pacis sed pugnę. In hoc quippe exilio tāquā aduenę relegati estis, non vt exultetis in seculo, sed laboretis in vinea, & quotidiana vestra lugeatis delicta, atq; cęlestē suspiretis Hierusalem ciuitatem sanctam, matrē omniū electorum. Quamobrem quamdiu peregrinamini in corpore, si aliquod in vobis lumen est fidei, aut spei solatium, vel charitatis scintilla, ad præmia debetis anhelare æterna, & pro ærumnis, ac vitæ huius calamitatibus non tristari, vniuersaq; carnis oblectamenta tanquam perniciosa, & saluti vestræ contraria forti animo despicere. Non enim potestis frui bonis pręsentibus & futuris. Promisit nanque dominus cęlorum regnum non diuitibus, sed pauperibus, non dominantibus, sed mitibus, non ventris voluptatibus deditis, sed iustitiam esurientibus ac sitientibus, non

Act. 20.

tione, in moribus, vt (quantum in ipsis est) nulli scandalum, nemini q; praebeant occasionem delicti: Apostolum imitantes, qui ait: Placete per oia oibus, sicut & ego omnibus per omnia placeo, nō quęrens quod mihi est, sed quod multis, vt salui fiant. Pro communi igitur vtilitate, & ad singulorum profectum tam aequalium, quàm minorum se pastores animarum prudenter exerceant, temperāter viuant, tolerent fortiter, iustitiaeq; regulam ita custodiant, quatenus per ipsos honoretur Deus, ad bonum excitentur proximi ecclesia gaudeat, laetificentur angeli, vniuersusq; sanctorum coetus exultet in domino. Caeterum vt haec ipsis mediantibus fiant, studeant in lumine prudentiae intelligere, quae sit voluntas Dei beneplacens, atque perfecta: qualiterve sibi commissos debeāt regere, leges disponere, diuidere officia, dignitates impertiri, ordinare gradus, singulorum qualitates agnoscere, conuersari cum omnibus, praeuidere pericula, tentationes discernere, vitare casus, corpus proprium gubernare, virtutes acquirere, exercere dona, & carnem rationabiliter subiugare spiritui. Sciant quoque caelestis gratiae opitulante praesidio vitam suam modeste ducere, motus animi inordinatos cohibere, carnis impetus restringere, sensualitatis petulantiam domare, visum ab aspectibus voluptuosis auertere, ac obtrectationibus auditum obstruere, à murmurationibus linguam compescere, tactū à lenociniis impudicis refraenare, cum grauitate incedere, rationabiliter loqui, sobrie cibum sumere, circunspecte conuersari, omnes interioris, exteriorisque hominis actus sub disciplina moderari virtutum. Aduersa insuper omnia, damna videlicet rerum, parentum exitia, discrimina propinquiorum, opprobria, contumelias, irrisiones, verbera, carceres, vincula, exiliū, persecutiones, paupertatem, famem, sitim, nuditatem, langores, tentationes, pericula, casus, & mortem pro amore Dei, & creditarum sibi plebium vtilitate strenue, fortique animo (causa tamen vrgente legitima) tolerare. Postremo in cunctis operibus suis iustitiam exercentes, ad brauium mercedis perpetuae valebunt feliciter peruenire. Haec profecto est virtus, quae ornat mentem, conformat Deo, & virtutes gratificat vniuersas. Prudenter quidem discernere quae agenda sunt, corpus & facultates moderate disponere, aggredi viriliter ardua parum prodest, nisi fine debito hominis intentio dirigatur. Quamobrem ille praesul merito dicendus est iustus, qui Deo cogitationum, actionumque suarum perpetuum exhibet famulatum, atque proximo suo in omnibus honestis ac piis necessitatibus eius sedulum praestat dilectionis obsequium: quive vniuersis studet prodesse in consiliis, exhortationibus, admonitionibus, & exemplis, atque in cunctis operibus suis, sine crimine trāsire conatur. Nempe huiusmodi ad morem est fluminis de loco voluptatis ad paradisū irrigandum effluentis, seque in partes quatuor diuidentis. Omnis quippe cordis illius intentio, totusque eius vitae decursus in virtutibus quatuor ordinatur, de quibus per sapientem dicitur: Sobrietatem, & sapientiam docet, & iustitiam, & virtutem: quibus nihil vtilius est in vita hominibus. Beatus itaque vir pastorali fungens officio, quem tu domine in veritatis tuae lumine introrsus erudieris agnoscere quae fallunt, vitare, quae alliciūt, tolerare quae premunt, atque de lege tua docueris eum, populum tuum in iudicio & iustitia gubernare. Iste profecto vita viuet & non morietur: si tamen non insolescat, neque propria aestimatione infletur, sed humiliter ex beneficiis sibi collatis sempiternaliter Deo se debitorem esse cognoscat.

1 Cor. 10 — Sap. 8.

Quod grandem malum sit ingratitudo, quae maxime perfectionis retardat ascensum. Cap. XXI.

INgratitudinis vitium ascendendi ad sublimiora virtutum impedimentum esse quam maximum dubitet nemo. Conspicimus quotidie multos honoribus decoratos huius occasione ad ima repente fuisse deiectos. Grande prorsus malum est ingratitudo, quę diuinę bonitatis exiccat fontem, hominum beneuolentiam dirimit, spoliat donis, dignitate priuat, elationem parit, infert caecitatem, amicos despicit, conturbat pacem, disseminat scandala, detractiones fouet, nutrit iurgia, odia auget, seque possidentem corā Deo & hominibus facit inglorium. Nonne detestabile virus ingratitudo existit, quae aduersus benefactorem suum cordis ceruicem erigit, perceptorum obliuiscitur munerum, atq; eorum, quae mereri poterat, reddit indignum? Quis (oro) cuiquam ingrato, beneficiaque spernenti cupit aliquod humanitatis pręberere obsequium? Nēpe hoc ipsum vsus docet, confirmat ratio, experientia manifestat, iura clamant, eloquia diuina testantur, natura insinuat, declarant bruta animalia, atque singuli confitentur mortales. Confitentur, inquam, iustum beneficia denegare ingratis. Reprehendunt quoque vniuersi ingratitudinem erga seipsos exhibitam: propriam verò quam ipsi cōtra Deum exercent, minimè saltem intelligere curant. Magnipendunt quidem exigua, quę sibi sunt illata ab aliis: maxima verò & innumerabilia, quę quotidie irrogant, nullius aestimāt, ad hoc proculdubio impellente ingratitudine, ignorantiaq; supina. Redi quamobrem ò homo ad te, & te erige contra te, quemadmodum aduersus proximum tuum. Recogita quae praebes proximo, & quę indesinēter tribuit tibi Deus. Discute, inquā, diligēter quę agis cōtra dominū, & quae hunc tibi, & tunc cęcitatem tuā, cordisq; tui tortuositatē agnosces. Poteris quippe sic respicere ab insolētia tua, atq; in semitis iustitiae tuae dirigere gressus,

sus, vt sis rectus corde, & iudices iudiciũ in ęquitate, tuam ingratitudinem corrigas, necnon ęqua iustitiæ lance causam Dei contra te, tuam quę adversus proximum apprehendas. Noli (quæso) pluris arbitrari offensam proximi in te, quàm tuã in Deum. Et si non vis illam fateri maiorem, confitere saltẽ esse æqualem, quatenus talis erga Deũ esse valeas, qualem erga te proximum tuum desideras, quum longe meliorem, multoque perfectiorem te oporteat esse in Deum, quàm proximum in te: & hoc ratione conditionis, comparatione inæqualitatis, respectu debiti, intuitu muneris, causa numerositatis, atque præeminentiæ. Ex his considerationibus profecto illuminabuntur tenebrę tuę, & agnosces quàm obliquus, quã iniustus, quàm ingratus, & quàm cæcus sis erga creatorem tuum, redemptorem, gubernatorem, & dominum. Porrò si conditionem tuam & Dei attendas ò homo, intelliges quia tu vilis es, seruus peccati, videlicet corruptionis & mortis. Ille autem magnus dominus & rex omnipotens metuendus nimis de quo Apostolus ait: Rex regum & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilẽ. Tu puluis & cinis, vermiculus plenus doloribus, fœtoribus, infirmitatibus atque miserijs. Ille verò creator vniuersi, gubernator, atque dispositor, sicut scriptũ est: Tu domine fecisti cęlum & terrã, & quicquid cęli ambitu continetur: dominus vniuersorũ tu es. Alibique: Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Subest enim tibi quum volueris posse. Tu, inquam, debito indicibili obligatus, tum ex innumerabilium perpetratione delictorum, tum ex perceptorum dissipatione bonorum. Ille verò solus liber, quia à nullo habet quod est, quin potius quicunque habet aliquid, siue in cælo sicut angeli & sancti, seu in terra veluti iusti & in bonis moribus, vitam ducentes, ab ipso habent totum quod est commendationis, quod honoris, quod meriti. Sic enim legitur: Omnia à te expectant, vt des illis escam in tempore, dante te illis colligent, aperiente te manum omnia implebuntur bonitate, auertente autem te faciem turbabuntur. Auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciẽ terræ. Tu ò homo si quid tribuis seruo tuo, amico, vel proximo, parum præbes, & de alieno, non de tuo. Quid enim habes, quod non accepisti? Nempe nudus egressus de vtero matris tuæ, sed haud dubium quin nudus exibis è seculo. Ille autem totum quod erogat, de proprio largitur, siue temporale, seu spirituale aut ęternũ sit. Domini namque est terra, & plenitudo eius, orbis terrarũ, & vniuersi qui habitant in eo. Sed & qui in cęlis regnãt, de ipsius hauriunt fonte voluptatis, sicut scriptũ est a Propheta: Inebriabũtur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Tu paucis obsequiũ humanitatis impendis, tuisq; similibus: ille verò omnib. bonis videlicet ac mali, iustis & peccatoribus, infidelib. atq; fidelibus. Sic .n. habes: Oculi omnium in te sperãt domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno: Aperis manum tuam, & imples omne animal benedictione. Et ipse dominus inquit: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Tu vilia & caduca præstas, ille excellentissima & sempiterna. Quid enim illo excellẽtius? Seipsum quippe tribuit tibi in cibum & potum, vt intelligas tibi non potuisse prębere quicquã melius, aut quicquam maius. Reuolue (quæso) animo, quid in hoc spiritualis ac cælestis cibi & potus sacramento percipias. Non enim taurorum aut hircorum, vt olim Hebræorum populus manducas carnes. Nõ denique manna de cælo missum patribus in deserto sumis, sed immaculatum agnum, innoxiũ, incorruptum, in crucis patibulo pro tua multorumque salute oblatum. Accipis (inquam) veram carnem, & Christi corpus verum de spiritu sancto conceptum, ex Maria virgine natum, pro te traditum, flagellatum, & mortuum: quod vtique in cælo adorant angeli, archangeli, dominationes, principatus, atque virtutes, in terra verò venerantur fideles, reuerentur dæmones, conficiũt sacerdotes, corda lætificat, sanctificat animas, corpora castificat, purgat affectus, mẽtes replet, informat opera, conformat Deo. Hoc plane est sacramentum vnitatis, vinculum pacis, consortium charitatis, expectationi sacrificium, deuotionis oblatio, honoris delatio, exhibitio fidei, pabulum sanctitatis, atque immolatio pietatis. Totum, quod de illo dicitur, minus est eius laude: quoniam spirituale, supercæleste, atque diuinum est, & nihilominus prærogatum est tibi ò homo in cibũ, in cõsortium, in præsidium, in remediũ, in solatiũ, in gaudiũ, & post hanc peregrinationẽ promissũ in præmiũ. Quid igitur retribues domino? Quid (oro) tuo repẽdes auctori pro his beneficiis, quę sub cõpendio memorata sunt? Metire illa, quę exhibes proximo ex his, quę à tuo suscipis conditore, & certa definitione intelliges supra omnẽ ęstimationẽ illa distare, qualitate, dilectione & numero. Valebis profecto ex hoc agnoscere erga proximũ insolentiã tuam, aduersus verò Deo ingratitudinẽ tuam, ipsius autẽ circa te ineffabilem charitatem & gratiam. Quamobrem quisque apud se recogitet, quid illi Deus contulit, vt valeat & scire, quod eidem retribuat, de quibusve gratiarum debeat actiones exoluere. Nemini quippe licet, quid illi Deus dederit ignorare. Talis siquidẽ ignorãtia, si volũtaria fuerit & crassa, nullũ excusat, nullumq; excipit, sed omnes quos possidet, iusta animaduersione cõplectitur secundum

1. Tim. 6 — Act. 13. — Psal. 103. — Psal. 35. — Psal. 144. — Luc. 6.

10 20 30 40 50

dum cuiusque conditionem, intelligentiam, donorumque mensuram. Hinc praelatum pondus agnoscitur, hinc & in vitio ingratitudinis fuerint deprehensi, claret quanta sint districtione mulctandi. Quemadmodum enim prae caeteris sunt honore, ministerio, ac potestate praelati: ita debito sunt maiori astricti. Grādis quippe honor eorum est, sicut Petrus Apostolus ait: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Maxima quoque illis indulta potestas, quum regni caelorum teneant claues, ligandi, soluendique sint autoritate praediti, atque totius ecclesiae spirituale possideant regimen. Quàm verò praecelsum eorum sit ministeriū, perspicue claret, quum nequaquam in terrenis negotiis, sed in ecclesiasticis & caelestibus disciplinis, in diuinorum meditatione eloquiorum, in animarum gubernatione & cura, in sacramentorum administratione versetur. Nempe totum hoc illis cedit ad meritum, si prudenter, si fideliter, si humiliter pertractare studuerint. Prudenter quidem, vt sciant discernere inter leprā & lepram, vt creditas agnoscant oues, vt solerter intelligāt, qui in ordinibus, & dignitatibus promoueri sint digni. Fideliter autem, vt non priuatam quaerant gloriam, temporalia lucra non appetant, contra aequitatem & conscientiae rectitudinem postulantibus minime annuant, atque ab incepto virtutis proposito se nullatenus deiciant. Humiliter verò, corde videlicet, conuersatione, & voce. Copiosum siquidem apud Deum est praesidentis meritum, quando in sublimi dignitatis euectus, honoribusque suffultus exterius humilitatem seruat in corde, & Dei beneficia, propriamque infirmitatem in speculo veritatis agnoscit. Porrò ille corde censendus est humilis, qui vilitatis ac fragilitatis suae conscius quicquid interius, atque exterius laudabiliter agit diuinae totum arrogat bonitati, quae cui vult bene operandi virtutem impertiri dignatur. Hinc est quod quamuis in caelestibus meditando iugiter conuertitur quanquam illi secretorum mysteriorum arcana pandātur, licet fulgeat consilij dono, tametsi valeat cuncta emergentia sibi aduersa viriliter tolerare, habeatq; diuinorum eloquiorum sufficientem sciētiam, afflictis quoque praebendo vtriusque substātiae alimenta opportuna compatiatur ex animo, nec non vt filius timeat Deum, nescit tamen inflari: quoniam charissima talia ab illo se percepisse fatetur, de quo Propheta insinuans ait: Et repleuit eum dominus spiritu sapientiae & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiae & pietatis, & repleuit eum spiritu timoris domini. Hoc quippe spiritualis luminis irradiatus splendore quanto praestantiora recipit dona, & quanto excellentiora peragit opera, tanto de se sentit abiectius, Deoque se obligatiorem agnoscit, dum se videt charitatis & impensi sibi muneris vices illi nullatenus posse rependere. Anxius siquidem reuoluit mente quid acceperit, quid praestitit, & quid valeat. Quocunque se vertit, miratur, superatur, & gemit. Porrò si beneficia sibi collata considerat, super arenam maris multiplicata fatetur. Miratur vsque terram, pontum, aethera, volatilia, quadrupedia, arbusta & de humo germinantia, ipsos agrorum cultores, negotiatores, sapientes, potentes & nobiles, peccatores, paenitentes & iustos, solem, lunam, & stellas, angelos, archangelos & sanctos in suum praeordinatos esse obsequium pro tempore, pro dispositione, pro qualitate, pro necessitate, pro forma, & si non actu, habitu tamen, ministerio, & fine. Sane in hac admiratione pro numerositate, pro ordine, pro intentione, pro merito à seipso superatur & gemit, minimè inueniens vnde largitori suo satisfacere queat, potissimum oculo fidei prospiciens, qualis quantusque sit ille, qui haec vniuersa instituit. Omnis namque caelorum militia, vniuersaque creatura, quae sub caelo est, ipsius famulatur imperio: potestas quoque eius potestas aeterna, quae non auferetur, & regnum, quod nō corrumpetur. Nam dominatur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum. Regnum verò eius, regnum est omnium seculorum, & dominatio eius in omni generatione, & generatione. Sapientia autem sua pro sui claritate & gloria perlustrat abdita, cordiumq; secreta rimatur, de qua videlicet inquit Apostolus. Viuus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animae ac spiritus, compagum quoq; & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. De ipsius verò profusa bonitate, quae replet caelum, confirmat angelos, laetificat sanctos, coronat iustos, paenitentibus parcit, delinquentes sustinet, & vocat errantes, ò quā dulcia, quàm ve suauia meditando degustat. Toties siquidem in admirationem ducitur quoties contemplatur patris patientiam, quę per verbum suum cuncta creauit ex nihilo, ipsiusque verbi sapientiam, quae vniuersa gubernat & regit, atque amborum dilectionem, quae omnia viuificando custodit. Verum in ipsa sua admiratione superatur, dum non valet apprehendere quem videt, nec tenere quem diligit, neque possidere quo frui concupiscit, quoniam supereminet quicquid videri potest, teneri, ac capi, quanquam videatur fide, spe teneatur, possideatur charitate, non tamen ad votum amantium, sed ad certantium & peregrinantium solatium, atque profectum. Gemit autē interim donec perficiatur quod imperfectum est patienter, humiliterque, pręsertim sui met vilitate inspecta. Nequaquam enim valet nō gemere qui sui interioris hominis notitiam habet,

Marginal notes: 1. Pet. 2. — Esa. 11. — Heb. 4. — Ibid.

bet, quum totus langueat, totus fœteat, totus iaceat, nullaque in illo sit sanitas, nulla virtus, sufficientia nulla. Nam propter sui imbecillitatem oportet vt nutriatur consolationibus, sustentetur promissis, dirigatur luce, & peruigili prouidentia conseruetur. Alioquin in tentatione deficit, cadit in scelera, errat in fide, & in spiritu moritur. Vbique & in omnibus diuino indiget præsidio, sæpissime etiam humano consilio, quippe qui per se nequit suffragari, sibi dicēte Domino: Sine me nihil potestis facere: Beatus qui huiusmodi veritatis illustratus est lumine. Non enim longe est à salute. Initium namque salutis agnitio infirmitatis est propriæ. Nam quemadmodum qui corpore patitur, & ignorat quo detineatur languore, curari non valet: ita & de animæ ægritudinibus sentiendum esse non ambigo. Quomodo (quæso) potest quis elationem mentis euellere, qui nescit se esse superbum? Cupiditatem quoque terrenarum facultatum quis habilis est resecare ex animo, qui se arbitratur illicite concupiscere nihil? Gulæ etiam intemperantiam cohibere quis sufficit, si ipsius voluptati non intelligit se esse procliuum? Carnis denique incentiua domare quis præualet, si impudicitiæ stimulis an impugnetur ignorat? Nemo igitur vitiis opportuna studet adhibere remedia, qui eorundem morbo carere se putat. Hoc plane Pharisæus ille insinuat, qui tumorem cordis sui non videns, seque præ cæteris iustum esse pronuncians, è templo condemnatos abscessit. At verò Publicanus peccatorum suorum agnitione compunctus, sursumque ad cælum oculos leuare non audens, ex humili iustificatus confessione, lætus remeauit ad propria. O delictorum ter beata confessio, quæ placat Deū cœlum pandit, reconciliat impios, tergit scelera, conscientiam mundat, fugat vitia, tribuit veniam, auget gratiam, spondet gloriam, quàm dulcis, quàm amabilis, quam fœcunda est, si tamen sit humilis, suique sit conscia criminis, non facta palàm & verbo tenus, sed in corde coram Deo, vbi tantum sunt iudex & reus. Quæ namque solum fit voce, seu ante sacerdotem, siue in publico parum prodesse arbitror, nisi de cordis consideratione & contritione procedat. Intus igitur fiat discussio, cordis interrogatio cogitationis, intentionis ventilatio, accusatio sceleris, compunctionisque satisfactio, sicut Propheta hortatur dicens: Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Hæc quippe confessio nedum facinora grauia à tribunali abscondit iudicis, verumetiam leuia & minutissima, sine quibus vita hominis, quantumcunque iusti & boni, esse non potest, sicut diuina testantur eloquia: Non est iustus qui non peccet. Et Ioannes: Si dixerimus (inquit) quòd peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Talis profecto confessio

Ioan. 15. Psal. 4. Eccl. 7. 1. Ioan. 1

proprie præsulibus, animarumque pastoribus congruit, tanquam cæteris perfectioribus, atque in spiritus exercitatione doctioribus, qui letalibus prorsus debent carere delictis, & solum (citra tamen consensum) delectatione, cogitatione, verbo, omissione delinquere. His nempe, de quibus loquimur, venialia crimina apparere debent grauia, tum propter cordis munditiam, quam totis viribus illos seruare oportet, tum propter ignitum charitatis desiderium, quo accensi iugiter feruntur in Deum: per quod videlicet amans Deo conglutinari desiderat, à quo prorsus (nisi interuenientibus delictis) separari non valet, quemadmodum Propheta manifestat, dicens: Peccata vestra diuiserunt inter vos & Deum. Hinc est quòd qui ardentius diligunt, rarius peccant, cautius viuunt, incedunt accuratius, velocius surgunt, clarius agnoscunt, atque crebrius coram Deo se humiliando accusant. Non enim possunt extollere se aduersus humilem & proclamantem conscientiam, quæ homines semper redarguit sanctos, quòd sint de prærogatis sibi beneficiis ingrati, in virtutibus quoque acquirendis minus soliciti, actuali deuotioni non semper intenti, curæ corporis plus debito proni, ad lapsum procliui, proximorum compassioni rigidi, & à vitiorum, carnisque concupiscentia frequenter illecti. Quanto enim magis proficiunt spirituali exercitatione, & appropinquant Deo, eo amplius in conscientiæ speculo deformitatem suam agnoscunt, illisque apparēt nuda & aperta omnia, quæ versantur in corde. Quamobrem prælati tanquā cæteris humiliores insistant puritati conscientiæ, cognitionique propriæ, quam profecto si diligēter inspexerint, etiam si mortuos suscitent, nullatenus se eleuare valebunt. Intelligāt quid ex gratia, quidve habeant à natura, & quid sit per culpa. Nempe in his humilitatis subsistit fundamentum solidum, impollutum, Deoque gratissimū: quo proculdubio si caruerint qui præsunt, quanto maiora & sublimiora opera in oculis perfecerint hominū, tanto amplius in lubrico sunt, & corā diuina bonitate fœtidi, quæ singulorū corda rimatur. Sint itaque affectu mites, & corde humiles, vt nō de collatis sibi spiritualibus donis intumescant & pereant, quantiscunque virtutibus polleāt, quantave fulgeant sanctitate, etiam si prophetico sint præditi spiritu, miraculorumque faciendorum insigniti munere, se omnino qui agunt vel proferunt bona, fateantur non esse, sed ipsum in illis, qui vniuersa laudabilia operatur in omnibus, sine quo prorsus nemo aliquid commendatione dignum valet cogitare, vel facere. Nouerint quoque eo meliora illos promereri charismata, quo de se viliora persenserint. Nam descendendo ascendunt, seque damnando iudicium diuinum euadunt, dicente Apostolo: Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. Beata &

Esa. 59. 1. Cor. 11

Deo grata humilitas sacerdotum atque pontificum gemma, quæ in tuto loco merita sua incontaminata custodit, atque solius Dei fulta testimonio penituras nescit appetere laudes. Nempe cœlo vicina, mundoque sublimior, voluntarie calcat altum sapere, multum posse, carnaliter viuere, ornatè loqui, exterius apparere, dignitate attolli, aliquidque necessitate excepta in præsenti seculo possidere. Scit etenim cui famuletur, quod speret, quà pergat, quò tendat, quē diligat, & sequatur. Propterea perseuerat in laboribus læta, in tētationibus secura, pacifica in contumeliis, in dubiis fida, circunspecta in prosperis, in agēdis prouida, atque in aduersis intrepida. Luce quippe spirituali præuia graditur in hac peregrinatione sēper anxia, Deum sitiens, lacrymas fundens, iugiter orans, se absque intermissione condemnans, nulli nocens, proximoque compatiens. Quamobrem non deest illi de cœlo suffragium, neque ab homine auxilium, quoniam Deo & hominibus nititur esse subiecta. Obtemperat quidem (si valet) omnibus, cunctos reueretur, diligit vniuersos nescit fallere, contradicere timet, non audet detrahere, nec præsumit quicquam agere, quod possit alicui inficere mentem, propriam lædere conscientiam, fratribus inferre scandalum, diuinum maculare honorem. Denique hæc beata (de qua loquimur) & sancta humilitas exhibet præsulem possessorem sui acceptum Deo, hominibus carū, dignum cœlo, angelorum socium, præditum sanctitate, religionis speculum, receptaculum paracleti, contemptorem mundi, diabolique victorē. Nec ab re. Nam de omni sua spirituali exercitatione, labore, vel opere nullam temporalem gloriā, seu terrenum commodum, sed mercedem tantum sperat ęternam.

Quòd rationis & intellectus donum, vniuersa naturę humanæ ornamenta pręcellit.
Cap. XXII.

INter præcelsa naturæ ornamenta, quæ à Deo humano sunt collata generi ratio, & intellectus præcipuum sortitur locum. Quid (oro) prodest cuicunque regis filio in ædibus imperialibus esse genitum, gemmis auroque ornatum, atque deliciis omnibus nutritum, & ratione carere? Da quempiam abundantia cunctarum affluere voluptatum, sublimatum dignitate, honore & gloria locupletatum, possessionibus, margaritis, pecuniis, & familia, cui tamen desit discernēdi iudicium, quid inquam, ex vniuersis his consolationis excipiet? Nempe istiusmodi viro locupletior, honorabilior, ac lętior est vir pauper & sapiens: Nihil prorsus rectū, nil laudabile & merito dignum absq; rationis examine valet homo peragere. Nam intellectus principatur in hominibus, & per eundem negocia cuncta disponuntur in terra. Equidem ipso diiudicante, & ęquitatis statera pensante imperialia edicta, municipalia iura, ciuitatum leges, atque populorum instituta sunt regimina: Per illum quoque armigerorū diriguntur castra, ordinantur acies, certamina fiunt, capiuntur vrbes, obsidentur męnia, superantur hostes, & in captiuitatem diriguntur inimici. Nautę denique ex intellectus acumine, vehiculo carinarum, se vndarum tumentium, procellarumque sęuientium exponunt periculis, exterarum nationum perlustrant prouincias, ignotas regiones quęrunt. Barbarorum confinia petunt, multifarias negociationes exercent, seque de ciuitate in ciuitatem, & de loco quęstus causa ad remotissima transferunt loca. Postremo ex ipsius industria artifices, cæmentarii, fabrique lignorum grādia construunt palatia, ædes fabricant, māsiones diuidunt, metiuntur spacia, cubicula collocāt, magnaque peritia varias ædificant mansiones. Quid multis immorer? Omne quippe quod est in hoc mundo compositum, vsuique humano deditum, hominis adinuenit industria, intellectusque perfecit astutia. Sibi præterea ratione mediante vendicare conatur, quod in sua creatione delinquendo amisit. Redigere nanque volucres cœli, pisces maris, ferasque syluestres sub suum quotidie decertat imperium, quę quoniam omnino sunt rationis expertes, partim arte, partim deceptione falluntur. Tanquam enim princeps in hoc mūdo, nedum irrationabilium creaturis, verumetiā in hominum nititur homo propria calliditate vēdicare imperium: & (proh dolor) aliorum seruus delinquendo ipse efficitur. Nempe vniuersa, quę in negociationibus, in artificiis, in certaminibus, in innumerabilium actionum generibus idē per corpus operatur exterius, prius illa præuidendo & disponendo exercet in corde, quæ profecto si bona sunt, laudabilique ordinatione munita, etiā antequam deducantur in actum remunerationis retributione sunt digna, si vero mala, asperrimo prorsus sunt plectenda supplicio. Nam arbiter Deus cogitationum & cordium iudex, intentionem hominis rimando diiudicat. Non solū quid faciat, sed quid agere velit, pēsat. Quamobrem in cunctis operibus suis quicunque animæ suæ salutem exoptat, intētionis suæ componat obrutum, & ad illum, quem diuina lex mandat, dirigat finē vt non casso labor desudet. Parum quippe prodest in alto dignitatur residere fastigio, populorum multitudinis pręesse regimini, ardua tractare negocia, cum principibus & regibus familiariter conuersari, sanctitatis atque scientiæ celebre nomen acquirere, & obliqua intentione hoc agere. Cæterum intellectus pollere acumine, ratione multa comprehendere, naturę secreta mente lustrare, & ex his temporalem expectare mercedem, quid, oro, in angustia necessitatis extremę valet pręstare solatii? Nam etsi qui talibus insigniti sunt donis, transitoriaque prosperitate lętantur,

tantur, hominum ventosa confabulatione laudetur, diuino tamen reprobantur iudicio, eò durius, quò facilius præ cæteris simplicioribus proprium quibant errorem agnoscere. Porrò quemadmodum mitius puniendus est ille, qui patū aut nil videns, se inimicorum tradit manibus, quàm qui perspicue intuēdo hoc agit: ita minori est deterrendus flagello, qui hebetem discretionis habens sensum, non rectâ à semetipso intentione decipitur; quàm qui naturali ingenio, atque acquisita clarens scientia, reiecto à se sapientiæ & prudentiæ usu, æternæ felicitatis retributione neglecta, præsentis vitę momentanea oblectamenta sectatur, immemor siquidem suppliciorū, quę piger seruus excepit, pari vt ille transgressione detentus, præstitum talentum ingenii sibi prærogatum ad lucrum nequaquam occultare expauit. Non enim rationalis à deo factus est homo, vt seculi huius fallaces diuitias, honores, voluptates quęrat, & gaudia, sed vt humiliter, temperanterque viuens, ac diuina pro posse mandata custodiens, sempiterna sanctis prędestinata premia possideat. In regeneratione quippe futura iustorum, pręsentis exilii cursu laudabiliter consummato, decet hominem esse beatum: quando quidem nec caro spiritui, nec spirituales nequitię hostes, neque mundus vltra aduersabitur Deo. Quamobrem indubie decipiuntur, quicunque ante prędestinatum tempus conantur transitoria ac perpetua pariter felicitate lętari. O quantus horum est numerus, quantaque multitudo. Porrò in huiusmodi errore, facilius prudentes labuntur quàm simplices; quod vtique pręter naturam esse contingit. Nam veritatis sotationis qui perspicacitatem habet intellectus, magis est capax, quàm qui est rudis ingenii, & ad discernendum tardus, & nihilominus ostensę sibi expeditius illi quàm illi assentitur veritati. Quod profectò in his, qui diuino sunt in therapeuti obsequio, luculenter apparet. Hoc quippe Apostolus insinuans, inquit, conuersis ad Christum: Videte enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quę stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia huius mūdi elegit Deus & contemptibilia, & ea quę nō sūt vt ea quę sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Porrò talis, de qua loquimur, repugnantia, ex elatione prorumpit humana. Dedignantur namque, qui sibimetipsis videntur sapientes, stulti fieri pro Christo immemores prorsus apostolicę admonitionis dicentis: Si quis in vobis videtur esse sapiens, stultus efficiatur, vt sit sapiens. Et qui terrenarum facultatum locupletes sunt, erubescunt mendicare pro Christo, qui cum esset diues, egenus pro nobis factus est, vt illius ditaremur inopia. Et quum seculo hoc honorabilis est, aspernatur opprobria, contumelias & maledicta perferre pro Christo, qui cum male diceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur, sed tradebat iudicanti se iniuste, æquanimiter irrisiones, flagella, sputa, & alapas sustinens. Hinc est quòd pauci iam cæterorum comparatione, qui velint abnegare seipsos, cruces suas sponte tollere, & Christum dominum imitari in asperis. Penè omnes qui Christiani vocantur, catholicæ religionis vti gaudent priuilegio, minime verò student instituta perficere. Sancto præterea gloriantur insigniti nomine, ipsius autē nominis effectum habere recusant. Vnde denique anhelant temporali prosperitate, seque decipientes arbitrantur consecuturos esse æternam (si tamē ipsos credere illam fore asseuerare sit licitū). Quoniam (quęso) modo aliam esse vitam credere quis potest, qui pręsentem toto affectu diligit, aut pręmia valet in cœlo sperare promissa, qui voluptatibus carnis inseruit, atque facultatibus nititur abundare terrenis? Nempe quisquis veraciter bona credit esse inuisibilia, debet procul dubio fidei suę efficaciam ex contemptu ostentare pręsentium, nec non si quis non ficte sperat obtinere cœlestia, oportet à se prorsus abdicare terrena, quatenus professio suę credulitatis, speique syncenitas non in nomine, sed efficaciter insinuetur ex opere. Eia nunc anima mea sume lamentū, fluatque oculi tui fontem lacrymarum, nec cessent plorare per diem & noctem præsentem ruinātis ecclesiæ statum. Hæc quippe tempore pubertatis suæ quondam afflante spiritu, omnemque terræ superficiem vberrime irrigante suo cœlesti copulata est sponso, tota erat speciosa, suauis nimis, & rutilans, induta vtique regalibus vestimentis pręnimia odorum aspersione fragrantibus, choris etiam comitata virginis gloriosorum martyrum vallata agminibus, anachoritarum assiduis protecta orationibus, venerabilium præsulum fulta pręsidiis, prædicatorum erudita doctrinis, virtutibus associata coelestibus, atque fidelium populorum repleta cateruis. Erat, inquam, perfecta in fide, spe hilaris, charitate feruida, deuotione plena, orationi intenta, ieiuniis & vigiliis vacans, rebus pauper, & locupletata donis, contempta aspectibus hominum, sed obtutibus grata diuinis. In se quidē cęlestis disciplinę rudimēta mōstrabat, per suos autē circūquaque salutis æternę, & incorruptibilis vitę diffundebat eloquia. Principū ac tyrannorū nequaquam formidabat imperium, Dei ac sponsi sui freta auxilio. In cunctis, quæ agebat, erat in sermone potens, & fortis in opere, adeo vt nulla corporis pro Christi amore expauescet rei tolerare supplicia. Degebat quidem in carne, & cōuersabatur in spiritu, corpore tenebatur in terris, sed sponso suo spiritu copulata & mente, cogitatione & affectu residebat in cœlo. Nunc verò impræsentiarum conuersum est gaudium in

luctum,

fuctum, ornatus in despectum, in deformitatem speciositas, in voluptatem sobrietas, pudicitia in luxum, virtutes in vitia, seculi contemptus in pompas, in diuitias paupertas, zelus honoris Dei in quæstum priuatæ gloriæ, gustusque æternorum in amorem præsentis vitę. Facta quippe est tanquam grex sine pastore, & veluti populorum numerositas absque directore & duce: quanquam introrsus illi pręsideat verus pastor & dux qui proculdubio nouit quotquot redemit, & præordinauit ad vitam. Porrò qui illam ex ministerio sibi credito regere & defensare debuerant ipsam impugnant moribus indecentibus, prauisque scandalizant exemplis. Quamuis enim sint multi, qui pastoralis officii cathedram teneāt, pauci tamen reperiuntur hoc tempore, qui ouiū Christi sicut decet, curā adhibeant. Omnes penè quæ sua sunt, quærunt, non quæ Iesu Christi. Non vt prosint, sed vt pręsint. Promoueri non dico, expectant, sed quod deterius est, prece, ac precio, ò quanti quærunt, solicitant, atque mendicant? Huiusmodi non vt pastores intrant per ostium in ouile domini, sed tanquam mercenarii per maceriam perituri. Ingrediuntur vtique, vt propria acquirant commoda. Vnde mirum non est, si neglecta ouium cura priuatis incumbūt affectibus. Ex his quippe sunt quidam, qui honores ambiunt, aliqui diuitias appetunt, nonnulli corporis inhiāt voluptatibus. Omnium profecto horum intentio tota obliqua est, tota damnabilis, Deoque supra modum agnoscitur esse aduersa. Quomodo nanque absque sui præiudicio, atque diuina offensa valet honores concupiscere homo putredo, & vermis, quos Dei filius exemplo suo spernere insinuauit & verbo? Non enim elationis, sed humilitatis magisterium se sequentibus debet præbere, qui præsidet. Ex contemptu siquidem mundi, & humilitatis forma Christi ædificatur ecclesia. Nam ideo creuit, suasque à mari vsque ad mare dilatauit propagines, quia pręceptoris sui & spōsi est imitata vestigia, qui temporalem calcauit gloriam, terrenasque diuitias. Hinc est quòd Apostoli, sanctique pontifices in ecclesiæ firmamento tanquam stellæ rutilantes sunt, quia extiterunt corde humiles, virtutibusque referti. Nequaquā vt in præsentiarum sibi aggregauere diuitias, sed potius vt illas cælo reconderent dispersserunt, & tribuerunt egenis. Sciebant proculdubio illas esse non suas, sed ad erogandum præstitas. Nā pauperum, pupillorum, & viduarum sunt ecclesiarū reditus, quos vtique deprædantur, qui eosdem in alios illicitos conuertunt vsus. Dissuescant itaque spirituales pastores cumulare diuitias, seque ventris voluptatibus dare, quod sibi superabundat, egestatem patientibus impertiri non cessent. Subtrahant sibi superflua, vt necessaria ministrent egenis. Indignum quippe est, & ab omni humanitate alienum, vt præsules, qui ministri sunt pauperum, illorum sibi vsurpent facultates, ipsique medici frigore, fame, & nuditate periclitentur, lautissimis isti quotidie perfruantur conuiuiis, preciosissimisque vestibus induantur. Decet vtique ipsos, qui regimini incumbunt animarū, plusquā cæteros parce viuere, temperanter vti concessis, corpus propriū macerare ieiuniis vigiliis attenuare, ac fatigare laboribus, vt in spiritus transeant libertatem, discantque ex ministerio sibi impenso non quęstum terrenæ facultatis, aut inanis gloriæ lenocinia quærere, sed animarum lucrum, totius mundi thesauro concupiscibilius, excellentiusq;. Desiderent igitur, non vt amatores huius seculi vulgarem famam, temporales opes, oblectamentaque carnalia, sed tanquam spirituales viri, & imitatores sanctorum, imperium Christi, contemptū sui, humilitatem cordis, atque imprædabiles virtutum diuitias. Voluptatem autem maximam arbitrentur vsque ad mortem certare pro iustitia, eripere animas de captiuitate diaboli, peccatores ad pœnitentiam reuocare, egenos & oppressos de manu potentium liberare, reconciliare discordes docere inscios, lætificare mœstos, exhortari certantes, pusillanimes fouere, adiuuare laborantes, atque ad brauium cœlestis patriæ currentes infatigabiliter animare. Et hæc quo ad proximi dilectionem. Deum verò studeant ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mēte diligere, dominumque Iesum in præcordiis charitatis amplecti, de ipso iugiter cogitare, in rebus arduis, in negociis ambiguis ad ipsum mente confugere, eius consilium poscere, patrociniumque flagitare, vniuersa pręter libitum emergentia propter ipsum æquanimiter tolerare, in ipso gaudere, cum ipso ratiocinari, ad ipsum omnem cordis sui intentionē dirigere, extra ipsum nil quęrere, nil concupiscere, sed solum in ipso iucunde & amabiliter delectari, propter ipsum iugum seruitutis regiminis onerosum valde constanter perferre, nec propterea aurum, dignitates, mortalium præconia, sospitatem corporis, vitæ longæuitatem, carnisque illecebras ab eodem pro remuneratione expetere, quæ cuncta seculi huius amatores ambiunt, sed tantum animarum anhelare profectum, honoris Dei additamentum, virtutum augmentum, spiritualis gratiæ incrementum, & gloriæ Christi fieri instrumentum, ipso tamen infundente, deducente, & cooperante, atque consummata illius vitæ peregrinatione æternam cum Christo in cęlis habere mercedem. Nempe alienū esse debet ab omni vero pastore mercenariorum sequi affectus, qui solum quæ in terra sunt, sapiunt, optantque, & absque retributione faciunt nihil. Ex syncera siquidem charitate congruit ecclesiasticis rectoribus seruire, & præceptoris sui dilectionem pro laboribus propriis affectare, plurisque honorem Dei æstimare quàm suum. Nā Deo potius quàm sibi debent viuere, & quemadmodum proprium, ita

& subditorum spiritualem fructum appetere: quatenus in vtroque perfecte legem charitatis adimpleant. Nullum quoque (sicut supra memorauimus) pro ministerio suo in hoc seculo expectent præmium, sed fidei oculis cum mētis deliberatione temporalia calcent, terrena despiciant, contemnant blanda, visibilia transeant, æterna prospiciant, & coelestia petant, intelligantque quòd nequaquam Deus condiderit hominem, vt in creaturarum dilectionem finem suum statueret, sed vt in earum ordinatissimo vsu Deum agnosceret, agnoscendo diligeret, diligendo ad illum quandoque perueniret, qua peruentione esset ipsius visione atque fruitione beatus. Quamobrem vniuersi rationis compotes, & potissime pastores animarum, ita peregrinationis suæ cursum, atque operum suorum intentionem dirigere studeant, vt ad huius fruitionis felicissimæ brauium, de qua loquimur, pertingere queant, quoniam quicquid in hoc mundo censetur esse gloriosum in illius comparatione abiectissimū est, quicquid generosum contemptibile, quicquid decorum deforme, quicquid preciosum vilissimum, quicquid voluptuosum detestabile, quicquid iucundū lacrymabile, quicquid pacificū fluctuosum, quicquid purum coinquinatum, quicquid suaue foetidissimum, quicquid diuturnum breuissimū, quicquid stabile momentaneum, quicquid concupiscibile prorsus despiciendum. Plane nec explicare lingua, nec auditus percipere, neque intueri valet oculus, quanta sit in ipsa fruitione lux, quantum bonum, quanta pax, quàm magnum gaudiū, qualis amęnitas, quæ satietas, quātus iubilus, quā mellifluę laudes, quātęve gratiarum resonent actiones. Porro in illa nihil est turbidum, nihil formidolosum, nihilque contrarium, quoniam Deus cum hominibus, homines cum angelis, atque cū hominibus homines indicibili copulati sunt charitatis affectu: ipso videlicet in angelis atque hominibus pręsidente Deo, qui est omnia in omnibus, a quo, per quem, & in quo sunt, quod sunt, & percipiunt, quod degustant satietate perfecta, visione beata, felicitate continua, refectione suaui, desiderio ignito, amore reciproco, admiratione maxima, osculo sancto, atque reformatione perēni. Toti quidem in totum, & singuli se diffundūt in singulos, quoniam ab vno, & de vno, necnon in vno effecti sunt vnum. O chara beatorū vnitas, grata societas, multiplicata fraternitas, communicata lętitia, indissolubile vinculum, & dilectionis amplexus, quàm dulciter delectaris, quā fortiter inhęres, quàm amabiliter iucundaris, non vtique in te, sed in illo qui creauit te, & perduxit te ad se, vt te beatificaret in se, illumque agnosceres & laudares non per medium, nec per interuallum, neque ad tempus, sed ipsum in ipso facialiter, actualiter, sempiternaliter. Equidem ineffabilis illa visio, visionisque fruitio tibi reuelata in cęlis, nec tibi variatur vicissitudine, neque ipsam per speculum in ęnigmate contemplaris, sed limpidissime sicuti est, quemadmodum Ioannes apostolus manifestat dicens: Charissimi, filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quòd cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Ex hoc igitur nec de ipsius Dei visione fastidis, nec de simul fruentium societate inuidię face succenderis, neque fatigaris in laude, sed semper alacris, sēper suspensa, semper in laudandi desiderio, perseueras. Amando quoque concupiscis, concupiscēdo miraris, admirando inebriaris, ebria verò plus laudas in sensu, admiraris in iubilo, in idipsum requiescis in pace perpetua, secura, pacatissima, imperturbabili. O triumphantium cum Christo ecclesia sanctorum sine ruga, & macula, quantas debes medullares actiones gratiarum, & Deo odoramenta persoluere: qui te de hoc seculo nequam gratis eripiens, fecit te dignam se, vt illius gloriā reuelata contempleris facie, illum ex toto affectu diligas ipsiusque diuinitatis maiestatem, quamdiu est laudando glorifices, honores, & colas, atque de eo ęterna fruitione lęteris. Quamobrem in tanta felicitatis profusione locata (quęso) memor sis nostri, quia adhuc peregrinamur in via incerti vtrum peruenire mereamur ad patriam. Preces continuas porrige pro nobis ad eum, quem laudas, vt & nos tuo digni quandoque habeamur consortio, persoluamusq; debitum sacrificium laudis in conspectu summi & veri Dei, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ouium in sanguine testamenti æterni Iesum Christum dominū nostrum, qui cum Patre & Spiritusancto viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

1. Ioan. 3.

D. LAV-

D. LAVRENTII IVSTINIANI Patriarchæ, in librum de Obedientia.

PROLOGVS.

CVVM mecū tacitus reuoluerē animo aliquid scribere, quo mediāte gloria Dei, & animarum exuberaret profectus, in maximo me fateor comperisse conflictu diuersarum cogitationum inundatione collisum. Hinc etenim laus conditoris, fraternus amor, impensum spiritualis gratiæ talentum, & accommodati ocii exercitatio laudabilis suadebat vt scriberem. Inde verò repellebat profunda imperitia, ingenium hebes, occupationes assiduæ, virtutumque carentia, fluctuabam, timebam, angebar, diuina tandem (vt arbitror) aspiratione roboratus, atque exhortationis apostolicæ memor dicētis, Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnib. affluenter, & non improperat, & dabitur ei, cunctam pusillanimitatem, & omnem de corde meo abegi metum: fiduciam autem concepi in redemptoris nostri proflua largitate, qua polliceri dignatus est dicens: Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis, mentisque ad illum erexi intuitum humiliter flagitans, quatenus ipse, qui quotidie in præcordiis fideliū veritatis lumen splendescere facit, dignetur quoq; ignorantiæ meę suæ candore sapientiæ propulsare tenebras, necnon ea rectè fandi sufficientiam præbere, quæ tam legentibus quàm audientibus prosint, sine tamen elatione, absque simulatione, & sine errore: nam paris esset periculi cum sui detrimēto alios instruere, & proprio quempiam se velle mucrone perimere, hoc excepto, quòd in altero anima, & in altero iugulatur corpus. Scio quidem, & optime scio, quemlibet superuacue laborare, qui de suis viribus præsumendo reiecto humilitatis gubernaculo disciplinæ spiritualis normam palam conatur ingerere. Non enim humanæ facundiæ, sed sancti spiritus hoc opus est proprium, qui quoties vult aperit ora mutorum, & linguas infantium disertas facit. Ab ipso siquidem almi spiritus fonte sapientiæ & scientiæ emanant riuuli, quemadmodum apostolus Paulus testatur inquiens: Alii nanque per spiritum datur sermo sapientiæ, alii verò scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Nequaquā igitur aliunde, quàm ab ipso paracleto veritatis lumen, sapidumque secretorum cęlestium gustū percipere se posse quis credat, quippe quum de eodem scriptum sit: Omniū est enim artifex omnem habens virtutem, omnia prospiciens. Ipse nanque claritatis suæ luce perfulgida prophetarum corda repleuit, fecitque vt futura prędicerēt mysteriorum arcana panderent, & æternę beatitudinis gaudia reuelarent: ipse inquam apostolorum illapsus mentibus, illuminauit scientia, corroborauit in fide, accendit charitate, cunctisq; perfecit virtutibus, ita vt ab eodem directi procedētes ad publicum sine timore annunciarent Christum, diuini nominis prędicarent gloriam, sacrorum eloquiorum sacramenta detegerent, nascentis ecclesię fundamenta iacerent, atque nouę cōuersationis rudimenta monstrarent, non minus verbo, quàm opere. Denique quotquot ab ipso mundi exordio aliquid commendatione dignū, siue de naturalibus, seu spiritualibus vel diuinis pronunciarunt atque scripserunt, id eodem spiritu intus erudiente confortante & comitante agere valuerunt. Cęterum quicūque absque illo hæc facere præsumpserūt, vtique hæreses condiderūt narrauerunt fabulas, & scandala seminarunt, nullam prorsus de suo labore reportantes mercedē, nec ab re. Voluerunt namque docerę alios quod minimè didicere, ad hoc illos impellente elatione, non gratia, quę profectò datur humilibus, nō elatis, sicut scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Hanc quippe gratiam intelligentiæ scripturarum idem spiritus sanctus præstat humilibus, qui quantacūque scientia polleant, nesciunt sibi arrogare quod sciunt, sed ab illo se percepisse fatentur, qui docet hominē sciētiam, & in cordibus humilium mysteria. Loquitur inquam, quia paratos eos ad audiēdum intuetur omni suimet ęstimatione semota. Stat vtique cor humile in sui custodia, vt spiritum ad se venientē intelligat, sibique in se loquentem agnoscat, Prophetæ eruditus exemplo, qui ait; Audiam quid loquatur in me dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam, & super sanctos suos & in eos qui conuertuntur ad cor. Vox enim eiusdem spiritus dulcis est, iucunda & vera, dubietatem fugans, amouens tenebras, altumque sapere omnino dispergens, exultationem pariens, fiduciam tribuens, accendens ignem, lumen ostēdēs, & humilitate replens. Vocis ipsius auditor & eidem obtemperans, ò quàm securè incedit, quàm frequenter admonetur, quàm iugiter consolatur & quàm sæpe in se præsentiam sui veneratur autoris. Nemo nisi expertus nouit, quantę istiusmodi sint delicię, qualia hincinde proferantur eloquia, quàm suauia ingeminentur amatoria carmina, quamve castissimi sentiantur amplexus. Non enim possunt non proferri vtilia, & veritati innixa, quandoquidem idem paracletus spiritus ductor est, doctor & dator. Ductor, inquam, ne à virtutum semitis quem possidet, deuiet. Doctor autem, ne à diuinorum eloquiorum sententiis di screpet. Dator verò, ne à cōtubernio sanctorum pro donorum inopia elatus ruat. Sua namque pręsentia mentem ornat virtutibus, sapientię complet

Iacob. 1. Matt. 7. 1. Cor. 12. Sap. 7. Iac. 4. Psal. 84.

10 20 30 40 50

plet splendoribus, intellectum præbet scripturarum, consilii discretionem largitur, fortitudinis constantiam præstat, humanarum rerum scientẽ facit, pietatis affectũ tribuit, timoris domini perfundit reuerentiam, atque spiritualibus charismatibus roborat. Quamobrem hunc almum spiritũ in suis studeat penetralibus custodire quisquis cupit laudabiliter viuere, prudenter fari, intusque deuotione pinguescere. Veni igitur sancte spiritus, & in corde meo emitte cælitus lucis tuæ radios. Veni, inquam, & da mihi (obsecro) vilissimo seruo tuo, vt te erudiente, teque dirigente valeam obedientiæ sanctæ, & voluntariæ subiectionis reserare præconia. De hoc quippe (tametsi inexpertus, & rudis sum) tractare institui, vt cognoscant tui, qui pro te illius subegerunt humiliter se iugo, quàm necessaria, quàm vtilis sit, quanta cum ipsa associata sint dona, quantaque sectatoribus eius promissa sint præmia. Erit siquidem (vt reor) horum notitia sub ipsa, & pro ipsa certãtibus proficua valde, quippe quum pugna sit grauis, aduersarii multi, diuturnus labor, & incerta victoria. Nam certare in stadio, & spiritualis militiæ ignorare modum, tempus, & inimicorũ fraudes, magni periculi res est. Cæterum ad hæc quis idoneus, nisi tu in secreto cordis ipsum docueris vel repletum de te instruxeris? Tu nanque domine ad libitum tuum de impio iustum, & de ignaro repente & sine mora doctum facis. Abs te igitur expectabo. O sanctificator animarum, vt aperias mihi thesauros sapientiæ tuæ, & reueles sitienti te: quæ per me apprehendere nequaquã valeo. Scio vtique Prophetam de se dixisse: Os meum aperui, & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam. [Psal. 118.] Aperiam quamobrem & ego os meum, tu verò clementer infunde spiritum, & mentem renoua benedictione cælesti, quatenus tibi sint grata, legentibus quoque proficua, atque inter homines honoris tui additamentum maximum.

QVAE SIT NATVRAE LEX ET DE IPSIVS EFFECTIBVS. CAPVT I.

SAcro nos instruente eloquio triplicẽ legem cognoscimus à Deo prærogatam esse mortalibus: naturæ videlicet, seruitutis, & gratiæ. Lex quidem naturæ à bono conditore homini bene plasmato innata est, qua mediante, & dirigente ad bene viuendum ipsum institueret, & ad autorem suum intelligendum informaret, atque ad proximum suum vt seipsum diligendum animaret. Hæc nanque lex naturæ non in lapideis tabulis, non in exaratis membranis, neque in depictis parietibus, sed in cordibus est scripta mortalium: eorum videlicet, qui rationis capaces sunt. Hoc quippe Propheta iustum virum describens testatur: Os (inquit) iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Lex Dei eius in corde ipsius. [Psal. 36.] Sine ab huius legis obseruantia nullus excipitur siue Iudæus, siue gentilis, siue catholicus sit: nam omnes complectitur, omnibus loquitur, vniuersosque diiudicat: ita vt nemo qui ipsam transgreditur, excusabilis sit apud Deum, qui nullius personam accipit, sed cunctorum cordium secreta rimatur. Quo (quæso) modo valeat se quis coram Deo excusare, aut velamen ignorantiæ prætẽdere, cuius cogitationes introrsus pro illo, seu aduersus illũ perhibent testimonium? dicente Apostolo: [Roma.] Quũ enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium illis redẽte conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium in die, quum iudicabit Deus occulta hominum secundum euangelium meum per Iesum Christum. Porrò huius legis admonitionem, coertionem, seu correctionem quisque frequenter audit in corde, quãuis audire dissimulet more aspidis surdæ obturantis aures suas, vt non audiat vocem incantantis, & venefici incantantis sapienter. Verum istum aspide deteriorem dixerim, quia aspis quod agit & obturat auditum ex instinctu naturæ facit: iste verò sanctis persuasionibus legis ex deliberatione peruersæ renititur volũtatis. Aspis homini, sed homo aduersatur Deo, qui per hominem in homine loquitur homini. Aspis resistit, vt proprium tueatur corpus: homo autem repugnando suam iugulat animam. Aspis postremo sine prohibitione fugit: homo vero contra mandatum sui agit autoris. Merito igitur à seipso condemnandus est homo, quia sibiipsi & Deo factus auersus noluit in cubili cordis sui intelligere, vt bene ageret. A seipso (inquam) condemnãdus est, dum ingenitæ rationis conuictus testimonio reum coram Deo, necnon naturalis legis præuarica-

uaricatorem se fuisse abnegare non potest. Tanta siquidem huius legis est virtus, tamque ipsius præclara veritatis assertio, vt nulla aduersus illã sufficiat excusatio, nullaq; latebra tergiuersationis appareat. Cæterum etsi contradicit lingua, cõscientia tamen aduersus trangressorem vociferatur, quod legis institutor offenditur, iustitia innata obliquatur, opus Dei à suo conditore subtrahitur, naturæ dona dissipantur, deordinaturque quod est vtile, quod rectũ, quod honestũ, quod sanctũ. Rationabiliter itaque delinquẽte homine turbatur mens, vrget conscientia, amittitur spes: quia nõ ea qua debet, graditur via, neq; ad illæ ad quẽ plasmatus est, tendit finem. Nam ideo factus est homo, vt Deũ agnosceret, cognoscendo diligeret, diligendo illi obtemperaret, & obtemperãdo quãdoque frueretur & beatus esset. Talis quoque est conditus, vt si naturæ in se seruasset bonum, suiq; dona custodisset autoris, opitulante gratia per se dirigeretur ad Deum, fieretque de Dei visione perfectus in gloria. Verum dum illi subesse renuit, dumq; ipsius cõditoris dona dispergit, amittit vtique quod acceperat, & Dei inimicus efficitur, qui illi famulando potuerat esse charissimus. Abdicat quidem à se (quantum ex se est) naturæ bonum, quanquam diuina bonitas ipsum ex toto nullatenus deserat. Ad illius cordis ianuã, ô quã frequẽter pulsat, quã multiplicibus eundem allicit beneficiis, quàm assiduis inquietat terroribus, quã asperis perturbat minis, quàm ve dulcibus attrahere molitur eloquiis, sed eo durior cõsueuit sequi vindicta, quo benignior extitit expectantis & vocantis sapientiæ longanimitas. Hoc quippe ipsius sapientiæ verba testantur, quæ contemptoribus sui loquens: Vocaui (inquit) & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne cõsiliũ meũ, & increpationes meas neglexistis: ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, quũ vobis quod timebatis, euenerit. Quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgẽt, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorẽ domini non susceperint, neque acquieuerint cõsilio meo, & detraxerint vniuersæ correptioni meæ. Porrò nemo ab huiusmodi vocatione se excusare sufficit, quum intus clamet, & ad cor emolliendum omnis illius dirigatur intentio. Cor quidem hominis Dei quærit sapientia, in quo amoris est sedes, illudq; poscit inquiẽs Fili præbe mihi cor tuum. Nouit profectò ipse qui condidit, quoniam ex ipso mors & vita procedũt: nã quoties malas & impudicas concipit cogitationes, toties mors de ipso progreditur, hoc veritas suo perhibet testimonio: De corde (inquit) exeũt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. At verò si sancta & vtilia meditatur, vitam proculdubio ex eodem emanare probatur. Nam & beata virgo sedula cogitatione quę audiebat, videbatque de filio suo, conferebat in corde suo. Propheta quoq; clarissimus, ascensiones dicit virum iustũ disponere in corde suo in valle lacrymarum, quatenus de virtute proficiendo in virtutum videre mereatur Deum deorum in Sion. Quamobrem omni custodia seruandum est cor ab vniuersis illecebrosis, noxiis, ociosis cogitationibus & affectionibus mundum, atque sub naturalis legis disciplina cohibendum, quæ profecto lex duobus innititur mandatis: vni videlicet prohibitionis, & alteri præceptionis. Prohibitionis, inquam, iuxta id quod scriptum est: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Præceptionis vero, sicut dominus in Euangelio innuit dicens: Quęcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. Hoc quippe naturalis ratio quam optime docet, vt ex nobis ipsis instruamur, quid erga Deum, quid erga proximũ agere, aut quid, ne illi offensam præbeamus, vitare debeamus, si tamen eadem ratio, rationalisque spiritus sit liber, & à peccati seruitute alienus. Non autem à qualicunq; delicto, sed solum à letali, per quod contra faciem delinquentis, vitę clauditur ianua. Nam esse ab omni peccato immunem nulli datum est rationis vsum habenti, sacro hoc perhibẽte eloquio: Quis (inquit) gloriabitur castũ se habere cor, aut mũdũ esse à peccato? Esse verò à reatu mortalis culpę alienũ cõceditur multis: illis videlicet quos gratia iustificationis præuenit, comitatur, & cõpescit, ne post carnis ambulẽt desideria, & ne ingenitæ rationis abiiciãt legẽ, fiãtq; tanquã equus & mulus, quibus nõ est intellectus. Qui enim tales sunt, diuinã in se agnoscãt gratiã, collatum munus exerceant, potiora cõcupiscant studeantque nedum naturæ legem perficere, verum etiam decalogi præcepta seruare, quatenus de bono transcendendo in melius præstantiora charitatis charismata percipere mereantur.

Pro. 1. — Pro. 23. — Mat. 15. — Mat. 7. — Luc. 6.

De prærogatiuis naturæ, quas per inobedientiam amisit homo, & de lege seruili. Cap. II.

IN prima siquidem humani generis institutione talis à Deo factus est homo, vt discretionis haberet iudicium, atque liberam eligendi quod vellet, acciperet facultatem. Semen quippe virtutis gerebat in corde, diuinæ prorsus miserationis indicium, necnon adipiscendæ gloriæ incentiuum maximum. Inhærebat nanque illi naturæ bonum: ipsa scilicet lex, quę assiduis & optimis illum suasionibus ad sui amorem hortabatur autoris. Decebat proculdubio Dei sapientiam taliter suam insignire imaginem, donisque eandem decorare gratuitis, vt naturali impulsu Deum quęreret, atque iniuncta sibi mandata seruaret. Nam quem-

admodum cuncta, quæ Deus fecerat, ab initio erant nedum bona, sed & valde bona: ita & homo. Hinc recte colligitur, quod in sui creatione cõpellebatur homo ad diligẽdum Deum, ipsum colendum, honorandumq; tanquam bonum perfectũ, summum, æternum incommutabile, necnõ & finem, ad quem naturaliter suspiraret, in quo requiesceret, quo frueretur, & de quo beatus esset. Hoc si negamus, deterioris cõditionis, imperfectiorisq; naturæ quàm cætera, quæ valde bona sunt condita, hominem extitisse fatemur: quod quidem apud personas graues ratione vtentes, sapientia ac scientia præditos asseuerare ridiculũ est, potissime quum in diuinis voluminibus legamus eundem piscibus maris, cœli volatilibus, & bestiis terræ fuisse prælatum. Quod quidem propheta admirans ait: Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi. Volucres cœli, & pisces maris qui perambulant semitas maris. Cæterum quum notissimo percipiamus experimento, ipsum hominẽ principãdi cæteris animantibus collatum sibi amisisse honorem, non originalis gratiæ, sed inobedientiæ potius non intelligimus fuisse defectum, quippe qui male suadenti vxori maluit obtemperare quàm Deo. Hinc est quod in humano corpore commota est pugna carnis contra spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hac proculdubio ex causa pœnaliter esurimus & sitimus, frigore atterimur, deprimimur somno, lassitudine fatigamur, variis, importunisque languoribus cruciamur, senio tabescimus, & postremo ĩeuitabili necessitudine læti deficimus. In anima vero mœrore afficimur, timore angimur, lætitia immoderata dissoluimur, desideriorum carnalium æstibus agitamur. Caligat præterea intellectus, sensus hebetatur, affectus dormitat, interiorisque hominis rectitudo obliquatur. Sicq; vtriusque hominis excreuit infirmitas, vt propheticum illud in eo plenissime impletum esse agnoscatur, quo dicitur: Omne caput languidum, & omne cor mœrens, à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas: vulnus, liuor, & plaga tumens non est circũligata, neç curata medicamine, neque fota oleo. Vniuersa vtique mala hæc, conflictus videlicet carnis & spiritus, naturæ deordinatio, peccati fomes, creaturarũ rebellio, intemperies temporũ, elementorum immoderata turbatio, pauor mortis, malignorũ spirituum insultus, tentationum iacula, corporis resolutio, atq; omne, quod terret, quod premit, quod vrit, quod homini aduersatur, ex inobediẽtiæ absq; ambiguitate radice prouenerũt. Sanè nihil horũ ante mandati trãsgressionẽ sentiebatur in terra, nihilq; contradictionis

Psal. 8.

Esa. 1.

versabatur in homine, quinimo pacis dulcedo exuberabat in corde, lux diuina refulgebat in mẽte, pudicitiæ bonũ redolebat in carne, sensuum quoque ac membrorum vnitas custodiebatur in corpore. Postquam verò conditoris sui primus homo contempsit imperium, amisit innocentiã, perdidit gratiam, priuatus est pace, incidit in tenebras, carnis resensit aculeos, discordiam est perpessus in membris, atque propriæ nuditatis rubore confusus, Dei vocem se vocantis ferre non valuit. De loco igitur voluptatis mox exclusus, atq; pellicea vestitus tunica, in hoc ærumnosum spinarum & tribulorum expulsus est seculũ, in quo panem in vultus sui sudore sibi vendicare compellitur, qui prius deliciis affluebat vberrimis quodq; deterius est, sic vsus delinquẽdi ex ipsius primi parẽtis pœna peccati effluxit ad posteros, vt ad libitum sibi arbitrentur licere quod velint. Hinc mortalium malitia adeò in prima ætate excreuit in terra, vt præ scelerum immanitate omnipotens Deus omne hominum genus (exceptis paucis) aquarum inũdatione deleret, verum nec sic resipuit homo, neq; se a sui conditoris offensa reflexit: quin potius humana post diluuiũ multiplicata specie pariter est aucta iniquitas. Naturæ siquidem lege neglecta nullo legis datæ eruditus magisterio, nulloq; ad bene viuendum directus præcepto, præceps ad malũ ducebatur vt se cus, post concupiscentias suas trahebatur vt cæcus, atque peccatorum suorũ depressus, vt vilissimũ tractabatur mancipiũ. Tanta demiq; est ignorantiæ sui tenebris obuolutus, vt etsi non oris, cordis tamen voces ad cęlũ promeret inquiens: est qui obtemperet, dummodo sit qui iubeat. Ne igitur sub excusationis suæ homo velamine tegeretur, lex in tabulis lapideis exarata digito Dei exhibita est quatenus inexcusabilis apud Deum esset, si paruipenderet mandata seruare, conuincereturque nedum ex innata, verum etiam, ex data sibi lege præcepti, quę profecto lex, vt nõ charitatis, sed ostenderetur esse timoris, in fulgure, clãgore, & fumigãte mõte repleto terroribus Israelitico prærogata est populo, qui & genere, & ritu, & fide, & habitatione à cæteris segregatus erat gẽtibus. Sane lex ipsa quoniam nõ in spiritu, sed in sola litera subsistebat, sui trãsgressorẽ obedientiæ insinuabat fore obnoxium, minimè tamen erigebat ad gratiam. Premebat quidem ex sui asperitate atque duritia cordis ceruicem, sed non adiuuabat. Terrena cupientibus, & carnem sapientibus temporalia promittebat, quẽ madmodũ in Deuteronomio nouimus scriptũ: Si custodieritis (inquit Dominus) mãdata, quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, vt diligatis dominum Deũ vestrũ & ambuletis in omnib. viis eius adhærentes ei, disperdet Dominus oẽs gentes istas ante faciem vestram, & possidebitis eas, quæ maiores & fortiores vobis sunt. Omnis locus quẽ calcauerit

Deut. 11.

cauerit pes vester, vester erit à deserto & libano, & flumine magno Eufrate vsque ad mare Occidentale erunt termini vestri, nullusq; stabit cõtra vos. Porrò lex eadem scripta notificabat quid esset faciẽdum, tanquam spiritualis pædagogus, peragendi verò, quæ mandabat, nequaquam virtutem & gratiã ministrabat. Plena erat intus mysteriis, & gratiida sacramentis literæ obtectis velamine, nam vniuersa illa sacrificiorum, animalium, volatiliumq; pręcepta, necnon oblationes turturum, columbarum, agnorũ, ouiũ, vitulorũ, olerum, herbarum, horumque similium spiritualiter intelligebãtur, quãquam ab illis, quibus data est, corporaliter, sensibiliterq; fieri oporteret. Carnali siquidem populo, & carnaliter intelligenti carnalium cæremoniarum instituta sunt sacrificia, quatenus in iis occupatus atque detentus ad idololatriæ non efflueret scelus, propter quod frequentissime (sicut legitur) ira Dei illum est profusa in populum. Non enim sanguine irrationabilium iumentorum delectatur omnipotens, dicente propheta: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Cõplacet autem sibi de contritione gementium, de orantium deuotione, ac etiam oblatione laudantium. Sacrificium Deo (inquit propheta) spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatũ Deus non despicies: idemque ait: Dirigatur domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Sacrificium laudis (ait per eundem prophetã ipse dominus) honorificabit me. Ista verò omnia vnica complectens sententia inquit: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua: inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Patet quamobrem ex iis, quę dicta sunt, quòd quicquid in lege seruili ad ritum pertinet sacrificiorum corporalium, atque in cæremoniis visibilibus præceptum est populo illi, in figura, & ad eruditionem nostri, in quos (dicente Paulo) fines seculorum deuenerunt, sunt præstita, vt discamus ex corporalibus spiritualia, atque ex sensibilibus cælestia elicere. Non .n. licet nobis, qui verã fidẽ confitemur, sequi occidentem legis literam, quę (testante Apostolo) vmbram habebat futurorũ bonorũ, ex quo spiritus ante faciẽ nostrã factus est Christus dominus: qui videlicet declarando veritatem, quæ latebat in litera, atque sacramenta adimplendo, quæ in prophetarum oraculis ignota manebant, spiritualis intelligentiæ ipsius fecit nos esse capaces. Planè hoc figuraliter ostensum est, quando in cruce mortuo domino velum tẽpli scissum est à summo vsque deorsum. Quamobrem post eius resurrectionem insufflauit in discipulos, illisque dedit intellectum, vt scripturas intelligerẽt, atq; palã omnibus prędicarent. Hinc est quòd ipsa veritate in carne apparente, moriente, resurgente omnis legalis obseruantiæ cæremonialis ritus cessauit, quatenus perspicue cognoscamus, nos à iugo seruilis conditionis esse liberatos per ipsum mediatorem noui Testamẽti Iesum Christum, qui per spiritum sanctum obtulit semetipsum Deo immaculatũ, & mundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum in vitæ nouitate Deo viuenti, quod Paulus manifestat dicens: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritũ adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba Pater. Gratias igitur agamus redemptori nostro, qui cõputrescere fecit iugũ legis à facie olei, quod quidem minimè portare valuerunt, qui sacrificiis insistebãt legalibus, & terrenis nutriebantur promissionibus. Agamus (inquã) ex omnibus medullis cordis debitas gratiarum actiones ei, qui vniuersa præcepta legis & prophetarum compendiosissime sub legem redegit charitatis & gratiæ, quatenus tanto quisque fiat ad illam perficiendam aptior, quanto extiterit in Dei & proximi dilectione profusior.

Psal. 49; Psal. 50; Psal. 140; Psal. 49; 1. Cor. 10; Hebr. 10; Rom. 8

De lege charitatis, quæ tempore gratię per dominum nostrum Iesum Christum est data fidelibus. Cap. III.

Patrisfamilias hoc solet esse proprium, vt alia seruo, alia verò imperet filio. Seruo quidẽ dura imponit & aspera: filio autẽ suauia impertitur, & blanda. Cum imperio dominatur seruo: sed filio cũ charitate loquitur. Seruo denique pro mercede quotidiana necessaria corpori prębet stipendia: filiũ verò omniũ bonorũ suorũ facit hæredem. Sanè quicquid operis quicquid laboris aut præmii vendicat seruus, totum à patre gratis filio prærogatur. Hęc, quę dicta sunt, agunt mortales mortalibus, atque carnales domini carnalibus seruis ac filiis, non autem sic Dominus vniuersorum & pater apud quem nulla est personarum acceptio, nulla generis vel dignitatis est prelata cõditio, sed in illo sunt omnes creati ab ipso gubernati, atque directi: quos quidẽ vult (quantũ in eo est) saluos fieri, & ad veritatis agnitionẽ venire. Hinc est, quod solẽ suũ oriri facit super bonos & malos, & super iustos & iniustos pluere facit. Hinc etiam est, quod laborantibus in vinea singulis vnum mercedis impertitus est pręmiũ. Neminem gratię suæ Deus exortem reddit, nullum spernit, nullumq; reiicit credentem in se & accedentem ad se. Nam & si iuxta temporum qualitates hominibus diuersos sacrificiorum indixerit ritus, præcepta ediderit varia, leges visus sit ordinare dissimiles: vna tamen est instituentis intentio, vt saluentur omnes, & erudiantur singuli ad recte viuendum, & suo famulandum autori, interueniente & cooperante nihilominus fide, non qualicunq; sed quæ iustificat impium, & per dilectionem operatur, sine qua (dicente Apostolo) impossibile est placere Deo. Porrò pro adiutorio salutis mortaliũ diuina clementia in eorũ cordib. ab ipso suę creationis initio

Heb. 11

initio legē naturæ instituit fidei fundamēto subnixam, quæ accedere ad Deum volentes, seque saluare cupientes compellit credere vnum Deū esse,& quia inquirentibus se remunerator sit. Verum succedentibus sibi generationibus, hominū que supra modum pullulante malitia pene apud omnes obliuioni prorsus est tradita,adeo vt obliterata esse videretur. Cæterum vt suorum haberet notitiam delictorum,& peccans per mandatum iusto iudicio transgressionis suæ debitas lueret pęnas, per seruū seruilis data est lex,quæ præ suorum multitudine mandatorū præmebat, conuincebat,puniebat,nec iustificabat. Istius quoq; legis onus grauissimum minime illi quibus prærogata fuit,ferre valuerunt, quemadmodum apostolus Petrus quibusdam suadentibus conuersos ad Christi fidem circuncidi debere,& legem,seruare Mosi,inquit: Quid ergo tentatis denuo imponere iugum super ceruices discipulorū, quod neque patres nostri,neq; nos portare potuimus; sed per gratiam Domini Iesu credimus seruari, quemadmodum & illi. Quamuis enim multi sub ipsa lege positi grati fuerint Deo,& perpetuā regni cælorum expectarent gloriam:nequaquā tamen ex operibus legis id meruerunt,sed per fidē Apostolo hoc contestante,qui ait:Ei vero qui nō operatur,credenti autem in eum,qui iustificat impium,reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei. Idem quoque in alio loco euidentius declarans ait: Iustitia autē Dei per fidem Iesu Christi in omnes,& super omnes, qui credunt in eum. Ex his igitur patet manifeste,omne meritū, & omnem spem humani generis Deū in suo constituisse filio,ipsumque fecisse mediatorem,atque hominum redemptorem. Quamobrē in temporis plenitudine (Apostolo perhibente) Deus pater misit filium suum natum de muliere, & factum sub lege, vt per victimam sui corporis, & legem charitatis,eos qui sub lege erāt,redimeret,sibique in adoptionis filios aggregaret. Idem quoque vnigenitus cōdolens infirmitati hominū cernensque quod ex legibus naturæ & literæ salutem consequi minime valebant æternam,charitatis legem instituit,quę nedum gratiam conferret ad promerendum veniam,verūetiam à morte ęterna eriperet,atque se custodiētē diuina fruitione facere esse beatum. O lex sancta, & suaue mādatum gratiæ exuberatione refertū,per quod donantur debita,merita cumulantur,bene agendi subministrantur vires, virtutes accrescunt, infernus obstruitur,& cælorum regna panduntur. Præceptum quippe hoc domini(quemadmodum propheta commemorat)lucidū est in se, mentis illuminans oculos,atque onus est nō premēs,sed roborans,non męstificans,sed lętum faciens, nō fastidiens,sed inebrians,non mortificans,sed coronans. Hinc est quod huius mādati ac legislator institutor & autor,Dominus videlicet noster Iesus Christus humanæ salutis desiderio flagrans vociferando aiebat. Venite ad me omnes,qui laboratis & onerati estis sub fasce legalium mandatorum,& ego reficiam vos: Tollite iugum meum charitatis super vos & discite à me qua regula, quo ordine, qua mensura Deū & proximū diligere debeatis, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est,& onus meum leue. Nempe tam suaue est,vt se baiulantem non permittat sentire fatigationem: atque tam leue, vt de se oneratum portando sustētet. Morte carnis quid acerbius?& tamē de ea legimus scriptū; Fortis est vt mors dilectio,dura vt infernus ęmulatio. Perferre vincula,carceres, adustiones lampadarum,distensiones aculeorum,excoriationes corporum,incisiones membrorum, exilium, opprobia,contumelias quis non horrendo pertimescat?Et nihilominus (sacro perhibente eloquio) aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem,neque flumina obruere illam,quoniam lampades eius quę coruscant in cordibus possidētiū charitatem, sunt lampades inextinguibilis ignis sancti & æterni,atque flammarum erumpentium de camino supernæ ciuitatis Hierusalem. Audi harum lampadarum incendio concrematū. Quis (inquit)nos separabit à charitate Christi? Tribulatio,an angustia,an persecutio,an fames, an nuditas,an periculū,an gladius? Et paucis interiectis intulit: Certus sū enim:quia neq;mors,neq; vita,neque angeli,neque principatus, neque potestates,neque virtutes,neque instātia,neque futura,neque fortitudo,neque altitudo,neque profundum,neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Hunc profecto charitatis ignē Dominus noster Iesus Christus in suo secū duxit aduentu, quemadmodum ipse fatetur dicēs:Ignē veni mittere in terrā,& quid volo nisi vt ardeat?Hoc quippe claruit quando congregatis in vnū discipulis, & promissionē sibi factā præstolātibus veniente spiritu sancto, qui vtique charitas, amor & ignis est,tanquam ignis in figura linguarū super eosdē apparuisse describitur. Nempe per ignē qui sēper sursum tēdit,ipsos in Dei dilectione, vehemēter accendit: verum per linguarum species eos repleuit sapientia & omnium sermone linguarum,quatenus proximi charitate inflammati, electorum animas per diuersarum nationum regiones vsquequaq;diffusas,ecclesiæ reuocaret ad gremium. In his quippe duobus præceptis, dilectionis videlicet Dei & proximi,tota lex gratię cognoscitur esse innixa. Resecauit siquidē ipse gratiæ legislator numerositatem legalium mandatorum,& sub his paucis compendiose cōclusit. Dū enim aliquādo interrogaretur quod mādatum esset maius in lege,ipsum sic respōdisse legimus: Diliges dominū Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus

bus tuis, hoc est primum, & maximum mandatũ. Secundum autem simile huic esse comprobauit dicens: Diliges proximum tuum sicut teipsum, & intulit: In his duobus mandatis tota lex pēdet & prophetæ. Tantæ vtique efficaciæ, tantæq; virtutis sunt ista duo charitatis præcepta ab ipso domino Iesu commendata atque exhibita, vt absq; illis nemo saluari, atque cum ipsis nullus valeat omnino damnari. Quam verò opportunum sit, quàm necessariũ quamve vtile Deum amare, & proximum, clamat innata ratio, & lex ipsa naturæ: adeo vt nec infidelis ab hoc alienus sit debito. Nēpe si legē scriptam inspicias, idipsum in ea intelliges esse præceptum. Porrò vtraq; lex ex dilectione perficitur: quæ profectò in obedientię virtute fundatur. Cæterum obedientiæ virtus, quæ ad mandatorum legalium exercitationem extenditur, nequaquam sine dilectione completur: sed neque charitatis affectus absque gratiæ infusione donatur. Quamobrem lex gratiæ, quæ per Christum instituitur, vniuersa præcepta cōplectitur: siue quæ naturaliter insita sunt homini, seu quæ per Mosem Hebræorum data sunt populo. Nullus itaque ab obedientiæ subiectione excipitur, qui bonorum particeps cupit esse cęlestiũ, dicente domino: Si vis (inquit) ad vitam ingredi, serua mandata. Insinuat quippe tacite hanc esse, quę cōsummat legem, salutē præstat, & præmia largitur. Ipsa quoque obedientia hortatur omnes, vt obtēperent conditori suo, exorat singulos ad suscipiēdum iugum suum, cunctisque suæ liberalitatis ramos expandit. Hęc ab ipso creaturarũ primordio sedem suā collocauit in cœlo, suisque cultoribus, angelicis videlicet spiritibus auxit gratiam, acquisiuit gloriam, contemptoribus verò suis perpetui incendii calamitatem inflixit. In paradiso deniq; deliciarum minimè defuit, amplissima prioribus parentibus dona promittens, si suis vellent adhærere consiliis. At verò illi bene suadentis monita aspernantes, in hoc ærumnoso & mortali sunt depulsi exilio, à quo nequaquā nisi ea mediante sunt reuocati ad patriam. Nempe claues hæc habet cęlorũ, & sibi obsequentibus aperit ianuas: quatenus gaudiis suo tempore perfruātur æternis. Clamat (inquam) in ecclesia, & in latitudine platearũ: clamat etiam in cordibus vniuersorum tanquam ad filios mater, vt ad illam confugiant, & illā agnoscant, illam diligant, eidēq; famulētur, quoniā magnus est fructus eius, si tamē eo modo quo fieri debet, exerceatur in opere.

Matt. 19.

Quare à Deo, & hominibus institutę sunt leges.
Cap. IIII.

IN præcedētib. quidē vt potuimus: imò vt ipse Dominus, qui se poscentibus infundit sapiētiam & paruulis tribuit intellectum dedit, de triplici lege, naturæ scilicet, literæ, & gratiæ, quas ab ipso mundi initio Dominus humano indixit generi pauca perstrinximus, vt ostenderemus quanta ipse vniuersorum conditor suos diligeret charitate, qui nolēs aliquem perire, congruũ letali eiusque morbo medicamentum apponere dignatus est. Homo siquidem ne de ligno scientiæ boni & mali gustare pręsumeret, mandato accepto, obtemperare recusans inobedientię vitio factus est reus: sicque merito est mulctatus à Domino, vt de voluptatis loco, & innocentiæ sede deiectus, in vultus sui sudore corporalis victus alimoniam quæreret, carnis incentiua sentiret, atque duplicis mortis sententiam prorsus vitare nō posset. Supra modum igitur quum ex inobedientię crimine humana sit inordinata natura, propter ipsius transgressiones innumeras, data est lex quatenus per contrarios limites legi obtemperando perueniret ad gratiam. Sane per obedientiam pręceptorum reconciliatur quisq; Deo, spiritui famulatur caro, socialiter cohęret proximo, & virtuti subiicitur animus. Tolle hanc de medio, & nulla erit erga Deum reuerētia, nullus religionis cultus, nulla inter homines pax, nulla securitas, nulla dilectio, nullus laborũ fructus, nulla ciuium vnitas, nullumque morum decus: sed continue vigebunt lites, iurgia pullulabunt plurima, orienturque contentiones, ęmulationes, detractiones, homicidia, adulteria, stupra, rapinę, oppressiones, veneficia cętereęque vitiorũ pestes, quę Dei indignationē aduersus easdem perpetrantes acriter concitare noscuntur. Porrò propter has coercendas (exceptis legibus diuinitus hominibus pręrogatis) tot legum volumina, tot sanctiones imperiales, tot ecclesiasticarum canonum decreta, tot statuta municipalia, tot prouinciarum, castrorumq; ordinationes sūt conditæ. Nullus locus, in quo habitent ratione vtentes, nullum collegium, nulla familia caret lege, ob hoc pręcipue vt inordinatæ voluntatis cohibeatur appetitus, & sub obedientię virtute frænetur. Ad erudiendam quoque hominum ignorantiam, & in viis manuducendam iustitiæ infusa est mortalib. paucissimis sapientia, quæ desursum est ad condēdum leges, qui videlicet clarissimo fulgentes ingenio, quæ sit voluntas Dei percipere valuerunt. Nam quædam leges sanctę & bonę sunt, illæ vtique quę absque vlla animi passione, & respectu priuati institutæ sunt cōmodi ab iis, qui Deum & iustitiam habere prę oculis, nihil aliud quam honorem Dei, atque vnicuique quod suum est reddere quærentes, volentes per easdē pacem præbere hominibus, atque inter homines eandem nutrire, sceleribusque fræna imponere. Hinc præclare colligitur, quòd legum institutores cuiuscunq; conditionis extiterint, siue gentiles, siue catholici, inquantum protulerunt recta & iusta inspirationem diuinitus acceperunt. Nam veritas à quocunq; propaletur, veritas est. Nō .n. potest corrūpi, nō potest denigrari, neq; siue tractetur à bono, siue à malo detractetur,

valet violari. Semper autem fulget in se, semper in auditorum recte viuentium clarescit cordibus, semperq; in sua sede beata coruscat. Radios quippe emittit suos, & ad se suscipientem ingreditur, seque contemnentem in propriis tenebris perseuerare permittit. Quamobrem vere colligitur, quòd tandiu quisq; in voragine mergitur vitiorum, atque æternę vitæ luce priuatur, quamdiu ab ipsa veritate se constituit alienum. Voces impiorum, & sero pęnitentium audiamus: Errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus per vias difficiles. Viam autem Domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa, quę voluptuose gessimus tanquã vmbra, & tanquam nuncius præcurrens, & tanquam nauis, quæ pertransit fluctuantem aquam, cuius quum præterierit non est vestigium inuenire, neque semitam carinæ illius in fluctibus. Aut auis, quæ transuolat in aere, & nullum inuenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans leuem vẽtum, & scindens per vim itineris aerem: sic & nos nati continuo desiuimus esse, & virtutis signum nullum valuimus ostendere: in malignitate autem nostra consumpti sumus. Veritatis igitur & iustitiæ desertio ad quem perditionis finem adducat, ex his, quæ dicta sunt in persona delinquentium, manifestissimæ comprobatur. Cohærent quippe, & sibi inuicem famulantur iustitia & veritas. Nullus namque esse censendus est iustus, qui veritatis se parupendit intueri in speculo. Sed neq; veritatem agnoscere ille dicendus est, qui iustitiæ ęquitatẽ in cõscientię suę nõ videt arcano. Veritas quemadmodum fulget in corde: ita iustitia ipsa lucem manifestat in opere, pręcedit illa, ista subsequitur, insinuat illa quid, qualiterve fieri debeat: ista verò veritatis sanctę erudita oraculo, nec ad dexteram, neq; ad lęuam se flectens mandata sibi iniuncta adimplere conatur. Opus namq; iustitię est obtemperare legibus, illis pręcipue, quę de thesauris prodeũt veritatis, & veritati subnixę sunt. Nam quę iniustitiam sapiunt, & ęquitati aduersantur, non vtique leges, sed oppressiones vocãdę sunt, quoniam nihil in se continent veritatis. Hinc est quòd qui populis præsunt, & suo statuta condunt arbitrio, domini & tyranni nuncupantur. Hi nimirum extorquent violenter egenorũ & subditorum facultates, exaggerãt pędagogia, inusitataque ac importabilia adinueniunt grauamina, vt valeant aggregare nummos, bella gerere, dilatare dominium, inimicos & conuicinos subigere, ac propria (in sui tamen quandoq; perniciem) desideria maligna perficere. Talibus (si impune agere liceat) non est acquiescendũ, dummodo ex trãsgressione periuriũ, seu quauis alia

Sap. 5.

Dei non emergat offensa, quæ nullatenus ex aliquo corporali, vel temporali est perpetranda cõmodo. Diuino quippe quæ ab iniquis inique, & contra iustitiã fiunt, sunt relinquenda examini, in quo singulorum discutientur corda, detegentur consilia, & facinora punientur, dicente Apostolo; Nolite ante tempus iudicare quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc erit laus vnicuique à Deo. Interim igitur æquanimiter potentium & malignorum oppressiones, damna & iniuriæ perferendę sunt, quę maximum ipsas humiliat patienter patiẽtibus, & remunerationẽ æternam, quę iustis promissa est ex pecãntibus, offerunt fructum. Legibus denique diuinis atque humanis est à Christi fidelibus obtemperandum diligenter, vt non quis inobediẽtiæ vitio condemnetur. Porrò nouimus ipsum Deũ & Dominum nostrum Iesum Christum legis doctorem, atque latorem voluisse pro se & Petro tributum soluere, quum prorsus ab eodẽ debito esset liber, ne exactoribus scandalum irrogaret, suo indicans exemplo, quantũ sit obedientię humilitatis bonum commendabile, quod ob Dei & proximi dilectionem impenditur. Nam quisque pluris ęstimare debet proximi pacem, quàm temporale lucrum: nec non Dei voluntatem propriæ præponere affectioni. Consentiendum proinde est legi diuinæ tota animi intentione, obtemperandum est etiam humanæ, si tamen sancta, si pia, si est honestati subnixa. Superioribus quoque est præcipue famulandum alacriter, ac etiam vniuersis (si fieri congrue potest) quemadmodum apostolus Petrus hortatur dicens: Subiecti estote oĩ humanę creaturę propter Deum, siue regi quasi pręcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum laudẽ verò bonorum, hæc est gratia in Christo Iesu domino nostro. Magna proculdubio, & omni commendatione dignissima est legum custodia, atq; senioribus pro Deo exhibita obedientiæ reuerẽtia, ad quam profecto persoluendam plurimum opitulatur beneficiorum Dei assidua meditatio.

1. Cor. 4.

1. Pet. 2.

Quòd ex collatis beneficijs sibi à Deo, obligatur homo suo obtemperare autori. Cap. V.

CLamat innata ratio, vt quisq; se illi spõte subiiciat, à quo habet vt sit. Humana siquidẽ natura quũ à Deo sit cõdita, & per eundem actualiter in esse subsistat, ex necessario quodam iustitiæ & æquitatis debito, mandatis sui obligatur obedire autoris. Nam etsi innumera sũt homini prærogata beneficia, quibus ad famulandum Deo astringitur: tamen ex hoc solo, quòd ab illo habet esse vsque ad mortem eidem obtemperare tenetur. Hinc naturæ lex vnumquenque diuinorum præuaricatorem præceptorum conuincit in corde, hinc cogitationes accusantes sentit in conscientię secreto peccator, ita

conspicue & recte, vt nullo accusatore indigeat, quippe quum ipsum aduersum se fit testis, accusator, & reus. Hãc plane exactionem interni examinis, hanc conflictationem iustitiæ & veritatis patitur & percipit iustus & nocẽs: diues & pauper, prælatus & subditus, infirmus & sanus. Quamobrem sicut nemo est, qui se abscondere valeat à calore eius: ita nullus inuenitur, qui nõ debeat Deo esse subiectus. Hæc profecto est sanctæ obedientiæ radix immortalis: hoc (inquam) est religiosæ seruitutis delectabile germen, quod quilibet eo complectitur charius, solicitiusque sectatur, quo lucidius Deum agnoscit, atque deuotius beneficia sibi ab ipso collata perpendit. Eia nunc expergiscere ò homo, amoue ignorantiæ velamẽ à corde tuo, excute iugum delictorum tuorum deprimens te, & reuolue animo quanto vales prudentius, quãtoque particularius, quam magna, quam præclara, quam proficua, quamve innumera dona tibi tuus contulit Dominus, tuusque quotidie non cessat exhibere Saluator. Quamuis enim delinquas grauiter, quanquam in multis offendas frequenter, tametsi te voluntarie ab illo auertas: nunquid suarum stillicidia gratiarum cohibet, ne pluant super te? nunquid Solis, Lunæ, Stellarumque splendorem abscondit, vt nõ super te luceãt, atq; radios diffundant? Porrò terra germinat fructũ suum, arbores diuersarũ specierum poma producunt, virgulta quæq; ad tuũ fœcunda sunt vsũ, & (proh dolor) intelligere dissimulas, à quo ista percipias. Tibi cũcta famulãtur elemẽta, nubes de cęlo imbrẽ opportunũ spargũt, dies diei & nox succedit nocti, vt tibi cũctisq; viuentibus præstẽt gaudiũ, tribuãt alimentũ, leuent fastidium, & prębeant exemplum & sine sensu, & absq; gustu torpescis & iaces. Postremo illo ordinante, iubente, atque dominante tibi seruiunt angeli, ministrant archangeli, vniuersæque cęlorum obsequuntur virtutes, tuam quærentes salutem, tuum cupientes profectum, tuam beatitudinem anhelantes, & neque ex his te conuertis ad illum, qui sua bonitate antequam esses se conuertit ad te. Nempe quum non esses, non erat qui resisteret, obaudiret, renueret, & tamen ipse sine te dignatus est facere te: te quoque existente, præuaricante, fugiẽte expectauit patienter, vt pœnitentiam ageres, vt rectiores vitæ mores componeres, & vt à sceleribus tuis te voluntarie cohiberes. Quid plura? O quàm frequenter ad cordis pulsat ostium, vt ingrediatur ad te, tecum maneat, in te conquiescat, suisque te participem faciat esse deliciis. Insequitur quippe te, quasi tuo ipse dominus indigeat famulatu, & tanquam sine te nequeat esse beatus: quum reuera tu absque ipso non dico non valeas esse beatus, sed neque esse quod es. Nam totum quod habes, ab illo habes, à quo est quicquid est: qui videlicet verbo suo sẽpiterno, sibique consubstantiali, ac coęterno fecit vniuersa quę sunt, sine materia, sine motu, sine tempore, absque suffragio, sicut propheta commemorat dicens: Quoniam ipse dixit & facta sũt, ipse mandauit & creata sunt. Parum namque dixi te ab illo totum habere quod habes, addo & hoc te ab ipso habere quod es. Quod enim es fecit ille qui est. Cęterũ qui fecit te sine te, quęret ne te propter se? Prorsus minime dicente propheta: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorũ non eges. Quęrit itaque te propter te sua illũ promouent bonitate, quę quantum in ipsa est, vult omnes saluos facere, & ad sui agnitionem venire: quatenus agnoscendo illi obtemperent, & obediendo remunerentur, a beati fiant, non de alio quàm de seipso, qui est summum bonum, incommutabile, ineffabile & sempiternum. Redi igitur ad te, & totis viribus totaque animi intentione famulare illi propter ipsum, quia bonus, quia misericors, quia pius & clemens est, qui se tibi absque vllo merito tuo prębet in patrem, in socium, in cibum, in pręmium. In patrem, inquam, quoniam te creando, non qualicunque te insigniuit forma sed ad suam fecit imaginem atque similitudinẽ, vt ipsum diligeres ex toto corde, ex tota anima, ex omnibusque viribus tuis, atque ab eodem expectares hęreditatem quam promisit diligentibus se, quam non vidit oculus, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Nihil enim terrenũ nihilque carnale promittere voluit, vt scires patrem te habere in cœlis, cui orando fiducia liter dicis: Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum: qui vtique filiis sibi obtemperantibus, sempiterno suo dignos exhibet esse consortio. Quod quidem vt crederes purius, ardentiusque diligeres, se tibi indissolubili charitate dedit in socium: quum videlicet tuam verbum, quod erat à principio apud Deum, & per quod facta sũt omnia, quę in cęlis & quę in terris sunt, in vnitate personę assumpsit naturam, in qua vtique non est dedignatus esurire, sitire, fatigari, flagellari, colaphizari, irrideri, conspui, facie velari, spinis coronari, felle potari, crucifigi, & cruciatu immanissimo occidi. Non enim in sua, in qua æqualis est patri, ea quę dicta sunt, potuit pati natura, quoniã impassibilis, inuisibilis & immortalis est. Tuam ergo in illo agnosce naturam, tuamque venerare carnem, in qua factus est per te passibilis, visibilis, & mortalis: nec non tuæ peregrinationis indiuiduus comes, sicut ipse ait: Ecce ego vobiscũ sum omnibus diebus vsque ad consummationẽ seculi. Hanc denique vnionem diuinæ, humanæque naturæ inconfusam, inseparabilem, ac inuisibilem, quæ est in Christo in vnitate personæ, sacramentum quoque spiritualis copulæ Christi, & ecclesiæ, diuinus sermo tibi reserare voluit, quando de Adæ latere formata mulier ostensa est illi, quam vtique quum vidisset, ait: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Quamobrem relin-

Psal. 32. Psal. 15. Matth. 6. Matt. 28. Gen. 2.

relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori, & erunt duo in carne vna: quod videlicet Apostolus apertius declarans inquit: Sacramentũ hoc magnum est, dico inter Christum & ecclesiam. Ipsam proculdubio carnem, quã Dei filius assumpsit de te, quando verbum caro factum est, & habitauit in nobis, eandem tibi præbet in cibũ quemadmodum ipse testatur dicens: Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo. O societas vera Christi & ecclesiæ, ò indissolubile vinculum vnitatis, capitis scilicet & membrorum, ò edulium singulare carnem vtique comedere saluatoris, atque per illam manere in ipso, & ipsum in se habere manentem. Huic cœlesti alimento saginato taliqueque sociato comite quis potest nocere? quis (inquam) vim inferre, quis fraudis venena infundere, quis mutuæ charitatis fœdera violare, quis paci intimæ suauitatem tollere, aut reciprocæ dilectionis quis valet ipso domino præsente ac recumbente intus soliditatem euertere, vel turbare? Tunc quippe angelorum spirituales celebrãtur excubiæ tunc fortis armatus aduersus aereas potestates, ne violenter irrumpant, cordis custodit atrium, si tamen ipsum custodiat & non insolescat de munere, nec torpescat ignauia, neque ex spirituali percepta dulcedine securitate præsũpta, ab interna exercitatione deficiat. Nã quemadmodum vt ardeat semper opportuna fomentis nutriendus est ignis: ita vt perseueret in corde deuotis orationibus vi. tuosisque operibus Christi excitandus est amor. Iugiter quippe meditandum est, saluator noster quanta nos charitate dilexerit, qualia pro nobis pertulerit, quove nos dignatus sit redimere precio. Hoc namque conuersis fidelibus apostolus Petrus insinuare volens dicebat: scientes quod non corruptibili auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine, quasi agni incontaminati & immaculati Christi, & Paulus: Empti (inquit) estis precio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro. Sane ex difficultate curationis, languoris magnitudo percipitur, atque ex precii exhibitione spiritualis seruitutis quam sit graue onus agnoscitur. Porrò ipse Dei & hominum mediator homo Christus Iesus nullum aliud pro electis suis voluit exponere preciũ, quàm gratis præbere se ipsum, vt aduerterent, quanta eos charitate diligeret. Antiquæ siquidem damnationis aboleuit chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, illudque affixit cruci, reconciliando nos Deo per sanguinem suum, necnon expoliãs (sicut Apostolus commemorat) principatus & potestates, traduxit confidenter palàm triumphans illos in semetipso, fecitque de captiuis liberos, de inimicis charissimos, atq; de alienis patris sui cœlestis adoptauit in filios. Totum itaque hoc sui meritũ effecit cruoris, quem pro prædestinatis, effudit in preciũ, quatenus eisdem se postmodum charitate gratuita exhiberet in præmiũ. Nõ enim decebat, vt aliud quàm seipsum pro hominibus offerret in præmium, quatenus Deus omnia esset in omnibus, & sine quo nullatenus valebat esse beatus. Quid igitur retribuet homo redemptori & domino suo pro omnibus, quæ retribuit ei? Calicem vtique obedientiæ salutaris accipiat, cũctisque mandatis ipsius parere conetur, nedũ innumerabilium beneficiorũ astrictus debito, verũ etiã vniuersarum creaturarũ eruditus exemplo.

Ephes. 5.

Ioan. 6.

1 pet. 1.

Col. 2.

Quòd omnia, quæ à Deo facta sunt, etiam quæ eidem aduersari videntur, ipsius subduntur imperio. Cap. VI.

Deus & dominus noster quemadmodũ sempiterno verbo suo cũcta creauit ex nihilo: ita potestate sua vniuersa proprio regit imperio, adeo vt nulla excipiãtur quæ non illi famulentur, ne ea quidem, quæ maiestati eius aduersari noscuntur. Sunt quippe dæmones, qui in cælo conditi aduersus illũ in ipso suo creationis exordio præsumpserunt eleuare ceruicem. Audi prophetam quid de eorũ principe, qui donis ac dignitate eminebat cæteris, senserit. Ascẽdam (inquit lucifer) in cœlũ, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Cordis elationem percepisti, casum quoque aduerte? Veruntamen ait, ad infernum detraheris in profundum lacus, qui te viderint inclinabuntur, teque prospicient. Nunquid iste est, qui turbauit terrã, qui cõcussit regna, qui posuit orbem desertum, & vrbes eius destruxit? Omnes reges gentium dormierũt in gloria, vnusquisque in domo sua, tu autẽ proiectus de sepulcro tuo quasi stirps inutilis & saniæ pollutus, & obuolutus cum iis, qui interfecti sunt gladio, & descenderunt vsque ad fundamenta lacus. Alium præterea prophetam quid de eodem per spiritum intellexerit, ausculta: Tu signaculũ (inquit) similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti. Omnis lapis preciosus operimentum tuum. Tu cherub extentus & protegens, posui te in mõte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ donec inuenta est iniquitas in te. Polluisti sanctificationem tuã, producam & ego ignem de medio tui qui comedet te, & dabo te in cinerem super terram in cõspectu omnium videntium te. Hunc plane tenebrarum principem quotquot superbiendo imitati sunt, apostatæ angeli effecti sunt, atque æterni incendii cruciatibus mancipati. Hi namque quanuis natura sint immortales, ingenio acutissimi, doctissimi experientia, & virtute potentes, inuiti nolen-

Esa. 14.

Ezech. 28.

nolentesque obtemperant domino, nec quicquã nisi eo permittẽte aut iubẽte, agere queũt. Quęrebãt siquidẽ (prout euãgelista testatur) dũ à domino pellerẽtur ab hoĩe, ĩtroire porcos, quod minime (nisi prius ab eodẽ potestate obtenta) cõplere potuerũt. Petiit deniq; Sathã (sacro referẽte eloquio) vt sanctißimũ tẽtaret Iob, permissũ est illi (eo intacto) omnem ipsius præripere facultatem. Quumque in hac tentatione robustißimus athleta perseuerasset immobilis, poposcit denuo vt feriretur in corpore, quem profecto à planta pedis vsque ad capitis verticem dirißima plaga percussit. Fefellit plane diabolum ipsius dolosa temeritas, dum enim patientißimum virum in petendo curauit euertere, eundem iusto Dei iudicio gloriosißime coronauit. Hinc antiqui hostis impotentia patenter ostenditur, hinc etiam aperte colligitur, quod dum facinus aliquod mali cõtra dominum perpetrare videntur, ipsius nolenter obsequuntur imperio, qui secreto suo consilio sẽper bonum de commißis excelsibus dignatur elicere. Hæc plane est diuinæ bonitatis singularis regula: hæc, inquam, est iudiciorum Dei incomprehensibilis altitudo, atque arcana sapientia, quę ad bonum, malorum hominum, immundorumque spirituum (ipsis ignorantibus) vtitur instrumẽto. Quod quidem in Iuda, Iudæorum principibus, in regibus, ac tyrannis Christi ecclesiam persequẽtibus, innumerisque aliis, quos enumerare longũ est, manifestißime comprobatur. Quamobrem claret conspicue, quòd scelesti & peccatores non vtique spõte, sed prorsus coacte diuino parẽt imperio. Cæterum si peruersi & in reprobum traditi sensum proprio famulantur autori, dum illius peragunt iudicia, eiusque iustitiam profitẽtur, quid de iustificatis hominibus, beatificatisque spiritibus animaduertendum sit, qui legit, intelligat. Vna quippe omnium de quibus loquimur, est intentio, votum simile, æqualis consensus, domini videlicet vniuersalis iussa complere, tametsi homines nunc infirmitate superati, nunc fragilitate deuicti, nunc ignorantia depreßi, interdum etiam sub virtutis imagine delusi, legis mandata pręuaricando pręterẽãt. Velle quidem illis adiacet, perficere autem, prout dignum est, nequaquam valent, captiuante eos in neceßitate peccãdi lege peccati, quę est in membris eorum, quę vtique legi mentis & rationis indesinenter aduersari cognoscitur. Vnde merito non illis, sed peccato inhabitanti in carne ipsorum huiusmodi ascribuntur transgreßiones, quę potius ex infirmitate, quam ex voluntate patrantur. Laborandum itaque ab omnibus est, totisque conatibus insistẽdum diuina seruare pręcepta, si in vitam concupiscunt introire ęternam. Cęterum quod ex seipsis nequeunt aliarum creaturarum erudiantur atque accendantur exemplo. Quamobrem disce ò homo ex iis, quæ te inferiores sunt, tuo domino famulari. Pudeat te, qui es Dei insignitus imagine & ratione decoratus ab iis, quę sensu carent & ignorant dominum, superari. Suspice (quęso) cœlum, & intuere diligenter quanto ordine, quanta mensura, quantave perseuerantia cœlestia corpora, & stellarum numerositas, quę in cæli firmamẽto sunt sitæ, cursum peragant suum. Legem quippe sibi semel impositam nec paruo quidem tẽporis momento prætereunt. Sol namque splendore suo decorat diem, fugat tenebras, corda lætificat motuque suo diuidit horas, sua verò virtute terrę radices penetrat, easque germinare facit, necnon vniuersa, quę in illa vegetantur & viuunt, Deo iubente fouet & nutrit. Luna quoque noctis opacitatem clarescere facit, & peregrinantibus atque nauigantibus luce sua solatium præstat non modicum. De syderum autem rutilantium operatione quid memorem, quum & ipsa corporibus inferioribus multiplices diffundant effectus? Firmamenti verò quis in hac mortali carne detẽtus harmoniacum valet sustinere concentũ? omni quippe inferiori mobilitate mobilius, cæterorum radiantium corporum decore præclarius, atque cũctorum organorum modulatione suauius, ordinatißimo motu mandatum sibi traditum pręterire non potest. Hyems denique & æstas, autũnus & ver, dies & nox, calor & frigus, insitos ab autore suo complent actus. Vniuersa quidem hę, etsi naturalem vsum interdum, vel sibi indictam legem variare videantur, id nequaquam ex obedientiæ transgreßione, sed ex diuina potius dispositione prouenire dignoscitur. Hinc est quod dimicante aduersus Gabaonitas Iosue à domino obtinuit precibus, vt nequaquã ad occasum sol prius vergeret, quã de suis se hostibus vindicaret. Hoc namque posteris fuit memoriale maximum, quatenus discerent, quàm exorabilis sit Deus, & iustorum preces omnipotens quàm clementer admittat, sic enim legitur: Stetit sol in medio cęli, & non festinauit occumbere spacio vnius diei. Nõ fuit ante nec postea tam longa dies, obediente domino voci hominis & pugnante pro Israel. Denique quum excrescentibus supra modum in mũdo sceleribus vellet dominus omne hominũ genus aquarum inundatione perimere, pręter naturę vsum cœli cataractas apertas fuisse perhibetur quarum exuberante abundantia (exceptis iis paucis, quos arcę clausura protexit) omnis viuens anima moriendo defecit. Sic Sodomitarum & Gomorreorum populi ad exercendũ interitũ ignis & sulphuris copiosa congeries è cęlo dilapsa, quę omnes pariter vna hora consumpsit. Hoc nimirũ iubenti domino obtemperantibus creaturis gestum est, quę ad corripiendum impiorum facinora ad nutum suo famulantur autori, sicut scriptũ est: Pugnauit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Hinc plane insolitę de cęlo tempestates, elementorum concußiones, fragores turbinum,

Iob 1. — Iosu. 10. — Gen. 7. — Sap. 5.

num, procellarum sęuitia, maris tenebrosa commotio, euersiones vrbium, terrę sterilitas, pestes hominum, iumentorumque & horum similia absque numero, quæ nunc generaliter in quibusdā regionibus & locis, nonnunquam specialiter (teste experientia) peccatis exigentibus prouenire noscuntur. Dignum profecto est, vt quos diuina beneficia gratis collata non corrigunt, hos varietates temporum, clades diuersę asperitates bellorum, calamitatum pressuræ, atque tribulationes multifariæ ad sui prouehant cognitionem erroris. Discantque à suis prauis voluptatibus abstinere, necnon in afflictione positi Deū timere, quē in tranquillitate constituti nequaquam voluerūt agnoscere. Idem namque est pater & dominus, quemadmodum perhibet dicens: Patrem nolite vocare vobis super terram, vnus est pater vester qui in cælis est. Alio vero in loco: Vos vocatis me (inquit) magister & domine, & bene dicitis: Sum etenim. Neque quum per præuenientē gratiam internas consolationes, insolita tribuit dona, atque per creaturarum cōtinuum famulatum humanam allicit mentem, id proculdubio agit vt pater. Cæterum quum terret minis, tētationibus flagellat, premit aduersitatibus, & tam è cęlo quā de terra inopinatis concutit signis, ista profecto operatur vt dominus. Vtrunque verò alternatim perficiendo siue beneficiis mulceat, siue flagellis corripiat, semper diligit. Ipsum audi dicentē: Estote misericordes sicut & pater vester misericors est, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Itēque: Si vos quū sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester cęlestis dabit spiritum bonum petentibus se? de correptione autē quidē Ego (inquit in Apoc.) quos amo, arguo, & Paulus ait: Fili mi noli negligere disciplinā domini, neque fatigeris dum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, castigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit, in disciplina autem perseuerate, tanquā filiis offert se Deus; quis enim filius, quem non corripit pater? Quòd si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri & non filii estis. Quum itaque corpora cælestia & terrestria, animata atque inanimata, peragunt insitum ac naturalem cursum suū, seu pro exequenda iustitia in puniendis, corrigendisque peccatoribus vsitatum pręferre videntur effectū; proprio obediunt conditori, & tacite hominibus innuunt, quantum & ipsi domino suo debeant esse subiecti, qui vniuersis visibilibus præeminent dignitate naturę, multiplicitate donorum, atque promissione cælestium.

Mat. 23. Ioan. 13. Luc. 6. Apoc 3 Heb. 12

Quòd tectilia & ueneranda sunt Dei iudicia.

Cap. XII.

SVperiori tractatu vt potuit sermo incultus, compendiose disseruit, qualiter cęlestia ac terrestria corpora iussa diuina perficiant. Nam etsi quantulumcunque illi percipiantur esse contraria; iudiciorum tamen suorum, velint nolint, peragunt æquitatem. Nihil in cęlo & in terra fieri sine causa nemo ambigat. Verum quū eorū, quæ fiunt, rationes ab hominibus agnosci nequeāt, prorsus venerādæ sunt, quoniā verę, rectæ, sanctæ, atque inscrutabiles ad plenū existūt. Cur floreat prosperitate peccator (errans vt ouis quę periit) ad tempus conuertendus in finem: aut quare iustus tribulationibus atteratur diuersis, & pusillanimis effectus iustitiæ semitas deserat, quis apprehendere valet? Quòd vnus nullo suo pręcedente merito iustificetur, assumatur è seculo, & diuino mācipetur obsequio, & alter relinquatur in tenebris delictorum vinculis irretitus; quis nō miretur? Iudicio profecto Dei sunt ista, & millia his similia proposita humanis aspectibus, quæ miranda sunt potius quam discutienda, quoniam in iis caligat sensus, hebetat intellectus, ratio deficit repercutitur animus. Hoc Apostolus considerās, admirando prorupit & ait: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis enim nouit sensum domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis dedit illi & retribuetur ei? Propheta quoque in hunc sensum deductus inquit: Iudicia domini vera iustificata in semetipsa. Non dicit iustificata ab hominibus, nō ab angelis, neque ab archangelis, sed signanter ait in semetipsa, vt scias ipsa esse recta & irreprehēsibilia, iustificata vtique apud eum, qui in verbo suo & sapientia sibi coæterna disponit cuncta priusquā fiant, nihil incognitum, nihil indiscussum, nihilque inordinatum relinquens, sed omnia suo tempore præordinato perficiens in pondere, numero, & mensura qualiter fieri debent: quanquam aliter arbitrentur qui carnales sunt, & carnaliter Dei opera metiuntur. Qui autem spirituales sunt, & spiritualiter diiudicant omnia, nequaquam de iis quæ intelligunt, scandalizantur, sed Deum in omnibus laudant, venerantur & colunt; vniuersaque iudicia ipsius esse vera pronunciant. Prophetam obserua confitentem: Iustus (inquit) es domine, & rectum iudicium tuum. Iustus vtique est, quum vnicuique reddit secundum opera sua. Rectum verò iudicium suum esse perhibetur, quū miseretur cui voluerit, & quē vult indurat, mortificat quoque & viuificat, deducit ad inferos & reducit, absq; vlla prorsus personarum acceptione. Hinc quippe à rectis corde peruersi, à Deum timentibus Deum contemnentes, & ab impiis & iniquis iustificati discernuntur & pii. Nam isti humile cor habentes de Deo in bonitate sentiunt, & in cordis simplicitate quærunt illum: illi autem tanquam elati & cæci iniustum Deum esse opinantur, & nihil eum de rebus humanis curare fatentur. Huiusmodi dæmonibus ex parte assimilatur, atque ex parte brutis animalibus comparantur, dum

Rom 11 Psal. 18 Psal. 118

solum

solum visibilia appetunt, & tantum ea, quæ carnis sunt, sapiunt. Horum personam propheta expressit, qui ait: Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Considera prǽterea quid sapiens de talibus sentiat: Dixerunt (inquit impii apud se non recte cogitantes: Exiguum & cum tędio est tépus vitę nostrę, & non est refrigerium in fine hominis, & non est agnitus qui reuersus sit ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hęc erimus tanquam si non fuerimus, quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aer, & transiet vita nostra tãquam vestigia nubis, & sicut nebula dissoluetur, quę fugata est à radiis solis, & à calore illius aggrauata. Venite ergo fruamur bonis, & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter, Coronemus nos rosis antequam marcescant, nullum pratum sit, quod nõ pertranseat luxuria nostra. Vbique relinquamus signa lætitia, quoniam hæc pars nostra, & hęc est sors nostra. Ista vtique seculi amatores, voluptatumque carnalium sectatores intra semetipsos imprudentissime pertractantes, ac definiẽtes demoliuntur (quãtum in ipsis est) & dissipant, quod bonitatis est, quod sapientiæ, quod misericordiæ, quod æquitatis, quod gratia. Malorum quoque condigna supplicia, & præmia negant promissa iustorum. Vtinam tales præterita saperent, & intelligerent pręsentia, ac nouissima prouiderent, profecto ab errore suo resipiscerent, & Deum in cunctis iudiciis & operibus suis laudarent, glorificarentque. Qui facit (sicut scriptum est) magna, inscrutabilia, & absque numero, eorum quædã ordinans & per seipsum dirigens, multa quoque per spiritualem creaturam inuisibilem quidẽ nobis, sibi autem perfecte notissimam. Ipse nanque ad sui gloriam angelicam condidit naturam, quam vtique diuisit in ordines, distinxit in species, diuersificauit in donis, & in ministeriis deputauit, dicente Apostolo: Nonne omnes administratorii spiritus sunt in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? Verum ex eorũ numerositate maxima quidam exeunt vt ministrent, cæteri verò autoris sui gloriam contemplãdo assistunt, sicut propheta in spiritu se vidisse testatur dicens: Millia millium ministrabant ei, & decies cẽtena millia assistebãt ei. Sic tamẽ exeũt qui ministrant, vt nequaquam vel ad momentũ Dei careant visione baata. Et taliter qui assistunt conditoris sui diuina specie perfruuntur, vt arcana Dei consilia, quæ illis reuelanda interioribus demonstrantur, minime ministrare desistãt, quod sacrarũ probatur autoritatibus scripturarũ. Omnis siquidem illorum beatorum spirituum multitudo in nouem ordines distinguuntur, ex quibus superiores quatuor, dominationes videlicet, throni, cherubim, ac Seraphim assistere, reliqui verò ministrare perhibentur. Angeli nanque hominũ intendunt custodię, eorumque saluti, ipsos erudiendo, exhortando, protegendo, & deprecationes, orationes, ac illorum vota diuino cõspectui fideliter offerendo inuigilant. Archangelis autẽ cura est hominibus reuelare mysteria, atque cœlestia reserare sacramenta, non singula, sed excellentiora & sublimiora, quemadmodũ in Michaele, & Gabriele patet archangelis. Nam quotiescunque aliquid magnum manifestatur faciendũ per vnum archangelorum id agitur. Porrò ad declarandum Dei gloriam, & promouendam hominum fidem, spirituales sunt institutæ virtutes: quę creberrima (domino iubente) perficiunt miracula, ex quibus diuina pandatur autoritas. Sunt prǽterea angelicæ ordinatæ potestates, vt apostaticos coerceant spiritus, illorumque compescant virtutem, ne fidelibus noceant, quantum obesse desiderant. Principatuum denique ad hoc intentus est ordo: vt videlicet cæteris ministrantibus spiritibus principentur, atque eos de iis, quæ agẽda sunt, doceant. Diuinę siquidem contemplationi inhærentes, de fonte sapientiæ verbi hauriunt ipsius beneplacitum voluntatis, quod sibi subiectis agminibus manifestent. Per hos igitur ministrantium angelorum ordines, quos compendio se perstrinximus, Dei colendissima bonitas humani generis regimen, atque salutem inuisibiliter operatur miro ordine, modo ineffabili, scientia certa, & incomprehensibili charitate. Mortalium quippe lãguet ingenium, & in disponẽdarũ magnarum rerum prudẽtia ambiguitate caligat, nisi sanctorum angelorum atque archangelorũ erudiatur oraculis. In mundi quoque huius periclitantur anfractibus, necnon & diuersarum tentationum immundorum spirituum superantur insidiis, si non per spirituales Dei nuncios roborentur. Ipsorum nanque ministrantium agmina beatorũ sedulo officio & dilectione syncera assistunt nobis orantibus, intersunt psallẽtibus de nostris gaudentes profectoribus propheta hoc attestãte qui ait: Præuenerunt principes coniuncti psallẽtibus in medio iuuencularum tympanistriarum. Verum si quando operibus misericordiæ & deuotionis studio vacare nos viderint, mira exultatione lætantur, easdem diuino præsentantes cõspectui: quemadmodum Tobię sancto ab angelo Raphaele dictum fuisse legitur: Quando orabas (inquit) cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & relinquebas prandium tuum, & mortuos per diem abscõdebas in domo tua, & nocte sepeliebas, ego obtuli orationem tuam domino. Cornelio quoq; in actibus apostolorum perhibetur dictum fuisse ab angelo: Orationes tuę & eleemosynę tuę ascẽderunt in memoriam in conspectu domini. Erat enim vir timens Deum cum omni domo sua, quamuis gentilis, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper. Assidua siquidem vigilantia ipsi angelici spiritus comitantur nos in periculis, in laboribus, in infirmitatib, in ne-

Sap. 2. Iob. 5. Heb. 1. Tob. 12. Act. 10.

nati sumus. Attende, quæso, mira huius medici opera, fecit lutum semel ex sputu, & cęco nato reddidit visum, digitos in auriculã posuit & pręstitit auditum, sanauit paralyticos, leprosos mundauit, iacentes erexit, mutis loquelam, & mortuis iussu suo largitus est vitã. Superfluum postremo arbitror esse verbis insinuare dominum Iesum summum, & sapientissimum esse magistrum, quũ euangelia sacra ipsius documentis sint plena, atque quotidie in ecclesiis per orbem circunquaque diffusis illius monita populis denuncientur: quibus pro sui reuerentia obedientiæ assensum decet impendere, atque nullatenus contradicere. Demum de exemplis per quæ ad nostri obedientiam promouemur conditoris, quid memorem, quum videlicet tot sint exempla, quot creaturæ sunt factæ, non in singulis semel: sed multipliciter in singula? Taceo de segetibus, de arboribus, de volucribus, de piscibus, de iumentis, de corporibus cælestibus, de angelis, archangelis, cæterisq; spirituum beatorum ordinibus: de quibus in superioribus capitulis dissertũ est, quã sedulo, quam efficaciter perficiendo opus ministerii sibi crediti diuina impleant iussa, & exemplo suo ad sui homines famulatum erudiant saluatoris. Proferatur itaq; nunc ad publicũ Dei & hominũ mediatoris exemplum, qui sicut cęteras, ita obedientiæ virtutem dicto pariter commẽdauit & facto. In ipso siquidem tanquam pręclarissimo speculo obedientiæ fulget imago, veręque subiectionis forma conspicitur, adeò vt nusquam pro documento mentis sit acies diuertenda, quippe quũ in illo virtutis huius reperiatur copiosa perfectio, eo affluentius, quo eius persona est dignior, vberior gratia, & meritorum numerositas locupletior. Tãtus nempe ac talis est ille de quo loquimur, vt dignissime omnis ipsius prædicetur actio, & in cũctorum fidelium exponatur exemplum, quum idem sit Deus & homo in vna persona. In ea profectò natura, qua Deus est consubstantialis, & coæternus est patri, genitus ante tẽpora, de Deo Deus, de lumine lumen, de omnipotente omnipotens, gignenti coæqualis, sine initio, absque dissimilitudine, sine motu, continens omnia, perlustrans singula, vniuersa complectẽs: per quem vtiq; facta sunt, quę sunt, siue in cęlo siue in terra, & in quo vita sunt, quæcũq; facta sunt, nõ materialiter, nec localiter, neq; tẽporaliter, sed essentialiter, sed incircunscripte. Non enim quæ facta sunt, de ipsius essentia creata sunt: sed in ipso priusquã fierent per ipsum vita erant, hoc Euangelista perhibente, qui ait: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ est nihil, quod factum est, in ipso vita erat. In ea itaque natura, qua Deus est, nullã obedientiæ dedit formam, nullumq; subiectionis mundo reliquit exẽplum, quum sit cum patre & spiritu sancto vnus Deus, vna substantia, vna identitas, vna potestas,

Ioan. 1.

vnaque maiestas, cui flectitur omne genu, omnis lingua cõfitetur, & omnis creatura collaudat. Verum in ea natura, quam in vnitate personæ verbum assumpsit: quæ videlicet natura erat visibilis, palpabilis, passibilis, & mortalis, omnem obedientiæ perfectionem ostendit: ita vt vita eius sit exemplar imitabile, obedientię magisterium, norma virtutum, subiectionis regula, & obsequendi via, per quam quicunq; graditur, periclitari non potest, sicut ipse ait: Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumẽ vitę. Quis enim, oro, tã fideliter, tã perfecte, tamq; perseueranter diuinę voluntatis iussa peregit, quemadmodum mediator Dei & hominũ homo Christus Iesus, qui peccatum nunquam fecit, & nulla penitus in obedientiæ transgressione deliquit? Quamobrẽ Iudæis fiducialiter aiebat: Quis ex vobis arguet me de peccato? Et patri: Ego, inquit, te clarificaui super terram, opus consummaui, quòd dedisti mihi vt faciã. Nẽpe sicut patris obedientiam, ita semper est zelatus honorem & gloriam, verbo, prædicatione & opere. Porrò quum oues, boues, columbas vendentes, & nummularios stare in templo (quod minime licebat) aspiceret, flagello resticulis facto maxima cum autoritate eiecit dicens: Auferte ista hinc, & nolite facere domũ patris mei domũ negociationis. Lazarum quoq; resuscitaturus fremens in semetipso præmissa oratione inquit: Pater gratias tibi ago, quoniam audisti me, ego autẽ scio quia semper me audis, sed propter populũ, qui circũstat, dixi, vt credat quia tu me misisti. Ad Iudæos similiter loquens ait: Ego glorifico patrẽ meũ, & vos inhonorastis me. Sane si vniuersa Euangeliorũ percurras volumina, luce clarius intelliges filiũ Dei in ea forma, qua minor est patre, gloriã zelasse paternã, illãque patefecisse miraculis, locutionibus declarasse, atque ipsius voluntatem in cunctis suis actionibus perfecisse. Hinc est quòd in Iordanis flumine à Ioanne Baptizato paterna vox testimoniũ illi perhibuit dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Hoc idem in columbæ specie visibilis spiritus sanctus insinuauit hominibus hunc esse innocentem, iustum & sanctũ à prophetis prænunciatũ, qui humani generis aboleret facinora. Id profecto per eum nequaquam fieri potuisset, si vel minimum pręuaricationis habuisset contagium. Quis enim ignorat, quòd immundus quilibet nequit mundare immundos? sed neque seruus debito obnoxius valet sibi similes reddere libertati? Venit igitur dominus Iesus testimonium habens à patre & spiritu sancto, à lege & prophetis, spiritu, aqua, sanguine à labe peccati mundare immundos, atq; seruitute diaboli per crucis suæ mysterium in se liberare credẽtes: quatenus etiam obedientię ipsius interueniente merito, fieret omniũ electorum caput, & vniuersalis princeps, cui

Ioan. 8. Ioan. 8. Ioan. 17. Ioan. 2. Ioan. 11. Ioan. 8. Matt. 3.

flecteretur omne genu, quemadmodum Paulus (Philip. 2.) testatur dicens: Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomé, vt in nomine Iesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Dignum profecto fuit, vt sicut idem homo Christus Iesus in omnibus & præ omnib. obtemperauit Deo: ita illi vniuersa famulentur, illum colant, & laudent. Obediens itaq; fuit Deo, voluit etiam propter nos obtemperare parentibus, quas vtique meritis, virtute præcellebat & gratia. Sic quippe legitur (Luc. 6.): Descenditque cum illis Nazareth, & erat subditus illis. Debitum quidem est obedire maiori: virtus verò est obsequi æquali, sed omni est commédatione dignissimũ, quum quis sponte inferiori se exhibet famulum. Nempe quamuis ratione generationis humanæ beata virgo Maria homine assumpto esset superior, quia mater, supra modum nihilominus & incomparabiliter genitrice sua ille erat sublimior quia Emanuel, quia mediator, quia receptor: plenus vtiq; sapientia, plenus gratia, plenus veritate, plenus Deo: ita vt de plenitudine eius acciperent vniuersi, et ã ipsa, quæ genuit. Quum igitur omnium charismatum spiritualiũ adeo esset plenissimus, vt absq; vlla sui diminutione in cũctos ipse effunderet gratiam, dignatione tamen quàm maxima pro eruditione nostri voluit obtẽperare Mariæ. Didicit nanque (sicut Apostolus (Heb. 5.) commemorat) ex iis quæ passus est, obedientiam: quatenus omnibus obtemperantibus sibi fieret causa salutis æternæ. Nemo quippe ambigat dominum Iesum quum adhuc in puerili esset ætate, obsequia præstitisse Mariæ, ipsique Ioseph tanquã verum hominem promouentem matrem, & virtutes exercẽtem, non sibi aggregando meritum, sed nobis, quibus datus est, natus, atque exhibitus. Auxit (inquam) merita in exercitatione virtutũ, non vt ex numerositate efficaciora fierẽt, sed vt ex difficultate atque diuersitate operum, amoris sui erga nos insinuaret vehementiam, nec nõ virtutum omnium tribueret magisterium. Obediens itaque fuit patri cælesti, obtemperauit parentibus, legis mandata compleuit: quatenus obedientiæ necessitatem, perfectionemque commendaret & meritum, discerentque vniuersi neminem adultum & discretione vtentem, absque obedientiæ virtute posse saluari: quæ profecto qualis esse debeat, sequentia declarabunt.

De duplici obedientia, necessitatis videlicet & voluntatis. Cap. IX.

DVplicem esse obedientiam, per quam quisque saluandus regnum cælorum ingreditur, qui recte intelligit, verissime confitetur. Est nanque obedientia necessitatis, & est voluntatis. Necessitatis quippe, vt sine ipsa nemo saluari valeat. Voluntatis verò non sic. Potest vtique homo ad salutem pertingere sine obedientia, de qua loquimur, voluntatis; verum ad perficiendum candé necessitatis obedientiã, vt meritum habeat apud Deum, expedit vt volũtate libera peragatur. Nam si coactus quis aut metu compulsus obtemperet, caret prorsus commẽdatione, atque mercede. Seruus quippe est eiusmodi, & seruiliter famulatur, vnde minime de suo opere meretur laudem. Dominum audi dicẽtem (Ioan. 8.): Seruus (inquit) non manet in domo in æternũ. Tolle à seruo minas, amoue flagellum, nullas aduersus eum proferas contumelias, & illico videbis ipsum insolescere, tabescere ocio, iniuriosa verba promere, præcipienti repugnare, bonũque inchoatum omittere, tam diu operatur, quã diu solicitudinum calcaribus perurgetur, nullo affectu trahitur, nullo beneuolentiæ amore constringitur, nulloque charitatis vinculo alligatur: fugam meditatur arripere a cõspectu domini sui, subiectionis iugum a se conatur excutere, vt libertate concupita potiatur, malumq; omne perpetrare desiderat, si ei liceat impune transire. Sane vniuersa, quę de empititio seruo commemorata sunt, illi inesse conspicies, qui solũ metu mortis, aut futuri terrore iudicii, seu horrore gehennalis incendii, aliquid boni operari videtur. Vellet profecto (quantum in ipso est) vt non esset iudex, non lex, non pœna, non carcer, non mors. Quamobrem absq; affectu operis solo malignitatis exagitatus affectu, destruit totum quod est religionis, quod honestatis, quod iustitiæ, quod sanctitatis, quod virtutis, & quod deniq; meriti. Condemnatur vtique a semetipso qui talis est, etiam nullo aduersus eũ palã testimonio perhibente: tametsi actiones nonnullas exterius agat, quæ de genere bonorum esse censeantur. Potest quippe falli homo, qui videt secundum faciem, nequaquam autẽ Deus, qui corda perlustrat. Viuus est .n. Dei sermo (inquit Apostolus (Heb. 4.)) & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsq; ad diuisioné animæ ac spiritus, compagum quoq; ac medullarũ, ac discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem sunt nuda & aperta oculis eius. Quamobrem ea, quæ fiunt iuxta intentionem operantis, & ipsius voluntatem metitur omnipotens, æquus & verus arbiter, redditq; singulis prout eorum interioris hominis siue ad bonum siue ad malum ordinatur, affectus. Hinc est quòd obedientia, quæ dicitur necessitatis, si nõ perficiatur voluntate informata charitate & gratia, Deo nullatenus placet. Habet quidem meritum, sed non apud Deũ. Habet (inquam) meritũ, non cęleste, neq; remunerationis æternæ, sed transitorium & temporale, sicuti est propagatio sobolis, terrenarum multiplica-

tio facultatum, honoris fastus, præeminẽtia magistratus, corporalis incolumitas, popularis fauor, & successus diuturnus prosperitatis visibilis & caducæ: interdum etiam gratiæ gratis datæ additamentum disponens homines ad percipiendum, ac promerendum gratiam gratum facientẽ. Hęc plane momentanea bona etsi hominibus carnaliter viuentibus placeant, & concupiscibilia atque magna esse videantur: in comparatione tamen retributionis æternæ exigua sunt, vilissima, male vtentibus perniciosa, & nullius æstimanda. Quonam (quæso) modo magnipendendum & amandum est ab homine id, quod est illo inferior conditione, dignitate, & fine: quod videlicet amittitur frequentissime, inuite relinquitur, valetque cremari igne, à latronibus deprædari, corrumpi à tinea, atque rubigine deuastari? Hoc volens insinuare Saluator aiebat: Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, vbi nec ærugo neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Thesaurizat profecto sibi in terra vilem & momentaneum thesaurum, qui obedientiæ spreto bono timore suppliciorum superatus, vel commodi temporalis amore illectus perficit ea, quę prohibet Deus, sub fucatæ colore virtutis sibiipsi pueriliter blandiendo. Contingit enim persæpe, vt quis obliqua intentione deceptus bonum aliquod agat non bene, propter quod fit vt vnde se arbitretur placere Deo, eidẽ magis ipse displiceat. Obtemperandum itaque est Deo, eiusque parendum mandatis, illis vtiq; quæ ad salutem sunt necessaria: non segniter, nõ coacte, non seruiliter, nec mercenarie, sed corde recto, intentione non ficta animo volenti, studio sedulo, alacri mente, ignito affectu, cõstanti proposito, diuturno labore, opere indefesso, atque solicitudine peruigili. Quisquis igitur hæc, quæ memorata sunt, adimplere desiderat, nequaquam transgressoribus supplicia minata consideret, nõ propriæ infirmitatis imbecillitatẽ perhorrescat, neque præuaricantium grauissimos expauescat casus, vt non pusillanimitate frangatur, quin potius malo eruditus alieno, se humiliter Deo prosternat, & fidei oculo ipsius bonitatẽ erga se exhibitam fidenter inspiciat, atque iugiter reuoluat animo quanta naturalia, corporalia, spiritualiaue dona perceperit supra meritum, pręter votũ, & vltra condignum. A se quoque recognoscat boni nil posse, ac rectum nil velle. Quamobrem tota intentione, totoq; conamine confidat in domino, qui sicut posuit necessitatẽ in mandato, & laborem in præcepto: ita & ad exequendum illud prębet auxilium, virtutem tribuit, præstat intellectum, seq; diligentibus promittit præmium. Non enim ignorat vtilitatem figmenti nostri, & concupiscentiam per peccatum & pro pœna peccati

Matt. 6.

nobis inflictam: qua ad visibiliũ amorem etiã nolentes impellimur. Hac quippe de causa illa imperat, quibus obligamur ex debito, atque prouocamur exemplo. Sane non sunt impossibilia, sed neque valde grauia, si in peragendis illis deliberata adhibeatur voluntas. Cęterum si qui hominibus famulantur aut necessitatis astricti vinculo, aut exiguo obligati precio, tam aspera, tamq; cõtinua perferunt onera quanta (oro) sustinere debent aduersa pro Christo homines diuinis obsequẽdo mãdatis? Inest vtiq; cunctis, qui Deo obedire satagũ, necessitas, quam profecto dulcorat charitas, opitulatur gratia, & præcipientis lętificat autoritas. Ipsum dominum audi dicentẽ. Tollite (inquit) iugũ meũ super vos, & discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Mira res suauitate plenissima, & veritate suffulta iugum enim & onus præceptum vocat, quod quidem iugũ dicit esse suaue, & onus leue. Amoue dilectionem ab animo obedientis, & illico sentiet mandatũ esse iugum asperrimum, atque onus grauissimum, & prorsus intolerabile. Eregione propone legem amanti, & nullo presso onere, nulloq; tędio affectus obtemperabit alacriter. Premit itaque obedientiæ iugum, & nullã redolet suauitatem, si absq; deuotionis baiuletur gustu: si verò cum charitate portetur, se gerentem sustentat, fatigationem tollit, laboremq; in delectationem commutat. Hoc nimirum senserat qui dicebat: Computrescet iugũ à facie olei. Quum enim charitas Dei, quæ oleo comparatur in cordibus diffunditur fideliũ, quũ dulcedo spiritualis replet mẽtem, tunc quicquid antè difficile & onerosum in mandatis videbatur, iudicatur tolerabile, & nullius prorsus grauamenti, id agente charitate, quę omnia sustinet. Hoc suo Iacob patriarcha exẽplo indicauit, qui vt Rachelis concupito potiretur connubio, annis septem obediuit Laban, vnde scriptum est: Seruiuit Iacob pro Rachele septem annis, & videbantur illi pauci dies prę amoris magnitudine. Huiusmodi quippe viri sancti exemplo inobedientia nostra contunditur, & propriæ voluntatis nostrę tenacitas condemnatur. Die noctuque ille ęstu vrebatur & gelu, fugiebatque somnus ab oculis eius, vt mulierem corruptibilem & mortalem habere posset in coniugem: & (proh dolor) nos vt Dei fruamur amicitia, vt delectemur cõtubernio sapientię, vt sanctorum angelorum digni efficiamur consortio, vt ęternæ beatitudinis participes simus atque cunctorum cum Christo regnantiũ cohęredes, tempore spirituali quodammodo dormitantes nec terremur minis, nec rationibus mouemur, nec beneficiis incalescimus, neque promissionibus perurgemur. Pudeat nos ab huius seculi amatoribus superari, qui vt sua vota perficiant, suisque superioribus famulentur, exponunt

Matt. 11.

Esa. 10.

Gen. 29.

ponunt læto animo corpus periculis, & animam proditioni. Nempe consurgent tales nobiscum in iudicio,& merito condemnabũt nos, qui secundum faciem,& non in spiritu militamus. Deducent nanque ad publicum,& obiiciẽt nobis quos perpesi sunt labores quotidianos, animi angustias,inanem spem,& diuturna certamina. Quamobrem euigilemus corde, & mentis aciem erigamus ad dominum Deum nostrum poscentes humiliter clementiam eius: quatenus solita miseratione transacta, dignetur nostra indulgere facinora, conferre gratiam, dominantem nobis propulsare inertiam, vt tanquam aquila mente & spiritu renouati exhibeamus illi de cętero voluntariam seruitutem, atque obedientiam veram charitatis flamma succensam, intentioni rectæ innixam, prudentiæ luce perfusam, cõstantiæ virtute decoratam, necnon perseuerantiæ bono circunseptam. Equidem si talis fuerit, erit proculdubio acceptabile sacrificium, præcipuum munus, immaculata hostia, oblatio sancta, victima salutaris, atque thymiama fragrantissimum, dummodo nõ ignoret, cui obtemperare oporteat.

Quòd vnum sit principium, cui obedire oportet: Cap. X.

QVisquis rectè sapit, vnum agnoscit esse principiũ, à quo & per quod facta sunt omnia, ipsum vero à nullo: ita tamen ipsum dixerim esse principium vt sit sine initio, & talem esse finem, vt omnino sit sine fine. Principium vtique à quo omnia: & finis in quo omnia. Ipsum audi dicentem: Ego sum α & ω, principium & finis. Alibi quoque idẽ: Ante me (inquit) non est formatus Deus, & post me non erit, quoniã mihi curuabitur omne genu. Cui ualet omni dem quia ab ipso habet vnde sit, vnde recte sapiat,& vnde bene velit. Sane sunt multæ & innumeræ creaturæ, quę ab ipso tantum sunt, nec tamẽ valẽt rectè sapere, neq; bene velle. Huiusmodi quod acceperũt pulchrũ est, delectabile, vtile, rectè videlicet sapiẽtibus & bene volentibus, quã uis nõ sibi, & tamen modo suo factorem suum honorant, venerantur, colunt, laudantque, sicut scriptum est: Laudate Dominum de terra dracones & omnes abyssi, ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum: quę faciunt verbum eius: mõtes & omnes colles, ligna fructifera & omnes cedri, bestiæ & vniuersa pecora, serpentes & volucres pennatæ. Peragũt enim vniuersa hæc id, propter quod creata sunt, & suo famulantur autori: nullã vero de obsequio suo consequentia mercedem, quia rationis & liberi arbitrii carent dono, à quibus omne demeritũ procedit & meritũ. Ista quippe principium à Deo habent, vt sint, & finẽ in se, quia deficiẽte corpore pariter desinũt esse quod sunt. Sola igitur rationalis creatura, quæ liberam habet voluntatem, potestque bonum aut malum decernendo eligere, est, cui ex æquitate iustitiæ

Apoc. 22. & 1.
Esa. 45.
Psal. 148.

remuneratio debetur & pœna. Quod vt congrue fiat, necesse est vt immortalis sit, & finiri non valeat. Hæc quippe, de qua sermo habetur, quum spirituales naturaliter possideat oculos, per quos verum à falso, bonum à malo, perniciosum ab vtili, atque lucẽ queat diiudicare à tenebris, debet prorsus agnoscere, cui illam obtemperare oporteat. Hoc nanque si ignorauerit, à quo (oro) suorum sperabit mercedem obtinere laborũ? Teste autem Apostolo: Accedẽtem ad Deum oportet credere quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Decet itaque ratione vtentem credendo agnoscere Deum solum esse vnum, cui cordis & corporis debeat flectere genua, latriæ honorem impendere, orationis gemitus fundere, desideriorum suorum vota pandere, deuotionis sacrificium exhibere, obedientiæ seruitutem exoluere: & tam pro his quàm pro cæteris aliis bonis ab eo bene gestis, repromissam ab eodem in futuro seculo expectare mercedem. Decet (inquam) illũ, qui Deo appropinquare, ipsiusque mandatis obtemperare concupiscit, prius quidem credere ipsum esse, per quem omnia, & nos cum illo, & in quo omnia, & nos in illo. Deinde agnoscere illum non reuelata facie, sed per speculum vtique creaturarum, & in ænigmate scripturarum sacrarum, in quibus praeeunte & comitante fide magnam de Deo poterit habere notitiam. Nam insinuante Apostolo: Inuisibilia Dei a creatura mũdi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciũtur, sempiterna quoque eius virtus & sapientia. Verũ sine fide prorsus videndo non videbit, & nequaquam intelligendo cognoscet, sicut de quibusdã dicit Apost. Qui quum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes .n. se sapientes stulti facti sunt. Nec mirum. Non credendo, sed ratiocinando & per discursũ Dei conati sunt agnoscere maiestatem & sapiẽtiam, quæ nõ nisi credendo percipitur, dicente propheta: Nisi credideritis, non intelligetis. Nã fides (vt ait Paulus) est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentum: est etiam sydus clarissimũ & matutina lux descendens à patre luminũ, & se cordibus infundens mortalium, conspicuam de spiritualib. & inuisibilib. prębens notitiam, perlustrans splendore suo scripturarũ mysteria, & cęlestiũ arcana sacramenta, tribuensq; de Deo intelligentiã, non sicuti est, sed quia est. Nã quãdiu sumus in corpore, sicut memoratus ait Apost. peregrinamur à domino, per fidem ambulantes, non per speciem. Quando autem per speciem? Quãdo corruptibile hoc induerit incorruptionẽ, & mortale hoc induerit immortalitatem, eritq; mors absorpta in victoriam, atque eidem insultando dicemus: Vbi est mors victoria tua? vbi est mors stimulus tuus? Tunc etenim ablatũ erit speculum, tunc ænig-

Heb. 11.
Rom. 1.
Ibid.
Esa. 6.
Heb. 11.
2. Cor. 5.

ænigmata erunt completa, tunc fides erit consummata per speciem, & spes totaliter mutata in rem. Tunc, inquam, verificabitur quod ait Ioannes Apostolus: Charissimi nunc filii Dei sumus, & nondũ apparuit quod erimus. Scimus quoniam quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicut est. Interim autem in lumine ambulemus fidei, & in splendore vultus eius, ne infidelitatis & elationis voluamur in tenebris, credamus simpliciter diuinis oraculis, & testimoniis veritatis prænunciatis per fidẽ, & in eadẽ luculentissime declaratis. In ipsis siquidem humiliter credendo confitebimur Deum esse, illiusque omnipotentiam, sapiẽtiam, bonitatẽ, simplicitatem, æternitatem, iustitiamq; laudabimus, magnificabimus, atque colemus. Nec aliunde quàm ab ipso Deo id perficere nos posse arbitremur, qui per fidem hominum corda purificat, vt agnoscãt ipsum Deum & dominum nostrum Iesum Christum, quem Deus pater ideo misit in mũdum, vt humanum genus, quod per peccatum protoplastorum neglectis cœlestibus & inuisibilibus, prorsus terrenis & visibilibus inhærebat, miracula faciendo, prędicando diuina, futura prænunciãdo, suadẽdo vtilia, operando sancta, aspera perferendo, & sustinendo indigna, ad agnitionem vnius & veri Dei informaret per fidem, & in fide roboraret. Sic plane erudiendus, sic homo, qui iacebat in tenebris, & erat morti obnoxius, per mediatorem Dei & hominum hominem Christum Iesum fuerat erigendus, vt lumen videret in lumine, & vitam possideret in vita. Vtrunque enim est dominus Iesus, & vtrumque ab ipso consequi posse speramus in ipso. Est quippe lumen verum natum de lumine, in quo videmus lumen. Est ẽt vita vitalis de vita genitus, atque in se credentibus tribuens vitam. Ipsum lumen audi de se dicẽtem: Ego sum lux mundi, qui sequitur me nõ ambulat in tenebris, sed habebit lumẽ vitę, & Ioannes: Erat (inquit) lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Paulus de hac ipsa luce scribens ait: Qui quum sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ. In sapientiæ quoque volumine sic legitur: Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Nempe si candor lucis, si speculum sine macula, si splendor gloriæ, vtique & lumen, non quidem materiale, nõ productũ in tempore, non variabile, nec vicissitudinis susceptibile, sed simplicissimum de patre Deo æternaliter generatũ, semper idem manẽs quod est propter nos tamẽ carnis nube obtectũ, vt à nobis captabile fieret, essemusque lumen in ipso, sicut Apostolus quibusdã iustificatis testatur dicens: Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autẽ lux in domino, vt filii lucis ambulate. Alio denuq; in loco exhortans ait: Nox pręcessit, dies autẽ appropinquauit. Abiiciamus ergo opera tenebrarũ, & induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus. De lumine agnouimus lumen natum, in tenebris refulgens, & tenebras fugans, in quo quisquis veritatẽ intuetur, videt lumen. Audiamus similiter vitã de vita genitũ mortuos viuificantem. Ego sum (inquit ipse) via veritas, & vita, nemo venit ad patrem nisi per me. Idẽmque alibi ait: Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, ẽt si mortuus fuerit, viuet: & oĩs qui viuit, & credit in me nõ morietur in ęternũ. A quo aũt habeat vt sit vita & tribuat vitam, obserua. Sicut enim pater habet vitam in semetipso, ita dedit & filio vitam habere in semetipso, id est, genuit filium vitam habente in semetipso, sibi per omnia coæqualem, eiusdem naturę eiusdemq; substantiæ: ita vt sit vnum cum patre, & qui videt filium, videat & patrem. Nam patris & filii vna est diuinitas, vna maiestas, vna potestas, vnaque essentia, indiuisa, inconfusa, incommutabilis. Cæterum quemadmodum pater genuit filium vitã habentem in semetipso, æque etiam viuificantẽ mortuos. Ipsum filium de se pronunciantem veraciter audi: Sicut enim pater suscitat mortuos & viuificat: ita & filius quos vult, viuificat. Viuificat proculdubio gratiam infundendo, & iustificando per fidem, & in fide copulando sibi, vnde Apostolus nonnullis gratificatis, & iustificatis, atque copulatis agebat: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo, quum autem apparuerit Christus vita vestra, tũc & vos apparebitis cum illo in gloria. Quamobrem nemo aliunde lumen diuinæ agnitionis, & vitam veram, quæ Deus est, se percipere posse arbitretur, quàm ab illo, de quo Ioãnes apostolus ait: Quod factum est, in ipso vita erat, & vita lux hominũ, & lux in tenebris lucet. Ex hoc vtiq; per fidẽ Christi gratificantẽ. Nam pater non iudicat quenquã, sed omne iudiciũ dedit filio, vt omnes, qui honorificẽt patrẽ, honorificent filiũ. Hoc autẽ est iudiciũ, quod dedit pater filio, vt videlicet omnes in eum credant, & pari honore deferant filio sicut & patri, ex qua vtiq; credulitate vitam consequãtur æternam. Sic enim idem filius ait: Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Eadem quippe credulitate, eadem reuerentia, eademque obedientia debetur misso, quæ exhibetur mittenti, potissimum quum ipse, qui misit pater super baptizato filio de cælo clamauerit, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui, ipsum audite. Est igitur dominus noster Iesus Christus ab vniuersis omni cum honore colendus, quum ipse verus sit Deus, cui pater & spiritus sanctus diuinitatis testimoniũ reddiderunt, & quẽ Deũ esse proclamarũt angeli, prophetæ prænunciauerũt, prędicauerũt apostoli, testificati sunt martyres, at-

1. Ioan. 3. — Ioan. 8. — Ioan. 1. — Heb. 1. — Sap. 7. — Rom. 13. — Eph. 5. — Ioan. 14. — Ioan. 11. — Ioan. 5. — Col. 3. — Ioan. 1. — Ioan. 3. — Matt. 3.

que per orbem terrarum pariter omnis adorat, laudat, ac confitetur ecclesia. Quam vtique idem suscepit in sponsam, mundauit lauacro, sanguine redemit, quemadmodum Apostolus perhibet dicens: Viri (inquit) diligite vxores vestras sicut dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret: mũdans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Huic tanquam caput præsidet corpore mystico. Hanc fouet & nutrit, viuificat in spiritu, regit in fluctibus, in aduersis protegit, consulit in dubiis, locupletat meritis, virtutib. replet, decorat charismatibus, & contra omnes aduersarios insuperabilem facit, quoniam super ipsam fundata cõsistit. Tanti siquidem roboris, tantæque autoritatis esse dignoscitur, vt malignis spiritibus non succũbat, mundi nõ cedat principib. quin potius eidẽ ipsi colla subiiciant, mandatis eius obsequãtur, ministris honorem deferant, & sacramentis eius indigeant, sine quibus saluari nullatenus valent. Nam & ligare potest & soluere, cælum aperire & claudere, sicut Petro veritas promisit dicens: Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcũque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Nec immerito, quum ipse & illa vnum effecti sint corpus & caro vna sicut sacra pandunt eloquia. Quum enim de latere dormientis Adæ esset formata mulier, atque eidem vt nomen imponeret delata, inquit: Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea, propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori, & erunt duo in carne vna, quod Apostolus declarans ait: Sacramentum hoc magnum est, dico inter Christum & ecclesiam.

Matt. 16. — Eph. 5.

Quòd Deus sit spiritus, & patribus antiquis cognoscibilem per ministerium se exhibuerit angelorum. Cap. XI.

DEum spiritum esse & non corpus diuina docet scriptura, quæ ab ipso prolata fuisse noscitur. Veritas enim clamat in Euãgelio: Deus spiritus est, & qui adorant eum, in spiritu & veritate adorare oportet. Quamuis enim in rubo loqueretur ad Mosem, & in caligine, atque in columna ignis per noctem, & in nube per diem populum præcederet Iudæorum: nõ tamen corporalis, aut materialis est ignis, neque columna vel nubes, sed spiritus simplicissimus, & corporeis oculis inuisibilis: qui vtique per angelum loquebatur in igne, plebemque suam comitabatur in columna & nube. Talis quippe substantiæ est Deum, talisque naturæ, vt nec videri, nec audiri, neque palpari carnalibus valeat sensibus, sed spiritualib. quã optime, & in spiritu. Verba mea (inquit propheta) auribus percipe domine, intellige clamorem meum, intende voci orationis meæ rex meus & Deus meus. Idemque: Audiã (ait) quid loquatur in me dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam. De spirituali gustu & visu memoratus propheta dicit: Gustate & videte, quoniã suauis est dominus. In odorem vnguentorum tuorum currimus, loquitur sponsa in canticis canticorum, quod ad odoratũ pertinet. De tactu dicit Ioãnes: Quod audiuimus quod vidimus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ. Nempe quotiescũque locutus est per humanam vocem Deus, aut se insinuauit per figuras, hoc per ministerium egit Angelorũ, vel per oracula prophetarum, in quibus & per quos suam hominibus notificabat voluntatem. Quamuis enim quibusdam sanctis viris per se loqueretur in corde, propter infirmitatem tamen spiritus & carnis corruptionem, quæ spirituali aduersatur locutioni, & ab intellectuali dissentit visione, per vates suos, & ænigmata vniuersitati effatus est. Quamobrem ipsa diuina clementia humanæ cõpatiens infirmitati, illiusque perditioni opportuno volens occurrere remedio, verbum suũ, quod erat in principio apud Deum, incarnari statuit, vt verus Deus, & homo per assumptũ corpus se manifestaret hominibus, atque per sacri sanguinis sui effusionem de perditione æternæ damnationis, qua tenebantur, resuscitaret ad vitam. Deciderat prorsus humana natura per primi hominis præuaricationem in maximam Dei & sui ignorãtiam, & ea, quæ carnis sunt, & eius percipiuntur ex sensibus, solummodo sapere videbatur, necnõ totam se in creaturarum profuderat voluptatem. Proinde ne sẽper homo erraret vt cæcus, ne perniciose se excusaret vt infirmus & inscius, & ne semper a Deo esset alienus & mortuus, quando temporis plenitudo aduenit (sicut Apostolus cõmemorat) misit Deus filium suum natum de muliere, & factum sub lege, vt errantem per abrupta vitiorum reuocaret in viam, quæ de se ait: Ego sum via, nemo venit ad patrem, nisi per me. Vt etiam imbecillem, & ignorantem veritatis irradiaret splendore, & vt in delictis mortuum resuscitaret ad vitã, non angelos, non prophetas, sed propriũ destinauit filium, vt ipsum audiremus, ipsiq; obediremus in filio. Hoc Apostolus denũciauit dicens: Multifarie, multisque modis olim Deum loquens patribus in prophetis, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem vniuersorum, per quẽ fecit & secula. Tã quidẽ sublimis, & tantæ incomprehensibilis excellentiæ, est diuina essentia, vt à nemine in hoc existente mortali corpore sicuti est, agnosci queat, quemadmodum Mosi faciẽ suã videre cupienti, & suscitanti dixit: Non videbit me homo, & viuet & Ioãnes, Deum (inquit) nemo vidit vnquã, nisi is, qui est in sinu patris, & ipse enarrabit nobis. Maxima ex ijs verbis erga hoĩes Dei charitas

Ioan. 4. — Psal. 5. — Psal. 84. — Psal. 33. — Cant. 1. — 1. Ioan. 1. — Gal. 4. — Ioan. 14. — Hebr. 1. — Exod. 33. — Ioan. 1.

ritas, maxima apud homines, & in hominibus do mini nostri Iesu Christi intelligitur esse autoritas, quando illo loquente & conuersante cum hominibus Deum loqui, & conuersari minime dubitamus. Hoc longe ante propheta in spiritu præuidendo præcinerat inquiens: Hic est Deus noster & non æstimabitur alius ad illum: hic adinuenit omnem viam scientiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Prænunciatum istud ideo fuerat, quia Mosi extitit ante promissum. Quum enim ardẽtissime posceret, vt Deus illi ostenderet gloriam suam, respondit dominus: Non videbis faciem meam: nõ enim videbit me homo & viuet. Ecce (inquit) locus est apud me, & stabis supra petram, quumque trãsibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam te dextera mea donec transeam, tollamq; manum meam, & videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris. Quoniam igitur reuelatam Dei gloriam intueri nequeũt mortales, vnigenitum suum Deus pater misit in similitudinem carnis peccati vt de peccato damnaret peccatum in carne sua, & patrẽ homines venerarentur in filio, & filium in patre similiter colerent, nec minus filio, quàm patri obedire deberent. Verum quoniam indecens erat, vt verbi humanitas per ipsius resurrectionem totaliter glorificata, visibilis & palpabilis commoraretur in seculo, ne ab illo arbitrarentur se homines esse derelictos, duplici eis se communicaturum præsentia est pollicitus dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Alioque in loco: Vbi (inquit) fuerint congregati duo vel tres in nomine meo, in medio eorũ ego sum. Hoc profecto absque ambiguitate agit in spiritu, hoc idem in suo mystico operatur corpore, quemadmodum persequenti Saulo ait: Saule Saule quid me persequeris? Non enim Paulus Christum persequebatur in carne, qui iã regnãs in cælo prşsidebat & in terra, sed membra illius & corpus, quod est ecclesia, & nihilominus se persecutionem sustinere fatebatur, ob hoc quod caput & corpus, Christus & ecclesia vnum sunt. Vnde qui negligit mandatis parere ecclesiæ, Christo famulari recusat. Sic enim ipse ait: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, & qui me spernit, spernit eum qui me misit. Omni profecto hæc vnio est commendatione dignissima, quæ membra cõglutinat corpori, corpus capiti, caput Deo, id nimirum peragẽte mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu, qui ait patri: Pater volo vt vbi ego sum, & ipsi sint mecum, & videãt claritatem, quam dedisti mihi: tu pater in me & ego in illis, vt simus consummati in vnum. Hoc quippe vnum non fit per corpus in corpore, sed per spiritum corpus vegetantem atque regẽtem. Nam spiritus est, qui viuificat membra in corpore, & corpus ornat in membris, necnon membra exercet in corpore ad gloriam Dei, decorem corporis, vtilitatemque membrorum in se vnitatem seruantium, donec totum corpus in membris colligatur ad caput, atq; in capita reformetur in Deũ sitque omnia in omnibus Deus. Interim autẽ quã diu peregrinatur corpus in hoc seculo, caput ipsum corpus fouet, nutrit & regit. Fouet (inquam) deuotione, atque promissione. Nutrit sacramentorum alimento, & pabulo scripturarum. Regit vero, se spiritualiter communicando corpori, ac ministeria varia diuidendo in membris, sicut Apostolus scribens ait: Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: alij quidem per spiritũ datur sermo scientiæ secundum eundem spiritũ, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatũ in vno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarũ, alii interpretatio sermonum. Nam ipsum caput sicut in corpore præsidet, ita singulis operatur in membris, sine quo languent membra & inutilia fiunt, dicente illo: Sine me nihil potestis facere. Hinc quanta sit vnitas Christi & ecclesiæ, capitis & membrorum euidenter exprimitur, quum nullatenus sine Christo ecclesia, & absq; capite mẽbra subsistere valeant, sicut inquit Apost. Vnum corpus multa habet membra, omnia autem corporis membra quum sint multa, vnũ corpus sunt, ita & Christus. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnũ corpus baptizati sumus. Et paulopost, Vos (ait) estis corpus Christi, & membra de membro. Nemo itaque quantumcunque sit sanctus, plenus charismatibus, & virtutibus præditus, valet per se absque membrorum cõmunicatione stare. Quãuis enim membrum vnum in naturalibus & gratuitis ac acquisitis donis sit prşstantius altero, nequaquam tamen debet insolescere, & quæ sibi videntur membra inferiora despicere, quoniã plerunque ea, quæ humanis contemptibiliora & viliora arbitrantur esse aspectibus, Deo clariora & digniora existunt. Non enim gradus, sed merita virtutes proximum Deo faciunt. Quamobrẽ mẽbrum, quod est gratia locupletius, erga cętera debet esse humilius, & ad ministrãdum promptius. Communicatio quippe donorum, & proximorũ compassio conglutinant in corpore membra, capitique suo gratificant. Hinc est quod dona varia caput diuisit in membris, & spiritum vnum infundit in corpore, vt nõ sit schisma in membris, quin potius si patitur vnum, compatiantur & cętera, & si gaudet vnum, congaudeant & reliqua, quod veræ vnitatis & charitatis est signum notissimũ. Verum vt non confundantur inuicem membra, & dilanient corpus, quemadmodũ caput per spiritum dona diuisit in membra, æque in corpore & in membris distinxit gradus, vt alii præsint in regimine, alii laborent in prædicatione, alii ministrent egentibus, alii orationi vacent, alii superiori-

Psal. 71. Bar. 3. Exod. 33. Matt. 28. Matt. 18. Act. 9. Luc. 10. Ioan. 17. 1. Cor. 12. Ioan. 15. 1. Cor. 12.

rioribus humiliter deseruiant, hoc Apostolus insinuans ait: Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, & ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & in agnitionem filii Dei, in virum perfectum, in mensurã ætatis plenitudinis Christi. Quoadusque igitur corpus hoc mysticum perficiatur in omnibus membris suis, & occurrat capiti suo gloriosum, & immortalitatis stola vestitum, expedit vt membra quæque ministeriũ exerceant sibi traditum, simpliciter & cum charitate in membris egentibus & infirmantibus, agnoscãtque se erga caput agere quod in membris exoluerint, sicut idem perhibet dicens: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Nequaquam enim acceperunt membra talenta gratiarum, nisi ad erogandum tam pro sui quàm pro proximorũ vtilitate, sicut patet in seruo nequam à Deo reprobato, qui sine lucro pecuniam sibi præstitam domino reportauit. Voluit nanque dominus corpus suum ægrotare in terra, vt vicissim sibi membra famulentur, & ipse reperiat, vnde membra remuneret, quæ illi fideliter seruierunt, atque iustissime puniat, quæ id facere neglexerunt. Sunt nãque membra, quæ indigent terrenæ substantiæ & corporalis præsidii, quædam opus habent eruditione, nonnulla consilio, & pene vniuersa institutione atque ducatu. Propterea, quæ abundant diuitiis, impertiantur egentibus, quæ conualescunt & robusta sunt, deseruiant languentibus, quę sacris imbuta sunt paginis, instruant nesciẽtes, quæ pollent sapientiæ & consilii dono, hæsitantibus & pauidis consulant, quæ verò in regimine pręsunt, subiectorum spiritualibus incrementis incũbant, subdita verò prelatorum mandatis obtemperent. Sic quippe fiet, vt mẽbra digniora, & quę pręcellere alia videntur in corpore, munera sibi pręrogata inferioribus participando, atque superioribus inferiora humiliter inhęrendo efficiatur corpus totum in membris suis capiti gratum, atque per obedientię meritum Deo deuotum.

Ephe. 4. Matt. 25.

Quòd necessarium sit in ecclesia esse qui pręsint. Cap. XII.

QVemadmodum bellatorum exercitus ad pugnam pergentium si experto careat duce, & ignoret cui obedire debeat, in derisum vertitur inimicorum: æque & castra fidelium membra videlicet famulari Deo cupientium confunduntur ad inuicem, si eis, qui pręsideat, desit, & qui negocia opportuna præcipiat in qualibet cõgregatione deficiat. Hinc est quod redemptor noster post resurrectionem suam, gloriosamque ascensionem ad cęlum principem in terra vicem suam gerentem voluit habere in ecclesia, cui ligandi & soluendi, ordinandi ac dispensandi plenissima inesset potestas: quemque omnes venerarentur vt præsulem, ad quem vniuersi confluere valerent vt ad patrem, apud quem robur, firmamentum, & totius ecclesiæ esset autoritas, necnon claues regni cęlorum, contra quas inferi ianuæ nullatenus præualerent. Huius siquidẽ apostolicæ sedis arcem, huiusque ecclesiæ catholicę monarchiam apostolus Petrus primus accepit, quando Dei filium esse dominum nostrum Iesum Christum confessus est dicens: Tu es Christus filius Dei viui. Quamobrem ab eodem domino audire promeruit: Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portę inferi non pręualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cęlorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cęlis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cęlis. Hanc quoque potestatem sortiti sunt quotquot post illum electi canonice in ipsa cathedra resederunt, qui respectu cęterorum summi sunt nuncupati pontifices. Istis vtique tanquam Christi vicariis totius ecclesię est attributa facultas, conferendi videlicet beneficia, peccata soluendi, pręstandi gratias, ecclesię spirituales thesauros diuidendi, instituendi per ciuitates episcopos, & per prouincias metropolitas ordinãdi, congregandi concilia, decreta faciendi, intimandi, atque modificandi. Ipsis profectò summis pontificibus omnis est deferendus honor, singularis reuerentia, obedientia summa. Quicquid indixerint peragendum, quicquid prohibuerint cauendum, pro lege suscipiendum est. Cœteri præsules certis deputati sunt præesse in locis, istis verò vniuersalis ecclesiæ incũbit regimen. Magnus proculdubio honor est iste, præcelsa dignitas, autoritas veneranda, priuilegium pręcipuum, vni tãtum ex omni hominum numerositate pęrogatũ sed onus quàm maximum, officium laboriosum, ministerium vigiliarum plenum, & sarcina pene intolerabilis, necnon cura ad quam (vt expedit) peragendam humanę non suppetunt vires. In ipsis ergo & in cęteris ecclesię pastoribus, sicut gradus est sublimis & singularis potestas: ita morum grauitas, virtutum integritas, sapientię & scientię claritas, atq; totius sanctimonię debet inesse syncer itas. Cęterum si forte cuiquam eorum, qui in hac pastorali resident cathedra, vitę non suppetat sanctitas, minime tamen est illis subtrahenda subiectio, quippe quum non personę, sed dignitati sic principaliter deferendum. Christo siquidẽ in pręsidente, & præsidenti propter Christũ omnino obtemperandum est, quia non à Petro petra, sed Petrus à petra sumpsit initium, cognomẽ, autoritatem, & gloriam. Ipse namque dominus Iesus per seipsum, ipse in pastoribus ouium suarũ principatum gerit: propterea nemo dedignetur

Matt. 16.

subesse

subesse etiam homini malo, cui imperandi est prærogata potestas, quoniam (sicut Apostolus fatetur) omnis potestas à Deo est, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Nam malus si bonum præcipiat, & quod rectum est, ab inferioribus exigat, proculdubio eidem obedire oportet, dicēte Petro apostolo: Serui subditi estote in omni timore dominis, non tātum bonis & modestis, sed etiam dyscolis, hæc est enim gratia in Christo Iesu domino nostro. Est hęc (inquam) gratia, vt non inspiciamus personam imperantis, sed in pręcipiente, dominum, cui famulari expedit, & à quo obedientię nostrę debemus sperare mercedem. Nam si sola presidentis & pręcipientis attendatur persona, necesse est vt obedientia claudicet, et pręmium minuatur. Nempe si prelato bono & bonum mandanti obediatur propter se tantum, habebit quidem obediens gratiam, sed non apud Deum, qui renum & cordium scrutator est optimus. Nō enim approbat opus, quod obliqua intentione peragitur. Obliquum verò dixerim quicquid ob aliud principaliter quàm propter Deum efficitur: videlicet pro affectione personæ, pro amore temporalis quæstus, pro cupiditate humanę laudis, & pro timore inextinguibilis gehennę. Verum si mali pastoris etiam bonum imperantis solummodo consideretur persona, interiora nequaquam deerunt iudicia aduersus pastorem, nō reluctatio voluntatis, neque rationis proclamatio. Nam nec innata ratio, neque natura patitur, vt quis scelesto se subiiciat viro, nisi coacte, seu à malo in malum. Quamobrem recte definiendū est, quòd præcipua nostri cordis intentio propter Deum in prælatum bonum honesta mandantem statuenda est, si congruam a Deo de laboribus nostris cupimus reportare mercedē. Cæterum si non licet ei, qui Deo placere desiderat, solam pastoris boni considerare personam, ipsiusque exequi voluntatem, quanto minus mali? Deo itaque in homine & pręcipiente per hominem sēper cum reuerentia parendum est, siue bonus siue malus sit ille, qui loquitur. Nēpe si secundum Deū & quod diuina lex fieri iubet, loquitur ille, qui pręsidet, non est ipse qui loquitur, sed spiritus sanctus, qui veritatem docet, & testimoniū perhibet veritati. Porrò quemadmodum non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, æque nec loqui, nec facere. Dirigenda est igitur acies mētis primo in Deum, deinde in id, quod pręcipitur, postremo in eum, qui iubet. Deus siquidem est ille in quem, à quo & in quo finē nostrarum debemus instituere actionum, si laudabiliter ac meritorie viuere peroptamus. Super hoc fundamento nostri operis est iacienda structura, vt domino acceptabile fiat. Fundamentū (inquit Apostol.) aliud nemo ponere potest, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Ipsum diligamus, ipsum teneamus, in ipso collocemus & collocemus, propter ipsū operemur, sicut Paulus admonet dicens: Omnia quæcūque facitis in verbo & opere, in noīe domini nostri Iesu Christi facite. Obedire itaq; debemus domino nostro Iesu Christo, & hominibus propter illum, sed nullatenus contra illum. Contra illum profecto obtēperat, qui ea, quæ mādatis ipsius aduersantur, obediendo complet. Non est huiusmodi obedientia commendanda, verum neque audiendus est, qui talia imperat. Deo potius quàm hominibus obedire oportet. In re nanque sancta, in re iusta & licita qui obedit, Deo & hominibus famulatur. In opere verò nefario, in actu prohibito & iniquo quicunque obtemperat, hominibus deseruit, nō Deo. Istiusmodi viros Apostolus exprobrat dicens: Libenter (inquit) sufferetis insipiētes quum sitis ipsi sapiētes. Sustinetis enim si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cædit. Talib. obsequendum minime est, quia non in illis loquitur sapientia & veritas. Non enim sunt pastores, sed raptores, sed deceptores, sed peremptores. Sibi obediri volunt, non Christo. Post se etiam conantur simplices trahere, & nouas cōdere leges, propriamque gloriam in ore hominū quærere. Porrò quemadmodum mala suadentibus & quæ aduersus Dei legem & sacra dogmata sunt, non est præbendus auditus, neque adhibenda subiectio: ita regione est prorsus obediendum humiliter iis, quæ iubet dominus, & catholica commendat ecclesia, etiā si malus sit ille qui pręcipit. Hoc Saluator noster insinuat dicens: Super cathedrā Mosis sederunt Scribæ & Pharisæi, quę dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Non enim qui sermonem diuinū proferat, sed quid per ministrum verbi proponatur caute obseruandū est. Nā veritas à quocūq; promulgetur & suadeatur, veritas est. Non potest corrumpi, non potest mutari, nec vllo modo valet in semetipsa variari, sed manet inconcussa, præclara, & speciosa. Proinde est diligenda pure, suscipiēda reuerenter, amplectenda dulciter, fortiter tenenda, efficaciterque opere adimplenda. Nulli tamē dubium est, quin ipsa veritas placidius ingeritur, auditur attentius & eidem obeditur libentius, si à viro bono, quam si præcipiatur à malo. Etenim qui præsulem malū loquentem aut imperantem audit, tacite apud seipsum ratiocinando dicit: Vt quid iste alium docet, & se ignorat? Extorquet ab aliis obedientiæ virtutem, quum ipse sit vitiorum sectator. Imponit subditis onera grauia & importabilia, & ipse more Pharisæorum non vult illa digito suo mouere. Ex iis & huiusmodi cogitationibus obediētis animus præpeditur, ne sicut decet, obtemperet. Nō autem sic, si imperat bonus. Allicitur nāque obediens ad peragendum bonum, quod iubet prælatus bonus: tum amore virtutis, tū etiam ex bonitate mandantis. Nam bonitas & virtus naturali-

Marginalia: 1. Pet. 2. — 1. Cor. 10. — 2. Cor. 11 — Matt. 23. — Matt. 23 — 1. Cor. 3.

turaliter à malis diligitur impellente insito naturæ bono ad diligendum bonum, & contra malum reclamandum, quod vtique naturæ bonū, ex sui bonitate, Deus qui fecit omnia valde bona, seminauit in homine. Hoc quippe semen boni suffocari quidem potest sentibus delictorum, vel diaboli tentationibus valet ne fructificet impediri, minime tamen diuelli atque extingui. Præstitum est quidem in adiutorium hominis, & in testimonium aduersus hominem: vt videlicet per ipsum trahatur ad bonum, & coerceatur à malo. Hęc est profectò gratia generi humano à Deo gratis data nullis præcedentibus meritis, cui quisquis obedit ex corde, cooperante misericordia redemptoris nostri, Deo gratus efficitur. Porrò huic gratię obedire cupientibus non est segniter dimicādū, habent enim spirituales hostes, & domesticum aduersarium insidiantem sibi. Habent (inquā) peccati fomitem, peccandi consuetudinem sibi continue resistentem, sed nequaquam expauescant, neque diffidant, diuina præcepta pro posse impleant, prælatorum suorum monita seruent, eorū præsertim, qui verbo docent & opere, & sub quorum ducatu illorum cura dirigitur. His namque puro affectu obsequendum est, quo eum vita laudabilis est, conuersatio imitanda, doctrina sancta solicitudo indefessa, fides recta, & zelus ardet animarum. Ad hoc apostolica exhortatio inuitat dicens: Obedite præpositis vestris, & subiecti estote illis, ipsi enim inuigilant, quasi rationem reddituri pro animabus vestris. Optimum sane consilium super aliorum humeros onera propria imponere, & alterum pro seipso apud Deum instituere debitorem. Omnes (ait Apostolus) stabimus ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisque quę gessit in corpore, siue bonū siue malum. Ab hac prorsus discussione & huiusmodi districto examine verus liberatur obediens, qui cuncta ad arbitrium peragit imperātis, suumque velle ac nolle in manu sponte statuit præceptoris. Hoc autē quale sit bonum, quantive apud Deum sit meriti, ignorant qui secularibus sunt implicati negociis, curæ rei familiaris vacant, quos in cumulandis cō seruandisve terrenis facultatibus quotidie desudare oportet. Istis proculdubio sufficit ad salutem prælatis suis debitum obedientiæ honorem impendere, eorumque decreta seruare: & si quas necessitates perferunt, alacri animo ministrent. Nam dignum est, vt qui spiritualia tribuit, terrena recipiat. Sic & Apostolus ait: Si ministrauimus vobis spiritualia, non est magnum si carnalia vestra metamus. Et Dominus: Dignus est (inquit) operarius mercede sua. In lege quoque scriptum est: Tribui autem Leui non dedit possessionem, sed sacrificia & victimæ Domini Dei Israel, ipsa est hæreditas eius. Alioque in loco: Nō alligabis os boui trituranti, quod Paulus exponens dicit: Nunquid Deo cura est de bobus? sed propter nos dictum est, vt qui annunciat Euangelium, de Euangelio viuat. Qui enim animarum præsunt regimini, illique sacramenta ministrant, necnon, & qui verbum Dei prædicant palam, debent sustentari ab iis, pro quorum salute vigilant. Subditorū quippe abundantia decet, vt præpositorum impertiatur inopiæ, quatenus sine tristitia ministerium suum exoluant. Exhibeant igitur qui alligati sunt seculo, spiritualibus patribus animarum suarum temporalium rerum stipendium, & tanquā ministris Christi, ipsius in terra vicem gerentibus debitum præbeant obedientiæ famulatum, non quidem vt hominibus, sed vt placeant Deo quoniam, testante propheta, Deus dissipat ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. Verum si quid minus correctum aut redargutione dignum in eis perspexerint, damnare vereantur propter id, quod scriptū est: Tu quis es, qui iudicas seruum alienum? si stat suo domino stat, & si cadit, suo domino cadit. Displiceat illis malum quod in pastore intuentur, si tamen manifestum malū est, nec excusari potest, ecclesiasticæ deferant dignitati. Eliciant ex spinis lilium, granum ex aristis, ex metallis cæteris aurum, atque ex humanis pastoris actibus delectabile Deo obedientiæ germen. Discant denique ab ipso non quod facit, sed in quibus eidem obedire oporteat.

Heb. 13. | 2. Cor. 5 | 1. Cor. 9 | Matth. 10. Luc. 10. | Deut. 18 | Deut. 25 | Psal. 52 | Rom. 14

Quomodo per arcam Noe ecclesiam figuratam fuisse cognoscitur. Cap. XIII.

Sacra narrat historia, quòd ab ipso mundi exordio quum cœpissent homines multiplicari super terram, creuissetque eorum malitia coram Domino nimis, adeo vt omnis caro corrumperet viam suam, & esset tota humani cordis intentio prona ad malum omni tempore, atq; Deum pœniteret hominem fecisse, velletque aquis diluuii vniuersam perdere creaturam, ipsum Deum patriarchæ Noe mandasse atque dixisse: Fac tibi arcam de lignis læuigatis, in qua mansiūculas facies & tristega, bitumine liniens, vt excrescentibus vndis omne semen animæ viuentis saluetur tecum in illa. Hoc veritatem & figurā fuisse dubitet nemo. Veritas quidem fuit opere completa sicut diuina fantur eloquia, sed post multorum annorum curricula reuelante Spiritusancto per os prophetæ sanctissimi prolata. Figura quoque extitit militantis ecclesiæ, quam spiritualis & præfiguratus Noe, Dominus videlicet noster Iesus Christus sanguinis sui effusione fundauit, cōgregauit, sanctificauit, atque redemit. Extra illā quisquis fuerit, delictorum suorum subruetur in vndis. Refugii ipsa est locus, requietionis portus salutis habitaculum, delinquentium receptaculū, vitæ ianua, remissionis diuersorium, templū orationis, sacramentorum domus, pœnitentiæ spes, fidei norma, magistra veritatis, Christi sponsa,

Gen. 6

tena-

renascentium mater, columna immobilis, hortus conclusus, deliciarum paradisus, nuptialis thalamus, columba dealbata, regina speciosa, immaculata virgo, & æterni patris prædilecta filia. In ipsa siquidem tanquam in arca spirituali institutæ sunt intellectuales mansiones, diuisi sunt cohabitantium status, distincta officia, ministeria diuersa, professiones multifariæ, dona varia, gradusq; inæquales ad vnum tendentes & in vnitate compositi ac compacti, hoc vtique charitatis obedientia faciente. Est nanque (sicut de eadem legitur) regina astans à dextris sponsi in vestitu deaurato circundata varietate, quæ profecto varietas reddit illam decoram in se, Deo amabilem, sponso charissimam, admirabilem angelis, & spiritib. nequã terribilem veluti castrorum aciem ordinatã. Sunt quippe in illa, qui conuersantur in seculo & militant Deo, qui diuino repleti timore innocenter cum hominibus degunt, Deo conscientiam offerunt mundam, temporalia bona, quæ possident, sine voluntaria sui conditoris offensa ministrant, quemadmodum Apostolus quosdam seculi curis deditos hortatur dicẽs: Reliquum est, vt qui vxores habent, tanquam nõ habentes sint, & qui flẽt, tanquam non flentes, & qui gaudent tanquã nõ gaudentes, & qui emunt tanquam non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtãtur. Horum profecto magna est numerositas discreta ab inuicem, sicut gratiarum diuersitate, ita & exercitatione virtutum. Sunt etiam alij desiderio & vita præstãtiores iis, quos memorauimus qui abdicatis à se omnibus mundi illecebris non solũ carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigere satagunt, verum etiam viriliter dimicãt cõtra aereas potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spirituales nequitias in cœlestibus. Omnes profecto videlicet tam illi, qui secularibus negociis implicantur, & cum mundi dilectoribus conuersantur, quam ii, qui seculo renunciantes sub disciplina regularis obseruantiæ altissimo famulantur, oportet super se volũtariæ obedientiæ iugum accipere, si futuræ beatitudinis cupiunt regnum intrare. Est quippe obedientia cælestis aulæ salutare & patẽs ostiũ, per quod electus quisque ingreditur. Cæterum quum hæc virtus sit communis vniuersis prædestinatis ad vitam, habet tamen itinera discreta, quibus per ipsam peruenitur ad requiem. Alia nanque obediẽtiæ lex indicitur iis, qui possidẽt propria, & Deo placere conantur: atque alia proponitur iis, qui volunt esse perfecti. Vtrunque etenim Saluator noster commendando indicauit. Nam quum quidem (sicut Euangelica narrat historia) accessisset ad dominum & eundem interrogasset dicẽs: Domine quid faciendo vitam æternam possidebo? illicò audire promeruit: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Hæc omnia quum se iste à iuuentute seruasse perhibuisset, mox dominus intulit: Vnũ (inquit) tibi deest si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. Primis siquidem licet absque immoderato affectu possidere quæ habent propria: secundis autem incumbit necessitas renunciandi propriis facultatibus & pro Christo abnegandi seipsos. De illorum itaque differendum est statu, qui commorãtes in seculo, ad propriæ ducuntur arbitrium voluntatis, nihil tamen à lege diuina prohibitum perpetrare satagentes. Talium profecto est repleta ecclesia, qui cum reprobis admiscentur tanquam cum zizania triticum. Nam simul ad ecclesiam pergunt, cohabitant simul & pariter sacramenta percipiũt quamuis inæquali affectu & gustu. Hominibus quippe ignoti sunt, Deo autem manifesti. Nam ipse nouit qui sunt eius, & qui ad interitum sempiternum, qui verò ad vitam sint prædestinati perpetuam. Ante enim quàm extrema veniat iudicii dies, priusquam vniuersalis fiat resurrectio mortuorum, permixti sunt in ecclesia electi & reprobi, sicut in arca diluuii tempore animalia immunda & munda, & sicut lolium puro grano sociatũ. Tunc nanque quum dominus sedebit in throno maiestatis suæ, separabuntur ab inuicem: tũc qui ad dexteram & qui ad sinistram collocandi sint, elucescet indubie. Interim autem vnicuique debet inesse solertia peruigil taliter viuendi, vt mereatur collocari ad dexteram. Quanquam enim hoc ex mera Dei proueniat gratia, dicente Paulo: Gratia Dei salui facti estis & non ex vobis, necesse tamen est, vt in adultis interueniant opera de radice charitatis prodeuntia, vt in opportuno tempore misericordiam capiamus. Hoc testatur dominus, qui iudicaturus viuos & mortuos constitutis ad dexteram dicturus est: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: Esuriui & dedistis mihi mãducare: sitiui & dedistis mihi bibere: hospes eram & collegistis me: nudus eram & operuistis me: infirmus & visitastis me: in carcere eram & venistis ad me. Hac de causa bonitas Dei nostri præcepta dedit tam veteri populo quàm sub nouo testamẽto posito: & vt opere impleantur indixit, quatenus interpellante iustitia, quæ reddit pro actibus bonis mercedem, misericordiæ nihilominus sociata quisque saluetur obediens. Mandatorũ igitur obseruantia ad beatitudinem tendere desiderantibus est prorsus necessaria: eorum videlicet, quæ in lege mandantur, & corroborantur sua autoritate à domino, atque illorum, quę sancta in cõciliis sanctorum patrum per pontifices summos, ordinauit ecclesia. Non autem omnia, sed legalia quippe pręcepta illa dixerim esse seruanda, quæ in duabus lapideis tabulis Dei digito scripta fuere, & moralia nuncupantur. Ex his namque tria ad cultũ Dei, reliqua verò ad proximi dilectionẽ dirigunt homines. Porro ex prioribus mandatis mone-

Psal. 44. 1. Cor. 7. Matt. 19. Eph. 2. Matt. 25.

monemur, Deũ ex toto corde, ex tota anima & ex tota mẽte diligere, sanctificare sabbatum, atque Dei nomen in vanum nequaquam assumere. Ex sequentibus autem, videlicet in iis, quę ad proximi attinent dilectionem, compellimur honorare parentes, vt simus longæui super terram: non occidere, non mœchari, non furtum facere, non falsum proferre testimonium, non desiderare domum, neque concupiscere vxorem proximi nostri, nõ seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, neque omnia quæ illius sunt. Horum siquidem mandatorum quamuis obseruantia ad consequendam salutem sit opportuna: minime tamen eorum transgreßio est semper perniciosa atque mortalis. Habent enim gradus suos, habent limites, quos præterire non licet: habent etiam intelligentiam spiritualem & veram, per quam operarius quisque iudicatur & regitur. Hoc si non esset, nullus profecto fieret saluus. Quis (oro) valet Deũ ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, sicut iubetur, diligere? Perficietur istud mandatum in patria, vbi mortale corpus hoc immortalitatem, & corruptibile hoc induet incorruptionẽ vbi anima Dei cognitione, dilectione, & fruitione beata, erit de Deo plena, in Deo consummata, & cũ Deo indissolubiliter copulata. Nũc autẽ cor phantasmatibus agitatur, cogitationibus, vanis & interdum etiam perniciosis impellitur, laceratur, allicitur, seducitur, prosternitur. Anima verò fœdatur desideriis noxiis, illecebrosis, terrenis atque superfluis. Mens quoque oblitis cœlestibus, quam frequentißime inhæret plus debito cõtra vetitum, & præter honestum temporalibus curis, negociis secularibus, & fugitiuis honoribus, quæ omnia mandati præuaricatores efficiũt, nedum seculares homines, verũetiã spirituales viri, quorum conuersatio debet esse in cęlis, & eorũ mens solum tractare cœlestia. Quãdiu igitur lex peccati dominatur in homine, à peccatorum labe nullus valet esse immunis, quamuis sanctus, quamuis iustus sit, atque perfectus. Hoc propheta gemebũdus expreßit dicens: Nemo mũdus a peccato, etiam infans, cuius vita vnius diei est super terram. Alius verò inquit: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. In diligendo itaque Deum ex toto corde secundum formam mandati, in proferendo ipsius nomen minus reuerenter quam deceat, in sabbatum sanctificando sicut præcipitur, quis non inuenitur reus? Cæterũ quemadmodum in iis mandatis, quę ad pietatem & Dei pertinent cultum, omnes transgressores sunt, æque & de illis, quę ad proximi ordinant dilectionem, absque ambiguitate ab vniuersis fatendum est. Quis enim proximum suum eo modo, ea intentione, eoque puritatis affectu, quo iubetur diligi, complectitur: Quis, quæso, in hoc non claudicat mandato immoderata victus affectione seu intentione obliqua seductus, siue vtilitate priuata attractus: Quis, inquam, erga proximum interdũ iræ non agitatur stimulis, vel facibus non mouetur inuidiæ, aut rancoris veneno non tangitur? Magna prorsus res est & laude extollenda, quotidie conuersari cum proximis, & iudicandi illos nequaquam in corde bella sentire, maxime quum scriptum sit: Proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua. O quoties in hoc mandato delinquimus & ignoramus. Delicta, inquit Propheta, quis intelligit? Et quia nemo ad plenum id valet, illicò adiecit: Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo. Cæca siquidẽ mens, & quæ propria infirmitate depressa calligat, non potest cordis sui secreta rimari, neque motus discernere, sed nec ipsos corrigere. More labentis aquæ, & tanquam folium quod à vento rapitur, huc illucque dirigitur, vult & non vult, nũc perspicaciter intuetur, nunc ignorantiæ inuoluitur tenebris, interdum sanctis ignescit desideriis, & repente arctatur ignauia, aliquando patiẽs inuenitur, nedum aduersum damna & conuicia, verumetiam ad contumelias & verbera: post paululum verò ita impatiens efficitur, vt non solum aliorum moueatur verbis, sed & solus sibiipsi & aduersum se turbatus existat. Nonnunquam charitatis quadam flamma succensus, dulcis vinculo dilectionis complectitur vniuersos, breuis autem horæ postea transacto spacio neminem videtur velle agnoscere, sed neque semetipsum amare. Sæpe roboratus interius puro affectu diligit inimicos, & pro suis etiam persecutoribus deprecatur: demum verò redditus sibiipsi scandalizatur pro minimis, etiam aduersus quos tenerrime diligebat. Crebris itaque dæmonum impulsionibus agitati, diuersisque propriæ infirmitatis paßionibus superati, qui abdicatis à se mundi illecebris, spretaque secularium hominum cohabitatione mutua, Deo per internam quietem vacare nituntur, frequentißime mandati huius præuaricatores existunt. Cæterum si Deo dicati, & contra semetipsos ac vitia dimicantes perfectionis arcem conãtur ascendere, dilectionis proximi trãsgressores sunt: quid, oro, de iis dicendum est, quorum conuersatio cum seculi amatoribus & in hoc seculo est: in quo vtique vigent adulteria, fornicationes, furta, fraudes, falsa testimonia, iræ, rixæ, æmulationes, homicidia, veneficia, oppreßiones, periuria, oblocutiones, detractiones, mendacia, irrisiones, omnium peccatorum genera? In ipso siquidẽ abũdãt scelera, & quæ diuinę inimica sunt legi. Frater supplãtat fratrẽ, vir proximo suo insidiatur, & amicus in negociis circũuenit amicũ. Hæc scelera ideò perpetrantur, quia proximi dilectio, quæ malũ nõ operatur, deficit, & amor Dei & hominũ tepescit in corde. Da diligentẽ Deũ, etsi nõ ex toto, vt præcipitur, corde, tamen super omnia: da etiam fratrem suum mutua affectione amantem,

Psal. 13.

Gen. 8. Ecc. 11. Psal. 18.

tem, & agnosces enormia, quæ prolata sunt, in illo deesse peccata. Quamuis enim iustus quisque in multis delinquat, & aliquãdo in Deũ, aliquando verò peccet in proximum: non tamen sic efficitur reus, vt totaliter amittat gratiam, perdat iustitiam, & ab ecclesiæ se dirimat vnitate. Sunt nãque qui ex infirmitate, & sunt qui ex ignorantia, & sunt qui ex deliberata malitia atque peruersa voluntate offendunt. Illi profectò soli inobedientię sunt plectendi supplicio, qui mandato Dei neglecto proprias perficiunt voluntates, passionib. suis scienter assensum prębent, & desideria sua à lege prohibita diuinis iussionibus anteponunt. Tales quippe iusti esse non possunt, dum delectationibus seculi & carnis intenti desideriis, plus sibi ipsis quam Deo placere conantur. Non autem sic vir iustus Deum timens & innocenter viuẽs. In omnibus vtique studet obtemperare altissimo & sedulum eidem subiectionis ac reuerẽtię exolvere famulatum. Nunc illum precibus & donis, nunc laudibus & gratiarum actione honorificat, frequẽter eleemosynis & carnis maceratione, atque pietatis operibus insistendo illum sibi placabilem reddit. Vbique & in cunctis negociis se exhibet præsentem Deo, diuina sibi proponit præcepta, & qualiter Deum, qualiterve proximum sicut se diligere valeat, sedulò meditatur. Scit enim vniuersam legem atque prophetas sub hac Dei, & proximi dilectione subsistere. Hinc est quòd summopere cauet, ne aliquod proximo suo ponat offendiculum, obiiciat scandalum, aut delinquendi occasionem tribuat: quæ omnia latori legis charitatis plurimum aduersantur, atque saluti hominum noscuntur esse contraria. Verum si sæpissime tanquam homo vænundatus sub peccato dilectionis præcepta transgreditur, non hoc voluntate peragit peruersa, sed potius ignorantiæ, vel infirmitatis, seu malæ consuetudinis ductus impulsu: à quo vtique superatus quemadmodum multa venialia, quæ facit, delicta vitare non potest, ita bona plurima quæ esse facienda discernit, perficere nequit. Fit autem ex hoc vt iustus quisque dum intelligit in membris suis esse legẽ, quæ repugnat legi mentis suæ & rationi, captiuat que eum in lege peccati, quæ est in membris ejus, sibiipsi interdum efficiatur onerosus, ac gemebũdo corde apostolicum illud promat & dicat: Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Propter eum tamẽ, qui illum nutrit in spe, etiam nolens voluntarie necessitatem patitur delinquendi, non quia peccare eidem libeat, sed quoniam naturę corruptę stimulos nequaquam à se valet abiicere. In hoc itaque conflictu carnis, & spiritus virtutum & vitiorum, infirmitatis & gratiæ iustus viriliter dimicando plus iustificatur adhuc, atque in obedientię virtute quotidie crescens ad perfectionis celsitudinem perseuerando conscendit. Aggreditur nanque ardua, perfert aspera, oblitisque pręteritis se ad anteriora extendit, vt tam diuinę legis, quàm ecclesię sanctę mandata custodiat.

Rom. 7.

De duobus conuiuiis nuptialibus, in qua non nisi per Christum fidelis omnis ingreditur.
Cap. XIIII.

Nvptialis conuiuii delicias gustare cupiẽtibus opus est, vt illis aperta sit ianua qua ĩtratur. Nã aliunde quisquis ingreditur, fur, & latro esse cognoscitur. Est quippe cõuiuium æternæ refectionis omnium deliciarũ affluentissimum, quod paratum est iis, qui in hac peregrinatione laudabiliter conuersantes in bonis operibus & Deo gratis vitæ suæ terminum cõpleuerunt. In hoc (inquam) conuiuium nullus immũdus, nullus ingreditur vitiorum sorde pollutus. Nam sicut in illo omnia lucent, omnia placẽt, omnia cõditorem suum laudant, venerantur, & colũt ita vniuersi qui recipiũtur in illud, oportet vt sint sancti, ab omni delictorum macula mundi, quatenus conformes efficiantur conuiuantibus cæteris, angelicis videlicet spiritibus, qui nullo vnquã se peccati coinquinauere contagio. Huius siquidẽ conuiuii ianua Christus est, quemadmodum ipse perhibet dicens: Nemo venit ad patrem nisi per me. Est & alius cõuiuii locus, in quo exuberant deliciæ spirituales multæ, sed non similes prioribus & æternis. Porrò reficiunt istæ ad tempus conuiuantium mentes, minime verò ad satietatem. Satiabor (inquit propheta de æternis) quũ apparuerit gloria tua. Idemque ad Deum in spiritu loquẽs ait: Inebriabuntur ab vbertate domus tuę, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ. De temporalibus autem & spiritualibus inquit Sapientia: Qui me edunt adhuc esurient, & qui bibunt adhuc sitient. Hinc est quòd dicimus domino: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Nam & manna quamuis de cœlo daretur, singulis tamen diebus opus erat vt colligeretur: quatenus tacite peregrinantibus in hoc seculo, tanquam in deserto ambulantibus insinuaretur, vt sine intermissione cibum potumque spiritualem quærerent, nequaquam de priori ac sumpto contenti. Quamuis enim gustata deuotio, & sapientię aqua potata interiorem nutriant hominem, & à carnalibus voluptatibus alienum faciant, non valent tamen ita sufficientiam pręstare famelico, vt denuo non esurire ac sitire cogatur. Nec ab re. Nam quamdiu sumus in corpore peregrinamur à Deo, per fidem ambulantes, non per speciem. Quod enim in hoc pręsenti apponitur conuiuio aut sub literę velamine, vel sub sacramentorum inuolucro, siue sub figuratum exhibetur mysterio. Quamobrem necesse est, vt id quod percipitur, meditando & ruminando man datur, atque gustu quodam delectabili gustatur, non tamen ad libitum affluenter. Iustum quip-

Ioan. 14.
Psal. 16.
Psal. 35.
Eccl. 24.
Matt. 5.

quippe est, vt alia sit eorum, qui in hoc ærumnoso degunt exilio, atq; alia eorum, qui cum Christo in cœlis regnant spiritualis refectio. Illa namq; quæ conuiuantibus offertur in patria: quoniam in propatulo est & reuelata Dei visione donatur, sumitur sine labore, necnon cum omni suauitatis delectatione gustatur. Hinc est quòd fructis desiderium satietate repletur, admiratione mens, & affectus iubilo. Propter quę sine cessatione Deum laudat, benedicit, glorificatq;. Tanta si quidem exuberat dulcedine, & tam ignito amore eleuatur in sui amorem conditoris, & spiritualiter requiescit in eo, vt neque explicari verbis, & cogitatione comprehendi. Hoc (vt arbitror) Apostolus exprimere voluit, quando dixit: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit dominus diligentibus se. Non autem sic illa, quę prębet iis, qui in hoc mundo viatores sunt, quamuis spirituales sint, & sui conditoris præcepta custodiant. Sapit quidem quum pręsto est, & quum subtrahitur affectuose quæritur. Si quid autem de ea gustatur, excitat potius desiderium quàm quietet. Nã spiritualis dulcedo, quæ à deuotis mentibus prætereundo sentitur, concupiscitur quidẽ vt maneat, augeatur, perficiaturque, quoniam longe excellentiora, dulciora, ac pręstantiora esse noscuntur illa, quę eos latet, quàm ea quæ patent: hoc vtiq; reuelante fide, quæ in cordibus electorum per dilectionem operatur. Oportet igitur illos, qui in carne mortali sunt & militant Deo, per fidem incedere, in fideq; stare, si cupiunt prælibare quales sint spirituales delicię, quæ in nuptiali conuiuio præsentis exilij Deum diligentibus apponuntur. Nempe quemadmodum nemo ad perceptionem æternorum gaudiorum dapumque cęlestium nisi per Christum ingreditur: ita neque ad intelligẽdum atque gustandum sacramenta ecclesiastica, quæ fidelium sunt latentes deliciæ, & in ecclesiæ triclinio instituta ministrantur. Audi ipsum dominum vtrunque dicentem: Ego (inquit) sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur, ingredietur, & pascua inueniet. Ingredietur vtique in ecclesiam per me credendo me esse Dei filium, patris verbum sine initio genitum, per quod facta sunt omnia, & à quo iustificantur quotquot saluandi sunt virtute sacramentorum, & fide, & in ipsis spiritualia inueniuntur pascua. Porrò in ipsis sacramentis quemadmodum latent diuina opera: ita & delectationes immensæ, præcelsa dona, veritates innumeræ communicantur pure credẽtibus, accedentibus non ficte, ardenter diligentibus, ac deuote sumentibus. Horũ siquidem fructus, taliumque merces est, consummato pręsentis exilii agone, exire de corpore, & supernorũ ciuiũ interesse deliciis, atq; diuinę contemplationis pascuis virentibus saginari. Ad hæc verò nullus ingrediendo admittitur, nisi qui prius in ecclesiam ingreditur, in Christum credat, sacramentisq; cęlestibus sanctificetur, muniatur, perficiatur. Hæc enim est Christianæ religionis regula, vt quisquis saluari desiderat, credat absque ambiguitate vera esse, quæ per dominũ nostrũ Iesum Christum honorabilẽ, & summum cunctorum pontificũ pontificẽ sunt instituta sacramenta, & per episcopos ac sacerdotes eius in ecclesia quotidie ministrantur: quæ videlicet sicut nequeunt à malis pollui, ęque non valent à bonis augeri; quoniam non in ministrantium meritis, sed in Christi instituentis virtute subsistunt. Ipse est. n. lapis viuus, & petra angularis, supra quam spirituale ecclesię ędificium constructum est: in qua videlicet ecclesia ostium, per quod ad ęternã ingreditur vitam, est inuiolabiliter collocatum. Ipse (inquam) dominus Iesus est, qui per lauacrũ regenerationis saluandos purgat à crimine, reconciliat Deo, coęquat angelis, copulat ecclesię, transmittit ad regnum. Huic veritati Ioannes Baptista testimonium perhibuit dicens: Qui misit me baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem, & manentem, ipse est, qui baptizat, & ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei. Quamuis enim minister visibiliter infundat aquam, proferat verba & corpus abluat; ipse tamen dominus inuisibiliter originalis culpę aufert debitum, confert gratiam, nouamq; instituit creaturam. Verbo siquidem suo, per quod facta sunt omnia, sanctificat aquam, & de elemento efficit sacramentum, per quod credentes & renati diuinę fiunt consortes naturę. Hoc quicunq; caruerit, gloriam Dei videre non poterit: quemadmodum ipse insinuat dicens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Quantacunq; igitur quis morum polleat maturitate, aut operum bonorum numerositate clarescat, laborat vtiq; superuacue, & nihil ei prodest ad vitã, si non sacrosancta baptismatis ablutione mundetur, si nõ mãdatis obedit ecclesię, & si nõ corporis, & sanguinis Christi veneranda mysteria sumit. Ipse namq; ait: Nisi manducaueritis carnẽ filii hominis, & biberitis eius sanguinem, nõ habebitis vitam in vobis. Adultis quippe hęc loquitur, & ratione vtentibus, quibus ab ecclesia indicta est lex, vt vitæ percipiant pabulum, si gaudiorum cœlestium cupiunt esse participes. O mirabilis filii Dei dignatio, ò nostri ineffabilis dilectio redẽptoris, quàm dulciter, quàm fortiter, & quàm sapienter homini cõpassus es perdito. Ad abolendam vtiq; originalis delicti maculam, ob quam ęternę mortis idẽ homo factus est noxius, lauacrum sanctificationis sanxisti, vt omni veteris hominis languore sanato, omnique corrupti fermenti contagione detersa, fiat templum mundum, & gratissimum tuę receptaculum maiestatis. Verum ne peregrinationis huius attritus labo-

1. Cor. 2. | Ioan. 10. | Ioan. 1. | Ioan. 3. | Ioan. 6.

laboribus & ærumnis præ lassitudine in via deficiat, sacratissimo corporis tui alimento satiasti. Non enim ò æterna sapientia corruptibili mãna, non taurorum aut vitulorum carnibus sicut eos, qui sub lege erant populum tuum nutrire voluisti: sed de te agno innocentissimo animarum cibo, & ęternę vitę spirituali edulio. Non (inquam) semel tãtum ò melliflua bonitas, sed quotidie te immolari, teque sumi complacuit tibi, quatenus sicut ex culpæ debito, ac quotidianis facinoribus sine cessatione ad ima dilabitur, ita sacramento tuo refectus, tua roboratus virtute, gratiæque tuę dulcedine recreatus corde & affectione eleuatur ad summa. Merito siquidem per te erigitur ad te, & de se transit in te, dum pura mente, fide nõ ficta, deuotione ignita, atque humili pietate in se suscipit te totum, Deum verum, vitæ verbum, splendorem gloriæ, beatorum præmium, angelorum dominum, candorem æternæ lucis, & sine macula speculum sempiternum. Qua (oro) ratio ne nõ transformatur totus in te, quum te, quem diligit, quem concupiscit, in se tenet, amplectitur, veneratur, & laudat? Non cœlum tunc cogitatione ascendit, non cœlestia meditatur, dum delectabili tui potitur præsentia, tua allocutione liquescit, tuo amore stringitur, tuo reficitur corpore, & tua charitate flammescit. Tamdiu igitur ò domine Iesu, tibi dilectum in hoc spirituali charitatis permittis exercere præludio, quandiu in hoc oneroso detinetur exilio, diuinitatis tuę eidem tegis gloriam, & tuæ potentiam tremendæ maiestatis abscondis. Quomodo enim præsumeret vermiculo vilior, te vniuersorum dominum contrectare manibus, pollutisque deoscula ri labiis, quando longæuus ille patriarcha sanctissimus Deum rogaturus aiebat: Loquar ad dominum meum, quum sim puluis & cinis? Dignatio quippe est ista quàm maxima, vt cum Deo suo peccator homo tanquam cum amico confabuletur, illique cordis sui æstus pandat, & vota persoluat. Cõputruit plane iugũ à facie olei, cõmutatus est seruilis timor in amoris canticum, & facti sũt propè qui aliquando fuerunt longe, in hoc spirituali, iucundissimo, & sacrosancto cõuiuio: quod quotidie in ecclesia à sacerdotib. ministratur. Ministratur (inquam) & diuinæ offertur maiestati ob memoriam charitatis eximiæ, quã Dei filius pro salute hominũ in crucis patibulo exhibere dignatus est. Nullus profecto valet humano explicare eloquio, quàm locuples fructus, quantave ex huius oblatione ac perceptione sacramenti spiritualia exuberent dona. Reconciliatur quippe peccator Deo, iustus autem iustificatur adhuc, lętificantur angeli, cumulantur merita, facinora remittuntur, augentur virtutes, resecantur vitia, diaboli machinamenta superantur, sanantur ęgri, eriguntur lapsi, debiles refocillantur, famelici saturãtur, & defuncti fideles istius sacramenti liberantur ef fectu. Operatur quidem in membris corpori mystico cohęrentibus, & in charitate connexis. Nã pręcisis, & ab hoc corpore alienis sacramentalis ipsa susceptio, ad damnationem potius quàm ad salutem prouenire dignoscitur, dicente Apostolo: Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Quamobrem exhortando pręmonuit: Probet, inquit, se homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Probet vtique se de propriis reatibus compungendo, atque peccatorum pura se confessione mundando.

Gen. 18. — 1. Cor. 11.

Quòd efficax sit ad promerendum veniam cordis contritio, orisque deuota confessio.
Cap. XV.

Lauamini (inquit dominus per prophetam saluandis) mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Non corporis ablutionem, sed cordis cõmendat, pręcipitque munditiam. Aqua nanque corporales abolet maculas: spirituales verò delictorũ cõfessio salutaris. Hoc propheta intelligens dominum deprecabatur dicens: Asperges me hyssopo & mundabor: lauabis me & super niuem dealbabor. Nouerat quippe non sui esse arbitrii rectã ac Deo placitam de propriis facinoribus cõpunctionem habere, neque innocentiæ mentis ad libitũ obtinere candorem. Hoc speciale est munus, ad profectum & meritum prærogatum electis. Nam clamor vocis, motus labiorum, verbalis cõfessio, tunsio pectoris, corporis inclinatio, & plura huiusmodi sunt quæ valet ex se coram Deo quisque peragere, minime tamen humilitatem cordis, piæ compunctionis gemitum, & gratum faciẽtis charitatis possidere suspirium. Hoc nãque solius Dei est opus. Præuenit enim gratia ipsius prædestinatos ad vitam, conuertit auersos, veritatisque infundit lumen habitãtibus in regione vmbrę mortis. Hinc vera sumet cognitio, hinc peccandi displicentia, & peccati horror emergit. Nempe quos vocat & iustificat gratia, replet dolore, compunctione, & gemitu, facit quoque vbertim lacrymas fundere, pœnitentiæ lamenta proferre, sanctæ, puręque confessionis adiumenta suscipere. Pręclarũ siquidẽ cęlestis gratiæ indicium, atq; iustificati hominis medicamẽtũ quã maximum est delictorum humilis & deuota confessio, illã videlicet, quæ pro offensi conditoris dilectione perficitur. Hoc ideo dixerim, quia non omnis est fructuosa cõfessio. Quę enim ex solo imminẽtis mortis timore geritur, aut simulata intentione promitur, inutilis esse probatur. Sit igitur voluntaria, sit recta, sit humilis, sit integra, sit manifesta, sit lacrymosa. Talis profecto si fuerit, placat Deum, lętificat angelos, serenat conscientiam, criminum exoluit debitum, veniæ spem nutrit, seruilis

Esa. 1. — Psal. 50.

metus coercet stimulos, præstat gratiam, præbet auxilium, immundorum spirituum propulsat fraudes, cęlum reserat, reuelat mysteria, eleuat de terrenis, & prouehit in excelsa. Nemo plane explicare sufficit verbis, humilis, veræque confessionis quanta sint merita, quale gaudium, quantusque spiritualis sit in ea profectus. Dixi (inquit Propheta) confitebor aduersum me iniustitiam meã domino, & tu remisisti impietatẽ peccati mei. Nullum quippe est tam grave delictum, quod non contritione, atque confessione tergatur. Negauit Petrus Dominum, fleuit amare, & illico restitutus est gratiæ. Facinora sua in cruce confessus est latro, & post paululum cœlorum adeptus est regnum. Coram domino mulier peccatrix ingemuit, pro reatib. suis lacrymas fudit, pedes ipsius plorando lauit, crine detersit, vnguento perunxit, & mox audire promeruit: Mulier remittuntur tibi peccata tua. Magnum profecto est charitatis indicium, & præcipuum salutis humanæ remedium, atq; venerãdum humilis confessionis sacramentum, quod iubente domino in ecclesia noscitur institutum. In multis namq; & multimode omnibus quotidie delinquẽtibus dignatus est idem dominus Iesus, tanquam peritissimus medicus, paterque piissimus, hoc singulare peccatorũ vulneribus exhibere antidotũ: quatenus illo vterentur fideles, quoties diuinæ legis iussa despiciẽdo prętereunt. Quamuis enim sola ad reconciliãdum animam Deo sufficiat cordis contritio, est tamen prorsus necessaria etiam oris confessio, quæ suo tempore, modo cõgruo, & sacerdoti vero est peragenda. Cordis siquidem contritio semper est exercenda post lapsum, crebrisq; associanda gemitibus, ac bonis operibus decoranda. Oris autem pia confessio est perficienda, sicut edocta per spiritum sanctum sancta mãdat ecclesia, quã procuidubio quanto quis exercuerit frequẽtius, tanto erit Deo propinquior, sui interioris hominis perscrutator clarior, ad virtutum exercitia alacrior, ad resistendum peccato robustior, ad misericordiam promerendam aptior, atque ad percipiendum charismata meliora sine ambiguitate habilior. Porrò si amicus irrogãs amico iniuriam sibi illum reconciliare festinat, retardabitne homo culpam propriam accusando detegere, quũ lethaliter delinquit in Deum? Peccatorum namque assidua confessio charitatis est index, humilitatis germen, gratię radius, electionis pręsagiũ, conscientiæ decus, compunctionis filia, spei mater, orationis præcursor, & resolutionis corporis expectator intrepidus. Nemo quippe valet sacramenti huius propalare præconia, laudabiles enarrare effectus, & quantum homini conferat edicęre gratiam. Purgat sordes, relaxat facinora, infundit lumen, & efficit de inimico charissimum. Huius sacramenti minister est homo: sed indulgentiæ largitor est Deus. Corporis auditum præbet sacerdos: dominus autem scrutator est mẽtium: iuxta doloris mensuram præstatur & donum. Illum plane soluit sacerdos, quem præuenit gratia, confessio manifestat: Fętebat in monumento Lazarus quatriduanus, vocatus à domino surrexit, exiit foras, & ab apostolis solutus liber est abire permissus. His paucis verbis erudimur, quid in hoc sacramento minister, quid confessio, quidve in spiritu summus operetur sacerdos. Ipsi quippe domino Iesu in sacerdotis persona peccatorum sunt vulnera aperienda, & palã dicenda, non sub velamine, neq; sub ficta palliatione verborum. Contritus namq; vere quemadmodum ei displicent delicta quæ fecit: ita cum rubore & mœrore accusator est sui, non alteri, sed sibi culpam obiicit. Ego (inquit) sum qui peccaui, ego Deum meũ offendi, conscientiam propriam fędaui, contẽpsi legem, gratiam repuli, vitiis & dæmonibus me subegi, libertatem amisi sponte, & nemine cogẽte deliqui. In his verbis cõpunctus ex corde pectus suũ tundit, fundit lacrymas, emittit suspiria, preces ingeminat, orat ex corde, aduocat sãctos, angelos interpellat, ac Deo cum gemitibus errata commissa cõfitetur. Tãtisper verò prostratus in humili postulatione perseuerat, donec erga se dominum sentit esse placatum. Nam diuina clementia nequaquam sinit pęnitentem, & veniam humiliter flagitantem vacuum ab oratione discedere, dicente propheta: Cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Quod vtique in publicano patet humiliato, qui quum præ suorum confusione delictorum in cœlum non præsumeret intueri, pectus suum oculis in terram demissis percutiendo aiebat: Deus propitius esto mihi peccatori: vnde de templo iustificatus exire promeruit. Fit autem persæpe redemptoris nostri se infundente atq; cooperãte misericordia, vt post lapsum vero pęnitenti augeatur gratia maior quã habuerat, addatur spes gloriæ, atq; præclarior largiatur eidem de Dei bonitate cognitio, ita vt impleatur quod Apostolus ait: Vbi abundauit delictum, superabundent & gratia. Hinc delinquentium corda corroborantur in fide, & accẽduntur sui dilectione conditoris, qui cadentes erigit, soluit compeditos, pęnitentes visitat, indulget cõfitentibus, necnon ad se humiliter redeuntes ad gratiam minime suscipere dedignatur. Hoc ipse profecto testatur, qui pro exhortatione peccantium, seque lacrymabiliter accusantium, prodigi filii post consumptionem patrimonii ad patrem reuertentis, & pii genitoris eundem cum hilaritate recipientis, parabolam proponere dignatus est. Cuius (oro) peccatoris ferreum pectus ad cõpunctionem non emolliant narrationis istius eloquia sancta, in quibus affluentissime elucet, quantæ apud Deum sit efficaciæ sacrificium hominis culpam propriam agnoscentis, facinora confitentis, & indulgentiam ex animo syncero a do-

à domino supplicantis. Intelligitur præterea ex eadem parabola, quàm facilis sit diuina benignitas ad ignoscendum, quam misericors ad compatiendum, & quam profusa ad tribuendum. Quotiescunque (inquit dominus per prophetam) peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Mira res, mirabilisq; misericordia Dei & redemptoris nostri. Gemit peccator intra se, doletq; perpetrasse delictum, & confestim placatur altissimus. Confitetur errorem suũ, & ex hoc acquirit veniam. Non præfigitur transgressoribus certum tempus ad pœnitendum, nõ aditus negatur ad poscendam indulgentiam, neque numerus statuitur petitionum ad remissionis gratiam promerẽdum. Quoties (ait) ingemuerit non recordabor. Si semel, si bis, si decies, si cẽties, si millies illum peccasse pœnituerit, iniquitatum ipsius nequaquam memor ero. Hoc insinuare voluit saluator noster, quum Petro interroganti si vsque septies fratri aduersum se delinquenti indulgere deberet, respondit inquiens: Non dico tibi vsque septies, sed vsque ad septuagies septies: tacite videlicet significans, vt quoties veniam petit, toties ignoscat. Quod autẽ Petro Dominus indicauit esse faciendum, hoc ipsum agere erga misericordiam flagitãtes dubitet nemo. Nam ipsius Domini est vox illa exhortationis, quæ ait: Estote misericordes sicut & pater vester misericors est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Quantæ autem sit misericordiæ, quantæ pietatis, quantæq; circa delinquentes sit clementiæ, quæ lingua proferre, quisve capere valet intellectus? Quamobrem inexcusabilis est apud Deum quisquis voluntarie peccat, & in delinquendo perseuerat potissime, quum Dei bonitas sit ad ignoscendum paratissima, & ad percipiendum remissionem criminum via effecta sit lata. Sinum namque suum in persona Domini ad suscipiendos omnes toto terrarum orbe diffusa sancta mater expandit ecclesia. In ipsa siquidem pro salute vniuersorum instituta sunt ab eodẽ Domino sacramenta: quędam vtique necessaria, nonnulla verò valde proficua. In eadẽ (inquam) ecclesia sancti spiritus charismata largiuntur, sapientiæ videlicet & intellectus, consilii & fortitudinis, scientię & pietatis, atque timoris domini. In ipsa præterea spiritualia dona diuiduntur per spiritum, dicente Apostolo: Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secũdum eundem spiritum, alteri fides in vno spiritu, alii gratia sanitatum in vno spiritu, alii operatio virtutũ, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii verò interpretatio sermonum. Verum in eadem etiam ministeria impertiuntur à domino in singulis prout expedire cognoscit. Ad ipsius vtique ecclesiæ regimen atque decorẽ quemadmodum Apostolus perhibet: Et ipse (inquit) dedit quosdam quidẽ Apostolos quosdam autem Euangelistas, alios verò Prophetas, alios autem pastores & doctores ad cõsummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. Ipsa denique est hortus deliciarum conclusus, & cœlestium militum vallatus custodia, ad quem quotidie ipse Dominus ingreditur, imò in quo continue commoratur vt spõsus, currens atque discurrens, aspiciens per fenestras & prospiciens per cancellos, perlustrans corda, & singulorum cogitationes discernens, vota pensans, & acta diiudicans. Elatos quoq; præteriens declinat ad humiles, mites promissionibus futuris sustentat, esurientes iustitiam laudabilium operum pabulo nutrit, lugentes errata propria spei dulcedine consolatur, mundis corde, se communicãdo insinuat, pacificos tanquam filios charitate complectitur, patientes verò persecutionem & perferentes aduersa cælestium gaudiorum expectatione confirmat. Est postremo ipsa ecclesia domus spiritualis, quam sibi ædificauit sapientia ad habitandum: in qua columnas erexit septem argenteas, virtutes scilicet septem in sacro eloquio multipliciter commendatas, quæ nec veterascunt tempore, nec debilitantur onere, neque mouentur impulsu, quoniam in petræ soliditate locatę sunt, sicut & domus ipsa, quemadmodum Petro dicitur: Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Hinc est quòd flantibus tentationum ventis, impellentibus tribulationũ aquis, aduersariisque debellantibus, licet quantulumcunq; agitari videantur, infirmitate tamẽ confessionis suæ laudabiliter perseuerat. In hac vtique domo nuptiale conuiuium quotidie præparatur, saginatus discumbentibus apponitur vitulus, & calix vino meracissimo plenus, organa insuper, & diuinorum eloquiorum cantilenæ iugiter suauissima modulatione promuntur, adeò vt de illa dictũ esse videatur, quod legitur: Super muros tuos Hierusalẽ constitui custodes, qui die ac nocte non tacebunt laudare nomen Domini. Quod quidem patet in nocturnis vigiliarum celebrationibus, in priuatis deuotarum orationum vocationibus, in piarum imbribus lacrymarum coram Deo humiliter fusis, in gemitibus cælestium desideriorum inenarrabilibus frequenter emissis, & in plurimis cæremoniarum ecclesiasticarum ritibus, in quibus sacrosancta Deum laudando, colendo, & venerando penè sine intermissione occupatur ecclesia. Edocta quidem à spiritu sancto, nunc diuino honori, nunc animarũ vacat profectibus, rectis in cunctis incedens gressib. vtpote ęternę sapientię directa magisterio, quę illi potestatis, & scientię tradidit claues. Nã per potestatẽ cœlum reserat, & claudit, seculi principib. resistit & fauet, ligat & soluit, ita vt ratum habeatur in cęlo quicquid in terra ipsa peregerit. Scientię quoq; tanto est irradiata splendo-

Ezec. 18. Matt. 18. Luc. 6. 1. Cor. 12 Eph. 4. Mat. 16. Esa. 62.

re, vt valeat leges condere, statuta firmare, ritus nouos instituere, & edicta sancta mandare. Quã obrem tantæ est authoritatis apud Deum, tantique meriti, vt pari sit pœna plectendus, qui ecclesiæ sicut qui Dei iussa vilipendendo transgreditur. Diuinis itaque necnon ecclesiæ (quæ errare non potest) est obtemperandum præceptis, quæ conferunt gratiam, dona cumulant, augent merita, & promittunt gloriam. Qui enim in mandatorum Dei obseruatione viriliter obediendo certauerit, ad consiliorum profectionem Deo aspirante proficiendo conscendet.

Quòd aquè in spiritualibus exercitiis, sicut in corporalibus necessaria sit lux. Cap. XVI.

Ambulantibus in via per opacas noctis tenebras prorsus necessaria est lux. Nam sine luce irradiante peragrare prata floribus plena quid libet? Per semitas quoque incedere rectas, & ignorare quà pergitur quid prodest? potissimum quum tenduntur insidiæ, & pericula incedentibus latent, quæ absque luce proculdubio vitari nõ valent. Hoc in corporalibus itineribus, hoc etiam in spiritualib. exercitiis patet. Nam spiritualis quis fine spirituali lumine effugit laqueos? quis (inquam) aerearum potestatum insidias, & fallacias innumeras inimicorum inuisibilium agnoscit ad plenum, nisi sapientiç sit splendore perfusus? Non sufficit naturalis acumen ingenii, si non introrsus erudiatur à verbo. Nec immerito. Mole namque corruptibilis prægrauatus corporis, ac infirmitatis propriæ obuolutus caligine, nequit spiritualiter spiritualia iudicare. Nam (sicut scriptum est) Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit sensum multa cogitantem. Hinc opus est vt superiori erigatur auxilio, manuducatur exemplo, & magisterio reformetur. Ista quum præsto sunt, etiã supra modum proficiendo laborat. O quam rari sunt, qui spirituales re & nomine censendi sint. Vocabulum hoc denunciatione sortiuntur multi: effectum verò ipsius pauci. Spirituales viros illos arbitror esse dicendos, qui carnales habentes edomitas voluptates carnem spiritui, mentem rationi, deuotioni affectum, intentionemq; animi æternæ substernunt dominio sapientiæ. Hæc quippe est regula disciplinæ cælestis, hæc, inquam, est spiritualis forma virorum in carne & supra naturam spiritualiter conuersantiũ, & quotidie proficientium in idipsum. Ad hanc capessendam necesse est, assiduis macerari vigiliis, creberrimis instare precibus, orationibus penè vacare continuis, suique cordis infatigabili vigilare custodiæ. Nullus ad hunc, de quo loquimur, perfectionis ascendit gradum repente, sed post sudores, post tẽtationes plurimas, post varia hominũ, dęmonumq; certamina, & post adeptas pro Christo virtutum palmas. Nam etsi sint nonnulli, qui visitãte gratia interdum, & ad tempus in actibus aliquibus ad culmen perfectionis attingant, in eo tamen minimè perseuerant: sibi nanque ipsis redditi fluctuant, vagãtur, impelluntur, cadunt. Sine radice quippe virtutum quum sint, & certãdi experientia careant, opus est vt ad ima descendant. Huiusmodi autem nequaquam diffidant, neque desperent. Quoties enim relabuntur, & cadunt, velociter surgant, desiderio proficiendi incalescant, pugnandi animositate roborentur, orationi ardentius incumbant, cordisque humilitatem summopere obtinere peroptent. Fiet nanque diuina in illis cooperante clementia, vt ex vsu proficiant, ex actu cognoscant, ex visitatione diligant, atq; ex magnanimitate perueniant, duce semper & comitante sapientia, sine qua humana iacet virtus, hebetatur scientia, deficitque cõstantia. Ipsa vtiq; est, quæ apparens in carne exẽplo suo, atque eruditione verissima perfectionis viam, & sanctæ religionis semitas patefecit dicẽs: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quę habes, & da pauperibus, & sequere me. Alioque in loco: Qui vult (inquit) venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suã, & sequatur me. Consulentis quippe, non præcipientis est talis ista suasio. Hortatur siquidem eos, qui suo cupiũt digni esse consortio, abnegare seipsos, crucẽ suã tollere, ipsumq; pro posse virtutibus imitari. Arduum profecto est, vt quis velit abnegare quod est, cunctas à se abdicare corporis voluptates, propriã libertatem vendere, & alieno se realiter subdere arbitrio. Nẽpe discipulorum Christi est ista congressio, qui cœlesti benedictione pręuenti, & spirituali luce perfusi, atque dulcedine diuina repleti, pro sui conditoris amore carnem suã cum vitiis, & concupiscentiis crucifigere non verentur, animam suam periculis exponere nõ formidant, & voluntatis suæ motus sub obedientiæ disciplina cohibere contendunt. Horum propugnatorum magnus est numerus, tametsi comparatione cæterorũ sit valde exiguus. Nec mirum. Humanas prorsus supergreditur vires, & fragilis naturę nequaquam imbecillitas patitur, vt morti sponte se quisquam subiiciat. Mortẽ vtique hanc nuncupauerim, quando homo adhuc in carne degens se in spiritu arbitratur esse defunctum, suamq; odit animam, vt in æternam vitam illam ipse custodiat. Præclarum proculdubio est istud spectaculum, gratissimum Deo, beatissimis spiritibus omnino mirandum, atq; ab iis, qui rationales sunt, extollendum laudibus, operibusque sectandum, si tamen inuitati sunt, si adiuti, si tracti. Ad nuptiale conuiuiũ (sicut legitur) inuitati sunt multi, sed quoniam tracti minimè extitere, alius in villam, alius verò ad negociationem proficiscẽs, se excusãdo ęterno priuauere cõuiuio. Porrò parum est spirituales inuitari ad nuptias, nisi quis adiuuetur atq; trahatur. Adiuuatur (inquã) quum gratis donatur velle: trahitur autẽ, quãdo

coope-

Sap. 9. Mat. 19. Luc. 9. Matt. 22.

cooperante gratia etiam tribuitur posse perficere: Magistrum veritatis audi dicentem: Nemo venit ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Trahit nanque pater ad filium conferendo gratiam, infundendo lumen, præbendo gustum, & manifestando se. Ista puippe si desint, qui inuitati sunt, remanent foris, & excluduntur à regno. Trahi profecto à patre non est volentis, neque currentis, sed solius ipsius miserentis. Hoc propheta insinuare volens, de patribus veteris testamenti loquens ait: Non enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos, sed dextera tua & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniam cóplacuisti in eis. Inuitatus itaque quis ad nuptias gaudeat, consentiat, & oret, vt cum effectu trahatur. Inuitatus (inquam) à domino, vt omnibus, quæ possidet, renunciet, & vt abneget semetipsum, tollat crucẽ suam, & sequatur Christum. Quanquam supra vires, supra naturam, & laboriosissimum esse videatur, non contradicat vocanti, nec resistat gratiæ, neque trahentem repellat, quin potius gratias agat, assensum tribuat, crucemque baiulando contra se viriliter dimicando decertet. Agat, inquam, gratias Deo, quia gratis vocatur, non vtique ab hominibus, non ab angelis, sed à Deo, nec qualicunque vocatione, sed sancta, spirituali, sed cœlesti, de qua Apostolus ait: Qui vocauit nos in sortem sanctorum in lumine. Vocantur plane multi ad fidem dicente domino, quòd multi sunt vocati. Illorum tamen sic vocatorum pauci sunt, qui huiusmodi, de qua agitur, vocatione sint digni. Cómunis est illa: ista verò specialissima. Primis nanque præcipitur, vt seruent mandata si volunt ad vitam ingredi, secundis autem consulitur, vt vendant vniuersa, quæ habent, & pauperibus tribuant, si cupiunt esse perfecti. Primis licet vxorẽ habere, procreare liberos, educare parentes, familiam regere, possessiones emere, construere prædia, negociationem exercere, & pecunias moderate aggregare. Secundis verò vniuersis istis renunciare per exhortationem indicitur, vt locupletem thesaurum sibi in cælo acquirant. Primis vita tantum æterna promittitur secundis autem iudiciaria sedes, merces centuplicata, & gaudia pollicentur æterna, ipsa veritate astruente quę ait: Amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me, in regeneratione quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes filios Israel & omnis, qui reliquerit patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut fratres, aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Maxima prorsus est ista promissio: quæ omnibus seculi supereminet dignitatibus, cunctas temporales præcellit facultates, atque vniuersa visibilia oblectamenta transcendit. Aequissimum profecto fuit, vt saluator noster Dei virtus & sapientia nihil transitorium, nihilque, quod sit commune bonis & malis professoribus sui pro eorum offerret remuneratione laborum, sed quod præ sui magnitudine, delectabilitate, excellentia, & perpetuitate contemplãtis & agnoscentis affectum alliceret. Hoc in spiritu propheta degustando indicauit dicens: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abscõdisti timentibus te, perfecisti autem eis qui sperant in te. Idemque expresśius declarando ait: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos: quoniã apud te ẽ fons vitę & in lumine tuo videbimus lumen. Hæc profecto sunt ò domine Iesu stipendia Christianę militiæ, hæc, inquam, sunt donatiua, quæ spondes tuis erogare militibus, qui spreto peregrinationis huius carnali lenocinio, calcatis prosperitatibus seculi, abrenunciatisque temporalibus diuitiis, tibi famulatũ continuo ministrare non cessant. Non enim arbitrantur se amittere, quod egentibus largiuntur, nec aliquo egere pertimescunt, quum gaudeant propter te penuriam pati. In te aspiciunt, in te delectãtur, de te discunt, tuoque eruditi exẽplo minime verentur perferre necesśitates, incõmoda, opprobria, damna, vincula, exilium & carceres. Eligunt quoque affligi potius cum seruis tuis fame, siti, frigore, & nuditate, quam temporalis felicitatis habere iucunditatem, atque meliores diuitias existimantes omni thesauro terreno improperium tuum. Hoc autem, ò pie saluator, nequaquam actitare præsumerent, nisi introrsus vocarentur, & traherentur à te: nam quos prędestinasti in te ante mundi constitutionem, vtique vocas suo tempore, vt sint sancti, imitẽturque te, nõ corporali gressu, sed mente, desiderio, conuersatione, & moribus. Ostendis nanque te illis in lumine formatæ fidei, & quam dulcis, quamve multę misericordiæ sis diligẽtibus te, te quęrentibus ac famulantibus tibi donata tua communicando manifestas. Luce siquidem irradiati diuina atque insueta delectatione refecti, te nihilominus illos alliciente, trahente, vinciente mutantur in viros alteros & induunt nouum hominem, qui secundum te formatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Hinc est quòd tuo flagrantes amore, tibique tota intentione placere cupientes, voluntate spõtanea sanctę religionis ac perpetuę seruitutis iugum tuum suauisśimum assumunt, sibique nullatenus parcentes ad tempus, vt tuo sine fine iucundisśimo & diuino fruantur aspectu. Hac denique de causa quotidianis conatibus aduersus proprias reluctantur voluntates, crucem suam gratanter baiulant, & sequuntur te præceptorem suum, pastorem, & ducem. Tu verò prę sidium tutisśimum efficeris illis, tu in illis perambulas, & in eorum pręcordiis delectabiliter requiescis, quemadmodum Sapientis ore manifestasti dicens: Ecdelicię meę esse cum filiis hominum. Non enim hoc asscitur, vt homines aliquas tibi ò ęterna sapiẽtia, valeant

leant conferre delicias, quippe quum tu omnium sis origo deliciarum, affluant tibi, & effluant abs te, sed quoniam ex naturali tua bonitate delectaris tuas cum filiis hominum communicare delicias, tanquam mater, quæ vnicum diligens filiũ, sibi complacet in filio dum ei blanditur, ipsum fouet & nutrit, propriasque filii arbitratur esse delicias: sed longe dissimilis est ab humana affectione tua dilectio. Humana nanque affectio priuata semper quærit commoda, suas satagit perficere voluptates, præsentia lucra sectatur, difficile futura prospectat, sensibus ducitur carnis, sensibiliumque amore pinguescit. Tua verò dilectio, ò charitas sempiterna, te possidentem iis omnibus efficit celsiorem. Gratuito nanque amore diligis, gratis gratum facis, temporalia oblectamenta calcanda esse ostendis, spiritualia dona tu tribuis, ad cælestia mentem erigis, atque præmia inuisibilia sperare accendis. Quamobrem qui te suscipere merentur in se, tuis saginantur voluptatibus, teq; imitari desiderant, se tibi in holocaustum offerũt atque propter te in obedientiæ agone luctantur, vendunt sua, suos deserunt, seque pro adipiscenda spiritus libertate alieno substernunt arbitrio.

Quanta perniciosa incommoda ex mala, & quàm maxima spiritualia lucra ex bona proueniant voluntate. Cap. XVII.

Nihil excellentius homini ratione vtenti proprio est condonatum arbitrio, si tamen sit charitatis dono formatum. Nam cælorum nosse cursus, stellarum virtutes indagare, omnium naturalium rerum quid prodest habere scientiam, si à charitatis munere hominis voluntatem cõtingat esse alienamẽ Præceps quippe nunc per abrupta impellitur vitiorum, sibi arbitratur omne licere quod libet, suas tanquam effrenum animal post concupiscentias pergit, toto Dei timore semoto. Lętatur quoque in prosperis, supra modum deiicitur in aduersis, exultat quum malefecerit, in suis facinoribus gloriatur, carnisque desideria implere peroptat. Perniciosa prorsus res est voluntas, quæ caret dilectione, & nulla virtutis cẽtura restringitur. Ab hac vtiq; oriuntur homicidia, adulteria, fornicationes, ebrietates, veneficia, irę, rixę, inuidię, fraudes, detractiones, cõtētiones, ęmulationes, dissẽsiones, & quicquid diuinę legi aduersatur. Hęc est quę è cęlo deiecit angelos, de paradiso expulit protoparentes, deordinauit orbem, subruit vrbes, regna euertit, cõcitauit bella, lites commouit, disseminauit scandala. Pro hac immissę sunt clades, fames conualuerunt sterilitates fuerunt, in sole, luna & sydenbus frequenter apparuerunt signa. Tolle malam voluntatem ab hominibus, & vbique abundabit pax, vigebit concordia, florebit religio, profluet gratia, charitas imperabit. Nam quemadmodum omniũ malorum seminarium est voluntas mala: ita è regione bona cunctarum est origo virtutum: Non enim potest esse alienus à Deo neque a cęlorum regno extraneus, cui inest bona voluntas, quę hominem amicum reddit altissimo, charum angelis, fratribusque beneuolum. Hęc cumulat merita acquirit gratiam, aduersarios superat, fugat dęmones, tentationes vincit, tolerat dura, temporalia spernit, sperat futura, cõcupiscit æterna. Hęc nanque haberi nequit ad libitum, sed pro beneplacito largitur autoris. Ego (inquit) ipse ad Mosem, miserebor cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit. Paulus quoque ait: Non est volentis neque currentis, sed miserantis Dei. Nã cui vult miseretur: & quem vult indurat. Dilexit (sicut scriptura commemorat) Deus Iacob, Esau autem odio habuit. Indurauit etiam cor Pharaonis ne dimitteret populum, quamuis tanta vidisset miracula atque prodigia. Et econtrario mulieris meretricis ad suscipiendos exploratores Hebræorum emolliuit animum. Tanquam verus figulus & potens de eadem massa luti aliud vas in honorem, & aliud vas facit in contumeliam: ita vt non sit, qui posit resistere ei, sed neque respõdere illi. Vocat enim quem vult, & flectit ad percipiendum gratiam, & quem non tangit, relictus in propria, etsi inchoet bonum, minime perseuerat in illo. Singularissimum itaque diuinæ clemẽtiæ est beneficium, quum liberi arbitrii facultas se inclinat ad bonum, & voluntarium suo conditori exhibet famulatum: dumque quis nequaquã communi lege contentus, arduũ contemptus seculi propositum non formidat arripere, & obedientiæ crucem quotidie tollere, atque post dominum ambulare non renuit. Magnarũ est prorsus mentium ista congressio: earũ videlicet, quas in benedictionis suæ dominus præuenit dulcedine, cælestiumque præmiorum promissione fulsẽrat. Nouit enim ipse opus, quod condidit, quam sit procliue ad noxia, quam ad casum facile, quàm ad diligendum visibilia pronum, quam ad peragendum spiritualia lucra infirmũ, necnon ad propria perficienda desideria quam sit accensum. Quamobrem vt tantis redemptor noster animarum remedia prębeeret languoribus, tantisque obuiaret periculis peccatorum, dum cum hominib. conuersaretur in mundo, contemnendarum facultatum, fugę seculi, parentum ac propinquorũ odit, atque proprii abdicationis arbitrii contiliũ dedit, intelligens neminẽ duobus posse dominis obtemperare fideliter. Teste nanque experientia didicimus, quòd secularium assidua conuersatio, & temporalium negociorum solicitudo anxia, necnon libertatis effrænatus vsus occasionem maximam tribuit delinquendi, eoque vehemẽtius impellunt ad malum, quò ardentius diliguntur. Sunt enim terrena omnia minus caute eis vtentibus spirituales laquei, & seductoria quædam oblectamenta fidelium, quæ separant à Deo, & copulant mun-

Exo. 33. Rom. 9. Mal. 1. Exo. 11.

mundo. Quamobrem magister veritatis perfectionis volens insinuare itinera, atque ad se possidendum locum demonstrare tutissimum, omnibus quæ habentur, renunciandi consilium suasit, necnon regularis obseruantiæ obedientiam in ecclesia circunquaque indixit: quatenus seruorum suorum animos prouocaret ad prælium, atque animaret ad præmium. Magna profectò fuit erga nos Dei nostri dignatio, omnique veneratione colenda huiusmodi institutio, ad peragendũ perfectionis opus cælitus prærogata. Sciebat enim redemptor noster totius sanctitatis magister quanto cum labore virtutum tendit ad arcem, qui secularium actionũ solicitudine prægrauatus iacet in imis. Nouerat (inquam) quantum afferat impedimentum temporalium facultatum immoderata retentio, propriæque voluntatis inordinatus affectus. Propterea veluti pia mater pro suorũ anxia salute liberorum formam indicauit, viam strauit, atque religionis sanctæ rudimenta exhibuit: quatenus diruptis peccatorum vinculis, reiectisq; terrenarum rerum curis, necnon abdicatis à se propriæ libertatis motibus, fideles quique introrsus excitati Deo militarent ardentius, pugnarent fortius, expeditius currerent, atque ad concupitã palmam facilius peruenirent. Iis & aliis (vt reor) ex causis in ecclesia sunt instituta monasteria, ac famulantium Christo vndiq; constructa cœnobia. Ipsa nempe sunt præsidia munitissima, sanctorum angelorum vallata custodiis, ignitarumque orationum roborata suffragiis. Nemo planè explicare sufficit, quanta simul cohabitantes in eis sanctitate præfulgeant, quanta mentis pace fruantur, quanto cordis quotidie repleantur gaudio, quam secure viuant, quàm dulciter cõuersentur, quam familiariter sibi mutuo deseruiant, quàm opportunis se exhortentur temporibus, & quam efficaciter orationibus iuuent. Nec mirũ. Corpus quippe vnum mysticum collegium vnumquodque efficiunt, compactum ex membris, viuificatum ex capite, sanctificatum per spiritum. Hinc est quod vno patiente membro compatiuntur & cętera: atque vno lętante vniuersa congaudent. Cooperatur nanque in illis idem spiritus, qui illa conglutinat, eisdemque spiritualia largitur charismata: ad vtilitatem vtique corporis & membrorum, quemadmodum Apostolus denuncians ait: Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: alii quidẽ per spiritum datur sermo sapiẽtię, alii sermo sciẽtiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in vno spiritu, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Nunquam enim posset esse tanta spiritualis fœcunditas in corpore, nunquam in membris tãta vnitas charitatis, nisi gratia efflueret a capite, & per spiritum transfunderetur in membra. Hoc propheta contemplatus ait: Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum. Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbã, barbam Aaron, quod descendit in oram vestimẽti eius, sicut ros Hermon, qui descendit in montẽ Sion. Merito rem bonam & iucundam asserit fratres habitare in vnum, volens commendare vnitatem spiritus in vinculo pacis, per quam vtique spiritualis vnctio capitis descendit in barbam corporis congregati in spiritu, emanatque vsque ad oram vestimenti, insinuans nullum membrum esse corporis vel minimum, aut extremum, quod huius sanctę sit vnctionis expers. Quod enim vni prærogatum est membro, commune fit cæteris, & quod deest vni, reperitur in altero. Diuersitate siquidem gratiarum, quæ sunt diffusæ in membris, efficitur corpus perfectum, ornatum virtutibus, compositum moribus, sanctitate præclarum, & disciplina venustum. Cæterum hoc corpus mysticum, congregatio videlicet quæque fidelium, eò in tentationibus, quæ diabolo suggerente aut fragilitate impellente illi proueniunt, robustius pugnat, atque gloriosius vincit, quò charitatis & vnitatis vinculis arctius alligatur. Compago vtique & vnitas membrorum exhibet corpus potens, Deo amabile, & inuisibilibus aduersariis terribile atque insuperabile, si tamen non sibi arroget quod habet, sed illi, cuius dono est quod est. Nam quemadmodum confessio humilis, & propriæ infirmitatis vera cognitio Christi seruum in omni certamine fortem & securum facit: ita econtra elata iactãtia, & suæ insufficientiæ reiecta scientia reddit possessorem suum pronum ad malum, in prælio debilem, virtutibus egenum, Deo, sibi ipsique valde contrarium. Hinc clare patet, quàm securus sit status seruorum Christi in congregatione degentiũ quibus vnum est cor, anima vna, & omnia sunt cõmunia, non minus corporalia quam spiritualia. Nam in illis si quis corporaliter ægrotat, propriũ habet ministrum, qui ei die noctuque deseruit. Siquis alimento seu tegumento indiget, habet qui illi necessaria tribuit. Si quis tentationibus vexatur, habet qui eidem orando, atque exhortando ex corde compatitur. Si quis fluctuat dubitatione aliqua vel infidelitatis mucrone transfigitur, peritorum fratrum, & maxime seniorum probatissimorum rudimenta custodiat, & liber existet. Si quis ingenii caret acumine, & ignorat futura cogitando prospicere: reperiet prorsus in illis quem consulat. Si quis diuinorum eloquiorum sacramẽta per se penetrare non valet, à Deo prius sapientiam postulet, necnon prouectiorum acquiescat sententiis, & sapiens fiet. Considerare quippe sẽper quisque valebit in altero, vnde possit ipse proficere. Verum & propriæ infirmitatis diligens perscrutator facile agnoscit bonum, quo ędificetur in altero, atque in se malum, pro quo sibi ipse displiceat. Hoc vtique non tam vitia quàm virtutes operantur in bonum spiritualibus viris: simpliciter ambulantibus, pariter conuiuentibus, & sub

obe-

1. Cor. 12.

Psal. 132.

obedientiæ disciplina Deo in cœnobiis famulantibus. Ipsa plane futuræ vitæ imaginem tenent, dũ qui in illis commorantur, socialiter viuunt, vicissim sibi ministrant, priuata dona communi vtilitati exponunt, sub eodem habitant tecto, insimul altissimo persoluunt laudes, cibum vna hora in vnũ congregati capiunt, exercitia communia peragunt, & (quod commendabilius est) ad vnius præceptoris imperium suas abnegant voluntates. Nã quemadmodum Deus in hoc vniuerso, & in cęlo distribuit gradus, ministeria diuidit, dona sua pro libito cuique impartitur, & omnia operatur in omnibus: ita qui præsidet in monasterio suo modo, suoque arbitrio cuncta disponit, non tamen pari æquitatis discretione vt Deus. Nam Deus in vero iudicio, certa lege, mensura incomprehensibili, syncerissima dilectione, & immutabili vniuersa moderatur sapientia. Homo autem quamuis sit sanctus, doctus & prudens, ô quàm sępe in iudicando fallitur: lege contempta, quàm frequenter propria voluntate ducitur: inordinata affectione victus interdum passione trahitur, atque obliqua animi intentione deceptus mouetur. Nec mirum. Quis enim (inquit propheta) similis erit Deo in filiis Dei? Aequari nanque Deo impossibile est iis, qui hominibus præsunt: illum tamen eos imitari oportet sectando iustitiam, misericordiam impartiendo, exercendo prudentiam, patientiam exhibendo, atque charitatis viscera erga pœnitentes insinuando, reuocando errantes, inscios docẽdo, pusillanimes confortando, erigendo cadẽtes, inimicos amando, se omnibus oĩa faciendo, vt Christo domino lucrifaciant vniuersos. Quæ quidẽ vt assequi valeant, præesse studeãt cum humilitate, cum pietate conentur prodesse, necnon sibi creditum ministerium cum omni cordis tranquillitate perficiant: Dei postremo & non priuatam gloriam quærant, sibiq; non propter seipsos, sed propter eum, cuius funguntur officio, à subditis obtemperari concupiscant.

Psal. 82.

Quantum eluceat Christiana religio in iis, qui seculo renunciantes sub disciplina regularis obseruantiæ degunt. Cap. XVIII.

INter cætera, quæ gloriam Dei in terra prædicant, & catholicam fidem infidelibus hominibus commendabilem reddunt, est socialis vita fidelium, eorum præcipue, qui spreto perituri seculi luxu, abdicatisque à se diuitiarum, honorum, & carnis illecebris in monasteriorum claustris voluntariæ seruitutis se perpetuo dedicarũt voto. Quis (oro) diuinam bonitatem & sapiẽtiam ineffabilem laudum non extollat præconiis, quũ vtriusque sexus viros pene innumerabiles intuetur iuuentutis florere decore, corporis sospitate potiri, terrenarum facultatum abundare affluentia, possidere agros, vineas, domos, seruos & ancillas, parentum, amicorum, affiniumque generositate clarescere, sponte renunciare seculo, illius pompas spernere, propinquos omnes relinquere atq; sub ignoti quodammodo viri disciplina per obedientiæ exercitium Christo domino militare? Hoc quippe humanæ cõsuetudinis & communis vitæ supergreditur limites. Non enim naturalis pignorum affectus patitur, vt contemnamus eos, qui nos genuere, & in hanc visibilem mundi istius produxerunt lucem. Non, inquam, lex cordibus innata mortalium suadet, vt deserta vrbe propria, vniuersis relictis consanguineis, coæuis adolescentulis, familiaribus & notis, peregrinari per alienas ædes remotas, peragrare prouincias, ciuitates, & castra non vno duobus vel tribus annis, sed toto vitæ suę decursu, atque spontanea deliberatione pati famem, sitim, frigus, & nuditatem, corpus quoque attenuare vigiliis, macerare ieiuniis, laboribus exponere, quotidiana alimentorũ domare inedia, & quod iis omnibus maius est, proprię voluntatis debellare affectus. Nam natura ipsa trahit, vsus docet, impellit humana fragilitas, allicit socialis amor, mutua inclinãt obsequia, dulcissimumque domesticorum, & maxime propinquorum contubernium cogit, vt quilibet rationis compos in illo, in quo natus est, habitet solo, suorum affinium fruatur consortio, propriarũ opum curam & delectationem capiat, necnon arbitrii sui sectetur illecebras. Cæterum quum iis contraria actitari conspicimus, aut ex metu mortis, aut ex certa cognitione prætereuntis & fallacis seculi, siue ex bonorum id agitur spe validissima futurorum: quam vtique spem nemo nisi præuio fidei lumine gustare permittitur. Hæc nanque, de qua loquimur, fides nequaquam ex humano arbitrio, sed ex Dei miserantis, trahẽtis, culto dientisque munere possidetur. Donum quippe est diuinitus prærogatum, gratificans hominem Deo, de seruo liberum, de inimico amicum, & de gehennæ filio æternorum bonorum facit esse hæredem. Hanc denique commendauit Apostolus, quando antiquorum patrum mirabilia gesta narrauit dicens: Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetũ ignis, fugauerunt aciem gladii, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum, acceperũt mulieres de resurrectione mortuos suos. Illius fidei gloriosissimi martyres irradiati splendore, flagrãtissima charitate pro Christo perpessi sunt ignẽ, carceres, vincula, flagella, tormenta, opprobria, exilia, damna, & mortem. Huius (inquam) fidei anachoritæ sancti claritate perfusi deserta repleuerunt, perlustrauerunt solitudines, cõstruxerũt cœnobia, in quibus diuinis incenderent laudibus crebris vacarent orationibus, operi manuum opportuno insisterent tempore, congregarentque in vnum Dei filios circunquaque dispersos, atq; inuisibilium inimicorum latentes laqueos supera-

Heb. 11.

sent,

rent. Intelligebant profecto ipsi diuinitus inspirati seculum hoc carnis concupiscentia, oculorum lenociniis voluptatum, & vitæ superbia esse refertum. Intuebantur quotidie homines ire per abrupta vitiorum, Dei legem negligere, eius mandata despicere, præsentium delectationum oblectamenta sectari, terrenis lucris, fugitiuis honoribus impudicitiis perniciosis, ac secularibus curis incũbere, quæ vtique alienum à Deo, ignotum sibiipsi & à virtutibus auersum, sui efficiunt amatorem. Non enim in vnum conueniunt, neque simul stare valent lux & tenebræ, vanitas & veritas, virtus & vitium, dilectio Dei & seculi, opera carnis & spiritus, tẽporalis vitæ gaudiũ & futuræ. Quamobrem vt debitum pietatis cultũ exhiberent Deo, vt vitiorum passiones reprimerent, quæ de peccati fomite & carnis prurigine indesinenter ebulliunt, vt proprias compescerent voluntates, à quibus pabulum sumit omnis origo delicti, talibus pro Christi amore se mãcipauere ergastulis. Hac intentione laudabili, hoc ritu viuendi sancta illustratur ecclesia. Non enim desunt temporibus istis, in quibus abundare iniquitas, & multorum cernitur refrigescere charitas, qui sanctorum patrum (etsi non eodem feruore charitatis) vestigia imitentur. Sunt nanque (sicut patet conspicue) diuersæ Christo domino famulantium congregationes, quæ licet sint in habitibus distinctæ, variæ in constitutionibus, & in cæremoniis discretæ, vna tamen intentione glorificãdi Deum, & proximum lucrifaciendi, vnoque fine cęlestem patriam consequendi se exercendo desudant. In hac seruorum Christi numerositate permaxima, quę toto pene terrarum orbe vsque quaque diffunditur, ò quot vtriusque sexus pręcipua eminẽt sanctitate, quot singulari deuotione, & orationis assiduitate pinguescunt, quòtve virtutũ magnanimitate decorantur? Alii nanque humilitatis studio, aliqui patientię constantia, quidam mentis puritate, nõnulli zelo rectitudinis, aliqui Dei & proximi dilectione, plurimi verò cęteros religiosę conuersationis singularitate præcellunt. Omnes sine æmulatione fraterna, & absque cordis elatione, secundum mensuram fidei, & gratiæ eisdem collatę certant placere Deo, quotidie proficere, & talentorum sibi præstitorum lucra cumulare. Ista dum commendabiliter agunt, aduersus se diabolum prouocant, qui successibus laudabilibus seruorum Christi vehementer affligitur. Hinc liuoris face accensus, noua, infestaque diebus singulis excitat bella, tentationesque diuersas immittit; vt illos per delectationem, consensumque peccati cadere, vel saltem in proposito tepescere faciat, quod quidẽ in via Dei est periculosissimum, atque damnabile, sicut angelica admonitione dicitur: Vtinam calidus, aut frigidus esses, sed quia neque calidus neque frigidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Ad hãc profecto spiritualem immundorum spirituum pugnam Apostolus exhortans ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus mũdi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cęlestibus. Ab iis quippe aduersariis inuisibilibus nemo liber existit, domino sic disponente, qui vt materiam præbeat promerendi, vt proficiendi in virtutibus ansam offerat, & vt adipiscendi gratiam, occasionem tribuat in aduersis, seruos suos acriter nequam spiritus infestare permittit, non tamen ad inimicorum libitum, sed iuxta suorum virtutem cuiusque fidelium, dicente Paulo: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Non autem est mirum, si ipse aereæ potestates milites Christi prosternere ac debellare conantur, quum è regione ipsi eosdem die, noctuque conculcare nõ desinant. Quid enim aliud dixerim esse religiosorum monasteria, & Deo famulantium loca, quàm stadia militaria, atque spiritualia castra pugnãtiũ? In illis nanque in corpore, per corpus, in spiritu bellum geritur. In ipsis (inquam) non visibilia, sed inuisibilia tela exercentur. Arma (inquit Apostolus) nostra non sunt carnalia, sed spiritualia potẽtia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Nonne in eisdem frequentissime deuotionis lacrymæ, compunctionis gemitus, suspiria pietatis, compassionis & charitatis ad Deum incessanter effunduntur vota: quæ profecto cõtra hostes nostros spirituales ignita sunt iacula, per quæ eorum prosternitur virtus, debilitatur audacia, deteguntur fraudes, & tentamenta superantur. Sanè quod religionis, quod sanctitatis, quod vnitatis, quod in eisdem agitur laudis, glorificat Deũ, lætificat angelos, prodest iustis, terret dæmones, patrocinatur seculo, & peccatores ad pœnitentiã flectit. Et quidem rationabiliter. Nam cũcta, quæ in ipsis geruntur, redolẽt sanctitatem, præsentia domini saluatoris id perficiente, qui ait: Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Hinc est quod tanta aduersus malignos spiritus, qui in monasteriis degunt, virtute decertant, tot reportant triumphos, tãtaque laudabilium operum multiplicitate coruscant. Ibi paupertas voluntaria primatum tenet, atq; perfectionis ecclesiæ quam in suo exordio actitabat præbet imaginem, de qua legitur sic: Omnes etiã, qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia, possessiones & substantias vendebãt, & ponebant precia ante pedes Apostolorum, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat. Hæc planeest veræ paupertatis forma, imò inæstimabilium thesaurorum locupletatio maxima, eorum videlicet, qui renunciant seculo, sua erogant

Apoc. 3. Ephe. 6. 1. Cor. 10. 2. Cor. 10. Matt. 18.

Matt. 19.

gant, vt Christo domino liberius famulētur. Dominum pollicentem audi: Omnis, qui reliquerit patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut fratres, aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Quid (oro) locupletius, quàm nihil habere, & omnia possidere? carere rebus superfluis, & vti necessariis? proprium spernere patrimoniū & Christi esse hæredem? Monasteriorum quippe reditus thesauri sunt saluatoris, & eleemosynarum fideliū pia suffragia, qui deprædari nequeūt; neque consumi rubigine, neque tinea demoliri. Ii profecto communes fiunt omnibus in communi viuentibus, & impertiuntur non ad libitū, sed pro necessitatis cōpetentia. Non secernitur persona diuitis, non potentis statui defertur, sed prout cuique expedit, erogatur: quod est opus diuinum, commendatio gratiæ, charitatis officium, & naturę exemplum. Sumit plane humanum corpus ciborum nutrimentum quod quidem pro singulis quibusque diuiditur membris sine disceptatione & zelo, prout natura ipsa congruere nouit. Hoc quippe, de quo tractatur, voluntariæ paupertatis genus reddit animum a curis secularibus liberum ad se cognoscendum, secumque habitandum aptissimum, ad vacandum orationi paratū, in parcitate lætum, in communicatione hilarem, in periculis securum, & in omni virtutum exercitatione dispositum, eò amplius quòd possessorem suum eximit de mundo, à tumultibus secularium negociorum segregat, & sanctæ religionis reseruat in tumulo. Ibi enim illum requiescere facit ab æstu carnalium desideriorum, & à tentationum eripit turbine, à visibilium voluptatum illecebris à fragoribus seculi, à diaboli laqueis, & ab immanium delictorum multiplicibus casibus. Nemo proculdubio explicare valet, quanto repleatur gaudio, quāta potiatur pace, quibus spiritualibus reficiatur deliciis, quantis sępissime internis recreetur consolationibus, & quot diuinis quotidie illustretur splendoribus, qui deliberato animo, & cælesti inspiratione afflatus renunciat sponte seculo, secedit in claustro, & militat Deo, nihil terrenum ambiēs, nihil temporale possidens, nihilque quod amorem suum vendicare queat, omnino reseruans. Huiusmodi cooperante illi gratia carnem spiritui, mentem rationi, animum sapientiæ, & affectum subiicit Deo. Est quippe claustrum, hortus conclusus, paradisus deliciarum, thalamus nuptialis, cubile immaculatum, virtutum schola, tabernaculum fœderis, reclinatorum spōsi, bellatorum statio, sanctitatis domus, castitatis custos, pudicitiæ firmamentum, religionis magisterium, & obedientiæ sanctæ speculum singulare.

Quòd multi & varij sint status, & opera famulantium Christo. Cap. XIX.

DEo placere cupientium quemadmodum diuersi sunt status: ita multifaria eorū sunt opera. Sunt enim qui coniugali vinculo copulati præcepta diuina custodiunt, sua quæ possident, retinent, ex iis partem pauperibus largiuntur, familiam suam in Dei timore erudiunt, diuinis alacriter intersunt officiis, verbum Dei libenter audiunt, & quicquid altissimo gratū esse credūt, ex affectu cordis perficere nitūtur: Sunt & alii vtriusque sexus copiosi numero, & sāctitate conspicui, qui vitam cœlibem ducentes, operibus misericordię ardenter incumbunt. Isti profecto egenorum curam habentes, tam de propriis, quàm de aliorū facultatibus nudos vestiunt esurientes pascunt, potum tribuunt sitientibus, ęgrotis ministrant, carceribus detentos visitant, defunctorum corpora sepeliunt, atque omne morituris corporibus humanitatis impertiuntur obsequium. Existunt quoque nonnulli, qui æmulatione fraternę salutis accensi solantur mœstos, erudiunt ignaros, nutantes roborant, reuocant errātes, consulunt dubiis, paruulos pabulo verbi Dei alunt, desperatione depressos hortantur, & delictorum mole obrutos ad spem veniæ pro posse trahūt. Reperiuntur prętereà quam plurimi, qui exteriorum ministerio postposito, nunc in ecclesia diuinarum eloquia scripturarum audiēdo, nūc ecclesiastica frequentando sacramenta, interdū domi secretę sedendo orationi, meditationi, lectionique sacrę incumbentes, sibiipsis per ocium sanctum vacare student. Omnes isti quāuis Deo agnoscantur esse gratissimi, si illa, quę faciunt, pura ac recta intentione operentur, consiliorum tamen gloriam minime assequuntur, dum suarum rerum, proprięque voluntatis adhuc possessionē retinent. Quamuis enim operibus sanctis insistāt, quanquam pręcepta diuina custodiant, à tramite nihilominus summę perfectionis alienos se esse intelligunt. Clamat namque totius sanctitatis dominus & magister, & dicit: Qui non renunciauerit omnibus, quę possidet, non potest meus esse discipulus. Quamobrem cuidam, qui diuina se à iuuentute sua omnia dixerat implesse mandata, ait: Vnum tibi deest, si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quę habes, & da pauperibus, & veni & sequere me. Pręcepta quippe seruare, cunctorum fidelium est, ęternam vitam habere cupiētium. Temporale verò rerum dominium, & proprię voluntatis à se pro Christo abdicare arbitriū prorsus est perfectorum: eorū videlicet, quibus dominus dicit: Vos, qui reliquistis omnia, & secuti estis me, in regeneratione quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Ascensus hic difficilis est, labor multus & sublime fastigium, sed merces maxima & remunc-

Matt. 19.

Matt. 19.

audi dicentis: Omnis, qui reliquerit patrem vel matrem, vxorem aut filios, fratres & sorores, & agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternã possidebit. Vides quàm locupleti ditentur fœnore, qui voluntariam deligẽtes paupertatem seculo renunciant, & obedientiæ crucem pro domino nequaquam baiulare formidant. Bonus dominus, pius pater, & præceptor summopere colendus, per se & in se contẽptus seculi disciplinam exhibuit, commendabilis paupertatis normam præbuit, atque obedientiæ sanctæ exempla indicauit. Cæterum ne documenta huiusmodi infructuosa, & persuasio talis, ab iis, qui carnem sapiunt arbitraretur esse inutilis, sectatoribus suis ineffabilia bona spopondit. Hæc Apostolus insinuare curauit quum dixit: Quod oculis non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Ista quoque propheta in spiritu contemplatus aiebat domino: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, domine, quam abscondisti timentibus te. Alioque in loco dicit: Beatus, quem elegisti & assumpsisti, inhabitabit in tabernaculo tuo. Replebimur in bonis domus tuæ, sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate. Talia quippe sunt, tam præcelsa, tam iucunda, tamque concupiscibilia, vt mens in eorum contemplatio ne deficiat, & tamen in ipsorum adeptione vehementer inardescat. Hinc ab eorum amatoribus omnis labor paruus, omne pondus leue, omnisque diuturnitas esse censetur momentanea, iuxta exemplum Iacob, qui vt concupitæ Rachelis potiretur amplexibus, annis septem seruiuit Laban, quia (sacro referente eloquio) videbantur illi dies pauci præ amoris magnitudine. Hinc tanta militantium Christo excreuit multitudo, hinc regularis obseruantia sumpsit exordium; atque cęnobitarum tam multa aggregata sunt agmina, in quibus Christianæ perfectionis veritas, consiliorum sublimitas, nil possidendi libertas, spontaneæque subiectionis refulget magnanimitas. Nam quemadmodum in præcedenti capitulo dissertum est, quid aliud monasteria quàm robustorum virorum aduersus seipsos dimicantium nuncupauerim castra? Ibi nanque contra malignos spiritus implacabile geritur bellum, ibi vitiorum germinantium eradicantur sentes, ibi virtutum omnium, & maxime obedientiæ sanctæ institutio patet. Non tamen in cunctis reperitur monasteriis, sed solum in illis, in quibus sacræ religionis perficiuntur vota. Sunt quippe multa cœnobia, quæ non sanctorum habitacula, sed latronum sunt dicendæ speluncæ, spectacula dæmonum, & officinæ vitiorum. Vbi enim quisque priuata quærit commoda, pecunias cumulare non desinit, nec curat, vtrum quis fratrum suorum patiatur famem, frigore crucietur, infirmitate languescat, dummodo ipse abundet superfluis, ibi proculdubio religionis destructus est cultus, vbi (inquam) viget impietas, & negligitur fraterna dilectio, vbi impellente cupiditate fiunt sacramenta vęnalia, rapinæ clam exercentur, disseminantur rixę, iurgia frequentantur, concipiuntur æmulationes, detractiones, oblocutiones & mendacia proferuntur, ibi prorsus deest timor Dei, zelus animarum, charitatis bonum, proficiendi desiderium, contemptus sui, orationis gustus, religionis delectatio, dulcedo virtutum, conscientiæ pax, ęternorum spes, & futuri iudicii metus. Non enim simul conueniunt gehennæ pauor & seculi voluptas, certa pręmiorum cęlestium expectatio & vitiorum lethalis illecebra, diuinę legis operosa affectio & celebratę professionis spontanea pręuaricatio, desiderium possidendi nil proprium & marsupium plenum habere nummorum, pręceptis profiteri se velle obtemperare maiorum & indesinenter desideriorum suorum incubare libidini. Falluntur prorsus qui sine operibus de solo habitu & religionis sibi applaudunt nomine. Non enim de titulo professionis, nec de dignitatis fastigio, neque de sanctitatis imagine, sed de mandatorum obseruantia de obedientia regulę, de perfectione virtutum, de cordis munditia, de actione laudabili, de ministerio pietatis, & de gratiarum Deo exhibita solutione ante tribunal ęterni iudicis cuique religioso & ecclesiastico viro interrogatio fiet. Aduersus inobediẽtes Christi ministros, defunctorum eleemosynę, monasteriorum reditus, sanctorum patrum instituta, commendabilis secularium vita, ficta bonitatis ostensio, consummato huius peregrinationis termino vehementissime acclamabunt. Non erit tunc fructuosa pœnitentia, non compunctio salutaris, non locus venię, non merendi tempus, sed discussionis, sed iustitię, sed iudicii, sed vltionis. Tunc quippe aperientur singulorum libri, tunc conscientia erit testis & iudex, tunc religiosus inobediens, auarus & petulans sero intelliget quid omiserit, quid contempserit, quid egerit, quid perdiderit. Torquebitur vtique indicibili mœrore se pręteremisisse benefacere, & opere neglexisse implere quod vouit, dicente propheta: Vouete & reddite domino Deo vestro, omnes, qui in circuitu eius affertis munera. Conscientię quoque immortali vretur verme, quum reuoluet secum quàm impudenter conditorem suum, pręcepta cęlestia, oblatam gratiam, & admonitionem salubrem paruipenderit audire fraternam. Męroris insuper toties confodietur gladio, quoties facinorũ suorum meminerit, obligni tatis atq; voluptatis carnis, edacitatis ventris, cupiditatis temporalium facultatum, cęterorumque vitiorum ob momentaneam delectationem vilissimum se fecerit seruum. Hinc supra modũ cruciabitur animo se propter nefandissima car-

[Marginalia: 1 Cor. 2; Psal. 30; Psal. 64; Gen. 29; Qui legit intelligat; Psal. 75. Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50]

nis opera amisisse visionem diuinam, contubernium angelorum, sanctorum consortium, ecclesiæ suffragia, meritorum iustorum participationẽ, naturę dona, adiutorium gratiæ, & fructus dignos pęnitentiæ. Cæterum ad suæ damnationis cumulum videbit iudicem contra se iratum, dæmones ad se rapiendum paratos, atq; inferni gehennalis flammam ordinatam ad se æternaliter concremandum. Tunc plane confusus & miser percipiet damnum suum, vnde præ confusione, præ desperatione & metu nequaquam oculos audebit leuare ad Deum, sciens misericordiæ prætermisse tempus, quod ociose, voluptuose, perniciosęque viuendo consumpsit. Ad vos igitur nũc ò ministri ecclesiæ, & claustrales viri, meus sermo dirigitur, qui solo habitu, soloque nomine Christo domino militatis, qui facies vestras ostẽtatis hominibus, & terga verticis omnium conditori, & vestro. Satis vobis videtur quod delicta vestra mortalibus lateant, non magnipendentes quod sunt Deo notissima, qui singulorum iudicabit errata, dicẽte Apostolo: Nolite ante tempus iudicare quoadusq; veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. De vobis dominus Iesus sententiam promebat, quum hypocrisim Pharisæorum increparet dicens: Væh vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus verò sunt plena ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Cultum quidem religionis in cæremoniis, per quas minus illuminati irretiuntur, exhibetis foris, cũ intus vigeant desidiæ, ęmulationes, iurgia, elationes, & sectæ. Quæ (oro) vobis consolatio esse potest, testimonium ab hominibus quærere, & habere, qui profecto iudicant secundum faciem, & quæ foris sunt, cum introrsus aliter conscientia clamet? Gloria nostra, ait Paulus, non est hominum, sed testimonium conscientiæ nostrę. Fatuę virgines, quæ secum oleum minime detulerunt, nonne cum redargutione depulsæ sunt? Nihil illis conscientiæ testimonium profuit alienæ, sua illis contra se vociferante. Non alienum os, sed vestra Deo gratificent opera. Abiicite, quæso, tenebrarum opera quãdiu dies est, deponite onus grauissimum proprietatis, spopondistis paupertatem, exoluite, sufficiat vobis habere ad necessitatem indumenta & victus. Fiduciam vestram erigite in eo, qui pollicitus est dicens: Nolite solliciti esse animæ vestrę, quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Scit enim pater vester cælestis, quia iis omnibus indigetis. Primum igitur quęrite regnum Dei & iustitiã eius, & hęc omnia adiicientur vobis. Nam quemadmodum est liberalis promissor: ęque est fidelissimus redditor. Fiet iuxta ipsius sponsionem, si tamen verbis illius adhibeatis fidem. Cęlum, inquit, & terra transibunt, verba autem mea non pręteribunt, videlicet vt non fiant. Considerate diligenter qualiter quod promisit, perficere inchoauit. Monasteriorum prouentus (passim per orbem fundatorum quid sunt, nisi bona Christi seruis propriis facultatibus renunciantibus necessaria: illis propterea prępararata, vt diuinis commodius valeant vacare obsequiis interesse laudibus, orationibus instare, curis secularibus omnino semotis? Ablata est à vobis omnis proprietatis excusatio, quum sit vobis communis & fraternus victus oblatus. Gustate obsecro, & videte, quam sit bonum & iucundum fratres habitare in vnum, esse vnanimes, omniaq; omnibus esse cõmunia. Gustate, inquam, nedum quàm sit bonũ nihil possidere, verumetiam quàm sit delectabile, continenter viuere, seque, prout Deo vouistis, ab omni carnis pollutione mundare. Hęc quidem continentię lex quamuis cunctis sit indicta fidelibus, vobis tamen peramplius, quibus gradus est altior, statusque perfectior. Carnem quippe à sordibus, contagionibus, & illecebris, mentem autẽ à noxiis, voluptuosis, morosisq; cogitationibus, atq; affectionib. blandis, peruigili cura & incõtaminata seruare debetis, quatenus corpore & corde castimonię mundati, ac pudicitia ornati, Deo astare intrepidi, Deumque puro intuitu cernere valeatis, ipso hoc asseuerante, qui ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, & in alio loco sermo diuinus ait: Mundamini, qui fertis vasa domini. De obedientia verò quid memorem, supra quam vniuersa religionis est fundata perfectio? Hanc profecto contemnitis, huic libellum datis repudii, ac si esset perniciosa, & saluti vestrę contraria. Ipsam esse incipiẽtium institutionem: ipsam pro regula nouitiis asseritis esse tradendam. Quod vobis libet, quod iudicio vestro discernitis, hoc vobis licere arbitramini. Lex vestra voluntas est propria, non cõscientię rigore formata, sed abusu malo, cõsuetudine peruersa, & vtinam non etiam ignorantia crassa, de qua propheta dicit: Noluit intelligere, vt bene ageret. Quod quidem est nefas pessimũ, insanabilis languor, abiectio gratię, & perditionis ęternę indicium. Resipiscite ò pręuaricatores, redite ad cor, reuertimini ad correctionem omnes vos, qui abiecto obedientię sanctę iugo proprię voluntati fręna laxatis, nequaquam agnoscentes, quod in pręcipitium mortis properatis ęternę. Vt quid nitimini contra salutem vestram? Cur vobis ipsis facti estis persecutores & hostes? Tenetis gladium, quo feriamini; venenum sumitis per quod occumbatis. Nam voluntas propria virus lethale est gladius bis acutus, omnium malorum radix, nutrimentum facinoris mali, pręuaricationis origo, superbię nutrix diaboli instrumentum, inimica virtutum, subuersio cordis humani, dissipatrix gratię, & porta gehen-

1. Cor. 4. — Matt. 23. — 2. Cor. 1. — Matt. 6. — Matt. 13. — Matth. 5. — Psal. 35.

gehennæ. Hanc igitur, quæ tantorum malorum est causa, atque tam horrendus hostis, fugite quęso, odite, insequimini, & necate, non materiali mucrone, nec corporali robore, sed spirituali certamine, oratione assidua, desiderio ignito, humilitate cordis, & obedientia pura. Hęc quippe obedientiæ virtus de vitiis vniuersis & volūtate propria triumphare vos faciet, si illam, prout vestrę congruit vocationi, opere adimplere curabitis.

Quòd quemadmodum in humanis negocis, ita & in virtutibus dispositi sunt gradus, per quos ad earum perfectionem ascenditur. Cap. XX.

QVemadmodum in humanis negociis, vt puta in ciuitatum regimine, in adipiscendis scientiis, in exercendis męchanicis artibus, in rebus militaribus, distincti sunt gradus, per quos ascendere oportet, qui in illis proficere cupiunt: ita de virtutibus idem censendum est. Habent nanque virtutes initium, habent progressum, habent & finem, sed tamen sine fine. Finem dixerim perfectionem earum, qui finis nunquam cessat ab actu proficiendi, vt perfectæ fiant, & in ipsa sua perfectione coalescant. Hoc insinuare volens Apostolus ait: Fratres ego me non arbitror comprehendisse, vnum autem: quæ quidem retro sunt, obliuiscens, ad ea verò quæ sunt anteriora extendens meipsum, ad destinatum prosequor brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu. Quicunque ergo perfecti sumus in Christo Iesu, hoc sentiamus. Videsne Paulum plenum spiritu sancto, perfectione atque virtute se minime arbitrari esse perfectum? Quamobrem currebat, & se ad altiora extendebat, ac perfectiora exercebat, quatenus comprehenderet in quo & ipse comprehensus erat à Christo Iesu. Hac quippe eruditione sacra admonemus, vt in adeptione & vsu virtutum numquam, quod actum est, credamus esse satis. More defluentis aquæ ex infirmitate nostra semper ad ima dilabimur, nisi sancti spiritus adiuti suffragio, facibusque amoris illius accensi, atque studiosa exercitatione virtutum trahamur ad summa: Hoc diuina eloquia, hoc innata ratio, hoc sanctorum exempla, hoc diuturna experientia docet. Nemo igitur præsumat in virtute sua posse proficere, sed quisque de Dei bonitate confidat, cuius auxilio imbecillitas humana ad virtutum excelsa conscendit, dicente propheta: Beatus, cuius est auxilium abs te domine: ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, in loco quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion. Ex diuino itaque prouenit munere (humano nihilominus concurrente arbitrio) quod homo corruptibili carnis indumento vestitus se erigit aduersum, & virtutum arcem apprehendere nititur. Regnū

Phil. 3.

Psal. 83.

cœlorum, inquit Dominus, vim patitur, & violenti rapiunt illud. Et ego virtutum perfectionē ex diuturno certamine & suimet abnegatione reor cum difficultate tamen, adipisci posse, & obedientes vsque ad mortem fideliter ad illam tādem gloriose pertingere. Non igitur segniter agendum est, neque leuiter progrediendum est contra se, vt virtus, iam inchoata perficiatur. Intus est hostis, introrsus parantur insidiæ, vt euertantur sensus, seducatur cor languescat volūtas, tenebrescat mens, & pugnandi tescat affectus. Quamobrem intus certandum est, atque super sua est vigilandum custodia ne dormitet intentio, & ne interioris hominis confundatur obtutus, nequeatque intueri qua pergere, aut quo fine studiū suę debeat ordinare militiæ: quoniam in iis omnium stabilitas est fundata virtutum. Verum (vt de cęteris taceā) quonam (quæso) modo obedientię virtus, de qua nunc tractare suscepimus, poterit obtineri, si ipsius qualitas, initium, profectus ignoretur, & finis? Alia quippe (vt disseratur plansus) incipientium, alia proficientium, atque alia est perfectorum obedientia, quanquam eadem esse noscatur. Eadem vtique est in re, in nomine, in intentione, in fructu: sed alia est in deliberatione, in moribus, in soliditate, in affectu. De singulis ergo, quamuis incultus, quamuis ineruditus, quāuis inexpertus sermo percurrat: & vtinā sicut affectus, & opus. Neophitorum & in via spiritus inchoātium obedientia oportet vt sit simplex, & absq; vlla mentis deliberatione. Hoc propterea dixerim, quia sub alieno incipiens est erudiendus magisterio. Nam quum existat cęcus & prorsus inexpertus eorum, quæ illi agere congruit: quomodo proprio debet committi arbitrio? Nam quemadmodū in itinere quis pergēs ignoto, ne erret, à recto calle eget ductore: ęgroto ne diuturno lāguore fatigatus à vita deficiat, opus est medico: adolescēti idiotæ, ne in sua perseueret ignorantia, accommodandus est pędagogus: ita & in via Dei nouiter imbuendo, ne fallaciis Satanę seducatur & pereat, spiritualis ei adhibēdus est, pater, qui discretione sit prouidus, experiētia probatus, ordinatus moribus, grauitate maturus, decoratus honestate, sanctarum scripturarum gnarus, austerus in se, proximo cōpatiēs, orationi assiduus, corde mitis, eloquio verax, & in omni (si possibile est) spirituali disciplina prouectus. Hinc facile colligitur, quàm periculosus, quāve pręcipitio propinquus sit status eorū, qui sine duce, sine experientia, & absq; alterius cōsilio arduum solitariæ professionis solū proprio dirigente arbitrio aggrediuntur iter. Sed de istis alias. Incipientes itaque in suæ conuersionis exordio ab omnium pariter conuiuentum sunt segregandi consortio: eorum excepto, quos pręceptoris discretio duxerit cōcedendos. Nam facillime labitur, & difficulter informatur adolescentis

Matt. 11.

animus, qui huc, illucq; discurrens diuersa cum fratribus profert eloquia, & varia percipit documenta virtutum: quippe quum multifarii sint humani cordis affectus, naturæ hominum difformes, disparesque intentiones. Quamobrem ab vno tantum quilibet incipiens est erudiêdus magistro: quem oportet illius, qui instruendus est, habere noticiam pristinæ conuersationis, corporalis valetudinis, naturalis complexionis, & quotidiani exercitii. Ipsum præterea latere nô debet, quales ipsius sint cogitationes, quibus tentationum stimulis agitetur, quibusve deuotionibus reficiatur. Et ita de vniuersis interioris & exterioris hominis actibus & gestis, sermonibus & affectibus illius imbutus existat, ac si essent propria. Horum etenim si spiritualis pater neglexerit habere notitiam, prorsus superuacue laborabit, & nunquam incipiens ad perfectionem sua manuductione pertinget. Sunt quidem nouitii in via Dei tanquam arbuscularum virgæ tenerrimæ, quæ ad possidentis libitum huc illucque absque contradictione flectuntur: at verò si indurauerint, nequeunt ad se conantis emollire, votum accedere. Franguntur vt plurimum potiusquam flectantur: si voluerit eas quis violenter ab innata rigiditate transferre. Quod enim prius videbatur esse facillimum, artificis interueniente ignauia prorsus est effectum indomitum. Qui legit intelligat. Proinde magnum supra se pondus arbitror illos ferre, qui introducendorum nouitiorum suscipiunt regimen, si detenti pigritia, seu experientia minus imbuti, aut discretionis virtute priuati eosdem neglexerint arguere, corrigere, erudire, exhortari, & nutrire. Vinea quippe spiritualis domini sabaoth est inchoantium noua plantatio, quæ, vt fructum afferat, solerti est excolenda peritia. Nam si inculta remanserit, dilatat quidem palmites suos: sed nulla vtique botrorum vbertate fœcundos. Proinde omni sedulitate exercendi sunt in religione rudes, ne perefluant, ne torpeant, ne obdurescant, ne suo innitantur sensui, proprioque ducantur arbitrio; sed tanquam diuino oraculo suo in omnibus credant pædagogo, & ipsius in cunctis obtemperêt voluntati. Nolint discernere quare, sed quid præcipiat: illo neminem iudicent sanctiorem, prudentioremque; ipsum pure diligant, ipsum venerentur: ipsi tota deuotione famulentur. Aperiât denique illi simpliciter ac sine excusatione omnes cogitationes suas, intentiones, desideria, delicta, & gesta. Ad eundem accurrant frequenter, veluti ad nutricem infans, vt ab illo doctrinæ & consolationis suscipiant nutrimenta, atque spirituali lacte pascantur. Ab eo erudiantur qualiter, quando, & vbi orare debeant, quid meditari, quid legere, quid operari. Similiter quantum dormire, quantumque eos abstinere liceat. In eo omnino sit eorum velle, & nolle, atque vniuersa (si possibile est) ad imperium peragant præceptoris. Hęc profecto si fideliter adimplebunt, læranter incedent, secure quiescent, diligentur à cunctis, protegentur ab angelis, & visitabuntur à domino. Nihil illis apparebit asperum, nihil arduum, nihilque impossibile. Sine oculis vtique replebuntur lumine, sine discretione ornati erunt sapientia, sine voluntate erunt refecti gratia, eò abundantiori quò liberius se subiicient, necnon pro Christi amore ardentius abnegabûtse, nihil sibi penitus reseruantes. Hæc plane est paupertas spiritus, quæ diuitem in Christo facit. Hęc est seruitus vera, quæ mentis tribuit libertatem. Hæc est expoliatio veteris hominis, quæ vestem confert nuptialem: qua quisquis meruerit esse indutus, cęlesti proculdubio dignus erit côuiuio. Hæc (inquam) est via regia, quæ ambulantem in se perducit ad requiem: in qua videlicet via nullæ (nisi propriæ voluntatis) latent insidiæ, & ad quam nullis immundorum spirituum patet accessus, quoniam multorum angelorum noscitur esse vallata præsidiis. Nam per ipsam peragrâti, & currenti dicitur: Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Beatus profecto ille dicendus est, qui in suæ conuersionis exordio simplicis obedientiæ fundamenta locauit, qui spiritualis patris prudenti gubernatione dirigitur, qui nullum contradictionis verbum profert ex ore, nullam reluctationis cogitationem gerit in corde, nullumque simultatis aut tristitiæ signum ostendit in opere, qui veridica potest assertione dicere, primum Deo, deinde suo præceptori: Paratum cor meum Deus, paratû cor meum. Huic plane quotidianæ cumulantur coronæ, non florum redolentium & marcescentium, neque gemmarum coruscantium atque nitentium, sed meritorum spiritualium, gaudiorumque cęlestium, non in hac peregrinatione percipiendorum, sed in superna beatorum patria, quo fures non appropiant, vt deprædentur. Ibi siquidem nunc veluti in tutissimo reconduntur loco, victori de corporis carcere egredienti, postea pręsentandi. Gaudeant igitur huiusmodi bellatores & exultent in domino, pugnent viriliter, & in obedientię perseuerent agone, scientes pro certo quòd eorum labor non est inanis in domino. Cæterum nequaquam contenti sint stare in eo quod sunt. Quamobrem vt suo placeant conditori, vt sibi creditum cum lucro talentum exhibeant Christo, vt de statu incipientium ad proficientium valeant pertingere gradum, se prorsus humiliando coram Deo, arbitrentur agere nihil, necnon pluris quàm ea, quę faciunt, iudicent esse, quę restant.

Psal. 90.

Psal. 56.

Quòd

Quòd comparatione amatorum temporalium facultatum serui Dei redargutione sint digni.
Cap. XXI.

TErrenarum facultatum cupidus & amator quanto abundantiores cumulauerit thesauros, eo magis in aggregando succenditur: & quemadmodum ambire non desinit, ita quoque pecunias cumulare non cessat. Nam hydropico similis, quo plus habet, eo amplius habere desiderat. Non percipit miser, quo graditur, ignorat animæ suæ languores, & intelligere dissimulat, qualis sibi postmodum cōstituatur finis. Vtinam sacri admonitionem vellet audire eloquii dicētis: Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt viri diuitiarum in manibus suis. (Psal. 75) Vtinam vel quotidianis erudiri dignaretur exemplis. Nam forsitā resipisceret. Verum tantis cupiditatum irretitus est laqueis, tantisque temporalium actionum inuolutus est curis, vt nequeat sanum aliquod suscipere consilium, nullūque de alieno damno captare profectum. Regina austri (inquit dominus) surget cum generatione ista, & condemnabit eam, quia à finibus terræ venit audire sapientiam Salomonis: & ego dico, (Luc. 11; 3. Reg. 10) quòd seculares viri solum transitoria bona sectantes, surgent in iudicio cum seruis Dei, ex sua cordis ambitione, redargutione illos esse dignos ostendent, tanquam sollicitudine & affectione inferiores se. Nec immerito. Isti namque sibiipsis minime parcentes, se exponunt periculis, se laboribus macerant, seque (quod est formidolosius) gehennæ faciunt filios, vt humanis attollantur honoribus, cæteros præcellant laudibus, momentaneis fruantur, voluptatibus, atque terrenis ditescant opibus. Illi verò cœleste vocantur ad regnū, & pene adire recusant, pro acquirendis virtutibus exhortantur ad pugnam, & vt plurimum pati formidant, spiritualibus & corporalibus à domino sine interuallo reficiuntur alimentis, nihilominus frequentissime interiori, exteriorique exercitatione languescunt. Hinc est quòd tam pauci reperiuntur temporibus nostris, qui alacri animo & spontanea seruitute valeant, imò velint subesse aliis, carnem vigiliis, ieiuniis, & fatigationibus affligere, se à fabulis, iocis, & infructuosis conuersationibus subducere, cor è vanis & perniciosis cogitationibus, mentemque à terrenis ac immoderatis creaturarum abdicare affectionibus, vacare orationi, lectioni insistere, cohibere linguam, & virtutum studio se perseueranti intentione totaliter accommodare. Sunt quippe multi, qui in primordio renunciationis vitæ secularis arduum religionis propositum volenti, accensoque animo aggrediuntur, obedientiæ iugum humili corde suscipiunt, se despectui haberi, palam argui increpationibus duris mordери, necnon vilioribus exercitiis occupari lætantur. Ii nimirum quandiu interni desiderii succenduntur igniculo, quousque deuotionis lacte nutriuntur, currunt velociter, simpliciter obtemperant, & domino sedulo famulantur. At vbi huiusmodi spirituales visitationes, illis dispensatione fuerint sublatæ diuina, tentarique cœperint vt probentur, nisi sibiipsis virili concertatione vim fecerint, repente tepescunt, inchoata opera laudabilia intermittunt, paulatimque contemnunt, conceptum virtutis rigorem exercere negligunt, corporali fatigationi indulgent, atque mentis custodiæ incumbere minime curant: Velociori siquidem gressu quàm ascenderant, descendunt tales, & fiunt (si non diuina illis auxilium præstet clementia) eorum nouissima peiora prioribus: meliusque illis fuerat (iuxta apostolicā sententiam) viam veritatis non agnouisse, ac virtutum arduum iter non initiasse, quam post agnitum & inchoatum retrorsum ire. (2. Pet. 2) De talibus, quorum acta patientiæ radices non habent, dominus testatur, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. (Luc. 8) Consultius profecto egissent mediocri deliberatione spiritualem arripuisse disciplinā, quàm resilire à sancto proposito, quod incipere præsumpserunt. Nempe debuerant proprias prius metiri vires, mentis experiri constantiam, & certaminis peragendi diuturnitatem, austeritatem, atque perseuerantiæ difficultatem agnoscere. Debuerant (inquam) etiam se exponere mortis periculo, plurisq; animam suā æstimare, quàm corpus, ne susceptum sponte imperfectum omitterent Dei opus, memores Saluatoris nostri perhibentis: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. (Luc. 9) Sunt quoque alii (prædictis tamen pauciores) qui sicut commendabiliter incipiunt, ita & perseueranter proficiunt. Nam obedientiæ virtutem, quam desiderio toto amplexati sunt, inconcussa mentis soliditate custodiunt. Supra petræ vtique firmitatem domus suæ fundamenta locarunt. Hinc est quòd flantibus tentationum ventis, irruentibus tribulationum aquis, perstrepentibus seculi istius procellis perseuerāt immobiles. Probantur quidem, sed minime superantur, flagellantur & non deficiunt, vruntur nec scandalizantur, vitiis impelluntur & viriliter reluctantur. Intelligunt namque suadente experiētia, & innata acclamante ratione, quòd nequaquam valet coronari miles, nisi legitime dimicauerit, atque virtus nequit perfici, si non infirmitate exerceatur. Norunt profecto esse scriptum, Aurum probat fornax, viros autem receptibiles examinatio tribulationis. (Sap. 3.) Alibi præterea legitur: In paucis vexati, in multis bene disponētur, quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. (Ibidem.) Tanquam aurum in fornace probauit eos, & quasi holocausta hostiæ accepit eos Sāctorū & patrum præteritorum, ac diuinorū eloquiorum instruūtur oraculis: nemiuē videlicet ad pefectio-

nis fastigium absque spiritualis desudatione conflictius vitiorumq; subacto exercitu posse cõscẽdere, suorum Deo ad coronam hoc permittente seruorum, qui ideo sinit ipsos variis vexari tribulationibus, non vt de illorum delectetur pœnis, sed potius vt earum occasione de hostibus suis victoriam obtinendo triumphent. Horum siquidem conflictu vitiorum, horumque spiritualium inimicorũ aculeis nequaquã vult pius dominus & magister incipientium corda pulsari, ne tędio aut pusillanimitate prostrati, siue aduersariorum calliditate delusi, more vxoris Loth retro aspicientes salis trasformentur in statuã. Illos quippe insueto gaudio primũ, & inexperta spiritualis lactis nutrit dulcedine, quatenus gustato cęlestiũ deliciarũ pabulo dediscant seculi istius nequã oblectamenta diligere, atq; alliciantur illa solummodo toto mentis affectu quærere bona, quę cordis tãgant penetralia, & eadem veritatis perfundant luce, delectatione repleant, inferant satietatem, securitatem præbeant, tribuantq; salutem. Difficile siquidem relinquitur quod in hoc mũdo sensibiliter ac delectabiliter possidetur, si non potiora illis, quæ ante habebantur, percipiantur oblectamenta. Hac potissimum de causa spiritualibus incipientes, & in via Dei nouitii reficiuntur consolationibus, & deuotionibus recreantur, non tamen vniformiter, neque ad recipientium libitum, sed prout bonitas diuina ipsis expedire cognoscit. Ablactantur autem tempore suo à cibo paruulorum, vt proficiant, & in virum perfectum crescant, quamuis ipsi reluctentur, seque in eisdem, quæ sentiunt, velle remanere proclament. Nec ab re id actitare arbitrandi sunt. Quis (oro) tranquillitati mentis, spirituali dulcedini, sponsi præsentiæ, cælestium visitationum gustui, atque æternorum assuetus prælibationi prœmiorum, nõ eadem cum mœrore & nolens derelinquant? præsertim cum manifeste cognoscat, ipsum oportere crucem tollere, tribulationum calicem sumere, tentationes diuersas perferre, dura & aspera sustinere, atque abnegare quod est, vt esse incipiat quod nec dum est. In hac denique probatione certaminis vitiorum, ac adeptione virtutum transit seruus Christi strenuus, & obedientiæ agone constitutus, de statu incipientium ad proficientium gradum, necnon viriliter dimicando de animali rationalis efficitur. Nam teste Apostolo, Prius quod animale, deinde quod spirituale & rationale est. Animalem ideo nuncupauerim incipientem obedientem, quoniam absque discretionis, rationisque iudicio alieno dirigitur arbitrio, alienoque consilio vtitur, præuentus vtique à Deo gratis protectus gratia, præmunitus spiritualis patris orationibus, exhortationibus, eruditionibus, & exemplis. Qui si vel Dei permissione, vel ex industria, antequã rationis vsum habeat, & pugnandi quantulumcunque incipiat assuescatq; internæ dulcedinis pati esuriem, facillime tepescit, ac pedetentim reflectitur ad communem viuẽdi habitum, id suadẽte diabolo, qui prosperis nostris semper inuidet successibus, & carnis concupiscentię illecebra. Cæterum si comitante & Dei cooperante gratia præceptoris mandatis obtemperet, non multo interiecto tempore proficientium poterit associari agminibus, qui prorsus carnem spiritui, mentem rationi, animũ virtuti indesinenter subigere moliuntur. Hic est spiritualis conflictus, qui Christi militem efficit gloriosum, & in quo procul dubio abolentur facinora, purgantur vitia, affectus probantur, clarescunt virtutes, & merita cumulantur. Optimum etenim ad detergendum scelera medicamẽtum est, quum quis, ne peccato consentiat, pœnitentię laborem suscipit, & compunctionis emittit lachrymas, renuitque de cętero perpetrare, quod ipsum postea dolendo pœniteat. Luctatur quidẽ diuinę obtemperare legi, ne iterum labatur in crimen, & fit cęlesti concomitante pręsidio in eodẽ certamine, vt suorum liber nedum efficiatur compedibus delictorum, verumetiam purgetur à vitiis, quę voluptuose viuendo aduersus salutẽ propriam ipse cõtraxit. Huiusmodi namque purgatio, hęc pugna, quę de propriorum delectatione gignitur vitiorum, quamuis laboriosa & periculis circumsepta, atque diuturna esse videatur, maximum tamen (si ęquanimiter toleretur) iustitię affert fructum, dum mẽbra, quę consueuerãt seruire iniquitati ad iniquitatem, exhibeãtur seruire iustitię in sanctificationẽ. In hoc, inquã memorato agone experitur proficientis affectus, vtrum pro seipso, aut pro priuato commodo vel amore suum diligat conditorem. Porro subtractio temporalis vtilitatis, siue gustatę deuotionis, insinuat homini, quo domino suo famuletur affectu. Sic enim Iob sanctus probatus est, dicente Sathan: Nonne vallasti domũ eius, & oẽm substãtiã eius per circuitũ? sed tange cuncta, quę possidet, & videbis nisi in faciem benedixerit tibi. Sic Tobias piissimus cęcitate percussus, & post ea sospitate, diuitiis, & generis posteritate ornatus. Sic et quoquot Deo placere meruerũt tentati sunt, de quibus longũ est de singulis eorũ persti ingere. Probatum se fuisse Propheta manifesta dicẽs: Probasti cor meum, & visitasti nocte, igne me examinasti & non est inuenta in me iniquitas. Tentatione itaque quemadmodum proficientis declaratur effectus ita & perficitur virtus. Quam obrem inaniter profecisse in virtute arbitratur, qui tentationum experientia caret. Verum & virtus sicut aduersitatibus lacessita roboratur: ita absque exercitatione lãguescit. Exercet vtiq; virtutem à Deo permissa aduersitas, quę eandẽ tãto exhibet clariorem, quãto robustior in vitiorum reluctatione cõsistit. Bona igitur & amplectẽda tribulationis est pugna, quę virtutũ coronam

nam intexit, Paulo perhibente, qui ait: Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem: spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Vides ne quot ex hac tribulationis radice virtutum germinant fructus? Amara quidem in sui initio censetur tribulationis experientia, sed locupletem in illa exanimatis præstat mercedem, vnde Apostolus: Omnis autem (inquit) disciplina in præsenti quidem videtur non esse gaudii, sed mœroris: postea verò fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit iustitiæ. Iustitiæ quippe fructus virtutum sunt opera, quæ tribulatione ac vitiorum impugnatione mediante perficiuntur. Quæ videlicet eo fructuosiora, & Deo magis redduntur grata, quò virtutes perfectiores existunt. Equidem omnium virtutum, quæ laboriose, & cum difficultate peraguntur, maxima radix est obedientia sancta, charitatis dono decorata. Quæ profectò charitas vt Deo hominem gratum faciat, gratificatumque custodiat, eundem conscientiæ stimulis incessanter impellit, ad obseruantiam diuinæ legis mandatorūque cœlestium, ad debellandum vitia, ad resistendum diabolo & suggestionibus eius, ad virtutum perfectionem consequendam, & prorsus ad vitandū vniuersa, quæ Deo intelligit esse odiosa, atque opere complendum cuncta, quæ maiestati eius amabilia esse diiudicat. Hæc est spiritualis proficientium disciplina: hoc, inquam, est stadium intellectualis certaminis, eorum, qui obedientiæ accensi desiderio, atque charitatis iaculis vulnerati ad perfectionis brauium conuolare festinant.

Rom. 5. · Hebr. 12.

Quanta bona charitatis virtus operetur in homine.
Cap. XXII.

Charitas quippe quum Apostolo perhibēte perfectionis sit vinculum, proculdubio quos replet ad vnitatem prouehit, nec esse valet charitas, vbi viget dissidium. Nam de discipulis, cæterisque fidelibus, post aduentū sancti spiritus, quos Dominus perfuderat charitate quid dicitur? Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna, nec quisquam eorū, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Cæterum antequam charitatis donum illis tribueretur, persæpe ab inuicem dissentiebant. Nam quadam vice (sicut legitur) quum duo ex eisdem postulassent, vt vnus ad dexteram, alter verò in regno Christi ad sinistram collocaretur, & hoc ad cæterorum deuenisset notitiam, grauiter de duobus istud petentibus scandalizati sunt. Iterum facta est (sicut textus declarat Euangelicus) inter ipsos apostolos contentio quis eorum esse maior videretur, propter hoc magister optimus eis præcipuam tradidit humilitatis formam dicens: Qui voluerit inter vos esse maior erit omnium seruus. Ex his claret manifestè, quantum ad vnitatem charitas, & quantum charitatis priuatio ad diuisionem inflammet. Colligit quidē charitas, & sibiipsi reddit mentem, ordinatque hominem ad illum, propter quem creatus est, finem eò verius, sublimius, atque perfectius, quò vehementius vrit, replet abundantius, conglutinat efficacius. Verum priusquam ad ipsum perueniat finem, frequenter humanus languet affectus, intellectus obtunditur, obliquatur intentio, virtus deficit, caligat ratio, sibique ipsi homo efficitur grauis. Quærit (oh) quoties lucem, & incurrit tenebras, desiderat operari magna, & succūbit in minimis, aggreditur ardua, & post pusillum eadem imperfecta relinquit? in tentationibus fluctuat, formidat in dubiis, in aduersis cadit, gloriatur in donis, eleuatur in prosperis, & veluti harundo vēto exposita huc illucque raptatur, requiem quærens, & ipsam nusquam reperiens. Nec mirum. Caret enim perfectione sua, ad quam nisi pertingat, quietem nequaquam habere valet, & ad quā dum peruenit, pacem possidet & satietatem, atque extra illam non est quod vltra concupiscat. Nempe perfectio hæc, & finis iste, de quo loquimur, Deus est. Ipsum audi: Ego (inquit) sū Alpha & omega: principium & finis. Principium vtique per quod, & finis in quo, & ad quem. Omnia (ait Ioannes Euangelista) per ipsum facta sunt. Per quod ipsum? prorsus per verbum, quod erat in principio apud Deum. In principio namque erat Deus verbum, & verbum principium erat. Non in principio tantum erat, sed ipsum principium erat, per quod facta sunt quæcunque sunt, siue visibilia, siue inuisibilia, seu cælestia, seu terrena. Quicquid igitur factum est, per verbum principium factum est. Verbi testimonium de se perhibentis agnosce: Ego (inquit Iudæis) principium qui & loquor vobis. Principium quippe sine initio est verbum, per quod, sicut legitur, fecit Deus cœlum & terram: non tamen eo verbo vsus est tanquam instrumento materiali, sine quo nō posset formare Deus ea, quæ condidit, sed neque sicut qui coadiutoris indiget, sed per ipsum, quod est virtus eius, sapientia eius, imago eius, splendor gloriæ eius, & figura substantiæ eius, fecit Deus, quæ facta sunt. Quid de se per sapientem dicat aduerte: Dominus, ait, possedit me in initio viarum suarum antequam quicquam faceret à principio: necdum erat abyssi & ego iam concepta eram, & post modicū: Quando præparabat cœlos aderam, quando certa lege gyro vallabat abyssos. Quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, quādo circundabat mari terminū suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos. Quando appendebat fundamenta terræ cum eo eram cuncta componens. Erat profectò cum patre, coæternus cum æterno, cum genitore genitus, Deus verus cum Deo vero, componēs omnia, propter quod principium dicitur. Dicitur etiam finis, in quo sunt omnes

Coloss. 3. · Act. 4. · Matth. 20. · Ibidem. · Apoc. 1. · Ioan. 1. · Ioan. 8. · Prou. 8.

omnes thesauri sapiētię Dei absconditi, & in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter & in quo capiuntur omnia & sunt, tanquam in arte opificis perfectius, excellentiusque, quā in seipsis, & ad quem tēdere, & suspirare debet quisquis rationis est capax, cupitque esse beatus. Non enim beatitudinem ipsam aliunde obtinere posse se credat, quam in eo, & ab eo, qui est fons sapientiæ, verbum vtique Dei in excelsis. Fons, inquam vitæ, de cuius torrente voluptatis inebriantur quotquot perpetuæ felicitatis effecti sunt digni, nedum illi, qui iam peruenerunt: verumetiam & qui adhuc peregrinantur anhelare debent ad illum pertingere fontem, sicut propheta de se perhibet dicens: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuū, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Ipsum quippe totis visceribus desiderare fontem, ad ipsum infatigabiliter cum exultatione mentis currere festinent, qui in hoc mortali degunt corpore, & per fidem ambulant, quatenus ex illius gustu carnalium voluptatum in ipsis temperetur æstus. Præbet namque postulantibus se sitietatē quādam ineffabilem, quæ mundi huius illecebras sitire non sinit. Sic nāq; mulieri Samaritidi spopondit dicens: Qui biberit ex aqua, quam ego dabo, non sitiet vnquam, sed fiet in eo fons aquę salientis in vitam æternam. Da mihi (quæso) ô Domine Iesu haurire, ac percipere aquam sapiētię salutaris de te vitæ fonte, vt vltra seculi istius oblectamenta non sitiam. Comple mi Saluator & Deus interiora mea saturitate tua, pace tua, veritate tua, sapientia tua, bonitate tua, iucunditate tua, charitate tua, splēdore tuo, vt tē solum videre, te tenere, teque amplecti cupiam: tibi placere, tibi famulari, tibique in omnibus obtemperare desiderem, non persunctorie & segniter, nō seruiliter & mercenarie, ac propter me, sed propter teipsum, sicut illi, qui facie ad faciem contemplātur te, & de te beati sunt: & quemadmodum qui peregrinātur abs te, & tamen in lumine fidei perfectę quærunt te. Hi nimirum non sensu carnis ducti, neque vitiorum impugnatione promoti tibi obtemperant, sed in humilitate cordis, in feruore spiritus, in desiderio animæ, in orationibus crebris, in quotidianis ieiuniis, in laboribus plurimis, in corporis castitate, in puritate mentis, & in omnium strenua exercitatione virtutum. Nempe huiusmodi tanquam perfecti viri renouantur singulis pene horis spiritu mentis suæ, & induūt nouum hominem secundum Deum formatum. Progrediuntur quoque de virtute in virtutem, transformanturque de claritate in claritatem, quatenus quantum possibile est, configurentur imagini increatę, ad cuius imaginem creatos se esse cognoscunt. Horum siquidem conuersatio, quanquam inter homines esse videatur, affectu tamen & cogitatione frequentissime in cœlis est. Nam etsi opportune tractent humana negocia, quamuis corporis necessitatibus temperanter deseruiant, spiritu nihilominus diuinæ contendunt se exhibere præsentiæ, prophetam imitantes, qui dicit: Prouidebam dominum in cōspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear. Student præterea toto posse habitare secum, noxiarum, inutiliumque cogitationum vitare tumultus, motus animi inordinatos componere, affectus mentis erigere, intentionem ad Deum dirigere, nihilque intra se indiscussum relinquere, intelligentes cūcta cordis sui penetralia diuinis patere obtutibus, quemadmodum Apostolus notificans ait: Viuus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagū quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & nō est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius, omnia autem sunt nuda oculis eius. Virtutum denique habitus in proficientium concertationibus iam adeptos exercent actu. Minima etiam delicta arbitrantur maxima præ amore & proficiendi desiderio. Hinc nullam sibiipsis præstantes requiem, nullum pene temporis momentum inutiliter prætereuntes nunc Deo, nunc proximo, nūc sibi vacare nituntur. Vbique grauitatem prætendunt in moribus, hilaritatem in facie, discretionē in factis, in sermonibus sapientiam, in sensibus, disciplinam, ita vt redoleant sanctitate, fiantque quoddā religionis speculum, in quo quisque simpliciter intuendo, merito valeat ædificari in bono, atque animari ad bonum. Ex affluentia postremo gratiarū eisdem collatarum, ex diuina allocutione, quam in oratione positi quotidie agunt, atque ex cordis mundicia per quam lætificantur, & Deū laudāt, se aspicientes replent gaudio, & ad se diligendū alliciunt. Nec sine causa. Quos enim Dei sapientia veritatis suæ splendore illustrat, quosve Spiritussanctus inhabitando consolatur, charismatibus ornat, fœcundatque virtutibus, non possunt non amari, venerari, & coli, præsertim quum in humilitatis soliditate collocati nesciant inflari, nec sibi arrogare valeant quippiam boni, quum verissime intelligant non à se, sed Dei gratia esse quod sunt. Quamobrem se in cordis contritione deiiciunt, semper se accusant, se debitores Deo fatentur, tum pro quotidianis excessibus, tum & pro bonorum amissionibus, & pro acceptis corporalibus, spiritualibusq; muneribus. Hinc quoque pro rependenda vicissitudine charitatis a domino multipliciter sibi exhibitæ, se occupant in bono, se accendūt in spiritu, sibique minime parcunt, vt conditoris sui obtemperent voluntati, quam non in codicibus quærunt, neque ab hominibus sciscitantur, sed per internam aspirationem, per familiaritatem verbi, per contubernium sapien-

sapientiæ, & per irradiationes cælestes, in lumine veritatis, in conscientiæ puritate, & in purgati intellectus percipiunt speculo. Isti profecto, de quibus loquimur, spirituales & perfecti viri, quemadmodum incipientes, & proficientes præcellũt in numerositate donorum, in gratia largiori, in prolixiori experientia, in sanctiori conuersatione, & in perspicaciori cognitione: ita & in obedientiæ perfectione, quamuis in exteriori actione, non sicut primi videantur esse subiecti. Non enim in motu corporis, nec in operum multitudine, neque in æstimatione humana, sed in feruore charitatis, in rectitudine intentionis, in discretionis mensura, & in obsequendi desiderio, virtutis obedientiæ, veluti & cæterarum perfectio cõmendatur. Hoc autem solerter considerandum est, quòd viri sancti atque perfecti non pariformiter, neque in vno, eodemque perfectionis gradu semper insistunt. Interdum quippe Dei moderante sapientia in quosdam decidunt lapsus, & ab arce perfectionis dilabuntur in transgressiones inchoantium, quatenus propriæ infirmitatis eruditi experimento, se solicitius in humilitatis & obedientiæ censura coerceant.

Quòd operum Dei arcana mysteria minime sint curiose scrutanda. Cap. XXIII.

Operum omnipotẽtis & æterni Dei quisquis curiose indagari præsumpserit causas, & arcana mysteria, tanquam temerarius retũdetur, sacro attestante eloquio. Quòd scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Nã humano sensui prorsus inscrutabilia sunt, hoc Salomone perhibente, qui ait: Deus solus iustificat, & manet inuictus rex in æternum. Quis sufficiet enarrare opera eius? Quis enim inuestigabit magnalia illius? Quum igitur incõprehensibilia sint, pudeat vermiculum homũculum illa discutere, atque perquirere quæ in verbo Dei sibi coæterno, & in secretissimo sapientiæ eius latent consilio, & tantum ipsi sunt nota, & quibus idem reuelare voluerit. Sufficiat homini credere ipsa esse iustissima, atque omni cum ratione disposita, dicente Propheta: Omnia in sapiẽtia fecisti, tametsi eadem minime percipere queat. De cæteris verò vt taceam operibus mirabilibus, quis (oro) valet rimando intelligere, cur iustorum quidam ad tempus permittantur cadere, & in criminib. maximis ruinam facere, quorum conuersatio apud Deum commendabilis, & coram hominibus irreprehensibilis censebatur? Erat profecto Moyses mitissimus omnium, qui tunc morabantur in terra, vniuerso populo Hebræorum prælatus, secretorum Dei cognitor, ita vt facie ad faciẽ cũ domino loqueretur, legis diuinæ lator, Dei & plebis Israeliticæ mediator, inter prophetas nominatissimus, & nihilominus hic tantus & talis cũ germano suo sacerdote summo in infidelitatis

[Margin: Prou. 25. Eccl. 19. Psal. 103. Num. 12.]

prorupit foueam, hoc diuino permittente suo secreto, ineffabilique iudicio, vnde dominum aduersus se iratum audire meruerunt: Quoniã non credidistis mihi vt sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis. Erat quoque Dauid omnium excellentissimus prophetarum, vir vtique secundũ cor Dei, de cuius semine per repromissionem ipsi factã nasciturus erat Christus. Hic ex Dei permissione iustissima, hominibusque ignota, vnius mulierculæ illectus concupiscentia adulterium & homicidium nequaquam perpetrare formidauit. Quid multa? Negauit ter apostolorum princeps dominum suum vnius ancillæ voce perterritus, oblitus magnalium, quæ ab illo conspexerat fieri, immemor etiam humanitatis sibi præ cæteris exhibitæ. Metu denique mortis reliqui prostrati Apostoli magistrum in sæuissimorum manibus deserentes inimicorum nemine persequẽte fugerunt. Horum siquidem, & illis similiũ præuaricationes sunt profecto documenta fidelium sunt etiam diuina potius veneranda, quam perscrutanda iudicia. Eruditur tamen quilibet catholica insignitus religione de se minime debere præsumere, quamuis spiritualibus ornatus sit donis, virtutibus clarescat, scientia polleat, miraculisque coruscet. Discat præterea non altum sapere, sed timere, quum Deus (quemadmodum legitur) superbis resistat, & humilibus præstet gratiam. Nam si Lucifer in cœlo factus, charismatib. maximis præditus, nulloque suadente in elatione se eleuans, pariter cum omnibus, qui ipsi adhæsere, in malum è cœlo expulsus in lacus profundissimum baratrum deiectus est, quid de homine vilissimo puluere, & putrescente cadauere post paululum in nihilum redigendo, si se crexerit supra se, volueritque sibi diuinam vsurpare gloriã, se aliquid esse arbitrando, quum per se & ex se nihil existat, faciendum sit, iudicet qui ista legit, & audit. Quamobrem experientia alieni imbutus mali qui stat, aut stare se putat, ruinam pertimescat, & eò magis casum metuat, quò præ cæteris potiora se intelligit percepisse charismata, quoniam qui ex eminentiori corruit gradu, vehemẽtius alliditur, grauiusque delinquit. Timeat postremo quisque de se, ne ex repentino tentationis impulsu, seu ex diuturno spirituum immundorum insultu eneruetur mens à sui stabilitate propositi, & deseratur sibi: discatque ex propriæ infirmitatis lapsu præuaricantibus compati, atque de sublimi virtutum fastigio diuina permissione ad ima fluentibus. Nihil enim sic à diuinorum operum, iudiciorum cælestium, fraternæque trãsgressionis, curioso scrutinio superbum retrahit animum, quemadmodum debilitatis propriæ manifesta cognitio, quæ profecto non sinit mentem extollere, neq; de alterius casu gaudere. Proinde suadente Apostolo, qui stat, videat ne cadat,

[Margin: Iac. 4. Rom. 11.]

cadenti compatiatur ex corde, pro illo orationē fundat, exhortationis manum ei (si valet) porrigat, seque stabilientem in bono, ac custodiētem à crimine laudet iugiter, & ipsi totis viribus gratias agat, quoniam laudabiliter viuere nō est volentis, neque currentis, sed solius miserētis Dei, qui cui vult miseretur, & quem vult, indurat. Indurat quidē non impellendo ad facinus, sed gratiam continendo, per quam perficitur virtus, & omne opus commendabile consummatur. Itaq; sicut non licet ei qui fratrem suum, aut probatū virum cadere conspicit iudicare, atque non decet delinquentem grauiter, vel palam desperare & à spe diuinæ miserationis se alienum facere. Nempe nihil hac desperationis confusione detestabilius, nihilq; ad promerendum veniam perniciosius. Superbiæ nanque filia est, diuinæ bonitatis inimica, indulgentiæ dissipatrix, compunctionis aduersaria, meritorum interēptrix, vitiorum nutrix, spiritualis profectus impedimentū, reconciliationis obstaculum, & malorum multorum additamentum quam maximum. Incipiētes quoque interimit, vulnerat proficientes, & conturbat perfectos. Aduersus igitur hanc spiritualē pestem se Christi muniant milites, quoties ex improuiso aliquod enorme committunt crimē, vel in tentationibus repente deficiunt, aut ab incœpto feruore languescunt, seu forte ab assueto deuotionis gustu totaliter permittente Deo alieni fiunt. Tunc quippe fortitudine, & prudētia egēt non modica. Fortitudine, inquam, ne pusillanimitate frangantur, atque ex hac protinus desperatione superati, in vniuersorum scelerum se immanitatem præcipitent, & insanabiles fiant. Prudentia verò quatenus propriæ fragilitatis non sint immemores: cuius videlicet obliuio hominē ad quodcunque facinus facit esse procliuum. Se denique tunc prudenti examinatione diiudicent, si aliquod occulte perpetrauere delictum, si ex collatis sibi à Deo muneribus eorum intumuit cor, & in sui æstimatione complacuit, quod quidem peccatum spiritualis est causa ruinæ, sacro hoc attestante eloquio: Ante ruinam (inquit) exaltatur cor. Et quemadmodum propheta de se narrans, ait: Priusquam humiliarer ego deliqui: propterea eloquium tuum custodiui. Misericorditer enim dominus fideles suos erudiens, variis eos sinit tētationibus agitari, interdum etiam nonnullis criminibus irretiri, quatenus quàm infirmi sint se agnoscant per culpam, necnon proprias vires metiantur in prælio, atque experimento edocti discant non inflari, sed semper Deum timere, ac de se abiecte, humiliterque sentire. Hæc nanque cognitio humilis, diuino associata timori, amissā reparat gratiam, confitentem reconciliat Deo, ad indulgentiam erigit lapsum, spe roborat animum, pœnitenti cœlum aperit, certanti subministrat vires, intermissas germinare facit virtutes, replet gaudio, charitatem accendit, venia[m] tribuit, compunctionem parit, conscientiæ tranquillitatem ingerit, aggregat merita, atque ad bene operandum se possidentem euigilando disponit. Confidat humilis, quoniam si permittente Deo ceciderit, non collidetur, quia dominus illi supponet manum suam, nec ipsum diu patietur iacere prostratum. Cæterum si a spiritibus fuerit vexatus immundis, nequaquam desperet de gratia, neque de auxilio sibi affuturo diffidat, propheta perhibente, qui ait: Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis: in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Super aspidem & basiliscū ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Verum si ab vsitato proficiendi calore tepere se senserit, inchoata virtutis opera minimè peragere negligat, memor propheticæ exhortationis dicentis: Expecta dominum, viriliter age, confortetur cor tuum, & sustine dominum. Postremo si ab inimicis, & peruersis hominibus iniurias, contumelias patiatur & damna, æquanimiter perferendo, præsidium opportunum præstoletur a domino, iuxta oraculum Psalmographi concinentis: Salus iustorum a domino, & protector eorum in tēpore tribulationis: & adiuuabit eos dominus, & liberabit eos, & eruet a peccatoribus, & saluabit eos, quia sperauerunt in eo. Quamobrem in omni vicissitudine diuinę dispensationis, in omni repentino emergente casu, atque in vniuersis, quomodo libet irruentibus aduersitatibus, Christi seruus, & quisque propriæ salutis amator, ad dominum tota intentione confugiat, seque accusando vt sibi auxilium præbeat, ipsum humiliter deprecetur. Nam in afflictione positos Saluatoris nostri celeriter consueuit exaudire clementia. Ipsius quippe vox illa est per prophetam dicentis: Inuoca (inquit) me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Summopere vero in obedientiæ agone constituti, & in tribulationis camino examinati caueant retrocedere, & incœptum exercitium spirituale deserere, ne aereis potestatibus, ac intuentibus hominibus ridiculum fiant, cunctorumque prætertorū laborum amittant fructum. Nautarum ipsi erudiātur exemplo, qui spumantis æquoris, flantiumq; ventorum impetum formidantes, nequaquam ab inchoato nauigationis itinere intentionis suæ reflectunt obtutum. Nam procellarum tempore irruente, imminentia student vitare pericula, classemque à naufragio eripere, & seipsos a pelagi voraginibus liberare. Nempe pacato mari, prosperis spirantibus ventis, deperditas resumūt vires, securi efficiuntur, & alacres gratiarum pro translacto discrimine Deo referunt actiones. Debilitatos denique reficiunt artus, exultationis & gaudii promunt voces, atque priorum incommodorum obliti terroribus optatum tranquillitatis portum

Marginalia: 1. Cor. 10 (Rom. 9); Pro. 16.; Psal. 118.; Psal. 36.; Psal. 90.; Psal. 26.; Ibidem.; Psal. 49. Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50.

portum captare festinant. Quod enim nautæ corporaliter, hoc Christi milites in agone probati spiritualiter actitare conentur. Assuescant vtique intus abundare delicijs & penuriam pati: esurire & gustare, quàm suauis est dominus, gaudere in domino, & tristari propter dominum, temperanter tamen omnia & cũ sobrietate spiritus, ne prætergresso virtutis medio imperfectionis labátur inuolucro, & inde descendere cogantur ad ima, vnde ad summa aduolare debuerant. Beatus plane ille dicendus est vir, qui sapientię spiritu redimitus & gratia, sic quum probatur & examinatur tribulationis incendio, diuinæ conformis est voluntati, quemadmodum quum interna consolatione perfunditur, & cui prospera, & aduersa pariformiter militant ad profectum. Hic profecto cum Apostolo Paulo fiducialiter in domino gloriari potest ac dicere: Quis me separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an periculum? an gladius? Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundũ, neque creatura alia poterit me separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Hęc est perfectionis meta, ad quam pertingere decertent qui famulantur altissimo, & obedientię brauium assequi concupiscũt, vt videlicet in omnibus diuinæ conformes sint voluntati, atque in nullo deliberatione spontanea ab ipsius dispensatione dissentiant, nihilque ab eodem proceden te velint curiose ratione discutere, sed vniuersa tanquam ęquissime gesta humili deuotione perciperet: ita vt veridica assertione propheticum illud promere possint: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.

Rom. 8. · Psal. 72.

Quibus iudiciis Dei seruus merito commendetur. Cap. XXIIII.

QVemadmodũ in humanis negocijs ex exterioribus signis, vt plurimum fiunt nota interiora, quę latenti, sic in spiritualibus exercitijs euenire dubitet nemo, possũt quippe fieri multa simulata intentione, quæ aliud apparẽt extrinsecus, aliud verò introrsus existũt, aliterque ab humano, atque a diuino, aliter censentur esse facta iudicio. Veruntamen huiusmodi gesta, imò talium autores operum diu latere non valent, dicente domino: Nihil opertũ, quod non reueletur, & occultum, quod nõ sciatur. Ex hac vtique præmissa admonitione eruditur quisque fidelis, pudice viuere, simpliciter conuersari, cordis simulationem fugere, & non minus Dei quam hominum præsentiam expauescere. Non enim potest voluntarie delinquere, qui diuinam coram se meditatur adesse maiestatem. Quis (oro) tam superbus, tantoque insano captus esset amore, vt ante sibi assistentem iudicem ipsius praesumeret iussa contemnere? statuta violare? decreta negligere? Hinc humana quanta sit redargutione digna temeritas, patenter aduertitur. Vbique siquidem & absque vlla dubietate præsens est dominus, singulorum acta intuetur, cordium secreta rimatur, cogitationum, affectionum & intentionum perlustrat arcana, atque vniuersa sine errore aliquo perspicacius, ac excellentius ipsi sũt nota quàm eis in quorum mente versantur, & nihilominus miseri mortales cupiditatis voluptate illecti, infidelitatisque caligine obuoluti, minimè formidant ipsius diuinitatem offendere, potentiam despicere, indignationem incurrere, iustitiam prouocare, vilipendere legem, præuaricari mandata, sicque impudenter delinquere, ac si abolita esset iustitia, deesset iudex, cunctaq; facinora remanerẽt inulta. Porrò grauiter peccat, & tamen lætantur quum malefaciunt, & exultãt in rebus pessimis. Cæci sunt, & ad interitum pergunt, & nihilominus arbitrantur se ambulare in luce, & facillime peruenire ad vitam. Temporalibus voluptatibus, & æternis sperant se frui posse delicijs, necnon quemadmodum in hoc seculo, ita post hanc peregrinationem credunt florere in cælo. Ista mortalium perniciosa opinio, illusione plena, ignorantiæ caligine circunsepta ò quot fallit, quot interimit, quot ve ad æternũ supplicium trahit? Spondet denique huiusmodi cogitatio falsa, vt vera diripiat, proponit carnalia, vt spiritualia auferat, corpori suadet illecebras, vt animæ surripiat gratiam. Hoc totum ex veritatis ignorantia, ex defectu fidei, ex charitatis priuatione, ex carentia deuotionis, interdum ex suggestione diaboli, atque ex obedientiæ transgressione accidere perspicuum est. Da summæ veritatis splendore illustratum, da formatæ fidei gratia purificatum, da perfectæ charitatis nuptiali indumento vestitum, da deuotionis sanctæ suauitate refertum, da discretionis spirituum dono redimitum, da postremo obtemperantem Deo, & cęlestia, atque superiorum præcepta seruantem, & agnosces huiusmodi mundum spernere, carnis oblectamenta vitare, necnon abhorrere quod tẽporaliter arridet, quod est honoris, quod gaudij, quod voluptatis, & quod seculi. Omnia quippe hæc paruipendit, & arbitratur vt stercora, vt lucrifaciat Christum, in quo cunctis his meliora abundantius, delectabilius, fructuosiusque se percepturũ esse nõ dubitat. Quamobrẽ seipsũ humiliat, se cõpũgit, se cõterit, seq; tãquã seruũ emptitiũ facit, ne dum superioribus atq; æqualibus, verũetiã ex corde obediẽdo minoribus, iuxta Apostoli exhortationẽ dicentis: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Hęc profecto est Christianæ disciplina militiæ: hoc (inquam) est veræ dilectionis ad Christum notissimum signum: seculi videlicet illecebras fugere, humilitatem

Luc. 12. · Prou. 2. · 1. Pet. 2.

tatem non minus mente quàm habitu exteriori sectari, Deo atque hominibus seruitute voluntaria famulari, & hoc quidem non ad tempus, neque in prosperitatibus tantum, sed in tentationibus, in aduersitatibus, in persecutionibus, in longanimitate vsque ad mortẽ. Talibus si quos perspexeris ornatos virtutibus, atque moribus spiritualibus decoratos, hos venerare, cole & dilige, tanquam Dei seruos, imitatores Christi, Spiritus sancti habitacula, vasa sanctificata, angelorũ consortes, cæli ciues, paradisi incolas, cælestis præcones regni, intercessores seculi, mundi luminaria, micantes stellas, veritatis ostensores, amatores sapientiæ, oppugnatores diaboli, vitiorum inimicos, zelatores virtutum, contemptores sui, Euangelii testes, saltem terræ, necnon Dei & hominũ mediatores optimos. Precib. quippe suis, lachrymis, gemitibus, ieiuniis, vigiliisque, die, noctuq; pro Christiano interpellant populo, & diuinam placant iustitiam, quæ ob scelera maxima ac horrenda crimina, quæ videlicet in contemptũ Dei & perniciem animarum, tam palam, quam occulte perpetrantur, quotidie ad iracundiam prouocatur. Nequaquam enim humani generis iniquitates tam æquanimiter sustineret omnipotens, si non sanctorum intercessionibus flecteretur. Prętermitto quàm exaudibilis, quantæque sit efficaciç mediatoris nostri actualis oratio, de qua sic testatur Ioannes Apostolus: [1. Ioan. 2.] Si quis (inquit) peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed pro totius mundi. Taceo quantum sit vtilis catholicæ plebi supplicatio indesinenter Deo oblata sanctorum, qui consummato feliciter huius vitæ cursu assistunt illi, ipsius actuali fruitione beati. Nam (prout fas est credere) sine intermissione iuge pro nobis domino orationum exhibent sacrificium, quemadmodum in Apocalypsi Ioannes insinuat dicens: [Apoc. 5.] Et quum aperuisset librum, quatuor animalia & vigintiquatuor seniores ceciderant coram agno, habentes singuli citharas & phialas aureas, plenas odoramentorum, quę sunt orationes sanctorum. Quis (oro) explicet verbis, quantum prosint ecclesiæ Dei preces iustorum, qui adhuc in hoc mortali degentes corpore, peregrinantur à domino: eorum potissimum, qui renunciantes seculo, sui redemptoris se mancipauerint obsequio? Hi nimirum diuinis dum intersunt laudibus, in oratione frequentissimis pernoctationibus incumbentes, iustitiæ Dei rigorem in dulcedinem pietatis immutant. Horum ne (quæso) poterunt repelli suffragia, quorum conuersatio Deo acceptissima est? quorum obsecrationibus delectatur dominus? quibusve indissolubilibus charitatis vinculis cõnexus est Christus? prorsus minime. Nam quemadmodum ipsi accepti sunt Deo, ita eidem eorum sunt supplicationes gratæ, tanquam cohæredum Christi, spiritualiaque ipsius mystici corporis membra. Adhærentes siquidem illi per compaginem charitatis, & vnum cum ipso effecti contemni nequeũt, neq; ab illius gratia propulsari, tametsi mũdus aliter arbitretur. Non enim quanti sint meriti, quãtumque apud Deum eorum approbata sit vita, percipere valet: quippe qui solum quæ carnis sunt, sapiat, ignoretque secundum spiritum iudicare. Nempe testante domino, [Mat. 7.] sicut nõ potest arbor bona fructus malos facere, neq; arbor mala fructus bonos facere: æque mũdi amatores nõ valent spiritualia opera spiritualiter discutere atque discernere. Hinc est quòd eorum, de quibus loquimur, conuersationi detrahunt, vilipendunt personas, societates erubescunt, quietis ociũ dãnant, fugamque illorum è seculo, ac renunciationem affinium & propinquorum derident, ipsos arguentes tanquam ignauos, inutiles, pusillanimes, & viles, & quasi non præsumentes posse victum sibi necessarium ex industria vẽdicare. Verum si recte saperent, atque prudenter discuterent, prorsus intelligerent seruos Christi maxima appetere atque difficiliora, quam ea quæ in seculo agere contempserunt, aggredi opera. Insuper eosdem nequaquam ex animi imbecillitate, sed ex sola cordis magnanimitate domum, parentes, facultates, carnis illecebras, & omnia mundi oblectamenta relinquere. Ob hoc siquidem renunciant seculo & voluptatibus eius, vt facilius expeditiusque regnum consequantur ęternum: quod vtique, perhibente domino, à diebus Ioannis Baptistæ vim patitur, & violenti diripiunt illud. [Mat. 11.] Abiiciunt præterea cuncta terrena, quæ possident, quatenus diabolo robustius, cum quo dimicaturi sunt, resistere queant. Sciunt enim Apostolum dixisse: [Ephe. 6.] Non est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestib. Postremo à curis secularibus ideò se elongant, vt quietius, ac liberius vacare Deo, sibiipsis vigilantius intendere, necnon carnis desideria valeant cohibere: quæ profecto singulis pene horarum momentis in corde germinant, & spiritui aduersantur. Sic enim legitur: [Gala. 5.] Spiritus repugnat aduersus carnem, & caro aduersus spiritum. Hæc autem inuicem aduersantur, vt non quæcunque vultis, eadem faciatis. Tanquam igitur Christi veri discipuli magistro cælesti obtemperant, qui ait: [Luc. 14.] Qui non renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. [Ibid.] Idemque perhibet dicens: Qui venit ad me, & non odit patrem & matrẽ, vxorem & filios, fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Nam ipse dominus & magister, quod verbo docuit, perfecit & opere. Contempsit etenim mundum, & vniuersa, quæ mundi sunt, quũ sua

essent,

essent, valeret illa pro libito sine delicto dispone re. Non est vsus honore regio, quum verus esset rex regum, & dominantium dominus: quin potius serui formam, habitum, ministeriumq; suscepit, quemadmodum Apostolus narrans ait: Qui quum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiēs, in similitudinem hominum factus, & habitu inuētus vt homo. Humiliauit semetipsum, factus est obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis. Non vtique domum propriam habere voluit, non agros, nō possessiones, non ancillas, non seruos, sed tanquam peregrinus in hoc seculo nasci elegit in stabulo, reclinari in præsepio, In Aegyptum fugere, esurire, sitire, fatigari, tentari, persequi, à discipulo venundari, diutissime verberari, colaphis ignominiose cædi, coronari spinis, sputis deturpari, in stipite affigi, aceto potari, in cruce mori, & lancea vulnerari. Omnia mundi huius aduersa perferre dignatus est, & respuere prospera, quatenus exēplo suo erudiret homines, quid diligere, quidve spernere deberent. Denique ipsum admonētem quid dixerit audiamus: Beati (īquit) pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: Beati mites, beati qui esuriunt & sitiunt iustitiā: beati misericordes, beati mundo corde, beati pacifici, & beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorū. Non commendauit diuites, neque amplectēdas ait esse terrenas facultates, sed potius abiiciendas, non appetendas dignitates, non gaudia vana quærenda, non corporis voluptates sectādas, non ambiendos dominandi fastus, non generis nobilitatem propalandam, neque temporalē felicitatem docuit esse tenendam. Vniuersa, quæ mundi amatores possidere cōcupiscunt, vilipēdēda esse monstrauit, atque illa, quæ ipsi pati formidant, alacriter toleranda esse monstrauit. Errare siquidem non valuit quum sapientia sit, nec mentiri potest quum veritas æterna sit: sed neque fallere quum summa sit bonitas. Merito itaque non irridendi, sed prorsus venerādi sunt serui illius, qui adhærentes ei, ipsiusque imitantes vestigia, mundo renunciant, & a se abdicant secularia negocia atque sub obedientiæ se iugo prosternunt, quatenus quæ ex propriæ radice voluntatis emergunt, deuitent incommoda, necnon qualis, quantusque delectationis & pacis ex eadem obedientiæ virtutis exuberet fructus, percipere queant.

Quòd innumeri sunt, qui falsa delusi opinione delinquunt. Cap. XXV.

PRæter cętera à Deo collata munera hoc etiam bonum naturaliter est insitum homini, vniuersa videlicet abhorrere pœnalia, vtilia verò semper desiderare & læta, potissimum si qualitatem earum gustu didicerit. Sunt tamen innumeri, qui naturalis rationis participendentes donum, ac pecudum more degentes sectantur noxia, & à lege Dei prohibita, quæ æterno sunt plectenda incendio, proficua verò & sancta despiciunt, quæ pacem præstant & vitam. Hi carnis opera perficientes in concupiscētiis suis, arbitrantesque iuxta prophetæ sententiam malum bonum, & bonum malum ac ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ignorantiæ detēri caligine, pœnitētiæ detestātur bonū, & se perniciosorū criminū tradūt illecebris. Suadēt nāq; huiusmodi sibiipsis, etiā diabolica suggestione delusi, vt delinquāt liberius, mādati transgressionē grauē nō esse peccatū, sed facile remissibile, atq; posse pro suo beneplacito quum voluerint, redire ad veniam. Ignorāt prorsus, qui tales sunt quāti sit ponderis peccare in Deum, ipsiusque præcepta negligere, quòd vt facinus operetur in homine, necnon quanta exigente iustitia ex suo reatu delinquēns plectendus sit pœna. Vtinam (inquit sanctus propheta de talibus) saperent, & intelligerēt, ac nouissima prouiderent. Ex horum nescientia primus circumuentus est homo, dum ex ligno vetito, de quo ne comederet præceptū acceperat, gustare præsumpsit. Pluris quippe æstimauit vxori displicere quam Deo, diuinamq; bonitatē ad reatus sui indulgentiā iudicauit facillime esse flectendā. Hoc ideo arbitratus est, quia nōdum iustitiæ rigorem expertus fuerat, nondū quantum omnipotens Deus inobedientibus aduersaretur, agnouerat, nullam adhuc reluctationem in carne, nullam ab ipsis creaturis contrarietatem persenserat, proinde in sui, suęque posteritatis exitium factus est ad delinquendum procliuis, quid ex hoc secuturum esset ignorans. Cōsensit itaque, gustauit, & periit. Pro hac siquidem diuini præuaricatione præcepti penè deordinata sunt omnia. Hinc enim de optimo voluptati locò expulsus est homo, & ferarum effectus est socius, mundi istius incola, terræ procreātis spinas, & tribulos cultor, & duplicis mortis obnoxius. Hinc etiā hebetata est memoria, affectus refriguit, caligauit ratio, multiplicatæ sunt ærumnæ, infirmitates auctæ, conualuerunt passiones. Hinc deniq; spiritui reluctatur caro, ipsius crebrescūt stimuli concupiscentiæ pullulant, tentationes germināt bella gerūtur in corde, & sibiipsi supra modū homo factus est grauis. Hac quoque de causa diluuii inundauerunt aquæ, ignis de cœlo descēdit, pestilētiæ sunt immissæ innumeræ, plurimæ ciuitates euersæ, prouinciæ per orbem dilaniatæ, populi circunquaque dispersi, sanguis velut torrēs effusus est. Et vltra quid memorē: Omnia profectò, quæ diuinę legi aduersātur, ab hoc inobedientię fonte emanare noscūtur, quæ videlicet apostolus sub appellatione operū carnis enumerās ait: Manifesta autē sunt opera carnis, quæ sūt fornicatio immūditia, īpudicitia, luxuria, idolorū seruitus, venæficia, inimicitiæ, cōtentiones, æmulationes,

iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, comessationes, ebrietates, & his similia. Non valet explicare sermo, non humana proferre facundia, neque intellectus percipere, quanta mala ex primi hominis præuaricatione emerserint. Nempe quicquid deformitatis, quicquid flagitii, mœroris, & incommodi humanū patitur genus, ex inobedientiæ delicto prouenisse conspicuum est: pro quo vtique corporis & animæ vita intelligitur esse priuatum. Sub hoc proculdubio damnationis vinculo vniuersi ex Adæ semine propagati cōcepti sunt, adeò vt prius efficiantur damnati quàm nati, quemadmodū in persona omniū de se propheta perhibet dicēs: Ecce .n. in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis cōcepit me mater mea. Sanè sicut ab hac animæ fœditate nullus est liber, ita nemo tam sanctus, tam innocens, tamq; acceptissimus Deo, qui corporis resolutionē cuitare valuerit, prout propheta euidētissime meminit dicēs: Quis est homo qui viuet, & nō videbit mortē? eruet animā suam de manu inferi? Necessitas hęc cōmunis est, lex irrefragabilis, & æquissima complectēs omnes, & neminē ab ipso mūdi initio vsq; ad finē excipiens. Ab istiusmodi tamē necessitatis improperio, & ab hac pęna peccati solus mediator Dei & hominū homo Christus Iesus cognoscitur fuisse liberrimus. Quamuis enim ex Adæ secūdum carnē procreatur sit semine, nequaquā tamē in iniquitate cōceptus, nec in peccato mater eius genuit ipsum. De spiritu quippe sancto interueniente fide, maternoq; obediētiæ sanctę consensu in virginali cōceptus est vtero, plenus gratiæ, plenus sanctitate, plenus sapiētia, plenus diuinitate. Nā in ipso (sicut ait Apostolus) habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Non autē ad hanc plenitudinē per virtutum exercitia, nec per incrementū corporis, neq; per interualla peruenit tēporū, sed in vno eodemq; momento homo perfectus formatus est, à verbo in vnitate personali assumptus: ita vt Emmanuel veraciter nuncuparetur, & esset æqualis vtiq; patri secundū diuinitatē licet secundū susceptā humanitatem omnino esset inferior. In ea siquidē forma, qua minor est patre, tanquā verus homo, & verā carnē habens, erat proculdubio passibilis atque mortalis, non impellente necessitate vt cæteri, sed spōte ac voluntarie. Quod enim esuriuit, quod fleuit, quod doluit, quod tristitiam pertulit, hoc ex mera sui egit dignatione, vt quantū nos diligeret, quanti delicta nostra essent ponderis, qualis & quàm magna nostra esset infirmitas, ex remedii difficultate notificaret. Voluit nāque (sicut Propheta commemorat) nostros ferre languores, & infirmitates nostras sine culpa portare, quatenus nos gratos suo faceret patri, nosq; sibi copularet in fratres, atq; suo qualiter nosmet ipsos exhibeamus sacrificiū Deo, erudiret exemplo, quod minime posset, si pati ipse recusaret. Passus est igitur increpationes duras, contumeliosa verba, flagella durissima, opprobria turpissima, cruciatus asperrimos, excogitata ludibria, insuper & ipsum ignominiosū crucis patibulū, quod solum sceleratis ac vilissimis hominibus debebatur. In his itaq; passionis agonib. constitutus nō contradictionis eloquium protulit, non redargutionis verbum, non impatientiæ aliquod ostendit signū, sed quemadmodū Propheta insinuat, Sicut ouis ad occisionē ductus est, & quasi agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Alio quoque in loco idem propheta de ipso mediatore in propria eius persona, opprobria voluntarie ab eodem percepta exprimere volens inquit: Corpus meū dedi percutientibus, & genas meas vellētibus: faciem meam nō auerti ab increpantibus & conspuentibus in me, & ideo non sum confusus. Alius denique propheta hoc insinuās ait: Et ego quasi agnus māsuetus, qui portatur ad victimā, & nō cognoui consilia eorū aduersum me dicentiū: Venite mittamus lignū in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium. Porrò quod vltrò se nemine impellente obtulerit, sed solo salutis nostrę desiderio, & patris trahente obedientia, qui illum miserat, vt mundo propalaret veritatem, sicut ipse dicit: Ad hoc quidē natus sū, & ad hoc veni in mundū, vt testimonium perhibeam veritati. Idem de se declarans ait: Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. Iterumque: Ego (inquit) sū pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, & animam meam pono pro ouibus meis. Nempe quum passionis tempore sacerdotum principes cum multitudine armatorum venissent, vt illum caperent, interrogatique fuissent, quem quærerent, & respondissent, Iesum Nazarenum, & ipse diceret, Ego sum, ceciderunt retrorsum in terram, vocis illius tonitruū nequaquam sustinere valentes. Poterat tunc proculdubio (si vellet) abscedere, sed noluit, quia venerat hora, quā prędixerat, in qua gentibus traderetur ad illudendū, flagellandū, & crucifigendū. Luce igitur clarius patet tam exēplo eius sermonumque ipsius testimonio, quàm prophetarū oraculis, & assertionibus sanctorum, quod ipse redēptor noster nulla vrgēte necessitate temetipsum omnibus persecutionibus, contumeliis, & neci exposuit, sed ex sua pura dilectione, vt videlicet nos recōciliaret Deo patri, ac pro nostris iniquitatibus satisfaceret, nos quoque ad cælorum proueheret regnum, atque nobis recte viuendi modum præberet & formam. Tanta si quidem apud Deum illius assumpti hominis fuit autoritas, sicque eiusdem summæ maiestati complacuit obedientia, tantiq; ipsius passio extitit meriti, vt humanum genus redderet iustificatum Deo, quod originale primi hominis delictum ęternę mortis fecerat esse obnoxium, dicente Apostolo: Si .n.

Psal. 50. Psal. 88. Col. 2. Esa. 53. Esa. 53. Esa. 50. Hier. 11. Ioan. 18. Ibidem. Rom. 5.

in vnius(inquit)delicto mors regnauit, per vnũ multo magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vitam regnabunt per vnum Iesum Christum. Igitur sicut per vnius delictũ in oẽs homines incõdemnationẽ: ita & per vnius iustitiã in oẽs homines in iustificationẽ vitę. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per vnius obeditionẽ iusti constituũtur multi. Constat proculdubio, quòd quemadmodum ex primi inobedientia, & transgresione parentis emanauit peccatũ, & mors in mundum: æque ex obedientia & sanctitate mediatoris Christi collata est gratia, iustitia & vita. Quamobrem idem memoratus Apostolus alio in loco dicit: Sicut per hominem mors, ita & per hominem resurrectio mortuorum: & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificantur. Hinc profecto colligitur aperte, quanta humano generi prerogata sint beneficia per Dominum & Saluatorem nostrum Iesum Christum, quem Deus pater misit in mundũ, vt eriperet nos de potestate tenebrarum, & transferret in regnum gloriæ claritatis suæ, seruata tamen prius æquitate iustitiæ, & præuaricationis Adæ debito satisfacto, qui æternæ mortis & apostatæ angeli cum omni sua posteritate perpetuum se fecerat seruum. In huius itaq; captiuitatis ærumnam tunc incidit, quum de ligno vetito contra sui mandatũ conditoris gustare præsumpsit. A qua profecto seruitute per semetipsum nequaquã se valebat eruere, quoniã arbitrii proprii merito se libertate priuarat. Quãobrẽ quũ alieno indigeret auxilio, nec quispiã de illius inueniretur semine, qui ad pristinam ei donandam libertatem esset idoneus, quippe quũ singuli damnationis huius vinculis essent astricti, tãdiu per ipsũ humanum genus sub exactoris pessimi iugo iacere oportuit, donec Deus in carne appareret & homo, qui à peccati debito omnino esset immunis, posset q; delicta aliena soluere, & merita propria largiri. Dum igitur (sicut legitur) medium silentiũ tenerẽt omnia, & nox in suo cursu mediũ iter perageret, omnipotens Dei verbum de regalibus sedibus veniens, mortalitatis indumẽto obtectum, in huius vitæ ac peregrinationis campũ cum antiquo serpente pugnaturum ingreditur. Hũc namq; hominem Christum quum ipse Leuiathan cęteris mortalibus sanctiorem esse conspiceret, illumque perciperet carnem habere passibilem, tẽtationibus eum aggressus est plurimis, quatenus certo probaret indicio, verum Dei an hominum existeret filius. Explorauit siquidẽ interrogationibus, scripturarum sanctarum persuasit autoritatibus, seculi quoque illum allicere blãditiis voluit, & nihilominus sapientię splendoribus repercussus, delusus, atq; superatus abscessit. Quid in multis immorer? Prędicationũ deniq; regni cęlestis, miraculorum diuinorum, irreprehẽsibilis conuersationis, incomparabilisque sanctimonię illius non ferens pręconia, eundem tandem vociferantibus turbis tanquam reum mortis suspendit in ligno. Hinc factum est, vt exigente iusticia ipse, qui primum captiuum tenuerat hominem, hominis Dei efficitur ipse captiuus. Pro hac siquidem, quam iniustissime idem Deus & homo Euangelizando regnum cęlorum, sanãdo languidos, ignaros erudiendo, & patri suo æterno obtemperando perpessus est mortem, tale absq; vlla ambiguitate promeruit præmium, quale, priusquam pateretur, minime possideret. Alioquin sine causa, aut absque mercede aliqua gratis crucis supplicium pertulisse videretur. Nõ .n. illum à diaboli seruitute per sanguinis effusionẽ, & meritum passionis erui decebat, qui ab ipsius erat omnino potestate liberrimus, sed neque ab originalis culpæ, vel cæterorum delictorum fuerat vinculis absoluendus, quum ab omni reatus macula prorsus esset immunis, propter quod ab æternæ damnationis sententia, quæ peccatoribus ex Adæ semine procreatis infligebatur, nequaquam illum eximere oportebat. De beatitudine verò supernæ felicitatis quid memorẽ, qua à suę cõceptionis initio fruebatur in verbo? Horum itaque quæ perstrinximus, profecto idem de quo loquimur, Dei & hominũ mediator nullius indigebat, quũ omniũ bonorum & gratiarũ locupletissimus esset. Voluit tamen vt ea, quæ sibi ex æquitatis debebantur censura, suæ traderentur ecclesię, quã sibi fędere & charitate perpetua associarat in spõsam, sicut Apostolus narrat, dicens, Viri (inquit) diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiã, & seipsum tradidit pro ea, vt illã sanctificaret, mundans eã lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentẽ maculã, neq; rugã, aut aliquid eiusmodi, sed vt sit sancta atque immaculata. Accepit itaq; ecclesia sancta, quæ est omnium fidelium & prædestinatorum congregatio de manu sponsi, domini, & redemptoris sui ornamenta spiritualia, charismata preciosa, donaq; cęlestia, pro signo exhibitę pacis, pro indicio traditę libertatis, pro testimonio syncerissimę charitatis, pro solatio ærumnosæ peregrinationis, & pro pignore futurę glorificationis. Ex his siquidẽ & eorum effectibus in tentationibus roborata, in infirmitatibus adiuta, refrigerata in pœnis, in persecutionibus cõsolata, erudita in actionibus, consulta in dubiis, in prosperis custodita, atq; in omni negocio temporali ac spirituali imbuta, spõso suo, mẽte, & corpore, obedientiæ, deuotionis, & laudis vespertinum offerens sacrificium, deseruire non cessat. Quoties .n. secũ meditãdo pertractat quid fuerit, quid meruerit, quidve perceperit, repletur gaudio, amore succẽditur, afficitur desideriis, & in gratiarum actione pinguescit. Nititur itemq; pro posse tantæ charitati, tantisque multifariis

Margin notes: 1. Cor. 15 — Sap. 18. — Eph. 5.

beneficiis vices rependere. Cęterũ quum, prout cupit & intelligit, perficere ad plenũ nequaquã valet, so in membris suis humiliat, se accusat, se damnat, se subiicit, vt vel saltem sic iustificata illi placeat, cui perpetuo famulatu se tota deuouit.

Quòd meritò commendatione sint digni, qui in obedientiæ agone perseuerant.
Cap. XXVI.

Qvum Christianæ perfectionis, atq; obedientiæ sanctæ propositum sit onerosum & arduum, meritò illi colẽdi sũt, qui illud perseueranti mentis rigore tenere decertant. Quamuis.n. interdum ex animi fragilitate, seu cordis tepore labantur, minime tamen arbitrandum est, eosdem congressus sui coronã amittere voluntatis deliberatione in proprio robore persistente. Angelorum quippe conditio est, non posse peccare, quoniam apostatantium spirituum confirmati post lapsum, à summi boni fruitione non valent declinare obtutũ: cuius videlicet aperta contemplatio perfectæ beatitudinis, & imperturbabilis securitas est certa possessio, hominũ verò natura, quum sit corruptibilis carnis indumẽto vestita, originalisq; delicti colluuione fœdata, quãdiu peregrinatur à domino, semper est procliuis ad malũ, in virtutũ censura instabilis, ad casum facilis, corporalibus spiritualibusque infirmitatibus circunsepta, sibiq; ipsi effecta omnino contraria. Sæpissime namq; concupiscit noxia abhorret vtilia, perniciosa amplectitur, labenti inhæret, vmbramque insequitur, veritate contempta. O mortalium lugenda conditio, quæ quum sit exul à patria, exultat in via; quum ignorantiæ sit tenebris obsessa, se arbitratur ambulare in luce; quum delictorum sit funibus irretita, ac ignobili seruitute depressa, libertatis se putat bono potiri. Hinc profectò est, quòd tam anxie desudat abundare diuitiis, attolli honoribus, vulgari fama laudari, voluptatibus frui, tanquam si altera præter hanc, non esset vita, neque faciẽda esset malorum & bonorũ retributio digna. Hic profectò morbus, & huiusmodi inoleuit consuetudo delinquendi, ex carentia formatæ fidei, & sui met inordinato amore, ex priuatione charitatis Dei, ex vsu peruersæ conuersationis, ex perceptorum ignorantia beneficiorum, atq; ex insensibilitate humanæ redemptionis per dominum Iesum Saluatorem nostrum exhibitæ. Porro si fidei lumen, si contẽptus sui, si charitatis donũ, si sapiẽtiæ grauitas, si gratiarũ notitia, & operum Christi gustus in cordibus vigeret mortaliũ, iugiterq; meditando eorundem versarentur in mente, excitarent vtiq; torpentiũ animos, elatos prosternerent, cohiberent cupidos, voluptuosos terrerẽt, & à peccandi voluntate cõpescerent vniuersos. Semina quippe æternitatis sunt hęc, vitę populũ, animarũ medela, cęlestę manna, liber veritatis, paradisus deliciarũ, in quẽ introducũtur qui spretis seculi pompis, & abdicatis à se carnis illecebris, per obedientię virtutem se Deo sacrificant, nõ semel tãtũ, sed quoties se offert materia, repugnat voluptas, voluntas impellit. Hoc namq; est, quod Saluator noster indicauit, dicens: Qui vult venire post me, abneget semetipsũ, tollat crucẽ suam & sequatur me. Magna profectò res est abnegare se, tollere quotidie obedientiæ crucem, & sequi Christum. Excedit siquidem humanas vires, atque paruitatis nostræ supereminet facultatem. Quamobrem nemo istius pugnæ ingrediatur stadium, nullusque abnegationem proprii arripere præsumat arbitrii, nisi sit præuentus à gratia, introrsus sit deuotione nutritus, sanctisque affiatus desideriis, & cõstantię dono roboratus, ne forte cani ad vomitum redeũti efficiatur similis, quod quidem noscitur esse perniciosissimum dicente domino: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Quamobrẽ ad hoc nõ vocatus certamen propriæ cõscius infirmitatis, secedat humilis, miretur, veneretur q; pugnãtes aduersus semetipsos, tanquã contra capitales hostes, nullã sibi prorsus impertientes requiẽ, vt obedientiæ perfectionem (quãtũ imbecillitati posse datur humanæ) assequi valeant. Vocatus autem non repente assensum prębeat, sed prius certificari de ipsa vocatione conetur, vtrum à Deo sit infusa an aliunde immissa. Ipse namque Satanas frequenter se lucis transfigurat in angelum, quatenus imprudentes & minus cautos sub virtutũ specie illudat, atque prosternat. Non enim omni spiritui est credendum, neque cuncta desideria quæ bona in se esse censentur, sunt opere perficienda. Probate (inquit Apostolus) spiritus si ex Deo sunt. Hanc quippe discernendorũ spirituũ regulã nequaquã cõtemnant, quid ad mundi contemptum, & ad obedientiæ gloriosum vocantur conflictum. Verum neq; ipsi eandem se habere confidant. Rara vtiq; virtus est, & paucissimis collata, illis videlicet, vt arbitror, qui sunt corde humiles, mente puri, atque tentationibus variis diutissime probati. Donum quidẽ Dei est, & à sancto prerogatũ spiritu, non minus ad aliorũ quàm ad recipientiũ vtilitatem: Apostolo hoc insinuante qui ait: Vnicuiq; datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Alii quidem per spiritũ datur sermo sapientiæ: alii sermo sciẽtiæ secundum eundem spiritum, & post pauca. Alii discretio spirituum. In rebus igitur arduis, & præsertim in renunciatione seculi, & in arripienda institutione noua nullus sibi in re propria credat; sed eorum acquiescat cõsilio, qui ex diuturna colluctatione vitiorũ, & adepta virtutum corona (spiritus in se nihilominus operãte sapiẽtia) discretione pollent, ac proximorum dilectione flãmescunt, atq; religiosorum morum grauitate clarescunt. Porrò qui tales sunt, errare vix possunt,

Luc. 9. Luc. 9. 1. Ioan. 4. 1. Cor. 12.

sunt, quum videlicet non nisi oratione præuia, & considerata personarum qualitate, spiritusq; sancti directione sententiã suam proferant. Ipsi etenim tanquam veri humiles, & sub paracleti disciplina eruditi, nolunt ex proprio sensu loqui, sed quod diuinæ iudicauerint esse placitum voluntati: quam vtique exclusa affectione priuata, interuenientibus quoque ignitis precibus, intelligere ac perscrutari conantur. Hoc quippe Propheta figuraliter expressit, quum diceret: Et quũ fieret vox de firmamẽto, animalia submittebant alas suas, vt videlicet perspicacius, atque quietius internę aspirationis effectũ intelligere valerẽt. Nã qui à semetipso loquitur, frequenter sententias proferendo pręcipitat, sibiq; coherẽtes errare facit. Quãobrẽ oportet neophitũ, & ad seculi contemptũ vocatũ seniorũ se mancipare cõsilio, eorũ scilicet, qui sint opere & eruditione probati, qui nequaquam propriæ religionis commoda seu augmentum, sed animarũ lucra perquirant. Ipsis namque cuncta sui cordis arcana patefaciant ante deliberationẽ de se faciendam. Ipsis (inquam) referent corporis valetudinem, mentis constantiam, desideriorum æstus, propositi perseuerantiã, & vniuersa, quæ ad vtriusque hominis attinẽt qualitatem, quæ profecto consultorem grauẽ, & idoneum minime latere conueniunt. Hęc ideo dixerim, vt cum omni maturitate cõsultatio fiat, quæ veluti spiritualis ædificii fundamentum solidissimum esse decernitur. Nam status & nouæ institutionis inconsiderata mutatio commendabilem raro sortitur effectum, profectusque singularis maxima in illo cũ difficultate colligitur. Porrò si in illa status mutatione, quę accuratissima, & cũ probatissimorũ virorum consilio atq; exhortatione peragitur, tentationum impugnationes, & spirituum immundorum non desunt insultus, & pericula innumera, ex ea, quæ pręcipitanter ac inconsulte perficitur, quid rationabiliter sequatur, prudens diiudicet lector. Non igitur vocatus per spiritum & internam gratiam ad seculi contemptum, mundialiumque facultatum renunciationem opus hoc grande nequaquam præsumat arripere, ne retro aspiciendo, vt olim insipiens mulier, salis vertatur in statuam. Curet diligẽter facinora commissa deflere, totisque viribus desinat lethalia perpetrare delicta, atque diuinæ legis, & mandatorum ecclesiæ sit obseruatione cõtentus, memineritque pollicitationis Domini dicẽtis: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Et illud: Bonum est tibi debilem vel claudum ad vitam intrare, quã duas manus vel duos pedes habẽtem mitti in ignem æternum. Vocatus autem aspiratione cælesti, absque cunctatione renunciet vitiis, ac consuetudinibus malis. Perseuerante verò gratia, & incalescente desiderio, necnon ad cordis ostium pulsante Domino (patrum spiritualiũ nihilominus interueniente consilio) sanctum diuini famulatus, & obediẽtiæ regularis aggrediatur propositum. Ea vtique intentione, eoque decreto, vt in eodem vsque ad vitæ terminũ perdurare contendat. Pueriles quidem deponat mores, animique lubricitatem à se abdicet, quatenus tentatus & spirituali exercitatus in bello, mediãte perseuerantia, valeat coronari. Est quippe perseuerantia triumphus pugnantium, laborãtiũ merces, charitatis indicium, virtutum palma, scala cęlorum, paradisi porta, meta currentium, tribulationum finis, spiritualium interemptrix ferarum, inimicorum ruina, miserorum spes, miseriarum terminus, initium vitæ, religionis decus, Christianæ perfectionis testimonium, & æternę salutis imprędabile brauium. Huius siquidem virtutis dono quisquis caruerit, gehennæ filium se esse insinuat, dum opus sanctum perficere negligit, & plus se quam Deum diligere notificat. Nempe super omnia diligendus est Deus, & incolumitati corporis, ac propinquorum amori, atque vniuersis seculi istius illecebris præferendus. Nihil prorsus Christo domino famulanti difficile, nihil arduum, nihilq; æstimandum est asperum. Non ab eodem tẽtationes sunt formidandæ diaboli, non inopinati casus, non principum minæ, non carnis incommoda, non languores corporis, non victus aut indumentorum inopia, nõ postremo ipsa mors, quæ præsentis vitæ terminum ponit. Cuncta namque hęc menti bene composite, & militi spirituali legitime certandi optima sunt instrumenta virtutum: in quibus probatur charitas, animi declaratur constantia, sancta perficiuntur desideria, cumulãtur merita, debita soluuntur, & humani pectoris arcana pandũtur. Nã qualis apud se seruus Christi maneat, perseuerantia manifestat. Perseuerantia (inquam) tribulationum, pressurarum, iniuriarum, infirmitatum, perpessionisque malorum. Quæ enim ex cordis ignauia, seu temporalium necessitatum seruatur metu, ab hominibus quidem, qui exteriorã iudicant qualemcunq;, sed à Deo nullam meretur laudẽ. Spõtanea vtiq; esse debet, fide irradiata, accincta fortitudine, confœderata charitate, spe roborata, & cęlestis gratię rore suffulta: quæ videlicet nec pertimescat pati, nec aduersa refugiat, neque præsentia bona immoderate diligat, sed interiori oculo inuisibilia solum, & æterna prospectet. Huiusmodi nanque exercitatione laudabili coalescit, & tribulationibus indesinenter erudita perficitur, quemadmodum ignis, qui eò vehementius accenditur, quò apertius ventorum est expositus flatibus. Tali siquidem perseuerantis constantiæ affectu, taliq; ardore charitatis gloriosissimi martyres decorati fuisse noscuntur, qui attriti verberibus, compedibus constricti, mancipati carceribus, flammis exusti dilaniati aculeis, ferarum morsibus traditi, diuersorumque tormentorum generibus cruciati, sanctæ propositũ

Matt. 19.
Matt. 18.

fidei minime reliquerunt. Pari quoque magnanimitate spiritus, quamuis conflictu dissimili venerandi patres, qui in cœnobiis degebant, certauere viriliter. Hic quippe obedientię iugum humili corde suscipientes, illud nullis aduersitatibus fracti constantissime baiularunt. Intelligebant enim virtuosum opus condigna prorsus carere mercede, quod nequaquam perseueranti fuerit studio consummatum.

Quòd nullus (nisi ex ordinato progressu) ad perfectionem cuiuscunque artis attingere valet. 10
Cap. XXVII.

NEminem ad cuiuscunque perfectionē artis vel operis, nisi præuio, ordinatoque progressu posse peruenire, & humanus viuendi vsus, & quotidianus naturæ decursus atque diuina pariter testantur eloquia. Quis (oro) in corporalibus operibus, ministeriisque visibilibus ad plenum arte sua eruditus efficitur, si non diuturno exercitio in eadem occupatus, ac etiam prouectione alterius magisterii fuerit ante præmonitus? Quis (inquam) nisi cum labore prolixo infatigabilique assiduitate legendi, & iugiter meditando quæ legerit, necnon cum eiusdē facultatis professoribus conferendo, ad fastigiū scientiæ, perfectionemque philosophiæ valet attingere? Equidem & tempore, & studio, & industria, & perseuerantia mediantibus, humanus acuitur intellectus, & efficitur sapiens. Solus quippe Deus, cui subest omnia posse quum vult (de quo etiam Propheta ait: Omnia quæcunque voluit dominus fecit, in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis) absque temporis interuallo, studio, vel industria, docet pro sui beneplacito hominem scientiam, & eruditissimum facit. Hoc profecto quod dicimus, in apostolis claret, qui quum essent naturali rudes ingenio, humana priuati facundia & acquisita ignari scientia, repente in illis spiritus sancti operante virtute diuinarum scripturarum, linguarum omnium, cunctorumque mysteriorum cęlestem plenissimam habuere notitiam. Hoc idem patet in prophetis quibus ad libitum suum insiliens spiritus Dei, faciebat illos futura prædicere, & secreta reuelare magnalia domini. Quod Apostolus Petrus euidēter perhibet dicens: Non enim humana voluntate aliquando est allata prophetia, sed spiritu sancto inspirāte locuti sunt sancti Dei homines. Et Sapiēs inquit: Sensum tuū, ò domine, quis nouit? nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum sanctum de altissimis? Diuinę vtique potentiæ nulla imponitur lex, nullusque operandi terminus, quemadmodum in libro Hester legitur: Domine rex omnipotens in ditione tua cuncta sunt posita, & nō est qui tuæ possit resistere voluntati. Tu fecisti cælum & terrā, & quicquid cæli ambitu continetur: dominus omniū es, & nō est qui resistat maiestati tuæ. Nā quod sup. memorauimus, iuxta cōmunem viuendi cursum actitari perhibemus, seruata semper gloria æternæ maiestatis, quę per spiritum suum quando vult, & quibus vult, absq; mora aliqua, sapientiæ scientiæ sermonem, linguarū genera, interpretationes sacrorum eloquiorum discretionemque spirituum impertitur. Viros siquidem quos ad perfectionis fastigium, atq; singularem sanctitatis prærogatiuam eligere dignatur, abundanter spiritualibus replet donis, multiplici perfundit gratia, cælesti decorat sapientia, & laudabili conuersatione sanctificat. Cæteros verò sibi famulantes permittit per incrementa proficere, & paulatim virtutum actibus non sine labore insigniti, iuxta illud: In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Quamobrem solerti studio & sollicitudine indefessa, ab iis, qui diuinæ sunt dediti seruituti, & ardenter cupiunt ad virtutū perfectionem scandere, nec non obedientiæ coronam adipisci, viriliter propulsandum est ociū, mētis detergenda inertia, atque abiicienda pusillanimitas, patiendi, quatenus læto animo, & ignito corde, perseuerantique constantia inchoatū Dei opus, ac certamen inuisibile assumptum gloriose valeant consummare. Porrò cogitationib. rectis humana est exhortanda fragilitas, & deuotis orationibus, operibus bonis, desideriisque cælestibus assidue confouenda: ne videlicet tepescat in via, ne deficiat in laboribus, ne in tentatione succumbat, ne carnis superetur illecebris, ne seculi huius voluptatibus irretiatur, ne fallacibus promissionibus euertatur, ne curis inutilib. implicetur, atque præ omnibus ne incœptum obsequium spiritualis militiæ deseratur infectum. Quid (oro) prodest velociter cucurrisse in stadio, & statutum metæ terminum ab inchoato itinere declinasse? Quid, inquam, vtilitatis cōfert domus profunda iecisse fundamenta, murorum parietes erexisse, tecti culmina collocasse, & ipsi operi non expleto finem imponere? Iactantur in terræ glebas semina, germinant, florent, fructus edūt, sed viui nequaquam prosunt humano, nisi ad cōpletam generis sui maturitatem attingant. Reuolue, quæso, tecum, discute singula, & diligentissime perscrutare, quæ vel naturaliter producuntur ex humo, aut vegetantur in aquis, seu per aera volitant, & perspicue intelliges, vniuersa per quendam insitum à suo conditore progressū ad proprium decurrere finem. Nempe virtutum finis, quibus homo in hac exercetur peregrinatione, vt placeat Deo, & ad Dei reformetur imaginem, prorsus caret fine. Propterea quandiu idē homo mortalis naturæ est indumento vestitus, necesse illi est, vt virtutum non deserat actus, ne quādo ipsos intermittendo, retro prospiciendo perefluat. Habent tamen virtutes ipsæ gradus suos: per quos spirituales viri earundē zelatores incessanter ascendunt, habent & incremēta profe-

Psal. 135. 1. Pet. 1. Sap. 9. Hest. 13. Gen. 3.

20 30 40 50

pria, in quibus tanquam in speculo intueri valēt
vtrū proficiant, an ve deficiant. Proficiunt aūt eò
verius, eóq; perfectius, quò ardētius currunt, pru-
dentius conuersantur, solicitius viuunt, intelli-
gunt clarius, habitant secum frequētius, Dei bo-
nitatem degustant suauius, de seipsis quoque sen
tiunt vilius, atque in iis, quæ memorata sunt, spiri
tualibus studiis perseuerant efficacius. Quamob-
rem in huiusmodi agone, ac virtutum vsu (sicut di
ctum est) vsque ad mortem incumbendum est, at
que in eodem magnanimiter persistendum, quo
niam, solum in illo perseuerantibus victoriæ co-
rona donatur, quemadmodum beatus Apostolus [2.Tim.4.]
de se scribens testatur: Bonum (inquit) certamen
certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, de re
liquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam red
det mihi in illa die iustus iudex. Pro adipiscendis
igitur virtutibus, & præcipue, de qua loquimur,
obedientiæ virtute certandum est, quæ profecto
possessorem suum efficit gratum Deo, homini-
bus charum, animo lætum, regno cęlorum aptū,
spirituali expeditum in pugna, & ab onere volū-
tatis propriç omnino liberum. Hæc namque vo-
luntas propria est, quæ euertit rationis iudicium,
lites excitat, nutrit odia, pacem dirimit, naturæ
vincula soluit, mutuæ dilectionis fœdera rumpit,
contemnit leges, mandata transgreditur, & dissi
pat pariter quod Dei, quod gratiæ, quod hone-
statis, quod meriti, quod virtutis. Propria siquidē
voluntate nil arbitrandum est esse deterius, nihil
que illa homini perniciosius. Ipsa namque sem-
per ad peragendum vetita procliuis est, necnon
indeficienter vitiorum germina parit, fouet,
& perficit, nisi obedientiæ falce resecentur, &
per virtutum censuram à cordis habitaculo de-
pellantur. Quod quidem magnarum est mentiū,
earum videlicet, quæ ex diuino munere, ex lumi
ne infuso, ex dimicandi vsu, ex puritatis affectu,
& ex longanimitatis constantia internos exerci-
tatos habens sensus ad discretionem boni & ma
li. Horum siquidem spiritualium studiorum ca-
rent experientia, qui carnis sunt voluptatibus de
diti, curæ familiaris extendunt actionibus, reipu
blicæ vacant regimini, atque mundi istius com-
pediti sunt nexibus. Illorum tantummodo exer-
citium est, ista spiritualia tractare cōmercia, qui
pro sui amore conditoris, & pro perfectione ca-
pessenda virtutum, mente renunciantes seculo,
& ab eodem se etiam corpore elongantes, diui-
no mancipantur obsequio. Vnde in talium perso
na Propheta exclamat dicens: Elongaui fugiēs, [Psal.54.]
& mansi in solitudine, expectabā eum qui saluū
me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate.
Audiant itaque hæc pauperes spiritu, euangelii
ęmulatores, religionis professores, & contem-
ptores sui, & lętentur. Obedientiæ suaue iugum
teneant, & amplexentur leuissimum Christi o-
nus: solitudinis quoque asperitatem deuotionis
degustatione lenificent. Assumptum deniq; pro
domino rigorem seruent, & sanctorum pręcedē
tium patrum imitentur vestigia. Exiguus erit eo-
rum labor, breuis via, conatus facilis, sed quies
pacatissima, opulentus fructus, & copiosa mer-
ces. Intueantur (quæso) tales, de quorum statu tra
ctatur, nauigantium diurnos, nocturnosque su-
dores, tumentis ęquoris procellosarumque tem-
pestatum voragines, discurrentium hincinde sę-
uissimorum piratarum discrimina, quę singulis
pene horarum momētis more suo vicinam mor-
tem esse denunciant, & nihilominus spe futuri in
certique lucri accensi, propositum nauigādi cor-
de conceptum inchoare atque perficere mini-
me verentur. Hoc idem bellatores strenui pro
acquirendis inimicorum spoliis, & pro obtinen-
da certaminis victoria actitare noscuntur. Id ip-
sum etiam honoris temporalis, ac dignitatum ec
clesiasticarum cupidi, vt votorum suorum sortiā-
tur effectum, infatigabiliter agunt. Nam serui nō
erubescunt fieri hominum, vt hominibus domi-
nentur, necnon se in vilibus & abiectis humiliāt
rebus, vt in conspectu hominum exaltentur, atq;
obedientes extrinsecus videntur in opere, vt im-
perare cęteris ad tempus queant. Quod autem,
ipsi, de quibus locuti sumus, peragunt homines,
hoc idem mercatores pro aggregandis diuitiis:
hoc demum cuiuscunque generis cęmentarii
pro addiscendis artibus exercere desudāt. Sępis
sime verò euenire consueuit, vt indesinenter la
borent, & tamen operis sui fructum minime asse
quantur. In lubrico quidem prosperitatis transi-
toriç mentis pedem figere molientes, semper an
xii desideriorum suorum finem quęrunt, nec in-
ueniunt. Vmbram quoque positam coram se pro
veritate tenere se sperant, quę profecto absque vl
la cessatione dilabitur. Fit autem, permittente
Deo, ac suis id delictis exigentibus, vt sic vana af
fectione delusi, non nisi in eorum vitę termino
vltimo constituti, proprium fateantur errorem,
quę vtique cognitio sicut impellente infirmitate
anxia percipitur esse & trepida: ita etiam ęternę
salutis est dubia. Non autem sic qui Christo do-
mino famulantur. Nam etsi laborant quamdiu [Rom.8.]
viuunt, sciunt tamen non esse condignas huius
temporis passiones ad futuram gloriam, quę re-
uelanda est eis. Si carnis renūciant voluptatibus,
spiritualibus quotidię reficiuntur alimentis. Si
propinquorum amicorumque delectabile contu
bernium spernunt, domini promissionibus con-
solantur dicentis: Omnis, qui reliquerit patrem
aut matrem, vxorem vel filios, fratres & sorores
propter nomen meum, centuplum accipiet, & vi
tam ęternam possidebit. Si demum proprias cū
difficultate pro Christo abnegant voluntates, in
terna proculdubio pace fruuntur, exuberante in
eorum cordibus virtutis dulcedine, quę posses-
sorem suū absque fructum esse non patitur. Sua-
uissi-

dus est magnus. Hanc profectò ascendendi ac descendendi regulam Paulus de se insinuans ait: Siue mente excedimus Deo, siue sobrii simus vobis, charitas Christi vrget nos. Porrò impellente Christi dilectione valet spiritus, spiritualisque homo (seruato virtutis rigore, & obedientiæ sanctæ proposito) ascēdere infatigabiliter, atq; descēdere. Vtrunq; enim mādatur à domino. Nā cuidā interrogāti præceptorē nostrū dominū Iesū, quod esset maius legis mādatū, respondit: Diliges dominū Deū tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omni mente tua. Hoc est primū & maximum mandatum: secundū verò est huic simile: Diliges proximū tuū sicut teipsum. Et intulit dicens: In his duobus mandatis tota lex pēdet & prophetę. Per dilectionē quippe Dei ascenditur, & per proximi charitatem descenditur. Horum siquidem pręceptorum obediētia est ianua, per quam ingreditur: est etiam scala, per quam ascenditur atque descenditur. Porrò verus obediens diuinæ charitatis cupiens adimplere pręceptum, non potest non ascendere. Ascendit autem eò celerius, eoq; altius, quò perspicacius credendo intelligit quam potēs, quam sapiens, quā bonus, quam dulcis, quam misericors, quam gloriosus, quam liberalis, & quam verax in promissionibus suis sit ille, qui præcipit. Horum profectò cognitio, horumque gustus ascensus est, visio vero eius, qui præcipit, vita æterna est. Hęc est (inquit filius ad patrē) vita æterna, vt cognoscāt te solum Deum, & quem misisti, Iesum Christū. Cognoscant (inquam) non per fidem, aut per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem sicut est, quemadmodum Ioannes Apost. perhibet: Charissimi filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quod quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Hinc est diligendi Deum finis, qui promittitur peregrinantibus, obtemperantibus, & diligentibus. Peregrinantibus (inquam) in carne mortali, per fidē que ambulantibus, donec attingant ad speciem. Obtemperantibus autem diuinæ legi, statutis ecclesiæ, & superiorum suorum mandatis. Laborātibus verò in euellendo, dissipando, destruendo & extirpando de cordibus suis vitiorum germina, & delictorum spinas, atque virtutū fructuosa arbusta inserendo ac plantando. Diligentibus quoque Deum de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Quamobrem donec ad ipsum finē promissum perueniatur, toto corde, omniq; diligentia incumbendum est, vt Dei charitas per gratiam inchoata, in nobis quotidię crescat, magis, magisque augeatur. Augetur autē per sacrarum assiduum studium scripturarum, per humilis orationis instantiam, per frequentem innumerabilium beneficiorum Dei meditationem, per spiritualem domini creatoris nostri in corde excogitatam pręsentiam, & per futurę glorię remumorationem, quæ electis omnibus promittitur, atque donatur in cœlis. Ex huiusmodi siquidem meditationibus ignis diuini amoris exardescit, & vehementer accenditur, ita vt potens sit cunctam mundialis, carnalisque affectus detergere rubiginem, atque diuinam in homine clarificare imaginem, quę temporalium rerum inordinata dilectione fœdatur. Cęterum quum viri sancti spiritualibus exercitiis intenti nequeant pro libito se eleuare ad summa, quippe cum ex carnis passibilitate, ex sensuum, sensibiliumque vsu, ex immundorum impugnatione spirituum, necnon ex necessitate quotidiani victus, etiam inuiti & renitentes, deprimantur ad ima, hoc Dei bonitate illis est pręstitum, vt quod actualiter non valēt exercere in Deum, id propter eum sufficiant exhibere in proximo. Nam Deum diligere & proximum idem pręceptum est, par meritum, eadē affectio, ęqualis finis, quamuis ad hoc peragendū diuersa sint opera. Inuisibilis enim cum sit Deus & spiritus simplicissimus, inuisibiliter, spiritualiterque, ac in cordis simplicitate est diligendus, quęrendus, contemplandus, amplectendus, atq; colendus. Proximus verò quum sit formę visibilis eiusdemque speciei qua nos, puro nihilominus vt Deus diligendus est corde, atque illi tantummodo propter Deum similiter famulandum. Est vtique pro illo orandum, illi compatiendum, & cum eodem in collatis sibi beneficiis gaudendū, sicut monet Apostolus dicens: Gaudere nos oportere cum gaudentibus, & flere cum flentibus idipsum inuicem sentientes. Est pręterea exhortandus ad bonum, erudiendus de iis quę ignorat in aduersis sedulo consolandus, consulendus in dubiis, de suis facinoribus corrigendus, necnon de futuris periculis amicabiliter præmonendus, tempore tamen congruo & sermonibus opportunis, vt dilectionis fraternæ mandatum perficiatur, per quod vnicuique iubetur proximum diligere sicut se. Quod videlicet vt operibus comprobetur, de terrenis facultatibus idē proximus est pascendus, potandus, vestiendus, hospitio recipiendus, infirmitate, & carceribus detentus visitandus, atque corporali morte constrictus sepulturæ tradendus. Hoc profectò tam spiritualia quàm corporalia, quæ superius sub compendio memorata sunt, misericordiæ operā verus obediens, obedientiæque amator, quamuis nō semper actu, rectæ tamen intentionis habitu, ac pio charitatis affectu proposse adimplere conatur. Porrò in iis, quæ Dei sunt, pro adipiscēda nutriēdaque deuotione latissimam sibi intelligit esse paratam viam, pascua apposita vberrima, varia delectabilium alimentorum condita fercula, cælestiū sacramentorum veneranda ac propalanda mysteria, atque supernæ Hierusalem Deo obtemperantibus repromissa ineffabilia gaudia. In istis namque spiritualibus studiis iuxta possibilitatem suā, & quan-

2.Cor.5. Deut.6. Ioan.17. 1.Cor.13 1.Ioan.3. Rom.12

10 20 30 40 50

& quantum sibi licere cognoscit, iniunctæ obedientiæ & peracto fraternæ dilectionis ministerio, & exuto propriç voluntatis sordidissimo ac oneroso vestimento, sumptisque columbæ deal batæ deargentatis pennis ingreditur post laborē in requiem, & locum tabernaculi admirabilis vsque in montem Dei: in quo millia millium ministrant illi, atque decies centena eidem perhibentur assistere, laudantes & benedicentes eum, qui in throno maiestatis suæ residens gloriosus, vniuersos sibi adhærentes sua beatos facit præsentia sapientiæ ac veritatis æternç replet splendoribus, suæque bonitatis & charitatis suauitate lætificat. In hoc siquidem monte coagulato & pingui, in quo est angelorum innumerabilis frequētia, atque sanctarum animarum, & iustorum spirituum inexplicabilis candidatorum exercitus: in hac (inquam) superna patria ciuitatis nouæ Hierusalem plena gaudiis, & inextinguibili luce perfusa, se videndum sicuti est, manifestat Deus: quę profecto manifestatio satietatem perfectam, & sine fastidio confert, quietem pacatissimam tribuit, iubilationem perpetuam ingerit, beatitudinem æternam parit, & diuinæ laudis desideria redituua, ac iucunda immittit. Sane ciuitas illa (sicut Apoc. 21. scriptum est) non eget sole, neque lunæ aut stellarum claritate, qua irradietur vt fulgeat, quoniā agnus ipse, qui occisus est, suo illam splēdore illuminat: nec immeritò. Candor namque est lucis Sap. 7. æternæ, speculum sine macula, iustitiæ sol, & splēdor diuinæ maiestatis. O ciuitas sancta Hierusalem, quàm gloriosa dicta sunt de te, quanta gaudia percipiuntur in te? Qui enim semel introducuntur in te, de te nunquam egressuri vident regem in decore suo, sine initio æternum, sine cōtradictione omnipotentem, filium illi consubstātialem, & per omnia in maiestate, in bonitate, in æternitate, in potestate, in gloria similem, sine principio, sine tēpore, sine detrimēto, & sine fine genitum, atq; Spiritumsanctum ab vtroque procedentē, & vtrosque complectentem, tanquā charitatis indissolubile vinculū, pacis suauissimū osculum, mutuique amoris amplexus beatissimus. Vident (inquam) trinitatem sanctissimam, patrem, verbum, & spiritumsanctum, Deum vnū, in personis diuisum, coæternum in substantia, in potē tia æqualem, indiscretum in operatione, & in voluntate concordem. Pro qua videlicet visione eorum ratio repletur veritatis lumine, eorum volūtas flagrantissima exuberat charitate, eorumque memoria actu vnico illi inseparabiliter inhærendo qui est, beata fruitione satiatur. Huic quoque sacratissimę trinitatis visioni deificæ additur illis contemplatio alia consimilis Dei & hominis Iesu Christi domini nostri humanæ speciei, quæ vtique totam ciuitatem cælestis ipsius Hierusalē, cohabitantiumque in eadem innumerabilē multitudinem lætificat, pascit & inebriat. De illius si quidem plenitudine gratiarum, de diuinitate ipsius æterno fonte torrēs profluit voluptatis, quo inebriantur omnes vsque ad satietatē exultatione quadam sobriæ sitis perpetuæ. Introducuntur quippe ad verbi cōtemplationem per ipsum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, & in eodem admirabili cum exultatione intelligunt rerum causas, existentium proprietates, assistentium gloriam, officia ministrantium, & quam verius, quamque perfectius vniuersa, quæ sunt in ipso viuunt, quàm in se. Se denique in illo aspiciunt, sicut & singula, & singuli in illo mutuo diligunt se, dilectione sancta, communicatione beata, indissolubili charitate, pace perenni, non minus quam se, quoniam omnia in omnibus est qui est, & in ipso omnes vnum sunt. Egrediuntur quoque ad contemplandam humanæ speciei ipsius mediatoris præclarissimam formā supra cunctos hominum filios decoram, de qua profecto emanant clementiæ, bonitatis, dilectionis, grauitatis, venerationis, & pacis indeficientes riuuli: necnon quidam diuinatis ineffabiles radii, atque in æterni luminis veritates innumerabiles, quibus omnibus reficiuntur vniuersorum affectus intuentium se, quem vtique amoris igniti complectuntur desideriis, efferunt laudibus, spirituali modulatione glorificant, & gratiarum exhibitione honorant, confitentes se ab ipso esse, quòd sunt ipsius iustificati gratia, redempti sanguine, charitate saluati, atque glorificati meritis, qui est ecclesię spōsus, fidelium caput, certantiū robur, vię dux, vitę ianua, legislator, obedientię forma, obedientium merces, perseuerantium corona, atq; regnantium pręmiū Iesus Christus dominus noster, qui cū Patre & Spiritusancto viuit in se, & dominatur in secula seculorum. Amen.

DIVI

D. LAVRENTII IVSTINIANI Venetiarum Protopatriarchæ in Opusculum de Humilitate.

EXORDIVM.

Clamat in lege veteri Deus per Mosẽ populo Hebręorum, & in euangelio imperat Saluator noster dominus Iesus Christus, vt quisque proximũ suũ diligere debeat, sicut se. Hoc siquidem pręcepto admoniti, cũctis impellimur prodesse, omnibusque ex corde benefacere, atque eisdem nõ minus spiritualia, quam corporalia impendere commoda. De corporalibus quippe obsequiis proximis nostris pręstitis vel negatis in extremo iudicii magni die vniuersalis disceptatio fiet, dicẽte domino: Quum venerit filius hominis in sede maiestatis suæ, & omnes angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suę, & congregabũtur ante eum omnes gentes, & separabit eos abinuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis: & statuet quidem oues à dextris suis, hœdos autem à sinistris: & tunc dicet iis, qui a dextris eius erũt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esuriui .n. & dedistis mihi manducare: sitiui & dedistis mihi bibere: hospes eram & collegistis me: nudus & operuistis me: infirmus & visitastis me: in carcere eram & venistis ad me. Tunc dicet & iis, qui a sinistris eius erũt: Discedite a me maledicti in ignẽ ęternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram & non collegistis me: nudus eram, & non cooperuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me. Et conclusit: Ibunt hi in supplicium ęternum iusti autem in vitam ęternãm. Cęterum si tam accurate de operibus misericordię exhibitis corporibus morituris interrogatio fiet, quid de spiritualibus pro salute animarum immortalium communicatis proximis seu neglectis agendum sit, a domino suo loco & tempore, qui legit, intelligat. His itaque pręmissis instruitur quilibet rationis capax proximum suum diligere, illius necessitati pro posse curam impendere, facultates proprias cũ eo impertiri, eũdem exhortari, cõsolari, docere, corrigere, ipsiusq; saluti cũ dilectione ac vigilanter, quantũ accommodatur auditus, insistere, quatenus fraternę charitatis pręceptũ perficere queat. Huiusmodi sacris ĩstitutionib. impulsus atque cõpunctus, quẽadmodum propria accusante conscientia, & præ confusionis infirmitatis ac spiritualis paupertatis meæ loqui pertimesco, ita tacere non valeo. Terret namque me propheticũ illud memoriale, quo peccatori à Deo silentium indicitur, ne contra seipsum loquatur inquiens: Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Vt verò verbum Dei confidenter pronunciem, idem propheta de se loquens & me & mei similes tacite hortatur dicens; Iustitiam tuã non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutare tuum dixi, non abscondi misericordiam tuam & veritatem tuam à concilio multo, quam obrem tu ò domine ne lõge facias miserationes tuas à me. Hinc talium diuinorum eloquiorum imbutus oraculis, ac etiã proprię insufficiẽtię onere depressus, inde verò fraternæ salutis stimulis accensus, necnon pastoralis officii obstrictus debito, cui dicitur: Clama necesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum: elegi confisus in Dei & saluatoris nostri ineffabili clementia pro communi legentium & audientium vtilitate potius imperitiam detegendo meam calamo percurrente loqui, quam in silentio mecũ habitando tacere. Loquar itaque non minus mihiipsi, quam cęteris. Scio enim & palàm testificor me salubri indigere admonitione, atque efficaci opus habere medicamine eius (videlicet) de qua fari institui, humilitatis virtutis, quoniam superbiæ morbo laborare me fateor. Aperiam igitur os meum, vt illud impleat ipse, qui docet hominẽ scientiam, & præstat intellectum poscentibus se. Ipsum quippe volo habere præceptorem meum, sermonum meorum institutorem, correctorem ignorantiæ meæ, meęque linguæ dissertorẽ, quatenus quæcunque in hoc opere ex illa processerint, sint prolata recte, sale condita, veritati innixa, & virtutum disciplina contexta. Sine ipsa qui alios conatur instruere, prorsus à semetipso decipitur, nec sibi nec aliis prodesse valet, quum sapientia careat, quæ de sursum est, & à solo Deo donatur, dicente Apostolo Iacobo: Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Per quem itaque loqui dignatur ipsa Dei virtus & sapientia, dominus (videlicet) noster Iesus Christus, ille sagittas immittit ignitas cum carbonibus desolatoriis, mysteria quoque pandit cœlestia, per quæ rationalis potentia summæ veritatis irradiatur lumine, atque sapientiæ pinguescit dulcedine. Nam eloquia illius (perhibente propheta) sunt eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplũ. Propterea potens est, peccatorum consumere rubiginem, cordium secreta rimari, immutare se in percipientium mentes, rectas bene viuendi insinuare semitas, vitæ ianuam ostendere, & futurę retributionis, quanta sint gaudia, lucidissime declarare. Nec immerito. Nam (teste Apostolo) ipse Dei sermo viuus & efficax est, penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionẽ animę

Matt. 25. — Psal. 49. — Esa. 58. — Iaco. 1. — Psal. 11. — Heb. 4.

QVOD PERNICIOSVM ET Deo odibile sit superbiæ vitium. Et qualiter, ac quibus gloriandum sit. Cap. 1.

CVum multa sint vitiorum genera, quæ naturale humanæ speciei decorẽ obnubilant, prę omnibus superbię languorẽ id actitare asseuerare nõ ambigo. Initiũ omnis peccati, inquit diuinus sermo, est superbia. Hæc est proculdubio, quæ aduersatur Deo, & hominẽ à suo facit apostatare autore. Hęc autem ab angelis exordiũ habuit, ipsosq; in cęlo bene cõditos possedit, erexit, & strauit. Nã illorũ principis prophetica illa vox est: In cælum conscendã, super astra cæli exaltabo soliũ meũ, sedebo in mõte testamẽti in lateribus Aquilonis, ascendã super altitudinẽ nubiũ, similis ero altissimo. Huius quoq; pestifero elationis veneno non solus ipse Lucifer infectus est, de quo alius Propheta ait: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore in deliciis paradisi Dei fuisti, in medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te, verũ et omnes spiritus illi, quã nequissimo ac damnabili superbię ipsius inhærere consensui. Voluerunt enim sibiipsis per seipsos vendicare principatum regni, atque beatitudinis obtinere fastigium, ignorantes vt cæci, quia nemo nisi humilitate & subiectione præuia ad huiusmodi perpetuæ felicitatis potest triumphum ascendere. Ipse nanque cuius sunt thesauri diuitiarum cælestiũ sapientiæ, bonitatis, satietatis & gloriæ solus est scala, per quam ad ipsum cælorum scanditur regnum. Ipse ianua, per quam ingreditur quisque præordinatus ad vitam, in sancta sanctorum ad videndum Deum facie ad faciem, & ad contemplandam ipsius maiestatem, æternitatem, diuinitatem, in quo est omne bonum, cunctorumq; desiderabilium summa fruitio. Aliunde præterquã per Christum, qui ait: Ego sum ostiũ ouium, per me siquis introierit, saluabitur, ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet, quicunque intrare conatur, necesse est, vt cadat, sicut illi, de quibus Apostolus Petrus perhibet dicẽs: Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentib. inferni detractos in tartarum tradidit in iudiciũ cruciandos reseruari. Porrò isti nequam spiritus quamuis in cælo conditi, naturali acumine ornati, gratiaque præuenti cordis erigentes ceruicẽ contra vniuersorum dominum ab arce cęlestium mansionum auulsi in incendium sunt demersi ęternum. Quid aduersus homines superbientes acturus sit Deus, elati diiudicent. Sacro vtique attestante eloquio semper Deus superborũ contriuit iactantiam. In paradiso nãque positus homo, celsitudinem diuinitatis concupiuit: scientiam boni & mali appetiit, quamobrẽ de loco voluptatis expulsus, innocentięq; cãdore nudatus, huius peregrinationis factus est incola, ęrumnis plenus, & gehennę filius. Porrò viri superbi & nequam, qui sicut sacra narrat historia, turrim ędificare moliti sũt, quę cęli alta penetraret, cõfusione referti sunt, atq; linguarũ ita varietate diuisi, vt nequaquã inuicẽ se intelligere possẽt. Dathã & Abyron, qui contra dominũ, ipsiusq; prophetã murmurii ediderũt voces, aperto terrę hiatu cũ suis in infernũ descenderunt viuẽtes. Prętermitto retexere tumorẽ cordis eorũ, quos hac peste redargui sermo, diuinus fuisse pollutos, quantas de sua elatione luerint pęnas. Horũ casũ Propheta cõsiderãs, dominũ deprecabatur dicẽs: Nõ veniat mihi pes superbię, & manus peccatoris non moueat me. Ibi ceciderũt qui operãtur iniquitatẽ, expulsi sunt, nec potuerunt stare. His quippe præmissis solerter animaduertendum est, quãta apud Dẽũ humilitatis virtus commendatione sit digna, quæ superbię vitio totaliter opposita esse cognoscitur. Proinde de ea loqui vtilissimum est ipsam præconiis veris extollere honorificum, illiusque qualitatem, celsitudinem, ac decorem ĩsinuare mortalibus est opus piissimum, & Deo acceptũ: eiusdem verò institutionem, & perfectionem corde custodire, & moribus visitatum viuẽdi supergreditur modum. Nam, experientia teste, pauci reperiuntur numero in comparatione cæterorũ, qui saltem naturali exagitati impulsu præesse potius non ambiant, quàm subesse, laudari magis appetant, quàm despici, atque plus concupiscant ab hominibus boni existimari, quàm mali. Hæc proculdubio sunt superbię germina, hæc (inquã) elationis sunt filię, quę nisi sedula coerceãtur disciplina virtutũ, ex quotidiano accrescũt vsu, & ex filiabus spirituales efficiũtur matres, necnõ ex tenerrimis arbustis arbores in gẽtes fiũt, ita vt volucres cæli, aereæ (videlicet) potestates in eis nidificent, & proprios nutriant fœtus. Talis siquidem est vitiorum natura, vt indeficiẽter augeantur, & in deterius vergant, si non in ortus sui principio resecentur: antequam radicem in humano corde defigant. Quàm verò difficile sit, & quam laboriosum: posteaquam adoleuerint, & in consuetudinẽ suos redegerint actus; eadem superare, & sub virtutum censura compescere optime sciunt spirituales viri, qui iudicant omnia, & in sui cordis custodiam incessanter incumbunt. Hos vtique Propheta laudans ait: Beatus, qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Quamobrem aduersus superbiæ vitium eos viriliter dimicare oportet, qui humilitatis desiderant obtinere virtutem. Intelligant nanque quantum elatio sit odibilis Deo, quam onerosa hominibus, quam se possidẽti perniciosa, quantum virtutibus aduersetur, quam crebris subiaceat casibus, quãtorum malorum

Eccl. 10. Esa. 14. Ezec. 28. Ioan 10. 2. Pet. 2. Gen. 11. Psal. 105. Psal. 35. Psal. 136.

rum in præsenti sit ipsa origo, & quantum post hanc vitam grauissimis, æternisq; sit plectẽda suppliciis. Horum siquidem, quę sub cõpendio perstrinximus, quisquis certam voluerit habere notitiã, prorsus non poterit venenum non abhorrere superbiæ, quæ gratia Dei hominum reddit indignum: proprio ac naturali priuat arbitrio, euacuat meritis, subiicit seruituti, & gehennæ efficit filium. Probat hoc diuina autoritas, hoc sanctorum oracula prophetarum: seque supra se erigẽtiũ ruina notissima. Cui (oro) superbienti aliquando pepercit Deus? quis cælestia præcepta cõtemnens, & in eandem pertinacia perseuerãs, veniã promeruisse cognoscitur? Non elatis & de præsumentibus sed delicta sua humiliter confitentibus impertit Deus gratiã. Saulus quippe, qui quamuis ignorans, Dei persequebatur ecclesiã, & de se supra modum pręsumebat, diuina prostratus voce, nequaquam antè erectus est, quàm reatũ suũ humiliter confiteretur, & obedientiam spondere dicens: Domine quid me vis facere? Nam quẽadmodum Deus superbis resistit: ita econtrario humilibus dare gratiam perhibetur. Non enim mirum est, si Deus superbis repugnat, cum per tumorem mentis sibiipsis, quod Dei est proprium, vendicare conentur. Multa quidem beneficia, innumerabiliaque dona, tam corporalia, quam spiritualia diuinam bonitatẽ gratis hominibus contulisse perspicuum atque notissimum est. Nusquam verò in sacris legitur voluminibus honorem suum dominum præstitisse mortalibus. Videte (inquit idem per Mosen) quòd ego sum solus, & non est alius præter me: ego occidam & viuere faciam: percutiam & ego sanabo, & nõ est qui de manu mea possit eruere. Per Prophetam quoque alium audi, quid dicat: Ego dominus (ait) & non est alter, formãs lucem, & creans tenebras, faciens pacem & creans malum: ego dominus faciens omnia hęc. Quum igitur proprium elati cordis sit velle præesse: humanam ardentissime appetere gloriam: sibi quod aliorũ est honoris, laudis, commendationis, & famæ arrogare, atque loquaci & mẽdaci interdum assertione propalare, quæ sibi ad decus & laudẽ prouenire diiudicat: euidentissime patet omnia hæc vniuersali domino, cuiusque gloriæ esse contraria. Ipse namq; solus est extollendus laudibus, veneratione colendus, exorãdus precibus, quotidianis virtutũ exercitiis placandus, amplectendus votis, totisq; animę viribus diligẽdus. Errat profecto, & ab humanitatis itinere supra modum deuiat, quicunq; cõcupiscit aspectibus hominũ honorabilis apparere, cũ Apostolus dicat: Regi seculorũ immortali & inuisibili, soli Deo honor & gloria in secula seculorum. Suo quippe non alieno debet quisque gloriari. Inanis est gloria, quę de alieno ære, indumẽto, seu alio quouis munere ad tempus collato possidentẽ attollit. Nam quũ voluerit ille, qui dedit, ad libitũ valet auferre. Quamobrem proprio nõ alieno dixi esse gloriandũ, si tamen tale sit illud, vt merito quis debeat gloriari. Absit autem, vt de sceleribus vel de perpetratis criminibus cõmẽdari debeat homo, qui ratione dirigitur, sicut ij, quos Propheta redarguens ait: Gloriãtur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Non enim peccata honorabilẽ, sed prorsus delinquentem reddunt inglorium. Hæc plane est vera sententia: quamuis aliter Propheta sentire videatur, quum dicat: Laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. Vtrunque rectè prolatum est, licet inter se dissidere appareant. Laudatur vtique peccator, quum prosperatur in via sua, quum floret ad tempus, quum honoribus sublimatur, quum humanis effertur laudib. quum locupletatur diuitiis, quum voluptatibus carnis impinguatur, & transitoriis bonis repletur. Laudatur, inquam, sed ab iis, qui solum ea, quę carnis sunt, sapiunt, & qui inuisibilia esse non credunt, atque alteram vitam esse negant: necnon & ab illis, qui futurorum, ęternorumque bonorum spe carent, tantummodo terrenis & inuisibilibus inhærentes. Huiusmodi profecto non possunt non laudare quod diligunt, quod quærunt, quod ambiunt, & quod finem suum esse constituunt. Horum quippe laus quũ nulli sit veritati innixa, nulla ratione roborata, nulloque sano directa iudicio tanquam perniciosa, veluti falsa, & sicuti inanis & breuissima est omnino spernenda, atq; calcanda. Quid Propheta de peccatorũ sentiat gloria, audi: Vidi, inquit, impium superexaltatum & eleuatum sicut Cedros Libani: transiui, & ecce non erat: quæsiui, & non est inuentus locus eius. Idemque ait: Et adhuc pusillum & non erit peccator, quæres locum eius, & non inuenies. Patet igitur ex his, quod peccatorũ laus vel gloria momentanea est, temporalis, atque delenda. Laudato autem nullam confert gratiam, beneficium nullum. Pari enim tempore laus laudatusque deficiunt, dicente propheta: Periit memoria eorũ cum sonitu. Imprudentissimum itaque esse dixerim, de alieno quempiam velle gloriari. Intelligat quòd suum est, & palam cognoscet nulla dignum esse laude. Nostrum nanque est proprium posse peccare, de nobis præsumere, temporalia & aliena concupiscere, à Deo mentis obtutum auertere, & in desperationis barathrum nosmetipsos præcipitare. De quo autem & in quo sit gloriandum, Apostolus docet dicens: Qui gloriatur (inquit) in domino glorietur. Quare verò in domino? Quoniam ab ipso percipimus totum, quod dignum est gloria. Obserua, quęso, à quo habeas, vt sis vt rationalis sis, vt sis cęlestis vocationis particeps, ecclesiæ mẽbrũ, sacramentorũ Dei capax, cohæres Christi & Angelorum consors. Reuolue (inquã) quis innumera tibi cõtulerit bona naturę, & gratię munera. Aduerte à quãta per regene-

Act. 9. Deut. 32. Esa. 45. 1. Tim. 1. Prou. 2. Psal. 9. Psal. 49. Ibidem. 2. Cor. 10.

rationis lauacrum sis seruitute liberatus: quo redemptus precio, quo cælesti quotidie alimento nutritus, quo meracissimo vino potatus, quo custode protectus, quo amore dilectus: quantis beneficiis spiritualibus & temporalibus astrictus, quantisque ineffabilibus promissionibus & æternis gaudiis animatus, atq; allectus. Hæc si diligenter consideraueris, compunctus præadmiratione necnon præ dulcedine debriatus cum Propheta [Psal. 115.] clamabis: Quid retribuam domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Rursumq; ingeminabis quod memoratus Propheta alio in Psalmo decantans ait: [Psal. 113.] Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Nempe his duobus breuibus versiculis superborum atteritur frons, & alta sapientium ac de se præsumentium deprimitur insipientia eorum (videlicet) qui de alieno sibi vendicant gloriam, & conditoris sui de ipsius donis non formidant vsurpare honorem. Tales si recte saperent, intelligerent vtique, quòd si quid possunt [Ioan. 14.] boni agere, ab illo habent, qui dicit: Sine me nihil potestis facere. Si sciunt quicquam commendatione dignum, ab eo percipiunt, qui ait: Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunq; dixero vobis. Instruit paracletus, & docet hominē scientiā, tribuit intellectum, sapiētiam, atq; consiliū. Si volunt, & desiderant, quod Deo placeat, & non aliunde id se habere arbitrētur, quā ab illo, qui iustificat impios, conuertit errātes, soluit compeditos, cæcos illuminat, elisos erigit, & resuscitat mortuos. Ipse profectò dominus est bonitatis fons, & omnium largitor bonorum: qui nemini ex debito, sed vniuersis præstat gratis beneficia sua, quemadmodum Apostolus [Iac. 1.] Iacobus testatur inquiens: Omne datum optimū, & omne donum perfectum de sursum est: descēdens à patre luminum. Nam etsi nostra laudabilia remunerat opera, hoc non agit ex debito, nisi inquantum ex mera ipse se debitorem voluit facere liberalitate: quatenus aliquid esset in homine, vnde à iusto, iuste, remuneraretur Deo. [Psal. 102.] Confitentem audi Prophetam: Benedic anima mea dominum, & noli obliuisci omnes retributiones eius, qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te misericordia & miserationibus. Coronat vtique te, nō ex meritis, aut in operib. tuis, sed in misericordia & miserationibus suis, vt agnoscas, nō per tua merita tantum, sed per suas miserationes posse saluari. Hoc & Paulus suo affirmat testimonio di- [Tit. 3.] cens: Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Cæterū si in extremo iudicii magni die videtur remunerare misericordiæ opera in proximorū necessitatibus exhibita: ipsa quippe minimę absque ipsius gratia, quæ gratum facit, & charitate efficit dignum, fieri potuisset. Vt autem scias quæ dicuntur veritati esse innixa, Apostoli obserua sententiam: [Rom. 5.] Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum: qui datus est nobis. Subintellige itaque ipsam charitatem nobis esse infusam, non ex operibus, sed per spiritum, vt gratia sit gratia. Sic enim ex operibus (ait Paulus) iustificatur homo, ergo gratia iam nō est [Rom. 3.] gratia. Gratia ideo vocatur, quia gratis datur, si gratis datur, non ex merito recipientis, sed ex liberalitate tribuitur largientis. Vnica autoritate Apostolum confirmare ea, quæ dicuntur, necnō inanis glorię damnare elationem diligenter aduerte. Quid enim habes (inquit) quod non accepisti? Et si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Et alibi: Non est (ait) volentis neque currētis, sed miserentis Dei, qui cui vult miseretur, & [Rom. 9.] quem vult indurat. Et quemadmodū figulus pro libito aliud vas de eadem massa facit in honorē, aliud in contumeliam. Quum igitur ab ipso domino nedum habeamus quod accepimus: verum etiam quod sumus, illum debemus ex toto corde diligere, illi gratias agere, ipsiusque gratiam & misericordiam confiteri. Non autem inflari sicut Pharisæus, qui voce gratias referebat, & corde supra Publicanum se extollebat ante Deum, qui solus cordium secreta rimatur. Quamobrem de tēplo non iustificatus, sed potius reprobatus egressus est, quia sui munus non cognouit authoris: se procaciter laudauit, atque aduersus proximum suum se mendaciter iactitauit. Multos iste suo erudiuit exemplo. Docuit enim quā solerter debeamus superbiam fugere, qua humilitate Deo gratias agere, qua intentione opera, quæ in se sunt laudabilia, facere: nullumque postremo (quamuis peccatorem) temerarie condemnare. Insinuauit (inquam) audientibus cæcitatem mentis propriæ, & magister effectus est salutis alienæ. Quamobrem discamus singuli, discamus omnes vitium abhorrere superbiæ, & euitare altum sapere, atque toto conamine sectari humilitatem, quę omnium est radix, ac magistra virtutum.

Quòd sit superbia fugienda, & sectanda humilitas, quæ in sui vera cognitione fundata subsistit. Cap. II.

IN præcedenti capitulo, & in opusculi huius exordio (prout dominus donare dignatus est) tractauimus quantū superbię vitium sit graue quantū Deo odibile, quam perniciosum existat illud sectantibus & quam solicite sit cauendum. Ex quibus profecto claret, quòd illud elationis vitium quanto magis diuinæ aduersatur bonitati, & saluti hominum agnoscitur esse contrarium, tāto è regionis humilitatis virtus est grauissima Deo, necnon cælorū regno se possidentes efficit aptum, omniūq; gratiarum susceptibilem, & dispensatorem idoneum. Hæc quippe hu-

humilitas quum sit vniuersarum radix, ac magistra virtutum, à cunctis, dominum metuentibus, est amplectenda, ac pro totius laudabilis conuersationis est fundamento locanda, non verbo tenus, neque ex simulatione extrinseca, sed intrinsecus in corde, vbi sedes ipsius sita est: radix viget, magisterium exercetur, & diriguntur opera, ipso iudicante, atque conspiciente, qui scrutatur corda, & singulorum cogitationes, ac secreta rimatur, quem non fallit opinio, non decipit simulatio, elatio aut potestas non terret, neque mutat auersio. Nam per se sibiipsi sufficit, sibi placet, in se videt omnia, per se disponit vniuersa, & æquitatis lance cuncta diiudicat: nullius eget suffragio, nullius indiget, nulliusque commendatione clarescit: de se beatus est, in se plenus Deus, essentialiter bonus, sapiens, potus, iustus, & misericors. Non patiens ex alterius malo detrimentum aliquod, neque additamentum ex bono, sed semper idem permanens, sine motu mouens omnia, sine defectu regens singula, & sine labore sustinens vniuersa, se quoque communicans absque diminutione, se absque coercitione inclinans, sine perturbatione irascens, & prorsus absque personarum acceptione dona sua impertiens, non quærit ab hominibus pecudum hostias, non auri, non argenti munera, non incensi & thymiamatis sacrificia, non escarum corporalium abstinentiam, non rerum temporalium penuriam, nō carnis macerationem, non vigiliarum longitudinē, non indumentorum asperitatem, non prolixitatem orationis, non postremo contemptum sui, sed vt humiliter & in veritate cognoscat se. Hæc quippe, quæ superius memorata sunt, quamuis laudabilia sint, & quanquam de genere sunt bonorum, per se tamen non valent, per se non conferunt gratiā, & nequaquā per se sufficiunt ad salutem. Habilitant quidem ad gratiam suscipiendā, præparant ad obtinendum veniam, valent ad mitigandam Dei iustitiam, suffragāturq; ad promerendum misericordiam. Hinc profectò non sunt contemnenda, non prætermittenda, neq; veluti inutilia vilipendenda. Valent, prosunt, sapiunt delectant, si humilitatis condimento socientur. Nam quantacunque quis videatur sanctitate pollere, fulgere scientia, ornari moribus, cæteros humana æstimatione præcellere, minime illa debet omittere, sed potius eadem constanti perseuerantia exercere, nisi forte maturo sit confectus senio, vel corporis languore detentos, seu nimia debilitate depressus. Tunc quidē actu intermittenda sunt, & desiderio amplectenda, atq; ex parte pro posse sectanda (seruata nihilominus discretionis regula, necnon humilitatis censura, quæ nō præsumit ambulare in magnis, neque se ostentare inaniter in mirabilibus super se.) Humilitatis enim virtus discretionis limites nō egreditur, propriæ infirmitatis optimo erudita magisterio.

Nā humilitatis diffinitio est suimet hominis certa cognitio. Hæc profectò sui cognitio est fundamentum solidissimū & stabile, supra quod humilitatis structura locata est, augetur, atque perficitur. Hæc (inquam) est ad salutem hominis prorsus necessaria, sine qua delictorū cōtritio esse nō valet, quæ est indulgentiæ mater, peccatorū consumptio, delinquētiū spes, spiritualis resurrectionis ianua, medicina cælestis, animarū lauacrū, desperationis interitus, desperatorum portus, vitæ fons, Dei & hominū mediatrix. Nēpe qui ignorat se, nescit compungi, se humiliare dedignatur: & quum sit delictorum vlceribus plenus, incolumem se esse arbitratur: medicū non quærit, sanitatis remedia spernit, charitatis monita non admittit, & tandiu lethali morbo deprimitur, quandiu in sui cæcitate perdurat. Auget sic perseuerans peccatum peccato, & de tenebris transit ad tenebras. Obdurescit quotidie amplius, & lætatur, quum malefacit, atque exultat in rebus pessimis. Deridet simplices, pusillos supplantat, innocentes persequitur, contemnit humiles, prouocat iustos, & se pro Christo subiicientes ipse condemnat. Bonum dicit esse malum, & malum bonum; tenebras lucem, & lucem tenebras esse fatetur. Sicque fit, vt ipse sibiipsi efficiatur inimicus, crudelis hostis, & insidiator continuus. Impossibile prorsus est fari, quāta ex sui ignorātia proueniāt mala, quot inopinati emergant casus, quot tentationes insurgant, & quàm grauia perpetrentur facinora. Profecto qui ignorat se, ignorat Deū, & ab eodem ipse ignorabitur. Hoc in virginibus fatuis patet, quæ cordium suorū ex sui ignorantia extinctis lampadibus pulsantes diuinæ misericordiæ ac nuptialis conuiuii ianuam audire meruerunt: Amen (dico vobis) nescio vos. Mira, res. Qui scit omnia, illos nō cognoscere se perhibet, qui ignorāt se. Cognoscit quidē eos in culpa, sed ignorat ad veniā. Nā qualescunq; peccator latebras quærat, quantalibet spiritualia seu corporalia abdita opaca perlustret, a diuino non valet se occultare cōspectu, dicēte Propheta: Et dixi, inquit, forsitan tenebræ cōculcabūt me, & nox illuminatio mea in deliciis meis: quia tenebræ nō obscurabūtur à te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumē eius. Latere post præcepti præuaricationem arbitratus est Adam, & tamen Deū ambulantem ad auram post meridiem audiuit dicentem: Adam vbi es? Latentem reperit, & interrogātem vbi esset, ipse intellexit. Nō enim de loci tantum qualitate sciscitatus est dominus, sed nuditatis turpitudinem, & ignorantiæ suæ tenebras ex obliquo eidē delinquēti obiecit. Detentus verò in culpa vtinā vel tūc agnouisset se, vtinā reatus sui trāsgressionem confessus esset humiliter: quoniam seipsum posteritatemque suam liberasset ab exitio. Verū ad hoc illū sui prouexit ignorātia, vt culpæ suæ occasionē impingeret

Matt. 25

Psal. 138

Gen. 3

ret domino, qui proprium simpliciter absque excusatione aliqua debuerat accusare delictũ. Quãobrem discant qui audiunt, & alieno erudiantur exemplo non se quum peccant, defendere: neq; tergiuersatione vlla facinus proprium leuigare, sed illud coram Deo ipsiusque vicario palam cõfiteri, & sicut perpetratum est, pandere, necnon sibimetipsis culpã inferre: Hęc profecto se agnoscentium in veritate est disciplina optima, se videlicet condemnare, se peccatores intelligere, se cæcos, se infirmos, seque ad omne malum procliuos existere absque vlla dubitatione sentire. Hinc timent casum, præuaricationem metuunt, exigua, quantum valent, delicta deuitant, indisciplinatorum hominum cõsortia fugiunt, superborum colloquia obaudiunt, atque amatorum seculi desideria vana esse non dubitant: vnde sic in cunctis se caute custodiunt, ac si essent quotidie morituri. Claret igitur ex his quàm operatoria, quamque ad salutem sit necessaria cognitio sui, quę pręstat lumen ad cognoscẽda huius peregrinationis pericula, & spirituales mundi istius laqueos calcandos, quos proculdubio percipere ac ignorare conuincitur, qui ignorat se. Quamobrem beatum esse dixerim, qui de se non qualẽcunq;, sed veram cognitionẽ habere meruerit.

Quòd ex rationis recto vsu cæteris homo emineat animantibus. Cap. III.

Recte intelligentibus conspicuum est hominem propter rationis vsum cætera præcellere animantia: quoniam per ipsam discernere valet inter bonum & malum, inter maius bonum & minus bonum, inter malum & malum: quod minime possunt diiudicare, quæ ratione carent. Hoc quippe donum ideo à Deo est insitum, & homini prærogatum: quatenus vero iudicio intelligat, quid sit honestum, quid illi sit vtile, quid perniciosum: quid aduersum, quidve necessarium. Quæ quam agnouerit, studeat tunc, quod honestum, & quod est vtile, diligere: odisse vero quod est perniciosum: quod autem aduersum est fugere, & quod necessarium sibi esse censuerit, tota intentione, totaq; animi virtute perficere. Ista quicunque scire aut operari neglexerit, non rationalis, sed potius animalis nuncupandus est; dum præcipuum sui conditoris conculcat beneficium, & naturæ donum dissipat, & cognoscẽdi delectationem amittit. Eiusdem maxima vtilitate se priuat, atque rationis dignitate omnino alienum se facit, dicente Propheta: Homo quum in honore esset, non intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus & similis factus est illis. (Psal.48.) Iumentis merito cõparantur insipientibus, qui voluptate seducti spreto rationis bono, sensibus deseruiunt carnis, visibilibus inhærent, & terrenis tantum inhiant commodis: nequaquam cogitantes, quid pariat talis affectus, quid carnis lenocinia, quid visibilium amor operetur in homine: qualem contemnant dominum, mentis aduersario famulentur, & quo mucrone se feriant. Hinc per abrupta vitiorum se sponte pręcipitant: hinc per densissimas ignorantiæ vagantur tenebras, & in sæuissimorum hostium incurrunt manus, qui eos deprędantur, captiuos ducunt, venales faciunt, vulnerant, mactant & perdunt. Talium (heu) quantus est numerus, qui se videre arbitrantur, & cæci sunt: putant quoque se per rectas iustitiæ incedere semitas, & prorsus à veritatis deuiant regula, sperantque hic & in futuro delectabiliter viuere seculo: minime memoriter retinentes dominum dixisse: Væh vobis, qui nũc consolationem habetis: quoniam plorabitis, & flebitis. (Luc.6.) Abraham etiã (perhibente domino) diuiti epuloni bysso & purpura dum viueret, vestito dixisse legitur: Recordare fili, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, nunc autem ille lætatur, tu verò cruciaris. (Luc.16.) Redemptor denique noster fideles (Matth.5.) accendere volens ad contemptum humanæ prosperitatis, & ęquanimiter aduersa perferendum in hoc seculo, inquit: Beati qui lugent, quoniam consolabuntur. Merito lugentes beati fore enunciantur, qui exilii huius agnoscentes ærumnas, & infirmitatis propriæ conscii nequaquam valẽt gaudere, intelligẽtes in quibus versẽtur laqueis, quibus subiaceant periculis, quantis obligati sint debitis, & quàm variis quotidie sint attriti laboribus. Hi profecto rationales esse cẽsendi sunt, qui ambulant in luce, & in sui vera cognitione persistunt. Veram ideo appellauerim, quia se in splendore veritatis intuendo cognoscunt. Nã nõ omnis sui cognitio apud Deum meretur laudem: sed illa tantum, quę cęlitus per gratiam à Deo donatur, custodit legem, obtemperat domino, & humilitatem parit. Sunt nanq; qui carnis se tantum agnoscunt intuitu, & in corporis sui complacẽt decore. Hi proculdubio quum humanis se exponũt aspectibus quantũ valent, preciosis se induũt vestibus, muliebri cultu se ornant, fimbriis vtuntur æqualibus, nil volunt in eis apparere deforme, nil sordidum, nilq; agunt virile, sed puerorũ more se palpant, inspiciunt, excolunt, magnificant, & quantum sibiipsis placent, tantum ab hominibus intueri, honorari, ac laudari cõgaudent. Quemadmodum enim carnem sapiũt, carnis oblectamenta sequuntur, ita in his, quæ foris sunt, se absq; rationis gubernatione fundentes fugitiuã tenere vmbram, & flatem auram in sinu suo colligere moliuntur. Hos propheta admonẽs ait: Vox dicentis, clama, & dixi, quid clamabo? Omnis caro fęnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. (Esa.40.) Exiccatum est fęnũ, & flos eius decidit: quia spiritus domini insufflauit in eo: vere fœnum est populus. Exiccatum est fęnum, & cecidit flos: verbũ autem domini stabit in æternum. Hac comparatione quid verius, quid manifestius, dici potuit? Floret vtique in iuuentute caro, carnalesque [illegible]

in incolumitate, in agilitate, in choreis, iocis, & plausibus, in conuiuiis, in cãtilenis, in tympanis & organis, in voluptatibus, in conuersationibus, in lætis, & prosperis. Toto posse debriantur in illecebris corporalibus, & præsentibus gaudiis, quasi nunquam transituris, sed permansuris ad vota. Non diebus, non noctibus cessant indulgere lasciuię, quãtum eis licet, quantum valent, quantũque illis offertur materia. Omne tempus, quo in talibus ipsis vacare non datur, se arbitrãtur amittere: sine intellectu, ac more irrationabilium iumentorum, & tãquam effrænata animalia, atq; veluti serui emptitii trahuntur, vænũdantur, quotidieq; moriuntur. Tandiu verò illuduntur, & à seipsis aberrant, quandiu sani sunt, temporalibus successibus pollent; si autem repẽtinus languor irrepserit, si febrium calor, si capitis, stomachi, oculorum, dentium, cęterorumq; membrorũ acerrimus superuenerit dolor: tunc prosternuntur lecto, emittuntur suspiria, audiuntur gemitus, funduntur lachrymæ, aduocatur medici quæruntur remedia, ingeminantur clamores, pallet facies, vox rauca efficitur, debilitantur crura, iacẽt brachia, minuitur robur, & omnis valetudo pristina, ac ętas florida in vno oculi ictu deperiisse videtur. Quicquid prius mulcebat auditũ, delectabat olfactũ, oculos alliciebat, & gustui sapiebat, prorsus tunc in fastidio habetur. Cæterum si ad cor suum eos tunc redire conceditur, si supernę quãtulumcunq; gratiæ irradientur splendore, si naturalis discretionis vtantur examine, clare & absq; vlla ambiguitate percipiunt, quã contẽptibilis sit gloria mundi, quã deceptoriæ ipsius blanditiæ, & quàm illius exitiant mortiferæ voluptates. Agnoscunt (inquam) quàm fragilis sit carnis pulchritudo iuuẽtus fallax, inanis lætitia, sospitas breuis, fugitiua ætas, incerta vita, & ineuitabilis mors. Dat vexatio sola intellectum, præbet infirmitas sensum, oculos aperit allata aduersitas, quos obtectos ignorantiæ caligine terrena prosperitas possidebat. Huiusmodi si contingat eos de infirmitate conualescere, diuina nihilominus suffragante clementia possunt ex animalibus rationales, & ex carnalibus spirituales fieri (vera interueniente pœnitentia, & antiquis à se criminibus abdicatis.) Sunt quoque qui se naturali discretione cognoscunt, nec vitra progrediuntur. Discunt quippe ex vsu rerum, ex humanorũ agilitate negociorum, atque ex quotidiana hominum conuersatione de se habere notitiam, secum ratiocinari, in sui cordis arcano tractando discutere, discussa iterum meditari, perscrutari contraria, perquirere vtilia: sicque nunc aliena, nũc propria recogitare negocia. Meditantur quonam modo suas debeant expendere facultates, proprium valeant augere patrimonium, agrum agro copulare, fabricare domos, prædia emere, negociationẽ exercere, necnon cæteros præcellere honore, vulgari fama, arte loquendi, disputandi veritate, calliditate ingenii, humana prudentia. Ex his vtque qui tales sunt, maiorem diem assuescũt de seipsis percipere intelligentiam, & clariorem de naturali sui conditione, affectione, volũtate merentur habere notitiã. Hęc namque de qua loquimur, carnis ab Apostolo prudentia nuncupatur, & seculi illius sapientia: quę profectò inimica est Deo, spirituali vitę contraria, virilque virtutibus prorsus opposita: quoniam caret formata fide, fallaci innititur spe, & ab illa, quæ nunquam excidit, est à charitate aliena. Nam testante Apostolo charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam, nõ inflatur, non est ambitiosa, nõ quærit quę sua sunt. Hęc autẽ, de qua loquimur, carnis prudentia, impatiens est ad perferenda aduersa prona ad irrogandum mala, & maledictũ pro maledicto reddendum, æmulatione plena, iniquitate dolosa, elatione referta cupida elationis, propriis & priuatis commodis semper intenta. Hæc (inquam) carnis prudentia tametsi exerceatur in corde, ratione dirigatur, & exteriora opera cum discretione perficere videatur: solum tamen ea, quę mũdi sunt, sapit: pręsentia eligit, carnẽ fouet, corporis sospitati inuigilat, cupiditati deseruit, inardescit uoluptate, gulæ appetitum pro posse sectatur, fugit tristitia, lęta amplectitur, vaniloquiis, stultiloquiis, scurrilibusque insistit sermonibus, & (vt paucis multa comprehẽdam) exaltari inaniter, hominibus placere, tẽporalibus bonis abũdare, carnalibus delectationibus repleri; quoadusq; illi datur in hac peregrinatione degere, nititur; immemor quid in alia futurum sit vita, quam verum esse credãt, rationabiliter ambigendum est. Nequaquam enim arbitrandum est eos, qui huius carnis prudentiæ sectatores existũt, posse tam effrenate viuere, si alterã iudicarent esse vitã, in qua iustis pro actionib. piis merita, & peccatorib. pro perpetratis facinorib. condigna reddentur supplicia. Cęterũ si futurã huiusmodi opinãtur fore vitã, vt licẽtius proprias peragant voluptates, & carnis desideria delectabilius compleãt: eorũ quidã inani semetipsos deludũt spe, nõnulli verò crudeli se desperatione interimũt. Confidunt primi ad libitum posse pœnitere, atq; diuinam misericordiam quotiescunq; voluerint, promereri iuxta pollicitationẽ domini per Prophetam ex corde pœnitentibus factam. Sic enim legitur: Quotiescunq; peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Et illud. Nunquid voluntatis meæ est mors impii (dicit dominus) & non magis vt conuertatur a viis suis, & viuat? Hac temeraria freti fiducia, & cęca seducti spe indulgentię, laxant habenas voluptati, & omne (quantum illis fas est) suadẽt sibi licere quodlibet, nõ considerantes ignotum esse sibi mortis diem, & nullam de presumpta se misericordia securitatẽ habere: necnon innumeros ob hanc

Ec. 8 Rom. 8 1. Cor. 13 Ezech. 18 Ibidem.

hanc optatam & minime obtētam spem absque pœnitentia migrasse de corpore. Secundi vero timoris domini à se iugo reiecto, ac consequēdæ gratię amissa fiducia, atque de propria omnino diffidentes salute in cunctorum se pręcipitant vo raginem vitiorum: irremissibilia sua arbitrantes fore delicta. Aduersus tales Apostolus scribens ait: An diuitias bonitatis, patientiæ, & longanimitatis Dei contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit: secundum duritiam autem tuam & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicii Dei, qui reddet vnicuique secundum opera sua. In talium numero extitisse Caim, qui fratrē suum interemit, cognouimus, qui dixit: Maior est iniquitas mea, quàm vt misericordiam merear. Vniuersi quippe siue ii, qui absque mandatorū Dei obseruatione sperant temerarie in extremo vitę suæ termino indulgentiam consequi, seu illi, qui omni carent spe veniæ, quantocunque naturali ingenio polleant, qualicunque humanarū rerum prudentia clareant, quātalibet terrenæ facultatis, vel dignitatis, ac popularis famæ gloria floreant: iudicandi sunt prorsus ignorare se, & nullam de qua loquimur habere de se notitiam, quæ profecto à Deo largitur gratis, & in speculo cernitur conscientiæ, atque ab iis, qui gratis iusti ficati sunt, diligentissime custoditur.

Rom. 2.

Gen. 4.

De duplici oculo carnis & rationis, atque de luce, solis videlicet & sapientia. Cap. IIII.

DVplicem oculum in sui creatione hominem percepisse, carnis (videlicet) & spiritus, id est, rationis, eorum, qui sane intelligunt, dubitat nemo: hoc etiam attestante experientia, & manifesta huius veritatis inspectione. Carnis nanque oculum ideo accepit homo vt corporales & sensibiles inspiceret creaturas; rationis vero, vt videret se: vterque autem oculus necesse est, vt perfundatur luce, quatenus valeat exercere se ad illum finem, ad quem institutus existit. Cæterum quemadmodum rationis oculo noscitur esse præstātior: ita & lux, qua illustratur rationis intuitus, incomparabiliter & supra modum eminet super lucem, qua carnalis irradiatur aspectu. Lux siquidem, qua mediāte corporales discernuntur species, & humanum delectant aspectum, à solis hauritur splendore, veritates autem, quas spiritus rationalis intelligit, ab ipsius æternæ sapientiæ & verbi fonte emanant. Verum sicut solari deficiente luce, & ad occasum suum posita imminet noctis caligo, & tenebrescunt oculi, atque obiecta illis corpora quamuis in se sint pulchra, quanquam sint in se corusca, amœna, & placida: minime tamen eorum qualitates, eorumque varietates percipiuntur & formæ: æque non se rationali creaturæ communicā te sapientia ipsa, per abrupta vitiorum errat, ignorantiæ inuoluitur tenebris, in discernendo claudicat, fallitur in iudicando, & in deliberādo decipitur. Oculus carnis vt apposita sibi, qualia sint, videat, necesse est vt sit sanus, careat albugine, puluere nō fœdetur, nec pariete, aut aliquo occupetur obice, sed expeditus, liber, & absque vlla macula pari modo vt rationis oculus veritatis luce sit capax, à morbo lethalis culpæ debet esse immunis, à carnalis opere voluptatis alienus, à terrenarum actionum turbinibus sequestratus, & ab omni prorsus malignitatis cogitatione semotus. Solis quippe lux quū a cæteris corporis sensibus sit omnino extranea, oculis tamen carnalib. est capabilis, sapientiæ verò lumen rationis oculo solum est capabilis, sapientiæ verò lumen rationis oculo solum est perceptibile. Lętificat plurimum aspectum corporeum solaris claritas, tanquam illi prorsus necessaria: quoniam illum naturali priuat visu, & innato hominem videndi facit carere solatio: dicēte Tobia cæco & sancto: Quale gaudium esse mihi potest, quum in tenebris sedeam, & lumen cæli non videam? Verùm si a rationali oculo sapientia longe sit, infatuatur vtiq; homo, & a suo degenerat principio, atque a proprio aberrat fine. Aspicere non valet oculus, nec etiam sibi præsentia discernere, si non aperiatur & consensus interueniat voluntatis. Pari modo rationalis oculus spiritualis lucis nequaquam est capax, nisi per liberi consensum arbitrii se offerat seque subiciat. Stat sol visibilis dū oritur, in propatulo, & lucem suam per orbem vniuersum diffundit, & in singulos (quantum in ipso est) suos immittit radios, completque omnes splendorib. qui eosdem percipere volunt. De ipsa autem inuisibili sapientia, quid Sapiens dicat, audiamus: Sapientia (inquit) foris prędicat, in plateis dat vocem suam, in capite turbarum clamitat, in foris portarum vrbis dat vocem suam dicens: Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti, quę sunt sibi noxia, cupiunt? Conuertimini ad correctionem meam. En proferam vobis spiritum meum, & ostendam verba mea: quia vocaui, & renuistis extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo quū vobis quod timebatis aduenerit, quum irruerit super vos repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit: quando venerit super vos tribulatio & angustia: tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & nō inuenient me, eo quòd exosam habuerint disciplinam, & detraxerint vniuersæ correctioni meæ. In eodem quoq; volumine ipsa sapientia oēs ad se audiendū & suscipiendum exhortationis eloquia melliflua alio in loco promens ait: Nunc ergo filii audite me: beati qui custodiūt vias meas: audite disciplinā & estote sapien-

Tob. 5

Prou. 1

Prou. 8

piẽtes,& nolite abiicere eã. Beatus vir,qui audit me,& qui vigilat ad fores meas quotidie,& obſeruat ad poſtes oſtii mei:qui me inuenerit, inueniet vitã,& hauriet ſalutẽ à dño. Delectabilis eſt lux ſolis oculis carnis pro ſui ſplẽdore atque decore ſed lõge delectabilior eſt ipſa ſapiẽtia, quæ cãdor deſcribitur eſſe lucis æternæ,& ſpeculũ ſine macula:ſplendor diuinæ maieſtatis, & imago bonitatis illius. Hinc ſole perhibetur eſſe ſpecioſior, & ſuper omnem pulchritudinem ſtellarum, atq; luci comparata inuenitur prior. De ſe quoque vt vniuerſos ad ſe diligendum alliciat, pronunciat dicens: Tranſite ad me omnes,qui concupiſcitis me,& à generationibus meis adimplemini: ſpiritus enim meus ſuper mel dulcis,& hęreditas mea ſuper mel & fauum: memoria mea in generatione ſeculorum. Qui edunt me, adhuc eſurient,& qui bibunt me,adhuc ſitient: qui audiunt me nõ confundentur,& qui operantur in me, non peccabunt:qui elucidant me, vitam æternam habebunt. In ſole denique oculis carnalibus viſibili patent claritas, candor, & calor,& latẽt virtutes quamplurimæ. In ipſa,de qua loquimur,ſapiẽtia, ſole vtique inuiſibili & æterno eſt ſpiritus intelligẽtiæ,ſanctus,vnicus,multiplex, ſubtilis,diſertus,mobilis,incoinquinatus,certus, ſuauis, amãs bonum,acutus,qui nihil vetat benefacere,benignus,humanus,ſtabilis, ſecurus, omnem habens virtutem,omnia proſpiciens,& qui capiat omnes ſpiritus intelligibiles. Maxima profecto ſunt huius creati ſolis præconia, & effectus penè innumeri. Sapientiæ verò increatæ effectus & laudes quis humana valet explicare facundia, vel mente perciperet? Doctrix eſt enim (ſicut legitur) diſciplinæ Dei,& electrix operum illius. Si diuinæ appetuntur in vita, quid ſapientia locupletius, quæ omnia operatur? Si autem ingenium operatur, quis horum,quæ ſunt,magis quàm illa, eſt artifex? Si iuſtitiam quis diligit, labores huius magnas habẽt virtutes. Sobrietatem enim & ſapientiam docet,& iuſtitiam, & virtutem: quibus nihil vtilius eſt in vita hominibus. Et ſi multitudinem ſcientiæ deſiderat quis, ſcit præterita,& de futuris æſtimat, ſcit verſutias ſermonum,& diſſolutiones argumentorum,ſigna & monſtra ſcit antequã fiãt, & euentus temporum & ſeculorum. Vterque quippe oculus,carnis (videlicet) & ſpiritus quamuis in ſe alter plurimum diſtet ab altero, conditi tamen ſunt, vt ſibi inuicem famulentur, & Deũ ſuo modo vterque glorificet. Nã ſicut ipſe Deus eſt principium per quod, ita & finis, ad quem facta ſunt omnia. Quamobrem meritò plectendus eſt æterno ſupplicio,qui percepto abutitur beneficio, & inde ſuum offendit largitorem, vnde ipſum humiliter laudare debuerat. Sane carnalis oculus ideo prærogatus homini, vt rationali deſeruiat,& eidem ad cognoſcendum Deum, intelligendumque inuiſibilia ſe inſtrumẽtum exhibeat; hoc Paulo atteſtãte,qui ait: Inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoque virtus eius atque diuinitas. Quoties igitur homo reiecto rationis gubernaculo,et clauſo ſpirituali obtutu reflectitur ad ea, quæ foris ſunt per aſpectum carnis, vt ex ipſis voluptatis captet illecebras,& delinquendi oblectamenta requirat, toties contra ſui legẽ agit authoris. Non enim vt concupiſcantur tantus fulgor, tantus odor, tantuſque in creaturis eſt inſitus decor, ſed vt per ipſas cognoſcatur, & laudetur ille, qui fecit eas. Nam latitudo firmamẽti, rutilatio ſtellarum, ſolis claritas, lunæ ſplẽdor, elementorum ſpecies, volatilium genera,& in aere eorum diſcurſus, necnõ innumerabiles piſciũ qualitates, quæ per fluminum & æquoris natant aquas, quadrupedia, reptilia,& iumentorum tam variæ formæ, quæ mouentur ſuper terram, fructiferæ pomorum arbores, quæ in temporibus ſuis diuerſos producunt fructus, ſuaues guſtui, aſpectui delectabiles, pulcherrimos in ſe,& odore fragrantes, herbarum virentes plantę, florum redolentia prata, roſarum liliorumque candentia germina, vinearum fœcundi palmites, aquarum fluenta,& fontium ſcaturientes riui, ex quibus terra irrigatur, vt madefacta fructificet, educatque ſingulorum generibus iumentorum, quæ mouẽtur, & viuunt ſuper eam, pabula & nutrimẽta, quibuſque eorum congrua, hominibus verò cibaria illis ad vſum præſtita, quid aliud vniuerſa, quæ memorata ſunt, ſuo modo clamant, quàm ſui laudẽ conditoris, qui eas propterea creauit, vt in illis cognoſcibilis appareret rationali ſpiritui per miniſterium carnalium oculorum, quorum aſpectu manuducitur ratio,& erudiatur ad intelligentiam diuinæ potentię, ſapientiæ, bonitatiſque tanquã in pulcherrimo ac præclariſſimo ſpeculo, necnon in ſpirituali libro digito Dei conſcripto. Inſinuant namque in inuentibus habuiſſe principium, nõ quidem à ſeipſis, ſed ab illo, qui eſt ſine principio imò omnium creaturarum principium, origo,& cauſa, de quo legitur: In principio erat verbum,& verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil. Nam quicquid fulget in cęlo, viuit in terra, mouetur in aquis,& habet eſſe in ſe, per verbum Dei & Dei ſapientiam facta ſunt, quemadmodum ore prophetico dicitur: Quàm magnificata ſunt opera tua domine, omnia in ſapientia feciſti, impleta eſt terra poſſeſſione tua. Meritò igitur vniuerſa, quę ſunt, ſui poteſtatem, ſapientiam,& bonitatem atteſtantur authoris, eiuſque famulantur imperio; qui eadem fecit quando voluit, & qualia ſibi cõplacuit, non otioſe, non inaniter, nec ſine cauſa. Exercet namque intellectum per viſibiles creaturas, & de inuiſibilibus inſtruit eum (mediante tamen fide) quę eſt ſperandarum ſub-

Sapien.7. Eccleſ.24. Rom.1. Pſal.110. & 103. Heb.11.

substantia rerum, & argumentum non apparentium.

Quantis quibusque mediis Dei sapientia reuocet hominem ad seipsum, vt cognoscat se. Cap. V.

IAcentem quempiã infirmũ vel debilẽ, & in terra prostratũ, qui se nullatenus per seipsũ possit erigere, siquis humanitatis causa supposita manu eleuare satageret, pietatis ac religiositatis proculdubio esset dignus præconio, tãquã verus Dei cultor, & fraternæ salutis amator. Nihil enim tam pium, tamque religiosum est, quàm proximum suum pro Christo sicut seipsum diligere, illi in necessitatibus suis ministrare, solatiũ mutuæ conuersationis, cohabitationis & exhortationis eidem impendere, atque fratris incõmoda, infirmitates, dolores, & damna vti propria existimare. Hoc antiqua lex pręcipit, hoc nouę legislator verbo docuit, opereque perfecit. Ipse namque hominem semineccem (humanum videlicet genus) à latronibus vulneratum, iacentem, & omni suffragio destitutum reperit, medelam vini & olei vulneribus eius exhibuit, super proprios humeros tulit, stabulario vt curam illius gereret, mandauit, & si quid supererogaret pro ægroti sospitate, eidem restituere spopondit. Ipse (inquã) Dei & hominum mediator homo Christus Iesus dũ in carne esset passibili, lãguido homini ministrauit, corporis & sanguinis sui alimẽta præbuit, dolores illius tulit, lãguores portauit, pro eo lacrymas fudit, orauit frequenter, pernoctauit iugiter, quàm sæpe ingemuit, debita soluit, & ne in perpetuum moreretur, ipse in crucis patibulo sponte occubuit. Hoc nãque quamdiu est peregrinatus in mundo, præ pietatis & amoris magnitudine, pro homine egit in corpore, nunc verò in spiritu quid pro eodem operetur, aduerte. Stat quidem (sicut ipse testatur) ad cordis ostium, frequentissime pulsat, vt illi aperiatur, suã cupiens exhibere notitiam. Veritatis quoque lucẽ nequaquã cessat infundere, nũc palã per creaturarũ speculũ, & oracula scripturarũ, nũc in spiritu per ministerium angelorum, & fidei claritatem, quatenus ex his mediis ipsum reuocet ad seipsum, assuescatque habitare secum, & cognoscere se, atque per se, & in se trahat ad se, & copulet sibi. Nouit enim ipsa artifex & doctrix sapientia, quot diuersarum tentationũ foris perstrepẽt bella, quot intellectualium bestiarum rugientium ac sæuientium discurrant agmina, quot concupiscẽtiarum carnis, & oculorum elationis in hac vasta, desolata & sterili huius seculi solitudine ad decipiendas animas tensi sint laquei, necnon quã cæcus, infirmus, & nudus idẽ homo sit, facilis ac pronus ad casum, atq; quàm innumeri sine timore, sine prudẽtia, sine sui cognitione, & absq; humilitatis virtute quotidie in immanũ labãtur foueã delictorum. Nouit (inquam) omnes hos aduersarios quamuis sint acerrimi in dimicando, in tentando seduli, in alliciendo blandi, & in permodo concordes, minime autem posse vim facere, delectationem inducere, & ad peccati consensum nolentem trahere. Valẽt vtique à Deo permissi, concupiscibilia quæque imaginationi offerre, & decoras species corã illo formare, quatenus per easdem concupiscentiam accendãt, euertant rationem, & superent volũtatem, in qua liberi collocata est sedes arbitrii, virtutum ac vitiorum finis, vitæ & mortis ianua, promerendi ac demerẽdi lex, Deoque placendi vel displicendi indicta facultas. Hinc patet perspicue, quòd nemo mortaliter peccat inuitus, nullusque nisi volens inimicorum suorum spiritualium seruus efficitur. Aequus enim arbiter Deus viriliter certantibus proponit victoriæ palmam, & pro suo amore aduersus obiectas voluptates, & hostium insidias infatigabiliter dimicantibus promittit cœlorũ regnũ, ęternęque felicitatis gloriam pollicetur, vt volũtarium eidem exhibeant famulatum, è regione autem desidiosis, meticulosis, fornicariis, seculi amatoribus, & voluntarie delinquentibus stagnũ ignis & sulphuris aduersariis potestatibus paratũ se daturum comminatus est. Spondet profecto præmia maxima, vt ad opus bonum & virtutum studia suos euigilet: supplicia verò sempiterna commemorat, quatenus peccatores & in se credentes à malo coerceat. Vult enim totius bonitatis dominus infirmum hominem mortalis corporis pondere grauatum, iacentemque erigere, illuminare, allicere, terrere, vt redeat ad cor, inspiciat se, atque intelligat extra se nil esse tutum, nihilque liberum, sed cuncta esse laqueis plena, sollicitudinibus referta, vallata tribulationibus, permixta scandalis, pacemque eundem non nisi in se posse percipere. Nam quamdiu vagatur extra se, tentatur, turbatur, decipitur, impellitur, deprædatur, vulneratur. Cæterum quum ad se tranquilla mente reuertitur, agnoscit se esse infirmum, cæcum, egenum, & nudum more adolescentis filii petulantis & prodigi, qui consumpto patrimonio & fame confectus in se reuersus proprium humiliter agnouit errorem. Nemo plane nisi quum veraciter redit ad se, valet sufficienter intelligere qualia sint quæ foris sunt, sed neque se. Potest vtique homo per sensus carnis sonoras percipere organorum voces, formas rerum, odorum fragrãtias, ciborum qualitates, corporumque mollities, quod quidem cætera valent animantia, nequaquam autem intelligere, neque de eisdem recte iudicare, nisi per se in se. In se quippe viget ratio præsidet intellectus, pollet consilium. In se ipse, homo veritatis illustratur radiis, & sapientiæ contubernio dignus efficitur. In se parācleti eruditur magisterio, diuinorum eloquiorum sacramẽta rimatur, & cęlestium gaudiorum arcana perlustrat.

strat. In se (inquam) & per se cognoscit se. Qua profectò cognitione nil melius, nil vtilius, nil securius, nil excellentius, nihilque in sui conditoris donis æstimandum est charius. Quid (oro) prodest scire cursus syderum, herbarum vires, vim ventorum, species iumentorum, naturæ secreta, & ignorare se? Horum quidem scientia inflat, sed sumet ædificat, primum se, deinde cæteros. Valet vtique quæ inflat scientia alios instruere, & multa quæ ab indoctis ignorantur, reserare. Sed (perhibente magistro cælesti) quid prodest homini, si per elationem cordis vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Non nobis præcipitur, vt propria salute neglecta alios saluare docendo studeamus, sed proximum sicut nos iubemur diligere. Prius nos, deinde proximum amare debemus, pariter & instruere. Nā his qui alios erudiunt, & se bene viuendo nō corrigunt, audi quid Propheta loquatur: Peccatori (inquit) dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuū? Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum. Existimasti inique quòd ero tui similis, arguam te, & statuam contra faciē tuam. Non damnat diuinus sermo scientiam, sed scientem & docentem corripit, qui se contēpto & inscio cæteros erudire præsumit. Laudabilis est scientia, & omnino necessaria ad seruandam iustitiam, ad componendum mores, ad erudiendos ignaros, ad corroborandum & dirigendum conscientiam, de Dei dono proueniens, Deum insinuans, rationem informans, illuminans intellectum, & de seipso se nescienti notitiam præbēs. Cæterum quanto in seipsa commendabilior est scientia, & nescientibus vtilior, tanto ea male vtētibus, illamque peruerse interpretantibus, & prauis moribus dehonestantibus, atque per eandē non rectè agnoscentibus intelligitur esse perniciosior: quoniam ipsius testimonio conuincuntur, ipsiusque iudicio rei efficiuntur. Iudæis sola scientia gloriantibus Apostolum Paulum audiamus, quid dicat: Si tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo, & nosti voluntatem eius, & probas vtiliora, instructus per legem confidis teipsum ducem esse cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in lege. Qui ergo alium doces, teipsum non doces. Qui prædicas non furandum, furaris. Qui dicis non mœchandum, mœcharis. Qui abominaris idola, sacrilegium facis. Qui in lege gloriaris, per præuaricationem legis Deum inhonoras. Nomen enim Dei per vos blasphematur inter gentes: sicut scriptum est. Discat itaque quisque scire, sed prius se, quamuis non ad plenum, ad necessitatem tamen. Necessitatis illā dixerim sui cognitionem esse, quæ cohibet à peccato, peccantem compungit, Dei timorem ingerit, peccati displicentiam parit, facit ad emittendi vitia, & vniuersa pro posse fugere, quæ sunt in lege Dei prohibita. Hoc est donum Dei singulare, iustificans impium, gratum faciens Deo, formans conscientiam, de se homini notitiam tribuens, salutis immittens spem, & humilitatis virtutem ædificans. Hæc vtique de qua in medium ductus est sermo, sui cognitio necessitatis quamuis ex diuina proueniat gratia, nec ad libitum, neque haberi potest ad plenum. Nisi enim infundantur sapiētię lumen, & cooperetur gratia, quis valet cogitādo cordis sui occulta rimari? quum Paulus dicat: Non possumus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sufficientia nostra ex Deo est. Si enim ex Deo nequaquam pro libito habetur, verùm neque ad plenum, quis (oro) est tantę subtilitatis, tātęque exercitationis, vt absque interuallo, & sine vlla mentis euagatione in sui cordis valeat vigilare custodia, intelligatque cogitationum suarū immissiones, qualitates & causas, ex quibus proprię cognitionis perfectio tota subsistit? Solus quippe Deus cogitationum, intentionum, & affectionum humani cordis scrutator est verus, indubius cognitor, & redditor iustus. Non enim pro arbitrio nostro aut ęstimatione diiudicat nos, sed in æquitate occulta nostra veritatis suę producit ad lucem, nosque nobis interdum insinuare dignatur. Quamobrem si qualemcunque de nobis cupimus habere notitiam, solerter studeamus redire ad nos, & habitare nobiscū, quatenus valeamus agnoscere, quid versetur in nobis, quales cogitationes, qualesque nostræ sint affectiones, quibus pulsemur tentationibus, quibus passionibus perturbemur, quibusve inspirationibus promoueamur. Horum siquidem nisi irradiante rationē sapientia, ni cooperante gratia, nisi per spiritum prudentiæ dono infuso, necnon mens didicerit habitare secum, sufficienter non poterimus habere notitiam. Hæc quippe sunt, quibus humilitatis iacitur fundamentum, opus dirigitur, atque Deo donante perficitur.

Mar. 8 · Psal. 49 · Rom. 2 · 2. Cor. 3 · 10 · 20 · 30 · 40 · 50

Quòd exemplo negociatorum rerum temporalium, virtutum ac humilitatis amatores in sui debent cordis exercitatione, cognitione atque custodia semper insistere. Cap. VI.

PRudentium negociatorum temporalium rerum, hoc est proprium, infatigabili cura secum in cordis secreto prius, quàm ad exteriorem deueniant actum, sua tractare negocia. Impellente quidem cupiditate aggregandi diuitias sæpe cogitant, quanta, qualiave sint bona quæ possident, quomodo aut quibus argumentis valeant, quæ habent, vēdere, tenere, quæ non habent, & semper lucri causa. Circa hoc multiplicant cogitationes, accenduntur desideriis, partem noctis in somnem ducūt, in die huc illuc discurrunt, supputant tempora, mente perag... ...

prouincias, obuiant periculis obiectis, atque sedula intētione inutilia secum gerunt certamina. Ordinant quæ agenda sunt, & quæ facta sunt, vt indelebiliter recondant memoriæ, & reuisere valeant, calamo scribunt. Nemo prorsus explicare sufficit eorum cogitatus, inordinatos affectus, anxietates plurimas, occupationesque innumeras. Obliuiscuntur sui, & penè salutis propriæ efficiūtur immemores præ nimio amore terrenarum facultatum, quas, velint nolint, relicturi sunt posteris. Istorum itaque diligentiam ac studium, etsi nequeunt superare, saltem imitari conentur negociatores commerciorum spiritualium, zelatoresque virtutum, & potissimum humilitatis sanctæ amatores, quibus inesse debet solicitudo maxima inhabitare secum, & super cordis sui vigilare custodia, indeque depellere noxia & vtilia custodire, resecare superflua & ingerere necessaria, terrena respuere & aduocare cælestia. In corde nanque cum sæpe immissiones fiant per angelos malos, sicut de domini proditore legitur: cum diabolus misisset in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Scariothis: ab ipso quoque cogitationum fallaciæ plurimæ, vt illud euertere valeant. Nonnunquam etiam in lucis se transferunt angelos malum occultādo sub specie boni, vitiaque sub virtutum velamine insinuando. Opus est ad discernendum talia gratia Dei, atque discretione non modica. Nolite (inquit Apostolus) omni spiritui credere, sed probate spiritus, si à Deo sunt. Et Petrus: Nolite (ait) peregrinari in feruore spiritus, qui vobis ad tentationem fit. Quamobrem rectè colligitur, quòd ille, qui facile credit, frequenter labitur, seducitur sæpe, & caret prudentia: quę vtique debet in cordis residere cathedra & cordi adhibere custodem, qui neminem (si possibile est) absque consensu prudentiæ introire patiatur. Cæterum cum difficillimum sit cogitationum insultus à cordis ostio pro libito abigere, earumque importuna interdum non ferre certamina, opportunū est valde, vt apud se quisque Deo placere cupiens inuigilet, & intelligere conetur ipsarum qualitates, originem, autoremque. Nā cogitationes aliquando initium habent à Deo, quandoque à diabolo, nonnunquam à nobis per corporaliū sensuum instrumenta percepta, quæ interdum bonę, & sæpe sunt malæ. A Deo siquidem nunc per seipsum, nunc per angelorum ministeriū suggestiones fiunt optimæ, & inspirationes sanctæ promouentes ad bonū, rationi sēper vtilia, & proficua suadentes, atque rationem ipsā allicientes ad cognitionem boni, delectationē, atque consensum. His quippe dum ratio assensū voluntarium præbet, exhibet mentem templum Dei: paracleti domum, & æternæ habitaculū sapientiæ, quemadmodum per Sapientem ipsa testatur: Ego (inquit sapientia) habito in consilio: & eruditus intersum cogitationibus. Si vero infatuetur cor, & se deserens, vel vbique relinquens magisteriū, meditetur vana, perniciosa cogitet, secūq; terrena & voluptuosa pertractet, proculdubio amittit gratiā, repellit sapientiam, & contubernio paracleti se facit indignum. Sic enim legitur: Spiritus sanctus disciplinæ effugit fictū, & aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Nec mirum. Quæ enim (vt ait Apostolus) participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ conuētio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? quis autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei viui, sicut dixit dominus, quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Quamobrem omnis est adhibenda diligētia, quoties Dei sapientia lucis suæ splēdore, suaque spirituali pręsētia rationale cordis nostri replet, cogitationes format, & affectum inflammat vt ipsa nobiscum habitet, nos possideat, nos instruat, nosq; custodiat. Nisi enim ipsa prius deseratur à nobis, si non vilis aut fastidiosa habeatur eius pręsentia, seu intumescat cor, vel ad exteriora perefluat, minime ipsa recedit: quippe cū esse cum filiis hominum suas dicat esse delicias. Nam etsi interdum à corde ipsa prius se absentare videatur, nequaquam tamen id agit, vt deserat. Probat quidem, eruditq; illud: vt se agnoscat verius, diligentiusque custodiat, necnon vt dona, quę ante se habere sentiebat, & amisit, eadem quęrat solicitius, & cum inuenerit teneat fortius, diligat ardentius, ac suauius amplexetur. Siue ergo sapiētia Dei dignetur per deuotionis gustum, veritatis notitiam, atque spiritualem allocutionem suā insinuare pręsentiam, seu se subtrahendo ad horam dereliquisse videatur, semper facit, vt prosit. Nunc enim ad compunctionem promouet, nūc prorumpere facit in lachrymas, interdum replet exultatione & gaudio, atq; in gratiarum excitat actiones. Nonnunquam etiam insueto cor cęlestium promissionum perfundit lumine, eleuatq; ab imis & collocat in excelsis. Aliquando vero in tanto iubilationis tripudio affectum rapit, vt se cor continere nō valeat, quin amatoria promat carmina, cantica eructet spiritualia, sponsi mellifluum ingeminet nomen, sponsum amplectatur in corde, necnon in his castissimi amoris pręludiis, effusis lachrymis, emissisque gemitibus laudis quoque prorumpat in voces. Ineffabilia prōrsus sunt & veneratione dignissima ea, quę Dei sapientia humilium, & secum habitantium, seque custodientium operatur in cordibus, non pro arbitrio volentium, aut currētium, sed solius ipsius miserentis, quę quando vult, quomodo illi placet, & quibus ipsa dignatur eligere, se communicat, se tractabilem & gratam facit, nullum obseruans tempus, nullo circunscripta modo, nullius coacta meritis, nullaque lege compulsa. Pro suo quippe beneplacito imperat vt Deus, terret vt domi-

Ioan. 13. 1. Ioan. 4. 1. Pet. 4. Pro. 8. Sap. 1. 2. Cor. 6

dominus, docet vt magister, cohabitat vt frater, nutrit vt mater, protegit vt custos, hortatur vt pater, blanditur vt amicus, amplexatur vt sponsus, illustrat vt veritas, præuenit vt bonitas, se manifestat vt lux, loquitur vt verbum, dulcorat vt sapientia, salutemque præstat vt vita. Nemo (vt arbitror) nisi sit imbutus ab illa, illiusque spirituali sit alligatus connubio, horum, quæ dicta sunt, valet mysteria arcana perstringere, voces, affectusque ipsius agnoscere, accessus & recessus eius causas rimari. Ad hoc intelligendum quanta opus sit gratia, quàm necessaria sit prudentia, & quàm opportunum sit non vagari extrinsecus, sed habitare secum, qui legit intelligat. Nam (perhibente Apostolo) animalis homo non percipit ea, quę Dei sunt: spiritualis tantum homo, qui diiudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur, in quo habitat Christus, per spiritum scrutatur etiam profunda Dei: nouitque discernere, nedum quæ à Deo donata sunt ei, verumetiam Satanæ non ignorat astutias. Ipse nanque tortuosus coluber nouas meditatur fraudes, insuetasque parat insidias, nunc fugam simulando, nunc mulcendo leniter, nunc vera dicendo: interdum quoque minas infert, atque tetras & horridas ingerit species, verba interserendo blasphemiæ. Sæpissime etiam se in angelum transfigurat lucis, malumque sub tegumēto boni persuadens, vt neophitorum & pusillorū euertat animum. Deceptionis nonnunquam laqueos tendit, & tenebras (quātum illi fas est) cordi infundit, atque rationali oculo obicem conatur immittere, ne à spiritualibus viris ipsius detegantur argumenta, præstigiaque soluantur, sed (iuxta sapientis sententiam) frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, eorum (videlicet) qui habitantes secum supra sui cordis vigilant custodiam, pro posse negocia exteriora deuitant, proximorum conuersationem fugiunt, interiora diiudicant, spiritualia cogitant, & contemplantur cælestia. Horū profecto personas & studia Propheta significauit dicens: Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuabit se supra se. Leuant vtique de quibus loquimur, solitarii sedentes & tacentes se supra se non per elationem & mentis tumorem sicut ille, qui dixit in corde suo: Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, super astra cæli exaltabo solium meum, similis ero altissimo, sed per cordis munditiam, orationis frequētiam, meditationis studium, deuotionis gustum, atque desiderium æternorum, eò sublimius, eoque securius, quò sedent quietius, orant ardentius, visitantur crebrius, rapiuntur dulcius, seque agnoscendo custodiunt arctius. Talibus siquidem exercitiis occupati vt turris efficiuntur Dauid, ædificata cum propugnaculis, ex qua mille pendent clypei, omnis armatura fortium. Merito tanquā turris Dauid perhibetur esse mens eorū, qui introrsus intra cordis secreta residentes, & se supra se frequenter erigentes, semperque retrorse aspiciētes, atque mundantes, etiam ad sensuum corporalium ianuas, spirituales excubias ponunt pro ipsius tuitione atque defensione, neminem aduersariorum introire patientes, qui valeant eius puritatem corrumpere, obnubilare lumen, intētionē euertere, deprauare sensum, & voluptuosas, perniciosasque suggestiones ingerere. Sepiunt siquidem aures suas, & firmissimis diuini timoris obstruunt seris, ne detractionum & obscœnarum voluptatum ac blasphemiarum horribilium, secularumque fabularum per easdem audiant verba, & commaculetur cordis eorū puritas, repleaturque phantasmatibus impudicis & cogitationibus immundis. Oculis quoque apponunt custodiam, ne species intueantur, quæ ad concupiscendum eas emolliant animum, pudicitiæ virtute decoratum. Memores quippe sunt dominici sermonis dicentis: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Sunt enim aures, oculi, & sensus cæteri ianua, per quas nisi diligentissime obseruentur, ad animam spiritualis ingreditur mors, quod pene innumerabilium exemplis, qui diuina sunt trāsgressi præcepta, necnon multarum probari potest autoritatibus scripturarum, quas breuitatis causa prætereo, cum etiam eruditis & intelligentibus viris nescātur esse notissima. Has profecto ianuas, quicunque sub discretionis censura coercet, tentationes plurimas abigit, interioris hominis tenet munditiam, affectu sæpissime eleuatur in Deum, delectabiliter vacat sibi, & cordis sui cogitatus conscientiæ contuetur in speculo. In corde nanque bonæ in eodem originem cogitationes habent, & malæ. Porrò quemadmodum bonus homo de thesauro suo profert bona & malus mala: æque de cordis arcano censendum esse non ambigo. Cor quippe, in quo habitat Deus, sapientia reclinat, infusa est charitas, fides viget, nutritur spes, cæteræque sunt radicatæ virtutes, cogitationes proculdubio ex se parit bonas, desideria ignita, cōsilia vera, affectus pios, gemitus humiles, atque deuotionis dulcia vota. Hoc propheta præcipuus exprimere voluit dicens: Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquię cogitationis diem festum agent tibi. Hoc idem insinuauit sapiens, quando ait: Mens iusti tanquam iuge conuiuium, in quo (videlicet) conuiuio diuinorū eloquiorum degustantur alimenta, instituta formantur moralia, sacramenta contemplantur mystica, virtutum meditantur magisteria, redēptionis patefiunt mysteria, supernorum prælibantur gaudia, amoris promuntur cantica, pacis percipiuntur oscula, primitię hauriuntur spiritus, idq; interdum sentitur ex Dei munere, quod carnalis auris non valet percipere, aspicere oculus, nec lingua diserta fari, neque humanum gustare palatū, quoniam spirituale est, pręcelsum, ineffabile, atque

que diuinum. In hoc (inquã) humilis mentis cõuiuio ò quàm sæpe discumbere dignatur sapientia, non vt ipsa alimenta in eo apposita sumat, sed vt absque sui diminutione eroget, propria deliciis plena, nectareque referta, quarum vsu interni roborantur sensus, & ipsa mens renouatur de die in diem, crescit, & proficit in virum perfectum, adeo vt eandem non sicut prius secũdum carnem cognoscat sapientiam, sed verbum in principio sine initio de patre genitum, ipsi consubstantiale, coęternum, carne passibili indutum propter nos, quatenus suo nos mũdaret lauacro, cruore redimeret, morte saluaret. Huiusmodi profecto sunt quotidiana perfectorum virorum & humilium cor defercula, eorum, scilicet, qui ambulant, in spiritu, qui spirituali verbi Dei effecti sunt digni connubio, qui immemores eorum, quæ retro sunt, se ad anteriora extendunt, & brauium prosequentes supernæ vocationis vt apprehendant in quo & apprehensi sunt, fiantque adhærentes ei vnum in vno per vnum. Impiorum autem & peccatorum conuiuia ab his sunt longe dissimilia. In eorum quippe mentibus obscœnæ versantur imagines, voluptuosa & carnalia pullulant desideria, temporalium rerum inordinatus viget affectus, cogitationes malæ generãtur, blasphemiæ, odia, æmulationes, ex quibus profecto fiunt homicidia, fornicationes, detractiones, rixæ, contentiones & his similia, quæ in interitũ præcipitant sempiternum. Vniuersa prorsus hæc aliena sunt ab iis, qui secum habitãt, & cordis sui innocentiæ ac puritati insistunt. Vigilant enim, discutiunt, formidant, pugnant, abiiciunt perniciosas, noxias, & inutiles cogitationes procul, cũ oriuntur in corde, ne Dei templum maculent, & faciant ipsum esse pollutum Prophetam imitantes, qui mystice de se loquitur dicens: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. (Psal. 110) Sciunt nanque eadem etiam ex parua morula allicere animam ad delectationem carnis, consensumq; peccati, atque ex inde maxima cum difficultate posse diuelli, vt non prorumpat ad actum, ex quo animæ mors ipsa subsequitur. Hunc delinquẽdi progressum Apostolus Iacob. (Iacob. 1) indicauit inquiens: Nemo enim cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat. Vnusquisq; tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde cũ cõcupiscentia cõceperit, parit peccatũ, peccatũ verò cũ consummatũ fuerit, generat mortẽ. Spirituales itaque, de quibus loquimur, viri tanquam munditiæ zelatores, amatores virtutum, & strenuissimi bellatores obseruant suarum primordia cogitationum, vt intelligant earum qualitates & causas, quatenus totum peccati corpus in suo ortu tenerrimum spiritualis disciplinæ mucrone transfodiant prius, quàm adolescat, & ad maturam delinquẽdi prouehatur ætatem. Hęc itaque est discernendarum cogitationum regula, hæc (inquam) est ad se cognoscendum compendiosa formula, vt vnusquisque ab exterioribus (quantum fas est) feriatus negociis maneat apud se, & veluti iudex in cathedra sedens, omni qua valet, prudentia agnoscere studeat, quales sint cordis sui cogitationes, quales suggestiones, qui insultus, & a quibus qualesve affectiones. Nam qui hęc diiudicare ignorat, prorsus vera sui caret notitia, nec potest ad plenum ac sufficienter purgare se euellere vitia, destituere aduersariorũ machinamẽta, consuetudines malas dissipare, & noxia a corde desideria disperdere, virtutes verò ædificare atq; plãtare. Cũ .n. virtutes & vitia simul nequeant stare, quemadmodũ lux & tenebræ, amarũ & dulce, sanitas & infirmitas, mors & vita, necesse est, vt quicunque cupit possidere virtutes, prius vitia superet, & vsum eorũ a se repellat: quod (videlicet) nequaquam fieri valet, si ambarũ desit experientia pariter & scientia. In incertum profecto currit, & aerem verberat, qui desudat in adeptione virtutũ, & non assuescit habitare secum. Sicut enim omnis gloria filię regis ab itus per prophetã esse perhibetur, (Psal. 44.) ita econtrario omnis deformitas, & confusio filię Babylonis ab intus fore dubitet nemo. Quid (oro) pulchrius, quid gloriosius iusti mẽte, in qua habitat Deus, abundat gratia, Dei elucet imago, & sancti spiritus suauiter degustantur fructus, quos Apostolus commemorans ait: (Gal. 5) Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas? E regione quid fœdius, quidve contemptibilius corde peccatoris, in quo vtiq; mãsionem facit diabolus, dominantur vitia, concupiscentiæ germinant, impudica scaturiunt desideria, cogitationes peruersæ exuberant, & opera nefaria peragi meditantur? Totum quod in eo est, obliquum est, terrenum, deordinatum, indecorum. (Luc. 8) Et si interdũ conscientia motus, siue gratia præuentus reddit ad se, & aliquid concipiat boni, cito euanescit, quoniam suffocatur a spinis, seu a cœli volucribus deuoratur, siue supra petram arescit, quoniã radix charitatis in illo deest. Tanquam infructuosa arbor floret quidem extrinsecus temporalium rerum ornata floribus, aut verborum foliis referta, intrinsecus autem coram Deo arefacta, & inutilis est præcidenda & flammis perpetuis concremanda. Ad hoc ideo venit, quia neglexit considerare se, & compunctionis sarculo circa cor terram fodere, atque humilitatis pinguedinem in ipsius radice collocare. Hæc vtique humilitatis virtus est, quæ decorem præstat animæ, fructum profert vitæ restituit hominem sibi, necnon veram de se facit habere notitiam.

spiritualia in eo geruntur certamina, hebetatur intellectus, affectus frigescit, languet virtus, fides nutat, eiicitur animus, euigilant tentationes, & omne interioris hominis robur debilitatur, adeò vt à planta pedis vsque ad verticem capitis nulla in eo sit sanitas. Hoc Propheta considerans confitendo domino infirmitatemq́ suam ipsum deprecabatur dicens: Humiliatus sum vsquequaque domine, viuifica me secundũ verbum tuum. Alibi quoque per quendam scriptum legitur: Humiliatio tua in medio tui. Non inquit humilitas tua, sed signanter humiliatio tua, quatenus scias inter humiliationem & humilitatem plurimum distare. Nempe humilis quisq; humiliatus est, nequaquã autem è diuerso quilibet humilitatis est humilis. Humiliatio namque ex diuina interdum agitur dispensatione per se, aliquando verò per alios: nonnunquam ex perpetrati pœna peccati, nunc proprii, quandoque alieni. Non valet humani (vt arbitror) acumen ingenii, neque disertissimus orator lingua explicare ad plenum vel calamo, quot modis, siue quibus ex causis permittente Deo humana in genere humiliata sit species, & singuli particulariter quotidie humilientur. Quæuis aduersitas, quæcunque infirmitas quælibet tentatio, siue à diabolo, siue à carne, seu irrogetur ab homine, omnis labor, omnis dolor, omnis mœror, omnisq; illata persecutio humiliationis est causa. E multis exemplum vnum producã in medium, vt vera nostra esse credatur assertio, quanquam ex propria quisque possit erudiri experientia. Paulum apostolum quanta pertulerit incommoda, quibus humiliatus est, referentẽ audiamus: In laboribus, inquit, plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter: Ter virgis cæsus sũ, semel lapidatus sum, ter naufragium pertuli pro Christi nomine: Nocte & die in profundo maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronũ, periculis ex genere, periculis ex gẽtibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate. De donis verò spiritualibus, & Dei reuelationibus, in quibus cæteris præeminebat, obserua, quid dixerit: Ne magnitudo, ait, reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meę angelus Satanę, qui me colaphizet. Cæterum si, ne præ multitudine gratiarũ extolleretur Paulus, qui aiebat: Nihil mihi conscius sum, & gloria nostra testimoniũ est cõscientiæ nostræ, & in quo habitabat spiritus sanctus, & charismata exuberabãt spiritualia, & per quẽ Dei sapiẽtia loquebatur, humiliationẽ sustinuit carnis, & tentationũ certamina, quid de se cæteri arbitrari debeant, qui corpore corruptibili vestiti patiuntur, velint nolint, in carne famem, sitim, frigus, calorem, lassitudines, ęgritudines, & vexationes maximas ex quotidianis occupationibus, & naturæ necessitatibus in mẽte verò ignorantiæ, infirmitatis & cõcupiscentiæ aculeos perferunt? Qui legit, excogitet. Hæ siquidem innumeræ humiliationis materiæ, quæ partim ex primorum parentum pœna peccati, partim pro perpetratis sceleribus, seu vitandis, partim autẽ pro exercitatione virtutũ vel meritorum additamento nobis eueniunt: Deo optime dispensante, nostramque salutem misericorditer procurãte efficiũtur proculdubio nobis valde proficua, si tamẽ æquanimiter & patienter easdem toleremus gratias agentes Deo & domino nostro Iesu Christo, qui mediantibus his aduersis nos erudire ac humiliare dignatur. Hunc profectum spiritualem in seipso persenserat Dauid, quando domino psallendo dicebat: Bonum mihi, quia humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Vere ex huiusmodi humiliationibus mens iusti nedum discit quam bonus, quàm pius, quàm misericors, quàm sapiens, & quàm potens sit dominus, verumetiam quantum ipse sit noxius, quàm debilis, quàm vilis, quàm pauper, quàm pronus atq; propinquus ad casum. Nempe ex ipsis congruentissime cognoscit Deum, & cognoscit se. Hanc spiritualem disciplinam Apostolus didicerat, cum dicebat: Libenter igitur gloriabor in infirmatitib. meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Et in alio loco ait: Propter hoc cum placeo mihi in necessitatibus meis, in plagis, in carceribus, in seditionibus pro Christo. Hæc profecto est perfectorũ consummata virtus, non solum aduersa multimode ac qualitercunque emergentia patienter ferre, sed etiam cum gaudio, & mentis exultatione, atque gratiarum actione imperturbabiliter sustinere, quod robustissimum militem, virumq; sanctissimum beatum (videlicet) Iob egisse non ignoramus. Is quippe opulentissima à diabolo nudatus substantia, orbatus filiis, & à planta pedis vsq; ad verticẽ capitis vlcere percussus pessimo, scissa veste, ac capite tõsus, pronus in terram corruens dominum adorauit, & benedixit dicẽs; Nudus egressus sum de vtero matris meæ & nudus reuertar illuc: dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Et intulit sermo diuinus: In omnibus his non peccauit Iob labiis suis, neque stultum aliquid contra Deum locutus est. Saluberrima prorsus medicina diuinitus erogata ad animarũ profectum est humiliatio memorata, ob quam licet peccatores & iniqui ex ignorantiæ atque impatientiæ vitio deteriores fiãt, perfecti tamẽ, & Deũ diligentes, ac timentes dietim de virtute ascendunt in virtutem meritorumq; suorum non mediocriter aggregant cumulum. Hoc apostolus Paulus suo perhibuit testimonio dicens: Omnis disciplina in pręsenti quidẽ non videtur esse gaudii, sed mœroris, postea verò exercitatis

Psal. 118. Mich. 6. 2 Cor. 11. 2 Cor. 12. 2 Cor. 4. Psal. 118. 2 Cor. 12. Iob. 1. Heb. 12. Heb. 12.

per eam pacatissimum reddet fructũ iustitiæ. Minus autem perfectis, & mandata diuina seruantibus, necnon pro adipiscendis virtutibus adhuc desudantibus, ipsa disciplinę humiliatio est medicina quàm optimã, dum interioris hominis detegit vulnera, ad suimet facit eundem deuenire notitiam, quæ sanitatis intelligitur esse origo, atq; ad humilitatem acquirendam medium singulare.

Quibus modis quisque valeat ad perfectionis alta conscendere. Cap. VIII.

Teste experientia didicimus neminem posse ad summa conscendere, nisi per media congrua. Hoc in humanis negociis, hoc in philosophiæ studiis, hoc in virtutum certamine, hoc etiam in spiritualis patet disciplina militiæ. Discurre singula, & verũ reperies esse, quod dico. Quis cuiuscunque operis artifex valet esse peritus sine quotidiana occupatione eiusdem? Quis, inquam, strenuus bellatorum dux, aut liberalium artium doctor, seu spiritualis disciplinę cõmendabilis magister efficitur absque labore, sollicitudine, ductore, atque prudentia? Hæc quippe singulis, quæ memorata sunt, recte conueniunt. Laboribus vtiq; continuis exerceatur, & solicitudinis stimulis agitetur, pręceptoris imbuatur peritia, necnon prudentiæ munere decorari studeat quisquis in omni cuiuslibet conditionis opere desiderat esse perfectus. Da delicatum virũ, qui corpus nutriat, laborare perhorrescat, & pati formidet, & talem percipies sub pusillanimitatis iugo pressũ semper persistere. Intuere quoque pigrum, & in Dei opere negligentem, & intelliges huiusmodi in suis actionibus deficere, atque vitam suam in tẽporali ac spirituali egestate finire iuxta Sapientis sententiam, quæ ait: Per agrum pigri hominis transiui, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidũ destructa erat: quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam. Quamobrem pigrum redarguendo intulit dicens: Vsquequo piger dormies? vsquequo de somno resurges? Parum (inquam) dormies, modicũ dormitabis, pauxillum manus conseres, vt quiescas, & veniet tibi quasi cursor egestas tua, & mendicitas quasi vir armatus. Considera denique præceptoris rudimenta spernentem, & aduertes cõspicue cũ semper discentem, nunquam autem ad culmen scientiæ pertingentem. Postremò prudẽtię luce priuatum ambulanti cæco equo sine loris, & carinæ absque gubernaculo similẽ esse nõ dubites. Optima vtique media sunt ea, quæ diximus ad perfectionis fastigium dirigentia perseuerantem in actu, si tamen veluti fundamentum operis adsit virtutis affectus. Sane exiguus labor intolerabilis est, solicitudo marcescit, doctor despicitur, & infatuatur prudẽtia, si ab humano corde proficiendi amor absistat. Nã amanti ardẽter nihil videtur esse difficile. Fortis (inquit sapientia) est vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, neque flumina obruent illam. Hoc quippe in peregrinantibus, in nauigantibus æquora, in bella gerentibus, in mechanicis artificibus, in literas discentibus, in negociatoribus, in consultoribus legum, in professoribus iuris, in animarũ rectoribus, in prælatis ecclesiarum, in famulantibus Christo, in spirituali agone certantibus inesse reperies. Est namque ignitus amor vis quædã laboranti subministrans vires, ociari non sinens, neque permittens quiescere, aggrediens ardua, dura perferens, donec concupitæ rei dilectatione fruatur, quemadmodum cõtigisse patriarchæ Iacob scriptura diuina cõmemorat. Hic etenim quamuis die noctuque æstu vreretur & frigore, somnusque ab oculis eius aufugeret, seruiuit tamen annis septem, vt Rachelis connubio potiretur, illique præ amoris magnitudine dies pauci esse videbantur. Porrò in omni opere, & in omni negocio tam spirituali quam humano principatum tenet amor, & perseuerantiæ impertitur constantiam ad perfectionis arcem pertingere satagenti. Diligat vtique ardenter, nec sibi parcat, virtutũ, & pręcipue, de qua loquimur, humilitatis amator. Currat velociter nõ gressu corporis, sed affectu mẽtis, atq; ab expertis erudiri non erubescat: prudẽti vniuersa, quæ agit, moderatione cõpensans. Sciat quoq; nullatenus perfectionis coronam posse mereri, nisi legitime ipse certauerit. Regnum cœlorum, humilitatis (videlicet) virtus, à diebus Ioannis (inquit Dei & hominũ mediator) vim patitur, & violenti rapiunt illud, non desidiosi, non pusillanimes, non suimet amatores, sed dimicantes intrepide, indefessi operarii, corde magnanimes, & contemptores sui eandem diligendo pręripiunt. Nec ab re humilitatis virtutem cœlorum regnum esse perstrinxi: tum quia ipsa est ianua, per quam ad cælorum introitur regnum, dicente domino: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnũ cælorum: tum quia humilium regnum perhibetur esse cælorum, quemadmodum ore veritatis prolatum est inquiẽtis: Beati pauperes spiritu (id est humiles non habentes inflantem spiritũ) quoniam ipsorum est regnum cælorum: non ait, quoniam intrabunt in regnum cælorum, sed signanter dixit, quoniam ipsorum est regnum cęlorum, vt scias quã grati sint humiles Deo, & quam facile hęreditatem adipiscantur æternam, ad quam prius quàm migrẽt de corpore, ipsam possidere dicantur. Quamobrem & Saluator ait: Regnum cælorum intra vos est. In cordibus quippe humiliũ regnum cælorũ esse narratur, quia sicut in cælo Deum non localiter neque circunscriptè, sed essentialiter, potentialiterq; esse confitemur, sacro

Marginalia: Prou. 24; Prou. 6; Cant. 8; Matt. 11; Matt. 18; Matt. 5; Luc. 17. Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50.

cro hoc per prophetam pronunciante eloquio ac dicente: Cælum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum, ita & in cordibus humiliũ eundem esse non ambigimus. Sic enim polliceri dignatus est dicens: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, ac trementem sermones meos? Cernis ne quàm sublimis, quàm præcelsa, quàm commẽdabilis, & quã diligenda sit humilitatis virtus, quæ possessorem suum efficit templum Dei & sanctitatis habitaculum, in quo tanquam in loco sibi placito vniuersorum dominus delectabiliter requiescit, & ad quem iucundè se humiliando declinat. Sanè cũ vnigenitus Dei patris filius, verbum (videlicet) quod erat in principio apud Deum, in beatissima diuinitatis suæ sede cum patre & in patre requiesceret, velletque à patre missus, & ab eo nunquã discedens in temporis plenitudine pro salute hominum naturam nostrę mortalitatis assumere, nõ regiam stirpem, non mentem sanctificatã in vtero, non integritatem carnis, non pudorem virgineum, sed præcipue virtutem humilitatis adamauit in virgine, quemadmodum ipsa Deo iam plena, verbo fœcunda, in spiritu exultans testata est dicens: Quia respexit humilitatem ancillę suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Erant tunc mulieres multæ innuptæ, decoratæ moribus, præclaræ sanctitate, orationi assiduæ incumbentes, Deo placentes, die noctuq; altissimo famulantes, sed humillima eligitur, in cuius vtero per operationem spiritus sancti sacratissima diuinę humanęque naturę sunt celebrata mysteria, prophetarum completa oracula, cõsummatę figurę, & euacuata ęnigmata. Porrò dũ esset rex (sicut legitur) in accubitu suo, paternę (videlicet) glorię gremio, nardus semper virens, semper florens, candore rutilans suauissimũ sanctę humilitatis emisit odorem, & ad se attraxit principem maiestatis regię, atque sacerdotalis dignitatis diademate insignitum, vt non ad tempus, sed perpetuam secum faceret mansionem. O mira dignatio conditoris, qui cum esset omnipotens, summe bonus, plenus sapientia, beatus de se & in se, matrem tamen elegit humilem, quatenus in illa omnes instrueret, quantum illi esset accepta humilitas. Matrem tantum vnam voluit habere, de qua carnem sumeret, & in qua tanquã verus homo humiliter decubaret: multas cupit habere in spiritu, quę illum in se commorandum humilitate alliciant. Pręsto semper est accersitus humiliter in humilium corde recumbere, quanquam ipse sit summus. Excelsus, inquit propheta dominus, & humilia respicit corda, vt in ipsis requiescat, illis conferat gratiam, largiatur dona, suamque exhibeat pręsentiam: alta verò & elata a longe cognoscit. Non enim patitur superbos appropinquare sibi, nec secum aliquod vult habere consortium. Cognoscit quidem illos, sed à longe, vt redarguat, vt corripiat, vt emendet, & ipsi agnoscant se, erubescant de se, compungantur in se, & displiceant sibi. Hoc autẽ quare? Quoniam nõ est volũtatis eius mors impii, sed vt magis cõuertatur, & viuat. Hinc aliquãdo flagella ingeminat, elatis nonnunquam etiam persecutiones accedere, & languores varios eisdẽ euenire permittit, quibus edometur eorum carnis voluptas, tollatur oculorũ concupiscentia, & vitæ superbia conteratur, quę vniuersa humilitati aduersantur, & de cordis habitaculo humilẽ redemptorẽ repellunt, redduntq; animã ignobilem, contẽptibilem, & Dei copulatione indignam. Dei quippe iusto cũ homine iudicio agitur, vt quanto amplius per tumorem mentis se altius erigat, tanto magis in imo despicabilius iaceat. Econtrario autem eo honorabilius humilis coram Deo prouehatur ad summa, quo per vilem sui æstimationẽ se vilipendendo magis collocat in profundo, quod facile diuinarũ scripturarum comprobatur oraculo. Erat vtique Saul prius, quã pręficeretur in regẽ, electus & bonus, ita vt in filiis Israel non esset illo vir melior: postea verò, quàm regni suscepit moderamina, cœpit paulatim insolescere, & ceruicẽ cordis erigere, quamobrem diuini præcepti præuaricator effectus, à propheta Samuele audire promeruit: Nonne cum esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es, vnxitque te dominus regem super Israel? Et paucis interpositis adiecit dicens: Pro eo quod abiecisti sermonẽ domini, abiiciet te dominus, ne sis rex. Cæterum cum non omnes humiles exterioribus sublimentur honoribus, atque ediuerso superbi quique minime in conspectu hominem videantur in glorii (id Dei sapientia ordinatissime disponente) elucent tamen nedum coram Deo, verumetiam ante oculos eorum, qui spiritualiter diiudicant omnia, atque æternæ veritatis sunt illustrati splendore, & humilium gratiam, necnon superborum contemptum. In humilibus quippe inhabitantis spiritus Dei fulget præsentia, & redolent quandam cordi innocentiam sanctitatis odore sociatam: atq; cælestis conuersationis imaginem, in elatis autem totum oppositum esse cognoscitur. Consultius itaque est ac eligibilius introrsus per humilitatem Dei ac proprię conscientiæ gaudere testimonio, quàm exterius ad tempus per elationem humana opinione atque temporali dignitate florere.

Quòd sicut superbi dignitates temporales & popularem ambiunt famam; ita humiles easdem fugiunt tam aliorum, quàm sui redemptoris exemplis & admonitionibus eruditi. Cap. IX.

Habent superbi & seculi amatores hoc proprium secularium dignitatum, seu (si diuino sint mancipati obsequio) pastoralis ministerii principatum ambire, præesse cæteris, omnes præcellere, vulgari fama gaudere,

dere, opera quæ agunt (siqua sunt commendatione digna) proferre ad publicum, ore proprio se laudare, interdum mendaciter, & consciẽtia reclamante, in præsenti sæculo abũdare diuitiis, carnis illecebras concupiscere, & si facultas adsit, etiam easdem opere cõsummare: quid verò post corporis resolutionem habituri sint, nullatenus cogitare. Choreas quoque ducunt, celebrant nuptias delicata amici & sibi similibus parant, in iocis, fabulis, scurrilibusque verbis ac temporis amissione sumunt dies suos, & nisi misericordię manus super eos extẽdatur, & redeant ad se, reatusq; suos agnoscant, atque ipsos contra domini præcepta deliquisse ex corde pœniteat, in puncto ad inferna descendũt. Horum siquidem prosperitas quemadmodum in terrenis & momentaneis rebus est posita: ita repente labitur, & velut vmbra fugit, necnon tanquam non fuerit, oblinioni cito mandatur, quod Propheta sua attestatione confirmans ait: Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani, trãsiui & ecce non erat, quæsiui & non est inuentus locus eius. Non autem sic humiles, & mundi istius contemptores. Omnem quippe quantum valent, & corde despiciunt, & corpore atque conuersatione declinãt huius vitæ sublimitatem & gloriam, non considerantes honoris præeminentiam, sed in ipso exteriori fastigio aduertunt latens periculum, incessabilem curam, necessariam seruitutem, quotidianos labores, laqueos innumeros, breuitatem gloriæ, imminentem exitum, incertũ finem. Sciunt præterea de sibi impẽso ministerio diuino subiciendos esse examini, & de singulis negociis rationem reddituros coram Deo, qui non potest terreri, aut flecti minis, quia potentissimus est, nec valet seduci fallis persuasionib. vel mendacibus verbis, quia sapientissimus est: nequit quoque subuerti muneribus, seu promissionibus vllis, quia ditissimus est. Cognoscunt insuper ab eodem vniuersa, quæ ab hominibus geruntur, sine personarum acceptione, & absque aliqua generis siue dignitatis discretione æqua lance pensari, eoque singulos duriora supplicia esse passuros, quo erga subditos crudeliores, inhumaniores circa pauperes, atque in se per tumorem fuerint altiores. Recogitant postremo regũ, principum, & tyrannorum præteritam gloriam decidisse vt arboris foliũ, decurrisse vt fluminis torrentem, ac defecisse vt dormientes somnium & breuissimam apud mortales post illorum exitum remansisse memoriam, quæ profectò nil eis contulit, nil profuit, nilque complacuit. Sui denique pertractant secum vitam redemptoris ab iis, quos supra memorauimus, longe dissimilem. Ipse nanque quum verus esset imperator, pontifex summus, princeps regum, cunctorum dominus, cæli ac terræ gubernator ac conditor, parentes nihilominus secundum carnem voluit habere pauperes, apud vulgus ignobiles & infirmos, sed coram Deo locupletes gratia, decoratos virtutibus, meritisque sublimes. In ortu suo quamuis multitudo militiæ cælestis mira cum iubilatione, gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis cecinerit: reclinari tamen voluit non in molli stratu aut coopertorio deaurato, sed super fœnum asperrimum in præsepio iumentorum, in diuersorio collocatus tanquam egenus & aduena, ignotus & vilis quatenus contemptũ doceret mundi, & exemplum præberet humilitatis à suis professoribus imitandum: in progressu verò suæ conuersationis omnis tẽporalis dignitatis spõtanea abrenunciatio, necnõ virtutis huius præclara elucet imago. Nam quum populus Iudæorũ cernẽs miracula, quæ in iis qui infirmabantur, faciebat, super seipsum regem præferre meditaretur, latenter aufugit, insinuans per hoc regnum seculi istius non esse appetendum, sed regnum Dei esse quęrendum, quod in futuro seculo humilibus pollicetur. Illos profectò honores illasq; cathedras dignitatũ veritas ambiri suadet, quę carent metu, finem non habent, & absq; peccato, ac sine vlla inuidẽtia possidẽtur, ad quas non erumpit hostis, non appropiat tentator, neq; elatus ingreditur. Imitatur igitur humilis discipulus magistrum suum cælestem, in quo omnium fulget disciplina virtutum, omnis religionis forma, omnis institutio sanctitatis, omneque sapientiæ documentum, ita vt qui deuiat ab eo quod instruxit verbo, & opere consummauit, in tenebris ambulet, gradiatur in interitum, patiatur insidias, sępeque tentationibus superetur. Ipse namque lux est indeficiens, custos non dormitans, inuincibilis virtus, veritas non errans, imperturbabilis pax, & sine termino vita: cui proculdubio obtemperare est debitum, famulari salus, sequi merces, videre gaudium, laudare iubilus, atque frui beatitudo perfecta. Quamobrem maxima dixerim redargutione dignum, æternoque merito plectendum esse supplicio, quisquis tanto pręceptori tam vtilia imperanti, & tam ineffabilia præmia pollicenti obedire neglexerit, illũ imitari contempserit, atque audire dissimularit, pręcipue quũ Deus sit operatus in homine. Dei virtus sit humiliata pro homine, Deique sapientia sit locuta per hominem, vt (videlicet) eundem hominem de ignorantiæ eriperet tenebris, de spiritualis seruitutis excuteret vinculis, de peccatorum solueret debitis, de vitiorum erueret retibus, necnon de mortis æternæ liberaret faucibus. Sane nihil propter se ipse dominus Iesus egisse cognoscitur, quippe quum nullius egeat, sed propter hominem, qui inobediendo perierat, atque ab ingenita dignitate superbiendo ceciderat. Hinc se humiliãdo Dei filius propter hominem serui suscipiens formam, & patri vsq; ad mortem obediẽs factus, humilitatis monita salubria

bria exhibuit dicens: Discite a me quia mitis sũ, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Discite (inquit magister cœlestis & veritas, quæ non mentitur) a me non perpetrare miracula, non futura prædicere, non supra mare sicco ambulare vestigio, sed mundum spernere, carnis illecebras abhorrere, honores fugere, dignitates ac primatus cõtemnere, ne similes Pharisæis sitis, qui amant primos accubitus in cœnis, in synagogis cathedras, salutationes in foro, & ab hominibus vocari rabbi, quæ vniuersa habere cõcupiscũt seculi istius dilectores, qui ignorãt Deũ præuaricant legem, nesciunt se, & præferunt visibilia inuisibilibus, carnalia spiritualibus, temporalia æternis, atque terrena cælestibus. Discite præterea a me tolerare aduersa, pati conuicia, opprobria sustinere, contumelias patienter audire, non reddere malum pro malo, neque maledictũ pro maledicto referre, sed econtrario maledicẽtibus benedicere, orare pro persecutoribus, atque pro inimicis vestris veniam postulare. Ego enim a meis persecutoribus eadem æquanimiter perpessus sum pro vobis, contumelias, videlicet, irrisiones, obiectiones falsas, flagella, sputa, alapas, coronam spineam, potum fellis, & ignominiosam mortem crucis, quia mitis sum & humilis corde. Me imitamini, vestigia mea sequimini, nõ eorum, qui terrena sapiunt, magna appetunt, sublimia quærunt, si mei vultis esse discipuli, moribus estote mites, & humiles corde. Hęc plane sũt instituta mea, quæ præbeo vobis: hæc exempla mea quæ relinquo vobis: hæc, inquam, pręcepta, quæ mando vobis, vt ea memoriæ commendetis, & opere perficiatis, quoniam in ipsis est exuberans iustitiæ fructus, copiosa merces pax mea, via ad vitam, & ianua, quæ perpetuum introducit ad regnum. Per hanc quippe humilitatis & contẽptus seculi, necnon crucis baiulandæ post dominũ angustam ianuam intrare contendite, vt pertingere valeatis ad vitam. Nam quamuis arcta in ingressus sui principio esse videatur desidiosis, pusillanimis, & se immoderate diligentibus, patientibus tamen voluntarie, Deũ ex toto cordeamãtibus, proficiẽdi desiderio accensis, Christi imitatoribus, atque humilibus quotidie efficitur latior, & via planior. Nec ab re. Nam experientia sectãdæ humilitatis, virtutum vsus, & perferendæ crucis assuefactio reddit iugum Christi suaue & onus leue præ dulcedine gustatę deuotionis, & perceptione internæ quietis, quæ communicatur humilibus, & pro domino viriliter decertantibus. Non enim impius & immisericors est Deus, vt obliuiscatur laboris & fatigationis seruorum suorum, qui singulis pene horis dimicant, vt carnem subiiciant spiritui, animum virtuti, & mentem Deo, oderuntque sponte animam suam in hoc mundo, vt in seculo illam valeant possidere futuro.

Luc. 16.

Quòd Christi militibus sit indicta pugnandi necessitas, & perseuerantibus palma victorię reseruata, necnon quales sint, cum quibus oporteat eos habere aggressum. Cap. X.

QVemadmodum cũ hostibus visibilibus confligentibus duplex est apposita cõditio, pugnandi scilicet necessitas, & victorię palma: ita & Christi militibus in ecclesię cãpo aduersus aereas & inuisibiles potestates bellãtibus eadem est indicta lex. Vt igitur sciamus, cũ quibus inuisibile nos oporteat habere certamen, Apostolum audiamus, quid dicat: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinẽ, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spirituales nequitias in cælestibus. Tales siquidem sunt aduersarii cum quibus inducitur nobis habere congressũ vt nullatenus velint nobis esse placabiles. Quãto enim magis conspiciunt nos desudare in bello, aut præ nimio labore, ac animi pusillanimitate in acie prælii non posse persistere, tanto amplius erga nos robusti fiunt, atque in nostro exitio promptiores, Non cedunt metu, non terrentur minis, non spiritualibus verberibus conquiescunt, quin potius lacessiti indignantur acrius, repulsi contẽdunt accedere propius, prostratique nobis imminantur vehementius, de nostris congratulantur malis, & nostris gloriantur casibus, quantum in ipsis est, omni pene hora certamina commouẽt, tendunt laqueos, insidias parant, tentationes inferũt quatenus tædio affecti, seu fraude, aut virtute superati suos nos faciant esse captiuos. Illorum siquidem importunitas, eorumque sæuitia certãdi nobis necessitatem imponit, quos eo facilius vincimus, quò ardentius de Christi bonitate fidentes contra eosdem audaciores sumus. De Dei & domini nostri Iesu Christi suffragio, & non de propriis viribus fiduciam habere debemus, quum hostes nostri sint fortiores nobis, callidiores & assuefactiores in prælio, sublato à nobis alieno pręsidio. Nam ex nobisipsis infirmi sumus, ignari, inexperti (comparatione eorum) & ad casum proni. Quamobrem ex medullis cordis gratias agere debemus redemptori nostro, si qua in nobis est resistendi virtus, si quod lumen eorum astutias discernendi, si quod tolerandi robur, & si quod desiderium proficiendi. Omne quippe datum optimum (sicut scriptum est) & omne donum perfectũ de sursum est descendens a patre luminũ, apud quẽ non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio. Ab ipso quidem nedum habemus quod sumus, verumetiam quod intelligimus, valemus, & laudabiliter volumus. Ipse nanque vires ministrat, pręberauxiliũ, pręstat desiderium, proponit precium, pollicetur & pręmium. Impręsentiarum etenim profert precium, quod tribuat: in futuro autem pręmiũ, per quod beatos faciat. In pręsẽti (inquam) requiem largitur post labores: in futuro ve

Iac. 1.

rò beatitudinem retribuit post triumphum. Non coronabitur (inquit vas electionis) nisi qui legitime certauerit. Proinde pugnare non desinat, qui coronari affectat, sed neque humiliare se renuat, quisquis victoriç palmam expectat. Qui se humiliat (ait veritas, quç non mentitur) exaltabitur. Humiliat vtique se in prçsenti, exaltabitur in futuro, de imis ad summa, & de terris ad cœlos conscendet. Hçc profecto virtus humilitatis, de qua sermo nunc agitur, via est, quç post peregrinationẽ ducit ad patriã. Hçc, inquam, est corona regia decorata gemmis, margaritis ornata, auroque contexta: quam dominus Iesus post agones duros cõmilitonibus suis largiri dignatur. Non quidem segnibus, non ingratis, neque dimicare formidantibus, sed vsque ad sanguinem decertantibus, patiẽtibus, & perseuerantibus prçrogatur. Bellatorum quippe corona est non mortalis manu artificis fabricata, sed sudoribus iustorum, necnon summi opere, ac munere conditoris. Nempe qui verbo suo vniuersa creauit ex nihilo, hãc per sui eloquiũ verbi dignatus est componere, ornare, atque contexere. Quantis illam extulerit prçconiis, quibusve lapidibus associatam esse ostenderit preciosis sedens in monte, & discipulos docẽs testificatus est dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorũ est regnũ cçlorum. Locuturus enim multa de legalibus institutis, de virtutibus moralibus, & de beatitudinibus futuris ab ipsa humilitate tanquã à radice cçterarumque custode virtutum exorsus est fari: Beati (ait) pauperes spiritu, videlicet, humiles, timentes Deum, & non habentes inflantẽ spiritum, cuius profecto est proprium mentem in sublime attollere, distendere, decipere, & prosternere. Non aliunde Dei sapientia, quàm ab humilitate inchoare debuit, ipsam pro aliarum fundamento virtutum in imo constituens. Nouerat quippe ille qui loquebatur, quòd superuacuè çdificat virtutum actus, qui humilitatis caret fundamẽto, atque illam absque hac virtute minime posse perseuerare structuram, quç flantibus ventis, & quotidie impinguentibus vndis impellitur ad ruinam. Fundamentum (inquit Apostolus) aliud nemo potest ponere, prçter id, quod positum est, quod est Christus Iesus, qui ait: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Videsne quàm congrue, quam prudenter & optime de virtutibus sermonem habiturus ab humilitate sumpsit exordiũ quatenus agnosceremus illam reliquarum, sicut dictum est, fundamentum esse virtutum, atq; spiritualem coronam pugnantium, in qua disponendç essent & cæteræ, prout ipsius verbi narrationis ordo declarat? Quum enim dixisset: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, repente intulit inquiens: Beati mites, quoniã ipsi hæreditate possidebunt terram. Mites sunt, qui detractiones, contumelias, damna, & opprobria ab hominibus illata æquo perferunt animo, non

Luc 14. Matt. 9. 1. Cor. 3. Matt. 11. Matt. 5.

remurmurantes, neque reddentes malum pro malo, vel maledictũ pro maledicto, sed in bono vincentes malum, dominum & præceptorem suum imitantes, qui sicut ouis ad occisionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente se, sic non aperuit os suum. Submissa mites loquuntur voce, humanitatis & charitatis verba edunt, ignorant contradicere, renuũt de sibi obiectis excusari: in moribus quoque circunsepti sunt, in incessu maturi, in bonis proximorũ creduli, & in obsequiis eorum semper parati, diligentes ex corde ac de humilitatis thesauro, quod gerunt in mente, amabilia atque vtilia promentes, non minus verba quàm opera. Istis quidem peracto certamine terrç possidenda pollicetur hæreditas, non huius, quç spinas & tribulos germinat, & quç reptilibus ac iumentis, iustis & peccatoribus est communis: sed illius, quam Propheta videre cupiebat, quum diceret: Credo videre bona domini in terra viuentiũ, in qua (videlicet) nulla erit rixa, nulla aduersitas, nullusque hostis, contra quem pugnare oporteat sicut in hac, in qua degimus, confligimus, & ploramus: vnde post mites beati etiam dicuntur qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Lugentes beati rectè humiles nuncupantur: qui enim pro amissione coronç, aut pro illatis iniuriis, seu pro qualibet causa plorant humana, nequaquam censentur esse beati, sed infelices & miseri. Humiles verò quum redeunt ad se & discutiunt, quales sint, quantis sint onerati peccatis, quot astricti vinculis, quam multis beneficiis obligati, necnõ in quali sint detenti custodia, compunguntúrque, suspirant, gemunt, vbertimque prorumpunt in lachrymas Prophetæ exemplum tenentes, qui dicebat: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Lugent itaq; frequenter humiles, & interioris cubiculi stratum rigant, vt delictorum suorum maculas tergãt & cõpunctione flebili debita soluant, ac malæ consuetudinis nexus dirumpant, valeantque cũ Propheta cantare: Dirupisti domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Cæterum quum peregrinationis suæ miserias meditantur, & cœlestis Hierusalẽ considerant gaudia, necnon ab his se abesse conspiciunt, ex humillima deuotione commoti, ac tacite resoluti in fletum ingeminant dicẽtes: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus: sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus: Conuersique ad dominum inquiunt: Educ de custodia animã meã ad confitendum nomini tuo. Merito igitur humiles taliter lugentes consolationem à Deo promissam cum exultatione indubitatæ spei expectare debent, de qua in Apocalypsi per Ioannem sic scribitur: Et absterget Deus omnem lachrymam ab

Psal. 26. Psal. 6. Psal. 115. Psal. 41. Apoc. 21.

oculis eorum, & non erit amplius neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Pro hac siquidem degustata parumper futura cōsolatione refecti robustiores quàm prius erant efficiuntur in bello, & ad percipiendum charismata meliora, atque ad consequendum brauium perfectionis virtutum humilibus destinatum, fiunt quotidie promptiores. Quamobrem congrue post lugentium studiū sub infertur à domino: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Nempe illi esurire & sitire iustitiam dicendi sunt, qui virtutum afflati amore, & proficiendi desiderio animati errata corrigunt, amplectūtur ardua, & quę retro sunt obliuiscentes ad anteriora se exercendo extendunt, corpus suum fame, siti, frigore, & nuditate conterunt, vigiliis, ieiuniis, laborib. attenuant, nullam sibi, quantum eorum naturæ vale tudo admittit, impertinentes requiē præ sui dulcedine conditoris, & adeptione virtutum. Omni quippe tēpore in omni negocio custodiæ suæ inuigilant, nihil indiscussum, nihil prætermittētes inordinatum, quod à virtutum disciplina discordet. Tanquam acerrimi bellatores aduersariis suis nunquam terga vertunt, nunc cum visibilibus decertantes. Esuriei nanque & iustitiæ siti accensi, nil se esse arbitrantur, atque nihil rectū agere, quod non sit redargutione dignissimum, tametsi quotidie proficere satagant, sitque eorū conuersatio cæteris norma iustitię, religionis forma, sanctitatis speculum, & perfectionis exēplar. In eisdem humilitatis suadente virtute, professores quò sunt ditiores meritis, gradu sublimiores & feruentiores charitate, eò se existimant viliores, infirmiores, atque minores. Ex hac itaque humili consideratione sui vehementius inardescūt iustitia saturari. Quod quia in hac peregrinatione obtinere sufficienter iuxta eorum vota nequeunt, domino depromunt cum propheta & dicunt: Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo, satiabor quum manifestabitur gloria tua. Interim vero bonis operibus ac misericordiæ actib. insistunt, quatenus promissæ mercedis adipiscantur gloriam. Sic enim post esuriem, sitimque iustitiæ subintulit dominus: beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Optimum profecto opus est egenorum & inopum calamitatibus misereri, illis auxilium præstare, nec non in paupere Christum dominum cibare, potare, vestire, hospitari, ac visitare. Nam seculum in extremo tempore iudicaturus postquā à dextris positis ouib. dixerit, Venite benedicti patris mei, possidete regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi: esuriui enim, & dedistis mihi manducare: & reliqua, quæ in euangelio plenissime continentur, concludet sic: Amen dico vobis, quandiu vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Magna dignitas pauperum Christi personam gerere, ipsiusque imaginem exhibere in seculo. Merito igitur misericordiam consequetur à Christo, qui Christum veneratur in paupere & illi humanitatis præbet officium, qui eius non abhorret sordes, personam non despicit, nec vilipendit statum, sed honorat vt dominum, famulatur vt Christo, amplectitur vt fratrem, eumque diligit tanquam regni consortem. Nempe æterni regis filii spirituales nuptiæ non de diuitibus, potentibus, regibus, principibus, doctoribus aut nobilibus repleti fuisse referuntur, sed de personis secundum seculi opinionem infimis atque abiectis. Sic enim legitur dominum dixisse: Exi cito per vicos & exitus viarum, & cęcos claudos, pauperes, ac debiles compelle intrare, vt impleantur nuptiæ meæ. Et Paulus: Videte, inquit, vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potētes, non multi nobiles, sed quę stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortes: & ignobilia huius mundi & contemptibilia elegit Deus & ea quæ non sunt, vt ea quę sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Maximam siquidem fiduciam consequendæ misericordiæ in futuro seculo habere debent, qui cū humilitate cordis & pietatis affectu interioris sui hominis munditiam custodientes erga egenos & inopes iuxta posse, quoad viuunt, humanitatis obsequia exhibere non cessant domini perficientes mandatum, qui ait: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt quum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula: quæ profecto sicut humilibus & misericordibus, ita & mūdis corde promittūtur à domino, quum dicit: Beati mūdo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Opportune satis in hac spirituali humilitatis corona diuersarum gemmarum, id est, virtutum, varietate decorata inseritur etiam cordis munditia, quæ Deum consummato feliciter huius præsentis exilii termino videre merebitur. Nam quemadmodum in certamine ambæ copulatæ sunt, atque in eadem sede humani cordis resident, & perficiuntur: æquè & amatores suos in regno cælorum pariter faciunt esse beatos. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: & beati mundo corde, quoniā ipsi Deum videbūt, quod idem est. Nam esse in regno cælorum nihil aliud est, quàm videre Deum. Quæ proculdubio visio atque cognitio vita ęterna est, perhibente domino: Hæc est, inquit, vita ęterna, vt cognoscāt te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Mūditia itaque cordis est ipsum cor liberum custodire ab omni cogitatione & affectione polluta, noxia, obliqua, atque elata. In quo enim ista quę memorata sunt, vigent ac versantur, infectum est, deforme, maculosum, & cæcum: vnde minime valet

Matt. 5. Luc. 14. 1. Cor. 1. Luc. 16. Matt. 5. Psal. 16. Matt. 5. Ioan. 17. Matt. 5.

valet Deum cernere, qui solum propter sui fulgorem atque candorem à mūdis cordibus intuetur. Sicut autem in animam maleuolam non ingreditur sapientia, ita eadem non conspicitur à scelestis & superbis hominibus corda fœda & voluptuosa gerentibus: quoniam illis auersa est eiusdem sapientiæ claritas, prout solis istius visibilis oculis ægris odiosa est lux. Quamobrem studeat mundare cor nedum à perniciosis & obscœnis cogitationibus, ac affectionibus: verumetiam ab inutilibus & vanis, quisquis fructus & muneris huius munditiæ particeps esse desiderat. Cæterū quum illius virtutis merces perfecta in futuro seruetur, sicut per Prophetam de electis dicitur: Esa. 33. Quia videbunt regem in decore suo: potest tamē in hac vita ex parte vtrunque gustari & videri per speculum in ænigmate fide mediāte, qua purificātur corda fidelium, & oratione assidua, quæ reddit animam præsentem Deo, atque sedula exercitatione virtutum, quæ faciūt ex frequēti vitiorum ac tentationum triumpho bellatorem egregium interna pace potiri: quod propriè humilium, & filiorum Dei est gloria. Proinde post cordis munditiam prudentissime additum est: Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Pacifici non incongrue cēsendi sunt illi, qui omnes cordis sui & corporis inordinatos affectus, seu motus rationis subiiciunt seruituti: semper gladium spiritus tenētes euaginatum aduersus aereas potestates: minime templum Dei maculare permittentes, corporisque membra sub temperantiæ loris cohibentes, ne veluti iumēta indomita per illicita vagentur, efficiaturque mens, quæ debet esse pace referta, tumultuatione concussa. Porrò dominus noster, qui est vera pax, illāque ex hoc mundo discessurus & ascensurus ad patrem dedit discipulis suis tunc præsentibus, & futuris reliquit: pacem diligit, & in pacificorum libentissime reclinat habitaculo, atque cum eisdem moram trahens non modicam bonorum suorum ipsos facit hæredes. Filiis quippe paterna debetur hæreditas, maxime humilibus diligentibus, patri obtemperantibus, & cum eo continue commorantibus. Luc. 15 Nam filius iunior, de quo euangelicus textus eloquitur qui peregre profectus voluptuose degens consumpsit patrimonium, quamdiu absens stetit à genitore, filii dignitatem amisit: quū verò in se reuersus proprium agnouit errorem, quod perdiderat, recepit addito sibi annulo, præstitis calceamētis, & occiso pro ipsius reditus gaudio, vitulo saginato, quæ vniuersa sunt gemmę filiorum, & ornamenta præcipua. Quamobrē beatus nuncupauerim esse pacificos, qui in hoc seculo post laborum spiritualiū certamina, pacis gaudium degustant intrinsecus, tanquam hęreditatis æternę primitias: quam vtique hæreditatem perfecte consequētur, quum peruenerint ad requiē sempiternam, & illis veluti charissimis filiis Dei manifestabitur gloria, dicente Ioāne Apostolo: 1. Ioan. 3. Charissimi filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quòd quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Ad hanc visionem Dei filiis atque humilibus in cælo reuelatam triumphaliter etiam intromittuntur, qui cōmunicant Christi passionibus, & pro veritate & iustitia persecuti lętanter occumbunt. Propterea post pacificos beatos dominus esse asseruit, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cęlorum. Commendat dominus his paucis verbis dilectionem, quam erga ipsum gerimus, persecutiones pro iustitia seruanda magnanimiter perferentes. Commendat insuper martyrum constantiam, qui vsque ad tolerantiam immanium tormentorum, ac sanguinis effusionem pro veritate certarunt. Beatos demum fideles quosque esse denunciat, qui se vt à delictis & facinoribus immunes custodiant, patiēter Dei illata sibi flagella, diaboli tormenta, tentamenta diuersa, & proximorum tolerant irrogata conuitia: sine quibus probationibus quamdiu domino famulantur, esse non valent: hoc Apostolo perhibente, qui ait: 2. Tim. 3. Et omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutiones patiuntur: interdum visibiliter, inuisibiliter semper: de quibus viri patientes & humiles (fauente Christi gratia) victoriam assequuntur. Beata plane humilitas sancta, & omni commendatione dignissima, quæ in se continet, & Deo gratos facit, atque de se decoros & honorabiles reddit pauperes spiritu, animo & moribus mites, lugentes laudabiliter, esurientes & sitientes iustitiam, misericordes erga proximos, mundos corde, mente pacificos, & persecutiones pro iustitia patientes. Hos quidem in hac vita ad perfectionem dirigit, & in futuro seculo cum Christo domino gloriosos facit.

Qualia esse debeant ornamenta mulierum secularium, & qualia fidelium animarum. Et de qualitate virtutum, ac earum spirituali ascensu atque descensu. Cap. XI.

Consueuerunt mulierculæ minus prudentes, & solum ea, quæ carnis sunt, sapientes, quum humanis exponere se volunt aspectibus, tota se ornare industria, preciosis induere pro possibilitate vestibus, fulgentibus margaritis ac gemmis componere, vnguentis & aromatibus delinire, fucatis etiam coloribus interdū facies deturpare, conantes ex hoc diuino operi superaddere peritiam, quasi qui vniuersa creauit, nescierit putrescenti humano corpusculo & vilissimo stercori congruentem tribuere formam, quod quidem est scelus nefandissimum, temeritas maxima, detestanda præsumptio, & delictum penè inexpiabile. Non illis sat est Dei imaginem sua voluptuosa impudentia deformare, nisi pecca

to adiiciant peccatum, & Dei supra se æternam aduocent vltionem. Quid enim est aliud earum damnabile opus, quàm spiritualia intexere retia & laqueos carnales tendere ad capiendas, perdẽdasque insipientium animas, atque ad euigilandam concupiscentiam dormitantem: necnon ad accendendum ardorem libidinis, qui in medullis corruptibilis corporis conquiescit? Tãtorum siquidem criminum ipsæ sunt reæ, quantorum animos ex sua petulanti voluptate in consensum prouocant carnalis illecebræ. Non enim in exteriori tantum homine modestus & laudabilis esse debet mulierum ornatus, sed etiam in interiori, vt suo, qui in cælis est, placeant conditori. Apostolum Petrum quid de vtroque ornatu mulieribus insinuet, audiamus: Similiter & mulieres (inquit) subditæ sint viris suis, vt etsi qui non credũt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore sanctam conuersationem vestram: quarum extrinsecus non sit capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditu cordis est homo, in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Hoc idem sentiens Apostolus Paulus ait: Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro & margaritis, vel veste preciosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatẽ per opera bona. Patet igitur, quod mulieribus omnis superfluus & meretricius apparatus interdicitur, per quem ad concupiscẽtiã earum inflammari valeant intuentium corda. Ornare se, vt viris propriis placeant, cum verecũdia & sobrietate licet illis. Nam vir & mulier in matrimonio copulati, mutuo se debent diligere, atque vt inuicem sibi complaceant, se possunt ornare (cum honestate tamen & sobrietate, sicut dictum est) quia vna caro sunt, prout Christus & ecclesia. Debet quoque mulier viri subesse imperio, quemadmodum anima fidelis domino Iesu Christo. Indissolubiliter mulier per sacramẽtum matrimonii coniungitur viro perhibente domino: Quos Deus coniunxit, homo non separet: sed longe efficacius, rationabilius, indissolubiliusque anima per charitatis vinculum proprio conglutinata esse compellitur autori: verum si mortali viro maculoso & peccatis onerato, vt placeat mulier, conceditur illi se decenter ornare, quanto magis animæ Christianæ congruit, vt suo accepta sit sponso immortali, omnipotenti, omnique dignitate ac virtute perfecto? Cæterum qualis est iste sponsus, talia esse oportet ornamenta spõsæ: quæ profecto nequeunt esse condigna, nisi largiantur à sponso. Per se enim sponsa infirma est, pauperrima, ignobilis, deformis, & supra modum à sponso cælesti longe dissimilis: quamobrem sola sponsi dignatio & spontanea illius bonitatis affectio ipsam prouehit, vt sponsæ vocabulum, gradum sortiatur & actum. Quæ vniuersa in momẽto amittit, si spreta humilitatis virtute, & propriæ vilitatis cognitione neglecta de sibi collatis beneficiis superbire præsumpserit. Tunc quidem de sponsa efficitur ancilla, de charissima aliena, & de propinqua omnino remota. Hinc aperte colligitur, quãtę efficacię sit quantũque sublimari à Deo, & spiritualibus ditari muneribus, atq; charismatibus mereatur ornari humilitas sancta, quę si animę fideli sit copulata, ipsam vnigenito Dei filio coniungit in sponsam: si verò ab eadem sit longe, repudiatam & adulteram facit. Quum enim animam quum Dei sapientia hac virtute insignitam esse perspexerit, non potest contemnere, neque præterire, quin ad illam declinet, suamq; in eadem collocet mansionem, necnon plurimis exornet virtutibus, quarum actu & vsu nunc delectabiliter eleuetur in Deum, nunc vtiliter cõuersetur cum proximo: ac etiam sic per ipsas humana disponat negocia, & mores corrigat, quatenus Deo & hominibus amabilem se reddat. Sũt quippe quædam, quæ gratis a Deo diuinitus infundũtur, & se possidentes in vniuersorum constituũt finem, & sunt nonnullæ, quæ non sine labore humanaque industria acquiruntur, & cum ipsis atq; pro ipsis certantes dirigũt ad Deum, qui est creaturarum omnium finis. Porrò quæ infunduntur, theologicæ: quæ verò acquiruntur à viris eruditissimis, cardinales nuncupantur. Cęterum quanuis earum virtutum diuersi sint actus, vna tamen est intẽtio, connexio vna, & idem finis: vt (videlicet) placeat Deo, ipseque Deus agnoscatur, diligatur, quæratur, inueniatur, & discessuri ab ipso in ipso feliciter maneant. Sunt nanque virtutes, de quibus loquimur, latiusque locuturi sumus, dona sponsalia, preciosa monilia, & gemmæ cælestes, quæ in fragilitatis remedium, peregrinationis solatium, pugnæ auxilium, medium promerẽdi, & patrocinium triumphandi à sponso sunt prę rogata huiusmodi humilibus. Nam quemadmodum ipsi humiles se deprimendo descendũt: ita virtutum eis scala tribuitur, vt ascendant. Ascendunt vtique postea, si tamen descendant prius. Descensus primum ad conualles fit, deinde ascẽsus ad montes. De conuallibus transit anima ad montes, & de cognitione sui proficit ad intelligẽtiã Dei: atq; de virtutib. moralibus mediantib. infusis ad notitiã trahitur diuinarũ. Quod figuraliter dominus perhibens ait: Quũ fueris inuitatus ad nuptias, recũbe in nouissimo loco, vt qui te inuitauit, dicat tibi, amice ascende superius. & tũc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Cur verò ipsam proposuerit parabolam, subnectis inquiens: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Propheta quoque idem express it, quando ait: Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis, qui man-

1.Pet.3 · 1.Tim.2 · Mat.19 · Luc.14 · Psal 126

dominus, docet vt magister, cohabitat vt frater, nutrit vt mater, protegit vt custos, hortatur vt pater, blanditur vt amicus, amplexatur vt sponsus, illustrat vt veritas, præuenit vt bonitas, se manifestat vt lux, loquitur vt verbum, dulcorat vt sapientia, salutemque præstat vt vita. Nemo (vt arbitror) nisi sit imbutus ab illa, illiusque spirituali sit alligatus connubio, horum, quæ dicta sunt, valet mysteria arcana perstringere, voces, affectusque ipsius agnoscere, accessus & recessus eius causas rimari. Ad hoc intelligendum quanta opus sit gratia, quàm necessaria sit prudentia, & quàm opportunum sit non vagari extrinsecus, sed habitare secum, qui legit intelligat. Nam (perhibente Apostolo) animalis homo non percipit ea, quę Dei sunt: spiritualis tantum homo, qui diiudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur, in quo habitat Christus, per spiritum scrutatur etiam profunda Dei: nouitque discernere, nedum quæ à Deo donata sunt ei, verumetiam Satanæ non ignorat astutias. Ipse nanque tortuosus coluber nouas meditatur fraudes, insuetasque parat insidias, nunc fugam simulando, nunc mulcendo leniter, nunc vera dicendo: interdum quoque minas infert, atque tetras & horridas ingerit species, verba interserendo blasphemiæ. Sæpissime etiam se in angelum transfigurat lucis, malumque sub tegumento boni persuadens, vt neophitorum & pusillorū deceptat animum. Deceptionis nonnunquam laqueos tendit, & tenebras (quātum illi fas est) cordi infundit, atque rationali oculo obicem conatur immittere, ne à spiritualibus viris ipsius detegantur argumenta, præstigiaque soluantur, sed (iuxta sapientis sententiam) frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, eorum (videlicet) qui habitantes secum supra sui cordis vigilant custodiam, pro posse negocia exteriora deuitant, proximorum conuersationem fugiunt, interiora diiudicant, spiritualia cogitant, & contemplantur cælestia. Horū profecto personas & studia Propheta significauit dicens: Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuabit se supra se. Leuant vtique de quibus loquimur, solitarii sedentes & tacentes se supra se non per elationem & mentis tumorem sicut ille, qui dixit in corde suo: Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, super astra cæli exaltabo solium meum, similis ero altissimo, sed per cordis munditiam, orationis frequētiam, meditationis studium, deuotionis gustum, atque desiderium æternorum, cò sublimius, eoque securius, quò sedent quietius, orant ardentius, visitātur crebrius, rapiuntur dulcius, seque agnoscendo custodiunt arctius. Talibus siquidem exercitiis occupati vt turris efficiuntur Dauid, ædificata cum propugnaculis, ex qua mille pendent clypei, omnis armatura fortium. Merito tanquā turris Dauid perhibetur esse mens eorū, qui introrsus intra cordis secreta residentes, & se supra se frequenter erigentes, semperque retrorse aspiciētes, atque mundantes, etiam ad sensuum corporalium ianuas, spirituales excubias ponunt pro ipsius tuitione atque defensione, neminem aduersariorum introire patientes, qui valeant eius puritatem corrumpere, obnubilare lumen, intētionē euertere, deprauare sensum, & voluptuosas, perniciosasque suggestiones ingerere. Sepiunt siquidem aures suas, & firmissimis diuini timoris obstruunt seris, ne detractionum & obscœnarum voluptatum ac blasphemiarum horribilium, seculariumque fabularum per easdem audiant verba, & commaculetur cordis eorū puritas, repleaturque phantasmatibus impudicis & cogitationibus immundis. Oculis quoque apponunt custodiam, ne species intueantur, quæ ad concupiscendum eas emolliant animum, pudicitiæ virtute decoratum. Memores quippe sunt dominici sermonis dicentis: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Sunt enim aures, oculi, & sensus cæteri ianuæ, per quas nisi diligentissime obseruentur, ad animam spiritualis ingreditur mors, quod pene innumerabilium exemplis, qui diuina sunt trāsgressi præcepta, necnon multarum probari potest autoritatibus scripturarum, quas breuitatis causa prætereo, cum etiam eruditis & intelligentibus viris noscātur esse notissima. Has profecto ianuas, quicunque sub discretionis censura coercet, tentationes plurimas abigit, interioris hominis tenet munditiam, affectu sepissime eleuatur in Deum, delectabiliter vacat sibi, & cordis sui cogit tus conscientiæ contuetur in speculo. In corde nanque bonæ in eodem originem cogitationes habent, & malæ. Porrò quemadmodum bonus homo de thesauro suo profert bona & malus mala: æque de cordis arcano censendum esse non ambigo. Cor quippe, in quo habitat Deus, sapientia reclinat, infusa est charitas, fides viget, nutritur spes, cæteræque sunt radicatæ virtutes, cogitationes proculdubio ex se parit bonas, desideria ignita, cōsilia vera, affectus pios, gemitus humiles, atque deuotionis dulcia vota. Hoc propheta præcipuus exprimere voluit dicens: Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquię cogitationis diem festum agent tibi. Hoc idem innicauit sapiens, quando ait: Mens iusti tanquam iuge conuiuium, in quo (videlicet) conuiuio diuinorū eloquiorum degustantur alimenta, instituta formantur moralia, sacramenta contemplantur mystica, virtutum meditantur magisteria, redēptionis patefiunt mysteria, supernorum prælibantur gaudia, amoris promuntur cantica, pacis percipiuntur oscula, primitię hauriuntur spiritus, idq; interdum sentitur ex Dei munere, quod carnalis auris non valet percipere, aspicere oculus, nec lingua diserta fari, neque humanum gustare palatū, quoniam spirituale est, pręcelsum, inæffabile, atque

que diuinum. In hoc (inquã) humilis mentis cõuiuio ò quàm sæpe discumbere dignatur sapientia, non vt ipsa alimenta in eo apposita sumat, sed vt absque sui diminutione eroget, propria deliciis plena, nectareque referta, quarum vsu interni roborantur sensus, & ipsa mens renouatur de die in diem, crescit, & proficit in virum perfectum, adeo vt eandem non sicut prius secũdum carnem cognoscat sapientiam, sed verbum in principio sine initio de patre genitum, ipsi consubstantiale, coęternum, carne passibili indutum propter nos, quatenus suo nos mũdaret lauacro, cruore redimeret, morte saluaret. Huiusmodi profecto sunt quotidiana perfectorum virorum & humilium cor defercula, eorum, scilicet, qui ambulant, in spiritu, qui spirituali verbi Dei effecti sunt digni connubio, qui immemores eorum, quæ retro sunt, se ad anteriora extendunt, & brauium prosequentes supernæ vocationis vt apprehendant in quo & apprehensi sunt, fiantque adhærentes ei vnum in vno per vnum. Impiorum autem & peccatorum conuiuia ab his sunt longe dissimilia. In eorum quippe mentibus obscœnæ versantur imagines, voluptuosa & carnalia pullulant desideria, temporalium rerum inordinatus viget affectus, cogitationes malæ generãtur, blasphemiæ, odia, æmulationes, ex quibus profecto fiunt homicidia, fornicationes, detractiones, rixæ, contentiones & his similia, quæ in interitũ præcipitant sempiternum. Vniuersa prorsus hæc aliena sunt ab iis, qui secum habitãt, & cordis sui innocentiæ ac puritati insistunt. Vigilant enim, discutiunt, formidant, pugnant, abiiciunt perniciosas, noxias, & inutiles cogitationes procul, cũ oriuntur in corde, ne Dei templum maculent, & faciant ipsum esse pollutum Prophetam imitantes, qui mystice de se loquitur dicens: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Sciunt nanque eadem etiam ex parua morula allicere animam ad delectationem carnis, consensumq; peccati, atque ex inde maxima cum difficultate posse diuelli, vt non prorumpat ad actum, ex quo animæ mors ipsa subsequitur. Hunc delinquẽdi progressum Apostolus Iacob. indicauit inquiens: Nemo enim cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat. Vnusquisq; tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde cũ cõcupiscentia cõceperit, parit peccatũ, peccatũ verò cũ consummatũ fuerit, generat mortẽ. Spirituales itaque, de quibus loquimur, viri tanquam munditiæ zelatores, amatores virtutum, & strenuissimi bellatores obseruant suarum primordia cogitationum, vt intelligant earum qualitates & causas, quatenus totum peccati corpus in suo ortu tenerrimum spiritualis disciplinæ mucrone transfodiant prius, quàm adolescat, & ad maturam delinquẽdi prouehatur ætatem. Hęc itaque est discernendarum cogitationum regula, hæc (inquam) est ad se cognoscendum compendiosa formula, vt vnusquisque ab exterioribus (quantum fas est) feriatus negociis maneat apud se, & veluti iudex in cathedra sedens, omni qua valet, prudentia agnoscere studeat, quales sint cordis sui cogitationes, quales suggestiones, qui insultus, & a quibus qualesve affectiones. Nam qui hęc diiudicare ignorat, prorsus vera sui caret notitia, nec potest ad plenum ac sufficienter purgare se euellere vitia, destituere aduersariorũ machinamẽta, consuetudines malas dissipare, & noxia a corde desideria disperdere, virtutes verò ædificare atq; plãtare. Cũ .n. virtutes & vitia simul nequeant stare, quemadmodũ lux & tenebræ, amarũ & dulce, sanitas & infirmitas, mors & vita, necesse est, vt quicunque cupit possidere virtutes, prius vitia superet, & vsum eorũ a se repellat: quod (videlicet) nequaquam fieri valet, si ambarũ desit experientia pariter & scientia. In incertum profecto currit, & aerem verberat, qui desudat in adeptione virtutũ, & non assuescit habitare secum. Sicut enim omnis gloria filię regis ab intus per prophetã esse perhibetur, ita econtrario omnis deformitas, & confusio filię Babylonis ab intus fore dubitet nemo. Quid (oro) pulchrius, quid gloriosius iusti mẽte, in qua habitat Deus, abundat gratia, Dei elucet imago, & sancti spiritus suauiter degustantur fructus, quos Apostolus commemorans ait: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas? Econtra quid fœdius, quidve contemptibilius corde peccatoris, in quo vtiq; mãsionem facit diabolus, dominantur vitia, concupiscentiæ germinant, impudica scaturiunt desideria, cogitationes peruersæ exuberant, & opera nefaria peragi meditantur? Totum quod in eo est, obliquum est, terrenum, deordinatum, indecorum. Et si interdũ conscientia motus, siue gratia præuentus reddit ad se, & aliquid concipiat boni, cito euanescit, quoniam suffocatur a spinis, seu a cœli volucribus deuoratur, siue supra petram arescit, quoniã radix charitatis in illo deest. Tanquam infructuosa arbor floret quidem extrinsecus temporalium rerum ornata floribus, aut verborum foliis referta, intrinsecus autem coram Deo arefacta, & inutilis est præcidenda & flammis perpetuis concremanda. Ad hoc ideo venit, quia neglexit considerare se, & compunctionis sarculo circa cor terram fodere, atque humilitatis pinguedinem in ipsius radice collocare. Hæc vtique humilitatis virtus est, quæ decorem præstat animæ, fructum profert vitæ restituit hominem sibi, necnon veram de se facit habere notitiam.

Psal. 110 · Iacob. 1 · Psal. 44. · Gal. 5 · Luc. 8

spiritualia in eo geruntur certamina, hebetatur intellectus, affectus frigescit, languet virtus, fides nutat, eiicitur animus, euigilant tentationes, & omne interioris hominis robur debilitatur, adeò vt à planta pedis vsque ad verticem capitis nulla in eo sit sanitas. Hoc Propheta considerans confitendo domino infirmitatemq; suam ipsum deprecabatur dicens: Humiliatus sum vsquequaque domine, viuifica me secundū verbum tuum. Alibi quoque per quendam scriptum legitur: Humiliatio tua in medio tui. Non inquit humilitas tua, sed signanter humiliatio tua, quatenus scias inter humiliationem & humilitatem plurimum distare. Nempe humilis quisq; humiliatus est, nequaquā autem è diuerso quilibet humilitatis est humilis. Humiliatio namque ex diuina interdum agitur dispensatione per se, aliquando verò per alios: nonnunquam ex perpetrati pœna peccati, nunc proprii, quandoque alieni. Non valet humani (vt arbitror) acumen ingenii, neque disertissimus orator lingua explicare ad plenum vel calamo, quot modis, siue quibus ex causis permittente Deo humana in genere humiliata sit species, & singuli particulariter quotidie humilientur. Quæuis aduersitas, quæcunque infirmitas quælibet tentatio, siue à diabolo, siue à carne, seu irrogetur ab homine, omnis labor, omnis dolor, omnis mœror, omnisq; illata persecutio humiliationis est causa. E multis exemplum vnum producā in medium, vt vera nostra esse credatur assertio, quanquam ex propria quisque possit erudiri experientia. Paulum apostolum quanta pertulerit incommoda, quibus humiliatus est, referentē audiamus: In laboribus, inquit, plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter: Ter virgis cæsus sū, semel lapidatus sum, ter naufragium pertuli pro Christi nomine: Nocte & die in profundo maris fui, in itineribus sępe, periculis fluminum, periculis latronū, periculis ex genere, periculis ex gētibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate. De donis verò spiritualibus, & Dei reuelationibus, in quibus cæteris præeminebat, obserua, quid dixerit: Ne magnitudo, ait, reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meę angelus Satanę, qui me colaphizet. Cæterum si, ne præ multitudine gratiarū extolleretur Paulus, qui aiebat: Nihil mihi conscius sum, & gloria nostra testimoniū est cōscientiæ nostræ, & in quo habitabat spiritus sanctus, & charismata exuberabāt spiritualia, & per quē Dei sapiētia loquebatur, humiliationē sustinuit carnis, & tentationū certamina, quid de se cæteri arbitrari debeant, qui corpore corruptibili vestiti patiuntur, velint nolint, in carne famem, sitim, frigus, calorem, lassitudines, ęgritudines, & vexationes maximas ex quotidianis occupationibus, & naturæ necessitatibus in mēte verò ignorantiæ, infirmitatis & cōcupiscentiæ aculeos perferunt? Qui legit, excogitet. Hæ siquidem innumeræ humiliationis materiæ, quæ partim ex primorum parentum pœna peccati, partim pro perpetratis sceleribus, seu vitandis, partim autē pro exercitatione virtutū vel meritorum additamento nobis eueniunt: Deo optime dispensante, nostramque salutem misericorditer procurāte efficiūtur proculdubio nobis valde proficua, si tamē æquanimiter & patienter eadem toleremus gratias agentes Deo & domino nostro Iesu Christo, qui mediantibus his aduersis nos erudire ac humiliare dignatur. Hunc profectum spiritualem in seipso persenserat Dauid, quando domino psallendo dicebat: Bonum mihi, quia humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Vere ex huiusmodi humiliationibus mens iusti nedum discit quàm bonus, quàm pius, quàm misericors, quàm sapiens, & quàm potens sit dominus, verumetiam quantum ipse sit noxius, quàm debilis, quàm vilis, quàm pauper, quàm pronus atq; propinquus ad casum. Nempe ex ipsis congruentissime cognoscit Deum, & cognoscit se. Hanc spiritualem disciplinam Apostolus didicerat, cum dicebat: Libenter igitur gloriabor in infirmitatib. meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Et in alio loco ait: Propter hoc cum placeo mihi in necessitatibus meis, in plagis, in carceribus, in seditionibus pro Christo. Hæc profecto est perfectorū consummata virtus, non solum aduersa multimode ac qualitercunque emergentia patienter ferre, sed etiam cum gaudio, & mentis exultatione, atque gratiarum actione imperturbabiliter sustinere, quod robustissimum militem, virumq; sanctissimum beatum (videlicet) Iob egisse non ignoramus. Is quippe opulentissima à diabolo nudatus substantia, orbatus filiis, & à planta pedis vsq; ad verticē capitis vlcere percussus pessimo, scissa veste, ac capite tōsus, pronus in terram corruens dominum adorauit, & benedixit dicēs: Nudus egressus sum de vtero matris meæ & nudus reuertar illuc: dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Et intulit sermo diuinus: In omnibus his non peccauit Iob labiis suis, neque stultum aliquid contra Deum locutus est. Saluberrima prorsus medicina diuinitus erogata ad animarū profectum est humiliatio memorata, ob quam licet peccatores & iniqui ex ignorantiæ atque impatientiæ vitio deteriores fiāt, perfecti tamē, & Deū diligentes, ac timentes dietim de virtute ascendunt in virtutem meritorumq; suorum non mediocriter aggregant cumulum. Hoc apostolus Paulus suo perhibuit testimonio dicens: Omnis disciplina in pręsenti quidē non videtur esse gaudii, sed mœroris, postea verò exercitatis

Psal. 118. Mich. 6. 2 Cor. 11. 2 Cor. 12. 1 Cor. 4. Psal. 118. 2 Cor. 6. Iob. 1. Heb. 12.

per eam pacatissimum reddet fructū iustitiæ. Minus autem perfectis, & mandata diuina seruantibus, necnon pro adipiscendis virtutibus adhuc desudantibus, ipsa disciplinę humiliatio est medicina quàm optimā, dum interioris hominis detegit vulnera, ad suimet facit eundem deuenire notitiam, quæ sanitatis intelligitur esse origo, atq; ad humilitatem acquirendam medium singulare.

Quibus modis quisque valeat ad perfectionis alta conscendere. Cap. VIII.

TEste experientia didicimus neminem posse ad summa conscendere, nisi per media congrua. Hoc in humanis negociis, hoc in philosophiæ studiis, hoc in virtutum certamine, hoc etiam in spiritualis patet disciplina militiæ. Discurre singula, & verū reperies esse, quod dico. Quis cuiuscunque operis artifex valet esse peritus sine quotidiana occupatione eiusdem? Quis, inquam, strenuus bellatorum dux, aut liberalium artium doctor, seu spiritualis disciplinę commendabilis magister efficitur absque labore, solicitudine, ductore, atque prudentia? Hæc quippe singulis, quæ memorata sunt, rectè conueniunt. Laboribus vtiq; continuis exerceatur, & solicitudinis stimulis agitetur, pręceptoris imbuatur peritia, necnon prudentiæ munere decorari studeat quisquis in omni cuiuslibet conditionis opere desiderat esse perfectus. Da delicatum virū, qui corpus nutriat, laborare perhorrescat, & pati formidet, & talem percipies sub pusillanimitatis iugo pressū semper persistere. Intuere quoque pigrum, & in Dei opere negligentem, & intelliges huiusmodi in suis actionibus deficere, atque vitam suam in tēporali ac spirituali egestate finire iuxta Sapientis sententiam, quæ ait: Per agrum pigri hominis transiui, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidū destructa erat: quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam. Quamobrem pigrum redarguendo intulit dicens: Vsquequo piger dormies? vsquequo de somno resurges? Parum (inquam) dormies, modicū dormitabis, pauxillum manus conseres, vt quiescas, & veniet tibi quasi cursor egestas tua, & mendicitas quasi vir armatus. Considera denique præceptoris rudimenta spernentem, & aduertes cōspicue eū semper discentem, nunquam autem ad culmen scientiæ pertingentem. Postremo prudētię luce priuatum ambulanti cæco equo sine loris, & carinæ absque gubernaculo similē esse nō dubites. Optima vtique media sunt ea, quæ diximus ad perfectionis fastigium dirigentia perseuerantem in actu, si tamen veluti fundamentum operis adsit virtutis affectus. Sane exiguus labor intolerabilis est, solicitudo marcescit, doctor despicitur, & infatuatur prudētia, si ab humano corde proficiendi amor absistat. Nā amanti ardēter nihil videtur esse difficile. Fortis (inquit sapientia) est vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, neque flumina obruent illam. Hoc quippe in peregrinantibus, in nauigantibus æquora, in bella gerentibus, in mechanicis artificibus, in literas discentibus, in negociatoribus, in consultoribus legum, in professoribus iuris, in animarū rectoribus, in prælatis ecclesiarum, in famulantibus Christo, in spirituali agone certantibus inesse reperies. Est namque ignitus amor vis quædā laboranti subministrans vires, ociari non sinens, neque permittens quiescere, aggrediens ardua, dura perferens, donec concupitæ rei dilectatione fruatur, quemadmodum cōtigisse patriarchæ Iacob scriptura diuina cōmemorat. Hic etenim quamuis die noctuque æstu vreretur & frigore, somnusque ab oculis eius aufugeret, seruiuit tamen annis septem, vt Rachelis connubio potiretur, illique præ amoris magnitudine dies pauci esse videbantur. Porrò in omni opere, & in omni negocio tam spirituali quam humano principatum tenet amor, & perseuerantiæ impertitur constantiam ad perfectionis arcem pertingere satagenti. Diligat vtique ardenter, nec sibi parcat, virtutū, & pręcipue, de qua loquimur, humilitatis amator. Currat velociter nō gressu corporis, sed affectu mētis, atq; ab expertis erudiri non erubescat: prudēti vniuersa, quæ agit, moderatione cōpensans. Sciat quoq; nullatenus perfectionis coronam posse mereri, nisi legitime ipse certauerit. Regnum cœlorum, humilitatis (videlicet) virtus, à diebus Ioannis (inquit Dei & hominū mediator) vim patitur, & violenti rapiunt illud, non desidiosi, non pusillanimes, non suimet amatores, sed dimicantes intrepide, indefessi operarii, corde magnanimes, & contemptores sui eandem diligendo pręripiunt. Nec ab re humilitatis virtutem cœlorum regnum esse perstrinxi: tum quia ipsa est ianua, per quam ad cælorum introitur regnum, dicente domino: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnū cælorum: tum quia humilium regnum perhibetur esse cælorum, quemadmodum ore veritatis prolatum est inquiētis: Beati pauperes spiritu (id est humiles non habentes inflantem spiritū) quoniam ipsorum est regnum cælorum: non ait, quoniam intrabunt in regnum cælorum, sed signanter dixit, quoniam ipsorum est regnum cęlorum, vt scias quā grati sint humiles Deo, & quam facile hęreditatem adipiscantur æternam, ad quam prius quàm migrēt de corpore, ipsam possidere dicantur. Quamobrem & Saluator ait: Regnum cælorum intra vos est. In cordibus quippe humiliū regnum cælorū esse narratur, quia sicut in cælo Deum non localiter neque circumscripte, sed essentialiter, potentialiterq; esse confitemur, itero

Marginalia: Prou. 24; Prou. 6; Cant. 8; Matt. 11; Matt. 18; Matt. 5; Luc. 17; line numbers 10, 20, 30, 40, 50.

-cro hoc per prophetam pronunciante eloquio ac dicente: Cælum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum, ita & in cordibus humiliũ eundem esse non ambigimus. Sic enim polliceri dignatus est dicens: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, ac trementem sermones meos? Cernis ne quàm sublimis, quàm præcelsa, quàm commẽdabilis, & quã diligenda sit humilitatis virtus, quæ possessorem suum efficit templum Dei & sanctitatis habitaculum, in quo tanquam in loco sibi placito vniuersorum dominus delectabiliter requiescit, & ad quem iucundè se humiliando declinat. Sanè cũ vnigenitus Dei patris filius, verbum (videlicet) quod erat in principio apud Deum, in beatissima diuinitatis suæ sede cum patre & in patre requiesceret, velletque à patre missus, & ab eo nunquã discedens in temporis plenitudine pro salute hominum naturam nostrę mortalitatis assumere, nõ regiam stirpem, non mentem sanctificatã in vtero, non integritatem carnis, non pudorem virgineum, sed præcipue virtutem humilitatis adamauit in virgine, quemadmodum ipsa Deo iam plena, verbo fœcunda, in spiritu exultans testata est dicens: Quia respexit humilitatem ancillę suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Erant tunc mulieres multæ innuptæ, decoratæ moribus, præclaræ sanctitate, orationi assiduæ incumbentes, Deo placentes, die noctuq; altissimo famulantes, sed humillima eligitur, in cuius vtero per operationem spiritus sancti sacratissima diuinę humanęque naturę sunt celebrata mysteria, prophetarum completa oracula, cõsummatę figurę, & euacuata ęnigmata. Porrò dũ esset rex (sicut legitur) in accubitu suo, paternę (videlicet) glorię gremio, nardus semper virens, semper florens, candore rutilans suauissimũ sanctę humilitatis emisit odorem, & ad se attraxit principem maiestatis regię, atque sacerdotalis dignitatis diademate insignitum, vt non ad tempus, sed perpetuam secum faceret mansionem. O mira dignatio conditoris, qui cum esset omnipotens, summe bonus, plenus sapientia, beatus de se & in se, matrem tamen elegit humilem, quatenus in illa omnes instrueret, quantum illi esset accepta humilitas. Matrem tantum vnam voluit habere, de qua carnem sumeret, & in qua tanquã verus homo humiliter decubaret: multas cupit habere in spiritu, quę illum in se commorandum humilitate alliciant. Pręsto semper est accersitus humiliter in humilium corde recumbere, quanquam ipse sit summus. Excelsus, inquit propheta dominus, & humilia respicit corda, vt in ipsis requiescat, illis conferat gratiam, largiatur dona, suamque exhibeat pręsentiam: alta verò & elata a longe cognoscit. Non enim patitur superbos appropinquare sibi, nec secum aliquod vult habere consortium. Cognoscit quidem illos, sed à longe, vt redarguat, vt corripiat, vt emendet, & ipsi agnoscant se, erubescant de se, compungantur in se, & displiceant sibi. Hoc autẽ quare? Quoniam nõ est voluntatis eius mors impii, sed vt magis cõuertatur, & viuat. Hinc aliquãdo flagella ingeminat, elatis nonnunquam etiam persecutiones accedere, & languores varios eisdẽ euenire permittit, quibus edometur eorum carnis voluptas, tollatur oculorũ concupiscentia, & vitæ superbia conteratur, quę vniuersa humilitati aduersantur, & de cordis habitaculo humilẽ redemptorẽ repellunt, redduntq; animã ignobilem, contẽptibilem, & Dei copulatione indignam. Dei quippe iusto cũ homine iudicio agitur, vt quanto amplius per tumorem mentis se altius erigat, tanto magis in imo despicabilius iaceat. Econtrario autem eo honorabilius humilis coram Deo prouehatur ad summa, quo per vilem sui æstimationẽ se vilipendendo magis collocat in profundo, quod facile diuinarũ scripturarum comprobatur oraculo. Erat vtique Saul prius, quã pręficeretur in regẽ, electus & bonus, ita vt in filius Israel non esset illo vir melior: postea verò, quàm regni susceperit moderamina, cœpit paulatim insolescere, & ceruicẽ cordis erigere, quamobrem diuini præcepti præuaricator effectus, à propheta Samuele audire promeruit: Nonne cum esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es, vnxitque te dominus regem super Israel? Et paucis interpositis adiecit dicens: Pro eo quod abiecisti sermonẽ domini, abiiciet te dominus, ne sis rex. Cæterum cum non omnes humiles exterioribus sublimentur honoribus, atque ediuerso superbi quique minime in conspectu hominem videantur in glorii (id Dei sapientia ordinatissime disponente) elucent tamen nedum coram Deo, verumetiam ante oculos eorum, qui spiritualiter diiudicant omnia, atque æternæ veritatis sunt illustrati splendore, & humilium gratiam, necnon superborum contemptum. In humilibus quippe inhabitantis spiritus Dei fulget præsentia, & redolent quandam cordi innocentiam sanctitatis odore sociatam: atq; cælestis conuersationis imaginem, in elatis autem totum oppositum esse cognoscitur. Consultius itaque est ac eligibilius introrsus per humilitatem Dei ac proprię conscientiæ gaudere testimonio, quàm exterius ad tempus per elationem humana opinione atque temporali dignitate florere.

Quòd sicut superbi dignitates temporales & popularem ambiunt famam; ita humiles easdem fugiunt tam aliorum, quàm sui redemptoris exemplis & admonitionibus eruditi. Cap. IX.

HAbent superbi & seculi amatores hoc proprium secularium dignitatum, seu (si diuino sint mancipati obsequio) pastoralis ministerii principatum ambire, præesse cæteris, omnes præcellere, vulgari fama gaudere,

Esa. 66. Ibidem. Luc. 1. Psal. 138 1. Reg. 15

dere, opera quæ agunt (siqua sunt commendatione digna) proferre ad publicum, ore proprio se laudare, interdum mendaciter, & consciẽtia reclamante, in pręsenti seculo abũdare diuitiis, carnis illecebras concupiscere, & si facultas adsit, etiam easdem opere cõsummare: quid verò post corporis resolutionem habituri sint, nullatenus cogitare. Choreas quoque ducunt, celebrant nuptias delicata amici & sibi similibus parant, in iocis, fabulis, scurrilibusque verbis ac temporis amissione sumunt dies suos, & nisi misericordię manus super eos extẽdatur, & redeant ad se, reatusq; suos agnoscant, atque ipsos contra domini præcepta deliquisse ex corde pœniteat, in puncto ad inferna descendũt. Horum siquidem prosperitas quemadmodum in terrenis & momentaneis rebus est posita: ita repente labitur, & velut vmbra fugit, necnon tanquam non fuerit, obliuioni cito mandatur, quod Propheta sua attestatione confirmans ait: Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani, trãsiui & ecce non erat, quæsiui & non est inuentus locus eius. Non autem sic humiles, & mundi istius contemptores. Omnem quippe quantum valent, & corde despiciunt, & corpore atque conuersatione declinãt huius vitæ sublimitatem & gloriam, non considerantes honoris præeminentiam, sed in ipso exteriori fastigio aduertunt latens periculum, incessabilem curam, necessariam seruitutem, quotidianos labores, laqueos innumeros, breuitatem gloriæ, imminentem exitum, incertũ finem. Sciunt præterea de sibi impẽso ministerio diuino subiiciendos esse examini, & de singulis negociis rationem reddituros coram Deo, qui non potest terreri, aut flecti minis, quia potentissimus est, nec valet seduci fallis persuasionib. vel mendacibus verbis, quia sapientissimus est: nequit quoque subuerti muneribus, seu promissionibus vllis, quia ditissimus est. Cognoscuntur insuper ab eodem vniuersa, quæ ab hominibus geruntur, sine personarum acceptione, & absque aliqua generis siue dignitatis discretione æqua lance pensari, eoque singulos duriora supplicia esse passuros, quo erga subditos crudeliores, inhumaniores circa pauperes, atque in se per tumorem fuerint altiores. Recogitant postremo regũ, principum, & tyrannorum præteritam gloriam decidisse vt arboris foliũ, decurrisse vt fluminis torrentem, ac defecisse vt dormientes somnium & breuissimam apud mortales post illorum exitum remansisse memoriam, quæ profectò nil eis contulit, nil profuit, nilque complacuit. Sui denique pertractant secum vitam redemptoris ab iis, quos supra memorauimus, longe dissimilem. Ipse nanque quum verus esset imperator, pontifex summus, princeps regum, cunctorum dominus, cæli ac terræ gubernator ac conditor, parentes nihilominus secundum carnem voluit habere pauperes, apud vulgus ignobiles & infirmos, sed coram Deo locupletes gratia, decoratos virtutibus, meritisque sublimes. In ortu suo quamuis multitudo militiæ cælestis mira cum iubilatione, gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis cecinerit: reclinari tamen voluit non in molli stratu aut coopertorio deaurato, sed super fœnum asperrimum in præsepio iumẽtorum, in diuersorio collocatus tanquam egenus & aduena, ignotus & vilis quatenus contemptũ doceret mundi, & exemplum præberet humilitatis à suis professoribus imitandum: in progressu verò suæ conuersationis omnis tẽporalis dignitatis spõtanea abrenunciatio, necnõ virtutis huius præclara elucet imago. Nam quum populus Iudæorũ cernẽs miracula, quæ in iis qui infirmabantur, faciebat, super seipsum regem præferre meditaretur, latenter aufugit, insinuans per hoc regnum seculi istius non esse appetendum, sed regnum Dei esse quęrendum, quod in futuro seculo humilibus pollicetur. Illos profectò honores illasq; cathedras dignitatũ veritas ambiri suadet, quę carent metu, finem non habent, & absq; peccato, ac sine vlla inuidẽtia possidẽtur, ad quas non erumpit hostis, non appropiat tentator, neq; elatus ingreditur. Imitatur igitur humilis discipulus magistrum suum cælestem, in quo omnium fulget disciplina virtutum, omnis religionis forma, omnis institutio sanctitatis, omneque sapientiæ documentum, ita vt qui deuiat ab eo quod instruxit verbo, & opere consummauit, in tenebris ambulet, gradiatur in interitum, patiatur insidias, sępeque tentationibus superetur. Ipse namque lux est indeficiens, custos non dormitans, inuincibilis virtus, veritas non errans, imperturbabilis pax, & sine termino vita: cui proculdubio obtemperare est debitum, famulari salus, sequi merces, videre gaudium, laudare iubilus, atque frui beatitudo perfecta. Quamobrem maxima dixerim redargutione dignum, æternoque merito plectendum esse supplicio, quisquis tanto pręceptori tam vtilia imperanti, & tam ineffabilia præmia pollicenti obedire neglexerit, illũ imitari contempserit, atque audire dissimularit, pręcipue quũ Deus sit operatus in homine. Dei virtus sit humiliata pro homine, Deique sapientia sit locuta per hominem, vt (videlicet) eundem hominem de ignorantiæ eriperet tenebris, de spiritualis seruitutis excuteret vinculis, de peccatorum solueret debitis, de vitiorum erueret retibus, necnon de mortis æternæ liberaret faucibus. Sane nihil propter se ipse dominus letus egisse cognoscitur, quippe quum nullius egeat, sed propter hominem, qui inobediendo perierat, atque ab ingenita dignitate superbiendo ceciderat. Hinc se humiliãdo Dei filius propter hominem serui suscipiens formam, & patri vsq; ad mortem obediẽs factus, humilitatis monita salubria

Psal. 36.

bria exhibuit dicens: Discite a me quia mitis sũ, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Discite (inquit magister cœlestis & veritas, quæ non mentitur) a me non perpetrare miracula, non futura prædicere, non supra mare sicco ambulare vestigio, sed mundum spernere, carnis illecebras abhorrere, honores fugere, dignitates ac primatus cõtemnere, ne similes Pharisæis sitis, qui amant primos accubitus in cœnis, in synagogis cathedras, salutationes in foro, & ab hominibus vocari rabbi, quæ vniuersa habere cõ cupiscũt seculi istius dilectores, qui ignorãt Deũ præuaricant legem, nesciunt se, & præferunt visibilia inuisibilibus, carnalia spiritualibus, temporalia æternis, atque terrena cælestibus. Discite præterea a me tolerare aduersa, pati conuicia, opprobria sustinere, contumelias patienter audire, non reddere malum pro malo, neque maledictũ pro maledicto referre, sed econtrario maledicẽtibus benedicere, orare pro persecutoribus, atque pro inimicis vestris veniam postulare. Ego enim a meis persecutoribus eadem æquanimiter perpessus sum pro vobis, contumelias, videlicet, irrisiones, obiectiones falsas, flagella, sputa, alapas, coronam spineam, potum fellis, & ignominiosam mortem crucis, quia mitis sum & humilis corde. Me imitamini, vestigia mea sequimini, nõ eorum, qui terrena sapiunt, magna appetunt, sublimia quærunt, si mei vultis esse discipuli, moribus estote mites, & humiles corde. Hęc plane sũt instituta mea, quæ præbeo vobis: hæc exempla mea quæ relinquo vobis: hæc, inquam, pręcepta, quæ mando vobis, vt ea memoriæ commendetis, & opere perficiatis, quoniam in ipsis est exuberans iustitiæ fructus, copiosa merces pax mea, via ad vitam, & ianua, quæ perpetuum introducit ad regnum. Per hanc quippe humilitatis & contẽptus seculi, necnon crucis baiulandæ post domi nũ angustam ianuam intrare contendite, vt pertingere valeatis ad vitam. Nam quamuis arcta in ingressus sui principio esse videatur desidiosis, pusillanimis, & se immoderate diligentibus, patientibus tamen voluntarie, Deũ ex toto corde amãtibus, proficiẽdi desiderio accensis, Christi imitatoribus, atque humilibus quotidie efficitur latior, & via planior. Nec ab re. Nam experientia sectãdæ humilitatis, virtutum vsus, & perferendæ crucis assuefactio reddit iugum Christi suaue & onus leue præ dulcedine gustatę deuotionis, & perceptione internæ quietis, quæ communicatur humilibus, & pro domino viriliter decertantibus. Non enim impius & immisericors est Deus, vt obliuiscatur laboris & fatigationis seruorum suorum, qui singulis pene horis dimicant, vt carnem subiiciant spiritui, animum virtuti, & mentem Deo, oderuntque sponte animam suam in hoc mundo, vt in seculo illam valeant possidere futuro.

Luc. 16.

Quòd Christi militibus sit indicta pugnandi necessitas, & perseuerantibus palma victorię reseruata, necnon quales sint, cum quibus oporteat eos habere aggressum. Cap. X.

QVemadmodum cũ hostibus visibilibus confligentibus duplex est apposita cõditio, pugnandi scilicet necessitas, & victorię palma: ita & Christi militibus in ecclesię cãpo aduersus aereas & inuisibiles potestates bellãtibus eadem est indicta lex. Vt igitur sciamus, cũ quibus inuisibile nos oporteat habere certamen, Apostolum audiamus, quid dicat: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinẽ, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spirituales nequitias in cælestibus. Tales siquidem sunt aduersarii cum quibus inducitur nobis habere congressũ vt nullatenus velint nobis esse placabiles. Quãto enim magis conspiciunt nos desudare in bello, aut præ nimio labore, ac animi pusillanimitate in acie prælii non posse persistere, tanto amplius erga nos robusti fiunt, atque in nostro exitio promptiores. Non cedunt metu, non terrentur minis, non spiritualibus verberibus conquiescunt, quin potius lacessiti indignantur acrius, repulsi contẽdunt accedere propius, prostratique nobis inimicantur vehementius, de nostris congratulantur malis, & nostris gloriantur casibus, quantum in ipsis est, omni pene hora certamina commouẽt, tendunt laqueos, insidias parant, tentationes inferũt quatenus tædio affecti, seu fraude, aut virtute superati suos nos faciant esse captiuos. Illorum siquidem importunitas, eorumque sæuitia certãdi nobis necessitatem imponit, quos eo facilius vincimus, quò ardentius de Christi bonitate fidentes contra eosdem audaciores sumus. De Dei & domini nostri Iesu Christi suffragio, & non de propriis viribus fiduciam habere debemus, quum hostes nostri sint fortiores nobis, callidiores & assuefactiores in prælio, sublato à nobis alieno pręsidio. Nam ex nobisipsis infirmi sumus, ignari, inexperti (comparatione eorum) & ad casum proni. Quamobrem ex medullis cordis gratias agere debemus redemptori nostro, si qua in nobis est resistendi virtus, si quod lumen eorum astutias discernendi, si quod tolerandi robur, & si quod desiderium proficiendi. Omne quippe datum optimum (sicut scriptum est) & omne donum perfectũ de sursum est descendens a patre luminũ, apud quẽ non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio. Ab ipso quidem nedum habemus quod sumus, verumetiam quod intelligimus, valemus, & laudabiliter volumus. Ipse nanque vires ministrat, prębet auxiliũ, pręstat desiderium, proponit precium, pollicetur & pręmium. In pręsentiarum etenim profert precium, quod tribuat: in futuro autem pręmiũ, per quod beatos faciat. In pręsẽti (inquam) requiem largitur post labores: in futuro ve

Iac. 1.

rò beatitudinem retribuit post triumphum. Non coronabitur (inquit vas electionis), nisi qui legitime certauerit. Proinde pugnare non desinat, qui coronari affectat, sed neque humiliare se renuat, quisquis victorię palmam expectat. Qui se humiliat (ait veritas, quę non mentitur) exaltabitur. Humiliat vtique se in pręsenti, exaltabitur in futuro, de imis ad summa, & de terris ad cœlos conscendet. Hęc profecto virtus humilitatis, de qua sermo nunc agitur, via est, quę post peregrinationē ducit ad patriā. Hęc, inquam, est corona regia decorata gemmis, margaritis ornata, auroque contexta: quam dominus Iesus post agones duros cōmilitonibus suis largiri dignatur. Non quidem segnibus, non ingratis, neque dimicare formidantibus, sed vsque ad sanguinem decertantibus, patiētibus, & perseuerantibus pręrogatur. Bellatorum quippe corona est non mortalis manu artificis fabricata, sed sudoribus iustorum, necnon summi opere, ac munere conditoris. Nempe qui verbo suo vniuersa creauit ex nihilo, hāc per sui eloquiū verbi dignatus est componere, ornare, atque contexere. Quantis illam extulerit pręconiis, quibusve lapidibus associatam esse ostenderit preciosis sedens in monte, & discipulos docēs testificatus est dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorū est regnū cęlorum. Locuturus enim multa de legalibus institutis, de virtutibus moralibus, & de beatitudinibus futuris ab ipsa humilitate tanquā à radice cęterarumque custode virtutum exorsus est fari: Beati (ait) pauperes spiritu, videlicet, humiles, timentes Deum, & non habentes inflantē spiritum, cuius profecto est proprium mentem in sublime attollere, distendere, decipere, & prosternere. Non aliunde Dei sapientia, quàm ab humilitate inchoare debuit, ipsam pro aliarum fundamento virtutum in imo constituens. Nouerat quippe ille qui loquebatur, quòd superuacuè ędificat virtutum actus, qui humilitatis caret fundamēto, atque illam absque hac virtute minime posse perseuerare structuram, quę flantibus ventis, & quotidie impinguentibus vndis impellitur ad ruinam. Fundamentum (inquit Apostolus) aliud nemo potest ponere, pręter id, quod positum est, quod est Christus Iesus, qui ait: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Videsne quàm congrue, quam prudenter & optime de virtutibus sermonem habiturus ab humilitate sumpsit exordiū quatenus agnosceremus illam reliquarum, sicut dictum est, fundamentum esse virtutum, atq; spiritualem coronam pugnantium, in qua disponendę essent & cæteræ, prout ipsius verbi narrationis ordo declarat? Quum enim dixisset: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, repente intulit inquiens: Beati mites, quoniā ipsi hæreditate possidebunt terram. Mites sunt, qui detractiones, contumelias, damna, & opprobria ab hominibus illata æquo perferunt animo, non remurmurantes, neque reddentes malum pro malo, vel maledictū pro maledicto, sed in bono vincentes malum, dominum & præceptorem suum imitantes, qui sicut ouis ad occisionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente se, sic non aperuit os suum. Submissa mites loquuntur voce, humanitatis & charitatis verba edunt, ignorant contradicere, renuūt de sibi obiectis excusari: in moribus quoque circunsepti sunt, in incessu maturi, in bonis proximorū creduli, & in obsequiis eorum semper parati, diligentes ex corde ac de humilitatis thesauro, quod gerunt in mente, amabilia atque vtilia promentes, non minus verba quàm opera. Istis quidem peracto certamine terrę possidenda pollicetur hæreditas, non huius, quę spinas & tribulos germinat, & quę reptilibus ac iumentis, iustis & peccatoribus est communis: sed illius, quam Propheta videre cupiebat, quum diceret: Credo videre bona domini in terra viuentiū, in qua (videlicet) nulla erit rixa, nulla aduersitas, nullusque hostis, contra quem pugnare oporteat sicut in hac, in qua degimus, confligimus, & ploramus: vnde post mites beati etiam dicuntur qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Lugentes beati rectè humiles nuncupantur: qui enim pro amissione coronę, aut pro illatis iniuriis, seu pro qualibet causa plorant humana, nequaquam censentur esse beati, sed infelices & miseri. Humiles verò quum redeunt ad se & discutiunt, quales sint, quantis sint onerati peccatis, quot astricti vinculis, quam multis beneficiis obligati, necnō in quali sint detenti custodia, compunguntúrque, suspirant, gemunt, vbertimque prorumpunt in lachrymas Prophetæ exemplum tenentes, qui dicebat: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Lugent itaq; frequenter humiles, & interioris cubiculi stratum rigant, vt delictorum suorum maculas tergāt & cōpunctione flebili debita soluant, ac malæ consuetudinis nexus dirumpant, valeantque cū Propheta cantare: Dirupisti domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Cæterum quum peregrinationis suæ miserias meditantur, & cœlestis Hierusalē considerant gaudia, necnon ab his se abesse conspiciunt, ex humillima deuotione commoti, ac tacite resoluti in fletum ingeminant dicētes: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus: sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus: Conuersique ad dominum inquiunt: Educ de custodia animā meā ad confitendum nomini tuo. Merito igitur humiles taliter lugentes consolationem à Deo promissam cum exultatione indubitatæ spei expectare debent, de qua in Apocalypsi per Ioannem sic scribitur: Et absterget Deus omnem lachrymam ab

Luc 14. Matt. 5. 1. Cor. 3. Matt. 11. Matt. 5. Psal. 26. Psal. 6. Psal. 115. Psal. 41. Apoc. 21.

oculis eorum, & non erit amplius neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Pro hac siquidem degustata parumper futura cōsolatione refecti robustiores quàm prius erant efficiuntur in bello, & ad percipiendum charismata meliora, atque ad consequendum brauium perfectionis virtutum humilibus destinatum, fiunt quotidie promptiores. Quamobrem congrue post lugentium studiū sub infertur à domino: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Nempe illi esurire & sitire iustitiam dicendi sunt, qui virtutum afflati amore, & proficiendi desiderio animati errata corrigunt, amplectūtur ardua, & quę retro sunt obliuiscentes ad anteriora se exercendo extendunt, corpus suum fame, siti, frigore, & nuditate conterunt, vigiliis, ieiuniis, laborib. attenuant, nullam sibi, quantum eorum naturæ valetudo admittit, impertinentes requiē præ sui dulcedine conditoris, & adeptione virtutum. Omni quippe tēpore in omni negocio custodiæ suæ inuigilant, nihil indiscussum, nihil prætermittētes inordinatum, quod à virtutum disciplina discordet. Tanquam acerrimi bellatores aduersariis suis nunquam terga vertunt, nunc cum visibilibus decertantes. Esuriei nanque & iustitiæ siti accensi, nil se esse arbitrantur, atque nihil rectū agere, quod non sit redargutione dignissimum, tametsi quotidie proficere satagant, sicque eorū conuersatio cæteris norma iustitię, religionis forma, sanctitatis speculum, & perfectionis exēplar. In eisdem humilitatis suadente virtute, professores quò sunt ditiores meritis, gradu sublimiores & feruentiores charitate, eò se existimant viliores, infirmiores, atque minores. Ex hac itaque humili consideratione sui vehementius inardescūt iustitia saturari. Quod quia in hac peregrinatione obtinere sufficienter iuxta eorum vota nequeunt, domino depromunt cum propheta & dicunt: Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo, satiabor quum manifestabitur gloria tua. Interim vero bonis operibus ac misericordiæ actib. insistunt, quatenus promissæ mercedis adipiscantur gloriam. Sic enim post esuriem, sitimque iustitiæ subintulit dominus: beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Optimum profecto opus est egenorum & inopum calamitatibus misereri, illis auxilium præstare, nec non in paupere Christum dominum cibare, potare, vestire, hospitari, ac visitare. Nam seculum in extremo tempore iudicaturus postquā à dextris positis ouib. dixerit, Venite benedicti patris mei, possidete regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi: esuriui enim, & dedistis mihi manducare: & reliqua, quæ in euangelio plenissime continentur, concludet sic: Amen dico vobis, quandiu vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Magna dignitas pauperum Christi personam gerere, ipsiusque imaginem exhibere in seculo. Merito igitur misericordiam consequetur à Christo, qui Christum veneratur in paupere & illi humanitatis præbet officium, qui eius non abhorret sordes, personam non despicit, nec vilipendit statum, sed honorat vt dominum, famulatur vt Christo, amplectitur vt fratrem, eumque diligit tanquam regni consortem. Nempe æterni regis filii spirituales nuptiæ non de diuitibus, potentibus, regibus, principibus, doctoribus aut nobilibus repleti fuisse referuntur, sed de personis secundum seculi opinionem infimis atque abiectis. Sic enim legitur dominum dixisse: Exi cito per vicos & exitus viarum, & cęcos claudos, pauperes, ac debiles compelle intrare, vt impleantur nuptiæ meæ. Et Paulus: Videte, inquit, vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potētes, non multi nobiles, sed quę stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortes: & ignobilia huius mundi & contemptibilia elegit Deus & ea quæ non sunt, vt ea quę sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Maximam siquidem fiduciam consequendæ misericordiæ in futuro seculo habere debent, qui cū humilitate cordis & pietatis affectu interioris sui hominis munditiam custodientes erga egenos & inopes iuxta posse, quoad viuunt, humanitatis obsequia exhibere non cessant domini perficientes mandatum, qui ait: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt quum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula: quæ profecto sicut humilibus & misericordibus, ita & mūdis corde promittūtur à domino, quum dicit: Beati mūdo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Opportune satis in hac spirituali humilitatis corona diuersarum gemmarum, id est, virtutum, varietate decorata inseritur etiam cordis munditia, quæ Deum consummato feliciter huius præsentis exilii termino videre merebitur. Nam quemadmodum in certamine ambæ copulatæ sunt, atque in eadem sede humani cordis resident, & perficiuntur: æquè & amatores suos in regno cælorum pariter faciunt esse beatos. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: & beati mundo corde, quoniā ipsi Deum videbūt, quod idem est. Nam esse in regno cælorum nihil aliud est, quàm videre Deum. Quæ proculdubio visio atque cognitio vita ęterna est, perhibente domino: Hæc est, inquit, vita ęterna, vt cognoscāt te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Mūditia itaque cordis est ipsum cor liberum custodire ab omni cogitatione & affectione polluta, noxia, obliqua, atque elata. In quo enim ista quę memorata sunt, vigent ac versantur, infectum est, deforme, maculosum, & cæcum: vnde minime valet

Matt. 5. Psal. 16 Matt. 5. Matt. 5. Luc. 14 1. Cor. 1 Luc. 16 Matt. 5. Ioan. 17.

valet Deum cernere, qui solum propter sui fulgorem atque candorem à mūdis cordibus intuetur. Sicut autem in animam maleuolam non ingreditur sapientia, ita eadem non conspicitur à scelestis & superbis hominibus corda fœda & voluptuosa gerentibus: quoniam illis auersa est eiusdem sapientiæ claritas, prout solis istius visibilis oculis ægris odiosa est lux. Quamobrem studeat mundare cor nedum à perniciosis & obscœnis cogitationibus, ac affectionibus: verumetiam ab inutilibus & vanis, quisquis fructus & muneris huius munditiæ particeps esse desiderat. Cæterū quum istius virtutis merces perfecta in futuro seruetur, sicut per Prophetam de electis dicitur: Quia videbunt regem in decore suo: potest tamē in hac vita ex parte vtrunque gustari & videri per speculum in ænigmate fide mediāte, qua purificātur corda fidelium, & oratione assidua, quæ reddit animam præsentem Deo, atque sedula exercitatione virtutum, quæ faciūt ex frequēti vitiorum ac tentationum triumpho bellatorem egregium interna pace potiri: quod propriè humilium, & filiorum Dei est gloria. Proinde post cordis munditiam prudentissime additum est: Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Pacifici non incongrue cēsendi sunt illi, qui omnes cordis sui & corporis inordinatos affectus, seu motus rationis subiiciunt seruituti: semper gladium spiritus tenētes euaginatum aduersus aereas potestates: minime templum Dei maculare permittentes, corporisque membra sub temperantię loris cohibentes, ne veluti iumēta indomita per illicita vagentur, efficiaturque mens, quæ debet esse pace referta, tumultuatione concussa. Porrò dominus noster, qui est vera pax, illāque ex hoc mundo discessurus & ascensurus ad patrem dedit discipulis suis tunc præsentibus, & futuris reliquit: pacem diligit, & in pacificorum libentissime reclinat habitaculo, atque cum eisdem moram trahens non modicam bonorum suorum ipsos facit hæredes. Filiis quippe paterna debetur hæreditas, maxime humilibus diligentibus, patri obtemperantibus, & cum eo continue commorantibus. Nam filius iunior, de quo euangelicus textus eloquitur qui peregre profectus voluptuose degens consumpsit patrimonium, quamdiu absens stetit à genitore, filii dignitatem amisit: quū verò in se reuersus proprium agnouit errorem, quod perdiderat, recepit addito sibi annulo, præstitis calceamētis, & occiso pro ipsius reditus gaudio, vitulo saginato, quæ vniuersa sunt gemmę filiorum, & ornamenta præcipua. Quamobrē beatus nuncupauerim esse pacificos, qui in hoc seculo post laborum spiritualiū certamina, pacis gaudium degustant intrinsecus, tanquam hęreditatis æternę primitias: quam vtique hæreditatem perfecte consequētur, quum peruenerint ad requiē sempiternam, & illis veluti charissimis filiis Dei manifestabitur gloria, dicen e Ioāne Apostolo: Charissimi filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quòd quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Ad hanc visionem Dei filiis atque humilibus in cælo reuelatam triumphaliter etiam intromittuntur, qui cōmunicant Christi passionibus, & pro veritate & iustitia persecuti lętanter occumbunt. Propterea post pacificos beatos dominus esse asseruit, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cęlorum. Commendat dominus his paucis verbis dilectionem, quam erga ipsum gerimus, persecutiones pro iustitia seruanda magnanimiter perferentes. Commendat insuper martyrum constantiam, qui vsque ad tolerantiam immanium tormentorum, ac sanguinis effusionem pro veritate certarunt. Beatos demum fideles quosque esse, denunciat, qui se vt à delictis & facinoribus immunes custodiant, patiēter Dei illata sibi flagella, diaboli tormenta, tentamenta diuersa, & proximorum tolerant irrogata conuitia: sine quibus probationibus quamdiu domino famulantur, esse non valent: hoc Apostolo perhibente, qui ait: Et omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutiones patiuntur: interdum visibiliter, inuisibiliter semper: de quibus viri patientes & humiles (fauente Christi gratia) victoriam assequuntur. Beata plane humilitas sancta, & omni commendatione dignissima, quæ in se continet, & Deo gratos facit, atque de se decoros & honorabiles reddit pauperes spiritu, animo & moribus mites, lugentes laudabiliter, esurientes & sitientes iustitiam, misericordes erga proximos, mundos corde, mente pacificos, & persecutiones pro iustitia patientes. Hos quidem in hac vita ad perfectionem dirigit, & in futuro seculo cum Christo domino gloriosos facit.

Qualia esse debeant ornamenta mulierum secularium, & qualia fidelium animarum. Et de qualitate virtutum, ac earum spirituali ascensu atque descensu. Cap. XI.

CONsueuerunt mulierculæ minus prudentes, & solum ea, quæ carnis sunt, sapientes, quum humanis exponere se volunt aspectibus, tota se ornare industria, preciosis induere pro possibilitate vestibus, fulgentibus margaritis ac gemmis componere, vnguentis & aromatibus delinire, fucatis etiam coloribus interdū facies deturpare, conantes ex hoc diuino operi superaddere peritiam, quasi qui vniuersa creauit, nescierit putrescenti humano corpusculo & vilissimo stercori congruentem tribuere formam, quod quidem est scelus nefandissimum, temeritas maxima, detestanda præsumptio, & delictum penè inexpiabile. Non illis sat est Dei imaginem sua voluptuosa impudentia deformare, nisi pecca

Esa. 33. — 1. Ioan. 3. — 2. Ti. 3. — Luc. 15

10 20 30 40 50

to adiiciant peccatum, & Dei supra se æternam aduocent vltionem. Quid enim est aliud earum damnabile opus, quàm spiritualia intexere retia & laqueos carnales tendere ad capiendas, perdẽdasque insipientium animas, atque ad euigilandam concupiscentiam dormitantem: necnon ad accendendum ardorem libidinis, qui in medullis corruptibilis corporis conquiescit? Tãtorum siquidem criminum ipsæ sunt reæ, quantorum animos ex sua petulanti voluptate in consensum prouocant carnalis illecebræ. Non enim in exteriori tantum homine modestus & laudabilis esse debet mulierum ornatus, sed etiam in interiori, vt suo, qui in cælis est, placeant conditori. Apostolum Petrum quid de vtroque ornatu mulieribus insinuet, audiamus: [1. Pet. 3] Similiter & mulieres (inquit) subditæ sint viris suis, vt etsi qui non credũt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore sanctam conuersationem vestram: quarum extrinsecus non sit capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditu cordis est homo, in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. [1. Tim. 2] Hoc idem sentiens Apostolus Paulus ait: Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro & margaritis, vel veste preciosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatẽ per opera bona. Patet igitur, quod mulieribus omnis superfluus & meretricius apparatus interdicitur, per quem ad concupiscẽtiã earum inflammari valeant intuentium corda. Ornare se, vt viris propriis placeant, cum verecũdia & sobrietate licet illis. Nam vir & mulier in matrimonio copulati, mutuo se debent diligere, atque vt inuicem sibi complaceant, se possunt ornare (cum honestate tamen & sobrietate, sicut dictum est) quia vna caro sunt, prout Christus & ecclesia. Debet quoque mulier viri subesse imperio, quemadmodum anima fidelis domino Iesu Christo. Indissolubiliter mulier per sacramẽtum matrimonii coniungitur viro perhibente domino: [Mat. 19] Quos Deus coniunxit, homo non separet: sed longe efficacius, rationabilius, indissolubiliusque anima per charitatis vinculum proprio conglutinata esse compellitur autori: verum si mortali viro maculoso & peccatis onerato, vt placeat mulier, conceditur illi se decenter ornare, quanto magis animæ Christianæ congruit, vt suo accepta sit sponso immortali, omnipotenti, omnique dignitate ac virtute perfecto? Cæterum qualis est iste sponsus, talia esse oportet ornamenta spõsæ: quæ profecto nequeunt esse condigna, nisi largiantur à sponso. Per se enim sponsa infirma est, pauperrima, ignobilis, deformis, & supra modum à sponso cælesti longe dissimilis: quamobrem sola sponsi dignatio & spontanea illius bonitatis affectio ipsam prouehit, vt sponsæ vocabulum, gradum sortiatur & actum. Quæ vniuersa in momẽto amittit, si spreta humilitatis virtute, & propriæ vilitatis cognitione neglecta de sibi collatis beneficiis superbire præsumpserit. Tunc quidem de sponsa efficitur ancilla, de charissima aliena, & de propinqua omnino remota. Hinc aperte colligitur, quãtę efficacię sit quantũque sublimari à Deo, & spiritualibus ditari muneribus, atq; charismatibus mereatur ornari humilitas sancta, quę si animę fideli sit copulata, ipsam vnigenito Dei filio coniungit in sponsam: si verò ab eadem sit longe, repudiatam & adulteram facit. Quum enim animam quum Dei sapientia hac virtute insignitam esse perspexerit, non potest contemnere, neque præterire, quin ad illam declinet, suamq; in eadem collocet mansionem, necnon plurimis exornet virtutibus, quarum actu & vsu nunc delectabiliter eleuetur in Deum, nunc vtiliter cõuersetur cum proximo: ac etiam sic per ipsas humana disponat negocia, & mores corrigat, quatenus Deo & hominibus amabilem se reddat. Sũt quippe quædam, quæ gratis à Deo diuinitus infundũtur, & se possidentes in vniuersorum constituũt finem, & sunt nonnullæ, quæ non sine labore humanaque industria acquiruntur, & cum ipsis atq; pro ipsis certantes dirigũt ad Deum, qui est creaturarum omnium finis. Porrò quæ infunduntur, theologicæ: quæ verò acquiruntur à viris eruditissimis, cardinales nuncupantur. Cęterum quanuis earum virtutum diuersi sint actus, vna tamen est intẽtio, connexio vna, & idem finis: vt (videlicet) placeat Deo, ipseque Deus agnoscatur, diligatur, quæratur, inueniatur, & discessuri ab ipso in ipso feliciter maneant. Sunt nanque virtutes, de quibus loquimur, latiusque locuturi sumus, dona sponsalia, preciosa monilia, & gemmæ cælestes, quæ in fragilitatis remedium, peregrinationis solatium, pugnæ auxilium, medium promerẽdi, & patrocinium triumphandi à sponso sunt prę rogata huiusmodi humilibus. Nam quemadmodum ipsi humiles se deprimendo descendũt: ita virtutum eis scala tribuitur, vt ascendant. Ascendunt vtique postea, si tamen descendant prius. Descensus primum ad conualles fit, deinde ascẽsus ad montes. De conuallibus transit anima ad montes, & de cognitione sui proficit ad intelligẽtiã Dei: atq; de virtutib. moralibus mediantib. infusis ad notitiã trahitur diuinarũ. Quod figuraliter dominus perhibens ait: [Luc. 14] Quũ fueris inuitatus ad nuptias, recũbe in nouissimo loco, vt qui tę inuitauit, dicat tibi, amice ascende superius. & tũc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Cur verò ipsam proposuerit parabolam, subnectis inquiens: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Propheta quoque idem expressit, quando ait: [Psal. 126] Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis, qui man-

manducatis panem doloris. Scala quippe hęc spiritualis, quæ impertitur humilibus, vt ascendant septem virtutibus quasi septem gradibus est compacta, & per eandem quotidie se exercendo perfectiores fiunt, & ad sublimiora conscendũt. Sic enim de ipsis humilibus, & de ipsis virtutum gradibus Propheta commemorat dicens: Beatus cuius est auxilium abs te Domine, ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum, in loco, quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator: ibũt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Meritò nanque benedictionem legislatorem humilibus ascensum in corde suo per virtutum gradus in conualle plorationis ordinantibus dare perhibetur, vt sciamus, ipsas virtutes, non ex eorũ operibus, sed per illius gratiam assecutos esse, qui sine pœnitentia vocat, & iustificat impios, & absque personarum acceptione cui vult sua dona largitur. Vocat (inquam) gratis, quatenus vocati pro viribus laborantes gratificentur adhuc, & augeantur, semper potiora percipere, atque de virtute transcendendo in virtutem in speculo & contemplationis digni efficiatur Deum agnoscere. Non aliunde igitur quam de virtute progrediũtur ad virtutes, vt perfecti hãt. Nunquam viri integritas deserunt: nusquam reflectunt cor eis gressus, quamuis non semper æquali cursu, & concepto igito desiderio. Nam & sanctus patriarcha non ascendentes tantum angelos per scalam, quam in somnis vidit, asseruit, sed ascendẽtes & descẽdẽtes: quatenus indicaret virtutum viros (qui angeli non incongrue nũcupantur) interdum trahente gratia, & impellente desiderio, atque virtutum suadente vsu ascendere: corruptibili verò aggrauante corpore, & animæ deprimente languore, ac tribulationum turbine quatiente, necnon humanorum negociorũ cogente necessitate, sæpissime etiam contra voluntatem propriam oportere descendere. Nempe in huiusmodi alternationum ascendẽdi & descendendi vicibus virtutes probantur, virtutum multiplicantur actus, perficiuntur earum habitus propria elucescit cognitio, atque commendãda humilitas meritis amplioribus fœcundatur. Claret itaque ex his, quę dicta sunt, virtutum vsum nequaquam esse negligendum, aut ex arbitrio postponendum, earum (videlicet) quæ partim infunduntur, partim verò cum sudore & temporis diuturnitate diuina cooperante gratia acquiruntur. Nam quemadmodum quandiu in hoc mundo viuitur, & donec terra nostra spinas & tribulos germinat iuxta maledictionem prioribus parẽtibus ob eorum præuaricationem inflictam: atq; quousque expositi sumus certamini diuersarum tentationum, quarum huius exilii incolatus est plenus, nũquam deest pugnandi materia: ita infatigabiliter & maxima cum diligentia inesse nobis debent ignita virtutum desideria. Nostro siquidem protoplasto dictum est: In sudore vultus tui vesceris pane tuo: nobis autem dicitur, vt in labore spiritus adipiscamur virtutis panem: per quem confirmatur cor hominis, corroboratur rationalis mens, deperditæ reparantur vires, augetur gratia, veritatis infunditur lumen, atque proficiendi semper in melius prærogatur & virtus.

psal. 83.

Gen. 3.

De duobus donorum spiritualium generibus, quæ communicantur fidelibus. Et quibus gradibus perficitur virtutum scala, quæ ad Dei cognitionem perducit. Cap. XII.

DVo esse spiritualium donorum genera, quæ fidelibus seruis & amicis charissimus dominus largiri consueuit, sanctarum erudimur testimonio scripturarum, quorũ alterum ad decorem, alterum verò pro recipientiũ vtilitate impenditur. Priora quippe dona, quæ impertiuntur ad ornatũ, persuadẽt intuẽtibus & intelligentibus hominem esse sanctum, spiritualibus muneribus plenum, Deo dilectum, & cũ eodem intima charitate coniunctum: posteriora vero sanctum sui efficiunt possessorem, proprio acceptissimum conditori, meritisq; cælestibus valde locupletem: tametsi nõ sic semper hominibus notũ. Ad decorem namq; ecclesiæ, multorũque profectum, necnon ornatum percipientium tribuitur aliquibus ad tempus quorundam faciendorum miraculorum dona: nonnullis manifestatio futurorum, non omnium, sed aliquorum quibusdam autem sacrorum interpretatio eloquiorum, & his similia. Hæc quidem (vt dictum est) ostendunt, sed non faciunt sanctum, & Deo charum. Nam aliquibus malis hominibus cognouimus eadem fuisse concessa, & nihilominus reprobos extitisse, dicente domino: Multi (inquit) dicent mihi in illa die: Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & signa multa fecimus? Et dicam illis: Amen dico vobis, nescio vos, discedite a me operarii iniquitatis. Prædixit quoque multa futura posteris Balaam, & tamen reprobatus est. Prophetauit Cayphas pontifex, & in infidelitate decessit. Miracula complura fecit Iudas, & demum laqueo se suspendit. Huiusmodi hominibus nihil ad salutem proferunt talia beneficia pręstita, audientibus vero & legentibus plurimum. Admonentur quippe tacite, vt non quærant dona, quæ facile inflant, & demulcent imprudentium corda, sed potius vt concupiscant, & a Deo postulent virtutes, quæ ædificant primum suscipientes, deinde alios, & reformant interioris hominis statum, latenterque fructificant, foris autem ædificant (seruata tamen opportunitate modi temporis & actionis, quæ vniuersa in ipsis conueniunt debẽt, vt perfectę sint) Diuina siquidem sapientia humanam prænoscẽs fragilitatem, quàm pro

Matt. 7.

II i Ioan.

sta (videlicet) sit ad casum, & quã procliuis ad admittendas popularis famæ leues auras, paucis impertitur curationum ac faciendorum miraculorũ dona, atque prædicendi futura intelligentiam, tanquã minus ad salutem necessaria, imò periculosa supra modum, vbi deest humilitatis virtus, quæ pro beneficiis sibi prærogatis superbire nescit. Nam donorum aggregatio quemadmodum elatis est ruinæ occasio: ita humilibus virtutum multiplicitas efficitur perfectionis materia. Porrò reuertentibus ad dominum discipulis, & cum gaudio referẽtibus, quòd dæmonia illis subiiciebantur, ab eodem eruditi audierunt: Nolite gaudere, quia spiritus subiiciuntur vobis: gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis: insinuans his donis non esse lætandum, quæ possũt bonis & malis esse communia, sed illis, quæ tribuuntur electis: quibus mediantibus ad regnum cœlorum peruenitur. Non enim signa facere, neque futura ante prænunciare quàm fiant, gratificat nos Deo, sed virtutes sub humilitatis censura custodire. Verum nihil prodest nos hominibus apparere laudabiles, si proprio displiceamus autori. Quamobrem tota animi intentione studeamus humilitatem sectari, quæ cæterarum est custos virtutum: flagitemus quoque assiduis precibus cũ omnium intercessione sanctorum nostri clementiam redemptoris, vt infundat nobis virtutum cælestium gratiam, & potissime lumen nõ qualecunque, sed formatæ fidei; per quod valeamus contemptis visibilibus inuisibilia intuendo diligere. Sane absque hoc lumine amoris glutino visibilibus inhæremus, terrena quærimus, temporalibus inhiamus, & tanquam cæci per affectũ visibilium huc illucq; distrahimur. Sola fides est, quæ de inuisibilibus, cælestibus, & æternis notitiam præbet, & supra id, quod natura capit humana, apprehendit ratio, sensus percipit carnis, facit ascendere atq; ea credendo intelligere, quæ non valet aspicere oculus, nec auris audire, neq; cor hominis penetrare. Nã ipsa fides, quę pandit arcana, & de inuisibilibus docet, humano nequit haberi studio, neque laboribus acquiri, sed cælitus infusa, cui vult, donatur à domino. Potest .n. per sanctarum intelligentiam scripturarum (quę profecto verba sunt verbi, & æternæ eloquia sapientiæ) confirmari fides, augeri & roborari, nõ tamen sic, vt non valeat quotidie in credẽtis corde clarior apparere. Nam donec veniamus ad speciem, oportet nos ambulare per fidem, & ambulando in fide proficere. Cum venerit (inquit Apostolus) quod perfectũ est, euacuabitur, quod ex parte est. Quod vtiq; est fides, quæ totaliter esse desinet, cum facie ad faciem cõtuebimur illũ, quẽ in fidei lumine ex parte agnoscimus. Agnoscimus (inquã) per imagines rerũ, per testimonia scripturarũ, per miraculorũ prodigia, per rationes naturaliũ, per sãctorũ reuelationes, & per infusas veritates inuisibilium (non tamẽ sinẽ fide) quæ (sicut ait Apostolus) est sperandarum substãtia rerum, & argumentũ non apparentum. Nam vbi est manifesta visio, non dicitur fides, sed cognitio: fides autem est de rebus remotis à sensibus, & ad quas non attingit ratio, nisi in lumine fidei, dicẽte Propheta: Nisi credideritis, non intelligetis. Est itaque fides pędagogus humani intellectus, index inuisibilium, & spei comes. Nam ab eodẽ fonte diuinæ largitatis ambæ procedũt, & pariter circa inuisibilia se exercẽt. Sic .n. spes ipsa à sapientibus diffinitur. Spes (inquit) est certa expectatio futuræ beatitudinis proueniens ex gratia Dei, & meritis. Absque gratia quippe Dei humana opera grata esse nõ possũt, sẽ neq; meritis digna. Cæterũ vbi gratia deest, & merita, spes vera nullatenus subsistit. Hinc recte colligitur in cordibus infidelium & peccatorũ spei virtutẽ esse non posse, quamuis videantur sperare futura. Spera in Deo (inquit Propheta) & fac bonitatẽ, vt sciamus vanã esse spẽ, quæ sine bonorum operum exercitatione concipitur. Quamobrem gaudeat humilitas sancta, lætentur, & corda humiliũ, quę veræ ac formatę fidei irradiata splendore, atque laudabilium operum meritis decorata futura in cęlis gaudia, nequaquam valent non sperare promissa, concurrẽte simul ac cooperãte charitatẽ, quę in eorum diffunditur corda per spiritũ sanctum, qui gratis à Deo donatur electis quã (videlicet) Apostolus diffiniẽs ait: Finis autem pręcepti charitas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Per hanc vtique diligimus Deũ tãquã summũ bonũ, ineffabile, incommutabile, sempiternum atque perfectum, & proximũ nostrum sicut nos in ipso, ad quem eò ardentius suspiramus, & desideramus accedere, quò ipsum amamus purius, gustamus dulcius, clarius intelligimus, amplectimur strictius. Cum enim non sit longè ab vnoquoque nostrum, quoniam in ipso sumus, viuimus & mouemur: abest nihilominus tepidis, infidelibus, & elatis. Sic vero ab his remotus est, vt ablato obice paratus sit accedere propius interpellante charitate, qua prius quam essemus, dilexit nos. Porrò si diligimus ardenter, nobiscum est, & ab eo diligimur. Ait namque: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mãsionem apud eum faciemus. Diligimur (inquam) vt diligamus. Non enim diligeremus, si non antè diligeremur. Charitas ipsius nostrę dilectionis ẽ efficiens causa, quemadmodum & cętérarũ, virtutum, quę nequeunt nisi illo præstante possideri, sed neque esse perfectę, aut commendatione dignę. Nam charitas eius, quę (sicut dictum est) per spiritum sanctum infunditur in cordibus nostris, alias informat virtutes, & meritis locupletes reddit. Quamobrem constat quòd linguam habere dise- citissimam, futura prænunciare, secreta scire my-

Luc. 10. | 1. Cor. 13 | Esa. 6. | Psal. 36. | 1. Timo. 1 | Ioan. 14.

re mysteria, cuncta temporalia bona pauperibus erogare, montes transferre per fidem, & corpus proprium flammarum incendiis tradere absque charitate prorsus nihil prodest. Reliquæ si quidē virtutes exercētur in via, quemadmodum & ista, acquirunt meritum, proficiunt vsu, & in via deficiunt: sola vero charitas perseuerat in patria. Ex visione namque desinit fides, ex adeptione concupitæ mercedis tollitur spes, ex comprehensione autem ac fruitione diuinæ gloriæ consummatur, atque perfecta efficitur charitas, nequaquam tamē augetur vel crescit, aut mereri valet, prout agit in via, in qua (perhibente Apostolo) omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet: in patria verò nihil horum perficit, sed eorum fructu pascitur, & nutritur. Hic profecto funiculus harum trium virtutum, qui difficile rumpitur, compedita tenet humilium corda, nec patitur illa extolli, aut à virtutum tramite deuiare, quin potius eleuat ad summa, & coniungit Deo, facitque gustare gaudia sempiterna pro sustentatione laborū, atque ærumnarum præsentis exilii, eo amplius quo magis sunt in humilitate fundata. Vicissim enim sibi famulantur memoratę virtutes, & optime cum humilitate conueniunt. Nam fides vera, spes certa, & charitas syncera sine humilitate nequeunt custodiri, quemadmodum iste absq; illis exerceri non possunt. Da credentem pure, & reperies ipsum esse corde humilem, animaduerte sperantem non ficte, & cognosces illum non altum sapere, postremo quære recta animi intentione Deum, & proximum diligentem, & humilitatis virtutem in eo esse conspicies. Est quidem hæc virtus ornamētum, & custos nedum earum virtutum, quæ superius narratę sunt, verumetiam illarum, quæ à catholicis, & eruditis viris cardinales nominantur: per quas vtique humana cōuersatio laudabiliter ducitur, corriguntur mores, resecantur vitia, carnis superantur illecebræ, fortiter tolerātur aduersa, & appetūtur honesta. Quis (oro) absque humilitate dicendus est prudens, valetque ad rationis normam, quæ cogitat, & quæcunque agit, vniuersa dirigere, ac nihil præter rectum velle vel facere, cum elatio, quæ humilitati opponitur, & aduersatur, neq; Deo neque hominibus possit esse subiecta, cupiat ambulare in magnis, principari desideret, sibiipsi applaudat, concupiscatque talem se æstimari à cæteris, qualem se esse ipse diiudicat. Non valet quisquam veraciter arbitrari de aliis, qui superba cogitatione deceptus ignorat se. Virtutis prudentiæ hæc ordinata est regula, vt vir prudens prius discat subesse Deo, sibiipsi legem statuere, & se humiliter agnoscere, quatenus possit alios, & illa, quæ agenda sunt postea, prudenti examinatione disponere. Nā oculū, qui debet sibi obiecta conspicere, oportet macula carere, atq; velamine, vt lucis ipse sit particeps, alioquin tenebris inuolutus, frequēter errare cogetur. Neque in lumine prudentiæ diriguntur virtutes reliquæ, consilia cordium, motus animorum, efficiturque mens rationalis rationis capax, nihil pœnitendum appetit, & in nullo legem moderationis excedit: sed sub iugo discretionis cupiditatem domat, quod vtique est temperantiæ opus. Ista quippe virtus instruit hominem, carnis fugere voluptatem, & omnem abominari incontinentiam, diligere castimoniam, pudicitiam seruare, cohibere sensus à cunctis illicitis actibus, qui valeant fœdare mentem, puritatem maculare, violare corpus, & animum ab intentione castitatis inchoatæ reflectere. Hinc gulę appetitum refrēnat, ciborum abundantiam resecat, delitias ventris odit, & in conuiuiis conuiuantium lasciuiā detestatur, tribuit naturę, quod satisfaciat necessitati, communibusque contentus alimoniis exquisita nō quęrit fercula, coquorum arte condita, quę oris palatum liniunt, ventrem replent, inducunt crapulam, hebetant intellectum, euertunt sensum, sospitatem auferunt & interimunt castitatem. Qui hac virtute est prędictus, nescit inflari, neque quod Dei est sibi inaniter arrogare valet. Honorem tribuit Deo, cuius dono effectus est continens, legem imponit voluptati aduersus se viriliter dimicando, nec minis territus inimicorum, nec carnis seductus illecebris, neq; de propriis confisus viribus, arduum virtutum certamen aggreditur, sed quadam animi magnanimitate prętuetus, & gratia, blanda & aspera aduersa simul, & prospera fortitudinis virtute tolerare contendit (seruata cordis humilitate, quę cognoscit diuino semper se indigere suffragio) Humilis siquidem suę infirmitatis nō ignarus, quamuis sit virtutis fortitudinis accensus desiderio, moliaturq; toto conamine cęlum diripere, seipsum vincere, subigere vitia, laboriosa cuncta emergentia constanter pati, atque pro sui cōditoris amore, ac virtutum zelo paratus sit perferre ignem, ferrum, carceres persecutiones, contumelias, opprobria, irrisiones, damna, flagella, & mortem, frequenter tamen coram Deo in oratione prostratus auxilium flagitat ab eo, & robur ad resistendum diabolo, ad pugnandum fortiter, & in agone ad magnanimiter perdurandū. Quemadmodum enim humilitas pauidum, & oratio securū, ita & fortitudo per orationem humilem adepta militem Christi facit esse audacem. Nā & dominus noster Iesus Christus corde humillimus cū vellet ad certamē passionis accedere, prius humiliter diutissimeque vt calix, qui illi ad bibendum tradebatur, transferretur orauitē deinde tanquam bellator robustissimus persecutoribus suis se vltro obiiciens: verbera, conuicia, crucisque supplicium constanter excepit. Suo magister veritatis & redēptor noster nos erudiuit exēplo, quatenus in arduis, in onerosis, & in difficillimis negociis nostrę fragilitatis humiliter memores

1\. Cor. 13
Eccl. 4.

memores ad tutissimum orationis portum confugientes diuinum imploremus præsidiū, cuius gratia, cuiusque adiutorio nedum ad perferenda aduersa & grauia fortiter, verumetiam ad iuste viuēdum, & cuique, quod suum est, alacriter tribuendum, salubriter promouemur, quod vtique agit iustitiæ virtus humilitatis vinculo copulata. Nulla etenim virtus rectius efficaciusque exhibet honorem Deo, proximo dilectionem, & culpam sibi, quàm humilitatis virtus. Humilis namque vilitatis & paupertatis suæ optimè conscius si quod agit bonum, si quod rectum cogitat, si quod concupiscit honestum aut commendatione dignum, totum gratiæ Dei ipsiusque bonitati adscribit, cuius munere intelligit se esse, quod est, necnon per se valere nihil, dicēte domino: Sine me nihil potestis facere. Hoc credere, hoc confiteri est Deum laudare, honorare, & colere: proximo verò reddere debitum est ipsum diligere sicut se, non tamen quantum se: pro ipso orare, ipsi humanitatis in necessitatibus suis obsequium pro posse impendere, relaxare ei debita, nequaquam illi scandali occasionem præbere, non de ipso vindictam expetere, non illi detrahere, nec quicquam mali eidem ex deliberato cōsensu arrogare, quæ profectò omnia sunt humilium & mansuetorum vota, qui nolunt quenquam vel in minimo lædere, nec irridere, neque supra aliquem se extollere, sed delectabiliter aliis subesse, atque famulari. Nam suimet pondere grauati cæterorum recusant sarcinas ferre. Hinc suadente humilitate propriam infirmitatem statuunt ante se, delicta fletu & cōpunctione diluunt, & aduersum se exoluūt pœnas, quatenus de perpetratis facinoribus satisfacere queant. Hoc quippe facientes iugiter iustitiæ disciplinam tenent, fortiter contra vitia decertant, temperanter degunt, prudentiæ regulā seruant, & in profundam humilitatis vallem se accusando descendunt. Descendunt (inquam) in se per hos virtutum gradus, quos sub compendio in cultu perstrinximus, atque per fidem, quę spei innixa ex charitate operatur, humilitatis scalam percurrendo ascendunt ad Dei contemplandā visionem in fide, quæ pugnantibus viriliter promittitur in cęlo futura in specie. Quamobrem humilitatis dulcedine atque vtilitate illecti, omni, qua valent, industria elaborant virtutem ipsam congruentibus mediis proficiendo possidere.

Ioan. 15.

Quibus considerationibus humilitatis virtus nutritur, & crescit. Cap. XIII.

ADepturus quis thesaurū grādē in sublimi collocatū arce, ad quē obtinēdum difficilis sit accessus, & aduersarii multi, vti opus est magna prudentia labore nō modico. Thesaurus, quippe, de quo loquimur, humilitatis est virtus, quæ profectò licet sit parua apud seipsam, & humanis oculis contemptibilis esse videatur, oppugnatoresque habeat plurimos, atq; crudeles, in excelso tamen virtutum est sita, & ad ipsam maxima cum difficultate pertingitur. Ad illam vtique capessendam nō valet elatus ascendere, non curis temporalibus præpeditus, non lethalium peccatorum vinculis astrictus, neque huius seculi immoderato amore detentus. Libera namque cum sit, expeditos quęrit habere possessores, quæ inferioribus nequaquam contenti superiora & æterna concupiscant, necnon per eandem studeant descendendo ascēdere. Ad ipsius quidem humilitatis contubernium quisquis peruenire desiderat, eiusque familiarem præsentiam in secreto cordis sui thalamo indissolubiliter custodire, illa inhianter facere conetur, quæ sunt humilitati copulata atque connexa. Discat ante omnia humilitatis amator proprię infirmitatis habere notitiam, & frequenter habitare secū. Hęc incipiētium, hęc proficiētiū, necnon & perfectorum communis est regula, quam qui sectari neglexerit, verus humilis prorsus esse non poterit. Nam quemadmodū ad sustentādū corpus humanum necessarius est cibus, ad transfretāda maria opportuna est nauis, necnon ad discernendū colores & corpora expediēs est lux: æque ad adipiscendam cordis humilitatem suimet debet cuique inesse cognitio, quæ non raptim aut per longa cōsiderationis interualla, sed per iugem secū commorandi habitum (Dei cooperante gratia) possideatur in mente. De hac quidem materia, quoniam longo sermone superius disertū est, impræsentiarum decreui nil scribere. Patet quippe veritas ista, & ab intelligentibus ac in spiritu ambulantibus negari nō valet. Est enim luce clarior & sole splēdidior, atque ita rationali creaturę nota & propinqua tāquā si contrectaretur manu, digitoque perscrutaretur. Expertus profectò vim diiudicat verbi, propterea corde credit, ore confitetur, & palàm voce pronunciat, vnde de hoc satis. Assuescat igitur humilitatis discipulus, necdū propria infirmitate agnita, habitare secum, verūetiam peccatorum suorum frequenter cogitare, quàm innumerabilis sit numerus, quā graue pōdus, quātisque sint tempore suo purganda suppliciis. Quis (oro) in hac consideratione suspensus non metuit? quis non cōpungitur? quis nō emittit gemitus? lacrymisque repletur? quis (inquam) mentis suæ compos reuoluens secum quanto tēpore, quibus modis, qua intentione praua, quam voluptuose, quàmve ardenter deliquerit spreta Dei præsentia, quæ vbique adest, & singula intuetur: contempta ipsius lege, quæ prohibet perpetrati illicita atque nefaria, neglecta eius iustitia, quæ nihil prætermittit inultum, oblita iudiciorum illius præteritorum seueritate tremenda non contremiscat, non se humiliet, humique, saltem corde, prostratus non petat veniam, misericordiam non imploret, emendationem non spon-

spondeat, atque pro agenda pœnitentia viuendi inducias humillime non requirat? Insipientium prorsus, desperatorum, infideliûque est nolle ista cogitare, quæ verissima sunt, diuina autoritate roborata, digito Dei conscripta, sanctorum testimoniis confirmata, prophetarum oraculis promulgata, & multis tam iustorum, quàm peccatorum exemplis propalata, atque digesta: humiles verò hęc scribunt in corde, de ipsis sępissime meditantur, ac memoriter tenent percipientes ex ipsis fructum spiritualem non modicum, Dei & sui clariorem notitiam, humilitatisque singularem profectum. Non enim possunt se extollere, ac mentis ceruicem erigere, qui innumerabilium, obscœnorumque criminum ex præterita conuersatione reos se esse cognoscunt. Quãuis misericordem sciant se habere patrem, intelligunt tamen eundem esse & iustum, misericordem vtique humilibus, elatis verò iustum. Vt ergo iudicis seueritatem effugiant, facinora anteacta fletibus, gemitibus, & humilibus acclamationibus aduersum se prolatis diluunt, quotidianisque pœnitentiæ operibus tergunt. Verum vt paternę benedictionis assequantur gratiam, quæ prærogatur humilibus, præstita sibi beneficia recogitare frequentant. Pertractãt quippe assidue secum diuinæ bonitatis ineffabilem charitatẽ erga se gratis ac nullis meritis præcedentibus exhibitam. Nam ipsis minime existentibus credunt, & confitentur se ad conditoris sui formatos esse imaginem, rationales, beatitudinisque capaces, aqua & spiritu regeneratos, necnon in filiorum Dei numero aggregatos, fideles de fidelibus & cum fidelibus nutritos, Christi carne cibatos, ac sacratissimo cruore potatos, sacramentorum ecclesiæ participes effectos: de fide & Dei regno imbutos, atque ad nuptiale conuiuium esse humanissime inuitatos. Rememorantur præterea in immane delictorum præcipitium sæpissime decidisse, indeque Dei munere repẽte fuisse erutos. O quoties experti sũt diuina gratia extitisse prę-uentos, eleuatos post casum, atque ne caderent eruditos, sui cordis domino pulsãte ad ianuam. Dignatur enim, quemadmodum ipse testatur, stare ad ostium interioris domus, & vt sibi aperiatur pulsare assidue. O mira clementia redemptoris, ô inenarrabilis dilectio pietatis, ĩclinat se medicus ad ægrotum, ad seruum dominus, summus ad infimum, creator ad creaturam, diues ad pauperem, pater misericordiarum ad miseriarum filium tabe, inediaque consumptum, vt iacentem erigat, reficiat famelicum, cæcum illuminat, reuocet errantem, reconciliet prodigum, & mortuũ reuiuiscere faciat. Taceo proferre in mediũ ea, quę verbũ Dei per assũptã humanitatem egit in carne, quę profecto sunt dilectione plena, charitate ignita, virtutibus, fœcunda, humilitate conspicua, necnon admiratione dignissima. Prætermitto sigillatim dicere, quanta per angelicos spiritus, cælorumque virtutes humano generi sint prærogata obsequia. Ipsi nanque (Apostolo perhibente) sunt administratorii spiritus in ministeriũ missi propter eos, qui hęreditatem capiunt salutis. Ascendunt quippe a nobis ad Deum, nostras orationes perferunt, offerunt vota, opera nostra denunciant, gratiam ampliorẽ impetrant, & quãtum valent, nos Deo gratificant: descendunt verò alacres & festiui ad nos fructum deprecationum nostrarum deportantes secum, atque actionum laudabilium condignam mercedẽ. Nos hortantur, nos instruunt, nobis consulunt, cautosq; nos reddunt, non loco, non tempore ab inchoato vacant ministerio, nostrum semper desiderantes profectum, ac Dei gloriã infatigabiliter quęritantes. Nedum autem beatorum spiritus charitate, sapientia, & salutis animarum zelo, præditi nostræ, sicut dictum est, vtilitati deseruiunt, verum etiam creaturæ cæteræ his inferiores gratia, dilectione, & opere, suo etenim modo à Deo institutæ famulantur nobis diuino obsequentes imperio, nostram quoque reprehendunt elationẽ, qui negligimus considerare creatoris nostri bonitatem, donorum numerositatem, ac vilitatem nostram, videlicet, quis, quid, & quibus. In hac quippe triplici meditatione mens rationalis intenta prorsus stupet, atque in humilitatis virtute solidatur. Nempe si diligenter sapientis autoritatem inspicimus, præ admiratione deficimus. Ipse namque est, qui vniuersa suæ potentiæ iussu creauit ex nihilo, & sapientię suæ consilio gubernat, & ordinat, necnon bonitatis suæ dulcedine sustentat, & fouet. Ipse, inquam, est, a quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, quo nihil est dulcius, nil maius, nil speciosius, nihil cognoscitur fortius, gustatur iucundius, tenetur charius, ardẽtius concupiscitur, amatur purius, delectabilius possidetur, amplectiturque suauius, cuius delicię nunquam fastidiunt, diuitiæ nõ decrescunt, thesauri non deficiunt, dona non minuuntur, nec gloria finitur: quem diligere gaudium est, laudare iubilus, intelligere salus: in quem credere vita est, in quem sperare æterna merces, quem, sicuti est, inspicere existit beata fruitio. Hunc de quo loquimur, non capit sensus quia spiritus est, non profert lingua quia ineffabilis est, non percipit intellectus quia lux inaccessibilis est, non angustat terminus quia immensus est, non includit locus quia incircunscriptibilis est, sed neque variãt casus quia immutabilis est, semper idẽ est, quod est, sine initio æternus, sine fine omnipotens, absque cõparatione summus, sine vicissitudine beatus, sine falsitate verax, sine crudelitate iustus, sine blanditiis misericors, & absq; sui detrimento bonus. Præstat siquidẽ beneficia sua iustis & peccatorib. bonis & malis, fidelib. & ĩcredulis, amicis & inimicis, adultis & infantib. electis & reprobis adeò

Gen 1.

adeo vt nullus donorum eius participatione valeat esse immunis, quorum vtique nonnulla sunt communia vniuersis, & intelligentibus sunt in propatulo atque notissima, quædã verò sunt specialia prærogata non omnibus, sed multis tã bonis quã malis, de quibus particulariter retexere & enodare singula laboriosum prorsus esset atq; difficile, aliqua sunt singularia data vnicuiq; plus & minus pro beneplacito tribuentis, dicente Apostolo: Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundẽ spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatum in vno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis, prout vult. Quid, quantumque quisque ab vniuersorum percipiat domino, solũ notum ei est, qui præbet, cui nuda & aperta sunt omnia, & ex parte illius, cui donum impenditur. Audeo nanque dicere, neminem esse corruptibili carne vestitum, qui ad plenum intelligat, quid ipse amiserit, tum ratione incomprehẽsibilitatis excellentiæ largientis, tum etiam respectu multitudinis beneficiorum atque recipientis paruitatem, quæ omnia humanum superexcedunt intellectum. Nam quò tribuentis persona est dignior, eò sumentis persona est obligatior, oportetq; erga benefactorem suum esse humiliorem. Quamobrem redeat homo ad se, & oculo fidei intueatur, quantus sit Deus, à quo habet, quæcũq; amabilia, vtilia, & honesta possidet, ad cuius cum repercussus indaginem a lumine pro suæ gloriæ diuino splendore attingere negat ad id, quod quærit, se quantum valet humiliet, vilitatemque propriam confitendo ipsum laudet, veneretur, & colat, non solũ pro seipso, qui omni dignus est laude, verumetiam in donis suis maximis & præclaris, quæ sibi indignissimo ac contemptibili sunt collata vermiculo, suamque excedunt mensurã. Quæ enim comparatio creatoris ad creaturam? & Dei ad cinerem & fauillam? Quid est autem Deus: Bonum vtique summum, incommutabile, ineffabile, & æternum. Quid verò homo? Prorsus putredo, puluis, & vermis. Si attendamus in primo homine ad eius originem, nonne de limo terræ plasmatus est? Sic enim legitur: Fecit igitur Deus hominem de limo terræ, & spirauit in eo spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Verum si ad communem cæterorum hominum procreationem inspicimus, quid illo vilius? quid despicabilius? De vilissima quippe est conceptus materia, in carcere vteri materni conclusus cum dolore patientis & nascentis periculo, non sine vagitu & lachrymis in huius mundi productus exilium, atque eodem temporis momento, quo inchoat viuere, mori incipit. In istius vtique vitæ decursu ad mortem quantas quotidie patiatur calamitates, quot sustineat passiones, quibus corporis subiaceat periculis, quàm variis & inopinatis sit expositus casibus, humano non valet explicare eloquio. Taceo de ægritudinibus febrium, dolorum, vulnerum, cęterorumque mẽbrorum afflictionibus, ex quibus alternatis lãguoribus singulis pene horarum momentis cruciatur atteritur, flagellatur: ita vt præ nimiis, diuersisque pressuris vita hominis merito appellanda sit mors, eò verius eoque flebilius, quò idem homo, qui viuendo occumbit, & in miseriis versatur gaudens, necnon quid patiatur, ignorat, more eorum, qui transeuntes per nundinas, plateas, & ioca ad extremum lætanter supplicium pergunt nihil cogitantes, neque formidãtes, quàm durus eos post paululum maneat cruciatus. Lugenda prorsus est mortalium ista conditio. Dissimulat enim homo intelligere, qualis sit, quò peregrinetur, quid patiatur incommodi, non minus in se quàm extra se, quò tendat, quidve de illo futurũ sit, vt valeat in hac vita absque contradictione lętari. Nauigat per hoc mare magnum & spaciosũ, expositus est periculis intellectualium piratarum tument procellosi æquoris vndæ, naufragiumque minantur, mortemque imminere denunciant, & infelix homo indultum sibi ad bene operandum tempus amittit insipienter, post tergum reiicit & obliuioni tradit se mortalem esse, & citissime moriturum, atque ante æquissimi tribunal iudicis domini nostri Iesu Christi esse statuendum, excepturumque sententiam aut damnationis æternæ, aut salutis perpetuæ: quod quidem formidolosum est, & supra modum tremendum, solummodo cogitare, præsertim cum (sacro perhibente eloquio) nemo sciat vtrum odio an amore sit dignus. Certus quippe est vniuscuiusque finis, incertus verò terminus, & sententia dubia, vtrum à dextris an à sinistris in futura vita & regeneratione facienda, est quisque locandus. Propterea beatus ille censendus est, qui semper est pauidus, & qui omni qua valet industria corde vigilat, & per interiorem cõsiderationẽ frequẽter tractat secũ nedũ illa, quę superius memorata sũt verũetiam per exteriorem conuersationem atque actuũ suorum disciplinam se exercere virtuose studet, necnon veraciter humiliare conatur.

1. Cor. 12. — Attende, quid; Deus quid homo — Prou. 28.

Quòd rationalis homo debet præmeditari finem, ad quem operum suorum intentionem dirigat, & quis verus sit finis.
Cap. XIIII.

Peregrinantes in hac præsẽtis vitę vastissima solitudine oportet nos non ignorare quò tendimus. Nam ambulare quotidie, non pręmeditato nostri itineris fine, imprudẽtissimum est. Hoc quidem irrationabilium iumẽtorũ est proprium, sensu (videlicet) carnis nõ ratione moueri, pergunt vtique & ignorant quò. Il-

lis autem indulgendum est, nobis verò minime. Carent quippe discretione & iudicandi instrumento, non corporali, sed spirituali. Quod eis natura, imò institutor naturæ, & conditor nō dedit, exercere non possunt, homo verò non sic. Rationalis est factus, cæteris prælatus creaturis, æqualis angelis secundum interiorem hominem, Deo tamē incomparabiliter, & omnino inferior: quāuis ipsius sit insignitus imagine, atque similitudine decoratus, quam profecto tunc honorat, & diligit, cum virtutum est imitator & cultor, operaque sua ad ipsum, quem suadet ratio, virtus exigit, compellit debitum, præcipit Deus, deducit finem. Non autem illum dico finem, quo perficiūtur opera, & complentur, ita vt eis nil desit; sed neque ipsum assero finem, in quo vniuersæ consummantur virtutes, de quo Apostolus ait; Finis autem præcepti est charitas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta: de quo, videlicet, Propheta narrans inquit; Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. Est verò alius finis verus, perfectus, & non habēs finem, quemadmodum nec principium. Finis iste immensus est, & nulla consummatione coarctatur, quin potius in ipso consummantur omnia, cōtinentur, & viuunt, quia est omnium vita, cuncta viuificant potentialiter & effectiue, vt sint, quod sunt. Finis hic Deus est, qui de se testatur dicēs; Ego sum alpha & omega: principium & finis. Ad hunc vsque finem, qui Deus est, debet homo vniuersa opera sua dirigere, non quòd horum indigeat, sed vt ei placeant, approbentur ab illo, mercedeque munerentur æterna. In hoc, inquam, fine mentis est erigenda intentio, consideratio formanda, statuendus amor, collocanda spes, fides roboranda, metiendæ virtutes retributio quærēda, & beatitudo optanda. Nā aliunde hanc sperare vanū est, & in incertum currere, atque ad concupitam rem nunquam pertingere. Ipse profecto est via, ipse finis, ipse merces, ipse retributor, ipse gloria. Omnia siquidem in ipso, omnia ab ipso & vniuersa ipse, quem siquis possidet, habet omne bonum, & ad quem qui simpliciter tendit, ipso duce, directore, gubernatore, ac adiutore peruenit. Vox quippe illius est: Nemo venit ad patrem nisi per me. Alio quoque in loco: Per me siquis introierit, inquit, saluabitur, ingredietur et egredietur, & pascua inueniet. Vides finem, ad quem suspirare debeas, cernis & ostium, per quod ingredi te oporteat, ne fur & latro esse deprehendaris. Optimus est finis, & ostium patens. Curre velociter, propera, festina, & omnē rūpe moram, ingredere donec dies est, & lucet tibi meridiana lux. Si piger fueris, si infidelitatis somno depressus ambulare neglexeris, caue ne contra te, quemadmodum aduersus fatuas virgines, claudatur ianua, & serò ingeminādo clames, domine domine aperi mihi, audiasque cum mærore: ignoro te. Finis ita que, ad quem pergere oportet, sicut dictum est, Deus est: ostium verò, per quod introitur, Deus, Dei & hominum mediator est homo Christus Iesus: via verò per quam inceditur, ipse idē est, qui & ostium, vtrunque se esse asseuerat. Ego sum, inquit, ostium, ego sum via. Nunquam intrabis per ostium, si per viam incedere contempseris. Via enim ad ostium dirigit, & per ostium ad finem ingreditur, in fine vero pax, gaudium, beatitudo, & satietas percipitur. Satiabor (inquit cælestiū contemplator) cum apparuerit gloria tua. Via, qua pergitur, humilis est, humilitatem insinuat, humilitatemque commendat. In ipsa humilitate, quæ reperitur in via, & quam imitari debemus, nihil est altum, nihil curuum, nihil illecebrosum, nihilque quod carnem sapiat, quod mundo placeat, quod terrenum aliquid concupiscat, sed totum quod in illa est, glorificat Deum, redolet sanctitatem, intuentes ædificat, & seculi cōtemptum docet. Porrò istius virtutis professores eruditi ab ipsa omnem fugiunt dignitatē, omnem abhorrent fastum præsentis vitæ, & quicquid potest allicere humanum affectum ad delectationē transeuntis gloriæ, eligentes cum propheta potius abiecti esse in domo Dei, quam habitare in tabernaculis peccatorum. De se nanque suspecti sunt, de se diffidunt, & de se formidant agnoscentes se esse infirmos, in tentationibus debiles, ad lapsum faciles, & ad elationem pronos. Hinc est quòd honorari renuunt, laudari metuunt, necnon & conuersationem potentium, ecclesiasticorum prelatorum, seculi huius sapientum, & eorū, quos vulgaris fama, multitudo diuitiarum, officia magistratuum extollunt, & felices esse ostendunt, quātum eis licet, declinant (seruata nihilominus erga ipsos subiectione & reuerentia congrua, sciētes apostolum Petrum fidelibus sic scripsisse: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi precellenti, siue ducibus tāquā ab eo missis ad vindictam malefactorū, laudem verò bonorum, hec est enim gratia in Christo Iesu domino nostro.) Deferunt quidē dignitati, & presidenti in illa obtemperant, verum vt saluti proprie consulant, ipsorum potentum societatem, colloquia crebra, lauta conuiuia, & mores deuitant, arbitrantes ex talium frequentatione puritatem suam facillime posse corrumpi. Fugiunt quippe humanam gloriam, & temporalem sublimitatem, quam eis non licet neque ambire nec querere. Futuri seculi sēpiterna gaudia, inestabiles voluptates, & honorabiles dignitates expectant, propterea presentis exilii prosperitatibus sponte renunciant. Sciunt nāque presentis atque futuri seculi neminem frui posse deliciis: quamobrem se macerant, se affligunt, seq; humiliant domini Iesu imitantes vestigia. Ipse etenim preceptor celestis in omni conuersatione sua humilitatis exemplum prebuit. Vt igitur pretermittam

Marginalia: 1. Tim. 1. — Psal. 118. — Apoc. 1. — Ioan. 14. — Ioan. 10. — Ibidem. — Psal. 16. — Psal. 83. — 1. Petr. 2.

mittam cætera, nusquam legimus ipsum familiaritatem habuisse cum regibus, principibus, vel mundi magistratibus: neque eorum interfuisse conuiuiis quin potius abdicatis à se illorum con sortiis, turbis, ac populis, mediocribus & infimis, & vtriusque ætatis verbum Dei prædicasse, corporis alimoniam tribuisse, potentiæ suæ exhibuisse miracula, atque cum eisdem regnum æternum denunciando peragrasse ciuitates, vicos, castella, deserta & maria: sed neque prohibuit ad se accedere debiles, claudos, pauperes, cæcos, surdos, leprosos, vexatos, & pueros. Omnes confugientes ad ipsum suscipiebat vt filios, vniuersisque impertiebatur vitæ verba, salutis monita, sanitatum beneficia, & præclara documenta virtutum. Humilis præceptor & dominus humiliter amplectebatur paruulos, abiectos, & mœstos. Non solũ admittebat vt alienos & aduenas, verumetiam horum similes in discipulos elegit & socios. Porrò si apostolorum ante vocationem illorum con siderentur gesta, genus, & mores, cognoscuntur fuisse pauperes, ex manuũ industria victum quæsisse. natione secundum carnem extitisse ignobiles, sine genealogia, absque literis, rudes ingenio, incompositos moribus & tales quos mundus pene dedignabatur aspicere, aut nominare. Huiusmodi Dei sapientia elegit in discipulos, vt seculi sapientiam, & superborum elationem per eosdẽ prosterneret, atque conuinceret. Quod suo Paulus conuersis scribens confirmat testimonio: Videte (inquit) vocationem vestram fratres, quia nõ multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia huius mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt, destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Vocauit itaque mediator noster Deus humilis & redemptor, sicut euangelica narrat historia, apostolos viros per omnia ad mundi conuersionem, & seculi conuincendos errores, per seipsos inhabiles, vt ipse qui elegit, eorum operum autor esse crederetur. Succedentibus autem temporibus vsq; impræsentiarum inglorios pro maiori parte, & ignobiles à communi hominũ segregat conuersatione, & suo mancipat famulatui, necnon diuersis ornat virtutibus, quatenus ipsi intelligentes quid fuerint, in humilitate se sternant: intuentes verò eorum commendabilẽ vitam non vocatis, sed vocãti tribuant gloriam. In hoc siquidem sectatorum Christi comprobatur humilitas (videlicet) si ipsi quemadmodũ (eorum dominus) declinant potentium ac superborum conuersationem & gesta, & adhærentes humilibus in moribus, actibus, atque vestitu confor mes fieri nituntur eisdem, humilitatis siquidem possessores, in moribus sunt modesti, circunspecti, tractabiles, mites, compositi in sermone, omnique honestate redimiti: in vestitu verò superfluitates cunctas resecant, muliebremque ornatum omnino deuitant, per ipsum agnoscentes carnis nutriri petulantiam, & Christi seruis nequaquam congruere, in quibus mundi debet elucere contemptus. Nam preciosus indumentorum apparatus ad hoc repertus est, vt ad concupiscẽtiam seu ad humanam alliciat gloriam tam deferentium quam intuentium animas, quę creaturarum decore atque sensuum carnalium voluptate pascuntur. Ad ignominiam quippe & tenacitatis vitium sibi adscribi arbitrantur nobiles secundum carnem diuites, & elati, si non præ cæteris sumptuosius vestiantur & eminentiores atque laude digniores æstimentur, non intelligentes quòd verus cultus hominis in virtutum splendore subsistit. Caro namque preciosis ac deauratis indumentis cooperta, monilibus ornata, sertisque præclaris composita quid aliud est, quàm caro fœtida, corruptibilis, necnon ex omni corporis meatu scaturiens in saniem, fœtorem, horridum, & corruptam materiam, quam non valet sustinere visus, olfactus percipere, neque ipsa hominis natura perferre? Talis cum sit, necessariis est tegenda indumentis, pro qualitate & statu personarum, modeste nihilominus, vt arceatur illius necessitas, & superfluitas præcidatur, tollaturque ambitio & inanis iactantiæ gloria. Porrò si indumentorum fastus non esset dannatus, de epulone diuite purpura & bysso vestito, ac in inferno sepulto Saluator noster nequaquam in prędicationibus suis intexuisset historiam econtrario quoque non commendasset Ioannem, qui de pilis camelorum tegumẽto vtebatur. Claret procul dubio, quod quemadmodum indumenta preciosa & vana superbiam, ita & vilia atque abiecta humilitatem pariunt. Nemo cum sordidis vestibus, & concisis procedit ad publicum, vel cæteris conuersationibus commiscetur nobilium, vt ex ipsis gloriam captet humanam. Nam (perhibente domino) qui mollibus induuntur, in domibus regum sunt. Vilis habitus & incultus sponte delatus approbatum est humilitatis indicium, in iis (videlicet) qui carnalibus à se abdicatis illecebris, seculi contemptum in sua cõuersatione portendunt, quorum vtique vita ita debet irradiare virtutibus, vt nihil in eis dignum redargutione appareat. Quadam decet eos esse mediocritate contentos, atque discretionis libra vniuersos actus, habitus, mores, sermonesque discutere, quatenus singularitatis exterius effugiant notã, & humilitatis censuram in corde custodiant. Cõgruit quippe, vt verus humilis, quantum humanę fragilitati fas est, sit in omni virtute perfectus, interiora sua coram Deo sic ordinet, vt proximum etiam sua exteriora ędificent. Nam præter illa, quæ superius memorata sunt, oportet humilem

[Margin: 1. Cor. 1. — Luc. 16. — Matt. 3. Mar. 1. — Matt. 11.]

lem labia habet circuncisa, veracem linguam, disciplinataque eloquia. Nihil profectò sic decorem humilitatis euacuat, quemadmodum effrenata lingua oblocutionibus, procacibusq; assueta sermonibus. Bonus homo (inquit magister veritatis) de thesauro suo profert bona. Et ego dico, quòd vir humilis, verba profert sale condita, veritati innixa, pudica, composita, vtilia, mansueta & dulcia. Nempe in illo non inuenitur duplicitas, non fraus, non meditata calumnia. Quod gerit in corde, & fari licet, simpliciter profert ex ore sine verborum phalera, & absque vllo mendacio, nequaquam detractionibus vacat, non contentionibus insistit, non fabulis, non nugis, neq; sermonibus scurrilibus intentus est. Nouit vtiq; quòd ex his vanis collocutionibus frequentissime offenditur Deus, præuaricatur lex, scandalizatur proximus, dissoluitur animus, coinquinatur mens, frigescit charitas, tempus amittitur, hebetatur intellectus, tepescit oratio, emergunt iurgia, oriuntur lites, veritas impugnatur, silentii contemnitur rigor, & custodiæ interioris domus fręna laxantur. Porrò amator Dei, virtutum zelator, & humilitatis cultor omnem sui conditoris quantum valet, declinat offensam cogitationis, delectationis, locutionis, & operis. Quamobrem ori suo (iuxta Prophetæ sententiam) peruigilem adhibet custodiam, vt non delinquat in lingua sua, & ex illa, in quæ non licent, verba prorumpat, & potissime iactantiæ, quæ profectò in loquentis ore sordescunt, commaculant conscientiam, & opera laude digna deturpant. Alienum (inquit Sapiens) nō tuum os, laudet te. Extraneum prorsus ab humilitatis extat virtute propriæ commēdationi insistere, & alienæ laudis operum suorū expectare mercedem. Qui enim à Deo cognoscit percepisse bonum quod habet, largitoris muneris, & nō sibimet debet concupiscere gloriam, alioquin alienæ rei deprædator esse conuincitur: & inde per culpā supplicium meretur, vnde gratiam valebat adipisci & gloriam. Beata plane humilitas, quæ solius Dei contenta testimonio, quod honoris, quod commendationis, quod gratiæ, quod virtutis, quod gloriæ, habere se conspicit, totum suo tribuens redemptori, non minus voce quàm corde, cum Propheta depromit dicens: Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.

Luc 6 | Psal. 38 | Prou. 27 | Psal. 113

Quòd perniciosa sit ingratitudo, & de diuersis speciebus fucatæ humilitatis. Cap. XV.

EXperientia teste, necnon innata ratione suadēte didicimus, nihil sic aduersaricupientibus in virtutum exercitatione, atque in omni laudabili bono proficere, quemadmodum ingratitudo, quæ ignorat debitas Deo persoluere laudes, charismata percepta agnoscere, & se in propriæ vtilitatis æstimatione humiliter custodire. Quod enim Dei est, quodque gratis accepit, arrogat sibi tanquam si esset proprium, & a seipso quod est. Obliuiscitur, qui ingratitudinis lethali morbo tabescit, dominici sermonis, quem ad inserendam humanis mentibus humilitatis virtutem veridico protulit ore, cum ait: Sicut palmes nō potest fructum ferre à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo: hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Priuatè quidem quum vult ingratitudo de alieno laudari renuēs considerare quid sit, & quid possit à se; merito quod sibi donatum est, amittit: necnon & iis, quæ nondum accepit, sed reddit indignam. Disperdit vtique repentè aggregatas cum sudore maximo spirituales diuitias: obstruit contra se ostiū diuinæ bonitatis, misericordiarum Dei exiccat fontem, & charismatum cælestium communicatione se priuat. Non autem sic humilitas vera. Nam quò amplius potiora admittit beneficia, & quò magis se ditari cognoscit ex munere, eò ardentiores gratiarum Deo exhibet actiones, eoq; solertius se fatetur ingratam, & cordis sui diligētius secreta rimatur. Nouit quidem erudita per gratiam, multifarias sub tegumento humilitatis latere insidias, multosque hac occasione, fuisse deceptos. Non omnis, qui in ore aut in exterioribus gestis humilitatem ostēdit, humilis est: sunt enim quidam viri elati & subdoli, qui humilitatē portendunt in facie, & adulantia verba promūt, ex ore quorum interiora plena sunt fraude, atq; odii respersa veneno. Hi profectò quanto magis se humiliare videntur, tanto deteriores sunt, cautiusq; vitandi. Ad hoc quippe humilitatem fingunt, vt suspicionis ab audientium animis amoueant cogitatus, & possint eò validius simpliciū corda mollibus penetrare eloquiis, quò sub humilitatis velamine eadem purius prolata esse credantur. Loquuntur (inquit Propheta de talibus) pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Hac fucata humilitate, machinationibus prauis, dolisque referta, ò quoties aduersus Dei sapientiam humana est vsa malitia? O quàm sæpe scribæ & Iudæorum Pharisæi liuoris flamma succensi verbum, quod erat passibili carne vestitum, in quo vtique omnes thesauri sapientię & scientiæ Dei latebant absconditi, meditati sunt fallacibus interrogationibus in sermone deprehendere, ac veraciter accusare: sed, sacro perhibente eloquio, non est sapientia, non est prudentia, neque consilium contra dominum. Parabāt insidias, & detegebantur: componebāt fraudes, & elidebantur: interrogabant dubia & erudiebantur: testimonia proferebant ex lege, & confutabantur. Repercussi quidem à lumine verbi non valebant ferre splendorem. Quando enim ambulantes in tenebris, & malitia obcæcati sufficerent circuire sapientiam, quę propter sui munditiam

Ioan. 15 | Psal. 27 | Prou. 21

ditiam pertingit vsque ad diuisionem animę & spiritus: scrutatur cogitationes & cōsilia cordiū, latebras penetrat mētium, & desideriorum arcana perlustrat. Arguebantur, confundebantur, repellebantur, nec corrigebantur: quoniam veritatem ipsam falsis obiectionibus deliberato animo oppugnare nitebantur: quod iuxta eiusdem sententiam sapientiæ est peccatum irremissibile, nec nō inexpiabile scelus. Huiusmodi homines dolo ac simulatione repleti, qui vt commodius suum supplantent proximum, humilitatis virtutem ostentare conantur, difficile emendantur: verumtamen apud Deum nihil impossibile esse probatur. Est & aliud hominum genus, qui sub imagine humilitatis sanctitatem fingunt, Deo autem latere non possunt. Omnem isti adhibent diligētiam, quatenus humiles esse appareant, seculi cōtemptores, sectatores virtutum, orationi dediti, paupertatis amatores, ieiuniis macerati, attenuati pœnitentia, & corpore ob spiritus nimium feruorem confecti. Laudes hi tales dum quærunt humanas, æternæ remunerationis efficiuntur expertes. Pro breuissima & inani voluptate, delicias commutant perpetuas. Insipientes prorsus huiusmodi sunt, qui absque fructu carnem affligunt, & sine spe veniæ gratiam se percepisse insinuant. Mentiuntur hominibus, sed non Deo, qui nouit eorum cogitationes esse vanas. Istud, de quo loquimur, hypocritarum genus, plus quàm cæteros insecutus est dominus: eorum cauterizatam conscientiam patefecit populis, atque æternum supplicium illis manere testatus est, dum transitoria sunt mercede contenti. Sepulchris deauratis, dealbatis parietibus, nubib. sine aqua, infructuosis arboribus, cæcis errantibus, exclusis à regno, & à proprio conditore ignoti assimilati sunt isti. Nam aliud ostentant in facie, aliudque gerunt in corde. Fingunt quod non sunt, atque à semetipsis delusi cęteros fallere arbitrantur. Quāuis enim hi damnatione sint digni, minus tamen sunt perniciosi, quàm primi. Reperiuntur & alterius conditionis viri, qui per interualla temporis, magna videntur esse humilitatis virtute suffulti, & nihilominus, absque perseuerantiæ radice subsistunt. Diuina siquidem dispensante sapiētia, isti de quibus sermo prorumpit in medium, si aliqua aduersitate probentur, repente mutati esse videntur in melius, frequentant plus solito ecclesias, monasteria visitant, à seruis Christi orationum suffragia postulant, abiecto induuntur habitu in loquela, in voce, in moribus humilitatem insinuāt, nō fictè, sed ex corde: nō vtiq; ex vera humilitatis virtute prostrato, sed ex tribulationis nimietate attrito. Huiusmodi quum solido fundamento careant, tempore aduersitatis credūt, succedente verò prosperitate ab inchoata humilitate recedunt. Tanquam immundi canes ad vomitum redeunt, & veluti irrationabilia animalia, lu-

Luc. 11. (margin)

tuosæ carnis obscœna opera, nequaquam repetere erubescunt. Fiunt (vt plurimum) talium gesta nouissima peiora prioribus, atque difficilius, quā cæteri ad humilitatis itinera diriguntur. Nequaquam tamen eorum est desperanda salus Dei ad ipsorum corda interdum pulsante clemētia: quæ omnes homines vult saluos fieri, & ad proprii agnitionem erroris humiliter peruenire. Neminē enim pœnitentem repellit nullum confitentem respuit, nullique cum humilitate cordis veniam postulanti misericordię viscera claudit. Ipsius quippe est vox illa Prophetę dicentis: Nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. Toties namque Deus præteritorum obliuiscitur facinorum, quoties homo aduersus conditorem suum se deliquisse humili confessione fatetur. Est & alius hominum penè innumerabilū status, qui solo exteriori signo qualemcunque portendunt humilitatem, ignorantes prorsus virtutis huius excellentiam. Hi secundum seculi cōditionem sunt infimi, genere ignobiles, possessionibus & domibus nudi, pecuniis & rebus pauperrimi, industria & manuum suarum labore se ac familiam propriam sustentantes. Dignitates non ambiunt, honoribus sublimatis non inuidēt, sibi ęqualibus sine rubore sociantur, vilibus teguntur indumentis, suis facultatibus, quamuis exiguæ, contenti: nesciunt alienas concupiscere opes, arbitrantes tantum victui suo necessaria sibi posse sufficere. Quamuis autem isti apud seculi amatores nullius videantur esse momenti, nulliusque valoris, regimini tamen vniuersi prorsus necessarii sunt, quod conficitur & gubernatur per diuersarum qualitatum vtriusq; sexus viros: quemadmodum ex membrorum varietate humanum compactum est corpus. Nam si totū corpus oculus esset, qui est cęteris membris nobilior, vbi auris, manus, vel pes? Aequè si totum auris, vbi (quęso) esset os, oculus, aut reliqua membra, & sic de cęteris? Temperauit verò summus artifex humanum corpus, & per membra distinxit, impertitusque est vnicuique eorum ministerium proprium, ad suam ac cęterorum vtilitatē: ita vt nullum ipsorum ex dignioribus valeat dicere inferiori se: tui non indigeo, neque ministerium tuum opportunū est mihi. Copulauit enim membra omnia, & in vno amoris glutino adeò coniunxit, vt quicquid molestię infertur vni cęteris omnibus (teste experientia) illatum fuisse videatur. Nempe in hac republica vniuersi huius visibilis decet omnino, vt eadem sit varietas hominum in ipsa degentium. Si omnes intenderent regimini ciuitatum, si cuncti vacarent negociationi, quis artificia vsui necessaria humano peragerent? Prę terea si vniuersi insisterent doctrinę, seu negociis militaribus se aptarēt: quis (oro) nauigationi ac maris periculis se daret? siue in agriculturę operibus, pro colligendis segetibus, spar-

1. Tim. 2. (margin)

Ezec. 18. (margin)

spargendisque seminibus desudaret? Disposuit quippe per sapientiam suam Deus mortalis genus,& per gradus exercitia, studia,& conditiones multimodas ita ordinauit, vt sibi mutuo famulentur absque liuore, & se inuicem diligant, tanquam vnius corporis membra,& sub vno capite Christo existentia, atque nullatenus despicient superiores minimos, iuxta ipsius capitis domini Iesu sententiam dicentis: Videte ne contẽnatis vnum ex his pusillis,qui in me credunt: dico enim vobis,quòd angeli eorum semper vidẽt faciem patris vestri, qui in cœlis est. Docet itaq; cælestis magister, nequaquam spernendos esse pauperes & pusillos huius mundi in ipso credentes,tum quia sub angelorum sunt dediti custodia tum quia alieni minime à Dei sunt regno. Nam tales facile oblatam sibi admittunt gratiã: carẽtque (vt plurimum) multis vitiis, quæ in diuitibus & in huius vitæ prosperitatibus se extollentibus abundare consueuerunt. Si enim in rebus transitoriis potentibus dispares esse censeantur: natura tamen, fide, promissionibus, & gloria consortes & comparticipes illis sunt. Non temporalis potestas, nõ terrenæ facultates, non humana laus neque quæ inflat scientia, sed charitas, quæ ædificat, & Deo gratum facit: humilitasque cordis, quæ profecto exaltat,& in cœlum dirigit, necnõ virtutes reliquæ, quæ à domino probatæ sunt, suo hominem commendant autori. Est denique maxima multitudo virorum ac mulierum (memoratis tamen superioribus paucior numero) quæ veræ humilitatis in multis imaginem gerit: minime verò eandem cum affectu assecuta est. Ipsi quippe, de quibus sermo nunc agitur, quadam natura li insigniti sunt lenitate, & ad bonum proni, tranquilli existunt in se, pacem diligũt, dissensiones fugiunt, atq; alicui malũ inferre perhorrescunt. Huiusmodi pro maiori parte naturaliter sunt rudes ingenio, ad discernendum cogitationes, affectiones, ac negocia tam aliena quàm propria tardi,& minus idonei. Naturæ quoque donis (nisi corrumpantur,& seducantur) vtuntur ad bonũ, non tamen bene: quemadmodum faciũt veri humiles, qui scienter & in sensu cordis, tanquam spirituales diiudicant interiora sua: ita vt penè nulla indiscussa præterire patiantur. Ducuntur supe rius memorati ad id, quod honestum est, potius impulsu naturæ, quam virtutis gustu. Propterea etsi apud homines mereantur laudem, dum non se extollunt supra se, nequaquã tamen apud Deũ adipiscuntur humilitatis palmam, quæ certantibus magnanimiter donatur à Christo qui cordiũ & animorum scrutator est verus, atque in misericordia & miserationibus suis opera nostra coronat. Coronat, inquam sudores & labores nostros quos patimus abnegantes nosmetipsos, nostrumque veterem hominem cum actibus suis expoliãtes, vt ipso qui secundum Deum creatus est, nouo induamur in iustitia, sanctitate & humilitate. Non enim valemus in nouum reformari hominem, nisi abiecto vetere, qui sola, quę carnis sunt, sapit, cupit & quærit. Quæ cũcta humilitati aduersantur, quæ vtique humilitas, quod est Dei, quod spiritus, quod sanctitatis, quod virtutis, sentit, desiderat, sectatur cum vitiis & cõcupiscentiis carnem ipsam in crucis spiritualiter affigendo patibulo. Hanc quippe spiritualem luctam, & hunc dimicandi modum ignorant, qui non virtutis studio sed naturæ instinctu ac munere humiles esse arbitrantur ab iis, qui tantummodo carnis obtutu acta exteriora metiuntur. Non autem in cultu extrinseco, aut in corporis motu, sed in arcano cordis, humilitatis virtus radicata subsistit.

Quòd per speculum creaturarum rationalis spiritus, de spiritualibus sufficientissime eruditur, dummodo prius discant cognoscere se. Cap. XVI.

Multę sunt res visibiles, atque corporeæ à Deo creatæ: ex quarum consideratione rationalis spiritus, de spiritualibus & inuisibilibus sufficienter imbuitur. Nec mirum, quum ipsa creatura visibilis speculũ quoddam inuisibiliũ esse noscatur, in quo elucet quædam imago cælestium,& sui potentia, sapientia & bonitas autoris, dicente Apostolo: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus, atque diuinitas. Cæterum si fide mediãte cęlestia & diuina, quæ remotissima sunt, in hoc & per hoc intuentur creaturarum speculo: quanto magis spiritualia, quę nobiscum & in nobis sunt, intelligi poterunt? (si tamen interioris oculi mũda sit acies.) Per sensus enim corporis eruditur animus: & quotidie fit doctior dirigente experiẽtia rationẽ, quæ absque alterius adminiculo prorsus iacet, nec valet se eleuare ad summa. Quamobrem oportet vt rationalis homo ex ardua exercitatione (non tamen sine labore) ad spiritualiũ perueniat intelligentiam sacramentorum, incipiat verò à se. Nam si ignorauerit se, cui nil propinquius, qualem de absentibus & remotis poterit habere notitiam? Discat igitur scire se: quatenus de cæteris habita postea vera scientia assuescat non inflari, neque se erigere supra se,& amittat lumen qualecunque, quod percepit, sibique ipsi contrarius fiat. Qui autem absque humilitate, quæ de propria gignitur cognitione, vniuersarum scientiarum est imbutus peritia: prope nihil dicendus est scire, quoniam veræ scientię caret fundamẽto, quod in humilitatis virtute locatur. Quid (oro) prodest scire multa,& de eadem inaniter eleuari sciẽtia, ipsumque ignorare, à quo eruditus es scire quod scis? Omnis sapientia (inquit Sapiens) à domino Deo est, & cum ille fuit semper,& est ante æuum. Omnis, ait sapientia, vt agnoscas

scias totum ab eo accepisse, quod scis. Quid enim habes (inquit Paulus) quod non accepisti? Si autē accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Sūmę prorsus est signum dementię, superbiæ vitiū, atque iudicium graue, sibiipsi Dei gloriam vendicare, necnon de alieno intumescere. Quod quidem agit, qui ignorat se, & est humilitate nudatus. Omnis proinde industria, omneque studiū inesse debet scire volētibus: vt (videlicet) cognoscant primum se, & non altum sapiant, neque in sua sibi complaceant scientia, sed timeant, donū confiteantur, & largitori gratias agant, & dicāt: Gratia Dei sum, id quod sum. Ista si ignorauerit scientiæ amator, aut ex cordis tumore confiteri paruipenderit, quanto plus fuerit instructus sciētia, tanto acriori dignus erit iudicio: quoniā scriptū est: Scienti bonū & non facienti, peccatū est illi. Et merito. Si. n. delinquit peritus, si legē trāsgreditur, si post concupiscentias suas defluit, reclamante conscientia hoc facit: quę scientię illustratur lumine, & gratię pręuenitur splendore. Nam ignorans si peccat, maxima ex parte suę excusatur nescientię, dummodo non sit supina & crassa: quoniam tunc prorsus inexcusabilis est, & ignorātem facit ignorari: sciens autem & doctus nulla tergiuersatione absoluitur, quoniam bene agere omnino non vult. Ab hoc profecto morbo & ab hac sententia eripitur humilis, & securus fit, tantoq; humilior efficitur, quanto est doctior. Scientia siquidem humilitati associata, ornamētum est hominis, religionis decus, pręclarum lumen, stabilimentum fidei, magistra virtutum, cęlestis regni pręco, lucerna in tenebris, dux in via veritatis index, errorum detectrix, spei incentiua charitatis comes, & ad omne opus bonum procliua & ductilis. Quemadmodum enim humilis totaliter non potest esse ignarus: ita & superbus non valet esse eruditus. Potest vtique scire multa, sufficit instruere plurimos: sed quia non agnoscit se, atque contemnit veritatis scientiam, quā intelligere odisse conuincitur. Hoc Propheta testatur, quum dicit: Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum. Quonam (quæso) modo superbus peccator dicendus est eruditus, qui disciplinam ex prauis moribus, quos agit, deprehenditur odisse virtutum, necnon eloquia diuina à se abiicere ac repellere? Quid de talibus pronuntiet Sapiens, audiamus: Stulti vsquequo ederint sapientiam? Hinc clare colligitur hominem elatum & nequā nullatenus esse posse sapientem, quod euidentius alio in loco exprimitur sic: In maleuolam animā non introibit sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccatis. Verum nequis causetur, & dicat aliud esse sapientiam, & aliud de qua loquimur, esse scientiam, Sapiētis sententiam intelligat, dū ait: Si enim sapientiam vocaueris, & inclinaueris cor tuum prudentiæ, & quæsieris eam quasi pecuniam, & sicut thesaurum effoderis illam, tunc intelliges timorem domini, & scientiam Dei inuenies: quia dominus dat sapientiam, & ex ore eius scientia & prudentia. Vna quippe res, quæ qualemcunque quamuis videatur significationem habere diuersam, ex vnius tamen diuinitatis ore emanare perhibetur. Nempe quicquid spirituale intelligendo sapimus, si quid rectum prudenter discernimus, omne quod verum ratiocinādo scimus, ab illo haurimus fonte, de quo scriptum est: Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata ęterna. Vnus est altissimus, omnipotens, creator, rex potens, & metuendus nimis, sedens super thronum illius, & dominans Deus: ipse creauit eam spiritu sancto, & vidit, & dinumerauit, & mensus est, & effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem. Secūdum datum suum præbet illam diligentibus se. Patet conspicue, quòd omnis veritas, siue sit cogitando reperta, seu orādo infusa, aut scienter prolata, ab ipso procedit, qui per Sapientem testatur de se dicens: Meum est consilium & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo: per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. De ipso quoq; Apost. Paulus ait: Nō quòd sufficiētes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Quocunque. n. nomine nuncupetur veritas, à Deo infunditur, siue sapientia, aut prudentia, seu scientia nominetur. In sacris tamen voluminibus tria hæc sapientiæ, prudentiæ, & scientiæ vocabula inueniuntur varios inter se & contrarios habere effectus. Nam de sapientia, inquit Apostolus: Sapientiam loquimur inter perfectos, non sapientiam verò huius seculi, neque principū huius seculi, qui destruūtur: sed sapientiam loquimur in ministerio, quæ abscondita est, quam prędestinauit Deus ante secula in gloriam nostram, quam nemo principū huius seculi cognouit. De prudentia verò dicit: Nam prudentia carnis mors est, prudentia autē spiritus, vita & pax. Alioque in loco: Prudentia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta, nec enim potest. De scientia deniq; idem Apostolus asserit dicens: Qui autem secundum carnem sunt, quę carnis sunt, sapiunt: qui verò secundum spiritum sunt, quæ sunt spiritus, sentiūt. Alibi præterea expressius ipsius scientiæ differētia prænotatur: Bonitatem (orans Propheta dominum ait) & disciplinam, & scientiam doce me. Et Sapiens: Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei. E regione Apostolus dicit: Scientia inflat, charitas verò ædificat. Colligitur itaque ex his veram & commendabilem sapiētiam & scientiam nullatenus habitare posse in mentibus tumidis, sed solum humilium. Sic namque in Prouerbiis legimus scriptum: Vbi fuerit superbia,

1. Cor. 4. — Psal. 49. — Prou. 1. — Sapien. 1. — Prouer. 2 — Eccle. — Prou. 8. — 2. Cor. 3 — 1. Cor. 2. — Rom. 8. — Ibidem. — Ibidem. — Psal. 118 — Sap. 13. — 1. Cor. 8 — Prou. 11.

bene agendum. Nam hoc humilibus est insitum: verbum (videlicet) salutis libenter audire, retinere memoriter, & opere consummare.

Quòd aliter pueri & rationales viri, & aliter spirituales res æstiment, atque de multiplici vtilitate humilitatis. Cap. XVII.

CONsueuit humanus affectus, vnamquanque rem eo ardentius diligere, eoq; solicitius, vt ipsam assequatur quærere, quo clarius quanti eadem sit precii, quantæ vtilitatis, & quantæ cognouerit virtutis. Insensati quippe & pueri, quoniam discretionis carent iudicio nec fulgorem auri, neque gemmarum castipendunt valorem. Similiter herbarũ proprietates, & morum grauitatem, ac scientiæ lumen pro nihilo ducunt, quia ignorãt quid in eis lateat cõmendatione dignum. Rationales verò viri, & ætate adulti, quibus harũ inest ex parte scientia rerum, atq; diiudicandi rectitudo, magnipendunt singula, illisque tanto amplius afficiuntur, quanto magis intelligunt, ea esse proficua. Falluntur tamen isti quàm sæpe immoderato amore seducti, & preciosiora minoris, pluris autem viliora æstimantes, non diligenda plus diligunt, amãda contemnũt, temporalia interdum spiritualibus, terrena cælestibus, & diuinis humana præponũt: dicuntque (iuxta Prophetę oraculum) malum bonum, & bonum malum: amarum dulce, & dulce amarum. At verò spirituales viri, qui sapientiæ, quæ desursum est, pudicæ, pacificæ, modestæ, suadibilis, bonis consentientis, & iudicantis sine simulatione sunt discretione ornati, & in quibus ipsa vera sapientia Dei per sapiẽtem perhibetur habitare in consilio, & eruditis interesse cogitationibus, difficile decipiuntur, quia pene omnia discutiunt, & probant interiori examine, quæ admittenda, & quæ sunt depellenda. Nonnunquã autem (quamuis raro) dispensante ipsa commorãte in illis sapientia ad eorum profectum, necnon maiorem propriæ cognitionis & humilitatis occasionem permittuntur in eligendo potiora errare, atque dubitare quid melius: nequaquam autẽ totaliter deseruntur. Nam repentè redeunt ad se, ac se in spiritu coram domino humiliter prosternentes suam fatentur ignorantiam, & se deliquisse accusant. Quamobrem apud se humiliores fiunt, in discernendo prudentiores, promptiores in orando, & in puritate seruanda cautiores. Despiciunt quoque ex animo cuncta exteriora, quæ sibi blandiri & arridere videntur, vt adipiscantur thesaurum in cordis agro latitantẽ. Vilipendunt semper fallacem mundi gloriam, fugitiuos honores, facultates terrenas, carnis illecebras, sociale gaudium, & omnes corporis voluptates: quatenus attentius vacent sibi quietius habitent secum, & facilius humilitatis preciosissimam margaritam quęrendo inueniant, repertamque possideant. Agnoscunt quippe ipsam incomparabilis esse precii, vtilitatis immensæ, donorum spiritualium locupletem, gratiarumque cælestium refertam. Hæc namque virtus se possidentium orationes Deo facit esse gratissimas. Nequaquam enim valet repelli deprecatio, quæ est humilitatis sale condita: ascendit sursum fragrantissimo odore respersa, vsque ad conspectũ maiestatis ęternę, per angelorum ministerium delata sancto isti: sicut per Ioannem in Apocalypsi legitur scriptũ: Et habebat phialas aureas plenas odoramẽtorũ, quæ sunt orationes sanctorũ. Nã & orationem atque sacrificiũ patriarchæ Abrahę, qui prę ditus humilitatis virtute se esse puluerem & cinerem fatebatur, odoratus est dominus in odorem suauitatis. Publicanus denique, qui præ suorum confusione delictorum, & humilitate cordis oculos ad cælum minime audebat attollere: sed orationẽ fundens, pectusq; percutiens aiebat: Deus propitius esto mihi peccatori, in domũ suam lætus rediens de tẽplo discessit iustificatus à domino. Humilium supplicationem Propheta cõprobare volens asserebat: Respexit in orationem humilium, & non spreuit preces eorum. Pro clariori verò commendatione promulgatę veritatis illico adiecit: Scribantur hęc in generatione altera, & populus qui creabitur, laudabit dominum. Iudith præterea sancta in oratione prostrata dicebat: Nõ est in multitudine virtus tua domine, neque in equorum viribus voluntas tua: nec superbi placuerunt tibi ab initio, sed humilium & mansuetorũ tibi semper placuit deprecatio. Magna prorsus est efficacia orationis humiliũ, quæ nullo peccatorum compedito vinculo, nullo aduersarum potestatum retenta obstaculo penetrat cælum, & cælestis curię lętificat ciues, atque diuinæ bonitatis meretur adire præsentiam: quã (videlicet) rogat humiliter, fidenter loquitur, ac importunè postulat spiritus sancti impulsa suffragio: qui pro sanctis gemitibus inenarrabilibus interpellare perhibetur. Nunquam enim humiliũ mens, quæ semper accusatrix est sui, præsumeret tam familiariter in oratione cõferre cum domino, tamq; dulcia fari eloquia charitate accensa, suauitate melliflua, fiducia plena: si nõ promoueretur à spiritu, erudiretur à verbo, traheretur à patre. Quum autem trahitur, & in secretum casti amoris introducitur thalamum, non vt ancilla cum domino, neque vt amica cum amico, sed tanquam cum fratrueli charissima, & sponsa iucundatur cum spõso: qui vtiq; locutionis modus, atq; affectus nõ congruit creaturę peccatrici, debitrici, languidæ, & peregrinanti erga Deum, dominũ, creatorem & iudicem suum, qui omni veneratione, honore, laude & actione gratiarum est dignus. Nam ineffabilis & super humanum intellectum est inæqualitas ista perditi, videlicet, ad redemptorem, iniquissimi ad summũ bonum,

Marginalia: Esa. 5. — Prou. 8. — Apoc. 5 — Gen. 18. — Luc. 18. — Psal. 101. — Ibidem. — Iudith 9.

num, ignorantis ad sapientiam: & nihilominus, vt humilibus auditum præbeat postulandi, vt confidentiam tribuat appropiandi, & vt occasionem præstet diligendi atque sperandi: non vult insinuare quod est. Se quippe occultat, speciem suam tegit, maiestatis suæ potentiam celat, seque sub seruili forma exinaniendo humiliat, quatenus pusillos foueat, nutriat in spiritu paruulos, & amplexetur humiles, ipsosque in omni sua tribulatione exaudiendo custodiat. Exaudit, inquã, Deus humilium preces, eosque protegit, ne ab inimicorum iaculis vulnerentur, atque custodit, vt nõ in tentationibus constituti deficiant. Permittit tamen illos nonnunquam diuersimode tentari, & interdum in momento ruere; minime autem perseuerare post casum, sed repente exurgere, sicut propheta de viro iusto testatur dicens: Quum ceciderit, non collidetur, quia dominus supponit manum suam. Huiusmodi tentatio non permittitur fieri ad mortem, sed potius ad eruditionẽ, & humilitatis augmentum: quoniam ipse dominus gratiæ suæ adhibet manum, quatenus eadem se compungendo erigat, & humiliando resurgat quod beato Petro Apostolo contigisse Actuum Apostolorum narrat historia. Quum enim se iurando, & anathematizando, suum negasse præceptorem agnosceret, ab eodem misericorditer intuitus, & ad se ex mœrore reuersus, reatum proprium humiliter intelligens foras egressus fleuit amare. Ex hac igitur tẽtatione, & ex hoc casu Apostolus didicit, de se non præsumere, didicit proximo afflicto compati: didicit & aduersum seipsum sapienter irasci. Qui enim antequam tentaretur, ignorabat se, optime post lapsum non solum Dei bonitatem erga se, verumetiam quàm infirmus & debilis esset, cognouit. Quamobrem dixerim, nequaquam perniciosum esse tentari, sed tentationi consensum præbere, atque in eodẽ animo obdurato persistere. Tentatus est Abraham longæuus & sanctus, & per multas tribulationes probatus amicus Dei effectus est. Sic Isaac sic Iacob, sic Ioseph, sic Moses: necnon & vniuersi qui Deo placuerunt, per multas tribulationes transierunt fideles. Difficillimũ prorsus est absque tentationis probatione humilitatẽ seruare: quũ prosperitatis successus potenter ad elationẽ impellat. Si hoc non esset, minime Dei clemẽtia quos diligit, tam sedulo tribulatione mediãte argueret. Istud Paulus percipiens Hebræis scribẽs, aiebat: In disciplina perseuerare tãquam filiis vobis offert se Deus. Quis enim filius, quẽ nõ corripit pater? quod si extra disciplinã estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & nõ filii estis. Intulit verò post modicum, quantæ sit vtilitatis erudiri per tribulationes à domino. Omnis, inquit, disciplina in præsẽti quidẽ nõ videtur esse gaudii, sed mœroris: posteà verò fructum pacatissimũ exercitatis per eam reddit iustitię. Fructus hic pacatissimus, de quo loquitur Apostolus virtutũ cõfirmatio est, atq; adeptio. Efficitur nãq; per disciplinã exercitatus, corde humillimus, mẽte robustus, spe lętus, charitate feruidus, spiritus sancti secũ cooperãte præsentia, quæ nõ spernit humilẽ, neque derelinquit disciplinã domini æquanimiter perferẽtem. Hoc Apostolus Iacobus considerans dicit: Beatus vir qui suffert tẽtationẽ, quoniã quum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quã repromisit Deus diligentibus se. Non valet quis humano explicare eloquio, quantæ sit vtilitatis, quanti meriti, & quàm sit Deo gratum nõ altum sapere, tribulationes irruentes perferre fortiter, illatas contumelias tranquilla mente pati, & humiliter emergẽtia quęque aduersa propriis peccatis adscribere. Nam humilis semper se arbitratur duriora mereri, quàm patiatur: quãobrem patienter aspera sustinet, gratias in tẽtationibus agit, soluit per pœnitentiam debita, errata per fletum diluit, cõtemnit ex deliberatione præsentia, & fidei oculo futura prospectat. Considerat vtique suorum immanitatem facinorum, spiritualium inimicorum sæuitiam, iudicis irati sententiam, & præparata reprobis æterna supplicia. Ista dum cogitat, suspirat, gemit, dolet, compungitur corde, consternatur mente, resoluitur in lachrymas, & domino supplicat humiliter dicens: Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam: & secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Equidem humilitati semper est copulata compunctio quæ de suorum gignitur memoria delictorũ. Nequaquam enim valet, non compungi humilis, quoties reuoluit animo, quàm grauiter peccauit: quibus modis, quàm obliqua intẽtione sui transgressurus est mandata redemptoris, obscœna & turpia cogitando, infructuosa & vana meditando, concupiscendo terrena ac noxia diuina lege prohibita: amittẽdo in his tempus, mentem dissipando, repellendo atque conscientiam reclamãtẽ cõtra salutẽ propriã temerarie obdurãdo. Porrò dum ad se secum tacitus meditatur indulta tẽpora ad promerendam veniã, ad agẽdã pœnitentiam, ad subigenda vitia, ad resecanda scelera, ad augenda merita, & ad gloriam cõsummato huius peregrinationis cursu consequendam, gemitus compunctionis & humilitatis lamẽta ex intimis medullis cordis emittit. Dum enim deuotissime in talibus occupatus lachrymatur vbertim, ac humiliter orat, reconciliationẽ quã postulat, efficaciter obtinere cõfidit, rememorans illud propheticum dictum: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus nõ despicies. Saluberrimam quoq; Iudith mulieris pudicissimę exhortationem pertractat secũ, quę ait: Humiliemus illi animas nostras, & in spiritu cõtrito & humiliato seruiẽtes illi dicamus flẽtes domino, vt secundũ voluntatem suam sic faciat nobiscum

Psal. 36. Matt. 26. Heb. 12. Iacob. 1. Psal. 50. Psal. 50.

biscum misericordiam suam: & sicut côturbatũ est cor nostrum in superbia eorum, ita etiã de nostra humilitate gloriemur. Tamdiu verò in hoc exercitio spirituali humilis ac deuotæ compunctionis insistit, donec pacẽ in cõscientia sentiat, mens repleatur lætitia, & exultent cum Propheta in domino ossa humiliata. (Psal. 50.) Meritò quippe post perceptam indulgentiam criminum, post salutarem compunctionis mœrorem, post abolitã culpam transactę nequitiæ per confessionem humilem, & post detersam fœditatem interioris hominis, per lachrymarum affluentiã humili redditur pax, donatur tranquillitas, fiducia pręstatur, corq; illius exhilaratur, gaudet animus, gratias agit affectus, accrescit deuotio, lumen infunditur, & luctus in exultationem mutatur: quemadmodum Propheta decantat, dicens: (Psal. 125.) Qui seminãt in lacrymis, in exultatione metent: euntes ibant, & flebant mittentes semina sua: venientes autem venient cũ exultatione, portantes manipulos suos. Sanè iuxta mensurã compũctionis & charitatis tribuitur humilis remissionis peccatorum certitudo, additamentum gratiæ, lætitię abundantia: prout Propheta memoratus perhibet de se, (Psal. 93.) inquiẽs: Secũdũ multitudinẽ dolorũ meorũ in corde meo, consolationes tuę lętificauerunt animã meam. Nõ sinit Deus humiles diu in mœrore tabescere, testante Paulo, qui ait: (2. Cor. 7.) Qui consolatur humiles, consolatus est me in aduentu Titi. Ipsos profectò visitat ne deficiant, erudit ne deuient, custodit ne pereant, & liberat ne succumbãt. Custodiẽs (inquit Propheta) paruulos dominus humiliatus sum, & liberauit me. (Psal. 114.) Beati planè veri dicendi sunt humiles, qui diuina protecti clemẽtia innumeros intellectualium euadunt laqueos venatorum in huius peregrinationis itinere contẽsor suorum reponentes thesauros meritorum in abscondito cęlestis patrię cellario: quo fur non appropiat, vt effodiat, & furetur eos. Nouerunt siquidem inter latrones, auro & gemmis onustos peragrare minime posse securos.

Quales esse debeat comites itineris, & de autoritate Christi & ecclesiæ, quantumque Christi seruis sit necessaria humilitatis virtus.
Cap. XVIII.

Ambulantibus in hac vmbræ mortis regione, in qua diuersarum specierũ venenata discurrunt spiritualia animalia, vt opportunos sibi rapiant cibos, nil tutius, nilq; valet esse vtilius, quàm itineris sui comitẽ habere fidelem, atque peritum. Horum deficiente altero societas quęque cognoscitur esse suspecta & dubia. Quid (oro) commeãtibus potest esse solatii, quũ mutua inter illos deest dilectio, quę prorsus ex simul pergẽtiũ alterutrius cõcepta infidelitate sopitur? Quam (quæso) spem valet habere pertingẽdi, quo cupit accedere, qui viarum ignatus inexpertũ peregrinationis, quã gradiendum est, habens comitẽ per singulas penè horas, an rectè incedat, dubitare compellitur? Maximũ profectò impedimẽtũ pertingẽdi ad finẽ in quocũque negocio est ipsa dubietas, quę operandi adimit vires, robur debilitat mẽtis, cogitationibus fluctuationem ingerit, errãdi parit metũ, gradiendi retardat affectum, & inopinati insultus suspicionẽ ambulãti immittit. Cæterum quod in via materiali contingit pergentibus, hoc in spirituali vita degentibus euenire diffinio: in qua propter inflexibilis veritatis ęternum fundamentum in ea locatum cuncta, quę tam ex causa infidelis, & imperiti ductoris, quàm etiam occasione dubietatis emergunt contraria, tolluntur è medio. Nulla planè in confessione catholicæ religionis, & in soliditate Christianæ fidei persistentibus debet inesse erroris hęsitatio, nullusque infidelitatis metus: quippe quum ecclesia ipsa supra firmitatẽ petræ durissimæ sit in veritate fundata, atque diuinę autoritatis, & innumerabilium penè sanctorum existat attestatione suffulta. Ipse namque Deus Dei & hominum mediator homo Christus Iesus quũ eo interrogante, quem illum esse dicerent homines, respondissetque pro omnibus Petrus: Tu es Christus filius Dei viui, illico adiecit: (Matt. 16.) Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis: & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ędificabo ecclesiam meam. Vide quanti sit roboris, & quantæ firmitatis ecclesię fundamentum. Pater reuelauit Petro confessionem diuinitatis Christi: idem verò Christus suã super hanc Apostoli cõfessionem, ecclesiam se fundaturũ esse asseruit: cuius testimonio nihil est firmius, quũ sit æterna, quæ nullatenus errare valet. Liquet igitur Christianam religionem, quã credit, colit, ac confitetur ecclesia, esse verissimam, & quicquid agit, vel prędicat, prorsus indubitabile esse, quoniam plurimorum est circunsepta assertionibus testiũ. Fides nanque catholica sanctorum, est pręnunciata ac fulta oraculis: qui nisi sancto afflati fuissent spiritu, nequaquam potuissent futura tã quam præterita, tam euidenter edicere. Ab apostolis quoque est prædicata, necnon innumeris roborata miraculis. Beatorũ insuper milliũ martyrum vtriusque sexus, cuiuscunque ætatis, diuersarum nationum, atque statuum variorum est sanguinis effusione, & horribilium tormentorũ perpessione confirmata. Virorum denique probatissimorum, qui paracleti magisterio erant imbuti, sapientia & scientia illuminati, & virtutum exercitatione perfecti, est attestationibus declarata. Quis, oro, sufficit enarrare, quot millia anachoritarũ, monachorũ, religiosorumq; virorũ ac mulierũ, qui sponte seculũ spreuerunt, carnis calcarunt illecebras, & Christi crucẽ vsque ad mortẽ infatigabiliter baiularunt, huius fidei definitio-

nibus consenserunt? Quamobrem temerarium ac redargutione dignissimum est velle rationibus humanæ sapientię, aut dubiis infidelitatis cogitationibus improbare fidem: necnon ecclesiæ decreta cõtemnere, quæ tantorum sanctorum testium sunt autorizata sententiis. Christianis itaque viris nulla debet prorsus inesse errandi ambiguitas, cum ecclesiæ mandatis obtemperat, quæ (vt ait Apostolus) est columna & firmamentum veritatis, in qua via est habilis, lata, secura, & fulgida, quæ ducit ad vitam. In ipsa præterea ministrātur, & percipiuntur sacramēta salutis, animarum medicamenta, infirmitatum spiritualium remedia, peregrinationis huius subsidia, remissionis peccatorum dona, & æternæ vitæ pabula instituta, & pęrogata per dominum Iesum, Deum verum, sacerdotem magnum, põtificem summum, gratiarum largitorem, mediatorem pium, fidelissimum comitem, atque itineris huius peritissimū ducem: quem profecto quisquis sequitur, deuiare non valet, non ambulare in tenebris, nec carere indulgētia, nec in via deficere, neque vita priuari. Propterea gaudeant & omnes in domino, exultent fideles, & præsertim serui Dei, ac diuino mancipati obsequio: quoniam datum est illis sub tali, tantoque duce & principe militare. Iste procul dubio est ille inuictissimus propugnator, qui armatū fortem (videlicet) diabolū atrium possidentem in pace superauit, illius diripuit spolia, arma in quibus confidebat, abstulit: eundemque cum rubore nimio de sua sede eiecit. Iste, inquā, ille est dux strenuus, qui morte sua debellauit aereas potestates, & nos absoluit de vinculis tenebrarum & mortis, transtulitque in regnum claritatis suæ, de quo Apostolus dicit: Et vos cum essetis mortui in delictis, & in præputio carnis vestræ, cõuiuificauit, condonans vobis omnia delicta, delens quod aduersus nos erat chirographū decreti, quod erat contrarium nobis, & illud tulit de medio affigens illud cruci: & expoliās principatus & potestates transduxit confidenter, palam triumphans, illos in semetipso. Equidem ad aspectum illius ducis mota est terra, fugati sunt aduersarii, curuati montes, colles inclinati, prostrati superbi, humiles sublimati, subditus mundus, & spoliatus est tartarus. Nullus hostis, nulla potestas, nullum regnum præualere potest aduersus eum. Agit quicquid vult, indurat, quos disponit sine passione deserere: & vt sibi placet, illorū miseretur, quia pius est, in promissis fidelis, & in iustitia rectus. Delinquētibus quoq; compatiens est, pœnitentibus parcens, redeūtibus ad se latissimum charitatis & indulgentię aperiens sinum, nutantibus spem tribuens, stantibus spiritualia beneficia impertiens, atq; in eo perseuerātib. præmia æterna promittēs. Quamobrē ò Christi milites, & Deo famulantiū vniuersa agmina pugnate viriliter, resistite fideliter, perseuerāter state: nulla vos demulceat voluptas, nullus superet labor, tentatio nulla deterreat, iter vestrum non retardet aduersarius, propositum vestrum non immutent minæ, fidem vestram carnis non supplantet infirmitas: cursum vestrum terrenarū actionum non impediant vincula, magnanimitatemque vestram, nulla prorsus frāgat aduersitas: imitemini ducem vestrum, sequimini præceptorē: saluberrimis eius obtemperate monitis, votis annuite, exhortationibus assensum prębete: profectum vtiq; vestrum quærit, salutem cõcupiscit, renouationem expectat: vt quemadmodum exhibuistis olim membra vestra seruire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc iuxta Apostolicam doctrinam exhibeatis eadem seruire iustitiæ in sanctificationem. Nam vobis nõ licet de cætero curam carnis facere in desideriis, non affectum alligatum tenere in diuitiis, nec fructum immortalitatis anhelare in liberis & propinquiis: neq; sublimitatem terrenæ gloriæ appetere in honoribus, quæ omnia gentes quæ ignorant Deum, & futuram esse vitā deridēt, possidere peroptāt, quin potius oportet vos sectari iustitiā, misericordiā, pietatem, obedientiam, patiētiam, paupertatem, mansuetudinem & humilitatem potissime, quæ virtutes vniuersæ elucent in capite & duce vestro: ab ipso etiam commendatæ sunt vobis, atque præceptæ. Non est æquum, vt per aliud iter princeps gradiatur exercitus, & per aliud milites (si tamen desiderant immortalitatis & glorię coronam percipere, quam iam assecutus est dux, & suis commilitonibus pollicetur.) Nēpe propter pugnam datur victorię palma, quę profecto eminet super laborē certaminis, dicente Apostolo: Nõ sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis. Pręcedit quippe conflictus, subsequitur verò triumphus. Non coronabitur (inquit Apostolus) quis, nisi legitime certauerit. Quamobrem imprudēs iudicandus est, qui absq; pugna sperat obtinere victoriā. Audi dominū dicētem: Qui se humiliat, exaltabitur. Pugna siue stadium certaminis est humilitas, merces verò humilitatis est exaltatio, non imprę sentiarum, quo tempore vsq; ad mortem est pro humilitate, & cū humilitate pugnandum, sed in futuro. Equidē in hoc seculo nihil reperitur tam preciosum, quod pro congrua remuneratione Christi sit militibus erogandū. Et meritò. Si enim sponte renunciant seculo, ac blanditiis eius, & relinquunt vniuersa, quę possident, necnon abnegāt semetipsos, quid vltra expectare debēt pro sui mercede laboris? Alibi proinde ipsorū est reseruata exaltationis corona: de qua vtiq; (concedente domino) suo loco dicetur. Ad vos igitur ò Christi milites, meus iterum sermo dirigitur. Dimicate (quęso) viriliter aduersum inuisibiles hostes, & contra vos humiliemini, nedū sub potēti manu Dei, verūetiā sub omni huma-

na

Marginalia: 1. Tim. 3 — Ephe. 2 — Rom. 6 — Rom. 13 — Rom. 8 — 2. Tim. 2 — Luc. 14 — Ad claustra. lect. Hortatio. Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50.

na creatura, propter Deum: vt vos exaltet in tempore visitationis. Vobis profectò competit humilitatis virtus, vos vtique decet esse subiectos. Professio vestra, status vester, vestra promissio quid aliud, quàm humilitatem insinuat? Habitationes vestrę in communi à secularibus domibus segregatę, cellularum carceres angusti, incompositi, & pauperrimi in stramentis, ac vtensilibus prorsus vos ad humilitatem inuitãt. Vide indumẽtũ ab iis, quibus vtuntur mundi amatores, omnino dissimile: pannus rudis, sordes in vestibus, inculta cæsaries, pallor in vultu, demissum supercilium, vox tenuis, communis refectio, & in omnibus obedientiæ disciplina, vos humiles esse debere proclamant. Denique opera exteriora, exercitia contemptibilia, ministeria fratrum, iniuncta officia, officinarum mundatio, detersio sordium, & cætera his similia, quæ seruis Christi facienda occurrunt, & prætermitti nullatenus licet humilitatis proculdubio instrumẽta existũt. Taceo quàm magnum sit humilitatis incentiuũ in diuinis officiis, & in quotidiana refectione, atque in mutuis collationibus seniorũ domini nostri Iesu Christi admonitiones audire: & perfectionis exempla, sanctorum gesta, ac anachoritarum certamina legere, martyrum passiones, omniumque secundum euangelicam vitam patrum regulas, & fidelium laudabiliter conuersantium institutiones recolere: atque eorundem actibus & dictis, cum animi deuotione fidem accommodare. Prætereo postremo narrare dirã ac formidabilem sententiam, quam in sacris voluminibus legimus inflictam fuisse superbis. Non enim Lucifero, non apostaticis spiritibus, denique primis parentibus minime indultum est. Omnes pariter vno iustitiæ mucrone transfixi, dehonorabilibus suis sedibus propulsi sunt. Porrò si superbientibus ac peccantibus angelis non pepercit Deus, sed rudentibus inferni detractos in tartarũ tradidit in iudicium cruciandos reseruari, euadere ne valebunt elati homines, qui luteas habent domos, terrenum inhabitant fundamentum, & veluti à tinea quotidie consumuntur? Prorsus minime: quin potius cò maioribus quisq; iuste suppliciis est plectendus, quò plura ac præstantiora percepit beneficia, & sublimiori est exaltatus fastigio, necnon efficaciori ad se humiliandum impulsus est auxilio. Facile (vt reor) indulgendũ est secularibus viris, & potissimum illis, qui clara secundum carnem fulgent progenie, diuitiis & facultatibus locupletantur terrenis, ampla ac generosa sunt decorati familia, atque magistratus, & dignitatum sunt honoribus sublimati: si ad se extollendum proni, & ad humiliandum se videantur esse difficiles. Materiis huiusmodi vrgentur maximis ad præsumendum de se, ac extollendũ se: cum quotidie procedant ad publicum, cũ grauibus & honorabilibus conuersentur personis, atque negocia tractent ciuilia & secularia, quæ ex sui natura & vsu, intellectus obnubilant aciẽ, concupiscentiæ accendunt ardorem, & præire, & cæteros ambire faciunt animos infirmorum. Cæterum cum ab his omnibus Christo famulantes sint liberi, illisque non liceat discurrere per plateas, deambulare per forum, nobilium inuisere palatia, negotiationes agere, ociosorum inter esse nugis: sed potius habitare in claustro, prout status & professio eos inuitat: residere, dum licet in cella, in exercitiis se occupare vilibus, silẽtii custodire rigorem, diuinis vacare laudibus, orationibus communibus & priuatis insistere, cõpunctioni & cõtemplationi operam dare, super cordis vigilare custodia, profectui proximorum, & potissime cohabitantium (moderate tamen, & absque sui detrimento) intendere, reprehensibile & perniciosum est illis spreto sui cõditoris exẽplo, oblitisque præcedentium sanctorum morib. exhortationibus, atque virtutibus vanam appetere gloriam, dignitates ambire, & relicta humilitatis regula [illegible]se in se, necnon etiam supra cæteros imprudentissime superbire, et ex hoc laborum suorum fructum amittere, in Dei indignationem incurrere, ac seipsos æterna mercede priuare. Considerent serui Christi, et qui in spiritualium virorum sorte se esse arbitrantur, quale iudicium, & quàm graue pondus super se gerant: si non sint coram Deo in corde humiles, & in veritate agnoscant se. Merebuntur profectò audire, quod in Canticorum Canticis, sponsus per exprobrationem sponsę se nescientis protulit, dicẽs: Si ignoras te ò pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum tuorũ, & pasce hędos tuos iuxta tabernacula pastorum. Meritò qui diuino est mancipatus obsequio, & cui inesse debet sui cognitio, tanquam persona, quę quotidie in se diuina tractat eloquia, & spiritualia præ cæteris in sua vocatione percepit charismata, atque superno lumini propius mente accedit: à seipso est eiiciendus foras, necnon in secularium hominũ est consortio deputandus: vt pascat hœdos suos, cogitationes (videlicet) & affectiones suas, iuxta tabernacula, non pastoris Christi, sed pastorum: qui lucris terrenis & secularib. negociis, ac propriis insistunt commodis, nihil de futura vita penitus cogitãtes. Ne verò qui domini Iesu sunt seruitio dedicati, parui arbitrentur esse detrimenti: quòd se ignorantes, foras ad pascendos hędos suos exire cogantur, reminiscantur adolescentis filii, qui patris pręsentiam negligens, atque in regionem longinquam peregre proficiscens (quod vtique est se elongare à se) consumpto distractoq; patrimonio voluptuose degẽdo egere cœpit, ac periclitari fame: quã profectò expellere nõ valuit, nisi se humiliãdo rediret i[n] se, propriũ reatũ agnosceret, patrisq; prostratus vestigiis veniã humiliter flagitaret; discãt igitur singuli Christo famulãtes discant

Cant. 1
Luc. 15.

discant fideles omnes qui Deum timent, ex hac parabola saluatoris nostri domini Iesu Christi eruditi de se non præsumere, nec foras extra se vagari inaniter, sed sedulo habitare secum: se absq; deceptione agnoscere, cordis humilitatem diligere, ipsam opere & cogitatione sectari, eandemque nullo tempore, & nulla ratione deserere, (seruato semper veræ discretionis moderato libramine.) Nam virtus hæc, quemadmodum & cæteræ distinctos habet in se gradus, quorum aliqui congruunt incipientibus, quidam verò proficientibus, nonnulli autem noscuntur conuenire perfectis: de quibus, quantum dominus donare dignabitur, legentibus insinuare curabo.

Quare in mundo exorta sit diuersitas linguarum, & quòd per humilitatis virtutem ad Deum ascenditur. Cap. XIX.

IN diuinis legitur voluminibus, quòd cû Deus ob immanium multitudinem delictorû, quæ excreuerant in terra, corruperantque omnem carnem, ita vt abiret vnusquisq; post concupiscentias suas, deleuetque aquis diluuii cunctû humanum genus, excepto Noe, & qui erant de familia eius reclusi in arca, quidam viri increduli, superbi, & pessimi de oriêtali regione venerût qui temerario ausu præsumpserunt turrim excelsam construere, quę prę nimia sublimitate cælorum cacumen attingeret, quatenus ipsa mediante ante, quàm per vniuersas diuiderentur regiones, nomen suum celebre facerent. Horum quippe superbiam immissa in eos confusione linguarum, vt nequaquam se intelligerent mutuo, contriuit omnipotens, atque prostrauit, quatenus discerent posteri non se extollere contra dominum, sed potius se humiliare, & in omnibus diuino subesse imperio: conarenturque non per visibilem turrim ex terrena substantia, & elata hominû voluntate compactâ, atq; fundatam, magis verò per inuisibilem turrim humilitatis sanctæ à Dei filio cômedatam verbo opereq; confectam cæli alta penetrare. Nam quemadmodum non in manufactis habitat Deus, quia spiritus simplicissimus est: ita neq; per materiale ædificium, neque per gradus corporales ad ipsum ascenditur, sed in spiritu & per virtutes gradatim, ascensusq; quos Dei clementia cooperante seruorum Christi in corde suo vnusquisq; componit, sicut Propheta sâctus in psalmo testatur dicens: Beatus, inquit, vir, cuius est auxilium abs te domine, ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarû in loco, quem posuit: etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutê, videbitur Deus deorum in Sion. Vides quam conspicue & patenter Propheta memoratus asseuerat nequaquâ per sensibiles gradus, sed per virtutes quæ in corde disponûtur, ad Deû esse ascendendû, non localiter aut corporaliter, sed spiritualiter. Nempe transierunt vmbræ & futurorû imagines, quę fuerant à sanctis prophetis prænunciatę in lege, postquam veritas de terra orta est, & spiritus ante faciem nostram Christus Dominus factus est homo inter nos verbum cum patre æternaliter permanens ante nos. Quamobrem non est opus ascendere Hierusalem, neque in excelsum montem, vt simus viciniores Deo, & abiectô orationes nostræ & vota audiri efficacius merentur. Excelsus namq; est dominus (sicut scriptum est) & humilia respicit. Propterea quanto quisq; corâ Deo inuenitur esse humilior tanto illi intelligitur esse propinquior: tametsi in imo iaceat, & in infimo resideat loco. Non enim vbi maneat corpus, sed vbi requiescat & se collocet cor, intuetur Deus. Valet vtique se homo in pauimento prosternere, potest se vestire cilicio, & cubare in cinere, ac compunctionis eiulatus emittere, pectus tundere, seque peccatorem fateri, & nihilominus corde intumescere, altum sapere, & ante oculos iudiciis cuncta cernentis inaniter superbire. Vniuersa hæc, quę perstrinximus, in se bona sunt, & ad exteriorem pertinent hominê, possuntque fieri tam obliqua quàm intentione recta, atque bonis & malis esse communia. Bona quippe censentur, cû syncera, immaculataq; agûtur intentione, vt, videlicet, placeant Deo, ad côpunctionê emolliant, necnô vt torpentem euigilent mentem, ac etiam vt humilitatis virtutem conferant: mala verò tunc existimanda sunt esse, cum peruersa & obliqua perpetrantur intentione, vt, scilicet, humana ex ipsis captetur opinio, & transitoria laus, vt temporale obtineatur commodum, atq; vt timore impellente gehennę supplicium euitetur ęternum. Quacumque enim parte ipsa interioris hominis dirigatur intêtio, eadê opera aut vituperationê à Deo meretur, aut laudem. Hoc humilitatis præceptor insinuare voluit dicens: Lucerna corporis tui est oculus tuus, si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuû lucidû erit: si autê nequâ fuerit, etiâ corpus tuû tenebrosum erit. Hæc ideo dicta sunt non vt improbentur, & exteriora redarguantur gesta, sed vt operantis animus efficiatur prudês & doctus, velitq; componere affectum suum; ac mentis oculum eleuare ad Deum pure & recte, dum agit bonû, ne perpetua remuneratione priuetur, domino perhibente de talibus, Amen quippe dico vobis, perceperunt mercedem suam. Quamobrê obseruent incipientes diligenter, quę dicta sunt, & prudenti consideratione discutiant quomodo, quave intentione iaciant fundamenta humilitatis: quæ licet sint in cordis collocâda secreto, debet tamen eiusdem structura virtutis apud illos in exteriori exercitatione clarere, cû sint adhuc rudes spiritu, careant experientia, lipposque habeant oculos, & ad discretionem boni, ac mali minus agnoscâtur esse idonei. Nô .n. quæ proficientibus,

scientibus, congruunt & perfectis, sed illa quæ statui suo competunt, imitare debent & facere. Nã quemadmodum immaturus fructus arboris & ante tempus euulsus nec sapit, nec nutrit: ita neque opus sine modo & tempore peractum augmentum validum potest præstare virtuti. Omnia igitur cum discretione & mensura facienda sunt opera, vt laudabili fine claudantur. Quamobrem oportet, vt incipiẽtes, qui ad capessendam humilitatis virtutem sunt amore succensi, in suæ conuersionis exordio, & priusquam ad maturam proficientium spiritualem pertingat ætatẽ, obedientiæ colla subiiciant, ipsamque pure & absque vlla discussione perficiant. Nihil enim sic humilitati aduersari cognoscitur, sicut propriæ voluntatis ambitiosa libido, quæ profecto euertit hominis sensum, & intellectus claudit oculos: illosque nequaquam intueri permittit, quod est verum, sanctum, honestum, ac vtile. Facit vtique rationis præcipitare iudicium, dum ad id, quod libet, concupiscentiam trahit more irrationabilium iumẽtorum, quæ sine loris & moderatione ducuntur, quo naturalis impellit instinctus. Hanc quippe propriam voluntatem humilitatis amator compescere studeat, hanc resecare conetur obedientiæ cooperante censura, vt non insolescat, & ex vsu peruerso inueterata & ad extirpandam illam omnino impossibile esse videatur. Nam sicut in primordio spiritualis certaminis facillime vincitur: ita ex progressu consuetudinis maxima cum difficultate superatur. Beatus proinde dicendus est ille, qui ipsam, ne lasciuiat, tenet obedientiæ disciplinam alligatam, eamque humilitatis virtute affectus viriliter allidit ad petram, vt non paruuli ex eadem procreati aduersus conditorem suum præsumant eleuare ceruicem. Optime quippe simul conueniunt, & vicissim sibi inuicem famulãtur obedientia & humilitas, adeo vt humilitas sine obedientia, & absque obedientia vera nequeat esse humilitas. Ambæ virtutes istæ, quàm opportune in nostro mediatore conuenerint, & quàm efficaciter easdem exercuerit, Paulus exhortãdo manifestat inquiens. Hoc enim sentite in vobis, quod et in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt hõ: humiliauit semetipsũ factus obediens vsq; ad mortẽ, mortẽ aũt crucis. Cæterũ vt earũdẽ virtutum fructum exprimeret, & quantum Deo placerent, notificaret, intulit: Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomẽ, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Tantæ itaque autoritatis exemplo eruditi incipientes, vt humiles efficiantur, obedientes esse studeant, denique operã abnegare, quod sunt. Non enim superuacue laborabunt, si

Philip. 2

harum virtutum vsui etiam spontaneum suimet contemptum addiderint. Porrò humilitatis præcursor & obedientiæ consocius, est rudis & abiectus exterior habitus, atque despecta & vilia lætãtur exercere obsequia: quæ profecto ad sui hominem adducunt cognitionem, ac etiam humanæ laudis irrisorem efficiũt. Verũ cum nullus nouũ hominem, qui secundum Deũ creatus est, induere valeat, nisi prius cum suis actibus expoliauerit veterem, expedit vt Christi tyrunculis, quæcunque sibi honorabiliora & pulchra esse videbãtur in seculo, pro Christi dilectione & assecutione humilitatis arbitretur vt stercora. Non enim simul conglutinantur, neque stare possunt antiqui mores & in Christo noua conuersio, quoniã supra modum sibi inuicem aduersantur, & contrarii sunt. Hoc saluator noster figuraliter expressit, cum diceret; Neque mittũt vinum nouum in vtres veteres, alioquin rumpuntur vtres, & vinũ effunditur, & vtres pereunt: sed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conseruantur. Vtres quippe veteres, in quibus vinum nouũ imponi prohibetur, sunt antiqui mores ex carnis concupiscentia, & seculari conuersatione procreati, ex quibus, videlicet, protrahuntur, ac generantur malę vitiorum soboles, vt sunt ornatus cultus, elatus incessus, secularium adhęsio, conuersatio indisciplinatorum, linguę procacitas, detractio frequens, contentiones & iurgia crebra, comessationes & crapulę, seditiones & rixę, & his similia: quę proculdubio non debent misceri nec queunt copulari cum fructibus spiritus, quos Paulus enumerans ait: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia continentia, & castitas. Nulla prorsus congruentia est inter opera carnis & fructus spiritus, quem dominus per Prophetas suos ante aduentum suũ credituris fidelibus mittere pollicitus est tanquã vinum nouum & feruidum in vtres nouos atque idoneos. Sic enim legitur: Post hęc effundam spiritum meum (dicit dominus) super omnẽ carnem, & prophetabunt filii vestri & filię vestrę, sed & super seruos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum. Quæ omnia apertissime & palàm in exordio nascentis ecclesię post ascensum Saluatoris nostri, sicut ipse promiserat, completa sunt, & quotidie succedentibus sibi fideliũ generationibus peraguntur, tametsi non sint per signa visibilia manifestata, elucent tamen in conuersatione famulantium Christo, quemadmodũ per Prophetam alium idem dominus testatur dicens: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouũ ponam in medio vestri. Patet sicut meridiana lux, quòd ea, quę vatum oracula pręnunciauerunt, per dominum prophetarum consummata fuerunt,

Col. 3. Matth. 9. Gal. 5. Iohel. 2. Ezech. 36

fuerunt, & dietim perficiuntur, non in omnibus, sed in iis tantum, quos tanquam vtres nouos vino nouo replet, atque lætificat. Ii profecto abiecta vetustate secularis vitæ in nouitate vitę ambulant in spiritu, & per virtutũ opera pristinos mores satagũt reformare in melius. Hinc est, quòd inchoantes viam Dei pro adipiscenda ac obtinẽda humilitate laboribus se subiiciunt, se exponũt periculis, seque cum gaudio ægrotantium corporaliter impendunt obsequiis, amant quoque lætanter perferre opprobria, sustinere contumelias, audire conuicia, & interdum etiam verbera pati, scientes pro certo, quòd quemadmodũ frumenti granum non valet separari à paleis, nec olei pinguedo ab oliua diuelli, neque congelatus humor a stomacho languido absque sudore amo ueri maximo: atque humilitatis virtus obtineri nequaquam potest sine labore ac spirituali certamine, quippe cum opus ipsum supra naturam esse intelligatur. Naturam, inquam, nõ quam author noster condidit valde bonam, sed quam deordinauit inobedientia, vicit concupiscentia, deiecit elatio. Nempe supra naturam est superare cupiditatem, & totum, quod possidetur, pauperibus erogare, concupiscẽtiam carnis cohibere, & pudicitiam mente & corpore custodire, ventris ac gulę appetitum restringere, & corporis vires parcitate ciborum & ieiuniorum censura domare, irę impetum compescere, & mansuetudinis tranquillitate animum ad pacem coaptare, superbiæ fastum repellere, & humilitatis virtutem in cordis sui penetralibus efficaciter retinere. Hoc vtique est incipientium crucem tollere, dominũ Iesum sequi, & abnegare, quod sũt, quatenus quod necdum sunt, esse incipiãt. Hoc, inquam, est (iuxta apostolicam sanctionem) expurgare fermentum vetus, & nouam conspersionem immittere, quod, videlicet, fieri minime valet, nisi cum solicitudine, tolerantia mali, & perseuerantia boni: quæ proculdubio necessaria sunt incipientibus vt attingant, ad quem currunt, humilitatis finẽ. Iste est funiculus triplex, qui difficile rumpitur, quoniam in vnum optime conueniunt. Quis, oro, impiger prę solicitudine esse potest, si nesciat emergentia mala æquanimiter sustinere, atque in bono inchoato constanter insistere? Vel quis est tanto affectus desiderio patiendi, vt non in aduersis frangatur, si non sit perseuerans in bono, & in assumpto opere desit esse solicitus? Postremo quis audeat ad cuiuscunque virtutis culmen posse conscendere, si sit dormitans & piger, & ad uersa fortiter patiendi amore frigescat? vniuersa ergo quæ superius narrata sunt, studeant incipientes exercere in opere, si cupiunt in humilitatis virtute ad proficientium percurrere gradum.

1. Cor. 5

Eccl. 4

Quòd vita hominis super terram cognoscitur esse militia, necnon quibus signis incipientium, quibus ve proficientium agnoscatur humilitatis.

Cap. XX.

IN longinquam & alienam peregrinãtibus regionem, atq; ad propriam redire cupiẽtibus vt sui sint desiderii compotes, opus est magna constantia. Porro vbi conflictus & inimicorum viget sæuitia, ibi inesse debet animi fortitudo, quę proculdubio prębet robur corporis, & certantibus vires assuetissime subministrat. Nã vitam hominis esse militiam super terram sacra testantur eloquia, fides docet, & experientia manifestat. Quãtę in huius exilii peregrinatione sint pugnæ, quot aduersariorum acies, quot insidiarũ genera, & quot spirituales extensi sint laquei, nemo valet explicare sermone. Apostolum Ioannem, quid de hac re dicat: audiamus: Nolite, inquit, fratres diligere mundum, neque ea, quę in mundo sunt, quoniam omne, quod in mundo est, aut concupiscentia carnis est, aut concupiscẽtia oculorum, aut superbia vitæ. Quales verò sint hostes, cum quibus oporteat habere cõflictum, Paulus apostolus notificans ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus rectores tenebrarum harũ, contra spiritualia nequitię in celestib. De qualitate pugnę sic legitur: Caro repugnat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: hæc enim sibi inuicem aduersantur. Propheta quoque laqueos intellectualium venatorum ad se capiendum extensos fuisse commemorat inquiens: Laqueos parauerũt pedibus meis, & incuruauerunt animam meam, foderunt ante faciem meã foueam, & inciderunt in eam. Equidem ab huiusmodi laqueis idem Propheta se à domino erutum fuisse perhibet dicens: Quoniã ipse liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aspero. Et in alio loco: Anima inquit nostra sicut passer erepta est de laqueo venãtiũ, laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Ad effugiẽdas quippe horum impugnationes hostiũ, ac spirituales laqueos, diuino indigemus auxilio, mentisq; constantia, cum certe aduersarii nostri sint implacabiles, certamen continuum, & inuisi laquei. Quamobrem nullatenus intermittendus est dimicandi vsus, nec relaxanda animi constantia, neq; propellanda vincendi fiducia. Hęc namque præstant pugnandi robur, perseuerandi desiderium, atque audaciam triumphandi. Formidolosus verò & pusillanimis, quisque in primo progressu certaminis meditatur fugam, pauet vmbram, perstrepentium foliorum timet motum, efficiturque sibiipsi ex propria pusillanimitate contrarius. Huiusmodi difficillime & raro victoriæ pertingunt ad palmam, maximoque cum labore perdurant in stadio. Tales quemadmodũ in sacris voluminibus continetur, aduersus Madianitas

Tob. 3.

1. Ioan. 2

Ephes. 6.

Galat. 5.

psal. 56

psal. 90.

psal. 123

dignitas coercuit dominus proficisci ad bellum, atque notificauit eosdem corde esse degeneres, necnon tanquam tepidos ex ore domini esse vomendos. Hos vtique dum aereę potestates aspiciunt, secum velle inire certamen derident, & subsannant, penéque dedignantur cum illis habere congressum, ad libitum pręsumentes cum illis futuros esse victores: non autem sic, dum cōtra constantem virum arripiunt conflictum. Intuentur quippe ipsi maligni spiritus dolo pleni, arte prędiandi instructi, & experientia docti conditionem certantis, pugnandi audaciam, exercitationis prudentiam, & pręcipue humilitatē cordis. Porro si ex signis exterioribus, vel spiritualibus immissionibus, seu alio quouis modo, aut indicio in aliis iā experto perceperint Christi militem, sine orationis suffragio, prudentię gubernaculo, & absque mentis consilio de se pręsumere, & propriis viribus confidere, velleque repente ad alta conscendere, audaciores fiunt, & ad cōfligendum promptiores: intelligentes debilitatē hostis, certandi imperitiam, temeritatem animi & ignorantiam sui. His etenim considerationib. eruditi, tentationum crebra intorquent iacula, parant insidias, tendūt laqueos, & ad illos impellendum ad casum nouas fraudes ac deceptoria meditantur argumenta, nunc palàm, nūc sub boni & fucato colore virtutum. Non autem impugnando multum laborant, cum ipsi, contra quos decertant, sibiipsis aduersi sint, secumque gestēt insidiatores & hostes. Nam mentis elatio & confidentia sui pręuaricationis nō mediocris est causa, sacro hoc attestante eloquio: Ante ruinam (inquit) exaltatur cor. Et propheta de seipso: & ī persona incipientiū fatetur dicens: Prius quam humiliarer (vtique per casum) ego (superbiendo) deliqui, propterea (eruditus abs te: & humiliatus in me) eloquium tuum custodiui. Equidem incipiētes, et necdum per sui agnitionem instructi per transgresionem virtutum mentis aperiunt oculos, & de fragilitate ac propria infirmitate doctiores effecti humilitatem sibi esse necessariā arbitrantes ipsam amplectuntur desiderio, & exercēt in opere, tametsi sustineant tentationes, labores, et lapsus se interdum eleuando inaniter supra se, atque plus debito præsumendo de se. Non igitur mirum est, si diabolus sagittis suis ignitis impetit eos, si pusillanimes facit, si euertit ad tempus, et si cum eisdem libenter congreditur. Nam quemadmodum gaudet certare cū paruulis, ac de propria virtute fidentibus: æque trepidat habere cō flictum cum adultis in spiritu, & de se humiliter sentientibus: quorum vtique spes superandi inimicos suos & perseuerādi magnanimitas tota in Dei bonitate locata est. Huiusmodi etenim in proficientium adscribendi sunt numero, qui omnem animi sui intentionem dirigere student in Deū, atque veraciter intelligere se prorsus nihil posse ex se iuxta saluatoris nostri sententiam dicentis: Sicut palmes, inquit, non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in vite, sic & vos, nisi in me manseritis. Hinc qualecunque sanctæ humilitatis inchoant videre lumen, & sufficiētiæ propriæ abiicere pondus, ex quotidiana eruditi exercitatione pugnandi experiuntur pro certo, quid ex se, quidve ex diuino valeant munere. Experientia quippe tentationum mentis associata constantiæ optima est magistra virtutū speculum infirmitatis propriæ, & humilitatis mater, sine qua nemo potest ad perfectionis fastigium peruenire. Per hanc proficientes acquirūt decertandi habitum, assuescunt habitare secum, atque discretionis spirituum gratiam promerentur accipere, dum alternatim multimodis vexantur agitationibus, terrētur periculis, passionibus impelluntur, deseruntur ad tempus, eriguntur per gratiam, corroborantur in fide, & deuotione pascuntur. Cęterum cūm virtutis certamē laboriosum sit, & tentationi ꝓpinquius sit lapsus, magnanimiter tamen reluctandum est, quoniā mediante exercitatione huiusmodi spiritualis miles Christi in pugnādo fit cautior, in humilitate prouectior, in sui cordis custodia vigilātior, atque in propriæ debilitatis consideratione feruētior. Nequaquam enim sicut incipientes, sed longe perspicacius, verius, & humilius proficientes agnoscunt se. Incipientes quidem post casum de se incipiantur habere notitiam. Nam dum labūtur in tētationes, dum à suis passionibus superātur, & dū in antiquis ac perniciosis consuetudinibus reflectuntur) pręter maiorum cōsilium, & perficiēdi desiderium) tunc nemine illis insinuante atque docente palàm intelligunt quales sunt, nō tamē ad plenum. Oculos quippe eorū, quos clauserat elatio & ignorantia sui, aperit culpa. Sic parentes primi post præuaricationem mandati & vetiti esum propriam agnouere nuditatem, ac de se erubescentes latebras petierunt, ex quibus, nisi reuocati fuissent à domino, egredi minime præsumpsissent. Per manifestam itaque transgressionem, & certamina notissima, necnon frequentes lapsus incipientes humilitatis fundamenta iaciunt, & quātum illis necessaria sit virtus hęc (experientia teste) perpendunt, quæ nec fallitur, neque fallere nouit. Hoc vnico, iuxta consiliū meū, vtantur remedio, si cupiunt ascendere, & in vacuum non laborare, desperationem fugiāt, & pusillanimitatem abiiciant, (etiam si decies, vel cēties in die caderent.) Toties repetant pugnam, & animositatem resumant, atque progrediendi concipiant audaciam, quoties delinquunt. Pius enim cum sit dominus & misericors, militū suorum compatitur laboribus, & in eorum bonis cōplacet desideriis, eosdemque (si perseuerauerint in bello) auxilium flagitantes diu desudare non sinit. Ipsum per Prophetam iusto in angustia cōstitu-

Marginalia: Prou. 16. — Psal. 118. — Ioan. 15. — 10 — 20 — 30 — 40 — 50

stituto audiamus dicentem: Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Iterum que: Clamabit ad me & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Crebro itaque diuinæ misericordiæ pulsent ad ianuam, frequenter in oratione corã Deo se sistant, effundant tam cordis quàm oculorum lachrymas, vulnera interiora detegãt, proprios confiteantur reatus, quales sint, conditori suo se offerant, & in suis quotidianis concertationibus ac tentationibus opportunum de cælo implorent præsidium. Hæc profecto est incipiẽtium lex, vita tuta, doctrina cælestis, spiritualis medicina, & experientia certa, quæ non solum initiãtibus congruit, verumetiam proficientibus est valde vtilis. Quis est enim qui non tentetur, quamuis perfectus esse videatur, atque sæpissime non labatur saltem in venialibus criminibus, quæ prorsus euitari non possunt, perhibẽte Ioanne, Si dixerimus quòd peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est? Quandiu in carne corruptibili sumus, carnis incentiua patimur, carnis aculeos perferimus. Possunt vtique cohiberi, ne procedant ad opus, valẽt etiam restringi, vt non in delectationis consensum trahantur, nequaquam verò totaliter propulsari queunt, vt quantulumcunque inficiant, quæ profecto macula seu infectio magna proficientibus atque perfectis est humilitatis occasio. Perfectum audiuimus (Paulo dico confitentem, ac conquerentem.) Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Hoc autem vt propriis non arrogaret viribus, repente intulit: Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Se igitur ex actibus exterioribus & passionum impulsibus atq; manifestis lapsibus incipiẽtes metiuntur, se considerant, quales sunt, seque humiliando atque accusando prosternunt. Proficientes verò ex motibus cordis, ex animi affectibus, ex innatis infirmitatibus, & ex reluctantibus naturæ necessitatibus hoc idem, quod de initiantibus dictum est, peragunt. Sentiunt vtique (velint nolint) legem in membris suis eos captiuantem in lege peccati contra voluntatem legis mentis suæ & rationis: quæ, videlicet, lex mentis per gratiam Dei & vsum virtutum delectatur in lege Dei, in cordis munditia, in pudicitia corporis, in moribus sanctis, in diuinis eloquiis, necnõ in omni disciplina spirituali, & exercitatione laudabili. Aduersus eandem legem peccati ipsi proficientes semper erecti sunt, indefessi inuigilant, vt illius stimulos reprimant, germina recidant, carnis illecebras superent, quod minime facere valent, nisi assueti sint habitare secum, & discernẽdorum spirituum disciplina prouecti. Hos exprimere voluit sermo diuinus, cum in Canticis canticorum voce ecclesiæ in laude sponsi dicitur: En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel omnis tenentes gladios & ad bella doctissimi, vniuscuiusque ensis super femur suum propter timores nocturnos: sane opus hoc memoratum magnatum est mentium, earum vtique, quæ proficiendi quotidie flagrant desiderio, sibi ipsis nequaquam onera laboriosa imponere formidant, vt placeant Deo: cui militant, & de ciuitate domini corde, videlicet, suo disperdunt omnes operantes iniquitatem. Ad hoc peragendum semper sunt in procinctu dimicandi, & se armis spiritualibus muniunt. Nã iuxta apostolicam admonitionem succingunt lũbos suos in veritate, iustitiæ loricam induunt, pedes suos muniunt in præparationem euangelii pacis, scutum fidei sumunt, in quo valeant ignea inimici tela extinguere, galeamque salutis percipiunt, & gladium spiritus, quod est verbum Dei: ita vt per omnem orationem & obsecrationem orantes in omni tempore in spiritu & in ipsa vigilantes semper in omni instantia, eò solicitius, quò verius agnoscunt per seipsos in hoc interiori agone perseuerare non posse, nisi eis gratia diuina subministret vires, infundat lumen, accendat affectum, deuotionem ingerat, augeat charitatem. In tali conflictu positi nequeunt infirmitatem propriam negare, quam profecto sensibiliter intelligunt sibi inesse tam in carne, quàm in mente: ex cuius experientia se coram Deo ex corde humiliant, & in sui æstimatione vilescunt ante se, habitum quoque quendam veræ humilitatis paulatim & per tempora acquirũt, per quẽ duce gratia Dei perfectorum statui appropinquant, in arrepto spirituali proposito perdurantes, considerantes assiduè, nedum quid sint, verumetiam quid desit illis, quod apostolum Paulum egisse cognoscimus, quãdo aiebat: Quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad anteriora me extendo ad brauium prosequens supernæ vocationis. Porrò in hoc veritatis lumine, ad quod minime appropiant incipientes, patens pelagus & humilitatis panditur iter, quod nullo clauditur fine. Quis namque valet apprehendere, quid spiritualis exercitationis, quidve virtutis humilitatis desit illi, cum ambæ vsque ad vitæ terminum infatigabiliter custodiendæ sint, & quælibet earum semper sit ascendendi præparata materia, atque in eisdem non profecisse defecisse sit? Proficientes igitur ad perfectionis fastigium percurrentes nequaquam iis, quas habent contenti virtutibus ad illas, quas necdum adepti sunt, incessanter anhelent. In operatione siquidem illarum virtutum, quas Christi athleta proficiens se diiudicando habere discernit, pro humilitatis studio prudenter pretiosum a vili, ab obliquo rectum, & à laudabili, reprehensibile separans, pretiosum vtiq;, rectum, & laudabile attribuat Deo, reliqua verò veraciter adscribat sibi. Verum in earum assecutione quibus se carere conspicit, omnem

Marginalia: Psal. 49. / Psal. 90. / 1. Ioan 1. / Rom. 7. / Cant. 3. / Ephes. 6. / Phil. 3. — line numbers 10, 20, 30, 40, 50.

omnem adhibeat diligentiam, ac cunctum cordis sui apponat conatū, quatenus efficiatur ipsarum participatione dignus. Nouerit tamē, quòd quanto certius agnoscit se tanto amplius à virtutum perfectione intelligit se esse remotum, hoc in illo humilitatis operante effectu: quæ profectò virtus quò magis augetur in homine, eò facit de se iudicare abiectius. Hinc est, quòd semper accusator est sui, arbitratur sibi plurimum deesse perueniri, quò tendere nititur. Hinc etiam 10 fertur votis, amoris stimulis perurgetur apprehendere satagens humilitatis decorem, margaritam absconditam, thesaurum inuisum, atque quoddam singulare bonum, quod videlicet, intuetur mente, contrectatur manu, affectu complectitur, vnde fit vt bonum, quod possidere cōcupiscit, illi appareat remotius, quo vt ipsum teneat, currit velocius, agnoscit clarius, diligit vehementius. Mira res & consideratione dignissima. Quotidie solicitius se exercet, & nihil agere putat se, proficit de bono in melius, & in deterius se declinare fatetur, donis spiritualibus dietim locupletior efficitur, & pauperrimum se esse videt, mentis libertate fruitur, & sui corporis ac vitiorum seruum se esse proclamat. Hoc autem de se cōfitetur non animi leuitate impulsus, nec ignorantiæ caligine obuolutus, neque tentationis vel desperationis nimietate superatus, sed veritatis splendore illustratus, atque humilitatis disciplina imbutus. Nam quamuis bona nonnulla se agere cernat, & mala quàm plurima vitare cōspiciat, totum tamen hoc diuinæ tribuit maiestati, quæ ex mera propriæ bonitatis clementia sui operis efficit instrumentum, cohibetque ipsum per gratiam, ne in immanium scelerum præcipitiū ruat, quoniam per Prophetam de se scriptum esse reminiscitur: Nisi quia dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Beata profectò humilitas sancta, quæ quoties cōpellit proficientem redire ad se, notificat illi ipsum procliuum esse ad omne facinus, nihil eum agere, quod redargutione careat, si amota pietate iudicetur, nihilque boni posse à se, sed semper Dei indigere auxilio. Docet postremo illum rogare Deum, & condemnare se, obliuioni tradere perpetrata bona præterita, & se solicitius ad futura agenda extendere, atque nullatenus in seipso confidere, si tamen desiderat à patre luminum charismata meliora percipere.

Psal. 93.

Qualis sit virtutum amator, & quàm sedule Christum imitari conetur, cuius vita omnium virtutum est speculum. Cap. XXI.

VIrtutum amore inflammatus quò magis in illis proficit, eò amplius proficere studet, labores quippe non metuit, fatigationes non sentit, non magnipendit damna, iniuriis lacessitus gaudet, contumeliis affectus exultat, necnon quassatus interdum exterius, quādoque interius pacem habet, impingitur quoque, vt cadat, & robustius solidatur, maledicitur & benedicit: persecutiones patitur & se exhibet Deo hostiam mundam, rationabilem, atque viuentē. Imitatur siquidem, hæc agens præceptorem suū redemptorem, & dominum Iesum, de quo per apostolum Petrum scriptum sic legitur: Christus, inquit, passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui quum malediceretur, non maledicebat, quum pateretur, non comminabatur. Tradebat autem iudicāti se iniuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati sumus. Ipsius domini exemplo pro imbecillitatis suæ posse se conformare nititur, illius virtutum vestigia imitari omni, qua valet, intentione desudat. Non prophetarum ad id peragendum quærit oracula, non apostolorum rudimenta cunctatur, neque 20 martyrum gesta meditatur. Tenet ante se redēptoris sui apertum codicem, in quo legendo assidue, & meditando frequenter virtutum vniuersarum repetit disciplinam. Est namque vita domini Iesu liber vitæ, exemplar verum, perfectionis speculum, forma recte viuendi, perlucida via, religionis magisterium, cunctarumque norma virtutum. In ipso vtique fulget paupertatis virtus, quam adeo constanter in exemplum fidelibus præbuit, vt non agros, nec domum, neque pecu- 30 nias possideret, quin potius tāquam peregrinus in seculo & nudus viator nasci voluit sub tugurio alieno, in præsepio reclinari, ac vilibus vagiēdo inuolui panniculis. Mori insuper voluit non in domo propria, non in molli stratu inter manus discipulorum, sed in crucis asperrimo stipite, in medio duorum latronum, atque eo defuncto corpus in sindone aliena opertum, etiam in monumentum non suum delatum est. Porrò si per- 40 curras vitæ eius statum, hanc virtutem ipsum perfecte seruasse perpendes, vnde dicebat: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidum: filius autem hominis non habet vbi reclinet caput suū. Nempe in illo si obedientia quæritur, ipsum patri æterno obedientem vsque ad crucis patibulū extitisse clarescet, non solum cælesti patri, verū etiam parentibus secundum carnem: Mariæ (videlicet) & Ioseph obtemperauit plenissime. Sic enim legitur: Et descendit cum illis Nazareth, & 50 erat subditus illis. Verum si mansuetudo inspicitur, illo nullus mansuetior fuisse cognoscitur, in cuius persona Propheta commemorat dicens: Et ego, inquit, quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, & non cognoui consilia eorū aduersum me dicentium: Venite mittamus lignū in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & non memoretur nomen eius amplius. Tantæ siquidem fuit mansuetudinis, vt se a diabolo

1 Pet. 2

Luc. 9

Luc. 2.

bolo tentari permitteret, & ab eodem portari super templi pinnaculum, & super excelsum montem ferri. Cæterum quum ascenderet Hierusalē, & à turbis illi obuiam cum ramis oliuarum & palmarum frondibus procedentibus clamaretur, Osanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine domini, non in equo phalerato, neque armigeris aut seculi potentibus stipatus incessit, sed asello paruulo insedit, quemadmodum longe ante de ipso fuerat vaticinatum. Sic enim scriptum esse nouimus: Noli timere filia Hierusalem, ecce rex tuus venit tibi mansuetus sedens super pullū asinæ & filium subiugalis. De misericordiæ autē virtute quid memorem, quum Propheta in psalmis præcinuerit de ipso, inquiens: Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator dominus escam dedit timētibus se? Meritò quippe misericors & miserator esse perhibetur, qui vtramque hominis substantiam, corporalem, videlicet, & spiritualem, quotidiano reficit alimento. Ipse namque est, qui (sicut in euangelio legitur) turbas hominum corporali cibauit pabulo, ad insinuandam vtique suæ diuinitatis potentiā, suæque humanitatis ineffabilem misericordiam. Vniuersum vero mortalium genus, cæterorumque animantium species quis nutrit, nisi ipse, de quo Propheta sic testatur: Oculi omniū in te sperant domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno: Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione? Quod autem in se credētes spiritualiter reficiat, in sacramento sui corporis & sanguinis, quotidiana traditione patet. Caro, ait, mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinē, in me manet, & ego in illo. Amplissimam quoque misericordiam suam notā facere curauit, quum parabolam hominis descēdentis ab Hierusalem in Hierico & à latronibus vulnerati prædicauit, quem profectò motus misericordia suscepit, ipsius vulnera adhibito illi vini & olei medicamento alligauit, atque suo superposito iumento perduxit ad stabulum mandans stabulario, vt ipsius curam gereret opportunam. Prętermitto breuitatis causa, quantam præbuerit misericordiam super iis, quos testantibus euangelistis à diuersis languoribus eripuit corporaliter, quantosque quotidie iustificando spiritualiter gratos Deo efficiat. Patientię verò si quis vult erudiri virtute, ipsius mediatoris nostri meditando discurrat vitam, & potissimum illius acerbissimæ passionis agonem. Intelliget nāque omnes martyres ipsum hac virtute præcellere. Charitas verò quantum in illo eluceat, redemptionis nostræ indicat effectus. Ipse quidem languores nostros tulit, infirmitates portauit, & nos suo liuore sanauit. Cæterum vt ab æterno, quos ad vitam prædestinauit perpetuam, liberaret incēdio, corporaliter mori dignatus est, non qualicunq; morte, sed turpissima morte crucis, quę solū scelestissimis hominib. debebatur. Hanc charitatis suę vehementiam insinuare volens inquit: Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animā suam ponat quis pro amicis suis. Alio quoque in loco ait: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos, & animam meam pono pro ouibus meis. Humilitatis autē sanctæ affluentissime in illo resplendet perfectio, ita vt humilitatis eius cęterorum mortaliū nullatenus sit coęquanda humilitas. Humilis fuit Abraam, qui quum loqueretur cum angelis, se esse puluerem ac cinerem nominauit. Humilis ēt extitit Moses, de quo legitur, quòd fuerit mitissimus omnium, qui tunc morabantur in terra. Dauid præterea singulari humilitate enituit, qui dicebat: Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulaui in magnis, neque in mirabilib. super me. Et in alio psalmo: Vide (inquit) humilitatem meam & laborem meum, & dimitte vniuersa delicta mea. Iterumque: Vide, ait, humilitatem meā, & eripe me, quia legem tuam non sum oblitus. Marię verò matris ipsius redemptoris & domini nostri quanta fuerit humilitas, humano nequit explicari eloquio. Nā quò præ cæteris fuit plena gratia, aucta meritis, & ornata virtutib. eò extitit humilitate præcelsior, ita vt plus cunctis diligeretur à domino, & ab omnibus beata prædicaretur, quemadmodum ipsa de se perhibuit dicens: Quia respexit humilitatē ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Digne prorsus beata prædicatur à cunctis, ab vniuersis honorifice commendatur, & maximis effertur laudibus, quæ humilitate sua genitricem Dei meruit nuncupari, et esse. Nam lucem sempiternam edidit mundo, hominibus præstitit pacem, peccatoribus genuit vitam, pœnitentibus tribuit veniam, iustis auxit gratiā, vitiis finem posuit, virtutibus præbuit disciplinā, et antiquis patribus patefecit gloriam. Hæc profecto immaculata mater et virgo, quanquam incōparabilis fuerit sanctitatis, necnō plus cæteris humilitate præfulserit, humilitati tamen Christi æquiparata deformis esse videtur et squalida, sicut voce sponsæ in Canticis canticorum ex persona ipsius exprimitur: Nolite, inquit, me considerare quod fusca sim, quia decolorauit me sol. Nempe ipsa virgo beatissima, & reliqui sancti ac iusti, qui hac humilitatis virtute claruerunt, spirituales extiterunt lucernæ accensæ, illuminatæ vtiq; per gratiam q[illegible]tulancunque lucem de se micantes. Dominus verò noster Iesus Christus sol est iustitiæ, & splendor ęternę lucis, non illuminatus ad tempus, neque interpollatim propter verbi pręsentiam rutilans, aut accidētaliter coruscans, sed ex patre genitus, lumē sempiternum de lumine sine initio, semper fulgens, nunquam diminutionem sentiens, neque detrimentum vllum admittens. Cęteri denique sancti (quemadmodum dictum

ctum est) propter humilitatis virtutem lucernæ esse memorantur, intus quidem ardere charitatis flamma, foris autem ob maximam virtutum prærogatiuam lucere denunciantur. Ardent quippe, sed non à se. Nisi enim se humilient, & ad percipiendam gratiam per humilitatem se præparent, nequaquam ardere intrinsecus valent. Porrò quãto amplius vilescunt apud se, & magis contemptibiles ostendunt se, tanto ad suscipiendum oleum, per quod charitatis virtus exprimitur, capaciores fiunt, atque eo profusius lucent, quo abundantius charitatis fomento exuberant. Ardent siquidem: sed non semper, calescunt insuper, minime autem pro suæ libito voluntatis. Exponuntur interdum ad flatus tentationum, & ad turbinum ac tempestatum fragorem, per quos nonnũquam (secum Dei cooperante gratia) accenduntur vehementius. Sæpe verò (permittente domino) tædio, seu importunitate tentatoris, vel procellarum nimietate ad tempus extinguuntur: ita vt ad dominum clamare cogantur, ac dicere: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquę vsque ad animam meam, infixus sum in limo profundi, & non est substantia. Illudque: Vre renes meos & cor meum domine. Est namque charitas spiritualis ignis, quo mediante ad dilectionẽ Dei & proximi, & ad virtutum amorem humanũ accenditur cor, necnon in aduersis ad tolerantiã roboratur. Nam in Canticis canticorum de ipsa charitate sic legitur: Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Lampades eius lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem. Nempe his lãpadibus charitatis inflammati extiterũt sancti in cordis sui secreto eãdem humiliter collocantes, ac etiam humilitatis, cæterarumque virtutum nutrimento fouentes. Quamobrẽ sicut amoris igne coram Deo arserunt in se: æque morum disciplina pro ædificatione proximorum vtiliter coruscarunt. Religionis quippe præclarum speculum ac diuini cultus quandam portendebant imaginem, per quam ad bene viuendum alliciebant considerantes illos, tanto vehementius, quãto ardentius proficere cupiebant. Equidem in hoc perlucido speculo, & vita sanctorum perfecti viri frequenter se inspiciunt, & pro consequenda humilitate, se illis diligenter æquiparant, opera sua metiuntur in ipsis, & quid deformitatis, quidve imperfectionis habeant, perscrutantur, & optime diiudicant sacrarum eruditi magisterio scripturarum, & sanctorum ipsorum exercitatione irreprehensibili, necnon experientia propria, quæ nequaquam profecto falli potest, si absque passione affectionis discernat, quod raro in viris spiritualibus ac perfectis contingere consueuit. Nam gratiæ Dei & donorum cælestium locupletes sunt, spiritu quoque Dei aguntur, diriguntúrque ab inhabitante in eis verbo, necnon discretionis lumine illustrati singula, quæ in illis versantur, vident etiam minima atque leuissima, dicente Apostolo: Spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Alio præterea in loco id expressius ipse manifestat inquiens: Perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Hoc ideo congrue ac prudenter facere valent, quia difficulter rarissimeque cogitationes suas extra se vagari patiuntur. Nam nec amoris magnitudo, nec conscientiæ rectitudo, nec virtutum vsus, neque concupiti præsentia dilecti, qua perfruuntur habitu, & actu frequenter degustãt, dispersionem ipsam nullatenus fieri sineret. Sciũt namque quantum ambulantibus in spiritu noceat, & quantum displiceat sponso, qui in latitudine, & cordis mundicia cubare delectatur. Quod, videlicet, perfecti intelligentes viri per charitatis dulcedinem sua dilatant corda, atque per mentis suæ custodiam internæ insistunt munditiæ agnoscentes pro certo, quòd quemadmodum omne malum & quodcunque vitium, ita econtrario omnis virtus & omne commendabile bonum originem sumit à corde, sacro hoc perhibẽte eloquio ac dicente: Omni custodia serua cor tuum, quoniam ab ipso mors & vita procedunt. Quamobrẽ prima eorum intentio, necnon studium singulare est habitare secum, puritati mentis vacare, & ambulare in lumine non Solis visibilis humanis aspectibus, sed illius, de quo legitur: Vobis timentibus nomen meum orietur sol iustitiæ, sine cuius lumine, nec Dei, nec sui, nec veri ac falsi, neque virtutis aut vitii certam possunt habere notitiam. Hinc est, quòd tam solerter lucernas spirituales superius memoratas proponunt sibi, se per easdem illustrant, se agnoscunt, seque corrigendo humiliant, quatenus æterni Solis fiducialius se præsentent aspectibus. Ipse quippe sol nequaquam patitur sibi astare elatos, sed suo illico repercutit lumine, suoque illos splendore obnubilat, humiles verò bonitate sua trahit ad se, & sua claritate irradiat, adeò vt per hanc participationem lucis & ipsi efficiantur lux, non in se, sed in domino, quemadmodum quibusdam iustificatis fidelibus Apostolus insinuanter ait: Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Et dominus noster: Vos estis (inquit apostolis) lux mundi. Hęc profecto lux humilitatis virtutem parit, & exhibet hominem propinquum Deo, & tanto amplius reddit illum humilem, quanto per sui communicationem clariorem facit. Reciproca siquidem familiaritate sibi deseruiunt humilitas & lux. Nam humilitas se cognoscit per lucem, & in luce manifesta ipsi fiunt vniuersa, quæ latent: ob quã profecto detectionem humilior quisque efficitur. Lux verò ipsa quò magis infunditur intellectui & rationi, eò efficacius euacuat altum sapere, propriam reserat infirmitatem, & Deum per-

Psal. 68. Psal. 25. Cant. 8. 1 Cor. 2. Hebr. 5. Prou. 4. Deut. 4. Ephes. 5. Matt. 5.

ſplcacius cognoſcibilem exhibet: quę proculdubio cognitio veram gignit humilitatem, nutrit & perficit. Porrò in hoc lumine conſummatæ humilitatis percipitur lumen, & cò fit quiſque in humilitate perfectior, quo per cordis puritatē eſt huic luci vicinior, atque per charitatis dulcedinē Deo familiarior. Sane cooperante humilitatę Dei cōtemplando gloriam per lucem in fide trāsformatur de claritate in claritatem in via, donec in patria pertingat ad ſpeciem, in qua vtique ſolis gloriam in ſuo eſſentiali ſplendore contuendo, & non quantus, ſed ſicut eſt, videndo cognoſcet etiam humilitatis ſublimitatem pręclariſsimam, & præcelſam, quæ non niſi in lumine gloriæ ad plenum intelligi poteſt.

De diuerſitate & vnitate corporalium ſenſuum, necnon de vtilitate & effectibus corporalis & ſpiritualis lucis. Cap. XXII.

IN humano corpore Dei poteſtate & voluntate de limo terræ plaſmato diuerſos patet ineſſe ſenſus, qui quamuis varios in ſe effectus habeant, in vno tamen naturalis amoris conueniūt vinculo, ſibi inuicem obſequuntur, mutuaque viciſsim ſibi dilectione famulantur: quod quiſque habet proprium facit commune, & quod priuatę poſsidet, ad cæterorum impertitur vtilitatem ſine perturbatione, abſque liuore, & omni amoto odio, ita vt ſibiipſi facere arbitretur id quod agat in altero. Nam quanquam vnus ſit præſtantior altero, efficiuntur nihilominus ſingula eorum dona communia omnibus, hoc diſponente vniuerſorum authore, qui nullo modo vult, vt fiat ſchiſma in corpore, ſed ſi patitur vnum, compatiantur & reliqua, atque cuncta gaudeant, ſi vnū lætatur. In ſolo quippe actu diuiſa ſunt, in pari verò fine copulata. Aliud namque eſt officium aurium, aliud autem oculorum eſſe cognoſcitur, necnon narium, guſtus, & tactus. Delectatur quidem tactus mollitie corporum, guſtus verò dulcedine & ſuauitate ſaporum: odoratus autem ab odoramentorum fragrantia ſatietatem admittit, auditus in vocum ſonoritate & concentu harmonico conquieſcit, ſed viſus in creaturarum decore & ſpecierum varietate infigitur, lucis id operante medio, ſine qua prorſus iacet in tenebris, infructuoſus permanens atque inutilis. Per ſe quippe ipſe oculus nihil videt nihilque diſcernit, tametſi pręſentes illi ſint formæ pulcherrimæ, & concupiſcibiles ſpecies. Hoc igitur ſenſus iſte præ cæteris ſenſibus indiget medio, hoc inquam, vt ſuo fungatur officio, opus habet ſuffragio. Tolle lucem ab oculo, & toto corpori offendiculum pones, quā ſi in tenebris conſtituto exhibueris, reliqui mox reficientur & ſenſus. O bona lux in te decora, per te amabilis, ex te deſiderabilis, quis tuas valet explicare laudes, tuaque enarrare præconia? quis tuas poteſt virtutes pandere, necnon tuos multiplices reſerare effectus? Te namque abſente diſcurrunt latrones, domos inuadunt fures, ſyluestres feræ luſtra propria deſerunt, catuli leonum per nemora & ſolitudines deambulant rugientes, vt quærant eſcam ſibi, homines verò ratione vtentes in ſuis recluduntur habitaculis, & veluti inutiles cōquieſcunt, ſi tuo careant medio. Porrò ſine te proditiones fiunt, perpetrantur adulteria, & ſcelera nefandiſsima peraguntur, te verò coruſcante, te claritatem tuam per orbem diffundente, patent omnia, agnoſcuntur ſingula, vniuerſaq; more ſuo exultare videntur, iter inchoatum viatores arripiunt, ſpem ægri aſſumunt & vires, egrediturque vnuſquiſque ſecurè & intrepidè ad opus ſuum vſque ad veſperam, ſocialiter viuit, fiducialiter conuerſatur, hilariter ſe manifeſtat, & procedit ad publicum, palàm loquitur, & tanquam rationale animal negocia ſua pertractat. Equidem quod per ſenſum carnis viſibilis ac materialis lucis perceptibilem agi perhibetur, hoc per rationalem ſpiritum lucis intellectualis capabilem perfici dubitet nemo, cò excellentius, delectabilius, & vtilius, quò ſpiritualis actus, & ſpiritualis lux præcellit corporalem atque viſibilem. Sane quū rationalis mens æternæ ſapientiæ, & ſupernæ veritatis illuſtratur ſplendore, repente immundorum ſpirituum deteguntur fraudes, tentationum cognoſcuntur laquei, ac conſcientiæ arcana clareſcunt: agnoſcit homo ſe, inuiſibilia credit, ſperat promiſſa, diligit ſempiterna, diſcernit dubia, eloquia diuina intelligit, ſacramenta veneratur, mundum ſpernit, calcat voluptates, corpus domat, odit ſcelera, vitia perhorreſcit, virtutes amat, & omne quod eſt ſimplex, quod rectum, quod vtile, & quod Deo gratum. Profecto mediante lumine ſpiritualia guſtat, ſpernit carnalia, temporalia paruipendit, & concupiſcit cæleſtia. Hac luce nil dulcius, nilque amabilius, quæ fugat vitia, hoſtes ſuperat, depellit tenebras, rationem informat, reſtituit mentem ſibi, & illam facit Deo eſſe propinquam. Non enim valet quis niſi per lucem agnoſcere ſe, qualis ſit apud ſe, ſed neque appropiare domino, qui eſt (ſicut legitur) lux, & in quo nullę ſunt tenebrę, quin potius ipſe illuminat tenebras, dicente Apoſtolo: Qui enim facit de tenebris lucem ſplēdeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris. Lucet quidem in tenebris, quamuis interdum eandem minime intueri queant ipſam repudiantes, & illius participatione ſe exhibentes indignos. Verum quotquot ipſam humiliter ſuſcipiunt, coruſcare facit lumine, germina procreare virtutum, vitę verba edere, viſibilia tranſcendere, et inhęrere cæleſtibus. Hęc profecto ſunt perfectorum opera, hęc ſpiritualia verè humilium ſtudia, qui non per

2. Cor. 4.

lapſus

lapsus nec per affectus impellentes ad casum, neque per imperfectiones laudabilium actionum, sed in splendore æternæ lucis, & in mundissimæ speculo veritatis diiudicando se, & se prudenter inspiciendo humiles, fiunt, eoque humiliores, quò efficiuntur viciniores verbo. Nam istiusmodi per amoris copulam, per simplicitatem cordis, & per contemptum sui illuminantur à verbo, & in verbo percipiunt lumen, quod difficillimè valet extingui. Adhærēdo siquidem illi, in quo sūt omnes bonitatis sapientiæ & scientiæ thesauri, quonam modo possunt relicto lumine versari in tenebris, quum ab eodem lumine trahantur ad lumen? Trahuntur quippe ad lumen, sed non in lumine, quod vtique præ sui immensitate, claritate, & decore inaccessibile est mortalibus peregrinantibus, gementibus, & in corpore corruptibili habitantibus. Famulo namque suo Mosi, qui lucē ipsam, sicuti est, in propria claritate videre poscebat, insinuauit dicens: Non videbit me homo, & viuet. Nempe visio ista, & huiusmodi ingressus in lumine ineffabili, æterno, ac beato reseruatur in patria, & humilibus Deo fideliter obtemperātibus repromittitur, quemadmodum idem ait: Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Nam lux ista, quæ communicatur viatoribus ad diligendum, & possidēdum, & illa, in qua comprehensores ingrediuntur ad fruendū, vna est, quamuis diuersimodè se manifestet. Eadem profecto est sapientia, quæ ait: Ego sapiētia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus. Et illa, quæ dicit: Ego in altissimis habito, & thronus meus in columna nubis. Quæ enim se testatur habitare in consilio, & eruditis interesse cogitationibus agnoscitur, & à viatoribus contuetur per fidem, & gustatur in corde, cæterum quæ se perhibet in altissimis habitare, videtur per speciem, & aperta visione conspicitur. Non est altera & altera, sed ipsa & eadem, aliter tamen se peregrinantibus exhibet, & aliter regnantibus propriā reuelat gloriam, iuxta vniuscuiusque statum et captum se tribuens contemplandam. Quoniam vero ipsa (sicut ait Apostolus) habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem, ideò viatoribus, quibus inualida ad cernendum lumen gloriæ ipsius est acies mentis, quæ vtique in substantia sua candor est lucis æternę, et speculū sine macula, splendor diuinæ maiestatis, et imago bonitatis ipsius patris, se præbet cognoscibilem per creaturarum species, et per sacramenta scripturarum, et per figurarum ænigmata, non sicuti est, sed quod est. Declarat autem Ioannes Apostolus quando et à quibus videbitur, sicuti est: Filii (inquit) Dei sumus, et nondum apparuit, quid erimus. Scimus quòd quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est. Apostolus verò Paulus tam peregrinantium quam triumphantium lucis huius visionem notam facit, quum ait: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum. Prima quidem visio præsentis temporis est, secunda futuri: prima communicatur in via tanquam donum et medium, quo pertingatur ad secundam, quę promittitur in patria. Sanè quę datur in via, non palàm exponitur, neque vniformiter pręrogatur sicut solaris lux, quę misericorditer communis est bonis et malis, ita ad visum sicut ad vsum, ita profecto lux, de qua sermo agitur, tantum impertitur electis, quatenus eadē pręeunte et comitante pertingant ad patriam, reprobis verò aliquibus pręstatur ad tempus, nequaquam autem perseuerat in finem, non ex defectu aut diminutione lucis, sed exigentibus demeritis eorum, quibus ipsa facit occasum. Stat namque ad cordis ostiū parata ingredi, dummodo aperiatur ei. Nempe qui per deliberatum mētis cōsensum ipsius digni sunt contubernio, irradiantur splendore eius, et erudiuntur de multis et pręcipue de se, plus tamen et minus iuxta beneplacitum illius, et suscipientium dispositionē. Nam quāuis in se ęterno et ineffabili corusca sit lumine, et nullum sui pati valeat detrimentū, aut vicissitudinis obumbrationem, diuersimode tamen, sicut prætactum est, lucis suæ radios manifestat. Quibusdam enim præbet notitiam de apertis insinuans illis quam fallax sit mundi gloria, perniciosi honores, opes contemnendæ, paruipendenda prosperitas, vita quam sit breuis, certa mors, et mortis hora incerta. In hoc vtique lumine compellitur homo redire ad se errantem agnoscere, se corrigere delinquentem, se extui carnis propinquum humiliare, et se conditori ac iudici suo cum cordis compunctione prosternere, atque abdicatis à se cunctis seculi huius illecebris diuino se perpetue mancipare obsequio. Aliquibus verò de iis, quæ latent, et in diuinis sub velamine literę sunt occultata eloquiis, infundit lumē, quarum intelligētia humano nequit hauriri ingenio, nisi ille (qui habet clauem Dauid, aperit et nemo claudit, claudit et nemo aperit) reserauerit, quemadmodum discipulis post resurrectionē in vnū cōgregatis egisse legitur. Sic enim habes: Et aperuit illis sensū, vt intelligerent scripturas. Idem profecto est, qui docet hominē sciētiam in momento, quū vult, et paruulis humilibus tribuit intellectum, reuelat mysteria, et sacrarum scripturarum pandit arcana, necnō producit ad lucē, quæ mystici sermonis latent inuolucro. Per hos namque instruit plebem suā, dęmonū manifestat laqueos, atque iuxta prophetæ testimonium, ambulantibus in regione vmbrę mortis, vt gressus suos dirigant in viam pacis, ostēdit lumen. Non potest congruo explicari sermone, quanta documenta moralia, quot allegoriarum sen-

Exod. 33. Matt. 25. Prou. 8. Eccle. 24. 1. Tim. 6. Sap. 7. 1. Ioan. 3. 1. Cor. 13. Apoc. 3. Luc. 24.

sensus, quàm multa sacramenta cœlestis patriæ, quę in voluminibus sacris obtecta sunt, per sapientiam verbi loquentis in humilium cordibus patefacta clarescant. De oraculis prophetarum quid memorem, quæ plena sunt oculis, sacramētis grauida, figuris inuoluta, ac referta ænigmatibus? Quę profecto vniuersa ipsi Vates nisi diuino illustrati splendore dicere nō valuissent. Futura enim reuelante spiritu veritatis tanquā præterita intuētes, interdum etiam præterita ac si præsentia recolentes ad eruditionem fidei, & ad corroborādos, in spe pusillorū animos insinuare curarunt. Quodque est admiratione dignissimū, nonnulla eorū, quæ narrāt, & in superficie plana sunt ad intelligēdū, & profundissimę veritatis in se cōtinēt lumen. Ex qua re paruuli historiæ lacte nutriuntur, & intelligentes atq; doctissimi nequeūt ad plenum spiritualem in eisdem latentem sensum elicere. Nec mirum. Non enim (vt ait apostolus Petrus) voluntate humana allata est aliquādo prophetia, sed spiritu sancto illuminati locuti sūt sancti Dei homines. Quamobrem ex eorum dictis augetur fides, accrescit reuerentia, irradiatur ratio, nutritur mens, affectus accenditur, sacrorū eloquiorū clarescit autoritas, & humilitatis virtus in sapiētiæ luce perficitur. Sunt & alii fideles corde humiles, & huius æterni luminis splēdore perfusi, quamuis illiterati & rudes, quibus omnipotētis Dei clemētia interdū secretorum cælestiū præbet notitiā potius experiētiæ gustu, quā rationis indagine. His etenim nunc sub velamine figurarū, nūc per internā cognitionē reuelat plurima sapientiæ suæ occulta mysteria, partim ad aliorū vtilitatem, partim ad recipientiū consolationē atque profectum. Verbum hoc non latet omnino eos, qui orationis & contēplationis exercitio die noctuque intēti sunt. O quoties huiusmodi diuina se illis cōmunicante bonitate per excessū mētis & deuotionis abūdātiam eleuātur supra se, præter corporaliū sensuum visum, & in cælestiū cōtēplationē rapiūtur, atq; in speculo fidei cum admiratione, exultatione, & gaudio cōsiderant, vt possunt, cælestis regis potentiā, æternitatem, bonitatem, & gloriam, regni magnitudinem, claritatem, pacem regnantium vnitatem, mutuam communicationem, fruitionem & lucē. Sane sicut spirituali splendore, ita iubilatione in hoc arcano mentis excessu replentur, qui tali gratuito digni effecti sunt dono, adeò vt minime se valeant continere. Quamobrem exultante spiritu secum promunt, & dicunt: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorū laudabunt te.

2.Petr 1. Psal.83.

De diuina verbi generatione, & excellentia Dei & hominis Christi, qua humano ad plenum non potest explicari eloquio. Cap. XXIII.

QVisquis increatæ lucis ad plenum conatur decorē naturalē promere, seu præconia illius excelsa narrare, prorsus superuacue laborare cōuīcitur, ac si maris arenā dinumerare, vel æquoris vndas in paruulo vasculo concludere niteretur. Quum enim ambæ res apud homines impossibiles esse videantur (fas est dicere) facilius numeraretur arena, & maris vndę coarctarētur in vase, quā increatæ lucis effectus, & laudes humana possent reserari facundia. Limitato siquidē numero arena, termino quoq; & mēsura Deo notissima institutæ sunt aquę. Diuina verò lux & sapiētia Dei sine initio, absque vlla mēsura, ac fine de paterno splendore summi cōditoris est genita: de lumine lumen; & de Deo Deus, giguēti per omnia coæqualis, in potestate, æternitate, bonitate, & diuinitate. Vnde quemadmodum ille, qui genuit, est ineffabile bonū, inaccessibile lumen, insuperabilis virtus, incomprehēsibilis maiestas, diuinitas summa, mirāda æternitas, ita & filius ab eodem genitus, qui ait: Ego & pater vnum sumus, & qui videt me, videt & patrem. Nam ipse in patre, & pater in illo tāquā splēdor in igne, & lumē in sole quanquam longe incomparabilius & excellentius. In sola differunt persona, quia alia patris, & alia filii persona, & tamen amborum est vna substātia, par gloria, æqualis potestas, eadēque essentia. Et licet pater à nullo, filius verò à patre sit genitus: non tamen anterior est pater filio tempore, nec autoritate maior neque sapientia sublimior: quum in illa summa inenarrabili, & sempiterna generatione non sit motus temporis, sed incommutabilis æternitatis permanentia, non sit maioritas vel minoritas: sed diuinitatis æqualitas, substantiæ identitas, potestatisque parilitas. Non cognitionis aut scientiæ gradus, sed perfectissima notitia, vna amborum sapientia: vnum lumen, idem actus. Quod enim agit pater, operatur filius: & quod disponit filius, perficit pater, sicut filius inquit: Vsquemodo pater meus operatur: & ego operor. Nam testante Apostolo: filius est Dei virtus, & Dei sapientia. Quamobrem quemadmodum Deus pater absq; virtute & sapientia agere valet nihil, æquè & sine filio, qui est illi similis, & per omnia æqualis, prout Paulus perhibet dicens: Multifarie, multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissime locutus est nobis in filio: quem cōstituit hæredem vniuersorum, per quē fecit & secula: qui quum sit splendor glorię, & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis eius in excelsis. Ex his declaratur filii præeminentia, in operando potentia, cum patre coæternitas, coæqualitas, coessentia,

Ioan. 10. Ioan. 5. 1.Cor. 1. Hebr. 1.

tia; quam procul dubio carnis non capit sensus, disertissima nō exprimit lingua, non attingit humana ratio, neq; vlla creata valet ad plenum percipere intelligentia, tametsi prout potest, totis viribus illam conetur agnoscere, de ipsa loqui, & in eadem in spiritu delectabiliter requiescere. Nam sibiipsi illa summa & æterna essentia est nota, capabilis, accessibilis, & reciproca: beata in se, de se, à nullo habens quod est permanens in se non localiter, sed essentialiter: se communicans sine diminutione, se diffundēs sine dispersione, seque infundens sine contagione: Equidem totū quod dicitur de illa, quod cogitatur, quod agnoscitur, est hausisse de tota maris latitudine, & pro funditate paruissimam guttulam in comparatione sublimitatis, latitudinis, longitudinis, & profundi illius, quod prorsus est inscrutabile, atque immensum. Dignatione igitur sua inenarrabili, & bonitate sua sempiternaliter veneranda, recolenda, atque miranda, quod est mortalibus inuisibile & incomprehensibile, fecit Deus pater ex parte esse visibile, atq; intelligibile, quando verbum, quod in principio erat apud patrem, caro factum est, & habitauit in nobis, sicut Propheta insinuat dicens: Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum. Hic adinuenit omnem viā disciplinæ, & dedit illā Iacob puero suo & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Hoc idem Ioannes apostolus pronuncians ait: Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod oculis perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ, & vita manifestata est, & apparuit nobis. Erat siquidem in principio vita occulta in patre & lumine, postea verò veniente temporis plenitudine, per humanum reuelata est corpus, & in passibili est agnita carne, tanquam per lucernam lumen, & in speculo facies: factaque est visibilis, cognoscibilis & palpabilis. Nec aliunde clarius, neq; in re aliqua manifestius percipitur ipsa vita ac increata sapiētia, quā in ipso mysterio incarnati verbi, & in persona eiusdem Dei ac hominis, atq; Dei & hominū mediatoris hominis Christi Iesu. In hanc quidē personam duæ conueniunt naturæ, ambę distinctę, ambęq; perfectæ: vna (videlicet) diuina, altera humana. Diuina vtique ex patre sine matre æternaliter genita: humana verò de matre sine patre in tempore nata sine cōmixtione virili, & absq; colluuione peccati. Vna quippe persona in duabus naturis plena Deo, plena gratia, plena muneribus. Audi Apostolū de his disserentē: Gratias (inquit) agentes Deo patri, qui eripuit nos de potestate tenebrarū, & transtulit in regnū filij dilectionis suæ, in quo habemus redēptionē in remissionem peccatorū, qui est imago Dei inuisibilis: primogenitus oīs creaturæ quia in ipso cōdita sunt omnia, in cęlo & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates omnia per ipsū & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes & in ipso cōstāt omnia: et ipse est caput corporis ecclesię, qui est principiū, primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primatum tenens, qui in ipso cōplacuit omnē plenitudinem diuinitatis habitare corporaliter, et per eū recōciliari omnia in ipsū pacificās per sāguinē crucis eius, siue quę in cęlis, siue quę in terris sunt. Quid (oro) excellentius de ipso Deo et homine Christo Iesu, aut quibus verbis plenius, vel à quo efficacius proferri potuerunt hęc, quę superius memorata sunt, quam ab apostolo Paulo, qui per reuelationē habuerat, quę prędicabat, & in quo ipsa Dei sapientia loquebatur: qui etiam vsque ad tertiū cælum raptus diuinam, sicut est, contēplatus est essentiam, atque arcana meruit audire verba, quę nemini loqui licent? Nullum profectò maius est testimonium ac credibilius, quàm illius, qui ex certa scientia fatur. Sanè domino nostro Iesu Christo testimonium perhibet pater, cum dicit: Hic est filius meus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Ipse quoque filius de se tam verbo quàm opere, quis sit, fatetur dicens Philippo: Philippe qui videt me, videt & patrem meum. Non credis, quia ego in patre, & pater in me est? De operibus verò Iudæis inquit: Opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipsa testimoniū perhibent de me. Quòd si mihi non creditis, operibus credite saltem. Spiritus autē sanctus domino Iesu tunc testimonium reddidit, cum eo baptizato in columbę specie super illū descendit, & mā sit. In die verò Pentecostes palā in sono, in igne, & linguis apparens personam mediatoris Dei & hominum, mundo vniuerso indicauit. Ioānes deníque Baptista, testimonium Christo exoluens ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, ipse est, de quo dicebā vobis: Qui post me venit, ante me factus est, quia prior me erat: & qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quē videris spiritū descēdētē manētē, ille est, qui baptizat in spiritu sancto. Et ego vidi, & testimoniū perhibeo, quia hic est filius Dei. Ioānes postremò euangelista, quid de ipso promat, audiamus: Et verbū (inquit) caro factū est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriā eius, gloriā quasi vnigeniti à patre, plenū gratię & veritatis. Hęc profectò memorata testimonia cōmēdāt personā Dei & hominis Christi, in qua naturę erant duę, verbi (videlicet) & hominis, ita vnitæ atq; indissolubiles, vt vna nullatenus separari posset ab altera: & nihilominus sic distinctę, vt verbū operaretur, quod verbi est, & homo ageret, quod hominis erat, nec verbū sine hoīe, neq; faceret quicquā homo sine verbo. Remaneretq; verbū in sui natura impassibile, immortale & inuisibile, homo verò passibilis, mortalis atq; visibilis. Cōmunicabat quippe se verbum homini tāquam in supposito:

Psal. 134 / Baruc. 3 / Ioan. 1 / Colos. 1 / Mat. 3 / Ioan. 14 / Ioan. 5 / Ioan. 1 / Ibidem.

lugebat exitia, et male perferentium sustinebat incommoda tanquam pia mater, verus sponsus, redemptor præcipuus, diligentissimus mediator gloriosusque comprehensor. In verbo nanque videbat omnia, agnoscebat singula, seque vnum effectum esse cum illo humillime gaudebat. Gaudebat, inquam, quum in corpore esset passibili in ea parte superiori, in qua viget intellectus, ratio dominatur: quemadmodum & nunc cum omni mortalitate consumpta in dextera Dei patris sedet vniuersa corruptione deuicta. Nō enim post ascensionem est auctus in gloria, quippe quum reuelata illi deitatis essentia veluti comprehensor perfectus esset, etiam in carne passibili ex ipsius visione beatus, hoc excepto, quòd corpus illud & idem spiritus in ea parte, qua poterat pati, omnino, impassibilis est effectus. Per resurrectionis itaque gloriam cuncta rationalis spiritus passibilitate detersa assumpsit corpus incorruptibile, spirituale, gloriosum & impassibile. Prærogata denique est illi assumpto hominis iudiciaria autoritas, atque creaturarum omnium plena potestas, quemadmodū ipse testatur: Data est (inquit) mihi omnis potestas in cælo & in terra. Ex his ergo vniuersis euidentissime colligitur, quantas homo idem dominus noster Christus Iesus in vnitate personæ à verbo assumptus assumenti Deo laudes & benedictiones exoluat, quantum honorem & affectum exhibeat, vel quas gratiarū ineffabiles, ignitas, immensas, humillimasque referat actiones, quum se in diuinitatis videat throno residere, cunctis præesse angelis & archangelis, atque ab eisdem officiosissime adorari, venerari & coli: necnon ex ipsius donorum plenitudine spiritus singulorum participare beatorum. Pro huiusmodi beneficiis & aliis quàm plurimis, quæ humanus intellectus etiam lumine gloriæ perfusus non valet attingere verum neque archangelorū quisquam ad plenum, sed solum Deo & ipsi sunt nota, quāta sit idem homo humilitatis perfectione prædirus, quàm humillime Deo sit reuerentię timore subiectus, implicite ac sub nube aliquid modicum ratione percipitur. Quemadmodum enim præ cęteris creaturis est donis locupletior, sapientia clarior, felicitate sublimior, & Deo propinquior, in cuius vtique lumine optime se cognoscit esse, quod est, ita est in humilitate excelsior. Quę profecto humilitas (vt sæpe dictum est) in vera sui cognitione subsistit.

Qualis sit elationis fructus. Et quam humilitatis sanctæ, tam in præsenti, quam in futuro sit merces.
Cap. XXIIII.

Humilitatis magister, ceterarumque virtutum perfectissimus insinuator & autor dominus noster Iesus Christus, fideles quosque ad detestationē elationis, quę omnium vitiorum est nutrimentum & caput, atque humilitatis sanctę ad sectandum vestigia instruere volens, vtrarumque elationis (videlicet) & humilitatis fructum manifestare curauit & meritū dicens: Qui se exaltat humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Vis scire se extollentium qualis sit fructus? Ante ruinam (ait Sapiens) exaltatur cor. Superbię quippe fructus est casus. Prophetā audi, quid de superbientis Luciferi commemoret lapsu: Quomodo cecidisti de cęlo Lucifer, qui mane oriebaris: corruisti in terram, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo: In cęlū conscendam, super astra cęli exaltabo soliū meū sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium & similis ero altissimo. Non ob aliud idem angelus profugus cum iis, qui adhęserunt illi, de propriis expulsi sunt sedibus, nisi quia se temerarie extulerunt, & aduersus conditorem suum superbię leuauere calcaneum. Horum casum Propheta considerans tremefactus & humiliatus dominum deprecatur inquiēs: Non veniat mihi pes superbię & manus peccatoris non moueat me. Ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerūt stare. Hoc ipsum notificare voluit Dei humilis ancilla & mater, quum ait in cantico: Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Veridica igitur est saluatoris nostri sententia, qua dicitur: Qui se exaltat, humiliabitur. Cęterum hoc non repugnat à vero, quāuis multi & penè innumeri videantur elati & superbi ad tempus florere in seculo, dignitatibus & honoribus sublimari. Non valet mentiri veritas, neque aliter fieri potest, quàm quod ipsa testatur. Non enim ait: qui se exaltat, humiliatur, quod est pręsentis temporis: sed humiliabitur, quod est futuri, quanquam ipsa exaltatio momētanea sit: humiliatio maxima, quę etsi ab omnibus carnalibus sic minime esse iudicetur, patet tamen Deo, à cuius conspectu omnis arrogans repellitur, & in proprio superbię fætore iacet prostratus & sordidus. Hæc profecto humiliatio eò deterior, atque insanabilior esse cognoscitur, quò est occultior, & illum latet, qui humiliationis illius fasce deprimitur. Nam ignotus languor etiam insanabilis esse conuincitur. Quamobrem sicut qui se exaltat inaniter, & in pręsenti (quēadmodum dictum est) & in futuro humiliabitur: ita econtrario iuxta domini pollicitationem, qui se humiliat, exaltabitur. Aequale nanque opus pari statera pensatur. Audeo autem dicere, quòd diuina clementia pronior est ad ignoscēdum, quàm ad puniendum, dicente propheta: Quoniam ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius. Nempe naturale & proprium Dei (sacro testante eloquio) est misereri semper & parcere: necnō misericordia eius iudicium superexaltat, atq; excedit. Hinc est, quòd ipse affluētius humiliter poscentibus largitur dona, quam delinquentibus sup-

Matt. 28. Luc. 18. Prou. 16. Esa. 14. Psal. 35. Luc. 1. Luc. 14.

ſupplicia irroget. Teſtimonium ſcripturarum ſacrarum audi. Quoties peccator ingemuerit (inquit dominus per prophetam) non recordabor amplius iniquitatum ſuarum, & veritas ipſa in Euangelio: Petite (ait) & accipietis, quærite, & inuenietis, & pulſanti aperietur. Propheta quoq; domini miſerationes propalare volens, ait: Vulgo dicitur, ſi dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedens ab ea duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eam vltra? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cũ amatoribus multis, tamen reuertere ad me (dicit dominus) & ego ſuſcipiam te. Per prophetam etiam alium hoc idem ipſe dominus indicat dicẽs: Nũquid voluntatis meæ eſt mors impii, & non magis vt conuertatur & viuat? Ex his & aliis quam plurimis diuinorum eloquiorum teſtimoniis, & autoritatibus colligitur paratiorem eſſe Deũ ad indulgendum, quam ad errata puniendum, atq; liberaliorem ad beneficia conferendum, quàm ad illa tenaciter retinendum. Lætentur itaq; manſueti moribus & corde humiles, necnon in domino abſque dubietate confidant: quoniam non ſolum in futuro exaltabuntur ab vniuerſorum cõditore & principe, verumetiam in præſentiarum, non temporali exaltatione aut honore viſibili, ſed ſpirituali & intrinſeco, qui eſt ſecurior, delectabilior, locupletior, quietior, ac diuturnior. Nã exaltatio apparens & momentaneus honor, qui bonis & malis valet eſſe communis, quis poteſt explicare ſermone, quantis ſit ſollicitudinibus circũſeptus, ſuperfluis agitatus curis, periculis inuolutus, oneratusq; peccatis? Internus verò ab omnibus contradictionibus, quæ memoratæ ſunt, prorſus eſt liber. Nam humilium honor & eorundem exaltatio eſt gratiarum cumulus, adeò tantorum donorum, conſcientiæ pax, cognitionis lumen, exultatio ſpiritualis, orationis munditia, rectitudo mentis, fidei conſtantia, compaſsionis affectus, compunctionis ſtudium, ſpei robur, charitatis incendium, internorum guſtus, proficiendi deſiderium, virtutum ſitis, & futurorum præmiorum expectatio certa. Hi proculdubio ſunt ineſtimabiles humilium theſauri, precioſiſsimæ gemmæ, indeficientes diuitiæ, honores ſublimes, præclariſsimæ dignitates, arcanæ deliciæ, ſponſi munera, ornamenta nuptialia, & ſpiritualia ſponſæ cellaria: in quæ non intrant ſuperbi, deſides non admittuntur, non ingrediuntur immundi. Siquidẽ per hæc tanquam per ſpirituales ianuas ſponſus accedit intro ad ſponſam, ipſam inſtruit, illique communicat præſentiam ſuam, non per corporalem ſpeciem, neque ſicuti eſt, ſed per lumen fidei per irradiationem intellectus, per deuotionis guſtum, per exultationis iubilum, per amoris tripudium, per pacis oſculum, per dilectionis amplexum. Tunc quidem propter ipſius ſponſi præſentiam illuc non appropiat aduerſarius, nec miſcetur extraneus: quoniam multorũ vallata eſt mẽs excubiis angelorum. Tunc, inquam, humilis anima effecta eſt Dei tẽplum, ſedes ſapientiæ, thronus verbi, paracleti domus, thalamus nuptialis, arca fœderis, propitiatorium deauratum, tabernaculum ſanctitatis, locus requietionis, paradiſus deliciarum, cõcluſus hortus, fons ſignatus, terrenum cælum, habitatioque cæleſtis. Mirantur equidem ipſi beatorum ſpiritus dignationem Dei ſpõſique dilectionem, qui ob ſponſæ conſolationem exuto diuinitatis candore, & exinanita (vt ſic dicam) ſempiterna verbi gloria ſe in fragili vaſculo habitare inclinat, non vt rex potens: nec ſicut vniuerſorum dominus, neque tanquam viuorum & mortuorum iudex, ſed veluti cum infirma infirmus, cum parua minimus, humillimus cũ abiecta, & cum pauperrima egenus. En (aiunt mutuo) quæ diſparilitas hæc Dei (videlicet) & hominis, creatoris & creaturæ, domini & ancillæ, diei & noctis, ſapientiæ & ignorantiæ, verbi & animæ. Supereminet prorſus iſta ſpiritualis copula humanum intelligere, proprium velle, ſociale viuere. Nam munus eſt cæleſte gratia redemptoris beneuolentia ſponſi, amoris prærogatiua, & præcipuæ charitatis priuilegium ſingulare: quod quidem præſtatur humilibus corde, ſe in veritate agnoſcentibus, ſe contemnentibus, & qui tanquã infructuoſæ arbores, mancipia viliſsima, vaſa inutilia, cadauera fœtida ſe eſſe arbitrantur. Hęc proculdubio anima, ad quam tam officioſe, tam humiliter, & tam delectabiliter noſter ingreſſus eſt dominus, niſi eſſet humilitatis virtute decorata, puritatis nitore veſtita, cæleſtium deſideriorum flammis accenſa, orationis aſsiduitate coruſca, & erga ſuæ mentis cuſtodiam indeficienter intenta nequaquam ſpirituali & arcano verbi digna eſſet connubio: quod vtique donum non prærogatur omnibus ipſi verbo famulantibus, non multis ſed pauciſsimis: quemadmodum in Canticorũ Canticis ſponſi voce perhibetur: Sexaginta (inquit) ſunt reginæ, octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus: vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matris ſuæ, electa genitricis ſuæ: viderunt eam filiæ Sion, & beatiſsimam prædicauerunt, & reginæ laudauerunt eam. Vna dicitur eſſe columba, tum propter paucitatem animarum ad hunc pertingentium ſtatum, tum quia talis animæ ſicut vnice diligit: ita à ſponſo vnice diligitur. Quamobrem illum audit ſeſe interius vocantem: Surge, propera amica mea, formoſa mea, columba mea in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ: ſonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Ipſa verò alta cogitatione illius effecta languidá præ amore dicit: Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt: faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur: botrus cypri dilectus meus in vineis Engaddi. Sponſus autem

ſponſę

Ezech. 18
Matt. 7
Hier. 3
Ezech. 18
Cant. 6
Cant. 2

sponsæ laudes ingeminas, vt peramplius dilectionis flamma succedat, ait: Fauus distillās labia tua soror mea sponsa, mel & lac sub lingua tua, & odor vestimentorum tuorum super omnia aromata: hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuæ paradisus malorum punicorum, cum pomorum fructibus. Et illa dulcedine plena non capiens, inquit: Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus: teneo illum, nec dimittam. Sanè in hoc contubernio castissimi amoris sponsi & spōsæ, non nisi mutuæ proferuntur colloquia charitatis, dilectionis carmina, præludia sanctitatis, quæ humana non consueuit auris audire, oculus videre mortalium nec in cor carnaliter sapientis ascendere. Humilium sunt quippe deliciæ, absconditum manna, mel in fauo, & cum lacte vinum mixtum: quo hausto lætificantur corda sumentium, & interna deuotione recreantur: quatenus eisdem tolerabiles huius peregrinationis labores fiant. Facile namque in via deficerent, si non spirituali interdum reficerentur pabulo, lacte nutrirentur, roborarentur visitatione, erudirentur alloquio, & delectabili reciproci amoris vinculo tenerentur. Cæterū pro augmento fidei, pro spei amplioris capienda fiducia, pro charitatis, reliquarumque sustentatione virtutum, ò quā sæpe huiusmodi rapiuntur supra se, & introducuntur per excessum mentis in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei, vt & intellectu percipiant, & degustēt affectu, quam magna sit multitudo dulcedinis domini, quæ abscōdita est elatis, & seruiliter metuentibus, atq; promissa sperantibus in eum, humilibus, perseuerantibus, & Deum puro corde diligentibus. Hęc siquidem est hęreditas filiorum, quę certantibus in hac lachrymarum valle in cœlo tribuitur post triumphum, vbi reuelata facie Dei gloria contēplatur: quod profecto est summum bonum, gaudium sempiternum, inenarrabilis lætitia, perfecta satietas, imperturbabilis pax, vera libertas, secura fruitio, refectio indeficiēs, actualis iubilus, & interminabilis laudatio, quam non intermittit casus, non tollit inimicus, nec alternat tempus, neque adimit actus: quoniam firma, stabilis & ęterna est. Nam quicunque gloriæ illius effectus est particeps, non habet quot metuat, vnde doleat, de quo dubitet, & vltra quod speret: quoniā semper fruitur præsentia illius, quem laudat, quē diligit, quem colit, quem amplectitur, quem cognoscit. Nempe eius cognitio vita æterna est, amplexus illius beatitudo maxima ipsius dilectio delectatio summa, eius laudatio, ineffabile gaudiū, atque præsentia ipsius cunctorum bonorum firma possessio. Ad hanc quisque introducitur, ingreditur in pascua virentia, quæ non marcescūt, in delicias suaues, quæ nunquam deficiunt, in sapientiæ thesauros: qui non depereunt, in veritatis splendores, qui nequaquam obnubilantur, in regionem viuorum Deum incessabiliter laudantium, in ciuitatem Hierusalem æterni solis illustratione præfulgidam, & in sanctam Sion mille millium angelorum agminibus decoratam: necnon sanctorum omnium choris decenter ornatam: qui vniuersi vna voce, pari modulatione, in attentione consimili Deum ignito affectu, quantum valent, laudant, dicentes: Benedictio, claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, virtus & fortitudo Deo nostro in secula seculorum, amen. Coronas suas singuli submittentes ante ipsius maiestatis perpetuū thronum. Id etenim, quod honoris, quod venerationis, quod laudis offerunt conditori, plenum est charitate, humilitate subnixum, admiratione permixtum, satietate perfusum, & fruitionis auiditate feruidum. Bibunt quippe & sitiunt; saturantur, & esuriunt, superabundant, & repleti concupiscunt. De vbertate siquidem voluptatis æternę inebriantur delectabiliter, sapienter & sobrie haurientes de vitę fonte diuinę dulcedinis potum, & de lumine beatificę visionis inextinguibile lumen: quemadmodum Propheta commemorans confitetur domino: Inebriabūtur (inquit) ab vbertate domus tuę, & torrente voluptatis tuę potabis eos: quoniam apud te est fons vitę, & in lumine tuo videbimus lumen. O beata ebrietas sobrietate referta, quę pro sui exuberatione & gustu sumentem eleuat in Deum: & coniungit Deo, vt fiant vnum in idipsum. O fons vitę, qui apud Deum esse denunciatur: de quo vtique vniuersi, qui in cęlesti sunt prędestinati conuiuio: absq; vlla ipsius fontis diminutione percipiunt ad satietatem beatā atque perfectam. Hunc enim fontem idem Propheta ardentissime cupiebat, quum diceret: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam, & apparebo ante faciē Dei? Expressius autem qualis iste sit fons, sapiens indicauit, quando ait: Fons sapientię verbum Dei in excelsis. De hoc verò verbo Ioannes euangelista testatur: In principio erat verbum, & verbū erat apud Deū, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Non abre igitur tanto cum desiderio de ipso verbi fonte Propheta inebriari poscebat. Sciebat namque vltra sitire non posse, quisquis ex illo vitę fonte potaret: sed neque ambulare in tenebris, qui in verbi splendore aspiceret lumen. Quamobrem in Canticorum Canticis sponsa eodem spiritu, quo Propheta repleta ait: Indica mihi, quem diligit anima mea: vbi pascas, vbi cubes in meridie. Meridies iste est manifesta visio, & diuinę essentię aperta cognitio: quę (perhibente domino) est electorum perpetua merces. Hęc est (inquit dominus & redemptor noster) vita ęterna, vt cognoscant te solum Deū, & quem misisti, Iesum Christum. In hoc meridie cogno-

Psal. 45. Apoc. 7. Psal. 35. Psal. 41. Ioan. 1. Cant. 1. Ioan. 17.

cognoscitur in verbo pater, in genitore filius, & ab vtroque emanatio, processio, & amplexus, in tribus (videlicet) personis vna substantia, vna deitas, par gloria, æqualis potestas, & indiuisibilis vnitas, pater, verbū, & spiritus sanctus: vnus Deus sine initio, æternus, immēsus, beatus. Hanc quippe cognitionem summæ & indiuiduæ trinitatis & vnitatis pollicitus est dilectoribus suis: qui nō ex necessitate, neque coacte: sed scienter, voluntarie, & cum charitate se agnoscendo humiliant. 10 Sic enim ait: Qui autem se humiliat, exaltabitur, Vtique in regno cœlorum eò altius, eòque gloriosius: quò se cognouerint verius, purius humiliauerint, abiecerint amplius. Audiant humiles, corde percipiant, & exultent in spiritu: quum intelligunt. quam præcelsa, & quàm maxima præmia in futuro illis repromissa sunt seculo: si tamē in inchoato persliterint opere. Studeant quotidie in hac humilitatis virtute proficere ipsum imitantes regem, qui abiecto onere carnalium, 20 & regalium indumentorum, coram domini arca nudatus, exiliens & exultans vxori sibi obiicienti respondit: Ludam & vilior fiam coram domino: qui elegit me potius, quàm domum patris tui. Prouocentur denique pro exemplis, pro beneficiis animentur, & pro muneribus trahantur. Sanè innumerabilia penè sunt exempla sanctorum, qui verbo hanc commēdauerunt, & opere: horum, namque primus & singularis est Christus, qui deposito diademate regio, atque maiestate exinanita diuina, sub serui forma, ac natura mortali in 30 omnibus, quæ egit & docuit, perfectæ humilitatis exhibuit regulam, disciplinam præbuit, & exempla monstrauit: ita vt nullus repertus sit illo humilior, mansuetior moribus, ad perferendum contumelias, & opprobria promptior: necnō ad contemptum mundi, & sui ardentior. Quamobrem sicut se humiliando, ac despiciendo superauit incomparabiliter vniuersos: æque honoris, sublimitatis & gloriæ super omne nomen illi donatum est nomen, cui cœlestium, terrestrium & 40 infernorum humiliter flectitur omne genu. Porrò quod dignitatis, quod exaltationis, quod pręmii pręcessit in capite, iuxta cuiusque humilitatis & charitatis mensuram cęteris sequetur in membris. Perseuerantes namque in vnitate corporis pariter, cum corpore exaltabuntur in capite. Quum corpus ipsum in suis perfecte fuerit membris: tunc cum capite & sponso suo glorificata ecclesia, atque sine macula & ruga effecta introibit in nuptiale thalamum: & in cælestis re- 50 gni mansionem clarissimam, ęterni solis illustratam splendoribus: necnon angelorum agminibus decentissime perornatam, quatenus agnoscat, quanta sit gloria, quàm Dei & sponsi sui sit tremenda, honoranda, atque laudanda maiestas, quę illam tam sacro sancto dignam fecit esse connubio: per quod cum sponso vnum facta est corpus, & caro vna sicut primus homo testatus est. Nam quum de vna ex costis ipsius Deus mulierem plasmasset: illamque eidem, vt nomen imponeret, obtulisset, ait: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhęrebit vxori, & erunt duo in carne vna. Quod Paulus declarans quid significet, inquit: Sacramentum hoc magnum est, ego dico inter Christum & ecclesiam. Innuit enim Apostolus Christum & ecclesiam cooperante fide & mediantibus sacramentis ab ipso mediatore institutis, vnum corpus mysticum factum, & carnem vnam: tum propter duarum naturarum, diuinę (videlicet) & humanę indiuisibilem copulam: tum propter redemptionem per sanguinis effusionem in cruce consummatam, ipso pendente ex animo: ex cuius latere tanquam dormiente Adam, sanguinis & aquę sacramenta fluxerunt. Hanc siquidem sacramentalem vnionem, atque glorificationem Christi & ecclesię post modicum futuram idem redemptor passioni proximus patrem alloquens insinuauit dicens: Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus: ego in me, vt sint consummati in vnum. Hæc vtique clarificatio quam dominus Iesus suę fatetur dedisse ecclesię, inchoatur in hac peregrinatione per fidem in iustificatis credentium cordibus, augetur verò in membris singulis post consummatum huius vitę agonem: quum defęcata omni labe peccati beatorum cœtibus inferuntur: perficietur autem in toto, quum in resurrectione futura ecclesia mater & sponsa, absque vlla macula, tota formosa: & iucunda, atque in suis filiis perfecta sponso suo Christo asso ciabitur: vt sit caput & corpus vnum in idipsum plenum decore, immortalitate vestitum, claritate pręfulgidum, fruitione beatum, confirmatum in gloria, in charitate, in veritate, in ęternitate, in pace, in laude, in exultatione, in admiratione, in gratiarum actione, in lumine, in quò quisque Deum quo agnoscit verius, eò intelligit clarius, se nihil esse ex se, sed ab eo, & in eo esse, qui est omnia in omnibus, & in singulis totus, Deus & vniuersorum dominus, qui est vita perennis, indeficiens lux, incommutabile bonum, virtus insuperabilis, pręclarissima sapientia, communicabilis bonitas, veritas infallibilis, superamabilis charitas, qui gratuita dilectione humilium vota respicit: deprecationes exaudit, inhabitat corda, labores pensat, & coronat merita, pro eisdem interpellante ecclesię sponso, humilitatis pręceptore, & humilium gloria Iesu Christo domino nostro, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in secula seculorum, Amē.

Luc. 18
Genes. 2
Ephe. 5

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI

Venetiarum Protopatriarchæ in opus cui titulus De perfectionis gradibus.

PROOEMIVM.

RAtionalis creaturæ (videlicet) hominis, hoc à vere intelligentibus noscitur esse proprium, vt semper proficere appetat, & nunquam ab inquisitione torpescat. Ducitur enim ad huiusmodi proficiendi solicitudinem naturali impulsu, quo mediante pertingat ad sui cognitionem finis, atque in eodem delectabiliter conquiescat. Ad hoc namque ipse homo est conditus, vt potiora semper obtinere concupiscens, perueniat quandoque ad id, quo nihil est melius, quod est ipse Deus: in hac quidem peregrinatione per fidem, & in futura vita per speciem. Propterea quandiu hoc mortali & corruptibili est constitutus in corpore, nequaquam ocio debet torpere damnabili, aut tabescere mentis inertia: sed sine intermissione iuxta fragilitatis humanæ virtutem operi intendere: non qualicunque, sed necessario congruo, atque proficuo: interdum corpore, prout negocij opportunitas exigit, exposcit qualitas, requirit tempus: semper verò mente, nunc intentione recta, nunc cogitatione sancta, nunc affectione interueniente ignita. His quippe medijs laudabile quodcunque ac gratissimum Deo perficitur opus, Nam actio, quæ per corpus fit, nisi memoratis, seu quibusdam eorũ agatur medijs, quamuis mortalium approbetur iudicio, parum aut nihil prodest. Nam quemadmodum arbor si virescat folijs, floribus redoleat, siue immaturis foecunda sit fructibus, & amœna in se esse videatur: radicem verò vegetantem minime habeat, infructosa esse censenda est: ita & opus quodlibet si interna virtute ac charitatis dilectione informatum non est, æternæ vitæ prorsus merito caret. Nempe in corde veræ virtutis formatur habitus, præuia nihilominus intentione, cogitatione & affectione laudabili, cooperante pariter charitate, quæ est donum Dei, virtutum forma, norma iustitiæ, laborum merces, mentium decor, aduersa tolerantium robur, peregrinationis huius solatium, atque in bono perseuerantium palma. Tolle hanc, & nulla est virtus. Non prodest martyrium, non fides, etiam si montes transferat, non omnium erogatio facultatum: nõ postremo absque ipsa promeretur apud Deũ laudem prophetia atque cœlestium secretorum scientia. Cæterum si adsit charitas, efficit cor mundum, conscientiam bonam, rectam intentionem, cogitationem disciplinatam, & affectum pium. Hęc quippe omnia aguntur intus in mente, irradiante Deo, erudiente sapientia, cõscientia iudicante, & dirigente prudentia. Equidem ex his, quę memorata sunt, verum esse colligitur, quod per Prophetam de anima ecclesiastica proficiendi amore succensa perhibetur: Omnis (inquit) gloria eius filiæ regis ab intus. Foris namque virtutis imago cernitur humanis sensibus nota: intus verò habitus virtutum, charitatis incendium, & perfectionis disciplina seruatur. Quamobrem quisquis in spirituali exercitio cupit perfectionis culmen attingere, iuxta Prophetę admonitionem, ascensionis sibi in corde spirituales componat gradus, per quos de virtute proficiens in virtutem ipsum Deum ex parte comprehẽdere valeat, à quo plenissime comprehensus est. Id autem nequaquam viribus proprijs agere se posse arbitretur. In illo fiducię suę iactet cogitatum, qui docet hominem sciẽtiam, dat intellectum paruulis, pręstat inuocantibus se auxilium, certantibus tribuit fortitudinem, & perseuerantibus glorię brauium pollicetur. Hi siquidem spirituales ascẽsionis virtutum gradus, quoniam nequaquam noti sunt omnibus, illos distinguere atque ordinare curabo, non vt per eosdem ad perfectionis alta peruenerim: quippe quum sim delictorum grauatus oneribus, peccandi compedibus alligatus, ignorantię obuolutus tenebris, & plurimorum defectuum consuetudine depressus: sed vt iustitię semitas alijs insinuando, ex aliorum profectibus gratiam merear obtinere à domino: necnon redire & ego valeam ad me, ac in conscientię speculo deformitatem meam agnoscere: errata corrigere, & erubescere de me: qui non sum talis, qualis esse deberem, qualemque me esse arbitrantur, qui secundum faciem hominum merita metiuntur: quum solius Dei sit proprium cordium secreta rimari, atque arcana discutere, ex quibus mors & vita prodire noscuntur. Hoc vtique opus, quod inchoare proposui, omnes meas supergreditur vires, sufficientiamque paruitatis meę prorsus excedit. Quamobrem ad te ò sapientię fontem, & Dei verbum, quod in paterno diuinæ maiestatis lumine habitare illocaliter crederis, mentis attollo aciem, preces offero, ac recte loquendi, & de tua bonitate piesentiendi flagito gratiam, quatenus nihil obliquum, nihilque quod sempiternę tuę veritati sit aduersum, proferam incõsultum. Hoc profecto peragere ualebo, si tuę splendore sapientię irradiaueris me, & dignum me feceris consortio spirituali gratuito atque diuino. Nam absque te, nec initiatur, neque inceptum laudabiliter perficitur opus. Aggrediar igitur tuo fretus auxilio propalare mediante calamo, quod corde te aspirante concepi. Tu verò domine esto dux verbi, sermonis autor, & scientię largitor pręsidendo in me, meque amabiliter collocando

Psal. 44.

do

ries, inundationes aquarum, grandines, tempestates, fragores æquoris, euersiones vrbium, prouinciarum incommoda, strages hominum tam crebro emergũt, nisi occasione peccati? Nam ex ipsius pęna in humanis corporibus vigẽt febres, dolores capitis, obturationes aurium, oculorum & luminis amissio, fœtor anhelitus, cruciatus vẽtris, stomachi rep'etio, humorum ebullitio, libidinis ardor, lepra, scabies, podagræ, illorum, cordis, pulmonis, & iecoris passiones, & penè innumerabilia morborum horum similium genera, quæ profectò vniuersa minime accidissent, si peccatum esse desisset. Postremò corporis resolutio dira, gehennale incendium, dentium stridor, inconsolabilis fletus, palpabiles tenebræ, demonũ horridus aspectus, desperatio venię, cruciatus perpetuus, vniuersale iudicium, extremaque animaduersio iudicis, nequaquam essent facieda, si pręcepti transgressio defuisset. Pro eodem denique deordinatum est cælum, ceciderunt angeli, de paradisi amœnitate expulsi fuere primi parentes, inũdauerunt diluuii aquæ: in fauillam redactæ sunt Sodoma & finitimæ ciuitates; submersus est in mari rubro Pharao: in seruitutẽ sæpe traditi sunt filii Israel: crucifixus est dominus, atque in diuersis temporibus iudicia facta sunt maxima. Nihil profectò in hac vita sic metuendum est, quemadmodum peccatum, quod nequaquam vitari valet, nisi de illo, ipsiusque speciebus habeatur notitia. Cæterum quum de illis ad profectum legentium & audientium aliqua perstringere velimus, sciendum est, quòd aliud est peccatum originale, aliud mortale, aliud verò veniale. Peccatum quidem originale illud esse dicitur, quod nec ab opere nec à natura, sed cõtrahitur ex vitio, & priorum trangsressione parentum, transfunditurque in carnem animamque: in carnem quidem materialiter & originaliter, in animam verò formaliter, tanquã in subiectũ. Ab hoc quippe originali delicto nullus excipitur, præter illam, quæ genuit mũdi saluatorẽ: vnde gemens Propheta aiebat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis cõcepit me mater mea. Et alio in loco scripturarum legitur: Nemo mundus est à peccato, etiam infans, cuius vita vnius diei est super terrã. Per hoc efficitur quisque obnoxius æternę damnationi, sicut Apostolus perhibet dicẽs: Eramus & nos filij iræ, quemadmodum & cæteri. Sed neque vllus valet ab hac ira liberari, nisi per gratiã mediatoris Christi interueniẽte fide, & regenerationis mediante lauacro. Porrò ex huius occasione delicti dupliciter homo fit reus, & sui debitor conditoris, culpæ (videlicet) & pœnæ. Culpa siquidem, quæ macula est, totaliter (sicut dictum est) per baptismi abolebitur sacramentum: pœna verò, quę fomes siue peccati pronitas, vel lex peccati appellatur, remanet post baptismum quantũ ad actum & motum cõcupiscentię testante Apostolo, qui ait: Non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod odi malum, hoc ago. Si enim quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Cõdelector enim legi Dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me sub lege peccati, quæ est in mẽbris meis. Aduersus hãc peccati legẽ oportet nos infatigabiliter dimicare, ne in hoc, quod gerimus, mortali regnet corpore, & trahat nos ad cõsensum mortalis culpæ. Nã peccatum mortale est cõsensus in delectatione motuũ carnis, qui ex deliberatione oritur rationis. Est etiam cõsensus in opus illicitũ & in ea, quæ sunt diuina lege, necnõ ecclesiæ sanctione prohibita. Patet igitur ex his mortale peccatum non posse consummari, si non interuenit voluntarius consensus rationis. Ipse namque consensus interioris hominis obtinet prĩcipatũ, & eũdẽ aut iustitiæ, aut peccati efficit seruũ: hoc domino insinuãte, qui ait: Si oculus tuus simplex fuerit, totũ corpus tuũ lucidũ erit: si autẽ nequam fuerit, & corpus tuũ tenebrosum erit. Ad quã itaque partẽ se flexerit huiusmodi consensus, post se trahit animæ libertatem. Si enim ad bonum se vertit, ipsam animã facit Dei templũ esse, gratię receptaculũ, & sanctorum cohæredem: si verò ad concupiscentiam carnis, ad amorem seculi, & ad illecebras vitiorum se prostituit, eandẽ reddit captiuã diaboli, mortis filiam, & gehennæ stipulam. Hoc paucis Sapiens indicauit, inquiens. Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso mors & vita procedunt. Porrò si à tali consensu cor custoditur impollutum, nunquam sinet animam peccati obdormire in morte. Quamobrẽ quisquis lethalem hunc soporem euadere concupiscit, stet supra sui cordis custodiam, & obnoxias suggestiones, quæ nunc a diabolo, interdum a fomite, qui viget in carne, initium habent, gladio spirituali interimat, ne ex ipsis delectatio voluptuosa ebulliat, quæ ex sui mora inficit mentem, & ad cõsensum obortis infidelitatis, & insensibilitatis tenebris rationem impellit. Hinc seruus efficitur homo peccati, alienus a Deo, diuisus a sorte sanctorum, semotus ab vnitate fidelium, expers thesaurorum Christi & ecclesię, sibimetipsi contrarius, atque ad promerẽdum omnino inhabilis. Equidẽ in hoc genere mortalis delicti non facile labitur, neque in eodẽ repente ruit, vt ab illo captiuus teneatur, quisquis ab eo liber existit: quoniam tẽtatum de illo gratia adiuuat, reclamat cõscientia, monet custos angelus, commendabilis vitę consuetudo renititur, terret gehẽnæ metus, contradicit ratio, sceleris minatur obscenitas, & in futuro iudicio peccata manifestãda cõfundũt. Nõ aũt sic veniale peccatum, quod non malitia, nec animi deliberato consensu, sed (vt plurimum) ex ignorantia, & sæpissime ex fragilitate, atque delin-

Rom. 7. Luc. 11. Prou. 4. Psal. 5[1]. Iob. 25. Ephes. 2.

quendi consuetudine perpetratur. Nam veniale ideo dicitur, quia facile meretur veniam. Hominem quippe quamuis vsq; ad reatum perpetuę mortis non grauet, meretur tamen pęnam. Ideo namque puniri meretur, quia semper est à voluntate mouente, vel permittente, seu non prohibēte. Cęterum etiam in hoc differt a mortali, quia peccatū veniale est libido, siue voluptas in creatura citra Deum: mortale verò est libido, aut voluptas supra Deum, seu ęque Deo. Porrò licet veniale delictum se perpetrātem ęternę mortis nequaquam faciat reum, maculat nihilominus animam, feruorem charitatis minuit, potentias animę in bonis operibus debilitat, retardat a gloria, & sæpe fit peccati mortalis occasio (videlicet) ex cōscientia: quia quicquid fit contra cōscientiam (etiā erroneā) ędificat ad gehennā. Ex dispositione quoq; labitur facile quis in mortale. Dum .n. homo per frequentem lapsum absq; vllo timore venialia peccata cōmittit, disponitur ad mortalia. Quamobrem quisquis cupit placere Deo, & per virtutum studia anhelat ad perfectionis culmen ascendere, omni, qua valet, industria conetur nedum mortalia, verumetiam venialia vitare peccata: tametsi sine delicto veniali, nemo diu persistere queat. Cęterū cū spirituales viri Deū timētes, ipsiusq; mādata seruantes cooperante in illis gratia possint absq; peccato mortali degere, oportet tamen eos semper sub virtutum disciplina incedere, cū (sacro attestante eloquio) nullus sciat: vtrū odio vel amore sit dignus. Quod vtiq; Propheta confirmās dominū deprecatur inquiens: Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me domine, & ab alienis parce seruo tuo. Restat itaque, fidelis quilibet frequenter ac precibus humilibus a Deo postulet lumen sapientiæ & intellectus: quo mediante valeat delictorum sufficientem, ac necessariam habere notitiā, quatenus inoffenso animæ pede spirituales effugiat intellectualium venatorum laqueos, quorū hic mundus est plenus: dicente Ioanne: Nolite diligere mundum, neque ea, quę in mundo sunt; quoniam omne, quod in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscētia oculorū, aut superbia vitæ. Isti etenim concupiscentiarum laquei quanto cognoscuntur clarius, tanto odio habentur efficacius, displicent amplius, atque ardentius impugnantur.

Eccl. 9.
psal. 50.
1. Ioan. 2.

Quantum sit detestabilis voluntarie delinquentium cæcitas, & in qualem peccatorum miseriam dilabantur. Cap. II.

QVemadmodum ex cuiuscunque rei bonitate ac vtilitate agnita amor, & ipsā possidendi affectus accenditur: ita econtrario ex insita prauitate atq; mortifera eius conditione inspecta odium ad eandem generatur & rancor. Hinc apertè colligitur, quanta sit voluntarie peccantium ignorantia, & quàm magna illorū ac perniciosa sit cæcitas, quandoquidē secundum Prophetæ oraculum, gloriantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Et in psalmo legitur: Quoniā laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. Sanè si huiusmodi haberent cor docile, & in eis æternæ veritatis claresceret lumen, prorsus debuerāt peccando & post consummatum scelus cōtristari, lugere, & gemere: quoniam nihil sic humanæ aduersatur saluti, à Deo separat, & dirimit a societate sanctorū, quemadmodum delictorum immanitas, atque indisciplinata consuetudo peccandi: quā totis viribus, & cū omni prudentia debet fugere amator Dei, virtutis sectator, gratię cupidus, cælestium contemplator, & propriæ salutis zelator. Nam voluntaria consuetudo delinquendi inhabilem reddit hominem ad bene agendum, procliuum ad malum facit, exhibet culpæ obnoxiū, & deordinat naturæ bonum, dona gratiæ, virtutum merita. Quid (oro) hac seruitute infelicius? quid grauius? quid perniciosius? quid vedeterius? Nam omniū ipsa est incentiua criminum, vniuersorum vitiorum nutrix, atque capitalium peccatorum rea. Superbiam quippe auget, inanem fouet gloriam, cupiditatem accendit, impudicitiā cōplectitur, plauditur gulæ, faces inuidiæ parat, iræ impetum promouet, necnon laudabiliter operādi propositum calcat, abhorret totum, quod est virtutis, quod commendationis, quod compunctionis, quod honoris & quod gratiæ. Præceps delictorum ruit in foueam, effrænis ducitur post carnis concupiscentias, contemnit maiorum admonitiones sacras, patrum decreta subsannat, & iniquis æterna supplicia præparata non metuit. Insistit iocis, fabulis delectatur, & plausu manuū mentis leuitatem ostendit, & quantum ei licet, iucunda voluptate potitur. Caret quoque grauitate, non vtitur consilio, pericula nō præuidet, præsentia bona diligit incredula futurorū. Hinc tota intentione & omni, qua valet, industria, qui ab hac voluntaria delinquēdi cōsuetudine possidetur, imitari conatur detestabilē impiorū hominū conuersationē, de quibus in sapientię volumine sic legitur. Dixerunt impii apud se non recte cogitantes: Exiguum & cum tædio est tempus vitę nostræ, & nō est refrigerium in fine hominis, & nō est, qui agnitus sit reuersus ab inferis, quia ex nihilo nati sumus, & post hæc erimus, tanquā nō fuerimus, quia extinctus cinis erit corpus nostrū, & spiritus diffundetur tanquam mollis aer, & trāsibit vita nostra tanquam vestigia nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est a radiis solis, & a calore illius aggrauata: & nomen nostrum obliuionē accipiet per tempus, & nemo memoriā habebit operum nostrorum. Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & vtamur creatura tanquā a iuuentute celeriter: vino præcioso & vnguentis

prou. 2.
psal. 9.
Sap. 2.

10 20 30 40 50

tis nos repleamur, & non prætereat nos flos temporis, coronemus nos rosis, antequã marcescãt, nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra, vbique relinquamus signa lætitiæ nostræ, quonia n hæc est pars nostra, & hæc est sors. Profecto ex his patet, quòd quicunque hac voluntaria & deliberata peccandi consuetudine possidetur, nec Deum metuit, nec vllo pudore detinetur, nec indulta tempora ad peragendam pœnitẽtiam caripendit, neque extremum vitæ suæ consideras diem, sed arbitrans sibi totum licere, quod vult, mortiferas has proprias nititur perficere voluptates, tanquam equus & mulus, quibus non est intellectus. Vtinam corde retineret apostolicam sententiã, quæ ait: An diuitias bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis eius contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiã te adducit? Secundum autem duritiam tuam & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicii Dei, qui reddit vnicuiq; secundum opera eius. Ad hanc vtique delinquendi necessitatem impellitur huiusmodi contemptor diuinæ misericordiæ, quia intelligere dissimulauit, quantum Deo sit odibile peccatum, quãtaque mala infligantur animę propter illud in præsenti, & quàm magna in futuro sint reseruata supplicia. Sibiipsi denique blanditur compunctionis gratiam suadens sibi se posse obtinere ad libitũ, immemor diuinorum eloquiorum dicentium: Vigilate, qui a nescitis, qua hora dominus vester vẽturus sit, sero, an media nocte, an galli cantu, an mane, ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate. Et illud: Scitote, quoniam si sciret pater familias, qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Ideò estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Tantopere veritas Dei his verbis hortatur ad vigilandum, & singulis horis in bonis operibus persistendum: sciens quòd nihil sic reddit hominem tardum ad bene operandum, atque in sceleribus perdurantem, quemadmodum ad beneplacitum consequendæ veniæ subdola & vana fiducia. O quantos decepit hæc pestis, quantosque huiusmodi inconsulta spes deiecit in tartarum. Dei bonitatem semper arbitrantur esse paratam ad impertiendam pœnitentibus misericordiam, sicut ipsa per prophetam pollicetur inquiens: Quotiescumque peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Vera prorsus est ista sententia (videlicet) quando compunctionis commẽdabilis ad Deum synceri emittuntur gemitus, & amplius non peccandi inest homini deliberata voluntas, quæ proculdubio ex cognitione delicti, necnon ex peccati displicentia Dei cooperante gratia sumit originẽ. Hac deficiente displicentia non verus pœnitens, sed censendus est esse quisque deterior. Nam

Rom. 2.

Matt. 24.

Ezec. 18.

Deo gratus pœnitens, & ex corde compunctus lachrymis, gemitibus, orationibus ieiuniis, & carnis multimoda maceratione prætcrita nititur abolere delicta: & omni, qua valet, virtute atque prudentia cordi suo peruigilem adhibet custodiam, ne turpibus, perniciosis, vanisque polluatur cogitationibus, noxiis ac terrenis occupetur affectibus, efficiaturque templum coinquinatum & sordidum, quod esse debuerat mundum, atque sanctificatum, tanquam verbi Dei receptaculum, nuptialis thalamus, & sapientię thronus. Ori quoque & sermonibus suis modum ponit, & sub discretionis censura se refrenat, non vt semper taceat, sed vt quod expediat, ædificetque, loquatur, grauitatem summopere studens tenere in verbis, in moribus, & in operibus singulis, ac si diuino astaret conspectui, sciens pro certo nedum de magnis & lethalibus sceleribus, verumetiam de venialibus & minimis criminibus ab omnibus iudicandis rationem in vltimo examine esse reddendam: iuxta Saluatoris sententiam dicentis: De omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicii. Ex hac siquidem consideratione verè pœnitens compungitur sæpe, corde conteritur, & interdum etiam prorumpit in fletum, ac renouatur in spiritu suę iuuentutis delicta rememorans, intelligens quàm multa fuerint, quàm obscœna, quàm Deo odibilia, sibique contraria. Fit autem ex hoc diuina in eo aspirante clementia, vt aduersum se sanctę humilitatis lamenta suscipiat, pœnas sibi inferat, & sibi displiceat eò vehementius, eòque laudabilius, quò clarius ac humilius agnoscit infirmitatem propriã, cõuersationẽ prętteritam, suam pronitatem ad lapsum, amissam gratiam, & materias pręparatas ad culpam. Nempe in hoc veritatis speculo se intuendo facile prę confusione ac desperatione deficeret, nisi ex aduerso cogitaret quam pius, quàm misericors, quàm suauis, & quàm pręstabilis super hominum nequitia sit dominus, qui neminem pęnitentem, confitentem, se accusantem, humiliantem, seque corrigere cupientem despicit vel repellit. Ex hac profectò consideratione exhilaratus corde & deuotionis perfusus dulcedine rectioris vitę semitas, atque commendabilioris vitę instituta aggredi de cętero meditatur, ne ingratitudini obnoxius, sibique à Deo derelictus transactarum culparum iterum labatur infoueam. Non enim ambigit à domino veniam mœreri post casum, si purę confessionis cum compunctione animi, & mentis deliberatione, ac cordis humilitate exceperit sacramentum, iuxta Prophetę oraculum dicentis: Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Nullum quippe est tam graue delictum, quod si displiceat, non oris confessione tergatur.

Matt. 12.

psal. 31.

Quibus de causis Dei filius carnem assumpsit, & per sacramentorum institutionem quanta sit operatus pro salute hominum. Cap. III.

Diuina clementia, quę ex sua naturali bonitate, quantum in se est, neminē vult perire, compatiens humanæ naturæ, quæ, videlicet, per Adæ lapsum ab ingenitæ dignitatis sublimitate exciderat, eandem sua dignata est subleuare præsentia. Veniens quippe verbū in temporis plenitudine de regalibus sedibus à patre missum, cooperante spiritu sancto & immaculata ac sacratissima consentiente virgine, carnem ex eadem assumpsit mortalem peccati quidē expertem, omnisque corruptionis immunem. Apparuit vtiq; inter homines verus homo, passibilis, palpabilis, visibilis, & mortalis, habens in se omnes sapientiæ & scientiæ Dei thesauros, atq; totam diuinitatis plenitudinem corporaliter inhabitantē, tanquam verus Deus à patre ęternaliter genitus, quatenus mediante doctrina sua cælesti, miraculis innumeris, sacris moribus, spirituali disciplina, ac institutione nouę legis, & insuetę conuersationis perfectione mortalium illuminaret corda, agnoscerentque in speculo fidei (& experientia teste) peregrinationis suæ ærumnas, infirmitatē propriā, animæ vulnera, diram exactoris diaboli tyrannidem, & onus grauissimū damnabiliū delictorū. Intelligerent præterea vbi iacerent, quid paterentur, quò tenderent, quid amisissent, quid diligere, quidve quærere, ac desiderare deberent. Nam rari & cęterarum comparatione paucissimi reperiebantur (nec ij sine illustrante gratia) qui ea, quę memorata sunt, in sensu cordis & in luce perciperent veritatis. Venit igitur dominus noster Iesus Christus Dei filius ac Dei & hominum mediator tanquā doctor summus, veritatis magister, & flagrantissimus zelator animarum secum deferens gratiarum cælestium inundantes riuulos, atque donorum spiritualium fluenta plenissima, vt arētia hominum irrigaret corda, emolliret ad pœnitentiam, & dirigeret ad salutem. Venit, inquam, sicut peritissimus languētium animarum medicus, confecitque medicamenta spiritualia, ecclesiastica (videlicet) sacramēta, quatenus fideliter ac digne illi vtentes ex gehennæ atque iræ filiis efficerer Dei filios, & sibi perpetuos cohęredes. Languidi quippe erant cūcti mortales, & incurabili laborabant morbo, atque ad occasum mortis æternæ sine cessatione vergebant, tametsi exterius sibiq; ipsis & incolumes esse, & spiritualiter viuere arbitrarentur, quod quidē infirmitatis & mortis lugendū est genus. Hoc nempe dominus Pharisæis loquens insinuare curauit inquiens: Si cæci essetis, vtiq; apud vos non haberetis peccatū, sed quia dicitis, quoniā videmus peccatum vestrum manet. Propriæ siquidem infirmitatis conscius medicum quærit, medicamenta opportuna sanitati concupiscit, cōtraria odit, vt valetudinis valeat consequi bonū. Vis scire quantis calamitatibus, quantisque languoribus spiritualibus vniuersum humanum genus teneatur astrictum? Omnes (inquit propheta Dauid) declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnū. Alius quoque propheta ait: Omnes nos errauimus, vnusquisque declinauit in viam suam. Hinc est, quòd nemo inueniebatur, qui auxilium de cælo flagitaret, & peteret, exceptis paucis cęterorum comparatione, qui introrsus per gratiam illuminati, & spiritu diuino afflati proprios agnoscentes morbos suos medicum poscebant tam pro se, quàm pro populis, vt descenderet, & corū sanaret languores, quorum testimonia sunt in diuinis voluminibus pręclara atq; notissima. Quāobrem vt nullus sibi suisque meritis & medici aduentum atque medicamentorum spiritualium impertiendam cælitus arrogaret gratiam, in temporis plenitudine soli Deo nota propria impulsus bonitate, misericordia & pietate ex insperato verbū Dei, quod erat apud patrem, descendere, humanamq; naturam assumere dignatum est, sacro hoc perhibente eloquio: Dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu mediū iter perageret, omnipotens sermo tuus à regalibus sedibus venit. Silebant prorsus cuncta & idololatriæ mortalis pestis atq; ignorantiæ caligo totum pene occupauerat orbem, quādo iustitiæ sol ex alto oriens, bonitatis ac claritatis suę radios super vniuersam effudit terram, dissoluens teporē mentium, & infidelitatis fugans tenebras, atque animarum vulneribus necessaria secum ferens remedia, nō incredulis, sed pro futuris fidelibus. Porrò ad medendam originalem culpam baptismatis instituit sacramentum, medicamentum optimum, & tanquam cæterorum fundamentum, fidei signaculum, lauacrum salutiferum, & æternę vitæ ianuā, absq; quo nullus illuc ingreditur, ipso domino attestante, qui ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & in spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Ad quotidiana verò crimina detegenda pœnitentiæ sunt collata remedia. Cæterum ad corroborandā debilitatem interioris hominis per pœnitentiā iam sanati, corporis & sanguinis sui alimonia idem dominus noster Iesus Christus Dei & hominum mediator impertiri dignatus est: reliqua autem sacramenta in ecclesia instituta sunt ad confirmandum, ad præseruandum, ad erudiendum, & ad futuram vitam pręparandum. Tria siquidem sacramenta, quæ prius memorata sunt (videlicet) baptisma, pœnitentia, & eucharistia humanæ saluti prorsus necessaria essę probantur. Omnibus quippe saluādis baptisma aut sanguinis, seu flaminis, siue fluminis suscipere necesse est. Nam quamuis tria baptismata esse videantur, vnū tamen effectū sortiuntur, & vnum sunt dicente Ioāne apostolo: Tres sunt, qui testi-

Ioan. 9. Psal. 13. Esa. 53. Sap. 18. Ioann. 3. 1. Ioan. 5

10 20 30 40 50

testimonium dant in cælo, pater, verbum, & spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt. Et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, sanguis, & aqua, & hi tres vnum sunt. Adultis verò & ratione vtentibus pœnitentiæ & corporis Christi sacramenta negligere non licet, si saluari desiderant. Cæterum baptismatis sacramētum semel assumptum nullatenus reiterari licet, quoniā originale delictū per id ipsum abolitum nequaquā vltra contrahitur. At verò mortalis seu venialis culpa, in quā ob fragilitatem & innatam concupiscentiā facile quisque impellitur, atq; collabitur, quoties acciderit, toties per pœnitentiæ medicamentum ab anima amoueri potest. Per Prophetam dominum exhortantem audi? Quoties (inquit) peccator ingemuerit per verę lamenta pęnitentiæ, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Altaris autem sacrosancta mysteria non frequenter ad libitum, sed sanctitatis interueniente mundicia semel tantum in die valent assumi. Nam quotidianus cibus est, vnde & in oratione dominica dicimus. Panem nostrum quotidianū da nobis hodie. Non enim hoc petimus, vt ipsum sacramentaliter quotidie nos accipere oporteat, sed ipsius effectum, & quod est spiritualiter significatum in eo, plus verò & minus. Frequentius ac rarius iuxta cuiusque fidei magnitudinem, conscientiæ puritatem, actualem deuotionem, gratię affluentiam, atq; ignitum charitatis affectum percipi congruit. O beata pœnitentia ad salutem interioris hominis diuinitus impensa, quanta est virtus tua, & quàm efficax est medela tua? Nullū planè est tam graue, tamq; enorme facinus, quod non deleatur effectu. Te enim vnigenitus Dei filius in exordio suæ prædicationis commendauit dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cęlorum. Te pręcursor illius, quo inter natos mulierum (insinuante veritate) nullus surrexit maior, verbis similibus hominibus prędicauit. Tu es refugiū humilium, contritorum leuamen, veniæ porta, spes indulgentię, propriæ agnoscendæ infirmitatis magistra, terror dæmonum, virtutum nutrix, gratiarum custos, orationis incentiuum, lachrymarum origo, consequendæ misericordiæ præcursor, amica angelorum, & spiritualis disciplinæ norma præcipua, firmamen interioris, & exterioris operis sis exercitio decorata. Duplex namq; es, & duplici studio consummatis, vt possis esse perfecta. Aliquando enim interius, aliquando exterius, associata nihilominus interioris exercitio operaris. Interiorē namque pęnitentiā illam esse dixerim, quæ est de iure naturali, & fit corā Deo in arcano conscientię Propheta perhibente, qui ait: Quæ dicitis in cordib. vestris, & in cubilibus vestris, cōpungimini. Alio quoq; in loco idem propheta inquit: Dixi, confitebor aduersum me in iustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Hęc vtique & si non actualiter, habitualiter tamen inesse debet homini iustificato, cui semper conuenit displicentiam habere peccati. Exterior autem pœnitentia illa, quæ propriæ sacramentum est, oris confessione agitur coram sacerdote, & ad ipsius arbitrium imponitur, adhibita (videlicet) contritione cordis & satisfactione operis. Nam parum homini confitenti delicta sua esset vtile se peccatorem acclamare, si absq; animi mœrore id faceret, si vlterius, non peccandi propositum non haberet; si iniunctam sibi satisfactionem negligeret adimplere. Funiculus enim hic triplex quemadmodum difficile rumpitur, si studiose seruetur, ita caret virtute & gratia, si ex incuria dissoluatur. Verus quippe pœnitens ex cognitione atq; peccati odio conteritur in se, erubescit pro scelere, se coram Deo humiliando accusat, sacerdotis genibus se prosternit, facinora perpetrata promit, modum exprimit, cordis intentionem detegit, tēpus consummati delicti & numerum confitetur, atque peccatorum suorum turpitudinem non abscondit. Quum enim non homini sed Deo, cuius personam gerit sacerdos, astare se credit, nihil valet occultare, quod fecit, sciens pro certo, quòd nullatenus dignus est venia, si nō reiecto pudore palàm & prout deliquit, peccata sua enumuerit. Clamat profecto intus ratio, conscientia vrget, impellit compunctio, per custodem angelum hortatur gratia, vt purè simpliciter, integrè, apertè, & distinctè confiteatur, vt non superuacue laboret, currat inaniter & absque delictorū remissione tristis abscedat. Nam quemadmodū ficta & scienter celato scelere imperfecta oris cōfessio parit in corde mœstitiam, aufert indulgentię spem, & confusionem immittit, ita econtrario humilis, integra, verecunda, & compunctione referta animum replet gaudio, agilitate quadam lætificat confitentem, de Dei bonitate fiduciam præbet, vlterius nō peccandi desiderium gignit, orandi accendit affectum, gratiarum ad Deum ingeminat actiones, satisfaciendi subministrat vires, & ad eucharistiæ sacræ sumptionem acuit gustum. Conuenienter quidem post confessionem delictorum integerrime factam, & post adeptam per eandem puritatem, lucem, & pacem sacramentalis refectionis subsequitur fames. Nam non nisi per internam munditiam cœlestis panis percipitur sapor. Sumitur enim hic vitæ panis sacramentaliter etiam a peccatoribus atque criminibus oneratis, nequaquā tamē sentitur ab ipsis, quàm magna, quàmve delectabilis, ac suauissima sit illius manducationis dulcedo. Panis angelorū est iustis, sed manna absconditum peccatoribus. Quotidie qui per gratia sunt iustificati, reficiunt, mundanturque à sordibus delictorum, & crescunt in spiritu; qui verò in cœno carnis se volutantes cœlestia sacramenta edere ac frequentare præsumunt, in sui perniciem quotidie de-

1. Cor. 11. riores fiunt, dicente Apostolo: Qui enim manducat & bibit indigne: iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Non autem voluntarie delinquentes mundantur ex huius sacratissimi receptione sacramenti, sed potius grauantur, Propheta hoc perhibente, qui ait: Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent à te iniquitates tuas? Prorsus minime. Quamobrem quicunque festinant ad perfectionis alta conscẽdere, interioris hominis sui per compunctionis gemitum, confessionis medicamentum, & amoris incendium, maculas tergant, adhibita nihilominus corporalibus sensibus indefessa custodia.

Hier. 11.

10

Quot generibus spiritualium inimicorum, & quot tentationum laqueis sit hæc vita referta.
Cap. IIII.

PEregrinationis vitæ huius quisquis voluerit indagare discrimina, inimicorum genera, tentationum species, numerositates laqueorum, & peccatorum lapsus, prorsus necesse est, vt in sua consideratione deficiat, præcipue cum vita hæc horum vniuersa sit plena. Horis quippe singulis in cunctis actibus, in omnibus negocijs, & in quibusque locis (si diligenter inspicias) reperies quid cauere, quid metuere, quid respuere, & cum quibus hostibus pugnare te oporteat. Equidem intra nos vigent concupiscentiæ, bella geruntur, aduersarii sunt spirituales, hebetatur mens, obnubilatur intellectus, cogitationes perturbant, consilia desunt, alternatur intentio, frigescit affectio, deliberatio nutat, interdum quæ displicebant, placent: & post paululum, quæ grata erant, odio habentur, sicque interior homo tanquam nauis in medio pelagi constituta, diuersarum procellarum impulsionibus agitata, naufragioq; propinqua obtunditur, deprimitur, attollitur, & periclitatur. O quã sæpe malignorũ spirituũ deceptionibus circunuenitur, blanditiis fallitur, fictisque rationibus superatur. Nec mirũ, quum (attestãte Apostolo) ipse Satanas transfigurat se frequẽtissime in angelũ lucis, se contegendo quis sit, tentationũ laqueos cõturando, ac malũ sub specie boni suadendo. Nemo prorsus, nisi sapientiæ irradiatus splendore, & spiritus sancti magisterio eruditus, gratiæq; Dei virtute roboratus valet hostes huiusmodi debellare nequissimos. Aduersus hos exhortando ad pugnam fideles Paulus inquit: De cætero, fratres, confortamini in domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armatura Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli, quia nõ est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinẽ, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harũ contra spiritualia nequitię in cęlestibus. State ergo succincti lũbos vestros in veritate, & induti lorica iustitiæ, & calceati pedes in præparatione euangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Hęc profecto arma nedum contra aereas potestates, verũ etiam aduersus singula, quę superius interiora sũt memorata certamina, optime congruunt, dummodo prudenti vtantur consilio, & humilitatis cẽsura teneantur, intellectis nihilominus inimicorũ insidiis, passionũ motibus, ac tentationum qualitatibus. Extra nos verò quot sint decipulę impellentes ad casum, quot laquei extensi, quantaq; delinquendi materia, quis narrare sufficiat? Porrò multitudo deuiãtium ab itinere veritatis, propriasq; sectantium voluptates insinuant, qualis iste mundus, quantis refertus periculis, & quibus aduersariorum generibus circunseptus, paucis verbis Ioannes apostolus insinuauit inquiens: Nolite diligere mundũ, neque ea, quę in mundo sunt, quoniam omne, quod in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitę, quę non sunt ex Deo. Ista quippe visibilia, quorum hic plenus est mundus, humanis se obiiciũt sensibus, qui veluti quędam animarum sunt ianuæ, per quas vel mors ingreditur vel vita: Quum enim mentem hominis ad concupiscentiã sui alliciãt, & ad delectationẽ peccati trahant atque consensum, mors per has proculdubio ianuas intrat ad animam. Cęterum si earundem visibilium ac corporalium rerum intellecta, atque gustata dulcedine in sui laudem mens eleuetur conditoris, tunc vita per ipsas ianuas introisse cognoscitur. Ad hoc namque visibilia ipsa sunt creata, vt deseruiant homini, illũque excitent ad laudem, atque sui agnitionem opificis, quod apostolus Paulus euidenter manifestat, cum dicit: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sẽpiterna quoq; eius virtus atq; diuinitas. Magna proinde & infatigabilis corporalib. est adhibenda custodia, atq; sub virtutũ sunt censura regendi, pręsertim cũ in propatulo multa sint, quę ipsos prouocent ad malũ, facileq; idẽ in exteriora perefflũant, & transitorię delectationi inhęrere naturaliter appetant. Qui enim pro suo libito, & absque Dei timore, ac delinquendi metu eosdem patitur euagari plurimorum criminum prorsus efficitur reus. Quanta ex incontinentia oculorum proueniant mala, quis valet explicare? Cõcupiscẽtię vtique incentiuum ac libidinis fomes oculorum est petulantia. Aspexit Eua vetitam arborem, fructum illius concupiuit, comedit, & perriit, nec transgressionis suę malo cõtenta, quod inobediendo gustauerat, tradidit viro, sicque ambo ęternę mortis nedum effecti sunt filii, verumetiam vniuersos pręuaricationis suę pœnam transmiserunt ad posteros. Hinc fames, sitis, ęgritudinũ innumerabiliũ afflictio, carnis aduersus

Cor. 11. — Ephes. 6. — 1. Ioan. 2. — Rom. 1. — Gen. 3. — 20 — 30 — 40 — 50

spiritum

spiritum & spiritus contra carnem insuperabiles pugnæ, mortis corporis ineuitabilis necessitas, perpetuæque damnationis animarum supplicia habuere principium. Hinc quoque bellorum tumultus, ciuiũ dissidia, subuersiones præliorũ, deuastationes vrbium, regnorum transactiones, regum insidiæ, & (vt paucis multa concludam) totius orbis calamitates emanasse noscuntur. Nempe si ipsa Eua cunctorum genitrix procaciter suadente serpente lignum scientiæ boni & mali cõtra vetitum non fuisset intuita, nequaquam obedientiæ decretum damnabiliter præteriisset. Propheta denique sanctus, & homo secundum cor Dei, quoniam absque disciplinæ gubernaculo oculos suos effluere permisit, intuẽs mulierẽ cum proprio viro ludentem, vesano amore correptus, atque libidinis ardore superatus, adulterii & homicidii iaculo spirituali se morte peremit. Nõ autem sic Dei seruus beatus Iob, cui similis temporibus suis minime reperiebatur in terra, egisse cognoscitur: Pepigi (inquit ipse) fœdus cum oculis meis, vt non cogitarem de virgine. Intelligebat quippe homo sanctus sapientia & virtutibus plenus impudici aspectum oculi noxiis cogitationibus cor maculare, & delectatione inficere, atque sæpissime ad peccati consensum impellere. Quãobrem vt mala hæc omnia superaret resistendo virtutis censura, ac etiã diuini timoris studio corporalium luminum procacitatem coercebat, quæ semper viget, frequenter etiam affectum continentium virorum euertit, & in impudicitiæ præcipitium trahit. Membrum est oculus lubricum, instabile, semper noua inspicere cupiens, & inspecta repetere, huc illucque reflectitur curiositatem suam implere volens nec valens, vacantis animi sibi connectit ignauiam, atque in propatulo rerum expositus, mentis intentionem rapit, dissipat prudẽtiam, cogitationes sine intellectu reddit, nisi subiiciatur sapientiæ iugo, & intentæ considerationis refrænetur arbitrio. Meritò igitur ille commendandus est vir, qui vigilanti cura ita se vtiliter exercet in mente, vt nedum insaturabilem oculorum appetitum grauitatis virtute substernat, verumetiam aurium auditum à noxiis verbis auertat. Sunt namque reuera hi duo sensus, videlicet, auditus & visus ad rectè gubernandum difficiliores cæteris, quoniam, sacro perhibente eloquio, nec oculus saturatur visu, neque auris impletur auditu. Cæterum nemo dubitat, quin vbi importunior est hostis, ibi proculdubio resistentia esse debeat validior, vigilantiorque apponenda custodia. Nam, experientia teste, cum aures absque vllo obstaculo pateant, & homo sociale sit animal, necesse est ex quotidiana conuersatione vt audiat sermocinationes colloquentũ virorum ac mulierum, quæ (vt plurimum) sunt vanæ, ociosæ, scurriles, impudicæ, permistæ mendaciis, adulationibus, priuatis laudibus, detractionibus, blasphemiis, fraudibus, plausibus, & iocis. Porrò ex deprauata consuetudine & inordinata mente reperiuntur pauci in comparatione cæterorum, qui linguæ suæ legem ponant, eloquiis familiaribus prudentiæ mensuram adhibeant, & ædificationibus sermones proferant. Nam qualia sunt à loquentibus verba prolata, tales in audientium mentes formantur cogitationes. Nempe si sancta sunt, si casta, si vtilia, si prudentiæ & sapientiæ splendore clarescunt, nonnunquam compungunt auditores, & inducũt ex sui cognitione ad fletum, interdum ipsi replentur gaudio, veritatis luce irradiantur, & deuotionis suauitate pascuntur. O quàm sæpe fide illuminantur, exhilarantur spe, & charitatis stimulis perurgentur. Nec mirũ. Quum enim eloquium domini, iuxta Prophetæ testimonium, sit vehementer ignitum, dignum profectò est, vt humiliter, intenteque audientium corda faciat esse ignita. Hoc experti sunt discipuli illi, cum quibus post resurrectionem gradiente domino Iesu atque sacrarum scripturarũ, quæ de se loquebantur, mysteria pãdente mutuo sermocinantes cum exultatione dixerunt: Nònne cor nostrum ardens erat, cum loqueretur in via & aperiret nobis scripturas? Verum si incomposita, si impudica, seu detractoria, vel vana, quæ audiuntur, sunt verba, à Dei lege ac bonorum morum grauitate aliena, proculdubio inficiunt animum, virtutis rigorem emolliunt, diminuũt gratiam, mentis lumen obnubilant, & conscientiæ puritatem commaculant. Ob hoc itaque nobis Deus tribuit auditum, quatenus ipso mediante corde intelligeremus eloquia diuina & sancta, & per eadem instrueremur de iis, quæ ad salutẽ pertinent reiiciendo inepta, virtutibusque contraria. Quod autem de visu & auditu dictum est, hoc de cæteris arbitrandum est sensibus, tametsi non sint ita procliui ad lapsum, neque adeo ad coercendum, regendumque difficiles. Nõ enim onerosum nobis valde est carere odoramentis, quæ perfunctoriè satis mulcent odoratum, & citò afferunt fastidium, dum ad libitum haberi & hauriri nequeunt. Non autem sit gustus, quo mediante humanitas nostra nutritur & viuit. Quotidie namque cogimur cibum sumere, & alimentis corporalibus (etiam inuiti) saturari, quæ profectò alimenta si palato sapiunt, auidius percipiuntur. Hinc reperta sunt tam varia ciborum fercula saporumque genera miro studio & arte composita, quę validis & sanis prorsus arbitror esse prohibita, infirmis verò atque valde debilibus, quibus ob corporis intemperiem omnis oblatus est gustus, talia temperanter sumpta licere non dubito. Quũ enim tunc naturaliter appetat noxia & sibi opportuna fastidiant, congruũ est, vt illis indulgeatur, & lautiora tribuantur cibaria, quoadusque restaurentur, & incolumes fiant. Non enim parum corporum & animarum aduersatur salut[i]

Job 31. Psal. 17. Luc. 24.

ſtoletur donum obtinere ſapientiæ, quo mediãte valeat guſtare, quàm ſuauis eſt dominus, & quàm magna multitudo ſit dulcedinis eius: quã vtique abſcondit ſeruiliter timentibus ſe. Manifeſtat verò per ſpiritum in illo recte ſperantibus. Ipſe namque eſt, qui robur tolerantiæ tribuit in aduerſis, atque laudabilium virtutum laborioſa ſtudia perſeuerantiæ perducit ad palmam. Hæ quippe virtutes ſunt, quę Chriſti militem probãt in prælio, in ſtadio dirigunt, & conſummant in opere. Nempe ex ipſarum quotidiano vſu efficitur quiſque perfectus. Nequaquam autem illas apello virtutes, quæ impugnatorem militum numeroſitate aut congregatarum diuitiarum, & aliorum qualiuncunque bonorum temporalium fœlicitate, ſiue in corporis vel membrorum omnium ſoſpitate, fortitudine, & agilitate ſubſiſtũt, ſed quæ in hominis rationalis mente formãtur, & opera concepta interius atq; exterius inchoata laudabili fine perſiſtunt. Sic enim virtus, de qua hic tractatur, à ſapientibus eſſe diffinitur. Virtus (inquiunt) eſt bona qualitas mentis, qua bene viuitur, qua nullus male vtitur, quam ſolus Deus in homine operatur. Ipſę profecto virtutes hominem efficiunt rationalem, & à cunctarum dirimunt ſorte beſtiarum. Illę ſolo ſenſu ducuntur carnis, & naturali impelluntur inſtinctu. Homo autem virtutis amator & gratiæ cooperator ratione trahitur, charitate informatur, boni & honeſti delectatione allicitur, bellũ quoque ſibiipſi indicit, diuturnumque certamen aggreditur in quo non licet inimicis terga vertere, neque in propria virtute confidere. Nam in primo cõgreſſu eſt abdicanda fiducia ſui & propria cognoſcẽda infirmitas puſillanimitate reiecta, quæ certandi debilitat vires, ſpem tollit, & aduerſariis audaciam præſtat. Ad Deum itaque virtutum ſectator mente confugiat, auxilium de cælo poſcat, robur perſeuerandi ab eo imploret, qui huius certaminis inſpector eſt, adiutor, coronator, & merces. Prophetam aduerte, quid dicat, quid cõfiteatur, & quem prędicet. Diligam (inquit) te domine fortitudo mea, dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus, Deus meus, adiutor meus, & ſperabo in eum, protector meus & cornu ſalutis meæ. Laudans inuocabo dominum, & ab inimicis meis ſaluus ero. Quàm elegãter, quàm aperte, & quàm vere Propheta iſte homo vtique ſecundum cor Dei inſinuat virtutum dilectionibus, quem ſuum debeant defenſorem intueri, in quem ſperare, & ad quem confugere, & de cuius bonitate pręſumere. Superuacue prorſus pugnando deſudat, qui pro acquirendis virtutibus ac ſuperandis hoſtibus abſque ſpe cæleſtis ſuffragii & humilitatis virtute ad ſpirituale certamen congreditur. Memoratũ quoque Prophetam Dei bonitatem in patribus veteris teſtamenti confitendo & laudando quid dicat, audiamus: Deus auribus noſtris audiuimus, patres noſtri annũciauerunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum & in diebus antiquis: manus tua gentes diſperdidit, & plantaſti eos, afflixiſti populos, & expuliſti eos. Nec enim in gladio ſuo poſſederunt terram, & gladius eorum non ſaluauit eos ſed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniã cõplacuiſti in eis. Idẽ autem alio in pſalmo quid de humilitate loquatur, intellige. Cuſtodiens (ait) paruulos dominus humiliatus ſum, & liberauit me. Oret igitur in ſpiritu frequenter, & de propria virtute ſe humiliando diffidat, quiſquis de inimicis ſuis triumphare deſiderat. Aduerſarii ſiquidem, qui nos infeſtãt, diabolus & caro ſunt. Iſti ſuis nunquam deſinũt nos oppugnare inſidiis, nuſquam deſunt iaculare ſagittis. Quanta autem importunitate diabolus nos ſuperare ac mactare conetur, apoſtolus Petrus fideles hortando ad pugnam perhibet inquiens: Sobrii eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quærẽs quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. De lucta verò carnis cõtra ſpiritum Paulus admonet dicens: Caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, vt non quæcunque vultis, eadem faciatis. Porrò ipſe diabolus & angeli eius ſpiritus nequam, qui nos impugnant, & veluti rugientes leones nos deuorare, ſecumque ad gehẽnæ incendia rapere moliuntur, acerrimi bellatores ſunt: aſſueti ſunt ad præliũ, inuidiæ liuore ſucenſi, nocendi nimia malignitate referti, non diebus nec noctibus (Deo nihilominus permittẽte) nos ſuggeſtionibus malis, allocutionibus blãdis, cogitationibus noxiis, inuiſibilibus laqueis, falſis promiſsionibus, terroribus inſuetis, atque crudelibus minis Chriſti, ſanctorumque eius nituntur nos priuare conſortio. His itaque viriliter reſiſtere debemus, noſq; ſpiritualibus armis munire virtutum, iuxta Apoſtoli Pauli hortamenta dicentis: Accipite fratres armaturam Dei, vt poſsitis reſiſtere in die malo, & in omnibus perfecti ſtare. State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti lorica iuſtitiæ, & calceati pedes in præparatione euangelii pacis, in omnibus ſumentes ſcutũ fidei, in quo poſsitis omnia tela nequiſsimi ignea extinguere, & galeam ſalutis aſſumite, & gladiũ ſpiritus, quod eſt verbum Dei, per omnem orationem & obſecrationem orantes in omni tempore in ſpiritu, & in ipſo vigilantes. Valent vtique memorata arma virtutum (Dei pro nobis & in nobis cooperante gratia) nedum defendere ab incurſibus ac tentationibus ſpirituum immundorum, verumetiã ab obſcœnis & pernicioſis operibus carnis, quæ (eodem præfato perhibente Apoſtolo) ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, comeſſationes, ebrietates, & his

Marginal notes: Pſal. 17. — Pſal. 43. — Pſal. 114. — 1. petr. 5. — Galat. 5. — Ephes. 6. — Galat. 5.

his similia, quæ prædico vobis, sicut & prædixi. Hæc profecto omnium peccatorum sunt germina, vitiorum occasiones, & eadem peragentium damnationis æternę testimonia certa, Hęc, inquã alienant animam à Deo, priuant gratia, auferunt merita, diuinę dulcedinis tollunt gustũ, conscientiæ quietem turbant, fugant spem venię, desperationis foueam parant, sapientię obtenebrant lumen, opera de se bona commaculant, delinquentem dirimunt ab vnitate fidelium, gehennę efficiunt filium, & cęlestis regni faciunt esse exortẽ. Ista igitur qui Christi sunt, intelligentes carnem suam cum vitiis & concupiscentiis suis crucifigẽtes, ieiuniis attenuant, domant laboribus, vigiliis terunt fame, siti, frigore & nuditate debilitãt, virtutum flagellis verberant, concupiscẽtiasq; suas sibi dominari non sinunt. Plurimum deniq; quũ laboriosus sit iste congressus, diuturna pugna, & bellatores rari, qui huius spiritualis luctę velint perseuerare in stadio, ab iis, qui cupiunt esse victores, diuina, vt superius dictum est, sunt imploranda suffragia, necnon de viribus suis propria abdicanda fiducia, quæ radix est criminum, superbię filia, fomes vitiorum, inimica virtutum, gratiarum dissipatrix, & sanctę humilitatis prorsus aduersaria. Cęterum cum difficillimum sit, iuxta domini exhortationem, quotidie crucem tollere, seipsum abnegare, carnis illecebras sternere, desideria illicita vincere, motus inordinatos cohibere, cælibem vitam ducere, sanctorum imitari vestigia, & secundum spiritum ambulare in spiritu (pro cõsequendis tamen sempiternis, & inuisibilibus gaudiis, quæ præparauit Deus diligentibus se) ab iis, qui Christo militant, & fide formata futura prospectant, onerosa nequaquam sunt arbitranda, sed leuia. Nam, attestante Apostolo, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in nobis. Labor quippe magnus merces vero laboris prorsus maxima. Virtutum itaque spiritualem patiatur esuriem, certare mente & corde non cesset, se debellanter & audacter impugnet, quisquis de virtute proficere in virtutem, & ad perfectionis nititur alta conscendere, atque Deum per cordis munditiam videre peroptat.

Rom. 8

Quòd spiritualis lux sit necessaria ad cordis munditiam consequendam, deque illius excellentia & effectu. Cap. VI.

QVemadmodum commeantibus in nocte per ignotas regiones, seu difficiles semitas, vel itinera à latronibus occupata, atque circunsepta periculis, prorsus necessarius est dux: ita peregrinantibus in regione vmbræ mortis (videlicet) in hac vita, quæ tentationibus, spiritualibus laqueis, ignorantiæ tenebris, & diuersorum inimicorum insidiis est referta, opportuna est lux, non illa, quæ naturalibus fomentis nutritur, vt ardeat, sed neque illa, quæ solis, lunæ, aut stellarum splendoribus irradiat terram, corporeisque inspicitur oculis, atque communis est pecoribus, volucribus, & hominibus, sed quæ rationali communicatur creaturæ, fide percipitur, mentis puritate cernitur, gratis à Deo infunditur, & desuper verbo inspirante donatur. Nam (dicente Iacobo apostolo) Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à patre luminum. Quamobrem quũ ipse sit lumen, & æterni genitor luminis, merito ab ipso, & non ab alio spiritualis lucis percipit lumen, quisquis vere illuminatur, nec quantum in ipsa luce est, quenquam sui participatione facit expertem, quemadmodum Ioannes apostolus insinuans ait: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Non enim imputabitur illuminanti, quum quis memorata caret luce, sed eandem minime recipienti, atque à se repellenti, qui illius contubernio sancto seipsum reddit indignum, dum cordis oculos auertit ab illa, & delictorum delitescit in tenebris, ipsas tenebras magis diligendo quàm lucem. Lucem ipsam audi dicentem: Omnis qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius, quia mala sunt. Nempe sicut ęgris oculis corporalibus odiosa est visibilis lux: æque anima peccatrici & peccatorũ in delectatione obrutæ sapientiæ diuinæ onerosum est lumen, quoniam radiorum illius fulgentium capax esse non valet. Sic enim legitur: In maleuolam animam non introibit sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccatis. Hoc idem Ioannes apostolus insinuare volens inquit: Et lux in tenebris lucet, & tenebrę eam non comprehenderunt. Proinde necesse est, vt scelerum abhorreat tenebras, delinquendi occasiones deuitet, & iniquorum declinet consortia, mundet preterea cor nedum à perniciosis & noxiis cogitationibus, verumetiam à vanis & inutilibus, quicunque cõcupiscit ęternę sapientię irradiari splẽdoribus. Nam semper pręsto est & parata se communicare poscentibus, omnes quoque pręuenit donis, excitat clamoribus, & pręoccupat promissis. Sic enim habes de illa scriptum: Sapientia foris prędicat, in plateis dat vocem suam, in capite turbarum clamittat, in foribus portarũ vrbis profert verba sua dicens: Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti quæ sibi sunt noxia, cupiunt, & imprudentes odibunt scientiam? Conuertimini ad correctionem meam, en proferam spiritum meum vobis, & ostendam verba mea. In euangelio quoque inquit ad Hierusalem: Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti? In Apocalypsi etiam quid ipsa sapientia loquatur, obserua: Ego (ait) sto ad ostium, vtique cordis, et pulso. Si quis audierit vocem meã, et aperuerit mihi ianuam,

Iac. 1; Ioan. 1; Ioan. 3; Sap. 1; Ioan. 1; Prou. 1; Ibid.; Mat. 23; Apoc. 3

10 20 30 40 50

ianuam,introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. O sapientia ęterna, incommutabile verbum, & splendor paternę glorię. O, inquã, meridiana lux, in qua nullę sunt tenebrę, in qua contemplantur, quęcunque facta sunt, & essentialiter vniuersi existunt sapientię & scientię Dei thesauri, quam profecto inspicere fœlicitas est, quam cognoscere vita beata est, cui inhęrere perpetua requies est, quam laudare ineffabile gaudium, quam ex toto corde diligere summum bonum, cui famulari est semper viuere, cuius pulchritudinem intueri est sempiterna fruitio, iucũditas plena, perseuerans iubilus, suauitas immensa, perfecta lętitia, immortalis vita, & consummata satietas. Quis apprehendere valet, & enarrare sufficit, quanta erga hominum salutem tua sit charitas, longitudo indefessa, peruigil cura, ac materna compassio? Equidem parum tibi fuit pro illis mortalem naturam sumere, humanitatis perferre incommoda, esurire, sitire, flere, laborare, peregrinari, pati contumelias, sustinere opprobria, detur pari sputis, spinis coronari, flagellis cędi, iniuste damnari, configi clauis, aceto potari, cum scelera tis deputari, & postremo in crucis patibulo morte turpissima vita priuari. Cęterum vt indicibile tuę dilectionis insinuares arcanum, & ad te per amoris vinculum & beneficiorum cumulum per abrupta vitiorum, & densissimas delictorum tenebras errantium mortalium attraheres corda, quotidie per aspirantem gratiam, & veritatis lumen, atq; internam vocem, quam nemo intelligit nisi qui audit mente, & secum habitare conatur, necnon per spirituale experimentum cum Propheta veraciter potest dicere: Audiã quid loquatur in me dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos, qui conuertuntur ad cor. Interioris hominis pulsas ad ianuam non propter te, qui nullius eges sed pro illius bono, qui sine te nihil agere potest boni, nec esse bonus, neque summi boni, quod tu es, habere consortium. Quamobrem tibi pulsanti per obedientię virtutem spiritualis habitaculi sui patefaciat aditum, quatenus pro libito tuo ingredi valeas. Pulset nihilominus & ipse ad ostiũ tuũ per orationis instantiam, æternorumque desiderium, necnon per tuam in spiritu iugiter meditatã pręsentiam, atque per cordis dulcem gustatam munditiam. Hęc plane est thesaurus intus absconditus, hęc, inquam, est preciosa margarita cum solicitudine & sudore reperta, pro qua custodienda debet sapientiæ amator & perfectionis cupidus distractis facultatibus vniuersis, ac etiam abdicatis à se illecebris carnis, ipsam in interioris hominis habitaculo collocare, & omni, qua valet, industria possidere. Est enim ipsa cordis munditia iuge conuiuium, deliciarum internarum ianua, hortus conclusus diuersarum virtutum arboribus cõsitus, præclarum speculum, in quo cognoscuntur animarum maculæ, deformitates vitiorum, tentationum laquei, inimicorum insidiæ, peccatorum pondera, lapsus criminum, & dispositiones singulorum. Per eandem donum cordis munditiã percipere valet homo, quantum in via Dei proficit, quantum deficit, quid potest per gratiam, & quòd nihil sufficit boni operari ex se. Diuina præterea intelligit sibi gratis collata fuisse beneficia, discitque pro eisdem Deo gratias agere, Deum laudare, orare frequenter, mentem ad cælestia sursum erigere, conditori suo, ac sibiipsi intendere, sanctarum scripturarum mysteria prælibare, infusionum spiritualium arcana sentire, futurę vitæ promissa sperare, supernorum ciuium concupiscere gaudia, atque cum eisdem per amoris incendium, cordis iubilum, pacis osculum, & charitatis indissolubile vinculum contemplando misceri. Nemo prorsus explicare valet quanta bona, quanta charismata spiritualia, & quot gaudia ex munditia ipsa proueniant. Dat quidem pacem, securitatẽ tribuit, fiduciam coram Deo pręstat, pacatam reddit conscientiam, eleuat de terrenis, prouehit in cœlestia, & ad bene operandum, recte viuendũ, & vtilia cogitandum se possidentem excitat. Nequaquam sinit ipsum vagari extra se, non meditari inania, nec superflua appetere, neque innoxiis immorari. Supra modum autem obscœna desideria & voluptuosæ carnis perhorrescit incendia, atque mulierum illecebrosa phãtasmata, quę siue per immissiones immũdorũ spirituũ, seu ex corruptę sensualitatis emergũt petulãtia, abigit repẽte à se, & manu sancti desiderii mox, vt cordi se offerunt, valide allidit ad petram. Non enim permittit aliquid pollutum aut immundũ in mentis suę penetralia ingredi, ne inficiatur, & perdat pudicitię nitorem, corporis castitatem, & animę angelicam puritatem. Hinc quoque sensibus peruigilem adhibet custodiam, auribus quidem obturat auditum, ne turpia & vana percipiant eloquia Apostolicę eruditionis eruditus sentẽtia, quæ ait: Corrumpunt bonos mores eloquia mala. Oculis imponit legem, ne aspiciant, quod illi minime licet concupiscere. A lenociniis odoramentorum auertit olfactum, & à multitudine ac voluptate ci-borum per sobrietatis regulam coercet gustum, sciens ex saturitate et crapula libidinis æstuare pruriginem. Tangere postremo deuitat omne, quod mulcet tactum, vt non voluptatum carnalium labatur in foueam. Grauia denique delicta nedum ei perpetrare non libet, verumetiam leuia & minuta, sine quibus mortalis vita non ducitur, solerter declinare conatur, agnoscens, pro certo quòd nemo criminibus prægrauatus ad perfectionis valet euolare fastigia. Intelligit præterea quòd viri sancti venialia paruipendendo consummare peccata paulatim prolabuntur in grauiora, & à virtutum tepescunt vsu, quotidieque procliuiores efficiuntur ad casum. Quamobrem il-

lum

1. Cor. 15

lum arbitror esse beatum, qui quandiu à domino peregrinando degit in corpore, per censurā disciplinę spiritualis omni custodia seruat cor suū & in cunctis negociis suis interius disponendis, vel peragendis exterius in lumine fidei, & sapientiæ splendore Dei præsentiam meditatur in spiritu: prophetamque imitatur, qui ait: Prouidebam dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear, propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Nihil quippe reor esse sic efficax ad internam adipiscendā mūditiam, & ad virtutum arcem conscendendā, necnon ad conterendas carnis delectationes, quę aduersus animam militare noscuntur, quēadmodū cogitare se astare sēper ante oculos iudicis cuncta cernentis. Tali profectò studio & huiusmodi frequentata meditatione acquiritur cordis mūditia, tenetur, possideturque, cooperante nihilominus diuina misericordia, & mediatoris gratia, quæ perficit opera nostra, illa gratificat in se, vt placeant sibi. Nam absque ipsa languet virtus nostra, tepescit affectus, hebetatur intellectus, interiores caligant oculi, & omne mentis robur aufugit. Hoc veritas ipsa testatur, dum dicit: Sicut palmes nō potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: ita & vos, nisi in me manseritis. Hoc idem Paulus suo cōfirmat eloquio: Non quòd sufficientes (inquit) simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Flagitet itaque à Deo cordis munditiam, siquis caret illa, eandem verò qui habet, vt oculi sui pupillam custodiat. Verum vt ipsam illæsam & incontaminatam seruet, omni cum diligentia secum habitare peruigilet.

Psal. 15. Ioan. 15 2 Cor. 3.

Quòd propter aduersariorum calliditatem & cordis nostri infirmitatem, debet in Christi militibus peruigil inesse constantia. Cap. VII.

Militantibus Christo, & ad virtutum perfectionem attingere cupientibus magnanimitatis oportet inesse constantiam. Vbi enim sunt hostes infesti, necnon & lucta penè continua, ibi esse congruit solicitudo non dormiens, prudentiæ lumen, pugnandi audacia, desiderium patiendi, mentis puritas, & cooperans gratia. Quantæ fortitudinis, quantæque calliditatis sint aduersarii, qui nos impugnant, declarat dominus ad Iob loquens: Non est (inquit) potestas, quæ comparetur ei super terram, qui factus est, vt nullum timeret. Omne sublime videt, ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Calliditatem quoque suam in primorum nostrorum debellatione parētum insinuauit, quum dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus, ne comederetis de omni ligno paradisi: & mulier respondisset, de fructu ligni, quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, neq; tangeremus, ne forte moriamur. Illico subintulit: Nequaquā moriemini: scit enim Deus quòd in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii scientes bonum & malum. O calliditas maxima. Diuinitatis honorem, boni, malique scientiam insipienti mulieri fallaci ac mēdaci persuasione promittens ambos innocentiæ candore priuauit, interiori expoliaui gaudio, de paradisi amœnitate expulit & temporalis & æternæ mortis aduersus eos illata sententia huius ærumnosæ peregrinationis fecit esse colonos. Nō est passus ipse mendax, ac mendacii pater, elationis atque seductionis inuentor illuc eosdem ascendere, vnde superbiēdo miser miserabiliter ipse ceciderat. Foras namque de paradiso voluptatis vtrique eiecti corpus proprium sibi hostē effectum esse senserunt. Hinc aduersus captiuam animam carnis concupiscentiæ pugnare cœperunt, hinc pro huius transgresione inobediētiæ sibiipsi rationalis spiritus hominis factus est insidiator & hostis. Amisso namque scientiæ lumine, & creaturarum cognitione perfecta, ignorantia Dei & sui repleta est tenebris, & quæ cæteros pręcellebat dignitate & gratia, vitiorum effecta est serua, inanis, profuga, omniumque infirmitatum spiritualium contagione oppressa, ita vt propheticum illud dictum spiritualiter eidem congruere videatur: Omne caput languidum, & omne cor mœrens, à planta pedis vsque ad verticē capitis non est in eo sanitas, vulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neq; fota oleo. Verū (vt de cęteris infirmitatibus illius, quæ innumerabiles sunt, taceam) quid humano corde fugacius? quid ve (nisi sit diuina bonitate adiutus, præuētus gratia, & virtute roboratus) illud valet ratione subigere, à sentibus vitiorum mundare, & noxiarū cogitationū tentationibus liberare, quū dominus dicat: De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, & blasphemię, quæ omnia coinquinant hominem? Hoc quippe humanum cor appetere atque euertere conatur diabolus illusionib. malis, immundis phantasmatibus, suggestionibus blandis, & voluptuosis delectationibus, vt ad consensum delictorum impellere queat. Sic vtrique prostrauit cor Iudæ, & de apostolatus sublimitate deiecit, egitque arte sua, quatenus cupiditatis sagitta vulneratus cunctorum vilissimo precio venderet dominum, atque desperationis veneno debriatus suspendens se laqueo miserabiliter interiret. Quamobrem cum omni diligentia custodiēdum est cor, & timoris diuini obstruendum est seris, necnon casti amoris est alligandum vinculis, ne lasciuiendo perefluat, & per sensus carnis se circunquaque diffundens nullatenus ad se redire sufficiat. Quum verò difficile sit idipsum impollutum seruare, norunt, qui ambulare volunt in spiri-

Iob 41 Esa. 1. Mat. 15.

ſpiritu. O quantis ſudoribus, quàm crebris violentiis, quantaq; ſolicitudine illos laborare oportet? Nempe quum tenetur, elabitur, quũ cuſtoditur, aufugit, quum quęritur, vix reperitur, & quũ ad ſe conſiderãdum inducitur, repentè ſe vertit ad alia, more aſpidis ſurdę obturantis aures ſuas, ne audiat incantantiũ voces. Diſcurrit per creaturarum numeroſitatem, delectatur in earum decore, illecebriſque ipſarum inhærere concupiſcit: & niſi conſideratione repẽtinæ ac inſperatę mortis, aut infernalis gehennę terroribus agitetur, efficitur velut equus & mulus, cui ad cognoſcendum periculoſi ſui ſtatus errorem non eſt intellectus, neq; ſuppetit virtus. Equidem hinc inde per loca arida, & inaquoſa perambulans, vt optatam ſuę voluptatis adinueniat requiem, illamq; minime reperiens ad ſe, etiam cum rubore redire compellitur. Imitatur vtique filii prodigi formam, qui accepta, quæ illi contingebat, patrimonii portione, longe diſcedens a patre, longiuſq; recedens a ſe, omni prorſus incontinenter viuendo facultate conſumpta, poſt validę famis inediam, & poſt ſiliquarum porcorum concupitam eſcam, nec ad ſaturitatẽ habitã, ad genitoris ſui gratiã corde cõpunctus, & lachrymarum imbre perfuſus ſe proſternendo, propriumque delictũ humiliter confitendo clamauit: Pater peccaui in cęlũ & coram te, iam non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut vnum de mercenariis tuis. Nulli quippe ſit dubium, quin quoties peccatrix anima reatum ſuum agnoſcens, & compũcta de cętero ex corde non peccare diſponens, ad Deũ per confeſsionem humilem veniam flagitando conuertitur: benigne ſuſcipiatur, amplectatur miſericorditer, ſpei ſtola pręcingatur, annulo fidei deſponſetur. Intelligenſque pro ſalute ſua vitulum ſaginatũ fuiſſe occiſum, ſupra modũ ſe cõfundẽdo exultet, ſeq; increpando lętetur, & omni qua valet, deuotione, Dei erga ſe exhibitam dilectionem laudare, illique ex intimo cordis affectu gratiarum actiones offerre non ceſſet. O quã efficax eſt ad promerendam gratiã, ad aſſequendam indulgentiã ad pacẽ obtinendam, ad moderandam Dei iuſtitiam, atque ad illius in ſe paternam charitatem guſtandam, delictorũ proprioꝝ certa cognitio, deteſtatio criminum, ac etiam ad ſe renouandum in ſpiritu deteſtabilis, & deliberata intentio. Hoc proculdubio nequaquam fieri poteſt, niſi peccator Dei miſericordia præueniatur: & per liberi arbitrii ſpontaneum conſenſum ad ſe redire non tardet. Porrò neque ſemel aut bis egiſse hoc ſufficit: ſed toties id faciendum eſt, quoties homo aliquo enormi crimine ſenſerit ſe eſse grauatum. Ad ſe itaq; redeat, lapſum ſuũ recogitando defleat, ſibiipſi diſpliceat, vt Deo placeat, & corde compunctus cum Propheta clamet ac dicat: Miſerere mei Deus ſecundũ magnã miſericordiam tuã, & ſecũdum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam: Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniàm iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. Meretur quidem indulgentiam obtinuiſſe à domino, ſi humiliter orabit iuxta ipſius pollicitationem per prophetam dicentis: Quotieſcũque peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum ſuarũ. Ex guſtu ſiquidem perceptę venię, ex dulcedine pacatę conſcientię, necnõ ex propoſito de cætero non delinquendi nedum aſſueſcet per mœrorem compũctionis redire ad ſe: verumetiam per internam exercitationem delectabiliter habitare ſecum, quod quidem neceſſariũ eſt in via Dei proficere cupientibus. Nam quemadmodum qui extra domum corporalis habitationis nulla in eadem relicta cuſtodia per nundinas & plateas vagatur, variaſque cum amicis confabulationes peragit, facillime latronum patitur inſultus, rerumque ſuarum, quæ in ea ſunt abſque vllo obſtaculo ſuſtinet prædam: æquè quicunque mentis ſuæ domiciliũ ſine ſpirituali examinatione foras per inanes, obſcœnaſque cogitationes vagando deſerit, non mediocre damnum incurrit. Vanum eſt cor hominis & inſcrutabile (inquit ſermo diuinus) & quis cognoſcet illud: Ego (ait dominus) ſum, qui ſcrutor renes & corda, & qui reddo vnicuique ſecundum opera ſua. Porrò ſi inſcrutabile eſt cor, etiam ab illis, qui ſpiritualiter iudicant omnia, quomodo ſcrutari poterit ab eis, qui omni virtutum neglecta cenſura, per exteriora quæque inutilia cogitando diſcurrunt? Qui legit, intelligat. Quamobrem quicũque deſiderat ad perfectionis culmen per virtutum gradus aſcendere quantum hodierno tempore patitur humana fragilitas, atque delectabiliter & humiliter in ſpiritu habitare, ſecum exteriores actiones, & potiſſimum ſecularia negocia, ſeculariumque conuerſationem, quantum ei licet, abſque ſcandalo proximi & obedientiæ ſanctæ detrimento deuitet. Senſibus prӕterea corporis & eorũ concupiſcentiis, quæ ſupra modum humanam alliciunt mentem, impellunt, et euertunt, peruigilem adhibeat continentiæ cenſuram, ne petulanter naturali abutatur impulſu, et inſatiabili quodam trahatur affectu. Cogitationibus denique nedũ voluptuoſis ac noxiis, verumetiam inutilibus, leuibus, et irrationabilibus ita legem imponat, vt dicat malis, recedite, et recedãt: bonis verò, venite, et veniãt. Quod ſi hoc ad libitum poſſe difficillimum ſit, et penè impoſsibile, ſicut Apoſtolus de ſe ſfatetur inquiens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meę, et captiuantem me in lege peccati, quę eſt in membris meis, decertet tamen toto conatu eaſdem diutius nõ morari in ſe, quatenus ex prolixa mora delectationẽ non pariãt, et ad peccati cõſenſũ impingant. Nã quem-

quemadmodũ igniculus paruus, si non extinguatur, valet magnam lignorum comburere syluam: ita neglectæ cogitationes, quæ vel ex concupiscẽtiis, vel ex operibus pullulãt carnis, seu ex immũdorum spirituum immissionibus admittuntur, nisi de cordis habitaculo in earum primo congressu propellantur, inficiunt, & in peccatorum seruitutem imprudentem, & dormitantem animã pertrahunt, ipsamque spiritualibus per tempora aggregatis diuitiis priuant. Expedit itaque secum habitare volenti, vt omni studio, omnique prudentia itelligere assuescat, quales cogitationes ipsius vertentur in corde, quæ intentiones voluãtur in opere, & quæ affectiones in vsu, & quotidiana exercitatione possideant mentem. Hæc qui ignorat, aut considerare dissimulat, si compũgatur ex charitate, vel ex consuetudine aliquid boni agat saluari quidem potest, nequaquam verò ad perfectionem valet ascendere, neque diu secum laudabiliter commorari. Institutus est propheta à Deo vt prius euellat, destruat, disperdat, & dissipet: deinde vt ædificet, & plantet. Superuacue prorsus ædificare nititur, ac plantare virtutum pomiferas arbores, & virentium herbarum odorifera gesta, qui vitiorum & concupiscentiarum sentes & germina, de cordis sui agro non conatur extrahere. Domini nanque sententia est, quod exortæ spinæ seminatum in corde suffocant verbum, illudque fructum debitum procreare non sinunt. Vigilet ergo super custodia sua, considerationi propriæ cognitionis intendat, deuotioni denique secum habitando vacet quisquis per humilitatis virtutem, & vilitatis suæ agnitionem vult in spiritu proficiendo ascendere.

Ierem. 1.

Luc. 8.

Quòd perniciosa sit mentis elatio, & quòd ad obtinendam humilitatem incipientium, proficientium, & perfectorum quotidiana sint studia. Cap. VIII.

QVum multa sint peccatorũ genera, quæ illa operantes alienos à Deo, & perpetuę gehennę efficiunt filios: superbię tamen vitium principatum tenens primum obtinet locum, tanquam radix, & vniuersorum criminum potissima causa, sacro hoc attestãte eloquio ac dicente: Initium omnis peccati est superbia. Hæc quippe exordium habuit in cælo, nõ ex suggestione vel alicuius impulsu, sed ex semet in mente Luciferi ambitionem germinans imperãdi. Intelligẽs nãq; ipse nequissimus se à Deo cõditũ, atque præ cæteris spiritibus angelicis donis, ac pulchritudine esse insignitum, dominandi ẽt concupiscens celsitudinem similis voluit esse altissimo. Nam Prophetæ præclarissimum ac singularem ipsius decorem narrantis, detegentisque illius superbiam, ac supplicium perhibentis ista sunt verba: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore in deliciis paradisi Dei fuisti. Omnis lapis preciosus operimentum tuũ. Sardius, topatius, iaspis, chrysolitus, & onyx, berillus, saphirus, carbunculus, & smaragdus, aurũ opus decoris tui. Tu Cherub extentus & protegens posui te in monte sancto Dei in medio lapidum ignitorum: ambulasti perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ; donec inuenta est iniquitas in te: & eieci te de monte sancto Dei, & perdidi te ò Cherub protegẽs de medio lapidũ ignitorum, & eleuatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo: producam ego ignem de medio tui, qui comedat te: & dabo te in cinerem super terram in cõspectu omnium videntium te. Quemadmodum enim ipse præ cunctis creaturis pro sibi a Deo multiplicibus gratis collatis beneficiis, factori & largitori suo gratiarum innumerabiles actiones exoluendo se humiliare debuerat, ita è regione ab autore vniuersorum dorsum suum auertit, & amore principandi ipsius ambiuit honorẽ, cæterosq; spiritus voluit habere subiectos, ac venerari vt Deus. Sic enim superbiæ tumore inflatus (Propheta perhibente) locutus est: In cęlum conscẽdam, super astra cæli exaltabo solium meũ: sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Mox autẽ idem Propheta condigne retributionis temeritatis huius maximę subintulit supplicium inquiens: Verũtamen ad infernũ detraheris in profundum laci: qui te viderint, ad te inclinabuntur, teq; prospicient. Nunquid iste est qui conturbauit terrã, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum, & vrbes eius destruxit? Tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis, & sanie pollutus. Se quippe erigens superbiendo nedum aduersus Deum, verumetiã contra seipsum de propria sede cum decore & iactura quàm maxima effectus est diabolus æternæ damnationis filius, gehennę stipula, incẽtor criminũ, hominũ insidiator, apostasię principiũ, & apostatantium spirituũ caput & causa. Quod .n. conceperat nequiter, persuasit cæteris. Verũ quotquot illi adhęserunt, consentiendo in momento cum eodem pariter perierunt. Sic namq; debuit mulctari spirituũ immundorũ elata pręsumptio. Sic (inquam) diuinam decuit ęquitatem à conspectu clementiæ, & glorię suæ propulsare ingratos, proprięq; conditionis ignaros, quatenus ex inflicta sibi damnatione & irreparabili casu fierent omnibus non superbiendi exemplum, nec se supra se in magnis ac mirabilibus erigendi, neque se inebriare desiderio principandi, quæ profecto quum sint elationis germina, nequeunt inulte transire. Nã (perhibente apostolo Petro) Deus angelis peccãtibus nõ pepercit: sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciãdos reseruari. Quamobrẽ discant, qui luteas habent domos, & corruptibile ac mortale corpus inhabitant eruditi ex ruina spirituum immundorum, non altum sapere,

Eccl. 10.

Ezec. 28.

Esa. 14.

non

non dignitates ambire, honores non quærere, nec desiderare præesse: sed potius subesse, & ministrare aliis magis, quàm velle sibi ab inferioribus ministrari. Quum enim difficillimũ sit in statu mediocri, & infimo superbiæ opera fugere, & per humilitatis virtutem contra ambitionis cogitationes, ac stimulos reluctari: imprudentissimũ esse arbitror vltro quempiam se velle periculis apostatandi à Deo exponere, aliorum oneribus se neglecto subigere, cathedras pastoralis officii optare, seculares magistratus præcibus mendicare, & popularem famam. Sentẽtia namque incarnatæ veritatis appetentiã preeminentię detestãtis, humilitatemq; docentis hęc est: Quum inuitatus (inquit) fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco, vt qui te inuitauit, dicat tibi: Amice ascende superius & tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Alio quoq; in loco: Discite (ait) a me, quia mitis sum & humilis corde. Humilis siquidem magister humilitatẽ insinuauit in verbis, in operibus, in moribus, in miraculis, in responsis, in cõtumeliis, in iniuriis, in opprobriis, in verberibus, in flagellis, in passione, in cruce, & in morte. Nempe in omnibus, vbiq;, & in omni tẽpore humilitatis exemplũ præbuit, vt innotesceret cunctis, quãtum virtus ipsa placeret Deo, quàm vtilis & necessaria esset hominibus saluari volentibus, cupientibusq; in spirituali exercitatione proficere. Incipientibus prorsus, proficiẽtibus atque perfectis congruit inesse humilitas, sine qua istorum quilibet in vanum currit, ac superuacue elaborabat. Cognoscũtur tamẽ ad ipsã virtutem acquirendam, exercendã, & conseruandam, aliæ esse incipientium cogitationes & opera, alia proficientiũ certamina, atq; alia spiritualia perfectorum studia. Hi namque gradus quamuis ascensionis in corde distinctas habeant actiones, sub eodem nihilominus humilitatis militant duce, vna cœlestis gratiæ indignent luce, vnaq; ęternæ fęlicitatis fruuntur mercede. Nempe ad adipiscendã, de qua loquimur, humilitatis virtutẽ nouis, & rudibus Christi tyronibus inesse congruit per desiderium & visum seculi contemptus, & sui, despectus habitus, vilitatis amor, incultus sermo, redargutionum sitis, spiritualis patris reuerentia, & præcipue obediendi ignita affectio. Nihil enim sic humilitati aduersatur, quẽadmodum sibipsi credere, superiori suo verbo, & cogitatione contradicere, propriæ voluptati applaudere, illamque actu velle perficere. Hęc quippe est, quæ nutrit superbiam, facit hominem altum sapere, caligat mentis aciem, ne veritatis lumẽ aspiciat, compunctionis initia perturbando deuastat, repellitq; ascendere cupientẽ, ne se humiliãdo proficiat. Qui verò spiritu Dei aguntur, roborantur gratia, & consequendæ virtutis desiderio flagrant, incedunt simpliciter, se exponunt laboribus, contumeliis, & verberibus nullã sibi dãtes requiem, nullãq; exterius consolationem quærẽtes: lucrum arbitrantes magnum crucem tollere, carnem macerare, aduersum desideria illicita pugnare, concupiscentias emergentes conterere, & seipsos abnegare quod sunt, vt reformati in melius incipiant esse, quod necdum sunt. Tandiu verò eos oportet in hoc spirituali, oneroso ac quotidiano perseuerare conflictu, donec diuinę lucis irradiati splendore virtutis percipiãt gustum, & proficiendi amore flammescant proficiẽtiũ sectando vestigia: qui toto conamine intra se collecti per quotidiana virtutũ exercitia spiritu, & ratione ducuntur. Hæc siquidẽ sunt incipientiũ studia, atque laudabilia opera, quę humilitatis virtutem pariunt, mentemque parumper ad sui cognitionem excitant. Quæ profecto cognitio sanctæ humilitatis est optimum & stabile fundamentum, prout (domino concedente) inferius apparebit. Hanc vero, de qua sermo tractatur, humilitatis virtutem vt apprehendere proficientes, tenere, & in ipsa proficere queant, totis viribus contendant habitare secum, quatenus ex assidua consideratione motus cordis, mentis latebras, cogitationum qualitates, desideriorum affectus, immissionum impulsus intentionem rectitudinis in operando, pondus verborum in loquẽdo, grauitatis, circunspectionẽ in conuersando discernere & cognoscere valeant. Non enim infirmitatis proprię possunt esse eruditi, neque in humilitatis perfectione multum proficiendo ascẽdere, si ea quę supra memorata sunt, scire aut opere complere neglexerint. Nã quemadmodũ medici corporum si ægrotantium infirmitatum ignorauerint qualitates & causas, nequaquã valent sanitatem conferre languentibus: ita non intelligentes initia, & passionum impetus, quæ vel ex innata infirmitate, seu ex continua delinquendi consuetudine de peccati lege dominante in carne, versantur in mente, sufficiunt virtutũ medicamenta in spiritu præbere certantibus. Sapientẽ Christi militẽ exhortantem ad suę mentis cognitionẽ, internarũq; passionum indefessã indaginẽ, quid loquatur, aduerte: Omni (inquit) custodia serua cor tuum: quoniam ex ipso mors & vita procedunt. Nemo igitur animi torpore depressus, qui secum habitare paruipendit, ad virtutum sublimiora fastigia conscendere valet. Virilium animorum opus est istud, qui aduersariis dedignantur vertere terga, qui pugnare nõ metuunt, certandi peritiam norunt, sciuntque nullum (nisi legitime dimicantem) pro virtutum adeptione posse coronari. Quæ profecto virtutes formãtur in corde coalunctur in corde & cõsummantur in corde (ipso vtique cernante & coadiuuante, qui cordium & intentionum scrutator, & coronator est solus.) Stat quippe Dominus tanquã explorator callidus, & singulorũ seruorũ suorũ inspicit corda, atq; quo affectu quisq;

Luc. 14.

Matth. 11

Prou. 4.

dicatur, qua deliberatione, vt illi placeat, moueatur, quaue studio exerceatur, vt crescat in spiritu, vt perseueret in stadio, vt efficiatur humilior, vt virtutibus cæteris sit locupletior, vt ad resistendũ vitiis promptior & ad percipiendũ charismata meliora paratior, paterno intuetur affectu. Nec mirum. Nam profusior est ipsa diuina clementia ad sua hominibus eroganda spiritualia dona, quàm ad eandem admittendũ ipsi sint proni. Hinc est quòd eosdem allicit beneficiis, promissionibus trahit, dilectione tuetur, angelorũ ministerio roborat, sacro erudit eloquio, suaque apud illos commorando lætos facit præsentia, ipso perhibente, qui ait: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eũ: & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Hoc namque pro maximo viri sancti munere arbitrantes, perfectæ humilitatis currentes ad brauium ipsius in omnibus pro posse meditãtur præsentiam, prophetico etiã edocti oraculo, qui quantum ex hoc ipse profecerit insinuans inquit. Prouidebam dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Equidem incipiẽtes ex exterioribus actionibus, in quibus occupantur, humilitatem se posse apprehendere confidunt, proficientes verò in firmitatem suam ex perfectione virtutum, necnõ ex quotidiana vitiorum impugnatione mentientes, vilitatem propriam sibimet celare non valẽtes, se coram Deo humiliando prosternunt, sua accusant facinora, atque se filios gehennæ esse fatentur, si Dei ab illis remota pietate iudicẽtur. Ex hac proculdubio humili confessione se condemnando minime iudicantur, descendendo in hac miseriarum suarum consideratione ascendunt, fiuntque, quo se viliores agnoscunt, humiliores: dumque se arbitrantur deficere, absque elationis contagione proficiunt. At verò perfecti, quorum in præsentiarũ exiguus est numerus, iam mũdo ex corde mortui, quibus etiam crucifixus est mundus, quamuis operentur magna, aggrediantur ardua, perferant aspera, innocenter viuant, virtutibus polleant, coruscent miraculis, terrena despiciant, inhiantique affectu concupiscant cœlestia: veritatis tamen lumine illustrati se nihil ex se esse proclamant, atque ex Dei gratuita bonitate, si quid sunt, syncera humilitate fatentur esse, quod sunt. Norunt siquidem se conditoris vniuersorum esse instrumenta electa per gratiã, quæ proculdubio nisi exercerẽtur à domino, tanquam cæteri iacerent interiori habitu vacui, memoriter retinentes quod Dominus ait: Sine me nihil potestis facere. Illud quoque Apostoli Pauli dictũ omni cõmendatione dignissimũ crebro reuoluunt animo: Nõ quòd sufficiẽtes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Idemque: Qui putat se aliquid esse (inquit) quũ nihil sit, ipse se seducit. Hinc est, quòd tanquã veri humiles nequeunt se extollere, tum quia in omnibus, quę laudabiliter agunt, Dei non priuatã quærunt gloriã Deoque gratiarum exhibent actiones, qui illis, & per illos operari dignatur, huic veritati eorum conscientia testimonium perhibente, tum etiam quia præteritorum sanctorum cum Christo regnantium acta & mores assiduę meditantes, in eorũ comparatione se vilissimos arbitrantes, seruosq; se inutiles ex corde iudicantes, prę humili confusione, ad cęlum oculos leuare non audent. Considerãt namque ignitam illorum charitatem ad Deum, synceram dilectionem ad proximum humilitatẽ in prosperis, in aduersis patientiam, in orationibus, instantiam, magnanimitatem in laboribus, paupertatem in abundantia, in agendis prudentiam, in consiliis sapientiam, in illatis iniuriis pacem, in tentationibus constantiam, in bene operando perseuerantiam, sibique minime in omni commendabili exercitatione parcentes, vt Christo lucrifacerẽt vniuersos. In huiusmodi quippe meditationibus se ipsos, quales sint metientes nõ parum in humilitate proficiunt, peramplius tamẽ quũ in vitę Christi immaculato speculo interioris hominis aciẽ figunt. In tali vtiq; speculi Christi contemplatione omnium apparet reprehensibilis cõuersatio sanctorum imperfecta perfectio, virtus infirma, exigua gratia, lux indigna, & vita culpabilis. Eo namq; qui perfecti nuncupantur, se existimant nequiores, & ab humilitatis cęterarumque virtutum perfectione remotiores, quo frequentius actu & habitu reuoluunt mente, qualis fuerit ipsius mediatores Dei & hominum hominis Christi Iesu, cum hominibus forma viuendi: quę profectò ex sui singulari excellentia, exẽplaritate, perfectione, & gratia illã contemplantes replet admiratione, perfundit iubilo, exhilarat spe, in fide roborat, succẽdit dilectione, erudit de moribus, de agẽdis informat, decorat prudentia, atque per proprię infirmitatis cognitionem certam humilitatis sanctæ celsitudinem insinuando prouehit ad coronã. Fit verò ex huiusmodi cõsideratione, vt sibiipsis displiceant, & se aliquid fuisse existimasse erubescant, nihilq; cõmendatione dignum omni tumoris elatione euacuata testẽtur. Hinc quoq; ad capessendam humilitatis perfectionem efficiuntur lætiores, ad imperfectionis proprię notitiã clariores, & ad vniuersa tolerandũ aduersa paratiores, proculdubio intelligentes humilitatis virtutẽ, absque patiẽtię exercitatione nullatenus esse posse perfectã.

Ioan. 14 · Psal. 15 · Ioan. 15 · 2. Cor. 3 · Gal. 6

Quantum detrimentum inferat ocium, & dissuetudo corporaliter ac spiritualiter dimicandi. **Cap. XI.**

Viriliũ pugnatorũ nihil sic dignoscitur eneruare virtutem corporisq; inferre ignauiã: quẽadmodũ diuturna quies & he-

& hostium nullam expectare molestiam. Nempe ex hoc hebetatur animus, tepescit audacia, certandi euanescit peritia, magnanimitas patiendi admittitur, languet fortitudo corporis, cunctorumque membrorum aptitudo marcescit. Sicut enim aqua, quæ caret decursu, & iacet in foueis, putrescit, & humano vsui aliena efficitur, repleturque animalibus venenatis & noxiis: ita & corpus ocii tabe confectum, concupiscentiarum ac voluptatū carnalium parit, & nutrit insaniam. Hoc si esse naturalis suadet ratio, experiētia quotidiana testatur, atque antiquarum rerum gesta, & Romanorum pandunt historiæ. Idem namq; quādiu aduersarios, cū quibus confligerēt, pertulerūt donec qui eos ad bella lacesserēt, habuerūt viriliter dimicantes cunctarū gentium meruerūt esse victores. At vbi defuerunt, qui eos irritarent ad pugnam, patique virtute arcerent in prælio, veluti feræ indomitę, & venenata animalia soporata ad tempus bella excitauere ciuilia: in quibus omni naturali pietate semota, omnique amicitiarum lege turbata, atq; confusa proprii cruoris effusione, effecti sunt rei. Ex ocio quippe & dissuefactione certandi intestinum exortum est prælium: per quod vtique dominandi est debilitata potentia, priuata regnandi est introducta tyrannis, ipsorum circunquaque est dilaniatum imperium, euersio facta est vrbium, prouinciarum dissidium maximum, ciuiumque Romanorum strages innumerę. Porrò ad corroborandum ea, quæ dicta sunt, Hæbreorum gesta, quæ diuinorū eloquiorum autoritate suffulta sunt, proferantur in medium. Liberati siquidem Hæbrei ab Aegyptiaca seruitute, transitoq; mari rubro pedis sicco vestigio, vt promissionis terram patribus pollicitam, & a peccatricibus gentibus occupatam hæreditate perpetua possiderent, ne ignauia tabescerent, seque ipsos prauis moribus interimerent, gladiisque consumerent, alienigenarum gentes, per quas exercerentur ad pugnam, secū degendo funditus (Deo disponente) exterminatę nō sunt. Ad propellandā igitur corporis segnitiē, custodiendamq; certandi peritiā, & nutriendam audaciā redigendi aduersarios in seruitutē, necnon ad insinuandum per hoc corporales cōgressus, visibilia bella & certamina, quę inuisibiliter & spiritualiter populo Dei credituro ex gētibus, & in ecclesia congregando, tam contra aereas potestates seculiq; potentiā, quàm etiam aduersus vitia, carnisq; concupiscentias fuerant excitanda, reliquis Chananęorum, Amoreorum, cęterarumq; gentium a Dei cultu omnino alienarū in medio Israelitici populi cohabitasse descriptū est. Hoc Apostolus suo cōfirmat eloquio. Nolo (inquit) vos ignorare fratres, quòd patres nostri oēs sub nube fuerunt: & omnes mare transierunt, & omnes in nube & mari baptizati sunt. Et post Paulū: Omnia (ait) illis in figura cōtingebant. Scripta autem sunt ad correctionem nostram, in quos fines seculorū deuenerunt. Quamobrem sicut illi populo quæcunq; acciderunt, in veritate, & sub figura cōtigerūt, ita in nobis quotidie peraguntur, diuina hoc dispensante sapientia, quę ea, quę futura sunt, & audientes possunt instruere, nunc palàm, nunc per figuras, & ęnigmata reuelare dignatur. Ad erudiendam igitur & exercendā plebem suam, quam effuso proprio cruore redemit, Israelitę gēti populū alienum à fide (prout memoratum est) voluit esse infestū, quatenus discerent se humiliare, discerent in necessitate constituti auxilium de cęlo poscere, discerent aduersarios reluctando debellare. Porrò quęcunque in diuinis voluminibus scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Carnalis ille populus visibiles & carnales patiebatur hostes, & pro rebus visibilibus pugnare cogebatur: nos verò, quibus spiritus est ante faciē nostrā Christus dominus, spiritualiter cū inimicis spiritualib. pro rebus inuisibilib. & ęternis certare oportet, queādmodū Apostolus nos admonet dicēs: Nō est nobis colluctatio aduersus carnē & sāguinem: sed aduersus principes & potestates aduersus mundi rectores tenebrarū harū, cōtra spiritualia nequitię in cęlestibus. Alibi aūt armis, quibus nos cōtra pręfatos hostes muniri cōdecet, rememorās ait: Arma militię nostrę nō carnalia: sed spiritualia potentię à Deo. Quāobrē sicut impugnatores nostri inuisibiles visibilib. sunt robustiores, nequiores, callidiores, & ad nos subigendū prōptiores: eq̄uè ad resistendū eisdē congruit nos esse cęteris dimicātibus corporaliter vigilantiores magnanimiores, & ad obtinendā victoriā fidentiores, nō ex nobis, sed propter illū, de quo Propheta inquit: Dominus illuminatio mea, & salus mea, quē timebo? Dominus defensor vitę meę, a quo trepidabo? Si consistant aduersum me castra, non timebunt cor meū: si exurgat aduersū me pręliū, in hoc ego sperabo. Et quemadmodū spiritualiū & diuinorū, amissio pręmiorū, eorumque iactura est maior, quàm qualiumcunq; rerū temporaliū ac visibilium, ita ad repellendum aduersarios decet nos esse spiritualibus armis (videlicet virtutibus) insignitos: fidei clypeo tecto prudentiæ lorica munitos, humilitate decoratos, & patiendi amore accensos, atque proficiendi desiderio roboratos. Verum quum lucta hęc sit diuturna, & laboriosus congressus, ab hoc certamine amouendi sunt pusillanimes meticulosi, elati, desides, seculi amatores, sectatores voluptatum, & terrenarum facultatum possessores. Inimicorum siquidem reliquiæ, quæ ad erudiendum, & ad lacessendum nos ad conflictum, nobiscumque habitare permissę sunt, atque alterna vicissitudine nunquam sinunt nos esse securos, aliquę sunt

1.Cor.10 · Rom.15. · Ephes.6 · 2.Cor.10 · Psal.26.

grinatione, ex qua emanauit peccatum, & terra ex pœna delicti primorum parentum spinas & tribulos germinare inchoauit, cœpitque homo in sudore vultus sui corporalem alimoniam quæritare, ista suppetunt commoda: sed alibi superabundant, & tribuuntur. Hic planè ęterna præmia quę electis pollicentur intuentur per fidem, spe amplectuntur, & in charitatis osculo cursim ac tenuiter prælibantur. Hic, inquam, quandiu corruptibili indumento tegitur homo, oportet pati famem, sitim, ægritudines, persecutiones, tentationes, & calamitates varias, quę vniuersa quanquam non simul, tamen alternatis vicissitudinibus & casibus dispensatione irrogantur diuina ad exercitationem virtutum, vitiorumque rubiginem detergendam. Nam simul illata imbecillitatem humanam prorsus opprimerent, per interualla vero temporum Dei bonitate misericorditer agente euenire permissa ęquo possunt animo sustineri. Hoc Apostolus insinuare volens aiebat: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Tanquã pius pater erudit nos verberibus & flagellis, vt emendet, excitet, exerceat, custodiat, compescat à malo, ac in bono enutriat. Nouit cordis nostri vulnera, carnis petulantiam, pronitatem ad peccandũ, in bene operando inconstantiam & ad seculi oblectamenta sectanda nos semper esse paratos. Quamobrẽ veluti indomitis animalibus, nos tribulationum loris infrænat, terit oneribus, minis terret, promissionibusque sustentãt, quatenus apertis interioribus oculis, infusoque fidei lumine intelligamus discrimina nostra, infirmitatẽ propriam, & præsentis exilii ærumnas, vertamur ad patrem, atque aduersa cuncta perferamus patienter, humiliter, alacriter, & perseueranter: scientes, & ex corde confitentes, quòd in comparatione demeritorum, scelerum nostrorum (interueniente Dei iustitia) vniuersa quæ patimur, quamuis intolerabilia esse censeamus, parua sunt, tum ratione diuinæ æquitatis, quæ iuxta criminũ grauitatem infert condigna supplicia, tum etiam ex consideratione retributionis æternæ, quam patienter aduersa tolerantibus Deus sua bonitate promittere dignatus est. Sic enim ait, Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, vtique in tribulationibus pro iustitia persecutiones sustinendo centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis. Idem: Beati eritis, quũ maledixerint vobis homines (inquit) & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mẽtientes propter me: gaudete & exultate, quoniã merces vestra copiosa est in cœlis. Paulus quoque Apostolus veritatis præco, & tuba altisona Christianæ religionis fideles adhortans ad perferẽda æquanimiter prępsentis vitę mala clamat dicens: Non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Alioque in loco ait: Omnis disciplina in pręsenti quidem non videtur esse gaudii, sed mœroris: posteà verò fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitię. Quod enim patimur, temporale est: quod autem expectamus, ęternum. Quod toleramus, sine interuallo rapitur & deficit: sed quod nobis spondetur, absque timoris vicissitudine, ęternaliter perfruemur. Promissor noster Deus nõ potest fallere, quia veritas est: nec valet retractare aut negare quod ex sua mera liberalitate pollicitus est, quia charitas & iustitia immutabilis. Cęlũ (inquit) & terra trãsibũt, verba autẽ mea non pręteribunt. Gaudeat igitur Christianus, iucundetur in domino, quisque catholicę religionis professor, quum tribulationis igne probatur: memineritque scriptum esse per Iacobum apostolum spiritusancto dictante: Omne gaudium existimate fratres mei, quum in tentationes varias incideritis, scientes, quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur: patientia autem opus perfectum habet, vt sitis perfecti & integri, in nullo deficiẽtes. Et post paulum infert: Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam quũ probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Quum itaque corona vitæ promittatur in tentatione & tribulatione laborãtibus, & Deum diligentibus: superest, vt quilibet fidelis & Christo militans, læto animo perferat, quæcunq; illi emerserint aduersa, siue sint à Deo permissa, siue à proximo illata, seu à nequam spiritibus promota, aut à carnis vel spiritus sint infirmitate generata, sperans se in regeneratione futura, cum angelis & sanctis omnibus copiosissimam habiturum remunerationem post triũphũ. Non autem viribus suis præsumat id posse percipere, instet precibus assiduis, gemitibus synceris quotidianis lachrymis, & operibus bonis. Nequaquam enim repelli poterit, si fide integra in oratione perseuerando, spretisque vniuersis negociis secularibus, diuino se totum mente & corpore mancipparit obsequio.

Quòd consulte renunciandum sit seculo, & consiliorum iter initiandum: & qualis forma veræ peregrinationis sit Christi fidelibus insinuata.

Cap. X.

AGressurus quis quoddam arduum opus verum ad id perficiendum esse censeatur idoneus, etsi non valet proprio me tiri, consilio debet alieno. Nam magni periculi res est, grauis iacturæ, & confusionis non modicę initiatum opus ante consummationem imperfectum deserere. Huiusmodi documentum ab ipsa Dei sapientia pronũciatum fuisse euangelicus textus proloquitur: Quis (inquit eadem) volens turrim ædificare, nonne prius sedens computat sumptus, qui necessarii sunt, si habet ad perficiendum

dum eā, ne postea quam posuerit fundamentū, & non potuerit perficere, omnes incipiant ei illudere dicentes: hic homo cœpit ædificare, & nō potuit consummare? Turris quippe hæc spiritualiter ædificanda contemptus est seculi mente, & corpore pro Christo assumptus, necnon virtutū perfecta adeptio. Porrò terrena cuncta despicere, esurire, & penuriam pati, post diuitiarum & deliciarum affluentiam toto vitę suę tempore crucem tollere, & pro consequenda virtutum perfectione, quotidianum sibiipsi bellum indicere, vel seque nedum præceptorum, verumetiam consiliorum Christi hortamenta sectari, prorsus opus est arduum, maturaque deliberatione inchoādū atque inceptum, nulla ratione, nullaque persuasione (excepta dūtaxat necessitate manifestissima) deserendum, stante incarnati Verbi sententia, quæ ait: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. (Luc. 9.) Hanc formidolosam, magnipendendamque sententiā multi tædio victi, aut inconstantia superati, seu fallaci confidentia decepti pro minimo ducentes, initiatā Christi militiam ex toto reiecto suaui iugo sapientiæ retrorsum aspicientes, tanquā immundi canes ad vomitum redeunt. Sunt etiā plurimi primis numero non pauciores, qui retēto pristino religionis habitu, suique inordinato amore prostrati, spreto rigore virtutum, necnon amisso spiritus feruore, ipsis diuinitus elargito remissioris conuersationis itinera gradiuntur: sibi sufficere arbitrantes, si ex sola præceptorum obseruatione, vitam valeant obtinere perpetuam, iuxta domini pollicitationem dicentis: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. (Matt. 19.) Hi profectò mente frigidi, corde cæci, deuotione vacui, nequaquam considerare volunt, quantum amiserint gratiæ bonum, & quàm inconsulte primitias spiritus pro nihilo duxerint pro exiguo corporis ocio, & breuissimo certamine patiendi, nequaquā intelligentes, quòd grauiores ac periculosiores perferunt tentationes, qui in via Dei negligēter viuunt, quàm qui cum feruore spiritus aduersariis resistendo luctantur. Nam (experientia teste) nemo libenter cum milite audace congreditur: potissimum spiritus nequam, qui optime norunt quàm sit viriliter bellantium crebra victoria, & quantis preciosis monilibus illorum sit ornata corona. Suffodiuntur quoque rubore non modico, dum ipsi maligni superantur à carne gubernata per spiritum: & inuidiæ liuore succensi minime patiuntur, quantum in ipsis est, per virtutum gradus quotidie proficientem esse perfectum. Hac quippe de causa sæpe intermittūt pugnam vt cesset victoria, & bellatorum tepescat magnanimitas. At vero generosi milites quamuis non decertent actu, habitu tamen & desiderio semper sunt ad pugnam parati. Deficientibus quidem spiritibus immundis in stadio, minime tamen desunt concupiscentiarum aculei, aduersus quos gladiū spiritus euaginatum tenent: necnon mentis intētionem erectam atque peruigilem, quatenus nascentes paruulos in sui ortus primordio potēter allidant ad petram. (Psal. 136.) Denique in hoc congressu, vt ad perseuerandum reperiantur idonei, secundum Saluatoris nostri consilium relicto proprio & naturali solo, spretis parentibus & amicis, erogatisque pauperibus vniuersis facultatibus suis, tanquam athletæ robustissimi exonerati ab omnibus, nudi ac spiritu ebrii Christum amplectuntur in cruce confixum. Nec mirum. Si enim Propheta Dauid diuino repente afflatus spiritu (1 para. 15.) coram omni populi multitudine in conspectu ancillarum suarum reiectis regalibus indumentis, & toto nudatus corpore non erubuit ante arcam fœderis saltare, fabricatam ex ligno & purissimo obtectam auro in futurorum figuram: quanto magis seruus Christi sanctæ religionis cultor, charitatis facibus inflammatus, & spiritus sancti virtute impulsus abrenunciatis cunctis carnis illecebris, humanarumque rerum affectione nudatus, fidei oculo & puro mentis intuitu contemplando dominum nostrum Iesum Christum coronatum spinis, verberibus flagellatum, deturpatum sputis, potatum felle, sanguine aspersum, absque specie & sine decore in crucis stipite confixum, totoque corpore denudatum: non sicut patriarcha Noe, qui ex vini immoderato haustu temulētus effectus, detectus aspectibus filiorum pudenda exhibuit, (Gen. 9.) sed tanquam Dei & hominum mediator pius, pontifex summus, sacerdos verus, & innocentissimus agnus obtulit corpus suū Deo patri hostiam viuentem, sanctam & immaculatā in ara crucis pro reconciliatione humani generis: quod delinquendo & inobediendo perierat, veluti ebrius amore se totum pro sui redemptoris dilectione humiliet, & cuncta præsentis vitæ oblectamenta sponte respuat, & aduersa sustineat suum imitando præceptorem, qui mortem crucis pertulit confusione contempta. Talis quippe decebat ad insinuandam perfectionis, & seculi contemptus disciplinam vniuersis credētibus, vt esset præceptor, talisque ad detergenda generis humani facinora: & ad exhortandum æquanimiter, cum gaudio pati contumelias, persecutiones, supplicia, & mortem propter iustitiam congruebat: vt esset nobis pontifex sanctus, innocēs impollutus, segregatus à peccatoribus, & cęlis excelsior factus: (Heb. 7.) qui nō haberet necessitatē quotidie offerre, quemadmodum sacerdotes: prius pro se, deinde pro populo. Hoc enim ipse dominus Iesus Christus fecit semel se offerendo. Quā obrem quum idem dominus noster Iesus Christus sacerdos & pontifex tantæ sit autoritatis, tātique meriti, vt penetrarit cęlos, & sedeat à dextris Dei semper viuens, ad interpellandum pro nobis: teneamus spei nostrę cōfessionem, adeā-

musque

musque iuxta Pauli Apostoli exhortationem, cũ fiducia ad thronum gratiæ eius, & misericordiá consequamur,& inueniamus gratiam in auxilio opportuno. Non enim talis est, vt non possit cõpati infirmitatibus nostris: quoniam quum in carne esset passibili,& cum hominibus conuersaretur, fuit tentatus per omnia pro similitudine absque peccato. Hæc quippe est consequẽdæ veniæ nostra fiducia: tum quia optime cognoscit figmẽ tum nostrum, quoniam puluis sumus, spiritus vadens & non rediens: tum etiam quia experimento didicit, quàm laboriosa est hæc vita, quàm onerosa caro, quàm periculosi laquei, quàm infesti hostes, quàm facilis descensus, atque ad virtutes quam sit difficilis ascensus. Ipse, inquam, est omnis spes nostra: quoniam (sicut Ioannes ait) si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrẽ Iesũ Christum, qui interpellat pro peccatis nostris: & non tantum pro nostris, sed etiam pro totius mundi. Habentes igitur in cœlo dominũ Iesum Deum nostrum redemptorem, aduocatum & iudicem, erigamus nos toto affectu ad ipsum precibus & gemitibus, ipsius suffragium postulantes. Habemus etiam eundem in hac peregrinatione itineris nostri consortem, quemadmodum ipse testatur: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi, quamquã aliter & aliter. Regnantibus namque cum illo est præmium, quo fruuntur, & per quod beati sunt: peregrinantibus verò speculum est, & omniũ bonorum exemplar: & præcipue ad perfectionis alta attingere anhelantibus, sicut Mosi perfectorũ personam tunc gerenti dictum est: Omnia (ait dominus) facito secundum exemplar, quod tibi ostendi in monte: non vtique lapideo vel ligneo sed quod fuit excisum sine manibus: impleuitq; vniuersam latitudinem terræ: de quo Propheta inquit in psalmo: Mons Dei, mons pinguis: mõs coagulatus & pinguis: vt quid suspicamini montes coagulatos? Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo. Et ne quicquam materiale suspicaretur de hoc monte tam eximie commendato, adiecit: Currus Dei decem millibus multiplex millia lætantium, dominus in eis in Sina sancto. Porrò ad ascensum huius montis. Propheta alius omnes hortatur, dicens: Venite, ascẽdamus ad montem domini, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius. Nequaquam super montem alium ascendẽdum est, quam super hunc: in quo est cunctarum forma virtutum, morum decus, & disciplina perfecta viuendi. Nam quicunque perfecte renunciare vult seculo, & tamquam peregrinus in hoc mundo conuersari & esse desiderat, imitetur exẽplar exaratum in monte hoc, in humanitate (videlicet) Christi. Ipse namque mediator, non agros, neque domos voluit possidere in terra: sed tamquam aduena pauperrimus sustentari dignatus est ære, & eleemosynis alienis. Hospitium nullũ habuit, ita vt diceret: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet, vbi caput suũ reclinet. Quãobrẽ nũc in istã, nũc in illã igrediebatur domũ, vt panẽ sumeret: non tamen gratis. Accipiebat corporalem cibũ, & spiritualem impertiebatur animæ alimoniam. Percurrebat per ciuitates villas & castella, Dei verbum circunquaque disseminans: nullum per hoc tribuẽs humanitatis suæ refrigerium, vllum in labore solatium, nullumque ad peragendum opus Dei & patris exequendam voluntatẽ temporis interponebat spacium. Vnde quum ex itinere fessus quadam die sederet super fontem, expectaretque discipulos, qui in ciuitatem perrexerant, vt non aliquid refocillationis, sed tantũ vt panes emerent, dixissentque ad eum: Rabbi manduca, respondit: Ego alium cibum habeo mãducare, quem vos nescitis. Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me. Cibus verò quem esuriebat, & manducare cupiebat, erat salus animarum crediturarum Samaritanorũ, quos sciebat ex relatu mulieris de ipso testimoniũ perhibentis venturos esse ad se. Nempe quemadmodum ceruus sitiens desiderat fontes aquarum: ita & incomparabiliter efficacius, idem mediator singulis horis salutem sitiebat animarum. Hinc est quòd tali vacans operi non dedignabatur cũ publicanis & peccatoribus conuersari, & cibum sumere: quamquam Pharisæi & Legis periti, cæci & inuidi talia detestarentur conuiuia. Mallebat enim diuinorum eloquiorum medicinam præbere languentibus, quàm carnalium & incredulorũ & se persequentium scandala & oblocutiones euadere. Omne siquidem illius studium erat reddere ægrotantibus sanitatẽ, cæcis mente & corpore lumen, & ignorantibus præclara salutis monita: quibus mediantibus peccare desinerent, & ad Dei ac sui cognitionem venirent, præsentis vitæ blandimenta respuerent, & æternæ fœlicitatis gaudia peroptarent. Ad hæc vti exequenda nunc de regno Dei, nunc de futuro iudicio, & æternis suppliciis, interdum palam, aliquando & plurimũ in parabolis, de virtutibus, de moribus, & de vitiis loquebatur, non solum erudiens tunc audientes, sed futuros in illum credituros tãquã sui mystici corporis membra: et hoc in die quando cum hominibus conuersari licebat. De curso verò die in oratione pernoctabat patrẽ pro peccatoribus exorando, vigiliis prolixis corpus atterendo: ita vt sibiipsi pro perficienda humani generis redẽptione nullatenus indulgeret. Postremò autem vt se in hoc mũdo aduenam esse ostẽderet, atque peregrinantibus de se exemplar imprimeret, non in ciuitate, aut propria domo, vel inter cognatos nasci voluit, sed in aliena patria, in stabulo iumentorum habitaculo, & super fœnũ cubare præsentibus boue & asino, prout fuerat

Marginalia: psal. 102. psal. 77. 1. Ioan. 2. Matt. 28. Exod. 25. psal. 67. Luc. 9. Ioan. 4. psal. 41. Mat. 9.

rat per Prophetam præcognitum, qui ait: Bos cognouit possessorem suum, & asinus præsepe domini sui. Post paululum verò Herodis declinans immanitatem, qui ipsum necare moliebatur, vt homo purus a parentibus est in exilium deportatus: ibique tanquam ignotus peregrinatus est tempus non modicum, non sine rerum penuria: quemadmodum alienigenis pauperibus euenire consueuit. Quale verò exemplum in morte reliquerit, mortalium non valet apprehendere sensus: quum in cruce veluti reus, blasphemus, & latro lacessitus iniuriis, opprobriis saturatus patri spiritum reddere voluerit. Totus itaque vitæ illius decursus nihil aliud est, quàm irreprehensibilis, & perfectissima quædam omnium perfectionum forma, necnon magisterium Christianæ religionis optimum, atque tutissimum exhibitum peregrinantibus vniuersis agnoscentibus, se hic ciuitatem non habere manentem, sed per fidem & dilectionem futuram quærentibus. In hoc igitur præclarissimo speculo veræ peregrinationis, perfectionisque virtutum se cognoscendo proficientes & ascendentes inspiciant, componant & corrigant, imitenturque non de pari, sed pedetentim, & quantulumcunque nostri vestigia redemptoris: quærant quæ sursum sunt, vbi ipse est in dextera Dei sedens: sapiant quæ Dei sunt, non quæ super terram, si sectatores illius esse affectant, & peregrinatores non fictos parati semper inueniantur ad euadendum huius procellosi æquoris formidolosa naufragia: obliuiscantur præteritorum, & se ad anteriora protendant prosequentes cursum peregrinationis suæ perseueranter, vt ad brauium supernæ vocationis attingere queant, renunciant a se cuncta terrena, quæ possident, veluti ad regionem longinquam peragrantibus periculis, & laboribus valde [illegible] etiam, diuinæ se totaliter subiiciant voluntati [illegible] aduersa emergant siue prospera. Nam maximum impedimentum est ad perfectionem ascendere cupientibus, proprio incumbere sensui, propriamque velle perficere voluntatem, quæ persæpe priuata affectione seducitur, inconsulta deliberatione fallitur, & ab regio itinere obliquatur. Suo velle, & suo renuncient nolle, quatenus Propheticum illud valeant ex corde cantare: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Hæc autem, quæ memorata sunt, vt possint cum effectu proficiendo peragere, obedientiæ se iugo prosternant, quæ vere peregrinantium cognoscitur esse indiuidua comes.

Matt. 2.

Heb. 13.

Col. 3.

Psal. 72.

Quòd sit necessaria prudentia ad cæteras virtutes adipiscenda, & de obedientia ac ipsius quibusdam gradibus. Cap. XI.

QVicunque ascensum difficile inoffenso pede peragrare disponit, non inconsulte, neque præcipitanter, sed paulatim & per gradus interiecto temporis spacio conatur ascendere: alioquin debilitantur corporis vires, tremunt genua, anhelitus deficit, importabilis existimatur gradiendi labor, & ad peragendum inchoatum iter, etiam animi fortitudo languescit. Nam sicut moderatus labor cum discretione susceptus potius roborat corporis vires, quàm eneruat: ita & animus inordinati feruoris stimulis agitatus, vnde propere ad sui finem desiderii se posse peruenire lætatur, inde retrogrediendo labitur, & affectus tædio inceptum opus intermittere cum rubore compellitur. Hac vtique ratione manifeste colligitur, quam necessaria in via Dei proficere cupientibus sit prudentia: non carnis & terrena, quæ inimica est Deo: sed quæ desursum est, quæ profectò est pudica, modesta, pacifica, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & operibus bonis: iudicans sine simulatione, & ad rationis normam, quæ cogitat & quæcunque agit, vniuersa dirigens, & præter rectum nihil faciens aut volens: quoniam diuinæ sapientiæ illustratur candore. Hæc quippe agenda moderatur, & ex præteritis metitur præsentia: & futura præuidendo disponit, atque spirituales per quos ascendere ad virtutes proficiendo valeat, sibi in corde componit gradus. Nam quemadmodum qui corporalem qualemcunque altitudinem nituntur attingere, materialem sibi contexunt scalam gradibus plurimis distinctam, atque compactam: per quam securius atque commodius proficisci valeant: ita & hæc prudentia, quæ optime intelligit neminem repente ab imis ad summa in spirituali militia absque congruo medio posse conscendere. Scala namque hæc disciplina catholicæ religionis est spiritualibus decorata virtutibus, quæ amatores suos prouehunt ad regna cœlorum. Huius verò scalæ gradus singularum virtutum, diuersi sunt actus. Non enim pariformiter exercentur virtutes, sed vnaquæque propria habet media, & sibi conuenientes actus, qui nequaquam ab earum professoribus ignorari debent. Quum autem virtutes ipsæ consistant in medio, prorsus deluduntur: qui cordis pusillanimitate depressi, vel inordinato feruore impulsi, virtutum neglecto hoc medio ad earundem perfectionem peruenire posse se putant. Bonum est sal (ait incarnata Sapientia) si tamen infatuatum non fuerit, & ad omnem penè rem condiendam perutile. Bona est similiter prudentiæ virtus, & in quocunque opere opportuna. Moderatur námque virtutes reliquas, & earum est adiutrix congrua. Humanum insuper informat intellectum, vt nolit plus sapere, quam sapere oporteat, sed sapere ad sobrietatem. Irreprehensibile denique esse insinuat ita intelligere nil velle, quemadmodum curiose scrutari, quod scire minime prodest. Vox illius est: Altiora te ne quæsieris, & sublimiora te ne scrutatus fueris, quia scrutator maiestatis opprime-

Matth. 5.

Prou. 25.

opprimetur à glori[a]. Hæc postremo virtus intel-
lectum dirigit & illuminat ad disponendos cæte
rarum virtutum gradus. Obedientia verò volun-
tatem ordinat & coercet, excitatque mentem in
doctrina spiritus & possessione virtutum (hoc ni
mirum suadente prudentia.) Vtrumque enim o-
best militantibus Christo, & indiscretus ad indi-
sciplinatus proficiendi amor, necnon hebetata &
ascendendi tepefacta voluntas. Vtrique huic spi-
rituali morbo medetur obedientia sancta volun
tarie pro Christi charitate suscepta. Nam obe-
dientia est voluntatis propriæ abnegatio, proprii
sensus impugnatio, atque alieni arbitrii delibera
ta subiectio. Hæc namque, quæ memorata sunt,
quamuis negligentibus & tepidis grauia, & quasi
impossibilia esse censeantur, Deo tamen place
re satagentibus, atque ad consequendam virtutũ
palmam dilectione flagrantibus delectabilia es-
se creduntur. Hæc quippe notificare voluit Do-
minus Iesus omnium virtutum præceptor & au-
ctor, quum fideles suos exhortando dicebat: Ve-
nite ad me omnes, qui sub fasce propriæ volunta [Mat. 11]
tis laboratis & onerati estis, & ego exemplo meo
dulcedine mea, auxilio meo, & promissionibus
meis reficiam vos tollite iugũ meum (videlicet)
obedientiæ, quod pro vobis pertuli, super vos, di
scite quoque à me, quia mitis sum, & humilis cor
de, & inuenietis requiem animabus vestris: iugũ
enim meum suaue est, & onus meum leue. Mira
res, quomodo dicatur iugũ esse suaue, quod pre-
mit, & cum labore fertur, & onus quod ex se gra
ue est, pronũcietur esse leue. Nisi veritas, quę mẽ-
tiri non valet, hoc promeret, prorsus incredibile
censeretur, sed sententia hæc Saluatoris nostri si
prudenter consideretur, verissima est, & absque
vlla ambiguitate laudanda. Interroga (quæso) pi-
grum seruũ, qui opus Dei facit negligẽter, quid [Mat. 25]
de hoc sentiat, & mox respondebit, obedientiæ
iugum esse importabile, & onus grauissimũ, quũ
nullam det homini requiem, nullam tribuat di-
scurrendi libertatem, nullamque explendarum
voluptatum naturalium seu carnalium præbeat
facultatem. Da verò amantem & in via Dei profi
cere anhelãtem, & clamabit ex corde: Nihil hac
locutione verius, nilque potuit proferri suauius,
quoniam iugum hoc, propriæ deterit petulantiã
voluntatis, & onus istud portat se amabiliter ba-
iulantem. Nempe qui præsentis exilii oblectamẽ
ta sectatur, & carnis curam in desideriis explere
conatur, iugum ipsum tanquam grauissimum, &
ab omni trãquillitate alienum reiicit à se, illique
nullatenus vult esse subiectus. Qui verò renũciat
cunctis, quæ possidet, & fidei intuitu futura præ-
mia, quæ promissa sunt imitantibus Christũ, pro
spicit cum spiritus alacritate, illud complectitur
ex quotidiana fructus ipsius suauitate refectus.
Laborem quippe omnem exiguum & breuẽ arbi
tratur præ consideratione ineffabilis magnitudi-
nis cęlestium gaudiorum, quę in futuro obedien
tibus pollicentur, & consolationibus spirituali-
bus, quę illis in hac peregrinatione donantur. E-
ruditur deniq; & accenditur apostolicis eloquiis
quę Christi obedientiam commendãdo sic aiũt:
Christus factus est pro nobis obediens vsque ad
mortem: mortem autem crucis. Quantam au-
tem remunerationem contulerit Deus humani
tati illi à verbo susceptę pro obedientia ipsa, illi-
cò indicauit dicens: Propter quod & Deus exal-
tauit illum, & donauit illi nomen, quod est super [Phil. 2]
omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu fle
ctatur, cęlestium, terrestrium, & infernorum, &
omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus in
gloria est Dei patris. Magni prorsus obedientię
virtus apud Deum est meriti, dummodo sub ipsa
sponte ac viriliter militetur. Nemo ab illa secludi
tur, nullusque eorum, qui animę suę salutem desi
derat, ab eius seruitute efficitur alienus, omnes
recipit, omnes fouet, omnibus se diligentibus
materno congratulatur affectu, personam nõ re
spicit, ętatem non spernit, conditionem non se-
cernit, cuiuscunque sit generis statum sibi famu-
lantium non improbat, sed singulos pura affectio
ne commendant. Alia siquidem viris secularibus
rei familiaris curam gerentibus mandata propo-
nit, alia religiosis, qui ex voluntaria professione
diuino, quo ad vixerint, se mãciparunt obsequio
atque aliam viris probatis atque perfectis, qui ex
diuturna & commendabili conuersatione exer-
citatos habent sensus ad discretionem boni &
mali, obtemperandi Deo & hominibus statuit o-
bedientiæ regulam, singulis autem iuxta cuiusq;
charitatis gradus perpetuæ fœlicitatis præmia
pollicetur: Accessit quidam ad dominum Iesum
Christum diuitiis & possessionibus locuples, ty-
pum secularium gerens (sicut euangelica narrat
historia) & requisiuit, dicens: Domine quid faciẽ
do vitam æternam possidebo? Et dominus: Si vis [Mat. 19]
(inquit) ad vitam ingredi, serua mandata, nedum
diuina & in tabulis lapideis digito Dei scripta, ve
rumetiam ab ecclesia Spiritu sancto dictante san
cita subintelligitur. Pari namque modo delin-
quunt, qui legis & ecclesiæ transgrediuntur præ-
cepta. Talibus conceditur licite pecunias, agros,
& familiam possidere, atque cum Dei timore &
absque rectæ conscientiæ læsione tam priuata,
quàm publica tractare negocia. Obtemperent
præceptis diuinis, & ecclesiasticis obediant insti-
tutionibus, & ab eis vltra nil petitur: excepto
quòd secundum suarum abundantiam facultatũ
portionem congruam impertiãtur egenis. Illos
similiter dominus hortatur ex persona omnium,
vni sic dicens: Esto consentiens aduersario tuo, [Mat. 5]
dum es in via, ne tradat te iudici, & iudex torto-
ribus cruciandum. Aduersarius iste sermo diui-
nus & lex est. Huic consentimus, quum ea, quæ
iubet, opere obediendo perficimus, ita vt nõ ha
beat,

habeat, de quo nobis coram vniuersorum iudice querelam transgressionis obiiciat. Hæc vtique mandatorum obseruantia sub compendio dicta est lex obedientiæ fidelibus secularibus tradita, & saluti eorũ prorsus necessaria, sine cuius adimpletione nemo faciem Dei sibi placatam videre merebitur. Religiosis autem & iis, qui nequaquã mandatorum Dei seruata lege contenti sublimiora & perfectiora charismata apprehendere moliuntur, tanquam viris magnanimis, & charitatis iaculis transfixis asperiora & fortiora præcepta non præcipiendo, sed potius consulendo proponuntur. Ipsis namque sub persona vnius à domino perhibetur: Si vis perfectus esse, vade, & vende vniuersa, quæ habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me: & habebis thesaurum in cælo. Excelsa (quamuis rara) virtus est, quæ spretis mũdi diuitiis, calcatis honoribus, & voluptatibus abdicatis lætum facit sectatorem suum, subditum Deo, fide insignem, in tribulatione patientem, in aduersis gaudentem, humilem in prosperis, contemptorem, visibilium, & ad inuisibilia capessenda currentem. Porrò virtutem hanc nemo assequitur, nisi qui quanta sit multitudo diuinę dulcedinis in seculo venturo Christi imitatoribus fideliter repromissæ syncero deuotionis gustat affectu. Nullus (inquam) id quod supra naturam esse cognoscitur, & præter communem viuendi vsum perseueranter adimplere valet, nisi Dei gratia pręueniatur, & à patre trahatur ad filium, & à filio trahatur ad patrem, quemadmodum filius ipse testatur: Nemo venit ad me: nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Idemque filius alio in loco ait: Nemo venit ad patrem, nisi per me, ostẽdens patrem & filium vnius esse naturæ, vnius substantiæ, vniusque potestatis: patrem quoque nihil operari sine filio, & filium absque patre nihil agere, sicut multarũ probari potest testimoniis scripturarum. Trahuntur vtique a patre ad filiũ consiliorum sectatores, quum ipsi mediatori homini Christo Iesu, quanta sit prærogata autoritas, potestas, claritas, gloria, & ineffabilis gratia, fidei manifestatur in speculo, ex qua profecto insinuatione accenduntur facibus charitatis, & desideriorum stimulis impelluntur ad imitandum illum, & ipsi obtemperandum in omnibus, vt fœlicissimo digni habeantur aggregari consortio, mereãturque consummato huius exilii laborioso certamine, promissionum ipsius cœlestium esse participes. Quamobrem præceptoris & spiritualis patris se subdunt imperio, & professionis sanctę (obedientia mediante) iugo se sponte obiiciũt. Hinc propriæ voluntatis abnegationem pati, famem, nuditatem, irrisiones, cellularum carceres tentationes, & si qua sunt humanitati eorum cõtraria, dura, & noxia, pro nihilo ducunt, scientes laborem ipsorum momẽtaneum inanem nequaquam esse in domino. In hoc igitur agone pugnantes spiritualibus locupletantur donis, ita vt gratia Dei & experientia duce nedum sibiipsis sufficiant legem imponere aduersus animi passiones, insultus dæmonum, & hominum prauorum insidias, verumetiam aliis salubérrima prębere monita, sana pręstare cõsilia, atque infirmis, tẽtatis, & rudibus spiritualia alimẽta tribuere. Huiusmodi si ad regimen promouentur animarũ, obedientię regulam non minus solito tenent, patrũ & seniorum decreta custodiunt, religionis cæremonias seruant, orationi, lectioni, operi manuũ, silentio, & cęteris laudabilibus ordinationibus necnon fraternę conuersationi temporibus congruis ita vacant, vt habitus virtutum in se possideant. Foris earundem exerceant actus ad ędificationem intuentium, fiantque exemplum religionis, sanctimonię, & imitationis simul viuentibus & remotis, non vt per hoc honorificentur ab hominibus, sed vt glorificetur in illis & per illos Deus, qui eis gratis donauit esse, quod sunt. Ista, quę memorata sunt, obedientię instituta religiosis pręrogata si diligenter perficiantur ab eis, nõ solum in obedientia, sed etiam in reliquis virtutibus facient illos proficere, & quotidie fieri meliores, clariores fama, viciniores Christo, & viliores sibi. Perfectorum verò obedientia & eorum, qui prӕlationis funguntur officio, est mandatorum Dei & ecclesię indefessa custodia, virtutum omnium vsus (pro qualitate tamen personarum, negociorum, & temporum) pręesse ex ministerio aliis, & vniuersis ex cordis humilitate subesse, sic facere omnia omnibus ob compassionis & pietatis zelum, vt omnes lucrifaciant Christo, sua facere communia egenis, captiuis, & orphanis: super omnia autem & in cunctis velle intelligere, quæ sit voluntas Dei, quid sibi intus influat sapiẽtia, quid recta suadeat conscientia, & quid boni dictet ratio, atque illa exercere in opere, quę suo cognouerint placere autori, & virtutibus minime esse contraria: corpus denique subigere spiritui & mentem Deo, ita vt iuxta conatum humanę fragilitatis valeant syncero charitatis affectu dicere: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Hęc vt complere possint, orationi vacẽt iugiter, insistant precibus, deuotionis effundant lachrymas, gemitibus mundis diuinę bonitatis & clementiæ pulsent ad ianuam perseueranter atque humiliter, memininerintque pollicitationis domini dicentis: Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit, & qui quęrit inuenit, & pulsanti aperietur.

Matt. 19. Ioan. 6. Ioan. 14. Eccles. 24. Matt. 7.

10 20 30 40 50

Quòd quilibet homo quandiu in hum suis degit, alieno suffragio indiget, & de vtilitate, deque orandi modo, atque orationis sublimitate. Cap. XII.

HVmanam quisquis diligenti consideratione voluerit indagare miseriam, eādem proculdubio alieno semper intelliget indigere suffragio. Quis, oro, tanto naturali pollet ingenio, vt interdum dubietate perplexus, fraterno, non clarificetur consilio? Quis, inquā, tam robustus corpore, & membris incolumis, vt opus non habeat alieno obsequio? Intuere, quæso, dignitate fulgentes, potestate inflatos, præclaros dominio, & regia seu imperatoria maiestate insignes, & reperies huiusmodi eo præ cęteris amplius sibi ministrantium indigere famulatu, quo maiori sunt sublimati honore, amplioríque sunt regimine occupati: sicque diuina disponente ac permittente sapientia ad ipsorum eruditionem, & superbiam deterrendā, vt subiectorum suorum in aliquo sint subditi, & sibi obsequentium ipsi fiant serui. Ordinatione; itaque Dei, qui sapienti consilio & irreprehensibili lege cuncta gubernat, sic cum hominibus actum est, vt nullus quamuis potens, diues aut naturalibus donis ornatus existat, sibimet ita sufficiat, vt valeat veraciter dicere: Ego nullius egeo auxilio, neque alicuius cogor sustentari adminiculo. Oportet enim & sic impellit necessitas, & charitatis lex imperat, vt aliena onera compatiendo ex corde & (si valemus) impertiendo præsidium nostra esse arbitremur, vt mutuæ dilectionis iura seruemus, Paulo hoc perhibente, qui ait: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Ad hanc legem perficiendam quotidianis instruimur documentis: scripturarum testimoniis conuincimur, & membrorum corporis nostri hortamur exemplo. Patet quippe, quod vnumquodque membrum sicut est distinctum à cæteris, ita habet proprium a reliquis discretum officium. Videt oculus, aures audiunt, olfaciunt nares, os gustat, palpant manus, & pedes ambulant. Quamuis dignior sit oculus pede, in superiori & præstantiori corporis loco positus, & à multis periculis tutus: pes verò in inferiori & viliori, calcet lutum, impingat in lapides, & omnes corporis pondus sustentet & regat, nunquid inter illos est emulatio aliqua, aut contemptus, vel priuata elatio? Præuidet oculus, ne pes in quoquā offendatur obstaculo, ne labatur in foueā, seu aliquid patiatur incommodi: pes autem oculo pari famulatur affectu. Porrò quod de oculo & pede dictū est, hoc de cæteris sentiendum est mēbris. Omnia se diligunt, omnia sibi inuicem obsequūtur, nobilius ignobilius non despicit, neque abiectius honorabiliori inuidet, quin potius si cōtingat aliquod ipsorum icommodū pati, reliqua exponūt se iuxta cuiusque officium, quatenus pro posse languenti subueniant. Nemo se eximit, vel excusat. Pes quippe currit ad ministrandum, manus ad opus opportunum peragēdum & contrectandum, oculus ad inspiciendum, quid sit vtile, auresque ad remedia proficua, & percipiendum quęq; noxia intenta noscuntur. Non diebus non noctibus mutuum sibi intermittunt præbere auxilium, tanto sunt naturalis amoris vinculo colligata. Ex hoc miro & laudabili corporis nostri spectaculo erudimur ad seruandam vnitatem spiritus in vinculo pacis, atque ad nos inuicem diligendum, ac in omnibus adiutorium tribuēdum singulari hortamur exemplo. Nam quemadmodum in humano corpore mēbra sunt multa, quæ diuersos habent actus, ita quiq; fideles in Ecclesia congregati vnum mysticum corpus efficiunt in Christo Iesu, & singuli alter sunt alterius membra. Quamobrem congruum & valde opportunū est, vt vicissim seruiamus nobis, & communicemus dona, quæ ad vtilitatem proximorum nobis à Deo per spiritum prærogata sunt, perhibēte Apostolo: Vnicuique (inquit) datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: alii quidem per spiritū datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatum in vno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Hęc autem operatur vnus atque idē spiritus diuidēs singulis, prout vult. Si igitur charismata spiritualia impertiūtur nobis à Deo, vt illa participemus cū proximis, magno prorsus est plectendus supplicio, quisquis eandem non habentibus cōmunicare neglexerit, præsertim cū corporis huius, cuius membra sumus, caput sit Christus tam honorabile & tam sanctum, qui (videlicet) corpus suum viuificat, regit, & nutrit, atque singulis iubet membris, vt proximos suos tāquam sui corporis membra diligant sicut se, & in necessitatibus suis compatiendo ministrent. Cæterum cum fideles quilibet, qui sunt membra corporis Christi, quod est Ecclesia, suffragio (quēadmodum memoratum est) indigeant alieno, & nullum membrorum valeant proximo suo impēdere, nisi quod perceperunt à capite Christo, in quo sunt oēs thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, & omnium gratiarum abundat plenitudo, superest, vt quisque in necessitatibus incumbentibus recurrat ad illum, & oratione mediante opportunum poscat auxilium. Orauit Moses in montis cacumine constitutus, & orationis armis dimicādo, Amalechitarum populum superauit. Oratione sua Iosue solē firmauit, ne ad occasū vergeret donec Gabaonitarum victoriam consummaret. Precibus suis Anna sterilis Samuelē prophetam & sanctum impetrauit in filium. Iudith pudicissima mulier post precum instantiam capta fiducia crudelissimi Holofernis caput abscidit. Hester humilis & deuota orōne præmissa Hebręorū po-

Galat. 6 · Rom. 12 · 1. Cor. 12 · Colo. 2 · 1. para. 4 · Iosue. 10 · 1. Reg. 1 · Iudith. 13 · Ester. 16.

 pulum

pulum ab incumbenti tunc liberauit exitio. Dauid sanctissimus dum pestilentiæ clades Angelo percutiente acriter desæuiret in plebe, humiles ad dominum supplicationes effundens, perpetrati sceleris vltionem mitigare promeruit. Ezechias rex Deo acceptus, cum ipsum corporaliter mori oportere audisset, maximo lachrymarũ imbre effuso interpellantibus precibus, vitę suæ prorogationem obtinuit. Heliseus quoque Dei zelo succensus, extinctum puerum ipsiusq; orationibus suscitatum, merenti genitrici tradidit incolumen. Daniel ætate iuuenis, sed grandæuus moribus, & spiritu plenus supplicatione emissa atrocissimus leones mãsuescere fecit. Tres pueri manibus ac pedibus compediti, ardentis fornacis cõiecti in medium, Deũ laudantes pariter & deprecantes, per eandem deambulauerũt illæsi. Nẽ autem in multis immorer probatissimorum virorum retexendo exẽpla, omnes sancti in propriis & aliorum angustiis, tentationibus, periculis, & negociis publicis ac priuatis, & in quocunq; euenti tempore ad orationis tranquillum portum accurrunt de cælo potentes auxilium, indeque assequũtur, quod indubia postulant fide. Sic enim pollicitus est dominus dicens: Amen dico vobis, quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis. Magna prorsus est orationis virtus, diuino cõspectui oblata per Angelos si tamen sit charitate ignita, fide plena, intentioni rectæ subnixa, humilitate sociata, à delictorũ sordibus impolluta, bonisque operibus decorata. Hæc placat Deum, lætificat Angelos, redolet sanctos, penetrat cęlos, postulata reportat, terret dæmones, aduersarios superat, immutat homines, vires reparat, roborat mentem, cor illuminat, propinquam reddit animã Deo, deuotionem parit, deprecantem cõplet dulcedine, dispersas cogitationes & se frequentantem secum delectabiliter habitare facit. Nullus perfecte enarrare sufficit, quàm potens sit assidua iusti oratio, quàm necessaria cunctis, & quantum ad perfectionem venire anhelãtibus omnino sit congrua. Audeo etiam dicere, neminem absque illa posse ad salutem pertingere, cum salus ipsa ex Dei misericordia & oratione mediante donetur, Psalmista hoc insinuante, qui ait: Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me. Præuenit n. gratia eius misericordia, quæ gratis iustificat impium, quem vtique prædestinauit Deus ante mũdi constitutionem. Ex sua igitur mera bonitate antequam essemus, prædestinauit & gratificauit nos in dilecto filio suo, vocauit per gratiam, & iustificauit in misericordia, ex qua profecto iustificatione acceptabilis efficitur oratio nostra. Totum itaque bonum nostrum operandi bene & orandi, sicut decet, misericordiæ Dei ad adscribendum est, & non meritis nostris, quæ absq; gratia eius nihil sunt, Apostolo hoc de se attestãte, qui ait: Gratia Dei sum id quod sum. Et ad Timotheum scribens: Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit. Oratio igitur sine gratia languet & iacet coadiuta autẽ à gratia prodest multũ, auget gratiã, corroborat iustificationẽ, & impetrat misericordiam, qua obtenta oratio fit purior, & frequentius exercetur. Ista nouerunt, qui orationis gustum & deuotionis affectum percipere meruerunt. Hoc ideo dico, quia non omnis, qui orat, ad orationis altitudinem peruenit. Habet .n. gradus, per quos spirituales viri ascendunt, & Deo chari & propinqui fiunt, non corpore, sed mente. Corpore namque Pharisęus Deo propinquus erat in templo orans & se iactans: corde verò longinquus, quia superbus. Publicanus autẽ, qui præ humili confusione oculos ad cœlum erigere non audebat, seque pectus tundendo peccatorẽ esse fatebatur, Deo propinquus ac præsens erat. Nam Deus se deprecantium siue voce siue mẽte cordis humilitatem intuetur & approbat. Itaque non locus, sed affectus ad orandum est eligendus. Verborum quoque ornatus in oratione vocali, quæ Deũ obsecrandi primũ sortitur gradum, non est appetendus, sed cordis munditia, syncera fides, prolatio postulationũ simplex, deuotio pia, diuinæ præsentiæ cõsideratio certa & obtinendi, quod petitur, indubia spes. Hęc profecto sunt spiritualia ornamenta orationis non minus mentalis quàm verbalis, quę astantium coram Deo & sua offerentiũ vota debent inesse pectoribus, vt acceptabiles efficiãtur & grati. Sunt namq; qui prolixas obsecrationes vocales faciũt, & quid proferãt, nequaquam intelligũt, cum diuersarum cogitationum distrahantur inuolucro. Hos per Prophetam sub figura populi Hebræorum dominus redarguit dicẽs: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me. Insinuat quippe dominus, vt quemadmodum in oratione mouentur labia, verba formantur, & Sancti Spiritus promuntur eloquia: ita intẽdat mẽs, affectus euigilet, & alienę excludantur cogitationes, quatenus tã interior homo, quã exterior laudabiliter diuinis occupetur in laudibus, valeatq; cum Apostolo dicere: Psallam spiritu, psallam & mente, orabo spiritu, orabo & mẽte. Quasi dicat: Lingua promulgabo cęlestia verba: sensus verò latẽtes in litera, & sacra mysteria mentis intelligentia gustabo. Equidem vtroq; modo ecclesia orationis & laudis sua Deo vota persoluit, suos quoq; filios ad id peragendum proprio hortatur exemplo, ac blanda eruditione inuitat, dum mellifluis hymnis, choreizantium psalmodiis, deuotissimis cæremoniis, solennitatibus sacris, sacramentorumq; frequentationibus piis, & die, noctuq; diuinis occupatur in laudibus. Ex quibus omnibus per exteriorem actum & organorum sonum auditorũ demulcet aures, ac p hoc infusę deuotionis

nis nectare mentes eleuat ad cælestium concupiscentiam gaudiorum, necnon ad consequendã societatem ciuium supernorum. Commendabilis prorsus & supra modum cognoscitur experimento certo esse perutilis vocalis oratio, quæ ianua est, & manuductrix ad degustandam mentalem, & in spiritu exhibitam orationem de qua dominus mulieri Samaritanæ ait: Mulier crede mihi, quia venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nã & Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Hic plane orandi modus totus spiritualis est, & corã Deo ex cordis affectione formatus, nõ ex industria, quem procul dubio Spiritus sanctus in obsecrantis mente infundit, & ad postulandum instruit, quemadmodum Apostolus manifestat dicens: Spiritus adiuuat infirmitatem nostrã. Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus. Spiritus autẽ postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui aũt scrutatur corda scit quid desideret spiritus, quia secũdum Deum postulat pro sanctis. Quicquid in hoc orãdi modo petitur, faciliter obtinetur Spiritu sancto cooperante in corde supplicãtis, & eundẽ erudiente, & absq; vlla dubitatione ad obsecrandũ impellente. Cęterũ cũ interdũ (non tamen sine dispensatione diuina) orantis mens effecta deuotione sterilis relinquitur sibi, expedit, vt ipsa se erigat, & ad Deum deprecandũ excitet, nõ semper vniformiter, sed diuersimode, prout trahi se sentit. Interdum namq; ex suorum rememoratione delictorum in oratione compungitur, & præcordis compunctione prorumpens in lachrymas nunc interiores, nunc verò exteriores, cõteritur in se Deo humiliter veniam flagitãdo. Nam iste orandi modus etsi non habet deuotionis dulcedinem, habet tamen humilis cõfessionis fructum, & emendationis desiderium, de quo persępe oboritur gratiarũ exhibitio sancta, quæ nequaquã absq; delectatione perficitur. Nonnunquam aũt orantis intentio allicitur ad considerandum quę & quanta percepit a suo cõditore, naturalia, corporalia, & spiritualia beneficia, quæ profecto ex sua multitudine innumerabilia, & ex sua magnitudine incõpræhensibilia esse noscuntur. In hac quippe exercitatione meditãtis affectus charitatis ardore succenditur, cõpelliturq; corde semper interdũ verò voce in laudem Dei & gratiarũ actiones sui prorumpere largitoris. Nec mirum est. Nam si ad dantis respicit diuinitatem, bonitatẽ, charitatem, & gloriam non valet non mirari, laudare, & dicere: Vnde hoc mihi vilissimo & omnium creaturarum minimo? & quare tanta tã pręclara, tamq; singularis actualiter per se & per creaturas suas rationales & irrationales ipso iubente & ordinante gratuita largitur dona? Longe quoq; plura & multo his præstantiora, excellentiora & beatiora in futuro firmissima asseueratione pollicetur (si tamen vsque ad vitæ meæ consummationem in ipsius timore & dilectione perseuerare curabo.) Verum si ad propriæ vilitatis, ignorantiæ, & ingratitudinis profunditatem horrendã considerationis suę reflectit intuitum, se gehennæ filium & omnibus suppliciis proclamat esse dignissimum. In desperationis verò baratrum prorsus irrueret, nisi diuinæ pietatis & immensæ misericordię illius, qui neminem vult perire, nutriretur præsidio, per quod spe roborata & repleta gaudio gratias referendo sui conditoris debriatur amore. Nullus prorsus explicare valet in hoc castissimi amoris pręludio, & in hoc speculo beneficiorum Dei, quanta puritate mẽs in oratione posita, & in eorũ consideratione intenta se coram Deo humiliando prosternat, quantũ sibi vilescat, & se accuset, quãve frequenter de perpetratis criminibus, omissis bonis, neglectis inspirationibus, dissipatis muneribus, & consumpto tẽpore ad promerendã veniã, augendã gratiã, & consequendã gloriã gratis sibi impenso indulgentiã & misericordiam desiderando ex intimo contriti cordis deposcat affectu. Inscrutabile quippe est ad cogitandũ, & omnino ad loquendũ inenarrabile, quãtis modis, quibus eloquiis spiritualibus, quãtis splendoribus veritatis, quantaq; deuotione, dulcedine, ac delectabili familiaritate animæ Deo assistenti & oranti in spiritu æterna se communicet sapientia ad ipsius animæ profectum & gaudium. Nec ab re. Nã eiusdem sapientiæ illa sunt verba: Et delectabar (inquit) per singulos dies ludens coram illo omni tẽpore, ludens in orbe terrarũ, & deliciæ meæ esse cũ filiis hominũ. In Canticis quoq; canticorũ animam sibi charitatis vinculis alligatam quàm dulciter inuitet accedere ad se, & secum cohabitare, sic legitur: Surge, propera amica mea, formosa mea, immaculata mea, & veni colũba mea in foraminibus petræ, & in cauerna macerię, ostẽde mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis vox enim tua dulcis, & facies tua decora. In his denique allocutionibus sacris animæ præ nimio amore languenti à verbo prolatis in corde interdum fit, vt humillimæ deuotionis ipsa suauitate referta, ac sponsi sui delectabili inebriata præsentia, quem in secretissimis præcordiis desideriorum tenet astrictum, ò quàm sæpe prorumpit in fletum, ò quantas ad sponsum promit laudes, & gratiarum actiones emittit, quàm melliflua profert amoris cantica, non ex industria meditata, sed ex flagrantissima charitate prolata, spiritu suggerente, non carne, in quibus reciproci amoris amplexibus copulata nonnunquẽ ineffabili quodã ita repletur iubilo, vt sopitis corporalibus sẽsibus & cũ spõso vnũ effecta in spiritu abũdantissimaq; pacis & gaudii iucunditate profusa se cum tacitè cantet, & dicat: Vulnerata charita-

Ioan. 4 · Rom. 8 · Prou. 8 · Cant. 2

te ego ſum, quod iam quem diu quæſiui, iam video:& quem cõcupiui, teneo, nec dimittam. Ad ſponſum verò conuerſa,& ante ipſum corde proſtrata non minus humiliter & verecundè, quàm confidenter ait: Vulneraſti cor meum dilecti mi, vulneraſti cor meum, non in vno oculorum tuorum, ſed in pręſentia maieſtatis tuæ,& in decore vultus humanitatis tuæ, quæ eſt plena gratiarũ, gaudiorum, ſplendorum, & delectationũ: in qua deſiderant Angeli proſpicere, & quam laudare, honorare, ac illos glorificare delectat. Vnde (quęſo) mi, & quare mihi, qui ſum puluis & cinis, caro fœtida, & vermium eſca, peccatis onerata, priuata lumine, ingratitudine referta, ſupplicijs digna, & à te meritò repudianda? Tandiu igitur in his & huiuſmodi ſacris collocutionibus, amatorijs canticis, venerandis amplexibus, mutuiſque affectibus cum ſponſo ſponſa tripudiat, iucundatur, iubilat, exultat, & laudat, quandiu repente ſponſus illabitur, & ipſa mœrore ſauciata relinquitur ſibi deſtituta ſolatio, priuata gaudio, & lachrymis madefacta vberrimis, gemitibuſque aſſociata creberrimis, cui profectò nihil aliud tunc libet, quàm flere, & ſecum voluere, ac meditari, quæ audiuit, quæ vidit, quæ guſtauit, & quæ dixit: ſicque ex reliquis cogitationum diem feſtum ducit, præcipue conſiderans, ſi quo modo poſſet redire in idipſum, quod paulo ante fuerat, quod quidem breuiſsimum extitiſſe & citiſsime tranſiſſe videtur. Intelligit autem nequaquam hoc per ſe aſſequi valere, perhibente Apoſtolo: Non eſt volentis neque currentis, ſed miſerentis Dei. Qui profectò iuxta beneplacitum ſapientiæ ac bonitatis ſuæ nunc humiliat, nunc exaltat, prout cuique expedire cognoſcit. Quantum verò in ipſo eſt, diſponit ſic viuere, ſic ſe gubernare, ſic orationi inſtare, & precibus ſponſi pulſare ad ianuam, quatenus importunitate quadam laudabili iterum in nuptialem thalamum introduci mereatur. Cęterum cum ſciat vota ſua ex nulla congruentius alia virtute quàm ex Dei & proximi charitate poſſe perfici, Apoſtoli fultus teſtimonio, qui de ipſa charitate eximia prÿconia narrans ait: Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonas, aut cymbalum tinniens: & ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia: & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam: & ſi diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum: & ſi tradidero corpus meũ, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt: Deum toto corde, tota mente, totiſq; viribus, & proximum ſuum ſicut ſeipſum diligere orando & operando inſtituit, ſperans indubia oratione mediante, quæ charitatis ſpiritualis eſt nutrix, poſſe proficiendo attingere, & ad quod concupiſcit aſcendere.

Cant. 4. — Rom 9. — 1.Cor.13. — 1 Cor. 3.

De prærogatiuis animæ per virtutum exercitationem ad perfectionem tendentis: necnon de excellentia charitatis Dei & proximi. Cap. XIII.

PSaltes egregius & propheta clariſsimus (videlicet) Dauit rex Iſrael & Dei ſpiritu plenus cum contemplatus fuiſſet multa, & futura more prophetarum tanquã præterita narraſset, inter cætera ſtatum & prærogatiuã deuotæ animæ proficientis, & ad perfectionem per virtutum exercitium aſcendere ſatagentis, & appropinquantis paucis manifeſtauit inquiẽs: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus in fimbriis aureis circumamicta varietatibus. Magna prorſus huiuſmodi animæ ſunt iſta præconia, gradus ſublimis, honorabilis decor, & prolatio vera, non per corporalem exhibita ſpeciem, ſed per ſpiritualem ornatum expreſſa, neque hominibus, qui ſecundum carnem iudicant, nota: ſed manifeſta ei, qui cordiũ ſecreta veritatis & ſapientię ſuæ luce rimatur, hoc Paulo atteſtãte, qui ait: Viuus eſt Dei ſermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus: compagumque, & medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis; & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius: omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius. Iſtius animę de qua habendus eſt ſermo, admirãda eſt laus, tũ quia regis filia nũcupatur, nõ qualiſcunq; tẽporalis & mortalis regis, ſed illius, qui pro ſui ſingulari excellẽtia & diuinitate in ſacris voluminibus vocatur (& eſt) Rex regum & Dominus dominãtiũ: diciturq; ſolus habere immortalitatẽ, & inacceſsibilẽ inhabitare lucem, de quo etiam ſic legitur: Vnus eſt altiſsimus creator omnipotens, rex potens & metuendus nimis, ſedẽs ſuper thronum illius, dominans Deus: tũ etiã quia inſinuatur gloria ipſius intus latere in corde, quo non valent latrones viſibiles irrumpere, & theſauros abſconditos deprædari, neque inuiſibiles (niſi permittente Deo) inuadere: tum demũ quia varietate circundata eſſe perhibetur. Cæterum ſi anima vna tantũ dote & prærogatiua decorata cõmendabilis eſſe cenſenda eſt, quanto magis hæc omniũ prædictarum ornata fulgoribus? Quid, oro, dignius? quidve honorabilius eidem conferri poteſt, quàm eſſe ęterni regis filiam, cui ex Patris liberalitate necnon ex vinculo atq; affinitate ſpiritualis generationis, de qua Apoſtolus Iacobus: Voluntarię genuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius, paterna debetur hæreditas, quæ eſt ineffabilis, õpulentiſsima, impredabilis, incorruptibilis, in cœlis cõſeruata, atq; repoſita ſi tamẽ per reciprocam dilectionem filialem ipſa præbuerit reuerentiam, paterniſq; in omnib. pro poſse obtẽperauerit iuſſionib. Porrò ſi filia eſt, debet cordis aures paratas tenere, & audire, iuxta propheticã admonitionẽ, quid ei loquatur pater, quid iubeat dominus, &

Psal. 44. — Heb 4. — Eccle. 1. — Psal. 44. — Iacob. 1.

quid

quid prohibeat iudex. Nam obseruantibus illum frequenter per ministros, interdum ad se loquitur ad cor tanquam bonus pater, dominus & magister, quatenus horum exhortationibus ad profectum spiritualem, eos incitet et ascensum. Non enim congruit paternę dignitati filios habere degeneres, ingratos, et desides, qui sicut ille adolescens luxuriosus et prodigus neglecto patris cōsilio, honorabilique consortio peregre proficiscens, consumpto patrimonio, voluptuose degēs fame ac labore attritus ad genitoris beneuolentiam cum rubore redire cogatur. Oportet nanque, vt hæc anima, de qua loquimur, quæ summi regis est filia, dona naturalia et spiritualia sibi prę rogata ad sui patris gloriam, propriumque profectum exerceat, et decorem internum, conscientiæ candorem, atque puritatem mentis, cordisq; munditiam vigilanti obseruatione custodiat, in quibus proculdubio omnis ipsius regiæ dignitatis gloria subsistit et laus. Nam quemadmodum in exterioribus grauitate morum, et irreprehensibili decet illam cōuersatione esse redimitam: ita in arcano cordis sui thalamo ornatiorem illā cōgruit esse cæteris, quoniam non exteriora opera tātum, quę bonis, malisque communia sunt, sed habitum mentis dominus intuetur et cor, cupitque illud auro mundissimo, charitate videlicet, præclara, ac preciosissimis virtutum margaritis, cogitationum sanctarum floribus, atque desideriorum cœlestium odoramentis esse perornatū, non vt huiusmodi pulchritudo illi quicquam cōferat, qui est omnium bonorum, vniuersarumq; gratiarum possessor, largitor et dator: sed vt ex hoc occasionem habeat præstantiora eidem prærogare charismata, atque receptaculum reperiat mundatum et comptū, ad quod precibus et charitate inuitatus accedat. Delectatur nanque animas dilectione sauciatas, et suum callide obseruantes aduentum, necnon æternorum gaudiorū contemplatione iugiter intendentes, sibique vacantes visere in spiritu, ac placido ac repentino lætificare illapsu, atque diuinorum verbi sui thesaurorum eisdem pro beneplacito suo ac singularum captu, dispositione et gradu, mysteria resera re secreta. Non enim pro libito amantium et poscentium fit irradiatio talis, et tunc communicata dulcedo, ne ex assuefactione vilescant, seu ex nimia familiaritate se extollant, sicut Apostolus de se testatur dicens: Ne magnitudo reuelationū extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, qui me colaphizet. Quanto siquidem reuelationes īfusę et deuotiones collatę crebriores et maiores sunt, si in anima, cui illa communicatur, desit humilitas, quæ omniū gratiarū atq; virtutū est custos, ex sui natura eleuant, & minus stabilē ac incautā mentē ad casum elationis impellūt. Quā obrem regis filia, de qua agitur, erudita per spiritum omnem gloriam suam, cunctas diuitias, vniuersa cantica amatoria laudis, & quicquid est delectabilis familiaritatis cum sponso, quod deuotionis, quod gaudii, quod gratiarū actionis, quod exultationis & pacis degustat, totum intus nedū recondit in corde, vt sint ignota hominibus atque aereis potestatibus, quæ thesauros publice ostensos, seu imprudenter custoditos deprædari vel saltem inficere consuerunt: verumetiam in abditis præcordiis sui igniti pectoris & in fimbriis aureis, quibusdam, videlicet, cogitationibus flagrantissimę charitatis solum Deo & sibi notis, ex quibus secum tanquam rationale animal ruminando, in ipsius dulcedine suauissima conquiescit. Talibus siquidē spiritualibus depasta alimoniis, huiusmodique quotidie orando & meditando interioribus exercitiis occupata, atque verbo se illi castis communicante amplexibus, cęlestia etiam interserendo colloquia, nuptialem sibi cōtexit vestem diuersarum virtutum: necnon multiplicum gratiarum mira uarietate decoratam, qua mediante induta, ac sponsi oculis grata effecta, omni seruili pauore deposito, in nuptialem thalamum cunctorum cum admiratione supernorum ciuium læta introeat, atque cum recumbentibus in illo opulentissimo & sacro conuiuio, Deumq; iucundissime & sine fine laudantibus, altissimum magnificando, sponsumque suum venerabiliter complectendo & ipsa recumbat nullatenus ex illo egressura per ęuum. Interim autem dum peregrinatur à domino, dum corruptibilis naturę indumento contegitur, dumque tentationibus, infirmitatibus, ac variis aduersitatibus, et procellis laborare cōpellitur, circa exercitia sancta virtutum se absque intermissione occupare non cessat. Charitatem verò, quę reliquarū virtutum cognoscitur esse regina, mater, ac nutrix, totis astringit visceribus, omnique studio possidere desiderat, sine qua carnem macerare ieiuniis, corpus tradere flammis, ministrare languentibus, cibare famelicos, sitientes potare, vestire nudos, hospites colligere, carceribus intrusos visitare, et defunctos efferre sepulchris, prorsus nihil proficit ad salutem. Hęc profecto charitatis virtus est, quę fidelem animam facit proximā Deo, copulat angelis, coęquat sanctis, diuinis illustrat splendorib. spiritualibusq; replet muneribus. Ista (inquam) virtutes gratificat, cęlū aperit, orationes exaudibiles reddit, & diuino exhibet acceptas cōspectui: fidē parit, roborat spē, cor lętificat, pręcepta custodit onerosa ex se leuia facit, tribulationes cum gaudio perfert. Nēpe morte est fortior, adamāte durior, melle dulcior, nectare suauior, sole splendidior, pulchrior astris, cęlo sublimior, abysso profundior, terra latior, & omni tēporis volubilitate anterior. Sublimitatē, dignitatē, & gloriā illius nullus valet sermo explicare: nullus intellectus capere, nullusque mens ipsius arcana penetrare. Nec mirum, cum Ioannes apostolus de ipsa sic

 dicat:

1. Ioan. 4. dicat: Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Hoc quippe, quod dicitur Deus charitas est, de ipsius substantia dictum est, quia charitas Dei & Deus vnum est, quoniam totum, quod in Deo est, Deus est, sed aliud est Deus secundum essentiam, aliud dona ipsius, quæ rationali communicat creaturę. Secundum essentiam ipse seipsum sibiipsi cõmunicat in generatione & processione. Pater náq; cũ generat filiũ, se cõmunicat filio in ipsa generatione ineffabili, diuina, coæterna, & sibi consubstantiali: Pater verò & Filius in processione Spiritus sácti, qui amor Patris, & Filij, osculũ & amplexus amborũ, suo se cõicat spiritui, qui est idẽ, qđ Pater & Filius in substantia, essentia, bonitate, potentia, sapientia, ęternitate & maiestate: nõ tamen in persona. Nã quamuis Pater, Filius, & Spiritus sanctus vnus sit Deus inseparabilis, inconfusus, & immensus, nõ tamen vna persona, quoniã alia est Patris persona, alia Filij, alia Spiritus sancti, non tamen vna anterior tempore altera, aut posterior; nec maior vel minor, neq; fortior seu debilior est, ideo per omnia sibi æquales sunt, ita vt totæ tres personæ vnus sit Deus verus, omnipotẽs, summus, perfectus, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, concordes in voluntate, pares in omnipotentia, clementia, virtute, & charitate. Quod. n. operatur Pater, operatur Filius, & Spiritus sanctus: & quod facit Filius, facit Pater, & Spiritus sanctus: quod autem vult Spiritus sanctus, similiter vult Pater & Filius. Nẽpe in hoc distat Pater à Filio & Spiritu sancto, quia Pater a nullo est, Filius verò tantum a Patre est genitus: Spiritus sanctus ab ambobus procedit. Hæc est beata trinitas, Pater, & Filius & Spiritus sanctus, nõ tres Dij, sed vnus Deus: quem in cœlo adorant omnes angeli, throni, principatus, dominationes, atq; virtutes, vniuersi quoq; prædestinati in libro vitæ, scripti, redempti, ac glorificati laudãt, benedicũt, & gratias agunt Sanctus, Sanctus, Sanctus pari & consona voce clamãtes: a quo, per quẽ, & in quo facta sunt omnia visibilia & inuisibilia, spiritualia, & corporalia, temporalia & æterna, & sine quo factum est nihil. Quamobrẽ sicut creaturæ omnes ab ipso factę sunt: ita & nos non solũ ab ipso facti sumus, quod sumus, verumetiam quia diligimus. Nequaquã. n. diligeremus, nisi diligeremur. Diligimus (inquã) quoniã ipse prior dilexit nos. Nã charitas, qua Deũ diligimus, ab ipso est, & ipse illam nobis tribuit per spiritum suum, quemadmodum Apostolus fatetur inquiens: Charitas autem Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritũ sanctum, qui datus est nobis. Infunditur igitur ab ipso, vt illum diligamus, non qualicumque dilectione, sed de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta: neque ex parte, vt aliquid cum illo diligamus, vel quantũ illũ, sed illũ propter illũ, & cętera per illum, & in illo, & minus illo, quod

Rom. 5.

1. Tim. 1.

fieri nullatenus valet, nisi illum (iuxta pręceptum nobis in lege prærogatum, & ab ipso domino in euangelio confirmatum) diligamus ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus nostris. Hæc profecto est forma, qua Deum diligere debemus, videlicet, vt cogitatio nostra semper intenta sit cogitare de illo, nec vsquam se diuertere ab illo contra illum impudica, noxia, facinorosa, inutilia, & à lege prohibita cogitando, & in eisdẽ immorando voluntarie & ex corde. Nam ex fragilitate, vel infirmitate, seu ex neglecta mentis custodia in talibus inclinari nõ amittitur charitas, sed tepescit, & ad casum efficitur prona, erigitur autẽ, & ad priorem redigitur statum, cum interior homo gratia Dei præuentus recogitans reatum suum compunctione vulneratus vbertim lachrymas fundit, & veniam à Deo ex humilitate deposcit. Ex hoc itaq; contritæ mentis sacrificio totus reuiuiscit spiritus, qui ex mœrore languebat: atque ex superuenienti paracliti dono, gaudio, & charitate perfusus (experientia teste) verũ esse cognoscit, quod de seipso Propheta cecinerat dicens: Concaluit cor meũ intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Ad se deniq; rediens & Dei bonitatẽ in se operantẽ rememorãs totus eleuatur in Deũ, ac omni qua valet, affectione coniungitur Deo, ita vt desiderio pii amoris ignitus, & vnus cum illo ex huiusmodi adhæsione spiritus eius effectus, diuinæ insistat cognitioni, diuinisq; occupetur in laudibus. De Deo nãq; plenus necnon ex Dei in se lætificatus præsentia non nisi ea, quę Dei sunt, potest tunc cogitare diligere, gustare, atque percipere. In his profecto charitatis assuetus affectibus, & ab huiusmodi delectabilibus vinculis frequenter astrictus, quendam habitum amoris Dei acquirit, per quem impellitur amabiliter cogitare de Deo, puris & inenarrabilibus Deum exorare gemitibus, ipsum totis viribus in suis retinere præcordiis, nullisq; ab eiusdem castis amplexibus separari aduersis. Verum quum in suo nequaquam resideat arbitrio Dei sui iucundissima ac concupita spirituali frui præsentia, ad proximi dilectionem cordis sui intẽtionem reflectit: præsertim cũ interrogatus dominus, quod esset maximum mandatum in lege, & respondisset: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis: intulissetq;, Secundũ huic simile est Diliges proximum tuũ sicut teipsum, conclusit sic: In his duobus mandatis tota lex pẽdet & prophetæ. Et Apostolus: Qui diligit proximum, legem impleuit. Nam nõ occides, non mœchaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dixeris, & si est aliud mãdatum in lege, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuũ sicut teipsum. Plenitudo autem, legis est dilectio. Mandatũ quippe diligendi Deum, & pręceptum diligendi proximum dominus simul esse perhibuit,

Deut. 6. Matt. 22.

Luc 10.

Rom 13.

hibuit, quoniam amborum transgressio est omnino damnabilis. Nemo verè potest Deum diligere, qui proximum non diligit sicut se, sed neque absque Dei dilectione valet quis rectè proximũ amare. Cohęrent vtique sibi dilectiones istæ, nec queunt ab inuicem separari. Nam quamuis Dei charitas proximi dilectione videatur esse dignior non tamen est vtilior, quoniam pari cursu tẽdũt in Deum, parique remuneratione clarescunt. Veritate hoc attestante, quæ in extremo examine electis dictura est: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratũ est ab origine mundi: Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere, & reliqua misericordiæ opera, quæ in euangelio continentur. Adiecitque: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Insinuans eundem charitatis Dei & proximi esse fructum, eandemque mercedẽ. Cæterum cum dicatur præceptum dilectionis Dei & proximi esse simile, non tamen eadem intẽtione, neq; ęquali mẽsura diligẽdus est proximus, qua diligẽdus est Deus. Proximus nãq; à nobis amandus est, quia est eiusdẽ naturę ac speciei, qua nos, creatus ab eodẽ patre, cõsecutus eãdẽ fidẽ consors futurus eiusdẽ glorię particepsq; factus eiusdẽ gratię, & ad ipsius dilectionẽ nos coercẽte mãdato. Deus verò propter seipsũ amandus est, quo nihil melius, nihilq; est excellẽtius, cum nedum ipse sic bonus, verũetiam sic ipsa bonitas, potẽtia, sapientia, iustitia, charitas, pax, dulcedo, pulchritudo, æternitas, beatitudo, & gloria. Ipse (inquam) omnium est origo bonorum, cũctorum largitor munerum: gratiarum distributor, fons luminum, cordium scrutator, formator corporum, creator animarum, eorum vita, salus, sanctificator, redemptor, protector, custos, amator, principium, finis & merces: quam non intuetur oculus, auris non percipit, nec cuiuscũq; mortalis attingit intellectus. Quas ob res & innumeras alias, quas humani imbecillitas nullatenus capit ingenii, non sicut nosmetipsos, prout proximum diligere iubemur, sed plus quam nos, imò nos propter ipsum sine modo, absque mensura, sine interuallo, & pure ac simpliciter absque propriæ cõsideratione mercedis. Nã maxima prorsus & omnium laborũ nostrorũ opulentissima remuneratio est charitas sola qua diligimus Deum nostrum, nostraque illi est grata dilectio, quoniã & quod sumus, & totum quod valemus intelligere, & laudabiliter operari, pati, & concupiscere, ab illo habemus: illique etiam si millia annorũ viueremus, ex debito ordinatę iustitię, continuũ & solicitũ, etiã vsque ad sanguinis effusionẽ, & omnis perpessionem generis tormẽtorum eidẽ obligamur impendere famulatũ, & vltra ab ipso nihil petere. Hoc quippe dominus & redemptor noster ad humilitatem exhortari nos volens, expressit dicens: Quum omnia feceritis, dicite, quia serui inutiles sumus: fecimus enim, quod facere debeabmus. Igitur siquid boni agimus, siqua beneficia, si aliquam remunerationem, temporalem vel spiritualem, seu æternã pro operibus nostris recipimus, totum bonitati, liberalitati, & charitati eius adscribendum est: qui sponte & ex mera dilectione, vt ad bene agendum nos inuitaret, se pro gratiis & donis, gratis nobis ab ipso collatis, nostrum facere voluit debitorem. Clamemus itaque omnes, clament & singuli ex medullis cordis, & ex desideriis flagrantissimæ charitatis, & cum propheta dicant: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem vtique salutaris accipiam, perferamque pro amore illius, qui tantum dilexit me, labores, tentationes, languores, illusiones, verbera, vincula, carceres, & quæque mihi poterunt infligi aduersa. Scio enim quòd nihil horum (Dei mei in me perseuerante charitate) valebit me separare à dilectione Christi. Certus denique sum, quia ipso me protegente, dirigente, atque fouente, neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque latitudo, neque profundum, neq; creatura aliqua poterit me segregare ab amore ipsius quoniam (sacro perhibente eloquio) Fortis est, vt mors dilectio, dura vt infernus æmulatio. Lampades eius, vt lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatẽ, nec flumina obruẽt illam. His & huiusmodi ignitis affectibus charitatis anima, quę præ nimio sui cõditoris amore Christi spiritualis effecta est spõsa, atque ad perfectionis celsitudinem inhiãdo de virtute proficit in virtutẽ, valet equidẽ quę superius memorata sunt, secura mente depromere, necnon cum propheta cantare: Diligam te domine fortitudo mea, dominus firmamentum meũ, & refugium meũ, & liberator meus, Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum: protector meus & cornu salutis meæ, & susceptor meus. Nam diuinis intus occupata in laudibus, hymnis & spiritualibus canticis: foris verò in proximorum exercitata necessitatibus, igni charitatis Dei & proximi indeficienter fomenta congrua non cessat infundere. Nam Deum contemplatur in Deo, spõsum autem suum contuetur in proximo, cuius amore mellifluo ipsa vulnerata charitate languescit.

Matth. 25. Luc. 12. Psal. 115. Rom. 8. Cant. 8. Psal. 17.

Quòd ex consideratione creaturarum, & in scripturarum speculo summi artificis clareat peritia, & qualiter Deus operatur. Cap. XIIII.

QVum ex vniuscuiusque artificis opere eiusdem peritia agnoscatur, quę quamuis ex exteriori ministerio intuẽtiũ clarescat aspectibus, longe tamen excellentius in operantis mente enitet, quid de Deo nostro sũmo, & vniuersorum opifice perfectissimo sentiẽdum

dū sit, facillime cōprehēdit, quisquis fabricam visibilium creaturarum carnis oculis, necnon inuisibilium formas & species intuetur, quę in lumine fidei, & sacrarum speculo scripturarum parū per elucent, obtutibus rationalis animę, quę secū ratiocinando spiritualiter sibi obiecta diiudicat. Nam quod mortalis artifex agit extrinsecus, quā quam peritissimus in arte sua esse censeatur, imperfectè tamen operatur: quemadmodum & ipse imperfectionibus plenus existit. Quod verò operatus est Deus, & indesinēter perficit, tā visibiliter quā inuisibiliter, oī perfectione, oīq; bonitate ornatū est, sicut scriptum est: Et vidit Deus cuncta quę fecerat, & erant valde bona. Non solum in mundi exordio, quando ex nihilo creauit omnia, eaque tunc fecit verumetiam illa quę agit, valde bona esse noscuntur, quoniam per verbum & sapientiam suam vniuersa operatur non indigēs materia, neque forma aliqua: quia voluntas sua sufficiens illi est materia, & ipse pulcherrima sibiipsi est forma. Voluntate namque agit omnia. Propheta insinuante, qui ait: Quoniam ipse dixit & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Alio quoque in loco sic legitur: In voluntate tua domine, vniuersa sunt posita: & non est qui tuæ possit resistere voluntati: tu enim fecisti omnia, cęlum & terram, & vniuersa quæ cœli ambitu continentur, dominus vniuersorum tu es. Quomodo autē dixerit, & per quem fecerit omnia, Propheta declarat, inquiens: Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Per verbū igitur suum, filium vtique suum, quem genuit æqualem sibi ante secula, per quem fecit & secula, & creauit vniuersa, de quo Apostolus scribens ait: Multifarie multisque modis, olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio: quem constituit hæredem vniuersorū, per quem fecit & secula: qui quum sit splendor gloriæ, & figura substātiæ eius portansque omnia verbo a virtutis suæ: purgatio nem peccatorū faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Patet itaque Deum cuncta operari per verbum suum, sapientiam suam, potentiam suam, voluntatem & bonitatem suam (videlicet) per seipsum: non ex materia aliqua corporali & corruptibili per alium, quām per se facta. Nā etsi in materia aliquid operatus est, vel operatur: etiā ipsa ab illo ex nihilo creata est, quoniam (perhibēte Ioanne Apostolo) Omnia per ipsum facta sunt & sine ipso factum est nihil. Et in principio Genesis sic scriptum est: In principio, id est in verbo, fecit Deus cœlum & terram, vtique ex nihilo. In illo plane principio, qui in euangelio ait: Ego principium, qui & loquor vobis. Cæterū quemadmodum ad creandum vniuersa, quæ facta sunt, ipse (sicut dictum est) sufficiens est sibi materia: ita est etiam irreprehensibilis, & speciosissima forma non formata ab aliquo, nec de aliquo, nec in tempore, neque per interualla, sed sempiterna, incōmutabilis, indefectibilis, perfectissima, beata permanens in se, & viuens in se omnium vita, sicut Apostolus supra memoratus fatetur dicēs: Quod factum est, in ipso vita erat tanquam in artifice arca, & in mente cogitatio: longe excellentius, valdeque perfectius, coruscans & viuens in ipso, quā ipsa creatura in se: quæ profectò creatura est imago quędā & forma visibilis & intellectualis, illius inuisibilis, ineffabilis, sempiternalis, & inuariabilis formæ, in qua cognoscuntur omnia, & vniuersa clarescunt, siue sint angeli, siue virtutes, dominationes, principatus & potestates. Nam & ipsa natura angelica, & quicquid in cœlo fulget, & mouetur in aere: quicquid vegetatur in terra, seu natat in aquis, vel humanis subiacet sensibus, illius formę cœlestis, quæ Deus est, intelligitur esse vestigium, opus, & speculum. Nam qui sine initio est, & à nullo habet quod est, cuncta quæ facta sunt, creauit in tempore: vnde ipse principiū est, autor, cōseruator & gubernator omniū & singulorum, quæ sunt. Verum cum ipse Deus sit talis naturæ, vt mortalibus in propria substantia videri non possit: sed hoc solummodo in cœlesti reseruatum sit patria, vt interim humanus sustentetur intellectus, & de Deo aliqualem per fidem valeat habere notitiam; obiectum est illi decor creaturarum & speculum, quatenus, ex consideratione ipsarum manuducatur ad intelligentiam conditoris earum, sacro hoc referente eloquio: A magnitudine (inquit) speciei creaturarum facile earum creator agnoscitur. Et Apostolus: Inuisibilia (ait) Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, atque diuinitas. Clamant enim vocibus suis homines, ad cognitionem Dei excitantes, & dicunt: Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Verum quum ex peccato, & pœna peccati rationalis animæ caligauerit visus, auditus obduruerit, elanguerit gustus, spiritualisque hebetauerit sensus ad capessēdā inuisibilium scientiam viluerint quoque ipse creaturæ ex continuo & inordinato earundem abusu hominibus, vt illos Deus à torpore mentis excitaret, & de inuisibilibus, & cœlestibus, per visibilia & sensibilia erudiret ob ineffabilem bonitatem suam, & charitatem nimiam, qua humanū dilexit genus, verbum suum, per quod facta sunt vniuersa, in temporis plenitudine misit in terras, vt fieret caro (videlicet) vt caro, id est homo, assumeretur à verbo, non vt verbum mutaretur in carnem, sed esset Deus & homo, vnus Christus, vnaque persona, in qua habitaret omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: essentque cuncti thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi, necnō vniuersorum exuberaret abundantia meritorum & gratiarum, quantum natura creata & facta, simplicissimæ & increatæ naturæ vnita capabilis existeret. Cæteris namque creaturis datus est spiritus

Gen. 1 | Psal. 32 | Hest. 13 | psal. 32 | Heb. 1 | Ioan. 1 | Ioan. 8 | Ioan. 1 | Sap. 13 | Rom. 1 | psal. 94 | Collo. 2

10 | 20 | 30 | 40 | 50

tius ad mensuram, & collecta sunt gratiarum dona, atque propria in Christi corpore (quod est ecclesia) sunt distincta ministeria, prout largienti beneplacitum est Deo, quemadmodum Apostolus declarat sic: Vnicuique (inquit) nostrum data est gratia, secundum mēsuram donationis Christi. Propter quod dicit: Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum ad inferiores partes terræ? Qui descendit ipse est, & qui ascendit super omnes cęlos, vt adimpleret omnia: & ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas: alios verò euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii: in ędificationē corporis Christi: donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filii Dei in virum perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Ipsi verò homini Christo nequaquam ad mensuram datus est spiritus, sed prorsus omnis plenitudo, ita vt natura humana, quæ propter priorum parentū, prę uaricationē facta fuerat deformis, inualida, ignorans, & totaliter expulsa à gloria, per Christū digna efficeretur vniri verbo, & esse vna persona, in confusis tamen permanentibus ambabus naturis, agente verbo, quæ verbi sunt, non sine homine: & faciente homine, quę hominis sunt, non absque verbo se communicante ipsi assumpto homini in omni plenitudine gratiæ: de cuius profectò plenitudine, & exuberantia decoratū est corpus ecclesiæ cunctarum perfectione virtutum: ita tamen vt quod deest membro vni, reperiatur in altero: & si quid deficere videatur in corpore, plenissime & affluētissime esse agnoscatur in capite. Non solum autem omnem gratiarum & donorum ipse Christus Deus & homo habuit plenitudinem, verumetiam meritorum indicibilem abundantiam multiplicibus rationibus. Merebatur siquidem, non tantum quia homo, sed etiam quia Deus. A tempore quoque suæ conceptionis mereri inchoauit per habitum perfectissimæ charitatis, & per exercitium omnium virtutum; quod quidem meritum, non tantum sibi, sed etiam impertitus est nobis. Pro omnibus quippe operibus suis, quæ ex libero procedebant arbitrio, meruit sibi vitam æternam iam habitam, nobis autem habendam. Acquisiuit denique nobis veniam delictorum, gratiam merendi, stolā carnis & immortalitatis, & cœlestis gloriæ nobis introitum patefecit. Quamobrem totum, quod habemus, meriti, quod virtutis, quod intelligentiæ, quod fidei, quod spei, quod charitatis, quod gratiæ, & quod gloriæ, adscribere debemus ipsi redemptori nostro, & mediatori Dei & hominum homini Christo Iesu, qui ob nostræ cōformitatem & assumptionem naturæ, factus est nobis frater: quū ex natura verbi noster sit Deus & dominus, quem toto corde, cunctisque animę nostræ potentiis debemus diligere, colere, venerari, laudare: cuique gratiarum ineffabiles persoluere actiones: necnon omnibus sermonibus, exhortationibus, & attestationibus suis indubitatā fidem adhibere, & plenissimam: quum sit verus & fidelissimus testis, mētiri nesciens: narretq; vniuersa quæ loquitur in euāgeliis tāquam Deus, & Dei filius missus à Patre veritati perhibere testimonium, et palā facere, quę in prophetarū et sacrarū scripturarum voluminibus latebāt in volucro. Ante enim quàm Dei sapientia fieret homo, & cum hominibus conuersaretur in homine, intelligebantur à paucis explicite indiuiduæ trinitatis parilitas, trium personarum distinctio, essentiæ vnitas, æqualis potestas, vna maiestas, vnaq; diuinitas Patris & Filii & Spiritus sancti: incarnandi verbi mysterium, incarnationis fructus, redemptionis modus, indissolubilis charitatis vinculum: Christi & ecclesiæ sacramentum atq; spirituale connubium. At verò Dei filio apparēte in carne, & per assumptum hominem loquente, ac pro hominibus passionis ludibria, flagellantium se verbera, acerbissimæ mortis dira, & intolerabilia supplicia patiente: ista quæ sub obtectis ænigmatibus, à prophetis fuerant propalata ita sunt facta notissima, vt per ecclesias populis publice prędicentur, confiteantur ab omnibus, & ab vniuersis fidelibus venerentur. Nomen insuper domini Iesu, quod penè erat ignotum, adeò effectū est celebre, & tam honorabiliter sublimatum, vt in hoc nomine omne genu flectatur cęlestium, terrestrium & infernorum: nullumque aliud datum sit nomē sub cęlo, per quod oporteat saluos fieri credentes, quàm hoc. Vexillum deniq; crucis, quod iniquis & sceleratis hominibus deputatum erat ad supplicium, ex quo idem Saluator pependit in illo, in tanta creuit veneratione, vt ab vniuersis colatur Christi colis, & singulorum imprimatur frontibus: muniaturque ex illo pectus, factum etiam sit tutamen in cunctis periculis, terror dæmonum, credentium salus, robur debilisi, principum gloria, arma populorum, nutantium spes, fiducia pugnantium, clauis cęli, peccatorum venia, occasio meritorum, ostensor miserationis diuinæ, precium redemptionis humanę, Christianæ militiæ decus, patientię speculum, humilitatis exemplar, obedientię norma, forma iustitię, charitatis experimentum, victorię brauium, lignum vitę Christi sanguine rubricatum: cunctarumque virtutum margaritis ornatū. In ipso quoque Dei Filio & domino Iesu Christo est fundata ecclesia mira graduum, & officiorum varietate decorata, atque donorum spiritualium multiplicitate insignita (prout Apostoli Pauli claret testimonio superius memorato) fides catholica propagata: aggregata populorum turba, Deū die noctuque consona voce, pari voto ac ignito affectu lau-

Ibidem. Psal. 67. Phil. 2. Act. 4.

laudantium; laudabilibusque operibus eidem famulantium, necnon bonitati suæ gratias agentiũ qui in vnigenito Filio suo diuinę consortes esse naturæ, cohęredes regni, & comparticipes glorię concupiscunt. Sacramenta postremò Ecclesiæ, in quibus salutis humanę est substitutus effectus, ab eodem incarnato verbo quędam sumpsere principium, quędam authoritate ipsius roborata existunt. Quę enim ipse instituit, vitam beatam conferunt digne sumentibus: infidelibus autem & indignis interitum sempiternum. Sapientiam Dei in homine loquentem de baptismo, quid dicat, audiamus: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum. [Ioan. 3.] Cæterorum quippe sacramentorum baptismus est fundamentum & ianua: per quam introitur in Ecclesiam, & ab Ecclesia transitur ad regnum. Aboletur namque per hoc sacrum lauacrum originale delictum: & vniuersa (si qua sunt) perpetrata facinora, facit præterea eo ablutum gratum Deo, Ecclesiæ filium, sanctorum contubernio dignum thesaurorum Christi participem, innocentiæ candore vestitum, æqualem Angelis, mysticique corporis Christi membrum viuum. Porrò qui eo caret, palmes est præcisus à vite nullum gratũ Deo ferens fructum: sed igni perpetuo, æternaliter cõcremandus. Verum quod de baptismatis sacramẽto dictum est, hoc de eucharistiæ sacrosancto mysterio sentiendũ est: de iis duntaxat dico, qui sunt rationis capaces, & ad discretionis attigerunt ætatem: qui vel per infidelitatem, seu per insensibilitatem, & mentis hebetatum torporem panẽ vitę contemnunt sumere: de quibus Saluator ait: Nisi manducaueritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis. [Ioan. 6.] Pueris siquidem & discretione carentibus huiusmodi non est in dicta necessitas. Abluti enim lauacro sancto, sanctificato, per verbum etiam absque huius perceptione sacramenti in fide saluantur Ecclesiæ. Nam quemadmodum sine materiali alimento, corpus viuum diu permanere nõ valet: ita proculdubio absque cęlesti pabulo rationalis anima charitate priuata spirituali vita, & viuificante gratia vegetari nequaquam potest, neque opus dignum æterna remuneratione peragere: tametsi corpus ipsum sacramentaliter videatur assumere, non sine animę suæ detrimento maximo, dicente Apostolo: Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus domini. [1. Cor. 11.] Studeat igitur quisque fidelis esse in corpore Christi membrum viuum per charitatem compactum atque connexum, quatenus de eodem spirituali cibo, quo corpus ipsum vegetetur, pascatur nutriatur & crescat: id capite suo cooperante in corpore, quod est Ecclesia, quam ita dilexit, vt traderet semetipsum pro ea mundans illam lauacro sanguinis & aquæ in verbo, vt exhiberet sibi speciosam Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam, neque aliquid eiusmodi. Illam denique non solum mundauit lauacro aquę in verbo, verumetiam ab æterno exitio proprio cruore redemit per verbum. Parum quippe profuisset ei lauari lauacro aquę in verbo, nisi per illud verbũ, per quod mundata fuerat, esset quoque redẽpta. Per lauacrum siquidem mundationis, & per redẽptionis mysterium effecta est Ecclesia sponsa formosa absque macula & ruga. Optimè namque in hoc opere sanctificationis Ecclesiæ consummato per verbum conueniunt aqua & sanguis se in illis Sãcto infundente spiritu verbi cooperatore. Nã perhibente Ioanne quum penderet in cruce corpus exanime domini Iesu redemptoris nostri, fuit fetque lancea transfixum, vt ostenderetur, quanti esset precii opus passionis, & qualem, quantum que in se haberet effectum, continuò exiuit sanguis & aqua, insinuans ex hoc dominus salutis humanę mysterium esse completum. Mũdamur quidem in aqua ab omni sorde peccati, sicut per Prophetam dominus pollicetur inquiens: Effundã super vos aquam mundam, & mundabimini ab omni inquinamẽto carnis, & spiritus, & dabo vobis spiritum nouum. [Ezec. 36.] Redimimur verò per sanguinis effusionem ab omni seruitute diaboli, delictorũ & mortis, Apostolo Petro attestante, qui ait: Sciẽtes quòd non corruptibili auro vel argento redẽpti estis de vana vestra conuersatione paternę traditionis, sed precioso sanguine, quasi agni incontaminati & immaculati Christi. [1. Pet. 1.] Et Ioannes in Apocalypsi inquit: Gratia vobis & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est, & à Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terrę: qui dilexit nos & lauit a peccatis nostris in sanguine suo. [Apoc. 1.] Lucę igitur clarius patet, quòd recõciliamur Deo, mũdamur ab iniquitatibus, & à seruitute redimimur per Iesum Christum Dei Filium & dominum nostrum: & per sacramenta ab ipso initiata atque statuta copulamur, & conglutinamur corpori eius mystico & de spiritu eius viuimus, efficimurque ex inimicis amici, ex seruis liberi, ex exulibus ciues Angelorum, & ex alienis filii & hæredes. Per eundem postremò fiduciam habemus accedẽdi ad Deum, porrigendi supplicationes, impetrãdi postulata, consequendi veniam, gratiam promerendi, & perueniendi ad gloriam. Quamobrem ipsum totis visceribus diligamus: ita vt corde iubilemus ei, spirituales promamus laudes & gratias, & mentis nostræ hospitium mundum ab omni peccati labe seruemus. Lingua insuper nostra ipsius magnificet nomen, maiestatis illius enarret præconia, beneficia sibi collata non taceat, & exhortationis verba proximis secum conuersantibus minime sileat. Opera denique nostra ita sint ornata virtutibus, vt coram hominibus luceant, & per ipsa glorificetur Deus, qui operatur in nobis: & ad imitandum etiam qui viderint, prouo-

ccn-

centur, nullam ex his temporalem expectantes mercedem, seu transitoriam laudem: quemadmodum hypocritæ & seculi desiderant amatores. Sufficiat nobis pro præsenti remuneratione laboris, quem in bene agendo vtcunque patimur, laus diuina, profectus proximi, conscientiæ nitor, virtutis exercitatio, vitiorum fuga, & futuri iudicii in-[illegible] securitas. Securus prorsus & intrepidus in extremo examine coram iudice iudicaturo astabit, qui nullam diuinę gloriæ rapinam exercuit, nullũque in laudabiliter operando priuatum concupiuit honorem, cum Propheta psallens & dicens: Non nobis domine nõ nobis, sed nomini tuo da gloriam. Illi profectò honor, laus omnis debetur & gloria, qui cum in forma Dei esset, vt Patri proprium exhiberet honorem, semetipsum vsque ad susceptionem passibilis ac seruilis naturæ exinaniuit, factus eidem obediens vsque ad turpissimã crucis mortem. Ob quam causam Deus illũ exaltauit super omnes Angelos, thronos, dominationes, principatus, atque virtutes: deditque illi omnem plenitudinem potestatis in cœlo & in terra, nec nõ vniuersale iudiciũ facere, quia Dei Filius, & Filius hoĩs est; donauit quoq; illi nomẽ, quod est super omne nomen, cui cœlestium, terrestriũ, & infernorum omne flectatur genu. Meritò namque eidem omne flectitur genu, vniuersaque curuantur imperia tanquam Filio Dei, regi regũ, ecclesiæ capiti, redemptori prædestinatorum, cunctarum largitori gratiarum, & omnium beatitudinis sanctorum: quem vniuersi (& præcipue fideles) pio debent venerari affectu, ipsiusque desiderare frui præsentia: non per speculum in ænigmate, neque per fidem, sed facie ad faciem, vbi cum Patre regnat in gloria.

Psal. 113 · Philip. 2 · Mat. 28 · 1. Cor. 13

Quòd naturaliter homo appetat ad altiora conscendere, & quòd Dei iudicia non sint scrutanda: qualisque & ad quid homo sit conditus.

Cap. XV.

Mortalibus hęc est naturaliter innata cupido, vt semper ambiant ad alta cõscẽdere, & hoc vnicuique iuxta gradum proprium. Quidam enim ex aggregatione temporalium facultatum arbitrantur ex earum abundãtia cæteros æstimatione præcellere: nonnulli autem ex adeptione dignitatum et magistratuum, seu ex administratione officiorum putant se hominibus laudabiles esse: aliqui verò ex acquisitione scientiæ et eloquentiæ fastu dantes operam, plus scire quàm reliqui, quatenus inflati & tumidi admiratione in turbis digni appareant: alii similiter sic, & alii sic, prout proprius cuiusq; obliquus & inordinatus trahit affectus. Talis profectò appetitus ascendendi rationabiliter in hominũ mẽtibus ab auctore suo insitus est: qui optimo, irreprehensibili, inscrutabilique consilio vniuersa creauit in pondere, numero et mensura: tametsi multa, quę facta sunt, et quotidie fiunt, videantur esse confusa, et ratione carere: quod quidem ex cęcitate iudicantis, nec intelligentis prouenire noscitur. Quis (oro) cognouit sensum domini? aut quis consiliarius eius fuit? Quis (inquam) altitudinem sapientię eius, et arcanas iudiciorum Dei causas perscrutari pręsumpsit, et impune pertransit? Sapientem audi quid dicat: Altiora te ne quęsieris, et profundiora te ne scrutatus fueris, quia scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Meritò opprimetur à gloria, et tenebrescet à lumine, qui secretorum Dei profunda iudicia, quę illi soli sunt nota, et quibus ex parte reuelare voluerit, indagare atque conatur agnoscere. Nititur nanque ad hoc attingere, ad quod Apostolus Paulus peruenire non valuit, quum ait: O altitudo diuitiarum sapientiæ et scientię Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et inuestigabiles vię eius. Aciem mentis in claritate luminis sempiterni figere cupiens, et minime valens illico reuerberatus, cõfessus est iudicia Dei prorsus esse inscrutabilia. Propheta quoq; in hũc sensum deductus, iquit: Iudicia Dei abyssus multa. Admonemur igitur ex his quę dicta sunt, ipsa diuina iudicia potius debere venerari, quam curiose aut pręsumptuose rimari: et toto corde cõfiteri eadem esse verissima iustificata vtique in semetipsa, Sapiente hoc attestante, qui ait: Omnia, quę fecisti nobis domine, in vero iudicio fecisti, quia peccauimus tibi et mandatis tuis non obediuimus. In Daniele quoque propheta sic legitur: Benedictus es domine Deus patrum nostrorum et laudabile et gloriosum nomen tuum in secula quia iustus es in omnibus, quę fecisti nobis, et vniuersa opera tua vera: et vię tuę rectę, et omnia iudicia tua vera. Iudicia enim vera fecisti iuxta omnia, quę induxisti super nos, et super ciuitatẽ sanctam patrum nostrorum Hierusalem, quia in veritate et iudicio induxisti omnia hęc propter peccata nostra. Sunt itaque (sicut dictum est) iudicia Dei non scrutanda, sed veneranda: opera verò eius prorsus intelligenda, quatenus ex opere sapientiam artificis cognoscamus, cognoscendo diligamus, diligendo ad ipsum quandoque peruenire valeamus. Non enim frustra idem vniuersorum artifex fecit nos rationis capaces et gloriæ cupidos. Per rationem quippe (mediantibus creaturis, sanctarumque scripturarum eloquiis) ad qualemcunque pertingimus Dei notitiam, perhibente Apostolo ac dicente: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quę facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus atque diuinitas. Et propheta: Declaratio sermonũ tuorũ illuminat, et intellectum dat paruulis. Per appetitum autem sublimitatis et honoris impellimur ad desiderandam et consequendam celsitudinem cęlestis glorię: quę in futuro promissa est perseuerantibus in bono, laudabiliterque viuentibus.

Sap. 11 · Rom. 11 · Prou. 25 · Rom. 11 · Psal. 36 · Sap. 11 · Dan. 3 · Rom. 1 · Psal. 118

tibus. Ceterum quum ex carentia gustus diuinę bonitatis, atque ex priuatione spei ęternorū pręmiorum hebetata sit ratio: nec non grauata mole corporeę fragilitatis ad inuisibilia, per visibilia perquirendum elanguerit, denique appetitu adipiscendæ gloriæ in cęlis repromissæ fidelibus, exul homo supernæ patriæ: & ciuis mundi huius effectus tanquam rationis lumine priuatus, atque in fidelitatis insensibilitate obrutus ac sepultus se ad quærendum delectabiliterque possidendum visibilia bona, & temporalia oblectamenta conuertit abutendo donis naturalibus & gratuitis, atque sui conditoris deturpando imaginem, quam gerit in anima: quæ ideo talis est facta, vt in ipsa eluceat diuinæ bonitatis affluentia: & per ipsam glorificetur imago Dei inuisibilis, verbū (videlicet) sempiternum ante omnia secula genitum ex Patre, ad cuius imaginem idē homo rationalis est conditus, quemadmodum diuina fatentur oracula. Sic enim in illius creatione Deum dixisse legitur: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Declaratur ex hoc humanæ naturæ sublimitas, quum quodam in creatione sua, Deus usus sit consilio. Nam dum faceret cęteras creaturas, siue cœlestes, seu terrestres, dixit: Fiat lux, & facta est lux: fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, & factum est ita: fiant luminaria in firmamento cęli, & factū est ita: & sic de reliquis, prout in mundi per Moysen exordio describitur. Quum verò ad formandum hominem venisset, inquit: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, insinuans ex hoc totius trinitatis in ipsius hominis plasmatione concurrisse consilium: dicēdo siquidem, faciamus, distinctionem indicat personarū, singulariter autem imaginem memorans, subitā iam denunciat vnitatem. Tres namque sunt personæ, Pater, Filius, & Spiritus sanctus: vna verò essentia indiuisibilis, & inseparabilis & nō vna persona, & vna imago, non tres imagines. Nā Filius Patris est vera imago: & est tam propria, tam æqualis, tam similis, vt veraciter & catholice dicatur: Qui videt Patrem, videt Filium. Ipsum Filiū, quid Philippo postulanti, vt eis Patrem ostenderet, dixerit, audiamus: Tāto (inquit) tempore vobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe qui videt me, videt & Patrem meum: nō credis, quia ego in Patre, & Pater in me est: Et ad Iudæos loquens ait: Ego & Pater vnum sumus, quod vtiq; homo dicere nequaquam valet: quamuis ad eius sit formatus imaginem, quum aliud sit esse imaginem, aliud ad imaginem esse. Esse nanque imaginem, indicat parilitatem eandem, eandemque substantiam ita expressam & propriam, vt nō possit separari, neque persona vna esse valeat sine altera, aut altera agnosci absque altera. Hoc insinuare voluit ipse vnigenitus, quādo dixit: Si cognouissetis me, & Patrē meū vtiq; cognouissetis. Ad imaginem verò esse conditum, qualem cūctis indicat exemplaritatem prorsus ab essentia imaginis alienā, quāuis similē: sicut res illuminata ab illuminante lumine, & creatura à creatore. Erat quippe Ioannes Baptista præcursor Saluatoris (prout idem testatur Dominus) Lucerna ardens & lucens, non tamen lux. Apostolū Ioannem audi, quid de hac dicat lucerna: Fuit homo missus à Deo, cui nomē erat Ioānes: hic venit in testimonium, vt testimoniū perhiberet de lumine. Non erat ille lux, sed vt testimoniū perhiberet de lumine. De luce autem intulit loquens de Christo Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Si omnem hominē, ergo & Ioannem. Quum enim dicat omnem hominem, nullus excipitur, vt nemo glorietur se lucē esse nisi in domino: quemadmodū quibusdam conuersis Apostolus scribens ait: Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Solus igitur dominus Iesus Dei filius lux est, qui de seipso veraciter ait: Ego sum lux mundi. Cæteri autem, qui vtcunque lucent, ab hac luce recipiūt lumen. Idem itaque mediator dominus Iesus, quemadmodum solus est lux, quæ nescit occasum, & nullam recipit vicissitudinem tenebrarū: itaque solus est perfectissima & ęterna Patris imago, de qua sic legitur: Candor est enim lucis ęternę, & speculum sine macula, splendor diuinę maiestatis, & imago bonitatis illius. Alii quippe homines, qui ad imaginem Dei formati dicuntur, similitudinem quandam ab ipsa imagine perceperunt. Hinc ratio innata homini naturaliter concupiscit illuminari ab ipsius ęternę sapientię luce, quod in hac peregrinatione ex parte incipitur, & in futuro perficitur, perhibente Apost. Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus. Quum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Videmus nunc per speculum in ænigmate, quod est ex parte: tunc autem facie ad faciem. Hac vtique ratione appetitus ascendēdi insitus naturaliter huic creatæ imagini, trahit illam ad concupiscentiam vniendi se increatæ imagini tanquam principio, à quo, et fini, ad quē condita est. Ex his nanque colligitur, quòd rationalis creatura naturaliter tendit in Deum, neque in aliqua re (præterquam in Deo) oblectari perfectè et ad satietatem valet (si tamen naturæ dignitatem seruauerit: quam profectò quum depravauerit, necesse est vt per inania et transitoria sese diffundat gaudia, quoniam absque alicuius rei delectatione nequaquam viuere potest.) Quamobrem, immensas gratias suo referat conditori, quisquis verbi Dei et æternæ sapientiæ irradiatus splendore se peregrinari in veritate cognoscit à domino, totisque igniti charitatis desideriis flagrantissime beatissima illius concupiscit frui præsentia. Nempe qui talis est, et ad gradum hunc (diuina sibi opitulante clemētia) peruenire promeruit, tan-

tanquam huius seculi aduena patienter degens sui corporis resolutionem inhianter expectat, cuncta ardua & aspera ęquanimiter patitur, non eleuatur prosperis, nec frangitur aduersis: quæcunque temporalia habet, solum ad vsum & necessitatem possidet, & hoc vtitur mundo, tãquã non vtatur: si infirmatur, gaudet: si persecutionẽ sustinet, gratias agit: si ipsi maledicitur, ipse benedicit: si attollitur laudibus, humiliando se deiicit: si damnis afficitur, illud beati Iob memorabile dictum animo reuoluit dicens: Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc: Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum si facultatibus abundat, cum pauperibus impertitur: si necessariis eget, non cõtristatur, quoniam cum apostolo Paulo nouit abundare, esurire, sitire, & penuriam pati, si periculis inuoluitur, ad orationis confugit suffragium, auxilium de cœlo à Deo exposcens: si tentationibus agitatur reluctando viriliter exultatione repletur Iacobi Apostoli exhortatione admonitus, qui ait: Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se, si subtractis spiritualibus delectationibus mente efficitur sterilis, spei se magnanimitate confirmat cantans & dicens; Expecta dominum, viriliter age, confortetur cor tuum, & sustine dominum, si ex superueniente gratia exhilaratur animo, humilitatis se grauitate corroborat: si orationi vacat, Deo in spiritu astare se putat amouendo à corde noxias & superfluas cogitationes: si diuinarum scripturarum lectioni intendit, spiritualem sensum sub velamine literæ conatur elicere: denique si ex inhabitante cordis penetralia verbi præsentia sponsi castis potitur amplexibus, conditoris sui amore flammescens, si supra se cęlestia meditando attollitur, charitatis liquefactus dulcedine, supernorum ciuium concupiscit aggregari consortio, fitque illi tunc onerosus sui corporis incolatus, dissolui cupienti & esse cum Christo. Nam etsi ipsũ manere in carne vtile quantulumcunque esse videatur, cum Christo regnare multo melius esse arbitratur. Consolatur autem seipsum, & huius peregrinationis ęrumnas forti tolerat animo memor Apostolici sermonis dicentis: Existimo enim, quòd non sint condignæ passiones huius tẽporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Nam expectatio creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter illum, qui subiecit eam in spe, quia ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertate gloriæ filiorum Dei. Scimus enim, quòd omnis creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc: nõ solum illa, sed & nosipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectãtes redemptionẽ corporis nostri. Esse namque cum Christo in patria desideranter concupiscit tanquam multo melius, sed peregrinari in carne ex deliberatione complectitur. Præponit enim diuinam voluntatem suæ, potiusque illi cupit placere, quàm sibi: cui in omnibus desiderat obtemperare mãdatis, atque ab ipsius nullatenus discrepare consiliis. Nouit quidem ex dilatione sui incolatus nequaquam sui posse præsentiam conditoris amittere indubitata spe propriæ salutis roboratus de Dei bonitate & fiducia, cũ Paulo dicens: Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam æternam in cęlis. Nam & in hoc ingemiscimus habitationem nostram, quę de cęlo est super indui cupientes (si tamen vestiti, & nõ nudi inueniamur. Nam & qui sumus in tabernaculo isto, ingemiscimus grauati, eo quòd nolumus expoliari, sed superuestiri, vt absorbeatur quod mortale est à vita. Hinc est, quòd futuræ resurrectionis spe fretus in vniuersis sibi occurrẽtibus, siue prosperis, seu aduersis virtuti coaptat mentẽ, sicque cõuersatur in carne sui cordis intendens custodiæ, quasi quotidie moriturus frequenter nihilominus propheticum illud decãtãs in spiritu: Quemadmodũ desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei.) Viuit planè in corpore seruiens Deo, & ministerio sibi credito vacat exterius: interius autem non solum à noxiis, & inutilibus cogitationibus inordinatisque affectibus, propriã mentẽ excutit, verũetiã quantũ illi fas est, ab occurrẽtibus necessitatibus suis, & aliorum se liberare contendit, vt expeditus inueniatur ad meditãda quæ Dei sunt. Hominũ denique cõsortia, quæ ex mutua cõfabulatione mẽtis maculant puritatem, & variis replẽt phãtasiis, pro viribus declinat quærendo solitaria loca męroris & orationis amica diuino hortatus oraculo. Ducam (inquit dominus) eã animam (videlicet) deuotioni instare cupientem in solitudinem, & loquar ad cor eius, non in tumultibus hominum, neque in fragoribus actionum, sed in solitudine tranquillitatis & pacis. Dominus ad cor loquitur & diuinorum eloquiorum, cęlestiumque bonorũ arcana mysteria reuelat. Horum siquidem eruditus experientia, horum affectus dulcedine, iuxta gratiam sibi traditam, & spiritu impellẽte, qualia sint supernorum ciuium gaudia, quanta sint præmia, meditatur & mente complectitur. Nam etsi (perhibẽte Apostolo) oculus non vidit, auris non audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se: tamen (reuelante spiritu) aliquo modo nostra degustantur, non qualia aut quanta sunt, sed quantum humana infirmitas intelligere potest, & quãtum Deo libet com-

Marginalia: philip. 4. — psal. 26. — Rom. 8. — 2. Cor. 5. — psal. 41. — Cant. 8. — 1. Cor. 2. — line numbers 10, 20, 30, 40, 50

communicare. Paulus quippe, qui vsque ad tertiũ cœlum raptus est, & de Dei essentia, & illius gloriæ magnitudine, arcana vidit & audiuit, quæ non licet homini loqui, sic ait; Siue in corpore, siue extra corpus, fuerit, nescio, Deus scit. (2. Cor. 12) Quid de huiusmodi gloria dicere potest, qui i mortali constitutus est corpore, & in terra conuersatur, veluti ciuis & incola? Ipse quoque Ioannes in cœna recubuit supra pectus domini Iesu, & inde verbi hausit generationem, quam postea eructauit dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deũ, & Deus erat verbũ. (Ioan. 1) Nihil particulariter de ipsa dixit, sed tantum quæ in futuro manifestãda sunt, nobis enarrauit inquiens: Charissimi nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. (1. Ioan. 3) Quid nos carne inuoluti, & sanguine de tãta re præsumere debemus? Si enim de iis, quæ quotidie cernimus, audimus, & manu cõtingimus, vix pauca agnoscimus, quid de inuisibilibus & cælestibus iudicare debemus? Qui legit intelligat, Nã quod de ipsis credendo confitemur, per scripturas sacras (docẽte spiritu sancto) didicimus, necnõ per vnigenitum filium Dei in sinu Patris existẽtẽ, qui in carne apparẽs enarrauit nobis, nunc per parabolas, nũc sub verborũ cõpẽdio imbecillitate nostra aliter nõ apprehẽdẽte, eodẽ vnigenito attestãte, qui ait: Si dixi vobis terrena, non creditis: quomodo, si dixero vobis cęlestia, credetis? (Ioan. 3) Ipsa ideo gloria à Deo fidelibus promissa, quamuis propter immensitatem, eiusq; suauitatẽ, sicuti est explicari non valeat, tamen quid sit, taceri nõ debet ad exhortationem illorum, qui spernentes visibilia & tẽporalia bona inuisibilia & cęlestia, quę omnem sensum superant, cõsummato huius peregrinationis agone obtinere non dubitãt, verbo Dei hoc pollicẽte, quod ait: Celũ & terra trãsibũt, verba autẽ mea non præteribunt. (Mat. 13.) Nẽpe gloria illa, quæ pro remuneratione laborũ pro Christo in terra certantium donatur in patria, Deus est, quo nihil melius est. Postulante namque Mose dominum, vt manifestaret se illi, audiuit: Ostẽdam tibi omne bonũ, id est meipsum. (Exo. 33.) Non enim potuit aut rectius, aut verius, aut efficacius diuinę maiestatis gloria explicari, quã dicere: Ostendam tibi omne bonũ. Totum quod est fęlicitatis quod satietatis, & quod delectationis, hoc vnico verbo compræhenditur Bonum hoc à nullo habet, quod est, quia naturaliter est, quod est. Ab ipso autem, si qua sunt bona, condita sunt siue in cęlo, siue in terra, non ex se bona, sed a bono bona, quia bonus nõ potest nisi bona facere. Contẽplatio igitur huius summi boni, quod Deus est, vita æterna est, beatitudo indeficiens, & sempiterna satietas. Hoc bonũ quisquis sicuti est, intueri meruerit, ab eius amplexibus diuelli nõ poterit: quoniam replebitur admiratione, dilectione sapientia, gaudio, securitate, pace & laude, dicente Propheta: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. (Psal. 83.) Laudabunt (inquit) & nunquam à laude tepescẽt aspicientes in eum omni laude dignissimum, in quo sunt omnia laudabilia, desiderabilia, & amabilia, quoniam quod in eo est, Deus est: lex iustitiæ, infallibilis veritas, bonitatis indeficiens latitudo, cuncta complectens, sapientia vniuersa perlustrans, & sublimitas omnia creata transcen- 10 dens: quem agnoscere vita ęterna est, quem diligere gaudium ineffabile est, quem laudare iucundissimum est, et quo frui beatificum carens mœrore, timore, dolore, dubitatione, varietateque. Nam ad hoc bonum contemplandũ electus quisque ideo sumitur, vt intrans in gaudiũ domini sui vltra non egrediatur foras, sed tranquillitate perpetua potiatur, dicente verbo Dei. Volo pater, vt vbi ego sum, & illi sint mecum, & vt eos, quos dedisti mihi, non perdam ex illis quẽ- 20 quam, tu pater in me, & ego in illis, vt simus consummati in vnum. Quid maius promitti potuit? quid beatius tribui, quàm sicut pater in verbo, ita verbum esse velit in nobis per annexum amoris, & vinculum charitatis, non per naturam, sed per adoptionem, qua Deus pater in filio suo nos gratificare dignatus est, regni sui comparticipes faciendo? Hęc est hęreditas filiorum Dei patris mandata custodientium, esse (videlicet) cũ Christo, & patris præsentia potiri, ipsumque facie ad 30 faciem contemplari: videre etiam Christum in patris dextera in humanitate nostra residentem, eleuatum supra omnes angelorum, archangelorum, thronorum, dominationum, virtutum, cherubim & seraphim choros: cunctorumque sanctorum, patriarcharum, prophetarum, & electorum omnium decore vestitum: ipsam quoque ciuitatem sanctã Hierusalem suo pręclarissimo fulgore illustrantem, ita vt nullo alio indigeat lumine, quum ipse agnus Dei sit lux indeficiẽs, inex- 40 tinguibilis, atque perpetua: in cuius verbi lumine singuli percipiunt lumen, Deumque glorificant & venerantur. Non enim possunt non laudare illum: per quem sunt creati, confirmati ac redempti. Nam ab illo confirmati sunt angeli, & electi quique ad tantam prouecti sunt gloriam, interueniente per effusionem sanguinis redemptione, & ipso Dei filio pro hominibus interpellante, patrique ostendẽte vulnerum cicatrices, pręcipuũ 50 suę dilectionis indicium. Eadem nãq; ratione, & eodẽ affectu Dei filius indutus, humana natura coli debet et honorari, quo pater ipse, quoniam per ipsum et in ipso sunt omnia, fiuntque singulorũ electorum gaudia, communia omnibus, et omnia singulis: et se quilibet bonum illud habere in seipso putat, quod agnoscit in alio esse propter cõiũctionẽ amoris, quẽ sibi mutuo gerũt in Christo; quorũ ipse est caput. Inuicem quippe se diligunt in charitate perfecta: omni qua possunt virtute eum collaudãt, & plus quàm possunt, lau-

dare

date cupiunt: quoniam incomparabiliter longe plus quàm intelligunt, ipsum fatentur esse laudã dum. Omne illorum igitur desiderium est, omnisque actio contemplari, laudare illum, & transformari in illum, magis illum quàm se diligẽtes. Hinc sitiunt, & ab vbertate domus Dei inebriantur potantes ad satietatem de torrente voluptatis æternæ: quæ affluentissime emanat de fonte vitæ, de quo scriptum est: Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis. De hoc quippe vitæ fonte scaturiunt indeficienter riuuli sapientiæ suauiores omni nectare, & omni splendore clariores, ex quibus ipsi beati spiritus recreati quadam sobria ebrietate replentur omni lumine, & superabundant gaudio, Deo sibi omnia existente in omnibus, qui est benedictus in secula. In hac profectò contemplatione cælestium prǽmiorum perfecti quique nonnunquam rapiuntur: quoniam quæ retrò sunt obliuiscentes, seque ad anteriora extendentes brauium prosequuntur supernæ vocationis, vt apprehendant, in quo comprehensi sunt, & gustando intelligant, quæ desiderãdo ex Dei promissione possidere semper expectant. Qua siquidem expectatione per patientiam & tolerantiam aduersitatum emergentium efficiuntur quotidie fortiores: nunc Dei gloriam, prout possunt & illis præstatur, speculantes, nunc reluctando viriliter de virtute proficiunt in virtutẽ, gradatimque student ad altiora & perfectiora conscendere (expectantes nihilominus corporis resurrectionem, quatenus iuxta sua vota possint videre in Sion Deum deorum.) Hic planè peregrinantium, & ad perfectionem per virtutum scalam ascendentium est vltimus gradus, patienter (videlicet) viuere, & ad cęlestis patrię brauium ardentissime pergere: vt ad Deum possint fęliciter peruenire, eumque sicuti est videre, qui est omnium origo bonorum, bonum ineffabile, vitæ fons, lux indeficiens, pugnantium fortitudo, corona vincentium: & cum ipso regnantium gloria, qui trinus est Deus permanens in sęcula seculorum. Amen.

Psal. 35. Eccl. 1. Psal. 83.

FINIS.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI

Venetiarum

Protopatriarchæ, opus de Incendio diuini amoris, nunquam antea in lucem editum feliciter incipit.

PROOEMIVM.

QVoniam infinitis penè laqueis circunsepta est humana fragilitas, id maximè videndum est, quomodo & hoc labilis vitę cursu cautè ambulemus. Neq; fieri potest, vt tot illecebrarum nexus, qui singuli nō modo casum, verumetiam præcipitium comminantur, oculis nostris cerni queant; nisi diuina lampade præuia inuisibiles tùm Diaboli, tùm etiam carnis & mundi insidias detegamus. Id itaque misericordis ac piisimi Dei munus est; nec aliundè nisi ab ipso id petere debemus; cum ipse sit fons, & origo omnium bonorum. Quicquid habet boni, quicquid potest, & vult homo, non nisi ab ipso; cuius potentia creata sunt omnia: per cuius sapientiā ordinatè perseuerant vniuersa. Vnde in omni petitione, exercitatione, & fine. Primò ad ipsum erigenda est acies interioris nostri hominis: vt videat in ipso quid ipse velit. Quod minime valemus, nisi sit purgatus animus ab omni fęce peccati, per quod labefactatur visus noster. Vndè necesse est, vt qui vult Dominum, & Dei voluntatem cognoscere mundet se, & tunc poterit accedere ad montē sanctum eius; in quo data est spiritualis lex, & exemplar totius diuinæ voluntatis præmōstratum est: Ita quod nemini liceat, se excusare, quia reuelatum est. Nam olim Patribus Deus per enigmata, & in latibulo; nunc verò per Verbum suum vnigenitum, & coæternum loqui misericorditer dignatus est: Nec solum loqui, sed formam vitæ, scripturarum arcana, & sacramentorum mysteria, atque cœlestis patriæ triūphalem gloriam miro modo, & verbis propalauit & factis. Quare disruptis vinculis peccatorū; depositis curis labentium rerum, omni cum solicitudine accedamus ad dominum Iesum, in quo est plenitudo omniū bonorum, & perfectio omnium virtutum, & per ipsum ascēdamus ad Deū: quoniam ipse ait: Nemo venit ad patrem, nisi per me. Vt cū ad ipsum peruenerimus, iucundemur, & inebriemur ab vbertate domus suæ. Interim verò dum promissam nobis gloriam expectamus non solum contemplari, sed etiam verbis, quibus possumus altitudinem diuinæ Maiestatis extollere non cessemus. Aggrediamur itaque diuino suffragio adiuti aliquid in hoc libello conscribere, vnde sapientiam eloquiorum Dei, exemplar vitæ, & incendium charitatis, necnon magnificētiam & gloriam Magni Dei, quam promisit Deus diligentibus se, aliquantisper cernere, ac degustare possimus. Per quę ęstus vitiorum, certamina tentationum, & aculeos laborum facilè superemus. Ipso pręstante, qui nos creauit, & viuit in secula. Amen.

Ioan. 14. Psal. 35.

Quomodo libenter debet homo passionem Christi meditari, & quàm sit vtilis eius meditatio. Cap. I.

CVrrite gentes vndique, & miramini erga nos charitatem Dei; erga ipsum cæcitatem, & malitiam nostram. Sicut filius Dei voluit inseparabiliter coniungi naturæ humanæ: quanto libentius deberet anima nostra sibi inseparabiliter copulari? Si enim filius Dei voluit tanto feruore charitatis, sic vilissimos cineres sibi vnire; quantò auidius deberet vnusquisque homo, ad ipsum recipiendum cor suum aperire? Quæ est vesania hæc, quod hoc negligit homo, & vult potius stercoribus adhærere: Non .n. assumpsit Dei filius carnem, vt homo carni adhæreat, sed sicut ipse in carne existens, carnem afflixit, ac carnalia contempsit, & anima eius semper Deo patri adhæsit; sic homo carnem mortificet, & semper se dirigat ad diuina. O mirabilis cæcitas hominis, quę cōsistit ex anima & carne: Etenim cum anima sine comparatione sit nobilior carne, totum tempus suū expendit in carnis prouisione, siue in his, quæ caro requirit, & animam suam negligit; ac si non esset; nec ipsam pascere, nec ipsam nutrire, nec in summo bono quietare studet; cum tamen leuius hoc delectabilius, & suauius sine comparatione valeat impetrari: Vbique enim se offert homini Deus, nec aliud ab eo, quam filij mortem requirit; homo autem carnalia desiderat: nam carnalibus se subdit, & carnis beneplacita innititur adimplere; Deo autem suo se subdere, cum omni exercitatione beneficiorum collatione, & interna inspiratione contemnit; & in proprio bono non vult facere voluntatem Dei. Certè (si anima non esset peior omni animali) Deum cui similis est, deberet super omnia diligere, & de cæteris non curare. Si ergo ò anima carnem diligis, nullam carnem ames nisi Iesu Christi: Hæc pro te, & pro totius humani generis salute, super aram Crucis fuit oblata. Eius ergo passionem in corde rumines tota die, ac nocte. Hæc autem passionis Christi continua meditatio mentem eleuabit; & quid agendum, quid meditandum, quidve sentiendum sit, indicabit: Te deindè ad ardua inflammabit, te vilificare, & affligi faciet affectare; te tam in sermone, quàm in cogitatione & opere regulabit. O passio desiderabilis, ò mors amabilis. Quid mirabilius, quā quod mors viuificet, & vulnera sanet? Sanguis eius album facit, & mundat; nimius dolor nimiū amorem adducit. Aperitio lateris cor cordi coniungit. Sed adhuc mirari ne cesses: quia Sol obscura-

Psal. 72. August.

cæratus plus solito illuminat; ignis extinctus inflammat; Passio ignominiosa glorificat. Sed & hoc mirabile est, quod Christus in cruce sitiens inebriat, nudus existens virtutum ornamentis nos ornat. Sed & eius manus ligno clauatæ nos soluunt: Pedes cōfossi nos currere faciunt: emittens spiritum vitam inspirat; In ligno decedens, ad cœlestia vocat. O passio admirabilis, & amabilis: quæ sui meditatorem alienat, & non solum Angelicum reddit, sed diuinum: Nam per meditationem commorans in Christi tormentis, se ipsum non videt, sed in se Deum intuetur: Conspicit etiam dominum suum passum; & dum secum vult crucem baiulare, ipse in corde portat, cœlum, terramque pugillo tenentem, & pro ipso leuissimè sustinet omne onus. Vult secum coronari; & spe gloriæ coronatur. Vult secum in ligno sine vestimentis frigere; & nimio amoris ardore succenditur. Vult secum acetum gustare, & vino inenarrabilis dulcedinis potatur. Vult secum in cruce existens sibi illudi, & ipse ab Angelis honoratur, & à beata Virgine in filium adoptatur: Cum Christo volens tristari, lætatur; secum volens affligi cōsolatur: Cum patiente vult pati; & nimium iucundatur. Cum Christo vult in cruce pendere, & eum dulcissime Christus amplexatur: Secum vult faciem mortis pallore perfusam inclinare, & eius caput Christus eleuans suauissime osculatur. O mors amabilis, ò mors delectabilis; ô cur loco crucis illius non fui? vt Christo manibus, & pedibus fuissem conclauatus? Certe dixissem ipsi Ioseph ab Arimathia, nō auferas ipsum à me, sed me cum ipso sepelias in sepulchro: non enim volo ab ipso amplius separari. Sed si hoc non possum facere corpore, saltem hoc volo mente: Bonum est enim secum esse; & in ipso volo tria tabernacula facere, vnum in manibus, vnum in pedibus, & vnum in latere. Ibi volo quiescere, & dormire, orare, & omnia facere, pertractareque mea negotia. Ibi loquar ad cor eius, & ab ipso, quod voluero, impetrabo; sicque faciens dulcissimæ eius Matris sequar vestigia; cuius animam passio filij pertransiuit. Secure de cętero ipsam alloquar vulneratus. O amantissima vulnera Dei mei Iesu Christi. O beata lācea, ò quàm beati claui, qui aperitionē huiusmodi facere meruerunt. O si fuissem loco lanceæ, exire de Christi latere amplius noluissem: Dixissem enim. Hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo, quoniam elegi eam. O filij hominum stulti, & tardi corde, cur tardatis intrare per apertas vulnerū portas ad possidendū Dei filiū, summum bonum, candorē lucis æternæ, & splendorem diuinæ Maiestatis? O anima ad imaginē Dei facta, quomodo te potes amplius cōtinere? Ecce sponsus tuus dulcissimus, pro te vulneratus, jam factus gloriosus, te cupit amplecti, & tibi dulcissima oscula elargiori, & ad ipsum negligis festinare? Nam præ nimio amore sibi aperuit latus, vt tibi tribuat cor suum: Sibi etiam voluit pedes, & manus vulnerari, vt cum ad ipsum perueneris, sic tuæ manus intrent per suas, ac pedes tui in suos, vt sibi inseparabiliter coniungaris: sic enim ei vinctus, admiraberis super tuam, & aliorum habitum cæcitatem: Gaudebis nihilominus super tantam dulcedinem, quam tu senties; inflammaberis etiam in tantum cor tuum, vt quasi materialiter coneris habitare in vulneribus Christi. Inebriaberis enim nimia dulcedine, & feruore, & vix ad aliud poteris inclinare. O domine, vulnera corda nostra saxea: Vulnera mentes congelatas; Inflamma adamantina pectora, vt præ amore liquescant. Nam tu vita nostra es, & in omni labore requies. Tu gaudium nostrū, tu lumen, tu pax, tu firma spes. O domine Iesu, qui sic nos amasti, vt non tibi parceres: Inebria ergo domine Iesu cor nostrum felle, absinthio, & myrrha, vt solum tua vulnera sentiamus. Transfigant cordis intima tua conuitia, flagella, & vulnera: nec sit aliquid in nobis, quod non perfundatur passionis dolore. Iugiter meditetur cor nostrum, quæ pro nobis passus es: O domine amabilis, & dulcissime Iesu; scilicet, peregrinationem, fugam, famem, & sitim, calores, frigus, tentationes, horrores, persecutiones, obseruationes, vincula, flagella, illusiones, & dolores. O stupenda dignatio, ò laudanda promissio, ò prædicanda passio. Conspuitur gloria, condemnatur iustitia, Iudex iudicatur, offensus criminatur, innocens condemnatur, Deus blasphematur, Christus conculcatur, vita occiditur, Sol obscuratur, Luna denigratur, sydera disperguntur; & hæc omnia tolerat patienter vt agnus. A vilissimis maximus, à multissimis sapientissimus, ab impijs summè pius. A sanie fœtidissima splendor æternus. Et hoc verè incogitabile est, quod amor te sibi mortem inferentes, liberet: Hæc sunt ò domine Iesu, hæc quippè, quæ nobis contulisti in exemplum, in remedium, in pretium, in gaudium, vt sauciati amore in odorem taliū curramus vnguentorum, & pascatur affectus noster dilectione tua, quæ omnē supereminet creaturā.

[Margin: Hic totus in Crucifixum absorptus, hominēque prorsus exutus videtur esse Autor.]

[Margin: Luc. 2.]

[Margin: Psal. 131.]

Verba animæ clamantis contra duritiam suam, quia non sentit passionem dilecti Iesu domini sui, & quomodo pro zelo amoris se hortatur ad pœnas, vt possideat crucifixi Iesu vulnera. Cap. II.

Eia nunc expergiscere anima mea, induere fortitudine; exalta vocem tuā; audiat cœlum, repleatur terra clamoribus tuis; omnibus pateant occulta tua; introeat in aurib. Dei Sabaoth lamentum tuum, vt fiat in te aliqua salutis spes: Nā peccati cōfessio via salutis ē. Educāt oculi mei fontē lachrimarū, nec de cętero detur requies spiritui meo; veniāt gemitus, audiantur

placare, scio, quid faciam; contra me ipsum armabo me, & ero contra me ipsum crudelior, & sæuissimus iudex, & vindex. Afficiam me vndique pœnalitatibus, & angustijs, & me tanquam lutum fœtidissimum conculcabo. In mea conculcatione, & derisione, siue à me, siue ab alijs illata, lætabor, & exultabo. Hoc sit mihi thesaurus delectabilis, & super amabilis, scilicet, super me pęnas, & opprobria congregare, & intimo corde diligere, qui mihi in hoc facto adiuuent, omnem consolationem præsentis vitæ horrebo. Credo firmiter, quod si sic fecero, vniuersa quamuis à me offensa, ad mei potius compatiendũ, quam ad iudicandum inclinabo. Aperietur super indignum & misertimum pietatis thesaurus, & à sua gloria illustrabor. Exuar vestimentis viduitatis, & clara veste fulgebo; propter nimiam clementiam Domini, & Dei mei ornabor monilibus, & in eius sponsam assumar. Intrabo secum in cubili eius, resoluar in ipsum, & præ nimio amore Fiam vnus spiritus cum eo. O mira, & inenarrabilis mutatio dexteræ tuæ, domine Deus meus. Ad quid retardor implere quæ dixi? quomodo capiunt somnum oculi mei, aut quietem corpus meum, donec perueniam ad diu desideratum dominum sponsum meum? Currant ergo vndique flagella, & opprobria, & me nequissimum introducant ad meum Iesum. Solus honor diuinus, & mea abiectio requiratur à me. Scio enim quid faciam, Dei mei intrabo vulnera, & in eius dolores, & opprobria transformabor quantum potero. Eius passione opprobrijssima induar, tanquam vestimentum regale, & nihil requiram nisi quæ sunt conformia huic passioni; cętera vero abijciam quasi stercus. Quis autem creaturarum post me amplius audeat clamitare, si fuero hac veste indutus? Tam Christi passio pro me, si necesse fuerit contra omnia militabit. Non erit, qui contra me nutrire audeat; si Christi stigmatibus fuero consignatus. Vbique, & semper habitabo in illis, vt quasi in castro securus sim ab omni incursu maligno. Ornabo ergo genas meas Christi cruore, & ero amabilis Deo, & mũdo, & laudabilis. Beatorum consortio, clamabunt, & dicent. Quis est iste formosus in stola sua? quis est hic, qui gloriose incedit laureatus sanguine Crucifixi? O beata vulnera, ò locus deliciarum. De ipso enim lateris medio fons omnis dulcoris, & suauitatis emanat. Ibi inebriatur homo dulcedine indicibili, & mira amœnitate alienatur à se, & super excellenti deuotione soporatur in Christo, & ibi inter amplexus requiescit Dilecti.

Isaia 63.

Verba inebriatę mentis, & pre amore de se dolentis, propter quod in sponsi amplexibus copulata, & sit capere non valens, vt magis, magisq; ignescat, ad sponsum, quem tenet, dirigit orationem. Cap. III.

Cant. 5

ANima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. O mira & inextimabilis virtus amoris; Deum inclinat ad terram, & mentem eleuat ad patriam, & animam simul conglutinat ad gloriam. Deum facit hominem, & hominem facit Deum. Temporale facit æternum, immortalem occidit, & mortalem immortalem facit; Imum excelsum facit, inimicum facit amicum, seruum facit filium, abhominabilẽ gloriosum. Frigida facit ignea, obscura facit clara, & dura facit liquida: nam anima mea liquefacta est. O verbum amabile, ò verbum nimium delectabile. Ego vilissimus & nequissimus seruus tuus, ò domine Deus meus, qui non sum dignus etiam aliqua tua creatura nominari, nec esse: quia nimis nefandissimus sum: quomodo sum tibi tanto vinculo charitatis colligatus, vt ad verbum tuum fuerim amore liquefactus? O ardor amoris, qui intima mentis in Deum effundis; nam adamantina erat anima mea, & intima eius nimis solidata, nunc amore liquescit, nunc extra se exijt, & in Deum totaliter diffundit; proprium locum reliquit, & in Deum recurrit; absorbetur à Deo, & obliuiscitur sui. O amor quid retribuã tibi, quod me fecisti diuinum? Viuo ego iam non ego viuit verè in me Christus. Inenarrabilis est, ò amor virtus tua. O amor qui lutum transfiguras in Deum; Quid ergo te potentius? quid dulcius? quidve iucundius? quid nobilius? Obsecro, ò amor, qui terrena ponis in cœlis, deficio tui memor. O amor, qui nos facis languidos, & sponsi nostri amplexibus sustentari; O desiderabilis amor, qui summis delicijs reples egenos: O anima mea si liquefacta es ad flatum eius, quomodo nõ es absorpta cum intras per vulnera eius, & peruenis ad cor ipsius? Si liquefacta es ad verbum eius, quomodo sustines amplexum eius? Aut certè, si liquefacta es ad loquelam eius, quomodo præ amore viuis, & non deficis cum vesceris carne, & sanguine illius? Sed ò mira res, quàm mira dulcedo, & stupenda iucunditas, vt quam non meremur nominare, possumus masticare. Nunc vereor esse ancilla, & facta sum carissima in delicijs. Quid est hoc? nescio, capere nescio, sed obstupesco. Iucundor delectatione, inebrior exultatione. Sed quid meruit quid feci? vt mihi tanta beneficia exhiberes? Te persecutus sum, & in te collocatus sum; Tuam faciem conspui, & tu mihi oscula tribuisti; Te vulneraui gladio, & tu me vulnerasti amore: Te repleui dolore, & tu me replesti gaudio, & exultatione, ò mira mutatio dexteræ excelsi. Non ergo mirum, si ad verbum tuum liquefit cor meum, immo totus de cœtero accen-

Galat. 2.

accendar, & totaliter liquefiam, vt in te totaliter semper effusus, nihil præter te audiam, aut videã; vel in aliud cogitata, vel dicta, vel facta transeãt vllo modo; Immo mirum videtur, quomodo nõ simus sic intenti ad te, quod omnia ignoremus præter te. Si te habemus, quid amplius volumus? In te quiescat mens nostra, vt a te nec modicum separemur. Stultissimum est, iucundissimum locum exire. Quomodo audemus nisi dulcissimum sponsum aspicere, ne subtrahatur a nobis? Quid quæso, mouit nos aliud intueri? nonne cætera sunt stercora? Et hoc summum, & magnum bonum? quomodo non omnia fœtent à præsentia tanti boni? O stultitia, & vanitas hominum impiorum. Redite præuaricatores ad cor. In vobis est Regnum Dei, & pro sanie fœtidissima insanitis. In vobis certe est Deus vester. Conuertimini ad Deum, confirmamini in ipso; hoc contenti sitis, & hæc sit portio vestra: nam mihi adhærere Deo, modò, bonum est, & ponere in domino Iesu crucifixo spem meam, singulare gaudium: Ipsi enim aperiam cor meum; & omnis æstus cordis mei reserabo. Non habebit affectus meus requiem, donec introducam ipsum in me ipso, cui inter amplexus, & exultationes mutui amoris gemebundo ardore charitatis clamabo, & dicam. Transfige domine Iesu Christe dulcissime medullas animæ meæ saluberrimo vulnere amoris tui. Vulnera viscera animæ meæ vera fraterna, & Apostolica charitate, vt verè langueat, ardeat, & liquefiat anima mea solo semper amore, & desiderio tui. Concupiscat, & deficiat anima mea in atria tua, cupiat dissolui, & esse tecum. Da, vt anima mea, te solum semper esuriat, panem vitæ cœlestis, qui de cœlo descendisti, panem Angelorum refectionem animarum Sanctarum; panem nostrum quotidianum, & super substantialem, habentem omnem dulcedinem, & omnem saporem, & omne delectamentum suauitatis, & in quem desiderant Angeli prospicere. Te semper esuriat cor meum, & comedat, & dulcedine tui amoris repleantur viscera animæ meæ. Te semper sitiant fontem vitæ, fontem aquæ viuæ, fontem scientiæ, & sapientiæ, fontem æterni luminis, torrentem voluptatis, & vbertatis domus Dei. Te cor meum semper ambiat, te quærat, te inueniat, ad te tendat, ad te perueniat, te meditetur, & de te loquatur, et omnia operetur ad laudem, et gloriam dulcissimi, et gloriosissimi nominis tui; vt mihi sit cibus meus, refectio mea, et sustentatio mea. In quo firma sit semper mens mea cum humilitate, et discretione, cum dilectione, et delectatione, cum facilitate, et affectu, cum patientia, et pace, cum profectu, et perseuerantia vsque in finem; vt tu mihi sis semper solus tota spes mea, fiducia mea, diuitiæ meę, delicię meę, delectatio mea, gaudium meum, iucunditas mea, requies mea, tranquillitas mea, pax mea, odor meus, suauitas mea, dulcedo mea, cibus meus, refectio mea, amor meus, meditatio mea, sustentatio mea, expectatio mea, refugium meum, auxilium meum, consilium meum, patientia mea, sapientia mea, professio mea, thesaurus meus, hęreditas mea; In quo solo, firma fixa, et radicata immobiliter sit semper spes mea, et amor meus, et cor meum. Amen.

Isaiæ 46. — psal. 72. — psal. 83. — 1. pet. 1.

Dulcis consideratio ineffabilis dignationis Dei circa domini Iesu passionem, quam ardens anima considerans mirabili charitatis fragrantia, dirigit ad dilectum orationem, vt communicet passionis perpessas in ipsa: Necnon, & beatę Virginis allocutio iuxta crucem lachrimanti. Cap. IIII.

O Domine mi Iesu Christe, ò vere dulcis amator, ò amantissime mi sponse fac lutũ ex sputo, & lini oculos meos, vt qui cæcus sum, valeam videre vulnera tua. Introduc me domine, quamuis indignum famulum tuum in Gazophilatium veri templi, vt intueri valeam, quid, quantumque in cruce pro nobis patri obtuleris. Fortasse anima mea quamuis à te vero sponso multis iniquitatibus viduata offerret ibi duo minuta. Recipe me domine, quamuis prodigum filium ad comedendum vitulum saginatum, assatum in cruce. O vere Magister bone, doce me thesauros sapientiæ beatissimæ mortis tuæ. Iterum, atque iterum domine aperire digneris latus tuum mihi nequissimo famulo tuo, vt oculi, qui depredati sunt animam meam, in tuo latere videant gloriam tuam. O bone, ò pie, ò dulcis Iesu nimis saxeum est cor meum, nisi molliatur sanguine tuo; nimis distractum est cor meum, nisi colligatur in latere tuo. O bone Pastor ego sum illa ouis, quæ perijt, & errauit, pro qua in cruce posuisti animam tuam; Ecce ego, agnosce eam, & introduc eam in caulas vulnerum tuorum, & tua passione custodi diligenter: nam sine tua morte morior, sine tuis vulneribus vulneror, sine tuis conuitijs, conuitior, virga non ęquitatis, sed iniquitatis flagellor: Et quia nesciui in tua passione beatissima commorari, sum quasi ad nihilum redactus; quia ignominiam crucis dimisi: Ecce totus sum ignominiosus effectus: quia stultitiam crucis dimisi stultissimus factus sum: quia infirmitatem passionis dimisi infirmus factus sum: quia à doloribus aculeorum tuorum recessi, spinis concupiscentiarum confixus sum. Quid dicam? nisi vt aperiatur cor meum doloribus tuis, quod apertum fuit nefandissimis vitiis. Nisi enim sciat latitare in vulneribus tuis à latronibus plagis impositis spoliatur. Nam contra superbiam, & alia vitia fœtidissima ē medicina passio tua domine Iesu. Nã cõtra superbiã ẽ eius humilitas, cõtra vanagloriã eius vilitas, cõtra auaritiã, eius nimia largitas: ipsa est,

Luc. 15.

est, quæ aures sepit, ne audiant vana vel praua; Oculos claudit, ne aspiciant nociua, vel mortifera. Os obstruitur ne in gustu, vel ligua offendat. Nares obturat, ne cor odoriferis delectetur. Manus ligno affligit, ne extendantur ad tactus, vel opera vitiosa. Pedes conclauat Cruci, ne inutiliter discurrant. Ipsa fouet mutuam dilectionem, eleuat ad supernam contemplationem. Hanc ergo Domine acerbissimam, & ignominiosissimã passionem, da mihi in sponsam vinculo indissolubilis charitatis. Super omnes consolationes, & delitias adamaui eam; & tamen alia superinducta repudiaui eam: Nunc venio, & requiro eam; nec mecum Domine agas iustitiæ rigorem, sed tuę clementię dispensationem. Hanc ergo da mihi Domine, quia ego hanc amaui, hãc dilexi, hãc totis visceribus concupiui. Ipsa sola mihi sufficiet, & sola medullitus reficit. Ipsa in hac vita est vita mea, consolatio mea, deliciæ meæ; Ipsa est lex, & sapientia mea; Ipsa me reducit, adducit, & conducit. Sine ipsa deuio, sine ipsa à portu salutis declino. O bone, ò pie, ò dulcis Iesu Christe, nihil aliud à te peto in via ista, nisi vt sim semper tecum perfectè crucifixus in Cruce. Certè dulcissime Iesu nolo viuere, nisi moriar tecum. Aut ergo da mihi mortem corporalem, aut in corde meo mihi imprime mortem tuã. Heu mihi, quia natus sum, nisi Dominum meũ amplectar in cruce, & requiescam in vulneribus eius. Hanc tuam Beatissimam passionem volo, hanc peto, hanc totis visceribus concupisco, & omnibus medullis. Pro ipsa abrenuntio omnia, me ipsum relinquo: iam sanguis tuus inebriat me, & dolores tui occidunt cor meum. Domine pro me fecisti cœlũ, terram, Solem, Lunam, & Stellas, ignem, aerem, & aquam, aues, pisces, bestias & reptilia, arbores, flores, herbas, & olera, aurum, argentum & vniuersa metalla, colores diuersos, & lapides prę ciosos: Sed quis hæc quęsiuit de manibus tuis? Sine petitione, sine instantia, hæc nobis dedisti. Et totá die affligo animam meam, petendo ignominiosam mortem tuam & vix aliquam guttulã valeo impetrare. Scias mi Domine, quia omnia mihi vilescunt: Pro ipsa omnia tibi restituo, & da mihi vulnera tua. Hæc super cœlum ambit cor meum; super fidem mihi refulgent; super Solem illuminant intellectum meum; super ignẽ accendunt affectum meum; super aerem fęcundant sermonem meum; super aquam emolliunt animum meum, super terram stabiliunt affectum rectum. Hæc auibus & piscibus vtiliora fructibus suauiora, arboribus, oleribus, & floribus amœniora: auro, argẽto, & lapidibus pręciosis pręciosiora. Imò certè, hæc in comparatione tuæ Beatissimæ passionis nihil, & vanitas sunt. Hanc volo Domine, hanc volo, hanc tribue mihi vxorem. Non peto pulchritudinem cœli, sed ignominiam tui; Non mundi diuitias, sed tuas angustias. Cito mihi Domine tribue eam. Iam amplius nolo, nec possum differre: Consentiat in me, quia consentio in eam; & erit charitas cõsumata: Intret cor meũ vulnera tua, & ipsa intrent in intima mea, & erit matrimonium consumatum. Sed quis ego sum Domine, vt à te sponsam audeam petere, quam solum tuis intimis amicis coniungis? Sed quamuis nihil, & vanitas & detestabilis sanies sim, præsumo tamen semper de tua clementia immensa: Et licèt non habeam puritatem & sanctitatem Matris tuæ mundissimæ, vt secum digne compatiar: Latronis tamen prauitatem habeo, vt tecum ad latus crucifigi debeam: Magis Domine in hac vita desidero cum latrone tecũ in cruce ascendere, quàm cum Petro, Iacobo, & Ioanne in montem Transfigurationis ascẽdere. Magis ad præsens mihi placet videre te oculo mentis laniatum, consputum, quàm transfiguratum. Et si non sum tanquam velum nobilissimum in templo, vt in morte tua scindar, sum tamen fętidissimum monumentum, vt ad aperitionem tui lateris, aperiri debeam. Quid in me quæris Domine? Si in morte tua petræ scissæ sunt, ego sum durior omni petra: si enim terra mota est, & ego terrenissimus sum: Quid ergo iniquitatis in me deest, vt non indigeam tua morte? Et si cœlestis non sum, vt tibi compatiendo nequeam cum Sole obscurari; tamen infernalis conuersationis sũ, vt à te debeam in hoc triduo mortis tuæ visitari. Non ergo te retrahat iniquitas mea Domine, quia mihi hanc nobilissimam sponsam solã ignominiosam mortẽ tuam inseparabiliter mihi eius desiderio æstuanti coniungas: Ipsa enim est pulcherrima mulierum omnium, idest excellentissima omnium gratiarum. In ipsa fuit summus electus Dei; summa Dei dignatio, summa ad nos Dei diffusio: In ipsa summa Dei prudentia, & sapientia percussit superbum: Summa Dei potentia animas traxit de inferno ad cęlum. Et summa Clementia placauit hominem Deo: Cuius violotum colorem amplectuntur Confessores; Cuius roseum ruborem amplectuntur Martyres in charitate feruentes: quia ibi fuit summa humilitas innocentissima, & excellentissima charitas. Cuius purpureum colorem admirantur Angeli; Ad eius flagrantissimum odorem, suscitãtur mortui. Ad eius suauissimum tactum roborantur infirmi. Ad eius dulcissimum gustum reficiuntur, & consumantur perfecti. Talis est ò filij, & filiæ Hierusalem, sponsa mea, amica mea, & omne desideriũ animæ meæ. Ipsa inimicum meum diabolum superat; me à mundo immundo alleuiat, & meam carnem castigat. Mihi ergo gloriari absit nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. (Gal 6.) Magna mihi gloriatio Domine, quod pro me cęlum sydera, & alias creaturas fecisti: sed multo sine comparatione mihi maior gloriatio, quod pro me formã serui accipiens factus es similis mei. Magna mihi glo-

gloriatio, quod tot beneficijs me gubernas, & nutris; sed sine comparatione maior mihi gloriatio quod pro me esuristi, & sitisti; & fatigatus super fontem sitiens sedisti; & multa pro me incommoda sustinuisti, & passus fuisti. Magna mihi gloriatio, quod me cũctis animantibus præposuisti; sed sine vlla cõparatione maior mihi gloriatio, quod pro me te Dominum vniuersę creaturę vni puellæ virgini, & fabro subdidisti. Maxima mihi gloriatio, quod si amicus tuus fuero, me honoraturus es in cœlo tuo; sed sine comparatione maior mihi gloriatio, quod pro me pessimo inimico tuo conuitiatus, conspu̇tus, & multipliciter es illusus immundo cœno. Magna mihi gloriatio, quod si iustus fuero, me ditaturus es in Regno tuo; sed multo mihi maior gloriatio, quod pro me peccatore in extrema paupertate pependisti in crucis ligno. Quia quantum ad gustum, cum sitires, acetum habuisti & fel; quantum ad operimentum, nudum corpus habuisti: quantum ad recubitum, non habuisti vbi caput tuum reclinares; Immo corona spinea fuit puluinar tuum: Pro me, inquam, tui contemptore, & pleno omni abhominabili sanie, plenus inenarrabilibus angustijs, & doloribus, atque morte turpissima condemnatus es in monte Caluariæ, atque cum latronibus es crucifixus, & cum impijs deputatus fuisti. Mihi ergo absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi: In quo enim debeo gloriari, nisi in summo Dei mei honore, in summa erga me dilectione, quæ plenissimè reperiuntur in cruce? Si enim preciosa est, inquit Propheta in conspectu Domini mors Sanctorum eius, qui patiuntur, & moriuntur pro Christo, quanto magis debet esse preciosa in cõspectu nostro mors Domini nostri Iesu Christi? Sed heu, heu Christum iterum clamantem, & dicentem, longe fecisti notos meos à me, posuerunt me abhominationem sibi. Nolite charissimi Fratres, nolite fugere, nolite Christum crucifixum in medio latronum relinquere. Redite, & eamus, & moriamur cum illo. Eamus & cum Ioanne sociemus Dominam nostram, & stemus iuxta Crucem cum illa. Compatiamur ei: nam in amaritudine posita est. Alloquamur ei, si fortè audiat nos. Humillima est & forte quod non potest dolor, faciet humilitas: quanquam intra dolores, & clamores occupata sit, Dicamus, inquam, nec taceamus, dicamus planè ipsi Mariæ. Vnus loquatur pro omnibus, & omnes pro singulo, dicamus ei. O dulcissima Mater nostra vbi stas. Nunquid iuxta crucẽ? Immo certè, in cruce es. Sed hoc differt: quia filius in corpore, tu autem in corde crucifigeris; necnon & vulnera per eius corpus dispersa in tuo corde sunt vnita. Ibi Domina lanceatum est cor tuum, ibi clauatum, ibi coronatum spinis, ibi illusum, exprobratum contumelijs plenum; demum aceto, & felle potatum. O Domina gloriosa cur venisti imolari pro nobis? nunquid non sufficiebat nobis passio Filij tui, nisi crucifigeretur & Mater? O cor amoris, cur versum est in globum doloris? Aspicio Domina mea cor tuum, & iam non cor, sed myrrham & absinthium, & fel video: Quæro m[illegible]m Dei, & inuenio sputa, flagella & vulnera; quia tota est versa in ista. O Maria, amaritudine plena, quid fecisti? Cur fecisti vas sanctitatis, vas pœnalitatis? O Domina mea quare modo non es solitaria in Camera tua, quia ad Caluariæ locum venisti? Non est tua consuetudo Domina mea ad talia spectacula properare: Cur nõ tenuit te pauor muliebris? Cur non tenuit te horror facinoris? Cur non te tenuit turpitudo loci & clamoris vehementia? Hæc non considerasti Domina dulcissima, quia cor tuum eleuatum erat à te; Prę dolore non erat in te; sed in afflictione filij in vulneribus vnici in morte Dilecti: Non considerauit cor tuum vulgus, sed vulnus; non præssurã; sed fixuram, non horrorem, sed liuorem. Reuertere Domina, reuertere ad locum pristinum, ne cum Pastore percusso, te Matrem, & Dominam amittamus. Cur vna hora priuabor vtroque regimine? Sed vt puto ista audire non potes: quia amaritudine plena es. O mira res, totus Christus crucifixus est in intimis visceribus cordis tui. Sed ò vulnerata Domina vulnera cor meũ, & in meo corde renoua passionem: Cor tuum vulneratum coniunge cordi meo, vt tecum Filij tui passione vulneter. O Domina mea, ò mater pijssima, si mihi non vis dare Filium tuum vulneratum, saltẽ, quæso, mihi tribue filij vulnera, quæ in te sentio, illusiones, & contumelias. Quæ enim Mater, si posset, nõ auferret libenter à se, & à suo filio passiones, & in suo poneret seruo? O quam Beatus essem, si possem saltem vobis vulneribus sociari. Nam hodie, quid maius ò Domina, quam habere cor vnitum cordi tuo aperto, & Filio tuo perforato? nonne cor tuum plenum est gratia? Et si apertum est, quomodo non discurrit gratia illa in cor sibi vnitum? Et si Filius tuus gloria est Beatorum, quomodo si est perforatus non emanat illius dulcedo gloriæ in cor sibi coniunctum? O Domina præclarissima, & mater pijssima, quarẽ mihi, quod peto non tribuis? Si te offendi, pro iustitia cor meum vulnera. Si tibi seruiui, nũc pro mercede peto vulnera. Vbi est Domina, vbi est, inmensa pietas, & charitas tua? quare mihi facta es crudelis, quæ semper fuisti benignissima? non peto à te Domina mea charissima Solem, neque sydera, sed vulnera. Quid est hoc, quod sic de istis vulneribus es auara? Aut alme Domina auferas vitam corporalem, aut cor meum vulnera. Verecundum, & opprobriosum est mihi videre Dominum meum Iesum Christum vulneratum, & te Dominam meam Matrem suam vulneratam, & me vilissimum seruum suum pertransire illæsum. Certè scio, quid faciam. Hic tibi sine intermis-

tnissione cum clamore & lachrymis, tuis pedibus prouolutus postulare non desinam, & tibi ero nimium importunus: Aut hoc mihi tribues, aut si percusseris, non recedam; sed tantum stabo, & tua vulnera sustinebo, donec ero vbique vulneratus. Neque enim aliud, nisi vulnera à te peto. Si autem sine percussione blandiri volueris, ipsæ blanditiæ cor meum vulnerabunt tuo amore. Si autem nec quicquam feceris; tamen cor meum vulnerabitur tristitia, & sic à te sine vulnere non recedam.

Dulcissima proclamatio æstuantis animæ, quæ cum nimis sit amore perfusa, sentiensq; se sibi contrariam miro desiderio contra se profert lamentationem.

Cap. V.

QVis dabit animæ meæ virtutem, & oculis meis lumen veritatis, ac linguæ infanti facundiam ad enarrandum magnalia diuinæ charitatis; Quanquam omnis laus, omnis impar sit laudantis affectus, tua digne promere præconia. O cęlestis, & excelsus amor: quis enim gloriabitur, sine defectu ad plenum magnitudinē tuę dilectionis, & suæ profunditatem miseriæ referare, cum vtriusque materia mortalibus sit inscrutabilis? Certè Domine Iesu abissus abissum inuocat; non tamen, donec huic carni fragili spiritus copulatus fuerit, cor ancillæ tuæ, quod tu dulcis amor replesti desiderio ignito, tuæ laudis tacebit gloriam, & suæ miseriæ ignominiam. Quare piè, de cætero, Domine laxabo habenas amori, vt quid de te, quid ve de se sentiat, manifestet. Redibo totus ad me, & animam meam ornabo moribus, vt dominium meum introducam in me, & doceat me laudare se, & ibi secum de cætero requiescam. Ibi loquar ad cor eius, & æstus meos, cogitationesque pandam. Cantabo illi Cantica amoris, & lætitiæ, & melodicens ei piè, alliciam eū, vt faciat mansionem in me. Dicam ergo, scio mi Domine, scio, quod plusquam ego, me diligis; De me ergo nō curabo, sed solum tuis inhærebo delicijs. Non enim possum intendere tibi, & mihi, & ideò tu Domine pijssime intende infirmitati meæ, vt ipsam subleues, & ego intendam tuæ bonitati, vt in ipsa delecter. Et quamuis tecum lucrer nimis, & tu mecū nihil; scio tamen, quod libentius mecum habitas, & me conseruas; & promoues, quā ego tecū tua perfruar bonitate. Vnde hoc? Certe vt video me odi, & tu me diligis: Si autem vellē discutere ò Domine Deus meus, per omnia tuæ dilectionis signa deficerem: quia nec bona naturæ, nec bona fortunæ, nec bona gratiæ, nec bona gloriæ (si hominum & Angelorū linguis loquerer) exprimere valerem. Et ideo ijs tacitis in tuum Filium respirabo aliquantulum Pater æternæ. Quanta fuit erga hominem tua dilectio, Deus meus, qui eum tantū dilexisti, vt velles hominem esse Deum, & Deum hominem appellari? Quid enim amplius ei facere potuisti, quàm quod eum tibi inseparabiliter vnisti? Quid dicā? De sexu fragili ipsum nasci voluisti, & Filiū Virginis nominari. Multum quippè domine exaltasti genus humanum secundum vtrunque sexū; qui tibi ęqualem filium voluisti hominem esse & filium mulieris. Non hoc dilectionis signum erga Angelos ostendere voluisti. Mirum est certè, quod præ amore tui corda filiorum hominū non scinduntur. Quid aliud Deus habuit facere, quā eum peccabamus nos in profundū inferni proijcere, & aliam creaturam nobiliorem in instanti creare. Quanta fuit ista Dei dilectio, quod post lapsum dignatus est nos quęrere, tam benigne, & post nostram offensam, nos amplius, quā prius exaltare. Nūquid exaltationem meruit culpa nostra? Certe non: sed ne amplius fugeremus humanam naturam tibi vniri voluisti. Mira videtur tui dilectio Deus meus, amor meus, gaudium meū, & exultatio cordis mei; qui te odientes diligis, & exaltas. Si ergo nos, qui sumus nihil, tantum diligis qui es summus; quomodo nos miseri te non diligimus qui es summum bonum, & omne bonum, gaudium Angelorum, & refectio animarū Sanctarum? O excellens charitas, ò amor morte fortior, quanto nos dilexisti affectu? O cor meditantis, quomodo in tam excellenti dilectionis affectu non deficis prę amore? Quomodo tacet lingua, & oculi non emanant fontem lachrymarū? quare omnia ossa pręardore non clamant? Domine quis similis tui? quid aliud in hoc voluit Deus, nisi nos suo inebriare amore? Quanta est ergo Creatoris nostri dignatio, quod tantum desiderat nos per dilectionis vinculum colligari? quomodo potest cor hominis aliud cogitare? Vt ergo nos sic exaltares, voluisti domine Iesu paruus nasci; vt nos bestiales per peccatum cęlestes faceres, voluisti inter bestias in pręsepio collocari? O mira diuinę bonitatis diffusio, ò detestabilis nostrorum excęcatio oculorum; O glacies, non cor, cur non liquescis ad hunc calorem? Heu mihi, nescio per quam viam Deus nos amplius requiret, ex quo per has nos non habet. Sed quid dicam? Christus, qui est receptaculum expulsorum, voluit fugere in Egyptum; Vnde hoc pro me faciens suum mihi manifestaret amorem, vt ad eum, scilicet, fugerem persequutus. O Deus meus, misericordia mea, lumen cordis mei, bene video, quod es meus totus, & me vis totaliter possidere. Taceo quippe amantissime domine vitę tuę processus, qui totus dilectione plenus est, & venio ad alapas, & sputa: Certe hoc dilectionis signum cor hominis nō sufficit cogitare. O Deus vitę meę, Deus cordis mei, & pars mea, quare à creatura tua, quā in momento delere poteras, sic vilia tolerasti? nempe tua nimia dilectio

hoc

hoc placite voluit sustinere. O cor plusquã lapideum, ò cor non cor, cur non accenderis ex amore? lapis calore Solis solutus in æs vertitur, & tu ad tanti calorem Solis immutabilis perseueras? Vnde ergo es lapideum non carneum. O cor nequissimum, ò cor immanissimum, ò cor infidelissimum; ò durissimum cor, cur sic te odis, cur sic te laceras, & consumis? cur sic te fortiter diligentem non diligis? ò crudelissime cor, cur plus quã vitam mortem amas? cur te quærentem non recipis? O lapides, ò creaturæ insensibiles flete vesaniam cordis mei. Certe domine, si odires me, ex quo Deus meus es, & solus refugium meum protector, & gubernator meus, diligere te deberem; quanto magis cum me diligis tantum, & tuis beneficijs sequeris fugientem? Nam tantum me diligis vt te pro me odire videans? Nõne tu Iudex hominum voluisti pro me iudicari? & mortẽ turpissimam, & grauissimã sustinere? O Deus meus, laus mea, & robur meum, quid mihi amplius facere voluisti? Aut mihi dicito, quid mihi amplius facere potuisti? Diligam te domine fortitudo mea, firmamentum meum, & iubilatio mea. Sonet vox tua in auribus meis; quoniam eloquium tuum dulce est, & facies decora. Quod si domine aspectus tuus solus inebriat, quanto magis passio tua gloriosa, ignominia grauissima, & acerba mors, quam sustinuisti pro me? Et quis hoc de manu tua requirebat? Cur tibi curæ fuit de tam vilissima creatura? Nam si me redimere volebas, aliter facere potuisti? sed sic facere voluisti, vt nos omnes tuo inflammares amore. O amor, & desiderium cordis; ò dulcedo, & suauitas mẽtis. ò ardor, & inflammatio pectoris; ò meridiana lux & claritas oculorum; ò aurium symphonia; ò hostia suauissima Deo patri: O melliflua gustatio sãguinis fluxus. O amantissima palpatio lateris; ò anima mea, vita mea, viscera corporis mei; ò medulla ossium, vegetatio carnium, sanctificatio organorum intellectus inspiratio, exultatio mea, deliciæ meæ, satietas mea, & amor meus, Deus meus. Cur non sum totus in tuum conuersus amorem? quare est aliquid in me, nisi amor? quid amore dulcius? quid securius? quid suauius? quid auidius capitur? quid iucundius possidetur? Cur non sum ab eo illaqueatus & captus? quare sagittis eius non est cor meum transfixum? Cur non clamo quotidie gemens; Vulnerasti cor meum Deus meus, vulnerasti cor meum. Vndique circundat me amor tuus, & nescio, quid sit amor; sed heu mihi cur insensibilis sic maneo? Cur vanitas, plus quàm veritas me allexit? Cur creaturæ iniquitas magis quã Creatoris benignitas me attraxit? Cur stercoris odium magis quàm Redẽptoris mei amorem singularem adamaui? O quãtum dilexisti hominem Deus meus. Non solum enim pro ipso in cruce pati voluisti; sed etiam ipsum apud inferos visitasti, & tecum ad superos

psal. 17. Cant. 2.

reduxisti. Nonne pro ipso Domine potuisti mittere aliquem Angelorum, nisi ipsos extraheres per te ipsum? Cur vbique vis hominem sociare? cur in omni loco vis cum homine habitare? quid habet in se, nisi vilia, homo iste? quare diligis sic intensè? Postquã resurrexisti, voluisti adhuc quadraginta diebus homini apparere? secumq; glorificatus vesci voluisti, & pacem ei donans, te palpabilem tribuisti; sed ò Domine nonne sufficiebat homini, quod pro ipso fueras crucifixus? An ignorabas, quod de tam excellenti dono passionis tuæ futuri eramus ingrati? & quod illi, quos speciales habueras, fuerant increduli? quomodo potuisti amplius nos intueri? O quam mirabilis est dilectio tua Domine Iesu; qui antequam ascẽderes in cœlum, dimisisti homini potestatem, vt te, qui velit, habeat in Altari; & tuo corpori taliter nos incorporare voluisti, & sanguine potare præcioso, vt sic tuo inebriati amore, tecum vnũ cor, & vnam animam haberemus inseparabiliter colligatam. Hoc est certe, quoduis, hoc est, quod desideras Deus meus. Hæc est mea redemptio dulcis Domine, quod & misericorditer concede. Amen.

Pia lamentatio sponsę conquęrentis de se, quod elongauerit à domino suo, illaqueata per corporis sensus dulcedinem, & pulchritudinem creaturarum; Veniam in fine humiliter supplicando. Cap. VI.

Anima quæ Deum diligit, quæ veri luminis illustratione clarescit, & quæ labentium rerum vanitatem in veritate cognoscit in solo Deo quietem habet. Nec aliud è sui animi æstum extinguere valet, quã ex prælibatione fontis vitæ, de quo Beati inebriantur inenarrabili dulcedine, quã norunt experti. Nec ad id pertingitur, nisi prius visibilibus renuncietur affectu: quia quæcunque alia, & cuncta, quæ sensibus videntur, imprudentibus laqueum animæ existunt. Ideo quotiens domine Iesu vitæ meæ decursum considero, fateor quia grauiter perhorresco. O domine Deus vitæ meæ, quot tẽpora effluxerunt, in quibus sine fructu vixi. Coram te, quomodo subsistam? quomodo ad te leuare potero faciem meam in illo magno, & terribili examine, quando enumerare iusseris omnes dies meos, quærens fructum in eis. O mi amantissime domine Deus meus, cur intermisi, te non versari omni tempore in corde meo, & te nõ cõplecti à me tota mente, ac in tua dulcedine delectari? Omnia interiora mea vbi tunc erant, quando tecum non erant, cum à te omnis creatura habeat, quicquid habet desiderabile & delectabile? Heu, heu domine, confiteor corde prostrato, quia decor creaturarum decepit oculum meum & nõ aduerti: quia omnibus creaturis speciosior tu es: quibus tantummodo vnam guttam tuæ inextimabilis pulchritudinis communicasti? quis

enim

enim ornauit cœlum syderibus, terram plãtis & floribus, aerem volucribus, aquam piscibus, homines diuersis coloribus in corpore, & in mente variis virtutibus? Nonne clementissime, & pulcherrime domine per te illa cœlestium agmina Angelorum variis donis sunt ornata? Nõne per te Seraphim ardet dilectione Cherubim cognitione, tuis donis iudicant Throni; De tuis muneribus dominantur Dominationes; Ex inclyti tua virtute præsunt Principatus; Ex tua potestate dæmones arcent potestates; Ex tua profunda potentia miracula faciunt virtutes; Ex tuo præcepto tibi obediunt Archangeli, magnis nunciando maiora; Angeli nunciando vero minoribus minora. Sed quid sunt hęc omnia? Certè tuæ pulchritudinis modica scintilla. O bone Iesu, fons vniuersæ pulchritudinis, ignosce mihi misero: quia tuam pulchritudinem tam sero cognoui: tam tarde amaui: propterea miserabiliter oberraui. Dulcedo quoque creaturarum decepit gustum meum, & non percepi, quod melle dulcior es: quid enim ò æterna charitas est dulcedo, & delectatio creaturæ, nisi quædam demonstratio dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te? Vnde dulcedo creaturarum ò amantissime Iesu, ad tuam æternam dulcedinem nos inuitat, sed ò dulcissime domine, modo agnosco quod omnis dulcedo tibi contraria, mihi fuit magna miseria. Et tu misericordissime domine, omnes iniquas delectationes meas amarissimis respergens amaritudinibus, docebas me per flagella: quod si vellem sine amaritudine delectari, non possem, nisi in te domine, quod minime intellexi, ideo peccaui. Decepit, Deus meus, odor creaturæ olfactum meum, & nesciui, quod odor tuus, ò domine Iesu, sit super omnia aromata. O pie Iesu, fons odoris & odor suauitatis, cuius fœcunda amœnitas, facit indesinenter currere post te, infatigabiliter laborare. Parce mihi, quod tam sero agnoui te, & tam tardè in odorem vnguentorum tuorum cucurri. Decepit etiam sonus falsus creaturarũ auditum meum, nec sensi quam dulcia faucibus electorum tuorum eloquia tua, quam suauia auribus amicorum tuorum consilia tua, quam leuia manibus Sanctorum tuorum mandata tua. O bone Iesu, sapientiæ initium, Auctor scientiæ, conscientiæ custos, gratiæ elargitor, electorum dux, certantium fortitudo, mœrentium consolator: peccatorum venia, Beatorũ merces, cœli ianua, & totius Beatæ Trinitatis thesaurorũ elargitor; fac me vel modo audire vocem tuam, sonet, precor te domine, vox tua in aurib. meis. Scis enim Deus meus, cum quanta amaritudine recogito, quod vox illa miserrima fefellit me cantantium, & dicentium. Venite fruamur bonis, quæ sunt super terram: Coronemus nos rosis antequam marcescant, & nos non prætereat flos temporis huius vino pretioso, & vnguentis nos impleamus: vbique relinquamus signa lætitiæ nostræ. Hanc vocem domine, audiui, nec intellexi: quoniam hæc omnia vana sunt. Quid enim domine hæc vana profuerunt amatoribus suis? Sed inter hæc omnia, tu amãtissime Deus semper mihi aderas, vocem tuam salutiferam audiui, inspirationem tuam sanctam sensi, nec consensi. O quoties mihi illud consilium plenum charitate inspirasti, Peccasti, quiesce, desine, erubesce; ad quem ego miser aliquando verba somnolenta respondi. Domine ecce me, sine paulum, statim a vanitate quiescam; & hoc modicum non habebat modum, vt paululum in longum ibat; vocem quidẽ audiebam tuæ occultæ inspirationis, sed vitam; non corrigebam, & sic ad inferos descendebam, sed cõplacuit tibi ò Rex meus, & auxiliator meus eripere me, ne in æternum separer à te. Quod vt tibi factori meo manifestius profitear infelicitatis meæ errorem, cum non sufficerent hæc omnia ad cumulum damnationis meæ. Heu domine mundana mollicies tactum meum nimis miserabiliter decepit, & ignorari ò bone Iesu, quã suauis esset amplexus tuus, quam honestus tactus, quam deliciosus conuictus. Nam te cum amauero mundus sum, cum tetigero castus sum, cũ accepero virgo sum. Tuus enim ò dulcissime Iesu amplexus non maculat, sed mundat: tuus enim attactus non inquinat, sed sanctificat. Quantũ habet anima mea domine suauitatis, quantum dulcedinis, quantum gaudii, & iucunditatis, quando læua tuæ æternæ sapientiæ meæ orationi, & dextera tuæ clementiæ & dulcedinis amplexatur affectum meum. Heu me quid vnquam tam dulce, tam suaue, & tam salutiferum experiri potest, quàm inter brachia tanti sponsi requiescere inter oscula tanti Regis tam feliciter obdormire. Hanc dulcedinẽ senserat anima deuota, quando optabat dicens. Osculetur me osculo oris sui. Nunquid has delicias non orat experta anima deuota quando orabat ardens, & iam penè deficiens prædilecti sui concupiscentia, dicebat in Canticis. Quis mihi det te fratrem meũ sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te solũ foras, & deosculer te &c. Quæ per cognitionem dulcia sunt, sed quanto magis per affectum. Vnde oro te domine, fac me gustare per affectum, quod percipio per intellectum. Et licet domine, vsque nunc errauerim quærens delectationem absque te, tamen totis visceribus concupisco redire ad te. Ne me, oro, repellas, sed da gloriam nomini tuo, & tuam noli delere imaginẽ, quam creasti & sanguine redemisti: Solicite quęsisti, & gaudenter in humeris reportasti. O Deus vitæ meę, heccinè disperdes hãc ancillam tuam, pro qua tanta fecisti? Memento quęso: amoris tui, laboris tui, & operis tui: Multiplica misericordias tuas,

Marginalia: psal. 30. — Cant. 1. — Sapien. 2. — Cant. 1. — Ibid. c. 8.

tuas, reuoca prodigum, vt cognoscant omnes pariter, te patrem esse misericordiarum, & neminē vis perire. Adiuua me domine, audi me domine, reuoca me domine ad te, restitue te mihi, vt donec vixero, possim tuas laudes ex ore meo proferre, & misericordias tuas in æternum cantare, quas mecum tu clementissime domine facere voluisti, liberans me multipliciter ab inimicis rugiētibus pręparatis ad capiendum me elongatum à te, apud quem est tuum refugium contra insurgentes aduersarios. Nec de hoc contentus fuisti ò Deus laus mea, & plena lętitia cordis mei, sed eripuisti me de faucibus abyssi, & de profundo peccatorum lacu, & in quo sine te detinebar captiuus, vt traderer cruciatibus ęternis, vbi nemo te laudat Deus meus. Aperi mi pulcherrime, & misericordissime domine labia mea, vt pro his & aliis beneficiis, quę mihi contulisti, quę pręmultitudine, & magnitudine narrare nequeo, possim tuas laudes proferre ex intimis & ignitis medullis pręcordiorum meorum, & hic apud te, quò tendit cor meum, & cōcupiscit anima mea, possim sacrificium laudis offerre, per quod tua domine honoratur Maiestas, sicut te inspirante canit Propheta dicens. Sacrificium laudis honorificabit me: sed plenè, Beati qui habitant in domo tua domine, quia in seculum seculi laudabunt te.

psal. 49.
psal. 83.

Prolatio pulcherrima graduum charitatis, necnon, & eorum effectus, quos mens iam consumata, atque perfecta per contemplationem prospexit, atque gustauit. Cap. VII.

NVnc adesto mihi Deus meus, quē quęro, quē diligo, quem corde, & ore, & qua virtute valeo, laudo atque adoro: Mens enim mea deuota, & tuo saluberrimo amore succensa, tibi suspirans, tibi inhians, teque solum videre desiderans, nil habet dulce, nisi de te loqui, de tua charitate audire, & pio affectu i tua quiescere charitate: nam amor tuus domine cordis palato sapit, ideo iucunde eum pronuntio dilectoribus tuis: nam à charitate vulneratus sum, ipsa de se fari cogit me. Quis eā dignè laudabit? quis illius eximia pręconia poterit reserare. Si hominum linguis loquar & Angelorum, vtique parum loquar. Excedit humanam facūdiam supereminet Angelicam dignitatem. Hęrete tamē animo omnes qui cōcupiscitis illam, anhelate ad illam, qui ambitis illam. Beati qui audiunt me, & qui vigilant ad fores meas &c. qui me inuenerit, īueniet vitā, ait ipsa cęlestis charitas, Magna charitas, & magna opera eius, alios vulnerat, alios ligat, alios lāguidos, alios deficere facit: audi a charitate vulneratū. Vulnerasti cor meū soror mea sponsa vulnerasti cor meum. Audi ligantē charitate. In funiculis Adam traham eos in vinculis charitatis, charitate languentem audi. Filiæ Hierusalem si videritis dilectum meū, nunciāte ei, quia amore langueo. Deficientem vero in charitate, ausculta Prophetam. Defecit in salutare tuum anima mea, & in verbum tuum supersperaui. Maxima sunt vulnera tua ò charitas ter Beata, quę infligis, cum cor hominis, mentemque penetras, affectum etiam transuerberas aculeo igniti amoris: in tantum, vt desiderium sui ęstus cohibere, vel dissimulare omninò non valeat. Desiderio ardet, affectu ęstuat, anhelat ingemiscens, & profundè longa suspiria trahens. Nam vulneratę animę signa sunt gemitus, & suspiria. Qui autem vinculis tuis, ò suauis charitas ligantur, nunc acrius vruntur, nunc occupationum suarum occasione retardantur: sediterū post modicum ęstuās amor feruentior redit, animumque inflammatū vehementius vrit. Sępe itaque recedēs, semperque maior rediens paulatim animum emollit, viresque exhaurit, donec plenè animum sibi subiiciat, iugique memoria totum occupet; ita vt non liceat ei aliud, quam de dilecto cogitare. Quod cum factum fuerit, illico languidos faciens irrūpit charitas, quę omnem affectum excludit: quoniam nihil, pręter vnum, diligit: Nihil omnino languēti animę pręamore satisfacere potest pręter vnum. Vnum enim amat, vnum sitit, vnū cōcupiscit. Ad ipsum anhelat, in ipsum suspirat, in ipso inardescit, in ipso requiescit, solū est, in quo reficitur ex quo satiatur. Nihil dulcescit, nihil sapit, nisi hoc vno condiatur. Quicquid vltrò se offert cito reiicitur, si suo affectui non militat. Sed quis huius affectus tyrannide dignè describatur? quomodo omne desiderium expellit, omne studium excludit, omne exercitium opprimit quod suę concupiscentiæ deseruire non prospicit. Quicquid agat intolerabile videtur, nisi in vnum finem desiderij sui concurrat, cum frui potest eo, quod diligit, omnia pariter se habere credit. Si enim eo non frui potest, corpore tabescit, corde deficit, consilium non recipit, rationi non acquiescit, nullam omninò consolationem admittit. Cum vero in his sancta charitas mentem exercitauerit, tunc subintrat amoris magnitudo, qui deficere facit: nam huic animæ ęstuanti nihil potest satisfacere desiderio, quicquid agat, desiderium ardentis animæ non saciat. Sitit & bibit, nec tamē sitim suam extinguit; sed quò amplius bibit, eò amplius sitit; auida animæ sitis non sedatur, sed irritatur pro voto suo, dum voto fruitur. Et quis digne huius animæ charitatem, & amoris vehementiam pensare sufficiat? quid quæso, est, quod cor hominis profundius penetret, acerbius eneruet? quid quæso, molestius, cum sitim suam nec resistendo temperare, nec inebriando possit extinguere? Sicque fit, vt cum talis animæ æstuantis desiderij ardorem anhelat, quicquid sibi fiat, non potest omnino remedium vel consolationem afferre; & sæpe amor in insaniam vertitur,

prouer. 8.
Cant. 4.
Ose. 11.
Cant. 5.
psal. 118.

titur, nisi mira prudentia, prudentiq́ue constãtia eius impetus refrenetur. O amoris excellentia, ò vehementia dilectionis, ò charitatis violentia, ò amoris & æmulationis supereminentia: quãta est excellentia amoris, quæ omnem alium affectum excedit: quanta, quæso, vehementia dilectionis, quæ mentem quiescere non permittit. Quanta, obsecro, violentia charitatis, quę omnem affectũ alium violenter expellit? quanta supereminentia ęmulationis, cui omnino nihil sufficit. Mutuus namque intimę charitatis affectus inter fœderatos pacis vincula astringit, & illam indissolubilẽ perpetuandamque societatem gratam, & iucundam reddit. Sed tu o charitas chara, o amor sanctus, edicito mihi tuo dilectori, qualiter aliqui dilectorum tuorum aliter sitiant Deum, aliter ad Deum, aliter in Deum, aliter ipsum Deum. Sitit anima Deum, quando visitationem spiritualem Dei desiderat, & quæ sit illa intima dulcedo, quę mentem hominis inebriare solet, gustare incipit & videre, quàm suauis est dominus. Sitit anima mea ad Deum, quando per contemplationis gratiam supra se eleuari, & Regem in decore suo videre desiderat. In Deum anima tunc sitit, quando per mentis excessum tota in Deum transire concupiscit. Sed in ipsum Deũ tunc anima sitit, quando animus suo arbitrio nihil relinquit, sed totũ se domino committens, nunquam cogitat, quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi. In primo itaque gradu, spiritus ille supra mel dulcis intrat animã & dulcedine sua inebriat eam; intantũ, vt habeat mel, & lac sub lingua eius, & fiat sæuus distillãs labia illius; memoriam abundantiæ suauitatis eructabunt, qui huiusmodi sunt. Hæc est illa consolatio, quę abrenuntiantes seculo primo excipit, & in omni perfectione solidare consueuit. Hic est ille dulcor spiritualis, qui quasi modo genitos infantes semper solet lętare, & ad perfectum robur paulatim perducere. Sed prius deponat amorem mundi, prius de corde studeat deponere omnẽ amaritudinem; ne degenerem conuiuam, dedignentur ciues Angelici: & tunc satiabitur interna dulcedine: Nam amor Dei quanto omnem alium affectum vincit, tanto crebrius, atque vberius animam ęterna iucunditate reficit. Sub hoc gradu mens sugit mel de petra, oleumque de saxo durissimo. Sępe etiam descendit dominus de cœlo, & visitauit sedentes in tenebris, & vmbra mortis. Sæpe gloria domini replet tabernaculum mentis; sic tantum præsentiam suam exhibet dominus, vt faciem suam minime ostendat. Dulcorem suum infundit, sed dulcorem suum non ostẽdit. Itaque suauitas eius sentitur, sed species non cernitur: & quamuis appareat dominus in igne, tamen magis accendente quàm illuminãte: quia accendit affectum, mũdum illuminat intellectũ. Vnde fit, vt ex frequenti visitatione audeat ampliora præsumere, & postulare dicens. Si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi te ipsum. Et licet ex desiderio intimo hoc petatur, non tamẽ statim percipitur. Oportet sanè ardenter petere, diligenter quærere, fortiter pulsare, & perseueranter insistere, si optata volumus obtinere. Cũ vero mens cum magno desiderio, & ardenti studio ad diuinæ cõtemplationis gratiam proficit, ad secundum gradum amoris pertingit, quando meretur per reuelationem respicere, quod oculus non vidit, nec auris audiuit &c. In hoc gradu contemplationis suis alis anima sustollitur ad altitudinẽ nubium, ita vt de reliquo dicere posit. Conuersatio nostra in cœlis est. In quo cœlo videre potest illum Solẽ, sub quo ardent illi Angelici spiritus, qui Seraphim .i. ardentes dicti sunt. Solem itaque iustitiæ videre potest in hoc contẽplationis cęlo, cui dicit. Nõ erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, neque Lunę splendor illuminabit te, sed erit tibi dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam suam. Tunc anima experientię edocta magisterio, gemẽs prę amore psallit. Quoniã melior est dies vna in atrijs tuis super millia. Hęc iucũditas semel gustata, nec præsens fastidiri potest, nec absens obliuisci; vnde anima ab illo lumine descẽdens & ad seipsam rediens, quasdã secũ reliquias cogitationũ trahit, ex quib. reficitur, sicut scriptũ est. Et reliquiæ cogitationum diẽ festum agent tibi. Sed quæ erit iucunditas in ipsa visione, si tanta delectatio est in eius recordatione? Hæc itaq; diuini luminis reuelatio, reuelationisq́; admiratio iugi recordatione ita animũ insolubiliter ligat, vt expertã iucũditatẽ obliuisci nõ valeat. Et sicut in primo gradu degustata suauitas affectũ transfigit, sic in secundo inspecta claritas cogitationẽ ligat, ita vt nil aliud cogitare posit. Tertius itaq; amoris gradus est, quando mens hominis in illum rapitur diuini luminis abyssum, ita vt omnium exteriorum oblita, tota transeat in Deum suum. Tũc plenè sopitur carnaliũ desideriorũ turba, & quicquid molestiæ est in animo, absorbetur à gloria: fitq́; silentiũ in cœlo, quasi media hora. Dũq́; mens à seipsa alienatur; & ad diuini arcani secretarium rapitur, ab illo incẽdio diuini amoris vndiq; circũdatur, intimè penetratur, vsquequaque inflãmatur; ita vt seipsam penitus exuat, & diuinũ quendã affectũ induat, & aspectę pulchritudinis cõflagrata amore, tota in aliã gloriam transeat. Et sicut ferrũ in ignis incendio morã faciẽs, primò incalescit, postea in se ignis similitudinẽ trahens, incandescit, donec liquefiat; ita anima diuini amoris incẽdio absorpta, æternorumque desideriorum vndique circumsepta, primò incalescit, postea incandescit; tandemque tota liquescit. Audi eiusmodi igne, & internorum desideriorũ æstibus ardescentes. Nõne cor nostrũ ardens erat de Iesu, dũ loqueretur nobis in via; nõne & illi ex circũfusa deitatis flamma, velut inspecta gloria incandescunt,

Marginal notes: Sitire Deum, ad Deum in Deum & ipsũ Deũ quid sit. — philip. 2. — Cant. 4. — psal. 144. — Deut. 32. — philip. 3. — psal. 83. — psal. 75. — isa. 24.

2. cor. 3. scunt, qui reuelata facie gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformãtur à claritate in claritatem, tanquam à Dei spiritu? Audi animam diuinę locutionis ignem liquefactã. Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est: statim enim vt ad illum internum diuini arcani secretum admittitur, præ admirationis magnitudine, iucunditatis abundantia, in ipsum, qui loquitur, tota resoluitur. Dum incipit audire, illa arcana verba, quæ non licet homini loqui, & intelligit incerta & occulta diuinæ sapiẽtiæ manifestari sibi: sicque in illũ liquefacta, quem diligit ait. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Cum igitur anima taliter diuino fuerit igne decocta, medulliter emollita, penitusque liquefacta, quid iam superenit, nisi vt proponatur ei, quæ sit voluntas Dei beneplacens, atque perfecta, & informetur quadam virtutis formula? nã ad omnem diuinæ voluntatis nutum, spontaneo quodam desiderio, se ipsam accommodat. Vnde eiusmodi animę proponitur forma humilitatis Christi. Cui dicitur. Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu; qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se ęqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit &c. Hæc est forma humilitatis Christi, quã sequi debet, qui quartum gradum possidere desiderat charitatis. Maiorem charitatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Ad summũ gradum charitatis proiecerunt, qui animam suã ponunt pro amicis suis. Et qui dicere possunt veraciter illud Pauli dictum. Viuo ego iam non ego, viuit verò in me Christus. Ad impassibilitatem venit, qui in hoc quarto gradu fiducialiter dicit. Quis infirmatur & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? In necessitatibus, in carceribus, in plagis pro Christo complacet, qui huiusmodi est. In hoc gradu charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, non quęrit quę sua sunt: Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat. In tertio gradu anima in Deum glorificatur. In quarto propter Deum humiliatur. In tertio conformatur diuinę charitati. In quarto vero Christianæ humanitati. In tertio quasi in forma Dei est. In quarto se ipsum exinanire incipit formam serui accipiens, vt omnes lucrifaciat Christo Iesu domino nostro. Amen.

1. cor. 13. — Cant. 2. — philip. 2. — Ioan. 15 — Gal. 2. — 2. cor. 11. — 1. cor. 13.

Dignissima commendatio diuinę charitatis, quam pia anima, ea plena, gestit extollere; quanquam in ipsius excellentissima laude succumbat. Cap. VIII.

SIcut scriptura docet. Vera amicitia non est, si in Deo fundamentũ non habet. Ea propter cum amicitia Dei donum sit, iustum est, vt qui ex dono Dei diligit, nil præter Deum aut propter Deũ diligat, vt illuc flumina defluãt vnde fluunt: ne riuus à suo fonte degeneret, qui de plenitudine gratię affluenter emanat. Nam si quidem vnice & singulariter veram amicitiã profitemur, per quã nos Deus amicos vocare dignatus est; si eius præcepta fecerimus. Vos ĩquit amici mei estis, si feceritis, quæ præcipio vobis. Hæc Dei amicitia est charitas, qua nos dilexit ante mũdi cõstitutionem, & elegit in filio suo dilecto. Ipsa charitas est fons omniũ bonorũ, omniũq; donorum, quæ nobis à munificentia cęlesti proueniunt. Hæc oĩs amor legitimus, ordinẽ formãq; sortitur; nec ordinata potest esse aliqua mẽtis affectio, nisi ab ea causam, modum, & ordinẽ mutuet. De hac ornatissima charitate, sapiẽtia in libro sui modũ dicit. Ab æterno ordinata sũ. Hęc ordinata à Deo ordinat Angelos in ministeriis suis. Hęc studia, & exercitia iustorũ disponit ĩ professionib. suis. Sine hac amicitia inter hoĩes ordinata esse nõ potest. Ipsa est via, & vita virtutũ. Ipsa est via, qua ostenditur iter salutare Dei, de qua Esaias dicit. Ambulabunt hac via qui liberati fuerint, & redẽpti à domino, & venient in Syon cũ laude, fugiet dolor, & gemitus, lętitia sempiterna super capita eorũ, gaudiũ, & exultationẽ obtinebunt. Ipsa est lumen, oẽs sensus hoĩs, & affectus clarificans, vt diligat homo, vbi sit lumen oculorũ & pax. Charitas est oleũ, quod oĩ liquori supernatat, quod illuminat, quod omnẽ asperitatẽ propria suauitate lenificat. Hoc oleo vncti Apostoli atq; Martyres suauissimã reputabant mortis asperitatẽ. Charitas nõ solum mortis, & suppliciorũ amaritudinẽ suauificat, sed ẽt ipsam mortem potentissima virtute mortificat. Nonne Christi charitas peremptoria mortis erat? Cũ ipse dux vitæ mortem comminaretur, dicens per prophetã; ò mors ero mors tua. Dilectio. n. morte fortior est. Cum. n. mors vitam eripiat temporalem; nos charitas introducit in æternam. Hæc est speciosissima, quæ Dauid ĩ sua frigiditate calefaciebat. Qui. n. versantur in operibus mortis refrigescẽre charitate cognitione passionũ Christi denuo recalescunt. Hæc est nubecula, quæ ad præces Heliæ magnam exercuit pluuiam. Cum. n. aliquis ex toto corde Deũ diligere incipit, non solũ ad amicos, sed ẽt ad inimicos beneuolentiæ stillicidia, & gratiæ fluenta diffundit. Nimirũ charitas est oleum viduæ, quod continuũ ex sui distributione suscipit incrementum; linguæ Angelorũ, linguæ hominum, sustentatio pauperum atq; Martyrum sine charitate nihil sunt. Prophetia prędicit, sciẽtia comprehendit, fides ẽt si montes transferat, quicquid fit sine charitate non valebit. Sine charitate nihil possunt prodesse; nihil vero cũ charitate obesse. O stupor, ò excellẽtia charitatis. Charitas est lex vitæ, disciplina morum, pax conuiuentium, gloria cõcordium, criminum abolitio, legis plenitudo, sacræ scripturæ compendiũ, præceptorũ Dei consumatio, virtutum virtus & bonorũ impletio meritorũ; Omnia mãdata vitæ, oia iustitię opera, referuntur ad eã. Ex hac suũ sortiũtur effectũ, operũ cõmẽdatio perfectę orõnis vel deuo-

Ioan. 15 — prou. 8. — Isa. 35. — Isa. 35. — Ose. 13. — 3. Reg. 1. — 4. Reg. 3

deuotæ;& ab ipsa tanquã ab arbore fructus, tanquam ramus à vitæ pendent tota lex & Prophetæ. Sicut enim fructus ab arbore suum recipit alimentũ, donec ad maturitatẽ veniat; sic boni operis fructus, sic sancta deuotio, sic omne quod pie agitur suum à charitate recipit initiũ, & progressum. Denique si velis virtutum naturã examinare, subtilius; quid est temperantia nisi amor? quẽ nulla voluptas allicit: Quid prudẽtia, nisi amor, quem nullus error subducit? Quid fortitudo, nisi amor, qui nulli aduersitati succumbit? quid iustitia, nisi amor qui, quod suum est, vnicuiq; distribuit? Charitas est quędam luminosa dies quietis, tranquillitatis, & pacis. Et nunc quæ est ancillæ tuæ expectatio, nisi tu domine? Si forte hanc Reginam virtutum merear possidere per te, & in ipsa ad modicum requiescam cum regibus, & cõsulibus, qui ædificant sibi solitudines, & replent domos suas argento; Vtinam mihi detur te sanctam possidere charitatem: nam animæ tenenti te imperturbabile tribuis gaudium. O quam beati qui ingrediuntur locum tabernaculi tui admirabilis atque in voce exultationis, & confessionis contemplantur speciẽ decoris tui. Tu enim ò excellentissima charitas tota pulchra es, & macula nõ est in te. Tu nanque Corona Regni cœlestis: Tu dyadema speciei in manu Regis. Tu in cœlo regnas, in terra dominaris. Tu possides omnia, reples omnia, sustentas omnia. O charitas plena delicijs, diuitijs, & honoribus, quam dulciter capis iugo tuo sancto; quam gloriose illaqueas quã suauiter premis, quam fortiter stringis, quã delectabiliter ornas, quã sapienter erudis. Tuo amore vulneratus sum. Tua suauitate refertus, tua pulchritudine captus; tua dulcedine inebriatus, tuis amplexibus astrictus. Vim patior à te, nec sine te me esse vis. O felix charitas, ò diuinus amor, ex quo nascitur strenuitas morum, puritas affectuũ, sublimitas intellectus, desideriorũ sanctitas; operum claritas, virtutum fęcunditas, meritorum dignitas, reple cor meum, vt non sapiat nisi te. Affectum meum, vt nõ iucundetur nisi in te; Os meũ vt non loquatur nisi de te; Da mihi quæso, vt omnibus narrem mirabilia tua. Aperiam thesauros tuos, vt augeatur numerus seruorum tuorũ. Quapropter fratres, sectamini charitatem, dulce, & salubre vinculum mentium, sine qua diues est pauper, & in qua pauper diues est. Hæc in aduersitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris; in tẽtatione tutissima; in hospitalitate latissima; intra veros fratres lætissima; intra falsos patientissima. In Abel sacrificio grata. In Noe per diluuiũ secura; In Abrahæ peregrinatione felicissima: In Moyse inter iniurias lenissima, In Dauid mãsuetissima: Casta ĩ Susanna; In Paulo libera ad arguẽdũ; In Petro humilis ad obediẽdũ; In Christianis deuota ad confitendum: In Christo diuina ad ignoscendum: Audite quid de hac Paulus loquatur altissima tuba Dei. Si linguis hominum loquar, inquit, & Angelorum, charitatem autẽ nõ habeam factus sum velut æs sonans, aut cymbalũ tinniẽs. Si habuero prophetiam, & sciero omnia sacramenta, & omnem scientiam, si habuero fidẽ, ita vt montes trãsferam, sine charitate, nihil mihi prodest. O charitas, ò amor, ò suauitas, osculum, & amplexus. Quis introiuit potentias tuas? quis inuestigare potest diuitias tuas? O altitudo sacramentorum charitatis Dei. O latitudo, ò sublimitas, ò profunditas, ò charitas, cibus suauissimus, quæ mæstos lætificas: fessos alleuias, debiles roboras. Laudat cœlum, exultat terra, mirantur Angeli, celsitudinem tuam. Tu enim es animarũ gaudium, prophetiæ virtus, Sacramentorum salus, scientiæ solidamentum, fidei fructus, diuitiæ pauperum, & viuentium vita. Sola es, quam felicitas non extollit, quam conscientia non pungit. Inter opprobria secura es, inter odia benefica, inter iras placida, inter insidias innocens, inter iniquitates gemens, in veritate respirans; ò dulcedo amoris, ò amor dulcedinis, ò charitas Deus meus tu es vita mea, qua viuo. Spes mea, cui inhæreo, gloria mea, quam adipisci desidero. Tu mihi cor tene, mentem rege, intellectum dirige. Affectum erige, animum suspende, & in fluẽta plenissima supernæ voluptatis, iucunditatis, & felicitatis, spiritum te sitientem trahe, vt sicut nunc ex parte, ita tũc plenè te possideam, & te fruar in æternũ.

1. Cor. 13

Rememoratio diuinorum munerum, quę deuota mens recolit, ne sit ingrata. Maximè circa Domini Iesu Christi passionem, in qua monstrata est mortalibus plenitudo dilectionis. Cap. IX.

AVdite cœli, & auribus percipe terra, quantum magnificauerit Deus nobiscum misericordiam suam? Et quis hominum eius summam, & ineffabilem gratiam cõsiderauit? Quis de fonte tantæ dulcedinis gustauit, & non amauit? nõne subiecta eris anima mea ei? quare non effundis in Deũ vniuersos affectus quos dirigis ad vanitatẽs & insanias falsas? Præterit tempus, ad finem properas, nec consideras, quantum magnificauerit te dominus Deus tuus. Quare tabescis, quare tota die mœrore consumeris. Reuertere, reuertere sunamitis, reuertere ad Deum tuũ, diuulsa mea, dilacerata mea, perdita mea, sed Christi gratia suscitata, Iesu passione redempta. Cur, quęso, diligis aliquid præter illum, qui tam benignè, tam misericorditer à tot miserijs te redemit? Assidua meditatione reuolue qualiter vnigenitus Dei patris, cum esset splẽdor gloriæ & imago substantiæ eius, post exinanitionem vsque ad formam serui, post famẽ, & sitim, post lassitudinem & lachrymas, post vincula, fel, & acetum; post flagella & spineam coronam, post clauos, & lanceam; pro salute tua, quandoque pependit in cruce. Crucis equidem

cornua in manibus eius, ac de illis pius ille samaritanus tuis vulneribus vinum, & oleum infudit. Porrò absconditа erat ibi fortitudo eius, & in amaritudine mortis dulcedo illius. Dicēte Esaia. Vere absconditus Deus tu es Hierusalem Saluator. O mira & stupenda dignatio, ò laudabilis, & prædicanda diuinæ misericordiæ compassio: A seculo non est auditum tale mysterium, nec vnquam mortalibus propositum fuit tale spectaculum, vt pro peccatoribus iustus, pro sceleratis innocens, pro condemnatis mansuetissimus traderetur. O extimabilis dilectio pietatis, vt seruus redimeretur vnigenitus morti traditus est. Admiremur, gratulemur, amemus, laudemus, adoremus, quoniam per Redemptoris nostri mortem, de morte ad vitam, de tenebris ad lucem, de exilio ad patriā, de corruptione ad incorruptionis gloriam, de luctu ad gaudium vocati sumus. Nec est, qui consideret, proh dolor, aut imitetur exemplar consumatæ iustitiæ, quod nobis in monte hoc, in Christi victoriosissima passione monstratum est. Nonne Christus dominus noster, Rex noster, sponsus & magister noster, amicus & frater noster, Creator & Redemptor noster affligitur omni genere pœnarum in omni parte sensuū, & ab omni statu hominum? Rex illusit, præses iudicauit, Discipulus vendidit, Apostoli reliquerunt Pontifices, Scribæ, & Pharisæi tradiderunt, Gentiles flagellauerunt, turbæ condemnauerunt, & milites crucifixerunt. Et quid plura? Saluator mansuetissimus noster nullis aduersantium hostium tentamentis potuit à nostræ salutis cura reuocari. Propterea ad te loquor ò anima mea, quam recompensationem, quasve gratiarum actiones reddes factori tuo? Audi, quæso quid loquatur tibi sponsus tuus, audi quærimoniam lachrymabilem, quam ipse tibi pro tua obiicit ingratitudine, non indignatione commotus, sed tua charitate vulneratus: Cum esses longe, ego ad te veni, vt redimerem te; Cum inter montes & syluas errares, quęsiui te. Inter lapides, & ligna inueni te, & in humeris meis portaui te, Patri meo reddidi te; laboraui, sudaui, caput meum spinis exposui, manus meas clauis obieci; lancea latus meum aperui, sanguinem pro te fudi tot quot non dicam vicibus aspersionibus laceratus pro te: Et heu tu propter peccatum tuum te diuertis à me. Quare me fuges, & aspectum meum veretur cor tuum? Non vt occidā quæro te, nec te mihi arbitror inimicum. Nunquid nō sum ego pater tuus, qui possedi, & creaui te. An non agnoscis sponsum tuum pro amore tuo liuoribus vulnerum tabescentem? Amoris indicia intuere in latere, & contrectare clauorum cicatricis in manibus, & noli esse ingratus. Abiiciēdus est timor, vbi tot fulgent dilectionis insignia; ad hoc ad te venio, vt mecum te traham ad patrem: ibi enim manifestabo gloriam meam tibi. Ibi te ornabo lapidibus pręciosis: Indicibili claritate induam tę. Cum illic fueris, inter himnidicos Angelorum choros collocabo te, & eorum frueris inenarrabili gloria. Habitabo in te, & glorificabo te & bonum tuum nemo tollet à te; qua ego singulari amore diligo te. Noli ergo hanc vilipendere gratiam, noli repudiare charitatem inuitātis amici. Ego quoque contemnam te in die necessitatis tuæ, si me clamantem ad te despexeris; nec erit, qui te de manu mea tunc eripiat. Dum tempus ergo adest, age bonum, & me ad iracundiam noli prouocare. Nihil enim tam charitati meę contrarium, quam internæ inspirationi non accommodare consensum. In tanto enim exuberanti beneficio, quo te prouocat pie sponsus tuus, in tanto cumulo gratiarum quo te largitio diuina obruit. Vide, ò anima mea, ne ingrata sis: Ingratitudo enim est peremptoria salutis. Ipsa est flatus aspidis, virus animi, vredo virtutum, ventus pestilens, & aura corrumpens stillicidia gratiæ, & rorem desiccans pietatis, & misericordiæ. Adhuc alloquor tibi, ò mens mea, vt intenta meditatione reuoluere non cesses quantum pro receptis beneficijs debeas Redemptori. Nihil enim satis est dictum, quod semper est dicendum, atque continua recordatione replicandum. Eras illi grauissimo creditori Angelo Sathanæ tot debitis, quot peccatis vinculo Chirographi obligata, nec soluta eras. Dei autem filius sponsus tuus pietate permotus, quæ non rapuerat, pro te soluit; & vt dignatio fieret propensior, & gratia vberior non delegauit alium debitori, sed dedit animam suam in cautam soluti. Cum enim illę Angelus transfuga, te in detestabilem peteret ancillatum, Christus litem contra te propositam fecit suam; & post productiones diuersas legis, testium, oraculorum, prophetarum, & signorum, tandem sanguinem allegauit, & obtinuit allegatio illa tuæ sententiam libertatis. Super calculo smaragdino scriptæ sunt litteræ in membrana corporis crucifixi, & firmatæ osculo misericordiæ, & veritatis, iustitiæ & pacis occurrentium sibi. Denique impressum est sigillum, plaga scilicet lateris, quam in pretium Redemptionis nostræ, & placationem congruam iugiter exhibeț ante oculos patris. Adhuc vel extat titulus causæ inscriptus in tantæ charitatis memoria. Sciasque quod si te ingratam reperiet tanti beneficij, a tę exiget districtissimè rationem; vereorque nę quandoque indignatissimè tibi dicat. Tolle manum tuam, & mitte in latus meum. Mitte digitos tuos in fixuram clauorum, & vide quanta passus sum pro te. O ingrata, & crudelis impietas; nonne putas Deum de tot, talibusque collatis beneficijs pœnitere? Si ea viderit per ingratitudinem perijsse: Propterea oratio nostra sæpe repellitur, & hoc ipsum pia dispensatione Dei agitur: vt qui de iis perceptis beneficijs ingrati sumus, ex noua largi-

largitione cælestium munerum non oneremur grauitate culpæ ingratitudinis. Cum enim datur beneficium, perditum reputatur, si nō prosequitur actio gratiarum. Quare non exaudiri nobis expedit, potius quàm ad cumulum damnationis nostræ ingratitudinis obtinere quod cupimus. Vide quęso, qua compensatione, quo merito, sūmę respondeas Trinitati. Tradidit pro te Pater vnigenitum filium suum in morte, tradidit & filius se ipsum pro tua salute morti. Datus est tibi Spiritussanctus dicente Apostolo. Quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritūsanctum, qui datus est nobis. Vide nunc anima mea, quanto te amore diligat Deus tuus, æternus, omnipotens, & immensus, cuius magnitudinis non est finis. Cuius sapientię non est numerus. Cuius pax exuperat omnem sensum, à quo, & in quo sunt omnia visibilia, & inuisibilia cœlestia, & terrestria. Sanè si eum diligis hoc facis ex debito, sic te diligit facit gratuito. Attende celsitudinē cęli & magnitudinem firmamenti, & modicum lutū in locis palustribus. Talis est, & adhuc dispar cōparatio tui ad Deum, sicut luti ad cœlū. Quæ est enim collatio tui ad Deum ineffabilem & incomprehensibilem? nihil enim ad mensuram meriti ei tribuere posses, siue ad retributionem eorum quæ pro te sustinuit, siue quæ tibi gratis cōtulit; si te millies mille annis in gehennali incendio cruciares.

Rom. 5.

Iucunda progressio cælestium donorum, quæ magnifica Dei clementia contulit hominibus bonę voluntatis; ex quibus datur clara notitia Dei sui, & repletur cor dulci spe, & flagrantißima charitate. Cap. X.

O Altitudo diuitiarum sapientię Dei, quā incomprehensibilis est charitas ipsius & innumerabilia beneficia eius. Quis cognoscit ea, aut quis eorum celsitudinem indagare potuit? quis dedit aliquid domino, vt retribuatur ei? nonne omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum, & a plenissimo misericordiarū fonte? tribuit, nec improperat, nec aliud ab homine, quam confessionem exigit, & dilectionē quanquam ad hoc nemo plene idoneus. Confitere anima mea domino, quoniā bonus, quoniā in seculum misericordia eius: nā vnigenitū suū tradidit pro te in morte, vt agnoscas in ipso eius charitatem & tamen hoc parum ei fuit. Adiecit plura alia munera, quæ in loco hoc peregrinationis meæ, mihi cantabilia facta sunt. Aduerte igitur ò anima mea, & auribus attentis diligēter audi, quæ dicitur: quia suauissimo amore respersa sunt. Circūscriptis omnibus, quæ ad dispensationem Incarnationis, Passionis, & Mortis dilecti tui Iesu diuina bonitas pro te fieri voluit. Reuolue nunc tuæ mentis aciem, & diligenter attēde, quanta tibi tuus cœlestis contulit sponsus, vt tuum sibi vendicaret amorem: Nec sibi pepercit

Rom. 11.

Iaco. 1.

propter te. Hæc omnia tibi sua nō denegauit. O amor, ò libera is charitas, ò veneranda Maiestas quę tāti causa amoris? quid merui? quid feci? quid possum? premunt me dona tua; vbique mihi se offert dilectio tua; Ades pręsētia, gubernas me tua sapientia; Patientia sufferis, bonitate trahis, & charitate accendis. Quocūque me verto, te aspicio. Si ascendo in cœlum, ibi te video; Pręmiū laborum meorum, finem desideriorum meorū, & felicitatem omniū ciuium supernorum. Si descēdo in infernum ades; vt iudex, vt rex magnus, & potens: ibiq; grandi voce admones me, quanta passurus sim, si non amauero te. Si ad opera manuū tuarū consideranda me dedero, prorsus intueor quod vniuersitas mundi de mandato tuo mihi obsequitur. O anima mea, o mens mea percipe; quia omnis natura tuis famulatur obsequiis, cœlum, terra, mare, & quę in eis sunt tuis pariter necessitatibus, & oblectamentis inseruiunt. Annua temporum reuolutio, flores fructusq; arborum, & herbarum rediuiua renouatione reformat, atque labentibus, & repullulātibus antiquatis germinum, continua Deo munera circuitus ipsorū subministrat. Recognosce ò anima, quod quandoque non eras; Gratis tibi contulit esse, omnibus illis te pręferens, quę de non esse produxit. Adiecit tibi speciem, & cuius essentia de nihilo prodierat, per gratiam Saluatoris ipse te sua imagine insigniuit, & similitudine; Adhibuitque cū similitudine vitam, vnde tāta, & tam gratuita dignatio & beneficiorum inaudita largitio, vt fieres ad imaginem, & similitudinem eius, nisi vt similem eum diligeres, & ei, qui tam gratuita dignatione dilectionis præuenit, charitate te multa cōformares? Lauda ergo anima mea dominū omnī virtute, qua vales, & medullarum tuarum interiora exhibe ad diligendum, qui diligere te dignatus est; nihil tamen in te reperiens, quod amaret. Ex quo exuberans amoris oritur incendium suauiter cremans, delectabiliter amplectens, & sufficienter irrigans plantarium sponsę languentis, quę pręamore nimio inter spōsi amplexus requiescens tota resoluitur in ipsum, dicens ex corde. Vulnerata à charitate ego sum; fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Hāc tu ò anima mea imitare. Hanc sic affectum tibi in exemplum propone, vt si vitam fueris imitata, cō sequaris & gloriam. Ama ergo & tu signaculum tuum, & imaginem tuam, vt expressa in te forma tui Creatoris appareat, eique te fide & charitate conforma, & in memoriam gratiarum beneficia eius iugi meditatione recogita; amator tuus, & sponsus ad hoc exhortatione prophetica te inuitat. Pone inquit, me signaculum super cor tuum, & super brachium tuum, ac si dicat. Pone memoriale tuum in corde & brachio, idest in corpore & opere, vt desposita imagine terreni hominis imaginē cęlestis portes. Pone me super cor tuū,

vt signaculum fidei, vt amoris exemplum, vt deliciarum Paradisum, vt totius tuę iucunditatis thesaurum. Aduerte ò anima mea, quę dicuntur dulcissima .n. sunt, quę dicta sunt, & super mel dulciora quę dicẽda sunt. Multiplicauit in te Deus dona sua: Adiecit nanque pulchritudini tuę viuere, sentire, atque discernere; & in omnib. quę eius munificentia contulit & gratia indigentiã tuam antecessit. Desponsauit te fide, copulauit charitate, ornauit varijs virtutibus, & plurima te composuit venustate; foris decorauit sensib. quasi quibusdam gemmis: te verò interius quasi naturali pulchritudine īsigniuit. Nouit spõsus tuus quis ornatus competentior tibi esset. Ideoq; dedit quod te decuit, in tãtum vt propter hoc etiã ipse te diligeret, qui hoc dedit. Sanè insana es, si eum mediocriter amas, qui te tanto amore pręuenit; qui tanta & tam preciosa largiens, maiora ẽt diligentibus se pollicetur quę nec oculus vidit, nec auris audiuit: quorum extimatio in cor hominis non ascendit, ex cuius munere pensare te neris quantum sit diligendus, qui tantum diligit, vt iam non temerarium tantum, sed etiam nefandum debeas reputare, non solum diligentẽ non diligere, sed tanti tamque pręcellẽtis, tam potentis amorem, totis visceribus, totis interiorib. pręcordiisque non amplecti. Omnium est sponsus tuus filiorum hominum speciosissimus, & elegãtissimus. Ama ergo illum, ama dilectum tuũ, ama Regem in decore suo, Regẽ virtutum, plenũ gratia, & veritate, Coronatum gloria & honore dominum Maiestatis. Concupiuit equidem Rex decorem tuum, & munera quibus te ornare dignatus est, & in tuũ amorem eius inclinare affectũ. Amat te in muneribus suis: si enim habes aliquod bonum, illud intellige donum Dei esse. Verbum Apostoli est. Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Si de aliquo gloriaris, quasi illud à te ipso acceperis, & non à Deo, furaris Deo quod suũ est, honorem alterius tibi rapis. Te in alienam gloriã præsumptuose intrudis. Vide ergo, ne vnquã obrepat ingratitudo. Stude reuoluere ĩcessanter te tua iniquitate perditam, ipsius misericordia recuperatam. Studeas modis omnibus, quibus potes, placere Deo, qui talem te dignatus est facere vt placeres. Vtinam te ipsam recognosceres, vt tui gratiam conditoris in tuæ pulchritudinis inspectione probares. Porrò oculus cuncta videns, se ipsum non vidit, Ideo faciem tui cordis quandoque in speculo propriæ rationis attendas, ne tuæ facias iniuriam dignitati. Quod equidem facis, si vis tibi abiectiora proponere, & ea, quæ decorẽ imaginarium habent, tibique quæ in veritate pulcherrima es, coæquare. A tua dignitate nimis enormiter, & ignominiose te deiicis, si transitorias & inanes rerum pulchritudines appetis, vel miraris. Mundus nimirum propter te factus est, ideo mundum non ames, quia mundus non te est dignus, cũ sis eo longe dignior & Sole, & Luna, & omnib. creaturis. Omnia quippe tẽporalia suæ pulchritudinis defectus agnoscunt; tu nec labore deficis, nec pallescis ægritudine, nec marcescis senio, nec morte tabescis: quocirca si aliquid diligis in hoc mundo, summa temeritas est; nisi forte ea sic diligere velis vt tibi seruitia vt munera spõsi, vt amica enxenia, vt beneficia Domini; nec ista diligas cũ illo, sed propter illum: Per ista illũ, & illũ diligas super ista. Degenerabis equidem in amorem meretricum, si plus amas dantis munera, quam amantis affectum. Donanti enim iniuriam facis si recipis dona & dilectionis vicissitudinem non rependis. Dilige te illi & illũ tibi. Dilige ipsum vt eo fruaris, & in eo ponas affectiones tuas, vt cum dilexeris feruẽtius, affectuo sius diligaris. Hic amor sanctus est, nihil habens sordidũ vel impurũ: sed in Dei recordatione dulcissimus est; oẽs mundi supergrediens delicias, & quodã modo ex natura stabilitatis tuę ęternus. Illud aũt iugiter cogita, quod quãtò differentius preeminentior est essentia eius fragilitate humana, tantò suauius, & incomparabiliter dulcius, & delectabiliter diligit, & diligitur quã homo Angelus aurum, seu sanitas, vel quæcũque alia, quibus corda hominum distrahuntur. Nec te ab eo minus credas diligi, si quibusdam animantib. terræ tecum pariter beneficium Solis, & Lunæ gratiæ suæ cõicat dona. Nimirũ quæcũq; illis dona sunt, propter te donata esse non dubites. Vt .n. tibi seruiant vniuersa ipsa de diuina bonitate, sibi necessaria dona recipiũt, sine quibus esse, aut seruire non possunt. Nunquid ideo videretur circa te dilectio ipsius intensior, si tibi soli oĩa cõtulisset? nũquid beatior esses, si sola hæreditates in mundo & oĩa, quæ in eo sunt sine vllo socialis vitæ solatio possideres: quod si ẽt de malorũ hominũ societate causares, scias proculdubio, quod diuina dispensatio hominũ malorũ vitã facit in tuũ militare profectũ. Malorũ siquidẽ societate, hi, qui boni sunt, in melius exercentur; docentur ẽt affectare virtutes, & alia dona Dei, quibus isti carent. Deniq; cum viderint malos ruere in interitũ de suæ salutis expectatione cũ sit affectus eorũ, & in munerib. diuinis, quorũ cũ ipsis nulla est cõicatio, sequitur deuotior exhibitio gratiarũ. Cũ ergo oĩa tibi cooperentur in bonum, idest, mali in exercitiũ, & boni in solatiũ fiant, nõ putes minus à Deo diligi, quasi singulariter te non amet, qui tantũ amoris quadã singularitate te amat, dũ bonos, & malos in vsum tuæ familiaritatis inflectit. Cumq; iure, & debito charitatis velles oẽs alios tecũ æternæ beatitudinis esse participes, tua bona voluntas bonũ alienum tibi facit proprium: Cõicatione charitatis beatitudini tuę beatitudo accrescit. Sic ergo amor ex ipsa cõicatione singularis est, dũ nihil ex pluris participatione

1. cor. 4.

tione minuitur; & in alijs diffusus, in omnes totus in singulis reperitur. Te itaque singulariter diligit, qui nihil sine te diligens, alia pro te diligit: licèt. n. amor diffundatur in plures, tamē est in singulis totus, vt omnes vnicè diligens, ab omnib. vnicè diligatur. Propterea hic amor non priuatus, sed vnicus solus, non solitarius, cōmunis & in diuersis est; nec vsu deficiens, nec tempore se nescens, nec participatione decrescens. Repone ergo in thesauro memoriæ ac incessanter, quę tibi à Deo donata sunt, meditare, vt nec de nō acceptis præsumas, nec vnquam super acceptis in gratiarum actione lacescas, & deficias. Quocūq; enim te vertas, tibi diligens & solicitus prouisor existit tuus sponsus. In intentionibus, in meditationibus in verbis, in consilijs, in operib. in prosperis, in aduersis, foris, & intus est gratia eius, & in omni tribulatione remedium: sanat nanq; infirmum: Reducit erroneum, corripit delinquentem, consolatur afflictum, erigit lapsum, tristē lætificat: Nec diu vacillare sustinet delinquentem, & diffidentē. Merito ergo ò anima mea erige te ad ipsum, & eum cum omni virtute tua dilige, & lauda. Exerce te vt offeras coram ipso medullatū sacrificium amoris, & ardoris exultationis & laudis, vt exercitata in his, quando requietionis tuę extrema dies venerit, sic purgata, & affecta læta bunda, & gaudens admiscearis cætibus supernorum; cum quibus & tu promas dulcisona cantica in honorem Regis æterni, cui digne debetur omnis honor; quem contemplantes cœlici ciues mira capti admiratione, illecti suauitate, respersi dulcedine depasti iubilatione, repleti gaudio, copulati charitate, absorpti lumine, alienati ebrietate magnificāt magnifice, adorāt cū tremore glorificāt, & extollūt laudāt & gratias referūt viuēti ī secula seculorū, nō capiētes se prę magnitudine admirationis, & gaudij quod cōcipiūt misericorditer ab illa, & p illā fruitionē visionis magni nostri Dei, quē diligit aīa mea, & regnat in æternū.

Aestuans vociferatio vulnerati cordis cōtemplantis sponsum suum in cęlestem Hierusalem regnantem, per quā anhelans se illi copulari, exhortatione mellifua se ipsam pronocat ad eum suscipiendum, cum ad cor languidum intraturus, pulsauerit. Cap. XI.

psal. 41. QVemadmodū desiderat ceruus ad fontes aquarū, ita laudare te cupit anima mea. Deus meus, & Redemptor meus sanctus, & gloriosus Iesus fons, & essentialis origo omnium bonorum visibilium, & inuisibiliū. Tribue mihi domine vt laudet te cor, lingua, & omniā ossa mea. Dilata ò melliflue amor mentē meam, & attolle intuitum cordis mei, vt vel rapida cogitatione, spiritus meus attingat te æternā sapientiam, super omnia manentem, & suauiter omnia disponentem. Dissolue dissolue, pie domine, me à vinculis, quibus constrictus teneor, vt relinquens omnia ista, festinem ad te: En stat ad hostium pulsat, & obsecrat, vt ei aperiatur. Iube ergo ò tu amator hominum, pulsanti aperiri misero, vt liberis gressibus, & flagrāti corde laudet te, requiescat in te, & reficiatur de te; tu. n. es panis vitæ: tu lumen claritatis æternæ: tu lætitia cælestis Hierusalem: tu decus & honor omnium diligentium te: tu splendor mētium, tu, & vita animarum te laudātium, & virtus cordium, atq; medullarum te quærentium. Ne tardes aperire domine: ecce ad te conuersum est cor meum. Da domine lapso manum, collige errantem, & amātem exaudi. Quæso, piissime vocantem te ne deseras, qui priusquàm vocarem te, quæsisti me; vt ego filius ancillæ tuæ te quærerem, quærendo inuenirem, & amarem. Quæsiui & inueni domine. Possidere te cupio, & in secreto cubiculi cordis mei tecum commorari desidero. Da ergo te mihi Deus meus, & redde mihi te. Tuo enim amore ardeo: tua dulci memoria delector. Et quāuis indignum sit domine, vt in me omnium seruorū tuorum minimo requiescere debeas; scis tamen ò salus vitæ meæ, quod nihil præter te satiare me potest. Omnia desipiunt mihi pręter te, ī quo posui desiderium, & amorem meum. Ne, quæso te, derelinquas me, ne peream, & irrideant me inimici mei. Mitte domine manuum tuam de alto, & repone me iuxta te, & non erit qui exterreat. Sopitis enim cunctis, quæ me præmunt, in pace tua quiescam. Ibi enim auditus, visus cæteriq; sensus abundabunt delicijs omnibus. Pręcipue vero o laus mea excelsa & dulcis mi domine accendetur cor meum igne tuo sancto, charitate tua, iucunditate tua, suauitate tua quæ casta, & munda est, & te diligā dulcissimū, & pulcherrimū spōsū cū oī virtute, & intētione, cū reuerētia & tremore; habēs te in lingua, in corde meo, te prę oculis sēper, & vbiq; ita vt in me nullus adulterinis amorib. pateat locus. Iccirco super custodiā meā stabo vt vigilātib. cordis oculis nō reflectar à te. Psallā tibi spiritu, psallā & mēte, & totis virib. te factorem & Redemptorē meum laudabo: In pręsenti quidē miseria solo corpore ero, cogitatione aūt & desiderio vbi tu es thesaurus meus desiderabilis, & inextimabilis cōmorabo. Vbi nulla pugna, nulla indigētia, nullus timor, nulla pęna, sed pax summa, charitas plena, iubilatio & laus Dei æterna, securitas sine fine, gaudium ī Spiritusancto. O æterna requies, o beata vita, o felicissima beatitudo Deus meus. O regnum cœlorum, o regnū omnium seculorum, in quo datur facie ad faciē intueri regem Christum in decore suo, in Maiestate Patris regnātem, in diademate redimitum quo coronauit eum mater sua, in die despōsationis & lætitiæ cordis illius circundatum gloria & honore, quē adorant oēs Angeli, laudāt, & benedicunt, Vident & videre desiderant: vbi tanquā verus Sol iustitię mira pulchritudinis suę claritate oēs reficit electos: non. n. egent Sole, vel Stellarum splendore: quia ipse est splendor paternæ gloriæ, & ēt claritas cęlestis curiæ. O verbum patris,

tris, ò dñe Iesu, laudet aĩa mea te, sine habitu oĩa cõtinẽtẽ, oĩa sine idigẽtia creantẽ: vbiq; sine situ præsentẽ. Sonet vox tua in aurib. meis. Ne prętereas cęcũ secus viã clamãtẽ. O serenissime, ò pulcherrime, ò lumẽ vero, totũ cęlũ & mũdũ illuminãs, illumina me vt ĩtelligã te, vt diligã te vt fruar te amore beato & sẽpiterno: amãdus.n. es tu dñe Deus meus, amãdus es pp te ipsũ, & amplius quisque debet te diligere, quã se ipsũ. Diligẽdus es, ò fons amoris & totius suauitatis finis, sed nullus potest amare nisi prius à te amet: ama ergo me Deus meus, vt amẽ te. Nisi dilexeris me, non te amabo; nec te plene potero amare, nisi habuero cor mũdum, & pace repertũ. Per ipsũ.n. Deũ pacis te esse gustabo. Da ergo mihi ò amãtissime dñe cor mũdũ & pacificũ, vt te possim laudare dũ viuã. Prępara mihi ò rex vniuersę terrę hospitiũ cordis ad suscipiendũ te. Da mihi cor serenum, mansuetũ, & honestum, vt iucunde descendas ad me: ò serena lux, mansueta veritas, & honesta charitas. Si enim ascensum pręb uero gratię tuę, pax tua, quę superat omnẽ sensum seruabit me, replebit cor meũ, & augebit donũ suũ: ò pax vera Deus meus pax serena, pax quieta, pax prędulcis, reple interiora mea: ò Hierusalem & visio pacis, vbi nõ turbatur mẽtis oculus, nec status cordis. Vbi quies ęterna floret, concordia viget quàm gloriosa dicta sunt de te: ò vrbs pacis, ciuitas Syõ, ciuitas Dei sancta, & pacifica, quã magna est dulcedo & suauitas tua: quàm magna multitudo deliciarũ tuarum. Contines.n. totum, quod delectat, quod redolet, quod illuminat, quod beatificat: vbi verus animarum sponsus dominus meus Iesus (vt vtinã totus meus) rutilat. Vbi cibus regius ciuibus eius quotidie soluitur. Vbi ipse Rex pacificus propter multitudinem ciuium, & propter venustatem sui copiosius placet. Vbi Angelorũ cunei in sui Regis honore melliflua promunt cantica. Loquere ergo domine, quia ardet charitate seruus tuus, pręstolatur anxiè aduẽtum tuum, vt dissoluas vinculum peregrinationis suæ. Excitabo de cœtero cor meũ ĩ excubijs tuis dñe, vt cũ veneris ad illud cõfestim aperiat tibi. Eya nũc ò cor meũ, ò meus collega prępara te festiuè, & occurre in occursũ spõsi tui veniẽtis ad te: secũ.n. hẽt thesauros incõparabiles, quos tibi daturus est, si ĩ eius amore reperiet te accẽsum: surge ĩquã amore beato, surge cõsurge festiuo aĩo, & lętãter in occursũ Regis ęterni. Ecce pręsto est iã prę forib. manet circũspiciens, quis, qualiter, & qua alacritate ei occurrat. Propera, rumpe moras, ò cor meum eumq; suscipe in hospicio tuo, ad osculum pacis in amplexibus charitatis. Eya rumpe turditatẽ, accede ad ipsum in splendoribus Sanctorum cum virtutib. cęlorum comitatus est; in simplici, & iucunda facie in canticis pij amoris, in nutibus exultationis suscipe illum: talibus.n. delectatur obsequijs, illucque quã properè declinat. In thalamo secreto, ĩ sereno mentis, in interiori cubili dedue ipsum, vt in ipso reclinet ĩ meridie. Adest.n. Deus tuus adest noua festiuitas, adiũt delicię, adest gaudiũ, adest iubilus: foris præstolabũtur ministri Angelici venerantes cubiculum Regis & sponsę. Vide ergo ò cor meũ ne sine te discedat spõsus, ne donaria sua auferat; reuoluere ad pedes eius, amplectere vestigia spõsi: Dic ei cũ vehemẽtia charitatis: tenui te dilecte mi, nec dimittã te, donec ostẽdas mihi gloriã tuã, vbi pascis, & cubas ĩ meridie.

Cant. 1.

Philip. 4.

Pulchra descriptio incipit, in qua accenditur anima ad amorem Christi, & de illa superna Hierusalem ad quam suspirare debet mens nostra totis præcordijs desideriorum suorum. Cap. XII.

Spes mea Christe Deus: hominum te dulcis amator
Lux, via, vita, salus, pax & decus omne tuorum,
Omnia, pro quorum voluisti ferre salutem
Carnem, vincla, Crucem, spinas, mortemque, Sepulchrum:
Post tres inde dies deuicta morte resurgens
Discipulis visus nutantia corda reformans
Luce quater dena cœlorum summa petisti
Viuis in æternum viuis & per secula regnas.

Tu es Deus viuus & verus, Pater meus sanctus: Dominus meus pius, Rex meus magnus, Pastor meus bonus, Magister meus vnus, adiutor meus optimus, dilectus meus pulcherrimus. Panis meus viuus, Sacerdos meus in ęternũ, Dux meus ad patriã, lux mea vera, dulcedo mea sãcta, via mea recta, sapientia mea pręclara, simplicitas mea pura, cõcordia mea pacifica, custodia mea tota, portio mea bona, salus mea sẽpiterna, misericordia mea magna, patientia mea robustissima, victima mea immaculata, redẽptio mea facta, spes mea futura, charitas mea perfecta, resurrectio mea gloriosa, vita mea ęterna, exultatio & visio mea beatissima, & sine fine mãsura, te deprecor, supplico & rogo, vt per te ambulẽ, ad te perueniam, in te quiescam, qui es via, veritas & vita, sine qua nemo venit ad Patrẽ: te.n. desidero dulcissimum, & pulcherrimũ dominũ: ò splẽdor paternę gloriæ, qui sedes super Cherubim & intueris abyssos, lumẽ veridicũ, lumẽ illuminans, lumen indeficiẽs, in quẽ desiderãt angeli prospicere; ecce cor meũ corã te, discute tenebras eius, vt amoris tui claritate plenius perfundatur. Da mihi Deus meus te redde te mihi. En amo te, & si parũ est, amẽ validius. Nõ possum metiri, vt sciã quantũ desit mihi amoris, ad id quod satis est, vt currat vita mea in amplexus tuos, nec auertatur, donec abscõdatur in abscondito vultus tui. Hoc tamẽ scio, quia malè mihi est pręter te, non solũ extra me, sed in me ipso, & oẽs copia, quæ Deus meus nõ est, mihi egestas est. Bonũ nãq; quod neq; in melius, neq; in deterius cõmutari potest, tu solus es, quia simpliciter solus, cui nõ est aliud viuere, aliud beatẽ viuere. Oẽ quod viuit, & beatè viuit, non debet, nisi gratiæ tuæ. Et ideo nos egemus tui, nõ tu nostri, quia si oĩno nõ essemus, nihil tibi deesset ad bonum, quod tu es: tibi itaq; Deo nostro semper adhærere necesse habemus, vt per continuum auxilium gratiæ tuæ, sanctæ, piè, & rectè viuere valeamus. Pondere siquidem fragilitatis nostræ

deor-

deorsum trahimur, dono tuo accendimur, & sursum ferimur, inardescimus, & imus; ascendimus, ascensiones facimus, & cantamus canticum graduum. Igne tuo bono inardescimus, & imus: quo iam sursum imus ad pacem Hierusalem: quomodo iucundatus sum in his, quæ dixerunt mihi, in domum domini ibimus; illicque collocauit volũtas tua, vt nihil velimus aliud, quam permanere illic in æternum: sed quia dum sumus in corpore peregrinamur ad te domine, non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquiramus. Noster municipatus in cęlis est, & ideo duce gratia tua ingredior in cubile cordis mei, & canto tibi amatoria, Rex meus, & Deus meus, gemens inenarrabili gemitu ĩ loco peregrinationis meę, vbi cãtabiles factæ sunt mihi iustificationes tuæ. Et recordãs Hierusalem, extendo me corde sursum Hierusalem patriam meam, Hierusalem matrem meam, teque super eam regnatorem, illustratorem, patrem, tutorem, patronum, rectorẽ confiteor. Castas & fortes delicias, & solidũ gaudium, & omnia bona ineffabilia præparata esse affirmo; quia summum, & verum bonum ibi. Nõ auertã me, donec in eius pace matris charissimę inueniar: vbi sunt primitię spiritus mei; colligens totũ quod sum à dispersione, & deformitate hac. Et conformes atque confirmes in ęternum Deus meus, misericordia mea. Hæc domus tua Deus non terrena, neque lutea, nec vlla mole corporea particeps æternitatis tuæ, quia sine labe manet in æternum. Statuisti eam in seculum seculi, præceptum posuisti, & non præteribit. Non tamen tibi Deo coęterna, quia nõ sine initio facta est. Prior quippe omniũ creata est sapientia, non itaque tu illa sapientia, patri Deo planè coæterna & coęqualis, per quam creata sunt omnia, & in quo principio factum est cœlum &c. sed profectò sapientia, spiritualis, scilicet natura, quę contemplatione luminis, lumen dicitur & ipsa, quãuis creata sapientia. Sed quantum distat inter lumen illuminans, & lumen quod illuminatur, tantum differt inter te summa sapientia, quę creas, & ipsam, quę creata est. Sicut inter iustitiam iustificatiuam, quę tu Deus noster es, & iustitiam, quę iustificatione facta est. Nam & nos dicti sumus iustitia Dei patris in te filio eius domino nostro, teste Apostolo.

Heb. 13.

psal. 118.

Eccle. 1.

De dignitate Angelicę naturæ. Cap. XIII.

Dicito, quia prior omnium creata est quędam sapientia mens rationalis, & intellectualis, castę, scilicet ciuitatis tuę, matris nostræ quę sursum est, & libera est, & ęterna in cœlis. Quibus cœlis nisi qui te laudant cęli cęlorum? quia hoc est cœlum cęli domino. Et si nõ inuenimus tempus ante illam, quę creaturam tẽporis antecedit, quia prior omnium, à quo facta sumpsit exordium, quamuis non temporis: quia nondum erat tempus. Ipsius tamen conditionis suę, vnde ista est abs te domino Deo nostro, vt aliud sit, quam tu, licet nec ante illam, nec in illa inueniamus tempus: Est enim idonea videre faciem tuam semper, nec vspiam deflectitur ab eas quo fit, vt nulla mutatione varietur: Inest tamen illi mutabilitas, qua tenebresceret & frigesceret nisi amore grandi cohærens tibi semper luceret, tanquam meridies, & ferueret ex te. Denique tã casto amore, cohæret tibi Deo vero, & verè ęterno, vt quamuis non sit tibi coæterna: in nullius tamen varietates, & vicissitudines temporis à te resoluatur, & defluat; sed in tui solius verissima contemplatione requiescat. Quoniam tu Deus diligenti te, quantum præcipis, ostendis te, & sufficit ei. Vnde non declinat à te, nec à se, sed semper in eodem statu manet; te indesinenter vidẽdo, te indesinenter amando verum lumen, & castum amorẽ. O beata ista & sublimis natura, creaturarum maxima beatæ inhærendo semper beatitudini tuæ. Felix hæc, & nimium felix, te sempiterno inhabitatore, atq; suo. Nec inuenio quod libentius appellando existimem cœlum cœli domino, quam domum tuam contemplantem delectationem tuam sine defectu egrediẽdi in aliud mentem puram concordissime vnam, stabilimẽtum pacis beatorum spirituum. Vnde in cęlestibus sunt ista cœlestia. Vnde intelligat anima, cuius peregrinatio longinqua facta est, si iam sit tibi, si iam factæ sunt lachrymæ eius panes; si iam petat vnam, & hanc requirat, vt inhabitet in domo tua per omnes dies vitę suę: & quę vita eius, nisi tu; Et qui dies, nisi ęternitas tua? Sicut anni tui, quia nõ deficient. Hic ergo anima intelligat, quę potest, quam longe super omnia sit ęternus; quando domus tua, quę peregrinata non est, quamuis tibi non sit coęterna indesinenter, & indeficienter cohęrendo tibi nullam temporum patitur varietatem, teque perseuerantissima charitate diligit, hauriens mutabilitatem suam, nusquam, & nunquam exit te sibi pręsentem, ad quẽ toto affectu se tenet, non habens futurum, quod expectet, nec in pręteritum traiiciens, quod meminerit. Per nullas vices variatur, in nulla tempora extẽditur? O domus luminosa, & speciosa, dilexi decorẽ tuum, & locum habitationis glorię domini mei possessoris, & fabricatoris tui. Tibi suspiret peregrinatio mea nocte ac die, tibi inhiet cor meum, tibi intendat mẽs mea; Ad societatem beatitudinis tuę peruenire desiderat anima mea; dico enim qui fecit te, vt possideat me in te; quia ipse fecit, & me; Immo tu dic, & roga vt me dignum faciat participationis glorię tuę: sanctam enim societatem tuam, & mirabilem pulchritudinem tuam nõ per meritum requiro, sed per sanguinem eius quo redemptus sum adipisci non despero: tamen adiuuent me merita tua, subueniant paruitati meę sanctæ, & purissimę orationis

tionis

siones tuæ, inefficaces apud Deum esse non possunt. Erraui, fateor, sicut ouis perdita, & incolatus meus prolõgatus est: atque procul proiectus sum à facie domini Dei mei in hanc exilij cæcitatem; Vbi expulsus à Paradisi gaudijs deploro quotidie mecum super miserias captiuitatis meæ lugubre carmen, ingentesque lamentationes: dũ recordor tui Hierusalem; dum stant pedes mei in atrijs tuis sancta Syon: nec dum interiora tua conspicere in propatulo valens, sed in humeris pastoris mei, structoris tui, spero me reportari tibi, vt tripudiem tecũ inenarrabili gaudio, quo lætantur illi, qui tecum sunt coram ipso Deo & Saluatore nostro; qui dissoluit inimicitias in carne sua, & pacificauit omnia, quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, sanguine suo. Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, qui duos ex aduerso venientes coniungens in se, beatitudinis permanentem felicitatem; pari modo, & eadem mensura, se nobis daturum promisit dicens; Erunt æquales Angelis Dei in cœlis. O Hierusalem domus Dei æterna post dilationem, tu esto lætitia & cõsolatio mea. Dulcis memoria tui beati nominis sit releuatio mœroris tædiorumque meorum. Tædet enim me valde vitæ huius, & istius ærumnosæ peregrinationis.

Luc. 20.

De miseria præsentis vitę. *Cap.* XIIII.

VIta hæc, vita misera, vita incerta, vita laboriosa, vita immunda, vita domina malorum, Regina superborum, plena miseria & erroribus, quæ nõ est vita dicenda, sed mors, in qua momentis singulis morimur per varios mutabilitatis defectus diuersis generib. mortium. Nunquid ergo, quod viuimus in hoc mundo dicere possumus vitam, quam humores tumidant, dolores extenuant, ardores exsiccant, aera morbidant, escæ inflant, ieiunia macerant, ioca dissoluunt, tristitiæ consumunt, solicitudo coarctat, securitas hebetat, diuitiæ iactant, paupertas deiicit, iuuentus extollit, senectus incuruat, infirmitas frangit, mœror deprimit, & his omnibus malis mors furibunda succedit, simulq; gaudiis istius miseræ vitæ ita finem imponit, vt eum esse desierint, nec fuisse putentur? Mors ista vitalis licet his, & alijs sit respersa amaritudinibus, (proh dolor) quàm plurimos finis, suis capit illecebris, & quantos suis promissionibus fallis decipit. Et cum ita sit per se amara, & falsa, vt etiam suos cæcos amatores latere non valeat; tamen infinitam stultorum multitudinem aureo calice, quem in manu habet potat, & prorsus inebriat. Felices illi, & ipsi rari, qui familiaritatem eius effugiunt, perfunctoria gaudia spernunt, societatem abiiciunt, ne eum pereunte deceptrice, quandoque perire cogantur.

De Beatitudine vitę ęternę.

O Tu vita, quam præparauit Deus iis, qui diligunt eum: vita vitalis, vita beata, vita secura, vita tranquilla, vita præclara, vita munda, vita casta, vita sancta, vita ignara mortis, nescia tristitiæ; vita sine labe, sine corruptione, sine perturbatione, sine varietate, & mutatione, vita totius elegantiæ & dignitatis plenissima; vbi non est aduersarius, & impugnans. Vbi nullæ peccati illecebræ, vbi est amor perfectus, & nullus timor, vbi est dies æternus & vnus omnium spiritus, vbi Deus facie ad faciẽ cernitur, & hoc vitæ cibo mens sine defectu satiatur, libet me tuæ intendere claritati, delectant me bona tua auido corde quantum plus possum desiderare, & mecum considerare. Tuo enim amore langueo, tuo vehementer desiderio ardeo, tuaque dulci memoria admodum delector, libet in te cordis oculos attollere, statum mentis erigere, affectum animi conformare, libet sanè de te loqui de te audire, de te scribere, de te conferre, de tua beatitudine & gloria quotidie legere, & lecta sæpius sub corde reuoluere, vt sic possim ab huius mortalis & perituræ vitę ardoribus, periculis, & sudoribus sub tuę vitalis aurę dulce refrigerio transire & transiens in sinu tuo fessum caput dormiturus vel paululũ declinare. Huius rei gratia sanctarum scripturarum, amœna prata ingredior, viridissimas scientiarum herbas exarando carpo, legendo comedo, frequentando rumino, atque congregando tandem in alta memoria sede repono, vt tali modo tua dulcedine gustata, minus miserrimę istius vitæ amaritudines sentiã. O tu felicissima vita, ò regnum verè beatum carens morte, vacans fine, cui nulla tempora succedunt per ęuum. Vbi continuus sine nocte dies nescit habere tempus. Vbi victor miles illis Hymnidicis Angelorum Choris sociatus cantat Deo sine cessatione canticum de canticis Syon nobile, perpetua caput amplectente corona. Vtinam concessa mihi esset peccatorum venia, moxque hac carnis sarcina deposita, vt in tua gaudia veram quietem habiturus intrarem; & tuæ ciuitatis præclara, atque speciosa mœnia coronam vitæ de manu vitę accepturus ingrederer, vt illis sanctissimis choris interessem: vt cum beatissimis spiritibus gloriæ conditoris assisterem, vt præsentem vultum Christi cernerem, sicque nullo metu mortis affici, sed de incorruptione perpetuæ gloriæ lætari sine fine potuissem.

De felicitate animę bene dispositę.

FElix anima, quæ terreno resoluta corpore libera cœlum petit, secura est, & tranquilla. Non timet hostem, nec mortem. Hæc enim semper præsentem cernit, quæ indesinenter pulcherrimum dominum concupiuit, quem dilexit, & ad quem tãdem læta, & gloriosa perue-

peruenit. Hanc vero tantæ beatitudinis gloriam nulla dies minuit, nullus improbus poterit auferre. Viderunt eam filiæ Syon, & beatissimam prædicauerunt Reginæ, & concubinæ laudauerunt eam dicentes: Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suum? Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? quàm læta exiit, festinat, currit, cum dilectum sibi dicentem, audit attentis auribus, surge amica mea, speciosa mea, & veni. Iam enim hyems transiit, imber abiit & recessit. Flores apparuerũt, tempus putationis aduenit; vox turturis audita est in terra nostra, ficus protulit grossos suos; florentes vineę odorem dederunt. Surge propera amica mea, formosa mea, colũba mea in foraminibus petrę, in cauerna maceriæ; ostende faciem tuã mihi, sonet vox tua in auribus meis. Vox tua dulcis & facies tua decora. Veni electa mea, speciosa mea, columba mea, immaculata mea, speciosa mea. Veni & lætoris in conspectu meo cum Angelis meis, quorum societas à me tibi promissa est. Veni post pericula, & labores: intra in gaudium domini tui, quod nemo tollet à te.

Cant. 1.

Pia oratio ad Sanctos in Patria glorificatos.

FElices Sancti omnes Dei, qui iam pertrãsistis huius mortalitatis pelagum, & peruenire meruistis ad portũ perpetuę quietis, securitatis & pacis. Securi & tranquilli, semperq́ue festiui, atque gaudentes estis; Obsecro per charitatem Dei securi estis de vobis, soliciti estote de nobis. Securi estis de vestra immarcessibili gloria, soliciti estote de nostra multiplici miseria. Per ipsum vos rogo qui vos elegit, qui tales fecit, de cuius pulchritudine iam satiamini: de cuius immortalitate iam immortales facti estis: de cuius beatissima visione semper gaudetis, estote iugiter memores nostri: subuenite nobis miseris; qui adhuc in salo huius vitæ circumflantibus agitamur procellis. Vos portæ pulcherrimæ quæ in magnam surrexistis altitudinem, adiuuate nos vile pauimentum longè inferius iacens. Date manus, & erigite iacentes supra pedes, vt conualescentes de infirmitate fortes efficiamur in bello. Intercedite, & orate constanter, atque indesinẽter pro nobis miseris, multumq́ue negligentibus peccatoribus, vt per vestras orationes vestro sancto consortio coniungamur: quia aliter salui esse non possumus; sumus namque valde fragiles & nullius virtutis homuntiones; animalia vẽtris & carnis mancipia, in quibus vix probitatis apparet vestigium; & tamen sub Christi confessione positi, ligno crucis ferimur; nauigantes per hoc mare magnũ & spaciosum, vbi sunt reptilia, quorũ non est numerus, vbi sunt animalia pusilla cũ magnis, vbi est draco sæuissimus semper paratus ad deuorandum, vbi sunt loca periculosa, Scylla, & Charybdis, & alia innumerabilia, in quib. naufragantur incauti & in fide dubij. Orate dominũ, orate pijssimi, orate omnia agmina Sanctorũ, & vniuersus cœtus Beatorum, vt vestris precib. meritisq́; adiecti, salua naue & integris mercib. peruenire mereamur ad portũ perpetuæ quietis, cõtinuæ pacis, & nũquã finiendæ securitatis. O mater Hierusalẽ ciuitas sancta Dei charissima, sponsa Christi, te amat cor meum, pulchritudinẽ tuã nimirum desiderat mens mea, quàm decora, quã gloriosa, quàm generosa tu es, tota es pulchra & macula non est in te. Exulta & lætare filia Principis, quia concupiuit Rex speciẽ tuam, & amauit decorem tuum. Speciosus prę filiis hominũ, sed qualis est dilectus tuus ex dilecto, ò pulcherrima Dilectus tuus candidus, & rubicũdus, electus ex millibus: sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus inter filias: sub vmbra illius quẽ desideraui; ecce læta sedeo, & fructus eius dulcis gutturi meo. Dilectus meus misit manum per foramẽ & venter meus intremuit ad tactum eius. In lectulo per noctem quæsiui, & inueni. Teneo, nec dimittam, donec introducat me in domum tuã, & in cubiculum tuum. O gloriosa genitrix mea, vbi enim dabit mihi dulcissima vbera tua abundantius & perfectius, et satiabit me satietate mirifica ita vt nec esuriam, nec sitiam in æternum. Felix anima mea, & vltra quam dici potest felix, si intueri meruero gloriam tuam, beatitudinem tuã, pulchritudinem tuam, portas, et muros tuos, plateas tuas et mansiones tuas multas, nobilissimos ciues tuos et fortissimũ Regem tuum; Dominum tuum in decore suo. Muri nãque tui ex lapidibus preciosis; portę tuæ ex margaritis optimis, plateę tuæ ex auro purissimo, in quib. iucundum Alleluia, sine intermissione concinitur. Mansiones tuæ multæ quadris lapidib. fundatæ, saphyris cõstructæ, et auro coopertæ quas nullus ingreditur immundus, nullus inhabitat inquinatus. Speciosa facta es et suauis in delicijs tuis mater Hierusalem. Nihil in te tale, quale hic patimur, qualia in hac vita misera cernimus. Non sunt in te tenebrę, neque nox, aut quælibet diuersitas temporũ. Non lucet in te lux lucernæ, aut splendor Lunę, vel iubar stellarũ, sed Deus de Deo lux de lumine, sol iustitiæ semper illuminat te. Agnus candidus, et immaculatus, lucidus et pulcherrimus est lumẽ tuum, Sol tuus, et claritas tua, et omne bonum tuum huius Regis indeficiens contemplatio. Ipse Rex Regum, in medio tui, et pueri eius in circuitu eius. Ibi Hymnidici Angelorum chori. Ibi societas supernorum ciuium. Ibi dulcis solemnitas omnium ab hac tristi peregrinatione redeuntium ad tua gaudia. Ibi Prophetarum prouidus chorus. Ibi iudex Apostolorum numerus. Ibi innumerabilium Martyrum victor exercitus. Ibi Confessorum sacer conuentus. Ibi veri et perfecti Monachi. Ibi sanctę mulieres

Heb. 11. Psal. 103. Cant. 4. Psal. 44. Cant. 5.

quæ voluptates seculi & sexus infirmitatem vice runt. Ibi pueri & puellæ quę annos suos moribus transcenderunt. Ibi sunt oues & agni, qui iam hu ius voluptatis laqueos euaserunt. Exultant omnes in propriis mansionibus, dispar gloria singulorum, sed communis est lætitia omnium: plena & perfecta ibi regnat charitas: quia Deus est, omnia in omnibus quem sine fine vident, & semper videndo in eius amore ardent; amant & laudant laudant & amant. Omne opus eorū laus sine defectione, & sine labore. Felix ergo ego, & vere in perpetuum felix, si post resolutionē huius corpusculi audire meruero illa cantica cœlestis melodiæ, quæ cantantur ad laudem Regis æterni, ab illis supernæ patriæ ciuibus, beatorumque spirituum agminibus. Fortunatus ego, & nimium beatus si & ego meruero cantare ea, & assistere Regi meo, Deo meo, & cernere eum in gloria sua, sicut ipse polliceri dignatus est dicens. Pater volo quos dedisti mihi, sint mecum, vt videant claritatem meam, quam habui apud te antequā mundus fieret, & alibi. Qui mihi ministrat me sequatur, & vbi ego sū illic & minister meus erit. Et iterum. Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego manifestabo ei me ipsum.

Ioan. 17.
Ioan. 12.
Ioan. 14.

De præmio electorum. Cap. XVI.

NAm præmium electorum est videre Deum, viuere cum Deo esse cū Deo qui erit omnia in omnibus; Habere Deum qui est summum bonum. Et vbi est summum bonum, ibi est summa felicitas, summa iucunditas, vera libertas, perfecta charitas, æterna securitas, secura æternitas. Ibi est vera lætitia, plena scientia, omnis pulchritudo, & omnis beatitudo est ibi pax pietas, bonitas, lux, virtus, honestas, gaudium lætitia, dulcedo, vita perennis, gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis: sic cū Deo beatus erit, in cuius consciētia peccatū inuētū nō fuerit videbit Deū ad volūtatē, habebit ad voluptatē fruetur ad iucūditatē, in ęternitate vigebit, ī veritate fulgebit, ī bonitate gaudebit; sic habebit permanēdi æternitatē, sic cognoscēdi facultatem, & requiescendi felicitatem: Ciuis siquidem erit illius sanctæ ciuitatis, cuius Angeli sunt ciues, Deus Pater templum: Filius est eius splendor: Spiritus sanctus charitas. O ciuitas cœlestis, mansio secura, patria totū continens, quod delectat, populus sine murmure, incolę quieti homines nullam indigentiam habentes, quàm gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei. Sicut lætantiū omnium habitatio est in te. Omnes lætantur in lętitia, & exultatione: Omnes delectantur de eo cuius aspectus benignus, facies decora, eloquiū dulce, delectabilis ad audiendum, suauis ad habēdum, dulcis ad perfruendum. Ipse per se placet, per se sufficit ad meritum sufficit ad præmium; nec extra illum quærūt aliud aliquid, quia in illo totum inuenitur, quicquid desideratur, semper libet illum aspicere, semper habere, semper in illo delectari, & illo perfrui; in illo clarificatur intellectus & purificatur affectus ad cognoscendam & diligendam veritatem. Et hoc est totum bonum hominis, noscere scilicet & amare Creatorem suum. Quid ergo ad nos attinet insania vitiorum, sitire, absincthium huius mundi, sequi naufragium vitæ præsentis, pati infortuniū; impie tyrannidis ferre dominium, & non magis conuolare ad Sanctorum felicitatem, ad Angelorum societatem, ad solemnitatem supernæ lætitiæ, & ad iucunditatem contemplatiuæ vitæ, vt possimus intrare in potentias Domini, & videre superabundantes diuitias illas bonitatis eius. Ibi vacabimus, & videbimus quam dulcis est dominus, & quàm magna multitudo dulcedinis eius. Videbimus splendorem gloriæ, & decorem Sanctorum, & Regiæ potestatis honorem. Cognoscemus Patris potentiam, Filij sapientiam, Spiritussancti benignissimam clementiam; & ità habebimus notitiam illius summę Trinitatis. Nūc corporeas per corpus videmus imagines, & corporeo spiritu cernimus, tunc autem ipsam veritatem puro mentis intuitu videbimus. O beata visio, videre Deum in seipso, videre in nobis, & nos in illo felici iucunditate, & felicitate iucunda, quicquid desiderabimus, totum habebimus, nihil amplius desiderantes, & quicquid videbimus, amabimus in ipso amore, beati dulcedine amoris & suauitate contemplationis. Hæc erit summa illius felicitatis, quoniam intelligetur in suo puro esse, sancta Trinitas. Comprehendetur modo incomprehensibili beata Trinitas, & patebunt arcana diuinitatis. Videbitur, & amabitur Deus, & hæc visio delectabit totum cor hominis implens, & satians. Vna erit omnium lingua, iubilatio indefessa. Vnus affectus, amor æternus. Patebit veritas, implebit charitas, & erit integra corporis & animæ satietas. Fulgebit, sicut Sol humanitas glorificata. Quieta erit, & concors carnis & spiritus sanitas. Angelorum et hominum vnum gaudium erit, vnum colloquium, et vnum conuiuium. Non languebit amor, nec liquefiet delectatio præsentibus omnibus bonis non erit dilationis afflictio, quoniam beneficia diuinæ Maiestatis erunt omnibus præsentia. Et erit in commune omnium omnipotentia, sapientia, pax, iustitia, et intelligentia. Non erit in illa Patria diuersitas linguarum, sed pacifica, et concors concordia morum et affectuum. In torrente illius voluptatis nil vltra appetetur: ibi enim est cumulus felicitatis supereminens gloria et superabundans lætitia, quam certantibus in veritate et perseuerantia Christus Iesus benedictus in secula donabit. Amen.

psal. 86.
psal. 30.

Laudes

Laudes diuinæ excellentiæ, in quibus anima contemplans illustratur veritatis lumine, & accenditur charitatis igne. Cap. XVII.

BEnedic anima mea dominum, et omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. Benedic anima mea domino et noli obliuisci omnes retributiones eius. Benedicite domino omnia opera eius in omni loco dominationis eius. Benedic anima mea dominum, laudemus dominum quem laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates, cui Cherubim, et Seraphim incessabili voce proclamant. Sanctus, Sanctus, Sanctus. Iungamus voces nostras vocibus Angelorum Sanctorum, et communem dominum laudemus pro modulo nostro. Illi enim laudant dominum purissime, et inculpabiliter, quia semper inhærent contemplationi diuinæ, non per speculum, sed facie ad faciem. Quis enim dicere, vel cogitare sufficiat, qualis sit in conspectu Dei omnipotentis illa Beatorum spirituum cœlestiumque virtutum innumerabilis multitudo, quæ sit in eis sine fine festiuitas visionis Dei, quæ lætitia sine defectu, qui amoris ardor non crucians, sed delectans; quod sit in eis desiderium visionis Dei cum sanctitate, et satietas cum desiderio. In quibus nec desiderium pœnam generat, nec satietas fastidiũ parit. Quomodo inhęrendo summę beatitudini sint beati, quomodo coniuncti vero lumini facti sint lux, quomodo semper aspicientes incommutabilem Trinitatem, mutati sunt in incommutabilitatem? sed quando illam Angelicę dignitatis celsitudinem comprehendere poterimus, qui nec ipsius animę nostrę natura inuestigare valemus? Qualis est ista tam fortis, tam infirma, tam parua, tam magna quę rimatur secreta, et cęlestia contemplatur, atque humanis commodis multarum artium perita perspicaci ingenio adinuenisse probatur? qualis est ista, quę tam multa de cęteris cognouit, et se qualiter facta sit, prorsus ignorat?

De natura animę.

LIcet enim nonnulla ambigua à quibusdã super eius originem proferantur, inuenimus tamen eã esse quendam intellectualem spiritum per Creatoris potentiam immortaliter iuxta modum suum viuentem, mortale corpus, quod sustinet viuificantem, mutabilitati subiectum, obliuioni deditum, quem timor afficit, lętitia extollit. O mira res omnique stupore dignissima. De Deo quippe Creatore omnium, qui est incomprehensibilis et ineffabilis, excelsa et mirabilia nimis omni remota ambiguitate legimus, loquimur, et scribimus. De Angelis autẽ et animabus, quicquid dicimus non tam euidenter probare possumus. Sed transeat ab his animus et transeat omne, quod creatum est, currat, et ascendat, et volitet, et pertranseat in eũ, qui creauit omnia, quantum potest oculos fidei dirigat. Faciam gradus accensionis in corde meo et per ipsos ascendam ad Deum meum qui capiti meo desuper manet. Quicquid visibiliter cernitur, quicquid spiritualiter imaginatur forti manu ab intuitu mentis procul remoueatur. Solus intellectus purus incedens, et simplex rapido volatu ad ipsum perueniat conditorem Angelorum et animarum, et omnium rerum. Mens ista beata, quę ima deserit, summa petit qui ponit in arduis semen suum, & de summis rupibus contemplatur Solem iustitiæ Aquilonis obtutibus: nihil enim tam pulchrum, atque iucundum quàm ipsum Solem, mentis intuitu & cordis auiditate contemplari Deum, & miro modo inuisibilem cernere inuisibiliter, sicque aliam non istam lucem. Lux ista, quæ loco clauditur, tempore finitur, noctiũ interruptione variatur, & quam communem cũ vermibus, & pecoribus habemus, in comparatione illius summæ lucis, nõ est illa lux dicenda, sed nox. Quanquam autem illa summa & incommutabilis lux vera, lux indeficiens, lux Angelorũ à nemine conspici in hac vita possit, quod solum præmium reseruatur Sanctis in cœlesti gloria: illud tamen credere, intelligere, sentire, & ardenter inhiare, quodammodo illud cernere est, atq; tenere. Sonet itaque vox super Angelos & homo intenta mente contempletur Deum verbis, quibus potest, suas illi dicat laudes. Iustum nanque est, vt creatura laudet Creatorem. Ipse enim nos ad laudandum se creauit, qui nostris non indiget laudibus. Est virtus incomprehensibilis nullius indigens ipsa sibi sufficiẽs. Magnus dominus noster, & laudabilis valde. Hunc itaque mens diligat, lingua canat, scribat manus, atque in his studiis Sanctis fidelis animus se totum exerceat: huius, videlicet cœlestis luminis suauissimis dapib. Vir desideriorum & cęlestium contemplator assiduè reficiatur, vt hoc cœlesti pabulo saginatus clamet clamore magno; clamet medullis cordis, clamet in iubilo, & ardentissimo mentis desiderio dicat. Summe, omnipotentissime, misericordissime & iustissime, sacratissime & præstantissime, pulcherrime & fortissime, stabilis & incomprehensibilis, inuisibilis videns omnia, immortalis, incircũscriptus, nusquã finitus, inextimabilis, ineffabilis, inscrutabilis, immobilis tangens omnia, inuestigabilis, metuendus, atque terribilis, honorandus, atque horrendus, venerandus, atque reuerendus, nunquam nouus, nunquam vetus innouans omnia. Semper agens, semper quietus, colligens & non egens. Omnia portans sine onere, omnia implens sine conclusione, omnia creans, protegens, nutriens, & perficiẽs, & quęrens cum nihil desit tibi; Amans & æstuans, cælans & securus es. Pœnitet te et non dolet, irascens

sceris et tranquillus es. Opera mutas et non consilium, recipis et quod inuenis, nūquam amisisti. Nunquam inops et gaudes lucris, nunquam auarus et vsuras exigis, supererogatur tibi vt debeas: et quis habet quicquam non tuum? Reddis debita nulli debens: donas debita nihil perdens, qui solus viuificas omnia: qui creasti omnia, qui vbique es, et vbique totus, qui sentiri potes videri non potes, qui nunquam dees et tamen ab iniquorū cogitationibus longe es, qui nec ibi dees vbi longe es: quia vbi non es per gratiam ades per vindictam. Qui omnia tangis, nec tamen omnia æqualiter tangis: Quædam enim tangis vt sint, nec tamen vt viuant et sentiant: quædam tangis vt sint viuant et sentiant, nec tamen vt discernāt. Quædam vero tangis vt sint viuant, sentiant et discernant. Et cum tibi nunquam dissimilis, dissimiliter tantum tangis dissimilia. Qui vbique es præsens et inueniri vix potes. Quem stantem sequimur et apprehendere non valemus. Qui tenes omnia imples omnia, circumplecteris omnia, superexcedis omnia, sustines omnia: Neque enim ex alia parte sustines, et ex alia parte superexcedis: neque ex alia parte imples, atque ex alia circūplecteris. Sustinendo superexcedis, et superexcedendo sustines. Qui doces corda fidelium sine strepitu verborum: qui attingis à fine vsque ad finem fortiter, et disponis omnia suauiter: qui locis non distenderis, nec temporibus variaris, nec habes accessus, nec recessus, sed habes lucē inaccessibilem, quam nullus hominū videre potest. In te manes quietus, vbique circuis totus; non scindi enim, vel diuidi poteris: quia vere vnus es: nec in parte efficeris, quia totus totum tenes, totum imples, totum illustras et possides. Huius videlicet mysterii immensitatem profunditatis mens humana concipere non potest; nec oratoria lingua narrare, nec diffusi sermones, nec bibliothecarum volumina queunt explicare. Si totum mundum libri repleant, nullo modo scribi poteris, vel concludi; quoniam tua sciētia inenarrabilis, & verè incomprehensibilis est: Qui es fons lucis diuinæ & Sol claritatis æternę. Magnus es enim sine quantitate, & ideo immensus. Bonus es sine qualitate, ideo verè & summè bonus; & nemo bonus nisi tu solus. Cuius voluntas opus est, cuius velle posse est: qui omnia ex nihilo creasti, quæ sola voluntate fecisti. Qui omnem creaturam tuam absque indigentia possides, & sine labore gubernas, & absque tædia regis, & nihil est, quod perturbet ordinem imperij tui, vel in summis, vel in imis; qui in omni loco sine loco haberis, & omnia contines, sine ambitu, & absque es sine situ & motu. Qui nec mali auctor es quod facere non potes. Qui nullus commotionis animi tempestate turbaris, nec totius terræ particula tuum regnum est. Nulla flagitia vel scelera probas, aut imperas: nunquam mentiris, quia æterna veritas es, cuius bonitate facti sumus, & iustitia pœnas luimus & clementia liberamur; nam nihil cęleste, nihil igneum, vel æthereum, & terrenum: nihilque quod corporis sensus attingat pro te colendum est. Qui verè es quod es: qui semper idem ipse es & anni tui non deficient. Hæc & alia multa docuit me sancta mater Ecclesia, cuius factus sum membrū per gratiam tuam. Docuit me sanè, te solum & vnum Deum; non esse corporeum, vel passibilem, vel palpabilem; nihilque de substantia tua vel natura vllo modo esse violabile, atque commutabile, aut compositum vel fictum. Et ideo certum est corporeis oculis te non posse conspici, sed nec ab vllo mortalium in propria essentia aliquando potuisse videri. Hinc & inde patenter datur intelligi, quod vnde Angeli te intuentur, inde & nos post hanc vitam videbimus, sed nec ipsi profectò te videre possunt, sicuti es. Nulli denique alij tota nisi tibi soli nota est omnipotens Trinitas. Tu vero es vnitas Deitatis personarum pluralitate multiplex. Numerabiliter es innumerabilis, ac icircò [illegible]mensurabilitate immensurabilis. Non enim summæ bonitatis, quæ tu ipse es, profitemur originem ex qua omnia, per quam omnia, in qua omnia: sed eius participatione dicimus bona omnia. Nam tua diuinitas semper caruit, ac caret materia; licèt non careat forma; forma scilicet informata, forma formarum, forma formatissima, quam dum imprimis, quasi sigillum rebus singulis eas sine tui augmenti, vel decrementi mutabilitate, proculdubio à te facis differri. Quicquid in natura creaturarum est, creatura tua est. O vna Trinitas & trina vnitas Deus, cuius omnipotentia omnia possidet, & regit, & implet quæ creauit. Nec enim ideo te implere omnia dicimus, vt te contineant: sed vt ipsa potius à te contineantur: nec particulatim imples omnia, nec vllatenus ita putandum est, vt vnaquæque creatura pro magnitudine portionis suæ capiat te, idest maxima maius & minima minus; dum sis potius ipse in omnibus, siue omnia à te: Cuius potentia concludit vniuersa, nec euadendi potentiam tuam quis aditum inuenire potest. Qui enim placatum te nō habet, nunquam euadet iram tuam sicut scriptū est. Neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus, quoniam Deus iudex est, & alibi. Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam?

Sap. 8. Heb. 1. Psal. 74. Psal. 138.

De laude Indiuiduę Trinitatis. Cap. XVIII.

Immensitas Diuinæ Maiestatis tuæ ista est, vt intelligamus te intrà omnia, sed non inclusum: Extra omnia, sed non exclusum. Et ideo interior es, vt omnia contineas;

ideo

ideo exterior es, vt incircumscriptæ magnitudinis tuæ immensitate omnia concludas. Per id ergo, quod exterior es, gubernare omnia demonstraris: omnia enim concluduntur in te, non locali magnitudine, sed potentiali præsentia. Inseparabilis ergo naturæ tuæ vnitas, separabiles nō potest habere personas: quia sicuti es Trinitas in vnitate, & vnitas in Trinitate, sic separationem non potes habere personarum: Nominantur quidem illæ personæ aliquando singulæ; sed ita te voluisti Deus Trinitas inseparabilem ostendere in personis, vt nullum tibi nomen sit in qualibet persona, quod ad aliam secundum non referatur relationis. Ita sicut Pater ad Filium, & Filius ad Patrem; sic vel Spiritussanctus ad Patrem & Filium verissime refert. Omnia verò nomina, quæ substantiam, vel potentiam, vel essentiam tuam significant, vel quicquid proprie dicitur Deus, omnibus personis æqualiter conueniunt; vt Deus magnus, omnipotens, æternus, & omnia quæ de te Deo naturaliter dicuntur. Non est ergo aliquod naturæ nomen, quod sic tibi Deo patri conuenire valeat, quod aut Filio tuo, aut Spirituisancto conuenire nequeat. Dicimus te Patrem naturaliter Deum esse, sed naturaliter est Filius Deus, naturaliter est Spiritussanctus Deus; non tamen tres Dij, sed vnus naturaliter Deus, Pater, Filius, & Spiritussanctus: iccircò inseparabilis es sancta Trinitas in personis sensu, intelligenda: quāuis in voce separabilia habeas nomina: quia plurale numerum naturæ nominibus nullatenus recipis: In hoc enim ostenditur personas non posse diuidi in sancta Trinitate quæ vnus Deus verus est: quia cuiuslibet personę nomen semper ad alteram respicit personam. Si Patrem dico, ostendo Filium: si Filium nomino prædico Patrem: si Spiritumsanctum appello, alicuius esse spiritum necessariè est intelligi, id est nomine Patris, & Filij. Hæc est enim vera fides veniens de sacra Doctrina. Hæc est certa fides Catholica & orthodoxa, quam me docuit in sinu matris Ecclesiæ Deus gratia sua. Inuocat itaque domine te fides mea, quam dedisti mihi propter bonitatem tuam ad saluationem meam. Fidelis autem anima ex fide viuit, tenet in spe, quod videbit in te.

Laudes naturæ Diuinę Magnificę.

SVmma Trinitas, virtus vna, & indiscreta Maiestas Deus noster. Deus omnipotens, confiteor tibi ego vltimus seruorum tuorum & exiguum membrum Ecclesiæ tuæ; Confiteor, & honorifico te debito sacrificio laudis, pro scire, & posse, quod mihi tantillo donare dignatus es. Et quia exteriora munera mihi desunt quę possunt offerri, ea, quæ in me sunt vota laudationis ex dono misericordiæ tuæ: ecce libens, atque ouans offero tibi de fide non ficta, & conscientia pura. Credo ergo te toto corde Rex cœli & terræ domine, & ore te confiteor Patrem, & Filium, & Spiritumsanctum, in personis trinum, in substantia vnum, verum Dominum omnipotentem, vnius simplicis incorporeę, inuisibilis, & incircumscriptæ naturæ; nihil in te maius, aut minus habentem, sed per omnem modum sine deformitate perfectum, sine quantitate magnum, sine qualitate bonum, sine tempore sempiternum, sine morte vitam, sine infirmitate fortem, sine mendacio verum, sine loco vbique totum, sine fine vbique pręsentem, sine extensione cuncta complectentem, sine cōtradictione vbique occurrentem, sine motu omnia transcendentem, sine statu intra omnia manentem, sine indigentia omnia creātem, sine labore omnia regentem, sine tui initio omnia mirabilia facientem. In magnitudine infinitum, in virtute omnipotentem, in bonitate summum, in sapientia inęstimabilem, in consiliis terribilem, in iudicijs iustum, in cogitationibus sincerissimū, in verbis veracem, in operibus sanctum, in misericordiis copiosum. Erga delinquentes patientissimum, erga pœnitentes pium, semper idem ipsum æternum, ac sempiternum, immortalem, atque incommutabilem: quem nec spatia dilatant nec breuitas locorum angustat, nec receptacula vlla coarctant, nec voluntas variat, nec necessitudo corrumpit, nec mæsta perturbant, nec læta demulcent. Cui nec obliuio tollit, nec memoria reddit, nec præterita transeunt, nec futura succedunt: cui nec origo initium, nec tempora incrementum, nec casus finem dabit, sed ante secula, & in seculis, & per secula viuis. Et est tibi perennis laus & æterna gloria; summa potestas, & singularis honor, perpetuum regnum, & sine fine imperium per infinita, & indefessa, & immortalia secula seculorum. Amen.

Hic anima ignita ardore charitatis, & vulnerata pro amore eructat laudes, & pręces fundit Deo suo, quem cognoscit per fidem, & in quo quiescit per amorem. Cap. XIX.

INuocat te Deus meus casta conscientia, & suauis amor fidei meæ, quem discussis tenebris ad veritatis intelligentiam perduxisti; & quæ à stulta seculi amaritudine eripuisti, atq; adhibitam tuæ dilectionis charitatem iucundam mihi, & mellifluam reddidisti. Inuocat te Trinitas Beata, vox clara, & sincerus amor fidei meę, quē ab ipsis enutriens cunabulis illuminasti semper per illustrationem gratiæ tuæ, & quem adaugens confirmasti in me per documenta Matris Ecclesiæ. Te inuoco beata, & benedicta & gloriosa vna Trinitas, Pater, & Filius, & Spiritussāctus, Deus, dominus, Paraclytus, charitas, gratia, communicatio, genitor generans, genitus, lumen ve-

rum ex lumine. Vera illuminatio, fons, flumen, irrigatio; ab vno omnia per vnum omnia, in vno omnia. A quo, per quem, in quo omnia, viuens vita viuentium viuificator. Vnus à se, vnus ab vno, vnus ab ambobus. Verax Pater, veritas Filius, Veritas Spiritussanctus. Vna Pater, Filius, & Spiritussanctus essentia, vna virtus, vna beatitudo. A quo, per quem, in quo beata sunt omnia, quæcunque beata sunt. Deus vera, & summa vita, à quo, per quem, in quo viuunt omnia, quæcunque verè, & beatè viuunt. Deus omne bonum, & pulchrum, à quo, per quem, in quo beata & pulchra sunt omnia. Deus, cuius nos fides excitat, spes erigit, charitas iungit. Deus, qui peti iubes, & inueniri facis, & pulsantibus aperis. Deus, à quo auerti, cadere est, ad quem conuerti surgere est; in quo manere consistere est. Deus, quem nemo amittit nisi deceptus, nemo quærit, nisi admonitus, nemo inuenit, nisi purgatus. Deus, quem nosce viuere, cui seruire regnare est, quem laudare salus, & gaudium animæ est; te labijs & corde, omniq; qua valeo virtute, laudo, benedico, adoro, tuæq; clementiæ & bonitati, pro vniuersis beneficijs tuis gratias ago, hymnum gloriæ tuæ cano. Sanctus. Sanctus. Sanctus. Te inuoco o Beata Trinitas, vt venias in me, & templum facias dignum gloriæ tuæ. Rogo Patrem per Filium, rogo Filiū per Patrem, rogo Spiritumsanctum per Patrem, & Filium, vt omnia vitia elongentur à me, & omnes virtutes sanctæ plantentur in me. Deus immense, a quo omnia, in quo omnia facta sunt visibilia, & inuisibilia, qui opera tua extra circundas, & intrà reples, suprà regis, & infrà fers; custodi me opus manuum tuarum, in te solummodo sperantem, in tua misericordia confidentem: custodi me quæso, hic, & vbique, nunc, & semper, intus & foris, antè & retrò, suprà & infrà, circum circa; ita vt nullus pateat locus insidiis inimicorum. Tu es Deus omnipotens, custos, & protector omnium sperātium in te; sine quo nemo est tutus, nemo de periculis liberatus. Tu es Deus, & non est alius Deus præter te, neque in cœlo sursum, neque in terra deorsum, qui facis mirabilia magna, & inscrutabilia, quorum non est numerus. Te decet laus, te decet hymnus, tibi omnes Angeli, tibi cœli & vniuersę potestates hymnum dicunt, & laudes indesinenter concinunt, vtpote Creatori creatura, serui domino, Regi milites dicunt. Te sanctam, & indiuiduam Trinitatem omnis creatura magnificat. Omnis spiritus laudat; Tibi Sancti, & humiles corde, tibi spiritus & animæ iustorum, tibi omnes superni ciues, & cuncti Beatorum spirituum ordines gloriam & honorem suppliciter adorantes concinunt sine fine, laudant te domine illi superni ciues magnifice, & mirabiliter. Laudat te homo magna portio creaturæ tuæ, sed & ego peccator homuntio desiderio magno te cupio laudare, amare te opto amore præcipuo, Deus meus, vita mea, fortitudo & laudatio mea, dignare me laudare te. Da mihi lumen in corde, verbum in ore, vt cor meum meditetur gloriam tuam, & lingua mea cantet tota die laudes tuas. Sed quia non est pulchra laus in ore peccatoris, & quia vir labiis pollutus ego sum munda obsecro, os meum ab omni inquinamento; sanctifica me sanctificator omnipotens interius, & exterius, & fac me dignum laudib. tuis. Suscipe benigne & acceptabiliter de manu cordis, de mentis amore, suscipe sacrificium labiorū meorum, fiat acceptabile in conspectu tuo, & ascendat ad te in odorem suauitatis: memoria tua sancta, & dulcedo tua beatissima possideat totā animam, atque in amorem inuisibilium rapiat eā transeat de visibilibus ad inuisibilia, de terrenis ad cœlestia, de temporalibus ad æterna; transeat & videat visionem mirabilem. O vera charitas, & vera veritas, & cara ęternitas, tu es Deus meus, tibi suspiro nocte, ac die, tibi inhio, tibi intendo, ad te peruenire desidero. Qui nouit te, nouit veritatem, nouit æternitatem. Tu veritas super omnia præsides, quem videbimus sicuti es, cum pertransierit hæc vita mortalis & cæca in qua dicitur nobis, vbi est Deus tuus, & ego dico domine vbi es? Respiro in te paululum, cum effundo super me animam meam in voce exultationis, & cōfessionis soni festiuitatem celebrantis: & adhuc tristis est, quia zelabitur, & fit abyssus, vel quando potius se sentit abyssum adhuc esse. Dicit ei fides mea, quam accendisti in nocte ante pedes meos. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, lucerna pedibus meis verbū tuum. Spera, & persueuera, donec pertranseat nox mater iniquorum, donec pertranseat ira domini, cuius fuimus aliquando filij: fuimus enim tenebræ, donec pertranseat istud tempus, in quo adhuc sumus in corpore propter peccatū mortuo: donec aspiret dies, & remoueantur vmbræ. Spera in Deo, mane astabo, & contemplabor. Semperque confitebor illi. Mane astabo, & videbo salutare vultus mei, dominum meum, qui viuificat mortalia corpora nostra, propter inhabitantem spiritum eius in nobis, vt iam simus lux, dum adhuc salui facti sumus, & filij lucis, & diei non noctis, neque tenebrarum. Fuimus aliquando tenebræ nunc autem lux in te Deus noster: & tamen adhuc per fidem, nondum per speciem; species quæ videtur, non est species. Laudant te domine illi populi angelorum tuorum immortales & glorificant nomen tuum cęlestes virtutes, quæ non habent opus legere scripturam nostrā hanc vt cognoscant te sanctam & indiuiduam Trinitatem: Vident enim faciem tuam semper & ibi legunt, eligunt, & diligunt; semper legunt & nunquam præterit quod legunt. Eligendo, & diligendo

Ecclc. 15. Isa. 6.

I Psal. 41.

Psal. 42. psal. 118.

gendo ipsam incommutabilitatem consilij tui, non clauditur codex eorum, nec plicatur liber eorum, quia tu ipse illud habes, & es in æternum. O beatæ nimium illæ virtutes cœlorum, quæ laudare te possunt sanctè, & purisimè, cum nimia dulcedine, & ineffabili exultatione. Inde laudãt, vnde gaudent, quia semper vident, vnde gaudere valeant, & laudare. Nos ergo mole carnis pressi, & procul à vultu tuo in hac peregrinatione positi, atq; per mundanas varietates distenti, dignè laudare nequimus, nisi per fidem, & non per speciem: Illi vero Angelici spiritus per speciem, & non per fidem. Hæc enim causa facit vt multo aliter te laudemus, quàm illi: sed licèt diuersis modis laudes dicamus tuas, tu vnus Deus es creator omnium, cui sacrificium laudis in cœlo & in terra offertur. Peruenturi tamen sumus misericordia tua ad eorum consortium cum quibus te semper videbimus, & sine fine laudabimus. Tribue domine, vt donec in hoc fragili corpore positus sum laudet te cor meum, laudet te lingua mea, & omnia ossa mea dicãt, domine quis similis tui? tu es Deus omnipotens quem trinum in personis vnum in substantia colimus. Adoramus Patrẽ ingenitum, Filium de Patre vnigenitum, Spiritumsanctum de vtroque procedentem, & in vtroque permanentem, sanctam, & indiuiduam Trinitatem, Vnum Deum omnipotẽtem. Quod cum non essemus, potentes fecisti nos, & cum perditi essemus culpa nostra, pietate, & bonitate tua mirabiliter recuperasti nos. Ne sinas nos (obsecro) esse ingratos tantis beneficijs, & indignos tam multis miserationibus. Te deprecor, supplico, & rogo auge fidem, auge spem, auge charitatem. Fac nos per gratiam tuam semper, & in fide stabiles, & in opere efficaces, vt per fidem rectã, & condigna opera ad vitam te miserante perueniamus æternam; vt ibi videntes gloriam tuam sicuti est adoremus Maiestatem tuam vt dicamus pariter, quos dignos feceris videre pulchritudinem tuam. Gloria Patri qui creauit nos: Gloria Filio qui redemit nos: Gloria Spirituisancto qui glorificauit nos: Gloria summæ & indiuiduę Trinitati, cuius opera inseparabilia sunt, cuius imperium sine fine manet. Te decet laus, te decet hymnus, tibi debetur omnis honor, virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Amen.

psal. 34.

Affectuosa laudatio, & dignissima gratiarum actio in consideratione humanitatis Christi, qua contemplantis mens in Deum eleuatur, & ipsi Christo per amorem vnitur. Cap. XX.

HVcusque omnipotẽs Deus, cordis mei inspector & scrutator cõfessus sũ oĩpotentiã tuæ Maiestatis, & Maiestatẽ omnipotẽtiæ tuæ. Nunc autem qualiter humano generi in fine seculorum subuenire dignatus es, sicut corde credo ad iustitiam, ita ore coram te confiteor ad salutem. Tu quidem Pater Deus solus nunquam legeris missus; De Filio tuo, ita scribit Apostolus. Cum venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum. Cum dicit, misit, satis ostẽdit, quod in hunc mundum missus aduenit; cũ de Maria semper virgine natus, verus, & perfectus homo in carne apparuit. Sed quidem de illo Euangelistarum præcipuus ait. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est. Illuc vero missus est per humanitatem, vbi semper fuit, & est per diuinitatẽ. Quam videlicet, missionem opus totius sanctæ Trinitatis toto corde esse credo, & ore confiteor. Quomodo nos amasti Pater sancte bone, quantum nos dilexisti pie conditor: qui ẽt Filio proprio non pepercisti, sed & pro nobis impiis tradidisti illũ? Subditus tibi ille vsque ad mortem, mortem autem Crucis fuit: Tollens scilicet Chirographum peccatorum nostrorum, & affigens illum cruci, crucifixit peccatum, & occidit mortem. Viuens ille inter mortuos liber fuit; potestatem habens ponendi animam suam pro nobis. Igitur victor & victima, & ideo victor, quia victima, pro nobis tibi Sacerdos, & sacrificium; & ideo Sacerdos quia sacrificium. Merito mihi spes valida est in illo quia sanabis omnes languores per eum, qui sedet ad dexteram tuam, & interpellat pro nobis. Languores quippe mei domine magni sunt, & multi; multi sunt, & magni. Habet enim in me multa princeps mundi huius, scio, et confiteor; sed rogo te, libera me, per sedentem ad dexteram tuam, Redemptorem nostrum, in quo nihil suum potuit inuenire: Per ipsum me viuifica, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Per ipsum caput nostrum in quo non est macula, libera membrum eius, licet exiguum et infirmum. Libera me, quæso, à peccatis, vitiis, culpis, et negligentiis meis. Reple me tuis Sãctis virtutibus, & fac me bonis pollere moribus; fac me in sanctis operibus propter nomen tuum perseuerare, vsq; in finem secundum tuam voluntatem. Desperare nanque potuissem propter nimia peccata, & infinitas negligẽtias meas, nisi verbum tuum Deus caro fieret, & habitaret in nobis: sed desperare iam nõ audeo, quia cum inimici essemus, reconciliati sumus per mortem Filij tui; quanto magis nunc salui facti per eum? Omnis nanque spes, & totius fiduciæ certitudo mihi est in pręcioso sanguine eius, qui effusus est propter nos, & nostram salutem. In ipso respiro & in ipso confisus ad te peruenire desidero, non habens meam iustitiam, sed eam, quæ est ex filio tuo domino nostro Iesu Christo. Vnde clementissime & benignissime amator hominum Deus qui per Christum Iesum filium tuum dominum nostrum, cum perditi fuissemus culpa nostra, mirabiliter recuperasti nos. Gratias ago pietati tuę, & multas tibi gratias refero, ex totis præcordiis meis, qui propter tuam inenarrabilem dilectionem,

Rom. 10. Gal. 4. Ioan. 1. Rom. 8. phil. 2. Col. 2. psal. 87. Ioan. 10. 1. pet. 2. Rom. 5. Rom. 10.

nem, qua nos miseros, & indignos mirabili bonitate amare dignatus es: misisti eundem vnigenitum tuum de sinu tuo ad publicum proficuum nostrum, saluare nos peccatores, tunc, cum essemus filij perditionis. Gratias ago tibi pro sancta Incarnatione, & Natiuitate eius, & pro gloriosa Genitrice eius, de qua ipse carnem assumere dignatus est propter nos, & nostram salutem; vt sicut verus Deus ex Deo, ita verus homo ex homine esset. Gratias tibi ago pro passione & cruce 10 eius, & pro morte, & Resurrectione eius, pro Ascensione eius in cœlum, & sede Maiestatis eius ad dexteram tuam. Ipse enim quadragesimo die post Resurrectionem suam, videntibus discipulis ascēdens super omnes cœlos sedensque ad dexteram tuam Spiritumsanctum, secundum promissionem tuam in filios adoptionis effudit. Gratias tibi ago pro sacratissima illa effusione sanguinis eius, quo sumus redempti: simul & pro sacrosancto, & viuifico mysterio corporis & sanguinis 20 eius, quo quotidie in ecclesia tua pascimur, potamur, abluimur, & sanctificamur, & vnius summæ Diuinitatis participes efficimur. Gratias tibi ago pro hac tua mira, & inenarrabili charitate, qua nos indignos sic amasti, & saluasti per vnicum, & dilectum Filium tuum. Sic enim dilexisti mundum, vt vnigenitum tuum dares, vt omnis, qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam, vt cognoscamus te verum Deum, et quē misisti Iesum Christum per fidem rectam, et con 30 digna fidei opera. O immensa pietas, ò inæstimabilis charitas, vt liberares seruum Filium tradidisti: Deus factus est homo, vt perditus homo de potestate dęmonum erueretur. Quam benignissimus amator hominum filius tuus Deus noster; cuius piis visceribus non satis visum est, vt se inclinaret factus homo de Maria virgine, nisi etiam subiret crucis supplicium, et effunderet sanguinem propter nos, et nostrā salutem. Venit pius Deus, et bonitate sua, venit quęrere, & saluum fa 40 cere quod perierat. Quæsiuit ouem perditam, quęsiuit, & inuenit, & humeris suis reportauit ad caulas gregis. Pius dominus, & verè multum mitis Pastor. O pietas, ò charitas, quis audiuit talia? Quis super tanta viscera misericordiæ non obstupescat? quis vero nō miretur? quis verò non collætetur propter nimiam charitatem tuam, qua nos dilexisti? Misisti Filium tuum in similitudinē carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatū; vt nos efficeremur iustitia tua in ipso: sed quid ti 50 bi retribuere possumus. Ipse est verus agnus, agnus inquam immaculatus, qui abstulit peccata mundi; qui mortem nostram moriendo destruxit, & vitam resurgendo reparauit. Quid ergo Deus noster, retribuere possumus pro tantis beneficiis misericordiæ tuæ? quas laudes, quasve gratiarum actiones? Etiam si illa Beatorum Angelorum scientia & potentia nobis foret, nihil tamē dignū tantæ pietatis tuæ recōpensare valeremus. Si certè omnia mēbra nostra verterētur in linguas ad rependendas tibi laudes debitas, nequaquam sufficeret exiguitas nostra. Supereminet enim omnem scientiam tua inextimabilis charitas, quam ostendisti nobis, indignis bonitate & pietate tua. Filius nanque tuus Deus noster non Angelos, sed semen Abrahæ apprehendit, assimilatus nobis per omnia, absque peccato. Humanam itaque non Angelicam naturā suscipiēs, & eam stola sanctæ Resurrectionis & immortalitatis glorificans, vexit super omnes cœlos, super omnes choros Angelorum, super Cherubim & Seraphim collocans ad dexteram tuam. Hanc autem laudant Angeli, adorant Dominationes, & omnes virtutes cœlorum tremunt super te hominem Deum. Hæc mihi, nempè tota est spes mea, omnisque fiducia. Est enim in ipso domino Christo vniuscuiusque nostrum portio, & caro, & sanguis. Vbi ergo portio mea regnat, me regnare credo; vbi sanguis meus dominatur, dominari me sentio; vbi caro mea glorificatur, gloriosum me esse cognosco. Quamuis peccator sim de hac communione gratiæ non diffido. Et si peccata mea prohibent, substantia mea requirit; & si delicta propria me excludunt; naturæ communio nō repellit. Non enim tam immitis est dominus, vt obliuiscatur hominis, & non meminerit ipsius, quem gestat ipse, & quem cara mater suscepit, eius causa non me requirat. Mitis certe & valde benignus est dominus Deus noster, & diligit carnem suam, membra sua, viscera sua. In ipso Deo & domino nostro Iesu Christo dulcissimo, & benignissimo, atque clementissimo, in quo iam resurreximus, iam ad cœlos ascendimus, iam in cœlestibus consedemus: Caro nostra nos diligit. Habemus enim sanguinis nostri prærogatiuam in ipso, sumus autem membra eius, & caro eius. Ipse deniq; est caput nostrum, ex quo totum corpus compactum est, sicut scriptum est: os ex ossibus meis, & caro de carne mea, et erunt duo in carne vna, et nemo carnem suam odio habuit, sed fouet, et diligit eā. Mysterium hoc magnum. Ego dico in Christo et Ecclesia, ait Apostolus. Gratias itaque ago tibi labiis et corde, et omni qua valeo virtute, infinitæ misericordiæ domine Deus noster pro omnibus miserationibus tuis, quibus mirabiliter nobis perditis subuenire dignatus es per eundem Filium tuum Saluatorem nostrum, et recuperatorē, qui mortuus est propter delicta nostra, et resurrexit propter iustificationē nostram; et nunc viuens sedet ad dexteram tuā, et interpellat pro nobis, et simul tecum miseretur: quia Deus est ex te Patre coæternus, et consubstantialis tibi per omnia. Vnde in perpetuum potest nos saluare: sed secundum id, quod est homo, ex qua parte minor te est, data est ei omnis potestas in cœlo et in terra, vt in nomine Iesu omne

Ioan. 3. Ioan. 17. Luc. 19. Eph. 2. Eph. 4. Gen. 2. Eph. 5. Ibid. Rom. 4. Mat. 28. Phil. 2.

omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, et infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus est in gloria tua. Deus Pater omnipotens, ipse quidem constitutus est à te Iudex viuorum, & mortuorum. Tu vero non iudicas quenquam, sed omne iudicium tum dedisti Filio tuo, in cuius pectore reconditi sunt omnes thesauri scientiæ, & sapientiæ. Ipse autem testis, & iudex est, quem nulla peccatrix conscientia effugere poterit: omnia enim nuda & aperta sũt eius oculis. Ipse sanè, qui iniuste iudicatus est, iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in iustitia. Benedico ergo nomen sanctum tuum in æternum, & glorifico ex toto corde meo, omnipotẽs, & misericors dominus, pro illa inenarrabili & mirabili coniunctione Diuinitatis, & humanitatis in vnitate personæ, vt non alter Deus, alter homo esset, sed vnus idemq; Deus & homo, homo & Deus, sed licèt mirabili dignatione Verbũ caro factum sit; neutra tamen ex duabus naturis in aliam mutata est substantiam, Trinitatis mysterio, quarta non est addita persona, vnita quippe est non confusa verbi Dei, hominisq; substantia, vt in Deum, quod ex nobis susceptum fuerat perueniret, & illud, quod nunquam non fuerat, idẽ semper quod fuerat permaneret. O mirabile mysterium, ò inenarrabile cõmercium, ò mira semperque miranda Diuinæ propitiationis benignitas, serui digni non fuimus, & ecce filij Dei facti sumus, hæredem quidem Dei, cohęredes autem Christi. Vnde hoc nobis? & quid nos ad hoc? sed rogo te clementissime Pater Deus, per hãc ineffabilem pietatem, & bonitatem, & charitatẽ tuã, vt dignos nos facias multis & magnis promissionibus eiusdem filij tui domini nostri Iesu Christi. Manda virtuti tuæ, confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis; perfice, quod cæpisti, vt ad plenam gratiam tuæ pietatis peruenire mereamur. Fac nos per Spiritumsanctum intelligere, & mereri, & debito semper honore venerari hoc magnum pietatis mysterium, quod manifestatũ est in carne, iustificatũ est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. O quantum sumus debitores tibi domine Deus noster, tanto redempti precio, tanto saluati dono, & tanto adiuti beneficio. Quantum à nobis miseris es timendus & amandus, benedicendus, & laudandus, et glorificandus. Tibi nempe debemus omne quod possumus, omne quod sapimus, omne quod viuimus, qui nos sic amasti, sic saluasti, sic sanctificasti, sic sublimasti: sed quis habet quicquam non tuũ? Tu domine Deus noster, à quo cuncta bona procedũt propter te, & nomen sanctum tuum da nobis de bonis tuis, vt de tuis donis, ac datis seruiamus tibi, & in veritate placeamus, atque debitas quotidie laudes rependamus tibi pro tantis beneficiis misericordiæ tuæ: non enim aliunde possumus placere, nec seruire tibi, nisi de tuo munere. Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio. Domine Deus noster, piè Deus, bone Deus, Deus omnipotens, Deus ineffabilis, & incircumscriptæ naturæ institutor omnium rerum, & domini nostri Iesu Christi Pater, qui eundem dilectum Filium tuum misisti de sinu tuo, ad publicum proficuum nostrum suscepit vitam nostram, vt nobis donaret suam, esseteque perfectus Deus ex te Patre, & perfectus homo ex Matre; totus Deus, totus homo, vnus idẽque Christus, æternus, & temporalis, immortalis & mortalis, Creator & creatus, fortis & infirmus, nutritor & nutritus, pastor & ouis, temporaliter mortuus, & tecum viuens in æternum. Suis dilectoribus vitæ municipium promittẽs dedit, & nobis dixit, quodcunque petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. Per ipsum Sacerdotem & verum Pontificem, & bonum pastorem, qui se obtulit in sacrificium tibi, ponere animam suã pro grege suo: te ergo per ipsũ, qui sedet ad dexteram tuam, & interpellat pro nobis redemptorem nostrum, & aduocatum. Pietati tuæ, & bonitati supplicio, clementissime, & benignissime amator hominum Deus, vt des mihi cum eodem Filio tuo, & Spiritusancto, & in omnibus benedicere, & glorificare, cum multa cordis contritione & lachrymarum fonte, cum multa reuerentia & tremore, quia, quorum vna est substantia, vnũ est & datum: sed quia corpus, quod corrumpitur aggrauat animam, excita (quæso) torporem meũ tuis stimulis, & fac me strenuè perseuerare in pręceptis, & laudibus tuis die ac nocte. Tribue vt cõcalcat cor meũ intra me, & in meditatione mea exardescat ignis. Et quia ipse tuus vnicus natus dixit: nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum, & nemo venit ad Patrẽ nisi per me, obsecro, & suppliciter rogo, trahe me semper ad ipsum, & ipse tandem perducat me ad te illuc, vbi ille est in dextera tua sedens; vbi est sempiterna vita, & sempiternè beata. Vbi est amor perfectus, & nullus timor. Vbi est dies ęternus, & vnus omnium spiritus, vbi summa & certa securitas, & secura tranquillitas, & tranquilla iucunditas, & iucunda felicitas, & felix æternitas, & æterna beatitudo, & beata tui sine fine visio, et laudatio. Vbi tu cum illo, et ille tecum in communione sancti Spiritus æternaliter, ac sempiternaliter viuis, et regnas Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Act. 10. Collos. 1. Heb. 4. psal. 97. Rom. 8. Eccle. 7. Iaco. 1. Ioan. 16. Sap. 9. psal. 38. Ioan 6.

Humi-

Humilis confessio peccatoris, & indigni laudatoris. Cap. XXI.

IGnosce Domine, ignosce pie, ignosce miseriis, & multæ imperfectioni meæ: Noli me reprobare, quod audeo ego famulus tuus, utinam vel bonus, & nō est inutilis & malus. Et ideo valde malus: quia omnipotentem Deum nostrū terribilem & nimis metuendum, sine cordis contritione, & lachrymarum fonte; sine debita reuerētia & tremore, benedico, & adoro; si enim Angeli adorantes tremunt mira exultatione repleti; ego peccator, dum tibi assisto, laudes dico, sacrificium offero, cur non pauco, vultu nō palleo, labiis tremo, toto corpore inhorresco; sicq; obortis lachrymis coram te indesinenter lugeo? Volo, sed non valeo, quia neque quod desidero, me cum vehementer admiror, dum te terribilem nimis oculis fidei cerno. Sed quis hoc sine ope gratiæ tuę? Vniuersa enim salus nostra, magna misericordia tua. Miserum me, quomodo sic insensata facta est anima mea, vt non terreatur terrore magno, dum stat ante Deum, & suas illi decātat laudes? Miserum me, quomodo sic indurauit cor meum, vt oculi mei indesinenter non producāt flumina lachrymarum, cum seruus sermocinatur cum domino suo? Qui factus est ex limo cum illo qui omnia fecit ex nihilo? Ecce domine pono me ante me, & quicquid in secretis de te sentio insinuabo fraternis auribus. Tu diues in misericordia, & largus in præmiis. Da mihi de bonis tuis vt seruiam tibi ex eis. Non enim aliunde possumus seruire & placere tibi, nisi de tuo munere. Cōfigeque timore tuo carnes meas. Lætetur cor meum vt timeat nomē tuum. Vtinam te timeret peccatrix anima mea, quomodo ille qui dicebat, Semper enim quasi tumentes fluctus super me, timui dominum: Dator enim omnium bonorum Deus: Da mihi inter laudes tuas fontem lachrymarum, simul cum cordis puritate & mentis iubilatione vt perfectè diligens, & digne te laudans ipso cordis palatu sentiā gustem, & sapiam, quā suauis es domine, sicut scriptum est. Gustate & videte quoniam suauis est dominus. Beatus vir, qui sperat in eo. Beatus populus qui scit iubilationem. Beatus cuius est auxilium abs te; ascensiones in corde suo; disposuit in valle lachrymarum in loco quem posuit. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati qui habitāt in domo tua domine in secula seculorum laudabunt te.

psal. 118. psal. 85. Iob. 31. psal. 33. psal. 88. psal. 83. Mat. 5. psal. 83.

Incipiunt preces ardentis desiderij, vt fidelis anima Christum solum possit amare. Cap. XXII.

IEsu nostra redemptio, amor, & desiderium: Deus de Deo, adesto mihi famulo tuo. Te inuoco, ad te clamo clamore magno in toto corde meo. Te inuoco in animam meam. Intra in eam. Apta eam tibi, vt possideas eam sine macula, & sine ruga. Mundissimo namque Domino, mundissima debetur habitatio. Sanctifica ergo vas tuum quod fecisti, de malitia euacua, & imple gratia, & plenum conserua, ita vt dignissimum habitationis efficiatur templum hic, & in æternum. Dulcissime, benignissime, amantissime, charissime, pretiosissime, desideratissime, amabilissime, pulcherrime. Tu dulcior melle, lacte, & niue candidior, nectare suauior gemmis, & auro preciosior; cunctisque terrarum diuitiis, & honorib. mihi charior. Quid dico Deus meus vna spes mea, grandis misericordia mea? Quid dico dulcedo felix, & secura? quid dico dum talia dico? dico quod valeo, sed nō dico quod debeo. Vtinam possem talia dicere, qualia illi hymnidici Angelorum chori. O quàm libenter me in tuis laudibus totum effunderem. O quam deuotissima illa cœlestis melodiæ cantica ad laudem & gloriam nominis tui in medio Ecclesiæ infatigabilis perorarem. Sed quia talia non possum, nunquid tacebo? Veh tacentibus de te, quia mutorū ora resoluis, & lingua infantium facis disertas. Veh tacentibus de te: quoniam ipsi loquētes muti sunt, cum non tuas dicunt laudes. Quis te dignè laudare potest ineffabilis virtus & sapientia Patris? & quomodo vlla inuenio verba, quib. sufficienter te valeam explanare cunctipotens, & omniscium verbum. Dicam interim quod valeo donec iubeas me venire ad te, vbi possim dicere quod te decet, & me oportet. Et ideo rogo suppliciter, ne respicias tātum ad id, quod modò dico, quantum ad id quod dicere opto, cupioque cum desiderio magno. Te decet laus, te decet hymnus, tibique debetur omnis honor. Scis ergo occultor, cognitor Deus, quod non solū terra & omnib. quæ in eis sunt, tu mihi charior, sed etiam ipso cœlo, & omnibus quæ in eo sunt. Quæ enim transitoria sunt, amanda non sunt. Amo te Deus meus, amo, magis, magisque amare te cupio. Da mihi vt amem te semper, quantum volo, quantum debeo, vt tu sola sis tota intentio, & omnis meditatio mea. Te meditor per diem sine cessatione: te sentiam per soporem in nocte: te alloquatur spiritus meus. Tecū fabuletur mens mea, lumine sāctę visitationis tuę illustretur cor meū, vt te rectore, te duce ambulem de virtute in virtutem; tandem videam te Deum deorū in Syon. Nunc quidem per speculū in enigmate tunc facie ad faciem, vt cognoscā te sicut cognitus sum. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deū videbūt. Beati qui habitant in domo tua domine in secula seculorum laudabunt te. Rogo itaque te domine per omnes miserationes tuas, quibus de morte æterna liberati sumus, mollifica cor meū durum, & lapideum, saxeum, & ferreū, tua sacratissima potenti vnctione, & fac me per ignem cō punctionis coram te omni hora hostiā viuā fieri.

Sap. 10. psal. 83. 1. Cor. 13 Mat. 5. psal. 83.

Fac

Fac me in tuo conspectu cor contritum, & humiliatum semper habere. Fac me ex tuo desiderio huic mundo funditus extingui, & transeuntium rerum obliuisci, præ magnitudine amoris & timoris vsq; adeò, vt de temporalibus nec lugeam, nec gaudeam, nec metuam aliquid temporale, nec diligam. Nec blandis corrumpar nec aduersis concutiar. Et quia tua valida est, vt mors, dilectio absorbeat quæso, mentem meam ab omnibus quæ sub cęlo sunt ignita & melliflua vis amoris tui, vt tibi soli inhæream, sola tuæ suauitatis memoria pascar. Descendat domine, descendat in cor meum odor tuus suauissimus. Ingrediatur amor tuus mellifluus. Veniat mihi tui saporis mira & inenarrabilis flagrantia, quę sempiternas in me suscitet cōcupiscentias, & ex corde meo producat venas aquæ salientis in vitā ęternam. Immensus es domine, & sine mēsura debes amari & laudari ab his, quos precioso sanguine tuo redemisti. Amator hominum clementissime benignissime domine, & æquissime iudex, cui omne iudicium dedit Pater, sapiētissimo tuæ æquitatis iudicio discernis hoc rectum, & iustum esse, vt filij huius seculi, noctis & tenebrarū præstantiori desiderio, virtute, atque studio diligant & quærant perituras diuitias & fugitiuos honores, quam nos [illegible] tui diligamus te Deum, per quem facti & redempti sumus. Si enim homo hominem tanta diligit dilectione, vt alter alterū vix patiatur abesse, si sponsa sponso tanto amore mētis cōglutinatur, vt præ magnitudine amoris nulla pertrui valeat requie, chari sui absentiam non sine magno mœrore ferēs; qua ergo dilectione, quo studio, quo feruore anima, quam desponsasti tibi iustitia, & fide & miserationibus debet te diligere Deum verum, & pulcherrimū sponsum qui nos sic amasti, & saluasti, qui pro nobis tanta fecisti? Quanquā autem hæc infima habeant suas delectationes, suosque amores, non tam modo delectant sicut tu Deus noster. In te enim delectatur iustus, quia amor tuus suauis & quietus est: nā pectora quæ possidet dulcedine, suauitate, & trāquillitate replet. Econtra amor seculi carnis anxius, & perturbatus animas certe quas ingreditur, quietas esse non patitur: semper enim suspicionibus, vanisque timoribus solicitat eas. Tu itaque delectatio es rectorum, & merito, quia quies est apud te valida, & imperturbabilis vita. Qui intrat in te, intrat in gaudium domini sui, & non timebit amplius, sed habebit se optime in optimo dicens. Hæc requies mea in seculū seculi, hic habitabo quoniam elegi eam, & illud. Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuę ibi me collocauit. Dulcis Christe Iesu reple, quæso, semper cor meum inextinguibili dulcedine tua, & continua recordatione, adeò vt sicut flāma vrens totus ardeam tui amoris dulcedine, quā & aquæ multæ in me non possint vnquā extinguere. Fac me dulcissime domine amore & desiderio tuo deponere pōdus omnium carnalium desideriorum, & terrenarum concupiscentiarum grauissimam sarcinam quæ impugnant, & impetunt miseras animas, vt post te expeditius in odorē vnguentorum tuorū currens, vsque ad tuæ pulchritudinis visionem efficaciter sacrandus, quam totius, te quoque duce merear peruenire. Duo .n. amores alter bonus, alter malus, alter dulcis, alter amarus, non se simul in vno capiunt pectore: & ideo siquis præter te diligit alium, non est charitas tua Deus in eo. Amor dulcedinis, & dulcedo amoris, amor nō crucians sed delectās; amor sincerè & castè permanens in seculum seculi; amor qui semper ardes, & nūquam consumeris. Dulcis Christe bone Iesu charitas Deus meus, accende me totum igne tuo amore tuo, suauitate, & dulcedine tua, iucunditate & exultatione tua, voluptate & concupiscentia tua quæ sancta est, & bona, casta est & munda, tranquilla est & secura; videlicet vt tota amoris tui dulcedine plenus totus flamma charitatis tuæ succensus, diligam te Deum meū ex toto corde meo, totisque medullis præcordiorum meorum, habens te in corde, in ore, præ oculis meis semper, & vbique ita vt nullus in me pateat locus adulterinis amoribus. Audi Deus meus, audi lumen oculorum meorū, audi quæ peto, & da quæ petam, vt audias pie, & exorabilis domine, ne efficiaris mihi inexorabilis propter peccata mea, sed propter bonitatem tuam suscipe preces famuli tui, & da mihi effectū petitionis & desiderij mei, intercedente & orante & impetrante Gloriosa Genitrice tua domina Maria, cum omnibus sanctis. Amen.

(Ioan 5. — Psal. 131. — Psal. 22. — Cant. 8. — Cant. 1.)

Vir desideriorum & cęlestium contemplator gemit quotidie dicens, se ibi non esse, vbi dilectum suum mereatur videre, sicut scriptum est. Cupio dissolui & esse cum Christo. Cap. XXIII. (Phil. 1.)

O Christe domine verbum Patris, qui venisti in hunc mundum peccatores saluos facere; rogo te per indulgentissima misericordiæ tuæ viscera, emenda vitā meā, meliora actus, cōpone mores, tolle de me quod mihi nocet, & tibi displicet. Da quod nosti tibi placere, & mihi prodesse. Quis potest facere mūdum de immundo conceptum semine, nisi tu solus? tu es Deus omnipotens infinitę pietatis, qui iustificas impios & viuificas mortuos, qui mutas peccatores & non sunt. Tolle ergo de me, quicquid tibi displicet in me. Imperfecta mea plurima viderunt oculi tui. Mitte quæso manum pietatis tuæ in me. Coram te domine est sanitas & infirmitas mea. Illam præcor serua, istam sana; sana me domine & sanabor, saluum me fac & saluus ero. Tu qui infirma sanas & sanata cōseruas, qui solo nutu restauras vniuersa, dirupta, & collapsa. Oro te per te, sana me. Si enim dignaris in

(Iob. 14. — Hier. 17.)

agro tuo seminare bonū semen, necesse est prius vt manu pietatis tuæ spinas euellas vitiorū meorum. Dulcissime, benignissime, amātissime, Reuerēdissime, preciosissime, amabilissime, pulcherrime infunde, obsecro, multitudinem dulcedinis tuæ, & charitatis pectori meo, vt nihil terrenum, nihil carnale desiderem, vel cogitem, sed te solū amem, te solum habeam in corde meo, & in ore. Scribe digito tuo in pectore meo, dulcem memoriam tui melliflui nominis, nulla vnquā obliuione delendam. Scribe in tabulis cordis mei voluntatem tuam, & iustificationes tuas, vt te immēsæ dulcedinis dominum, & pręcepta tua semper, & vbique habeā præ oculis meis. Succende mentem meam igne tuo illo, quem misisti in terram, & voluisti vehementer accendi, vt sacrificiū cordis contriti, et spiritus cōtribulati, obortis lachrymis tota die offeram tibi, propter te dulcis bonæ Iesu sicut desidero, sicut tota mente peto. Da mihi amorem tuum sanctum et castum qui repleat, teneat, totumque possideat, et da mihi euidens signum fontem lachrymarum irriguum iugiter emanantem, vt ipsæ quoque lachrymæ tuū in me testentur amorem. Ipsæ prodant, ipsæ loquantur quantum te diligit anima mea. Dum præ nimia dulcedine tua nequit se à lachrymis temperari. Reminiscor pie domine illius bonæ mulieris quę ad tabernaculum pro filio rogatura venit, de qua scriptura refert, quod vultus post lachrymas et preces non sunt amplius in diuersa mutati. Sed memor tantę virtutis, tantęque constantię dolore torqueor, et verecundia confundor, quia me miserum nimis, iacere deorsum intueor. Si enim ita fleuit, et ī fletu perseuerauit mulier, quę quęrebat filium, quomodo in planctu persistere debet anima, quę quęrit et amat Deum, et ad eum peruenire desiderat, quomodo gemere et flere debeat talis anima nocte et die, quę pręter Christū nihil velit amare? Misera quippè est, si non sunt factę ei lachrymę panes, die, ac nocte. Respice ergo et miserere mei, dolores cordis mei multiplicati sunt. Da mihi consolationem tuam cęlestē, et noli spernere peccatricem animam, pro qua etiam mortuus es. Da mihi quęso, lachrymas ex tuo affectu internas, quę peccatorum meorū possint soluere vincula, et cœlesti iucunditate semper repleant animam meam. Venit quoque mihi in mentem alterius mulieris, mirā deuotionem, qua te in sepulchro iacentem amore pio quęrebat, quę recedentibus discipulis de sepulchro, non recedebat: quę sedebat tristis et mœrens, et diu multumque flebat, et surgens multis lachrymis, iterum, iterumque antra sepulchri, vigilantibus oculis, explorabat, si fortè alicubi te videre posset, feruenti desiderio quęrebat. Iam certè semel et iterum ingressa sepulchrum viderat, sed nimirum amanti satis non erat. Virtus enim boni operis perseuerantia est. Et quia prę cęteris dilexit, et diligendo fleuit, et flendo quęsiuit, et quęrendo perseuerauit, ideo prima omnium te inuenire, te videre, te alloqui meruit. Et non solū hoc, sed etiam ipsis discipulis gloriosę Resurrectionis tuę prænuncia extitit, te pręcipiente, et clementer monente. Vade dic fratribus meis, vt eant in Galilæam ibi me videbunt. Si igitur ita fleuit mulier, et in fletu perseuerauit, quę viuentē cum mortuis quęrebat, quę te manu fidei tangebat: quomodo plangere et in planctu persistere, et flere debet talis anima, quæ toto corde diligit, teque toto desiderio videre concupiscitur? Solum confugium, & vnica spes miserorum, cui nūquam sine spe misericordiæ supplicatur: mihi hanc gratiam pręsta propter te, & propter nomē sanctum tuum, vt quoties de te cogito, de te loquor, de te scribo, de te lego, de te confero, quotiens tui reminiscor, tibi assisto laudes pręces, & sacrificium offero, toties obortis lachrymis in cōspectu tuo copiose & dulciter fleam, ita vt efficiantur mihi lachrymæ panes, die, ac nocte, tu quidem Rex gloriæ, & omnium virtutum Magister docuisti nos verbo & exemplo gemere & flere dicens. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Tu fleuisti defunctum amicum, & lachrymatus est valde super perituram ciuitatem. Rogo per illas tuas beatissimas lachrymas, & per omnes miserationes, quib. mirabiliter nobis perditis subuenire dignatus es, da mihi gratiam lachrymarum, quam desiderat, & à te petit anima mea: quia sine dono tuo non possum habere eā, per Spiritum sanctum tuum, qui dum corda peccatorum mollit, ad fletum compungit. Da mihi gratiam lachrymarum, sicut dedisti patrib. meis, quorum vestigia debeo imitari, vt plangam te in omni vita mea, sicut illi te planxerunt nocte ac die. Propter merita & orationes eorum, qui tibi placuerunt, & deuotissime seruierunt, miserere mei miserere mei īdigni serui tui, & da mihi gratiam lachrymarum. Da mihi irriguum interius, & irriguum superius, vt sint mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte; efficiar que in conspectu tuo Deus meus per ignem compunctionis holocaustum pingue, & medullatum, & matutinum totū in ara cordis mei, & tanquam pinguissimum assumas tibi in odorem suauitatis. Da mihi irriguum fontemque perspicuum, in quo lauetur assidue illud inquinatum holocaustum: licèt enim me tibi totum obtulerim, opitulāte gratia tua, in multis tamen quotidie offendo propter nimiam fragilitatem meam. Da mihi ergo gratiam lachrymarum, Benedicte Deus & amabilis, præcipuè ex multa dulcedine amoris tui, & commemoratione misericordiarum tuarum. Præpara hanc mensam in conspectu tuo famulo tuo, & da mihi eam in potestatem, vt quoties volo, satier ex ea. Tribue proprietate & bonitate tua, vt iste felix tuus inebrians & præclarus sanct sitim meā,

Reg. 1. — Ioan. 20. — psal. 41. — Mat. 5.

vt in his inhiet spiritus meus, & ardeat mens mea in amore tuo, oblitus vanitatis & miseriæ. Audi Deus meus, audi lumen oculorum meorum. Audi quæ peto, & da quæ petam, vt exaudias pie & exorabilis domine ne efficiaris mihi inexorabilis propter peccata mea, sed propter bonitatem tuam suscipe preces serui tui, & da mihi effectum petitionis, et desiderij mei precibus & meritis omnuũ Sanctorum. Amẽ.

Hic optat ardore nimio mens pia dominum, & humiliter rogat, vt diuina gratia sibi præsidio sit constanter valeat agere quæ Apostolus dicit. si consurrexistis cum Christo &c. Cap. XXIIII.

IEsu Domine, Iesu bone, Iesu pie, qui mori dignatus es propter peccata nostra, & resurrexisti propter iustificationem nostram; resuscita me de sepulchro vitiorum & peccatorum omnium, & da mihi partem quotidie in resurrectione prima, vt in resurrectione tua merear veraciter portionem percipere. Dulcissime, benignissime, amantissime, charissime, pretiosissime desideratissime amabilissime, pulcherrime ascendisti in cœlũ cum triumpho gloriæ tuæ, & sedes ad dexteram patris; rex potentissime trahe me sursum ad te, curram per te in odorem vnguentorum tuorum, curram & non deficiam te trahente, me currente. Trahe os sitientis te animę in superna affluentia internæ satietatis. Immo trahe me ad te fontem viuum, vt inde pro captu meo bibam, vnde semper viuam Deus meus, vita mea tu enim dixisti ore tuo sancto, & benedicto. Si quis sitit, veniat ad me & bibat. O fons vitæ, da sitienti animę semper bibere ex te vt secundum sanctam & veridicam promissionem tuam de ventre fluant aquę viuæ. Fons vitæ reple mentem meam torrentem voluptatis tuæ, & inebria cor meũ sobria ebrietate amoris tui, vt obliuiscar quæ vana sunt, & terrena, & te solum iugiter habeam in memoria mea sicut scriptum est. Memor fui Dei & delectatus sum. Sed da spiritum tuum Sanctum, quẽ significabant aquæ illæ, quas sitientibus daturum te promiseras. Da quæso, toto studio & omni desiderio tendere, quo te ascendisse post resurrectionem die quadragesimo credimus, vt in præsenti miseria solo quidem tenear corpore, tecum autem sim cogitatione semper & desiderio, vt sit cor vnum vbi tu es, thesaurus meus desiderabilis, multũque amabilis. In hoc enim magno huius vitę diluuio, vbi circunstantibus agitamur procellis, & non inuenitur firma statio, & locus eminẽtior, vbi pes columbę aliquatenus valeat acquiescere, nusquam tuta pax, nũquã secura quies, vbiq; bella & lites, vbique hostes, foris pugnę, intus timores: & quia altera pars sumus cœli, altera terræ, corpus, quod corrumpitur aggrauat animã: idcirco animus meus, socius meus, & amicus fatigatus de via veniens, languet, & iacet, discussus atque laceratus ab ipsis per quas transiuit vanitatibus, esurit, & sitit valide non habeo quod ponam ante illum, quia pauper sum & mendicus. Tu domine Deus diues omnium bonorũ, & da pium superuæ satietatis opulentissime largitor, da lapso cibum, collige dispersum, reintegra scissum. En stat ad Ostium & pulsat. Obsecro per viscera misericordiæ, quibus visitasti nos oriens ex alto. Aperi pulsanti misero manu pietatis tuæ, & iube propitiabili dignatione tua, vt ingrediatur ad te, quiescat in te, reficiatur de te viuo cœlestique pane, quo satiatus, resumptisque viribus ad superiora conscendat, & de hac valle lachrymarum penna sancti desiderij raptus ad cęlestia gaudia volitet. Assumat domine rogo, assumat spiritus meus pennas, vt aquila volitet & non deficiat volitet & perueniat vsque ad decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ, & ibi super mensam refectionis ciuium supernorum pascatur de occultis tuis in loco pascuæ iuxta fluẽta plenissima. Requiescat in te Deus meus cor meum. Cor mare magnum & spaciosum tumens fluctibus. Tu, qui imperasti ventis & mari, & facta est tranquillitas magna, veni, & ingredere super fluctus cordis mei, vt tranquilla & secura fiant omnia mea: quatenus vnum bonum amplectar te dulce lumen oculorum meorum, & complectar te sine tumultuantium cogitationum cęca caligine. Confugiat domine mens mea sub vmbra alarum tuarum ab ęstibus cogitationum seculi huius, vt in tui refrigerij temperamẽto sancto lętabunda cantet & dicat. In pace in idipsum dormiam & requiescam. Dormiat obsecro Deus meus, dormiat memoria mea ab omnibus malis, iniquitatem odiat, iustitiam diligat. Quid enim pulchrius, quidve dulcius est, quam inter tenebras huius vitę, multasque amaritudines diuinę dulcedini inhiare, & ęternę beatitudini suspirare? Illicque teneri mente, vbi vera gaudia haberi certissimum est. Dulcissime, benignissime, amantissime, charissime, pretiosissime, desideratissime, ambilissime, pulcherime quando te videbo? quando apparebo ante gloriam tuam? quando satiabor de pulchritudinę tua? quando educes me de isto carcere tenebroso, vt confitear nomini tuo; ita vt deinceps non compungat? quando transibo in illam admirabilem & pulcherrimam domum tuam, vbi sonat vox lętitię, & exultationis in tabernaculis iustorum. Beati qui habitant in domo tua in secula seculorum laudabunt te. Beati & verè beati quos elegisti, & assumpsisti in illam cœlestem hęreditatem. Ecce sancti tui domine florebunt ante te sicut lilium: replebuntur enim ab vbertate domus tuę, & torrente voluptaris tuę potabis eos: quoniam tu es fons vitę & in nomine tuo videbimus lumen. Vsque adeò,

Marginalia: Can. 1. — Ioan. 7. — Ibid. — Psal. 76. — Gen. 8. — 2. cor. 7. — Sap. 3. — Luc. 11. — Luc. 1. — Psal. 54. — Psal. 23. — Psal. 103. — Mat. 8. — Psal. 161. — Psal. 4. — Psal. 83. — Psal. 35. — 10, 20, 30, 40, 50.

Psal. 83. Psal. 3.

adeò, vt ipsi videlicet lumen illuminatum per te Deum lumen illuminantem, sicut Sol resulgeant in conspectu tuo. Quam mira, quàm pulchra, quàm acceptabilia sunt domus tuę habitacula domine Deus virtutum, concupiscit intrare in eam hęc peccatrix anima mea. Domine dilexi decorem domus tuę, & locum habitationis glorię tuę. Vnam petij à Domino hâc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meę. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus, quando veniam & apparebo ante faciem tuam? quãdo videbo Deũ, quem sitit anima mea? quando videbo eum in terra viuentium? In ista terra iumentorum videri non potest mortalibus oculis. Quid faciã miser homo glauedine & compede mortalitatis meę altrictus? quid faciam? Dum sumus in corpore, peregrinamur a domino. Non habemus hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirimus; Noster autem municipatus in cęlis est. Heu mihi, quia incolatus meus prolungatus est. Quis dabit mihi pennas sicut columbę, & volabo, & requiescam? Nihil mihi tam dulce, quam cum domino meo esse, mihi adhęrere Deo bonum est; Da mihi domine, donec his fragilibus assisto membris, tibi adhærere, sicut scriptum est. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo. Præbe mihi rogo contemplationis pennas, quibus indutus sursum volitem ad te. Et quia omne sinistrum deorsum iacet tene mentem meam ne ad ima tenebrosę vallis corruat, ne interueniente vmbra terrę, à te Sole iustitiæ separetur, & obducta tenebrarum nebula, prohibeatur alta respicere. Iccirco sursum tendo, ad pacis, gaudij, lucisq; delectabilem, & serenissimum statum. Tene cor meum manu tua, quia sine te ad altiora non rapitur. Illic festino, vbi summa pax regnat, & iugis tranquillitas rutilat. Tene & rege spiritũ meum & assume illum secundum volũtatem tuam, vt te duce ascendat in illam regionem vbertatis, vbi pacis Israel in æternum pabulo veritatis; vt ibi vel rapida cogitatione attingã te summam Sapientiam, super omnia manentem, cũcta scientem, & omnia gubernantem. Sed volitanti ad te animæ, multa sunt, quæ obstrepunt. Iussu tuo domine conticescant mihi omnia. Ipsa sibi sileat anima mea, pertranseat omnia quæ creata sunt. Transcendat se, & perueniat ad te, atque in te solo Creatore omniũ oculos fidei figat. Tibi inhiet, te meditetur, tibi intendat, te contempletur, te sibi ante oculos ponat, te sub corde reuoluat summum & verum bonum, & gaudium sine fine mansurum. Multæ sunt denique contemplationes, quibus animas deuota tibi mirabiliter inhærere studet, sed in nulla earum requiescit, & delectatur anima mea; sicut quando te solum cogitat, & contemplatur. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam mirabiliter inspiras cordibus amatorum tuorum. Quam mira suauitas amoris tui, qui perfruuntur illi, qui præter te nihil diligunt, nihil quærunt, nil etiam cogitare concupiscunt. Felices illi quibus tu solus spes es, & omne opus oratio, beatus qui sedet solitarius, & tacet, & stat super custodiam suam iugiter nocte ac die, vt adhuc in hoc corpusculo, fragili positus pręlibare valeat aliquatenus dulcedinem tuam. Rogo te per illa salutifera vulnera quæ passus es in cruce pro salute nostra, è quibus emanauit ille preciosus sanguis, quo sumus redẽpti, vulnera hanc animam peccatricem, pro qua etiam mori dignatus es. Vulnera eam igneo & potentissimo telo tuæ nimiæ charitatis. Viuus est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Tu sagitta electa, & gladius acutissimus qui durum scutum humani cordis penetrare tua potentia vales. Confige cor meum iaculo tui amoris, vt dicat tibi anima mea, charitate tua vulnerata sum; ita vt ex ipso vulnere amoris tui vberrimæ fluant lachryme die ac nocte. Percute domine, percute, obsecro hanc durissimam mentem meam pia & valida cuspide dilectionis tuæ, & altius ad intima penetra potenti virtute; & sic da capiti meo aquam immensam, & oculis meis infunde verum fontem lachrymarum iugiter manantem, ex nimio affectu, & desiderio visionis pulchritudinis tuę; vt lugeam die ac nocte, nullam in præsenti vita recipiens consolationem, donec te in cœlesti thalamo merear videre dilectum, & pulcherrimum sponsum meum Deum, & dominum meum. Vt ibi videns gloriosam, & amabilem, & pulcherrimam faciem tuam, omni dulcedine plenam cum his, quos elegisti Maiestatem tuam supplex adorem. Et illo tandem cœlesti repletus iubilo, et ineffabili gaudio ęternę exultationis exclamem cum diligẽtibus te dicens. Ecce quod concupiui, iam video, quod speraui, iam teneo quod desideraui iam habeo. Illi sum nanque in cœlis iunctus, quem in terris positus tota virtute dilexi, tota charitate amplexatus sum, toto amore inhæsi. Ipsum laudo, benedico, adoro, qui viuit & regnat in secula seculoru m. Amen.

Psal. 41. 2. Cor. 5. Heb. 13. Psal. 119. Psal. 54. Psal. 72. 1. cor. 6. Psal. 30. Thren. 3.

Finis Tractatus de Incendio Diuini Amoris.

RERVM

RERVM AC VOCVM IN HIS D. LAVRENTII IVSTINIANI OPERIBVS TRACTATARVM INDEX,

Iuxta Alphabeti ordinem conſcriptus.

A

C

Chri-

Compun-

Conuer-

D

Dona

G

H

Homi-

ac hu-

M

menti suæ qui imperare nequit, Deo nunquam poterit esse subiectus 291.3.46

N

O

Odia

Oratoribus

P

Peccatum

Q

Sapien-

ad sponsi

T

Tempus

Z

F I N I S.

INDEX
IN DIVI LAVRENTII IVSTINIANI OPERA,
SACRAE SCRIPTVRAE LOCORVM, VT PASSIM ELVCIDATI SVNT,
Interpretationes ordine Biblico tradens.

EX NOVO TESTAMENTO,

FINIS.

Erratorum Typis, lege correctiones.

Vita. Pag. 1. col. 1. lin. 12. Quum. 28. inter. 2. 33. omitti. 2. 1. 32. sufficiendæ. 3. 1. 27. apparare. 43. Domine. impulit. 11. est. 12. educere. 6. 1. 5. vicinia. 31. vescebatur. 2. 42. malebat. 7. 1. 51. adeuntibus. 59. defertur. 2. 20. Doctore. 41. redundans. 8. 2. 18. quoad. 25. loquere. 36. veritus. 10. 1. 4. annos. 15. sacramentum. 2. 29. vitare. 11. 1. 9. cognoscenda. 16 videas. 2. 36. ingrauescens. 52. febri. 54. plumam. 57. cubauit. 12. 1. 31. effundebar. 60. sepelliri. 2. 1. antequam. 28. Iesu. 49. horam. 13. 1. 27. diuitis. 2. 21. discisse. 47. repetererent. 51. seculis. 14. 2. 41. intendit. 16. 2. 7. pictis. 17. 1. 16. Dominum. 2. 15. dumtaxat. 19. 1. 11. Orator. 15. Canonizatione. 36. memoriæ. 2. 8. impedimentis. 42. Episcopis. 20. 1. 4. affectum. 10. orationibus. 2. 2. officium. 21. 1. 26. motus. 22. 1. 41. consolatur. 2. 49. nondum. 23. 2. 6. ex nobis.

Hæc sunt in Vita, Breuibus, & Epistolis quæ sequuntur sunt in Tractatibus, videlicet.

Pagina 2. columna 1. linea 1. medullatum. 2. 4. si medela. 4. 1. 24. dilexistis. 11. 1. 56. perstare. 13. 4. 40. nesciendi. 14. 3. 3. fœderis. 16. 1. 29. narrare. 17. 1. 15. operis. 18. 1. 56. assimilatum. 48. alijs. 21. 1. 42. tibi. 22. 1. 40. vidimus. 23. 1. 19. accendimur. 46. ita. 24. 1. 43. differendum. 30. 4. 29. hanc. 31. 1. 58. vita. 34. 3. 21. magnæ. 36. 2. 26. inebriati. 4. 27. iudicabit. 40. 3. 9. efficitur. 41. 2. 12. infundat. 43. 2. 10. subdere. 3. 16. adeptione. 45. 1. 11. differendum. 46. 4. 7. locus. 50. 3. 43. trahis. 53. tibi. 51. 1. in rubrica amatores. 52. 1. 3. ordinare. 2. 14. tentari. 53. 1. 31. creatore. 53. 4. 34. elicere. 55. 3. 28. suspice. 57. 2. 31. fomentum. 58. 4. 33. Saluatore. 63. 4. 5. Homicida. 64. 1. 26. hostis. 35. tetras. 65. 3. 13. teporem. 67. 4. 9. ad adhipiscendam. 68. 4. 51. insuperabilis. 72. 3. 11. persenserat. 74. 1. 22. qualia. 2. 54. solius. 76. 1. 27. eleuetur. 25. dispensatione. 79. 2. 11. dilectione. 81. 1. 57. souere. 84. 3. 26. creaturarum. 88. 4. 25. fora. 95. 4. 54. fœdetur. 97. 1. 6. vtuntur. 4. 20. obruti. 106. 3. 38. turris. 107. 4. 35. ex peccandi. 109. 4. 50. innundans. 122. 1. 14. displiceant. 125. 3. 42. facinus. 139. 4. 52. discedente. 142. 1. 57. effectus. 143. 1. 56. queritet. 149. 2. 15. opera quæ ego facio & Ipse faciet, non enim inquit, Qui credit me. 150. 2. 41. adeò. 153. 1. 7. impingas. 3. 17. suggereret. 157. 1. 9. discedentes. 49. fontes. 3. 54. effectus. 160. 3. 27. coaluerat. 55. interiero. 162. 3. 32. defluit. 163. 1. 48. dilectorum. 168. 1. 52. flentes. 169. 2. 49. runt in solitudine in inaquoso viam Ciuitatis ha- 171. 2. 43. Hominum. 4. 39. autem. 174. 2. 58. vox. 176. 1. 57. purgari. 4. 3. nunc. 179. 4. 58. bonam & sanctam. 182. 2. 22. vilitatis. 183. 1. 53. confessio. 187. 2. 18. aufferat. 188. 1. 35. gnara. 189. 2. 12. caue. 2. 28. angebatur. 190. 2. 7. inhabiles. 191. 1. 4. charitatis. 193. 3. 9. æquè. 195. 2. 57. dilectionis. 200. 1. 46. me ita. 201. 1. 22. fastu. 3. 31. impertitur. 203. 3. 26. fomes. 4. 3. reperitur. 204. 2. 36. mundiciem. 4. 47. succensus. 205. 2. 19. præcipe. 209. 3. 23. penè. 214. 1. 20. metum. 218. 4. 57. delectatur. 221. 1. 7. credulitas. 2. 21. nutantium. 222. 3. 44. protractum. 4. 5. amplexaretur. 223. 2. 6. explendo. 227. 2. 33. meliori. 4. 28. quo nam. 228. 1. 54. appropiare. 2. 33. dolere. 232. 3. 31. vberibus. 238. 1. 51. affectum. 2. 19. sub veritatis. 239. 3. 49. medullatum. 243. 1. 11. promissa. 4. 28. moralitatis. 247. 2. 41. armabat. 249. 2. 3. cilitium. 4. 58. oriuntur. 250. 2. 58. expetat. 254. 3. 40. habenas. 255. 3. 37. pertranseat. 256. 4. 38. leuitatem. 56. internitionem. 260. 2. 24. præsentiam. 265. 2. 16. dirigente. 267. 3. 3. Barrabam. 268. 3. 2. inconcussa. 270. 1. 39. aio. 271. 2. 57. quot. 273. 1. 22. viuendo. 274. 1. 10. audere. 2. 51. modestia. 275. 3. 44. cœlitus. 276. 2. 53. cumulatam. 3. 8. superefluente. 4. 35. obtutum. 279. 4. 44. mortibus. 280. 4. 46. manifesta. 281. 3. 38. delicti. 48. fasce. 3. 57. motus. 283. 4. 50. redemptoris. 284. 2. 30. vallata. 286. 3. 34. perfectius. 290. 2. 1. tepescunt. 291. 3. 47. nequiuerit. 292. 1. 23. celilies. 296. 2. 51. vtereur. 297. 4. 45. deperit. 298. 2. 9. tenuit. 301. 3. 59. egentibus. 305. 3. 27. quo nam. 306. 1. 7. quosque. 25. quo nam. 4. 47. posterior. 309. 1. 57. effecta. 310. 2. 2. presbiterij. 3. 41. æstimatur. 311. 2. 20. insudare. 312. 3. 45. nondum. 317. 1. 27. mulierem. 324. 4. 25. orandi. 326. 2. 8. fraudes. 4. 39. nugis. 329. 2. 27. lachrymans. 331. 2. 20. solidum. 332. 1. 23. sectanda. 4. 10. possis. 333. 2. 50. innitentur. 335. 1. 5. eligendi. 4. 49. animantibus. 338. 3. 4. euitare. 340. 3. 24. mutatur. 341. 1. 8. grandium. 343. 1. 51. conuersationem. 344. 2. 8. quæso. 3. 45. propior. 4. 19. reluctemur. 347. 1. 10. delectationem. 3. 5. consolationibus. 27. in illa. 3. 4. flet ffet. 4. 38. obloquutiones. 348. 4. 16. delictorum. 350. 1. 14. dicendi. 49. iuditia. 60. rabidus. 351. 2. 17. allaretur. 352. 1. 51. mortis. 52. filij. 353. 4. 36. oscitat. 354. 4. 49. priuatus. 356. 4. 27. suadere. 37. ioculatorum. 361. 1. 44. ministerium. 2. 14. militare. 364. 2. 50. perferuntur custoditur gustatur. 367. 3. 35. quo nam. 368. 1. 20. exaltationem. 4. 4. bonitas. 372. 4. 4. monita. 373. 4. 53. vtuntur. 374. 4. 48. cuicunque. 377. 1. 1. salutis. 7. castitatis. 378. 1. 1. Hiericho. 379. 2. 2. animequiorem. 381. 2. 26. decrentem. 4. 33. depurationem. 384. 2. 53. intentionem. 385. 3. 57. agi. 386. 4. 23. intentionem. 388. 4. 47. Dominio. 390. 3. 12. deuiare. 391. 1. 45. rariores. 4. 26. sciant. 392. 3. 24. fecundi. 394. 2. 46. complectar. 3. 10. quia. 397. 1. 26. patet. 27. læuis. 47. rigorem. 398. 2. 57. resipiscere. 400. 2. 36. obtutum. 402. 1. 20. angebar. 2. 7. procedentes. 19. hæreses. 3. 29. facis. 4. 7. seruitutis. 403. 1. 53. profectò. 3. 36. lethi. 404. 1. 1. cauerit. 19. ira. 44. legis. 57. apparente. 2. 7. non enim. 3. 11. lueret. 4. 1. flagrans. 15. adustiones. 405. 2. 35. præcipuè. 3. 19. pertransiit. 406. 1. 12. agnoscit. 3. 45. pretij. 4. 57. mancipari. 407. 1. 4. Domino. 22. excessibus. 26. spirituum. 2. 3. suspice. 408. 2. 39. profectibus. 411. 3. 6. Christus. 415. 2. 51. peregrinamur. 417. 2. 56. vt ratum. 418. 1. 6. quippè. 420. 3. 3. patrem. 51. reclinatorium. 421. 1. 1. muneratio sempiterna Domini pollicitationem. 422. 2. 11. tepescat. 423. 3. 2. conflictus. 426. 3. 16. talem. 428. 3. 57. pabulum. 429. 4. 15. insigniri. 433. 2. 28. visitatum. 434. 2. 56. gratissima. 3. 17. potens. 435. 3. 39. illata. 436. 3. 34. diuitiæ. 439. 2. 13. destruere. 4. 34. vtuntur. 56. perhibebat. 440. 1. 15. humilitatus. 4. 46. fletum. 55. lugentes. 448. 3. 57. visitans. 450. 1. 51. oderint. 2. 37. principum. 3. 38. morum. 451. 4. 36. transgressus. 452. 1. 37. contentiosos. 453. 1. 9. vile. 460. 1. 51. quanta. 461. 1. 1. ingeminans. 2. succendat. 47. quod. 463. 1. 9. filiorum. 37. carnem & animam. 465. 2. 54. reficiuntur. 466. 2. 52. ablatus. 470. 1. 32. elaborat. 49. voluntati. 3. 29. morientes. 471. 1. 3. amittitur. 18. parique. 58. paululum. 2. 41. timeant. 475. 2. 32. eadem. 478. 2. 2. debebamus. 481. 3. 20. audimus. 484. 1. 36. Iam. 39. mutire. 4. 13. flagrantia. 485. 1. 3. obstruit. 3. 43. fouemur. 4. 31. saltem. 487. 2. 23. ignoraui. 4. 33. describat. 488. 1. 6. excedit. 489. 2. 2. altisona. 490. 4. 37. hereditates. 58. plurium. 494. 2. 13. aquilinis. 15. solum. 3. 56. nullius. 497. 2. 26. supplico. 497. 2. 7. satiandus. 499. 1. 51. pes. 2. 8. manum.

Minus imperfecta, ad boni Lectoris intelligentiam omittuntur.

VENETIIS, Anno Domini MDCVI.